Universidad de Deusto
Biblioteca

Obras de Plinio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. Plinij Secundi historiæ mundi libri

XXXVII. DENVO AD VETVSTOS CODICES COLLATI, ET PLV
rimis locis emendati, ut patet ex adiunctis iteruḿ que auctis
Sigismundi Gelenij Annotationibus.

In calce operis copiosus Index est additus.

24451
Bibliotheca
Facult. Philosophiae
Prov. Cast. Orient. S. I.

BASILEAE M▸ D▸ XLIX▸

Universidad de Deusto
Biblioteca

SIGISMVNDVS GELENIVS LECTORI S.

TAmetsi editionibus superioribus ueteres potissimum manuscriptos codices secutus sim, tamen ut estres sollicita demerendi doctos studium, ita ne offendantur eorum iudicia, uix mihi satis fidens αὐθις αὖ eadem uetusta exemplaria consulere non sum grauatus. nec operæ pœnituit, quòd hac nouissima collatione animaduerti, quam parum antea uel mihi uel alijs reliquum fecerim. deprehensa tamen sunt quædam præsertim in geographicis, maxime in prouinciarum descriptionibus, quod adhibito Ptolemæo & Antonini itinerario factum est euidentius. In cæteris libris non multa grauioris momenti mutata sunt, quorum aliquot in Annotationes nostras retulimus. Sed minutiora quædam, quale fuerit addita detracta ue præpositio, aut ordo luxatus, quæ prius in grauiora intentos nescio quomodo fefellerant, penè per singulas occurrebant paginas. Itaque his quoque medicinam attuli, ut hac diligentia me simul atque Plinium à simili uexatione redimerem in posterum. hoc te lector latere nolui. Bene uale & fruere.

C. PLINIVS CAECILIVS MARCO SVO S.

PErgratum est mihi quòd tam diligenter libros auunculi mei lectitas, ut habere omnes uelis, quæ rasq; qui sint. Fungar indicis partibus, atq; etiam quo sint ordine scripti, notũ tibi faciam. Est enim hæc quoq; studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri unus. Hunc cum præfectus alæ militaret, pari ingenio curaq; composuit. De uita Q. Pomponij Secũdi duo, à quo singulariter amatus, hoc memoriæ amici quasi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ uiginti, quibus omnia quæ cum Germanis gessimus bella collegit. Inchoauit cum in Germania militaret, somnio monitus. Adstitit enim ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissime uictor ibi perijt. Commendabat memoriã suam, orabatq; ut se ab iniuria obliuionis assereret. Studiosi tres, in sex uolumina propter amplitudinem diuisi, quibus oratorẽ ab incunabulis instituit & perficit. Dubij sermonis octo scripsit sub Nerone nouissimis annis, cum omne studiorũ genus paulo liberius & erectius, periculosum seruitus fecisset. A fine Aufidij Bassi XXXI. Naturæ historiarũ XXXVII. opus diffusum, eruditũ, nec minus uarium quàm ipsa natura. Miraris quòd tot uolumina, multaq; in ijs tam scrupulosa, homo occupatus absoluerit? Magis miraberis, si scieris illum aliquandiu causas actitasse, decessisse anno VI. & L. medium tempus distentũ impeditumq;, quà officijs maximis, quà amicitia principum egisse. Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa uigilantia. Lucubrare à uulcanalibus incipiebat, nõ auspicandi causa, ita studendi statim à nocte multa: hyeme uero ab hora septima, uel cum tardissime, octaua, sæpe sexta. Erat sanè somni parcissimi, nonnunquã etiam inter ipsa studia instantis, & deserentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum imperatorem: nam ille quoq; noctibus utebatur: inde ad delegatum sibi officiũ. Reuersus domum, quod reliquum temporis, studijs reddebat. Post cibum sæpe, quem interdiu leuem & facilem ueterũ more sumebat, æstate, si quid ocij, iacebat in sole, liber legebatur, adnotabat excerpebatq;. Nihil enim unquam legit, quod non excerperet. Dicere etiam solebat, nullum esse librũ tam malum, ut non aliqua ex parte prodesset. Post solem plerunq; frigida lauabatur. Deinde gustabat, dormiebatq; minimum. Mox quasi alio die studebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem cursim. Memini quendam ex amicis, cum lector quædam pronunciasset perperã, reuocasse, & repeti coegisse. Huic auũculum meum dixisse: intellexeras nempe. quum ille annuisset. Cur ergo reuocabas? decem amplius uersus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat æstate à cœna luce, hyeme intra primam noctis, sed tanquã aliqua lege cogente. Hæc inter medios labores, urbisq; fremitũ. In secessu solum balinei tẽpus studijs eximebatur. Cum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum distringitur tergiturq;, audiebat aliquid, aut dictabat. In itinere quasi solutus cæteris curis, huic uni uacabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebantur, ut ne cæli quidem asperitas ullum studijs tempus eriperet. Qua ex causa Romæ quoq; sella uehebatur. Repeto me correptum ab eo cum ambularem: Poteras, inquit, has horas nõ perdere. Perire enim omne tempus arbitrabatur, quod studijs nõ impartiretur. Hac intentione tot ista uolumina peregit, electorumq; cõmentarios CLX mihi reliquit, opisthographos quidem, & minutissime scriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse, potuisse se cum procuraret in Hispania, uendere hos commentarios Largio Licinio CCCC millibus nummûm, & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne uidetur tibi recordanti quantum legerit, quantũ scripserit, nec in officijs ullis, nec in amicitia principum fuisse? Rursus cum audis quid studij laboris impenderit, nec scripsisse satis, nec legisse? Quid est enim quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc instantia non possit efficere? Itaq; soleo ridere cum me quidam studiosum uocant, qui si cõparer illi sum desidiosissimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorum officia distringunt? Quis ex istis, qui tota uita literis assident, collatus illi, non quasi somno & inertiæ deditus erubescat? Extendi epistolam, quãuis hoc solum quod requirebas scribere destinassem, quos scilicet libros reliquisset. Confido tamen hanc quoq; tibi non minus grata, quàm ipsos libros futura, quæ te nõ tantum ad legendos eos, uerumetiam ad simile aliquid elaborandum possunt æmulationis stimulis excitare. Vale.

PEtis ut tibi auunculi mei exitum scribam, quo uerius tradere posteris possis. Gratias ago. Nam uideo morti eius si celebretur à te, immortalem gloriam esse propositam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, memorabili casu quasi semper uicturus occiderit, quamuis ipse plurima scripserit, plura tamen perpetuitati eius scriptorum tuorum æternitas addet. Equidē beatos puto, quibus deorum munere datum est, aut facere scribenda, aut scribere legenda: beatissimos uero, quibus utrunq; Horum in numero auunculus meus & suis libris & tuis erit. Quo libentius suscipio, deposco etiam quod iniungis. Erat Miseni, classemq; imperio præsens regebat. Calend. Nouembris hora fere septima, mater mea indicat ei apparere nubem inusitata & magnitudine & specie. Surgit ille, ut è sole solebat, frigida gustata: iacens enim studebat. Poposcit soleas, ascendit locum, ex quo maxime miraculum illud conspici poterat. Nubes, incertum procul intuentibus ex quo monte, Vesuuium fuisse postea cognitum est, oriebatur: cuius similitudinem & formam non alia magis arbor, q; pinus expresserit. Nam longissimo uelut trunco efflata in altū, quibusdam ramis diffundebatur. Credo quia recenti spiritu euecta, dein senescente eo destituta, aut etiam pondere suo uicta, in latitudinem uanescebat, candida interdum, interdum sordida & maculosa, prout terram cineremúe sustulerat. Magnum id propiusq; noscendum, ut eruditissimo uiro, uisum est. Iubet liburnicam aptari, mihi si uenire unà uellem facit copiam. Respondi, studere me malle: & fortè ipse quod scriberem dederat. Egrediebatur domo, accepit codicillos Retinæ classiarij imminente periculo exterriti: nam uilla ea subiacebat, nec ulla nisi nauibus fuga, ut se tanto discrimini eriperet orabat. Vertit ille consilium, & quod studioso animo inchoauerat, obit maximo. Deducit quadriremes, ascendit ipse, non Retinæ modo, sed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxiliū: properat illuc unde alij territi fugiunt, rectumq; cursum, rectaq; gubernacula in periculū tenet, adeo solutus metu, ut omnes illius mali motus, omnes figuras ut deprehenderat oculis, dictaret enotaretq;. Iam nauibus cinis inciderat: quo propius accederet, calidior & densior: iam pumices etiam, nigriq; & ambusti & fracti igne lapides: iam uadum subitū, ruinaq; montis littora obstantia. Cunctatus paulum, an retro flecteret, mox gubernatori ut faceret monenti: Fortes, inquit, fortuna iuuat: Pomponianum pete. Stabijs erat, perueneratq; sinu medio. Nam sensim circumactis curuatisq; littoribus mare infunditur. Ibi quamquam non dum periculo appropinquante, conspicuo tamen, & cum cresceret proximo, sarcinas contulerat in naues, certus fugæ, si cōtrarius uentus resedisset. Quò tunc auunculus meus secundissimo inuectus, complectitur trepidantem, consolatur, hortatur: utq; timorem eius sua securitate leniret, deferri se in balineū iubet: lotus accubat, cœnat, atq; hilaris, aut (quod æque magnum est) similis hilarj. Interim è Vesuuio monte pluribus locis latissimæ flammæ atq; incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agrestium trepidatiōne igni relictas desertasq; uillas per solitudinem ardere, in remedium formidinis dicti tabat. Tum se quieti dedit, & quieuit uerissimo quidē somno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis grauior & sonantior erat, ab ijs qui liminio buersabātur, audiebatur. Sed area, ex qua diæta adibatur, ita iam cinere mixtisq; pumicibus oppleta surrexerat, ut si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit, seq; Pōponiano, cæterisq; qui pernigilarāt reddit: in commune consultant, intra tectane subsistant, an in aperto uagentur: nam crebris uastisq; tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis, nunc huc, nunc illuc abire aut referri uidebantur. Sub dio rursus quanquam leuium exesorumq; pumicum casus metuebatur, quod tamen malorum collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorē timor uicit. Ceruicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id munimentum aduersus incidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiorq;, quam tamen faces multæ uariaq; lumina soluebant. Placuit egredi in littus, & ex proximo aspicere, quid iam mare admitteret, quod adhuc uastum & aduersum permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans sedit, atq; iterum frigidam poposcit, hausitq;. Deinde flammæ, flammarumq; prænuncius odor sulphuris alios in fugam uertunt, excitant illum, qui innixus seruis duobus assurrexit, & statim concidit (ut ego coniecto) crassiore caligine spiritu obstructo, clausoq; stomacho, qui illi natura inualidus, & angustus, & frequenter intus æstuans erat. Vbi dies redditus, is ab eo quem nouissime uiderat tertius, corpus inuentum integrum, illæsum, opertumq; ut fuerat indutus. Habitus corporis quiescenti quàm defuncto similior. Interim Miseni, ego & mater. Sed nihil ad historiam, Nec tu aliud quàm de exitu eius scire uoluisti: finem ergo faciam. Vnum adijciam: omnia me, quibus interfueram, quæq; statim, cum maxime uera memorantur, audieram, persecutum. Tu potissima excerpes. Aliud est enim epistolam, aliud historiam, aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER PRIMVS.

PRAEFATIO.

Carmen de Spongia

Del

C. Plinius Secundus Vespasiano suo S.

LIBROS NATVRALIS HISTORIAE NOVITIVM Camœnis Quiritium tuorum opus natum apud me proxima fœtura, licentiore epistola narrare constitui tibi iucundissime Imperator (sit enim hæc tui præfatio uerissima, dum maximi consenescit in patre.) Nanque tu solebas meas esse aliquid putare nugas, ut obiter emolliam Catullum conterraneum meum. Agnoscis & hoc castrense uerbum. Ille enim, ut scis, permutatis prioribus syllabis duriusculum se fecit, quàm uolebat existimari à Veraniolis suis & Fabullis. Simul ut hac mea petulantia fiat, quod proxime non fieri questus es in alia procaci epistola nostra, ut in quædam acta exeat, sciantque omnes quàm ex æquo tecum uiuat imperium. Triumphalis & censorius tu, sexiesque consul, ac tribunitiæ potestatis particeps: & quod his nobilius fecisti, dum illud patri pariter & equestri ordini præstas, præfectus prætorio eius, omniaq; hæc Reipublicæ. & nobis quidem qualis in castrensi contubernio? Nec quicquam in te mutauit fortunæ amplitudo nisi ut prodesse tantundem posses & uelles. Itaque cum cæteris in uenerationem tui pateant omnia illa, nobis ad colendum te familiarius audacia sola supereſt. Hanc igitur tibi imputabis, & in nostra culpa tibi ignosces. Perfricui faciem, nec tamen profeci: quando alia uia occurris ingens, & longius etiam submoues ingenij fascibus. Fulgurat in nullo unquam uerius dicta uis eloquentiæ, tribuniciæ potestatis facundia. Quanto tu ore patris laudes tonas? quanto fratris amas? quantus in poetica es? O magna fœcunditas animi: quemadmodum fratrem quoq; imitareris excogitasti. Sed hæc quis possit intrepidus æstimare subiturus ingenij tui iudicium, præsertim lacessitum? Neq; enim similis est conditio publicantium, & nominatim tibi dicantium. Tum possem dicere, quid ista legis imperator? Humili uulgo scripta sunt, agricolarum, opificum turbæ, deniq; studiorum ociosis: quid te iudicem facis? Cum hanc operam condicerem, nō eras in hoc albo. Maiorem te sciebam, cq; ut descensurum huc putarem. Præterea est quædam publica etiam eruditorum reiectio. Vtitur illa & M. Tullius, extra omnem ingenij aleam positus, & (quod miremur) per aduocatū defenditur. Hęc doctissimū Persium legere nolo, Læliū Decimum uolo. Quod si hoc Lucilius, qui primus condidit stili nasum dicendū sibi putauit: si Cicero mutuandū, præsertim cum de re publica scriberet: quāto nos causatius ab aliquo iudice diffidimus? Sed hæc ego mihi nunc patrocinia ademi nūcupatione, quoniā plurimum interest, sortiatur aliquis iudicem an eligat: multūq; apparatus interest apud inuitatum hospitē & oblatū. Cum apud Catonem illum ambitus hostem, & repulsis tanq; honoribus indeptis gaudentē, flagrātibus comitijs pecunias deponerēt candidati, hoc se facere pro innocētia (quod in rebus humanis summū esset) profitebant: inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio: O te felicē M. Porti, à quo rem improbā petere nemo audet. Cum tribunos appellaret L. Scipio Asiaticus, inter quos erat Gracchus: hoc attestabat, se uel inimico iudici approbari posse. Adeo summū quisq; causæ suæ iudicē facit, quēcunq; elegit, unde prouocatio appellat. Te quidem in excelsissimo humani generis fastigio positum, summa eloquētia, summa eruditiōe præditū, religiose adiri etiā à salutantib. scio. Et ideo immēsa præter cæteras subit cura, ut quæ tibi dicantur, te digna sint. Verum & dijs lacte rustici multæq; gentes supplicāt, & mola tantū salsa litant, qui nō habent thura: nec

ulli fuit uitio deos colere, quoquo modo posset. Meę quidē temeritati accesit hoc quoq; quod leuioris operæ hos tibi dedicaui libellos. Nam nec ingenij sunt capaces, quod alio quin nobis perquàm mediocre erat: nec admittūt excessus aut oratiōes, sermonésue, aut casus mirabiles, uel euentus uarios, non alia iucunda dictu, aut legentibus blanda. Sterili materia rerum natura, hoc est, uita narratur, & hæc sordidissima sui parte, ut plurimarū rerum aut rusticis uocabulis aut externis, imò barbaris, etiā cum honoris præfatione po nendis. Pręterea iter est, nō trita autoribus uia, nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos qui idē tentauerit, nemo apud Græcos qui unus oīia ea tractauerit. Magna pars, studiorū amœnitates quærimus. Quæ uerò tractata ab alijs dicunt immensæ subtilitatis, obscuris rerum tenebris premuntur. Iam omnia attingenda, quæ Græci τὰς ἐγκυκλοπαιδείας uocant, & tamen ignota aut incerta ingenijs facta. Alia uero ita multis prodita, ut in fastidium sint adducta. Res ardua, uetustis nouitatem dare, nouis autorita tem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiā, dubijs fidem, omnibus uero naturam, & naturæ suæ omnia. Itaq; etiam non assecutis, uoluisse, abunde pulchrum atq; magnificum est. Equidem ita sentio, peculiarem in studijs causam eorū esse, qui difficultatibus uictis, utilitatem iuuandi prętulerunt gratiæ placendi: idq; iam & in alijs operibus ipse feci. et profiteor mirari me T. Liuium, autorem celeberrimum, in historiarū suarum, quas repetit ab origine Vrbis, quodā uolumine sic orsum: Satis iam sibi gloriæ quæsitū. & potuisse se desinere, ni animus inquies pasceretur opere. Profecto enim populi gentiū uictoris, & Romani nominis gloriæ, nō suæ composuisse illa decuit. Maius meritū esset, operis amore, non animi causa perseueraſſe: & hoc populo Romano præstitisse, nō sibi. Viginti milia rerum dignarum cura, (quoniam ut ait Domitius Piso, thesauros oportet esse, non libros) ex lectione uoluminū circiter duûm milium, quorum pauca admodum studiosi attingunt propter secretum materiæ, ex exquisitis autoribus cētum, inclusimus triginta sex uoluminibus, adiectis rebus plurimis, quas aut ignorauerāt priores, aut post ea inuenerat uita. Nec dubitamus multa esse quæ & nos præterierint. Homines enim sumus, & occupati officijs: succisiuisq; temporibus ista curamus, id est, nocturnis, ne quid uestris putetis cessatū horis. Dies uobis impendimus: cum somno ualetudinem computamus: uel hoc solo præmio contenti, quod dum ista (ut ait M. Varro) musinamur, pluribus horis uiuimus. Profecto enim uita uigilia est. Quibus de causis atq; difficultatibus nihil auso promittere, hoc ipsum tu prestas quod ad te scribimus. Nec fiducia operis hæc est, sed indicatura. Multa ualde pretiosa ideo uidentē, quia sunt tēplis dicata. nos quidem omnes, patrē, te, fratremq; diximus opere iusto, temporū nostrorum historiam orsi à fine Aufidij Bassi. Vbi sit ea quæres? iam pridem peracta sancitur: & alioquin statutum erat hæredi mandare, ne quid ambitioni dedisse uita iudicaretur. Proinde occupātibus locum faueo, ego uero & posteris, quos scio nobiscum decertaturos, sicut ipsi fecimus cum prioribus. Argumentum huius stomachi mei habebis, quod in his uoluminibus autorū nomina prætexui. Est enim benignū (ut arbitror) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris, non ut plericq; ex ijs quos attigi fecerunt. Scito enim conferentem autores me deprehendisse à iuratissimis & proximis ueteres transcriptos ad uerbū, neq; nominatos, non illa Virgiliana uirtute ut certarent, non Ciceroniana simplicitate, qui in libris de Republica, Platonis se comitem profiteatur: in consolatione filiæ, Crantorem, inquit, sequor: item Panætium de officijs, Quæ uolumina eius ediscenda, non modo in manibus quotidie habēda, nosti. Obnoxij profecto animi, & infelicis ingenij est, deprehendi in furto malle q; mutuum reddere, cum præsertim sors fiat ex usura. Inscriptiōis apud Græcos mira felicitas: κηρίον inscripsere, quod uolebāt intelligi fauum. alij κέρας ἀμαλθείας, quod Copiæ cornu, ut uel lactis gallinacei sperare possis in uolumine hauſtum. Iam Musæ, πάνδεκται, ἐγχειρίδιον, λειμών, ποικίλον, inscriptiones propter quas uacet dæmonium deseri possit. At cum intraueris, dij deæ que, quàm nihil in medio inuenies.

Nostri

Nostri crassiores, Antiquitatum, Exemplorum, Artiumq; quàm facetissimi. Lucubratiõ
nem puto, qui Antias ciuis erat & uocabatur, Valerius primus asserit: Varro in satyris
suis Seseulixem & Flexibulas. Apud Græcos desiit nugari Diodorus, & βιβλιοθήκης hi-
storiam suam inscripsit. Apion quidem grammaticus, hic quem Tiberius Cæsar cymba-
lum mundi uocabat, quum publicæ famæ tympanum potius uideri posset, immortalita-
te donari à se scripsit, ad quos aliqua componebat. Me non pœnitet nullum festiuiorem
excogitasse titulũ. Et ne in totum uidear Græcos insectari, ex illis nos uelim intelligi pin
gendi fingendiq; conditoribus, quos in libellis his inuenies, absoluta opera, & illa quoq;
quæ mirando nõ satiamur, pendenti titulo inscripsisse: Vt, Apelles faciebat, aut Polycle-
tus: tanquã inchoata semper arte & imperfecta, ut contra iudiciorũ uarietates supereſſet
artifici regressus ad ueniã, uelut emendaturo quicquid desideret, si nõ esset interceptus.
Quare plenum uerecundiæ illud est, quod omnia opera tanq; nouissima inscripsere, &
tanquam singulis fato adempti. Tria non amplius, ut opinor, absolute traduntur inscri-
pta, Ille fecit, quę suis locis reddam: quo apparuit, summã artis securitatẽ autori placuisse,
& ob id magna inuidia fuere omnia ea. Ego planè meis adjci posse multa confiteor: nec
his solis, sed & omnibus quæ ædidi: ut obiter caueã istos Homeromastigas. Ita enim ueri
us dixerim, quoniã audio et Stoicos, & dialecticos, Epicureos quoq; (nam de grãmaticis
semper expectaui) parturire aduersus libellos, quos de grãmatica edidi, & subinde abor-
tus facere iam decem annis, cum celerius etiam elephanti pariant: Ceu uero nesciam ad-
uersus Theophrastum, hominem in eloquentia tantum, ut nomẽ diuinum inde inuene-
rit, scripsisse etiam fœminã, & prouerbiũ inde natum, suspendio arborem eligendi. Non
queo mihi tẽperare, quo minus ad hoc pertinentia ipsa Censorij Catonis uerba ponam,
ut inde appareat, etiam Catoni de militari disciplina cõmentanti, qui sub Africano, imò
uero & sub Annibale didicisset militare, & ne Africanum quidem ferre potuisset, qui im
perator triumphum reportasset, paratos fuisse istos qui obtrectatione alienæ scientiæ fa-
mam sibi aucupantur. Quid enim ait in eo uolumine? Scio ego quæ scripta sunt si palàm
proferãtur multos fore qui uitilitigent, sed ij potissimum, qui ueræ laudis expertes sunt.
Eorũ ego orationes sino præterfluere. Nec Plancus illepide, cum diceretur Asinius Pol-
lio orationes in eum parare, quæ ab ipso aut liberis post mortem Planci ederentur, ne re
spondere posset: Cum mortuis non nisi laruas luctari. Quo dicto sic repercussit illas, ut
apud eruditos nihil impudentius iudicetur. Ergo securi etiam cõtra uitilitigatores, quos
Cato eleganter ex uitijs & litigatoribus composuit: quid enim illi aliud quàm litigant,
aut litem querũt? exequemur reliqua propositi. Quia occupationibus tuis publico bo
no parcendum erat, quid singulis contineatur libris huic epistolæ subiunxi: summaq; cu
ra, ne perlegendos eos haberes, operam dedi. Tu per hoc & alijs præstabis ne perlegãt:
sed ut quisq; desiderauerit aliquid, id tantum quærat, & sciat quo loco inueniat. Hoc an-
te me fecit in literis nostris Valerius Soranus, in libris quos ὑποπτιδίων inscripsit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. PLINII SECVNDI HISTO

RIARVM MVNDI ELENCHOS LIBRORVM OMNIVM TRIGIN

taseptem liber unus qui primus. Summatim hæc insunt libris singulis.

PRimo, præfatio operis ad Titum Vespasianum Cæsarem. Item autorum nomina, ex quibus desumpsit ea quæ persequitur libris sex & triginta, capita rerum singularum attingens.

Libros	
Secundo de mundo, & elementis, & sideribus.	Mundum
Tertio primus & secundus Europæ sinus.	Hactenus
Quarto tertius Europæ sinus.	Tertius
Quinto describitur Africa.	Africam
Sexto Asiæ descriptio continetur.	Pontus
Septimo de homine, & rebus ab homine inuentis.	Mundus
Octauo terrestrium animalium genera.	Ad reliqua
Nono aquatilia.	Animalium
Decimo uolucrum genera.	Sequitur
Vndecimo insecta animalia.	Restant
Duodecimo plantæ odoratorum.	Animalium
Decimotertio plantæ arborum peregrinarum.	Hactenus
Decimoquarto plantæ uitium.	Externæ
Decimoquinto plantæ arborum frugiferarum.	Oleam
Decimosexto plantæ arborum syluestrium.	Pomiferas
Decimoseptimo plantæ satiuarum.	Natura
Decimooctauo natura frugum & cerealium ac studia agricolatoris.	Sequitur
Decimonono linum, spartum & hortensia.	Siderum
Vigesimo quæ cibis & medicinæ in plantis satiuis conueniant.	Maximum
Vigesimoprimo flores & coronamenta.	In hortis
Vigesimosecundo coronæ & medicinæ ex herbis.	Complesse
Vigesimotertio medicinæ ex uino & arboribus urbanis.	Peracta
Vigesimoquarto medicinæ ex arboribus syluestribus.	Ne syluæ
Vigesimoquinto medicinæ herbarum sponte nascentium.	Ipsa quæ
Vigesimosexto noui morbi, & medicinæ quarūdā herbarū per morbos.	Sensit
Vigesimoseptimo herbæ aliæ quædam & medicinæ.	Crescit
Vigesimooctauo medicinæ ex homine & animalibus magnis.	Dictæ erant
Vigesimonono de medicinę autoribus, & medicinę ex reliquis animalib.	Natura
Trigesimo magia, & medicinæ quædam per membra.	Magicas
Trigesimoprimo medicinæ ex aquatilibus.	Aquatilium
Trigesimosecundo reliqua ex aquatilibus.	Ventum
Trigesimo tertio metalla auri & argenti.	Metalla
Trigesimoquarto metalla æris & plumbi, & artifices ærarij.	Proxime
Trigesimoquinto pictura, colores ęq; & pictores.	Metallorum
Trigesimosexto marmora & lapides.	Lapidum
Trigesimoseptimo gemmæ.	Vt nihil

LIbro secundo continetur de mundo & cælestibus & terrestribus, & aerijs.

An finitus sit mundus & an unus. cap. I
De forma eius. cap. II
De motu eius. cap. III
Cur mundus dicatur. cap. IIII
De quatuor elementis cap. V
De septem planetis cap. VI

De deo

De deo cap.VII
De natura siderū errantiū, & eorum ambitu
De natura lunæ cap.IX (cap.VIII
De defectu solis & lunæ,& de nocte cap.X
De siderum magnitudine cap.XI
Quæ quis inuenerit in obseruatione cælesti caput XII
De defectibus cap.XIII
De lunæ motu cap.XIIII
Errantiū motus & luminū Canonica cap.XV
Quæ eadē aliâs altiora,aliâs inferiora uideantur cap.XVI
Catholica siderum errantium cap.XVII
Quæ ratio colores eorum mutet cap.XVIII
Solis motus,& dierū inæqualitatis ratio XIX
Quare Ioui fulmina assignentur cap.XX
Interualla siderum cap.XXI
De siderum musica cap.XXII
De mundi geometria cap.XXIII
De repentinis sideribus cap.XXIIII
De cometis & cælestibus prodigijs, natura & situ,& generibus eorum cap.XXV
Hipparchea de sideribus,per exempla historica,faces,lampades,trabes,bolides,et chasma cæli cap.XXVI
De cæli coloribus cap.XXVII
De flamma cæli cap.XXVIII
De coronis cælestibus cap.XXIX
De circulis repentinis cap.XXX
Plures soles cap.XXXI
Plures lunæ cap.XXXII
Dierum lux nocte cap.XXXIII
Clypei ardentes cap.XXXIIII
Ostentum cæli cap.XXXV
De discursu stellarum cap.XXXVI
De stellis castoribus cap.XXXVII
De aere cap.XXXVIII
De statis tempestatibus cap.XXXIX
De ui caniculæ cap.XL
Sidera in alijs signorum partibus & temporibus aliâs influere cap.XLI
Imbrium uentorū & nubiū causæ cap.XLII
De tonitruis & fulguribus cap.XLIII
Qua ratione echo reddatur cap.XLIIII
De uentis iterum cap.XLV
Naturę & obseruationes uentorū cap. XLVI
Ventorum genera cap.XLVII
De repentinis flatibus cap.XLVIII
Alia prodigiosa genera tēpestatū cap.XLIX
Quibus in terris fulmina non cadant cap.L
Fulgurum genera & miracula cap.LI
De obseruationibus cap.LII
De fulminibus euocandis cap.LIII
Catholica fulgurum cap.LIIII
Quæ non feriantur fulmine cap.LV
De prodigiosis pluuijs, lacte, sanguine, carne,ferro,lana,lateribus coctis cap.LVI
De crepitu armorum & tubarum de cælo audito cap.LVII
De lapidibus è cælo cadentibus cap.LVIII
De arcu cælesti cap.LIX
De grādine,niue,pruina,nebula,rore ca.LX
De nubium imaginibus cap.LXI
De proprietatibus cæli in locis cap.LXII
De natura terræ cap.LXIII
De forma terræ cap.LXIIII
De antipodib.& aquæ rotunditate cap.LXV
Quomodo sit aqua terræ innexa cap.LXVI
De nauigatione maris & flum. cap.LXVII
Quæ portio terræ habitetur cap.LXVIII
Mediam esse mundi terram cap.LXIX
De siderū ortus inæqualitate,& de eclipsi,& ubi & quare cap.LXX
Quæ ratio diurnæ lucis in terris cap.LXXI
Gnomonica de eadem re, & horologio primo cap.LXXII
Vbi & quando nullæ umbræ cap LXXIII
Vbi bis anno umbræ, & ubi incontrarium cap. LXXIIII
Vbi lōgissimus dies,& ubi breuiss.ca.LXXV
Item de horologio cap.LXXVI
Quomodo dies obseruentur cap.LXXVII
Differentiæ gentium ratio cap.LXXVIII
De motu terræ cap.LXXIX
De terræ hiatibus cap.LXXX
Signa motus futuri cap.LXXXI
Auxilia contra motus futuros cap.LXXXII
Portenta terrarum semel uisa cap.LXXXIII
Miracula terræmotus cap.LXXXIIII
Quibus locis maria recesserint cap.LXXXV
Ratio insularum enascentium cap.LXXXVI
Quę & quib. tēporib.enatæ sunt LXXXXII
Quas terras interruperint maria LXXXVIII
Quæ insulæ continenti adiunctæ LXXXIX
Quæ terræ in totū mari permutatæ cap.XC
Quæ terræ ipsæ se sorbuerunt cap.XCI
Quæ urbes haustæ sunt à mari cap.XCII
De miraculis terrarum cap.XCIII

De terris

De terris semper trementibus cap.XCIIII
De insulis semper fluctuantibus cap.XCV
Quibus in terris non pluat, & aceruata terra rũ miracula, & cæterorũ elementorũ XCVI
Qua ratione æstus maris accedãt & recedãt, & ubi æstus extra rationem cap.XCVII
Miracula maris cap.XCVIII
Potestas lunæ terrena & marina cap.XCIX
Potestas solis, & quare salsum mare cap.C
Item de natura lunæ cap.CI
Vbi altissimum mare cap.CII
Miracula aquarũ, fontiũ & fluminũ cap.CIII
Igniũ & aquarũ iuncta miracula, & de malatha cap.CIIII
De naphtha cap.CV
De semper ardentibus locis cap.CVI
Ignium per se miracula cap.CVII
Terræ uniuersæ mensura, longitudo & latitudo cap.CVIII
Harmonica mundi ratio cap.CIX
Summa res, & historiæ, & obseruationes CCCCXVII

Ex autoribus.

M. Varrone, Sulpitio Gallo, Tiberio Cæsare imperatore, Q. Tuberone, Tullio Tirone, L. Pisone, T. Liuio, Cor. Nepote, Statio Sebosо, Cælio Antipatro, Fabiano, Antiate, Mutiano, Cecina, qui de Hetrusca disciplina scripsit, Tarquitio, L. Aquila, qui item: Sergio Plauto

Externis.

Hipparcho, Timarcho, Sosigene, Petosiri, Necepso, Pythagoricis, Posidonio, Casimandro, Epigene Gnomonico, Euclide, Cerano Philosopho, Eudoxo, Democrito, Critodemo, Trasillo, Serapione, Dicæarcho, Archimede, Onesicrito, Eratosthene, Pythea, Herodoto, Aristotele, Ctesia, Artemidoro Ephesio, Isidoro Characeno, Theopompo.

Libro III continentur situs, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, mensuræ, populi qui sunt, aut fuerunt.

De Europa cap.I
Bæticæ longitudo & latitudo cap.II
Hispania citerior cap.III
Narbonensis prouincia cap.IIII
Italia Tiberis, Roma, Campania cap.V
De Corsica cap.VI
De Sardinia cap.VII
De Sicilia cap.VIII
De Lipara cap.IX
De Locris Italiæ fronte cap.X
Secundus Europæ sinus cap.XI
Regio Italiæ quarta cap.XII
Quinta regio cap.XIII
Sexta regio cap.XIIII
Octaua regio XV
De Pado flumine cap.XVI
De Italia transpadana, regio XI cap.XVII
Venetia decima regio cap.XVIII
De Istria cap.XIX
De alpibus & gentibus alpinis cap.XX
Illyricum cap.XXI
Liburnia cap.XXII
Macedonia cap.XXIII
Norici cap.XXIIII
Pannonia, Dalmatia cap.XXV
Mœsia cap.XXVI
Insularum Ionij et Adriatici summa. Oppida gentes XXVI. Summa flumina clara. Summi mõtes præclari. Summa insulæ. Summa ea quæ intercidere oppida & gentes. Sũma res, & historiæ & obseruationes CCCXXVI

Ex autoribus.

Turãnio Graccula, Cor. Nepote, T. Liuio, Catone Censorio, M. Agrippa, M. Varrone, Diuo Augusto, Varrone Attacino, Antiate, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Curione patre, Cælio, Aruntio, Sebosо, Licinio Mutiano, Fabricio Thusco, L. Atteio Capitone, Verrio Flacco, L. Pisone, C. Æliano, Valeriano.

Externis

Artemidoro, Alexandro polyhistore, Thucydide, Theophrasto, Isidoro, Theopõpo, Metrodoro Scepsio, Callicrate. Xenophonte Lampsaceno, Diodoro Syracusano, Nymphodoro, Calliphane, Timagene.

Libro IIII continentur situs, gentes, maria, oppida, montes, portus, flumina, mensuræ, populi qui sunt, aut fuerunt.

Epirus cap.I
Ætolia cap.II
Locri cap.III
Peloponnesus cap.IIII
Achaia cap.V
Arcadia cap.VI
Græcia & Attica cap.VII
Thessalia cap.VIII
Magnesia cap.IX
Macedonia cap.X
Thracia cap.XI

Insulæ

Insulæ inter eas terras, inter quas Creta, Euboea, Cyclades, Sporades, Hellesponti, Ponti, Mæotidis, Daciæ, Sarmatiç, Scythiæ cap. XII
Insulæ Ponti cap. XIII
Germaniæ cap. XIIII
Insulæ in Gallico oceano cap. XV
Britannia & Hibernia cap. XVI
Gallia cap. XVII
Lugdunensis Gallia cap. XVIII
Aquitania cap. XIX
Citerior Hispania cap. XX
Lusitania cap. XXI
Insulæ in Oceano cap. XXII
Vniuersæ Europæ mensura cap. XXIII
Summa oppida & gentes. Summa flumina clara. Summa montium clara. Summa insulæ quæ intercidere oppida & gentes.
Summa res historiæ & obseruationes.
Ex autoribus
M. Varrone, Catone Cēsorio, M. Agrippa, diuo Augusto, Varrōe Attacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Pomponio Mela, Licinio Mutiano, Fabricio Thusco, Atteio Capitone, Atteio Philologo.
Externis
Polybio, Hecatæo, Hellanico, Damaste, Eudoxo, Dicæarcho, Timosthene, Ephoro, Cratete grammatico, Serapione Antiochense, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Eumacho Siculo musico, Alexandro polyhistore, Thucydide, Dosiade, Anaximandro, Philistide Mallote, Dionysio, Aristide, Callidemo, Menæchmo, Ædosthene, Anticlide, Heraclide, Philemone, Menephōte, Pythea, Isidoro, Philonide, Xenagora, Astynomo, Staphylo, Aristocrito, Metrodoro, Cleobulo, Posidonio.

Libro V cōtinentur situs, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, mensuræ, populi qui sunt aut fuerunt.

De Mauritania cap. I
Tingitana prouincia cap. II
Numidia cap. III
Africa cap. IIII
Cyrene cap. V
Libya Mareotis cap. VI
Insulæ circa Africam, & ex aduerso Africæ cap. VII
Æthiopes cap. VIII
De Asia cap. IX
Alexandria cap. X
Arabia cap. XI
Syria, Palæstine, Phœnice cap. XII
Idumæa, Syria, Palæstina, Samaria, Ascalo, Azotus, Cæsarea cap. XIII
Iudæa, Galilæa, Hierico, Emmaus, Lydda, Ioppe cap. XIIII
Iordanis cap. XV
Asphaltites cap. XVI
Gens essenorum cap. XVII
Decapolis cap. XVIII
Tyrus & Sidon cap. XIX
Mons Libanus cap. XX
Syria Antiochena cap. XXI
Casius mons cap. XXII
Cœle Syria cap. XXIII
Euphrates cap. XXIIII
Palmira cap. XXV
Hierapolis cap. XXVI
Cilicia, & adiunctę gētes, Pamphylia, Isauria, Homonadū, Pisidia, Lycaonia, Taurus mons, Lycia cap. XXVII
Indus fluuius cap. XXVIII
Laodicea, Apamia, Ionia, Ephesus XXIX
Æolis, Troas, Pergamus cap. XXX
Insulæ ante Asiam, Pamphyliū mare, Rhodus, Samus, Chius cap. XXXI
Hellespōtus, Mysia, Phrygia, Galatia, Nicea, Bithynia, Bosphorus cap. XXXII
Summa oppida & gentes, summa flumina clara, summa montium clara, summa insulę CXVIII. summa quæ intercidere oppida, summa res historiæ & obseruationes.
Ex autoribus
Agrippa, Suetonio Paulino, Varrone Atacino, Corn. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela, Domitio Corbulone, Licinio Mutiano, Cl. Cęsare, Aruntio, Liuio filio, Sebosо
Actis triumphorum. Externis
Iuba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaste, Dicęarcho, Bione, Timosthene, Philonide Xenagora, Astynomo, Staphylo, Aristotele, Dionysio, Aristocrito, Ephoro, Eratosthene, Hipparcho, Panætio, Serapione Antiocheno, Callimacho, Agathocle, Polybio, Timæo mathematico, Herodoto,

Myrſilo, Alexãdro polyhiſtore, Metrodoro, Poſidonio, qui periplũ aut perihegeſim: Sotade, Periandro, Ariſtarcho Sicyonio, Eudoxo, Antigene, Callicrate, Xenophonte Lãpſaceno, Diodoro Syracuſano, Hannone, Himilcõe, Nymphodoro, Callipho ne, Artemidoro, Megaſthene, Iſidoro, Cleobulo, Ariſtocreonte.

Libro VI cõtinentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt.

Pontus Euxinus antea Axenos cap. I
Gens Paphlagonũ & Cappadocũ cap. II
Cappadocia cap. III
Themiſcyræ regionis gentes cap. IIII
Regio Colchica, Achæi, & cæteri eodem tractu cap. V
Boſphorus Cimmericus, Mæotis cap. VI
Gentes circa Mæotin cap. VII
Armeniæ duæ cap. VIII
Armenia maior cap. IX
Albania, Iberia cap. X
Portæ Caucaſiæ cap. XI
Inſulæ in Ponto cap. XII
Gentes in Scythico Oceano cap. XIII
Media, Caſpiæ portæ cap. XIIII
Gentes circa Hyrcanum mare cap. XV
Item aliæ gentes cap. XVI
Scytharum gentes cap. XVII
Fluuius Ganges cap. XVIII
Gentes Indiæ cap. XIX
Indus fluuius cap. XX
Arij & iunctæ gentes cap. XXI
Taprobane inſula cap. XXII
Capiſſene, Carmania cap. XXIII
Sinus Perſicus & Arabicus cap. XXIIII
Caſcandrus inſula, Parthorũ regna XXV
Media, Meſopotamia, Babylon, Seleucia, cap. XXVI
Flumen Tigris cap. XXVII
Arabia, Nomades, Nabatæi, Omani, Tylos & Ogyris inſulæ cap. XXVIII
Sinus maris rubri, Troglodytici, & Æthiopici cap. XXIX
Multiformes & mirę hoĩm effigies XXX
Inſulæ Æthiopici maris cap. XXXI
De fortunatis inſulis cap. XXXII
Terræ per menſuras computatæ digeſtio cap. XXXIII
Digeſtio terrarum in parallelos & umbras pares XXXIIII

Sũma oppida CXCV. Sũma gentes DLXVI. Summa clara flumina CLXXX. Sũma montes clari XXXVIII. Sũma inſulæ CVIII. Summa quę intercidere oppida aut gẽtes CXCV. Sũma res & hiſtoriæ & obſeruationes duo M.CC.XIIII.

Ex autoribus

M. Agrippa, Varrone Attacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela Põponio, Domitio Corbulone', Licinio Mutiano, Claudio Cæſare, Arũtio, Seboſo, Fabricio Thuſco, Tito Liuio, Seneca, Nigidio.

Externis

Polybio, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Eudoxo, Dicæarcho, Betone, Timoſthene, Patrocle, Demodamante, Clitarcho, Eratoſthene, Alexandro Magno, Ephoro, Hipparcho, Panætio, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Polybio, Eumacho Siculo, Alexandro polyhiſtore, Iſidoro, Amometo, Metrodoro, Poſidonio, Oneſicrito, Nearcho, Megaſthene, Diogneto, Ariſtocreonte, Bione, Dialdone, Simonide minore, Baſile, Xenophonte Lampſaceno.

Libro VII continẽtur gentium mirabiles figuræ

Gentium mirabiles figuræ cap. I
De ſcythis & aliarũ diuerſitate gentiũ II
De prodigioſis partubus cap. III
De mutatiõe ſexus, & geminis partub. IIII
De homine generãdo & pariendi tempore per illuſtria exẽpla à mẽſib. VII. ad XI. V
De conceptibus, & ſigna ſexus in grauidis præuenientia partum cap. VI
De cõceptu hoĩm & generatione VII
De Agrippis cap. VIII
Monſtroſi partus exciſi utero cap. IX
Qui ſint Vopiſci cap. X
Exempla numeroſæ ſobolis cap. XI
Exempla ſimilitudinum cap. XII
Quæ ſit generandi ratio cap. XIII
Item de eodem multiplicius cap. XIIII
De menſtruis mulierum cap. XV
Item de ratione partuum cap. XVI
Inſignia corporum cap. XVII
Exempla uariarum figurarum cap. XVIII
Diuerſorum morum exempla cap. XIX

De for

De fortitudine & uelocitate cap. XX
De uisu cap. XXI
De auditu cap. XXII
Exempla patientiæ cap. XXIII
Memoriæ exempla cap. XXIIII
Laus C. Iulij Cæsaris cap. XXV
Laus Pompeij Magni cap. XXVI
Laus Catonis primi cap. XXVII
Item de fortitudine cap. XXVIII
De ingenijs siue laudibus quorundã ab ingenijs cap. XXIX
De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone cap. XXX
De morum maiestate cap. XXXI
De autoritate cap. XXXII
De diuinitate cap. XXXIII
De Nasica cap. XXXIIII
De pudicitia cap. XXXV
De pietate cap. XXXVI
De artiũ plurimarũ excellentia, astrologia, grãmatica, geometria cap. XXXVII
Item mira opera artificis cap. XXXVIII
De seruitijs cap. XXXIX
De præstantia gentium cap. XL
De felicitate summa cap. XLI
Varia exempla fortunæ cap. XLII
De bis, pscriptis, L. Sylla, Q. Metello XLIII
De altero Metello cap. XLIIII
De diuo Augusto cap. XLV
Quos beatissimos dij iudicauerunt XLVI
Quẽ uiuentẽ ut deum coli iusserũt XLVII
De spatijs uitæ longissimis cap. XLVIII
De uarietate nascendi cap. XLIX
In morbis uaria exempla cap. L
De signis mortis cap. LI
De his qui elati reuixerunt cap. LII
De mortibus repentinis cap. LIII
De sepultura cap. LIIII
De anima, uel de manibus cap. LV
Quæ quis inuenerit in uita cap. LVI
In quo primus gentium consensus LVII
De literis antiquis cap. LVIII
Quando primum tonsores Romæ LIX
Quando primum horologia cap. LX
Summa res & historiæ, & obseruationes DCCXLVII

Ex autoribus

Verrio Flacco, Cn. Gellio, Licinio Mutiano, Mutio, Massurio, Agrippina Claudij, M. Cicerone, Asinio Polliõe, Messala, Rufo, Corn. Nepote, Virgilio, Liuio, Cordo, Melisso, Seboso, Cor. Celso, Maximo Valerio, Trogo, Nigidio Figulo, Põponio Attico, Pediano Asconio, Sabino, Catõe Censorio, Fabio Vestale Externis. Herodoto, Aristea, Betone, Isigono, Cratete, Agatharchide, Calliphane, Aristotele, Nymphodoro, Apollonide, Philarcho, Damõe, Megasthene, Ctesia, Taurõe, Eudoxo, Onesicrito, Clitarcho, Duride, Artemidoro, Hippocrate med. Asclepiade med. Hesiodo, Anacreõte, Theopõpo, Hellanico, Damaste, Ephoro, Epigene, Beroso, Petosiri, Necepso, Alexãdro Polyhistore, Xenophõte, Callimacho, Democrito, Duillio Polyhistore historico, Stratone, qui contra Ephori theoremata scripsit, Heraclide Pontico, Asclepiade q tragodumena, Philostephano, Hegesia, Archimacho, Thucydide, Mnesigitone, Xenagora, Metrodoro Scepsio, Anticlide, Critodemo.

LIbro VIII continentur animalium terrestrium naturæ pedatim gradientium.
De animalibus terrestribus, elephantorum cõmendatio, & de sensu eorũ cap. I
Quando primum iuncti cap. II
De docilitate eorum cap. III
De clementia eorũ, & quòd pericula sua intelligãt, & de tigridis truculẽtia cap. IIII
De intellectu & memoria eorum cap. V
Quando primum in Italia cap. VI
Pugnæ eorum cap. VII
Quomodo capiantur cap. VIII
Quomodo domentur cap. IX
De partu eorum & reliqua natura cap. X
Vbi nascantur, & de discordia eorũ & draconum cap. XI
De solertia animalium cap. XII
De draconibus cap. XIII
De serpentibus maximis & bois cap. XIIII
De Scythicis animalib. & septentrionalib. De leonibus cap. XVI (cap. XV
De pantheris cap. XVII
De tigridis natura, & camelis, et camelopardali, & quãdo primũ Romæ uisa XVIII
De chao & cepho cap. XIX
De rhinocerote cap. XX
De lyncibus & sphingib. & crocutis, cerco pithecis

pithecis, Indicis bubus, leucrocutis, eale, tauris Æthiopiæ, mātichora, monocerote, catopleba, basiliſco. cap. XXI
De lupis cap. XXII
De ſerpentibus cap. XXIII
De ichneumone cap. XXIIII
De crocodilo & hippopotamo cap. XXV
Quis primus Romæ hippopotamū & crocodilos oſtendit, & medicinæ ab animalibus repertæ cap. XXVI
Quæ animalia, quas herbas oſtenderūt, cerui, lacerti, hirūdines, teſtudines, muſtela, ciconia, aper, anguis, draco, pāthera, elephas, urſi, cerui, palumbes, colūbæ, grues, coruus cap. XXVII
Prognoſtica animalium cap. XXVIII
Ciuitates & gentes à minutis animalib. deletæ cap. XXIX
De hyæna & crocuta & mantichora & fibris & lutris cap. XXX
De ranis & uitulis marinis & ſtellionibus
De ceruis cap. XXXII (cap. XXXI
De tragelapho & chamæleōte, & reliquis colorem mutantibus cap. XXXIII
De tarando & lycaone & thoe XXXIIII
De hyſtrice cap. XXXV
De urſis & fœtibus eorum cap. XXXVI
De muribus Ponticis & Alpinis, & herina eijs cap. XXXVII
De leontophono, lynce, melibus, & ſciuris caput XXXVIII
De uipera, cochleis, & lacertis XXXIX
De canibus cap. XL
Ad canis rabidi morſum cap. XLI
De natura equorum cap. XLII
De aſinis cap. XLIII
De mulis cap. XLIIII
De bubus cap. XLV
De apí boue cap. XLVI
De natura pecorum & generatione eorum caput XLVII
De generibus lanarum & ueſtium XLVIII
De muſimone cap. XLIX
De capris & generatione earum cap. L
De ſuibus & natura earum cap. LI
De uiuarijs beſtiarum cap. LII
De ſemiferis animalibus cap. LIII
De ſimijs cap. LIIII
De leporibus & cuniculis cap. LV
De ſemiferis cap. LVI
De muribus & gliribus cap. LVII
Quæ animalia quibus locis non ſint LVIII
Quæ aduenis noceant cap. LIX
Summa res & hiſtoriæ, & obſeruationes DCCLXXXVIII

Ex autoribus

Mutiano, Procilio, Verrio Flacco, L. Piſone, Cor. Valeriano, Catone Cēſorio, Feneſtella, Trogo, Actio, Columella, Virgilio, Varrone, L. Metello Scipione, Cor. Celſo, Nigidio, Trebio Nigro, Pomponio Mela, Manlio Sura.

Externis

Iuba, Polybio, Oneſicrito, Iſidoro, Antipatro, Ariſtotele, Demetrio phyſico, Democrito, Theophraſto, Euanthe, Agriopa qui Olympionicas, Hierone rege, Attalo rege, Philometore itē, Cteſia, Duride, Philiſto, Archita, Philarcho, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solēſe, Chærea Athenęo, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Hegeſia Maroneo, Menandris Prieneo & Heracleote, Menecrate poeta, Androcione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui itē, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Archelao rege, Nicandro.

Libro IX continētur animalium aquaticorum hiſtoriæ & naturæ.
De aquatilium natura cap. I
Quare maxima in mari animalia cap. II
De Indici maris beluis cap. III
Quæ in quoq; oceano maxima cap. IIII
De tritonum & nereidū & elephantorum marinorum figuris cap. V
De balenis & orcis cap. VI
An ſpirent piſces, an dormiant cap. VII
De delphinis & eorū natura mirabili VIII
De turſionibus ſiue tyrſionibus cap. IX
De teſtudinibus, & quō capiant cap. X
Quis primus teſtudines fecare inſtituerit cap. XI
Tegmenta aquatilium cap. XII

De uitu

De uitulo marino cap.XIII
De piſcibus pilo carentibus,& quō pariāt, & quot eorum genera cap. XIIII
De nominibus & naturis multorum piſcium cap.XV
De augurijs & diuerſitate piſciū cap.XVI
De mugili & alijs piſcibus,& ꝙ non ijdem ubiq; placeant cap.XVII
De mullo,& coracino,ſalpa,ſalmone XVIII
De exocœto,muribus,polypis,et murenis cap. XIX
Digeſtio piſciū in figuras corporū XX
De anguillis eap.XXI
De captura earū in lacu Benaco cap.XXII
De murenæ natura cap.XXIII
De planis piſcibus cap.XXIIII
De echeneide, eiuſq; natura mirabili cap. XXV
De uarietate naturæ piſcium cap.XXVI
De lucerna piſce & dracōe marino XXVII
De piſcib.ſanguine carētibus cap. XXVIII
De loligine,& ſepijs,& polypis,& nautilis cap. XXIX
De ozena,nauplio & locuſtis cap. XXX
De cācris,echinis & echinometris XXXI
De cochleis cap.XXXII
De pectinibus,murice, & cōcharum generibus cap. XXXIII
De diuitijs marinis cap.XXXIIII
Quomodo naſcant & ubi, & quomodo inueniantur margaritæ cap.XXXV
De natura purpuræ & muricis XXXVI
Quot ſint genera cap.XXXVII
Quomodo capiantur cap. XXXVIII
Romæ quando uſus purpuræ cap.XXXIX
De pretio earum cap.XL
De tingēdo Amethyſtino,& ex cocco byſſino cap. XLI
De pinna & pinnothere, & aquatilium ſenſu cap.XLII
De ſcolopēdris,uulpibus & glanis XLIII
De ariete piſce cap.XLIIII
De his quæ tertiam naturam habent, non animalium neq; fruticum, & de urticis, & ſpongijs cap.XLV
De caniculis marinis cap.XLVI
De his quæ ſilicea teſta includuntur,& quę ſine ullo ſenſu,et de reliquis ſordidis animalibus cap.XLVII
De uenenatis marinis cap.XLVIII
De morbis piſcium cap.XLIX
De generatione eorum mira cap. L
Itē de generatiōe,& ꝙ piſces oua pariāt LI
De uuluis piſcium cap.LII
De longiſsima uita piſcium cap. LIII
De uiuarijs oſtreorū, & quis ea primus inuenerit cap.LIIII
Quis primus murinarū uiuaria fecerit LV
De cochlearum uiuarijs, & quis primus inſtituit cap.LVI
De piſcibus terrenis cap.LVII
De muribus Nili cap.LVIII
De anthia piſce,& quomodo capiat LIX
De ſtellis marinis cap.LX
De dactylis eorumq; miraculis cap.LXI
De inimicitijs & amicitijs inter ſe aquatilium cap.LXII
Sūma res & hiſtoriæ & obſeruatiōes DCL.

Ex autoribus

Turanio Gracula, Trogo, Mecœnate, Aſſio Flauo, Cor.Nepote, Laberio mimographo, Fabiano, Feneſtella, Mutiano, Ælio Stilone, Statio Seboſo, Meliſſo, Seneca, Cicerone, Macro Æmilio, Meſſala Coruino, Trebio Nigro, Nigidio.

Externis

Ariſtotele, Archelao rege, Callimacho, Democrito, Theophraſto, Thraſillo, Hegeſidemo Cythnio, Alexandro Polyhiſtore.

Libro x continentur naturæ & hiſtoriæ animalium uolatilium.
De natura auium cap.I
De phœnice cap.II
De aquilis cap.III
Quando legionum ſigna eſſe cœperint, & cum quibus ſit aquilis bellum cap. IIII
Mirum de aquila cap. V
De uulturibus cap. VI
De ſangale cap. VII
De accipitribus cap.VIII
De coccyce quæ à ſuo gñe interimit ca.IX
De miluis cap.X
Digeſtio auium per genera cap. XI
De inauſpicatis auibus,cornice,coruis,bubone cap.XII
De incendiaria aue cap.XIII
De cliuina cap.XIIII
De auibus incognitis cap.XV

De auibus nocturnis cap. XVI
De noctuis cap. XVII
De pico martio cap. XVIII
De uncos ungues habentibus & digitos (XIX
De pauonibus, & quis eos primus cibi causa occiderit cap. XX
De gallis, & quō castrētur, & de gallinaceo locuto cap. XXI
De anseribus, & quis primus iecur anserinum comederit, et de adipe anserino Comageno cap. XXII
De gruibus, ciconijs, olorib. & peregrinis auibus, & coturnicib. & de glotte XXIII
De hirūdinib. & merulis, turdis & sturnis, turturibus & palumbis cap. XXIIII
Quæ auium perennes, quæ semestres, quæ trimestres cap. XXV
De auibus mira cap. XXVI
De auibus seleucidibus cap. XXVII
De ibi cap. XXVIII
Quæ aues in quib. locis nō sunt, & quę mutāt colorē, & uocē, & de luscinijs XXIX
De merulis cap. XXX
Tempus auium genituræ cap. XXXI
De halcyonibus, & de diebus earū nauigabilibus, & gauijs, & mergis cap. XXXII
De auiū solertia in nidificādo, hirūdine, argatili, cinnamologis et perdicib. XXXIII
De columbis cap. XXXIIII
De palumbis cap. XXXV
De passeribus cap. XXXVI
De tinnunculo cap. XXXVII
De uolatu & incessu auiū ca. XXXVIII
De apodibus cap. XXXIX
De caprimulgis & plateis cap. XL
De ingenijs auium cap. XLI
De carduele & psitaco, & auib. quę loquuntur cap. XLII
De coruorum intelligentia cap. XLIII
De Diomedis auibus cap. XLIIII
Quæ animalia nihil discant cap. XLV
De potu auium cap. XLVI
De himantopode, & onocrotalis, & de peregrinis auibus cap. XLVII
De multarum auium nominibus & natura caput XLVIII
De nouis auibus & fabulosis cap. XLIX
Quis gallinas farcire instituerit, de auiarijs, & quis ea primus instituerit cap. L
De Æsopi patina cap. LI
De generatione auium, & præter aues quę quadrupedes oua pariant cap. LII
De ouorum generatione, incubatu auium & coitu cap. LIII
De uitijs & remedijs incubantiū cap. LIIII
De augurijs ouorum cap. LV
Quæ gallinæ optimæ cap. LVI
De morbis earū & remedijs cap. LVII
De conceptu & numero fœtus auiū LVIII
De pauone & anseribus cap. LIX
De ardeolis, et quō seruent optime oua LX
Quæ uolucrum sola animal pariat, & lacte nutriat cap. LXI
De conceptu uiperæ & partu, & quæ terrestrium oua pariant cap. LXII
De generatione terrestrium cap. LXIII
De uaria generatione animaliū cap. LXIIII
De murium fœtu cap. LXV
De spina hominis anguē nasci cap. LXVI
De salamandra cap. XLVII
De ijs quę nascunt ex nō genitis, & quę nata nihil gignunt cap. LXVIII
De sensibus animalium cap. LXIX
Auditū & olfactū esse piscibus cap. LXX
Tactū cōmunem esse omnibus cap. LXXI
Quæ uenenis uiuāt, & quæ terra LXXII
De cibo & potu quorundā cap. LXXIII
Quæ inter se dissideāt, & quæ inter se conueniant cap. LXXIIII
De somno animalium cap. LXXV
Summa res & historiæ, & obseruationes DCCXXIIII.

Ex autoribus

Manilio, Cornelio Valeriano, Actis, Vmbritio Meliore, Massurio Sabino, Antistio Labeone, Trogo, Cremutio, M. Varrone, Macro Æmilio, Melisso, Mutiano, Nepote, Fabio Pictore, T. Lucretio, Corn. Celso, Horatio Desulōe, Hygino, Sarsenis, Nigidio, Manlio Sura. Externis Homero, Phœmonoe, Philemōe, Boetho, qui ornithogoniā, Hyla qui de augurijs, Aristotele, Theophrasto, Callimacho, Æschylo, Hierone, Philometore, Archita, Amphilocho Athenienſe, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameuo, Aristādro Athenęo, Bacchio Milesio

Milesio, Bione Solense, Chærea Athenien se, Diodoro Prienæo, Dione Colopho nio, Democrito, Diophane Nicæense, Epi gene Rhodio, Euagora Thasio, Euphro nio Athenæo, Iuba, Androcione q de agri cultura, Æschrione qui item, Dionysio qui Magonẽ transtulit, Diophane qui ex Dio nysio epitomen fecit, Nicandro, Onesicri to, Philarcho, Hesiodo.

Libro XI continẽtur historię & naturæ paruorum animalium & reptilium.

De insectorum genere cap. I
De subtilitate naturæ in his cap. II
Vtrũ spirẽt an habeãt sanguinem cap. III
De corpore eorum cap. IIII
De apibus cap. V
Qui ordo naturæ in eis cap. VI
De uocabulis operis cap. VII
Ex quibus floribus opera fiant cap. VIII
De amatoribus earum ca. IX
Ratio operis cap. X
De fucis cap. XI
Quæ natura mellis cap. XII
Quæ optima mella cap. XIII
Quæ genera mellis in singulis cap. XIIII
Quomodo probentur mella cap. XV
De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur cap. XVI
Quæ regiminis ratio cap. XVII
De gñe apũ, & quæ inimica apib. ca. XVIII
De morbis apum cap. XIX
De continendis apibus, & quomodo repa rentur cap. XX
De uespis & crabronibus cap. XXI
De bõbycib. & bõbyli, & necydalo, & quis primus bõbycinã uestẽ inuenerit XXII
De bombyce Coa cap. XXIII
De araneis & generatiõe earũ cap. XXIIII
De scorpionibus cap. XXV
De stellionibus & cicadis cap. XXVI
Cicadæ ubi nõ sint, & ubi mutæ ca. XXVII
De pennis insectorum, & scarabeis, & sca rabeorum generibus cap. XXVIII
De locustis cap. XXIX
De formicis nostratibus cap. XXX
De Indicis cap. XXXI
De diuersitate insectorum cap. XXXII
De animalibus in ligno & ex ligno nascen tibus cap. XXXIII
De animali cui cibi exitus nõ est XXXIIII
De tineis & culicibus cap. XXXV
De pyrali siue pyrausta cap. XXXVI
Historia naturę animaliũ per singula mem bra cap. XXXVII
De sanguine, et quorum celerrime siccetur, quorum non coeat, quorum grauissi mus, uel tenuissimus, uel quorum nul lus cap. XXXVIII
An in sanguine principatus, & de tergore, & pilis, & mammis cap. XXXIX
Notabilia animalia quæ mammis cap. XL
De lacte, & unde caseus nõ fiat cap. XLI
De diuersitate caseorum cap. XLII
Differentia membrorum hominis à cæte ris animalibus cap. XLIII
De simiarũ similitudine cap. XLIIII
De unguibus cap. XLV
De ungulis cap. XLVI
De pedib. auiũ & unguibus cap. XLVII
De pedib. insectorũ à binis ad c. XLVIII
De pomilionib. & genitalibus cap. XLIX
De caudis cap. L
De uocibus cap. LI
De agnascentibus membris, & dicta Ari stotelis de uita hominis cap. LII
De anima & de halitu animaliũ, & quæ gu stata interimant, & de uictu hominis, & quibus de causis non coquatur cap. LIII
De corpulentia augenda uel minuenda, & quæ gustu famẽ ac sitim sedent cap. LIIII
Summa res, & historiæ, & obseruationes MMCCLXX.

Ex autoribus

Marco Varrone, Hygino, Scropha, Sarse na, Celso Cornelio, Æmilio Macro, Virgi lio, Columella, Iulio Aquila qui de Hetru sca disciplina scripsit, Tarquinio qui item, Vmbritio qui item, Catone Censorio, Do mitio Caluino, Trogo, Melisso, Fauonio, Fabião, Mutião, Nigidio, Manilio, Opio.

Externis

Aristotele, Democrito, Neoptolemo qui meliturgia, Aristomacho qui item, Phili sto qui item, Nicandro, Menecrate, Dio nysio qui Magonem transtulit, Empedo cle, Callimacho, Attalo rege, Apollodoro qui de bestijs uenenatis, Hippocrate, Eri philo, Erasistrato, Asclepio, Themisone,

Posidonio Stoico, Menandris Prienẽse & Heracliote, Euphronio Athenæo, Theophrasto, Hesiodo, Philometore rege.

Libro XII continetur de arboribus.

De arborũ honore, & quãdo platanus primũ in Italia, & de natura earũ cap. I
De chamæplatano, & quis totonderit uiridaria cap. II
De peregrinis arborib. & malo Assyria III
De Indiæ arboribus, & quando primũ Romæ ebenus cap. IIII
De spina & ficu Indicis cap. V
De arbore pala, & arborib. Indicis sine nominibus, & laniferis cap. VI
De piperis arboribus, & garyophyllo, & alijs pluribus cap. VII
De macir & saccaro & arboribus Arianæ gentis cap. VIII
De bdellio & arborib. Persici maris ca. IX
De arboribus Persicæ insulæ, & lanigeris arboribus cap. X
De gossampinis & arboribus ex quib. uestes fiunt, & quibus modis constẽt arborum fructus cap. XI
De costo & nardo, & differentijs nardi cap. XII
De asaro, amomo, amomide, & cardamomo cap. XIII
De thure & arboribus thuris cap. XIIII
De myrrha & arboribus myrrhæ XV
De generibus myrrhæ & natura & pretio eius cap. XVI
De mastiche, ladano, & bruta, enhæmo, & strobo & styrace cap. XVII
De felicitate Arabiæ cap. XVIII
De cinnamomo & xylocinnamomo & casia cap. XIX
De isocinnamomo & cancamo ac taro XX
De serichato & gabalio & de myrobalano
De phœnicobalano & calamo odorato (cap. XXI
cap. XXII
De ammoniaco & sphagno cap. XXIII
De cypro & aspalatho & maro cap. XXIIII
De balsamo & opobalsamo, xylobalsamo, & styrace & galbano cap. XXV
De panace & spondylio & malobathro cap. XXVI
De oleo omphacio cap. XXVII
De bryo & œnanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo cap. XXVIII

Summa res & historiæ, & obseruationes DCCCCLXXIIII.

Ex autoribus

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Seboso, Pomponio Mela, Flauio Proculo, Trogo, Hygino, Claudio Cæsare, Corn. Nepote, Sextio Nigro, qui Græce de medicina scripsit, Cassio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Antiate.

Externis

Theophrasto, Herodoto, Callisthene, Isidoro, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Polycrito, Olympiodoro, Diogneto, Nicobulo, Anticlide, Charace Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo, Xenia Athenæo, Lyco, Anteo, Ephippo, Chærea, Democle, Ptolemæo Lago, Marsya Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Aristomacho, Alexandro Polyhistore, Iuba, Apollodoro qui de odoribus scripsit, Heraclide medico, Archidemo item, Dionysio item, Democlide item, Euphrone itẽ, Obsenide item, Diagora itẽ, Iolla item, Heraclide Tarẽtino, Xenocrito Ephesio, Eratosthene.

Libro tredecimo continetur de unguentis & odoribus maritimis.

De unguentis, & quando primum sunt cognita nobis, et de compositione cap. I
Quod unguentũ regale uocetur, et quæ diapasmata, et qualiter seruentur cap. II
Quanta in unguentis luxuria, et quãdo primum Romanis in usu cap. III
De palmis et natura earũ et generib. ca. IIII
De Syriæ generibus cap. V
De terebintho cap. VI
De ficu Ægyptia et Cypria cap. VII
De ceraunia siliqua cap. VIII
De Persica Ægypti et spina Ægypti IX
De pruno et arborib. circa Memphin X
De gummi generibus et papyro cap. XI
De generibus chartarũ, et quomodo chartæ fiant, et de chartarum probatione, et uitijs, et glutino earum cap. XII
De libris Numæ cap. XIII
De arboribus Æthiopiæ cap. XIIII
De Atlantis arboribus et citreis, et quæ in his laudentur, et quæ uituperentur cap. XV

De ar

De arbore thya cap. XVI
De arbore loto cap. XVII
De ſcapo ipſo & radice loti cap. XVIII
De paliuro, & punici malo, & de flore punici mali cap. XIX
De Aſiæ & Græciæ fruticibus cap. XX
De timelæa ſiue chamelæa, & tragacanthe, & de tragio, ſiue ſcorpione, & myrice, & brya, & galla cap. XXI
De euonymo, adrachne, & coggigrya, & thapſia cap. XXII
De cappari ſiue cynosbato aut opheoſtaphyle, & de ſari cap. XXIII
De ſpina Babyl. regia, & de cytiſo XXIIII
De fructibus & arboribus noſtri maris, atque rubri & Indici cap. XXV
Summa res & hiſtoriæ, & obſeruationes CCCCLXVIII.

Ex autoribus
M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Seboſo, Pomponio Mela, Fabio, Hygino, Trogo, Proculo, Cl. Cæſare, Cor. Nepote, Sextio Nigro, qui Græce de medicina ſcripſit, Caſsio Hemina, L. Piſone, Tuditano, Antiate.

Externis.
Theophraſto, Herodoto, Calliſthene, Iſidoro, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Oneſicrito, Olympiodoro, Diogneto, Cleobulo, Antiſide, Charace Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo Athenienſe, Lyco, Anteo, Ephippo, Dione, Adimãto, Ptolemæo Lago, Marſya Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Alexandro Polyhiſtore, Ariſtomacho, Iuba rege, Apollodoro qui de odoribus ſcripſit, Heraclide medico, Botrye medico, Archidemo item, Dionyſio item, Democlide item, Euphrone item, Mneſicle item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarẽtino, Xenocrito Epheſio.

LIbro quartodecimo continetur de uitibus & uineis
De uitiũ natura, & quib. modis ferãt cap. I
De generibus uitium cap. II
Item de uitium generibus, ſecundum locorum & regionum proprietatem cap. III
Inſignia culturæ uinearum cap. IIII
De natura uini cap. V
Vina generoſa cap. VI
Vina tranſmarina cap. VII
De uino quod uocatur biæon, genera ſeptem cap. VIII
De dulcium generibus XIIII cap. IX
De deuterijs & ſecũdarijs, uini gña III X
Quæ nuper in Italia generoſa uina eſſe cœperunt cap. XI
De uini obſeruatiõe à Romulo rege poſita cap. XII
Qui uini uſus antiquis, & de uinis antiquorum cap. XIII
De apothecis, & de uino Opimiano XIIII
De liberalitate Cæſaris in uino, & quando primũ quatuor genera uini poſita XV
De uinis fictitijs cap. XVI
De hydromeli & oxymeli cap. XVII
Prodigioſa genera uini cap. XVIII
Quibus uinis ad ſacra uti fas nõ ſit, & quibus generib. muſta cõdiant cap. XIX
De picis generibus, & reſinis, & muſtis cõdiendis, & de aceto & de fece cap. XX
De cellis uinarijs cap. XXI
De uitanda ebrietate cap. XXII
Sũma res & hiſtoriæ & obſeruatiões D.X

Ex autoribus
Cor. Valeriano, Virgilio, Celſo, Catone Cenſorio, Sarſennis patre et filio, Scropha, Varrone, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino Iulio, Actio, Columella, Maſſurio Sabino, Feneſtella, Tergilla, M. Actio Planco, Flauio Dorſeno, Scæuola, Ælio, Atteio Capitõe, Cotta Meſſalino, L. Piſone, Pompeio Leneo, Fabiano, Sextio Nigro, Vibio Ruffo.

Externis
Heſiodo, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Attalo rege, Philometore rege, Archita, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Botrye itẽ, Bacchio Mileſio, Bione Solẽſe, Chærea Atheniẽſe, Cheriſto item, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thaſio, Euphrone Athenæo, Androcione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui item, Lyſimacho qui item, Dionyſio q Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio

nysio epitomen fecit, Asclepiade medico, Onesicrito, Iuba rege.

LIbro XV continentur naturæ frugiferarum arborum & cultarum

Natura frugiferarum arborum cap. I
De oleo cap. II
De natura oliuæ & oleæ incipiẽtis cap. III
De natura olei cap. IIII
De cultura oliuarum cap. V
De seruãdis oliuis, & quomodo faciẽdum oleum cap. VI
De oleo factitio cap. VII
De amurca cap. VIII
Pomorũ omniũ genera & naturæ cap. IX
Nucum pinearũ genera quatuor cap. X
De malo cotoneo cap. XI
De persico genera quatuor cap. XII
De pruno genera undecim cap. XIII
De diuersis generibus malorum, genera uigintinouem cap. XIIII
De piris & insitorum uarietate cap. XV
De pomis seruandis cap. XVI
De cotoneis, punicis, piris, et sorbis, et uuis seruandis cap. XVII
De ficis genera XXIX cap. XVIII
De caprifico & caprificatione cap. XIX
De mespilis, & eorũ generib. tribus ca. XX
De sorbis genera quatuor cap. XXI
De nuce iuglande cap. XXII
De castaneis genera octo cap. XXIII
De siliquis, & carnosis pomis, & moris, & de acinis & baccis cap. XXIIII
De cerasis genera octo cap. XXV
De corno & lentisco cap. XXVI
De generib. succorũ, & de odore XXVII
De succis fructuũ & arborũ, & coloribus, & odoribus, & natura pomorũ, & de cõmendatione fructuum cap. XXVIII
De myrto, genera eius XI cap. XXIX
De lauro genera tredecim cap. XXX
Sũma res & historiæ & obseruatiões DXX

Ex autoribus

Fenestella, Fabião, Virgilio, Cornelio Valeriano, Celso, Catone Censorio, Sarsennis patre & filio, Scropha, M. Varrõe, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino, Attico, Iulio Sabino, Tergilla, Cotta Messalino, Columella, L. Pisone, Põpeio Leneo, M. Actio Planco, Flauio Dorseno, Scęuola, Ælio, Atteio Capitone, Sestio Nigro, Vibio Ruffo.

Externis

Hesiodo, Aristotele, Democrito, Hierone rege, Archita, Philometore rege, Attalo rege, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollodoro Pergameno, Aristãdro Athenæo, Bacchio Milesio, Bione Solẽse, Chærea Athenæo, Cheristo itẽ, Diodoro Prieneo, Dione Colophõio, Epigene Rhodió, Euagora Thasio, Euphronio Athenęo, Androciõe q̃ de agricultura scripsit, Æschriõe q̃ itẽ, Dionysio, qui Magonẽ transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomẽ fecit, Asclepiade med. Erasistrato itẽ, Comiade q̃ de cõditura uini, Aristomacho, qui item, Hicesio, qui item, Themisone medico, Onesicrito, Iuba rege.

LIbro XVI continẽtur sylуestrium arborum naturæ

Gentes sine arbore, & miracula in septentrionalis regionis arboribus cap. I
De Hercyniæ syluæ magnitudine cap. II
De glandiferis cap. III
De ciuica corona, & qui frõdea corona donati cap. IIII
De glande genera tredecim cap. V
De fagina glande, reliquis glãdibus, & carbone, & pastu porcorum cap. VI
De galla, & q̃ multa præter glandẽ eædem ferant arbores cap. VII
De cachrye, & cocco grano, & agarico, & subere cap. VIII
Quarum sint in usu cortices cap. IX
De scandulis, & pinu, pinastro, abiete, piceaq̃, larice, tæda, taxo cap. X
Quibus modis fiant genera picis, & quõ fiat cedriũ, & de spissa pice quõ fiat, & quibus modis resina coquatur cap. XI
De zopissa, & sapio, & quarũ arborũ materia in pretio cap. XII
De fraxino genera eius quatuor cap. XIII
De tilia genera eius duo cap. XIIII
De aceris generibus decem cap. XV
De brusco, & mollusco, & staphylodẽdro, & buxo, genera tria cap. XVI
De ulmo genera quatuor cap. XVII

Dear

De arborum natura per ſitus cap. XVIII
Diuiſio generum cap. XIX
Quibus folia non decidant, & de rhodo-dendro cap. XX
Item quibus folia non decidant, & quibus non omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum cap. XXI
De natura foliorum cadentium, & quibus foliorum uarij colores cap. XXII
De populo tria genera, & quorũ foliorum figura mutetur. cap. XXIII
Quæ folia uerſentur omnibus annis, quæ foliorũ è palmis cura et uſus, & foliorum mirabilia cap. XXIIII
De ordine naturæ in ſatis, & de flore arborum, & cõceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine floreant cap. XXV
De corno, & quo tempore quæq; ferant, et quæ fructum non ferant, & quę infelices exiſtimantur, & quæ facillime fructum perdunt, quibus fructus anteq; folium naſcantur cap. XXVI
De biferis & triferis, & quę celerrime ſeneſcant, & de ætatibus earum cap. XXVII
De moro cap. XXVIII
De ſylueſtribus cap. XXIX
De buxo & faba greca ſiue loto cap. XXX
De ramis & cortice, & radicib. arb. XXXI
De prodigioſis arboribus, & quib. modis ſponte naſcantur, & quod non omnia ubiq; naſcantur, & quę non alibi naſcantur arbores cap. XXXII
De cypreſſo, & quod ex terra noua aliqua ſępe naſcant quæ in ea ante non fuerunt
De edera cap. XXXIIII (XXXIII
De edera quę uocat ſmilax cap. XXXV
De aquaticis calamis & fruticib. XXXVI
De ſalice, gña eius octo, & quę pręter ſalicẽ ſint utilia ligaturis, & de rubis XXXVII
De ſuccis arborũ, & natura materiarum, & de cædendis arboribus cap. XXXVIII
De larice & abiete & ſapino, & cæteris huiuſmodi arboribus cædendis XXXIX
De materijs, de magnitudine arborum, & quæ cariem & ruinam nõ ſentiunt, & de perpetuitate materiarum cap. XL
De teredinibus cap. XLI
De materijs architecti, & quæ materies ad q̃d utilis, et quę firmior materia ĩ tectũ XLII
De glutinanda materia, & lignis ſectilibus cap. XLIII
De arborũ ætate, & quæ genera arborum minime durãt. ſimiliter de uiſco & Druidibus cap. XLIIII
Summa res & hiſtoriæ, & obſeruationes centum trigintaquinq;.

Ex autoribus

M. Varrone, Fœciale, Nigidio, Corn. Nepote, Hygino, Maſſurio, Catone, Mutiano, L. Piſone, Trogo, Calphurnio Baſſo, Cremutio, Seſtio Nigro, Cor. Boccho, Vitruuio, Græcino.

Externis

Alexandro Polyhiſtore, Heſiodo, Theophraſto, Democrito, Homero, Timæo mathematico.

Libro XVII continentur ſatiuarũ ac cultarum arborum naturæ
Arborum pretia mirabilia cap. I
De natura cæli ad arbores, & quã partem cæli ſpectare debeant cap. II
De ſocietate cęli & terrę ad arbores cap. III
De qualitate regionum cap. IIII
Genera terrarum cap. V
De terra quã Britãnia & Gallia amat VI
De Greçorũ circa hanc doctrina cap. VII
De terrarum generibus cap. VIII
De cineris uſu, & de fimo, & quę ſata uberiorem terrã faciãt, & quę urãt cap. IX
De ſatione arborum, & quod auulſione naſcuntur arbores cap. X
De transferendis ſeminarijs, & ulmis ſerendis, & ſcrobibus cap. XI
De interuallis plantandarum arborum, & umbris, & ſtillicidijs, & ubi plantari debeant cap. XII
Quæ arbores tarde creſcant, & quæ celeriter, & de ſabina cap. XIII
Da ſatiõe arborũ, & inſitiõe, & quõ inuenta ſit tenera inſerendi emplaſtratio XIIII
De uite inſerenda cap. XV
De emplaſtratione cap. XVI
Exemplum huius rei cap. XVII
De cultura olearũ, & quibus temporibus inſitio fiat cap. XVIII
Quæ arbores ſocietate gaudeãt, & de diſciplina ablaqueãdi & accumulãdi cap. XIX
De ſalicto & harũdineto, & cæteris cæduis ad

ad perticas, palos cap.xx
De culturis,& disciplina excolendarum uinearum cap.xxi
De sulco & uinearū putatione cap.xxii
Ratio arbustorum cap.xxiii
De seruandis uuis,& morbis arb. xxiiii
De uarijs prodigijs siue ostentis in arboribus,decp; olíueto publicā uiā olim transgresso cap.xxv
De remedijs morborū arborū cap.xxvi
De caprificatione & stercoratione xxvii
De diuersis medicamentis arborum contra uenenata animalia,& contra formicas,et contra noxia animalia cap.xxviii
Summa res & historiæ, & obseruationes quingentæ octoginta una.

Ex autoribus

Cor.Nepote,Catone Censorio,M. Varrone,Celso, Virgilio,Hygino, Sarsenis patre & filio, Scropha, Calphurnio Basso, Trogo, Æmilio Macro, Græcino, Columella, Attico Iulio,Fabiano,Sura Manilio,Dorseno Mundo,C.Epidico,L.Pisone.

Externis

Isidoro,Theophrasto,Aristotele,Democrito, Theopompo, Hierone rege, Attalo rege,Philometore rege,Archita,Xenophōte Amphilocho Athenense, Anaxipoli Thasio,Apollodoro Lemnio,Aristophane Milesio,Antigono Cymęo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Bacchio Milesio, Bione, Chærea Athenense,Cherísto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio,Euagōe Thasio,Euphronio Athenæo,Androcione qui de agricultura scripsit,Æschrione qui item, Lysimacho qui item, Dionysio qui Magonē transtulit,Diophane qui ex Dionysio epitomē fecit,Aristandro qui de portentis.

Libro xviii cōtinetur de agricultura.

Quòd antiquis maximum studium agriculturæ fuit, & de hortorum singulari diligentia cap.i
Quæ corona prima Romæ cap.ii
De iugere, & actu, & legibus circa pecora, & quoties & quibus temporib. fuit summa uilitas annonæ,& qui agricultura illustres cap.iii
Ratio de agricultura cap.iiii
Laus agricolarum, & quæ obseruanda in agro parando cap.v
De uillarū positione,& præcepta antiquorum de agro colendo cap. vi
De frugum generibus & natura cap. vii
Non omnia frumenti genera ubicp; nasci,et de reliquis in oriente generibus cap.viii
De pistorijs & molitura & farina cap. ix
De similagine,siligine,& alijs generibus,et de pistura cap.x
De fermentis,& panis faciendi ratio,& genera,& quādo primum pistores Romę, & de cribris & alica cap. xi
De leguminibus cap.xii
De rapis & napis Amiterninis cap. xiii
De lupino cap.xiiii
De uicia & eruo cap.xv
De fœnogræco, & farragine,& de ocimo, & medica,& cytiso cap.xvi
De uitijs frugū & remedijs, & quid in quo que terræ genere debeat seri cap.xvii
De prodigijs frugum,& arādi disciplina,et uomerum generibus cap.xviii
De tēporibus arādi,& iūctione boū xix
De occando,& quodā arationis genere, & de iteratione & resectione cap.xx
De cultura terræ cap.xxi
Exēpla diuersarū terrarū,& summa fertilitate,et bifera uite,& aquarū differētia xxii
De qualitate terræ & stercoratione xxiii
De bonitate seminū,& disciplina seminādi & quantū ex quocp; genere frumēti in iugero serendū,& tēporib.serēdi xxiiii
Digestio siderū in noctes & dies xxv
Replicatio totius culturæ, & qd quocp; mē se in agro fieri oporteat cap. xxvi
Ne agricolæ aspiciāt stellas, sed magis tempora serēdę frugis,& ortus occasusq; sideris in quibusdā herbis, & de stellarum ortu & occasu cap. xxvii
De pratis et reparatiōe prati,et cotib.et falcib.et descriptio frugū & siderū xxviii
De tempestatibus utriusq; temporis,& remedijs sterilitatum cap. xxix
De messe,& tritico,& palea,& frumēto seruando cap. xxx
De uindemia & autūni temporib. xxxi
De lunari ratione cap.xxxii
De uentorum ratione cap.xxxiii

De li

De limitatione agrorum cap. XXXIIII
Prognostica tempestatum cap. XXXV
Summa res, & historiæ, & obseruationes MMLX. Ex autoribus
Massurio Sabino, Cassio Hemina, Verrio Flacco, L. Pisone, Corn. Celso, Turannio Graccula, D. Syllano, M. Varrõe, Catone Cẽsorio, Scrofa, Sarsenis patre & filio, Domitio Caluino, Hygino, Virgilio, Trogo, Ouidio, Græcino, Columella, Tuberõe, L. Aruntio q̃ græce de astris scripsit, Cæsare dictatore qui item, Sergio Paulo, Sabino, Fabiano, M. Cicerone, Calphurnio Basso, Atteio Capitone, Manlio Sura, Actio qui praxidica. Externis
Hesiodo, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Hierõe rege, Philometore rege, Attalo rege, Archelao rege, Archita, Xenophõte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Aristophane Milesio, Apollodoro Lẽnio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milesio, Bione Solẽse, Chærea Athenièse, Chæristo itẽ, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione q̃ de agricultura scripsit, Æschrione qui itẽ, Lysimacho qui itẽ, Dionysio qui Magonẽ transtulit, Diophane q̃ ex Dionysio epitomẽ fecit, Thalete, Eudoxo, Philippo, Callippo, Dositheo, Parmeniseo, Melitone, Critone, Oenopide, Zenone, Euctemone, Harpalo, Hecatæo, Anaximãdro, Sosigene, Hipparcho, Arato, Zoroastre, Archibio.

Libro XIX continetur lini natura, & mirabilia.
De lini satione, & generib. eius, & quõ perficiat̃, & de mappis, & lino nõ ardẽte, & quando primũ in theatris uela cap. I
De sparti natura, & quando primum usus eius, & quomodo perficiat̃, & quæ sine radice nascantur & uiuant cap. II
De misy & tuberibus & de fungis pezicis, laserpitio, & magydari, & rubia, & radicula cap. III
De hortorũ cura, & digestio terræ nascentium præter fruges & frutices cap. IIII
Natura & genera & historia nascentium in hortis rerum cap. V
De hortẽsium herbarũ radicibus, foliis, floribus, coloribus cap. VI
Quoto die quæq; herbæ nascunt̃ satæ, & quomodo quæq; formentur uel digerant̃, & quorum singula genera sunt, & quorum plura cap. VII
Natura & genera & historiæ ad cõdimẽta in horto satarũ rerũ XLVI. cap. VIII
De fœniculo & cannabe cap. IX
De morbis hortorũ, & remedia circa formicas, erucas & culices cap. X
Quę magis sint fortia uel minus, & quibus
Ratio rigãdorũ (salsæ aquæ prosint XI
hortorũ, & quæ translata meliora fiãt, &
de succis hortẽsiorũ, & saporibus XII
Summa res & historiæ & obseruationes
Ex autoribus (MCXLIIII
M. Actio Planco, M. Varrone, D. Syllano, Catone Cẽsorio, Hygino, Virgilio, Mutiano, Celso, Columella, Calphurnio Basso, Manilio Sura, Sabino, Tyrõe, Licinio Macro, Q. Hirtio, Vibio Ruffo, Cesennio qui cepurica scripsit, Castritio itẽ, Firmo item, Peritio. Externis
Herodoto, Theophrasto, Democrito, Aristomacho, Menandro qui biochresta scripsit, Anaxilao.

Libro XX continentur medicinæ ex his quæ in hortis seruntur.
De cucumere syluestri & elaterio cap. I
De anguino cucumere siue erratico, & de satiuo, & de pepone cap. II
De cucurbita syluestri & rapo cap. III
De naporũ differentijs & rhaphano syluestri, & de rhaphano satiuo & pastinaca
De staphylino siue pastinaca, & (cap. IIII
gingidio, & seseli, & inula, & de cepe V
De porro sectiuo, & capitato, & de allio cap. VI
De lactuca syluatica siue caprina, & esopo & isati & lactuca satiua cap. VII
De generibus betæ & intubis, cichorio & seri cap. VIII
De brasica & lapsana, et de brassica marina & scilla, de bulbis & bulbine ca. IX
De asparagis & corruda, & libyco & ormi-
De apio & apiastro & helio- (nio cap. X
selino & oreoselino cap. XI

Universidad de Deusto
Biblioteca

De petroſelino & ocimo cap. XII
De ſylueſtri ocimo, et eruca, & naſturtio, &
De mentaſtro, & menta, & (ruta cap. XIII
pulegio & nepeta, & de cumino cap. XIIII
De cumino Æthiopico, quod urinã ſtringit, & de cappari, & de liguſtico ſiue panace, & cunila bubula cap. XV
Item de cunila bubula, gallinacea ſiue origano heracleotico, cunilagine molli, libanotide, cunila ſatiua, & montana cap. XVI
De piperiti, & origano, & oniti praſio, & tragorigano, & heraclio, & lepidio: & de gith, ſiue melanthio, & aniſo cap. XVII
De anetho & ſagapeno, & de papauere albo & nigro, et quomodo ſuccus herbarũ colligendus eſt, & de opio cap. XVIII
De erratico & ceratico, & glaucio ſiue paralio, & heraclio ſiue aphro, & de diacodio, & tithymalo cap. XIX
De portulaca ſiue peplio, coriandro, & atriplici ca. XX
Da malua, malope, & althea, & lapatho, & oxylapatho, & hydrolapatho, & hippolapatho, & bulapatho cap. XXI
De ſinapis tribus generibus, & marrubio, & ſerpyllo, & ſiſymbrio ſiue thymbrio, & de lini ſemine, & blito cap. XXII
De meu, & fœniculo, & hippomarathro uel myſineo & cãnabi, & de ferula & car-
Cõfectio theriacæ cõpoſitio (duis XXIII
medicaminis Antiochi cap. XXIIII
Sũma medicinæ & hiſtoriæ & obſeruationes MDCVII Ex autoribus
Catone Cenſorio, M. Varrone, Pompeio Leneo, Gallione, Hygino, Seſtio Nigro, q græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Celſo, Antonio Caſtore Externis.
Democrito, Theophraſto. Orpheo, Menandro qui biochreſta ſcripſit, Pythagora, Nicandro Medicis
Nicãdro, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Tarẽtino, Apollodoro Cittiẽſe, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Craeua, Petronio Diodoto, Iolla. Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Soſimene, Theopolemo, Metrodoro, Solõe, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petridio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.
Libro uigeſimoprimo continentur florum & coronamentorum naturæ
De natura florum, & coronamẽtorum, de mira florum uarietate cap. I
De ſtrophiolo ſerto, & q primũ flores miſcere cœperint, & quando primũ corolla inuenta uel appellata, & quare cap. II
Quis primum coronam foliis aureis & argenteis dedit. & de honore coronarũ apud antiquos, et de Scipionis honore, & de pactilibus coronis, & Cleopatræ regi næ facto cap. III
De roſa in coronis, & de generibus eius, & ubi ſeratur cap. IIII
De lilio tria genera, & ratione ea inſerendi
De uiolis, & de caltha, & baccare, (cap. V
combreto, aſaro, & croco cap. VI
De floribus antiquis, & de odoramentorũ diuerſitate, ſaliunca & polio cap. VII
De ueſtium æmulatione cum floribus, & amarantho, & chryſocone ſiue chryſiti cap. VIII
De honore coronarũ, & cyclamino, & meliloto & trifolio, tria genera eius cap. IX
De origano, & thymo, & melle Attico, & coniza, & Iouis flore & helenio, & abrothano & leucanthemo cap. X
De amaraco uel ſampſucho, & nyctegerto & meliloto, et uiola alba et codiamino, & de ſylueſtribus bulbis, & heliochryſo, & lychni, & de herbis citra mare cap. XI
De cura apum, & pabulo, et morbis earum & remedijs cap. XII
De uenenato melle, et de remedijs mellis uenenati, et mellis inſani cap. XIII
De melle quod muſcæ non attingunt, et alueariis, et cura eorum, ſi famẽ ſentiunt apes, et quomodo cera fiat cap. XIIII
De herbis ſponte naſcentibus, et aculeatis
De carduo, ac helxine, et tribulo (cap. XV
& anchuſa cap. XVI
De differentia herbarum per folia, et quæ herbæ toto anno floreant, & haſtula regia & piſtana, et de gladiolo cap. XVII
De iunco genera ſex, & de cypero et de medicamentis earum & de cypiro et odorato iunco cap. XVIII

Ex roſa

Ex rosa medicinæ,& de lilio,& de narcisso, & ex uiola,& de baccare,& combreto,& asaro cap.xix
De nardo gallico,& de croco medicinæ,& crocomagmate,& saliūca & polio,& iri, et holochryso,et chrysocome et meliloto
De trifolio,& thymo,& hemerocalle,& de helenio & abrotono (ca.xx cap.xxi
Ex leucanthemo & samsucho medicinæ caput xxii
De anemona medicinæ cap.xxiii
Ex œnanthe medicinæ cap.xxiiii
Ex heliochryso medicinæ cap.xxv
Ex hyacintho medicinæ cap.xxvi
Ex uincaperuinca medicinæ, rusco, bati,& acino cap.xxvii
Ex colocasia medicinæ cap.xxviii
Ex anthalio medicinæ cap.xxix
De parthenio medicinæ cap.xxx
De strychno medicinæ cap.xxxi
De corchoro & cnico cap.xxxii
De persoluta cap.xxxiii
De mensuris & ponderibus cap.xxxiiii
Summa medicinæ historiæ & obseruationes septingentæ triginta.

Ex autoribus

Catone Censorio, M. Varrone, Massurio, Antiate, C. Helio Vestino. Vibio Ruffino, Hygino, Pomponio Mela, Pompeio Leneo, Cornelio Celso, Calphurnio Basso P. Largio, Licinio Macro, Sestio qui græce scripsit, Iulio Basso qui item, Antonio Castore.

Externis

Theophrasto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui biochresta scripsit: Nicandro Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis

Mnestheo qui de coronis, Callimacho qui itē, Phania physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro cittiense, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico medico, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Sosimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate

Libro xxii. continētur de autoritate herbarum

De gentibus herbis formæ gratia utentibus cap.i
Quod herbis uestes inficiantur cap.ii
De corona graminea cap.iii
De raritate eius cap.iiii
Qui soli corona ea donati cap.v
Qui solus centurio coronatus cap.vi
Medicinæ ex reliquis ornamētis,& erynge caput vii
De herba quam centumcapita uocant caput viii
De acano & glycyrrhiza cap.ix
De tribulo & generibus eius, & medicinis caput x
De stœbe & medicinis eius cap.xi
De hippophye, hippope, & medicinis earum cap.xii
De urtica & medicinis eius cap.xiii
De lamio & medicinis eius cap.xiiii
De scorpiōe, generibusq; ac medicinis eius caput xv
De leucacantha,& medicinis eius cap.xvi
De helxine, perdicio, parthenio, siderite,& medicinis eius cap.xvii
De chamæleonte, generibus ac medicinis eius cap.xviii
De coronopo,& medicinis eius cap.xix
De anchusa,& pseudanchusa,& medicinis earum cap.xx
De onochelo, anthemi, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco,& adianto siue callitricho cap.xxi
De picride, thesio, asphodelo, halimo, acantho,& bupresti, elaphoboseo, sandice iasione, et de caucalide, sio, sillibo, scolymo, siue limonio, soncho, condrillo siue condrilli,& boletis cap.xxii
De fungis,& silphio,& de lasere cap.xxiii
De natura mellis & aqua mulsa,& quare genere ciborum mores immutentur, & de melitide, et cera: et contra compositiones medicorum cap.xxiiii
Medicinæ ex frugibus cap.xxv
Summa medicinæ & historiæ et obseruationes dcccvi.

Ex àutóribus

Iisdem quibus priore libro, & præter eos Chryſermo, Eratoſthene, Alcæo.

LIbro XXIII cõtinet de cultis arboribus
De medicinis uuarũ recentiũ, & de ſarmẽtis uuarũ, & uinaceis, & de uua theria ce, et de uua paſſa, & aſtaphide, et aſtaphiſagria, pituitaria, & labruſca, & de uite alba, & nigra, et de muſtis, & uini generib.
De aceto ſcillino, & oxymelle, (& aceto I
& ſapa, & fece uini, aceti, & ſapæ cap. II
De oleis & folijs oleæ, flore & cinere, & de oliua alba & nigra, & de amurca cap. III
De folijs oleaſtri, & œnanthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrſino, & cupreſsino, & citreo, & caryno cap. IIII
De myrobalano palma, & de palma elata
Medicinæ ex ſingulorũ generum (cap. V
flore, folijs, fructu, ramis, cortice, ligno, ſucco, radice, cinere cap. VI
De piris & eorum obſeruationibus, & de ſi corum obſeruatione, & caprifico erineo, & aliorũ generibus medicinæ cap. VII
De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglãde, et de piſtacijs, & caſtaneis, ſiliquis, cornu, & unedone, et lauro
De myrto ſatiua, & myrtidano (cap. VIII
& myrto ſylueſtri cap. IX
Sũma medicinæ et hiſtoriæ et obſeruationes MCCCCXIX

Ex autoribus

C. Valgio, Pompeio Leneo, Seſtio Nigro qui græce ſcripſit. Iulio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, M. Varrone, Corneo Celſo, Fabiano Externis.

Theophraſto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui biochreſta ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis

Mneſtheo, Callimacho, Phania phyſico, Simo, Timariſto, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophiõe, Heraclide, hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Cittiẽſe, Apollodoro Tarẽtino, Praxagora, Pliſtõico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Petrõio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo Damione, Dalione, Soſimene, Theopolemo, Metrodoro, Solõe, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petrino, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

LIbro XXIIII continentur medicinæ ex arboribus ſylueſtribus
Medicinæ ex arboribus ſylueſtribus cap. I
Lotos cap. II
Glans cap. III
De cocco ilicis, et galla, et uiſco, pilulis, glande, & de cerri radice, & ſubere cap. IIII
De fago, & cupreſſo, & cedro magna, & de cedride, galbano cap. V
De ammoniaco, & ſtyrace, & ſpondylio, & ſpagno & terebintho, chamæpity, & pityuſa, & reſinis, & picea & lentiſco ca. VI
De pice ſpiſſa & liquida, & palimpiſſa, & piſſaſphalto, & zopiſſa, & tæda, & lentiſco cap. VII
De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo, & tilia, & ſambuco, et iuni pero cap. VIII
De ſalice, & amerina, & uitilibus, & erice caput IX
De uirga ſanguinea, et ſilere, et liguſtro, & alno, et edera et ciſtho, et ciſſo, & erythrano, et chamæciſſo, & ſmilace, & de clematide cap. X
De harundine, & papyro, ebeno, & rhododendro, de rhue erythro, et erythrodano alyſſo, et radicula, et apocino, et roremarino & canchry, et ſabina, et ſelagine, et ſamulo, et gummi medicinis cap. XI
De ſpina Arabica, et ſpina alba, et acãthio, et acacia cap. XII
De uulgari ſpina et ſylueſtri, et de eryſiſceptro, et de appendice ſpina, et pyxacantho, et paliuro, aquifolia, et taxo, et rubis medicinæ cap. XIII
De cynosbato et Idæo rubo, et rhamno, & lycio, et ſarcocolla, et de oporice medicinæ cap. XIIII
De chamædrye, & chamædaphne, & chamelæa, & chamæſyce, & chamæciſſo, & chamęleuce, & chamęcypariſſo, & ampelopraſo, & ſtachye, & clinopodio, & centunculo, et clematide Ægyptia medicinę caput XV
De aro, & dracũculo, dracõtio, et ari, & milleſolio

lefolio,& herba eiuſdē nominis,& pſeudobunio,& myrrhi,& onobrychi medicinæ cap.xvi
De coriaceſia,et callicia,& menaide,& alijs uigintitribus,et medicinis earū quas qui dā magicas eſſe dicūt,& de cōſidia,& de aproxi,et recidiuis amorum cap.xvii
De eriphia,et lanaria, et ſtratioti medicinæ
De herba quæ naſcit in capite ſtatuę,et de herba è fluminibus,et herba lingua,et cribro,et ſimetis,et rhodora,et impia,& Veneris pectine,et nodia,et philātropo, et canaria lappa , et tordile, et de gramine,et dactylo, et fœnogræco medicinæ cap.xix
Summa medicinæ hiſtoriæ & obſeruationes MCCCCXVIII.

Ex autoribus

C. Valgio, Pōpeio Leneo, Seſtio Nigro q̄ græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui itē, Antonio Caſtore, M. Varrōe, Corn. Celſo, Fabiano

Externis

Theophraſto , Apollodoro, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui biochreſta ſcripſit: Nicandro Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis.

Mneſtheo, Callimacho, Phania phyſico, Simo Timariſto, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophiōe, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio Apollodoro cittienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtōico medico, Dieuche, Cleophāto, Philiſtiōe, Aſclepiade, Crateua Petronio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andr. Mneſicle, Epicharmo, Damione, Soſimene, Theopolemo, Solone, Lyco, Metrodoro, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictiōe, Glaucia, Xenocrate.

Libro xxv. continētur naturæ herbarū ſponte naſcentium, autoritas herbarū, & de origine uſus earum.

Naturæ herbarum ſponte naſcentiū cap.i
Qui latine uſus herbarū ſcripſerint,& quādo ad Romanos notitia earum peruenerit, qui primi Græcorū de his compoſuerint, & de herbarū inuentione, & antiqua medicina,& quare minus exerceantur eorum remedia,& de cynorhodo , & de dracunculo medicinæ cap.ii
De quodam peſtifero ſonte Germaniæ, & de Britannica,& maximis morborum doloribus cap.iii
De moly,et dodecatheo,& pæonia,uel pentorobo , uel glycyſide, et panace, uel aſclepio,et heraclio , et panace Chironio , et panace centaureo , uel pharnaceo , et heraclio ſidereo , & hyoſcyamo , uel apollinari ſiue altercangeno cap.iiii
De linozoſte,parthenio,hermupoa ſiue potius mercuriali, et achilleo , et panace heracleo, ſideriti, millefolio , et de ſcopa regia,et hemionio,teucrio,ſplenio,de melampodio ſiue elleboro , quot'ue eorum genera, & de nigro elleboro & albo medicinæ, & quādo detur,& quomodo ſumendum , & quibus non dandum,& quod mures necat cap.v
De mithridatio,& ſcordoti ſiue ſcordio, & polemonia uel phileteria uel chiliodynama,& eupatorio , & cētauria ſiue chironea,& de lepto cētaureo libadio, felle terræ,triorche medicinæ cap.vi
De clymeno , & gentiana, & lyſimachia, & parthenide,& artemiſia, & ābroſia, & nymphæa,& heraclio,& euphorbia medicinæ.
De plantagine,& bugloſſa,& cynogloſſa,& buphthalmo, & ſcythica,& hippice , & de iſchæmone,& de betonica,& cantabrica,& cōſiligne,& hiberida,et chelidonio,et canaria,et elaphoboſco,et dictamo, & ariſtolochia , et q̄d' eius delectatio inuoluat piſces, et ſtatim capiant̄,et medicinæ cōtra ſerpētiū ictus ex herbis quas ſuperius nominauit cap.vii
De argemonia,& agarico,et echio , & hyoſcyamo,et hierobotane,& blataria , et lemonia,et quinquefolio,et dauco,et perſolata, et arcio,et cyclamino,et peucedano, omnia ad ſerpentium ictus cap.ix
De ebulo,et uerbaſco,et thelyphono,et cōtrā ſcorpionum ictus,et rubetarum et canum morſus, et generaliter contra omne uenenum cap.x
Remedia ad capitis uitia cap.xi
De cētaureo,et chelidonio,et panace ethyoſcyamo et euphorbio ad oculorū uitia xii
De anagallide ſiue corchoro, et mandragora ſiue circeio , et cicuta, et crethmoagria, et molybdena,et capno,et acoro,et iride, ſoty

ledo, aizoo, et andrachne, & erigero, & de ephemero, et de labro Veneris, et de ranunculo, ad oculorum, auriū, narium, dentium, orisq; uitia medicinæ cap. XIII
Summa medicinæ et hiſtoriæ et obſeruationes MCCXCII. Ex autoribus
Sex. Gallico, Pompeio Leneo, Seſtio Nigro, qui græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, Corn. Celſo.
Externis
Theophraſto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, q biochreſta ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Xantho, Anaxilao. Medicis
Mneſtheo, Callimacho, Phāia phyſico, Timariſto, Simo, Hippocrate, Chryſip. Diocle, Ophione, heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Cittiēſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtōico, Medio, Dieuche Cleophāto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andr. Mneſicle, Epicharmo, Damiōe, Soſimene, Theopolemo, Metrodoro, Solōe, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.
Libro uiceſimoſexto cōtinentur reliquæ per morborum genera medicinæ, & de nouis morbis, & de lichene qd ſit, & quā do primum in Italia cœperint, & de carbunculo, elephantiaſi, & colo cap. I
Laus Hippocratis cap. II
De noua medicina, & Aſclepiade medico & qua ratiōe ueterē medicinā mutauerit III
Irriſio magicæ artis, & de lichene eiusq; remedio, & faucium cap. IIII
Ad ſtrumas, & ad digitos & ad pectus, & ad tuſsim medicinæ cap. V
De uerbaſco & cacalia uel tuſsilagine & bechio & ſaluia, ad tuſsim cap. VI
Ad lateris dolores & pectoris, & ad orthopnœas, ad iocineris dolorē, cordis dolori, pulmōi, urinę, tuſsi, pectori, ulceribus, renibus, hepaticis, ad uomitionem & ſingultus, pleureticis, lateri cap. VII
De omnibus uitijs uētris & remedijs, & eorum quæ circa uel intra ſunt, & de aluo ſiſtenda, uel ſoluenda cap. VIII
De pulegio & argemone cap. IX
De nymphæa, & abſtinentia & appetentia Veneris, & de ſatyrio erythrococco, & crategi & ſideriti cap. X
Medicinæ generales de pedibus, talis, articulis neruis et remedia cōtra morbos qui totū corpus occupāt, & de merthryda & uigilijs, paralyſi, & de febrib. frigidis & febre iumentorū, & phreneticis & chamęcta & aizoo, & igne ſacro cap. XI
Ad luxata mēbra, & cōtra morbū regium, & cōtra furūculos, & fiſtulas, & inflationes, & ambuſtionem, & cōtra alios morbos, ad neruos, & ſanguinem cap. XII
De herba equiſeto, nymphæa, peucedano, ſiderite, alijsq; pluribus ad ſanguinē ſiſtēdum utilibus, & ſtephanomeli & eriſithale, & contra uermes cap. III
Ad ulcera & plagas, & ad uerrucas tollendas, & de polycnemo cap. IIII
De pluribus experimentis ad mulierū menſes & uuluæ morbos, & partus eijciēdos & cōtinendos, & cutis in facie uitia, & capillum tingendū & tollendū, & quadrupedum ſcabiem cap. XV
Sūma medicinæ et hiſtoriæ et obſeruationes MCCXCII
Ex autoribus
M. Varrone, C. Valgio, Pompeio Leneo, Seſtio Nigro, qui grece ſcripſit. Iulio Baſſo, qui item, Antonio Caſtore, Cor. Celſo.
Externis.
Theophraſto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui biochreſta ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Xantho Anaxilao.
Medicis
Mneſtheo, Callimacho, Phāia phyſ. Timariſto, Simo, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophiōe, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Tarētino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleopāto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo, Damione, Theopolemo, Metrodoro, Solōe, Lyco, Thebana Olympiade, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.
Libro XXVII continentur reliqua herbarum genera

De

De aconito & Panthera quæ extinguitur aconito cap.II
Qd omniũ creaturarũ cõditor sit deus III
De Æthiopide & agerato, & aloe, & alcea & alipo, & alsina, & androsace, & andro sæmo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anonymo cap.IIII
De aparine & arctio & aspleno & asclepiade & astere uel bubonia, & ascyro uel ascyroide, & aphace & de alcibio & alecto
De alo cap.VI (rolopho cap.V
De alga & actea & de ampelosagria & absinthio cap.VII
De ballote & botrye fruticosa & brabylla & bryo, bupleuro & catanance, calla & circeia & cirsio et crategono et thelygono & crocodilio & cynosorchi & chrysolachano et cucubalo et cõserua cap.VIII
De cocco gnidio & dipsaco & dryopteri et dryophono & elatine & empetro siue calcifraga, et epipacti uel eleborine, & epimedio & enneaphylo & filice, & de femore bubu-
De glaucio & glycisside & gnaphalio (lo IX siue chamæzelo, & galedrago & holco et hyosiri & holosteo et hypophesto cap.X
De hippoglossa & hipicoo, idæa, isopiro lathyri, leontopetalo, lycopside, & alijs quibusdam cap.XI
De medio & myosota & myagro & natrice & othone & onosma & onopordo & osiri & oxye & batrachio & polygono & leucãthemo & phyteuma et phyllo et phyllãdrio & phalari polyrrhizo & proserpinaca et de rhacoma, & de reseda & stœchade cap.XII
De solano & smyrnio & telephio & trichomane et thalictro & thlaspe & tragonia & tragoni et trago et tragopogo et spondyli, et quod quidam morbi in quibusdã non sunt gentibus cap.XIII
Summa medicinæ & historiæ & obseruationes DCCII.

Ex autoribus

Pompeio Leneo, Sestio Nigro, qui græce scripsit, Iulio Basso, qui item, Antonio Castore, Cornelio Celso.

Externis

Theophrasto, Apollodoro qui item, Democrito, Aristogitone, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui biochresta scripsit, Nicandro.

Medicis

Mnestheo, & cæteris ijsdem quibus in prio re libro.

Libro XXVIII continentur medicinæ ex animalibus cap.I
An sit in medendo aliqua uis uerborum, & sanari & depelli cap.II
Remedia ex homine cõtra magos ca.III
De quibusdam sortilegijs, & saliua hominis cap.IIII
De obseruatione uictus cap.V
De sternutamento & Venere, & cæteris remedijs ca.VI
De remedijs muliebribus cap.VII
Medicinæ ex animalibus peregrinis, & elephãto et leone, et de camelo et hyæna & crocodylo et chamæleõte et scinco et hippopotamo et lyncibus cap.VIII
Medicinæ cõmunes ex feris animalib. aut eiusdẽ generis placidis, lactis usus, et obseruatiões et caseis, butyro et adipe ca.IX
Medicinæ de apro et capris et equis feris, et remedia ex bestijs cõtra oẽs morbos X
De remedijs ad morborũ multa genera ex animalibus cap.XI
Ad faciei uitia, ceruicis et pectoris morbos
Ad stomachi, lumborum, & re- (cap.XII
num uitia cap.XIII
Ad aluum sistendam, cœliacos, & dysentericos, inflationes aluí, rupta, tenasmon et tineas, et colum cap.XIIII
Ad uesicæ cruciatus, et calculos, de genitaliũ et sedis uitijs et inguinũ remedijs XV
Ad podagras, morbum comitialem, sideratos, ossaq; fracta remedia cap.XVI
Ad melãcholicos, lethargicos, hydropicos, ignem sacrũ, & ad dolores neruorum remedia cap.XVII
Ad sanguinẽ sistendũ, & cõtra ulcera & carcinomata, ad scabiẽ remedia cap.XVIII
Ad muliebria mala medicinæ cap.XIX
Mira de animalibus cap.XX
Summa medicinæ & historiæ et obseruationes CLXXXV

Ex autoribus

M. Varrõe, L. Pisone, Fabiano, Verre, Antiate, Verrio Flacco, Catõe Cẽsorio, Sergio Sulpitio, Licinio Macro, Celso, Massurio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sestio Nigro, q̃ græce scripsit, Bytho Dyrracheno, Ophilio medico, Granio medico.
Externis
Democrito, Apollonio, qui myrsin, Mileto, Artemone, Sextilio Anteo, Homero, Theophrasto, Lysimacho, Attalo, Xenocrate, Orpheo qui Diophios. Archelao qui itẽ, Demetrio, Sotira, Laide, Elephantide, Salpe, Olympiade Thebana, Diotimo, Iolla, Mictione Smyrnæo, Æschine medico, Hippocrate, Aristotele, Metrodoro, Icacida medico, Hesiodo, Dialcõe, Cæcilio Bione q̃ peri dynameon, Anaxilao, Iuba rege.

Libro xxix cõtinentur medicinæ ex animalibus
De origine medicinæ et quando primũ clinice, & quãdo primum iatraleptice, et de Chrysippo, & Erasistrato, et empirice, et Herophilo, et reliquis illustribus medicis, et quoties ratio medicinæ mutata sit, et qui primus Romæ medicus, et quãdo et quid de medicis antiqui Romani iudicauerint, et uitia medicinæ cap. I
De medicinis lanarum cap. II
De ouorum natura cap. III
Remedia de cane, et ex animalib. quæ placida nõ sunt sed fera, et ex uolucribus et cõtra morsus phalangiorum cap. IIII
De seuo camelino, et cane rabido, et lacerta et anseribus, et columbis, & mustelis remedia cap. V
Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddendos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, et ad glaucomata, et ad oculos & parotidas remedia cap. VI
Summa medicinæ et obseruationes DXXI
Ex autoribus
M. Varrone, L. Pisone, Verrio Flacco, Antiate, Nigidio, Cassio Hemina, Cicerone, Plauto, Celso, Sestio Nigro, qui græce scripsit, Cæcilio medico, Metello Scipione, Ouidio poeta, Licinio Macro.
Externis
Philopatore, Homero, Aristotele, Orpheo Democrito, Anaxilao. Medicis
Botrye, Apollodoro, Archidemo, Anaxilao, Aristone, Xenocrate, Diodoro, Chrysippo philosopho, Horo, Nicandro, Apollonio Pitanæo.

Libro xxx cõtinentur medicinæ ex animalibus reliquæ prioris libri
De origine magicæ artis, quando et à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, et reliquæ ex animalibus medicinę cap. I
De speciebus magiæ, Neronisq̃ & magorum detestatio cap. II
De talpis, & reliquę medicinę per morbos digestæ in animalibus, quorũ genera placida sunt aut fera cap. III
Quomodo cõmendetur os, & cõtra maculas faciei, & ad faucium uitia cap. IIII
Ad strumas exulceratas ad humerorum & præcordiorum dolores cap. V
De pulmonũ uitijs, iecoris et sanguinis reiectionibus cap. VI
Ad dysẽtericos et uẽtris mala remedia VII
Ad calculos & uesicæ dolores, testiumq̃ et inguinũ tumores, et ad panos cap. VIII
Ad podagras et articulorũ dolores cap. IX
Remedia aduersus morbos toti corpori X
Contra morbum regium et phreneticos, & cõtra febres & hydropicos cap. XI
Ad ignem sacrũ, ad carbũculos, furũculos, ambusta, neruorũq̃ cõtractiões cap. XII
Ad sanguinem sistendum, et tumores uulnerum, et ulcera, uulnera, & alia mala ex animalibus remedia cap. XIII
Ad muliebria mala medenda, et cõceptus maturandos cap. XIIII
Promiscuæ medicinæ cap. XV
De miraculis quarundã bestiarũ cap. XVI
Summa medicinæ & obseruationes octingentæ LIIII.
Ex autoribus
M. Varrone, Nigidio, M. Cicerone, Sestio Nigro qui græce scripsit, Licinio Macro.
Externis
Eudoxo, Aristotele, Hermippo, Homero, Apione, Orpheo, Democrito, Anaxilao.
Medicis
Botrye, Horo, Apollodoro, Menãdro, Archimede, Aristone, Xenocrate, Diodoro, Chrysippo, Nicãdro, Apollonio Pitanæo.

Libro xxxi continentur medicinæ ex aquatilibus, & aquarum mirabilia.
Aquarum mirabilia cap. I
De differentia aquarum medicinis & obseruationibus CCLXVI. cap. II

De

De qualitate aquarum in salubritate uel cō-
moditate earum cap.III
Aquarū subito nascentiū aut desinentiū ra-
Obseruatio historica cap.V (tio cap. IIII
Ratio aquæ ducēdæ,& quomodo medica-
tis utēdū,& quid prosit nauigatio,et me-
dicinæ aquiæ marinæ cap.VI
De generibus salis & confecturis & medi-
cinis,& obseruationibus cap.VII
De scombro pisce,et muria,et alece cap.VIII
De natura salis et eius medicinis ca.IX
De nitri generibus et confecturis,et medici
nis,& obseruationibus cap.X
De spongiarum natura cap.XI
Sūma medicinæ historiæ et obseruationes
nongentæ uigintitres Ex autoribus
M. Varrone,Cassio Parmēse,Ciceroē,Mu
tio,Cornelio Celso,Trogo, Ouidio, Poly-
bio,Sornatio Externis
Callimacho,Ctesia,Eudico, Theophrasto,
Eudoxo,Theopompo,Polyclito,Iuba, Ly
co,Apione,Epigene, Pelope, Apelle, De-
mocrito,Thrasillo, Nicandro, Menandro
comico, Attalo, Sallustio Dionysio, An-
drea,Nicerato,Hippocrate,Anaxilao.
Libro XXXII continentur reliqua medi-
cinæ ex aquatilibus.
De echeneide pisce,et mirabili eius proprie
tate,de torpedine & marino lepore,et mi
rabilia rubri maris cap.I
De ingenijs & mansuetudine quorundam
piscium,& ubi ex manu edant, & ubi re-
sponsa dantur ex piscibus cap.II
De his qbus in terris & in aquis uictus est,
& de castoreis medicinæ & obseruatiōes
De testudine,& multorū piscīū me- ca.III
dicinæ & obseruationes cap.IIII
De aquatilibus,quomodo remedia in mor-
bos digesta sunt,& primum contra uene
na,& uenenata animalia cap.V
De ostreis & purpuris,alga & eorum reme
Ad alopecias & capillos,& ocu-(dia ca.VI
lorū & auriū & dentiū, & faciei uitia VII
Promiscuæ medicinæ cap.VIII
Ad iocineris uitia,laterumq;, ad stomachi,
alui,& aliæ promiscuæ medicinæ cap.IX
Ad febres omnium generum, & contra di-
uersas infirmitates cap.X
Animalium omnium in mari uiuentium
CLXVI genera esse cap.XI
Summa medicinæ & historiæ & obserua-
tiones nongentæuigintiocto
Ex autoribus
Licinio Macro, Trebio Nigro, Sestio Ni-
gro qui græce scripsit, Ouidio poeta, Cas-
sio Hemina,Mecœnate,L.Atteio.
Externis
Iuba, Andrea, Salpe, Apione, Pelope, A-
pelle Thasio, Thrasillo,Nicandro.
Libro trigesimotertio cōtinentur naturę
metallorum
Quæ prima commendatio metallorum au-
ri,& de origine anulorū aureorum,et mo
do auri apud antiquos, & equestri ordi-
ne,& de iure anulorum aureorum cap.I
De decurijs iudicum,& quoties nomina e-
questris ordinis immutata, & donis mi-
litaribus,& quando primum corona au-
rea cap.II
De reliquo usu auri in uiris et mulieribus et
de nummo aureo, & quādo primū signa
tū est æs,argentū,& aurū,& antecp; signa
ret qui mos in ære,& quæ maxima pecu-
nia primo cēsu,& quoties & quibus tem
poribus autoritas auri cap.III
Ratio naturalis auri inueniendi,& quando
primum aurea statua, & medicinæ ex au
ro cap.IIII
De chrysocolla,& medicinæ ex chrysocolla
VI & mirabilis natura eius glutinādis in-
ter se perficiendisq; metallis cap.V
De argento, & argentouiuo, & stibio siue
alabastro, & scoria argenti, & de spuma
argenti cap.VI
De minio quantæ autoritatis fuerit apud
Romanos,& inuētores eius,et cinnaba-
ris ratione in picturis,& medicinę,de ge
neribus minij,& ratione eius in picturis
caput VII
De hydrargyro,de argento inaurando, de
coticulis in argenti generibus & experi-
mentis cap.VIII
De speculis & Ægyptio argento cap.IX
De immodica pecunia, & quorū maximæ
opes fuerint,& quādo primum pop.Ro
manus stipem sparserit ca.X
De luxuria et frugalitate in uasis, et lectis ar-
gēteis,qn lances immodicæ factæ cap.XI

De sta-

De ſtatuis argenteis,et cælatura argenti, & cæteris quibuſdam cap.XII
De ſile,et ceruleo, et neſtoriano, & cilono, & quod non omni anno æqualiter ſpecies uendantur cap.XIII
Summa medicinæ et hiſtoriæ et obſeruationes mille ducentæ quindecim.
Ex autoribus
L. Piſone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Cornelio Nepote, Meſſala, Ruffo, Marſo poeta,Butho, Iulio Baſſo qui de medicinis græce ſcripſit, Seſtio Nigro qui itē, Fabio Veſtale. Externis
Democrito,Metrodoro Scepſio, Menæchmo qui de toreutice ſcripſit, Xenocrate qui itē, Antigono qui item, Heliodoro qui de Atheniēſiū anathematis,Paſitele qui admirabilia opera ſcripſit, Nymphodoro Timęo qui de medicina metallica ſcripſit,Iolla,Apollodoro,Andrea,Heraclide,Diagora Botryenſe,Archimede,Dionyſio,Ariſtogene,Democrito, Mneſicle, Attalo medico,Xenocrate Zenonis,Theomneſto.

Libro trigeſimoquarto continentur ęris metalla,et ferri,et plumbi,& ſtanni
Genera æris,quæ Corinthia,quæ Deliaca,quæ Æginetica cap.I
De cādelabris et templorū ornamētis III
Quando primum ſimulacrum Romæ factum,et de origine ſtatuarum, & honore ſtatuarū,et generibus,et figuris cap.IIII
De ſtatuis togatis,et quibuſdā aliįs,& quibus primū in columna et quando roſtra, et quando primum publice, & quæ primum ſtatuæ Romæ cap.V
De ſtatuis ſine tunicis,et quibuſdā aliįs, & quæ prima Romę ſtatua equeſtris,et quā do oēs ſtatuæ priuatim & publice ſublatæ,et quib.Romæ mulieribus,et quę primæ ab exteris publice poſitæ cap.VI
De antiquis ſtatuariįs, et pretįs ſignorū immodicis, & coloſsis in urbe celeberrimis
Nobilitates ex ære operum et artificum CCCLXVI cap.VII
Differentiæ æris et mixturæ, et de ſeruādo ære cap.IX
De cadmia medicinæ cap.X
De ſcoria et flore et ſquama æris, et ſtomomate,et ærugine,et hieracio cap.XI
De ſcolecia,et chalciti, et miſy, et ſory, & chalcantho cap,XII
De Pompholygę,et ſpodio,,et antiſpodio, et diphryge,et triente Seruilio cap.XIII
De ferro et ferreis metallis, et differentiæ ferri cap.XIIII
De temperatura ferri, et medicinæ ex ferro et ærugine,et rubigine,et ſquama ferri,et hygremplaſtro cap.XV
De plumbi metallis,et albo plumbo, et nigro cap.XVI
De ſtanno,et plumbo argentario.et quibuſdam aliįs cap.XVII
Medicinæ de plumbo & ſcoria plumbi, de molibdena ſiue galena, de pſimmythio et ſandaracha cap.XVIII
Summa res & hiſtoriæ et obſeruationes DCCCXV
Ex autoribus
L. Piſone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Meſſala,Ruffo,Marſo poeta, Butho, Iulio Baſſo q̄ de medicina græce ſcripſit, Seſtio Nigro q̄ item,Fabio Veſtale. Externis
Democrito,Metrodoro Scepſio, Menęchmo qui de toreutice ſcripſit, Xenocrate qui item,Antigono qui item, Duride qui item,Heliodoro qui Athenienſium anathemata ſcripſit,Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Diagora Botryenſe, Iolla, Apollodoro, Archimede, Dionyſio, Ariſtogene, Diomede,Mneſicle, Xenocrate Zenonis, Theomneſto.

Libro triceſimoquinto cōtinetur honos picturæ
Honos picturæ cap.I
Honos imaginum cap.II
Quando primū clypei imaginū publice, & qn̄ in domib. poſiti, & de picturę initįs, et monochromato,et primis pictoribus, & antiquitate pictorū in Italia cap.III
De pictoribus Romanis, & quādo primū dignitas picturæ,& qui uictorias ſuas pictura propoſuerunt,& quando externis picturis dignitas Romæ cap.IIII
Ratio pingendi,de pigmentis cap.V
De coloribus natiuis & factitįs cap.VI
Qui colores udo nō inducant̄,et quibus colorib.antiqui pinxerūt, & qn̄ primū gladiatorū pugnæ propoſitæ ſunt cap.VII
De ætate picturę,operum & artificum indicatura,nobilitates CCCV cap.VIII

Primum

Primum picturæ certamē, & qui primi penicillo pinxerunt cap.IX
De auibus per picturam deceptis, & quid difficillimum in pictura cap.X
De auium cantu compescendo, et quis encausto et penicillo primus lacunaria et cameras pinxerit, sparsimq; pretia mirabilia picturarum cap.XI
Plastices primi inuentores, de simulacris et uasis fictilibus, et pretio eorum cap.XII
Terræ uarietates, et de puluere Puteolano, & alijs terræ generibus quæ in lapidem uertuntur cap.XIII
De parietibus fornaceis et lateritijs, et eorū ratione cap.XIIII
De sulphure et alumine, et generibus eorū & medicinæ cap.XV
De terra et Samia et eretria et Chia et Selenusia pigniti et ampeliti medicinę ca.XVI
Cretæ genera ad uestium usus, cimolia, sarda, umbrica, saxū, argentaria cap.XVII
Qui & quorū liberti præpositi cap.XVIII
De terra ex Galatha, et terra Clupea, terra Balearica, terra Ebusitana cap.XIX
Sūma medicinæ et historiæ et obseruationes DCCCCLVI Ex autoribus
Messala oratore, Messala sene, Fenestella, Attico, Verrio, M. Varrone, Cornelio Nepote, Decio Eculeone, Mutiano, Melisso, Victruuio, Cassio Seuero, Longulano, Fabio Vestale qui de pictura scripsit.
Externis
Pasitele, Apelle, Melanthio, Asclepiodoro, Euphranore, Parasio, Heliodoro, qui anathemata scripsit Athenis, Metrodoro qui de architectonice scripsit, Democrito, Theophrasto, Apione grammatico qui de metallica medicina scripsit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Iolla, Apollodoro, Diagora Botryense, Archidemo, Dionysio, Aristogene, Demade, Mnesicle, Xenocrate Zenonis, Theomnesto

Libro tricesimosexto continētur naturæ lapidum & luxuriæ marmorum cap.I
Quis primus marmor in publicis operibus ostenderit cap.II
Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ cap.III
Qui primum laudati marmore scalpendo & quibus temporibus cap.III
Nobilitates operum & artificum in marmore CXXVI. de marmore pario & maut soleo cap.V
Quando primum marmorum in ædificijs usus, & quis primus Romæ crustauerit parietes, & quibus ætatibus quæq; marmora in usum uenerint, & quis primus marmora secuerit, & ratio secandi: de harena cap.VI
De naxio & armenio, & de generibus marmorum cap.VII
De alabastrite & lygdino & alabandico cap. VIII
De obelisco Thebaico, Alexandrino, & de illo qui est in circo magno cap.IX
De illo qui est in campo Martio pro gnomone cap.X
De tertio obelisco Romæ in Vaticano XI
De pyramidibus Ægyptijs & sphinge XII
De labyrinthis, Ægyptio, Lemnio, & Italico cap.XIII
De pensili horto, & oppido & templo Dianæ Ephesiæ cap.XIIII
De delubro Cyzici et lapide fugitiuo, & de echo septies resonāte, & ædificio sine clauo, & mirabilia ædificiorū Romæ ca.XV
De magnetis generibus & medicinis XVI
De lapidibus qui cito absumūt corpora in eis cōdita, & de his qui diu seruant, & de thasio lapide & medicinis eius cap.XVII
De ebore fossili, & lapidibus osseis & palmatis, & aliorum generibus cap.XVIII
De corallio uel pyrite & medicinis eius, & ostracite, de amianto lapide & medicinis eius, de melitite lapide & uiribus eius, de gagate lapide & medicinis eius, de spōgijs & phrygio lapide & natura eius XIX
De hæmatite & quinque generibus eius, & schisto cap.XX
De quatuor generibus aetitis, & calamo & samio & arabo & pumicibus ca.XXI
De lapidibus mortariorum medicinaliū, & mollibus lapidibus & speculari lapide, & silicibus, & phēgite, & cotibus, et reliquis ad structuram lapidibus, igni & tempestatibus resistentibus cap.XXII
De cisternis & calce & harenæ generibus & mixtura calcis & harenæ & uitijs structuræ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctura, & tectorijs & columnis ca. XXIII
De medicinis calcis, & maltha & gypso cap. XXIIII
De pauimentis, & quando primũ Romæ, & subdialibus pauimẽtis, & grecanicis, & quando primum cameræ cap. XXV
De origine uitri, & ratione faciendi, & de obsidiano uitro, & generibus multiformibus uitri cap. XXVI
Igniũ miracula, medicinę, prodigia XXVII
Sũma medicinę & historię & obseruatiões DXXIII.

Ex autoribus

M. Varrone, Cælio, Galba, C. Ictio, Mutiano, Nepote Cornelio, L. Pisone, Tuberõe, Seneca, Fabio Vestale, Annio Fœciale, Fabiano, Catone Censorio, Vitruuio.

Externis

Theophrasto, Praxitele, Iuba rege, Nicandro, Sotaco, Sudine, Alexandro Polyhistore, Apione, Plistonico, Duride, Herodoto, Euhemero, Aristagora, Dionysio, Artemidoro, Bucorida, Antisthene, Democrito, Demotele, Lycea.

Libro XXXVII continetur origo gemmarum.

De gẽma Polycratis tyranni & Pyrrhi regis, & qui sculptores optimi, & nobilitates artificũ, & quis primus dactyliothecam Romæ habuit cap. I
De gemmis translatis in triumpho Pompeij, & natura crystalli & medicinis, et luxuria circa eam, & quando primũ inuenta myrrhina, & luxuria circa ea, et natura myrrhinorum, & quæ mentiti sunt autores de succino cap. II
De ortu & medicinis & generibus & luxuria succinorum, & lyncurio, & medicinę cap. III
De adamantis generibus, & medicinis & margaritis cap. IIII
De smaragdi generibus, & gemmis uiridibus translucidis cap. V
De opali generibus, & uitijs, & experimentis, & uarijs gemmis. cap. VI
De generibus carbunculorũ, & uitijs, & experimẽtis, & gẽmis ardentibus cap. VII
De generib. topazij, & callaide, & de gẽmis uiridibus nõ translucentibus cap. VIII
De iaspidum generibus cap. IX
De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem cap. X
De gemmis quæ à membris hominum cognominantur, & quæ ab animalibus, & de his quæ à cæteris rebus cap. XI
De gemmis nascentibus et factitijs, & figuris gemmarum cap. XII
De ratione probandarũ gẽmarũ cap. XIII
Summa res & historiæ, & obseruationes MCCC.

Ex autoribus

M. Varrone, Actis triumphorum, Mœcenate, Iaccho, Cornelio Bocho.

Externis

Iuba rege, Xenocrate Zenonis, Sudine, Æschylo, Philoxeno, Euripide, Nicandro, Satyro, Theophrasto, Carete, Philomene, Democrate, Xenotimo, Metrodoro, Sotaco, Pythea, Timæo Siculo, Nicea, Theochresto, Asaruba, Mnasea, Theomene, Cresia, Mithridate, Sophocle, Archelao rege, Callistrato, Democrito, Ismenia, Olympico, Alexandro Polyhistore, Apione, Horo Zoroastre, Zactalia.

Finis libri primi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER SECVNDVS.

An finitus sit mundus, & an unus. CAP. I

MVNDVM, & hoc quod nomine alio cælũ appellare libuit, cuius circunflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est, æternum, immensum, neq; genitum, neq; interiturum unquã. Huius extera indagare, nec interest hominum, nec capit humanæ coniectura mentis. Sacer est, æternus, immensus, totus in toto, imò uero ipse totum: finitus, & infinito similis: omnium rerum certus, & similis incerto: extrà, intrà, cuncta complexus in se, idemq; rerum naturæ opus, & rerum ipsa natura. Furor est, mẽsuram eius animo quosdã agitasse, atq; prodere ausos: alios rursus occasione hinc sumpta, aut his data, innumerabiles trãdidisse mundos, ut totidem rerum naturas credi oporteret: aut, si una omnes incubaret, totidẽ tamen soles, totidemq; lunas, & cætera etiam in uno & immensa & innumerabilia sidera: quasi non eadem quæstione semper in termino cogitatiõis occursura, desiderio finis alicuius: aut, si hæc infinitas naturæ omnium artifici possit assignari, nõ illud idem in uno facilius sit intelligi, tanto præsertim opere. Furor est, profecto furor, egredi ex eo: & tanquã interna eius cuncta planè iam sint nota, ita scrutari extera: quasi uero mensuram ullius rei possit agere, qui sui nesciat: aut mens hominis uidere quæ mundus ipse non capiat.

De forma eius. Cap. II

FOrmam eius in speciem orbis absoluti globatam esse, nomen in primis & cõsensus in eo mortalium, orbem appellantium, sed & argumenta rerum docent: non solum quia talis figura omnibus sui partibus uergit in sese, ac sibi ipsa tolerãda est, secq; includit & continet, nullarum egens compaginum, nec finem aut initiũ ullis sui partibus sentiens, nec quia ad motũ quo subinde uerti debeat (ut mox apparebit) talis aptissima est: sed oculorum quoq; probatione, quod conuexus mediusq; quacunq; cernatur, quum id accidere in alia non possit figura.

De motu eius. Cap. III

HAnc ergo formã eius, æterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate, uiginti quatuor horarũ spatio circumagi, solis exortus & occasus haud dubiũ reliquere. An sit immensus, & ideo sensum auriũ facile excedẽs, tantæ molis rotatæ uertigine assidua sonitus, non equidem facile dixerim, non herde magis q̃ circumactorum simul tinnitus siderum, suosq; uoluentium orbes: an dulci quidem & incredibili suauitate cõcentus, nobis qui intus agimus, iuxta diebus noctibusq; tacitus labitur mundus. Esse innumeras ei effigies animalium rerumq; cunctarum impressas, nec (ut in uolucrũ notamus ouis) leuitate cõtinua lubricũ corpus, quod clarissimi autores dixere tenerũ, argumẽtis indicatur: quoniã inde deciduis rerum omniũ seminibus, innumeræ, in mari præcipue, ac plerũq; cõfusis mõstrificæ gignantur effigies. Præterea uisus probatione, alibi plaustri, alibi ursi, tauri alibi, alibi literæ figura, candidiore medio super uerticem circulo.

Cur mundus dicatur. Cap. IIII

EQuidem & consensu gentium moueor. Nam quem κόσμον Græci nomine ornamenti appellauerunt, eum nos à perfecta absolutaq; elegantia, mundum. Cælum quidem haud dubie cælati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro. adiuuat rerum ordo, descripto circulo, qui signifer uocatur, in duodecim animaliũ effigies: & per illas solis cursus, congruens tot seculis, ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De quatuor elementis. Cap. V

NEc de elementis uideo dubitari, quatuor ea esse. Igniū summū, inde tot stellarum collucētium illos oculos. Proximū spiritus, quem Græci nostriq; eodē uocabulo aera appellāt. Vitalē hunc, & per cuncta rerū meabilē, totoq; consertū: huius ui suspensam, cū quarto aquarū elemēto, librari medio spatio tellurē. Ita mutuo cōplexu diuersitatis effici nexū, & leuia pōderib. inhiberi, quo minus euolēt: cōtraq; grauia ne ruāt, suspendi leuibus in sublime tendentibus. Sic pari in diuersa nisu, ui sua quæq; cōsistere, ir requieto mundi ipsius cōstricta circuitu: quo semper in se currēte, imā atq; mediā in toto esse terrā, eandēq; uniuersi cardine stare pēdentē, librantē per quæ pēdeat: ita solam immobilē circa eam uolubili uniuersitate, eandē ex omnib. necti, eidemq; omnia inniti.

De septem planetis. Cap. VI

INter hanc cælumq;, eodem spiritu pendent, certis discreta spatijs, septem sidera, quæ ab incessu uocamus errātia, quum errent nulla minus illis: eorū medius sol fertur amplissima magnitudine ac potestate: nec tēporum modo terrarumq;, sed siderū etiā ipsorum cælicq; rector. Hunc mundi esse totius animū, ac planius mentē, hunc principale naturæ regimen, ac numē credere decet opera eius æstimātes. Hic lucem rebus ministrat, aufertq; tenebras: hic reliqua sidera occultat, hic uices temporū, annumq; semper renascentem ex usu naturæ tēperat: hic cæli tristitiam discutit, atq; etiam humani nubila animi serenat: hic suum lumē cæteris quoq; sideribus fœnerat, præclarus, eximius, omia intuens, omnia etiā exaudiens: ut principi literarum Homero placuisse in uno eo uideo.

De deo. Cap. VII

QVapropter effigiem dei, formāq; quærere imbecillitatis humanæ reor. Quisquis est deus (si modo est alius) & quacūq; in parte, totus est sensus, totus uisus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus sui. Innumeros quidē credere, atq; etiā ex uirtutibus uitijsq; hominū, ut pudicitiam, cōcordiam, mentem, spem, honorem, clementiam, fidem, aut (ut Democrito placuit) duos omnino, Pœnam & Beneficium, maiorem ad concordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, ut portionib. quisq; coleret, quo maxime indigeret. Itaq; nomina alia alijs gētibus, & numina in ijsdem innumerabilia reperimus, inferis quoq; in genera descriptis, morbisq; & multis etiā pestibus, dum esse placatas trepido metu cupimus. Ideoq; etiā publice Febris fanum in palatio dicatū est, Orbonæ ad ædem latium ara, & Malæ fortunæ exquilijs. Quamobrē maior cælitū populus etiā q; hominū intelligi potest, cum singuli quoq; ex semetipsis totidē deos faciāt, Iunones Geniosq; adoptando sibi. Gentes uero quædam animalia etiā, aliqua & obscœna, pro dijs habēt, ac multa dictu magis pudenda, per fœtidos cibos & alia similia iurantes. Matrimonia quidem inter deos credi, tantoq; æuo ex his neminē nasci, & alios esse grandæuos semperq; canos, alios iuuenes atq; pueros, atricolores, aligeros, claudos, ouo æditos, & alternis dieb. uiuentes morientesq;, puerilitū propè deliramentorum est. Sed super omnē impudentiam, adulteria inter ipsos fingi, mox iurgia & odia, atq; etiam furtorum esse & scelerum numina. Deus est mortali iuuare mortalem, & hæc ad æternam gloriam uia: Hac proceres iere Romani: hac nunc cælesti passu cum liberis suis uadit maximus omis æui rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subueniens. Hic est uetustissimus referendi benemerētibus gratiam mos, ut tales numinibus adscribātur. Quippe & omnium aliorum nomina deorū, & quæ supra retuli siderum, ex hominum nata sunt meritis. Iouem quidem aut Mercuriū, aliterue alios inter se uocari, & esse cælestem nomenclaturā, quis non interpretatione naturæ fateatur? Irridendū uero, agere curā rerū humanarū, illud quicquid est summū. An ne tam tristi atq; multiplici ministerio nō pollui credamus dubitemus? Vix propè est iudicare, utrū magis cōducat generi humano, quando alijs nullus est deorum

respectus

hoc caput plane impiū est ut infra lib. 7. cap. 55 de aīa,

respectus,alijs pudendus.Externis famulantur sacris,ac digitis deos gestant,et monstra quoq; colunt:damnant,& excogitãt cibos:imperia dira in ipsos,ne somno quidem quie to,irrogant.Non matrimonia,nõ liberos,non denicq; quicquã aliud,nisi iubentib.sacris deligũt.Alij in ipso Capitolio fallũt, ac Fulminantẽ peierãt louẽ:& hos iuuãt scelera, il= los sacra sua pœnis agunt. Inuenit tamẽ inter has utrasq; sentẽtias mediũ sibi ipsa morta litas numẽ,quo minus etiã plana de deo cõiectatio esset. Toto quippe mundo,et locis o= mnibus,omnibusq; horis,omniũ uocibus Fortuna sola inuocatur: una nominatur,una accusatur,una agitur rea,una cogitatur,sola laudatur,sola arguitur,etcũ cõuicijs colitur, uolubilis,à plerisq; uero & cæca etiã existimata,uaga,incõstãs,incerta,uaria, indignorũ fautrix.Huic omnia expensa,huic omnia feruntur accepta:& in tota ratione mortalium, sola utranq; paginã facit. Adeoq; obnoxiæ sumus sortis,ut sors ipsa pro deo sit, qua de= us probatur incertus.Pars alia & hanc pellit,astroq; suo euentus assignat,& nascẽdi legi bus:semelq; in oẽs futuros uncq; deo decretũ, in reliquũ uero ocium datũ. Sedere cœpit sentẽtia hæc,pariterq; & eruditũ uulgus & rude in eam cursu uadit.Ecce fulgurũ moni= tus,oraculorũ præscita,aruspicũ prædicta,atq; etiã parua dictu in augurijs sternutamen ta,& offensiones pedum.Diuus Augustus læuum prodidit sibi calceũ præpostere indu ctum,quo die seditione militari propè afflictus est.Quæ singula improuidam mortalita tem inuoluũt,solum ut inter ista certũ sit,nihil esse certi,nec miserius quicq; homine, aut superbius.Cæteris quippe animantiũ sola uictus cura est,in quo sponte naturæ benigni tas sufficit. Vno quidẽ uel præferenda cunctis bonis, quod de gloria, de pecunia,ambi= tione,superq; de morte nõ cogitãt. Verũ in his deos agere curã rerũ humanarum credi, ex usu uitæ est:pœnasq; maleficijs aliquãdo seras,occupato deo in tanta mole,nunc; aũt irritas esse.Nec ideo proximũ illi genitũ hominẽ, ut uilitate iuxta beluas esset. Imperfe= ctæ uero in homine naturæ præcipua solatia, ne deũ quidẽ posse omnia. Nãq; nec sibi potest mortẽ cõsciscere,si uelit,quod homini dedit optimũ in tantis uitæ pœnis:nec mor tales æternitate donare,aut reuocare defunctos:nec facere,ut qui uixit,nõ uixerit:qui ho nores gessit,nõ gesserit:nullumq; habere in præterita ius,præterq; obliuionis:atq;(ut fa cetis quoq; argumẽtis societas hæc cũ deo copuletur)ut bis dena,uiginti nõ sint,ac mul= ta similiter efficere nõ posse:per quæ declaratur haud dubie naturæ potẽtia, idq; esse q̃d deum uocamus. In hæc diuertisse nõ fuerit alienũ, uulgata propter assiduã quæstionem de deo.

fortuna.

De natura siderum errantiũ,& eorum ambitu. Cap. VIII

Hinc redeamus ad reliqua naturæ.Sidera,quæ affixa diximus mundo,nõ illa, ut exi= stimat uulgus,singulis attributa nobis,& clara diuitibus, minora pauperibus,ob= scura defectis,ac pro sorte cuiusq; lucẽtia,adnumerata mortalibus, nec cũ suo quęq; ho= mine orta moriũtur,nec aliquẽ extingui decidua significãt. Nõ tanta cælo societas nobi scũ est,ut nostro fato mortalis sit ille quoq; siderũ fulgor.Illa nimio alimẽto tracti humo ris igneã uim abũdantia reddũt,cũ decidere credũtur,ut apud nos quoq; id luminib.ac= censis liquore olei notamus accidere.Cęterũ æterna est cælestib.natura,intexẽtibus mũ dum,intextuq; cõcretis:potentia aũt ad terrã magnopere eorum pertinẽs, quæ propter effectus claritatemq; & magnitudinẽ, in tanta subtilitate nosci potuerunt,sicut suo de= monstrabimus loco.Circulorum quoq; cæli ratio in terræ mẽtione aptius dicetur,quan do ad eam tota pertinet,signiferi modo inuẽtionibus non dilatis.Obliquitatẽ eius intel= lexisse,hoc est,rerum fores aperuisse,Anaximander Milesius traditur primus olympia= de quinquagesima octaua.Signa deinde in eo Cleostratus, & prima Arietis ac Sagitta= rij.Sphæram ipsam ante multo Atlas. Nunc relicto mundi ipsius corpore,reliqua inter cælum terrasq; tractentur.Summum esse quod uocant Saturni sidus,ideoq; minimum uideri,& maximo ambire circulo,ac trigesimo anno ad breuissima sedis suę principia re gredi certum est.Omnium aũt errantium siderum meatus,interq; ea solis & lunæ,cõtra

Universidad de Deusto
Biblioteca

rium mundo agere cursum,id est læuum,illo semper in dexterã præcipiti. Et quãuis assi dua conuersione immẽsæ celeritatis attollantur ab eo,rapiãturq; in occasum,aduerso tamen ire motu per suos quæq; passus:ita fieri, ne cõuolutus aer, eandem in partẽ,æterna mundi uertigine,ignauo globo torpeat, sed findatur aduerso siderum uerbere discretus & digestus. Saturni aũt sidus gelidæ ac rigentis esse naturæ,multoq; ex eo inferiorem loris circulum, & ideo motu celerioris duodenis circumagi annis. Tertium Martis,quod quidã Herculis uocant,ignei, ardentis à solis uicinitate, binis ferè annis cõuerti. Ideoq; huius ardore nimio,& rigore Saturni,interiectum ambobus,ex utroq; tẽperari louem, salutaremq; fieri. Deinde solis meatum esse partium quidem trecentarum sexaginta: sed ut obseruatio umbrarum eius redeat ad notas,quinos annis dies adñci,superq; quartam partem diei. Quã ob causam quinto anno unus intercalaris dies additur,ut temporum ratio solis itineri congruat. Infra solem ambit ingens sidus appellatum Veneris, alterno meatu uagum,ipsisq; cognominibus æmulum solis ac lunæ. Præueniens quippe & ante matutinum exoriens,luciferi nomen accipit,ut sol alter,diem maturans:contrà ab occasu refulgens nuncupatur Vesper,ut prorogans lucẽ,uicemq; lunæ reddens. Quam naturã eius Pythagoras Samius primus deprehendit, olympiade circiter quadragesima secunda,qui fuit urbis Romæ annus centesimus quadragesimus secundus. Iam magnitudine extra cũcta alia sidera est:claritatis quidem tantæ,ut unius huius stellæ radñs umbrę reddantur. Itaq; & in magno nominũ ambitu est. Alñ enim Iunonis,alñ enim Isidis, alñ Matris deũm appellauere,Huius natura cuncta generantur in terris. Nanq; in alterutro exortu genitali rore cõspergens,nõ terræ modo cõceptus implet,uerum animantiũ quoq; omnium stimulat. Signiferi aũt ambitũperagit trecenis & duodequinquagenis diebus, ab sole nunquam absistens partibus sex atq; quadraginta longius, ut Timęo placet. Simili ratione,sed nequaq; magnitudine aut ui, proximũ illi Mercurñ sidus, à quibusdam appellatũ Apollinis,inferiore circulo fertur nouẽ diebus ocyore ambitu, modo ante solis exortum,modo post occasum splendens, nunquam ab eo uiginti tribus partibus remotior ut hic idem & Sosigenes docẽt. Ideo & peculiaris horum siderum ratio est,neq; cõmunis cum supradictis. Nanq; ea & quarta parte cæli à sole abesse & tertia, & aduersa soli sæpe cernuntur,maioresq; alios habent cuncta plenæ cõuersionis ambitus,in magni anni ratione dicendos.

De lunæ natura. Cap. IX

SEd omnium admirationem uincit nouissimũ sidus,terrisq; familiarissimũ, & in tenebrarum remedium ab natura repertum, lunæ. Multiformi hæc ambage torsit ingenia cõtemplantium,& proximum ignorari maxime sidus indignantium, crescens semper aut senescens. Et modo curuata in cornua,modo æqua portione diuisa, modo sinuata in orbem,maculosa eademq; subito prænitens,immensa orbe pleno,ac repente nulla: aliâs pernox,aliâs sera,& parte diei solis lucẽ adiuuans:deficiens,& in defectu tamẽ conspicua:quæ mensis exitu latet,cum laborare non creditur. Iam uero humilis & excelsa,& ne id quidem uno modo,sed aliâs admota cœlo,aliâs contigua montibus:nunc in aquilonẽ elata,nũc in austros deiecta:quæ singula in ea deprehendit hominum primus Endymion,& ob id amore eius captus fama tradit. Non sumus profecto grati erga eos,qui labore curaq; lucem nobis aperuere in hac luce: miraq; humani ingenñ pestę,sanguinem & cædes condere annalibus iuuat, ut scelera hominum noscantur mundi ipsius ignaris. Proxima ergo cardini,ideoq; minimo ambitu,uicenis dieb.septenisq; & tertia diei parte peragit spatia eadem, quæ Saturni sidus altissimum triginta (ut dictum est) annis. Deinde morata in coitu solis biduo, cũ tardissime,à tricesima luce rursus ad easdẽ uices exit:haud scio an omnium quæ in cælo pernosci potuerunt magistra. In duodecim mensium spatia oportere diuidi annum: quando ipsa toties solem, redeuntem ad principia, consequitur. Solis fulgore eam ut reliqua sidera tegi. Siquidem in totum mutuata ab

eo luce

eo luce fulgere,qualẽ in repercuſſu aquę uolitare conſpicimus.Ideo molliore & imperfecta ui ſoluere tantum humorẽ,atq; etiam augere, quẽ ſolis radij abſumant. Ideo & inæquali lumine aſpici:quia ex aduerſo demũ plena,reliquis diebus tantũ ex ſe terris oſtendat,quantum ex ſole ipſa cõcipiat.In coitu quidem non cerni,quoniã hauſtũ omnẽ lucis auerſa illo regerat,unde acceperit. Sidera uero haud dubie humore terreno paſci, quia orbe dimidio nonnunq; maculoſa cernatur, ſcilicet nondum ſuppetente ad hauriẽdum ultrà iuſta ui.Maculas enim non aliud eſſe,quàm terræ raptas cum humore ſordes.

De defectu ſolis & lunæ,& de nocte. Cap. x

DEfectus autem ſuos & ſolis, rem in tota contemplatione naturæ maxime miram,& oſtento ſimilem,eorum magnitudinum umbræq; indices exiſtere. Quippe manifeſtum eſt ſolem interuentu lunæ occultari,lunãq; terræ obiectu,ac uices reddi,eoſdem ſolis radios luna interpoſitu ſuo auferente terræ,terraq; lunæ.Hac ſubeunte repẽtinas obduci tenebras,rurſumq; illius umbra ſidus hebetari.Neq; aliud eſſe noctem, quàm terræ umbram.Figuram autem umbræ ſimilem metæ ac turbini inuerſo, quãdo mucrone tantum ingruat,neq; lunæ excedat altitudinem,quoniam nullum aliud ſidus eodem modo obſcuretur, & talis figura ſemper in mucronẽ deficiat. Spatio quidem cõſumi umbras, indicio ſunt uolucrum prælati uolatus. Ergo cõfinium illis eſt aeris terminus,initiumq; ætheris.Supra lunam pura omnia,ac diuturnæ lucis plena:A nobis aũt per noctem cernũtur ſidera,ut reliqua lumina è tenebris.Et propter has cauſas nocturno tempore deficit luna.Stati autẽ atq; menſtrui non ſunt utriq; defectus, propter obliquitatẽ ſigniferi, lunæq; multiuagos(ut dictum eſt)flexus,non ſemper in ſcrupulis partiũ congruente ſiderum motu.

De ſiderum magnitudine. Cap. xi

HÆc ratio mortales animos ſubducit in cælum:ac uelut inde cõtemplantibus,trium maximarũ rerum naturæ partiũ magnitudinem detegit. Non poſſet quippe totus ſol adimi terris intercedente luna,ſi terra maior eſſet q̃ luna.Certior ex utraq; uaſtitas ſolis aperitur,ut nõ ſit neceſſe amplitudinem eius oculorum argumẽtis atq; cõiectura animi ſcrutari:immẽſum eſſe:qui arborum in limitibus porrectarum in quotlibet paſſuum milia umbras paribus iaciat interuallis,tanq; toto ſpatio medius. Et quia per æquinoctium omnibus in meridiana plaga habitantibus,ſimul fiat à uertice: item quia circa ſolſtitialem circulum habitantium meridie ad ſeptentionẽ umbræ cadant,ortu uero ad occaſum.Quæ fieri nullo modo poſſent, niſi multo q̃ terra maior eſſet.Et quod montẽ Idam exoriens latitudine exuperet,dextra lætuaq; large amplectens,preſertim tanto diſcretus interuallo. Defectus lunæ magnitudinem eius haud dubia ratione declarat,ſicut terræ paruitatem ipſe deficiens.Nanq; cum ſint tres umbrarum figuræ,conſtetq;, ſi par lumini ſit materia quæ iactat umbrã,columnæ effigie iaci,nec habere finẽ: ſi uero maior materia quàm lumen,turbinis recti,ut ſit imum eius anguſtiſsimum,& ſimili modo infinita longitudo:ſi minor materia quàm lux,metæ exiſtere effigiem in cacuminis finẽ deſinentem,talemq; cerni umbram deficiente luna:palàm fit,ut nulla amplius relinquatur dubitatio,ſuperari magnitudine terram:Id quidem & tacitis ipſius naturæ indicijs.Cur enim partitis uicibus anni brumalis abſcedit?ut noctium capacitate terras reficiat, exuſturus haud dubie,& ſic quoq; exurens quadam in parte,tanta magnitudo eſt.

Quæ quis inuenerit in obſeruatione cæleſti. Cap. xii

ET rationẽ quidem defectus utriuſq;,primus Romani generis in uulgus extulit Sulpicius Gallus,qui cõſul cum M.Marcello fuit: ſed tum tribunus militũ ſolicitudine exercitu liberato, pridie q̃ Perſeus rex ſuperatus à Paulo eſt, in contionẽ ab imperatore productus ad prædicendam eclipſim,mox & cõpoſito uolumine. Apud Græcos aũt inueſtigauit primus omniũ Thales Mileſius,olympiadis xlviij. anno quarto, prædicto ſolis defectu, qui Alyatte rege factus eſt, urbis conditæ anno clxx. Poſt eos utriuſque

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſideris curſum in ſexcentos annos præcinuit Hipparchus, menſes gentium dieſq; & horas, ac ſitus locorum, & uicos populorum complexus, æuo teſte, haud alio modo, q̄; conſiliorum naturæ particeps. Viri ingentes, ſupraq; mortalium naturã, tantorũ numinum lege deprehenſa, & miſera hominum mente abſoluta, in defectibus ſtellarum ſcelera aut mortem aliquam ſiderum pauente: quo in metu fuiſſe Steſichori & Pindari uatum ſublimia ora palàm eſt deliquio ſolis, & in luna ueneficia arguente mortalitate, & ob id crepitu diſſono auxiliãte. Quo pauore ignarus cauſæ Nicias Athenienſiũ Imperator, ueritus claſſem portu educere, opes eorũ afflixit. Macti ingenio eſte cęli interpretes, rerumq; naturæ capaces, argumenti repertores, quo deos hominesq; uiciſtis. Quis em̄ hæc cernens & ſtatos ſiderum (quoniam ita placuit appellare) labores, nõ ſuæ neceſsitati mortalis genitus ignoſcat? Nunc confeſſa de ijſdem breuiter atq; capitulatim attingam, ratione admodum neceſſarijs locis ſtrictimq; reddita. Nam necq; inſtituti operis talis argumentatio eſt: necq; omniũ rerum afferre poſſe cauſas minus mirũ eſt, q̄; conſtare in aliquibus.

De defectibus. Cap. XIII

DEfectus ducentis uigintiduobus mẽſibus redire in ſuos orbes certũ eſt, ſolisq; defectum nõ niſi nouiſsima prima ue fieri luna, quod uocant coitum. Lunæ autem non niſi plena, ſemperq; citrà q̄; proxime fuerit. Omnibus aũt annis fieri utriuſq; ſideris defectus ſtatis diebus, horisq; ſub terra. Nec tamen cũ fiant ſuperne, ubiq; cerni, aliquando propter nubila, ſæpius globo terræ obſtante conuexitatibus mũdi. Intra ducẽtos annos Hipparchi ſagacitate cõpertum eſt, & lunæ defectũ aliquãdo quinto menſe à priore fieri, ſolis uero ſeptimo. Eandẽ bis in triginta diebus ſupra terras occultari, ſed ab alijs atq; alijs hoc cerni: quæq; ſunt in hoc miraculo maxime mira, cum conueniat umbra terræ lunam hebetari, nunc ab occaſus parte hoc ei accidere nunc ab exortus. Et quanã ratione cum ſolis exortu umbra illa hebetatrix ſub terra eſſe debeat, ſemel iam acciderit, ut in occaſu luna deficeret, utroq; ſuper terrã conſpicuo ſidere. Nã ut duodecim diebus utrũq; ſidus quæreretur, & noſtro æuo accidit, Imperatoribus Veſpaſianis, patre III filio iterũ conſulibus.

De lunæ motu. Cap. XIIII

Lucere dod. ſe. eſt lucere tres unius horæ quartas, & in ſuper eiuſdẽ partẽ uiceſimã quartã

LVnam ſemper, auerſis à ſole cornibus, ſi creſcat, ortus ſpectare: ſi minuatur, occaſus, haud dubiũ eſt. Lucere dodranteis ſemuncias horarũ ab ſecunda adijcientem uſq; ad plenum orbem, detrahentemq; in diminutionẽ. Intra quatuordecim aũt partes ſolis, ſemper occultam eſſe. Quo argumẽto amplior errantiũ ſtellarũ quàm lunæ magnitudo colligitur, quãdo illæ & à ſeptenis interdũ partibus emergant. Sed altitudo cogit minores uideri, ſicut affixas cælo ſolis fulgore interdiu non cerni, cum æque diu ac noctu luceant: idq; manifeſtum fiat defectibus ſolis, & prælatis puteis.

Errantium motus & luminum canonica. Cap. XV

ERrantium autem tres, quas ſupra ſolem dicimus ſitas, occultantur meantes cum eo. Exoriũtur uero matutino, diſcedentes partibus nunq; amplius undenis. Poſtea radiorum eius contactu tegũtur, & in triquetro à partibus centum uiginti ſtationes matutinas faciunt, quæ & primæ uocantur: mox in aduerſo à partibus centũ octoginta, exortus ueſpertinos. Itemq; in centum uiginti ab alio latere appropinquãte, ſtationes ueſpertinas, quas & ſecũdas uocant: donec aſſecutus in partibus duodenis occultet illas, qui ueſpertini occaſus appellantur. Martis ſtella, ut propior, etiam ex quadrato ſentit radios, ab nonaginta partibus: unde & nomen accepit is motus, primus & ſecundus nonagenarius dictus ab utroq; exortu. Eadem ſtationalis ſenis menſibus cõmoratur in ſignis, alio qui bimeſtris, cum cæteræ utraq; ſtatione quaternos menſes nõ impleant. Inferiores autem duæ occultantur in coitu ueſpertino ſimili modo, relictoq; ſole, totidem in partibus faciunt exortus matutinos, atque à longiſsimis diſtantiæ ſuæ metis ſolem inſequuntur, adeptæ que occaſu matutino, conduntur ac prætereunt. Mox eodem interuallo ueſperi exoriun

Universidad de Deusto
Biblioteca

ri exoriuntur uſq; ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiũtur ad ſolem, & occaſu ueſpertino deliteſcũt. Veneris ſtella & ſtationes duas, matutinã ueſpertinamq;, ab utroque exortu facit, à longiſsimis diſtãtiæ ſuæ finibus: Mercurij ſtationes breuiore momento, quàm ut deprehendi poſsit. Hæc eſt luminũ occultationũq; ratio, perplexiore motu, multisq; inuoluta miraculis. Siquidem magnitudines ſuas & colores mutant, & eædem ad ſeptentrionẽ accedunt, abeuntq; ad auſtrum, terrisq; propiores aut cælo repente cernuntur: in quibus aliter multa quàm priores tradituri, fatemur ea quoq; illorum eſſe muneris, qui primi quærendi uias demõſtrauerint: modo ne quis deſperet ſecula proficere ſemper. Pluribus de cauſis hæc omnia accidunt: prima circulorum, quos Græci abſidas in ſtellis uocant: etenim Græcis utẽdum erit uocabulis. Sunt autem hi ſui cuique earum, alijq; quàm mundo: quoniam terra à uerticibus duobus, quos appellauerunt polos, centrum cæli eſt, necnon ſigniferi, oblique inter eos ſiti. Omnia autem hæc conſtant ratione circini ſemper indubitata. Ergo ab alio cuiq; centro abſides ſuæ exurgunt. Ideoq; diuerſos habẽt orbes, motusq; diſsimiles, quoniã interiores abſidas neceſſe eſt breuiores eſſe.

Quare eadem alias inferiora uideantur. Cap. XVI

IGitur à terræ cẽtro abſides altiſsimæ ſunt, Saturno in ſcorpione, Ioui in uirgine, Martí in leone, Soli in geminis, Veneri in ſagittario, Mercurio in capricorno, mediſs omnium partibus. Et cõtrario ad terræ centrum humillimæ atq; proximæ. Sic fit, ut tardius mouere uideantur cum altiſsimo ambitu feruntur: non quòd accelerent tardentúe naturales motus, qui certi ac ſinguli ſunt illis: ſed quia deductas ab ſumma abſide lineas, coartari ad centrum neceſſe eſt, ſicut in rotis radios: idemq; motus aliâs maior, aliâs minor, centri propinquitate ſentitur. Altera ſublimitatum cauſa, quoniam à ſuo centro abſidas altiſsimas habẽt in alijs ſignis. Saturnus in libræ parte uiceſima, Iupiter cancri quintadecima, Mars capricorni uiceſima octaua, Sol arietis uiceſimanona, Venus piſciũ decimaſexta, Mercurius uirginis decimaquinta, Luna tauri quarta. Tertia altitudinũ ratio, cæli menſura non circuli intelligitur, ſubire eas aut deſcendere per profundũ aeris, oculis exiſtimantibus. Huic connexa latitudinum ſigniferi obliquitatisq; cauſa eſt. Per hunc ſtellę quàs diximus errãtes, ferũtur. Nec aliud habitatur in terris, quàm quod illi ſubiacet. Reliqua à polis ſqualent. Veneris tãtum ſtella excedit eum binis partibus. Quæ cauſa intelligitur efficere, ut quædam animalia & in deſertis mundi naſcãtur. Luna quoq; per totã latitudinẽ eius uagatur, ſed omnino nõ excedens eum. Ab his Mercurij ſtella laxiſsime, ut tamen è duodenis partibus (tot enim ſunt latitudinis) nõ amplius octonas pererret, neq; has æqualiter, ſed duas medio eius, & ſupra quatuor, infra duas. Sol deinde medio fertur inter duas partes flexuoſo draconũ meatu inæqualis: Martis ſtella quatuor mediàs, Iouis mediã & ſuper eam duas, Saturni duas ut ſol. Hæc erit latitudinũ ratio ad auſtrum deſcendentiũ, aut ad aquilonem ſubeuntium. Hac conſtare & tertiã illam à terra ſubeuntium in cęlum, & pariter ſcandi eam quoq; exiſtimauere plerique falſo: qui ut coarguãtur, aperienda eſt ſubtilitas immenſa, & omnis eas complexa cauſas. Conuenit ſtellas in occaſu ueſpertino proximas eſſe terræ & latitudine & altitudine: exortusq; matutinos in initio cuiuſq; fieri: ſtationes in mediſs latitudinum articulis, quę uocãt ecliptica. Perinde confeſſum eſt motũ augeri, quandiu in uicino ſint terræ: cum abſcedant in altitudinẽ, minui. Quæ ratio lunæ maxime ſublimitatibus approbatur. Æque nõ eſt dubium, in exortibus matutinis etiam numerũ augeri, atq; à ſtationibus primis tres ſuperiores diminui uſque ad ſtationes ſecundas. Quæ cum ita ſint, manifeſtum erit ab exortu matutino latitudines ſcandi, quoniã in eo primum abitu incipiãt parcius adijci motus: in ſtationibus uero primis & altitudine ſubire, quoniã tum primũ incipiant detrahi numeri, ſtellæq; retroire. Cuius rei ratio priuatim reddẽda eſt. Percuſſæ in qua diximus parte, & triangulo ſolis radio inhibẽtur rectum agere curſum, & ignea ui leuantur in ſublime. Hoc nõ protinus

Universidad de Deusto
Biblioteca

tinus intelligi poteſt uiſu noſtro, ideoq; exiſtimantur ſtare, unde & nomẽ accepit ſtatio. Progreditur deinde eiuſdẽ radij uiolentia, & retroire cogit uapor repercuſſas, Multo id magis in ueſpertino earũ exortu, toto ſole aduerſo, cum in ſummas abſidas expelluntur, minimeq; cernuntur, quoniam altiſsime abſunt, & minimo ferũtur motu, tanto minore, cum hoc in altiſsimis abſidũ euenit ſignis. Ab exortu ueſpertino latitudo deſcẽditur, parcius iam ſe minuente motu, nõ tamen ante ſtationes ſecundas agente, cũ & altitudo deſcenditur, ſuperueniente ab alio latere radio, eademq; ui rurſus ad terras deprimẽte, quę ſuſtulerit in cælum ex priore triquetro. Tantum intereſt, ſubeant radij, an ſuperueniant. Multoq; eadem magis in ueſpertino occaſu accidunt. Hæc eſt ſuperiorum ſtellarum ratio: difficilior reliquarum, & à nullo ante nos reddita.

Catholica ſiderum errantium. Cap. XVII

PRimum igitur dicatur, cum ſint diuerſæ ſtellæ, cur Veneris ſtella nunquam longius XLVI partibus, Mercurius uigintitribus à ſole abſcedant, ſępe citra eas ad ſolem reciprocent. Conuerſas habent utrasq; abſidas, ut infra ſolem ſitæ: tantumq; circulis earum ſubter eſt, quantum ſuperne prædictarum: & ideo nõ poſſunt abeſſe amplius, quoniam curuatura abſidum ibi non habet longitudinem maiorẽ. Ergo utræq; ſimili ratione modum ſtatuunt abſidum ſuarum margines, ac ſpatia longitudinis latitudinum euagatione penſant, At enim cur non ſemper ad quadragintaſex & ad partes uigintitres perueniunt? Imò uero. Sed ratio canonica fallit. Nanq; apparet abſidas quoq; earum mouẽri, quod nunquam tranſeant ſolem. Itaque cum in partem ipſam eius incidẽre margines alterutro latere, tum & ſtellæ ad longiſsima ſua interualla peruenire intelligũtur: cũ citrà fuere margines totidem partibus, & ipſe ocyus redire † credũtur, cũ ſit illa ſemper utriq; extremitas ſumma. Hinc & ratio motuum conuerſa intelligitur. Superiores enim celerrime feruntur in occaſu ueſpertino, hæ tardiſsime: illæ à terra altiſsime abſunt cum tardiſsime mouentur, hæ cum ocyſsime. Quia ſicut in illis propinquitas cẽtri accelerat, ita in ijs extremitas circuli: Illæ ab exortu matutino minuere celeritatẽ incipiũt, hæ uero augere: Illæ retro curſum agunt à ſtatione matutina uſq; ad ueſpertinam, Veneris à ueſpertina uſque ad matutinam. Incipit autem ab exortu matutino latitudinem ſcandere, altitudinem uero ac ſolem inſequi à ſtatione matutina, ocyſsima in occaſu matutino & altiſsima. Digredi autem latitudine, motumq; minuere ab exortu matutino: retro quidem ire, ſimulq; altitudine digredi, à ſtatione ueſpertina. Mercurij rurſus ſtella utroq; modo ſcandere ab exortu matutino, digredi uero latitudine à ueſpertino: conſecutoq; ſole ad quindecim partium interuallum, conſiſtit quatriduo propè immobilis. Mox ab altitudine deſcendit, retroq; graditur ab occaſu ueſpertino uſque ad exortum matutinum. Tantumq; hæc & luna, totidem diebus quot ſubiere, deſcendunt. Veneris quindecim & pluribus ſubit. Rurſus Saturni & Iouis duplicato digrediuntur. Martis etiã quadruplicato. Tanta eſt naturæ uarietas, ſed ratio euidens, Nam quę in uaporẽ ſolis nitũtur, etiã deſcẽdunt ægre. Multa promi amplius circa hæc poſſunt ſecreta naturæ legesq;, quibus ipſa ſeruiat. Exempli gratia: In Martis ſidere, cuius eſt maxime inobſeruabilis curſus, nunq; id ſtationem facere, Iouis ſidere triquetro, raro admodum ſexaginta partibus diſcreto, qui numerus ſexangulas mundi efficit formas. Nec exortus, niſi in duobus ſignis tantũ, cancri & leonis, ſimul ædere. Mercurij uero ſidus in piſcibus exortus ueſpertinos raros facere, creberrimos in uirgine: in libra matutinos. Itẽ matutinos in aquario, rariſsimos in leone. Retrogradũ in tauro & geminis nõ fieri: in cãcro uero nõ citra uigeſimãquintam partẽ. Lunã bis coitum cum ſole in nullo alio ſigno facere q̃ geminis: nõ coire aliquãdo, in ſagittario tantũ. Nouiſsimã uero primamq; eadem die uel nocte, nullo alio in ſigno q̃ ariete conſpici: id quoq; paucis mortalium cõtigit. Et inde fama cernendi Lynceo. Non comparere in cælo Saturni ſidus & Martis cum plurimũ diebus centũſeptuaginta: Iouis

Alias, coguntur

triginta

Universidad de Deusto
Biblioteca

triginta ſex, aut cum minimū, denis detractis diebus: Veneris ſexaginta nouem, aut cum minimum, quinquaginta duobus: Mercurij tredecim, aut cum plurimum, ſeptemdecim.

Quæ ratio colores eorum mutet. Cap. XVIII

COlores ratio altitudinū temperat: ſiquidem earū ſimilitudinem trahunt, in quarum aera uenere ſubeundo, tingitq; appropinquantes utralibet alieni meatus circulus. Frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, uentoſus in horrorem. Sol atq; cōmiſſuræ abſidum, extremæq; orbitæ atram in obſcuritatem. Suus quidem cuiq; color eſt, Saturno candidus, Ioui clarus, Marti igneus, Lucifero candēs, Veſperi refulgēs, Mercurio radians, Lunæ blandus, Soli cum oritur ardens, poſtea radians, his cauſis connexo uiſu & earum quæ cælo continentur. Nanq; modo multitudo conferta ineſt circa dimidios orbes lunę, placida nocte leniter illuſtrāte eas: modo raritas, ut fugiſſe miremur plenilunio abſcondente, aut cum ſolis, ſupráue dictarū radij uiſus perſtrinxere noſtros. Et ipſa aūt luna ingruentium ſolis radiorum haud dubie differentias ſentit, hebetante cætera inflexos mundi conuexitate eos, præterq; ubi recti angulorū competunt ictus. Itaq; in quadrato ſolis diuidua eſt, in triquetro ſeminani ambit orbe, implet aūt in aduerſo: rurſusq; minuēs eaſdē effigies, paribus ædit interuallis, ſimili ratione qua ſupra ſolem tria ſidera.

Solis motus & dierum inæqualitatis ratio. Cap. XIX

SOl autem ipſe quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei, uere & autumno, & in centrū incidēs terræ octauis in partib. arietis ac libræ: bis permutatis ſpatijs, in auctū diei, bruma octaua in parte capricorni: noctis uero, ſolſtitio totidē in partibus cācri. Inæqualitatis cauſa obliquitas eſt ſigniferi, cū pars æqua mūdi ſup ſubterq; terras omnibus fiat momētis. Sed quę recta in exortu ſuo cōſurgūt ſigna lōgiore tractu tenēt lucem: quæ uero obliqua, ocyore tranſeūt ſpatio. Quare Ioui fulmina aſsignētur. Cap. XX

LAtet pleroſq;, magna cæli affectatione cōpertum à principibus doctrinæ uiris, ſuperiorum trium ſiderum ignes eſſe, qui decidui ad terras fulminū nomen habeant: ſed maxime ex ijs medio loco ſiti: fortaſsis quoniā contagiū nimij humoris ex ſuperiore circulo, atq; ardoris ex ſubiecto, per hunc modū egerat. Ideoq; dictum Iouē fulmina iaculari. Ergo ut è flagrante ligno carbo cum crepitu, ſic à ſidere cæleſtis ignis expuitur, præſcita ſecū afferens, ne abdicata quidē ſui parte in diuinis ceſſante operibus. Idq; maxime turbato fit aere, quia collectus humor abundantiam ſtimulat, aut quia turbatur quodam ceu grauidi ſideris partu.

Interualla ſiderum. Cap. XXI

INterualla quoq; ſiderū à terra, multi indagare tentauerunt: & ſolem abeſſe à luna undeuiginti partes, quantū lunā ipſam à terra, prodiderunt. Pythagoras uero uir ſagacis animi, à terra ad lunā centū uigintiſex milia ſtadiorū eſſe collegit. Ab ea uſq; ad ſolē duplum. Inde ad duodecim ſigna triplicatū. In qua ſentētia & Gallus Sulpicius noſter fuit.

De ſiderum muſica. Cap. XXII

SEd Pythagoras interdum ex muſica ratione appellat tonum, quantum abſit à terra luna, Ab ea ad Mercurium, ſpatij eius dimidium: & ab eo ad Venerem ferè tātundem. A qua ad ſolem ſeſquiplum. A ſole ad Martem tonum, id eſt, quantum ad lunam à terra. Ab eo ad Iouem dimidium, & ab eo ad Saturnum dimidium, & inde ſeſquiplum ad ſigniferum: ita ſeptem tonos effici, quam diapaſon harmoniam uocant, hoc eſt, uniuerſitatem concentus. In ea Saturnum Dorio moueri, Mercurium phthongo, Iouem Phrygio, & in reliquis ſimilia, iucunda magis quàm neceſſaria ſubtilitate.

De mundi geometria. Cap. XXIII

STadium centum uiginquinq; noſtros efficit paſſus, hoc eſt, pedes ſexcentos uiginti quinq;. Poſidonius non minus quadraginta ſtadiorum à terra altitudinem eſſe, in qua nubila ac uenti nubesq; proueniant. Inde purū liquidumq;, & imperturbatæ lucis aerē. Sed à turbido ad lunā uicies centū milia ſtadiorū. Inde ad ſolem quinquies milies.

Eo ſpacio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eo ſpacio fieri, ut tam immenſa eius magnitudo nō exurat terras. Plures aūt nubes non gentis ſtadijs in altitudinē ſubire prodiderunt. Incōperta hæc & inextricabilia, ſed tam prodenda, cūm ſunt prodita: in quis tamen una ratio geometricæ collectionis nuncūm falla cis poſsit nō repudiari, ſi cui libeat altius iſtā perſequi. Nec ut menſura (id em̄ uelle penè dementis ocij eſt) ſed ut tantum æſtimatio cōiectandi, conſtet animo. Nam cum trecen tis ſexaginta & ferè ſex partibus orbis ſolis ex circuitu eius patere appareat circulum per quē meat, ſemperćm dimetiens tertiā partē ambitus, & tertiæ paulominus ſeptimā colli gat, apparet dempta eius dimidia (quoniā terra centralis interueniat) ſextā ferè partem huius immēſi ſpacij, quod circa terrā circuli ſolaris animo cōprehenditur, ineſſe altitudi nis ſpacio, lunæ uero duodecimā, quoniā tāto breuiore cūm ſol ambitu currit: ita ferri eam in medio ſolis ac terræ. Mirū quò procedat improbitas cordis humani, paruulo aliquo inuitata ſucceſſu, ſicut in ſupradictis occaſionē impudētiæ ratio largitur: auſićm diuinare ſolis ad terram ſpacia, eadem ad cælum agunt, quoniā ſit medius ſol, ut protinus mundi quoćm ipſius menſura ueniat ad digitos. Quantas enim dimetiens habeat ſeptimas, tan tas habere circulum duo & uiceſimas, tancūm planè à perpendiculo menſura cæli conſtet. Ægyptia ratio, quā Petoſiris & Necepſos oſtēdêre, ſingulas partes, in lunari circulo (ut dictū eſt) minimo, triginta tribus ſtadijs paulo amplius patere colligit: in Saturni ampliſ ſimo duplum: in ſolis, quē mediū eſſe diximus, utriuſćm menſuræ dimidiū. Quæ cōputa tio plurimū habet pudoris: quoniā ad Saturni circulū, addito ſigniferi ipſius interuallo, innumerabilis multiplicatio efficitur.

De repentinis ſideribus. Cap. XXIIII

REſtant pauca de mundo, nanque & in ipſo cælo ſtellæ repente naſcuntur. Plura ea rum genera.

De cometis & cæleſtibus prodigijs, natura & ſitu, & generibus eorū. Cap. XXV

COmetas Græci uocāt, noſtri crinitas, horrentes crine ſanguineo, & comarū modo in uertice hiſpidas. Iidem pogonias, quibus inferiore ex parte in ſpeciē barbæ lon gæ promittitur iuba. Acontiæ iaculi modo uibrantur ocyſsimo ſignificatu. Hæc fuit de qua quinto conſulatu ſuo Titus Imperator Cæſar præclaro carmine perſcripſit, ad hunc diem nouiſsime uiſa. Eaſdem breuiores & in mucronem faſtigiatas, xiphias uocauere, quæ ſunt omniū pallidiſsimæ, & quodam gladij nitore, ac ſine ullis radijs: quos diſceus ſuo nomini ſimilis, colore autē electro, raros è margine emittit. Pithetes doliorum cerni tur figura, in cōcauo fumidæ lucis. Ceratias cornus ſpeciē habet, qualis fuit cum Græcia apud Salamina depugnauit. Lampadias ardētes imitatur faces: Hippeus equinas iubas celerrimi motus, atcģ in orbem circa ſe euntes. Fit et candidus cometes, argēteo crine, ita refulgēs, ut uix cōtueri liceat, ſpeciećģ humana dei effigiem in ſe oſtendens. Fiunt & hir ti uillorum ſpecie, & iuba aliqua circundati. Semel adhuc iubæ effigies mutata in haſtam eſt, olympiade centeſimaoctaua, urbis anno tricenteſimo nonageſimooctauo. Breuiſsi mum quo cernerentur ſpacium, ſeptem dierum annotatum eſt, longiſsimum octoginta. Mouentur autem alij errantium modo, alij immobiles hærent. Omnes fermè ſub ipſo ſeptentrione, aliqua eius parte non certa, ſed maxime in candida, quæ lactei circuli no men accepit. Ariſtoteles tradit & ſimul plures cerni, nemini cōpertum alteri, quod equi dem ſciā. Ventos aūt ab ijs graues æſtusćģ ſignificari. Fiunt & hybernis menſibus, & in auſtrino polo, ſed ibi citra ullum iubar: Diraćģ cōperta Æthiopum & Ægypti populis, cui nomen æui eius rex dedit Typhon, ignea ſpecie, ac ſpiræ modo intorta, uiſu quoque toruo, nec ſtella uerius, cģ quidam igneus nodus. Spargūtur aliquādo & errātibus ſtel lis cæterisćģ crines. Sed cometes nuncģ in occaſura parte cœli eſt, terrificū magna ex par te ſidus, ac nō leuiter piatum, ut ciuili motu Octauio cōſule, iterumćģ Pompei & Cæſaris bello. In noſtro uero æuo circa ueneficium, quo Claudius Cæſar imperium reliquit Do mitio Neroni, ac deinde principatu eius, aſsiduum propè ac ſæuum. Referre arbitrātur,

in quas

in quas partes sese iaculetur, aut cuius stellæ uires accipiat, quasq; similitudines reddat, & quibus in locis emicet. Tibiarũ specie, musicæ arti portendere. Obscœnis aũt moribus, in uerendis partibus signorum. Ingenijs & eruditioni, si triquetram figuram quadratámue paribus angulis ad aliquos perenniũ stellarũ situs ædãt. Venena fundere, in capite septentrionalis austrinæue serpẽtis. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo Romæ, admodum faustus diuo Augusto iudicatus ab ipso. qui incipiente eo, apparuit ludis quos faciebat Veneri genitrici, nõ multo post obitum patris Cæsaris, in collegio ab eo instituto. Nanq; his uerbis id gaudium prodidit: lis ipsis ludorum meorum diebus, sidus crinitum per septem dies in regione cæli, quæ sub septẽtrionibus est, conspectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei, clarumq; & omnibus terris cõspicuum fuit. Eo sidere significari uulgus credidit, Cæsaris animã inter deorũ immortalium numina receptã: quo nomine id insigne simulachro capitis eius, quod mox in foro consecrauimus, adiectum est. Hæc ille in publicum, interiore gaudio sibi illum natũ, secq; in eo nasci interpretatus est: &, si uerum fatemur, salutare id terris fuit. Sunt qui & hæc sidera perpetua esse credant, suoq; ambitu ire, sed non nisi relicta à sole cerni. Alij uero, qui nasci humore fortuito, & ignea ui, ideoq; solui.

Hipparchus de sideribus, per exempla historica, faces, lampades, trabes, bolides, & chasma cæli. Cap. xxvi

IDem Hipparchus nunquam satis laudatus, ut quo nemo magis approbauerit cognationem cum homine siderum, animasq; nostras partem esse cœli, nouam stellam & aliam in æuo suo genitã deprehẽdit: eiusq; motu, qua die fulsit, ad dubitationem est adductus, an ne hoc sæpius fieret, mouerenturq; & eæ quas putamus affixas. Idemq; ausus, rem etiam deo improbam, annumerare posteris stellas, ac sidera ad normã expangere, organis excogitatis, per quæ singularũ loca atq; magnitudines signarent: ut facile discerni posset ex eo, non modo an obirent, nascerenturue, sed an omnino aliqua transirent mouerentúrue, item an crescerẽt minuerenturq;, cælo in hæreditate cũctis relicto, si quisquam qui rationem eam caperet, inuentus esset. Emicant & faces, nõ nisi quũ decidunt uisæ: qualis Germanico Cæsare gladiatorũ spectaculũ ædente, præter ora populi meridiano transcurrit. Duo genera earum: Lampades uocãt planè faces: alterum bolidas, quale Mutinẽsibus malis uisum est. Distant, quod faces uestigia longa faciunt, priore ardente parte: bolis uero perpetua ardens, longiorem trahit limitem. Emicant & trabes simili modo, quas docos uocãt: qualis cum Lacedæmonij classe uicti, imperiũ Græciæ amisere. Fit & cæli ipsius hiatus, quod uocant chasma.

De cæli coloribus. Cap. xxvii

FIt & sanguinea species, & (quo nihil terribilius mortalium timori est) incendiũ ad terras cadens inde, sicut Olympiadis cẽtesimæseptimæ anno tertio, quũ rex Philippus Græciam quateret. Atq; hæc ego statis temporibus naturæ, ut cætera, arbitror existere, non ut plericq; uarijs de causis, quas ingeniorum acumen excogitat: quippe ingentium malorum fuere prænuntia. Sed ea accidisse, non quia hæc facta sunt, arbitror: uerũ hæc ideo facta, quia incasura erant illa. Raritate autem occultam eorum esse rationem, ideoq; non sicut exortus supra dictos defectusq; & multa alia nosci.

De flamma cæli. Cap. xxviii

CErnuntur & stellæ cum sole totis diebus, plerunq; & circa solis orbem, cen specie coronæ: & uersicolores circuli, qualiter Augusto Cæsare in prima iuuenta urbem intrante, post obitum patris, ad nomen ingens capessendum.

De coronis cælestibus. Cap. xxix

EXistunt eædem coronæ circa lunam, & circa nobilia astra, cælo quoq; inhærentia. Circa solem arcus apparuit L. Opimio Q. Fabio coss. orbis L. Portio, M. Acilio.

De circulis

De circulis repentinis. Cap.xxx

CIrculus rubri coloris L.Iulio, P.Rutilio coss. Fiũt prodigiosi & longiores solis defectus, qualis occiso dictatore Cæsare, & Antoniano bello, totius penè anni pallore continuo. Plures soles. Cap.xxxi

ET rursus plures soles simul cernũtur, nec supra ipsum nec infra, sed ex obliquo, nũcq; iuxta, nec cõtra terrã, nec noctu, sed aut oriente aut occidente. Semel & meridie conspecti in Bosphoro produntur, qui à matutino tempore durauerũt in occasum. Trinos soles antiqui sæpius uidere: sicut Sp.Posthumio, Q.Mutio, & Q.Martio, M.Portio, & M.Antonio, P.Dolobella, & M.Lepido, L.Planco coss. Et nostra ætas uidit diuo Claudio principe, consulatu eius, Cornelio Orfito collega. Plures simul quàm tres uisi, ad hoc æui nunc̃q; produntur. Plures lunæ. Cap.xxxii

LVnæ quoq; trinæ, ut Cn.Domitio C.Fannio consulibus, apparuere: quos plericq; appellauerunt soles nocturnos. Dierum lux nocte. Cap.xxxiii

LVmen de cælo noctu uisum est, C.Cæcilio, Cn.Papyrio consulibus, & sæpe aliàs, ut diei species noctu luceret. Clypei ardentes. Cap.xxxiiii

CLypeus ardens ab occasu ad ortum scintillans transcurrit, solis occasu L.Valerio, C.Mario consulibus. Ostentum cæli. Cap.xxxv

SCintillam è stella cadere, & augeri terræ appropinquantẽ: ac postc̃q; lunæ magnitudine facta sit, illuxisse ceu nubilo diei: dein cum in cœlum se reciperet, lampadem factam, semel unquã proditur, Cn.Octauio, C.Scribonio coss. Vidit hoc Licinius Syllanus proconsul cum comitatu suo. De discursu stellarum. Cap.xxxvi

FLeri uidentur & discursus stellarũ, nunc̃q; temere, ut non ex ea parte truces uenti cooriantur. Existũt stellæ & in mari terrisq;. De stellis Castoribus. Cap.xxxvii

VIdi nocturnis militũ uigilijs, inhærere pilis pro uallo fulgorem effigie ea: & antennis nauigantiũ, alijsq; nauium partibus, ceu uocali quodam sono insistũt, ut uolucres sedem ex sede mutãtes: graues cũ solitariæ uenere, mergentesq; nauigia: & si in carinæ ima deciderint, exurentes: geminæ aũt salutares, & prosperi cursus prænũtiæ, quarum aduentu fugari diram illam ac minacem, appellatamq; Helenam, ferunt. Et ob id Polluci & Castori id numen assignant, eosq; in mari deos inuocant. Hominum quoq; capita uespertinis horis, magno præsagio circumfulgent. Omnia incerta ratione, & in naturæ maiestate abdita. De aere. Cap.xxxviii

HActenus de ipso mundo sideribusq;. Nunc reliqua cæli memorabilia. Nanc̃q; & hoc cælum appellauere maiores quod alio nomine aera: omne quod inani simile, uitalẽ hunc spiritũ fundit. Infra lunã hæc sedes, multoq; inferior (ut animaduerto propemodũ cõstare) infinitũ ex superiore natura aeris, infinitũ & terreni halitus miscẽs, utraq; sorte cõfunditur. Hinc nubila, tonitrua, & alia fulmina. Hinc grãdines, pruinæ, imbres, procellæ, turbines. Hinc plurima mortaliũ mala, & rerũ naturæ pugna secũ. Terrena in cælũ tẽdentia deprimit siderũ uis: eademq; quæ sponte nõ subeũt, ad se trahũt. Decidunt imbres, nebulæ subeunt, siccãtur amnes, ruunt grandines, torrẽt radij, & terram in mediũ undiq; impellunt. Iidem infracti resiliunt: & quæ potuere, auferunt secũ. Vapor ex alto cadit, rursumq; in altũ redit. Venti ingruunt inanes, ijdemq; cum rapina remeant. Tot animaliũ haustus spiritũ è sublimi trahit. At ille contra nititur, tellusq;, ut inani cælo spiritũ infundit. Sic ultro citro cõmeante natura, ut tormẽto aliquo, mundi celeritate discordia accenditur. Nec stare pugnæ licet, sed assidue rapta conuoluitur, & circa terram immenso rerum quasi globo tendit, subinde per nubes cælum aliud obtexens. Ventorum hoc regnũ. Itaq; præcipua eorum natura ibi, & fermè reliquas cõplexa causas, quoniam & tonitruũ & fulminum iactus, horum uiolentiæ plericq; assignãt. Quin & ideo lapidibus pluere interim, q̃d uento sint rapti, & multa similiter. Quamob

rem

rem plura simul dicenda sunt. De statis tempestatibus. Cap. XXXIX

TEmpestatū rerumq; quasdam statas esse causas, quasdam uero fortuitas, aut adhuc rationis incompertæ, manifestum est. Quis enim æstates & hyemes, quæq; in temporibus annua uice intelliguntur, siderū motu fieri dubitet? Ergo ut solis natura temperando intelligitur anno, sic reliquorū quoq; siderum propria est quibusq; uis, & ad suam cuiq; naturam fertilis. Alia sunt in liquorem soluti humoris fœcunda, alia cōcreti in pruinas, aut coacti in niues, aut glaciati in grandines: alia flatus, alia teporis, alia uaporis, alia roris, alia rigoris. Nec uero hæc tanta debēt existimari, quanta cernuntur, cum esse eorū nullum minus luna tam immensæ altitudinis ratio declaret. Igitur in suo quæq; motu naturam suam exercent, quod manifestū Saturni maxime transitus imbribus faciunt. Nec meantium modo siderum hæc uis est, sed multorū etiam adhærentium cælo: quoties errantium accessu impulsa, aut coniectu radiorum extimulata sunt: qualiter in suculis sentimus accidere, quas Græci ob id pluuio nomine hyadas appellant. Quin & sua sponte quædā statisq; temporibus, ut hœdorū exortus. Arcturi uero sidus non fermè sine procellosa grandine emergit.

De ui caniculæ. Cap. XL

NAm caniculæ exortu accendi solis uapores quis ignorat? cuius sideris effectus amplissimi in terra sentiuntur. Feruent maria exoriente eo, fluctuant in cellis uina, mouentur stagna. Orygem appellat Ægyptus feram, quam in exortu eius contra stare & contueri tradit, ac uelut adorare, cum sternuerit. Canes quidem toto eo spatio maximè in rabiem agi, non est dubium.

Sidera in alijs signorum partibus & temporibus aliâs influere. Cap. XLI

QVin partibus quoque signorum quorundam sua uis inest, ut autumnali æquinoctio, brumaq;, cum tēpestatibus cōfici sidus intelligimus. Nec imbribus tantū tempestatibusq;, sed multis & corporū & ruris experimētis. Afflātur alij sidere, alij cōmouētur statis temporibus aluo, neruis, capite, mente. Olea, & populus alba, & salices, folia solstitio circūagunt. Floret ipso brumali die, suspensa in tectis arētis herba pulegij, rumpuntur intentæ spiritu membranæ. Miretur hoc, qui non obseruet quotidiano experimēto, herbam unam, quæ uocatur heliotropium, abeuntem solem intueri semper, omnibusq; horis cum eo uerti, uel nubilo obumbrantē. Iam quidem lunari potestate ostrearum, conchyliorumq;, & concharum omniū corpora augeri, ac rursus minui. Quin & soricum fibras respondere numero lunæ, exquisiuere diligētiores: Minimumq; animal formicam sentire uires sideris, interlunio semper cessantem. Quo turpior homini insciti a est, fatenti præcipue iumentorū quorundam in oculis morbos cum luna increscere ac minui. Patrocinatur uastitas cæli immensa, discreta altitudine in duo atq; LXX signa. Hæ sunt rerum aut animantiū effigies, in quas digessere cælum periti. In his quidem mille sexcentas annotauere stellas, insignes uidelicet effectu, uisu ue. Exempli gratia, in cauda tauri septem, quas appellauere Vergilias, in fronte suculas, Booten, qui sequitur septentriones.

Imbrium uentorum & nubium causæ. Cap. XLII

EXtra has causas non negauerim existere imbres uentosq;: quoniam humidam à terra, aliâs uero propter uapores fumidam, exhalare caliginem certum est. Nubesq; liquore egresso in sublime, aut ex aere coacto in liquorem, gigni. Densitas earū corpusq; haud dubio coniectatur argumento cum solem obumbrent, perspicuum aliâs etiam urinantibus in quamlibet profundam aquarum altitudinem.

De tonitruis & fulguribus. Cap. XLIII

IGitur non eam inficias, posse in has & ignes superne stellarum decidere, quales sereno sæpe cernimus, quorū ictu cōcuti aera uerū est, quando & tela uibrata stridunt. Cum uero in nubem peruenerint, uaporem dissonum gigni, ut cādente ferro in aquam demerso, & fumidū uorticē uolui. Hinc nasci procellas. Et si in nube luctetur flatus, aut uapor, tonitrua ædi: si erumpat ardens, fulmina: si longiore tractu nitatur, fulgetra. His findi nu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bem,illis perrumpi. Et esse tonitrua impactorum ignium plagas, ideoq; protinus coruscare igneas nubium rimas. Posse & repulsu siderum depressum,qui à terra meauerit, spiritum nube cohibitum tonare,natura strangulante sonitum dum rixetur, ædito fragore cum erumpat,ut in membrana spiritu intenta. Posse & attritu, dum in præceps feratur, illum,quisquis est,spiritū accendi. Posse & cōflictu nubium elidi, ut duorū lapidum, scintillātibus fulgetris. Sed hæc omnia esse fortuita. Hinc bruta fulmina & uana,ut quæ nulla ueniant ratione naturæ. Iis percuti montes, ijs maria,omnesq; alios irritos iactus. Illa uero fatidica ex alto,statisq; de causis,& ex suis uenire sideribus. Simili modo uentos uel potius flatus, posse & ex arido siccoq; halitu terræ gigni non negauerim: posse & aquis aera expirātibus,qui necq; in nebulā denset,nec crassescat in nubes: posse & solis impulsu agi: quoniam uentus non aliud intelligatur,quàm fluctus aeris: pluribusq; etiam modis. Nanq; & è fluminibus ac niuibus,& è mari uidemus & quidē trāquillo,& alios quos uocant altanos è terra consurgere. Qui quidem cum è mari redeunt,tropi uocantur: si pergunt,apogæi.

Qua ratione echo reddatur. Cap. XLIIII

MOntium uero flexus crebriq; uertices, & conflexa cubito,aut cōfracta in humeros iuga,concaui uallium sinus,scindunt inæqualiter inde resultantem aera: quæ causa etiam uoces multis in locis reciprocas facit.

De uentis iterum. Cap. XLV

SIne fine uentos generant iam quidam etiam specus, qualis in Dalmatiæ ora, uasto in præceps hiatu: in quem deiecto leui pondere, quamuis tranquillo die, turbini similis emicat procella. Nomen loco est Senta. Quin & in Cyrenaica prouincia rupes quædam austro traditur sacra, quam profanum sit attrectari hominis manu, cōfestim austro uoluente harenas. In domibus etiam multis, manu facta inclusa opacitate conceptacula auras suas habent, adeo causa non deest. Sed plurimum interest, flatus sit, an uentus. Illos statos atque perspirantes,quos non tractus aliquis,uerum terræ sentiunt: qui non aura, non procella maris,sed appellatione quoque ipsa uenti sunt: qui siue assiduo mundi inctu,& contrario siderum occursu nascuntur,siue hic est ille generabilis rerum naturę spiritus,huc illuc tanquam in utero aliquo uagus,siue disparili errātium siderum ictu, radiorumq; multiformi iactu flagellatus aer,siue à suis sideribus exeunt his propioribus, siue ab illis cælo affixis cadunt,palàm est illud quoque legem naturæ habere non ignotam,etiamsi nondum percognitam.

Naturæ & obseruationes uentorum. Cap. XLVI

VIginti amplius autores Græci ueteres prodidere de his obseruationes. Quo magis miror,orbe discordi, & in regna hoc est in membra diuiso, totuiris curæ fuisse tam ardua inuentu,inter bella præsertim & infida hospitia, piratis etiam omnium mortalium hostibus transitus fermè tenentibus: ut hodie quædam in suo quisque tractu ex eorum commētarijs,qui nunquam eò accessere,uerius noscat, quàm indigenarum scientia: nunc uero pace tam festa,tam gaudente prouentu rerum artiumq; principe, omnino nihil addisci noua inquisitione,imò ne ueterum quidem inuenta perdisci. Non erant maiora præmia in multos dispersa fortunæ magnitudine, & ista plures sine præmio alio q; posteros iuuandi eruerunt. Nanq; mores hominū senuere,nō fructus. Et immensa multitudo aperto quodcunq; est mari,hospitaliq; littorum omnium appulsu nauigat,sed lucri non scientiæ gratia. Nec reputat cæca mens & tantū auaritiæ intenta,idipsum scientia posse tutius fieri. Quapropter scrupulosius quàm instituto fortasis conueniat operi,tractabo uentos,tot milia nauigantium cernens.

Ventorum genera. Cap. XLVII

VEteres quatuor omnino seruauere,per totidē mūdi partes (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti ut mox iudicatum est ratione: secuta ætas octo addidit, nimis subtili & concisa: proximis inter utranq; media placuit, ad breuem ex numerosa additis quatuor. Sūt ergo bini in quatuor cæli partibus: Ab oriente æquinoctiali subsolanus,ab

oriente

Universidad de Deusto
Biblioteca

oriente brumali uulturnus: Illum apelioten, hunc eurum Græci appellant. A meridie au ſter, & ab occaſu brumali africus, noton & liba nominant: Ab occaſu æquinoctiali fauonius, ab occaſu ſolſtitiali corus, zephyron & argeſten uocãt: A ſeptẽtrionibus ſeptẽtrio, interq; eum & exortum ſolſtitialem aquilo, aparctias dicti & boreas. Numeroſior ratio quatuor his interiecerat, thraſciã, media regione inter ſeptentrionem & occaſum ſolſtitialem: itemq; cæcian, media inter aquilonem & exortũ æquinoctialem: Ab ortu ſolſtitiali phœnician, media regione inter ortum brumalem & meridiem: Item inter liba & noton compoſitum ex utroque medium, inter meridiem & hybernum occidentem, libanoton. Nec finis: Alij quippe meſen nomine etiamnum addidere inter borean & cæcian, & inter eurum & noton euronotum. Sunt etiam quidam peculiares quibuſq; gẽtibus uenti, non ultra certum procedentes tractum: ut Athenienſibus ſciron, paulum ab argeſte deflexus, reliquæ Græciæ ignotus. Aliubi elatior idem olympias uocatur. Conſuetudo omnibus his nominibus argeſten intelligit: & cæcian aliqui uocant helleſpõtium, & eoſdem alibi aliter. Itẽ in Narbonenſi prouincia clariſsimus uentorũ eſt circius, nec ulli uiolentia inferior, Oſtiam pleruncq; recta Liguſtico mari perferens: idem non modo in reliquis partibus cæli ignotus, ſed ne Viennam quidem eiuſdem prouinciæ urbem attingens, paucis ante limitibus iugi modici occurſu tantus ille uentorum coercitus. Et auſtros in Ægyptũ penetrare negat Fabianus. Quo fit manifeſta lex naturæ, uentis etiam & tempore & fine dicto. Ver ergo aperit nauigantibus maria: cuius in principio, fauonij hybernum molliunt cælum, ſole aquarij XXV. obtinente partem. Is dies ſextus eſt ante Februarias Idus. Competit fermè & hoc omnibus quos deinde ponam, per ſingulas intercalationes uno die anticipantibus, rurſumq; luſtro ſequenti ordinẽ ſeruantibus. Fauonium quidam ad VII. Cal. Martij chelidonian uocant, ab hirundinis uiſu: nonnulli uero ornithian, uno & LXX. die poſt brumam, ab aduentu auium, flantem per dies IX. Fauonio contrarius eſt, quem ſubſolanum appellauimus. Datus eſt autẽ huic exortus Vergiliarum in totidẽ partibus tauri, ſex diebus ante Maias Idus, quod tempus auſtrinũ eſt, huic uento ſeptentrione cõtrario. Ardentiſsimo autẽ æſtatis tempore exoritur caniculæ ſidus, ſole primã partem leonis ingrediẽte: qui dies XV. ante Auguſtas Caleñ. eſt. Huius exortum diebus octo fermè aquilones antecedunt, quos prodromos appellant. Poſt biduum autem exortus, ijdem aquilones conſtantius perflant diebus quadraginta, quos eteſias uocant. Molliri eis creditur ſolis uapor geminatus ardore ſideris: nec ulli uentorũ magis ſtati ſunt. Poſt eos rurſus auſtri frequẽtes uſq; ad ſidus Arcturi, quod exoritur XI diebus ante æquinoctiũ autumni. Cum hoc corus incipit. Corus autumnat: huic eſt contrarius uulturnus. Poſt id æquinoctiũ diebus ferè quatuor & XL. Vergiliarum occaſus hyemem inchoat: quod tempus in III Idus Nouembris incidere conſueuit: hoc eſt aquilonis hyberni, multumq; æſtiuo illi diſſimilis, cuius ex aduerſo eſt africus. Ante brumam autem VII. diebus, totidemq; poſtea, ſternitur mare halcyonum fœturæ: unde nomen hi dies traxere: reliquũ tempus hyemat. Nec tamen ſæuitia tempeſtatũ concludit mare. Piratæ primum coegere mortis periculo in mortem ruere, & hyberna experiri maria: nunc idem hoc auaritia cogit. Ventorũ frigidiſsimi ſunt quos à ſeptentrione diximus ſpirare, & uicinus his corus. ij & reliquos compeſcunt, & nubes abigunt. Humidi, africus, & præcipue auſter Italiæ. narrant & in Ponto cæcian in ſe trahere nubes. Sicci corus & uulturnus, præterquam deſinentes. Niuales aquilo & ſeptentrio. Grandines ſeptentrio importat & corus. Aeſtuoſus auſter. Tepidi uulturnus & fauonius. Iidem ſubſolano ſicciores: & in totum omnes à ſeptentrione & occidente ſicciores, quàm à meridie & oriente. Saluberrimus autem omnium aquilo: noxius auſter, & magis ſiccus, fortaſsis quia humidus frigidior eſt. Minus eſurire eo ſpirante creduntur animantes. Eteſię noctu deſinunt ferè, & à tertia diei hora oriuntur. In Hiſpania & Aſia ab oriente flatus eſt eorum, in Ponto ab aquilone, reliquis in partibus à meridie. Spirant autem & à bruma cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

uocantur ornithiæ, sed leniores & paucis diebus. Permutant & duo naturam cum situ, Auster Africæ serenus, aquilo nubilus. Omnes uenti uicibus suis spirant maiore ex parte, aut ut contrarius desinenti incipiat. Cum proximi cadentibus surgunt, à læuo latere in dextrum (ut sol) ambiunt. De ratione eorum menstrua, quarta maxime luna decernit. Iisdem autem uentis in contrariũ nauigatur, prolatis pedibus, ut noctu plerunq; aduersa uela cõcurrant. Austro maiores fluctus æduntur quàm aquilone: quoniam ille infernus ex imo maris spirat, hic summo. Ideoq; post austros noxij præcipue terræ motus. Noctu auster, interdiu aquilo uehementior. Et ab ortu flantes diuturniores sunt ab occasu flantibus. Septentriones impari ferè desinunt numero: quæ obseruatio & in alijs multis rerum naturæ partibus ualet. Mares itaq; existimantur impari numero. Sol & auget, & comprimit flatus. Auget exoriens occidensq;, cõprimit meridianus æstiuis temporibus. Itaque medio diei aut noctis plerunq; sopiuntur, quia aut nimio frigore aut æstu soluuntur. Et imbribus uenti sopiuntur. Expectantur autem maxime, unde nubes discussæ adaperuere cælum. Omnium quidem (si libeat obseruare minimos ambitus) redire easdem uices quadriennio exacto Eudoxus putat, nõ uentorũ modo, uerum & reliquarum tempestatum magna ex parte. Et est principium lustri eius semper intercalari anno caniculæ ortu. De generalibus uentis hæc.

De repentinis flatibus. Cap. XLVIII

NVnc de repentinis flatibus, qui exhalante terra (ut dictum est) coorti, rursusq; deiecti, interim obducta nubium cute multiformes existunt. Vagi quippe & ruentes torrentiũ modo, ut aliquibus placere ostendimus, tonitrua & fulgura ædunt. Maiore uero illati pondere incursuq;, si late siccam ruperint nubẽ, procellam gignunt, quæ uocatur à Græcis ecnephias. Sin uero depresso sinu arctius rotati effregerint, sine igne, hoc est sine fulmine, uorticem faciunt, qui typhon uocatur, id est, uibratus ecnephias. Defert hic secum aliquid, abruptum è nube gelida conuoluens uersansq;, & ruinam suam illo pondere aggrauans, & locũ ex loco mutans rapida uertigine: præcipua nauigantium pestis, non antennas modo, uerum ipsa nauigia contorta frangens, tenui remedio aceti in aduenientem effusi, cui frigidissima est natura: Idem illisu ipso repercussus, correpta secum in cælum refert, sorbetq; in excelsum. Quod si maiore depressæ nubis eruperit specu, sed minus lato quàm procella, nec sine fragore, turbinem uocant, proxima quæque prosternentem, Idem ardentior accensusq; dum furit, prester uocatur, amburens contacta pariter & proterens.

Alia prodigiosa genera tempestatum. Cap. XLIX

NOn fit autem aquilonius typhon, nec niualis aut niue iacente ecnephias. Quod si simul rupit nubem, exarsitq;, & ignem habuit, non postea cõcepit, fulmen est. Distat à prestere, quo flamma ab igne. Hic late funditur flatu, illud conglobatur impetu. Vortex autẽ remeando distat à turbine, & quo stridor à fragore. Procella latitudine ab utroque, dissecta nube uerius quàm rupta. Fit & caligo beluæ similis, nube dira nauigãtibus. Vocatur & columna, cum spissatus humor rigensq; ipse se sustinet. Ex eodem genere, & in longam ueluti fistulam nubes aquam trahit.

Quibus in terris fulmina non cadant. Cap. L

HYeme & æstate rara fulmina, cõtrarijs de causis, quoniam hyeme densatus aer nubium crassiore corio spissatur: omnisq; terrarũ exhalatio rigens ac gelida, quicquid accipit ignei uaporis, extinguit. Quæ ratio immunem Scythiam & circà rigẽtia à fulminum casu præstat, & è diuerso nimius ardor Aegyptum. Siquidem calidi sicciq; halitus terræ, raras admodum tenuesq; & infirmas densantur in nubes. Vere autem & autumno crebriora fulmina, corruptis in utroque tempore æstatis hyemisq; que causis. Qua ratione crebra in Italia, quia mobilior aer mitiore hyeme & æstate nimbosa, semper quodammodo uernat uel autumnat. Italiæ quoque partibus ijs, quæ à septentrione discedunt ad teporẽ, qualis est Vrbis & Campaniæ tractus, iuxta hyeme & æstate fulgurat,

quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod non in alio ſitu.

Fulgurum genera & miracula. Cap. LI

FVlminum ipſorum plura genera traduntur. Quæ ſicca ueniunt, nõ adurunt, ſed diſſi pant. Quæ humida, non urunt ſed infuſcant, Tertium eſt quod clarum uocant, mirificæ maxime naturæ, quo dolia exhauriuntur intactis operimentis, nulloq; alio ueſtigio relicto. Aurum & æs & argentũ liquatur intus, ſacculis ipſis nullo modo ambuſtis, ac ne confuſo quidem ſigno ceræ. Marcia princeps Romanarũ icta grauida, partu exanimato, ipſa citra ullum aliud incommodum uixit. In Catilinianis prodigijs, Pompeiano ex municipio M. Herennius decurio ſereno die fulmine ictus eſt.

De obſeruationibus. Cap. LII

THuſcorum literæ nouem deos emittere fulmina exiſtimant, eaq; eſſe undecim genetrum. Iouem enim trina iaculari. Romani duo tantum ex ijs ſeruauere; diurna attribuentes Ioui, nocturna Summano, rariora ſanè eadem de cauſa frigidioris cæli. Hetruria crumpere terra quoq; arbitratur, quæ infera appellat, brumali tempore facta, ſæua maxime & execrabilia, cum ſint omnia quæ terrena exiſtimant, non illa generalia, nec à ſideribus uenientia, ſed ex proxima atq; turbidiore natura. Argumentum euidens eſt, quòd omnia à ſuperiore cælo decidentia obliquos habeant ictus: hæc autem quæ uocantur terrena, rectos. Sed quia ex propiore materia cadunt, ideo creduntur è terra exire, quoniam ex repulſu nulla ueſtigia ædant, cum ſit illa ratio non inferni ictus ſed aduerſi. à Saturni ea ſidere proficiſci ſubtilius iſta conſectati putãt: ſicut cremantia, à Martis. Qualiter cum Volſinij oppidum Thuſcorũ opulentiſsimũ totum concrematũ eſt fulmine. Vocant & familiaria in totã uitam fatidica, quæ prima fiunt familiam ſuam cuiq; indepto. Cæterum exiſtimant non ultra decem annos portendere priuata, præterquam aut matrimonio primo facta, aut natali die. Publica nõn ultra triceſimum annum, præterquam in deductione oppidorum.

De Fulminibus euocandis. Cap. LIII

EXtat annalium memoria, ſacris quibuſdã & precationibus uel cogi fulmina uel impetrari. Vetus fama Hetruriæ eſt, impetratum Volſinios urbem agris depopulatis ſubeunte monſtro, quod uocauere Voltam: euocatũ & à Porſena ſuo rege. Et ante eum à Numa ſæpius hoc factitatum, in primo annalium ſuorum tradit L. Piſo grauis autor: quod imitatũ parum rite Tullum Hoſtilium, ictum fulmine. Lucosq; & aras, & ſacra habemus, interq; Statores, & Tonantes, & Feretrios, Elicium quoq; accepimus Iouem. Varia in hoc uitæ ſententia, & pro cuiuſq; animo. Imperari naturæ, audacis eſt credere: nec minus hebetis, beneficijs abrogare uires: quando in fulgurum quoq; interpretatione eò profecit ſciẽtia, ut uentura alia finito die præcinat: & an peremptura ſint fatum, aut aperitura potius alia fata quæ lateant, innumerabilibus in utroque publicis priuatisq; experimentis. Quamobrem ſint iſta (ut rerum naturæ libuit) alijs certa, alijs dubia, alijs probata, alijs damnanda. Nos cætera quæ ſunt in his memorabilia non omittemus.

Catholica fulgurum. Cap. LIIII

FVlgetrum prius cerni, q; tonitrum audiri (cum ſimul fiant) certum eſt. Nec mirum, quoniam lux ſonitu uelocior. Ictum autem & ſonitum congruere, ita modulante natura. Sed ſonitum profecti eſſe fulminis, non illati: etiamnum ſpiritum ocyorem fulmine, ideo quati prius omne & afflari quàm percuti: nec quenquam tangi qui prior uiderit fulmen, aut tonitru audierit. Læua proſpera exiſtimãtur, quoniã læua parte mundi ortus eſt. Nec tam aduentus ſpectatur, quàm reditus, ſiue ab ictu reſiliat ignis, ſiue opere confecto aut igne conſumpto ſpiritus remeet. In ſedecim partes cælum in eo reſpectu diuiſere Thuſci. Prima eſt à ſeptentrionibus ad æquinoctialem exortum: ſecunda ad meridiem, tertia ad æquinoctialem occaſum, quarta obtinet, quod reliquũ eſt, ab occaſu ad ſeptentriones. Has iterum in quaternas diuiſere partes, ex quibus octo ab exortu ſiniſtras, totidem è contrario appellauere dextras. Ex his maxime diræ, quæ ſeptentrionẽ ab occaſu attingunt. Itaq; perplurimũ refert, unde uenerint fulmina, & quò cõceſſerint. Optimum

Universidad de Deusto
Biblioteca

est,in exortiuas redire partes.Ideo cum à prima cæli parte uenerint, & in eandem cõcesse rint,summa felicitas portenditur,quale Syllæ dictatori ostentũ datum accepimus.Cætera ipsius mundi portione minus prospera aut dira. Quædã fulgura enunciare non putãt fas,nec audire,præterquam si hospiti indicẽtur aut parenti. Magna huius obseruationis uanitas,tacta Iunonis æde,Romæ deprehensa est Scauro cõsule, qui mox princeps fuit. Noctu magis quàm interdiu sine tonitribus fulgurat. Vnũ animal hominẽ non semper extinguit,cætera ilico: hunc uidelicet natura tribuente honorẽ,cũ tot beluæ uiribus præstent.Omnia cõtrarias incubãt in partes. Homo nisi cõuertatur ui percussus nõ expirat. Superne icti cõsidunt. Vigilans ictus cõniuentibus oculis, dormiẽs patẽtibus reperitur. Hominẽ ita exanimatũ cremari fas non est,condi terra religio tradidit.Nullũ animal, nisi exanimatum,fulmine accenditur. Vulnera fulminatorũ frigidiora reliquo corpore sunt.

Quæ non feriantur fulmine. Cap. LV

EX ijs quæ terra gignuntur,lauri fruticem non icit:nec unquam quinque altius pedibus descendit in terram.Ideo pauidi altiores specus tutissimos putant: aut tabernacula è pellibus beluarum,quas uitulos appellant, quoniam hoc solum animal ex marinis non percutiat,sicut nec è uolucribus aquilam,quæ ob hoc armiger huius teli fingitur. In Italia inter Tarracinam & ædem Feroniæ,turres bellicis temporibus desiere fieri, nulla non earum fulmina diruta.

De prodigiosis pluuijs,lacte,sanguine,carne,ferro,lana,lateribus coctis. Cap. LVI

PRæter hæc inferiore cælo relatum in monumenta est, lacte & sanguine pluisse M. Acilio, C.Portio coss. Et sæpe aliâs carne, sicut L. Volumnio, Seruio Sulpicio coss. exq; ea nõ perputruisse quod nõ diripuissent aues.Item ferro in Lucanis, anno antequam M.Crassus à Parthis interẽptus est,omnesq; cum eo Lucani milites, quorũ magnus numerus in exercitu erat.effigies quæ pluerat,spongiarum ferè similis fuit: aruspices cauenda præmonuerũt superna uulnera. L.aũt Paulo, C.Marcello coss. lana pluit circa castellũ Carissanum, iuxta quod post annum T.Annius Milo occisus est. Eodem causam dicente lateribus coctis pluisse,in eius anni acta relatum est.

De crepitu armorum & turbarum de cælo audito. Cap. LVII

ARmorum crepitus & tubæ sonitus,auditos è cælo Cimbricis bellis accepimus, crebrosq; & prius & postea. Tertio uero cõsulatu Marij ab Amerinis & Tudertibus spectata arma cælestia,ab ortu occasuq; inter se cõcurrentia, pulsis quæ ab occasu erant. Ipsum ardere cælũ,minime mirũ est,& sæpius uisum, maiore ui ignis nubibus correptis.

De lapidibus è cælo cadentibus. Cap. LVIII

CElebrant Græci Anaxagoram Clazomenium, olympiadis septuagesimæoctauæ secundo anno,prædixisse cælestiũ literarũ scientia, quibus diebus saxum casurũ esset è sole. Idq; factũ interdiu in Thraciæ parte ad Ægos flumen, Qui lapis etiã nunc ostenditur,magnitudine uehis,colore adusto,comete quoq; illis noctibus flagrante. Quod si quis prædictũ credat,simul fateatur necesse est,maioris miraculi diuinitatẽ Anaxagoræ fuisse:soluiq; rerum naturæ intellectum, & confundi omnia, si aut ipse sol lapis esse, aut unquam lapidem in eo fuisse credatur,decidere tamen crebro nõ erit dubium. In Abydi gymnasio ex ea causa colitur hodieq;, modicus quidem,sed quem in medio terrarũ casurum idem Anaxagoras prædixisse narratur.Colitur & Cassandriæ,quæ Potidæa uocata est,ob id deducta.Ego ipse uidi in Vocontiorum agro paulo ante delatum.

De arcu cælesti. Cap. LIX

ARcus uocamus extra miraculum frequentes, & extra ostentum. nam ne pluuios quidem,aut serenos dies, cum fide portendunt. Manifestũ est, radium solis immissum cauæ nubi, repulsa acie in solem refringi, colorumq; uarietatem mixtura nubium, aeris,igniumq; fieri.Certe nisi sole aduerso nõ fiunt,nec unquam nisi dimidia circuli forma.nec noctu, quamuis Aristoteles prodat aliquando uisum: quod tamen fatetur idem non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non nisi quartadecima luna posse. Fiunt autē hyeme, maxime ab æquinoctio autumnali die decrescente. Quo rursus crescente ab æquinoctio uerno, nō existunt: nec circa solsti tium longissimis diebus: bruma uero, hoc est, breuissimis diebus, frequenter. Iidem sublimes humili sole, humilesq; sublimi, & minores occidēte uel oriente, sed in latitudinem diffusi, meridie exiles, uerum ambitus maioris. Æstate uero per meridiem non cernuntur: post autumni æquinoctium, quacunque hora: nec unquam plures simul quàm duo. Cætera eiusdem naturæ non multis dubia esse uideo.

De grandine, niue, pruina, nebula, rore. Cap. LX

GRandinem conglaciato imbre gigni, & niuem eodem humore mollius coacto, prui nam aūt ex rore gelido. Per hyemē niues cadere nō grādines, ipsasq; grandines interdiu sæpius quàm noctu, & multo celerius resolui quàm niues. Nebulas nec æstate nec maximo frigore existere. Rores neq; gelu, neq; ardoribus, neq; uentis, nec nisi serena nocte. Gelando liquorem minui, solutaq; glacie non eundem inueniri modum.

De nubium imaginibus. Cap. LXI

VArietates colorum figurarumq; in nubibus cerni, prout admixtus ignis superet aut uincatur.

De proprietatibus cæli in locis. Cap. LXII

PRæterea quasdam proprietates cæli quibusdā locis esse. Roscidas æstate Africæ noctes. In Italia Locris & in lacu Velino, nullo non die apparere arquus. Rhodi & Syracusis nunquam tanta nubila obduci: ut non aliqua hora sol cernatur, qualia aptius suis referentur locis. Hæc sint dicta de aere.

De natura terræ. Cap. LXIII

SEquitur terra, cui uni rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ uenerationis. Sic hominum illa, ut cælum dei: quæ nos nascentes excipit, natos alit, semelq; æditos sustinet semper: nouissime complexa gremio iam à reliqua natura abdicatos, tum maxime ut mater operiens: nullo magis sacramento, quàm quo nos quoque sacros facit, etiam monumenta ac titulos gerens, nomenq; prorogans nostrum, & memoriam extendens contra breuitatem æui. Cuius numen ultimum iam nullis precamur irati graue: tanquam nesciamus hanc esse solam, quæ nunquam irascatur homini. Aquæ subeunt in imbres, rigescunt in grandines, tumescunt in fluctus, præcipitantur in torrentes: aer densatur nubibus, furit procellis: At hæc benigna, mitis, indulgens, ususq; mortalium semper ancilla, quæ coacta generat? quæ sponte fundit? quos odores sapores? que? quos succos? quos tactus? quos colores? quàm bona fide creditum fœnus reddit? quæ nostri causa alit? Pestifera enim animantia, uitali spiritu habente culpam, necesse est illi seminata excipere, & genita sustinere. Sed in malis generantium noxa est. Illa serpentem homine percusso non amplius recipit, pœnasq; etiam inertium nomine exigit: illa medicas fundit herbas, & semper homini parturit. Quin & uenena, nostri misertam instituisse credi potest, ne in tædio uitæ diræ famis mors, terræ meritis alienissima, lenta nos cōsumeret tabe, ne lacerum corpus abrupta dispergerent, ne laquei tor queret pœna præpostera, incluso spiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæsita morte, sepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta genuit id, cuius facillimo hausto, illibato corpore, & cum toto sanguine extingueremur, nullo labore, sitientibus similes: qualiter defunctos, non uolucris, non fera attingeret: terræq; seruaretur, qui sibi ipsi periisset. Et ut uerum fateamur, terra nobis malorum remedium genuit, nos illud uitæ fecimus uenenum. Nos enim & ferro, quo carere non possumus, simili modo utimur. Nec tamen quereremur merito, etiamsi maleficij causa tulisset. Aduersus unam quippe naturæ partem ingrati sumus: quasi non ad delicias quasque, non ad contumelias seruiat homini. In maria iacitur, aut ut freta admittamus eroditur aquis: ferro, ligno, igne, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis: multoq; plus ut delicijs, quàm ut alimentis famuletur nostris. Et tamen quæ summa patitur atque extrema cute,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tolerabilia uideantur: Penetramus in uiſcera, auri argentiq; uenas, & æris ac plumbi metalla fodientes, gemmas etiã & quoſdã paruulos quærimus lapides, ſcrobibus in profundum actis. Viſcera eius extrahimus, ut digito geſtetur gemma quam petimus. Quot manus atterũtur, ut unus niteat articulus? Si ulli eſſent inferi, iam profecto illos auaritię atq; luxuriæ cuniculi refodiſſent. Et miramur ſi eadẽ ad noxã genuit aliqua. Feræ enim credo cuſtodiunt illã, arcentq; ſacrilegas manus. Nónne inter ſerpentes fodimus, & uenas auri tractamus cum ueneni radicibus? Placatiore tamen dea ob hoc utimur, quòd omnes hi opulentiæ exitus, ad ſcelera cædesq; & bella tẽdunt: quamq; ſanguine noſtro irrigamus, inſepultis oſsibus tegimus. Quibus tamẽ uelut exprobrato furore tandẽ ipſa ſe obducit & ſcelera quoq; mortaliũ occultat. Inter crimina ingrati animi & hoc duxerim, quod naturam eius ignoramus. 10

De forma terræ. Cap. LXIIII

ESt autem figura prima, de qua cõſenſus iudicat. Orbẽ certe dicimus terræ, globũq; uerticibus includi fatemur. Neque enim abſoluti orbis eſt forma, in tanta montium excelſitate, tanta camporum planicie: ſed cuius amplexus, ſi capita linearum comprehendantur ambitu, figurã abſoluti orbis efficiat, id quod rerũ ipſa naturæ cogit ratio, nõ eiſdem cauſis quas attulimus in cælo. Nãq; in illo caua in ſe cõuexitas uergit, & cardini ſuo, hoc eſt terræ, undiq; incumbit. Hæc ut ſolida atq; cõferta, aſſurgit in tumeſcẽti ſimilis, extraq; protenditur. Mundus in centrum uergit: at terra exit à centro, immenſum eius globum in formam orbis aſsidua circa eam mundi uolubilitate cogente.

De antipodibus an ſint, & aquæ rotunditate. Cap. LXV

INgens hic pugna literarum, contraq; uulgi, circumfundi terræ undiq; homines, conuerſisq; inter ſe pedibus ſtare, & cunctis ſimilem eſſe cæli uerticem, ſimili modo ex qua cunque parte mediam calcari: illo quærente cur non decidant contrà ſiti: tanquam non & ratio prẽſto ſit, ut nos nõ decidere mirentur illi. Interuenit ſententia, quamuis indocili probabilis turbę, inæquali globo, ut ſi ſit figura pineę nucis, nihilominus terrã undiq; incoli. Sed quid hoc refert, alio miraculo exoriẽte? pẽdere ipſam ac nõ cadere nobiſcũ, ceu ſpiritus uis mũdo præſertim incluſi, dubia ſit: aut poſsit cadere, natura repugnãte, & quò cadat negãte. Nam ſicut igniũ ſedes nõ eſt niſi in ignibus, aquarũ niſi in aquis, ſpiritus niſi in ſpiritu: ita terræ, arcentibus cunctis, niſi in ſe locus nõ eſt. Globũ tamẽ effici mirũ eſt, in tanta planicie maris cãporumq;. Cui ſententiæ adeſt Dicæarchus uir in primis erudi- 30
tus, regũ cura permẽſus montes, ex quibus altiſsimũ prodidit Pelion, M. ccl. paſſ. ratione perpendiculi, nullam eſſe eam portionẽ uniuerſæ rotunditatis colligẽs. Mihi incerta hæc uidetur cõiectatio, haud ignaro quoſdam alpium uertices, longo tractu, nec breuiore L. milibus paſſuum aſſurgere. Sed uulgo maxima hæc pugna eſt, ſi coactã in uerticẽ aquarum quoq; figurã credere cogatur. Atqui non aliud in rerũ natura aſpectu manifeſtius. Nanq; & dependentes ubiq; guttæ paruis globãtur orbibus: & pulueri illatæ frondiũq; lanugini impoſitæ, abſoluta rotũditate cernũtur: & in poculis repletis media maxime tument. Quæ propter ſubtilitatẽ humoris, mollitiãq; in ſe reſidentẽ, ratione facilius q̃ uiſu deprehenduntur. Idq; etiã magis mirum, in poculis repletis, addito humore minimo circumfluere quod ſuperſit: cõtra euenire põderibus additis ad uicenos ſæpe denarios: ſcili 40
cet quia intus recepta liquorẽ in uerticẽ attollãt, at cumulo eminẽte infuſa dilabãtur. Eadem eſt cauſa, propter quã è nauibus terra nõ cernatur, è nauiũ malis cõſpicua: ac procul recedẽte nauigio, ſi quid quod fulgeat religetur in mali cacumine, paulatim deſcẽdere uideatur, & poſtremo occultẽ. Deniq; oceanus, quẽ fatemur ultimũ, quanã alia figura cohereret atq; nõ decideret, nullo ultra margine includẽte? Ipſum id ad miraculũ redit, quo nã modo etiãſi globetur, extremũ nõ decidat mare. Cõtra q̃d, ut ſint plana maria, & qua uidẽtur figura, nõ poſſe id accidere, magno ſuo gaudio magnaq; gloria inuẽtores Græci ſubtilitate geometrica docẽt. Nanq; cũ è ſublimi in inferiora aquæ ferant & ſit hæc natura earũ cõfeſſa, nec quiſquã dubitet in littore ullo acceſsiſſe eas, quò longiſsime deuexitas

paſſa

Universidad de Deusto
Biblioteca

passa sit, procul dubio apparere, quo quid humilius sit, propius cẽtro esse terræ: omnesq; lineas quæ emittantur ex eo ad proximas aquas, breuiores fieri, q; quæ ad extremũ mare à primis aquis. Ergo totas, omniq; ex parte aquas uergere in centrũ: ideoq; non decidere, quoniã in interiora nitãtur. Quod ita formasse artifex natura credi debet: ut cũ terra arida & sicca constare per se ac sine humore non posset, nec rursus stare aqua nisi sustinente terra, mutuo implexu iungerentur: hac sinus pãdente, illa uero permeante totam, intrà, extrà, suprà, uenis ut uinculis discurrentibus, atq; etiam in summis iugis erumpente: quò spiritu acta, & terræ pondere expressa, siphonum modo emicat: tantumq; à periculo decidendi abest, ut in summa quæq; & altissima exiliat. Qua ratione manifestũ est, quare tot fluminum quotidiano accessu maria non crescant.

Quomodo aqua sit terræ innexa. Cap. LXVI

EST igitur in toto suo globo tellus medio ambitu præcincta circumfluo mari. Nec argumentis hoc inuestigandum, sed iam experimentis cognitum.

De nauigatione maris & fluminum. Cap. LXVII

A Gadibus columnisq; Herculis, Hispaniæ & Galliarũ circuitu, totus hodie nauigatur occidens. Septẽtrionalis uero oceanus, maiore ex parte nauigatus est, auspicijs diui Augusti Germaniã classe circũuecta ad Cimbrorũ promontorium: & inde immenso mari prospecto, aut fama cognito, ad Scythicã plagã, & humore nimio rigentia. Propter quod minime uerisimile est illic maria deficere, ubi uis humoris superet. Iuxta uero ab ortu ex Indico mari, sub eodem sidere pars tota uergens in Caspiũ mare, pernauigata est Macedonum armis, Seleuco atq; Antiocho regnantibus, qui & Seleucida atq; Antiochida ab ipsis appellari uoluere. Circa Caspiũ quoq; multa oceani littora explorata, paruoq; breuius q; totus hinc aut illinc septentrio eremigatus. Vt tamen coniecturæ locum sic quoq; non relinquat, ingens argumentum paludis Mæoticæ, siue ea illius oceani sinus est, ut multos aduerto credidisse, siue angusto discreti situ restagnatio. Alio latere Gadium, ab eodem occidente, magna pars meridiani sinus ambitu Mauritaniæ nauigatur hodie. Maiorem quidem eius partem, & orientis, uictoriæ magni Alexandri lustrauere, usq; in Arabicum sinum. In quo res gerente C. Cæsare Augusti filio, signa nauiũ ex Hispanien sibus naufragijs feruntur agnita. Et Hanno Carthaginis potentia florente, circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, nauigationem eam prodidit scripto: sicut ad extera Europæ noscenda missus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Cornelius autor est, Eudoxum quendã sua ætate, cum Lathyrum regem fugeret, Arabico sinu egressum, Gades usq; peruectum: multoq; ante eum Cælius Antipater, uidisse se qui nauigasset ex Hispania in Æthiopiã cõmercij gratia. Idem Nepos de septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranij in cõsulatu collegæ, sed tum Galliæ proconsuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India commercij causa nauigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti. Sic maria circumfusa undiq; diuiduo globo, partem orbis auferunt nobis: nec inde huc, nec hinc illò peruio tractu. Quæ contemplatio apta detegendæ mortalium uanitati, poscere uidetur, ut totum hoc quicquid est, in quo singulis nihil satis est, ceu subiectum oculis, quantum sit ostendam.

Quæ portio terræ habitetur. Cap. LXVIII

IAm primum in dimidio computari uidetur, tanquam nulla portio ipsi decidatur oceano: qui toto circumdatus medio, & omnes cæteras fundens recipiensq; aquas, & quicquid exit in nubes, ac sidera ipsa tot & tantæ magnitudinis pascens, quo tandem amplitudinis spatio credetur habitare? Improba & infinita debet esse tam uastæ molis possessio. Adde quòd ex relicto plus abstulit cælum. Nam cum sint eius quinque partes, quas uocant zonas, infesto rigore & æterno gelu premitur omne, quicquid est subiectum duabus extremis utrinq; circa uertices, hunc qui septentrio uocatur, eumq; qui aduersus illi austrinus appellatur. Perpetua caligo utrobique, & alieno molliorum siderum aspectu,

maligna

Universidad de Deusto
Biblioteca

maligna ac pruina tantum albicans lux. Media uero terrarum, qua ſolis orbita eſt, exuſta flammis & cremata, cominus uapore torretur. Circà duæ tantum inter exuſtam & rigentes, tẽperantur: eæq; ipſæ inter ſe nõ peruiæ, propter incendiũ ſideris. Ita terrę tres partes abſtulit cælum: Oceani rapina in incerto eſt. Sed & relicta nobis una portio haud ſcio an etiam in maiore damno ſit. Idem ſiquidem oceanus infuſus in multos (ut dicemus) ſinus, adeo uicino acceſſu interna maria allatrat, ut centũ xv. milibus paſſuũ Arabicus ſinus diſtet ab Ægyptio mari: Caſpius uero cccIxxv. milibus à Pontico. Idem interfuſus intrat per tot maria, quibus Africã, Europam, Aſiam, diſpeſcit. Quantum terrarum occupet, cõputetur etiam nunc menſura tot fluminũ, tantarũ paludium. Addantur & lacus & ſtagna: iam elata in cælum, & ardua aſpectu quoq; iuga: iam ſyluæ uallesq; præruptæ, & ſolitudines, & mille cauſis deſerta detrahãtur. Hæ tot portiões terræ, imò uero, ut plures tradidere, mundi punctus (neq; enim eſt aliud terra in uniuerſo) hæc eſt materia gloriæ noſtræ, hæc ſedes: hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tumultuatur humanũ genus, hic inſtauramus bella etiam ciuilia, mutuisq; cædibus laxiorem facimus terram. Et ut publicos gentiũ furores tranſeam, hæc in qua cõterminos pellimus, furtoq; uicini ceſpitem noſtro ſolo affodimus, ut qui latiſsime rura metatus fuerit, ultraq; fines exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat? uel cum ad menſuram auaritiæ ſuæ propagauerit, quam tandem portionem eius defunctus obtineat?

Aliàs, famam

Mediam eſſe mundi terram. Cap. LXIX

MEdiam eſſe mundi totius haud dubijs conſtat argumentis, ſed clariſsime æquinoctij paribus horis. Nam niſi in medio eſſet, æquales dies noctesq; haberi non poſſe deprehenderunt & dioptræ, quæ uel maxime id cõfirmant: cum æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occaſusq; cernatur, & ſolſtitialis exortus per ſuam lineam, brumaliſq; occaſus. Quæ accidere nullo modo poſſent, niſi in centro ſita eſſet.

De ſiderum ortus inæqualitate, & de eclipſi, & ubi, & quare. Cap. LXX

TRes autem circuli ſupradictis zonis implexi, inæqualitates temporum diſtinguunt: Solſtitialis à parte ſigniferi excelſiſsima nobis, ad ſeptentrionalem plagam uerſus, contraq; ad alium polum brumalis, item medio ambitu ſigniferi orbis incedens æquinoctialis. Reliquorum, quæ miramur, cauſa in ipſius terræ figura eſt, quã globo ſimilem, & cum ea aquas, ꝛ̃ſdem intelligitur argumentis. Sic enim fit haud dubie, ut nobis ſeptẽtrionalis plagæ ſidera nunquam occidant, contra meridianæ nunq; oriantur: rurſusq; hæc illis non cernantur, attollente ſe cõtra medios uiſus terrarum globo. Septentriones non cernit Troglodytice & confinis Ægyptus: nec Canopum Italia, & quem uocat Berenices crinem, item quem ſub diuo Auguſto cognominauere Cæſaris thronon, inſignes ibi ſtellas: adeoq; manifeſto aſſurgens faſtigium curuatur, ut Canopus quartã ferè partẽ ſigni unius ſupra terrã eminere Alexandriæ intuẽtibus uideatur: eadem à Rhodo terram quodammodo ipſam ſtringere: in Ponto omnino non cernatur, ubi maxime ſublimis ſeptentrio. Idem à Rhodo abſconditur, magisq; Alexãdriæ: in Arabia Nouẽbri menſe prima uigilia occultus, ſecunda ſe oſtendit: in Meroe ſolſtitio ueſperi pauliſper apparet, pauciſq; ante exortũ Arcturi diebus pariter cũ die cernitur. Nauigantiũ hæc maxime curſus deprehendunt, in alia aduerſo, in alia prono mari, ſubitoq; cõſpicuis, atq; ut è freto emergẽtibus, quæ in anfractu pilæ latuere, ſideribus. Neq; eñ (ut dixere aliqui) mundus hoc polo excelſiore ſe attollit: aut undiq; cernerent̃ hæc ſidera. uerũ hæc eadẽ quibuſq; proximis ſublimiora creduntur, eademq; demerſa longinquis. utq; nunc ſublimis in deiectu poſitis uidetur hic uertex: ſic in illam terræ deuexitatem tranſgreſsis, illa ſe attollunt, reſidentibus quæ hic excelſa fuerant, quod niſi in figuræ pilæ accidere non poſſet. Ideoq; defectus ſolis ac lunæ ueſpertinos orientis incolæ non ſentiunt, nec matutinos ad occaſum habitantes: meridianos uero ſæpius. Nobili apud Arbela magni Alexandri uictoria, luna defeciſſe noctis ſecunda hora prodita eſt: eademq; in Sicilia exoriens. Solis defectum

ctum, Vipsanio & Fonteio coss. qui fuere ante paucos annos, factū pridie Calendas Maias, Campania hora diei inter septimam & octauam sensit: Corbulo dux in Armenia inter horam diei decimam & undecimā prodidit usum, circuitu globi alia alijs detegēte & occultante. Quod si plana esset terra, simul omnia apparerent cunctis, noctesq; non fierent inæquales: neq; aliàs q̄ in medio sitis paria duodecim horarum interualla cernerentur, quæ nunc in omni parte simili modo congruunt.

Quæ ratio diurnæ lucis in terris. Cap. LXXI

IDeo nec nox diesq; quæuis eadem toto orbe simul est, oppositu globi noctem aut ambitu diem afferēte. Multis hoc cognitum experimentis. In Africa Hispaniaq; turrium Annibalis: in Asia uero propter piraticos terrores, simili specularū præsidio excitato: inquis prænunciatiuos ignes sexta hora diei accensos, sæpe cōpertum est, tertia noctis à tergo ultimis uisos. Eiusdem Alexandri cursor Philonides, ex Sicyone Elin mille & ducenta stadia nouem diei confecit horis: indeq; quamuis decliui itinere, tertia noctis hora remensus est sæpius. Causa, quod eunti cum sole iter erat, eundem remeans obuiū contrario præteruertebat occursu. Qua de causa ad occasum nauigantes, quamuis breuissimo die, uincunt spatia nocturnæ nauigationis, ut solem ipsum comitantes.

Gnomica de eadem re, & horologio primo. Cap. LXXII

VAsaq; horoscopa non ubiq; eidem sunt usui, in trecenis stadijs, aut ut longissime in quingenis, mutantibus semet umbris. Solis itaq; umbilici (quem gnomonē appellant) umbra, in Ægypto meridiano tēpore, æquinoctij die, paulo plusquā dimidiā gnomonis mensurā efficit. In urbe Roma nona pars gnomonis deest umbræ. In oppido Ancona supereſt quinta trigesima. In parte Italiæ quæ Venetia appellat̄, eisdē horis umbra gnomoni par fit.

Vbi & quando nullæ umbræ. Cap. LXXIII

SImili modo tradunt in Syene oppido, quod est supra Alexandriā quinq; milibus stadiorum, solstitij die medio nullam umbram iaci: puteumq; eius experimenti gratia factum, totū illuminari. Ex quo apparere tum solem illi loco supra uerticem esse: quod et in India supra flumen Hypasin fieri tēpore eodem Onesicritus scripsit. Constatq; in Berenice urbe Troglodytarū, & inde stadijs quatuor milibus dccc.xx. in eadem gente Ptolemaide oppido, quod in margine rubri maris ad primos elephantorū uenatus conditū est, hoc idē ante solstitiū quadragenis quinis diebus, totidemq; postea fieri, & per eos xc. dies in meridiē umbras iaci. Rursus in Meroe insula, quæ est caput gentis Æthiopum, & quinq; milibus stadiorum à Syene in amne Nilo habitatur, bis anno absumi umbras, sole duodeuicesimā tauri partem, & quartamdecimam leonis obtinente. In Indiæ gente Oretum, mons est Maleus nomine, iuxta quem umbræ æstate in austrum, hyeme in septentrionem iaciuntur. Quindecim tantū noctibus ibi apparet septentrio. In eadem India Patales celeberrimo portu, sol dexter oritur, umbræ in meridiem cadunt. Septentrionem ibi Alexandro morante annotatum, prima tantum noctis parte aspici. Onesicritus dux eius scripsit, quibus in locis Indiæ umbræ non sint, septentrionem non cōspici, & ea loca appellari Ascia, nec horas dinumerari ibi.

Vbi bis anno umbræ, & ubi in contrarium. Cap. LXXIIII

AT in tota Troglodytice, umbras bis quadragintaquinq; diebus in anno Eratosthenes in contrarium cadere prodidit.

Vbi longissimus dies, & ubi breuissimus. Cap. LXXV

SIc fit, ut uario lucis incremēto, in Meroe longissimus dies xij. horas æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat, Alexandriæ uero xiiij. horas. In Italia quindecim. In Britannia xvij. ubi æstate lucidæ noctes haud dubie repromittūt id, quod cogit ratio credi: solstitij diebus accedente sole propius uerticem mundi, angusto lucis ambitu, subiecta terræ continuos dies habere senis mensibus, noctesq; è diuerso ad brumam remoto. Quod fieri in insula Thule Pytheas Massilienſis scripsit, sex dierū nauigatione in septentrionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

trionem à Britannia distante: quidam uero & in Mona, quæ distat à Camaloduno Britanniæ oppido circiter ducentis milibus, affirmant.

Item de horologio. Cap. LXXVI

VMbrarum hanc rationem, & quam uocant gnomonicen, inuenit Anaximenes Milesius, Anaximandri (de quo diximus) discipulus: primusq; horologium quod appellant sciotericon, Lacedæmone ostendit.

Quomodo dies obseruentur. Cap. LXXVII

IPsum diem alij aliter obseruauere. Babylonij inter duos solis exortus: Athenienses inter duos occasus: Vmbri à meridie in meridiē: uulgus omne à luce ad tenebras: Sacerdotes Romani, & qui diē diffiniere ciuilē, item Ægyptij & Hipparchus, à media nocte in mediam. Minora aūt interualla esse lucis inter ortus solis iuxta solstitia, quàm æquinoctia apparet, quia positio signiferi circa media sui obliquior est, iuxta solstitium uero rectior.

Differentiæ gentium ratio. Cap. LXXVIII

COntexenda sunt his cælestibus nexa causis. Nanq; Æthiopas uicini sideris uapore torreri, adustisq; similes gigni, barba & capillo uibrato, non est dubium. Et aduersa plaga mundi atq; glaciali, candida cute esse gentes, flauis promissas crinibus: truces uero ex cæli rigore has & illas mobilitates habentes. Ipsoq; crurum argumento, illis in supera succū reuocari, natura uaporis: his in inferas partes depelli, humore deciduo. Hic graues feras, illic uarias effigies animalium prouenire, & maxime alitum, & in multas figuras gigni uolucres. Corporum autem proceritatem utrobiq;, illic ignium nisu, hic humoris alimēto. Medio uero terræ salubris utrinq; mixtura, fertilis ad omnia tractus, modicus corporum habitus. Magna & in colore temperies. Ritus molles, sensus liquidus, ingenia fœcunda, totiusq; naturæ capacia. Iisdem imperia, quæ nunquā extimis gentibus fuerint: sicut ne illæ quidem his paruerint auulsæ, ac pro immanitate naturæ urgētis illas solitariæ.

De motu terræ. Cap. LXXIX

BAbyloniorū placita motus terræ, hiatusq;, & cætera omnia, ui siderū existimant fieri, sed illorū trium quibus fulmina assignant: fieri aūt, meantiū cum sole aut cōgruentium, & maxime circa quadrata mundi. Præclara quædam esse & immortalis in eo (si credimus) diuinitas perhibetur, Anaximandro Milesio physico: quem ferunt Lacedæmonijs prædixisse, ut urbem ac tecta custodirent: instare enim motū terræ: cum & urbs tota eorum corruit, & Taygeti montis magna pars ad formā puppis eminēs abrupta, cladem insuper eam ruina presit. Perhibetur & Pherecydis Pythagoræ doctoris alia cōiectatio, sed & illa diuina: Haustu aquæ è puteo præsensisse, ac prædixisse ibi terræ motū. Quæ si uera sunt, quantū à deo tandē uideri possunt tales distare, dum uiuāt? Et hæc quidem arbitrio cuiusq; existimanda relinquantur, uentos in causa esse non dubiū reor. Neq; enim unquā intremiscunt terræ, nisi sopito mari: cęloq; adeo tranquillo, ut uolatus auium non pendeant, subtracto omni spiritu qui uehit: nec unquam nisi post uentos conditos, scilicet in uenas & cauernas eius occulto afflatu. Neq; aliud est in terra tremor, q̄; in nube tonitruum. Nec hiatus aliud q̄; cum fulmen erumpit, incluso spiritu luctante, & ad libertatem exire nitente.

De terræ hiatibus. Cap. LXXX

VArie itaq; quatiūt, & mira æduntur opera, alibi prostratis mœnibus, alibi hiatu profundo haustis, alibi egestis molibus, alibi emissis amnibus, nonnunquā etiam ignibus calidis ue fontibus, alibi aduerso fluminū cursu. Præcedit uero comitaturq; terribilis sonus, aliâs murmur similis mugitibus, aut clamori humano, armorumue pulsantium fragori, pro qualitate materiæ excipientis, formaque uel cauernarum uel cuniculi per quem meat, exilius grassante in angusto, eodem rauco in recuruis resultante, in duris fremente, in humidis fluctuante & stagnantibus: item fremente contra solida. Itaq; & sine motu sæpe æditur sonus. Nec simplici modo quatitur unquam, sed tremit uibratq;. Hiatus uero aliâs remanet, ostendens quæ sorbuit, aliâs occultat ore compresso: rursusq;

ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita inducto solo, ut nulla uestigia extent, urbibus plerunq; deuoratis, agrorumq; tractu hausto. Maritima aũt maxime quatiuntur. Nec montosa tali malo carent. Exploratum est mihi Alpes Apenninumq; sæpius tremuisse. Et autumno ac uere terræ crebrius mouentur, sicut fiunt fulmina. Ideo Galliæ & Ægyptus minime quatiunt̃, quoniã hic æstatis causa obstat, illic hyemis. Item noctu sæpius quàm interdiu. Maximi autem motus existũt matutini uespertiniq;: sed propinqua luce crebri. Interdiu autem circa meridiem fiunt, & solis lunæq; defectu, quoniam tempestates tunc sopiuntur. Præcipue uero cum sequitur imbrem æstus, imbres ue æstum. Signa motus futuri. Cap. LXXXI

NAuigantes quoq; sentiunt nõ dubia cõiectura, sine flatu intumescente fluctu subito, aut quatiente icti. Intremunt uero & in nauibus posita, æque quàm in ædificijs, crepituq; prænunciant. Quin & uolucres non impauidæ sedent. Est & in cælo signum, precediq; motu futuro, aut interdiu, aut paulo post occasum sereno, ceu tenuis linea nubis in longum porrectæ spatium. Est & in puteis turbidior aqua, nec sine odoris tædio.

Auxilia contra motus futuros. Cap. LXXXII

SIcut in ijsdem est remedium, quale & crebri specus præbent. Præconceptũ enim spiritum exhalant, quod in certis notatur oppidis, quæ minus quatiũtur, crebris ad eluuiem cuniculis cauata. Multoq; sunt tutiora in ijsdem illis quę pendent, sicut Neapoli in Italia intelligitur: parte eius quæ solida est, ad tales casus obnoxia. Tutissimi sunt ædificiorum fornices, anguli quoq; parietum, postesq; alterno pulsu renitentes. Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiuntur. Magna differentia est & in ipso genere motus, pluribus siquidem modis quatitur. Tutissimũ est, cum uibrat crispante ędificiorum crepitu, & cum intumescit assurgens, alternoq; motu residet: innoxium & cum concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Vndantis inclinatio, & fluctus more quædam uolutatio infesta est: aut cum in unam partẽ totus se motus impellit. Desinunt autem tremores, cum uentus emersit: sin uero durauere, non ante quadraginta dies sistuntur: plerunq; & tardius, utpote cum quidã annuo & bienni spatio durauerint. Portenta terrarum semel uisa. Cap. LXXXIII

FActum est semel, quod equidem in Hetruscæ disciplinæ uoluminibus inueni, ingẽs terrarum portentum L. Marcio, Sex. Iulio coss. in agro Mutinensi. Nanq; montes duo inter se concurrerunt, crepitu maximo assultãtes recedentesq;, inter eos flamma fumoq; in cælũ exeunte interdiu, spectante è uia Æmylia magna equitũ Romanorum, familiarumq; & uiatorũ multitudine. Eo concursu uillæ omnes elisæ, animalia permulta quę intra fuerant exanimata sunt, anno ante sociale bellum: quod haud scio an funestius ipsi terræ Italiæ fuerit, q̃ ciuilia. Non minus mirũ ostentum & nostra cognouit ætas, anno Nerõis principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus, pratis oleisq; intercedẽte uia publica in contrarias sedes transgressis, in agro Marrucino, prędijs Vectij Marcelli equitis Romani, res Neronis procurantis. Miracula terræmotus. Cap. LXXXIIII

FLunt simul cũ terræmotu & inundationes maris, eodẽ uidelicet spiritu infusi, aut residentis sinu recepti. Maximus terræ memoria mortaliũ extitit motus, Tiberij Cæsaris principatu, xij. urbibus Asiæ una nocte prostratis. Creberrimus Punico bello, intra eundem annum septies atq; quinquagies nunciatus Romã. Quo quidem anno ad Trasymenum lacum dimicantes, maximũ motum neq; Pœni sensere, nec Romani. Nec uero simplex malum, aut in ipso tantum motu periculum est, sed par aut maius ostentum. Nunquam urbs Roma tremuit, ut non futuri euentus alicuius id prænuncium esset.

Quibus locis maria recesserint. Cap. LXXXV

EAdem nascentium causa terrarũ est, cum idem ille spiritus attollendo potens solo, non ualuit erumpere. Nascuntur enim nec fluminum tantum inuectu, sicut Echinades insulæ ab Acheloo amne congestæ, maioreq; pars Ægypti à Nilo, in quam à Pharo insula noctis & diei cursum fuisse Homero credimus: sed & recessu maris, sicut eidem de

Universidad de Deusto
Biblioteca

Circeijs: quod accidiſſe & in Ambraciæ portu decem miliũ paſſuũ interuallo, & Athe nienſium quinq; miliũ ad Piræum memoratur. Et Epheſi, ubi quondam ædem Dianæ alluebat. Herodoto quidẽ ſi credimus, mare fuit ſupra Memphim uſque ad Æthiopum montes: itemq; à planis Arabię. Mare & circa Ilium, & tota Teuthrania, quaq; campos intulerit Mæander. Ratio inſularum enaſcentium. Cap. LXXXVI

NAſcuntur & alio modo terræ, ac repente in aliquo mari emergunt, uelut paria ſecũ faciente natura, quæq; hauſerit hiatus, alio loco reddente.

Quæ, & quibus temporibus enatæ ſunt. Cap. LXXXVII

CLaræ iampridem inſulæ, Delos & Rhodos, memoriæ prodũtur enatæ. Poſtea minores, ultra Melon Anaphe, inter Lemnũ & Helleſpontum, Nea: inter Lebedum & Teon, Alone: inter Cycladas olympiadis cxxxv anno quarto, Thera & Therasia. Inter eaſdem poſt annos cxxx. Hiera, eademq; Automate. Et ab ea duobus ſtadijs poſt annos cx. in noſtro æuo, M. Iunio Syllano, L. Balbo coss, ad viij. Idus Iulias, Thia.

Quas terras interruperint maria. Cap. LXXXVIII

ANte nos & iuxta Italiam inter Æolias inſulas, item iuxta Cretam emerſit è mari M. D. paſſuum, unà cum calidis fontibus, altera olympiadis cxliij. anno tertio in Thuſco ſinu, flagrans hæc uiolento cum flatu. Proditurq; memoriæ magna circa illam multitudine piſcium fluitante, confeſtim expiraſſe quibus ex his cibus fuiſſet. Sic & Pithecuſas in Campano ſinu ferunt ortas. Mox in his montẽ Epopon, cum repente flamma ex eo emicuiſſet, campeſtri æquatum planicie. In eadem & oppidum hauſtum profundo: alioq; motu terræ ſtagnum emerſiſſe: & alio, prouolutis montibus inſulam extitiſſe Prochytam. Nanq; & hoc modo inſulas rerum natura fecit. Auellit Siciliam Italiæ, Cyprũ Syriæ, Eubœã Bœotiæ, Eubœæ Atalanten & Macrin, Besbycũ Bithyniæ, Leucoſiam Sirenũ promontorio. Quæ inſulæ cõtinenti adiunctæ. Cap. LXXXIX

RVrſus abſtulit inſulas mari, iunxitq; terris: Antiſſam Lesbo, Zephyrium Halicarnaſſo, Ethuſam Mindo, Dromiſcon & Pernen Mileto, Narthecuſam Parthenio promontorio. Hybãda quondã inſula Ioniæ cc. nũc à mari abeſt ſtadijs. Syriten Epheſus in mediterranea habet, Derasidas & Sophoniam uicina ei Magneſia. Epidaurus & Oricũ inſulæ eſſe deſierũt. Quæ terræ in totũ mari permutatæ. Cap. XC

INtotum abſtulit terras, primum omnium ubi Atlanticum mare eſt, ſi Platoni credimus, immenſo ſpatio. Mox interno, quæ uidemus hodie, merſam Acarnaniam Ambracio ſinu, Achaiam Corinthio, Europã Aſiamq; Propontide & Ponto. Ad hoc perrupit mare Leucada, Antirrhium, Helleſpontum, Boſphoros duos,

Quæ terræ ipſæ ſe ſorbuerunt. Cap. XCI

ATq; ut ſinus & ſtagna præteream, ipſa ſe cõdens terra deuorauit Cybotum altiſsimum montem, cum oppido Curite, Sipylum in Magneſia: & prius in eodem loco clariſsimam urbem quæ Tantalis uocabatur. Galanis & Gamales urbium in Phœnice agros cum ipſis, Phegium Æthiopiæ iugum excelſiſsimum tanquam non infida graſſarentur & littora. Quæ urbes hauſtæ ſint à mari. Cap. XCII

PYrrhã & Antiſſam circa Mæotin pontus abſtulit, Elicem & Buram in ſinu Corinthio, quarũ in alto ueſtigia apparent, Ex inſula Cea amplius triginta milia paſſuum abrupta ſubito, cum plurimis mortalium rapuit. Et in Sicilia dimidiam Tyndarida urbem, ac quicquid ab Italia deeſt. Similiter in Bœotia & Eleuſina.

De miraculis terrarum. Cap. XCIII

MOtus enim terræ ſileantur, & quicquid eſt, ubi ſaltem buſta urbium extant: ſimul ut terræ miracula potius dicamus, quàm ſcelera naturæ. Et Hercule non cæleſtia enarratu difficiliora fuerint. Metallorum opulentia tam uaria, tam diues, tam fœcunda, tot ſeculis ſuboriens: cum tantum quotidie orbe toto populentur ignes, ruinæ, nauſragia, bella, fraudes, tantum uero luxuria & tot mortales conterant: gemmarum pictura

Universidad de Deusto

ctura tam multiplex, lapidum tam discolores maculæ, interq; eos candor alicuius, præter lucem omnia excludens: medicatorum fontium uis: ignium tot locis emicantium perpetua tot seculis incēdia: spiritus letales alibi, aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi uolucribus tantum, ut Soracte uicino urbi tractu: alibi præter hominem cæteris animantibus: nonnunquā & homini, ut in Sinuessano agro & Puteolano: spiracula uocant, alij Charoneas scrobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in Hirpinis Ansancti, ad Mephitis ædem locum, quem qui intrauere moriūtur. Simili modo Hierapoli in Asia, matris tantum magnæ sacerdoti innoxium. Alibi fatidici specus, quorum exhalatione temulenti futura præcinūt, ut Delphis, nobilissimo oraculo. Quibus in rebus quid posit aliud causæ afferre mortalium quispiam, quàm diffusæ per omne naturæ subinde aliter atq; aliter numen erumpens?

De terris semper trementibus. Cap. XCIIII

QVædam uero terræ ad ingressus tremunt, sicut in Gabiensi agro, non procul urbe Roma, iugera fermè ducenta, equitantium cursu: similiter in Reatino.

De insulis semper fluctuantibus. Cap. XCV

QVædam insulæ semper fluctuant, sicut in agro Cæcubo, & eodem Reatino, Mutiensi, Statoniensi: In Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas opaca sylua, quæ nunquam die ac noctu eodem loco uisitur: In Lydia quæ uocantur Calaminæ, non uentis solum, sed etiā contis quò libeat impulsę, multorum ciuium Mithridatico bello salus. Sunt & in Nymphæo paruæ, saltuares dictæ, quoniam in symphoniæ cantu ad ictus modulantiū pedum mouent̄. In Tarquiniensi lacu magno Italiæ duæ nemora circūferunt, nūc triquetrā figurā ædentes nunc rotundā cōplexu, uentis impellentibus, quadratā nunc̄q;.

Quibus in terris non pluat: & aceruata terrarum miracula, & cæterorum elementorum. Cap. XCVI

CElebre fanum habet Veneris Paphos, in cuius quandam aream non impluit. Item in Nea oppido Troadis circa simulacrū Mineruæ. In eodē & relicta sacrificia non putrescunt. Iuxta Harpasa oppidum Asiæ, cautes stat horrenda, uno digito mobilis: eadem si toto corpore impellatur, resistens. In Taurorū peninsula in ciuitate Parasino terra est, qua sanant̄ omnia uulnera. At circa Asson Troadis lapis nascitur, quo consumuntur omnia corpora: Sarcophagus uocatur. Duo sunt montes iuxta flumen Indum, alteri natura est ut ferrum omne teneat, alteri ut respuat. Itaq; si sint claui in calciamento, uestigia auelli in altero nō posse, in altero sisti. Locris & Crotone pestilentiā nunc̄q; fuisse, nec ullo terræmotu laboratū, annotatū est. In Lycia uero semp à terræmotu xl. dies serenos esse. In agro Ardano frumentū satum nō nascitur. Ad aras Murtias in Veiente, & apud Tusculanum, & in sylua Ciminia loca sunt in quibus in terram depacta nō extrahuntur. In Crustumino natum fœnum ibi noxium, extra salubre est.

Qua ratione æstus maris accedant & recedant. Et ubi ijdem extra rationem. Cap. XCVII

ET de aquarū natura cōplura dicta sunt: sed æstus maris accedere & reciprocare, maxime mirum: pluribus quidem modis, uerū causa in sole lunaq;. Bis inter duos exortus lunæ affluunt, bisq; remeant, uicenis quaternisq; semper horis. Et primum attollente se cū ea mundo intumescentes, mox à meridiano cæli fastigio uergēte in occasum residētes: rursusq; ab occasu subter cæli ima, & meridiano cōtraria accedēte, inundātes: hinc donec iterū exoriatur, se sorbētes. Nec unc̄q; eodē tempore quo pridie reflui, ut ancillāte sidere, trahentesq; secū auido haustu maria, & assidue aliunde c̄q; pridie exoriēte: paribus tamē interuallis reciproci, senisq; semp horis, nō cuiusq; dici aut noctis, aut loci, sed æqui noctialibus: ideoq; inæquales uulgariū horarū spatio, utcunq; plures in eas aut diei aut noctis illarū mensuræ cadūt, & æquinoctio tantū pares ubiq;. Ingēs argumentū plenūq; lucis ac uocis etiā diurnæ, hebetes esse, qui negēt subtermeare sidera, ac rursus eadem re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſurgere,ſimilemq; terris,imò uero uniuerſæ naturæ exinde faciẽ,in iſdẽ ortus occaſuſq; operibus:nõ aliter ſub terra manifeſto ſideris curſu alioue effectu,q; cum præter oculos noſtros ferat. Multiplex etiamnũ lunaris differentia, primũq; ſeptenis diebus. Quippe modici noua ad diuiduã æſtus,pleniore ab ea exundãt, plenaq; maxime feruẽt. Inde miteſcunt. Pares ad ſeptimã primis. Iterũq; alio latere diuidua augent. In coitu ſolis pares. Planè eadẽ aquilonia,& à terris longius recedente mitiores, q; cum in auſtros digreſſa, propiore niſu uim ſuã exercet. Per octonos quoq; annos ad principia motus & paria in cremẽta centeſimo lunæ reuocant ambitu, augẽte ea cuncta ſolis annuis cauſis, duobus æquinoctijs maxime tumẽtes,& autumnali amplius q; uerno. Inanes uero bruma,& magis ſolſtitio. Nec tamẽ in ipſis,quos dixi,temporũ articulis,ſed paucis poſt diebus, ſicuti neq; in plena aut nouiſsima,ſed poſtea:nec ſtatim ut lunam mundus oſtẽdat occultétue, aut media plaga declinet, uerũ duabus ferè horis æquinoctialibus ſerius,tardiore ſemp ad terras omniũ quæ gerunt in cælo effectu cadẽte quàm uiſu, ſicuti fulguris & tonitrus & fulminũ. Omnes aũt æſtus in oceano maiora integunt ſpatia inundãtq;, quàm in reliquo mari: ſiue quia totum in uniuerſitate animoſius eſt q; in parte, ſiue quia magnitudo aperta ſideris uim laxe graſſantis efficacius ſentit,eandẽ anguſtijs arcentib. Qua de cauſa nec lacus,nec amnes ſimiliter mouentur. Octogenis cubitis ſupra Britanniã intumeſcere æſtus,Pytheas Maſſilienſis autor eſt. Interiora autem maria terris clauduntur ut portu. Quibuſdã tamen in locis ſpatioſior laxitas ditioni paret: utpote cum plura exẽpla ſint,in tranquillo mari,nulloq; uelorũ impulſu,tertio die ex Italia prouectorũ Vticam, æſtu ferẽte. Circa littora aũt magis q; in alto deprehẽdunt hi motus:quoniã & in corpore extrema pulſum uenarũ,id eſt,ſpiritus magis ſentiũt. In pleriſq; tamẽ æſtuarijs, ꝓpter diſpares ſiderũ in quoq; tractu exortus,diuerſi exiſtũt æſtus, tẽpore nõ ratione diſcordes,ſicut in Syrtibus. Et quorundam tamẽ priuata natura eſt, uelut Taurominitani euripi ſæpius,& in Eubœa ſepties die ac nocte reciprocãtis. Æſtus idẽ triduo in menſe cõſiſtit,ſeptima,octaua,nonaq; luna. Gadibus,qui eſt delubro Herculis ꝓximus,fons incluſus ad putei modũ,aliâs ſimul cũ oceano augetur minuiturq;,aliâs uero utrũq; cõtrarijs tẽporibus. Eodẽ in loco alter,oceani motibus cõſentit. In ripa Bætis oppidũ eſt, cuius putei crescente æſtu minuuntur,augeſcũt decedente,medijs temporũ immobiles: Eadẽ natura in Hiſpali oppido uni puteo,ceteris uulgaris. Et Pontus ſemp extrà meat in Propontidem, introrſus in Pontũ nunq; refluo mari.

Miracula maris. Cap. XCVIII

OMnia plenilunio maria purgant,quædã & ſtato tempore. Circa Meſſanam & Mylas ſimo ſimilia expuuntur in littus purgamenta, unde fabula ſolis boues ibi ſtabulari. His addit(ut nihil quod equidem nouerim prætereã) Ariſtoteles, nullũ animal niſi æſtu recedente expirare. Obſeruatũ id multum in Gallico oceano, & duntaxat in homine compertũ.

Quæ poteſtas lunæ,& terrena,& marina. Cap. XCIX

QVo uera coniectatio exiſtit, haud fruſtra ſpiritus ſidus lunæ exiſtimari. Hoc eſſe quod terras ſaturet,accedensq; corpora impleat, abſcedens inaniat. Ideo cum incremento eius augeri conchylia,& maxime ſpiritum ſentire quibus ſanguis non ſit. Sed & ſanguine hominem etiam cum lumine eius augeri ac minui: frondes quoq; ac pabula(ut ſuo loco dicetur)ſentire,in omnia eadem penetrante ui.

Quæ ſolis,& quare ſalſum mare. Cap. C

ITaq; ſolis ardore ſiccatur liquor:& hoc eſſe maſculum ſidus accepimus, torrẽs cuncta ſorbensq;. Sic mari late patenti ſaporem incoqui ſalis,aut quia exhauſto inde dulci tenuiq;,quod facillime trahat uis ignea, omne aſperius craſsiusq; linquatur. Ideo ſumma æquorum aqua dulciorem profundam. Hanc eſſe ueriorẽ cauſam aſperi ſaporis,quàm quòd mare terræ ſudor ſit æternus,aut quia plurimum ex arido miſceatur illi uapore, aut quia terræ natura medicatas aquas inficiat. Eſt in exẽplis, Dionyſio Siciliæ tyranno cum pulſus eſt ea potentia,accidiſſe prodigium,ut uno die in portu dulceſceret mare.

Item

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item de natura lunæ. Ca. CI

E Contrario ferunt lunæ fœmineū ac molle ſidus atq; nocturnum ſoluere humorem, & trahere non auferre. Id manifeſtum eſſe, quod ferarū occiſa corpora in tabem uiſu ſuo reſoluat, ſomnoq; ſopitis torporem contractū in caput reuocet: glaciem refundat, cunctaq; humifico ſpiritu laxet. Ita penſari naturæ uices, ſemperq; ſufficere, alijs ſiderum elementa cogentibus, alijs uero fundentibus. Sed in dulcibus aquis lunæ alimentū eſſe, ſicut in marinis ſolis.

Vbi altiſsimum mare. Cap. CII

ALtiſsimum mare XV. ſtadiorum Fabianus tradit. Alij in Ponto ex aduerſo Coraxorum gentis (uocāt Bathea ponti) trecentis ferè à continenti ſtadijs immenſam altitudinem maris tradunt, uadis nunquam repertis.

Miracula aquarum, fontium, & fluminum. Cap. CIII

MIrabilius id faciunt aquæ dulces, iuxta mare ut fiſtulis emicantes. Nam nec aquarū natura à miraculis ceſſat. Dulces mari inuehunt̄, leuiores haud dubie. Ideo & marinæ, quarum natura grauior, magis inuecta ſuſtinent. Quædā uero & dulces inter ſe ſu permeāt alias. Vt in Fucino lacu inuectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuinno Ollius, in Lemano Rhodanus, hic trās alpes, ſuperiores in Italia, multorū milium tranſitu hoſpitales ſuas tantum, nec largiores q̄; intulere aquas euehentes. Proditū hoc & in Orōnte amne Syriæ, multisq; alijs. Quidam uero odio maris ipſa ſubeūt uada, ſicut Arethuſa fons Syracuſanus, in quo reddunt̄ iacta in Alpheū: qui per Olympiā fluens, Peloponneſiaco littori infunditur. Subeunt terras, rurſusq; reddūtur, Lycus in Aſia, Eraſinus in Argolica, Tigris in Meſopotamia. Et quæ in Æſcula pij fonte Athenis immerſa ſunt, in Phalerico reddunt̄. Et in Atinate campo fluuius merſus, poſt XX. M. paſſ. exit. Et in Aquileienſi Timauus. Nihil in Aſphaltite Iudeæ lacu, qui bitumen gignit, mergi poteſt: nec in Armeniæ maioris Arethiſſa: is quidem nitroſus piſces alit. In Salentino iuxta oppidū Manduriā lacus ad margines plenus, neq; exhauſtis aquis minuit̄, neq; infuſis auget̄. In Ciconum flumine, & in Piceno lacu Velino lignum deiectum, lapideo cortice obducitur: & in Surio Colchidis flumine, adeo ut lapidem plerūq; durans adhuc integat cortex. Similiter in flumine Silaro, ultra Surrentū, nō uirgulta modo immerſa, uerū & folia lapideſcūt, aliās ſalubri potu eius aquæ. In exitu paludis Reatinæ, ſaxum creſcit. Et in rubro mari oleæ, uirentesq; frutices enaſcuntur. Sed & fontium plurimorum natura, mira eſt feruore. Idq; etiam in iugis alpium, ipſoq; in mari inter Italiam & Ænariā, ut in Baiano ſinu, & in Liri fluuio, multisq; alijs. Nam dulcis hauſtus in mari plurimis locis, ut ad Chelidonias inſulas & Aradū, & in Gaditano oceano. Patauinorū aquis calidis herbæ uirentes innaſcuntur, Piſanorū ranæ: ad Vetulonios in Hetruria non procul à mari, piſces. In Caſinate fluuius appellat̄ Scatebra, frigidus, abundantior æſtate. In eo ut in Arcadiæ Stymphali, enaſcunt̄ aquatiles muſculi. In Dodone Iouis fons cum ſit gelidus, & immerſas faces extinguat, ſi extinctę admoueant̄, accendit. Idem meridie ſemper deficit, qua de cauſa Anapauomenon uocāt. Mox increſcēs ad medium noctis exuberat: ab eo rurſus ſenſim deficit. In Illyrijs ſupra fontē frigidū expanſæ ueſtes accendunt̄. Iouis hammonis fons interdiu frigidus, noctibus feruet. In Troglodytis fons ſolis appellatur dulcis, & circa meridiem maxime frigidus: mox paulatim tepeſcens, ad noctis media feruore & amaritudine infeſtat̄. Padi fons mediis diebus æſtiuis uelut interquieſcēs ſemper aret. In Tenedo inſula fons, ſemper à tertia noctis hora in ſextam ab æſtiuo ſolſtitio exūdat. Et in Delo inſula Inopus fons eodē quo Nilus modo, ac pariter cum eo decreſcit augeturq;. Cōtra Timauum amnē inſula parua in mari eſt cum fontibus calidis, qui pariter cum æſtu maris creſcūt minuunturq;. In agro Pitinate trans Apenninū fluuius Nouanus omnibus ſolſtitijs torrens, bruma ſiccatur. In Faliſco omnis aqua pota candidos boues facit: in Bœotia amnis Melas oues nigras: Cephiſus ex eodem lacu profluens, albas: rurſus nigras Penius, ruffasq; iuxta Ilium Xanthus, unde &

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomen amni. In Ponto fluuius Astaces rigat campos, in quibus pastæ nigro lacte equæ gentem alunt. In Reatino fons Neminiæ appellatus, alio atq; alio loco exoritur, annonæ mutationem significans. Brundusii in portu fons, incorruptas præstat aquas nauiganti-bus. Lyncestis aqua, quę uocatur acidula, uini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno. In Andro insula templo Liberi patris fontẽ nonis Ianuarijs semper uini sapore fluere Mutianus ter cos. credit: Diotecnosia uocatur. Iuxta Nonacrim Arcadię Styx, nec odore differens, nec colore, epota ilico necat. Item in Berosо Taurorũ colle tres fontes, sine remedio, sine dolore mortiferi. In Carrinensi Hispaniæ agro duo fontes iuxtà fluunt, alter omnia respuens, alter absorbens. In eadem gente alius, aurei coloris omnes ostendit pisces, nihil extra illam aquã cæteris differentes. In Comensi iuxta Lariũ lacum, fons largus, horis singulis semper intumescit ac residet. In Cydonia insula ante Lesbon fons calidus, uere tantũ fluit. Lacus Sinnaus in Asia circumnascente absynthio inficit. Colophone in Apollinis Clarij specu lacuna est, cuius potu mira redduntur oracula, bibentiũ breuiore uita. Amnes retro fluere & nostra uidit ætas, Neronis principis annis supremis, sicut in rebus eius retulimus. Iam omnes fontes æstate q̃; hyeme gelidiores esse, quẽ fallit. Sicut illa permira naturæ opera, æs & plumbũ in massa mergi, dilatata fluitare. Eiusdemq; põderis alia sidere, alia inuehi. Onera in aqua facilius moueri. Thyrreũ lapidẽ quãuis grandẽ innatare, eundẽq; cõminutũ mergi. Recẽtia cadauera ad uadũ labi, intumescẽtia attolli. Inania uasa haud facilius q̃; plena extrahi. Pluuias salinis aquas utiliores esse, q̃; reliquas: nec fieri salem nisi admixtis dulcib. Marinas tardius gelare, celerius accendi. Hyeme mare calidius esse, autumno salsius. Omne oleo tranquillari. Et ob id urinantes ore spargere, quoniã mitiget naturã asperã, lucemq; deportet. Niues in alto mari nõ cadere. Cum omnis aqua deorsum ferat, exilire fontes, atq; etiã in Ætnæ radicibus flagrantis in tantũ, ut quinquagena & centena milia pass. harenas flammarum globus eructet. Ignium & aquarum iuncta miracula, & de maltha. Cap. CIIII

IAmq; & ignium, quod est naturæ quartũ elementum, reddamus aliqua miracula. Sed primum ex aquis. In Comagenes urbe Samosata stagnum est, emittens limum (maltham uocãt) flagrantẽ: cum quid attigit solidi, adhæret. præterea tactus sequitur fugientes. Sic defendêre muros oppugnãte Lucullo, flagrabatq; miles armis suis: Aquis etiam accenditur. Terra tantum restingui docuere experimenta.

De Naphtha. Cap. CV

SImilis est natura naphthæ: ita appellatur circa Babyloniã, & in Austagenis Parthiæ profluens, bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio igniũ, transiliuntq; protinus in eam undecunq; uisam. Ita ferunt à Medea pellicẽ crematã, postq; sacrificatura ad aras accessérat, corona igne rapta. De semper ardentibus locis. Cap. CVI

VErum in montiũ miraculis, ardet Æthna noctibus semper, tantoq; ævo ignium materiæ sufficit, niualis hybernis temporibus, egestumq; cinerẽ pruinis operiẽs. Nec in illo tantũ natura sæuit, exustionẽ terris denuncians: Flagrat in Phaselide mons Chimæra, & quidem immortali diebus ac noctibus flamma. Ignem eius accendi aqua, extingui uero terra aut fœno, Gnidius Ctesias tradit. Eadẽ in Lycia Hephæstij montes, tæda flammante tacti, flagrant adeo, ut lapides quoq; riuorũ & harenæ in ipsis aquis ardeant: alituq; ignis ille pluuijs. Baculo si quis ex ijs accẽso traxerit sulcos, riuos igniũ sequi narrant. Flagrat in Bactris Cophãti noctibus uertex. Flagrat in Medis & Cestia gente confinio Persidis: Susis quidẽ ad turrim albã, è XV. caminis, maximo eorũ & interdiu. Campus Babyloniæ flagrat, quadã ueluti piscina iugeri magnitudine. Item Æthiopum iuxta Hesperium montẽ, stellarũ modo campi noctu nitent. Similiter in Megalopolitanorum agro, tametsi internus sit ille iucundus, frondemq; densi supra se nemoris nõ adurens, & iuxta gelidum fontem semper ardens. Nymphæi crater dira Apolloniatis suis portẽdit, ut Theopompus tradidit. Augetur imbribus, egeritq; bitumen, tẽperandum fonte illo

inguſta

inguſtabili,aliàs omī bitumine dilutius.Sed quis hæc miretur? in medio marī Hiera inſu
la Æolia iuxta Italiā cū ipſo marī arſit per aliquot dies ſociali bello,donec legatio ſenatus
piauit.Maximo tamen ardet incendio Theon ochema dictum, Æthiopum iugum, tor=
rentesq; ſolis ardoribus flāmas egerit. Tot locis tot incendijs rerū natura terras cremat.

Ignium per ſe miracula. Cap. CVII

PRæterea cum ſit huius unius elementi ratio fœcunda,ſeq; ipſe pariat, & minimis ere
ſcat ſcintillis,quid fore putandum eſt in tot rogis terræ? Quæ eſt illa natura, quæ uo
racitatem in toto mundo auidiſsimā ſine damno ſui paſcit? Addant ijs ſidera innumera,
ingensq; ſol, Addātur humani ignes,& lapidū quoq; inſiti naturæ, attrita inter ſe ligna,
iam nubiū & origines fulminū.Excedit profecto omnia miracula, ullū diē fuiſſe quo nō
cuncta cōflagrarēt: cū ſpecula quoq; cōcaua aduerſa ſolis radijs facilius etiā accēdantur,
q; ullus alius ignis. Quid q; innumerabiles parui, ſed naturales ſcatent? In Nymphæo
exit è petra flamma quæ pluuijs accēditur. Exit & ad aquas Scātias.Hæc quidē inualida
cum tranſit,nec longe in alia materia durans. Viret æterno hunc fontē igneū contegens
fraxinus.Exit in Mutinenſi agro ſtatis Vulcano diebus.Reperit apud autores,ſubiectis
Ariciæ aruis,ſi carbo deciderit,ardere terrā.In agro Sabino & Sidicino unctū flagrare
lapidē.In Salentino oppido Egnatia,impoſito ligno in ſaxum quoddā ibi ſacrum,proti=
nus flāmam exiſtere.In Laciniæ Iunonis ara ſub dio ſita,cinerē immobilem eſſe,perflan=
tibus undiq; procellis.Quin & repētinos ignes exiſtere, & in aquis, & in corporibus e=
tiam humanis. Traſimenum lacum arſiſſe totum:Seruio Tullio dormienti in pueritia,ex
capite flammam emicuiſſe: L. Marcio in Hiſpania interemptis Scipionibus cōcionanti,
& milites ad ultionem exhortāti,arſiſſe ſimili modo, Valerius Antias narrat. Plura mox
& diſtinctius.Nunc enim quadam mixtura rerum omnium exhibentur miracula. Ve=
rum egreſſa mens interpretationē naturæ,feſtinat legentiū animos per totū orbē, uelu=
ti manu ducere. Terræ uniuerſæ menſura,longitudo & latitudo. Cap. CVIII

PArs noſtra terrarū,de qua memoro,ambienti(ut dictum eſt)oceano uelut innatans,
longiſsime ab ortu ad occaſum patet,hoc eſt, ab India ad Herculis columnas Gadi=
bus ſacratas,octuagies quinquies cētena ſeptuaginta octo M.paſſ.ut Artemidoro auto
ri placet. Vt uero Iſidoro,nonagies octies cētena & decē & octo M. Artemidorus adij=
cit amplius, à Gadibus circuitu ſacri promōtorij ad promontoriū Artabrū,quò longiſsi
me frōs procurrit Hiſpaniæ,octingēta M.nonagintaunū. Id mēſuræ, duplici currit uia.
A Gange amne oſtioq; eius,quo ſe in eoum oceanum effundit, per Indiā Parthyenemq;
ad Myriandrū urbē Syriæ,in Iſsico ſinu poſitā, quinquagies bis cētena, quindecim M.
paſſ.Inde proxima nauigatione Cyprū Inſulam,Patara Lyciæ, Rhodū, Aſtypalæam in
Carpathio marī inſulas,Laconicæ Tænarū,Lilybæū Siciliæ, Calarim Sardiniæ, tricies
quater cētena,quinquaginta M.Deinde Gades quatuordecies cētena & quinquaginta
M.paſſ.Quæ menſura uniuerſa ab eo marī efficit octogies quinquies centena,lxxviij.M.
paſſ.Alia uia quæ certior,itinere terreno maxime patet,à Gange ad Euphratem amnem
quinquagies cētena M.p.& xxi.Inde Cappadociæ Mazaca cc. M.xliij. Inde per Phry=
giam,Cariam,Epheſum cccc.M.paſſ.xcviij. Ab Epheſo per Ægeū pelagus Delum du=
centa M.Iſthmum ducenta duodecim M. Deinde terra & Laconico marī & Corinthia
co ſinu Patras Peloponneſi ducentaduo M.quingenti:Leucadē lxxxvi. milia quingen=
ti:Corcyram totidem:Acroceraunia centum triginta duo milia quingenti: Brunduſium
lxxx. ſex milia quingenti: Romam ccc.milia lx. Alpes uſque ad Cincomagum uicum
dxviij.M.Per Galliam ad Pyrenæos montes Illiberim quingenta quinquaginta ſex M.
Ad oceanum & Hiſpaniæ oram trecenta trigintaduo M. Traiectu Gadis ſeptem milia
quingenti. Quæ menſura Artemidori ratione efficit octuagieſſexies centena octoginta=
quinq;. Latitudo autē terræ à meridiano ſitu ad ſeptentriones,dimidio ferè minor colli=
gitur,quinquagies quater cētena ſexaginta duo milia. Quo palàm fit, quantum & hinc

Universidad de Deusto
Biblioteca

uapor abſtulerit,& illinc rigor. Neq; eñ deeſſe arbitror terris, aut nõ eſſe globi formã, ſed inhabitabilia utrinq; incõperta eſſe. Hæc menſura currit à littore Æthiopici oceani, quà modo habitaẽ, ad Meroen dl.M. Inde Alexandriam duodecies centena milia quinquaginta. Rhodũ quingenta octogintatria. Gnidũ octogintaquatuor milia quingenti. Con uigintiquinq; milia. Samum c milia. Chiũ lxxxiiij. milia. Mitylenen lxv. milia. Tenedon xxviij. milia. Sigæũ promõtoriũ xij. milia quingenti. Os Ponti cccxij. milia quingenti. Carambin promontoriũ cccl. Os Męotidis cccxij. milia quingenti. Oſtium Tanaïs cclxv. M. qui curſus cõpendijs maris breuior fieri poteſt lxxxix. M. Ab oſtio Tanais nihil modicũ diligẽtiſsimi autores fecere, Artemidorus ulteriora incõperta exiſtimauit cum circa Tanaim Sarmatarũ gentes degere fateretur ad ſeptentriones uerſas. Iſidorus adiecit xiic M.l. uſq; ad Thulen, quæ cõiectura diuinationis eſt. Ego nõ minore q̃ proxime dicto ſpatio, Sarmatarũ fines noſci intelligo. Et alioquin quãtum eſſe debet, quod innumerabiles gentes ſubinde ſedem mutantes capiaẽ? Vnde ulteriorẽ menſuram inhabitabilis plagæ, multo eſſe maiorẽ arbitror. Nam & à Germania immẽſas inſulas nõ pridem cõpertas, cognitũ habeo. De longitudine ac latitudine hæc ſunt, quæ digna memoratu putem. Vniuerſum aũt hunc circuitum Eratoſthenes, in omniũ quidẽ literarũ ſubtilitate, & in hac utiq; præter cęteros ſolers, quã cunctis probari uideo, ducẽtorũ quinquagintaduorũ miliũ ſtadiũ prodidit. Quę menſura Romana cõputatione efficit trecenties quindecies cẽtena milia. paſſ. Improbũ auſum: uerũ ita ſubtili computatione cõprehenſum, ut pudeat nõ credere. Hipparchus & in coarguendo eo, & in reliqua omni diligẽtia mirus, adjcit ſtadiorũ paulo minus xxv. milia. Harmoniaca mũdi ratio. Cap. CIX

ALia Dionyſodoro fides: neq; enim ſubtrahã exemplũ uanitatis Græcæ maximum. Melius hic fuit, Geometrica ſcientia nobilis. Senectam diem obijt in patria. Funus duxere ei propinquæ, ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cum ſecutis diebus iuſta perage rent, inueniſſe dicuntur in ſepulchro epiſtolã Dionyſodori nomine ad ſuperos ſcriptã. Peruenisſe eum à ſepulchro ad infimã terrã: eſſeq; eo ſtadiorum quadragintaduo milia. Nec defuere geometræ, qui interpretarenẽ ſignificare epiſtolã à medio terrarũ orbe miſſam, quò deorſum ab ſummo longiſsimũ eſſet ſpatium, & idem pilæ mediũ. Ex quo conſecuta cõputatio eſt, ut circuitu eſſe ducẽta quinquagintaquinq; milia ſtadia pronunciarẽt. Harmoniaca ratio, quæ cogit rerũ naturã ſibi ipſam cõgruere, addit huic mẽſuræ ſtadia ſeptem milia, terramq; nonageſimamſextammilleſimam totius mundi partẽ facit.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER III

PROOEMIVM.

HACTENVS de ſitu & miraculis terræ, aquarumq; ac ſiderum, & ratiõe uniuerſitatis atq; mẽſura. Nunc de partibus, quanq; infinitũ id quoq; exiſtimaẽ, nec temere ſine aliqua reprehẽſione tractatũ. Haud ullo in genere uenia iuſtior eſt, ſi modo minime mirum eſt, hominẽ genitum nõ omnia humana nouiſſe. Quapropter autorẽ neminẽ unum ſequar, ſed ut quenq; ueriſsimum in quaq; parte arbitrabor. Quoniã commune fermè omnibus fuit, ut eos quiſq; diligẽtiſsime ſitus diceret, in quibus ipſe ꝓdebat, ideo nec culpabo aut coarguã quenq;. Locorũ nuda nomina, & quanta dabitur breuitate ponentur, claritate cauſisq; dilatis in ſuas partes. Nunc enim ſermo de toto eſt. Quare ſic accipi uelim, ut ſi uidua fama ſua nomina, qualia fuere primordio ante res ullas geſtas, nuncupentur, & ſit quædam in his nomẽclatura quidẽ, ſed mundi rerumq; naturæ. Terrarum orbis uniuerſus in tres diuiditur partes, Europam, Aſiam, Africã. Origo ab occaſu ſolis & Gaditano freto, quà irrũpens oceanus Atlãticus

in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in maria interiora diffunditur. Hinc intrāti dextra Africa eſt, læua Europa: inter has Aſia eſt. Termini amnes, Tanais & Nilus. Quindecim M. paſſ. in longitudinē, quas diximus, fauces oceani patēt, quincq; M. in latitudinē, à uico Mellaria Hiſpaniæ ad promontoriū Africæ Albū, autore Turannio Gracula iuxta genito. T. Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderūt, ubi minimū vij. M. paſſ. ubi uero plurimū, x. M. Tam modico ore tam immenſa æquorū uaſtitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes quippe teniæ candicātis uadi, carinas territāt. Qua de cauſa limen interni maris multi eum locū appellauere. Proxima aūt faucibus utrincq; impoſiti montes, coercēt clauſtra, Abila Africæ, Europæ Calpe, laborū Herculis metæ. Quā ob cauſam indigenæ columnas eius dei uocāt, creduntcq; perfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria, & rerum naturæ mutaſſe faciem.

De Europa. Cap. I

PRimum ergo de Europa altrice uictoris omniū gentiū populi, longecq; terrarū pulcherrima, quam plericq; merito non tertiā portionē fecere, uerū æquā, in duas partes ab amne Tanai ad Gaditanum fretum uniuerſo orbe diuiſo. Oceanus hoc, quod dictum eſt, ſpatio Atlanticum mare infundens, & auido meatu terras, quæcunq; uenientē expauere, demergēs, reſiſtentes quoq; flexuoſo littorū anfractu lābit, Europā uel maxime receſſib. crebris excauās, ſed in quatuor præcipue ſinus. Quorū primus à Calpe Hiſpaniæ extimo (ut dictū eſt) mōte, Locros & Brutiū uſcq; promōtoriū immēſo ambitu flectitur. In eo prima Hiſpania terrarū eſt, ulterior appellata, eadē Bætica. Mox à fine Vrgitano citerior, eadēcq; Tarraconēſis ad Pyrenæa iuga. Vlterior in duas per longitudinē prouincias diuiditur. Siquidē Bæticæ latere ſeptentrionali prętēditur Luſitania, amne Ana diſcreta. Ortus hic Laminitano agro citerioris Hiſpaniæ, & modo ſe in ſtagna fundens, modo in anguſtias reſorbēs, aut in totum cuniculis cōdens, & ſæpius naſci gaudēs, in Atlanticum oceanū effunditur. Tarraconēſis aūt affixa Pyrenęo, totoq; eius latere decurrens, & ſimul ad Gallicū oceanū Iberico à mari trāſuerſa ſe pandēs, Solorio mōte & Oretanis iugis Carpetanisq; & Aſturū, à Bætica atq; Luſitania diſtinguit. Bætica à flumine eam mediam ſecante cognominata, cunctas prouinciarū diuiti cultu, & quodā fertili ac peculiari nitore præcedit. Iuridici cōuentus ei quatuor, Gaditanus, Cordubēſis, Aſtigitanus, Hiſpalēſis. Oppida omnia numero clxxv. In iis coloniæ viij. municipia viij. Latio antiquitus donata xxix. libertate vi. fœdere ij. ſtipēdiaria cxx. Ex his digna memoratu, aut latiali ſermone dictu facilia, à flumina' Ana littore oceani oppidū Oſſonoba, Luſturia cognominatū. Interfluētes Luxia & Vriū. Ariani mōtes. Bætis fluuius. Littus Corenſe inflexo ſinu. Cuius ex aduerſo Gades inter inſulas dicēdæ. Promontoriū Iunonis. Portus Beſippo. Oppidū Belon, Mellaria. Fretū ex Atlātico mari. Carteia, Tarteſſos à Græcis dicta. Mōs Calpe. Dein litore interno oppidū Barbeſula cū fluuio. Itē Salduba oppidū, Suel, Malacha cum fluuio fœderatorū. Dein Menoba cū fluuio. Sexi Firmū cognomine Iuliū, Selambina, Abdera. Murgis Bæticæ finis. Oram eam uniuerſam originis Pœnorū exiſtimauit M. Agrippa. Ab Ana aūt Atlātico oceano obuerſa Baſtulorū Turdulorūq; eſt. In uniuerſam Hiſpaniā M. Varro gueniſſe Iberos & Perſas, & Phœnicas, Celtasq; & Pœnos tradit. Luſum em̄ Liberi patris aut lyſſam cū eo bacchantiū, nomē dediſſe Luſitaniæ, & Pana præfectū eius uniuerſæ. At quæ de Hercule ac Pyrene uel Saturno traduntur, fabuloſa in primis arbitror. Bætis in Tarraconēſis prouincię, nō ut aliqui dixere Mēteſa oppido, ſed Tugienſi exoriens ſaltu, quem Tader fluuius qui Carthaginenſem agrū rigat, Ilorci refugit Scipionis rogū: uerſuſq; in occaſum, Oceanū Atlanticū prouincia adoptās petit, modicus primo, ſed multorū fluminum capax, quib. ipſe famā aquasq; aufert. Bæticæ primum ab Oſsigetania infuſus, amœno blādus alueo, crebris dextra læuaq; accolitur oppidis. Celeberrima inter hūc & oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominatur, Iulia quæ Fidētia, Virgao quę Alba, Ebura quæ Cerealis, Iliberri quod Liberini, Ilipula quæ Laus, Artigi quod Iuliēſes, Veſci quod Fauentia,

Singilia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Singilia,Hegua,Arialdunum,Agla minor,Bæbro, Caſtra uinaria, Epiſibrium, Hippo noua,Illurco,Oſca,Eſcua,Succubo,Nuditanum,Tucci uetus,omnia Baſtetaniæ uergentis ad mare.Conuẽtus uero Cordubenſis circa flumen ipſum Oſigi,quod cognominatur Laconicum,Illiturgi quod Forumiulium,Ipaſturgi quod Triumphale, Sitia, & xiiij M.paſſuũ remotũ in mediterraneo Obulco,quod pontificẽſe appellatur. Mox Ripepora fœderatorũ,Sacili,Martialiũ Onoba.Et dextra Corduba, colonia patritia cognominata,inde primum nauigabili Bæti.Oppida Carbulo,Decuma:fluuius Singulis,eodem Bætis latere incidens.Oppida Hiſpalẽſis cõuentus Celtica, Axatiara,Arruci,Menoba, Ilipa cognomine Italica.Et à leua Hiſpalis colonia, cognomine Romulenſis.Ex aduerſo oppidum Oſſet,quod cognominatur Iulia Conſtantia, Vergentum,quod Iulij genitor, Hippo Cauraſiarũ,fluuius Menoba,Bæti & ipſe à dextro latere infuſus.At inter æſtuaria Bætis oppidũ Nebriſſa,cognomine Veneria,& Colobona,colonię, Aſta quę Regia dicitur.Et ín mediterraneo Aſido,quæ Cæſariana.Singulis fluuius in Bætin, quo dictũ eſt ordine, irrumpens, Aſtigitanam coloniam alluit, cognomine Auguſtam firmam, ab ea nauigabilis.Huius conuentus ſunt reliquæ coloniæ immunes. Tucci, quæ cognominatur Auguſta gemella,Itucí quę uirtus Iulia,Attubi,quæ claritas Iulia, Vrſo quę Genua urbanorũ,inter quę fuit Munda cum Pompeij filio capta. Oppida libera, Aſtigi uetus,Oſtippo.ſtipendiaria Callet,Calucula,Caſtra gemina,Illipula minor,Merucra, Sacrana,Obulcula,Oningis.Ab ora uenienti prope Menobam amnẽ & ipſum nauigabilem,haud procul accolunt Alontigiceli,Aloſtigi. Quæ aũt regio à Bæti ad fluuium Anam tendit,extra prædicta Beturia appellatur, in duas diuiſa partes, totidemcꝫ gentes: Celticos qui Luſitaniam attingunt,Hiſpalẽſis conuentus: Turdulos quí Luſitaniam & Tarraconenſem accolũt,iura Cordubam petunt. Celticos à Celtiberis ex Luſitania adueniſſe manifeſtum eſt,ſacris,lingua,oppidorum uocabulis,quæ cognominibus in Bęti ca diſtinguntur:Seria quæ dicitur fama Iulia:Vertobrige,concordia Iulia: Segede reſtituta Iulia:contributa Iulia, Vcultuniacũ,quæ & Curiga nunc eſt:Laconimurgi,conſtantia Iulia:Tereſibus fortunales,& Callenſibus Emanici. Præter hæc in celtica Acinippo, Arunda,Arunci,Turobrica,Laſtigi,Alpeſa,Sæpona,Serippo.Altera Beturia quã dixi mus Turdulorum & cõuentus Cordubenſis,habet oppida nõ ignobilia, Arſam, Mellariam,Mirobricã,regiones Oſintigi,Siſaponem. Gaditani cõuentus ciuium Romanorũ Regina,Latinorũ Læpia, Vlia,Cariſa cognomine Aurelia, Vrgia cognominata caſtrũ Iuliũ.itẽ Cæſaris Salutarienſis.ſtipendiaria,Beſaro,Belippo,Berbeſula,Lacippo, Beſippo,Callet,Cappagũ,Oleaſtro,Itucci,Brana,Lacibi,Saguntia,Andoriſippo .Longitudinẽ uniuerſam eius prodidit M. Agrippa cccclxv.M.paſſuũ, latitudinẽ cclvij.M.ſed cum termini Carthaginẽ uſcꝫ procederẽt,quæ cauſa magnos errores cõputatiõe menſuræ ſæpius parit, alibi mutato prouinciarum modo, alibi itinerum auctis aut diminutis paſsibus.incubuere maria tam longo ęuo alibi,proceſſere littora,torſere ſe fluminum aut correxere flexus. præterea aliunde alijs exordium menſuræ eſt,& alià meatus:ita fit ut nulli duo concinant.

Bæticæ longitudo & latitudo. Cap. II

BÆticæ longitudo nunc à Caſtulonis oppidi fine Gadeis ccccIxxv .M. & à Murgi maritima ora xxij.M.paſſ.amplior.Latitudo à Carteiana ora ccxxiiij.M.paſſ.Agrippam quidem in tanta uiri diligẽtia, prætercꝫ in hoc opere cura,cum orbẽ terrarum urbi ſpectandũ propoſiturus eſſet,erraſſe quis credat,& cum eo diuũ Auguſtũ:Is nancꝫ complexam eum porticũ ex deſtinatione & cõmentarijs M.Agrippæ à ſorore eius inchoatã peregit.

Hiſpania citerior. Cap. III

CIterioris Hiſpaniæ ſicut cõplurium prouinciarũ aliquantũ uetus forma mutata eſt, utpote cum Pompeius Magnus trophæis ſuis, quæ ſtatuebat in Pyrenæo dcccxlvi oppida ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ ulterioris in ditionẽ à ſe redacta teſtatus ſit. Nunc uniuerſa prouincia diuiditur in cõuentus ſeptẽ,Carthaginienſem, Tarraconenſem, Cæſaraugu-

saraugustanum, Clunienſem, Aſturum, Lucēſem, Bracarum. Accedunt inſulæ, quarum mentione ſepoſita, præter ciuitates cōtributas aliis, prouincia ipſa ccxciiij. cōtinet oppida. In iis colonias xij. Oppida ciuium Romanorum xiij. Latinorū ueterum xvij. fœderatorum xxxij. Stipēdiaria cxxxij. Primi in ora Baſtuli, poſt eos quo dicetur ordine intus recedētes Menteſani, Oretani, & ad Tagum Carpetani, iuxta eos Vaccei, Vectones, & Celtiberi, Arrebaci. Oppida oræ proxima, Vrci, adſcriptūq; Bæticæ Barea, regio Mauritania, mox Deitania, dein Conteſtania, Carthago noua, colonia: cuius à promontorio quod Saturni uocat, Cæſariā Mauritaniæ urbē clxxxvij. M. paſſ. traiectus. Reliqua in ora flumen Tader, Colonia immunis Illici, unde Illicitanus ſinus, in eam contribuuntur Icoſitani: mox Latinorū Lucentū, Dianiū ſtipendiariū, Sucro fluuius, & quondā oppidum, Conteſtaniæ finis. Regio Edetania amœno prætendente ſe ſtagno ad Celtiberos recedēs. Valentia Colonia iij. M. paſſ. à mari remota: flumē Turiū, & tantundē à mari Saguntum ciuium Romanorū oppidum, fide nobile: flumen Idubeda: regio Ilergaonum. Iberus amnis nauigabili cōmercio diues, ortus in Cātabris haud procul oppido Iuliobrica, cccci. M. paſſ. fluēs, nauiū per cclx. M. à Varia oppido capax, quē propter uniuerſam Hiſpaniam Græci appellauere Iberiam. Regio Coſſetania, flumen Subi, colonia Tarraco Scipionum opus, ſicut Carthago Pœnorū. Regio Ilergetum, oppidū Subur, flumen Rubricatum, à quo Laletani & Indigetes. Poſt eos quo dicetur ordine intus recedentes radice Pyrenæi, Auſetani, Itani, Lacetani, perq; Pyrenæū Cerretani, dein Vaſcones. In ora aūt colonia Barcino, cognomine Fauentia. Oppida ciuium Romanorū, Betulo, Illuro, flumen Larnum, Blandæ: flumen Alba, Emporiæ: geminū hoc, ueterū incolarum, & Græcorum, qui Phoceēſium fuere ſoboles: Flumē Tichis. Ab eo Pyrenæa Venus in latere promontorij altero xl. M. Nunc per ſingulos cōuentus reddētur inſignia præter ſupradicta. Tarracone diſceptant populi xliij. quorū ceberrimi ciuium Romanorū Dertuſani, Biſgargitani. Latinorū Auſetani, Cerretani, qui Iuliani cognominātur, & qui Auguſtani, Sedetani, Gerundēſes, Geſſoriēſes, Teari qui Iuliēſes. Stipendiariorū Aquicaldenſes, Onenſes, Betulonenſes. Cæſarauguſta colonia immunis amne Ibero affuſa, ubi oppidū antea uocabatur Salduba, regionis Sedetaniæ, recipit populos lij. Ex his ciuium Romanorū Bellitanos, Celſenſes. Ex colonia Calaguritanos qui Naſcici cognominantur. Ilerdenſes Surdaonum gentis, iuxta quos Sicoris fluuius: Oſcenſes regionis Veſcitaniæ, Turiaſonenſes. Latinorū ueterum Caſcantēſes, Ergauicēſes, Graccuritanos, Leonicenſes, Oſigerdēſes. Fœderatos Tarragenſes. Stipendiarios Arcobricēſes, Andologenſes, Arocelitanos, Burſaonenſes, Calaguritanos qui Fibularenſes cognominantur, Cōplutenſes, Carenſes, Cincenſes, Cortonenſes, Dammanitanos, Larnēſes, Iturīſenſes, Iſpalenſes, Ilumberitanos, Lacetanos, Vibienſes, Pompelonenſes, Segienſes. Carthaginem cōueniunt populi lxij. exceptis inſularū incolis. Ex colonia Accitana Gemellenſes, & Libiſoſona cognomine Foroauguſtana, quib. duabus ius Italiæ datū. Ex colonia Salarienſe oppidani Latij ueteris Caſtulonenſes, qui Cæſari uenales appellantur. Setabitani qui Auguſtani, Valerienſes. Stipendiariorum autem celeberrimi, Babanenſes, Baſtitani, Cōſaburenſes, Dianenſes, Egeleſtani, Ilorcitani, Laminitani, Mētenſani qui & Oritani, Menteſani qui & Baſtuli, Oretani qui & Germani cognominantur, caputq; Celtiberiæ Segobrigenſes, Carpetaniæ Toletani Tago flumini impoſiti. Dein Viaciēſes & Virgilienſes. In conuentum Clunienſem Varduli ducūt populos xiij. ex quibus Albanenſes tantum nominare libeat, Turmodigi quatuor, in quibus Segiſamonēſes, Segiſamaiulienſes. In eundem conuentū Carietes & Vennenſes quinq; ciuitatibus uadūt, quarum ſunt Velienſes. Eodem Pelendones Celtiberorū quatuor populis, quorū Numāti ni fuere clari: ſicut in Vacceorum xviij ciuitatibus Intercatiēſes, Pallātini, Lacobricēſes, Caucenſes. Nam in Cantabricis quatuor populis Iuliobrica ſola memoratur: In Autrigonum decem ciuitatibus Tritium, & Virouesca. Arcuacis nomē dedit fluuius Arcua.

Horum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Horũ ſex oppida, Saguntia & Vxama, quæ nomina crebro alĳs in locis uſurpantᷤ, præterea Segouia, & noua Auguſta, Termes, ipſaq́; Clunia Celtiberiæ finis. Ad oceanũ reliqua uergũt, Vardulíq́; ex p̃dictis & Cãtabri. Iũgunᷤ his Aſturũ XII. populi, diuiſi in Auguſtanos & trãſmõtanos Aſturica urbe magnifica. In ĳs ſunt Giguri, Peſici, Lancieẽſes, Zoelę, Numerus omĩs multitudinis ad CCXL. M. liberorũ capitũ. Lucẽſis cõuentus populorũ eſt XVI. p̃ter Celticos & Lebunos ignobiliũ ac barbaræ appellationis, ſed liberorum capitũ fermè CLXVI. M. Simili modo Bracarum XXIIII. ciuitates CCLXXV. M. capitum, ex quib. præter ipſos Bracaros Vibali, Celerini, Galeci, Æqueſilici, Querquerni citra faſtidium nominentur. Longitudo citerioris Hiſpanię eſt ad finẽ Caſtulonis à Pyrenęo, ſexcenta ſeptẽ M. paſſ. & ora paulo amplius. Latitudo à Tarracone ad littus Olarſonis CCCVII. Et radicibus Pyrenæi, ubi cuneatur anguſtĳs inter duo maria, paulatim deinde ſe pandens, quà cõtingit ulteriorẽ Hiſpaniã, tantundem & amplius latitudini adĳcit. Metallis, plũbi, ferri, æris, argẽti, auri, tota fermè Hiſpania ſcatet, Citerior & ſpecularib. lapidibus: Bætica & minio. Sunt & marmorum lapidicinæ. Vniuerſæ Hiſpaniæ Veſpaſianus imperator Auguſtus iactatus procellis Reipub. Latĳ ius tribuit. Pyrenæi montes Hiſpanias Galliasq́; diſterminant, promontorĳs in duo diuerſa maria proiectis.

Narbonenſis prouincia. Cap. IIII

NArbonenſis prouincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur, Bracata ante dicta, amne Varo ab Italia diſcreta, alpiumq́; ſaluberrimis Romano imperio iugis. A reliqua uero Gallia latere ſeptentrionali, mõtibus Cebenna & Iura: agrorum cultu, uirorum morumq́; dignatione, amplitudine opum nulli prouinciarũ poſtferenda, breuiterq́; Italia uerius q̃ prouincia. In ora regio Sardonum, intusq́; Conſuaranorũ. flumina Tecum, Vernodubrũ. Oppida, Illiberis, magnæ quondã urbis tenue veſtigiũ, Ruſcino Latinorũ. flumen Atax è Pyrenæo Rubrenſem permeãs lacum: Narbo Martius, decumanorum Colonia XII. M. paſſ. à mari diſtans. Flumina, Araris, Liria. Oppida de cætero rara, prę iacentib. ſtagnis, Agatha quondam Maſſilienſiũ, & regio Volcarum Tectoſagum: atq; ubi Rhoda Rhodiorũ fuit, unde dictus multo Galliarum fertiliſsimus Rhodanus amnis, ex alpibus ſe rapiens per Lemanum lacum, ſegnemq́; deferens Ararim, nec minus ſeipſo torrentẽ Iſaram, & Druentiã. Libyca appellãtur duo eius ora modica, ex his alterum Hiſpanienſe, alterum Metapinum: tertium idemq́; ampliſsimum Maſſalioticum. Sunt autores, & Heracleam oppidum in oſtio Rhodani fuiſſe. ultra foſſã ex Rhodano C. Marĳ opere et nomine inſigne ſtagnum: Aſtromela oppidum, maritima Auaticorum, ſuperq́; campi lapidei, Herculis præliorum memoria: Regio Anatiliorum, & intus Deſuuiatium, Cauarumq́;. Rurſus à mari Tricorium, & intus Tricollorum, Vocontiorum, & Segouellaunorum, mox Allobrogum. at in ora Maſſilia Græcorum Phoceenſium fœderata. Promõtorium Cithariſta, portus, regio Camatullicorum. Dein Suelteri, ſupráque Verucini. In ora autem Athenopolis Maſſilienſium: Forum Iulĳ Octauianorum colonia, quæ Pacenſis appellatur, & claſsica: amnis in ea Argenteus. Regio Oxubiorum, Ligaunorumq́;, ſuper quos Suetri, Quariates, Aduni cates. At in ora oppidum Latinum Antipolis. Regio Deciatium: amnis Varus, ex alpiũ monte Acema profuſus. In mediterraneo coloniæ Arelate ſextanorum, Bliteræ ſeptumanorum, Arauſio ſecundanorum. In agro Cauarum Valentia, Vienna Allobrogum. Oppida latina, Aquæ ſextiæ Salyorum, Auennio Cauarum, Apta iulia Vulgientium, Alebeceriorum Apollinarium, Alba Heluorum, Auguſta Tricaſtinorum: Anatilia, Aeria, Bormannico, Macina, Cabellio, Carcaſum, Volcarum Tectoſagum: Ceſſero, Carpentoracte, Meminorum: Cenicenſes, Cambolecti, qui Atlantici cognominantur, Forum Voconĳ, Glanum, Liuĳ, Luteuani, qui & Foroneronienſes, Nemauſum Arecomicorum, Piſcenæ, Ruteni, Sanagenſes, Toloſani Tectoſagum. Aquitaniæ contermini Taſcodunitari, Cononienſes, Vmbranici: Vocontiorũ ciuitatis fœderatæ duo

capita

capita, Vasco & lucus Augusti. Oppida uero ignobilia xix. sicut xxiiij. Nemausiensibus attributa. Adiecit formulæ Galba imperator ex inalpinis Auanticos, atq; Ebroduntios. quorū oppidum Dinia. Longitudinē prouinciæ Narbonēsis cccIxx. M.p. Agrippa tradit, latitudinem ccxlviij.

Italia, Tiberis, Roma, Campania. Cap. V

ITalia dehinc, primiq; eius Ligures, mox Hetruria, Vmbria, Latiū, ubi Tiberina ostia & Roma terrarū caput xvi. M.p. interuallo à mari. Volscorū postea littus & Campaniæ, Picentinum inde, ac Lucanum Brutiumq;: quò longissime in meridiem, ab alpium penè lunatis iugis, in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi, Apuli, Peligni, Frentani, Marrucini, Vestini, Sabini, Picentes, Galli, Vmbri, Tusci, Veneti, Carni, Iapides, Istri, Liburni. Nec ignoro ingrati ac segnis animi existimari posse merito, si breuiter atque in transcursu, ad hunc modum dicatur terra, omnium terrarum alumna eadē & parēs, numine deūm electa, quæ cælum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusq; molliret: & tot populorum discordes ferasq; linguas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breuiterq; una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta nobilitas omnium locorum, quos quis attigerit, tanta rerum singularum populorumq; claritas tenet. Vrbs Roma, uel sola in ea, & digna tam festa ceruice facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Cāpaniæ ora per se, felixq; illa ac beata amœnitas? ut palàm fit, uno in loco gaudentis opus esse naturæ. Iam uero tota ea uitalis ac perennis salubritatis cœli temperies est, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxij saltus, tam opaca nemora, tam munifica syluarum genera, tot montiū afflatus, tanta frugum & uitiū olearumq; fertilitas, tam nobilia pecori uellera, tot opima tauris colla, tot lacus, tot amniū fontiumq; ubertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiumq; terrarum commercio patens undique: & tanquam ad iuuandos mortales, ipsa auide in maria procurrens. Necq; ingenia ritusq; ac uiros, & lingua manuq; superatas cōmemoro gentes. Ipsi de ea iudicauere Græci, genus in gloriam suam effusissimum, quotam partem ex ea appellando Græciam magnam. Nimirum id quod in mentione cæli fecimus, hac quoq; in parte faciendum est, ut quasdam notas ac pauca sidera attingamus. Legentes tantum quæso meminerint, ad singula toto orbe edisserenda festinari. Est ergo folio maxime querno assimulata, multo proceritate amplior quàm latitudine, in læua se flectens cacumine, & Amazonicę figura desinens parmæ, ubi à medio excursu Cocinthos uocat, per sinus lunatos duo cornua emittens, Leucopetrā dextera, Laciniū sinistra. Patet longitudine ab alpino fine prætoriæ Augustæ per Vrbem Capuamq; cursu meante Rhegium oppidum in humero eius situm, à quo ueluti ceruicis incipit flexus, decies centena & uiginti M. passuum: multoq; amplior mensura fieret Lacinium usq;, ni talis obliquitas in latus digredi uideretur. Latitudo eius uaria est, ccccx. milium inter duo maria, inferum & superum, amnesq; Varum atq; Arsiam: mediæ atq; fermè circa urbem Romam ab ostio Aterni amnis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina ostia cxxxvi. & paulo minus à Castro nouo Adriatici maris Alsium ad Tuscum æquor, haud ullo loco cc. in latitudinem excedens. Vniuersæ autem ambitus à Varo ad Arsiam $\overline{xxx}$ pass. lviij. efficit. Abest à circumdatis terris, Istria ac Liburnia quibusdam locis c. M. pass. ab Epiro & Illyrico l. Ab Africa minus cc. ut autor affirmat Varro. Ab Sardinia cxx. M. Ab Sicilia M.d. A Corcyra minus lxx. Ab Issa l. Incedit per maria cæli regione ad meridiem quidem: sed si quis id diligenti subtilitate exigat, inter sextam horam primamq; brumalem. Nunc ambitum eius urbesque enumerabimus. Qua in re præfari necessarium est, autorem nos diuum Augustum secuturos, descriptionemque ab eo factam Italiæ totius in regiones xi. sed ordine eo qui littorum tractu fiet: urbium quidem uicinitates oratione utique præpropera seruari non posse: itaque interiori in parte digestionem in literas eiusdem nos secuturos, coloniarum mentione signata, quas ille in eo prodidit numero. Nec situs originesq; persequi

Universidad de Deusto
Biblioteca

facile est,Ingaunis Liguribus(ut cęteri omittantur)agro tricies dato.Igitur ab amne Varo Nicæa oppidum à Massilienſibus conditum. Fluuius Pado:alpes, populiq; inalpini multis nominibus,ſed maxime capillati:oppidum Vediantiorū ciuitatis Cemelion, portus Herculis Monœci,Liguſtica ora.Ligurum celeberrimi ultra alpes Sallyi, Deceates, Oxubrij:citra Veneni,& Caturigibus orti Vagiēni,Statyelli, Vibelli,Magelli,Euburiates,Caſmonates, Veliates,& quorū oppida in ora proxima dicemus. Flumen Rutuba, oppidum albium Intemeliū,flumen Merula,oppidum albiū Ingaunū,portus uadum Sabatium,flumen Porcifera,oppidum Genua,fluuius Feritor, portus Delphini, Tigulia, intus Segeſta Tiguliorum.flumen Macra Liguriæ finis. A tergo autem ſupradictorum omnium Apenninus mons Italiæ ampliſsimus, perpetuis iugis ab alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero eius latere ad Padum amnem Italiæ ditiſsimum, omnia nobilibus oppidis nitent, Libarna, Dertona colonia, Iria, Barderate,Induſtria,Polentia, Carrea quod Potentia cognominatur,Forofului quod Valentinū,Auguſta Vagiennorum,Alba Pompeia,Aſta,aquis Statyellorum. Hæc regio ex deſcriptione Auguſti nona eſt.Patet ora Liguriæ inter amnes Varum & Macram ccxi. M. p.Adnectitur ſeptimæ in qua Hetruria eſt ab amne Macra, ipſa mutatis ſæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus Pelaſgi:hos Lydi, à quorum rege Tyrrheni, mox à ſacrifico ritu lingua Græcorum Thuſci ſunt cognominati.Primum Hetruriæ oppidum Luna portu nobile. Colonia Luca à mari recedens, propiorq; Piſæ inter amnes Auſerem & Arnum ortæ à Pelope Piſis quc,ſiue Atintanis Græca gente. Vada Volaterrana,fluuius Cecina,Populonium Hetruſcorum quondam hoc tantum in littore.Hinc amnes Prille,mox Vmbro nauigiorum capax, & ab eo tractus Vmbriæ portusq; Telamon, Coſſa Volcientium à populo Romano deducta,Grauiſcæ,Caſtrum nouum,Pyrgi,Cæretanus amnis,& ipſum Cære intus M.paſſ.quatuor, Agylla à Pelaſgis conditoribus dictum: Alſium,Fregenæ. Tiberis amnis à Macra cclxxxiiij. M.paſſ.intus coloniæ, Faliſca Argis orta(ut autor eſt Cato)quæ cognaminatur Hetruſcorum, Lucus Feroniæ, Ruſellana, Senenſis,Sutrina.De cætero Aretini ueteres,Aretini fidentes, Aretini Iulienſes, Amitinenſes,Aquenſes cognomine Taurini,Blerani, Cortonenſes,Capenates, Cluſini noui, Cluſini ueteres,Fluētini pręfluēti Arno appoſiti,Feſulæ, Ferentinū,Feſcennia,Hortanum, Herbanum, Nepet, Nouem pagi, præfectura claudia Foroclodij, Piſtorium, Peruſia,Suanenſes,Saturnini,qui antè Aurinini uocabantur,Sudertani, Statones, Tarquinienſes, Tuſcanienſes, Vetulonienſes, Veientani, Veſentini, Volaterrani cognomine Hetruſci, Volſiniēſes.In eadem parte oppidorum ueterum nomina retinēt agri Cruſtuminus, Caletranus. Tiberis antea Tybris appellatus, & prius Albula, è media ferè longitudine Apennini finibus Aretinorum profluit tenuis primo,nec niſi piſcinis corriuatus,emiſſusq; nauigabilis,ſicuti Tinia & Glanis influentes in eum,nouenorū ita conceptu dierū,ſi non adiuuent imbres:ſed Tiberis propter aſpera & confragoſa,ne ſic quidem præterquā trabibus uerius quàm ratibus longe meabilis fertur,per cl.M.paſſuū nō procul Tiferno Peruſiaq; & Ocriculo,Hetruriam ab Vmbris ac Sabinis,mox citra xiij. M.paſſ.urbis Veientē agrum à Cruſtumino, dein Fidenatē Latinumq; à Vaticano dirimens:ſed infra Aretinum Glanim duobus & xl.fluuijs auctus, præcipuis autem Nare & Aniene,qui & ipſe nauigabilis Latium includit à tergo, nec minus tamen aquis ac tot fontibus in urbem perductis: & ideo quamlibet magnarū nauium ex Italo mari capax, rerum in toto orbe naſcentiū mercator placidiſsimus.Pluribus propè ſolus,quàm cęteri in omnibus terris amnes,accolitur aſpicituręq; uillis.Nullicq; fluuiorum minus licet includ ſis utrinq; lateribus:nec tamen ipſe pugnat,quanq; creber ac ſubitis incremētis, & nuſquā magis aquis quàm in ipſa urbe ſtagnantibus. Quinimò uates intelligitur potius ac monitor,auctu ſemper religioſus uerius quàm ſęuus.Latium antiquū à Tiberi Circeios ſeruatū eſt M.p. L. longitudine. Tam tenues primordio imperij fuere radices.Colonis

ſæpe

Universidad de Deusto
Biblioteca

sæpe mutatis tenuere alij aljs tẽporibus, Aborigines, Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. Et ultra Circeios Volsci, Osci, Ausones, unde nomẽ modo Latij processit ad Lirim amnem. In principio est Ostia colonia à Romano rege deducta. Oppidum Laurentum, lucus Iouis indigetis, amnis Numicius, Ardea à Danae Persei matre condita. Dein quondam Aphrodisium, Antium colonia. Astura flumen & insula. Fluuius Nymphæus, Clostra Romana. Circeij quondam insula immenso quidem mari circundata (ut creditur Homero) at nunc planicie. Mirum est quod hac de re tradere hominũ notitiæ possumus. Theophrastus, q̃ primus externorũ aliqua de Romanis diligẽtius scripsit (nam Theopompus, ante quẽ nemo mentionem habuit, urbem duntaxat à Gallis captã dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationẽ tantum ad Alexandrũ missam) hic iam plusquam & fama, Circeiorũ insulę & mensurã posuit stadia lxxx. in eo uolumine quod scripsit Nicodoro Athenienſiũ magistratui, q̃ fuit urbis nostræ ccccl x. anno. Quicquid est ergo terrarũ præter x. M. p. prope ambitus, adnexũ insulæ. Post eum annum accessit Italiæ aliud miraculũ: A Circeijs palus Pomptina est, quẽ locũ xxiij. urbiũ fuisse Mutianus ter cõsul ꝓdidit: Dein flumẽ Vfens, supra q̃d Tarracina oppidũ, lingua Volscorũ Anxur dictũ: & ubi fuere Amyclæ à serpentibus deletæ. Dein locus Speluncę, lacus Fundanus, Caieta portus. Oppidũ Formię, Hormię dictũ, ut existimauere, antiqua Lęstrygonũ sedes. Vltra fuit opidũ Pyræ. Colonia Minturnæ, Liri amne diuisa Glanico appellato. Oppidum Sinuessa extremũ in adiecto Latio, quam quidã Sinopen dixere uocitatã. Hinc felix illa Campania est. Ab hoc sinu incipiũt uitiferi colles, & temulẽtia nobilis succo p̃ oẽs terras inclyto, atq; (ut ueteres dixere) summũ Liberi patris cum Cerere certamẽ. Hinc Setini & Cæcubi obtendunt agri. His iunguntur Falerni, Caleni. Dein cõsurgũt Masici, Gaurani, Surrentiniq; montes. Ibi Laborini campi sternunt, & in delicias alicæ polit mesis. Hæc littora fontibus calidis rigantur: præterq; cætera in toto mari cõchylio & pisce nobili annotantur. Nusquã generosior oleæ liquor. Et hoc quoq; certamen humanæ uoluptatis tenuere Osci, Græci, Vmbri, Tusci, Campani. In ora Sauo fluuius, Vulturnũ oppidum cum amne, Liternũ, Cumæ Chalcidensium, Misenum, portus Baiarũ, Bauli, lacus Lucrinus & Auernus, iuxta quem Cimmerium oppidum quondam. Dein Puteoli colonia, Dicæarchia dicti: postq; Phlegræi campi, Acherusia palus Cumis uicina. Littore autem Neapolis, Chalcidẽsium & ipsa, Parthenope à tumulo Sirenis appellata: Herculanium, Pompeij: haud procul spectante monte Vesuuio, alluente uero Sarno amne, ager Nucerinus: & ix. M. passuum à mari ipsa Nuceria. Surrentum cum promontorio Mineruæ, Sirenum quondam sede. nauigatio à Circeis duodeoctoginta M. passuũ patet. Regio ea à Tiberi prima Italiæ seruatur, ex descriptione Augusti. Intus coloniæ, Capua ab campo dicta, Aquinum, Suessa, Venafrum, Sora, Teanum Sidicinũ cognomine, Nola. Oppida Abellinum, Aricia, Alba longa, Acerani, Allifani, Atinates, Aletrinates, Anagnini, Atellani, Asulani, Arpinates, Auximates, Auellani, Alfaterni: et qui ex agrõ Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: Bouillæ, Calatiæ, Casinum, Calenum, Capitulum, Cernetum, Cernetani qui Mariani cognominantur: Corani à Dardano Troiano orti: Cubulterini, Castrimonienses, Cingulani: Fabienses, in monte Albano Foropopuliẽses. Ex Falerno Frusinates, Ferentinates, Freginates, Fabraterni ueteres, Fabraterni noui, Ficolẽses, Fregellani, Foroappi, Forentani, Gabini, Interamnates, Succasani qui et Lirinates uocant, Ilionẽses, Lauinij, Norbani, Nomentani, Prenestini, urbe quondã Stephane dicta, Priuernates, Setini, Signini, Suessulani, Telini, Trebulani cognomine Balinienses, Trebani, Tusculani, Verulani, Veliterni, Vlubrẽses, Vluernates, superq; Roma ipsa: cuius nomen alterũ dicere, arcanis ceremoniarũ nefas habet: optimaq; & salutari fide abolitum enunciauit Valerius Soranus, luitq; mox pœnas. Nõ alienũ uidetur inferere hoc loco exemplum religionis antiquæ, ob hoc maxime silentiũ institutæ. Nanq; diua Angerona, cui sacrificatur ad diem xij. Cal. Ianuarij, ore obligato obsignatoq; simu

Universidad de Deusto
Biblioteca

lacrum habet. Vrbẽ tris portas habentẽ Romulus reliquit, aut (ut plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mœnia eius collegere ambitu imperatoribus cẽsoribusq; Vespasianis anno conditæ dcccxxviij. pass. xiij. M. cc. Complexa mõtes vij. ipsa diuiditur in regiones xiiij. compita larum cclxv. Eiusdem spatij mensura currente à miliario in capite Ro. fori statuto ad singulas portas, quæ sunt hodie numero xxxvij. ita ut xij. portæ semel numerentur, prætereanturq; ex ueteribus vij. quæ esse desierunt, efficit passuum per directum xxx. M. dcc. lxv. Ad extrema uero tectorum cum castris prætorijs ab eodem miliario per uicos omnium uiarum mensura colligit paulo amplius lxx. M. pass. Quò si quis altitudinem tectorum addat, dignam profecto æstimationem concipiat, fateaturq; nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei cõparari. Clauditur ab oriente aggere Tarquinij Superbi, inter prima opere mirabili. Nanq; eum muris æquauit, quà maxime patebat aditu plano, Cætero munita erat præcelsis muris, aut abruptis montibus, nisi q; expatiantia tecta multas addidere urbes. In prima regione prætèrea fuere, in Latio clara oppida, Satricum, Pometia, Scaptia, Pitulum, Politoriũ, Tellene, Tifata, Cænina, Ficana, Crustumeriũ, Ameriola, Medullia, Corniculũ, Saturnia, ubi nunc Roma est: Antipolis quod nunc Ianiculũ in parte Romæ: Antemnæ, Cameriũ, Collatia, Amiternũ, Norbe, Sulmo, & cũ his carnẽ in monte Albano soliti accipere populi Albẽses, Albani, Æsolani, Aciẽses, Abolani, Bubetani, Bolani, Cusuetani, Coriolani, Fidenates, Foretij, Hortẽses, Latiniẽses, Lõgulani, Manates, Macrales, Mutucumẽses, Muniẽses, Numiniẽses, Olliculani, Octulani, Pedani, Pollustini, Querquetulani, Sicani, Sisolenses, Toleriẽses, Tutiẽses, Vimitellarij, Veliẽses, Venetulani, Vicellẽses. ita ex antiq̃ Latio liij. populi interiere sine uestigijs. In Cãpano aũt agro Stabiæ oppidũ fuere usq; ad Cn. Põpeiũ, & L. Carbonẽ coss. pridie Cal. Marij, quo die L. Sylla legatus bello sociali id deleuit, q̃d nunc in uillas abijt. Intercidit ibi & Taurania. Sunt & moriẽtis Casilini reliquiæ. Præterea autor est Antias, oppidũ Latinorũ Apiolas captũ à L. Tarquinio rege, ex cuius præda Capitoliũ is inchoauerit. A Surrẽto ad Silarũ amnẽ xxx. M. p. ager Picẽtinus fuit, Tuscorũ tẽplo Iunonis Argiuæ ab Iasone cõdito insignis. Intus oppidũ Salerni, Picentia. A Silaro regio tertia & ager Lucanus Brutiusq; incipit, nec ibi rara incolarũ mutatiõe. Tenuerunt eã Pelasgi, Oenotri, Itali, Morgetes, Siculi, Græciæ maxime populi, nouissime Lucani à Samnitibus orti duce Lucio. Oppidũ Pæstũ Græcis Posidonia appellatũ, sinus Pæstanus, oppidũ Helia, quę nunc Velia. Promontoriũ Palinurũ: à quo sinu recedente traiectus ad columnã Rhegiã c. M. p. Proximũ aũt huic flumen Melphes. Oppidũ Buxentũ græcè Pyxûs, Laus amnis: fuit & oppidũ eodem nomine. Ab eo Brutiũ littus, oppidũ Blanda, flumen Batũ, portus Parthenius Phocensiũ, sinus Vibonensis, locus Clampetiæ, oppidũ Tempsa à Græcis Temese dictũ, & Crotonienſiũ Terina, sinusq; ingens Terinęus. Oppidũ Cõsentia. Intus in peninsula fluuius Acheron à quo oppidani Acherontini. Hippo quod nunc Vibonẽ Valentiã appellamus. Portus Herculis, Metaurus amnis, Tauroentũ oppidũ, portus Orestis & Medua. Oppidũ Scylleũ. Cratæis fluuius, mater (ut dixere) Scyllę. Dein colũna Rhegia: Siculũ fretũ, ac duo aduersa ꝓmontoria: ex Italia Cænys, ex Sicilia Pelorũ xij. stadiorum interuallo. Vnde Rhegiũ xij. M, d. pass. Inde Apẽnini sylua Sila, promontoriũ Leucopetra xij. M. p. ab ea Locri cognominati à promõtorio Zephyrio, absunt à Silaro cccij. M. p. Et includit Europæ sinus primus, in eoq; maria nuncupant: unde irrumpit Atlanticũ, ab alijs magnũ: quà intrat, Porthmos à Græcis, à nobis Gaditanum fretum: cum intrauit, Hispanũ quatenus Hispanias alluit: ab alijs Ibericum, aut Balearicum: mox Gallicũ ante Narbonensem prouinciam, hinc Ligusticum. Ab eo ad Siciliã insulam, Tuscũ: quod ex Græcis alij Notium, alij Tyrrhenũ, è nostris plurimi inferum uocãt. Vltra Siciliã ad Salentinos, Ausonium Polybius appellat. Eratosthenes aũt inter ostium oceani & Sardiniam quicquid est, Sardoum. Inde ad Siciliam Tyrrhenum. Ab hac Cretã usq; Siculum. Ab ea Creticum. Insulæ per hęc maria

Universidad de Deusto
Biblioteca

ria primæ omnium Pityusæ à Græcis dictæ,à frutice pineo,nunc Ebusus uocatur utraq; ciuitate fœderata anguſto freto interfluẽte,patent xlij.M. paſſ. Abſunt à Dianio ſeptingentis ſtadijs,totidem Dianium per cõtinentem à Carthagine noua. Tantundem à Pityuſis in altũ,Baleares duæ,& Sucronem uerſus Colubraria. Baleares funda bellicoſas, Græci Gymnaſias dixere.Maior.c.M.paſſuũ lõgitudine:circuitu uero ccclxxx.M.oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Pollentiam,latina Cinium & Cunici,& fœderatum Bochri fuit. Ab ea xxx.M. p.diſtat minor, longitudine lx.M.circuitu cl. M. paſſ. ciuitates habet,Iamnonem,Saniſeram,Magonem. A maiore xij. M.paſſ.in altum abeſt Capraria,inſidioſa naufragijs,& è regione Palmæ urbis Menariæ ac Tiquadra, & parua Annibalis.Ebuſi terra ſerpẽtes fugat,Colubrariæ parit.Ideo infeſta oĩbus, niſi Ebuſitanam terrã inferentibus:Græci Ophiuſam dixere. Nec cuniculos Ebuſus gignit, populantes Balearium meſſes.Sunt aliæ xx.fermè paruæ mari uadoſo.Galliæ autem ora,in Rhodani oſtio Metina,mox quæ Blaſcon uocatur, tres Stœchades à uicinis Maſſilienſibus dictæ propter ordinem,quas item nominant ſingulis uocabulis, Proten & Meſen, quæ & Pomponiana uocatur,tertia Hypæa. Ab his Sturium, Phœnice, Phila, Lero,& Lerina aduerſum Antipolim,in qua Vergoani oppidi memoria.

De Corſica. Cap. VI

IN Liguſtico mari eſt Corſica,quam Græci Cyrnon appellauere, ſed Tuſco propior, à ſeptentrione in meridiem proiecta, longa paſſ. cl. M. lata maiore ex parte l.Circuitu cccxxij.M.Abeſt à uadis Volaterranis lxij.M.p.Ciuitates habet xxxiij.& colonias Marianam à C.Mario deductã,Aleriam à dictatore Sylla.Citra eſt Oglaſa:intra uero lx.M. paſſuum à Corſica,Planaria à ſpecie dicta,æqualis freto, ideoq; nauigijs fallax.Amplior Vrgo & Capraria,quam Græci Ægilon dixere.Item Egilium & Dianiũ quam Artemiſiam,ambæ contra Coſanum littus:& paruæ,Menaria,Columbaria,Venaria,Ilua cũ ferri metallis,circuitu c.M.à Populonia x.à Græcis Æthalia dicta. Ab ea Planaſia xxxix. M.Ab his ultra Tiberina oſtia in Antiano Aſtura,mox Palmaria,Sinonia,& aduerſum Formias Pontiæ.In Puteolano autem ſinu Pandataria, Prochyta non ab Æneæ nutrice, ſed quia profuſa ab Ænaria erat. Ænaria ipſa à ſtatione nauium Æneæ, Homero Inarime dicta,Græcis Pithecuſa,non à ſimiarũ multitudine (ut aliqui exiſtimauere) ſed à figlinis doliariorum. Inter Pauſilypum & Neapolim Megaris:mox à Surrento viij. M.paſſuum diſtantes, Tiberij principis arce nobiles Capreæ,circuitu xl.M.paſſ. Leucothea, extraq; conſpectum,pelagus Africum attingens Sardinia,minus ix. M. paſſuum à Corſicæ extremis,etiamnum anguſtias eas arctantibus inſulis paruis, quæ Cuniculariæ appellantur,itemq; Phintonis & Foſſæ,à quibus fretũ ipſum Taphros nominatur.

De Sardinia. Cap. VII

SArdinia ab oriente patens,clxxxviij.M.paſſ.ab occidente, clxx.M.à meridie, lxxiiij. M.à ſeptentrione, cxxij, circuitu, dlx. M.abeſt ab Africa Caralitano promontorio ducenta milia, à Gadibus quatuordecies centena. Habet & à Gorditano promontorio duas inſulas quæ uocantur Herculis,à Sulcenſi Enoſin,à Caralitano Ficariam. Quidam haud procul ab ea etiã Beleridas ponunt & Collodem,& quam uocant Heras lutra. Celeberrimi in ea populorum Ilienſes, Balari, Corſi. Oppidorũ xiiij.Sulcitani, Valentini, Neapolitani,Boſenſes,Caralitani ciuiũ Romanorũ, & Norenſes. Colonia aũt una, quæ uocatur ad turrim Libyſonis.Sardiniã ipſam Timæus Sandaliotin appellauit ab effigie ſoleæ,Myrſilus Ichnuſam à ſimilitudine ueſtigij. Cõtra Pæſtanũ ſinũ Leucaſia eſt, à Sirene ibi ſepulta appellata.Cõtra Veliã,Pontia,& Iſcia,utræq; uno nomine Oenotrides, argumentũ poſſeſſæ ab Oenotrijs Italiæ:& contra Vibonem paruæ,quæ uocant Ithaceſiæ, Vlixis ſpecula.

De Sicilia. Cap. VIII

VErum ante omnes claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Triquetra à triangula ſpecie:circuitu patens,ut autor eſt Agrippa, dcxviij. M.

Universidad de Deusto
Biblioteca

paſſ. quondā Brutio agro cohærens, mox interfuſo mari auulſa xij. M. in longitudinem freto: in latitudinem aut M. d. p. iuxta columnā Rhegiam. Ab hoc dehiſcēdi argumento, Rhegiū Græci nomē dedere oppido, in margine Italiæ ſito. In eo freto eſt ſcopulus Scylla, item Charybdis, mare uorticoſum, ambo clara fæuitia. Ipſius Triquetræ, ut diximus, promontoriū Pelorus uocatur, aduerſus Scyllam uergens in Italiam: Pachynū in Græciam, cxliij. M. ab eo diſtante Peloponneſo: Lilybæū in Africam clxxx. M. interuallo à Mercurij promontorio: & à Caralitano Sardiniæ cxx. M. Inter ſe aūt hæc promontoria ac latera diſtāt his ſpatijs. Terreno itinere à Peloro Pachynum clxvi. M. paſſ. Inde Lilybæum cc. M. Inde Pelorum clxx. M. Coloniæ ibi urbes ac ciuitates lxxij. A Peloro mare Ionium ora ſpectante, oppidū Meſſana ciuiū Ro. qui Mamertini uocantur. Promontoriū Drepanū, colonia Tauromeniū, quæ antea Naxos, flumē Aſines, mōs Ætna nocturnis mirus incendijs. Crater eius patet ambitu ſtad. xx. Fauilla Tauromeniū & Catanam uſq; peruenit feruens, fragor uero ad Maronē & gemellos colles. Scopuli tres Cyclopū, portus Vlixis, colonia Catana. Flumina Symethum, Terias, Intus Læſtrygonij campi. Oppida, Leontini, Megaris, amnis Pantagies. Colonia Syracuſæ, cū fonte Arethuſa. Quan quā & Temenitis, & Archidemia, & Magæa, & Cyane, & Milichie fontes in Syracuſano potantur agro. Portus Nauſtathmus, flumen Elorum, promontorium Pachynum: à qua fronte Siciliæ flumen Hirminiū, oppidū Camarina, fluuius Gelas, oppidum Acragas, quod Agrigentum noſtri dixere. Thermæ colonia, amnes Atys & Hypſa, Selinûs oppidum. Lilybæum ab eo promontoriū. Drepana, mons Eryx. Oppida Panhormum, Solûs, Himera cum fluuio, Cephalœdis, Aluntium, Agathirnum, Tyndaris colonia, oppidum Mylæ, & unde cœpimus Pelorus. Intus latinæ conditionis Centuripini, Netini, Segeſtani: ſtipēdiarij, Aſſorini, Ætnēſes, Agyrini, Aceſtei, Acrenſes, Bidini, Citarij, Cacirini, Drepanitani, Ergetini, Eceſtienſes, Erycini, Entellini, Etini, Enguini, Gelani, Galathani, Haleſini, Hennenſes, Hyblenſes, Herbitēſes, Herbeſſenſes, Herbulenſes, Halicyenſes, Hadranitani, Imacarenſes, Ichanenſes, Ietenſes, Mutuſtratini, Magellini, Murgentini, Mutyenſes, Menanini, Naxij, Nocœni, Petrini, Paropini, Phinthienſes, Semelitani, Scherini, Selinuntij, Symethij, Talarenſes, Tiſsinenſes, Triocalini, Tiraciēſes, Zanclæi Meſſeniorū in Siculo freto. Inſulæ ſunt in Africam uerſæ, Gaulos, Melita à Camerina lxxxiij. M. paſſ. à Lilybæo cxij. Coſyra, Hieroneſos, Cæne, Galatha, Lopaduſa, Æthuſa, quam alij Æguſam ſcripſerunt, Bucinna, & à Solunte lxxv. M. Oſteodes, contraq; Paropinos Vſtica. Citra uero Siciliam ex aduerſo Metauri amnis xij. milibus fermè paſſ. ab Italia, vij. Æoliæ appellatæ. Eædem Lipareorum & Hephæſtiades à Græcis, à noſtris Vulcani, Æoliæ, quod Æolus Iliacis temporibus ibi regnabat.

De Lipara. Cap. IX

Lipara cum ciuiū Ro. oppido, dicta à Liparo rege, qui ſucceſsit Æolo, antea Milogonis uel Meligunis uocitata, abeſt xij. M. p. ab Italia, ipſa circuitu paulo minori. Inter hanc & Siciliā altera, antea Theraſia appellata, nunc Hiera, quia ſacra Vulcano eſt, colle in ea nocturnas euomente flāmas. Tertia Strongyle, à Lipara M. paſſ. ad exortum ſolis uergens, in qua regnauit Æolus, quæ à Lipara liquidiore flamma tantum differt: è cuius fumo, quinā flaturi ſint uenti, in triduū prædicere incolæ tradunt: unde uentos Æolo paruiſſe exiſtimatū. Quarta Didyme, minor quàm Lipara. Quinta Ericuſa, Sexta Phœnicuſa, pabulo proximarū relicta. Nouiſsima, eademq; minima, Euonymos. Hactenus de primo Europæ ſinu.

De Iocris Italiæ fronte. Cap. X

A Locris Italiæ frons incipit, magna Græcia appellata, in tres ſinus recedens Auſonij maris, quoniam Auſones tenuere primi: patet octogintaduo M. paſſ. ut autor eſt Varro. Plericq; lxxij. M. fecere. In ea ora flumina innumera, ſed memoratu digna à Locris Sagra, & ueſtigia oppidi Caulonis, Myſtia, Conſilinū caſtrū, Cocinthū, quod eſſe longiſsimū Italiæ promontoriū aliqui exiſtimāt. Dein ſinus, & Scylacæū, Scylletiū Atheniēnſibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ensibus cum conderent dictum: quem locum occurrēs Terinęus sinus peninsulā efficit: & in ea portus, qui uocatur castra Annibalis, nusquam angustiore Italia. xx. M.p. latitudo est. Itaq; Dionysius maior interciſam eo loco adȝcere Siciliæ uoluit. Amnes ibi nauigabiles: Cæcinos, Crotalus, Semirus, Arocha, Targines. Oppidum intus Petilia, mons Clibanus, promontorium Lacinium: cuius ante oram insula x. M. pià terra Dioscoron, altera Calypsus, quam Ogygiam appellasse Homerus existimatur: præterea Tyris, Eranusa, Meloessa. Ipsum à Caulone abesse lxx. milibus pass. prodidit Agrippa.

Secundus Europæ sinus. Cap. xi

A Lacinio promontorio secundus Europę sinus incipit, magno ambitu flexus, & Acroceraunio Epiri finitur promontorio, à quo abest lxxv. M.p. Oppidum Croto, amnis Neæthus. Oppidum Thurium inter duos amnes Crathin & Sybarin, ubi fuit urbs eodem nomine. Similiter est inter Sirin & Acirin Heraclea, aliquando Siris uocita ta. Flumina Acalandrum, Casuentum, oppidum Metapontum, quo tertia Italię regio finitur. Mediterranei Brutiorum Apruſtani tantū. Lucanorum autem Atinates, Bantini, Eburini, Grumentini, Potentini, Sontini, Sirini, Tergilani, Vrsentini, Volcentani, quibus Numestrani iungūtur. Prȩterea interisse Thebas Lucanas Cato autor est. Et Pandosiam Lucanorum urbem fuisse Theopōpus, in qua Alexander Epirotes occubuerit. Cōnectitur secunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos ccl. M. sinu qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconum in receſſu hoc intimo sito, cōtributa eò maritima colonia quę ibi fuerat. Abest cxxxvi. M.p. à Lacinio promontorio, aduersam ei Calabriam in peninsulam emittēs. Græci Messapiam à duce appellauere: & ante Peucetiam, à Peucetio Oenotri fratre. In Salentino agro inter promontoria c. M. pass. intersunt. Latitudo peninsulæ à Tarento Brundusium terreno itinere xxxȝ. M. pass. patet, multoq; breuius à portu Safina. Oppida per continentem à Tarento, Varia, cui cognomen Apulæ, Messapia, Aletium. In ora uero Senonum Gallipolis, quæ nunc est Anxa lxȝ. M. pass. à Tarento. Inde xxxȝ. M. promontorium, quod Acran Iapygiam uocant, quo longissime in maria excurrit Italia. Ab eo Basta oppidum, & Hydruntum decem ac nouem M.p. ad discrimen Ionȝ & Adriatici maris, qua in Græciam breuissimus transitus, ex aduerso Apolloniæ oppidi, latitudine intercurrentis freti, quinquaginta M. nō amplius. Hoc interuallum pedestri cōtinuare transitu pontibus iactis, primum Pyrrhus Epiri rex cogitauit: post eum M. Varro, cum classibus Pompeȝ piratico bello præesset. Vtrunque aliæ impediere curæ. Ab Hydrunte Soletum desertum, dein Fratuertium: portus Tarentinus, statio militum Lupia, Balesium, Cælium, Brundisium l. M. pass. ab Hydrunte, in primis Italiæ portu nobile, ac uelut certiore transitu, sicuti longiore, excipiente Illyrica urbe Dyrrachio ccxx. M. traiectu. Brundusio cōterminus Pediculorū ager ix. adulescentes totidemq; uirgines ab Illyriis tredecim populos genuere. Pediculorum oppida, Rhudia, Egnatia, Barion, ante Iapyx à Dædali filio, à quo & Iapygia: amnes, Pactius, Ausidus ex Hirpinis montibus Canusiū prȩfluens. Hinc Apulia Dauniorum cognomine, à duce Diomedis socero. In qua oppidum Salapia, Annibalis meretricio amore inclytum, Sipontum, Vria: amnis Cerbalus, Dauniorū finis: portus Agasus, promontorium montis Gargani, à Salentino siue Iapygio ccxxxiiȝ. M. pass. ambitu Garganı: portus Garnæ, lacus Pantanus. Flumen portuosum Frento, Teanum Apulorum. Itemq; Larinum, Cliternia, Tifernus amnis. Inde regio Frentana. Ita Apulorum genera tria: Teani à duce è Grajis: Lucani, subacti à Calchante, quæ loca nunc tenent Atinates. Dauniorum præter supra dicta coloniæ, Luceria, Venusia: Oppida Canusium, Arpi aliquando Argos hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi deleuit gentes Monadorū, Dardorumq;, & urbes duas, quę in prouerbiȝ ludicrū uertêre, Apinam & Tricam. Cætera intus in secūda regione, Hirpinorū colonia una Beneuentum, auspicatius mutato nomine, quæ quondam appellata Maleuentum. Æculani, Aqui

ni, Aquiloni, Abellinates cognomine Protropi, Compſani, Caudini, Ligures qui cognominantur Corneliani, & qui Bebiani, Veſcellani, Deculani, Aletrini, Abellinates cognominati Marſi, Atrani, Ætani, Alfellani, Attinates, Arpani, Borcani, Collatini, Corinenſes, & nobiles clade Romana Cannēſes, Dirini, Forētani, Genuſini, Hordoniēſes, Hyrini, Larinates, cognoīe Frētani, Metinates, ex Gargano Mateolani, Neritini, Matini, Rubuſtini, Syluini, Strapellini, Turmētini, Vibinates, Venuſini, Vlurtini. Calabrorū mediterranei, Ægetini, Apameſtini, Argētini, Butūtinēſes, Deciani, Brūbeſtini, Norbanenſes, Palionenſes, Sturnini, Tutini. Salentinorū, Aletini, Baſterbini, Neretini, Valentini, Veretini.

Regio Italiæ quarta. Cap. XII

SEquitur regio quarta gentium uel fortiſsimarum Italiæ. In ora Frentanorum à Tifer no flumen Trinium portuoſum. Oppida, Hiſtoniū, Buca, Ortona, Aternus amnis. Intus Anxani cognomine Frētani, Carentini ſupernates, & infernates, Lanuenſes: Marrucinorum Teatini: Pelignorum Corfinienſes, Superæquani, Sulmonenſes: Marſorum Anxantini, Atinates, Fucētes, Lucēſes, Maruuij, Albenſium Alba ad Fucinum lacum: Æquiculanorū Cliternini, Carſeolani: Veſtinorum Angulani, Pinnenſes, Peltuinates, quibus iunguntur Aufinates ciſmontani: Samnitium, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixere, colonia Bouianū uetus, & alterum cognomine Vndecumanorum. Aufidenates, Eſernini, Fagifulani, Ficolenſes, Sepinates, Treuētinates: Sabinorum Amiternini, Curenſes, Forum Decij, Forum nouum, Fidenates, Interamnates, Nurſini, Nomētani, Reatini, Trebulani, qui cognominatur Mutuſcæi, & qui Suffenates, Tiburtes, Tarinates. In hoc ſitu ex Æquiculis interiere Comini, Tadiates, Acedici, Alfaterni. Gellianus autor eſt, lacu Fucino hauſtum Marſorum oppidum Archippe, conditum à Marſya duce Lydorum: item Vidicinorum in Piceno deletum à Romanis, Valerianus. Sabini (ut quidā exiſtimauere) à religione & deorū cultu Seuini appellati, Velinos accolunt lacus, roſcidis collibus. Nar amnis exhaurit illos ſulphureis aquis. Tiberim ex his petens replet, è monte Fiſcello labens, iuxta Vacunæ nemora & Reate in eoſdē cōditus. At ex alia parte Anio, in monte Trebanorum ortus, lacus tris amœnitate nobiles, qui nomē dedere Sublaqueo, defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuet inſula, Italiæ umbilicū eſſe M. Varro tradit. Infra Sabinos Latium eſt, à latere Picenum, à tergo Vmbria, Apennini iugis Sabinos utrinq; uallantibus.

Quinta regio. Cap. XIII

QVinta regio Piceni eſt, quondam uberrimæ multitudinis. ccclx. M. Picentium in fidem po. Ro. uenere. Orti ſunt à Sabinis uoto uero ſacro. Tenuere ab Aterno amne ubi nunc ager Adrianus, & Adria colonia, à mari vij. M.p. flumen Vomanū, ager Prætutianus, Palmenſiſq;. Item Caſtrum nouum, flumen Batinum, Truentum cum amne: quod ſolum Liburnorū in Italia reliquum eſt. Flumina Albulates, Suinum, Heluinum, quo finitur Prætutiana regio & Picētium incipit. Cupra oppidū, caſtellū Firmanorum, & ſuper id colonia Aſculū, Piceni nobiliſsima: Intus Nouana. In ora Cluana, Potentia, Numana à Siculis condita. Ab ijſdem colonia Ancona, appoſita promontorio Cumero in ipſo flectentis ſe oræ cubito: à Gargano clxxxiij. M.p. Intus Auximates, Beregrani, Cingulani, Cuprēſes cognomine Montani, Falarienſes, Pauſulani, Pleninēſes, Ricinenſes, Septempedani, Tollentinates, Triacenſes, Vrbs ſaluia, Pollentini.

Sexta regio. Cap. XIIII

IVngitur his ſexta regio, Vmbriam complexa agrumq; Gallicū circa Ariminum. Ab Ancona Gallica ora incipit, togatæ Gallię cognomine. Siculi & Liburni plurima eius tractus tenuere, in primis Palmenſem, Prætutianum, Adrianumq; agrum. Vmbri eos expulere, hos Hetruria, hanc Galli. Vmbrorum gens antiquiſsima Italiæ exiſtimatur, ut quos Ombrius à Græcis putent dictos, quod inundatiōe terrarum imbribus ſuperfuiſſent, ccc. eorum oppida Thuſci debellaſſe reperiuntur. Nunc in ora flumen Æſis, Senogallia

Universidad de Deusto
Biblioteca

gallia, Metaurus fluuius, colonia Fanum fortunæ, Pisaurū cū amne. Et intus Hispellū, Tuder. De cętero Amerini, Attidiates, Asirinates, Arnates, Æsinates, Camertes, Casuētillani, Carsulani, Dolates cognoīe Salentini, Fulginates, Foroflaminienses, Foroiuliēses, cognoīe Concubienses, Forobremitiani, Forosempronieēses, Iguini, Interamnates cognomine Nartes, Meuanates, Meuanienses. Matilicates, Narnieēses, quod oppidum Nequinum antea uocatū est. Nucerini cognoīe Fauonienses, & Camelani, Otriculani, Ostrani, Pitulani cognomine Pisuertes, & alij Mergētini, Peleſtini, Sentinates, Sarsinates, Spoletini, Suarrani, Sestinates, Suillates, Tadinates, Trebiates, Tuficani, Tifernates cognomine Tibertini, & alij metaurēses, Vesionicates, Vrbinates cognomine Metaurenses, & alij Hortēses, Vettionēses, Vindinates, Viętani. In hoc situ interiere Feliginates, & qui Clusiolum tenuere supra Interamnā: & Sarranates, cum oppidis Acerris quæ Vafriæ cognominabanť, Turocelo, quod Vetriolū. itē Solinates, Suriates, Fallienates, Apiennates. interiere & Arienates cum Crinouolo, & Vsidicani, & Plangēses, Pisinates, Cęlestini. Ameriā suprascriptā Cato ante Persei bellū conditam annis dcccclxiiij. prodidit.

Octaua regio. Cap. xv

OCtaua regio determinať Arimino, Pado, Apennino. In ora fluuius Crustumium, Ariminū colonia cū amnibus Arimino & Aprusa. Fluuius hinc Rubico quondam finis Italiæ. Ab eo Sapis, & Vitis, & Anemo, Rauēna Sabinorū oppidū, cum amne Bedese, ab Ancona cij. M.p. Nec procul à mari Vmbrorū Butriū. Intus coloniæ, Bononia Felsina uocitata cū princeps Hetruriæ esset, Brixillū, Mutina, Parma, Placētia. Oppida, Cesena, Claterna, Forū Clodij, Liuij, Popilij, Truentinorū, Cornelij, Licini, Fauētini, Fidentini, Otesini, Padinates, Regiēses à Lepido, Solonates, saltusq; Galliani qui cognominantur Aquinates, Tanetani, Veliates cognomine Vecteri, Regiates, Vmbranates. In hoc tractu interierunt Boij, quorū tribus cxij. fuisse autor est Cato: Item Senones, qui ceperant Romam.

De Pado flumine, Cap. xvi

PAdus è gremio Vesuli mōtis, celsissimū in cacumen elati, finibus Ligurū Vagiēnorum uisendo fonte ꝓfluens, cōdēsq; sese cuniculo, & in Forouibiēsiū agro iterū exoriens, nulli amniū claritate inferior: Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaetontis illustratus: augetur ad canis ortus liquatis niuibus, agris cę nauigįs torrētior, nil tamē ex rapto sibi uindicās, atq; ubi liquit agros ubertate largior, trecentis M.p. à fonte addens meatu duodenonaginta: nec amnes tantū Apēninos Alpinosq; nauigabiles capiens, sed lacus quoq; immēsos in eū sese exonerātes, omni numero xxx. flumina in mare Adriaticū defert. Celeberrima ex įs, Apennini latere iactū, Tanarū, Trebiā Placentinū, Tarū, Niciā, Gabellū, Scultennā, Rhenū. Alpiū uero Sturā, Morgū, Durias duas, Sesiten, Ticinum, Lābrum, Adduā, Oliū, Minciū. Nec alius amniū tam breui spatio maioris incremēti est. Vrgeť quippe aquarū mole, & in profundum agiť, grauis terræ, quanq; deductus in flumina & fossas inter Rauennā Altinūq; cxx. M.p. tamen quia largius uomit, septē maria dictus facere. Angusta fossa Rauennā trahiť, ubi Paduſa uocať, quondā Messanicus appellatus. Proximū inde ostium, magnitudinē portus habet, qui Vatreni diciť, quo Claudius Cæsar è Britannia triūphans, prægrādi illa domo uerius cę naue intrauit Adriam. Hoc ante Eridanū ostiū dictum est, alįs Spineticū ab urbe Spina, quæ fuit iuxta, præualens ut Delphicis creditū est thesauris, condita à Diomede. Auget ibi Padum Vatrenus amnis, ex Forocorneliēsi agro. Proximū inde ostiū Capraſiæ, dein Sagis, dein Volane, quod ante Olane uocabať. Omnia ea flumina, fossasq;, primi à Sagi fecere Tusci, egesto amnis impetu per transuersum in Atrianorū paludes, quæ septē maria appellātur, nobili portu oppidi Thuscorū Atriæ, à quo Atriaticū mare ante appellabať, quod nunc Adriaticū. Inde ostia plena, Carbonaria ac fossiones Philistinæ quod alij Tartarū uocāt: oīa ex Philistinæ fossæ abundatione nascētia, accedentib. Athesi ex Tridentinis alpibus, & Togisono ex Patauinorum agris. Pars eorum & proximum portum fecit Brundulum,

sicut

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſicut Edronē Medoaci duo, ac foſſa Clodia. His ſe Padus miſcet, ac per hæc effunditur, pleriſq; ut in Ægypto Nilus quod uocant Delta, triquetram figuram inter alpes atque oram maris facere proditus, ſtad. ɨɨ. M. circuitu. Pudet à Græcis Italiæ rationē mutuari. Metrodorus tamen Scepſius dicit, quoniam circa fontem arbor multa ſit picea, quæ pades Gallice uocetur, Padum hoc nomen accepiſſe. Ligurū quidem lingua amnem ipſum Bodincum uocari, quod ſignificet fundo carentem. Cui argumēto adeſt oppidum iuxta Induſtria, uetuſto nomine Bodincomagum, ubi præcipua altitudo incipit.

Italia tranſpadana. Regio undecima. Cap. XVII

TRanſpadana appellatur ab eo regio undecima, tota in mediterraneo, cui maria cuncta fructuoſo alueo importāt. Oppida Vibiſorum, Seguſio, Coloniæ ab alpiū radicibus, Auguſta Taurinorum antiqua Ligurum ſtirpe, inde nauigabili Pado. Dein Salaſorum Auguſta prætoria, iuxta geminas alpium fauces, Graias atq; Pœninas. His Pœnos, Graiſs Herculem tranſiſſe memorant. Oppidum Eporedia, Sibyllinis libris à Pop. Ro. condi iuſſum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores uocant. Vercellæ Libycorum ex Sallyis ortæ, Nouaria ex Vertacomacoris, Vocontiorum hodieq; pago, non (ut Cato exiſtimat) Ligurum: ex quibus Leui & Marici condidere Ticinum, nō procul à Pado, ſicut Boiɨ trans alpes profecti Laudem Pompeiam, Inſubres Mediolanū. Orobiorum ſtirpis eſſe, Comum atq; Bergomum, & Liciniforum, & aliquot circa populos, autor eſt Cato, ſed originem gentis ignorare ſe fatetur, quam docet Cornelius Alexāder ortam à Græcia, interpretatione etiam nominis, uitam in montibus degentibus. In hoc ſitu interiit oppidum Orobiorum Barra, unde Bergomates Cato dixit ortos, etiamnum prodente ſe altius quàm fortunatius ſitos. Interiere & Caturiges Inſubrū exules, & Spina ſupradicta. Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Inſubribus & Boiɨs & Senonibus deletum eſſe eo die, quo Camillus Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

Venetia. Decima regio. Cap. XVIII

SEquitur decima regio Italiæ Adriatico mari appoſita, Venetia, cuius fluuius Silis ex montibus Tauriſanis. Oppidum Altinum, flumen Liquentia ex montibus Opitergini, & portus eodem nomine, colonia Cōcordia, flumina & portus Romatinū, Tiliauentum maius minuſq;, Anaſſum quo Varamus defluit, Alſa, Natiſo cum Turro præfluentes Aquileiam coloniam xij. M. p. à mari ſitam. Carnorum hæc regio, iunctaq; lapidum, amnis Timauus, caſtellum nobile uino Pucinum: Tergeſtinus ſinus, colonia Tergeſte xxiij M. p. ab Aquileia. Vltra quam vi. M. p. Formio amnis, ab Rauenna clxxxix. M. p. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc uero Iſtriæ, quam cognominatā tradunt à flumine Iſtro, in Adriam effluente è Danubio amne: eidemq; Iſtro ex aduerſo Padi fauces, contrario eorum percuſſu mari interiecto dulceſcēte, pleriq; dixere falſo, & Nepos Cornelius etiā Padi accola. Nullus em̄ ex Danubio amnis in mare Adriaticū effunditur. Deceptos credo, quoniā Argo nauis flumine in mare Adriacū deſcendit, non procul Tergeſte: nec iam cōſtat quo flumine. Humeris trauectā alpes, diligentiores tradunt. Subɨſſe aūt Iſtro, dein Sao, dein Nauporto, cui nomen ex ea cauſa eſt, inter Æmonam alpesq; ex orienti.

Iſtria. Cap. XIX

IStria ut peninſula excurrit. Latitudinem eius xl. M. p. circuitum uero cxxij. M. prodidere quidam. Item adhærentis Liburniæ & Flanatici ſinus. Alɨ Liburniæ clxxx. M. Nonnulli in Flanaticum ſinum Iapidiam promouere, à tergo Iſtriæ, cxxx. M. paſſ. Dein Liburniā cl. M. fecere. Tuditanus, qui domuit Iſtros, in ſtatua ſua ibi inſcripſit, ab Aquileia ad Titium flumen ſtad. cc. Oppida Iſtriæ ciuium Rom. Ægida, Parentium: colonia Pola, quæ nunc Pietas Iulia, quondam à Colchis condita. Abeſt à Tergeſte c. M. paſſ. Mox oppidum Neſactium: & nunc finis Italiæ fluuius Arſia. Polam ab Ancona traiectus cxx. M. p. eſt. In mediterraneo regionis decimæ coloniæ, Cremona, Brixia Cenomannorum agro, Venetorum autem Ateſte, & oppida Acelum, Patauium, Opitergiū,

Belunum

Universidad de Deusto

Belunum, Vicetia, Mantua Tuscorum trans Padum sola reliqua. Venetos Troiana stirpe ortos autor est Cato. Cenomannos iuxta Massiliam habitasse in Volcis. Fertini, & Tridentini, & Bernenses, Rætica oppida: Rætorum & Euganeorum Verona. Iulienses Carnorum. Dein quos scrupulose dicere non attineat, Alutraenses, Asseriates, Flamonienses, Vanniēses, & alij cognomine Culici: Foroiulienses cognomine Transpadani, Foretani, Venidates, Quarqueni, Taurisani, Togienses, Varuani. In hoc situ interiere per oram Iramine, Pellaon, Palsicium: ex Venetis Atina, & Cælina: Carnis, Segeste, & Ocra: Tauriscis Norea. Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum etiam inuito senatu, à M. Claudio Marcello, L. Piso autor est. In hac regione & x. lacus inclyti sunt, amnesq; eorum partus aut alumni, si modo exceptos reddunt, ut Adduam Larius, Ticinū Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolas Padi. Alpes in longitudinem $\overline{x}$. pass. patere à supero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes xxij. M.p. deductis: in latitudinem aūt Cornelius Nepos c. M. T. Liuius tria M. stadiorum: uterq; diuersis in locis. Nam & centū milia excedunt aliquando, ubi Germaniam ab Italia submouent, nec lxx. M. explent, reliqua sui parte graciles, ueluti naturæ prouidentia. Latitudo Italiæ, subter radices eorum à Varo, per uada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam, Opitergium, Aquileiam, Tergeste, Polam, Arsiam, dccxlij. milia passuum colligit.

De Alpibus & gentibus alpinis. Cap. xx

INcolæ alpium multi populi, sed illustres à Pola ad Tergestis regionem Secusses, Subocrini, Catili, Menocaleni, iuxtaq; Carnos quondā Tauriscī appellati, nunc Norici. His contermini Ræti & Vindelici, omnes in multas ciuitates diuisi. Rætos Thuscorum prolem arbitrantur, à Gallis pulsos duce Ræto. Verso deinde Italiam pectore alpium latini iuris Euganeæ gentes, quarum oppida xxxiiij. enumerat Cato. Ex ijs Triumpilini uenalis cum agris suis populus: Dein Camuni, complures q; similes, finitimis attributi municipijs. Lepontios & Salasos, Tauriscæ gentis idem Cato arbitratur. Cæteri ferè Lepontios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione Græci nominis credunt, prægustis intra sinus alpium niue membris: eiusdē & Graios fuisse positos in trāsitu, Graiarum alpium incolas, præstātesq; genere Euganeos, inde tracto nomine. Caput eorum Stonos. Rætorū Vennonetes, Sarunetesq; ortus Rheni amnis accolunt, Lepontiorum qui Viberi uocantur, fontem Rhodani, eodem alpium tractu. Sunt Præterea Latio donati incolæ, ut Octodurenses, & finitimi Ceutrones, Cottianæ ciuitates. Caturiges, & ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui montani uocantur: Capillatorumq; plura genera ad confinium Ligustici maris. Non alienum uidetur, hoc loco subijcere inscriptionem è trophæo alpium, quæ talis est: Imperatori Cæsari Diui Fil. Aug. Pontifici Maximo, Imp. xiiij. tribunitiæ potestatis S.P.Q.R. quòd eius ductu auspicijsq; gentes alpinæ omnes, quæ à mari supero ad inferum pertinebant, sub imperium po. Rom. sunt redactæ. Gentes alpinæ deuictæ, Triumpilini, Camuni, Vennonetes, Isarci, Breuni, Naunes, Focunates, Vindelicorum gentes quatuor, Consuanetes, Virucinates, Licates, Catenates: Abisontes, Rugusci, Suanetes, Calucones, Brixentes, Lepontij, Viberi, Nantuates, Seduni, Veragri, Salasi, Acitauones, Medulli, Veeni, Caturiges, Brigiani, Sogiontij, Ebroduntij, Nemaloni, Edenates, Esubiani, Veamini, Gallitæ, Triulatti, Ectini, Vergunni, Eguituri, Nementuri, Oratelli, Nerusi, Velauni, Suetri. Non sunt adiectæ Cottianæ ciuitates xij. quæ non fuerunt hostiles, item attributæ municipijs lege Pompeia. Hæc est Italia dijs sacra, hæ gentes eius, hæc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. Æmylio Paulo, C. Atilio Regulo consulibus, nunciato Gallico tumultu, sola sine externis ullis auxilijs, atq; etiam tunc sine transpadanis, equitum lxxx. M. peditum dcc. M. armauit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id uetere consulto patrum, Italiæ parci iubentium.

Illyri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Illyricum. Cap. xxi

ARsiæ gens Liburnorũ iungitur, uſq; ad flumẽ Titiũ. Pars eius fuere Mẽtores, Hymani, Encheleæ, Dudini, & quos Callimachus Peucetias appellat: nũc totum uno noĩe Illyricũ uocatur generatim, populorũ pauca effatu digna aut facilia nomina. Cõuentum Scardonitanũ petunt lapides, & Liburnorum ciuitates xiiij. è quibus Lacinienſes, Stulpinos, Burniſtas, Albonenſes nominare nõ pigeat. Ius Italicum habent eo cõuentu Alutę, Flanates à quibus ſinus nominat, Lopſi, Varubarini, immunesq; Aſſeſiates, & ex inſulis Fulfinates, Curictæ. Cæterũ per oram oppida à Neſactio, Aluona, Flauona, Tarſatica, Senia, Lopſica, Ortopula, Vegium, Argyruntum, Corinium, Ænona ciuitas, Pauſinus flumẽ, Tedaniũ quo finitur lapidia. Inſulæ eius ſinus cũ oppidis prẽter ſupra ſignificatas, Abſyrtium, Arba, Tragurium, Iſſa, Pharos, Paros ante: Crexa, Giſſa, Portunata. Rurſus in cõtinente colonia Iadera, quę à Pola, clx. M.p. abeſt: inde triginta M. Colentũ inſula, xviij. oſtium Titij fluminis.

Liburnia. Cap. xxii

LIburniæ finis, & initiũ Dalmatię Scardona, in amne eo xij. M.p. à mari. Dein Tariotarum antiqua regio, et caſtellũ Tariona: promontoriũ Diomedis uel ut alij peninſula Hyllis, circuitu c. M.p. Traguriũ ciuium Romanorũ marmore notum: Sicum, in quẽ locum diuus Claudius ueteranos miſit. Salona colonia, ab Iadera ccxxij. M.p. petunt in eam iura deſcripti in decurias ccclxxij. Dalmatæ: xxij. Decuni: ccxxxix. Ditiones: lxix. Mezæi: lij. Sardiates. In hoc tractu ſunt, Burnũ, Mandetrium, Tribuliũ nobilitata Pop. Ro. prælijs caſtella. Petunt & ex inſulis, Iſſæi, Colentini, Separi, Epetini. Ab his caſtella, Piguntiæ, Rataneũ, Narona colonia tertij cõuẽtus, à Salona lxxij. M.p. appoſita cognominis ſui fluuio, à mari xx. M.p. M. Varro lxxxix. ciuitates eò uẽtitaſſe autor eſt. Nunc ſoli prope noſcunt Cerauni decurijs xxiiij. Daorizi xvij. Deſitiates ciij. Docleatæ, xxxiij. Diretini xiij. Deremiſtæ xxx. Dindari xxxiij. Glinditiones xliij. Melcomani xxiiij. Nareſii ciij. Scirtari lxxij. Siculotæ xxiiij. populatoresq; quondam Italię Vardęi, nõ amplius q; xx. decurijs. Præter hos tenuere tractum eum Oenei, Partheni, Hemaſini, Arthitæ, Armiſtæ. A Narone amne c. M.p. abeſt Epidaurum colonia. Oppida ciuium Rom. Rhizinium, Aſcriuium, Butua, Olchinium, quod antea Colchinium dictum eſt, à Colchis conditum: amnis Drilo, ſuper'que eum oppidum ciuium Romanorum Scodra, à mari xviij. M.p. Præterea multorum Græciæ oppidorum deficiens memoria, necnon & ciuitatũ ualidarũ. Eo nanq; tractu fuere Labeatæ, Enderudini, Saſſei, Grabæi, proprieq; dicti Illyrij, & Taulanti, & Pyræi. Retinet nomen in ora Nymphæum promontoriũ: Liſſum oppidum ciuium Romanorum, ab Epidauro c. M. paſſuum.

Macedonia. Cap. xxiii

ALiſſo Macedonia prouincia, gentes Partheni, & à tergo eorum Daſſaretę. Montes Candauiæ à Dyrrachio lxxix. M.p. In ora uero Denda ciuiũ Romanorũ, Epidamnum colonia, propter inauſpicatũ nomen à Romanis Dyrrachiũ appellata, flumẽ Aous, à quibuſdam Æas nominatum: Apollonia, quondã Corinthiorũ colonia vij. M.p. à mari recedens, cuius in finibus celebre Nymphæum. accolunt barbari, Amantes & Bulliones. At in ora oppidũ Oricũ à Colchis conditũ. Inde initium Epiri, montes Acroceraunia, quib. hunc Europæ determinauimus ſinum. Oricum à Salentino Italiæ promontorio diſtat lxxxv. M.p.

Noricum. Cap. xxiiii

ATergo Carnorum & Iapidum, quà ſe fert magnus Iſter, Rætis iunguntur Norici. Oppida eorũ Virunum, Celeia, Teurnia, Aguntũ, Viana, Æmonia, Claudia, Flauium, Soluenſe. Noricis iungũtur lacus Peiſo, deſerta Boiorum: iam tamen colonia diui Claudij Sabaria, & oppido Scarabantia Iulia habitantur.

Pannonia. Cap. xxv

INDE glandifera Pannoniæ: quà miteſcentia Alpium iuga, per medium Illyricum à ſeptentrione ad meridiem uerſa, molli in dextra ac leua deuexitate conſidunt.

Quæ

Quæ pars ad mare Adriaticum ſpectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum ſupra dictum: Ad ſeptẽtriones Pannonia uergit, finitur inde Danubio. In ea coloniæ, Æmona, Siſcia. Amnes clari, & nauigabiles in Danubium defluũt, Draus è Noricis uiolentior, Saus ex alpibus Carnicis placidior cxv. M. paſſ. interuallo. Draus per Serretes, Serrapillos, Ialos, Sandrizetes: Saus per Colapianos, Breucoſq; Populorum hæc capita: Prẽterea Ariuates, Azali, Amãtes, Belgites, Catari, Corneates, Arauiſci, Hercuniates, Latouici, Oſeriates, Varciani. Mons Claudius, cuius in frõte Scordiſci, in tergo Tauriſci. Inſula in Sao Metubarris, amnicarum maxima. Præterea amnes memorandi, Calapis in Saum influẽs iuxta Siſciam, gemino alueo inſulam ibi efficiens, quæ Segeſtica appellatur. Alter amnis Bacuntius in Saum Sirmio oppido influit: ubi ciuitas Sirmienſium, & Amantinorum. Inde xlv. M. paſſ. Taurunum, ubi Danubio miſcetur Saus. Supra influunt Valdanus, Vrpanus, & ipſi non ignobiles.

Mœſia. Cap. XXVI

PAnnoniæ iungitur prouincia, quæ Mœſia appellatur, ad Pontum uſq; cum Danubio decurrens. Incipit à cõfluente ſupradicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Trimachi, Mœſi, Thraces, Pontoq; cõtermini Scythæ: flumina clara, è Dardanis Margis, Pingus, Timachus: ex Rhodope Oeſcus: ex Hæmo, Vtus, Eſcamus, Ieterus. Illyrici latitudo quà maxima eſt cccxxv. M. paſſ. colligit. Lõgitudo à flumine Arſia ad flumen Drinium dccc. M. à Drinio ad promontorium Acroceraunium clxxij. M. Agrippa prodidit uniuerſum hunc ſinum Italiæ & Illyrici ambitu, XIII. In eo duo maria quo diſtinximus fine, inferum ſiue Ionium in prima parte, interius Adriaticum, quod ſuperum uocãt. Inſulæ in Auſonio mari, præter iam dictas, memoratu dignæ, nullę, in Ionio paucæ: Calabro littore ante Brundiſiũ, quarum obiectu portus efficitur: contra Apulum littus Diomedea, conſpicua monumento Diomedis: & altera eodẽ nomine, à quibuſdã Teuthria appellata. Illyrici ora mille amplius inſulis frequẽtatur, natura uadoſi maris, æſtuarijsq; tenui alueo intercurſantibus. Clarę ante oſtia Timaui calidorum fontium cum æſtu maris creſcentium: iuxta Iſtrorum agrum, Ciſſa, Pullariæ, & Abſyrtides Grajis dictę, à fratre Medeæ ibi interfecto Abſyrto. Iuxta eas Electridas uocauere, in quibus proueniret ſuccinum, quod illi electrum appellant, uanitatis Græcæ certiſsimum documentum: adeo ut quas earum deſignent, haud unquam conſtiterit. Contra Iader eſt Liſſa: quæq; appellatæ contra Liburnos Creteæ aliquot: nec pauciores Liburnicæ, Celaduſſæ. Cõtra Surium, bubus & capris laudata Brattia: Iſſa ciuium Romanorum reliqua, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melæna cognominata cum Gnidiorum oppido diſtat xxij. milia paſſuum: inter quam & Illyricum Melita, unde catulos Melitæos appellari Callimachus autor eſt. xij. M. paſſuum ab ea tres. Elaphites. In Ionio autem mari ab Orico M M paſſuum Saſonis piratica ſtatione nota.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER IIII

VNDE PRIMVM OMNIS GRAECIAE FABVloſitas, & literarum claritas effulſit.

TERTIVS Europæ ſinus Acroceraunijs incipit mõtibus, finitur Helleſpõto, amplectit̃ præter minores ſinus XIX. XXV. M. paſſ. In eo Epirus, Acarnania, Ætolia, Phocis, Locris, Achaia, Meſſenia, Laconia, Argolis, Megaris, Attica, Bœotia, iterũq; ab alio mari eadem Phocis & Locris, Doris, Phthiotis, Theſſalia, Magneſia, Macedonia, Thracia. Omnis Græcię fabuloſitas ſicut & literarũ claritas, ex hoc primũ ſinu effulſit. Quapropter in eo paululũ cõmorabimur. Epiros in uniuerſum appellata, Acroceraunijs incipit montib. In ea primi Chaones, à quibus Chaonia: dein Theſproti

ſproti, Antigonenſes: Locus Aornos, & peſtifera auibus exhalatio: Ceſtrini, Perrhæbi, quorũ mons Pindus, Caſsiopæi, Dryopes, Selli, Hellopes, Moloſsi, apud quos Dodonæi Iouis templum, oraculo illuſtre: Tomarus mons, centũ fontibus circa radices, Theopompo celebratus. Epirus. Cap. I

EPirus ipſa ad Magneſiam Macedoniamq; tendens, à tergo ſuo Daſſaretas ſupradictos liberã gentem, mox ferã Dardanos habet. Dardanis læuo Triballi prætendun tur latere & Mœſicæ gentes, à fronte iunguntur Mædi ac Denſelatæ, quibus Thraces, ad pontũ uſq; pertinentes. Ita ſuccincta Rhodopes, mox & Æmi uallatur excelſitas. In Epiri ora caſtellũ in Acroceraunijs Chimæra, ſub eo aquæ regiæ fons, Oppida Mæandria, Ceſtria, flumen Theſprotiæ Thyamis, colonia Buthrotum, maximeq; nobilitatus Ambracius ſinus, faucibus ſpacioſum æquor accipiens lõgitudinis xxxix. M. paſſ. latitudinis xv. M. In eũ deferẽs amnis Acheron, è lacu Theſprotiæ Acheruſia profluẽs xxxvi. M. paſſ. inde, & mille pedũ ponte mirabilis omnia ſua mirantib. In ſinu oppidũ Ambracia. Moloſſorũ flumina, Aphas & Arachthus. Ciuitas Anactoria, lacus Pandoſia. Acarnaniæ quæ antea Curetis uocabaẽ, oppida Heraclia, Echinus, & in ore ipſo colonia Auguſti Actiũ, cum templo Apollinis nobili, ac ciuitate libera Nicopolitana. Egreſſos ſinu Ambracio in Ioniũ, excipit Leucadiũ littus, promontoriũ Leucates. Dein ſinus ac Leucadia ipſa peninſula, quondam Neritis appellata, opere accolarum abſciſa à cõtinenti, ac reddita uentorum flatu congeriem harenæ accumulantiũ, qui lacus uocatur Dioryctos, ſtadiorũ longitudine trium. Oppidum in ea Leucas, quondam Neritũ dictum. Deinde Acarnanũ urbes, Halyzea, Stratos, Argos Amphilochicũ cognominatũ. Amnis Achelous è Pindo fluens, atq; Acarnaniã ab Ætolia dirimens, & Artemitam inſulam aſsiduo terræ inuectu continenti annectens. Ætolia. Cap. II

AEtolorum populi Athamanes, Tymphei, Ephyri, Ænienſes, Perrhæbi, Dolopes, Maraces, Atraces, à quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Ætoliæ oppidum Calydon eſt ſeptem miliũ quingentorũ paſſuũ à mari, iuxta Euenũ amnẽ. Dein Macynia, Molycria: cuius à tergo Chalcis, & mons eſt Taphiaſſus. At in ora promontoriũ Antirium, ubi oſtiũ Corinthiaci ſinus, minus mille paſſuum latitudine influẽtis, Ætoloſq; dirimentis à Peloponneſo. Promontorium, quod cõtra procedit, appellatur Rhion: ſed in Corinthiaco ſinu oppida Ætoliæ Naupactum, Pylene: & in mediterraneo Pleuron, Halyſarna. Montes clari, in Dodone Tomarus, in Ambracia Crania, in Acarnania Aracynthus: in Ætolia Acanthon, Panætolium, Macinium. Locri. Cap. III

PRoximi Ætolis Locri, qui cognominantur Ozolæ, immunes. Oppidum Oeanthe. Portus Apollinis Phæſtij, ſinus Criſſæus. Intus oppida Argyna, Eupalia, Phæſtum Calamiſſus. Vltra Cirrhæi Phocidis campi, oppidũ Cirra, portus Chaleon, à quo vij. M. paſſuum introrſus liberum oppidum Delphi, ſub monte Parnaſo, clariſsimum in terris oraculo Apollinis. Fons Caſtalius, amnis Cephiſus præfluens Delphos, ortus in Lilæa quondam urbe. Præterea oppidũ Criſa, & cũ Bulenſibus Anticyra, Naulochũ, Pyrrha, Amphiſſa immunis, Trichõe, Tritea, Ambryſus, Drymæa regio, Daulis appellata. Dein in intimo ſinu angulus Bœotiæ alluitur cum oppidis, Siphis, Thebis, quæ Corſicæ cognominatæ ſunt iuxta Heliconẽ. Tertiũ ab hoc mari Bœotiæ oppidum Pagæ, unde Peloponneſi proſilit ceruix. Peloponneſus. Cap. IIII

PEloponneſus Apia ante appellata & Pelaſgia, peninſula haud ulli terræ nobilitate poſtferenda, inter duo maria, Ægæum & Ionium, platani folio ſimilis, propter anguloſos receſſus, circuitu dlxiij. M. paſſuum colligit autore Iſidoro. Eadem per ſinus penè tantundem adijcit. Anguſtiæ unde procedit, Iſthmos appellantur. In eo loco irrumpentia è diuerſo quæ dicta ſunt maria, à ſeptentrione & exortu eius omnẽ ibi latitudinem uorant, donec cõtrario incurſu equorũ tantorũ, in quinq; M. paſſ. interuallo, exeſis utrinq; lateribus, anguſta ceruice Pelopõneſum cõtingat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus

Universidad de Deusto
Biblioteca

nicus appellatur sinus: Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc, angustiarum termini, longo & ancipiti nauium ambitu, quas magnitudo plaustris transuehi prohibet. Quam ob causam perfodere nauigabili alueo angustias tentauere, Demetrius rex, dictator Cæsar, C. princeps, Domitius Nero, infausto (ut omnium patuit exitu) incepto. Medio hoc interuallo, quod isthmon appellauimus, applicata colli habitatur colonia Corinthus, antea Ephyra dicta, sexagenis ab utroq; littore stadijs, è summa sua arce quæ uocatur Acrocorinthus, in qua fons Pyrene, diuersa duo maria prospectans. lxxxvij. M. pass. ad Corinthiacum sinum traiectus est Patras à Leucade. Patrę colonia in longissimo promontorio Peloponnesi condita, ex aduerso Ætoliæ, & fluminis Eueni, minus M. pass. (ut dictum est) interuallo, in ipsis faucibus, sinum Corinthiacum lxxxv. M. pass. in longitudinem usq; ad Isthmon transmittunt.

Achaia. Cap. v

ACHaiæ nomen prouinciæ, ab Isthmo incipit: ante Ægialos uocabatur, propter urbes in littore per ordinem dispositas. Primæ ibi quas diximus, Lecheæ Corinthiorum portus. Mox Oluros, Pellenæorũ castellum. Oppida Helice, Bura, in quæ refugêre hausti prioribus, Sicyon, Ægira, Ægion, Erineos: Intus Cleone, Hysię. Panhormus portus, demonstratũq; iam Rhiũ, à quo promontorio quinq; M. pass. absunt Patræ, quas supra memorauimus. locus Pheræ. In Achaia, ix. montiũ Scioessa notissimus, fons Cymothoe. Vltra Patras oppidũ Olenũ, colonia Dyme, loca Buprasium, Hyrmine, promontorium Araxum. Cylenes sinus, promontoriũ Chelonates, unde Cylenen duo M. pass. castellum Phliûs. Quæ regio ab Homero Arethyrea dicta, postea Asophis. Inde Eliorũ ager, qui antea Epei uocabantur. ipsa Elis in mediterraneo, & à Pylo xij. M pass. Intus delubrũ Olympij Iouis, ludorũ claritate fastos Græciæ cõplexum. Pisæorũ quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium Ichthys, amnis Alpheus nauigatur in oppida Aulos & Leprion, promontorium Platanistus: omnia hæc ad occasum uersa. Ad meridiem autem Cyparissius sinus cum urbe Cyparissa lxxij. miliũ passuum circuitu. Oppida Pylos, Methone: locus Helos, promontorium Acritas, sinus Asinæus, ab appido Asine, Coronæus à Corone. finiuntur Tænaro promontorio. Ibi regio Messenia duodeuiginti montiũ. Amnis Pamisus. Intus autem ipsa Messene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, uarijs clara temporibus. Huius sinus circuitus lxxx. M. pass. traiectus uero xxx. M. Dehinc à Tænaro ager Laconicus, liberę gẽtis: & sinus circuitu ccvi. M. traiectu xxxix. M. Oppida Tænarũ, Amyclæ, Pheræ, Leuctra, & intus Sparta, Theramne, atq; ubi fuere Cardamyle, Pitane, Anthane: Locus Thyrea, Gerania. Mons Taygetus, amnis Eurotas, sinus Ægilodes, oppidum Psammathus. Sinus Gytheates ab oppido: ex quo ad Cretam insulã certissimus cursus. Oĩnia autẽ Maleo promõtorio includunt. Qui sequit sinus ad Scylleũ, Argolicus appellat, traiectu quinquaginta M. pass. idem ambitu centũ septuagintaduorũ miliũ. Oppida Boca, Epidaurus Limera cognomine, Zarax, Cyphanta portus. Amnes, Inachus, Erasinus, inter quos Argos hippiũ cognominatum, supra lacum Lernen, à mari M M. pass. nouemq; additis milibus, Mycenæ: & ubi fuisse Tyrintha tradunt: & locus Mantinea. Montes, Artemius, Apesantus, Asterion, Parparus, alijq; undeaim numero. Fõtes Niobe, Amymone, Psammate. A Scylleo ad Isthmum clxxvij. M. passuum. Oppida Hermione, Trœzen, Coryphasium: appellatumq; aliâs Inachium, aliâs Dipsium Argos. Portus Cænites, sinus Saronicus olim querno nemore redimitus, unde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum. In eo Epidaurum oppidum, Æsculapij delubro celebre, Spiræum promontoriũ, portus Anthedon, & Bucephalus: & quas supra dixeramus, Cenchreæ, Isthmi pars altera cũ delubro Neptuni quinquennalibus inclydo ludis. Tot sinus Peloponnensem oram lancinãt, tot maria allatrant. Siquidẽ à septentrione Ioniũ irrumpit, ab occidente Siculo pulsatur, à meridie Cretico urgetur, ab oriente brumali Ægæo, ab oriente solstitiali Myrtoo: quod à Megarico incipiens sinu, totam Atticam alluit.

Bibliotheca Facultatis Philosophiae Provinciae Cast. Orientalis

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Arcadia. Cap. VI

MEditerranea eius Arcadia maxime tenet, undiq; à mari remota: initio Drymodis, mox Pelasgis appellata. Oppida eius, Psophis, Mantinea, Stymphalum, Tegea, Antigonea, Orchomenum, Pheneum, Palantium, unde Palatium Romæ: Megalepolis Catina, Bocaliũ, Carnon, Parrhasiæ, Thelphusa, Melanæa, Heræa, Pyle, Pellana, Agræ Epium, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, Alea, Methydriũ, Enispe, Macistũ, Lampe, Clitorium, Cleone, inter quæ duo oppida regio Nemæa, Bembinadia uocitata. Montes in Arcadia, Pholoe cum oppido, item Cyllene, Lyceus, in quo Lycei Iouis delubrũ: Mænalus, Artemisius, Parthenius, Lampeus, Nonacris: præterq; ignobiles octo. Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è monte eiusdem nominis in Alphæũ defluentes. Reliquæ ciuitates in Achaia dicendæ, Aliphiræi, Abeatæ, Pyrgenses, Pareatæ, Paragenitæ, Tortuni, Typanei, Tryasii, Trittẽses. Vniuersæ Achaiæ libertatem Domitius Nero dedit. Peloponnesus, in latitudine à promontorio Maleæ, ad oppidum Lechæum Corinthiaci sinus clx. M. pass. patet. At in transuersum ab Elide Epidaurũ cxxv. M. Ab Olympia Argos per Arcadiam lxiij. M. Ab eodẽ loco ad Phliunta dicta mensura est. Vniuersa autem, uelut pensante æquorum incursus natura, in montes vi atq; lxx. attollitur.

Græcia & Attica. Cap. VII

AB Isthmi angustijs Hellas incipit, nostris Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Acte uocata. Attingit Isthmum parte sui, quæ appellatur Megaris, à colonia Megara, è regione Pagarum. Duo hæc oppida excurrente Peloponneso sita sunt utraq; ex parte, uelut in humeris Helladis. Pagæi & amplius Ægosthenenses contributi Megarensibus, in ora autem portus Schœnus. Oppida Sidûs, Cremyon, Scyronia saxa iij. M. longitudine, Geranea, Megara, Eleusin. Fuere & Oenoa, Probalinthos, nunc sunt ab isthmo lij. M. pass. Piræus & Phalera portus, v. M. pass. muro recedentibus Athenis iuncti. Libera hæc ciuitas, nec indiga ullius præconij amplius, tanta claritas superfluit. In Attica fontes, Cephisia, Larine, Callirroe, Enneacrunos Montes, Brilessus, Ægialeus, Icarius, Hymettus, Lycabetus, amnis Ilissos. A Pyræo xlij. M. pass. Sunium promontorium, Dorisicum promontorium. Potamos, Brauron, quondam oppida. Rhamnûs pagus. locus Marathon, campus Thriasius, oppidum Melita, & Oropus, in confinio Bæotiæ. Cuius Anthedon, Onchestos, Thespiæ liberum oppidum, Lebadea: nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœotiæ Thebæ, duorum numinum Liberi atq; Herculis (ut uolunt) patria. Et Musis natale in nemore Heliconis assignant. Datur & his Thebis saltus Cithæron, amnis Ismenus. Præterea fontes in Bœotia, Oedipodia, Psammate, Dirce, Epigranea, Arethusa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Montes extra prædictos, Mycalesus, Adylisus, Acontius. Reliqua oppida, inter Megaram & Thebas Eleutheræ, Haliartus, Plateæ, Pheræ, Aspledon, Hylæ, Thisbe, Erythræ, Glissas, Copæ: iuxta Cephisum amnẽ Lamia & Anichia: Medeon, Phligone, Grephis, Coronæa, Chæronia. In ora aũt infra Thebas, Ocale, Elæon, Scolos, Schœnos, Peteon, Hyriæ, Mycalessus, Hyreseon, Pteleon, Olyros. Tanagra liber populus, & in ipsis faucibus euripi, quẽ facit obiectu insulæ Euboeæ, Aulis capaci nobilis portu. Bœotos Hyantas antiquitus dixere. Locri deinde Epicnemidij cognominantur, olim Leleges appellati, per quos amnis Cephisus defertur in mare. Oppida, Opûs, unde opuntinus sinus, Cynos. Phocidis in littore unũ Daphnûs. Introrsus in Locris Elatea, & in ripa Cephisi (ut diximus) Lilæa, Delphosq; uersus Cnemis, & Hyampolis. Rursus Locrorũ ora, in qua Larymna, Throniũ, iuxta quod Boagrius amnis defertur in mare. Oppida Narycion, Alope, Scarphia. Postea Maliacus sinus ab incolis dictus: in quo oppida, Halcyone, Econia, Phalara. Doris deinde, in qua Sperchios, Erineon, Boion, Pindus, Cytinũ. Doridis à tergo mõs est Oeta. Sequit mutatis sæpe nominib. Æmonia. Eadẽ Pelasgicũ Argos, Hellas eadem Thessalia, & Dryopis, semper à regib. cognominata. Ibi genitus rex nomine Græcus, à quo

quo Græcia: ibi Hellen, à quo Hellenes. Hos eosdē Homerus tribus nominib. appellauit, Myrmidonas, & Hellenas, & Achæos. Ex his Phthiotæ nominant̄ Dorida accolentes. Eorū oppida, Echinus in faucibus Sperchij fluminis, Thermopylarū angustiæ: quo argumento iiij. M.p. inde Heraclea, Trachin dicta est. mons ibi Callidromus, Oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.

Thessalia. Cap. VIII

IN Thessalia autem Orchomenus, Minyeus antea dictus: & oppidū Almon, ab alijs Elmon, Atrax, Pelinna, fons Hyperia. Oppida, Pheræ, quarum à tergo Pierus ad Macedoniam protendit̄, Lariſſa, Gomphi, Thebæ Thessaliæ, nemus Pteleon, sinus Pagasicus. Oppidum Pagasa, idem postea Demetrias dictū, Tricca, Pharsalici campi cum ciuitate libera, Cranon, Iletia. Montes Phthiotidis, Nymphæus, quodam topiario naturæ opere spectabilis: Buzygæus, Donacesa, Bermius, Daphissa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Thessalia sunt iiij. atq; xxx. quorū nobilissimi Cerceti, Olympus, Pierus, Ossa: cuius ex aduerso Pindus et Othrys, Lapitharū sedes. hi ad occasum uergētes: ad ortus, Pelios: oēs theatrali modo inflexi cuneatis ante eos lxxv. urbibus. Flumina Thessaliæ, Apidanus, Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamisus. Fons Messeis. Lacus Bœbeis. Et ante cunctos claritate Peneus, ortus iuxta Gomphos: interq; Ossam & Olympū nemorosa conualle defluens d. stadijs, dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu Tempe uocant̄ v. M.p. lōgitudine, & fermè sesquijugeri latitudine, ultra uisum hoīs attollentibus se dextera læuaq; leniter cōuexis iugis. Intus sua luce uiridante allabit̄ Peneus, uiridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auiū cōcentu. Accipit amnē Euroton nec recipit, sed olei modo supernatantē (ut dictū est Homero) breui spatio portatū abdicat: pœnales aquas dirisq; genitas, argēteis suis misceri recusans.

Magnesia. Cap. IX

THessaliæ annexa Magnesia est, cuius fons Libethra. Oppida, Iolcus, Hormenium, Pyrrha, Methōe, Olizon. Promontoriū Sepias. Oppida, Castana, Spalathra. Promontorium Æantium. Oppida, Melibœa, Rhizus, Erymne, ostiū Penei, oppida Homoliū, Orthe, Thespiæ, Phalanna, Thaumacię, Gyrton, Cranon, Acarne, Dotion, Melitea, Phylace, Potniæ. Epiri, Achaiæ, Atticæ, Thessaliæ in porrectū lōgitudo cccclxxx. M. pass. traditur, latitudo cclxxxvij. M.

Macedonia. Cap. X

MAcedonia postea cl. populorū, duob. inclyta regibus, quondāq; terrarū imperio, Æmathia antea dicta. Hæc ad Epiroticas gentes in solis occasum recedēs post terga Magnesiæ atq; Thessaliæ, infestatur à Dardanis. Partem eius septentrionalem Pæonia ac Pelagonia protegūt à Triballis. Oppida, Ægę, in quo mos sepelire reges: Berœa: & in regione quæ Pieria appellat̄ à nemore, Æginium. In ora Heraclea, flumen Apilas: Oppida, Phina, Oloros. Amnis Haliacmō. Intus Haloritæ, Vallei, Phylacei, Cyrrhestæ Tyrissei. Pella colonia. Oppidū Stobi ciuium Ro. Mox Antigonia, Europus ad Axium amnē, eodemq; nomine per quod Rhœdias fluit. Heordeæ Scydra, Mieza Gordiniæ. Mox in ora Ichnæ, fluuius Axius. Ad hunc finem Dardani, Treres, Pieres, Macedoniā accolūt. Ab hoc amne Pæoniæ gentes, Parorei, Heordenses, Almopij, Pelagones, Mygdones. Montes, Rhodope, Scopius, Orbelus. Dein pręiacente gremio terrarū, Arethusii, Antiochienses, Idomenēses, Doberienses, Trienses, Allantēses, Audaristenses, Moryllij, Gareſci, Lynceſtæ, Othrionei, & liberi Amantini atq; Oreſtæ, coloniæ Bulliden-ſis & Dienſis: Xylopolitæ, Scotuſſæi liberi, Heraclea Sintica, Timphei, Coroneę. In ora ſinus Macedonici oppidum Chalaſtra, & intus Phileros, Lete: medioq; flexu littoris Theſſalonica, liberæ conditionis. Ad hanc à Dyrrachio cxiij. M. paſſuum. Therme. In Thermaico ſinu oppida, Dicæa, Pydna, Derra, Scione, Promontorium Canaſtræum. Oppida, Pallene, Phlegra. Qua in regione montes, Hypſizorus, Epitus, Alchione, Leuomne. Oppida, Niſſos, Brygion, Eleon, Mendę, & in Pallenenſi iſthmo quondam Potidæa, nunc Caſſandria colonia: Anthemus, Holophyxos ſinus, Mecyberna. Oppida Phyſcella, Ampelos, Torone, Singos: fretū quo montem Athon Xerxes rex Perſarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

continenti abſcidit, in longitudine paſſuum M.d. Mons ipſe à planicie excurrit in mare lxxv. M paſſuũ. Ambitus radicis cl. M. colligit. Oppidum in cacumine fuit Acrothon. Nũc ſunt Vranopolis, Palæotriũ, Thyſſus, Cleone, Apollonia, cuius incolæ Macrobij cognominantur. Oppidum Caſſera, faucesq; alteræ Iſthmi, Acanthus, Stagira, Sitone, Heraclea, & regio Mygdoniæ ſubiacens, in qua recedẽtes à mari Apollonia, Arethuſa. In ora rurſus Poſidiũ, & ſinus cũ oppido Cermoro, Amphipolis liberum, gens Biſaltæ. Dein Macedoniæ terminus amnis Strymon, ortus in Æmo. Memorandum, in ſeptem lacus eum fundi, priuſquã dirigat curſum. Hęc eſt Macedonia, terrarum imperio potita quondam: hæc Aſiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurũ, Caucaſum tranſgreſſa: hæc in Bactris, Medis, Perſis dominata, toto orien te poſſeſſo: hæc etiam Indiæ uictrix, per ueſtigia Liberi patris atq; Herculis uagata: hæc eadem eſt Macedonia, cuius uno die Paulus Æmilius imperator noſter lxxij. urbes direptas uendidit. Tantam differentiam ſortis præſtitere duo homines.

Thracia.

Cap. xi

THracia ſequitur, inter ualidiſſimas Europæ gentes, in ſtrategias l. diuiſa. Populorũ eius quos nominare non pigeat, amnem Strymonem accolunt dextero latere Denſeletæ, & Mædi, Biſaltas uſq; ſupra dictos: læuo, Digeri, Beſſorumq; multa nomina, ad Neſtum amnem Pangæi montis ima ambientẽ, inter Eletos, Diobeſos, Carbileſos, inde Bryſas, Sapæos. Odomantes Odryſarum gens infundit Hebrum accolentibus Carbiletis, Pyrogeris, Drugeris, Cænicis, Hypſaltis, Benis, Corpillis, Botiæis, Edonis. Eodẽ ſunt in tractu Selletę, Priãtę, Doloncę, Thyni, Celetę, maiores Æmo, minores Rhodopæ ſubditi. Inter quos Hebrus amnis. Oppidum ſub Rhodope Poneropolis antea, mox à conditore Philippopolis, nunc à ſitu Trimontium dicta. Æmi excelſitas vi. M p. ſubit. Auerſa eius & in Iſtrũ deuexa Mœſi, Getæ, Aoti, Gaugdæ Clariæq;, & ſub ijs Arræi Sarmatæ, quos Areatas uocant, Scythæq;, & circa Põti littora Moriſeni, Sithonijq; Orphei uates genitores obtinẽt. Ita finit Iſter à ſeptẽtrione. Ab ortu Pontus ac Propontis. A meridie Ægeũ mare, cuius in ora à Strymone, Apollonia, Oeſima, Neapolis, Paſtos. Intus Philippi colonia, abſunt à Dyrrachio cccxxv. M.p. Stotuſa, Topiris, Neſti amnis oſtium. Mons Pangæus. Heraclea, Olynthos, Abdera libera ciuitas, ſtagnũ Biſtonum & gens. Oppidũ fuit Tinda, Diomedis equorum ſtabulis dirum. Nũc ſunt Diceæ, Iſmaron, locus Parthenion, Phaleſina, Maronea prius Ortagurea dicta. Mons, Serrium & Zone, tum locus Doriſcus x. M. hominum capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitum. Os Hebri. Portus Stentoris. Oppidum Ænos liberũ cum Polydori tumulo, Ciconum quondam regio. à Doriſco incuruatur ora ad Macrontichos centũuiginti duorum M. paſſ. Circa quem locum fluuius Melas, à quo ſinus appellatur. Oppida, Cypſela, Biſanthe, Macron tichos dictũ, qua à Propontide ad Melanem ſinum inter duo maria porrectis muris procurrentẽ excludit Cherroneſum. Nãq; Thracia altero latere à Pontico littore incipiens, ubi Iſter amnis immergit, uel pulcherrimas in ea parte urbes habet Iſtropolin Mileſiorum, Tomos Calatinq;, quæ antea Aceruetis uocabatur. Heracleam habuit, & Bizonem terræ hiatu raptã. nunc habet Dionyſopolin, Crunos antea dictã. Alluit Zyras amnis: Totũ eũ tractũ Scythę Aroteres cognominati tenuere. Eorũ oppida Aphrodiſias, Libiſtos, Zigere, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis, Gerania, ubi Pygmæorum gens fuiſſe proditur, quos Catizos Barbari uocãt, creduntq; à gruibus fugatos. In ora à Dionyſopoli eſt Odeſſus Mileſiorũ. Flumen, Pamiſus. Oppidũ, Tetranaulochus. Mons Æmus uaſto iugo procumbens in Pontũ, oppidũ habuit in uertice Ariſtæum: Nunc in ora Meſembria, Anchialum, ubi Meſſa fuerat. Aſtice regio. fuit oppidum Anthium, nunc eſt Apollonia. Flumina Paniſſa, Rira, Tearus, Oroſines. Oppida, Thynnias, Almedeſſos, Deuelton cum ſtagno quod nunc Deultum uocatur ueteranorum, Phinopolis iuxta quam Boſphorus. Ab Iſtri oſtio ad os ponti paſſ. dlv. m. alij

fecere

Universidad de Deusto
Biblioteca

fecere. Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad murum supradictum cl. ab eo Cheronesus cxxvi. M. Sed à Bosphoro sinus Casthenes. Portus senum, & alter qui mulierū cognominatur. Promontorium, Chrysoceras, in quo oppidum Byzantium liberæ cōditionis, antea Lygos dictum. Abest à Dyrrhachio dccxi. M.p. Tantū patet longitudo terrarum inter Adriaticū mare & Propontidem. Amnes, Bathynias, Pydaras, siue Atyras. Oppida, Selimbria, Perinthus latitudine ducentorum passuum cōtinenti adnexa. Intus Byzia arx regum Thracię, à Terei nefasto crimine inuisa hirundinibus. regio Cęnica, colonia Flauiopolis, ubi antea Zela oppidum uocabatur. Et à Byzia quinquaginta M. pass. Apros colonia, quæ à Philippis abest clxxxviij. M. pass. At in ora amnis Erginus, oppidum fuit Gonos, deseritur & Lysimachia iam in Cherroneso. Alius nanque ibi Istmos angustia simili est, eodem nomine & pari latitudine: Illustrāt duæ urbes utrinq; littora, quæ haud dissimili modo tenuere, Pactiæ à Propontide, Cardia à Melane sinu, hæc ex facie loci nomine accepto, utręq; cōprehēsæ postea Lysimachia, v. M.p. à longis muris. Cherronesos à Propōtide habuit Tyristasin, Crithoten, Cissam flumini Ægos appositam: nunc habet à colonia Apro xxxij. M.p. Resiston, ex aduerso coloniæ Parianæ. Et Hellespontus septē (ut diximus) stadijs Europā ab Asia diuidens, quatuor illic inter se contrarias urbes habet, *in Europa Callipolin & Seston, in Asia Lampsacum & Abydon.* Dein promontoriū Cherronesi Mastusia aduersum Sigeo, cuius in fronte obliqua Cynossema, ita appellat Hecubę tumulus, statio Achæorum. Turris & delubrū Protesilai. Et in extrema Cherronesi fronte, quæ uocat Æoliū oppidū Elæûs. Dein petenti Melanē sinum portus Cœlos, & Panhormus & supradicta Cardia. Tertius Europæ sinus ad hunc modū clauditur. Montes extra prædictos Thracię Edonus, Gigemoros, Meritus, Melanphyllon. Flumina in Hebrū cadentia Bargus, Suemus. Macedonię, Thraciq; Hellesponti longitudo supradicta. Quidā dccxx. M. faciunt. Latitudo ccclxxxiij. M. est. Ægeo mari nomen dedit scopulus inter Tenedum & Chium uerius cp̄ insula, Ex nomine, à specie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente in medio mari exiliens. Cernūt eum à dextra parte Andrum nauigantes ab Achaia, dirū ac pestiferū. Ægei pars Myrtoo datur: appellatur ab insula parua, quæ cernitur Macedoniam à Geresto petentibus, haud procul Eubœæ Caryst o. Romani omnia hæc maria duobus nominibus appellāt, Macedonicum quodcunq; Macedoniam aut Thraciam attingit, Græcienſe quà Græciam alluit. Nam Græci & Ionium diuidunt in Siculum ac Creticū ab insulis. *Item Icariū, quod est inter Samum & Myconū.* Cætera nomina sinus dedere *quos diximus. Et maria quidem gentesq; in tertio Europæ sinu ad hunc modum se habent.*

Insulæ inter eas terras, inter quas Creta, Eubœa, Cyclades, Sporades, Hellespontī, Ponti, Mæotidis, Daciæ, Sarmatiæ, Scythiæ. Cap. xii

INsulę aūt ex aduerso Thesprotiæ Corcyra, à Butroto xij. M. pass. eadem ab Acroceraunijs quinquaginta M. cum urbe eiusdē nominis Corcyra liberæ ciuitatis, & oppido Cassiope, temploq; Casii Iouis, pass. xcvij. M. *in longitudinē patens:* Homero dicta Scheria & Phæacia, Callimacho etiā Drepane. Circa eam aliquot, sed ad Italiā uergens Thoronos, ad Leucadiā Paxæ duæ, quinq; M. diseretæ à Corcyra. nec procul ab ijs ante Corcyram Ericusa, Marate, Elaphusa, Malthace, Trachie, Pytionia, Ptychia, Tarachie. Et à Phalacro Corcyræ promontorio scopulus, in quē mutatā Vlixis nauem à simili specie fabula est. Ante Leucadiā Sybota. Inter Leucadiam aūt & Achaiam permultæ: quarum Teleboides, eædē quæ Taphiæ, ab incolis ante Leucadiā appellātur, Taphias, Oxiæ, Prinoessa: & ante Ætoliā Echinades, Ægialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionysia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Mystus. Ante eas in alto Cephalenia, Zacynthus, utræque liberæ, Ithaca, Dulichium, Same, Crocylea, Paxos. Cephalenia quondam Melæna dicta, xi M. pass. abest, circuitu patet xliij. Same diruta à Romanis: adhuc tamē oppida tria habet. Inter hanc & Achaiam cum oppido magnifica & fertilitate præcipua Zacin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

thus aliquando appellata Hyrie, Cephaleniæ à meridiana parte xxij. M. abeſt: mons Elatus ibi nobilis. Ipſa circuitu colligit xxxvi. M. Ab ea Ithaca xij. M. diſtat, in qua mõs Neritus. Tota uero circuitu patet xxv. M. paſſ. Ab ea Araxum Peloponneſi promõtorium xij. M. paſſ. Ante hanc in alto Aſteris, Prote: ante Zacynthum xxxv. M. paſſ. in eu rum uentum Strophades duæ, ab alijs Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoia. Ante Pylum tres Sphagiæ, & totidem ante Meſſenen Oenuſſæ. In Aſinæo ſinu tres Thyri- des: in Laconico Teganuſa, Cothon, Cythera cum oppido, antea Porphyris appellata. Hæc ſita eſt à Maleæ promontorio v. M. p. ancipiti propter anguſtias ibi nauiũ ambitu. In Argolico Pityuſa, Irine, Ephyre, contra Hermioniũ agrum Tiparenus, Epiropia, Co lonis, Ariſtera: contra Trœzeniũ Calauria, quingentos paſſus diſtans, Plateis, Belbina, Laſia, Baucidias. Contra Epidaurum Cecryphalos, Pityoneſos vi. M. paſ. à continente. ab hac Ægina liberæ cõditionis xvij. M. p. cuius xx. M. p. pręternauigatio eſt: eadẽ autẽ à Piræo Athenienſium portu xij. M. paſſ. abeſt, ante Oenone uocitata. Spiræo promon torio obiacẽt Eleuſa, Dendros, Craugię duæ, Cæciæ duæ, Selachuſa, Cenchreis, Aſpis. ſunt & in Megarico ſinu Methurides quatuor. Æglia aũt xv. M. p. à Cythera: eademq; à Cretæ Phalaſarna oppido xxv. M. paſſ. Ipſa Creta altero latere ad auſtrum, altero ad ſeptentrionẽ uerſa, inter ortum occaſumq; porrigitur, c. urbiũ clara fama. Doſiades eam à Creta nympha Heſperidis filia, Anaximander à rege Curetum, Philiſtides, Mallo- tes Crates primum Aeriam dictam, deinde poſtea Curetin, & Macaron nõnulli à tem- perie cæli appellatam exiſtimauere. Latitudine nuſquam quinquaginta M. p. excedens, & circa mediam ſui partem maxime patens, longitudine implet cclxx. M. paſſ. circuitu d. lxxxix. flectensq; ſe in Creticum pelagus ab ea dictum, quà longiſſima eſt ad orien- tem Sammonium promontorium aduerſum Rhodo, ad occidẽtem Criu metopon Cy- renas uerſus expellit. Oppida eius inſignia, Phalaſarne, Elæa, Cyſamum, Pergamum, Cydon, Minoum, Apteron, Pantomatrium, Amphimalla, Rhythymna, Panormum, Cyteum, Apollonia, Matium, Heraclea, Miletos, Ampelos, Hierapytna, Lebena, Hie- rapolis: Et in mediterraneo, Gortyna, Phæſtũ, Gnoſus, Polyrheniũ, Myrina, Lycaſtus, Rhamnus, Lyctus, Dium, Aſum, Pyloros, Rhytion, Clatos, Pharæ, Holopyxos, Laſos, Eleuthernæ, Therapne, Marathuſa, Cytinos: & aliorũ circiter lx. oppidorum memoria extat. Montes, Cadiſcus, Idęus, Dictæus, Coricus. Ipſa abeſt promõtorio ſuo, quod uo catur Criu metopon, ut prodit Agrippa, à Cyrenarũ promõtorio Phycunte ccxxv. M. paſſ. Item Cadiſco à Malea Peloponneſi lxxx. A Carpatho inſula promontorio Sam- monio lx. M. in fauoniũ uentũ. Hęc inter eam & Rhodum interiacet. Reliqua circa eam ante Peloponneſum duæ Coricę, totidẽ Mylæ: & latere ſeptentrionali, dextera Cretam habenti, cõtra Cydoniam Leuce, & duæ Budoræ. Contra Matium Cia. Contra Itanum promontoriũ Oniſa, Leuce: Cõtra Hierapytnam, Cryſa, Gaudos. Eodem tractu Ophi- uſſa, Butoa, Rhãnus: circũuectiſq; Criu metopon, tres Muſagores appellatę. Ante Sam monium promõtorium, Phocæ, Platiæ, Sirnides, Naulochos, Armedon, Zephyre. At in Hellade etiamnum in Ægeo Lichades, Scarphia, Careſa, Phocaria, complureſq; aliæ ex aduerſo Atticæ ſine oppidis, & ideo ignobiles. Sed contra Eleuſina clara Salamis, an te eam Pſytalia: à Sunio uero Helene v. M. paſſ. diſtans. Dein Ceos ab ea totidem, quam noſtri quidam dixere Ceam, Græci & Hydruſſam. Auulſa Eubœæ, quingentis longa ſtadijs fuit quondã: mox quatuor ferè partibus, quæ ad Bœotiam uergebãt, eodem ma- ri deuoratis, oppida habet reliqua, Iulida, Cartheiam: intercidére Coreſſus, Pœeſſa. Ex hac profectam delicatiorem fœminis ueſtẽ, autor eſt Varro. Eubœa & ipſa auulſa Bœo tiæ, tam modico interfluẽte euripo ut põte iungatur, ad meridiẽ promõtorijs duobus, Gereſto ad Atticã uergente, & ad Helleſpontũ Caphareo inſignis, à ſeptentrione Cæ- neo, nuſq; latitudinẽ ultra xl M. paſſ. extendit, nuſquã intra xx. M. cõtrahit: ſed in longi- tudinem uniuerſæ Bœotiæ, ab Attica Theſſaliam uſq; prætenta in cl. M. paſſ. circuitu

uero

uero cccIxv:abeſt ab Helleſpõto parte Capharei ccxxv. M. paſſ.urbibus clara quondã, Pyrrha,Porthmo,Neſo,Cerîtho,Oreo,Dio,Ædepſo,Ocha, Oechalia, nunc Chalcide cuius ex aduerſo in continenti Aulis eſt,Gereſto, Eretria, Caryſto, Oritano Artemiſio, fonte Arethuſa,flumine Lelanto,aquisq; calidis quæ Hellopiæ uocantur nobilis,notior tamen marmore Caryſtio:antea uocitata eſt Chalcodontis, aut Macris,ut Dionyſius & Ephorus tradunt,ut Ariſtides Macra,& Callidemus Chalcis, ære ibi primum reperto: ut Menæchmus,Abantias,ut poetæ uulgo Aſopis.Extra eam in Myrtoo multæ,ſed maxime illuſtres Glauconeſos,& Ægilia.Et à promõtorio Gereſto, circa Delum in orbem ſitæ,unde & nomen traxere,Cyclades. Prima earum Andrus cum oppido,abeſt à Gereſto x.M.paſſuum à Ceo xxxix.M.Ipſam Myrſilus Cauron,deinde Antandron cognominatam tradit,Callimachus Laſiam,alij Nonagriam,Hydruſſam,Epagrin. patet circuitu xciij. M. paſſuum.Ab eadem Andro paſſus mille,& à Delo xv.M.Tenos cum opido xv.M. paſſuum porrecta, quam propter aquarum abundantiam Ariſtoteles Hydruſſam appellatam ait, aliqui Ophiuſſam. Cæteræ Myconos cum monte Dimaſto,à Delo xv.M.paſſ.Scyros,Siphnus ante Meropia, & Acis appellata, circuitu xxviij.M. paſſ.Seriphus xij.Præpeſinthus,Cythnos:Ipſa quelonge clariſsima, Cycladum media, templo Apollinis & mercatu celebrata Delos:quæ diu fluctuata(ut proditur) ſola motum terræ non ſenſit ad M.Varronis ætatem. Mutianus prodidit bis concuſſam.Hanc Ariſtoteles ita appellatam prodidit, quoniam repente apparuerit enata: Æglosthenes Cynthiam, alij Ortygiam, Aſteriam, Lagiam, Chlamydiam, Cynethum, Pyrpilen, igne ibi primum reperto.Cingitur quinq; M.paſſuum, aſſurgit Cyntho monte.Proxima ei Rhene, quàm Anticlides Celaduſſam uocat, item Artemiten Helladius. Syros quam circuitu patere xx:M.paſſ.prodidere ueteres. Mutianus clx. Olearos,Paros cum oppido ab Delo xxxviij. M. marmore nobilis, quam primo Pactiam,poſtea Minoida uocarunt.Ab ea ſeptem M.quingentis Naxus,à Delo xviij. cum oppido, quam Strongylen,dein Dian,mox Dionyſiada à uinearum fertilitate, alij Siciliam minorẽ,aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu lxxv. M. paſſuum, dimidioq; maior eſt,quàm Paros: & hactenus quidem Cycladas ſeruant, cæteras quæ ſequuntur Sporadas. Sunt autem Helene,Phocuſſa, Phæcaſia, Schinuſſa, Pholegandros, & à Naxo decem & ſeptem M. paſſ.Icaros,quæ nomen mari dedit,tantundem ipſa in longitudinem patens, cum oppidis duobus,tertio amiſſo,ante uocata Doliche,& Macris, & Ichthyoeſſa. Sita eſt ab exortu ſolſtitiali à Delo quinquaginta M.paſſ.Eadem à Samo xxxv, M. Inter Eubœam & Andrum x.M.paſſ.freto.Ab ea Gereſtum cxij.M.quingenti paſſus. Nec deinde ſeruari poteſt ordo.Aceruatim ergo ponentur reliquæ. Ios à Naxo xiiij. M. paſſ. Homeri ſepulchro ueneranda, longitudinis xxv M.antea Phœnice appellata. Odia, Letandros, Gyaros,cum oppido,circuitu xij.M. paſſuũ. Abeſt ab Andro ſexagintaduo.M.paſſuum.Ab ea Syrnos lxxx.M.paſſuũ. Cynethuſſa, Telos unguento nobilis, à Callimacho Agathuſſa appellata. Donyſa, Patmos circuitu xxx. M. paſſuum. Coraſiæ,Lebinthus, Leros, Cynara, Sycinus,quæ antea Oenoe, Heratia quæ Onus, Caſus quæ Aſtrabe, Cimolus quæ Echinuſſa.Melos cum oppido quam Ariſtides Byblida appellat, Ariſtoteles Zephyriam,Callimachus Mimallida, Heraclides Siphnũ, & Acyton.Hæc inſularum rotundiſsima eſt.Poſt Machia,Hypere quondã Patage,ut alij Platage,nunc Amorgos, Polyægos, Phyle, Thera, cum primum emerſit, Calliſte dicta:ex ea auulſa poſtea Theraſia, atq; inter duas enata mox Automate, eadem Hiera:& in noſtro æuo Thia iuxta eandem Hieram nata.Diſtat Ios à Thera xxv. M paſ.Sequuntur Lea, Aſcania, Anaphe,Hippuris,Hippuriſſuſa.Aſtypalæa liberę ciuitatis,circuitu lxxxviij.M.p.abeſt à Cadiſco Cretæ cxxv.M Ab ea Platea lx.M.Vnde Camina xxxviij.M. Azibintha.Laniſe, Tragia, Pharmacuſa, Techedia, Chalcia, Calydna, in qua oppida Coos & Olymna.à qua Carpathum, quæ nomen Carpathio mari dedit, xxv. M. paſſuum. Inde Rhodum

Africo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Africo uento quinquaginta M. paſſ. à Carpatho ad Caſon vij. M. à Caſo Samonium Cretæ promontorium xxx. M. In euripo autem Euboico primo ferè introitu Petaliæ quatuor inſulæ, & in exitu Atalante. Cyclades, & Sporades, ab oriente litoribus Icariis Aſiæ, ab occidente Myrtois Atticę, à ſeptentrione Ægeo mari, à meridie Cretico & Carpathio incluſæ, per cc. M. in longitudinē iacēt. Pagaſicus ſinus ante ſe habet Eutychiam, Cicynetum, & Scyrum ſupradictā, ſed Cycladum & Sporadum extimam, Gerontiā, Scadiram, Thermeuſim, Irrheſiam, Solimniam, Eudemiam, Neam, quæ Mineruæ ſacra eſt. Athos ante ſe quatuor, Peparethū cum oppido, quondam Euonum dictam ix. M. paſſ. Scyathum xv. M. Imbrum cum oppido lxxxvij. M. paſſ. Eadem abeſt à Maſtuſia Cherroneſi lxxv. M. paſſ. Ipſa circuitu lxxij. M. paſſ. Perfunditur amne Iliſſo. Ab ea Lemnos xxij. M. quę ab Atho lxxxvij. M. paſſ. Circuitu patet xxij. M. d. paſſ. Oppida habet Ephęſtiam & Myrinam, in cuius forum ſolſtitio Athos eiaculatur umbram. Ab ea Thaſſos libera quinq; M. paſſ. olim Aeria uel Aethria dicta. Inde Abdera continentis xx. M. paſſ. Athos lxij. M. tantundem inſula Samothrace, quæ libera ante Hebrum, ab Imbro xxxij. M. à Lemno xxij. M. d. à Thraciæ ora xxxvij. M. circuitu xxxij. M. attollitur monte Saoce x M. paſſ. portuoſiſsima omnium: Callimachus eam antiquo nomine Dardaniā nominat. Inter Cherroneſum & Samothracen utrinq; ferè xv. M. Haloneſos, ultra Gethone, Lāponia, Alopecōneſus haud procul à Cœlo Cherroneſi portu, et quædā ignobiles. Deſertis quoq; reddantur in hoc ſinu, quarum modo inueniri potuerunt nomina, Deſticos, Larnos, Cyſsiros, Carbruſa, Calathuſa, Scylla, Draconon, Arconeſus, Diethuſa, Scapos, Capheris, Meſate, Æantion, Phateruneſos, Paterìa, Calete, Neriphus, Polēdos. Quartus è magnis Europæ ſinus ab Helleſponto incipiens, Mæotis oſtio finitur. Sed totius Ponti forma breuiter amplectenda eſt, ut facilius partes noſcantur. Vaſtum mare præiacens Aſiæ & ab Europa porrecto Cherroneſi littore expulſum, anguſto meatu irrumpit in terras, ſeptem ſtadiorum, ut dictum eſt, interuallo Europā auferens Aſiæ. Primas anguſtias Helleſpontum uocant. Hac Xerxes Perſarum rex, conſtrato in nauibus ponte, duxit exercitum. Porrigitur inde tenuis euripus lxxxvi. M. paſſ. ſpatio ad Priapum urbē Aſiæ, quà magnus Alexander tranſcendit. Inde expatiatur æquor, rurſusq; in arctum coit laxitas. Propontis appellatur, anguſtiæ Thracius Boſphorus, latitudine d. paſſuum, qua Darius pater Xerxis copias ponte tranſuexit. Tota ab Helleſponto longitudo ccxxxix. M. paſſ. Dein uaſtum mare, pontus Euxinus, qui quondam Axenus, longe refugientes occupat terras, magnoq; littorum flexu retro curuatus in cornua, ab his utrinq; porrigit, ut ſit planè arcus Scythici forma. Medio flexu iungitur oſtio Mæotici lacus. Cimmerius Boſphorus id os uocatur, MMD. paſſuum latitudine. At inter duos Boſphoros Thraciū & Cimmeriū directo curſu, ut autor eſt Polyb. d. M. paſſ. interſunt. Circuitu uero totius Pōti uicies ſemel cētena quinquaginta M. ut autor eſt Varro, & ferè ueteres. Nepos Cornelius ccc. M. I. adijcit. Artemidorus uicies nouies cētena xix. M. facit, Agrippa XXIII. lx. milia. Mutianus XXVIII. lxv. M. Simili modo Europę latere mēſurā alij quatuordecies cētena lxxviij. M. d. determinauere: Alij undecies cētena lxxij. M. M. Varro ad hūc modū metitur. Ab oſtio Pōti Apolloniā clxxxviij. M. d. paſ. Calatin tā tundē. Ad oſtiū Iſtri cxxv. Ad Boryſthenen ccl. Cherroneſum Heracleatarū oppidum ccclxxv. M. paſſ. Ad Panticapæum quod aliqui Boſphorum uocant, extremum in Europæ ora cc. xxij. M. d. quæ ſumma efficit XIII. xxxvi. M. d. Agrippa à Byzantio ad flumen Iſtrum. d. lx. In Pantacapæum dcxxx. Inde lacus ipſe Mæotis Tanain amnem ex Riphæis montibus defluentem accipiens, nouiſsimum inter Europam Aſiamq; finem XIIII. vi. M. circuitu patere tradit. Ab alijs XI. xxv. M. Ab oſtio eius ad Tanais oſtium directo curſu ccclxxv. M. paſſ. eſſe cōſtat. Accolę ſinus eius in mētiōe Thraciæ dicti ſunt Iſtropolin uſq;. Inde oſtia Iſtri. Ortus hic in Germaniæ iugis mōtis Abnobę, ex aduerſo Raurici Galliæ oppidi, multis ultra alpes milibus, ac p innumeras lapſus gētes Danubij

nomine

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomine,immenſo aquarũ auctu,& unde primũ Illyricum alluit Iſter appellatus, ſexagin
ta amnibus receptis,medio fermè numero eorum nauigabili, in Põtum uaſtis ſex flumi=
nibus euoluitur.Primum oſtium Peuces,mox ipſa Peuce inſula:à qua proximus alueus
appellatus,xix.M.paſſ.magna palude ſorbetur.Ex eodem alueo & ſuper Iſtropolim la=
cus gignitur,lxiij.M.paſſ.ambitu,Halmyrin uocant. Secundum oſtium Naracuſtoma
appellatur. Tertium Caloſtoma iuxta inſulam Sarmaticam. Quartum Pſeudoſtoma,
& inſula Conopon diabaſis,poſtea Borcoſtoma & Spireoſtoma.Singula autẽ ora tanta
ſunt,ut prodatur in xl.M.paſſuum lõgitudinis uinci mare, dulcemq; intelligi hauſtum.
Ab eo in plenum quidem omnes Scytharum ſunt gentes, uariæ tamen littori appoſita
tenuere,aliâs Getæ,Daci Romanis dicti, aliâs Sarmatæ, Grẽcis Sauromatę,eorum que
Hamaxobij aut Aorſi,aliâs Scythę degeneres & à ſeruis orti,aut Troglodytæ,mox Ala=
ni & Roxalani.Superiora autem inter Danubium & Hercinium ſaltum,uſq; ad Panno=
nica hyberna Carnunti, Germanorumq; ibi confinium, campos & plana Iazyges Sar=
matæ,montes uero & ſaltus pulſi ab his Daci,ad Pathiſſum amnem à Moro,ſiue ís Du=
ria eſt, à Sueuis regnoq; Vanniano dirimens eos:auerſa Baſternæ tenent, alijq; inde
Germani. Agrippa totum eum tractum ab Iſtro ad oceanum bis ad decies centum M.
paſſuũ in longitudinem,*quantum minus quadringẽtis in latitudinem*, ad flumen Viſtu
lam à deſertis Sarmatię, prodidit. Scytharum nomen uſquequaque tranſit in Sarmatas
atq; Germanos.Nec aliįs priſca illa durauit appellatio, q̃ qui extremi gentium harum
ignoti propè cęteris mortalibus degunt.Verum ab Iſtro oppida,Cremniſcos, Æpoliũ,
montes Macrocremnij,clarus amnis Tyra,oppido nomen imponens,ubi antea Ophiu=
ſa dicebatur.In eodem inſulam ſpatioſam incolunt Tyragetę.Abeſt à Pſeudoſtomo Iſtri
oſtio centum triginta M.paſſ.Mox Axiacæ cognomines flumini, ultra quos Crobyzi,
flumen Rode,ſinus Sagaricus,portus Ordeſus. Et à Tyra centum uiginti M. paſſ. flu=
men Boriſthenes,lacusq; & gens eodem nomine,& oppidum à mari recedens quinde=
cim M.paſſuũ,Olbiopolis & Miletopolis,antiquis nominibus.Ruſuſq; in littore por=
tus Achæorũ.Inſula Achillis,tumulo eius uiri clara. Et ab ea centum xxv. M. paſſuum
peninſula,ad formam gladij in tranſuerſum porrecta, exercitatione eiuſdem cognomi=
nata Dromos Achilleos, cuius longitudinem lxxx. M. paſſ.tradidit Agrippa. Totum
eum tractum Tauri Scythę & Sarmatę tenent.Inde ſylueſtris regio Hylæum mare, quo
alluitur,cognominauit,Encœcadloe uocantur incolæ. Vltrà Panticapes amnis, qui No=
madas & Georgos diſterminat:mox Aceſinus. Quidam Panticapen cõfluere infra Ol=
biam cum Boryſthene tradunt,diligentiores Hypanin:*tanto errore eorum, qui illum in*
Aſiæ parte prodidere.Mare ſubit uaſto receſſu,donec quinq; M. paſſ. interuallo abſit à
Mæotide,uaſta ambiens ſpatia multasq; gentes.Sinus Carcinnites appellatur,flumẽ Pa
cyris. Oppida Naubarum,Carcine.A tergo lacus Buges, foſſa emiſſus in mare.Ipſe Bu=
ges a Coreto, Mæotis lacus ſinu, petroſo diſcluditur dorſo.Recipit amnes Bugẽ,Ger=
rhũ,Hypanin', ex diuerſo ueniẽtes tractu.Nam Gerrhus Baſilidas & Nomadas ſeparat,
Hypanis per Nomadas & Hylæos fluit, manu facto alueo in Bugen, naturali in Core=
tum.Regio Scythiæ Sendica nominatur.Sed à Carcinite Taurica incipit, quondã mari
circunfuſa & ipſa,quaqua nunc iacẽt campi.Deinde uaſtis attollitur iugis. Triginta ſunt
eorũ populi.Ex ijs mediterranei xxiiij.Sex oppida,Orgocyni, Caraſeni, Aſſyrani, Tra=
ctari,Arcilachitæ,Caliordi. Iugum ipſum Scythotauri tenẽt. Clauduntur ab occidente
Cherroneſo,ab ortu Scythis Satarchis.In ora à Carcinite oppida: Taphræ, in ipſis angu
ſtijs peninſulæ:mox Heraclea Cherroneſos,libertate à Romanis donatũ. Megarice uo=
cabatur antea,præcipui nitoris in toto eo tractu,cuſtoditis Græciæ moribus,quinq; M.
paſſ.ambiente muro.Inde Parthenium promontorium Taurorum,ciuitas Placia. Sym=
bolon portus.Promontorium Criu metopon, aduerſum Carambi Aſiæ promontorio
per medium Euxinum procurrens clxx.M.paſſ.interuallo: quæ maxime ratio *Scythici*

arcus

arcus formã efficit. Ab eo Taurorũ portus multi & lacus, oppidũ Theodosia à Criumetopo cxxij. M. pass. A Cheronneso clxv. M. pass. Vltra fuere oppida, Cyte, Zephyrium, Acre, Nymphæum, Dia. Restat longe ualidissimum in ipso Bosphori introitu, Panticapæum Milesiorũ, à Theodosia M. xxxv. pass. A Cimmero uero oppido trans fretũ sito MMD. (ut diximus) pass. Hęc ibi latitudo Asiam ab Europa separat, eaq; ipsa pedibus plerunque peruia, glaciato freto. Bosphori Cimmerij latitudo xij. M. D. pass. Oppida habet Hermisium, Myrmecium: & intus insulam Alopecen. Per Mæotin autem ab extremo Isthmo, qui locus Taphræ uocatur, ad os Bosphori cclx. M. pass. longitudo colligitur. A Taphris per continentem introrsus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis oritur, Neuri apud quos Borysthenes, Geloni, Thussagetæ, Budini, Basilidæ, & cæruleo capillo Agathyrsi. Super eos Nomades: dein Anthropophagi. A Buge super Mæotin Sauromatæ, & Essedones. At per orã ad Tanaim usq; Mæotæ, à quibus lacus nomẽ accepit: ultimiq; à tetgo eorum Arimaspi. Mox Riphæi montes, & assiduo niuis casu pinnarum similitudine, Pterophoros appellata regio: pars mundi damnata à natura rerum, & densa mersa caligine: neq; in alio q̃ rigoris opere gelidisq; aquilonis cõceptaculis. Ponè eos mõtes, ultraq; aquilonem, gens felix (si credimus) quos Hyperboreos appellauere, annoso degit æuo, fabulosis celebrata miraculis. Ibi creduntur esse cardines mũdi, extremiq; siderũ ambitus, semestri luce & una die solis auersi: nõ, ut imperiti dixere, ab æquinoctio uerno in autumnum. Semel in anno solstitio oriuntur ijs soles, brumaq; semel occidunt. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carens. Domus ijs nemora luciq;, & deorum cultus uiritim gregatimq;, discordia ignota et ęgritudo omnis. Mors non nisi satietate uitæ, epulatis delibutisq; senibus luxu, ex quadam rupe in mare salientibus. Hoc genus sepulturę beatissimum. Quidam eos in prima parte Asiæ littorum posuere, nõ in Europa, qui sunt ibi similitudine & situs, Atacorum nomine. Alij medios fecere eos inter utrũq; solem, Antipodum occasum exorientemq; nostrum, quod fieri nullo modo potest, tam uasto mari interueniente. Qui non alibi q̃ in semestri luce constituêre eos, serere matutinis, meridie metere, occidente sole fœtus arborum decerpere, noctibus in specus condi tradiderunt. Nec licet dubitare de gente ea, cum tot autores prodãt frugum primitias solitos Delon mittere Apollini, quem præcipue colunt. Virgines ferebãt eas hospitijs gentium per annos aliquot uenerabiles: donec uiolata fide, in proximis accolarũ finibus deponere sacra ea instituêre, hiq; ad conterminos deferre, atq; ita Delon usq;. Mox & hoc ipsum exoleuit. Sarmatię, Scythię, Tauricę, omnisq; à Borysthene amne tractus longitudo dccccIxxx. M. Latitudo dccxvij. M. à M. Agrippa tradita est. Ego incertam in hac terrarum parte mensuram arbitror. Verum instituto ordine, reliqua huius sinus dicantur: & maria quidem eius nuncupauimus.

Insulæ Ponti. Cap. XIII

HEllespontus insulas non habet in Europa dicendas. In Ponto duæ, M. D. pass. ab Europa, xiiij. M. ab ostio, Cyaneę ab alijs Symplegades appellatæ, traditæ que fabulis inter se concurrisse: quoniã paruo discretæ interuallo, ex aduerso intrantibus geminę cernebantur, paulumq; deflexa acie, coeuntium speciem præbebant. Citra Istrum Apolloniatarum una Ixxx. M. à Bosphoro Thracio, ex qua M. Lucullus Capitolinum Apollinem aduexit. Inter ostia Istri quę essent diximus. Ante Borysthenem Achillea est suprædicta, eadẽ Leuce & Macaron appellata. Hanc tẽporum horũ demonstratio à Borysthene cxl. M. ponit, à Tyra cxx. M. à Peuce insula quinquaginta M. Cingitur circiter x. M. pass. Reliquę in Carcinite sinu Cephalonneses, Rhosphodusa, Macra. Non est omittenda multorũ opinio, priusquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia interiora illo capite nasci non Gaditano freto, existimauere, haud improbabili argumento: quoniam æstus semper è Ponto profluens nunquã reciprocetur. Exeundũ deinde est, ut extera Europæ dicantur: transgressisq; Riphęos montes, littus oceani septẽtrionalis in lęua, donec perueniatur Gades, legendum. Insulę complures sine nominibus eo situ traduntur. Ex quibus

bus ante Scythiam quæ appellatur Bannomãna abeſſe à Scythia diei curſu, in quam ueris tẽperie fluctibus electrũ eñciatur, Timęus prodidit. Reliqua littora incerta ſignata fama. Septentrionalis oceanus, Amalchiũ eum Hecatæus appellat, à Paropamiſo amne quà Scythiã alluit, quod nomen eius gentis lingua ſignificat cõgelatũ. Philemon Morimaruſam à Cimbris uocari, hoc eſt mortuum mare, uſq; ad promontoriũ Rubeas, ultra deinde Croniũ: Xenophon Lampſacenus, à littore Scytharũ tridui nauigatiõe, inſulam eſſe immẽſæ magnitudinis, Baltiam tradit. Eandẽ Pytheas Baſiliam nominat. Feruntur & Oonæ, in quibus ouis auiũ & auenis incolæ uiuant. Aliæ, in quibus equinis pedibus homines naſcantur, Hippopodes appellati: Faneſiorũ aliæ, in quibus nuda alioquin corpora prẽgrandes ipſorum aures tota cõtegant. Incipit inde clarior aperiri fama ab gente Ingæuonũ, quæ eſt prima inde Germaniæ. Seuo mons ibi immẽſus, nec Riphæis iugis minor, immanem ad Cimbrorũ uſq; promontoriũ efficit ſinum, qui Codanus uocatur, refertus inſulis: quarũ clariſsima Scandinauia eſt, incompertę magnitudinis, portionem tantum eius, quod ſit notum, Hilleuionũ gente v. incolẽte pagis, quę alterum orbem terrarũ eam appellat. Nec eſt minor opinione Eningia. Quidã hæc habitari ad Viſtulam uſq; fluuium, à Sarmatis Venedis, Scyris, Hirris tradunt. Sinum Clylipenum uocari, & in oſtio eius inſulã Latrin. Mox alterũ ſinũ Lagnũ, cõterminũ Cimbris. Promontoriũ Cimbrorũ excurrens in maria longe peninſulam efficit, quæ Cartris appellatur. xxiñ inde inſulæ Rom. armis cognitæ. Earũ nobiliſsimæ, Burchana, Fabaria à noſtris dicta, à frugis ſimilitudine ſponte prouenientis. Item Gleſſaria, à ſuccino militiæ appellata, à Barbaris Auſtrania, præterq; Actania. Toto autẽ hoc mari ad Scaldin uſq; fluuiũ, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili menſura, tam immodica prodẽtium diſcordia eſt. Græci & quidã noſtri, xxv. M.p. oram Germaniæ tradiderũt. Agrippa cum Rætia & Norico longitudinẽ dclxxxvi. M. paſſuum, latitudinem cclxviiñ. M.

Germania. Cap. xiiii

RÆtiæ propè unius maiore latitudine, ſanè circa exceſſum eius ſubactæ. Nam Germania multis poſtea annis nec tota percognita eſt. Si coniectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorũ opinioni, & longitudinis ab Agrippa proditę. Germanorum genera v. Vindili, quorũ pars Burgundiones, Varrini, Carini, Guttones. Alterum genus Ingæuones, quorũ pars Cimbri, Teutoni, ac Cauchorũ gentes. proximi aũt Rheno Iſtæuones, quorum pars Cimbri mediterranei: Hermiões, quorum Sueui, Hermunduri, Chatti, Cheruſci. Quinta pars Peucini, Baſterniæ, ſupradictis contermini Dacis. Amnes clari in oceanũ defluũt, Guttalus, Viſtillus ſiue Viſtula, Albis, Viſurgis, Amiſius, Rhenus, Moſa. Introrſus uero, nulli inferius nobilitate, Hercyniũ iugũ prætenditur.

Inſulæ in Gallico oceano. Cap. xv

IN Rheno ipſo, propè c. M. paſſ. in longitudinem, nobiliſsima Batauorum inſula, & Cannenufatum, & aliæ Friſiorum, Cauchorũ, Friſiabonũ, Sturiorum, Marſatiorum, quæ ſternũtur inter Helium ac Fleuum. Ita appellãtur oſtia in quæ effuſus Rhenus, ab ſeptentrione in lacus, ab occidente in amnẽ Moſam ſe ſpargit: medio inter hæc ore, modicũ nomini ſuo cuſtodiens alueum.

Britannia & Hibernia. Cap. xvi

EX aduerſo huius ſitus Britãnia inſula, clara grẽcis noſtriſq; monumẽtis, inter ſeptẽtrionẽ & occidentem iacet: Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ, multo maximis Europæ partibus magno interuallo aduerſa. Albion ipſi nomen fuit, cum Britanniæ uocarentur oẽs, de quibus mox paulo dicemus. Hæc abeſt à Geſſoriaco Morinorum gentis littore, proximo traiectu l. M. minimũ, circuitu uero patere tricies octies cẽtena uigintiquinq; M. Pytheas & Iſidorus tradunt, triginta propè iam annis notitiã eius Rom. armis non ultra uicinitatem ſyluæ Calidoniæ propagantibus. Agrippa longitudinem dccc. M.p. eſſe: latitudinem ccc. M. credit. Eandem Hyberniæ latitudinem, ſed longitudinem cc. M. paſſuum minorem. Super eam hæc ſita abeſt breuiſsimo tranſitu à Silurum gente:

Universidad de Deusto
Biblioteca

xx.M.paſ.Reliquarum nulla cxxv.M.circuitu amplior proditur.Sunt aũt xl. Orcades, modicis inter ſe diſcretæ ſpatijs.Septẽ Acmodæ,& xxx.Hæbudes, & inter Hiberniam ac Britanniã Mona,Monapia,Ricnea, Vectis,Silimnus, Andros.Infra uero Siambis, & Axantos.Et ab aduerſo in Germanicũ mare ſparſæ Gleſſariæ,quas electridas Græci recentiores appellauere,quod ibi Electrũ naſceretur. Vltima omniũ quæ memorantur, Thule:in qua ſolſtitio nullas eſſe noctes indicauimus,cãcri ſignũ ſole trãſeũte, nulloſq; contrà per brumã dies.Hæc quidam ſenis mẽſibus continuis fieri arbitrantur. Timæus hiſtoricus à Britannia introrſus ſex dierum nauigatione abeſſe dicit inſulam Mictim,in qua candidũ plumbũ proueniat.Ad eam Britãnos uitilibus nauigijs corio circũſutis nauigare.Sunt & qui alias prodant, Scandiam, Dumnam,Bergos:maximamq; omnium Nerigon,ex qua in Thulen nauigetur.A Thule unius diei nauigatione mare concretũ, à nonnillis Cronium appellatur.

Gallia. Cap. xvii

GAllia omnis comata uno nomine appellata,in tria populorũ genera diuiditur, amnibus maxime diſtincta.A Scalde ad Sequanã Belgica. Ab eo ad Garumnã Celtica eademq; Lugdunenſis.Inde ad Pyrenæi montis excurſum Aquitania, Aremorica antè dicta.Agrippa uniuerſarũ Galliarũ inter Rhenum & Pyrenæũ, atq; oceanũ ac montes Cebennã & Iuram,quibus Narbonẽſem Galliam excludit, longitudinẽ ccccxx.M. paſſ.latitudinẽ cccxiij.cõputauit.A Scaldi incolunt extera Toxandri pluribus nominibus.Deinde Menapij,Morini,Oromanſaci iuncti pago qui Geſſoriacus uocatur: Britanni,Ambiani,Bellouaci,Haſsi.Introrſus Caſtologi, Atrebates, Neruij liberi,Veromandui,Sueconi,Sueſsiones liberi, Vlbanectes liberi,Tungri,Rinuci,Friſiabones,Betaſi,Leuci liberi, Treueri liberi antea,& Lingones fœderati,Remi fœderati, Mediomatrici,Sequani,Raurici,Heluetij.Coloniæ, Equeſtris & Rauriaca. Rhenum autem accolentes,Germaniæ gentiũ in eadẽ prouincia,Nemetes, Tribochi, Vangiões, hinc Vbij, Colonia Agrippinenſis,Gugerni,Batui,& quos in inſulis diximus Rheni.

Lugdunenſis Gallia. Cap. xviii

LVgdunẽſis Gallia habet Lexouios, Vellocaſſes,Galletos, Venetos, Abrincatuos, Oſiſmios,flumen clarũ Ligerim.Sed peninſulã ſpectatiorẽ excurrentẽ in oceanum à fine Oſiſmiorũ circuitu dcxxv.M.p.ceruice in latitudinẽ cxxv.M.Vltra eam Nannetes.Intus aũt Hedui fœderati,Carnuti fœderati,Boij,Senones,Aulerci,qui cognominãtur Eburouices,& qui Cenomãni,Meldi liberi,Parrhiſii, Trecaſſes, Andegaui, Vidugaſſes, Vadicaſſes, Venelli,Cariosuelites,Diablindi,Rhedones,Turones,Iteſui,Secuſiani liberi.in quorũ agro colonia Lugdunum.

Aquitania. Cap. xix

AQuitanicæ ſunt Ambilatri,Anagnutes,Pictones,Santões liberi, cognomine Vbiſci,Aquitani unde nomen prouinciæ,Sediboniates.Mox in oppidum contributi Conuenæ,Begerri,Tarbeli quatuorſignani, Cocoſſates ſexſignani, Venami, Onobriſates,Belẽdi,ſaltus Pyrenæus.Infraq; Moneſi,Oſquidates mõtani,Sibyllates,Camponi,Bercorcates,Bipedimui,Saſſumini, Vellates, Tornates,Conſoranni, Auſci, Eluſates,Sottiates, Oſquidates cãpeſtres,Succaſſes,Latuſates,Baſabocates, Vaſſei,Sennates, Cambolectri,Ageſinates Pictonibus iuncti.Hinc Bituriges liberi,qui Cubi appellantur.Dein Lemouices,Aruerni liberi,Gabales.Rurſus Narbonenſi prouinciæ cõtermini Rutheni, Cadurci, Antobroges, Tarneq; amne diſcreti à Toloſanis Petrogori. Maria circa orã,ad Rhenũ ſeptentrionalis oceanus,inter Rhenũ & Sequanã Britannicus,inter eum & Pyrenæum Gallicus.Inſulæ cõplures Venetorũ,& quæ Veneticæ appellantur,& in Aquitanico ſinu Vliarus.

Citerior Hiſpania. Cap. xx

A Pyrenæi promontorio Hiſpania incipit,anguſtior nõ Gallia modo, uerũetiam ſemetipſa,ut diximus,immẽſum quantũ hinc oceano,illinc Iberico mari cõprimentibus.Ipſa Pyrenęi iuga ab exortu æquinoctiali fuſa in occaſum brumalẽ, breuiores latere ſeptẽtrionali q; meridiano Hiſpanias faciũt. Proxima ora citerioris eſt,eiuſdemq; Tarraconen

Universidad de Deusto
Biblioteca

raconenſis ſitus,à Pyrenæo per Oceanū Vaſconum ſaltus, Olarſo, Vardulorū oppida Moroſgi,Menoſca, Veſperies,Amanū portus,ubi nunc Flauiobriga, colonia ciuitatū ix.Regio Cantabrorū,flumē Sanda,portus uictoriæ Iuliobrigenſium. Ab eo loco fontes Iberi xl.M.p.Portus Biendium,Origeni mixtis Cantabris.Portus eorū Veſci, Veca.Regio Aſturū, Nœga oppidū,in peninſula Peſici.Et deinde cōuentus Lucēſis à flumine Nauilubione,Cibarci,Egouarri cognoīe Namarini,Iadoni,Arrotrebæ, promontorium Celticum.Amnes,Florius,Nelo,Celtici cognoīe Neriæ,ſuperq; Tamarici,quorum in peninſula tres aræ Seſtianæ Auguſto dicatæ, Cæpori, oppidum Noela.Celtici cognomine Præſamarci,Cileni.Ex inſulis nominādæ,Corticata,& Aunios. A Cilenis, cōuentus Bracarū,Heleni,Grauij,caſtellum Tyde,Græcorum ſobolis omnia.Inſulę Cicæ.Inſigne oppidū Abobrica.Minius amnis iiij.M.p.ore ſpatioſus,Leuni,Seurbi,Bracarum oppidū Auguſta,quos ſupra Gallecia. Flumē, Limia. Durius amnis ex maximis Hiſpaniæ,ortus in Pelendonibus,& iuxta Numantiā:lapſus dein per Areuacos Vaccæoſq;,diſterminatis ab Aſturia Vectonibus,à Luſitania Gallecis, ibi quoq; Turdulos à Bracaris arceris.Omniſq; dicta regio à Pyrenæo metallis referta,auri,argēti,ferri,plumbi,nigri albiq;.

Luſitania. Cap. xxi

A Durio Luſitania *incipit*, Turduli ueteres,Peſuri,Flumen Vacca. Oppidum Talabrica.Oppidum & flumen Minium.Oppida Conimbrica,Colippo,Eburo,Britium.Excurrit deinde in altum uaſto cornu promontorium,quod alij Artabrum appellauere,alij magnum,multi Oliſsipponenſe ab oppido,terras,maria,cælum diſterminans. Illo finitur Hiſpaniæ latus,& à circuitu eius incipit frons.

Inſulæ in Oceano. Cap. xxii

SEptentrio hinc Oceanusq; Gallicus,occaſus illinc & oceanus Atlanticus. promōtorij excurſum lx.M.prodidere,alij xc M.p. Ad Pyrenæum inde non pauci xii. l.milia,& ibi gentē Artabrum,quæ nunq; fuit manifeſto errore. Arrotrebas em̄,quos ante Celticum diximus promontorium,hoc in loco poſuere literis permutatis.Erratum et in amnibus inclytis.Ab Minio quem ſupra diximus,cc.M.paſſ.(ut autor eſt Varro)abeſt Æminius,quē alibi quidā intelligunt,& Limæā uocāt,obliuionis antiquis dictus,multumq; fabuloſus.Ab Durio Tagus cc.M.p.interueniēte Munda.Tagus auriferis harenis celebratur.Ab eo clx.M.p. promontorium ſacrum è media propè Hiſpaniæ fronte proſilit. xiiii. M.p. inde ad Pyrenæū medium colligi Varro tradit. Ab Ana uero,quo Luſitaniā à Bætica diſcreuimus,ccxxvi.M.p.A Gadibus cij.M.p. additis. Gentes Celtici,Varduli,& circa Tagum Vettones. Ab Ana ad ſacrū Luſitani: oppida memorabilia à Tago in ora, Oliſsippo equarū è fauonio uēto cōceptu nobile,Salacia cognominata Vrbs imperatoria,Merobrica.promōtoriū ſacrum,& alterū Cuneus. Oppida,Oſſonoba,Balſa,Myrtilis. Vniuerſa prouincia diuidit in cōuentus tres,Emeritēſem, Pacenſem,Scalabitanū. Tota populorū xlv.in quibus coloniæ ſunt quinq;,municipiū ciuium Ro.unū.Latij antiqui tria.Stipēdiaria,xxxvi.Coloniæ,Auguſta emerita Anę fluuio appoſita,Metallinenſis,Pacenſis,Norbenſis,Cæſariana cognoīe. Contributa ſunt in eam caſtra Iulia,caſtra Cæcilia.Quinta eſt Scalabis,quæ præſidium Iulium uocatur.Municipiū ciuiū Ro.Oliſsippo,felicitas Iulia cognominatū.Oppida ueteris Latij Ebora,quod idem liberalitas Iulia,& Myrtilis ac Salacia,quę diximus.Stipendiariorū, quos nomina re nō pigeat,præter iam dictos in Bæticæ cognominibus,Auguſtobrigenſes,Ammienſes,Aranditani,Axabricēſes,Balſenſes,Cæſarobricenſes,Caperenſes,Caurēſes,Colarni,Cibilitani,Cōcordiēſes,qui & Boccori, Interauſenſes,Lanciēſes,Mirobrigenſes qui Celtici cognominent,Medubricēſes,qui Plūbarij,Ocelenſes qui & Lanciēſes,Turduli qui Barduli & Tapori.Luſitaniā cū Aſturia & Gallecia patere lōgitudine dxl. M.p.latitudine d.xxxvi.M.Agrippa prodidit.Oēs aūt Hiſpaniæ à duob. Pyrenæi promontoriis per maria totius oræ circuitu p.xxix.M. colligere exiſtimantur,ab alijs xxvii.M.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex aduerso Celtiberiæ cõplures sunt insulę, Cassiterides dictæ Gręcis, à fertilitate plumbi: & è regione Arrotrebarum promõtorij, deorum sex, quas aliqui fortunatas appellauere. In ipso uero capite Bæticæ, ab ostio freti pass. lxxv. M. Gadis, longa (ut Polybius scribit) xij. M. lata iij. M. pass. Abest à continente proxima parte minus passus dcc. Reliqua plus septẽ M: Ipsius spacium xv. M. p. est. Habet oppidũ ciuium Romanorũ quod appellatur Augusta urbs Iulia Gaditana. Ab eo latere quo Hispaniam spectat, passibus ferè c. altera insula est longa iij. M. p. M. lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & Philistide, Erythia, à Timæo & Sileno Aphrodisias, ab indigenis Iunonis. maiorem Timæus Cotinussam apud eos uocatam ait: nostri Tartesson appellãt, Pœni Gadir, ita Punica lingua sepem significante. Erythia dicta est, quoniam Tyrij ab origine eorũ orti ab Erythreo mari ferebãtur. In hac Geryones habitasse à quibusdam existimatur, cuius armenta Hercules abduxerit. Sunt qui aliam esse eam & contra Lusitaniam arbitrentur, eodemq; nomine quondam ibi appellatam.

Vniuersæ Europæ mensura. Cap. xxiii

PEracto ambitu Europæ, reddenda consummatio est, nequid non in expedito sit nosse uolentibus. Longitudinem eius Artemidorus atq; Isidorus à Tanai usq; Gades lxxxiiii. xiiij. M prodiderũt. Polybius latitudinẽ Europæ ab Italia ad oceanũ scripsit xi. M. l. esse, etiã tum incomperta magnitudine eius. Est autem ipsius Italiæ (ut diximus) xii. xx. M. ad alpes. Vnde per Lugdunum ad portũ Morinorum Britannicũ, quà uidetur mensuram agere Polybius. xi. M. lxviij, Sed certior mensura ac longior ad occasum solis æstiui ostiumq; Rheni, per castra legionum Germaniæ ab ijsdem dirigitur alpibus xii. xliij. M. pass. Hinc deinde Africa atq; Asia dicentur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER V

AFRICAE DESCRIPTIO

AFRICAM Græci Libyam appellauere, quà mare ante eam Libicum incipiens, Ægyptio finitur. Nec alia pars terrarum pauciores recipit sinus, longe ab occidente littorum obliquo spacio. Populorũ eius oppidorumq; nomina, uel maxime sunt ineffabilia, præterq; ipsorum linguis, & aliâs castella fermè inhabitant.

Mauritania. Cap. i

PRincipio terrarum Mauritaniæ appellantur, usq; ad C. Cæsarem Germanici filium regna, sæuitia eius in duas diuisæ prouincias. Promontorium oceani extimũ Ampelusia nominatur à Græcis. Oppida fuere, Lissa, Cotes ultra columnas Herculis, nunc est Tingi quondã ab Antæo cõditũ: postea à Claudio Cæsare, cum coloniã faceret, appellatũ traducta Iulia. Abest à Belone oppido Bæticę, proximo traiectu xxx. M. p. Ab eo xxv. M. p. in ora oceani colonia Augusti Iulia cõstantia, Zilis regũ ditioni exẽpta, & iura in Bæticã petere iussa: & ab ea xxxij. M. p. colonia à Claudio Cæsare facta Lixos, uel fabulosissime ab antiquis narrata. Ibi regia Antæi, certamẽq; cũ Hercule, & Hesperidũ horti. Affundit aũt huic æstuariũ è mari flexuoso meatu, in q̃ draconis custodiæ instar fuisse nũc interpretant. Amplectit intra se insulã quã solam è uicino tractu aliquãto excelsiore, nõ tamẽ æstus maris inundat. Extat in ea & ara Herculis, nec præter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirent portentosa Græciæ mendacia, de ijs & amne Lixo prodita, qui cogitẽt nostros nuper paulominus monstrifica quædã de ijsdẽ tradidisse: præualidam hãc urbem, maiorẽq; Carthagine magna: præterea ex aduerso eius sitã, & prope immenso tractu ab Tingi: quęq; alia Cornelius Nepos auidissime credidit. Ab Lixo xl. M. in mediterraneo altera Augusti colonia est Babba, Iulia campestris appellata: & tertia Banasa lxxv. M.

Valentia

Valentia cognominata. Ab ea xxxv. M.p. Volubile oppidū, tantundē à mari utroq; d.
ſtans: & in ora à Lixo l. M. amnis Subur, præter Banaſam coloniā defluens, magnificus
& nauigabilis. Ab eo totidem M.p. oppidum Sala, eiuſdem nominis fluuio impoſitum,
iam ſolitudinibus uicinum, elephantorumq; gregibus infeſtum, multo tamē magis Au
tololum gente, per quā iter eſt ad montem Africę uel fabuloſiſsimū Atlantem. E medijs
hunc harenis in cælum attolli prodiderūt, aſperū, ſquallentē, quà uergat ad littora ocea-
ni, cui cognomen impoſuit. eundem opacum nemoroſumq;, & ſcatebris fontium rigu-
um, quà ſpectat Africam, fructibus omnium generum ſponte ita ſubnaſcētibus, ut nun-
quam ſatietas uoluptatibus deſit. Incolarum neminem interdiu cerni, ſilere omnia haud
alio q; ſolitudinum horrore, ſubire tacitā religionem animos propius accedentium, prę
terq; horrorē elati ſuper nubila, atq; in uiciniam lunaris circuli. Eundemq; noctibus mi
care crebris ignibus, Ægipanum Satyrorumq; laſciuia, impleri tibiarum ac fiſtulæ can-
tu, tympanorumq; & cymbalorū ſonitu ſtrepere. Hæc celebrati autores prodidere, præ
ter Herculi & Perſeo laborata ibi. Spatium ad eum immenſum incertūq;. Fuere & Han
nonis Carthaginenſium ducis cōmentarij, Punicis rebus florentiſsimis explorare ambi
tum Africæ iuſsi: quem ſecuti plericq; è Græcis noſtrisq; ad alia quædam fabuloſa, & ur
bes multas ab eo conditas ibi prodidere, quarū nec memoria ulla, nec ueſtigium extat.
Scipione Æmiliano res *in Africa gerēte*, Polybius annaliū cōditor ab eo accepta claſſe,
ſcrutandi illius *orbis* gratia circumuectus, prodidit à monte eo ad occaſum uerſus ſaltus
plenos feris, quas generat Africa: ad flumen Anatin cccclxxxv. M. paſſ. Ab eo Lixum
ccv. M. paſſ. Agrippa. Lixum à Gaditano freto cxij. M. paſ. abeſſe. Inde ſinum qui uoce-
tur Saguti. Oppidum in promontorio Mulelacha. Flumina, Subur, & Salam. Portum
Rutubis à Lixo cccxiij. M.p. Inde promōtorium ſolis. portum Riſardir, Getulos Auto-
loles, flumen Coſenum, gentem Scelatitos & Maſatos. Flumen Maſatat, flumen Darat,
in quo crocodilos gigni. Deinde ſinum dcxvi. M.p. includi montis Barce promontorio
excurrente in occaſum, quod appellatur Surrentium. Poſtea flumē Palſum, ultra quod
Æthiopas Perorſos, quorū à tergo Pharuſos. Iis iungi mediterraneos Getulos Daras.
At in ora Æthiopas Daratitas, Flumen Bambotum, crocodilis & hippopotamis refer-
tum. Ab eo mōtes perpetuos uſq; ad eum quem Theōn ochema dicemus. Inde ad pro-
montorium Heſperium nauigatione dierum ac noctium x. in medio eo ſpatio Atlātem
locauit, à cæteris omnibus in extremis Mauritaniæ proditum. Ro. arma primum Clau-
dio principe in Mauritania bellauere, Ptolemæum regem à C. Cæſare interemptum ul-
ciſcente liberto Ædemone, refugientibusq; barbaris uentū cōſtat ad montē Atlantem.
Nec ſolum cōſulatu perfunctis, atq; è ſenatu ducibus, qui tum res geſſere, ſed equitibus
quoq; Ro. qui ex eo præfuere ibi, Atlantē penetraſſe in gloria fuit. Quinq; ſunt (ut dixi
mus) Ro. coloniæ in ea prouincia, peruiūq; famæ uideri poteſt. Sed id plerūq; fallaciſsi
mum experimento deprehēditur, quia dignitates cum indagare uera pigeat, ignorātiæ
pudore mentiri nō piget: haud alio fidei proniore lapſu, q; ubi falſæ rei grauis autor exi
ſtit. Et quidem minus miror incōperta quædam eſſe equeſtris ordinis uiris, iam uero &
ſenatorij, nil demirantibus quàm luxuriam, cuius efficaciſsima uis ſentitur atq; maxima,
cum ebori citroq; ſyluæ exquirantur, omnes ſcopuli Getuli muricibus ac purpuris. Indi
genæ tamen tradunt in ora ab Sala cl. M. paſſ. flumen Aſanam marino hauſtu, ſed por-
tu ſpectabile: mox amnem quem uocant Fut, ab eo ad Dyrin (hoc enim Atlanti nomen
eſſe eorum lingua conuenit) cc. M. paſſ. interueniente flumine, cui nomē eſt Vior. Ibi fa
ma, exiſtere circa ueſtigia habitati quondā ſoli, uinearum palmetorumq; reliquias. Sue-
tonius Paulinus, quem cōſulem uidimus, primus Romanorū ducum trāſgreſſus quoq;
Atlantem aliquot miliū ſpatio, prodidit de excelſitate quidem eius quæ cæteri: Imas ra-
dices denſis altisq; repletas ſyluis, incognito genere arborū, proceritatē ſpectabilē eſſe
enodi nitore, frondes cupreſsis ſimiles, præterq; grauitatē odoris, tenui eas obduci lanu

Universidad de Deusto
Biblioteca

gine: quibus addita arte, posse quales è bombyce uestes cõfici. Verticẽ altis etiam æstate operiri niuibus. Decumis se eò peruenisse castris, & ultra ad fluuiũ, qui Niger uocatur, per solitudines nigri pulueris, eminẽtibus interdũ uelut exustis cautibus, loca inhabita bilia feruore, quanq; hyberno tẽpore experto. Qui proximos inhabitẽt saltus, refertos elephantorũ ferarũq; & serpentiũ omni genere, Canarios appellari. Quippe uictum eius animalis promiscuũ his esse, & diuidua ferarũ uiscera. Iunctã Æthiopũ gentẽ, quos Perorsos uocãt, satis cõstat. Iuba Ptolemæi pater, qui primus utriq; Mauritaniæ imperauit, studiorũ claritate memorabilior etiã q; regno, similia prodidit de Atlãte: preterq; gigni ibi herbã euphorbiã nomine, ab inuẽtore medico suo appellatã. Cuius lacteũ succũ miris laudibus celebrat in claritate uisus, cõtraq; serpẽtes & uenena omnia, priuatim dicato uolumine. Et satis superq; de Atlante.

Tingitania prouincia. Cap. II

TIngitaniæ prouinciæ longitudo clxx. M.p. est. Gẽtes in ea, quondã præcipua Mauro rũ, unde nomẽ prouinciæ, quos pleriq; Maurusios dixerunt. Attenuata bellis ad paucas recidit familias. Proxima illi Massæsulorũ fuerat, sed simili modo extincta est. Getulæ nũc tenẽt gẽtes, Banurri, multoq; ualidissimi Autololes: Et horũ pars quondã Vesuni, qui auulsi his, propriã fecere gentẽ uersi ad Æthiopas. Ipsa prouincia ab oriẽte montosa, fert elephantos. In Abila quoq; monte, & quos septẽ fratres à simili altitudine appellant: ñ freto imminẽt iuncti Abilæ. Ab his ora interni maris. Flumẽ Tamuda nauigabile, quondã & oppidũ. Flumẽ Laud, & ipsum nauigiorũ capax. Rusardir oppidum & portus, Maluana fluuius nauigabilis, Siga oppidum ex aduerso Malachæ in Hispania sitæ Syphacis regia, alterius iam Mauritaniæ. Nanq; diu regum nomina obtinuere, ut Bogudiana appellaret extima: itemq; Bochi, quæ nunc Cęsarienſis. Ab ea portus Magnus à spatio appellatus, ciuiũ Ro. oppidũ. Amnis Mulucha, Bochi Massæsulorũq; finis. Quiza xenitana peregrinorũ oppidum, Arsennaria Latinorũ, tribus milibus pass. à mari. Cartenna colonia Augusti, legio secũda. Itẽ colonia eiusdem deducta cohorte prætoria Gunugi, promontoriũ Apollinis. Oppidumq; ibi celeberrimũ Cæsarea, antea uocitatum Iol, Iubæ regia, à diuo Claudio coloniæ iure donata, eiusdẽ iussu deductis ueteranis. Oppidũ nouũ, & Latio dato, Tipasa. Itemq; à Vespasiano Imperatore eodẽ munere donatũ Icosion. Colonia Augusti Rusconiæ, Ruscuriũ ciuitate honoratũ à Claudio, Rusazus colonia Augusti. Salde colonia eiusdem, Igilgili, oppidũ Tucca impositũ mari & flumini Ampsagæ. Intus colonia Augusta, quæ item Succubar, item Tubusuptus. Ciuitates Timici, Tigauæ. Flumina Sardabala, Nabar, gens Macurebi, flumen Vsar, gens Nabades. Flumen Ampsaga, abest à Cæsarea ccxxxiij. M. pass. Vtriusque Mauritaniæ longitudo dccc. xxxix M. Latitudo cccclxvij, M. passuum.

Numidia. Cap. III

AB Ampsaga Numidia est, Masanissæ clara nomine, Metagonitis terra à Græcis appellata: Numidæ uero Nomades à permutandis pabulis, mapalia sua, hoc est domus, plaustris circũferentes. Oppida Cullu, Rusicade, & ab eo ad xlviij. M.p. in mediterraneo colonia Cirta, Sittianorũ cognomine, & alia intus Sicca, liberumq; oppidum Bulla regia. at in ora Tacatua, Hippo regius, flumẽ Armua. Oppidũ Tabracha ciuium Ro. Tusca fluuius, Numidiæ finis: nec præter marmoris Numidici, ferarũq; prouẽtum aliud insigne.

Africa. Cap. IIII

ATusca Zeugitana regio, & quæ proprie uocet Africa, est. Tria promõtoria, Candidum, mox Apollinis aduersum Sardiniæ, Mercurij aduersum Siciliæ, in altum procurrẽtia, duos efficiunt sinus: Hipponẽsem proximũ ab oppido, quod Hipponẽ diarrutum uocant, Diarrhytum à Græcis dictũ, propter aquarũ irrigua. Cui finitimũ Theudalis immune oppidum, longius à littore. Dein promõtoriũ Apollinis, et in altero sinu Vtica ciuium Ro. Catonis morte nobilis, flumen Bagrada. Locus, castra Cornelia, colonia Carthago, magnæ in uestigijs Carthaginis, colonia Maxula. Oppida, Carpi, Misua

ſua, & liberum Clupea in promontorio Mercurij. Item libera, Curubis, Neapolis. Mo. Africæ ipſius alia diſtinctio. Libyphœnices uocantur, qui Byzacium incolũt. Ita appel= latur regio ccl. M. paſſuum circuitu, fertilitatis eximiæ, cum centeſima fruge agricolis fœ nus reddente terra. Hic oppida libera, Leptis, Adrumetũ, Ruſpina, Thapſus. Inde The næ, Macomades, Tacape, Sabrata contingens Syrtim minorem, ad quam Numidiæ & Africæ ab Ampſaga longitudo dlxxx. M.p. Latitudo, qua cognitum eſt, cc. M. Ea pars quã Africã appellauimus, diuiditur in duas prouincias, ueterẽ & nouã, diſcretas foſſa, inter Africanũ ſequentem & reges. Thenas uſq; perducta, quod oppidum à Carthagi= ne abeſt ccxvij. M.p. Tertius ſinus diuiditur in geminos, duarum Syrtium uadoſo ac re ciproco mari diros. Ad proximam quæ minor eſt, à Carthagine ccc. M. paſſ. Polybius tradit. Ipſam c. M. paſſuum aditu, ccc. M. ambitu. Et terra autem ſiderum obſeruatione ad eam per deſerta harenis, perq; ſerpentes iter eſt. Excipiunt ſaltus repleti ferarum mul titudine, & introrſus elephantorum ſolitudines, mox deſerta uaſta, ultraq; Garamãtes, ab Augylis dierũ xij. itinere diſtãtes. Super illos fuere gens Pſylli, ſuper quos lacus Lyco medis, deſertis circũdatus. Augylæ ipſi medio ferè ſpatio locantur ab Æthiopia, quę ad occidentẽ uergit, & à regione quæ duas Syrtes interiacet, pari utrinq; interuallo, ſed lit= tore inter duas Syrtes, ccl. M. paſſ. Ibi ciuitas Oeenſis, Cynips fluuius ac regio. Oppida, Neapolis, Taphra, Abrotonũ, Leptis altera quæ cognominatur magna. Inde Syrtis ma ior, circuitu dcxxv, aditu autem cccxij. M paſſuum. Inde accolit gens Ciſipadum. In in= timo ſinu fuit ora Lotophagon, quos quidam Alachroas dixere, ad Philenorũ aras: ex harena ſunt eæ. Ab his non procul à continente palus uaſta amnem Tritonem, nomẽq; ab eo accipit, Pallantias appellata Callimacho, & citra minorem Syrtim eſſe dicta: à mul tis uero inter duas Syrtes. Promontorium quod maiorem includit, Borion appellatur: Vltrà Cyrenaica prouincia. Ad hũc finem Africa à fluuio Ampſaga populos xxvi. ha= bet, qui Rom. parent imperio. In his colonias vi. præter iam ſupradictas, Vthinam, Tu= burbin. Oppida ciuium Rom. xv. ex quibus in mediterraneo dicenda Azuritanũ, Abu tucenſe, Aborienſe, Canopicum, Chilmanenſe, Simittuenſe, Thunuſidenſe, Tuburni= cenſe, Tynidrumenſe, Tibigenſe, Vcitana duo, maius & minus, Vagẽſe. Oppidum La= tinum unum Vſalitanum. Oppidum ſtipendiariũ unum Caſtris Cornelijs. Oppida li= bera xxx. ex quibus dicenda intus Acolitanum, Acharitanũ, Auinenſe, Abziritanum, Canopitanum, Melzitanũ, Madaurenſe, Salaphitanum, Tuſdritanũ, Tiricenſe, Tiphi= cenſe, Tunicenſe, Theudenſe, Tageſtenſe, Tigenſe, Vluſuburitanũ, Vagenſe aliud, Vi genſe, Zamenſe. Ex reliquo numero nõ ciuitates tantum, ſed pleræq; etiã nationes iure dici poſſunt, ut Natabudes, Capſitani, Miſulani, Sabarbares, Maſſyli, Niſiues, Vama= cures, Ethini, Muſsini, Marchubij, & tota Getulia ad flumen Nigrin, qui Africã ab Æ= thiopia dirimit.

Cyrene. Cap. v

CYrenaica eadem Pentapolitana regio illuſtratur Ammonis oraculo, quod à Cyre= nis abeſt cccc. M.p. fonte ſolis, urbibus maxime quinq;, Berenice, Arſinoe, Ptole= maide, Apollonia, ipſa Cyrene. Berenice in Syrtis extimo cornu eſt, quondã uocata He ſperidum ſupradictarum, uagantibus Græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum flu= uius Lethon, lucus ſacer, ubi Heſperidum horti memorantẽ. Abeſt à Lepti ccclxxxv. M. paſ. Ab ea Arſinoe, Teuchira uocitata, xlij. M.p. Et deinde Ptolemais, antiquo nomine Barce, xxij. M. paſſ. Mox ccl. M. promontoriũ Phycûs per Creticum mare excurrit, di= ſtans cccl. M. paſſuum à Tænaro Laconicæ promontorio. A Creta uero ipſa cxxv. M. Poſt id Cyrene à mari xi. M. paſſuum. A Phycunte Apolloniam xxiiij. M. paſſuum. ad Cherroneſum lxxxviij. M. paſſuum. Vnde Catabathmum ccxvi. M. paſſuum. Acco= lunt Marmaridæ, à Parætonij fermè regione ad Syrtin uſque maiorem porrecti. Poſt eos Araraucelęs, & iam in ora Syrtis Naſamones, quos antea Meſammones Græci ap= pellauere ab argumento loci, medios inter harenas ſitos. Cyrenaicus ager xv. M paſſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

atitudine à littore et arboribus fertilis habetur. Intus eodem ſpatio frugibus tantū: mox xxx. M.p. latitudine, & ccl. M. paſſ. longitudine, laſere modo. Poſt Naſamones Hasbitę & Macæ uiuunt. Vltra eos Hammanientes xi. dierum itinere à Syrtibus maioribus ad occidentē, & ipſi quaquà uerſus harenis circundati: puteos tamen haud difficiles binûm fermè cubitorū inueniunt altitudine, ibi reſtagnantibus Mauritaniæ aquis. Domos ſale montibus ſuis exciſo ceu lapide cōſtruunt. Ab his ad Troglodytas hyberni occaſus pla ga dierum iiij. iter, cum quibus cōmercium gemmæ tantū, quam carbunculū uocamus, ex Æthiopia uectæ. Interuenit ad ſolitudines Africæ ſupra minorē Syrtin dictas uerſa Phaſania, ubi gentem Phazaniorū, urbesq; Alelen & Cillabam ſubegimus. Item Cyda- mum è regione Sabratæ. Ab his mons longo ſpatio in occaſum ab ortu tēdit, Ater no- ſtris dictus à natura, aduſto ſimilis, aut ſolis repercuſſu accenſo. Vltra eum deſerta: Ma- telgæ oppidum Garamantū: itemq; Debris, affuſo fonte, à medio die ad mediā noctem aquis feruētibus, totidemq; horis ad medium diem rigentibus: clariſsimumq; oppidum Garama caput Garamantū: omnia armis Ro. ſuperata, & à Cornelio Balbo triumpha- ta, unius omnium externo curru et quiritium iure donato: quippe Gadibus nato ciuitas Ro. cum Balbo maiore patruo data eſt. Et hoc mirum, ſupradicta oppida ab eo capta, autores noſtros prodidiſſe. Ipſum in triumpho præter Cydamum & Garamā, omnium aliarum gentium urbiūq; nomina ac ſimulacra duxiſſe, quæ iere hoc ordine: Tabidum oppidum, Niteris natio, Negligemela oppidum, Bubeiū natio, Vel oppidum, Enipi na tio, Thuben oppidū, mons nomine Niger: Nitibrum, Rapſa, oppida: Diſcera natio, De bris oppidū, flumen Nathabur, Tapſagum oppidum, Nannagi natio, Boin oppidum, Pege oppidum, flumen Daſibari. Mox oppida cōtinua, Baracum, Buluba, Alaſi, Balſa, Galla, Maxala, Zizama. Mons Gyri, in quo gēmas naſci titulus præceſsit. Ad Garaman tas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis eius, puteos (qui ſunt non alte fodien di, ſi locorum notitia adſit) harenis operientibus. Proximo bello, quod cum Oeenſibus geſſere initijs Veſpaſiani Imperatoris, compendium uiæ quatriduí deprehenſum eſt. Hoc iter uocatur, præter caput ſaxi. Finis Cyrenaicus Catabathmos appellatur, oppi- dum & uallis repente conuexa. Ad eum terminum Cyrenaica Africa à Syrti minore de- cies centena lx. M. paſſuum in longitudine patet: in latitudine qua cognitum eſt dccc.

Libya Mareotis. Cap. VI

EA quæ ſequit regio, Mareotis Libya appellatur, Ægypto cōtermina. Tenēt Mar- marides, Adirmachidæ, dein Mareotæ: Menſura à Catabathmo ad Parætonium lxxxvi. M. paſſ. In eo tractu uicus Apis intereſt, nobilis religione Ægypti locus. Ab eo Parætonium xij. M. paſſ. Inde Alexandriam. c. M. paſſ. latitudo clxix. eſt. Eratoſthenes à Cyrenis Alexandriā terreſtri itinere dxxv. M. prodidit. Agrippa totius Africæ à ma- ri Atlantico cum inferiore Ægypto $\overline{xxx}$.xl. M. paſſ. longitudinem. Polybius & Erato- ſthenes diligentiſsimi exiſtimati, ab oceano ad Carthaginem magnam $\overline{xvi}$. M. paſſ. ab ea Canopum Nili proximū oſtium $\overline{xvi}$. M. paſſ. xxix. fecerunt: Iſidorus à Tingi Cano- pum $\overline{xxxv}$. xcix. M. paſſuum: Artemidorus xl. minus quàm Iſidorus.

Inſulæ circa Africam, & ex aduerſo Africæ. Cap. VII

INſulas non ita multas cōplectuntur hæc maria. Clariſsima eſt Meninx, longitudine xxxv. M. paſſuum, latitudine xxv. ab Eratoſthene Lotophagitis appellata. Oppida habet duo, Meningen ab Africæ latere, & altero Thoar, ipſa à dextro Syrtis minoris promontorio paſsibus cc. ſita. Ab ea c. M. P. contra læuum Cercina, cum urbe eiuſdem nominis libera, longa xxv. M. paſſuum, lata dimidium eius ubi plurimū, ac in extremo non plus v. M. paſſuū. Huic perparua Carthaginem uerſus Cercinitis ponte iungitur. ab his l. M. ferè paſſuum, Lopaduſa, longa vi. M. paſſuum. Mox Gaulos & Galata, cuius terra ſcorpionem dirum animal Africæ necat. Dicūtur & in Clupea emori, cuius ex ad- uerſo Coſyra cū oppido. At contra Carthaginis ſinū duo Ægimori à re, ſcopuli uerius

quàm

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm insulæ inter Siciliam maxime & Sardiniam. Autores sunt, & has quondã habitã tas subsedisse. Interiori aũt ambitu Africæ ad meridiem uersus, superq; Getulos interue nientibus desertis, primi omnium Libyægyptij, deinde Leucæthiopes habitant.

Æthiopes. Cap. VIII

SVper eos Æthiopũ gentes Nigritæ, à quo dictũ est flumine: Gymnetes, Pharusi, & iam oceanũ attingentes, quos in Mauritaniæ fine diximus, Perorsi. Ab his omnibus uastæ solitudines orientem uersus, usq; Garamãtes, Augylasq; & Troglodytas: ueriſsima opinione eorũ, qui desertis Africę duas Æthiopias superponunt, & ante omnes Homeri, qui bipertitos tradit Æthiopas, ad orientẽ occasumq; uersos. Nigri fluuio eadẽ natura quæ Nilo, calamum & papyrũ, & easdem gignit animantes, ñsdemq; temporibus augescit. Oriť inter Tareleos Æthiopas, & Oecalicas. Horũ oppidũ Mauin quidã solitudinibus imposuerũt. Atlãtas iuxta eos, Ægipanas semiferos, & Blemmyas, & Gamphasantas, & Satyros, & Himantopodas. Atlantes degeneres sunt humani ritus, si credimus. Nam neq; nominum ullorum inter eos appellatio est, & solem orientem occidentemq; dira imprecatione cõtuentur, ut exitialem ipsis agrisq;: neq; insomnia uisunt, qualia reliqui mortales. Troglodytæ specus excauant. Hæ illis domus, uictus serpẽtium carnes, stridorq; nõ uox: adeo sermõis cõmercio carẽt. Garamãtes matrimoniorũ exortes, passim cũ fœminis degũt. Augylæ inferos tantũ colũt. Gamphasantes nudi, præliorũq; expertes, nulli externo cõgregant. Blemmyis traduntˇ capita abesse, ore et oculis pectori affixis. Satyris præter figurã nihil moris humani. Ægipanũ qualis uulgo pingitur forma. Himantopodes loripedes quidã, quibus serpendo ingredi natura est. Pharusi quondam Persæ, comites fuisse dicũtur Herculis ad Hesperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur, occurrunt.

De Asia. Cap. IX

ADhæret Asia, quã patere à Canopico ostio ad ponti ostium Timosthenes xxvi xxxviiij. M. pass. tradidit. Ab ora aũt ponti ad os Mæotis Eratosthenes xv. xlv M. p. Vniuersam uero cum Ægypto ad Tanain Artemidorus & Isidorus lxxxviii M. passuum. Maria eius complura ab accolis traxere nomina, quare simul indicabũtur. Proxima Africæ incolitur Ægyptus, introrsus ad meridiem recedẽs, donec à tergo prætendantur Æthiopes. Inferiorem eius partem Nilus, dextra læuaq; diuisus amplexu suo determinat, Canopico ostio ab Africa, ab Asia Pelusiaco clxx. M. p. interuallo. Quam ob causam inter insulas quidam Ægyptum retulere, ita se findente Nilo, ut triquetrã terræ figuram efficiat. Ideo multi Græcæ literæ uocabulo, Delta appellauere Ægyptum. Mensura ab unitate aluei, unde se primum findit in latera, ad Canopicum ostium, cxlvi. M. ad Pelusiacũ cclvi. M. est. Summa pars cõtermina Æthiopiæ, Thebais uocatur. Diuiditur in præfecturas oppidorum, quas nomos uocant, Ombiten, Phatniten, Apollopoliten, Hermonthiten, Thiniten, Phanturiten, Coptiten, Tentiriten, Diospoliten, Antæopoliten, Aphroditopoliten, Lycopolitẽ. Quæ iuxta Pelusiũ est regio, nomos habet, Pharbætiten, Bubastiten, Sethroiten, Taniten. Reliqua aũt Arabicũ, Ammoniacũ tendentem ad Ammonis Iouis oraculũ, Oxyrynchiten, Leontopoliten, Atharrabiten, Cynopoliten, Hermopoliten, Xoiten, Mendesiũ, Sebẽniten, Capastiten, Latopoliten, Heliopoliten, Prosopiten, Panopoliten, Thermopoliten, Busiritẽ, Onuphiten, Saiten, Ptenethu, Phthemphu, Naucratiten, Nitriten, Gynæcopoliten, Menelaiten, Alexãdriæ regione. Itẽ Libyæ Mareotis, Heracleopolites est in insula Nili, longa passuũ l. M. in qua & oppidũ Herculis appellatũ. Arsinoitæ duo sunt: hi & Memphites, usq; ad summum Delta perueniunt. Cui sunt cõtermini ex Africa duo Oeasitę. Quidam ex his aliqua nomina permutant, & substituunt alios nomos, ut Heroopoliten, Crocodilopoliten. Inter Arsinoiten autem ac Memphitem lacus fuit, circuitu ccl. M. p. aut ut Mutianus tradit, ccccl. M. & altitudinis l. pass. manu factus, à rege qui fecerat, Mœridis appellatus. Inde lxxij. M. pass. abest Memphis, quondam arx Ægypti regum: unde ad Ammonis oraculum

Universidad de Deusto
Biblioteca

lum xij. dierũ iter est, ad scissuram autẽ Nili, quod appellauimus Delta, xv. M.p. Nilus incertis ortus fontibus, it per deserta & ardentia: & immenso longitudinis spatio ambulans, famaq; tantũ inermi quęsitu cognitus sine bellis, quæ cæteras omnes terras inuenere, originẽ (ut Iuba rex potuit exquirere) in mõte inferioris Mauritaniæ nõ procul oceano habet, lacu protinus stagnante, quẽ uocant Nilidem. Ibi pisces reperiũtur alabetę, coracini, siluri, crocodilus quoq;. Inde ob argumentũ hoc Nili ortus creditus, Cæsareæ in Iseo dicatus ab eo spectat̃ hodie. Præterea obseruatũ est, prout in Mauritania niues imbresue satiauerint, ita Nilũ increscere. Ex hoc lacu profusus indignat̃ fluere per harenosa & squalentia, conditq; se aliquot dierum itinere. Mox alio lacu maiore, in Cęsariensis Mauritaniæ gente Massæsylûm erumpit, & hominum cœtus ueluti circũspicit, ijsdẽ animalium argumentis: iterum harenis receptus cõditur rursus xx. dierum desertis ad proximos Æthiopas: atq; ubi iterum senserit hominem, prosilit fonte (ut uerisimile est) illo quem Nigrin uocauere. Inde Aphricã ab Æthiopia dispescens, etiã si non protinus populis, feris tamen & beluis frequens, syluarumq; opifex, medios Æthiopas secat, cognominatus Astapus, quod illarum gentium lingua significat aquã è tenebris profluentem. Insulas ita innumeras spargit, quasdamq; tam uastę magnitudinis, quanq; rapida celeritate, ut tamen dierum v. cursu nõ breuiore transuolet: circa clarissimam earum Meroen, Astabores læuo alueo dictus, hoc est, ramus aquę ueniẽtis è tenebris: dextero uero Astu sapes, quod latentis significationẽ adijcit: nec ante Nilus, q; se totũ aquis concordibus rursus iunxit, sic quoq; etiamnum Siris ut ante nominatus per aliquot milia, & in totum Homero Ægyptus, alijsq; Triton. subinde insulis impactus, totidẽ incitatus irritamentis, postremo incluſus mõtibus, nec alibi torrẽtior, uectus aquis properãtibus ad locum Æthiopũ, qui Catadupi uocantur, nouissimo cataracte inter occurrantes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed ruere. postea lenis & cõfractis aquis, domitaq; uiolentia, aliquid & spatio fessus, multis quamuis faucibus in Ægyptiũ mare se euomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam spatiatus Ægyptum, fœcundus innatat terræ. Causas huius incrementi uarias prodidere, sed maxime probabiles, etesiarum eo tempore ex aduerso flantium repercussum, ultro in ora acto mari: aut imbres Æthiopiæ æstiuos, ijsdem etesiis nubila illò ferẽtibus è reliquo orbe. Timæus mathematicus occultam protulit rationẽ: Phialam appellari fontẽ eius, mergiq; in cuniculos ipsum amnem, uapore anhelantem fumidis cautibus ubi conditur. Verũ sole per eos dies cominus facto, extrahi ardoris ui & suspensum abundare, ac ne deuoret̃ abscondi. Id euenire à canis ortu, per introitũ solis in leonem, cõtra perpendiculum fontis sidere stante, cum in eo tractu absumantur umbræ: Pleriscq; è diuerso opinatis largiorẽ fluere, ad septentrionem sole discedẽte, quod in cancro & leone euenit, Ideoq; tũc minus siccari. Rursus in Capricornũ & austrinũ polum reuerso sorberi, & ob id parcius fluere. Sed Timæo si quis extrahi posse credat, umbrarũ defectus ijs diebus & locis sine fine adest. Incipit crescere luna noua, quæcunq; post solstitium est, sensim modiceq; cancrũ sole transeunte, abundantissime autem leonem. Et residit in uirgine, ijsdem quibus accreuit modis. In totum autem reuocat̃ intra ripas in libra, ut tradit Herodotus, centesimo die. Cum crescit, reges aut præfectos nauigare eo, nefas iudicatũ est. Auctus eius per puteos mensuræ notis deprehenduntur. Iustũ incrementũ est cubitorũ xvi. Minores aquæ non omnia rigant, ampliores detinent tardius recedendo. Hæ serendi tẽpora absumũt solo madente, illæ nõ dant sitiente. Vtrunq; reputat prouincia. In xij. cubitis famem sentit, in xiij. etiamnum esurit: xiiij. cubita hilaritatem afferunt: xv. securitatem: xvi. delicias. Maximũ incrementum ad hoc æui fuit cubitorum xvij. Claudio principe: minimumq; Pharsalico bello, uelut ne cem Magni prodigio quodã flumine auersante. Cum stetere aquæ, apertis molibus admittuntur. Vt quæq; liberata est terra, seritur. Idem amnis unus omnium nullas expirat auras. Ditionis Ægypti esse incipit à fine Æthiopię Syene: ita uocat̃ peninsula c. M.p.

ambitu

ambitu,in quâ Geraſtæ ſunt latere Arabiæ, & in aduerſo inſulæ iiij. Philæ, dc. M. paſſ. à Nili fiſſura,unde appellari diximus Delta: hoc ſpatium ædidit Artemidorus, & in eo ccl.oppida fuiſſe.Iuba cccc. M.paſſ.Ariſtocreon ab Elephantide ad mare dccl.M.p. Elephantis inſula infra nouiſsimũ cataracten tria.M. p. & ſupra Syenen xvi.M.habitatur, nauigationis Ægyptiæ finis,ab Alexandria dlxxxvi.M.p. In tantũ errauere ſupraſcripti.Ibi Æthiopicę cõueniunt naues.Nancꝙ eas plicatiles humeris transferũt,quoties ad cataractas uentũ eſt. Ægyptus ſuper cæterã antiquitatis gloriã xx. M.urbiũ ſibi Amaſe regnante habitata præfert,nũc quoꝙ multis etiamſi ignobilibus frequẽs:celebratur tamen Apollinis,mox Leucotheæ,& Dioſpolis magna,eadẽ Thebe portarũ c.nobilis fama,Coptos Indicarũ Arabicarũꝙ merciũ Nilo proximũ emporiũ.Mox Veneris oppidum,et iterum Iouis,ac Tentyris:infra quod Abydus,Memnonis regia,& Oſiris tẽplo inclytũ,vij.M.d.p. in Lybiã remotũ à flumine.Dein Ptolemais & Panopolis ac Veneris iterum.Et in Libyco Lycon,ubi montes finiũt Thebaidem.Ab ijs oppida Mercurij, Alabaſtrũ,canũ,& ſupradictũ Herculis.Deinde Arſinoe, & iam dicta Memphis,inter quã & Arſinoiten nomõ,in Libyco turres quę pyramides uocanť,Labyrinthus in Mœridis lacu nullo addito ligno exędificatus:& oppidũ Crialon. Vnũ prȩterea intus & Arabiæ conterminũ,claritatis magnæ,Solis oppidũ.

Alexandria. Cap. x

SEd iure laudeť in littore Ægyptij maris Alexandria, à magno Alexandro cõdita in Africæ parte,ab oſtio Canopico xij.M.p.iuxta Mareotin lacũ,qui lacus antea Arapotes nominabať.Metatus eſt eam Dinochares architectus plurib. modis memorabili ingenio,xv.M.paſſ.laxitate inſeſſa,ad effigiem Macedonicæ chlamydis, orbe gyrato laciniosam,dextera lævaęꝙ anguloſo procurſu,iam tum tamẽ quinta ſitus parte regię dicata. Mareotis lacus à meridiana urbis parte,euripo è Canopico oſtio mittitur mediterraneo cõmercio,inſulas quoꝙ plures amplexus,xxx. M. paſſ. traiectu,dc.ambitu, ut tradit Clau.Cæſar.Alij ſchœnos in longitudinem patere xl.faciũt, ſchœnumꝙ ſtadia xxx. ita fieri lõgitudinis cl.M.p.tantundẽ & latitudinis.Sũt in honore & intra decurſus Nili multa oppida,præcipue quæ nomina dedere oſtijs,non oĩbus,xi.enim reperiũtur, ſiperꝙ quatuor,quæ ipſi falſa ora appellãt:ſed celeberrimis ſeptẽ, proximo Alexandriæ Canopico, deinde Bolbitino,Sebẽnitico,Phatnitico,Mẽdeſico, Tanitico,ultimoꝙ Peluſiaco.Præter ea Butos,Pharbœtos,Leontopolis,Atribis, Iſidis oppidũ, Buſiris,Cynopolis,Aphroditos,Sais,Naucratis,unde oſtiũ quidã Naucraticũ nominãt, quod alij Heracleoticũ, Canopico cui proximũ eſt,præferentes.

Arabia. Cap. xi

VLtra Peluſiacũ Arabia eſt,ad rubrũ mare pertinẽs, & odoriferam illam ac diuitem & beatæ cognomine inclytã.Hæc Catabanũ & Esbonitarũ & Scenitarũ Arabum uocaťſterilis,præterꝙ ubi Syriæ cõfinia attingit,nec niſi Caſio monte nobilis.His Arabes iunguntur,ab oriente Canchlei,à meridie Cedrei,qui deinde ambo Nabatæis. Heroopoliticus uocatur,alterꝙ Ælaniticus ſinus rubri maris in Ægyptũ uergentis, cl.M. paſſuum interuallo inter duo oppida Ælana,& in noſtro mari Gazam. Agrippa à Peluſio Arſinoen rubri maris oppidũ,per deſerta cxxv.M.p.tradit.tam paruo diſtat ibi tanta rerum naturæ diuerſitas.

Syria,Palæſtina,Phœnice. Cap. xii

IVxta Syria littus occupat,quondã terrarũ maxima,& pluribus diſtincta nominibus. Nanꝙ Palæſtina uocabať quà cõtingit Arabas,& Iudæa,& Cœle,dein Phœnice: & quà recedit intus,Damaſcena:ac magis etiamnum meridiana,Babylonia. Et eadem Meſopotamia inter Euphratẽ & Tigrin,quaꝙ tranſit Taurũ,Sophene: citra uero etiã Comagene.Et ultra Armeniã,Adiabene,Aſſyria ante dicta: & ubi Ciliciã attingit, Antiochia.Longitudo eius inter Ciliciã & Arabiã ccccIxx.M.p. eſt. Latitudo à Seleucia Pieria,ad oppidũ in Euphrate Zeugma,clxxv.M.p.Qui ſubtilius diuidunt, circũfundi Syria Phœnicen uolunt,& eſſe oram maritimã Syriæ,cuius pars ſit Idumæa & Iudæa,deinde Phœnice, deinde Syria. Id quod præiacet mare totum, Phœnicium appellatur.

Ipſa

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ipsa gens Phœnicum in gloria magna literarum inuentionis & siderum, naualiumq; ac bellicarum artium. A Pelusio Chabriæ castra, Casius mons, delubrū Iouis Casii, tumulus magni Pompeij, Ostracine. Arabia finitur à Pelusio lxv. M. passuum.

Idumæa, Syria Palæstina, Samaria. Cap. XIII

MOx Idumæa incipit & Palæstina, ab emersu Sirbonis lacus, quē quidam cl. M. p. circuitu tradidere, Herodotus Casio mōti applicuit: nūc est palus modica. Oppida Rhinocolura, & intus Rhaphea: Gaza, & intus Anthedon: mōs Angaris. Regio per oram Samaria. Oppidū Ascalo liberū, Azotus: Iamnes duæ, altera intus. Ioppe Phœnicum, antiquior terrarū inundatiōe, ut ferunt. Insidet collem præiacente saxo, in quo uinculorum Andromedæ uestigia ostendunt. Colitur illic fabulosa Derceto. Inde Apollonia, Stratonis turris, eadem Cæsarea, ab Herode rege condita: nunc colonia prima Flauia, à Vespasiano Imperatore deducta. Finis Palæstines clxxxix. M. pass. à confinio Arabiæ: deinde Phœnice. Intus autem Samariæ oppida, Neapolis, quod antea Mamortha dicebatur, Sebaste, in monte altiore Gamala.

Iudæa, Galilæa. Cap. XIIII

SVpra Idumæam & Samariam Iudæa longe lateq; funditur. Pars eius Syriæ iuncta, Galilæa uocat: Arabiæ uero & Ægypto proxima, Peræa, asperis dispersa mōtibus, & à cæteris Iudęis Iordane amne discreta. Reliqua Iudæa diuiditur in toparchias x. quo dicemus ordine: Hiericuntem palmetis consitā, fontibus irriguam Emmaum, Lyddam, Ioppicam, Acrabatenā, Gophniticā, Thamniticam, Betholenen, Tephenen, Orinen, in qua fuere Hierosolyma longe clarissima urbium orientis, non Iudæę modo: Herodium cum oppido illustri eiusdem nominis.

Iordanis. Cap. XV

IOrdanis amnis oritur è fonte Paneade, qui cognomen dedit Cæsareæ, de qua dicemus: amnis amœnus, & quatenus locorum situs patitur, ambitiosus accolisq; se præbēs, uelut inuitus Asphaltitem lacū dirū natura petit, à quo postremo ebibitur, aquasq; laudatas perdit pestilentibus mixtas. Ergo ubi prima cōuallium fuit occasio, in lacum se fundit, quem plures Genesarā uocant xvi. M. pass. longitudinis, vi. M. latitudinis, amœnis circumseptum oppidis: ab oriente Iuliade & Hippo, à meridie Tarichea, quo nomine aliqui & lacum appellant, ab occidente Tiberiade, aquis calidis salubri.

Asphaltites. Cap. XVI

ASphaltites nihil præter bitumen gignit, unde & nomen. Nullū corpus animalium recipit: tauri camelique; fluitant. Inde fama, nihil in eo mergi. Longitudine excedit c. M. passuum, latitudine maxima xxv. implet, minima sex. Prospicit eum ab oriente Arabia Nomadum, à meridie Macherûs, secunda quondam arx Iudææ ab Hierosolymis. Eodem latere est calidus fons medicę salubritatis Calliroe, aquarum gloriam ipso nomine præferens.

Gens Essenorum. Cap. XVII

AB occidente littora Essēni fugitant usq; quà nocent, gens sola, & in toto orbe præter cęteras mira, sine ulla fœmina omni Venere abdicata, sine pecunia, socia palmarum. In diem ex æquo conuenarū turba renascitur, large frequentantibus quos uita fessos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per seculorum milia (incredibile dictu) gens æterna est, in qua nemo nascitur. Tam fœcunda illis aliorum uitæ pœnitētia est. Infra hos Engadda oppidum fuit, secundū ab Hierosolymis fertilitate, palmetorumq; nemoribus: nunc alterum bustum. Inde Masada castellum in rupe, & ipsum haud procul Asphaltite. Et hactenus Iudæa est.

Carmelitæ ord.

Decapolis. Cap. XVIII

IVngitur ei latere Syriæ Decapolitana regio, à numero oppidorū, in quo non omnes eadem obseruant. Plurimi tamen Damascū & Opoton riguas amne Chrysorrhoa, fertilem Philadelphiam, Raphanam, omnia in Arabiam recedentia. Scythopolin antea Nysam, à Libero patre, sepulta nutrice ibi, Scythis deductis. Gaddara Hieromiace præfluente, & iam dictū Hippon Dion, Pellā aquis diuitē, Galasam, Canathā. Intercurſant cinguntq;

cinguntq; has urbes tetrarchiæ, regionū instar singulæ, & in regna cōtribuuntur; Trachonitis, Paneas, in qua Cęsarea cum supradicto fonte, Abila, Arca, Ampeloessa, Gabe.

Tyrus & Sidon. Cap. xix

HInc redeundū est ad orā atq; Phœnicen. Fuit oppidum Crocodilon, est flumē: memoria urbiū, Dorū, Sycaminū, promontoriū Carmelū, & in monte oppidū eodē nomine, quōdam Ecbatana dictū. Iuxta Getta, Iebba. riuus Pagida siue Belus, uitri fertiles harenas paruo litori miscēs. Ipse è palude Cendeuia à radicibus Carmeli profluit. Iuxta colonia Claudij Cæsaris Ptolemais, quæ quondā Ace. Oppidū Ecdippa. Promontorium album. Tyrus quondam insula, prælto mari septingētis passib. diuisa, nūc uero Alexādri oppugnantis operibus cōtinens, olim partu clara urbibus genitis, Lepti, Vtica, & illa Romani imperij æmula, terrarū orbis auida, Carthagine, etiā Gadibus extra orbem cōditis. Nunc omīs eius nobilitas cōchylio atq; purpura constat. Circuitus xix. M. pas. est intra Palætyro inclusa. Oppidū ipsum xxij. stad. obtinet. Inde Euhydra, Sareptā, & Ornithon oppida: & Sidon artifex uitri, Thebarumq; Bœotiarum parens.

Mons Libanus. Cap. xx

A Tergo eius mons Libanus orsus, mille quingētis stad. Simyram usq; porrigitur, quà Cœle Syria cognominatur. Huic par, interiacēte ualle, mons aduersus Antilibanus obtenditur, quondam muro cōiunctus. Post eum introrsus Decapolitana regio est, prædictæq; cum ea tetrarchiæ, & Palæstinæ tota laxitas. At in ora etiamnum subiecta Libano, fluuius Magoras: Berytus colonia, quæ felix Iulia appellatur. Leontos oppidum, flumē Lycos, Palæbyblos, flumē Adonis. Oppida Byblos, Botrys, Gigarta, Trieris, Calamos, Tripolis, quam Tyrij & Sidonij & Aradij obtinent. Orthosia, Eleutheros flumen, Oppida, Simyra, Marathos, contraq; Aradum Antarados septem stadiorum oppidum & insula cc. passus à continente distans. Regio in qua supradicti desinunt mōtes: & interiacentibus campis, Bargylus mons incipit. Hinc rursus Syria, desinente Phœnice. Oppida Carne, Balanea, Paltos, Gabale: promontoriū, in quo Laodicea libera, Diospolis, Heraclea, Charadrus, Posidium.

Syria Antiochena. Cap. xxi

DEinde promontoriū Syriæ Antiochenæ. Intus ipsa Antiochia libera, Epidaphnes cognominata, Oronte amne diuiditur. In promontorio aūt Seleucia libera, Pieria appellata.

Casius mons. Cap. xxii

SVper eam mons eodem quo alius noīe, Casius. Cuius excelsa altitudo quarta uigilia orientē per tenebras solem aspicit: breui circūactu corporis, diem noctemq; pariter ostendens. Ambitus ad cacumē xix. M. pass. est, altitudo per directū iiij. At in ora amnis Orōtes, natus inter Libanū & Antilibanum, iuxta Heliopolin. Oppidū Rhosos, & à tergo portæ quæ Syriæ appellantur, interuallo Rhosiorū montiū & Tauri. In ora oppidū Myriandros, mons Amanus, in quo oppidū Bomitæ. Ipse ab Syris Ciliciam separat.

Cœle Syria. Cap. xxiii

NVnc interiora dicantur. Cœle habet Apamiā, Marsya amne diuisam à Nazerinorum tetrarchia. Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis uocatur, Syris uero Magog. Ibi prodigiosa Atargatis, Græcis aūt Derceto dicta, colitur. Chalcidem cognominatā ad Belum, unde regio Chalcidene fertilissima Syriæ: & unde Cyrrestica, Cyrrum: Gazatas, Gindarenos, Gabenos, tetrarchias duas, quæ Granucomatæ, uocantur, Hemisenos, Hylatas, Ituræorum gentem, & qui ex ijs Bætarreni uocātur, Mariāmitanos. Tetrarchiam, quæ Mammisea appellatur, Paradisum, Pagras, Pinaritas, Seleucias præterea iam dictam duas, quæ ad Euphraten, & quæ ad Belum uocantur, Carditenses. Reliqua autem Syria habet, exceptis quæ cum Euphrate dicentur, Arethusios, Bercœenses, Epiphanenses. Ad orientē Laodicenos, qui ad Libanum cognominantur, Leucadios, Latissæos, præter tetrarchias in regna descriptas barbaris nominibus xvij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euphrates. Cap. XXIIII

ET de Euphrate hoc in loco dixisse aptissimum fuerit. Oritur in præfectura Armeniæ maioris Caranitide, ut prodidere ex ijs qui proxime uiderunt, Domitius Corbulo in monte Aba, Licinius Mutianus sub radicibus montis quē Capoten appellant, supra Simyram xij. M.p. initio Pyxirates nominatus. Fluit Derxenē primū, mox Anaetiam, Armeniæ regiones à Cappadocia excludens. Dascusa abest à Simyra lxxv. M.p. Inde nauigatur Pastonam l. M.p. Melitenen Cappadociæ lxxiiij. M.p. Elegiam Armeniæ x. M.p. acceptis fluminibus Lyco, Arsania, Arsano. Apud Elegiam occurrit ei Taurus mōs, nec resistit quanc̄ xij. M.p. latitudine prævalens. Omirram uocant irrumpentem, mox ubi perfregit, Euphratem, ultra quoq; saxosum ac uiolentum. Arabiam inde lævua, Merorum dictam regionem trischœna mensura, dextraq; Comagenem dispterminat, pontis tamen etiam ubi Taurum expugnat patiens. Apud Claudiopolim Cappadocię, cursum ad occasum solis agit. Primo hunc illi impugnatus cursum Taurus aufert: uictusq; & abscisus sibimet, alio modo uincit, ac fractum expellit in meridiem. Ita naturę dimicatio illa æquatur, hoc eunte quò uult, illo prohibēte ire quà uelit. à cataractis iterū nauigatur: xl. M.p. inde Comagenes caput Samosata. Arabia supradicta habet oppida, Edessam, quæ quondam Antiochia dicebatur, Calliroen à fonte nominatam, Carras clade Crassi nobiles. Iungitur præfectura Mesopotamiæ, originem à Syris trahens, in qua Anthemusia & Nicephorium oppida. Mox Arabes, qui Rhetaui uocantur: horum caput Singara. A Samosatis autē latere Syriæ, Marsyas amnis influit. Gingla Comagenem finit, Merorum ciuitas incipit. Oppida alluūtur Epiphania & Antiochia, quę ad Euphraten uocantur. Item Zeugma lxxij. M. p. à Samosatis, transitu Euphratis nobile. Ex aduerso Apamiam Seleucus, idem utriusq; cōditor, ponte iunxerat. Qui cohærent Mesopotamiæ, Rhoali uocātur. At in Syria oppida, Europum, Thapsacum quondam nunc Amphipolis, Arabes Scenitæ. Ita fertur usq; Vram locum, in quo conuersus ad orientem relinquit Syriæ Palmirenas solitudines, quæ usq; ad Petram urbem, & regionem Arabiæ felicis appellatæ, pertinent.

Palmyra. Cap. XXV

PAlmira urbs nobilis situ, diuitijs soli & aquis amœnis, uasto undiq; ambitu harenis includit agros: ac uelut terris exempta à rerum natura, priuata sorte inter duo imperia summa, Romanorum Parthorūq;, & prima in discordia semper utrinque cura, abest à Seleucia Parthorum, quæ uocatur ad Tigrin dxxxvij. M.p. A proximo uero Syriæ littore ducentis quinquagintaduobus milibus, & à Damasco uigintiseptem propius.

Hierapolis. Cap. XXVI

INfra Palmiræ solitudines, Stelendena regio est, dictæq; iam Hierapolis, ac Bercœa, & Chalcis. Vltra Palmiram quoq; ex solitudinibus ijs aliquid obtinet Hemesa, item Elatium, dimidio propior Petræ q̄ Damascus. Asura autem proxime est Philiscum, oppidum Parthorū ad Euphratem: ab eo Seleuciam dierum decem nauigatio, totidemq; ferè Babylonem. Scinditur Euphrates à Zeugmate lxxxij. M.p. circa uicum Masicen. Et parte lævua in Mesopotamiam uadit per ipsam Seleuciam, circa eam præfluenti infusus Tigri. Dexteriore autem alueo Babylonem, quondam Chaldææ caput, petit, mediamq; permeans, item quam Otrin uocant, distrahitur in paludes. Increscit autem & ipse Nilí modo statis diebus, paulum differens, ac Mesopotamiam inundat sole obtinente uicesimam partem cancri. Minui incipit in uirgine, & leone transgresso. In totum uero remeat in uigesimanona parte uirginis.

Cilicia & adiunctæ gentes Isauricæ, Homonadum, Pisidia, Lycaonia, Pamphylia, Taurus mons, Lycia. Cap. XXVII

SEd redeamus ad oram Syriæ, cui proxima est Cilicia. Flumē Diaphanes, mons Crocodilus, portæ Amani montis. Flumina, Andricus, Pinarus, Lycus, sinus Isicus. Oppidum

pidum Issos,inde Alexandria:flumen Chlorus,oppidū Ægæ liberum,amnis Pyramus, portæ Ciliciæ:oppida,Mallos,Magarsos, & intus Tarsos. Campi Aleij: oppida Cassiopolis,Mopsos liberū Pyramo impositū, Thynos, Zephyriū, Anchiale. Amnes Saros, Cydnus Tarsum liberā urbē procul à mari secans. Regio Celēderitis cū oppido. Locus Nymphæū, Solœ Cilicij nūc Pōpeiopolis, Adana, Cybira, Pinara, Pedalie, Halix, Arsinoe, Tabæ, Doron. Iuxtaq; mare Corycos, eodē noīe oppidū & portus & specus. Mox flumen Calicadnus. Promontoriū Sarpedon: oppida Olme, Myle, promontoriū & oppidū Veneris, à quo proxime Cyprus insula. Sed in cōtinenti oppida, Myāda, Anemurium, Coracesiū, finisq; antiquus Ciliciæ Melas amnis. Intus autē dicendi Anazarbeni, qui nūc Cæsarauguſtani, Castabala, Epiphania quæ antea Eniādos, Eleusa, Iconium. Seleucia supra amnē Calicadnum Trachiotis cognoīe, à mari relata, ubi uocabat Hormia. Præterea intus flumina, Liparis, Bōbos, Paradisus. Mons Imbarus. Ciliciæ Pamphyliā omnes iunxere neglecta gente Isaurica: oppida eius intus Isaura, Clibanus, Lalasis: decurrit autem ad mare Anemurij regione supradicti. Simili modo omnibus qui eadem cōposuere, ignorata est illi contermina gens Homonadū, quorum intus oppidum Homona. Cætera castella xliij. inter asperas cōualles latēt. Insident uerticē Pisidæ, quondā Solymi appellati, quorum colonia Cæsarea, eadē Antiochia. Oppida Oroanda, Sagalessos. Hos includit Lycaonia in Asiaticā iurisdictionē uersa, cum qua cōueniunt Philomeliēses, Tymbriani, Leucolithi, Pelteni, Hyriēses. Datur et tetrarchia ex Lycaonia, qua parte Galatiæ contermina est, ciuitatū xiij. urbe celeberrima Iconio. Ipsius Lycaoniæ celebrantur Tembasa in Tauro, Sinda in cōfinio Galatiæ atq; Cappadociæ. à latere autē eius super Pamphyliā ueniunt Thracū soboles, Milyæ, quorū Aricanda oppidū. Pamphylia ante Mopsopia appellata. Mare Pamphyliū Cilicio iungit. Oppida eius Side, & in monte Aspendū, Plātanistus, Perga: Promōtorium Leucolla. Mons Sardemisus, amnis Eurymedō iuxta Aspendū fluēs: Cataractes, iuxta quē Lyrnesus & Olbia: ultimaq; eius oræ Phaselis. Iunctum ei mare Lycium est, gensq; Lycia, unde uastus sinus. Taurus mons, ab Eois ueniens littoribus, Chelidonio promontorio disterminat. Immēsus ipse, & innumerarum gentium arbiter, dextero latere septentrionalis, ubi primum ab Indico mari exurgit, leuo meridianus, & ad occasum tendens: mediāq; distrahens Asiam, nisi opprimenti terras occurrerent maria. Resilit ergo ad septentriones, flexusq; immensum iter quærit, uelut de industria rerum natura subinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc pōticum, illinc Caspium & Hyrcanium, contraq; Mœoticū lacum. Torquetur itaq; collisus inter hæc claustra, & tamē uictor, flexuosus euadit usq; ad cognata Riphæorum montiū iuga, numerosis nominibus & nouis quacūq; incedit insignis: Imaus prima parte dictus, mox Emodus, Paropamisus, Circius, Chambades, Pharphariades, Choatras, Oreges, Oroādes, Niphates, Taurus. Atq; ubi se quoq; exuperat, Caucasus: ubi brachia emittit, subinde tentāti maria similis Sarpedon, Coracesius, Cragus, iterūq; Taurus, etiam ubi dehiscit, seq; populis aperit, portarum tamen nomine unitatē sibi uindicans, quæ alibi Armeniæ, alibi Caspiæ, alibi Ciliciæ uocantur. Quinetiam confractus, effugiens quoq; maria, plurimis se gentium nominibus hinc & illinc implet: à dextra Hyrcanus, Caspius: à læua Pariedrus, Moschicus, Amazonicus, Coraxicus, Scythicus appellatus. In uniuersum uero Græce Ceraunius. In Lycia igitur, à promōtorio eius oppidum Simena, mons Chimæra noctibus flagrans, Hephæstium ciuitas, & ipsa sæpe flagrantibus iugis. Oppidū Olympus ibi fuit, nunc sunt montana, Gage, Corydalla, Rhodiopolis. Iuxta mare Lymira cū amne, in quē Arycandus influit, & mōs Massycites, Andriaca ciuitas, Myra. Oppida, Apyre, & Antiphellos, quæ quondam Habessus, atq; in recessu Phellus. Deinde Pyrrha, itemq; Xanthus à mari xv. M passuum flumenq; eodem nomine. Deinde Patara, quæ prius Sataros, & in monte Sydima. Promontorium Cragus. Vltrà par sinus priori. Ibi Pinara, & quæ Lyciam finit Telmessus. Lycia quon-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dam lx.oppida habuit,nũc xxxvi.habet. Ex his celeberrima præter ſupra dicta Canas, Candyba ubi laudatur Oeniũ nemus,Podalia,Choma præfluẽte Adeſa,Cyane,Aſcandalis,Amelas,Noſcopium, Tlos, Telandrus. Comprehendit in mediterraneis Caballiam,cuius tres urbes,Oenoanda,Balbura,Bubon.à Telmeſſo Aſiaticum mare ſiue Carpathium,& quæ proprie uocatur Aſia.In duas eam partes Agrippa diuiſit. Vnam inclu ſit ab oriente Phrygia & Lycaonia,ab occidente Ægeo mari, à meridie Ægyptio,à ſeptentrione Paphlagonia.Huius longitudinẽ cccclxx.M.p.latitudinem ccc.M.fecit. Alteram determinauit ab oriente Armenia minore,ab occidente Phrygia,Lycaonia,Pamphylia,à ſeptentrione prouincia Pontica,à meridie mari Pamphylio,longã dlxxv. M.p. latã cccxxv.M.In proxima ora Caria eſt.mox Ionia. ultra eam Æolis.Caria mediæ Doridi circunfunditur,ad mare utroq; latere ambiens.In ea Promõtorium Pedalium.Amnis Glaucus deferens Telmeſſum.Oppida Dædala,Crya fugitiuorum. Flumen Axon, oppidum Calydna. 10

Indus fluuius. Cap. xxviii

AMnis Indus in Cybiratarum iugis ortus, recipit lx perennes fluuios, torrentes uero amplius c.oppidũ Caunos liberum,deinde Pyrnos.Portus Creſſa,à quo Rhodus inſula xx.M.locus Loryma.Oppida Thyſanuſa, Paridiõ, Larymna. Sinus Thymnias.Promontorium Aphrodiſias. Oppidum Hyda.Sinus ſchœnus. Regio Bubaſſus. Oppidum fuit Acanthus,alio nomine Dulopolis. Eſt in promontorio Gnidos libera, Triopia,dein Peguſa & Stadia appellata.Ab ea Doris incipit, ſed prius terga, & mediterraneas iuriſdictiones indicaſſe cõueniat. Vna appellatur Cybiratica.Ipſum oppidum Phrygiæ eſt.Conueniunt eò xxv.ciuitates, 20

Laodicea,Apamia,Ionia,Epheſus. Cap. xxix

CEleberrima urbe Laodicea.Impoſita eſt Lyco flumini,latera alluentibus Aſopo & Capro,appellata primo Dioſpolis,dein Rhoas.Reliqui in eo cõuentu quos nominare nõ pigeat,Hydrelitæ, Themiſones,Hieropolitæ: Alter conuentus à Synnada accipit nomẽ.Cõueniunt Lycaones,Appiani,Eucarpeni,Dorylei,Midæi,Iulienſes,& reliqui ignobiles populi xv.Tertius Apamiam uadit,ante appellatam Celænas, dein Cibo ton.Sita eſt in radice mõtis Signiæ,circũfuſa Marſya,Obrima,Orga,fluminib. in Mæandrum cadẽtibus.Marſyas ibi redditur,ortus ac paulo mox cõditus,ubi certauit tibiarum cantu cum Apolline,Aulocrenis:ita uocatur cõuallis x.M.p.ab Apamia, Phrygiã petentibus.Ex hoc conuentu deceat nominare Metropolitas,Dionyſopolitas, Euphorbenos,Acmonẽſes,Peltenos,Silbianos.Reliqui ignobiles ix.Doridis in ſinu, Leucopolis,Amaxitos,Elæũs,Euthene.Dein Cariæ oppida, Pitaiũ,Eutanæ, Halicarnaſſus: ſex oppida contributa ei ſunt à magno Alexãdro, Theangela, Sibde, Medmaſſa, Euraniũ, Pedaſum,Telmeſſum.Habitatur inter duos ſinus,Ceramicũ & Laſiũ. Inde Myndos,& ubi fuit Palæmyndus,Nariãdus,Neapolis,Carianda,Termera libera, Bargyla & à quo ſinus Laſius,oppidum Laſus.Caria interiorum nominum fama prænitet:quippe ubi ſunt oppida,Mylaſa libera,Antiochia,ubi fuere Seminethos & Cranaos oppida, nunc eam circũfluunt Mæãder & Moſsinus.Fuit in eo tractu & Mæãdropolis. Eſt Eumenia Cludro flumini appoſita, Glaucus amnis,Lyſias oppidũ et Orthoſia, Berecynthius tractus, Nyſa,Trallis,eadẽ Euanthia & Seleucia & Antiochia dicta.Alluitur Eudone amne,perfunditur Thebaide.Quidã ibi Pygmæos habitaſſe tradunt. Præterea ſunt Thydonos, Pyrrha,Eurome,Heraclea,Amyzon,Alabãda libera, quæ cõuentum eum cognominauit:Stratonicea libera,Hynidos,Ceramus,Trœzene,Phorontis. Lõginquiores eodem diſceptant foro,Othroniẽſes,Halydienſes, ſeu Hippini, Xyſtiani, Hydiſſenſes, Apolloniatæ,Trapezopolitę,Aphrodiſiẽſes liberi.Præter hæc ſunt Coſcinus,Harpaſa appoſita fluuio Harpaſo,quo & Trallicon cum fuit alluebatur.Lydia autem perfuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus,ſuper Ioniam procedit. Phrygiæ ab exortu ſolis uicina, ad ſeptentrionem Myſiæ, meridiana parte Cariam amplectens, Mæonia ante appellata. 30 40

Cele

Universidad de Deusto
Biblioteca

Celebratur maxime Sardibus in latere Tmoli montis, qui antè Timolus appellabatur, uitibus consitus,& ex eo profluente Pactolo eodemq; Chrysorrhoa, ac fontè Tarne:à Mæonijs ciuitas ipsa Hyde uocitata est, clara stagno Gygeo. Sardiana nunc appellatur ea iurisdictio. Conueniuntq; in eam extra prædictos, Macedones Caduceni, Lorenij, Philadelpheni,& ipsi in radice Tmoli Cogamo flumini appositi Mæonij, Tripolitani: ijdē & Antoniopolitæ Mæandro alluunt: Apollonohieritæ, Mysotmolitę,& alij ignobiles. Ionia ab Iasio sinu incipiens, numerosiore ambitu littorum flectit. In ea primus sinus Basilicus, Posideum promōtorium & oppidū, oraculum Brāchidarū appellatū, nunc Didymæi Apollinis, à littore stad. xx. Et indè clxxx. Miletus Ioniæ caput, Lelegeis ante & Pityusa & Anactoria nominata, super lxxx. urbium per cuncta maria genitrix: nec fraudāda ciue Cadmo, qui primus prosam orationem condere instituit. Amnis Mæander ortus è lacu in monte Aulocrene, plurimisq; affusus oppidis,& repletus fluminib. crebris ita sinuosus flexibus, ut sæpe credatur reuerti, Apamenā primū peruagatur regionem, mox Eumeneticā, ac dein Bargylleticos cāpos: postremo Cariam placidus, omnesq; eos agros fertilissimo rigans limo, ad decimū à Mileto stadiū lenis illabitur mari. Inde mons Latmus. Oppida, Heraclea montis eius, cognoīs caricæ, Myūs, quod primo condidisse Iones narrātur, Athenis profecti, Naulochum, Priene. In ora quæ Trogilia appellatur, Gessus amnis. Regio omnibus Ionibus sacra,& ideo Panionia appellata. Iuxta fugitiuis conditum (uti nomen indicio est) Phygela, fuit & Marathesium oppidum. Supra hæc Magnesia Mæandri cognomine insignis, à Thessalica Magnesia orta. Abest ab Epheso xv. M.p. Trallibus eo amplius MMM, antea Thessaloce & Androlitia nominata,& littori apposita Derasidas insulas secū abstulit mari. Intus & Thyatira alluitur Lyco, Pelopia aliquādo & Euhippa cognominata. In ora autem Manteium, Ephesus Amazonum opus, multis ante expetita nominibus: Alopes cum pugnatū apud Troiā est, mox Ortygia & Morges uocata est,& Smyrna cognomine Trachea,& Samornion, & Ptelea. Attollitur monte Pione, alluitur Caystro in Cylbianis iugis orto, multosq; amnes deferēte & stagnū Pegaseum, quod Phyrites amnis expellit. ab his multitudo limi est, qua terras propagat, medijsq; iam cāpis Syrien insulam adiecit. Fons in urbe Callipia,& templum Dianę complexi è diuersis regionib. duo Selinuntes. Ab Epheso Manteium aliud Colophoniorum,& intus ipsa Colophon, Halesо affluente. Inde Apollinis Clarij phanum, Lebedos: fuit & Notium oppidum. Promontorium Coryceon, mons Mimas ccl. M.p. excurrens, atq; in continentibus campis residēs. Quo in loco magnus Alexander intercidi planicię eā iusserat. vij. M.d.p. longitudine, ut duos sinus iungeret, Erythrasq; cum Mimante circumfunderet. Iuxta eas fuere oppida Pteleon, Helos, Dorion: nūc est Aleon fluuius, Corinæum Mimantis promōtorium, Clazomene, Parthenie & Hippi, Chytophoria appellatæ cum insulæ essent: Alexander idem per duo stadia continenti adnexuit. Interiere intus Daphnūs & Hermesia,& Sipylum, quod antè Tantalis uocabatur, caput Mæoniæ, ubi nunc est stagnum Sale: ob id & Archæopolis substituta Sipylo,& inde illi Colpæ,& huic Lebade. Regredientibus inde abest xij. M. p. ab Amazone condita, restituta ab Alexandro, in ora Smyrna, amne Melete gaudens non procul orto. Montes Asiæ nobilissimi in hoc tractu ferè explicāt se, Mastusia à tergo Smyrnæ & Termetis Olympi radicibus iunctus. Is in Dracone desinit, Draco in Tmolo, Tmolus in Cadmo, ille in Tauro. à Smyrna Hermus amnis campos facit,& nomini suo adoptat. Oritur iuxta Dorileum Phrygiæ ciuitatem, multos que colligit fluuios, inter quos Phrygem, qui nomine genti dato, à Caria eam disterminat, Hyllum & Cryon,& ipsos Phrygiæ, Mysiæ, Lydiæ amnibus repletos. Fuit in ore eius oppidum Temnos: nunc in extremo sinu Myrmeces scopuli, oppidum Leuce in promontorio quod insula fuit, finis que Ioniæ Phocæa. Smyrnæum conuentum magna pars Æoliæ quæ mox dicetur, frequentat: præter que Macedones Hyrcani cognominati,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Magnetes à Sipylo. Ephesum uero alterum lumen Asiæ, remotiores conueniunt Cæsarienses, Metropolitæ, Cylbiani, inferiores & superiores Mysomacedones, Mastaurenses, Brullitæ, Hypæpeni, Dioshieritæ. Æolis. Troas. Cap. xxx

AEolis proxima est, quondam Mysia appellata, & quæ Hellesponto adiacet Troas. Ibi à Phocæa, Ascanius portus, dein fuerat Larissa, sunt Cyme, Myrrhina, quæ Sebastopolim se uocat: & intus Ægæ, Attalia, Posidea, Neon tichos, Temnos. In ora autē Titanus amnis, & ciuitas ab eo cognominata. Fuit & Grynia, nunc tantum portus soli, insula apprehensa. Oppidum Elea, & ex Mysia ueniens Caicus amnis. Oppidum Pitane, Canaius amnis. Intercidêre Cane, Lysimachia, Atarnea, Carene, Cisthene, Cilla, Cocillum, Thebæ, Astyre, Chrysa, Palæscepsis, Gergithos, Neandros: nunc est Perperēne ciuitas, Heracleotes tractus. Coriphas oppidum, amnis Grylliosolius. Regio Aphrodisias, quæ antea Politiceorgas. Regio Scepsis. Flumē Euenū, cuius in ripis intercidêre Lyrnesos & Miletos. In hoc tractu Ida mons. Et in ora quæ sinum cognominauit & cōuentum, Adramytteos olim Pedasus dicta. Flumina Astron, Cormalos, Eryannos, Alabastros, Hieros ex Ida. Intus mons Gargara eodēq; nomine oppidū. Rursus in littore Antandros, Edonis prius uocata, deinde Cimmeris, & Assos, eadem Apollonia. Fuit & Palamedium oppidum. Promontoriū Lecton disterminās Æolida & Troada. Fuit & Polymedia ciuitas, & Crysa, & Larissa alia. Smintheū templum durat. Intus Colone intercidit, deportata Adramytteū negocia. Apolloniatæ à Rhyndaco amne, Eresii, Miletopolitæ, Pœmaneni Macedones, Aschilacæ, Polichnæi, Pionitæ, Cilices, Mandagandeni: in Mysia Abrettini, & Hellespontij appellati, & alij ignobiles. Troadis primus locus Amaxitus, dein Cebrenia, ipsaq; Troas Antigonia dicta, nunc Alexādria, colonia Ro. Oppidum Nee. Scamander amnis nauigabilis, & in promōtorio quondam Sigæū oppidum. Dein portus Achæorū in quem influit Xanthus Simoenti iunctus, stagnumq; prius faciens Palæscamāder. Cæteri Homero celebrati, Rhesus, Heptaporus, Caresus, Rhodius uestigia non habent. Granicus diuerso tractu in Propontida fluit. Est tamē & nunc Scamādria ciuitas parua, ac M.d.p. remotū à portu Ilium immune, unde omnis rerum claritas. Extra sinū sunt Rhetea littora, Rheteo & Dardanio & Arisbe oppidis habitata. Fuit & Achilleon, oppidū iuxta tumulum Achillis conditū à Mitylenæis, & mox Athenienſibus, ubi classis eius steterat. In Sigæo fuit & Æantium à Rhodijs conditum in altero cornu, Aiace ibi sepulto xxx. stad. interuallo à Sigæo, & ipso in statione classis suæ. Supra Æolida & partē Troadis in mediterraneo est, quæ uocatur Teuthrania, quā Mysi antiquitus tenuere. Ibi Caicus amnis iam dictus oritur. Gens ampla per se, etiam cum totū Mysia appellaretur. In ea Pioniæ, Andera, Dale, Stabulum, Conisiū, Tegium, Balcea, Tiare, Teuthranie, Sarnaca, Haliserne, Lycide, Partheniū, Thymbre, Oxiopū, Lygdanum, Apollonia, lōgeq; clarissimū Asiæ Pergamū, quod intermeat Selinus, præfluit Cetius profusus Pindaso monte. Abest haud procul Elea, quam in littore diximus. Pergamena uocatur eius tractus iurisdictio. Ad eam cōueniūt Thiatyreni, Mygdones, Mosseni, Bregmēteni, Hieracomitę, Perpereni, Tyareni, Hierapolēses, Harmatopolitę, Attalenses, Pantaenses, Apollonidienses, aliæq; inhonoræ ciuitates. à Rheteo Dardanium oppidum paruum abest stad. lxx. Inde xviij. M. promōtoriū Trapeza, unde primum concitat se Hellespontus. Ex Asia interijsse gētes tradit Eratosthenes Solymorū, Lelegum, Bebrycum, Colycantiorū, Trepsedorū. Isidorus Arimos, & Capretas, ubi sit Apamia cōdita à Seleuco rege inter Ciliciam, Cappadociā, Cataoniam, Armeniam. Et quoniam ferocissimas gentes domuisset, initio Dameam uocatam.

Insulæ ante Asiam, Pamphyliū mare, Rhodus, Samus, Chius. Cap. xxxi

INsularū ante Asiam prima est in Canopico ostio Nili, à Canopo Menelai gubernatore (ut ferunt) dicta. Altera iuncta ponte Alexandriæ colonia Cæsaris dictatoris Pharus, quondam diei nauigatione distans ab Ægypto, nunc è turri nocturnis ignibus cursum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſum nauium regens. Nanque fallacibus uadis Alexandria, tribus omnino aditur alueis maris, Tegamo, Poſideo, Tauro. In Phœniceo deinde mari eſt ante Ioppen Paria, tota oppidum, in qua obiectã beluæ Andromedam ferunt: & iam dicta Arados, inter quam & cõtinentem l. cubita alto mari (ut autor eſt Mutianus) è fonte dulcis aqua tubo corijs facto, uſque à uado trahitur. Pamphylium mare ignobiles inſulas habet. Cilicium ex quinque maximis Cyprum, ad ortum occaſumq; Ciliciæ ac Syriæ obiectam, quondam ix. regnorum ſedem. Huius circuitum Timoſthenes cccexxix. M. d. prodidit. Iſidorus ccclxxv. M. Longitudinem inter duo promõtoria, Dinaretũ & Acamanta, quod eſt ad occaſum, Artemidorus clx. d. Timoſthenes cc. uocatam ante Acamantida, Philonides Ceraſtin, Xenagoras & Aſpeliam, & Amathuſiam, & Macariã, Aſtynomus Crypton, & Coliniam. Oppida in ea xv. Paphos, Palæpaphos, Curias, Citium, Corineum, Salamis, Amathus, Lapethos, Soloe, Tamaſeus, Epidarum, Chytri, Arſinoe, Carpaſiũ, Golgi, Fuere & ibi Cinyria, Marium, Idalium. Abeſt ab Anemurio Ciliciæ l. M. paſſ. Mare quod prætenditur, uocant aulona Cilicium. In eodem ſitu Elæuſa inſula eſt, & quatuor ante promontorium ex aduerſo Syriæ Clides, rurſuſq; ab altero capite Stiria. Contra Neampaphum Hierocepia. Contra Salamina Salaminæ. In Lycio autem mari Illyris, Telendos, Attelebuſſa, Cypriæ tres ſteriles, & Dionyſia prius Caretha dicta. Deinde contra Tauri promontorium peſtiferæ nauigãtibus Chelidoniæ, totidem ab ijs cũ oppido Leucola, Pactyæ, Laſia, Nymphais, Macris: Megiſta cuius ciuitas interijt. Multæ deinde ignobiles. Sed contra Chimæram Dolichiſte, Chirogylium, Crambuſſa, Rhoge, Enagora viij. M. p. Dædaleon duæ, Cryeon tres, Strongyle, & contra Sidyma Antiochi, Glaucumq; uerſus amnem Laguſa, Macris, Didymæ, Helbo, Scope, Aſpis, & in qua oppidum interijt Telandria, proximaq; Cauno Rhoduſſa. Sed pulcherrima & libera Rhodos, circuitu cxxx. M. p. aut ſi potius Iſidoro credimus ciij. habitata urbibus Lindo, Camiro, Ialyſo nunc Rhodo. Diſtat ab Alexandria Ægypti dlxxviij. M. ut Iſidorus tradit: ut Eratoſthenes cccclxix. milia: ut Mutianus D. à Cypro clxvi. Vocitata eſt antea Ophiuſa, Aſteria, Æthræa, Trinacria, Corymbia, Pœeſſa, Atabyria ab rege. Deinde Macria, & Oloeſſa. Rhodiorum inſulæ, Carpathus quæ mari nomen dedit: Caſos, Achne olim: Niſyros diſtans ab Gnido xij. M. d. Porphyris antea dicta. Et eodem tractu media inter Rhodum Gnidumq; Syme. Cingitur xxxvij. M. d. Portus benigne præbet octo. Præter has circa Rhodum, Cyclopis, Teganon, Cordyluſa, Diabetæ iiij. Hymos, Chalce cum oppido, Seutluſa, Narthecuſa, Dimaſtos, Progne: & à Gnido, Ciſeruſſa, Therionarce, Calydne cum tribus oppidis, Notio, Niſyro, Mendetero, & in Arconeſo oppidum Ceramus. In Cariæ ora quæ uocãtur Argiæ, numero uiginti, & Hyetuſſa, Lepſia, Leros. Nobiliſsima autẽ in eo ſinu Cos, ab Halicarnaſſo quindecim M. p. diſtans, circuitu c. ut plures exiſtimant Merope uocata, Cos ut Staphylus, Meropis ut Dionyſius, dein Nymphæa. Mons ibi Prion, & Niſyron abruptam illi putant, quæ Porphyris antea dicta eſt. Hinc Carianda cum oppido. Nec procul ab Halicarnaſſo Pidoſus. In Ceramico autem ſinu Priaponneſos, Hipponneſos, Pſyra, Mya, Lampſemandus, Paſſala, Cruſa, Pyrrhe, Sepiuſſa, Melano: paulumq; à continente diſtans, quæ uocata eſt Cinædopolis, probroſis ibi relictis à rege Alexandro. Ioniæ ora Ægeas & Corſeas habet, & Icaron de qua dictum eſt: Laden quę prius Late uocabatur, atq; inter ignobiles aliquot, duas Camelidas Mileto uicinas: Mycalen, Trogilias, Trepſilion, Argennon, Scãdalion, Samon liberam, circuitu octoginta ſeptem M. paſſuum: aut ut Iſidorus c. Partheniam primum appellatam, Ariſtoteles tradit, poſtea Dryuſam, deinde Anthemuſam: Ariſtocritus adijcit Melamphyllum, dein Cypariſsiam: alij Parthenoaruſam, Stephanen. Amnes in ea Imbraſus, Cheſius, Ibettes. Fontes Gigarto, Leucothea. Mons Cercetius. Adiacent inſulæ, Rhypara, Nymphæa, Achillea. Par claritate ab ea diſtat xciij. M. paſſuum, cum oppido Chios libera, quam Æthaliam Ephorus

Universidad de Deusto
Biblioteca

priſco nomine appellat, Metrodorus & Cleobulus Chiam, à Chione nympha, aliqui à niue, & Macrin & Pityuſam. Montem habet Pellenæũ, marmor Chium circuitu cxxv. M. paſſ. colligit, ut ueteres tradidere. Iſidorus ix. milia adiecit. Poſita eſt inter Samum & Lesbum, ex aduerſo maxime Erythrarũ. Finitimæ ſunt Thalluſa, quam alij Daphnuſam ſcribũt, Oenuſſa, Elaphites, Euryanaſſa, Arginuſa cũ oppido, iam hæc circa Epheſum, & quæ Piſiſtrati uocantur, Anthinæ, Myonneſos, Diareuſa. In utraq; oppida intercidere. Poroſelene cũ oppido, Cerciæ, Halone, Cõmone, Illetia, Lepria, et Rheſperia, Procuſæ, Bolbulæ, Phanæ, Priapos, Syce, Melane, Ænare, Siduſa, Pela, Drymuſa, Anydros, Scopelos, Sycuſſa, Marathuſſa, Pſile, Perirheuſa, multæq; ignobiles. Clara uero in alto Teos cum oppido, à Chio lxxi. M.p. tantundem ab Erythris. Iuxta Smyrnam ſunt Periſterides, Carteria, Alopece, Elæuſſa, Bachina, Pyſtira, Crommyonneſos, Megale. Ante Troada Aſcaniæ, Plateæ iij. Dein Lamiæ, Plitaniæ ij. Plate, Scopelos, Getone, Artheidon, Celæ, Laguſſæ, Didymæ. Clariſsima autẽ Lesbos, à Chio ſexagintaquinque milia paſſ. Hemerte, & Laſia, Pelaſgia, Ægira, Æthiope, Macaria appellata fuit, octo oppidis inclyta. Ex ijs Pyrrha hauſta eſt mari, Arisbe terrarũ motu ſubuerſa. Antiſſam Methymna traxit in ſeipſam viij. urbibus Aſiæ in xxxvij. M. paſſ. uicina. Et Agamede obijt & Hiera. Reſtant Ereſos, Pyrrha, & libera Mitylene, annis D. potens. Tota inſula circuitur, ut Iſidorus clxviij. M.p. ut ueteres cxcv. M. Montes habet Lepethymũ, Ordymnũ, Macciſtũ, Creonem, Olympũ. A proxima continente abeſt vij. M.d.p. Inſulæ appoſitæ, Sandalion, Leucæ v. Ex ijs Cydonea cum fonte calido. Argenuſſæ ab Ægeiij. M.p. diſtant. Dein Phelluſa, Pedna. Extra Helleſpontũ aduerſa Sigæo littori adiacet Tenedus Leucophrys dicta, & Phœnice, & Lyrneſſos. Abeſt à Lesbo lvi. M.p. à Sigæo xij. M.d.

Helleſpontus, Myſia, Phrygia, Galatia, Bithynia, Boſphorus. Cap. xxxii

IMpetum deinde ſumit Helleſpontus, & mare incumbit, uorticibus limitẽ fodiens, do nec Aſiam abrumpat Europæ. Promontorium id appellauimus Trapezam: ab eo x. M. paſſ. Abydum oppidum, ubi anguſtiæ ſeptem ſtadiorũ. Deinde Percote oppidum, & Lampſacum, antea Pityuſa dictum. Parium colonia, quam Homerus Adraſtiam appellauit. Oppidum Priapos, amnis Æſepus, Zelia, Propontis, ita appellatur ubi ſe dilatat mare. Flumen Granicũ, Artace portus, ubi oppidum fuit: Vltrà inſula, quã continẽti iunxit Alexander, in qua oppidum Mileſiorum Cyzicũ, antea uocitatũ Arconneſos, & Dolionis, & Dindymis, cuius à uertice mons Dindymus. Mox oppida Placia, Ariacos, Scylace, quorũ à tergo mons Olympus, Myſius dictus: ciuitas Olympena. Amnes Horiſius, et Rhyndacus, ante Lycus uocatus. Oritur in ſtagno Artynia iuxta Miletopolim, recipit Maceſton & pleroſq; alios, Aſiam Bithyniãq; diſterminans. Ea appellata eſt Cronia, dein Theſſalis, dein Maliande & Strymonis. Hos Homerus Halizonas dixit, quando præcingitur gens mari. Vrbs fuit immenſa Attuſa nomine, nũc ſunt xv. ciuitates, inter quas Gordiu come, quæ Iuliopolis uocat, & in ora Daſcylos. Deinde flumen Gebes, & intus Helgas oppidum, quæ Germanicopolis, alio nomine Booſcœte, ſicut Apamia quæ nunc Myrlea Colophoniorũ: flumen Etheleũ, antiquus Troadis finis et Myſiæ initium. Poſtea ſinus in quo flumen Aſcanium, oppidum Bryllion, amnes Hylas, & Cios cum oppido eiuſdem nominis, quod fuit emporium non procul accolentis Phrygiæ, a Mileſiis quidem conditũ, in loco tamen qui Aſcania Phrygiæ uocabatur. Quapropter nõ alibi aptius de ea dicatur. Phrygia Troadi ſuperiecta, populisq; à promõtorio Lecto ad flumen Etheleũ prædictis, ſeptentrionali ſui parte Galatiæ cõtermina, meridiana Lycaoniæ, Piſidiæ, Mygdoniæq;, ab oriente Cappadociã attingit. Oppida ibi celeberrima præter iam dicta, Ancyra, Andria, Celænæ, Coloſſæ, Carina, Cotiaion, Cerane, Iconiũ, Midaion. Sũt autores trãſiſſe ex Europa Myſos, et Brygas, et Thynos, à quibus appellãtur Myſi, Phryges, Bithyni. Simul dicendum uideẽ & de Galatia, quę ſuperpoſita agros maiori ex parte Phrygiæ tenet, caputq; quondam eius Gordiũ. Qui partẽ eam inſedere

Gallorum

Gallorum Toliſtobogi,& Voturi,& Ambitui uocãtur:qui Mæoniæ & Paphlagoniæ regionẽ, Trocmi.Prætenditur Cappadocia à ſeptentrione & ſolis ortu,cuius uberrimã partem occupauere Tectoſages,ac Teutobodiaci.Et gentes quidem hæ.Populi uero ac tetrarchiæ omnes numero cxcv.Oppida, Tectoſagum Ancyra, Trocmorũ Tauium, Toliſtobogorum Peſinûs.Præter hos,celebres Attalenſes,Araſenſes,Comenſes,Dioſhieronitæ,Lyſtreni,Neapolitani,Oeandenſes,Seleucenſes,Sebaſteni, Timoniacenſes, Tebaſeni.Attingit Galatia & Pamphyliæ Cabaliam, & Milyas, qui circa Barin ſunt,& Cyllanticum,& Oroandicũ Piſidiæ tractũ.Item Lycaoniæ partem Obigenen. Flumina ſunt in ea præter iam dicta,Sangarium & Gallus, à quo nomen traxere matris deûm ſacerdotes.Nunc reliqua in ora,à Cio intus in Bithynia Pruſa, ab Annibale ſub Olympo condita.Inde Nicæam xxv.M.p. interueniente Aſcanio lacu. Deinde Nicæa in ultimo Aſcanio ſinu,quę prius Olbia:& Pruſa item altera ſub Hippio mõte.Fuere Pythopolis, Parthenopolis,Coryphãta.Sũt in ora amnes, Æſius,Bryazon,Plataneus,Areus,Siros, Gendos,qui & Chryſorrhoas.Promontoriũ in quo Megarice oppidum fuit.Inde Craſpedites ſinus uocabatur,quoniam id oppidum uelut in lacinia erat.Fuit & Aſtacũ, unde & ex eo Aſtacenus idem ſinus.Fuit et Libyſſa oppidum,ubi nũc Annibalis tantũ tumulus,eſt in intimo ſinu Nicomedia Bithyniæ præclara.Leucatas ,promontoriũ, quo includit Aſtacenus ſinus,à Nicomedia xlij.M.d.Rurſuſq; coeũtibus terris anguſtiæ pertinentes uſq; ad Boſphorũ Thraciũ.In ijs Chalcedon libera, à Nicomedia lxxij. d. Proceraſtis antea dicta,dein Compuſa:poſtea Cæcorũ oppidum, quod locũ eligere neſciſſent,ſeptẽ ſtadijs diſtante Byzãtio,tanto feliciore omnibus modis ſede. Cæterum intus in Bithynia colonia Apamena, Agrippẽſes,Iuliopolitæ,Bithynion.Flumina,Syriũ,Lapſias,Pharmicas, Alces,Crynis,Lylæus,Scopius,Hieras,qui Bithyniã & Galatiã diſterminat. Vltra Chalcedona Chryſopolis fuit.Deinde Nicopolis,à qua nomen etiamnum ſinus retinet.In quo portus Amyci.Deinde Naulochum promontorium, Eſtiæ templũ Neptuni, Boſphorus d.p.interuallo Aſiam Europæ iterum auferens, abeſt à Chalcedone xij.M.d.p.Inde fauces primæ viij.M.ccl.p.ubi Phinopolis oppidũ fuit. Tenẽt oram omnẽ Thyni, interiora Bithyni.Is finis Aſiæ eſt, populorumq; cclxxxij. qui ad eum locum à fine Lyciæ numerantur.Spatium Helleſponti & Propontidis ad Boſphorũ Thracium clxxxvij.M.p.diximus.à Chalcedone Sigæũ Iſidorus cccclxij. M.d. p.tradit. Inſulæ in Propontide ante Cyzicũ Elaphonneſus,unde Cyzicenum marmor. Eadem Neuris, & Proconneſus dicta.Sequunt Ophiuſa,Acanthus,Phœbe,Scopelos, Porphyrione,Halone cum oppido.Delphacia,Polydora.Artacæon cũ oppido.Eſt & cõtra Nicomediam Demonneſos.Item ultra Heracleã aduerſa Bithyniæ Thynnias, quam barbari Bithyniã uocant. Eſt & Antiochia, & contra fauces Rhyndaci Besbicos, xvij. M. circuitus, Eſt & Elæa,& duæ Rhodiuſæ,Erebinthus,Megale,Chalcitis,Pityodes.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VI

Pontus Euxinus. Cap. I

PONTVS Euxinus,antea ab inhoſpitali feritate Axenos appellatus,peculiari inuidia naturæ ſine ullo fine indulgentis auiditati maris,& ipſe inter Europã Aſiamq; fundit.Nõ fuerat ſatis oceano ambiſſe terras,& partẽ earũ aucta immanitate abſtuliſſe, nõ irrupiſſe fractis mõtibus,Calpeq; Africę auulſa tãto maiora abſorbuiſſe q; reliquerit ſpatia, nõ per Helleſpontũ Propontida infudiſſe, iterũ terris deuoratis:à Boſphoro quoq; in aliã uaſtitatem panditur nulla ſatietate donec expatianti lacus à Mæoti rapinam ſuam iungãt.Inuitis hoc accidiſſe terris indicio ſunt tot anguſtiæ, atq; tam parua naturæ repugnantis interualla, ad Helleſpontum octingentorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

torum lxxv.paſſ.ad Boſphoros duos,uel bubus meabili tranſitu.Vnde nomen ambobus,& tanquã in diſſociatione germanitas concors.Alitum quippe cantus,canumq; latratus inuicem audiuntur:uocis etiã humanæ cõmercia inter duos orbes manente colloquio,niſi cũ idipſum auferunt uenti.Menſurã Ponti à Boſphoro ad Mæotiũ lacum quidam fecere xiiii.xxxviij.M.d.p.Eratoſthenes c.minorẽ.Agrippa à Chalcedone ad Phaſin x.M.Inde Boſphorum Cimmerium cccIx.M.Nos interualla generatim ponemus comperta in noſtro æuo,quando etiam in ipſo ore Cimmerio pugnatũ eſt.Ergo à faucibus Boſphori eſt amnis Rhebas,quẽ aliqui Rhœſum dixerunt.Deinde Pſillis,portus Calpas.Sangarius fluuius ex inclytis.Oritur in Phrygia,accipit uaſtos amnes,inter quos Tembrogium & Gallum.idem Sangarius à pleriſq; dictus Coralius,à quo incipiũt Maryandini ſinus,oppidumq; Heraclea Lyco flumini oppoſitũ.Abeſt à Ponti ore M.ducẽtis:portus Acone,ueneno aconito dirus,ſpecus Acheruſia.Flumina Pedopiles,Callichorum,Sonautes.Oppidum Tium,ab Heraclea xxxviij.M.paſſ.Fluuius Bilis.

Gens Paphlagonum & Cappadocum. Cap. II

VLtra quẽ gens Paphlagonia,quam Pylæmeniam aliqui dixerũt,incluſam à tergo Galatia.Oppidum Maſtya Mileſiorũ,deinde Cromna.Quo loco Henetos adijcit Nepos Cornelius,à quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi poſtulat.Seſamum oppidum,quod nunc Amaſtris.Mons Cytorus,à Tio lxiij.M.p.Oppida Cimolis,Stephane,amnis Parthenius.Promontorium Carambis uaſto excurſu,abeſt à Ponti oſtio cccxv.M.p.uel ut alijs placuit cccl.M.Tantundem à Cimmerio,aut ut aliqui maluere cccxij.M.d.Fuit & oppidũ eodẽ nomine,& aliud inde Armine,nũc eſt colonia Sinope à Cytoro clxiij.M.Flumen Varetum.Gens Cappadocum.Oppidum Gaziura & Gazelum.Amnis Halys,à radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociamq; decurrens.Oppida Gangre,Cariſſa:Amiſum liberum,à Sinope cxxx.M.p.Eiuſdemq; nominis ſinus tanti receſſus,ut Aſiam penè inſulam faciat,cc.M.paſſ.haud amplius per continentem ad Iſsicum Ciliciæ ſinum.Quo in omni tractu proditur,tres tantũ gentes Græcas iure dici,Doricã,Ionicã,Æolicã,cæteras Barbarorũ eſſe.Amiſo iunctũ fuit oppidum Eupatoria,à Mithridate conditũ.Victo eo,Pompeiopolis utrũq; appellatũ eſt.

Cappadocia. Cap. III

CAppadocia intus habet coloniam Claudij Cæſaris Archelaidem,quam præfluit Halys.Oppida Comana quod Sarus,Neocæſaream quod Lycus,Amaſiam quod Iris in regione Gazacena.In Colopena uero Sebaſtiã,& Sebaſtopolin.Hæc parua,ſed paria ſupradictis.Reliqua ſui parte Melitam à Semiramide conditam,haud procul Euphrate:Diocæſaream,Tyana,Caſtabala,Magnopolim,Zelam.Et ſub monte Argæo Mazacam,quæ nunc Cæſarea nominat.Cappadociæ pars prætenta Armeniæ maiori,Melitene uocat:Comagenæ,Cataonia:Phrygiæ,Garſauritis:Sargauraſanæ,Cammanene:Galatiæ,Morimene:ubi diſterminat eos Cappadox amnis,à quo nomẽ traxere,antea Leucoſyri dicti.à Neocæſarea ſupradicta minorem Armeniam Lycus amnis diſterminat.Eſt & Ceraunus intus clarus.In ora aũt ab Amiſo oppidũ & flumen Chadiſia,Lycaſtũ,à quo Themiſcyra regio.Iris flumen deferẽs Lycũ.Ciuitas Ziela intus,nobilis clade Triarij,& uictoria C.Cæſaris:in ora amnis Thermodoon.ortus ad caſtellũ quod uocant Phanaroeã,prætercq; radices Amazonij montis lapſus.Fuit oppidũ eodẽ nomine,& alia quinq;,Phamizoniũ,Themiſcyra,Sotira,Amaſia,Comana,nunc Manteium.

Themiſcyrenæ regionis gentes. Cap. IIII

GEntes,Genetarum,Chalybum.Oppidum Cotyorum.Gentes Tibareni,Moſſyni notis ſignantes corpora.Gens Macrocephali,oppidum Ceraſus,portus Cordulæ.Gentes Bechires,Buzeri.Flumen Melas.Gens Macrones,Sideni,flumenq; Sidenum,quo alluitur oppidũ Polemonium,ab Amiſo cxx.M.paſſ.Inde flumina Iaſonium,Melanthium,& ab Amiſo lxxx.M.p.Pharnacea oppidũ,Tripolis caſtellum & fluuius.

Item

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item Philocalia,& fine fluuio Liuiopolis,& à Pharnacea c.M.paſſ. Trapezus liberū uaſto monte clauſum. Vltra quod gens Armenochalybes,& maior Armenia xxx. M.paſſ. diſtans. In ora ante Trapezunta flumen Pyxites: ultra uero gens Sannorum Heniochorum. Flumen Abſarū cum caſtello cognomine in faucibus, à Trapezunte cl. M.p. Eius loci à tergo montium Iberia eſt, in ora uero Heniochi, Ampreutæ, Lazi. Flumina Campſeonyſis, Nogrus, Bathys. Gentes Colchorum. Oppidum Matiū, flumen Heracleum, et promontoriū eodem nomine, clariſsimusq; Ponti Phaſis. Oritur in Moſchis, nauigat quamlibet magnis nauigijs xxxviij. M. d.p. inde minoribus longo ſpatio, pōtibus cxx peruius. Oppida in ripis habuit complura: celeberrima, Tyritacen, Cygnum, & in faucibus Phaſin. Maxime autem inclaruit Æa, xv. M.paſſ. à mari, ubi Hippos & Cyanos uaſti amnes è diuerſo in eum cōfluunt. Nunc habet Surium tantum,& ipſum ab amne influente ibi cognominatum, uſquequò magnarū nauium capacem eſſe diximus. Et alios accipit fluuios, magnitudine numeroq; mirabiles, inter quos Glaucū. In ore eius inſulæ ſine nomine. Abeſt Abſaro lxxv. M. Inde aliud flumen Charien. Gens Salæ, antiquis Phthirophagi dicti, & Suani. Flumen Cobū è Caucaſo per Suanos fluens. Dein Rhoas. Regio Ecrectice. Amnes Sigania, Terſos, Atelpos, Chryſorrhoas, gens Abſilæ, caſtellum Sebaſtopolis, à Phaſide c. M. p. gens Sannigarum, oppidum Cygnus, flumen & oppidum Pityûs. Deinde multis nominibus Heniochorum gentes.

Regio Colchica, Achæi, & cæteri eodem tractu. Cap. v

SVbijcitur Ponti regio Colchica, in qua iuga Caucaſi ad Riphæos montes torquentē, ut dictum eſt, altero latere in Euxinum & Mæotin deuexa, altero in Caſpiū & Hyrcanium mare. Reliqua littorū ferę nationes tenēt, Melanchlæni, Coraxi urbe Colchorū Dioſcuriade, iuxta fluuium Antemunta, nūc deſerta: quondam adeo clara, ut Timoſthenes in eam ccc. nationes, quæ diſsimilibus linguis uterentē, deſcendere prodiderit. Et poſtea à noſtris cxxx. interpretibus negocia ibi geſta. Sunt qui cōditam eam ab Amphito & Telchio, Caſtoris ac Pollucis aurigis putent, à quibus ortam Heniochorum gentem ferā cōſtat. A Dioſcuriade oppidū Heracleum, diſtat à Sebaſtopoli lxxx. M.p. Achæi, Mardi, Cercetæ, poſt eos Serri, Cephalotomi. In intimo eo tractu Pityûs oppidū opulentiſsimum, ab Heniochis direptum eſt. A tergo eius Epageritæ, Sarmatarum populus in Caucaſi iugis, poſt quem Sauromatæ. Ad hos confugerat Mithridates Claudio principe, narrauitq; Thalos ijs eſſe cōfines, qui ab oriente Caſpij maris fauces attingerēt: ſiccari eas æſtu recedente. In ora autem iuxta Cercetas, flumen Icaruſa, cum oppido Hiero & flumine, ab Heracleo cxxxvi. M. Inde promontorium Cronea, quo ſuperciliū arduū tenent Toretæ, ciuitas Sindica ab Hiero lxvij. M. paſſuum. Flumen Sceaceriges.

Boſphoros Cimmericus, Mæotis. Cap. vi

INde ad Boſphori Cimmerij introitum lxxxvij. M. d. p. Sed ipſius peninſulæ inter Pontum & Mæotin lacum excurrentis, non amplior lxxxvij. M.d.p. longitudo eſt, latitudo nuſquam infra duo iugera. Eionē uocant. Ora ipſa Boſphori, utrinq; ex Aſia atq; Europa, curuatur in Mæotin. Oppida, in aditu Boſphori primo Hermonaſſa, dein Cepi Mileſiorum. Mox Stratoclia & Phanagoria, & penè deſertū Apaturos, ultimoq; in oſtio Cimmerium, quod antea Cerberion uocabatur.

Gentes circa Mæotin. Cap. vii

INde Mæotis lacus in Europa dictus. A Cimmerio accolūt Mæotici, Vali, Serbi, Arechi, Zingi, Pſeſii. Dein Tanain amnem, gemino ore influentem, incolunt Sarmatæ, Medorum (ut ferunt) ſoboles, & ipſi in multa genera diuiſi. Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni, unde Amazonum connubia. Dein Euazæ, Cottæ, Cicimeni, Meſſeniani, Coſtobocci, Choatræ, Zigœ, Dandari, Thuſſagetæ, Turcæ, uſq; ad ſolitudines ſaltuoſis cōuallibus aſperas: ultra quas Arimphæi, qui ad Riphæos pertinent montes. Tanain ipſum Scythæ Silyn uocāt, Mæotin Temerinda, quod ſignificat matrē maris. Oppidum

in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Tanais quoq; ostio fuit. Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenij & Męones, postea Panticapenses. Sunt qui circa Mæotin ad Ceraunios mõtes altiores has tradunt gentes, à littore Napæas, supraq; Essedones Colchis iunctos ac montiũ cacuminibus. Dein Carmacas, Oranos, Antacas, Mazacas, Ascanticos, Acapeatas, Agagammatas, Phycaros, Rhimosolos, Ascomarcos. Et ad iuga Caucasi Icatalas, Imaduchos, Ranos, Anclacas, Tydios, Carastascos, Asuciandas: Lagoum amnem ex montibus Catheis, in quem defluit Opharus: ubi gẽtes Caucadas, Opharitas. Amnẽ Menotharũ, Imituenis ex montibus scissum, inter Agedos, Carnapas, Gardeos, Acciſos, Gabros, Gregaros. Circaq; fontẽ Imitisi, Imituos, & Aparthenos. Alij influxisse eò Suitas, Auchetas, Satarneos, Asampatas. Ab his Tanaitas & Nepheonitas uiritim deletos. Aliqui flumẽ Ophariũ labi p Cantecos & Sapeos. Tanain uero transisse Phatareos, Herticeos, Spondolicos, Synhietas, Amassos, Issos, Catacetos, Tagoros, Catonos, Neripos, Agandeos, Mandareos, Saturcheos, Spaleos.

Cappadocia. Cap. VIII

PEracta est interior ora, omnesq; accolæ: nũc reddantur gẽtes in mediterraneo sinus, in quo multa aliter ac ueteres prodituru me non eo inficias, anxia perquisita cura, rebus nuper in eo situ gestis à Domitio Corbulone, regibusq; inde missis supplicibus, aut regum liberis obsidibus. Ordiemur aũt à Cappadocũ gente. Longissime hæc Ponticarũ omniũ introrsus recedens, minorem Armeniã maioremq; & Comagenem læuo suo latere transit: dextra uero omnes in Asia dictas gentes, plurimis superfusa populis: magnoq; impetu scandẽs ad ortũ solis & Tauri iuga, transit Lycaoniã, Pisidiã, Ciliciam: Vadit super Antiochiæ tractũ, & usq; ad Cyrrestica eius regionem, parte sua quæ uocatur Cataonia, contendit. Itaq; ibi longitudo Asiæ XII. I. M. p. efficit, latitudo DCXI, M.

Armeniæ. Cap. IX

ARmenia autẽ maior incipiens à Pariedris montibus, Euphrate amne (ut dictũ est) aufertur Cappadociæ: & quà discedit Euphrates, Mesopotamiæ, haud minus claro amne Tigri. Vtrũq; fundit ipsa, & initiũ Mesopotamiæ facit, inter duos amnes iturę. Quod interest ibi, tenẽt Arabes Orei. Sic finẽ usq; in Adiabenem perfert. Ab ea transuersis iugis incluſa, latitudinem in læua pandit ad Cyrũ amnem transuersa in Araxem: longitudinem uero ad minorem usq; Armeniam, Absaro amne in põtum defluente, & Pariedris montibus (qui fundunt Absarũ) discreta ab illa. Cyrus oritur in Heniochijs montibus, quos alij Coraxicos uocauere, Araxes eodẽ monte quo Euphrates VI. M. p. interuallo: auctusq; amne Musi, & ipse (ut plures existimauere) à Cyro defertur in Caspium mare. Oppida celebrantur in minore, Cæsarea, Aza, Nicopolis: in maiore Arsamote Euphrati proximũ, Tigri Carcathiocerta, in excelsis aũt Tigranocerta, & in campis iuxta Araxẽ Artaxata. Vniuersæ magnitudinẽ Aufidius quinquagies centena M. prodidit. Claudius Cæsar longitudinẽ à Dascusa ad confinium Caspij maris XIII. M. p. latitudinem dimidiũ eius, à Tigranocerta ad Iberiam. Diuiditur (quod certũ est) in prę-fecturas quas ij strategias uocant, quasdam ex ijs uel singula regna quondam, barbaris nominibus CXX. Cludunt eam ab oriente montes, sed non statim Ceraunij, nec Adiabene regio. Quod interest spatij, Sopheni tenent: ab his iuga: ultrà Adiabeni tenent. Per conualles aũt proximi Armeniæ sunt Menobardi, & Moscheni. Adiabenen Tigris & montium sinus cingunt. Ab læua eius regio Medorum est, & prospectus Caspij maris. Ex oceano hoc (ut suo loco dicemus) infunditur, totumq; Caucasiis montibus cingitur. Horum incolæ per confinium Armeniæ nunc dicentur.

Albania, Iberia. Cap. X

PLaniciem omnem à Cyro usq;, Albanorum gens tenet: mox Iberum, discreta ab ijs amne Alazone, in Cyrũ è Caucasiis montibus defluente. Prævalent oppida Albaniæ Cabalaca, Iberiæ Harmastis iuxta flumen, Neoris: regio Thasie, & Triare usque ad Partedoros montes. Vltra sunt Colchicæ solitudines: quarũ à latere ad Ceraunios uersa

so, Armenochalybes habitãt, & Moschorũ tractus ad Iberũ amnẽ in Cyrũ defluentem: & infra eos Sacassani, & deinde Macrones ad flumen Absarũ, Sic plana ac deuexa obtinentur. Rursus ab Albaniæ cõfinio, tota montiũ frõte, gentes Syluorũ feræ, & infra Lubienorum, mox Diduri & Sodij. Portæ Caucasiæ. Cap. XI

A Bijs sunt portæ Caucasiæ, magno errore à multis Caspiæ dictæ, ingens naturæ opus, montibus interruptis repẽte, ubi fores obditæ ferratis trabibus, subter medias amne Dyriodori fluẽte, citraq; in rupe castello (quod uocatur Cumania) cõmunito ad arcẽdas transitu gentes innumeras: ibi loci terrarum orbe portis discluso, ex aduerso maxime Harmastis oppidi Iberũ. à portis Caucasiis per mõtes Gordyeos Valli, Suarni indomitæ gentes, auri tantũ metalla fodiunt. Ab ijs ad Pontum usq; Heniochorum plura genera, mox Achæorum. Ita se habet terrarũ sinus è clarissimis. Aliqui inter Pontum & Caspium mare cccIxxv. M. pass. non amplius interesse tradiderunt, Cornelius Nepos cl. M. Tantis iterum angustijs infestatur Asia. Claudius Cæsar à Cimmerio Bosphoro ad Caspium mare cl. M. prodidit: eaq; perfodere excogitasse Nicatorem Seleucum, quo tempore ab Ptolemæo Cerauno sit interfectus. A portis Caucasiis ad Pontũ cc. M. passuum esse constat ferè. Insulæ in Ponto. Cap. XII

INsulæ in Ponto Planctæ, siue Cyaneæ, siue Symplegades. Deinde Apollonia Thynias dicta, ut distingueretur ab ea, quæ est in Europa. Distat à continenti passibus M. cingitur tribus M. Et contra Pharnaceam Chalceritis, quam Græci Ariam dixerunt, sacraq; Marti, & in ea uolucres cum aduenis pugnasse, pinnarum iactu.

Gentes in Scythico oceano. Cap. XIII

NVnc omnibus quæ sunt interiora Asiæ dictis, Riphæos mõtes transcẽdat animus, dextraq; littore oceani incedat. Tribus hic è partibus cæli alluens Asiã, Scythicus à septentrione, ab oriẽte Eous, à meridie Indicus uocatur: uarieq; per sinus & accolas in cõplura nomina diuiditur. Verum Asiæ quoq; magna portio apposita septẽtrioni, iniuria sideris rigentis uastas solitudines habet. Ab extremo aquilone ad initiũ oriẽtis æstiui Scythæ sunt. Extra eos ultraq; aquilonis initia Hyperboreos aliqui posuere, pluribus in Europa dictos. Primum inde noscitur promontoriũ Celticæ Lytarmis, fluuius Carambucis, ubi lassata cum siderum ui Riphæorũ montium deficiunt iuga. Ibiq; Arimphæos quosdam accepimus, haud dissimilem Hyperboreis gentẽ. Sedes illis nemora, alimenta baccæ, capillus iuxta fœminis uirisq; in probro existimatur, ritus clementes. Itaq; sacros haberi narrant, inuiolatosq; esse etiam feris accolarum populis: nec ipsos modo, sed illos etiam qui ad eos perfugerint. Vltra eos planè iam Scythæ, Cimmerij, Cisianthi, Georgi, & Amazonum gens. Hæc usq; ad Caspium & Hyrcanum mare. Nanq; id erũpit Scythico oceano in auersa Asiæ, pluribus nominibus accolarũ appellatũ, celeberrimis duobus Caspio & Hyrcano. Non minus hoc esse q; Pontũ Euxinũ Clitarchus putat. Eratosthenes ponit & mensuram: ab exortu ad meridiẽ, per Caduſiæ & Albaniæ oram quinquies M. cccc. stad. Inde per Aratiaticos, Amarbos, Hyrcanos, ad ostiũ Zoni fluminis, quater M. dccc. stad. Ab eo ad ostiũ Iaxartis M. cccc. Quæ summa efficit quindecies cẽtena lxxv. M. p. Artemidorus hinc detrahit xxv. M. p. Agrippa Caspium mare, gentesq; quæ circa sunt, & cum his Armeniam determinans, ab oriente oceano Serico, ab occidente Caucasi iugis, à meridie Tauri, à septẽtrione oceano Scythico, patere quà cognitũ est ccccxc. M. pass. in longitudinem: cexc. M. in latitudinem prodidit. Non desunt uero qui eius maris uniuersum circuitum à freto $\overline{\text{xxv}}$. M pass. tradunt. Irrumpit autem arctis faucibus in longitudinem spatiosis. At ubi cœpit in latitudinẽ pandi, lunatis obliquatur cornibus: uelut ad Mæotim lacũ ab ore discedẽs, Scythici arcus (ut autor est M. Varro) similitudine. Primus sinus appellatur Scythicus, utrinq; enim accolũt Scythæ, & per anguſtias inter se cõmeant, hinc Nomades & Sauromatæ multis nominibus, illinc Abzoę non paucioribus. Ab introitu dextra, mucronẽ ipsum faucium tenẽt Vdini, Scytharum

Universidad de Deusto
Biblioteca

populus: dein per oram Albani (ut ferunt) ab Iasone orti. Ante quos mare quod est, Albanum nominatur. Hæc gens superfusa mõtibus Caucasei, ad Cyrum amnem, Armeniæ confinium atq; Iberiæ, descendit, ut dictum est. Super maritima eius, Vdinorumq; gentem Sarmatæ, Vtidorsi, Aroteres prætenduntur: quorũ à tergo indicatæ iam Amazones Sauromatides. Flumina per Albaniam decurrũt in mare, Casios & Albanos: deinde Cãbyses in Caucasiis ortus montibus: mox Cyrus in Coraxicis, ut diximus. Oram omnem à Caucaso prærupti rupibus inaccesso, patere cccc.xxv. M. pass. autor est Agrippa. à Cyro Caspiũ mare uocari incipit. accolunt Caspij. Corrigẽdus est error in hoc loco multorum, et eorum etiam qui in Armenia res proxime cum Corbulone gessere. Nanq; hi Caspias appellauere portas Iberiæ, quas Caucasias diximus uocari: situsq; depicti, & inde missi, hoc nomẽ inscriptũ habent. Et Neronis principis cõminatio, ad Caspias portas tendere dicebatur, cum peteret illas, quæ per Iberiã in Sarmatas tendũt, uix ullo propter appositos montes aditu. Ad Caspium mare sunt aliæ Caspijs gẽtibus iunctæ: quod dignosci non potest, nisi comitatu rerum Alexandri Magni. Nanq; Persarũ regna, quæ nunc Parthorũ intelligimus, inter duo maria Persicũ & Hyrcanũ Caucasiis iugis attolluntur: utrinq; per deuexa laterũ Armeniæ maiori, à frontis parte quæ uergit in Comagenem, Sophene (ut diximus) copulatur, eiq; Adiabene Assyriorũ initiũ. Cuius pars est Arbelitis, ubi Dariũ Alexander debellauit, proxima Syriæ: Totã eam Macedones Mygdoniam cognominauerunt à similitudine. Oppida, Alexandria, item Antiochia quam Nisibin uocant. Abest ab Artaxatis dccl. M. pass. Fuit & Ninus imposita Tigri, ad solis occasum spectans, quondã clarissima. Reliqua uero fronte qua tẽdit ad Caspium mare, Atropatene, ab Armeniæ Otene regiõe discreta Araxe. Oppidũ eius Gazæ ab Artaxatis quadringenta quinquaginta M. pass. Totidẽ ab Ecbatanis Medorũ, quorũ pars sunt Atropateni.

Media, Caspiæ portæ. Cap. XIIII

Ecbatana caput Mediæ, Seleucus rex cõdidit à Seleucia magna dccl. M. pass. à portis uero Caspijs xx. M. Reliqua Medorum oppida, Phausia, Agamzua, Apamia Raphane cognominata. Causa portarum nominis eadem quæ supra, interruptis angusto transitu iugis, ita ut uix singula meent plaustra, longitudine viij. M passuũ toto opere manufacto. Dextera leuá que ambustis similes impendent scopuli sitiente tractu per xxxviij. M. pass. Angustias impedit corriuatus salis è cautibus liquor, atq; eadem emissus. Præterea serpentium multitudo, nisi hyeme, transitum non finit.

Gentes circa Hircanum mare. Cap. XV

A Diabenis connectunt Carduchi quondã dicti, nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ Paredoni appellati, qui tenent Caspias portas. Iis à latere altero occurrunt deserta Parthiæ, & Citheni iuga. Mox eiusdem Parthiæ amœnissimus situs, qui uocatur Choara. Duæ urbes ibi Parthorum, appositæ quõdam Medis, Calliope, & alia in rupe Issatis quondam. Ipsius uero Parthiæ caput Hecatompylos abest à portis cxxxiij. M. pass. ita Parthorum quoq; regna foribus discluduntur. Egressos portis excipit protinus gens Caspia, ad littora usq;, quæ nomen portis & mari dedit. Læua montosa. Ab ea gente retrorsus ad Cyrũ amnem produntur ccxx. M. pass. Ab eodem amne si subeatur ad portas dcc. M. pass. Hunc enim deinde cardinem Alexandri Magni itinera fecere, ab ijs portis ad Indiæ principiũ, stadia xv. M. dclxxx. prodendo: ad Bactra oppidum, quod appellant Zariaspa, tria M. dcc. Inde ad Iaxartem amnem v. M.

Item aliæ gentes. Cap. XVI

A Caspijs ad orientem uersus regio est Zapauortene dicta, & in ea fertilitatis inclytæ locus Darieum. mox gentes Tapyri, Anariaci, Stauri, Hyrcani, à quorũ littoribus idem mare Hyrcanũ uocari incipit à flumine Syderi. Circa id amnes Mazeras, Stratos, omnia ex Caucaso. Sequit regio Margiane apricitatis inclytæ, sola in eo tractu uitifera, undiq; incluſa mõtibus amœnis ambitu stadiorũ mille quingẽtorũ, difficilis aditu propter

Universidad de Deusto
Biblioteca

pter harenosas solitudines per cxx. M. pass. & ipsa contra Parthiæ tractum sita, in qua Alexander Alexandriam cõdiderat: qua diruta à barbaris, Antiochus Seleuci filius, eodem loco restituit Syrianam interfluente Margo, qui corriuatur in Zotale. is maluerat illam Antiochiam appellari. Vrbis amplitudo circuitu lxx. stad. In hanc Orodes Romanos Crassiana clade captos deduxit. Ab huius excelsis per iuga Caucasi protenditur ad Bactros usq; gens Mardorũ, fera, sui iuris. Ab eo tractu gentes Ochani, Chomari, Berdrigei, Harmatotrophi, Bomarei, Cõmani, Marucæi, Mandrueni, latrj. Flumina Mandrum, Cridinum: Vltraq; Chorasmij, Gandari, Attasini, Paricani, Sarangæ, Parrhasini, Maratiani, Nasotiani, Aorsi, Gelę quos Gręci Cadusios appellauere, Matiani. Oppidũ Heraclea, ab Alexandro conditum: quod deinde subuersum ac restitutum, Antiochus Achaida appellauit: Derbices, quorũ medios fines secat Oxus amnis, ortus in lacu Oxo: Syrmatæ, Oxij, Tagæ, Heniochi, Bateni, Saraparæ, Bactri, quorũ oppidum Zariaspę, quod postea Bactrum à flumine appellatum est. Gens hæc obtinet auersa montis Paropamisi, ex aduerso fontis Indi: includitur flumine Ocho. Vltrà Sogdiani, oppidũ Panda, & in ultimis eorum finibus Alexandria, ab Alexandro magno conditũ. Aræ ibi sunt ab Hercule ac Libero patre constitutæ, item Cyro & Semiramide atq; Alexandro: finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarũ, includente flumine Iaxarte, quod Scythæ Silyn uocant: Alexander, militesq; eius, Tanain putauere esse. Transcendit eum amnem Demonax, Seleuci & Antiochi regũ dux, quem maxime sequimur in ijs: arasq; Apollini Didymæo statuit.

Scytharum gens. Cap. xvii

VLtrà sunt Scytharũ populi. Persæ illos Sacas in uniuersum appellauere à proxima gẽte, antiqui Arameos. Scythę ipsi Persas, Chorsaros: & Caucasum montẽ, Graucasum: hoc est, niue candidũ. Multitudo populorũ innumera: & quę cũ Parthis ex æquo degat. Celeberrimi eorũ Sacæ, Massagetæ, Dahæ, Essedones, Ariacæ, Rhymnici, Pesici, Amordi, Histi, Edones, Camæ, Camacæ, Euchatæ, Cotieri, Antariani, Pialæ, Arimaspi antea Cacidiri, Asæi, Oetei. Ibi Napæi interisse dicũtur, & Apellæi. Nobilia apud eos flumina, Mandagræum & Caspasium. Nec in alia parte maior autorũ inconstantia, credo, propter innumeras uagasq; gẽtes. Haustũ ipsius maris dulcẽ esse & Alexãder Magnus prodidit, & M. Varro talem perlatũ Pompeio, iuxta res gerenti Mithridatico bello, magnitudine haud dubie influentium amnium uicto sale. Adijcit idem, Pompei ductu exploratum, in Bactros vij. diebus ex India perueniri ad Icarum flumen, quod in Oxum influat: & ex eo per Caspium in Cyrum subuectas, quinq; non amplius dierum terreno itinere, ad Phasin in Pontũ Indicas posse deuehi merces. Insulæ toto eo mari multæ, uulgata una maxime Tazata: à Caspio mari Scythicoq; oceano, in eam cursus inflectitur, ad orientem cõuersa littorum fronte. Inhabitabilis eius prima pars, à Scythico promontorio, ob niues: proxima, inculta sæuitia gentium, Anthropophagi Scythæ insident, humanis corporibus uescẽtes. Ideo iuxta uastæ solitudines, ferarũq; multitudo, haud dissimilem hominum immanitatem obsidens. Iterum deinde Scythæ. Iterumq; deserta cum beluis, usq; ad iugum incumbẽs mari, quod uocant Tabin. Nec ante dimidiã fermè longitudinem eius oræ quæ spectat æstiuum orientem, inhabitatur illa regio. Primi sunt hominum, qui noscantur, Seres, lanicio syluarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondium caniciem: unde geminus fœminis nostris labor, redordiendi fila, rursumq; texẽdi: Tam multiplici opere, tam lõginquo orbe petitur, ut in publico matrona trãsluceat. Seres mites quidẽ, sed & ipsi feris persimiles, cœtum reliquorũ mortalium fugiũt, cum commercia expetant. Primũ eorũ noscitur flumẽ Psitaras, proximũ Carabi, tertium Lanos, à quo promontoriũ, Chryse sinus, Cyrnaba flumen, Attanos sinus. Et gens hominũ Attacorum, apricis ab omni noxio afflatu secluſa collibus, eadẽ qua Hyperborei degũt temperie. De ijs priuatim cõdidit uolumẽ Amometus, sicut Hecatæus de Hyperboreis. Ab Attacoris gentes Thyri & Tochari, & iam Indorũ Casiri: introrsus ad Scythas uersi, hu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

manis corporibus ueſcũtur. Nomades quoq; Indiæ uagãtur. Sunt qui ab aquilone contingi ab ipſis & Cyconas dixere, & Bryſanos. Sed inde (ut planè cõſentiunt oẽs) Emodi montes aſſurgunt, Indorumq; gens incipit, non eo tantum mari adiacens, uerum & meridiano, quod Indicũ appellauimus: quæq; pars orienti aduerſa recto prætẽditur ſpatio, ad flexũ & initiũ Indici maris xviii. lxxv. M. paſſ. colligit. Deinde qua flectitur in meridiem xxiiii. lxxv. M. p. ut Eratoſthenes tradit, uſq; ad Indum, qui eſt ab occidente finis Indiæ. Complures aũt totam ipſius longitudinẽ xl. dierũ noctiumq; uelifico nauiũ curſu determinauere: & à ſeptentrione ad meridiem xxvii. l. M. paſſ. Agrippa longitudinis xxxiii. latitudinis xxiii. prodidit. Poſsidonius ab æſtiuo ſolis ortu ad hybernum exortum metatus eſt eam, aduerſam Galliæ ſtatuens, quam ab occidẽte æſtiuo ad occidentẽ hybernũ metabatur totam à fauonio. Itaq; obuerſam eius uenti afflatu iuuari Indiam, ſalubrẽq; fieri, haud dubia ratione docuit. Alia illius cæli facies, alij ſiderũ ortus: binę meſſes in anno, binæ æſtates, media inter illas hyeme eteſiarũ flatu: noſtra uero brumali. Leones ibi auræ, mare nauigabile, gẽtes & urbes innumerabiles, ſi quis oẽs perſequi uelit. Etenim patefacta eſt nõ modo Alexandri Magni armis, regũq; qui ei ſucceſſere, circumuectis etiã in Hyrcanũ mare & Caſpiũ Seleuco & Antiocho, præfectoq; claſsis eorũ Patrocle: uerũ & alijs autoribus Græcis, qui cũ regibus Indicis morati ſunt: ſicut Megaſthenes, & Dionyſius à Philadelpho miſſus ex ea cauſa. Vires quoq; gentiũ prodidere. Non tamẽ deeſt diligentiæ locus, adeo diuerſa & incredibilia traduntur. Alexãdri Magni comites in eo tractu Indiæ quem ſubegerant, ſcripſerunt v. M. oppidorum fuiſſe, nullũ Cominus, gentium ix. Indiamq; tertiã partem eſſe terrarum omnium, multitudinem populorum innumeram, probabili ſanè ratione. Indi enim prope gentium ſoli nunquam emigrauere finibus ſuis. Colligũtur à Libero patre ad Alexandrum Magnum reges eorum cliij. annis v. M. ccccij. adijciũt & menſes tres. Amnium mira uaſtitas. Proditur Alexandrum nullo die minus ſtadia ſexcenta nauigaſſe in Indo, nec potuiſſe ante menſes v. enauigare, adiectis paucis diebus: & tamen minorem Gange eſſe conſtat. Seneca etiam apud nos, tentata Indiæ commentatione lx. amnes eius prodidit, gentes duodeuiginti centumq;. Par labor ſit montes enumerare. Iunguntur inter ſe Imaus, Emodus, Paropamiſſus, Caucaſi partes, à quibus tota decurrit in planiciem immenſam, & Ægypto ſimilem. Verum ut terrena demõſtratio intelligatur, Alexandri Magni ueſtigijs inſiſtamus. Diognetus & Beton itinerũ eius mẽſores, ſcripſere, à portis Caſpijs Hecatompylon Parthorum quot diximus milia eſſe: inde Alexandriam Arion, quam urbem is rex cõdidit, d. lxv. M. Inde ad Prophthaſiam Drangarum cxcix. M. Inde ad Arachoſiorum oppidum d. xv. M. Inde Orthoſpanum ccl. M. Inde Alexandri oppidum l. M. In quibuſdam exemplaribus diuerſi numeri reperiuntur: hanc urbẽ ſub ipſo Caucaſo eſſe poſitam. Ab ea ad flumen Chepta, & oppidum Indorum Peucolaitin ccxxvij. M. Inde ad flumen Indum & oppidum Taxila lx. M. Ad Hydaſpen fluuium clarum cxx. M. Ad Hypaſin non ignobiliorem xlix. cccxc. M. qui fuit Alexandri itinerum terminus, exuperato tamen amne, ariſq; in aduerſa ripa dicatis. Epiſtolæ quoq; regis ipſius cõſentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicatori peragrata ſunt: ad Heſidrum clxvij. M. Iomanem amnem tantundem. Exemplaria aliqua adijciunt v. M. paſſuum. Inde ad Gangen cxij. M. Ad Rhodapham cxix. M. alij cccxxv. M. in hoc ſpatio produnt. ad Calinipaxa oppidum clxvij. d. alij cclxv. M. Inde ad confluentem Iomanis amnis, & Gangis dcxxv. M. plerique adijciunt xiij. M. ad oppidumq; Palibotra ccccxxv. Ad oſtium Gangis dc. xxxvij. M. paſſuum. Gentes quas memorare non pigeat à montibus Emodis, quorum promõtorium Imaus uocatur, incolarum lingua niuoſum ſignificãte, Iſari, Coſyri, Izgi, & per iuga Chiſiotoſagi, multarumq; gentium cognomen Brachmanæ, quorum Maccocalingæ. flumina Pumas & Cainas (quod in Gangem influit) ambo nauigabilia. Gentes Calingæ proximi mari, et ſupra Mandei, Malli quorum mons Mallus, tractuſque eius finis Ganges.

Fluuius

Fluuius Ganges. Cap. XVIII

HVnc alij incertis fontibus ut Nilum, rigantemq; uicina eodem modo, alij in Scythicis montibus nasci dixerunt. Influere in eum xix. amnes. Ex ijs nauigabiles, præteriam dictos, Canucham, Vamam, Erranoboam, Cosoagum, Sonum. Alij cū magno fragore ipsius statim fontis erumpere: deiectumq; per scopulosa & abrupta, ubi primum molles planicies cōtingat, in quodam lacu hospitari: inde lenem fluere, ubi minimū viij. M. pass. latitudine, ubi modicum, stadiorum c. altitudine nusquam minore pass. xx.

Gentes Indiæ. Cap. XIX

NOuissima gente Gangaridum Calingarum regio Partalis uocatur: regi lxx. M. peditum, equites mille, elephāti dcc. in procinctu bellorū excubant. Nanq; uita mitioribus populis Indorū multipartita degitur. Alij tellurem exercent, militiā alij capessunt, merces alij suas euehūt, res externas inuehunt, res publicas optimi ditissimiq; tēperant, iudicia reddūt, regibus assidēt. Quintū genus celebratæ illic, & propè in religionē uersę, sapiētiæ deditū, uoluntaria semper morte uitā accenso prius rogo finit. Vnū super hæc est semiferū, ac plenū laboris immensi, & quo supra dicta cōtinentur, uenādi elephantes domandiq;. Iis arant, ijs inuehūtur, hæc maxime nouere pecuaria, ijs militāt, dimicantq; pro finibus. Delectum in belua uires & ætas atq; magnitudo faciunt. Insula in Gange est amplæ magnitudinis, gentē continens unam, Modogalicam nomine. Vltra siti sunt Mōdubæ, Molindæ, ubere cum oppido eiusdē nominis magnifico, Galmodroesi, Preti, Calissæ, Sasuri, Passalæ, Colubæ, Orzulæ, Abali, Taluctæ. Rex horū peditū l. M. equitum iij. M. elephātos cccc. in armis habet. Validior deinde gens Andaræ, plurimis uicis, xxx. oppidis, quæ muris turribusq; muniuntur, regi præbet peditum c. M. equitum ij. M. elephantos mille. Fertilissimi sunt auri Dardę, Setæ uero argēti. Sed omniū in India propè, non modo in hoc tractu, potentiam claritatemq; antecedunt Prasii, amplissima urbe ditissimaq; Palibotra. Vnde quidā ipsam gentē Palibotros uocāt, imò uero tractū uniuersum à Gange. Regi eorū peditum sexcenta M. equitum xxx. M. elephantorū ix. M. per omnes dies stipendiantur. Vnde cōiectatio ingens opum est. Ab ijs in interiore situ Monedes & Suari, quorū mons Maleus, in quo umbræ ad septentrionē cadūt hyeme, æstate in austrum, per senos menses. Septentriones eo tractu semel in anno apparere nec nisi xv. diebus, Beton autor est: hoc idē pluribus locis Indiæ fieri, Megasthenes. Austrinum polum Indi Dramasa uocant. Amnis Iomanes in Gangem per Palibotros decurrit inter oppida Methora & Cyrisoborca. à Gange uersa ad meridiem plaga tinguntur sole populi, iam quidem infecti, nondum tamen Æthiopum modo exusti: quantum ad Indum accedunt, tantum colore præferunt sidus. Indus statim à Prasiorū gente, quorū in montanis Pygmæi traduntur. Artemidorus inter duos amnes $\overline{xx}$i. M. pass. intersse tradit.

Indus fluuius. Cap. XX

INdus, Sandus ab incolis appellatus, in iugo Caucasi montis quod uocat Paropamisus aduersus solis ortū effusus, et ipse undeuiginti recipit amnes. Sed clarissimos Hydaspem quatuor alios afferentē, Cantabram tres. Per se uero nauigabiles Acesinū & Hypasin, quadā tamen aquarū modestia nusquā latior quinquaginta stadijs, aut altior xv. p. amplissimam insulam efficiens, quæ Prasiane nominatur, & aliam minorem quæ Patale. Ipse p $\overline{xii}$. xl. M. p. parcissimis autoribus nauigatus, & quodā solis comitatu in occasum uersus, oceano infunditur. Mensurā in ora ad eum ponam, ut inuenio, generatim, quanquam inter se nullæ congruant. Ab ostio Gangis ad promontoriū Calingon, & oppidū Dādagula dccxxv. M. p. Ad Tropina $\overline{xii}$. xxv. M. pass. Ad Perimulæ promontoriū, ubi est celeberrimū Indiæ emporium dccl. ad oppidū in insula quam supra diximus Patalam dcxx. M. pass. Gentes montanæ inter eum & Iomanē Cesi, Cetriboni sylvestres: deinde Megallæ, quorū regi quingēti elephāti, peditū equitūq; numerus incertus: Chrysei, Parasangæ, Asangæ tigri fera scatētes. Armant peditū xxx. M. elephātos ccc. equites. dccc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hos includit Indus, montium corona circũdatos & solitudinibus per dcxxv. M. Infra solitudines, Dari, Suræ: iterumq; solitudines per clxxxviij. M.p. plerunq; harenis ambientibus haud alio modo quàm insulas mari. Infra deserta hæc Maltecoræ, Singæ, Marohę, Rarungæ, Morũtes, Masuæ, Pagungæ: iam hi montiũ qui perpetuo tractu oceani oram tenent incolæ, liberi & regum expertes, multis urbibus montanos obtinẽt colles. Nareę deinde, quos claudit mons altissimus Indicorũ Capitalia. Huius incolę, alio latere late auri & argẽti metalla fodiũt. Ab ijs Oraturæ, quorũ regi elephãti quidẽ x. sed amplæ uires peditum: Varetatæ, qui sub rege elephantos nõ alunt, fiducia equitũ peditumq;: Odomboeræ, Salabastræ, Horatæ urbe pulchra, fossis palustrib. munita: per quas crocodili, humani corporis auidissimi, aditũ nisi ponte nõ dant. & aliud apud illos laudatur oppidum Automela, impositũ littori, quinq; amniũ in unũ cõfluente cõcursu, emporio nobili. Regi eorũ elephãti M dc. peditum cl. M. equitũ quinq; M. Pauperior Charmarum rex, elephãtos lx. paruasq; reliquas uires habet. Ab ijs gens Pandæ, sola Indorũ regnata fœminis. Vnam Herculi sexus eius genitã ferũt, ob idq; gratiorem præcipuo regno donatam, Ab ea deducentes originẽ imperitant ccc. oppidis, peditum cl. M. elephãtis quingentis, Post hanc trecentarum urbiũ Syrieni, Derangæ, Posingæ, Buzæ, Gogiarei, Vmbrę, Nereæ, Brancosi, Nobundæ, Cocondæ, Nesei, Pedatritæ, Salobriasæ, Olostræ Patalã insulam attingẽtes: à cuius extremo littore ad Caspias portas xviii.xxv. M. produntur. Hinc deinde accolunt Indũ aduersum euidẽti demonstratione Amatæ, Bolingæ, Gallitalutæ, Dimuri, Megari, Ordabæ, Mesæ. Ab his Vri, Sileni: mox deserta in ccl. M. pass. Quibus exuperatis Organagæ, Abaortæ, Sibaræ, Suertæ: & ab ijs solitudines prioribus pares. Dein Sarophages, Sorgæ, Baraomatæ, Gumbritæq;, quorũ xij. nationes, singulisq; binę urbes. Asseni triũ urbiũ incolę. Caput eorũ Bucephala, Alexãdri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi sepulto coditũ. Montani super hos Caucaso subiecti, Soleadæ, Sondræ, transgressisq; Indũ, & cũ eo decurrentibus Samarabriæ, Sambruceni, Brisabritæ, Orsii, Antixeni, Taxilæ, cũ urbe celebri, iam in plana demisso tractu, cui uniuerso nomẽ Amãdræ. Populi quatuor, Peucolaitæ, Arsagalitæ, Geretæ, Asoi. Etenim plericq; ab occidente non Indo amne determinant, sed adijciunt quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamissadas.

Arij & iunctæ gentes. Cap. xxi

VLtimo fine Cophete fluuio, quæ omnia Ariorũ esse alijs placet. Necnon & Nysam urbẽ plerique Indiæ ascribunt, montemq; Merum Libero patri sacrum: unde origo fabulæ, Iouis fœmine æditũ: Item Aspagonas gẽtem, uitis, & lauri, & buxi, pomorumq; omnium in Græcia nascentiũ fertilem. Quæ memorãda & prope fabulosa, de fertilitate terræ, ac genere frugum arborumq;, aut ferarũ aut uolucrum & aliorum animalium traduntur, suis quæq; locis in reliqua parte operis commemorabũtur. Quatuor uero satrapiæ mox paulo, ad Taprobanen insulam festinante animo. Sed ante sunt aliæ, Patale, quam significauimus, in ipsis faucibus Indi triquetra figura cc.xx. M.p. latitudine. Extra ostium Indi, Crhysæ, & Argyræ, fertiles metallis, ut credo. Nam quod aliqui tradidere, aureũ argenteũq; ijs solũ esse haud facile crediderim. Ab ijs xx. M.p. Crocale. Ab ea xij. M.p. Bibaga, ostreis & cõnchylijs referta. Deinde Torallibа ix. M.p. à supradicta, multæq; ignobiles.

Taprobane insula. Cap. xxii

TAprobanen alterũ orbẽ terrarũ esse, diu existimatũ est, Antichthonũ appellatione. Vt liqueret insulam esse, Alexandri Magni ætas resq; prestitere. Onesicritus classis eius præfectus, elephãtos ibi maiores bellicosioresq; quàm in India gigni scripsit: Megasthenes flumine diuidi, incolasq; Palæogones appellari, auri margaritarumq; grandium fertiliores quàm Indos. Eratosthenes & mensurã prodidit lõgitudinis vij. M. stad. latitudinis v. M. nec urbes esse, sed uicos septingentos. Incipit ab Eoo mari, inter ortũ occasũq; solis Indiæ prætẽta, & quondam credita xx. dierũ nauigatione à Prasiana gente distare: mox, quia papyraceis nauibus armamentisq; Nili peteretur, ad nostrarũ nauiũ cursus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vii.dierum interuallo taxato. Mare intereſt uadoſum, ſenis nō amplius altitudinis paſsibus,ſed certis canalibus adeo profundū,ut nullę ancorę fidāt: ob id nauibus utrinq; prore,ne per anguſtias aluei circūagi ſit neceſſe.Siderū in nauigādo nulla obſeruatio.Septētrio nō cernitur,ſed uolucres ſecū uehunt emittentes ſæpius,meatumq; earū terras petētium comitātur.Nec plus q; ternis menſibus in anno nauigant. Cauent à ſolſtitio maxime c.dies,tunc illo mari hyberno.Hactenus à priſcis memorata: nobis diligentior notitia Claudij principatu contigit,legatis etiā ex inſula aduectis.Id accidit hoc modo: Annij Plocami,qui maris rubri uectigal à fiſco redemerat,libertus circa Arabiam nauigans,Aquilonibus raptus præter Carmaniam xv.die Hippuros portum eius inuectus,hoſpitali regis clemētia ſex menſium tempore imbutus alloquio,percontanti poſtea enarrauit Romanos & Cæſarē: mirū in modū in auditis iuſtitiam ille ſuſpexit,quod pares pondere denarij eſſent in captiua pecunia,cum diuerſæ imagines indicarēt à pluribus factos. Et hoc maxime ſolicitatus ad amicitiā, legatos quatuor miſit,principe eorū Rachia.Ex ijs cognitum D.eſſe oppida,portū cōtra meridiē appoſitū oppido Paleſimundo,omniū ibi clariſſimo, ac regiæ cc.M.plebis.Stagnum intus Megisba,cclxxv.M.p.ambitu,inſulas pabuli tantum fertiles,complexum.Ex eo duos amnes erumpere,Paleſimundum, iuxta oppidum eiuſdem nominis influentem in portum tribus alueis,quinque ſtadiorū arctiſsimo, xv.ampliſsimo.Alterum ad ſeptentrionē Indiamq; uerſum,Cydara nomine.Proximum eſſe Indiæ promōtorium, quod uocetur Colaicum, quatridui nauigatiōe,medio in curſu ſolis inſula occurrente.Mare id colore peruiridi,prēterea fruticoſum arboribus,iubas earum gubernaculis deterētibus. Septentriones Vergiliasq; apud nos ueluti nouo cælo,mirabantur:Lunam quidem apud ipſos nō niſi ab octaua ad xvi.ſupra terram aſpici fatentes.Canopum lucere noctibus,ſidus ingens & clarū.Sed maxime mirū ijs erat,umbras ſuas in noſtrum cælum cadere,nō in ſuum:ſolemq; à læua oriri,& in dexterā occidere potius q; è diuerſo.Iidem narrauere,latus inſulæ quod prætēderetur Indiæ x.M.ſtad. eſſe,ab oriente hyberno ultrā montes Emodos.Seras quoq; ab ipſis aſpici, notos etiam commercio: patrem Rachię commeaſſe eò.aduenis ibi feras occurſare.Ipſos uero excedere hominū magnitudinem,rutilis comis,cęruleis oculis,oris ſono truci,nulli commercio linguæ.Cætera cadē quæ noſtri negociatores.Fluminis ulteriore ripa merces poſitas iuxta uenalia tolli ab his,ſi placeat permutatio:nō aliter odio iuſtiore luxuriæ quàm ſi perducta mens illuc uſq; cogitet,quid & quò petatur & quare.Sed ne Taprobane quidem, quamuis extra orbē à natura relegata, noſtris uitijs caret.aurū argentumq; & ibi in pretio.marmor teſtudinis ſimile,gemmæ margaritæq; in honore multo prēſtantiores, & totius luxuriæ noſtræ cumulus.Ipſorum opes maiores eſſe dicebant, ſed apud nos opulentiæ maiorem uſum.Seruum nemini,non in diem aut interdiu ſomnum: ædificia modice ab humo extantia:annonam nunq; augeri.non fora litesue eſſe. coli Herculem: eligi regem à populo ſenecta clementiaq;, liberos non habentē:& ſi poſtea gignat, abdicari,ne fiat hæreditarium regnum.Rectores ei à populo xxx.dari:nec niſi pluriū ſententia quenquam capitis damnari:ſic quoq; appellationē eſſe ad populū.lxx.iudices dari: ſi liberent ij reum,amplius triginta ijs nullā eſſe dignationē,grauiſsimo probro.regi cultum Liberi patris,cæteris Arabū.regē,ſi quid delinquat,morte mulctari, nullo interimēte, auerſantibus cunctis,& cōmercia etiā ſermonis negantibus.Feſta uenatiōe abſumi,gratiſsimam eam tigribus elephātisq; cōſtare.Agros diligēter coli,uitis uſum nō eſſe, pomis abundare.Eſſe & in piſcatu uoluptatem,teſtudinū maxime,quarum ſuperficie familias habentiū contegi:tanta reperiri magnitudine.Vitā hominū centū annis modicā.Hæc comperta de Taprobane.Quatuor ſatrapiæ,quas in hunc locum diſtulimus,ita ſe habent.

Capiſſene,Carmania. Cap. xxiii

A Proximis Indo gentib.mōtana Capiſſenę habēt Capiſſam urbē,quā diruit Cyrus. Arachoſia cū oppido & flumine eiuſdē nominis,quod quidā Cophen dixere,à Se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

miramide conditū. Amnis Hermādus præfluens per Abeſten Arachoſiorū. Proximos ijs à meridie ad partē Arachotarū faciunt Gedroſos, & à ſeptentrione Paropamiſſadas. Cartana oppidū ſub Caucaſo, quod poſtea Tetrogonis dictū. Hæc regio eſt ex aduerſo Bactrianorum, deinde cuius oppidū Alexandria, à cōditore dictum, Syndraci, Dangulæ, Parapiani, Cantaces, Maci. Ad Caucaſum Cadruſi oppidū ab Alexandro conditum. Infra hæc omnia, ora ab Indo. Ariana regio ambuſta feruoribus, deſertisq; circundata, multa tamē interfuſa opacitate: cultores cōgregat circa duos maxime fluuios, Tonderon & Aroſapen. Oppidū Artacacna. Arius amnis, qui præfluit Alexandriā ab Alexandro conditam, patet oppidū ſtad. xxx. multoq; pulchrius, ſicut antiquius, Artacabane iterum ab Antiocho munitū, ſtad. l. Doriſci gens. Amnes Pharnacotis, Ophradus. Prophthaſia oppidum Zaraſparum, Drangæ, Argetæ, Zarāgę, Gedruſi. Oppida Peucolais, Lymphorta, Methoricum deſertum. Amnis Manain. Augutturi gens. Flumen Borru, Gens Vrbi, flumen nauigabile Ponamus Pandorum finibus. Item Caberon Sorarū oſtio portuoſus. Oppidū Condigramma. Flumen Cophes. Influūt in eum nauigabilia Sadarus, Paroſpus, Sodinus. Arianæ partē eſſe Daritin aliqui uolunt, menſuramq; produnt utriuſq; lōgitudine xix. l. M. p. latitudine dimidio minore q̄ Indiæ. Alij Gedruſos & Scyros poſuere per clxxxiij. M. p. Mox Ichthyophagos Oritas, propria nō Indorum lingua loquentes, per cc. M. p. Inde poſuere Arbiorū gentem per cc. M. Ichthyophagos omnes Alexāder uetuit piſcibus uiuere. Vltrà deſerta, deinde Carmania, ac Perſis, atq; Arabia. Sed priuſquam hęc generatim perſequamur, indicare conuenit, quę prodit Oneſicritus claſſe Alexandri circumuectus in mediterranea Perſidis ex India, narrata proxime à luba: dein eam nauigationem, quæ his annis cōperta ſeruatur hodie. Oneſicriti & Nearchi nauigatio nec nomina habet manſionū nec ſpatia. Primūq; Xylenepolis, ab Alexandro condita, unde cœperūt exordium, iuxta quod flumē, aut ubi fuerit, non ſatis explanatur. Hæc tamen digna memoratu produntur ab eis: oppidum à Nearcho conditū in nauigatione ea. Flumen Nabrum nauiū capax, contrà inſula diſtans lxx. ſtad. Alexandria condita à Leonato iuſſu Alexādri in finibus gentis, Argenus portu ſalubri, Flumē Tuberum nauigabile, quod circa Pariræ. Deinde Ichthyophagi tam longo tractu, ut xx. dierū ſpatio prænauigauerint. Inſula, quę ſolis appellatur, & eadem cubile Nympharum, rubens, in qua nullum nō animal abſumitur, incertis cauſis. Ori gens. Flumē Carmaniæ Hytanis portuoſum & auro fertile. Ab eo primū ſeptētriones apparuiſſe adnotauere. Arcturum nec oīibus cerni noctibus, nec totis unquā. Achemenidas uſq; illo tenuiſſe. Æris & ferri metalla & arſenici & minij exerceri. Inde promontoriū Carmaniæ eſt: ex quo in aduerſa ora ad gentē Arabiæ Macas traiectus diſtat l. M. p. Inſulæ tres, quarū Organa tantum habitatur aquoſa, à continenti xxv. M. p. Inſulæ iij, iam in ſinu ante Perſida. Circa has hydri marini uicenum cubitorum adnatantes terruere claſſem. Inſula Acrotadus, item Ciaurare, in quibus Chiani gens. Flumen Hyperis in medio ſinu Perſico, onerariarū nauium capax. Flumen Sitiogagus, quo Paſargadas ſeptimo die nauigatur. Flumen nauigabile Phirſtimus, inſula ſine nomine. Flumē Granius modicarū nauium capax, per Suſianen fluit: dextra eius accolunt Deximontani, qui bitumē perficiūt. Flumē Oroatis oſtio difficili niſi peritis, inſulæ ii paruæ, inde uadoſa nauigatio paluſtri ſimilis: per euripos tamē quoſdā peragitur. Oſtium Euphratis. Lacus, quem faciunt Eulæus & Tigris iuxta Characem. Inde Tigri Suſa. Feſtos dies ibi agentem Alexandrū inuenerunt ſeptimo menſe, poſtquam digreſſus ab ijs fuerat Patalis, tertio nauigationis. Sic Alexādri claſsis nauigauit. Poſtea à Syagro Arabiæ promōtorio Patalam fauonio, quem Hypalum ibi uocant, peti certiſsimū uidebatur xiii. xxxij. M. p. æſtimatione. Secuta ætas propiorem curſum tutioremq; iudicauit, ſi ab eodem promontorio Zizerum amnem portum Indiæ peteret. Diuq; ita nauigatum eſt, donec compendia inuenit mercator, lucroq; India admota eſt. Quippe omnibus annis nauigatur, ſagittariorū cohortibus impoſitis. Etenim piratæ

ratæ maxime infestabãt. Nec pigebit totũ cursum ab Ægypto exponere, nunc primum certa notitia patescente. Digna res, nullo anno imperij nostri minus HS quingẽties exhauriente India & merces remittente, quæ apud nos centuplicato ueneant. MM passuum ab Alexandria abest oppidum Iuliopolis. Inde nauigant Nilo Coptum cccij. M. pass. qui cursus Etesiis flantibus peragitur xij. diebus. A Copto camelis itur, aquationum ratione mansionibus dispositis, Prima appellatur Hydreuma xxxij. M. Secũda in monte, diei itinere. Tertia in altero hydreumate à Copto xcv. M. Deinde in monte. Mox ad hydreuma Apollinis, à Copto clxxxiij. M.p. Rursus in monte. Mox ad nouũ Hydreuma à Copto ccxxxij. M.p. Est & aliud Hydreuma uetus, Troglodyticũ nominat, ubi præsidium excubat diuerticulo II. miliũ. Distat à nouo Hydreumate iij. M.p. Inde Berenice oppidum, ubi portus rubri maris, à Copto cclviij. M.p. Sed quia maior pars itineris conficitur noctibus propter æstus, & statiuis dies absumuntur, totũ à Copto Berenicen iter duodecimo die peragitur. Nauigare incipiũt æstate media ante canis ortum, aut ab exortu protinus. Veniũtq; circiter xxx. die Ocelim Arabiæ, aut Canan thuriferę regiõis. Est & tertius portus, qui uocat Muza, quem indica nauigatio non petit, nec nisi thuris odorumq; Arabicorum mercatores. Intus oppida, regia eius appellatur Saphar, aliudq; Sabe. Indos autem petentibus utilissimũ est ab Oceli egredi. Inde uento Hypalo nauigant diebus quadraginta ad primum emporium Indiæ Muzirim, non expetendum propter uicinos piratas, qui obtinent locũ nomine Hydras, neq; est abundans mercibus. Præterea longe à terra abest nauiũ statio, lintribusq; efferuntur onera, quæ gerũtur. Regnabat ibi, cum proderẽ hæc, Celebothras. Alius utilior portus gentis Necanidon, qui uocatur Becare. Ibi regnat Pandion, longe ab emporio mediterraneo distante oppido, quod uocatur Moduſa. Regio aũt ex qua piper monoxylis lintribus Becaren cõuehunt, uocatur Cottona: quæ omnia gentium portuúmue aut oppidorum nomina apud neminem priorũ inueniuntur. Quo apparet mutari locorũ status. Ex India renauigant mẽse Ægyptio Tybi incipiente, nostro Decembri: aut utiq; Mechiris Ægyptij intra diem sextum, quod fit intra Idus Ianuarias nostras: ita euenit ut eodẽ anno remeent. Nauigant autem ex India uento uulturno: & cum intrauere rubrum mare, africo uel austro. Nunc reuertemur ad propositũ. Carmaniæ oram patere duodecies centena L. M. pass. Nearchus scripsit. Ab initio eius ad flumen Sabin c. M. passuũ. Inde uineas coli & arua ad flumen Andanin, xxv. M. spatio. Regio uocat Armuzia. Oppida Carmaniæ Zetis & Alexandria. Irrumpit deinde & in hac parte geminũ mare in terras, quod rubrum dixere nostri, Græci Erythræum à rege Erythra, aut (ut alij) solis repercussu talem reddi colorem existimantes: alij ab harena terraq;, alij tali aquæ ipsius natura.

Sinus Persicus & Arabicus. Cap. XXIIII

SEd in duos diuiditur sinus. Is qui ab oriente est, Persicus appellatur $\overline{\text{XXV}}$. M. pass. circuitu, ut Eratosthenes tradit. Ex aduerso est Arabia, cuius $\overline{\text{XII}}$. M. pass. est longitudo Rursus altero ambitur sinu Arabico nominato: oceanum qui influit, Azaniũ appellant. Persicum introitũ V. M.p. latitudinis, alij iiij. fecerũt. Ab eo ad intimũ sinum recto cursu $\overline{\text{XLXXV}}$. M propemodũ constat esse, & situm eius humani capitis effigie. Onesicritus & Nearchus ab Indo amne in sinũ Persicũ, atq; illinc Babylonẽ ab Euphratis paludibus, scripserunt $\overline{\text{XXV}}$. M. passuum esse. In Carmaniæ angulo sunt Chelonophagi, testudinum superficie casas tegentes, carne uescẽtes. A flumine Arbi promontoriũ ipsum inhabitãt, præter capita toto corpore hirti, corijsq; piscium uestiti.

Cascandrus insula, Parthorum regna. Cap. XXV

AB horũ tractu Indiã uersus Cascãdrus deserta insula in oceano L. M.p. traditur: iuxtaq; eã freto interfluẽte Stoidis, quæstuosa margaritis. A promõtorio Carmanis iũgunt Armozei. Quidã interponũt Arbios cccexij. M.p. toto littore. Ibi portus Macedonũ, et arę Alexãdri in ꝓmõtorio. Amnes Saganos, dein Daras et Salsos. Ab eo ꝓmõ

torium

torium Themisteas,insula Aphrodisias habitatur. inde Persidis initiũ ad flumen Oroatin,quo diuiditur ab Elymaide. Contra Persidem insulæ, Philos, Casandra, Aratia cum monte prælto Neptuno sacra. Ipsa Persis aduersus occasum sita obtinet littora d.l.M. passuũ etiam in luxum diues,in Parhorum iampridem translata nomen. Horum de imperio nũc paucis. Regna Parthorũ duodeuiginti sunt omnia,ita enim diuidũt prouincias circa duo(ut diximus)maria,rubrum à meridie,Hyrcanũ à septẽtrione. Ex his undecim, quæ superiora dicuntur,incipiunt à confinio Armeniæ,Caspijsq; littoribus:pertinẽt ad Scythas,cũ quibus ex æquo degunt. Reliqua septem regna inferiora appellãtur. Quod ad Parthos attinet,semper fuit Parthia in radicibus mõtium sæpius dictorũ, qui omnes eas gentes prætexũt. Habet ab ortu Arios,à meridie Carmaniam & Arianos, ab occasu Paratitas,Medos,à septẽtrione Hyrcanos, undiq; desertis cincta. Vlteriores Parthi Nomades appellantur:citra deserta,ab occasu urbes eorum,quas diximus,Issatis & Calliope:ab oriente æstiuo Europum, ab hyberno Mania: in media Hecatonpylos, Arsacia: regio Nisæa Parthyenes nobilis,ubi Alexandropolis à conditore.

Media, Mesopotamia, Babylon, Seleucia. Cap. XXVI

NEcessarium est hoc in loco signare & Medorum situm, terrarumq; faciem circũagere ad Persicum mare, quo facilius deinde reliqua noscantur. Nanq; Media ab occasu transuersa oblique Parthiæ occurrens, utraq; regna includit. Habet ergo ipsa ab ortu Caspios & Parthos,à meridie Sittacenen & Susianen & Persida, ab occasu Adiabenẽ, à septentrione Armeniã. Persæ rubrũ mare semper accoluere, propter quod is sinus Persicus uocat. Regio ibi maritima Cyropolis. Quà uero ipsa subit ad Medos Elymais. Megala appellatur locus, arduo montis ascensu per gradus, introitu angusto, ad Persepolin caput regni, dirutam ab Alexandro. Præterea habet in extremis finibus Laodiceam, ab Antiocho conditã. Inde ad orientẽ Magi obtinent Passagardas castellũ, in quo Cyri sepulchrũ est: & horum Ecbatana oppidũ translatum ab Dario rege ad montes. Inter Parthos & Arianos excurrũt Parætaceni. His gẽtibus & Euphrate, inferiora regna cludun tur. Reliqua dicemus à Mesopotamia, excepto mucrone eius Arabũq; populis, *in priore dictis uolumine*. Mesopotamia tota Assyriorum fuit uicatim dispersa præter Babylona & Ninum. Macedones eam in urbes congregauere, propter ubertatem soli. Oppida præter iam dicta, habet Seleuciam, Laodiceam, Artemitam: item in Arabum gente, qui Aroei uocantur, & Mardani, Antiochiam: quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicanore condita Arabis uocatur. Iunguntur his Arabes, introrsus Eldamarij. Super quos ad Pellacontam flumen Bura oppidum, Salmani & Masei Arabes. Gordyæis uero iuncti Aloni, per quos Zerbis fluuius in Tigrin cadit, Azones, Silices montani, & Orontes. Quorum ad occidentem oppidum Gaugamela. Item Sue in rupibus. Suprà Silici, Classitæ, per quos Lycus ex Armenia fertur: Absitris ad hybernum exortum. Azochis oppidum. Mox in campestribus oppida Diospage, Polytelia, Stratonicea, Anthemus. In uicinia Euphratis Nicephorion, quod ut diximus, Alexander iussit condi propter loci opportunitatem. Dicta est & in Zeugmate Apamia, ex qua orientem petentes excipit oppidum apprime munitum, quondam stadiorum sexaginta quinque amplitudine, & satraparum regia appellatum, quò tributa cõferebantur, nunc in arcem redactum. Durant ut fuerant Hebata, & ductu Pompeij Magni terminus Romani imperij Oruros, à Zeugmate ducentis quinquaginta milib. passuum. Sunt qui tradũt Euphratem Gobaris præfecti opere diductũ, ubi eum diximus findi, ne precipiti cursu Babyloniam infestaret: ab Assyrijs uero uniuersis appellatum Armalchar, quod significat regium flumen. quà diriuatur oppidum fuit Agrani è maximis, quod diruêre Persæ. Babylon Chaldaicarum gentium caput diu summam claritatem obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Mesopotamiæ Assyriæq; Babylonia appellata est, *sexaginta millia pas.* amplexa muris, ducenos pedes altis, quinquagenos latis, in singulos pedes *ternis* digitis

gitis mensura ampliore quàm nostra, interfluo Euphrate, mirabili operē utroq; Durat adhuc ibi Iouis Beli templum. Inuentor hic fuit sideralis scientiæ. Cætero in solitudinem redijt, exhausta uicinitate Seleuciæ, ob id conditæ à Nicatore intra nonagesimum lapidem, in cōfluente Euphratis fossa perducti atq; Tigris, quæ tamē Babylonia cognominatur, libera hodie ac sui iuris, Macedonumq; moris. Ferūt ei plebis urbanæ dc. M. esse: situm uero mœnium aquilę pandentis alas: agrum totius oriētis fertilissimū. Inuicem ad hanc exhauriendam, Ctesiphontem iuxta tertiū ab ea lapidem in Chalonitide cōdidere Parthi, quod nunc est caput regni. & postquā nihil proficiebatur, nuper Vologesus rex aliud oppidū Vologesocertam in uicino condidit. Sunt etiamnū in Mesopotamia oppi
10 da, Hipparenū, Chaldæorū & hoc sicut Babylon, iuxta flumen Narragā, qui dedit ciuitati nomen. Muros Hipparenorū Persæ diruere. Orcheni quoq; tertia Chaldæorū doctrina, in eodē situ locantur, ad meridiē uersi. Ab his Notitæ & Ortophantæ, & Græciochantæ. Euphrate nauigari Babylonē è Persico mari cccc xij. M. pas. tradūt Nearchus & Onesicritus. Qui uero postea scripsere, à Seleucia cccc xc. M. Iuba à Babylone Characem clxxv. M. passuum. Fluere aliqui ultra Babylonem cōtinuo alueo priusquam distrahitur in irrigua lxxxvij. M. Vniuerso autem cursu xi. M. pass. Inconstantiā mensuræ diuersitas autorum facit, cum Persæ quoq; schœnos & parasangas alij alia mensura determinent. Vbi desinit alueo munire, ad confinium Characis accedente tractu, statim infestant Attali latrones, Arabū gens. Vltra quos Scenitę. Ambitu uero Euphratis Nomā-
20 des Arabiæ usq; ad deserta Syriæ, unde in meridiē flecti eum diximus, solitudines Palmyrenas relinquentem. Seleucia abest à capite Mesopotamiæ Euphratem nauigātibus undecies centena xxv. M. pass. A mari rubro si Tigri nauigetur, cccxx. M. à Zeugmate dxxvij. M. Zeugma à Seleucia Syriæ ad nostrum littus, cxxxij. M. p. Hęc est ibi latitudo terrarum inter duo maria. Parthici uero regni dcccc. xliij. M. passuū. Est etiamnum oppidum Mesopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes, quod uocant Digbam.

Flumen Tigris. Cap. xxvii

SEd & de Tigri ipso dixisse cōueniat. Oritur in regione Armeniæ maioris, fonte conspicuo in planicie. Loco nomē Elongosine est. Ipsius, quà tardior fluit, Diglito: unde concitatur, à celeritate Tigris incipit uocari. Ita appellāt Medi sagittā. Influit lacum Are-
30 thissam omnia illata pondera sustinētem, & nitrum nebulis exhalantem. Vnum genus ei pisciū est, idq; transcurrentis nō miscetur alueo, sicut nec è Tigri pisces in lacū transnatant. Fertur autem & cursu & colore dissimilis: trānsuectusq; occurrēte Tauro mōte in specu mergit̄: subterq; lapsus, à latere altero eius erumpit. Locus uocatur Zoroanda. Eundē esse manifestū est, quod demersa perfert. Alterum deinde trāsit lacū, qui Thospites appellatur, rursusq; in cuniculos mergitur, & post xxv. M. pass. circa Nymphæū reddit̄ur. Tam uicinū Arsaniæ fluere eū in regione Arrene Claudius Cæsar autor est, ut cū intumuere, confluant, nec tamen misceantur, leuiorq; Arsanias innatat iiij. M. fermè spatio: mox diuisus in Euphratem mergitur. Tigris autem ex Armenia acceptis fluminibus claris, Partheni, Agnice, Pharioē, Arabas Aroeos Adiabenosq; disterminans, & quam
40 diximus Mesopotamiam faciens, lustratis mōtibus Gordyæorū circa Apamiam Mesenes oppidū, citra Seleuciam Bybyloniā cxxv. M. passuū, diuisus in alueos duos, altero meridiem ac Seleuciam petit, Mesenen perfundens: altero ad septentrionē flexus, eiusdem gentis tergo campos Cauchas secat. Vbi remeauere aquæ, Pasitigris appellatur. Postea recipit ex Media Choaspem: atq; (ut diximus) inter Seleuciam & Ctesiphontē uectus, in lacus Chaldaicos se fundit; eosq; lxx. M. passuū amplitudine implet. Mox uasto alueo profusus, dextra Characis oppidi infert̄ mari Persico decumo ore. Inter duorum amnium ostia xxv. M. passuum fuere, aut (ut alij tradunt) vij. M. utroque nauigabili. Sed longo tēpore Euphratem præclusere Orcheni, & accolæ agros rigātes, nec nisi per Tigrin defertur in mare. Proxima Tigri regio Parapotamia appellatur. In ea dictum

est de

Universidad de Deusto
Biblioteca

est de Mesene. Oppidū eius Dibitach. Iungitur Chalonitis cum Ctesiphonte, non palmetis modo, uerum & olea pomisq́; , alijsq́; arbustis nobilis. Ad eam peruenit Zagrus mons, ex Armenia inter Medos Adiabenosq́; ueniēs, supra Parætacenen & Persidem. Chalonitis abest à Perside cccclxxx. M. pass. Tantū à Caspio mari Assyriam abesse compendio itinerum aliqui tradunt. Inter has gentes atq; Mesenen Sittacene est, eadem Arbelitis & Palæstine dicta. Oppidū eius Sittace Græcorū ab ortu est, & Sabata. Ab occasu autem Antiochia, inter duo flumina Tigrin & Tornadotum. Item Apamia, cui nomē Antiochus matris suæ imposuit, Tigris circūfunditur. Hæc diuiditur Archoo. Infra est Susiane, in qua uetus regia Persarum Susa à Dario Hystaspis filio cōdita: abest à Seleucia Babylonia cccc l. M. pass. Tantundem ab Ecbatanis Medorum per montē Charbanum. In septentrionali Tigris alueo oppidum est Babytace. Abest à Susis cxxxv. M. pass. Ibi mortalium soli aurum in odio contrahunt: Id defodiunt, ne quo cui sit in usu. Susianis ad orientem uersus iunguntur Cosæi latrones, & Mizæorum xl. populi liberæ feritatis. Supra eos patēt Parthusi, Mardi, & Saitæ, Hyi, qui prætendunt supra Elymaida, quam Persidi in ora iunximus. Susa à Persico mari absunt ccl. M. passuū. Qua subijt ad eam classis Alexandri Pasitigri, uicus ad lacum Chaldaicū uocatur Aphle, unde Susa nauigatione lxv. M. d. pass. absunt. Susianis ab oriente proximi sunt Cossęi, supra Cossæos ad septentrionem Mesobatene sub monte Cambalido, qui est Caucasi ramus, inde mollissimo transitu in Bactros. Susianen ab Elymaide disterminat amnis Eulæus, ortus in Medis: medioq́; spatio cuniculo conditus, ac rursus exortus & per Mesobatenē lapsus, circuit arcem Susorum ac Dianæ templum augustissimū illis gentibus, & ipse in magna ceremonia. Siquidem reges non ex alio bibunt, & ob id in longinqua portant. Recipit amnem Hedypnun, præter Asylum Persarum uenientē, & unum ex Susianis. oppidum iuxta eum Magoa, à Charace xv. M. passuum. Quidam hoc in extrema Susiana ponunt solitudinibus proximum. Infra Eulæum Elymais est, in ora iuncta Persidi, à flumine Oroati ad Characem ccxl. M. pass. Oppida eius Seleucia & Sofirate, apposita monti Casyro. Oram quæ præiacet, minorum Syrtium uice diximus inaccessam cœno, plurimum limi deferentibus Brixia & Ortacea amnibus: madente & ipsa Elymaide in tantum, ut nullus sit nisi circuitu eius ad Persidem aditus. Infestatur & serpētibus, quos flumina deportant. Pars eius maxime inuia, Characene uocatur ab oppido Arabiæ claudente regna, de quo dicemus exposita prius M. Agrippæ sententia. Nanq́; is Mediam & Parthiam, & Persidem ab oriente Indo, ab occidente Tigri, à septentrione Tauro, Caucaso, à meridie rubro mari terminatas, patere in lōgitudinem xiii. xx. M. pass. in latitudinem dcccxl. prodidit. Præterea per se Mesopotamiam ab oriente Tigri, ab occasu Euphrate, à septentrione Tauro, à meridie mari Persico inclusam, longitudine octingentorum M. pass. latitudine ccclx. Charax oppidum Persici sinus intimum, à quo Arabia Eudæmon cognominata excurrit, habitat in colle manu facto inter cōfluentes, dextra Tigrin, læua Eulæum iij. M. pass. laxitate. Conditum est primum ab Alexandro Magno: qui colonis ex urbe regia Durine (quæ tum interijt) deductis, militūq́; inutilibus ibi relictis, Alexandriam appellari iusserat: pagumq́; Pellæum, à patria sua, quem proprie Macedonum fecerat. Flumina id oppidum expugnauere. Postea Antiochus restituit, quintus regum, & suo nomine appellauit. Iterumq́; infestatum Pasines Sogdonaci filius, rex finitimorum Arabum, quē Iuba satrapen Antiochi fuisse falso tradit, oppositis molibus restituit: nomenq́; suum dedit, emunito situ iuxta in longitudinem iij. M. pass. in latitudinē paulo minus. Primo fuit à littore stadijs x. maritimū, etiam inde pseudoporticus habet: Iuba uero prodente l. M. pass. Nunc abesse à littore cxx. M. legati Arabum nostriq́; negociatores, qui inde uenere affirmant. Nec ulla in parte plus aut celerius profecere terræ fluminibus inuectæ. Magis id mirū est, æstu longe ultra id accedēte nō repercussas. Hoc in loco genitum esse Dionysiū, terrarū orbis situs recentissimū autorem constat, quem ad cōmentanda omnia

Universidad de Deusto
Biblioteca

da omnia in orientem præmisit diuus Augustus, ituro in Armeniam ad Parthicas Arabicasq; res maiore filio. Non me præterit, nec sum oblitus, sui quenque situs diligentissimum autorem uisum nobis in introitu huius operis. In hac tamen parte arma Romana sequi placet nobis, Iubamq; regem, ad eundem Caium Cæsarem scriptis uoluminibus de eadem expeditione Arabica.

Arabia, Nomades, Nabataei, Omani, Tylos & Ogyris insulæ. Cap. XXVIII

ARabia gentium nulli postferenda, amplitudine longissima à monte Amano à regione Ciliciæ Comagenesq; descēdit, ut diximus, multis gentibus eorum deductis illo à Tigrane magno, sponte uero ad mare nostrum littusq; Ægyptiacum, ut docuimus: necnon in media Syriæ ad Libanum montem penetrantibus Nubeis, quibus iungūtur Ramisi. Deinde Taranei, deinde Patami. Ipsa uero peninsula Arabia inter duo maria, rubrum Persicumq; procurrens, quodam naturæ artificio ad similitudinem atq; magnitudinem Italiæ mari circumfusa, in eandem etiā cæli partem nulla differentia spectat. Hæc quoq; in illo situ felix. Populos eius à nostro mari usq; ad Palmyrenas solitudines diximus: reliqua nunc inde peragemus. Nomadas infestatoresq; Chaldæorum Scenitæ (ut diximus) claudunt, & ipsi uagi, sed à tabernaculis cognominati, quę cilicijs metantur ubi libuit. Deinde Nabataei oppidum incolunt Petram nomine in conualle, paulo minus m. M. pass. amplitudinis, circundatum mōtibus inaccessis amne interfluente. Abest à Gaza oppido littoris nostri dc. M. à sinu Persico cxxij. M. Huc conuenit utrunque biuium, eorum qui Syriæ Palmyram petiere, & eorum qui ab Gaza uenerunt. à Petra incoluerunt Omani ad Characē usq;, oppidis quondam claris à Semiramide cōditis, Abesamide & Soractia. Nunc sunt solitudines. Deinde est oppidū quod Characenorū regi paret in Pasitigris ripa, Forath nomine, in quo à Petra cōueniunt, Characemq; inde xij. M. p. secundo æstu nauigant. E Parthico enim regno nauigantibus uicus Teredon, infra confluentem Euphratis & Tigris: læua fluminis Chaldæi obtinent, dextra Nomades Scenitæ. Quidam & alia duo oppida longis interuallis Tigris prænauigari tradunt, Barbatiam, mox Thumatam: quod abesse à Petra x. dierū nauigatione, nostri negociatores dicunt, Characenorumq; regi parere: & Apamiā sitam ubi restagnatio Euphratis cū Tigri confluat. Itaq; molientes incursionem Parthos, operibus abiectis inundatione arceri. Nunc à Charace dicemus oram, Epiphani primū exquisitam: locus ubi Euphratis ostium fuit, flumen fallsum, promontorium Chaldone, uoragini similius q; mari per l. M. oræ, flumen Achana, deserta c. M. pass. usq; ad insulam Icharam. Sinus Capeus quem accolunt Gaulopes & Chateni. Sinus Gerraicus. Oppidū Gerra v. M. pass. amplitudine, turres habet ex salis quadratis molibus, à littore l. M. passuū regio Attene. Ex aduerso Tylos insula, totidem milibus à littore, plurimis margaritis celeberrima cum oppido eiusdem nominis: iuxtaq; altera minor, à promontorio eius xij. M. pass. Vltra magnas aspici insulas tradunt, ad quas non sit peruentum. Huius ambitū cxij. M. D. passuum, à Perside longius abesse, adiri uno alueo angusto. Insula Asgilia, Gētes Nocheti, Zurachi, Borgodi, Cataræi, Nomades. Flumen Cynos. Vltrà nauigationem incompertam ab eo latere propter scopulos tradit Iuba, prætermissa mentione oppidi Omanorū Batrasabbes, & Omanæ, quod priores celebrem portum Carmaniæ fecere. Item Omnæ & Athanæ, quæ nunc oppida maxime celebrari à Persico mari nostri negociatores dicunt. A flumine Canis, ut Iuba tradit, mons adusto similis. Gentes Epimaranitæ. Mox Ichthyophagi, insula deserta, gentes Bathymi. Eblitei montes, insula Omœnus. Portus Machorbæ, insulæ Etaxalos, Onchobrice, gens Chadæi. Insulæ sine nominibus multæ. Celebres uero Isura, Rhinnea, & proxima in qua scriptæ sunt stelæ lapideæ literis incognitis. Goboea portus, Bragæ insulæ desertæ. Gens Thaludæi. Dabanegoris regio. Mons Orsa cum portu. Sinus Duatus, insulæ multæ. Mons Tricoryphos. Regio Cardalena, insulæ Solanidæ, Capina. Item Ichthyphagorum. Deinde Glari. Littus Hammæum, ubi auri metalla. Regio Canau-

i na, gen

Universidad de Deusto
Biblioteca

na,gẽtes Apitami, Gasani.Insula Deuadæ.Fons Goralus,Garpheti,insulę Aleu & Amnamethu.Gens Darræ,insulæ Chelonitis,Ichthyophagon multæ.Eodanda deserta,Basag.Multæ Sabæorum.Flumina, Thamar, Amnon , insulæ Dolicæ. Fontes, Daulotes, Dora:insulæ Pteros,Labanis,Coboris,Sambracate,& oppidũ eodem nomine in continenti.à meridie insulæ multæ,maxima Camari.Flumẽ,Mysecros.Portus, Leupas.Scenitæ Sabæi. Insulæ multæ. Emporium eorum Acila, ex quo in Indiam nauigatur.Regio, Amithoscuta,Damnia.Mizi maiores & minores,Drimati , Macæ.Horũ promõtorium contra Carmaniã est.Distat l. M.p.Mira res ibi traditur:Numenium ab Antiocho rege Mesenæ præpositũ ibi uicisse eodẽ die classe,æstuq; reuerso iterũ equitatu contra Persas dimicantem,& gemina trophæa eodem in loco Ioui ac Neptuno statuisse.Insula in alto obiacet Ogyris,clara Erythra rege ibi sepulto.Distat à continente cxxv.M.pass. circuitu cxij.M.pas.Nec minus altera clara in Azanio marí Dioscoridu,distans à Syagro extimo promontorĩo cclxxx.M.p.Reliqui in continente à noto etiamnum Autaridę, in montes vij.dierum transitus.Gentes Larendani,Catabani, Gebanitæ pluribus oppidis,sed maximis,Nagia,& Tamna templorum lxv.Hæc est amplitudinis significatio . Promontorium,à quo ad continentem Troglodytarũ l.M.p. Toani,Acchitæ, Chatramotitæ, Tomabei,Antidalei,Lexianæ,Agrei, Cerbani,Sabæi arabum propter thura clarissimi,ad utraq; maria porrectis gentibus.Oppida eorũ in rubro littore Marane , Marma, Corolia,Sabatra:intus oppida Nascus, Cardaua, Carnus,& quò merces odorũ deferunt Tomala.Pars eorum Atramitæ,quorum caput Sobotale lx. templa muris includens.Regia tamẽ omniũ est Mariaba.sinum obtinet xciiij.M.pass.refertum insulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo iunguntur Minæi,mare accolunt & Elamitæ. Oppidum eiusdem nominis.Iis iuncti Cagulatæ.Oppidum Siby quod Græci Apaten uocant: Arsicodani, Vadei cum oppido magno , Barasei, Licheni . Sygaros insula, quam canes non intrant, expositiq; circa littora errando moriuntur. Sinus intimus in quo Leanitæ qui nomen ei dedere.Regia eorũ Agra,& in sinu Læana,uel,ut alij, Ælana . Nam & ipsum sinum nostri Ælaniticum scripsere, alij Elenaticum , Artemidorus Aleniticum, Iuba Lænitícum. Circuitus Arabiæ à Charace Leana colligere prodit quadragies octies cẽtena lxv.M. Iuba paulominus XL. M.putat.Latissima est à septentrione inter oppida Heroũ & Characem.Nunc & reliqua mediterranea eius dicantur. Nabateis Thimaneos iunxerunt ueteres, nunc sunt Taueni,Suelleni , Sarraceni . Arra oppidum in quo omnis negociatio conuenit,Hemuatæ, Analitæ: oppida, Domada, Egra . Thamudei , oppidum Badanatha.Carrei,oppidum Chariati:Achoali, oppidum Phoda:ac Minæi , à rege Cretæ Minoe (ut existimant) originem trahentes:quorum Charmei, oppidum xiiij.M.passuum Mariaba,Baramalacum,& ipsum non spernendum:item Carnon:Rhammei , & horum origo Rhadamantus putatur frater Minois.Homeritæ, Massala oppido . Hamirei, Gedranitæ,Ampræ,Ilisanitæ,Bachilitę,Sammei,Amathei cum oppidis Nessa & Cennesseri.Zamareni cum oppidis Saiace, Scantate, Bacascami . Riphearma oppidum, quo uocabulo hordeum appellant.Autei & Raui,Gyrei & Mathatæi. Helmodenes cum oppido Ebode.Agacturi in montibus,oppido xx.M.pass.in quo fons Emischabales,quod significat camelorum.oppidum Ampelone,colonia Milesiorum.Actrida oppidum : Calingij,quorum Mariaba oppidum significat dominos omniũ. Oppida, Pallon, Muranimal iuxta flumen,per quod Euphratem emergere putant.Gentes Agrei , Hammonij. Oppidum, Athenæ.Caurarani,quod significat ditissimos armento, Coranitæ , Cæsani, Choani.Fuerunt & Græca oppida,Arethusa,Lariss̃a,Chalcis,deleta uarijs bellis.Roma na arma solus in eam terrã adhuc intulit Ælius Gallus ex equestri ordine. Nam C.Cęsar Augusti filius prospexit tantum Arabiam.Gallus oppida diruit non nominata ab autoribus qui ante scripserunt,Egran,Annestum,Escam, Magusum, Tammacũ, Labeciam, & supradictã Mariabam,circuitu vi.M.p.Item Caripeta,quò longissime processit. Cætera

tera explorata retulit, Nomades lacte & ferina carne uesci. Reliquos uinum ut Indos palmis exprimere, oleū sesamæ. Numerosissimos esse Homeritas, Minæis fertiles agros palmetis arbustisq́, in pecore diuitias. Cembanos & Arios armis præstare, maxime Chatramotitas. Caræis latissimos & fertilissimos agros. Sabęos ditissimos syluarū fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceræq́ prouentu. De odoribus suo dicemus uolumine. Arabes, mitrati degūt, aut intonso crine: barba abraditur, præterq́ in superiore labro. Alijs & hæc intonsa: mirumq́ dictu, ex innumeris populis pars æqua in cōmercijs, aut latrocinijs degit: in uniuersum gētes ditissimę, ut apud quas maxime opes Romanorū Parthorumq́ subsidant, uendentibus quæ è mari aut syluis capiāt, nihil inuicem redimentibus. Nunc reliquā oram Arabię contrariam persequemur. Timosthenes totum sinū quatridui nauigatione in longitudinē taxauit, bidui in latitudinē, angustias ijij. M.D.p. Eratosthenes ab ostio xiii. M. in quanq́ partē. Artemidorus Arabiæ latere xiiii.l.M. Sinus maris rubri, Troglodytici & Æthiopici. Cap. xxix

TRoglodytico uero xi.lxxxij. M. passuum, Ptolemaida usq́. Agrippa xiiii.xxij.M. pass. sine differentia laterum. Plericq́ latitudinem ccccl xij. prodiderunt, faucesq́ hyberno orienti obuersas, alij iiij.M.alij.vij.M.alij xij.M.pas. patere. Situs aūt ita se habet, A sinu Ælanitico alter sinus quē Arabes Æant uocant, in quo Heroū oppidū est. Fuit & Cambysu inter Nelos & Marchadas, deductis eò ægris exercitus. Gens Tyra. Daneon portus, ex quo nauigabilem alueū perducere in Nilū, qua parte ad Delta dictū decurrit lxij.M.p. interuallo (qd' inter flumē & rubrū mare intercst) primus omniū Sesostris Ægypti rex cogitauit: mox Darius Persarū. deinde Ptolemæus sequēs: qui & duxit fossam latitudine pedū c. altitudine xxx. in longitudinē xxxvij.M.D.p. usq́ ad fontes amaros. ultra deterruit inundatiōis metus, excelsiore tribus cubitis rubro mari cōperto, q́ terra Ægypti. Aliqui nō eam afferūt causam, sed ne immisso mari corrūperetur aqua Nili, quæ sola potus præbet. Nihilominus iter totum terendo frequētatur à mari Ægyptio, quod est triplex: Vnum à Pelusio per harenas, in quo nisi calami defixi regant, uia non reperitur, subinde aura uestigia operiente. Alterum uero ii.M.passuū ultra Casium montem, quod à lx.M.passuum redit in Pelusiacam uiam. Accolunt Arabes Autei. Tertium à Gerro (quod Adipson uocant) per eosdem Arabes lx.M. pass. propius, sed asperum montibus & inops aquarum. Eæ uiæ omnes Arsinoen ducunt, cōditam fororis nomine in sinu Charandra, à Ptolemæo Philadelpho: qui primus Troglodyticen excusit, amnem qui Arsinoen præfluit, Ptolemæum appellauit. Mox oppidum paruum est Ænum, pro quo alij Philoteram scribunt. Deinde sunt Azarei, ex Troglodytarum connubijs Arabes feri: Insulę, Sapirene, Scytala, mox deserta ad Myos hormon, ubi fons Tadnos, mons Eos, insula Lambe, portus multi, Berenice oppidum matris Philadelphi nomine, ad quod iter à Copto diximus. Arabes Autei & Gnebadei. Troglodytice, quā prisci Michoen, alij Midoen dixere. mons Pentedactylos. insulæ Stenæ deiræ aliquot, Halonnesi non pauciores: Cardamine, Topazos, quæ gemmæ nomen dedit. Sinus insulis refertus: ex ijs quæ Mareu uocātur, aquosæ: quæ Eratonos, sitiētes. Regū ij præfecti fuere. Introrsus Candei, quos Ophiophagos uocant, serpentibus uesci assueti. Neq́ alia regio fertilior earum. Iuba qui uidetur diligentissime prosecutus hæc, omisit in hoc tractu (nisi si exemplarium uitium est) Berenicen alteram, quæ Panchrysos cognominata est. Tertiam quæ Epidires, insignem loco. Est enim sita in ceruice longe procurrēte, ubi fauces rubri maris, iiij.M.D.pass. ab Arabia distant. Insula ibi Cytis, topaziū ferens & ipsa. ultrà syluæ, ubi Ptolemais à Philadelpho condita ad uenatus elephantorum ob id Epitheras cognominata, iuxta lacum Monoleum. Hæc est regio secundo uolumine à nobis significata: in qua xlv. diebus ante solstitium, totidemq́ postea, hora vi. consumuntur umbræ. & in meridiem reliquis horis cadunt, cæteris diebus in septentrionem: cum in Berenice quam primam posuimus, ipso die solstitij vi. hora umbræ in totum absumantur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur,nihilq; adnotetur aliud noui,dcij.M.paſſ.interuallo à Ptolemaide:res ingentis exemplí,locusq; ſubtilitatis immenſæ,mundo ibi deprehenſo:cum indubitata ratione umbrarum,Eratoſthenes menſurã terræ prodere inde cœperit.Hinc Azanium mare, promontorium quod aliqui Hiſpalũ ſcripſere.Lacus,Mandalũ.Inſula Colocaſitis, & in alto multæ,in quibus teſtudo plurima.Oppidum,Suchæ,inſula Daphnidis.Oppidum,Adulíton.Ægyptiorum hoc ſerui à dominis profugi condidere.Maximũ hic emporium Troglodytarum,etiam Æthiopum.Abeſt à Ptolemaide v.dierũ nauigatione.Deferunt plurimum ebur,rhinocerotum cornua,hippopotamorũ coria,celtium teſtudinum,ſphingia,mancipia.Suprà Æthiopes Aroteres.inſulæ quę Aliæu uocantur,item Bacchias & Antibacchias,& Stratonis.Hinc in ora Æthiopiæ ſinus incognitus,quod admiremur, cum ulteriora mercatores ſcrutentẽ.Promontoriũ in quo fons Cucios,expetitus nauigãtibus.Vltrà Iſidis portus x.dierum remigio ab oppido Adulitarum diſtans.In eum Troglodytis myrrha confertur.Inſulæ ante portũ duæ,Pſeudopylæ uocantur,interiores totidem Pylæ.In altera ſtelæ lapideæ literis ignotis. Vltrà ſinus Abalites.Inſula Diodori, & aliæ deſertæ.per cõtinentẽ quoq; deſerta.oppidũ Gaza,promõtoriũ & portus Moſſylites,quò cinnamomũ deuehit.Hucuſq; Seſoſtris exercitũ duxit. Aliqui unum Æthiopiæ oppidũ ultra ponũt in littore Baragaza.à Moſsylite promõtorio Atlanticũ mare incipere uult Iuba, præter Mauritanias ſuas Gadis uſq; nauigandum coro. Cuius tota ſententia hoc in loco ſubtrahenda non eſt.à promontorio Indorum quod uocatur Lepte acra,ab alijs Drepanum,proponit recto curſu præter exuſta ad Malchu inſulam xv.M.p. eſſe.Inde ad locum quem uocant Sceneos, ccxxv. M. Inde ad inſulam Sadanum cl.M. paſſuum.Sic fieri ad apertũ mare xviii.lxxxv. M. p.Reliqui omnes propter ſolis ardorem nauigari poſſe non putauerũt.Quin & commercia ipſa infeſtant ex inſulis Arabes Aſcitæ appellati,quoniam bubulos utres binos ſternẽtes ponte,piraticã exercent ſagittis uenenatis.Gẽtes Troglodytarũ idẽ Iuba tradit Therothoas à uenatu dictos,miræ uelocitatis:ſicut Ichthyophagos,natantes ceu maris animalia:Bargenos,Zageras, Chalybas,Saxinas,Syrecas,Daremas,Domazanes. Quin & accolas Nili à Syene nõ Æthiopum populos,ſed Arabum eſſe dicit uſq; Meroen.Solis quoq; oppidum quod nõ procul Memphi in Ægypti ſitu diximus,Arabas cõditores habere. Sunt & qui ulteriorem ripam Æthiopiæ auferãt,adnectantq; Africæ.ripas aũt incoluere propter aquam. Nos relicto cuiq; intelligendi arbitrio,oppida quo tradũtur ordine utrinq; ponemus.à Syene,& prius Arabiæ latere,gens Catadupi.Deinde Syenitæ. Oppida, Tacompſon, quã quidam appellauerunt Thathicen,Aranium,Seſanium,Sandura, Naſaudum, Anaudoma,Cumara,Beta et Bochiana,Leuphithorga,Tantarene,Mœchindira,Noa,Gophoa, Gyſtatę,Megeda,Lea,Rhemnia,Nupſia,Direa,Pataga, Bagada,Dumana,Rhadata,in quo felis aurea pro deo colebatur.Boron in mediterraneo,Mallos,proximum Meroæ. ſic prodidit Bion.Iuba aliter:Oppidum in monte Megatichos, inter Ægyptum & Æthiopiam,quod Arabes Myrſon uocauere.deinde Tacompſon,Aranium,Seſanium,Piden,Mamuda,Corambin,iuxta eam bituminis fontem, Hammodara,Proſda,Parenta, Mama,Teſſara,Gallas,Zoton,Graucomẽ,Emeũ, Pidibotas, Hebdomecontacometas, Nomadas in tabernaculis uiuentes:Cyſten,Pemman,Gadagalen,Paloin,Primmin,Nupſin,Daſelin,Patin,Gambreues,Magaſen,Segaſmala,Cranda,Denna, Cadeuma, Thena,Batha,Alana,Macua,Scammos,Goram in inſula:ab ijs Abala, Androcalim, Seren, Mallos, Agocen. Ex Africæ latere tradita ſunt eodem nomine Tacompſos altera, ſiue pars prioris:Magora, Sea,Edoſa, Pelenaria,Pyndis,Maguſa,Bauma, Linitima, Spyntuma,Sydopta,Genſoa,Pindicitora,Eugoa,Orſima,Suaſa, Mauma,Rhuma, Vrbubuma,Mulona,quod oppidum Græci Hypaton uocarunt:Pagoargas,Zamnes,unde elephanti incipiant: Mamblia, Berreſa, Cetuma. Fuit quondam & Epis oppidum contra Meroen,antequã Bion ſcriberet deletũ.Hæc ſunt prodita uſq; Meroen, ex quibus hoc

tempore

tempore nullū prope utroq; latere extat. Cætera solitudines, nuper renunciauere princi pi Neroni, missi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorandū, inter reliqua bel la & Æthiopicum cogitanti. Intrauere autem & eò arma Romana diui Augusti tempo ribus, duce P. Petronio, & ipso equestris ordinis præfecto Ægyptijs. Oppida eorū ex pugnauit, quę sola inuenerat quo dicemus ordine: Pselchin, Primin, Aboccin, Phthurin, Cambusin, Attenan, Stadisin, ubi Nilus præcipitans se, fragore auditum accolis aufert. Diripuit & Napata. Longissime aūt à Syene progressus est dccclxx. M. passuū. Nec ta men arma Romana ibi solitudinē fecerunt. Ægyptiorum bellis attrita est Æthiopia, ui cissim imperitando seruiendoq;, clara & potens etiam usq; ad Troiana bella Memnone regnante: & Syriæ imperitasse eam, nostroq; littore ætate regis Cephei patet Androme dæ fabulis. Simili modo & de mensura eius uaria prodidere: primus Dalion ultra Me roen longe subuectus: mox Aristocreon, & Bion, & Basilis: Simonides minor etiā quin quennio in Meroe moratus cū de Æthiopia scriberet. Nam & Timosthenes classiū Phi ladelphi præfectus, sine mēsura dierum lx. à Syene Meroen iter prodidit. Eratosthenes dcxxv. M. Artemidorus dc. M. Sebosus ab Ægypti extremis sexdecies cētena lxxv. M. pass. unde proxime dicti xii. lxx. Verū omnis hæc finita nuper disputatio est, quoniam à Syene dcccl xij. M. Neronis exploratores renunciauere his modis: A Syene Hieran sy caminon liiij. M. pass. Inde Tama lxxv. M. pass. regionem Euonymiton Æthiopum pri mam cxx. Acinam liiij. M. Pitaran xxv. Tergedum cvi. M. insulam Gagauden esse in medio eo tractu. Inde primum uisas aues psittacos, & ab altera (quæ uocatur Artigula) animal sphingion, à Tergedo cynocephalos. Inde Napatha lxxx. M. Oppidū id paruū inter prædicta solū. Ab eo ad insulam Meroen cccl x. M. Herbas circa Meroen demum uiridiores syluarūq; aliquid apparuisse, & rhinocerotū elephātorūq; uestigia. Ipsum op pidum Meroen ab introitu insulæ abesse lxx. M. p. iuxtaq; aliam insulam Tatu dextro subeuntibus alueo, quæ portum faceret. Ædificia oppidi pauca. Regnare fœminā Can dacen, quod nomē multis iam annis ad reginas transiit. Delubrum Ammonis & ibi reli giosum, & toto tractu sacella. Cæterū cum potirentur rerū Æthiopes, insula ea magnæ claritatis fuit. Tradunt armatorum ccl. M. dare solitam, artificum cccc. M. alere. Reges Æthiopum xlv. & hodie traduntur.

Multiformes & mirę hominum effigies. Cap. xxx

VNiuersa uero gens Ætheria appellata est, deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Æthiope Æthiopia. Animaliū hominūq; effigies monstriferas circa extremitates eius gigni minime mirum, artifici ad formanda corpora effigiesq; cælandas mobilitate ignea. Ferūt certe ab orientis parte intima gentes esse sine naribus, æquali totius oris pla nicie. Alias superiore labro orbas, alias sine linguis. Pars etiam ore concreto & naribus carens, uno tantum foramine spirat, potūq; calamis auenæ trahit, & grana eiusdem aue næ, sponte prouenientis ad uescendū. Quibusdā pro sermone nutus motusq; membro rum est. Quibusdam ante Ptolemæum Lathyrū regem Ægypti ignotus fuit usus igni um. Quidam & Pygmæorum gentē prodiderunt ante paludes, ex quibus Nilus orire tur. In ora autē ubi desiimus, continui montes ardentibus similes rubēt. Troglodytis & rubro mari à Meroe tractus omnis superponitur: à Napata tridui itinere ad rubrum lit tus, aqua pluuia ad usum compluribus locis seruatur, fertilissima regiōe quæ interest au ri. Vlteriora Atabuli Æthiopum gens tenet. Deinde contra Meroen Megabari, quos aliqui Adiabaras nominauere, oppidum habent Apollinis. Pars eorum Nomades, quæ elephantis uescitur. Ex aduerso in Africæ parte Macrobij. Rursus à Megabaris Mem nones & Dauelli, dierumq; xx. interuallo Critensi. ultra eos Dochi. deinde Gymnites semper nudi. mox Anderæ, Mathitæ, Mesagebes, Hipporeæ, atri coloris tota corpora rubrica illinunt. At ex Africæ parte Medimni. Deinde Nomades cynocephalorum la cte uiuentes, Olabi, Syrbotæ, qui octonum cubitorum esse dicūtur. Aristocreon Libyæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

latere à Meroe oppidum Tolen dierum v. itinere tradit. Inde dierum xij. Esar Ægyptiorum oppidum, qui Psammetichum fugerint: in eo produntur annis ccc. habitasse. Contra in Arabico latere Daron oppidum esse eorum. Bion autem Sapen uocat, quod *ille* Esar, & ipso nomine aduenas ait significari. Caput eorum in insula Sembobitin, & tertium in Arabia Sai. Inter montes autem & Nilum Symbari sunt, Phalanges, in ipsis uero montibus Asachæ multis nationibus. Abesse à mari dicũtur dierum v. itinere. Viuũt elephantorũ uenatu. Insula in Nilo Semberritarum, reginæ patet. Ab ea Nubei Æthiopes dierum octo itinere. Oppidum eorum Nilo impositum, Tenupsis. Sambri apud quos quadrupedes omnes sine auribus, etiam elephanti. At ex Africę parte Ptoembari, Ptoemphanæ qui canem pro rege habent, motu eius imperia augurantes: Auruspi oppido longe à Nilo sito. Postea Achisarmi, Phaliges, Marigeri, Casamarri. Bion & alia oppida in insulis tradit, à Sembobiti Meroen uersus dierum toto itinere xx. Proximæ insulæ, oppidum Semberritarum sub regina: & aliud Asar. alterius oppidũ Daron. Tertiam Medoen uocant, in qua oppidum Asel. Quartam eodem quo oppidum nomine Garoden. Inde per ripas oppida, Nauos, Modundam, Andatim, Setundum, Colligat, Secande, Nauectabe, Cumi, Agrospi, Ægipam, Candrogari, Arabam, Summaram. Regia suprà Sirbitum, ubi desinunt montes, traditur à quibusdam habere maritimos Æthiopas, Nisicastes, Nisitas, quod significat ternum & quaternum oculorum uiros: non quia sic sint, sed quia sagittis præcipua contemplatione utantur. Ab ea uero parte Nili quæ supra Syrtes maiores oceanumq; meridianum protenditur, Dalion uocatos esse dicit, pluuia tantũ aqua utẽtes Cisoros, Longoporos. Ab Oecalicibus dierum v. itinere Vsibalcos, Isuelos, Pharusos, Valios, Cispios. Reliqua deserta. Deinde fabulosa: ad occidẽtem uersus Nigrœ, quorum rex unum oculum habeat in fronte. Agriophagi pantherarũ & leonum carnibus maxime uiuentes. Pamphagi omnia mãdentes. Anthropophagi humana carne uescentes. Cynamolgi caninis capitibus. Artabatitę quadrupedum ferarum modo uagi. Deinde Hesperij, Perosi quos in Mauritaniæ confinio diximus. Pars quædam Æthiopum locustis tantum uiuit, fumo & sale duratis in annua alimenta: ij quadragesimum annum uitæ non excedunt. Æthiopum terram uniuersam cum mari rubro patere in longitudinem semel & uicies centena lxx. M. pass. in latitudinem cum superiore Ægypto duodecies centena xcvij. M. Agrippa existimauit. Quidã longitudinẽ ita diuisere. A Meroe Sirbitum xij. dierũ nauigationẽ. Ab ea xij. ad Dauellos. Ab ijs ad oceanum Æthiopicum vi. dierum iter. In totum autem ab oceano ad Meroen dcexxv. M. p. esse inter autores ferè conuenit: inde Syenen quantum diximus. Sita est Æthiopia ab oriente hyberno ad occidentem hybernum. Meridiano cardine syluæ hebeno maxime uirent: à media eius parte imminens mari mons excelsus, æternis ardet ignibus. Theon ochema dictus Grecis: à quo nauigatio quatridui ad promontoriũ quod Hesperion ceras uocatur, cõfine Africæ iuxta Æthiopes Hesperios. Quidam & in eo tractu modicos colles amœna opacitate uestitos Ægipanum Satyrorumq; produnt.

Insulæ Æthiopici maris. Cap. xxxi

INsulas toto eo mari & Ephorus cõplures esse tradidit, & Eudoxus & Timosthenes, Clitarchus uero Alexandro regi renuntiatã adeo diuitem, ut equos incolæ talentis auri permutarent. Alteram, ubi sacer mons opacus sylua repertus esset, distillantibus arboribus odore miræ suauitatis. Contra sinum Persicum Cerne nominatur insula aduersa Æthiopiæ, cuius neq; magnitudo, neq; interuallũ à continente cõstat. Æthiopas tantum populos habere proditur. Ephorus autor est, à rubro mari nauigantes in eam non posse propter ardores ultra quasdã columnas (ita appellãtur paruæ insulæ) prouehi. Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem à terra stadia octo abesse prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex aduerso maxime Carthaginis à *continente passus* mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. Traditur & alia insula contra montem

Atlantem

Atlantem, & ipsa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum nauigatione solitudines ad Æthiopas Hesperios, & promontoriū quod uocauimus Hesperion ceras, inde primum circumagente se terrarum fronte in occasum ac mare Atlanticum. Contra hoc promontorium Gorgades insulæ narrantur, Gorgonum quondam domus, bidui nauigatiõe distantes à cõtinente, ut tradit Xenophon Lampsacenus. Penetrauit in eas Hanno Pœnorum imperator, prodiditq; hirta fœminarū corpora, uiros pernicitate euasisse: duarumq; Gorgonum cutes argumenti & miraculi gratia in Iunonis templo posuit, spectatas usq; ad Carthaginem captam. Vltra has etiamnū duæ Hesperides insulæ narrātur. Adeoq; omnia circa hæc incerta sunt, ut Statius Sebosus à Gorgonū insulis prenauigatione Atlantis dierum xl. ad Hesperidum insulas cursum prodiderit, ab ijs ad Hesperion ceras unius. Nec Mauritaniæ insularum certior fama est. Paucas modo constat esse ex aduerso Autololum, à Iuba repertas, in quibus Getulicam purpuram tingere instituerat.

De fortunatis insulis. Cap. xxxii

SVnt qui ultra eos fortunatas putant esse quasdamq; alias, quorū numero idem Sebosus etiam spatia complexus, Iunoniam abesse à Gadibus dccl. M. pass. tradit. Ab ea tantundem ad occasum uersus Pluuialiam Caprariamq; : in Pluuialia non esse aquam nisi ex imbribus. Ab ijs ccl. M. passuum Fortunatas, contra læuam Mauritaniæ viij. M. passuum. Oram solis uocari in conualle à conuexitate, et Planariam à specie, contuallis circuitu ccc. M. pass. Arborum ibi proceritatem ad cētum quadraginta quatuor pedes adolescere. Iuba de fortunatis ita inquisiuit: sub meridiem positas esse prope occasum, à Purpurarijs dcexxv. M. passuū, sic ut ccl. supra occasum nauigetur: deinde per ccclxxv. M. passuum ortus petatur. Primam uocari Ombrion nullis ędificiorum uestigijs: habere in montibus stagnum, arbores similes ferulæ, ex quibus aquæ exprimantur, ex nigris amara, ex candidioribus potui iucunda. Alteram insulam Iunoniam appellari, in ea ædiculam esse tantum lapide extructam. Ab ea in uicino eodem nomine minorem. Deinde Caprariam lacertis grandibus refertam. In conspectu earum esse Niuariam, quę hoc nomen accepit à perpetua niue, nebulosam. Proximam ei Canariam uocari, à multitudine canum ingentis magnitudinis: ex quibus perducti sunt Iubæ duo: apparentq; ibi uestigia ædificiorum. Cum autem omnes copia pomorum & auium omnis generis abūdent, hanc & palmetis caryotas ferētibus, ac nuce pinea abundare. Esse copiam & mellis. Papyrum quoq; & siluros in amnibus gigni. Infestari eas beluis, quæ expellantur assidue, putrescentibus. At abunde orbe terrarū extrà intrà indicato, colligēda in arctū mensura æquorum uidetur.

Terræ per mensuras cõputatæ digestio. Cap. xxxiii

POlybius à Gaditano freto longitudinem directo cursu ad os Mæotis, xxxiiii. xxxvij. M. d. pass. prodidit. Ab eodem initio ad orientem recto cursu Siciliam xii. lx. M. d. pass. Cretam ccclxxv. M. pass. Rhodū clxxxvi. M. d. pass. Chelidonias tantundem: Cyprum cccxxv. M. passuū. Inde Syriæ Seleuciam Pieriam cxv. M. passuum. Quæ cõputatio efficit uicies ter centena xl. M. pass. Agrippa hoc idē interuallū à freto Gaditano ad sinum Issicum per longitudinem directam xxxiiii. xl. passuum M. taxat, in quo haud scio an sit error numeri, quoniam idem à Siculo freto Alexandriam cursus xii. l. M. passuum tradidit. Vniuersus autem circuitus per sinus dictos ab eodem exordio colligit ad Mæotin lacum clvi. M. passuum. Artemidorus adijcit dcclvi. M. Idem cum Mæotide clxxxiii. xc. M. passuum esse tradit. Hæc est mēsura inermium, & pacata audacia fortunam prouocantium hominum. Nunc ipsarum partium magnitudo comparabitur, utcunque difficultatem afferet autorum diuersitas. Aptissime tamen spectabitur ad longitudinem latitudine addita. Est ergo ad hoc præscriptum Europæ magnitudo lxxxi. xlviij. M. passuum. Africæ (ut media ex omni uarietate prodentium sumatur computatio) efficit longitudo xxxvii. xlviij. M. Latitudo quà colitur, nusquam ccl. M. pass. excedit. Sed quoniam à Cyrenaica eius parte dccccx. M. passuū eam fecit Agrippa,

Universidad de Deusto
Biblioteca

deserta eius ad Garamantas usq; quà noscebantur, complectens, uniuersam mensuram quę uenit in computationem xlvi. viij. M. pass. efficit. Asiæ longitudo in confesso est lxiij.M.dccl.M.pass.Latitudo sanè computetur ab Æthiopico mari Alexandriam iuxta Nilum sitam,ut per Meroen & Syenen mensura currat xviii. lxxv. M pass. Apparet ergo Europam paulominus dimidia Asiæ parte maiorē esse quàm Asiam. Eandem altero tanto & sexta parte Africæ ampliorem q̄; Africam. Quod si misceātur omnes summæ,li quido patebit Europam totius terræ tertiā esse partē & octauā paulo amplius: Asiā uero quartam & quartamdecimam: Africam autem quintam & insuper sexagesimam. His addemus etiamnum unam Græcę inuentionis sententiam uel exquisitissimæ subtilitatis,ut nihil desit in spectādo terrarum situ:indicatisq; regionibus noscatur, & quæ cuiq; earum societas sit siue cognatio dierū ac noctiū,quibusq; inter se pares umbræ & æqua mūdi cōuexitas: Ergo reddetur hoc etiam, terraq; uniuersa in membra cæli digeretur. Plura sunt autē hæc segmenta mundi,quæ nostri circulos appellauere,Greci parallelos.

Digestio terrarum in parallelos & umbras pares. Cap. xxxiiii

PRincipium habet Indiæ pars uersa ad austrum. Patet usque Arabiam & rubri maris accolas. Continentur Gedrosi,Persæ,Carmani, Elymæi, Parthyene, Aria, Susiane, Mesopotamia,Seleucia cognominata Babylonia,Arabia ad Petras usq;,Syriacœle,Pelusium Ægypti:inferiorq; ora quæ uocat Alexandriæ,Africæ maritima. Cyrenaica oppida omnia, Thapsus,Hadrumetū,Clupea,Carthago, Vtica, utraque Hippo,Numidia, Mauritania utraq;,Atlanticū mare,columnæ Herculis. In hoc cœli circumplexu equino ctij die media,umbilicus,quem gnomonē uocant,vij.pedes longus, umbrā nō amplius iiij.pedes longam reddit. Noctis uero dieiq; longissima spatia horas xiiij.æquinoctiales habent,breuissima è contrario x. Sequens circulus incipit ab India uergēte ad occasum, uadit per medios Parthos,Persepolin,citima Persidis,Arabiā citeriorem, Iudæam, Libani montis accolas. Amplectitur Babylonem, Idumæam, Samariam, Hierosolymam, Ascalonem,Ioppen,Cæsaream,Phœnicen,Ptolemaidem,Sidonem, Tyrum, Berytum, Botryn,Tripolin,Biblum,Antiochiā,Laodiceā,Seleuciam,Ciliciæ maritima,Cyprum, austrinam Cretam, Lilybæum in Sicilia,septētrionalia Africæ & Numidiæ. Vmbilicus æquinoctio xxxv.pedum, umbram xxiiij. pedes longam facit, Dies autem noxq; maxima xiiij.horarum æquinoctialium est,accedente ijs quinta parte unius horæ. Tertius circulus ab Indis Imao proximis oritur. Tendit per Caspias portas Mediæ proximas, Cataoniam,Cappadociam, Taurum,Amanum,Issum, Cilicias portas, Solos, Tarsum, Cyprum,Pisidiam,Pamphyliæ Siden,Lycaoniā, Lyciæ Pataram, Xanthum,Caunum, Rhodum,Coum,Halicarnassum,Gnidum,Dorida,Chium, Delum, Cycladas medias, Gythium,Maleam,Argos,Laconiam,Elin,Olympiam,Messanam Peloponensi,Syracusas, Catinam,Siciliam mediam,Sardiniæ austrina,Carteiam,Gades. Gnomonis centum unciæ,umbram lxxvij.unciarum faciunt. Longissimus dies est æquinoctialium horarum xiiij.atq; dimidiæ,cum xxx.parte unius horæ. Quarto subiacent circulo quę sunt ab altero latere Imai,Cappadociæ austrina, Galatia, Mysia, Sardis, Smyrna, Sipylus, Tmolus mōs Lydiæ,Caria,Ionia,Trallis,Colophon,Ephesus,Miletos,Samos: Chios, Icarium mare,Cyclades septentrionales,Athenæ,Megara, Corinthus, Sicyon, Achaia, Patræ,Isthmos,Epirus,septentrionalia Siciliæ,Narbonensis Galliæ exortiua,Hispaniæ maritima à Carthagine noua,& inde ad occasum. Gnomoni xxi.pedum,respondent umbræ xvij.pedum. Longissimus dies habet æquinoctiales horas quatuordecim, & duas tertias unius horæ. Quinto continentur segmēto ab introitu Caspij maris, Bactria, Iberia, Armenia,Mysia,Phrygia,Hellespontus, Troas, Tenedus,Abydos,Scepsis,Iliū, Ida mons,Cyzicum,Lampsacum,Sinope,Amisum,Heraclea in pōto,Paphlagonia,Lēnus, Imbrus, Thassus,Cassandria,Thessalia,Macedonia,Larissa, Amphipolis, Thessalonice,Pella,Edessa,Bercœa,Pharsalia, Carystum, Eubœa, Bæoti, Chalcis, Delphi, Acarnania

nania, Ætolia, Apollonia, Brundiſium, Tarentum, Thurij, Locri, Rhegiū, Lucani, Neapolis, Puteoli, Tuſcum mare, Corſica, Baleares, Hiſpania media. Gnomoni ſeptem pedes, umbræ ſex. Magnitudo diei ſumma, horarum æquinoctialium quindecim. Sexta comprehenſio qua continetur urbs Roma, amplectitur Caſpias gentes, Caucaſum, ſeptentrionalia Armeniæ, Apolloniam ſupra Rhyndacum, Nicomediam, Nicæā, Chalcedonem, Byzantium, Lyſimachiam, Cherroneſum, Melanem ſinum, Abderam, Samothraciam, Maroneam, Ænum, Beſsicam, Thraciam mediā, Pæoniam, Illyrios, Dyrrhachium, Canuſium, Apuliæ extima, Campaniam & Hetruriam, Piſas, Lunā, Lucam, Genuam, Liguriam, Antipolin, Maſsiliam, Narbonem, Tarraconem, Hiſpaniam Tarraconenſem mediam, & inde per Luſitaniam. Gnomoni pedes nouē, umbræ octo. Longiſsima diei ſpatia, horarum æquinoctialium quindecim, addita nona parte unius horæ: aut, ut Nigidio placuit, quinta. Septima diuiſio ab altera Caſpij maris ora incipit: caditq; ſupra Callatim, Boſphorum, Boryſthenem, Tomos, Thraciæ auerſa, Triballos, Illyrici reliqua, Adriaticum mare, Aquileiam, Altinum, Venetiam, Vicetiam, Patauium, Veronam, Cremonam, Rauennam, Anconam, Picenū, Marſos, Pelignos, Sabinos, Vmbriā, Ariminum, Bononiam, Placentiam, Mediolanū, omniaq; ab Apennino: transq; alpes, Galliam Aquitanicam, Viennam, Pyrenæum, Celtiberiā. Vmbilico trigintaquinq; pedum, umbræ trigintaſex, ut tamen in parte Venetiæ exæquetur umbra Gnomoni: ampliſsima dies horarum æquinoctialium quindecim, & quintarum partium horæ trium. Hactenus antiquorum exacta celebrauimus. Sequentium diligentiſsimi, quod ſupereſt terrarum tribus aſsignauere ſegmentis. à Tanai per Mæotin lacum & Sarmatas uſque Boryſthenem, atq; ita per Dacos partemq; Germaniæ, Gallias, oceani littora amplexi, quod eſſet horarū ſedecim. Alterum per Hyperboreos & Britanniam, horarum decem & ſeptem. Poſtremo Scythicum à riphæis iugis in Thulen, in quo dies cōtinuarētur (ut diximus) noctesq; per uices. Iidē & ante principia quæ fecimus, poſuere circulos duos. Primum per inſulam Meroen, & Ptolemaidem, in rubro mari ad elephantorū uenatus conditam: ubi longiſsimus dies duodecim horarum eſſet, dimidia hora amplior. Secundum per Syenen Ægypti euntem, qui eſſet horarum tredecim. Iidemq; ſingulis dimidia horarum ſpatia uſq; ultimum adiecere circulis. Et hactenus de terris.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VII

PROOEMIVM

MVNDVS, & in eo terræ, gentes maria, inſulæ, inſignes urbes, ad hunc modum ſe habent. Animantium in eodem natura, nullius propè partis contemplatione minor eſt, ſiquidem omnia exequi humanus animus queat. Principium iure tribuetur homini, cuius cauſa uidetur cuncta alia genuiſſe natura, magna & ſæua mercede contra tanta ſua munera: ut non ſit ſatis æſtimare, parens melior homini, an triſtior nouerca fuerit. Ante omnia unum animantium cunctorū, alienis uelat opibus: cæteris uarie tegumenta tribuit, teſtas, cortices, coria, ſpinas, uillos, ſetas, pilos, plumam, pennas, ſquamas, uellera. Truncos etiā arboresq; cortice, interdū gemino, à frigoribus & calore tutata eſt. Hominem tantū nudū, & in nuda humo, natali die abijcit ad uagitus ſtatim & ploratū, nullūq; tot animaliū aliud ad lachrymas, et has protinus uitę principio. At Hercule riſus, præcox ille & celerrimus, ante quadrageſimū diē nulli datur. Ab hoc lucis rudimento, quę ne feras quidē inter nos genitas, uincula excipiūt, & omniū mēbrorū nexus: itaq; feliciter natus iacet, manibus pedibusq; deuinctis, flens, animal cæteris imperaturū: & à ſupplicijs uitā auſpicatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

auſpicatur,unam tantum ob culpam,quia natum eſt.Heu dementiam ab ijs initijs exiſti mantiū ad ſuperbiā ſe genitos.Prima roboris ſpes,primumq; temporis munus quadrupedi ſimilē facit.Quando homini inceſſus? quando uox? quādo firmū cibis os? quandiu palpitans uertex,ſummæ inter cuncta animalia imbecillitatis indicium? Iam morbi totq; medicinæ contra mala excogitatæ,& hæ quoq; ſubinde nouitatibus uictæ. Cætera ſentire naturam ſuam, alia pernicitatem uſurpare, alia prępetes uolatus,alia uires, alia nare: Hominem ſcire nihil ſine doctrina,non fari,non ingredi,non ueſci:breuiterq; non aliud naturæ ſponte quàm flere.Itaque multi extitere, qui non naſci optimum cenſerent,aut quàmocyſsime aboleri. Vni animantium luctus eſt datus,uni luxuria, & quidem innumerabilibus modis,ac per ſingula membra:uni ambitio,uni auaritia,uni immenſa uiuendi cupido,uni ſuperſtitio,uni ſepulturæ cura,atq; etiam poſt ſe de futuro. Nulli uita fragilior,nulli rerum omniū libido maior,nulli pauor confuſior,nulli rabies acrior.Denicq; cætera animantia in ſuo genere probe degunt:congregari uidemus,& ſtare contra diſsimilia:leonum feritas inter ſe non dimicat,ſerpentum morſus nō petit ſerpētes: ne maris quidē beluæ ac piſces,niſi in diuerſa genera,ſæuiunt: At Hercule homini plurima ex homine ſunt mala. Gentium mirabiles figuræ. Cap. I

ET de uniuerſitate quidem generis humani,magna ex parte in relatione gentium diximus.Neq; enim ritus moresq; nunc tractamus innumeros,ac totidem penè quot ſunt hominum cœtus. Quædam tamen non omittenda duco, maximeq; longius à mari degentiū:in quibus prodigioſa aliqua & incredibilia multis, uiſū iri haud dubito. Quis enim Æthiopas anteq; cerneret,credidit,aut quid nō miraculo eſt cum primū in notitiā uenit? Quàm multa fieri nō poſſe,priuſquā ſint facta,iudicātur? Naturæ uero rerum uis atq; maieſtas,in omnibus momētis fide caret:ſi quis modo partes eius, ac nō totam complectatur animo.Ne pauones aut tigrium, pantherarumq; maculas, & tot animalium picturas cōmemorem,paruum dictu,ſed immenſum æſtimatione, tot gentium ſermones, tot linguæ,tāta loquēdi uarietas,ut externus alieno penè nō ſit hominis uice.Iam in facie uultuq; noſtro,cum ſint decē aut paulo plura mēbra,nullas duas in tot milibus hominū indiſcretas effigies exiſtere:quod ars nulla in paucis numero præſtet affectando. Nec tamen ego in pleriſq; eorū obſtringā fidem meā,potiusq; ad autores relegabo, qui dubijs reddentur omnibus:modo ne ſit faſtidio Græcos ſequi,tanto maiore eorū diligentia uel cura uetuſtiore. De Scythis & aliarum diuerſitate gentium. Cap. II

ESſe Scytharum genera,& quidē plura,quæ corporibus humanis ueſcerentur,indicauimus.Idipſum incredibile fortaſſe,ni cogitemus in medio orbe terrarū ac Sicilia & Italia fuiſſe gentes huius monſtri,Cyclopas & Leſtrygonas,& nuperrime trans alpes hominem immolari gentium earum more ſolitum, quod paulum à mādendo abeſt.Sed & iuxta eos,qui ſunt ad ſeptentrionem uerſi,haud procul ab ipſo aquilonis exortu,ſpecuq; eius dicto, quem locum Geſclitron appellant,produntur Arimaſpi quos diximus, uno oculo in fronte media inſignes:quibus aſsidue bellū eſſe circa metalla cum gryphis, ferarum uolucri genere quale uulgo traditur,eruente ex cuniculis aurū,mira cupiditate & feris cuſtodiētibus,& Arimaſpis rapientibus,multi,ſed maxime illuſtres Herodotus & Ariſteas Proconneſius ſcribunt.Super alios autē Anthropophagus Scythas,in quadam conualle magna Imai montis, regio eſt, quæ uocatur Abarimon, in qua ſylueſtres uiuūt homines,auerſis poſt crura plantis,eximiæ uelocitatis,paſsim cum feris uagantes. Hos in alio nō ſpirare cælo,ideoq; ad finitimos reges non pertrahi,neq; ad Alexandrū Magnum pertractos,Beton itinerum eius mēſor prodidit. Priores Anthropophagos, quos ad ſeptentrionem eſſe diximus,x.dierum itinere ſupra Boryſthenem amnem,oſſibus humanorū capitum bibere,cutibusq; cum capillo pro mantilibus ante pectora uti, Iſigonus Nicæenſis.Idem in Albania gigni quoſdam glauca oculorū acie, à pueritia ſtatim canos,qui noctu pluſquam interdiu cernant.Idem itinere dierum x.ſupra Boryſthe-

nem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem, Sauromatas tertio die cibū capere ſemper. Crates Pergamenus in Helleſpōto circa Parium, genus hominū fuiſſe tradit, quos Ophiogenes uocat, ſerpentum ictus contactu leuare ſolitos, & manu impoſita uenena extrahere corpori. Varro etiā nunc eſſe paucos ibi, quorū ſaliuæ contra ictus ſerpētum medeantur. Similis & in Africa gens Pſyllorum fuit, ut Agatharchides ſcribit, à Pſyllo rege dicta, cuius ſepulchrū in parte Syrtium maiorum eſt. Horum corpori ingenitum fuit uirus exitiale ſerpētibus, ut cuius odore ſopirēt eas. Mos uero, liberos genitos protinus obiiciendi ſæuiſſimis earum, eoq; genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino ſanguine natos ſerpētibus. Hæc gens ipſa quidē prope internicione ſublata eſt à Naſamonibus, qui nunc eas tenent ſedes: genus tamen hominum ex his qui profugerant, aut cum pugnatum eſt, abfuerant, hodieq; remanet in paucis. Simile & in Italia Marſorum gentis durat, quos à Circes filio ortos ferūt, & ideo ineſſe iis uim naturalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra ſerpentes ineſt uenenū. Feruntq; ictas ſaliua, ut feruētis aquæ contactū fugere. Quod ſi in fauces penetrauerit, etiam mori: idq; maxime humani ieiuni oris. Supra Naſamonas cōfinesq; illis Machlyas, Androgynos eſſe utriuſq; naturæ, inter ſe uicibus coeūtes, Calliphanes tradit. Ariſtoteles adiicit, dextrā mammam iis uirilem, læuam muliebrem eſſe. In eadem Africa familias quaſdam effaſcinantium, Iſigonus & Nymphodorus tradunt: quorū laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriātur infantes. Eſſe eiuſdem generis in Triballis & Illyriis, adiicit Iſigonus, qui uiſu quoque effaſcinent, interimantq; quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis: quod eorum malum facilius ſentire pueres. Notabilius eſſe quod pupillas binas in oculis ſingulis habeant. Huius generis & fœminas in Scythia, quæ uocantur Bithyæ, prodit Apollonides. Philarchus & in Ponto Thibiorum genus, multosq; alios eiuſdem naturæ: quorum notas tradit in altero oculo geminam pupillam, in altero equi effigiem: Eoſdem præterea non poſſe mergi, ne ueſte quidem degrauatos. Haud diſſimile iis genus Pharnacum in Æthiopia prodidit Damon, quorum ſudor tabem contactis corporibus afferat. Fœminas quidem omnes ubique uiſu nocere, quæ duplices pupillas habeant, Cicero quoq; apud nos autor eſt. Adeo naturæ, cum ferarum morem ueſcendi humanis uiſceribus in homine genuiſſet, gignere etiam in toto corpore & in quorundā oculis quoque uenena placuit: nē quid uſquam mali eſſet, quod in homine non eſſet. Haud procul urbe Roma in Faliſcorum agro familiæ ſunt paucæ, quæ uocantur Hirpiæ: quæ ſacrificio annuo, quod fit ad montem Soractem Apollini, ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur. Et ob id perpetuo ſenatuſconſulto militiæ omniumq; aliorum munerum uacationem habent. Quorundam corpore partes naſcuntur ad aliqua mirabiles: ſicut Pyrrho regi pollex in dextero pede, cuius tactu lienoſis medebatur. Hunc cremari cum reliquo corpore non potuiſſe tradunt, conditumq; loculo in templo. Præcipue India Æthiopumq; tractus, miraculis ſcatent. Maxima in India gignuntur animalia. Indicio ſunt canes grandiores cæteris. Arbores quidem tantæ proceritatis traduntur, ut ſagittis ſuperari nequeant. Hęc facit uber tas ſoli, temperies cæli, aquarum abundantia (ſi libeat credere) ut ſub una ficu turmæ condantur equitum. Arundines uero tantæ proceritatis, ut ſingula internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant. Multos ibi quina cubita conſtat longitudine excedere: non expuere: nō capitis, aut dentium, aut oculorum ullo dolore affici, raro aliarum corporis partium: tam moderato ſolis uapore durari. Philoſophos eorū quos Gymnoſophiſtas uocant, ab exortu ad occaſum perſtare, contuentes ſolem immobilibus oculis: feruentibus harenis toto die alternis pedibus inſiſtere. In monte cui nomen eſt Milo, homines eſſe auerſis plantis, octonos digitos in ſingulis pedibus habentes, autor eſt Megaſthenes. In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis, ferarum pellibus uelari, pro uoce latratum ædere, unguibus armatum uenatu & aucupio ueſci. Horum ſupra cxx. M. fuiſſe prodente ſe, Cteſias ſcribit: & in quadam gente Indiæ, fœminas ſemel

Universidad de Deusto
Biblioteca

in uita parere, genitosq; confestim canescere. Item hominum genus qui Monosceli uocarentur, singulis cruribus, miræ pernicitatis ad saltū, eosdemq; Sciopodas uocari: quod in maiori æstu humi iacētes resupini, umbra se pedū protegant: non longe eos à Troglodytis abesse. Rursusq; ab his occidentē uersus quosdam sine ceruice, oculos in humeris habentes. Sunt & Satyri subsolanis Indorum montibus (Cartadulorū dicitur regio) pernicissimum animal: tum quadrupedes, tum recte currentes humana effigie, propter uelocitatem nisi senes aut ægri non capiuntur. Choromandarum gentem uocat Tauron syluestrē sine uoce, stridoris horrēdi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dētibus caninis. Eudoxus in meridianis Indiæ uiris plantas esse cubitales: fœminis adeo paruas, ut Struthopodes appellentur. Megasthenes gentem inter Nomadas Indos nariū loco foramina tantum habentem, anguium modo loripedem, uocari Syrictas. Ad extremos fines Indiæ ab oriente circa fontem Gangis, Astomorū gentem sine ore, corpore toto hirtā uestiri frondium lanugine, halitu tantum uiuentem, & odore quem naribus trahāt. Nullū illis cibū, nullumq; potum: tantum radicum florumq; uarios odores & syluestrium malorum, quę secū portāt longiore itinere, ne desit olfactus: grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Supra hos extrema in parte montiū Spithamæi Pygmæi narrātur, ternas spithamas lōgitudine, hoc est, ternos dodrātes nō excedētes, salubri cælo, semperq; uernante, montibus ab Aquilone oppositis: quos à gruibus infestari Homerus quoq; prodidit. Fama est, insidentes arietū caprarūq; dorsis, armatos sagittis ueris tempore uniuerso agmine ad mare descendere, & oua pullosq; earum alitū consumere: ternis expeditionem eam mensibus cōfici, aliter futuris gregibus nō resisti. Casas eorum luto pennisq;, & ouorum putaminibus construi. Aristoteles in cauernis uiuere Pygmæos tradit. Cætera de his, ut reliqui. Cyrnos Indorū genus Isigonus annis cētenis quadragenis uiuere. Item Æthiopas macrobios & Seras existimat, & qui Athon montem incolant: hos quidem, quia uiperinis carnibus alantur: itaque nec capiti nec uestibus eorum noxia corpori inesse animalia. Onesicritus, quibus in locis Indiæ umbræ non sint, corpora hominum cubitorum quinūm & binorum palmorū existere, & uiuere annos cxxx. nec senescere, sed ut medio æuo mori. Crates Pergamenus Indos, qui centenos annos excedāt, Gymnetas appellat, non pauci Macrobios. Ctesias gentem ex his quæ appellatur Pandoræ, in cōuallibus sitam, annos ducenos uiuere, in iuuenta cādido capillo, qui in senectute nigrescat. Contrà alios quadragenos nō excedere annos, iunctos Macrobijs, quorū fœminæ semel pariāt: idq; & Agatharchides tradit. Præterea locustis eos ali, & esse pernices. Mandrorum nomen ijs dedit Clitarchus & Megasthanes, trecentosq; eorū uicos annumerat. Fœminas septimo ætatis anno parere, senectā quadragesimo anno accedere. Artemidorus, in Taprobana insula longissimam uitam sine ullo corporis languore traduci. Duris, Indorum quosdam cum feris coire, mixtosq; & semiferos esse partus. In Calingis eiusdem Indiæ gente quinquennes cōcipere fœminas, octauum uitæ annum nō excedere. Et alibi cauda uillosa homines nasci pernicitatis eximiæ, alios auribus totos cōtegi. Oritas ab Indis Arbis fluuius disterminat. Ii nullū alium cibum nouere quàm piscium, quos unguibus dissectos sole torreant: atq; ita panem ex his faciunt, ut refert Clitarchus. Troglodytas super Æthiopiam uelociores esse equis, Pergamenus Crates. Item Æthiopas octona cubita longitudine excedere. Syrbotas uocari gentem eam Nomadum Æthiopum, secundum flumen Astapum ad septentrionem uergentium. Gens Menisminorum appellata, abest ab oceano dierū itinere xx. animaliū quæ cynocephalos uocamus, lacte uiuit, quorum armenta pascit maribus interemptis, præterquam sobolis causa. In Africę solitudinibus hominum species obuiæ subinde fiunt, momētoq; euanescunt. Hæc atq; talia ex hominum genere ludibria sibi, nobis miracula, ingeniosa fecit natura. Et singula quidem quæ facit indies, ac propè horas, quis enumerare ualeat? Ad detegendam eius potētiam, satis sit inter prodigia posuisse gentes. Hinc ad confessa in homine pauca.

De pro

De prodigiosis partubus. Cap. III

TErgeminos nasci certum est, Oratiorum Curiatiorumq; exemplo: suprà inter ostenta ducitur, præterq; in Ægypto, ubi fœtifer potu Nilus. Annis proximis, supremis diui Augusti, Fausta quædā è plebe, Ostiæ duos mares, totidem fœminas enixa, famem quæ cōsecuta est portendit haud dubie. Reperit & in Peloponeso quinos quater enixa, maioremq; partē ex omni eius uixisse partu. Et in Ægypto septenos uno utero simul gigni, autor est Trogus. Gignunt & utriusq; sexus, quos Hermaphroditos uocamus olim Androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nūc uero in delicijs. Pōpeius magnus in ornamentis theatri mirabiles fama posuit effigies, ob id diligētius magnorum artificum ingenijs elaboratas: inter quas legitur Eutyche, à xx. liberis rogo illata Trallibus, enixa xxx. partus. Alcippe elephantum, quanquā id inter ostenta est. Nanq; & serpentem peperit inter initia Marsici belli ancilla. Multiformes pluribus modis inter mōstra partus æduntur. Claudius Cæsar scribit Hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interijsse. Et nos principatu eius allatum illi ex Ægypto in melle uidimus. Est inter exempla, in uterum protinus reuersus infans Sagunti, quo anno ab Annibale deleta est.

De mutatione sexus, & geminis partubus. Cap. IIII

EX fœminis mutari in mares non est fabulosum. Inuenimus in annalibus, P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino coss. Cassini puerum factum ex uirgine sub parentibus, iussuq; aruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit uisum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & uiritatē prouenisse, uxoremq; duxisse. Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se uisum. Ipse in Africa uidi mutatū in marē nuptiarū die, L. Cosiciū ciuem Tisdritanū. Æditis geminis rarā esse, aut puerperæ, aut puerperio, præterq; alteri, uitā. Si uero utriusq; sexus æditi sint gemini, rariorē utricq; salutē. Fœminas gigni celerius q; mares, sicut celerius senescere. Sæpius in utero moueri mares, & in dextera ferè gēri parte, in læua fœminas, cōstat.

De homine generando, & pariendi tempore per illustria exempla à mensibus septem, ad XI. Cap. V

CÆteris animantibus statum, & pariendi, & partus gerendi tempus est: homo toto anno & incerto gignitur spatio. Alius septimo mense, alius octauo, & usq; ad initia decimi undecimiq;. Ante septimum mensem haud unquam uitalis est. Septimo non nisi pridie posteróue plenilunij die, aut interlunio concepti nascuntur. Translatitium in Ægypto est, & octauo gigni. Iam quidem & in Italia tales partus esse uitales, contra priscorum opiniones. Variāt hęc pluribus modis. Vestilia C. Herdicij, ac postea Pōponij atq; Orfiti clarissimorū ciuium cōiunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium septimo mense genuit, Suillium Ruffum undecimo, Corbulonem septimo, utrunq; cōsulem: postea Cæsoniam Caij principis coniugem, octauo. In quo mensium numero genitis, intra quadragesimū diem maximus labor. Grauidis autem quarto & octauo mense, letalesq; in ijs abortus. Massurius autor est, L. Papyrium prætorem, secundo hęrede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum mater partum se xiij. mensibus diceret tulisse, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum uideretur.

De conceptibus, & signa sexus in grauidis præuenientia partum. Cap. VI

A Conceptu decimo die dolores capitis, oculorum uertigines tenebræq;, fastidiū in cibis, redundatio stomachi, indices sunt hominis inchoati. Melior color marem ferenti, et facilior partus: motus in utero quadragesimo die. Cōtraria omnia in altero sexu: ingestabile onus, crurum & inguinum leuis tumor. Primus autē xc. die motus. Sed plurimum languoris in utroq; sexu, capillum germinante partu, & in plenilunio: quod tempus æditos quoq; infantes præcipue infestat. Adeoq; incessus, atq; omne quicquid dici potest, in grauida refert: ut salsioribus cibis usæ, carentem unguiculis partum edant: & si respirauere, difficilius enitantur. Oscitatio quidē in enixu letalis est: sicut sternuisse à coi-

tu,abortiuum.

De conceptu hominum & generatione. Cap. VII

MIſeret atq; etiám pudet æſtimantem quàm ſit friuola animalium ſuperbiſsimi origo,cum plerunq; abortus cauſa fiat odor à lucernarum extinctu. His principijs naſcuntur tyranni,his carnifex animus. Tu qui corporis uiribus fidis,tu qui fortunę munera amplexaris,& te ne alumnū quidem eius exiſtimas,ſed partum:tu cuius ſemper in victoria eſt mens,tu qui te deum credis aliquo ſucceſſu tumens,tanti perire potuiſti:atque etiam hodie minoris potes,quantulo ſerpētis ictus dente:aut etiā ut Anacreon poeta, acino uuæ paſſæ:ut Fabius ſenator prætor,in lactis hauſtu uno pilo ſtrāgulatus. Is demū profecto uitam æqua lance penſitabit,qui ſemper fragilitatis humanæ memor fuerit.

De Agrippis. Cap. VIII

INpedes procedere naſcentem, contra naturam eſt: quo argumento eos appellauere Agrippas,ut ægre partos:qualiter M.Agrippam ferunt genitū unico propè felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis. Quanquam is quoq; aduerſa pedum ualetudine,miſera iuuenta,exercito æuo inter ama mortesq;, ad noxia ſucceſſu, infelici terris ſtirpe omni,ſed per utraſq; Agrippinas maxime,quæ Caium & Domitium Neronem principes genuere totidem faces generis humani:præterea breuitate æui quinquageſimo uno raptus anno,in tormētis adulteriorum coniugis,ſocericq; prægraui ſeruitio, fuiſſe augurium præpoſteri natalis exiſtimatur.Neronem quoq; paulo ante principem, & toto principatu ſuo hoſtem generis humani,pedibus genitū parēs eius ſcribit Agrippina.Ritu naturæ capite hominem gigni mos eſt,pedibus efferri.

Monſtruoſi partus exciſi utero. Cap. IX

AVſpicatius enecta parēte gignūtur: ſicut Scipio Africanus prior natus, primusq; Cæſarū à cæſo matris utero dictus:qua de cauſa & Cæſones appellati.Simili modo natus & Manlius,qui Carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui ſint Vopiſci. Cap. X

VOpiſcos appellabant è geminis,qui retenti utero naſcerentur, altero interēpto abortu.Nanq; maxima,& rara, circa hoc miracula exiſtunt.

Exempla numeroſæ ſobolis. Cap. XI

PRæter mulierē, pauca animalia coitū nouere grauida. Vnū quidem omnino aut alterum ſuperfœtat.Extat in monumētis etiam medicorum,& quibus talia conſectari curæ fuit,uno abortu xij. puerperia egeſta.Sed ubi paululum temporis inter duos cōceptus interceſsit,uterq; perferī:ut in Hercule et Iphiclo fratre eius apparuit,& in ea, quæ gemino partu,alterū marito ſimilem,alterum adultero genuit:Item in Procōneſia ancilla,quæ eiuſdem diei coitu,alterum domino ſimilē,alterū procuratori eius:Et in alia,quæ unum iuſto partu,quinq; menſium alterum ædidit: Rurſus in alia, quæ ſeptem mēſium ædito puerperio,inſecutis mēſibus geminos enixa eſt.Iam illa uulgata, uarie ex integris truncos gigni,ex truncis integros,eademq; parte truncos:ſigna quædā næuosq; & cicatrices etiam regenerari.Quarto partu Dacorum originis nota in brachio redditur.

Exempla ſimilitudinum. Cap. XII

INLepidorum gente tres,intermiſſo ordine,obducto membrana oculo,genitos accepimus. Similes quidem alios auo:Et ex geminis quoq; alterū patri, alterum matri:annoq; poſt genitū, maiori ſimilem fuiſſe ut geminū.Quaſdam ſibi ſimiles ſemper parere, quaſdam uiro,quaſdā nulli,quaſdam fœminā patri, matrem ſibi. Indubitatū exemplum eſt Nicæi nobilis pyctę Byzantij geniti, qui adulterio Æthiopis nata matre,nil à cæteris colore differente,ipſe auum regenerauit Æthiopem.Similitudinū quidem in mente reputatio eſt,& in qua credantur multa fortuita pollere,uiſus,auditus,memoria,hauſtæq; imagines ſub ipſo conceptu.Cogitatio etiam utriuslibet animū ſubito tranſuolans, effingere ſimilitudinem aut miſcere exiſtimatur.Ideoq; plures in homine, q̄ in ceteris omnibus animalibus differētię,quoniam uelocitas cogitationum,animiq; celeritas,& ingenij

uarietas

uarietas multiformes notas imprimit: cum cæteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulisq; in suo cuiq; genere. Antiocho regi Syrię, è plebe nomine Artemon intantū similis fuit, ut Laodice coniunx regia, necato iam Antiocho, mimum per eum cōmendationis, regnięq; successionis peregerit. Magno Pompeio Vibius quidam è plebe & Publicius etiam seruitute liberatus, indiscreta propè specie fuere similes, illud os probū reddentes, ipsumq; honorem eximiæ frontis. Qualis causa patri quoq; eius, Menogenis coci sui cognomen imposuit, iam Strabonis à specie oculorum habenti, uitium imitata & in seruo: Scipioni Serapionis: is erat suarij negociatoris uile mācipiū. Eiusdem familiæ Scipioni post eum cognomen Salutio mimus dedit: Sicut Spinter secundarum, tertiarumq; Pamphilus, collegio Lentuli & Metelli coss. In quo perquā importune fortuitum hoc quoq; fuit, duorum simul cōsulum in scena imagines cerni. Ediuerso L. Plancus orator, histrioni Rubrio cognomē imposuit. Rursus Curioni patri Burbulcius, itēq; Messalæ Censorio Menogenes, perinde histriones. Suræ quidem proconsulis etiam rictum in loquendo, contractionemq; linguæ, & sermonis tumultum, non imaginem modo, piscator quidā in Sicilia reddidit. Caisio Seuero celebri oratori, armentarij Mirmillonis obiecta similitudo est. Toranius M. Antonio iam triumuiro, eximios forma pueros, alterum in Asia genitū, alterum trans alpes, ut geminos uendidit: tāta unitas erat. Postq; deinde sermone puerorum detecta fraude à furente increpitus Antonio est, inter alia magnitudinē pretij cōquerente (nam ducentis mercatus erat sestertijs) respondit uersutus ingenij mango, ob idipsum se tanti uēdidisse, quoniam non esset mira similitudo in ullis eodem utero æditis: diuersarū quidem gentium natales tam concordi figura reperiri, super omnem esse taxationē. Adeoq; tempestiuam admirationē intulit, ut ille proscriptor animus, modo & contumelia furens, non aliud in censu magis ex fortuna sua duceret.

Quæ sit generandi ratio. Cap. XIII

EST quædam priuatim dissociatio corporum: & inter se steriles, ubi cum alijs iunxere, gignunt: sicut Augustus & Liuia. Item alij aliæq; fœminas tantum generant aut mares: plerunq; & alternāt: sicut Gracchorū mater duodecies, & Agrippina Germanici nouies. Alijs sterilis est iuuenta: alijs semel in uita datur gignere. Quædā non perferunt partus: quales siquando medicina & cura uicere, fœminam ferè gignūt. Diuus Augustus in reliqua exemplorum raritate, neptis suæ nepotem uidit, genitum quo excesserit anno M. Syllanum: qui quum Asiam obtineret post consulatum, Neronis principis successione, ueneno eius interēptus est. Q. Metellus Macedonicus, cū sex liberos relinqueret, undecim nepotes reliquit, nurus uero generosq;, & omnes qui se patris appellatiōe salutarēt, uiginti septem. In actis temporum diui Augusti inuenitur, XII. consulatu eius, L. q; Sylla collega, ad III. Idus Aprilis, C. Crispinum Hilarum ex ingenua plebe Fesulana, cum liberis nouem (in quo numero filiæ duæ fuerunt) nepotibus XXVII. pronepotibus XXIX. neptibus IX, prælata pompa, cum omnibus his in Capitolio immolasse.

De eodem multiplicius. Cap. XIIII

MVlier post quinquagesimū annum nō gignit, maiorq; pars quadragesimo profluuium genitale sistit. Nam in uiris Masanissam regē, post LXXXVI. annū generasse filium, quē Methymathnū appellauerit, clarum est: Catonē Censorium octogesimo exacto, è filia Salonij clientis sui. Qua de causa, aliorum eius liberorum propago, Liciniani sunt cognominati, hi Saloniani, ex quibus Vticensis fuit. Nuper etiam L. Volusio Saturnino in urbis præfectura extincto, notum est Cornelia Scipionum gentis Volusium Saturninum, qui fuit consul, genitum post LXII. annum. Et usq; ad LXXXV. apud ignobiles uulgaris reperitur generatio.

De menstruis mulierum. Cap. XV

SOlum aūt animal mēstruale mulier est: inde unius utero, quas appellarunt molas. Ea est caro informis, inanima, ferri ictum & aciem respuens. Mouetur, sistitq; menses: & ut partus, aliâs letalis, aliâs unà senescens, aliquando aluo citatiore excidens. Simile quid-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dam & uiris in uentre gignit, quod uocant scirron: sicut Oppio Capitoni prætorio uiro. Sed nihil facile reperiatur mulierum profluuio magis monstrificum. Acescunt superuentu musta, sterilescunt tactæ fruges, moriuntur insita, exurūtur hortorum germina, & fructus arborum quibus insedêre, decidūt: speculorum fulgor aspectu ipso hebetatur, acies ferri præstringitur, eborisq; nitor, aluei apum emoriuntur: æs etiã ac ferrum rubigo protinus corripit: odorq; dirus aera: & in rabiem agūtur gustato eo canes, atq; insanabili ueneno morsus inficitur. Quin & bituminũ sequax alioquin ac lenta natura, in lacu ludææ (qui uocatur Asphaltites) certo tẽpore anni supernatans, nequit sibi auelli, ad omnẽ contactum adhærens, præterquàm filo quod tale uirus infecerit. Etiam formicis, animali minimo, inesse sensum eius ferunt: abijciq; gustatas fruges, nec postea repeti. Et hoc tale tantumq; omnibus tricenis diebus malum in muliere existit, & trimestri spacio largius. Quibusdam uero sæpius mense: sicut aliquibus nunq̃: sed tales nõ gignunt, quando hæc est generando homini materia, semine è maribus coaguli modo hoc in sese glomerãte, quod deinde tempore ipso animatur, corporaturq;. Ergo cum grauidis fluxit, inualidi aut non uitales partus æduntur, aut sanioſi, ut autor est Nigidius.

Item de ratione partuum. Cap. XVI

IDem, lac fœminæ non corrumpi alenti partum, si ex eodem uiro rursus cõceperit, arbitratur. Incipiente autem hoc statu aut desinente, cõceptus facillimi traduntur. Fœcunditatis in fœminis prærogatiuam accepimus, inunctis medicamine oculis, saliuam inici. Cæterum æditis primores septimo mense gigni dentes, priusq; in supera ferè parte, haud dubium est. Septimo eosdẽ decidere anno, aliosq; suffici. Quosdam & cum dentibus nasci, sicut M. Curium, qui ob id Dentatus cognominatus est: & Cn. Papyriũ Carbonem, præclaros uiros. In fœminis ea res inauspicati fuit exempli regũ temporibus. Cum ita nata esset Valeria, exitio ciuitati, in quã delata esset, futurum, responso aruspicũ uaticinãte, Suessam Pometiam illa tempestate florentissimã deportata est, ueridico exitu consecuto. Quasdam concreto genitali gigni, infausto omine, Cornelia Gracchorum mater indicio est. Aliqui uice dentium, cõtinuo osse gignũtur: sicuti Prusię regis Bithyniorum filius, sit perna parte oris. Dentes autẽ tantum inuicti sunt ignibus, nec cremãtur cum reliquo corpore. Iidem flammis indomiti, cauantur tabe pituitę. Candorem trahunt quodam medicamine. Vsu atteruntur, multoq; primũ in aliquibus deficiunt. Nec cibo tantũ & alimentis necessarij: quippe uocis sermonisq; regimen primores tenẽt, cõcentu quodã excipientes ictum linguæ, seriẽq; structuræ, atq; magnitudine mutilantes molientesue aut hebetantes uerba: & cum defluxere, explanationem omnem adimentes. Quin & augurium in hac esse creditur parte. Triceni bini uiris attribuuntur excepta Turdulorũ gente: quibus plures fuere, longiora promitti uitæ putant spacia. Fœminis minor numerus. quibus in dextra parte gemini superne, à canibus cognominati, fortunæ blandimenta pollicentur, sicut in Agrippina Domitij Neronis matre: contrà in læua. Hominẽ priusq; genito dente cremari, mos gentiũ non est. Sed mox plura de hoc cum membratim historia decurret. Risisse eodem die quo genitus esset, unum hominẽ accepimus Zoroastren. Eidem cerebrum ita palpitasse, ut impositã repelleret manum, futuræ præsagio scientiæ. In trimatu suo cuiq; dimidiam esse mensurã statuere certum est. In plenũ autem cuncto mortalium generi minorem indies fieri; propemodum obseruatur: raroq; patribus proceriores, consumente ubertate seminum exustione, in cuius uices nunc uergat æuum. In Creta terræ motu rupto mõte, inuẽtum est corpus stans XLVI. cubitorum, quod alij Orionis, alij Oti fuisse arbitrantur: Orestis, corpus oraculi iussu refossum, vij. cubitorum fuisse monumentis creditur. Iam uero ante annos propè mille, quales ille Homerus nõ cessauit minora corpora mortalium q̃ prisca cõqueri. Næuij Pollionis amplitũdinem annales non tradunt. Sed quia populi cõcursu penè interemptus esset, prodigij uice habitum. Procerissimum hominem ętas nostra diuo Claudio principe Gabbarã nomine, ex Arabia aductum IX.

pedum

Universidad de Deusto
Biblioteca

pedum & totidē unciarū uidit. Fuere ſub diuo Auguſto ſemipede addito, quorū corpora eius miraculi gratia, in conditorio Salluſtianorū aſſeruabātur hortorū: Puſioni & Secundillæ erant nomina. Eodem præſide minimus homo duos pedes & palmū Conopas nomine, in delicijs Iuliæ neptis eius fuit: Et mulier Andromeda liberta Iuliæ Auguſtæ. Manium Maximū, & M. Tulliū equites Romanos, binûm cubitorū fuiſſe autor eſt M. Varro, & ipſi uidimus in loculis aſſeruatos. Seſquipedales gigni quoſdā longiores, in trimatu implentes uitæ curſum, haud ignotū eſt. Inuenimus in monumentis Salamine Euthimenis filium, in tria cubita triennio adoleuiſſe, inceſſu tardum, ſenſu hebetē: & iam puberem factum uoce robuſta, abſumptū contractione membrorū ſubita triennio circumacto. Ipſi nos pridem uidimus eadem fermè omnia, præter pubertatem, in filio Cornelij Taciti equitis Romani Belgicæ Galliæ rationes procurantis. Ectrapelos Græci uocant eos: in Latino non habent nomen.

Inſignia corporum. Cap. XVII

QVod ſit hominum ſpatium à ueſtigio ad uerticem, id eſſe paſsis manibus inter longiſsimos digitos obſeruatum eſt: ſicuti uires dextra parte maiores, quibuſdā æquas utracꝫ, aliquibus læua manu præcipuas: nec id uncꝫ in fœminis: Mares præſtare põdere, & defuncta uiuentibus corpora omniū animaliū, & dormientia uigilātibus. Virorum cadauera ſupina fluitare, fœminarū prona: uelut pudori defunctarum parcente natura.

Exempla uariarum figurarum. Cap. XVIII

COncretis quoſdam oſsibus, ac ſine medullis uiuere accepimus. Signum eorum eſſe, nec ſitim ſentire, nec ſudorem emittere: quanquā & uoluntate ſcimus ſitim uictam: equitemcꝫ Romanum Iulium Viatorem è Vocõtiorum gente fœderata, in pupillaribus annis aquæ ſubter cutem fuſæ morbo prohibitum humore à medicis, naturā feciſſe conſuetudine, atcꝫ in ſenecta caruiſſe potu. Necnon & alij multa ſibi imperauere.

Diuerſorum morum exempla. Cap. XIX

FErunt Craſſum auum Craſsi in Parthis interempti nuncꝫ riſiſſe, ob id Agelaſtum uocatum: ſicuti nec fleſſe multos. Socratem clarum ſapientia eodem ſemper uiſum uultu, nec aut hilari magis aut turbato. Exit hic animi tenor aliquādo in rigorem quendam toruitatemcꝫ naturæ duram & inflexibilem, affectuſcꝫ humanos adimit, quales apathes Græci uocant, multos eius generis experti: quodcꝫ mirum ſit, autores maxime ſapientiæ, Diogenem cynicum, Pyrrhonem, Heraclitum, Timonem, hunc quidem etiam in totius odium generis humani euectum. Sed hæc prauæ naturæ inſignia in multis uaria cognoſcuntur: ut in Antonia Druſi nunquam expuiſſe, in Pomponio cõſulari poeta nunquam ructaſſe. Quibus natura concreta ſunt oſſa, qui ſunt rari admodum, cornei uocantur.

De fortitudine & uelocitate. Cap. XX

COrpore ueſco, ſed eximijs uiribus Tritanū, in gladiatorio ludo Samnitium armatura celebrem, filiumcꝫ eius militē Magni Pompeij, & rectos & tranſuerſos cancellatim toto torpore habuiſſe neruos, in brachijs etiam manibuſcꝫ, autor eſt Varro in prodigioſa uirium relatione. Atcꝫ etiā hoſtem ab eo ex prouocatione dimicantē, inermi dextra uno digito ſuperatū, & poſtremo correptū in caſtra translatū. A. Iunius Valens meruit in prætorio diui Auguſti cēturio, uehicula cum culeis onuſta donec exinanirētur, ſuſtinere ſolitus: carpenta apprehenſa una manu retinere, obnixus contra nitētibus iumentis: & alia mirifica facere, quæ inſculptā monumento eius ſpectantur. Ideo M. Varro: Ruſticellus, inquit, Hercules appellatus, mulū ſuum tollebat. Fuſius Saluius duo centenaria pondera pedibus, totidē manibus, & ducenaria duo humeris contra ſcalas ferebat. Nos quoꝫ uidimus Athanatū nomine, prodigioſæ oſtētationis, quingenario thorace plumbeo indutum, cothurniſcꝫ quingentorum pondo calciatū per ſcenam ingredi. Crotoniatam Milonem athletam, cum conſtitiſſet, nemo ueſtigio educebat: malū tenenti nemo digitum corrigebat. Cucurriſſe MCXL. ſtadia, ab Athenis Lacedæmonem, biduo Philippidem, magnum erat: donec Aniſtis curſor Lacedæmonius, & Philonides Alexandri

Universidad de Deusto
Biblioteca

Magni,à Sicyone Elin,uno die MCC.ſtad.cucurrerunt. Nunc quidem in circo quoſdam CLX.M.paſſ.tolerare non ignoramus.Nuperq; Fonteio & Vipſanio coss. annos IX.genitum puerū à meridie ad ueſperam LXXV.M.paſſ.cucurriſſe.Cuius rei admiratio ita demum ſolida perueniat,ſi quis cogitet nocte ac die longiſsimū iter uehiculis tribus Tiberium Neronem emenſum,feſtinantē ad Druſum fratrem ægrotantē in Germania:in eo fuerunt CCM.paſſuum.

De uiſu. Cap. XX

OCulorū acies uel maxime fidem excedentia inuenit exēpla. In nuce incluſam Iliada Homeri carmen in membrana ſcriptum tradidit Cicero. Idem fuiſſe qui peruideret CXXXV.M.paſſ.Huic & nomen M. Varro reddidit,Strabonē uocatum.Solitum aūt Punico bello,à Lilybæo Siciliæ promontorio,exeunte claſſe Carthaginis portu, etiā numerum nauiū dicere.Callicrates ex ebore formicas,et alia tam parua fecit animalia,ut partes earū à cæteris cerni nō poſſent.Myrmecides quidā in eodem genere inclaruit,à quo quadrigā ex eadem materia quā muſca integeret alis fabricatā,& nauem, quam apicula pinnis abſconderet.

De auditu. Cap. XXII

AVditus unum exemplū habet mirabile,prælium quo Sybaris deleta eſt,eo die quo geſtum erat,auditū Olympiæ.Nam Cimbricæ uictoriæ, Caſtoresq; Romani qui Perſicam uictoriam ipſo die quo contigit,nunciauere,uiſus,& numinum fuere pręſagia.

Exempla patientiæ. Cap. XXIII

PAtientia corporis,ut eſt crebra ſors calamitatum,innumera documenta peperit. Clariſsimum in fœminis Leænę meretricis,quæ torta non indicauit Harmodium & Ariſtogitonem tyrannicidas:in uiris Anaxarchi,qui ſimili de cauſa cum torqueretur, præroſam dentibus linguam,unamq; ſpem indicij in tyranni os expuit.

Memoriæ exempla. Cap. XXIIII

MEmoria neceſſariū maxime uitæ bonum,cui præcipua fuerit haud facile dictu eſt, tā multis gloriā eius adeptis.Cyrus rex omnib.in exercitu ſuo militib.nomina reddidit,L.Scipio populo Romano,Cyneas Pyrrhi regis legatus ſenatui & equeſtri ordini Romæ poſtero die q; aduenerat.Mithridates duarū & XX.gentiū rex,totidē linguis iura dixit,pro cōcione ſingulas ſine interprete affatus.Charmidas quidā in Græcia,quæ quis exegerat uolumina in bibliothecis,legētis modo repræſentauit.Ars poſtremo eius rei facta,& inuenta eſt à Simonide melico,conſummata Metrodoro Scepſio, ut nihil non ĩſdem uerbis redderetur auditum.Nec aliud eſt æque fragile in homine,morborū et caſus iniurias atq; etiā metus ſentiens,aliâs particulatim,aliâs uniuerſa. Ictus lapide oblitus eſt literas tantū.Ex prælto tecto lapſus, matris & affiniū, propinquorūq; cepit obliuionē: Alius ægrotus,ſeruorū etiam:ſui uero nominis Meſſala Coruinus orator,itaq; ſæpe deficere tentat ac meditatur uel quieto corpore & ualido.ſomno quoq; ſerpente cōputat, ut inanis mens quærat ubi ſit loci.

Laus C.Iulij Cæſaris. Cap. XXV

ANimi uigore præſtantiſsimū arbitror C.Cæſarē dictatorem. Nec uirtutē conſtantiamq; nunc cōmemoro,nec ſublimitatē omniū capacem,quæ cælo cōtinentur: ſed proprium uigorē celeritatēq; quodā igne uolucrē.Scribere & legere ſimul,dictare & audire ſolitum accepimus.Epiſtolas uero tantarum rerum quaternas pariter librarijs dictare:aut ſi nihil aliud ageret,ſeptenas.Idem ſignis collatis quinquagies dimicauit: ſolus M. Marcellum trāſgreſſus,qui undequadragies dimicauerat.Nam præter ciuiles uictorias, undecies C.& XCII.M.hominū occiſa prælijs ab eo,non equidem in gloria poſuerim, tantam etiam coactam humani generis iniuriam:quod ita eſſe cōfeſſus eſt ipſe, bellorum ciuilium ſtragem non prodendo. Iuſtius Pompeio Magno tribuatur DCCCXLVI. naues piratis ademiſſe.Cæſari proprium & peculiare ſit,præter ſupradicta, clementiæ inſignes qua uſque ad pœnitentiam omnes ſuperauit. Idem magnanimitatis perhibuit exemplum,cui comparari non poſsit aliud. Spectacula enim ædita effuſasq; opes,aut operum magnificentiam in hac parte enumerare, luxuriæ fauentis eſt. Illa fuit uera & incompa-

rabilis

rabilis inuicti animi ſublimitas:captis apud Pharſaliam Pompeij Magni ſcrinijs epiſtolarum,iterumq; apud Thapſum Scipionis,concremaſſe ea optima fide,atq; non legiſſe.

Laus Pompeij Magni. Cap. XXVI

VErum ad decus imperij Ro.non ſolum ad uiri unius pertinet uictoriã,Pompeij Magni titulos omnes,triumphosq; hoc in loco nuncupari:æquato nõ modo Alexãdri Magni rerũ fulgore,ſed etiam Herculis propè ac Liberi patris. Igitur Sicilia recuperata, unde primũ Syllanus in Reip. cauſa exoriens auſpicatus eſt: Africa uero tota ſubacta,& in ditionem redacta,Magnique nomine ſpolio inde capto, eques Ro. (id quod antea nemo)curru triũphali reuectus eſt:& ſtatim ad ſolis occaſum tranſgreſſus,excitatis in Pyre
10 næo trophæis,oppida DCCCLXXVI.ab alpibus ad fines Hiſpaniæ ulterioris in ditionem redacta uictoriæ ſuæ aſſcripſit,& maiore animo Sertoriũ tacuit:bellóq; ciuili(quod omnia externa conciebat)extincto,iterum triumphales currus eques Ro.induxit,toties imperator antecq; miles.Poſtea ad tota maria & deinde ſolis ortus miſſus, hos retulit patriæ titulos,more ſacris certaminibus uincentium.Neq; enim ipſi coronantur,ſed patrias ſuas coronant.Hos ergo honores urbi tribuit in delubro Mineruæ,quod ex manubijs dicabat. Cn.Pompeius Magnus Imp.bello XXX.annorũ confecto,fuſis, fugatis, occiſis, in deditionem acceptis hominum uicies ſemel centenis LXXXIII.M.depreſsis aut captis nauibus
20 DCCCXLVI.oppidis,caſtellis M.D.XXXVIII.in fidem receptis: terris à Mæotis lacu ad rubrum mare ſubactis,uotum merito Mineruæ.Hoc eſt breuiariũ eius ab oriente. Triumphi uero,quem duxit ad tertium Calendas Octobres M.Meſſala,M.Piſone conſulibus, præfatio hæc fuit:Cum oram maritimam à prædonibus liberaſſet,& imperium maris populo Romano reſtituiſſet,ex Aſia,Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia Syria,Scythis,Iudæis,Albanis,Iberia,inſula Creta,Baſternis,& ſuper hæc de regib.Mithridate atq; Tigrane triumphauit.Summa ſummarum in illo gloria fuit (ut ipſe in concione dixit,cum de rebus ſuis diſſereret)Aſiam ultimã prouinciarũ accepiſſe, eandemq; mediam patriæ reddidiſſe. Si quis è contrario ſimili modo uelit percenſere Cæſaris res,
30 qui maior illo apparuit,totum profecto terrarum orbem enumeret: quod infinitum eſſe conueniet.

Laus Catonis primi. Cap. XXVII

CÆteris uirtutũ generibus uarie & multi fuere præſtãtes.Cato primus Porciæ gẽtis, tres ſummas in homine res præſtitiſſe exiſtimatus eſt,optimus orator,optimus imperator,optimus ſenator:quæ mihi omnia,etiamſi nõ prius,attamẽ clarius fulſiſſe in Scipione Æmiliano uidentur:dempto præterea plurimorũ odio, quo Cato laborauit. Itaq; ſit proprium Catonis,quater & quadragies cauſam dixiſſe:nec quenquam ſæpius poſtulatum,& ſemper abſolutum.

Item de fortitudine. Cap. XXVIII

FOrtitudo in quo maxime extiterit, immẽſæ quæſtionis eſt, utiq; ſi recipiatur poetica
40 fabuloſitas.Q.Ennius T.Cæciliũ Teucrũ,fratremq; eius præcipue miratus, propter eos ſextũ adiecit Annalẽ.L.Siccius Dentatus, qui tribunus plebei fuit, Sp.Tarpeio, A. Æternio cõſulibus,haud multo poſt exactos reges, uel numeroſiſsima ſuffragia habet, centies uicies præliatus,octies ex prouocatiõe uictor,XLV. cicatricibus aduerſo corpore inſignis,nulla in tergo.Itẽ ſpolia cepit XXXIIII.donatus haſtis puris duodeuiginti, phaleris XXV.torquib.tribus & LXXX.armillis CLX,coronis XXVI. ciuicis XIIII. aureis VIII. muralibus III.obſidionali una,fiſco æris,X.captiuis & XX.ſimul bubus, Imperatores IX. ipſius maxime opera triũphãtes ſecutus:pterea(qd' optimũ in operib. eius reor) uno ex ducib. T.Romulio ex cõſulatu ad populũ cõuicto male acti imperij rei militaris.haud minora forẽt Manlij Capitolini decora,ni pdidiſſet illa exitu uitæ.Ante decimũ ſeptimũ annũ bina ceperat ſpolia. Primus oĩm eques coronã muralẽ acceperat, VI.ciuicas,XXXVII. dona,XXXIII. cicatrices aduerſo corpore exceperat:P. Seruiliũ magiſtrũ equitũ ſeruauerat,ipſe uulneratus humerũ ac femur. Super omnia,Capitoliũ ſummãq; rem in eo ſolus à Gallis ſeruauerat,ſi non regno ſuo ſeruaſſet. Verũ ſũt in his quidẽ uirtutis opera magna,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſed maiora fortunæ. M. Sergio, ut quidem arbitror, nemo quenquam hominū iure præ-
tulerit: licet pronepos Catilina gratiam nomini deroget. Secūdo ſtipendio dexterā ma-
num perdidit: ſtipēdijs duobus ter & uicies uulneratus eſt: ob id neutra manu, neutro pe
de ſatis utilis: uno tantū ſeruo, plurimis poſtea ſtipendijs debilis miles. Bis ab Annibale
captus (neq; em̄ cum quolibet hoſte res fuit) bis uinculorū eius profugus, xx. mēſib. nul-
lo non die in catenis aut cōpedibus cuſtoditus. Siniſtra manu ſola quater pugnauit, duo
bus equis inſidente eo ſuffoſsis. Dexterā ſibi ferreā fecit, eaq; religata præliatus, Cremo-
nam obſidione exemit, Placentiam tutatus eſt: duodena caſtra hoſtium in Gallia cepit:
quæ omnia ex oratione eius apparent, habita cū in prætura ſacris arceretur à collegis ut
debilis. Quos hic coronarū aceruos cōſtructurus hoſte mutato? Etenim plurimū refert, 10
in quæ cuiuſq; uirtus tenpora inciderit. Quas Trebia Ticinusq; aut Traſymenus ciuicas
dedēre? Quæ Cannis corona merita? unde fugiſſe, uirtutis ſummū opus fuit. Cæteri pro
fecto uictores hominum fuere, Sergius uicit etiam fortunam.

De ingenijs ſiue laudibus quorundam ab ingenijs. Cap. xxix

INgeniorum gloriæ quis poſsit agere delectū, per tot diſciplinarum genera, & tantā re
rum operumq; uarietatē? niſi forte Homero uate Græco, nullum felicius extitiſſe con-
uenit, ſiue operis fortuna, ſiue materia æſtimetur. Itaq; Alexander Magnus (etenim inſi-
gnibus iudicijs optime citraq; inuidiam tam ſuperba cēſura peragetur) inter ſpolia Darij
Perſarū regis unguentorum ſcrinio capto, quod erat auro gēmisq; ac margaritis precio-
ſum, uarios eius uſus amicis demōſtrantibus (quando tædebat unguenti bellatorē & mi 20
litia ſordidum) imò Hercule, inquit, librorum Homeri cuſtodiæ detur: ut precioſiſsimū
humani animi opus, q̄ maxime diuiti opere ſeruaretur. Idem Pindari uatis familiæ pena
tibusq; iuſsit parci, cum Thebas caperet. Ariſtotelis philoſophi patriā cōdidit: tantæq;
rerum claritati, tam benignū teſtimoniū miſcuit. Archilochi poetæ interfectores Apollo
arguit Delphis. Sophoclem tragici cothurni principem defunctum ſepeliri Liber pater
iuſsit, obſidentibus mœnia Lacedæmonijs: Lyſandro eorum rege in quiete ſępius admo
nito, ut pateretur humari delicias ſuas. Requiſiuit rex quis ſupremū diem Athenis obijſ-
ſet: nec difficulter ex ijs quæ deus ſignificaſſet, intellexit: pacemq; funeri dedit.

De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone. Cap. xxx

PLatoni ſapientiæ antiſtiti Dionyſius tyrannus, aliās ſæuitiæ ſuperbiæq; natus, uitta- 30
tam nauem miſit obuiā: ipſe quadrigis albis egrediētem in littore excepit. Viginti ta-
lentis unam orationem Iſocrates uendidit. Æſchines Athenienſis ſummus orator, cū ac-
cuſationem qua fuerat uſus, Rhodi legiſſet, legit & defenſionē Demoſthenis, ob quā in
illud depulſus fuerat exiliū: mirātibusq;, tū magis fuiſſe miraturos dixit, ſi ipſum orātem
audiuiſſent: in calamitate teſtis ingens factus inimici. Thucydidem imperatorem Athe-
nienſes in exilium egere, rerum conditorem reuocauere, eloquentiam mirati, cuius uirtu
tem damnauerant. Magnum & Menandro in comico ſocco teſtimonium regum Ægy-
pti & Macedoniæ cōtigit, claſſe & per legatos petito: maius ex ipſo, regię fortunæ præla
ta literarū conſcientia. Perhibuere & Romani proceres etiā exteris teſtimonia. Cn. Pom
peius confecto Mithridatico bello, intraturus Poſidonij ſapientiæ profeſsione clari do- 40
mū, fores percuti de more à lictore uetuit: & faſces lictorios ianuę ſubmiſit is, cui ſe oriēs
occidensq; ſubmiſerat. Cato Cenſorius, in illa nobili trium ſapientię procerū ab Athenis
legatione, audito Carneade, quàmprimum legatos eos cenſuit dimittendos: quoniam il-
lo uiro argumentante, quid ueri eſſet haud facile diſcerni poſſet. Quanta morum com-
mutatio? Ille ſemper alioquin uniuerſos ex Italia pellendos cenſuit Græcos: at pronepos
eius Vticenſis Cato, unum ex tribunatu militum philoſophum, alterum ex Cypria le-
gatione deportauit. Eandemq; linguam ex duobus Catonibus, in illo abieciſſe, in hoc
importaſſe, memorabile eſt. Sed & noſtrorum gloriam percenſeamus. Prior Africa-
nus Q. Ennij ſtatuam ſepulchro ſuo imponi iuſsit: clarumq; illud nomen, imò uero ſpo-
lium

lium ex tertia orbis parte raptum,in cinere ſupremo cum poetæ titulo legi.Diuus Auguſtus carmina Virgilij cremari cõtra teſtamenti eius uerecundiam uetuit:maiuſcꝫ ita uati teſtimonium cõtigit,quàm ſi ipſe ſua carmina probauiſſet.M. Varronis in bibliotheca, quæ prima in orbe ab Aſinio Pollione ex manubijs publicata Romæ eſt, unius uiuentis poſita imago eſt:haud minore(ut equidẽ reor)gloria, principe oratore & ciue, ex illa ingeniorũ quæ tunc fuit,multitudine,uni hanc coronã dante,cꝫ cum eidem Magnus Pompeius piratico ex bello naualem dedit.Innumerabilia deinde ſunt exẽpla Romana,ſi perſequi libeat:cum plures una gens in quocunque genere eximios tulerit,cꝫ cæteræ terræ. Sed quo te M. Tulli piaculo taceã? quóue maxime excellentem inſigni prædicem? quo potius quàm uniuerſi populi illius gentis ampliſsimi teſtimonio,& tota uita tua conſulatus tantum operibus electis? Te dicente,legem agrariam, hoc eſt alimenta ſua,abdicauerunt tribus:te ſuadente,Roſcio theatralis autori legis ignouerunt, notatasꝫ ſe diſcrimine ſedis æquo animo tulerunt:te orante,proſcriptorum liberos honores petere puduit: tuum Catilina fugit ingenium:tu M.Antonium proſcripſiſti.Salue primus omnium parens patriæ appellate,primus in toga triumphum,linguæꝫ lauream merite,& facundiæ Latiarumꝫ literarum parens:atꝫ(ut dictator Cęſar hoſtis quondam tuus,de te ſcripſit) omnium triumphorum lauream adepte maiorem,quanto plus eſt, ingenij Romani terminos in tantum promouiſſe,quàm imperij.

De morum maieſtate. Cap. xxxi

RElíquis animi bonis,præſtitere cæteros mortales ſapiẽtia, ob id Cati, Corculi,apud Romanos cognominati. Apud Græcos Socrates, oraculo Apollinis Pythij prælatus cunctis.

De autoritate. Cap. xxxii

RVrſus mortales oraculorum ſocietatem dedere Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta eius Delphis conſecrando aureis literis,quæ ſunt hæc:Noſſe ſe quenque:& Nihil nimium cupere:Comitemꝫ æris alieni atꝫ litis,eſſe miſeriã.Quin & funus eius,cum uictore filio Olympiæ expiraſſet gaudio,tota Græcia proſecuta eſt.

De diuinitate. Cap. xxxiii

DIuinitas,& quędam cælitũ ſocietas nobiliſsima,ex fœminis in Sibylla fuit:ex uiris in Melãpode apud Græcos,apud Ro.in Marcio.

De Naſica. Cap. xxxiiii

VIr optimus ſemel à condito æuo iudicatus eſt Scipio Naſica,à iurato ſenatu.Idem in toga cãdida bis repulſa notatus à populo.In ſumma,ei in patria mori nõ licuit: non Hercule magis,cꝫ extra uincula illi ſapientiſsimo ab Apolline iudicato Socrati.

De pudicitia. Cap. xxxv

PVdiciſsima fœmina ſemel matronarum ſententia iudicata eſt Sulpicia Paterculi filia, uxor Fuluij Flacci:electa ex centũ præcipuis,quæ ſimulacrũ Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret.Iterũ religionis experimẽto Claudia,inducta Romam deûm matre.

De pietate. Cap. xxxvi

PIetatis exempla infinita quidem toto orbe extitere,ſed Romæ unum, cui comparari cuncta non queant.Humilis in plebe,& ideo ignobilis puerpera ſupplicij cauſa carcere incluſa matre,cum impetraſſet aditum, à ianitore ſemper excuſſa ne quid inferret cibi,deprehenſa eſt uberibus ſuis alens eam.Quo miraculo,matris ſalus donata pietati eſt, ambæꝫ perpetuis alimentis, & locus ille eidem conſecratus deæ, C. Quintio, M. Acilio coss.templo pietatis extructo in illius carceris ſede, ubi nunc Marcelli theatrũ eſt. Gracchorum pater,anguibus prehenſis in domo, cum reſponderetur, ipſum uicturum alterius ſexus interempto:imò uero,inquit,meum necate: Cornelia enim iuuenis eſt, & parere adhuc poteſt.Hoc erat uxori parcere,& reipublicæ conſulere.Idꝫ mox cõſecutũ eſt.M.Lepidus Apuleiæ uxoris charitate poſt repudiũ obijt.P. Rutilius morbo leui impeditus,nunciata fratris repulſa in cõſulatus petitione,ilico expirauit.P.Catienus *Philotimus*,patronum adeo dilexit,ut hæres omnib.bonis inſtitutus,in rogum eius ſe iaceret.

De artium

Universidad de Deusto
Biblioteca

De artiũ plurimarũ excellentia, Astrologia, Grãmatica, Geometria. Cap. XXXVII

VAriarum artium scientia innumerabiles enituere, quos tamen attingi par sit, florem hominum libantibus: Astrologia Berosus, cui ob diuinas prædictiones Atheniensis publice in gymnasio statuã inaurata lingua statuêre. Grammatica Apollodorus, cui Amphictyones Græciæ honorem habuere. Hippocrates medicina: qui uenientem ab Illyrijs pestilentiam prædixit, & discipulos ad auxiliandum circa urbes dimisit: quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decreuit Græcia. Eandem scientiam in Cleombroto Ceo Ptolemæus rex Megalensibus sacris donauit C. talẽtis, seruato Antiocho rege. Magna & Critobulo fama est, extracta Philippi regis oculo sagitta, & citra deformitatẽ oris curata orbitate luminis. Summa aũt Asclepiadi Prusiensi, condita noua secta, spretis legatis & pollicitationibus Mithridatis regis, reperta ratione qua uinum ægris medetur, relato è funere homine & seruato: sed maxime sponsione facta cum fortuna, ne medicus crederetur, si unq; inualidus ullo modo fuisset ipse: & uictor suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus est. Grãde & Archimedi geometricæ ac machinalis scientiæ testimoniũ M. Marcelli cõtigit, interdicto, cũ Syracusæ caperẽtur, ne uiolaretur unus, nisi fefelliſſet imperiũ militaris imprudẽtia. Laudatus est & Ctesiphon Gnosius, æde Ephesiæ Dianæ admirabiliter fabricata: Philon, Athenis armamẽtario mille nauiũ: Ctesibius, pneumatica ratione et hydraulicis organis repertis: Dinocrates, metatus Alexãdro cõdente in Ægypto Alexandriã. Idem hic imperator edixit, ne quis ipsum alius q̃ Apelles pingeret, quàm Pyrgoteles sculperet, quàm Lysippus ex ære duceret: quę artes pluribus inclaruere exemplis. Item mira opera artificis. Cap. XXXVIII

ARistidis Thebani pictoris unam tabulam, centum talentis rex Attalus licitatus est. Octoginta emit duas Cæsar dictator, Medeam & Aiacem Timomachi, in templo Veneris genitricis dicaturus. Candaules rex Bularchi picturã Magnetum exitij mediocris spacij pari rependit auro. Rhodũ nõ incendit rex Demetrius, Expugnator cognominatus, ne tabulã Protogenis cremaret, à parte ea muri locatã. Praxiteles marmore nobilitatus est, Gnidiaq; Venere, præcipue uæsano amore cuiusdam iuuenis insigni: & Nicomedis æstimatione regis, grandi Gnidiorũ ære alieno permutare eã conati. Phidiæ Iupiter Olympius quotidie testimonium perhibet, Mentori capitolinus & Diana Ephesia, quibus fuere consecrata artis eius uasa. De seruitijs. Cap. XXXIX

PRetium hominis in seruitio geniti maximum ad hanc diem (quod equidem comperrerim) fuit grãmaticę artis Daphnidis, Cn. Pisaurensi uendente, & M. Scauro principe ciuitatis IIIMDCC. sestertijs licẽte. Excessere hoc in nostro æuo nec modice histriones, sed libertatẽ suam mercati. Quippe cum iam apud maiores Roscius histrio H—S quingẽta annua meritasse prodatur: nisi si quis in hoc loco desiderat Armeniaci belli, paulo ante propter Tyridatẽ gesti, dispẽsatorẽ, quẽ Nero H—S. CXX. M. manumisit. Sed hoc pretium belli nõ hominis fuit, tam hercule, q̃ libidinis nõ formæ Pæzontem è spadonibus Seiani III. M. D. mercante Sutorio Prisco. Quã quidem iniuriã lucrifecit ille mercatus in luctu ciuitatis, quoniã arguere nulli uacabat. De præstantia gentium. Cap. XL

GEntium in toto orbe præstantissima una omni uirtute haud dubie Romana extitit. Felicitas cui præcipua fuerit homini nõ est humani iudicij: cum prosperitatẽ ipsam alius alio modo, et suopte ingenio quisq; terminet. Si uerum facere iudicium uolumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortalium nemo est felix. Abunde igitur atq; indulgenter fortuna decidit cum eo, qui iure dici non infelix potest. Quippe ut alia non sint, certe ne lassescat fortuna metus est: quo semel recepto, solida felicitas non est. Quid, quod nemo mortalium omnibus horis sapit? utinamq; falsum hoc, & non à uate dictum quàmplurimi iudicent. Vana mortalitas: & ad circũscribendum seipsam ingenio sa, cõputat more Thraciæ gentis: quę calculos colore distinctos, pro experimẽto cuiusq; diei in urnam condit, ac supremo die separatos dinumerat, atq; ita de quoq; pronunciat.

Quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid,quod iſte calculi candore illo laudatus dies,originem mali habuit? Quàm multos accepta afflixere imperia? quàm multos bona perdidere, & ultimis merſere ſupplicijs? Iſta nimirum bona,ſi cui inter illa,hora in gaudio fuit. Ita eſt profecto, alius de alio iudicat dies,& tamen ſupremus de omnibus:ideoq; nullis credendum eſt. Quid? quod bona malis paria non ſunt,etiam pari numero, nec lætitia ullo minimo mœrore penſanda. Heu uana & imprudens diligentia:numerus dierum comparatur,ubi quęritur pondus.

De felicitate ſumma. Cap. XLI

VNa fœminarum in omni æuo Lampido Lacedęmonia reperitur,quę regis filia, regis uxor,regis mater fuit: Vna Pherenice,quæ filia,ſoror,mater Olympionicarum: Vna familia Curionum,in qua tres continua ſerie oratores extiterũt: Vna Fabiorum,in qua tres cõtinui principes ſenatus. M. Fabius Ambuſtus, Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos.

Varia exempla fortunæ. Cap. XLII

CÆtera exempla fortunæ uariãtis innumera ſunt. Etenim quæ fecit magna gaudia, niſi ex malis? aut quæ mala immenſa, niſi ex ingentibus gaudijs?

De bis proſcripto, L. Sylla, Q. Metello. Cap XLIII

SEruauit proſcriptũ à Sylla M. Fiduſtiũ ſenatorẽ, annis xxxvi. ſed iterum proſcriptus. Superſtes Syllæ uixit,ſed uſq; ad Antoniũ: cõſtatq; nulla alia de cauſa ab eo proſcriptum, q; quia proſcriptus fuiſſet. Triumphare P. Ventidiũ de Parthis uoluit quidem ſolum,ſed eundẽ in triũpho Aſculano Cn. Pompeij Strabonis duxit puerũ: quanq; Maſſurius autor eſt,bis in triumpho ductũ: Cicero, mulionem caſtrenſem ſuffarraneũ fuiſſe: plurimi,iuuẽtam inopem in caliga militari toleraſſe. Fuit & Balbus Cornelius maior cõſul,ſed accuſatus,atq; de iure uirgarũ in eum iudicũ in cõſiliũ miſſus, primus externorũ, atq; etiam in oceano genitorũ uſus illo honore,quem maiores Latio quoq; negauerunt. Eſt & L. Fuluius inter inſignia exempla, Tuſculanorũ rebellantium conſul: eodemq; honore,cum trãſiſſet,exornatus cõfeſtim à populo Romano: qui ſolus eodẽ anno quo fuerat hoſtis, Romæ triumphauit ex ijs quorũ conſul fuerat. Vnus hominũ ad hoc æui, felicis ſibi cognomen aſſeruit L. Sylla, ciuili nempe ſanguine,ac patriæ oppugnatione adoptatus. Et quibus felicitatis inductus argumentis? quòd proſcribere tot milia ciuium ac trucidare potuiſſet. O praua interpretatio,& futuro tempore infelix. Nõ melioris ſortis tunc fuere percuntes,quorũ miſeremur hodie,cũ Syllam nemo non oderit? Age, nõ exitus uitæ eius omniũ proſcriptorũ ab illo calamitate crudelior fuit, erodẽte ſeipſo corpore, et ſupplicia ſibi gignẽte? Quod ut diſſimulauerit,et ſupremo ſomnio eius (cui immortuus quodammodo eſt) credamus, ab uno illo inuidiã gloria uictã: hoc tamẽ nempe felicitati ſuæ defuiſſe confeſſus eſt, quòd Capitoliũ nõ dedicauiſſet. Q. Metellus in ea oratione quam habuit ſupremis laudibus patris ſui L. Metelli, põtificis, bis cõſulis, dictatoris, magiſtri equitũ, quindecimuiri agris dandis, qui primus elephãtos primo Punico bello duxit in triũpho, ſcriptũ reliquit: decẽ maximas res optimasq;, in quibus querẽdis ſapiẽtes ætatem exigerẽt, cõſummaſſe eum. Voluiſſe em primariũ bellatorem eſſe, optimum oratorem, fortiſsimũ imperatorem, auſpicio ſuo maximas res geri, maximo honore uti, ſumma ſapientia eſſe, ſummũ ſenatorem haberi, pecuniam magnam bono modo inuenire, multos liberos relinquere,& clariſsimum in ciuitate eſſe. Hæc cõtigiſſe ei, nec ulli alij poſt Romam conditam, longum eſt refellere & ſuperuacuum, abunde uno caſu refutante. Siquidem is Metellus orbam luminibus exegit ſenectam, amiſsis incendio cum Palladium raperet ex æde Veſtę, memorabili cauſa, ſed euentu miſero. Quo fit, ut infelix quidem dici non debeat, felix tamen non poſsit. Tribuit ei populus Ro. quod nunquam ulli alij ab condito quo, ut quoties in ſenatum iret, curru ueheretur ad curiam: Magnum & ſublime, ſed pro oculis datum.

De altero Metello. Cap. XLIIII

HVius quoq; Q. Metelli, qui illa de patre dixerat, filius, inter rara felicitatis humanæ exẽpla numeratur. Nam præter honores ampliſsimos, cognomenq; è Macedonia,

quatuor

Universidad de Deusto
Biblioteca

quatuor filijs illatus rogo,uno prætore,tribus cõsularibus,duobus triumphalibus, uno censorio: quæ singula quoque paucis contigere: in ipso tamen flore dignationis suæ ab Catinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, tribuno plebis, quem è senatu censor eiecerat,reuertẽs è campo meridiano tempore,uacuo foro & capitolio, ad Tarpeium raptus ut præcipitaretur, conuolante quidẽ tam numerosa illa cohorte, quæ patrẽ eum appellabat,sed(ut necesse erat in subito)tarde & tanc̃ in exequias,cũ resistendi sacroc̃ sanctum repellendi ius nõ esset,uirtutis suæ opera & censurę periturus ægre tribuno qui intercederet reperto,à limine ipso mortis reuocatus:alieno beneficio postea uixit,bonis idem etiam consecratis à damnatu suo:tanquam parum esset,faucium certe intortarum,expressic̃ per aures sanguinis pœnam exactam esse. Equidem & Africani sequentis inimicum fuisse inter calamitates duxerim,ipso teste Macedonico. Siquidem liberis dixit: Ite filij,celebrate exequias,nunc̃ ciuis maioris funus uidebitis. Et hoc dicebat iam Balearicis & Creticis & Diadematis,iam Macedonicus ipse. Verum ut illa sola iniuria æstimetur,quis hũc iure felicẽ dixerit,periclitatũ ad libidinẽ inimici, nec Africani saltẽ,perire? quos hostes uicisse tanti fuit? aut quos nõ honores currusc̃ illa sua uiolentia fortuna retroegit,per mediã urbem censore tracto,(etenim sola hæc moriẽdi ratio fuerat)tracto in capitoliũ illud,in quod triũphans ipse de eorũ exuuijs,nec captiuos quidem sic traxerat. Maius hoc scelus felicitate consecuta factum est,periclitato Macedonico uel funus tantum ac tale perdere,in quo à triumphalibus liberis portaretur in rogum, uelut exequijs quoque triumphans. Nulla est profecto solida felicitas, quam contumelia ulla uitærum pit,nedum tanta. Quod superest,nescio morũ gloriæ an indignatiõis dolori accedat,inter tot Metellos tam sceleratam Catinij audaciam semper fuisse inultam.

De diuo Augusto. Cap. XLV

IN diuo quoc̃ Augusto,quem uniuersa mortalitas in hac censura nuncupat,si diligenter æstimentur cuncta,magna sortis humanæ reperiant̃ uolumina. Repulsa in magisterio equitum apud auunculum,& contra petitionem eius prælatus Lepidus: proscriptionis inuidia, collegium in triumuiratu pessimorum ciuium, nec æqua saltem portione, sed prægraui Antonio: Philippensi prælio morbus,fuga, & triduo in palude latebræ ægroti:& (ut fatentur Agrippa & Mœcenas) aqua subter cutem fusa turgida latera:naufragia Sicula, & alia ibi quoc̃ in spelunca occultatio. Iam in nauali fuga urgente hostium manu,preces Proculeio mortis admotæ:cura Perusinę contentionis:solicitudo martis Actiaci:Pannonici belli ruina è turri:tot seditiones militum, tot ancipites morbi corporis:suspecta Marcelli uota,pudenda Agrippæ ablegatio, toties petita insidijs uita,incusatæ liberorum mortes,luctusc̃ non tantum orbitate tristes:adulterium filiæ,& consilia parricidæ palàm facta:contumeliosus priuigni Neronis secessus:aliud neptis adulterium:iuncta deinde tot mala:inopia stipendij,rebellio Illyrici, seruitiorũ delectus, iuuentutis penuria:pestilentia urbis,fames sitisc̃ Italiæ,destinatio expirandi,& quatridui inedia maior pars mortis in corpus recepta: iuxta hæc Variana clades,& maiestatis eius fœda fugillatio,abdicatio Posthumi Agrippæ post adoptionem, desiderium post relegationem:inde suspitio in Fabium,arcanorumc̃ proditionem:hinc uxoris & Tiberij cogitationes suprema eius cura. In summa,deus ille,cælumc̃ nescio adeptus magis an meritus,hærede hostis sui filio excesit.

Quos beatissimos dij iudicauerunt. Cap. XLVI

SVbeunt in hac reputatione Delphica oracula,uelut ad castigandam hominum uanitatem à deo emissa. Duo sunt hæc: Phedium felicissimum,qui pro patria proxime occubuisset. Iterum à Gyge rege tunc amplissimo terrarum consultum, Aglaum Psophidium esse feliciorem. Senior hic in angustissimo Arcadiæ angulo paruum, sed annuis uictibus large sufficiens,prædium colebat,nunquam ex eo egressus:atc̃ (ut è uitæ genere manifestum est)minima cupidine minimum in uita mali expertus.

Quem

Quem uiuentem ut deum coli iusserunt. Cap. XLVII

COnsecratus est uiuus sentiensq; oraculi eiusdem iussu, & Iouis deorum summi astipulatu, Euthymus pycta, semper Olympiæ uictor, & semel uictus. Patria ei Locri in Italia: ibi imaginem eius & Olympiæ alterã eadem die tactam fulmine, Callimachum ut nihil aliud miratum uideo, deumq; iussisse sacrificari: quod & uiuo factitatum & mortuo: nihilq; adeo mirum aliud, quàm hoc placuisse dijs.

De spatijs uitæ longissimis. Cap. XLVIII

DE spatio atq; longinquitate uitæ hominum, non locorum modo situs, uerum exempla, ac sua cuiq; sors nascendi incertum fecere. Hesiodus, qui primus aliqua de hoc prodidit, fabulose (ut reor) multa de hominũ æuo referens, cornici nouem nostras attribuit ætates, quadruplum eius ceruis, id triplicatum coruis. Et reliqua fabulosius in phœnice ac nymphis. Anacreon poeta Arganthonio Tartessiorũ regi cl. tribuit annos, Cyniræ Cypriorũ x. annis amplius, Ægimio cc. Theopompus Epimenidi Gnosio clvij. Hellanicus quosdam in Ætolia Epiorum gentis cc. explere. Cui astipulatur Damastes, memorans Pictoreum ex ijs præcipuum corpore uiribusq;, etiam ccc. uixisse. Ephorus Arcadum reges ccc. annis. Alexander Cornelius, Dandonem quendam in Illyrico D. uixisse. Xenophon in periplo, maritimorum regem dc. atq; ut parce mentitus, filiũ eius dccc. quæ omnia insciția temporum acciderunt. Annum enim alij æstate unum determinabant, & alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorum anni trimestres fuere: quidã lunæ senio, ut Ægyptij: itaq; apud eos aliqui & singula milia annorum uixisse produnt. Sed ut ad confessa transeamus, Arganthoniũ Gaditanũ lxxx. annis regnasse propè certum est: putant quadragesimo cœpisse. Masinissam lx. annis regnasse indubitatum est: Gorgiam Siculum cviij. uixisse. Q. Fabius Maximus lxij. annis augur fuit. M. Perpenna, & nuper L. Volusius Saturninus, omnium quos in consulatu sententiam rogauerant, superstites fuere. Perpenna vij. reliquit ex ijs quos censor legerat, uixit annos xcviij. Qua in re & illud adnotare succurrit, unum omnino quinquennium fuisse, quo senator nullus moreretur: cum Flaccus & Albinus censores lustrum cõdidere usq; ad proximos censores, ab anno urbis quingentesimo septuagesimonono. M. Valerius Coruinus c. annos impleuit: cuius inter primum & sextum consulatum xlvi. anni fuere. Idem sella curuli semel ac uicies sedit, quoties nemo alius. Æquauit eius uitæ spatium Metellus pontifex. Et ex fœminis Liuia Rutilij xcvij. annos excessit. Statilia Claudio principe ex nobili domo nonagintanouẽ, Terentia Ciceronis ciij. Clodia Osilij cxv. hæc quidem etiam enixa quindecies. Luceia mima centum annis in scena pronunciauit. Galeria Copiola Emboliaria reducta est in scenam, Cn. Pompeio, Q. Sulpicio coss. ludis pro salute diui Augusti uotiuis, annum centesimumquartum agens: quæ producta fuerat tyrocinio à M. Pomponio ædili plebis, C. Mario, Cn. Carbone consulibus, ante annos nonagintaunum: & à Magno Pompeio magni theatri dedicatione, anus pro miraculo reducta. Samullam quoq; c. decem annis uixisse, autor est Asconius Pedianus. Minus miror Stephanionem (qui primus togatus saltare instituit) utriusq; secularibus ludis saltasse, & diui Augusti, & quos Claudius Cæsar consulatu suo quarto fecit, quãdo lxij. non amplius anni interfuere, quanquam & postea diu uixit. In Tmoli montis cacumine, quod uocant Tempsin, cl. annis uiuere, Mutianus autor est. Totidẽ annos censum Claudij Cæsaris censura T. Fullonium Bononiensem: idq; collatis censibus quos ante detulerat, uitæq; argumentis (etenim id curæ principi erat) uerum apparuit.

De uarietate nascendi. Cap. XLIX

POscere uidetur locus ipse sideralis scientiæ sententiam. Epigenes cxxij. annos implere negauit posse: Berosus excedi cxvij. Durat & ea ratio, quam Petosiris ac Necepsos tradiderunt, & tetartemorion appellant, à trium signorum portione, qua posse in ita-

Universidad de Deusto
Biblioteca

liæ tractu CXXVI. annos uitæ contingere apparet. Negauere illi quenquam XC. partium exortiuam mensuram (quod anaphoras uocant) trãsgredi, & has ipsas incidi occursu maleficorum siderum, aut etiam radijs eorum solisq;. Rursus Æsculapij secta, quæ stata uitæ spacia à stellis accipi dicit, sed quantum plurimum tribuat, incertum est. Rara autem esse dicunt longiora tempora, quandoquidem momentis horarũ insignibus lunæ dierum ue septem atq; ix. (quæ nocte ac die obseruantur) ingens turba nascatur, scansili annorum lege occidua, quam climacteras appellant, non ferè ita genitis liiij. annum excedẽtibus. Primum ergo artis ipsius inconstantia declarat, quàm incerta res sit. Accẽdunt experimenta & exempla recentissimi census, quem intra quadriennium imperatores Cæsares Vespasiani, pater filiusq; censores egerunt. Nec sunt omnia uasaria excutienda: mediæ tantum partis, inter Apenninum Padumq;, ponemus exempla. Centum uiginti annos Parmæ tres ædidere, Brixelli unus. CXXV, Parmæ duo. CXXX, Placentiæ unus. CXXXI, Fauentiæ una mulier. CXXXII, Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini uero M. Aponius C & L, Tertulla, CXXXVII. Circa Placentiam in collibus oppidum est Velleiacium, in quo CX annos sex detulere, quatuor centenos uicenos, unus CXL. M. Mutius M. filius, Galerius Felix. Ac ne pluribus moremur in re confessa, in regione Italiæ octaua centenum annorum censi sunt homines LIIII. centenum denum homines LVII. centenum uicenum quinum homines duo, centenum tricenum homines quatuor, centenum tricenum quinum aut septenum totidem, centenum quadragenum homines tres. Alia mortalitatis inconstantia: Homerus eadem nocte natos Hectorem & Polydamanta tradit, tam diuersæ sortis uiros. C. Mario, Cn. Carbone III coss. ad V. Kalend. Iunias, M. Cæcilius Rufus & C. Licinius Caluus eadem die geniti sunt, oratores quidem ambo, sed tam dispari euentu. Hoc etiam ijsdẽ horis nascentibus in toto mundo quotidie euenit, pariterq; domini ac serui gignuntur, reges & inopes.

In morbis uaria exempla. Cap. L

PVblius Cornelius Rufus, qui consul cum M. Curio fuit, dormiens oculorum uisum amisit, cum id sibi accidere somniaret. E diuerso Phalereus tum deploratus à medicis uomicæ morbo, cum mortem in acie quæreret, uulnerato pectore medicinam inuenit ex hoste. Q. Fabius Maximus consul apud flumen Isaram prælio commisso aduersus Allobrogum Aruernorumq; gentes, ad VI. idus Augustas CXXX. M. perduellium cæsis, febri quartana liberatus est in acie. Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturæ, quicquid datur nobis: malignum uero & breue etiam in ijs, quibus largissime contingit, uniuersum uticq; æui tempus intuẽtibus. Quid, quod æstimatione nocturnæ quietis, dimidio quisque spatio uitæ suæ uiuit? pars æqua morti similis exigitur, aut pœnæ, nisi contingit quies. Nec reputantur infantiæ anni qui sensu carent, non senectæ in pœnam uiuacis. Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata morte, ut nullum frequentius sit uotum. Natura uero nihil hominibus breuitate uitæ præstitit melius. Hebescunt sensus, membra torpent, præmoritur uisus, auditus, incessus, dentes etiã ac ciborum instrumenta, & tamen uitæ hoc tempus annũmeratur. Ergo pro miraculo & id solitarium reperitur exemplum, Xenophilum musicum centum & quinq; annis uixisse sine ullo corporis incommodo. At Hercule reliquis omnibus per singulas membrorum partes, qualiter nullis alijs animalibus, certis pestifer calor remeat horis aut rigor, neque horis modo, sed & diebus noctibusq; trinis quadrinisue, etiam anno toto: Atq; etiam morbus est aliquis, per sapientiã mori. Morbis enim quoq; quasdã leges natura posuit. Quadrini circuitus febrem, nunquam bruma, nunquam hybernis mensibus incipere: quosdam post sexagesimum uitæ spatium non accidere: alios pubertate deponi, à fœminis præcipue. Senes minime sentire pestilentiam. Nanq; & uniuersis gentibus ingruũt morbi, et generatim modo seruitijs, modo procerũ ordini, aliosq; per gradus. Qua

in re

in re obseruatum, à meridianis partibus ad occasum solis pestilentiam semper ire: nec unquam ferè aliter nisi hyeme, nec ut ternos excedat menses.

De signis mortis. Cap. LI

IAm signa letalia: In furoris morbo risum: sapientiæ uero ægritudine, fimbriarū curam & fragulæ uestis plicaturas, à somno mouentiū neglectū, præfandi humoris è corpore effluuiū: in oculorū quidem & nariū aspectu indubitata maxime, atq; etiā supino assidue cubitu: uenarū inæquabili aut formicante percussu: quæq; alia Hippocrati principi medicinæ obseruata sunt. Et cū innumerabilia sint mortis signa, salutis securitatisq; nulla sunt. Quippe cum Censorius Cato ad filium de ualidis quoq; obseruationem ut ex oraculo aliquo prodiderit, senilem iuuentā præmaturæ mortis esse signū. Morborum uero tam infinita est multitudo, ut Pherecydes Syrius copia serpentium ex corpore eius erumpente expirauerit. Quibusdam perpetua febris est, ut C. Mœcenati. Eidem triennio supremo nullo horæ momēto contigit somnus. Antipater Sidonius poeta omnibus annis uno die tantū natali corripiebatur febri, & eo consumptus est satis longa senecta.

De his qui elati reuixerunt. Cap. LII

A Viola consularis in rogo reuixit: & quoniam subueniri non potuerat prævalentē flamma, uiuus crematus est. Similis causa in L. Lamia prætorio uiro traditur. Nam C. Ælium Tuberonem prætura functum à rogo relatum, Messala Rufus, & plerique tradunt. Hæc est conditio mortalium: ad has & eiusmodi occasiones fortunæ gignimur, uti de homine ne morti quidem debeat credi. Reperimus inter exempla, Hermotimi Clazomenij animā relicto corpore errare solitā, uagamq; è longinquo multa annunciare, quæ nisi à præsenti nosci non possent, corpore interim semianimi: donec cremato eo inimici (qui Cantharidę uocabant) remeāti animæ uelut uaginā ademerint: Aristæi etiam uisam euolantem ex ore in Proconneso, corui effigie, magna quæ sequitur fabulositate: quam equidem & in Gnosio Epimenide simili modo accipio. Puerum æstu & itinere fessum in specu vij. & l. dormisse annis: rerum faciem mutationemq; mirantem, uelut postero experrectum die: hinc pari numero dierum senio ingruente, ut tamen in septimum & quinquagesimum atq; centesimum uitæ duraret annum. Fœminarū sexus huic malo uidetur maxime opportunus, cōuersione uuluæ: quæ si corrigatur, spiritus restituitur. Huc pertinet nobile illud apud Græcos uolumen Heraclidis, septem diebus fœminæ exanimis ad uitam reuocatæ. Varro quoq; autor est, xx. uiris agros diuidentibus Capuæ, quendam qui efferret feretro, domū remeasse pedibus: Hoc idem Aquini accidisse. Romæ quoq; Corfidium materteræ suæ maritū funere locato reuixisse, & locatorem funeris ab eo elatum. Adjecit miracula, quæ tota indicasse cōueniat. E duobus fratribus equestris ordinis Corfidio maiori accidisse, ut uideretur expirasse, apertoq; testamento recitatum hæredem minorem funeri institisse: interim eum, qui uidebatur extinctus, plaudendo conciuisse ministeria, & narrasse à fratre se uenisse, cōmendatam sibi filiam ab eo. Demonstratum præterea quo in loco defodisset aurū nullo conscio, & rogasse ut ijs funebribus quæ comparasset efferretur. Hoc eo narrante, fratris domestici propere annunciauere exanimatū illum: & aurū ubi dixerat repertū est. Plena præterea uita est his uaticinijs, sed non conferenda, cum sæpius falsa sint, sicut ingenti exemplo docebimus. Bello Siculo Gabienus Cęsaris classiarius fortissimus captus à Sex. Pompeio, iussu eius incisa ceruice, & uix cohærēte, iacuit in littore tota die. Deinde cum aduesperauisset, cum gemitu precibusq; congregata multitudine petijt, uti Pompeius ad se ueniret, aut aliquē ex charis mitteret: se enim ab inferis remissum, habere quæ nunciaret. Misit plures Pompeius ex amicis, quibus Gabienus: Inferis dijs placere Pompeij causas & partes pias. proinde euentum futurum quem optaret, hoc se nunciare iussum. argumentum fore ueritatis, quod peractis mandatis, protinus expiraturus esset. Idq; ita euenit. Post sepulturam quoque

Universidad de Deusto
Biblioteca

uiſorum exempla ſunt: niſi quod naturæ opera, non prodigia conſectamur.

De mortibus repentinis. Cap. LIII

IN primis autem miraculo ſunt atq; frequenti mortes repentinæ, hoc eſt ſumma uitæ felicitas, quas eſſe naturales docebimus. Plurimas prodidit Verrius: nos cum delectu modum ſeruabimus. Gaudio obiere præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles & Dionyſius Siciliæ tyrannus, utercq; accepto tragicæ uictoriæ nuncio. Mater pugna illa Cannenſi, filio incolumi uiſo contra falſum nuncium. Pudore Diodorus ſapientiæ dialecticæ profeſſor, luſoria quæſtione non protinus ad interrogationes Stilbonis diſſoluta. Nullis euidentibus cauſis obiere, dum calciantur matutino duo Cæſares, prætor & prætura perfunctus dictatoris Cæſaris pater: hic Piſis exanimatus, ille Romæ. Q. Fabius Maximus in conſulatu ſuo pridie Kalend. Ianuarias: in cuius locum Rebilus pauciſsimarum horarum conſulatum petijt: Item C. Vulcatius Gurges ſenator. Omnes adeo ſani atque tempeſtiui, ut de progrediendo cogitarent. Q. Æmilius Lepidus iam egrediens incuſſo pollice limini cubiculi. C. Aufidius egreſſus cum in ſenatum iret, offenſo pede in comitio. Legatus quoq; qui Rhodiorũ cauſam in ſenatu magna cum admiratione oraue rat, in limine curiæ protinus expirauit progredi uolens. Cn. Bebius Pamphilus, prætura & ipſe functus, cum à puero quæſiſſet horas. A. Pompeius in capitolio cum deos ſalutaſſet. M. Iuuentius Talua cos. cum ſacrificaret. C. Seruilius Panſa cum ſtaret in foro ad tabernã hora diei ſecunda, in P. Panſam fratrem innixus. Bebius iudex dum uadimonium differri iubet. M. Terentius Corax dum tabellas ſcribit in foro. Necnon & proximo anno, dum cõſulari uiro in aurem dicit, eques Romanus, ante Apollinem eboreum, qui eſt in foro Auguſti. Super omnes C. Iulius medicus, dum inungit, ſpecillum per oculum trahens. Iam L. Manlius Torquatus cõſularis cũ in cœna placentã appeteret. L. Durius medicus Valla, dum mulſi potionẽ haurit. Ap. Saufeius, cũ à balineo reuerſus mulſum bibiſſet, ouumq; ſorberet. P. Quintius Scapula cũ apud Aquiliũ Gallum cœnaret. Decimus Saufeius ſcriba cum domi ſuæ pranderet. Cornelius Gallus prætorius & T. Ætherius eques Ro. in Venere obiere. Et quos noſtra adnotauit ætas, duo equeſtris ordinis in eodem pãtomimo Mythico tũ forma præcellente. Operoſiſsima tamẽ ſecuritas mortis in M. Ofilio Hilaro ab antiquis traditur, comœdiarũ hiſtrione. is cum populo admodum placuiſſet natali die ſuo, cõuiuiumq; haberet, ædita cœna calidam potionẽ in pulſtario popoſcit, ſimulq; perſonã eius diei acceptam intuens, coronam è capite ſuo in eam tranſtulit, tali habitu rigens nullo ſentiente, donec accubantium proximus tepeſcere potionem ammoneret. Hæc felicia exempla: at cõtra miſeriarũ innumera. L. Domitius clariſsimæ gentis apud Maſsiliam uictus, Corſinij captus ab eodem Cæſare, ueneno poto propter tædium uitæ, poſtquam biberat, omni ope ut uiueret annixus eſt. Inuenitur in actis, Felice ruſſato auriga elato, in rogum eius unum è fauentibus ieciſſe ſeſe: friuolum dictu, ne hoc gloriæ artificis daretur, aduerſis ſtudijs copia odorum corruptũ criminantibus. Cũ ante nõ multo M. Lepidus nobiliſsimæ ſtirpis, quẽ euenti anxietate diximus mortuũ, flammæ ui è rogo eiectus recondi propter ardorẽ non potuiſſet, iuxtà ſarmentis alijs nudus crematus eſt.

De ſepultura. Cap. LIIII

IPſum cremare, apud Romanos nõ fuit ueteris inſtituti: terra condebantur. At poſtq; longinquis bellis obrutos erui cognouere, tunc inſtitutũ. Et tamen multæ familiæ priſcos ſeruauere ritus: ſicut in Cornelia nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus. Idq; uoluiſſe, ueritum talionem, eruto C. Marij cadauere. Sepultus intelligitur quoquo modo conditus, humatus uero humo contectus.

De anima uel de manibus. Cap. LV

POſt ſepulturam aliæ atq; aliæ maniũ ambages. Omnibus à ſuprema die eadem quæ ante primum: nec magis à morte ſenſus ullus aut corpori aut animæ, quàm ante natalem

caput hoc eſt plane Seruiũ, qui impietas plenũ uti in 2. lib. cap. 7. dicit

talem. Eadem enim uanitas in futurum etiam se propagat, & in mortis quoque tempora ipsa sibi uitam mentitur: aliâs immortalitatem animæ, aliâs transfigurationem, aliâs sensum inferis dando, & manes colendo, deumq; faciẽdo, qui iam etiã homo esse desierit: ceu uero ullo modo spirandi ratio homini à cæteris animalibus distet, aut non diuturniora in uita multa reperiantur, quibus nemo similem diuinat immortalitatẽ. Quod autem corpus animæ persequitur materiam? ubi cogitatio illi? quomodo uisus, auditus, aut quid agit, qui usus eius, aut quod sine his bonum? Quæ deinde sedes, quantáue multitudo tot seculis animarum uelut umbrarum? Puerilium ista deliramentorum, auidæq; nunquam desinere mortalitatis commenta sunt. Similis & de asseruandis corporibus hominum ac reuiuiscendi promissa Democrito uanitas, qui non reuixit ipse. Quæ (malum) ista demẽtia est, iterari uitam morte? quæue genitis quies unquam, si in sublimi sensus animæ manet, inter inferos umbræ? Perdit profecto ista dulcedo credulitasq; præcipuum naturæ bonum mortem, ac duplicat obitus, si dolere etiam post futuri æstimatione euenit. Etenim si dulce uiuere, cui potest esse uixisse? At quanto facilius certiusq;, sibi quenq; credere, ac specimen securitatis antegenitali sumere experimento.

Quæ quis inuenerit in uita. Cap. LVI

COnsentaneum uidetur, priusquam digrediamur à natura hominum, indicare quæ cuiusque inuẽta sunt. Emere ac uendere instituit Liber pater. Idem diadema regium insigne, & triumphum inuenit. Ceres frumenta, cum antea glande uescerentur. Eadem molere & conficere in Attica, Italia & Sicilia: ob id dea iudicata. Eadem prima leges dedit, ut alij putauere Rhadamãthus. Literas semper arbitror Assyrias fuisse: sed alij apud Ægyptios à Mercurio, ut Gellius: alij apud Syros repertas uolunt. Vticq; in Græciam intulisse è Phœnice Cadmum sedecim numero. Quibus Troiano bello Palamedem adiecisse quatuor hac figura ΘΞΦΧ. Totidem post eum Simonidem melicum. ZHΥΩ: quarum omnium uis in nostris recognoscitur. Aristoteles X & viij. priscas fuisse, ABΓ ΔEZIKΛMNOΠPΣTYΦ: & duas ab Epicharmo additas ΘX, quàm à Palamede mauult. Anticlides in Ægypto inuenisse quendam nomine Menona tradit xv. annis ante Phoroneum antiquissimum Græciæ regem: idq; monumentis approbare conatur. E diuerso Epigenes, apud Babylonios dccxx. annorum obseruationes siderum coctilibus laterculis inscriptas docet, grauis autor in primis: qui minimum, Berosus & Critodemus, cccc.lxxx. annorum. Ex quo apparet æternus literarum usus. In Latium eas attulerunt Pelasgi. Laterarias ac domos constituerunt primi Euryalus & Hyperbius fratres Athenis, antea specus erant pro domib. Gellio Doxius Cæli filius, lutei ædificij inuentor placet, exemplo sumpto ab hirundinum nidis. Oppidum Cecrops à se appellauit Cecropiam, quæ nunc est arx Athenis. Aliqui Argos à Phoroneo rege ante conditum uolunt: quidam & Sicyonem. Ægyptij multo ante apud ipsos Diospolin. Tegulas inuenit Cynira Agriopæ filius, & metalla æris, utrunq; in insula Cypro: Item forcipem, marcillum, uectem, incudem. Puteos Danaus, ex Ægypto aduectus in Græciam, quæ uocabatur Argos Dipsion. Lapidicinas Cadmus Thebis, aut (ut Theophrastus) in Phœnice. Thrasonmuros. Turres, ut Aristoteles, Cyclopes: Tirynthij, ut Theophrastus: Ægyptij textilia: inficere lanas Sardibus Lydi. Fusos in lanificio Closter filius Arachnes, linũ & retia Arachne. Fulloniam artem Nicias Megarensis. Sutrinam Boethius. Medicinam Ægyptij apud ipsos uolunt repertã: alij per Arabum, Babylonis & Apollinis filiũ: Herbariam & medicamentariam à Chirone, Saturni & Phyllirae filio. Æs conflare & temperare, Aristoteles Lydum Scythen monstrasse, Theophrastus Delam Phrygem putat. Ærariã fabricam alij Chalybas, alij Cyclopas. Ferrum Hesiodus in Creta eos qui uocati sunt Dactyli Idæi. Argentum inuenit Erichthonius Atheniẽsis, ut alij Æacus. Auri metalla & conflaturam, Cadmus Phœnix ad Pangeum moutem: ut alij, Thoas & Eaclis in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Panchaia.aut Sol Oceani filius,cui Gellius medicinæ quoq; inuentionem & mellis assignat.Plumbū ex Cassiteride insula primus apportauit Midacritus.Fabricā ferrariā inuenere Cyclopes.Figlinas Chorœbus Athenienſis. In ijs orbē Anacharſis Scythes, ut alij Hyperbios Corinthius.Fabricam materiariam Dædalus,& in ea ferram,aſciam, perpendiculum,terebram, glutinum, ichthyocollam:normā autem & libellam,& tornū & clauem Theodorus Samius.Menſuras & pondera,Phidon Argiuus:aut Palamedes,ut maluit Gellius. Ignem è ſilice Pyrodes Cilicis filius: eundem aſſeruare in ferula, Prometheus. Vehiculum cum quatuor rotis Phryges. Mercaturas Pœni. Culturas uitium & arborum Eumolpus Athenienſis. Vinum aqua miſceri Staphylus Sileni filius.Oleum & trapetas Ariſtæus Athenienſis. Idem mella.Bouem & aratrum Buzyges Athenienſis,ut alij Triptolemus. Regiam ciuitatem Ægyptij, popularem Attici. Poſt Theſeum tyrannus primus fuit Phalaris Agrigenti. Seruitium inuenere Lacedæmonij. Iudicium capitis in Ariopago primum actum eſt.Prælium Afri contra Ægyptios primum fecere fuſtibus, quos uocant phalangas. Clypeos inuenerunt Prœtus & Acriſius inter ſe bellantes, ſiue Chalcus Athamantis filius. Loricam Midias Meſſenius. Galeam,gladium, haſtam Lacedæmonij. Ocreas & criſtas Cares. Arcum & ſagittam Scythem Iouis filium,alij ſagittas Perſen Perſei filium inueniſſe dicunt:lanceas Ætolos, iaculum cum amento Ætolum Martis filium.Haſtas uelitares Tyrrhenum,pilumq;, Penthesileam Amazonem ſecurim, Piſcum uenabula, Et in tormentis ſcorpionem Cretas, catapultam Syros, Phœnicas balliſtam & fundam. Æneam tubam Piſeum Tyrrhenum. Teſtudines Artemonem Clazomenium. Equum (qui nunc aries appellatur) in muralibus machinis Epeum ad Troiam.Equo uehi Bellerophontem. Frenos & ſtrata equorum Pelethronium.Pugnare ex equo Theſſalos,qui Centauri appellati ſunt,habitantes ſecūdum Pelium montem.Bigas primum iunxit Phrygum natio,quadrigas Erichthonius. Ordinem exercitus,ſigni dationem,teſſeras,uigilias Palamedes inuenit Troiano bello. Specularem ſignificationem eodem Sinon. Inducias Lycanor. Fœdera Theſeus. Augurīa ex auibus Car,à quo Caria appellata. Adiecit ex cæteris animalibus Orpheus.Aruſpicium Delphus,igniſpicia Amphiaraus,auſpicia auium Tireſias Thebanus. Interpretationem oſtentorum & ſomniorum Amphictyon. Aſtrologiam Atlas Libyæ filius,ut alij Ægyptij, ut alij Aſſyrij. Sphæram in ea Mileſius Anaximander. Ventorum rationem Æolus Hellenis filius. Muſicam Amphion. Fiſtulam & monaulum Pan Mercurij. Obliquam tibiam Midas in Phrygia. Geminas tibias Marſyas in eadem gente.Lydios modulos Amphion,Dorios Thamyras Thrax, Phrygios Marſyas Phryx, Citharam Amphion,ut alij Orpheus,ut alij Linus.Septem chordis additis Terpander.Octauam Simonides addidit.Nonam Timotheus. Cithara ſine uoce cecinit Thamyras primus:cum cantu Amphion,ut alij Linus. Citharœdica carmina compoſuit Terpander. Cum tibijs canere uoce Trœzenius Dardanus inſtituit. Saltationem armatam Curetes docuere, pyrrhicen Pyrrhus, utranque in Creta. Verſum heroicum Pythio oraculo debemus.De poematum origine magna quæſtio eſt. Ante Troianum bellum probantur fuiſſe.Proſam orationem condere Pherecydes Syrius inſtituit,Cyri regis ætate. Hiſtoriam Cadmus Mileſius. Ludos gymnicos in Arcadia Lycaon, funebres Acaſtus in Iolco, poſt eum Theſeus in Iſthmo. Hercules olympiæ athleticam. Pythus pilam luſoriam.Gyges Lydius picturam in Ægypto. In Græcia uero Euchir Dædali cognatus, ut Ariſtoteli placet:ut Theophraſto, Polignotus Athenienſis. Naue primus in Græciam ex Ægypto Danaus aduenit: ante ratibus nauigabatur, inuentis in mari rubro inter inſulas à rege Erythra. Reperiuntur qui Myſos & Troianos priores excogitaſſe in Helleſponto putent,cum tranſirent aduerſus Thracas. Etiam nunc in Britannico oceano uitiles corio circumſutæ fiunt: in Nilo ex papyro, & ſcirpo,& arundine.Longa na-

ue

ue Iasonem primum nauigasse, Philostephanus author est: Egesias Paralum: Ctesias Samyram: Saphanus Semiramin: Archimachus Ægeonem: Biremem Damastes Erythræos fecisse: triremem Thucydides Aminoclen Corinthium: quadriremem Aristoteles Carthaginenses. Quinqueremem instituit Nesichthon Salaminius: sex ordinum Xenagoras Syracusius: ab ea ad decemremem Mnesigeton. Alexandrum magnum ferunt instituisse ad xij. ordines: Philostephanus Ptolemæum Soterem ad quindecim: Demetrium Antigoni ad xxx. Ptolemæum Philadelphum ad xl. Ptolemæum Philopatorem, qui Tryphon cognominatus est, ad l. Onerariam Hippus Tyrius inuenit, lembum Cyrenenses, cymbam Phœnices, celocem Rhodij, cercuron Cyprij. Siderum obseruationem in nauigando Phœnices, remum Copæ, latitudinem eius Plateæ, uela Icarus, malum & antemnam Dædalus, Hippegum Samij, aut Pericles Athenienſis, tectas longas Thasii: antea ex prora tantum & puppi pugnabatur. Rostra addidit Piseus: Tyrrheni anconam, Eupalamus eandem bidentem, Anacharsis harpagonas: & manus Pericles Athenienſis, adminicula gubernandi Typhis. Classe princeps depugnauit Minos. Animal occidit primus Hyperbius Martis filius, Prometheus bouem.

In quo primus gentium consensus. Cap. LVII

GEntium consensus tacitus primus omnium conspirauit, ut Ionum literis uterentur.

De literis antiquis. Cap. LVIII

VEteres Græcas fuisse easdē penè quæ nunc sunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ est hodie in palatio, dono principū Mineruæ dicata in bibliotheca, cum inscriptione tali, Ναυσικράτης πλαμγός Ἀθηναῖος κόρας καὶ ἀθηνᾶς ἀνέθηκεν.

Quando primum tonsores Romæ. Cap. LIX

SEquens gentiū consensus in tonsoribus fuit, sed Romanis tardior. In Italiam ex Sicilia uenere post Romam conditam anno quadringentesimoquinquagesimoquarto, adducente P. Ticinio Mena, ut autor est Varro: ante intonsi fuere. Primus omnium radi quotidie instituit Africanus: sequens diuus Augustus cultris semper usus est.

Quando primum horologia. Cap. LX

TErtius consensus est in horarum obseruatione, iam hic rationi accedens. quando & à quo in Græcia reperta, diximus in secundo uolumine. Serius etiam hoc Romæ cōtigit. Duodecim tabulis ortus tātum & occasus nominātur: post aliquot annos adiectus est & meridies, accenso consulum id pronunciante, cum curio inter rostra & Græcostasim prospexisset talem solem. A columna ænea ad carcerem inclinato sidere, supremam pronunciabat. Sed hoc serenis tantum diebus usque ad primum Punicum bellum. Princeps Romanis solarium horologium statuisse, ante duodecim annos quàm cum Pyrrho bellatum est, ad ædem Quirini, L. Papyrius Cursor, cum eandem dedicaret, à patre suo uotam, à Fabio Vestali proditur: Sed neq; facti horologij rationem uel artificem significat, nec unde translatum sit, aut apud quem scriptum id inuenerit. M. Varro primum statutum in publico secundum Rostra in columna tradit, bello Punico primo, à M. Valerio Messala consule Catina capta in Sicilia: deportatum inde post xxx. annos, quàm de Papyriano horologio traditur, anno urbis cccclxxvij. nec congruebant ad horas eius lineæ: paruerunt tamen eis annis undecentum, donec Q. Marcius Philippus, qui cum L. Paulo fuit censor, diligentius ordinatum iuxta posuit: idq; munus inter censoria opera gratissime acceptum est. Etiam tum tamen nubilo incertæ fuere horæ usq; ad proximum lustrum. Tunc Scipio Nasica collega Lænatis, primus aqua diuisit horas æque noctium ac dierum. Idq; horologium sub tecto dicauit, anno urbis dxcv. Tam diu populi Romani indiscreta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliqua animalia, primumq; terrestria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De animalibus terrestribus. elephantorũ cõmendatio, & de sensu eorũ. Cap. I

DRELIQVA transeamus animalia, & primum terrestria. Maximum est elephas, proximumq; humanis sensibus: quippe intellectus illis sermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorumq; quæ didicere memoria, amoris & gloriæ uoluptas: imò uero (quæ etiam in homine rara) probitas, prudentia, æquitas: religio quoq; siderum, solisq; ac lunæ ueneratio. Autores sunt, in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Amilo, nitescente luna noua, greges eorum descendere: ibiq; se purificantes solenniter aqua circumspergi, atq; ita salutato sidere in syluas reuerti, uitulorũ fatigatos præ se ferentes. Alienę quoq; religionis intellectu, creduntur maria transituri nõ ante naues conscendere, cq; inuitati rectoris iureiurãdo de reditu. Visiq; sunt fessi ægritudine (quãdo & illas moles infestant morbi) herbas supini in cælum iacientes, ueluti tellure precibus allegata. Nam quod ad docilitatem attinet, regem adorant, genua submittunt, coronas porrigunt. Indis arant minores, quos appellant nothos.

Quando primum iuncti. Cap. II

ROmæ iuncti primũ subiere currũ Põpeij Magni Africano triumpho, quod prius India uicta triũphãte Libero patre memoratur. Procilius negat potuisse Pompeij triumpho iunctos ingredi portã. Germanici Cæsaris munere gladiatorio, quosdã incondi-tos motus ædidere, saltantiũ modo. Vulgare erat, per auras arma iacere nõ auferentibus uentis, atq; inter se gladiatorios congressus ædere, aut lasciuiente pyrrice colludere: postea & per funes incessere, lecticis etiam ferẽtes quaterni singulos puerperas imitãtes: plenisq; hominũ triclinijs accubitu iere per lectos, ita libratis uestigijs, ne quis potantiũ attingeretur.

De docilitate eorum. Cap. III

CErtum est, unũ tardioris ingenij in accipiẽdis quæ tradebantur, sæpius castigatum uerberibus, eadem illa meditantẽ noctu repertũ. Mirum maxime, & aduersis quidem funibus subire, sed regredi magis utiq; pronis. Mutianus ter consul autor est, aliquẽ ex his & literarum ductus Græcarum didicisse, solitumq; perscribere eius linguę uerbis: Ipse ego hæc scripsi, & spolia celtica dicaui. Itemq; se uidente Puteolis, cum aduecti è naue egredi cogerẽtur, territos spatio pontis procul à cõtinente porrecti, ut sese longinquitatis æstimatione fallerent, auersos retrorsus isse. Prædam ipsi in se expetendam, sciunt solam esse in armis suis, quæ luba cornua appellat, Herodotus tanto antiquior, & consuetudo melius, dentes. Quamobrẽ deciduos casu aliquo uel senecta defodiunt: hoc solum ebur est, cætero, & in his quoque quà corpus intexit, uilitas ossea. Quanquam nuper ossa etiam in laminas secari cœpere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentium, præterquam ex India, reperitur: cætera in nostro orbe cessere luxuriæ. Dentium candore intelligitur iuuenta, Circa hos beluis summa cura: alterius mucroni parcunt, ne sit prælijs hebes: alterius operario usu fodiũt radices, impellunt moles. circũuentiq; à uenãtibus, primos constituunt quibus sunt minimi, ne tanti prælium putetur. postea sessi, impactos arbori frangunt, prædaq; se redimunt.

De clemẽtia eorũ, & q̃ pericula sua intelligant, & de tigridis truculẽtia. Cap. IIII

MIrum in plerisq; animalium, scire quare petantur: sed & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio forte in solitudine, & simpliciter oberrante, clemens placidusq; etiam demonstrare uiam traditur. Idem uestigio hominis animaduerso prius quàm homine, intremiscere insidiarũ metu, subsistere ab olfactu, circũspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere: illum sequenti, nuncio simili usq; ad extremum: & tunc agmẽ circumagi, & reuerti, aciemq; dirigi: adeo omniũ odori durare uirus

illud

illud,maiore ex parte ne nudorū quidem pedum. Sic & tigris etiam ferís cęteris truculentá,atq; ipſa elephāti quoq; ſpernens ueſtigia,homine uiſo transferre dicitur protinus catulos. Quonā modo agnitos? ubi ante conſpecto illo quem timet? Etenim tales ſyluas minime frequētari certū eſt. Sanè mirētur ipſam ueſtigij raritatē,ſed undè ſciunt timendum eſſe? Imò uero cur uel ipſius conſpectum paueant,tanto uiribus,magnitudine,uelocitate præſtantiores? Nimirū hæc eſt natura rerū,hæc potentia eius,ſæuiſſimas ferarum maximasq; nunquam uidiſſe quod debeant timere,& ſtatim intelligere cur ſit timendum.

De intellectu & memoria eorum. Cap. V

ELephanti gregatim ſemper ingrediuntur. Ducit agmen maximus natu, cogit ætate proximus. Amnem tranſituri minimos præmittunt,ne maiorum ingreſſu atterente alueum,creſcat gurgitis altitudo. Antipater autor eſt,duos Antiocho regi in bellicis uſibus celebres etiā cognominibus fuiſſe: etenim nouere ea. Certe Cato, cum imperatorum nomina annalibus deſcriberet,eum qui fortiſsime præliatus eſſet in punica acie, Surum tradidit uocatum,altero dente mutilato. Antiocho uadū fluminis experiēti renuit Aiax, alioquin dux agminis ſemper: Tum pronunciatum,eius fore principatum qui tranſiſſet: auſumq; Patroclum ob id phaleris argenteis,quo maxime gaudent,& reliquo omni primatu donauit. Ille qui notabatur,inedia mortem ignominiæ prætulit. Mirus nanq; pudor eſt,uictusq; uocem fugit uictoris: terram ac uerbenas porrigit. Pudore nunquam niſi in abdito coeunt: mas quinquennis,fœmina decennis. Initur autem biennio, quinis (ut ferunt) cuiuſq; anni diebus,nec amplius: ſexto perfunduntur amne,non ante reduces ad agmen. Nec adulteria nouere,nullá ue propter fœminas inter ſe prælia, cæteris animalibus pernicialia: non quia deſit illis amoris uis: nanq; traditur unus amaſſe quandam in Ægypto corollas uendentem. ac ne quis uulgariter dilectam putet,miretur gratam Ariſtophani,celeberrimo in arte Grammatica. Alius Menandrum Syracuſanum incipientis iuuentæ in exercitu Ptolemæi,deſiderium eius quotiens non uideret, inedia teſtatus. Et unguentariam quandam dilectam luba tradit. Omnium amoris fuere argumēta, gaudium à cōſpectu,blanditiæq; inconditæ,ſtipesq;,quas populus dediſſet,ſeruatæ,& in ſinum effuſæ. Nec mirum,eſſe amorem,quibus ſit memoria. Idem nanq; tradit,agnitum in ſenecta multos poſt annos,qui rector in iuuenta fuiſſet. Idem diuinationem quandam iuſtitiæ. Cum Bochus rex triginta elephantis,totidem,in quos ſęuire inſtituerat,ſtipitibus alligatos obiecíſſet,procurſantibus inter eos qui laceſſerent,non potuiſſe effici,ut crudelitatis alienæ miniſterio fungerentur.

Quando primum in Italia. Cap. VI

ELephantos Italia primū uidit Pyrrhi regis bello,& boues Lucas appellauit, in Lucanis uiſos,anno Vrbis quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo. Roma aūt in triumpho,ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingenteſimo ſecundo,uictoria L. Metelli pōtificis in Sicilia de Pœnis captos. Centum quadraginta duo fuere tranſuecti ratibus,quas doliorum conſertis ordinibus impoſuerāt. Verrius eos pugnaſſe in circo,interfectosq; iaculis tradit penuria conſilij: quoniā neq; ali placuiſſet,neq; donari regibus. L. Piſo inductos duntaxat in circum,atq; ut contemptus eorum increſceret,ab operarijs haſtas præpilatas habētibus,per circum totum actos. Nec quid deinde ijs factum ſit,autores explicant,qui non putant interfectos.

Pugnæ eorum. Cap. VII

CLara eſt unius è Romanis dimicatio aduerſus elephantum, cum Annibal captiuos noſtros dimicare inter ſe coegiſſet. Nanque unum qui ſupererat, obiecit elephanto: & ille, dimitti pactus ſi interemiſſet, ſolus in harena congreſſus, magno Pœnorum dolore confecit. Annibal, cum famam eius dimicationis contemptum allaturam beluis intelligeret, equites miſit qui abeuntem interficerent. Proboſcidem eorum facillime amputari, Pyrrhi prælíorum experimentis patuit. Romæ pugnaſſe Feneſtella tradit

Universidad de Deusto
Biblioteca

tradit primum omniũ in circo Claudij Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Posthumio coss. anno urbis sexcentesimo quinquagesimoquinto. Itẽ post annos xx. Lucullorum ędilitate curuli, aduersus tauros. Pompeij quoq; altero cõsulatu, dedicatione templi Veneris uictricis, pugnauere in circo uiginti, aut ut quidam tradunt xvij, Getulis ex aduerso iaculantibus, mirabili unius dimicatione, qui pedibus cõfossis repsit genibus in cateruas, arrepta scuta iaciens in sublime, quæ decidentia uoluptati spectantibus erãt in orbem circumacta, uelut arte non furore beluæ iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit, uno ictu occiso. Pilum sub oculo adactũ, in uitalia capitis uenerat. Vniuersi eruptionem tentauere, non sine uexatione populi, circũdati clatris ferreis. Qua de causa Cæsar dictator, postea simile spectaculum æditurus, euripis harenã circundedit: quos Nero princeps sustulit, equiti loca addens. Sed Pompeiani amissa fugæ spe misericordiam uulgi inenarrabili habitu quærentes supplicauere, quadam sese lamentatione complorantes: tanto populi dolore, ut oblitus imperatoris, ac munificentiæ honori suo exquisitæ, flens uniuersus cõsurgeret, diraśq; Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæsari dictatori tertio consulatu eius, uiginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum sexagenis propugnatoribus, eodem quo priores numero peditũ, & pari equitũ ex aduerso dimicante: postea singuli, principibus Claudio & Neroni, in consummatione gladiatorũ. Ipsius animalis tanta narratur clemẽtia cõtra minus ualida, ut in grege pecudum occurrẽtia manu dimoueat, ne quod obterat imprudẽs: nec nisi lacessiti noceãt, ideoq; gregatim semper ambulẽt, minime ex omnibus soliuagi. Equitatu circumuenti, infirmos aut fessos uulneratos ue in medium agmen recipiunt: ac uelut imperio ac ratione, per uices subeunt. Capti celerrime mitificantur hordei succo.

Quomodo capiantur. Cap. VIII

CApiuntur autem in India unum ex domitis agente rectore: qui deprehensum solitarium, abactum ue à grege, uerberat ferum: quo fatigato, transcendit in eum, nec secus ac priorẽ regit. Africa foueis capit, in quas deerrãte aliquo, protinus cæteri cõgerunt ramos, moles deuoluũt, aggeres cõstruũt, omniq; ui conantur extrahere. Antea domitãdi gratia greges equitatu cogebant in cõuallem manu factam, & longo tractu fallacem: cuius inclusos ripis fossisq;, fame domabant. Argumentũ erat ramus, homine porrigente clemẽter acceptus. Nunc dentiũ causa, pedes eorum iaculantur alioquin mollissimos. Troglodytę cõtermini Æthiopiæ, qui hoc solo uenatu aluntur, arbores propinquas itineri eorũ cõscendunt. Inde totius agminis nouissimũ speculati, extremas in clunes desiliunt. Læua apprehendit cauda, pedes stipantur in sinistro fœmine. Ita pendẽs alterũ poplitem dextra cædit: ac præacuta bipenni hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta pręceleri pernicitate peragẽs. Alij tutiore genere, sed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longius. Hos præcipui uiribus iuuenes cõtinẽt, alij cõnixi pari conatu tendunt, ac prætereunti us sagittarũ uenabula infigunt, mox sanguinis uestigijs sequuntur. Elephantorum generis fœminæ multo pauidiores.

Quomodo domentur. Cap. IX

DOmant aũt rabidi fame & uerberibus, elephãtis alijs admotis, qui tumultuantem catenis coerceant: & aliâs circa coitus maxime efferant, & stabula Indorũ dentib. sternũt. Quapropter arcent eos coitu, fœminarũq; pecuaria separãt, quæ haud alio modo cp armentorũ habent. Domiti militant, & turres armatorum in hostes ferunt, magnaq; ex parte orientis bella conficiunt. Prosternunt acies, proterunt armatos. Iidem minimo suis stridore terrẽtur, uulneratiq; & territi retro semper cedunt, haud minore partiũ suarum pernicie. Indicũ Afri pauent, nec cõtueri audent. nam & maior Indicis magnitudo est.

De partu eorum & reliqua natura. Cap. X

DEcem annis gestare in utero uulgus existimat: Aristoteles biennio, nec amplius cp semel gignere, plures ue quàm singulos: uiuere ducenis annis, & quosdam trecenis.

Iuuen

Universidad de Deusto Biblioteca

luuenta eorũ à ſexageſimo incipit. Gaudent amnibus maxime, & circa fluuios uagantur, cum alioquin nare propter magnitudinem corporis nõ poſsint. Iidem frigoris impatientes. Maximum hoc malum, inflationemq; & profluuium alui, nec alia morborum genera ſentiunt. Olei potu tela, quæ corpori eorum inhæreant, decidere inuenio: à ſudore autem facilius adhæreſcere. Et terram ediſſe ijs tabificum eſt, niſi ſæpius mandant. Deuorãt autem & lapides. Truncos quidem gratiſsimo in cibatu habent. Palmas excelſiores fronte proſternunt, ac ita iacentium abſumunt fructum. Mandunt ore: ſpirant & bibunt, odoranturq; haud improprie appellata manu. Animalium maxime odere murem: & ſi pabulum in præſepio poſitum attingi ab eo uidère, faſtidiunt. Cruciatum in potu maximũ ſentiunt hauſta hirudine, quam ſanguiſugam uulgò cœpiſſe appellari aduerto. Hæc ubi in ipſo animæ canali ſe fixit, intolerãdo afficit dolore. Duriſsimum dorſo tergus, uentri molle, ſetarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præſidium abigendo tedio muſcarum (nanq; id & tanta uaſtitas ſentit) ſed cancellata cutis, & inuitãs id genus animaliũ odore. Ergo cũ extenti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehenſas enecant: Hoc ijs pro cauda, iuba, uillo eſt. Dentibus ingens pretium, & deorum ſimulacris laudatiſsima ex ijs materia. Inuenit luxuria commendationem & aliam, expetit in callo manus uim ſaporis, haud alia de cauſa credo q; quia ipſum ebur ſibi mandere uidetur. Magnitudo dentium uidetur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, quà confinis Æthiopiæ eſt, poſtium uicem in domicilijs præbere: ſepesq; in ijs & pecorum ſtabulis pro palis elephantorum dentibus fieri, Polybius tradit, autore Guluſſa regulo. Vbi naſcant, & de diſcordia eorũ & draconũ. Cap. XI

ELephãtes fert Africa ultra Syrticas ſolitudines, & in Mauritania: ferũt Æthiopes & Troglodytæ, ut dictum eſt: ſed maximos India, bellantesq; cum ijs perpetua diſcordia dracones, tantæ magnitudinis, ut & ipſos circũflexu facili ambiant, nexuq; nodi preſtringant. Commoritur ea dimicatio: uictusq; corruens, complexum elidit põdere.

De ſolertia animalium. Cap. XII

MIra animalium pro ſe cuique ſolertia eſt, ut ijs una ſcandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaq; iter ad pabula ſpeculatus, ab excelſa ſe arbore inijcit. Scit ille imparem ſibi luctatũ cõntra nexus. itaq; arborum aut rupium attritum quærit. Cauent hoc dracones, ob idq; greſſus primum alligant cauda. Reſoluunt illi nodos manu. At hi in ipſa nare caput condunt, pariterq; ſpiritum præcludunt, & molliſsimas lancinãt partes. Iidem obuij deprehenſi, in aduerſos erigunt ſe, oculosq; maxime petunt. Ita fit ut plerunq; cęci ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ diſcordiæ cauſam attulerit, niſi naturæ ſpectaculum, ſibi paria componentis? Eſt & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidiſsimum eſſe ſanguinẽ, ob id æſtu torrente præcipue à draconibus expeti. Quamobrem in amnes merſos inſidiari bibentibus: arctatisq; illigata manu in aurem morſum defigere: quoniã is tantum locus defendi non poſsit manu. Dracones eſſe tantos, ut totum ſanguinem capiant. Itaq; elephantos ab ijs ebibi, ſiccatosq; concidere: & dracones inebriatos opprimi, commoriq;.

De draconibus. Cap. XIII

GEnerat eos & Æthiopia Indicis pares, uicenũm cubitorum. Id modo mirũ, unde cri ſtatos Iuba crediderit. Aſachęi uocant Æthiopes, apud quos maxime naſcũtur. Narratur in maritimis eorum quaternos quinosq; inter ſe cratium modo implexos, erectis capitibus uelificantes ad meliora pabula Arabiæ uehi fluctibus.

De ſerpentibus maximis & bois. Cap. XIIII

MEgaſthenes ſcribit in India ſerpentes in tantam magnitudinem adoleſcere, ut ſolidos hauriant ceruos tauroſq;. Metrodorus, circa Rhyndacum amnem in Ponto, ut ſuperuolantes quamuis alte perniciterq;, alites hauſtu raptas abſorbeant. Nota eſt, in punicis bellis ad flumen Bagradam à Regulo imperatore baliſtis tormentisq;, ut oppi-

dum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum aliquod, expugnata serpens cxx. pedum longitudinis. Pellis eius maxillæq; usq; ad bellum Numantinũ durauere Romæ in tẽplo. Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ: in tantã amplitudinẽ exeuntes, ut diuo Claudio principe, occisæ in Vaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo, unde nomẽ traxere. Cæterorum animalium, quæ modo cõuecta undicq; Italiæ contigere sæpius, formas nihil attinet scrupulose referre.

De Scythicis animalibus & septentrionalibus. Cap. xv

PAucissima Scythia gignit, inopia fruticũ: pauca cõtermina illi Germania, insignia tamen boum ferorũ genera, iubatos bisontes, excellẽticq; & ui & uolocitate uros, quibus imperitũ uulgus bubalorũ nomẽ imponit, cũ id gignat Africa, uituli potius cerui ue quadã similitudine. Septentrio fert & equorũ greges ferorum, sicut asinorũ Asia & Africa: præterea alcen, ni proceritas auriũ & ceruicis distinguat, iumento similẽ, Item notam in Scandinauia insula, nec uncq; uisam in hoc orbe, multis tamen narratã, machlin, haud dissimilem illi, sed nullo suffraginum flexu: ideoq; nõ cubantẽ, sed accliuem arbori innomno, eaq; incisa ad insidias capi, aliâs uelocitatis memoratæ. Labrũ ei superius prægrande: ob id retrograditur in pascendo, ne in priora tendẽs inuoluatur. Tradunt in Pæonia feram, quæ bonasus uocetur, equina iuba, cætera tauro similẽ, cornibus ita in se flexis, ut nõ sint utilia pugnæ. quapropter fuga sibi auxiliari, reddentẽ in ea fimũ interdum & trium iugerũ longitudine: cuius cõtactus sequentes, ut ignis aliquis, amburat. Mirum pardos, pantheras, leones, & similia, cõdito in corporis uaginas unguiũ mucrone, ne refringatur hebetetur ue, ingredi: auersisq; falculis currere, nec nisi appetendo protendere.

De leonibus. Cap. xvi

LEoni præcipua generositas, tunc cum colla armosq; uestiũt iubæ. Id emm ætate cõtingit è leone conceptis. Quos uero pardi generauere, semper insigni hoc carent: simili modo fœminæ. Magna ijs libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maxima spectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantib. se feris. Ideo multiformes ibi animalium partus, uarie fœminis cuiusq; generis mares aut ui aut uoluptate miscẽte. Vnde etiam uulgare Græciæ dictum, Semper aliquid noui Africã afferre. Odore pardi coitum sentit in adultera leo, totaq; ui consurgit in pœnã. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longius comitatur. Semel aũt ædi partum, lacerato unguium acie utero in enixu, uulgum credidisse uideo. Aristoteles diuersa tradit, uir quem in ijs magna secuturus in parte præfandum reor: Alexandro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas noscendi, delegataq; hac cõmentatione Aristoteli, summo in omni doctrina uiro, aliquot milia hominum in totius Asiæ Græciæq; tractu parêre iussa, omnium quos uenatus, aucupia, piscatusq; alebant: quibusq; uiuaria, armenta, aluearia, piscinæ, auiaria in cura erant: ne quid usquã genitũ ignoraretur ab eo: quos percontando, quinquaginta fermè uolumina illa præclara de animalibus condidit: quæ à me collecta in arctum cum ijs quæ ignorauerat, quæso ut legentes boni cõsulant, in uniuersis rerum naturæ operibus, medioq; clarissimi regum omniũ desiderio cura nostra breuiter peregrinãtes. Is ergo tradit leænam primo fœtu parere v. catulos, ac per annos singulos uno minus, ab uno sterilescere. Informes minimasq; carnes magnitudine mustelarum esse initio, semestres uix ingredi posse, nec nisi bimestrem moueri. In Europa autẽ inter Acheloum tantum Nestumq; amnes leones esse, sed longe uiribus præstantiores ijs quos Africa aut Syria gignant. Leonum duo genera, cõpactile & breue crispioribus iubis. Hos pauidiores esse quàm longo simpliciq; uillo, eos cõtemptores uulnerũ. Vrinã mares crure sublato reddere ut canes: graue odorẽ, nec minus halitũ: raros in potu, uesci alternis diebus: à saturitate interim triduo cibis carere. Quæ possint in mandendo solida deuorare: nec capiẽte auiditatem aluo, coniectis in fauces unguibus extrahere, ut (si fugiendum sit) non in satietatem abeant. Vitam ijs longam docet argumẽto, quod plericq; dẽtibus defecti reperiãtur. Polybius Æmiliani comes, in senecta hominem appeti ab ijs refert, quoniam ad persequendas feras uires

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non ſuperant. Tunc obſidere Africæ urbes: eaq; de cauſa crucifixos uidiſſe ſe cum Scipione, quia cæteri metu pœnæ ſimilis abſterrerentur eadem noxa. Leoni tantum ex feris clementia in ſupplices: proſtratis parcit: & ubi ſæuit, in uiros prius quàm in fœminas fremit, in infantes non niſi magna fame. Credit Libya intellectum peruenire ad eos precum. Captiuam certe Getuliæ reducem audiui, multorum in ſyluis impetum à ſe mitigatum alloquio, auſæ dicere ſe fœminam, profugam, infirmam, ſupplicem animalis omnium generoſiſsimi, cæteriſq; imperantis, indignam eius gloria prædam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiuſq; uel caſu, mulceri alloquijs feras: quippe ubi etiam ſerpentes extrahi cātu, cogiq; in pœnam, uerum falſúmue ſit, uita non decreuerit. Leonum animi index cauda, ſi cut & equorū aures. Nāq; & has notas generoſiſsimo cuiq; natura tribuit. Immota ergo placidus, clemens, blandientiq; ſimilis, quod rarum eſt: crebrior enim iracundia eius. In principio terra uerberatur: incremento terga, ceu quodam incitamento, flagellantur. Vis ſumma in pectore. Ex omni uulnere, ſiue ungue impreſſo ſiue dēte, ater profluit ſanguis. Iidem ſatiati, innoxij ſunt. Generoſitas in periculis maxime deprehenditur: nō in illo tantummodo, quod ſpernens tela diu ſe terrore ſolo tuetur ac uelut cogi teſtatur: cooriturq; non tanquam periculo coactus, ſed tanquam amentiæ iratus. Illa nobilior animi ſignificatio: quamlibet magna canum & uenantium urgente ui, contemptim reſtitansq; cedit in campis, & ubi ſpectari poteſt: idem ubi uirgulta ſyluasq; penetrauit, acerrimo curſu fertur, uelut abſcondente turpitudinem loco. Dum ſequitur, inſilit ſaltu, quo in fuga non utitur. Vulneratus, obſeruatione mira percuſſorem nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum uero qui tela quidem miſerit, ſed tamen non uulnerauerit, correptum raptatumq; ſternit, nec uulnerat. Cum pro catulis fœta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne uenabula expaueſcat. Cæterum dolis carent & ſuſpicione: nec limis intuētur oculis, aſpiciq; ſimili modo nolunt. Creditum eſt à moriente humum morderi, lacrymamq; leto dari. Atque hoc tale tam ſæuum animal, rotarum orbes circumacti, curruſq; inanes, & gallinaceorum criſtæ cantusq; etiam magis terrent, ſed maxime ignes. Ægritudinem faſtidij tantum ſentit, in qua medetur ei contumelia, in rabiem agente annexarum laſciuia ſimiarum. Guſtatus deinde ſanguis in remedio eſt. Leonum ſimul plurium pugnam, Romæ princeps dedit Q. Scæuola P. filius in curuli ædilitate. Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui poſtea dictator fuit, in prætura. Poſt eum Pompeius Magnus in circo D C. in ijs iubatorum C C C X V. Cæſar dictator C C C C. Capere eos, ardui erat quondam operis, foueisq; maxime. Principatu Claudij caſus rationem docuit, pudendam penè talis feræ nomine, paſtoris Getuli ſago contra ingruentis impetum obiecto: quod ſpectaculum in harenam protinus translatum eſt, uix credibili modo torpeſcente tanta illa feritate, quamuis leui iniectu operto capite, ita ut deuinciatur nō repugnans: uidelicet omnis uis conſtat in oculis. Quo minus mirū fit, à Lyſimacho Alexandri iuſſu ſimul incluſo ſtrangulatū leonem. Iugo ſubdidit eos, primusq; Romæ ad currum iunxit M. Antonius, & quidem ciuili bello, cum dimicatum eſſet in Pharſalicis campis, non ſine quodam oſtento temporum, generoſos ſpiritus iugum ſubire illo prodigio ſignificante: nam quod ita uectus eſt cum mima Cytheride, ſupra monſtra etiā illarum calamitatū fuit. Primus autem hominum leonem manu tractare auſus, & oſtendere manſuefactum, Hanno è clariſsimis Pœnorum traditur: damnatusq; illo argumento, quoniam nihil non perſuaſurus uir tam artificis ingenij uidebatur: & male credi libertas ei, cui in tantū ceſsiſſet etiam feritas. Sunt uero & fortuita eorū quoq; clementiæ exempla. Mentor Syracuſanus in Syria leone obuio ſuppliciter uolutante, attonitus pauore, cum refugienti undiq; fera opponeret ſeſe, & ueſtigia lamberet adulanti ſimilis, animaduertit in pede eius tumorē uulnusq;, & extracto ſurculo liberauit cruciatu. Pictura caſum hunc teſtatur Syracuſis. Simili modo Elpis Samius natione, in Africam delatus naue, iuxta littus conſpecto leone hiatu minaci, arborem fuga petit, Libero patre inuo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cato:quoniam tum præcipuus uotorum locus est,cum spei nullus est. Necp profugienti cum potuisset,fera institerat: & procumbens ad arborem,hiatu quo terruerat miserationem quęrebat.Os morsu auidiore inhæserat dentibus,cruciabatcp inedia tū penè in ipsis eius telis suspectantē,ac uelut mutis precibus orantē:dum fortuitu fidens nō est cōtra feram,multo diutius miraculo cp metu cessatū est.Degressus tandem euellit prębenti,& cp maxime opus esset accommodanti. Traduntcp quādiu nauis ea in littore steterit retulisse gratiam uenatus aggerendo. qua de causa Libero patri templum in Samo Elpis sacrauit, quod ab eo facto Græci κιχνώτ@ διονύσ appellauere. Miremur postea uestigia hominum intelligi à feris,cum etiam auxilia ab uno animalium sperent. Cur enim nō ad alia iere? aut unde medicas manus hominis sciunt? nisi forte uis malorum, etiam feras omnia experiri cogit.

De pantheris. Cap. XVII

AEquè memorandum & de panthera tradit Demetrius physicus, iacentem in media uia hominis desiderio repēte apparuisse patri cuiusdam Philini,assectatoris sapientiæ:illū pauore cœpisse regredi, feram uero circūmuolutari nō dubie blandientem,sesecp conflictantem mœrore,qui etiā in panthera intelligi posset.Fœta erat,catulis procul in soueam delapsis.Primum ergo miserationis fuit nō expauescere,proximum ei curam intendere:secutuscp quà trahebat uestem unguium leui iniectu,ut causam doloris intellexit,simulcp salutis suæ mercedem,exemit catulos:eacp cum ijs prosequente, uscp extra solitudines deductus,læta atcp gestiente:ut facile appareret gratiam referre, & nihil inuicem imputare,quod etiā in homine rarum est.Hæc fidem etiam Democrito afferūt, qui Thoantem in Arcadia seruatum à dracone narrat. Nutrierat eum puer dilectum admodum: pauenscp serpentis naturā,& magnitudinē metuēs,in solitudines tulerat:in quibus circumuento latronum insidijs,agnitocp uoce,subuenit. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis,cum essent expositi,produtur,sicut de conditoribus nostris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius,quàm ferarum naturæ arbitror. Panthera & tigris maculārum uarietate propè solæ bestiarum spectātur,cæteris unus ac suus cuiuscp generis color est.Leonū tantū in Syria niger.Pantheris in cādido breues maculārū oculi.Ferunt odore earum mire sollicitari quadrupedes cunctas,sed capitis toruitate terreri. Quamobrem occultato eo,reliqua dulcedine inuitatas corripiunt. Sunt qui tradūt in armo ijs similem lunæ esse maculam,crescentē in orbes,& cauantem pari modo cornua. Nunc uarias & pardos, qui mares sunt,appellant in eo omni genere,creberrimo in Africa Syriacp. Quidam ab ijs pantheras candore solo discernunt, nec adhuc aliam differentiam inueni. Senatusconsultum fuit uetus,ne liceret Africanas in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn.Aufidius tribunus plebis, permisitcp circensiū gratia importare. Primus autem Scaurus ædilitate sua uarias centum quinquaginta uniuersas misit, dein Pompeius Magnus quadringentas decem,diuus Augustus quadringētas uiginti.Idem Q. Tuberone, Fabio Max.Coss.IIII.Nonas Maias,theatri Marcelli dedicatiōe,tigrin primus omniū Romæ ostendit in cauea manuefactam:diuus uero Claudius simul quatuor.

De tigridis natura,& camelis,& camelopardali,& qn primū uisa Romæ. Cap. XVIII

TIgrin Hircani & Indi ferunt,animal uelocitatis tremendæ, & maxime cognitæ dum capitur. Totus enim fœtus,qui semper numerosus est,ab insidiante rapitur equo cp maxime pernici,atcp in recentem subinde transfertur. At ubi uacuum cubile reperit fœta (maribus enim cura non est sobolis)fertur præceps,odore uestigans. Raptor appropinquante fremitu,abijcit unum è catulis. Tollit illa morsu, & pondere etiam ocyor acta remeat,iterumcp consequitur,ac subinde,donec in nauem egresso irrita feritas sæuit in litore.Camelos inter armenta pascit oriens,quorum duo genera,Bactriani & Arabici: differunt,quod illi bina habent tubera in dorso,hi singula, & in pectore alterum, cui incumbant.Dentiū superiore ordine,ut boues,carent in utrocp genere.Omnes autem iumentorum in ijs terris dorso funguntur,atcp etiam equitantur in prelijs. Velocitas inter equos,

sed

sed sua cuiq; mensura, sicuti uires. Nec ultra assuetum procedit spatium, nec plus institu-
to onere recipit. Odium aduersus equos gerunt naturale. Sitim & quatriduo tolerāt: im-
plenturq; cum bibendi occasio est, & in præteritum & in futurū, obturbata proculcatio-
ne prius aqua: aliter potu non gaudent. Viuunt quin quagenis annis, quidam & cētenis.
Vteuneq; rabiem & ipsi sentiunt. Castrandi genus etiam fœminas, quæ bello præparen-
tur, inuentum est: fortiores ita fiunt coitu negato. Horum aliqua similitudo in duo trans-
fertur animalia: Nabin Æthiopes uocant, collo similem equo, pedibus & cruribus boui,
camelo capite, albis maculis rutilum colorem distinguentibus, unde appellata camelopar
dalis, dictatoris Cæsaris Circensibus ludis primum uisa Romæ. Ex eo subinde cernitur,
aspectu magis quàm feritate conspicua: quare etiam ouis feræ nomen inuenit.

De chao & cepho. Cap. XIX

POmpeij Magni primum ludi ostenderūt chaū, quem Galli rhaphiū uocabāt, effigie lupi, pardorū maculis. Idem ex Aethiopia quas uocāt cephos, quarum pedes poste-
riores pedibus humanis & cruribus, priores manibus fuere similes. Hoc animal postea Roma non uidit.

De rhinocerote. Cap. XX

Idem ludis & rhinoceros, unius in nare cornu, qualis sępe, uisus. Alter hic genitus ho
stis elephanto: cornu ad saxa limato præparat se pugnę, in dimicatione aluum maxime petens, quam scit esse molliorem. Longitudo ei par, crura multo breuiora, color buxeus.

De lyncibus, & sphingibus, & crocutis, cercopithecis, Indicis bubus, leucrocutis, eale, tauris Æthiopiæ, mantichora, monocerote, catoble-
pa, basilisco. Cap. XXI

LYncas uulgo frequētes, & sphingas, fusco pilo, mammis in pectore geminis, Æthio-
pia generat, multaq; alia monstro similia: pennatos equos & cornibus armatos, quos Pegasos uocant: Crocutas uelut ex cane lupoq; conceptos, omnia dentibus frangentes, protinusq; deuorata conficiētes uentre: Cercopithecos, nigris capitibus, pilo asinino, & dissimiles cæteris uoce: Indicos boues unicornes tricornesq;: Leucrocutā pernicissimam feram, asini feri magnitudine, cruribus ceruinis: collo, cauda, pectore leonis, capite meliū, bisulca ungula, ore ad aures usq; rescisso, dentium locis osse perpetuo. Hanc feram hu-
manas uoces tradunt imitari. Apud eosdem & quæ uocatur eale, magnitudine equi flu-
uiatilis, cauda elephanti, colore nigra uel fulua: maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habens, mobilia, quæ alterna in pugna sistit, uariatq; infesta aut obliqua, utcunque ratio monstrauit. Sed atrocissimos habet tauros syluestres maiores agrestibus, uelocitate an-
te omnes, colore fuluos, oculis ceruleis, pilo in contrarium uerso, rictu ad aures dehiscēte, iuxta cornua mobilia, tergori duritia silicis, omne respuens uulnus Feras omnes uenātur: ipsi nō aliter quàm foueis capti, feritate semper intereunt. Apud eosdem nasci Ctesias scri
bit, quam mantichoram appellat, triplici dentium ordine pectinatim coeuntiū, facie & au
riculis hominis, oculis glaucis, colore sanguineo, corpore leonis, cauda scorpionis modo spicula infigentem: uocis, ut si misceatur fistulæ & tubæ concentus: uelocitatis magnę, hu
mani corporis uel præcipue appetentem. In India & boues solidis ungulis, unicornes: &
feram nomine axin, hinnuli pelle, pluribus cādidioribusq; maculis, sacram Liberi patris. Orsei Indi simias candentes toto corpore uenantur. Asperrimam autem feram monoce-
rotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugi-
tu graui, uno cornu nigro media fronte cubitorum duūm eminente. Hanc feram uiuam negant capi. Apud Hesperios Æthiopas fons est Nigris, ut plerique existimauere Nili caput, ut argumenta quæ diximus persuadent: iuxta hunc fera appellatur catoblepas, mo
dica alioquin, cæterisq; membris iners, caput tantum prægraue ægre ferens: id deiectum semper in terram, aliàs internecio humani generis, omnibus qui oculos eius uidere confe
stim exspirātibus. Eadem & basiliscī serpentis est uis. Cyrenaica hunc generat prouincia XII nō amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula ut quodam diadema-

Universidad de Deusto
Biblioteca

te insignem. Sibilo omnes fugat serpentes: nec flexu multiplici ut reliquæ, corpus impellit, sed celsus & erectus in medio incedens. Necat frutices, nō contactos modo, uerū & aspiratos, exurit herbas, rumpit saxa. Talis uis malo est. Creditum quōdam, ex equo occiso hasta, & per eam subeunte ui, nō equitem modo, sed equū quoq; absumptū. Atq; huic tali monstro (sæpe enim enectum concupiuere reges uidere) mustelarum uirus exitio est: adeo naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernis, facile cognitis sola tabe. necant illæ simul odore, moriunturq;, & naturæ pugna conficitur.

De lupis. Cap. XXII

SEd in Italia quoque creditur luporum uisus esse noxius: uocemq; homini quem priores contemplentur, adimere ad præsens. Inertes hos paruosq; Africa & Ægyptus gignunt, asperos trucesq; frigidior plaga. Homines in lupos uerti, rursumq; restitui sibi, falsum esse confidenter existimare debemus, aut credere omnia quæ fabulosa tot seculis comperimus. Vnde tamen ista uulgo infixa sit fama in tantum, ut in maledictis uersipelles habeat, indicabit. Euanthes inter autores Græcię non spretus, tradit Arcadas scribere, ex gente Antæi cuiusdam sorte familiæ lectū ad stagnū quoddam regionis eius duci, uestituq; in quercu suspenso tranare, atq; abire in deserta, transfigurariq; in lupum, & cum cæteris eiusdem generis congregari per annos IX. Quo in tempore si homine se abstinuerit, reuerti ad idem stagnum: & cum tranauerit, effigiem recipere, ad pristinū habitum addito nouem annorum senio. Id quoq; Fabius, eandem recipere uestem. Mirum est, quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, ut teste careat. Itaque Agriopas qui Olympionicas scripsit, narrat Demænetum Parrhasium in sacrificio quod Arcades Ioui Lyceo humana etiam tum hostia faciebant, immolati pueri exta degustasse, & in lupum conuertisse: eundem decimo anno restitutum athleticæ, certasse in pugilatu, uictoremq; Olympia reuersum. Quin & caudæ huius animalis creditur uulgo inesse amatorium uirus exiguo in uillo, eumq; cum capiatur abijci, nec idem pollere nisi uiuenti direptum. Dies quibus coeat toto anno nō amplius XII. Eundem in fame uesci terra. Inter auguria ad dexteram commeantium præciso itinere, si pleno id ore fecerit, nullum omnium præstantius. Sunt in eo genere qui ceruarij uocantur, qualem è Gallia in Pompeij Magni harena spectatum diximus. Huic quamuis in fame mandenti, si respexit, obliuionem cibi surripere aiunt, digressumq; quærere aliud.

De serpentibus. Cap. XXIII

QVod ad serpentes attinet, uulgatum est colorem plerosque terræ habere qua occultentur. Innumera esse genera. Cerastis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina: quorum motu reliquo corpore occultato, sollicitent ad se aues. Geminum caput amphisbenæ, hoc est ad caput & ad caudam, tanquam parum esset uno ore fundi uenenum. Alijs squamas esse, alijs picturas: omnibus exitiale uirus. Iaculum ex arborum ramis uibrari: nec pedibus tantum cauendas serpentes, sed & missili uolare tormēto. Colla aspidum intumescere nullo ictus remedio, præterquam si confestim partes contactæ amputentur. Vnus huic tam pestifero animali sensus, uel potius affectus est. Coniuga fermè uagantur: nec nisi cum compare, uita est: itaque alterutra interempta, incredibilis alteri ultionis cura. Persequitur interfectorem, unumque eum in quantolibet populi agmine notitia quadam infestat, perrumpit omnes difficultates, permeat spatia, nec nisi amnibus arcetur, aut præceleri fuga. Non est fateri, rerum natura largius mala an remedia genuerit. Iam primum hebetes oculos huic malo dedit: eosque non in fronte ex aduerso cernere, sed in temporibus: itaq; excitatur, sed sæpius auditu quàm uisu.

De ichneumone. Cap. XXIIII

HAbet deinde internecinum bellum cum ichneumone. Notum est animal hac gloria maxime, in eadem natum Ægypto. Mergit se limo sæpius, siccatq; sole. Mox ubi pluribus eodem modo se corijs loricauit, in dimicationem pergit. In ea caudam attollens, ictus

ictus irritos auersus excipit, donec obliq̃ capite speculatus inuadat in fauces. nec hoc cõtẽtus, aliud haud mitius debellat aĩal. De crocodilo & scinco & hippopotamo. Cap. XXV

CRocodilum habet Nilus, quadrupes malum, & terra pariter ac flumine infestum. Vnum hoc animal terrestre linguę usu caret. Vnum superiore mobili maxilla imprimit morsum, aliàs terribile, pectinatim stipante se dẽtium serie. Magnitudine excedit plerunq; duodeuiginti cubita. Parit oua quanta anseres: eaq; extra eum locum semper incubat, prædiuinatione quadam, ad quem summo auctu eo anno accessurus est Nilus. Nec aliud animal ex minori origine in maiorem crescit magnitudinem. Et unguibus hic armatus est, contra omnes ictus cute inuicta. Dies in terra agit, noctes in aqua, teporis utrunq; ratione. Hunc saturum cibo piscium, & semper esculento ore, in littore somno datum, parua auis, quæ trochilos ibi uocatur, rex auium in Italia, inuitat ad hiandum pabuli sui gratia, os primum eius assultim repurgans, mox dẽtes, & intus fauces quoq;, ad hanc scabendi dulcedinẽ quammaxime hiantes: in qua uoluptate somno pressum cõspicatus ichneumon, per easdem fauces ut telum aliquod immissus, erodit aluũ. Similis crocodilo, sed minor etiam ichneumone, est in Nilo natus scincos, contra uenena præcipuus antidotis: item ad inflammandam uirorum Venerem. Verum in crocodilo maior erat pestis quàm ut uno esset eius hoste natura contenta. Itaq; & delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquã ad hunc usum cultellata ineſt pinna, abigentes eos præda, ac uelut in suo tantum amne regnantes, alioquin impares uiribus ipsi, astu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, sciuntq; nõ sua modo cõmoda, uerũ & hostium aduersa: norunt sua tela, norunt occasiones, partesq; dissidentium imbelles. In uentre mollis est tenuisq; cutis crocodilo: ideo se ut territi mergunt delphini, subeunteſq; aluum illa secant spina. Quin & gens hominum est huic beluæ aduersa in ipso Nilo Tentyritæ, ab insula in qua habitat appellata. Mensura eorum parua, sed præsentia animi in hoc tantum usu mira. Terribilis hæc contra fugaces belua est, fugax contra insequentes: sed aduersum ire soli hi audent. Quin etiam flumini innatant: dorsoq; equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, addita in os clauа, dextra ac læua tenentes extrema eius utrinq;, ut frenis in terram agunt captiuos: ac uoce etiam sola territos, cogunt euomere recentia corpora ad sepulturam. Itaque uni ei insulæ crocodili non adnatant: olfactuq; eius generis hominum, ut Psyllorum serpentes, fugantur. Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua, extra acerrimi uisus: quatuorq; menses hyemis inedia semper transmittere in specu. Quidam hoc unum quamdiu uiuat, crescere arbitrantur: uiuit autẽ longo tempore. Maior altitudine in eodem Nilo belua hippopotamus editur: ungulis bifidis quales bubus, dorso equi, & iuba, & hinnitu, rostro resimo, cauda & dentibus aprorum, aduncis sed minus noxijs: tergoris ad scuta galeasq; impenetrabilis, præterquam si humore madeat. Depascitur segetes, destinatione ante (ut ferunt) determinatas in diem, & ex agro ferentibus uestigijs, ne quæ reuertenti insidiæ comparentur.

Quis primus Romæ hippopotamum & crocodilos ostendit: & medicinæ ab animalibus repertæ. Cap. XXVI

PRimus eum & quinq; crocodilos Romæ ædilitatis suæ ludis M. Scaurus tẽporario euripo ostendit. Hippopotamus in quadã medẽdi parte etiam magister extitit. Assidua namq; satietate obesus exit in littus, recentes harundinũ cæsuras speculatus: atq; ubi acutissimum uidet stirpẽ, imprimens corpus uenam quandam in crure uulnerat, atq; ità profluuio sanguinis morbidum aliàs corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit. missio sanguinis

Quæ animalia quas herbas ostenderunt, cerui, lacerti, hirundines, testudines, mustela, ciconia, aper, anguis, draco, panthera, elephas, ursi, palumbes, columbæ, grues, coruus. Cap. XXVII

SImile quiddam & uolucris in eadem Ægypto monstrauit, quæ uocatur ibis: rostri adsuncitate per eam partem se perluens, qua reddi ciborũ onera maxime salubre est. Nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc ſola à mutis animalibus reperta ſunt,uſui futura & homini.Dictamnũ herbam extra hendis ſagittis cerui monſtrauere,percuſsi eo telo,paſtuq; eius herbę eiecto.Iidẽ percuſsi à phalangio,quod eſt aranei genus,aut aliquo ſimili, cancros edendo ſibi medentur. Eſt & ad ſerpentum ictus præcipua,qua ſe lacerti, quoties cum his conſeruere pugnam,uul- nerati refouent.Chelidoniam uiſui ſaluberrimam hirundines monſtrauere,uexatis pullo rum oculis illa medentes. Teſtudo cunilæ, quam bubulam uocant,paſtu uires contra ſer pentes refouet. Muſtela ruta, in murium uenatu cum iis dimicatione conſerta: Ciconia origano.Edera apri in morbis ſibi medentur,& cancros ueſcendo, maxime mari eiectos. Anguis hyberno ſitu membrana corporis obducta, fœniculi ſucco impedimentum illud exuit, nitidusq; uernat.Exuit autem à capite primum,nec celerius quàm uno die ac nocte 10 replicans,ut extra fiat membranæ quod fuerat intus.Idem hyberna latebra uiſu obſcura- to, marathro herbæ ſeſe affricans, oculos inungit ac refouet: ſi uero ſquamæ obtorpue re,ſpinis iuniperi ſe ſcabit.Draco uernã nauſeam ſylueſtris lactucæ ſucco reſtinguit.Pan- theras perfricata carne aconito(uenenũ id eſt)barbari uenantur. Occupat ilico fauces ea- rum angor,quare pardalianches id uenenum appellauere quidam.At fera contra hæc ex- crementis hominis ſibi medetur:& aliàs tam auida eorum,ut à paſtoribus ex induſtria in aliquo uaſe ſuſpenſa altius quàm ut queat ſaltu attingere, iaculando ſe appetendoq; de- ficiat, & poſtremo expiret: alioqui uiuacitatis adeo lentæ, ut eiectis interaneis pugnet. Elephas chamæleonte concolori frondi deuorato, occurrit oleaſtro huic ueneno ſuo. Vr ſi cum mandragoræ mala guſtauere, formicas lambunt. Ceruus herba cinare uenenatis 20 pabulis reſiſtit.Palumbes,graculi,merulæ,perdices lauri folio annuũ faſtidium purgant: columbæ,turtures & gallinacei herba quæ uocaẽ helxine:anates,anſeres,cæteræq; aqua- ticę herba ſiderite:grues & ſimiles iunco paluſtri.Coruus occiſo chamæleonte,qui etiam uictori nocet,lauro infeſtum uirus extinguit.

Prognoſtica animalium. Cap. XXVIII

MIlia præterea,utpote cum plurimis animalibus eadem natura rerũ,cæli quoq; obſer uationem & uentorũ,imbriũ,tempeſtatũ præſagia,aliis alia dederit: quod perſequi immenſum eſt,æque ſcilicet cẽq; reliquam cum ſingulis hominum ſocietatem.Siquidem et pericula præmonent,non fibris modo extisq;,circa quod magna mortaliũ portio hæret, ſed alia quadam ſignificatione.Ruinis imminentibus muſculi pręmigrãt,aranei cum telis 30 primi cadunt. Auguria quidem artem fecere, apud Romanos & ſacerdotũ collegium uel maxime ſolenne eſt. In Thracia locis rigentibus & uulpes , animal alioqui ſolerti auditu, amnes gelatos lacusq; non niſi ad paſtus ituræ redituræq; tranſeunt. Obſeruatum, eam aure ad glaciem appoſita,coniectare craſsitudinem gelus.

Ciuitates & gentes à minutis animalibus deletæ. Cap. XXIX

NEc minus clara exitij documenta ſunt etiam ex contemnẽdis animalibus.M. Varro autor eſt,à cuniculis ſuffoſſum in Hiſpania oppidum, à talpis in Theſſalia: ab ranis ciuitatem in Gallia pulſam,ab locuſtis in Africa:ex Gyaro Cycladũ inſula incolas à muris bus fugatos , in Italia Amyclas à ſerpentibus deletas. Citra Cynamolgos Æthiopas late deſerta regio eſt,à ſcorpionibus & ſolpugis gente ſublata:& à ſcolopendris abactos Tre- 40 rienſes,autor eſt Theophraſtus.Sed ad reliqua ferarum genera redeamus.

De hyæna,& crocuta,& mantichora,& fibris,& lutris. Cap. XXX

HYænis utramq; eſſe naturam,& alternis annis mares, alternis fœminas fieri , parere ſine mare uulgus credit, Ariſtoteles negat. Collum & iuba continuitate ſpinæ por- rigitur,flectiq; niſi circumactu totius corporis nequit. Multa præterea mira traduntur. Sed maxime ſermonem humanum inter paſtorum ſtabula aſsimulare, nomenq; alicu- ius addiſcere, quem euocatum foras laceret. Item uomitionem hominis imitari,ad ſol- licitandos canes, quos inuadat. Ab uno animali ſepulchra erui, inquiſitione corporum. Fœminam raro capi. Oculis mille eſſe uarietates , colorumq; mutationes. Præterea um- bræ

bræ eius contactu canes obmutescere. Et quibusdam magicis artibus omne animal quod ter lustrauerit, in uestigio hærere. Huius generis coitu leæna Æthiopica parit crocutã, similiter uoces imitantem hominum pecorumq; Acies ei perpetua in utraq; parte oris, nullis gingiuis dente continuo: qui ne contrario occursu hebetetur, capsarum modo includitur. Hominum sermones imitari & mantichoram in Æthiopia, author est Iuba. Hyænæ plurimæ gignuntur in Africa, quæ & asinorum syluestrium multitudinem fundit. Mares in eo genere singuli fœminarum gregibus imperitant. Timent libidinis æmulos, & ideo grauidas custodiunt, morsuq; natos mares castrant. Contrà grauidæ latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudentq; copia libidinis. Easdem partes sibijpsi Pontici amputant fibri, periculo urgente, ob hoc se peti gnari: castoreum id uocant medici: aliàs animal horrendi morsus, arbores iuxta flumina ut ferro cædit: hominis parte comprehensa, non antequam fracta concrepuerint ossa, morsus resoluit. Cauda piscium ijs, cætera species lutræ. Vtrumq; aquaticum, utriq; mollior pluma pilus.

De ranis, & uitulis marinis, & stellionibus. Cap. xxxi

RAnæ quoq; rubetæ, quarũ & in terra & in humore uita, plurimis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac resumere à pastu dicũtur, uenena tantũ semper sibi reseruantes. Similis & uitulo marino uictus, in mari ac terra: simile fibro & ingenium. Euomit fel suum, ad multa medicamenta utile. Item coagulum, ad comitiales morbos: ob ea se peti prudens. Theophrastus author est, anguis modo & stelliones senectutem exuere, eamq; protinus deuorare, præripientes comitiali morbo remedia. Eosdẽ mortiferi in Græcia morsus, innoxios esse in Sicilia.

De ceruis. Cap. xxxii

CEruis quoq; est sua malignitas, quanquam placidissimo animalium. Vrgente ui canum, ultro confugiunt ad hominem. Et in pariendo semitas minus cauẽt, humanis uestigijs tritas, quàm secreta ac feris opportuna. Conceptus earum post Arcturi sidus. Octonis mensibus ferũt partus, interdũ & geminos. A conceptu separant se. At mares relicti rabie libidinis sæuiunt: fodiũt scrobes. Tunc rostra eorũ nigrescunt, donec aliquãdo abluant imbres. Fœminæ aũt ante partum purgant herba quadam, quæ seselis dicitur, faciliore ita utentes utero. A partu duas habent herbas, quæ aros & seselis appellantur: pastæ redeunt ad fœtũ: illis imbui lactis primos uolunt succos, quacunq; de causa. Æditos partus exercent cursu, & fugam meditari docent: ad prærupta ducunt, saltumq; demonstrant. Iam mares soluti desiderio libidinis, auide petunt pabula. Vbi se præpingues sensere, latebras quærũt, fatentes incommodum pondus. Et aliàs semper in fuga acquiescũt, stantesq; respiciunt, cum propè uentum est, rursus fugæ præsidia repetentes. Hoc fit intestini dolore, tam infirmi ut ictu leui rumpatur intus. Fugiunt autem latratu canum audito secunda semper aura, ut uestigia cum ipsis abeãt. Mulcentur fistula pastorali & cãtu: cum erexere aures, acerrimi auditus: cum remisere, surdi. Cætero animal simplex, & omnium rerum miraculo stupens: in tantum, ut equo aut bucula accedẽte propius, hominem iuxta uenantẽ non cernant, aut si cernant, arcum ipsum sagittasq; mirentur. Maria tranant gregatim nantes porrecto ordine, & capita imponentes præcedentiũ clunibus, uicibusq; ad terga redeuntes. Hoc maxime notatur à Cilicia Cyprũ traijcientibus. Nec uident terras, sed in odore earum natant. Cornua mares habent, soliq; animalium omnibus annis stato ueris tempore amittunt: ideo sub ipsa die quammaxime inuia petũt. Latent amissis uelut inermes, sed & hi bono suo inuidentes. Dextrũ cornu negant inueniri, ceu medicamento aliquo præditũ. Idq; mirabilius fatendũ est, cum & in uiuarijs mutent omnib. annis. defodi ab ijs putant. Accensis autem utrislibet, odore serpentes fugantur, & comitiales morbi deprehenduntur. Indicia quoq; ætatis in illis gerunt, singulos annis adijcientibus ramos usq; ad sexennes. ab eo tempore similia reuiuiscunt: nec potest ætas discerni, sed dentibus senecta declaratur. Aut enim paucos aut nullos habent, nec in cornibus imis ramos

Universidad de Deusto
Biblioteca

alioquin ante frontē prominere ſolitos iunioribus. Non decidūt caſtratis cornua nec naſcuntur. erumpunt autem renaſcentibus tuberibus primo aridæ cutis ſimilia. eadem teneris increſcunt ferulis arundineas in paniculas, molli plumata lanugine. Quàm diu carent ijs, noctibus procedunt ad pabula: increſcentia ſolis uapore durant, ad arbores ſubinde experientes: ubi placuit robur, in aperta prodeūt. Captiq; iam ſunt, edera in cornibus uiridante ex attritu arborum, ut in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata. Fiunt aliquando & candido colore, qualem fuiſſe traditī Q. Sertorij ceruam, quam eſſe fatidicam Hiſpaniæ gentibus perſuaſerat. Et ijs eſt cum ſerpente pugna. Veſtigant cauernas, nariumq; ſpiritu extrahunt renitētes. Ideo ſingulare abigendis ſerpentibus odor aduſto cerui no cornu. Cōtra morſus uero præcipuū remediū ex coagulo hinuli in matris utero occiſi. Vita ceruis in confeſſo longa, poſt c. annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obeſitate. Febrium morbos non ſentit hoc animal, quin & medetur huic timori. Quaſdam nos principes fœminas ſcimus omnibus diebus matutinis carnem eam deguſtare ſolitas, longo æuo caruiſſe febribus: quod ita demum exiſtimant ratum, ſi uulnere uno interierit.

De tragelapho, & chamæleonte. Cap. XXXIII

EAdem eſt ſpecie, barba tantum et armorum uillo diſtans, quem tragelaphon uocant, nō alibi q̄; iuxta Phaſin amnem naſcens. Ceruos Africa propemodum ſola non gignit. At chamæleontē & ipſa, quanquam frequentiorē Indiæ. Figura & magnitudo erat lacertę, niſi crura eſſent recta & excelſiora. Latera uētri iungunt ut piſcibus, & ſpina ſimili modo. Eminet roſtrum, ut in paruo haud abſimile ſuillo: cauda prælonga in tenuitatem deſinēs, & implicās ſe uiperinis orbibus: ungues adunci, motus tardior, ut teſtudini: corpus aſperū, ceu crocodilo: oculi in receſſu cauo, tenui diſcrimine prægrandes, & corpori concolores: nunquam eos operit: nec pupillæ motu, ſed totius oculi uerſione circūſpicit. Ipſe celſus hianti ſemper ore, ſolus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento: circa caprificos ferus, innoxius alioqui. Et coloris natura mirabilior. Mutat nanque eum ſubinde, & oculis & cauda & toto corpore: redditq; ſemper quemcunq; proxime attingit, præter rubrum candidumq;. Defuncto pallor eſt. Caro in capite & maxillis, & ad commiſſuram caudæ admodum exigua, nec alibi toto corpore: ſanguis in corde, & circa oculos tantum: uiſcera ſine ſplene. Hybernis menſibus latet ut lacertę.

De tarando & lycaone & thoe. Cap. XXXIIII

MVtat colores & Scytharum tarandus, nec aliud ex ijs quę pilo ueſtiunt, niſi in Indis lycaon, cui iubata traditur ceruix. Nam thoes, luporū id genus eſt procerius lōgitudine, breuitatē crurū diſsimile, uelox ſaltu, uenatu uiuens, innocuū homini, habitū nō colorem mutāt, per hyemes hirti, æſtate nudi. Tarando magnitudo quæ boui, caput maius ceruino, nec abſimile: cornua ramoſa, ungulæ biſidæ, uillus magnitudine urſorū. Sed cum libuit ſui coloris eſſe, aſini ſimilis eſt. Tergori tanta duritia ut thoraces ex eo faciant. Colorem omnium arborū, fruticum, florum, locorumq; reddit metuēs, in quibus latet, ideoq; raro capitur. Mirum eſſet habitum corpore tam multiplicem dari, mirabilius & uillo.

De hyſtrice. Cap. XXXV

HYſtrices generat India & Africa ſpina contectas, ac herinaceorū genere: ſed hyſtrici longiores aculei, & cum intēdit cutē, miſsiles. Ora urgentiū figit canū, & paulo longius iaculatur. Hybernis aūt ſe menſibus condit: quæ natura multis, & ante omnia urſis.

De urſis & fœtibus eorum. Cap. XXXVI

EOrum coitus hyemis initio: nec uulgari quadrupedum more, ſed ambobus cubantibus cōplexisq;. Deinde ſeceſſus in ſpecus ſeparatim, in quibus pariūt trigeſimo die, plurimum quinos. Hi ſunt cādida informisq; caro, paulo muribus maior, ſine oculis, ſine pilo: ungues tantum prominent: hanc lambendo paulatim figurant. Nec quicquā ranius quàm parientem uidere urſam. Ideo mares quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis menſibus

menſibus. Specus ſi nō habuere, ramorum fruticumq; cōgerie ædificant, impenetrabiles imbribus, mollíq; fronde conſtratos. Primis diebus bis ſeptenis tam graui ſomno premuntur, ut ne uulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum ueterno pinguescunt. Illi ſunt adipes medicaminibus apti, contráq; capilli defluuium tenaces. Ab iis diebus reſidunt, ac priorum pedum ſuctu uiuunt. Fœtus rigentes apprimendo pectori fouent, non alio incubitu quàm oua uolucres. Mirum dictu, credit Theophraſtus per id tempus coctas quoq; urſorum carnes, ſi aſſeruētur, increſcere: cibi tunc nulla argumenta, nec niſi humoris minimum in aluo inueniri: ſanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil ineſſe. Procedūt uere, ſed mares prępingues: cuius rei cauſa non prompta eſt: quippe nec ſomno quidem ſaginatis pręter quatuordecim dies, ut diximus. Exeuntes herbam quandam aron nomine laxandis inteſtinis alioqui cōcretis deuorant, circa'que furculos ſentium prædomantes ora. Oculi eorum hebetantur crebro: qua maxime cauſa fauos expetunt, ut conuulneratum ab apibus os leuet ſanguine grauedinem illam. Inualidiſsimum urſo caput, quod leoni fortiſsimum: ideo urgente ui, præcipitaturi ſe ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciuntur: ac ſæpe in harena colapho infracto exanimantur. Cerebro ueneficium ineſſe Hiſpaniæ credunt, occiſorumq; in ſpectaculis capita cremant, teſtato, quoniam potum in urſinam rabiem agat. Ingrediuntur & bipedes. Arborem auerſi derepunt. Tauros, ex ore cornibusq; eorum pedibus omnibus ſuſpenſi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in maleficio ſtultitia ſolertior. Annalibus notatum eſt, M. Piſone, M. Meſſala Coss. ad XIIII calen. Octobr. Domitium Ænobarbum ædilem curulē urſos Numidicos C. & totidem uenatores Æthiopas in circo dediſſe. Miror adiectum Numidicos fuiſſe cum in Africa urſos non gigni conſtet.

De muribus Ponticis, & alpinis, & herinaceis. Cap. XXXVII

COnduntur hyeme & Pontici mures, hi duntaxat albi: quorum palatum in guſtu ſagaciſsimum, autores quonam modo intellexerint, miror. Conduntur & alpini, quibus magnitudo melium eſt: ſed hi pabulo ante in ſpecus conuecto, cum quidam narrent alternos marem ac fœminam ſupra ſe complexo faſce herbæ ſupinos, cauda mordicus apprehenſa, inuicem detrahi ad ſpecum: ideoq; illo tempore detrito eſſe dorſo. Sunt his pares & in Ægypto: ſimiliterq; reſidūt in clunes, & binis pedibus gradiūtur, prioribusq; ut manibus utuntur. Præparant hyemi & herinacei cibos: ac uolutati ſupra iacentia poma affixa ſpinis, unum non amplius tenentes ore, portant in cauas arbores. Iidem mutationem aquilonis in auſtrum condentes ſe in cubile, præſagiunt. Vbi uero ſenſere uenantem, contracto ore pedibusq;, ac parte omni inferiore, quà raram & innocuam habent lanuginem, confluunt in formam pilæ, ne quid comprehendi poſsit præter aculeos. In deſperatione uero, urinam ex ſe reddunt tabificam tergori ſuo ſpinisq; noxiam, propter hoc ſe capi gnari. Quamobrem exinanita prius urina uenari, ars eſt. Et cum prȩcipua dos tergori, aliàs corrupto, fragili, putribus ſpinis atque deciduis, etiam ſi uiuat ſubtractus fuga: ob id non niſi nouiſsima ſpe maleficio eo perfunditur: quippe & ipſi odere ſuum ueneficium, ita parcentes ſibi terminumq; ſupremum opperientes, ut fermè ante captiuitas occupet. Calidæ poſtea aquæ aſperſu reſoluitur pila: apprehenſusq; pede altero eposterioribus, ſuſpendio ac fame necatur: aliter nō eſt occidere & tergori parcere. Ipſum animal non uerentur plerique dicere uitæ hominum ſuperuacuum eſſe, ſi nō ſint illi aculei, fruſtra uellerum mollitie in pecore mortalibus data. Hac cute expoliūtur ueſtes. Magnum fraus & ibi lucrum monopolio inuenit, de nulla re crebrioribus ſenatuſconſultis, nulloq; non principe adito querimonijs prouincialibus.

De leontophono, lynce, melibus, & ſciuris. Cap. XXXVIII

VRinæ & è duobus alijs animalibus ratio mira eſt. Leontophonon accipimus uocari paruū, nec aliubi naſcens quàm ubi leo gignitur: quo guſtato tanta illa uis, ac cæteris quadrupedum imperitās, ilico exſpiret. Ergo corpus eius aduſtū aſpergunt alijs carnibus

polentæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

polentæ modo, insidiantes feræ, necantq; etiã cinere. Tam contraria est pestis. Haud immerito igitur odit leo, uisumq; frangit, & citra morsum exanimat. Ille contrà urinam spargit prudẽs, hanc quoq; leoni exitialem. Lyncũ humor ita redditus ubi gignunt, glaciatur aresciturue in gẽmas carbũculis similes, & igneo colore fulgentes, lyncuriũ uocatas, atq; ob id succino à pleriscq; ita generari prodito. Nouere hoc sciuntq; lynces, & inuidentes urinã terra operiunt, eoq; celerius solidatur illa. Alia solertia in metu melibus, sufflatæ cutis distentu ictus hominũ & morsus canum arcent. Præuidẽt tempestatẽ & sciuri: obturatisq; quà spiraturus est uentus cauernis, ex alia parte aperiũt fores: de cætero ipsis uilliosior cauda pro tegumento est. Ergo in hyemes alijs prouisum pabulum, alijs pro cibo somnus.

De uipera, cochleis, & lacertis. Cap. XXXIX

SErpentium uipera sola terra dicitur condi, cæterę arborum aut saxorum cauis. Et aliàs uel annua fame durant, algore modo dempto. Omnia secessus tempore ueneno orba dormiunt. Simili modo & cochleæ. Illæ quidẽ iterum & æstatibus, adhærentes maxime saxis: ut etiam iniuria resupinatæ auulsæq;, non tamẽ exeãt. In Balearibus uero insulis cauaticæ appellatæ, nõ prorepunt è cauis terræ: neq; herba uiuũt, sed uuæ modo inter se cohærent. Est & aliud genus minus uulgare, adhęrente operculo eiusdem testę se operiens: obrutæ terra semper hæ, & circa maritimas tantum alpes quõdam effossæ, cœpere iam erui & in Veliterno. Omnium tamẽ laudatissimæ in Astypalæa insula. Lacertę inimicissimum genus cochleis, negantur semestrem uitam excedere. Lacerti Arabiæ cubitales: in Indiæ uero Nysa monte xxiiij. in longitudine pedũ, colore fului aut punicei aut cerulei.

De canibus. Cap. XL

EX his quoq; animalibus quæ nobiscum degunt multa sunt cognitu digna; fidelissimumq; ante omnia homini canis atq; equus. Pugnasse aduersus latrones canem pro domino accepimus, confectumq; plagis à corpore non recessisse, uolucres & feras abigentem. Ab alio in Epiro agnitum in conuentu percussorem domini, laniatu & latratu coactum fateri scelus. Garamantum regem canes ducenti ab exilio reduxere præliati contra resistentes. Propter bella Colophonij, itémque Castabalenses, cohortes canum habuere: eæ primæ dimicabant in acie nunquam detrectantes. Hæc erant fidissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Canes defendêre Cimbris cæsis domus eorum plaustris impositas. Canis Iasone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaq; consumptus est. Is uero cui nomen Hyrcani reddidit Duris, accenso regis Lysimachi rogo iniecit se flammæ: similiterq; Hieronis regis. Memorat & Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philistus. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ regis, uxore eius Consingi lacerata propter lasciuiorem cum marito iocum. Apud nos Volcatium nobilem, qui Cęlium ius ciuile docuit, asturcone è suburbano redeuntem, cum adueśperauisset, canis à grassatore defendit. Item Cælium senatorem ægrum Placentiæ ab armatis oppressum: nec prius ille uulneratus est quàm cane interempto. Sed super omnia in nostro æuo actis populi Romani testatum, Appio Iunio & Publio Silio Coss. cum animaduerteretur ex causa Neronis Germanici filij, in T. Sabinum & seruitia eius, unius ex his canem nec à carcere abigi potuisse, nec à corpore recessisse, abiecto in gradibus gemonijs mœstos edentem ululatus, magna populi Romani corona circumstante: ex qua cum quidam ei cibum obiecisset, ad os defuncti tulisse. Innatauit idem cadauere in Tiberim abiecto sustentare conatus, effusa multitudine ad spectandum animalis fidem. Soli dominum nouere: & ignotum quoque, si repente ueniat, intelligunt. Soli nomina sua, soli uocem domesticam agnoscunt. Itinera quamuis longa meminere. Nec ulli præter hominem memoria maior. Impetus eorum & sæuitia mitigatur ab homine confidente humi. Plurima alia in his quoque uita inuenit. Sed in uenatu solertia & sagacitas præcipua est. Scrutatur uestigia atque persequitur, comitantem ad feram inquisitorem loro trahens: qua uisa quàm silens & occulta, quàm significãs demonstratio est, cauda primum, deinde rostro.

Ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ergo etiam ſenecta feſſos cæcosq; ac debiles ſinu ferunt, uentos & odorem captantes, prodentesq; roſtro cubilia. E tigribus eos Indi uolunt concipi: & ob id in ſyluis coitus tempore alligant fœminas. Primo & ſecundo fœtu nimis feroces putant gigni, tertio demum educant. Hoc idem è lupis Galli, quorum greges ſuum quiſque ductorem è canibus & ducem habent. Illum in uenatu comitantur, illi parent. Namque inter ſe exercent etiam magiſteria. Certum eſt iuxta Nilum amnem currentes lambere, ne crocodilorum auiditati occaſionem præbeant. Indiam petenti Alexandro Magno, rex Albaniæ dono dederat inuſitatæ magnitudinis unum: cuius ſpecie delectatus iuſsit urſos, mox apros, & deinde damas emitti, contemptu immobili iacente. Eaq; ſegnicie tanti corporis offenſus Imperator generoſi ſpiritus, eum interimi iuſsit. Nunciauit hoc fama regi. Itaq; alterum mittens addidit mandata, ne in paruis experiri uellet, ſed in leone elephantóue. Duos ſibi fuiſſe: hoc interempto, præterea nullum fore. Nec diſtulit Alexander, leonemq; fractum protinus uidit. Poſtea elephantum iuſsit induci, haud alio magis ſpectaculo lætatus. Horrentibus quippe per totum corpus uillis, ingenti primum latratu intonuit: mox ingruit aſſultans, contraq; beluam exurgens hinc & illinc, artifici dimicatione quà maxime opus eſſet infeſtans atque euitans, donec aſsidua rotatum uertigine afflixit, ad caſum eius tellure concuſſa. Canum generibus annui partus. Iuſta ad pariendum annua ætas. Gerunt uterum ſexagenis diebus. Gignũt cæcos: & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem uiſum accipiunt, non tamen unquam ultra uiceſimumprimum diem, nec ante ſeptimum. Quidam tradunt, ſi unus gignatur nono die cernere: ſi gemini, decimo. Idemq; in ſingulos adñci, totidemq; eſſe tarditatis ad lucem dies. Et ab ea quæ fœmina ſit ex primipara genita faunos cerni. Optimus in fœtu qui nouiſsime cernere incipit, aut quẽ primũ fert in cubile fœta. Rabies canum ſirio ardente homini peſtifera, ut diximus, ita morſis letali aquæ metu. Quapropter obuiam itur per xxx eos dies, gallinaceo maxime fimo mixto canum cibis: aut ſi præuenerit morbus, ueratro.

Ad canis rabidi morſum. Cap. XLI

A Morſu uero unicum remedium oraculo quodam nuper repertum, radix ſylueſtris roſæ quæ cynorhoda appellatur. Columella author eſt, ſi quadrageſimo die quàm ſit natus, caſtretur morſu cauda, ſummusq; eius articulus auferatur, ſequenti neruo exempto, nec caudã creſcere, nec canes rabidos fieri. Canẽ locutũ in prodigijs (quod equidem annotauerim) accepimus: & ſerpentem latraſſe, cum pulſus eſt regno Tarquinius.

Vide fol. 454

De natura equorum. Cap. XLII

E Idem Alexandro & equi magna raritas contigit: Bucephalon eum uocarunt, ſiue ab aſpectu toruo, ſiue ab inſigni taurini capitis armo impreſsi. Sedecim talentis ferunt ex Philonici Pharſalij grege emptum, etiam tum puero capto eius decore. Neminem hic alium quàm Alexandrum regio inſtratus ornatu recepit in ſedem, alios paſsim reijciens. idem in prælijs memoratæ cuiuſdam perhibetur operæ, Thebarũ oppugnatione uulneratus in alium tranſire Alexandrum non paſſus: multa præterea eiuſdem modi, propter quæ rex defuncto ei duxit exequias: urbẽq; tumulo circũdedit nomine eius. Nec Cęſaris dictatoris quenquam aliũ recepiſſe dorſo equus traditur, idemq; humanis ſimiles pedes priores habuiſſe: hac effigie locatus ante Veneris genitricis ędẽ. Fecit & diuus Auguſtus equo tumulum, de quo Germanici Cæſaris carmen eſt. Agrigẽti complurium equorum tumuli pyramides habent. Equum adamatum à Semiramide uſq; ad coitum, luba author eſt. Scythæ quidem equitatus & equorum gloria ſtrepũt. Occiſo deniq; ipſorum regulo ex prouocatione dimicante, hoſtem cum uictor ad ſpoliandum ueniſſet, ab equo eius ictibus morſuq; confectum. Alium detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petijſſe prærupta, atq; exanimatum. Equæ eadem ex cauſa in Reatino agro laceratum prorigam inuenimus. Namque & cognationum intellectus in ijs eſt: itaque in grege prioris anni ſorore libentius etiam quàm matre equa comitatur. Docilitas tanta eſt,

ut

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut uniuerſus Sybaritani exercitus equitatus ad ſymphoniæ cantum ſaltatione quadam moueri ſolitus inueniatur. Idem præſagiunt pugnam, & amiſſos lugent dominos, lacrymasq; interdum deſiderio fundunt. Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia uitam finiuit. Philarchus refert Centaretum è Galatis, in prelio occiſo Antiocho, potitum equo eius conſcendiſſe ouantẽ. At illum indignatione accenſum domitis frenis, ne regi poſſet, præcipitem in abrupta iſſe, exanimatumq; unà. Philiſtus à Dionyſio relictum in cœno hærentem, ut ſeſe euelliſſet, ſecutum ueſtigia domini, examine apum iubæ inhærẽte: eoq; oſtento tyrannidem à Dionyſio occupatam. Ingenia eorum inenarrabilia iaculantes, obſequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipſo nixu que inuitantium. Iam tela humi collecta equiti porrigunt. Nam in circo ad currus iuncti, non dubie intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Claudij Cæſaris ſecularium ludorũ circenſibus excuſſo in carceribus auriga, albati equi palmã occupauere, primatum obtinuere, oppoſita effundentes, omnia quæ contra æmulos debuiſſent peritiſsimo auriga inſiſtente, facientes: cum puderet hominum artes ab equis uinci, peracto legitimo curſu ad metam ſtetere. Maius augurium apud priſcos, plebeis circenſibus excuſſo auriga, ita ut ſi ſtaret in Capitolium cucurriſſe equos, ſedemq; ter luſtraſſe: maximum uero, eodem perueniſſe ab Veijs cum palma & corona, effuſo Ratumena qui ibi uicerat: unde poſtea nomen portæ eſt. Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant eos, exiguum tantum potum impartientes: atq; ita per centena milia & quinquaginta continuo curſu euntibus inſident. Viuunt annis quidam quinquagenis: fœminæ minore ſpatio: eædem quinquennio finem creſcendi capiunt, mares anno addito. Forma equorum, quales maxime legi oporteat, pulcherrime quidem Virgilio uate abſoluta eſt. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equeſtri condito, & ferè inter omnes conſtare uideo. Diuerſa autem circo ratio quæritur. Itaq; cum bimi in alio ſubigantur imperio, non ante quinquennes ibi certamẽ accipit. Partum in eo genere undenis menſibus ferunt, duodecimo gignunt. Coitus uerno æquinoctio bimo utrinq; uulgaris, ſed à trimatu firmior partus. Generat mas ad annos trigintatres, utpote cum à circo poſt uiceſimum annum mittantur ad ſobolem reparandam. Et ad quadraginta duraſſe tradunt, adiutum modo in attollenda priore parte corporis. Sed ad generandum paucis animalium minor fertilitas, qua de cauſa per interualla admiſſuræ dantur, nec tamẽ quindecim initus eiuſdem anni ualet tolerare. Equarum libido extinguitur iuba tonſa. Gignunt annis omnibus ad quadrageſimum. Vixiſſe equum ſeptuagintaquinque annos proditur. In hoc genere grauida ſtans parit, præterq; cæteras fœtum diligit. Et ſanè equis amoris innaſci ueneficium, hippomanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro: quod ſtatim ædito partu deuorat fœta, aut partum ad ubera non admittit, ſiquis præreptum habeat. Olfactu in rabiem id genus agitur. Amiſſa parente in grege armenti, reliquæ fœtæ educant orbum. Terram attingere ore triduo proximo quàm ſit genitus negant poſſe. Quo quis acrior, in bibendo profundius nares mergit. Scythæ per bella fœminis uti malunt, quoniam urinam curſu non impedito reddant. Conſtat in Luſitania circa Olyſſiponem oppidum & Tagum amnẽ equas fauonio flante obuerſas animalem cõcipere ſpiritum, idq; partum fieri & gigni perniciſsimum ita, ſed triennium uitæ non excedere. In eadem Hiſpania Gallaica gens, & Aſturica, equini generis, quos thieldones uocamus, minori forma appellatos aſturcones gignunt: quibus non uulgaris in curſu gradus, ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: unde equis totutim carpere incurſus tradit arte. Equo ferè qui homini morbi, præterq; ueſicę cõuerſio, ſicut omnibus in genere ueterino.

De aſinis. Cap. XLIII

ASinum CCCC nummũm emptum Q. Axio ſenatori, autor eſt M. Varro, haud ſcio an omnium precio animalium uicto: opera ſine dubio geruli mirifica, arãdo quoq;, ſed mularum maxime progeneratione. Patria etiam ſpectat in his, Arcadicis in Achaia, in Italia Reatinis. Ipſum animal frigoris maxime impatiens, ideo nõ generatur in Ponto: nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec æquinoctio uerno, ut cætera pecua, admittit, sed solstitio. Mares in remissione operis deteriores. Partus à tricesimo mẽse ocyssimus, sed à trimatu legitimus: totidẽ quot equæ & eisdem mensibus, & simili modo. Sed incõtinens uterus urinam genitalem reddit, ni cogatur in cursum uerberibus à coitu. Raro geminos parit: paritura lucem fugit, & tenebras quærit, ne conspiciatur ab homine. Gignit tota uita, quæ est ei ad trigesimũ annum. Partus charitas summa, sed aquarũ tedium maius. Per ignes ad fœtus tendunt: eædem, si riuus minimus interfit, horrent ita, ut pedes omnino caueant tingere. Nec nisi assuetos potant fontes, qui sunt in pecuarijs, atque ita ut sicco tramite ad potum eant: nec pontes transeunt, per raritatem eorum translucentibus fluuijs. Mirumq; dictu, sitiunt: & si immutentur aquæ, ut bibant cogendæ exorandæ'ue sunt. Nec nisi spatiosa incubitant laxitate. Varia nanq; somnio uisa concipiunt, ictu pedum crebro: qui nisi per inane emicuerit, repulsu durioris materię clauditatẽ ilico affert. Quęstus ex ijs opima prędia exuperat. Notum est, in Celtiberia singulas quadragenis milibus nummorũ enixas. Ad mularum maxime partus, aurium referre in his & palpebrarũ pilos aiunt. Quamuis enim unicolor reliquo corpore, totidẽ tamẽ colores quot ibi fuere, reddit. Pullos earũ epulari Mœcenas instituit, multũ eo tẽpore prælatos onagris: post eũ interijt autoritas saporis. Asino moriente uiso, celerrime id genus deficit.

De mulis. Cap. XLIIII

EX asino & equa mulus gignitur mense XII. animal uiribus in labores eximium. Ad tales partus equas neq; quadrimis minores, neq; decẽnibus maiores legũt: arceriq; utrunq; genus ab altero narrant, nisi in infantia eius generis quod ineant lacte hausto: quapropter surreptos pullos in tenebris equarum uberi, asinarum 'ue equuleos admouent. Gignitur autem mula ex equo & asina, sed effrenis & tarditatis indomitæ. Lenta omnia esse uetulis. Conceptum ex equo, secutus asini coitus, abortu perimit: non item ex asino equi. Fœminas à partu optime septimo die impleri obseruatum est, mares fatigatos melius implere. Quæ non prius ẽq; dentes, quos pullinos appellant, iaciat, conceperit, sterilis intelligitur, & quæ non primo initu generare cœperit. Equo & asina genitos mares, hinulos antiqui uocabant: contraq; mulos, quos asini & equæ generarent. Obseruatum, è duobus diuersis generibus nata, tertij generis fieri, & neutri parentum esse similia: eaq; ipsa quæ sunt ita nata, non gignere, in omni animalium genere: Idcirco mulas nõ parere. Est in annalibus nostris peperisse sæpe, uerũ prodigij loco habitum. Theophrastus uulgo parere in Cappadocia tradit: sed esse id animal ibi sui generis. Mulæ calcitratus inhibetur uini crebriore potu. In pluriũ Græcorũ est monumẽtis, cum equa muli coitu natã, quẽ uocauerint hinnũ, id est, paruũ mulum. Generant ex equa & onagris mansuefactis mulæ ueloces in cursu, duritia eximia pedũ, uerũ strigoso corpore, indomito animo, sed generoso. Onagro & asina genitus omnes antecellit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui. Pullis eorum ceu præstantibus sapore, Africa gloriatur, quos lalisiones appellant. Mulum LXXX. annis uixisse, Athenien siũ monumẽtis apparet. Eo gauisi cum tẽplum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia iumẽta comitatu nisuq; exhortaretur, decretum fecere quo caueretur, ne frumentarij negociatores ab incerniculis eum arcerent.

De bubus. Cap. XLV

BVbus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quaternorum pedum. In nostro orbe Epiroticis laus maxima, à Pyrrhi (ut ferũt) iam inde regis cura. Id consecutus est, non ante quadrimatũ ad partus uocãdo. Prægrãdes itaq; fuere, & hodieq; reliquiæ stirpium durant. At nunc anniculæ ad fœcunditatẽ poscuntur, tolerãtius tamen bimæ. Tauri generationem quadrimi implent, & singulis denæ eodem anno traduntur. Si autẽ post coitũ ad dextrã partem abeãt tauri, generatos mares esse, si in læuam fœminas. Conceptio uno initu peragitur: quæ si forte errauit, uigesimo post die marem fœmina repetit. Pariunt mense decimo, quicquid ante genitũ inutile est. Sũt autores, ipso complente decimũ mensem die parere. Gignunt raro geminos. Coitus à delphini exor-

tu ad pridie nonas Ianuarij diebus xxx. aliquibus & autumno: gentibus quidem quæ lacte uiuunt ita dispensatur, ut omni tempore anni supersit id alimentum. Tauri non sæpius quàm bis die ineunt. Boues animalium soli, & retro ambulantes pascuntur, apud Garamantas quidem haud aliter. Vita fœminis xv. annis longissima, maribus xx. Robur in quimatu. Lauatione calidæ aquæ traduntur pinguescere, & si quis incisa cute spiritum harundine in uiscera adigat. Non degeneres existimãdi etiã minus laudato aspectu. Plurimum lactis alpinis, quibus minimũ corporis, plurimum laboris, capite non ceruice iunctis. Syriacis non sunt palearia, sed gibber in dorso. Carici quoque in parte Asiæ fœdi uisu, tubere super armos à ceruicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cætero nigri coloris candidi ue, ad laborem damnãtur. Tauris minora quàm bubus cornua, tenuioráque. Domitura boum in trimatu, postea sera, antè præmatura. Optime cum domito iuuencus imbuitur. Socium enim laboris agriq; culturæ habemus hoc animal, tantæ apud priores curæ, ut sit inter exempla damnatus à populo Romano, die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negãte, occiderat bouem, actusq; in exilium tanquam colono suo interempto. Tauris in aspectu generositas, torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat, ira glisccnte alternos replicans, spargensq; in altum harenam, & solius animalium eo stimulo ardescens. Vidimus de imperio dimicantes, & ideo demonstratos rotari, cornibus cadentes excipi, iterumq; resurgere, modo iacẽtes ex humo tolli, bigarumq; etiam cursu citato uelut aurigas insistere. Thessalorum gentis inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare: primus id spectaculũ dedit Romæ Cæsar dictator. Hinc uictimæ opimæ & lautissima deorum placatio. Huic tantum animali omnium quibus procerior cauda non statim nato consummatæ, ut cæteris, mensurę: crescit uni, donec ad uestigia ima perueniat. Quamobrem uictimarum probatio in uitulo, ut articulum suffraginis contingat: breuiore non litant. Hoc quoq; notatum, uitulos ad aras humeris hominis allatos non ferè litare, sicut nec claudicante, nec aliena hostia deos placari, nec trahente se ab aris. Est frequens in prodigijs priscorum, bouem locutum: Quo nunciato, senatum sub dio haberi solitum.

De Api boue. Cap. XLVI

BOs in Ægypto etiam numinis uice colitur, Apim uocant. Insigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus lunæ crescere incipiẽtis. Nodus sub lingua, quem cãtharum appellant. Non est fas eum certos uitæ excedere annos, mersumq; in sacerdotũ fonte enecãt, quæsituri luctu aliũ quem substituãt. & donec inuenerint mœrent, derasis etiã capitibus: nec tamen unq; diu quæritur. Inuentus deducitur Memphim à sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ uocant thalamos, auguria populorũ. Alterum intrasse lætum est, in altero dira portendit. Responsa priuatis dat, è manu consulentium cibum capiendo. Germanici Cæsaris manum auersatus est, haud multo post extincti. Cætero secretus, cum se proripuit in cœtus incedit summoto lictorum, grexq; puerorum comitatur carmen honori eius canentium: intelligere uidetur, & adorari uelle. Hi greges repente lymphati futura præcinunt. Fœmina bos semel ei anno ostenditur, suis & ipsi insignibus, quanquam alijs: semperq; eodem die & inueniri eam & extingui tradunt. Memphi est locus in Nilo, quem à figura uocant Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argenteamq; mergentes, diebus quos habet natales Apis: septẽ hi sunt, mirumq; neminem per eos à crocodilis attingi: octauo post horam diei sextã redire beluæ feritatem.

De natura pecorum, & generatione eorum. Cap. XLVII

MAgna & pecori gratia, uel in placamentis deorum, uel in usu uellerum. Vt boues uictum hominum excolunt, ita corporum tutela pecori debetur. Generatio bimis utrinq; ad nouenos annos, quibusdam & ad decimum. Primiparis minores fœtus. Coitus omnibus ad Arcturi occasum, id est à tertio Idus Maias ad aquilæ occasum, x. ca-

lendas

lendas Aug. Gerunt partum diebus CL. Postea concepti inualidi. Cordos uocabant antiqui post id tempus natos. Multi hybernos agnos præferũt uernis, quoniam magis interfit ante solstitiũ, q̃ ante brumam firmos esse, solumq; hoc animal utiliter bruma nasci. Arieti naturale agnas fastidire, senectã ouiũ consectari: & ipse senecta melior, illis quoq; utilior. Ferocia eius cohibetur, cornu iuxta aurẽ terebrato. Dextro teste præligato fœminas generat, læuo mares. Tonitrus solitarijs ouibus abortus inferunt. Remediũ est congregare eas ut cœtu iuuentur. Aquilonis flatu mares cõcipi dicunt, austri fœminas: atq; in eo genere arietũ maxime spectantur ora: quia cuius coloris sub lingua habuere uenas, eius & lanitium est in fœtu, uariumq; si plures fuere: & mutatio aquarum potusq; uariat. Ouium summa genera duo, tectum et colonicum: illud mollius, hoc in pascuo delicatius, quippe cum tectum rubis uescatur. Operimenta eis ex Arabicis præcipua.

De generibus lanarum & uestium. Cap. XLVIII

LAna aũt laudatissima Apula, & quæ in Italia Græci pecoris appellatur, alibi Italica. Tertiũ locum Milesiæ oues obtinent. Apulæ breues uillo, nec nisi penulis celebres. Circa Tarentum Canusiumq; summam nobilitatem habent. In Asia uero eodem genere Laodiceæ. Alba circumpadanis nulla præfertur, nec libra centenos nummos ad hoc æui excesit ulla. Oues non ubiq; tondẽtur, durat quibusdã in locis uellendi mos. Colorum plura genera, quippe cum desint etiã nomina eis, quas natiuas appellant, aliquot modis. Hispania nigri uelleris præcipuas habet: Polentia iuxta alpes cani: Asia rutili, quas Erythreas uocant: item Bætica: Canusium fului: Tarentum & suæ pulliginis. Succidis omnibus usus medicatus. Istriæ Liburnięq; pilo propior quàm lanæ, pexis aliena uestibus, & quam sola ars scutulato textu commendat in Lusitania. Similis circa Piscenas prouinciæ Narbonensis: similis & in Ægypto, ex qua uestis detrita usu tingitur, rursusq; æuo durat. Est & hirtę pilo crasso in tapetis antiquissima gratia: iam certe priscos ijs usos, Homerus autor est. Aliter hæc Galli pingunt, aliter Parthorum gentes. Lanæ & per se coactæ uestem faciunt: & si addatur acetum, etiam ferro resistunt: imò uero etiã ignibus, nouissimo sui purgamento: quippe ahenis polientium extracta, in tomenti usum ueniunt, Galliarum, ut arbitror, inuẽto: certe Gallicis hodie nominibus discernitur, nec facile dixerim qua id ætate cœperit. antiquis enim torus è stramento erat, qualiter etiam nunc in castris gausape. Patris mei memoria cœpere amphimalla nostra, sicut uillosa etiam uentralia. Nam tunica lati claui in modum gausape texi nunc primum incipit. Lanarũ nigræ nullum colorem bibunt. De reliquarũ infectu suis locis dicemus, in conchylijs marinis, aut herbarum natura. Lanam cum colo & fuso Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia uocata est, in templo Sangi durasse, prodente se, autor est M. Varro: factamq; ab ea togam regiam undulatam in æde Fortunæ, qua Ser. Tullius fuerat usus. Inde factum ut nubentes uirgines comitaretur colus compta & fusus cum stamine. Ea prima texuit rectam tunicam, quales cum toga pura tyroni induuntur nouæque nuptæ. Vndulata uestis primo è lautissimis fuit, inde soriculata defluxit. Togas rasas Phrygianasq;, diui Augusti nouissimis tẽporibus cœpisse, scribit Fenestella. Crebræ papaueratæ antiquiorẽ habent originem, iam sub Lucilio poeta in Torquato notatæ. Prætextæ apud Hetruscos originem inuenere. Trabeis usos accipio reges: pictas uestes iam apud Homerum fuisse, undẽ triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenerũt, ideoq; phrygiones appellati sunt. Aurum intexere in eadem Asia inuenit Attalus rex, unde nomẽ Attalicis. Colores diuersos picturæ intexere Babylon maxime celebrauit, & nomẽ imposuit. Plurimis uero licijs texere, quæ polymita appellant, Alexandria instituit: scutulis diuidere, Gallia. Metellus Scipio triclinaria Babylonica sestertium octingentis milibus ueniisse iam tunc, posuit in Capitonis criminibus, quæ Neroni principi quadragies sestertio nuper stetere. Seruij Tullij prætextæ, quibus signum Fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat, durauere ad Seiani exitum. Mirumq; fuit nec defluxisse eas, nec teredinum iniurias sensisse annis DLX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vidimus iam & uiuentiũ uellera, purpura, cocco, cõchylio, ſeſquilibris infecta, uelut illa ſic naſci cogente luxuria. In ipſa oue ſatis generoſitatis oſtenditur breuitate crurũ, uẽtris ueſtitu: quibus nudus eſſet, apicas uocabãt, damnabãtq;. Syriæ cubitales ouiũ caudę, plu rimũq; in ea parte lanicij. Caſtrari agnos niſi quinquemeſtres, præmaturũ exiſtimatur.

De muſmone. Cap. XLIX

ESt & in Hiſpania, ſed maxime Corſica, non maxime abſimile pecori, genus muſmo= num, caprino uillo q̃ pecoris uelleri propius. Quorum è genere & ouibus natos pri ſci umbros uocarunt. Infirmiſsimum pecori caput: quamobrem auerſum à ſole paſci co= gendum. Quàm ſtultiſsima animaliũ lanata. Quà timuere ingredi, unum cornu raptum ſequuntur. Vita longiſsima anni x. in Æthiopia XIII. Capris eodem loco XI, in reliquo orbe plurimum octoni. Vtrunq; genus intra quartum coitum impletur.

De capris, & generatione earum. Cap. L

CApræ pariunt & quaternos, ſed raro admodũ. Ferunt quinq; mẽſibus ut oues. Ca= præ pinguitudine ſterileſcunt. Trimæ minus utiliter generãt, et in ſenecta, nec ultra quadrienniũ. Incipiunt ſeptimo menſe, adhuc lactantes. Mutilum in utroq; ſexu utilius. Primus in die coitus non implet, ſequẽs efficacior, ac deinde. Concipiũt nouembri men= ſe, ut martio pariant turgeſcentibus uirgultis, aliquãdo anniculæ, ſemper bimæ, in trima tu inutiles. Pariunt octonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos ſuffuſos capra iun ci puncto ſanguine exonerat, caper rubi. Solertiã eius animalis Mutianus uiſam ſibi pro didit in ponte prætenui, duabus obuijs è diuerſo: cum circũactum anguſtię nõ caperent, nec reciprocationẽ longitudo in exilitate cæca, torrente rapido minaciter ſubterfluente, alterã decubuiſſe, atq; ita alteram proculcatæ ſupergreſſam. Mares q̃ maxime ſimos, lon gis auriculis infractis, armis q̃ uilloſiſsimis probãt. Fœminarum generoſitatis inſigne, la ciniæ corporibus è ceruice binæ depẽdentes. Nõ omnibus cornua: ſed quibus ſunt in his & indicia annorũ per incrementa nodorũ. Mutilis lactis maior ubertas. Auribus eas ſpi rare non naribus, nec unquam febri carere Archelaus autor eſt: ideo fortaſsis anima his q̃ ouibus ardentior, calidioresq; cõcubitus. Tradunt & noctu non minus cernere quàm interdiu: ideo ſi caprinũ iecur ueſcãtur, reſtitui ueſpertinã aciem his quos Nyctalopas uo cant. in Cilicia circaq; Syrtes uillo tonſili ueſtiuntur. Capras in occaſum decliui ſole, in paſcuis negant cõtueri inter ſeſe, ſed auerſas iacere: reliquis aũt horis aduerſas, & inter co gnationes. Dependet omniũ mento uillus, quem aruncum uocant: hoc ſi quis apprehen= ſam ex grege unam trahat, cæterę ſtupentes ſpectant. Id etiã euenire, cum quandam her= bam aliqua ex eis momorderit. Morſus earum arbori exitialis. Oliuam lambẽdo quoq; ſterilem faciunt, eaq; ex cauſa Mineruæ non immolantur.

De ſuibus & natura earum. Cap. LI

SVilli pecoris admiſſura à fauonio ad æquinoctium uernum, ætatis VIII. menſe: qui= buſdam in locis etiã IIII. uſque ad VII. annum. Partus bis anno, tempus utero III. men ſium, numerus fœcunditatis ad uicenos, ſed educare tam multos nequeunt. Diebus x. cir ca brumã ſtatim dentatos naſci, Nigidius tradit. Implentur uno coitu, qui & geminatur propter facilitatem abortiendi: Remedium, ne prima ſubatione, neq; ante flaccidas au= res coitus fiat. Mares non ultra trimatum generant. Fœminæ ſenectute feſſæ cubantes coeunt. Comeſſe fœtus his non eſt prodigiũ. Suis fœtus ſacrificio die quinto purus eſt, pecoris die octauo, bouis XXX. Coruncanius ruminales hoſtias, donec bidentes fierent, puras negauit. Suem oculo amiſſo putant cito extingui, alioqui uita ad XV. annos, qui= buſdam & uicenos. Verũ efferãtur, & aliâs obnoxium genus morbis, anginę maxime & ſtrumæ. Index ſuis inualidæ, cruor in radice ſetæ dorſo euulſæ, caput obliquũ in inceſſu. Penuriam lactis præpingues ſentiũt, & primo fœtu minus ſunt numeroſæ. In luto uolu= tatio generi grata. Intorta cauda: id etiam notatum, facilius litare in dexterũ q̃ in læuum detorta. Pingueſcunt LX. diebus, ſed magis tridui inedia ſaginatione orſa. Animalium

hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc maxime brutũ,animamq; ei pro sale datam non illepide existimabatur.Compertum agnitam uocem suarũ furto abactis,mersoq; nauigio inclinatione lateris unius remeasse. Quin & duces in urbe forum nundinarium domosq; petere discunt: & feri sapiunt uestigia palude cõfundere,urina fugam leuare.Castrantur fœminæ quoq; sic uti cameli,post biduũ mediã,suspensæ pernis primoribus,uulua recisa:celerius ita pinguescunt.Adhibẽt & ars iecori fœminarũ sicut anserũ,inuentum M.Apicij,fico carica saginatis, ac satie necatis repẽte mulsi potu dato.Neq; alio ex animali numerosior materia ganeæ: quinquaginta propè sapores,cum cæteris singuli.Hinc censoriarum legum paginę, interdictaq; cœnis abdomina,glandia,testiculi,uuluæ,sincipita uerrina, ut tamen Publij mimorum poetæ cœna,postq; seruitutem exuerat,nulla memoretur sine abdomine,etiam uocabulo suminis ab eo imposito.Placuere aũt & feri sues.Iam Catonis censoris orationes aprugnum exprobrant callum.In tres tamen partes diuiso, media ponebatur lumbus aprugnus appellata.Solidum aprum Romanorũ primus in epulis apposuit P. Seruilius Rullus,pater eius Rulli,qui Ciceronis consulatu legem agrariam promulgauit.Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei est.Et hoc annales notarunt, horũ scilicet ad emendationem morum:quibus notata quidẽ cœna,sed in principio, bini terniq; pariter mãdantur apri.

De uiuarijs bestiarum. Cap. LII

VIuaria horum cæterorumq; syluestrium,primus togati generis inuenit Fuluius Lippinus,qui in Tarquiniensi feras pascere instituit.Nec diu imitatores defuere L.Lucullus,& Q.Hortẽsius.Sues feræ semel anno gignunt,Maribus in coitu plurima asperitas.Tunc inter se dimicant, indurantes attritu arborum costas, lutoq; se tergorantes.Fœminæ in partu asperiores,& ferè similiter in omni genere bestiarũ. Apris maribus nõ nisi anniculis generatio.In India cubitales dentiũ flexus gemini ex rostro, totidem à fronte ceu uituli cornua exeunt.Pilus æreo similis agrestibus,cæteris niger.At in Arabia suillũ genus non uiuit.

De semiferis animalibus. Cap. LIII

IN nullo genere æque facilis mistura cũ fero, qualiter natos antiqui hybridas uocabant ceu semiferos,ad homines quoq;,ut in C.Antoniũ Ciceronis in cõsulatu collegam,appellatione translata.Non in suibus tantũ, sed in omnibus quoq; animalibus cuiuscunq; generis ullum est placidũ,eiusdem inuenitur & ferũ, utpote cum hominũ etiã syluestriũ tot genera prædicta sint.Capræ tamẽ in plurimas similitudines transfigurãtur. Sunt capreæ,sunt rupicapræ,sunt ibices pernicitatis mirãdæ, quanq; onerato capite uastis cornibus gladiorumq; uaginis:in hæc se librant,ut tormento aliquo rotati in petras,potissimum è monte aliquo in aliũ transilire quęrẽtes,atq; recussu pernicius quò libuerit exultant.Sunt & oryges,soli quibusdã dicti cõtrario pilo uertiri,& ad caput uerso.Sunt & damæ,& pygargi,& strepsicerotes,multaq; alia haud dissimilia.Sed illa alpes,hæc transmarini situs mittunt. ibex vel: ibis ibicis;

De simijs. Cap. LIIII

SImiarum quoq; genera hominis figuræ proxima, caudis inter se distinguũtur. Mira solertia,uisco inungi laqueisq; calceari imitatione uenantiũ tradunt. Mutianus & latrũculis lusisse fictis cera,nuces uisu distinguere: luna caua tristes esse quibus in eo genere cauda sit,nouã exultatione adorare:nam defectũ siderum& cęteræ pauent quadrupedes.Simiarum generi præcipua erga fœtũ affectio. Gestant catulos, quos mansuefactæ intra domos peperere,omnibus demõstrant, tractariq; gaudent, similes gratulationem intelligentis.Itaq; magna ex parte cõplectendo necant. Efferatior cynocephalis natura, sicut mitissima satyris & spingibus. Callitriches toto penè aspectu differũt: barba est in facie,cauda late fusa primori parte.Hoc animal negat uiuere in alio,q; in Æthiopiæ,quo gignitur cœlo.

De leporibus & cuniculis. Cap. LV

ET leporum plura sunt genera:In alpibus candidi,quibus hybernis mensibus pro cibatu niuẽ credunt esse:certe liquescẽte ea rutilescũt annis omnibus, & est alioqui animal intolerãdi rigoris alumnum.Leporum generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat

Universidad de Deusto
Biblioteca

pellat fœcunditatis innumeræ, famemq; Balearibus insulis, populatis messibus afferentes. Fœtus uentre exectos uel uberibus ablatos nō repurgatis interaneis, gratissimo in cibatu habent: laurices uocāt. Certum est Balearicos aduersus prouentū eorum auxilium militare à diuo Augusto petisse. Magna propter uenatum eum uiuerris gratia est. Inijciunt eas in specus, qui sunt multifores in terra, unde & nomen animali: atq; ita eiectos supperne capiunt. Archelaus autor est, quot sint corporis cauernę ad excremēta lepori, totidem annos esse ætatis. Varius certe numerus reperitur. Idem utrancq; uim singulis inesse ac sine mare æque gignere. Benigna circa hoc natura, innocua & esculenta animalia fœcunda generauit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in utero pilis uestitum, aliud implume, aliud inchoatū gerēs pariter. Necnon & uestes leporino pilo facere, tentatū est, tactu nō perinde molli ut in cute, propter breuitatem pili dilabidas.

De semiferis. Cap. LVI

HI mansuescunt raro, cū feri dici iure non possint. Complura nanq; sunt nec placida nec fera, sed mediæ inter utrunq; naturæ, ut in uolucribus hirundines, apes, in mari delphini.

De muribus & gliribus. Cap. LVII

QVo in genere multi & hos incolas domuum posuere mures, haud spernendum in ostentis etiā publicis animal. Arrosis Lauinij clypeis argenteis, Marsicū portendere bellū: Carboni imperatori apud Clusiū fascijs, quibus in calceatu utebatur, exitiū. Plura eorum genera in Cyrenaica regione, alij lata fronte, alij acuta, alij herinaceorum genere pungētibus pilis. Theophrastus autor est, in Gyaro insula cum incolas fugassent, ferrum quoque rosisse eos, id quod natura quadam & ad Chalybas facere in ferrarijs officinis: Aurarijs quidem in metallis, ob hoc aluos eorum excidi, semperq; furtum id deprehendi: tantam esse dulcedinem furandi. Veniisse murem cc. nummis, Casilinū obsidente Annibale: eumq; qui uendiderat fame interisse, emptorē uixisse, annales tradunt. Cum candidi prouenere, lætum faciunt ostentum. Nam soricū occentu dirimi auspicia, annales refertos habemus. Sorices & ipsos hyeme cōdi, autor est Nigidius, sicut glires: quos censoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in cōsulatu, non alio modo cœnis ademere, cū conchylia, aut ex alio orbe cōuectas aues. Semiferum & ipsum animal, cui uiuaria in dolijs idem qui apris instituit. Qua in re notatum, non congregari nisi populares eiusdem syluæ: & si misceantur alienigenæ, amne uel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senecta, alunt insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete, conditi enim & hi cubant: rursus æstate iuuenescunt, simili & nitelis quiete.

Quæ animalia quibus locis non sint. Cap. LVIII

MIrum, rerum naturam non solum alia alijs dedisse terris animalia, sed in eodem quoque situ quædam aliquibus locis negasse. In Mæsia sylua Italiæ, non nisi in parte reperiuntur hi glires. In Lycia dorcades non transeunt montes Syris uicinos: onagri montem qui Cappadociam à Cilicia diuidit. In Hellesponto in alienos fines nō commeant cerui: & circa Arginussam Elatum montem non excedunt, auribus etiam in monte fissis. In Poroselene insula uiam mustelæ non transeunt. in Bœotiæ Lebadia illatæ solum ipsum fugiunt, quæ iuxta in Orchomeno tota arua subruunt talpæ, quarum è pellibus cubicularia uidimus stragula. Adeo ne religio quidem à portentis summouet delicias. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidem in littoribus: in Ebuso cuniculi non sunt, sed tent in Hispania Balearibusq;. Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è cōtinente uocalibus durat genus earum. Mutæ sunt etiam nunc in Seripho insula. Eædem aliò translatę canunt: quod accidere & in lacu Thessaliæ Sicendo tradūt. In Italia murib. araneis uenenatus est morsus: eosdem ulterior Apennino regio non habet. Iidem ubicunq; sint, orbitam si transiere moriuntur. In Olympo Macedoniæ monte non sunt lupi, nec in Creta insula. Ibi quidem nō uulpes ursi ue, atq; omnino nullum maleficum animal, præter phalangium: aranei id genus, de quo dicemus suo loco. Mirabilius, in eadem insula ceruos, præter

quàm

quàm in Cydoniatarum regione,nõ esse:item apros,& attagenas, herinaceos: in Africa autem nec apros,nec ceruos,nec capreas,nec ursos.

Quæ aduenis noceant. Cap. LIX

IAm quædam animalia indigenis innoxia,aduenas interimunt:sicut serpentes parui in Tyrinthe,quos terra nasci proditur.Item in Syria angues, circa Euphratis maxime ripas, dormientes Syros non attingunt:aut etiam si calcati momordere, non sentiuntur maleficia:alijs cuiuscunq; gentis infesti,auide & cum cruciatu exanimantes:quamobrem & Syri non necant eos. Contrà in Latmo Cariæ monte Aristoteles tradit à scorpionibus hospites non lædi,indigenas interimi.Sed reliquorum quoq; animalium, & præter terrestria,indicemus genera.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER IX

De aquatilium natura. Cap. I

ANIMALIVM quæ terrestria appellauimus, hominũ quadam consortione degentia,indicata natura est.Ex reliquis minimas esse uolucres conuenit.Quamobrem prius æquorum, amnium stagnorumq; dicentur.

Quare in mari maxima animalia. Cap. II

SVnt autem cõplura in ijs, maiora etiã terrestribus. Causa euidens,humoris luxuria. Alia sors alitum,quibus uita pendentibus.In mari autem tam late supino, mollíq; ac fertili accremento, accipiente causas genitales è sublimi,semperq; pariente natura, pleraq; etiam mõstrifica reperiuntur,perplexis & in semet aliter atq; aliter nunc flatu,nunc fluctu cõuolutis seminibus atq; principijs:ut uera fiat uulgi opinio,quicquid nascatur in parte naturæ ulla, & in mari esse,præterq; multa quæ nusquam alibi.Rerum quidem nõ solum animaliũ simulacra esse, licet intelligere intuentibus uuam,gladium,serras, cucumim uero & colore & odore similem:quominus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis.

De Indici maris beluis. Cap. III

PLurima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternũ iugerum,pristes ducenum cubitorum:quippe ubi locustæ quaterna cubita impleant: an guillæ quoq; in Gange amne tricenos pedes.Sed in mari beluæ circa solstitia maxime uisuntur. Tunc illic ruunt turbines,tunc imbres,tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imò uertunt maria, pulsatasq; ex profundo beluas cum fluctibus uoluunt,& aliâs tanta thynnorum multitudine, ut Magni Alexandri classis haud alio modo, q; hostium acie obuia contrariũ agmen aduersa fronte direxerit,aliter sparsis non erat euadere: non uoce,non sonitu,non ictu,sed fragore terrent,nec nisi ruina turbãtur.Cadara appellatur rubri maris peninsula ingens.Huius obiectu uastus efficitur sinus, xij dierum & noctium remigio enauigatus Ptolemæo regi,quando nullius auræ recipit afflatũ. Huius loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinẽ beluæ adolescũt. Gedrosos qui Arbin amnem accolunt, Alexandri Magni classium præfecti prodidere, in domibus fores maxillis beluarum facere,ossibus tecta contignare,ex quibus multa quadragenûm cubitorũ longitudinis reperta.Exeunt & pecori similes beluæ ibi in terrã, pastæq; radices fruticum remeant:& quædam equorũ,asinorum,taurorum capitibus,quæ depascuntur fata.

Quæ in quoq; oceano maxima. Cap. IIII

MAximum animal in Indico mari pristis & balena est: in Gallico oceano physeter, ingentis columnæ modo se attollens, altioríq; nauiũ uelis diluuiem quandam eructans. In Gaditano oceano arbor in tantum uastis dispansa ramis, ut ex ea causa fretum nunquam intrasse credatur. Apparent & rotæ appellatæ à similitudine,quaternis distinctæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus utrinq; claudentibus.

De tritonum, & nereidum, & elephantorum marinorum figuris. Cap. V

TIberio principi nunciauit Olyſsipponenſiũ legatio ob id miſſa, uiſum auditumq; in quodam ſpecu concha canentem tritonem, qua noſcitur forma: & nereidum falſa non eſt, ſquamis modo hiſpido corpore, etiam quà humanam effigiem habent. Namq; hæc in eodem ſpectata littore eſt, cuius morientis etiam gannitum triſtem accolæ audiuere longe. Et diuo Auguſto legatus Galliæ complures in littore apparere exanimes nereidas ſcripſit. Autores habeo in equeſtri ordine ſplendentes, uiſum ab his in Gaditano oceano marinũ hominẽ, toto corpore abſoluta ſimilitudine. aſcẽdere eũ nauigia noctur- nis temporibus, ſtatimq; degrauari quas inſederit partes: & ſi diutius permaneat, etiam mergi. Tiberio principe cõtra Lugdunẽſis prouincię littus in inſula ſimul trecẽtas amplius beluas reciprocãs deſtituit oceanus, miræ uarietatis et magnitudinis, nec pauciores in Santonum littore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantũ cornibus aſsimulatis, nereidas uero multas. Turanius prodidit expulſam beluam in Gaditana littora, cuius inter duas pinnas ultimæ caudæ cubita ſexdecim fuiſſent, dentes eiuſdem cxx. maximi dodrantium menſura, minimi ſemipedũ. Beluæ cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe, oſtendit inter reliqua miracula in ædilitate ſua M. Scaurus longitudine pedũ xl. altitudine coſtarũ indicos elephantos excedente, ſpinæ craſsitudine ſeſquipedali.

De balenis & orcis. Cap. VI

BAlenæ & in noſtra maria penetrãt. In Gaditano oceano non ante brumam conſpici eas tradunt, condi autẽ ſtatis temporibus in quodã ſinu placido & capaci, mire gaudentes ibi parere. Hoc ſcire orcas, infeſtã his beluã, & cuius imago nulla repræſentatione exprimi poſsit alia, q; carnis immenſæ dentibus truculentę. Irrumpũt ergo in ſecreta, ac uitulos earũ & fœtas, uel etiamnũ grauidas lancinãt morſu, incuſſęq; ceu Liburnicarũ roſtris fodiũt. Ille ad flexũ immobiles, ad repugnandũ inertes, & pondere ſuo oneratæ, tunc quidem & utero graues, pariendiúe pœnis inualidæ, ſolũ auxilium nouere in altum profugere, & ſe toto defendere oceano. Cõtrà, orcæ occurrere laborant, ſeſeq; opponere & cautium anguſtijs trucidare, in uada urgere, ſaxis illidere. Spectant ea prælia, ceu mari ipſo ſibi irato, nullis in ſinu uentis, fluctibus uero ad anhelitus ictusq; quãtos nulli turbines uoluũt. Orca & in portu Oſtienſi uiſa eſt, oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portum, inuitata naufragijs tergorum aduectorũ è Gallia: ſatiansq; ſe per cõplures dies, alueum in uado ſulcauerat, accumulata fluctibus intantũ, ut circũagi nullo modo poſſet: & dum ſaginã perſequitur, in littus fluctibus propulſa, emineret dorſo multum ſupra aquas carinæ uice inuerſæ. Prætendi iuſsit Cęſar plagas multiplices inter ora portus: profectusq; ipſe cũ prætorianis cohortibus populo Romano ſpectaculũ præbuit, lanceas cõgerente milite è nauigijs aſſultantibus, quorũ unũ mergi uidimus, reflatu belluæ oppletum unda. Ora balenæ habent in frontibus: ideoq; ſumma aqua natantes, in ſublime nimbos efflant.

An ſpirent piſces, an dormiant. Cap. VII

SPirant autem confeſsione omnium & pauciſsima alia in mari, quæ internorum uiſcerum pulmonem habent, quoniam ſine eo nullum animal putatur ſpirare: nec piſcium branchias habentes, anhelitũ reddere, ac per uices recipere exiſtimãt, quorũ hæc opinio eſt: nec multa alia genera etiã branchijs carentia: in qua ſententia fuiſſe Ariſtotelẽ uideo, & multis perſuaſiſſe doctrinæ indaginibus. Nec me protinus huic opinioni eorũ accedere haud diſsimulo: quoniã & pulmonũ uice alijs poſſunt alia ſpirabilia ineſſe uiſcera, ita uolente natura: ſicut & pro ſanguine eſt multis alius humor. In aquas quidẽ penetrare uitalem hũc halitũ quis miretˉ, qui etiã reddi ab his eũ cernat: & in terras quoq; tãto ſpiſsiorem naturæ partẽ, penetrare, argumento animaliũ, quæ ſemper defoſſa uiuũt, ceu talpæ? Accedunt apud me certe efficacia, ut credã etiã omnia in aquis ſpirare naturæ ſuæ ſorte, primum ſæpe adnotata piſcium æſtiuo calore quædã anhelatio, & alia tranquillo uelut oſcitatio

ℨ Ariſtotelẽ piſces oẽs ſpirare negat Ariſ. h°. g°. de ptibꝫ animaliũ cap. 6.

oſcitatio, ſpſorũ quoq; qui ſunt in aduerſa opinione, de ſomno piſciũ cõfeſsio. Quis enim ſine reſpiratione ſomno locus? Præterea bullantiũ aquarũ ſufflatio, lunæq; effectu concharum quoq; corpora augeſcẽtia. ſuper omnia eſſe auditũ & odoratũ piſcibus non erit dubiũ, ex aeris utrunq; materia. odorẽ quidem non aliud q̃ infectũ aera intelligi poſſe. Quamobrem de his opinet, ut cuiq; libitũ erit. Branchiæ nõ ſunt balenis nec delphinis. Hæc duo genera fiſtulis ſpirant, quæ ad pulmonẽ pertinent, balenis à fronte, delphinis à dorſo. Et uituli marini, quos uocant phocas, ſpirant ac dormiunt in terra: Item teſtudines de quibus mox plura.

De delphinis. Cap. VIII

VElociſsimum omniũ animalium non ſolum marinorum eſt delphinus, ocyor uolucre, ocyor telo: ac niſi multũ infra roſtrũ os illi foret medio penè in uentre, nullus piſcium celeritatẽ eius euaderet. Sed affert morã prouidentia naturæ, quia niſi reſupini atq; conuerſi non corripiũt, quæ cauſa præcipue uelocitatem eorũ oſtendit. Nam cũ fame cõciti, fugientem in uada ima perſecuti piſcem, diutius ſpiritum cõtinuere, ut arcu emiſſi ad reſpirandum emicant: tantaq; ui exiliunt, ut plerunque uela nauium tranſuolent. Agunt ferè conſugia: pariunt catulos decimo menſe, æſtiuo tempore, interim & binos: nutriunt uberibus ſicut balena: atq; etiã geſtãt fœtus infantia infirmos. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partũ charitate. Adoleſcũt celeriter, decẽ annis putantur ad ſummam magnitudinem peruenire: uiuunt & tricenis, quod cognitũ præciſa cauda in experimentum. Abduntur tricenis diebus circa canis ortum, occultanturq; incognito modo: quod eo magis mirũ eſt, ſi ſpirare in aqua nequeunt. Solent in terram erumpere incerta de cauſa: & ſtatim tellure tacta moriuntur, multoq; ocyus fiſtula clauſa. Lingua eſt his contra naturam aquatilium mobilis, brevis atque lata, haud differens ſuillæ. Pro uoce gemitus humano ſimilis, dorſum repandum, roſtrum ſimum. Qua de cauſa nomen Simonis omnes miro modo agnoſcunt, maluntq; ita appellari. Delphinus non homini tantum amicum animal, uerũ & muſicæ arti, mulcet ſymphoniæ cantu, & præcipue hydrauli ſono. Hominem non expaueſcit ut alienum, obuiam nauigijs uenit, alludit exultans, certat etiam, & quamuis plena præterit uela. Diuo Auguſto principe Lucrinũ lacum inuectus pauperis cuiuſdam puerum, ex Baiano Puteolos in ludum literarium itantem, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine, ſæpius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexiſſet, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mœcenatis & Flauiani & Flaui Alfii, multorum' que eſſet literis mandata. Quocunque diei tempore inclamatus à puero, quamuis occultus atque abditus, eximo aduolabat: paſtusq; è manu præbebat aſcenſuro dorſum, pinnæ aculeos uelut uagina condens: receptumq; Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat, ſimili modo reuehens pluribus annis: donec morbo extincto puero, ſubinde ad conſuetum locum uentitans, triſtis et mœrenti ſimilis, ipſe quoque (quod nemo dubitaret) deſiderio expirauit. Alius intra hos annos in Africo littore Hipponis Diarrhyti ſimili modo ex hominis manu ueſcens, præbens' que ſe tractandum, & alludens natantibus, impoſitosq; portans, unguento perunctus à Flauiano proconſule Africæ, & ſopitus (ut apparuit) odoris nouitate, fluctuatusq; ſimilis exanimi, caruit hominum conuerſatione, ut iniuria fugatus, per aliquot menſes: mox reuerſus in eodem miraculo fuit. Iniuriæ poteſtatum inhoſpitales ad uiſendum uenientium, Hipponenſes in necem eius compulerunt. Ante hæc ſimilia de puero in laſſo urbe memorantur, cuius amore ſpectatus longo tempore dum abeuntem in littus auide ſequitur, in harenam inuectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni ſacerdotio præfecit, amorem illum numinis propitij fuiſſe interpretatus. In eadem urbe laſſo Egeſidemus ſcribit & alium puerum Hermiam nomine, ſimiliter maria perequitantem, cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet, relatum: delphinumq; cauſam lethi fatentem non reuerſum in maria, atq; in ſicco expiraſſe. Hoc idem & Naupacti acciditſſe Theophraſtus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochi & Tarenti-

ni de

Universidad de Deusto
Biblioteca

ni de pueris delphinisq; narrant. Quæ faciunt ut credatur Arionem quoq; citharœdicæ artis interficere nautis in mari parantibus, ad intercipiendos eius quæstus, eblanditū, ut prius caneret cithara, cōgregatis cantu delphinis cum se iecisset in mare, exceptū ab uno Tænarū in littus peruectū. Est prouinciæ Narbonensis & in Nemausiensi agro stagnū Laterra appellatū, ubi cum homine delphini societate piscantur. Innumera uis mugilum stato tempore angustis faucibus stagni in mare erūpit, obseruata æstus reciprocatione. Qua de causa prætendi non queunt retia, quæ molē ponderis ullo modo tolerēt, etiamsi non solertia insidiet tempori. Simili ratione in altū protinus tendūt, quod uicino gurgite efficit, locumq; solū pandendis retibus habilem effugere festināt. Quod ubi animaduertêre piscātes, cōcurrit aūt multitudo temporis gnara, & magis etiā uoluptatis huius auida, totusq; populus è littore quāto potest clamore conciet Simonē ad spectaculi euentū: celeriter delphini exaudiūt desideria, aquilonū flatu uocem prosequente, austro uero tardius ex aduerso referente. Sed tum quoq; improuiso in auxiliū aduolant. Propere apparet acies, quæ protinus disponitur in loco ubi cōiectus est, pugna opponente sese ab alto: trepidosq; in uada urgent. Tum piscatores circundant retia, furcisq; subleuant: mugilum nihilominus uelocitas transilit. at illos excipiunt delphini, & occidisse ad præsens cōtenti, cibos in uictoriam differunt. Opere prælium feruet, includiq; retibus se fortissime urgentes gaudent. ac ne idipsum fugā hostiū stimulet, inter nauigia & retia natantes ue homines ita sensim elabuntur, ut exitus nō appareat. Saltu quod est aliâs blandissimum his, nullus conatur euadere, ni summitantur sibi retia. egressus protinus ante uallum præliatur. Ita peracta captura, quos interemere diripiūt. Sed enixioris operæ quàm in unius diei præmium cōsci sibi, opperiuntur in posterum: nec piscibus tantum, sed intrita panis è uino satiantur. Quæ de eodem genere piscandi in lassio sinu Mutianus tradit, hoc differunt, quod ultro neq; inclamati præsto sint, partesq; è manibus accipiant, & suum quæque cymba è delphinis socium habeat, quamuis noctu & ad faces. Ipsis quoq; inter se publica est societas. Capto à rege Cariæ, alligatoq; in portu delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo, mœstitia quadam, quæ posset intelligi, miserationem petens, donec dimitti rex eum iussit. Quin & paruos semper aliquis grandior comitat ut custos. Conspectiq; sunt iam defunctum portantes, ne lacerarentur à beluis.

De tursionibus. Cap. IX

DElphinorum similitudinē habent qui uocantur tursiones. Distāt & tristitia quidem aspectus, abest enim illa lasciuia, maximè tamen rostris canicularū maleficentię assimilati.

De testudinibus, & quomodo capiantur. Cap. X

TEstudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, ut singularum superficie habitabiles casas integāt: atq; inter insulas rubri præcipue maris his nauigant cymbis. Capiuntur multis quidem modis, sed maxime euectæ in summa pelagi antemeridiano tepore blandito, eminente toto dorso per tranquilla fluitantes: quæ uoluptas libere spirandi, in tantum fallit oblitas sui, ut solis uapore siccato cortice, nō queant mergi, inuitęq; fluitent opportunæ uenantium prædæ. Ferunt & pastum egressas noctu, auideq; saturatas lassari: atq; ut remearint matutino, summa in aqua obdormiscere: id prodi sterten-tium sonitu, tumq; leuiter capi. Adnatare em̄ singulis ternos, à duobus in dorsum uerti, à tertio laqueum iniici supinæ, atq; ita ad terram à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud ulla difficultate capiuntur, ultroq; ueniunt stato tempore anni in amnem Eleutherū effusa multitudine. Dentes nō sunt testudini, sed rostri margines acuti, superna parte inferiorem claudente pyxidū modo. In mari conchylijs uiuūt, tanta oris duritia, ut lapides comminuāt. In terrā egressæ, in herbis pariūt oua, auiū ouis similia, ad centena numero. Eaq; defossa extra aquas, & cooperta terra, ac pauita pectore & cōplanata, incubāt noctibus. Educant fœtus annuo spatio. Quidam oculis spectando quoq; oua foueri ab ijs putant. Fœminā coitum fugere, donec mas festucam aliquam imponat auersę. Troglodytæ cornigeras

Universidad de Deusto
Biblioteca

nigeras habēt,ut in lyra,annexis cornibus latis,sed mobilibus,quorū in natādo remigio se adiuuant:Celtiū genus id uocatur eximiæ testudinis,sed raræ. Nancꝙ scopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ aūt ad quos adnatant, ut sacras adorāt. Sunt & terrestres,quæ ob id in operibus chersinæ uocant̄,in Africæ desertis, qua parte maxime fluentibus harenis squalent,roscido,ut creditur,humore uiuentes.Necꝙ aliud ibi animal prouenit.

Quis primus testudines secare instituerit. Cap. XI

TEstudinum putamina secare in laminas,lectosꝙ & repositoria his uestire, Carbilius Pollio instituit,prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenij.

Digestio aquatilium per species. Cap. XII

AQuatiliū tegumenta plura sunt: Alia corio & pilo integūtur,ut uituli & hippopotami. Alia corio tantū,ut delphini:cortice,ut testudines:silicū duritia,ut ostreę & conchæ:crustis,ut locustæ:crustis & spinis, ut echini:squamis,ut pisces:aspera cute, ut squatina,qua lignum & ebora poliuntur:molli,ut murenæ:alia nulla,ut polypi.

De uitulo marino. Cap. XIII

QVæ pilo uestiuntur,animal pariunt,ut pristis,balena, uitulus. Hic parit in terra pecudum more:secundo partus reddit initu. Canū modo cohæret: & parit nunquam geminis plures:educat māmis fœtum.Non ante duodecimū diem deducit in mare, ex eo subinde assuefaciēs.Interficiunt̄ difficulter,nisi capite elisso. Ipsis in somno mugitus, unde nomen uituli. Accipiunt tamen disciplinam,uoceꝙ pariter & usu populum salutant,incondito fremitu:nomine uocati respondent. Nullum animal grauiore somno premitur. Pinnis quibus in mari utuntur,humi quoꝙ uice pedum serpunt. Pelles eorū etiam detractas corpori, sensum equorum retinere tradunt,semperꝙ æstu maris recedente inhorrescere:præterea dextræ pinnæ uim soporiferam inesse,somnosꝙ allicere subditam capiti.

De piscibus pilo carentibus,& quō pariant,& quot eorū genera. Cap. XIIII

PIlo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus ac uipera Piscium species sunt septuaginta quatuor:præter crustis intecta,quæ sunt triginta. De singulis aliàs dicemus.Nunc enim naturæ tractantur insignium.

De nominibus & naturis multorum piscium. Cap. XV

PRæcipua magnitudine thynni. Inuenimus talenta quindecim pependisse. Eiusdem caudæ latitudinē duo cubita & palmū. Sunt & in quibusdā amnibus haud minores, silurus in Nilo,esox in Rheno,attilus in Pado,inertia pinguescens,ad mille aliquando libras,catenato captus hamo,nec nisi boū iugis extractus: Atqui hunc minimus piscis appellatus clupea,uenā quandā eius in faucibus mira cupidine appetens, morsu exanimat. Silurus grassat̄ ubicunꝙ est omne animal appetēs,equos natātes sæpe demergēs, præcipue in Mœno Germanię amne prope Lisboum. Et in Danubio mario extrahit̄,porculo marino simillimus:& in Borysthene memorat̄ præcipua magnitudo, nullis ossibus spinis ue intersitis,carne prædulci. In Gange Indiæ platanistas uocāt,rostro delphini & cauda,magnitudine autē XV. cubitorū. In eodem esse Statius Sebosus haud modico miraculo affert,uermes branchijs binis LX. cubitorū,ceruleos,qui nomen à facie traxerunt. His tantas esse uires,ut elephātos ad potum uenientes, mordicus cōprehensa manu eorū abstrahant. Thynni mares sub uentre non habēt pinnā. Intrant è magno mari Pontum uerno tēpore gregatim,nec alibi fœtificāt. Cordylla appellat̄ partus,qui fœtas redeuntes in mare autumno comitat̄. Limosæ uero à luto pelamides incipiunt uocari,& cum annuum excessere tēpus,thynni. Hi mēbratim cæsi, ceruice & abdomine cōmendant̄ atꝙ clidio, recenti duntaxat,& tū quoꝙ graui ructu:cætera parte plenis pulpamētis sale asseruātur. Melandria uocātur,cæsis quernis assulis similima. Vilissima ex his quæ caudæ proxima, quia pingui carent:probatissima quę faucibus:at in alio pisce circa caudam exercitissima. Pelamides in apolectos particulatimꝙ cōsectæ,in genera cybiorū dispartiūtur. Piscium genus omne præcipua celeritate adolescit,maxime in Ponto, Causa, multitudo amnium

dulces

Universidad de Deusto
Biblioteca

dulces inferentium aquas. Amiam uocant, cuius incrementū singulis diebus intelligitur. Cum thynnis hæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum suis quæq; ducibus, & primi omniū scombri, quibus est in aqua sulphureus color, extra qui cæteris. Hispanię cetarias hi replēt, thynnis non cōmeantibus. Sed in pontū nulla intrat bestia pīscibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos. Thynni dextra ripa intrāt, exeunt læua. Id accidere existimāt, quia dextro oculo plus cernant, utroq; natura hebete. Est in euripo Thracij Bosphori, quo Propontis Euxino iungit, in ipsis Europā Asiamq; separantis freti angustijs, saxū miri candoris, à uado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonē in latere Asiæ. Huius aspectu repente territi, semper aduersum Byzantij promontoriū, ex ea causa appellatū Auricornu, præcipiti petūt agmine. Itaq; omnis captura Byzantij est, magna Chalcedonis penuria, D. pass. medij interfluentis euripi. Opperiuntur autē aquilonis flatū, ut secundo fluctu exeant è Ponto: nec nisi intrantes Pontū Byzantij capiuntur. Bruma non uaganturr: ubicunq; deprehensi usq; ad æquinoctiū ibi hybernant. Iidem sæpe nauigia uelis euntia comitantes, mira quadā dulcedine per aliquot horarum spatia & passuum milia à gubernaculis spectantur, ne tridente quidem in eos sæpius iacto territi. Quidā eos qui hoc è thynnis faciant, pōpilos uocāt. Multi in Propontide æstiuant, Pontū non intrant. Item soleæ cum rhombi intrent: nec sepia est, cum loligo reperiat. Saxatiliū, turdus & merula desunt, sicut cōchylia, cū ostreæ abundēt. Omnia autem hybernant in Ægæo. Intrantium Pontum soli non remeant trichiæ. Græcis enim in pleriscq; nominibus uti par erit, quādo alijs atq; alijs eosdem diuersi appellauere tractus. Sed hi soli Istrum amnem subeunt, ex eo subterraneis eius uenis in Adriaticum mare defluunt: itaq; & illic descēdentes, nec unq; subeuntes è mari, uisuntur. Thynnorū captura est à Vergiliarū exortu ad Arcturi occasum: reliquo tēpore hyberno latēt in gurgitibus imis, nisi tepore aliquo euocati, aut plenilunijs. Pinguescunt & in tantū, ut dehiscāt. Vita longissima his biennio. Animal est paruum, scorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc sæ & thynno & ei qui gladius uocatur, crebro delphini magnitudinē excedenti, sub pinna affigit aculeo: tantoq; infestat dolore, ut in naues sæpenumero exiliant. Quod & aliàs faciunt aliorum uim timentes, mugiles maxime, tam præcipuę uelocitatis, ut transuersa nauigia interim superiactent.

De augurijs & diuersitate piscium. Cap. XVI

SVnt & in hac parte naturæ auguria, sunt & pīscibus pręscita. Siculo bello ambulante in littore Augusto, pīscis è mari ad pedes eius exilijt: quo argumento uates, spondere Neptunum patrem, adoptato tum sibi Sex. Pompeio (tanta erat naualis rei gloria) sub pedibus Cæsaris futuros qui maria tempore illo tenerent. Pīscium fœminæ maiores q̄; mares. In quodā genere omnino nō sunt mares, sicut in erythinis & chanis. Oēs enim ouis grauidæ capiunt. Vagantur gregatim ferè cuiusq; generis squamosi. Capiuntur ante solis ortū: tum maxime pīsciū fallitur uisus. Noctibus quidē illustribus æque q̄; die cernūt. Aiunt & si iteretur gurges, interesse capturæ, itaq; plures secundo tractu capi q̄; primo. Gustu olei maxime, dein modicis imbribus gaudent alunturq; . Quippe & harundines, quāuis in palude prognatæ, nō tamē sine imbre adolescūt: & aliàs ubicūq; pīsces in eadē aqua assidui, nisi appluat, exanimant. Prægelidā hyemē omnes sentiūt, sed maxime qui lapidem habere in capite existimātur, ut lupi, chromes, scienæ, pagri. Cum asperæ hyemes fuere, multi cæci capiunt. Itaq; his mensibus iacent spelūcis cōditi, sicut in terrestriū genere retulimus. Maxime hippurus & coracinus, hyeme non capti præterq; statis diebus paucis, & ijsdē semper: Itē murena & orphus, cōger, percæ, & saxatiles oēs. Terra quidē, hoc est, uado maris excauato cōdi per hyemes torpedinē, pīttā, soleāq; tradūt. Quidam rursus æstus impatiētia, medijs feruoribus sexagenis diebus latent, ut glaucus, asselli, aurata. Fluuiatiliū silurus caniculę exortu sideratur, & aliàs fulgure sopitur. Hoc & in mari accidere cyprino putant: Et alioquin totum mare sentit exortum eius sideris, quod maxime in Bosphoro apparet. Algæ enim & pīsces superferuntur, ab imo uersa omnia.

De mugili

Universidad de Deusto
Biblioteca

De mugili & alijs piſcibus, & quod non ijdem ubiq; placeant. Cap. XVII

MVgilum natura ridetur, in metu capite abſcõdito, totos ſe occultari credentiũ. Iiſdẽ tamen tanta ſalacitas, ut in Phœnice & Narbonenſi prouincia coitus tẽpore è uiuà rijs marem linea longinqua per os ad branchias religatà emiſſum in mare eademq; linea retractum fœminæ ſequantur ad littus, rurſuſq; fœminam mares partus tempore. Apud antiquos piſciũ nobiliſsimus habitus acipenſer, unus omniũ ſquammis ad os uerſis, contra aquam nando meat: nullo nunc in honore eſt: quod quidẽ miror, cum ſit rarus inuentu. Quidam eum elopem uocant. Poſtea præcipuã autoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere. Luporum laudatiſsimi, qui appellantur lanati à candore mollitiaq; carnis. Aſellorum duo genera, callariæ minores & bacchi, qui non niſi in alto capiuntur, ideo prælati prioribus. At in lupis in amne capti præferuntur. Nunc ſcaro datur principatus, qui ſolus piſciũ dicitur ruminare, herbisq; ueſci nõ alijs piſcibus, mari Carpathio maxime frequens. Promontoriũ Troadis Lecton ſponte nunquam trãſit. Inde aduectos Tiberio Claudio principe Optatus è libertis eius præfectus claſsis, inter Oſtienſem & Campaniæ orã ſparſos diſſeminauit. Quinquennio fere cura eſt adhibita, ut capti redderentur mari. Poſtea frequentes inueniuntur Italiæ in littore, nõ ante ibi capti. Admouitq; ſibi gula ſapores piſcibus ſatis, & nouum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aues Romæ parere miretur. Proxima eſt his mẽſa generis duntaxat muſtelarũ, quas mirum dictu inter alpes quoq; lacus Rætiæ Brigantinus æmulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima eſt & copia mullis, ſicut magnitudo modica, binasq; libras ponderis raro admodum exuperant, nec in uiuarijs piſcinisq; creſcunt. Septẽtrionalis tantũ hos & proxima occidẽtis parte nõ gignit oceanus: cætero eorum genera plura. Nã & alga ueſcuntur, & oſtreis, & limo, & aliorũ piſcium carne, barba gemina inſigniũtur inferiori labro. Lutarium ex ijs uiliſsimi generis appellant. Hunc ſemper comitatur ſargus nomine alius piſcis, & cœnum fodiente eo, excitatũ deuorat pabulum. Nec littoralibus gratia. Laudatiſsimi conchylium ſapiunt. Nomen his Feneſtella à colore mulleorũ calciamentorum datum putat. Pariũt ter anno. His certe toties fœtura apparet. Mullum expirantẽ uerſicolori quadam & numeroſa uarietate ſpectari, proceres gulæ narrant, rubentium ſquamarum multiplici mutatione palleſcentẽ, uticq; ſi uitro ſpectetur incluſus. M. Apicius ad omne luxus ingẽniũ mirus, in ſociorũ garo (nam ea quoq; res cognomẽ inuenit) necari eos præcellens putauit, atq; è iecore eorũ alecem excogitare prouocauit. Id em̃ eſt facilius dixiſſe, quàm quis uicerit. Aſinius Celer è cõſularibus, hoc piſce prodigus, Caio principe unum mercatus octo millibus nummûm: quæ reputatio aufert trãſuerſum animũ ad contemplationẽ eorum, qui in cõqueſtione luxus cocos emi ſingulos pluris cq; equos quiritabant. At nunc coci triumphorum pretijs parantur, & coquorũ piſces. Nulluſq; prope iam mortalis æſtimatur pluris, cq; qui peritiſsime cenſum domini mergit. De mullo & coracino, ſalpa, & ſalmone. Cap. XVIII

MVllum lxxx. librarum in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, quanti mercatura eum luxuria, ſuburbanis littoribus inuentũ: Eſt & hæc natura, ut alij alibi piſces principatum obtineãt: coracinus in Ægypto: zeus idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebuſum ſalpa, obſcœnus alibi, & qui nuſq; percoqui poſsit, niſi ferula uerberatus: in Aquitania ſalmo fluuiatilis marinis omnibus prefertur. Piſcium alij branchias multiplices habent, alij ſimplices, alij duplices. his aquam emittunt acceptam ore. Senectutis indicium ſquamarum duricia, quę nõ ſunt omnibus ſimiles. Duo lacus Italię in radicibus alpiũ, Larius & Verbanus appellantur, in quibus piſces omnibus annis Vergiliarum ortu exiſtunt ſquamis conſpicui crebris atq; præacutis, clauorũ caligarium effigie: nec amplius cq; circa eum menſem uiſuntur. De exocœto. Cap. XIX

MIratur & Arcadia ſuũ exocœtũ, appellatũ ab eo quod in ſiccum ſomni cauſa exeat. Circa Clitorium uocalis hic traditur, & ſine branchijs: idẽ aliquibus adonis dictus.

Exeunt in terram & qui marini mures uocantur, & polypi, & murenæ. Quin & in Indiæ fluminibus certũ genus piſcium, ac deinde reſilit. nam in ſtagna & amnes tranſeundi ple riſq; euidẽs ratio eſt, ut tutò fœtus ædant, quia nõ ſunt ibi quæ deuorẽt partus, fluctusq; minus ſæuiãt. Has intelligi ab his cauſas ſeruariq; temporũ uices magis miret, ſi quis re putet quoto cuiq; hominũ noſci uberrimã eſſe capturam ſole tranſeunte piſciũ ſignum.

Digeſtio piſcium in figuras corporum. Cap. xx

MArinorum alij ſunt plani, ut rhombi, ſoleæ ac paſſeres, qui à rhombis ſitu tantum corporũ differunt. Dexter reſupinatus eſt illis, paſſeri læuus. Alij longi, ut murena, conger. Ideo pinnarũ quoq; fiunt diſcrimina, quæ pedum uice ſunt datæ piſcibus. Nullis ſupra quaternas. Quibuſdã binæ, quibuſdam trinæ, aliquibus nullæ. In Fucino tantũ la- 10 cu piſcis eſt, qui octonis pinnis natat. Binæ omnino longis & lubricis, ut anguillis & con gris. Nullæ, ut murenis, quibus nec branchiæ. Hæc omnia flexuoſo corporum impulſu ita mari utuntur, ut ſerpentes terra: in ſicco quoq; repunt, ideo etiam uiuaciora talia. Et è planis aliqua non habent pinnas, ut paſtinacæ: ipſa enim latitudine natant. Et quę mollia appellantur, ut polypi, quoniam pedes illis pinnarum uicem præſtant.

De anguillis. Cap. xxi

ANguillæ octonis uiuunt annis. Durant & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirante, auſtro paucioribus. At hyemem eædem in exigua aqua non tolerant: nec in turbi- da: ideo circa Vergilias maxime capiuntur, fluminibus tum præcipue turbidis. Paſcun- 20 tur noctibus. Exanimes piſcium ſolæ non fluitant.

De captura earum in lacu Benaco. Cap. xxii

LAcus eſt Italiæ Benacus, in Veronenſi agro Mincium amnem tranſmittens, ad cuius emerſus annuo tempore octobri ferè menſe, autumnali ſidere (ut palàm eſt) hyemato lacu, fluctibus glomeratæ uoluuntur in tantum mirabili multitudine, ut in excipulis eius fluminis, ob hoc ipſum fabricatis, ſingulorum milium globi reperiantur.

De murena. Cap. xxiii

MVrena quocunq; tempore parit, cum cęteri piſces ſtato pariant. Oua eius citiſsime creſcunt: in ſicco littore lapſas uulgus coitu ſerpentiũ impleri putat. Ariſtoteles my rum uocat marem qui generat. Diſcrimen eſſe, quod murena uaria & infirma ſit, myrus unicolor & robuſtus, dentesq; extra os habeat. In Gallia ſeptẽtrionali murenis omnibus 30 dextra in maxilla ſeptenæ maculæ, ad formam ſeptentrionis, aureo colore fulgent, dun taxat uiuẽtibus, pariterq; cum anima extinguũtur. Inuenit in hoc animali documenta læ uitiæ Vedius Pollio eques Ro. ex amicis diui Auguſti, uiuarijs earum immergens dam nata mancipia, non tanquam ad hoc feris terrarum non ſufficientibus, ſed quia in alio ge nere totum pariter hominem diſtrahi ſpectari non poterat. Ferunt aceti guſtu præcipue eas in rabiem agi. Tenuiſsimum his tergus: contrà anguillis craſsius, eoq; uerberari ſoli tos tradit Verrius prætextatos, & ob id mulctam his dicit non inſtitutam.

De planis piſcibus. Cap. xxiiii

PLanorũm piſcium alterũ eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, ut raiæ, paſti nacæ, ſquatinæ, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græci ap- 40 pellãt. Quo in numero ſunt ſquali quoq;: quamuis non plani. Hæc græce in uniuerſum ſelachę appellauit Ariſtoteles primus, hoc nomine eis impoſito: nos diſtinguere nõ poſ ſumus, niſi cartilaginea appellare libeat. Omnia autẽ carniuora ſunt talia, & ſupina ueſcun tur, ut in delphinis diximus. Et cum cæteri piſces oua pariant, hoc genus ſolum ut ea quæ cete appellant, animal parit, excepta quam ranam uocant.

De echeneide. remora Cap. xxv

ESt paruus admodum piſcis aſſuetus petris, echeneis appellatus: hoc carinis adhęrẽte naues tardius ire creduntur, inde nomine impoſito, quã ob cauſam amatorijs quoq; ueneficijs infamis eſt, & iudiciorum ac litium mora, quę crimina una laude penſat, fluxus

grauida

Universidad de Deusto
Biblioteca

grauidarum utero sistens, partusq; continens ad puerperium: In cibos tamen non admittitur. Pedes eum habere arbitratur Aristoteles, ita posita pinnarum multitudine. Mutianus muricem esse latiorē purpura, neq; aspero, neq; rotundo ore, neq; in angulos prodeunte rostro, sed simplice, cōcha utroq; latere sese colligente: quibus inhærētibus, plenam uentis stetisse nauem, portantem nūcios à Periandro, ut castrarentur nobiles pueri, conchasq; quæ id præstiterint, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger pedalem esse, & crassitudine quinq; digitorum: naues morari. præterea hanc esse uim eius asseruati in sale, ut aurum quod deciderit in altissimos puteos, admotus extrahat.

De uarietate naturę piscium. Cap. xxvi

MVtant colorē candidæ hyeme menæ, & fiunt æstate nigriores. Mutat & phycis, reliquo tempore candida, uere uaria. Eadem piscium sola nidificat ex alga, atq; in nido parit. Volat hirundo, sanè perquam similis uolucri hirundini: item miluus.

De lucerna pisce, & dracone marino. Cap. xxvii

SVbit in summa maria, piscis ex argumento appellatus lucerna, linguaq; ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet. Attollit è mari sesquipedanea ferè cornua, quę ab his nomen traxit. Rursus draco marinus captus, atq; immissus in harenam, cauernā sibi rostro mira celeritate excauat.

De piscibus sanguine carentibus. Cap. xxviii

PIsciū quidā sanguine carent, de quibus dicemus. Sunt aūt tria genera: In primis quæ mollia appellant, deinde cōtecta crustis tenuibus, postremo testis cōclusa duris. Mollia sunt, loligo, sepia, polypus, et cętera eius generis. His caput inter pedes & uentrē, pediculi octoni omnibus. Sepiæ & loligini pedes duo ex his lōgissimi & asperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus se uelut ancoris stabiliūt: cæteri cirri quibus uenantur.

De loligine, & sepijs, & polypis, & nautilis. Cap. xxix

LOligo etiam uolitat, extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo. Sepiarum generis mares uarij & nigriores, cōstantiæq; maioris. Percussæ tridente fœminæ auxiliantur, at fœmina icto mare fugit. Ambo aūt ubi sensere se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua absconduntur. Polyporum multa genera: Terreni maiores q̄ pelagij, omnes brachijs ut pedibus ac manibus utuntur: cauda uero quæ est bisulca & acuta, in coitu. Est polypis fistula in dorso, qua transmittunt mare: eamq; modo in dexteram partem, modo in siniſtram transferūt. Natant obliqui in caput, quod prædurum est sufflatione uiuentibus. Cætero per brachia uelut acetabulis dispersis, hausta quodam adhærescunt, tenent supini, ut auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas. Soli mollium in siccum exeunt duntaxat asperum, leuitatē odere. Vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas cōplexu criniū frangunt: itaq; prę iacentibus testis cubile eorum deprehenditur. Et cū alioqui brutum habeatur animal, ut quod ad manū hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domū comportat, dein putamina erosa carne egerit, adnatātesq; pisciculos ad ea uenatur. Colorem mutat ad similitudinem loci et maxime in metu. Ipsum brachia sua rodere falsa opinio est. Id enim à congris euenit ei: sed renasci sicut colotis & lacertis caudā, haud falsum. Inter prę cipua autē miracula est qui uocatur nautilos, ab alijs pompilos. Supinus in summa æquorum peruenit, ita se paulatim subrigens, ut emissa omni per fistulam aqua, uelut exoneratus sentina, facile nauiget. Postea prima duo brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit. Qua uelificante in aura, cæteris subremigās brachijs, media cauda ut gubernaculo se regit. Ita uadit alto, Liburnicarum ludens imagine: & si quid pauoris interueniat, hausta se mergens aqua.

De ozena, nauplio, & locustis. Cap. xxx

POlyporū generis est ozena, dicta à graui capitis odore, ob hoc maxime murenis eam consectantibus. Polypi binis mensibus cōduntur. Vltra bimatū non uiuūt. Pereunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem tabe ſemper,fœminę celerius,& ferè à partu.Non ſunt prętereunda & L. Lucullo proconſule Bæticæ comperta de polypis,quę Trebius Niger è comitibus eius prodidit. Auidiſſimos eſſe concharū.illas ad tactum comprimi,præcidentes brachia eorū,ultroq́ escam ex prædante capere.Carent conchæ uiſu,omniq́ ſenſu alio q̄ cibi & periculi.Inſidiantur ergo polypi apertis:impoſitoq́ lapillo extra corpus,ne palpitatu eiiciatur, ita ſecuri graſſantur,extrahuntq́ carnes: illæ ſe cōtrahunt,ſed fruſtra diſcuneatæ, Tanta ſoler tia animalium hebetiſsimis quoq́ eſt.Præterea negat ullum eſſe atrocius animal ad conficiēdum hominem in aqua.Luctatur enim complexu,& ſorbet acetabulis, ac numeroſo ſuctu detrahit,cum in naufragos urinātes ue impetū cepit.Sed ſi inuertatur, elangueſcit uis.Exporrigunt enim ſe reſupinati,mire omnibus marinis expetentibus odorem quoq́ eorum:qua de cauſa & naſsis illinuntur.Cætera quæ idem retulit,mōſtro propiora polſunt uideri. Carteiæ in cetariis aſſuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atq́ ibi ſalſa menta populari,conuertit in ſe cuſtodum indignationem aſsiduitate furti immodici.Sepes erant obiectæ,ſed has tranſcēdebat per arborem: nec deprehendi potuit niſi canum ſagacitate.Hi redeuntem circumuaſere noctu,concitiq́ cuſtodes expauere nouitatē.Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria oblitī odore diri. Quis ibi polypum expectaſſet,aut ita cognoſceret? cum monſtro dimicare ſibi uidebantur.Nanque & afflatu terribili canes agebat,nunc extremis crinibus flagellatos,nunc robuſtioribus brachiis clauarum modo incuſſos,ęgreq́ multis tridentibus cōfici potuit. Oſtendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax, atq́ (ut ipſius Trebij uerbis utar) barbas quas uix utroq́ brachio complecti eſſet, clauarum modo toroſas:longas pedū xxx.acetabulis ſiue caliculis urnalibus peluium modo,dentes magnitudini reſpondentes.Reliquiæ aſſeruatæ miraculo,pependere pondo dcc.Sepias quoq́ & loligines eiuſdem magnitudinis expulſas in littus illud, idem autor eſt. In noſtro marī loligines quinûm cubitorum capiuntur,ſepiæ binûm.Neq́ his bimatu longior uita. Naueram ſimilitudinem & aliam in Propontide uiſam ſibi prodidit Mutianus: concham eſſe acatij modo carinatam,inflexa puppe, prora roſtrata:in hac condi nauplium, animal ſepię ſimile,ludendi ſocietate ſola:duobus hoc fieri generibus. Trāquillo enim uectorem demiſsis palmulis ferire ut remis.Si uero flatus inuitent,eaſdem in uſu gubernaculi porrigi,pandiq́ concharum ſinus auræ.Huius uoluptatem eſſe ut ferat,illius ut regat: ſimulq́ eam deſcendere in duo ſenſu carentia:niſi forte triſti(id enim cōſtat)omine nauigantium humana calamitas in cauſa eſt.Locuſtę cruſta fragili muniuntur in eo genere,quod caret ſanguine.Latent menſibus quinis:Similiter cancri,qui eodem tēpore occultantur, & ambo ueris principio ſenectutem anguium more exuunt renouatione tergorum.Cætera in undis natant:locuſtæ reptantium modo fluitāt: ſi nullus ingruat metus,recto meatu cornibus,quæ ſunt propria rotunditate præpilata,ad latera porrectis:ijſdem erectis in pauore oblique in latera procedunt.Cornibus inter ſe dimicāt. Vnum hoc animalium,niſi uiuum ferueti aqua incoquatur,fluida carne non habet callum.

De cancris,echinis,& echinometris. Cap. xxxi

Vluunt petroſis locis,cancri mollibus.Hyeme aprica littora ſectātur: æſtate in opaca gurgitum recedunt.Omnia eius generis hyeme lęduntur,autumno & uere pinguescunt,& plenilunio magis,quia nocte ſidus tepido fulgore mitificat.Cancrorum genera, carabi,aſtaci,maię,paguri,heracleotici,leones,& alia ignobiliora.Carabi cauda à cæteris cancris diſtant.In Phœnice hippœ uocantur,tantæ uelocitatis ut cōſequi nō ſit. Cancris uita longa.Pedes octoni,omnes in obliquū flexi.Fœminæ primus pes duplex,mari ſimplex.Prętera bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur:inferiore immobili.Dextrū brachium omnibus maius. Vniuerſi ubi aliquādo congregantur,os ponti euincere nō ualent:quamobrē regreſsi circumeūt, apparetq́ tritum iter.Pinnoteres autem uocatur minimus ex omni genere,ideo opportunus iniurię.Huic

ſoler

solertia est inanium ostrearū testis se condere: & cum accreuerit, migrare in capaciores. cancri in pauore etiam retrorsum pari uelocitate redeunt. Dimicant inter se ut arietes aduersis cornibus incursantes, Contra serpentium ictus medentur. Sole cancri signum transeunte, et ipsorū, cum exanimati sint, corpus transfigurari in scorpiones narratur in sicco. ex eodem genere sunt echini, quibus spinæ pro pedibus. Ingredi est his in orbem uolui: itaq; detritis sæpe aculeis inueniuntur. Ex his echinometræ appellantur, quorum longissimæ spinæ, calices minimi. Nec omnibus idem uitreus color. Circa Toronen candidi nascuntur, spina parua. Oua omniū amara, quina numero. Ora in medio corpore in terram uersa. Tradunt sæuitiam maris præsagire eos, correptisq; operiri lapillis, mobilitatē ponere stabilientes. nolunt uolutatione spinas atterere, quod ubi uidere nautici statim pluribus ancoris nauigia infrenant.

De cochleis. Cap. XXXII

IN eodem genere cochleæ, aquatiles terrestresq;, exerentes se domicilio, binaq; ceu cornua protendentes contrahentesq;: oculis carent: itaq; corniculis prætentant iter.

De pectinibus, murice, & concharum generibus. Cap. XXXIII

PEctines in mari ex eodem genere habentur, reconditi & ipsi in magnis frigoribus, ac magnis æstibus: unguesq; uelut igne lucentes in tenebris, etiam in ore mandentium. Firmioris iam testæ murices, & concharum genera: in quibus magna ludentis naturę uarietas, tot colorū differentię, tot figuræ, planis, concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, leuibus, rugatis, dēticulatis, striatis, uertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato: iam distinctione uirgulata, crinita, crispa, canaliculatim, pectinatim, imbricatim undata, cācellatim reticulata, in obliquū, in rectum expāsa, densata, porrecta, sinuata breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis. Nauigant ex his ueneriæ, præbentesq; concauam sui partem & auræ opponentes, per summa æquorum uelificant. Saliunt pectines, & extra uolitant, secq; & ipsi carinant.

De diuitijs marinis. Cap. XXXIIII

SEd quid hæc tā parua cōmemoro, cū populatio morū atq; luxuria nō aliunde maiorēq; è concharū genere proueniat? Iam quidē ex tota rerū natura damnosissimum mare est, tot modis, tot mēsis, tot piscium saporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt.

Quomodo & ubi inueniantur margaritæ. Cap. XXXV

SEd quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Parum scilicet fuerat in gulas cōdi maria, nisi manibus, auribus, capite, totoq; corpore à fœminis iuxta uirisq; gestarentur. Quid mari cum uestibus? Quid undis fluctibusq; cum uellere? Non recte recipit hæc nos rerum natura nisi nudos. Esto, si tanta uentri cum eo societas, quid tergori? Parum est, nisi qui uescimur periculis, etiā uestiamur. Adeo per totum corpus, anima hominis quæsita maxime placēt. Principium ergo culmenq; omnium rerum pretij, margaritæ tenent. Indicus maxime has mittit oceanus. Inter illas beluas tales tantasq;, quas diximus, per tot maria uenientes, tam longo terrarum tractu, è tantis solis ardoribus, atq; Indis quoq; in insulas petuntur, & admodum paucas. Fertilissima est Taprobane & Toidis, ut diximus in circuitu mundi: itē Perimula promontoriū Indiæ. Præcipue autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. Origo atque genitura conchæ, est haud multum ostrearum conchis differens. Has ubi genitalis anni stimulauerit hora, pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu tradunt, grauidas postea eniti: partumq; concharum esse margaritas pro qualitate roris accepti: si purus influxerit, candorem conspici: si uero turbidus, et fœtum sordescere: eundem pallere, cælo minante conceptum: ex eo quippe constare, cæliq; eis maiorem societatem esse quàm maris, inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum. Si tempestiue satientur, grandescere & partus. Si fulguret, comprimi conchas, ac pro *ieiunij* modo minui. Si uero & tonuerit, pauidas acrepente compressas, quæ uocant *physemata*

Universidad de Deusto
Biblioteca

efficere, ſpeciem modo inani inflatam ſine corpore: hos eſſe concharũ abortus. Sani qui-
dem partus multipliti conſtant cute, nõ improprie callum ut exiſtimari corporis poſsit:
itaq; & purgantur à peritis. Miror ipſo tantum eos cælo gaudere, ſole rubeſcere, cando-
remq; perdere ut corpus humanum. Quare præcipuum cuſtodiũt pelagiæ, altius merſæ
quàm ut penetrẽt radij. Flaueſcunt tamen & illæ ſenecta, rugisq; torpeſcũt: nec niſi iuuen
ta conſtat ille qui quæritur uigor. Craſſeſcunt etiam in ſenecta, conchisq; adhæreſcunt,
nec ijs auelli queunt niſi lima: quibus una tantum eſt facies, & ab ea rotunditas. auerſis
planicies, ob id tympania nominãtur. Cohærentes uidemus in conchis hac dote unguen
ta circũferentibus. Cætero in aqua mollis unio, exemptus protinus dureſcit. Concha ipſa
cum manũ uidet comprimit ſeſe, operitq; opes ſuas, gnara propter illas ſe peti: manumq; 10
ſi præueniat, acie ſua abſcindit, nulla iuſtiore pœna, & alijs munita ſupplicijs. quippe in-
ter ſcopulos maior pars inuenitur: ſed in alto quoq; comitãtur marinis canibus: nec tamẽ
aures fœminarum arcentur. Quidam tradunt, ſicut apibus, ita concharum examinibus
ſingulas magnitudine & uetuſtate præcipuas eſſe ueluti duces, miræ ad cauendum ſoler
tiæ: has urinantium cura peti, illis captis, facile cæteras palantes retibus includi. Multo
deinde obrutas ſale in uaſis fictilibus, eroſa carne omni, nucleos quoſdã corporũ, hoc eſt,
uniones decidere in ima. Vſu atteri non dubium eſt, coloremq; indiligentia mutari. Dos
omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere, haud promptis rebus, in tantum
ut nulli duo reperiantur indiſcreti: unde nomẽ unionum Romanæ ſcilicet impoſuere de 20
liciæ. Nam id apud Græcos nõ eſt, ne apud Barbaros quidẽ inuentores eius aliud q̃ mar
garitæ. Et in candore ipſo magna differentia. Clarior in rubro mari repertus. Indicus ſpe
cularium lapidum ſquamas aſſimulat, aliâs magnitudine præcellens. Summa laus coloris
eſt exaluminatos uocari. Et proceribus ſua gratia eſt. elenchos appellãt faſtigiata lon-
gitudine, alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes. Hos digitis ſuſpendere,
& binos ac ternos auribus, fœminarum gloria eſt. Subeunt luxuriæ eius nomina & tedia
exquiſita perditione portatu: ſiquidem cum id fecere, crotalia appellant, ceu ſono quoq;
gaudeant, & colliſu ipſo margaritarum. Affectantq; iam & pauperes, lictorem fœminæ
in publico unionem eſſe dictitantes. Quin & pedibus, nec crepidarum tantum obſtragu
lis, ſed totis ſocculis addunt. Necq; enim geſtare iam margaritas, niſi calcẽt, ac per uniones 30
etiam ambulent, ſatis eſt. In noſtro mari reperiri ſolebant, crebrius circa Boſphorũ Thra
ciũ, ruffi ac parui in conchis, quas myas appellant: At in Acarnania, quæ uocatur pinna
gignit. Quo apparet non uno conchæ genere naſci. Namq; & Iuba tradit Arabicis con-
cham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo, ipſum unionem in car-
ne, grandini ſimilem. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Acarnania autem
laudati reperiuntur, enormes ferè, coloriſq; que marmorei. Meliores circa Actium, ſed &
hi parui: & in Mauritaniæ maritimis. Alexander Polyhiſtor & Sudines ſeneſcere eos pu
tant, coloremq; expirare. Eorum corpus ſolidum eſſe manifeſtum eſt, quòd nullo lapſu
frangũtur. Non aũt ſemper in media carne reperiunt, ſed alijs atq; alijs locis. Vidimusq;
iam in extremis etiã marginibus uelut concha exeuntes: & in quibuſdam quaternos qui 40
nosq;. Pondus ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. In Britannia par-
uos atq; decolores naſci certum eſt: quoniam diuus Iulius thoracem, quem Veneri geni-
trici in templo eius dicauit, ex Britãnicis margaritis factũ uoluerit intelligi. Lolliam Pau-
linam, quæ fuit Caij principis matrona, ne ſerio quidem ac ſolenni ceremoniarum aliquo
apparatu, ſed mediocrium etiam ſponſalium cœna, uidi ſmaragdis margaritisq; oper-
tam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, ſpiris, auribus, collo, manibus digi-
tisq;, quæ ſumma quadringenties H—S colligebat: ipſam confeſtim paratã nuncupatio-
nem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, ſed auitę opes, prouinciarum
ſcilicet ſpolijs partæ. Hic eſt rapinarũ exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum
muneribus in toto oriente, interdicta amicitia à Caio Cæſare Auguſti filio uenenum bi-
beret

beret, ut neptis eius cccc H—S operta ſpectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quãtum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur illorum ſercula, & ex altera parte Lolliam, unam imperij mulierculam accubantem: nõ illos curru detractos, quàm in hoc uiciſſe malit? Nec hæc ſumma luxuriæ exempla ſunt: Duo fuere maximi uniones per omne æuum, utrunque poſſedit Cleopatra, Ægypti reginarum nouiſſima, per manus orientis regum ſibi traditos. Hæc cum exquiſitis quotidie Antonius ſaginaretur epulis, ſuperbo ſimul ac procaci faſtu, ut regina meretrix lautitiã eius omnẽ apparatumq; obtrectans, quærẽte eo quid aſtrui magnificentiæ poſsit, reſpondit, una ſe cœna centies H—S abſumpturam. Cupiebat diſcere Antonius, ſed fieri poſſe non arbitrabatur. Ergo ſponſionibus factis, poſtero die quo iudicium agebatur, magnificam aliãs cœnam, ne dies periret, ſed quotidianam Antonio appoſuit, irridenti, computationemq; expoſtulanti. At illa corollarium id eſſe, conſumpturamq; ſe ea in cœna taxationem confirmans, ſolamq; ſexcenties H—S cœnaturam, inferri menſam ſecundam iuſsit. Ex præcepto miniſtri unum tantum uas ante eam poſuere aceti, cuius aſperitas uisq; in tabem margaritas reſoluit. Gerebat auribus cum maxime ſingulare illud, & uere unicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio quid nam eſſet actura, detractum alterum merſit, ac liquefactum abſorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex ſponſionis eius, eum quoque paranti ſimili modo abſumere, uictumque Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama unionis eius parem, capta illa tantæ quęſtionis uictrice regina diſſectum, ut eſſet in utriſque Veneris auribus Romæ in pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, ſpoliabunturq; etiã luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in unionibus magnę taxationis Clodius tragœdi Æſopi filius, relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu ſuo nimis ſuperbiat Antonius, penè hiſtrioni comparatus, & quidem nulla ſponſione ad hoc producto, quo id magis regium erat, ſed ut experiretur in gloria palati, quid ſaperent margaritæ: atq; ut mire placuere, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos uniones conuiuis abſorbendos dedit. Romæ in promiſcuum ac frequentem uſum ueniſſe, Alexandria in ditionem redacta: primum autem cœpiſſe circa Sullana tempora minutas & uiles Feneſtella tradit manifeſto errore, cum Ælius Stilo Iugurthino bello unionum nomen impoſitum maxime grandibus margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè poſſeſsionis eſt. Sequitur hæredem, in mancipatum uenit ut prædium aliquod. Conchylia & purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit.

De natura purpuræ & muricis. Cap. xxxvi

PVrpuræ uiuunt annis plurimum ſeptenis. Latent ſicut murices circa canis ortum tricenis diebus. Congregantur uerno tempore, mutuoq; attritu lentorẽ cuiuſdam ceræ ſaliuant. Simili modo & murices. Sed purpuræ florem illum tingẽdis expetitũ ueſtibus, in medijs habẽt faucibus. Liquoris hic minimi eſt in candida uena, unde pretioſus ille bibitur nigrantis roſæ colore ſublucẽs. Reliquum corpus ſterile. Viuas capere cõtendunt, quia cum uita ſuccum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta concha auferunt: minores trapetis frangũt, ita demũ rorem eum excipiẽtes Tyrij. Præcipuus hic Aſiæ, in Meninge Africæ, & Getulo littore oceani, in Laconica Europę. Huic faſces ſecures q; Romanæ uiam faciunt, idemq; pro maieſtate pueritiæ eſt. Diſtinguit ab equite curiam, dijs aduocatur placandis, omnemq; ueſtem illuminat, in triumphali miſcetur auro: quapropter excuſata & purpuræ ſit inſania. Sed unde conchylijs pretia, quîs uirus graue in fuco, color auſterus in glauco, & iraſcẽti ſimilis mari? Lingua purpuræ longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua conchylia: tanta duritia aculeo eſt. Aqua dulci necantur, & ſicubi flumen immergitur: alioquí captæ, diebus quinquagenis uiuunt ſaliua ſua. Conchæ omnes celerrime creſcunt: præcipue purpuræ: anno magnitudinẽ implent. Quod ſi hactenus tranſcurrat expoſitio, fraudatã profecto ſe luxuria credat, nosq; indili

Universidad de Deusto
Biblioteca

gentiæ damnet. Quamobrem perſequemur etiã officinas: ut tanquam in uita frugum no ſcitur ratio, ſic omnes qui iſtis gaudent, præmia uitæ ſuæ calleãt. Concharũ ad purpuras & conchylia eadem quidẽ eſt materia, ſed diſtat temperamento. Duo ſunt genera: Bucci num minor cõcha, ad ſimilitudinẽ eius buccini, quo ſonus editur: unde et cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa. Alterum purpura uocatur, cuniculatim procurrẽte ro ſtro, & cuniculi latere introrſus tubulato, quà proferatur lingua. Præterea clauatũ eſt ad turbinem uſq; aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt buccino, ſed utriſq; orbes toti dem quot habeant annos. Buccinum non niſi petris adhæret, circaq; ſcopulos legitur.

Quot ſint genera. Cap. XXXVII

PVrpuræ, nomine alio pelagiæ uocantur, Earũ genera plura, pabulo & ſolo diſcreta. Lutenſe putri limo, & algẽſe enutritũ alga uiliſsimũ: utriſq; melius Tenienſe in Tenei maris ora collectum, hoc quoq; tamen etiamnum leuius atq; dilutius: calculoſę appellan tur à calculo maris, mire apto cõchylijs: & longe optimum purpuris Dialutenſe, id eſt ua rio ſoli genere paſtum. Capiuntur autem purpuræ paruulis rariſq; textu ueluti naſsis in alto iactis. Ineſt ijs eſca, cluſiles mordaceſq; conchæ, ceu mitulos uidemus. has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes, appetunt purpuræ porrectisq; linguis infe ſtant. at ille aculeo extimulatæ claudũt ſeſe, comprimuntq; mordentia: ita pendentes aui ditate ſua purpuræ tolluntur.

Quo capiantur tempore. Cap. XXXVIII

CApi eas poſt canis ortum, aut ante uernum tempus utiliſsimum: quoniam cum fœti ficauere, fluxos habent ſuccos. Sed id tingentiũ officinæ ignorant, cum ſumma uer tatur in eo. Eximitur poſtea uena quam diximus, cui addi ſalem neceſſarium, ſextarios ſer mè in libras centenas. macerari triduo, iuſtum. Quippe maior uis tanto, quãto recentior. Feruere in plumbo, ſinguliſq; aquæ amphoris centenas atq; quinquagenas medicami nis libras æquari, ac modico uapore torreri, & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita de ſpumatis ſubinde carnibus quas hæſiſſe uenis neceſſe eſt, decimo fermè die liquata corti na, uellus elutriatum mergitur in experimẽtum: & donec ſpei ſatis fiat, uritur liquor. Ru bens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis, rurſusq; mergitur carminata, do nec omnem ebibat ſaniem. Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem illam nitoremq; qui quæri tur cocci. Ita permixtis uiribus alterum altero excitatur aut aſtringitur. Summa medica minum in libras uellerum, buccini CC. pelagij CXI. Ita fit amethyſti color eximius ille. At Tyrius pelagio primũ ſatiatur immatura uiridiq; cortina: mox permutatur in buccino. Laus ei ſumma, color ſanguinis concreti, nigricans aſpectu, idemq; ſuſpectu refulgens. Vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis.

Romæ quando uſus purpuræ. Cap. XXXIX

PVrpuræ uſum Romæ ſemper fuiſſe uideo, ſed Romulo in trabea. Nam toga præte xta & latiore clauo Tullum Hoſtilium è regibus primum uſum Hetruſcis deuictis ſa tis conſtat. Nepos Cornelius qui diui Auguſti principatu obijt: Me, inquit, iuuene uio lacea purpura uigebat, cuius libra denarijs centũ ueniebat, nec multo poſt rubra Tarẽti na. Huic ſucceſsit dibapha Tyria, quę in libras denarijs mille nõ poterat emi. Hac P. Len tulus Spinter ædilis curulis primus in prætexta uſus improbatur: qua purpura quis non iam, inquit, triclinaria facit? Spinter ædilis fuit urbis cõditæ anno ſeptingenteſimo, Cice rone cõſule. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, ueluti magnifico impẽdio, qua liter nunc omnes penè cõmodiores purpuræ tinguntur. In cõchyliata ueſte cætera eadem ſine buccino: prætereq; ius temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremẽto, dimi dia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor ſaturitate fraudata, tantoq; dilutior, quanto magis uellera eſuriunt.

De pretio earum. Cap. XL

PRetia medicamento ſunt quidem pro fertilitate littorum uiliora: non tamen uſquam pelagij

Universidad de Deusto
Biblioteca

pelagij libras quinquagenos nummos excedere & buccini cētenos sciāt, qui ista mercantur immenso. Sed alia sunt è fine initia: iuuatq; ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere, argentum auro confundere ut electra fiant, addere his æra, ut Corinthia.

De tingendo amethystino, & cocco, & hysgino. Cap. XLI

NOn est satis abstulisse gemmæ nomen amethystum, rursum absolutus inebriatur Tyrio, ut sit ex utroque nomen improbum, simul'que luxuria duplex: & cum confecere conchylia, transire melius in tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inuenisse, artifice mutante quod damnabat: inde ratione nata, uotum quoque factum è uitio portentosis ingenijs, & gemina demonstrata uia luxurię, ut color alius operiretur alio, suauior ita fieri leniorq; dictus. Quin et terrena miscere, coccoq; tinctum tyrio tingere ut fieret hysginum. Coccum Galatiæ rubens granum, ut dicemus in terrestribus, aut circa Emeritam Lusitaniæ in maxima laude est. Verum ut simul peragantur nobilia pigmenta, anniculo grano languidus succus, idem à quadrimo euanidus. Ita nec recenti uires, neq; senescenti. Abunde tractata est ratio, qua se uirorum iuxta fœminarumq; forma credit amplissimam fieri.

De pinna, & pinnotere, & aquatilium sensu. Cap. XLII

COncharū generis & pinna est. Nascitur in limosis subrecta semper, nec unquā sine comite, quem pinnoterem uocāt, alij pinnophylacem. is est squilla parua, alibi cancer dapis assectator. Pādit se pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piscibus prębens. Assultant illi protinus, & ubi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus speculatus index, morsu leui significat. Illa ore cōpresso quicquid inclusit exanimat, partēq; socio tribuit. Quo magis miror, quosdam existimasse, aquatilibus nullum inesse sensum. Nouit torpedo uim suam ipsa non torpens: mersaq; in limo se occultat, piscium qui securi supernatantes obtorpuere corripiens. Huius iecori teneritas nulla præfertur. Nec minor solertia ranæ, quæ in mari piscatrix uocatur: eminētia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos attrahens, donec tam propè accedant, ut asiliat. Similimodo squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent specie uermiculorum: itemq; quæ uocatur raia. Nam pastinaca latrocinatur ex occulto, transeuntes radio (quod telum est ei) figens. Argumenta solertiæ huius, quod tardissimi piscium hi, mugilem uelocissimum omnium habentes in uentre reperiuntur.

De scolopendris, uulpibus & glanis. Cap. XLIII

SColopendræ terrestribus similes, quas centipedes uocant, hamo deuorato omnia interanea euomunt, donec hamum egerant, deinde resorbent. At uulpes marinæ, simili in periculo glutiunt amplius usque ad infirma lineæ, quæ facile prærodant. Cautius qui glanis uocatur, auersos mordet hamos, nec deuorat, sed esca spoliat.

De ariete pisce. Cap. XLIIII

GRassatur aries ut latro. Et nunc grandiorum nauium in salo stantium occultatus umbra, si quem nandi uoluptas inuitet expectat: nunc elato extra aquam capite, piscantium cymbas speculatur, occultusq; adnatans mergit.

De his quæ tertiam naturam habent, non animalium, neq; fruticum, & de urticis & spongijs. Cap. XLV

EQuidem & his inesse sensum arbitror, quæ nec animalium, nec fruticū, sed tertiam ex utroq; naturā habent, urticis dico & spongijs. Vrticæ noctu uagantur, noctuq; mutantur: carnosæ frondis his natura, & carne uescuntur. Vis pruritu mordax, eademq; quæ terrestris urticæ. Contrahit ergo se quàm maxime rigens, ac prænatante pisciculo frondem suam spargit, complectensq; deuorat. Aliâs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ uice, cōtactos pisces, attrituq; petræ scalpentes pruritum inuadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirit: dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat &

con

contrahitur, Tacta uredinem mittit, paulumq; si fuit interualli, absconditur. Ora ei in radice esse traduntur. excrementa per summa tenui fistula reddi. Spongiarum tria genera accipimus, spissum ac prædurũ & asperum, tragos id uocatur, minus spissum & mollius manon: tenue densumq;, ex quo penicilli, Achilleum. Nascũtur omnes in petris, aluntur cõchis, pisce, limo. Intellectum inesse his apparet, quia ubi auulsorem sensere, contractæ multo difficilius abstrahuntur. Hoc idem fluctu pulsante faciunt. Viuere esca, manifesto cõchæ minutæ in his repertæ ostendũt. Circa Toronem uesci illis auulsas etiam aiunt, & ex relictis radicib. recrescere. In petris cruoris quoq; inhęret color, Africis præcipue quę generant in Sirtibus. Maximæ fiunt manæ, sed mollissimę circa Lyciã. In profundo autẽ nec uentoso molliores. In Hellespõto asperæ, & densæ circa Maleã. Putrescunt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus. Viuẽtibus idem qui madentibus nigricãs color. Adhærent nec parte nec totæ: intersunt em̃ fistulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinæ, per quas pasci existimãtur. Sunt & aliæ, sed superne concretæ. Et subesse mẽbrana quædam radicibus earum intelligitur: Viuere constat longo tempore. Pessimũ omniũ genus est earum quæ aplysiæ uocantur, quia elui non possunt, in quibus magnę sunt fistulę, & reliqua densitas spissa.

De caniculis marinis. Cap. XLVI

CAniculariũ maxime multitudine circa eas urinantes graui periculo infestantur. Ipsi ferunt & nubem quandam crassescere super capita, planorum piscium similem, prementem eos, arcentemq; à reciprocando, & ob id stilos pręacutos lineis annexos habere sese: quia nisi perfossæ ita non recedant, caliginis et pauoris, ut arbitror, opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine id malum appellant) inter animalia haud ullam comperit quisquam. At cum caniculis atrox dimicatio. Inguina & calces omnemq; candorem, corporum appetunt. Salus una in aduersas eundi, ultroq; terrendi. pauet enim hominem æque ac terret. Et sors æqua in gurgite. ut ad summa aquę uentum est, ibi periculũ anceps, adempta ratione contra eundi dum conetur emergere, & salus omnis in socijs. funem illi religatum ab humeris eius trahunt, hunc dimicãs, ut sit periculi signũ, læua quatit: dextra apprehenso stilo in pugna est: modicus aliãs tractus. Vt prope carinam uentum est, nisi præceleri ui repente rapiãt, absumi spectãt. Ac sæpe iam subducti, è manibus auferuntur, si non trahentium opem, conglobato corpore in pilę modum, ipsi adiuuere. Protegunt quidem tridentes alij, sed mõstro solertia est nauigium subeundi, atq; ita è tuto præliãdi. Omnis ergo cura ad speculandum hoc malum insumitur.

De his quæ silicea testa includuntur, & quæ sine ullo sensu, & de reliquis sordidis animalibus. Cap. XLVII

CErtissima est securitas uidisse planos pisces: quia nunquam sunt, ubi maleficę bestię: qua causa urinantes sacros appellãt eos. Silicea testa inclusis fatendũ est nullum esse sensum, ut ostreis. Multis eadẽ natura quę frutici, ut holothurijs, pulmonibus, stellis. Adeoq; nihil nõ gignitur in mari, ut cauponariũ etiam æstiua animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillus maxime celat, existant: & circumglobata escæ sæpe extrahũtur: quæ causa somnũ piscĩũ in mari noctibus infestare existimatur. Quibusdã uero ipsis innascuntur, quo in numero chalcis accipitur.

De uenenatis marinis. Cap. XLVIII

NEc uenena cessant dira, ut in lepore: qui in Indico mari etiã tactu pestilẽs, uomitum dissolutionemq; stomachi protinus creat: in nostro offa informis, colore tantum lepori similis: in Indis, & magnitudine, & pilo duriore tantum, nec uiuus ibi capitur. Æq; pestiferũ animal araneus, spinæ in dorso aculeo noxius. Sed nullũ usquã execrabilius q; radius, super caudam eminens trygonis, quam nostri pastinacam appellant, quincũciali magnitudine. arbores infixus radici necat, arma ut telũ perforat ui ferri & ueneni malo.

De morbis piscium. Cap. XLIX

MOrbos uniuersa genera piscium, ut cætera animalia etiam fera, non accipimus senti re. Verum ægrotare singulos manifestum facit aliquorum macies, cum in eodem genere

Universidad de Deusto
Biblioteca

genere præpingues alij capiantur. De generatione eorum mira. Cap. L

QVonam modo generent, desiderium & admiratio hominum differri non patitur. Pisces attritu uentrium coeunt, tanta celeritate ut uisum fallant: Delphini & reliqua cete simili modo, paulo diutius. Fœmina piscis coitus tempore marem sequitur, uentrem eius rostro pulsans: sub partū mares fœminam similiter, oua uescentes earū. Nec satis est generationi per se coitus, nisi æditis ouis, inter se uersando mares & fœminæ uitale asperserint uirus. Non omnibus id contingit ouis in tanta multitudine, alioqui replerētur maria & stagna, cum singuli uteri innumerabilia concipiant.

Item de generatione, & qui pisces oua pariant. Cap. LI

PIscium oua in mari crescunt, quædam summa celeritate, ut murenarū, quædam paulo tardius. Plani piscium quibus cauda nō est, aculeatiq́; ut testudines in coitu superueniunt: Polypi crine uno fœminæ naribus adnexo: Sepiæ & loligines linguis, componentes inter se brachia, & in contrarium nantes: ore & pariunt. Sed polypi in terram uerso capite coeunt. Reliqua mollium tergis, ut canes. Item locustæ & squillę, cancri, ore. Ranæ superueniunt, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos uocant, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurātur, cauda findente se in posteriores. Mirumq́; semestri uita resoluuntur in limum nullo cernente, & rursus uernis aquis renascunt quę fuere natę, perinde occulta ratione, cū omnibus annis id eueniat. Et mituli & pectines sponte naturæ in hare nosis proueniunt. Quę durioris testæ sunt, ut murices, purpuræ, saliuario lentore. Sicut acescente humore culices, atq; spuma maris incalescēte, cum admissus est imber. Quæ uero siliceo tegmine operiuntur, ut ostrea, putrescēte limo, aut spuma circa nauigia diutius stante defixosq; palos; & lignum maxime. Nuper compertum in ostrearijs, humorem ijs fœtificum lactis modo effluere. Anguillæ atterunt se scopulis, ea strigmenta uiuiscūt, nec alia est earum procreatio. Piscium diuersa genera nō coeunt, præter squatinam & raiam, ex quibus nascitur priori parte raiæ similis, & nomen ex utroque compositum apud Grę cos trahit. Quædam tempore anni gignuntur, & in humore & in terra. Vere pectines, limaces, hirudines eodem tempore euanescunt. Piscium lupus & trichias bis anno parit: & saxatiles omnes. Mulli ter ut chalcis, cyprinus sexies, scorpiones bis ac sargi, uere & autumno. Ex planis squatina sola bis, autumno & uergiliarum occasu. Plurimi piscium tribus mensibus, Aprili, Maio, Iunio. Salpæ autumno: Sargi, torpedo, squali circa æquinoctium. Molles uere. Sepia omnibus mensibus. Oua eius glutino atramenti ad speciem uuæ cohærentia, masculus prosequitur afflatu, aliàs sterilescunt. Polypi hyeme coeunt, pariunt uere oua tortili uibrata pampino, tanta fœcunditate, ut multitudinem onorum occisi non recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Ea excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerū intercidunt. Locustæ & reliqua tenuioris crustæ ponunt oua super oua, atq; ita incubant. Polypus fœmina modo in ouis sedet, modo cauernam cancellato brachiorū implexu claudit. Sepia & in terreno parit inter harūdines, aut sicubi enata alga. excludit quintodecimo die. Loligines in alto conserta oua ædunt, ut sepiæ. Purpuræ, murices, eiusdemq́; generis, uere pariunt. Echini oua plenilunijs habent hyeme, cochleæ hyberno tempore nascuntur. Torpedo octogenos fœtus habens inuenitur: eaq́; intra se parit oua præmollia, in alium locum uteri transferens, atq; ibi excludens. Simili modo omnia quę cartilaginea appellauimus. Ita fit, ut sola piscium & animal pariant, & oua concipiant. Silurus mas solus omnium ædita custodit oua sæpe & quinquagenis diebus, ne absumātur ab alijs. Cæteræ fœminæ in triduo excludunt, si mas attigit. Acus siue belone unus piscium dehiscēte propter multitudinem utero parit. A partu coalescit uulnus, quod & in cæcis serpentibus tradunt. Mus marinus in terra scrobe effosso parit oua, & rursus obruit terra. Tricesimo die resossa aperit, fœtumque in aquam ducit.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De uuluis piſcium. Cap. LII

ERythini & chanę uuluas habere traduntur: Qui trochos appellatur à Græcis, ipſe ſe inire. Aquatilium omnium fœtus inter initia uiſu carent.

De longiſsima uita piſcium. Cap. LIII

AEui piſcium memorandum nuper exēplum accepimus. Pauſilypum uilla eſt Campaniæ, haud procul Neapoli: in ea in Cæſaris piſcinis à Pollione Vedio coniectum piſcem, ſexageſimum poſt annum expiraſſe ſcribit Anneus Seneca, duobus alijs æqualibus eius ex eodem genere etiam tunc uiuentibus: quæ mentio piſcinarum admonet, ut paulo plura dicamus hac de re, priuſquam digrediamur ab aquatilibus.

De uiuarijs oſtrearum, & quis ea primus inuenerit. Cap. LIIII

OStrearum uiuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ętate L. Craſſi oratoris, ante Marſicum bellum: nec gulæ cauſa, ſed auaritiæ, magna uectigalia tali ex ingenio ſuo percipiens, ut qui primus penſiles inuenit balineas, ita mangonizatas uillas ſubinde uendendo. Is primus optimum ſaporem oſtreis Lucrinis adiudicauit, quādo eadem aquatilium genera aliubi atq; aliubi meliora: ſicut lupi piſces in Tiberi amne inter duos pontes: Rhombus Rauēnę, murenę in Sicilia, elops Rhodi: & alia genera ſimiliter, ne culinarū cenſura peragatur. Nondum Britānica ſeruiebāt littora, cum Orata Lucrina nobilitabat: poſtea uiſum tanti in extremam Italiam petere Brundiſium oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brundiſio cōpaſcere in Lucrino. Eadem ætate prior Licinius Murena, reliquorū piſcium uiuaria inuenit, cuius deinde exemplū nobilitas ſecuta eſt, Philippi, Hortenſii: Lucullus exciſo etiam monte iuxta Neapolim maiore impendio quàm uillam ædificauerat, euripum & maria admiſit. Qua de cauſa Magnus Pompeius Xerxen togatum eum appellabat. Tricies piſcinæ à defuncto illo ueniere piſces.

Quis primus murenarum uiuaria fecerit. Cap. LV

MVrenarum uiuarium priuatim excogitauit C. Hirius ante alios, qui cœnis triumphalibus Cæſaris dictatoris ſex milia numero murenarum mutuo appendit. Nam permutare quidem pretio noluit, aliáue merce. Huius uillam intra quàmmodicā quadragies piſcinæ uenierunt. Inuaſit deinde ſingulorum piſcium amor. Apud Baulos in parte Baiana piſcinam habuit Hortēſius orator, in qua murenam adeo dilexit, ut exanimatam fleſſe credatur. In eadem uilla, Antonia Druſi, murenæ quam diligebat inaures addidit, cuius propter famam nonnulli Baulos uidere concupiuerunt.

De cochlearum uiuarijs, & quis primus inſtituit. Cap. LVI

COchlearū uiuaria inſtituit Fuluius Hirpinus in Tarquinienſi, paulo ante ciuile bellum, quod cum Pompeio magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum, ſeparatim ut eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcuntur: ſeparatim Illyricæ quibus magnitudo præcipua: Africanæ, quibus fœcunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Quin & ſaginam earum commentatus eſt, ſapa & farre, alijſq; generibus, ut cochleę quoque altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinem perducta ſit, ut octoginta quadrantes caperent ſingularum calices. Autor eſt M. Varro.

De piſcibus terrenis. Cap. LVII

PIſcium genera etiamnum à Theophraſto mira produntur: circa Babylonis rigua decedentibus fluuijs, in cauernis aquas habentibus remanere. Quoſdam inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu, contrá que uenanteis refugere in ſuas cauernas, & in ijs obuerſos ſtare: capita eorum eſſe ranæ marinæ ſimilia, reliquas partes gobiorum, branchias ut cæteris piſcibus. Circa Heracleam & Cromnam & multifariam in Ponto unum genus eſſe, quod extremas fluminum aquas ſectetur, cauernaſ que faciat ſibi in terra, atque in his uiuat, etiam reciprocis amnibus ſiccato littore. Effodi ergo: motu demum corporum uiuere eos approbant. Circa Heracleam eandem, eodemq; Ly-

cō

co amne decedente, ouis relictis in limo generari pisces, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchijs, quod fieri non indigo humoris: propter quod & anguillas diutius uiuere exemptas aquis. Oua autem in sicco maturari, ut testudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piscium maxime gobiones, non nisi patinarum calore uitalem motum fatentes. In his quidem, tametsi mirabilis, est tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos altis scrobibus, in his locis ubi nulle re stagnent aquæ, miraturq; & ipse gigni sine coitu. Humoris quidem uim aliquam inesse quam puteis arbitratur, cum in nonnullis reperiantur pisces. Quicquid est, hoc certe minus admirabile talparū facit uita subterranei animalis, nisi forte uermium terrenorum & piscibus natura inest.

De muribus Nili. Cap. LVIII

VErum omnibus his fidem Nili inundatio affert, omnia excedentem miracula. quippe detegente eo musculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræq; iam parte corporis uiuentes, nouissima effigie etiamnum terrena.

De anthia pisce, & quomodo capiatur. Cap. LIX

NEc de anthia pisce fileri conuenit, quæ plerosque aduerto credidisse. Chelidonias insulas diximus Asiæ, scopulosi maris, ante promontorium sitas: ibi frequens hic piscis, & celeriter capitur, uno genere: paruo nauigio, & concolori ueste, eademq; hora per aliquot dies continuos piscator enauigat certo spatio, escamq; proijcit. Quicquid ex eo mittitur, suspecta fraus prædæ est: cauensq; quod timuit, cum id sæpe factum est, unus aliquando consuetudine inuitatus anthias, escam appetit. notatur hic intentione diligenti, ut autor spei, conciliatorq; capturæ. neq; enim est difficile, cum per aliquot dies solus accedere audeat. tandem & aliquos inuenit: paulatimq; comitatior, postremo greges adducit innumeros, iam uetustissimis quibusq; assuetis piscatorem agnoscere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulum ultra digitos in esca iaculatus hamum, singulos inuolat uerius quàm capit, ab umbra nauis breui conatu rapiens, ita ne cæteri sentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio ulla aut sonus cæteros abigat. Conciliatorem nosse ad hoc prodest, ne capiatur. Parcit piscator fugituro in reliquum gregem. Ferunt discordem socium duci insidiatum pulchre noto cepisse malefica uolūtate: agnitum in macello à socio, cuius iniuria erat, & dati damni formulam editam, condemnatumq; addidit Mutianus æstimata lite decem libris. Idem anthiæ cum unum hamo teneri uiderint, spinis quas in dorso serratas habent, lineam secare traduntur: eo qui tenetur, extendente, ut præcidi possit. At inter sargos, ipse qui tenetur, ad scopulos lineam terit.

De stellis marinis. Cap. LX

PRæter hæc claros sapientia autores uideo mirari stellam in mari. Ea figura est paruadmodum caro intus, extra duriore callo. Huic tam igneum feruorem esse tradunt, ut omnia in mari contacta adurat, omnem cibū statim peragat. Quibus sit hoc cognitum experimentis, haud facile dixerim: multo memorabilius duxerim id, cuius experiendi quotidie occasio est.

De dactylis, eorumq; miraculis. Cap. LXI

COncharum è genere sunt dactyli, ab humanorū unguiū similitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore clarere, & quanto magis humorē habeant, lucere in ore mandentiū, lucere in manibus, atq; etiam in solo ac ueste, decidentibus guttis: ut proculdubio pateat, succi illam naturā esse, quam miremur etiā in corpore.

De inimicitijs & amicitijs inter se aquatilium. Cap. LXII

SVnt & inimicitiarum atq; concordiæ miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrāt: conger & murena, caudas inter se prærodentes. Polypum in tantum locusta pauet, ut si iuxta uiderit, omnino moriatur. Locustam conger, rursus polypum congri lacerant. Nigidius autor est, prærodere caudam mugili lupum, eosdemq; statis mensibus concordes esse. Omnes autem uiuere, quibus caudæ sic amputentur. At è contrario amicitiæ exempla sunt, præter illos de quorum diximus societate, balena & musculus: quando præ-

graui ſuperciliorum pondere obrutis eius oculis, infeſtantia magnitudinem uada prænatans demonſtrat, oculorumq; uice fungitur. Hinc uolucrum naturæ dicentur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVS.

De natura auium. Cap. I

EQVITVR natura auium, quarum grandiſsimi & penè beſtiarum generis, ſtruthiocameli Africi uel Æthiopici, altitudinem equitis inſidentis equo excedunt, celeritatem uincũt: ad hoc demum datis pennis, ut currentem adiuuent: cætero non ſunt uolucres, nec à terra tolluntur. Vngulæ ijs ceruinis ſimiles, quibus dimicant, biſulcæ, comprehendendis lapidibus utiles, quos in fuga contra ſequentes ingerunt pedibus. Concoquendi ſine delectu deuorata mira natura, ſed non minus ſtoliditas, in tanta reliqui corporis altitudine, cum colla frutice occultauerint, latere ſe exiſtimantium. Præmia ex ijs oua, propter amplitudinem pro quibuſdam habita uaſis, conosq; bellicos & galeas adornantes pennæ.

De phœnice. Cap. II

AEthiopes atq; Indi, diſcolores maxime & inenarrabiles ferunt aues, & ante omnes nobilem Arabia phœnicem: haud ſcio an fabuloſe, unum in toto orbe, nec uiſum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, ceruleam roſeis caudam pennis diſtinguentibus, criſtis faciem caputq; plumeo apice cohonestante. Primus atq; diligentiſsimus togatorũ de eo prodidit Manilius, ſenator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo: neminem extitiſſe qui uiderit ueſcentem: ſacrũ in Arabia ſoli eſſe, uiuere annis DCLX. ſeneſcentem caſia thuriscq; furculis conſtruere nidũ, replere odoribus, & ſuperemori. Ex oſsibus deinde è medullis eius naſci primo ceu uermiculum, inde fieri pullum. Principioq; iuſta funeri priori reddere, & totũ deferre nidum prope Panchaiam in Solis urbem, & in ara ibi deponere. Cum huius alitis uita magni conuerſionem anni fieri prodit idem Manilius, iterumq; ſignificationes tempeſtatũ & ſiderum eaſdem reuerti. Hoc aũt circa meridiẽ incipere, quo die ſignũ arietis ſol intrauerit. Et fuiſſe eius conuerſionis annũ prodente ſe P. Licinio, M. Cornelio conſulibus. Cornelius Valerianus phœnicem deuolaſſe in Ægyptũ tradit, Q. Plautio, Sex. Papinio Coss. Allatus eſt & in urbem, Claudij principis cẽſura, anno urbis DCCC. & in comitio propoſitus, quod actis teſtatũ eſt, ſed quem falſum eſſe nemo dubitaret.

De aquilis. Cap. III

EX his quas nouimus, aquilæ maximus honos, maxima & uis. Sex earũ genera: Melænaetos à Græcis dicta, eademq; ualeria, minima magnitudine, uiribus præcipua, colore nigricans: ſola aquilarum fœtus ſuos alit, cæteræ, ut dicemus, fugant: ſola ſine clangore, ſine murmuratione. Conuerſat aũt in montibus. Secundi generis pygargus, in opidis manſitat et in campis, albicante cauda. Tertij morphnos, quã Homerus & percnon uocat, aliqui & plancum, & anatariam, ſecunda magnitudine & ui: huicq; uita circa lacus. Phœmonoe Apollinis dicta filia, dentes ei eſſe prodidit, mutæ aliàs, carẽtiq; lingua: eandem aquilarũ nigerrimam, prominentiore cauda. Conſentit & Boethus. Ingenium eſt ei, teſtudines raptas frangere è ſublimi iaciendo: quæ ſors interemit poetam Æſchylum, prædictam fatis (ut ferunt) eius diei ruinam ſecura cæli fide cauentem. Quarti generis eſt percnopterus: eadem oripelargus, uulturina ſpecie, alis minimis, reliqua magnitudine antecellens, ſed imbellis & degener, ut quam uerberet coruus. eadẽ ieiunę ſemper auiditatis, & querulæ murmurationis: ſola aquilarũ exanima fert corpora, cæteræ cum occidere conſidunt. Hæc facit ut quintũ genus gneſion uocetur, uelut uerum, ſolumq; incorruptæ origînis, media magnitudine, colore ſubrutilo, rarum conſpectu. Supereſt haliæetos, clariſsi

Universidad de Deusto Biblioteca

ma oculorum acie,librans ex alto ſeſe:uiſoq; in mari piſce,pręceps in eum ruẽs, & diſcuſſis pectore aquis rapiens.Illa quam tertiã fecimus,circa ſtagna aquaticas aues appetit mergentes ſe ſubinde, donec ſopitas laſſatasq; rapiat. Spectanda dimicatio, aue ad perfugia littorum tendente,maxime ſi condenſa harundo ſit:aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetit in lacus cadente,umbramq; ſuã nanti ſub aqua à littore oſtendẽte:rurſus aue in diuerſa,& ubi minime ſe credat expectari,emergente. Hæc cauſa gregatim auibus natandi, quia plures ſimul non infeſtantur, reſperſu pinnarum hoſtem obcæcantes.Sæpe & aquilæ ipſæ non tolerantes pondus apprehenſum,unà merguntur.Haliæetus tantum implumes etiamnum pullos ſuos percutiẽs,ſubinde cogit aduerſos intueri ſolis radios:& ſi conniuentem humectantemq; animaduertit,præcipitat è nido,uelut adulterinum atq; degenerem:illum cuius acies firma contrà ſteterit,educat. Haliæeti ſuum genus nõ habẽt, ſed ex diuerſo aquilarum coitu naſcunt.Id quidem quod ex ijs natum eſt,in oſsifragis genus habet,è quibus uultures progenerant minores:& ex ijs magni qui omnino non generãt. Quidam adijciunt genus aquilæ,quam barbatã uocant, Thuſci uero oſsifragam. Tribus primis & quinto aquilarũ generi inædificat nido lapis aetites,quẽ aliqui dixere gagatem, ad multa remedia utilis,nihil igne deperdens.Eſt aũt lapis iſte prægnans,intus cum quatias,alio uelut in utero ſonãte.Sed uis illa medica nõ niſi nido direptis. Nidificãt in petris & arboribus,pariũt oua terna,excludũt pullos binos,uiſi ſunt & tres aliquãdo. Alterum expellunt tædio nutriendi.Quippe eo tempore ipſis cibum negauit natura,proſpiciẽs ne omnium ferarum fœtus raperent. Vngues quoq; earum inuertuntur diebus ijs, albeſcũt inedia pennæ,ut merito partus ſuos oderint.Sed eiectos ab his cognatũ genus oſsifragæ excipiunt & educant cum ſuis. Verũ adultos quoq; perſequit parẽs,& longe fugat, ęmulos ſcilicet rapinæ. Et alioquin unũ par aquilarũ magno ad populandũ tractu ut ſatietur indiget.Determinant ergo ſpatia,nec in proximo prędant.Rapta nõ protinus ferũt, ſed primo deponunt,expertęq; pondus tũc demũ abeũt.Oppetũt non ſenio nec ęgritudine, ſed fame,in tantũ ſuperiore accreſcẽte roſtro,ut aduncitas aperiri nõ queat. A meridiano aũt tempore operant,& uolant:prioribus horis diei, donec impleant hominum conuẽtu fora,ignauæ ſedent.Aquilarũ pennę mixtas reliquarum alitum pennas deuorãt. Negant unq; ſolam hanc alitem fulmine exanimatã,ideo armigerã Iouis conſuetudo iudicauit.

Quando legionũ ſigna eſſe cœperint,& cum quibus ſit aquilis bellum. Cap. IIII

ROmanis eam legionibus C. Marius in ſecundo cõſulatu ſuo proprie dicauit. Erat & antea prima cum quatuor alijs : lupi, minotauri, equi, apriq; ſingulos ordines anteibant. Paucis ante annis ſola in aciem portari cœpta erat, reliqua in caſtris relinquebãtur. Marius in totum ea abdicauit.Ex eo notatum, non ferè legionis unquam hybernaſſe caſtra ubi aquilarum non ſit iugum.Primo & ſecundo generi non minorũ tantum quadrupedum rapina,ſed etiam cum ceruis prælia.Multum puluerẽ uolutatu collectum, inſidẽs cornibus excutit in oculos,pennis ora uerberãs,donec pręcipitet in rupes.Nec unus hoſtis illi ſatis eſt,acrior eſt cũ dracone pugna,multoq; magis anceps etiã ſi in aere. Oua hic conſectat aquilæ auiditate malefica,at illa ob hoc rapit ubicunq; uiſum. Ille multiplici nexu alas ligat,ita ſe implicãs,ut ſimul decidat.

Mirum de aquila. Cap. V

ESt percelebris apud Seſton urbem aquilæ gloria : educatam à uirgine retuliſſe gratiam, aues primo,mox deinde uenatus aggerentem.Defuncta poſtremo,in rogũ accenſum eius inieciſſe ſeſe, & ſimul conflagraſſe. Quam ob cauſam incolæ, quod uocant Heroum,in eo loco fecere,appellatum Iouis & uirginis,quoniã illi deo ales aſſcribitur.

De uulturibus. Cap. VI

VVlturum prævalent nigri.Nidos nemo attigit. Ideo etiam fuere, qui putarent illos ex aduerſo orbe aduolare falſò. Nidificant enim in excelſiſsimis rupibus. Fœtus quidem ſępe cernunt ferè bini. Vmbricius aruſpicũ in noſtro ęuo peritiſsimus,parere tradit oua tria: uno ex ijs reliqua oua nidumq; luſtrare,mox abijcere. Triduo autem ante aut

biduo uolare eos,ubi cadauera futura sunt. De sanguale. Cap. VII

SAngualem auem atq; immussulum, augures Romani in magna quæstione habent. Immussulum aliqui uulturis pullum arbitrant esse,& sangualem ossifragę.Massurius sangualem ossifragam esse dicit,immussulū autem pullū aquilę priusquam albicet cauda. Quidā post Mutiū augurē uisos nō esse Romę confirmauere,ego(quod uerisimilius est) in desidia rerū omnium non arbitror agnitos. De accipitribus. Cap. VIII

ACcipitrum genera xvi. inuenimus. Ex ijs circon claudum altero pede prosperrimi augurij nuptialibus negotijs & pecuariæ rei. Triorchem à numero testium,cui principatum in augurijs Phœmonoe dedit:buteonem hunc appellant Romani,familia etiam ex eo cognominata,cum prospero auspicio in ducis naui sedisset. Æsalona Græci uocāt, qui solus omni tempore apparet.cæteri hyeme abeunt. Distinctio generum ex auiditate. Alij non nisi ex terra rapiunt auem, alij non nisi circa arbores uolitantem, alij sedentem in sublimi,aliqui uolantem in aperto. Itaq; & columbæ nouere ex ijs pericula,uisoq; considunt,uel subuolant,contra naturam eius auxiliātes sibi. In insula Africæ Cerne in oceano accipitres totius Massyliæ humi fœtificant, nec alibi nascuntur illis assueti gentibus. In Thracię parte super Amphipolim homines atq; accipitres societate quadam aucupantur. Hi ex syluis & harundinetis excitant aues, illi superuolantes deprimunt. Rursus captas aucupes diuidunt cum ijs. Traditum est,missas in sublime sibi excipere eos: & cum tempus sit capturæ, clangore ac uolatus genere inuitare ad occasionem. Simile quiddam lupi apud Mæotin paludem faciunt. Nam nisi partem à piscantibus suam accepere, expansa eorum retia lacerant. Accipitres auium non edunt corda. Nocturnus accipiter cymindis uocatur,rarus etiam in syluis,interdiu minus cernens.Bellum interneciuum gerit cum aquila,cohærentesq; sæpe prehenduntur.

De coccyce,quæ à suo genere interimitur. Cap. IX

COccyx ex accipitre uidetur fieri,tempore anni figuram mutans, quoniam tunc non apparent reliqui,nisi perquam paucis diebus: ipseq; modico tempore æstatis uisus non cernitur postea. Est autem neq; aduncis unguibus solus accipitrū,nec capite similis illis,neq; alio q̄ colore, ac rictu columbi potius. Quin & absumitur ab accipitre,si quando unà apparuere: sola omnium auis à suo genere interempta. Mutat autem & uocem: procedit uere,occultatur caniculæ ortu:semperq; parit in alienis nidis,maxime palumbium,maiori ex parte singula oua, quod nulla alia auis:raro bina. Causa subijciendi pullos putatur,quod sciat se inuisam cunctis auibus. nam minutas quoq; infestāt:ita nō fore tutam generi suo stirpem opinatur, ni fefellerit: quare nullum facit nidum, alioquin trepidum animal. Educat ergo subditum adulterato fœta nido. Ille auidus ex natura, præripit cibos reliquis pullis,itaq; pingueſcit, & nitidus in se nutricem conuertit. illa gaudet eius specie,miraturq; sese ipsam,quod talem peperit: suos comparatione eius damnat ut alienos,absumiq; etiam se inspectante patitur, donec corripiat ipsam quoq; iam uolandi potens.Nulla tum auium suauitate carnis comparatur illi.

De miluis. Cap. X

MIlui ex eodem accipitrum genere,magnitudine differunt.Notatum in his, rapacissimam & famelicam semper alitem nihil esculenti rapere unquā ex funerum ferculis, nec Olympiæ ex ara.Ac ne ferentium quidem manibus, nisi lugubri municipiorum immolātium ostēto. Iidem uidentur artem gubernandi docuisse caudæ flexibus, in cælo monstrāte natura, quid opus esset in profundo. Milui & ipsi hybernis mensibus latent, non tamen ante hirundinem abeuntes. Traduntur autem & à solstitijs affici podagra.

Digestio auium per genera. Cap. XI

VOlucrum prima distinctio pedibus maxime constat. Aut enim aduncos ungues habent,aut digitos,aut palmipedum in genere sunt,uti anseres, & aquaticæ ferè aues. Aduncos ungues habentia,carne tantum uescuntur ex parte magna.

De

De inauſpicatis auibus,cornice,coruis,bubone. Cap. XII

COrnices & alio pabulo, atq; duritiem nucis roſtro repugnantem,uolantes in altum in ſaxa tegulásue iaciunt iterum ac ſæpius,donec quaſſatam perfringere queãt. Ipſa ales eſt inauſpicatæ garrulitatis,à quibuſdam tamen laudata. Ab arcturi ſidere ad hirundinum aduentum notatur eam in Mineruæ lucis templiſq; raro,alicubi omnino nõ aſpici,ſicut Athenis.Præterea ſola hæc etiam uolantes pullos aliquandiu paſcit: inauſpicatiſſima fœtus tempore,hoc eſt,poſt ſolſtitium.Cæteræ omnes ex eodem genere pellunt nidis pullos,ac uolare cogunt,ſicut & corui:qui & ipſi non carne tantum aluntur, ſed robuſtos quoq; fœtus ſuos fugant longius.Itaq; paruis in uicis non plus bina coniugia ſunt: circa Cranonem quidem Theſſaliæ ſingula perpetuo: genitores ſoboli loco cedunt. Diuerſa in hac & ſupradicta alite quædam.Corui ante ſolſtitium generant:ijdem ægreſcunt ſexagenis diebus,ſiti maxime,anteq; fici coquant autumno.cornix ab eo tempore corripitur morbo.Corui pariunt cum plurimum quinos.Ore eos parere aut coire uulgus arbitratur: ideoq; grauidas,ſi ederint coruinum ouum,per os partum reddere: atq; in totum, difficulter parere,ſi tecto inferantur.Ariſtoteles negat,non hercule magis quàm in Ægypto ibim:ſed illam exoſculationem,quæ ſæpe cernitur,qualem in columbis eſſe.Corui in auſpicijs ſoli uidentur intellectum habere ſignificationum ſuarum. nam cum Mediæ hoſpites occiſi ſunt,omnes è Peloponneſo & Attica regione uolauerunt.Peſsima eorum ſignificatio,cum glutiũt uocem uelut ſtrangulati. Vncos ungues & nocturnæ aues habẽt, ut noctuæ,bubo,ululæ.Omnium horum hebetes interdiu oculi.Bubo funebris, & maxime abominatus,publicis præcipue auſpicijs,deſerta incolit:nec tantum deſolata,ſed dira etiam & inacceſſa:noctis monſtrum,nec cãtu aliquo uocalis,ſed gemitu. Itaq; in urbibus aut omnino in luce uiſus, dirum oſtentũ eſt. Priuatorum domibus inſidentem plurimis ſcio non fuiſſe feralem. Volat nunquam quò libuit,ſed trãſuerſus auferẽ. Capitolij cellam ipſam intrauit Sex.Papellio Iſtro,L.Pedanio Coss.propter quod nonis Martijs urbs luſtrata eſt eo anno. De incendiaria aue. Cap. XIII

INauſpicata eſt & incendiaria auis,propter quã ſæpenumero luſtratã urbem in annalibus inuenimus,ſicut L.Caſsio, C.Mario Coss. quo anno & bubone uiſo luſtrata eſt. Quæ ſit auis ea,nec reperitur,nec traditur.Quidam ita interpretanẽ,incendiariã eſſe quæ cunq; apparuerit carbonẽ ferẽs ex aris uel altaribus.Alij ſpinturnicẽ eã uocãt: ſed hæc ipſa quæ eſſet inter aues,qui ſe ſcire diceret nõ inueni. De cliuina. Cap. XIIII

CLiuinã quoq; auem ab antiquis nominatã animaduerto ignorari.Quidã clamatoriam dicunt,Labeo prohibitoriã.Et apud Nigidiũ ſubis appellatur auis,quæ aquilarum oua frangat. De auibus incognitis. Cap. XV

SVnt præterea complura genera depicta in Hetruſca diſciplina, ſeculis non uiſa: quæ nunc defeciſſe mirum eſt,cum abundent etiam quæ gula humana populatur.

De auibus nocturnis. Cap. XVI

EXternorũ de augurijs peritiſsime ſcripſiſſe Hylas nomine putaẽ. Is tradit noctuam, bubonem,picũ arbores cauantẽ,trogonẽ,cornicem, à cauda de ouo exire: quoniam pondere capitũ peruerſa oua,poſteriorẽ partem corporũ fouendam matri applicent.

De noctuis. Cap. XVII

NOctuarum contra aues ſolers dimicatio.Maiore circundatæ multitudine,reſupinæ pedibus repugnant,collectæq; in arctũ,roſtro & unguibus totæ teguntur. Auxiliatur accipiter collegio quodã naturæ,bellumq; partitur. Noctuas ſexagenis diebus hyemis cubare,& nouẽ uoces habere tradit Nigidius. De pico martio. Cap. XVIII

SVnt & paruæ aues uncorum unguiũ,ut pici,martio cognomine inſignes, & in auſpicijs magni.Quo in genere arborum cauatores, ſcandentes in ſubrectum felium modo,illi uero & ſupini,percuſsi corticis ſono,pabulũ ſubeſſe intelligũt. pullos in cauis educant auium ſoli. Adactos cauernis eorum à paſtore cuneos, admota quadam ab his her-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ba,elabi creditur uulgo. Trebius author est, clauum cuneúmue adactum quanta libeat ui arbori in qua nidum habeat,statim exilire cum crepitu arboris,cum insederit clauo aut cuneo. Ipsi principales Latio sunt in augurijs,à rege qui nomẽ huic aui dedit. Vnum eorum præscitum transire non queo. In capite prætoris urbani L. Tuberonis,in foro iura pro tribunali reddentis,sedit ita placide,ut manu prehenderet. Respondere uates,exitium imperio portendi si dimitteretur:at si exanimaretur,prætori. Et ille auem protinus concerpsit: nec multo post impleuit prodigiũ. Vescũtur & glande in hoc genere,pomisq; multæ,sed quæ carne tantum non uiuunt,excepto miluo:quod ipsum in augurijs dirum est.

De uncos ungues habentibus & digitos. Cap. XIX

VNcos ungues habentes omnino nõ congregant,& sibi quæq; prędant. Sunt autem omnes ferè altiuolæ præter nocturnas:& magis,maiores. Omnibus alæ grãdes,corpus exiguũ. Ambulant difficulter. In petris raro consistunt,curuatura unguiũ prohibente. Nunc de secundo ordine dicamus,qui in duas diuiditur species,oscines,& alites:illarũ generi cantus oris,his magnitudo differentiam dedit. Itaq; præcedent & ordine.

De pauonibus,& quis eos primus cibi causa occiderit. Cap. XX

OMnesq; reliquas in his pauonũ genus,cũ forma tũ intellectu eius & gloria. Gẽmantes laudatus expãdit colores aduerso maxime sole,quia sic fulgentius radiãt. Simul umbræ quosdam repercussus cæteris,qui in opaco clarius micant,cõchata quærit cauda: oẽsq; in aceruũ cõtrahit pennarũ,quos spectari gaudet oculos. Idẽ cauda annuis uicibus amissa cũ foliis arborũ,donec renascat iterũ cum flore,pudibũdus ac mœrens quęrit latebram. Viuit annis XXV. Colores incipit fundere in trimatu. Ab autorib. nõ glorioſum tantum animal hoc tradit,sed & maleuolũ,sicut anser uerecundũ: quoniã has quoq; quidam addiderũt notas in his,haud probatas mihi. Pauonẽ cibi gratia Romæ primus occidit orator Hortensius,aditiali cœna sacerdotij. Saginare primus instituit circa nouissimũ piraticum bellũ M. Aufidius Lurco,exq; eo quæstu reditus sestertiũm sexagena M. habuit.

De gallis,& quomodo castrentur,& de gallinaceo locuto. Cap. XXI

PRoxime gloriã sentiũt & hi nostri uigiles nocturni,quos excitandis in opera mortalibus,rumpendoq; somno natura genuit. Norunt sidera,& ternas distinguunt horas interdiu cãtu. Cum sole eũt cubitũ,quartaq; castrensi uigilia ad curas laboremq; reuocãt. Nec solis ortũ incautis patiunt obrepere,diemq; uenientem nunciant cantu,ipsum uero cantum plausu laterũ. Imperitant suo generi, & regnũ in quacunq; sunt domo exercent. Dimicatione paritur hoc quoq; inter ipsos,uelut ideo tela agnata cruribus suis intelligentes:nec finis sępe cõmorientibus. Quod si palma cõtingit,statim in uictoria canũt,seq; ipsi principes testant. Victus occultatur silens,ægreq; seruitiũ patit. Et plebs tamen æque superba gradit ardua ceruice,cristis celsa:cælumq; sola uolucrũ aspicit crebro, in sublime caudam quoq; falcatã erigens: itaq; terrori sunt etiã leonibus ferarũ generosissimis. Iam ex his quidam ad bella tantũ & prælia assidua nascũtur,quibus etiam patrias nobilitarũt Rhodũ ac Tanagram. Secũdus est honos habitus Melicis ac Chalcidicis,ut planè digne aliti tantum honoris præbeat Romana purpura. Horum sunt tripudia solistima. Hi magistratus nostros quotidie regũt,domosq; ipsis suas claudũt aut reserãt: hi fasces Ro. impelunt aut retinẽt,iubent acies aut prohibẽt,uictoriarũ omniũ toto orbe partarum auspices: hi maxime terrarum imperio imperant, extis etiã fibrisq; haud aliter cq; opimæ uictoriæ dijs grati. Habent ostenta & præposteri eorũ uespertinicq; cantus. Nancq; totis noctibus canendo,Bœotijs nobilem illam aduersus Lacedæmonios præsagiuere uictoriã,ita cõiecta interpretatione,quoniã uicta ales illa nõ caneret. Desinunt canere castrati, quod duobus fit modis,lumbis adustis candente ferro,aut imis cruribus: mox ulcere oblito figlina creta:facilius ita pinguescunt. Pergami omnibus annis spectaculum gallorũ publice ædi-
tur ceu gladiatorum. Inuenitur in annalibus,in Ariminensi agro, M. Lepido, Q. Catulo Coss. in uilla Galerij locutum gallinaceum,semel quod equidem sciam.

De

De anseribus, & quis primus iecur anserinum comederit, & de adipe anserino Comageno. Cap. XXII

ESt & anseri uigil cura Capitolio testata defenso, per id tempus canum silentio prodi-
tis rebus. Quamobrem cibaria anserũ censores in primis locant. Quin & fama amo-
ris. Argis dilecta forma pueri nomine Oleni, & Glauces Ptolemæo regi cithara canẽtis,
quam eodem tempore & aries adamasse proditur. Potest & sapientiæ uideri intellectus
ijs esse. Ita comes perpetuo adhæsisse Lacydi philosopho dicitur, nusquã ab eo, nõ in pu-
blico, non in balneis, non noctu, non interdiu digressus. Nostri sapientiores, qui eos ieco
ris bonitate nouere. Fartilibus in magnam amplitudinem crescit, exemptum quoq; lacte
mulso augetur. Nec sine causa in quæstione est, quis primus tantum bonum inuenerit,
Scipio Metellus uir consularis, an M. Sestius eadem ætate eques Ro. Sed (quod constat)
Messalinus Cotta, Messalæ oratoris filius, palmas pedum in his torrere, atq; patinis cum
gallinaceorum cristis condire reperit. Tribuetur enim à me culinis cuiusq; palma cum fi-
de. Mirum in hac alite, à Morinis usq; Romam pedibus uenire. Fessi proferuntur ad pri-
mos, ita cæteri stipatione naturali propellunt eos. Candidorum alterum uectigal in plu-
ma. Velluntur quibusdam locis bis anno. Rursus plumigeri uestiunt: molliorq; quæ cor-
pori cõp; proxima, & è Germania laudatissima. Candidi ibi, uerum minores, ganzæ uo-
cantur. Pretium plumæ eorum, in libras denarij quini. Et inde crimina plerunq; auxilio-
rum præfectis, à uigili statione ad hæc aucupia dimissis cohortibus totis. Eoq; deliciæ
processere, ut sine hoc instrumento durare iam ne uirorũ quidẽ ceruices possint. Aliud re
perit Syriæ pars, quæ Comagene uocat: adipem eorum in uase æreo cum cinnamo niue
multa obrutum, ac rigore gelido maceratũ, ad usum præclari medicaminis, quod ab gen-
te dicit Comagenum. Anserini generis sunt chenalopeces, & quibus lautiores epulas nõ
nouit Britannia chenerotes, fero anseri minores. Decet tetraonas suus nitor, absoluta q;
nigritia, in supercilijs cocci rubor. Alterum eorum genus uulturũ magnitudinẽ excedit,
quorum & colorem reddit. Nec ulla ales excepto struthiocamelo maius corpore implens
pondus, in tantum aucta, ut in terra quoq; immobilis prehendatur. Gignunt eos alpes et
septentrionalis regio. In auiarijs saporem perdunt. Moriuntur cõtumacia spiritu reuoca-
to. Proximæ eis sunt, quas Hispania aues tardas appellat, Græcia otidas, damnatas in ci-
bis. Emissa enim ossibus medulla, odoris tedium extemplo sequitur.

De gruibus, ciconijs, oloríb. & peregrinis auibus, & coturnicibus, & glotte. Cap. XXIII

INducias habet gens Pygmæa absceſſu gruum (ut diximus) cum ijs dimicantium. Im-
mensus est tractus quo ueniunt, si quis reputet à mari Eoo. Quando proficiscant con-
sentiunt, uolant ad prospiciendum alte, ducem quem sequantur eligunt: in extremo agmi
ne per uices, qui acclament dispositos habent, & qui gregem uoce contineant. Excu-
bias habent nocturnis temporibus, lapillum pede sustinentes, qui laxatus somno & deci-
dens, indiligentiam coarguat. Cæteræ dormiunt capite subter alam condito, alternis pe-
dibus insistentes. Dux erecto prouidet collo, ac prædicit. Eædem manſuefactę lasciuiunt,
gyrosq; quosdam indecoro cursu uel singulæ peragunt. Certum est, Pontum transuolatu
ras, primum omnium angustias petere, inter duo promontoria Criu metopon & Caram
bin: mox saburra stabiliri. Cum medium trãsierint, abijci lapillos è pedibus: cum attige-
rint continentem, & è gutture harenam. Cornelius Nepos, qui diui Augusti principa-
tu obijt, cum scriberet turdos paulo ante cœptos saginari, addidit ciconias magis placere
quàm grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illam nemo uelit attigisse. Cico-
niæ quonam è loco ueniant, aut quò se referant, incompertum adhuc est. E longinquo ue-
nire non dubium, eodem quo grues modo: illas hyemis, has æstatis aduenas. Abituræ
congregantur in loco certo: comitataeq; sic, ut nulla sui generis relinquatur, nisi captiua et
serua, ceu lege prædicta die recedunt. Nemo uidit agmen discedentium, cum discessurum
appareat: nec uenire, sed uenisse cernimus: utrunq; nocturnis fit temporibus. Et quãuis

ultra citráue peruolent,nunq̃ tamen aduenisse usquam,nisi noctu existimant̃. Pythonos comen uocant in Asia patentibus cãpis,ubi congregatæ inter se cõmurmurant, eam quæ nouissima aduenit lacerant, atq; ita abeunt. Notatum,post Idus Aug.non temere uisas ibi.Sunt qui ciconijs non inesse linguas confirment.Honos ijs serpentium exitio tantus, ut in Thessalia capitale fuerit occidisse,eadẽq; legibus pœna quæ in homicidã. Simili anseres quoq; & olores ratione commeant,sed horũ uolatus cernitur: liburnicarũ more rostrato impetu feruntur,facilius ita findentes aera,q̃ si recta fronte impellerent:à tergo sensim dilatante se cuneo porrigitur agmen,largeq; impellenti præbetur auræ. Colla imponunt præcedentibus,fessos duces ad terga recipiunt. Ciconiæ nidos eosdem repetũt, genitricum senectam inuicem educãt.Olorum morte narrat̃ flebilis cãtus,falso, ut arbitror, aliquot experimentis.Iidem mutua carne uescunt̃ inter se. Verum hæc cõmeantium per maria terrasq; peregrinatio non patitur differri minores quoq;,quibus est natura similis: utcunq; enim supradictas magnitudo & uires corporum inuitare uideri possunt. Coturnices ante etiam semper aduenium q̃ grues,parua auis,& cum ad nos uenit,terrestris potius q̃ sublimis. Aduolant & hæ simili modo non sine periculo nauigãtium, cum appropinquauere terris. Quippe uelis sæpe insidunt,& hoc semper noctu, merguntq; nauigia. Iter est his per hospitia certa. Austro non uolant,humido scilicet & grauiore uento. Aura tamen uehi uolunt, propter pondus corporum uiresq; paruas. Hinc uolantium illa conquestio labore expressa. Aquilone ergo maxime uolant ortygometra duce. Primam earum terræ appropinquantem accipiter rapit.Semper hinc remeãtes comitatum sollicitãt, abeuntq; unà persuasæ glottis & otis & cychramus. Glottis prælongam exerit linguam, unde ei nomen.Hanc initio blandita peregrinatione auide profectam, pœnitentia in uolatu cum labore scilicet subit.Reuerti incomitatam piget,& sequi: nec unquam plus uno die pergit,in proximo hospitio deserit. Verũ inuenitur alia,antecedente anno relicta:simili modo in singulos dies.Cychramus perseuerantior festinat etiam peruenire ad expetitas sibi terras. Itaq; noctu is eas excitat, admonetq; itineris. Otis bubone minor est, noctuis maior, auribus plumeis eminentibus,unde & nomen illi: quidam Latine asionem uocant:imitatrix aliàs auis ac parasita,& quodam genere saltatrix. Capitur haud difficulter ut noctuæ,intenta in aliquo circumeũte alio.Quod si uentus agmen aduerso flatu cœperit inhibere, ponduscul̃is lapidum apprehensis, aut gutture harena repleto, stabilitæ uolant. Coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus: quam ob causam eas damnauere mensæ,simulq; comitialem propter morbum despui suetum, quem solæ animalium sentiunt præter hominem.

De hirundinibus,merulis,turdis & sturnis,turturibus & palumbis. Cap. XXIIII

ABeunt & hirundines hybernis mensibus, sola carne uescens auis ex ijs quæ aduncos ungues nõ habẽt:sed in uicina abeunt,apricos secutæ montium recessus:inuentæq; iam sunt ibi nudæ atq; deplumes. Thebarum tecta subire negant̃, quoniam urbs illa sæpius capta sit:nec Biziæ in Thracia propter scelera Terei. Cecina Volaterranus equestris ordinis quadrigarũ dominus,comprehẽsas in urbem secum auferẽs uictoriæ nũcias amicis mittebat,in eundem nidũ remeãtes illito uictoriæ colore. Tradit & Fabius Pictor in Annalibus suis,cum obsideretur præsidiũ Romanum à Ligustinis, hirundinẽ à pullis ad se allatam: ut lino ad pedem eius alligato nodis significaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. Abeunt & merulæ turdiq; & sturni simili modo in uicina. Sed hi plumã nõ amittunt,nec occultantur,uisi sæpe ibi,quò hybernum pabulum petũt. itaq; in Germania hyeme maxime turdi cernuntur. Verius turtur occultatur, pẽnasq; amittit. Abeũt & palumbes,quónam & in ijs incertum.Sturnorum generi proprium cateruatim uolare,& quodam pilæ orbe circumagi,omnibus in mediũ agmẽ tendẽtibus. Volucrum soli hirũdini flexuosi uolatus,uelox celeritas,quibus ex causis neq; rapinæ cæterarum alitum obnoxia est.Eadem demum sola auium nõ nisi in uolatu pascitur.

Quæ

Quæ auium perennes, quæ ſemeſtres, quæ trimeſtres. Cap. XXV

TEmporũ magna differentia auibus. Perennes ut columbæ, ſemeſtres ut hirundines, trimeſtres ut turdi & turtures, & quæ cum fœtũ eduxere, abeunt, ut galguli, upupæ.

De auibus mira. Cap. XXVI

AVtores ſunt, omnibus annis aduolare Ilium ex Æthiopia aues, & confligere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas uocant. Hoc idem quinto quoq; anno facere eas in Æthiopia circa regiam Memnonis, exploratum ſibi Cremutius tradit. Simili modo pugnant Meleagrides in Bœotia. Africæ hoc eſt gallinarum genus, gibberum, uarijs ſparſum plumis, quæ nouiſsimæ ſunt peregrinarum auium in menſas receptę propter ingratum uirus. Verum Meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auibus ſeleucidibus. Cap. XXVII

SEleucides aues uocant, quarum aduentũ ab Ioue precibus impetrant Caſii montis incolæ, fruges eorũ locuſtis uaſtantibus. Nec unde ueniãt, quóue abeãt compertũ, nunquam conſpectis niſi cum præſidio earũ indigeret. De ibi. Cap. XXVIII

INuocant & Ægyptij ibes ſuas cõtra ſerpentiũ aduentũ: & Elei Myiagron deum, muſcarũ multitudine peſtilentiã adferente: quæ protinus intereunt qua litatũ eſt illi die.

Quę aues in quib. locis nõ ſunt, & quę mutãt colorẽ & uocẽ, & de luſcinijs. Cap. XXIX

SEd in receſſu auium & noctuæ paucis diebus latere traduntur, quarũ genus in Creta inſula nõ eſt: etiam ſi qua inuecta ſit emoritur. Nam hæc quoq; mira naturæ differentia: alia alijs locis negat, tanq; genera frugũ fruticúmue, ſic & animaliũ: non naſci, translatitium: inuecta emori, mirũ. Quid eſt illud unius generis ſaluti aduerſum, quæ ue iſta naturæ inuidia? aut qui terrarum dicati auibus termini? Rhodus aquilam non habet. Trans padana Italia iuxta alpes Larium lacum appellat, amœnum arbuſto agro ad quem ciconiæ non permeant: ſicuti nec octauum circa lapidem ab eo, immenſa alioqui finitimo Inſubrium tractu examina graculorum monedularumq;, cui ſoli aui furacitas auri argentiq; præcipue mira eſt. Picus Martius in Tarentino agro negatur eſſe. Nuper, & adhuc tamẽ rara, ab Apennino ad urbẽ uerſus cerni cœpere picarũ genera, quæ longa inſignes cauda uariæ appellantur. Propriũ his calueſcere omnibus annis, cum ſerãtur rapa. Perdices non tranſuolant Bœotiæ fines in Attica: nec ulla auis in Ponto, inſula qua ſepultus eſt Achilles, ſacratam ei ædem. In Fidenate agro iuxta urbem ciconiæ nec pullos nec nidũ faciunt. At in agrum Volaterranum palumbium uis è mari quotannis aduolat. Romæ in ædem Herculis in foro Boario, nec muſcæ nec canes intrãt. Multa præterea ſimilia, quæ prudẽs ſubinde omitto in ſingulis generibus, faſtidio parcẽs: quippe cum Theophraſtus tradat inuectitias eſſe in Aſia etiã colũbas, & pauones, & coruos, & in Cyrenaica uocales ranas.

Alia admiratio circa oſcines: ferè mutant colorẽ uocemq; tempore anni, ac repente fiunt aliæ: quod in grandiore alitum genere grues tantum. Eæ enim ſenectute nigreſcunt. Merula ex nigra ruffeſcit, canit æſtate, hyeme balbutit, circa ſolſtitium muta. Roſtrum quoq; anniculis in ebur transfiguratur, duntaxat maribus. Turdis color æſtate circa ceruicẽ uarius, hyeme concolor. Luſcinijs diebus ac noctibus cõtinuis xv. garrulus ſine intermiſſu cantus, denſante ſe frondiũ germine, non in nouiſsimũ digna miratu aue. Primum tanta uox tam paruo in corpuſculo, tam pertinax ſpiritus. Deinde in una perfecta muſicæ ſcientia modulatus æditur ſonus: & nunc cõtinuo ſpiritu trahit in longum, nũc uariatur inflexo, nunc diſtinguitur conciſo, copulatur intorto, promittitur reuocato, infuſcat ex inopinato: interdũ & ſecum ipſe murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extentus, ubi uiſum eſt uibrans, ſummus, medius, imus. Breuiterq; omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquiſitis tibiarũ tormentis ars hominũ excogitauit: ut non ſit dubium hanc ſuauitatem præmonſtratã efficaci auſpicio, cum in ore Steſichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis eſſe, plures ſingulis ſunt cantus, nec ijdem omnibus, ſed ſui cuique. Certant inter ſe, palamq; animoſa contentio eſt. Victa morte finit ſæpe uitam, ſpiritu prius deficiente

Universidad de Deusto
Biblioteca

te quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, uersusq; quos imitentur accipiunt. Audit discipula intentione magna & reddit, uicibusq; reticent. Intelligitur emendatę correctio, & in docente quędã reprehensio. Ergo seruorũ illis precia sunt, & quidem ampliora q̃ quibus olim armigeri parabant. Scio sestertijs sex candidam alioquin, quod est prope inusitatum uenisse, quæ Agrippinę Claudij principis coniugi dono daretur. Visum iam sæpe, iussas canere cœpisse, & cum symphonia alternasse: sicut homines repertos, qui sonum earum, addita in transuersas harundines aqua, foramen inspirantes, linguæ ue parua aliqua opposita mora, indiscreta redderent similitudine. Sed eæ tantæ tamq; artifices argutiæ à xv diebus paulatim desinunt, nec ut fatigatas possis dicere aut satiatas. mox æstu aucto in totum alia uox fit, nec modulata aut uaria. Mutatur & color. Postremo hyeme ipsa non cernitur. Linguis earum tenuitas illa prima non est, quæ cæteris auibus. Pariunt uere primo cum plurimum sena oua. Alia ratio ficedulis. Nam formam simul coloremq; mutãt. Hoc nomen non nisi autumno habent, postea melancoryphi uocãtur. Sic & erithacus hyeme, idem phœnicurus æstate. Mutat & upupa, ut tradit Æschylus poeta, obscœna aliàs pastu auis, crista uisenda plicatili, contrahens eam subrigensq; per longitudinẽ capitis. Oenanthe quidẽ etiam statos latebræ dies habet. exoriente sirio occultata, ab occasu eiusdem prodit: quod miremur, ipsis diebus utrunq;. Chlorion quoq; qui totus est luteus, hyeme nõ uisus, circa solstitia procedit. 10

De merulis. Cap. xxx

MErulæ circa Cyllenen Arcadiæ, nec usquã aliubi candidæ nascuntur. Ibis circa Pelusium tantum nigra est, cæteris omnibus locis candida. 20

Tempus auium genituræ. Cap. xxxi

OScines præter exceptas, non temere fœtus faciunt ante æquinoctium uernum, aut post autumnale: ante solstitium autem dubios, post solstitium uitales.

De halcyonibus, & de diebus earũ nauigabilibus, & gauijs, & mergis. Cap. xxxii

EO maxime sunt insignes halcyones. Dies earum partus, maria quiq; nauigant nouere. Ipsa auis paulo amplior passere, colore cyaneo ex parte maiore, tantum purpureis & candidis admixtis pennis, collo gracili ac procero. Alterum genus earum magnitudine distinguitur & cantu. Minores in harundinetis canunt. Halcyonẽ uidere rarissimum est, nec nisi Vergiliarum occasu, & circa solstitia brumam ue, naue aliquando circumuolata statim in latebras abeuntem. Fœtificãt bruma, qui dies halcyonides uocantur, placido mari per eos & nauigabili, Siculo maxime. In reliquis partibus est quidẽ mitius pelagus, Siculum uticq; tractabile. Faciunt autẽ septẽ ante brumã diebus nidos, & totidẽ sequentibus pariunt. Nidi earum admirationẽ habẽt, pilæ figura, paulum eminẽti ore percq; angusto grandium spongiarum similitudine: ferro intercidi non queunt, franguntur ictu ualido, ut spuma arida maris. Nec unde confingantur, inuenitur. Putãt ex spinis aculeatis: piscibus enim uiuunt. Subeunt & in amnes. Pariunt oua quina. Gauię in petris nidificãt, mergi & in arboribus. Pariunt plurimum terna: sed gauiæ æstate, mergi incipiente uere. 30

De auium solertia in nidificando, hirundine, argatili, cinnamologis & perdicibus. Cap. xxxiii

HAlcyonum nidi figura, reliquarum quoq; solertiæ admonet: neq; alia parte ingenia auium magis admiranda. Hirundines luto construunt, stramento roborãt. Si quando inopia est luti, madefactæ multa aqua pennis puluerem spargunt. Ipsum uero nidum mollibus plumis floccisq; consternunt tepefaciendis ouis, simul ne durus sit infantibus pullis. In fœtu summa æquitate alternant cibum. Notabili mũditia egerunt excrementa pullorum: adultioresq; circumagi docẽt, & foris saturitatem emittere. Alterum genus hirundinum est rusticarũ & agrestium, quæ raro in domibus, diuersos figura, sed eadem materia confingũt nidos, totos supinos, faucibus porrectis in angustũ, utero capaci: mirum qua peritia & occultãdis habiles pullis, & substernendis molles. In Ægypti Heracleotico ostio molem continuatione nidorum euaganti Nilo inexpugnabilem opponũt 40

stadij

ſtadij ferè unius ſpatio, quod humano opere perfici non poſſet. In eadem Ægypto iuxta oppidum Copton inſula eſt ſacra Iſidi, quam ne laceret amnis idem, muniũt opere, incipientibus uernis diebus palea & ſtramento roſtrũ eius firmantes, cõtinuatis per triduũ noctibus tanto labore, ut multas in opere emori conſtet. Ea militia illis cum anno redit ſemper. Tertiũ eſt earũ genus quæ ripas excauant, atq; ita internidificant. Harũ pulli ad cinerem ambuſti, mortifero fauciũ malo, multisq; alijs morbis humani corporis medentur. non faciunt hæ nidos, migrantq; multis diebus ante, ſi futurũ eſt ut auctus amnis attingat. In genere pararum eſt cui nidus ex muſco arido ita abſoluta perficitur pila, ut inueniri non poſsit aditus. Argatilis appellatur, eadem figura ex lino intexens. Picorũ aliquis ſuſpendit in ſurculo primis in ramis cyathi modo, ut nulla quadrupes poſsit accedere. Galgulos quidem ipſos dependentes pedibus ſomnũ capere confirmãt, quia tutiores ita ſe ſperent. Iam publicũ quidem omniũ eſt, tabulata ramorũ ſuſtinendo nido prouide eligere, cameraq; ab imbri aut frõde protegere denſa. In Arabia cinamologos auis appellatur: cinnami ſurculis nidificat. Plumbatis eos ſagittis decutiunt indigenæ, mercis gratia. In Scythis auis magnitudine otidis, binos parit, in leporina pelle ſemper in cacuminibus ramorum ſuſpenſa. Picæ cum diligentius uiſum ab homine nidum ſenſere, oua transferũt aliò. Hoc in his auibus, quarũ digiti nõ ſunt accõmodati complectendis transferendisq; ouis, miro traditur modo. Namq; ſurculo ſuper bina oua impoſito, ac ferruminato alui glutino, ſubdita ceruice medio, æqua utrinq; libra deportant aliò. Nec uero ijs minor ſolertia, quæ cunabula in terra faciunt, corporis grauitate prohibitæ ſublime petere. Merops uocatur, genitores ſuos reconditos paſcens, pallido intus colore pennarũ, ſuperne cyaneo, primori ſubrutilo. Nidificat in ſpecu ſex pedũ defoſſa altitudine. Perdices ſpina & frutice ſic muniunt receptaculũ, ut contra feras abunde uallent. Ouis ſtragulum molli puluere cõtumulant, nec in quo loco peperere incubãt: néue cui frequẽtior conuerſatio ſit ſuſpecta, trãsferunt aliò. Illæ quidẽ & maritos ſuos fallũt, quoniã intẽperantia libidinis frangũt earũ oua, ne incubando detineantur. Tunc inter ſe dimicant mares deſiderio fœminarum: uictum aiunt Venerem pati. Id quidem & coturnices, Trogus & gallinaceos aliquando: Perdices uero à domitis feros & nouos aut uictos iniri promiſcue. Capiuntur quoq; pugnacitate eiuſdem libidinis, cõtra aucupis indicem exeunte in prælium duce totius gregis. Capto eo procedit alter, ac ſubinde ſinguli. Rurſus circa conceptum fœminæ capiuntur, contra aucupum fœminam exeuntes, ut rixando abigant eam. Neq; in alio animali par opus libidinis. Si cõtra mares ſteterint fœminæ, aura ab his flante prægnãtes fiũt. Hiantes aũt exerta lingua per id tempus æſtuant, cõcipiuntq; ſuperuolantiũ afflatu, ſæpe uoce tantum audita maſculi. Adeoq; uincit libido etiã fœtus charitatẽ, ut illa furtim & in occulto incubans, cũ ſenſit fœminã aucupis accedentẽ ad marẽ, recanat reuocetq;, & ultro præbeat ſe libidini. Rabie quidẽ tanta ferunt, ut in capite aucupantiũ ſæpe cæcæ metu ſedeant. Si ad nidum is cœperit accedere, procurrit ad pedes fœta, prægrauẽ aut delumbẽ ſeſe ſimulãs, ſubitoq; in procurſu aut breui aliquo uolatu cadit fracta aut ala aut pedibus: procurrit iterum, iamiam prehenſurũ effugiens, ſpemq; fruſtrans, donec in diuerſum abducat à nidis. Eadem pauore libera, ac materna uacans cura, in ſulco reſupina gleba ſe terræ pedibus apprehenſa operit. Perdicum uita ad ſexdecim annos durare exiſtimatur.

De columbis. Cap. XXXIIII

AB his columbarum maxime ſpectantur ſimili ratione mores ijdem, ſed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugij fidem nõ uiolant, cõmunemq; ſeruãt domum. Niſi cœlebs aut uidua, nidum nõ relinquit. Et imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos ferunt: quippe ſuſpicio eſt adulterij, quamuis natura non ſit. Tunc plenũ querela guttur ſæuiq; roſtro ictus, mox in ſatisfactione exoſculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio. Amor utriq; ſobolis æqualis: ſæpe & ex hac cauſa caſtigatio, pigrius intrante fœmina ad pullos. Parturienti ſolatia & miniſteria ex mare. Pullis

primo

primo salsiorem terram collectam gutture in ora inspuunt, præparantes tempestiuitatem cibo. Proprium generis eius & turturū, cum bibant colla non resupinare, largeq; bibere, iumentorum modo.

De palumbibus. Cap. XXXV

Viuere palumbes ad xxx annū, aliquos ad xl. habemus autores, uno tantū incōmodo unguium, eodem & argumento senectæ, qui citra perniciem recidūtur. Cantus omnibus similis atq; idem, trino conficitur uersu, præterq; in clausula gemitu: hyeme mutis, uere uocalibus. Nigidius putat, cum oua incubat, sub tecto nominatam palumbem relinquere nidos. Pariunt autem post solstitium. Columbæ & turtures octonis annis uiuunt.

De passeribus. Cap. XXXVI

CONtrà passeri minimū uitæ, cui salacitas par. Mares negant anno diutius durare, argumento quia nulla ueris initio appareat nigritudo in rostro, quæ ab æstate incipit. Fœminis longiusculum spatium. Verum columbis inest quidam & gloriæ intellectus. Nosse credas suos colores, uarietatemq; dispositā: quin etiā ex uolatu quæritur plaudere in cælo, uarieq; sulcare. Qua in ostentatione ut uinctæ præbētur accipitri, implicatis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum humeris eliditur, alioquin soluto uolatu in multum uelociore. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit.

De tinnunculo. Cap. XXXVII

OBid cum ijs habenda est auis quæ tinnunculus uocatur. Defendit eīm illas, terretq; accipitres naturali potentia, in tantū, ut uisum uocemq; eius fugiant. Hac de causa præcipuus columbis amor eorum. Feruntq;, si in quatuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem columbas: quod auro insectis alarum articulis quæsiere aliqui, non aliter innoxijs uulneribus, multiuaga alioquin aue. Est eīm ars illis inter se blandiri, & corrūpere alias, furtoq; comitatiores reuerti. Quin & internūciæ in rebus magnis fuere, epistolas annexas earū pedibus obsidione Mutinēsi in castra cōsulū, Decimo Bruto mittente. Quid uallū & uigil obsidio, atq; etiā retia amne prætenta profuere Antonio, per cælum eunte nuncio? Et harum amore insaniunt multi, super tecta exædificant turres ijs, nobilitatemq; singularum & origines narrāt, uetere iam exemplo. L. Axius eques Romanus ante bellum ciuile Pompeianum denarijs quadringentis singula paria uenditauit, ut M. Varro tradit. Quin & patriam nobilitauere, in Campania grandissimæ prouenire existimatæ. Harum uolatus in reputationem cæterarum quoq; uolucrum nos impellit.

De uolatu & incessu auium. Cap. XXXVIII

OMnibus animalib. reliquis certus & uniusmodi, & in suo cuiq; genere incessus est: aues solæ uario meatu feruntur, & in terra & in aere. Ambulant aliquæ, ut cornices: saliunt aliquæ, ut passeres, merulæ: currunt, ut perdices, rusticulæ: ante se pedes iaciūt, ut ciconiæ, grues: expandunt alas, pendentesq; raro interuallo quatiunt, aliæ crebrius, sed & primas duntaxat pennas: aliæ & tota latera pandunt: quædam uero maiore ex parte compressis uolant. percussoq; semel aliquæ & gemino ictu aere feruntur: uelut incluſum eum prementes, eiaculant sese in sublime, in rectum, in pronū. Impingi putes aliquas, aut rursus ab alto cadere has, illas salire. Anates solæ, quæq; sunt eiusdem generis, in sublime protinus sese tollunt, atq; ueestigio cælum petunt, & hoc etiā ex aqua. Itaq; in foueas quibus feras uenamur, delapsæ solæ euadunt. Vultur, & ferè grauiores, nisi ex procursu, aut altiore cumulo immissæ non euolant, cauda reguntur. Aliæ circumspectant, aliæ flectunt colla. Nonnullæ uescuntur ea quæ rapuere pedibus. Sine uoce nō uolant multæ: aut è contrario semper in uolatu silent. Subrectæ, pronæ, obliquæ in latera, in ora, quædam & resupinæ feruntur: ut si pariter cernantur plura genera, nō in eadem natura meare uideantur.

De apodibus. Capi XXXIX

PLurimum uolant quæ apodes, quia careant usu pedum, ab alijs cypseli appellantur, hirundinum specie. Nidificant in scopulis. Hæ sunt quæ toto mari cernuntur: nec unquam tam longo naues, tam que continuo cursu recedunt à terra, ut non circumuolitent

litent eas apodes. Cętera genera reſidũt et inſiſtũt: his quies, niſi in nido, nulla: aut pendẽt aut iacent. Et ingenia æque uaria, ad paſtum maxime.

De caprimulgis & plateis. Cap. XL

CAprimulgi appellantur grãdioris merulæ aſpectu, fures nocturni: interdiu enim uiſu carent. Intrant paſtorum ſtabula, caprarumq; uberibus aduolant ſuctum propter lactis, qua iniuria uber emoritur, caprisq; cæcitas quas ita mulſere oboritur. Platea nominatur aduolans ad eas quæ ſe in mari mergunt, & capita illarum morſu corripiens, donec capturam extorqueat. Eadem cum deuoratis ſe impleuit conchis, calore uentris coctas euomit, atq; ita ex ijs eſculenta legit, teſtas excernens.

De ingenijs auium. Cap. XLI

VIllaribus gallinis & religio ineſt. Inhorreſcunt ædito ouo, excutiuntq; ſeſe, & circumactæ purificant, ac feſtuca aliqua ſeſe & oua luſtrant.

De carduele, & pſittaco, & auibus quæ loquuntur. Cap. XLII

MInimæ auium cardueles imperata faciunt, nec uoce tantum, ſed pedibus & ore pro manibus. Eſt quæ boum mugitus imitetur, in Arelatẽſi agro taurus appellata, alioquin parua. Eſt quæ equorũ quoq; hinnitus, anthus nomine, herbæ pabulo aduentu eorum pulſa imitatur, ad hunc modum ſe ulciſcens. Super omnia humanas uoces reddunt, pſittaci quidem etiam ſermocinantes. India hanc auem mittit, ſittacem uocat, uiridem toto corpore, torque tantũ miniato in ceruice diſtinctam. Imperatores ſalutat, & quæ accipit uerba pronũciat, in uino præcipue laſciua. Capiti eius duritia eadem quæ roſtro. hoc, cum loqui diſcit, ferreo uerberat radio: nõ ſentit aliter ictus. Cum deuolat, roſtro ſe excipit, illi innitit, lenioremq; ſe ita pedũ infirmitati facit. Minor nobilitas, quia nõ ex longinquo uenit, ſed expreſsior loquacitas certo generi picarũ eſt. Adamant uerba quæ loquantur. Nec diſcunt tantum, ſed diligunt: meditantesq; intra ſemet, cura atq; cogitatione intentionem non occultant. Conſtat emori uictas difficultate uerbi, ac niſi ſubinde eadem audiant, memoria falli: quærentes mirũ in modũ hilarari, ſi interim audierint id uerbum. Nec uulgaris ijs forma, quamuis non ſpectanda. Satis illis decoris in ſpecie ſermonis humani eſt. Verum addiſcere alias negant poſſe, quàm quæ ex genere earum ſunt, quæ glande ueſcantur: & inter eas facilius, quibus quini ſunt digiti in pedibus, ac ne eas quidem ipſas niſi primis duobus uitæ annis. Latior ijs eſt lingua; omnibusq; in ſuo cuiq; genere, quæ ſermonem imitant humanũ: quanquam id penè in omnibus cõtingit. Agrippina coniunx Claudij Cæſaris turdum habuit (quod nunq; ante) imitantem ſermones hominum, cum hæc proderem. Habebant & Cæſares iuuenes item ſturnum, luſcinias, Græco atq; Latino ſermone dociles: præterea meditantes in diem, & aſsidue noua loquẽtes longiore etiam contextu. Docentur ſecreto, & ubi nulla alia uox miſceatur, aſsidente qui crebro dicat ea, quæ condita uelit, ac cibis blandiente.

De coruorum intelligentia. Cap. XLIII

REddatur & coruis ſua gratia, indignatione quoq; populi Ro. teſtata, non ſolum conſcientia. Tiberio principe ex fœtu ſupra Caſtorũ ędem genitus pullus, in oppoſitam ſutrinam deuolauit, etiam religione cõmendatus officinæ domino. Is mature ſermoni aſſuefactus, omnibus matutinis euolans in roſtra, in forum uerſus, Tiberium, dein Germanicum & Druſum Cæſares nominatim, mox tranſeuntem populũ Ro. ſalutabat, poſtea ad tabernam remeans, plurium annorum aſsiduo officio mirus. Hunc ſiue æmulatione uicinitatis manceps proximæ ſutrinæ, ſiue iracũdia ſubita, ut uoluit uideri, excremẽtis eius impoſita calceis macula, exanimauit, tanta plebei conſternatione, ut primo pulſus ex ea regione, mox & interemptus ſit, funusq; innumeris aliti celebratum exequijs, conſtratum lectum ſuper Æthiopum duorũ humeros, præcedente tibicine, & coronis omnium generũ, ad rogũ uſq;, qui cõſtructus dextra uiæ Appiæ ad ſecundũ lapidem, in cãpo Rediculi appellato fuit. Adeo ſatis iuſta cauſa populo Ro. uiſa eſt exequiarũ ingenium auis:

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut ſupplicij de ciue Romano: in ea urbe, in qua multorũ principum nemo deduxerat funus: Scipionis uero Æmiliani poſt Carthaginem Numantiamq; deletas ab eo nemo uindicauerat mortem. Hoc geſtum M. Seruilio, C. Ceſtio Coss. ad v. calend. April. Nunc quoq; erat in urbe Roma, hæc prodente me, equitis Ro. cornix è Bætica, primum colore mira admodum nigro, deinde plura contexta uerba exprimens, & alia atq; alia crebro addiſcens. Necnõ & recens fama Crateri monocerotis cognomine in Erizena regione Aſiæ coruorum opera uenãtis, eo quod deuehebat in ſyluas eos conſidentes corniculis humerisq;, illi ueſtigabant agebantq;, eò perducta cõſuetudine, ut exeuntem ſic comitarentur & feri. Tradendum putauere memoriæ quidam, uiſum per ſitim lapides congerentem in ſitulam monumenti, in qua pluuia aqua durabat, ſed quæ attingi non poſſet: ita deſcendere pauentem expreſsiſſe tali congerie, quantum poturo ſufficeret.

De Diomedeis auibus. Cap. XLIIII

NEc Diomedeas præteribo aues: Iuba cataractas uocat, & eis eſſe dentes, oculosq; igneo colore, cætero candidis tradens. Duos ſemper ijs duces: alterũ ducere agmẽ, alterum cogere. Scrobes excauare roſtro, inde crate cõſternere, & operire terra quæ ante fuerit geſta: in his fœtificare. Fores binas omnium ſcrobibus: orientem ſpectare quibus exeant in paſcua, occaſum quibus redeãt. Aluum exoneraturas ſubuolare ſemper, & contrario flatu. Vno hæ in loco totius orbis uiſuntur, in inſula, quam diximus nobilem Diomedis tumulo atq; delubro, contra Apuliæ oram, fulicarum ſimiles. Aduenas barbaros clangore infeſtant, Græcis tantum adulant̃, miro diſcrimine, uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemq; eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt atq; purificant: unde origo fabulæ, Diomedis ſocios in earum effigies mutatos.

Quæ animalia nihil diſcant. Cap. XLV

NOn omittendũ eſt, cũ de ingenijs differimus, è uolucribus hirũdines eſſe indociles, è terreſtribus mures: cum elephanti iuſſa faciãt, leones iugum ſubeãt, in mari uituli, totq; piſcium genera miteſcant.

De potu auium. Cap. XLVI

BIbunt aues ſuctu, ex his quibus longa colla, intermittentes, & capite reſupinato uelut infundentes ſibi. Porphyrio ſolus morſu bibit. idem eſt proprio genere, omnem cibũ aqua ſubinde tingens, deinde pede ad roſtrum ueluti manu afferens. Laudatiſsimi in Comagene. Roſtra ijs & prælonga crura rubent.

De himãtopode, & onocrotalis & de peregrinis auibus. Cap. XLVII

HAec quidem & himantopodi, multo minori, quanquam eadem crurum altitudine. Naſcitur in Ægypto. Inſiſtit ternis digitis. Precipue ei pabulum muſcę. Vita in Italia paucis diebus. Grauiores omnes fruge ueſcuntur, altiuolæ carne tantum. Inter aquaticas mergi ſoliti ſunt deuorare quæ cæterę reddunt. Olorum ſimilitudinẽ onocrotali habent: nec diſtare exiſtimarentur omnino, niſi faucibus ipſis ineſſet alterius uteri genus. Huc omnia inexplebile animal congerit, mira ut ſit capacitas. Mox perfecta rapina ſenſim inde in os reddita, in ueram aluũ ruminantis modo refert. Gallia hos ſeptentrionalis proxima oceano mittit. In Hercynio Germaniæ ſaltu inuſitata genera alitũ accepimus, quarũ plumæ igniũ modo colluceãt noctibus: in cæteris nihil præter nobilitatẽ longinquitate ſactam, memorandũ occurrit.

De multarũ auiũ nominibus, & natura. Cap. XLVIII

PHalerides in Seleucia Parthorum, & in Aſia aquaticarũ laudatiſsimæ: rurſus phaſianæ in Colchis geminas ex pluma aures ſubmittunt ſubriguntq;, Numidicæ in parte Africæ Numidia, omnesq; iam in Italia. Phœnicopteri linguã præcipui ſaporis eſſe, Apicius docuit nepotum omniũ altiſsimus gurges. Attagen maxime Ionius celebratur, uocalis aliàs, captus uero obmuteſcens, quondam exiſtimatus inter raras aues. Iam & in Gallia Hiſpaniaq; capitur, et per alpes etiã, ubi & phalacrocoraces aues, Balearium inſularum peculiares: ſicut alpium pyrrocorax, luteo roſtro, & præcipuo ſapore lagopus, pedes leporino uillo nomẽ ei hoc dedere: cætero candidę, columbarũ magnitudine. Non extra ter-

ram

ram eam uesci facile, quando nec uiua mãsuescit,& corpus occisæ statim marcescit. Est & alia nomine eodem, à coturnicibus magnitudine tantum differẽs, croceo tinctu cibis gratissima. Visam in alpibus ab se peculiarẽ Ægypti ibin M.Egnatius Caluinus præfectus earum prodidit.

De nouis auibus,& fabulosis. Cap. XLIX

VEnere in Italiam Bebriacensibus bellis ciuilibus trans Padũ & nouæ aues (ita enim adhuc uocantur) turdorum specie, paulum infrà columbas magnitudine, sapore gratæ. Baleares insulæ nobiliorem etiam supradicto porphyrionem mittunt. Ibi & buteo accipitrum generis in honore mensarum est: item uipiones, sic enim uocant minorẽ gruem. Pegasos equino capite uolucres,& gryphas aurita adũcitate rostri, fabulosos reor: illos in Scythia, hos in Æthiopia. Equidem & tragopanadem, de qua plures affirmant, maiorem aquila, cornua in temporibus curuata habentem, ferruginei coloris, tãtum capite phœniceo. Nec Sirenes impetrauerint fidem: licet affirmet Dino, Clitarchi celebrati autoris pater, in India esse: mulcericq; earum cantu, quos grauatos somno lacerent. Qui credit ista,& Melampodi profecto aures lambendo, dedisse intellectum auiũ sermonis dracones non abnuet: uel quæ Democritus tradit, nominando aues, quarum confuso sanguine serpens gignatur: quem quisquis ederit, intellecturus sit alitum colloquia: quæq; de una aue galerita priuatim cõmemorat, etiam sine his immensa uitæ ambage circa auguria. Nominantur ab Homero scopes, auium genus: neq; harum satyricos motus cum insident, plerisq; memoratos facile conceperim mente: neq; ipsæ iam aues nascuntur. Quamobrem de confessis differuisse præstiterit.

Quis gallinas farcire instituerit. De auiarijs,& quis ea primus instituerit. Cap. L

GAllinas saginare Deliaci cœpere: unde pestis exorta, opimas aues, & suopte corpore unctas deuorandi. Hoc primũ antiquis cœnarũ interdictis exceptũ inuenio iam lege C.Fannij Cos. XI. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid uolucrum poneretur præter unam gallinam, quæ non esset altilis: quod deinde caput translatum, per omnes leges ambulauit. Inuentumq; diuerticulum est, in fraude earum gallinaceos quoq; pascendi lacte madidis cibis: multo ita gratiores approbantur. Fœminæ quidem ad saginam non omnes eliguntur, nec nisi in ceruice pingui cute. Postea culinarum artes, ut clunes spectentur, ut diuidantur in tergora, ut à pede uno dilatatæ repositoria occupent. Dedere & Parthi cocis suos mores. Nec tamen in hoc mangonio quicquam totum placet: hic clune, alibi pectore tantũ laudatis. Auiaria primus instituit, inclusis omniũ generũ auibus, M. Lælius Strabo Brũdisii equestris ordinis. Ex eo cœpimus carcere animalia coercere, quibus natura cælum assignauerat.

De Æsopi patina. Cap. LI

MAxime tamen insignis est in hac memoria, Clodij Æsopi tragici histrionis patina, sexcentis H—S. taxata: in qua posuit aues cantu aliquo, aut humano sermone uocales, nummis sex singulas coẽptas: nulla alia inductus suauitate, nisi ut in his imitationem hominis manderet, ne quæstus quidem suos reueritus, illos opimos & uoce meritos, dignus prorsus filio, à quo deuoratas diximus margaritas. Non sit tamen (ut uerum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis: nisi quod minus est, summas rerum naturæ opes quàm hominum linguas cœnasse.

De generatione auium,& præter aues quæ quadrupedes oua pariant. Cap. LII

GEneratio auium simplex uidetur esse, cum & ipsa sua habeat miracula, quoniam & quadrupedes oua gignunt, chamæleontes, lacertæ,& quæ diximus inter serpentes. Pennatorum autem infœcunda sunt, quæ aduncos habẽt ungues: cenchris sola ex his supra quaterna ædit oua. Tribuit hoc auium generi natura, ut fœcundiores essent fugaces earum quàm fortes. Plurima pariunt struthiocameli, gallinæ, perdices, sali. Coitus auibus duobus modis: Fœmina humi considẽte, ut in gallinis: aut stante, ut in gruibus. Ouorum alia sunt candida, ut columbis, perdicibus: alia pallida, ut aquaticis: alia punctis distincta, ut meleagridi: alia rubri coloris, ut phasianis, cenchridi. Intus autem omne ouum

Universidad de Deusto
Biblioteca

uolucrum bicolor. Aquaticis lutei plus quàm albi, idq; ipsum magis luridum quàm cæteris. Piscium unus color, in quo nil candidi. Auium oua ex calore fragilia, serpētium ex frigore lenta, piscium ex liquore mollia. Aquatilium rotunda, reliqua ferè fastigio cacumina ta. Exeūt à rotundissima sui parte, dum pariuntur, molli putamine, sed protinus durescente, quibuscunq; emergūt portionibus. Quæ oblonga sint oua, gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Fœminam edunt quæ rotundiora gignuntur, reliqua marem. Vmbilicus ouis à cacumine inest ceu gutta eminens in putamine.

De ouorum generatione, incubatu auium & coitu. Cap. LIII

QVædam omni tempore coeunt, ut gallinæ, & pariunt, præterquā duobus mensibus hyemis brumalibus. Ex ijs iuuencæ plura q̄; ueteres, sed minora: & in eodem fœtu prima ac nouissima. Est aūt tanta fœcunditas, ut aliquæ & sexagena pariant, aliquæ quotidie, aliquæ bis die, aliquæ in tantum ut effœtæ moriantur. Hadrianis laus maxima. Columbæ decies anno pariunt, quædā & undecies: in Ægypto etiā brumali mense. Hirundines, & merulæ, & palumbi, & turtures bis anno pariunt: cæterę aues ferè semel. Turdi in cacuminibus arborum luto nidificantes, penè cōtextim, in secessu generant. A coitu x. diebus oua matureſcunt in utero. Vexatæ autem gallinę & columbæ pēna euulsa, aliáue simili iniuria, diutius. Omnib. ouis medio uitelli parua inest uelut sanguinea gutta, quod esse cor auium existimant, primum in omni corpore id gigni opinantes: in ouo certe gutta salit, palpitatq;. Ipsum animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo est. Omnibus intus caput maius toto corpore, oculi cōpressi capite maiore. Increscente pullo, candor in medium uertitur, luteum circumfunditur. Vicesimo die, si moueatur ouum, iam uiuentis intra putamē uox audit̄. Ab eodem tempore plumescit, ita positus, ut caput supra dextrum pedem habeat, dexteram uero alam supra caput. Vitellus paulatim deficit. Aues omnes in pedes nascuntur, contrà q̄; reliqua animalia. Quędam gallinæ omnia gemina oua pariunt, & geminos interdum excludūt, ut Cornelius Celsus autor est, alterum maiorem. aliqui negant omnino geminos excludi. Plus uicena quina incubanda subijci uetant. Parere à bruma incipiunt. Optima fœtura ante uernum æquinoctiū. Post solstitiū nata non implent magnitudinē iustam, tantoq; minus quanto serius prouenere.

De uitijs & remedijs incubantium. Cap. LIIII

OVa incubari intra x dies edita utilissimum, uetera aut recētiora infœcunda. Subijci impari numero debent. Quarto die postquam cœpere incubari, si contra lumen cacumine ouorū apprehenso una manu, purus & uniusmodi perluceat color, sterilia existimant̄ esse, proq; eis alia substituenda. Et in aqua est experimentum, inane fluitat: itaq; sidentia, hoc est plena, subijci uolunt. Concuti uero experimento uetant, quoniam nō gignant confusis uitalibus uenis. Incubationi datur initium post nouam lunam, quia prius inchoata non proueniāt. Celerius excluduntur calidis diebus. Ideo æstate undeuicesimo educunt fœtum, hyeme xxv. Si incubatu tonuerit, oua pereunt: & accipitris audita uoce uitiantur. Remediū contra tonitrum, clauus ferreus sub stramine ouorum positus, aut terra ex aratro. Quædam autem & citra incubitum, sponte naturæ gignunt, ut in Ægypti fimetis. Scitum de quodam potore reperitur, Syracusis tam diu potare solitum, donec cooperta terra fœtum æderent oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De augurijs ouorum. Cap. LV

IVlia Augusta, prima sua iuuenta Tiberio Cæsare ex Nerone grauida, cum parere uirilem sexum admodum cuperet, hoc usa est puellari augurio, ouum in sinu fouendo, atque cum deponendum haberet, nutrici per sinum tradendo, ne intermitteretur tepor. Nec falso augurata proditur. Nuper inde fortasse inuentum, ut oua in calido loco imposita paleis igne modico fouerentur, homine uersante, pariterq; & stato die illinc erumperet fœtus. Traditur quædam ars gallinarij cuiusdam, dicentis quod ex quaque esset. Narrantur & mortua gallina mariti earum uisi succedentes in uicem, & reliqua fœtæ more

re facientes, abstinentesq; se à cantu. Super omnia est anatum ouis subditis atq; exclusis admiratio, primo non plane agnoscentis fœtum: mox incertos incubitus sollicite conuocantis: postremo lamenta circa piscinæ stagna, mergentibus se pullis natura duce.

Quæ gallinæ optimæ. Cap. LVI

GAllinarum generositas spectatur crista erecta, interdum & gemina, pēnis nigris, ore rubicundo, digitis imparibus, aliquando & super quatuor digitos transuerso uno. Ad rem diuinam, luteo rostro pedibusq;, puræ non uidentur: ad opertanea sacra, nigræ. Est & pumilionum genus non sterile in ijs, quod nō in alio genere alitū, sed quibus certa fœcunditas rara, & incubatio ouis noxia.

De morbis earum & remedijs. Cap. LVII

INimicissima aūt omnium generi pituita, maximeq; inter messis & uindemię tempus. Medicina in fame, & cubatus in fumo, utiq; si ex lauro aut herba sabina fiat: penna per transuersas inserta nares, & per omnes dies mota: cibus allium cum farre, aut aqua perfusus, in qua lauerit noctua, aut cum semine uitis albæ coctus: & quædam alia.

De conceptu & numero fœtus auium. Cap. LVIII

COlumbæ proprio ritu osculantur ante coitum. Pariunt ferè bina oua: ita natura moderāte, ut alijs crebrior sit partus, alijs numerosior. Palumbes & turtures plurimum terna, nec plus quàm bis ferè pariunt: atq; ita, si prior fœtus corruptus est. & quāuis tria pepererint, nunquam plus duobus educant. Tertium quod irritum est, urinum uocāt. Palumbes incubat fœmina post meridiana in matutinū, cætero mas. Columbæ marem semper & fœminam pariunt, priorem marem, postridie fœminam. Incubāt in eo genere ambo, interdiu mas, noctu fœmina. Excludunt xx die. Pariunt à coitu quinto. Æstate quidem interdum binis mensibus terna ædunt paria. nam XVIII die excludunt, statimq; concipiunt. Quare inter pullos sæpe oua inueniuntur, & alij prouolant, alij erumpūt. Ipsi deinde pulli quinquemestres fœtificant. Et ipsæ autem inter se (si mas nō sit) fœminæ æque saliunt, pariuntq; oua irrita, ex quibus nihil gignitur: quæ hypenemia Græci uocant.

De pauone & anseribus. Cap. LIX

PAuo à trimatu parit. Primo anno unū aut alterum ouum, sequenti quaterna quináue, cæteris duodena, non amplius. intermittens binos dies ternósue parit, & ter anno si gallinis subijciantur incubanda. Mares ea frangunt desiderio incubantium. Quapropter noctu & in latebris pariunt, aut in excelso cubantes: & nisi molli strato excepta frangūtur. Mares singuli quinis sufficiunt coniugibus. Cum singulæ aut binæ fuere, corrumpit salacitate fœcūditas. Partus excluditur diebus ter nouenis, aut tardius uicesimo. Anseres in aqua coeunt, pariunt uere: aut si bruma coiuere, post solstitium quadraginta propè. Bis anno, si priorem fœtum gallinæ excludāt, aliàs plurima oua sedecim, pauciſsima septem. Si quis surripiat, pariunt donec rumpantur. Aliena non excludunt. Incubanda subijci utiliſsimum IX aut XI. Incubant fœminæ tantum tricenis diebus. Si uero tepidiores sint, uigintiquinque. Pullis eorum urtica contactu mortifera. Nec minus auiditas, nunc satietate nimia, nunc suamet ui: quando apprehensa radice, morsu sæpe conātes auellere, ante colla sua abrumpūt. Contra urticam remediū est, stramēto ab incubatu subdita radix earum.

De ardeolis, & quomodo seruentur optime oua. Cap. LX

ARdeolarū tria genera, leucon, asterias, pellos. Hi in coitu anguntur. Mares quidem cum uociferatu sanguinem etiam ex oculis profundunt. Nec minus ægre pariunt grauidæ. Aquila tricenis dieb. incubat, & ferè maiores alites: minores uicenis, ut miluus & accipiter. Singulos ferè parit, nunquam plus ternos, is qui ægolios uocat quaternos, coruus aliquando & quinos: incubant totidem diebus. Cornicem incubantem mas pascit. Pica nouenos, Melancoryphus supra xx parit, semper numero impari: nec alia plures, tanto fœcunditas maior paruis. Hirundini cæci primo pulli, & ferè omnibus quibus numerosior partus. Irrita oua, quæ hypenemia diximus, aut mutua fœminæ inter se libi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dinis imaginatione concipiũt,aut puluere:nec columbæ tantum,ſed & gallinæ,perdices, pauones,anſeres,chenalopeces. Sunt autem ſterilia,& minora,ac minus iucundi ſaporis, & magis humida. Quidam & uento putant ea generari: qua de cauſa etiam zephyria appellantur. Hæc autem uere tantũ. Vrina fiunt,incubatione derelicta,quæ alĩ cynoſura dixere. Oua aceto macerata in tantũ emolliunt̃,ut per annulos tranſeãt. Seruari ea in lomento,aut hyeme in paleis,æſtate in furfuribus utiliſsimum. Sale exinaniri creduntur.

Quæ uolucrum ſola animal pariat,& lacte nutriat. Cap. LXI

VOlucrũ animal parit ueſpertilio tantũ, cui & membranaceæ pinnæ uni. Eadem ſola uolucrũ lacte nutrit ubera admouẽs,geminos uolitat amplexa infantes, ſecumq; deportat. Eidem coxendix una traditur,& in cibatu culices gratiſsimi.

De conceptu uiperæ & partu,& quæ terreſtriũ oua pariant. Cap. LXII

RVrſus in terreſtribus oua pariũt ſerpentes,de quibus nondũ dictũ eſt. Coeũt cõplexu,adeo circũuolutæ ſibijpſæ,ut una exiſtimari biceps poſsit. Viperæ mas caput inſerit in os,quod illa abrodit uoluptatis dulcedine. Terreſtriũ eadem ſola,intra ſe parit oua unius coloris,& mollia ut piſces. Tertia die intra uterũ catulos excludit: deinde ſingulos diebus ſingulis parit,uiginti ferè numero. Itaq; cæteræ tarditatis impatientes,perrũpunt latera,occiſa parente. Cæteræ ſerpentes contecta oua in terra incubant, & fœtũ ſequente excludũt anno. Crocodili uicibus incubant mas & fœmina. Sed reliquorũ quoq; terreſtriũ reddatur generatio. De generatione terreſtriũ. Cap. LXIII

BIpedum ſolus homo animal gignit. Homini tantum primi coitus pœnitentia, auguriũ ſcilicet uitæ à pœnitenda origine. Cæteris animalibus ſtati per tempora anni concubitus,homini(ut dictum eſt)omnibus horis dierum noctiumq;. Cæteris ſatietas in coitu,homini propè nulla. Meſſalina Claudij Cæſaris coniunx,hanc regalem exiſtimans palmam,elegit in id certamen nobiliſsimã è proſtitutis ancillam mercenariæ ſtipis,eamq; die ac nocte ſuperauit quinto ac uiceſimo concubitu. In hominum genere maribus diuerticula Veneris excogitata,omnia ſcelere naturæ,fœminis uero abortus. Quantum in hac parte multo nocentiores quàm feræ ſumus? Viros auidiores Veneris hyeme, fœminas æſtate, Heſiodus prodidit. Coitus auerſus elephantis,camelis,tigribus,lyncibus,rhinoceroti,leoni, daſypodi,cuniculis,quibus auerſa genitalia. Cameli etiã ſolitudines,aut ſecreta certe petunt,neq; interuenire datur ſine pernicie. Coitus tota die eſt tantum ĩjs ex omnibus,quibus ſolida ungula. In quadrupedum genere mares olfactus accendit. Auertuntur & canes,phocæ,lupi,in medioq; coitu, inuitiq; etiam cohærent. Supradictorum pleriſq; fœminæ priores ſuperueniunt, reliquis mares. Vrſi autem, ut dictum eſt,humanitus ſtrati: Herinacei ſtantes ambo inter ſe complexi: Feles mare ſtante, fœmina ſubiacente: Vulpes in latera proiectæ, maremq; fœmina amplexa. Taurorum ceruorúmque fœminæ uim non tolerant, ea de cauſa ingrediuntur in coitu. Cerui uiciſsim ad alias tranſeunt,& ad priores redeunt. Lacertæ,ut ea quæ ſine pedibus ſunt,circumplexu Venerem nouere. Omnia animalia quo maiore corpore,hoc minus fœcũda ſunt. Singulos gignũt elephanti,cameli,equi: Acanthis duodenos,auis minima. Ocyſsime pariunt, quæ plurimos gignunt. Quo maius eſt animal,tanto diutius formatur in utero. Diutius geſtantur quibus longiora ſunt uitæ ſpacia. Neq; creſcentium tempeſtiua ad generandum ætas, Quæ ſolidas habent ungulas,ſingulos: quæ biſulcas,& geminos pariunt. Quorum in digitos pedum fiſſura diuiſa eſt, eo numeroſiora in fœtu. Sed ſuperiora omnia perfectos ædunt partus,hæc inchoatos,in quo ſunt genere leænæ,urſæ,& uulpes. Informia etiam magis quàm ſupradicta, urſæ pariunt, rarumq; eſt uidere parientes. Poſtea lambendo calefaciunt fœtus omnia ea, & figurant. Pariunt plurimum quaternos. Cæcos autem gignunt canes,lupi,pantheræ,thoes. Canum plura genera: Laconicæ octauo menſe utrinque generant. Ferunt ſexaginta diebus, & plurimum tribus. Cæteræ canes & ſemeſtres coitum patiuntur. Implentur omnes uno coitu. Quæ ante iuſtum tempus concepere,diu

tius

tius cæcos habent catulos, nec omnes totidem diebus. Existimãtur in urina attollere crus ferè semestres, id est signũ consummati uirium roboris, fœminæ hoc idem sidentes. Partus duodeni, quibus numerosissimi, cætero quini, seni, aliquando singuli, quod prodigio sum putant: sicut omnes mares, aut omnes fœminas gigni. Primos quoq; mares pariunt, in cæteris alternãt, si ineant opportuno & recto mense. Ineuntur à partu sexto mense. Octonos Laconicæ pariunt. Propria in eo genere maribus laboris alacritas. Viuunt Laconici annis denis, fœminæ duodenis: cætera genera XV annos, aliquando uiginti. Nec tota sua ætate generant, ferè à XII desinentes. Felium & ichneumonum reliqua, ut canum. Viuunt annis senis. Dasypodes omni mense pariunt, & superfœtant sicut lepores. A partu statim implentur. Concipiunt quamuis ubera siccante fœtu. Pariunt non cæcos. Elephanti, ut diximus, pariunt singulos, magnitudine uituli trimestris. Cameli duodecim mensibus ferunt: à trimatu pariunt uere, iterumq; post annum implentur à partu. Equas autem post tertium annum, aut post unum ab enixu utiliter admitti putant, coguntq; inuitas. Et mulier septima die concipere facilime creditur. Equarũ iubas tondere præcipiũt, ut asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire. A coitu solæ animalium currunt ex aduerso aquilonum austrorúmue, prout marem aut fœminam concepere. Colorem ilico mutant rubriore pilo, uel quicunq; sit pleniore: hoc argumento desinunt admittere etiam uolentes. Nec impedit partus quasdam ab opere, fallunt q; grauidæ. Vicisse Olympia prægnantem Echecratidis Thessali inuenimus. Equos, & canes, & sues initum matutinum appetere, fœminas autem post meridiem blandiri, diligentiores tradunt. Equas domitas LX diebus equire, antequam gregales: sues tantum coitu spumam ore fundere: Verrem subantis audita uoce, nisi admittatur, cibum non capere usq; in maciem: fœminas autem in tantum efferari, ut hominem lacerent, candida maxime ueste indutum. Rabies ea aceto mitigatur naturæ asperso. Auiditas coitus putaẽ & cibis fieri: sicut uiro eruca, pecori cepa. Quæ ex feris mitigent, nõ concipere, ut anseres: apros uero tarde, & ceruos, nec nisi ab infantia educatos. Mirum est quadrupedum prægnantes Venerem arcent, præter equam & suem. Sed superfœtant dasypus & lepus tantum.

De uaria generatione animalium. Cap. LXIIII

QVæcunq; animal pariunt, in capita gignunt, circumacto sub enixum fœtu, aliàs in utero porrecto. Quadrupedes gestantur extensis ad longitudinem cruribus, & ad aluum suam applicatis: homo in semet conglobatus, inter duo genua naribus sitis. Molas, de quibus ante diximus, gigni putant, ubi mulier nõ ex mare, uerum ex semetipsa tantum conceperit: ideo nec animari, quia non sit ex duobus: altricemq; habere per se uitam illam, quæ satis arboribusq; contingat. Mola Vteri,

De murium fœtu. Cap. LXV

EX omnibus quæ perfectos fœtus, sues tantũ & numerosos æduntitem plures, contra naturam solidipedum aut bisulcorum. Supra cuncta est muriũ fœtus, haud sine cunctatione dicendus, quanq; sub autore Aristotele & Alexandri Magni militibus. generatio eorum lambendo constare non coitu dicitur: ex una genitos CXX tradiderũt, apud Persas uero prægnãtes & in utero parentis repertas. Et salis gustatu fieri prægnãtes opinantur. Itaq; desinit mirũ esse, unde uis tanta messes populeẽ murium agrestiũ: in quibus illud quoq; adhuc latet, quonam modo illa multitudo repente occidat. Nam nec exanimes reperiũtur, neq; extat qui murem hyeme in agro effoderit. Plurimi ita ad Troadem proueniunt: & iam inde fugauerũt incolas. Prouentus eorum ficcitatibus tradũt: & iam obituris uermiculũ in capite gigni. Ægyptijs murib. durus pilus, sicut herinaceis. Iidem bipedes ambulant, ceu alpini. Cum diuersi generis coiuere animalia, ita demum generarant, si tempus nascendi par habent. Quadrupedum oua gignentium lacertam ore parere (ut creditur uulgo) Aristoteles negat: neq; incubant eædem, oblitæ quo sint in loco enixæ, quoniam huic animali nulla memoria. Itaq; catuli per sese erumpunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De ſpina hominis anguem naſci. Cap. LXVI

ANguem ex medulla hominis ſpinæ gigni, accepimus à multis. Pleraq; enim occulta & cæca origine proueniunt, etiam in quadrupedum genere.

De ſalamandra. Cap. LXVII

SIcut ſalamandra, animal lacerti figura, ſtellatum, nunquã niſi magnis imbribus proueniens, & ſerenitate deficiens. Huic tantus rigor, ut ignem tactum extinguat, non alio modo quàm glacies. Eiuſdem ſanie, quæ lactea ore uomitur, quacunq; parte corporis humani contacta, toti defluunt pili: idq; quod contactum eſt, colorem in uitiliginẽ mutat.

De ijs quæ naſcuntur ex non genitis, & quæ nata nihil gignunt. Cap. LXVIII

QVædam uero gignuntur ex non genitis, & ſine ulla ſimili origine, ut ſupradicta: & quæcunq; æſtas aut uer, ſtatumq; tempus anni generant. Ex ijs quædam nihil gignunt, ut ſalamandræ. Necq; eſt ijs genus maſculinum fœmininũmue, ſicut necq; in anguillis, omnibusq; quæ nec animal nec ouum ex ſeſe generant. Neutrum eſt & oſtreis genus, & cæteris adhærentibus uado uel ſaxo. Quæ autem per ſe generantur, ſi in mares ac fœminas deſcripta ſunt, generant quidem aliquid coitu, ſed imperfectũ & diſſimile, & ex quo nihil amplius gignatur, ut uermiculos muſcæ. Id magis declarant naturæ eorum quæ inſecta dicuntur, arduæ explanationis omnia, & priuatim dicato opere narranda. Quapropter ingenium prædictorum & reliqua ſubtexet diſſertatio.

De ſenſibus animalium. Cap. LXIX

EX ſenſib. ante cætera homini tactus, deinde guſtatus: reliquis ſuperat à multis. Aquilæ clarius cernunt, uultures ſagacius odorantur, liquidius audiunt talpæ obrutæ terra, tam denſo atq; ſurdo naturæ elemento. Præterea uoce omnium in ſublime tendente, ſermonem exaudiunt: & ſi de ijs loquare, intelligere etiam dicuntur, & profugere. Auditus cui hominũ primo negatus eſt, huic & ſermonis uſus ablatus: nec ſunt naturaliter ſurdi, ut non ijdem ſint & muti. In marinis oſtreis auditum eſſe, non eſt ueriſimile, ſed ad ſonum mergere ſe ſolent. Ideo & ſilentium in mari piſcantibus.

Auditum & olfactum eſſe piſcibus. Cap. LXX

PIſces quidem auditus nec membra habent nec foramina, audire tamen eos palàm eſt: utpote cum plauſu congregari feros ad cibum conſuetudine in quibuſdam uiuarijs ſpectatur: & in piſcinis Cæſaris, genera piſcium ad nomen uenire, quoſdã ſingulos. Itaq; prodũtur etiam clariſsime audire, mugil, lupus, ſalpa, chromis, & ideo in uado uiuere. Olfactum ijs eſſe manifeſte patet. Quippe non omnes eadem eſca capiuntur, & prius quàm appetant, odorantur. Quoſdam & ſpeluncis latentes, ſalſamento illitis faucibus ſcopuli, piſcator expellit, ueluti ſui cadaueris agnitionem fugientes. Conueniuntq; ex alto etiam ad quoſdam odores, ut ſæpiam uſtam, & polypum: quæ ideo conijciuntur in naſſas. Sentinæ quidem nauium odorem procul fugiunt, maxime tamen piſcium ſanguinem. Non poteſt petris auelli polypus: idẽ cunila admota, ab odore protinus reſilit. Purpurę quoq; fœtidis capiuntur. Nam de reliquo animalium genere quis dubitet? Cornus ceruini odore ſerpentes fugantur, ſed maxime ſtyracis: Origani, aut calcis, aut ſulphuris formicæ necantur. Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant.

Tactum communem eſſe omnibus. Cap. LXXI

TActus ſenſus omnibus eſt, etiam quibus nullus alius: nam & oſtreis & terreſtribus uermibus quoq;. Exiſtimauerim omnibus ſenſum & guſtatus eſſe. Cur enim alios alia ſapores appetunt? in quo uel præcipua naturæ architectio. Alia dentibus prædantur, alia unguibus, alia roſtri aduncitate carpunt, alia latitudine ruunt, alia acumine excauant, alia ſugunt, alia lambunt, ſorbent, mandunt, uorant. Nec minor uarietas in pedum miniſterio, ut rapiant, diſtrahant, teneant, premant, pendeant, tellurem ſcabere non ceſſent.

Quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quæ uenenis uiuant,& quæ terra. Cap. LXXII

VEnenis capreæ & coturnices(ut diximus)pingueſcunt,placidiſsima animalia: at ſer pentes ouis,ſpectanda quidem draconū arte. Aut enim ſolida hauriūt, ſi iam fauces capiunt,quæ deinde in ſemet cōuoluti frangunt intus,atq; ita putamina excutiunt: aut ſi tenerior eſt & catuli adhuc ætas,orbe apprehenſa ſpiræ,ita ſenſim uehemēterq; præſtringunt,ut amputata parte ceu ferro,reliquam quæ amplexu tenetur,ſorbeant. Simili modo auibus deuoratis ſolidis,contentione plumas & oſſa reuomunt. Scorpiones terra uiuūt. Serpentes,cum occaſio eſt,uinum præcipue appetūt, cum alioqui exiguo indigeant potu. Eædem minimo & penè nullo cibo,cum adſeruantur incluſæ:ſicuti aranei quoq;,alioqui ſuctu uiuentes. Ideo nullum interit fame aut ſiti uenenatum. Nam neq; calor his,neq; ſanguis,neq; ſudor,quæ auiditatem naturali ſale augent. In quo genere omnia magis exitialia,ſi ſuum genus edêre anteq; noceant. Condit in theſauros maxillarum cibum ſphingiorum & ſatyrorū genus:mox inde ſenſim ad mandendum manibus expromit. & quod formicis in annum ſolenne eſt,his in dies uel horas.

De cibo & potu quorundam. Cap. LXXIII

VNum animal digitos habentium herba alitur,lepus:ſed & fruge ſolidipedes, & è biſulcis ſues omni cibatu & radicibus. Solidipedum uolutatio propria. Serratorū dentium carniuora ſunt omnia. Vrſi & fruge,fronde,uindemia,pomis uiuunt & apibus,cancris etiam & formicis. Lupi,ut diximus,& terra in fame. Pecus potu pingueſcit,ideo ſal illis aptiſsimus:item ueterina,quanquam & fruge & herba:ſed ut bibêre ſecedunt. Rumínant,præter iam dicta,ſylueſtrium cerui,cum à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potius quàm ſtantia,& hyeme magis q̄ æſtate,ſeptenis ferè menſibus. Pontici quoq; mures ſimili modo remandunt. In potu,quibus ſerrati dentes,lambunt: & mures hi uulgares,quamuis ex alio genere ſint. Quibus cōtinui dentes,ſorbēt,ut equi,boues. Neutrum urſi,ſed aquā quoq; morſu uorant. In Africa maior pars ferarū æſtate non bibunt, inopia imbrium:quam ob cauſam capti mures Libyci,ſi biberint,moriuntur. Orygem perpetuo ſitientia Africæ generant,& natura loci potu carentē,& mirabili modo ad remedia ſitientium. Namq; Getuli latrones eo durant auxilio,repertis in corpore eorum ſaluberrimi liquoris ueſicis. Inſidunt in eadem Africa pardi condenſa arborum,occultatiq; earū ramis, in prætereuntia deſiliunt,atq; è uolucrum ſede graſſantur. Feles quidē quo ſilentio,quàm leuibus ueſtigijs obrepunt auibus? quàm occulto ſpeculatu in muſculos exiliunt? Excrementa ſua effoſſa obruunt terra,intelligentes odorem illum indicem ſui eſſe.

Quæ inter ſe diſſideant,& quæ inter ſe conueniāt. Cap. LXXIIII

ERgo & alios quoſdam ſenſus eſſe quàm ſupradictos,haud difficulter apparet. Sunt enim quædā his bella amicitiæq;,unde & affectus,præter illa quæ de quibuſq; eorū ſuis diximus locis. Diſſident olores & aquilæ:coruus & chlorio,noctu inuicē oua exquirentes:ſimili modo coruus & miluus,illo præripiente huic cibos. Cornices & noctua: Aquilæ & trochilus(ſi credimus)quoniam rex appellatur auium:Noctuæ & cæteræ minores aues. Rurſus cū terreſtribus muſtela & cornix:turtur & pyralis,ichneumones ueſpæ, & phalangia aranei. Aquaticæ,anates & gauiæ. Harpæ & triorches accipiter. Sorices & ardeolæ,inuicem fœtibus inſidiantes. Ægithus auis minima cum aſino. Spinetis enim ſe ſcabendi cauſa atterens,nidos eius diſſipat:quod adeo pauet,ut uoce omnino rudētis audita,oua eijciat,pulli ipſi metu cadant. Igitur aduolans ulcera eius roſtro excauat. Vulpes & Nili angues:muſtelæ & ſues. Æſalon uocatur parua auis,oua corui frangēs,cuius pulli infeſtantur à uulpibus. Inuicem hæc catulos eius ipſamq; uellit. Quod ubi uiderunt corui,contrà auxiliantur,uelut aduerſus communem hoſtem. Et acanthis in ſpinis uiuit,idcirco aſinos & ipſa odit,flores ſpinæ deuorātes. Ægithum uero anthus in tantum,ut ſanguinem eorum credant non coire,multisq; ob id ueneficijs infament. Diſſident thoes & leones,& minima ęquè ac maxima. Formicoſam arborem ſorices cauent. Librat araneus

ſe filo

Universidad de Deusto
Biblioteca

se filo in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suæ: tantaq; ui morsu cerebrum apprehendit, ut stridens subinde, ac uertigine rotata, ne filū quidem desuper pendentis rumpere, adeo non fugere queat: nec finis ante mortē est. Rursus amici pauones & columbæ, turtures & psittaci, merulæ & turdi, cornix & ardeolæ contra uulpium genus communibus inimicitijs. Harpe & miluus contra triorchyn. Quid nō & affectus indicia sunt etiā in serpentibus, immitissimo animalium genere? Dicta sunt, quæ Arcadia narrat de domino à dracone seruato, & agnita uoce hominis. De aspide miraculum Philarcho reddatur: is enim autor est, cum ad mensam cuiusdam ueniens in Ægypto aleretur assidue, enixam catulos, quorum ab uno filium hospitis interemptum: illam reuersam ad consuetudinem cibi, intellexisse culpam, & necem intulisse catulo, nec postea in tectum id reuersam.

De somno animalium. Cap. LXXV

SOmni quæstio non obscuram coniectationem habet. In terrestribus, omnia quæ conniueant, dormire manifestum est. Aquatilia quoq; exiguum quidem etiam qui de cęteris dubitant, dormire tamen existimant: non oculorum argumento, quia non habent genas, uerum ipsa quiete cernuntur placida ceu soporata, neq; aliud quàm caudas mouētia, & ad tumultum aliquem expauentia. De thynnis confidentius affirmatur. Iuxta ripas enim aut petras dormiunt. Plani autem piscium in uado, ut manu sæpe tollantur. Nam delphini balenæq; stertentes etiam audiuntur. Insecta quoq; dormire silentio apparet, quia ne luminibus quidem admotis excitentur. Homo genitus premitur somno per aliquot menses: deinde longior in dies uigilia. Somniat statim infans. Nam & pauore expergiscitur, & suctum imitatur. Quidam uero nunquam, quibus mortiferum fuisse signum cōtra consuetudinem somnium, inuenimus exempla. Magnus hic inuitat locus, & diuersis refertus documentis, utrúmne sint aliqua præscita animi quiescētis: qua fiant ratione, an fortuita res sit, ut pleraq;. Et si exemplis agatur, profecto paria fiant. A uino & à cibis proxima, atq; in redormitatione uana esse uisa, propè conuenit. Est autē somnus nihil aliud, q̄ animi in medium sese recessus. Præter hominem somniare equos, canes, boues, pecora, capras, palàm est. Ob hoc creditur & in omnibus quæ animal pariant. De ijs quæ oua gignunt, incertum est, sed dormire ea certum. Verum ad insecta transeamus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VNDECIMVS.

RESTANT immensæ subtilitatis animalia: quando aliqui ea neque spirare, & sine sanguine esse etiam prodiderunt.

De insectorum genere. Cap. I

MVlta hæc & multigena, terrestrium uolucriumq; uita. Alia pennata, ut apes: alia utroq; modo, ut formicæ: aliqua & pennis & pedibus carentia: & iure omnia insecta appellata ab incisuris, quæ nunc ceruicum loco, nunc pectorum atq; alui præcincta separant membra, tenui modo fistula cohærentia. Aliquibus uero non tota incisura eas ambiente rugas, sed in aluo, aut superne tantum, imbricatis flexilibus uertebris, nusquam alibi spectatiore naturæ rerum artificio.

De subtilitate in his naturæ. Cap. II

IN magnis siquidē corporibus, aut certe maioribus, facilis officina sequaci materia fuit. In his tam paruis, atq; tam nullis, quæ ratio, quanta uis, quàm inextricabilis perfectio? Vbi tot sensus collocauit in culice? & sunt alia dictu minora. Sed ubi uisum in eo prætendit? ubi gustatum applicauit? ubi ōdoratū inseruit? ubi uero truculentā illam & portione maximam uocem ingenerauit? qua subtilitate pennas adnexuit? prælongauit pedum cru-

ra

ra: dispoſuit ieiunã cauęam uti aluũ,auidam ſanguinis,& potiſsimũ humani ſitim accendit: Telum uero perfodiendo tergori,quo ſpiculauit ingenio. Atq; ut in capaci cum cerni non poſsit exilitas,ita reciproca geminauit arte,ut fodiẽdo acuminatũ pariter ſorbẽdoq; fiſtulofum eſſet. Quos teredini ad perforanda robora cum ſono teſte dẽtes affixit,potiſsimumq; è ligno cibatũ fecit: Sed turrigeros elephantorũ miramur humeros, taurorumq; colla,& truces in ſublime iactus,tigriũ rapinas,leonũ iubas,cum rerũ natura nuſquã magis cq; in minimis tota ſit. Quapropter quæſo,ne hæc legẽtes,quoniã ex his ſpernũt multa,etiã relata faſtidio dãnent,cum in contẽplatione naturę nihil poſsit uideri ſuperuacuũ.

Vtrum ſpirent, an habeant ſanguinem. Cap. III

INſecta multi negarũt ſpirare,idq; ratione perſuadentes,quoniã uiſceri interiori nexus ſpirabilis non ineſſet. Itaq; uiuere ut fruges,arboresq;:ſed plurimum intereſſe,ſpiret aliquid an uiuat. Eadem de cauſa nec ſanguinem iſs eſſe,qui ſit nullis carentibus corde atq; iecore. Sic nec ſpirare ea quibus pulmo deſit. Vnde numeroſa quæſtionũ ſeries exoritur. Iidem enim & uocem eſſe his negant,in tanto murmure apum,cicadarũ ſono,& alĩs quę ſuis æſtimabuntur locis. Nam mihi contuenti ſe perſuaſit rerum natura, nihil incredibile exiſtimare de ea. Nec uideo cur magis poſsint non trahere animam talia, & uiuere, quàm ſpirare ſine uiſceribus:quod etiã in marinis docuimus, quamuis arcente ſpiritum denſitate & altitudine humoris. Volare quidem aliqua,& animatu carere in ipſo ſpiritu uiuẽtia, habere ſenſum uictus,generationis,operis,atq; etiã de futuro curam: & quamuis nõ ſint membra,quæ uelut carina ſenſus inuehant,eſſe tamen his auditum,olfactum,guſtatum, eximia præterea naturæ dona,ſolertiam, animum, artem, quis facile crediderit? Sanguinem non eſſe his fateor,ſicut ne terreſtribus quidem cunctis, uerum ſimile quiddam. Vt ſepię in mari ſanguinis uicem atramentum obtinet,purpurarũ generi infector ille ſuccus: ſic & inſectis quiſquis eſt uitalis humor,hic erit et ſanguis,donec exiſtimatio ſua cuiq; ſit. Nobis propoſitum eſt,naturas rerum manifeſtas indicare,non cauſas iudicare dubias.

De corpore eorum. Cap. IIII

INſecta,ut intelligi poſsit,nõ uidentur neruos habere,nec oſſa,nec ſpinas,nec cartilaginem,nec pinguia,nec carnes,ne cruſtã quidem fragilem,ut quædã marina,nec quę iure dicatur cutis:ſed mediæ cuiuſdã inter omnia hæc naturæ corpus,arẽti ſimile, neruo mollius,in reliquis partib.ſiccius uerius cq; durius. Et hoc ſolũ his eſt,nec præterea aliud. Nihil intus,niſi admodũ paucis inteſtinũ implicatũ. Itaq; diuulſis præcipua uiuacitas,& partiũ ſingularũ palpitatio. Quia quæcũq; eſt ratio uitalis,illa nõ certis ineſt mẽbris,ſed toto in corpore,minime tamẽ capite:ſolumq; nõ mouetur,niſi cũ pectore auulſum. In nullo genere plures ſunt pedes. Et quibus ex his plurimi,diutius uiuũt diuulſa,ut in ſcolopendris uidemus. Habent aũt oculos,præterq; è ſenſibus tactũ atq; guſtatũ, aliqua & odoratum, pauca & auditum.

De apibus. Cap. V

SEd inter omnia ea principatus apibus,& iure præcipua admiratio, ſolis ex eo genere hominum cauſa genitis. Mella contrahunt,ſuccumq; dulciſsimũ atq; ſubtiliſsimum, ac ſaluberrimũ. Fauos confingunt & ceras. Illæ ad uſus uitæ laborem tolerãt,opera conficiunt,remp.habent, cõſilia priuatim ac duces gregatim: & quod maxime mirũ ſit mores habent. Præterea cum ſint neq; manſueti generis neq; ferì, tamen tanta eſt natura rerum, ut prope ex umbra minimi animalis,incõparabile effecerit quiddã. Quos efficaciæ induſtriæq; tantę comparemus neruos? quas uires? quos rationi medius fidius uiros? hoc certe præſtantioribus,quo nihil nouere niſi commune. Non ſit de anima quæſtio, cõſtet & de ſanguine,quantulum tamen eſſe in tantulis poteſt. Æſtimemus poſtea ingenium.

Qui ordo naturæ in eis. Cap. VI

HYeme conduntur. Vnde enim ad pruinas niuesq;,& aquilonũ flatus perferendos uires? Sanè & inſecta omnia,ſed minus diu quæ parietibus noſtris occultata maturę tepefiũt. Circa apes aut temporũ locorũue ratio mutata eſt,aut errauerũt priores. Con

duntur

Universidad de Deusto
Biblioteca

duntur à Vergiliarum occasu, sed latent ultra exortum: adeo non ad ueris initium, ut dixe re, nec ut quisquā in Italia de alueis existimat. Ante fabas florentes nō exeunt ad opera & labores, nullusq; cum per cælum licuit, ocio perit dies. Primum fauos construunt, ceram fingunt, hoc est domos cellasq; faciūt. Deinde sobolem, postea mella ceram ex floribus, melliginem è lachrymis arborum quæ glutinum pariunt, salicis, ulmi, harundinis, succo, gummi, resina. His primum alueum ipsum intus totum, ut quodam tectorio illinunt, & alijs amarioribus succis contra aliarū bestiolarum auiditates: id se facturas conscię, quod concupisci possit. His deinde fores quoq; latiores circumstruunt.

De uocabulis operis. Cap. VII

PRima fundamenta cōmosin uocant periti, secunda pissoceron, tertia propolin, inter coria cerasq;, magni ad medicamina usus. Cōmosis crusta est prima, saporis amari. Pissoceros super eā uenit, picantiū modo ceu dilutior, ceræ initiū plerunq; è mitiore gummi. Propolis crassioris iam materiæ additis floribus, nondū tamen cera, sed fauorū stabilimentū, qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus obstruuntur, odore & ipsa etiamnū graui, ut qua plerisq; pro galbano utantur. Præter hæc conuehit erithace, quam aliqui sandaracam, alij cerinthum uocant. Hic erit apum dum operantur cibus, qui sæpe inuenitur in fauorū inanitatibus sepositus, & ipse amari saporis. Gignitur aūt rore uerno, & arborū succo, gūmi modo, africi minor, austri flatu nigrior, aquilonibus melior & rubens, plurimus in Græcis nucibus. Menecrates florē esse dicit, futuræ messis indiciū, sed nemo præter eū.

Ex quibus floribus opera fiant. Cap. VIII

CEras ex omnium arborū satorumq; floribus confingūt, excepta rumice & chenopode. Herbarū hæc genera. Falso excipitur & spartū, quippe cum in Hispania multa in spartarijs mella herbam eam sapiūt. Falso & oleas excipi arbitror, quippe oliuæ prouentu plurima examina gigni certū est. Fructibus nullis nocet. Mortuis ne floribus quidem, nō modo corporibus, insidūt. Operant intra sexaginta passus. Et subinde cōsumptis in proximo floribus, speculatores ad pabula ulteriora mittūt. Noctu deprehensæ in expeditiōe excubant supinæ, ut alas à rore protegant.

De amatoribus earū. Cap. IX

NE quis miretur amore earū captos, Aristomachū Solensem duodesexaginta annis nihil aliud egisse: Philiscum uero Thasium in desertis apes colentem Agrium cognominatum: qui ambo scripsere de his.

Ratio operis. Cap. X

RAtio operis hæc: Interdiu statio ad portas more castrorū, noctu quies in matutinū, donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc uniuersę prouolant, si dies mitis futurus est. Prædiuināt enim uentos imbresq;, & tunc se continēt tectis. Itaq; temperie cæli (& hoc inter præscita habent) cum agmen ad opera processit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasq; lanugine totius corporis, quib. est earum adolescentia, ad opera exeunt, & supradicta conuehunt: seniores intus operantur. Quæ flores comportāt, prioribus pedibus fœmina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro: totæq; onustæ remeant sarcina pandatæ. Excipiūt eas ternæ aut quaternæ atq; exonerant. Sunt enim intus quoq; officia diuisa. Aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt, aliæ cibum comparant ex eo quod allatum est. Neq; enim separatim uescuntur, ne inæqualitas operis & cibi fiat & temporis. Struunt orsa ea concamerationē alui, textumq; uel usq; ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut alijs intrent, alijs exeant. Faui superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul hærent & pendent unà. Alueum non contingūt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter popolcit alueus: aliquando & duorum generum, cum duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à solo fornicatis, ne desit aditus ad farciendum. Primi ferè tres uersus inanes struuntur, ne promptum sit quod inuitet furantem. Nouissimi maxime implentur melle, ideoq; auerso alueo faui eximunt. Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehensi pondusculo lapilli se librant

librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uero terram uolant in aduerso flatu uepribus hebetato. Mira obseruatio operis. Cessantium inertiam notant, castigant mox, & puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omnia è medio, nullæq; inter opera spurcitiæ iacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, unū congesta in locū, turbidis diebus & operis otio egerunt. Cum adue sperascit, in alueo strepunt minus ac minus, donec una circumuolet eodem quo excitauit bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc castrorum more. Tunc repente omnes conticescunt.

De fucis. Cap. xi

DOmos primum plebei exædificant, deinde regibus. Si speratur largior prouentus; adijciunt contubernia & fucis. His cellarum minimę, sed ipsi maiores apibus. Sunt aūt fuci, sine aculeo uelut imperfectæ apes, nouissimæq; à fessis et iam emeritis inchoatę, serotinus fœtus, & quasi seruitia uerarum apum. Quamobrem imperant ijs, primosq; in opera expellunt, tardantes sine clemētia puniunt. Neq; in opere tantū, sed in fœtu quoq; adiuuant eas, multum ad calorem conferente turba. Certe quo maior fuerit multitudo, eo maior fiet examinū prouentus. Cum mella cœperunt matureſcere, abigunt eos: multæq; singulos aggressæ trucidant. Nec id genus nisi uere cōspicitur. Fucus ademptis alis in alueū reiectus, ipse cæteris adimit. Regias imperatoribus futuris in una parte aluei extruunt amplas, magnificas, separatas, tuberculo eminentes: quod si exprimatur, non gignuntur soboles. Sexangulæ omnes cellæ, à singulorū eæ pedū opere. Nihil horum sato tēpore, sed rapiunt diebus serenis munia. Et melle uno alteróue ad summū die cellas replent.

Quæ natura mellis. Cap. xii

VEnit hoc ex aere, & maxime siderū exortu, præcipueq; ipso sirio explendescente fit; nec omnino prius uergiliarū exortu sublucanis tēporibus. Itaq; tum prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur: ac si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore uestes, capillumq; concretum sentiunt. Siue ille est cæli sudor, siue quædā siderum saliua, siue purgātis se aeris succus: utinamq; esset & purus ac liquidus, & suæ naturæ qualis defluit primo: nunc uero è tanta cadens altitudine, multumq; dum uenit sordescens, & obuio terræ halitu infectus, præterea è fronde ac pabulis potus, & in uterculos congestus apum (ore enim uomunt) ad hæc succo florū corruptus, & alueis maceratus, totiesq; mutatus, magnam tamen cælestis naturæ uoluptatem affert.

Quæ optima mella. Cap. xiii

IBi optimus semper, ubi optimorum doliolis florum cōditur. Atticæ regionis hic, & Siculæ, Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna insula. Est aūt initio mel (ut aqua) dilutum, & primis diebus feruet ut mustum, seq; purgat: uicesimo die crasseſcit, mox obducitur tenui membrana, quæ feruoris ipsius spuma concreſcit. Sorbetur optimum & minime fronde infectum, è quercus, tiliæ, harundinum foliis.

Quæ genera mellis in singulis. Cap. xiiii

SVmma quidem bonitatis natione constat (ut supra diximus) pluribus modis. Aliubi enim faui cera spectabiles gignuntur, ut in Pelignis, Sicilia: aliubi mellis copia, ut in Creta, Cypro, Africa: aliubi magnitudine, ut in septentrionalibus, uiso iam in Germania octo pedum longitudinis fauo, in caua parte nigro. In quocunq; tamen tractu terna sunt mellis genera. Vernum ex floribus constructo fauo, quod ideo uocatur anthinum. Hoc quidam attingi uetant, ut largo alimento ualida exeat soboles. Alij ex nullo minus apibus relinquunt, quoniam magna sequatur ubertas magnorum syderū exortu. Præterea solstitio, cum thymum & uua florere incipiunt, præcipua cellarum materia. Est autem in eximendis fauis necessaria dispensatio, quoniam inopia cibi desperant, moriunturq; aut effugiunt: contra copia ignauiam affert, ac iam melle nō erithace pascuntur. ergo diligentiores ex hac uindemia xii. partem apibus relinquunt. Dies status inchoandi, ut quadam lege naturæ, si scire aut obseruare homines uelint, xxx. ab educto examine: fereq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maio menſe includitur hæc uindemia. Alterū genus eſt mellis æſtiui, quod ideo uocatur horæum, à tempeſtiuitate præcipua, ipſo ſirio explendeſcēte poſt ſolſtitium diebus xxx ferè. Immenſa circa hoc ſubtilitas naturę mortalibus patefacta eſt, niſi fraus hominū cuncta pernicie corrūperet. Nanq; ab exortu ſyderis cuiuſcunq;, ſed nobiliū maxime, aut cæleſtis arcus, ſi non ſequantur imbres, ſed ros tepeſcat ſolis radijs, medicamenta non mella gignūtur, oculis, ulceribus, internisq; uiſceribus dona cęleſtia. Quod ſi ſeruetur hoc ſirio exoriente, caſuq; cōgruat in eundem diem (ut ſæpe) Veneris, aut Iouis, Mercurij ue exortus, non alia ſuauitas, uisq; mortaliū malis à morte uocandis, cq; diuini nectaris fiat.

Quomodo probentur mella. Cap. xv

MEl plenilunio uberius capitur, ſerena die pinguius. In ōmni melle quod per ſe fluit, ut muſtum oleumq;, appellaturq; acœron, maxime laudabile eſt. Æſtiuum omne rutilum, ut diebus cōfectum ſiccioribus. Aptiſsimum exiſtimatur è thymo, coloris aurei, ſaporis gratiſsimi, quod fit palàm doliolis, pingue, marino è rore ſpiſſum. Quod cōcreſcit aūt, hoc minime laudatur. Thymoſum non coit, & tactu prætenuia fila mittit, quod primum grauitatis argumentum eſt. Abrumpi ſtatim & reſilire guttas, uilitatis indicium habetur. Sequēs probatio, ut ſit odoratum ex dulci acre, glutinoſum, perlucidum. Æſtiua mellatione decimā partē Thaſio Dionyſio apibus relinqui placet, ſi pleni fuerint aluei: ſi minus, pro rata portione: aut ſi inanes, omnino non attingi. Huic uindemiæ Attici ſignū dedere initium caprificialem diem Vulcano ſacrum.

De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur. Cap. xvi

TErtium genus mellis, minime probatum, ſylueſtre, quod ericæum uocant. Conficitur poſt primos autumni imbres, cum erice ſola floret in ſyluis, ob id harenoſo ſimile. Gignitur id maxime Arcturi exortu à pridie Idus Septemb. Quidam æſtiuam mellationem ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium autumni ab eo ſuperſint dies xiiii. & ab æquinoctio ad Vergiliarū occaſum diebus xlviii. plurima ſit erice. Athenienſes tetralicem appellant, Euboœa ſiſarā, quam putāt apibus eſſe gratiſsimam, fortaſsis quia nulla tunc alia ſit copia. Hæc ergo mellatio fine uindemiæ & Vergiliarū occaſu, idibus Nouemb. ferè includitur. Relinqui ex ea duas partes apibus ratio perſuadet, & ſemper eas partes fauorum, quæ habeant erithacen. A bruma ad Arcturi exortum diebus lx. ſomno aluntur ſine ullo cibo. Ab Arcturi exortu ad æquinoctium uernum tepidiore tractu iam uigilant: ſed etiam tunc alueo ſe cōtinent, ſeruatosq; in id tempus cibos repetunt. In Italia uero hoc idem à Vergiliarū exortu faciunt, & in eum dormiūt. Alueos quidā in eximēdo melle expendūt, ita diribētes quantū relinquāt. Æquitas quidē etiam in eis obſtringit: feruntq; ſocietate fraudata alueos mori. In primis ergo præcipitur ut lauti puriq; eximant mella. & furem mulierumq; menſes odêre. Cum eximūtur mella, apes abigi fumo utiliſsimū, ne iraſcantur, aut ipſę auide uorēt. Fumo crebriore etiā ignauia earum excitatur ad opera. nam niſi incubauere, fauos liuidos faciūt. Rurſus nimio fumo inficiuntur: quarū iniuriā celerrime ſentiūt mella, uel minimo cōtactu roris aceſcētia. Et ob id inter genera ſeruatur, quod acapnon uocant. Albū mel non fit quod bithymū eſt, ſed oculis & ulceribus aptiſsimū exiſtimatur. Fœtus quonā modo progenerarēt, magna inter eruditos & ſubtilis quæſtio fuit. Apū em̄ coitus uiſus eſt nunq;. Plures exiſtimauere oportere cōfici floribus cōpoſitis apte atq; utiliter. Aliqui coitu unius, qui rex in quoq; appellatur examine. Hunc eſſe ſolum marē, præcipua magnitudine, ne fatiſcat. Ideo fœtum ſine eo nō ædi: apesq; reliquas tanq; marem fœminas comitari, non tanquā ducem: quam probabilem aliās ſententiā fucorum prouentus coarguit. Quæ enim ratio, ut idem coitus alios perfectos, imperfectos generet alios? Propior uero prior exiſtimatio fieret, ni rurſus alia difficultas occurreret. Quippe naſcuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores: quæ cæteras fugant. Oeſtrus uocatur hoc malū: quonā modo naſcens, ſi ipſæ fingunt? Quod certum eſt, gallinarum modo incubant. Id quod excluſum eſt, primum

uermi

uermiculus uidetur candidus,iacens trãſuerſus,adhærensq; ita ut paſcere uideatur.Rex ſtatim mellei coloris,ut electo flore ex oñi copia factus,neq; uermiculus, ſed ſtatim pẽ niger.Cætera turba cum formã capere cœpit,nymphæ uocañt:ut fuci,ſirenes aut cephenes.Si quis alterutris capita demat,prius q̃ pennas habeant, pro gratiſsimo ſunt pabulo matribus. Tempore procedẽte inſtillãt cibos,atq; incubant, tum maxime murmurãtes caloris(ut putant)faciẽdi gratia,neceſſarñ excludendis pullis,donec ruptis membranis, quæ ſingulos cingũt ouorũ modo,uniuerſum agmen emergat.Spectatũ hoc Romæ con ſularis cuiuſdã ſuburbano,alueis cornu laternæ trãslucido factis.Fœtus intra XLV. diem peragitur.Fit in fauis quibuſdã,qui uocatur clerus,amaræ duritia ceræ,cum fœtum indè non eduxere morbo aut ignauia,aut infœcunditate naturali.Hic eſt abortus apum. Protinus aũt educti operantur quadã diſciplina cum matribus:regemq; iuuenẽ æqualis turba comitatur.Reges plures inchoantur ne deſint. Poſtea ex his ſoboles cum adulta eſſe cœpit,concordi ſuffragio deterrimos necant,ne diſtrahant agmina. Duo aũt genera eorum, melior ruffus q̃ niger uariusq; . Omnibus forma ſemper egregia, & duplo q̃ cæteris maior,pennæ breuiores,crura recta,ingreſſus celſior,in fronte macula quodam diã demate candicans.Multum etiam nitore à uulgo differunt.

Quæ regiminis ratio. Cap. XVII

QVærat nunc aliquis,unus ne Hercules fuerit, & quod Liberi patris ſepulchrum, & reliqua uetuſtatis ſitu obruta.Ecce in rẽ parua,uilliſq; noſtris annexa, cuius aſsidua copia eſt, non conſtat inter autores:rex nullum ne ſolus habeat aculeum, maieſtate tantum armatus:an dederit eum quidem natura, ſed uſum eius illis tantum negauerit. Illud conſtat,imperatorem aculeo non uti.Mira plebei circa eum obedientia. Cum procedit, unà eſt totum examen,circaq; eum conglobatur,cingit,protegit,cerni non patitur.Reliquo tempore cum populus in labore eſt, ipſe opera intus circuit ſimilis exhortanti, ſolus immunis.Circa eum ſatellites quidam lictoresq;, aſsidui cuſtodes autoritatis. Procedit foras non niſi migraturo examine. Id multo intelligitur ante, aliquot diebus murmure intus ſtrepente,apparatus indice diem tempeſtiuum eligentium. Si quis alam ei detruncet,nõ fugiet examen.Cum proceſſere,ſe quæq; proximam illi cupit eſſe,& in officio cõſpici gaudet.Feſſum humeris ſubleuant,ualidius fatigatum ex toto portant. Si qua laſſata deficit,aut forte aberrauit,odore perſequitur. Vbicunq; ille conſedit,ibi cunctarum caſtra ſunt. Tunc oſtẽta faciunt priuata ac publica, uua dependẽte in domibus tẽpliſue, ſæpe expiata magnis euẽntibus. Sedẽre in ore infantis tum etiam Platonis, ſuauitatem illam prædulcis eloquij portendentes. Sedẽre in caſtris Druſi imperatoris, cum proſperrime pugnatum apud Arbalonem eſt, haudquaquam perpetua aruſpicum coniectura,qui dirum id oſtentum exiſtimant ſemper.Duce prehenſo totum tenetur agmen: amiſſo dilabitur, migratq; ad alios. Eſſe utique ſine rege non poſſunt. Inuitæ autem interimunt eos,cum plures fuere,potiusq; naſcentium domos diruunt, ſi prouentus deſperatur:tunc & fucos abigunt. Quanquam de ijs uideo dubitari, propriumq; ijs genus eſſe aliquos exiſtimare,ſicut furibus,grandiſsimis inter illas ſed nigris,latacq; aluo: ita appellatis quia furtim deuorent mella.Certum eſt,ab apibus fucos interfici. Vtique regem non habent. Sed quomodo ſine aculeo naſcãtur, in quæſtione eſt. Humido uere melior fœtus,ſicco mel copioſius. Quod ſi defecerit alicuius aluei cibus, impetum in proximas faciunt rapinæ propoſito. At illæ contra dirigunt aciem: & ſi cuſtos adſit, alterutra pars quæ ſuis fauere ſentit,non appetit eum.Ex alijs quoq; ſæpe dimicant cauſis, easq; acies contrarias duo imperatores inſtruunt, maxime rixa in conuehendis floribus exorta, & ſuos quibuſq; euocantibus: Quæ dimicatio iniectu puluẽris aut fumo tota diſcutitur.Reconciliantur uero lacte uel aqua mulſa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De genere apum, & quæ inimica apibus. Cap. XVIII.

APes sunt & rusticæ sylvestresq; horridæ aspectu, multo iracundiores, sed opere ac labore præstãtes. Vrbanarũ duo genera: Optimę breues, uariæq;, & in rotunditatem cõpactiles: deteriores longæ, & quibus similitudo uesparũ: etiãnum deterrimę ex ijs pilosæ. In Ponto sunt quædã albæ, quæ bis in mense mella faciũt. Circa Thermodontem aũt fluuiũ duo genera: Aliarũ quæ in arboribus mellificant: aliarum quæ sub terra, tripli ci cerarũ ordine uberrimi prouẽtus. Aculeum apibus natura dedit uentri consertum: Ad unum ictum hoc infixo, quidã eas statim emori putant. Aliqui non nisi intantũ adacto, ut intestini quippiã sequat: sed fucos postea esse, nec mella facere, uelut castratis uiribus, pariterq; & nocere & prodesse desinere. Est in exemplis, equos ab ijs occisos. Odere fœdos odores, proculq; fugiunt, sed & infectos. Itaq; unguenta redolentes infestant, ipsæ plurimorũ animalium iniurijs obnoxiæ. Impugnãt eos naturæ eiusdẽ degeneres uespæ atq; crabrones, & è culicum genere qui uocantur muliones: populantur hirundines, & quædam aliæ aues. Insidiantur aquantibus ranæ, quæ maxima earum est operatio tum cum sobolem faciunt. Nec hæ tantum quæ stagna riuosq; obsident, uerum & rubetæ ueniunt ultro, adrepentesq; foribus per eas sufflant: ad hoc prouolant, confestimq; abripiuntur. Nec sentire ictus apũ ranæ traduntur. Inimicę & oues, difficile se à lanis earum explicantibus. Cancrorum etiam odore si quis iuxta coquat, exanimãtur. Quin & morbos suapte natura sentiunt. Index eorum tristitia torpens, & cum ante fores in teporem solis promotis aliæ cibos ministrant, cum defunctas progerunt, funerantiũq; more comitantur exequias. Rege peste consumpto, mœret plebs ignauo dolore, non cibos conuehit, non procedit, tristi tantum murmure glomeratur circa corpus eius. Subtrahitur itaq; deductæ multitudini: aliâs spectantes exanimẽ, luctum non minuunt. Tunc quoq; ni subueniatur, fame moriuntur. Hilaritate igitur & nitore sanitas æstimatur.

De morbis apum. Cap. XIX.

SVnt & operis morbi: cum fauos non explent, cleron uocant. Idem blapsigoniam si fœtũ non peragãt. Inimica & echo est resultanti sono, qui pauidas alterno pulsat ictu: inimica & nebula. Aranei quoq; uel maxime hostiles, cum prævaluere ut intexãt, enecãt alueos. Papilio etiã hic ignauus & inhonoratus, luminibus accẽsis aduolitãs, pestifer, nec uno modo. Nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excremẽta quib. teredines gignuntur: filis etiam araneosa, quacunq; incesit, alarum maxime lanugine obtexit. Nascuntur & in ipso ligno teredines, quæ ceras præcipue appetũt. Infestat & auiditas pastus nimia florum satietate, uerno maxime tẽpore aluo cita. Oleo quidem non apes tantum, sed omnia insecta exanimantur, præcipue si capite uncto in sole ponãtur. Aliquãdo & ipsæ contrahunt mortis sibi causas, quum sensere eximi mella auide uorãtes. Cætero præparcæ, & quæ alioquin prodigas atq; edaces non secus ac pigras & ignauas proturbent. Nocẽt & sua mella ipsis, illitæq; ab aduersa parte moriuntur. Tot hostibus, tot casibus, & quota portione eorum cõmemorata? tam munificum animal expositum est. Remedia dicemus suis locis. nunc enim sermo de natura est.

De continendis apibus, & quomodo reparentur. Cap. XX.

GAudent plausu atq; tinnitu æris, eoq; cõuocantur: Quo manifestum, auditus quoq; inesse sensum. Effecto opere, educto fœtu, functæ munere omni, exercitationẽ tum solennem habẽt: spatiatæq; in aperto, & in altum datæ gyris uolatu æditis, tum demum ad cibũ redeunt. Vita eis longissima, ut prospere inimica ac fortuita cadãt, septenis annis uniuersa. Alueos nunq; ultra decẽ annos durasse prodit. Sunt qui mortuas, si intra tectũ hyeme seruẽtur, deinde sole uerno torreãtur, ac ficulneo cinere toto die foueantur, putẽt reuiuiscere. In totũ uero amissas reparari uentribus bubulis recẽtibus cum fimo obrutis: Vergilius iuuẽcorum corpore exanimato, sicut equorum uespas atq; crabrones, sicut asinorum scarabeos, mutante natura ex alijs quædam in alia. Sed horum omnium coitus cernun

cernuntur. Et tamen in fœtu eadem propè natura quæ apibus.

De ueſpis & crabronibus. Cap. xxi

VEſpæ in ſublimi è luto nidos faciũt, & in ijs ceras: Crabrones in cauernis ac ſub terra. Et horũ omniũ ſexangulæ cellæ, cætera aũt è cortice & harena. Fœtus ipſe inæqualis ut barbaris, alius euolat, alius in nympha eſt, alius in uermiculo. Et autũno nõ uerno omnia eã. Pleniluniо maxime creſcũt. Veſpæ quæ ichneumones uocantur (ſunt aũt minores q̃ aliæ) unum genus ex araneis perimunt, phalangiũ appellatum, & in nidos ſuos ferunt: deinde illinunt, & ex ijs incubando ſuum genus procreant. Pręterea oẽs carne uescuntur contra q̃ apes, quæ nullum corpus attingunt. Sed ueſpæ muſcas grandiores uenantur: & amputato ijs capite, reliquum corpus auferunt. Crabronum ſylueſtres, in arborum cauernis degunt: hyeme ut cætera inſecta conduntur: uita bimatum non tranſit. Ictus eorum haud temere ſine febri eſt. Autores ſunt, ter nouenis punctis interfici hominem. Aliorum qui mitiores uidẽtur, duo genera: Opifices minores corpore, qui moriuntur hyeme: matres quæ biennio durant, ij & clementes. Nidos uere faciunt ferè quadrifores, in quibus opifices generẽtur. Iis educatis, alios deinde nidos maiores fingunt, in quibus matres futuras producãt. Iam tum opifices funguntur munere, & paſcunt eas. Latior matrum ſpecies, dubiumq; an habeant aculeos, quia non egrediuntur. Et his ſui fuci. Quidã opinantur omnibus his ad hyemem decidere aculeos. Nec crabronum autẽ, nec ueſparum generi reges aut examina: ſed ſubinde renouatur multitudo ſobole.

De bombycibus, & bombyli, & necydalo, & quis primus bombycinam ueſtem inuenerit. Cap. xxii

QVartum inter hæc genus eſt bombycum, in Aſſyria proueniens, maius q̃ ſupradicta. Nidos luto fingunt, ſalis ſpecie, applicatos lapidi, tanta duritia, ut ſpiculis perfodi uix poſsint. In ijs & ceras largius q̃ apes faciũt, deinde maiorẽ uermiculũ. Et alia horum origo è grandiore uermiculo, gemina protẽdens ſui generis cornua. Hi erucę ſunt. Fit deinde quod uocatur bombylis, ex ea necydalus, ex hoc in VI. menſibus bombyx. Telas araneorum modo texunt ad ueſtem luxumq; fœminarum, quæ bombycina appellatur. Prima eas redordiri, rurſusq; texere inuenit in Ceo mulier Pamphila Latoi filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis, ut denudet fœminas ueſtis.

De bombyce Coa. Cap. xxiii

BOmbycas & in Co inſula naſci tradũt, cupreſsi, terebinthi, fraxini, quercus florẽ imbribus decuſſum terræ halitu animãte. Fieri aũt primo papiliones paruos nudosq;, mox frigorum impatiẽtia uillis inhorreſcere, & aduerſum hyemẽ tunicas ſibi inſtaurare denſas, pedum aſperitate radẽtes foliorum lanuginem in uellera. Hanc ab his cogi ſubigiq; unguiũ carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine. Poſtea apprehenſam corpori inuolui nido uolubili. Tum ab homine tolli, fictilibusq; uaſis tepore & furfurum eſca nutriri: atq; ita ſubnaſci ſui generis plumas, quibus ueſtitos ad alia penſa dimitti. Quæ uero cœpta ſint lanificia, humore lenteſcere, mox in fila tenuari iunceo fuſo. Nec puduit has ueſtes uſurpare etiã uiros, leuitatẽ ꝓpter æſtiuã. In tantũ à lorica gerẽda diſceſſere mores, ut oneri ſint etiã ueſtes. Aſſyria tñ bombyce adhuc fœminis cedimus.

De araneis, & generatione eorum. Cap. xxiiii

ARaneorum his non abſurde iungat natura, digna uel præcipua admiratione. Plura autem ſunt genera, nec dictu neceſſaria in tanta notitia. Phalangia ex his appellantur, quorum noxij morſus, corpus exiguum, uarium, acuminatum, aſſultim ingredientium. Altera eorum ſpecies, nigri, prioribus cruribus longiſsimis. Omnibus internodia terna in cruribus. Luporum nomine minimi non texunt. Maiores in terra cauernis exigua ueſtibula præpandunt. Tertium eorundem genus erudita operatione cõſpicuũ. Ordit telas, tantiq; operis materiæ uterus ipſius ſufficit: ſiue ita corrupta alui natura

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtato tempore(ut Democrito placet)ſiue eſt quædam intus lanigera fertilitas: tam mode rato ungue,tam tereti filo,& tam æquali deducit ſtamina,ipſo ſe ponderé uſus. Texere à medio incipit,circinato orbe ſubtegmina adnectẽs: maculasq; paribus ſemper interualis,ſed ſubinde creſcẽtibus,ex anguſto dilatans indiſſolubili nodo implicat. Quanta arte celat pedicas ſcutulato rete graſſantes,q; non ad hoc uidetur pertinere cribratæ pexitas telæ,& quadam politurę arte,ipſa per ſe tenax ratio tramæ? q; laxus ad flatus non ad reſpuenda quæ ueniant ſinus,derelicta laſſo prætẽti ſumma parte,ut arbitrari licet illa quæ difficile cernuntur:atq; ut in plagis lineæ offenſæ præcipitant in ſinum? Specus ipſe qua concameratur architectura? & contra frigora quanto uilloſior? q; remotus à medio, aliudq; agenti ſimilis:incluſus uero ſic,ut ſit nec ne intus aliquis,cerni nõ poſſit? Age firmitas quanta irrumpentibus uentis, qua puluerem mole digrauante? Latitudo telæ ſæpe inter duas arbores,cum exercet artem & diſcit texere:Lõgitudo fili à culmine,ac rurſus à terra per illud ipſum uelox reciprocatio, ſubitq; pariter ac fila deducit. Cũ uero captura incidit,q; uigilans & paratus ad curſum? licet extrema hæreat plaga, ſemper in medium currit,quia ſic maxime totum concutiendo implicat. Sciſſa protinus reficit ad poliſturam ſarciens. Nanq; & lacertarum catulos uenantur:hos primum tela inuoluẽtes, & tunc demum labra utraq; morſu apprehendentes,amphitheatrali ſpectaculo cum contigit. Sunt ex eo & auguria. Quippe incremento amnium futuro telas ſuas altius tollunt. Iidem fere no non texunt,nubilo texunt. Ideoq; multæ araneæ imbrium ſigna ſunt. Fœminam putant eſſe quæ texat,marem qui uenatur:ita paria fieri merita cõiugio. Aranei conueniunt clunibus:pariunt uermiculos ouis ſimiles. Nam nec horũ differri poteſt genitura,quoniam inſectorũ uix ulla alia narratio eſt. Pariunt aũt oua ea in telas & ſparſa,quia ſaliũt, atq; ita emittunt. Phalangius tantum in ipſo ſpecu incubat magno numero: qui ut emerſerit, matrem cõſumit,ſæpe & patrem:adiuuat enim incubare. Pariunt aũt & tricenos, cæteræ pauciores. Et incubant triduo. Conſummantur aranei quater ſeptenis diebus.

De ſcorpionibus. Cap. xxv

SImiliter his & ſcorpiones terreſtres,uermiculos ouorũ ſpecie pariunt, ſimiliterq; pereunt:peſtis importuna ueneni ſerpentium, niſi quod grauiore ſupplicio lenta per triduum morte conficiunt,uirginibus letali ſemper ictu,& fœminis ferè in totum: uiris aũt matutino,exeuntes cauernis,prius q; aliquo fortuito ictu ieiunũ egerãt uenenũ. Semper cauda in ictu eſt,nulloq; momẽto meditari ceſſat,ne quãdo deſit occaſioni. Ferit & obliquo ictu & inflexo. Venenum ab ijs candidum fundi Apollodorus autor eſt, in nouem genera deſcriptis,per colores maxime ſuperuacuos, quoniam non eſt ſcire,quos minime exitiales prædixerit. Geminos quibuſdã aculeos eſſe, maresq; fæuiſſimos. Nam coitum ijs tribuit. Intelligi aũt gracilitate & longitudine. Venenũ omnib. medio die, cum incandere ſolis ardoribus. Itemq; cum ſitiũt,inexplebiles potu. Conſtat & ſeptena caudæ internodia fæuiora eſſe. Pluribus eñ ſena ſunt. Hoc malũ Africæ uolucre etiã auſtri faciũt, pandẽtibus brachia,ut remigia ſubleuantes. Apollodorus idem planè quibuſdam ineſſe pennas tradit. Sæpe Pſylli,qui reliquarum uenena terrarũ inuehentes, quæſtus ſui cauſa peregrinis malis impleuere Italiã,hos quoq; importare conati ſunt. ſed uiuere intra Siculi cæli regionẽ non potuere. Viſuntur tamẽ aliquãdo in Italia, ſed innocui, multisq; alijs in locis,ut circa Pharũ in Ægypto. In Scythia interimunt etiam ſues, alioquin uiuaciores contra uenena talia:nigras quidem celerius,ſi in aquam ſe immerſerint. Homini icto putatur eſſe remedio ipſorũ cinis potus in uino. Magnam aduerſitatem oleo merſis & ſtellionibus putant eſſe,innocuis duntaxat ijs,qui & ipſi carent ſanguine,lacertarum figura. Atq; ſcorpiones in totũ nulli nocere,quibus non ſit ſanguis. Quidam & ab ipſis fœtum deuorari arbitrantur. Vnum modo relinqui ſolertiſſimum,& qui ſe ipſius matris clunib. imponendo,tutus & à cauda & à morſu loco fiat. Hunc eſſe reliquorum ultorem,qui poſtremo

ſtremo genitores ſupernè conficiat. Pariuntur autem undeni.

De ſtellionibus, & cicadis. Cap. xxvi

CHamæleonum ſtelliones quodammodo naturā habent, rore tantum uiuentes, præterq; araneis. Similis cicadis uita, quarū duo genera. Minores, quæ primæ proueniunt, & nouiſsime pereunt. ſunt aūt mutæ. Sequens eſt uolatu rara. Quæ canūt, uocantur achetæ: & quæ minores ex eis ſunt, tettigoniæ: ſed illæ magis canorę. Mares canunt in utroq; genere: fœminæ ſilent. Gentes ueſcunt ijs ad orientē, etiā Parthi opibus abundantibus. Ante coitum mares præferunt, à coitu fœminas, ouis earū correptis quæ ſunt candida. Coitus ſupinis. Aſperitas præacuta in dorſo, qua excauant fœturæ locū in terra. Fit primo uermiculus: dein ex eo quæ uocaſ tettigometra, cuius cortice rupto circa ſolſtitia euolant, noctu ſemper. Primū nigræ atq; duræ. Vnum hoc ex ijs quæ uiuunt, & ſine ore eſt. Pro eo quiddā aculeatū linguis ſimile, & hoc in pectore quo rorem lambunt. Pectus ipſum fiſtuloſum: hoc canunt achetæ, ut diximus. De cætero in uentre nihil eſt. Excitatæ cum ſubuolant, humorem reddūt: quod ſolum argumentū eſt rore eaſdem ali. Iiſdem ſolis nullū ad excremēta corporis foramē. Oculi tam hebetes, ut ſi quis digitū cōtrahens ac remittens ijs appropinquet, tranſeant uelut in folia: Quidā duo alia genera faciūt earum: Surculariā, quæ ſit grandior: frumentariā, quā alij auenariā uocant. Apparet enim ſimul cum frumentis areſcentibus. Cicadæ ubi non ſint, & ubi mutæ Cap. xxvii

CIcadæ non naſcuntur in raritate arborū, idcirco ſunt Cyrēnis circa oppidum, nec in campis, nec in frigidis aut umbroſis nemoribus. Eſt quædam & ijs locorū differentia. In Mileſia regiōe paucis ſunt locis. Sed in Cephalenia amnis quidam penuriā earū & copiam dirimit. At in Rhegino agro ſilent omnes: ultra flumen in Locrenſi canunt. Pennarum illis natura quæ apibus, ſed pro corpore amplior.

De pennis inſectorum, & ſcarabeorum generibus. Cap. xxviii

INſectorū quædam binas gerunt pinnas, ut muſcæ: quædā quaternas, ut apes. Membranis & cicadæ uolant. Quaternas habent quæ aculeis in aluo armant. Nullū, cui telum in ore, pluribus q̄ binis aduolat pennis. Illis enim ultionis cauſa datū eſt, his auidita tis. Nullis eorum pennæ reuiuiſcūt auulſæ. Nullum cui aculeus in aluo, bipenne eſt. Quibuſdam pennarum tutelæ cruſta ſuperuenit, ut ſcarabeis, quorū tenuior fragiliorq; penna. his negatus aculeus: ſed in quodā genere eorū grandi cornua prælonga, biſulcis dentata forcipibus, in cacumine cum libuit ad morſum coeuntibus, infantū etiā remedijs ex ceruice ſuſpendūtur. Lucanos uocat hos Nigidius. Aliud rurſus eorū genus, qui è fimo ingenteis pilas auerſi pedibus uolutant, paruosq; in ijs contra rigorem hyemis uermiculos fœtus ſui nidulant. Volitant alij magno cum murmure ac mugitu. Alij focos & prata crebris foraminibus excauant, nocturno ſtridore uocales. Lucent igniū modo noctu, laterum & cluniū colore lampyrides, nunc pennarū hiatu refulgentes, nunc uero cōpreſſu obumbratæ, nō ante matura pabula, aut poſt deſecta cōſpicuæ. Econtrario tenebrarū alumna blattis uita, lucemq; fugiūt in balineis maxime humido uapore prognatæ. Fodiunt ex eodē genere rutili atq; prægrandes ſcarabei tellurē aridam, fauosq; paruę ac fiſtuloſæ modo ſpongiæ, medicato melle fingūt. In Thracia iuxta Olynthum locus eſt paruus, in quo unū hoc animal exanimatur, ob hoc Cantharolethrus appellatus. Pennæ inſectis omnibus ſine ſciſſura, nulli cauda niſi ſcorpioni. Hic eorū ſolus & brachia habet, & in cauda ſpiculum. Reliquorum quibuſdā aculeus in ore, ut aſilo, ſiue tabanū dici placetitē culicibus & quibuſdā muſcis. Omnibus aūt his in ore & pro lingua ſunt hi aculei. Quibuſdam hebetes, neq; ad punctum, ſed ad ſuctum, ut muſcarū generi, in quo lingua euidens fiſtula eſt: Nec ſunt talibus dentes. Alijs cornicula ante oculos prætenduntur ignaua, ut papilionibus. Quædā inſecta carent pennis, ut ſcolopendræ. Inſectorum pedes quibus ſunt, in obliquum mouentur. Quorundam extremi longiores foris curuātur, ut locuſtis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De locustis. Cap. XXIX

HÆ pariunt in terrã demisso spinæ caule, oua condensa, autumni tẽpore. Ea durant hyeme sub terra. Subsequenti anno exitu ueris emittũt paruas, nigrãtes, & sine cruribus, pennisq; reptãtes. Itaq; uernis aquis intereũt oua, sicco uere maior prouẽtus. Alij duplicem earum fœtum, geminumq; exitum tradũt. Vergiliarum exortu parere, deinde ad canis ortum obire, & alias renasci. Quidam Arcturi occasu renasci. Mori matres cum pepererint, certũ est, uermiculo statim circa fauces innascente, qui eas strangulat. Eodem tẽpore mares obeunt. Tam friuola ratione moriẽtes, serpentẽ (cum libuit) necãt singulæ, faucibus eius apprehensis mordicus. Non nascunt nisi in planis & rimosis locis. In India ternũ pedum longitudinis esse traduntur, cruribus & fœminibus serrarũ usum præbere cum inaruerint. Est & alius earũ obitus. Gregatim sublatæ uẽto in maria aut stagna decidunt. Forte hoc casuq; euenit, non (ut prisci existimauere) madefactis nocturno humore alis. Iidem quippe nec uolare eas noctibus propter frigora tradiderũt, ignari etiã longinqua maria ab ijs transiri, cõtinuata pluriũ dierum (quod maxime miremur) fame quoq; quã propter externa pabula petere sciũt. Deorum iræ pestis ea intelligitur. Nanque & grandiores cernunt, & tanto uolant pennarũ stridore, ut aliæ alites credant: solemq; obumbrant, sollicite suspectantibus populis, ne suas operiant terras. Sufficiũt quippe uires, & tanq; parum sit maria transisse, immensos tractus permeãt, diraq; messibus contegunt nube, multa contactu adurentes: omnia uero morsu erodentes, et fores quoq; tectorũ. Ita iam ex Africa maxime coortæ infestant, sæpe populo ad Sibyllina coacto remedia consugere, inopiæ metu. In Cyrenaica regione lex etiã est ter anno debellãdi eas, primo oua obterendo, deinde fœtũ, postremo adultas, desertoris pœna in eum qui cessauerit. Et in Lemno insula certa mensura præfinita est, quã singuli enecatarũ ad magistratus referãt. Graculos quoq; ob id colũt, aduerso uolatu occurrẽtes earum exitio. Necare & in Syria militari imperio cogunt. Tot orbis partibus uagatur id malũ. Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox earũ proficisci ab occipitio uidet. Eo loco in cõmissura scapularũ habere quasi dentes existimant, eosq; inter se terẽdo stridorem edere, circa duo æquinoctia maxime, sicut cicadæ circa solstitiũ. Coitus locustarũ, qui et insectorũ omniũ quæ coeũt, marẽ portante fœmina, in eum fœminarũ ultimo caudæ reflexo, tardoq; digressu. Minores aũt in omni hoc genere fœminis mares.

De formicis nostratibus. Cap. XXX

PLurima insectorum uermiculum gignunt. Nam & formicæ similem ouis uere: & hæ communicãtes laborem ut apes: sed illæ faciunt cibos, hæ condunt. Et si quis comparet onera corporibus earum, fateatur nullis portione uires esse maiores. Gerũt ea morsu. Maiora auersæ postremis pedibus moliũtur, humeris obnixæ. Et ijs reip. ratio, memoria, cura. Semina arrosa cõdunt, ne rursus in fruges exeãt è terra. Maiora ad introitum diuidunt. Madefacta imbre proferunt atq; siccant. Operantur & noctu plena luna. Eædem interlunio cessant. Iam in opere qui labor? quæ sedulitas? Et quoniã ex diuerso cõuehunt altera alterius ignara, certi dies ad recognitionẽ mutuã nundinis dãtur. Quę tunc earum concursatio? q; diligens cum obuijs quædam collocutio atq; percontatio? Silices itinere earũ attritos uidemus, & in opere semitã factam, ne quis dubitet qualibet in re quid possit quantulacunq; assiduitas. Sepeliuntur inter se uiuentium solæ, pręter hominem. Non sunt in Sicilia pennatæ.

De Indicis. Cap. XXXI

INdicæ formicæ cornua, Erythris in æde Herculis fixa, miraculo fuere. Aurũ ex cauernis egerunt terræ, in regione septentrionalium Indorũ, qui Dardæ uocantur. Ipsis color felium, magnitudo Ægypti luporũ. Erutum hoc ab ijs tempore hyberno, Indi furantur æstiuo feruore, conditis propter uaporem in cuniculos formicis: quę tamẽ odore sollicitatę prouolant, crebroq; lacerant, quamuis prævelocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas feritasq; est cum amore auri.

De diuer

Universidad de Deusto
Biblioteca

De diuersitate insectorum. Cap. XXXII

MVlta autem insecta & aliter nascunt, atq; in primis ex rore. Insidet hic raphani folio primo uere, & spissatus sole in magnitudinem milij cogitur. Inde porrigitur uermiculus paruus, & triduo mox eruca: quę adiectis diebus accrescit, immobilis, duro cortice: ad tactū tantū mouetur aranei. Hæc eruca quā chrysalidē appellāt, rupto deinde cortice uolat papilio.

De animalibus in ligno, & ex ligno nascentibus. Cap. XXXIII

SIc quædam ex imbre generantur in terra, quædā & in ligno. Nec enim cossi tantum in eo, sed etiā tabani ex eo nascūtur, & alia ubicunq; humor est nimius: sicut intra hominem tæniæ tricenum pedum, aliquando & pluriū longitudine. Iam in carne exanimi, & uiuentiū quoq; hominū capillo, qua fœditate & Sylla dictator, & Alcman ex clarissimis Græciæ poetis, obiere. Hoc quidē & aues infestat, phasianas uero interimit, nisi puluerantes sese. Pilos habentiū asinū tantum immunē hoc malo credunt, & oues. Gignuntur aūt & uestis genere, præcipue lanicio interemptarū à lupis ouiū. Aquas quoq; quasdam, quibus lauamur, fertiliores eius generis, inuenio apud autores. Quippe cum & cerę id gignāt, quod animaliū minimū existimatur. Alia rursus generātur sordibus aridi soli, posteriorum crurum lasciuia petauristarum. Alia puluere humido in cauernis, uolucria.

De animali, cui cibi exitus non est. Cap. XXXIIII

ESt animal eiusdē turpitudinis, infixo semper sanguini capite uiuens, atq; ita intumescens, unum animalium cui cibi non sit exitus: dehiscitq; nimia satietate, alimēto ipso moriens. Nunquā hoc in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia. In ouibus & in capris hoc solū. Æque est mira sanguinis & hirudinū generi in palustri aqua sitis. Nanq; & hæ toto capite conduntur. Est & uolucre canibus peculiare suum malum, aures maxime lancinans, quà defendi morsu non queunt.

De tineis, & culicibus. Cap. XXXV

IDem puluis in lanis & uestē tineas creat, præcipue si araneus unà includatur. Sitit em̄ & omnem humorē absorbens, ariditatē ampliat. Hoc & in chartis nascitur. Est earum genus tunicas suas trahentiū quo cochleæ modo. Sed harum pedes cernuntur. Spoliatæ expirāt. Si accreuere, faciūt chrysalidem. Ficarios culices caprificus generat. Cantharidas uermiculi ficorum & piri, & peuces, & cynacāthæ, & rosæ. Venenū hoc remedia secū habet. Alæ medentur, quibus demptis letale est. Rursus alia genera culicū acescens natura gignit. Quippe cum & in niue candidi reperiantur, & uetustiore uermiculi: in media quidem altitudine rutili (nam & ipsa nix uetustate rubescit) hirti pilis, grādiores torpētesq;.

De pyrali siue pyrausta. Cap. XXXVI

GIgnit aliqua & contrariū naturæ elementum. Siquidem in Cypri ærarijs fornacibus ex medio igni, maioris muscæ magnitudinis uolat pennatū quadrupes: appellatur pyralis, à quibusdā pyrausta. Quandiu est in igne, uiuit: cū euasit longiore paulo uolatu, emoritur. Hypanis fluuius in Ponto, circa solstitiū defert acinorum effigie tenues membranas: quibus erūpit uolucre quadrupes supradicti modo, nec ultra unū diē uiuit, unde hemerobion uocatur. Reliquis talium ab initio ad finem septenarij sunt numeri, culici & uermiculo ter septeni, corpus parientibus quater septeni. Mutationes & in alias figuras transitus, trinis aut quadrinis diebus. Cætera ex his pennata, autumno ferè moriunt: tabani quidem etiam cæcitate. Muscis humore exanimatis, si cinere condantur, redit uita.

Historia naturæ animalium per singula membra. Cap. XXXVII

NVnc per singulas corporis partes, præter iam dicta, membratim tractetur historia. Caput habent cuncta quæ sanguinē. In capite paucis animaliū, nec nisi uolucribus, apices, diuersi quidem generis. Phœnici plumarū serie, medio eo exeūte alio: pauonibus crinitis arbusculis, stymphalidæ cirro: phasianæ corniculis: præterea paruæ, quæ ab illo galerita appellata quondā, postea Gallico uocabulo etiā legioni nomen dederat alaudę. Diximus & cui plicatilem cristam dedisset natura, per mediū caput à rostro residentem.

Et fulica

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et fulicarū generi dedit cirros. Pico quoq; Martio & grui Balearicę. Sed ſpectatiſsimum
inſigne gallinaceis, corporeum, ſerratū: nec carnem id eſſe, nec cartilaginem, nec callum
iure dixerimus, uerū peculiare. Draconū enim criſtas qui uiderit, non reperitur. Cornua
multis quidē & aquatiliū, & marinorū, & ſerpentiū uariįs data ſunt modis: ſed quæ iure
cornua intelligant quadrupedū generi tantū. Actęonem enim, & Cippum etiā in Latina
hiſtoria, fabuloſos reor. Nec alibi maior naturæ laſciuia. Luſit animalium armis. Sparſit
hæc in ramos, ut ceruorū. Alįs ſimplicia tribuit, ut in eodē genere ſubulonibus ex argu-
mēto dictis. Aliorū finxit in palmas, digitoſq; emiſit ex įs, unde platycerotas uocāt. De-
dit ramoſa capreis, ſed parua, nec fecit decidua. Conuoluta in anfractū arietū generi, ceu
ceſtus daret: infeſta, tauris. In hoc quidē genere, & fœminis tribuit: in multis, tantū mari- 10
bus. Rupicapris in dorſum adunca, damis in aduerſum. Erecta autē, rugarumq; ambitu
contorta, & in leue faſtigiū exacuta (ut lyras diceres) ſtrepſiceroti, quē addacē Africa ap-
pellat. Mobilia eadem (ut aures) Phrygię armētis: Troglodytarū, in terrā directa: qua de
cauſa obliqua ceruice paſcunt. Alįs ſingula, & hæc medio capite, aut narib. ut diximus.
lamq; alįs ad incurſum robuſta, alįs ad ictū, alįs adunca, alįs redūca, alįs ad iactum, plu
ribus modis, ſupina, cōuerſa, connexa: omnia in mucronem migrantia. In quodam gene-
re pro manibus ad ſcabendum corpus. Cochleis ad prætentandū iter: corporea hęc, ſicut
ceraſtis, aliquādo & ſingula. Cochleis ſemper bina, & ut prætendant, ac reſiliāt. Vrorum
cornibus Barbari ſeptētrionales potant, urnasq; binas capitis unius cornua implēt. Alįj
præfixa haſtilia cuſpidant. Apud nos in laminas ſecta translucēt, atq; etiam lumen inclu- 20
ſum latius fundunt, multasq; alias ad delicias cōferuntur, nunc tincta, nunc ſublita, nunc
quæ ceroſtrota picturæ genere dicuntur. Omnibus autem caua, & in mucrone demum
cōcreta ſunt. Ceruis tantū tota ſolida, & oīnibus annis decidua. Boū attritis ungulis, cor-
nua unguendo aruina, medent agricolæ. Adeoq; ſequax natura eſt, ut in ipſis uiuentium
corporibus feruēti cera flectant, atq; inciſa naſcentium in diuerſas partes torqueantur, ut
ſingulis capitibus quaterna fiant. Tenuiora fœminis plerunq; ſunt, ut in pecore multis:
ouiū nulla, nec ceruarū, nec quibus multifidi pedes, nec ſolidipedū ulli: excepto aſino in-
dico, qui uno armatus eſt cornu. Biſulcis bina tribuit: nulli, ſuperne primores habēti den
tes. Qui putāt eos in cornua abſumi, facile coarguunt ceruarū natura, quæ neq; dentes ha
bent, ut neq; mares, nec tamē cornua. Cæterorū oſsibus adhærēt, ceruorū tantū cutibus 30
enaſcuntur. Capita piſcibus portione corporum maxima, fortaſsis ut mergantur. Oſtrea
rum generi, nulla, nec ſpongiįs, nec alįs ferè quibus ſolus ex ſenſibus tactus eſt. Quibuſ-
dam indiſcretum caput eſt, ut cancris. In capite cunctorum animalium homini plurimus
pilus, iam quidem promiſcue maribus ac fœminis, apud intōſas uticq; gentes: Atq; etiam
nomina ex eo capillatis alpiū incolis, Galliæ comatæ, ut tamen ſit aliqua in hoc terrarum
differentia. Quippe Myconij carentes eo gignunt, ſicut in Cauno lienoſi. Et quædā ani-
maliū naturaliter caluent, ſicut ſtruthiocameli, & corui aquatici, quibus apud Grecos no
men eſt inde. Defluuium eorum in muliere rarum, in ſpadonibus non uiſum, nec in ullo
ante Veneris uſum. Nec infra cerebrū, aut infra uerticē, aut circa tempora atq; aures. Cal
uitium uni tantū animaliū homini, prætercq; innatū. Canicies homini tantū & equis, ſed 40
homini ſemper à priori parte capitis, tum deinde ab auerſa. Vertices bini homini tantū.
Aliquibus capitis oſſa plana, tenuia, ſine medullis, ſerratis pectinatim ſtructa compagib.
Perfracta non queunt ſolidari: ſed exempta modice nō ſunt letalia, in uicē eorū ſuccedēte
corporea cicatrice. Infirmiſsima eſſe urſis, duriſsima pſittacis, ſuo diximus loco. Cerebrū
omnia habent animalia quæ ſanguinem: etiā in mari quæ mollia appellauimus, quamuis
careāt ſanguine, ut polypi. Sed homo portione maximum & humidiſsimum, omniumq;
uiſcerū frigidiſsimū, duabus ſuprà ſubterq; mēbranis uelatū, quarum alterutram rumpi
mortiferū eſt. Cætero uiri cq; fœminæ maius. Hominibus hoc ſine ſanguine, ſine uenis,
& reliquis ſine pingui. Aliud eſſe cq; medullam, eruditi docēt, quoniā coquēdo *dureſcat.*

Omnium

Universidad de Deusto
Biblioteca

Omnium cerebro medio insunt ossicula parua. Vni hominū infantia palpitat, nec corroboratur ante primū sermonis exordium. Hoc est uiscerū excelsissimum, proximumq; cælo capitis, sine carne, sine cruore, sine sordibus: hanc habent sensus arcem: huc uenarum omnis à corde uis tendit, hic desinit: hic culmen altissimū, hic mentis est regimen. Omniū autem animaliū in priora pronum, quia & sensus ante nos tendunt. Ab eo proficiscitur somnus, hinc capitis nutatio. Quæ cerebrum non habent, non dormiunt. Ceruis in capite inesse uermiculi, sub linguę inanitate, & circa articulum quà caput iungitur, numero uiginti produntur. Aures homini tantum immobiles. Ab ijs Flaccorum cognomina. Nec in alia parte fœminis maius impendium, margaritis dependentibus. In oriente quidē & uiris aurum gestare eo loci decus existimatur. Animaliū alijs maiores, alijs minores. Ceruis tantū scissæ, ac uelut diuisæ: soricibus pilosæ, Sed auriculæ omnibus, animal duntaxat generātibus, excepto uitulo marino atq; delphino, & quæ cartilaginea appellauimus, & uiperis. Hæc cauernas tantū habent aurium loco, præter cartilaginea, & delphinū, quem tamen audire manifestum est. Nam & cantu mulcētur, & capiuntur attoniti sono. Quonam modo audiāt, mirū. Idem nec olfactus uestigia habēt, cū olfaciant sagacissime. Pennatorum animalium buboni tantum & oto, plumæ uelut aures, cæteris cauernæ ad auditum. Simili modo squamigeris atq; serpentibus. In equis & omnium iumentorum genere, indicia animi præferunt: fessis marcidæ, micantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris. Facies homini tantū, cæteris os aut rostra. Frons & alijs: sed homini tantū tristiciæ, hilaritatis, clemētię, seueritatis index. In ascēsu eius supercilia homini, & pariter & alterne mobilia, & in ijs pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maxime indicāt fastum. Superbia aliubi cōceptaculū, sed hic sedē habet. In corde nascitur, huc subit, hic pendet. Nihil altius simul abruptiusq; inuenit in corpore, ubi solitaria esset. Subiacēt oculi, pars corporis preciosissima, & qui lucis usu uitā distinguāt à morte. Non oīmibus animalium hi. Ostreis nulli. Quibusdā concharū dubij. Pectines eī, si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, cōtrahuntur ut uidentes: Et solenes fugiunt admota ferramenta. Quadrupedum talpis uisus non est, oculorum effigies inest, si quis prætentā detrahat membranam. Et inter aues ardeolarū genere, quos leucos uocāt, altero oculo carere tradūt. Optimi augurij, cum ad austrum uolant, septentrionémue. Solui enim pericula & metus narrant. Nigidius nec locustis, nec cicadis esse dicit. Cochleis oculorum uicem cornicula bina pretentatu implent. Nec lumbricis ulli sunt, uermiúmue generi. Oculi homini tantū diuerso colore, cæteris in suo cuiq; genere similes. Et equorum quibusdam glauci, sed in homine numerosissimæ uarietatis atq; differētiæ, grandiores, modici, parui, prominētes, quos hebetiores putant: conditi, quos clarissime cernere, sicut in colore caprinos. Præterea alij contuentur longinqua, alij nisi propè admota non cernunt. Multorum uisus fulgore solis constat, nubilo die nō cernentiū, nec post occasus. Alij interdiu hebetiores, noctu præter cæteros cernūt. De geminis pupillis, aut quibus noxij uisus essent, satis diximus. Cęsii in tenebris clariores. Ferunt Tiberio Cæsari, nec alij genitorū mortalium, fuisse naturā: ut expergefactus noctu paulisper, haud alio modo q̄; luce clara cōtueretur omnia, paulatim tenebris sese obducētibus. Diuo Augusto equorū modo glauci fuere, supraq; hominem albicantis magnitudinis. Quā ob causam diligentius spectari eos iracunde ferebat. Claudio Cæsari ab angulis cādore carnoso, sanguineis uenis subinde suffusi: Caio principi rigentes: Neroni nisi cum conniueret ad propè admota hebetes. Viginti gladiatorū paria in Caij principis ludo fuere, in ijs duo omnino qui contra cōminationem aliquam non conniuerent, & ob id inuicti. Tantæ hoc difficultatis est homini. Pleriscq; uero naturale, ut nictare non cessent, quos pauidiores accepimus. Oculus unicolor nulli, cum candore omnibus medius color differens. Neq; ulla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus, sed homini maxime, id est, moderationis, clemētiæ, misericordiæ, odij, amoris, tristitiæ, lætitiæ. Contuitu quoq; multiformes, truces, torui, flagrantes, graues, transuersi

Universidad de Deusto
Biblioteca

uersi,limi,ſummiſſi,blandi.Profecto in oculis animus inhabitat.Ardēt,intenduntur,hu-
mectant,conniuent.Hinc illæ miſericordiæ lachrymæ. Hos cū oſculamur, animū ipſum
uidemur attingere.Hinc fletus,& rigātes ora riui. Quis ille humor eſt,in dolore tam fœ-
cundus & paratus,aut ubi reliquo tempore? Animo autem uidemus, animo cernimus:
oculi,ceu uaſa quædam,uiſibilem eius partem accipiunt,atq; tranſmittunt.Sic magna co
gitatio obcęcat,abducto intus uiſu.Sic in morbo comitiali aperti nihil cernūt,animo cali
gante.Quin & patentibus dormiunt lepores, multiq; hominū, quod corybantian Græ-
ci dicunt. Tenuibus multisq; membranis eos natura compoſuit,calloſis cōtra frigora ca-
loresq; in extremo tunicis,quas ſubinde purificant lachrymationū ſaliuis, lubricos pro-
pter incurſantia & mobiles.Media eorū cornea feneſtrauit pupilla, cuius anguſtiæ nō ſi
nunt uagari incertam aciem,& uelut canali dirigunt,obiterq; incidentia facile declinant:
aliis nigri,aliis atri,aliis ruffi,aliis glauci coloris orbibus circundatis,ut habili mixtura &
accipiatur circumiecto cādore lux,& temperato repercuſſu nō obſtrepat. Adeoq; iis ab
ſoluta uis ſpeculi,ut tam parua illa pupilla, totā imaginem reddat hominis. Ea cauſa eſt,
ut pleræq; alitum è manibus hominum oculos potiſsimū appetant, quod effigiem ſuam
in iis cernentes,uelut ad cognata deſideria ſua tendunt. Veterina tantum quędam,ad in-
crementa lunæ morbos ſentiunt.Sed homo ſolus emiſſo humore cęcitate liberatur. Poſt
uiceſimum annū multis reſtitutus eſt uiſus. Quibuſdam ſtatim naſcentibus negatus nul-
lo oculorum uicio:multis repente ablatus ſimili modo,nulla præcedente iniuria. Venas
ab iis pertinere ad cerebrum, peritiſsimi autores tradunt:ego ad ſtomachū crediderim.
Certe nulli ſine redundatione eius,eruitur oculus. Moriētibus illos operire, rurſusq; in
rogo patefacere,Quiritiū magno ritu ſacrū eſt:ita more condito, ut neq; ab homine ſu-
premum eos ſpectari fas ſit,& cælo nō oſtendi nefas. Vni animalium homini deprauan-
tur,unde cognomina Strabonū & Petorum. Ab iiſdem qui altero lumine orbi naſceren
tur,Coclites uocabant:qui paruis utriſq;, Ocellæ,Luſcini iniuriq; cognomē habuere.No
cturnorum animalium,uelut felium,in tenebris fulgent radiantq; oculi,ut contueri non
ſit:& capreæ lupoq; ſplendent,lucemq; iaculantur. Vituli marini & hyenę in mille colo-
res tranſeunt ſubinde. Quin & in tenebris multorum piſcium refulgent aridi,ſicut robu-
ſti caudices uetuſtate putres.Non cōniuere diximus,quæ nō obliquis oculis,ſed circum
acto capite cernerēt.Chamæleonis oculos ipſos circumagi totos tradunt.Cancri in obli-
quū aſpiciunt.Cruſta fragili incluſis rigentes.Locuſtis ſquillisq; magna ex parte ſub eo
dem munimento præduri eminent.Quorū duri ſunt,minus cernunt,quàm quorum hu-
midi.Serpentium catulis,& hirundinum pullis,ſi quis eruat,renaſci tradunt.Inſectorum
omnium,& quibus teſtacea operimenta,oculi mouentur,ſicut quadrupedū aures. Qui-
bus fragilia operimēta,iis oculi duri.Omnia talia,& piſces, & inſecta, nō habent genas,
nec integūt oculos.Omnibus membrana uitri modo translucida obtenditur. Palpebræ
in genis homini utrinq;. Mulieribus uero etiam infectæ quotidiano. Tanta eſt decoris
affectatio,ut tingantur oculi quoq;.Alia de cauſa hoc natura dederat, ceu uallum quod-
dam uiſus,& prominens munimentū contra occurſantia animalia, aut alia fortuitu inci-
dentia.Defluere eas,haud immerito, uenere abundātibus tradūt. Ex cæteris nulli ſunt,
niſi quibus & in reliquo corpore pili.Sed quadrupedib.in ſuperiore tantū gena,uolucri
bus in inferiore:& quibus molle tergus,ut ſerpentibus:& quadrupedū quæ oua pariūt,
ut lacertæ.Struthiocamelus alitū ſola(ut homo)utrinq; palpebras habet.Nec genæ qui-
dem omnibus:ideo neq; nictatiōes iis quæ animal generāt.Grauiores alitū inferiore ge-
na cōniuent,Eædem nictant, ab angulis membrana obeūte. Columbæ & ſimilia utraq;
cōniuent.At quadrupedes quæ oua pariūt,ut teſtudines,crocodili,inferiore tantum ſine
ulla nictatione,propter præduros oculos.Extremū ambitum genæ ſuperioris,antiqui ci
lium uocauere,unde & ſupercilia.Hoc uulnere aliquo diductū nō coaleſcit, in paucis hu
mani corporis mēbris.Infra oculos malæ,homini tantū, quas priſci genas uocabant, XII
tabula

tabularum interdicto radi à fœminis eas uetantes. Pudoris hæc ſedes. Ibi maxime oſtenditur rubor. Infra eas hilaritatem riſumq; indicantes, buccæ. Et altior homini tantum, quem noui mores ſubdolæ irriſioni dicauere, naſus. Non alij animalium nares eminent. Auibus, ſerpentibus, piſcibus foramina tantum ad olfactus, ſine naribus. Et hinc cognomina Simorum, Silonum. Septimo menſe genitis ſæpenumero foramina aurium & narium defuere. Labra, à quibus Brocci, Labeones dicti, & os probum duriuſue, animal generantibus: pro ijs cornea & acuta uolucribus roſtra. Eadem rapto uiuentibus adunca: collecto, recta: herbas ruentibus limumq; lata, ut ſuum generi. Iumētis uice manus ad colligenda pabula ora, apertiora laniatu uiuentibus. Mentum nulli præter hominem, nec malæ. Maxillas crocodilus tantū ſuperiores mouet: terreſtres quadrupedes, eodem quo cætera more, præterquam in obliquū. Dentium tria genera: Serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatim cocuntes, ne contrario occurſu atterantur, ut ſerpētibus, piſcibus, canibus. Continui, ut homini, equo. Exerti, ut apro, hippopotamo, elephanto. Continuorū qui digerunt cibum, lati & acuti: qui conficiunt duplices: qui diſcriminant eos, canini appellant. Hi ſunt ſerratis longiſsimi. Continui aut utraq; parte oris ſunt, ut equo: aut ſuperiore primores non ſunt, ut bubus, ouibus, omnibusq; quæ ruminant. Capræ ſuperiores non ſunt, præter primores geminos. Nulli exerti, quibus ſerrati. Raro fœminæ, & tamen ſine uſu. Itaq; cum apri percutiant, fœminæ ſues mordent. Nulli, cui cornua, exerti: ſed omnibus concaui, cæteri dentes ſolidi. Piſcium omnibus ſerrati, præter ſcarum: huic uni aquatilium plani. Cætero multis eorum in lingua & toto ore: ut turba uulnerum molliāt, quæ attritu ſubigere non queant: Multis & in palato, atque etiam in cauda. Præterea in os uergentes, ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum. Similes aſpidi & ſerpentibus: ſed duo in ſupera parte dextra læuaq; longiſsimi, tenui fiſtula perforati (ut ſcorpionum aculei) uenenum infundentes. Non aliud hoc eſſe quàm fel ſerpentinum, & inde uenis ſub ſpina ad os peruenire, diligentiſsimi autores ſcribunt. Quidam unum eſſe eum: & quia ſit aduncus, reſupinari cum momorderit. Aliqui tunc decidere eum, rurſusq; recreſcere facilem decuſſu, & ſine eo eſſe quos tractari cernamus. Scorpionis caudæ ineſſe eum, & pleriſque ternos. Viperæ dentes gingiuis conduntur. Hæc eadem prægnans ueneno, impreſſo dentium repulſu uirus fundit in morſus. Volucrum nulli dentes, præter ueſpertilionem. Camelus una ex ijs quæ non ſunt cornigera, in ſuperiori maxilla primores non habet. Cornua habentium nulli ſerrati. Et cochleæ dentes habent: indicio eſt à minimis earum deroſa uitis. At in marinis cruſtata & cartilaginea primores habere, item echinis quinos eſſe, unde intelligi potuerit miror. Dentium uice aculeus inſectis. Simiæ dentes ut homini. Elephanto intus ad mandendum quatuor, præterq; eos qui prominent, maſculis reflexi, fœminis recti atque proni. Muſculus marinus, qui balenam antecedit, nullos habet: ſed pro ijs, ſetis intus os hirtum, & linguam etiam ac palatum. Terreſtrium minutis quadrupedibus, primores bini utrinq; longiſsimi. Cæteris cum ipſis naſcuntur: homini, poſtquā natus eſt ſeptimo menſe. Reliquis perpetuo manent. Mutantur homini, leoni, iumento, cani & ruminantibus. Sed leoni & cani, non niſi canini appellati. Lupi dexter caninus, in magnis habetur operibus. Maxillares, qui ſunt à caninis, nullum animal mutat. Homini nouiſsimi, qui genuini uocant, circiter uiceſimum annum gignuntur, multis & octogeſimo. Fœminis quoq;, ſed quibus in iuuenta non fuere nati, decidere in ſenecta, & mox renaſci certum eſt. Zanclen Samothracenum ciuem, cui renati eſſent poſt centum & quatuor annos, Mutianus uiſum à ſe prodidit. Cætero maribus plures quàm fœminis in homine, pecude, capriſue. Timarchus Nicoclis filius Paphij, duos ordines habuit maxillarum. Frater eius non mutauit primores, ideoq; pretriuit. Eſt exemplum dentis, homini & in palato geniti. At canini amiſſi caſu aliquo, nunquam renaſcuntur. Cæteris ſenecta rubeſcunt, equo tantum candidiores fiunt. Ætas ueterinorum dentibus indicatur. Equo ſunt numero XL. Amittit triceſimo

Universidad de Deusto
Biblioteca

menſe primores utrinq; binos: ſequenti anno totidem proximos, cum ſubeunt dicti colu
mellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui ſexto anno renaſcuntur. Septimo
omneis habet, & renatos & immutabiles. Equo caſtrato prius, non decidunt dentes. Aſi-
norum genus triceſimo menſe ſimiliter amittit, deinde ſenis menſibus. Quod ſi nō prius
peperere quàm decidant poſtremi, ſterilitas certa. Boues bimi mutant. Suibus decidunt
nunquam. Abſumpta hac obſeruatione ſenectus in equis, & cęteris ueterinis, intelligitur
dentium brochitate, ſuperciliorum canicie, & circa ea lacunis cum ferè XVI annorum exi-
ſtimantur. Hominum dentibus quoddam ineſt uirus. Namq; & ſpeculi nitorem ex ad-
uerſo nudati hebetant, & columbarum fœtus implumes necant. Reliqua de ijs in genera
tione hominum dicta ſunt. Erumpentibus morbi corpora infantiū accipiūt. Reliqua ani-
malia quæ ſerratos habent, ſæuiſsima dentibus. Linguæ non omnibus eodem modo.
Tenuiſsima ſerpentibus & triſulca, uibrans, atri coloris, & ſi extrahas prælōga: lacertis bi
fida & piloſa: uitulis quoq; marinis duplex: ſed ſupradictis capillamenti tenuitate. Cæte-
ris ad circumlambenda ora. Piſcibus paulominus quàm tota adhærens, crocodilis tota.
Sed in guſtatu, linguæ uice carnoſum aquatilibus palatū. Leonibus ac pardis, omnibuſq;
generis eius, etiam felibus, imbricatæ aſperitatis, ac limæ ſimilis, attenuāsq; lambendo cu
tem hominis. Quæ cauſa etiam manſuefacta, ubi ad uicinum ſanguinem peruenit ſaliua,
inuitat ad rabiem. De purpurarum linguis diximus. Ranis prima cohæret, intima ab-
ſoluta à gutture quà uocem mittunt. Mares tum uocantur ololygones. Stato id tempo-
re euenit, cientibus ad coitum fœminas. Tum ſiquidem inferiore labro demiſſo, ad libra-
mentum modicæ aquæ receptę in fauces, palpitante ibi lingua ululatus elicitur. Tunc ex-
tenti buccarum ſinus perlucent, oculi flagrant labore perpulſi. Quibus in poſteriori parte
aculei, ijs & dentes & lingua. Apibus etiam prælonga, eminēs & cicadis. Quibus aculeus
in ore fiſtuloſus, ijs nec lingua nec dentes. Quibuſdam inſectis intus lingua, ut formicis.
Cæterum lata elephanto præcipue. Reliquis in ſuo genere ſemper abſoluta: homini tan-
tum ita ſæpe conſtricta uenis, ut intercidi eas neceſſe ſit. Metellum pontificem adeo inex-
planatæ fuiſſe accepimus, ut multis menſibus tortus credatur, dum meditatur in dedican
da æde opiferæ dicere. Cæteris ſeptimo fermè anno ſermonē exprimit. Multis uero talis
eius ars contingit, ut auium & animalium uocis indiſcrete edatur imitatio. Intellectus ſa-
porum eſt cæteris in prima lingua, homini & in palato. Tonſillæ in homine, in ſue glan-
dulæ. Quod inter eas uuæ nomine ultimo dependet palato, homini tantū eſt. Sub ea mi-
nor lingua epigloſsis appellata, nulli oua generantium. Opera eius gemina, duabus inter-
poſita fiſtulis. Interior earum appellatur arteria, ad pulmonem atq; cor pertinens. Hanc
operit in epulando, ne ſpiritu ac uoce illac meante, ſi potus cibúsue in alienum deerraue-
rit tramitem, torqueat. Altera exterior appelletur ſanè gula, qua cibus atque potus deuo-
ratur. Tendit hæc ad ſtomachum, is ad uentrem. Hanc per uices operit, cum ſpiritus tan-
tum aut uox commeat, ne reſtagnatio intempeſtiua alui obſtrepat. Ex cartilagine & car-
ne arteria, gula neruo & carne conſtat. Ceruix nulli, niſi quibus utraq; hæc. Cæteris col-
lum quibus tantū gula. Sed quibus ceruix, è multis uertebratisq; orbiculatim oſsibus fle-
xilis ad circunſpectum, articulorū nodis iūgitur. Leoni tantum & lupo & hyænæ, ex ſin-
gulis rectisq; oſsibus rigens. Cætero ſpinæ annectitur. Spina lumbis, oſſea ſed tereti ſtru
ctura, per media foramina à cerebro medulla deſcendēte. Eandē eſſe ei naturā quam cere-
bro colligunt, quoniā prætenui eius membrana modo inciſa ſtatim expireť. Quibus lon-
ga crura, ijs longa & colla. Item aquaticis, quamuis breuia crura habentibus: ſimili modo
uncos ungues. Guttur homini tantum & ſuibus intumeſcit, aquarum quæ potantur ple-
runq; uitio. Summum gulæ fauces uocantur, extremum ſtomachus. Hoc nomine eſt ſub
arteria iam carnoſa inanitas adnexa ſpinæ, ad latitudinem ac longitudinem lagenæ mo-
do fuſa. Quibus fauces non ſunt, ne ſtomachus quidem eſt, nec colla, nec guttur, ut piſci-
bus, & ora uentribus iunguntur. Teſtudini marinæ lingua nulla, nec dentes: roſtri acie
commi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

comminuit omnia. Postea arteria & stomachus denticulatus callo, in modū rubi ad conficiendos cibos, decrescentibus crenis quicquid appropinquat uentri. Nouissima asperitas, ut scobina fabri. Cor animalibus cæteris in medio pectore est: homini tantum infra læuam papillam, turbinato mucrone in priora eminens. Piscibus solis ad os spectat. Hoc primum nascentibus formari in utero tradunt: deinde cerebrum, sicut tardissime oculos. Sed hos primum emori, cor nouissime. Huic præcipuus calor. Palpitat certe, & quasi alterum mouetur animal, intra præmolli firmoq; opertum membranæ inuolucro, munitum costarum & pectoris muro, ut pariat præcipuam uitæ causam & originem. Prima domicilia intra se animo & sanguini præbet, sinuoso specu, & in magnis animalibus triplici, in nullo non gemino. Ibi mens habitat. Ex hoc fonte duæ grandes uenæ in priora & terga discurrunt, sparsæq; ramorum serie, per alias minores omnibus membris uitalem sanguinem rigant. Solum hoc uiscerum uitijs non maceratur, nec supplicia uitæ trahit, læsumq; mortem ilico affert. Cæteris corruptis, uitalitas in corde durat. Bruta existimātur animalium quibus durum riget, audacia quibus paruum est, pauida quibus prægrande. Maximum autem est portione muribus, lepori, asino, ceruo, pantheræ, mustelis, hyænis, & omnibus timidis, aut propter metum maleficis. In Paphlagonia bina perdicibus corda. In equorum corde & boum ossa reperiuntur interdū. Augeri id per singulos annos in homine, ac binas drachmas ponderis ad quinquagesimum annum accedere: ab eo detrahi tantundem, & ideo non uiuere hominem ultra centesimum annum defectu cordis, Ægyptij existimāt, quibus mos est cadauera asseruare medicata. Hirsuto corde gigni quosdam homines proditur, neq; alios fortioris esse industriæ, sicut Aristomenen Messenium, qui ccc occidit Lacedæmonios. Ipse conuulneratus & captus semel per cauernam latomiarum euasit, angustos uulpium aditus secutus. Iterum captus, sopitis custodibus somno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exusit. Tertio capto Lacedæmonij pectus dissecuere causa uidendi, hirsutumq; cor repertum est. In corde summo, pinguitudo est quædam lætis extis. Non semper autem in parte extorum habitum est. L. Posthumio Albino rege sacrorum post centesimam uicesimam tertiam Olympiadem, cum rex Pyrrhus ex Italia discessisset, cor in extis aruspices inspicere cœperunt. Cæsari dictatori, quo die primumueste purpurea processit, atq; in sella aurea sedit, sacrificanti bis in extis defuit. Vnde quæstio magna de diuinatione argumentantibus, potuerit' ne sine ullo uiscere hostia uiuere, an ad tempus amiserit? Negatur cremari posse in ijs qui cardiaco morbo obierint, negatur & ueneno interemptis. Certe extat oratio Vitellij, qua reum Pisonem eius sceleris coarguit, hoc usus argumento: palamq; testatus, non potuisse ob uenenum cor Germanici Cæsaris cremari. Contrà genere morbi defensus est Piso. Sub eo pulmo est, spirandiq; officina, attrahens ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fistulis inanibus cauus. Pauca enim (ut dictum est) habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, spumosum, nec sanguineum, ideo non sitiunt. Eadem est causa, quare sub aqua diu ranæ & phocæ urinentur. Testudo quoq;, quamuis prægrandem & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet. Quanto minor hic corporibus, tanto uelocitas maior. Chamæleoni portione maximus, & nihil aliud intus. Iecur in dextra parte est. In eo quod caput extorum uocant, magnæ uarietatis. M. Marcello circa mortem, cum perijt ab Annibale, defuit in extis. Sequenti deinde die geminum repertum est. Defuit & C. Mario cum immolaret Vticæ. Item Caio principi calend. Ianuarijs, cum iniret consulatum, quo anno interfectus est. Claudio successori eius, quo mēse interemptus est ueneno. Diuo Augusto Spoleti sacrificanti primo potestatis suæ die, sex uictimarum iocinera replicata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt, responsumq; duplicaturum intra annum imperium. Caput extorum tristis ostenti cæsum quoq; est, præterquam in sollicitudine ac metu. Tunc enim perimit curas. Bina iocinera leporibus circa Briletū & Tharnen, & in Cheroneso ad Propontidem. Mirumq;, translatis aliò interit alterum. In eodem est fel, non

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnibus datum animalibus. In Euboeæ Chalcide nullum pecori. In Naxo prægrande ge
minumq́; , ut prodigij loco utrumq; aduenæ. Equi, muli, asini, ceruí, capræ, apri, cameli,
delphini non habent. Murium aliqui habent. Hominum paucis non est, quorum ualetu
do firmior, & uita longior. Sunt quí equo non quidem in iecore esse, sed in aluo putent: &
ceruo in cauda aut intestinis. Ideo tantam habent amaritudinem, ut à canibus non attin
gantur. Est autem nihil aliud quàm purgamentum pessimi sanguinis, & ideo in materia
eius est. Certe iecur nulli est nisi sanguinem habentibus. Accipit hoc à corde cui iungitur,
funditq́; in uenas. Sed in felle nigro insaniæ causa homini, morsq́; toto reddito. Hinc &
in mores crimen, bilis nomine. Adeo magnum est in hac parte uirus, cum se fundit in ani
mum. Quin & toto corpore uagũ, colorem quoq; oculis aufert: illud quidem redditum, 10
etiam ahenis: nigrescuntq́; contacta eo, ne quis miretur id uenenum esse serpentium. Ca
rent eo qui absinthium uescuntur in Ponto. Sed renibus, & parte tantum altera intestino
iungitur in coruis, coturnicibus, phasianis: quibusdam intestino tantum, ut columbis, ac
cipitri, murenis. Paucis auium in iecore. Serpentibus portione maxime copiosum, & pi
scibus. Est autem plerisq; toto intestino, sicut accipitri, miluo. Præterea in iecore est & ce
tis omnibus: uitulis quidem marinis ad multa quoq; nobile. Taurorum felle aureus du
citur color. Aruspices id Neptuno & humoris potentiæ dicauere: geminumq́; fuit diuo
Augusto, quo die apud Actium uicit. Murium iecusculis fibræ ad numerum lunæ in
mense congruere dicuntur, totidemq́; inueniri quotum lumen eius sit. Præterea bruma
increscere. Cuniculorum exta in Bætica sæpe gemina reperiuntur. Ranarum rubetarum 20
altera fibra à formicis non attingitur, propter uenenum, ut arbitrantur. Iecur maxime
uetustatis patiens, centenis durare annis, obsidionum exempla prodidere. Exta serpen
tibus & lacertis longa. Cecinæ Volaterrano dracones emicuisse de extis læto prodigio
traditur. Et profecto nihil incredibile sit, existimantibus, Pyrrho regi, quo die periit,
præcisa hostiarum capita repsisse, sanguinem suum lambentia. Exta homini ab inferiore
uiscerum parte separantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætendun
tur, quod Græci appellauerunt phrenas. Omnia quidem principalia uiscera, membranis
proprijs, ac uelut uaginis inclusit prouidens natura: in hac fuit & peculiaris causa uicini
tas alui, ne cibo supprimeretur animus. Huic certe refertur accepta subtilitas mentis, ideo
nulla est ei caro, sed neruosa exilitas. In eadem præcipua hilaritatis sedes, quod titillatu 30
maxime intelligitur alarum, ad quas subit, non alibi tenuiore cute humana, ideo scaben
di dulcedine ibi proxima. Ob hoc in prælijs gladiatorumq́; spectaculis mortem cum risu
traiecta præcordia attulerunt. Subest uenter stomachum habentibus, cæteris sim
plex, ruminantibus geminus, sanguine carentibus nullus. Intestinis enim quibusdam ab
ore incipiens, quadam uia eodem reflectitur, ut sæpiæ, polypo. In homine adnexus infi
mo stomacho, similis canino. His solis animalium inferiore parte angustior: itaq; & sola
uomunt, quia repleto propter angustias supprimitur cibus: quod accidere non potest ijs,
quorum spatiosa laxitas eum in inferiora transmittit. Ab hoc uentriculo lactes in homi
ne & oue, per quas labitur cibus, in cæteris ile: à quibus capaciora intestina ad aluum, ho
minúmq́; flexuosissimis orbibus. Idcirco magis auidi ciborum, quibus ab aluo longius spa 40
tium. Iidem minus solertes, quibus obesissimus uenter. Aues quoq; geminos sinus ha
bent. Quædam unum quo merguntur recentia ut guttur, alterum in quem ex eo demit
tunt concoctione maturata, ut gallinæ, palumbes, columbæ, perdices. Cætera ferè carent
eo, sed gula patentiore utũtur, ut graculi, corui, cornices. Quædam neutro modo, sed uen
trem proximum habent, quibus prælonga colla & angusta, ut porphyrioni. Venter soli
dipedum asper & durus. Terrestrium alijs denticulatæ asperitatis, alijs cancellatim mor
dacis. Quibus neq; dentes utrinq;, nec ruminatio, hic conficiuntur cibi, hinc in aluum de
labuntur. Media hæc umbilico adnexa in omnibus, in homine suillæ infima parte similis,
à Græcis appellatur colon, ubi dolorum magna causa est. Angustissima canibus: qua
de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de causa uehementi nisu, nec sine cruciatu leuant eam. Insatiabilia animalium, quibus à uētre protinus recto intestino transeūt cibi, ut lupis ceruarijs, & inter aues mergis. Ventres elephanto quatuor, cætera suibus similia: pulmo quadruplo maior bubulo. Auibus uenter carnosus callosusq;. In uentre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore, qui chelidonij uocantur, magicis narrati artibus reperiunt. Et in iuuencarum secundo uentre pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere: singulare (ut putāt) remedium ægre parientibus, si tellurē nō attigerit. Ventriculus atq; intestina pingui ac tenui omento integūtur, præterquam oua gignentibus. Huic adnectitur lien in sinistra parte aduersus iecori, cum quo locum aliquando permutat, sed prodigiose. Quidam eum putant ineſſe oua parientibus, item serpentibus admodum exiguum: ita certe apparet in testudine, & crocodilo, & lacertis, & ranis. Ægocephalo aui nō esse constat, neq; ijs quæ careāt sanguine. peculiare cursus impedimentū aliquando in eo: quamobrem inuriī cursorum laborantibus. Et per uulnus etiā exempto uiuere animalia tradūt. Sunt qui putent adimi simul risum homini: intemperantiamq; eius constare lienis magnitudine. Asiæ regio Scepsis appellatur, in qua minimos esse pecori tradunt, & inde ad lienē inuenta remedia. At in Brileto & Tharne quaterni renes ceruis: contrà pennatis squamosisq; nulli. Cætero summis adhærent lumbis. Dexter omnib. elatior, & minus pinguis, siccioresq;. Vtriq; aūt pinguitudo è medio exit, præterq; in uitulo marino. Animalia in renibus pinguissima: oues quidem letaliter circū eos concreto pingui. Aliquando in eis inueniūtur lapilli. Renes habent omnia quadrupedū quæ animal generant: oua parientiū testudo sola, quæ & alia omnia uiscera. sed homo bubulis similes, uelut è multis renibus cōpositos. Pectus, hoc est ossa, præcordijs & uitalibus natura circundedit: at uētri, quem necesse erat increscere, ademit. Nulli animalium circa uentrem ossa. Pectus homini tantum latum, reliquis carinatum, uolucribus magis, & inter eas aquaticis maxime. Costæ homini tantū octonæ, suibus denæ, cornigeris tredecim, serpentibus triginta. Infra aluum est à priore parte uesica, quæ nulli oua gignentium, præter testudinem: nulli nisi sanguineum pulmonem habenti, nulli pedibus carentium. Inter eam & aluum arteriæ, ad pubem tendentes, quæ ilia appellantur. In uesica lupi lapillus, qui Syrites appellatur. Sed in hominum quibusdam diro cruciatu subinde nascentes calculi, & setarū capillamēta. Vesica mēbrana constat, quæ uulnerata cicatrice non solidescit: neq; qua cerebrū aut cor inuoluiī. plura enim membranarū genera. Fœminis eadem omnia, præterq; uesicæ iūctus utriculus, unde dictus uterus: quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus uuluam. Hæc uiperæ, & intra se pariētibus, duplex: Oua generantium adnexa præcordijs: & in muliere geminos sinus ab utraq; parte laterum habet, funebris quoties uersa spiritum inclusit. Boues grauidas negant præterquam dextero uuluæ sinu ferre, etiam cū geminos ferant. Vulua eiecto partu melior quàm edito. Eiecticia uocatur illa, hæc porcaria, primiparæ suis optima. contrà effœtis. A partu, præterquam eodem die suis occisæ, liuida ac macra. Nec nouellarum suum, præterquam primipararum probatur, potiusq; ueterum, dum ne effœtarum, nec biduo ante partum, aut post partum, aut quo ieceriint die. Proxima eiecticiæ est occisæ uno die post partum. Huius & sumē optimū, si modo fœtus non hauserit: eiecticiæ deterrimū. Antiqui abdomen uocabant, priusquam calleret id sciētes occidere non assueti. Cornigera una parte dētata, & quæ in pedibus talos habēt, fœuo pinguescunt. Bisulca scissisue in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Concretus hic: & cum refrixit, fragilis: semperq; in fine carnis. Contrà pingue inter carnem cutemq;, succo liquidum. Quædam nō pingueſcūt, ut lepus, perdix. Steriliora cuncta pinguia, & in maribus & in fœminis. Senescūt celerius præpinguia. Omnibus animalibus est quoddam in oculis pingue. Adeps cunctis sine sensu, qui nec arterias habet, nec uenas. Pleriscq; animalium est pinguitudo sine sensu, quam ob causam sues spirātes à muribus tradūt arrosas. Quin & L. Apronij consularis uiri filio detractos adipes, leuatūq; corpus immobili

Universidad de Deusto
Biblioteca

onere. Et medulla ex eodem uidetur esse, in iuuenta rubens, & senecta albescens. Non nisi cauis hæc ossibus, nec cruribus iumentorum aut canum: quare fracta non ferruminantur, quod defluente euenit medulla. Est aũt pinguis ijs quibus adeps, sæuosa cornigeris: neruosa & in spina tantum dorsi, ossa non habẽtibus, ut piscium generi: ursis nulla, leoni in fœminũ & brachiorum ossibus paucis, exigua admodum: cætera tãta duritie, ut ignis elidatur, uelut è silice. & ijs dura quæ non pingueſcũt: asinorum ad tibias canora. Delphinis ossa non spinæ, animal enim pariunt: serpentibus spinæ. Aquatilium mollibus nulla: sed corpus circulis carnis uinctum, ut sepiæ atq; loligini. Et insectis negat̃ æque esse ulla. Cartilaginea aquatilium habent medullam in spina. Vituli marini cartilaginem, non ossa. Item omnium auriculæ ac nares quæ modicum eminent, flexili mollitia, naturæ prouidentia, ne frangerent̃. Cartilago rupta non solidescit. Nec præcisa ossa recrescunt. præterquam ueterinis ab ungula ad suffraginem. Homo crescit in longitudinem ad annos usq; ter septenos, tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubescens nodum quendam soluere, & præcipue ægritudine, sentitur. Nerui orsi à corde, bubuloq; etiã circumuoluti, similem naturã & causam habent, in omnibus lubricis applicati ossibus: nodosq; corporum, qui uocantur articuli, aliubi interuentu, aliubi ambitu, aliubi transitu ligãtes, hic teretes, illic lati, ut in unoquoq; poscit figuratio. Neq; ij solidant̃ incisi: mirumq;, uulneratis summus dolor, præfectis nullus. Sine neruis sunt quædam animalia, ut pisces: arterijs enim cõstant. Sed neq; eæ molli pisciũ generi. Vbi sunt nerui, interiores conducũt membra, superiores reuocãt. Inter hos latent arteriæ, id est, spiritus semitæ. His innatant uenæ, id est, sanguinis riui. Arteriarũ pulsus, in cacumine maxime membrorũ euidens, index ferè morborum, in modulos certos, legesq; metricas, per ætates stabilis aut citatus aut tardus, descriptus ab Herophilo medicinæ uate, miranda arte, nimiã propter subtilitatẽ desertus. obseruatione tamen crebri aut languidi ictus, gubernacula uitæ temperat. Arterię carẽt sensu, nam & sanguine. Nec omnes uitalẽ continẽt spiritũ: pręcisisq; torpescit tantũ pars ea corporis. Aues nec uenas nec arterias habẽt: itẽ serpentes, testudines, lacertæ, minimũq; sanguinis. Venæ in prætenues postremo fibras subter totã cutẽ dispersæ, adeo in angustã subtilitatẽ tenuãt̃, ut penetrare sanguis nõ possit, aliudue q̃ exilis humor ab illo, qui cacuminib. innumeris sudor appellat̃. Venarũ in ũbilico nodus ac coitus.

De sanguine, & quorum celerrime siccetur, quorum non coeat, quorũ grauissimus uel tenuissimus, quorum nullus. Cap. xxxviii

SAnguis quibus multus & pinguis, iracunda: maribus q̃ fœminis nigrior: & iuuẽtæ magis q̃ senio: & inferiore parte pinguior. Magna et in eo uitalitatis portio. Emissus spiritum secum trahit, tamen tactum nõ sentit. Animalium fortiora quibus sanguis crassior: sapiẽtiora quibus tenuior: timidiora quibus minimus: at quib. nullus hebetia. Taurorum celerrime coit atq; durescit, ideo pestifer potu maxime. Aprorum & ceruorum caprearumq; & bubalorũ omnium nõ spissatur. pinguissimus asinis, homini tenuissimus. Iis quibus plus quaterni pedes, nullus. Obesis minus copiosus, quoniam absumitur pingui. Profluuiũ eius uni fit in naribus homini, alijs nare altera, alijs utraq;, quibusdam per inferna. multis per ora stato tempore, ut nuper Macrino Visco uiro prætorio, & omnibus annis Volusio Saturnino urbis præfecto, qui nonagesimum etiam excesit annum. Solum hoc in corpore temporarium sentit incrementum. Siquidem hostiæ abundantiorem fundunt, si prius bibêre. Quæ animalium latere certis temporibus diximus, non habent tunc sanguinem, præter exiguas admodum circa corda guttas, miro opere naturæ: sicut in homine, uim eius ad minima momenta mutari, non modo tanto minore suffusi materia, uerũ ad singulos animi habitus, pudore, ira, metu, palloris pluribus modis, item ruboris. Alius enim iræ, & alius uerecundiæ. Nam & in metu refugere, & nusquam esse certum est: multisq; non transfluere transfossis, quod homini tantum euenit. Nam quæ mutari diximus, colorem alienum accipiunt quodam repercussu: homo solus in se mutat

tat. Morbi omnes morsq; sanguinem absumunt.

An in sanguine principatus, & de tergore & pilis & mammis. Cap. XXXIX

SVnt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq; corporū magis aut minus bruta esse, ut ostrea & testudines: boum tergora, setas suum obstare tenuitati immeantis spiritus, nec purū liquidumq; transmitti: sic & in homine, cum crassior callosiórue excludat cutis: ceu uero non crocodilis & duritia tergoris tribuatur & solertia. Hippopotami corij crassitudo talis, ut inde tornētur hastæ, & tamen quædam ingenio medica diligentia. Elephantorū quoq; tergora impenetrabiles cestras habent, cum tamen omnium quadrupedum subtilitas animi præcipua perhibeatur illis. Ergo cutis ipsa sensu caret, maxime in capite. Vbicunq; per se, ac sine carne est, uulnerata non coit, ut in bucca cilioq;. Quæ animal pariunt, pilos habent: quæ oua, pennas, aut squamas, aut corticem, aut testam ut testudines, aut cutem puram ut serpentes. Pennarum caules omnium cani, præcisiq; non crescunt: euulsæ renascuntur. Membranis uolant fragilibus insecta, humentibus hirundines in mari, siccis inter tecta uespertilio. Horum alę quoq; articulos habent. Pili à cute exeunt crassa hirti, fœminis tenuiores, equis in iuba largi, in armis leoni: dasypodi & in buccis intus, & in pedibus, quæ utraq; Trogus & in lepore tradit, hoc exemplo libidinosiores hominū quoq; hirtos colligens. Villosissimum animalium lepus. Pubescit homo solus: quod nisi contingat, sterilis in gignendo est, seu mas, seu fœmina. Pili in homine partim simul, partim postea gignuntur. Congeniti autem non desinunt, sicut nec fœminis magnopere. Inuentæ tamen quædam defluuio capitis inualidæ: ut & lanugines oris, cum mēstrui cursus stetere. Quibusdam post geniti uiris sponte non gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atq; subnasci annuum est. Viris crescunt maxime in capite, mox in barba. Recisi non ut herba ab ipsa incisura augētur, sed ab radice exeunt. Crescunt & in quibusdā morbis, maxime phthisi, & in senecta: defunctorum quoq; corporibus. Libidinosis congeniti, maturius defluunt: agnati, celerius recrescunt. Quadrupedibus senectute crassescunt, lanæq; rarescunt. Quadrupedum dorsa pilosa, uentres glabri. Boum corijs glutinum excoquitur, taurorumq; præcipuum. Mammas homo solus è maribus habet: cætera animalia māmarum notas tantum. Sed ne fœminæ quidem in pectore, nisi quæ possunt partus suos attollere. oua gignentium nulli: nec lac, nisi animal parienti: uolucrum uespertilioni tantum. Fabulosum enim arbitror de strigibus, ubera eas infantium labris immulgere. Esse in maledictis iam antiquis strigem conuenit: sed quæ sit auium, constare non arbitror.

Notabilia animalia quæ mammis. Cap. XL

ASinis à fœtu dolēt, ideo sexto mense arcēt partus, cum equæ anno propè toto præbeant. Quibus solida ungula, nec supra geminos fœtus, hæc omnia binas habent māmas, nec aliubi q; in fœminibus. Eodem loco bisulca & cornigera: boues quaternas, oues capræq; binas. Quæ numeroso fœcūda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent toto uētre duplici ordine, ut sues: generosæ duodenas, uulgares binis minus. similiter canes. Alia uentre medio quaternas, ut pantheræ: alia binas, ut leænæ. Elephas tantum sub armis duas: nec in pectore, sed citra in alis occultas. Nulli in fœminibus digitos habentium. Primis genitis in quoq; partu sues primas præbent: eæ sunt faucibus proximæ: & suam quisq; nouit in fœtu quo genitus est ordine, eaq; alitur nec alia: detracto illa alumno suo sterilescit ilico, ac resilit. uno uero ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito fuerat attributa, descendit. Vrsæ mammas quaternas gerūt. Delphini binas in ima aluo papillas tantum, nec euidentes, & paulo in obliquum porrectas. Necq; aliud animal in cursu lambitur. Et balenæ autem uitulicq; mammis nutriunt fœtus.

De lacte, & unde caseus non fiat. Cap. XLI

MVlieri ante septimum mensem profusum lac, inutile. Ab eo mense, quod uitalis est partus, salubre. Pleriscq; autem totis mammis, atq; etiam alarum sinus fluit. Cameli

Universidad de Deusto
Biblioteca

lac habent donec iterū graueſcant. Suauiſsimū hoc exiſtimatur, ad unã menſuram tribus aquæ additis. Bos ante partum non habet. Ex primo ſemper à partu coloſtra fiunt: quæ, ni admiſceatur aqua, in pumicis modū coeunt duritia. Aſinæ prægnãtes continuo lacteſcunt. Pullis earum, ubi pingue pabulū, biduo à partu maternū lac guſtaſſe letale eſt. genus mali uocatur coloſtratio. Caſeus non fit ex utrinq; dẽtatis, quoniã eorū lac non coit. Tenuiſsimum camelis, mox equis: craſsiſsimum aſinæ, ut quo coaguli uice utant. Conferre aliquid & candori in mulierū cute exiſtimatur. Poppea certe Domitij Neronis coniux, quingentas ſecū per omnia trahens fœtas, balnearū etiã ſolio totū corpus illo lacte macerabat, extẽdi quoq; cutem credens. Omne aũt lac igne ſpiſſatur, frigore fereſcit. Bubulum caſeo fertilius q̃ caprinū, ex eadem menſura penè altero tanto. Quæ plures quaternis mammas habẽt, caſeo inutilia, & meliora quæ binas. Coagulū hinulei, leporis, hædi laudatū. Præcipuum tamẽ daſypodis, quod & profluuio alui medetur, unius utrinq; dentatorū. Mirum barbaras gentes quę lacte uiuãt, ignorare aut ſpernere tot ſeculis caſei dotẽ, denſantes id alioquin in acorẽ iucundū, & pingue butyrū: ſpuma id eſt lactis, cõcretiusq; q̃ quod ſerum uocãt. Non omittendum in eo olei uim eſſe, & barbaros omnes infantesq; noſtros ita ungi.

De diuerſitate caſeorum. Cap. XLII

LAus caſeo Romæ, ubi omnium gentium bona cominus iudicantur, è prouincijs Nemauſienſi præcipua Leſuræ Gabaliciq; pagis, ſed breuis ac muſteo tantum cõmendatio. Duobus alpes generibus pabula ſua approbant, Dalmaticæ Docleatem mittunt, Ceutronicæ Vatuſicum. Numeroſior Apennino. Cebanum hic è Liguria mittit, ouium maxime lactis: Æſinatem ex Vmbria: mixtoq; Hetruriæ atq; Liguriæ confinio, Lunenſem magnitudine conſpicuum: quippe & ad ſingula milia pondo premitur. Proximum autem urbi Veſtinum, eumq; è Cæditio campo laudatiſsimum. Et caprarum gregibus ſua laus eſt, recenti maxime, eam augente gratiam fumo, qualis in ipſa urbe conficitur, cunctis præferendus. Nam Galliarum ſapor medicamenti uim obtinet. Trans maria uero Bithynus ferè in gloria eſt. Ineſſe pabulis ſalem, etiam ubi non detur, ita maxime intelligitur, omni in ſalem caſeo ſeneſcente: quales redire in muſteum ſaporem, aceto & thymo maceratos, certum eſt. Tradũt Zoroaſtrem in deſertis caſeo uixiſſe annis uiginti, ita temperato, ut uetuſtatem non ſentiret.

Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus. Cap. XLIII

TErreſtrium ſolus homo bipes. Vni iuguli, humeri, cæteris armi: uni ulnæ. Quibus animalium manus ſunt, intus tantum carnoſæ: extra neruis & cute conſtant. Digiti quibuſdam in manibus ſeni: M. Curiatij ex patricia gente filias duas ob id Sedigitas appellatas accepimus, & Volcatiũ Sedigitũ, illuſtrẽ in poetica. Hominis digiti articulos habent ternos, pollex binos, & digitis aduerſus uniuerſis flectitur: per ſe uero in obliquum porrigitur, craſsior cæteris. Huic minimus mẽſura par eſt: duo reliqui ſibi, inter quos medius longiſsime protenditur. Quibus ex rapina uictus quadrupedũ, quini digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes, & pauca in poſteriorib. quoq; quinos ungues habent, uno iuxta cruris articulum dependente: reliqua quæ ſunt minora, digitos quinos. Brachia nõ omnibus paria ſecum. Studioſo Thraci in C. Cæſaris ludo notum eſt dextram fuiſſe proceriorem. Animaliũ quædam, ut manibus, utuntur priorũ miniſterio pedum, ſedentq; ad os illis admouentia cibos, ut ſciuri.

De ſimiarum ſimilitudine. Cap. XLIIII

NAm ſimiarũ genera perfectam hominis imitationem continent, facie, naribus, auribus, palpebris, quas ſolæ quadrupedũ & in inferiore habent gena. Iam mãmas in pectore, & brachia, & crura in cõtrarium ſimiliter flexa: in manibus ungues, digitos, longioremq; medium. Pedibus paulum differunt. Sunt enim ut manus prælongi, ſed ueſtigium palmæ ſimile faciunt. Pollex quoq; his & articuli ut homini; ac præter genitale, & hoc in maribus tantum, uiſcera etiam interiora omnia ad exemplar.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De unguibus. Cap. XLV

VNgues clauſulæ neruorum ſummæ exiſtimantur. omnibus hi quibus & digiti. Sed ſimiæ imbricati, hominibus lati, & defuncto creſcunt: rapacibus unci, cæteris recti, ut canibus, præter eum qui à crure pleriſque dependet. Omnia digitos habent quæ pedes, excepto elephanto. Huic enim informes numero quidem quinq;, ſed indiuiſi, ac leuiter diſcreti, ungulisq; haud unguibus ſimiles, & pedes maiores priores. In poſterioribus articuli breues. Idem poplites intus flectit hominis modo. Cætera animalia in diuerſum poſterioribus articuli pedibus, quàm prioribus. Nam quæ animal generant, genua ante ſe flectunt, & ſuffraginum artus in auerſum. Homini genua & cubita contraria: Item urſis & ſimiarum generi, ob id minime pernicibus. Oua parientibus quadrupedũ, crocodilo, lacertis, priora genua poſt curuantur, poſteriora in priorem partem. Sunt autem crura his obliqua, humani pollicis modo. Sic & multipedibus, præterquam nouiſsima ſalientibus. Aues, ut quadrupedes, alas in priora curuant, ſuffraginem in poſteriora. Hominis genibus quædam & religio ineſt, obſeruatione gentium. Hæc ſupplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hæc ut aras adorant, fortaſsis; quia ineſt ijs uitalitas. Namq; in ipſa genu utriuſq; commiſſura, dextra læuaq; à priore parte gemina quædam buccarum inanitas ineſt: qua perfoſſa, ceu iugulo, ſpiritus fugit. Ineſt & alijs partibus quædam religio: ſicut dextra oſculis auerſa appetitur, in fide porrigitur. Antiquis Græciæ in ſupplicando mentum attingere mos erat. Eſt in aure ima memoriæ locus, quem tangentes atteſtamur. Eſt poſt aurem æque dextram Nemeſios, quæ dea Latinum nomen ne in Capitolio quidem inuenit, quò referimus tacto ore proximum à minimo digitum, ueniam ſermonis à dijs ibi recondentes. Varices in cruribus uiro tantum, mulieri raro. C. Mariũ, qui ſepties conſul fuit, ſtantem ſibi extrahi paſſum unum hominem Oppius autor eſt. Omnia animalia à dextris partibus incedunt, ſiniſtras incubant. Reliqua ut libitum eſt gradiũtur. Leo tantum & camelus pedatim, hoc eſt, ut ſiniſter pes non tranſeat dexterum, ſed ſubſequatur. Pedes homini maximi, fœminis tenuiores in omni genere. Suræ homini tantum, & crura carnoſa. Reperitur apud autores, quendam in Ægypto non habuiſſe ſuras. Vola homini tantum, exceptis quibuſdam. Namq; & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Panſæ, ſicut à cruribus Vari, Vatiæ, Vatinij, quæ uitia & in quadrupedibus. Solidas habẽt ungulas, quæ nõ ſunt cornigera, igitur pro eis telum ungula eſt illis. Nec talos habent eadem. At quæ biſulca ſunt, habent iidem digitos habentibus non ſunt: neq; in prioribus pedibus omnino ulli. Camelo tali ſimiles bubulis, ſed minores paulo. Eſt enim biſulcus diſcrimine exiguo pes imus, ueſtigio carnoſo, ut urſi: qua de cauſa in longiore itinere ſine calciatu fatiſcunt.

De ungulis. Cap. XLVI

VNgulæ ueterino tantũ generi renaſcunt. Sues in Illyrico quibuſdã locis ſolidas habent ungulas. Cornigera ferè biſulca. Solida ungula, & bicorne nullũ. Vnicorne aſinus tantũ Indicus: unicorne & biſulcũ oryx. Talos aſinus Indicus unus ſolidipedũ habet. Nam ſues ex utroq; genere exiſtimantur, ideo fœdi earum. Hominem qui exiſtimarunt habere, facile conuicti. Lynx tantum digitos habentium, ſimile quiddam talo habet: Leo etiamnum tortuoſius. Talus autem rectus eſt in articulo pedis uentre eminens, cõcaua in uertebra ligatus.

De pedibus auium & unguibus. Cap. XLVII

AVium aliæ digitatæ, aliæ palmipedes, aliæ inter utrũq;, diuiſis digitis adiecta latitudine. Sed omnib. quaterni digiti, tres in priore parte, unus à calce. Hic deeſt quibuſdam longa crura habentibus. Lynx ſola utrinq; binos habet. Eadem linguam ſerpentium ſimilem in magnã longitudinẽ porrigit. Collum circumagit in auerſum. Vngues ei grandes ceu graculis. Auium quibuſdam grauioribus, in cruribus additi radij. Nulli uncos habentium ungues, longi pedes. Porrectis ad caudam cruribus uolant: quibus breues, contractis ad medium. Qui negant uolucrem ullam ſine pedibus eſſe, confirmant & apodas habere, & ocen, & drepanin, in eis quæ rariſsime apparent. Viſæ iam etiam ſerpen-

tes

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes anſerinis pedibus.

De pedibus inſectorum. Cap. XLVIII

INſectorum pedes primi longiores, duros habentibus oculos, ut ſubinde pedibus eos tergeant, ceu notamus in muſcis. Quæ ex his nouiſsimos habẽt longos, ſaliunt ut locuſtæ. Omnibus aũt his ſeni pedes. Araneis quibuſdam prælongi accedũt bini. Internodia ſingulis terna, octonos & marinis eſſe diximus, polypis, ſepijs, loliginibus, cãcris, quí brachia in contrariũ mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Iidem ſoli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent, cancri tantum quaternos. Quæ hũc numerum pedum exceſſere terreſtria, ut plericꝫ uermes, non infra duodenos habẽt, aliqua uero & centenos. Numerus pedum impar nulli eſt. Solidipedũ crura ſtatim iuſta naſcũtur menſura: poſtea exporrigentia ſe uerius cꝫ creſcentia. Itacꝫ in infantia ſcabũt aures poſterioribus, quod addita ætate nõ queũt, quia longitudo ſuperficiem corporũ ſolam ampliat. Hac de cauſa inter initia paſci, niſi ſubmiſsis genibus nõ poſſunt, nec uſcꝫ dum ceruix ad iuſta incrementa perueniat.

De pumilionibus & genitalibus. Cap. XLIX

PVmilionũ genus in omnibus animalibus eſt, atcꝫ etiã inter uolucres. Genitalia maribus quibus eſſent retro, ſatis diximus. Oſſea ſunt lupis, uulpibus, muſtelis, uiuerris, unde etiam calculo humano remedia præcipua. Vrſo quocꝫ ſimul atcꝫ expirauerit, corneſcere aiunt. Camelino arcus intendere orientis populis fidiſsimum. Necnõ aliqua gentium quocꝫ in hoc diſcrimina, & ſacrorũ etiã, citra pernicíẽ amputantibus matris deũm gallis. Contrà mulierũ paucis prodigioſa aſsimulatio. Sicut hermaphroditis utriuſcꝫ ſexus: quod etiã quadrupedũ generi accidiſſe Neronis principatu primũ arbitror. Oſtentabat certe hermaphroditas ſubiũctas carpento ſuo equas, in Treuerico Galliæ agro repertas: ceu planè uiſenda res eſſet, principem terrarũ inſidere portentis. Teſtes pecori armento cꝫ ad crura decidui, ſubus adnexi, delphino prælongi ultima condũtur aluo, & elephanto occulti: oua parientium lumbis intus adhærent, qualia ocyſsima in Venere. Piſcibus ſerpentibuscꝫ nulli, ſed eorum uice binæ ad genitalia à renibus uenæ. Buteonibus terni. Homini tantum iniuria, aut ſponte naturæ franguntur: idcꝫ tertium ab hermaphroditis & ſpadonibus ſemiuiri genus habent. Mares in omni genere fortiores, præterquã in pantheris & urſis.

De caudis. Cap. L

CAudæ præter hominem ac ſimias omnibus ferè animalibus, & oua gignẽtibus, pro deſiderio corporum: nudæ hirtis, ut apris: paruæ uilloſis, ut urſis: prælongis ſetoſæ, ut equis. Amputatæ lacertis & ſerpentibus renaſcũtur. Piſcium meatus gubernaculi modo regũt: atcꝫ etiam in dextram atcꝫ læuam motæ, ut remigio quodam impellũt. Lacertis inueniũtur & geminæ. Boum caudis longiſsimus caulis, atcꝫ in ima parte hirtus. Idem aſinis lõgior quàm equis, ſed ſetoſus ueterinis. Leoni infima parte ut bubus & ſorici: pantheris nõ item: uulpibus & lupis uilloſus, ut ouibus, quibus procerior. Sues retorquẽt, canum degeneres ſub aluum reflectunt.

De uocibus. Cap. LI

VOcem non habere niſi quæ pulmonem & arterias habent, hoc eſt, niſi quæ ſpirant, Ariſtoteles putat. Idcirco & inſectis ſonum eſſe, non uocem, intus meãte ſpiritu, & incluſo ſonante. Alia murmur edere, ut apes. Alia cum tractu ſtridorem, ut cicadas. Recepto enim ut duobus ſub pectore cauis ſpiritu, mobili occurſante membrana intus, attritu eius ſonare uiſcera ſat notũ eſt. Cætera ſimul cũ uolatu & incipere audiri & deſinere, ut muſcas, apes. Sonum enim attritu & interiore aura, non anima reddi. Locuſtas pennarum & fœminum attritu ſonare, creditur ſanè. Item aquatilium pectines ſtridere cum uolant. Mollia & cruſta intecta, nec uocem nec ſonum ullum habere. Sed & cæteri piſces, quamuis pulmone & arteria careant, non in totum ſine ullo ſono ſunt. Stridorem cum dentibus fieri cauillantur. Et is qui caper uocatur in Acheloo amne grunnitum habet, & alij de quibus diximus. Oua parientibus ſibilus, ſerpentibus longus, teſtudini abruptus. Ranis ſonus ſui generis, ut dictum eſt, niſi ſi & in his ferẽda dubitatio eſt, qui mox in ore concipitur non in pectore. Multum tamen in ijs refert & locorum natura. Mutæ in Macedonia

Universidad de Deusto
Biblioteca

cedonia tradunt, muti & apri. Auium loquaciores quæ minores, & circa coitus maxime. Alijs in pugna uox, ut coturnicibus: alijs ante pugnam, ut perdicibus: alijs cum uicere, ut gallinaceis. Iisdem sua maribus: alijs eadem, ut fœminis, ut luscinijarum generi. Quædam toto anno canunt, quædam certis temporibus, ut in singulis dictum est. Elephas citra nares ore ipso, sternutamento similem elidit sonum, per nares autem tubarum raucitati. Bubus tantum fœminis uox grauior, in omni alio genere exilior quàm maribus: in homine etiam castratis. Infantis in nascēdo nulla auditur, antequam totus emergat utero. Primus sermo anniculo est. Semestris locutus est Crœsi filius in crepundijs: quo prodigio totum id concidit regnum. Qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiunt. Vox roboratur xiiii anno. Eadem in senecta exilior: necq; in alio animalium sæpius mutatur. Mira præterea sunt de uoce digna dictu. In theatrorum orchestris scobe aut harena superiecta deuoratur, & in rudi parietum circumiectu, dolijs etiam inanibus: currit eadem concauo uel recto parietum spatio, quamuis leui sono dicta uerba ad alterum caput perferens, si nulla inæqualitas impediat. Vox in homine magnam uultus habet partem. Agnoscimus eam prius quàm cernamus, non aliter quàm oculis: totidemq; sunt eæ, quot in rerum natura mortales, & sua cuiq; sicut facies. Hinc illa gentium totq; linguarum toto orbe diuersitas, hinc tot cātus & moduli flexionesq;. Sed ante omnia explanatio animi, quæ nos distinxit à feris, inter ipsos quoq; homines discrimen alterum æque grande q; à beluis fecit.

De agnascentibus membris, & dicta Aristotelis de uita hominis. Cap. LII

MEmbra animalibus agnata inutilia sunt, sicut sextus homini semper digitus. Placuit in Ægypto nutrire portentum, binis & in auersa capitis parte oculis hominem, sed ijs non cernentem. Miror quidem Aristotelem nō modo credidisse præscita uitæ esse aliqua in corporibus ipsis, uerumetiam prodidisse. Quæ quanquam uana existimo, nec sine cunctatione proferenda, ne in se quisq; & auguria anxie quærat: attingam tamen quæ tantus uir in doctrinis nō spreuit. Igitur uitæ breuis signa ponit raros dentes, prælongos digitos, plumbeū colorem, pluresq; in manu incisuras, nec perpetuas. Contrà longæ esse uitæ incuruos humeris, & in manu una duas incisuras longas habentes, & plures quàm xxxii dentes, auribus amplis. Nec uniuersa hæc (ut arbitror) sed singula obseruat, friuola (ut reor) & uulgo tamen narrata. Addidit morū quoq; aspectus simili modo apud nos Trogus, & ipse autor seueriſsimus, quos uerbis eius subijciā: Frons ubi est magna, segnē animum subesse significat: quibus parua, mobilem: quibus rotunda, iracundum, uelut hoc uestigio tumoris apparente. Supercilia quibus porriguntur in rectum, molles significant: quibus iuxta nasum flexa sunt, austeros: quibus iuxta tempora inflexa, derisores: quibus in totum demissa, maleuolos & inuidos. Oculi quibuscunq; sunt longi, maleficos esse indicant. Qui carnosos à naribus angulos habent, malitiæ notam præbent. Candida pars extenta, notam impudentiæ habet: qui identidem operire solēt, incōstantiæ. Oricularum magnitudo, loquacitatis & stultitiæ nota est. Hactenus Trogus.

De anima & de halitu animalium, & quæ gustata interimant, & de uictu hominis, & quibus de causis non coquatur. Cap. LIII

ANimæ leonis uirus graue, ursi pestilens. Contacta halitu eius nulla fera attingit, citiusq; putrescunt afflata reliquis. Hominis tantum natura infici uoluit pluribus modis & ciborum ac dentium uitijs, sed maxime senio. Dolorem sentire non poterat, tactu sensuq; omni carebat, sine qua nihil sentitur. Eadem commeabat recens assidue, exitura supremo, & sola ex omnibus superfutura. Deniq; hæc trahebatur è cælo. Huius quoq; tamen reperta pœna est, ut necq; idipsum quo uiuitur, in uita iuuaret. Parthorum populis hoc præcipue, & à iuuenta, propter indiscretos cibos: namq; & uino fœtēt ora nimio. sed sibi proceres medent grano Assyrij mali, cuius est suauitas præcipua, in esculenta addito. Elephantorum anima serpentes extrahit, ceruorum item urit. Diximus hominū genera,

qui

qui uenena ſerpentium ſuctu corporibus eximerent. Quin & ſubus ſerpentes in pabulo ſunt, & alijs uenenum eſt. Quæ inſecta appellauimus, omnia olei aſperſu necantur. Vultures unguento qui fugantur, alios appetunt odores: Scarabei roſam. Quaſdam ſerpentes ſcorpio occidit. Scythæ ſagittas tingunt uiperina ſanie & humano ſanguine: irremediabile id ſcelus, mortem ilico adfert leui tactu. Quæ animalium paſcerentur uenено diximus. Quædam innocua alioquin, uenenatis paſta noxia fiunt & ipſa. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuoſis, ſalamandra ab his deuorata, qui edêre moriuntur. Nec eſt intellectus ullus in odore uel ſapore. Et aqua uinumq; interimit, ſalamandra ibi immortua, uel ſi omnino biberit unde potetur: item rana quam rubetam uocant. Tantum inſidiarum eſt uitæ. Veſpæ ſerpente auide ueſcuntur, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Ideoq; magna differentia eſt uictus: ut in tractu piſce uiuentium Theophraſtus prodidit, boues quoq; piſce ueſci ſed non niſi uiuente. Homini cibus utiliſsimus ſimplex. Aceruatio ſaporum peſtifera, & condimenta perniciofiora. Difficulter autem perficiuntur omnia in cibis acria, nimia, & auide hauſta, & æſtate quàm hyeme difficilius, & in ſenecta quàm in iuuenta. Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitatæ, frigidiora corpora faciunt, inimicæ oculis maxime ac dentibus. Somno concoquere corpulentiæ q̄; firmitati utilius. Ideo athletas malūt cibos ambulatione perficere. Peruigilio quidem prę cipue uincuntur cibi.

De corpulentia augenda uel minuenda, & quæ guſtu famem ac ſitim ſedent. Cap. LIIII

AVgeſcunt corpora dulcibus atq; pinguibus & potu: minuuntur ſiccis & aridis, frigidiſq; ac ſiti. Quædam animalia & pecudes quoq; in Africa, quarto die bibunt. Homini non utiq; ſeptimo letalis inedia, duraſſe et ultra undecimum pleroſq; certum eſt. Mori eſuriendi ſemper inexplebili auiditate, animalium uni homini. Quędam rurſus exiguo guſtu famem ac ſitim ſedant, conſeruantq; uires, ut butyrum, hippace, glycyrrhizon. Perniciofiſsimum autem in omni quidem uita quod nimium, præcipue tamē corpori, minuiq; quod grauat quolibet modo utilius. Verum ad reliqua naturæ tranſeamus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DVODECIMVS.

PROOEMIVM.

ANIMALIVM omnium, quæ noſci potuere, naturæ generatim membratimq; ita ſe habent. Reſtant neque ipſa anima carentia (quandoquidem nihil ſine ea uiuit) terra ędita, ut inde eruta dicantur, ac nullum ſileatur rerum naturæ opus. Diu fuere occulta eius beneficia, ſummumq; munus hominí datum, arbores ſyluæq; intelligebantur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior ſpecus, libro ueſtis. etiamnum gentes ſic degunt. Quo magis ac magis admirari ſubit, ab ijs principijs cædi montes in marmora, ueſtes ad Seras peti: unionem in rubri maris profundo, ſmaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata ſunt aurium uulnera: nimirum quoniam parum erat collo crinibusq; geſtari, niſi infoderentur etiam corpori. Quamobrem ſequi par eſt ordinem uitæ, & arbores ante alia dicere, ac moribus primordia ingerere.

De arborum honore, & quando platanus primum in Italia, & de natura earum. Cap. I

HÆc fuere numinum templa, priſcoq; ritu ſimplicia rura etiã nunc deo præcellentem arborem dicant. Nec magis auro fulgentia atq; ebore ſimulacra, q̄; lucos, & in ijs ſilentia ipſa adoramus. Arborum genera numinibus ſuis dicata perpetuo ſeruanť, ut lo-

ui

Universidad de Deusto
Biblioteca

ui eſculus, Apollini laurus, Mineruę olea, Veneri myrtus, Herculi populus. Quin & Syluanos Faunosq; & dearū genera ſyluis ac ſua numina; tanquam & cælo, attributa credimus. Arbores poſtea blādioribus fruge ſuccis hominē mitigauere. Ex ijs recreās mēbra olei liquor, uiresq; potus uini, totq; denicq; ſapores annui ſpōte ueniētes: & mēſæ, depugne turpiceſ earū cauſa cum feris, & paſti naufragorū corporibus piſces expetantē, etiamnum tamen ſecundæ. Mille præterea ſunt uſus earū, ſine quis uita dēgi non poſsit. Arbore ſulcamus maria, terrasq; admouemus, arbore exedificamus tecta. Ex arbore et ſimulacra numinum fuere, nōdum pretio excogitato beluarū cadaueri, antecq; ut à dijs nato iure luxuriæ, eodem ebore numinū ora ſpectarentē & menſarū pedes. Produnt Alpibus coercitas, & tum inexuperabili munimento Gallias, hanc primum habuiſſe cauſam ſuperfundendi ſe Italiæ, quod Elico ex Heluetijs ciuis earum, fabrilem ob artem Romæ commoratus, ficum ſiccam & uuam, oleicq; ac uini præmiſſa remeans ſecum tuliſſet. Quapropter hæc uel bello quæſiſſe uenia ſit. Sed quis non iure miretur arborem umbræ gratia tantum ex alieno petitam orbe? Platanus hæc eſt, per mare Ionium in Diomedis inſulam eiuſdem tumuli gratia primū inuecta, inde in Siciliā tranſgreſſa, atque inter primas donata Italiæ, & iam ad Morinos uſq; peruecta, ad tributariū etiam pertinens ſolum, ut gētes uectigal & pro umbra pendāt. Dionyſius prior Siciliæ tyrānus Rhegiū in urbem tranſtulit eas, domus ſuæ miraculum, ubi poſtea factum gymnaſium: nec potuiſſe in amplitudinem adoleſcere, & alias fuiſſe in Italia, ac nominatim Hiſpania, apud autores inuenitur. Hoc actum circa captæ urbis ætatem, tantumq; poſtea honoris increuit, ut mero infuſo enutriantur: compertum id maxime prodeſſe radicibus, docuimusq; etiā arbores uina potare. Celebratæ ſunt primum in ambulatione Academiæ Athenis cubitorum XXXVI. unius radice ramos antecedente. Nunc eſt clara in Lycia gelidi fontis ſocia amœnitate, itineri appoſita, domicilij modo caua LXXX atque unius pedum ſpecu, nemoroſo uertice; & ſe uaſtis protegens ramis, arborū inſtar, agros longis obtinēs umbris: ac ne quid deſit ſpelūcæ imagini, ſaxea intus crepidinis corona muſcoſos complexa pumices: tam digna miraculo, ut Licinius Mutianus ter cos. & nuper prouinciæ eius legatus, prodendū etiā poſteris putarit, epulatum intra eam ſe cum duodeuicēſimo comite, large ipſa toros præbente fronde, ab omni affiatu ſecurum, optantem imbrium per folia crepitus, lætiorem quàm marmorū nitore, picturę uarietate, laquearīū auro, cubuiſſe in eadem. Aliud exemplum Caij principis, in Veliterno rure mirati unius tabulata, laxisq; ramorum trabibus ſcamna patula, & in ea epulati, cum ipſe pars eſſet umbræ, XV. conuiuarum ac miniſterij capace triclinio, quam cænam appellauit ille nidum. Eſt Gortinæ in inſula Creta iuxta fontē platanus una, inſignis utriuſq; linguæ momumētis, nunc̄q; folia dimittēs: Statimq; ei Græciæ fabuloſitas ſuperfuit, Iouem ſub ea cum Europa cōcubuiſſe: ceu uero non alia eius generis eſſet in Cypro: ſed ex ea primū in ipſa Creta (ut eſt natura hominū nouitatis auida) platani ſatæ regenerauere uitiū: quandoquidē cōmendatio arboris eius nō alia maior eſt, c̄ſolem æſtate arcere, hyeme admittere. Inde in Italiam quoq; ac ſuburbana ſua Claudio principe Marcelli Eſer nini libertus, ſed qui ſe potētiæ cauſa Cæſaris libertis adoptaſſet, ſpado Theſſalicus prædiues, ut merito dici poſſet is quoq; Dionyſius, trāſtulit id genus. Durantq; etiā in Italia portenta terrarū, præter illa ſcilicet quæ ipſa excogitauit Italia.

De chamæplatano, & quis totonderit uiridaria. Cap. II

NAnc̄q; & chamæplatani uocantur coactæ breuitatis, quoniā arborum etiā abortus inuenimus. Hoc quoq; ergo in genere pumilionū infelicitas dicta erit. Fit autem & ſerendi genere & recidendi. Primus Cn. Matius ex equeſtri ordine, diui Auguſti amicus, inuenit nemora tonſilia intra hos LXXX annos.

De peregrinis arboribus, & malo Aſſyria. Cap. III

PEregrinæ & ceraſi, Perſicæq;, & omnes quarū Græca nomina aut aliena: ſed quæ ex his incolarum numero eſſe cœpere, dicentur inter frugiferas. In præſentia externas

perſequemur,à ſalutari maximè orſi. Malus Aſſyria,quam alij uocant Medicam,uenenis medetur. Folium eius eſt unedonis intercurrentibus ſpinis. Pomum ipſum aliâs nō manditur,odore præcellit foliorū quoq;,qui tranſit in ueſtes unà cōditus, arcetq; animalium noxia. Arbor ipſa omnibus horis pomifera eſt, alijs cadentibus, alijs matureſcentibus, alijs uero ſubnaſcentibus. Tentauere gentes transferre ad ſeſe propter remedij præſtantiam fictilibus in uaſis,dato per cauernas radicibus ſpiramento: qualiter omnia tranſitura longius,ſeri arctiſsime transferriq; meminiſſe cōueniet,ut ſemel quæq; dicant. ſed niſi apud Medos & in Perſide naſci noluit. Hæc eſt aūt, cuius grana Parthorū proceres incoquere diximus eſculentis,commendandi halitus gratia. Nec alia arbor laudatur in Medis. Lanigeras Serum in mentione gentis eius narrauimus.

De Indiæ arboribus,& quando Romæ primum ebenus. Cap. III

ITem Indiæ arborum magnitudinē. Vnam è peculiaribus Indiæ Virgilius celebrauit ebenū,nuſquā alibi naſci profeſſus. Herodotus eam Æthiopiæ intelligi maluit,in tributi uicē regibus Perſidis è materie eius centenas phalāgas tertio quoq; anno penſitaſſe Æthiopas cum auro & ebore,prodendo. Non omittendū id quoq;, uicenos dentes elephantorū grandes,quoniam ita ſignificauit, Æthiopas eadē cauſa pendere ſolitos. Tāta ebori autoritas erat urbis noſtræ trecenteſimodecimo anno: tunc enim autor ille hiſtoriā eam condidit Thurijs in Italia. Quo magis mirū eſt, quod eidem credimus, qui Padum amnem uidiſſet,neminem ad id tempus Aſiæ Græciæq;, aut ſibi cognitum. Æthiopiæ forma,ut diximus,nuper allata Neroni principi, raram arborem ebenum Meroen uſq; à Syene fine imperij,per nongenta XCVI.M. paſſuum,nullamq; aliam niſi palmarum generis eſſe docuit. Ideo fortaſsis in tributorum autoritate tertia res fuerit ebenus. Romę eam magnus Pompeius in triumpho Mithridatico oſtēdit. Accendi eam Fabianus negat,uritur tamen odore iucundo. Duo genera eius. Rarum id quod melius arboreū,trunco enodi,materie nigri ſplendoris,ac uel ſine arte protinus iucundi. Alterū fruticoſum cytiſi modo,& tota India diſperſum.

De ſpina & ficu Indicis. Cap. V

IBi & ſpina ſimilis,ſed deprehēſa uel lucernis,igni protinus trāſiliente. Nunc eas exponam quas mirata eſt Alexandri Magni uictoria,orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma habet. Ipſa ſe ſemper ſerens, uaſtis diffunditur ramis: quorum imi adeo in terram curuantur,ut annuo ſpatio infigantur,nouamq; ſibi propaginem faciant circa parentem in orbem,quodam opere topiario. Intra ſepem eam æſtiuant paſtores, opacā pariter & munitam uallo arboris,decora ſpecie ſubter intuēti,proculúe fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelſum emicāt,ſyluoſa multitudine,uaſto matris corpore,ut LX.p. pleræq; orbe colligant,umbra uero bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: ea cauſa fructum integens,creſcere prohibet. Raruſq; eſt,nec fabæ magnitudinem excedens: ſed per folia ſolibus coctus prædulci ſapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Aceſinem maximè amnem.

De arbore pala,& arboribus Indicis ſine nominibus,& laniferis. Cap. VI

MAior alia pomo & ſuauitate præcellentior, quo ſapientes Indorum uiuunt. Folium alas auium imitatur,longitudine trium cubitorū, latitudine duūm. Fructū cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine,ut uno quaternos ſatiet. Arbori nomē palæ, pomo arienæ. Plurima eſt in Sydracis,expeditionū Alexandri termino. Eſt & alia ſimilis huic, dulcior pomo,ſed interaneorū ualetudini infeſta. Edixerat Alexander ne quis agminis ſui id pomum attingeret. Genera arborum Macedones narrauere, maiore ex parte ſine nominibus. Eſt & terebintho ſimilis cætera, pomo amygdalis, minore tantum magnitudine,præcipuæ ſuauitatis. In Bactris utiq; hanc aliqui terebinthū eſſe proprij generis potius quàm ſimilem ei putauerunt. Sed unde ueſtes lineas faciunt,foliis moro ſimilis, calyce pomi cynorhodo. Serūt eam in campis, nec eſt gratior ullarum proſpectus. Oliua Indiæ ſterilis,præterquam oleaſtri fructu.

De pipe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

De piperis arboribus, de gariophyllo, & alijs pluribus. Cap. VII

PAssim uero quæ piper gignunt, iuniperis noſtris ſimiles, quanq; in fronte Caucaſi ſolibus oppoſita gigni tantū eas aliqui tradidere. Semine à iunipero diſtāt paruulis ſiliquis, quales in faſeolis uidemus. Hæ priuſquam dehiſcāt decerptæ, toſtæq; ſole, faciunt quod uocat piper longū: paulatim uero dehiſcentes maturitate, oſtendūt candidū piper: quod deinde toſtū ſolibus, colore rugisq; mutat. Verū & ijs ſua iniuria eſt, atq; cæli intemperie carbunculant, fiuntq; ſemina caſſa & inania, quod uocāt brechmaſin, ſic Indorum lingua ſignificante abortū. Hoc ex omni genere aſperrimū eſt, leuiſsimumq; & pallidum. Gratius nigrū, leniusq; utroq; candidū. Non eſt huius arboris radix, ut aliqui exiſtimauere, quod uocāt zimpiberi, alij uero ſingiberi, quanq; ſapore ſimile. Id em̄ in Arabia atq; Troglodytica in uillis naſcitur, paruæ herbæ radice candida. Celeriter ea cariem ſentit quāuis in tanta amaritudine. Pretiū eius in libras vi. Piper longū facillime adulterat tur Alexādrino ſinapi. Emitur in libras x. xv. Albū x. vij. nigrum. x. iiij. Vſum eius adeo placuiſſe mirum eſt. In alijs quippe ſuauitas cepit, in alijs ſpecies inuitauit: huic nec pomi nec baccæ cōmendatio eſt aliqua: ſola placere amaritudine, & hāc in Indos peti. Quis ille primus experiri cibis uoluit? aut cui in appetenda auiditate eſurire non fuit ſatis? Vtrūq; ſylueſtre gentib. ſuis eſt, & tamen pōdere emitur ut aurū uel argentū. Piperis arborē iam & Italia habet, maiorē myrto, nec abſimilem. Amaritudo grano eadē quæ piperi muſteo creditur eſſe. Deeſt toſta illa maturitas, ideoq; & rugarū coloriſq; ſimilitudo. Adulterat iuniperi baccis mire uim trahentibus. In pondere quidē multis modis. Eſt etiamnum in India piperis grani ſimile, quod uocat gariophyllon, grādius fragiliusq;. Tradunt in Indico luco id gigni. Aduehitur odoris gratia. Fert & ſpina piperis ſimilitudinē, præcipua amaritudine, foliis paruis denſisq; cypri modo, ramis triū cubitorū, cortice pallido, radice lata, lignoſaq;, buxei coloris. Hæc in aqua cū ſemine excepta in æreo uaſe medicamentum fit, quod uocat lycion. Ea ſpina & in Pelio monte naſcit, adulteratq; medicamentū. Item aſphodeli radix aut fel bubulum, aut abſinthiū, uel thus, uel amurca. Lycion aptiſsimum medicinæ, quod eſt ſpumoſum. Indi in utribus camelorum aut rhinocerotū id mittunt. Spinam ipſam in Græcia quidam pyxacanthum Chironium uocant.

De macir, & ſaccaro, & arboribus Arianæ gentis. Cap. VIII

ET macir ex India aduehit, cortex rubēs radicis magnæ, nomine arboris ſuæ. Qualis ſit ea, incompertum habeo. Corticis melle decocti uſus in medicina ad dyſentericos præcipuus habetur. Saccaron & Arabia fert, ſed laudatius India. Eſt aūt mel in harundinibus collectū, gummiū modo candidū, dentibus fragile, ampliſsimū nucis auellanæ magnitudine, ad medicinæ tantū uſum. Contermina Indis gens Ariana appellat, cuius ſpina lachrymarū pretioſa, myrrhę ſimilis, acceſſu propter aculeos anxio. Ibi & frutex peſtilens rhaphani, folio lauri, odore equos inuitante, qui penè equitatu orbauit Alexādrum primo introitu, quod & in Gedroſis accidit. Itē laurino folio & ibi ſpina tradita eſt, cuius liquor aſperſus oculis, cæcitatē infert omnibus animalib. Necnō & herba præcipui odoris, referta minutis ſerpētibus quarū ictu protinus moriendū eſſet. Oneſicritus tradit in Hyrcaniæ cōuallibus ficis ſimiles eſſe arbores, quę uocētur occhi, ex quibus defluat mel horis matutinis duabus.

De bdellio & arboribus Perſici maris. Cap. IX

VIcina eſt Bactriana, in qua bdelliū nominatiſsimum. Arbor nigra eſt, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici naturaq;. Gūmi alij brochon appellant, alij malachram, alij maldacon. Nigrū uero & in offas cōuolutū hadrobolon. Eſſe aūt debet tranſlucidū ſimile ceræ, odoratū, & cū fricat pingue, guſtu amarū citra acorē. In ſacris uino pfuſum odoratius. Naſcit & in Arabia, Indiaq;, & Media ac Babylōe. Aliqui peraticū uocāt ex Media aduectū. Facilius hoc & cruſtoſius, amariusq;: at Indicū humidius & gummoſum. Adulterat amygdala nuce. Cætera eius genera cortice ſcordaſti. Ita uocatur arbori emulo gūmi. Sed deprehenduntur (quod ſemel dixiſſe & in cæteros odores ſatis ſit) odore,

Universidad de Deusto
Biblioteca

colore,põdere,guſtu,igne.Bactriano nidor ſiccus,multiq; cãdidi ungues.Pręterea ſuum pondus,quod grauius eſſe aut leuius non debeat.Pretiũ ſincero in libras x terni.Gentes ſupradictas Perſis attingit,rubro mari(quod ibi Perſicũ uocauimus)longe in terra æſtus agente,mira arborum natura.Nanq; eroſæ ſale,inuectis derelictisq; ſimiles, ſicco littore radicibus nudis polyporũ modo amplexę ſteriles harenas ſpectãtur. Eædem mari aduẽniente fluctibus pulſatæ,reſiſtunt immobiles.Quin & pleno æſtu operiũtur totæ,appareteq; rerum argumentis aſperitate aquarum illas ali.Magnitudo mirãda eſt,ſpecies ſimilis unedonis,pomum amygdalis extra,intus contortis nucleis.

De arboribus Perſicæ inſulæ,& lanigeris arboribus. Cap. x

TYlos inſula in eodem ſinu eſt,repleta ſyluis quà ſpectat orientem, quaq; & ipſa æſtu maris perfunditur.Magnitudo ſingulis arboribus fici,flos ſuauitate inenarrabili,pomum lupino ſimile,propter aſperitatem intactum omnibus animalibus. Eiuſdem inſulæ excelſiore ſuggeſtu lanigeræ arbores alio modo q; Serum. His folia infœcunda: quæ minora eſſent,uitiũ poterãt uideri.Ferunt cotonei mali amplitudine cucurbitas,quæ maturitate ruptæ oſtendunt lanuginis pilas,ex quibus ueſtes pretioſo linteo faciunt.

De goſampinis,& arboribus ex quibus ueſtes fiunt,& quibus modis conſtent arborum fructus. Cap. xi

ARbores uocant goſſampinos, fertiliore etiam Tylo minore, quæ diſtat x.m.paſſ. Iuba circa fruticẽ lanugines eſſe tradit,linteaq; ea Indicis præſtãtiora. Arabię aũt arbores ex quibus ueſtes faciãt cynas uocari,folio palmæ ſimili. Sic Indos ſuæ arbores ueſtiũt.In Tylis aũt & alia arbor floret albæ uiolæ ſpecie,ſed magnitudine quadruplici,ſine odore,quod miremur in eo tractu. Eſt & alia ſimilis,folioſior tamen roſeiq; floris:quẽ noctu cõprimẽs,aperire incipit ſolis exortu,meridie expãdit.Incolæ dormire eũ dicũt: Fertadẽ inſula & palmas,oleasq; acuites, & cũ reliquo pomorũ genere ficos.Nulli arborũ folia ibi decidũt.Rigaturq; gelidis fontibus,& imbres accipit. Vicina his Arabia flagitat quandã generũ diſtinctionẽ,quoniã fructus is cõſtat radice,frutice,cortice, ſucco, lachryma,ligno,ſurculo,flore,folio,pomo. De coſto & nardo,& differetijs nardi. Cap. xii

RAdix & foliũ Indis eſt maximo pretio.Radix coſti guſtu feruẽs,odore eximio,frutice aliâs inutili.Primo ſtatim introitu amnis Indi in Patale inſula,duo ſunt eius genera,nigrum,& quod melius candicãs. Pretium in libras xvi. De folio nardi plura dici par eſt,ut principali in unguẽtis. Frutex eſt graui & craſſa radice,ſed breui ac nigra,fragiliq;, quamuis pingui,ſitũ redolẽte ut cyperi,aſpero ſapore,folio paruo denſoq;. Cacumina in ariſtas ſe ſpargũt,ideo gemina dote nardi ſpicas ac folia celebrãt. Alterũ eius genus apud Gangem naſcẽs damnat in totũ, ozenitidis nomine, uirus redolẽs. Adulterat & pſeudonardo herba,quæ ubiq; naſcit craſsiore atq; latiore folio, & colore languido in candidũ uergente.Item ſua radice permixta ponderis cauſa, & gũmi, ſpumaq; argenti aut ſtibio, cyperiue cortice.Syncerũ quidẽ leuitate deprehendit,& colore ruffo,odorisq; ſuauitate, & guſtu maxime ſiccante os, ſapore iucũdo.Pretiũ ſpicæ in libras x.c. Folia diuiſere anonã, ab amplitudine hadroſphærũ uocatur maioribus foljs x.xxx. Quod minore folio eſt meſoſphærũ appellat,emitur x. lx.Laudatiſsimũ microſphærũ è minimis folium, pretium eius x.lxxv.Odoris gratia omnibus maior recentibus. Nardo color qui inuetus erit nigriori melior.In noſtro orbe proxime laudat Syriacũ,mox Gallicũ, tertio loco Creticum,quod aliqui agrium uocant,alij phu,folio oluſatri,caule cubitali,geniculato in purpura albicante,radice obliqua uilloſaq;,& imitante auiũ pedes. Baccaris uocatur nardum ruſticũ,de quo dicemus inter flores.Sunt aũt ea omnia herbæ præter Indicũ. Ex jjs Gallicũ & cũ radice uellit,abluiturq; uino.Siccatur in umbra, alligat faſciculis in charta, non multũ ab Indico differens, Syriaco tamen leuius. Pretiũ xiij.In his probatio una,ne ſint fragilia,& arida potius quàm ſicca folia.Cum Gallico nardo ſemper naſcitur herba, quæ hirculus uocatur, à grauitate odoris & ſimilitudine, qua maxime adulterat. Diſtat, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod ſine cauliculo eſt,et quod minorib.foliis, quodq; radicis necq; amarę;necq; odoratę.

De aſaro,amomo,amomide & cardamomo. Cap. XIII

NArdi uim habet & aſarū,quod & ipſum aliqui ſylueſtre nardū appellant. Eſt autem ederæ foliis rotundioribus tantū mollioribusq;,flore purpureo,radice Gallici nardi: ſemen acinoſum,ſaporis calidi ac uinoſi. Montibus in umbroſis bis anno floret. Optimum in Ponto,proximū in Phrygia,tertiū in Illyrico. Foditur cū folia mittere incipit, & in ſole ſiccatur,celeriter ſitū trahēs ac ſeneſcēs. Inuēta nuper & in Thracia herba eſt,cuius folia nihil ab Indico nardo diſtāt. Amomi uua in uſu eſt, Indica uite labruſca:ut alij exiſtimauere,frutice myrtuoſo,palmi altitudine: carpiturq; cū radice,manipulatim leniter cōponitur,protinus fragile. Laudatur q; maxime Punici mali foliis ſimile,nec rugoſis, colore ruſſo. Secunda bonitas pallido. Herbaceum peius,peſsimūq; candidū, quod & uetuſtate euenit. Pretiū uuæ in libras x.lx.friato uero amomo xlviij. Naſcitur & in Armeniæ parte,quæ uocatur Otene,& in Media,& in Ponto. Adulteratur foliis Punicis, & gūmi liquido ut cohæreat,cōuoluatq; ſe in uuæ modum. Eſt & quæ uocat amomis, minus ueноſa atq; durior,ac minus odorata:quo apparet,aut aliud eſſe, aut colligi immaturū. Simile his & nomine & frutice cardamomū, ſemine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor eius genera, Viridiſsimum ac pingue acutis angulis cōtumax fricanti, quod maxime laudatur. Proximū è ruſſo candicās. Tertiū breuius atq; nigrius. Peius tamen uariū & facile tritu, odoriſq; parui;qui uerus,coſto uicinus eſſe debet. Hoc & apud Medos naſcitur. Pretiū optimi in libras duodecim. Cinamomo proxima gentilitas erat, ni prius Arabiæ diuitias indicari conueniret,cauſasq; quæ cognomen illi felicis ac beatæ dedere. Principalia ergo in illa thus, & myrrha:hæc & cum Troglodytis communis.

De thurifera regione. Cap. XIIII

THurā præter Arabiā nullis,ac ne Arabiæ quidem uniuerſæ. In medio eius ferè ſunt Atramitæ pagus Sabæorū capite regni Sabota,in monte excelſo, à quo octo manſionibus diſtat regio eorum thurifera, Saba appellata, quod ſignificare Græci myſterium dicunt:ſpectat ortus ſolis æſtiui,undiq; rupibus inuia, & à dextera maris ſcopulis inacceſſa. Id ſolum è rubro lacteum traditur. Syluarū longitudo eſt ſchœnorum xx.latitudo dimidium eius. Schœnus patet Eratoſthenis ratione,ſtadia xl.hoc eſt,paſſ. quinq; M. alii qui xxxij.ſtadia ſingulis ſchœnis dedere. Attollūtur colles alti,decurrūtq; & in plana arbores ſponte natæ. Terrā argilloſam eſſe cōuenit,raris fontibus ac nitroſis. Attingunt & Minæi pagus alius,per quos euehitur uno tramite anguſto. Hi primi cōmerciū thuris fecere,maximeq; exercēt:à quibus & Minæū dictū eſt. Nec præterea Arabum alij thuris arborem uident,ac ne horū quidem omnes. Feruntq; MMM non amplius eſſe familiarum, quæ ius per ſucceſsiones id ſibi uendicent. Sacros uocari ob id,nec ullo cōgreſſu fœminarum funerumq;,cū incidāt eas arbores aut metāt,polluiatq; ita religione merces augeri. Quidam promiſcuum ius ijs populis eſſe tradunt in ſyluis,alij per uices annorum diuidi. Nec arboris ipſius quæ ſit facies cōſtat. Res in Arabia geſsimus,& Romana arma in magnam partē eius penetrauere: C.etiam Cæſar Auguſti filius inde gloriā petijt, nec tamen ab ullo(quod equidem ſciā)Latino arborū earum tradita eſt facies. Græcorum exempla uariāt. Alij folio piri,minore dūtaxat,& herbidi coloris prodidere. Alij lentiſco ſimilem ſubrutilo folio: Quidam terebinthū eſſe,& hoc uiſum Antigono regi allato frutice. Iuba rex ijs uoluminibus quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium ardentem fama Arabiæ, tradit cōtorti eſſe caudicis,ramis aceris maxime Pontici. Succum amygdalæ modo emittere, talesq; in Carmania apparere, & in Ægypto ſatas ſtudio Ptolemæorum regnantium. Cortice lauri eſſe cōſtat:quidam & folium ſimile dixere. Talis certe fuit arbor Sardibus. Nam & Aſiæ reges ſerendi curam habuerunt. Qui mea ætate legati ex Arabia uenerunt,omnia incertiora fecerunt,quod iure miremur, uirgis etiam thuris ad nos cōmeantibus:quibus credi poteſt, matrem quoq; teretem enodi fruticare trunco. Meti ſemel

Universidad de Deusto
Biblioteca

anno ſolebat,minore occaſione uendendi.Iam quæſtus alteram uindemiam affert. Prior atq; naturalis uindemia circa canis ortum flagrantiſsimo æſtu,incidentibus quà maximè uideatur eſſe prægnãs,tenuiſsimusq; tendi cortex. Laxatur hic plaga, nõ adimitur. Inde profilit ſpuma pinguis.Hæc concreta denſatur,ubi loci natura poſcat tegete palmea excipiente,aliubi area circumpauita.Purius illo modo,ſed hoc ponderoſius.Quod in arbore hęſit,ferro depectitur,ideo corticoſum.Sylua diuiſa certis portionibus,mutua innocẽtia tuta eſt.Neq; ullus ſaucias arbores cuſtodit.Nemo furatur alteri.At hercule Alexãdriæ ubi thura interpolantur,nulla ſatis cuſtodit diligẽtia officinas.Subligaria ſignantur opifici.Perſona adijcit capiti,denſus ue reticulus.Nudi emittuntur.Tanto minus fidei apud nos pœna q̃ apud illos ſyluæ habent.Autumno legitur ex æſtiuo partu.Hoc puriſsimũ, candidũ.Secunda uindemia eſt uere, ad eam hyeme corticibus inciſis. Ruffum hoc exit, nec comparandum priori.Illud carpheotum,hoc dathiathum uocãt. Creditur & nouellæ arboris candidius,ſed ueteris odoratius.Quidam & in inſulis melius putant gigni.Iuba in inſulis negat naſci.Quod ex eo rotunditate guttæ pepẽdit, maſculũ uocamus, cum aliâs nõ ferè mas uocetur,ubi non ſit fœmina.Religioni tributũ ne ſexus alter uſurpareť. Maſculũ alij putant à ſpecie teſtiũ dictum. Pręcipua autem gratia eſt mammoſo,cum hærente lachryma priore conſecuta alia miſcuit ſe.Singula hæc manum implere ſolita inuenio,cum minore diripiendi auiditate lentius naſci liceret.Græci ſtagoniã & atomum tali modo appellant, minorem autem orobiam. Micas concuſſu eliſas mannam uocamus. Etiamnum tamen inueniuntur guttæ,quæ tertiam partem minæ,hoc eſt xxxix.denarium pondus æquent.Alexandro Magno in pueritia ſine parſimonia thura ingerenti aris,pædagogus Leonides dixerat,ut illo modo cum deuiciſſet thuriferas gentes ſupplicaret.At ille Arabia potitus,thure onuſtam nauem miſit ei, exhortatus, ut large deos adoraret.Thus collectũ Sabotã camelis cõuehitur,porta ad id una patente.Digredi uia capitale leges fecere.Ibi decimas deo,quẽ uocãt Sabin,mẽſura nõ pondere ſacerdotes capiũt. Nec ante mercari licet.inde impenſæ publicæ tolerãtur.Nam & benigne certo itinerum numero deus hoſpites paſcit.Euehi non poteſt niſi per Gebanitas, itaque & horum regi penditur uectigal. Caput eorum Thomna abeſt à Gaza noſtri littoris in Iudæa oppido LXXX.XXVII.M.paſſ.quod diuiditur in manſiones camelorũ LXII.Sunt & quæ ſacerdotibus dantur portiones,ſcribiſq; regum certæ.Sed præter hos & cuſtodes,ſatellitesq;,& hoſtiarij,& miniſtri populantur.Iam quacunq; iter eſt,aliubi pro aqua, aliubi pro pabulo,aut pro manſionibus,uarijſq; portorijs pendunt,ut ſumptus in ſingulos camelos denariũm DCLXXXVIII.ad noſtrum littus colligat,iterũq; imperij noſtri publicanis penditur.Itaq; optimi thuris libra XVI.pretium habet.ſecunda XV.tertia XIIII.Apud nos adulteratur reſinæ candidæ gemma per quàm ſimili, ſed deprehenditur quibus dictum eſt modis.Probatur candore,amplitudine,fragilitate,carbone,ut ſtatim ardeat. Item ne dentem recipiat potius quàm in micas frietur.

De myrrha,& arboribus myrrhæ. Cap. XV

MYrrham in ijſdem ſyluis permixta arbore naſci tradidere aliqui, plures ſeparatim. Quippe multis in locis Arabiæ gignitur, ut apparebit in generibus. Conuehitur & ex inſulis laudata,petuntq; eam etiã ad Troglodytas Sabæi trãſitu maris. Satiua quoque prouenit,multũ ſylueſtri prælata.Gaudet raſtris atq; ablaqueatiõibus,melior radice refrigerata.Arbori altitudo ad quinq; cubita,nec ſine ſpina,caudice duro et intorto,craſſiore q̃ thuris,& ab radice etiã quàm reliqua ſui parte.Corticem leuem ſimilemq; unedoni,ſcabrũ alij ſpinoſumq; dixere. Folium oliuæ,uerum criſpius,& aculeatum.Iuba oluſatri.Aliqui ſimilem iunipero,ſcabriorem tantum ſpiniſq; horridam,folio rotundiore,ſed ſapore iuniperi. Necnon fuere qui è thuris arbore utrunq; naſci mentirentur.Incidũtur bis & ipſæ,ijſdemq; temporibus, ſed à radice uſq; ad ramos, qui ualent. Sudant autem ſponte prius quàm incidantur, ſtacten dictam, cui nulla præfertur. *Ab hac ſatiua,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& in ſylueſtri quoq; melior æſtiua. Non dant ex myrrha portiones deo, quoniã & apud alios naſcit. Regi tamẽ Gebanitarũ quartas partes eius pendunt. Cætero paſsim à uulgo coemptã in folles cõfarciũt, ipſiq; unguentarij digerunt haud difficulter odoris atq; pinguedinis argumẽtis. De generibus myrrhæ, & natura, & pretio eius. Cap. XVI

GEnera cõplura. Troglodytica ſylueſtriũ prima. Sequens Minæa, in qua & Atramitica eſt, & Auſaritis Gebanitarum regno. Tertia Dianitis. Quarta collaticia. Quinta Sembracena, à ciuitate regni Sabęorum mari proxima. Sexta quã Duſaritin uocãt. Eſt & candida uno tantũ loco, quæ in Meſſalum oppidũ cõfertur. Probatur Troglodytica pinguitudine, et quod aſpectu aridior eſt, ſordidaq; ac barbara, ſed acrior cęteris. Sẽbracena prædictis caret uitijs, ante alias hilaris, ſed uirib. tenuis. In plenũ autẽ probatio eſt minutis glebis, nec rotundis, in cõcretu albicantis ſucci & tabeſcentis: utq; fracta candidos ungues habeat, guſtu leniter amara. Secũda bonitas intus uariæ. Peſsima intus nigra: peior ſi etiã foris. Pretia ex occaſione ementiũ uaria. Stactæ uero à VI. ad L. Satiuæ ſummum ad XXII. Erythrææ ad XVI. Hanc uolũt Arabicã intelligi: Troglodyticæ nucleo ad XIII. eius uero quã odorariã uocant ad XIIII. Adulteratur lentiſci glebis, et gummi. Item cucumeris ſucco amaritudinis cauſa, ſicut põderis ſpuma argẽti. Reliqua uitia deprehẽduntur ſapore gũmis dente lenteſcentis. Fallaciſsime aũt adulteratur indica myrrha, quæ ibi de quadam ſpina colligitur. Hoc ſolũ peius India affert facili diſtinctione, tanto deterior eſt.

De maſtiche, ladano, & bruta, enhæmo, & ſtrobo, & de ſtyrace. Cap. XVII

ERgo trãſit in maſtichen, quæ & ex alia ſpina fit in India, itemq; in Arabia: lamam uocant. Sed maſtiche quoq; gemina eſt, quoniã & in Aſia Græciaq; reperitur herba radice folia emittẽs, & carduum ſimilem malo, ſeminis plenum: lachrymaq; erumpit inciſa parte ſumma, uix ut dignoſci poſsit à maſtiche uera. Necnõ & tertia in Ponto eſt, bituminis ſimilior. Laudatiſsima autẽ Chia candida, cuius pretium in libras XX. nigræ uero XII. Chia è lentiſco traditur gigni gummi modo. Adulteratur ut thura reſina. Arabia etiam num & ladano gloriatur: forte caſuq; hoc, & iniuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficũ aliâs frondib. animal, odoratorũ uero fruticum appetentius, tanq; intelligãt prętia, carpere germinũ caules prædulci liquore turgentes, diſtillantẽq; ab his caſus mixtura ſuccum improbo barbarũ uillo abſtergere. Hũc glomerari puluere, incoqui ſole. Et ideo in ladano caprarum pilos eſſe. Sed hoc non alibi fieri q; in Nabatæis, qui ſunt ex Arabia contermini Syriæ. Recentiores ex autorib. ſtrobon hoc uocant. Traduntq; ſyluas Arabum paſtu caprarum infringi, atq; ita ſuccum uillis inhæreſcere: uerum autem ladanum Cypri inſulæ eſſe: ut obiter quæq; genera odorum dicantur, quamuis non terrarum ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & eſſe œſypum hircorum barbis genibusq; uilloſis inhærens, ſed ederæ flore deroſo, paſtibus matutinis, cum eſt rorulẽta Cypros. Deinde nebula ſole diſcuſſa, puluerem madentibus uillis adhæreſcere, atq; ita ladanum depecti. Sunt qui herbam in Cypro ex qua id fiat, ledam appellent: & enim illi ledanum uocant. huius pingue inſidere: itaq; attractis funiculis herbam eam conuolui, atque ita offas fieri. Ergo in utraq; gente bina genera, terrenum & factitium. Id quod terrenum eſt, friabile: factitium, lentum. Necnon & fruticem eſſe dicunt in Carmania, & ſuper Ægyptum per Ptolemæos translatis plantis: aut (ut alij) generante & id thuris arbore: colligiq; ut gummi inciſo cortice, & caprinis pellibus excipi. Pretia ſunt laudatiſsimo in libras aſſes XL. Adulteratur myrti baccis, & alijs animalium ſordibus. Sinceri odor debet eſſe ferus, & quodammodo ſolitudinem redolens: ipſum uiſu aridum, tactu ſtatim molleſcere, accenſum fulgere, odore iucundo gratum. Myrtata deprehenduntur, crepitantq; in igne. Præterea ſyncero calculi potius è rupibus inhærent quàm puluis. In Arabia & olea dotatur lachryma, qua medicamentum conficitur, Græcis enhæmon dictum, ſingulari effectu contrahendis uulnerum cicatricibus: in maritimis eæ fluctibus æſtuq; operiuntur. Nec baccæ noceẽt, cum conſtet & in foljs ſalem relinqui. Hæc ſunt peculiaria Arabiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

& pauca præterea cõmunia,alibi dicenda, quoniam in ijs uincitur. Peregrinos ipſa mire odores & ad exteros petit. Tantã mortalibus ſuarum rerum ſatietas eſt, & alienarum aui ditas. Petunt igitur in Helimæos arborẽ brutam,cupreſſo fuſæ ſimilem, exalbidis ramis, iucundi odoris accẽſam,& cum miraculo hiſtorijs Claudij Cæſaris prædicatã. Folia eius inſpergere potionibus Parthos tradit. Odorẽ eſſe proximũ cedro, fumumq; eius contra ligna alia remedio. Naſcitur ultra Paſitigrin in finibus oppidi Sitacæ,monte Zagro. Pe= tunt & in Carmanos arborẽ ſtrobũ ad ſuffitus,perfuſam uino palmeo accẽdẽtes. Huius odor redit à cameris ad ſolũ iucundus,ſed aggrauãs capita,citra dolorẽ tamen. Hoc ſom= num ægris quærũt. His cõmercijs Carras oppidum aperuere, quod eſt illis nundinariũ. Inde Gabbam omnes petere ſolebant, dierum xx. itinere,& Paleſtinam Syriam. Poſtea Characem peti cœptum ac regna Parthorum ex ea cauſa, autor eſt Iuba. Mihi ad Perſas etiam prius iſta portaſſe,q; in Syriam aut Ægyptũ uidentur, Herodoto teſte, qui tradit ſingula milia talentũ thuris annua penſitaſſe Arabas regibus Perſarũ. Ex Syria reuehunt ſtyracẽ,acri odore eius in focis abigentes ſuorũ faſtidium. Cætero, non alia ligni genera ſunt in uſu q; odorata: cibosq; Sabæi coquunt thuris ligno,alij myrrhæ, oppidorum ui= corumq; non alio q; ex aris fumo atq; nidore. Ad hunc ergo ſanandũ urunt ſtyracem in pellibus hircinis,ſuffiuntq; tecta. Adeo nulla eſt uoluptas,quæ nõ aſsiduitate ſui faſtidiũ pariat. Eundem ad ſerpentes fugandas urunt,in odoriferis ſyluis frequentiſsimas.

De felicitate Arabiæ. Cap. XVIII

NOn ſunt eorum cinnamomum aut caſia: & tamen felix appellatur Arabia, falſa & ingrata cognominis,quæ hoc acceptum ſuperis ferat,cum plus ex eo inferis debeat. Beatam illam fecit hominũ etiam in morte luxuria,quæ dijs intellexerat genita adhibens urendis defunctis. Periti rerum aſſeuerant, nõ ferre tantum annuo fœtu, quantum Nero princeps nouiſsimo Poppeæ ſuæ die cõcremauerit. Æſtimentur poſtea toto orbe ſingu= lis annis tot funera,aceruatimq; cõgeſta honori cadauerum, quæ dijs per ſingulas micas dantur. Nec minus propitij erant mola ſalſa ſupplicantibus, imò uero (ut palam eſt) placa tiores. Verum Arabiæ etiamnũ felicius mare eſt. Ex illo nanq; margaritas mittit. Mini= maq; cõputatione milies cẽtena milia ſeſtertium annis omnibus India & Seres peninſu= laq; illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis deliciæ & fœminæ conſtant. Quota enim portio ex illis ad deos quæſo iam uti ad inferos pertinet?

De cinnamomo,& xylocinnamomo,& caſia. Cap. XIX

CInnamomum & caſias fabuloſa narrauit antiquitas, princepsúe Herodotus, auium nidis,& priuatim phœnicis,in quo ſitu Liber pater educatus eſſet,ex inuijs rupibus arboribusq; decuti,carnis quam ipſę inferrent pondere,aut plumbatis ſagittis. Item ca= ſiam circa paludes propugnãte unguibus diro ueſpertilionum genere,aligerisq; ſerpen= tibus,his cõmentis augentes rerũ pretia. Cõmutata uero fabula eſt,ad meridiani ſolis re= percuſſus inenarrabilẽ quendã uniuerſitatis halitũ è tota peninſula exiſtere,tot generum auræ ſpirãte cõcentu,Magnioq; Alexandri claſsibus Arabiam odore primum nunciatam in altum. Omnia falſa,ſiquidem cinnamomum, idemq; cinnamum naſcitur in Æthiopia Troglyditis cõnubio permixta. Ii mercantes id à cõterminis, uehunt per maria uaſta rati bus,quas neq; gubernacula regant, neq; remi trahant uel impellãt, nõ uela, nõ ratio ulla adiuuet,cũ omniũ inſtar ibi ſint homo tantũ & audacia. Præterea hybernũ mare exigũt circa brumam,euris tum maxime flãtibus. Hi recto curſu per ſinus impellunt, atq; à pro= montorij ambitu argeſte deferunt in portũ Gebanitarũ qui uocat Ocila. Quãobrem illi maxime id petũt,prodũtq; uix quinto anno reuerti negociatores, & multos interire. Cõ tra reuehũt uitrea,& ahena, ueſtes, fibulasq; cũ armillis ac monilib. Ergo negociatio illa fœminarũ maxime fide cõſtat. Ipſe frutex duũ cubitorũ altitudine ampliſsimus, palmiq; minimus,iiij digitorũ craſsitudinis,ſtatim à terra ſex digitis furculoſus, arido ſimilis. Cũ uiret nõ odoratus,folio origani,ſiccitate gaudẽs,ſterilior imbre,ceduæ naturę. Gignitur quidem

in planis quidē,sed densissimis in uepribus rubisq;,difficilis collectu. Metit non nisi per miserit deus.Iouē hunc intelligunt aliqui,Assabinū illi uocāt:xliiij. boum caprarumq; & arietum extis impetratur uenia cædēdi.Non tamē aut ante ortum solis,aut post occasum licet.Sarmēta hasta diuidit sacerdos,deoq; partem ponit:reliquū mercator in nassas conlit.Fit & alia fama,cū sole diuidi,ternasq; partes fieri,dein sorte cremia discerni: quodq; soli cesserit relinqui,ac sponte cōflagrare.Pręcipua bonitas uirgultorum tenuissimis partibus,ad lōgitudinē palmi.Secūda proximis breuiore mēsura,atq; ita ordine.Vilissimū quod radicibus proximum,quoniam ibi minimū corticis in quo summa gratiæ. Qua de causa præferuntur cacumina,ubi plurimus cortex.Ipsum uero lignum in fastidio est propter origani acrimoniā:xylocinnamomū uocatur.Pretium est in libras xx. Quidam cinnami duo genera tradidere,candidius,nigriusq;. quondam præferebatur candidum, nunc cōtra nigrum laudatur. atq; etiā uarium præferunt cādido. Certissima tamen æstimatio ne sit scabrum,atq; ut inter sese tritū tarde frietur. Damnatur in primis molle,aut cui albet cortex.Ius eius à Gebanitarū rege solo proficiscitur,is edicto mercatu uēdit.Pretia quondam fuere in libras denariūm mille.Auctū id parte dimidia est,incēsis,ut ferunt, syluis ira barbarorū. Id acciderit ne ob iniquitatē prępotētiū,an sorte, nō satis cōstat.Austros ibi tam ardētes flare,ut æstatibus syluas accendāt,inuenimus apud autores. Coronas ex cinnamo interrasili auro inclusas,primus omnium in templis Capitolij atque Pacis dicauit Imperator Vespasianus Augustus.Radicem eius magni ponderis uidimus in palatij templo,quod fecerat diuo Augusto coniux Augusta,aureæ pateræ impositā: ex qua guttæ editæ annis omnibus in grana durabant,donec id delubrū incendio consumptum est.Frutex & casia est,iuxtaq; cinnami campos nascitur,sed in montibus crassiore sarmento,tenui cute uerius q; cortice,quem contra atq; in cinnamo leuari & exinaniri pretium est.Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex.Cum primum emicat, candidus pedali mensura:deinde rubescit addito semipede:ultra nigricās.Hæc pars maxime laudatur,ac deinde proxima:damnatur uero candida.Consecant surculos longitudine binūm cubitorum.Mox præsuunt recentibus corijs quadrupedum ob id interemptarum,ut ijs putrescentibus uermiculi lignum erodant,& excauent corticē tutum amaritudine. Probatur recens maxime & quæ sit odoris mollissimi,gustúue q; maxime feruens,potius q; lento tepore leniter mordens,colore purpureo,quæq; plurima minimū ponderis faciat,breui tunicarū fistula & non fragili.Lactam uocant talem barbaro nomine. Alia est balsamodes ab odore simili appellata,sed amara,ideoq; utilior medicis,sicut nigra unguentis.Pretia nulli diuersiora.Optimæ in libras x.l.cæteris x.v.

De isocinnamo,& cancamo,ac taro. Cap. xx

His addidere mangones quam daphnoiden uocāt,isocinnamon cognominatam,pretiumq; eius faciunt x.ccc. Adulteratur styrace,& propter similitudinem corticum lauri tenuissimis surculis. Quin & in nostro orbe seritur: extremoq; in margine imperij, quà Rhenus alluit,uiuit in aluearijs apū sata. Color abest ille torridus sole,& ob id simul idem odor.Ex confinio casiæ cinnamiq; & cancamum ac tarum inuehitur, sed per Nabatæos Troglodytas,qui considere ex Nabatæis.

De serichato & gabalio,& de myrobolano. Cap. xxi

EO comportatur & serichatum,& gabalium,quæ intra se cōsumūt Arabes,nostro orbi tantū nominib.cognita,sed cum cinnamo casiaq; nascētia.Peruenit tamen aliquādo serichatū,& in unguenta additur ab aliquibus.Permutat in libras x. vi.Myrobalanum Troglodytis,& Thebaidi,& Arabiæ quæ ludæā ab Ægypto disterminat, cōmune est, nascēs unguēto,ut ipso nomine apparet,Quo item indicat & glandem esse arboris,heliotropio,quam dicemus inter herbas,simili folio.Fructus magnitudine auellanæ nucis.Ex his in Arabia nascens Syriaca appellatur,& est candida. Contra in Thebaide nigra.Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur: sed copia Thebaica. Inter hæc Troglodytica

uilissima

Universidad de Deusto
Biblioteca

uiliſsima eſt. Sunt qui Æthiopicā iſs præferant, glandem nigrā ac pinguē, nucleoq; gracili, ſed liquore qui exprimitur odoratiori, naſcentē in cāpeſtribus. Ægyptiam pinguiorem eſſe, & craſsiori cortice rubentē: & quamuis in paluſtribus naſcatur, breuiorē ſiccioremq;. E diuerſo Arabicā uiridē ac tenuiorē: & quoniā ſit montuoſa, ſpiſsiorem. Longe aūt optimā Petræā, ex quo diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido. Vnguentarij aūt tantū cortices premunt: medici nucleos, tundentes affuſa eis paulatim calida aqua.

De phœnicobalano, & calamo odorato. Cap. XXII

MYrobalano in unguētis ſimilē proximūq; uſum habet palma in Ægypto quæ uocatur adipſos, uiridis, odore mali cotonei, nullo intus ligno. Colligitur autē pauloante q̄ incipiat matureſcere. Quod relinquitur phœnicobalanus uocat, & nigreſcit, ueſcentesq; inebriat. Myrobalano pretiū in libras x. bini. Inſtitores & fecē unguenti hoc nomine appellant. Calamus quoq; odoratus in Arabia naſcēs communis Indis atq; Syriæ eſt: in qua uincit omnis, à noſtro mari centū L. ſtadijs. Inter Libanū montē, aliumq; ignobilē, nō (ut quidā exiſtimauere) Antilibanū, in cōualle modica iuxta lacū, cuius paluſtria æſtate ſiccantur, tricenis ab eo ſtadijs calamus & iuncus odorati gignūtur. Sanè em̄ dicamus & de iunco, quamuis alio herbis dicato uolumine, quoniā tamē hic unguentorū materia tractatur. Nihil ergo à cæteris ſui generis differunt aſpectu: ſed calamus præſtantior odore, ſtatim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliorq; qui minus fragilis, & qui aſſuloſe potius q̄ raphani modo frangitur. Ineſt fiſtulæ araneum, quod uocāt florem. Præſtātior eſt cui numeroſius. Reliqua probatio ut niger ſit. Damnatur aliubi. Melior quo breuior & craſsior, lentusq; in frangendo. Calamo precium in libras xi. iunco xv. Traduntq; iuncum odoratū & in Cāpania inueniri. Diſceſsimus à terris oceanum ſpectantib. ad conuexas in noſtra maria.

De ammoniaco & ſphagno. Cap. XXIII

ERgo Æthiopiæ ſubiecta Africa ammoniaci lachrymā ſtillat in harenis ſuis: inde & noīe etiā ab Ammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor quā metopion uocāt: reſinæ modo aut gūmi. Genera eius duo. Thrauſton, maſculi thuris ſimilitudine, quod maxime probat. Alterū pingue & reſinoſum, quod phyrama appellant. Adulteratur harenis, uelut naſcēdo apprehēſis. Igitur q̄ minimis glebis probatur, & q̄ puriſsimis. Pretiū optimi in libras aſſes xl. Sphagnos infra eos ſitus in Cyrenaica prouincia maxime probatur. Alij bryon uocāt. Secūdum locū obtinet Cyprius, tertium Phœnicius. Fertur & in Ægypto naſci: quin & in Gallia, nec dubitauerim. Sūt em̄ hoc nomine cani arborū uilli, quales in quercu maxime uidemus, ſed odore præſtantes. Laus prima candidiſsimis atq; altiſsimis, ſecunda rutilis, nulla nigris. Et in inſulis petriſq; nati improbantur omnesq; quibus palmarū atq; nō ſuus odor ſit.

De cypro, & aſpalatho, & maro. Cap. XXIIII

CYprus in Ægypto eſt arbor zizíphi foliſs, ſemine coriādri, flore candido odorato. Coquitur hoc in oleo, premiturq; poſtea quod Cyprus uocatur. Pretiū ei in libras quinq;. Optimū habetur è Canopica in ripis Nili nata, ſecūdū Aſcalone Iudææ, tertium Cypro inſula odoris ſuauitate. Quidā hāc eſſe dicunt arborē quæ in Italia liguſtrū uocet. In eodē tractu aſpalathos naſcitur, ſpina candida, magnitudine arboris modicæ flore roſæ. Radix unguētis expetitur. Tradunt in quocūq; frutice curuetur arquus cœleſtis, eandem quæ ſit aſpalatho, ſuauitatem odoris exiſtere, ſed in aſpalatho inenarrabilem quandam. Quidā eum Eryſiſceptrū uocāt, alij ſceptrū: probatio eius in colore ruffo uel igneo, tactuq; ſpiſſo, & odore caſtorei. Permutatur in libras xv. In Ægypto naſcitur & maron, peius quàm Lydium, maioribus foliſs ac uarijs. illa breuia ac minuta & odorata.

De balſamo, & opobalſamo, & xylobalſamo, & ſtyrace, & galbano. Cap. XXV

SEd omnibus odoribus præfertur balſamum, uni terrarū Iudææ cōceſſum, quondā in duobus tantū hortis utroq; regio, altero iugerum xx. nō amplius, altero pauciorum. oſtendere arbuſculam hanc urbi imperatores Veſpaſiani. Clarumq; dictu à Pompeio Magno: in triumpho arbores quoque duximus. Seruit nunc hæc, & tributa pendit cum ſua

Universidad de Deusto Biblioteca

ſua gente,in totum alia natura ꝙ noſtri externiq; prodiderant. Quippe uiti ſimilior eſt ꝙ myrto. Malleolis ſeri dicitur,nuper uincta ut uitis:& implet colles uinearū modo,quæ ſine adminiculis ſe ipſæ ſuſtinent. Tondetur ſimiliter fruticās, ac raſtris nitescit, properatq; naſci,intra tertium annum fructifera. Foliū proximum rutæ,perpetua coma. Sæuiere in eandem Iudæi,ſicut in uitā quoq; ſuā. Contra defendêre Romani,& dimicatum pro frutice eſt. Seritq; nunc eam fiſcus:nec unq; fuit numeroſior aut procerior. Proceritas intra bina cubita ſubſiſtit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma,quod uocāt euthe-riſton. Alterum ſcabro aſpectu,incuruum,fruticoſum,odoratius: hoc trachy appellant. Tertiū eumeces,quia eſt reliquis procerius,leui cortice. Huic ſecūda bonitas, nouiſsima eutheriſto. Semen eius uino proximum guſtu, colore ruſſum, nec ſine pingui: peius in grano quod leuius atq; uiridius. Ramus craſsior ꝙ myrto. Incidit uitro, lapide, oſſeis ue cultellis. Ferro lædi uitalia odit. Emoritur protinus,eadē amputari ſuperuacua patiēs. Incidentis manus libratur artifici tēperamento,ne quid ultra corticem uiolet. Succus è plaga manat,quem opobalſamū uocant,ſuauitatis eximiæ,ſed tenui gutta, ploratu lanis parua colligitur in cornua. Ex ꝝs nouo fictili cōditur craſsiori ſimilis oleo,& in muſto candida. Rubeſcit deinde,ſimulq; dureſcit è translucido. Alexādro magno res ibi gerente,toto die æſtiuo unam concham impleri iuſtum erat. Omni uero fœcunditate è maiore horto congios ſenos,minore ſingulos,cum duplo rependebatur argento. Nunc etiā ſingularum arborū largior uena,ter omnibus percutitur æſtatibus,poſtea deputatur. Et ſarmēta quoq; in merce ſunt. DCCC. amputatio ipſa ſurculusq; uenit intra quintum demum annum. Xylobalſamum uocatur,& coquitur in unguētis. Pro ſucco ipſum ſubſtituêre officinæ. Corticis etiam ad medicamenta pretium eſt. Præcipua aūt gratia lachrymæ, ſecunda ſemini,tertia cortici,minima ligno. Ex hoc buxoſum eſt optimum,quod eſt odoratiſsimum: è ſemine autem maximum & ponderoſiſsimum,mordens guſtu, feruensq; in ore. Adulteratur Petræo hyperico,quod coarguitur magnitudine,inanitate,lōgitudine,odoris ignauia,ſapore piperis. Lachrymæ probatio ut ſit pinguis,tenuis, ac modice ruffa, & in fricando odorata. Secundus candido colos, peior uiridis craſſusq; que, peſsimus niger. Quippe ut oleū ſeneſcit. Ex omni inciſura maaime probatur quod ante ſemen fluxit. Et aliās adulteratur ſemine ſuo,uixq; maleficiū deprehēditur guſtu amariore. Eſſe enim debet lenis,non ſubacidus,odore tantum auſterus. Vitiatur & oleo roſæ,cyperi,lentiſci,balani,terebinthi,myrti,reſina,galbano,cera Cypria,prout quæq; res fuit. Nequiſsime autem gummi,quoniā ipſum quoq; inhæreſcit manu inuerſa,& in aqua ſidit:quæ probatio eius gemina eſt. Debet ſyncerum & inhæreſcere, ſed hoc & gummi addita fragili cruſta euenit. Et guſtu deprehēditur. Carbone uero,quod cera reſinaq; adulteratū eſt, nigriori flamma. Nam melle mutatū ſtatim cōtrahit muſcas. Præterea ſynceri denſatur in tepida aqua gutta ſidens ad ima uaſis:adulterata olei modo innatat,& ſi metopio uitiata eſt circulo candido cingitur. Summa probatio eſt ut lac coagulet, in ueſte maculas non faciat, nec manifeſtior alibi fraus. Quippe millib. denariū ſextarij empti, uēdente fiſco trecenis denarijs ueneunt. In tantū expedit augere liquorē. Xylobalſamo pretiū in libras VI. Proxima Iudææ Syria ſupra Phœnicen ſtyracē gignit,circa Gabala & Marathūta & Caſium Seleuciæ montē. Arbor eſt eodē nomine,cotoneo malo ſimilis, lachrymæ ex auſtero iucundioris,intus ſimilitudo harundinis,ſucco prægnans. In hanc circa canis ortū aduolāt pēnati uermiculi erodētes,ob id in ſcobe ſordeſcit. Styrax laudat poſt ſupradicta ex Piſidia,Sidōe,Cypro,Cilicia,Creta minime. Ex Amano Syriæ medicis,ſed unguētarijs magis. Colos in quacūq; natione præfert ruffus,& pinguiter lentus: deterior furfuroſus, & cano ſitu obductus. Adulterat cedri reſina uel gummi, aliās melle,aut amygdalis amaris: omniaq; ea deprehendunt guſtu. Pretiū optimo XIX. Exit & in Pāphylia, ſed aridior, minusq; ſuccoſus. Dat & galbanum Syria in eodē Amano mōte è ferula, quam eiuſdem nominis reſinæ modo ſtagonitin appellant. Quod maxime laudant,cartilaginoſum,purum

ad ſimili-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad ſimilitudinē ammoniaci, minimeq; lignoſum. Sic quoq; adulterāt faba aut ſagapeno. Syncerū ſi uratur, fugat nidore ſerpētes. Permutatur in libras v. Medicinæ hoc tantum.

Cap. XXVI

De panace, & ſpondylio, & malobathro.

PAnacē & unguētis eadē gignit, naſcentē & in Pſophide Arcadię, circaq; Erymanthi fontes, & in Africa, & in Macedonia: ferula ſui generis v. cubitorū, foliis primo quaternis, mox ſenis in terra iacētibus, ampla magnitudine rotūdis, in cacumine uero oleagineis, ſemine in muſcariis dependente, ut ferulæ: excipit̄ ſuccus inciſo caule meſsibus, radice in autūno. Laudat̄ cādor eius coacti. Sequēs pallido ſtatera. Niger color improbat̄. Pretium optimo in libras bini aſſes. Ab hac, ferula differt quæ uocat̄ ſpōdilion, foliis tātum, quia ſunt minora, & platani diuiſura. Nō niſi in opacis gignit̄. Semē eodem nomine ſilis ſpeciē habet, medicinæ tm̄ utile. Dat & malobathrō Syria, arborē folio cōuoluto, arido colore: ex quo exprimit̄ oleū ad unguēta, fertiliore eiuſdē Ægypto: Laudatius tamen ex India uenit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo, odoratius croco, nigricans, ſcabrumq; quodam ſalis guſtu. Minus probatur candidū. Celerrime ſitū in uetuſtate ſentit. Sapor eius nardo ſimilis eſſe debet ſub lingua. Odor uero in uino ſufferuefacti antecedit alios. In precio quidē prodigio ſimile eſt, à ſingulis ad ccc. peruenire libras: oleum autem ipſum in libras LX.

Cap. XXVII

De oleo omphacio.

OLeum & omphacium eſt. Fit duobus generibus, & totidem modis, ex olea & uite. Olea adhuc alba expreſſa, deterius ex druppa: ita uocatur priuſquā cibo matura ſit, iam tamē colorē mutās. Differētia, quod hoc uiride eſt, illud candidū. E uite fit pſytia aut aminæa, cū ſint acini ciceris magnitudine ante canis ortum. In prima lanugine demetitur uua, eiuſq; melligo. Reliquum corpus ſole coquitur. Nocturni rores cauentur. In fictili condita melligo colligitur, ſubinde Cyprio ære ſeruatur. Optima quæ ruffa, acrioraq;, & aridior. Pretium omphacio in libras VI. Fit & alio modo, cum in mortariis uua immatura teritur: ſiccataq; in ſole, poſtea digeritur in paſtillos.

Cap. XXVIII

De bryo & œnanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo.

EOdem & bryon pertinet uua populi albę. Optima circa Gnidū aut Cariā, in ſitientibus aut ſiccis aſperisq;: ſecūda in Lyciæ cedro. Eodē & œnāthe pertinet. Eſt aūt uitis labruſcæ uua. Colligit̄ cum floret, id eſt cū optime olet. Siccat̄ in umbra ſubſtrato linteo, atq; in cados conditur. Præcipua ex Parapotamia, ſecunda ab Antiochia, atq; Laodicea Syriæ, tertia ex mōtibus Medicis. Hæc utilior medicinæ. Quidā omnibus iis præferunt eam, quæ in Cypro inſula naſcitur. Nam quæ in Africa fit, ad medicos tantū pertinet, uocaturq; maſſaris. Omnis autē ex alba labruſca præſtantior q̄ ē nigra. Eſt præterea arbor ad eadē unguēta pertinēs, quā alij elatē uocant, quod nos abietē, alij palmā, alij ſpathen. Laudatur Ammoniaca maxime, mox Ægyptia. Dein Syriaca, duntaxat in locis ſitientibus odorata, pinguí lachryma, quæ in unguenta additur ad domandum oleum. In Syria gignitur & cinnamū, quod caryopon appellant. Hic eſt ſuccus nuci expreſſus, multum à ſurculo ueri cinnami differens, uicina tamen gratia. Pretium in libras aſſes quadraginta.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIII

PROOEMIVM

HACTENVS in odoribus habent pretia ſyluæ, erantq; per ſe mira ſingula, iuuitq; luxuriam ea omnia miſcere, & è cunctis unum odorem facere: ita reperta ſunt unguenta.

De unguentis, & quando primum ſunt cognita nobis, & de compoſitione. Cap. I

QVis primus inuenerit non traditur: Iliacis temporibus non erant, nec thure ſupplicabatur: Cedri tantū et citri ſuorum fruticum in ſa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

in sacris fumo conuolutum nidorem uerius q̄ odorem nouerant, iam rosæ succo reperto. Nominatur enim id quoq; in olei laude. Persarum esse debet gentis unguentū. Illi mandent eo, & accersita cōmendatione, ingluuie natum uirus extinguunt. Primum quod equidem inueniam, castris Darij regis expugnatis, in reliquo eius apparatu Alexander cepit scrinium unguentorum. Postea uoluptas eius à nostris quoq; inter laudatissima atq; etiam honestissima uitæ bona admissa est. Honosq; is & ad defunctos pertinere cœpit. Quapropter plura de eo dicemus. Quæ ex his non erunt fruticum, ad præsens nominibus tantum indicabuntur, natura uero eorum suis reddetur locis. Vnguentis cognomina dedere alijs patriæ, alijs succi, alijs arbores, alijs causæ. Primumq; id scire conuenit, mutatam autoritatē, & sæpius transisse gloriam. Laudatissimum fuit antiquitus in Delo insula, postea Mendesiū. Nec mixtura & cōpositiōe tantū hoc accidit, sed ijdem succi uarie alibi atq; alibi ad quælibet præualuere, aut degenerauere: Irinū Corinthi diu maxime placuit, postea Cyzici: simili modo rhodinum Phaseli, quam gloriam abstulere Neapolis, Capua, Præneste. Crocinum in Solis Ciliciæ diu maxime laudatū, mox Rhodi. Oenanthinum in Cypro, deinde in Ægypto præpositum, postea Adramyttio. Amaracinum in Coo: postea eodem loco prælatum est Melinū. Cyprinum in Cypro, deinde in Ægypto, ubi Mendesiū & metopium subito gratius factū est. Mox hæc abstulit Phœnice, & cypri ni laudem Ægypto reliquit. Panathenaicon suū Athenæ perseuerāter obtinuere. Fuerat & Pardalium in Tarso, cuius etiam compositio & mixtura obliterata est. Narcissinum quoq; ex flore narcissi desiit componi. Ratio faciēdi duplex, succus & corpus. Ille olei generibus ferè constat, hoc odorū. Hæc stymmata uocāt, illa hedysmata. Tertius inter hæc est colos, multis neglectus. Huius causa adduntur cinnabari & anchusa. Sal aspersus olei naturam coercet. Quibus anchusa adiecta est, sal non additur. Resina aut gūmi adijciuntur ad continendum odorem in corpore. Celerrime is euanescit atq; defluit, si nō sint hęc addita. Vnguentorum expeditissimum fuit, primumq; ut uerisimile est è bryo & balanino oleo, de quibus supra diximus. Increuit deinde Mendesiū, balanino resina mixta, magisq; etiamnum metopio. Oleum hoc est, amygdalis amaris expressum in Ægypto. Cui addidere omphacium, cardamomum, iuncum, calamum, mel, uinum, myrrhā, semē balsami, galbanum, resinam terebinthinam. Et è uilissimis quidem hodie est, ob id creditum & id in uetustissimis esse, quod cōstat oleo myrteo, calamo, cupresso, cypro, lētisco, malo granati cortice. Sed diuulgata maxime unguenta crediderim rosa, quæ plurima ubiq; gignitur. Itaq; simplicissima rhodini mixtura diu fuit, additis omphacio flore rosæ, crocino, cinnabari, calamo, melle, iunco, salis flore aut anchusa, uino: Similis ratio & in crocino, additis cinnabari, anchusa, uino: Similis & in samsucino, admixtis omphacio, calamo. Optimū hoc in Cypro & Mitylenis, ubi plurima samsucus. Miscent & uiliora genera olei è myrto, lauro, quib. additur sampsucinū, liliū, fœnūgræcū, myrrha, casia, nardū, iūcus, cinnamomū. E malis quoq; cotoneis & strutheis fit oleū (ut dicemus) melinum, quod in unguēta transit, admixtis omphacio, cyprino, sesamino, balsamo, iunco, casia, abrotano. Susinum tenuissimum omnium est. Constat ex lilijs, balano, calamo, melle, cinnamomo, croco, myrrha, aspalatho, Et idem cyprinum ex cypro, & omphacio, & cardamomo, calamo, aspalatho, abrotano. Aliqui & in Cyprinum addunt myrrham & panacen. Hoc optimum Sidone, mox Ægypto, si non addatur sesaminum oleum. Durat & quadriennio. Excitatur cinnamomo. Telinum fit ex oleo recenti, cypero, calamo, meliloto, fœnograeco, melle, melino, maro, amaraco. Hoc erat celeberrimum Menandri poetæ comici ętate. Postea multo successit propter gloriā appellatum megalium, ex oleo balanino, balsamo, calamo, iunco, xylobalsamo, casia, resina. Huius proprietas, ut uentiletur in coquēdo donec desinat olere. Rursus refrigeratum, odorem suum capit. Singuli quoq; succi nobilia unguēta faciūt. In primis malobathrum, postea iris Illyrica, & Cyzicena amaracus: Herbarij in utraq; pauca, sed alia alij miscent: Qui plurima, alterutri mel, salis florem, omphacium

cium,agni folia,panacem, externa oñia & prodigiosa. Cinnamino adijcitur balaninum oleum,xylobalsamum,calamus,iuncus,balsami semina,myrrha, mel odoratũ. Vnguentorum hoc crassissimum. Pretia ei à xxxv. ad x.ccc. Nardinum siue foliatũ constat omphacio,balanino,iunco,costo,nardo,amomo,myrrha,balsamo. In hoc genere conueniet meminisse herbarum,quę nardum indicũ imitarentur,species nouem à nobis esse dictas: tanta materia adulterandi est. Omnia autem acutiora fiunt costo,amomo, quæ maxime nares feriunt:crassiora myrrha suauioraq; , medicinæ autẽ utiliora croco, acerrima per se amomo. Hoc & capitis dolores facit. Quidam satis habẽt aspergere quæ sunt preciosissima,cæteris decoctis,impendio parcẽtes: sed non eadẽ est uis, nisi unà decoctis. Myrrha & per se unguentum facit sine oleo,stacte duntaxat, alioquin nimiam amaritudinem asfert. Cyprino uiride fit,Susino unguinosum,Mendesio nigrũ,rhodino candidum, myrrha pallidum. Hæc sunt antiquæ inuentionis genera, & postea officinarum furta. Nunc dicetur cumulus ipse deliciarum & summa autoritas rei.

Quod unguentũ regale uocetur,& quæ diapasmata,& qualiter seruentur. Cap. II

ERgo regale unguentũ,appellatum quoniã Parthorum regibus ita temperatur,constat myrobalano,costo,amomo,cinnamomo,comaro, cardamomo, nardispica, maro,myrrha,casia,styrace,ladano, opobalsamo, calamo iuncoq; syrio, œnanthe, malobathro,serichato,cypero,aspalatho,panace,croco,cypro,amaraco, colato melle, uino. Nihilq; eius rei causa in Italia uictrice omniũ,in Europa uero tota præter irin Illyricã & nardum gallicum gignitur. Nam uinum,& rosa,& myrti folia oleumq;,communia ferè omnium terrarum intelliguntur. Siccis odoribus constant,quæ diapasmata uocantur. Nam fecem unguenti magma appellant. Inter omnes potentissimus odor, quisquis nouissime additur. Vnguenta optime seruantur in alabastris,odores in oleo:quod diuturnitati eorum tanto utilius,quanto pinguius, ut ex amygdalis. Et ipsa unguenta uetustate meliora,Sol inimicus his, quamobrem in umbra coquuntur plumbeis uasis. Experimentum eorum inuersa manu capitur,ne carnosæ partis calor uitiet.

magma ḡd

Quanta in unguentis luxuria,& quando primũ Romanis in usu. Cap. III

HÆc est materia luxus è cunctis maxime superuacui. Margaritæ enim gemmæq; ad hæredem tamen transeunt,uestes prorogant tempus:unguenta ilico expirãt,ac suis moriuntur horis. Summa cõmendatio eorum, ut transeunte fœmina odor inuitet etiam aliud agentes. Exceduntq; quadringenos denarios libræ. Tanti emitur uoluptas aliena. Etenim odorem qui gerit,ipse non sentit. Sed & hæc aliqua differentia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur,unguẽta gratiora esse quæ terram, q; quæ crocum sapiant: Quando etiam corruptissimo in genere magis tamen iuuat quædam ipsius uitij seueritas. Sed quosdam crassitudo maxime delectat, spissum appellantes: liniq; iam non solum perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam uestigia pedum tingi: quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebant. Quæso ut qualiter sentiretur iuuaretq; ab ea parte corporis? Necnõ aliquẽ ex priuatis audiuimus iussisse spargi parietes balinearũ unguento, atq; Caium principẽ solia tẽperari: ac ne principale uideat hoc bonũ, & postea quendam ex seruis Neronis. Maxime tamen mirũ est, hanc gratiã penetrasse & in castra. Aquilæ certe ac signa,puluerulenta illa & custodijs horrida,inunguñt festis diebus: utinamq; dicere possemus,quis primus instituisset. Ita est,nimirũ hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Ista patrocinia quærimus uitijs,ut per hoc ius sumãtur sub casside unguenta. Quando id primum ad Romanos penetrauerit, nõ facile dixerim. Certum est Antiocho rege Asiaq; deuictis,urbis anno quingentesimo sexagesimoquinto,P. Licinium Crassum, L. Iulium Cæsarẽ censores edixisse, ne quis uenderet unguenta exotica:sic enim appellauere. At hercule iam quidam etiã in potus addũt: tanticq; amaritudo est,ut odore prodigo fruantur ex utraq; parte corporis. L. Plotium, L. Planci bis consulis censorisq; fratrem, proscriptũ à triũuiris,in Salernitana latebra unguenti odore pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

re proditum constat,quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non merito iudicet perijsse tales? Cæterum terrarum omnium Ægyptus accõmodatissima unguentis:ab ea Campania est,copia rosæ.

De palmis,& natura earum,& generibus. Cap. III

IVdęa uero inclyta est uel magis palmis,quarũ natura nunc dicet. Sunt quidẽ & in Europa,uulgoq; Italia,sed steriles. Ferunt in maritimis Hispanię fructum,uerũ immitem, dulcem in Africa,sed statim euanescentem. Contra in oriente ex his uina, gentiumq; aliquibus panis:plurimis uero etiam quadrupedum cibus. Quamobrem iure dicentur externæ. Nulla est in Italia sponte genita, nec in alia parte terrarum nisi in calida: frugifera uero nusquã,nisi in feruida. Gignit leui sabulosaq; terra,maiore in parte & nitrosa. Gaudet & riguis,totoq; anno bibere cum amet,anno sitienti. A fimo quidam etiam lædi putant:& Assyriorum pars aliqua,si non riuis misceatur. Genera earum plura:& prima fruticem non excedentia:sterilem hunc,aliubi & ipsum fertilem, breuiq; ramorum orbe fosiosum. Tectorij uicem hic parietibus plerisq; in locis præstat contra aspergines. Procerioribus sylua arbore ex ipsa,foliorũ aculeo fruticante circa totas pectinatim, quas sylvestres intelligi necesse est. Incerta tamen libidine etiam mitioribus se miscent. Reliquæ teretes atq; proceræ, densis gradatisq; corticũ pollicibus ut orbibus, faciles se ad scandendum orientis populis præbent,utilem sibi arborisq; induuijs circulum mira pernicitate tum homine subeunte. Coma omnis in cacumine: & pomum est, non inter folia,ut in cæteris,sed suis inter ramos palmitibus racemosum,utraq; natura uuæ atq; pomi. Folia cultrato mucrone,lateribus in sese bifidatis, bellas primum demonstrauere gemmas: nunc ad funes uitiliumq; nexus & capitum leuia umbracula finduntur. Arboribus,imò potius omnibus quæ terra gignat,herbisq; etiam,utrunq; sexum esse diligentissimi naturæ tradunt. Quod in plenum satis sit dixisse hoc in loco. Nullis tamen arboribus manifestius: Mas in palmite floret,fœmina citra florem germinat tantum spinę modo. Vtrisq; autem prima nascitur pomi caro,postea lignũ intus,hoc est semen eius. Argumentum quod paruæ sine hoc reperiuntur in eodem palmite. Est autem oblongum, non ut oliuis orbiculatum. Præterea cęsum à dorso puluinata fissura,& in aluo media plerisq; umbilicatum,unde primum spargitur radix. Seritur autẽ pronum, & bina iuxta cõposita semina,superq; totidem,quoniam infirma singulis planta est: quaternæ coalescũt. Multis candidisq; lignum hoc à carnibus discernitur tunicis,alijs corpori adhærentibus:laxeq; distans, tantum cacumini filo adhæret. Caro maturescit anno. Quibusdam tamen in locis, ut in Cypro,quanq; ad maturitatem nõ perueniat, grato sapore dulcis est: folium ibi latius, fructusq; reliquis rotundior. nec ut deuoretur corpus, uerum ut expuatur, succo modo expresso. Et in Arabia languide dulces traduntur esse palmæ: quanquam luba apud Sceni tas Arabas præfert omnibus saporibus,quam uocant dabulan. Cætero nõ sine maribus gignere fœminas sponte edito nemore cõfirmant, circaq; singulos plures nutare in eum pronas blandioribus comis. Illum erectis hispidum, afflatu uisuq; ipso & puluere etiam reliquas maritare. Huius arbore excisa uiduas post sterilescere fœminas. Adeoq; est Veneris intellectus,ut coitus etiam excogitatus sit ab homine,ex maribus flore ac lanugine, interim uero tantũ puluere insperso fœminis. Seruntur autem palmæ & trunco,duũm cubitorũ longitudine,à cerebro ipso arboris uiridi fissuris diuiso atq; defosso. Et ab radice auulsæ uitalis est satus,& ramorum tenerrimis. In Assyria,ipsa quoq; arbor strata in solo humido tota radicatur,sed in frutices non in arborem. Ergo plantaria instituunt,anniculasq; transferunt,& iterum bimas. Gaudent enim mutatione sedis, uerna alibi, in Assyria autem circa canis ortum. Nec ferro attingunt ibi nouellas,sed religant comas, ut in altitudinem exeant. Robustas deputant crassitudinis gratia,semipedales ramorũ reliquentes truncos,qui decisi alibi necant matrẽ. Diximus falsum ab his solũ diligi. Ergo ubi non est tale,salem aspergunt,non radicibus,sed longius paulo. Quædam in Syria & Ægypto

Universidad de Deusto
Biblioteca

in binos diuidunt se truncos, in Creta & ternos, quædam & in quinos. Ferunt statim in trimatu. In Cypro uero, Syria, Ægypto, quadrimæ aliæ, aliæ quinquēnes, altitudine hominis, nullo intus pomi ligno quamdiu sunt nouellæ, ob id spadonū accepto nomine. Genera earum multa: Sterilibus ad materias, operumq; lautiora utitur Assyria, & tota Persis. Sunt & cæduæ palmarum quoq; syluæ, germinantes rursus ab radice succisæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quod cerebrū appellant: exemptaq; uiuunt, quod non aliæ. Vocantur autem chameropes, folio latiore ac molli, ad uitilia utilissimo. Copiosæ in Creta, sed magis in Sicilia. E palmis prunæ uiuaces, ignisq; lentus. Fructiferarū aliis breuius lignum in pomo, aliis longius: his mollius, illis durius: quibusdā osseum lunatumq;, dente contra fascinantes religione politum. Aliud pluribus uestitum paucioribus ue tunicis: aliud crassioribus tenuioribus ue. Ita fiunt undequinquaginta genera, si quis omniū persequi uelit nomina etiam barbara, uinorumq; ex iis differētias. Clarissimę omnium quas regias appellauere ab honore: quoniam regibus tantum Persidis seruabantur, Babylone natæ uno in horto Bagou. Ita enim uocant spadones, qui apud eos etiā regnauere. Hortus ille nunquam nisi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatē syagri, proximamq; margarides. Eæ breues, candidæ, rotundę, acinis quàm balanis similiores. Quare & nomē à margaritis accepere. Vna earum arbor in Chora esse traditur, una & syagrorum. Mirumq; de ea accepimus, cum phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, emori ac renasci ex seipsa: eratq; cum hæc proderem fertilis. Ipsum pomū grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem fermè in apris nouimus: euidentissimeq; causa est nominis. Quarta autoritas sandalidum, à similitudine appellatarum. Iam in Æthiopiæ fine quinq; earum nec plures arbores tradunt, nō raritate māgis q; suauitate mirabiles. Ab his cariotæ maxime celebrantur, & cibo quidem sed & succo uberrimæ. Ex quibus prę cipua uina orienti, iniqua capiti, unde pomo nomen. Sed ut copia ibi atq; fertilitas, ita nobilitas in ludæa, nec in tota, sed Hierichunte maxime. Quanq; laudatæ & Archelaide, & Phaselide, atque Liuiade, gentis eiusdem cōuallibus. Dos his præcipua succo pingui lactētibus, quodāq; uini sapore in melle prędulci. Siccīores in hoc genere nicolai, sed amplitudinis præcipuę, quaterni cubitorū longitudinē efficiunt. Minus speciosæ, sed sapore cariotarū sorores, ob hoc adelphides dictæ, proximā suauitatem habent, nō tamen eandem. Tertium ex his genus pateton, nimio liquore abundat: rumpitq; se pomi ipsius etiam in sua matre ebrietas, calcatis similis. Suū genus e sicciore turba dactylis, prælōga gracilitate curuatis interim. Nam quos ex his honori deorum damus, Chydæos appellauit ludæa, gens contumelia numinū insignis. In totum arentes Thebaides atq; Arabicæ, macroq; corpore exiles, & assiduo uapore torrentes, crustam uerius quam cutem obducunt. In ipsa quidem Æthiopia friatur (tanta est siccitas) & farinæ modo spissatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, sed maiore quàm mali amplitudine: Cycas uocant. Triennio matureſcunt. Semperq; frutici pomum est subnascente alio. Thebaidis fructus extemplo in cados conditur, cum sui ardoris anima: ni ita fiat, celeriter expirat: marcescitq; non retostus furnis. Ex reliquo genere plebeiæ uidentur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices Ciliciæq;, populari etiā nomine à nobis appellantur balani. Eorum quoq; plura genera. Differunt figura rotunditatis aut proceritatis. Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores ficu traduntur colores. Maxime tamē placent cādidi. Distant & magnitudine, prout multi cubitum effecere. Quidam sunt nō ampliores faba. Seruantur hi demum, qui nascūtur in salsis atq; fabulosis, ut in Iudæa & Cyrenaica Africa. Non item in Ægypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyriæ. Quamobrem sues & reliqua animalia ex his saginantur. Viriati aut uetusti eius pomi signum est, decidisse candidam uerrucam, quæ racemo adhæserit. Alexandri milites palmis uiridibus strangulati sunt. In Gedrosis id factum est pomi genere, alibi copia

Universidad de Deusto
Biblioteca

bi copia euenit. Est enim tanta musteis suauitas, ut finis mandendi non nisi periculo fiat.

De Syriæ arboribus. Cap. V

SYria præter hanc peculiares habet arbores. In nucum genere pistacia nota. Prodesse aduersus serpentium traduntur morsus, & potu & cibo. In ficorum autem caricas, & minores eius generis, quæ cottana uocãt. Item pruna in Damasco monte nata, & myxa, utranque iam familiarem Italiæ. Ex myxis in Ægypto & uina fiunt. Iuniperi similem habent Phœnices & cedrum minorem. Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, spinosum habet, oxycedros uocatur, ramosa & nodis infesta. Altera odore præstat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem sapore. Et maioris cedri duo genera: Quæ floret, fructum non fert. Frugifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupresso simile. Quidam cedrelaten uocant. Ex hac resina laudatissima. Materiæ uero ipsi æternitas. Itaque & simulacra deorum ex ea factitauerunt. Cedrinus est Romæ in delubro Apollo Sosianus, Seleucia aduectus. Cedro similis in Arcadia est arbor: in Phrygia frutex uocatur.

De terebintho. Cap. VI

SYria & terebinthũ habet. Ex his mascula est sine fructu. Fœminarũ duo genera. Alteri fructus rubet lentis magnitudine, alteri pallidus. Cum uite maturescit, nõ grandior faba, odore iucundior, tactu resinosus circa Idam Troadis. Sed in Macedonia breuis arbor hæc atq; fruticosa, in Damasco Syriæ magna. Materies ei admodum lenta, ac fidelis ad uetustatẽ, eximij ac nigri splendoris, flos racemosus oliuę modo, sed rubens, folia densa. Fert & folliculos emittẽtes quędã animalia, ceu culices, lentorẽq; resinosum, qui & cortice erumpit. Etiã rhus Syriæ mascula fert, sterili fœmina, folio ulmi paulo longiore & pilloso, foliorũ inter se semper contrarijs pediculis, gracili breuiq; ramo. Pelles cãdidæ conficiuntur ijs. Semen lenti simile cum uua rubescit, quod uocatur rhus, medicamentis necessarium.

De ficu Ægyptia & Cypria. Cap. VII

ET in Ægypto multa genera, quæ nõ alibi. Ante oĩa ficus, ob id Ægyptia cognomi nata. Arbor moro similis folio, magnitudine, aspectu. Pomum fert nõ ramis, sed caudice ipso. Idq; ipsum ficus est prædulcis, sine granis interioribus, perquam fœcundo prouentu, scalpendo tantũ ferreis unguibus: aliter nõ maturescit. Sed cum factum est quarto die demetitur, alio subnascẽte: septeno ita numerosa partu, per singulas æstates multo lacte abundante. Subnascitur etiã si nõ scalpatur fœtus quater æstate, priorẽq; expellit immaturũ. Materies proprij generis inter utilissimas. Cæsa statim stagnis mergit. Hoc est eius siccari. Et primo sidit, postea fluitare incipit: certoq; fugit eam alienus humor, qui aliam omnẽ rigat. Cum innatare cœpit, tempestiuæ habet signum. Huic similis quadãtenus quæ uocatur Cypria ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipso fert pomũ & ramis, cum in crassitudinẽ adoleuere. Sed hæc germina emittit sine ullis foljs radicis similia. Caudex arboris similis populo, folium ulmo. Fructus quaternos fundit, totiens & germinat. Sed grossus eius nõ maturescit, nisi incisura emisso lacte. Suauitas & interiora fici, magnitudo sorbi.

De Ceraunia siliqua. Cap. VIII

SImilis his siliqua, quam Iones ceraunian uocant: trunco & ipsa fertilis, sed pomo siliquæ. Ob id quidam Ægyptiã ficum dixere, errore manifesto. Non enim in Ægypto nascitur, sed in Syria Ioniaq;, & circa Gnidum, atq; in Rhodo, semper comantibus foljs, flore candido, cum uehementia odoris: plantigera imis partibus, & ideo superficie flauescens, succum auferente sobole. Pomo antecedẽtis anni circa canis ortus detracto, statim alterum parit: postea florem, per arcturum hyeme fœtus enutriente.

De Persica Ægypti, & spina Ægyptia. Cap. IX

AEgyptus & persicam arborem sui generis habet, similem piro, folia retinentem. Fertilitas assidua ei, subnascente crastino fructu. Maturitas eteſiarum afflatu. Pomum

Universidad de Deusto
Biblioteca

longius piro,inclusum amygdalę putamine & corio colore herbido:sed ubi nux illi, huic pomum,differens breuitate ac mollitie:& quãuis blandiatur prædulcis suauitas, innocuum.materies bonitate,firmitudine,nigritia quoq; nihil differens à loto. Simulacra ex ea factitauere,non eadem gratia q̃ fideli materie,ut ex arbore quã balanũ appellauimus,magna ex parte contorta.Naualis itaq; tantũ est. At è diuerso cuci in magno honore palmæ similis,quãdo & eius foliis utũtur ad textilia.Differt,quod in brachia ramorũ spargitur. Pomo magnitudo quæ manum impleat,color fuluus,cõmendabilis succo ex austero dulci.Lignum intus grande firmæq; duritiæ, ex quo uelares detornant annulos.In eo nucleus dulcis dum recens est.Siccatus duresçit ad infinitũ, ut mandi non possit, nisi pluribus diebus maceratus.Materies crispioris elegantiæ,& ob id Persis gratissima. Nec minus spina celebratur in eadẽ gẽte duntaxat nigra, quoniã incorrupta etiã in aquis durat, ob id utilissima nauium costis.Candida facile putresçit.Aculeus spinarum & in foliis. Semen in siliquis,quo coria perficiunt gallæ uice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis utilis.Manat & gũmi ex ea.Sed præcipua utilitas quod cæsa anno tertio resurgit.Circa Thebas hæc,ubi & quercus,& Persica,& oliua,ccc. à Nilo stadijs sylueſtri tractu, & suis fontibus riguo.

De pruno & arboribus circa Memphim. Cap. x

IBi & prunus Ægyptia,nõ dissimilis spinæ proxime dictæ,pomo mespili matureſcens bruma,nec folia dimittens.Lignum in pomo grande,sed corpus ipsum natura copiaq; mesſium instar incolis.Purgatum enim tundunt, seruãtq; eius offas.Sylueſtris fuit circa Memphim regio tam uastis arboribus ut terni nequirent uel circũplecti, unius peculiari miraculo,nec pomum propter,usum ue aliquem,sed cuẽtum.Facies enim spinæ folia habet ceu pennas,quæ tactis ab homine ramis,cadunt protinus,ac postea renascuntur.

De gummi generibus,& papyro. Cap. xi

GVmmi optimum esse ex Ægyptia spina conuenit, uermiculatum,colore glauco, purum sine cortice,dentibus adhærẽs.Pretiũ eius in libras x. iii. Deterius ex amygdalis amaris & cerasso,pessimũ ex prunis.Fluit & ex uitibus,infantium ulceribus aptissimũ. & aliquando ex olea dentium dolori:ulmo etiam in Coryco monte Ciliciæ, ac iunipero, ad nihil utile:ex ulmi uero gummi & culices ibi enascuntur.Fit & ex sarcocolla(ita uocatur arbor)gummi utilissimũ pectoribus ac medicis,simile pollini thuris: & ideo candidũ quàm ruffum melius.Pretium eius quod supra. Nondum paluſtria attigimus, nec fructices amnium.Prius tamen quàm digrediamur ab Ægypto & papyri natura dicetur, cum chartæ usu maxime humanitas uitæ constet & memoria. Et hanc Alexandri Magni uictoria repertam, autor est M. Varro, condita in Ægypto Alexandria. Antea nõ fuisse chartarum usum,in palmarum foliis primo scriptitatum:deinde quarundã arborũ libris. Postea publica monumenta plumbeis uoluminibus,mox & priuata linteis cõfici cœpta, aut ceris.Pugillariũ enim usum fuisse etiam ante Troiana tempora inuenimus apud Homerum.Illo uero prodente ne terram quidem ipsam totam fuisse,quæ nunc Ægyptus intelligitur,cũ in Sebennytico saltẽ eius nomo omnis charta nascatur.Postea adaggeratã Nilo.Siquidem à Pharo insula quæ nunc Alexandriæ ponte iungit̃,noctis dieiq; uelificonauigñ cursu terram fuisse prodidit.Mox æmulatione circa bibliothecas regum Ptolemæi & Eumenis,supprimẽte chartas Ptolemæo,idem Varro mẽbranas Pergami tradidit repertas.Postea promiscue patuit usus rei,qua constat immortalitas hominũ.Papyrũ ergo nascitur in paluſtribus Ægypti,aut quiescentibus Nili aquis,ubi euagatæ stagnant, duo cubita nõ excedente altitudine gurgitũ,brachiali radicis obliquæ crassitudine, triãgulis lateribus,decem non amplius cubitorũ longitudine in gracilitatẽ fastigiatum, thyrſimodo cacumen includens.Semine nullo,aut usu eius alio quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur: nec ignis tantum gratia,sed ad alia quoq; utensilia uasorum.Ex ipso quidem papyro nauigia texunt.Et è libro uela,tegetesq;, nec non & uestem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtem,etiam ſtragulam ac funes.Mandunt quoq; crudum decoctumq;,ſuccum tantum de uorãtes.Naſcitur & in Syria,circa quem odoratus ille calamus lacum. Neq; alijs uſus eſt quàm inde funibus rex Antigonus in naualibus rebus, nondum ſparto communicato. Nuper & in Euphrate naſcens circa Babylonem papyrum intellectum eſt eundem uſum habere chartæ. Et tamen adhuc malunt Parthi ueſtibus literas intexere. Præparantur ex eo chartæ,diuiſo acu in prætenues ſed quàm latiſsimas philuras.

De generibus chartarum,& quomodo chartæ fiant,& de chartarum probatione,& uitijs & glutino earum. Cap. XII

PRincipatus medio,atq; inde ſciſſuræ ordine.Hieratica appellabatur antiquitus, religioſis tantum uoluminibus dicata,quæ ab adulatione Auguſti nomen accepit, ſicut ſecunda Liuiæ à coniuge eius.Ita deſcendit hieratica in tertium nomẽ. Proximum amphitheatricæ datum fuerat à confecturæ loco: Excepit hanc Romæ Fannij ſagax officina, tenuataq; curioſa interpolatione principalem fecit è plebeia, & nomen ei dedit. Quæ non eſſet ita recurata,in ſuo manſit amphitheatrica.Poſt hãc Saitica ab oppido, ubi maxima fertilitas ex uilioribus ramentis:propioreq; etiamnum cortici Tæniotica à uicino loco,pondere iam hæc non bonitate uenalis.Nam emporetica inutilis ſcribẽdo,inuolucris chartarum ſegeſtriumq; in mercibus uſum præbet, ideo à mercatoribus cognominata. Poſt hanc papyrum eſt,extremumq; eius ſcirpo ſimile, ac ne funibus quidem niſi in hu-
20 more utile. Texuntur omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet,cum primo ſupina tabula ſcheda adlinitur, longitudine papyri, quæ potuit eſſe reſegminibus utrinque amputatis. Tranſuerſa poſtea crates peragitur. Premitur deinde prælis,& ſiccantur ſole plagulæ atque inter ſe iunguntur,proximarum ſemper bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures ſcapo quàm uicenæ.Magna in latitudine earum differentia, XIII digitorum optimis. Duo detrahuntur hieraticæ.Fanniana denos habet.Et uno minus amphitheatrica.Pauciores Saitica,nec malleo ſufficit.Nam emporeticæ breuitas ſex digitos non excedit.Præterea ſpectantur in chartis,tenuitas, denſitas, candor, leuor.Primatum mutauit Claudius Cæſar. Nimia quippe Auguſtæ tenuitas,tolerandis non ſufficiebat calamis.Ad hoc tranſmittens literas lituræ metum affere-
30 bat aduerſis,& aliâs indecoro uiſu pertranslucida.Igitur & ſecũdo corio ſtatumina facta ſunt è primo ſubtegmine.Auxit & latitudinem.Pedalis erat menſura,& cubitalis macrocolis.Sed ratio deprehendit uitiũ,unius ſchedę reuulſione plures infeſtante paginas.Ob hoc prælata omnibus Claudia, Auguſtæ in epiſtolis autoritas relicta: Liuiana ſuam tenuit,cui nihil è prima erat,ſed omnia è ſecunda. Scabritia leuigatur dente concháue,ſed caducæ literæ fiunt.Minus ſorbet politura charta,magis ſplendet.Rebellat ſæpe humor incurioſe datus, primoq; malleo deprehenditur, aut etiam odore cum fuerit indiligentior.Deprehenditur & lentigo oculis,ſed inſerta medijs glutinamentis tænia, fungo papyri bibula,uix niſi litera fundente ſe:tantum ineſt fraudis. Alius igitur iterum texendis labor.Glutinum uulgare è pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo aceti aſper-
40 ſu.Nam fabrile gummisq; fragilia ſunt.Diligentior cura,molli panis fermentati colata aqua feruente:minimum hoc modo intergerij,atq; etiam Nili lenitas ſuperatur. Omne autem glutinũ,nec uetuſtius eſſe debet uno die,nec recentius.Poſtea malleo tenuatur,& iterum glutino percurritur,iterumq; conſtricta erugatur atq; extẽditur malleo.Ita ſunt longinqua monumenta Tiberij Caijq; Gracchorum manus,quæ apud Pomponium Secundum uatem ciuemq; clariſsimum uidi annos ferè poſt c c.Iam uero Ciceronis ac diui Auguſti Virgilijq; ſæpenumero uidemus.

De libris Numæ. Cap. XIII

INgentia quidẽ exẽpla cõtra Varronis ſententiam de chartis reperiunt.Nanq; Caſsius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hemina uetuſtiſsimus autor annalium, quarto eorum libro prodidit, Cn. Terentium ſcribam agrum ſuum in laniculo repaſtinantem offendiſſe arcam, in qua Numa qui Romæ regnauit ſitus fuiſſet. In eadem libros eius repertos P. Cornelio L. F. Cethego, M. Bebio, Q. F. Pamphilo coss. ad quos à regno Numæ colliguntur anni DXXXV. & hos fuiſſe è charta: maiore etiamnum miraculo, quod tot infoſsi durauerunt annis. Quapropter in re tanta ipſius Heminæ uerba ponam. Mirabantur alij quomodo illi libri durare potuiſſent. Ille ita rationem reddebat: Lapidem fuiſſe quadratum circiter in media arca uinctum candelis quoquò uerſus. In eo lapide inſuper libros impoſitos fuiſſe, propterea arbitrarier eos non computruiſſe. Et libros cedratos fuiſſe, propterea arbitrarier tineas nõ tetigiſſe. In his libris ſcripta erant, philoſophiæ Pythagoricæ. Eoſq; combuſtos à Q. Petilio prætore, quia philoſophiæ ſcripta eſſent. Hoc idem tradit C. Piſo cenſorius primo commentariorum. Sed libros ſeptem iuris pontificij, totideḿ que Pythagoricos fuiſſe. Tuditanus decimo tertio, Numæ decretorum fuiſſe: Libros XII fuiſſe, ipſe Varro humanarum antiquitatum V. Antiàs ſecundo, duos pontificales Latinos, totideḿ Græcos præcepta philoſophiæ continentes. Idem tertio, ponit quò comburi eos placuerit. Inter omnes uero conuenit, Sibyllam ad Tarquinium Superbum treis libros attuliſſe. Ex quibus igni duo cremati ab ipſa, tertius cum capitolio Syllanis temporibus. Præterea Mutianus ter conſul prodidit nuper ſe legiſſe, cũ præſideret Lyciæ, Sarpedonis a Troia ſcriptam in quodam templo epiſtolæ chartam. Quod eo magis miror, ſi etiamnum Homero condente Ægyptus non erat: aut cur, ſi iam hic erat uſus, in ipſa illa Lycia Bellerophonti codicillos datos non epiſtolas prodidit? Sterilitatem ſentit hoc quoque. Factumq; iam Tiberio principe inopia chartæ, ut è Senatu darentur arbitri diſpenſandi: aliâs in tumultu uita erat.

De arboribus Æthiopiæ. Cap. XIIII

AEthiopia Ægypto contermina inſignes arbores non ferè habet, præter laniferas, quarũ natura in deſcriptione Indorum, atq; Arabiæ dicta eſt. Propior tamen huic natura lanæ, maioráq; folliculus granati modo mali: ſimilesq; & inter ſe arbores ipſæ. Præter hanc palmæ, quales retulimus. Inſularum arbores ambitu Æthiopiæ, & nemora odorata, in mentione earum dicta ſunt.

De Atlantis arboribus, & cedrinis menſis, & quæ in his laudentur, & quæ uituperentur. Cap. XV

ATlas mons peculiari proditur ſylua, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri & menſarum inſania, quas fœminæ uiris contra margaritas regerunt. Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum eſt, illo æuo empta H—S. X. memoratur & Galli Aſinij, H—S. XI. Venundatæ ſunt & duæ luba rege uendente: quarum alteri precium fuit H—S. XV. alteri paulo minus. Interijt nuper incendio à Cethegis deſcendens. H—S. XIIII permutata, latifundij taxatione, ſi quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo ampliſsima adhuc fuit, unius commiſſæ ex orbibus dimidiatis duobus, à rege Mauritaniæ Ptolemæo, quatuor pedum & ſemipedis per medium ambitum, craſsitudine quadrantali: maiuſq; miraculum in ea eſt artis latente iunctura, quàm potuiſſet eſſe natura ſolidæ. Item à Nomio Tiberij Cæſaris liberto cognomen trahentis, tribus ſicilicis infra quatuor pedes totidemq; infra ſemipedem craſsitudinis. Qua in re non omittendum uidetur: Tiberio principi mẽſam quatuor pedes ſextante & ſicilico excedentem, tota uero craſsitudine ſeſcunciali, operimẽto lamina ueſtitam fuiſſe, cum tam opima Nomio liberto eius eſſet, cuius materia erat tuber: hoc eſt radicis uitium, maximeq; in eo laudatum, quod ſub terra totum fuerit, & rarius quàm quæ ſuperne, quæq; gignuntur etiam in ramis: propriéq; quod tanti emitur, arborum uitium eſt, quarum amplitudo ac radices æſtimari poſſunt ex orbibus. Sunt autem

cupreſſo

Universidad de Deusto
Biblioteca

cupresso fœmine etiamnum syluestri similes folio, odore, caudice. Anchorarius mons uocatur citerioris Mauritaniæ, qui laudatissimā dedit cedrum, iam exhaustus. Mensis præcipua dos in uena crispis, uel in uertice uarijs. Illud oblōgo euenit discursu, ideoq; tigrine appellantur. Hoc intorto, & ideo tales pantherinæ uocantur. Sunt & undatim crispæ, maiore gratia, si pauonum caudæ oculos imitentur. Magna uero post has gratia extra prædictas crispis densa ueluti grani congerie, quas ob id à similitudine apiatas uocant. Summa uero omnium in colore. Hic maxime mulsi placet, suis refulgens uenis. Post hæc amplitudo est iam totius caudicis. Iuuant plura quoq; in una mensa uitia. Lignum, ita uocatur materia surda, & indigesta simplicitas, aut platani foliorum modo digesta. item ligna uenæ similitudo, uel coloris: & quibus maxime obnoxias fecere æstus uentiq;, rimę, aut capillamenta rimas imitata. Postea murena nigro transcurrens limite, uarijsq; corticum punctis apprehensus papauerum modo, & in totum atro propior color, maculæue discolores. Virides terra condunt barbari, & illinunt cera. Artifices uero frumēti aceruis imponūt septenis diebus, totidem intermissis: mirumq;, ponderi quantum ita detrahant. Naufragia docuere nuper, hanc quoq; materiam siccatam mari, duritie incorrupta spissari, non ullo modo uehementius. Nutriuntur optime, splendescuntq;, manu sicca fricatæ à balineis maxime, nec à uinis lædūtur, ut his genitæ. Inter pauca nitidioris uitæ instrumenta hæc arbor est: quapropter insistendum ei quoq; paulum uidetur.

Thya arbor quæ. Cap. XVI

NOta etiā Homero fuit: θεῖον græce uocat, ab alijs thya. Hanc igitur inter odores uri tradit in delicijs Circes, quam deam uolebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta in eo uocabulo accipiunt, cum præsertim eodem uersu cedrū laricemq; unà tradat: in quo manifestum est de arboribus tantum locutum. Theophrastus, qui primus à Magni Alexandri ætate scribit quæ circa urbis Romæ quadringentesimum quadragesimum gesta sunt annum, magnum iam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum ueterū contignationes, quandamq; immortalitatem materiæ in tectis contra uitia omni incorruptæ. Radice nihil crispius, nec aliunde pretiosiora opera. Præcipuā autē esse eam arborē circa Ammonis delubrū. Nasci & in interiore Cyrenaicæ parte. De mensis tamen tacuit, & aliās nullius ante Ciceronianam uetustior memoria est: ex quo nouitiæ apparent. Alia est arbor eodem nomine, malum ferēs execratum aliquibus odore & amaritudine, alijs expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda uerbosius.

De arbore loto. Cap. XVII

EAdem Africa quà uergit ad nos, insignem arborem loton gignit, quam uocant celtin, & ipsam Italiæ familiarem, sed terra mutatam. Præcipua est circa Syrtes atque Nasamonas. Magnitudo quæ piro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat. Incisuræ folio crebriores, alioquin ilicis uiderentur. Differentiæ plures, eæq; maxime fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, sed ante maturitatem alius atq; alius, sicut in uuis. Nascitur densus in ramis myrti modo, non ut in Italia cerasi: tam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hospitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt uentris nō sentire morbos, qui eum mādant. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere osseus uidetur. Vinum quoque exprimitur illi, simile mulso, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: bacchasq; cōtusas cum alica ad cibos dolijs cōdi. Quin & exercitus pastos eo accepimus, ultro citroq; cōmeātes per Africā. Ligno colos niger. Ad tibiarum cātus expetitur. E radice cultellis capulos breuesq; alios usus excogitāt. Hęc ibi natura arboris. Est autem eodem nomine & herba, & in Ægypto caulis in palustrium genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis, prouenit similis fabæ caule, folijsq; densa congerie stipatis, breuioribus tantum, gracilioribusq;: cui fructus in capite papaueri similis incisuris, omniq; alio modo, intus grana ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciūt, mox separāt lauando & siccata tundūt, eoq; pane utūtur. Mirū est quod præter hæc tra-

ditur

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditur:Sole occidente papauera ea comprimi,& integi folijs. Ad ortum autem aperiri do nec matureſcant,floſq; qui eſt candidus,decidat.

De ſcapo ipſo,& radice loti. Cap. XVIII

HOc amplius in Euphrate tradunt,& ſcapum ipſum & florem ueſpera mergi uſq; in medias noctes,totumq; abire in altum,ut ne demiſſa quidem manu poſsit inueniri. Verti deinde,paulatimq; ſubrigi, & ad exortum ſolis emergere extra aquam, ac florem patefacere,atq; etiamnum exurgere,ut planè ab aqua abſit alte.Radicem lotos hæc habet mali cotonei magnitudine,opertam nigro cortice,qualis et caſtaneas tegit.Interius candidum corpus,gratum cibis,ſed crudo gratius decoctum,ſiue aqua,ſiue pruna. Nec aliunde magis,quàm purgamentis eius ſues craſſeſcunt.

De paliuro,& Punico malo,& de flore Punici mali.

Cap. XIX

CYrenaica regio loton ſuæ poſtponit paliuro. Fruticoſior hæc fructuq; magis rubẽs, cuius nucleus non ſimul manditur,iucundus per ſe, atq; ſuauior è uino,quin & uina ſucco ſuo commendans.Interior Africa ad Garamantas uſq;,& deſerta,palmarum magnitudine & ſuauitate conſtat, nobilibus maxime circa delubrum Ammonis. Sed circa Carthaginem Punicum malum cognomine ſibi uindicat. Aliqui granatum appellant. Diuiſit & in genera,apyrinon uocãdo,cui lignoſus nucleus abeſt. Sed candidior ei natura,& blandiores ſunt acini, minusq; amaris diſtincti membranis. Alia ſtructura eorum, ut in ſauis,cõmunis. Nucleos habentium v. ſpecies,dulcia,acria,mixta, acida, uinoſa. Samia & Ægyptia,diſtinguũtur erythrocomis & leucocomis. Corticis maior uſus ex acerbis ad perficienda coria. Flos balauſtium uocatur,& medicinis idoneus,& tingendis ueſtibus,quarum color inde nomen accepit.

De Aſiæ & Græciæ fructibus. Cap. XX

IN Aſia & Græcia naſcuntur frutices,Epicactis,quem alij embolinen uocant,paruis foliijs,quæ pota contra uenena proſunt,ſicut Herices contra ſerpentes:

De thymelæa,ſiue chamelæa,& tragacanthe,& de tragio,ſiue ſcorpione,& myrice,& brya,& galla. Cap. XXI

ET in quo naſcitur granum Gnidium,quod aliqui linum uocant. Fruticem uero thymelæã,alij chamelæam,alij pyros achneñ, alij cneſtron,alij cneoron. Eſt ſimilis oleaſtro,folijs anguſtioribus,gummoſis ſi mordeantur,myrti magnitudine,ſemine colore & ſpecie farris,ad medicinæ tantum uſum. Tragion fruticem ſola Creta inſula gignit, terebintho ſimilem & ſemine, quod contra ſagittarum ictus efficaciſsimum tradunt. Eadem & tragacanthen,ſpinæ albæ radice, multum prælatam apud Medos aut in Achaia naſcenti. Precium eius in libras XIII. Tragion & Aſia fert,ſiue ſcorpionem, ueprem ſine foliijs,racemis rubentibus, ad medicinæ uſum. Myricen & Italia quam alij tamaricen uocant, Achaia autem bryan ſylueſtrem:inſigne in ea, quod ſatiua tantum ferat gallæ ſimilem fructum. In Syria & in Ægypto copioſa hæc eſt, cuius infelicia ligna appellamus, quæ tamen infeliciora ſunt Græciæ. Gignit enim arborem oſtryn, quam & oſtryam uocant,ſolitariam circa ſaxa aquoſa,ſimilem fraxino cortice,et ramis,folio pirí,paulo tamen longioribus craſsioribusq;,ac rugoſis inciſuris,quæ per tota diſcurrunt: ſemine hordeo ſimili & colore. materies eſt dura atq; firma:qua in domũ illata,difficiles partus fieri produnt,morteſq; miſeras.

De euonymo,& adrachne,coggygria,& thapſia. Cap. XXII

NEc auſpicatior in Lesbo inſula arbor quæ uocatur euonymos, non abſimilis Punicæ arbori, inter eam & laurum folij magnitudine, figura uero & mollitia punicæ,flore candidiore, ſtatim peſtem denunciãs. Fert ſiliquas ſeſami ſimiles, intus granum quadrangula figura,ſpiſſum,letale animantibus:nec non & in folio eadem uis. Succurrit aliquando præceps alui exinanitio. Alexander Cornelius arborem eonem appellauit, ex

qua

qua facta esset Argo, similem robori uiscum ferenti, quę nec aqua nec igni posset corrumpi, sicuti nec uiscū, nulli alij cognitā, quod equidem sciam. Adrachnen omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretant̄, cum illa sit herba, & andrachne uocetur, unius literę diuersitate. Cæterū adrachne est syluestris arbor, neq; in planis nascens, similis unedoni, folio tantum minore, & nunquam decidente: cortice non scabro quidem, sed qui circumgelatus uideri possit: tam tristis aspectu est. Similis & coggygria folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum uocāt) quod nulli alij arborū euenit. Similis & apharce, bifera æque quàm adrachne. Priorem fructum incipiente pubescere uua peragūt, alterum initio hyemis: quales eos, non traditur. Et ferulam inter externas dixisse cōueniet, arborumq; generi ascripsisse, quoniam quarundam naturæ (sicut distinguemus) lignū omne corticis loco habent, hoc est forinsecus, ligni autem loco fungosam intus medullā, ut sambuci: quædam uero inanitatē, ut harundines. Ferula calidis nascitur locis, atq; trās maria, geniculatis nodata scapis. Duo eius genera: Nartheca Græci uocant, assurgentē in altitudinem, Narthecia uero semper humilem. A genibus exeuntia folia maxima, ut quæq; terræ proxima. Cætero natura eadem, quæ anetho, & fructu similis. Nulli fruticū leuitas maior: ob id gestatu facilior, baculorum usum senectuti præbet. Semen ferulæ, thapsiam quidam uocauere: decepti eo, quoniam ferula sine dubio est thapsia, sed sui generis, foliis fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinē. Semen quale ferulæ, radix candida. Incisa lacte manat, & cōtusa succo: nec corticē abdicant, omnia ea uenena. Quippe etiam fodientibus nocet: si minima aspiret aura, intumescunt corpora, faciemq; inuadunt ignes sacri: ob id cerato prius illinunt. Quibusdā tamen morbis auxiliari dicūt medici, permixtā aliis. Item in alopecijs suggillatisq; ac liuentibus: ceu uero remedia desint, ut scelera contractent. Sed ista prętexunt noxio instrumēto: tantūq; impudentiæ est, ut uenenū artis esse persuadeant. Thapsia est in Africa uehementissima. thapsia. Quidam caulem incidunt per messes, & in ipsa excauant radice quò succus cōfluat, arefactumq; tollūt. Alij folia, caulē, radicē tundūt in pila, & succū in sole coactū diuidūt in pastillos. Nero Cæsar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis grassationibus cōuerberatam faciem illinens sibi cum thure ceraq;, & sequuto die contra famam cutem synceram circumferens. Ignem ferulis optime seruari certum est, easq; in Ægypto præcellere.

De cappari siue cynosbato, aut opheostaphyle, & de sari. Cap. XXIII

IBi & capparis, firmioris ligni frutex, seminisq; & cibi uulgati, caule quoq; unà plerūq; decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidem Arabicum pestilens, Africū gingiuis inimicum, Marmaricum uuluis, & omniū inflationibus. Apulum uomitus facit, stomachum & aluum soluit. Quidam id cynosbaton uocant, alij opheostaphylen. Fruticosi est generis & sari, circa Nilum nascens duorū fermè cubitorum altitudine, pollicari crassitudine, coma papyri, similiq; mandit̄ modo: radice ferrarijs officinis præcipua, carbonis usu, propter duritiam.

De spina Babylonis regia, & de cytiso. Cap. XXIIII

NOn omittendum est & quod Babylone seritur in spinis, quoniam non aliubi uiuit, sicut & uiscum in arboribus: sed illud in spina tantum quæ regia uocatur. Mirum, quod eodem die germinat quo iniectum est. Inijcitur autem ipso canis ortu, & celerrime arborem occupat. Condiunt eo uina, & ideo serunt. spina illa nascitur & Athenis in longis muris. Frutex est & cytisus, ab Aristomacho Athenienſi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uero etiam suum: spondetq; iugero eius annua H—S. MM. uel mediocri solo reditus. Vtilitas quę eruo, sed ocior satietas, percq; modico pinguescēte quadrupede, ita ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni usu præstante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridū, atq; in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet: firmiores celsioresq; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit madefactum. Apes quoq; nunquam defore cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus & Aristomachus.

Nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nec aliud minoris impendij est. Seritur cum hordeo, aut uere semine ut porrū, uel caule autumno ante brumam. Si semine madidum. Et si desint imbres, satum spargitur. Plantæ cubitales seruntur scrobe pedali. Seritur per æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur uerno æquinoctio cum florere desiit, uel pueri uel anus uilissima opera. Canus aspectu, breuiterq; si quis exprimere similitudinē uelit, angustioris trifolij frutex. Datur animalibus post biduū semper. Hieme uero quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obiterq; inter ordines alliū & cepe seri fertile est. Inuentus hic frutex in Cythno insula inde translatus est in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno casei prouentu, propter quod maxime miror rarū esse in Italia. Non æstuum, non frigorū, non grandinum, aut niuis iniuriam expauescit. Adijcit Hyginus, ne hostium quidem, propter nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus nostri maris, atq; rubri, & Indici. Cap. XXV

NAscūtur & in mari frutices arboresq;, minores in nostro. Rubrū enim & totus orientis oceanus refertus est syluis. Non habet lingua aliud nomen, quod Græci uocāt phycos: quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autem est frutex. Folia lata colore uiridi gignit, quod quidam prason uocant, alij zostera. Alterū genus eiusdem, capillaceo folio simile fœniculo, in saxis nascitur: superius in uadis haud procul litore: uerno utrunq;, & interit autumno. Circa Cretam insulam nato in petris purpuras quoq; inficiunt, laudatissimo à parte aquilonis, aut cum spongijs. Tertium est gramini simile, radice geniculata & caule, qualiter calami. Aliud genus fruticū bryon uocatur, folio lactucæ, rugosiore tantū, iam hoc interius nascens. In alto uero abies & quercus cubitali altitudine. Ramis earū adhærent conchæ. Quercu etiā tingi lanas tradunt. Glandem etiam quasdam ferre in alto: naufragis hæc deprehensa urinantibusq;. Et aliæ traduntur prægrandes circa Sicyonem. Vitis enim passim nascitur. Sed ficus sine folijs, rubro cortice. Fit & palma fruticū generis. Extra Herculis columnas porri fronde nascitur frutex, & alius lauri & thymi, qui ambo eiecti in pumicem transfigurantur. At in oriente mirum est, statim à Copto per solitudines nihil gigni præter spinam, quæ sitiens uocatur, & hāc raram admodum. In mari uero rubro syluas uiuere, laurum maxime & oliuam ferentem baccas: & cum pluat, fungos, qui sole tacti mutantur in pumicem. Fruticum ipsorum magnitudo ternorum est cubitorum, caniculis referta, ut uix prospicere è naui tutum sit, remos plerūq; ipsos inuadentibus. Qui nauigauere in Indos Alexādri milites, frondē marinarum arborum tradidere in aqua uiridem fuisse, exemptam sole protinus in salem arescentem. Iuncos quoq; lapideos per quàm similes ueris per littora, & in alto quasdam arbusculas colore bubuli cornus ramosas, & cacuminibus rubentes: cum tractarētur, uitri modo fragiles, in igne aūt ut ferrum inardescentes, restinctis colore suo redeunte. Eodem tractu insularum syluas operit æstus, quanquam altiores platanis populisq; altissimis. Folia ijs lauri, flos uiolę & odore & colore. Baccæ ut oleis, & ipse odoris iucundi autūno nascentes, foliis nunquam deciduis. Harum minores totas integit mare. Maximarum cacumina extant, ad quæ naues religantur: & cum recessit æstus, ad radices. Alias quoq; arbores in alto ab eiusdem accepimus eodem in mari uisas, semper folia retinētes: fructu earum lupino simili. Iuba tradit circa Troglodytarū insulas fruticem in alto uocari Isidos plocamon, corallio similem sine foliis: præcisum mutato colore in nigrū durescere. Cum cadat, frangi. Item alium qui uocatur charitoblepharon, efficacem in amatorijs. Spathalia eo facere & monilia fœminas. Sentire eum se capi, durariq; cornus modo, & hebetare aciem ferri. Quod si fefellerint insidiæ, in lapidem transfigurari.

C. Plinij

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE, LIBER XIIII.

In quo frugiferæ arbores traduntur.

PROOEMIVM.

EXTERNAE arbores, indociles q; nasci alibi q; ubi cœpere, & quæ in alienas non commeant terras, hactenus ferè sunt. Licet q; iam de cõmunibus loqui, quarum omniũ peculiaris parens uideri potest Italia. Noscentes tantum meminerint, naturas earum à nobis interim dici, non culturas. Quanq; & colendi maxima in natura portio est. Illud satis mirari non queo, interisse quarundam memoriam: atq; etiam nominum, quæ autores prodidere, notitiam. Quis enim non communicato orbe terrarum, maiestate Romani imperij profecisse uitam putet commercio rerum ac societate festæ pacis, omniaq; etiam quæ occulta ante fuerant, in promiscuo usu facta? At hercule non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita: tanto priscorũ cura fertilior, aut industria felicior fuit, ante milia annorum inter principia literarũ Hesiodo præcepta agricolæ pandere orso, subsecutisq; non paucis hanc curam eius, unde nobis creuit labor. Quippe cum requirenda sint non solum postea inuenta, uerumetiam ea quæ inuenerant prisci, desidia rerum internecione memoriæ inducta. Cuius somni causas quis alias quàm publicas mundi inuenerit? Nimirum alij subiere ritus, circaq; alia mentes hominum detinentur, & auariciæ tantum artes colũtur. Antea inclusis gentiũ imperijs intra ipsas, ideoq; & ingenijs, quadam sterilitate fortunæ, necesse erat animi bona exercere: regesq; innumeri honore artiũ colebantur, & in ostentatione has præferebant opum, immortalitatem sibi per illas prorogari arbitrantes. Quare abundabant & præmia & operæ uitæ. Posteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, postq; senator censu legi cœptus, iudex fieri censu, magistratum ducemq; nil magis exornare q; census: postquam cœpere orbitas in autoritate summa & potentia esse, captatio in quæstu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessum iere uitæ pretia: omnesq; à maximo bono liberales dictæ artes, in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici cœptũ: hanc alius alio modo, & in alijs adorare, eodem tamen habendi quò eat spes omnium, tendente uoto. Passim uero etiam egregij aliena uitia, quàm bona sua colere malle. Ergo hercule uoluptas uiuere cœpit, uita ipsa defiit. Sed nos obliterata quoq; scrutabimur. Nec deterrebit quarundam rerũ humilitas, sicut nec in animalibus fecit. Quanquã uidemus Virgilium præcellentissimũ uatem, ea de causa hortorũ dotes fugisse: è tantisq; quæ retulit, flores modo rerũ decerpsisse, beatũ felicemq; gratiæ XV omnino generibus uuarũ nominatis, tribus oleæ, totidẽ pirorũ, malo uero tantũ Assyrio, cæteris omnibus neglectis. Vnde aũt potius incipiemus q; à uitibus? quarũ principatus in tantũ peculiaris Italiæ est, ut uel hoc uno omnia gentium uicisse, quanq; odorifera, possit uideri bona: quanquam ubicunq; pubescentium odori nulla suauitas præfertur.

De uitium natura, & quibus modis ferant. Cap. I

VItes iure apud priscos magnitudine quoq; inter arbores numerabantur. Iouis simulacrum in urbe Populonia ex una conspicimus, tot æuis incorruptum. Item Massiliæ pateram. Metaponti templum Iunonis uitigineis columnis stetit. Etiam nũc scalis tectum Ephesiæ Dianæ scanditur uite una Cypria, ut ferunt, quoniã ibi ad præcipuã amplitudinem exeunt. Nec est ligno ulli æternior natura. Verũ ista ex syluestribus facta crediderim, quando hæ uites tonsura annua coercẽtur, & uis earum omnis euocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, succiq; tantum gratia ex his pluribus modis ad cæli mores soliq; ingenia. In Campano agro populis nubunt: maritasq; complexæ, atque per ramos earum procacibus brachijs geniculato cursu scandentes, cacumina æquant, in tan

tum ſublimes,ut uindemiator autoratus rogum ac tumulum excipiat.Nullo fine creſcũt, diuidíq; aut potius auelli nequeunt. Villas & domos ambíri ſingularũ palmitibus, ac ſequacibus loris quoq;,memoria dignũ inter prima Valerianus quoq; Cornelius exiſtimauit. Vna uitis Romæ in Liuiæ porticibus ſubdiales inambulationes umbroſis pergulis opacat,eadem duodenis muſti amphoris fœcunda. Vlmos quidem ubiq; exuperãt. Miratumq; altitudinẽ earum Ariciæ ferũt legatum regis Pyrrhi Cyneã facete luſiſſe in auſteriorẽ guſtũ uini,merito matrẽ eius pendere in tã alta cruce.Rumbotinus uocaẽ & alio nomine populus arbor Italiæ Padũ tranſgreſsis,cuius tabulata in orbẽ patula replẽt:puroq; producto dracone in palmã eius,inde in ſubrectos ramorum digitos flagella diſpergunt. Eædem modici hominis altitudine adminiculatæ ſudibus horrent, uineamq; faciunt, & & aliæ improbo reptatu pampinorũq; ſuperfluitate peritia domini amplo diſcurſu atria media complentes. Tot differentias uel ſola tantũ Italia recipit. Stat prouinciarũ aliquarum per ſe uitis ſine ullo pedamẽto,artus ſuos in ſe colligens, & breuitate craſsitudinẽ paſcens. Vetant hoc aliubi uenti,ut in Africa & in Narbonenſis prouinciæ partibus.Excreſcere ultra ſuos pollices prohibitæ,ſemperq; paſtinatis ſimiles, herbarũ modo uagantur per arua,ac ſuccum terræ paſsim uuis bibunt, quæ ob id magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant. Vua non aliubi gratior callo, ut inde poſsit inueniſſe nomen duracina.Namq; genera magnitudine,colore, ſaporibus, acinis,innumera,etiamnum multiplicãtur uino.Hic purpureo lucẽt colore,illic fulgẽt roſeo, nitẽtq; uiridi.Candicans enim nigerq; uulgares. Tument uero mammarum modo bumaſti. Prę longis dactyli porriguntur acinis.Eſt & illa naturæ laſciuia, ut prægrandibus adhæreant parui,mites,& ſuauitate certantes:leptoragas has uocant.Durant aliæ per hyemem, pensili concameratæ nodo. Aliæ in ſua tantum continentur anima ollis fictilibus, & inſuper dolijs incluſæ,ſtipatæ uinaceis circumſudantibus. Alijs gratiã qui & uinis fumus affert fabrilis,ijſq; gloriam præcipuã in fornacibus Africæ Tiberij Cæſaris autoritas fecit.Ante eum Rętícis prior menſa erat,& uuis Veronenſium agro.Quin & à patientia nomẽ acinis datur paſsis.Conduntur & muſto uuæ,ipſæq; uino ſuo inebriantur. Aliæ decoctę in muſto dulceſcunt, aliæ uero ſobolem nouam in matre ipſa expectant translucidæ uitro: additq; acinis eandem, quam in dolijs amphorisue duratricem illã firmitatem auſteritas picis infuſa pediculo.Iam inuenta uitis per ſe in uino picem reſipiẽs, Viennenſem agrum nobilitãs,Aruerno,Secanoq; & Heluico generibus non pridẽ illuſtrata. Atq; hæc Virgilij uatis ætate incognita,à cuius obitu x c aguntur anni. Quid quod inſertæ caſtris ſummam rerum imperiumq; continent? Centurionũ in manu uitis, & opimo pręmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas,atq; etiam in delictis pœnã ipſam honorat. Necnõ uineæ oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo magnum obtinẽt locum,ut per ſeſe uino ipſo remedia ſint. De generibus uitium. Cap. II

GEnera uitiũ numero cõprehendi poſſe unus exiſtimauit Democritus, cũcta ſibi Grę ciæ cognita profeſſus.Cæteri innumera atq; infinita eſſe prodiderunt, quod uerius apparebit ex uinis.Nec omnia dicentẽ,ſed maxime inſignia,quippe quæ totidẽ penè ſunt quot agri.Quamobrẽ celeberrimas uitium,aut quibus eſt aliqua proprietate miraculum, oſtendiſſe ſatis erit.Principatus datur aminæis propter firmitatem,ſenioq; proficientem uini eius ubiq; uitã. Quinq; earũ genera: ex ijs germana minor acino melior defloreſcit, imbres tẽpeſtatesq; tolerat.nõ itẽ maior,ſed in arbore q̃ in iugo minus obnoxia.Gemellarũ quibus hoc nomen uuæ ſemper geminæ dedere, aſperrimus ſapor, ſed uires præcipuæ.Ex ijs minor auſtro læditur,cæteris uentis alitur,ut in Veſuuio monte Surrẽtinisq; collibus.In reliquis Italiæ partibus non niſi arbori accõmodata. Quintum genus lanatæ, ne Seres miremur aut Indos,adeo lanugo eã ueſtit.Prima ex aminæis matureſcit, ocyſsimeq; putreſcit.Proxima dignitas Nomentanis rubẽte materia, quapropter quidã rubellas appellauere uineas.Eæ minus fertiles uino,acinis & fece nimiæ, cõtra pruinas fortiſsimæ

mæ,ſiccitate magis q̄ imbre,æſtu q̄ algore uexantur. Quamobrē in frigidis humidiſq̄ principatū obtinent. Fertilior quæ minor acino,& folio ſciſſa minus. Apianis apes dedere cognomen,præcipue earum auidæ.ex his duo genera. lanugine & ipſæ pubeſcunt.diſtant,quod altera celerius matureſcit,quanq̄ & altera properante. Situs frigidos non reſpuunt,& tamē nullæ celerius imbre putreſcunt. Vina primo dulcia,auſteritatē annis accipiunt,& rubra fiunt. Nulla magis uite gaudet.& hactenus potiſsima nobilitas datur peculiaribus atq̄ uernaculis Italiæ. Cæteræ aduenere Chio Thaſoue. Græcula nō inferior aminæis bonitate,prætenera acino: & uua tam parua,ut niſi pinguiſsimo ſolo colere nō proſit. Eugeniā Taurominitani colles cum generoſitatis cognomine,miſere Albano tantum agro,quoniā translata ſtatim mutatur. Namq̄ eſt aliquibus tātus locorum amor,ut omnem in his gloriā ſuam relinquāt,nec uſquam tranſeāt totæ. Quod & in Rætica Allobrogicaq̄,quā ſuprà picatā appellauimus,euenit,domi nobilibus, nec agnoſcēdis alibi. Fœcundæ tamen,bonitatis uice copiā præſtant,Eugenia feruentibus locis, Rætica temperatis, Allobrogica frigidis, gelu matureſcens, & colore nigra. ex his quas adhuc diximus,ſed etiā è nigris uina uetuſtate in albū colorē tranſeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquando tamen cæli aut ſoli opera non fallunt uetuſtatem, ſicuti fecenia,& cum ea florens Biturica,acino rarior,nunq̄ floris obnoxij,quoniā antecedunt,uentisq̄ & imbribus reſiſtūt: meliores tamē algentibus locis q̄ cālidis,humidis q̄ ſitientibus. Vix ulla magis tam denſo uuarum partu, impatiens uariantis cęli,ſed contra tenorem unum algoris æſtúsue conſtans. Quæ minor eſt ex eo genere,melior. In eligendo ſolo moroſa,pingui putreſcit, gracili omnino non prouenit. Mediam temperiem delicate quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Vua eius indecora uiſu,ſapore iucūda,niſi matura protinus rapiatur, etiā non putreſcens cadit. Contra grandines eam tuetur foliorum amplitudo atq̄ duritia. Inſignes iam colore inter purpureas nigraſq̄ medio heluolæ ſæpius uariāti,& ob id uarianæ à quibuſdam appellatæ. Præfertur in his nigrior,utraq̄ alternis annis fertilis:ſed melior uino, cum parcior. Et preciæ duo genera magnitudine acini diſcernūtur. Quibus materies plurima,uuaq̄ ollis utiliſsima,folium apio ſimile. Baſilicam Dyrrachini celebrant,Hiſpaniæ cocolobin uocant. Rarior uua,æſtus auſtroſq̄ tolerat,capiti inimica,copia larga. Hiſpanię duo genera eius faciunt. Vnum oblongo acino,alterum rotundo,nouiſsimas uindemiant. Quo dulcior cocolobis,hoc melior. Sed & auſtera tranſit in dulcem uetuſtate, & quæ dulcis fuit, in auſteritatem: tuncq̄ Albano uino æmulantur. Tradunt ueſicæ uitijs utiliſsimū ex his potū. Albuelis ſummis arboribus fertilior eſt,uiſula imis. Quamobrem circa eaſdem ſatæ diuerſitate naturæ locupletant. Inerticulam è nigris appellauere,iuſtius ſobriam dicturi,inueterato præcipue cōmendabilem uino,ſed uiribus innoxiam. Siquidem temulentiam ſola non facit. Fertilitas cōmendat cæteras, principemq̄ heluenacam. Duo eius genera. Maior,quam quidā longam,minor quam arcā appellant, non tam fœcundam,ſed gratiorem hauſtu. Diſcernitur folio circinato. Verum utraq̄ gracilis. Furcas ſubdere his neceſſarium,alioqui ubertatem ſuam non tolerāt. Maritimo afflatu gaudent, roſcido odore. Nulla uitium minus Italiam amat,rara,parua,putreſcens in ea:uino quoq̄ quod genuit,æſtatem non exuperans. Nec alia macro ſolo familiarior. Gręcinus, qui alioqui Cornelium Celſum tranſcripſit,arbitratur non naturā eius repugnare Italiæ, ſed culturam,auide palmites euocantium. Ob id fertilitatem ſuam abſumi,ſi nō præpinguis ſoli ubertas laſſeſcentem ſuſtineat. Carbunculari negatur,magna dote, ſi uerum eſt, aliqua in uite cælo non eſſe ius. Æſtum fert ſpionia,quam quidam ſpineam uocant,autumniſq̄ & imbribus pingueſcit. Quinimo nebulis una alitur,ob id Rauēnati agro peculiaris. Veniculam inter optime defloreſcētes,& ollis aptiſsimam, Campani malunt ſirculam uocare, alij ſtaculam, Tarracina numiſianam,nullas uires proprias habentem, ſed totam perinde ac ſolum ualeat. Surrentinis tamē efficaciſsima teſtis Veſuuio tenus. Ibi enim murgētina è Sicilia potiſsima,quam Pompeianam aliqui uocant, Latio demum feracem: ſicut horconia

Universidad de Deusto
Biblioteca

conia in Campania,tantū uilitatis cibariæ,ſed ubertate præcipua. Tolerat & annos mœrica,contra omne ſidus firmiſsima,nigro acino,uinis uetuſtate rubeſcentibus.

Item de uitium generibus,ſecundū locorū & regionū proprietatē. Cap. III

ET hactenus publica ſunt genera,cætera regionū locorumq́ , aut ex his inter ſe inſitu mixta.Siquidem Thuſcis peculiaris eſt tudernis,atq́ etiā eius nominis florētia. Eſt opima Aretio talpana & eteſiaca & conſeminia. Talpana nigra candidum facit muſtum. Eteſiaca fallax,quæ quo plus tulit,eo laudabilius fundit:mirumq́ fœcūditate ceſſat.Conſeminia nigra, uino minime durante, uua maxime:poſt XV dies quàm ulla alia metitur, fertilis,ſed cibaria.Huius folia ſicut labruſcæ,prius quàm decidant,ſanguineo colore mutantur.Euenit hoc etiam quibuſdā alijs,peſsimi generis argumento. Irtiola Vmbriæ Meuanatiq́ & Piceno agro peculiaris eſt,Amiternino pumula . Iiſdem bannanica fallax eſt, amant tamen eam. Municipij uuam Pompeij nomine appellant: quamuis Cluſinis copioſiorem.Municipij & Tiburtes appellauere, quamuis oleaginā nuper inuenerint à ſimilitudine oliuę.Nouiſsima hæc uuarum ad hoc tempus reperta eſt. Vinaciolam ſoli nouere Sabini & Laurenti. Nam Gauranas ſcio à Falerno agro translatas uocari Falernas, celerrime ubiq́ degenerantes. Necnon Tarentinum genus aliqui fecere, prædulci uua. Capnias & bucconiatis, & tarrupia, in Thurinis collibus nō ante demetunt q̄ gelauerit. Pharia gaudent Piſę,mutina Pruſiniæ,nigro acino,intra quadriennium albeſcente uino. Mirum,ubiq́ cum ſole circumagi uuam , quæ ob id ſtreptos uocat. Et in Italia Gallicam placere,trās alpes uero Picenā.Dixit Virgilius thaſias & mareotidas, & lageas:complureſq́ externas,quæ non reperiunt in Italia.Sed ſunt etiamnū inſignes uua non uino:ambroſiaca,duracina,ſine ullis uaſis in uite ſeruabilis:tāta eſt contra frigora æſtus tempeſtatesq́ firmitas.Nec orthampelos indiget arbore aut palis,ipſa ſe ſuſtinēs : nō item dactyli des digitali gracilitate.Colūbinæ acinoſiſsimæ.Et magis purpureæ cognomine bimammiæ,quādo non racemos,ſed uuas alias gerunt.Item tripedanea , cui nomē à mēſura eſt. Item ſcripula paſſo acino . Et Rætica in maritimis alpibus appellata,diſsimilis laudatę illi.namq́ hæc breuis,cōferta acino,degener uino,ſed cute omniū tenuiſsima , nucleo quē Chium uocāt,uno ac minimo,acinū prægrandem unum alterúmue habens. Eſt & nigra aminæa,cui Syriacæ nomē imponunt.Item Hiſpana ignobiliū probatiſsima. In pergulis uero ſeruntur eſcariæ appellatæ,ederæ acinis,albæ nigræq́.Et bumaſti totidē coloribus. At nondū dictæ ægia,& rhodia,& uncialis,uelut à pondere acini.Item pucina omniū nigerrima.& coronario naturę luſu ſtephanitis,acinos folijs intercurſantibus.& quę forēſes uocātur,celeres prouētu,uēdibiles aſpectu,portatu faciles. Contrà dānantur etiā uiſu cinerea & rabuſcula & aſiniſca,minus tamen caudas uulpium imitata alopecis . Alexandrina appellatur uitis circa Phalacrā breuis,ramis cubitalibus,acino nigro fabæ magnitudine,nucleo molli & minimo,obliquis racemis prędulcibus,folio paruo & rotundo,ſine diuiſuris.Septē his annis,in Narbonenſis prouinciæ Alba eluia inuenta eſt uitis uno die defloreſcens: ob id tutiſsima:Narbonicā uocant,quam nunc tota prouincia conſerit.

Inſignia culturæ uinearum. Cap. IIII

CAtonum ille primus,triumpho & cenſura ſuper cætera inſignis , magis tamē etiam num claritate literarum,præceptisq́ omnium rerum expetendarū datis generi Romano,inter prima uero agrū colēdi,illius ęui confeſsione optimus ac ſine æmulo agricola,pauca attigit uitium genera,quarundam ex his iam etiam nominibus abolitis.Separatim toto tractatu ſententia eius indicanda eſt,ut in omni genere noſcamus quæ fuerint celeberrima,anno ſexcenteſimo urbis,circa captas Carthaginem ac Corinthum,cum ſupremum is diem obijt,& quantum poſtea CCXXX annis uita profecerit. Ergo de uitibus uuiſq́ ita prodidit:Qui locus uino optimus dicetur eſſe,& oſtentus ſolibus, aminæū minuſculum & geminū eugenium,heluinū minuſculū cōſerito.Qui locus craſsior aut nebuloſior,aminium maius,aut murgentinū,Apicium , Lucanū ſerito. Cæteræ uites miſcellę maxime

Universidad de Deusto
Biblioteca

maxime in quemuis agrum conueniunt. In lora recte conduntur. Quas ſuſpendas duraci nas, aminias maiores, uel ad fabrum ferrarium pro paſsis hæ recte ſeruantur. Nec ſunt uetuſtiora de illa re Latinæ linguæ præcepta: tam propè ab origine rerū ſumus. Aminæā proxîme dictam, Varro ſcantianam uocat. In noſtra ætate pauca exempla conſummatæ huius artis fuere: uerum eo minus omittenda, ut noſcantur etiam præmia, quæ in omni re maxime ſpectantur. Summam ergo adeptus eſt gloriam Acilius Sthenelus è plebe liber- tina, LX iugerum non amplius uineis excultis in Nomentano agro, atq; CCCC nummûm uenundatis. Magna fama & Vetuleno Ægialo perinde libertino fuit in Campaniæ rure linternino, maiorq; etiā fauore hominum, quoniam ipſum Africani colebat exilium. Sed maxima, eiuſdem Stheneli opera Rhemmio Palæmoni, aliàs grammatica arte celebri, in hiſce XX annis mercato rus DC nummûm in eodem Nomentano, decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Eſt autem uſquequaque nota uilitas mercis per omnia ſuburbana, ibi tamen maxima, quoniam & neglecta per indiligentiam prædia parauerat, ac ne in peſsimis qui- dem elegantioris ſoli. Hæc aggreſſus excolere, non uirtute animi, ſed uanitate primo, quę nota mire in illo fuit, paſtinatis de integro uineis, cura Stheneli dum agricolam imitatur, ad uix credibile miraculum perduxit, intra octauum annum CCCC nummûm emptori addicta pendente uindemia. Cucurritq; non nemo ad ſpectandas uuarum in ijs uineis ſtrues, literis eius altioribus contra id pigra uicinitate ſibi patrocinãte: nouiſsime Anneo Seneca principe tum eruditionis, ac potentia quæ poſtremo nimia fuit ſuper ipſum, mini me utiq; miratore inanium, tanto prædij eius amore capto, ut non puderet inuiſo aliàs & oſtentaturo tradere palmam eam, emptis quadruplicato uineis illis intra decimum ferè curæ annum, digna opera quæ in Cæcubis Setiniſq; agris proficeret: quando & poſtea ſæpenumero ſeptenos culeos ſingula iugera, hoc eſt amphoras cētenas quadragenas mu ſti dedere. Ac ne quis uictam in hoc antiquitatem arbitraretur, idem Cato denos culeos redire ex iugeribus ſcripſit, efficacibus exemplis nō maria plus temerata conferre merca- tori, non in Rubrum littus Indicúmue merces petitas, quàm ſedulum ruris larem. Vino antiquiſsima claritas Maroneo, in Thracię maritima parte genito, ut autor eſt Homerus. Neq; enim fabuloſa, aut de origine uarie prodita conſectamur, præterquā Ariſtæum pri- mum omnium in eadem gente mel miſcuiſſe uino, ſuauitate præcipua utriuſque naturæ ſponte prouenientis. Maroneum uicies tanto addito aquæ miſcendum Homerus prodi dit. Durat etiam uis eadem in terra generi, uigorq; indomitus. Quippe cum Mutianus ter conſul ex his qui nuperrime prodidere, ſextarios ſingulos octonis aquæ miſceri cōpe rerit præſens in eo tractu. Eſſe autem colore nigrum, odoratum, uetuſtate pingueſcere. et Pramnio, quod idem Homerus celebrauit, etiā nunc honos durat. Naſcit Smyrnę regio- ne, iuxta delubrum matris deûm. In reliquis claritas generi nō fuit alicui. Anno fuit om- nium generum bonitas, L. Opimio cōſule, cum C. Gracchus tribunus plebem ſeditioni- bus agitās interemptus, ea cæli temperies fulſit, quam coctură uocant, ſolis opere, natali urbis DCXXXIIII. Durantq; adhuc uina ducentis ferè annis, iam in ſpeciem redacta mel- lis aſperi: etenim hęc natura uinis in uetuſtate eſt: nec potari per ſe queunt ſi nō peruincat aqua, uſq; in amaritudinē carie indomita: ſed cæteris uinis cōmendandis minima aliqua mixtura medicamenta ſunt, quo fit ut eius temporis æſtimatione in ſingulas amphoras centeni nummi ſtatuantur. Ex his tamen uſura multiplicata ſemiſsibus, quæ ciuilis ac mo dica eſt, in C. Cæſaris Germanici filij principatu, annis CLX ſingulas uncias uini conſti- tiſſe nobili exemplo docuimus, referentes uitā Pomponij Secundi uatis, cœnamq; quam principi illi dedit. Tantum pecuniarum detinent uini apothecæ. Nec alia res maius incre- mentum ſentit ad uiceſimum annum, maiúsue ab eo diſpendium, nō proficiente pretio. Raro quippe adhuc fuere, nec niſi in nepotatu, ſingulis teſtis milia nummûm: Viennen- ſes ſoli picata ſua, quorum genera diximus, pluris permutaſſe, ſed inter ſeſe amore patrio creduntur. Idq; uinum frigidius reliquis exiſtimatur in frigido potu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De natura uini. Cap. V

VIno natura est, hausto accendendi calore uiscera intus, foris infuso refrigerandi. Nec alienum fuerit cõmemorare hoc in loco, quod Androcydes sapientia clarus ad Alexandrum Magnum scripsit, intemperantiam eius cohibens: Vinum potaturus rex, memento te bibere sanguinem terræ: sicut cicuta homini uenenũ est, sic cicutę uinũ. Quibus præceptis si ille obtemperauisset, profecto amicos in temulentia nõ interemisset. Prorsus ut iure dici possit, necꝫ uiribus corporis utilius aliud, necꝫ aliud uoluptatib. pernicioſius si modus absit.

Vina generosa. Cap. VI

GEnera autem uini alia alijs gratiora esse, quis dubitet? aut non ex eodem lacu aliud præstantius altero germanitatem præcedere, siue testa, siue fortuito euentu? Quam obrem de principatu se quisꝫ iudicem statuat, Iulia Augusta LXXXII annos uitæ pucino retulit acceptos, non alio usa. Gignitur in sinu Adriatici maris, non procul à Timauo fonte, saxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc esse crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyctanon appellauerunt ex Adriatico sinu. Diuus Augustus Setinum prætulit cunctis, & ferè secuti principes, confessa propter experimenta, non temere cruditatibus noxijs ab ea saliua. nascitur supra forum Appij. Antea Cæcubo erat generositas celeberrima in paluſtribus populetis, sinu Amyclano: quod iam intercidit & incuria coloni lociꝫ angustia, magis tamen fossa Neronis, quam à Baiano lacu Ostiam usꝫ nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas Falerno agro erat, & ex eo maxime Faustiniano. cura culturaꝫ id collegerat. Exolescit hoc quoꝫ, copiæ potius ꝙ bonitati studentium. Falernus ager à ponte Campano læua petentibus urbanam coloniam Syllanam nuper Capuæ contributam incipit. Faustianus autem circiter quatuor miliaria à uico prope Cedias, qui uicus à Sinuessa VI milibus abest. Nec ulli in uino maior autoritas: solo uinorum flamma accenditur. Tria eius genera, Austerum, dulce, tenue. Quidam ita distinguunt, Summis collibus Gauranum gigni, medijs Faustianum, imis Falernum. Non omittendum autem nulli eorum quæ celebrentur iucundum saporem uuæ esse. Ad tertiam palmam uarie uenere Albana urbi uicina, prædulcia ac rara in austero. Item Surrentina in uineis tantũ nascẽtia, conualescentibus maxime probata, propter tenuitatẽ salubritatemꝫ. Tiberius Cæsar dicebat consensisse medicos, ut nobilitatem Surrentino darẽt, alioquin esse generosum acetum. C. Cæsar qui successit illi, nobilem uappam. Certant massica æque ex monte Gaurano, Puteolos Baiasꝫ prospectantia. Nam Falerno cõtermina Statana ad principatus tenere non dubie: palamꝫ fecere: sua quibusꝫ terris tẽpora esse, sicut rerum prouentus occasusꝫ. Iuncta his præponi solebãt Calena, & quæ in uineis arbustisꝫ nascunt fundana. Ex alia uicinia urbis Velitern̄ina, Priuernatiaꝫ. Nam quod Signiæ nascitur, austeritate nimia continẽdæ utile aluo, inter medicamina numeratur. Quartum curriculum publicis epulis obtinuere à diuo Iulio (is enim primus autoritatem his tribuit, ut in epistolis eius apparet) Mamertina, circa Messanam in Sicilia genita. Ex ijs Potulana, ab autore dicta, in loco proximo Italiæ laudantur prꝫcipue. Est in eadẽ Sicilia & Taurominitanis honos, Iagenis pro Mamertino plerunꝫ subditis. Ex reliquis autẽ à supero mari Prætutia, atꝫ Ancone nascentia, & quæ à palma una forte enata palmesia appellantur. In mediterraneo uero Cesenatia ac Mœcenatiana. In Veronensi item Rætica, Falernis tantum posthabita à Vergilio. Mox ab intimo sinu maris, Adriana. Ab infero autẽ Latinienſia, Grauiscana, Statoniẽsia. Hetruriæ palmam Luna habet, Liguriæ Genua. Inter Pyræneũ alpesꝫ Massilia gemino sapore, quando & condiendis alijs pinguius gignit, quod uocant succosum. Beterrarum intra Gallias consistit autoritas. De reliquis in Narbonẽsi genitis asseuerare non est, quoniã officinã eius rei fecere tingentes fumo, utinamꝫ nõ & herbis, ac medicaminibus noxijs. Quippe etiã aloen mercãtur, quã saporem coloremꝫ adulterãt. Verum & lõginquiora Italiæ ab Ausonio mari, nõ carẽt gloria, Tarẽtina, & Seruiſiana, & Cõsentiã

tiæ genita,& Tẽpſæ ac Babiæ,Lucanaq; antecedentibus Thurinis. Omniũ uero eorum maxime illuſtrata Meſſalæ potu & ſalute Lagarina,nõ procul Grumẽto naſcentia. Campania nuper excitauit nouis nominibus autoritatẽ,ſiue cura,ſiue caſu, ad quartum à Neapoli lapidẽ Trebellicis,iuxta Capuã Caulinis,& in ſuo agro Trebulanis, alioqui ſemper inter plebeia & Trifolinis gloriata.Nam Pompeianis ſummũ x annorũ incrementũ eſt, nihil ſenecta conferente. Dolore etiã capitum in ſextã horã diei ſequentis infeſta deprehenduntur.Quibus exemplis,niſi fallor,manifeſtum eſt,patriã terramq; referre nõ uuã: & ſuperuacuã generum conſectationẽ in numerũ,cũ eadẽ uitis aliud alijs in locis polleat. Hiſpaniarũ Laletana copia nobilitãtur,elegantia uero Tarraconẽſia,atq; Lauronẽſia: & Balearica ex inſulis,conferunt Italiæ primis.Nec ignoro multa prætermiſſa pleroſq; exiſtimaturos,quãdo ſuum cuiq; placet,& quocunq; eatur,fabula eadẽ reperiri:diui Auguſti iudiciorũ ac palati peritiſsimũ è libertis,cenſurã uini in epulas eius facientẽ,dixiſſe hoſpiti de indigena uino,nouũ quidẽ ſibi guſtũ eſſe eum,atq; nõ ex nobilibus,ſed Cæſarẽ non aliud poturũ.Nec negauerim & alia digna eſſe fama:ſed de quibus conſenſus æui iudicauerint hæc ſunt.

Vina tranſmarina. Cap. VII

NVnc ſimili modo trãſmarina dicemus. In ſumma gloria poſt Homerica illa,de quibus ſupra diximus,fuere Thaſium Chiumq;. Ex Chio quod ariuſium uocant. His addidit Lesbium Eraſiſtrati maximi medici autoritas, circiter DC annum urbis Romæ. Nunc gratia ante omnia eſt Clazomenio,poſtq; parcius mari condiunt. Lesbium ſpõte naturæ ſuæ mare ſapit. Nec Tmoliti per ſe gratia ut uino: ſed cuius dulci admixto,reliquorum duritia ſuauitatem accipiat,ſimul & ætatem,quoniam uetuſtiora protinus uidentur.Ab his dignatio eſt Sicyonio,Cyprio,Telmeſico,Tripolitico,Berytio,Tyrio,Sebennytico.In Ægypto hoc naſcitur tribus generibus uuarũ ibi nobile, thaſia, æthalo, peuce. Poſt hæc autoritas hippodamantio,myſtico,cãtharitæ,protropo gnidio,catacecaumenitæ,petritæ,myconio.Nam meſogitẽ capitis dolores facere compertũ eſt. Nec Epheſium ſalubre eſſe,quoniam mari & defruto condiatur.Apamenum mulſo præcipue conuenire dicitur,ſicut prætutium in Italia.Eſt enim & hæc proprietas generum, ut dulcia uticq; inter ſe non congruant.Exoleuit & protagion, quod Italicis proximũ fecerant Aſclepiadis ſcholæ. Apollodorus medicus in uolumine quo ſuaſit Ptolemæo regi quæ uina biberet, Italicis etiam tum ignotis,laudauit in Ponto naſperceniten,mox orœticum,cœneaten,leucadium,ambracioten,& quod cunctis prætulit præparentium.Sed minoris famæ eſſe dixit,quoniam poſt ſex annos non placeret.

De uini ſalſi generibus ſeptem. Cap. VIII.

HActenus bonitas uini nationibus debetur.Apud Græcos iure clariſsimũ nomẽ accepit,quod appellauerunt bion,ad plurimos ualetudinũ uſus excogitatũ, ut docebimus in parte medicinæ.Fit aũt hoc modo, Vuæ paulũ ante maturitatẽ decerptæ, ſiccãtur acri ſole,ter die uerſatæ per triduũ:quarto exprimuntur,dein cadis ſole inueterantur. Cui marinam aquã largiorem miſcent,à ſerui furto origine orta,ſic menſuram explentis, idq; translatũ in albũ muſtũ leucochrũ appellatur.In alijs autem gẽtibus ſimili modo factum tethalaſſomenon uocãt: Thalaſſiten aũt ualis muſti deiectis in mare,quo genere præcox fit uetuſtas.Necnõ apud nos quoq; Coum uinũ ex Italico faciendi rationẽ Cato demonſtrauit,ſuper cætera in ſole quadriennio maturandũ præcipiens. Rhodiũ Coo ſimile eſt. Phorineũ ſalſius Coo.Omnia tranſmarina ſeptẽ aut ſex annis ad uetuſtatẽ mediã peruenire exiſtimantur.

De dulcium generibus XIIII. Cap. IX

VInum omne dulce minus odoratum,quo tenuius,eo odoratius. Colores uinis quatuor.Albus,fuluus,ſanguineus,niger. Pſythiũ & melampſythiũ paſsi genera ſunt, ſuum ſaporẽ,non uini referentia,Ciſibilites uero muſti,in Galatia naſcens, & halyntiũ in Sicilia.Nam ſiræũ,quod alij hepſema,noſtri ſapã appellant, ingenij nõ naturæ opus eſt, muſto uſq; ad tertiã partẽ menſuræ decocto. quod ubi factum ad dimidiam eſt,defrutum

Universidad de Deusto
Biblioteca

uocamus. Omnia in adulterium mellis excogitata. Sed priora uua terraq; constant. Passum à Cretico Cilicium probat et Africum et in Italia prouinciis q; finitimis. Fieri certum est ex uua, quam Græci sticam uocãt, nos apianam, item scirpula, diutius in uite sole adustis, aut feruente oleo. Quidam è quacunque dulci, dum præcocta alba faciunt siccantes sole, donec paulo amplius dimidium pondus supersit, tusasq; leniter exprimunt. Deinde quantũ expressere, adiiciunt uinaceis aquæ puteanę, ut & secundariũ passum faciãt. Diligentiores eodem modo siccatis acinos eximũt: ac sine sarmentis madefactos uino excellenti, donec intumescant, premunt. Et hoc genus ante cætera laudant. Ac simili modo aqua addita, secundariũ faciunt. Medium inter dulcia uinumq; est, quod Græci aigleuces uocant, hoc est semper mustum. Id euenit cura, quoniam feruere prohibetur. sic appellãt musti in uina transitum. Ergo mergũt è lacu protinus in aqua cados, donec bruma transeat, & consuetudo fiat algendi. Est etiamnum aliud genus eius per se, quod uocat dulce Narbonensis prouincia, & in ea maxime Vocontij. Asseruatur eius gratia uua diutius in uite, pediculo intorto. Ab alijs ipse palmes inciditur in medullam, ab alijs uua torretur in tegulis: omnia ex Heluennaca uite. His adiiciunt aliqui, quod uocãt diachyton uuis in sole siccatis loco clauso per dies septem, in cratibus, totidem pedes à terra alte, noctibus à rore defensis, octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporisq;. Dulci è genere est & melitites. Distat à mulso quod fit è musto, cum quinq; congijs austeri musti, congio mellis & salis cyatho sufferuefactis, austerum. Sed inter hæc genera potuum ponere debeo & protropum: ita appellatur à quibusdam mustum sponte defluens, antequam calcentur uuæ. Hoc protinus diffusum lagenis suis deferuere passi, postea in sole quadraginta diebus torrent æstatis secutæ ipso canis ortu.

De deuterijs & secundarijs, uini genera tria. Cap. X

NOn possunt iure dici uina, quæ Græci deuteria appellant, Cato & nos loram, maceratis aqua uinaceis, sed tamen inter uina operaria numerantur. Tria eorum genera. Decima parte aquæ addita quæ musti expressa sit, & ita nocte ac die madefactis uinaceis, rursusq; prælo subiectis. Alterum, quomodo Græci factitauere, tertia parte eius quod ex pressum sit addita aquæ, expressoq; decocto ad tertias partes. Tertium est fecibus uini ex pressum, quod fecatum Cato appellat. Nulli ex his plus quàm anno usus.

Quæ nuper in Italia generosa uina esse cœperunt. Cap. XI

VErum inter hæc subit mentẽ, cũ sint genera nobilia, quæ proprie uini intelligi possint, LXXX ferè in toto orbe, duas partes ex hoc numero Italiæ esse, longe præterea ante cunctas terras. Et hinc deinde altius cura serpit, non à primordio hanc gratiã fuisse.

De uini obseruatione. Cap. XII

AVtoritatem post sexcentesimũ urbis annũ cœpisse. Romulũ lacte nõ uino libasse, indicio sunt sacra ab eo instituta, quæ hodie custodiunt morẽ. Numæ regis posthumia lex est: Vino rogũ ne respergito. Quod sanxisse illũ propter inopiam rei nemo dubitet. Eadem lege, ex imputata uite libari uina dijs, nefas statuit, ratione excogitata, ut putare cogerentur, aliàs aratores & pigri circa pericula arbusti. M. Varro autor est, Mezentiũ Hetruriæ regem auxiliũ Rutulis cõtra Latinos tulisse uini mercede, quod tum in Latino agro fuisset.

Qui uini usus antiquis, & de uinis antiquorum. Cap. XIII

NOn licebat id fœminis Romæ bibere. Inuenimus inter exempla, Egnatij Mecennij uxorẽ, quod uinũ bibisset è dolio, interfectã fuste à marito, eumq; cædis à Romulo absolutũ. Fabius Pictor in annalibus suis scripsit: Matronã quòd loculos, in quibus erant claues uinariæ cellæ, resignauisset, à suis inedia mori coactam. Cato, ideo propinquos fœminis osculum dare, ut scirẽt an temetum olerẽt. Hoc tum nomẽ uino erat, unde & temulentia appellata. Cn. Domitius iudex pronũciauit, mulierẽ uideri plus uini bibisse q; ualetudinis causa uiro insciẽte, & dote mulctauit. Diuq; eius rei magna parsimonia fuit. L. Papyrius imperator aduersus Samnites dimicaturus uotũ fecit, si uicisset, Ioui pocillũ uini.

Deni

Denicq; inter dona sextarios lactis datos inuenimus, nusquã uini. Idem Cato cum in Hispaniam nauigaret, unde cum triumpho rediit: Non aliud, inquit, uinũ bibi cq; remiges: in tantum dissimilis istis qui etiam conuiuis alia quàm sibimetipsis ministrant, aut proce dente mensa subiiciunt. Lautissima apud priscos uina erant, myrrhæ odore cõdita, ut apparet in Plauti fabula, quæ Persa inscribitur, quancq; in ea & calamũ addi iubet. Ideo qui dam aromatite delectatos maxime credunt. Sed Fabius Dorsenus his uersibus decernit:

Mittebam uinum pulchrum, murinam.

Et in Achariſtione.

Panem & polentam, uinum murinam.

Scæuolam quoq; & Lælium & Atteium Capitonem in eadẽ sententia fuisse uideo, quoniam in Pseudolo sit.

Quod si opus est, ut dulce promat
Indidem, ecquid habet? rogas?
Murinam, passum, defrutum, mella.

Quibus apparet non inter uina modo murinam, sed inter dulcia quoq; nominatum.

De apothecis, & de uino Opimiano. Cap. XIIII

APothecas fuisse & diffundi solita uina, anno DCXXXIII urbis apparet indubitato Opimiani uini argumento, iam intelligente suum bonũ Italia. Nondum tamen ista genera in claritate erant. Itaq; omnia tũc genita unũ habẽt consulis nomen. Sic quoq; postea diu transmarina in autoritate fuerunt, & ad auos usq; nostros: quin & Falerno iã reperto, sicut apparet ex illo comico uersu, Quinq; Thasii uini inde depromã, Falerni bina. P. Licinius Crassus, & L. Iulius Cæsar censores anno urbis conditæ DCLXXV edixerunt ne quis uinũ Græcũ aminium q; octonis æris singula quadrantalia uenderet. Hæc enim uerba sunt. Tanta uero uino Græco gratia erat, ut singulę potiões in cõuictu darent. Quibus uinis autoritas fuerit sua in mẽsa, M. Varro his uerbis tradit: L. Lucullus puer apud patrẽ nunc; lautũ conuiuiũ uidit, in quo plus semel Græcũ uinũ daret. Ipse cum rediit ex Asia, milia cadûm congiariorũ diuisit amplius centum. C. Sentius quem prætorem uidimus, Chium uinum in domum suã illatum dicebat tum primum, cum sibi cardiaco medicus dedisset. Hortensius super decem milia cadûm hæredi reliquit. Hactenus Varro.

De liberalitate Cæsaris in uino. Cap. XV

QVid non & Cæsar dictator triumphi sui cœna uini Falerni amphoras, Chij cados in conuiuia distribuit? Idem Hispaniensi triumpho Chium & Falernum dedit. Epulo uero in tertio consulatu suo, Falernũ, Chium, Lesbium, Mamertinũ: quo primum tempore quatuor genera uini apposita constat. Postea ergo alia omnia in nobilitatem uenerunt, circiter septingentesimum urbis annum.

De uinis fictitijs. Cap. XVI

ITaq; non miror innumerabilia penè genera fictitij reperta multis ante seculis, quæ nũc dicemus, omnia ad medicinæ usum pertinẽtia. Omphacium quo modo fieret, propter unguenta diximus priori libro. Fit è labrusca, hoc est uite syluestri, quod uocat cœnanthinum. Flores eius libris duabus in musti cado macerati, post XXX dies mutantur. Præter hoc radix labruscæ & acini coria perficiunt. ij paulo postcq; defloruere, singulare remediũ habent ad refrigerãdos in morbis corporum ardores, gelidissima, ut ferunt natura. Pars eorum æstu moritur, priusquam reliqui qui solstitiales dicuntur: uniuersi nuncq; maturescunt. & si prius cq; tota matureſcat, uua incocta detur cibo gallinaceo generi, fastidium gignit uuas appetendi. Fictitiorum primum fit ex ipso uino, quod uocant adynamon, hoc modo: Albi musti sextarij XX. aquæ dimidium, feruet donec excoquatur aquæ mensura. Alij marinæ sextarios decẽ, tantundem pluuiæ in sole quadraginta diebus torrent. Dant ægris, quibus uini noxiam timent. Proximũ fit è milij semine maturo, cum ipsa stipula libram & quadrantẽ in congios duos musti macerato, & post septimũ mensem transfuso.

Ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex loto arbore,frutice,herba,dictū est uti quæcp fierent. Fiunt & è pomis quæ dicemus, interpretationibus nō nisi necessarijs additis: primūcp è palmis,quo Parthi & Indi utuntur,& oriens totus,maturarū quas uocāt chydæas modio in aquæ congijs tribus macerato expressocp. Sic fit & sycites è fico,quem alij palmiprimū,alij catorchitem uocant. Aut si dulce esse nō libeat,pro aqua tantundē uinaceorum adijcit. E Cypria fico & acetum fit præcellens,atcp Alexandrino quocp melius. Vinum fit & è siliqua Syriaca, & è piris malorumcp omnibus generibus. Sed è punicis, quod rhoiten uocēt: & è cornis,mespilis,sorbis,moris siccis,nucleis pineis. Hi musto madidi exprimunt,superiora per se mitia. Myrtiten Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulo indicabimus. Græci & alio modo. Ramis teneris cū suis folijs in albo musto decoctis,tusis,librā in tribus musti congijs deferuere faciūt,donec duo supersint. Quod ita sylvestris myrti baccis factū est,myrtidanum uocāt. hoc manus tingit. Ex his quæ in hortis gignunt fit uinum è radice, asparago, cunila,origano,apij semine,abrotano,menthastro,ruta,nepeta,serpillo,marubio. Manipulos binos tundunt in cadum musti & sapæ sextarium,& aquæ marinæ heminam. E napis fit, XI denariorum pondere in sextarios binos musti addito. Item è scillæ radice. Inter flores ex rosæ folijs tusis,in linteolo in mustum colatis cum ponduſculo ut fidat, XL pondere denariorum in sextarios uicenos musti,nec ante tres menses uase aperto. Item è nardo gallico,& aliud è sylvestri. Aromatiten quocp inuenio factitatum tantum nō unguentorum compositione, primo è myrrha,ut diximus,mox & nardo celtico, calamo, aspalatho,offis in mustum aut dulce uinum desectis. Aliud è calamo,iunco,costo, nardo Syriaco,amomo,casia,cinnamomo,croco,palma,asaro,similiter & offa. Apud alios nardi, & malobathri selibris in musti cōgios duos additis: qualia nunc quocp fiunt pipere & melle addito,quę alij condita,alij piperata appellant. Inuenitur & nectarites ex herba, quam alij helenion,alij medicam,alij symphyton,alij idæam,& horestion,alij nectaream uocant,radice ponderis XL denariorum in sextarios sex musti addita,similiter in linteo. Ex cæteris herbis fit absinthites in XL sextarios musti absinthij Pontici libra decocta ad tertias partes,uel scopis absinthij in uinū additis. Similiter hyssopites è Cilicio hyssopo, uncijs tribus in duos cōgios musti coniectis,aut tusis in uinum. Fiunt utracp & alio modo,circa radices uitium sato. Sic & elleboriten fieri ex ueratro nigro Cato docet. Sic fit & scammonites. Mira uitium natura,saporē alienū in se trahendi,qualem & salicū redolent Patauinorum in paluſtribus uindemiæ. Sic & elleborū seritur in Thaso,aut cucumis sylvester, aut scammonea,quod uinum phthoriū uocant,quoniam abortus facit. Fit & ex herbis, quarum naturæ suo loco dicent. E stœchade & radice gentianę,& tragorigano,& dictamno, asaro,dauco,elelisphaco,panace,acoro,conyza,thymo,mandragora,iunco. Vocarunt & scyzinum,& itæomelin,& lectisphagiten, quorum iam obliterata ratio est. Et fruticū uero è genere,cedri utriuscp, cupressi,laurus,iuniperi,terebinthi,calami,lentisci,baccas aut lignū recens musto decoquūt. Item chamelææ,& chamæpityos,& chamędryos lignum. Eodem modo & ex flore,in congium musti decem denariorum pondere addito.

De hydromeli & oxymeli. Cap. XVII

Fit uinum & ex aqua ac melle tantū. Quinquēnio ad hoc seruari cælestē iubent. Aliqui prudētiores statim ad tertias partes decoquūt,& tertiā mellis ueteris adijciūt. deinde XL diebus canis ortu in sole habēt. Alij diffusa ita x die obturant. Hoc uocat hydromeli, & uetustate saporē uini assequit, nusquam laudatius cp in Phrygia. Quin & acetū melle temperabat: adeo nihil intentatum uitæ fuit. Oxymeli hoc uocarunt, mellis x libris,aceti ueteris heminis quincp,salis marini libra,aquæ pluuiæ sextarijs quincp, sufferuefactis decies,mox elutriatis atcp ita inueteratis. Omnia ab Themisone summo autore dānata: & hercule coactus eorū usus uideri potest, nisi si quis naturæ opus esse credit aromatitē, & ex unguētis uina cōposita,aut ut biberent genuisse eā frutices. Ista sunt cognitu iucunda,solertia humani animi omnia exquirente. Nihil quidem ex his anno durare, prætercp

quæ

quæ uetuſtate ipſa fieri diximus,& plura ne tricenis quidem diebus,non erit dubium.

Prodigioſa genera uini. Cap. XVIII

SVnt & in uino prodigia.Dicitur in Arcadia fieri quod fœcunditatē fœminis impor-tet,uiris rabiem. At in Achaia maxime circa Caryniā abigi partum uino, atq; etiam ſi uuam edant grauidæ,cum differentia in guſtatu non ſit. Trœzenium uinum qui bibunt, negantur generare. Thaſios duo genera uini diuerſa facere proditur: unum quo ſomnus concilietur,alterum uero quo fugetur.Apud eoſdē uitis theriace uocatur,cuius & uinum & uua contra ſerpentium ictus medetur.Libanios thuris odore,ex qua diis prolibāt.Edi uerſo aſpendios,damnata aris.Ferunt eam nec ab alite ulla attingi. Thaſiā uuā Ægyptus uocat apud ſe prædulcem,quæ ſoluit aluum.Eſt contra in Lycia quæ ſolutā firmat.Ægyptus & ecbolada habet,abortus facientem. Vina in apothecis canis ortu mutātur quędā, poſteaq; reſtituuntur ſibi.Sic & mari nauigato,cuius iactatus his quę durauerint tantum uetuſtatis adiicere ſentitur,quantum habuerint.

Quibus uinis ad ſacra uti fas nō ſit,& quibus generibus muſta condiātur. Cap. XIX

ET quoniā religione uita conſtat,prolibare diis nefaſtum habetur uina præter impu-tatæ uitis,fulmine tactæ,quāq; iuxta hominis mors laqueo pependerit, aut uulnera tis pedibus calcata,& quod circūciſis uinaceis profluxerit, aut ſuperne deciduo immundiore lapſu aliquo polluta. Item Græca,quoniā aquam habeāt. Vitis ipſa quoq; māditur decoctis caulibus ſummis,qui & condiuntur in aceto ac muria. Verum & de apparatu uini dixiſſe cōueniat,cum Græci priuatim ea præcepta condiderint,artēq; fecerint,ſicut Euphronius,& Ariſtomachus,& Coniades,& Hiceſius.Africa gypſo mitigat aſperitatem, necnon aliquibus ſui partibus calce.Græcia argilla,aut marmore,aut ſale,aut mari,lenitatem excitat:Italiæ pars aliqua rabulana pice:ac reſina condire muſta uulgare eſt ei, prouinciisq; finitimis.Nonnuſquā prioris uini fece acetoue condiunt. necnon & ex ipſo muſto fiunt medicamina, decoquitur ut dulceſcat portione uirium. Nec durare ultra annuum ſpatium tale proditur.Aliquibus in locis decoquunt ad ſapas muſta, infuſisq; his ferociā frangunt.Et in hoc tamen genere,& in omni alio ſubminiſtrāt uaſa ipſa condimentis picis.Cuius faciendæ ratio proximo dicetur uolumine.

De picis generibus,& reſinis,& muſtis condiendis,& de aceto,& fece. Cap. XX

ARborū ſucco manantiū picē reſināq;,aliæ ortæ in oriēte,aliæ in Europa ferūt. Quæ intereſt Aſia,utrinq; quaſdā habet. In oriente optimā tenuiſsimāq; terebinthi fundunt:deinde lētiſci,quā & maſtichē uocāt:poſtea cupreſsi,acerrimā ſapore.Liquidā omnes,& tantum reſinā:craſsiorem uero & ad pices faciēdas cedrus.Arabica reſina alba eſt, acri odore,difficilis coquenti.Iudaica calloſior, & terebinthina quoq; odoratior. Syriaca Attici mellis ſimilitudinē habet.Cypria antecedit oēs.eſt aūt melleo colore,carnoſa. Colophonia præter cæteras fulua ſi teratur alba fit,grauior odore, ob id nō utunt ea unguentarij.In Aſia quæ fit è picea,admodum cādida,ſpagas uocāt.Reſina omnis diſſoluit oleo. Quidā & creta figlinarū hoc fieri arbitrātur.Pudetq; confiteri, maximū iam honorē eius eſſe in euellendis uirorū corpori pilis.Ratio aūt condiēdi muſta,in primo feruore,qui nouem diebus cum plurimum peragit,aſperſu picis,ut odor uino cōtingat, & ſaporis quædam acumina.Vehementius id fieri arbitrātur crudo flore reſinæ,excitariq; lenitatē.Edi uerſo crapula cōpeſci feritatē nimiā,frangiq; uirus:aut ubi pigra lenitas torpeat,uirus addi.Liguriæ maxime circumpadanisq; muſtis utilitas diſcernitur hoc modo,Pugnacibus muſtis crapulæ plus inditur,lenibus parcius. Sunt qui ex utroq; condiri uelint. necnon alia æque multiplici natura. Vitiumq; muſto quibuſdā in locis,iterum ſpōte feruere: qua calamitate deperit ſapor,uappæq; accipit nomen,probroſum etiam hominum cum degenerauerit animus.Aceti enim nequitiæ ineſt uirtus magnos ad uſus, & ſine queis uita mitior degi nō poſsit.Cætero uinorum medicaminis tāta cura eſt, ut cinere apud quoſdam, ceu gypſo alibi quibus diximus modis inſtaurentur. Sed cinerem è uitis ſarmentis, aut

quercu

Universidad de Deusto
Biblioteca

quercu præferũt. Quin & marinã aquam eiuſdẽ rei gratia ex alto peti iubent, ſeruariq; ab æquinoctio uerno, aut certe nocte ſolſtitio & aquilone flante hauriri, uel ſi circa uindemiã hauriatur decoqui. Pix in Italia ad uaſa uino condendo maxime probat Brutia. Fit è piceę reſina: in Hiſpania autem è pinaſtris, minime laudata. Eſt enim reſina harum amara & arida, & graui odore. Differentiam rationemq; faciendi proximo uolumine demonſtrabimus inter arbores feras. Vitia præter ſupradicta, acor, aut fumidum uirus, picis autẽ aduſtio: experimentum uero ſi fragmenta ſubluccant, ac ſub dente lenteſcant acore iucundo. Aſia picem Idæam maxime probat, Græcia Piericam, Virgilius Naritiam. Diligentiores admiſcẽt nigram maſtichẽ, quæ in Ponto bituminis ſimilis gignit, & iris radicẽ oleumq;. Nam ceram accipientibus uaſis compertum eſt uina aceſcere. Sed transferre in ea uaſa in quibus acetũ fuerit utilius, q; in ea in quibus dulce aut mulſum. Cato iubet uina cõcinnari (hoc enim utit uerbo) cineris lixiuij, cum defruto cocti parte quadrageſima, pulegij uel ſalis ſeſquilibra, interim & tuſo marmore. Facit & ſulphuris mentionem, reſinæ uero in nouiſsimis. Super omnia addi matureſcente iam uino iubet muſtũ, quod ille tortiuum appellat, nos intelligimus nouiſsime expreſſum: & adijci muſtis tingendi gratia coloris, ut pigmentum aliquod uini, atq; ita pinguius fieri. Tot ueneficijs placere cogit: & miramur noxiũ eſſe. In uitiũ inclinantis experimentum eſt, laminæ plumbeæ mutatus in ea colos. Proprium aũt inter liquores uino, muceſcere, aut in acetum uerti: extantq; medicinæ uolumina. Et fex uini ſiccata recipit ignes, ac ſine alimento per ſe flagrat. Cinis eius nitri naturam habet, eaſdemq; uires, hoc amplius quo pinguior ſentitur.

De cellis uinarijs. Cap. XXI

MAgna & collecto iam uino differentia in cella. Circa alpes ligneis uaſis condunt, circulisq; cingunt, atq; etiam hyeme gelida ignibus rigorem arcent. Mirum dictu, ſed aliquando uiſum, ruptis uaſis ſtetere glaciatæ moles prodigij modo, quoniã uini natura non gelaſcit, aliàs ad frigus ſtupens tantũ. Mitiores plagæ dolijs condũt, infodiuntq; terræ tota, aut ad portionẽ ſitus. Item cælum præbent: alibi uero impoſitis tectis arcent: traduntq; & hæc præcepta. Latus cellæ uinariæ, aut certe feneſtras obuerti in aquilonem oportere, uel utiq; in exortũ æquinoctialem. Sterquilinia & arborũ radices procul abeſſe, omniaq; odoris euitandi, facillimo in uina tranſitu: ficos utiq; & caprificos. Dolijs etiam interualla dari, ne inter ſeſe uitia ſerpant, contagione uini ſemper ocyſsima. Quin & figuras referre. Ventroſa ac patula minus utilia. Picari oportere protinus à canis ortu, poſtea perfundi marina aqua aut ſalſa, dein cinere ſarmenti aſpergi uel argilla, abſterſa myrrha ſuffiri, ipſasq; ſæpius cellas. Imbecilla uina demiſsis in terram dolijs ſeruanda, ualida expoſitis. Nunq; implenda, & quod ſuperſit, paſſo aut defruto perungendum, admixto croco, pice ueteri cũ ſapa: ſic opercula doliorũ medicãda, addita maſtiche ac pice. Bruma aperiri uetant, niſi ſereno die. Vetãt auſtro flante, luná ue plena. Flos uini candidus probatur, rubens triſte ſignũ eſt, ſi non uini colos ſit. Itẽ uaſa incaleſcẽtia, operculáue ſudantia. Quod celeriter florere cœperit, odoremq; trahere, nõ fore diutinum. Ipſa quoq; defruta ac ſapas, cum ſit cælum ſine luna, hoc eſt in ſideris eius coitu, neq; alio die coqui iubent. Præterea plumbeis uaſis nõ æreis, nucibus iuglandibus additis: eas enim fumũ excipere. Campaniæ nobiliſsima expoſita ſub dio cadis uerberari ſole, luna, imbre, uentis, aptiſsimum uidetur.

De uitanda ebrietate. Cap. XXII

AC ſi quis diligentius reputet, in nulla parte operoſior uita eſt, ceu nõ ſaluberrimum ad potum aquæ liquorem natura dederit, quo cætera omnia animantia utuntur. At nos uinum bibere & iumenta cogimus, tantoq; opere, tanto labore & impendio cõſtat, quod hominis mentem mutet, ac furorem gignat, milibus ſcelerũ huic deditis tanta dulcedine, ut magna pars non aliud uitæ præmium intelligat. Quinimo ut plus capiamus, ſacco frangimus uires: & alia irritamenta excogitãtur: ac bibendi etiam cauſa uenena conficiuntur, alijs cicutam præſumẽtibus, ut bibere mors cogat, alijs pumicis farinam, & quę

referendo

Universidad de Deusto
Biblioteca

referendo pudet docere. Cautíſsimos ex his balineis coqui uidemus, exanimesq́ efferri. Iam uero alios lectum expectare nō poſſe, imò uero nec tunicam, nudos ibi protinus anhelos ingẽtia uaſa corripere, uelut ad oſtentationem uirium, ac plane infundere ut ſtatim euomant, rurſusq́ hauriant, idq́ iterum tertiumq́: tanquam ad perdenda uina geniti, & tanq́ effundi illa non poſsint, niſi per humanum corpus. Huc pertinent peregrinæ exercitationes, & uolutatio in cœno, ac pectoroſa ceruicis repandæ oſtentatio. Per omnia hęc prædicatur ſitis quæri. Iam uero quæ uaſa adulteriis cælata? tanquã per ſe parum doceat libidines temulentia. Ita uina ex libidine hauriuntur, atq́ etiã præmio inuitatur ebrietas, Et ſi dīs placet, emitur alius, ut quantū biberit, tātum edat: & pretium uinolentiæ lege accipit. Alius quantum alea quæſierit, tantum bibit. Tunc auidi matronā oculi licentur, graues produnt marito: tunc animi ſecreta proferuntur. Alij teſtamenta ſua nuncupant: alij mortifera loquuntur, redituras q́ per iugulum uoces nō continent, q̄ multis ita interemptis. Vulgoq́ ueritas iam attributa uino eſt. Interea ut optime cedat, ſolem orientem non uident, ac minus diu uiuunt. Hinc pallor, & genæ pendulæ, oculorū ulcera, tremulæ manus, effundẽtes plena uaſa, & (quæ ſit pœna prę̄ſens) furiales ſomni, & inquies nocturna. Præmiumq́ ſummū ebrietatis libido portentoſa, ac iucundū nefas. Poſtera die ex ore halitus cadi, ac ferè rerum omniū obliuio, morsq́ memoriæ. Rapere ſe ita uitam prædicant, cum priorem diem quotidie perdant, illi uero et uenientē. Tib. Claudio principe ante hos annos XL inſtitutū, ut ieiuni biberēt, potusq́ uini antecederet cibos, externis & hoc artibus, ac medicorū placitis nouitate aliqua ſeſe cōmendantium. Gloriam hac uirtute Parthi quærunt, famam apud Græcos Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiã Nouellius Torquatus Mediolanenſis ad proconſulatū uſq́ è prætura honoribus geſtis, tribus congiis (unde & cognomē illi fuit) epotis uno impetu, ſpectãte miraculi gratia Tib. principe in ſenecta iam ſeuero atq́ etiã ſæuo aliàs, ſed ipſa iuuenta ad merum pronior fuerat. Eaq́ commendatione credidere L. Piſonem urbis Romæ curæ ab eo delectum, quod biduo duabusq́ noctibus perpotationē continuaſſet apud ipſum iam principē, Nec alio magis Druſus Cæſar regeneraſſe patrem Tiberiū ferebatur. Torquati rara gloria (quando & hæc ars ſuis legibus cōſtat) nō labaſſe ſermone, nec leuatū uomitione, nō altera corporis parte dum biberet, matutinas obiſſe uigilias, plurimū hauſiſſe uno potu, plurimū præterea alijs minoribus addidiſſe, optima fide non reſpiraſſe in hauriendo, neq́ expuiſſe, nihilq́ ad elidendum in pauimentis ſonū ex uino reliquiſſe, diligẽti ſcito legū contra bibendi fallacias. Tergilla Ciceronē M. filiū binos congios ſimul haurire ſolitū ipſi obijcit: Marcoq́ Agrippæ à temulento ſcyphū impactū. Etenim hæc ſunt ebrietatis opera. Sed nimirū hãc gloriã auferre Cicero uoluit interfectori patris ſui M. Antonio. Is enim ante eum auidiſsime apprehenderat hanc palmã, ædito etiã uolumine de ſua ebrietate: quo patrocinari ſibi auſus, approbauit plane (ut equidē arbitror) quãta mala per temulentiã terrarum orbi intuliſſet. Exiguo tẽpore ante prælio Actiacū id uolumē euomuit: quo facile intelligatur ebrius iam ſanguine ciuiū, & tãto magis eum ſitiens. Nanq́ & hæc neceſsitas uitiū comitatur, ut bibendi cōſuetudo augeat auiditatē. Scitūq́ eſt Scytharū legati, quãto plus biberint, tanto magis ſitire Parthos. Eſt & occidentis populis ſua ebrietas, fruge madida: pluribus modis per Gallias Hiſpaniasq́, nominibus alijs, ſed ratione eadem. Hiſpaniæ iã & uetuſtatē ferre ea genera docuerunt. Ægyptus quoq́ è fruge ſibi potus ſimiles excogitauit. Nullaq́ in parte mundi ceſſat ebrietas. Meros quippe hauriunt tales ſuccos, nec diluendo ut uina mitigãt. At hercule illic tellus fruges parere uidebatur. Heu mira uitiorū ſolertia, inuentū eſt quẽadmodū aqua quoq́ inebriaret. Duo ſunt liquores corporibus humanis gratiſsimi, intus uini, foris olei, arborū è genere ambo præcipui, ſed olei neceſſarius. Nec ſegniter uita in eo elaborauit. Quãto tamen in potu ingenioſior apparebit, ad bibendū generibus centūnonagintaquinq́, ſi ſpecies uero æſtimentur, penè duplici numero excogitatis, tantoq́ paucioribus olei. De quo in ſequenti uolumine dicemus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XV.

Naturæ frugiferarum arborum. Cap. I

LEAM Theophraſtus è celeberrimis Græcorum autoribus urbis Romæ anno circiter quadringenteſimo quadrageſimo, negauit niſi intra xl. m. paſſuum à mari naſci: Feneſtella uero omnino non fuiſſe in Italia, Hiſpania, atque Africa, Tarquinio Priſco regnante, ab annis populi Romani CLXXXIIII. quæ nunc peruenit trans Alpes quoq;, & in Gallias Hiſpaniasq; medias. Vrbis quidem anno quingenteſimoquinto, Appio Claudio Cæci nepote, L. Iunio Coss. olei libræ duodenæ aſsibus ueniere. Et mox anno ſexcenteſimo octogeſimo, M. Seius L. F. ædilis curulis olei denas libras ſingulis aſsibus præſtitit populo Romano per totum annū. Minus ea miretur, qui ſciat poſt annos XXII Cn. Pompeij III conſulatu oleum prouincijs Italiam miſiſſe. Heſiodus quoq; in primis cultum agrorum docendā arbitratus uitam, negauit oleæ ſatorē fructum ex ea percepiſſe quenq;. Tam tarda tūc res erat. At nunc etiā in plantarijs ſerunt, translatarumq; altero anno decerpunt̄ baccæ. Fabianus negat prouenire in frigidiſsimis oleam, necq; in caliſsimis. Genera earum tria dixit Virgilius, orchites, & radios, & pauſias. Nec deſiderare raſtros aut falcem, ullámue curam. Sine dubio & in ijs ſolum maxime cælumq; refert. Veruntamen & tondent̄ cum & uites, atq; etiam interradi gaudent. Conſequens earum uindemia eſt, arsq; uel maior, oleū q; muſta temperandi. Ex eadem quippe oliua differūt ſucci. Primum omniū cruda, atq; nondum inchoatæ maturitatis: hoc ſapore præſtantiſsimū. Quin & ex eo prima unda pręli laudatiſsima, ac deinde per diminutiones, ſiue (ut nuper inuentum eſt) exilibus regulis pede incluſo. Quanto maturior bacca, tanto pinguior ſuccus, minusq; gratus. Optima autem ętas ad decerpendum inter copiam bonitatemq; incipiente bacca nigreſcere. Noſtri uocant drupas, Græci uero drypetas. Cætero diſtat, an maturitas illa in torcularibus fiat, an ramis: rigua fuerit arbor, an ſuo tantum bacca ſucco, nihilq; aliud q; rores cæli biberit.

De oleo. Cap. II

VEtuſtas oleo tedium affert, non item ut uino, plurimumq; ætatis annuo eſt, prouida (ſi libeat intelligere) natura. quippe temulentię naſcentibus uinis, uti neceſſe nō eſt: quinimo inuitat ad ſeruandū blanda inueterati caries. Oleo noluit parci, fecitq; ea neceſſitate promiſcuum & uulgo. Principatum in hoc quoq; bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano, eiusq; parte quæ Licinianū fundit oleum: unde & Liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguenta hanc palmā dedere, accommodato ipſis odore. Dedit & palatum delicatiore ſententia. De cætero baccas Licinię nulla auis appetit. Reliquū certamen inter Iſtriæ terrā & Bæticæ par eſt. Vicina bonitas prouincijs, excepto Africæ frugifero ſolo. Cereri totū id natura conceſsit, oleū ac uinū nō inuidit tantū, ſatisq; glorię in meſsibus fecit. Reliqua erroris plena, quem in nulla parte uitæ numeroſiorem eſſe docebimus.

De natura oliuæ, & oleæ incipientis. Cap. III

OLiuæ conſtant nucleo, oleo, carne, amurca: ſanies hæc eſt eius amara. Fit ex aquis, ideo ſiccitatibus minima, riguis copioſa. Suus quidem oliuæ ſuccus oleum eſt, idq; præcipue ex immaturis intelligimus, ſicut de omphacio docuimus. Augetur oleum ab arcturi exortu XVI calendas Octobris, poſtea nuclei increſcunt & caro. Cum ſitiēti imbres copioſi acceſſere, uitiatur oleum in amurcā. Huius color oliuam cogit nigreſcere. Ideoq; incipiente nigritia minimum amurcæ, ante eam nihil. Et error hominum falſus, exiſtimantium maturitatis initium, quod eſt uitij proximum. Deinde quod oleum creſcere oliuæ carne arbitrantur, cum ſuccus omnis in corpus abeat, lignumq; intus grandeſcat. Ergo tum maxime rigantur. Quod ubi cura multa ſiue imbribus accidit, oleum abſumitur,

niſi

Universidad de Deusto
Biblioteca

niſi conſecuta ſerenitate quæ corpus extenuet. Omnino enim, ut Theophraſto placet, eſt olei cauſa calor, quare & in torcularibus & iã in cellis multo igne quæritur. Tertia eſt culpa in parſimonia, quoniam propter impendium decerpendi expectatur ut decidat oliua. Qui medium temperamentum in hoc ſeruãt, perticis decutiunt, cum iniuria arborum, ſequentiſq; anni dãno. Quippe oliuantibus lex antiquiſsima fuit: Oleã ne ſtringito, néue uerberato. Qui cautiſsime agũt, harundine leui ictu, nec aduerſos percutiunt ramos. Sic quoq; alternare fructus cogit decuſsis germinibus. Nec minus, ſi expectet ut cadat. Hærendo enim ultra ſuum tempus, abſumunt uenientibus alimentum, & detinent locũ. Argumentum eſt, quod niſi ante fauonium collectæ, nouas uires reſumunt, & difficilius cadunt. Prima ergo ab autumno colligitur, uitio operæ non naturæ, pauſia cui plurimũ carnis: mox orchites, cui olei: poſt radius. Has em̃ ocyſsime occupatas, quia ſunt tenerrimæ, amurca cogit decidere. Differuntur uero etiam in Martium menſem calloſæ, contra humorem pugnaces, ob idq; minimæ Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quã Sabini regiam uocant, non ante fauoñ afflatum nigreſcentes, hoc eſt ad VI Idus Febr. Tunc arbitrantur eas matureſcere, & quoniam probatiſsimum ex ijs fiat oleum, accedere etiam ratio prauitati uidetur. Feruntq; frigore ſterilitatem fieri, ſicut copiam maturitate: cum ſit illa bonitas non temporis, ſed generis tarde putreſcentium in amurcam. Similis error collectam ſeruandi in tabulatis, nec priuſquam ſudet premendi, cum omni mora oleum decreſcat, amurca augeatur. Itaq; uulgo non amplius ſenas libras ſingulis modijs exprimi dicunt. Amurcæ menſuram nemo agit, quanto ea copioſior reperiatur in eodem genere diebus adiectis. Omnino in uita error eſt publicus, tumore oliuæ creſcere oleum exiſtimantium: præſertim cum magnitudine copiam olei non conſtare, indicio ſint quæ regiæ uocantur, ab alijs maiorinæ, ab alijs phauliæ, grandiſsimæ, alioquin minimo ſucco. Et in Ægypto carnoſiſsimis olei exiguum. Decapoli uero Syriæ perq; paruæ, nec cappari maiores, carne tamen cõmendantur. Quam ob cauſam Italicis trãſmarinæ præferunt in cibis, cum oleo uincantur. Et in ipſa Italia cæteris Picenæ, & Sidicinæ. Sale illæ primum condiuntur, & ut reliquæ, amurca ſapa'ue. Necnon aliquæ oleo ſuo ſine accerſita cõmendatione puræ innatant, colymbades: franguntur eædem herbarumq; uiridium ſapore condiunt. Fiunt & præcoces feruenti aqua perfuſæ, quamlibet immaturæ. Mirumq;, dulcem ſuccum oliuas bibere, & alieno ſapore infici. Purpureæ ſunt & in ijs, ut uuis in nigrum colorẽ tranſeuntibus, pauſiæ. Sunt & ſuperbæ, præter iam dicta genera. Sunt & prædulces, per ſe tantum ſiccatæ, uuisq; paſsis dulciores: admodũ raræ in Africa, & circa Emeritã Luſitaniæ. Oleum ipſum ſale uindicatur à pinguitudinis uitio. Cortice oleæ conciſo odorem accipit medicati, aliàs ut uino palati gratia nulla eſt. Nec tam numeroſa differentia: tribus ut plurimum bonitatibus diſtat. Odor in tenui argutior, & is tamen etiam in optimo breuis.

De natura olei. Cap. IIII

OLeo natura tepefacere corpus, & cõtra algores munire. Eidemq; feruores capitis refrigerare. Vſum eius ad luxuriã uertêre Græci, uitiorum omniũ genitores, in gymnaſiis publicando. Notũ eſt, magiſtratus honoris eius octogenis ſeſtertijs ſtrigmẽta olei uendidiſſe. Oleæ honorem Romana maieſtas magnũ præbuit, turmas equitum Idibus Iulijs ex ea coronando: item minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoq; uictores olea coronant, Græci uero oleaſtro Olympiæ.

De cultura oliuarum. Cap. V

NVnc dicentur Catonis placita de oliuis. In calido & pingui ſolo radium maiorem, Salentinam, orchitem, pauſiam, Sergianam, Cominianam, albiceram ſeri iubet. Adijcitq; ſingulari prudentia, quam earum in finitimis locis optimam eſſe dicant. In frigido autem & macro Liciniam, Pingui enim aut feruenti uitiari eius oleum, arboremq; ipſam fertilitate conſumi. Muſco præterea rubro infeſtari. Spectare oliueta in fauonium loco expoſito ſolibus cenſet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De seruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum. Cap. VI

NEc alio ullo modo laudat condi oliuas, optime orchites & pausias, quàm uel uirides in muria, uel fractas in lentisco. Oleum quàm acerbissima oliua optimum fieri. Cætero quamprimum è terra colligendam. si inquinata sit, lauandam. siccari triduo satis esse. Si gelent frigora, quarto die premendam. Hanc & sale aspergi. Oleum in tabulato minui, deteriusq; fieri. Item & in amurca & fracibus. hæ sunt carnes & inde feces. Quare sæpius die decapulandum, præterea in conchas & plumbeas cortinas, ere uitiari. Feruẽtibus omnia ea fieri clausisq; torcularibus, & q̃ minime uentilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de causa è nucleis ipsarũ ignis aptissimus. & è cortinis in labra fundendũ, ut fraces & amurca aluquent. Ob id crebrius uasa mundanda, fiscinas spongia tergẽdas, ut q̃ maxime pura synceritas constet. Postea inuentũ, ut lauarentur uticq; feruenti aqua: protinus prælo subijcerent solidæ (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fractæ premerentur. iterum premi plus q̃ centenos modios nõ probãt. Factus uocatur. Quod uero post molam primum est, flos. Factus tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iustum est.

De oleo fictitio. Cap. VII

NOn erat tum fictitium oleum, ideoq; arbitror nihil à Catone dictum. Nunc eius genera plura. Primumq; persequemur ea quę ex arboribus fiunt, & inter illas ante omnes ex oleastro. Tenue id, multoq; amarius quàm oleæ, tantum ad medicamentum utile. Simillimum huic est ex chamelæa frutice saxoso, non altiore palmo, foliis oleastri baciscq;. Proximum fit & è cici, arbore in Ægypto copiosa: alij crotonem, alij trixin, alij sesamum sylueſtre appellant: ibiq; non pridem. Et in Hispania repente prouenit altitudine oleæ, caule ferulaceo, folio uitium, semine uuarum gracilium, pallidarumq;. Nostri eam ricinum uocant à similitudine seminis. Coquitur id in aqua, innatansq; oleum tollitur. At in Ægypto ubi abundat, sine igne & aqua sale aspersum exprimitur, cibis fœdum, lucernis utile. Amygdalinum, quod aliqui metopium uocãt, ex amaris nucibus arefactis, & in offam contusis, aspersis aqua iterumq; tusis exprimitur. Fit & è lauro, admixto druparum oleo. Quidamq; è baccis exprimunt tantum: alij foliis modo, aliqui folio & cortice baccarum. Necnõ styracem addunt, aliosq; odores. Optima laurus ad id latifolia, sylueſtris, nigra baccis. Simile est è myrto nigra, & hæc latifolia melior. Tunduntur baccæ aspersæ calida aqua, mox decoquuntur. Alij foliorum mollissima decoquunt in oleo, & exprimũt. Alij deiecta ea in oleum prius sole maturant. Eadem ratio & in satiua myrto, sed præstur sylueſtris minore semine, quam quidam oxymyrsinen uocant, alij chamæmyrsinen, alij acaron à similitudine. Est enim breuis, fruticosa. Fit & ex citro, cupresso, nucibus iuglãdibus, quod caryinon uocant: malis cedri, quod cedreleon. Ex grano quoque gnidio purgato semine & tuso. Item lentisco: nam & cyprinum è glande Ægyptia ut fieret odorum causa, dictum est. Indi ex castaneis & sesama atq; oryza facere dicuntur: Ichthyophagi è piscibus. Inopia cogit aliquando luminum causa & è platani baccis fieri, aqua & sale maceratis. Et œnanthinũ fit de ipsa œnanthe, ut dictum est in unguentis. Gleucino mustum incoquitur uapore lento: ab alijs sine igne circundatis uinaceis diebus XXII bis singulis permixtũ: consumiturq; mustum oleo. Aliqui non samsucũ tantum admiscent, sed etiam pretiosiora odoramẽta. Et in gymnasiis quoq; conditur odoribus, sed uilissimis. Fit & de aspalatho, calamo, balsamo, iri, cardamomo, meliloto, nardo gallico, panace, samsuco, helenio, cinnami radice, omnium succis in oleo maceratis expressisq;. Sic & rhodinum è rosis, iuncinum è iunco, quod est rosaceo simillimum. Item hyoscyamo, lupinis & narcisso. Plurimum autẽ in Ægypto è rhaphani semine, aut gramine herba, quod chortinon uocant. Item sesama & urtica, quod cnecinum appellant. E lilio et alibi fit sub diuo, sole, luna, pruina maceratum. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Galatiam, quod Selgiticum uocãt, neruis admodum utile: sicut in Italia è gummi. E pice fit quod pissinum appellant, cum coquit uelleribus supra halitum eius expãsis atq; ita expressis, probatum maxime

Universidad de Deusto
Biblioteca

xime è Brutia. Est enim pinguissima & resinosissima. Color oleo suluus. Sponte nascitur in Syriæ maritimis, quod elæomeli uocãt. Manat ex arboribus pingue, crassius melle, resina tenuius, sapore dulci, & hoc medicis. Veteri quoq; oleo usus est ad quædã genera morborum. Existimatur & ebori uindicãdo à carie utile esse. Certe simulacrũ Saturni Romæ intus oleo repletum est.

De amurca. Cap. VIII

SVper omnia aũt celebrauit amurcã laudibus Cato. Dolia olearia cadosq; illa imbui, ne bibãt oleũ. Amurca subigi areas terendis messibus, ut formicæ rimæq; absint. quin & lutum parietũ ac tectoria & pauimenta horreorũ frumenti, uestiarium etiã contra teredines ac noxia animalia, amurca aspergi: semina frugum perfundi: morbis quadrupedũ, arborum quoq; illa medendũ, efficaci ad ulcera interiora humani quoq; oris. Lora etiã ac coria omnia, & calceamina, axesq;, decocta ungi, atq; æramenta contra eruginẽ coloris q; gratia elegãtioris: & totã supellectilem ligneã, ac uasa fictilia, in quis ficum aridã libeat asseruare: aut si folia baccasq; in uirgis myrti, aliúdue id genus simile. Postremò ligna macerata amurca, nullius fumi tedio ardere. Oleã si lambendo capra lingua contigerit, depaueritq; primo germinatu, sterilescere, autor est M. Varro. Et hactenus de olea atq; oleo.

Pomorum omnium genera & naturæ. Cap. IX

RElíqui arborũ fructus uix specie figuráue, nõ modo saporib. succisq; toties permixtis atq; insitis, enumerari queunt.

Nucum pinearũ genera IIII. Cap. X

GRandissimus pineis nucibus, altissimeq; suspẽsus, intus exiles nucleos lacunatis includit toris, uestitos alia ferruginis tunica, mira naturæ cura molliter semina collocandi. Harum genus alterum Tarentinę, digitis fragili putamine, auiumq; furto in arbore. Tertium sapinię è picea satiua, nucleorũ cute uerius q; putamine, adeo molli, ut simul mandaẽ. quartũ pityida uocãt è pinastris, singularis remedij aduersus tussim. In melle decoctos nucleos Taurini aquicelos uocãt. Pinea corona uictores apud Isthmũ coronantur.

De malo cotoneo. Cap. XI

HIs proxima amplitudine mala quæ uocamus cotonea, & Græci cydonea, ex Creta insula aduecta. Incuruatos trahunt ramos, prohibentq; crescere parentẽ. Plura eorũ genera. Chrysomela, incisuris distincta, colore ad aurũ inclinato. Quæ cãdidiora, nostratia cognominata, odoris præstãtissimi. Est & Neapolitanis suus honos. Minora ex eodẽ genere struthea, odoratius uibrant, serotino prouẽtu, præcoci uero mustea. Strutheis autem cotonea insita suum genus fecere muluianum, quæ sola ex his uel cruda manduntur. Omnia iam & uirorum salutatorijs cubilibus inclusa, simulacris noctium conscijs imposita. Sunt præterea parua syluestria, à strutheis odoratissima, in sepibus nascẽtia. Mala appellamus, quanq; diuersi generis, persica, & granata, quæ in punicis arboribus nouem generum dicta sunt. His acinus sub cortice intus, illis lignum in corpore. Necnon & quædã è piris libralia appellata, amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt.

De Persico, genera IIII. Cap. XII

SEd persicorũ palma duracinis. Natioẽ hũ habent cognomẽ Gallica & Asiatica. Post autumnum maturescunt, æstate præcocia intra x x x annos reperta, & primo denarijs singula uenundata. Supernatia è Sabinis uenĩũt, popularia undiq;. Pomũ innocuũ expetitur ægris: pretiumq; iam singulis triceni nummi fuere, nullius maiore: quod miremur, quia non aliud fugacius. Longissima nanq; decerpto bidui mora est, cogitq; se uenũdari.

De pruno, genera XI. Cap. XIII

INgens postea turba prunorũ, uersicolor, nigra, candicãs. Hordearia appellata, à comitatu frugis eius. Alia eodẽ colore seriora maioraq;, asinina cognominata à uilitate. Sunt & nigra, ac laudatiora cerina atq; purpurea. Necnõ ab externa gente Armeniaca, quæ sola & odore commendantur. Peculiaris impudentia est nucibus insitorum, quæ faciem parentis succumq; adoptionis exhibent, appellata ab utroque nucipruna. Et hæc autem & persica, & cerina, ac syluestria, ut uuæ autumno cadis condita, usq; ad alia nascentia æta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem ſibi prorogant. Reliquorum uelocitas cito miteſcentium tranſuolat. Nuper in Bętica malina appellari cœperunt malis inſita, & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdalæ eſt: nec aliud pomum ingenioſius geminatum eſt. In peregrinis arboribus dicta ſunt Damaſcena, à Syriæ Damaſco cognominata, iampridem in Italia naſcentia, grandiore quanquam ligno, & exiliore carne, nec unquā in rugas ſiccata, quoniam ſoles ſui deſunt. Simul dici poſſunt populares eorū myxæ, quæ & ipſæ nūc cœpere Romæ naſci inſitæ ſorbis. In totum quidem perſica peregrina etiā Aſiæ Græciæq; eſſe, ex nomine ipſo apparet, atq; ex Perſide aduecta. Sed pruna ſylueſtria ubiq; naſci certum eſt. Quo magis miror, huius pomi mentionem à Catone non habitam, præſertim cum condenda demonſtraret quædam & ſylueſtria. Nam perſicæ arbores ſero, & cum difficultate trāſiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hoſpitium. Falſum eſt, uenenata cum cruciatu in Perſis gigni, & pœnarum cauſa à regibus translata in Ægyptum, terra mitigata. Id enim de Perſea diligentiores tradunt, quæ in totum alia eſt, myxis rubentibus ſimilis, nec extra orientē naſci uoluit. Eam quoq; eruditiores negauerunt ex Perſide propter ſupplicia translatā, ſed à Perſeo Memphi ſatam. Et ob id Alexandrū illa coronari uictores ibi inſtituiſſe, in honorē ataui ſui. Semper aūt folia habet & poma, ſubnaſcentib. altijs. Sed pruna quoq; omnia poſt Catonē cœpiſſe manifeſtum eſt.

De diuerſis generibus malorum, genera xxix Cap. xiiii

MAlorum plura ſunt genera. De citreis cum ſua arbore diximus. Medica autē Græci uocāt patriæ nomine. Æque peregrina ſunt zizipha, & tuberes, quæ & ipſa nō pridem uenere in Italiā, hæc ex Africa, illa ex Syria. Sex. Papinius, quē conſulem uidimus, primus utraq; attulit, diui Auguſti nouiſsimis temporibus, in caſtrorum aggeribus ſata, baccis ſimiliora quàm malis, ſed aggeribus præcipue decora, quoniam & in tecta iam ſyluæ ſcandunt. Tuberum duo genera, Candidum, & à colore ſericū dictum. Penè peregrina ſunt in uno Italiæ agro Veronenſi naſcentia, quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit, ſtrutheis quidem perſicisq; plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione inſignibus. Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cum conditoribus ſuis æternam propagauerint memoriā, tanquam ob egregium aliquod in uita factū? Niſi fallor, apparebit ex eo ingenium inſerendi: nihilq; tam paruum eſſe, quod non gloriam parere poſsit. Ergo habent originem à Matio, Geſtioq; & Manlio, item Claudio. Quibus cotoneo inſito ab Appio è Claudia gente, Appiana ſunt cognominata. Odor eſt his cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu ualuiſſe claritatis & familiæ putet, ſunt & Sceptiana ab inuentore libertino, inſignia rotunditate. Cato adijcit Quiriana, & quæ tradit in dolijs condi Scantiana. Omnium autē nuperrime adoptata ſunt parua, gratiſsimi ſaporis, quæ Petiſia nominantur. Patrias nobilitauere Camerina & Græcula. Cætera è cauſis traxere nomen: germanitatis cohærētia & gemella, nunquam ſingula in fœtu, coloris ſerica, cognationis melapia. Muſtea à celeritate miteſcendi: quæ nunc melimela dicuntur, à ſapore melleo. Orbiculata, à figura orbis in rotunditatem circumacti. Hæc in Epiro primum proueniſſe, argumento ſunt Græci, qui Epirotica uocant. Mammarum effigie orthomaſtica. A conditione caſtrati feminis, quæ ſpadonia appellant Belgæ. Melofolijs folium unum, aliquando & geminum erumpit è latere medio. Celerrime in rugas marceſcunt pannucea. Stolide tumēt pulmonea. Sunt quibus ſanguineus eſt color, origine ex mori inſitu tracta. Cunctis uero quæ fuerūt à ſole, partes rubēt. Sunt & parua gratia ſaporis, atq; etiam acutiora odore, ſylueſtria. Id peculiare improbitatis & acerbitatis conuicium, & uis tanta, ut aciem gladij perſtringat. Dacis fermè uiliſsimis nomen, quanquam primis aduentu decerpiq; properantibus.

De piris, & inſitorum uarietate. Cap. xv

EAdem cauſa in piris taxat ſuperbiæ cognomine. Parua hæc, ſed ocyſsima. Cunctis autem Cruſtumina gratiſsima. Proxima ijs Falerna à potu, quoniam tanta uis ſucci

abundat

Universidad de Deusto
Biblioteca

abundat. Lactea hæc uocant, in ijsq; alia colore nigro donat Syriæ. Reliquorum nomina aliter in alijs atq; alijs locis appellant. Sed cõfessis urbis uocabulis autores suos nobilitauere decimiana, & ex eo tractũ quod pseudodecimianũ uocãt. Dolobelliana lõgissimi pediculi. Pompeiana cognomine mãmosa, liceriana, seueriana: & quæ ex ijs nata sunt tyranniana, longitudine pediculi distãtia. Fauoniana rubra, paulo superbis maiora. Lateriana, Anitiana post autumnalia acidulo sapore iucunda. Tiberiana appellantur, quæ maxime Tiberio principi placuere. colorant magis sole, grandescuntq;, alioquin eadẽ essent quæ liceriana. Patriæ nomina habent, serissima omniũ amerina, picentina, numantina, alexandrina, numidiana, græca, & in ijs tarẽtina: signina, quæ alij à colore testacea appellãt, sicut onychina, purpurea. Ab odore myrapia, laurea, nardina. A tempore hordearia, collo ampullacea, & coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitina, acidula succi. Incerta nominum causa est barbaricis uenereisq;, quæ colorata dicunt: regijs quæ minimo pediculo sessilia, patricijs, uoconijs, uiridibus oblõgisq;. Præterea dixit uolema Virgilius à Catone sumpta, qui & sementiua, & mustea nominat. Pars hæc uitæ iampridẽ peruenit ad culmen, expertis cuncta hominibus. Quippe cum Virgilius insitam nucibus arbutum, malis platanũ, cerasis ulmum dicat. Nec quicquam amplius excogitari potest. Nullum certe pomum nouum diu iam inuenitur. Neq; omnia insita misceri fas est, sicut nec spinas inseri, quando fulgura expiari non queunt facile: quotq; genera insita fuerunt, tot fulgura uno ictu pronunciantur. Turbinatior piris figura. In ijs serotina ad hyemem usq; ad matrem pendent gelu matureſcentia, græca, ampullacea, laurea: sicut in malis amerina, scantiana. Condunt uero pira ut uuæ, ac totidem modis: neq; aliud in cadis præterq; pruna. Pomis proprietas pirisq; uini: similiterq; in ægris medentes cauent: ac uino & aqua coquuntur, atq; pulmentarij uicem implent, quod non alia præter cotonea & struthea.

De pomis seruandis. Cap. XVI

IN uniuersum uero de pomis seruãdis præcipitur: pomaria in loco frigido ac sicco contabulari, septentrionalibus fenestris sereno die patere, austros specularibus arcere, aquilonis quoq; afflatu poma deturpãte rugis. Colligi mala post æquinoctiũ autũnale, neq; ante XV lunã, neq; ante primã horã. Cadiua separari, stramentis, storeis, paleisue substerni. Rara componi, ut limites peruij spiritum æqualem accipiãt. Amerina maxime durare, melimela minime.

De cotoneis, Punicis, piris, & sorbis, & uuis seruãdis. Cap. XVII

COtoneis intercluſis spiramentũ omne adimendum, aut incoqui melle ea immergiue oportere. Punica aqua marina feruente indurari, mox triduo sole siccata, ita ne nocturno rore contingantur, suspendi. Cum libeat uti, aqua dulci perlui. M. Varro & in dolijs harenæ seruari iubet, & immatura obrui terra in ollis fundo effracto, sed spiritu exclusso, ac surculo pice illito. Sic etiam crescere amplitudine maiore cẽp possunt in arbore. Cætera mala folijs ficulnis, præterquam cadiuis, singula conuolui, ciſtisq; uitilibus condi, uel creta figlinarum illini. Pira in uasis fictilibus picatis inuersis obrui inter scobes. Tarentina serissime legi. Anitiana seruari & in passo. Sorba uero & in scrobibus gypsato operculo, duũm pedum terra superinducta, in loco aprico, inuersis uasis, & in dolijs ut uuas cum ramis suspendi. E proximis autoribus quidam altius curam petunt: deputariq; statim poma ac uites ad hunc usum præcipiunt, decrescente luna, post horam diei tertiã, cælo sereno ac siccis uentis. Similiter deligi & ex locis siccis, & ante perfectã maturitatem, addito ut luna infra terram sit: uuas cum malleolo sarmenti duro, demptis forfice corruptioribus acinis, in dolio picato recẽti suspendi, excluſa omni aura operculo & gypso: sic & sorba ac pira, illitis omnium surculis pice. Dolia procul ab aqua esse. Quidã sic cum palmite in gypso condunt, capitibus eius scillæ infixis utrinq;. Alij etiam uina habentibus dolijs, dum ne contingant ea uuæ. Aliqui mala in patinis fictilibus fluitantia, quo genere & uino odorem acquiri putant. Aliqui omnia hæc in milio seruare malunt. Plerique uero in scrobe duũm pedum altitudinis harena substrato, & fictili operculo, dein terra operto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Creta quidam etiam figlina uuas illinunt, siccatasq; sole suspendunt, in usu diluentes cretam. Eandem pomis uino subigunt. Mala uero generosissima eadem ratione crustant gypso uel cera: quæ nisi maturuerint, incremento calycē rumpunt. Semper aūt in pediculos collocant ea. Alij decerpunt cum furculis, eosq; in medullam sambuci abditos obruūt ut supra scriptū est. Alij singulis malis pirisq; singula uasa fictilia assignant, & opercula eorum picata dolio iterum includunt. Necnon aliqui in floccis capsisq;, quas luto paleato illinunt. Alij hoc quidē in patinis fictilibus: aliqui et in scrobe subiecta harena, ita sicca operiunt mox terra. Sunt qui cotonea cera Pontica illita melle demergant. Columella author in puteos cisternásue in fictilibus uasis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria maritima alpibus proxima, uuas sole siccatas iunci fascijs inuoluit, cadisq; cōditas, gypso includit. Hoc idem Græci platani foliis, aut uitis ipsius, aut fici, uno die in umbra siccatis, atq; in cado uinaceis interpositis. Quo genere Coa uua & Berytia seruantur, nullius suauitati post ferendæ. Quidam ut has faciant, in cinere lixiuo tingunt protinus cū detraxere uitibus, mox in sole siccant: tum foliis (ut supra dictum est) inuolutas uinaceis stipāt. Sunt qui malunt uuas in scobe ramentísue abietis, populi, fraxini seruare. Sunt qui suspendi procul malis, protinusq; in granarijs iubeant, quoniam optime sit operimento puluis pēsilibus. Contra uespas remedio est, oleo aspergi ex ore. De palmis diximus.

De ficis genera XXIX. Cap. XVIII

E Reliquo genere pomorū ficus amplissima est: quędamq; & piris magnitudine æmulæ. De Ægyptiæ Cypriæq; miraculis retulimus inter externas. Idæa rubet oliuæ magnitudine, rotundior tantum, sapore mespili. Alexandrinam hanc ibi uocāt, crassitudine cubitali ramosam, materie ualidā, lentam, sine lacte, cortice uiridi, folio tiliæ, sed molli. Onesicritus tradit in Hyrcania multū nostris esse dulciores, fertilioresq;, ut quæ modios CC LXX singulæ ferant. Ad nos ex alijs transiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. siquidē & Lydiæ quæ sunt purpureæ, & mammillanæ, similitudinē earum habent: & callistruthiæ parū sapore præstantiores, ficorum omnium frigidissimæ. Nam de Africanis quas multi præferunt cunctis, magna quæstio est: cum id genus in Africam nuperrime transierit, patriæ nomen obtinent. nam Alexandrina è nigris est, candicāte rima, cognomine delicatæ. Nigra & Rhodia est, & Tiburtina de præcocibus. Sunt & autorū nomina ijs, Liuiæ, Pompeiæ: siccandis hæc sole in annuos usus aptissima, cum marisis, & quas harundinū folij macula uariat. Est & Herculanea, & albicerata, & aratia alba, pediculo minimo, latissima. Primo aūt prouenit porphyritis, longissimo pediculo. Comitatur eam è minimis & uilissimis, popularis dicta. Contrà nouissima sub hyeme maturaī chelidonia. Sunt præterea eædē serotinæ & præcoces, biferæ, alba ac nigra, cum messe uindemiaq; matureſcentes. Serotinæ & à corio appellatæ duro: ex Chalcidicis quarundā trifero prouentu. Tarenti tantū prædulces nascunt̄, quas uocāt omas. Cato de ficis ita memorat, Ficos marisas in loco cretoso aut aperto serito. In loco autem crassiore aut stercorato Africanas, & Herculaneas, Saguntinas hybernas, tellianas, atras pediculo longo. Postea tot subiere nomina atq; genera, ut uel hoc solum æstimantibus appareat, mutatā esse uitam. Sunt & hybernæ quibusdam prouincijs, sicuti Mœsiæ, sed artis, non naturæ. Paruarum genus arborum post autumnum fimo contegunt, deprehensasq; in his hyeme grossos: quæ mitiore cælo refossæ cum arbore atq; in lucem remissæ, nouos soles, aliosq; quàm quibus uixere, auide tanquā iterum natæ accipiunt: & cum uenientium flore maturescunt, alieno præcoces anno, in tractu uel gelidissimo. Sed à Catone appellata iam tum Africana, admonet & Africæ, ad ingens documentum uso eo pomo. Namq; perniciali odio Carthaginis flagrās, nepotumq; securitatis anxius, cum clamaret omni senatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in curiā præcocem ex ea prouincia ficum. Oftendensq; patribus, interrogo uos, inquit, quando hoc pomum demptum putetis ex arbore? Cum inter omnes recentem esse constaret, Atqui tertium, inquit, ante diem scitote de

cerptum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cerptum Carthagine, tam prope à muris habemus hostem: statimq; sumptum est Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta est: quanquam Catone anno sequente rapto. Quid primum in eo miremur? curam ingenij, an occasionem fortuitam? celeritatemq; cursus, an uehementiam uiri? Supra omnia quiddā est, quo nihil equidem duco mirabilius, tantam illam urbem, & de terrarum orbe per CXX annos æmulam, unius pomi argumento euersam: quod non Trebia aut Trasymenus, non Cannę busto insignes Romani nominis perficere potuere: non castra Punica ad tertiū lapidem uallata, portæq; Collinæ adequitans ipse Annibal. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit. Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio Romæ nata, sacra fulguribus ibi conditis. Magisq; ob memoriā eius quæ nutrix Romuli ac Remi conditoris appellata: quoniam sub ea inuenta est lupa infantibus præbens rumen (ita uocabant mammā) miraculo ex ære iuxta dicato, tanquam in comitium sponte transisset. Adacto nauigio ilico aresćit, rursusq; cura sacerdotum seritur. Fuit & ante Saturni ædem urbis anno CCLX sublata sacro à Vestalibus facto, cum Syluani simulacrum subuerteret. Eadem fortuito satu uiuit in medio foro, quà sidentia imperij fundamenta ostento fatali Curtius maximis bonis, hoc est uirtute ac pietate, ac morte præclara expleuerat. Æque fortuita eodem loco est uitis atq; olea, umbræ gratia sedulitate plebeia satæ. Ara inde sublata gladiatorio munere diui Iulij, quod nouissime pugnauit in foro. Admirabilis est pomi huiusce festinatio, unius in cunctis, ad maturitatem properantis arte naturæ.

De caprifico, & caprificatione. Cap. XIX

CAprificus uocatur è syluestri genere ficus nunquam matureścēs, sed quod ipsa non habet alijs tribuens, quoniam est naturalis causarum transitus, atque è putrescentibus identidem generatur aliquid. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam uolant: morsuq; ficorum crebro, hoc est auidiore pastu aperientes ora earum, atq; ita penetrantes, intus solem primo secum inducunt, cerealesq; auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, hoc est infantiam pomi absumūt, quod fit & sponte. Ideoq; ficetis caprificus permittitur ad rationem uenti, ut flatus euolantes in ficus ferat. Inde repertum, ut illatæ quoq; aliunde, & inter se colligatæ injcerentur fico: quod in macro solo & aquilonio non desideratur, quoniam sponte aresćunt loci situ, rimisq; eadem quæ culicum opera, causa perficit: necnon ubi multus puluis, quod euenit maxime frequenti uia apposita. Namq; & pulueri uis siccandi, succumq; lactis absorbendi: quæ ratio puluere & caprificatione hoc quoq; præstat ne decidant, absumpto humore tenero, & cum quadam fragilitate ponderoso. Ficis mollis omnibus tactus: maturis frumenta intus: succus matureścentibus lactis, percoctis mellis. Senescunt in arbore, anusq; distillant gummi modo lacrymā, siccanturq;. Honos laudatas seruat in capsis, Ebuso insula præstantissimas, amplissimasq;, mox in Marrucinis. At ubi copia abundat, implentur orcæ in Asia, cadi autem in Ruspina Africæ urbe, panisq; simul & obsonij uicem siccatæ implent: utpote cum Cato cibaria ruris operarijs iusta ceu lege sanciens, minui iubeat perfici maturitatem. Cum recenti fico salitis uice casei uesci, nuper excogitatum est. Ex hoc genere sunt, ut diximus, coctana & caricæ, quæq; conscendenti nauim aduersus Parthos omen fecere M. Crasso, uenales prædicantis uoce cauneæ. Omnia hæc in Albense rus è Syria intulit L. Vitellius, qui postea censor fuit, cum legatus in ea prouincia esset, nouissimis Tiberij Cæsaris temporibus.

De mespilis & eorum generibus tribus. Cap. XX

MAlorū pirorūq; generi adnumerent iure mespila atq; sorba. Mespilis tria genera, anthedon, setania: tertiū degenerat, tāetsi anthedoni similius est, quod Gallicū uocāt. Setaniæ maius pomū cādidiusq;, acini molliore ligno: cæteris minus pomum, sed odore præstātius, & quod diutius seruet. Arbor ipsa de amplissimis. Folia anteq; decidāt rubescūt, radices multę atq; altę, & ideo inextirpabiles. nō fuit hęc arbor in Italia Catōis ęuo.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De ſorbis genera quatuor. Cap. XXI

SOrbis quadruplex differentia. Alijs enim eorum rotunditas mali, alijs turbinatio pi ri, alijs ouata ſpecies ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore & ſuauitate rotunda præcellunt: cæteris uini ſapor. Generoſiſsima, quibus circa pediculos tenera fo lia. Quartum genus torminale appellãt, remedio tantum probabile, aſsiduum prouentu minimumq; pomo, arbore diſsimili, foliis planè platani. Non ferunt ante trimatum ex ul lo genere. Cato & ſorba ſapa condi iubet.

De nuce iuglande. Cap. XXII

AB his locũ amplitudine uindicauerũt, quę ceſſere autoritati, nuces iuglãdes: quanq; & ipſæ nuptialium Feſcenniorum comites, multũ pineis minores uniuerſitate, eæ- 10
demq; portione ampliores nucleo. Necnon & honor his naturæ peculiaris, gemino pro tectis operimento, puluinati primum calycis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa eas nu ptijs fecit religioſas, tot modis fœtu munito: quod eſt ueriſimilius, quàm quia cadẽdo tri pudium ſonum ue faciant. Et has è Perſide à regibus translatas, indicio ſunt Græca no mina. Optimum quippe genus earum Perſicon atq; Baſilicon uocãt. Et hæc fuere prima nomina. Caryon à capitis grauedine, propter odoris grauitatẽ conuenit dictum. Tingun tur cortice earum lanæ, & ruffatur capillus primum prodeũtibus nuculis. Id compertum infectis tractatu manibus. Pinguescunt uetuſtate. Sola differentia generum in putamine duro fragiliue, & tenui ac craſſo, loculoſo & ſimplici. Solum hoc pomum natura compa ctili operimento clauſit. Namq; ſunt biſidæ putaminum carinę, nucleorumq; illis quadri 20
partita diſtinctio, lignea intercurſante membrana. Cęteris quicquid eſt, ſolidum eſt, ut in auellanis, & ipſo nucum genere, quas antea abellinas patrio nomine uocabant. In Aſiam Græciamq; è Ponto uenere, & ideo Ponticæ nuces uocantur. Has quoq; mollis protegit barba. Sed putamini nucleisq; ſolida rotũditas ineſt. Eæ & torrent. Vmbilicus illis intus in uentre medio. Tertia ab his natura amygdalis, tenuiore ſed ſimili iuglandium ſummo operimento: item ſecundo putaminis. Nucleus diſsimilis latitudine, & acriore callo. Hæc arbor an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur, quoniã Græcas nominat, quas quidam & in iuglandium genere ſeruant. Adijcit præterea auellanas & galbas, prænestinas, quas maxime laudat, & conditas ollis, in terra ſeruari uirides tradit. Nunc Thaſiæ & Albenſes celebrãt. Et Tarentinarũ duo genera, fragili putamine, ac duro: quę ſunt et ampliſsimę & 30
minime rotundæ. Pręterea molluſcę putamẽ rumpentes. Sunt qui honoris nomen inter pretentur, & Iouis glandem eſſe dicant. Nuper conſularẽ uirũ audiui, biferas & iuglãdes nuces habere ſe profitentẽ. De piſtaceis & ipſi retulimus. Et hæc aũt idem Vitellius in Ita liã primus intulit eodem tempore: ſimulq; in Hiſpaniã Flaccus Pompeius eques Roma nus, qui cum eo militabat.

De caſtaneis genera octo. Cap. XXIII

NVces uocamus & caſtaneas, quanq; accõmodatiores glandium generi. Armatum ijs echinato calyce uallum, quod inchoatum glandibus. Mirumq;, uiliſsima eſſe quæ tanta occultauerit cura naturæ. Trini quibuſdam partus ex uno calyce, cortexq; len tus. Proxima uero corpori membrana, & in his & in nucibus ſaporem, ni detrahatur, in feſtat. Torrere has in cibis gratius. Moluntur etiam, & præſtant ieiunio fœminarum 40
quandam imaginem panis. Sardibus eæ prouenere primum. Ideo apud Græcos Sardia nos balanos appellant. Nam diuus Tiberius poſtea balanum nomen impoſuit, excellen tioribus ſatu factis. Nunc plura earum genera. Tarentinæ faciles, nec operoſo ſunt cibo, planæ figura. Rotundior quę balanitis uocatur, purgabilis maxime, & ſponte proſiliens. Pura & plana eſt ex eis & Salariana, Tarentina minus tractabilis. Laudatior Corelliana, & ex ea facta quo dicemus in inſitis modo, meterana, quam rubens cortex præfert trian gulis, & popularibus nigris, quæ coctiuæ uocantur. Patria laudatiſsimis Tarentum, & in Campania Neapolis. Cæteræ ſuum pabulo gignuntur, ſcrupuloſa corticis intra nucleos quoq; ruminatione.

De

De siliquis & carnosis pomis, & moris, & de acinis & baccis. Cap. XXIIII

HAud procul abesse uideant & prædulces siliquæ, nisi quod in ijs cortex ipse mandi-
tur. Digitorū hominis longitudo illis, & interim falcata, pollicari latitudine. Glādes inter poma numerari non possunt: quamobrem in sua natura dicentur. Reliqua carnosi sunt generis, ea baccis atq; carnibus distant. Alia acinis caro, alia moris, alia unedonibus, & alia acinis inter cutem succumq;, alia myxis, alia baccis ut oliuis. Moris succus, in carne uinosus: trini colores, cādidus primo, mox rubens, maturis niger. In nouissimis florent, inter prima matureſcunt. Tingunt manus succo matura, eluunt acerba. Minimum in hac arbore ingenia profecerūt, nec nominibus, nec insitis, nec alio modo quàm pomi magni-
tudine. Differūt mora Ostiensia & Tusculana Romæ. Nascunt & in rubis, multū differente callo. Aliud corpus est terrestribus fragis, aliud cōgeneri eorum unedoni, quod solum pomum simile fructui terræ gignitur. Arbor ipsa fruticosa. Fructus anno matureſcit: pariterq; floret subnascens, & prior coquit. Mas sit an fœmina sterilis, inter autores non constat. Pomū inhonorū, ut cui nomen ex argumento sit unum tantum edendi. Duobus tamen hoc nominibus appellāt Græci, comaron & memecylon. quo apparet totidem esse genera & apud nos. Alio nomine arbutus uocatur. Iuba autor est, quinquagenum cubitorum altitudine in Arabia esse eas. Acinorum quoque magna est differentia. Primum inter uuas ipsas callo, teneritate, crassitudine, interiore ligno alijs paruo, & in alijs etiā gemino, qui minime feraces musti. Plurimū uero differunt ederæ sambuciq; acini: & figura etiam punici, anguloſi quippe soli. Nec cutis ulla singulis, præter communem quę est candida. Totisq; succus & caro est, ijs præcipue quibus paruulum ineſt ligni. Magna & baccis differētia. Aliq; nanq; sunt oliuis, lauris: & alio modo loto, cornis: alio myrtis, lentisco. Aquifolio enim ac spinæ sine succo: medioq; etiamnū genere inter baccas acinosq; cerasis. Pomum his primo candidum, & ferè omnibus baccis. Mox alijs uiresçit, ut oliuis, lauris: rubet uero moris, cerasis, cornis. Deinde nigresçit moris, cerasis, oliuis.

De cerasis, genera octo. Cap. XXV

CErasi ante uictoriā Mithridaticā L. Luculli non fuere in Italia. Ad urbis annum DC LXXX is primum uexit è Ponto, annisq; CXX trans Oceanum in Britanniam usq; peruenere. Eadem, ut diximus, in Ægypto nulla cura potuere gigni. Cerasorū aproniana maxime rubent: nigerrima sunt, ut Actia. Cęciliana uero & rotūda. Iulianis gratus sapor, sed penè tantum sub arbore sua, adeo teneris, ut gestatum nō tolerent. Principatus duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica uero Lusitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius ijs colos è nigro ac rubenti uiridiq;, similis matureſcētibus semper. Minus quinquennium est, quod prodiere quæ uocāt laurea: non ingratæ amaritudinis, insitæ in lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris, raroq; tria cubita excedentis, & minore etiānum frutice chamæcerasi. Inter prima hoc è pomis colono gratiam annuam refert. Septentrione frigidisq; gaudet. ſiccatur etiam sole, conditurq; ut oliua cadis.

De corno & lentisco. Cap. XXVI

QVæ cura & cornis atq; etiā lentisco adhibet, ne quid nō hominis uentri natū esse uideatur. Miscentur sapores, & alio alius placere cogitur. Miscentur uero & terræ cæliq; tractus. In alio cibi genere India aduocatur, in alio Ægyptus, Creta, Cyrene, singulęq; terræ. Nec cessat in ueneficijs uita, dūmodo omia deuoret. Planius hoc fiet in herbarū natura.

De generibus succorum, & de odore. Cap. XXVII

INterim quæ sunt communia & pomis omnibusq; succis saporum genera XIII repe-
riuntur, dulcis, suauis, pinguis, amarus, austerus, acer, acutus, acerbus, acidus, salsus. Præter hæc, tria sunt genera mirabili maxime natura. Vnum, in quo plures pariter sentiuntur sapores, ut uinis. Namque in his & austerus, & acutus, & dulcis, & suauis, omnes alieni. Alterum est genus, in quo sit & alienus quidem, sed & suus quidam ac peculiaris, ut in lacte. Siquidem ineſt ei quod tamen iure dici dulce, & pingue, & suaue non posſet, obtinente

obtinente lenitate, quæ ipſa ſuccedit in ſaporis uicem. Nullus hic aquis, ne ſuccus quidē, ut tamen eo ipſo fiat aliquis, ac ſuum genus faciat. Sentiri quidē aquæ ſaporem ullum ſuc- cúmue, uitium eſt. Magnum his omnibus in odore momentum, & magna cognatio, qui & ipſe nullus eſt aquis: aut ſi ſentitur, omnino uitiū eſt. Mirum, tria naturæ præcipua ele- menta ſine ſapore eſſe, ſine odore, ſine ſucco: aquas, aera, ignes.

De ſuccis fructuum, & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorum, & de commendatione fructuum. Cap. XXVIII

ERgo ſuccorū uinoſus piro, moro, myrto: minime (quod miremur) uuis. At pinguis oliuæ, lauro, nuci iuglandi, amygdalis: dulcis uuis, ficis, palmis: aquoſus prunis, ma- gna differentia & in colore ſucci. Sanguineus moris, ceraſis, cornis, uuis nigris. Idem al- bis candidus. Lacteus in capite ficis, in corpore non item. ſpumeus malis, nullus perſicis, cum præſertim duracina ſucco abundent: ſed quis eius ullum dixerit colorem? Sua & in odore miracula. Malis acutus, perſicis dilutus, dulcibus nullus. nam & uinū tale ſine odo re, tenue odoratius. Multoq; celerius talia ad naſum ueniunt q̄; pinguia. Quæ odorata, non eadem in guſtu tenera, quia non ſunt pariter odor & ſapor. Quamobrē citreis odor acerrimus, ſapor aſperrimus, quadam tenus & cotoneis: nullusq; odor ficis. Et hactenus ſint ſpecies ac genera pomorum, naturas arctius colligi par eſt. Alia ſiliquis gignuntur, ip ſis dulcibus, ſemenq; complexis amarum: cum in pluribus ſemina placeāt, in ſiliqua dam- nentur. Alia baccis, quarum intus lignum, & extra caro, ut oliuis, ceraſis. Aliquorum in- tus baccæ, foris lignum, ut his quæ in Ægypto diximus gigni. Quę baccis natura, eadem & pomis. Aliorum intus corpus, & foris lignum, ut nucum. Alijs foris corpus, intus li- gnum, ut perſicis & prunis, uitiumq; cinctum fructu, cum fructus alibi muniatur uitio. Putamine clauduntur nuces, corio caſtaneæ. Detrahitur hoc ijs, at in meſpilis manditur. Cruſta teguntur glandes, cute uuæ, corio & membrana punica. Carne & ſucco mora con ſtant, cute et ſucco ceraſi. Quædam ſtatim à ligno recedunt, ut nuces & palmæ. Quædam adhærent, ut oliuæ lauriq;. Quorundam generi utraq; eſt natura, ut perſicis. Etenim du- racinis adhæret corpus, è lignoq; auelli nequit, cum in cæteris facile ſepareť. Quibuſdam nec intus, nec extra lignum, ut in palmarum genere. Aliquorum lignum ipſum in uſu & pomi uice, ut generi amygdalæ, quam in Ægypto gigni diximus. Quorundam extra ge- mina geminantur uitia, ut in caſtaneis, amygdalis, nucibusq; iuglandibus. Quorundam natura trigemina eſt, corpus, deinde lignū, rurſusq; ſemen in ligno, ut perſicis. Quædam inter ſe denſa, ut uuæ, ſorba: quæ ramos circundata ex omni parte uuarum modo degra- uant. Alia rara, ut in perſicis. Quædam aluo continentur, ut granata. Dependent alia pe- diculis, ut pira. Alia racemis, ut uuæ, palmæ. Alia & pediculis & racemis, ut ederę, ſambu ci. Alia ramo adhærent, ut in lauro. Quædam utroq; modo, ut oliuæ. Nam & breues pe- diculi & longi. Quædā uaſculis conſtant, ut punica & meſpila, lotosq; in Ægypto & Eu- phrate. Iam uero diuerſa gratia & commendatio. Carne palmæ placent, cruſta Thebaicę, ſucco uuæ & cariotæ: callo pira ac mala, corpore melimela, mora cartilagine, nuclei gra- no. Quædam in Ægypto cute, ut caricæ. Detrahitur hæc ficis uirentibus, ut putamen: ea- dem in ſiccis maxime placet. In papyris & ferulis, ſpinaq; alba, caulis ipſe pomū eſt. Sunt & ficulni caules. In fruticoſo genere cum caule capparis: in ſiliquis uero quod manditur, quid niſi lignum eſt? non omittenda ſeminis earum proprietate. Nam neq; corpus, nec li gnum, nec cartilago dici poteſt, neq; aliud nomen inueniat.

De myrto, genera eius XI. Cap. XXIX

SVccorum natura præcipuā admirationem in myrto habet, quando ex una omnium olei uiniq; bina genera fiunt. Item myrtidanum, ut diximus. Et alius uſus baccæ fuit apud antiquos, anteq; piper reperiretur, illius obtinens uicem, quodā etiā generoſi ob- ſonij nomine inde tracto, quod etiam nūc myrtatum uocatur. Eademq; origine aprorum ſapor cōmendatur, plerunq; ad intinctus additis myrtis. Arbor ipſa in Europæ citerio-

re

re cælo,quod à Ceraunijs montib.incipit,primū Circeis in Elpenoris tumulo uisa traditur:Græcumq; ei nomē remanet,quo peregrinam esse apparet. Fuit ubi nunc Roma est, iam tum cum cōderetur.Quippe ita traditur:myrtea uerbena Romanos Sabinosq;,cum proprer raptas uirgines dimicare uoluissent,depositis armis purgatos in eo loco qui nūc signa Veneris Cluacinæ habet.Cluere enim antiqui purgare dicebant. Et in ea quoque arbore suffimenti genus habetur.Ideo tum electa, quoniam coniunctioni & huic arbori Venus præest.Haud scio an prima etiam omniū in locis publicis Romæ sata sit, fatidico quidem & memorabili augurio.Inter antiquissima nanq; delubra habetur Quirini,hoc est,ipsius Romuli: in eo sacræ fuere myrti duæ ante ædem ipsam per longū tempus,altera patricia appellata,altera plebeia. Patricia multis annis prævaluit flaccescēte plebeia exuberans ac læta,quandiu senatus quoq; floruit, illa uigens,plebeia retorrida ac squalida. Quæ posteaq; eualuit flaccescente patricia Marsico bello,languida autoritas patrū facta est,ac paulatim in sterilitatem emarcuit maiestas. Quin & ara uetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiā uocāt.Cato tria genera myrti prodidit.Nigrā, candidā, coniugulam fortassis à cōiugijs ex illo Cluacinæ genere.Nunc & alia distinctio, satiuæ aut sylvestris, & in utraq; latifoliæ.In sylvestri propria oxymyrsine.Satiuarum genera topiarij faciunt. Tarētinam folio minuto,nostratem patulo,exoticam densissimo, senis foliorū uersibus. Hæc non est in usu:ramosa utraq; alia.Coniugulam existimo nunc nostratem dici.Myrtus odoratissima est in Ægypto.Cato docuit uinū fieri è nigra, siccata usq; in ariditatem in umbra,atq; ita mulso indita.Si non siccentur baccæ,oleum gigni. Postea compertum, & ex alba uinum fieri album,duobus sextarijs myrti tusæ in uini tribus heminis maceratæ expressæq;.Folia & per se siccantur in farinam ad ulcerum remedia in corpore humano,leniter mordaci puluere, ac refrigerandis sudoribus. Quinimo oleo quoq; (mirum dictu)ineſt quidam uini sapor,simulq; pinguis liquor, præcipua ui ad corrigenda uina, saccis ante perfusis. Retinet quippe fecem, nec præter purum liquorem transire patitur, datq; se comitem præcipua commendatione liquato. Virgæ quoq; eius gestatæ manu uiatori prosunt in longo itinere pediti.Quin & uirgei anuli expertes ferri inguinum tumori medentur.Bellicis quoq; se rebus inseruit, triumphansq; de Sabinis Posthumius Tubertus in cōsulatu(qui primus omniū ouans ingressus urbem est,quoniā rem leuiter sine cruore gesserat)myrto Veneris uictricis coronatus incesit,optabilēq; arborē etiam hostibus fecit.Hæc postea ouantium fuit corona, excepto M. Crasso, qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus incesit.Massurius autor est, curru quoq; triumphantes myrtea corona usos.L.Piso tradit,Papyriū Massonē,qui primus in monte albano triumphauit de Corsis,myrto coronatū ludos Circēses spectare solitū. Auus maternus Africani sequentis hic fuit.Marcus Valerius duabus coronis utebatur,laurea & myrtea, qui & hoc uouerat.

De lauro genera tredecim. Cap. xxx

LAurus triumphis proprie dicatur,uel gratissima domibus ianitrix Cæsarum pontificumq;:quæ sola & domos exornat, & ante limina excubat. Duo eius genera tradit Cato:Delphicā & Cypriā. Pompeius Lenæus adiecit quam mustacem appellauit, quoniam mustaceis subijceretur.Hanc esse folio maximo, flaccidoq; & albicāte. Delphicam æquali colore,uiridiorē,maximis baccis,atq; è uiridi rubentibus. Hac uictores Delphis coronari,& triūphantes Romæ.Cypriā esse folio breui,nigro, per margines imbricato, crispam.Postea accessere genera:tinus, hanc sylvestrem laurum aliqui intelligūt, nōnulli sui generis arborem.differt colore,est enim ei cærulea bacca.Accesit & regia,quę cœpit Augusta appellari,amplissima & arbore & folio,baccis gustatu quoq; nō asperis.Aliqui negāt eandem esse,& suum genus regiæ faciunt longioribus foljs latioribusq;. Iidem in alio genere baccaliam appellāt hanc quæ uulgatissima est,baccarumq; fertilissima.Sterilem uero earum(quod maxime miror)triumphalem,eaq; dicunt triumphātes uti: nisi id à diuo Augusto cœperit,ut docebimus,ex ea lauru quæ ei missa è cælo minima est altitu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dine,folio crispo ac breui,inuentu rara. Accedit in topiario opere taxa, excrescente in me
dio folio paruulo,ueluti lacinia folij. Et sine ea spadonia,mira opacitatis patientia. Itaque
quanta libet sub umbra solum implet. Est & chamędaphne sylvestris frutex, est & Ale-
xandrina,quam aliqui Idęam,alij hippoglottion,alij daphnitin,alij carpophyllon,alij hy
pelaten uocant.Ramos spargit à radice dodrantales,topiarij ac coronarij operis, folio a-
cutiore quàm myrti,molliore & candidiore,maiore semine intèr folia rubro. Plurima in
Ida,& circa Heracleam Ponti,nec nisi mōtosis. Id quoq; quod Daphnoides uocatur ge-
nus,in nominum ambitu est.Alij enim Pelasgum,alij eupetalon,alij stephanon Alexan-
drí uocant.Et hic frutex est ramosus,crassiore ac molliore cꝫ laurus folio,cuius gustatu ac
cenditur os atq; guttur,baccis è nigro ruffis.Notatū antiquis,nullum genus lauri in Cor
sica fuisse,quod nunc satum & ibi prouenit. Ipsa pacifera, ut quam prætendi etiam inter
armatos hostes quietis sit indiciū: Romanis prȩcipue lætitię uictoriarūcꝫ nuncia additur
literis,& militū lanceis,pilisq;. Fasces imperatorum decorat.Ex his in gremio Iouis opti-
mi maximi deponitur,quoties lætitiam noua uictoria attulit.Idq; non quia perpetuo ui-
ret,nec quia pacifera est,præferenda ei utroq; olea, sed quia spectatissima in monte Par-
naso.Ideoq; etiam grata Apollini, assuetis eò dona mittere iam & regibus Romanis, te-
ste L.Bruto:Fortassis etiam in argumentum, quoniā ibi libertatem publicā is meruisset,
lauriferam tellurem illam osculatus ex responso: Et quia manu fatarum receptarumq; in
domos,fulmine sola nō icitur.Ob has causas equidem crediderim, honorem ei habitum
in triumphis potius,cꝫ quia suffimentum sit cædis hostium & purgatio, ut tradit Massu-
rius.Adeoq; in profanis usibus pollui laurū & oleam fas non est,ut ne propiciandis qui-
dem numinibus accendi ex his altaria aræue debeant. Laurus quidem manifesto abdi-
cat ignes crepitu, & quadam detestatione,interaneorum etiam uitia & neruorum ligno
torquente. Tiberium principem tonante cælo coronari ea solitum ferunt contra fulmi-
num metus.Sunt & circa diuum Augustum euenta eius digna memoratu. Nanq; Liuiæ
Drusillæ,quæ postea Augusta matrimonij nomen accepit, cum pacta esset illa Cæsari,
gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremiū illæsam. Intrepidéq;
miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro laureum ramum onustum suis bac-
cis.Conseruari alitē & sobolem iussere aruspices,ramūcꝫ eum seri,ac rite custodiri.Quod
factū est in uilla Cæsarū,fluuio Tiberi imposita iuxta nonum lapidem Flaminia uia,quæ
ob id uocatur ad gallinas:mireq; sylua prouenit.Ex ea triumphans postea Cæsar,laurum
in manu tenuit,coronamq; capite gesit.ac deinde imperatores Cæsares cuncti. Tradi-
tusq; mos est ramos quos tenuerunt serendi. Et durant sylvæ nominibus suis discretæ,
fortassis ideo mutatis triumphalibus. Vnius arborū latina lingua nomen imponitur ui-
ris. Vnius folia distinguuntur appellatione. Lauream enim uocamus. Durat & in urbe
impositum loco,quando loretum in Auentino uocatur,ubi sylua lauri fuit.Eadem purifi
cationibus adhibetur:testatūcꝫ sit obiter & ramo eam seri,quoniam dubitauere Demo-
critus & Theophrastus.Nunc dicemus sylvestrium naturas.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HIST. LIB. XVI

Sylvestrium arborum naturæ.

PROOEMIVM

POMIFERAE Arbores, quæq; mitioribus succis uoluptatem pri-
mæ cibis attulerunt,& necessario alimento delicias immiscere do-
cuerunt, siue illæ ultro, siue ab homine didicere blandos sapores
adoptione & cōnubio, idq; munus etiam feris uolucribusq; dedi-
mus,intra prædictas constant. Proximum erat narrare glandife-
ras quoque,quæ primo uictum mortalium aluerunt nutrices ino-
pis ac feræ sortis,ni præuerti cogeret admiratio usu comperta,quę
nam qualisq; esset uita, sine arbore ulla, sine frutice uiuentium.

Gentes

Gentes sine arbore,& miracula in septentrionalis regionis arboribus. Cap. I

DIximus & in oriente quidem,iuxta oceanum complures ea in necessitate gẽtes.Sunt uero & in septentrione uisæ nobis Cauchorum,qui maiores minoresq; appellãtur: Vasto ibi meatu,bis dierũ noctiumq; singularũ interuallis, effusus in immensum agitur oceanus,æternam operiens rerum naturæ cõtrouersiam: dubiumq; terræ sit, an parte in maris.Illic misera gens tumulos obtinet altos,aut tribunalia structa manibus ad experimenta altissimi æstus,casis ita impositis:nauigantibus similes cum integant aquæ circumdata,naufragis uero cum recesserint:fugientesq; cum mari pisces circa tuguria uenantur: Non pecudem his habere,nõ lacte ali,ut finitimis,ne cum feris quidẽ dimicare cõtingit, omni procul abacto frutice. Vlua & palustri iunco funes nectunt ad prætexẽda piscibus retia:captumq; manibus lutum uentis magis quàm sole siccantes, terra cibos, & rigentia septentrione uiscera sua urunt.Potus ijs non nisi ex imbre seruato scrobibus in uestibulo domus.Et hæ gentes si uincantur hodie à Po.Ro.seruire se dicunt.Ita est profecto,multis fortuna parcit in pœnam.Aliud è syluis miraculum: totam reliquam Germaniã replent, adduntq; frigori umbras: altissimæ tamen haud procul supra dictis Cauchis,circa duos præcipue lacus:littora ipsa obtinent quercus,maxima auiditate nascendi: suffossæq; fluctibus,aut propulsæ flatibus,uastas complexu radicum insulas secum auferunt. Atq; ita libratæ stantes nauigant ingẽtium ramorum armamẽtis, sæpe territis classibus nostris, cum uelut industria fluctibus agerẽtur in proras stantium noctu, inopesq; remedij illæ, prælium nauale aduersus arbores inirent.

De Hercyniæ syluæ magnitudine. Cap. II

IN eadẽ septẽtrionali plaga Hercyniæ syluæ roborũ uastitas intacta æuis & congenita mũdo,prope immortali sorte miracula excedit. Vt alia omittant fide caritura, cõstat attolli colles occursantiũ inter se radicũ repcussu:aut ubi secuta tellus nõ sit,arcus ad ramos usq;,& ipsos inter se rixãtes,curuari portarũ patentiũ modo,ut turmas equitũ trãsmittãt.

De glandiferis. Cap. III

GLandiferi maximæ generis omnes,quibus honos apud Romanos perpetuus.

De ciuica corona,& qui frondea corona donati. Cap. IIII

HInc ciuicæ corónæ,militum uirtutis insigne clarissimũ:iam pridem uero & clementiæ imperatorum,postquam ciuilium bellorum profano meritum cœpit uideri ciuem nõ occidere.Cedunt his muralés uallaresq;,& aureæ,quanquam pretio antecedentes.Cedũt & rostratæ,quãuis in duobus maxime ad hoc æui celebres:M.Varrone è piraticis bellis,dante Magno Pompeio:itemq; M.Agrippa tribuẽte Cæsare è Siculis,quæ & ipsa piratica fuere.Antea rostra nauium tribunali præfixa fori decus erant,ueluti populo Ro.ipsi corona imposita.Postquam uero tribunitijs seditionibus calcari ac pollui cœpere,postq; uires ex publico in priuatũ magis singulisq; ciuiũ quæri, & sacrosancta omnia profana fecere,tum à pedibus eorum subiere in capita ciuiũ rostra.Dedit hanc Augustus coronã Agrippæ,sed ciuicam à genere humano accepit ipse.Antiquitus quidẽ nulla nisi deo dabatur:ob id Homerus cælo tantũ eas & prælio uniuerso tribuit,uiritim uero ne in certamine quidem ulli.Feruntq; primum omniũ Liberum patrem imposuisse capiti suo ex edera.Postea deorum honori sacrificãtes sumpsere,uictimis simul coronatis. Nouissime & in sacris certaminibus usurpatæ, in quibus hodieq; non uictori datur,sed patriam ab eo coronari pronũciat.Inde natum,ut etiam triumphaturis conferrentur in templis dicandæ,mox ut & ludis darentur.Longũ est, nec instituti operis, differere quisnam Romanorum primus acceperit. Neq; enim alias nouerant quàm bellicas. Quod certum est, uni gentiũ huic plura sunt genera quàm cunctis. Romulus frondea coronauit Hostum Hostilium,quod Fidenam primus irrupisset:auus hic Tulli Hostilij regis fuit.P.Decium patrem,tribunum militum,frondea donauit exercitus ab eo seruatus, imperatore Cornelio Cosso cos.Samnitiũ bello. Ciuica iligna primo fuit,postea magis placuit ex æsculo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioui ſacra. Variatumq; & cum quercu eſt, ac data ubiq; quæ fuerat, cuſtodito tantum honore glandis. Additæ leges arctæ, & ideo ſuperbæ, quasq; conferre libeat cum illa Græcorum ſumma, quæ ſub ipſo Ioue datur, cuiq; muros patria gaudens rumpit. Ciuem ſeruare, hoſtem occidere. Vtq; eum locum in quo ſit actum, hoſtis obtineat eo die. Vtq; ſeruatus fateatur: aliâs teſtes nil proſunt. Vt ciuis fuerit. Auxilia quamuis rege ſeruato, decus id non dant. Nec creſcit honos idem imperatore conſeruato, quoniam conditores in quocunq; ciue ſummum eſſe uoluere. Accepta licet uti perpetuo. Ludos ineunti ſemper aſſurgi etiã ab ſenatu, in more eſt. Sedendi ius in proximo ſenatui. Vacatio munerum omnium ipſi, patriq; & auo paterno. Quatuordecim eas accepit Siccius Dẽtatus, ut retuli mus ſuo loco: ſex Capitolinus. Is quidẽ & de duce Seruilio. Africanus de patre accipere noluit apud Trebiã. O mores æternos, qui tãta opera honore ſolo donauerint: & cum reliquas coronas auro cõmendarent, ſalutẽ ciuis in pretio eſſe noluerint: clara profeſsione, ſeruari quidẽ hominẽ nefas eſſe lucri cauſa.

De glande, genera XIII Cap. V

GLandes opes eſſe nunc quoq; multarũ gentiũ, etiã pace gaudentiũ, cõſtat. Nec non & inopia frugũ arefactis molitur farina, ſpiſſaturq; in panis uſum. Quin & hodieq; per Hiſpanias, ſecũdis menſis glans inferiũ. Dulcior eadẽ in cinere toſta. Cautũ eſt præterea lege XII tabularũ, ut glandẽ in alienũ fundum procidentẽ liceret cõlligere. Genera earum multa. Diſtant fructu, ſitu, ſexu, ſapore. Nanq; alia fageę glandi figura, alia quernæ, & alia ilignæ: atq; inter ſe quoq; generũ ſingulorũ differẽtiæ. Præterea ſunt aliquæ ſylueſtres, aliæ placidiores, quæ culta obtinẽt. Iam etiã in mõtoſis planisq; diſtãt. Sicut & ſexu mares ac fœminæ. Item ſapore. Dulciſsima omniũ fagi, ut qua obſeſſos, etiã homines duraſſe in oppido Chio, tradat Cornelius Alexãder. Genera diſtinguere nõ dat nominibus, quę ſunt alia alibi. Quippe cũ robur quercũq; uulgo naſci uideamus, æſculum nõ ubiq;. Quartã uero generis eiuſdẽ, quæ cerrus uocatur, ne Italię quidem maiore ex parte notam eſſe. Diſtinguemus ergo proprietate naturaq;: & ubi res coget, etiã græcis nominibus.

De fagina glande, & reliquis glandibus, & carbone, & paſtu porcorũ. Cap. VI

FAgi glans nucleis ſimilis, triangula cute includitur. Folium tenue, ac leuiſsimũ populo ſimile, celerrime flaueſcẽs: & media parte plerunq; gignẽs ſuperne paruulam baccam uiridem, cacumine aculeatã. Fagi glans muribus gratiſsima eſt, & ideo animalis eius unà prouẽtus. Glires quoq; ſaginat. Expetitur et turdis. Arborum fertilitas omnium fere alternat, ſed maxime fagi. Glandẽ quæ proprie intelligit, ferunt robur, quercus, ęſculus, cerrus, ilex, ſuber. Continent hiſpido calyce, per genera plus minus cutẽ complectẽte. Folia præter ilicem grauia, carnoſa, procera, ſinuoſa lateribus, nec dum cadunt flaueſcentia, ut fagi, pro differentia generũ breuiora, uel longiora. Ilicis duo genera. Ex ijs in Italia folio non multum ab oleis diſtant, milaces à quibuſdam græcis dictæ, in prouincijs aquifoliæ. Ilicis glans utriuſq; breuior & gracilior, quam Homerus acylon appellat, eoq; nomine à glande diſtinguit. Maſculas ilices negant ferre. Glans optima in quercu atque grandiſsima, mox ęſculo: nam roboris parua. Cerro triſtis, horrida, echinato calyce ceu caſtaneę. Sed & in querna alia dulcior, molliorq; fœminę, maris ſpiſsior. Maxime aũt probant latifoliæ ex argumẽto dictæ. Diſtant autem inter ſe magnitudine & cutis tenuitate. Item quod alijs ſubeſt tunica rubigine ſcabra, alijs protinus cãdidum corpus. Probatur & ea, cuius in balano utrinq; ex longitudine extrema lapideſcit duritia: melior, cui in cortice, quàm cui in corpore, utrunq; non niſi mari. Præterea alijs ouata, alijs rotunda, alijs acutior figura. Sicut & colos nigrior, candidio'rue, qui præfertur. Amaritudo in extremitatibus, mediæ dulces. Quin & pediculi breuitas proceritasq; differentiam habet. In ipſis uero arboribus quæ maximam fert, hemeris uocatur, breuior, & in orbẽ comoſa, alasq; ramorum crebro cauata. Fortius lignum quercus habet & incorruptius: ramoſa & ipſa, procerior tamen & craſsior caudice. Excelſiſsima autem ægilops, *incultis amica.* Ab hac proxima latifoliæ proceritas, ſed minus utilis ædificijs: atque carbone *dorata*, uitijs

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta,uitiꝫs obnoxia eſt. Quamobrem ſolida utuntur carboni, ærariorum tantum officinis compẽdio:quoniam deſinente flatu protinus emoriens ſæpius recoquitur:cætero plurimis ſcintillis.Idem è nouellis melior. Acerui confertis taleis recentibus luto caminantur: accenſa ſtrue contis pungitur durescens calyx,atqꝫ ita ſudorem emittit. Peſsima & carboni & materiæ haliphleos dicta,cui craſsiſsimus cortex atqꝫ caudex, & plerunqꝫ cauus fungoſuſqꝫ.Nec alia putreſcit ex hoc genere,etiã cum uiuit.Quin et fulmine ſæpiſsime icitur, quamuis altitudine non excellat:ideo ligno eius nec ad ſacrificia uti fas habetur.Eidem raro glans,& cum tulit amara,quam præter ſues nullum attingat animal:ac ne eæ quidẽ, ſi aliud pabulum habeant. Hoc quoqꝫ inter reliqua neglectæ religionis eſt, quod emortuo carbone ſacrificatur.Glans fagea ſuem hilarem facit, carnem coquibilem ac leuem & utilem ſtomacho:iligna ſuem anguſtam,nitidam,ſtrigoſam,ponderoſam: querna diffuſam & grauiſsimam,& ipſa glandium æque dulciſsima.Proximã huic cerream tradit Nigidius,nec ex alia ſordidiorem carnem,ſed duram.Iligna tentari ſues,niſi paulatim detur. Hanc nouiſsimam cadere.Fungoſam carnem fieri æſculo,robore,ſubere. Quæ glandem ferunt,omnes & gallam,alternisqꝫ annis glandem. Sed gallam hemeris optimam, & coriis perficiendis aptiſsimam.Similem huic latifolia, ſed leuiorem, multoqꝫ minus probatam.Fert & nigram.Duo enim genera ſunt.Hæc tingendis utilior.

De galla,& quammulta præter glandem eædem ferant arbores. Cap. VII

NAſcitur autem galla ſole de geminis exeunte,erumpẽs noctu ſemper uniuerſa. Creſcit uno die candidior.Et ſi æſtu excepta eſt,areſcit protinus, neqꝫ ad iuſtum incrementum peruenit:hoc eſt,ut nucleum fabæ magnitudine habeat.Nigra diutius uiret, creſcitqꝫ ut interdum mali compleat magnitudinẽ.Optima Comagena, deterrima ex robore.Signum eius,quod cauernæ translucent.Robur præter fructũ plurima & alia gignit. Nanqꝫ fert & gallæ utrunqꝫ genus,& quædam ueluti mora,ni diſtarent arida duritie,plerunqꝫ tauri caput imitantia,quibus fructus ineſt nucleis oliuæ ſimilis.Naſcuntur in eo & pilulę, nucibus non abſimiles, intus habentes floccos molles, lucernarum luminibus aptos.Nam & ſine oleo flagrant,ſicuti galla nigra.Fert & aliã inutilẽ pilulam cum capillo, uerno tamen tempore melligeni ſucci.Gignunt & alæ ramorum eius pilulas corpore nõ pediculo adhærẽtes,candicãtes umbilicis. Cætera nigra uarietate diſperſa. Media cocci colorem habent. Apertis amara inanitas eſt. Aliquando & pumices gignit, necnõ & è foliis conuolutas pilulas:& in folio rubente aquoſos nucleos candicantes & translucidos, quamdiu molles ſint,in quibus & culices naſcuntur:matureſcunt in modum gallæ.

De cachrye,& cocco grano,& agarico,& ſubere. Cap. VIII

FErunt robora & cachryn:ita uocatur pilula in medicina urendi uim habẽs. Gignitur & in abiete,larice,picea,tilia,nuce,platano, poſtquam folia cecidere, hyeme durans. Continet nucleum pineis ſimilem.Is creſcit hyeme, aperitur uere pilula tota. Cadit cum folia ceperint creſcere. Tam multifera ſunt, & tot res præter glandẽ pariunt robora.Sed & boletos ſuilloſqꝫ, gulæ nouiſsima irritamenta, quæ circa radices gignũtur. Quercus probatiſsimos,robur aũt & cypreſſus,& pinus,noxios.Robora ferunt & uiſcum, & mela,ut autor eſt Heſiodus.Conſtatqꝫ rores melleos è cælo, ut diximus, cadentes, non aliis magis inſidere frondibus. Cremati quoque roboris cinerem nitroſum eſſe certum eſt. Omnes tamẽ has eius dotes ilex ſolo prouocat cocco. Granum hoc, primoqꝫ ceu ſcapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis.cuſculium uocant: penſionem alteram tributi pauperibus Hiſpaniæ donat. Vſum eius gratiorem in conchylij mentione tradidimus. Gignitur & in Galatia, Africa, Piſidia, Cilicia, peſsimum in Sardinia. Galliarum glandiferæ maxime arbores agaricum ferunt. Eſt autem fungus candidus, odoratus,antidotis efficax, in ſummis arboribus naſcens,nocte relucens. Signum hoc eius, quo in tenebris decerpitur. E glandiferis ſola quæ uocatur ægilops, fert panos arentes, muſcoſo uillo canos, non in cortice modo,uerum & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos,ut

Universidad de Deusto
Biblioteca

diximus inter unguēta. Suberi minima arbor, glans peſsima, rara, cortex tantū in fructu præcraſſus ac renaſcens, atq; etiam in denos pedes undiq; explanatus. Vſus eius ancoralibus maxime nauiū, piſcātiumq; tragulis, & cadorū obturamētis: præterea in hyberno fœminarū calceatu. Quāobrem nō infacete Græci corticis arborē appellant. Sunt & qui fœminā ilicem uocent, atq; ubi nō naſcitur ilex, pro ea ſubere utantur, in carpētarijs præcipue fabricis, ut circa Elin & Lacedæmonem. Nec in Italia tota naſcitur, aut in Gallia omnino.

Quarum ſint in uſu cortices. Cap. IX

COrtex & fagis, tiliæ, abieti, piceæ, in magno uſu agreſtium. Vaſa corbesq; ac patentiora quædam meſsibus conuehendis uindemijsq; faciunt, atq; prætexta tugiorum. Scribit in recenti ad duces explorator, incidens literas à ſucco. Necnon in quodam uſu ſacrorum religioſus eſt fagi cortex. Sed non durat arbor ipſa.

De ſcandulis, & pinu, pinaſtro, abiete, picea, larice, tæda, taxo. Cap. X

SCandulæ è robore aptiſsimæ, mox è glandiferis alijs fagoq;: facillimæ ex oīibus quæ reſinā ferunt, ſed minime durāt, præterq; è pino. Scādula contectam fuiſſe Romā, ad Pyrrhi uſq; bellū annis quadringentis LXX. Cornelius Nepos autor eſt. Syluarum certe diſtinguebatur inſignibus, Fagutali Ioui etiā nunc, ubi lucus fageus fuit, porta querquetulana, colle in quem uimina petebātur, totq; lucis, quibuſdam & geminis. Q. Hortēſius dictator, cū plebs ſeceſsiſſet in laniculū, legē in æſculeto tulit, ut q̄d ea iuſsiſſet, oēs Quirites teneret. Peregrinæ tunc uidebant, qm̄ non erant ſuburbanæ, pinus atq; abies, oīesq; quæ picē gignūt, de quib. nunc dicemus, ſimul ut tota cōdiendi uina origo cognoſcatur. Quædā ferunt in Aſia, aut oriente, è prædictis picē. In Europa ſex genera cognatarum arborum ferunt. Ex ijs pinus atq; pinaſter folium habent capillamenti modo prætenue longumq;, & mucrone aculeatum. Pinus fert minimū reſinæ, interdum & nucibus ipſis, de quibus dictum eſt, uix ut aſcribatur generi. Pinaſter nihil aliud eſt q̄ pinus ſylueſtris, mira altitudine, & à medio ramoſa, ſicut pinus in uertice. Copioſiorē dat hæc reſinā, quo dicemus modo: Gignitur & in planis. Eaſdē arbores alio nomine eſſe per oram Italiæ, quos tibulos uocāt, plericq; arbitrantur, ſed graciles ſuccinctioresq;, & enodes, liburnicarū ad uſus, penè ſine reſina. Picea montes amat atq; frigora: feralis arbor, & funebri indicio ad fores poſita, ac rogis uirens, iam tamē & in domos recepta, tonſili facilitate. Hæc plurimā reſinā fundit, interueniēte cādida gēma, tam ſimili thuris, ut mixta uiſu diſcerni nō queat, unde fraus ſeplaſiæ. Omnibus his generibus folia breui ſeta & craſsiore duraq; ceu cupreſsis. Piceæ rami penè ſtatim ab radice modici, uelut brachia lateribus inhærent. Similiter abieti expetitæ nauigijs. Situs in excelſo montiū, ceu maria fugerit, nec forma alia. Materies uero præcipua trabibus, & plurimis uitæ operibus. Reſina ei uitium, unde fructus unus piceæ: exiguūq; ſudat aliquādo cōtactu ſolis. E diuerſo materies quæ abieti pulcherrima, piceæ ad fiſsiles ſcādulas, cupasq;, & pauca alia ſecamēta. Quinto generi ſitus idem, eadē facies: larix uocat: materies prestantior lōge, incorrupta uis, emori cōtumax, rubens præterea, & odore acrior. Pluſculum huic erumpit liquoris, melleo colore, atq; lentiore, nunq; dureſcentis. Sextū genus eſt tæda proprie dicta, abundantior ſucco q̄ reliqua, parcior liquidioriq; q̄ picea, flāmis ac lumini ſacrorū etiā grata. Hæ, mares duntaxat, ferūt & eam quam Græci ſycen uocant, odoris grauiſsimi. Laricis morbus eſt, ut tæda fiat. Oīa autem hæc genera accenſa, fuligine immodica, carbonē repente expuunt cum eruptionis crepitu, eiaculanturq; longe: excepta larice, quæ nec ardet, nec carbonē facit, nec alio modo ignis ui conſumitur, quàm lapides. Omnia ea perpetuo uirent, nec facile diſcernuntur in fronde etiam à peritis. Tanta naturæ mixtura eſt: ſed picea minus alta quàm larix. Illa craſsior leuiorq; cortice, folio uilloſior, pinguior, & denſior, molliorq; flexu. At piceæ rariora ſiccioraq; folia, & tenuiora, ac magis algētia: toraq; horridior eſt, & pſuſa reſina. Lignum abietis ſimilius. Larix uſtis radicibus non repullulat, picea repullulat, ut in Lesbo accidit, incenſo nemore Pyrrhæo. Alia etiamnū generibus ipſis in ſexu differentia. Mas

breuior

Universidad de Deusto

breuior & durior:fœmina procerior,pinguioribus foliis & simplicibus,atq; non rigentibus.Lignum maribus durũ,& in fabrili opere contortũ:fœminæ mollius,publico discrimine in securibus.Hæ in quocunq; genere deprehendunt marem:quippe respuuntur,& fragosius findunt,ægrius reuelluntur. Ipsa materies retorrida, & nigrior maribus radix. Circa Idam in Troade & alia differentia est,montanæ maritimæq;. Nam in Macedonia & Arcadia circaq; Elin permutãt nomina:nec constat autoribus,quod cuiq; generi attribuant:nos ista Romano discernimus iudicio.Abies è cunctis amplissima est, & fœmina etiam prolixior:materie mollior utilioreq;, arbore rotundior, folio pinnato densa, ut imbres non transmittat,atq; hilarior in totum.è ramis generum horum panicularum modo nucamenta squammatim compacta dependent,præterquam larici.Hæc abietis masculæ, primori parte nucleos habent,non item fœminæ. Piceæ uero totis paniculis, minoribus gracilioribusq;,minimos ac nigros.Propter quod Græci phthirophoron eam appellant. In eadem nucamenta cõpressiora maribus sunt,ac minus resina roscida.Similis his etiam nũ aspectu est,ne quid prætereat,taxus, minus uirens, gracilisq; & tristis, ac dira, nullo succo,ex omibus sola baccifera. Mas noxio fructu.Letale quippe baccis,in Hispania præcipue,uenenum inest. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia facta, mortifera fuisse compertum est.Hanc Sestius milacem à Græcis uocari dixit:& esse in Arcadia tam præsentis ueneni,ut qui obdormiant sub ea,cibumúe capiant,moriantur.Sunt qui & taxica hinc appellata dicant uenena,quæ nunc toxica dicimus,quibus sagittæ tingantur. Repertum, in noxiam fieri,si in ipsam arborem clauus æreus adigatur. Taxus

Quibus modis fiant genera picis,& quomodo fiat cedriũ,& de spissa pice quomodo fiat,& quibus modis resina coquatur. Cap. XI

PIx liquida in Europa è tæda coquitur, naualibus muniendis, multosq; alios ad usus. Lignum eius concisum,furnis undiq; igni extra circũdato,feruet:primus sudor aquę modo fluit canali:hoc in Syria cedrium uocatur, cui tanta uis est, ut in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruent. Se quens liquor, crassior iam, picem fundit. Hæc rursus in cortinas æreas cõiecta,aceto spissatur:& coagulata brutiæ cognomen accepit,dolijs duntaxat uasisq; cæteris utilis, lentore ab alia pice differẽs: itẽ colore rutilante, & qp pinguior est.E tæda omnia illa fiunt.E picea resina,feruẽtibus cocta lapidibus,in alueis ualidi roboris:aut si aluei nõ sint,struis cõgerie uelut in carbonis usu. Hæc in unum additur,farinæ modo tusa,nigrior colore.Eadẽ resina si cum aqua leuius decoquatur coleturq;,russo colore lentescit,ac stillaticia uocatur.Seponũtur aũt in id ferè uitia resinæ cortexq;. Alia temperies ad crapulã. Nanq; flos crudus resinæ, cum multa astula tenui breuiq; auulsus,cõciditur ad cribri minuta:deinde feruẽti aqua, donec coquat, perfunditur. Huius expressum pingue, præcipua resina fit, atq; rara, nec nisi paucis in locis subalpinæ Italiæ,conueniens medicis. Resinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt. Alij utilius putant sine aqua coquere lento igne tota die, utiq; uase æris albi. Item terebinthinam in sartagine referuenti,hanc cæteris præferentes.Proxima ex lentisco.

De zopissa & sapio,& quarum arborum materia in pretio. Cap. XII

NOn omittendum, apud eosdem zopissam uocari derasam nauibus maritimis picem cum cera,nihil non experiente uita, multo efficaciorem ad omnia quibus pices resinæq; prosunt,uidelicet adiecto salis callo.Aperitur picea è parte solari,non plaga, sed uulnere ablati corticis, cum plurimum bipedali hiatu, ut à terra cubito cum minimum absit. Nec corpori ipsi parcitur, ut in cæteris, quoniam astula in fructu est. Verum hæc terræ proxima laudatur: altior amaritudinem affert. Postea humor omnis è tota confluit in ulcus.Item in tæda. Cum id manare dẽsiit,simili modo ex alia parte aperitur,ac deinde alia.Postea tota arbor succiditur, & medulla eius uritur. Sic & in Syria terebintho detrahunt cortices, ibi quidẽ & è ramis ac radicibus,cũ resina damnetur ex his partibus. In Macedonia laricem masculam urunt,fœminæ radices tantum. Theopõpus scripsit,in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apolloniatarum agro picem fossilem nõ deteriorem Macedonica inueniri. Pix optima ubiq; ex apricis aquilonis situ. Ex opacis horridior, uirusq; præferens. Frigida hyeme deterior, ac minus copiosa & decolor. Quidam arbitrantur in mõtosis copia prestantiorem ac colore, & dulciorẽ fieri, odorem quoq; gratiorem dum resina sit. decoctam aũt minus picis reddere, quoniam in serum abeat: tenuioresq; esse ipsas arbores quàm in planis: sed has & illas serenitate steriliores. Fructum quædam proximo anno ab incisu largiuntur, aliæ secundo, quædam tertio. Expletur autem plaga resina, non cortice, nec cicatrice, quæ in hac arbore non coit. Inter hæc genera proprium quidam fecere sapiũ, quoniam ex cognatione earum seritur, qualis dicta est in nucleis. Eiusq; arboris imas partes tædas uocant, cum sit illa arbor nil aliud quàm picea, feritate paulum mitigata satu: sapinus autem materies cæsarum è genere fiat, sicuti docebimus.

De fraxino, genera eius quatuor. Cap. XIII

MAteriæ enim causa reliquas arbores natura genuit, copiosissimãq; fraxinũ. Procera hæc ac teres, pẽnata & ipsa folio: multũq; Homeri præconio, & Achillis hasta nobilitata. Materies est ad plurima utilis. Ea quidẽ quæ fit in Ida Troadis intantũ citro simílis, ut ementes fallat cortice ablato. Greci duo genera eius fecere, Longã, enodem. Alterã, breuẽ, duriorẽ fuscioremq;, laureis foliis. Bumeliã uocant in Macedonia amplissimã lentissimãq;. Alij situ diuisere. Campestrẽ enim esse crispam, montanã spissam. Folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua Græci prodidere. In Italia nec iumentis nocent. Contra serpẽtes uero succo expresso ad potũ et imposita ulceribus, opifera ac nihil æque reperiunt. Tantaq; est uis, ut ne matutinas quidẽ, occidẽtesue umbras quàm sunt longissimæ, serpens arboris eius attingat, adeo ipsam procul fugiat. Experti prodimus: Si fronde ea gyro claudat ignis & serpens, in ignẽ potius q; in fraxinũ fugere serpẽtem. Mira naturæ benignitas, prius q; hæ prodeant, florere fraxinũ, nec ante cõditas folia dimittere.

De tilia, genera duo. Cap. XIIII

IN tilia mas & fœmina differunt omni modo. Nanq; & materies maris dura, ruffioriq; ac nodosa, & odoratior. Cortex quoq; crassior, ac detractus inflexibilis. Nec semẽ fert aut florẽ, ut fœmina, quæ crassior arbore, materie candida præcellensq; est. Mirũ in hac arbore, fructũ à nullo animaliũ attingi, foliorũ corticisq; succũ esse dulcẽ. Inter corticem ac lignum tenues tunicas multiplici mẽbrana, è quibus uincula tiliæ uocãtur: tenuissimæ earum philyræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorumq; honore. Materies teredinem non sentit, proceritate perquam modica, uerum utilis.

De aceris generibus x Cap. XV

ACer eiusdem ferè amplitudinis, operum elegantia ac subtilitate cedro secundũ. Plura eius genera. Albũ quod præcipui cãdoris, uocatur gallicũ, in transpadana Italia transq; alpes nascẽs, Alterum genus crispo macularum discursu, qui cum excellẽtior fuit, à similitudine caudæ pauonum nomẽ accepit, in Istria Rætiaq; præcipuum. E uiliori genere crassiuenium uocatur. Græci situ discernũt. Campestre enim candidum esse, nec crispum, quod glinon uocãt, montanũ uero crispius duriusq;, etiamnum è mascula crispius ad lautiora opera. Tertium genus zygiam, rubẽtem, fissili ligno, cortice liuido, & scabro. Hoc alij generis proprij esse malunt, & Latine carpinum appellant.

De brusco, mollusco, & staphylodendro, & buxo genera tria. Cap. XVI

PVlcherrimum uero est bruscum, multoq; excellentius etiamnum molluscum. Tuber utrunque arboris eius: bruscum intortius crispum: molluscum simplicius sparsum. Et si magnitudinẽ mensarũ caperet, haud dubie præferretur citro. Nũc intra pugillares lectorumq; silicios aut laminas raro usu spectatur: E brusco fiunt & mensæ nigrescentes. Reperitur & in alno tuber: tanto deterius, quãto ab acere alnus ipsa distat. Aceris mares prius florent. Etiamnum in siccis natæ præferuntur aquaticis, sicut & fraxini. Est & trans alpes arbor simillima aceri albo materia, quæ uocatur staphylodendron. Fert siliquas & in ijs

in ijs nucleos ſapore nucis auellanæ. In primis uero materies honorata buxo eſt, raro criſpicanti, nec niſi radice: cætero lenis quies materiæ, ſilentio quodam & duritie ac pallore commendabilis: in ipſa uero arbore topiario opere. Tria eius genera: Gallicum, quod in metas emittitur, amplitudinemq; proceriorem: Oleaſtrum in omni uſu damnatum, graueolentiorem præfert odorem. Tertium genus noſtrate uocant: ſylueſtre, ut credo, mitigatū ſatu: diffuſius, & denſitate parietū uirens ſemper ac tonſile. Buxus Pyrenæis, ac Cytorijs montibus plurima, & Berecynthio tractu. Craſsiſsima in Corſica, flore non ſpernendo: quæ cauſa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animantibus inuiſum. Hæc in Olympo Macedoniæ gracilior, ſed breuis. Amat frigida, aprica. In igni quoq; duritia quæ ferro, nec flamma, nec carbone utili.

De ulmo, genera quatuor. Cap. XVII

INter has atq; frugiferas, materie uitiumq; amicitia, accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere: Montoſam: quæ ſit amplior: Campeſtrem, quæ fruticoſa. Italia atinias uocat excelſiſsimas, & ex ijs ſiccanas præfert, quæ non ſint riguæ. Alterū genus gallicas. Tertium noſtrates, denſiore folio, & ab eodem pediculo numeroſiore. Quartum ſylueſtre. Atiniæ non ferunt ſamara: ita uocatur ulmi ſemen: omnesq; radicum plantis proueniunt, reliquæ ſemine.

De arborum natura peritus. Cap. XVIII

NVnc celeberrimis arborū dictis, quædam in uniuerſum de cunctis indicanda ſunt. Montes amant cedrus, larix, tæda, & cæteræ è quibus reſina gignitur. Itē aquifolia, buxus, ilex, iuniperus, terebinthus, populus, ornus, cornus, carpinus. Eſt & in Apēnino frutex qui uocatur cotinus, ad liniamēta modo, cōchylij colore inſignis. Montes & ualles diligit abies, robur, caſtaneæ, tilia, ilex, cornus. Aquoſis montibus gaudēt acer, fraxinus, ſorbus, tilia, ceraſus. Non temere in mōtibus uiſæ ſunt prunus, punicæ, oleaſtri, iuglans, morus, ſambuci. Deſcēdunt & in plana, cornus, corylus, quercus, ornus, acer, fraxinus, fagus, carpinus. Subeunt & in mōtoſa, ulmus, malus, pirus, laurus, myrtus, ſanguinei frutices, ilex, tingendisq; ueſtibus naſcentes geniſtę. Gaudet frigidis ſorbus, & magis etiam betulla. Gallica hæc arbor mirabili cādore atq; tenuitate, terribilis magiſtratuum uirgis. Eadem circulis flexilis, item corbium ſportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquūt. In coſdem ſitus comitatur & ſpina, nuptiarum facibus auſpicatiſsima, quoniam inde fecerint paſtores qui rapuerunt Sabinas, ut autor eſt Maſſurius. Nunc facibus carpinus & corylus familiariſsimæ. Aquas odere cupreſsi, iuglādes, caſtaneæ, laburnum: Alpina & hæc arbor, nec uulgo nota, dura ac candida materie, cuius florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Odit & quę appellatur Iouis barba, in opere topiario tonſilis, & in rotunditatem ſpiſſa, argenteo folio. Non niſi in aquoſis proueniūt ſalices, alni, populi, ſiler, liguſtra teſſeris utiliſsima: Item uacinia, Italiæ in aucupijs fata, Galliæ uero etiam purpurea, tingendi cauſa ad ſeruitiorum ueſtes. Quæcunque communia ſunt montibus planisq;, maiora fiunt aſpectuq; pulchriora in campeſtribus, meliora materie criſpioraq; in montibus, exceptis malis, pirisq;.

Diuiſio generum. Cap. XIX

PRæterea arborum alijs decidunt folia, aliæ ſempiterna coma uirent. Quam differentiam antecedat neceſſe eſt prior. Sunt enim arborum quædam omnino ſylueſtres, quædam urbaniores, quas his placet nominib. diſtinguere. Ergo mites, quæ fructu, aut aliqua dote umbrarumue officio humanius iuuant, non improbe dicantur urbanæ.

Quibus folia non decidant, & de rhododendro. Cap. XX

HArum generi nō decidunt, oleæ, lauro, palmæ, myrto, cupreſſo, pinis, ederæ, rhododendro. Et quamuis herba dicatur ſabina rhododēdron, ut nomine apparet, à græcis uenit. Alij nerion uocarunt, alij rhododaphnen, ſempiternum fronde, roſæ ſimilitudine caulibus fruticoſum. Iumentis caprisq; & ouibus uenenum eſt. Idem homini cōtra ſerpenti

Universidad de Deusto
Biblioteca

pentium uenena remedio.

Item quibus folia non decidant,& quibus non omnia folia cadant,& quibus locis nulli arborum. Cap. XXI

SYlueſtrium generis folia non decidunt abieti,larici,pinaſtro,iunipero,cedro,terebintho,buxo,ilici,aquifolio,ſuberi, taxo, tamarici. Inter utraq; genera ſunt adrachne in Græcia,& ubiq; unedo. Reliqua em̄ folia decidunt his, præterq; in cacuminibus. Non decidunt autē & in fruticū genere cuidam rubo,& calamo. In Thurino agro,ubi Sybaris fuit,ex ipſa urbe proſpiciebatur quercus una,nunquam folia dimittens,nec ante mediam æſtatem germinans. Idq; mirum eſt,Græcis autoribus proditum,apud nos poſtea ſileri. Nam locorum tanta uis eſt, ut circa Memphim Ægypti, & in Elephantine Thebaidis nulli arbori decidant,ne uitibus quidem.

De natura foliorum cadentium,& quibus foliorū uarij colores. Cap. XXII

CÆteræ omnes extra prędictas(etenim enumerare longū eſt)folia deperdunt:obſeruatumq; non areſcere niſi tenuia,& lata,& mollia. Quę uero nō decidant,callo craſſa & anguſta eſſe. Falſa definitio eſt,non decidere his quarum ſuccus pinguior ſit. Quis enim poteſt in ilice intelligere? Decidere Timæus mathematicus ſole ſcorpionem tranſeunte,ſideris ui,quodam ueneno aeris,putat. Cur ergo nō eadem cauſa aduerſum omnes polleat,iure miremur. Cadunt plurimis autumno. Quædā tardius amittunt, atq; in hyemes prorogant moras. Nec intereſt maturius germinaſſe, utpote cum quædā primæ germinent,& inter nouiſſimas nudentur:ut amygdalæ,fraxini, ſambuci. Morus aūt nouiſſime germinat, cum primis folia dimittit. Magna & in hoc uis ſoli. Prius decidunt in ſiccis macriſq;,& uetuſtæ prius arbori:multis etiam antequam matureſcat fructus. In ſerotina ficu,& hyberna piro,& malogranato eſt pomum tantum aſpici in matre. Neq; his autem quæ ſemper retinent comas,eadem folia durant:ſed ſubnaſcentibus alijs,tum areſcunt uetera,quod euenit circa ſolſtitium. Maxime foliorū unitas in ſuo cuiq; genere permanet, præterquam populo,ederæ,crotoni,quam & cici diximus uocari.

De populo tria genera,& quorum foliorum figura mutetur. Cap. XXIII

POpuli tria genera,alba,nigra,& quæ Libyca appellatur,minima folio, ac nigerrima, fungiſq; enaſcentibus laudatiſsima. Alba folio bicolor,ſuperne candicans, inferiore parte uiridi. Huic nigræ,ut crotoni,folia in iuuenta circinatæ rotunditatis ſunt: uetuſtiora in angulos exeunt. Econtrario ederæ anguloſa rotundantur. Populorum foliis grandiſsima lanugo. Euolat candidæ(tradita folio numeroſiore candida)ut iulus. Folia granatis & amygdalis rubentia. Mirum in primis id,quod ulmo tiliæq;, & oleæ, & populo albæ & ſalici euenit. Circumaguntur enim folia earum poſt ſolſtitium. Nec alio argumento certius intelligitur ſidus confectum.

Quæ folia uerſentur omnibus annis,quæ foliorum è palmis cura & uſus,& foliorum mirabilia. Cap. XXIIII

ESt & publica omniū foliorū in ipſis differētia. Nanq; pars inferior à terra herbido uiret colore. Ab eadē leuiora,neruos callūq; & articulos in ſuperiore habēt parte:inciſuras uero ſubter,ut manus humana. Oleæ ſuperne candidiora,& minus leuia:ltē ederæ. Sed omniū folia quotidie ad ſolem oſcitant,interiores partes tepefieri uolentia. Superior pars omniū lanuginē quātulācunq; habet,quæ in alijs gentiū lana eſt. In oriēte funes ualidos è palmæ foliis fieri dictū eſt,eosq; in humore utiliores eſſe. Et apud nos ferè palmis à meſſe decerpunt. Ex his meliora,quæ ſeſe nō diuiſerint. Siccant ſub tecto quaternis diebus:mox in ſole expandunt,& noctibus relicta,donec cādore inareſcāt, poſtea in opera findūtur. Latiſsima fico,uiti,platano:anguſta myrto,punicæ,oleæ: capillata pino, cedro: aculeata aquifolio,& ilicum generi:nam iunipero ſpina pro folio eſt: carnoſa cupreſſo, tamarici:craſsiſsima alno:longa harundini, ſalici,palmæ etiam duplicia:circinata piro, mucronata malo,anguloſa ederæ,diuiſa platano:inſecta pectinū modo piceæ, abieti:ſinuoſa

ſa toto ambitu roboris: ſpinoſa cute, rubo. Mordacia ſunt quibuſdam, ut urticis. Pungentia pino, piceæ, abieti, larici, cedro, aquifoliis. Pediculo breui oleæ, & ilici: longo uitibus: tremulo populis, & iſdem ſolis inter ſe crepitantia. Iam & in pomo ipſo, mali quodam in genere, parua medijs emicant folia, interim & gemina. Præterea alijs circa ramos, alijs & in cacumine ramorū, robori & in caudice ipſo. Iam denſa, ac rara: ſempercp lata rariora. Diſpoſita myrto, concaua buxo, inordinata pomis. Plura eodem pediculo exeuntia malis pirisćp. Ramuloſa ulmo, & cytiſo. Quibus adijcit Cato decidua, populea quernaćp, animalibus iubens dari non perarida: bubus quidem & ficulnea, ilignaćp & ederacea: Dantur & ex harundine ac lauro. Decidunt ſorbo uniuerſa, cæteris paulatim. Et de ſolijs hactenus.

De ordine naturæ in ſatis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine floreant. Cap. XXV

ORdo autem naturæ annuus ita ſe habet. Primus eſt conceptus, flare incipiente uento fauonio circiter ferè VI. Idus Feb. Hoc enim maritantur uiueſcentia è terra, quo etiam equæ in Hiſpania, ut diximus. Hic eſt genitalis ſpiritus mundi, à fouēdo dictus, ut quidam exiſtimauere. Flat ab occaſu æquinoctiali, uer inchoans. Catulitionem ruſtici uocant, geſtiente natura ſemina accipere, eoćp animam inferente omnibus ſatis. Concipiunt uarijs diebus, & pro ſua quæcp natura. Alia protinus, ut animalia: tardius aliqua, & diutius grauida partus gerūt: quod germinatio ideo uocatur. Pariunt uero cum florent, floscp ille ruptis conſtat utriculis. Educatio in pomo eſt: hoc & germinatio. Arborum flos eſt pleni ueris indicium & anni renaſcentis, flos gaudium arborum. Tunc ſe nouas, aliascp quàm ſunt, oſtendunt: tunc uarijs colorū picturis in certamē uſcp luxuriant. Sed hoc negatum pleriſcp, Non em̄ om̄es florent, & ſunt triſtes quædā, quæćp nō ſentiant gaudia annorum. Nam necp ilex, picea, larix, pinus, ullo flore exhilarantur, natalesúe pomorum recurſus annuos uerſicolori nuncio promittūt: nec fici atcp caprifici, Protinus enim fructū flores gignūt. In ficis mirabiles ſunt & abortus, qui nuncp matureſcunt. Nec iuniperi florent. Quidam earū duo genera tradunt. Alterā florere, nec ferre. Quæ uero non floreat, ferre protinus baccis ſubnaſcentibus, quæ biennio hæreāt. Sed id falſum, omnibuscp ijs dura facies ſemper. Sic et hominū multis fortuna ſine flore eſt. Omnes autem germinant, etiam quæ nō florent, magna & locorū differentia. Quippe cū ex eodem genere quę ſunt in paluſtribus priora germinent, mox campeſtria, nouiſsima in ſyluis. Per ſe autē tardius piri ſylueſtres cp̄ cætera. primo fauonio germinat cornus, proxime laurus, paulocp ante æquinoctiū tilia, acer. Inter primas uero populus, ulmus, ſalix, alnus, nuces. Feſtinat & platanus. Cæteræ uere cœpturo, aquifoliū, terebinthus, paliurus, caſtanea glādes. Serotino aūt germine malus, tardiſsimo ſuber. Quibuſdā geminatur germinatio, nimia ſoli uberate, aut inuitantis cæli uoluptate, quod magis in herbis ſegetum euenit. In arboribus tamen nimia germinatio elaſſeſcit. Sunt aliæ naturales quibuſdā præterćp uernas, quę ſuis conſtant ſideribus, quorum ratio aptius reddetur tertio ab hoc uolumine. Hyberna aquilæ exortu, æſtiua canis ortu, tertia Arcturi. Has duas quidam omnibus arboribus communes putāt, ſentiri autē maxime in fico, uite, punicis: cauſam afferentes, quoniā in Theſſalia Macedoniaćp plurima tum ficus exeat. Maxime tamen in Ægypto apparet hæc ratio. Et reliquæ quidē arbores, ut primū cœpere, cōtinuāt germinationē. Robur, & abies, & larix intermittunt tripartito, ac terna germina ædunt: ideo & inter ſquamas corticum ſpargunt: quod omnibus arboribus in germinatione euenit, quoniā prægnantiū rumpitur cortex. Eſt autē prima earū incipiente uere, circiter XV. diebus. Iterū germinant tranſeunte geminos ſole. Sic fit, ut prima cacumina impelli ſecutis appareat, geniculato incremēto. Tertia eſt earūdē ad ſolſtitiū breuiſsima, nec diutius ſeptenis diebus. Clarecp & tūc cerniť excreſcentiū cacuminū articulatio. Vitis ſola bis parturit, cum primū emittit uuā, iterū cū digerit. Eorū quæ nō florēt, partus tantū eſt & maturitas. Quædā ſtatim in germina

Universidad de Deusto
Biblioteca

minatione florent,properantq; in eo,sed matureſcũt tarde,ut uites.Serotino quædã germinatu florẽt, maturantq; celeriter,ſicuti morus,quæ nouiſsima urbanarũ germinat,nec niſi exacto frigore, ob id dicta ſapientiſsima arborũ. Sed cum cœpit, intantum uniuerſa germinatio erumpit,ut una nocte peragat etiam cum ſtrepitu. Ex his quæ hyeme aquila exoriente(ut diximus)concipiunt, floret prima omniũ amygdala menſe Ianuario. Martio uero pomũ maturat. Ab ea proxime florẽt armeniaca,dein tuberes, & præcoces. Illæ peregrinæ,hæ coactæ. Ordine aũt naturæ,ſylueſtriũ primæ ſambucus,cui medulla pluri ma:& cui nulla,cornus maſcula: Vrbanarũ malus,paruoq; poſt,ut ſimul uideri poſsit,pirus,& ceraſus,& prunus.Sequitur laurus,illamq; cupreſſus,dein punica,fici. At uites & oleæ florentibus iam ijs germinant.Concipiũt Vergiliarũ exortu. Hoc ſidus illarum eſt. Floret autẽ ſolſtitio uitis,& quæ paulo ſerius incipit olea.Defloreſcũt omnia ſeptenis diebus,non celerius:quædã tardius,ſed nulla pluribus bis ſeptenis. Omnia & intra VIII. Idus Iulij,eteſiarum præcurſu.Nec ſtatim fructus ſequitur in aliquibus.

De corno,& quo tempore quæ ferant,& quæ fructum non ferant, & quæ infelices exiſtimantur,& quæ facillime fructum perdunt, & quibus fructus antequam folium naſcantur. Cap. XXVI

COrnus enim circa ſolſtitia reddit primo candidum,poſtea ſanguineũ. Ex eo genere fœmina poſt autumnum fert baccas acerbas,& inguſtabiles cunctis animãtibus: ligno quoq; fungoſa & inutilis,cum mas è fortiſsimis quoq; ſit:tanta differentia ab eodem genere fit.Sed & terebinthus meſsibus reddit ſemẽ,& acer,& fraxinus:nuces & mala,& pira,præterq; hyberna aut præcocia,autumno. Glandiferæ ſerius etiamnũ, uergiliarum occaſu:eſculus tantum,autumno.Incipiente autem hyeme quædam genera mali piriq;,& ſuber.Abies flores croci colore circa ſolſtitiũ,ſemẽ reddit poſt uergiliarũ occaſum.Pinus autẽ & picea præueniunt germinatione XV ferè diebus.Semẽ uero poſt uergilias & ipſæ reddunt.Citreæ & iuniperus & ilex anniferæ habẽtur,nouusq; fructus in his cum anno tino pendet. In maxima tamen admiratione pinus eſt. Habet fructum matureſcentem, habet proximo anno ad maturitatem uenturum,ac deinde tertio. Nec ulla arborum auidius ſe promittit.Quo menſe ex ea nux decerpitur,eodem matureſcit alia : & ſic diſpenſatur,ut nullo non menſe matureſcant.Quæ ſe in arbore ipſa diuiſere,zamiæ uocantur:lædunt q; cæteras,niſi detrahantur.Fructum arborũ ſolæ nullum ferunt, hoc eſt, ne ſemen quidẽ,tamarix ſcopis tantũ naſcẽs,populus,alnus,ulmus attinia,alaternus, cui folia interilicem & oliuam.Infelices autem exiſtimantur,damnataq; religione, quæ neq; ſeruntur unquã,neq; fructum ferunt.Cremutius autor eſt,nunquam uirere arborẽ, ex qua Phyllis ſe ſuſpenderit.Quæ gummi gignunt poſt germinationẽ aperiunt:gummi uero non niſi fructu detracto ſpiſſatur.Nouellæ arbores carẽt fructu,quandiu creſcunt. Perdunt facillime ante maturitatẽ,palma,ficus,amygdala,malus,pirus.Item punica,quæ etiam roribus nimijs & pruinis florem amittit.Qua de cauſa inflectũt ramos eius,ne ſubiecti humorem infeſtum excipiant,atque contineant. Pyrus & amygdala etiam ſi non pluat, ſed fiat auſtrinum cælum,aut nubilum,amittunt florem & primos fructus, ſi cum defloruere tales dies fuerint.Ociſsime autem ſalix amittit ſemen,antequam omnino maturitatem ſentiat,ob id dicta Homero frugiperda:ſecutaq; ætas ſcelere ſuo interpretata eſt hanc ſententiam,quando ſemen ſalicis mulieri ſterilitatis medicamentũ eſſe cõſtat. Sed in hoc quoq; prouidens natura,facile naſcẽti & depacto ſurculo,incurioſius ſemen dedit. Vna tamen proditur ad maturitatem perferre ſolita,in Creta inſula, ipſo deſcenſu Iouis ſpeluncæ,toruum ligneũq; magnitudine ciceris.Fiunt uero quædam & loci uitio infructuoſa, ſicut in Paro ſylua cædua quæ nihil fert.Perſicæ arbores in Rhodo,florent tantum. Fit hæc differentia & ex ſexu,in ijſq; mares non ferunt. Aliqui hoc permutantes , mares eſſe quæ ferant tradunt. Facit & denſitas ſterilitatem . Gignentiũ autẽ quædam & lateribus ramorum & cacuminibus ferunt, ut pirus , punica , ficus, myrtus. Cætero eadem natura quæ

frugi

frugibus. namq; & in eis ſpica in cacumine naſcitur, legumina in lateribus. Palma ſola (ut dictum eſt) in ſpathis habet fructū, racemis propendentē. Reliquis ſub folio pomum, ut protegatur, excepta fico, cui folium maximum umbroſiſsimūq;, et ideo ſupra id pomum: eidemq; ſerius folium naſcitur q̄; pomum. Inſigne proditur in quodā genere Ciliciæ, Cypri, Helladis, ficos ſub folio, groſſos uero poſt foliū naſci. Ficus & præcoces habet, quas Athenis prodromos uocant. In Laconico genere maximæ ſunt.

De biferis & triferis, & quæ celerrime ſeneſcant, & de ætatibus earum. Cap. XXVII

SVnt & biferæ in eiſdem. In Cea inſula caprifici triferæ ſunt. Primo fœtu ſequens euocatur, ſequenti tertius. hoc fici caprificant. Et caprifici aūt ab aduerſis foliis naſcuntur. Biferæ & in malis ac piris quædā, ſicut & præcoces. Malus ſylueſtris bifera. Sequens eius fructus poſt Arcturū in apricis maxime. Vites quidem & triferæ ſunt, quas ob id inſanas uocant, quoniam in iſs alia matureſcunt, alia turgeſcunt, alia florent. M. Varro autor eſt, uitem fuiſſe Smyrnæ apud mare biferam, & malum in agro Conſentino. Hoc aūt euenit perpetuo in Tacapenſi Africæ agro, de quo plura aliàs: ea eſt ſoli fertilitas. Trifera eſt & cupreſſus. Namq; baccæ eius colligūtur menſe Ianuario, & Maio, & Septembri, ternasq; earum gerit magnitudines. Eſt uero & in ipſis arboribus etiā onuſtis peculiaris differentia. Summa ſui parte fertilior eſt arbutus: quercus inferiore, iuglandes, fici, mariſcæ. Omnes quo magis ſeneſcūt, hoc maturius ferunt, & in apricis locis, nec pingui terra. Sylueſtriora omnia tardiora. Quædā ex iſs omnino non matureſcunt. Item quæ ſubarantur, aut quæ ablaqueantur, celeriora neglectis: hæc & fertiliora. Eſt etiamnum ætatis differētia. Amygdala enim & pirus in ſenecta fertiliſsimæ, ut glandiferæ, & quoddā genus ficorū. Cæteræ in iuuenta, tardiusq; maturantes, quod maxime notāt in uitibus. Vetuſtioribus enim uinum melius, nouellis copioſius. Celerrime uero ſeneſcit, & in ſenecta deteriorem fructum gignit malus. Namq; & minora poma proueniunt, & uermiculis obnoxia. Quin et in ipſa arbore naſcuntur. Ficus ſola ex omnium arborum fœtu, maturitatis cauſa medicatur: iam quidem ex portentis, quoniā maiora ſunt pretia præpoſteris. Omnia autem celerius ſeneſcunt præfœcunda. Quin & protinus moriuntur aliqua, cælo fœcunditatē omnem eblandito: quod maxime uitibus euenit.

De moro. Cap. XXVIII

CONtrà morus tardiſsime ſeneſcit, fructibus minime laborans. Tarde & quorum criſpa materies, ut acer, palma, populus. Et ſubarata ocyus ſeneſcunt.

De ſylueſtribus. Cap. XXIX

SYlueſtria aūt tardiſsime. Atq; in totum, omnis cura fertilitatem adijcit, fertilitas ſenectam: ideo & præflorent talia & prægermināt, atq; in totum præcocia fiunt, quoniam omnis infirmitas cælo magis obnoxia eſt. Multę uero plura gignunt, ut diximus in glandiferis: inter quas laurus uuas ſuas, maximeq; ſterilis quæ nō gignit aliud: ob id à quibuſdam mas exiſtimatur. Ferunt & auellanæ iulos compactili callo, ad nihil utiles.

De buxo, & faba Græca, ſiue loto. Cap. XXX

PLurima uero buxus. nam & ſemen ſuum, & granum quod carthegon uocant, & à ſeptentrione uiſcum, à meridie hyphear, de quibus plura mox paulò. Interdumq; pariter res quaternas habent. Arborum quædam ſimplices, quibus à radice caudex unus, & rami frequētes, ut oliuæ, fico, uiti. Quædā fruticoſi generis, ut paliurus, myrtus. Item nux auellana: quinimò melior eſt & copioſior fructu, in plures diſperſa ramos. In quibuſdam omnino nullus, ut in ſuo genere buxo, loto tranſmarinæ. Quædam bifurcæ, atq; etiam in quinas partes diffuſæ. Quædam diuiduæ nec ramoſæ, ut ſambuci. Quædam indiuiduæ, ramoſæ, ut piceæ. Quibuſdam ramorum ordo, ſicut piceæ, abieti. Alijs inconditus, ut robori, malo, piro. Et abieti quidem ſubrecta diuiſura, ramiq; in cælum tendentes, non in latera proni. Mirum, cacuminibus eorum deciſis moritur, totis uero detruncatis durat. & ſi infra q̄; rami fuere præcidatur, quod ſupereſt uiuit: ſi uero cacumen tantum auferatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tota moriť. Alia ab radice brachiata, ut ulmus. Alia in cacumine ramosa, ut pinus, lotos, siue faba Græca: quã Romæ à suauitate fructus sylvestris quidẽ, sed cerasorum penè natura loton appellant. Præcipue domibus expetitur ramorum petulantia, breui caudice, latissima exspatiantiũ umbra, & in uicinas domos sæpe transilientium. Nulli opacitas breuior, nec aufert solẽ hyeme decidentib. foliis. Nulli cortex iucundior, aut oculos excipiẽs blandius. Nulli rami longiores ualidioresq́, aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. Malis propriũ genus. Ferarũ eñ rostra reddunt, adhærentibus uni maximo minoribus. Ramorum aliqui cæci, qui nõ germinãt: quod natura fit, si nõ eualuere: aut pœna, cum deputatos cicatrix hebetauit. Quæ diuiduis in ramo natura est, hæc uiti in oculo, harundini in geniculo. Omnium terræ proxima crassiora. In longitudinẽ excrescunt abies, larix, palma, cupressus, ulmus, & siqua unistirpia. Ramosa rum cerasus etiã in XL cubitorum trabes, æquali per totum duûm cubitorũ crassitudine reperiť. De ramis, & cortice, & radicibus arborum. Cap. XXXI

QVædam statim in ramos sparguntur, ut mali. Cortex alijs tenuis, ut lauro, tiliæ. alijs crassus, ut robori. Alijs leuis, ut malo, fico. Idem scaber robori, palmæ. Omnibus in senecta rugosior. Quibusdam rumpitur sponte, ut uiti: quibusdam etiam cadit, ut malo, unedoni: carnosus, suberi, populo: membranaceus, ut uiti, harundini: libris similis, cerasо: multiplex tunicis, ut uitibus, tiliæ, abieti. Quibusdam simplex, ut fico, harundini. Magna & radicum differẽtia. Copiosæ fico, robori, platano: breues & angustæ, malo: singulares abieti, larici. Singulis enim innituntť, quanquã minimis in latera dispersis. Crassiores lauro & inæquales: Item oleę, cui & ramosæ. At robori carnosę. Robora suas in profundum agunt. Si Virgilio quidem credimus, ęsculus quantum corpore eminet, tantũ radice descendit. Oleæ, malis & cupressis per summa cespitũ. Alijs recto meatu, ut lauro, oleę: alijs flexuoso, ut fico. Minutis hæc capillamentis hirsuta, ut abies, multęq́ sylvestriũ, è quibus montani prętenuia fila decerpentes, spectabiles lagenas, & alia uasa nectunt. Quidam nõ altius descẽdere radices, q̃ solis calor tepefaciat, idq́ natura loci tenuioris crassiorisue dixere, quod falsum arbitror. Apud autores certe inuenitur, abietis planta cum transferreť, VIII cubitorum in altitudine, nec totam refossam, sed abruptam. Maxima spatio atq́ plenitudine & citri est. Ab ea platani, roboris, & glandiferarum. Quarundam radix uiuacior superficie, ut lauri. Itaq́ cum trunco inaruit recisa, etiam lætius fruticat. Quidam brеuitate radicum celerius senescere arbores putant: quod coarguunt fici, quarũ radices longissimæ, & senectus ocyssima. Falsum arbitror & quod aliqui prodidere, radices arborũ uetustate minui. Visa etenim est annosa quercus euersa ui tempestatis, & iugerum soli amplexa. Prostratas restitui plerunq́, & quadam terræ cicatrice reuiuiscere, uulgare est. & familiarissimum hoc platanis, quæ plurimum uentorum concipiunt propter densitatem ramorum: quibus amputatis, leuatæ onere in sua scrobe reponuntur. Factumq́ iam est hoc in iuglandibus oleisq́, ac multis alijs.

De prodigiosis arboribus, & quibus modis sponte nascanť, & quod nõ omnia ubiq́ nascanť, & quæ nõ alibi nascanť arbores. Cap. XXXII

EST in exemplis, & sine tempestate, ullâue causa alia q̃ prodigij cecidisse multas, ac sua sponte resurrexisse. Factum hoc populi Ro. quiritibus ostentũ Cimbricis bellis Nuceriæ in luco Iunonis, ulmo postquã etiam cacumen amputatum erat, quoniam in aram ipsam procũbebat, restituta spõte, ita ut protinus floreret. à quo deinde tẽpore maiestas populi Ro. resurrexit, quæ ante uastata cladibus fuerat. Memorať hoc idem factum & in Philippis, salice procidua atq́ detruncata: & Stagiris in musæo populo alba. oñia fausti ominis. Sed maxime mirum, Antandri platanus etiam circumdolatis lateribus restibilis sponte facta, uitæq́ reddita longitudine XV cubitorũ, crassitudine quatuor ulnarũ. Arbores quas naturæ debeamus, tribus modis nascunť: Sponte, aut semine, aut ab radice. Cura numerosior existit, de qua suo dicemus uolumine. nũc enim totus sermo de natura est,

multis

Universidad de Deusto
Biblioteca

multis modis mirisq; memorabili. Namq; non omnia in omnibus locis nasci docuimus, nec translata uiuere. Hocq; aliàs fastidio, aliàs contumacia, sæpius imbecillitate eorū quæ transferuntur euenit: aliàs cælo inuidente, aliàs solo repugnāte. Fastidit balsamū alibi nasci, Assyria malus alibi ferre: necnon & palma nasci ubiq;, aut nata parere: uel cum promi sit etiam ostenditq;, ea educare, quæ tanq; inuita peperit. Non habet uires frutex cinnami in Syriæ uicina perueniendi. Non ferunt amomi nardiq; deliciæ, ne in Arabia quidem ex India naue peregrinari. Tentauit enim Seleucus rex. Illud maxime mirum, ipsas arbores plerunq; exorari ut uiuant, atque transmigrent: aliquando & à solo impetrari, ut alienas alat, aduenasq; nutriat: cælum nullo modo flecti. Viuit in Italia piperis arbor: casiæ uero etiam in septentrionali plaga. uixit & in Lydia thuris. Sed unde sorbentes succū omnem ex ijs soles, coquentesq; lachrymam? Illud proxime mirum, mutari naturam in ijsdem locis, atq; pro indiuiso ualere. Cedrum æstuosis partibus dederat, at in Lycijs Phrygijsq; montibus nascitur. Frigus inimicum lauro fecerat, sed in Olympo copiosior nulla est. Circa Bosphorum Cimmerium in Panticapeo urbe, omni modo laborauit Mithridates rex & cæteri incolæ, sacrorum certe causa laurum myrtumq; habere: non contigit, cum teporis arbores abundent ibi, punicæ ficiq;, iam mali & piri laudatissimæ. Frigidas eodem tractu non genuit arbores, pinum, abietem, piceam. Et quid attinet in Pontum abire? Iuxta Romam ipsam castaneæ cerasiq; ægre proueniunt, persica in Thusculano, necnon nuces græcæ cum tedio inseruntur, Tarracina syluis scatente earum.

De cupresso: & quod ex terra noua aliqua sæpe nascantur, quæ in ea antè non fuerunt. Cap. XXXIII

CVpressus aduena, & difficillime nascentium fuit, ut de qua uerbosius sæpiusq; q̄ de omnibus alijs prodiderit Cato. Natu morosa, fructu superuacua, baccis torua, folio amara, odore uiolenta, ac ne umbra quidem gratiosa, materie rara, ut penè fruticosi generis, diti sacra, & ideo funebri signo ad domos posita. Fœmina sterilis diu. Metæ demū aspectu non repudiata, distinguendis tantū pinorū ordinibus. nunc uero tonsilis facta in densitate parietū, coercitaq; gracilitate perpetuo tenera. Trahitur etiam in picturas opere historiali: uenatus classesue, & imagines retū tenui folio, breuiq; & uirenti superuestiens. Duo genera earum: Meta in fastigiū conuoluta, quæ & fœmina appellat. Mas spargit extra se ramos, deputaturq; & accipit uitē. Vtraq; aūt immittit in perticas asserésue amputatione ramorū, qui XIII anno denarijs singulis ueneunt. Quæstuosissima in satus ratiōe sylua, uulgoq; dotē filiarū antiqui plantaria appellabant. Huic patria insula Creta, quanq; Cato Tarentinam eam appellat, credo, quod primū eò uenerit. Et in Ænaria succisa regerminat. Sed in Creta quocunq; loco terrā mouerit quispiā, nisi serat alia, hæc gignit, protinusq; emicat. Illa uero etiam nō appellato solo ac sponte, maximeq; in Idæis montibus, & quos Albos uocant, summisq; iugis, unde niues nunq; absunt, plurima: quod miremur, alibi nō nisi in tepore proueniens, & nutricē magnopere fastidiens. Nec terræ tantū natura circa has refert, aut perpetua cæli, uerū & quædam temporaria uis. Imbres aliquæ plerunq; semina afferunt, & certo fluunt genere, aliquando etiā incognito: quod accidit Cyrenaicæ regioni cum primū ibi laserpitiū natū est, ut in herbarū natura dicemus. Nata est & sylua urbi ei proxima imbre piceo crassoq;, circiter urbis Romæ annum CCCCXXX.

De edera. Cap. XXXIIII

EDera iam dicitur in Asia nasci. Negauerat Theophrastus: nec in India, nisi in monte Mero. Quin & Harpalum omni modo laborasse ut sereret eam in Medis, frustra, Alexādrum uero ob raritatem ita coronato exercitu, uictorem ex India redijsse, exemplo Liberi patris: cuius dei & nunc adornat thyrsos, galeasq; etiā & scuta, in Thraciæ populis in solennibus sacris. Inimica arbori satisq; omnibus, sepulcraq; ac muros rumpēs: serpentium frigori gratissima, ut mirum sit ullum honorem habitum ei. Duo genera eius prima ut reliquarū, mas & fœmina. Maior tradit mas corpore, & folio duriore etiā ac pin

Universidad de Deusto
Biblioteca

guiore,& flore ad purpuram accedente. Vtriuſq; aũt flos ſimilis eſt roſæ ſylueſtri,niſi q̃ caret odore.Species horũ generũ tres:Eſt enim candida & nigra edera,tertiaq́; quæ uocatur helix. Etiamnũ hæ ſpecies diuidunt̃ in alias, quoniã eſt aliqua fructu tantũ cãdida,alia & folio:fructũ quoq; candidũ ferentiũ alijs denſus acinus,& grandior,racemis in orbem circumactis,qui uocant̃ corymbi.Item ſelenitiũ,cuius eſt minor acinus,ſparſior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & ſemen nigrũ,alij crocatum:cuius coronis poetæ utunt̃,ſo lijs minus nigris, quam quidam Nyſiam, alij Bacchicam uocãt,maximis inter nigras corymbis.quidam apud Græcos etiamnũ duo genera huius faciũt,à colore acinorũ erythra num & chryſocarpũ.Plurimas aũt habet differẽtias helix,q̃m folio maxime diſtat. Parua ſunt & anguloſa cõcinnioraq́;,cum reliquorũ generũ ſimplicia ſint.Diſtat & longitudine internodiorũ,præcipue tamẽ ſterilitate,quoniã fructum nõ gignit.Quidã hoc ætatis eſſe non generis exiſtimant:primoq́; helicem eſſe,fieri ederam uetuſtate.Horum error manifeſtus intelligit̃,quoniam helicis plura genera reperiunt̃,ſed tria maxime inſignia.Herbacea ac uirens quæ plurima eſt,altera candido folio,tertia uerſicolor,quæ Thracia uocatur. Etiamnũ herbaceę tenuiora folia,in ordinẽ digeſta,dẽſioraq́;.In alio genere diuerſa oĩa. Et in uerſicolori alia tenuiorib.folijs,& ſimiliter ordinatis denſioribusq́; eſt:alteri generi neglecta hæc omnia. Maiora quoq; aut minora ſunt folia,macularũq́; habitu diſtãt.& in candidis alia ſunt cãdidiora.Adoleſcit in longitudinẽ maxime herbacea. Arbores aũt necat candida,omnẽq́; ſuccũ auferẽdo tanta craſsitudine auget̃,ut ipſa arbor fiat. ſigna eius folia maxima atq; latiſsima,mãmas erigentis, quæ ſunt cæteris inflexæ: racemi ſtantes, ac ſubrecti.Et quanq̃ omniũ ederarũ generi radicoſa brachia, huic tamen maxime ramoſa ac robuſta.ab ea nigræ:ſed propriũ albę, quod inter media folia emittit brachia utrinq; ſemper amplectens:hoc & in muris,quamuis ambire nõ poſsit.Itaq; etiam pluribus locis interciſa,uiuit tamẽ duraq́;,& totidẽ initia radicũ habet quot brachia,quibus incolumis & ſolida arbores ſugit ac ſtrangulat.Eſt & in fructu differẽtia albæ nigræq́; ederæ: q̃m alijs tanta amaritudo acini,ut aues nõ attingãt.Eſt & rigẽs edera,quę ſine adminiculo ſtat, ſola omniũ generũ ob id uocata ciſſos.E diuerſo nunq̃ niſi humi repens chamæciſſos.

De edera quæ uocatur ſmilax. Cap. xxxv

SMilis eſt ederæ,è Cilicia quidẽ primũ profecta,ſed in Grecia frequentior, quã uocant ſmilacẽ,dẽſis gẽiculata caulibus,ſpinoſis fruticoſa ramis, folio ederaceo paruo, nõ anguloſo,à pediculo emittẽte pãpinos,flore cãdido,olẽte liliũ. fert racemos labruſcæ modo nõ ederæ,colore rubro,cõplexa acinis maiorib.nucleos ternos,minorib.ſingulos,nigros durosq́;:infauſta omnib.ſacris & coronis,q̃m ſit lugubris,uirgine eius noĩs ꝓpter amorẽ iuuenis Croci,mutata in hũc fruticẽ.Id uulgus ignorãs,plerunq; feſta ſua polluit,ederam exiſtimãdo:ſicut in poetis,aut Libero patre,aut Sileno,qs omnino neſcit quib. coronentur.E ſmilace fiunt codicilli. Propriũq; materiæ eſt,ut admota auribus leuẽ ſonũ reddat. Ederæ mira prodit̃ natura ad experiẽda uina.ſi uas fiat ex ligno eius,uina transfluere ac remanere aquã,ſiqua fuerit mixta.

De aquaticis calamis,& fruticibus. Cap. xxxvi

INter ea quæ frigidis gaudent,& aquaticos frutices dixiſſe cõueniat: principatũ in his tenebũt harundines,belli pacisq́; experimẽtis neceſſarię,atq; etiam delicijs gratæ. Tegulo earum domus ſuas ſeptentrionales populi operiunt,durántque æuis tecta alta.& in reliquo uero orbe cameras leuiſsime ſuſpẽdunt. Chartisq; ſeruiunt calami, Ægyptij maxime,cognatione quadam papyri.Probatiores tamen Gnidij,& qui in Aſia circa Anaiticum lacum naſcuntur.Noſtratibus fungoſior ſubeſt natura,cartilagine bibula, quæ cauo corpore intus ſuperne tenui inareſcit ligno:fiſsilis,præacuta ſemper acie,geniculata.Cætero gracilitas nodis diſtincta,leui faſtigio tenuat̃ in cacumina, craſsiore pãniculæ coma, neque hac ſuperuacua. Aut enim pro pluma ſtrata cauponarum replet: aut ubi limoſiore callo induruit,ſicut in Belgis,contuſa & interiecta nauium cõmiſſuris ferruminat textus, glutino tenacior, rimisque explendis fidelior pice. Calamis orientis populi bella conficiunt

del Carmen de Sagocerra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciunt. Calamis ſpicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinna addita calamis. Fitq; & ex ipſo telum aliud fracto in uulneribus. His armis ſolem ipſum obumbrant. Propter hoc maxime ſerenos dies optant: odere uentos & imbres, qui inter illos pacem eſſe cogunt. Ac ſi quis Æthiopas, Ægyptum, Arabas, Indos, Scythas, Bactros, Sarmatarũ tot gentes, & orientis, omniaq; Parthorũ regna diligentius computet, æqua ferè pars hominum in toto mundo calamis ſuperata degit. Præcipuus hic uſus in Creta bellatores ſuos præcipitauit. Sed in hoc quoq; ut cæteris in rebus, uicit Italia: quando nullus ſagittis aptior calamus, quàm in Rheno Bononienſi amne, cui plurima ineſt medulla pondusq; uolucre, contra flatus quoq; peruicax libra. quippe non eadem gratia Belgicis. Hæc & Creticis cõmendationibus: quanquã præferãtur Indi, quorum alia quibuſdã uidetur natura, quando & haſtarum uicem præbent additis cuſpidibus. Harundini quidẽ Indicæ arborea amplitudo, quales uulgo in templis uidemus. Differre mares ac fœminas in his quoq; Indi tradũt. Spiſsius mari corpus, fœminę capacius. nauigiorumq; etiã uicem præſtant (ſi credimus) ſingula internodia. Circa Aceſinem amnem maxime naſcuntur. Harundo omnis ex una ſtirpe numeroſa. Atq; etiam reciſa fœcundius reſurgit. Radix natura uiuax, geniculata & ipſa. Folia Indicis tantum breuia. Omnibus uero à nodo orſa, complexu tenues per ambitum inducunt tunicas: atq; à medio internodio, cum plurimũ, deſinunt ueſtire, procumbuntq;. Latera harundini calamoq; in rotunditatem bina, ſuper nodos alterno ſemper inguine, ut alterum ad dextra fiat, alterum ſuperiore geniculo ad læua per uices. Inde exeunt aliquãdo rami, qui ſunt calami tenues. Plura autem genera: Alia ſpiſsior denſioreq; geniculis, breuib. internodijs. Alia rarior maioribus, tenuioreq; & ipſa. Calamus uero alius totus concauus, quem ſyringiã uocãt, utiliſsimus fiſtulis, quoniam nihil eſt ei cartilaginis atq; carnis. Orchomenius eſt cõtinuo foramine peruius, quem auleticon uocãt. hic tibijs utilior, fiſtulis ille. Eſt alius craſsiore ligno, & tenui foramine. Hunc totũ fungoſa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior craſsioreq;. Fruticoſiſsimus qui uocatur donax, nõ niſi in aquaticis natus, qm̃ & hæc differentia eſt, multũ prælata harundine quæ in ſiccis proueniat. Suũ genus ſagittario calamo, ut diximus, ſed Cretico longiſsimis internodijs, obſequentiq; quò libeat flecti calefacto. Differentias faciunt & folia, nõ multitudine, uerũ robore & colore. Valida Laconicis, & ab una parte dẽſiora: quales in totũ circa ſtagna gigni putãt, diſsimiles amnicis, lõgisq; ueſtiri tunicis, ſpatioſius à nodo ſcãdente cõplexu. Eſt & obliqua harũdo nõ in excelſitatẽ naſcẽs, ſed iuxta terram fruticis modo ſe ſpargens, ſuauiſsima in teneritate animalibus. Vocatur à quibuſdã elegia. Eſt & in Italia naſcens adarcha nomine, paluſtris: & cortice, tantum ſub ipſa coma, utiliſsima dentibus: quoniã uis eadem eſt quæ ſinapi. De Orchomenij lacus harũdinetis accuratius dici cogit admiratio antiqua. Characiã uocabant craſsiorem firmioremq;, plotiam uero ſubtiliorem, hãc in inſulis fluitantibus natã, illam in ripis expatiãtis lacus. Tertia harundo eſt tibialis calami, quem auleticon dicebãt. Nono hic anno naſcebatur. Nam & lacus incrementa hoc temporis ſpatio ſeruabat, prodigioſus ſi quando amplitudinem biennio extendiſſet: quod notatũ apud Cheroniã infauſto Athenienſiũ prælio, & apud Lebadiam ſæpe notatur influente Cephiſo. Cum igitur anno permanſit inundatio, proficiunt in aucupatoriã quoq; amplitudinem: uocabant zeugitæ. Contrà bombyciæ maturius reciproco, graciles, fœminarum latiore folio atque candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla, ſpadonum nomine inſignibus. Hinc erant armamenta ad induſos cantus, non ſilendo & reliquo curæ miraculo, ut uenia ſit, argento iam potius cani. Cædi ſolebãt tempeſtiue uſq; ad Antigenem tibicinem, cum adhuc ſimplici muſica uterent, ſub Arctu ro: ſic præparatæ aliquot poſt annos utiles eſſe incipiebãt. Tunc quoq; multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipſæ docendæ, cõprimentibus ſe ligulis, quod erat illis theatrorum moribus utilius. Poſtquã uarietas acceſsit, & cantus quoq; luxuria, cædi ante ſoliſtitia cœptæ, & fieri utiles in trimatu, apertioribus earum ligulis ad flectendos ſonos: quę

Universidad de Deusto
Biblioteca

inde sunt & hodie. Sed tum ex sua quanq; tantum harundine congruere persuasum erat: & eam quæ radicem antecesserat, lævæ tibiæ conuenire: quę cacumẽ, dextrę: immensum, quantũ prælatis quas ipse Cephisus abluisset. Nunc sacrificæ Tuscorum è buxo, ludicræ uero loto, ossibusq; asininis & argento fiunt. Aucupatoria harundo à Panhormo laudatissima, piscatoria Abaritana ex Africa. Harundinis Italiæ usus ad uineas maxime. Cato seri eam iubet in humidis agris, bipalio subacto prius solo, oculis dispositis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam, unde asparagi fiant: concordare enim amicitiam.

De salice eius genera octo, & quæ pręter salicem sint utilia ligaturis, & de rubis. Cap. XXXVII

SAlicem uero circà, qua nulla aquaticarum utilior, licet populi uitibus placeãt, & cęcuba educent, licet alni sepibus muniant, contraq; erumpentium amniũ impetus, riparum muro in tutela ruris excubent in aqua satæ, cæsæq; densius innumero hærede prosint. Salicis statim plura genera. Nanq; & in proceritatem magnã emittũt iugis uinearum perticas, pariuntq; baltheo corticis uincula: & aliæ uirgas sequacis ad uincturas lenticiæ. Aliæ prætenues uiminibus texendis spectabili subtilitate. Rursus aliæ firmiores corbibus, ac plurimæ agricolarum supellectili: candidiores ablato cortice, leuiq; tractatu, utilioribus uasis quàm ut è corio fiant, atq; etiam supinarũ in delicias cathedrarum aptissimæ. Cædua salici fertilitas, densior tonsura ex breui pugno uerius quàm ramo, non ut remur in nouissimis curãda arbore. Nullius quippe tutior est reditus minorisue impendij, aut tempestatum securior. Tertium locum ei in æstimatione ruris Cato attribuit, prioremq; quàm oliuetis, quamq; frumento, aut pratis: nec quia desint alia uincula. Siquidem & genistæ, & populi, & ulmi, & sanguinei frutices, & betulæ, & harũdo fissa, & harundinũ folia ut in Liguria, & uitis ipsa, recisisq; aculeis rubi alligant, & intorta corylus. Mirumq; contuso ligno alicui maiores ad uincula esse uires. Salici tamen præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiorq; amerina, sed paulo fragilior, ideo solido ligat nexu. In Asia tria genera obseruãt. Nigram, utiliorem uiminibus: candidã agricolarum usibus: tertiam quæ breuissima est helicen uocãt. Apud nos quoq; multi totidẽ generibus nomina imponunt, uimineam uocant, eandem purpuream. Alterã nitelinam à colore, quæ sit tenuior. Tertiam Gallicã, quæ tenuissima. Nec in fruticum, nec in ueprium cauliúmue, neq; in herbarum, aut alio ullo quàm suo genere numerentur iure scirpi fragiles palustresq; ad tegulum tegetesq;: è quibus detracto cortice, candelæ luminibus & funeribus seruiũt. Firmior quibusdam in locis earum rigor. Nanq; ijs uelificant non in Pado tantum nautici, uerum & in mari piscator Africus, præposstero more uela intra malos suspendẽs. Et mapalia sua Mauri tegunt, proximeq; æstimanti hoc uideantur esse, quo inferiore Nili parte papyri sunt usu. Sed fruticosi generis sunt inter aquaticas & rubi, atq; sambuci fungosi generis, aliter tamen quàm ferulæ. Quippe plus ligni utique sambuco. Ex qua magis canoram buccinam tubamq; credit pastor ibi cæsa, ubi gallorum cantum frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt, & alio genere similitudinem rosæ, qui uocatur cynosbatos. Tertium genus Idæum uocant Græci à loco. Tenuius est q̃ cætera, minoribusq; spinis, & minus aduncis. Flos eius contra lippitudines illinitur ex melle & igni sacro. Contra stomachi quoq; uitia bibitur ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atq; paruos, humoris lenti, inficiendo maxime capillo, qui & ipsi aqua decocti manduntur.

De succis arborum, & natura materiarum, & de cædendis arboribus. Cap. XXXVIII

HVmor & cortici arborum est, qui sanguis earum intelligi debet, nõ idem omnibus, Ficis lacteus: huic ad caseos figurãdos coaguli uis. Cerasis gummosus, ulmis saliuosus, lẽtus ac pinguis malis, uitibus ac piris aquosus. Viuaciora quibus lentior. Atq; in totum corpore arborũ, ut reliquorũ animalium, cutis, sanguis, caro, nerui, uenæ, ossa, medullæ. Pro cute cortex. Mirũ, hic in moro medicis succũ quærentibus, ferè hora diei secunda,

lapide

lapide incussus manat, altius fractus siccus uidetur. Proximi plerisq; adipes. ij uocantur à colore alburnum: mollis ac pessima pars ligni, etiam in robore facile putrescens, teredini obnoxia: quare semper amputabitur. Subest huic caro, cui ossa: id est materiæ optimum. Alternant fructus quibus siccius lignum, ut olea, magis q̄; quibus carnosum, ut cerasus. Nec omnibus adipes carnésue largæ, sicuti nec animalium acerrimis. Neutrum habēt buxus, cornus, olea: nec medullam, minimumq; etiam sanguinis: sicut ossa nō habent sorba, carnem sambuci, & plurimam ambæ medullam: nec harundines maiore ex parte. In qua rundam arborū carnibus pulpæ uenæq; sunt Discrimē earū facile. Venæ latiores candidioresq; pulpæ fissilibus insunt. Ideo fit, ut aure ad caput trabis quamlibet prælongę admota, ictus ab altero capite uel graphij sentiatur, penetrante rectis meatibus sono. Vnde deprehenditur an torta sit materies, nodisq; concisa. Quibusdam sunt tubera, sicut sunt in carne glandia. In ijs nec uena, nec pulpa, quodā callo carnis in se conuoluto. hoc pretio fissimum in cedro & acere. Cætera mensarū genera fissis arboribus circinant̄ in pulpam, alioqui fragilis esset uena in orbem arboris cæsa. Fagis pectines trāsuersi in pulpa. Apud antiquos inde & uasis honos. Manius Curius iurauit se ex præda nihil attigisse, præter guttū faginū quo sacrificaret. Lignū in longitudinē fluctuatur, ut quæ pars fuit ab radice, ualidius sidit. Quibusdam pulpa sine uenis, mero stamine & tenui constat. Hæc maxime fissilia. Alia frangi celeriora quàm findi, quibus pulpa non est, ut oleæ, uites. At è contrario, totū è carne corpus fico. Tota ossea est ilex, cornus, robur, cytisus, morus, ebenus, lotos, & quæ sine medulla esse diximus. Cæteris nigricās color. Fulua cornus, in uenabulis nitet incisuris nodata propter decorem. Cedrus & larix & iuniperus rubent.

De larice, & abiete, & sapino, & cæteris huiusmodi arborib. cædendis. Cap. XXXIX.

LArix fœminam habet, quam Græci uocant ægida, mellei coloris. Inuentum est pictorum tabellis immortale nullisq; fissile rimis hoc lignum. Proximum medullæ est. In abiete leuson Græci uocauere. Cedrus quoq; durissima, quæ medullæ proxima, ut in corpore ossa, deraso modo limo. Et sambuci interiora mire firma tradunt̄. Nanq; qui uenabula ex ea faciunt, præferunt omnibus. Constat enim ex cute & ossibus. Cædi tempestiuum quæ decorticentur, ut teretes, ad templa cæteraq; usus rotundi, cum germinant, aliàs cortice inextricabili, & carie subnascente ei, materiaq; nigrescente. Tigna & quibus aufert securis corticem, à bruma ad fauoniū: aut si præuenire cogamur, arcturi occasu, & ante eum fidiculæ. Nouissima ratione solstitio. Dies siderum horum reddentur suo loco. Vulgo satis putant obseruare, ne quæ dedolandæ arbores sternant̄ ante æditos suos fructus. Robur uere cæsum, teredinem sentit, bruma aūt neq; uiatur, neq; pandatur, aliàs obnoxium etiam ut torqueat sese findatq;, quod in subere tempestiue quoq; cæso euenit. Infinitū refert & lunaris ratio: nec nisi à uicesima in tricesimam cædi uolunt. Inter omnes uero cōuenit, utilissime in coitu eius sterni, quem diem alij interluniū, alij silentis lunæ appellant. sic certe Tib. Cæsar, concremato ponte naumachiario, larices ad restituendū cædi ex Rætia præfiniuit. Quidam dicūt, ut in coitu & sub terra sit luna, quod fieri nō potest nisi noctu. At si cōpetant coitus in nouissimū diē brumæ, illa sit æterna materies, proxime cū suprà dictis sideribus. Quidā & canis ortū addunt, & sic cæsas materies in forū Augustū. Nec nouellæ aūt ad materiē, nec ueteres utilissimæ. Circūcisas quoq; ad medullā aliqui nō inutiliter relinquūt, ut omnis humor stātibus defluat. Mirū, apud antiquos primo Punico bello classem Duellij imperatoris ab arbore excisa LX die nauigasse. Contra uero Hieronem regē CCXX naues effectas diebus XLV tradit L. Piso. Secundo quoq; Punico bello, Scipionis classis XL die à securi nauigauit. Tantū tēpestiuitas etiā in rapida celeritate pollet. Cato hominū summus in omni usu, de materijs hæc adijcit: Prælum è sapino atra potissimū facito. Vlmeam, pineā, nuceam, hanc atq; aliam materiē omnē cum effodies, luna decrescente exímito post meridiē, sine uento austro. tunc erit tempestiua, cum semē suum maturū erit. Caueto, ne per rorē trahas, aut doles. Idemq; mox, Nisi intermestri luna atq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

dimidiata,ne tangas materiem. Tunc ne effodias,aut præcidas abs terra. Diebus quatuor proximis quibus luna plena fuerit,optime eximitur. Omnino caueto nigrã materiam doles,néue cædas,néue tangas,niſi ſiccam, néue gelidam,néue rorulentã. Tiberius idem & in capillo tondendo ſeruauit interlunia. M. Varro aduerſus defluuia præcepit obſeruandum id à plenilunijs. Larici & magis abieti ſucciſis,humor diu defluit. Hę omnium arborum altiſſimæ ac rectiſsimæ. Nauiũ malis antemniſq; propter leuitatem præfertur abies. Cõmunia his pinoq;,ut quadripartitos uenarũ curſus bifidosq; habeãt,uel omnino ſimplices. Ad fabrorum inteſtina opera medulla ſectilis. Optima quadripartitis materies, & mollior quàm cæteræ. Intellectus in cortice protinus peritis. Abietis quæ pars à terra fuit,enodis eſt: hæc qua diximus ratione fluuiata decorticat̃, atq; ita ſapinus uocatur: ſuperior pars nodoſa,durioráq;,fuſterna. Et in ipſis aũt arboribus robuſtiores aquiloniæ partes. Et in totũ deteriores ex humidis opaciſq;: ſpiſsiores ex apricis ac diuturnæ. Ideo Romæ infernas abies ſupernati præfertur. Eſt per gentium quoq; regiones in ijs differẽtia. Alpibus Apẽninoq; laudatiſsimæ: in Gallia Iura ac monte Vogeſo: in Corſica, Bithynia, Ponto, Macedonia. Deteriores Æneatica & Arcadica. Peſsimæ Parnaſia, & Euboica, quoniã ramoſæ ibi & cõtortæ,putreſcentesq; facile. At cedrus in Creta, Africa, Syria laudatiſsima. Cedri oleo peruncta materies, nec tineã, nec cariem ſentit. Iunipero eadem uirtus quæ cedro. Vaſta hæc in Hiſpania, maximæq; baccæ eius. Medulla eius ubicunq; ſolidior etiã q̃ cedrus. Publicum omnium uitium uocãt ſpiras, ubi conuoluêre ſe uenæ atq; nodi. Inueniuntur in quibuſdã, ſicut in marmore, centra: id eſt duritia clauo ſimilis, inimica ferris. Et quædã forte accidunt, lapide comprehenſo aut recepto in corpus, aut alterius arboris ramo. Megaris diu ſtetit oleaſter in foro, cui uiri fortes affixerãt arma, quæ cortice ambiente ætas longa occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio urbis, præmonitæ oraculo, cum arbor arma peperiſſet: quod ſucciſæ accidit, ocreis galeisq; intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos, ad continendos partus eſſe remedio.

De materijs, de magnitudine arborum, & quæ cariem & ruinã non ſentiũt, & de perpetuitate materiarum. Cap. XL

AMpliſsima arborum ad hoc æui exiſtimatur Romæ uiſa, quam propter miraculum Tiberius Cæſar in eodem ponte naumachiario expoſuerat aduectam cum reliqua materie: durauitq; ad Neronis principis amphitheatrum. Fuit autem trabs è larice longa pedes CXX bipedali craſsitudine æqualis. Quo intelligebaṫ uix credibilis reliqua altitudo faſtigiũ ad cacumen æſtimãtibus. Fuit memoria noſtra & in porticibus ſeptorũ à M. Agrippa relicta, æque miraculi cauſa, quæ diribitorio ſuperfuerat XX pedibus breuior, ſeſquipedali craſsitudine. Abies admirationis præcipuæ uiſa eſt in naui, quæ ex Ægypto Caij principis iuſſu, obeliſcum in uaticano circo ſtatutum, quatuorq; truncos lapidis eiuſdem ad ſuſtinendum eum adduxit: qua naue nil admirabilius uiſum in mari certum eſt. CXX M modiũm lentis pro ſaburra ei fuere. Longitudo ſpacium obtinuit magna ex parte Oſtienſis portus latere læuo. Ibi namque demerſa eſt à Claudio principe, cum tribus molibus, turrium altitudine in ea exædificatis obiter Puteolano puluere aduectisq;. Arboris eius craſsitudo quatuor hominũ ulnas complectentium implebat. Vulgoq; auditur octoginta nummorum & pluris malos uenundari ad eos uſus, rates uero connecti quadraginta ſeſtertijs pleraſque. At in Ægypto & Syria reges inopia abietis cedro ad claſſes feruntur uſi. Maxima ea in Cypro traditur ad undeciremem Demetrij ſucciſa centum triginta pedum, craſsitudinis uero ad trium hominum complexum. Germaniæ prædones ſingulis arboribus cauatis nauigant, quarum quædam & triginta homines ferunt. Spiſsiſsima ex omni materie, ideo & grauiſsima, iudicatur ebenus, & buxus, graciles natura: neutra in aquis fluitat, nec ſuber, ſi dematur cortex, nec larix. Ex reliquis ſicciſsima lotos, quæ Romæ ita appellatur. Deinde robur exalburnatum: & huic nigricans color, magisq; etiam cytiſo, quæ proxime accedere ebenum uidetur.

Quan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quanquam non desint, qui Syriacas terebinthos nigriores affirmẽt. Celebratur & Thericles nomine, calices ex terebintho solitus facere torno, per quẽ probaẽ materies. Omniũ hæc sola ungi uult, meliorq; oleo fit. Colos mire adulteratur iuglande ac piro syluestri tinctis, atq; in medicamine decoctis. Omnibus quæ diximus spissa firmitas. Ab his proxima est cornus: quanq; non potest uideri materies propter exilitatẽ, sed lignum nõ aliò penè q; ad radios rotarum utile: aut si quid cuneandũ sit in ligno, clauisue figendum ceu sereis. Ilex item & oleaster, & olea atq; castanea, carpinus, populus. Hæc & crispa aceris modo, si ulla, materies idonea esset ramis sæpe deputatis: castratio illa est, adimitq; uires. De cætero plerisq; eorum, sed uticq; robori tanta duritia est, ut terebrari nisi madefactum non queat, & ne sic quidem adactus auelli clauus. E diuerso clauum non tenet cedrus. Mollissima tilia, eadem uidetur & calidissima: argumentum afferũt, quod citissime ascias retundat. Calidæ & morus, laurus, edera, & omnes è quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc usus in castris, pastorumq; repperit, quoniam ad excudendum ignem nõ semper lapidis occasio est. Teritur ergo lignum ligno, ignemq; concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi, uel foliorum facillime conceptum. Sed nihil edera prẽstantius quẽ teratur, lauro quæ terat. Probatur & uitis syluestris, alia quàm labrusca, & ipsa ederæ modo arborem scandens. Frigidissima quæcunq; aquatica, lentissima autem, & ideo scutis faciendis aptissima, quorũ plaga contrahit se protinus cludit q; suũ uulnus, & ob id cõtumacius trãsmittit ferrũ: in quo sunt genere fici, salix, tilia, betulla, sambucus, populus utraq;. Leuissima ex his ficus & salix, ideoq; utilissimæ. Omnes autẽ etiam ad cistas, quæq; flexili crate constant. Habent & candorem rigoremq;, & in sculpturis facilitatem. Est lentitia platano, sed madida sicut alno. Siccior eadẽ ulmo, fraxino, moro, ceraso, sed ponderosior. Rigorem fortissime seruat ulmus, ob id cardinibus assamentisq; portarũ utilissima, quoniam minime torquetur: permutanda tantum sic, ut cacumen ab inferiore sit cardine, radix superior. Palmæ est mollis, & suberis: spissæ & malus, pirusq;, necnon acer: sed fragiles, & quæcunque crispa. In omnibus syluestria & mascula differentias cuiusque generis augent. Et infœcunda firmiora fertilibus, nisi quo in genere mares ferunt, sicut cupressus & cornus. Cariem uetustatemq; non sentiunt cupressus, cedrus, ebenus, lotos, buxum, taxus, iuniperus, oleaster, & olea. Et ex reliquis tardissime larix, robur, suber, castanea, iuglans. Rimam fissuramq; non capit sponte cedrus, cupressus, olea. Buxum maxime æternam putant, ebenum & cupressum, cedrumq;, claro de omnibus materijs iudicio in templo Ephesiæ Dianæ, utpote cũ tota Asia extruente quadringentis annis peractũ sit. Conuenit tectum eius esse è cedrinis trabibus. De ipso simulachro deæ ambigitur. Cæteri ex ebeno esse tradunt. Mutianus ter consul, ex his qui proxime uiso eo scripsere, uitigineum & nunquam mutatum, septies restituto templo. Hanc materiam elegisse eandem, Canetiam nomen artificis nuncupãs: quod equidem miror, cum antiquiorem Minerua quoq; non modo Libero patre uetustatem ei tribuat. Adijcit multis foraminibus nardo rigari, ut medicatus humor alat, teneatq; iuncturas, quas & ipsas esse modico admodũ miror. Ualuas esse è cupresso, & iam quadringentis prope annis durare materiam omnem nouæ similem. Id quoq; notandum, ualuas in glutinis compage quadriẽnio fuisse. Cupressus in eas electa, quoniam præter cætera uno in genere materiæ nitor maxime ualeat æternus. Nónne simulacrum Veiouis in arce è cupresso durat, à condita urbe quingentesimo quinquagesimoprimo anno dicatũ? Memorabile & Vticæ templũ Apollinis, ubi Numidicarũ cedrorũ trabes durant, ita ut positæ fuere prima urbis eius origine, annis mille centum octogintaocto. Et in Hispania Saguntí aiunt templum Dianæ à Zacyntho aduectæ cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Troiæ, ut autor est Bochus, infraq; oppidum ipsum id haberi. Cui pepercit religione inductus Annibal: iuniperi trabibus etiam nunc durantibus. Super omnia memoratur ædes in Aulide eiusdem deæ, seculis aliquot ante Troianum bellum exædificata: quonam genere materiæ scientia obliterata.

In

Universidad de Deusto
Biblioteca

In plenum dici potest,uticꝫ quę odore prȩcellãt,ea æternitate præstare. A prædictis morus proxime laudat̃,quæ uetustate etiã nigrescit.Et quædã tamẽ in alijs diuturniora sunt usibus cꝫ alia. Vlmus in perflatu firma,robur defossum. & in aquis quercus obruta. Eadem supra terram rimosa facit opera torquendo sese.Larix in humore præcipua,& alnus nigra.Robur marina aqua corrumpit̃.Non improbat̃ & fagus in aqua & iuglans, hæ quidem in his quæ defodiunt̃,uel principales.Item iuniperus:eadẽ & subdialibus aptissima. Fagus & cerrus celeriter marcescunt. Æsculus quoꝫ humoris impatiẽs.contrà adacta in terrã in palustribus alnus æterna,onerisꝫ quantilibet patiens. Cerasus firma. Vlmus & fraxinus lentæ,sed facile pandantur,flexiles tamẽ,stantesꝫ à circunciſura siccatæ fideliores.Laricem in maritimis nauibus obnoxiã teredini tradunt: omniaꝫ præterquam oleastrum & oleam.Quædam enim in mari,quædam in terra uitijs opportuniora.

De teredinibus. Cap. XLI

INfestantiũ quatuor genera. Teredines capite ad portionem grauissimo,rodunt dentibus.hæ tantum in mari sentiunt̃,nec aliã putant teredinẽ proprie dici. terrestres tineas uocant:culicibus uero similes,thripas.quartũ est & è uermiculorũ genere,quorũ quidem alij putrescente succo,ipsa materie:alij pariunt̃,sicut in arboribus,ex eo qui cerastes uocatur.Cum tantũ eroserit,ut circũagat se,generat aliũ. Hæc nasci prohibet in alijs amaritudo,ut cupresso:alijs duritia,ut buxo. Tradunt & abietẽ circa germinatiões decorticatam qua diximus luna,aquis non corrũpi.Alexandri Magni comites prodiderũt, in Tylo rubri maris insula arbores esse,ex quibus naues fierent,quas cc annis durantes inuentas:& si mergerent̃,incorruptas.In eadem esse fruticem baculis tantum idoneæ crassitudinis,uarium tigrium maculis,ponderosum:& cum in spissiora decidat,uitri modo fragilem.

De materijs architecti,& quæ materies ad quid utilis, & quæ firmior materia in tectum. Cap. XLII

APud nos materiæ finduntur aliquæ sponte:ob id architecti eas simo illitas siccari iubent,ut afflatus nõ noceãt.Pondus sustinere ualidæ,abies,larix,etiã in transuersum positæ.Robur,olea,incuruantur ceduntꝫ ponderi. Illæ renituntur, nec temere rumpuntur:priusꝫ carie cꝫ uiribus deficiunt.Et palmæ arbor inualida,in diuersum enim curuat̃. At populus contra omnia inferiora pandatur,palma è contrario fornicatur. Pinus & cupressus aduersus cariem tineasꝫ firmissimæ. Facile pandatur iuglans.fiunt enim & ex ea trabes,frangiꝫ se prænunciat strepitu:quod in Antandro accidit,cum è balneis territi sono profugerunt.Pinus,piceæ,alni,ad aquarum ductus in tubos cauantur.Obrutæ terra, plurimis durant annis.Eædem si non integantur,cito senescunt: mirum in modum fortiores,si humor extrà quoꝫ superfit.Firmissima ad tectum abies.Eadem ualuarum repagulis,& ad quæcunꝫ libeat intestina opera aptissima,siue Græco,siue Campano,siue Siculo fabricæ artis genere spectabilis,ramentorũ crinibus pampinato semper orbe se uoluens ad incitatos runcinarũ raptus.Eadem & curribus,maxime sociabilis glutino in tantum,ut findatur antè quà solida est.

De glutinanda materia,& lignis sectilibus. Cap. XLIII

MAgna aũt & glutini ratio,propter ea quæ sectilibus laminis,ac in alio genere operiuntur.Stamineam in hoc usu probãt uenã,& uocãt fertilẽ,argumẽto similitudinis, quoniã lacrymose crispa.In omni genere & glutinũ abdicant quædã,& inter se & cũ alijs insociabilia glutino,sicut robur.Sed nec ferè cohȩrẽt,nisi similia natura,ut siquis lapidem lignumꝫ coniungat.Cornũ maxime audit sorbus,carpinus,buxus,postea tilia.Cuicũꝫ operi facilia,flexilia omnia,quæ lenta diximus,prætereꝫ morus & caprificus. Durabilia ac sectilia,quæ modice humida. Arida emm̃ latius cꝫ uirida serris cedunt, præter robur & buxũ,quæ pertinacius resistunt, serrarumꝫ dentes replẽt æqualitate inerti: qua de causa alterna inclinatione egerũt scobẽ. Obediẽtissima quocũꝫ in opere fraxinus,eademꝫ hastis corylo melior,cornu leuior,sorbo lẽtior. Gallica uero etiã ad currus flexibilis. Vitem æmula-

Universidad de Deusto

æmularetur ulmus,ni pondus esset in culpa.facilis & fagus,quanquam fragilis & tenera. Eadem sectilibus laminis in tenui flexilis,capsisq; ac scrinijs sola utilis.Secatur in laminas prætenues & ilex,colore quoque non ingrata:sed maxime fida ijs quæ terantur, ut rotarum axibus : ad quos lentore fraxinus utilis , sicut duritia ilex, & utroque legitur ulmus. Sunt uero & parui usus fabrilium ministeriorum insignes.Ideoq; proditum, terebris uaginas ex oleastro, buxo, ilice, ulmo, fraxino utilissimas fieri . Ex ijsdem malleos,maiores quoq; è pinu & ilice. Et his autē maior ad firmitatem causa tempestiuæ cæsuræ q̄; immaturæ:quippe cum ex olea durissimo ligno cardines in foribus diutius immoti,plantę modo germinauerint . Cato uectes aquifolios , laureos , ulmeos fieri iubet . Hyginus manubria rusticis carpinea,iligna,cerrea. Quæ in laminas secantur,quorumq; operimento uestiatur alia materies,præcipua sunt citrum,terebinthus,aceris genera,buxū, palma,aquifolium,ilex,sambuci radix,populus.Dat & alnus,ut dictum est,tuber sectile,sicut citrum acerq;.Nec aliarum tubera in precio.Mediaq; pars arborum crispior, & quo propior radici minoribus magisq; flexilibus maculis.Hæc prima origo luxuriæ , arborem alia integi,& uiliores ligno preciosiores cortice fieri,ut una arbor sæpius ueniret.Excogitatę sunt & ligni bracteæ. nec satis . cœpere tingi animalium cornua,dentes secari:lignumq; ebore distingui,mox operiri.Placuit deinde materiem & in mari quæri . Testudo in hoc secta. Nuperq; portentosis ingenijs principatu Neronis inuentum , ut pigmentis perderet se, plurisq; ueniret imitata lignum. Sic lectis pretia quæruntur, sic terebinthum uinci iubēt, sic citrum pretiosius fieri, sic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno, iam lignum emi testudinem facit.

De arborum ætate,& quæ genera arborum minime durant.Similiter de uisco & Druidis. Cap. XLIIII

VIta arborū quarundā immensa credi potest,si quis profunda mūdi & saltus inaccessos cogitet. Verū ex his quas memoria hominū custodit,durāt in Liternino Africani prioris manu satæ oliuæ.Item myrtus eodē loco conspicuæ magnitudinis . Subest specus,in quo manes eius custodire draco traditur . Romæ uero lotos in Lucinæ area, anno qui fuit sine magistratibus CCCLXIX urbis æde condita, incertū ipsa quanto uetustior. Esse quidē uetustiorem non est dubiū,cum ab eo luco Lucina nominetur. Hæc nūc circiter annum CCCCL habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Vestalium uirginum capillus ad eam defertur . Verum altera lotos in uulcanali,quod Romulus constituit ex uictoria de decumis,æquęua urbi intelligitur,ut autor est Massurius.Radices eius in forū usq; Cæsaris per stationes municipiorū penetrāt.Fuit cū ea cupressus æqualis,circa suprema Neronis principis prolapsa atq; neglecta . Vetustior aūt urbe in Vaticano ilex,in qua titulus æreis literis Hetruscis,religione arborē iam tunc dignā fuisse significat. Tiburtes quoq; originē multo ante urbem Romā habent . Apud eos extant ilices tres, etiam Tiburto conditore eorum uetustiores,apud quas inauguratus traditur . Fuisse autem eum tradunt filium Amphiarai , qui apud Thebas obierit una ætate ante Iliacum bellum.Sunt autores & Delphicam platanum Agamemnonis manu satam:& alteram in Caphyis Arcadiæ luco . Sunt hodie ex aduerso Ilienſium urbis iuxta Hellespontum in Protesilai sepulchro arbores , quæ omnibus ephebijs eius cū intantum accreuere ut Ilium aspiciant, inarescunt,rursusq; adolescunt. Iuxta urbem autem quercus in Ili tumulo tunc satę dicuntur,cum cœpit Ilium uocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur,ad quam Io in uaccam mutatā Argus alligauerit . In Ponto circa Heracleā aræ sunt Iouis Stratij cognomine , ibiq; quercus duæ ab Hercule satæ.In eodem tractu portus est, Amyco Bebrycū rege interfecto clarus.Eius tumulus à supremo die lauro tegit, quā insanā uocāt:quoniā si quid ex ea decerptum inferat nauibus,iurgia fiant donec abijciat . Regionem Aulocrenen diximus,per quam ab Apamia in Phrygiā itur:ibi platanus ostenditur , ex qua pependit Marsya uictus ab Apolline , quæ iam tum magnitudine electa est.

Nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

Necnon palma Deli ab eiuſdem dei ætate conſpicitur. Olympię oleaſter, ex quo primus Hercules coronatus eſt, & nunc cuſtodiť religioſe. Athenis quoq; olea durare traditur in certamine ędita à Minerua. E diuerſo breuiſsima uita eſt punicis, fico, malis: & ex his prę cocibus breuior q̄; ſerotinis, dulcibus q̄; acutis, & dulciori in punicis. Item in uitibus, prę cipueq; fertilioribus. Græcinus autor eſt ſexagenis annis duraſſe uites. Videnť & aquaticæ celerius interire. Seneſcunt quidem uelociter, ſed è radicibus repullulāt, laurus & mali & Punicæ. Firmiſsimæ ergo ad uiuendū oleæ, ut quas durare annis cc inter autores conueniat. Eſt in ſuburbano Tuſculani agri colle qui Corne appellaťur, lucus antiqua religione Dianæ ſacratus à Latio, uelut arte tonſili coma fagei nemoris. In hoc arborem eximiam ætate noſtra adamauit Paſsienus Criſpus, bis conſul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarior poſtea, oſculari cōplectiq; eam ſolitus, non modo cubare ſub ea uinumq; illi affundere. Vicina luco eſt ilex, & ipſa nobilis, x x x v pedum ambitu caudicis, x arbores mittens ſingulas magnitudinis uiſendæ, ſyluāq; ſola facit. Edera necari arbores certū eſt. Simile quiddā & in uiſco, tametſi tardiorē earum iniuriā arbitrantur. Namq; & hoc præter fructus agnoſciť non in nouiſsimis mirabile. Quędā enim in terra gigni non poſſunt, & in arboribus naſcuntur. Namq; cum ſuā ſedem non habeāt in aliena uiuunt, ſicut uiſcum. Eſt & in Syria herba, quæ uocatur cadytas, non tantū arboribus, ſed ipſis etiā ſpinis circūuoluens ſeſe. Item circa Tempe Theſſalica, quæ polypodion uocatur, & quæ dolichos ac ſerpillum. Oleaſtro quoq; deputato quod gignatur uocāt phaunos. Quod uero in ſpina fullonia hypopheſton, calyculis inanibus, foliis paruis, radice alba, cuius ſuccus ad detractiones in comitiali morbo utiliſsimus habeť. Viſci tria genera. Namq; in abiete ac larice ſtelin dicit Eubœa naſci, hyphear Arcadia. Viſcum aūt in quercu, robore, ilice, pruno ſylueſtri, terebintho, nec alijs arborib. adnaſci, plericq;. Copioſiſsimum in quercu, quod dryos hyphear uocāt. In omni arbore, excepta ilice & quercu, differentiam facit odor uirusq;: & folium non iucundi odoris in utroq;, uiſco amarum & lentum. Hyphear ad ſaginãda pecora utilius. Vitia modo purgat primo, dein pinguefacit quæ ſuffecere purgationi. Quibus ſit aliqua tabes intus, negāt durare. Ea medendi ratio æſtatis quadragenis diebus. Adijciunt diſcrimen, uiſco in his quę folia amittāt, & ipſi decidere, cōtrà inhærere nato in æterna fronde. Omnino aūt ſatū nullo modo naſciť, nec niſi per aluū auiū redditū, maxime palūbis ac turdi. Hæc eſt natura, ut niſi maturatum in uentre auiū, non proueniat. Altitudo eius nō excedit cubitalē, ſemper fruticoſi ac uiridis. Mas fertilis, fœmina ſterilis. Aliquādo nō fert. Viſcū cōfit ex acinis qui colligunť meſsiū tēpore immaturi. nā ſi acceſſere imbres, amplitudine quidem augētur, uiſco uero marceſcunt. Siccanť deinde & aridi tundunť, ac cōditi in aqua putreſcūt duodenis ferè diebus. Vnumq; hoc rerū putreſcēdo gratiā inuenit. Inde in profluēte rurſus malleo tuſi, amiſsis corticib. interiore carne lenteſcūt. Hoc eſt uiſcū pēnis auiū tactu ligādis, iuglādis oleo ſub actū, cum libeat inſidias moliri. Nō eſt omittēda in ea re & Galliarū admiratio. Nihil habent Druidæ (ita ſuos appellāt magos) uiſco & arbore in qua gignaťur (ſi modo ſit robur) ſacratius. Iā per ſe roborū eligunt lucos, nec ulla ſacra ſine ea frōde conficiūt, ut inde appellati quoq; interpretatiōe gręca poſsint Druidę uideri. Enimuero quicquid adnaſcať illis, è cælo miſſum putāt, ſignumq; eſſe electæ ab ipſo deo arboris. Eſt aūt id rarū admodum inuentu, & repertum magna religione petiť: & ante omnia ſexta luna, quæ principia menſium annorūq; his facit, & ſeculi poſt triceſimum annum, quia iam uirium abūde habeat, nec ſit ſui dimidia. Omnia ſanantē appellātes ſuo uocabulo, ſacrificijs epuliſq; rite ſub arbore præparatis, duos admouēt cādidi coloris tauros, quorū cornua tunc primū uincian tur. Sacerdos candida ueſte cultus arborē ſcandit. Falce aurea demetit. Candido id excipi tur ſago. Tum deinde uictimas immolant, precantes ut ſuum donum deus proſperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicunq; animali ſterili arbitrātur, cōtraq; uenena omnia eſſe remedio. Tanta gentiū in rebus friuolis plerunq; religio eſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XVII.

PROOEMIVM.

Arborum pretia mirabilia. Cap. I

NATVRA arborum, terra mariq; sponte sua prouenientium, dicta est. Restat earum quæ arte & humanis ingenijs fiunt uerius quàm nascunt. Sed prius mirari succurrit, quæ abstulimus penuria pro indiuiso possessa à feris, depugnante cum ijs homine circa caducos fructus, circa pendentes uero & cum alitibus, in tanta delitiarum pretia ueniſſe, clarissimo (ut equidem arbitror) exemplo L. Crassi atque Cn. Domitij Ænobarbi. Crassus orator fuit in primis nominis Romani: domus ei magnifica: sed aliquanto præstantior in eodem palatio Q. Catuli, qui Cimbros cum C. Mario fudit. Multo uero pulcherrima consensu omnium ætate ea in colle uiminali C. Aquilij equitis Romani clarioris illa etiam quàm iuris ciuilis scientia, cum tamen obiecta Crasso sua est. Nobilissimarum gentium ambo Crassus atq; Domitius censuram post consulatum simul gessere, anno conditæ urbis DCLXII, frequentem iurgijs propter dissimilitudinem morum. Tum Cn. Domitius, ut erat uehemens natura, præterea accensus odio, quod ex æmulatione auidissimum est, grauiter increpuit tanti censorem habitare, pro domo eius sestertium milies identidem promittens. Et Crassus, ut prẽsens ingenio semper, & facetô lepôre solers, addicere se respondit, exceptis sex arboribus. ac ne uno quidem denario, si adimerentur, emptã uolente Domitio: Crassus, utrúmne igitur ego sum, inquit, quæso Domiti, exemplo grauis & ab ipsa mea censura notandus, qui in domo quæ mihi hæreditate obuenit, comiter habitem: an tu, qui H—S milies sex arbores æstimes? Eæ fuere loti, patula ramorum opacitate lasciuæ, Cecina Largo è proceribus crebro in iuuenta nostra eas in domo sua ostentante. Durauerunt́q;, quoniam & de longissimo æuo arborũ diximus, ad Neronis principis incendia, quibus cremauit urbem, annis CLXXX postea, cultu uirides iuuenesq;, ni princeps ille acceleraſſet etiam arborũ mortẽ. Ac ne quis uilem de cætero Crasi domum, nihilq; in ea iurgante Domitio fuisse dicendum præter arbores iudicet, iam columnas quatuor Hymettij marmoris, ædilitatis gratia ad scenam ornandam aduectas, in atrio eius domus statuerat, cum in publico nondum essent ullæ marmoreæ. Tam recens est opulentia: tantoq; tunc plus honoris arbores domibus afferebant, ut sine illis ne inimicitiarum quidem precium seruauerit Domitius. Fuere ab ijs & cognomina antiquis: Fronditio militi illi, qui præclara facinora Vulturnum transnatans fronde capiti imposita, aduersus Annibalem ædidit. Stolonum Liciniæ genti: ita enim appellatur in ipsis arboribus fruticatio inutilis, unde & pampinatio inuenta primo Stoloni dedit nomẽ. Fuit & arborum cura legibus priscis: cautumq; est XII tabulis, ut qui iniuria cecidisset alienas, lueret in singulas æris XXV. Quid existimamus, futurá sne eas credidisse ad supradictam æstimationem illos, qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculum in pomo est, multarum circa suburbana fructu annuo addicto binis milibus nummûm, maiore singularum reditu, quàm erat apud antiquos prædiorum. Ob hoc insita, & arborum quoque adulteria excogitata sunt, ut nec poma pauperibus nascerentur. Nunc ergo dicemus quo maxime modo tantum ex his uectigal contingat, ueram colendi rationem absolutamq; profituri. Et ideo non uulgata tractabimus, nec quæ constare animaduertimus, sed incerta atq; dubia, in quibus maxime fallitur uita. Nam diligentiam in superuacuis affectare, non nostrum est. Ante omnia autem in uniuersum, & quæ ad cuncta arborũ genera pertinent in commune de cælo terraq; dicemus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De natura cæli ad arbores, & quã partẽ cæli ſpectare debeant. Cap. II

AQuilone maxime gaudent, denſiores ab afflatu eius lætioresq́; , & materiæ firmioris. Qua id re plericq́; falluntur, cum in uineis pedamenta nõ ſint à uẽto eo opponenda, & id tantũ à ſeptentrione ſeruandum. Quinimo tempeſtiua frigora plurimum arborum firmitati conferunt, & ſic optime germinant: alioqui ſi blandiantur auſtri, defatiſcentes, ac magis etiam in flore. Nam ſi cum defloruere, protinus ſequantur imbres, in totum poma depereunt: adeo ut amygdalæ & piri, etiã ſi omnino nubilũ fuit, auſtrinúsue flatus, amittant fœtus. Circa uergilias quidem pluere, inimiciſsimũ uiti & oleæ: quoniã tunc coitus eſt earum. hoc eſt illud quatriduũ oleis decretoriũ, hic articulus auſtrinus nubili ſpurci quod diximus. Fruges quoq́; peius matureſcunt auſtrinis diebus, ſed celerius. Illa ſunt noxia frigora, quæ ſeptentrionibus aut præpoſteris fiunt horis. Hyemem quidem aquiloniam eſſe, omnibus ſatis utiliſsimum. Imbres uero tunc expetendi euidẽs cauſa eſt, quoniam arbores fœtu exinanitas, & foliorum quoq́; amiſsione languidas, naturale eſt auide eſurire. Cibus autẽ earum imber. Quare tepidam eſſe hyemem, ut abſumpto partu arborum, ſequatur protinus cõceptus, id eſt germinatio, ac deinde alia floreſcendi exinanitio, inutiliſsimum experimentis creditur. Quinimo ſi plures ita continuentur anni, etiã ipſæ moriuntur arbores, quando nemini dubia pœna eſt in fame laborantium. Ergo qui dixit hyemes ſerenas optandas, non pro arboribus uota fecit. Nec per ſolſtitia imbres uitibus conducunt. Hyberno quidem puluere lætiores fieri meſſes, luxuriantis ingenij fertilitate dictum eſt. Alioqui uota arborum frugumq́; communia ſunt, niues diutinas ſedere. Cauſa, non ſolum quia animam terræ, euaneſcentem exhalatione, includunt & comprimunt, retroq́; agunt in uires frugum atq; radices: uerum quod & liquorem ſenſim præbent, purum præterea leuiſsimumq́;, quando nix aquarum cæleſtium ſpuma eſt. Ergo humor ex his non uniuerſus ingurgitans diluensq́;, ſed quomodo ſititur diſtillans, uelut ex ubere alit omnia quæ non inundat. Tellus quoq́; illo modo fermenteſcit, & ſucci plena ac lacteſcentibus ſatis non effœta, cum tempus aperit, tepidis arridet horis. Ita maxime frumẽta pingueſcunt, præterq́; ubi calidus ſemper aer eſt, ut in Ægypto. Continuatio eñ & ipſa conſuetudo, idem quod modus aliubi efficit: plurimumq́; prodeſt ubicunq́; nõ eſſe quod noceat. In maiore parte orbis, cum præcoces excurrêre germinationes, euocatę indulgentia cæli, ſecutis frigoribus exuruntur. Qua de cauſa ſerotinæ hyemes noxiæ ſylueſtribus quoque, quæ magis etiam dolent urgente umbra ſua, nec adiuuante medicina, quoniam ueſtire teneras intorto ſtramento in ſylueſtribus non eſt. Ergo tempeſtiuæ aquæ hybernis primum imbribus, deinde germinationem antecedentibus. Tertium tempus eſt cum educant poma, nec protinus, ſed iam ualido fœtu. Quæ fructus ſuos diutius continent, longioresq́; deſiderant cibos, his & ſerotinæ aquæ utiles, ut uiti, oleæ, punicis. Hæ iam pluuię generis cuiuſq́; arboribus diuerſo modo deſiderantur, alijs alio tempore maturantibus. Quapropter ijſdem imbribus quædam lædi uideas, alia iuuari, etiã in eodem genere, ſicut in piris: alio die hiberna quærunt pluuias, alio uero præcocia, ut pariter quidem omnia deſiderent. Hybernum tempus eſt ante germinationem, quæ aquilonem auſtro utiliorem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert (ſunt enim plerũq́; frigidiora) & montuoſa planis, & nocturnos imbres diurnis. Magis fruunt̃ aquis ſata, nõ ſtatim auferente eas ſole. Connexa & ſitus uinearũ arbuſtorumq́; ratio eſt, quas in oras debeant ſpectare. Virgilius ad occaſus ſeri damnauit. Aliqui ſic maluere, cõq́; in exortu. A pluribus meridiem probari aduerto. nec arbitror perpetuũ quicq́; in hoc præcipi poſſe. Ad ſoli naturam, ad loci ingenium, ad cæli cuiuſq́; mores dirigenda ſolertia eſt. In Africa meridiem uineas ſpectare, & ſi uiti inutile, colono ſalubre eſt, quoniam ipſa meridianæ ſubiacet plagæ: quapropter qui ibi in occaſum aut ſeptentriones conſeret, optime miſcebit ſolũ cælo, cum Virgilius occaſus improbet. Nec de ſeptentrione relinqui dubitatio uidetur. Atqui in Ciſalpina Italia magna ex parte uineis ita poſitis, compertum eſt nullas eſſe fertiliores.

Multum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Multum rationis obtinent uenti. In Narbonensi prouincia atq; Liguria, & parte Hetruriæ, contra circium ſerere imperitia exiſtimatur: eundemq; obliquum accipere, prouidentia. Is namq; æſtates ibi temperat, ſed tanta plerunq; uiolentia, ut auferat tecta.

De ſocietate cæli & terræ ad arbores. Cap. III

QVidam cælum terræ parere coguntut quæ in ſiccis ſerant, orientem ac ſeptẽtriones ſpectent: quæ in humidis, meridiem. Necnõ ex ipſis uitibus cauſas mutuantur, in frigidis præcoces ſerendo, ut maturitas antecedat algorẽ. Quæ poma uitesq; rores oderint, contra ortus, ut ſtatim auferat ſol: quæ ament, ad occaſus, uel etiã ad ſeptentriones, ut diutius fruantur. Cæteri uero ferè rationẽ naturæ ſecuti, in aquilonem obuerſas uites & arbores poni ſuaſere. Odoratiorem etiam fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum. Cap. IIII

AQuilonis ſitum uẽtorumq; reliquorũ diximus in ſecũdo uolumine, dicemusq; proximo plura cæleſtia. Interim manifeſtum uidetur ſalubritatis argumentũ, quoniam in meridiem etiam ſpectantium ſemper ante decidant folia. Similis & in maritimis cauſa. Quibuſdam locis afflatus maris noxij, in plurimis ĩdem utiles: quibuſdam ſatis è longinquo aſpicere maria, iucundum: propius admouere ſalis halitum, inutile. Similis & fluminum ſtagnorumq; ratio. Nebulis adurunt, & æſtuantia refrigerant opacitate, atq; etiam rigore gaudent, quæ diximus. Quare experimentis optime creditur. A cælo proximũ eſt terræ dixiſſe rationẽ, haud faciliore tractatu. Quippe non eadẽ arboribus cõuenit & frugibus plerunq;: nec pulla, qualem habet Campania, ubiq; optima uitibus, aut quę tenues exhalat nebulas. nec rubrica multis laudata. Cretam in Albenſium Pompeianorum agro & argillã cunctis ad uineã generibus anteponũt, quanq; præpingues, quod excipitur in eo genere. Inuicem ſabulum album in Ticinenſi, multisq; in locis nigrum itemq; rubrum etiam pingui terræ permixtum, infœcundum eſt. Argumenta quoq; iudicantiũ ſæpe fallunt. Non uticq; lætum ſolum eſt, in quo proceræ arbores nitent, præterq; illis arboribus. Quid enim abiete procerius? aut quæ uixiſſe poſsit alia in loco eodem? Nec luxurioſa pabula pinguis ſoli ſemper indicium habent. Nam quid laudatius Germaniæ pabulis? & tamen ſtatim ſubeſt harena tenuiſsimo ceſpitũ corio. Nec ſemper aquoſa eſt terra, cui proceritas herbarũ, nõ Hercule magis q; pinguis adhærens digitis, quod in argillis arguitur. Scrobes quidem regeſta in eos nulla complet, ut dẽſa atq; rara ad hunc modũ deprehendi poſsit, ferroq; omnis rubiginẽ obducit. Nec grauis aut leuior iuſto deprehenditˇ pondere. Quod enim pondus terræ iuſtum intelligi poteſt? Nec fluminibus aggeſta ſemper laudabilis, quando ſeneſcant ſata quædam aqua. Sed neq; illa quæ laudatur, diu præterq; ſalici utilis ſentitur. Inter argumenta ſtipulæ craſsitudo eſt, tanta alioquin in Laborino Campaniæ nobili campo, ut ligni uice utantur. Sed idem ſolum ubicunq; arduum opere, difficile cultu, bonis ſuis acrius penè q; uitijs poſſet, affligit agricolam. Et carbunculus, terra quæ ita uocatur, emendari uite macra putatur. Nam tophus ſcaber natura friabilis expetitur quoq; ab autoribus. Virgilius & quæ filicem ferat non improbat uitibus. Salſæq; terrę multa melius creduntur, tutiora à uitijs innaſcentiũ animaliũ. Nec colles operę nudantur, ſi quis perite fodiat. Nec campi omnes minus ſoles atq; perflatus q; opus ſit accipiunt. Et quaſdam pruinis ac nebulis paſci diximus uites. Omnium rerum ſunt quædam in alto ſecreta, & ſuo cuiq; corde peruidenda. Quid? quod mutantur ſæpe iudicata quoque ac diu comperta? In Theſſalia circa Lariſſam emiſſo lacu frigidior facta ea regio eſt, oleæq; deſierunt quæ prius fuerant. Item uites aduri, quod non antea, Ænos ſenſit admoto Hebro. Et circa Philippos cultura ſiccata regio mutauit cæli habitũ. At in Syracuſano agro aduena cultor elapidato ſolo perdidit fruges luto, donec regeſsit lapides. In Syria leuem tenui ſulco imprimunt uomerem, quia ſubeſt ſaxum exurens æſtate ſemina. Iam in quibuſdam locis ſimiles æſtus immodici, & frigorum effectus. Eſt fertilis Thracia frugum rigore, æſtibus Africa & Ægyptus. In Chalcia Rhodiorum inſula locus qui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dam est in tantum fœcundus, ut suo tempore fatum demetant hordeũ, sublatumq; protinus serant, & cum alijs frugibus metant. Glareosum oleis solum aptissimum in Venafrano, pinguissimum in Bætica. Pucina uina in saxo coquuntur. Cæcubæ uites in Pontinis paludibus madent. Tanta est argumentorum & soli uarietas ac differentia. Cęsar Vopiscus, cum causam apud censores ageret, campos Roseæ dixit Italiæ fumen esse, in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Sed non nisi ad pabulum probantur. Non tamen indociles natura nos esse uoluit, & uitia confessa fecit, etiam ubi bona certa non fecerat. Quamobrem primum crimina dicamus.

Genera terrarum. Cap. V

TErram amaram siue macrã si quis probare uelit, demonstrant eam atræ degeneresq; herbæ: frigidam autem retorride nata. Item uliginosam, tristia: rubricam oculi argillamq;, operi difficillimas, quæq; rastros ac uomeres ingẽtibus glebis onerent: quanquam non quod operi, hoc & fructui aduersum. Item è contrario cineraceã, & sabulum album. Nam sterilis densa callo facile deprehenditur uel uno ictu cuspidis. Cato breuiter atque ex suo more uitia determinat: Terram cariosam caue: néue plaustro, néue pecore impellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tantopere reformidari, ut penè uestigijs quoq; interdicat? Redeamus ad ligni cariem, & inueniemus illa, quæ in tantum abominatur uitia, aridæ, fistulosæ, scabræ, canescentis, exesæ, & pumicosæ. Plus dixit una significatione, quàm possit ulla copia sermonis enarrari. Est enim interpretatione uitiorum quædam non ætate (quæ nulla in ea intelligi potest) sed natura sua, anus terra: & ideo infœcunda ad omnia, atque imbecilla. Idem agrum optimum iudicat ad radicem montium planicie in meridiem excurrente, qui est totius Italiæ situs: terram uero teneram, quæ uocetur pulla. Erit igitur hæc optima & operi satior. Intelligere modo libeat dictam mira significatione teneram: & quicquid optari debet, in eo uocabulo inuenietur. Illa temperatæ uberta-tis, illa mollis facilisq; culturæ, nec madida, nec sitiens. Illa post uomerem nitescens: qualem fons ingeniorum Homerus in armis à deo cælatam dixit, addiditq; miraculum nigrescentis, quamuis fieret in auro. Illa quam recentem exquirunt improbæ alites uomerem comitantes, coruiq; aratoris uestigia ipsa rodentes. Reddatur hoc in loco luxuriæ quoq; sententia, & aliqua in propositum. Certe Cicero lux doctrinarum altera, meliora, inquit, unguenta sunt quæ terram, quàm quæ crocum sapiunt. Hoc enim maluit dixisse, quàm redolent. Ita est profecto, illa erit optima quæ unguenta sapiet. Quod si admonendi sumus, qualis sit terræ odor ille qui quæritur, contingit sæpe etiam quiescente ea sub occasum solis, in quo loco arcus cæleſtis deiecerit capita sua: & cũ à siccitate continua immaduit imbre: tunc emittit illum suum halitum diuinum ex sole conceptum, cui comparari suauitas nulla possit. Is esse odor in commota debebit, repertusq; neminem fallet: ac de terra odor optime iudicabit. Talis ferè est in noualibus cæsa uetere sylua, quæ consensu laudatur. Et in frugibus quidem ferendis eadem terra utilior intelligitur, quoties intermissa cultura quieuit: quod in uineis non fit. Eoq; diligentius eligenda est, ne uera existat opinio eorum qui iam Italiæ terram existimauere lassam. Operis quidem facultas in alijs generibus constat & cælo, nec potest arari post imbres aliqua, ubertatis uitio lentescens. Contrà, in Byzacio Africæ illum centena quinquagena fruge fertilem campum, nullis cum siccus est arabilem tauris, post imbres uili asello, & à parte altera iugi anu uomerem trahente uidimus scindi. Terram enim terra emendari (ut aliqui præcipiũt) super tenuem pingui iniecta, aut gracili bibulaq; super humidam ac præpinguem, dementia operæ est. Quid enim potest sperare, qui talem colit?

De terra quam Britannia & Gallia amat. Cap. VI

ALia est ratio, quam Britannia & Gallia inuenere alendi eam ipsa, quod genus uocãt margam. Spissior ubertas in ea intelligitur. Est autem quidam terræ adeps, ac uelut glandia in corporibus, ibi densante se pinguitudinis nucleo.

De

De Græcorum circa hæc doctrina. Cap. VII

NOn omiſerē & hoc Græci. Quid enim intentatum illis? Leucargillon uocant candi dam argillā, qua in Megarico agro utunt̄, ſed tantum in humida frigidaq; terra. Illas Gallias Britāniasq; locupletantes cū cura dici cōuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ingenijs. Eſt em̄ alba, ruffa, colūbina, argillacia, tophacea, harenacea. Natura duplex, aſpera, aut pinguis. Experimēta utriuſq; in manus, uſusq; geminus, aut ut fruges tantū alant, aut edant & pabulū. Fruges alit tophacea alba, quæ ſi ſit inter fontes reperta, eſt ad infinitū fertilis, uerū aſpera tractatu: & ſi nimia iniecta eſt, exurit ſolū. Proxima eſt ruffa, quæ uocat̄ capnumargos, intermixto lapide terræ minutæ, harenoſæ. Lapis contundit̄ in ipſo campo, primisq; annis ſtipula difficulter cædit̄ propter lapides. Impendio tamē minimo leuitate dimidio minoris q̄ cęterę inuehit̄. Inſpergit̄ rara, ſale eam miſceri putant. Vtrumq; hoc genus ſemel iniectū in L annos ualet, & frugum & pabuli ubertate.

De terrarū generibus. Cap. VIII

QVæ pingues eſſe ſentiunt̄, ex his prȩcipua alba. Plura eius genera. Mordaciſsimum quod ſupra diximus. Alterū genus albæ cretæ argentaria eſt. Petitur ex alto, in centenos pedes actis pleruncq; puteis, ore anguſtatis, intus (ut in metallis) ſpatiante uena. hac maxime Britannia utitur. Durat annis LXXX. Necq; eſt exemplum ullius, qui bis in uita hanc eidem iniecerit. Tertium genus candidæ gliſchromargon uocant. Eſt autē creta fullonia mixta pingui terra, pabuli quàm frugum fertilior, ita ut meſſe ſublata ante ſemētem alteram lætiſsimum ſecetur. Dum in fruge eſt, nullum aliud gramen emittit. Durat XXX annis, denſior iuſto cymini modo ſtrangulat ſolum. Columbinam Gallia ſuo nomine eglecopalam appellat, glebis excitatur lapidum modo: ſole & gelatione ita ſoluitur, ut tenuiſsimas bracteas faciat. Hæc ex æquo fertilis. Harenacea utuntur, ſi alia non ſit, in uligi noſis uero & ſi alia ſit. Vbios gentium ſolos nouimus, qui fertiliſsimū agrum colētes, qua cunq; terra infra tres pedes effoſſa, & pedali craſsitudine iniecta lætificent. Sed ea nō diutius annis X prodeſt. Hedui & Pictones calce uberrimos fecere agros, quæ ſanè & oleis, & uitibus utiliſsima reperitur. Omnis autē marga arato inijcienda eſt, ut medicamentum rapiatur, & ſimi deſiderat aliquantulū quę primo plus aſpera, & quæ in herbas nō effunditur: alioqui nouitate quæcunq; fuerit ſolum lædet, ne ſic quidem primo poſt anno fertilis. Intereſt & quali ſolo quęratur. Sicca enim humido melior, arido pinguis. Temperatæ alterutra, creta uel columbina conuenit.

De cineris uſu, & de ſimo, & quę ſata uberiorē terrā faciant, & quę urant. Cap. IX

TRanſpadanis cineris uſus adeo placet, ut anteponant ſimo iumentorum, quod quia leuiſsimum eſt, ob id exurunt. Vtroq; tamen pariter nō utuntur in eodem aruo, nec in arbuſtis cinere, nec quaſdam ad fruges, ut diximus. Sunt qui puluere quoq; uuas ali iudicent, pubeſcentesq; puluerent, & uitium arborumq; radicibus aſpergant. Quod certum eſt Narbonenſi prouinciæ, & uindemias certius ſic eo coqui, quia plus puluis ibi q̄ ſol cōfert. Fimi plures differētiæ, ipſa res antiqua. Iam apud Homerū regius ſenex agrum ita ſuis manibus lætificans reperitur. Augeas rex in Græcia excogitaſſe traditur. Diuulgaſſe uero Hercules in Italia, quæ regi ſuo Stercutio Fauni filio ob hoc inuentum immortalitatem tribuit. M. Varro principatum dat turdorum fimo ex auiarijs. Quod etiam pabulo boum ſuumq; magnificat: necq; alio cibo celerius pingueſcere aſſeuerat. De noſtris moribus bene ſperare eſt, ſi tanta apud maiores fuere auiaria, ut ex his agri ſtercorarentur. Proximum Columella columbarijs, mox gallinarijs facit, natantium alitum damnato. Cæteri autores conſenſu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alij ex his præferunt hominum potus, in coriariorum officinis pilo madefacto. Alij per ſeſe, aqua iterum, largiusq; etiam quàm cum bibitur admixta. Quippe plus iam ibi male domandum eſt, cum ad uirus illud uini homo acceſſerit. Hæc ſunt certamina, quibus inuicem ad tellurem quoque alendam utuntur homines. Proxime ſpurcitias ſuum laudant. Columella ſolus

Universidad de Deusto
Biblioteca

damnat. Alij cuiuſcunq; quadrupedis ex cytiſo. Aliqui columbaria præferũt. Proximum deinde caprarum eſt, ab hoc ouium, deinde boum, nouiſsimum iumentorum. Hæ fuere apud priſcos differentiæ, ſimulq; præcepta (ut inuenio) re tali utendi, quando & hic uetuſtas utilior: uiſumq; iam eſt apud quoſdam prouincialium, in tantũ abundante geniali copia pecudum, farinæ uice cribris ſuperinjci, fœtore aſpectuq; temporis uiribus in quandam etiam gratiam mutato. Nuper repertum, oleas gaudere maxime cinere è calcarijs fornacibus. Varro præceptis adijcit, equino quod ſit leuiſsimũ ſegetes alendas: prata uero grauiore, & quod ex hordeo fiat, multasq; gignat herbas. Quidam etiã bubulo iumentorum præferunt, ouillumq; caprino: omnibus uero aſininũ, quoniam lentiſsime mandãt. E contrario uſus aduerſus utrunq; pronunciat. Inter omnes aũt cõſtat nihil eſſe utilius lupini ſegete, priuſquam ſiliquetur, aratro uel bidentibus uerſa, manipulisue deſectæ circa radices arborũ ac uitium obrutis. Etiam ubi non ſit pecus, culmo ipſo uel etiam filice ſtercorare arbitrantur. Cato ſtercus unde fiat, ſtramenta, lupinum, paleas, fabalia, ac frondes ilignas, quernasq;. E ſegete euellito ebulum, cicutam, & circum ſalicta herbam auctam, uluamq;: ea ſubſternito ouibus, frondemq; putridam. Vinea ſi macruerit, ſarmẽta ſua comburito, & ibidem inarato. Itemq; ubi ſaturus eris frumentum, oues ibi delectato. Necnon & ſatis quibuſdam ipſis paſci terrã dicit. Segetẽ ſtercorãt fruges, lupinũ, faba, uicia. Sicut è contrario cicer quia uelliẽ, & quia falſum eſt, hordeũ, fœnum Græcũ, eruum, hęc omnia ſegetem exurunt, & omnia quæ uelluntur. Nucleos in ſegetem ne indideris. Virgilius & lino ſegetẽ exuri, & auena, & papauere arbitratur. Fimeta ſub dio concauo loco, & qui humorem colligat, ſtramento intecta, ne in ſole areſcant, palo è robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innaſcantur his ſerpentes. Fimum miſcere terræ, plurimum refert fauonio flante, ac luna ſitiente. Id plericq; praue intelligunt à fauonij ortu faciendum, ac Februario menſe tantum, cum id pleraq; ſata alijs poſtulent menſibus. Quocunq; tempore facere libeat, curandum ut ab occaſu æquinoctiali flante uento fiat, lunaq; decreſcente ac ſicca. Mirum in modum augetur ubertas effectusq; eius obſeruatione tali.

De ſatione arborũ, & quod auulſione naſcuntur arbores. Cap. X

ABunde prædicta ratione cæli ac terræ, nunc de his arboribus dicemus, quę cura hominum atq; arte proueniunt. Nec pauciora propè ſunt genera, tam benignè naturę gratiam retulimus. Aut enim ſemine proueniunt, aut plantis radicis, aut propagine, aut auulſione, aut ſurculo, aut inſito & conſecto arboris trunco. Nam folia palmarũ apud Babylonios ſeri, atq; ita arborẽ prouenire, Trogũ credidiſſe demiror. Quędam aũt pluribus generibus ſeruntẽ, quædam omnibus. Ac pleraq; ex his natura ipſa docuit, & in primis ſemen ſerere, cum decidens exceptumq; terra uiuiſceret. Sed quædã non aliter proueniunt, ut caſtaneę, iuglãdes, cęduis duntaxat exceptis. Et ſemine aũt quancq; diſsimili, ea quoq; quæ & alijs modis ſeruntur, ut uites, & mala, atq; pira. Nanq; ijs pro ſemine nucleus, non ut ſupradictis fructus ipſe. Et meſpila ſemine naſci poſſunt. Omnia hæc tarda prouentu, ac degenerantia, & inſito reſtituenda. Interdũ etiam caſtaneæ. Quibuſdã natura contrà, omnino non degenerandi, quoquo modo ſerantur, ut cupreſsis, palmis, lauris. Namq; & laurus pluribus modis ſeritur. Genera eius diximus. Ex his auguſta, & baccalis & tinus ſimili modo ſeruntur. Baccæ menſe Ianuario aquilonis afflatu ſiccante legunt, expandunturq; raræ, ne calefiant aceruo. Poſtea quidã fimo ad ſatũ præparatas, urina madefaciunt. Alij in qualo pedibus in profluente deculcant, donec auferatur cutis. Alioquin uligo infeſtat, nec patitur naſci. In ſulco repaſtinato palmi altitudine, uicenæ ferè aceruatim mense Martio: eædem & propagine ſeruntur: triumphalisq; talea tantum. Myrti genera omnia in Campania baccis ſerũtur, Romæ propagine Tarentina. Democritus & alio modo ſeri docet, grandiſsimis baccarũ tuſis leuiter ne grana franganẽ, eaq; intrita reſtem circumlini atq; ita ſeri: parietẽ fore denſitatis, ex quo uirgulæ differantur. Sic & ſpinas ſepis cauſa ſerunt, tomice moris ſpinarũ circumlita. Pilas aũt laurus & myrti inopia à trimatu tempeſtiuum

Universidad de Deusto
Biblioteca

uum eſt transferre. Inter ea quæ ſemine ſerũtur, Mago in nucibus operoſus eſt. Amygdala in argilla molli meridiem ſpectante ſeri iubet. Gaudere & dura calidaq; terra, in pingui aut humida mori ac ſterileſcere. Serendas quammaxime falcatas & è nouella, fimoq; diluto maceratas per triduum, aut pridie quàm ſerantur aqua mulſa. Mucrone defigi, aciem lateris in aquilonẽ ſpectare: ternas ſimul ſerendas triangula ratione, palmo inter ſe diſtantes: denis diebus adaquari donec grandeſcant. Iuglandes nuces porrectæ ſeruntur cõmiſſuris iacentibus. Pineæ nucleis ſeptenis ferè in ollas perforatas addítis: aut ut laurus, quæ baccis ſeritur. Citrea grano & propagine: ſorba ſemine, & à radice planta, & auuiſione proueniunt. Sed illa in calidis, ſorba in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonſtrauit, multarũ radicibus pullulãte ſobole denſa, & pariẽte matre quas enecet. Eius quippe umbra turba indigeſta premit, ut in lauris, punicis, platanis, ceraſis, prunis. Paucorum in hoc genere rami parcũt ſoboli, ut ulmorũ palmarumq;. Nullis uero tales pulluli proueniunt, niſi quarũ radices amore ſolis atq; imbris in ſumma tellure ſpatiant. Omnia ea nõ ſtatim moris eſt in ſua locari, ſed prius nutrici dari, atq; in ſeminarijs adoleſcere, iterumq; migrare. Qui tranſitus mirum in modũ mitigat etiã ſylueſtres: ſiue arborum quoq;, ut hominum natura nouitatis ac peregrinationis auida eſt: ſiue diſcedentes uirus relinquunt, manſueſcuntq; tractatu (ceu feræ) dum radici auellitur planta. Et aliud genus ſimile natura monſtrauit, auulſiq; arboribus ſtolones uixere. Quo in genere & cum perna ſua auelluntur, partemq; aliquam è matris quoq; corpore auferunt ſecum fimbriato corpore. Hoc modo plantantur punicæ, coryli, mali, ſorbi, meſpili, fraxini, fici, in primisq; uites. Cotoneum ita ſatum degenerat. Ex eodẽ inuentũ eſt ſurculos abſciſos ſerere. Hoc primo ſepis cauſa factũ, ſambucis, cotoneo, & rubis depactis: mox & culturæ, ut populis, alnis, ſalici, quæ uel inuerſo ſurculo ſeritur. Iam eæ ibi diſponuntur, ubi libeat eſſe eas. Quamobrem ſeminarij curã ante cõuenit dici, cẽq; tranſeatur ad alia genera. Nanq; ad id præcipuum eligi ſolum refert, quoniã nutricem indulgentiorem eſſe cẽq; matrem ſæpe conuenit. Sit ergo ſiccũ ſuccoſumq;, bipalio ſubactũ, aduenis hoſpitale, & cẽq; ſimillimũ terræ in quam tranſferendę ſint. Ante omnia elapidatum, munitumq; ad incurſum etiam gallinacei generis. Quàm minime rimoſum, ne penetrans ſol exurat fibras. Interuallo ſeſquipedum ſeri, ne ſe inter ſe contingant. Præter alia uitia etiam uerminoſa fiunt: ideo ſarriri conuenit ſępius herbasq; euelli. Præterea ſemina ipſa fruticantia ſupputare, ac falcem pati conſueſcere. Cato & furcis crates imponi iubet, altitudine hominis, ad ſolem recipiendum: atq; integi culmo ad frigora arcenda. Sic pirorum malorumq; ſemina nutriri, ſic pineas nuces, ſic cupreſſos, ſemine ſatas & ipſas. Minimis id granis conſtat, ut uix perſpici quędam poſsint: non omittẽdo naturæ miraculo, è tam paruo gigni arbores, tanto maiore tritici & hordei grano, ne quis fabam reputet. Quid ſimile originis ſuæ habẽt malorũ pirorumq; ſemina: his principijs reſpuentẽ ſecures materiẽ naſci, indomita ponderib. immẽſis pręla, arbores uelis, turribus murisq; impellendis arietes? Hæc eſt naturæ uis, hæc potentia. Super omnia erit, è lacryma naſci aliquid, ut ſuo loco dicemus. Ergo è cupreſſo fœmina (mas enim ut diximus nõ gignit) pilulæ collectæ, quibus docui menſibus ſiccant ſole: ruptæq; emittunt ſemen, formicis mire expetitum: ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo abſumi natalem tantarum arborum. Seritur menſe Aprili, area æquata cylindris, aut uolgiolis, denſum: terraq; cribris ſupercernitur pollicis craſsitudine. Contra immane pondus attollere ſe non ualet, retorqueturq; ſub terra. Ob hoc parcit ueſtigijs. Leniter rigatur à ſolis occaſu in trinis diebus, ut æqualiter bibat, donec erumpant. Differuntur poſt annum dodrantali filo, cuſtodita temperie ut uiridi cælo ſerantur, ac ſine aura. Mirumq; dictu, periculum eo tantum die eſt, ſi rorauerit quantulumcunq; imbrem, aut ſi afflauerit. De reliquo tutæ ſunt perpetua ſecuritate, aquasq; poſtea odere. Et zizifa grano ſeruntur menſe Aprili. Tuberes melius inſeruntur in pruno ſylueſtri, & malo cotoneo, & in calabrice: ea eſt ſpina ſylueſtris. Quæcunq; optime & myxas recipit, utiliter & ſorbos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De transferendis ſeminarijs,& ulmis ſerendis,& ſcrobibus. Cap. XI

PLantas ex ſeminario transferre in aliud priuſquam ſuo loco ponantur operoſe præcipi arbitror,licet translatione folia latiora fieri ſpondeant. Vlmorum prius quàm folio ueſtiantur,ſamara colligenda eſt circa Martias calend. cum flaueſcere incipit. Deinde biduo in umbra ſiccata ſerenda,denſa in refracto, terra ſuper minutatim cribrata craſſitudine quæ in cupreſsis. Pluuiæ ſi non adiuuent, rigandū. Differendæ ex arearum uenis poſt annum in ulmaria, interuallo pedali in unamquamque partem. Maritas ulmos autumno ſerere utilius,quia carent ſemine.Nam eæ è plantis ſeruntur.In arbuſtū quinquenes ſub urbe transferunt,aut(ut quibuſdam placet) quæ uicenûm pedum eſſe cœperunt: ſulco qui nouenarius dicitur,altitudine pedum trium,pari latitudine, & eo amplius circa poſitas pedes terni undiq; è ſolido adaggerantur. Arulas id uocant in Campania. Interualla ex loci natura ſumuntur.Aridiores ſerendas in campeſtribus conuenit. Populos & fraxinos,quia feſtinantius germinant,diſponi quoq; maturius conuenit, hoc eſt, ab Idibus Feb.plantis & ipſas naſcentes.In diſponēdis arboribus arbuſtisq; ac uineis,quincuncialis ordinum ratio uulgata & neceſſaria,nō perflatu modo utilis,uerum & aſpectu grata,quocunq; modo intueare,in ordinem ſe porrigente uerſu.Populis eadem ratio ſeminequa ulmos ſerendi,transferendi quoq; è ſeminarijs eadem & ſyluis.Ante omnia igitur in ſimilem transferri terram aut meliorem oportet.Nec è tepidis aut præcocibus in frigidos aut ſerotinos ſitus, ut neque ex his in illos. Præfodere ſcrobes ante (ſi fieri poſſet)tanto prius donec pingui ceſpite obducant.Mago ante annum iubet,ut ſolem pluuiasq; combibant:aut ſi id conditio largita non ſit,ignes in medio fieri ante menſes duos, nec niſi poſt imbres in his ſeri.Altitudinem eorum in argilloſo aut duro ſolo trium cubitorum eſſe in quamq; partē.In prunis palmo amplius, & ubiq; caminata foſſura ore cōpreſsiore ſint. Nigra uero terra duo cubita,& palmum quadratis angulis.Eadem menſura Græci autores conſentiunt, non altiores quino ſemipede eſſe debere, nec latiores duobus pedibus. Nuſquam uero ſeſquipede minus altos,quoniam in humido ſolo ad uicina aquæ peruéniat.Cato,ſi locus aquoſus ſit, inquit, latos pedes ternos in faucibus,imosq; palmum & pedem,altitudine IIII pedum.eos lapide conſterni:aut ſi nō ſit,perticis ſalignis uiridibus. Si necq; eæ ſint,ſarmentis,ita ut in altitudinem ſemipedem trahantur.Nobis adijciendum uidetur ex prædicta arborū natura,ut altius demittantur ea quæ ſumma tellure gaudent, tanq; fraxinus,olea.Hæc & ſimilia quaternos pedes oportet demitti.Cæteris ſat eſt, ſi altitudinis pedes ternos effecerint.Excide,inquit,radicem iſtam Papyrius Curſor imperator,ad terrorem Prænestinorū prętoris.Deſtringi ſecurius ſe teſte, innoxium abradi partes quæ ſe nudauerint terra. Aliqui lapides rotundos ſubijci malunt,qui & contineāt humorem,& tranſmittant:non item planos facere,& à terreno arcere radicem, exiſtimātes. Glarea ſubſtrata inter utramq; ſententiam fuerit.Arborem nec minorem bima, nec maiorem trima transferri quidam præcipiunt:alij cum annum impleat:Cato craſsiorem quinque digitis.Non omiſiſſet idem,ſi attineret meridianam cæli partem ſignare in cortice,ut translata in ijſdem & aſſuetis ſtatueretur horis: ne aquiloniæ meridianis oppoſitæ ſolibus finderentur,& algerent meridianę aquilonibus.Quod è diuerſo affectant etiam quidam in uite ficoq;,permutantes in contrariū.Denſiores enim folio ita fieri, magisq; protegere fructum, & minus amittere: ficumq; ſic etiam ſcanſilem fieri. Pleriqueid demum cauent,ut plaga deputati cacuminis meridiem ſpectet,ignari fiſſuris nimij uaporis oppoſi.Id quidem in horam diei quintam uel octauam ſpectare maluerim. Æque latet nō negligendum,ne radices mora inareſcant,néue à ſeptentrionibus,aut ab ea parte cæli uſque ad exortum brumalem uento flante effodiantur arbores, aut certe non aduerſæ ijs uentis radices præbeantur. Propter quod emoriuntur ignaris cauſæ agricolis. Cato omnes uentos,& imbrem quoq; in tota translatione damnat. Et hoc proderit, quamplurimum terræ in qua uixerint, radicibus cohærere, ac totas ceſpite circumligari: cum ob id Cato

in

Universidad de Deusto
Biblioteca

inicorbibus transferri iubeat. Proculdubio utiliſsime quidam ſummã terrã contentus eſt ſubdi. Quidam punicis malis ſubſtrato lapide, non rumpi pomũ in arboribus tradũt. Radices inflexas poni melius. Arborẽ ipſam ita locari, ut media ſit totius ſcrobis, neceſſariũ. Ficus ſi ſcilla (bulborum hoc genus eſt) ſeratur, ocyſsime ferre traditur pomũ, neq; uermiculationi obnoxiũ: quo uitio nõ carent reliqua poma, ſimiliter ſata. Radicũ eius magnam adhibendã curã, ut exemptas appareat, nõ euulſas, quis dubitet? Qua ratione & reliqua confeſſa omittimus, ſicuti terram circa radices fiſtucato ſpiſſandam, quod Cato primũ in ea re eſſe cenſet: plagam quoq; à trunco oblini fimo & foliis præligari præcipiens.

De interuallis plantandarum arborum, & umbris, & ſtillicidiis, & ubi plantari debeant. Cap. XII

HVius loci pars eſt ad interualla pertinens. Quidã punicas, & myrtos, & lauros denſiores ſeri iuſſerũt, in pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo, uel magis etiã piros, magisq; amygdalas, & ficus: quod optime dijudicabit ramorum amplitudinis ratio, locorumq;, & umbræ cuiuſq; arboris: quoniam has quoq; obſeruari oportet. Breues ſunt, quamuis magnarũ arborũ, quæ in orbẽ ramos circinent, ut in malis pirisq;. Eędem enormes ceraſis, lauris. Iam quædam umbrarum proprietas. Iuglandium grauis & noxia etiam capiti humano, omnibusq; iuxta ſatis. Necat germina & pinus, ſed uentis utraque reſiſtit, quoniam & protecta uinearum ratione egent. Stillicidia, pinus, quercus, ilicis põderoſiſsima. Nullum cupreſsi, umbra minima, & in ſe cõuoluta. Ficorum leuis, quamuis ſparſa, ideoq; inter uineas ſeri non uetentur. Vlmorum leuis, etiam nutriens quacunque opacat. Attico hæc quoq; uidetur è grauiſsimis: nec dubito, ſi emittantur in ramos. Conſtrictæ quidem ullius noxiam eſſe non arbitror. Iucunda & platani, quanquam craſſa. Licet gramini credere nõ ſoli, haud alia lætius operiente toros. Populo nulla ludentibus foliis. Pinguis alno, ſed paſcens ſata. Vitis ſibi ſufficit, mobili folio, iactatuq; crebro ſolem umbra temperans: eodem graui protegens in imbre. Omnium ferè leuis umbra, quorum pediculi longi. Non faſtidienda hæc quoq; ſcientia, atq; non in ultimis ponenda, quando quibuſque ſatis umbra aut nutrix, aut nouerca eſt. Iuglandium quidem pinorumq; & picearum, & abietis, quæcunq; attigere, nõ dubie uenenum eſt. Stillicidij breuis definitio eſt. Omnium quæ proiectu frondis ita defenduntur, ut per ipſas non defluant imbres, ſtilla ſæua eſt. Ergo plurimũ intererit hac in quæſtione, terra in qua ſeremus in quantum arbores quaſq; alat. Iam per ſe colles minora quærunt interualla. Ventoſis locis crebriores ſeri conducit. Olea tamen maximo interuallo, de qua Catonis Italica ſententia eſt: in XXV pedibus minimum, plurimum XXX ſeri. Sed hoc uariatur locorum natura. Non alia maior in Bætica arbor. In Africa uero (fides penes autores erit) miliarias uocari multas narrant à pondere olei, quod ferant annuo prouentu. Ideo LXXV pedes Mago interuallo dedit undiq;: etiã in macro ſolo ac duro, atq; uentoſo, cum minimum XLV. Bætica quidem uberrimas meſſes inter oleas metit. Illam inſcitiam pudendam eſſe conuenit, ad ultas interlucare iuſto plus, & in ſenectam præcipitare, aut (plerunq; ipſis qui poſuere, coarguentibus imperitiam ſuam) totas excidere. Nihil eſt fœdius agricolis, q; geſtæ rei pœnitentia, multo ut præſtet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde creſcant, & quæ celeriter: & de ſabina. Cap. XIII

QVædam autem natura tarde creſcunt, & in primis ſemine tantum naſcentia, & longo æuo durantia. At quæ cito occidunt, uelocia ſunt, ut ficus, punica, prunus, malus, pirus, myrtus, ſalix, & tamen antecedũt diuitijs. In trimatu enim ferre incipiunt, oſtẽdentes & antè. Ex his lentiſsima pirus. Ocyſsima omnium cypirus, & pſeudocypirus frutex. Protinus enim floret, ſemenq; profert. Omnia uero celerius adoleſcunt ſtolonibus ablatis, unamq; in ſtirpẽ redactis alimentis. Eadem natura & propagines docuit. Rubi namq; curuati gracilitate & ſimul proceritate nimia, defigunt rurſus in terram capita, iterumq; naſcuntur ex ſeſe, repleturi omnia ni reſiſtat cultura, prorſus ut poſsint uideri homines

terræ

Universidad de Deusto
Biblioteca

terræ cauſa geniti. Ita peſsima atque execranda res, propaginem tamen docuit, ac uiuiradicem. Eadem autem natura eſt ederis. Cato propagari præter uitem tradit ficum, oleam, punicã, malorum genera omnia, laurum, prunos, myrtos, nuces auellanas, & præneſtinas, platanum. Propaginum duo genera: ramo ab arbore depreſſo in ſcrobẽ quatuor pedum quoquò, & poſt biennium amputato flexu, plantaq; translata poſt trimatũ: quas ſi longius ferre libeat, in qualis ſtatim, aut uaſis fictilibus defodere propagines aptiſsimũ, ut in ijs transferantur. Alterum genus luxurioſius, radices in ipſa arbore ſollicitãdo, traiectis per uaſa fictilia uel qualos ramis, terraq; circumpactis: atq; hoc blandimento impetratis radicibus, inter poma ipſa & cacumina (in ſumma enim cacumina hoc modo petunt) audaci ingenio arborem aliam longe à tellure faciendi, eodem quo ſuprà biennij ſpatio abſciſſa propagine, & cum qualis illis ſata. Sabina herba propagine ſeritur & auulſione. Tradũt fece uini, aut è parietibus latere tuſo mire ali. ijſdem modis roſmarinũ ſerunt & ramo, quoniam neutri ſemen. Rhododendron propagine & ſemine.

De ſatione arborum, & inſitione, & quomodo inuenta ſit tenera inſerendi emplaſtratio. Cap. XIII

SEmine quoq; inſerere natura docuit, raptim auium fame deuorato, ſolidoq;, & alui tepore madido, cum fœcundo ſimi medicamine abiecto in mollibus arborum lecticis, & uẽtis ſæpe trãslato in aliquas corticũ rimas: unde uidimus ceraſum in ſalice, platanum in lauro, laurum in ceraſo, & baccas ſimul diſcolores. Tradunt & monedulam cõdentem ſemina in theſauros cauernarũ, eiuſdem rei præbere cauſas. Hinc nata inoculatio ſutoriæ ſimili fiſtula aperiendi in arbore oculum cortice exciſo, ſemenq; includendi eadem fiſtula ſublatum ex alia. In ficis autem & malis hæc fuit inoculatio antiqua. Vergiliana quærit ſinum in nodo gemmæ expulſi corticis, gemmamq; ex alia arbore includit. Et hactenus natura ipſa docuit. Inſitionem autem caſus, magiſter alius, & penè numeroſior, ad hunc modum: Agricola ſedulus caſam ſepis munimento cingens, quo minus putreſcerent ſudes, limen ſubdidit ex edera. At illæ uiuaci morſu apprehenſæ, ſuam ex alieno fecere uitam, apparuitq; truncum eſſe pro terra. Aufertur ergo ſerra æqualiter ſuperficies, leuigatur falce truncus. Ratio poſtea duplex: Et prima inter corticem lignumq; inſerendi. Timebant priſci truncum findere: mox inforare auſi medio. Ipſiq; medullæ calamum imprimebant, unum inſerentes, neque enim plures capiebat medulla. Subtilior poſtea ratio uel ſenos adjcit, mortalitati eorum & numero ſuccurrere perſuaſa, per media trũco leniter fiſſo, cuneoq; tenui fiſſuram cuſtodiente, donec cuſpidatim deciſus deſcendat in rimam calamus. Multa in hoc ſeruanda. Primum omnium quæ patiatur coitum talem arbor, & cuius arboris calamus. Varie quoq; & non ijſdẽ in partibus ſubeſt omnib. ſuccus. Vitibus ficisq; media ſicciora, & è ſumma parte conceptus, ideo illinc ſurculi petuntur. Oleis circa medias ſuccus, inde & ſurculi, cacumina ſitiunt. facillime coaleſcũt, quibus eadem corticis natura, quæq; pariter florentia eiuſdem horæ germinationẽ ſuccorumq; ſocietatem habent. Lenta enim res eſt, quoties humidis repugnant ſicca, mollibus corticum duri. Reliqua obſeruatio, ne fiſſura in nodo fiat, repudiat quippe aduenam inhoſpitalis duritia: ut in parte nitidiſsima, ne longior multo tribus digitis, ne obliqua, ne translucens. Virgilius ex cacumine inſeri uetat. Certumq; eſt, ab humeris arborum orientem æſtiuum ſpectantibus ſurculos petendos, & è feracibus, & è germine nouello, niſi uetuſtæ arbori inſerantur. ij enim robuſtiores eſſe debent. Præterea ut prægnãtes, hoc eſt gemmatione turgẽtes, & qui parere illo ſperauerint anno. Bimi utriq; nec tenuiores digito medio. Inſerũtur autem & inuerſi, cum id agitur, ut minor altitudo in latitudinẽ ſe fundat. Ante omnia gemmantes nitere conueniet, nihil uſquam ulceroſum eſſe aut retorridum. Spei fauet medulla calami commiſſuræ, ſi in matre ligni corticisq; iungatur. Id enim ſatius quàm foris cortici æquari. Calami exacutio medullam ne nudet. Tenui tamen fiſtula detegat, ut faſtigatio leui deſcendat cuneo, tribus nõ ampliore digitis. Quod facillime cõtingit, tinctum

aqua

Universidad de Deusto
Biblioteca

aqua radentibus. Ne exacuatur in uento, nec cortex à ligno decedat alterutri. Calamus ad corticem uſq; ſuum deprimatur. Ne luxetur dum deprimitur, néue cortex replicetur in rugas. Ideo lachrymantes calamos inſeri non oportet, non hercule magis quàm aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex, hoc uitali defectu non humeſcit neq; concorporatur. Id etiam religionis ſeruant, ut luna creſcente, ut calamus utraq; deprimat̃ manu. Et alioquin in hoc opere duæ ſimul manus minus nituntur, neceſſario temperamento. Validius enim demiſſi tardius ferunt, fortius durant: contraria ex diuerſo. Ne hiſcat nimium rima, laxeć; capiat, aut ne parum: & exprimat, aut compreſſum necet. Hoc maxime præcauendum, ut prævalide accipientis trunco in media fiſſura relinquat̃. Quidam ueſtigio fiſſuræ falce in truncis facto, ſalice præligant marginem ipſum. Poſtea cuneos figunt, continente uinculo libertatem dehiſcendi. Quædam in plantario inſita eodem die transferuntur. Si craſsior truncus inſeratur, inter corticem et lignum inſeri melius, cuneo optime oſſeo ne cortice rumpatur laxato. Cerasi libro dempto finduntur. Hæ ſolę & poſt brumam inſeruntur. Dempto libro habent ueluti lanuginem, quæ ſi comprehendit inſitum, putrefacit. Incolumi cuneo adactum utiliſsime adſtringitur. Inſerere aptiſsimum q̃; proximum terræ, ſi patiatur nodorum truncić; ratio. Eminere calami ſex digitorum longitudine non amplius debent. Cato argillæ, uel cretæ harenam, fimumć; bubulum admiſceri, atq; ita uſque ad lentorem ſubigi iubet, idć; interponi & circumlini. Ex ijs quæ commentatus eſt, facile apparet illa ætate inter lignum & corticem, nec alio modo inſerere ſolitos, aut ultra latitudinem duũm digitorum calamos demittere. Inſeri autem præcipit pira ac mala per uer, & poſt ſolſtitium diebus L poſt uindemiam. Oleas autem & ficos per uer tantum, luna ſitiente, hoc eſt, ſicca. Præterea poſt meridiem, ac ſine uento auſtro. Mirum, quod nõ contentus inſitum muniſſe, ut dictum eſt, & ceſpite ab imbre frigoribusć; protexiſſe, ac mollibus bifidorum uiminum faſcibus, lingua bubula (herbæ id genus eſt) inſuper obtegi iubet, eam'que illigari opertam ſtramentis. Nunc abunde arbitrantur paleato luto libros farcire, duos digitos inſito extante. Verno inſerentes tempus urget, incitantibus ſe gemmis, præterquam in olea, cuius diutiſsime oculi parturiunt, minimumć; ſucci habent ſub cortice, qui nimius inſitis nocet. Punicam uero & ficum quanq̃; aliàs ſicca ſint, recraſtinare minime utile. Pirum uel florentem inſerere licet, & in Maium quoq; menſem protendere inſitionem. Quod ſi longius afferantur pomorum calami, rapo infixos optime cuſtodire ſuccum arbitrantur: ſeruari inter duos imbrices iuxta riuos uel piſcinas, utrinq; terra obſtructos.

De uite inſerenda. Cap. XV

VItium uero in ſcrobibus ſiccis ſtramẽto opertos, ac deinde terra obrutos, ut cacumine exiſtant. Cato uitem tribus modis inſerit. Præfectam findi iubet per medullam, in eam ſurculos exacutos (ut dictum eſt) addi, medullas iungi. Altero ſi inter ſeſe uites contingant, utriuſq; in obliquum latere contrario adraſo, iunctis medullis colligari. Tertium genus eſt, terebrare uitem in obliquum ad medullam, calamosq; addere longos pedes binos: atque ita ligatum inſitum, intritaq; illitum operire terra, calamis ſubrectis. Noſtra ætas correxit, ut Gallica uteretur terebra, quæ excauat, nec urit, quoniam aduſtio omnis hebetat, atque ut gemmaſcere incipiens legatur calamus. Nec plus quàm binis ab inſito emineret oculis, ulmeo uimine alligatus, binaque circuncideret̃ acie à duabus partibus, ut inde potius diſtillaret mucor, qui maxime uites infeſtat. Deinde cum euaſiſſent flagella pedes binos, uinculum inſiti incideretur, ubertati craſsitudine permiſſa. Vitibus inſerendis tempus dedere ab æquinoctio autumno ad germinationis initia. Satiuæ plantæ ſylueſtrium radicibus inſeruntur natura ficcioribus. Si ſatiuæ ſylueſtribus inſerantur, degenerant in feritatem. Reliqua cælo conſtant. Aptiſsima inſitis ſiccitas. Huius enim remedium appoſitis fictilibus uaſis modicus humor per cinerem diſtillat. Inoculatio rores amat leueis.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De emplastratione. Cap. XVI

EMplastri ratio & ipsa ex inoculatione nata uideri potest. Crasso autem maxime cor-
tici conuenit, sicut est ficis. Ergo amputatis omnibus ramis ne succū auocēt, nitidis-
sima in parte, quaq; præcipua cernat hilaritas, exempta scutula (ita ne descendat ultra fer-
rum) cortici, imprimitur ex alia cortex par cum sui germinis mamma, sic compage densa-
ta ut cicatrici locus non sit, & statim fiat unitas, non humorē, non afflatū recipiens: nihilo
minus tamen & luto munire, & uinculo melius. Hoc genus non pridē repertū uolūt, qui
nouis moribus fauent. Sed id etiam apud ueteres Græcos inuenit, & apud Catonem, qui
oleam ficumq; sic inseri iussit, mensura etiā præfinita secundum reliquā diligentiam suā:
cortices scalpro excidi quatuor digitorum longitudine, & trium latitudine, atq; ita coa- 10
gmentari, & illa sua intrita oblini. eadem ratione & in malo. Quidam huic generi miscue
re fissuram in uitibus, exempta cortice tessella, furculo à latere plano adigendo. Tot mo-
dis insitam arborem uidimus iuxta Tiburtes Tulias, omni genere pomorū onustam, a-
lio ramo nucibus, alio baccis, aliunde uite, ficis, piris, punicis, malorumq; generibus. Sed
huic breuis fuit uita. Nec tamen omnem experimentis assequi naturā possumus. Quędā
enim nasci, nisi sponte, nullo modo queunt: eaq; immitibus tantū & desertis locis proue-
niunt. Capacissima insitorū omnium dicit platanus, postea robur: uerum utraq; sapores
corrumpunt. Quædam omni genere inserunt, ut ficus & punicæ. Vitis non recipit em-
plastra, nec quibus tenuis ac caducus rimosusq; cortex. Neq; inoculationē siccæ aut hu- 20
moris exigui. Fertilissima omnium inoculatio, postea emplastratio. Sed utraq; infirmissi-
ma. Et quę cortice nitunt tātum, uel leui aura ocyssime deplantant. Inserere firmissimum
& fœcundius q; serere. Exemplum huius rei. Cap. XVII

NOn est omittenda raritas unius exempli. Corellius eques Ro. Atestę genitus, inse-
ruit castaneā suomet ipsam furculo in Neapolitano agro. Sic facta est castanea, quæ
ab eo nomen accepit inter laudatas. Postea hæres eiusdem libertus Corellianam iterum
inseruit. Hæc est inter eas differentia, illa copiosior, hæc Corelliana melior. Reliqua gene-
ra casus ingenio suo excogitauit, ac defractos serere ramos docuit, cum pali defixi radices
cepissent. Multa sic seruntur, in primis que ficus: omnibus alijs modis nascens, præter
quam talea: optime quidem, si uastiore ramo pali modo exacuto adigatur alte, exiguo su- 30
per terram relicto capite, eoq; ipso harena cooperto. Ramo serunt & punica, palis laxato
prius meatu: Item myrtus. Omnium horum longitudine triū pedum, crassitudine minus
brachiali, cortice diligenter seruato, trunco exacuto. Myrtus & taleis seritur: morus talea
tantum, quoniam ramo eam seri religio fulgurum prohibet. Quaproter de talearum satu
nunc dicendum est. Seruandum in eo ante omnia, ut taleæ ex feracibus fiant arboribus,
ne curuæ, neue scabræ, aut bifurcæ, neue tenuiores q; ut manum impleāt, ne minores pe-
dalibus, ut illibato cortice, atq; ut sectura inferior ponat semper, & quod erit ab radice: ac
cumuleturq; germinatio terra, donec robur planta capiat.

De cultura olearum, & quibus temporibus insitio fiat. Cap. XVIII

QVæ custodienda in olearum cultura Cato iudicauerit, ipsius uerbis optime præci- 40
piemus: Taleas oleaginas, quas in scrobe saturus eris, tripedaneas facito. Diligen-
terq; tractato, ne liber laboret, cum dolabis aut secabis. Quas in seminario saturus eris pe-
dales facito: eas sic inserito: Locus bipalio subactus sit, beneq; glutus. cum taleā demittis
pede taleā opprimito. Si parū descendat, malleo aut mateola adigito, cauetoq; ne librum
scindas. Cum adigis, palo prius locū feceris, quò taleā demittas, ita melius uiuet talea. Et
ubi trinæ sunt, tū deniq; curæ sint, ubi liber se uertet. Si in scrobibus aut in sulcis seras, ter
nas taleas ponito. Eas diuaricato supra terrā, ne plus quatuor digitos trāsuersos emineāt,
uel oculos serito. Diligenter eximere oleam oportet, & radices quamplurimas cum terra
ferre. Vbi radices bene operueris, calcare bene ne quid noceat. Si quis quærat quod tem-
pus oleæ serendæ sit, agro sicco per sementem, agro læto per uer. Oliuetum diebus XV
ante

ante æquinoctium uernum incipito putare. Ex eo die dies XL recte putabis. Id hoc modo putato. Quà locus recte ferax erit, quæ arida erunt, & si quid uentus interfregerit, ea omnia eximito. Quà locus ferax non erit, id plus cõcidito, aratoq; bene, enodatoq;, stirpesq; leues facito. circum oleas autumno ablaqueato, & stercus addito. Qui oliuetum sępissime & altissime miscebit, is tenuissimas radices exarabit. Radices si sursum abibũt, crassiores fient, & eo in radices uires oleæ abibunt. Quæ genera olearum, uel in quo genere terræ uiuere & seri debeãt, quoq; spectare oliueta, diximus in ratione olei. Mago in colle & siccis, & argilla, inter autumnum & brumam seri iussit. In crasso aut humido, aut subriguo, à messe ad brumã. Quod præcepisse eum Africæ intelligitur. Italia quidem nunc uere maxime serit. Sed si & autumno libeat, post æquinoctium XL. diebus ad Vergiliarum occasum. XIIII. soli dies sunt, quibus seri noceat. Africæ peculiare quidem in oleastro est inserere. Quadam æternitate cõsenescunt proxima adoptione uirga emissa, atq; ita alia arbore ex eadẽ iuuenescente: iterumq; & quoties opus sit, ut æuis eadẽ oliueta cõstent. Inseritur autẽ oleaster calamo & inoculatione. Olea, ubi quercus effossa sit, male ponitur: quoniam uermes qui raucæ uocantur, in radice quercus nascuntur & transeunt. Non inhumare taleas, aut siccare prius quàm serantur, utilius compertum. Vetus oliuetum ab æquinoctio uerno intra Vergiliarum exortũ interradi alternis annis, melius inuentum: Item muscum circũdare radici. Circumfodi autem omnibus annis à solstitio duũm cubitorum scrobe pedali altitudine: stercorari tertio anno. Mago idẽ amygdalas ab occasu Arcturi ad brumam seri iubet. Pira non eodem tempore omnia, quoniam non æque floreant. Eadem oblonga aut rotunda, ab occasu Vergiliarum ad brumam. Reliqua genera media hyeme, ab occasu sagittæ, subsolanum aut septentrionem spectantia. Laurum ab occasu aquilæ ad occasum sagittæ. Connexa enim de tempore serendi æque ratio est. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Est et alia hora circa canis ortus, pauciorib. nota quoniam non omnibus locis pariter utilis intelligit: sed haud omittenda nobis, nõ tractus alicuius rationẽ, uerũ naturæ totius indagãtibus. In Cyrenaica regione sub etesiarum flatu conserunt: necnon & in Græcia, oleã maxime in Laconia. Cos insula & uites tunc serit. Cæteri apud Græcos inoculare & inserere non dubitant, sed arborẽ non serunt. Plurimumq; in eo locorũ natura pollet. Nanq; in Ægypto omni serunt mense, & ubicunq; imbres æstiui nõ sunt, ut in India & Æthiopia. Necessario post hæc autũno seruntur arbores. Ergo tria tempora eadem germinationis, uer, & canis Arcturiq; ortus. Neq; enim animalium tantum est ad coitus auiditas, sed multo maior est terræ ac satorum omnium libido: qua tempestiue uti, plurimum interest cõceptus. Peculiare utiq; in insitis, cum sit mutua cupiditas utrinq; coeundi. Qui uer probãt, ab æquinoctio statim admittunt, prædicãtes germina parturire, ideo faciles corticum esse cõplexus. Qui præferũt autumnũ, ab Arcturi ortu, quoniam statim radicem quandam capiant, & ad uer parata ueniant, atq; non protinus germinatio auferat uires. Quædam tamen statutum tempus anni habent ubiq;, ut cerasi & amygdalæ circa brumã, serendi uel inserendi. De pluribus locorum situs optime iudicabit. Frigida enim & aquosa uerno cõseri oportet, sicca & calida autumno. Communis quidem Italiæ ratio tempora ad hunc modum distribuit: Moro ab Idib. Februarijs in æquinoctiũ, piro autumnum, ita ut brumam XV. nec minus diebus antecedant. Malis æstiuis & cotoneis, item sorbis, prunis, post mediã hyemem in Idus Februarias. Siliquæ Græcæ & Persicis ante brumam per autumnũ: Nucibus, iuglandi, & pineæ, & auellanæ, Græcæ, atq; castaneæ, à kalendis Martijs ad Idus easdem: Salici, genistæ, circa Martias kalendas. Hanc in siccis semine, illam in humidis uirga seri diximus.

Quæ arbores societate gaudeant, & de disciplina ablaqueandi & accumulandi.

Cap. XIX

Est etiam noua inserendi ratio, ne quid sciens quidem præteream, quod usquam inuenerim, Columellæ excogitata, ut affirmat ipse, qua uel diuersæ insociabilesq; naturæ arborũ copulentur, ut fici atq; oleę. Iuxta hanc seri ficum iu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bet,non ampliore interuallo,q̄ ut contingi large posſit ramo oleæ quàm maxime sequa-
ci atq; obedituro:eumq; omni interim tempore edomari meditatione curuādi.Postea fi-
co adepta uires,quod euenire trimæ atq; utiq; quinquenni,detrūcata superficie,ipsumq;
deputatū,& ut dictū est adraso cacumine,defigi in crure fici,custoditū uinculis,ne curua
tura fugiat.Ita quodā propaginū insitorumq; tēperamento, triennio cōmuni inter duas
matres coalescere.Quarto anno abscissum totū adoptantis esse, nondū uulgata ratione,
aut mihi certe satis cōperta. Cætero eadem illa de calidis frigidisq; & humidis & siccis
supra dicta ratio,& scrobes fodere monstrauit. In aquosis enim neq; altos, neq; amplos
facere expediet:aliter in æstuoso solo & sicco,ut q̄ maxime accipiant aquā contineantq;.
Hæc & ueteres arbores colendi ratio est. Feruentibus enim locis accumulant æstate ra- 10
dices operiuntq;,ne solis ardor exurat.Aliubi ablaqueant,perflatusq; admittunt. Iidem
hyeme cumulis à gelu uindicant.Contra illi hyeme aperiunt,humorēq; sitientibus quæ-
runt. Vbicunq; circumfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbē ternos,neq; id in
pratis, quando amore solis humorisq; in summa tellure oberrant. Et de arboribus hæc
quidem fructus gratia serendis inserendisq; in uniuersum sint dicta.

De salicto & harundineto,& cæteris cæduis ad perticas,palos. Cap. xx

HInc restat earū ratio, quæ propter alias serunt,ac uineas maxime,cęduo ligno.Princi
patum in ijs obtinēt salices,quarū satio fit loco madido: tamē refosso duos pedes &
semipedē,talea sesquipedali,uel pertica,quæ utilior quo plenior.Interuallo esse debēt pe
des seni.trimæ pedibus binis à terra putatione coercentur, ut se in latitudinem fundant, 20
ac sine scalis tondeātur.Salix em̄ fœcundior est quo terræ propior. Has quoq; omnibus
annis cōfodi iubēt mense Aprili.Hæc est uiminalium cultura.Perticalis & uirga & talea
seritur fossura eadem.Perticas ex ea cædi iustum est quarto ferè anno. Et eæ autem sene-
scentium propagine sarciunt locū,pertica immersa,ac post annum recisa. Salicis uimina-
lis iugera singula sufficiunt xxv.uineæ iugeribus. Eiusdē rei causa populus alba seritur
bipedaneo pastinatu,talea sesquipedali,biduo siccata,palmipede interuallo, terra super-
iniecta duorum cubitorum crassitudine.Harundo etiamnū dilutiore quàm hæ solo gau-
det.Seritur bulbo radicis,quē alij oculum appellant,dodrantali scrobe,interuallo duūm
pedum & semipedis:reficiturq; ex sese uetere harundineto extirpato, quod utilius reper
tum quàm castrare sicut antea.Nanq; inter se radices serpūt,mutuoq; discursu necantur. 30
Tempus inserendi,priusquam oculi harundinum intumescant,ante kalen. Martias. Cre
scit ad brumam usq;, desinitq; cum durescere incipit. Hoc signum, quod tempestiuā ha
bet cæsuram:& hanc aūt,quoties & uineam fodiendā putant. Seritur & transuersa, non
alte terra cōdita,erumpuntq; singulis oculis totidem plantæ. Seritur & deplātata pedali
sulco binis obrutis gemmis, ut tertius nodus terram attingat prono cacumine, ne rores
concipiat.Cæditur decrescente luna. Vineis anno siccata utilior quàm uiridis. Castanea
pedamentis omnibus prefertur facilitate tractatus,perdurandi peruicacia,regerminatio
ne cædua uel salice lætior.Quærit solū facile,nec nō harenosum, maximeq; sabulum hu-
midum aut carbunculum, uel tophi etiam farinam,quamlibet opaco septentrionaliq; &
præfrigido situ,uel etiā decliui.Recusat eadem gallicam,rubricam,cretam, omn emq; ter 40
ræ fœcunditatem. Seri nuce diximus, sed nisi ex maximis non prouenit, nec nisi quinis
aceruatim satis.Perfringi solum debet suprà ex Nouembri mēse in Februariū: quo solu-
tæ,sponte cadunt ex arbore,atq; subnascuntur. Interualla sint pedalia undiq; sulco do-
drantali.Ex hoc seminario transferuntur in aliud,bipedali interuallo,plus biennio.Sunt
& propagines,nulli quidē faciliores.Nudata enim radice, tota in sulco prosterniē. Tunc
ex cacumine super terrā relicto renascitur,& alia ab radice.Sed translata nescit hospitari,
pauetq; nouitatē.Biennio ferè postea prosilit.Ideo nucibus potius q̄ uiuiradicibus plan
taria cædua implentur.Cultura non alia quàm supradictis fodiendis supputandisq; per
bienniū sequens:de cætero ipsa se colit,umbra stolones superuacuos enecante. Cæditur

intra

intra ſeptimum annum. Sufficiunt pedamenta iugeri unius uicenis uinearum iugeribus, quando etiam ea bifida ſtirpe fiunt, durantq; ultra alterã ſyluæ ſuæ cæſuram. Æſculus ſimiliter prouenit, cæſura triennio ſerior, nimis moroſa naſci. In quacunq; terra ſeritur, naſcitur è balano, ſed non niſi æſculi, ſcrobe dodrantali, interuallis duorũ pedum ſeritur leuiter quater anno. Hoc pedamẽtum minime putreſcit, læſumq; maxime fruticat. Præter hæc ſunt cædua quæ diximus, fraxinus, laurus, perſica, corylus, malus, ſed tardius naſcuntur, terramq; defixa uix tolerant, non modo humorẽ. Sambucus contrà firmiſsima ad palum, taleis ſeritur ut populus. Nam de cupreſſo ſatis diximus.

De culturis, & diſcipliua colendarum uinearum. Cap. XXI

ET prædictis uelut armamẽtis uinearum, reſtat ipſarũ natura præcipua tradenda cura. Vitiũ ſurculi & quarundã arborũ, quibus fungoſior intus natura eſt, geniculatis ſcaporũ nodis interſepiũt medullã. Ferulæ ipſæ breues, & ad ſumma breuiores, articulis utiq; duobus internodia includunt. Medulla, ſiue illa uitalis anima eſt, ante ſe tendit, longitudinẽ impellens, quandiu nodis peruia patet fiſtula. Cum uero cõcreti ademere tranſitum, repercuſſa erumpit, ab ima ſui parte, iuxta priorem nodum alternis laterũ ſemper inguinibus, ut dictũ eſt in harundine ac ferula, quorũ dextrũ ab imo intelligit̃ articulo, leuum in proximo, atq; ita per uices. Hoc uocatur in uite gemma, cũ ibi ceſpitẽ fecit. Antè uero q̃ faciat, in concauo oculus: & in cacumine ipſo, germẽ. Sic palmites, nepotes, uuæ, folia, pampini gignũtur. Mirũq;, firmiora eſſe in dextra parte genita. Hos ergo in ſurculis nodos cum ſerũtur, medios ſecare oportet, ita ne profluat medulla. Et in fico quidẽ dodrantales paxillo ſolo patefacto ſerũtur, ſic ut deſcẽdãt quæ proxima arbori fuerint, duo oculi extra terrã emineant. Oculi aũt in arborũ ſurculis proprie uocãtur unde germinãt. Hac de cauſa & in plantarijs aliquãdo eodẽ anno ferũt, quos fuere laturi fructus in arbore: cum tẽpeſtiue ſati prægnãtes, inchoatos conceptus aliubi pariunt. Ita ſatas ficos, tertio anno transferre facile: Hoc pro ſeneſcẽdi celeritate attributũ huic arbori, ut citiſsime proueniat. Vitium numeroſior ſatus. Primũ omniũ nihil ſeritur ex his, niſi inutile & deputatũ in ſarmẽto. Opputatur aũt quicquid proximo tulit fructũ. Solebat capitulatus utriq; è duro ſurculus ſeri, eoq; argumẽto malleolus uocatur etiã nũc. Poſtea auelli cũ ſua calce cœptus eſt, ut in fico: neq; eſt aliud uiuacius. Tertiũ genus adiectũ etiamnum expeditius ſine calce, propter quod ſagittæ uocãtur, cũ intorti panguntur. ijdem cũ reciſi nec intorti trigẽmes. Plures aũt ex eodẽ ſurculo hoc modo fiũt. Serere è pampinarijs ſterile eſt: nec niſi fœcũdo oportet. Quæ raros habet nodos, infœcũda iudicatur. At denſitas gemmarum, fertilitatis indiciũ eſt. Quidã ſeri uetant niſi eos, qui floruerint, ſurculos. Sagittas ſerere minus utile, quoniã in trãsferendo facile rumpit̃ quod intortũ fuit. Seruntur pedali, nõ breuiores, longitudine, quinq;, ſexúe nodorũ. Pauciores tribus gẽmis in hac mẽſura eſſe nõ poterũt. Inſeri eodẽ die quo deputent̃, utiliſsimũ. ſi multo poſtea neceſſe ſit ſerere cuſtoditos uti præcepimus, caueri utiq;, ne extra terram poſiti ſole inareſcant, uentóue aut frigore hebetẽtur. Qui diutius in ſicco fuerint, priuſq̃ ſerantur, in aqua pluribus diebus reuireſcãt. Solũ apricũ & q̃ ampliſsimũ in ſeminario, ſiue in uinea, bidente paſtinari debet ternos pedes, bipalio alto marra reijci quaternum pedũ ferramẽto, ita ut in pedes binos foſſã procedat. Foſſum purgari, et extẽdi, ne crudũ relinquatur. uerum exigi menſura. Male paſtinatũ deprehendũt ſcamna inæqualia. Metienda eſt & ea pars quæ interiacet puluini. Surculi ſerũtur & in ſcrobe & in ſulco longiore, ſuper quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili ſolo fruſtra, niſi ſubſtrato pinguiore. Nec minus q̃ duos integi oportet, & proximã attingi terrã, eodem paxillo deprimi & ſpiſſari. Intereſſe in plãtario ſeſquipedes inter bina ſemina in latitudinẽ, in longitudinem ſemiſſes. Ita ſatos malleolos XXIIII. menſe recidere ad imum articulũ, niſi ipſi parcatur. Oculorũ inde materia emicat, cum qua XXXVI. menſe uiuiradix transfertur. Eſt & luxurioſa ratio uites ſerendi, ut quatuor malleoli uehementi uinculo colligẽtur in parte luxurioſa: atq; ita uel per oſſa bubuli

Universidad de Deusto
Biblioteca

cruris,uel per cocta fictilia traiecti, obruãtur binis eminentibus gemmis. Humeſcũt hoc modo, reciſiq́; palmitem emittunt. Poſtea fiſtula fracta radix libere capit uires,uuamq́; fert,& omnium corporum ſuorum acinos.In alio genere inuẽtu nouitio finditur malleolus,medullaq́; eraſa,in ſe colligãtur ipſi caules,ita ut gemmis parcatur omni modo. Tum malleolus in terra fimo mixta ſeritur,& cum ſpargere cœpit caules, deciditur, fodituṙq́; ſæpius. Talis uuæ acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit,cum uiuere ſemina ipſa perquàm mirum ſit, & medulla adempta naſci. Surculis etiã quibuſnam ſit articulatio arboris,nõ omittendũ uidetur.Nanq́; buxi tenuiſsimis quinis ſenisue colligatis depacti proueniũt.Quondã in obſeruatione erat,ut defringerẽtur ex imputata buxo, aliter uiuere nõ crediti.detraxere hoc experimenta. Seminarij curam ſequitur uinearum ratio. Quinq́; generũ hæ:Sparſis per terram palmitibus, aut per ſe uite ſubrecta,uel cum adminiculo ſine iugo,aut pedatæ ſimplici iugo,aut compluuiatæ quadruplici. Quæ pedatæ ratio erit,eadẽ intelligitur eius quoq́;,in qua ſine adminiculo uitis per ſe ſtabit.Id enim non fit niſi pedamenti inopia.Simplici iugo conſtat porrecto ordine,quem canterium appellant.Melior ea uino,quando ſibi ipſa non obumbrat, aſsiduoq́; ſole coquitur, & afflatum magis ſentit,& celerius rorem dimittit:Pampinationi quoq́; & occationi,omniq́; operi facilior.Super cætera defloreſcit utilius.Iugum fit pertica aut harũdine, aut crine,funiculoue,ut in Hiſpania Brundiſioq́;. Cõpluuiata copioſior uino eſt, dicta à cauis ædiũ cõpluuijs. Diuiditur in quaternas partes totidẽ iugis.Huius ferendi ratio dicetur, eadem ualitura in omni genere,in hoc uero numeroſior tantũ.His uero tribus ſeritur modis:Optime in paſtinato,proxime in ſulco,nouiſsime in ſcrobe.De paſtinatiõe dictũ eſt.

De ſulco,& uinearum putatione. Cap. XXII

SVlco latitudo palæ ſatis eſt:ſcrobibus ternorum pedum in quanq́; partem. Altitudo in quocunq́; genere tripedalis,ideo nec uitis minor trãsferri debet,extatura etiãnum duabus gemmis.Emolliri terrã minutis in ſcrobe ima ſulcis, fimoq́; miſceri, neceſſarium. Cliuoſa altiores poſcunt ſcrobes,præterea puluinatis à deuexitate labris. qui ex his longiores fient,ut uites binas accipiant è diuerſo, aluei uocabuntur.Eſſe uitis radicem in media ſcrobe oportet:ſed ipſam innixam ſolido in orientem æquinoctialem ſpectare. Adminicula prima è calamo accipere. Vineas limitari decumano XVIII. pedum latitudinis ad contrarios uehiculorum tranſitus,alijſq́; tranſuerſis limitibus denũm pedum diſtinqui per media iugera. Aut ſi maior modus ſit,totidẽ pedum cardine, quot decumano limitari.Semper uero quintanis ſemitari,hoc eſt,ut quinto quoq́; palo ſingulæ iugo paginæ includantur.Solo ſpiſſo,non niſi repaſtinato,nec niſi uiuiradicem feri:tenero & ſoluto,uel malleolum ſulco,uel ſcrobe. In colles ſulcos agere tranſuerſos melius quàm paſtinare,ut defluuia palis eorũ contineãtur. Aquoſo cælo,uel ſicco ſolo,malleolos ſerere autumno,niſi ſi tractus ratio mutauit. Siccus enim & calidus autumno poſcit ſeri, humidus frigiduſq́; etiam ueris exitu. In arido ſolo uiuiradix quoq́; fruſtra ſeritur. Male & in ſiccis malleolus,niſi poſt imbrem.At in riguis,uel frondens uitis,& uſq́; ad ſolſtitium recte,ut in Hiſpania.Quieſcere uentos ſationis die utiliſsimum.Plericq́; auſtros optant,Cato abdicat.Intereſſe medio temperamento inter binas uites oportet pedes quinos.Minimum autem læto ſolo pedes quaternos,tenui plurimum octonos. Vmbri & Marſi ad uicenos intermittunt arationis gratia in his quæ uocant porculeta.Pluuio & caliginoſo tractu rariores poni,ſicco denſiores cõgruit.Subtilitas parſimoniæ cõpendia inuenit, cum uinea in paſtinato ſeritur,obiter ſeminarium faciendi,ut uiuiradix loco ſuo, & malleolus qui trãsferat,inter uites & ordines ſerat. Quę ratio in iugero circiter XVIM. uiuiradicum donat.intereſt aũt biennium fructus,quo tardius in ſato prouenit quàm in translato. Viuiradix poſita in uinea poſt annum reſecatur uſque ad terram, ut unus tantum emineat oculus, adminiculo iuxta affixo, & fimo addito. Simili modo & ſecundo anno recidi-
tur,uiresq́; concipit,& intra ſe paſcit ſuffecturas oneri,aliâs feſtinatione pariendi gracilis
ac emucj

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac emucida, ni cohibeatur castigatione tali, in fœtum exeat tota. Nihil auidius nascitur, ac nisi ad pariendū uires seruētur, tota fit fœtus. Pedamēta optima quę diximus, aut ridicæ roborē, oleaq; : aut si non sint, pali è iunipero, cupresso, laburno, sambuco. Reliquorū generum sudes omnibus annis reciduntur. Saluberrima in iugo harūdo cōnexa fasciculis, dūrat quinis annis. Cum breuiores palmites sarmēto iunguntur inter se funium modo, ex hoc arcus funeta dicuntur. Tertius uineæ annus palmitē uelocē robustumq; emittit, & quem faciat ætas uitem. Hic in iugum insilit. Quidam tunc excæcant eum supina falce auferendo oculos, ut noxia iniuria longius euocent. Vtilior enim consuetudo pariēdi, satiusq; pampinos adiugatæ detergere, usquequo placeat roborari eam. Sunt qui uetant tangi proximo anno quàm translata sit, neque ante LX. mēsem falce curari. Tunc autem ad tres gēmas recidi. Alij & proximo quidem anno recidunt, sed ut ternos quaternosue singulis annis adijciant articulos, quarto demum perducant ad iugum. Id utrunque fructum tardum, præterea retorridum & nodosum reddit, pumilionum incremēto. Optimum autem, matrem esse firmam, postea fœtum audacem. Nec tutum est quod cicatricosum, magno imperitiæ errore. Quicquid est tale, plagis nascitur, non è matre. Totas em̄ habet illa uires dum roboratur, & annuos accipit tota fœtus, cum permissum fuerit nasci. Nil natura portionibus parit. Quæ cum excreuerit, satis firma protinus in iugo collocari debebit: Sin etiamnum infirmior erit, sub ipso iugo hospitari recisa: uiribus non ætate decernitur. Temerarium est, ante crassitudinem pollicarem uiti imperare. Sequēti anno palmites salutētur pro uiribus matris singuli aut gemini. Idem & secuto, si cogit infirmitas, nutriantur: tertióque demum duo adijciantur. Nec sunt plures quaternis unquam permittendi. Breuiterq;, non indulgendum est, & semper inhibenda fœcunditas: Ea est enim natura, ut parere malit quàm uiuere. Quicquid materiæ adimitur, fructui accedit. Illa semina mauult, quàm fructum gigni, quoniam fructus caduca res est. Sic perniciose luxuriat, nec ampliat se, sed egerit. Dabit consilium & soli natura. In macro etiā si uites habebit, recisa intra iugum moretur, ut omnis fœtura sub eo exeat. Minimum id esse debebit interuallum, ut attingat iugum, speretq; non teneat: adeo non recumbat in eo, nec delicate se spargat. Ita temperetur hic modus, ut crescere etiā malit quàm parere. Palmes duas tres ue gemmas sub iugo habere debet ex quibus materia nascatur: tunc per iugum mergi alligariq;, ut sustineatur iugo, non pendeat. Vinculo mox astrictus à tertia gemma alligari, quoniam & sic coercetur impetus materiæ, densioresq; citra pampini exultant: cacumen religari uetant. Natura hæc est, deiecta pars aut præligata fructum dat, plurimumq; ipsa curuatura. Quod citra est, materiem mittit, offensante credo spiritu, & illa quam diximus medulla. Quæ ita emicuerit materia, fructum dabit anno sequēte. Sic duo genera palmitum: Quod è duro exit, materiamq; in proximum annum promittit, pampinarium uocatur: at ubi supra cicatricem est, fructuarium. Alterum ex anniculo palmite, semperq; fructuarium relinquitur sub iugo, & qui uocatur custos. Hic est nouellus palmes, non longior tribus gemmis, proximo anno materiam daturus, si uitis luxuria se consumpserit. Et alius iuxta eum uerrucæ magnitudine, qui furunculus appellatur, si forte custos fallat. Vitis anteq; septimum annum à furculo compleat, euocata ad fructum euanescit, ac moritur. Nec ueterem placet palmitem in longum, & ad quartum usq; pedamentum emitti, quod alij dracones, alij iuniculos uocant, ut faciant quæ masculeta appellant. Cum induruit uitis, pessimū in uinea traducere. Quinto anno & ipsi palmites intorquentur, singulæq; è singulis materiæ emittūtur, ac deinde è proximis, prioresq; amputantur: semper custodem relinqui melius, sed is proximus uiti esse debet, nec longior q; dictū est. Et si luxuriauerint palmites, intorqueri: ut quatuor materias, uel duas si unijuga erit uinea, emittat. Si per se uitis ordinabitur sine pedamento, qualecunque initio ad iniculum desiderabit, dum stare cōdiscat, & recta surgere. Cætera à primordio eadem. Diuidi autem putatione pollices æquali examine undiq;, ne prægrauet fructus parte ali

Universidad de Deusto
Biblioteca

qua,obiter idem deprimens prohibebit in excelsum emicare. Huic uineæ trium pedum altitudo excelsior nutat,cæteris à quinto, dum ne excedat hominis longitudinẽ iustam. Iis quoq; quæ spargũtur in terra breues ad innitendũ caueas circũdãt, scrobibus per ambitum factis, ne uagi palmites inter se pugnẽt occurrantes:maiorq; pars terrarũ ita supinã in tellure uindemiã metit. Siquidẽ & in Africa,& in Ægypto Syriaq;, ac tota Asia, & multis locis Europæ hic mos prævalet. Ibi ergo iuxta terrã comprimi debet uitis:eodem modo & tẽpore nutrita radice,quo in iugata uinea,ut semper pollices tantũ relinquãtur fertili solo cum tribus gemmis,graciliore quinis:præstatq; multos esse q; lõgos. Quæ de natura soli diximus,tanto potentiora sentient, quanto propior fuerit uua terræ. Genera separari,ac singulis conseri tractibus,utilissimũ. Mixtura em̃ generũ etiã in uino non modo in musto discors. Aut si misceantur,nõ alia q; pariter matureſcẽtia iungi necessarium. Iuga altiora quo lætior ager,& quo planior:item roscido,nebuloso, minusq; uẽtoso conueniunt. Contrà,humiliora gracili & arido,æstuoso,uẽtisq; exposito. Iuga ad pedamentum q; arctissimo nodo uinciri oportet,uitem leui cõtineri. Quę genera uitiũ,& in quali solo cæloq; essent cõserẽda,cum enumeraremus naturas earũ & uinorũ,notauimus: De reliquo cultu uehemẽter ambigitur. Plericq; æstate tota post singulos rores cõfodi iubẽt uineam. Alij uetant gemmantẽ:decuti enim oculos,tractuq; intrantiũ deteri:& ob id arcendum procul omne quidem pecus,sed maxime lanatũ, quoniã facillime auferat gemmas:Inimicos & pubescente uua rastros satisq; esse uineam ter anno confodi,ab æquinoctio uerno ad uergiliarũ exortũ,& canis ortu,& nigrescente acino. Quidam ita determinant: Veterem semel à uindemia ante brumã,cum alij ablaqueare & stercorare satis putent. Iterũ ab Idib. Aprilis anteq; cõcipiat,hoc est,in VI. Idus Maias. Deinde priusq; florere incipiat,& cum defloruerit,& uariãte se uua. Peritiores affirmãt,si iusto sępius fodiatur,in tantũ tenerescere acinos,ut rumpãtur. Quæ fodiantur ante feruẽtes horas diei fodiendas cõuenit:sicuti lutũ neq; arare, neq; fodere: Fossione puluerẽ excitatũ cõtra soles nebulasq; prodesse. Pampinatio uerna in cõfesso est, ab Idibus Majis intra dies X, utiq; anteq; florere incipiat,& eam infra iugũ debere fieri. De sequẽte uariant sentẽtiæ. Cum defloruerit,aliqui pampinandũ putãt:alij sub ipsa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernẽt. Nanq; & putationũ tradenda ratio est. Protinus hanc à uindemia,ubi cæli tepor indulget,adoriunt. Sed hoc fieri nunq; debet ratiõe naturę ante aquilæ exortum, ut in siderum causis docebimus proximo uolumine. Imò uero fauonio, quoniam anceps culpa sit præproperæ festinationis. Si saucias recenti medicina mordeat quædã hyemis ruminatio,certũ est gẽmas earum frigore hebetari,plagasq; findi,& cæli uitio exuri oculos lachryma distillante. Nam gelu fragiles fieri quis nesciat? Operarum ista computatio est in latifundijs,nõ legitima naturæ festinatio:quo maturius putantur aptis diebus, eo plus materiæ fundunt:quo serius,eo fructũ uberiorem. Quare macras prius cõuenit putare,ualidas nouissime. Plagam omnem obliquam fieri, ut facile decidant imbres: & ad terram uerti, quàm leuissima cicatrice acie falcis exacta,plagaq; cõuelata. Recidi aũt semper inter duas gemmas,ne sit uulnus oculis in recisa parte. Nigram esse eam existimãt: & donec ad syncera ueniatur, recidendam: quoniam è uitiosa materie utilis non exeat. Si macra uitis idoneos palmites non habeat,ad terrã recidi eam, nouosq; elici utilissimum. In pampinatione non hos detrahere pãpinos,qui cum uua sint:Id etenim uuas supplãtat prætereq; in nouella uinea. Inutiles iudicantur in latere nati, non ab oculo: quippe etiam uua quæ nascatur è duro rigescente,ut nisi ferro detrahi non possit. Pedamentũ quidam inter duas uites utilius putant statui,& facilius ablaqueantur ita,meliusq; est unijugæ uineæ, si tamen & ipsi iugo sint uires, nec flatu infesta regio. In quadripartita q; proximũ oneri adminiculũ esse debet:ne tamen impedimentũ sentiat ablaqueatio, cubito abesse, non amplius:ablaqueari autem prius quàm putari iubent. Cato de omni cultura uitium ita præcipit:Quàm altissimam uineam facito,alligatoq; recte, dum ne nimium constrin-

gaa

Universidad de Deusto
Biblioteca

gas.hoc modo eam curato: Capita uitium putata circumfodito, arare incipito. Vltrò citroq; sulcos perpetuos ducito. Vites teneras quāprimū propagato, ueteres quàm minimum castrato. Potius si opus fuerit deñcito, biennioq; post præcidito. Vitem nouellam resecari tum erit tēpus, ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit, sulcos interponito, ibiq; uiuiradicem serito. Vmbrā à sulcis remoueto, crebroq; fodito. In uinea ueteri serito ocymum. Si macra erit, quod granū capit ne serito, & circum capita addito stercus, paleas, uinaceas, aliquid horunce. Vbi uinea frondere cœperit, pampinato. Vineas nouellas alligato crebro, ne caulis præfringatur. Et quæ iam in perticā ibit, eius pāpinos teneros alligato leuiter, porrigitoq;. Quæ ubi recte steterint, ubi uua uaria fieri cœperit, uites subligato. Vitis insitio una est per uer, altera cum uua floret: ea optima est. Vineam ueterem si in alium locum transferre uoles, duntaxat brachium crassum primum deputato. Binas gemmas nec amplius relinquito. Ex radicibus bene effodito. Et caue radices ne saucies. Ita uti fuerit ponito in scrobe, aut in sulco, operitoq;, & bene occulcato. Eodemq; modo uineam statuminato, alligato, laxatoq; uti fuerat, crebroq; fodito. Ocymū quod in uinea seri iubet, antiqui appellabant pabulum, umbræ patiens, quod celerrime proueniat.

Ratio arbustorum. Cap. XXIII

SEquitur arbusti ratio, mirum in modum damnata Sarsenæ patri filioq;, celebrata Scrofæ, uetustissimis post Catonem, peritissimisq;, ac ne à Scrofa quidē, nisi uni Italiæ concessa: cum tam longo iudicetur æuo, nobilia uina non nisi in arbustis gigni, & in his quoque laudatiora summis, sicut uberiora imis: Adeo excelsitate proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omnium ulmus, excepta propter nimiam frondem atinia. Deinde populus nigra, eadem de causa, minus densa folio. Non spernunt plerique & fraxinum, ficumq;, etiam oleam, si non sit umbrosa ramis. Harum satus cultusq; ab unde tractatus est. Ante tricesimum sextum mensem attingi falce uetantur. Alterna seruantur brachia. Alternis putantur annis. Sexto anno maritantur. Transpadana Italia præter supradictas, cornu, populo, tilia, acere, orno, carpino, quercu, arbustat agros: Venetia salice, propter uliginem soli. Et ulmus detrūcata à media in ramorum scamna digeritur, nulla ferè xx. pedum altiore arbore. Tabulata earum ab octauo pede altitudinis dilatantur in collibus siccisq; agris, à xii. in campestribus & humidis. Meridianum solem spectare palmæ debent. Rami à proiectu digitorum modo subrigi, tonsili in his tenuium quoq; uirgultorum barba, ne obumbrent. Interuallum iustum arborum, si aretur solum, quadrageni pedes in terga frontemq;, in latera uiceni. Si non aretur, hoc in omnes partes. Singulis denas sæpe adnutriunt uites, damnato agricola minus ternis. Maritare nisi ualidas inimicum, enecāte ueloci uitium incremēto. Serere tripedaneo scrobe necessarium, distantes inter sese arborēq; singulis pedibus. Nihil ibi malleolis atque pastinationi, nulla fodiendi impendia: utpote cum arbusti ratio hac peculiari dote præstet, quod in eodem solo seri fruges & uitibus prodest. Superq; quod uindicans se altitudo, non, ut in uinea, ad arcendas animaliū iniurias pariete, uel sepe, uel fossarum utique impendio muniri se cogat. In arbusto è prędictis sola uiuiradicū ratio, item propaginum, & hæc gemina, ut diximus. Qualorum in ipso tabulato maxime probata, quoniam à pecore tutissima est. Altera, deflexa uite uel palmite iuxta suam arborem, aut circa proximam cœlibem. Quod supra terram est è matre, radi iubetur ne fruticet. In terra non pauciores gemmæ quatuor obruūtur ad radicem capiendam, extrà in capite binę relinquuntur. Vitis in arbusto quatuor pedes in longo constat, omni sulco tres lato, alto duos cum semipede. Post annum propago inciditur ad medullam, ut paulatim radicibus suis assuescat. Caulis à capite ad duas gemmas reciditur. Tertio totus mergus abscinditur, reponiturq; altius in terram, ne ex reciso frondeat. Tolli uiuiradix à uindemia protinus debet. Nuper repertum, draconem serere iuxta arborem: ita appellamus palmitem emeritum, pluribusq; induratum annis. Hunc præcisum quàm maxima amplitudine tri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus partibus longitudinis deraſo cortice quatenus obruatur, unde & raſilem uocant, de primere ſulco, reliqua parte ad arborem erecta, ocyſsimum in uite. Si gracilis ſit uitis aut terra, uſitatum eſt quàm proxime ſolum decidi, donec firmetur radix: ſicut neq; roſcidam ſeri, neq; à ſeptentrionis flatu. Vites aquilonem ſpectare debent ipſæ, palmites autem earum meridiem. Non eſt feſtinandum ad putationem nouellæ, ſed primo in circulos materies colligenda, nec niſi ualideq; putatio admouenda. Seriora ferè anno ad fructum arbuſta, quàm uitis iugata. Sunt qui omnino putari uetant, priuſquam arborum longitudinem æquauerit. Prima falce ſex pedes à terra recidat flagello infrà relicto, & naſci coacto in curuatione materiæ. Tres ei gemmæ nõ amplius deputato ſuperſint. Ex his emiſsi palmites proximo anno imis inferãtur ſcamnis, ac per ſingulos annos ad ſuperiora ſcãdant, relicto ſemper duramento in ſingulis tabulatis, & emiſſario uno, qui ſubeat uſq; quo pla cuerit. De cætero putatione omni, flagella quæ proxime tulerint recidantur: noua circuciſis undiq; capreolis ſpargantur in tabulatis. Vernacula putatio deiectis per ramos uitium crinibus circumueſtit arborẽ, crinesq; ipſos uuis: Gallica in traduces porrigitur, Æmiliæ uiæ in ridicas atiniarum ambitu frondem earum fugiens. Eſt quorundam imperitia ſub ramo uinculo ſuſpendendi, ſuffocante iniuria: quando contineri debet uimine, nõ arctari. Quinimo etiam quibus ſalices ſuperſunt, molliore hoc uinculo facere malunt: herbaq; ſiculi quam uocãt ampelodeſmon: Græcia uero uniuerſa iunco, cypero, ulua. Liberatam quoq; uinculo per aliquot dies uagari, & inconditã ſpargi, atq; in terra quam per totum annum ſpectauerit recumbere. Nanq; ut ueterina à iugo, & canes à curſu uoluta- 20
tio iuuat, ita tum & uitium porrigi lumbos, Arbor quoq; ipſa gaudet aſsiduo leuata one re ſimilis reſpiranti. Nihilq; eſt in opere naturæ, quod non exẽplo dierum noctiumq; aliquas uices feriarum uelit. Ob id protinus à uindemia putari, & laſſas etiamnum fructu edito, improbatur, ut putatæ rurſus alligentur alio loco. Nanq; orbitas uinculi ſentiũt uexatione nõ dubia. Traduces Gallica cultura bini utrinq; lateribus, ſi pes quadrageno diſtet ſpatio, quaterni ſi uiceno, inter ſe obuij miſcentur, alliganturq; unà cõciliati, uirgultorum comitatu obiter rigorati quà deficiant: aut ſi breuitas non patiatur ipſorum, adalliga to protenduntur in uiduam arborem unco. Traducem bimum præcidere ſolebant. One ratis enim uetuſtate melius donare tempus ut trãſilem faciãt, ſi largiatur craſsitudo, aliàs utile toros futuri draconis paſci. Vnum etiamnum genus eſt mediũ inter hoc & propa- 30
ginem, totas ſupplantandi in terram uites, cuneisq; findendi, & in ſulcos plures ſimul ex una propagandi, gracilitate ſingularum firmata circunligatis haſtilibus, nec reciſis qui à lateribus excurrant pampinis. Nouarienſis agricola traducum turba non contentus, nec copia ramorum, impoſitis etiamnũ patibulis palmites circumuoluit. Itaq; præter ſoli uitia, cultura quoq; torua fiunt uina. Alia culpa iuxta urbem uaracinis, quæ alternis putantur annis, non quia id uiti cõducat, ſed quia uilitate reditum impendia exuperent. Medium temperamentum in Carſeolano ſequũtur, carioſasq; tantum uitis partes incipientes inareſcere deputando, cęteris ad uuam relictis detracto onere ſuperuacuo pro nutrimento omni eſt raritas uulneris. Sed niſi pingui ſolo talis cultura degenerat in labruſcam. Arbuſta arari quàm altiſsime deſiderant, & ſi tantum frumenti ratio non exigit. Pampinari 40
ea non eſt moris, & hoc compendium operæ. Deputantur cum uite pariter interlucata denſitate ramorum, qui ſint ſuperuacui, & abſumant alimenta. Plagas ad ſeptentriones, aut ad meridiẽ ſpectare uetuimus. Melius, ſi neq; in occaſus ſolis. Diu dolent talia quoq; ulcera, & difficile ſaneſcunt, algendo nimis æſtuandóue. Non eadem in uite quæ in arbuſtis libertas, quoniam certa latera eſt facilius abſcondere, cẽq; detorquere quò uelis plagas. In arborum tonſura ſupiniore uelut calices faciendi, ne conſiſtat humor. Viti adminicula addenda quæ ſcandat apprehenſa, ſi maiora ſint.

De ſeruandis uuis, & morbis arborum. Cap. xxiii

VItium generoſarũ pergulas quinquatribus putandas, & quarũ ſeruare uuas libeat, decre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

decreſcente luna tradunt. Quæ uero interlunio ſint putatæ, nullis animalium obnoxias eſſe. Alia ratione plena luna noctu tondendas, cū ſit ea in leone, ſcorpione, ſagittario, tauro: atq; in totum ſerendas plena, aut creſcente utiq;, cenſent. Sufficiūt in Italia cultores decem in centena iugera uinearū. At abunde ſatu cultuq; arborum tractato, quoniam de palmis ac cytiſo in peregrinis arboribus affatim diximus, ne quid deſit, indicanda reliqua natura ſit, magnopere pertinens ad omnia ea. Infeſtantur nanq; & arbores morbis. Quid enim genitū caret his malis? Et ſylueſtriū quidem pernicioſos negant eſſe, uexariq; tantum grandine in germinatione aut flore. Aduri quoque feruore, aut flatu frigidiore præpoſtero die, quoniā ſuo frigora etiā proſunt ut diximus. Quid ergo? nónne & uites algore intereūt? Hoc quidem eſt quo deprehendatur ſoli uitium, quoniā non euenit niſi in frigido. Itaq; per hyemes cæli rigorem probamus, non ſoli. Nec infirmiſsimæ arbores gelu periclitantur, ſed maximæ, uexatiſq; ita cacumina prima inareſcunt, quoniā præſtrictus gelu non potuit eò peruenire humor. Arborum quidam communes morbi, quidam priuati generū. Communis uermiculatio eſt, ſideratio, & dolor membrorū. Vnde partium debilitas, ſocietate nominū quoq; cum hominum miſerijs. trunca dicimus certe corpora, & oculos germinum exuſtos, ac multa ſimili ſorte: itaq; laborāt & fame & eruditate, quæ fiunt humoris quantitate. Aliquæ uero & obeſitate: ut omnia quæ reſinam ferunt, nimia pinguitudine in tædam mutātur: & cum radices quoq; pingueſcere cœpere, intereunt ut animalia nimio adipe: aliquando & peſtilentia per genera, ſicut inter homines, nunc ſeruitia, nunc plebs urbana uel ruſtica. Vermiculantur magis minus ue quædam, oīes tamen ferè. idq; aues caui corticis ſono experiuntur. Iam quidē & in hoc luxuria eſſe cœpit: prægrandesq; roborum delicatiore ſunt in cibo. coſſos uocant: atque etiam farina ſaginati, hi quoq; altiles fiunt. Maxime autem arborum hoc ſentiunt piri, mali, fici: minus quæ amaræ ſunt & odoratæ. Eorum qui in ficis exiſtunt, alij naſcuntur ex ipſis, alios parit qui uocatur ceraſtes. Omnes tamen in ceraſten figurantur, ſonumq; edunt paruuli ſtridoris. Et ſorbus arbor infeſtatur uermiculis ruffis piloſis, atq; ita emoritur. Meſpilus quoq; in ſenecta obnoxia ei morbo eſt. Sideratio tota cælo conſtat. Quapropter & grando in his cauſis intelligi debet, & carbūculatio, & quod pruinarū iniuria euenit. Hæc em̄ uerno tempore inuitatis & erumpere audentibus ſatis mollibus inſidens, adurit lacteſcentes germinum oculos, quod in flore carbunculum uocāt. Pruinæ pernicioſior natura, quoniā lapſa perſidet, gelatq;, ac ne aura quidē ulla depellitur, quia non fit niſi immoto aere & ſereno. Proprium tamen ſiderationis eſt, ab ortu canis ſiccitatum uapor, cum inſitæ ac nouellæ arbores moriūtur, præcipue ficus, & uites. Olea præter uermiculationem, quam æque ac ficus ſentit, clauum etiam patitur, ſiue fungum placet dici uel patellam. Hæc eſt ſolis exuſtio. Nocere tradit Cato & muſcum rubrum. Nocet plerunq; uitibus atq; oleis nimia & fertilitas. Scabies communis omnium eſt. Impetigo, & quæ adnaſci ſolent cochleæ, peculiaria ficorum uitia: nec ubique. ſunt enim quædam ægritudines & locorum. Verum ut homini neruorū cruciatus, ſic & arbori, ac duobus æque modis. Aut enim in pedes, hoc eſt, radices erumpit uis morbi: aut in articulos, hoc eſt, cacuminum digitos, qui lōgiſsime à toto corpore exeunt. Inareſcunt ergo, & ſunt apud Græcos ſua nomina utrique uitio. Vndiq; primo dolor, mox & macies earum partium fragilis, poſtremo tabes morbusq; non intrante ſucco, aut non perueniente: maximeq; id fici ſentiunt. Caprificus omnibus immunis eſt, quæ adhuc diximus. Scabies gignitur roribus lentis poſt uergilias. Nam ſi rariores fuere, perfundunt arborem, non ſcalpunt ſcabie. Cæterum ſi cadunt, ſiue imbres nimij fuere, alio modo ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter uermiculationem & ſiderationem morbus peculiaris articulatio, tribus de cauſis. Vna, ui tempeſtatum germinibus ablatis. Altera, ut notauit Theophraſtus, in ſupinū exciſis. Tertia, cultu ræ imperitia læſis. Omnes enim earū iniuriæ in articulis ſentiunt. Siderationis genus eſt in his defloreſcentibus roratio. Aut cum acini priuſquā creſcant decoquuntur in callum.

Ægrotant

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ægrotant & cum alsere,læsis uredine attõsarum oculis. Et calore hoc euenit intempesti
uo,quoniam omnia modo constant,certoq; temperamento fiunt. Et culpa uinitorum co
lentium,cum præstringũtur ut dictum est. Aut circũsossor iniurioso ictu uerberauit. Vel
ctiã subarator imprudens luxauit radices, corpu'sue desquamauit. Est & quædã cõtusio
falcis hebetioris. Quibus omnibus causis difficilius tolerant frigora aut æstus, quoniam
in ulcus penetrat omis à foris iniuria. Infirmissima uero malus,maximeq; quæ dulcis est,
Quibusdam debilitas sterilitatem non necẽ affert, ut si quis pino cacumẽ auferat uel pal=
mæ. Sterilescũt enim,nec moriuntur. Ægrotãt aliquãdo & poma ipsa per se sine arbore,
si necessarijs temporibus imbres aut tepores uel afflatus defuere, aut cõtra abundauere.
Decidunt enim aut deteriora fiunt. Pessimũ est inter omnia cum defloresceẽtem uitem &
oleam percussit imber,quoniã simul defluit fructus. Sunt ex eadẽ causa nascentes & eru=
cæ dirum animal,eroduntq; frondem,aliæ florẽ,oliuarũ quoq; ut in Mileto,ac depastam
arborem turpi facie relinquũt. Nascitur hoc malum tepore humido,& lento. Fit aliud ex
eodem,si sol acrior insecutus inusit ipsum uitium,ideoq; mutauit. Est etiamnum peculia
re oliuis & uitibus (araneam uocant) cum ueluti telæ inuoluunt fructum & absumunt.
Adurunt & flatus quidam eas maxime, sed & alios fructus. Nam uermiculationem &
poma ipsa per se quibusdam annis sentiunt, mala, pira, mespila, punica. In oliua ancipiti
euentu,quando subeunt nati,fructum adimunt:augent, si in ipso nucleo fuere erodentes
eum. Gigni illos prohibent pluuiæ quę fiunt post Arcturũ. Eædẽ si austrinæ fuere, gene
rant,in drupis quoq;,quæ maturescẽtes tunc sunt præcipue caducæ. Id riguis magis eue=
nit, etiamsi non cecidere fastidiendis. Sunt & culicũ genera aliquibus molesta, ut glandi
bus,fico,qui uidentur ex humore nasci,tunc dulci subdito corticibus. Et ęgrotatio quidẽ
ferè in his est. Quædam temporũ causæ,aut locorum non proprie dicuntur morbi,quo=
niam protinus necant,sicut tabes cum inuasit arborẽ,aut uredo:uel flatus alicuius regio=
nis proprius,ut est in Apulia atabulus,in Eubœa olympias. Hic enim si flauit circa bru=
mam,frigore exurit arefaciens,ut nullis postea solibus recreari possint, Hoc genere con=
ualles & apposita fluminibus laborãt,precipueq; uitis, olea, ficus. Quod cũ euenerit, dete
gitur statim in germinatione:in oliua tardius. Sed in omnibus signum est reuiuiscendi, si
folia amisere:alioquin quas putes præualuisse, moriuntur. Nonnunquam inarescunt fo=
lia,eadẽq; reuiuiscũt. Aliæ in septentrionalibus,ut Ponto,Phrygia,frigore aut gelu labo=
rant,si post brumã cõtinuauere xl diebus. Et ibi aũt et in reliquis partibus,si protinus æ=
ditis fructibus gelatio magna consecuta est, etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria ho=
minum cõstant,secundas habẽt causas. Pix, oleum,adeps,inimica præcipue nouellis. Cor
tice in orbem detracto necantur,excepto subere,quod sic etiam iuuatur. crassescens enim
præstringit & strangulat. Nec adrachne offenditur,si nõ simul incidatur & corpus. Alio
quin & cerasus,& tilia,& uitis corticem mittunt,sed non uitalem, nec proximũ corpori,
uerum eum qui subnascente alio expellitur. Quarundam natura rimosus cortex, ut pla=
tanis, Tiliæ renascitur paulo minus quàm totus. Ergo his quarum cicatricẽ trahit, meden
tur luto fimoq;:& aliquando prosunt, si non uehementior frigorum aut calorũ uis secu=
ta est. Quædam tardius ita moriũtur,ut robora & quercus. Refert & tempus anni. Abie
ti enim & pino si quis detraxerit sole taurum uel geminos transeunte cum germinant, sta
tim moriuntur. Eandem iniuriam hyeme passæ diutius tolerãt. Similiter ilex & robur, &
quercus. Quod si angusta decorticatio fuit, nihil nocetur supradictis. Infirmiores quidem
& in solo gracili,uel ab una tantum parte detractus interimit. Similem & decacuminatio
rationem habet,cupressi,piceæ,cedri. hæ enim detracto cacumine, aut ignibus adusto in
tereunt. Similem & depastio animalium. Oleam quidem etiã si lambat capra,sterilescere,
autor est Varro,ut diximus. Quædã hac iniuria moriũtur. Aliqua deteriora tantũ fiunt,
ut amygdalæ:ex dulcib. enim transfigurãtur in amaras. Aliqua uero etiam utiliora, ut a=
pud Chios pirus, quam phocida appellãt. Nam detruncatio diximus quibus prodesset.

Intere=

Intereunt pleraq; & fissa stirpe,exceptis uite,malo,fico,punica. Quædã uel ab ulcere tantum. Ficus hanc iniuriam spernit,& omnia quæ resinã gignũt. Radicibus amputatis mori,minime mirum est. Pleręq; tamẽ non omnibus, sed maximis aut quę sunt inter illas uitales abscisis,moriuntur. Necant inuicem inter sese umbra, uel densitate atq; alimenti rapina. Necat & edera uinciens. Nec uiscum prodest & cytisus,nec auro, quod alimon uocant Græci. Quorundam natura nõ necat quidem,sed lædit odore, aut succi mixtura, ut raphanus & laurus uitem. Olfactatrix enim intelligitur,& tangi odore mirũ in modum: ideo cum iuxta sit,auerti & recedere, saporemq; inimicũ fugere. Hinc sumpsit Androcydes medicinam contra ebrietates,raphanum mandi præcipiens. Odit & caulem & olus omne,odit & corylum,ni procul absint,tristis atq; ægra. Nitrum quidem & alumen, marina aqua calida,& fabæ putamina uel erui,ultima uenena sunt.

De uarijs prodigijs siue ostentis in arboribus:deq; oliueto publicam uiam olim transgresso. Cap. xxv

INter uitia arborum,est & prodigijs locus. Inuenimus enim sine foliis natas: uitem & malum punicam stirpe fructum tulisse non palmite aut ramis, uitem uuas sine foliis, oleas quoq; amisisse folia baccis hærentibus. Sunt & miracula fortuita. Nam & oliua in totum ambusta reuixit,& in Bœotia derosæ à locustis ficus iterum germinauere. Mutantur arbores & colore,fiuntq; ex nigris candidæ,non semper prodigiosæ,& maxime quę ex semine nascuntur,ut populus alba in nigram transit. Quidam & sorbum si in calidiora loca uenerit,sterilescere putãt. Prodigio aũt fiunt ex dulcibus acerba poma, aut dulcia ex acerbis,è caprifico fici aut contrà,graui ostento, cum in deteriora mutantur, ex olea in oleastrum,ex candida uua & fico in nigras:ut Laodiceæ Xerxis aduentu platano in oleam mutata: qualibus ostentis Aristandri apud Græcos uolumen scatet, ne in infinitum abeamus:apud nos uero C. Epidij commentarij, in quibus arbores locutæ quoq; reperiuntur. Subsedit in Cumano arbor graui ostento,paulo ante Pompeij Magni bella ciuilia,paucis ramis eminentibus. Inuentum Sibyllinis libris internicionem hominum fore, tantoq; eam maiorem,quanto propius ab urbe postea facta esset. Sunt prodigia & cum alienis locis enascuntur,ut in capitibus statuarũ uel aris,& cum in arboribus ipsis alienę. Ficus in lauro nata est Cyzici ante obsidionẽ. Simili modo Trallibus palma in basi Cæsaris dictatoris circa bella ciuilia eius. Necnon & Romæ in Capitolio in capite bis bello Persei enata palma,uictoriam triumphosq; portẽdit:hac tempestatibus prostrata, eodẽ loco ficus enata est,M. Messalæ C. Cassij censorum lustro. A quo tempore pudicitiam subuersam Piso grauis autor prodidit. Super omnia quæ unquam audita sunt erit prodigium in nostro æuo Neronis principis ruina factũ in agro Marrucino, Vectij Marcelli è primis equestris ordinis oliueto uniuerso uiam publicam trãsgresso, aruisq; inde è contrario in locum oliueti profectis.

De remedijs morborum arborum. Cap. xxvi

NVnc expositis arborum morbis, consentaneum est dicere & remedia. Ex his quædam sunt cõmunia omnium, quædam propria quarundam. Communia ablaqueatio,accumulatio,afflari radices,aut cooperiri,riguis dato potu uel ablato,fimi succo resectis,putatione leuatis onere. Item succo emisso quædam ueluti detractio sanguinis, circumrasio corticis,uitium extenuatio, & domitura palmitũ. Gemmas si frigus retorridas hirtasq; fecerit,repumicatio,& quædam politura. Arborũ ijs aliæ magis,aliæ minus gaudent: ueluti cupressus & aquam aspernatur & fimũ, & circumfossurã amputationemq;, & omnia remedia odit:quinetiã necatur. Riguis & uites,& punicæ præcipuè aluntur. Ficus arbor ipsa riguis alitur,pomũ uero eius marcescit. Amygdalę si colantur fossione, florem amittunt. Nec insitas circũfodere oportet,priusq; ualidæ ferre cœperint poma. Plurimæ autẽ amputari sibi uolunt onerosa ac superuacua,sicut nos ungues & capillum. Reciduntur ueteres totæ,ac rursus à stolone aliquo resurgũt,sed non omnes,nec nisi quarũ naturam

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturam pati diximus. Rigua æstiuis uaporibus utilia, hyeme inimica, autumno uaria & ex natura soli, quippe cum uindemiator Hispaniarum stagnante solo uuas demetat: cætero maiore in parte orbis etiam pluuias autumni aquas eriuari conuenit. Circa canis ortum rigua maxime prosunt, ac ne tunc quidem nimia, quoniã inebriatis radicibus nocent. Et ętas modũ tẽperat. Nouellæ em̃ minus sitiunt. Desiderãt autẽ maxime rigari quæ assueuere. Contrà siccis locis genita non expętunt humorẽ, nisi necessariũ. Asperiora uina rigari utiq; cupiũt in Sulmonensi Italiæ agro, pago Fabiano, ubi & arua rigantur: mirum que, herbæ aqua illa necantur, fruges aluntur, & riguus pro sarculo est. In eodem agro bruma, tanto magis si niues iaceant geletúe, ne frigus uites adurat, circumfundunt riguis, quod ibi tepidare uocant, memorabili natura in amne solo. Sed idem æstate uix tolerandi rigoris.

De caprificatione, & stercoratione. Cap. XVII

CArbunculi ac rubiginum remedia demõstrabimus uolumine proximo. Interim est & scarificatio quædã in remedijs: cũ macie corticis ex ægritudine astringente se, iustoq; plus uitalia arborũ comprimente, exactam falcis aciem utraq; manu imprimentes, perpetuis incisuris deducunt, ac ueluti cutẽ laxant. Salutare id fuisse, argumento sunt dilatatæ cicatrices, & internato corpore expletæ. Magnaq; ex parte similis hominum medicina & arborum est, quando earum quoq; terebrãtur ossa. Amygdalæ ex amaris dulces fiunt, si circumfosso stipite, & ab ima parte circumforato defluens pituita abstergeatur: & ulmis detrahitur succus inutilis, supra terram foratis usq; ad medullã in senecta, aut cum alimento nimio abundare sentiuntur. Idem & ficorũ turgido cortice incisuris in obliquũ leuibus emittitur. Ita fit ne decidant fructus. Pomiferis quæ germinãt, nec ferunt fructũ, fissa radice inditur lapis, fertilesq; fiunt. Hoc idem & amygdalis, è robore cuneo adacto. In piris sorbisq; è tæda, ac cinere & terra cooperto. Etiam radices circuncidisse prodest uitium luxuriantium ficorumq;, & circuncisis cinerẽ addidisse. Fici serotinæ fiunt, si primæ grossi, cum fabæ magnitudinẽ excessere, detrahãtur. Subnascuntur enim quæ serius maturescunt. Eædẽ cum frondere incipiunt, si cacumina rami cuiusq; detrahantur, firmiores fertilioresq; fiunt. Nam caprificatiõe maturata, in ea culices nasci è grossis manifestũ est: quoniam cum euolauere, non inueniuntur intus grana, quæ in eos uersa apparet. Exeundi tanta est auiditas, ut plericq; aut pede relicto aut penna pariter erũpant. Est & aliud genus culicum quos uocant centrinas, fucis apum similes ignauia maliciaq; cum pernicie uerorum & utilium. Interimũt enim illos, atq; ipsi moriuntur. Vexant & tineæ semina ficorum. Contra quas remedium, in eodem scrobe defodere Italicam lentiscum inuersa parte quæ fuerit à cacumine. Vberrimas autem ficus rubrica amurca diluta, & cum fimo infusa radicibus frondere incipientium facit. Caprificorũ laudantur maxime nigræ, & in petrosis, quoniam frumenta plurima habeant, caprificatio ipsa post imbrẽ. In primis autem cauendum, ne ex remedijs uitia fiant, quod euenit nimia aut intempestiua medicina. Interlucatio arboribus prodest, sed omnium annorũ trucidatio inutilissima. Vitis tantũ tonsuram annuam quęrit, alternã uero myrtus, punicæ, oleæ, quia celeriter fruticesscũt. Cæteræ rarius tondentur: nulla autumno. Ac ne raduntur quidem, nisi uere putatione. Plagæ ad uitalia sunt omnia quæcũq; non superuacua. Similis fimi ratio. Gaudent eo, sed cauẽdum ne in feruore solis admoueatur, ne immaturum, ne ualidius quàm opus sit. Vrituineas su illum, nisi quinquennio interposito, præter quàm si riguis diluatur. Et è coriariorũ sordibus nisi admixta aqua. Item largius. Iustum existimãt in denos pedes quadratos tres modios. Id quidẽ soli natura decernet. Colũbino ac suillo plagis quoq; arborum medentur. Si mala punica acida nascantur, ablaqueatis radicibus fimum suillum adhibent: eo anno uinolenta, proximo dulcia futura. Alij urina hominis, aqua mixta riganda censent quater anno, singulis amphoris: aut cacumina spargi uino lasere diluto. Si findantur in arbore, pediculum intorqueri. Ficis utique amurcam affundi. Cæteris arboribus ægris, fecem uini, ac lupinũ circa radices earũ seri. Aqua quoq; lupini decocti circumfusa, pomis

prodest

prodeſt. Fici cum Vulcanalibus tonuit, cadunt. Remedium eſt, ut ante ſtipula hordeacea areæ ſtringantur. Ceraſos præcoces facit, cogítq; matureſcere calx admota radicibus. Et hæc ante omnia poma interuelli melius eſt, ut quæ relicta ſunt grandeſcant.

De diuerſis medicamentis arborum contra uenenata animalia, & contra formicas, & contra noxia animalia. Cap. XXVIII

QVædam pœna emendãtur, aut morſu excitantur, ut palmæ & lentiſci. Salſis enim aquis aluntur. Salis uim & cinis, ſed leniorem habet. Ideo ficis aſpergunt ruta ne fiant uerminoſæ, néue radices putreſcant. Quin & uitium radicibus aquã ſallam iubent affundi, ſi ſint lachrymoſæ. Si uero fructus earũ decidant, cinerẽ aceto aſpergi, ipſaſq; illini, aut ſandaracha, ſi putreſcat uua. Si uerò fertiles non ſunt, aceto acri ſubacto cinere rigari atq; oblini. Quod ſi fructũ nõ maturẽt, prius inareſcentẽ, præciſarũ ad radices plagam, fibraſq;, aceto acri & urina uetuſta madefacere, atq; eo luto obruere, ſæpe fodere. Olearũ, ſi parũ promiſere fructus, nudatas radices hyberno frigori opponũt, eaq; caſtigatiõe proficiunt. Oñia hæc annua cæli ratione conſtant: & aliquãdo ſerius poſcũtur, aliquando celerius. Necnõ ignis aliquid prodeſt, ut harũdini. Ambuſta nanq; denſior mitiorq; ſurgit. Cato & medicamẽta quædã cõponit, menſuræ quoq; diſtinctione, ad maiorũ arborũ radices amphorã, ad minorũ urnam amurcæ, & aquæ portionẽ æquam, ablaqueatis prius radicibus paulatim affundi iubens. In olea hoc amplius, ſtramẽtis antea circũpoſitis: Item fico. Huius præcipue ueterẽ terram adaggerari radicibus, ita futurũ ut nõ decidant groſſi, maiorq; fœcunditas nec ſcabra proueniat. Simili modo ne cõuoluulus fiat in uinea, amurcæ cõgios duos decoqui in craſsitudinẽ mellis, rurſusq; cũ bituminis tertia parte, & ſulphuris quarta ſub dio coqui, quoniã exardeſcat ſub tecto. Hoc uites circa capita ac ſub brachijs ungi: ita nõ fore conuoluolũ. Quidã contẽti ſunt fumo huius mixturæ ſuffire uineas ſecũdo flatu, cõtinuo triduo. Plericq; nõ minus auxilij & alimenti arbitrant in urina cq; Cato in amurca, addita modo aquæ pari portiõe, quoniã per ſe noceat. Alij uoluocem appellãt animal prærodẽs pubeſcẽtes uuas: quod ne accidat, falces cũ ſint exacutæ fibrina pelle detergẽt, atq; ita putant. Aut ſanguine urſino liniri uolunt poſt putationẽ eaſdem. Sunt arborum peſtes & formicæ. Has abigunt, rubrica ac pice liquida peruncti caudicibus. Necnõ & piſce ſuſpẽſo iuxta in unũ locũ congregãt. Aut lupino trito cũ oleo radices linũt. Multi & has & talpas amurca necãt: cõtraq; erucas & mala ne putreſcãt, lacertæ uiridis felle tangi cacumina iubent. Priuatim aũt cõtra erucas ambiri arbores ſingulas à muliere incitati mẽſis nudis pedibus recincta. Itẽ ne q̃d animal paſtu malefico decerpat frondem, ſimo boũ diluto aſpergi folia, quoties imber interueniat, quoniã ita abluatur uirus medicaminis, mira quædã excogitante ſolertia humana. Quippe cũ auerti carmine grãdines credãt pleriq;, cuius uerba inſerere nõ equidẽ ſerio auſim, quanq; à Catone proditis, contra luxata mẽbra iungẽda harundinũ fiſſuræ. Idem arbores religioſas lucoſq; ſuccidi permiſit ſacrificio prius facto: cuius rationem quoq; eodem uolumine tradidit.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XVIII

PROOEMIVM

Quod antiquis maximũ ſtudiũ agriculturæ fuit, & de hortorũ ſingulari diligẽtia. Cap. I

SEQVITVR natura frugum hortorumq; ac florum, quæq; alia præter arbores aut frutices benigna tellure proueniunt, uel per ſe tantum herbarum immenſa contemplatione, ſi quis æſtimet uarietatem, numerum, flores, odores, coloreſq; & ſuccos ac uires earum, quas ſalutis aut uoluptatis hominum gratia gignit. Qua in parte primum omnium patrocinari terræ, & adeſſe cun

D ctorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctorum parenti iuuat, quanquã inter initia operis defensæ. Quoniam tamen ipsa materia intus accendit ad reputationem eiusdem parientis & noxia, nostris eam criminibus urgemus, culpamq; nostram illi imputamus. Genuit uenena, sed quis inuenit illa præter hominem? Cauere ac refugere alitibus ferisq; satis est. Atque cum arbore exacuãt limentq; cornua elephanti, & saxo rhinocerotes, & utroq; apri dentium ficas, sciantq; ad nocendum se præparare animalia, quod tamen eorum tela sua excepto homine uenenis tingit? Nos & sagittas ungimus, ac ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus & rerum naturæ elementa. Ipsum quoq; quo uiuitur aerem in perniciem uertimus. Neque est ut putemus ignorari ea ab animalibus, quæ quidem quæ præpararent contra serpentium dimicationẽ, quæ post prælium ad medendum excogitarent, indicauimus. Nec ab ullo præter hominẽ ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne ijs quidem quæ nascuntur contenti: etenim cõplura eorum genera humana manu fiunt, Quid? nõ & hominis quidem ut uenena nascuntur? Atra ceu serpentiũ lingua uibrat, tabesq; animi contrectata adurit culpantiũ omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoq; suis & ipsarum noctium quieti inuidentium gemitu (quæ sola uox eorum est) ut inauspicatarum animantium uice obuij quoq; uetent agere, aut prodesse uitæ. Nec ullum aliud abominati spiritus præmiũ nouere, cẽq; odisse omnia. Verũ & in hoc eadẽ naturæ maiestas, tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertilior in ijs quæ iuuant aluntq;: quorum æstimatione & gaudio nos quoq;, relictis æstuationi suæ istis hominũ turbis, pergemus excolere uitam: eoq; constantius, quo operæ nobis maior quàm famæ gratia expetitur. Quippe sermo circa rura est, agrestesq; usus, sed quibus uita honosq; apud priscos maximus fuerit.

Quæ corona prima Romæ. Cap. II

ARuorũ sacerdotes Romulus in primis instituit, secq; duodecimũ fratrẽ appellauit inter illos, ab Acca Laurẽtia nutrice sua, spicea corona quæ uitta alba colligaret, in sacerdotio ei pro religiosissimo insigni data, quæ prima apud Rom. fuit corona: honosq; is nõ nisi uita finitur, & exules etiam captosq; comitat. Bina tunc iugera po. Ro. satis erant, nullicq; maiorẽ modũ attribuit: quo seruos paulo ante principis Neronis, contẽptis huius spatij uiridarijs, piscinas iuuat habere maiores: gratũq; si non aliquẽ & culinas. Numa instituit deos fruge colere, & mola salsa supplicare, atque (ut autor est Hemina) far torrere, qm̃ tostũ cibo salubrius esset. Id uno modo consecutũ, statuẽdo non esse purũ ad rem diuinam nisi tostũ. Is & fornacalia instituit farris torrẽdi ferias, & æque religiosas terminis agrorum. Hos em̃ deos tunc maxime nouerãt. Seiamq; à serẽdo, Segestã à segetibus appellabant, quarũ simulacra in circo uidemus. Tertiã ex ijs nominare sub tecto religio est. Ac ne degustabant quidem nouas fruges aut uina antequam sacerdotes primitias libassent.

De iugere, & actu, & legibus circa pecora, & quoties quibus temporibus fuit summa uilitas annonæ, & qui agricultura illustres. Cap. III

IVgerum uocabatur, quod uno iugo boum in die exarari posset. Actus, in quo boues agerentur, cũ aratur, uno impetu iusto. Hic erat CXX. pedũ, duplicatusq; in longitudinem iugerum faciebat. Dona amplissima imperatorum ac fortium ciuium, quantum quis uno die plurimum circumarauisset. Item quartarij farris, aut heminæ, conferente populo. Cognomina etiam prima inde, Pilumni, qui pilum pistrinis inuenerat: Pisonis à pisendo. Iam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, ut quisq; aliquod optime genus fereret. Iuniorum familiæ Bubulcum nominauerunt, qui bubus optime utebatur. Quin & in sacris nihil religiosius confarrationis uinculo erat: nouæq; nuptæ farreum præferebant. Agrum male colere, censorium probrum iudicabatur. Atq; (ut refert Cato) quẽ uirum bonũ colonũ dixissent, amplissime laudasse existimabãt. Hinc & locupletes dicebãt, loci, hoc est, agri plenos. Pecunia ipsa à pecore appellabatur. Etiã nunc in tabulis censorijs pascua dicuntur omnia, ex quibus populus reditus habet, quia diu hoc solum uectigal fuerat. Mulctatio quoq; non nisi ouium boumq; impendio dicebatur: non omittenda priscarum legum

Universidad de Deusto
Biblioteca

gum beneuolētia. Cautū quippe eſt, ne bouem priuſquā ouem nominaret qui indiceret mulctam. Ludos boum cauſa celebrātes, bubetios uocabant. Seruius rex, oūiū boumq; effigie primus æs ſignauit. Frugē quidē aratro quæſitā furtim noctu pauiſſe, ac ſecuiſſe, puberi xii tabulis capitale erat, ſuſpenſumq; Cereri necari iubebant grauius q̄ in homicidio conuictū: Impubem prętoris arbitratu uerberari, noxámue duplionémue decerni. Iam diſtinctio honosq; ciuitatis ipſius non aliunde erat. Ruſticæ tribus laudatiſsimæ eorum qui rura haberent. Vrbanæ uero, in quas trāsferri ignominię eſſet, deſidiæ probro. Itaq; quatuor ſolæ erant à partibus urbis, in quis habitabāt, ſuburrana, palatina, collina, exquilina. Nundinis urbem reuiſitabant, & ideo comitia nundinis haberi non licebat, ne plebs ruſtica auocaretur. Quies ſomnusq; in ſtramentis erat. Gloriam deniq; ipſam à farris honore adoream appellabant. Equidem etiā uerba priſcæ ſignificationis admiror. Ita enim eſt in cōmentarijs Pontificū: Augurio canario agendo dies conſtituantur priuſquā frumenta uaginis exeant, & anteq̄ in uaginas perueniant. Ergo ijs moribus non modo ſufficiebant fruges, nulla prouinciarū paſcente Italiam, uerumetiā annonæ uilitas incredibilis erat. Manius Marcius ædilis plebis primū frumentū populo in modios aſsibus donauit. Minucius Augurinus, qui Sp. Melium coarguerat, farris pretiū in trinis nundinis ad aſſem redegit undecimus plebei tribunus: qua de cauſa ſtatua ei extra portā trigeminam, à populo ſtipe collata ſtatuta eſt. Trebius in ædilitate aſsibus populo frumentum præſtitit. Quam ob cauſam & ei ſtatuæ in Capitolio ac palatio dicatæ ſunt. Ipſe ſupremo die populi humeris portatus in rogum eſt. Verum quo anno mater deûm aduecta Romam eſt, maiorē ea ætate q̄ antecedentibus annis x, factam eſſe tradūt. M. Varro autor eſt, cum L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephantos, aſsibus ſingulis farris modios fuiſſe, item uini congios, ficiq; ſiccæ pondo xxx. olei pondo x. carnis pondo xii. Nec è latifundijs ſingulorum contingebat arcentium uicinos. Quippe etiā lege Stolonis Licinij incluſo modo d iugerum, & ipſo ſua lege damnato, cū ſubſtituta filij perſona amplius poſſideret. Luxuriātis iam Reip. fuit iſta menſura. Manij quidem Curij poſt triumphos immenſumq; terrarum adiectum imperio nota concio eſt, pernicioſum intelligi ciuem, cui ſeptem iugera non eſſent ſatis. Hæc autem mēſura plebei poſt exactos reges aſsignata eſt. Quænam ergo tantæ ubertatis cauſa erat? Ipſorū tunc manibus imperatorum colebant agri (ut fas eſt credere) gaudente terra uomere laureato, & triumphali aratore: ſiue illi eadem cura ſemina tractabant, qua bella, eademq; diligentia arua diſponebāt, qua caſtra: ſiue honeſtis manibus omnia lætius proueniūt, quoniā & curioſius fiunt. Serentē inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellātur, Cincinnato uiator attulit dictaturam, & quidem ut traditur nudo, plenoq; pulueris etiamnum ore. Cui uiator, uela corpus, inquit, ut proferam Senatus populiq; Romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant, quod ipſum nomen inditum eſt ſubinde & ex agris ſenatum ducesq; accerſentibus. At nunc eadem illa uincti pedes, damnatæ manus, inſcripti uultus exercent: non tamen ſurda tellure, quę parens appellatur, coliq; dicitur & ipſa: honore his abſumpto, ut nō inuita ea, & indigne ferente, credatur id fieri. Sed nos miramur ergaſtulorum nō eadem emolumēta eſſe quæ fuerint imperatorum. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit etiā apud exteros. Siquidem & reges fecere, Hiero, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces, Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantum honorem ſenatus noſter habuit Carthagine capta, ut cum regulis Africæ bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uoluminа cenſeret in Latinam linguam transferenda, cum iam M. Cato præcepta condidiſſet: peritiſq; linguæ Punicæ dandum negotium, in quo præceſsit omnis uir clariſsimæ familiæ D. Syllanus. Sapientes uero complures, quos ſequentes prætexuimus in hoc uolumine, non ingrate nominando M. Varrone, qui octogeſimum primum uitæ annum agens de ea re prodendum putauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ratio de agricultura. Cap. IIII

APud Romanos multo ſerior uitium cultura eſſe cœpit. Primoq; ut neceſſe erat arua tantum coluere. Quorum nobis ratio nūc tractabitur non uulgari modo, uerum ut adhuc fecimus, & uetuſtis & poſtea inuētis omni cura perquiſitis, cauſaq; rerum & ratione ſimul eruta. Dicemus & ſydera, ſyderūq; ipſorū terreſtria ſigna dabimus indubitata. Quandoquidē qui adhuc ea diligētius tractauere, quibuſuis oratoribus potiusq; agricolis ſcripſiſſe poſſunt uideri. Ac primū omniū oraculis maiore ex parte agemus, quæ nō in alio uitæ genere plura certioráue ſunt. Cur enim nō uideantur oracula, à certiſsimo die, maximeq; ueridico uſu profecta: Principium autem à Catone ſumemus.

Laus agricolarum, & quæ obſeruanda in agro parando. Cap. V

FOrtiſsimi uiri & milites ſtrenuiſsimi ex agricolis gignuntur, minimeq; male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re ruſtica operæ ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptū eſt, ſemper pœnitet. Agrū paraturos ante omnia intueri oportet aquarū uim, & uicinū. Singula magnas interpretatiōes habēt, nec dubias. Cato in cōterminis hoc amplius æſtimari iubet, quo pacto niteāt. In bona eſt, inquit, regione bene nitere. At tilius Regulus ille Punico bello bis cōſul aiebat, neq; fœcundiſsimis locis inſalubrē agrū parandū, neq; effœtis ſaluberrimū. Salubritas loci nō ſemper incolarū colore detegitur, qm̄ aſſueti etiā in peſtilentibus durant. Præterea ſunt quædā partibus anni ſalubria: Nihil autē ſalutare eſt, niſi quod toto anno ſalubre. Malus eſt ager, cū quo dominus luctat. Cato inter prima ſpectari iubet, ut ſolū ſua uirtute ualeat qua dictū eſt poſitione. Vt operariorū copia propè ſit, oppidūq; ualidum: Vt nauigiorū euectus uel itinerum: Vt bene ædificatus & cultus, in quo falli pleroſq; uideo. Segniciē enim prioris domini pro empto re eſſe arbitrantur. Nihil eſt dānoſius deſerto agro. Itaq; Cato, De bono dño melius emi, nec temere cōtemnendā alienā diſciplinā: agroq; ut homini, quāuis quęſtuoſus ſit, ſi tamē & ſumptuoſus, nō multū ſupereſſe. Ille in agro quæſtuoſiſsimā indicat uitē, non fruſtra, quoniā ante omnia de impenſæ ratione cauit. Proxime hortos riguos, nec id falſo, ſi ſub oppido ſint. Et prata, antiqui parata dixere. Idemque Cato interrogatus, quis eſſet certiſsimus quæſtus, reſpōdit. Si bene paſcas. Quis proximus? ſi mediocriter paſcas. Summa omnium in hoc ſpectādo fuit, ut fructus is maxime probaretur, qui q̄ minimo impendio cōſtaturus eſſet. Hoc ex locorū occaſione aliter alibi decernitur. Eodemq; pertinet, quod agricolā uendacē eſſe oportere dixit. Fundū in adoleſcentia cōſerendū ſine cunctatione, ædificandū nō niſi cōſito agro. Tunc quoq; cunctanter, optimūq; eſt (ut uulgo dixere) aliena inſania frui, ſed ita, ut uillarū tutela nō ſit oneri. Eum tamen qui bene habitet, ſępius uentitare in agrū, frontēq; domini plus prodeſſe q̄ occipitium, non mentiuntur.

De uillarum poſitione, & præcepta antiquorum de agro colendo. Cap. VI

MOdus hic probatur, ut neq; fundus uillam quærat, neq; uilla fundum. Non ut fecerūt iuxta diuerſum eadē ætate exemplis L. Lucullus & Q. Scæuola, cū uilla Scæuolæ fundus caceret, uilla Luculli agro. Quo in genere cenſoria caſtigatio erat, minus arare q̄ uerrere. Nec hoc ſine arte quadā eſt. Nouiſsimus uillā in Miſenenſi poſuit C. Marius ſepties cōſul, ſed peritia caſtrametandi, ſic ut cōparatos ei cæteros etiam Sylla Felix cęcos fuiſſe diceret. Cōuenit nec iuxta paludes ponendā eſſe, neq; aduerſo amne. Quanq; Homerus oīno è flumine ſemper antelucanas auras inſalubres ueriſsime tradidit. Spectare in æſtuoſis locis ſeptentriones debet, meridiem in frigidis. In tēperatis exortum æquinoctialem. Agri ipſius bonitas, quibus argumētis iudicāda ſit, quanq; de terræ optimo genere differentes abunde dixiſſe poſſumus uideri, etiamnū tamē traditas notas ſubſignabimus, Catonis maxime uerbis: Ebulū, uel prunus ſylueſtris uel rubus, bulbus minutus, trifolium, herba pratenſis, quercus, ſylueſtris pirus malusq;, frumētariq; ſoli notæ. Item nigra terra, & cinerei coloris. Omnis creta coquit, niſi permacra. Sabulū etiam, niſi id pertenue eſt: & multo campeſtribus magis quàm cliuoſis reſpondent eadem. Modū agri in primis

ſeruandum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſeruandū antiqui putauere. Quippe ita cenſebant, Satius eſſe minus ſerere, & melius ara re. Qua in ſententia & Virgilium fuiſſe uideo. Verumq; confitentibus latifundia perdi- dere Italiam: iam uero & prouincias. Sex domini ſemiſſem Africæ poſsidebant, cū inter fecit eos Nero princeps: non fraudando magnitudine hac quoq; ſua Cn. Pompeio, qui nunq; agrū mercatus eſt cōterminū. Agro empto domū uendendā inclemēter, atq; non ex utilitate publici ſtatus Mago cenſuit, hoc exordio præcepta pandere ingreſſus, ut ta- men appareat aſsiduitatē deſideratā ab eo. Dehinc peritia uillicorū in cura habenda eſt, multaq; de ijs Cato præcepit. Nobis ſatis ſit dixiſſe, cq; proximū dño cordi eſſe debere, & tamen ſibimetipſi nō uideri. Coli rura ergaſtulis peſsimū eſt, & quicquid agitur à deſpe-
10 rantibus. Temerariū uideatur unam uocem antiquorū poſuiſſe, & fortaſsis incredibile penitus exiſtimeť, Nihil minus expedire cq agrū optime colere. L. Tarius Ruffus infima natalium humilitate, conſulatū militari induſtria meritus, antiquæ aliâs parſimoniæ, cir- citer milies H—S liberalitate diui Auguſti cōgeſtū uſq; ad detractationē hæredis exhau ſit, agros in Piceno coemendo, colendoq; in gloriā. Internitionē ergo famēq; cenſemus? Imò hercule iudico modum rerū omnium utiliſsimū. Bene colere neceſſariū eſt, optime damnoſum, prætercq; ſobole ſua, colonóue paſcēdis. Alioqui domino aliquas meſſes col- ligere non expedit, ſi cōputetur impendiū operæ. Nec temere oliuam. Nec quaſdam ter ras diligenter colere, ſicut in Sicilia tradunt. Itaq; decipi aduenas. Quonam igitur modo utiliſsime colētur agri? ex oraculo ſcilicet, malis bonis. Sed defendi æquū eſt abauos, qui
20 pręceptis ſuis proſpexere uitę. Nam cū dicerēt malis, intelligere uoluere uiliſsimos. Sum mum prouidentiæ illorū fuit, ut quam minimum eſſet impendij. Præcipiebant enim iſta, qui triumphali denas argēti libras in ſupellectile crimini dabāt, qui mortuo uillico relin- quere uictorias, & reuerti in ſua rura poſtulabāt, quorū prædia colenda ſuſcipiebat reſp. exercitusq; ducebant ſenatu illis uillicante. Inde illa reliqua oracula, Nequam agricolam eſſe quiſquis emeret, quod præſtare ei fundus poſſet. Malū patremfamiliâs quiſquis in- terdiu faceret quod noctu poſſet, niſi intempeſtate cæli. Peiorē qui profeſtis diebus age- ret quod feriatis deberet. Peſsimū qui ſereno die ſub tecto potius operaretur, cq in agro. Nequeo mihi temperare, quo minus unum exemplū antiquitatis afferam, ex quo intelli gi poſsit, apud populum etiā de culturis agendi morē fuiſſe, qualiter defendi ſoliti ſint il-
30 li uiri. C. Furius Creſinus è ſeruitute liberatus, cū in paruo admodū agello largiores mul to fructus perciperet, cq ex ampliſsimis uicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alie- nas pelliceret ueneficijs. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnatio- nem, cum in ſuffragium tribus oporteret ire, inſtrumentū ruſticum omne in forū attulit, & adduxit filiam uali dam, atq; (ut ait Piſo) bene curatam ac ueſtitam, ferramenta egregie facta, graues ligones, uomeres ponderoſos, boues ſaturos. Poſtea dixit: Veneficia mea Quirites hæc ſunt, nec poſſum uobis oſtēdere, aut in forū adducere lucubrationes meas uigiliasq; & ſudores. Omniū ſententijs abſolutus. Itaq; eſt profecto, opera non impenſa cultura conſtat. Et ideo maiores fertiliſsimū in agro oculū domini eſſe dixerunt. Reliqua præcepta reddentur ſuis locis, quæ propria generū ſingulorū erunt. Interim communia
40 quæ ſuccurrūt, non omittemus. Et in primis Catonis humaniſsimū & utiliſsimū, Id agen dum, ut diligāt uicini. Cauſas reddit ille, quas exiſtimamus nulli eſſe dubias. Inter prima idem cauet, ne familiæ malæ ſint, Nihil ſero faciendum in agricultura omnes cenſent: ite- rumq; ſuo quæq; tēpore facienda. Et tertio præcepto, prætermiſſa fruſtra reuocari. De terra carioſa execratio Catonis abunde indicata eſt. Quanquam prædicere non ceſſat is. Quicquid per aſellū fieri poteſt, uiliſsime conſtat. Filix biennio moritur, ſi frondem age- re nō patiaris. Id efficaciſsime contingit, germinātis ramis baculo decuſsis. Succus enim ex ipſa defluens, necat radices. Aiunt & circa ſolſtitium auulſas non renaſci, nec harundi ne ſectas, aut exaratas uomeri harundine impoſita. Similiter & harundinē exarari filice uomeri impoſita præcipiunt. Iuncoſus ager uerti pala debet, at in ſaxoſo bidentibus. Fru

Universidad de Deusto
Biblioteca

tecta igni optime tollũtur. Humidiorẽ agrum foſsis cõcidi atq; ſiccari, utiliſsimũ eſt: foſſas autẽ cretoſis locis apertas relinqui, in ſolutiore terra ſepibus firmari ne procidant, aut ſupinis lateribus procumbere: quaſdam occęcari, & in alias dirigi maiores patẽtioresq; ſi ſit occaſio, ſilice uel glarea ſterni. Ora aũt earum binis utrinq; lapidibus ſtatuminari, & alio ſuperintegi. Syluę extirpandę rationẽ Democritus prodidit, lupini flore in ſucco cicutæ uno die macerato, ſparſisq; radicibus.

De frugũ generibus et natura. Cap. VII

ET quoniam præparatus eſt ager, natura nunc indicabitur frugum. Sunt aũt duo prima earũ genera, Frumenta, ut triticum, hordeum: & legumina, ut faba, cicer. Differentia uero notior, quàm ut indicari deceat. Frumẽti ipſius totidem genera per tempora ſatu diuiſa. Hyberna quæ circa uergiliarum occaſum ſata terra per hyemem nutriuntur, ut triticum, far, hordeum. Æſtiua quæ æſtate ante uergiliarum exortum ſeruntur, ut milium, panicum, ſeſama, horminũ, irio, Italiæ duntaxat ritu. Alioquin in Græcia & in Aſia omnia uergiliarum occaſu ſeruntur. Quædam autẽ utroq; tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, ueris ſcilicet. Aliqui uerna, milium, panicum, lentem, cicer, alicã appellant, Sementiua autem triticũ, hordeum, fabam, napum, rapam. Et in tritici genere pars aliqua pabuli eſt, quadrupedũ cauſa ſati, ut farrago: & in leguminibus, ut uicia. At cõmune quadrupedum hominumq; uſui, lupinum. Legumina omnia ſingulas habẽt radices, præter fabam, easq; ſurculoſas, quia nõ in multa diuiduntur: altiſsimas autẽ cicer. Frumẽta multis radicantur fibris ſine ramis. Erumpit à primo ſatu hordeũ die ſeptimo: legumina quarto, uel cum tardiſsime ſeptimo: faba à XV. ad XX. legumina in Ægypto tertio die. Ex hordeo alterum caput grani in radicem exit, alterum in herbam, quæ & prior floret. Radicem craſsior pars grani fundit, tenuior florem. Cæteris ſeminibus eadem pars, & radicẽ & florem. Frumenta hyeme in herba ſunt, uerno tempore faſtigantur in ſtipulam, quæ ſunt hyberni generis: at milium & panicum in culmum geniculatum & cõcauum, ſeſama uero in ferulaceum. Omnium ſatorum fructus, aut ſpicis cõtinetur, ut tritici, hordei, muniturq; uallo ariſtarum quadruplici: aut includitur ſiliquis, ut leguminũ, aut uaſculis, ut ſeſamæ, ac papaueris. Milium, ac panicum tantũ pro indiuiſo, & paruis auibus expoſita ſunt. Indefenſa quippe membranis continentur. Panicum à paniculis dictum, cacumine languide nutãte, paulatim extenuato culmo penè in ſurculũ, prędenſis aceruatur granis, cum lõgiſsima pedali obba: miliq; comæ granũ cõplexæ fimbriato capillo curuãtur. Sunt & panico genera. Mãmoſo, è pano paruis racemato paniculis, & cacũine gemino. Quin & colore diſtinguntur, cãdido, nigro, ruſſo, etiã purpureo. Panis multifarie & è milio fit, è panico rarius. Sed nullũ frumentũ ponderoſius eſt, aut quod coquendo magis creſcat. LX. pondo panis è modio reducunt, modiumq; pultis ex tribus ſextariis madidis. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum eſt, nigrũ colore, amplum grano, harundineũ culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem prægrandibus culmis: lobas uocant: omniũ frugũ fertiliſsimũ. Ex uno grano terni ſextarii gignunt. Seri debet in humidis. Frumenta quædam in tertio geniculo ſpicam incipiunt concipere, quædam in quarto, ſed etiamnũ occultam. Genicula aũt ſunt tritico quaterna, farri ſena, hordeo octona. Sed non ante ſupradictum geniculorum numerum conceptus eſt ſpicæ: qui ut ſpem ſui fecit, quatuor aut quinq; tardiſsime diebus florere incipiunt: totidemq; aut paulo pluribus defloreſcunt. hordea uero cum tardiſsime ſeptẽ. Varro quater nouenis diebus fruges abſolui tradit, & menſe nono meti. Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulem emittunt, nullis diſtinctum internodiis. Reliqua legumina ſurculoſa ſunt. Ex his ramoſa, cicer, eruum, lens. Quorundam caules ſparguntur in terram, ſi non habeant adminiculum, ut piſorum. Quod ſi nõ habuere, deteriora fiunt. Leguminum unicaulis faba ſola, unus & lupinis. cæteris ramoſus prætenui ſurculo: omnibus uero fiſtuloſus. Folium quædam ab radice mittunt, quædam à cacumine. Frumentũ & hordeum utruncq;, & quicquid in ſtipula eſt, in cacumine unum folium habet. Sed hordeo ſcabra ſunt, cęteris leuia. Multiplicia con

cia contrà fabæ, ciceri, piſo. Frumẽtis foliũ harundinaceũ, fabæ rotundũ, & magnæ leguminũ parti. Longiora eruiliæ & piſo. Faſeolis uenoſa, ſeſamæ & irioni ſanguinea. Cadũt folia lupino tantũ, & papaueri. Legumina diutius florẽt, & ex his eruũ ac cicer, ſed diutiſsime faba XL. diebus. Non aũt ſinguli ſcapi tandiu, qm̃ alio deſinente alius incipit: nec tota ſeges, ſicut frumẽti, pariter. Siliquantur uero om̃ia diuerſis diebus, & ab ima primũ parte, paulatim flore ſubeunte. Frumenta cum defloruere craſſeſcunt, maturãturq; cum plurimum diebus quadraginta: item faba, Pauciſsimis cicer. Id enim à ſemente diebus XL. perficitur. Milium, & panicum, & ſeſama, & omni æſtiua, XL. diebus maturãtur à flore, magna terræ cæliq; differentia. In Ægypto enim hordeum ſexto à ſatu menſe, frumenta ſeptimo metuntur. In Hellade hordeum. In Peloponneſo octauo, & frumenta etiam num tardius. Grana in ſtipula crinito textu ſpicantur. In faba leguminibusq;, alternis lateribus ſiliquantur. Fortiora ad hyemes frumenta, legumina in cibo. Tunicæ frumento plures. Hordeũ maxime nudũ, & arinca, ſed præcipue auena. Calamus altior frumento, quàm hordeo. Ariſta mordacior hordeo. In area exteruntur triticum & ſiligo, & hordeum. Sic & ſeruntur pura: qualiter moliuntur, quia toſta non ſunt. Ediuerſo far, miliũ, panicum purgari niſi toſta non poſſunt. Itaq; hæc cũ ſuis folliculis ſeruntur cruda. Et far in uaginulis ſuis ſeruant ad ſatus, atq; non torrent. Leuiſsimum ex his hordeum, raro excedit XV. libras, & faba XXII. Ponderoſius far, magiſq; etiamnũ triticum. Far in Ægypto ex olyra conficitur. Tertium genus ſpicæ hoc ibi eſt. Galliæ quoq; ſuum genus farris dedere: quod illic brance uocãt, apud nos ſandalum, nitidiſsimi grani. Et alia differentia eſt, quod ferè quaternis libris plus reddit panis q̃ far aliud. Populum Ro. farre tantum è frumento CCC. annis uſum, Verrius tradidit. Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidẽ cõparauerim candore ac põdere, quo maxime decernitur: montanis modo cõparetur Italiæ agris externũ, in quo principatũ tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertium pondus erat Thracio Syrioq;, deinde Ægyptio, athletarum cum decreto, quorum capacitas iumentis ſimilis, quem diximus ordinem fecerat. Græcia & Ponticum laudauit, quod in Italiam non peruenit. Ex omni eadẽ genere grani prætulit draconTiam, ſtrangiam & ſelenuſiũ, argumento craſsiſsimi calami: itaq; pingui ſolo hæc genera aſsignabat. Leuiſsimum & maxime inane, ſeu tenuiſsimi calami, in humidis ſeri iubebat, quoniam multo egeret alimento. Hæ fuere ſententiæ Alexãdro Magno regnante, cum clariſsima fuit Græcia, atq; in toto terrarum orbe potentiſsima: ita tamẽ ut ante mortem eius annis ferè CXLV. Sophocles poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit, ad uerbum translata ſententia,

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodieq; Italico eſt. Quo magis admiror poſteros Græcorũ nullam mentionẽ huius feciſſe frumenti. Nunc ex his generib. quæ Romã inuehũtur, leuiſsimũ eſt Gallicũ, atq; è Cherſoneſo aduectũ, quippe nõ excedũt in modium uicenas libras, ſi quis granũ ipſum ponderet. Adiicit Sardum ſelibras, Alexandrinũ & trientes: hoc & Siculi pondus. Bœoticum totã libram addit, Africũ & dodrantes. In tranſpadana Italia ſcio uicenas quinas libras farris modios pendere, circa Cluſiũ & ſenas. Lex certa naturę, ut in quocunq; genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: ſicut optimum frumentum eſſe, quod in ſubactu congiũ aquæ capiat. Quibuſdã generibus per ſe pondus, ſicut Balearico: modio tritici panis pondo XXX reddit. Quibuſdã in binis mixtis, ut Cyprio & Alexandrino, XX. propè libras nõ excedentibus. Cypriũ fuſcũ eſt, panemq; nigrum facit: itaq; miſcetur Alexandrinũ candidum, reddunt q; XXV. pondo. Thebaicũ libras adiicit. Marina aqua ſubigi, quod plericq; maritimis in locis faciũt occaſione lucrãdi ſalis, inutiliſsimũ. Nõ alia de cauſa opportuniora morbis corpora exiſtũt. Gallię et Hiſpaniæ frumento in potum reſoluto, quibus diximus generibus, ſpuma ita concreta pro fermento utuntur, Qua de cauſa leuior illis quàm cæteris panis eſt. Differẽtia eſt & calami.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Crasior quippe melioris est generis. Plurimis tunicis Thracium triticum uestitur, ob nimia frigora illi plagæ exquisitũ. Eadem causa & trimestria inuenit, detinentibus terras niuibus, quod tertio ferè à satu mẽse & in reliquo orbe metitur. Totis hoc alpibus notũ, & hyemalibus prouincijs nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum præterea, nec usq; capax, scriturq; nõ nisi tenui terra. Est & bimestre circa Thraciũ sinũ, quod quadragesimo die q; satum est maturescit: mirumq;, nulli frumento plus esse ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia & Achaia, montosis utraq; partibus. Eubœa quoq; circa Carystum. Intantũ fallit Columella, qui ne trimestris quidẽ propriũ genus existimauerit esse, cum sit antiquissimũ. Græci trimenon uocant. Tradunt in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, ut singula spicas nostras æquent. Primũ ex omnibus frumentis seritur hordeum. Dabimus & dies serendi cuiq; generi, natura singulorũ exposita. Hordeũ Indis satiuum & syluestre, ex quo panis apud eos præcipuus. Italica maxime quidẽ oryza gaudẽt, ex qua ptisanã conficiũt, quam reliqui mortales ex hordeo. Oryzæ quidẽ folia carnosa, porro similia, sed latiora: altitudo cubitalis, flos purpureus, radix gemmeæ rotunditatis. Antiquissimum in cibis hordeum, sicut Atheniẽsium ritu Menandro autore apparet, & gladiatorum cognomine, qui hordearij uocabantur. Polentam quoq; Græci nõ aliunde præferũt. Pluribus fit hæc modis: Græci persusum aqua hordeũ siccant nocte una, ac postero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui uehemẽtius tostũ rursus exigua aqua aspergant, siccentq; prius q; molant. Alij uero uirentibus spicis decussum hordeũ recens purgant, madidũq; in pila tundunt, atq; in corbibus eluunt, ac siccatũ sole rursus tundũt, & purgatũ molunt. Quocunq; autem genere præparato, uicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras, salisq; acetabulo, torrẽtes ante omia miscẽt in mola. Qui diutius uolũt seruare, cũ polline ac furfuribus suis cõdunt nouis fictilibus. Italia sine persusione tostum in subtilem formam molit, ijsdem additis, atq; etiam milio. Panem ex hordeo antiquis usitatum uita damnauit, quadrupedumq; tradidit refectibus. Ptisanæ inde usus ualidissimus saluberrimusq;, tantopere probatur. Vnum laudibus eius uolumẽ dicauit Hippocrates, è clarissimis medicinæ scientia. Ptisanæ bonitas precipua Vticensi. In Ægypto uero ea est, quæ fit ex hordeo cui sunt bini anguli. In Bætica & Africa genus, ex quo fiat, hordei glabrum appellat Turannius. Idem olyram & oryzam eandem esse existimat. Ptisanæ conficiendæ uulgata ratio est. Simili modo ex tritici semine tragum fit, in Campania duntaxat & Ægypto. Amylũ uero ex omni tritico ac siligine, sed optimum è trimestri. Inuentio eius Chio insulæ debetur, & hodie laudatissimũ inde est, appellatum ab eo quod sine mola fiat. Proximum è trimestri quodã minime ponderoso tritico. Madescit dulci aqua ligneis uasis, ita ut integat, quinquies in die mutata. Melius si & noctu, ita ut misceatur pariter emollitũ, prius q; acescat. Linteo aut sportis siccatum tegulæ infunditur illitæ fermẽto, atq; ita in sole densatur. Post Chium maxime laudatur Creticũ, mox Ægyptium. Probatur autem leuitate ac leuore, atq; ut recens sit, iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendũ utuntur. Mirumq;, in usu iumentorũ ignibus durato, ac postea molito, offisq; humana manu demissis in aluum, maiores uires, torosq; corporis fieri. Spicæ quædam binos ordines habent, quædã plures usq; ad senos. Grano ipsi aliquot differentiæ, longius, leuiusq;, aut breuius, aut rotundius, cãdidius, nigrius, uel cui purpura est. Vltimo ad polentã, contra tempestates candido maxima infirmitas. Hordeum frugum omniũ mollissimũ est, seri non uult, nisi in sicca & soluta terra, ac nisi læta. palea ex optimis. stramẽto uero nullũ comparat. Hordeum ex omni frumento minime calamitosum, quia tollitur antequam triticum occupet rubigo. Itaq; sapientes agricolæ triticũ cibarijs tantũ serunt. Hordeũ sarculo seri dicunt, propterea celerrime reddit, fertilissimumq;: quod in Hispaniæ Carthagine Aprili mense collectum est, hoc seritur eodem mense in Celtiberia, eodemq; anno bis nascitur. Rapitur omne à prima statim maturitate festinãtius quàm cætera. Fragili enim stipula & tenuissima palea granum

continetur

continetur. Meliorem etiam polentam fieri tradunt, si nō excocta maturitate tollatur.

Non omnia frumēti genera ubiq; nasci, & de reliquis in oriēte generibus. Cap. VIII

FRumenti genera non eadē ubiq;: neq; ubi eadem sunt, ijsdem nominibus. Vulgatissima far, quod adoreū ueteres appellauere, siligo, triticū. Hæc plurimis terris cōmunia. Arinca Galliarū propria, copiosa & Italiæ est. Ægypto aūt ac Syriæ, Ciliciæq; & Asiæ, ac Græciæ peculiares zea, olyra, tiphe. Ægyptus similaginē cōficit è tritico suo, nequaq; Italicæ parem. Qui zea utuntur, non habent far. Est & hæc Italiæ in Campania maxime, semēq; appellat̄. Hoc habet nomē res prēclara, ut mox docebimus: propter quā Homerus ξειδωρον ἄρουραν dixit: nō ut aliqui arbitrant̄, quoniā uitā donaret. Amylū quoq; ex ea fit, priore crassius. Hæc sola differentia est. Ex omni genere durissimum far, & cōtra hyemes firmissimum. Patitur frigidissimos locos, & minus subactos uel æstuosos, sitientesq;. Primus antiquis Latio cibus, magno argumēto in adoreæ donis, sicuti diximus. Pulte autem nō pane uixisse longo tēpore Romanos manifestū, quoniā inde & pulmētaria hodieq; dicuntur. Et Ennius antiquissimus uates obsidionis famē exprimens, offam eripuisse plorantibus liberis patres cōmemorat. Et hodie sacra prisca atq; nataliū pulte fitilla conficiuntur: uideturq; tam puls ignota Græciæ fuisse, q; Italiæ polenta. Tritici semine auidius nullū est, nec quod plus alimēti trahat. Siliginē proprie dixerim tritici delitias: cādor est, & sine uirtute, & sine pondere, cōueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ comatæ. Sed & trās alpes in Allobrogū tantū Meninorumq; agro pertinax. in cęteris ibi partibus biennio in triticū transit. Remediū, ut grauissima quæq; grana eius serantur.

De pistorijs, & molitura, & farina. Cap. IX

ESiligine lautissimus panis, pistrinarūq; opa laudatissima. Præcellit in Italia, si Campana Pisis natæ misceat̄. Ruffior illa, at Pisana cādidior, ponderosior uero cretacea. Iustū est è grano Cāpanæ quā uocāt castratā, è modio redire sextarios quatuor siliginis, uel è gregali sine castratura sextarios quinq;, Præterea floris semodiū. Et cibarij, quod secūdarium uocāt, sextarios quatuor. furfuris sextarios totidē. è Pisana autē siliginis sextarios v. cætera paria sūt. Clusina, Aretinaq; etiānū sextarios siliginis assumūt: in reliquis pares. Si uero pollinē facere libeat XVI. pōdo panis redeūt, & cibarij tria, furfurūq; semodius. Molæ discrimine hoc cōstat. Nā quæ sicca molunt̄, plus farinæ reddūt: quæ salsa aqua sparsa, cādidiorē medullā, uerū plus retinēt in furfure. Farinā à farre dictā nomine ipso apparet. Siliginеæ farinæ modius Gallicæ XXII libras panis reddit, Italicæ duabus tribus ue amplius in artopticio pane. Nam furnaceis binas adijciunt libras in quocunq; genere.

De similagine, siligine, & alijs generibus, & de pistura. Cap. X

SImilago ex tritico fit laudatissima. Ex Africo iustum est è modijs redire semodios, & pollinis sextarios quinq;. Ita aūt appellāt in tritico, quod florē in siligine. Hoc ærariæ officinæ chartariæq; utunt̄. Præterea secūdarij sextarios quatuor, furfurūq; tantundem. Panes uero è modio similaginis CXXII. è floris modio CXVII. Pretium huic annona media in modios farinæ XL. asses, similagini castratę octonis assibus amplius, siligini castratę duplum. Est & alia distinctio. Similago L. pollin autē XVII. pondo panis reddere uisa, tritici XXX. cum triente, et secundarij panis quinas selibras, totidē cibarij, & furfurum sextarios sex. Siligo nunq; matureſcit pariter, nec ulla segetū minus dilationem patitur propter teneritatē, ijs quæ maturuere protinus granū dimittentibus. Sed minus q; cętera frumenta in stipula periclitat̄, quoniā semper rectam habet spicā: nec rorem cōtinet, qui rubiginem faciat. Ex arinca dulcissimus panis, ipsa spissior, q; far, & maior spica eadem & ponderosior. Raro modius grani n̄ XVI. libras implet. Exterit̄ in Græcia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc em̄ est quam olyram uocat. Eadem in Ægypto facilis fertilisq;. Far sine arista est. Itē siligo, excepta quæ Laconica appellatur. Adijciuntur his genera, bromos, siligo excepticia, & tragos, externa omnia ab oriente inuecta, oryzæ similia. Tiphe & ipsa eiusdem generis, ex qua fit in nostro orbe oryza. Apud Græcos est zea.

Traduntq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

Traduntq; eam ac tiphen cum sint degeneres, redire ad frumentū, si pistæ serantur, nec protinus, sed tertio anno. Tritico nihil est fertilius: hoc ei natura tribuit, qm̄ eo maxime alat hominē: utpote cum è modio, si sit aptum solum, quale in Byzacio Africæ cāpo, centeni quinquageni modij reddantur. Misit ex eo loco diuo Augusto procurator eius ex uno grano (uix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina, extātq; de ea re epi stolæ. Misit & Neroni similiter CCCXL. stipulas ex uno grano. Cum centesimo quidē & Leontini Siciliæ campi fundūt, aliiq;, & tota Bætica, & in primis Ægyptus. Fertilissima tritici genera, ramosum, aut quod centigranū uocāt. Inuētus est iam & scapus unus centum fabis onustus. Æstiua frumēta diximus, sesamam, milium, panicum. Sesama ab Indis uenit, ex ea & oleum faciunt. Color eius candidus. Huic simile est in Asia Græciaq; erysimum: idemq; erat nisi pinguius esset, quod apud nos uocant irionē, medicaminibus annumerandum potius q̄ frugibus. Eiusdem naturæ & horminū à Græcis dictum, sed cymino simile, seritur cum sesama: hoc & irione nullum animal uescitur uirentibus. Pistura non omniū facilis. Quippe & Hetruria spicam farris tosti pisente pilo præferrato, fistula serrata, & stella intus denticulata, ut nisi intenti pisant, concidantur grana, ferroq; frangantur. Maior pars Italiæ ruido utitur pilo, rotis etiam quas aqua uerset obiter, & molat. De ipsa ratione pisendi Magonis proponetur sententia. Triticū ante perfundi aqua multa iubet, postea eualli, deinde sole siccatū pilo repeti. Simili modo hordeū. Huius sextarios XX. spargi duobus sextariis aquæ. Lentē torrere prius, deinde cum furfuribus leuiter pisi. Aut addito in sextarios XX. lateris crudi frusto, & harenę semodio. Eruiliam ijsdem modis quibus lentem. Sesamā in calida maceratam exporrigi. Deinde confricari, frigidæ immergi, ut palcæ fluctuēt, iterūq; exporrigi in sole super lintea. Quod nisi festinato peragatur, lurido colore mucescere: Et ipsa aūt quæ eualluntur, uariā pisturarum rationē habent. Acus uocatur cum per se pistur spica tantum aurificū ad usus. Si uero in area teritur cum stipula, palea, ut maiore in terrarū parte ad pabula iumentorū. Milij, & panici, & sesamæ purgamēta, appludā uocant, alibi alijs nominibus. Milio Cāpania præcipue gaudet, pultemq; candidā ex eo facit, Fit & panis prædulcis. Sarmatarum quoq; gentes hac maxime pulte aluntur, & cruda etiā farina equino lacte uel sanguine è cruris uenis admixto. Æthiopes nō aliam frugē q̄ milij hordeiq; nouere. Panico Galliæ quædā, præcipue Aquitania utitur. Sed & circūpadana Italia addita faba, sine qua nihil cōficiunt. Ponticæ gētes nullū panico præferunt cibum. Cætero æstiua frumēta riguis magis etiā q̄ imbribus gaudēt. Milium & panicum aquis minime, cum in folia exeunt. Vetant ea inter uites arbores ue frugiferas seri, terram emacrari hoc satu existimantes.

De fermentis, & panis faciendi ratio, & genera, & quando primum pistores Romæ, & de cribris, & alica. Cap. XI

Milij præcipuus ad fermenta usus, è musto subacti in annuum tempus. Simile fit ex tritici ipsius furfuribus minutis & optimis, è musto albo triduo maturato subactis, ac sole siccatis. Inde pastillos in pane faciendo dilutos, cū similagine seminis feruefaciunt, atq; ita farinæ miscent, sic optimum panē fieri arbitrantes. Græci in binos semodios farinæ satis esse besses fermenti constituere. Et hæc quidem genera uindemijs tantum fiunt. Quo libeat uero tempore, ex aqua hordeoq; bilibres offæ feruenti foco, uel fictili patina torrentur cinere & carbone, usq; dum rubeant. Postea operiuntur in uasis donec acescāt, hinc fermentum diluitur. Cum fieret aūt panis hordeacius, eruiliæ aut cicerculæ farina ei præfermentabatur: iustumq; erat, duæ libræ in V. semodios. Nunc fermentū fit ex ipsa farina quæ subigitur, prius q̄ addatur sal ad pultis modum decocta, & relicta donec acescat. Vulgo uero nec sufferuefaciunt, sed tantū pridie asseruata materia utuntur. Palamq; natura est acore fermentari: sicut & ualidiora esse corpora, quæ fermentato pane alantur: quippe cū apud ueteres ponderosissimo cuiq; tritico, prę cipua salubritas perhibita sit. Panis ipsius uaria genera p sequi superuacuū uidet: aliàs ab obsonijs appellati, ut ostrearij:

aliàs

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliàs à delicijs, ut artolagani, aliàs à festinatione, ut speusticí: nec nõ à coquendi ratione, ut furnacei, uel artopticij, aut in clibanis cocti: non pridem etiã è Parthis inuecto, quẽ aquaticum uocant, quoniam aqua trahitur, tenuem & spongiosa inanitate, alij Parthicũ. Summa laus, siliginis bonitate & cribri tenuitate constat. Quidam & ouis aut lacte subigunt. Butyro uero gentes etiam pacatæ, ad operis pistorij genera transeunte cura. Durat sua Piceno in panis inuentione gratia, ex alicæ materia: eum nouẽ diebus macerant, decimo ad speciem tractæ subigunt uuæ passæ succo: postea in furnis, ollis inditum quę rumpantur ibi, torrent. Necp̃ est ex eo cibus nisi madefacto, quod fit lacte maxime mulso. Pistores Romæ non fuerunt ad Persicum usque bellum, annis ab urbe condita super DLXXX. Ipsi panem faciebãt Quirites, mulierumq̃ id opus erat, sicut etiam nunc in plurimis gentium. Artoptam Plautus appellat in fabula quam Aululariam scripsit: magna ob id concertatione eruditorũ, an is uersus poetæ sit illius: certumq̃ fit, Attei Capitonis sententia, tostum panem lautioribus coquere solitos, pistoresq̃ tantum eos qui far pinsebant, nominatos. Nec cocos uero habebãt in seruitijs, eosq̃ ex macello conducebant. Cribrorum genera Galli è setis equorũ inuenere, Hispani è lino excussoria & pollinaria, Aegyptus è papyro atq̃ iunco. Sed inter prima dicatur & alicæ ratio, præstantissimæ saluberrimæq̃: quæ palma frugum indubitanter Italiam contingit. Fit sine dubio & in Aegypto, sed admodum spernenda. In Italia uero pluribus locis, sicut Veronensi Pisanoq̃ agro, in Campania tamẽ laudatissima. Campus est subiacens montibus nimbosis totis quidem XLM. passuum planicie. Terra eius (ut protinus soli natura dicatur) puluerea summa, inferior bibula, & pumicis uice fistulans: montium quoque culpa in bonum cedit. Crebros enim imbres percolat atq̃ transmittit, nec dilui aut madere uoluit propter facilitatem culturæ. Eadem acceptum humorem nullis fontibus reddit, sed temperat, & concoquens intra se uice succi continet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamen uere segetes quæ interquieuere fundunt rosam odoratiorem satiua. adeo terra nõ cessat parere. Vnde uulgo dictum, Plus apud Campanos unguenti, quàm apud cæteros olei fieri. Quantum autem uniuersas terras campus campanus antecedit, tantum ipsum pars eius, quæ Laboriæ uocantur, quem Phlegræum Græci appellant. Finiuntur Laboriæ uia ab utroque latere consulari, quæ à Puteolis, & quæ à Cumis Capuam ducit. Alica fit è Zea quam semen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea. Nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, ut notum est, pilo uinctorum pœnali opera. Primori inest pyxis ferrea: excussis inde tunicis, iterũ ijsdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera, minimũ, ac secundariũ: grandissimum uero aphærema appellant. Nondũ habent candorem suũ quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferũtur. Postea (mirũ dictu) admiscetur creta, quæ transit in corpus, coloremq̃ & teneritatem affert. Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Exstatq̃ diui Augusti decretũ, quo annua uicena milia Neapolitanis pro eo numerari iussit è fisco suo, coloniam deducens Capuam. Adiecitq̃ causam afferendi, quoniam negassent Campani alicam confici sine eo metallo posse. In eodem reperitur & sulphur: emicantq̃ fontes Oraxi oculorum claritati, & uulnerum medicinæ, dentiumq̃ firmitati. Alica adulterina fit maxime quidem è zea, quę in Africa degenerat. Latiores eius spicæ, nigrioresq̃, & breui stipula. Pisunt cum harena, & sic quoque difficulter deterunt utriculos, fitq̃ dimidia nudi mensura. Posteaq̃ gypsi pars quarta inspargitur, acp̃ ut cohæsit, farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit excepticia appellatur, & grandissima est. Rursus quæ transit, arctiore cernitur, & secũdaria uocatur. Itẽ cribraria, quæ simili modo in tertio remãsit cribro angustissimo, & tantum harenas transmittente. Alia ratio ubique adulterandi: Ex tritico candidissima & grãdissima eligunt grana, ac semicocta in ollis, postea arefaciunt sole ad initium, rursusq̃ leuiter aspersa molis frãgunt. Ex zea pulchrius quàm ex tritico fit granum, quãuis id alicæ uitium sit. Candorem autem ei pro creta lactis incocti mixtura confert.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De leguminibus. Cap. XII

SEquitur natura leguminum, inter quæ maximus honos fabæ: quippe ex qua tentatus sit etiam panis. Lomentū appellatur farina ea, aggrauaturq; pondus illa ex omni legumine. Iam uero & pabulo uenalis. Fabæ multiplex usus omniū quadrupedū generi, præcipue homini. Frumento etiā miscetur apud plerasq; gentes, & maxime panico solida, ac delicatius fracta. Quin & prisco ritu fabacia suæ religionis diis in sacro est, prævalēs pulmentari cibo, & hebetare sensus existimata, insomnia quoq; facere. Ob hæc Pythagoricę sentētię damnata: ut alij tradidere, quoniā mortuorum animæ sint in ea. Qua de causa parentando utiq; assumitur. Varro & ob hæc flaminem ea non uesci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiantur. In eadem peculiaris religio. Namq; fabam utiq; è frugibus referre mos est auspicij causa, quæ ideo refrina appellatur. Et auctionibus eam adhiberi lucrosum putant. Sola certe frugum etiā exesa repletur crescente luna. Aqua marina, aliáue salsa non percoquitur. Seritur ante Vergiliarum occasum leguminum prima ut antecedat hyemem. Vergilius eam per uer seri iubet, circūpadanæ Italiæ ritu. Sed maior pars malunt fabalia maturæ sationis, q̄; trimestrem fructum eius. Namq; siliquę caulesq; gratissimo sunt pabulo pecori. Aquas in flore maxime cōcupiscit, cum uero defloruit, exiguas desiderat. Solum in quo sata est lętificat stercoris uice. Ideo circa Macedoniā Thessaliamq; cum florere incepit, uertūt arua. Nascitur & sua sponte plerisq; in locis, sicut septentrionalis Oceani insulis, quas ob id nostri fabarias appellant. Item in Mauritania syluestris passim, sed prædura, & quæ percoqui nō possit. Nascitur & in Ægypto spinoso caule: qua de causa crocodili oculis timentes refugiunt. Longitudo scapo quatuor cubitorū est, amplissima crassitudo. Nec genicula habet molli calamo. Simile caput papaueri, colore roseo. In eo fabæ nō supra tricenas. Folia ampla. Fructus ipse amarus & odore, sed radix perq; lauta incolarū cibis, cruda, & omnino decocta, harundinū radicibus similis. Nascitur & in Syria, Ciliciaq;, & in Torone Chalcidis lacu. Ex leguminibus autem nouēbri seruntur lens, & in Græcia pisum. Lens amat solum tenue magis q̄; pingue, cælum utiq; siccū. Duo genera eius in Ægypto, alterū rotūdius nigriusq;, alterū sua figura. Vnde uario usu translatū est in lenticulas nomē. Inuenio apud autores æquanimitatem fieri uescētibus ea. Pisum in apricis seri debet, frigorū impatientissimū. Ideo in Italia, & in austeriore cælo non nisi uerno tēpore, terra facili ac soluta. Ciceris natura est gigni cū sal- silagine, ideo solum urit. Nec nisi madefactū pridie, seri debet. Differentiæ plures, magnitudine, figura, colore, sapore. Est em̄ arietino capiti simile, unde ita appellat, albū nigrūq;. est & columbinū, quod alij uenerium uocant, cādidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio peruigilijs adhibet. est & cicercula minuti ciceris, inæqualis anguloſi, ueluti pisum. Dulcissimum autē id quod eruo simillimum, firmiusq; quod nigrum & rufum q̄; quod album. Siliquæ rotundæ ciceri, cæteris leguminū longæ, & ad figurā seminis latæ, Piso cylindraceæ. Fascolorū cum ipsis manduntur granis. Serere eos qua uelis terra licet ab Idib. Octobris in kalen. Nouemb. Legumina cum matureſcere cœperint, rapienda sunt, quoniam cito exiliunt, latentq; cum decidêre, sicut & lupinum.

De rapis & napis Amiterninis. Cap. XIII

QVanq; prius de rapis dixisse conueniat. in transcursu ea attigere nostri, paulo diligētius Græci, & ipsi tamē inter hortēsia: si iustus ordo fiat, à frumēto protinus aut certe faba dicendis, quando alij usus præstantior ab his non est. Ante omnia nanq; cunctis animalibus nascuntur, nec in nouissimis satiant ruris alitum quoque genera, magisq; si decoquantur aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent: Et homini non minor rapaciorum suis horis gratia, quàm cymarum: flaccidorum quoq;, & in horreis enecatorum, uel maior quàm uirentium. Ipsa uero durant & in sua terra seruata: & postea passa, penè ad alium prouentum, famemq; sentiri pohibent. A uino atq; messe tertius hic trāspadanis fructus. Terram nō morose eligit, penè ubi nihil aliud seri possit. Nebulis & pruinis

ac

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac frigore ultro alunt amplitudine admirabili. Vidi XL libras excedentia. In cibis quidem noſtris pluribus modis cõmendantur, durantq; ad alia ſinapis acrimonia domita, etiam coloribus picta præter ſuum ſex alijs, purpureo quoq; : neq; aliud in cibis tingi decet. Genera eorum Græci duo prima fecere, maſculum fœmininumq;, & ea ſerendi modo ex eodem ſemine. Denſiore enim ſatu maſculeſcere, item in terra difficili. Semen præſtantius quo ſubtilius. Species uero omnium tres. Aut enim in latitudinẽ fundi, aut in rotunditatem globari. Tertiam ſpeciem ſylueſtrem appellauere, in longitudinẽ radice procurrente, raphani ſimilitudine, & folio anguloſo ſcabroq;, ſucco acri: qui circa meſſem exceptus oculos purget, medeatq; caligini admixto lacte mulierũ. frigore dulciora fieri exiſtimantur, & grandiora: tepore in folia exeunt. Palma in Nurſino agro naſcentibus. Taxatio in libras ſeſtertij ſinguli, & in penuria bini. Proxima in Algido natis. Napi uero Amiternini, quorũ eadem ferè natura, gaudent æque frigidis. Seruntur & ante calend. Martias in iugero ſextarij quatuor. Diligentiores quinto ſulco napũ ſeri iubẽt, rapa quarto, utruncq; ſtercorato. Rapa lætiora fieri, ſi cum palea ſeminentur. Serere nudum uolunt, precantem ſibi & uicinis ſerere ſe. Satus utricq; generi iuſtus, inter duorum numinum dies feſtos, Neptuni atq; Vulcani. Feruntq; ſubtili obſeruatione, quota luna præcedente hyeme nix prima ceciderit, ſi totidem luminum die intra prædictum temporis ſpatium ſerant, mire prouenire. Seruntur & uere in calidis atq; humidis.

De lupino. Cap. XIIII

LVpino eſt uſus proximus, cum ſit & homini & quadrupedũ generi ungulas habenti communis. Remedium eius, ne metẽtes fugiat exiliendo, ut ab imbre tollatur. Nec ullius quæ ſeruntur natura, aſſenſu terræ mirabilior eſt. Primũ omniũ cum ſole quotidie circumagitur, horasq; agricolis etiam nubilo demonſtrat. Ter præterea floret. Terram amat, terraq; operiri non uult. Et unum hoc ſeritur non arato. Quærit maxime ſabuloſa & ſicca atq; etiam harenoſa. Coli uticq; non uult. Tellurem adeo amat, ut quamuis frutecto ſo ſolo coniectum inter folia uepresq;, ad terram tamen radice perueniat. pingueſcere hoc ſatu arua uineasq; diximus. Itaq; adeo non eget ſimo, ut optimi uicem repræſentet. Nihilq; aliud nullo impendio conſtat, ut quod ne ſerendi quidem gratia opus ſit afferre. Protinus ſeritur ex aruo: ac ne ſpargi quidem poſtulat decidens ſponte. Primumq; omnium ſeritur, nouiſsimum tollit: utruncq; ſeptembri ferè menſe, quia ſi non anteceſsit hyemẽ, frigoribus obnoxium eſt. Impune præterea iacet, uel derelictum etiam, ſi non protinus ſecuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amaritudine ſua tutum. Plerunq; tamen leui ſulco integunt. Ex denſiore terra rubricam maxime amat. Ad hanc alendam poſt tertium florem uerti debet, in ſabulo poſt ſecundum. Cretoſa tantum limoſaq; odit, & in ijs non prouenit. Maceratũ calida aqua homini quoq; in cibo eſt. Nam bouẽ unũ modij ſinguli ſatiant, ualidumq; præſtant: quando etiã impoſitum puerorũ uentribus, pro remedio eſt. Condi in fumo maxime conuenit, quoniam in humido uermiculi umbilicum eius in ſterilitatem caſtrant. Si depaſtum ſit in fronde, inarari protinus ſolum opus eſt.

De uicia & eruo. Cap. XV

ET uicia pingueſcunt arua, nec ipſa agricolis operoſa: uno ſulco ſata, nõ ſarritur, non ſtercoratur, nec aliud cẽ deoccatur. Sationis eius tria tempora: Circa occaſum arcturi, ut decembri menſe paſcat, tunc optime ſerit in ſemẽ. Æque nanq; fert depaſta. Secunda ſatio menſe Ianuario eſt: nouiſsima Martio, tum ad frondem utiliſsima. Siccitatem ex omnibus quæ ſeruntur maxime amat, non aſpernatur etiam umbroſa. Ex ſemine eius, ſi lecta matura eſt, palea cæteris præfertur. Vitibus præripit ſuccũ, langueſcuntq; ſi in arbuſto ſeratur. Nec erui operoſa cura eſt. Hoc amplius cẽ uicia runcatur, & ipſum medicaminis uim obtinẽs. Quippe per eruum diuum Auguſtum curatũ, epiſtolis ipſius memoria extat. Sufficiunt ſingulis boum iugis modij quini ſati. Martio menſe ſatum, noxium eſſe bubus aiunt, item autumno grauedinoſum: innoxium autem fieri primo uere ſatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De fœno Græco, & farragine, & de ocymo, & medica, & cytiſo. Cap. XVI

ET ſilicia, hoc eſt fœnū Gręcum, ſcarificatione ſeritur, non altiore quatuor digitorum ſulco: quantoq; peius tractatur, tanto prouenit melius. Rarum dictu, eſſe aliquid cui profit negligentia. Id autem quod ſecale atq; farrago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub alpibus aſiam uocant, deterrimū, & tantum ad arcēdam famem utile: fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic far, ut mitiget amaritudinem eius, & tamen ſic quoq; ingratiſsimum uentri eſt Naſcitur qualicunque ſolo cum centeſimo grano: ipſumq; pro lætamine eſt. Farrago ex recrementis farris prædenſa ſeritur, admixta aliquando & uicia. Eadem in Africa fit ex hordeo. Omnia hæc pabularia: degeneransq; ex leguminibus quæ uocatur cracca: in tantum columbis grata, ut paſtas ea, negent fugitiuas illius loci fieri. Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato ocymum uocat, quo ſiſtebant aluum bubus. Id erat è pabulis ſegete uiridi deſecta anteq; gelaret. Sura Manlius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, uiciæ duos, tantundem eruiliæ in iugero autumno miſceri & ſeri ſolitum. Melius & auena Græca, cui non cadit ſemē, admixta. Hoc uocitatū ocymū, boumq; cauſa ſeri ſolitum. Varro appellatum à celeritate proueniendi, è Græco quod ὠκὺς dicunt. Medica externa, etiam Græciæ, ut à Medis aduecta per bella Perſarū, quę Darius intulit, ſed uel in primis dicēda. Tanta dos eius eſt, cū uno ſatu amplius q; tricenis annis duret. ſimilis eſt trifolio, caule foliįsq; geniculata: quicquid in caule aſſurgit, folia contrahuntur. Vnum de ea & cytiſo uolumen Amphilochus fecit confuſim. Solum in quo ſerat, elapidatum purgatumq; ſubigitur autumno: mox aratum & occatum integit crate iterum & tertiū, quinis diebus interpoſitis, & fimo addito. Poſcit autem ſiccum ſuccoſumq;, uel riguum. Ita præparato ſeritur menſe Maio, aliàs pruinis obnoxia. Opus eſt dēſitate ſeminis omnia occupari, interna ſcentesq; herbas excludi. Id præſtant in iugera modia uicena. Cauendum ne adurat, terraq; protinus integi debet. Si ſit humidum ſolum herboſumue, uincitur, & deſciſcit in pratum. Ideo protinus altitudine unciali herbis omnibus liberāda eſt manu potius quàm ſarculo. Secatur incipiens florere, & quoties refloruit. Id ſexies euenit per annos, cum minimum quater. In ſemen matureſcere prohibenda eſt, quia pabulum utilius eſt uſque ad trimatū. Verno ſeri debet, liberariq; cæteris herbis: ad trimatum marris ad ſolum radi. Ita reliquæ herbæ intereunt ſine ipſius damno, propter altitudinem radicū. Si euicerint herbæ, remedium unicum eſt aratio, ſæpius uertendo donec omnes alię radices intereāt. Dari non ad ſatietatem debet, ne deplere ſanguinem neceſſe ſit. Et uiridis utilior eſt. Areſcit ſurculoſe, ac poſtremo in puluerem inutilem extenuatur. De cytiſo, cui & ipſi principatus datur in pabulis, aſſatim diximus inter frutices. Et nūc frugum omnium natura peragenda eſt, cuius in parte de uitijs quoq; dicatur.

De uitijs frugū & remedijs, quid in quoq; terræ genere debeat ſeri. Cap. XVII

PRimum omnium frumēti uitium auena eſt, & hordeum in eam degenerat: ſicut ipſa frumenti fit inſtar: quippe cum Germaniæ populi ſerant eam, neq; alia pulte uiuant. Soli maxime cæliq; humore hoc euenit uitium. Sequentem cauſam habet imbecillitas ſeminis, cum diutius retentum eſt terra, prius q; erumpat. Eadem eſt ratio, ſi carioſum fuit cum ſereretur. Prima aūt ſtatim eruptione agnoſcit, ex quo apparet in radice eſſe cauſam. Eſt & aliud ex uicino auenę uitium, cum amplitudine inchoata granum, ſed nondum matura prius quàm roboretur corpus, afflatu noxio caſſum & inane in ſpica euaneſcit quodam abortiuo. Venti autem tribus temporibus nocent frumento & hordeo. In flore, aut protinus cum defloruere, uel matureſcere incipientibus. Tum enim exinaniunt grana: prioribus cauſis naſci prohibent. Nocet & ſol creber è nube. Naſcuntur & uermiculi in radice, cum ſementem imbribus ſecutis incluſerit repentinus calor humorem. Gignuntur & in grano, cum ſpicæ pluuijs calor inferueſcit. Eſt & cantharis dictus ſcarabeus paruus, frumenta erodens. Omnia ea animalia cum cibo deficiunt. Oleum, pix, adeps, cōtraria

Universidad de Deusto
Biblioteca

ria seminibus: cauendumq; ne contacta eis serantur. Imber in herba utilis tantū: Florentibus autem frumēto & hordeo nocet, leguminibus innocuus, prēterquam ciceri. Maturescentia frumenta imbre lædūtur, & hordeum magis. Nascitur & herba alba, panico similis, occupans arua, pecori quoque mortifera. Nam lolium & tribulos, & carduos lappasq;, non magis quàm rubos, inter frugum morbos potius quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim. Cæleste frugum uinearumq; malum, nullo minus noxium est rubigo. Frequentissima hæc in roscido tractu, conuallibusque, ac perflatum non habentibus. E diuerso carent ea uentosa & excelsa. Inter uitia segetum & luxuria est, cum onerata fertilitate procumbunt. Commune autem omnium satorū uitium urica, etiam ciceris, cum salsilaginem eius abluendo imber dulcius id facit. Est herba quæ cicer enecat & eruum, circumligando se, uocatur orobanche: Triticum simili modo æra: Hordeum festuca quæ uocatur ægilops: Lentem herba securidaca, quam Græci à similitudine pelecinon uocant. Et hæ quidem complexu necant. Circa Philippos ateramon nominant in pingui solo herbam, qua faba necatur: teramon, qua in macro, cum udam quidam uentus afflauit. Aeræ granum minimum est in cortice aculeato. Cum est in pane, celerrime uertigines facit: aiuntq; in Asia & Græcia balneatores cum uelint turbam pellere, carbonibus id semen inijcere. Nascitur & phalangion in eruo, bestiola aranei generis, si hyems aquosa sit. Limaces nascuntur in uicia: & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam. Et morbi quidem ferè hi sunt. Remedia eorum quæcunq; pertinent ad herbas, in sarculo, & cum semen iactatur cinere. Quæ uero in semine & circa radicem consistunt, præcedente cura cauentur. Vino antè semina perfusa, minus ægrotare existimant. Virgilius nitro & amurca perfundi iubet fabam: sic etiam grādescere promittit. Quidam uero si triduo ante satum urina & aqua maceretur, præcipue adolescere putant. Ter quidem sarritam modium fractæ è modio solidæ reddere. Reliqua semina cupressi folijs tusis si misceantur, non esse uermiculis obnoxia, nec si interlunio serantur. Multi ad milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri iubent prius quàm sarriatur, defodiq; in medio inclusam uase fictili: ita nec passerem, nec uermem nocere: sed eruendam prius quàm metatur, alioqui amarum fieri. Quin & armo talpæ contacta semina uberiora esse. Democritus succo herbæ, quæ appellatur aizoon in tegulis nascens tabulisue, Latine uero sedum aut digitellum, medicata seri iubet omnia semina. Vulgo uero, si dulcedo noceat, & uermes radicibus inhæreant, remedium est amurca pura, ac sine sale spargere, deinde sarrire. Si in articulum seges ire cœperit, runcare, ne herbæ uincant. Pestem à milio atq; panico sturnorum passerumue agmina scio abigi herba, cuius nomen ignotum est, in quatuor angulis segetis defossa: mirū dictu, ut omnino nulla auis intret. Mures abiguntur cinere mustelę, uel felis diluto, & semine sparso, uel decoctarum aqua. Sed redolet uirus animalium eorum etiam in pane. Ob id felle bubulo semina attingi utilius putant. Rubigo quidem, maxima segetum pestis, lauri ramis in aruo defixis, transit in earum folia ex aruis. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in herba duntaxat, & depastæ quidem uel sæpius nullam in spica iniuriam sentiunt. Retonsarum etiam semel, omnino certum est, granum longius fieri, sed inane cassumq;, ac satum non nasci. Babylone tamē bis secant, tertio depascunt, alioquin folia tantum fierent. Sic quoque cum quinquagesimo fœnore messes reddit exilitas soli: uerū diligentioribus cum cēteſimo quinquagesimo. Neq; est cura difficilis, quàm diutissime aqua rigandi, ut prępinguis & densa ubertas diluatur. Limum autem non inuehunt Euphrates Tigrisq;, sicut in Ægypto Nilus. Nec terra ipsa herbas gignit. Vbertatis tamen tantæ sunt, ut sequente anno sponte restibilis fiat seges, impressis uestigio seminibus: quæ tanta soli differentia admonet terræ genera in fruges describere. Igitur Catonis hæc sententia est, In agro crasso & læto frumentum seri. Si uero nebulosus sit idem, raphanum, milium, panicum in frigido & aquoso prius serendū, postea in calido. In solo autem rubricoso, uel pullo, uel harenoso, si non sit aquosum, lupinum. In creta

& rubrica,& aquoſiore agro adoreum.In ſicco & non herboſo,nec umbroſo,triticum.In ſolo ualido fabam.Viciam uero quàm minime in aquoſo herbidoq; . Siliginẽ & triticum in loco aperto æditoq;,qui ſole quàm diutiſsime torreatur.Lentem in frutectoſo & rubricoſo,qui non ſit herbidus.Hordeum in nouali,& in aruo quod reſtibile poſsit fieri:trimeſtre.ubi ſementem maturam facere non poſsit,& cuius craſsitudo ſit reſtibilis.Subtilis & illa ſententia,Serenda ea in tenuiore terra,quæ non multo indigent ſucco,ut cytiſus & cicer,exceptis leguminibus quæ uelluntur è terra,non ſubſecantur. Vnde & legumina appellata,quia ita leguntur.In pingui autem,quæ cibi ſunt maioris,ut olus, triticum, ſiligo, linum.Sic ergo tenue ſolum hordeo dabitur,minus enim alimenti radix poſcit: leuior terra denſioriq; tritico.In loco humili far adoreum,potius quàm triticum ſeretur: temperato & triticum & hordeum . Colles robuſtius, ſed minus, reddunt triticum . Far & ſiligo,& cretoſum & uliginoſum ſolum ſortiuntur.

De prodigijs frugum,& arandi diſciplina,& uomerum generibus. Cap. XVIII

ET frugibus oſtentum ſemel (quod equidem inuenerim) accidit , P. Ælio,Cn.Cornelio Coss.quo anno ſuperatus eſt Annibal . In arboribus enim tum nata produntur frumenta.& quoniam de frugum terræq; generibus abunde diximus,nunc de arandi ratione dicemus,ante omnia Ægypti facilitate commemorata.Nilus ibi coloni uice fungens,euagari incipit,ut diximus à ſolſtitio aut noua luna,ac primo lẽte,deinde uehementius quàm diu in leone ſol eſt.Mox pigreſcit in uirginem tranſgreſſo,atq; in libra reſidet. Si duodecim cubita non exceſsit, fames certa eſt . Nec minus ſi XVI exuperauit. Tanto enim tardius decedit,quanto abundantius creuit,& ſementẽ arcet. Vulgo credebatur ab eius deceſſu ſerere ſolitos,mox ſues impellere ueſtigijs ſemina deprimẽtes in madido ſolo:& credo antiquitus factitatum.Nunc quoq; nõ multo grauiore opera,ſed tamẽ inarari certum eſt abiecta prius ſemina in limo digreſsi amnis, hoc eſt, Nouembri menſe incipiente:poſtea pauci runcant,quod botaniſmon uocant.Reliqua pars nõ niſi cum falce arua uiſit paulo ante calend . Aprilis . Peragitur autem meſsis Maio , ſtipula nunquam cubitali.Quippe ſabulum ſubeſt,granumq; limo tantum continetur . Excellentius Thebaidis regioni frumentũ,quoniã paluſtris Ægyptus.Similis ratio,ſed felicitas maior Babyloni ac Seleuciæ,Euphrate atq; Tigri reſtagnantibus,quoniam rigandi modus ibi manu temperatur. Syria quoque tenui ſulco arat , cum multifariam in Italia octoni boues ad ſingulos uomeres anhelent.In omni quidem parte culturæ,ſed in hac quidem maxime ualet oraculum illud:Quid quæq; regio patiatur. Vomerum plura genera,Culter uocatur, prædenſam,prius quàm proſcindatur,terram ſecans,futuriſq; ſulcis ueſtigia præſcribẽs inciſuris,quas reſupinus in arando mordeat uomer . Alterum genus eſt uulgare, roſtrati uectis. Tertium in ſolo facili , nec toto porrectũ dentali,ſed exigua cuſpide in roſtro . Latior hæc quarto generi,ſed exacutior in mucronem faſtigata, eodemq; gladio ſcindens ſolum,& acie laterum radices herbarum ſecans:id non pridem inuentum in Rætia . Galliæ duas addiderunt tali rotulas, quod genus uocant planarati . Cuſpis effigiem palæ habet. Serunt ita non niſi culta terra,& ferè noua. Latitudo uomeris ceſpites uerſat. Semen protinus inijciunt , crateſq; dentatas ſuper trahunt . Nec ſarrienda ſunt hoc modo ſata,ſed porcellis binis terniſq; ſic arant. Vno boum iugo cenſeri anno facilis ſoli quadragena iugera,difficilis tricena,iuſtum eſt.

De temporibus arandi,& iunctione boum. Cap. XIX

IN arando magnopere ſeruandum eſt Catonis oraculum. Quid eſt primũ? Agrum bene colere. Quid ſecundum? Bene arare. Quid tertium? Stercorare . Sulco uario ne ares. Tempeſtiue ares . Tepidioribus locis à bruma proſcindi arua oportet , frigidioribus ab æquinoctio uerno.Et maturius ſicca regione quàm humida. Maturius denſa terra quàm ſoluta , pingui quàm macra. Vbi ſiccæ & graues æſtates, terra cretoſa aut gracilis,utilius

inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

inter solstitium & autumni æquinoctium aratur. Vbi leues æstus, frequentes imbres, pingue herbosumq; solum, ibi melius caloribus. Altum & graue solum etiam hyeme moueri placet: tenue ualde & aridū, paulo ante sationis tempus. Sunt & hic suæ leges. Lutosam terram ne tangito. Vi omni arato: prius q̄ ares proscindito. Hoc utilitatem habet, quod inuerso cespite herbarum radices necant. Quidam uticq; ab æquinoctio uerno proscindi uolunt. Quod uere semel aratum est, à temporis argumento ueruactum uocatur. Hoc in nouali atque requieto necessarium est. Nouale est, quod alternis annis seritur. Araturos boues quàm arctissime iungi oportet, ut capitibus sublatis arent: sic minime colla cōtundunt. Si inter arbores uitesq; aretur, fiscellis capistrari, ne germinum tenera præcerpant. Securiculam insitiuā pendere, qua intercidantur radices. Hoc melius quàm conuelli aratro, bouesq; luctari. In arando uersum peragi, nec striare in actu sæpius. Iustū est proscindi sulco dodrātali iugerum uno die, iterari sesquiugerum, si sit facilitas soli: si minus, proscindi semissem, iterari assem: quando & animalium labori natura leges statuit. Omne aruum rectis sulcis, mox & obliquis subigi debet. In collibus transuerso tantūm montea-ratur, sed modo in superiora, modo in inferiora rostrante uomere. Tantumq; est laboris homini, ut etiam boum uice fungatur. Certe sine hoc animali montanæ gentes sarculis arant. Arator, nisi incuruus, præuaricatur. Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caueatur, ubi inuentum est. Purget uomerem subinde stimulus cuspidatus rulla. Scamna inter duos sulcos cruda ne relinquantur, glebæ ne exultent. Male aratur aruum, quod satis frugibus occandum est. Id demum recte subactum erit, ubi non intelligetur utrò uomer ierit. In usu est, & collicias interponere, si ita locus poscat, ampliore sulco, quę in fossas aquam deducant.

De occando, & quodā arationis genere, & de iteratione & resectione. Cap. xx

ARatione per transuersum iterata, occatio sequitur, ubi res poscit, crate uel rastro, & sato semine iteratio. Hæc quoq; ubi consuetudo patitur, crate dentata, uel tabula aratro adnexa, quod uocant lirare, operientes semina: unde primum appellata deliratio est. Quarto seri sulco Virgilius existimat uoluisse, cum dixit optimam esse segetem, quæ bis solem, bis frigora sensisset. Spissius solum, sicut plerūq; in Italia, quinto sulco seri melius est, in Thuscis uero nono. At fabam & uiciam non proscisso serere sine damno, compendium operæ est. Non omittemus unā etiamnum arandi rationē, in transpadana Italia bellorum iniuria excogitatā. Salassi cum subiectos alpibus depopularent agros, panicū miliumq; iam excrescens tentauere. Postq̄ respuebat natura, inararunt. At illæ messes duplicatæ docuere quod nunc uocant artrare, id est aratrare, ut credo tunc dictū. Hoc fit uel incipiente culmo, cum iam is bina terna ue emiserit folia. Nec recēs subtrahemus exemplū, in Treuerico agro tertio ante hunc annū compertum. Nam cum hyeme prægelida captæ segetes essent, reseuerunt, resarrientes campos mense Martio, uberrimasq; messes habuerunt. Nunc reliqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terræ. Cap. xxi

SIliginem, far, triticum, semen, hordeum occato, sarrito, runcato quibus dictū erit diebus. Singulæ operæ cuicq; generi in iugero sufficient. Sarculatio induratam hyberno rigore soli tristitiā laxat temporibus uernis, nouosq; soles admittit. Qui sarriet, caueat ne frumenti radices suffodiat. Triticum, hordeum, semē, fabam bis sarrire melius. Runcatio cum seges in articulo est euulsis inutilibus herbis, frugum radicē uindicat, segetemq; discernit à cespite. Legumínum cicer eadem quæ far desiderat. Faba runcari non gestit, quoniam euincit herbas, lupinū runcat tantum. Miliū, panicum occat & sarritur, nō iteratur, non runcat: silicia & faseoli occant tantum. Sunt genera terræ, quarum ubertas pectinari segetē in herba cogat. Cratis & hoc genus, dentatæ stilis ferreis. Eadē nihilominus & depascunt. Quæ depasta sunt, sarculo iterū excitari necessariū. At in Bactris, Africa, Cyrene, omnia hæc superuacua fecit indulgentia cæli, & à semente non nisi nonis mensibus in

Universidad de Deusto
Biblioteca

aream redeunt,quia ſiccitas coercet herbas, fruges nocturno tactas rore nutriens. Virgilius alternis ceſſare arua ſuadet,& hoc,ſi patiantur ruris ſpatia, utiliſsimum proculdubio eſt. Quod ſi neget conditio,far ſerendum, unde lupinum, aut uicia, aut faba ſublata ſint, & quæ terram faciant lætiorẽ. In primisq; & hoc notandum,quædã propter alia ſeri obiter:ſed parum prouenire priori diximus uolumine,ne eadem ſæpius dicantur. Plurimum enim refert ſoli cuiuſq; ratio.

De ſumma fertilitate,& bifera uite,& aquarum differentia. Cap. XXII

Ciuitas Africæ in mediis harenis,petentibus Syrteis Leptinq; magnam,uocat̃ Tacape,felici ſuper omne miraculum riguo ſolo:ternis ferè M.p.in omnem partem fons abundat,largus quidem,ſed certis horarum ſpatijs diſpenſatus inter incolas. Palmæ ibi prægrandi ſubditur olea,huic ficus,fico punica,illi uitis,ſub uite ſeritur frumentum,mox legumen,deinde olus, omnia eodem anno.omniaq; aliena umbra alunt̃. Quaterna cubita eius ſoli in quadratum,nec ut à porrectis metiant̃ digitis,ſed in pugnũ contractis,quaternis denarijs uenundant̃. Super omnia eſt,biferam uitem bis anno uindemiare. Et niſi multiplici partu exinaniat̃ ubertas,pereunt luxuria ſinguli fructus. Nunc uero toto anno metitur aliquid. Conſtatq; fertilitati nõ occurrere homines. Aquarũ quoq; differẽtia magna riguis eſt. In Narbonẽſi prouincia nobilis fons Orge nomine eſt:in eo herbę naſcunt̃ in tantum expetitæ bubus, ut merſis capitibus totis eas quærant. Sed illas in aqua naſcentes certum eſt non niſi imbribus ali. Ergo ſuam quiſq; terram aquamq; nouerit.

bifera vitis

De qualitate terræ & ſtercoratione. Cap. XXIII

SI fuerit illa terra quã appellauimus tenerã, poterit ſublato hordeo milium ſeri, eo condito raphanus:his ſublatis hordeum uel triticum,ſicut in Campania:ſatisq; talis terra aratur cum ſeritur. Alius ordo,ut ubi adoreũ fuerit,ceſſet III menſibus hybernis, & uernam fabam recipiat,aut ante hyemalem ne ceſſet. Necnõ minus pinguis alternari poteſt ita,ſi frumento ſublato legumen tertio ſeratur. Gracilior & in annum tertium ceſſet. Frumentum quidam ſeri uetant,niſi in ea quæ proximo anno quieuerit. Maximã huius loci partem ſtercorationis obtinet ratio,de qua & priori diximus uolumine. hoc tantũ unum in confeſſo eſt,niſi ſtercorato ſeri non oportere,quanq; & hic leges ſunt propriæ. Miliũ, panicum,rapa,napus,niſi in ſtercorato non ſerant̃. Non ſtercorato frumentum potius q; hordeum ſerito. Item in noualibus,tametſi in illis fabam ſeri uolunt, eandem ubicunq; q; recẽtiſsime ſtercorato ſolo. Autumno aliquid ſaturus,ſeptembri mẽſe fimum inaret poſt imbrem. Vtiq; ſi uerno erit ſaturus,per hyemem fimum diſponat. Iuſtum eſt uehes XVIII iugero tribui: diſpergere autem prius quàm areſcat,aut iactato ſemine. Si hæc omiſſa ſit ſtercoratio,ſequens eſt prius q; ſerat,ante puluerem. Quod ut hanc quoq; curã determinemus, iuſtũ eſt ſingulas uehes fimi denario ire,in ſingulas pecudes minores,in maiores denas:niſi contingat hoc, male ſubſtrauiſſe pecori colonum appareat. Sunt qui optime ſtercorari putent,ſub dio retibus incluſa pecorum manſione. Ager ſi non ſtercoratur, alget: ſi nimium ſtercoratus eſt,aduritur: ſatiusq; eſt id ſæpe, quàm ſupra modum facere. Quo calidius ſolum eſt,eo minus addi ſtercoris,ratio eſt.

De bonitate ſeminũ,& diſciplina ſeminãdi,& quantũ ex quoquo genere frumenti in iugero ſerendum,& temporibus ſerendi. Cap. XXIIII

SEmen optimum anniculum,bimum deterius,trimum peſsimũ,ultrà ſterile:& in uno omnium definita genere ratio eſt. Quod in ima area ſubſedit, ad ſemen reſeruandum eſt. Id enim optimum,quoniam grauiſsimum:neque alio modo utilius diſcernitur. Quæ ſpica per interualla ſemina habebit, abijcietur. Optimum granum quod rubet, & dentibus fractum eundem habet colorem: deterius, cui plus intus albi eſt. Certum terras alias plus ſeminis recipere, alias minus. Religioſumq; inde primum colonis augurium, cum auidius accipiat,eſurire creditur,& comeſſe ſemen. Sationem locis humidis celerius fieri ratio eſt, ne ſemen imbre putreſcat. Siccis ſerius, ut pluuiæ ſequantur: ne diu iacens

atq;

atq; non concipiens, euaneſcat. Itemq; feſtinata ſatione denſum ſpargi ſemen, quia tarde concipiat. Serotina rarum, quia denſitate nimia necetur. Artis quoq; cuiuſdam eſt, æqualiter ſpargere. Manus utiq; congruere debet cum gradu, ſemperq; cum dextro pede. Fit quoq; quorundam occulta ratione, quod ſors genialis atque fœcunda eſt. Non transferendum eſt ex frigidis locis ſemen in calida, neq; ex præcocibus in ſerotina: idq; in contrarium præcepere quidam falſa diligentia. Serere in iugero temperati ſoli iuſtum eſt tritici aut ſiliginis modios v, farris aut ſeminis (quod frumenti genus ita appellamus) x, hordei vi. Fabæ quintam partem amplius q̄ tritici, uiciæ x ii, ciceris & cicerculæ & piſi iii, lupini x, lentis iii, ſed hanc cum fimo arido ſeri uolunt, erui vi, ſiliciæ vi, faſeolorū iiii, pabuli x x: milij, panici ſextarios quatuor. Pingui ſolo plus, gracili minus. Eſt & alia diſtinctio. In denſo, aut cretoſo, aut uliginoſo ſolo, tritici aut ſiliginis modios ſex: in ſoluta terra & nuda, & ſicca, & læta, quatuor. Macies enim ſoli maior, niſi rarum culmum habeat, ſpicam minutam facit & inanem. Pinguia arua ex una ſeminis radice fruticem numeroſum fundunt, denſamq; ſegetem è raro ſemine emittunt. Ergo inter quatuor & ſex modios pro natura ſoli, alij quinq; non minus ſeri, plurésue præcipiunt: itē in conſito, aut cliuoſo, ut in macro. Huc pertinet oraculum illud magnopere cuſtodiēdum, Segetem ne de fruges. Adiecit ijs Accius in praxidico, ut ſereret, cum luna eſſet in ariete, geminis, leone, libra, aquario. Zoroaſtres ſole xii partes ſcorpionis tranſgreſſo, cum luna eſſet in tauro. Sequit huc dilata & maxima indigens cura de tempore fruges ſerendi quæſtio, magnaq; ex parte ratione ſiderum connexa. Quamobrem ſententias omnium in primis ad id pertinentes exponemus. Heſiodus, qui princeps omnium de agricultura præcepit, unum tempus ſerendi tradidit à uergiliarum occaſu. Scribebat enim in Bœotia Helladis, ubi ita ſeri diximus. Inter diligētiſsimos conuenit, ut in alitum quadrupedumq; genitura, eſſe quoſdam ad conceptū impetus & terræ. Hos Græci ita definiunt, cū ſit calida & humida. Virgilius triticum & far à uergiliarum occaſu ſeri iubet, hordeum inter æquinoctiū autumni & brumam: uiciam uero faſeolos & lentem, Boote occidente. Quo fit, ut horum ſiderum aliorumq; exortus & occaſus digerendi ſint in ſuos dies. Sunt qui & ante uergiliarum occaſum ſeri iubeant, duntaxat in arida terra, calidisq; prouincijs. Cuſtodiri enim ſemē corrumpente humore, & à proximo imbre uno die erumpere. Alij ſtatim ab occaſu uergiliarum ſequi imbres, à ſeptimo ferè die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio autumni, in calidis ſerius, ne ante hyemem luxurient. Inter omnes autem conuenit circa brumam ſerendum non eſſe, magno argumento: quoniam hyberna ſemina, cum ante brumam nata ſint, ſeptimo die erumpant: ſi poſt brumam, uix x l. Sunt qui properent, atq; ita pronunciēt, feſtinatam ſementem ſæpe decipere, ſerotinam ſemper. E contrario alij, uel uere potius ſerendum, quàm male in autumno. Atque ubi fuerit neceſſe, inter fauonium & uernum æquinoctium. Quidam omiſſa cæleſti cura ut inutili, temporibus definiunt. Vere linum & auenam, & papauer: atque uti nunc etiam tranſpadani ſeruant, uſque in quinquatrus, fabam, ſiliginem Nouembri menſe, far ſeptembri extremo uſque in Idus Octobris. Alij poſt hunc diem in calendas Nouemb. Ita his nulla naturæ cura eſt, illis nimia & ideo cæca ſubtilitas, cum res inter ruſticos geratur, literarumq; expertes, non modo ſiderum. Et confitendum eſt, cælo maxime conſtare ea: quippe Virgilio iubente prædiſci uentos ante omnia, ac ſiderum mores, neque aliter quàm nauigantibus ſeruari. Spes ardua & immenſa, miſceri poſſe cæleſtem diuinitatem imperitiæ, ſed tentanda tam grandi uitæ emolumento. Prius tamen ſideralis difficultas, quam ſenſere etiam periti, ſubijcienda contemplationi eſt: quod deinde lætior mens diſcedat à cælo, & facta ſentiat, quæ futura prænoſci non poſsint.

Digeſtio ſiderum in noctes & dies. Cap. xxv

PRimū omniū dierum ipſorum anni, ſolisq; motus propè inexplicabilis ratio eſt: ad ccclxv adijciunt etiamnū intercalarios diei noctisq; quadrantes. Ita fit, ut tradi non

Universidad de Deusto
Biblioteca

posſint certa ſiderum tempora. Accedit confeſſa rerum obſcuritas, nunc prę̃current̃e, nec paucis diebus, tempeſtatum ſignificatu, quod prochimazin Græci uocant: nunc poſtueniente, quod epichimazin: & plerunq; aliàs citius, aliàs tardius cæli effectu ad terram deciduo: unde uulgo ſerenitate reddita, confectũ ſidus audimus. Præterea cum omnia hæc ſtatis ſideribus cæloq; affixis conſtent, interueniũt motu ſtellarum grandines, imbres, & ipſi nõ leui effectu ut docuimus, turbantq; conceptæ ſpei ordinem. Idq; ne nobis tantum putemus accidere, & reliqua fallit animalia ſagaciora circa hoc, ut quo uita eorum cõſtet: æſtiuasq; alites præpoſteri aut præproperi rigores necant, hybernas æſtus. Ideo Virgilius errantium quoq; ſiderũ rationem ediſcendam præcipit, admonens obſeruandum frigidæ Saturni ſtellæ tranſitum. Sunt qui certiſſimum ueris indicium arbitrent̃ ob infirmitatem animalis, papilionis prouentũ. Id eo ipſo anno cum cõmentaremur hæc, notatum eſt, prouentum eorum ter repetito frigore extinctum, aduenasq; uolucres ad VI calend. Februarij ſpem ueris attuliſſe, mox ſæuiſsima hyeme conflictatas. Res anceps primũ omnium à cælo peti legem, deinde eam argumentis eſſe quærendam. Super omnia eſt mundi conuexitatis, terrarumq; globi differentia, eodem ſidere alio tempore alijs aperiente ſe gentibus. quo fit ut cauſa eius non ijſdem diebus ubiq; ualeat. Addidere difficultatem & autores, diuerſis in locis obſeruando, mox etiam in ijſdem diuerſa prodẽdo. Tres autem fuere ſectæ, Chaldæa, Ægyptia, Græca. His addidit apud nos quartã Cæſar dictator, annos ad ſolis curſum redigens ſingulos, Soſigene perito ſcientiæ eius adhibito. Et ea ipſa ratio poſtea comperto errore correcta eſt: ita ut XII annis continuis non intercalaretur, quia cœperat ſidera annus morari, qui prius antecedebat. Et Soſigenes ipſe trinis cõmentationibus, quanq; diligentior eſſet cæteris, nõ ceſſauit tamen addubitare ipſe ſemet corrigẽdo. Autores prodidere ea, quos prætexuimus uolumini huic, raro ullius ſentẽtia cum alio congruente. Minus hoc in reliquis mirum, quos diuerſi excuſauerint tractus. Eorum qui in eadem regione diſſidere, unam diſcordiã ponemus exempli gratia: Occaſum matutinũ uergiliarũ Heſiodus (nam huius quoq; nomine extat Aſtrologia) tradidit fieri, cum æquinoctiũ autumni conficeretur, Thales XXV die ab æquinoctio, Anaximãder XXIX, Euctemon XLVIII. Nos ſequemur obſeruationem Cæſaris, maximeq; hæc erit Italiæ ratio. Dicemus tamen & aliorum placita, quoniam non unius terræ, ſed totius naturæ interpretes ſumus, non autoribus poſitis (id enim uerboſum eſt) ſed regionibus: ut legentes tantum meminerint, breuitatis gratia, cum Attica nominata fuerit, ſimul intelligere Cycladas inſulas: cum Macedonia Magneſiam, Thraciam: cum Ægyptus Phœnicen, Cyprum, Ciliciam: cum Bœotia Locridem, Phocidem, & finitimos ſemper tractus: cum Helleſpontus Cherroneſum, & continentia uſq; Atho montem: cum Ionia Aſiam, & inſulas Aſiæ: cum Pelopõneſus Achaiam, & ad heſperũ iacentes terras. Chaldæi Aſſyriam & Babyloniã demonſtrabunt. Africam, Hiſpanias, Gallias ſileri non erit mirum. Nemo enim obſeruauit in ijs qui ſiderum proderet exortus. Non tamen difficili ratione dignoſcentur in illis quoq; terris digeſtione circulorũ, quam in ſexto uolumine fecimus: qua cognatio cęli non gentium modo, uerum urbium quoq; ſingularum intelligitur nota ex his terris quas nominauimus, ſumpta conuexitate circuli pertinentis ad quas quiſq; quæret terras, & ad earũ ſiderũ exortus, per omniũ circulorũ pares umbras. Indicandum & illud, tempeſtates ipſas ardores ſuos habere quadrinis annis: & eaſdem non magna differentia reuerti ratione ſolis: octonis uero augeri eaſdẽ, centeſima reuoluẽte ſe luna. Omnis aũt ratio obſeruata eſt tribus modis, exortu ſiderũ occaſuq;, & ipſorũ temporũ cardinibus. Exortus occaſusq; binis modis intelligunt̃. Aut enim aduentu ſolis occultant̃ ſtellæ & conſpici deſinũt, aut eiuſdem abſceſſu proferunt ſe. Emerſum hoc melius q̃ exortum conſuetudo dixiſſet: & illud occultationem potius quàm occaſum. Alio modo quo die incipiũt apparere uel deſinunt, oriẽte ſole aut occidente, matutini ueſpertiniue cognominati, prout alterutris eorum mane uel crepuſculo contingit. Dodrantes horarum, cum minimum,

interualla

interualla ea desiderant ante solis ortum,uel post occasum,ut aspici possint.Præterea his quædam exoriuntur & occidunt. Omnisq; sermo de his est stellis, quas adhærere cælo diximus. Cardo temporum quadripartita anni distinctione constat,per incrementa lucis. Augetur hæc à bruma, & æquatur noctibus uerno æquinoctio diebus XC horis tribus. Deinde superat noctes ad solstitium diebus XCIII,horis XII, usq; ad æquinoctium autumni.Et tum æquata die procedit ex eo ad brumam diebus LXXXIX horis III.Horæ nunc in omni accessione æquinoctiales,non cuiuscunque diei significantur:omnesq; eæ differentiæ fiunt in octauis partibus signorum.Bruma capricorni, ad VIII calend.Ianuarij ferè:æquinoctium uernum,arietis:solstitium,cancri: alterumq; æquinoctium, libræ: qui & ipsi dies raro non aliquos tempestatum significatus habent.Rursus hi cardines singulis etiamnum articulis temporum diuiduntur, per media omnes dierum spatia. Quoniam inter solstitiū & æquinoctiū autumni,fidiculæ occasus autumnū inchoat die XLV. At ab æquinoctio eo ad brumam, uergiliarum matutinus occasus hyemem die XLIII. Inter brumam & æquinoctium die XLV flatus fauonij uernum tempus. Ab æquinoctio uerno initium æstatis die XLVIII uergiliarum exortus matutinus.Nos incipiemus à sementibus frumenti,hoc est uergiliarum occasu matutino.Nec deinde paruorum siderum mentione concidenda ratio est, & difficultas rerum augenda, cum sidus uehemens Orionis ijsdem diebus longo decedat spatio. Sementibus tempora plerique præsumunt, & ab XI die autumnalis æquinoctij fruges serunt,adueniente coronæ exortu,cōtinuis diebus certo propè imbrium promisso.Xenophon non antequā deus signum dederit. Hoc Cicero Nouembris imbre fieri interpretatus est, cum sit uera ratio non prius serendi, q̄ folia cœperint decidere.Hoc ipso uergiliarum occasu fieri putant.Aliqui ad III Idus Nouembris,ut diximus,seruant,quoniam id sidus etiam uestis institoris est,& est in cęlo notatu facillimum.Ergo ex occasu eius de hyeme augurantur, quibus est cura insidiandi negociatoris auaritia.Nubilo occasu pluuiosam hyemem denunciat,statimq; augent lacernarum pretia: sereno asperam, & reliquarum uestium accendunt. Sed ille indocilis cæli agricola,hoc signum habeat inter suos uepres,humumq; suam aspiciens, cum folia uiderit decidua.Sic indicatur anni temperies,alibi tardius, alibi maturius. Ita enim sentitur ut cæli lociq; afficit natura:idq; in hac ratione præcellit,quod eadē & in mundo publica est, & unicuiq; loco peculiaris. Miretur hoc qui non meminerit ipso brumali die pulegium in carnarijs florere: adeo nihil occultum esse natura uoluit. Et serendi igitur hoc dedit signum.Hæc est uera interpretatio,argumentum naturæ secum afferēs.Quippe sic terram peti suadet,promittitq; quandam stercoris uicem, & contra rigores terram flatusq; operiri à se nunciat,& monet festinare. Varro in fabæ uticq; satu hanc obseruationem custodiri præcepit. Alij plena luna serendam.Lentem uero à XXV ad XXX. Viciā quoq; ijsdem lunæ diebus.Ita demum sine limacibus fore.Quidam pabuli causa sic seri iubent, seminis autem uere.Est & alia manifestior ratio,mirabiliore naturę prouidentia,in qua Ciceronis sententiam ipsius uerbis subsignabimus,

Iam uero semper uiridis,semperq; grauata
Lentiscus,triplici solita est grandescere fœtu:
Ter fruges fundens,tria tempora monstrat arandi.

Ex his unum hoc erit idem & lino ac papaueri serendo.Cato de papauere ita tradit: Virgas & sarmenta,quæ tibi in satione superant,in segete comburito. Vbi eas combusseris, ibi papauer serito syluestre: quod in miro usu est melle decoctum ad faucium remedia. Visq; somnifera etiam satiuo.Et hactenus de hyberna semente.

Replicatio totius culturæ,& quid quoq; mense in agro fieri oporteat. Cap. XXVI

VErum ut pariter omnis culturæ quoddā breuiariū peragat, eodem tēpore conuenit & arbores stercorare,accumulare item uineas:sufficit in iugerū opera: & ubi patiet loci

Universidad de Deusto
Biblioteca

loci ratio,arbuſta ac uineas putare, ſeminarijs ſolum bipalio præparare, incilia aperire,a-
quam de agro pellere,torcular lauare & recondere. A calend. Nouemb. gallinis oua ſup-
ponere nolito,donec bruma conficiat. In eum diem ternadena ſubijcito æſtate tota, hye-
me pauciora,nō tamen infra nouena. Democritus talem futurā hyemem arbitrat, qualis
fuerit brumæ dies,& circa eum terni:itē ſolſtitio æſtatē. Circa brumā pleriſq; bis ſeptem
halcyonum fœtura uentorum quiete mollius cælum: ſed & in his & in alijs omnibus ex
euentu ſignificationū intelligi ſidera debebunt,nō ad dies utiq; præfinitos expectari tem
peſtatum uadimonia.Per brumā uitem ne colito. Vina tum defecari,uel etiā diffundi Hy
ginus ſuadet à cōfecta ea ſeptimo die,utiq; ſi ſeptima luna cōpetat. Ceraſa circa brumam
ſeri. Bubus glandē tunc aſpergi cōuenit in iuga ſingula modios. Largior ualetudinem in-
feſtat,& quocunq; tempore detur,ſi minus XXX diebus cōtinuis data ſit, narrant uerna
ſcabie pœnitere. Materiei cædendæ tempus hoc dedimus. Reliqua opera nocturna maxi
me uigilia conſtant,cum ſint noctes tāto ampliores. Qualos,crates, fiſcinas texere. Faces
incidere. Ridicas præparare interdiu XXX, palos LX, in lucubratione ueſpertina ridicas
V,palos X,totidem antelucana. A bruma in fauoniū Cæſari nobilia ſidera ſignificant, III
calend. Ianuarij matutino canis occidens. Quo die Atticæ & finitimis regionibus aquila
ueſperi occidere tradit. Pridie nonas Ianuarij Cæſari delphinus matutino exorit̄,& poſte
ro die fidicula,quo Ægypto ſagitta ueſperi occidit. Item ad VI Idus Ianuarij eiuſdem del-
phini ueſpertino occaſu continui dies hyemant Italiæ,& cum ſol in aquariū ſentiat tranſi
re,quod ferè XVI calend. Feb. euenit: VIII calend. ſtella regia appellata Tuberoni in pecto-
re leonis occidit matutino. Et pridie nonas Feb. fidicula ueſperi. Huius temporis nouiſsi-
mis diebus,ubicunq; patietur cæli ratio,terrā ad roſarum & uineæ ſatum uertere bipalio
oportet. Iugero operæ LX ſufficiunt. Foſſas purgare,aut nouas facere. Antelucanis ferra-
menta acuere,manubria aptare,dolia quaſſa ſarcire,ipſorumq; laminas ſcabendo purga-
re,aut nouas facere. A fauonio in æquinoctiū uernū Cæſari ſignificat XVII calend. Martij
triduum uarie. Et VIII calend. hirundinis uiſu, & poſtero die arcturi exortu ueſpertino.
Item III nonas Martij Cæſar cancri exortu id fieri obſeruauit. Maior pars autorum uinde
mitoris emerſu VIII Idus aquilonij piſcis exortu,& poſtero die Orionis. In Attica mil-
uium apparere obſeruatur. Cæſar & Idus Martias ferales ſibi annotauit ſcorpionis occa-
ſu: XV uero calend. Aprilis Italię miluū oſtendi, XII calend. equū occidere matutino. Hoc
interuallū temporis uegetiſsimū agricolis,maximeq; operoſum eſt,in quo præcipue fal-
luntur. Neq; enim eo die uocantur ad munia,quo fauonius flare debeat ſed quo cœperit.
Hoc acri intentione ſeruandū eſt. Hoc illo menſe ſignū deus habet, obſeruatione minime
fallaci aut dubia,ſi qs attēdat. Vnde aūt ſpiret is uētus,quaq; parte ueniat diximus ſecun-
do uolumine,& dicemus mox paulo operoſius. Interim ab eo die(quiſq; ille fuerit) q̄ fla-
re cœperit,nō utiq; VI Idus Feb. ſed ſiue antè,quādo prȩuernat, ſiue poſt, quādo hyemat:
poſt eam diem,inquam,innumera ruſticos cura diſtringat,& prima quæq; peragant quę
differri nequeunt. Trimeſtria ſerantur. Vites putentur qua diximus ratione. Oleæ curen
tur. Poma ſerant inſeranturq;. Vineæ paſtinentur. Semina digerantur, inſtaurentur alia.
Harundines,ſalices,geniſtæ ſerantur cædanturq;. Serantur uero ulmi,populi,platani,uti
dictū eſt. Tū & ſegetes conuenit purgare,ſarrire hybernas fruges,maximeq; far. Lex cer-
ta in eo,cum quatuor fibrarū eſſe cœperit. Faba uero nō anteq; triū foliorū. Tunc quoq;
leui ſarculo purgare uerius q̄ fodere. Florentem utiq; XV primis diebus non attingere.
Hordeum niſi ſicco, ne ſerito. Putationem æquinoctio peractā habeto. Vineæ iugerum
quaternæ operæ putāt,alligantq;: In arbuſto ſingulæ operæ arbores XV. Eodem hoc tem
pore hortorū roſariorumq; cura eſt, quæ ſeparatim proximis uoluminibus dicet̄, eodem
& topiariorū. Tunc optime ſcrobes fiūt. Terra in futurū proſcindit̄, Virgilio maxime au
tore,ut glebas ſol coquat. Vtilior ſentētia,quæ nō niſi temperatū ſolū in medio uere arari
iubet:qm̄ in pingui ſtatim ſulcos occupāt herbæ,gracili inſecuti æſtus exiccant: tū nanq;
ſuccum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſuccum uenturis ſeminibus auferunt. Talia autūno melius arari certū eſt. Cato uerna opera ſic definit: ſcrobes fieri, ſeminaria propagari in locis craſsis & humidis: ulmos, ficos, poma, oleas, prata ſtercorari luna ſitiente: Quæ rigua non erunt, ab afflatu fauonij defendi, purgari herbas, malas radicitus erui, ficus interpurgari, ſeminaria fieri, & uetera farciri. Hæc anteq; uinea florere incipiat. Itemq; piro florente arare incipiat macra harenoſaq;. Poſtea utiq; grauiſsima & aquoſiſsima. Ita poſtremo arato. Ergo hæc aratio has habebit notas, lentiſci primū fructū oſtendētis, ac piri florentis. Erit & tertia in bulborū ſatu ſcillæ. Item in coronamentorū narciſsi. nanq; & hæc ter florēt: primoq; flore primam arationem oſtendunt, medio ſecundam, tertio nouiſsimam, quādo inter ſeſe alia alijs notas præ
10 bent. Ac non in nouiſsimis cauetur, ne fabis florētibus attingatur edera. Id enim noxium & exitiale ei eſt tempus. Quædam uero & ſuas habent notas, ſicuti ficus. Cum folia pauca in cacumine acetabuli modo germinēt, tunc maxime ſerendas ficus. Æquinoctiū uernum ad VIII calen. Aprilis peragi uideť. Ab eo ad uergiliarum exortum matutinū, Cæſari ſignificant calend. Aprilis. III nonas Aprilis in Attica uergiliæ ueſperi occultantur. Eædem poſtridie in Bœotia. Cæſari autem & Chaldæis Nonis, Ægypto Orion & gladius eius incipiunt abſcondi. Cæſari ſexto Idus ſignificatur imber libræ occaſu: decimoquarto calend. Maij Ægypto ſuculæ occidunt ueſperi, ſidus uehemens & terra mariq; turbidū, decimoſexto Atticæ, XV Cæſari, continuoq; triduo ſignificat. Aſſyriæ autem XII calend. Hoc eſt uulgo appellatum ſidus Paliliciū, quoniam XI calend. Maij urbis Romæ natalis,
20 quo ferè ſerenitas reddiť, claritatē obſeruationi dedit, nimborum argumento hyadas appellantib. Græcis has ſtellas. Quod noſtri à ſimilitudine cognominis Græci propter ſues impoſitū arbitrantes, imperitia appellauere ſuculas. Cæſari ad VIII calend. notatur dies, VII calend. Ægypto hædi exoriuntur, VI calend. Bœotiæ & Atticæ canis ueſperi occultatur, fidicula mane oritur: V calend. Aſſyriæ Orion totus abſcondiť, tertio autem canis: VI Nonas Maij Cæſari ſuculę matutino exoriuntur, & VIII Idus capella pluuialis. Ægypto autem eodem die canis ueſperi occultatur. Sic ferè in VI Idus Maij, qui eſt uergiliarum exortus, decurrunt ſidera. In hoc temporis interuallo, XV diebus primis agricolę rapiēda ſunt ea, quibus peragendis ante æquinoctium non ſuffecerit, dum ſciat inde natam exprobationem fœdam putantium uites per imitationem cantus alitis temporarij, quem
30 cuculum uocant. Dedecus enim habetur, opprobriumq; meritum, falcem ab illa uolucre in uite deprehendi, ut ob id petulantiæ ſales etiam cum primo uere ludantur. Auſpicio tamen deteſtabiles uidentur. Adeo minima quæq; in agro naturalibus trahuntur argumentis. Extremo autem hoc tempore panici miliiq; ſatio eſt. Iuſtum eſt hoc ſeri maturato hordeo, atq; etiam in eodem aruo. Eſtq; ſignum illius maturitatis, & horum ſationis commune, lucentes ueſpere per arua cicindelæ. Ita appellant ruſtici ſtellantes uolatus, Græci uero lampyridas, incredibili benignitate naturę.

Ne agricolæ aſpiciant ſtellas, ſed magis tēpora ſerēdæ frugis, & ortus occaſusq; ſideris, in quibuſdā herbis, & de ſtellarū ortu & occaſu. Cap. XXVII

IAm uergilias in cælo notabiles caterua fecerat, non tamen his contenta, terreſtres fecit
40 alias, ueluti uociferans: Cur cælum intuearis agricola? Cur ſidera quæras ruſtice? iam te breuiore ſomno feſſum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas ſpargo peculiares ſtellas, easq; ueſpere & ab opere diſiungenti oſtendo: ac ne poſsis præterire, miraculo ſolicito. Vides ne ut fulgor igni ſimilis alarum compreſſu tegatur, ſecúmque lucem habeat & nocte? Dedi tibi herbas horarum indices: & ut ne ſole quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circumaguntur cum illo. Cur etiam nunc altius ſpectas, ipſum que cælum ſcrutaris? Habes ante pedes tuos ecce uergilias. In certis eæ diebus proueniunt, durant que fœdere ſideris huiuſce: partum que eas illius eſſe certum eſt. Proinde quiſquis æſtiuos fructus ante illas ſeuerit, ipſe fruſtrabitur ſeſe. Hoc interuallo & apicula procedens fabam florere indicat, fabaq; floreſcens eam euocat. Da-

bitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitur & aliud finiti frigoris indicium. Cum germinare uideris morum, iniuriam posteà frigoris timere nolito. Ergo opera, taleas oliuarum ponere, ipsasq; oleas interradere, rigare prata æquinoctij diebus primis. Cum herba creuerit in festucā, arcere aquas. Vineas pampinare. Et huic lex sua, cum pampini quatuor digitos longitudine expleuerint. Pampinat una opera iugerum. Segetes iterare. Sarritur uero diebus uiginti. Ab æquinoctio sartura nocere & uineæ & segeti existimatur. Et oues lauādi hoc idem tempus est. A uergiliarum exortu significant Cæsari postridie Arcturi occasus matutini, tertio Idus Maij Fidiculæ exortus. XII calend. Junij capella uesperi occidens & in Attica canis. XI calend. Cæsari Orionis gladius occidere incipit: tertio Nonas Junij Cæsari & Assyriæ aquila uesperi oritur, octauo Idus arcturus matutino occidit, Italiæ sexto, & quarto Idus Delphinus uesperi exoritur: decimoseptimo calendas Julij gladius Orionis exoritur, quod Ægypto post quatriduum. XI calend. eiusdem Orionis gladius Cæsari occidere incipit. VIII calend. Julij uero longissima dies totius anni, & nox breuissima solstitium conficiunt. In hoc temporis interuallo uineæ pampinantur, curaturq; ut uinea uetus semel fossa sit, bis nouella. Oues tondentur, lupinum stercorādi causa uertitur, terra proscinditur, uicia in pabulum secatur, faba metitur, deinde concutitur.

De pratis & reparatione prati, & cotibus, & falcibus, & descriptio frugum & siderum. Cap. XXVIII

PRata circa calend. Junij cæduntur, quorum facillima agricolis cura, ac minimi impendij, hæc de se postulat dici. Relinqui debent in læto solo, uel humido, uel riguo, eaq; aqua pluuia rigari uia publica. Vtilissimum simul & herbę arare, deinde gratire, ferere florem ex fœnilibus, atque ex præsepibus fœno dilapsum spargere, prius quàm gratiantur. Nec primo anno rigari, nec pasci ante secunda fœnisecia, ne herbæ uellantur, obtritúq; hebetentur. Senescunt prata, restituiq; debent faba in his sata, uel rapis, uel milio. Mox in sequente anno frumēto, rursusq; in prata tertio relinqui. Præterea quoties secta sint, sicilire, hoc est quæ fœnisseces præterierūt secari. Est enim in primis inutile, enasci herbas sementaturas. Herba optima in prato trifolij, proxima graminis, pessima mimmuli: siliqua etiam dira fœnisecis, inuisa & equiselis est, à similitudine equinæ setæ. Secādi tēpus cum spica defloresccre cœpit, atq; roborari, secandum anteq; inarescat. Cato fœnum, inquit, ne sero seces, prius quàm semē maturum sit secato. Quidam pridie rigant ubi sunt rigua. Noctibus roscidis secari melius. Quædā partes Italiæ post messem secāt. Fuit hoc quoq; maioris impendij apud priores, Creticis tantū transmarinisq; cotibus notis, nec nisi oleo falcis aciem excitantibus. Igitur cornu propter oleum ad crus ligato fœnisex incedebat. Italia aquarias cotes dedit, limæ uicē imperātes ferro. Sed aquaria protinus uiret. Falcium ipsarum duo genera. Italicū breuius, ac uel inter uepres quoq; tractabile. Galliarū latifundia maioris cōpendij, quippe medias cædūt herbas, breuioresq; prætereunt. Italus fœnisex dextera una manu secat. Iustum est una opera iugerum in die desecari, alligariq; manipulos mille ducentos quaterna pondo. Sectum uerti ad solem, nec nisi siccum construi oportet. Nisi fuerit hoc obseruatum diligenter, exhalare matutino nebulam quandam, metasq; mox sole accendi, & conflagrare certum est. Rursus rigari desecta oportet, ut secetur autumnale fœnum, quod uocant cordum. Interamnæ in Vmbria quater anno secantur, etiam non rigua. Ter uero plerisq; in locis, & postea in ipso pabulo non minus emolumenti est quàm à fœno. Armentorum id cura, iumētorumq; progeneratio suum cuiq; consilium dabit optimum, maxime quadrigarum quæstus. Solstitium peragi in octaua parte cancri, & octauo calendas Julij diximus. Magnus hic anni cardo, magna res mundi. In hoc usque, à bruma dies creuerunt sex mensibus. Sol ipse ad aquilonem scandens, ac per ardua enisus, ab ea meta incipit flecti, & digredi ad austrum, aucturus noctes alijs sex mensibus, ablaturusq; diei mensuram. Ex hoc deinde rapiendi conuehendi que fructus alios atq; alios tempus, & præparandi se contra sæuam feramq; hyemem: decebatq;

hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc discrimen indubitatis notis signasse naturam. Quam ob rem eas manibus ipsis agricolarum ingessit, uertícp iussit ipsa die folia, & esse confecti sideris signũ. Nec syluestrium arborum remotarumcp, ne in saltus deuios montescp eundum esset quærentibus signa: non rursus urbanarum, quæcp topiario tantum colunt, quanquam & in his illa uisantur. Vertit oleæ ante pedes satæ, uertit tiliæ ad mille usus petendæ: uertit populi albæ etiã uitibus nuptæ. Adhuc parum est, inquit, ulmum uite dotatam habes, & huius uertam. Pabulo folia eius stringis, uitem deputas. Aspice & tenes sidus. Alia parte cælum respiciũt, quàm qua spectauere pridie. Salice omnia alligas, humillima arborum, ipse toto capite altior, & huius circumagam. Quid te rusticũ quereris? Non stat per me quo minus cælum intelligas, & cælestia scias. Dabo & auribus signum. Palumbũm utique exaudi gemitus. Transisse solstitium caueto putes, nisi cum incubantem uideris palumbum. A solstitio ad fidiculæ occasum VI Calendas Iunij Cæsari Orion exoritur, zona autem eius IIII Nonas Assyriæ, Ægypto uero procyon matutino æstuosus, quod sidus apud Romanos nõ habet nomen, nisi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc est minorem canem: sanè ut in astris pingitur. Est autem magnopere pertinens, sicut paulo mox docebimus: III Nonas Chaldæis corona occidit matutino. Atticæ Orion totus eo die exoritur. Pridie Idus Iulij & Ægyptijs Orion desinit exoriri: XVI Calend. Augusti Assyriæ procyon exoritur. Dein postridie, ferè ubique confessum inter omnes sidus indicans, quod canis ortum uocamus, sole partem primam leonis ingresso. Hoc fit post solstitium XXIII die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & feræ, ut suis locis diximus. Necp est minor ei ueneratio, cp descriptis in deos stellis. Accenditcp solem, & magnam æstus obtinet causam. XVIII Cal. Augusti Ægypto aquila occidit matutino, etesiarumcp prodromi flatus incipiunt, quod Cæsar X Calendas sentire Italiam existimauit. Aquila Atticæ matutino occidit: III Calendas regia in pectore leonis stella matutino Cæsari immergitur: VIII Idus Augusti. Arcturus medius occidit: III Idus fidicula occasu suo autumnum inchoat, uti is adnotat. Sed ut uera ratio id fieri inuenit VI Idus eiusdem. In hoc temporis interuallo res summa uitium agitur, decretorio uuis sidere illo, quod caniculam appellauimus. Vnde carbunculare dicuntur, ut quodam uredinis carbone exustæ. Non comparant huic malo grandines, procellæ, quæcp nuncp annonæ intulere caritatem. Agrorum quippe mala sunt illa. Carbunculus aũt regionũ late patentium, non difficili remedio, nisi calumniari naturam rerum homines cp sibi prodesse mallent. Ferunt Democritũ, qui primus intellexit ostenditcp cum terris cæli societatẽ, spernẽtibus hanc curam eius opulentissimis ciuiũ, prquisa olei caritate ex futuro uergiliarum ortu, qua diximus ratione, ostendimuscp iam plenius, magna tum uilitate propter spem oliuæ coemisse in toto tractu omne oleum, mirantibus qui paupertatem & quietem doctrinarum ei sciebant in primis cordi esse. Atque ut apparuit causa, & ingens diuitiarũ cursus, restituisse mercedẽ anxiæ & auidæ dominorũ pœnitẽtię, contentũ ita probasse, opes sibi in facili cũ uellet fore. Hoc postea Sextius è Romanis sapientiæ assectatoribus Athenis fecit eadẽ ratione. Tanta literarũ occasio est: Quas equidẽ miscebo agrestibus negocijs cp potero dilucide atcp perspicue. Plericp dixere rorem inustũ sole acri, frugibus rubiginis causam esse, & carbunculi uitibus. Quod ex parte falsum arbitror, omnemcp uredinẽ frigore tantũ cõstare sole innoxio. Id manifestũ fiet attendentibus. Nam primũ omniũ non hoc euenire, nisi noctibus & ante solis ardorem, deprehenditur, totumcp lunari ratione cõstat: quoniam talis iniuria nõ fit nisi interlunio, plenaue luna, hoc est prævalente: utrocp enim habitu plena est, ut sæpius diximus. Sed interlunio omne lumen quod à sole accepit, cælo regerit. Differentia utriuscp habitus magna, sed manifesta. Namcp interlunio æstate calidissima est, hyeme gelida. E diuerso in plenilunio æstate gelidas facit noctes, hyeme tepidas. Causa euidens, sed alia redditur à Fabiano, Græcisque autoribus. Æstate enim interlunio necesse est cum sole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candẽs: eademcp interlunio abest hyeme,

historia democrti de olio quã alij thaleti milesio ascribũt

quando abſcedit & ſol. Item plenilunio æſtiuo procul abeat aduerſa ſoli: hyeme autem ad nos per æſtiuum circulum accedat. Ergo per ſe roſcida quoties alget, infinitum quantum illo tempore cadentes pruinas congelat. Ante omnia autem duo genera eſſe cæleſtis iniuriæ meminiſſe debemus. Vnum quod tempeſtates uocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraq; ſimilia intelligũtur: quæ cum acciderint, uis maior appellatur. Hæc ab horridis ſideribus exeunt, ut ſæpius diximus, ueluti arcturo, orione, hædis. Alia ſunt illa, quę ſilente cælo ſereniſq; noctibus fiunt, nullo ſentiente niſi cum facta ſunt. Publica hæc, & magnæ differentiæ à prioribus, alijs rubiginem, alijs uredinem, alijs carbunculum appellantibus: omnibus uero ſterilitatem. De his nunc dicemus, à nullo ante nos prodita, priuſq; cauſas reddemus.

De tempeſtatibus utriuſq; temporis, & remedijs ſterilitatum. Cap. XXIX

DVæ ſunt præter lunarem, paucisq; cæli locis conſtant. Namq; uergiliæ priuatim attinent ad fructus, ut quarum exortu æſtas incipiat, occaſu hyems, ſemeſtri ſpatio intra ſe meſſes uindemiasq; & omnium maturitatem complexæ. Eſt præterea in cælo, qui uocatur lacteus circulus, etiam uiſu facilis. Huius defluuio, uelut ex ubere aliquo, ſata cuncta lacteſcunt, duorum ſiderum obſeruatione, aquilæ in ſeptentrionali parte, & in auſtrina caniculæ, cuius mentionem ſuo loco fecimus. Ipſe circulus fertur per ſagittarium atq; geminos, ſolis centro bis æquinoctialem circulum ſecans, commiſſuras eorum obtinente hinc aquila, illinc canicula. Ideo effectus utriuſq; ad omnes frugiferas pertinẽt terras: quoniam in his tantum locis ſolis terræq; centra congruũt. Igitur horũ ſiderum diebus, ſi purus atq; mitis aer genitalem illum lacteumq; ſuccum tranſmiſit in terras, læta adoleſcunt ſata. Si luna, qua dictum eſt ratione, roſcidum frigus aſperſit, admixta amaritudo, ut in lacte, puerperium necat. Modus in terris huius iniuriæ, quem fecit in quacunq; cõuexitate comitatus utriuſq; cauſæ. Et ideo non pariter in toto orbe ſentiẽt, ut nec dies. Aquilã diximus in Italia exoriri ad XIII Calend. Ianuarij. Nec patitur ratio naturæ quicq; in ſatis ante eum diẽ ſpei eſſe certæ. Si uero interluniũ incidat, omnes hybernos fructus & præcoces lædi neceſſe eſt. Rudis fuit priſcorum uita, atq; ſine literis: non minus tamen ingenioſam fuiſſe in illis obſeruationẽ apparebit, q; nunc eſſe rationem. Tria namq; tẽpora fructibus metuebant, propter quod inſtituerũt ferias, dieſq; feſtos, rubigalia, floralia, uinalia. Rubigalia Numa conſtituit anno regni ſui XI, quæ nunc aguntˉ ad VII Calend. Maij, quoniam tunc ferè ſegetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat ſole tauri partẽ decimã obtinente, ſicut tunc ferebat ratio. Sed uera cauſa eſt, quod poſt dies undeuiginti ab æqui noctio uerno, per id quatriduum, uaria gentium obſeruatione in IIII Calend. Maij, canis occidit, ſidus & per ſe uehemens, & cui præoccidere caniculam neceſſe ſit. Itaq; ijdem Floralia IIII Calen. eiuſdem inſtituerunt, urbis anno quingenteſimo ſextodecimo, ex oraculis Sibyllæ, ut omnia bene defloreſcerent. Hunc diẽ Varro determinat, ſole tauri partem quartamdecimam obtinente. Ergo ſi in hoc quatriduum inciderit plenilunium, fruges & omnia quæ florebunt lædi neceſſe erit. Vinalia priora quæ ante hos dies ſunt IX Calen. Maij deguſtandis uinis inſtituta, nihil ad fructus attinent. Nec quæ adhuc diximus ad uites oleasq;, quoniã earũ conceptus exortu uergiliarum incipit ad VI Idus Maij, ut docuimus. Aliud hoc quatriduum eſt, quod neq; rore ſordere uelint: exhorrent enim frigidum ſidus arcturi poſtridie occidẽs: & multo minus plenilunium incidere. IIII nonas Iunij iterum aquila exoritur ueſperi, decretorio die florẽtibus oleis uitibusq; ſi pleniluniũ in eum incidat. Equidem & ſolſtitium VIII Calend. Iulij in ſimili cauſa duxerim, & canis ortum poſt dies à ſolſtitio XXIII. ſed interlunio accidente, quoniã uapore conſtat culpa, acinicq; præcoquuntur in callum. Rurſus plenilunium nocet ad IIII nonas Iulij, cum Ægypto canicula exoritur: uel certe XVI Calen. Aug. cum Italiæ. Item XIII Calend. Aug. cum aquila occidit, uſq; in X Calen. eiuſdẽ. Extra has cauſas ſunt uinalia altera, quæ aguntur ad XIII Calen. Septemb. Et Varro à fidicula incipiente occidere mane, determinat, quod uultinium

tium autumni esse, & hunc diem festum tempestatibus leniendis institutum. Nunc fidicu lam occidere ad sextũ Idus Augustas seruatur. Intra hæc constat cælestis sterilitas. Neq; negauerim posse eam permutari arbitrio legentium, locorum æstimantium naturas. Sed à nobis rationem demonstratam esse satis est: reliqua obseruatione cuiusq; constabũt. Alterutrum quidem fore in causa, hoc est plenilunium aut interlunium, non erit dubium. Et in hoc mirabilem admirari benignitatẽ naturæ succurrit: iam primum hanc iniuriã omnibus annis accidere non posse, propter statos siderũ cursus: nec nisi paucis noctibus anni, idq; quando futurum sit, facile nosci. Ac ne per omnes menses timeretur, earum quoq; lege diuisum, æstate interlunia prętercq; biduo secura esse, hyeme plenilunia: nec nisi æstiuis breuissimisq; noctibus metui, diebus nõ idem ualere. Præterea tam facile intelligi, ut formica minimum animal interlunio quiescat, plenilunio etiam noctibus operetur. Auem parram oriente Sirio, ipso die non apparere, donec occidat. E diuerso uireonem prodire ipso die solstitiũ. Neutrum uero lunæ statũ noxium esse, ne noctibus quidem, nisi serenis, & omni aura quiescente: quoniam neq; in nube, neq; in flatu cadunt rores: sic quoq; non sine remedio. Sarmenta, aut palearũ aceruos, & euulsas herbas fruticesq;, per uineas camposq; cum timebis incendito, fumus medebitur. Hic è paleis & contra nebulas auxiliatur, ubi nebulæ nocent. Quidã tres cancros uiuos cremari iubẽt in arbustis, ut carbunculi non noceant. Aliũ siluri carnẽ leuiter uri à uento, ut per totam uineam fumus dispergatur. Varro autor est, si fidiculę occasu, quod est initium autumni, uua picta consecretur inter uites, minus nocere tempestates. Archibius ad Antiochum Syriæ regem scripsit: Si fi ctili nouo obruatur rubeta rana in media segete, non esse noxias tempestates. Opera rustica huius interualli, terram iterare, arbores circumfodere, ubi æstuosa regio poscat, accumulare. Germinãtia nisi in solo luxurioso fodienda non sunt. Seminaria purgari sarculo. Messem hordeaceam facere. Aream ad messem creta præparare, Catonis sententia amurca temperata, Virgilij operosius. Maiore ex parte æquãt tantum, & fimo bubulo dilutiore illinunt. Id satis ad pulueris remedium uidetur.

De messe, & tritico, & palea, & frumento seruando. Cap. xxx

MEssis ipsius ratio uaria. Galliarũ latisundijs ualli prægrandes dentibus in margine infestis, duabus rotis per segetem impelluntur, iumento in contrarium iuncto: ita direptæ in uallum cadũt spicæ. Stipulæ alibi mediæ falce præcidunt, atq; inter duas mergites spica distringitur. Alibi ab radice uellunt. quicq; id faciunt, proscindi ab se obiter agrum interpretantur, cum extrahant succum. Differentia hæc, Vbi stipula domos cõtegunt, eq; longissimam seruant. Vbi fœni inopia est, stramento paleã quærunt. Panici culmo non tegunt. Milij culmum ferè inurunt. Hordei stipulam bubus gratissimã seruant. Panicum & milium singillatim pectine manuali legunt Galliæ. Messis ipsa alibi tribulis in area, alibi equarũ gressibus exteritur, alibi perticis flagellatur. Triticum, quo serius metitur, copiosius inuenitur: quo celerius uero, hoc speciosius ac robustius. Lex aptissima, antequam granum indurescat, & cum iam traxerit colorem. Oraculum uero, biduo celerius messem facere potius eq; biduo serius. Siliginis & tritici etiam ratio in area horreoq;. Far, quia difficulter excutitur, cõuenit cum palea sua condi, & stipula tantũ, & aristis liberatur. Palea plures gentiũ pro fœno utuntur. Melior ea quę tenuior minutiorq;, & pulueri propior: ideo optima è milio, proxima ex hordeo, pessima ex tritico, prętercq; iumentis opere laborantibus. Culmum saxosis locis cum inaruit, baculo frangunt substratu animalium. Si palea defecit, & culmus teritur. Ratio hæc: maturius desectus muria diu respersus, dehinc siccatus in manipulos conuoluitur, atq; ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accendãt in aruo & stipulas, magno Virgilij præconio. Summa aũt eius ratio, ut herbarum semen exurant. Ritus diuersitatẽ magnitudo facit messium, & caritas operarũ. Connexa est ratio frumenti seruandi. Horrea operosa tripedali crassitudine, pariete lateritio, exædificari iubent aliqui. Præterea superne impleri, nec afflatus admittere, aut fenestras

Universidad de Deusto
Biblioteca

habere ullas. Alij ab exortu tantum æstiuo, aut septentrione: eaq; sine calce construi, quoniam sit frumẽto inimicissima. Nam quæ de amurca præceperint indicauimus. Alibi contrà suspendunt granaria lignea columnis, & perflari undiq; malunt, atq; etiam à fundo. Alij omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrant: & si tegulis subiaceat, cõferuescere. Multi uentilari quoq; uetant. Gurgulionẽ enim nõ descendere infra quatuor digitos, nec amplius periclitari. Columella & fauoniũ uentum conferre frumento præcipit, quod miror equidẽ, sicciss imũ alioqui. Sunt qui rubeta rana in limine horrei pede è lorioribus suspensa, inuehere iubeant. Nobis referre plurimum tempestiuitas condendi uidebitur. Nam si parum tostum atq; robustum collectum sit, aut calidum conditũ, inimica innasci necesse est. Diuturnitatis causæ plures. Aut in ipsius grani corio, cũ est numerosius, ut milio: aut succi pinguedine, qui pro humore sufficit tantum, ut sesamæ: aut amaritudine, ut lupino & cicerculæ. In tritico maxime crescunt animalia, quoniã spissitate sua concalescit, & furfure crasso uestit. Tenuior hordeo palea, exilis & legumini, ideo non generant. Faba crassioribus tunicis operit, ob hoc efferuescit. Quidam ipsum triticũ diutur
nitatis gratia aspergunt amurca, mille modios quadrãtali. Alij Chalcidica aut Carica cre-
ta, aut etiã absinthio. Est & Olynthi ac Cerinthi Eubœæ terra, quæ corrumpi non sinat.
Nec ferè condita in spica lædũtur. Vtilissime tamen seruantur in scrobibus, quos siros
uocant, ut in Cappadocia, & in Thracia. In Hispania & Africa, ante omnia ut sicco solo
fiant curant: mox ut palea substernatur. Præterea cum spica sua conduntur. Ita frumenta
si nullus spiritus penetret, certum est nihil maleficum nasci. Varro autor est, sic conditum
triticum durare annis quinquaginta, milium uero centum. Fabam & legumina in olearijs
cadis oblita cinere, longo tempore seruari. Idem fabam à Pyrrhi regis ætate, in quodã spe-
cu Ambraciæ usq; ad piraticum Pompei Magni bellum durasse, annis circiter cxx. Cice
ri tantum nullæ bestiolæ in horreis innascuntur. Sunt qui urceis cinere substratis & illitis
acetum habentibus, leguminum aceruos superingerant, ita non nasci maleficia creden-
tes. Alij, qui in salsamentarijs cadis gypso illinant. Alij, qui lentẽ aceto laserpitiato respergant, siccatamq; oleo inungant. Sed breuissima obseruatio, quod uitijs carere uelis, interlunio legere. Quare plurimum refert, condere quis malit, an uendere. Crescente enim luna frumenta grandescunt.

sirus in hyspania cijas dixit

frumẽti Vẽdere crescẽte luna,

De uindemia & autumni temporibus. Cap. xxxi

SEquitur ex diuisione temporum autumnus à fidiculæ occasu ad æquinoctiũ, ac deinde uergiliarũ occasum, initiumq; hyemis. In his interuallis significat, pridie Idus August. Atticæ equus oriens, uesperi Ægypto & Cæsari Delphinus occidẽs. xi Calen. Septemb. Cæsari & Assyriæ stella quæ uindemiator appellat, exoriri mane incipit, uindemię maturitatem promittẽs. Eius argumentũ erunt acini colore mutati. Assyriæ v Calend. & sagitta occidit, & etesiæ desinunt. Vindemitor Ægypto Nonis exoritur. Atticæ arcturus matutino, & sagitta occidit mane. Quinto Idus Septemb. Cæsari capella oritur uespe
ri. Arcturus uero medius pridie Idus, uehementissimo significatu terra mariq; per dies
quinq;. Ratio eius hæc traditur, Si delphino occidente imbres fuerint, nõ futuros per arcturum. Signum orientis eius sideris seruetur hirundinũ abitus, nanq; deprehensæ intereunt. Decimo sexto Calen. Octob. Ægypto spica, quam tenet uirgo, exoritur matutino, etesiæq; desinunt. Hoc idem Cæsari xiiii Calend. xiii Assyriæ significant, & xi Calend. Cæsari cõmissura pisciũ occidens, ipsumq; æquinoctij sidus viii Calend. Octobr. Deinde consentiunt, quod est rarum, Philippus, Callippus, Dositheus, Parmenisc us, Conon, Criton, Democritus, Eudoxus, Ion, iiii Calend. Octobr. capellam matutino exoriri, & iii Calend. hædos. Sexto Nonas Octobr. Atticæ corona exoritur mane. Asiæ & Cæsari v Calend. heniochus occidit matutino. Tertio Calendas Cæsari corona exoriri incipit, & postridie occidunt hædi uesperi. viii Idus Octobris Cæsari fulgens in corona stella oritur. Et iii Idus uergiliæ uesperi. Idibus corona tota. Sexto Calend. Nouembr. suculæ uesperi

ſperi exoriuntur. Pridie Calend. Cæſari Arcturus occidit, & ſuculæ exoriuntur cum ſole. Quarto Nonas Arcturus occidit ueſperi. Quinto Idus Nouembris gladius Orionis occidere incipit. Deinde III Idus uergiliæ occidunt. In his temporum interuallis opera ruſtica, napos, raphanos ſerere, quibus diebus diximus. Vulgus agreſte & rapa poſt ciconiæ diſceſſum male ſeri putat. Nos omnino poſt Vulcanalia, & præcocia cum panico. Afidiculæ autem occaſu uiciam, faſeolos, pabulum. hoc ſilente luna ſeri iubent. Et frondis præparandæ tempus hoc eſt. Vnus frondator quatuor frondarias fiſcinas cõplere in die iuſtum habet. ſi decreſcente luna præparetur, non putreſcit. Aridam colligi non oportet. Vindemiam antiqui nunc̃p exiſtimauere maturam ante æquinoctiũ: iam paſsim rapi cerno. Quam ob rem & huius tempora notis argumentisc̃p ſignentur. Leges ita ſe habent, Vuam calidam ne legito, hoc eſt in eius ſiccitate, ac niſi imber interuenerit. Hanc ne legito rorulentam, hoc eſt ſi ros nocturnus fuerit, nec prius c̃p ſole diſcutiat. Vindemiare incipito, cum ad palmitem pampinus procumbere cœperit, aut cum exempto acino ex denſitate interuallum non compleri apparuerit, acinum non augeri. Acino plurimum refert, ſi contingat creſcente luna uindemiare. Preſſura una culeos xx implere debet. Hic eſt pes iuſtus. Ad totidem culeos & lacus xx iugeribus unum ſufficit torculum. Premũt aliqui ſingulis, utilius binis, licet magna ſit uaſtitas ſingulis. Longitudo in his refert, non craſsitudo. Spatioſa melius premunt. Antiqui funibus uittisc̃p loreis ea detrahebant & uectibus. Intra c annos inuenta Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori ſtella, à palis arcas lapidum attollente ſecum arbore, quod maxime probatur. Intra xxii hos annos inuentum, paruis prælis, & minori torculari, ædificio breuiore, & malo in medio decreto, tympana impoſita uinaceis, ſuperne toto pondere urgere, & ſuper præla conſtruere congeriem. Hoc & poma colligẽdi tempus, & obſeruatio, cum aliquod maturitate non tempeſtate deciderit: hoc & feces exprimendi: hoc & defrutum coquendi, ſilente luna noctu, aut ſi interdiu, plena. Cæteris diebus aut ante exortum lunæ, aut poſt occaſum. Ne de nouella uite aut paluſtri, nec niſi è matura uua, nec niſi foliis deſpumãdum: quia ſi ligno contingatur uas, aduſtum ac fumoſum fieri putant. Iuſtum uindemiæ tempus ab æquinoctio ad uergiliarum occaſum dies XLIIII. Ab eo die oraculum occurrit, frigidum picari pro nihilo ducentium. Sed iam & calendis Ianuarij defectu uaſorum uindemiantes uidi, piſcinisc̃p muſta condi, aut uina effundi priora, ut dubia reciperentur. Hoc non tam ſæpe prouentu nimio euenit, c̃p ſæuitia inſidiantium caritati ciuili. Sed æqui patris familias modus eſt, annona cuiuſc̃p anni uti. Id peræque etiã lucroſiſsimũ. Reliqua de uinis affatim dicta ſunt. Item uindemia facta oliuã eſſe rapiendam, & quæ ad oleum pertinent, quæc̃p ad uergiliarum occaſum agi debent.

De lunari ratione. Cap. XXXII

His quæ ſunt neceſſaria adijcientur de luna, uentisc̃p & præſagijs, ut ſit tota ſideralis ratio perfecta. Namque Virgilius etiam in numeros lunæ digerenda quædam putauit, Democriti ſecutus oſtentationem. Nos legum utilitas, quę in toto opere, in hac quoque mouet parte. Omnia quæ cæduntur, carpuntur, conduntur, innocentius decreſcẽte luna c̃p creſcente fiunt. Stercus niſi decreſcente luna ne tangito. Maxime intermẽſtrua dimidiatc̃p ſtercorato. Verres, iuuencos, arietes, hædos decreſcente luna caſtrato. Oua luna noua ſupponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arborum radices luna plena operito. Humidis locis interlunio ſerito, & circa interlunium quatriduo. Ventilari quoc̃p frumenta ac legumina, & condi circa extremam lunam iubent. Seminaria cum luna ſupra terram ſit, fieri: Calcari muſta, cum luna ſub terra. Item materies cædi, quæc̃p alia ſuis locis diximus. Neque facilior eſt obſeruatio ac iam dicta à nobis ſecundo uolumine: ſed quod intelligere uel ruſtici poſsint, quoties ab occidẽte ſole cernetur, prioribusc̃p noctis horis lucebit, creſcens erit, & oculis dimidiata iudicabitur: cum uero occidente ſole orietur ex aduerſo, ita ut pariter aſpiciantur, tum erit plenilunium. Quoties ab ortu ſolis orietur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

prioribusq; noctis horis detrahet lumen, & in diurnas extendet, decrescēs erit, iterumq; dimidia. In coitu uero, quod interlunium uocant, cum apparere desierit. Supra terras autem erit, quamdiu & sol, interlunio, & prima tota die, secunda hora noctis unius dextante sicilico, ac deinde tertia usq; ad quintamdecimam, multiplicatis horarum ijsdem portionibus: quintadecima tota supra terras noctu erit, eademq; sub terris tota die. Decimasexta ad primæ horæ nocturnæ dextantem sicilicum sub terra aget, easdemq; portiones horarum per singulos dies adijciet usq; ad interlunium. Et quantum primis partibus noctis detraxerit, quod sub terris agat, tantundem nouissimis ex die adijciet supra terram. Alternis autem mensibus xxx implebit numeros, alternis uero detrahet singulos. Hæc erit ratio lunaris.

De uentorum ratione. Cap. xxxiii

VEntorum paulo scrupulosior. Obseruato solis ortu quocūq; libeat die, stantibus horæ diei sexta, sic ut ortum eum à sinistro humero habeant, contra mediam faciē meridies, à uertice septentrio erit. Qui ita limes per agrū currit, cardo appellat. Circumagi deinde melius est ut umbram suam quisq; cernat, alioqui post hominē erit. Ergo permutatis lateribus, ut ortus illius diei à dextro humero fiat, occasus à sinistro, tunc erit hora sexta, cum minima umbra contra medium fiet hominem. Per huius mediam longitudinē duci sarculo sulcum, uel cinere lineam, uerbi gratia pedū xx, cōueniet: mediamq; mensurā, hoc est in x pede, circūscribi circulo paruo, qui uocet umbilicus. Quæ pars fuerit à uertice umbræ, hæc erit uentus septentrionalis. Illō tibi putator arborū plagę ne spectent, néue arbusta uineæ ue, nisi in Africa, Cyrenis, Ægypto. Illinc flante ne arato, quæq; alia præcepimus. Quæ pars lineæ fuerit à pedibus umbræ, meridiē spectans, hæc uentum austrum dabit, quem à Græcis notum diximus uocari. Illinc flatu ueniente, materiam uineamq; agricola ne tractes. Humidus aut æstuosus Italiæ est. Africæ quidem incendia cum serenitate affert. In hunc Italiæ palmites spectent, sed non plagæ arborum uitiúmue. Hunc oliueti metator uergiliarum quatriduo, hunc caueat insitor calamis, gemmisq; inoculator. De ipsa regionis eius hora præmonuisse cōueniet. Frondē media die arborator ne cędito. Cum meridiem adesse senties pastor, æstate contrahente se umbra, pecudem à sole in opaca cogito. Cum æstate pasces, in occidentē specta ante meridiem, post meridiem in orientem. Aliter noxiū, sicut hyeme & uere si in rorulentum duceres. Nec contra septentrionem paueris suprà dictum. Clodunt ita, lippiúntue ab afflatu, & aluo cita pereunt. Qui fœminas concipi uoles, in hunc uentum spectantes iniri cogito.

De limitatione agrorum. Cap. xxxiiii

DIximus ut in media linea designaretur umbilicus. Per hunc medium trāsuersa currat alia. Hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occasum æquinoctialem. & limes qui ita secabit agrū, decumanus uocabitur. Ducantur deinde aliæ duæ lineæ in decussis obliquæ, ita ut à septentrionis dextra læuaq; ad austri dextram læuamq; descendant. Omnes per eundem currant umbilicum, omnes inter se pares sint, omnium interualla paria. Quæ ratio semel in quoq; agro ineunda erit: uel si sæpius libeat uti, è ligno facienda, regulis paribus in tympanum exiguum, sed circinatum adactis. Ratione qua doceo, occurrendum ingenijs quoq; imperitorum est. Meridiem excuti placet, quoniam semper est idem, sol autem quotidie ex alio cæli momento quàm pridie oritur: ne quis fortè ad exortum capiendam putet lineam. Ita cæli exacta parte, quod fuerit lineę caput septētrioni proximum à parte exortiua, solstitialē habebit exortū, hoc est longissimi diei, uentumq; aquilonem; boream Græcis dictum. In hunc ponito arbores uitesq;. Sed hoc flante ne arato, frugem ne serito, semē ne iacito. Præstringit enim atq; percellit hic radices arborum, quas polliturus afferes. Prędoctus esto: alia robustis prosunt, alia infantibus. nec sum oblitus in hac parte uentū Græcis poni, quem cæciam uocant. Sed idem Aristoteles uir immensę subtilitatis, qui idipsum fecit, rationē conuexitatis mundi reddit, qua cōtrarius aquilo africo

flat

flat. Nec tamen eum toto anno in prædictis timet agricola. Mollit sidera æstate media, mutatq; nomen, & etesias uocatur. Ergo cum frigidum senties, caueto, ac quacunq; aquilo prædicitur, tanto pernicioſior ſeptentrio eſt. In hunc Aſiæ, Græciæ, Hiſpaniæ, maritimæ Italiæ, Campaniæ, Apuliæ arbuſta uineæq; ſpectent. Qui mares concipi uoles, in hunc paſcito, ut ſic ineuntem ineat. Ex aduerſo aquilonis ab occaſu brumali Africus flabit, quem Græci Liba uocant. In hunc à coitu cum ſe pecus circumegerit, fœminas conceptas eſſe ſcito. Tertia à ſeptentrione linea, quam per latitudinem umbræ duximus, & decumanam uocauimus, exortum habebit æquinoctialem, uentumq; ſubſolanum, Græcis Apelioten dictum. In hunc ſalubribus locis uillæ uineæq; ſpectent. Ipſe leniter pluuius, tamen eſt ſiccior ſauonius, ex aduerſo eius ab æquinoctiali occaſu, zephyrus Græcis nominatus. In hunc ſpectare oliueta Cato iuſsit. Hic uer inchoat, aperitq; terras tenui frigore ſaluber. Hic uites putandi, fruges q; curandi, arbores ſerendi, poma inſerendi, oleas tractandi ius dabit, afflatuq; nutricium exercebit. Quarta à ſeptentrione linea, eadem auſtro ab exortiua parte proxima, brumalem habebit exortum, uentumq; Vulturnum, Eurum Græcis dictum, ſicciorem & ipſum tepidioremq;. In hunc apiaria & uineæ Italiæ, Galliarumq; ſpectare debēt. Ex aduerſo Vulturni flabit Corus, ab occaſu ſolſtitiali & occidentali latere ſeptentrionis, Græcis dictus Argeſtes, ex frigidiſsimis & ipſe ſicut omnes qui à ſeptentrionis parte ſpirant. Hic & grandines infert, cauendus & ipſe non ſecus ac ſeptentrio. Vulturnus ſi à ſerena cæli parte cœperit flare, nō durabit in noctem: at ſubſolanus in maiorem partem noctis extenditur. Quiſquis erit uentus, ſi feruidus ſentietur, pluribus diebus permanebit. Aquilonem prænunciat terra ſiccеſcens repente, auſtrum humeſcens rore occulto.

Prognoſtica tempeſtatum. Cap. xxxv

ET enim prædicta uentorum ratione, ne ſæpius eadem dicantur, tranſire conuenit ad reliqua tempeſtatum præſagia, quoniā & hoc placuiſſe Virgilio magnopere uideo. Siquidem in ipſa meſſe ſæpe concurrere prælia uentorum damnoſa imperitis refert. Tradunt eundem Democritum metente fratre eius Damaſo ardentiſsimo æſtu oraſſe, ut reliquæ ſegeti parceret, raperetq; deſecta ſub tectum, paucis mox horis ſæuo imbre uaticinatione approbata. Quinimo & harundinem non niſi impendente pluuia ſeri iubent, & fruges inſecuturo imbre. Quamobrem & hęc breuiter attingemus, ſcrutati maxime pertinentia, primumq; à ſole capiemus præſagia. Purus oriēs atq; non feruens ſerenum diem nunciat: at hybernam pallidus grandinem. Si & occidit pridie ſerenus, & oritur, tāto certior fides ſerenitatis. Concauus oriēs pluuias prædicit: item uentos, cum ante exoriētem eum nubes rubeſcunt. quod ſi & nigræ rubentibus interuenerint, & pluuias. Cum orientis atq; occidentis radij rubent, coire pluuias. Si circa occidentem rubeſcūt nubes, ſerenitatē futuræ diei ſpondent. Si in exortu ſpargent partim ad auſtrū, partim ad aquilonē, pura circa eū ſerenitas ſit licet, pluuiam tamē uentosq; ſignificabunt. Si in ortu aut in occaſu cōtracti cernent radij, imbrem. Si in occaſu eius pluet, aut radij in ſe nubem trahent, aſperam in proximum diem tempeſtatē ſignificabunt. Cum oriente radij non illuſtres eminebunt, quamuis circundati nube non ſint, pluuiā portendēt. Si ante exortum nubes globabuntur, hyemem aſperam denunciabunt. Si ab ortu repellentur, & ad occaſum abibunt, ſerenitatē. Si nubes ſolem circuncludent, quanto minus luminis relinquēt, tāto turbidior tempeſtas erit: ſi uero etiā duplex orbis fuerit, eo atrocior. Quod ſi in exortu fiet ita ut rubeſcant nubes, maxima oſtendetur tempeſtas. Si non ambibunt, ſed incumbent, à quocunque uento fuerint, eum portendent. ſi à meridie, & imbrem. Si oriens cingetur orbe, ex qua parte is ſe aperit, expectetur uentus. Si totus defluxerit æqualiter, ſerenitatem dabit. Si in exortu longe radios per nubes porriget, & medius erit inanis, pluuiam ſignificabit. Si ante ortum radij ſe oſtendent, aquam & uentum. Si circa occidentem candidus circulus erit, noctis leuem tempeſtatem. Si nebula, uehementiorē. Si candente ſole, uentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si ater circulus fuerit,ex qua regione is ruperit se uentum magnum.Proxima sint iure lunæ præsagia.Quartam eam maxime obseruat Ægyptus.Si splendens exorta puro nitore fulsit,serenitatem:si rubicunda,uentos:si nigra,pluuias portendere creditur. In quinta cornua eius obtusa,pluuiã:erecta & infesta uentos semper significant, quarta tamen maxime.Cornu eius septentrionale acuminatum atq; rigidum,illum præsagit uentum. Inferius austrum:utraq; recta,noctem uentosam . Si quartam orbis rutilus cingit, uentos & imbres præmonebit.Apud Varronem ita est,Si quarto die luna erit directa,magnã tempestatem in mari præsagiet,nisi si coronam circa se habebit,& eam syncerã: quoniam illo modo non ante plenam lunam hyematurum ostendit, Si plenilunio per dimidium pura erit,dies serenos significabit:si rutila, uentos, nigrescens, imbres. Si caligo orbis nubem inclusserit,uentos quà se ruperit:si gemini orbes cinxerint,maiorem tempestatem.Et magis si tres erũt,aut nigri,aut interrupti atq; distracti.Nascens luna,si cornu superiore obatro surget,pluuias decrescens dabit:si inferiore,ante plenilunium:si in media nigritia illa fuerit, imbrem in plenilunio . Si plena circa se habebit orbem , ex qua parte is maxime splendebit,ex ea uentum ostendet. Si in ortu cornua crassiora fuerint, horridam tempestatem.Si ante quartam non apparuerit,uento fauonio flante, hyemalis toto mense erit. Si XVI uehementius flammea apparuerit, asperas tempestates præsagiet . Sunt & ipsius lunæ octo articuli,quoties in angulos solis incidit,pleriscq; inter eos tantum obseruãtibus præsagia eius,hoc est tertia,septima,undecima,decimaquinta,decimanona,uigesimatertia,uigesimaseptima, & interlunium . Tertio loco stellarum obseruationem esse oportet. Discurrere eæ uidentur interdum,uenticq; protinus sequuntur. In quarum parte ita præsagiuere,Cælum cum æqualiter totum erit splendidum,articulis temporum quos proposuimus,autumnum serenum præsagibunt & frigidum.Si uer & æstas non sine riguo aliquo transierint,autumnum serenum & densum minusq; uentosum facient . Autumni serenitas uentosam hyemem facit.Cum repẽte stellarum fulgor obscuratur, & id neq; nubilo,neq; caligine,pluuia aut graues denunciantur tempestates.Si uolitare plures stellæ uidebuntur,quò ferentur albescentes,uentos ex ijs partibus nunciabunt.Aut si cursitabũt, certos:si id in pluribus partibus fiet, inconstantes uentos effundent . Si stellarum errantium aliquã orbes incluserint,imbres.Sunt in signo cancri duæ stellæ paruæ, asselli appellatæ,exiguũ inter illas spatiũ obtinente nubecula,quã præsepia appellant.Hæc cum cęlo sereno apparere desierit,atrox hyems sequit . Si alteram earum aquiloniã caligo abstulit, auster sæuit:si austrinã,aquilo.Arquus cum sunt duplices,pluuias nunciãt.A pluuijs serenitatem nõ perinde certam.Circuli noui circa sidera aliqua,pluuiã.Cum æstate uehementius tonuit q̃; fulsit,uentos ex ea parte denunciat : contrà si minus tonuit, imbrem . Cum sereno cælo fulget,pluuiæ erunt & tonitrua,& hyemabit.Atrocissime autẽ , cum ex omnibus quatuor partibus cæli fulgurabit.Cum ab aquilone tantum , in posterũ diẽ aquam portẽdit.Cum à septentrione,uentũ eum.Cum ab austro uel coro,aut fauonio nocte serena fulgurauerit,uentũ & imbrem ex ijsdem regionibus demonstrabit. Tonitrua matutina uentũ significant,imbrẽ meridiana.Nubes cum sereno cælo feruntur,à quacunq; parte id fiet,expectent uenti:si eodem loco globabuntur , appropinquante sole discutientur. Et hoc si ab Aquilone fiat, uentos : si ab austro , imbres portendent . Sole occidente,si ex utraq; parte eius cælum petent,tempestatẽ significabunt . Vehementius atræ ab oriente, in noctem aquam minantur:ab occidente,in posterũ diem.Si nubes ut uellera lanæ spargentur multæ ab oriente,aquam in triduum præsagient. Cum in cacuminibus montium nubes consident , hyemabit. Si cacumina pura fient, differenabit . Nube grauida candicante,quod uocant tempestatem albam,grando imminebit . Cælo quamuis sereno , nubecula quamuis parua , uentum procellosum dabit . Nebulæ è montibus descendentes , aut cælo cadentes , uel in uallibus sedentes , serenitatem promittunt . Ab his terreni ignes proxime significant:pallidi nanq; murmurantesq; tempestatum nunciĩ sentiũtur,

pluuiæ

pluuiæ etiam,in lucernis fungi.Si flexuose uolitet flamma,uentum.Et lumina cum ex se se flammas elidunt,aut uix accenduntur. Item cum in eo pendentes coaceruantur scintil læ,uel cum tollentibus ollas carbo adhæresci:aut cum contectus ignis è se fauillam discu rit,scintillamue emittit:uel cum cinis in foco cõcresci, & cũ carbo uehementer perlucet.

Est & aquarum significatio.Mare si tranquillũ in portu à cursu stabit, & murmuraue rit intra se,uentum prædicit.Si identidem,& hyemem,& imbrem. Littora ripæq; si reso nabunt tranquillo,asperam tempestatem:item maris ipsius tranquillo sonitus, spumæue disperſæ,aut aquæ bullantes.Pulmones marini in pelago,plurium dierum hyemem por tendunt. Sæpe & silentio intumescit, flatuq; altius solito iam intra se esse uentos fatetur. Equidem & montium sonitus,nemorumq; mugitus prædicũt. & sine aura quæ sentiat, folia ludentia.Lanugo populi aut spinæ uolitans,aquisq; pluma innatans.Atq; etiam in campis tempestatem uenturam præcedens suus fragor:cæli quidẽ murmur,non dubiam habet significationem.Præsagiunt & animalia. Delphini tranquillo mari lasciuientes fla tum,ex qua ueniunt parte:item spargentes aquam turbato,tranquillitatem. Loligo uoli tans,conchæ adhærescentes,echini affigentes sese,aut harena saburrantes,tempestatis si gna sunt.Ranæ quoq; ultra solitũ uocales.Et fulicæ matutino clangore. Item mergi ana tesq;,pennas rostro purgantes,uentũ. Cæteraeq; aquaticę aues cõcursantes. Grues in me diterranea festinantes.Mergi maria aut stagna fugientes,grues silentio per sublime uolan tes,sereniratem:sic noctua in imbre garrula:at sereno,tempestatem.Coruiq; singultu quo dam latrantes,seq; concutientes,si continuabunt, uentos: si uero carptim uocem reso bebunt,uentosum imbrem.Graculi sero à pabulis recedentes,hyemem.Et albę aues cum congregabuntur.Et cum terrestres uolucres contra aquam clangores dabunt,perfunden tes sese:sed maxime cornix.Hirundo tam iuxta aquam uolitans,ut penna sæpe percutiat. Quæq; in arboribus habitant,fugitantes in nidis suis. Et anseres continuo clangore in tempestiui. Ardea in medijs harenis tristis. Nec mirum, aquaticas, aut in totum uolu cres præsagia aeris sentire.Pecora exultantia, & indecora lasciuia ludentia,eandem signi ficationem habent.Et boues cælum olfactantes,seq; lambentes contra pilum. Turpesq; porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes,segniterq; & contra industriã suam absconditæ formicæ,uel concursantes, aut oua progerentes. Item uermes terreni erumpentes. Trifolium quoq; inhorresce re,& folia contra tempestatem subrigere certum est.necnon & in conuiuijs mensisq; nostris, uasa quibus esculentum additur, sudorem repositorijs linquentia,diras tempestates prænunciant.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIX.

PROOEMIVM.

SIDERVM quoq; tempestatumq; ratio, uel imperitis facili,atque indubitato modo monstrata est: uereq; intelligentibus non minus conferunt rura deprehendendo cælo, quàm sideralis scientia agro colendo. Proximam multi hortorum curam fecere. Nobis non protinus transire ad ista tempestiuum uidetur. Miramurq; quosdam scientiæ gratia,eruditionis suæ gloriam ex his petentes tam multa prætermisse,nulla mentione habita tot rerum sponte cu ra ue prouenientium,præsertim cum pleriscq; earum pretio usuq; uitæ maior etiam cq; frugibus perhibeatur autoritas. Atq; ut à confessis ordiamur utilita tibus,quæq; non solũ terras omnes,uerum etiã maria repleuere,seritur, ac dici neq; inter fruges,neq; inter hortensia potest,linum.Sed in qua non occurret uitæ parte,quódue mi raculum maius,herbam esse quæ admoueat Ægyptũ Italiæ:in tantũ, ut Galerius à freto Siciliæ|Alexandriam septima die peruenerit, Babilius sexta, ambo præfecti;æstate uero proxima

Universidad de Deusto
Biblioteca

proxima Valerius Marianus ex prætorijs ſenatoribus,à Puteolis nono die leniſsimo flatu herbã eſſe quę Gadeis ad Herculis colũnas ſeptimo die Oſtiam afferat,& citeriorẽ Hiſpaniã quarto,prouinciã Narbonenſem tertio,Africã altero: quod etiã molliſsimo flatu contigit C.Flacco legato Vibij Criſpi procõſulis. Audax uita,ſcelerũ plena, aliquid ſeri, ut uentos procellasq; recipiat:& parũ eſſe fluctibus ſolis uehi. Iam uero nec uela ſatis eſſe maiora nauigijs.Sed quãuis amplitudini antemnarũ ſingulæ arbores ſufficiãt, ſuper eas tamen addi uelorũ alia uela:præterq; alia in proris,& alia in puppibus pandi, ac tot mordis prouocari mortẽ. Denicq; tã paruo ſemine naſci,quod orbẽ terrarũ ultro citroq; portet,tam gracili auena,tã nõ alte à terra tolli:neq; id uiribus ſuis necti,ſed paſſum tuſumq; & in molliciẽ lanæ coactũ,iniuria naturæ,ac ſumma audacia, & quò peruenire nulla execratio ſufficit,contra inuentorẽ dictũ ſuo loco à nobis: cui ſatis nõ fuit hominem in terra mori,niſi periret & inſepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauẽdos, frugũ cauſa uictusq;, præmonebamus, Ecce ſeritur hominis manu,metitur eiuſdẽ hominis ingenio, quod uentos in mari optet.Præterea ut ſciamus fauiſſe pœnas,nihil gignit̃ facilius:ut ſentiamus nolente id fieri natura,urit agrum,deteriorem̃q; etiam terram facit.

De lini ſatione,& generibus eius,& quomodo perficiatur,& de mappis,& lino non ardente,& quando primum in theatris uela. Cap. I

SEritur ſabuloſis maxime,unoq; ſulco,nec magis feſtinat aliud. Vere ſatũ æſtate uellitur,& hanc quoq; terræ iniuriã facit. Ignoſcat tamen aliquis Ægypto ſerenti,ut Arabiæ Indiæq; merces importet,ita'ne & Galliæ cenſentur hoc reditu? montesq; mari oppoſitos eſſe non eſt ſatis,& à latere Oceani obſtare ipſum quod uocant inane? Cadurci, Caleti,Ruteni,Bituriges, ultimiq; hominum exiſtimati Morini, imò uero Galliæ uniuerſæ uela texunt.Iam quidem & tranſrhenani hoſtes,nec pulchriorẽ aliam ueſtem eorum fœminæ nouere.Qua admonitione ſuccurrit quod M. Varro tradit,in Serranorum familia gentilicium eſſe,fœminas linea ueſte non uti.In Germania autem defoſsi atq; ſub terra id opus agunt.Similiter & in Italia ratione alia inter Padũ Ticinũq; amnes,ubi à Setabi tertia in Europa lino palma: ſecundã enim in uicino allianis capeſſunt retouina, & in Æmilia uia Fauentina.Candore allianis ſemper crudis Fauentina præferunt̃: retouinis tenuitas ſumma denſitasq;, candor æque ut Fauentinis,ſed lanugo nulla:quod apud alios gratiam,apud alios offenſionem habet.Neruoſitas filo æqualior penè cũ araneis, tinnitusq;, cum dente libeat experiri:ideo duplex quàm cæteris pretium. Et Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbaſis repertis. Non dudum ex eadem Hiſpania Zoelicum uenit in Italiam, plagis utiliſsimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Eſt ſua gloria & Cumano in Campania, ad piſcium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neq; enim minores cunctis animalibus inſidias,cũ nobiſmetipſis lino tendimus.Sed Cumanæ plagæ concidunt apros,& hæ caſſésue ferri aciem uincunt. Vidimusq; iam tantæ tenuitatis, ut anulum hominis cum epidromis tranſirent, uno portãte multitudinem qua ſaltus cingerentur.Nec id maxime mirum, ſed ſingula earum ſtamina centeno quinquageno filo conſtare,ſicut paulo ante Iulio Lupo, qui in præfectura Ægypti obijt. Mirentur hoc, ignorantes in Ægyptij quondam regis, quem Amaſim uocant, thorace in Rhodiorum inſula oſtendi in templo Mineruæ CCCLXV filis ſingula fila conſtare. Quod ſe expertum nuper Romæ prodidit Mutianus ter conſul, paruasque iam reliquias eius ſupereſſe hac experientium iniuria. Italia & Pelignis etiamnum linis honorem habet, ſed fullonum tantum in uſu.Nullum eſt candidius,lanæ ue ſimilius, ſicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent.Galliarum hoc & tomẽta pariter inuentũ. Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione ſtramẽti. Ægyptio lino minimum firmitatis, plurimũ lucri.Quatuor ibi genera.Taniticum,ac Peluſiacũ, Buticum, Tentyriticũ, cum regionum nominibus in quibus naſcuntur. Superior pars Ægypti in Arabiam uergens

gignit

gignit fruticē,quem aliqui gossipion uocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus est,similemq; barbatæ nucis defert fructū,cuius ex interiore bombyce lanugo nē tur.Nec ulla sunt eis candore mollitiáue præferenda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ. Quartum genus Orchomeniū appellant.Fit è paluſtri uelut harundine,dun taxat panicula eius.Asia è genista facit lina ad retia præcipua,in piscando durantia, frutice madefacto x diebus.Æthiopes Indiq; è malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus,genitis.Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur,intumescēte semine,aut colore flauescēte. Tum euulsum,& in fasciculos manuales colligatū,siccatur in sole pendens conuersis superne radicibus uno die,mox quinq; alijs, in contrariū inter se uersis fasciū cacuminibus,ut semen in mediū cadat.Inter medicamina huic uis,& in quodam rustico ac prædulci Italiæ transpadanæ cibo, sed iam pridem sacrorum tantum gratia. Deinde post messem triticeam uirgæ ipsæ merguntur in aquam solibus tepefactam, pondere aliquo depressæ.Nulli enim leuitas maior. Maceratas indicio est membrana laxatior.Iterumq; inuersæ,ut prius,sole siccantur. Mox arefactæ in saxo tunduntur stupario malleo.Quod proximum cortici fuit,stupa appellatur,deterioris lini,lucernarum ferè luminibus aptior.Et ipsa tamen pectitur ferreis hamis,donec omnis membrana decorticetur.Medullæ numerosior distinctio,candore,mollitia. Linumq; nere & uiris decorum est.Cortices quoq; decussi clibanis & furnis prębent usum. Ars depectendi digerēdiq;: Iustum è quinquagenis fascium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur,illisum crebro in silice ex aqua:textumq; rursus tunditur clauis,semper iniuria melius.Inuentum iam est etiam quod ignibus non absumereť. Viuum id uocant, ardentesq; in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas,sordibus exustis splendescentes igni magis quàm possent aquis.Regum inde funebres tunicæ,corporis fauillam ab reliquo separant cinere.Nascitur in desertis aduſtisq; sole Indiæ,ubi nō cadunt imbres,inter diras serpentes:assuescitq; uiuere ardendo,rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem. Rufus de cætero colos,splendescit igni,Cum inuentum est,æquat pretia excellentium margaritarum. Vocatur autem à Græcis asbestinum ex argumento naturæ. Anaxilaus autor est, linteo eo circundatā arborem,surdis ictibus,& qui non exaudiantur,cędi.Ergo huic lino principatus in toto orbe.Proximus byssino,mulierum maxime delicijs circa Elim in Achaia genito:quaternis denarijs scripula eius permutata quondam, ut auri, reperio. Linteorum lanugo,è uelis nauium maritimarū maxime,in magno usu medicinæ est, & cinis spodij uim habet.Est & inter papauera genus quoddam, quo candorē lintea pręcipuum trahunt. Tentatum est tingi linū quoq;,& uestiū insaniam accipere in Alexandri Magni primum classibus,Indo amne nauigantis,cū duces eius ac præfecti in certamine quodam uaria essent insignia nauium,stupueruntq; littora flatu uersicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M.Antonio Cleopatra uenit,eodemq; effugit.Hoc fuit imperatorię nauis insigne. Postea in theatris tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit Q.Catulus,cum capitolium dedicaret. Carbasina deinde uela primus in theatro duxisse traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis.Mox Cæsar dictator totum forū Romanum intexit,uiamq; sacrā ab domo sua ad cliuum usq; Capitolinū,quod munere ipso gladiatorio mirabilius uisum tradunt.Deinde & sine ludis Marcellus Octauia sorore Augusti genitus,in ædilitate sua,auunculo XI consule calen.Augusti, uelis forum inumbrauit, ut salubrius litigantes consisterent:quantum mutatis moribus Catonis Censorij, qui sternendum quoq; forum muricibus censuerat. Vela nuper colore cæli stellata per rudentes, terra etiam in amphitheatris principis Neronis rubente:in cauis ædium, & muscum à sole defendunt.Cætero māsit candori pertinax gratia. Honor etiam & Troiano bello. Cur enim non & prælijs interfit,ut naufragijs? Thoracibus lineis paucos tamen pugnasse,testis est Homerus.Hinc fuisse & nauium armamenta apud eundem interpretantur eruditiores:quoniam cum sparta dixit,significauerit fata.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De ſparti natura, & quando primum uſus eius, & quomodo perficiatur, & quæ ſine radice naſcantur, & uiuant. Cap. II

SParti quidem uſus multa poſt ſecula cœptus eſt: nec ante Pœnorũ arma, quę primum Hiſpanię intulerũt. Herba & hæc ſponte naſcens, & quę nõ queat ſeri, iuncusq; prorie aridi ſoli, uni terræ dato uitio. Namq; id malum telluris eſt, nec aliud ibi ſeri aut naſci poteſt. In Africa exiguum & inutile gigniť. Carthaginẽſis Hiſpanię citerioris portio, nec hęc tota, ſed quatenus parit, mõtes quoq; ſparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes facesq;, hinc calciamina, & paſtorum ueſtis, animalibus noxium præterquam cacumínum teneritate. Ad reliquos uſus laborioſe euellitur, ocreatis cruribus, manibusq; tectis manicis, conuolutum oſſeis ligneisue conamentis. Nunc iam in hyemem uix. Facilime tamen ab Idibus Maijs in Iunias: hoc maturitatis tempus. Vulſum faſcibus in aceruo animatum biduo, tertio reſolutum, ſpargitur in ſole, ſiccaturq;, & rurſus in faſcibus redit ſub tecta. Poſtea maceratur aqua, marina optime, ſed & dulci ſi marina deſit. Siccatumq; ſole iterum rigatur, ſi repente urgeat deſiderium, perfuſum calida in ſolio, ac ſiccatum ſtãs compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipue in aquis mariq; inuictum, In ſicco præferunt è canabi funes. At ſpartum alitur etiam demerſum, ueluti natium ſitim penſans. Eſt quidem eius natura interpollis, rurſusq; quàm libeat uetuſtum nouo miſcetur. Veruntamen complectetur animo, qui uolet miraculum æſtimare, quanto ſit in uſu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, alijsq; deſiderijs uitæ. Ad hos omnes uſus quę ſufficiant, minus XXX M. paſſ. in latitudinem à littore Carthaginis nouæ, minusq; in longitudinem eſſe reperientur. Longius uehi impendia prohibent. Iunco Græcos ad funes uſos nomini credamus, quo herbam eam appellant: poſtea palmarum ſolijs philuraq;, manifeſtum eſt: & inde translatum à Pœnis ſparti uſum, perquã ſimile ueri eſt. Theophraſtus autor eſt, eſſe bulbi genus circa ripas amnium naſcens, cuius inter ſummum corticem eamq; partem qua ueſcutur, eſſe laneam naturam ex qua mapalia ueſtesq; quædam conficiant. Sed neq; regionem in qua id fiat, neq; quicquam diligentius, præterq; eriophoron id appellari, in exemplaribus, quæ quidem inuenerim, tradit: neq; omnino ullam mentionem habet ſparti, cuncta cura magna perſecutus ccccxc annis ante nos, ut iam & alio loco diximus. quo apparet, poſt id temporis ſpatium in uſum ueniſſe ſpartũ. Et quoniã à miraculis rerum cœpimus, ſequemur eorũ ordinem, in quib. uel maximũ eſt, aliquid naſci aut uiuere ſine ulla radice. Tubera hæc uocant, undiq; terra circundata, nullisq; fibris nixa, aut ſaltem capillamentis, nec uticq; extuberante loco in quo gignuntur, aut rimas agente, neq; ipſa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram eſſe poſsimus dicere, nec aliud q; terræ callũ. Siccis hæc ferè & fabuloſis locis frutectoſisq; naſcuntur. Excedunt ſæpe magnitudinẽ mali cotonei, etiã librali pondere. Duo eorum genera, harenoſa dentibus inimica, & altera ſyncera. Diſtinguuntur & colore, ruffo nigroq;, & intus candido, laudatiſsima Africæ. Creſcant, an ne uitium id terræ (neq; enim aliud intelligi poteſt) ea protinus globetur magnitudine qua futurum eſt: & uiuántne, an non, haud facile arbitror intelligi poſſe. Putreſcendi enim ratio communis eſt ijs cum ligno. Lartio Licinio prætorio uiro iura reddenti in Hiſpania Carthagine, paucis his annis ſcimus accidiſſe, mordenti tuber, ut deprehenſus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifeſtum erit, terrę naturam in ſe globari: quod certum eſt ex ijs quæ naſcantur, & ſeri non poſsint.

tubera

De miſy, & tuberibus: de fungis pezicis, laſerpitio & magydari, & rubia, & radicula. Cap. III

SImile eſt & quod in Cyrenaica prouincia uocant miſy, præcipuũ ſuauitate odoris ac ſaporis, ſed carnoſius: & quod in Thracia ceraunium. De tuberibus hæc traduntur peculiariter: Cum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc naſci, & maxime è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem uerno eſſe. Quibuſdã locis accepta riguis

riguis feruntur,ſicut Mitylenis negant naſci niſi exundatione fluminum inuecto ſemine ab Tiaris.Eſt autem is locus in quo plurima naſcunt.Aſiæ nobiliſsima circa Lampſacum & Alopeconeſum,Græciæ uero circa Elin.Sunt & in fungorū genere à Græcis dicti pezicæ,qui ſine radice aut pediculo naſcunt.Ab his proximū dicet autoritate clariſsimum laſerpitiū,quod Græci ſilphion uocant,in Cyrenaica prouincia repertū:cuius ſuccum uocant laſer,magnificū in uſu medicamentis q̄,& ad pondus argentei denarij penſum.Multis iam annis in ea terra non inuenit:quoniam publicani,qui paſcua conducūt, maius ita lucrum ſentientes,depopulantur pecorum pabulo.Vnus omnino caulis noſtra repertus memoria,Neroni principi miſſus eſt. Si quādo incidit pecus in ſpē naſcentis,hoc deprehendit ſigno:oue cum comederit dormiente protinus,capra ſternuente. Diuq̄ iam non aliud ad nos inuehitur laſer,q̄ quod in Perſide aut Media & Armenia naſcitur large, ſed multo infra Cyrenaicū:id quoq; adulteratum gummi,aut ſagopenio,aut faba fracta.quo minus omittendū uidetur,C.Valerio,M.Herennio Coss.Cyrenis aduecta Romam publice laſerpitij pondo xxx.Cæſarē uero dictatorem initio belli ciuilis, inter aurū argentumq̄ protuliſſe ex ærario laſerpitij pondo cxi.Id apud autores Græciæ euidentiſsimos inuenimus natū imbre piceo repente madefacta tellure,circa Heſperidū hortos Syrtinq̄ maiorem,ſeptem annis ante oppidum Cyrenarū,quod conditum eſt urbis noſtræ anno cxliii.Vim aūt illam per quatuor milia ſtadiū Africæ ualuiſſe. In ea laſerpitium gigni ſolitū,rem feram ac contumacem:& ſi coleretur,in deſerta fugientē:radice multa craſſaq̄, caule ferulaceo,haud ſimili craſsitudine.Huius folia maſpetum uocabant apio maxime ſimilia. Semen erat foliaceum, folium ipſum uere deciduum. Veſci pecora ſolita,primoq̄ purgari,mox pingueſcere,carne mirabilem in modum iucūda.Poſt folia amiſſa,caule ipſo & homines ueſcebantur decocto,aſſo,elixoq̄: eorum quoq; corpora xl primis diebus purgante à uitijs omnibus.Succus duobus modis capiebatur, è radice atq; caule. Et hæc duo erant nomina,rhizias,atq; caulias, uilior ille ac putreſcens.Radice cortex niger & ad mercis adulteria.Succum ipſum in uaſa coniectum,admixto furfure, ſubinde cōcutiendo ad maturitatem perducebant: ni ita feciſſent,putreſcentem. Argumentū erat maturitatis,color,ſiccitasq̄ ſudore finito.Alij tradunt laſerpitij radicem fuiſſe maiorem cubitali,tuberq̄ in ea ſuper terram. Hoc inciſo, profluere ſolitum ſuccum ceu lactis, ſupernato caule,quem magydarin uocarūt.Folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe, cadētia à canis ortu,auſtro flante.Ex his laſerpitiū naſci ſolitum,annuo ſpacio & radice & caule conſummantibus ſeſe.Hoc & circunfodi ſolitum prodidere.Nec purgari pecora,ſed ægra ſanari, aut protinus mori,quod in paucis accidere.Perſico ſilphio prior opinio cōgruit.alterum genus eſt quod magydaris uocatur,tenerius & minus uehemēs,ſine ſucco:quod circa Syriam naſcit,non proueniens in Cyrenaica regione.Gignitur & in Parnaſo monte copioſius,quibuſdā laſerpitiū uocantibus,per quæ omnia adulteratur rei ſaluberrimæ utiliſsimæq̄ autoritas.Probatio ſynceri prima in colore modice ruffo,& cum frangitur,cādido intus, mox translucente: gutta aqua ſaliuaq̄ liqueſcit. Vſus in multis medicaminibus. Sunt etiamnū duo genera,non niſi ſordido nota uulgo,cum quæſtu multū polleāt.In primis rubia,tingēdis lanis & corijs neceſſaria.Laudatiſsima Italica, & maxime ſuburbana, & omnes penè prouinciæ ſcatent ea.Sponte prouenit,ſeriturq̄ ſimilitudine eruiliæ. Verum ſpinoſus ei caulis:geniculatus hic eſt,quinis circa articulos in orbe folijs.Semen eius rubrū eſt.Quos in medicina uſus habeat,ſuo dicemus loco. At quæ uocatur radicula, lauandis demū lanis ſuccum habet:mirum,quantum conferens candori mollitiæq̄. Naſcitur ſatiua ubiq̄, ſed ſponte præcipua in Aſia Syriaq̄, ſaxoſis & aſperis locis. Trans Euphratem tamen laudatiſsima,caule ferulaceo tenui,& ipſo cibis indigenarum expetito,& tingenti quicquid ſit,cum quo decoquatur,folio oleæ.Struthion Græci uocant,floret æſtate,grata aſpectu:uerum ſine odore,ſpinoſa,& caule lanuginoſo.Semē ei nullum,radix magna,quæ conciditur ad quem dictum eſt uſum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De hortorum cura, & digestio terræ nascentium præter fruges & frutices. Cap. IIII

AB his supereſt reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandam, & quoniam antiquitas nihil prius mirata est, quàm Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi, itemq; pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ rex Cyrus fecit, de quorum opere alio uolumine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam Superbus Tarquinius nunciũ illum sæuum atq; sanguinariũ filio remisit ex horto. In XII tabulis legũ nostrarum nusquam nominatã uilla, semper in significatione ea hortus: in horti uero hærediũ. Quam rem comitata est & religio quædam: hortosq; & fores tantum contra inuidentium effascinationes dicari uidemus. In remedio satyrica signa, quanquã hortos tutelæ Veneris assignante Plauto. Iam quidem hortorum nomine in ipsa urbe delicias, agros, uillasq; possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus otij magister. Vsq; ad eum, moris non fuerat in oppidis habitari rura. Romæ quidẽ per se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebei macellum, quanto innocentiore uictu? Mergi enim credo in profunda satius est, & ostrearũ genera naufragio exquiri, aues ultra Phasidem amnem peti, & fabuloso quidem terrore tutas, imò sic pretiosiores, alias in Numidiã atq; Æthiopiæ sepulchra: aut pugnare cum feris, mandicq; capientem quod mandat alius. At hercule quàm uilia hæc, quàm parata uoluptati satietaticq;, nisi eadem quæ ubicq; indignatio occurreret? Ferendum sanè fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: inueterari uina, faccisq; castrari: nec cuicq; adeo longam esse uitam, ut non ante se genita potet: è frugibus quoq; quoddam alimentũ sibi excogitasse luxuriã, ac medullam tantũ earũ, superq; pistrinarũ operibus & cælaturis uiuere, alio pane procerum, alio uulgi, tot generibus usq; ad infimam plebem descendente annona. Etiámne in herbis discrimen inuentum est, opesq; differentiam fecere in cibo, etiam uno asse uenali? In his quoq; aliqua sibi nasci tribus negant, caule in tantum saginato, ut pauperis mensa non capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, ut quisq; demeteret passim. Ecce altiles spectantur asparagi. Et Rauenna ternos libris rependit. Heu prodigia uẽtris. Mirum esset non licere pecori carduis uesci, non licet plebei. Aquæ quoq; separant: & ipsa naturæ elementa ui pecuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnasq; montium in uoluptatem gulæ uertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturq; ut alienis mensibus nix algeat. Decoquũt alij aquas, mox & illas hyemant. Nihil itaq; homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiámne herba aliqua diuitijs tantũ nascit? Nemo Sacros Auentinosq; montes, & iratæ plebis secessus circunspexerit. Mors enim certe æquabit, quos pecunia separauerit. Itaq; hercule nullum macelli uectigal maius fuit Romæ, clamore plebis incusantis apud omnes principes, donec remissum est portoriũ mercis huius: cõpertumq; non aliter quæstuosius censum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum credatur pensio ea pauperum. Is in solo sponsor est, & sub dio reditus, superficiesq; cęlo quocunq; gaudens. Hortorum Cato prædicat caules. Hinc primũ agricolæ æstimabãtur prisci, & sic statim faciebant iudiciũ, nequam esse in domo matremfamiliàs (etenim hæc cura fœminæ dicebatur) ubi indiligens esset hortus. Quippe è carnario aut macello uiuendum esse. Nec caules, ut nunc, maxime probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari desideria etiam in exprobratione erant. Hortu maxime placebant, quia nõ egerent igni, parcerentq; ligno, expedita res & parata semper: unde & acetaria appellantur, facilia concoqui, nec oneratura sensum cibo, & quæ minime accenderent desiderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinens, fatetur domi uersuram fieri solitam, atq; non Indicum piper quæsitum, quæq; trãs maria petimus. Iam in feneſtris suis plebs urbana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebant, antequam præfigi prospectus omnis coegit multitudinis innumeræ sæua latrocinatio. Quam ob rem sit aliquis & his honos, neue autoritatem rebus uilitas adimat, cum præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sertim etiam cognomina procerum inde nata uideamus: Lactucinosq; in Valeria familia nō puduisse appellari: & cōtingat aliqua gratia operæ curæq; nostræ, Virgilio quoq; confesso, q̄ sit difficile uerborū honorē tam paruis perhibere. Hortos uillæ iungendos non est dubium, riguosq; maxime habendos, si contingat profluo amne: si minus, è puteo per tica, organis' ue neumaticis, uel tollenonum haustu rigandos. Solum proscindendum à fauonio, in autumnum præparandum est post XIIII dies, iterandumq; ante brumā. Octo iugerum operis palari iustum est. fimum tres pedes alte cum terra misceri, areis distingui, easq; resupinis puluinorū toris, ambiri singulas tramitum sulcis, quà detur accessus homini, scatebrisq; decursus. In hortis nascentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroq;, alia semine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnosis. Aliorum fructus in terra est, aliorum & extra, aliorum non nisi extra. Quædam iacent crescuntq;, ut cucurbitæ & cucumis. Eadem pendent, quanquam grauiora multo etiam ijs quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate transit in lignum. Terra conduntur rhaphani, napiq;, & rapa, atq; alio modo inulæ, siser, pastinacæ. Quædam uocabimus ferulacea, ut anethum, maluas. Namque tradunt authores, in Arabia maluas septimo mense arborescere, baculorum usum præbere extemplo. Sed & arbor est malua in Mauritania Lixi oppidi æstuario, ubi Hesperidum horti fuisse produntur CC pass. ab Oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt. Ipsa altitudinis pedum XX, crassitudinis quam circumplecti nemo possit. In simili genere habebit & cannabis. Necnon & carnosa aliqua appellabimus, ut spongias in humore pratorum enascentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumq; natura diximus, & alio genere tuberum paulo ante.

Natura & genera, & historia nascentium in hortis rerum. Cap. V

CArtilaginei generis, extraq; terrā est cucumis, mira uoluptate Tiberio principi expetitus. Nullo quippe nō die contigit ei, pensiles eorū hortos promouentibus in solem rotis olitoribus: rursusq; hybernis diebus intra specularīū munimenta reuocātibus. Quin & lacte mulso semine eorum biduo macerato, apud antiquos Græciæ autores scriptum est seri oportere, ut dulciores fiant. Crescunt qua cogūtur forma. In Italia uirides & quàm minimi, in prouincijs quàm maximi & citrini aut nigri. Placent copiosissimi Africæ, grandissimi Mœsiæ: cum magnitudine excessere, pepones uocantur. Viuunt hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt in cibis, non insalubres tamen plurimum. Natura oleum odere mire, nec minus aquas diligunt. Desecti quoq;, ad eas modice distantes adrepunt, contrà oleum refugiunt: aut si quid obstet, uel si pendeant, curuantur: idq; uel una nocte deprehenditur, si uas cum aqua subijciatur à quatuor digitorum interuallo descendentibus ante posterū diem: at si oleum eodem modo sit, in hamos curuatis. ijdem in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt. Ecce cū maxime noua forma eorū in Campania prouenit, mali cotonei effigie. Forte primo natū ita audio unum, mox semine ex illo genus factum, melopeponas uocant. Non pendēt hi, sed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram colorem q̄, & odorem, quod maturitatem adepti, quanquam non pendentes, statim à pediculo recedunt. Columella suum tradit commentum, ut toto anno contingant. Fruticem rubi quàm uastissimum in apricum locum transferre, & recidere, duūm digitorum relicta stirpe, circa uernū æquinoctium: ita in medulla rubi semine cucumeris insito, terra minuta fimoq; circumaggeratas resistere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere: Laconicū, Scytalicum, Bœoticū. Ex his tantum Laconicū aqua gaudere. Sunt qui herba, quæ uocatur culix nomine, trita, semen eorum maceratum seri iubeant, ut sine semine nascantur. Similis & cucurbitis natura, duntaxat in nascendo. Æque hyemem odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur ambo semine in terra sesquipedali fossura, inter æquinoctiū uernum & solstitium: Parilibus tamen aptissime. Aliqui malunt ex Calen. Martij cucurbitas, & Nonis cucumeres, & per quinqua

Universidad de Deusto
Biblioteca

trus ſerere,ſimili modo reptantibus flagellis,ſcandentes parietum aſpera in tectum uſq; natura ſublimitatis auida. Vires ſine adminiculo ſtandi non ſunt, uelocitas pernix, leui umbra cameras ac pergulas operiens. Inde hæc duo prima genera: Camerarium, & plebeium, quod humi repit. In priore mire tenui pediculo librat̃ pōdus immobile auræ. Cucurbita quoq; omni modo faſtigatur, uaginis maxime utilibus, cōiecta in eas poſtquam defloruit. Creſcit qua cogitur forma, plerunq; & draconis intorti figura. Libertate uero penſili conceſſa, iam uiſa eſt nouē pedū longitudinis. Particulatim cucumis floret, ſibiq; ſe ſuperfloreſcens, & ſicciores locos patit̃, candida lanugine obductus, magisq; cum creſcit. Cucurbitarum numeroſior uſus. Et primus caulis in cibo. Atq; ex eo totum natura diuerſa. Nuper in balinearum uſum uenere urceorum uice, iampridem uero etiam cadorum ad uina condenda. Cortex uiridi tener. Deraditur nihilominus in cibis. Cibus ſaluber ac lenis pluribus modis exiſtimatur, qui perfici humano uentre non queant, ſed non intumeſcant. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, ſed non comparandas ſupradictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, craſſas breuioresq;. Siccant̃ in umbra, & cum libeat ſerere, in aqua macerant̃. Cibis quo lōgiores tenuioresq;, eo gratiores. Et ob id ſalubriores quæ pendendo creuere, minimūq; ſeminis tales habēt, durítia eius in cibis gratiā terminante. Eas quæ ſemini ſeruentur, ante hyemem præcidi non eſt mos. Poſtea fumo ſiccantur, condendis hortenſiorum ſeminibus ruſticæ ſupellectili. Inuenta eſt ratio, qua cibis quoque ſeruarentur, eodemq; modo cucumis, uſque ad alios penè prouentus, & id quidē in muria fit. Sed & ſcrobe, opaco in loco harena ſubſtrato, fœnoq; ſicco opertos, ac deinde terra, uirides ſeruari tradunt. Sunt & ſylueſtres in utroq; genere, & omnibus ferè hortenſiis. Sed & his medica tantum natura eſt. Quam ob rem differentur in ſua uolumina. Reliqua cartilaginum naturæ terra occultantur omnia. In quibus de rapis abunde dixiſſe poteramus uideri, niſi medici maſculini ſexus faceret̃ in his rotunda: latiora uero concaua & fœminini, præſtantiora ſuauitate, & ad condiendum faciliora, quæ ſæpius ſata tranſeunt in marem. Iidem naporū quinq; genera faciunt: Corinthium, Cleonæum, Liothaſium, Bœoticum, & quod per ſe uiride dixerūt. Ex iſs in amplitudinē adoleſcit Corinthiū, nuda ferè radice. Solum enim hoc genus ſuperne tendit, non ut cætera in terram. Liothaſium quidam Thracium appellant, frigorū patientiſsimum. Ab eo Bœoticum dulce eſt, rotunditate etiam breui notabile, necq; ut Cleonæum prælongum. In totum quidem, quorum tenuiora folia, ipſi quoq; dulciores, quorum ſcabra & anguloſa & horrida, amariores. Eſt præterea genus ſylueſtre, cuius folia ſunt erucæ ſimilia. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nurſinis, tertia noſtratibus. Cætera de ſatu eorum in rapis dicta ſunt. Cortice & cartilagine conſtant raphani: multisq; eorum cortex craſsior etiam quàm quibuſdam arborum. Amaritudo plurima illi eſt, & pro craſsitudine corticis. Cætera quoq; aliquando lignoſa. Et uis mira colligendi ſpiritum, laxandiq; ructum. Ob id cibus illiberalis, utiq; ſi proxime olus mandatur: ſi uero cum oliuis drupis, rarior ructus fit, minusq; fœtidus. Ægypto mire celebratur propter olei fertilitatem, quod è ſemine eius faciunt. Hoc maxime cupiūt ſerere, ſi liceat: quoniam & quæſtus plus quàm è frumento, & minus tributi eſt, nullumq; copioſius oleum. Genera raphani Græci fecere tria foliorum differentia, criſpi, atq; leuis, & tertium ſylueſtre. Atque huic leuia quidem, ſed breuiora ac rotunda, copioſaq; atq; fruticoſa: ſapor autem aſper, & medicamenti inſtar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differētia ſeminis eſt, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc uitia non cadunt niſi in criſpa folia. Noſtri alia fecere genera. Algidenſe à loco, longum atque translucidum. Alterum rapi figura quod uocant Syriacum, ſuauiſsimum ferè ac tenerrimum, hyemisq; patiens. Præcipuum tamen eſt, quod è Syria non pridem aduectū apparet, quoniam apud authores non reperitur, id autem tota hyeme durat. Etiamnum unum ſylueſtre Græci agrion uocant, Pontici armon, alij leucen, noſtri armoraciam, fronde copioſius quàm

corpore

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpore. In omnibus aũt probandis maxime ſpectanť caules. Immitiũ enim rotundiores craſsioresq́; aclongis canalibus. Folia ipſa triſtiora, & angulis horrida. Seri uult rhaphanus terra ſoluta, humida. Fimum odit, palea contentus. Frigore adeo gaudet, ut in Germania infantiũ puerorũ magnitudinẽ æquet. Seriť poſt Idus Febr. ut uernus ſit, iterũq́; circa Vulcanalia, quæ ſatio melior. Multi & Martio & Aprili ſerũt & Septembri. Incipiẽte incremento, confert alterna folia circũobruere, ipſos uero accumulare. Nã qui extra terram emerſit, durus ſit atq́; fungoſus. Ariſtomachus detrahi folia per hyemẽ iubet, & ne lacunæ ſtagnent accumulare: ita in æſtatem grandeſcere. Quidam prodidere, ſi palo adacto cauerna palea inſternatur ſex digitorum altitudine, deinde in ſemen fimumq́; & terra con geratur, ad magnitudinẽ ſcrobis creſcere. Præcipue tamen ſalſis aluntur. Itaq́; etiã talibus aquis irrigantur, & in Ægypto nitro ſpargunť, ubi ſunt ſuauitate pręcipui. In totũ quoq́; ſalſugine amaritudo eorum eximitur, fiuntq́; coctis ſimiles. Namq́; & cocti dulceſcunt, & in naporum uicem tranſeunt. Crudos medici ſuadent ad colligenda acria uiſcerũ dandos cum ſale ieiunis eſſe, atq́; ita uomitionibus præparant meatũ. Tradunt & pręcordijs neceſſariũ hunc ſuccũ. quando phthiſin cordi intus inhærentẽ, nõ alio potuiſſe depelli cõpertũ ſit in Ægypto, regibus corpora mortuorũ ad ſcrutandos morbos inſecãtibus. Atq́; ut eſt Græca uanitas, fertur in templo Apollinis Delphis adeò cæteris cibis prælatus rhaphanus ut ex auro dicareť, beta ex argento, rapũ è plumbo. Scires nõ ibi genitũ Manium Curiũ imperatorẽ, quem Samnitiũ legatis aurũ repudiaturo afferẽtibus, rapũ torrentem in foco inuentũ annales noſtri prodidere. Scripſit & Moſchion Græcus unũ de rhaphano uolumen. Vtiliſsimi in cibis hyberno tẽpore exiſtimanť: ijdemq́; dentib. ſemper inimici, quoniam atterãt. Ebora certe poliunt. Odiũ his cũ uite maximũ, refugitq́; iuxtà ſatos. Lignoſiora ſunt reliqua, in cartilaginũ genere à nobis poſita. Mirũq́;, omnibus uehementiã ſaporis ineſſe. Ex ijs paſtinacæ unũ genus agreſte ſponte prouenit, ſtaphilinos Græce dicitur. Alterum ſeritur radice uel ſemine, primo uere uel autumno, ut Hygino placet Februario, Auguſto, Septembri, Octobri, ſolo cẽq́; altiſsime refoſſo. Annicula utilis eſſe incipit, bima utilior, gratior autumno, patiniſq́; maxime. & ſic quoq́; uirus illi intractabile eſt. Hibiſcũ à paſtinaca gracilitate diſtat, damnatũ in cibis, ſed medicinæ utile. Eſt & quartum genus in eadẽ ſimilitudine paſtinacæ, quam noſtri Gallicam uocant. Græci uerò daucon: cuius genera etiã quatuor fecere. Inter medica dicendũ ſiſer, & ipſum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur caſtellũ Rheno impoſitum, ubi generoſitas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Ineſt longitudine neruus, qui decoctis extrahitur amaritudinis tamẽ magna parte relicta: quæ mulſo in cibis temperata, etiam in gratiã uertitur. Neruus idem & paſtinacæ maiori, dum taxat anniculæ. Siſeris ſatus menſibus Februario, Martio, Aprili, Auguſto, Septembri, Octobri. Breuior his eſt, ſed toroſior amariorq́;, inula, per ſe ſtomacho inimiciſsima: eadem dulcibus mixtis ſaluberrima. Pluribus modis auſteritate uicta gratiã inuenit. Nanq́; & in pollinem tunditur arida, liquidoq́; dulci temperatur: & decocta poſca, aut aſſeruata, uel macerata pluribus modis, & tunc mixta defruto, aut ſubacta melle, uuiſue paſsis, aut pinguibus cariotis. Alio rurſus modo cotoneis malis, uel ſorbis, aut prunis, aliquando pipere aut thymo uariata, defectus præcipue ſtomachi excitat, illuſtrata maxime Iuliæ Auguſtæ quotidiano cibo. Superuacuum eius ſemen, quoniam oculis ex radice exciſis, ut harundo ſeritur. Et hæc autem ſeritur, & ſiſer, & paſtinaca utroq́; tempore, uere & autumno magnis ſeminum interuallis, nullaue minus quàm ternorum pedum, quoniam ſpatioſe fruticat. Siſer autem transferre melius. Proxima his eſt bulborũ natura, quos Cato in primis ſerendos præcepit, celebrans Megaricos. Verum nobiliſsima eſt ſcilla, quanq́; medicamini nata, acetoq́; exacuendo. Nec ulli amplitudo maior, ſicut nec uis aſperior. Duo genera medica: Maſculus albis foliis, fœmina nigris. Et tertium genus eſt cibis gratum: Epimenidium uocatur, anguſtius folio, ac minus aſpero. Seminis plurimum omnibus. Celerius

Siſer, gelduba oppidũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

rius tamen proueniunt ſatæ bulbis circa latera natis. Et ut creſcant, folia quæ ſunt his amꝑpla, deflexa circa obruuntur. Ita ſuccum omnem in ſe trahunt capita. Spōte naſcuntur copioſiſsime in Balearibus Ebuſoq; inſulis, ac per Hiſpanias. Vnum de ijs uolumen condidit Pythagoras philoſophus, colligens medicas uires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborum genera differūt colore, magnitudine, ſuauitate. Quippe cum quidam crudi mandantur, ut in Cherroneſo Taurica. Poſt hos in Africa nati maxime laudantur, mox Apuli. Genera Græci hæc fecere. Bolbinen, ſetanion, pythion, acrocorion, ægilopa, ſiſyrinchion. In hoc mirum, imas eius radices creſcere hyeme: uerno autem cum apparuerit uiola, minui & cōtrahi, tum deinde bulbum pingueſcere. Eſt inter genera & quod in Ægypto aron uocant, ſcillæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule recto duūm cubitorum, baculi craſsitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Effodiūtur bulbi ante uer, aut deteriores illico fiunt. Signū maturitatis, folia inareſcentia ab imo. Veſtiores improbāt. Item paruos & longos. Contra rubicundis rotundioribusq; laus, & grandiſsimis. Amaritudo pleriſq; in uertice eſt. Media eorum dulcia. Bulbos nō naſci, niſi ex ſemine, priores tradiderunt. Sed & prænestinis campis ſponte naſcuntur, ac ſine modo etiam in Remorum aruis.

De hortenſium herbarum radicibus, foliis, floribus, coloribus. Cap. VI

HOrtenſiis omnibus ferè ſingulæ radices, ut rhaphano, betæ, apio, maluæ. Ampliſsima autem lapatho, ut quæ deſcēdat ad tria cubita. Sylueſtri minores, tumidæ. Effoſſa quoq; diu uiuit. Quibuſdam tamen capillatæ, ut apio, maluæ. Quibuſdam ſurculoſæ, ut ocimo. Alijs carnoſæ, ut betæ, aut magis etiamnum croco. Aliquibus ex cortice & carne conſtant, ut rhaphano, rapis. Quorundam geniculatæ ſunt, ut graminis. Quæ rectam non habent radicem, ſtatim plurimis naſcuntur capillamentis, ut atriplex, & blitum. Scilla autem & bulbi & cepe & allium non niſi in rectum radicantur. Sponte naſcentium quę dam numeroſiora ſunt radice q; folio, ut aſpalax, perdicium, crocum. Florent cum fraxino ſerpyllum, abrotanum, napi, rhaphani, menta, ruta, & cætera quidem cum cœpere defloreſcunt. Ocimum autem particulatim & ab imo incipit: qua de cauſa diutiſsime floret. Hoc & in heliotropio herba euenit. Flos alijs candidus, alijs luteus, alijs purpureus. Folia cadunt à cacuminibus, origano, inulæ, & aliquando rutæ iniuria læſæ. Maxime concaua ſunt cepæ, gethyo. Alliū cepaſq; inter deos in iureiurando habet Ægyptus. Cepę genera apud Græcos, ſardia, ſamothracia, alſidena, ſetania, ſchiſta, Aſcalonia, ab oppido ludęę nominata. Omnibus etiā odor lachrymoſus, & præcipue Cyprijs, minime Gnidijs. Omnibus corpus totum pinguitudinis earum cartilagine. E cunctis ſetania minima, excepta Tuſculana, ſed dulcis. Schiſta autem & aſcalonia cōdiuntur. Schiſtam hyeme cum coma ſua relinquunt, uere folia detrahunt, & alia ſubnaſcunt ijſdem diuiſuris: unde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoq; generibus detrahi iubent, ut in capita creſcāt potius quàm in ſemina. Aſcaloniarum propria natura. Etenim uelut ſteriles ſunt ab radice, & obid ſemine ſeri illas, non deponi, iuſſere Græci. Præterea ſerius circa uer cum germināt trāſferri, ita craſſeſcere, & tunc properare præteriti temporis penſitatione. Feſtinandum autē in his eſt, quoniā maturæ celeriter putreſcunt. Si deponantur, & caulem emittunt & ſemen, ipſæq; euaneſcunt. Eſt & colorum differentia. Samo enim & Sardibus candidiſsimę proueniunt. Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant an eædem ſint quæ Aſcaloniæ: quoniā ſatis capita craſſeſcūt: depoſitis, caules & ſemina. Diſtant ſapore tantum dulci. Apud nos duo prima genera: Vnum condimentariæ, quā illi gethyon, noſtri pallacanam uocant. Seritur menſibus Martio, Aprili, Maio. Alterū capitatæ, quæ ab æquinoctio autumni, uel à fauonio. Genera eius auſteritatis ordine, Africana, Gallica, Tuſculana, Amiternina. Optima aūt quæ rotundiſsima. Item rufa acrior quàm candida, ſicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, ſicca quàm condita. Seritur Amiternina frigidis & humidis locis, & ſola allij modo capite, reliquæ ſemine. Proximaq; æſtate nullum ſemen emittūt, ſed

caput

Universidad de Deusto

caput tantum quod inarescit. Sequenti autem anno permutata ratione semen gignitur, caput ipsum corrumpitur. Ergo omnibus annis separatim semen cepę causa seritur, separatim cepe seminis. Seruantur autem optime in paleis. Gethyum penè sine capite est, cer- uicis tantum longæ, & ideo totum in fronde, sæpiusq; resecatur, ut porrum. Ideo & illud serunt, non deponunt. Cætero cepas ter sollo solo seri iubent, extirpatis radicibus herba- rum in iugera denas libras. Intermiscri satureiam, quoniam melius proueniat. Runcari præterea, & sarriri, si non sæpius, quater. Ascaloniam mense Februario serunt nostri. Se- men ceparum nigrescere incipiens, antequam marcescat metunt. Et de porro in hac co gnatione dici conueniat, præsertim cum sectiuo nuper autoritatem dederit princeps Ne- ro, uocis gratia, ex oleo statis mensium omnium diebus, nihilq; aliud, ac ne pane quidem uescendo. Seritur semine ab æquinoctio autumno: si sectiuum facere libuit, densius. In ea- dem area secatur donec deficiat, stercoraturq; semper, nutritur in capita antequam seceꝛ. Cum increuit in aliam aream transfertur, summis foliis leuiter recisis ante medullam, & capitibus retractis, tunicis ue extremis. Antiqui silice uel tegula subiecta capita dilatabãt. Hoc item in bulbis. Nunc sarculo leuiter conuelluntur radices, ut delumbatæ alant, neq; distrahant. Insigne quod cum fimo lætoq; solo gaudeat, rigua odit, & tamen proprietate quadam soli cõstant. Laudatissimus in Ægypto, mox Orthiæ atq; Ariciæ. Sectiui duo genera: Herbaceum folio incisuris eius euidentibus, quo utuntur medicamentarij. Alte- rum genus suauioris folij, rotundioris q;, incisuris leuioribus. Fama est, Melam equestris ordinis reum ex procuratione à Tiberio principe accersitum, in summa desperatione suc co porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confestim expirasse sine cru ciatu. Ampliorem modum negant noxium esse. Allium ad multa ruris præcipue medi camenta prodesse creditur. Tenuissimis & quæ separantur in uniuersum uelatur mem- branis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & his separatim uestitis. Asperi saporis: quo plures nuclei fuere, hoc est asperius. Tedium huic quoq; halitu, ut cepis, nullum tamẽ co- ctis. Generum differentia in tempore. Præcox maturescit sexaginta diebus. Tum in ma- gnitudine. Vlpicum quoq; in hoc genere Græci appellauere allium Cyprium, alij antisco rodon, præcipue Africæ celebratum inter pulmẽtaria ruris, grãdius allio. Tritum in oleo & aceto, mirum quantum increscat spuma. Quidam ulpicum & allium in plano seri ue- tant, castellatimq; grumulis imponi, distantibus inter se pedes ternos. Inter grana digiti intercsse debent, simulatq; tria folia eruperint, sarriri. Grandescunt quo sæpius sarriũtur. Maturescentium caules depressi in terram obruuntur, ita cauetur ne in frondem luxuri- ent. In frigidis utilius uere seri quàm autumno. Cæterum ut odore careant, omnia hæciu- bentur seri cum luna sub terra sit, colligi cum in coitu. Sine his Menander è Græcis autor est, allium edentibus, si radicem betæ in pruna tostam supererderint, odorẽ extingui. Sunt qui & allium & ulpicum inter Compitalia ac Saturnalia seri aptissime putent. Allium & semine prouenit, sed tarde. Primo enim anno porri crassitudine caput efficitur: sequenti diuiditur, tertio consummatur: pulchriusq; tale existimant quidam. In semen exire nõ de bet, sed intorqueri caulis sationis gratia, uti caput ualidius fiat. Quod si diutius allium ce- pamq; inueterari libeat, aqua salsa tepida capita intingenda sunt. Ita diuturniora fient, me lioraq; usui, sed in satu sterilia. Alij contenti sunt primo super prunas suspendisse, abun- deq; ita profici arbitrantur ne germinent. Quod facere allium cepamq; extra terrã quoq; certum est, & cauliculo acto euanescere. Aliqui & allium palea optime seruari putant. Al- lium est & in aruis sponte nascens, alum hoc uocãt: quod aduersus improbitatem alitum depascentium semina coctum, ne renasci possit, abijcitur: statimq; quæ deuorauere aues, stupentes manu capiuntur, & si paulũ cõmorauere sopitæ. Est & sylucstre, quod ursinum uocant, odore molli, capite prætenui, foliis grandibus.

Quoto die quæq; herbæ naſcuntur: ſeminum natura: quomodo quæq; ſerant, & quorum ſingula genera ſint, & quorum plura. Cap. VII

IN horto ſatorum celerrime naſcuntur ocimum, blitum, napus, eruca: tertio enim die erumpunt: anethum quarto, lactuca quinto, rhaphanus ſexto, cucumis & cucurbitę ſeptimo, prior cucumis, naſturtium ac ſinapi quinto, beta æſtate ſexto, hyeme decimo, atriplex octauo, cepe XIX, aut XX: gethiū X aut XII. Cōtumacius coriandrū. Cunila quidem & origanum poſt XXX diem. Omnium autē difficillime apium: quadrageſimo enim die cum celerrime, quinquageſimo maiore ex parte emergit. Aliquid & ſeminū ætas cōfert, quoniam recentiora maturius gignūtur: in porro, gethyo, cucumere, cucurbita. ex uetere aūt celerius proueniunt apium, beta, cardamū, cunila, origanū, coriandrum. Mirum in bętæ ſemine: non enim totum eodem anno gignit, ſed aliquid ſequente, aliquid tertio. Itaq; ex copia ſeminis, modice naſcitur. Quædam anno rantū ſuo pariunt, quædā ſæpius, ſicut apium, porrū, gethyum. Hæc enim ſemel ſata pluribus annis reſtibili fertilitate proueniunt. Semina plurimis rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea & lata, ut atriplici. Quibuſdam anguſta & canaliculata, ut cumino. Differūt & colore, nigro candidoq;: item duritie. Surculacea in folliculo ſunt rhaphano, ſinapi, rapo. Nudū ſemen apij, coriandri, anethi, fœniculi, cumini. Cortice obducta bliti, betę, atriplicis, ocimi. At lactucis in lanugine. Nihil ocimo fœcundius, cum maledictis ac probris ſerendum præcipiunt, ut lætius proueniat: ſato pauitur terra. Et cuminum qui ſerunt precantur ne exeat. Quę in cortice ſunt, difficillime inareſcunt, maximeq; ocimū & gith. ſiccantur omnia, ac ſunt fœcunda. Vticq; meliora naſcuntur aceruatim ſato ſemine, q; ſparſo. Ita certe porrum & allium ſerunt in lacinijs colligatum. Apium etiam paxillo cauerna facta, ac fimo ingeſto. Naſcuntur autem omnia aut ſemine, aut auulſione. Quædam ſemine & ſurculo, ut ruta, origanum, ocimū: præcidunt enim & hoc cum peruenit ad palmum altitudinis. Quædam & radice & ſemine, ut cepa, allium, bulbi, & ſi quorum radicem anniferorum relinquunt. Eorum uerò quę à radice naſcuntur, radix diuturna & fruticoſa eſt, ut bulbi, gethyi, ſcillæ. Fruticant alia & non capite, ut apium & beta. Caule reciſo ferè quidem omnia regerminant, exceptis quæ non ſcabrum caulem habent: & in uſum uero ocimum, rhaphanus, lactuca. Hanc etiam ſuauiorem putant à regerminatione. Rhaphanus uticq; iucundior detractis folijs anteq; decauleſcat. Hoc & in rapis. Nam & eadē direptis folijs cooperta terra creſcunt, durantq; in æſtate. Singula genera ſunt ocimo, lapatho, blito, naſturtio, erucæ, atriplici, coriandro, anetho. Hæc enim ubiq; eadem ſunt, neq; aliud alio melius uſquam. Rutam furtiuam tantum prouenire fertilius putant, ſicut apes furtiuas peſsime. Naſcuntur etiam nō ſata, mentaſtrum, nepeta, intubum, pulegium. Contrà plura genera ſunt eorum quæ diximus dicemusq;, & in primis apio.

Natura & genera, & hiſtoriæ ad condimenta in horto ſatarum rerum XXXVI Cap. VIII

ID enim quod ſpōte in humidis naſcitur, helioſelinū uocatur, uno folio, nec hirſutum. Rurſus in ſiccis hippoſelinū, pluribus folijs, ſimile helioſelino. Tertium eſt oreoſelinū, cicutæ folijs, radice tenui, ſemine anethi, minutiore tantū. Et ſatiui aūt differētiæ in folio, denſo, criſpo, aut rariore & leuiore. Itē caule tenuiore aut craſsiore. & caulis aliorum candidus eſt, aliorū purpureus, aliorū uarius. Lactucæ Gręci tria fecere genera: Vnū lati caulis, adeò ut hoſtiola olitoria ex his factitari pdiderint. Foliū his paulo maius herbaceo & anguſtiſsimū, ut alibi cōſumpto incremēto. alterū rotundi caulis. tertiū ſeſsile, quod laconicon uocāt. Alij colore & tēpore ſatus genera diſcreuere. Eſſe em̄ nigras, quarū ſemē menſe Ianuario ſeratur: albas, quarum Martio: rubentes, quarū Aprili. Et omnium earū plantas poſt binos mēſes differri. Diligētiores plura genera faciūt, purpureas, criſpas, cappadocas, Græcas. Lōgioris has folij, caulisq; lati, præterea longi & anguſti, intubi ſimilis. Peſsimū aūt genus cū exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Eſt etiamnū alia diſtin

Universidad de Deusto
Biblioteca

distinctio atræ,quæ meconis uocatur,à copia lactis soporiferi,quanquã omnes somnum parere creduntur. Apud antiquos Italiæ hoc solũ genus earũ fuit, & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis, Cæcilianã uocant. Rotundam uero ac minima radice, latis foliis, astylida: quidamq; eunuchion, quoniã hæc maxime refragetur ueneri. Est quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo æstate gratæ stomacho fastidium auferũt, cibiq; appetentiã faciunt. Diuus certe Augustus lactuca conseruatus in ægritudine ferẽ, prudentia Musæ medici. Cum priores cauerent, religione nunc omni caret, in tantum recepta commendatione, ut seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Sanguinẽ quoq; augere creduntẽ. Est etiamnum quæ uocatur caprina lactuca, de qua dicemus inter medicas. Et ecce cum maxime cœpit irrepere satiuis admodum probata, quæ cilicia uocatur, folio cappadocæ, nisi crispum latiusq; esset. Nec ex eodem genere possunt dici neq; ex alio intubi, hyemis impatientiores, uirusq; præferentes, sed caule non minus grati. Seruntur uerno plantæ eorũ, ultimo uere transferuntur. Est & erraticũ intubum, quod in Ægypto cichorium uocant, de quo plura aliàs. Inuentum omnes thyrsos uel folia lactucarum prorogare urceis conditos, ac recentes in patinis coquere. Seruntur lactucæ anno toto lætis & riguis stercoratisq;, binis mensibus inter semen plantamq; & maturitatem. Legitimum tamen, à bruma semen iacere, plantam fauonio transferre: aut semẽ fauonio, plantam æquinoctio uerno. Albæ maxime hyemem tolerant. Humore omnia hortensia gaudent, & stercore, præcipue lactucæ, & magis intubi. Seri etiam radices illitas fimo interest, & repleri ablaqueata humo. Quidam & aliter amplitudinẽ augẽt recisis cum ad semipedẽ excreuerint, fimoq; suillo recenti illitis. Candorẽ uero putant cõtingere ijs dunta xat quæ sint seminis albi, si harena de littore à primo incremento congerat in medias, atq; increscentia folia contra ipsas religentur. Beta hortensiorum leuissima est. Eius quoq; à colore duo genera Græci faciunt, nigrum, & candidius, quod præferunt, parcissimi seminis: appellantq; siculum, candoris sanè discrimine præferentes & lactucæ. Nostri betæ genera faciunt uernũ & autumnale, à temporibus satiuis, quanq; & Iunio seritur. Transferuntur aũt in planta hæ quoq;, & oblini fimo radices suas, locuq; similiter madidũ amãt. Vsus ijs & cũ lente ac faba, idẽq; qui oleris: & præcipuus, ut lenitas excitetur acrimonia sinapis. Medici nocentiorẽ q; olus esse iudicauere. Quamobrem appositas nõ nemini degustare etiam religio est, ut ualidis potius in cibo sint. Gemina ijs natura, & oleris & capite ipso exilientis bulbi. Species summa in latitudine. Ea cõtingit ut in lactucis, cum cœperint colorẽ trahere impositio leui põdere. Neq; alij hortensiorum latitudo maior. In binos pedes aliqñ se pandũt, multũ & soli natura conferẽte. hę quidẽ in Circeiẽsi agro amplissimæ proueniũt. Sunt qui betas punico malo florẽte optime seri existimẽt, trãsferri aũt, cũ quinq; foliorũ esse cœperint. Mira differentia, si uera est, candidis solui aluos modice, nigris inhiberi. Et cũ brassica corrumpat in dolio uini sapor, odore betæ foliis demersis restitui. Olus caulesq; quibus nunc principatus hortorũ, apud Græcos in honore fuisse nõ reperio. Sed Cato brassicæ miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria: unam extentis foliis, caule magno: alteram crispo folio, quam apianã uocat: tertiã minutis caulibus, lenem, teneram, minimeq; probat. Brassica toto anno seritur, quoniam & toto secatur. Vtilissime tamen ab æquinoctio autumni. Transferẽ cum quinq; foliorum est. Cymas à prima sectione præstat proximo uere. Hic est quidã ipsorũ cauliũ delicatior teneriorq; cauliculus, Apicij luxuria, & per eum Druso Cæsari fastiditus, nõ sine castigatione Tiberij patris. Post cymã ex eadẽ brassica contingunt æstiui autumnalesq; cauliculi, mox hyberni, iterumq; cymæ, nullo æque genere multifero, donec sua fertilitate consumat. Tertia circa solstitiũ, ex qua si humidior locus est æstate, si siccior autũno plãtatur. Humor fimusq; si defuere, maior saporis gratia est: si abundauere, lætior fertilitas. Fimũ asininũ maxime cõuenit. Est hæc quoq; res inter opera ganeę, quapropter nõ pigebit uerbosius persequi. præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine, primũ omniũ si in repasti

Antonius Musa Medicus Augusti cæsaris,

nato

Universidad de Deusto
Biblioteca

nato feras,dein ſi terram fugiẽtes cauliculos ſeces,à terraq́; proceritate luxurioſa attollen-
tes ſe,exaggerãdo aliam accumules,ita ne plus q̃ cacumen emineat. Tritianũ hoc genus
uocaẽ,bis computabili impẽdio tedioq́;.Cætera genera complura ſunt.Cumanum ſeſsili
folio,capite patulũ,aricinũ altitudine non excelſius,folio numeroſius q̃ tenuius.Hoc uti
liſsimum exiſtimatur,quia ſub omnibus penè folijs fruticat cauliculis peculiaribus.Pom
peianum procerius,caule ab radice tenui,intra folia craſſeſcit.Rariora hæc anguſtioraq́;,
ſed teneritas in dote,ſi frigora non tolerat:quibus etiam aluntur brutiani, prægrandes fo
lijs,caule tenues,ſapore acuti. Sabellico uſq; in admirationẽ criſpa ſunt folia,quorũ craſsi
tudo caulẽ ipſum extenuat,ſed dulciſsimi perhibenẽ ex omnibus.Nuper ſubiere lacutur-
res ex cõualle Aricina,ubi quondã fuit lacus turriſq; quæ remanet:capite prægrãdes, fo- 10
lio innumeri. Alij in orbẽ porrecti, alij in latitudinẽ toroſi. Nec plus ullis capitis poſt tri-
tianũ,cui pedale aliquãdo conſpicitur,& cyma nullis ſerior. Cuicunq; aũt generi purinæ
plurimum ſuauitatis conferunt:& niſi obliquo uulnere defendatur medulla,plurimũ no-
cent.Semini deſtinati non ſecantur.Eſt etiam ſua gratia nunquam plantæ habitum excel-
lentibus,halmyridia uocant,quoniã niſi in maritimis non proueniũt, nauigatione quoq;
longinqua uiridibus adſeruatis. Statim defecti ita ne humum attingant, in cados olei q̃
proxime ſiccatos,obturatoſq; conduntur omni ſpiritu excluſo.Sunt qui plantã in tranſ-
ferendo alga ſubdita pediculo nitroue trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad
maturitatem fieri putent. Sunt qui ſemen trifolij nitrumq; ſimul tritum aſpergant folijs. 20
Nitrum in coquendo etiam uiriditatem cuſtodit: aut Apiciana coctura oleo ac ſale prius
quàm coquantur maceratis. Eſt inter herbas genus inſerendi, præciſis germinibus cau-
lis,& in medullã ſemine ex alijs addito.Hoc & in cucumere ſylueſtri.Necnon olus quoq;
ſylueſtre eſt trium foliorũ,diui lulij carminibus præcipue iocisq; militaribus celebratum.
Alternis quippe uerſibus exprobrauere lapſana ſe uixiſſe apud Dyrrachium, præmio-
rum parſimoniam cauillantes.Eſt autem id cyma ſylueſtris.Omnium hortenſiorum lau-
tiſsima cura aſparagis.De origine eorum in ſylueſtribus curis abunde dictum,& quomo
do eos iuberet Cato in harundinetis ſeri. Eſt & aliud genus incultius aſparago, mitius 30
corruda,paſsim etiam montibus naſcens refertis ſuperioris Germaniç campis, nõ inface
to Tiberij Cæſaris dicto,herbam ibi quandam naſci ſimillimam aſparago. Nam quod in
Neſide Campaniæ inſula ſponte naſcitur, longe optimum exiſtimatur. Hortenſium ſe-
ritur ſpongijs. Eſt enim plurimæ radicis, altiſsimeq; germinat. Viret thyrſo primũ emi-
cante:qui caulem educens, tempore ipſo faſtigatus in toros ſtriatur.Poteſt & ſemine ſeri.
Nihil diligentius comprehẽdit Cato,nouiſsimũq; libri eſt,ut appareat repentinam ac no
uitiam uiro curam fuiſſe.Locum ſubigi iubet humidum & craſſum.Semipedali undique
interuallo ſeri,ne calcetur.Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti, uide-
licet ſemine tum tantum ſerebantur.Id fieri ſecundum æquinoctiũ uernum. Stercore ſatia
ri,crebro purgari,caueri ne cum herbis euellaẽ aſparagus. Primo anno ſtramento ab hye-
me protegi. Vere aperiri,ſarriri,runcari. Tertio incẽdi uerno. Quo maturius incẽſus eſt,
hoc melius prouenit.Itaq; harundinetis maxime cõuenit,quæ feſtinãt incendi.Sarriri iu-
bet idẽ nõ anteq; aſparagus natus fuerit,ne in ſarriendo radices uexenẽ. Ex eo uelli aſpa- 40
ragum ab radice.Nam ſi defringaẽ,ſtirpeſcere,& intermori. Velli donec in ſemen eat. Id
aũt matureſcere ad uer,incendiq;:ac rurſus cum apparuerit aſparagus, ſarriri ac ſtercora-
ri.Ac poſt annos nouem,cum iam uetus ſit,digeri ſubacto ſolo ſtercoratoq;. Tum ſpon-
gijs ſeri,ſingulorũ pedũ interuallo. Quin & ouillo fimo nominatim uti, qm̃ aliud herba-
ſceret.Nec quicq; poſtea tentatũ utilius apparuit,niſi quod circa Idus Febr.defoſſo ſemi-
ne aceruatis paruulis ſcrobibus ſerunt,plurimũ maceratũ fimo. Dein nexis inter ſe radici
bus,ſpongias factas poſt æquinoctium autumni diſponunt pedalibus interuallis, ferili-
tate in denos annos durante.Nullum gratius his ſolum quàm Rauennatium hortorum.
Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo ſylueſtrem aſparagum, quem Græci or-

minum

Universidad de Deusto
Biblioteca

minum aut myacanthon uocant,alijs ue nominibus.Inuenio naſci & arietis cornibus tuſis atq; defoſſis.Poterant uideri dicta omnia quæ in pretio ſunt, niſi reſtaret res maximi quæſtus,non ſine pudore dicenda. Certum eſt quippe carduos apud Carthaginem magnam,Cordubamq; præcipue,ſeſtertia ſena milia ut parcius reddere, quoniam portenta quoq; terrarum in ganeam uertimus,etiam ea quæ refugiunt quadrupedes conſciæ. Carduos ergo duobus modis ſerunt:autumno planta,& ſemine ante Nonas Martias : plantæq; ex eo diſponuntur ante Idus Nouembris, aut ut locis frigidis circa fauonium. Stercorantur etiam,ſi dijs placet,lætiusq; proueniunt:condiunturq; aceto,melle diluto,addita laſeris radice,& cumini,ne quis dies ſine carduo ſit. Cætera in tranſcurſu dici poſſunt.

Ocimum Parilibus optime ſeri ferunt.Quidam & autumno:iubentq;, cum hyeme ſeratur,aceto ſemen perfundi.Eruca quoq; & naſturtium, uel æſtate uel hyeme facillime naſcuntur.Eruca præcipue frigorum contemptrix,diuerſæ eſt quàm lactuca naturæ,concitatrix ueneris:idcirco iungitur illi ferè in cibis,ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet.Naſturtiū nomen accepit à narium tormento. Et inde uigoris ſignificatio prouerbio id uocabulū uſurpauit,ueluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Ruta quoq; ſeritᷣ fauonio,& ab æquinoctio autūni, odit hyemem & humorē ac ſimū. Apricis gaudet & ſiccis, terra q̄ maxime lateraria. Cinere uult nutriri.hic & ſemini miſcetur,ut careat erucis. Autoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio muſtum rutatū populo datum à Cornelio Cethego, in conſulatu collega Quintij Flaminini,comitijs peractis. Amicitia eſt ei & cum fico,in tantū,ut nuſquā lętior proueniat q̄ ſub hac arbore. Seritur & ſurculo,melius in perforatā fabam indito, quę ſuco nutrit comprehendendo ſurculū.Seritᷣ & à ſeipſa. Nanq; incuruato cacumine alicuius rami,cum attigerit terram,ſtatim radicatur.Eadem & ocimo natura, niſi quod difficilius creſcit.Sed durata runcatᷣ non ſine difficultate,prouenientibus ulceribus,ni munitis manibus id fiat,oleóue defenſis.Conduntur aūt & eius folia,ſeruanturq; faſciculis.Ab æqui noctio uerno ſeritur apium,ſemine paululum in pila pulſato.Criſpius ſic putant fieri, aut ſi ſatum calcetur cylindro pedibúsue.proprium ei q̄ colorē mutat.Honos ipſi in Achaia, coronare uictores ſacri certaminis Nemeæ. Eodem tempore ſeritur menta planta:uel ſi nondum germinat,ſpongia.Minus hæc humido gaudet. Æſtate uiret, hyeme flaueſcit.

Genus eius ſylueſtre,mentaſtrum eſt.Et hoc propagatur ut uitis,uel ſi inuerſi rami ſerantur.Mentæ nomen ſuauitas odoris apud Græcos mutauit, cum alioqui mintha uocareᷣ, unde ueteres noſtri nomen declinauerunt.Grato menta menſas odore percurrit in ruſticis dapibus.Semel ſata,diutina ætate durat. Congruit pulegio, cuius natura in carnarijs refloreſcens ſæpius dicta eſt.Hæc quoq; ſeruantur ſimili genere,mentā dico pulegiumq; & nepitam. Condimentorū tamen omnium faſtidijs cuminum amiciſsimū. Naſcitur in ſumma tellure uix hærens,& in ſublime tendens . In putridis & calidis maxime locis, medio ſerendū uere.Alterū eius genus ſylueſtre,quod ruſticum uocant,alij Thebaicum: ſi tritū ex aqua poteᷣ,in dolore ſtomachi prodeſt.In Carpetania noſtri orbis maxime laudatur,alioqui Æthiopico Africoq; palma eſt.Quidā huic Ægyptiū præferūt. Sed præcipue oluſatrum miræ naturæ eſt.Hippoſelinum Græci uocant, alij ſmyrneū. Elacryma caulis ſui naſcitur.Seritur & radice.Succū eius qui colligunt, myrrhæ ſaporem habere dicunt.Autorq; eſt Theophraſtus,myrrha ſata natum. Hippoſelinum ueteres præceperāt in locis incultis,lapidoſis,iuxta maceriā ſeri.nunc & repaſtinato ſeritur,& à fauonio poſt æquinoctiū autumni.Quippe cum capparis quoq; ſeratur ſiccis maxime,area in defoſſu cauata,ripiſq; undiq; circunſtructis lapide:aliàs euagatur per agros,& cogit ſolum ſterileſcere.Floret æſtate.Viret uſq; ad uergiliarum occaſum,ſabuloſis familiariſsimū. Vitia eius quod trans maria naſcitur,diximus inter peregrinos frutices. Peregrinum & careum,gentis ſui nomine appellatum,culinis principale.In quacunq; terra ſeri uult, ratione eadem qua oluſatrum.Laudatiſsimum tamen in Caria, proximum Phrygia. Liguſticum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum ſylueſtre eſt in Liguriæ ſuæ mõtibus: ſeritur ubiq; : ſuauius ſatiuum, ſed ſine uiribus. Panacẽ aliqui uocãt. Crateuas apud Græcos cunilam bubulã eo nomine appellat. Cæteri ferè conizoides, cunilaginem. Thymbram uero quæ ſit cunila. Hæc apud nos habet uocabulum & aliud, ſatureia dicta in condimentario genere. Seritur menſe Februario, origano æmula. Nuſquam utrumq; additur, quippe ſimilis effectus. Sed cunilæ Ægyptium origanum tantum præfertur. Peregrinum fuit & lepidium. Seritur à fauonio: dein cũ fruticauit, iuxta terram præciditur: tunc runcatur, ſtercoraturq;. per biennium hoc. Poſtea ijſdem fruticibus utuntur, ſi non ſæuitia hyemis ingrauat, quando impatientiſsimum eſt frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, folijs laurinis, ſed mollibus: uſuſq; eius nõ ſine lacte. Gith piſtrinis, aniſum & anethum culinis & medicis naſcuntur. Sagapenum & ipſum in hortis quidem, ſed medicinæ tantum. Sunt quædam comitantia aliorum ſatus, ut papauer. Namq; cum braſsica ſeritur, ac portulaca, & eruca cum lactuca. Papaueris ſatiui tria genera: Candidum, cuius ſemen toſtũ in ſecunda menſa cum melle apud antiquos dabatur. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergitur affuſo ouo inhærens, ubi inferiorem cruſtam apium githq; cereali ſapore condiunt. Alterũ genus eſt papaueris nigrum, cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus excipitur. Tertium genus rhœam uocant Græci, id noſtri erraticum. Sponte quidem, ſed in aruis cum hordeo maxime naſcitur, erucæ ſimile, cubitali altitudine, flore rufo & protinus deciduo, unde & nomen à Græcis accepit. De reliquis generibus papaueris ſponte naſcentis dicemus in medicinæ loco. Fuiſſe autem in honore apud Romanos ſemper, indicio eſt Tarquinius Superbus, qui legatis à filio miſsis decutiendo papauera in horto altiſsima, ſanguinarium illud reſponſum hac facti ambage reddidit. Rurſus alio comitatu æquinoctio autumni ſerũtur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, cærefolium, quod pæderota Græci uocant: & acerrimum ſapore, ignei effectus ac ſaluberrimum corpori, ſinapi nulla cultura, melius tamen planta tralata. Quin è diuerſo uix eſt fato ſemel eo liberare locum, quoniam ſemẽ cadens protinus uiret. Vſus eius etiam pro pulmentario in patellis decocto, citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia ſicut reliquorum olerum. Sunt autem trium generum: Vnum gracile, alterum ſimile rapi folijs, tertium erucæ. Semen optimum Ægyptium. Athenienſes napy appellauerunt, alij thapſi, alij ſaurion. Serpillo & ſiſymbrio montes plericq; ſcatent, ſicut in Thracia, ubi aquæ deſerunt ex ijs auulſos ramos ſeruntq;. Item Sicyone ex ſuis mõtibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & ſiſymbrium ſerunt. Lætiſsimũ naſcitur in puteorum parietibus, & circa piſcinas ac ſtagna.

De fœniculo & cannabe. Cap. IX

RElíqua ſunt ferulacei generis, ceu fœniculum, anguibus (ut diximus) gratiſsimũ, ad condienda plurima cum inaruit. Eicq; percq; ſimilis thapſia, de qua diximus inter externos frutices. Deinde utiliſsima funibus cannabis ſeritur à fauonio. Quo denſior eſt, eo tenerior. Semen eius cũ eſt maturũ, ab æquinoctio autumni diſtringitur, & ſole aut uẽto aut fumo ſiccatur. Ipſa cannabis uelliẽ poſt uindemiã, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima Alabandica, plagarum præcipue uſibus. Tria eius ibi genera: Improbatur cortici proximum, aut medullæ: laudatiſsimum eſt è medio, quæ meſa uocatur. Secunda mylaſea. quod ad proceritatem quidem attinet roſea agri Sabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semẽ eius in Italia cibus eſt. Conditur quippe duratq; in urceis, uel anni ſpatio. Duo eius genera. Caules, & racemi. Corymbiam hanc uocant, corymboſq; quos condiunt.

De morbis hortorum, & remedia circa formicas, erucas, & culices. Cap. X

MOrbos hortenſia quoque ſentiunt, ſicut reliqua terræ ſata. Namque & ocimum ſenecta degenerat in ſerpyllum, & ſiſymbrium in calamintham. Et ex ſemine braſsicæ ueteris rapa fiunt, atque inuicem. Et necatur cyminum ab imo dorſo, niſi repurgetur

repurgetur. Est aũt unicaule, radice bulbo simili nõ nisi in solo gracili nascẽs. Aliâs priua tim cumini morbus scabies. Et ocimũ sub canis ortu pallescit. Omnia uero accessu mulieris menstrualis flauescunt. Bestiolarũ quoq; genera innascuntur. Napis culices, rhaphano erucæ, & uermiculi: item lactucis & oleri: utriscq; hoc amplius limaces & cochleæ. Porro uero priuatim animalia quæ facillime stercore iniecto capiuntur, condentia in id se. Ferro quoq; non expedire tangi rutam, cunilam, mentã, ocimum, autor est Sabinus Tyro in libro Cepuricon, quem Mœcenati dicauit. Idem contra formicas nõ minimum hortorum exitium si non sint rigui, remediũ monstrauit, limũ marinũ aut cinerẽ obturandis earum foraminibus. Sed efficacissime heliotropio herba necantur. Quidã & aquã dilu-
10 to latere crudo inimicam eis putant. Naporũ medicina est, siliquas unà seri, sicut olerũ cicer, Arcet enim erucas. Quo si omisso iam natæ sint, remediũ est absinthij succus decocti insperſus, & sedi quã aizoum uocant: genus hoc herbæ diximus. Semẽ olerũ si succo eius madefactum seratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Ad uersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis uirgis tangunt ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestãt & culices hortos riguos præcipuè, si sint arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Quæ magis sint fortia uel minus, & quibus salsæ aquæ prosint. Cap. XI

20 NAm quod ad permutationem seminũ attinet, quibusdã ex ijs firmitas maior est, ut coriãdro, betæ, porro, nasturtio, sinapi, erucę, cunilæ, & ferè acribus. Infirmiora aũt sunt atriplici, ocimo, cucurbitæ, cucumi: & æstiua omnia hybernis magis durãt, minime aũt gethyum. Sed ex his quæ sunt fortissima, nullũ ultra quadrimatũ utile est, dũtaxat serendo. Cunilis & ultrà tẽpestiua sunt. Peculiaris medicina rhaphano, betæ, rutæ, cunilæ, in salsis aquis, quę & alioqui plurimũ suauitati & fertilitati cõferunt. Cęteris dulciũ aquarum rigua prosunt. Vtilissimæ ex ijs quæ frigidissimæ, & quæ potu suauissimæ. Minus utiles è stagno, & quas elices inducunt, quoniã herbarũ semina inuehunt. Præcipue tamen imbres alunt. Nam & bestiolæ innascentes necantur.

Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant, & de succis hortensiorum & saporibus. Cap. XII

30 HIs horæ rigandi matutina atq; uespera, ne inferuescat aqua sole. Ocimo tantum & meridiana: etiam satum celerrime erumpere putant, inter initia feruenti aqua aspersum. Omnia aũt trãslata meliora grandioraq; fiunt, maxime porri napiq;. In translatione & medicina est, desinuntq; sentire iniurias, ut gethyum, porrum, raphani, apium, lactucæ, rapæ, cucumis. Omnia autẽ syluestria ferè sunt & foliis minora & caulibus, succo acriora, sicut cunila, origanũ, ruta. Solum uero ex omnibus lapathum syluestre melius: hoc in satiuis rumex uocatur, nasciturq; fortissimum: traditur certe semel satũ durare, nec uinci unquam à terra, maxime iuxta aquam. Vsus eius cum ptisana tantum in cibis leuiorem gratioremq; saporem præstat. Syluestre ad multa medicamina utile est. Adeoq; nihil omisit cura, ut carmine quoq; comprehẽsum reperiã, in fabis caprini fimi singulis cauatis,
40 si porri, erucæ, lactucæ, apij, intubi, nasturtij semina inclusa serãtur, mire prouenire. Quę sunt & syluestria, eadem in satiuis sicciora intelliguntur & acriora. Nanq; & succorum saporumq; dicenda differentia est, uel maior in his q; pomis. Sunt aũt acres cunilæ, origani, nasturtij, sinapis. Amari, absinthij, cẽtaurei. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salsus tantũ è saporibus non nascitur, aliquando extrà insidit pulueris modo, & circulis tantũ aquæ: ut intelligatur uana, ceu plerũq; uitæ persuasio. Panax piperis saporẽ reddit, & magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, murra myrrhæ. De panace abunde dictum est. Libanotis locis putribus & macris ac roscidis seritur semine. Radicem habet olusatri, nihil à thure differentem. Vsus eius post annum stomacho sa-

luberrimus. Quidam eam nomine alio roſmarinum appellant: Et ſmyrnium olus ſeritur ijſdem locis, myrrhamq; radice reſipit. Eadē & ſiliquaſtro ſatio. Reliqua à cæteris & odore & ſapore differunt, ut anethum. Tantaq; eſt diuerſitas atq; uis, ut nō ſolum aliud alio mutetur, ſed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui obſonijs acetum, eodem cellarij in ſaccis odorem uino grauem. Et hactenus hortēſia dicta ſint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in ijſdem naturæ reſtat, quoniam prouentus tantum adhuc, ſummasq; quaſdam tractauimus. Vera autem cuiuſq; natura nō niſi mediço effectu pernoſci poteſt, opus ingens occultumq; diuinitatis, & quo nullum reperiri poſſit maius. Ne ſingulis id rebus contexeremus iuſta fecit ratio, cum ad alios medendi deſideria pertinerent, longis utriuſq; dilationibus futuris ſi miſcuiſſemus. Nunc ſuis quæq; partibus conſtabunt, poteruntq; à uolentibus iungi.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XX

PROOEMIVM

MAXIMVM hinc opus naturæ ordiemur, & cibos ſuos homini narrabimus, fateriq; cogemus ignota eſſe per quæ uiuat. Nemo id paruū ac modicum exiſtimauerit, nominū utilitate deceptus. Pax ſimul in his aut bellum naturæ dicetur, odia amicitiæq; rerum ſurdarum ac ſenſu carentium. Et quo magis miremur, omnia ea hominum cauſa (quod Græci ſympathiam appellauere) quibus cuncta conſtant, ignes aquis reſtinguētibus, aquam ſole deuorāte, luna pariente, altero alterius iniuria deficiente ſidere. Atq; ut à ſublimioribus recedamus, ferrum ad ſe trahente magnete lapide, & allio rurſus abigente à alio ſeſe: Adamantem opum gaudium, infragilem omni cætera ui & inuictum, ſanguine hircino rumpente, quæq; alia in ſuis dicemus locis, paria uel maiora mira. Tantum uenia ſit, à minimis, ſed à ſalutaribus ordienti, primumq; ab hortenſibus.

De cucumere ſylueſtri & elaterio. Cap. 1

CVcumim ſylueſtrem eſſe diximus, multo infra magnitudinem ſatiui. Ex eo fit medicamentum, quod uocatur elaterium, ſucco expreſſo è ſemine. Cuius cauſa niſi maturius incidatur, ſemen exilit, oculorum etiam periculo. Seruatur aūt decerptus una nocte, poſtero die inciditur harundine. Semen quoq; cinere conſpergitur, ad coercendam ſuci abundantiam: qui expreſſus ſuſcipitur aqua cæleſti, atq; ſubſidit, deinde ſole cogitur in paſtillos, ad magnos mortalium uſus. Obſcuritates & uitia oculorū ſanat, genarumq; ulcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus uitium, non attingi uuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, ſuccoq; dentium dolori medetur. Arida cum reſina impetiginem & ſcabiem, quæ pſoram & lichenas uocant, parotidas & panos ſanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur. Elaterium tempeſtiuum eſt autumno. Nec ullum ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recētiore uti uelit, paſtillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius quo uetuſtius: fuitq; iam ducentis annis ſeruatum, ut autor eſt Theophraſtus. Et uſque ad quinquageſimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum eſt, ſi admotum prius quàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Pallidum ac leue herbaceo ac ſcabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato ſemine adiuuari, ſi terram non attigerit. Partus uero, ſi in arietis lana alligatum inſcientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domum. Ipſum cucumim qui magnificant, naſci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis alij in Arcadia tradunt, ſimilem heliotropio, cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis ſemen. Eſſe autem ad ſpeciem ſcorpionis cauda reflexa, ſed candida. Aliqui etiā ab eo ſcor-

pionium

pionium cucumim uocãt,efficaciſsimum contra ſcorpionũ ictus & ſemine & elaterio,& ad purgandum uterum,aluoſq;.Modus portione uirium ab dimidio obolo ad ſolidum. Copioſius necat. Sic & contra phthiriaſin bibitur & hydropiſes. Illitum anginas & arterias cum melle & oleo uetere ſanat.

De anguino cucumere,ſiue erratico,& de ſatiuo,& de pepone. Cap. II

MVlti hunc eſſe apud nos qui anguinus uocatur,ab alijs erraticus,arbitrantur. Quo decocto ſparſa mures de eius medicina non attingunt. Idem podagris cũ articulorum morbis decoctũ in aceto,illinunt preſentaneo remedio.Lumborũ uero dolori ſemine ſolo ſiccato,dein trito xxx.denariorũ pondere in hemina dato aquę. Sanat & tumores ſubitos illitũ cũ lacte mulierũ.Purgat eas elateriũ. Sed grauidis abortũ facit,Suſpiriosis prodeſt.Morbo uero regio in nares coniectũ.Lẽtigines ac maculas è facie tollit in ſole illitũ.Multi eadẽ omnia ſatiuis attribuũt.Magnũ etiã in eis momentũ. Nãq; & eorum ſemen quantũ tres digiti apprehẽderint,cũ cumino tritũ,potũq; in uino tuſsientibus auxiliatur.Sed & phreniticis in lacte mulieris.Et dyſentericis acetabuli menſura. Purulẽta aũt expuentibus cũ cumino pari pondere,& iocineris uitĩjs in aqua mulſa.Vrinã mouet ex uino dulci,& in renũ dolore clyſteribus ſimul cũ cumino infunditur. Pepones qui uocantur,refrigerãt maxime in cibo,& emolliũt aluũ.Caro eorũ epiphoris oculorũ aut doloribus imponitur. Radix ſanat ulcera concreta in modũ faui,quæ ceria uocãt. Eadẽ contra uomitiones ſiccatur,in farina tuſa datur quatuor obolis in aqua mulſa,ita ut qui bibe
20 rit,quingentos poſtea paſſus ambulet.Hæc farina & in ſmegmata adĩjciẽt.Cortex quoq; uomitionẽ mouet,faciẽ purgat.Hoc & folia cuiuſcunq; ſatiui illita. Eadẽ cũ melle epinyctidas ſanant:cum uino,canis morſus.Itẽ millepedæ,ſepa Græci uocãt, oblongã, piloſis pedibus,pecori præcipue nociuã.Morſum tumor inſequitur,& putreſcit locus. Ipſe cucumis odore defectũ animi.Coctos deraſo cortice,ex oleo, aceto, & melle, iucundiores eſſe certum eſt. De cucurbita ſylueſtri,& rapo. Cap. III

CVcurbita quoq; ſylueſtris inueniẽt,ſomphos à Græcis appellata, inanis, unde & nomẽ, digitali craſsitudine,nõ niſi in ſaxoſis naſcens. Huius cõmanducatæ ſuccus ſtomacho admodũ prodeſt.Colocynthis uocatur alia,ipſa plena,ſed minor q; ſatiua. Vtilior pallida,qñ eius ſunt medicinæ.Herbacea arefacta per ſe inanit aluũ. Infuſa quoq; clyſteribus,inteſtinorũ omniũ uitijs medeẽ & renũ,& lumborum,& paralyſi. Eiecto ſemine,aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias,ſic tuſsiẽti infundiẽ obolis quatuor.Prodeſt & ſtomacho,farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis.In morbo regio utiliter ſemina eius ſumuntur,& protinus aqua mulſa. Carnes eius cum abſinthio & ſale dentium dolorẽ tollunt.Succus uero cum aceto calefactus mobiles ſiſtit. Item ſpinę & lumborum ac coxendicum dolores,cum oleo ſi infricetur.Præterea mirũ dictu:ſemina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus,ſanare dicuntur quas Græci periodicas uocant.Satiuæ quoq; raſæ ſuccus tepefactus auribus medeẽ.Caro eius interior ſine ſemine, clauis pedũ, & ſuppurationibus quæ Græci uocant apoſtemata.Decoctæ aũt uniuerſæ ſuccus,dentium motus ſtabilit,& dolores inhibet. Vinum cum ea feruefactũ,oculorum etiam impe
40 tus.Folia eius cum recentibus cupreſsi,contuſa,& impoſita:ipſa quoq; toſta in argilla,ac trita cum adipe anſeris uulneribus medetur.Necnon ramentis corticis recẽtes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantium maxime. Et ignes ſacros deſtrigmentis,uel his impoſitis,uel ſeminibus.Succus ex ſtrigmentis illitus cum roſaceo & aceto,febriũ ardores refrigerat.Aridæ cinis impoſitus mire combuſta ſanat.Chryſippus medicus damnabat eas in cibis.Sed omnium cõſenſu ſtomacho utiliſsimæ iudicantur, & interaneorum ueſicarumq; exulcerationibus.Eſt & rapo uis medica.Perniones feruens impoſitum ſanat.Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur.Et crudum tuſum cum ſale cuicunq; uitio pedum. Semen illitum & potum in uino, contra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis uero antidotiũ habe

Universidad de Deusto
Biblioteca

bere in uino & oleo. Democritus in totū ea abdicauit in cibis, propter inflatiões. Diocles magnis laudibus tulit, etiam uenerem stimulari ab eis professus: Item Dionysius, magisq; si eruca condirentur. Tosta quoq; articulorum dolori cum adipe prodesse. Syluestre rapum in aruis maxime nascitur, fruticosum, semine candido, duplo maiore q̄ papaueris. Hoc ad leuigandā cutem in facie, totoq; corpore, utuntur, mixta urina pari mensura. Erui, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.

De naporum differentijs, & raphano syluestri, & de raphano satiuo, & pastinaca. Cap. IIII

NAporum duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosis foliorū caulib. florentis, quod bunion uocant, purgationibus fœminarū, & uesicæ & urinæ utile. decoctū, potū ex aqua mulsa, uel succi drachma. Semē dysentericis tostū, tritūq; in aqua calida, è cyathis quatuor. Sed urinā inhibet, si non lini semen una bibatur. Alterū genus buniada appellant, & rhaphano & rapo simile: seminis præclari contra uenena, ob id & in antidotis utuntur illo. Rhaphanū & syluestrē esse diximus. Laudatissimū in Arcadia, quanq̄ & alibi nascitur, utilior urinæ duntaxat ciendæ. Cætero bilem detrahunt. Præterea cortices in uino. Præter ea quæ circa eos dicta sunt, stomachū purgant, pituitam extenuant, urinam concitant. Est & satiui usus in Italia, & armoraciam uocant. Et satiui uero decocti mane poti ad ternos cyathos, cōminuūt & eiiciūt calculos. Iidē in posca decocti contra serpentiū morsus illinūtur. Ad tussim etiā mane ieiunis rhaphanus prodest cum melle: Semen eorum tostum ipsumq; cōmanducatum, ad lagonoponon: Aquam foliis eius decoctis bibere, uel succū ipsius cyathis binis cōtra phthiriases: phlegmoni ipsos illinire tusos, liuori uero recenti corticē cum melle: ueternosis autē q̄ acerrimos mandere, semenq; tostū, dein contritū cum melle, suspiriosis. Iidem & contra uenena prosunt. Cęterо & scorpionibus aduersatur: uel ipso uel semine infectis manibus impune tractabis: Im positoq; rhaphano scorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami uenena æque, ut Nicander tradit. Et contra uiscum quoq; dari Apollodori duo iubent, sed Citieus semē ex aqua tritū, Tarētinus succū. Lienē item extenuant: iocineri prosunt, & lumborū doloribus. Hydropicis quoq; ex aceto aut sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & ilios dādos censet, Plistonicus & cœliacis. Intestinorū ulcera sanāt: at purulē ta præcordiorū, si cū melle edantur. Quidā ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, sic & fœminas purgari. Ex aceto & melle sumpti, intestinorum animalia detrahūt. Itē ad tertias decocto eorū poto cū uino, enterocelis prosunt, sanguinē quoq; inutilē sic extrahūt. Medius ad hæc & sanguinē excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiā augendā. Hippocrates capitis mulierū defluuia fricari rhaphanis: & super umbilicum imponi, cōtra tormēta uuluæ. Reducunt & cicatricē ad colorē. Semē quoq; ex aqua impositum, sistit ulcera quæ phagedænas uocant. Democritus uenerē hoc cibo stimulari putat, ob id fortasis uoci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascūtur, excitare oculorū aciē dicunt. Vbi uero acrior rhaphani medicina admota sit, hyssopū dari protinus imperant. Hæc antipathia est. At aurium grauitati succum rhaphani instillāt. Nam uomituris summo cibo esse eos, utilissimū est. Pastinacæ simile hibiscū, quod molochen agrian uocant, & aliqui plistolochiā, ulceribus cartilaginis & ossibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluū soluunt, serpentes abigunt. Apum, uesparū, crabronum ictibus illita medentur. Radicē eius ante solis ortū erutā inuoluunt lana coloris quē natiuum uocant, præterea ouis quæ fœminā peperit, strumisq; uel suppuratis alligant. Quidam ad hunc usum auro effodiendam censent, cauendumq; ne terram attingat. Celsus & podagris quæ sine tumore sint, radicem eius ex uino decoctam imponi iubet.

De staphylino siue pastinaca, & gingidio, & sisere, & seseli, & inula, & de cepe. Cap. V

ALterum genus est staphylinos, quod pastinacā erraticam uocant. Eius semen contritum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tritum & in uino potũ, tumentẽ aluum,& ſuffocationes mulierũ doloresq; lenit,in tantũ ut uuluas corrigat,illitũ quoq; è paſſo uentri earũ proſit:uiris uero prodeſt,cũ panis portione æqua tritũ,ex uino potum cõtra uentris dolores.Pellit & urinã, & phagedænas ulcerum ſiſtit recens cũ melle impoſitũ,uel aridum farina inſperſum.Radicẽ eius Dieuches contra iocineris ac lienis,ilium,lumborũ,& renum uitia,ex aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis ueteribus.Philiſtio in lacte coquit,& ad ſtranguriam dat radicis uncias quatuor:Ex aqua hydropicis, ſimiliter & opiſthotonicis,& pleuriticis,& comitialibus.Habẽtes eam,feriri à ſerpentibus negãtur:aut qui antè guſtauerint, non lædi. Percuſsis imponitur cũ axungia.Folia cõtra cruditates manduntur. Orpheus amatorium in eſſe ſtaphylino dixit, fortaſsis quoniam uenerem ſtimulari hoc cibo certum eſt:ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderũt.Ad reliqua & ſatiua pollet.Efficacior tamẽ ſylueſtris, magisq; in petroſis nata.Semen ſatiuæ quoq; contra ſcorpionũ ictus, ex uino aut poſca, ſalutare eſt.Radice eius circũſcalpti dẽtes,dolore liberãtur.Syria in hortis operoſiſsima. Indeq; prouerbium Græcis: Multa Syrorum olera. Simillimam ſtaphylino herbam ſerit,quam alij gingidion uocant, tenuius tantum & amarius,eiuſdemq; effectus. Eſtur coctum crudumq; ſtomachi magna utilitate.Siccat enim ex alto omnes eius humores. Si ſer erraticum ſatiuo ſimile eſt & effectu:ſtomachũ excitat,faſtidiũ abſterget. Ex aceto laſerpitiato ſumptum,aut ex pipere & mulſo, uel ex garo, urinam ciet, ut Opion credit & Venerem.In eadem ſententia eſt & Diocles.Præterea cordi cõuenire cõualeſcentiũ, aut poſt multas uomitiones percq; utile.Heraclides contra argentum uiuum dedit,& ueneri ſubinde offenſanti,ægriſq; ſe recolligentibus.Hiceſius ideo ſtomacho utile uideri dixit, quoniam nemo tres ſiſeres edendo cõtinuaret:eſſe tamẽ utile conualeſcẽtibus aduinum tranſeuntibus.Satiui priuatim ſuccus cum lacte caprino potus ſiſtit aluum. Et quoniam pleroſq; ſimilitudo nominum Græcorum confundit, contexemus & de ſili, ſed hoc eſt uulgaris notitiæ. Optimum Maſsilienſe: lato enim grano & ſuluo eſt. Secundum Æthiopicum,nigrius.Creticum odoratiſsimum omnium.Radix iucũdi odoris eſt. Semen eius eſſe & uultures dicuntur.Prodeſt homini ad tuſsim ueterẽ, rupta,conuulſa, in uino albo potũ.Item opiſthotonicis, & iocinerũ uitijs, & torminibus,& ſtranguriæ,duarum aut trium ligularum menſura.Sunt & folia utilia,ut quæ partus adiuuent etiam quadrupedum.Hoc maxime paſci dicuntur ceruæ parituræ.Illinitur & igni ſacro. Multumq; in ſummo cibo cõcoctionibus confert,uel folio uel ſemine. Quadrupedũ quoq; aluũ ſiſtit, ſiue tritũ potui infuſum, ſiue mandendo cõmanducatũ è ſale.Boum morbis tritum infunditur.Inula quoq; à ieiunis commanducata,dentes confirmat,ſi, ut eruta eſt, terram non attingat:condita tuſsim emẽdat.Radicis uero decoctæ ſuccus tineas pellit:ſiccatæ autem in umbra farina tuſsi,& cõuulſis,& inflationibus,& arterijs medetur. Venenatorũ morſus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. Cepæ ſylueſtres non ſunt. Satiuæ olfactu ipſo & delachrymatione caligini medentur, magis uero ſucci inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & ulcera oris ſanare, commanducatę cum pane.Et canis morſus,uirides ex aceto illitæ, aut ſiccæ cum melle & uino,ita ut poſt diem tertiũ ſoluantur.Sic & tritæ ſanãt. coctam in cinere & epiphoris multi impoſuere cum farina hordeacea,& genitaliũ ulceribus.Succo & cicatrices oculorũ & albugines,& argema inunxere:et ſerpentium morſus,& omnia ulcera cũ melle. Item auricularũ cum lacte mulierũ: & in ijſdem ſonitũ ac grauitatem emendantes,cũ adipe anſerino, aut cũ melle ſtillauere: Et ex aqua bibendum dedere repente obmuteſcentibus: in dolore quoq; ad dentes colluendos inſtillauere,& plagis beſtiarũ omnium,priuatim ſcorpionum.Alopecias fricare & pſoras tuſis cepis.Coctas dyſentericis ueſcendas dedere,& cõtra lumborũ dolores, purgamenta quoq; earum cremata in cinerem illinentes ex aceto ſerpentium morſibus, ipſasq; multipedæ ex aceto.Reliqua inter medicos mira diuerſitas. Proximi inutilia eſſe præcordijs & concoctioni,inflationemq; & ſitim facere dixerunt: Aſclepiadis ſcho-

Universidad de Deusto
Biblioteca

la,ad colorē quoq; uálidū profici hoc cibo. Et ſi ieiuni quotidie edant, firmitatē ualetudinis cuſtodiri: ſtomacho utilia eſſe, ſpiritus agitatione: uentrē mollire, hæmorrhoidas pelleré ſubditas pro balanis: ſuccum cum ſucco fœniculi contra incipientes hydropiſes mire proficere. Item cōtra anginas, cum ruta & melle. Excitari eiſdem lethargicos. Varro, quæ ſale, & aceto piſa eſt areſactáq;, uermiculis non infeſtari, autor eſt.

De porro ſectiuo, & capitato, & de allio. Cap. VI

PORRŪ ſectiuum profluuia ſanguinis ſiſtit in naribus, contrito eo obturatis, uel gallæ mixto, aut mentæ: Item ex abortu profluuia, poto ſucco cum lacte mulierum. Tuſsi etiam ueteri ac pectoris & pulmonis uitijs medetur. Illitis folijs ſanantur & ambuſta & epinyctides: ita uocatur ulcus quæ & ſyce, in angulo oculi perpetuò humore manans. Quidam eodem nomine appellant puſtulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito. Vel beſtiarum morſus ex aceto: Item ſerpentiū. Aurium uero uitia cū felle caprino, uel pari menſura mulſi: Stridores cū lacte mulieris: Capitis dolores, ſi in nares fundatur: dormiturisúe, in aurē duobus ſucci cochlearibus, uno mellis. Succus & ad ſerpentium ſcorpionúmque ictus bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum uini hemina potus. Sanguinem uero excreantibus & phthiſicis, diſtillationibus longis, uel ſuccus, uel ex ipſo cibus prodeſt. Item morbo regio, uel hydropicis: Et ad renum dolores, cum ptiſanæ ſucco acetabuli menſura. Idē modus cum melle, uuluas purgat. Eſtur uero & contra fungorum uenena, imponitur & uulneribus. Venerem ſtimulat, ſitim ſedat, ebrietates diſcutit. Sed oculorū aciem hebetare traditur: inflationē quoq; facere, quæ tamen ſtomacho non noceat, uentrēq; molliat. Voci ſplendorem affert. Capito maior eſt ad eadem effectus. Sanguinē reijcientibus ſuccus eius cum gallæ aut thuris farina uel acacia datur. Hippocrates & ſine alia mixtura dari iubet: Vuluasq; contractas aperire putat, Fœcunditatē etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgat, Tuſsim & diſtillationes thoracis, pulmonis & arteriæ uitia ſanat, datum in ſorbitione ptiſanæ uel crudū, pręter capita, ſine pane, ita ut alternis diebus ſumatur: uel ſi purulenta excreentur: Sic & uoci uel ueneri, ſomnoq; multū confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluū ſiſtunt, & fluctiones ueteres. Cortex decoctus illitusq; inficit canos. Allio magna uis, magnæ utilitates contra aquarum & locorū mutationes. Serpentes abigit, & ſcorpiones odore: atq;, ut aliqui tradidere, & beſtiarum omnium ictibus medetur, potu uel cibo, uel illitu: priuatim cōtra hæmorrhoidas prodeſt, cū uino redditum uomitu. Ac ne contra aranearum murum uenenatū morſum ualere miremur, aconitū, quod alio nomine pardalianches uocatur, debellat: Item hyoſcyamum: canum morſus, in quæ uulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentium quidem ictus potum cum reſtibus ſuis, efficaciſsime ex oleo illinitur, Attritis q́ue corporum partibus, uel ſi in ueſicas intumuerint. Quin & ſuffitu eo, ſecūdas partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorū cū oleo, capitis ulcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum, aliqui crudum id dedere. Diocles hydropicis cum centaurio, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius præſtat uiride cum coriandro in mero potum. Suſpirioſis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbū regium uino miſcuit: & contra ileum in oleo & pulte, ſic illinēs ſtrumis quoq;. Antiqui & inſaniētibus dabāt crudū. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargarizare prodeſt, Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, uel ſi decocti aqua colluantur, addaturq; ipſum in caua dentium. Auribus etiam inſtillatur ſuccus cum adipe anſerino: phthiriaſes & prurigines potum, tuſum item cum aceto & nitro compeſcit, diſtillationes cum lacte coctum, uel tritum permixtúmue caſeo molli: quo genere & raucitatē extenuat: Vel phthiſin, in fabæ ſorbitione. In totum autem coctum utilius eſt crudo, elixúmque toſto: ſic & uoci confert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulſo coctum. Teneſmo in pulte medetur: Temporum doloribus illitum elixum, & puſtulis coctū cum melle,

deinde

deinde tritum: Tusi cum adipe uetusto decoctū,uel cum lacte: Aut si sanguis etiam excreetur,uel purulenta,sub pruna coctum,& cum mellis pari modo sumptum: Conuulsis ruptis cum sale & oleo. Nam cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cum sulphure & resina,etiam harundines cum pice. Lepras,lichenas, lentigines exulcerat,sanatq; cū origano,uel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Suggillata aut liuentia ad colorem reducit,combustum ex melle. Credunt & comitialem morbum sanare,si quis eo in cibo utatur ac potione. Quartanas quoq; excutere potū caput unum cum laserpitij obolo in uino austero. Tusim & alio modo ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat,fractæ incoctum fabæ, atq; ita in cibo sumptum,donec sanitatem resti
10 tuat. Facit & somnos,atq; in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque stimulat cum coriandro uiridi tritum,potumq; è mero. Vitia eius sunt,quod oculos hebetat,inflationes facit,stomachum lædit copiosius sumptum, sitim gignit. Cætero contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodest mixtum farre in cibo. Iumenta urinam reddere, atq; nō torqueri tradunt,si trito natura tangatur.

De lactuca syluatica,siue caprina,& esopo,& isati,et lactuca satiua. Cap. VII

LActucæ sponte nascentis primū est genus eius quam caprinam uocant, qua pisces in mare deiecta protinus necantur,qui sunt in proximo. Huius lac spissatū,mox in aceto pondere obolorum duûm,adiecto aquæ uno cyatho, hydropicis datur. Caule & foliis contusis,aspersо sale,nerui incisi sanantur. Eadem trita ex aceto,colluta matutinis bis
20 mense,dentium dolorē prohibet. Alterum est genus quod Græci esopon uocant. Huius folia trita,& cum polenta illita,ulceribus medentur. Hæc in aruis nascitur. Tertiū genus est in syluis nascens, isatin uocant. Huius folia trita cum polenta, uulneribus prosunt. Quarto infectores lanarum utuntur, quod glastum uocant: simile erat lapatho syluestri foliis,nisi quod plura habet & nigriora. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescentia ulcera quæ serpunt,sanat: Item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum radice uel foliis prodest,uel ad lienes pota. Hæc propria singulis. Communia autē sponte nascentibus, candor,caulis interdū cubitali longitudine,& ipso,& foliis scabricia. Ex his rotunda folia & breuia habentem sunt qui hieraciam uocent: quoniā accipitres scalpendo
30 eam,succoq; oculos tingendo,obscuritatem cum sensere discutiant. Suceus omnibus candidus,uiribus quoq; papaueri similis: carpitur per messes inciso caule, conditur in fictili nouo,ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierū. Arcet nubeculas,cicatrices adustionesq; omnes,præcipue caligines. Imponitur etiā oculis in lana cōtra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentiū ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta thyrsiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia, cōmixto uino ex aceto. Alijs quoq; uenenis resistunt,exceptis quæ strangulando necant,aut ijs quæ uesicæ nocent. Item psimmythio excepto. Imponunt & uentri ex melle atq; aceto, ad detrahenda uitia alui. Vrinæ difficultates succus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho uini dari iubet. Quidā & è satiuis colligūt succū minus efficacē. Pe
40 culiares earū uires partim iam dictæ sunt, somnū faciendi,uenerēq; inhibendi, æstum refrigerandi,stomachū purgandi,sanguinem augendi: Nō paucæ restant, quoniam & inflationes discutiunt,ructusq; lenes faciunt, cōcoctiones adiuuant. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt. Nec ulla res in cibis auiditatem incitat inhibetq; eadem, in causa alter utraq; modus est. Sic & aluum copiosiores soluunt,modicæ sistunt. Lentitiam pituitæ digerunt: atq; ut aliqui tradiderunt, sensus purgant. Stomachi dissoluti utilissime adiuuantur: in eo usu & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes,si crassior pituita sit scillite aut uino absinthite, si & tussis sentiatur hyssopite admixto. Dantur cœliacis cum intubo erratico,& ad duritiam præcordiorū. Dantur & melancholicis cādidæ copiosiores,& ad uesicæ uitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambu

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtis quoq; proſunt recẽtibus, priuſq; puſtulæ fiant, cũ ſale illitæ. Vlcera etiã quæ ſerpunt coercẽt, initio cũ aphronitro, mox in uino, Tritę igni ſacro illinunt. Cõuulſa et luxata caulibus tritis cũ polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularũ ex uino & polenta. In cholera quoq; coctas patinis dederunt, ad quod utiliſsimæ q̃ maximi caulis & amaræ: Quidã lacte infundunt. Deferuefacti hi caules & ſtomacho utiliſsimi traduntur, ſicut ſomno ſatiua maxime lactuca, & amara lactenſq;, quã meconidẽ uocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cũ muliebri lacte utiliſsimũ eſſe præcipitur, dum tẽpeſtiue capiti inunguntur: Oculorũ quoq; uitijs quæ frigore in ijs facta ſunt. Miras & alias inuenio laudes. Thoracis uitijs prodeſſe nõ ſecus q̃ abrotonum, cum melle Attico. Purgari & fœminas hoc cibo. Semẽ ſatiuarũ contra ſcorpiones dari. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes in ſomno cõpeſci. Tentantes aquas non nocere lactucã edentibus. Quidã tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus betæ, & intubis, & cichorio, & ſeri, genera duo. Cap. VIII

NEc beta ſine remedio eſt utraq;. Siue candidæ, ſiue nigræ, radix recens, & madefacta, ſuſpenſa funiculo, contra ſerpentium morſus efficax eſſe dicitur. Candida beta cocta, & cum allio crudo ſumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ, porrigi nem tollunt: atq; in totum efficacior eſſe traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines: item ſonitum aurium ſedat, infuſus ijs: ciet urinam. Medetur dyſentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoq; dentium ſedat illitus ſuccus. Et contra ſerpentium ictus ualet, ſed huius radici duntaxat expreſſus. Ipſa uero decocta, pernionibus occurrit. Albæ ſuccus epiphoras ſedat, fronte illita, Aluminis pauco admixto, ignẽ ſacrum, Sine oleo trita licet, aduſtis medetur, Et contra eruptiones papularũ, coctaq; eadem contra ulcera quæ ſerpunt illinitur: & alopecijs cruda, & ulceribus quæ in capite manãt. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, ut uentrem molliat. Validius cocto fluxiones ſtomachi ſiſtit & uentris. Eſt & beta ſylueſtris, quam limonion uocant, alij neuroides, multum minoribus tenuioribusq; ac denſioribus folijs, undecim ſæpe caulium. Huius folia ambuſtis utilia, guttantia aſtringunt. Semen acetabuli menſura dyſentericis prodeſt. Aqua & è radice coctæ maculas ueſtium elui dicunt, item membranarum. Intubi quoque non extra remedia ſunt. Succus eorum cum roſaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem cum uino potus, iocinoribus & ueſicæ, & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambugiam appellauere. In Ægypto cichorium uocant, quod ſylueſtre ſit. Satiuum autem ſerin, quod eſt minus & uenoſius. Cichorium refrigerat. In cibo ſumptum & illitum collectiones, ſuccusq; decocti uentrem ſoluit. Iocinori & renibus, & ſtomacho prodeſt. Item ſi in aceto decoquatur urinæ tormina diſcutit, Item morbum regium è mulſo, ſi ſine febre ſit. Veſicam adiuuat. Mulierum quidem purgationibus decoctum in aqua adeo prodeſt, ut emortuos partus trahat. Adijciunt magi, ſucco totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ uelint facilius impetrare. Quod quidem propter ſingularem ſalubritatem aliqui chreſton appellant, alij pancration. Et ſylueſtre genus, alij hedypnoida uocant, latioris folij. Stomachum diſſolutum aſtringit cocta: crudaq; ſiſtit aluum. Et dyſentericis prodeſt, magis cum lente. Rupta & conuulſa utroq; genere iuuantur. Item quibus genitura ualetudinis morbo effluat. Seris & ipſa lactucæ ſimillima, duorum generum eſt, ſylueſtris melior. Nigra iſta & æſtiua. Deterior hyberna & candidior. Vtraque tamen ſtomacho utiliſsima, præcipue quem humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant uel illitæ, diſcutiuntq; & alios q̃ ſtomachi. Cum polenta ſylueſtrium radices ſtomachi cauſa ſorbentur, & cardiacis illinuntur ſuper ſiniſtram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & ſanguinem reijciẽtibus, Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu. Petronius Diodotus, qui antilegomena ſcripſit, in totum damnauit ſerin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio reſiſtit.

De braſ-

De brasſica,& lapſana,& de brasſica marina,& ſcilla,& de bulbis, & bulbine. Cap. IX

BRaſsicæ laudes longũ eſt exequi, cum & Chryſippus medicus priuatim uolumen ei dicauerit per ſingula mẽbra hominis digeſtũ,& Dieuches:ante omnes autem Pythagoras & Cato nõ parcius celebrarint.Cuius ſententiã uel eo diligẽtius perſequi par eſt, ut noſcat qua medicina uſus ſit annis DC. Ro.populus.In tres ſpecies diuiſere eam Græci antiquiſsimi.Criſpam,quam ſelinada uocauerunt,à ſimilitudine apij foliorum, ſtomacho utilem,aluum modice mollientem.Alteram leam,latis folijs è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam uocauere,nullius in medicina momenti. Tertia eſt proprie appella ta crambe,tenuioribus folijs,& ſimplicibus denſiſsimiſq;,amarior,ſed efficaciſsima. Cato criſpã maxime probat,dein leuem grandibus folijs,caule magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus,oculorum caligini ſcintillationibusq;,uel ſtomacho,precordijs,crudam ex aceto & melle,coriandro,ruta,menta, laſeris radicula ſumptam acetabulis duobus matutino:tantamq; eſſe uim, ut qui terat hæc,ualidiorem fieri ſe ſentiat. Ergo uel cum his tritam,ſorbendam,uel ex hoc intinctu ſumendam. Podagræ autem, morbisq; articularijs illini cum rutæ, coriandri,& ſalis mica,hordei farina. Aqua quoq; eius decocta, neruos articulosq; mire iuuari:Si foueãtur uulnera,& recẽtia & uetera,etiam carcinomata, quæ nullis alijs medicamentis ſanari poſsint. Foueri prius aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi.Sic etiam fiſtulas eluxatas,& tumores euocari, quæq; diſcuti opus ſit. Inſomnia etiam,uigiliasq; tollere decoctam,ſi ieiuni edant quamplurimam ex oleo & ſale. Tormina ſi decocta iterum decoquatur,addito oleo,ſale,cumino,polenta.Si ita ſumatur ſine pane,magis profuturam.Inter reliqua bilem detrahi per uinum nigrum pota. Quin & urinam eius qui braſsicam eſitauerit,aſſeruari,calefactãq; neruis remedio eſſe, Verba ipſius ſubijciam,ad exprimendam ſententiam:Pueros puſillos ſi laues ea urina, nunquam debiles fieri.Auribus quoq; ex uino ſuccum braſsicæ tepidum inſtillari ſuadet.Idq; etiam tarditati audientium prodeſſe aſſeuerat.Et impetigines eadem ſanari ſine ulcere.Grecorum quoq; opiniones iam & Catonis cauſa poni conuenit, in ijs duntaxat quæ ille prætermiſerit.Biles detrahere non percoctam putant.Item aluum ſoluere,eandemq; bis coctam ſiſtere. Vino aduerſari,ut inimicam uitibus.Antecedente in cibis caueri ebrietatem: poſtea ſumpta crapulam diſcuti.Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: ſuccum uero crudæ uel angulis tantum tactis cum Attico melle,plurimum.Facillime concoqui, ciboq; eo ſenſus purgari.Eraſiſtrati ſchola clamat, nihil eſſe utilius ſtomacho neruisq;,ideo & paralyticis & tremulis dari iubet,& ſanguinem excreantibus.Hippocrates cœliacis & dyſentericis bis coctam cum ſale. Item ad teneſmon & renum cauſas, lactis quoq; ubertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans,& purgationẽ fœminis.Crudus quidem caulis ſi mãdatur,partus quoq; emortuos pellit.Apollodorus aduerſus fungorum uenena ſemen aut ſuccum bibendum cenſet.Philiſtion opiſthotonicis ſuccum ex lacte caprino cum ſale & melle.Inuenio & à podagra liberatos edendo eam,decoctæq; ius bibẽdo.Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito ſale. Item ſpleneticis in uino albo per dies XL.Ictericis,necnon & phreneticis radicis crudæ ſuccum gargarizandum bibendumq; demonſtrat.Contra uero ſingultus cum coriandro & anetho,& melle ac pipere,ex aceto,Illitam quoq; prodeſſe inflationibus ſtomachi.Item ſerpentium ictibus,& ſordidis ulceribus, ac uetuſtis, uel ipſam aquam cum hordeacea farina. Succum ex aceto,uel cum fœno Græco. Sic aliqui & articulis, podagriſq; imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud ſerpit in corpore, impoſita leuat.Item repentinas caligines:has & ſi manditur ex aceto. Suggillata uero & alios liuores pura illita. Lepras, & pſoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus teſtium & genitalium malis hanc utiliſsime imponi aſſerit. Efficacius eandem cum faba trita. Item conuulſis cum ruta.Contra ardorem febrium & ſtomachi uitia cum rutæ ſemine: & ad ſecundas.

Et muris

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et muris aranei morsus,foliorum aridorum farina alterutra parte exinanit. Ex omnibus brasicæ generibus suauissima est cyma,& si inutilis habetur,difficilis in coquendo,& re nibus cõtraria. Illud quoq; non est omittendũ,aquam decoctæ ad tot usus laudatam fœtere humi effusam. Stirpiũ brasicæ aridorũ cinis,inter caustica intelligit. Ad coxendicũ dolores cũ adipe peruetusto. At cũ lasere & aceto in uicẽ psilothri euulsis illitus pilis,nasci alios prohibet. Bibitur & cum oleo subferuefactus,uel per se elixus ad conuulsa & rupta intus,lapsumq; ex alto. Nulla ergo sunt crimina brasicæ: imò uero apud eosdem animæ grauitatem facere,dentibus & gingiuis nocere,& in Ægypto propter amaritudinẽ nõ estur. Syluestris,siue erraticæ immẽso plus effectus laudat Cato,adeo ut aridæ quoq; farinam in olfactorio collectã,uel odore tantum nãribus rapto,uitia earum graueolenti- 10
amq; sanare affirmet. Hanc alij petreã uocant, inimicissimam uino, quam præcipue uitis fugiat: aut si nõ possit fugere moriatur. Folia habet bina,parua,rotunda,leuia,plantis oleris similior,cãdidior satiua & hirsutior. Hanc inflationib. mederi, Melancholicis quoq; ac uulneribus recentibus,cum melle, ita ne soluantur ante diem septimum, Strumis,fistulis,in aqua contritã, Chrysippus autor est. Et alij uero cõpescere mala corporis quæ serpant: nomas uocant. Itẽ excrescentia absumere. Cicatrices ad planũ redigere. Oris ulcera & tonsillas manducatã & coctam succo gargarizato cum melle tollere. Itẽ psoras & lepras ueteres,ipsius tribus partib. cũ duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus satis esse eam cõtra canis rabiosi morsum imponi. Melius si cum lasere & aceto acri. Necari quoq; canes ea,si detur ex carne. Semẽ eius tostũ auxiliatur cõtra serpẽtes, fungorumq; 20
uenena,tauri sanguinẽ. Folia cocta spleniticis in cibo data,& cruda illita cum sulphure & nitro prosunt. Item mãmarum duritiæ. Radicũ cinis uuæ in faucibus tumenti tactu medetur,& parotidas cum melle illitus reprimit,serpentiũ morsus sanat. Viriũ brasicę unũ & magnũ argumentũ addemus & mirabile. Crustæ si occupent intus uasa omnia in quibus aquæ feruẽt,in tantũ,ut nõ sit eas auellere,si brasica in ijs decoquatur abscedunt. Inter sylueſtres brasicas & lapsana est,pedalis altitudinis, hirsutis solijs,napi simillimis,ni si candidior esset flore. Coquit in cibo. Aluũ leniter emollit. Marina brasica uehemẽtissime ex omnibus aluum ciet, Coquitur propter acrimoniã cum pingui carne, stomacho inimicissima. Scillarum in medicina alba est quæ masculus, fœmina nigra. quæ candidissima fuerit,utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis,quod reliquum è uiuo est,cõsec- 30
tum suspẽditur lino modicis interuallis. Postea arida frusta in cadum aceti cꝫ asperrimi pendentia immerguntur,ita ne ulla parte uas contingant. Hoc fit ante solstitium diebus XLVIII. Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis, totius diei solem accipientibus: Post eum numerũ dierum tollitur uas,scilla eximitur, acetũ transfunditur. Hoc clariorẽ oculorum aciem facit. Salutare est stomachi laterumq; doloribus, parum sumptum binis diebus. Sed tanta uis est, ut auidius hausturn extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat. prodest & gingiuis & dentibus,uel per se commanducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoq; recens subiecta præstat,ne hydropici sitim sentiant. Coquitur plurimis modis: in olla,quæ conijciatur in clibanum aut furnum,uel adipe aut luto illita. aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, de- 40
inde conciditur,coquiturq; in aceto,tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctæ ad hydropicos. Ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad spleneticos & stomachicos, si non sentiant ulcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim ueterem cum suspirio. Discutit & folijs strumas, quadrinis diebus soluta. Furfures capitis, & ulcera manantia illita ex eo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maxime uti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mixta resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras scillam in limine quoque ianuæ suspensam malorum medicamentorum introitum pellere tradit. Cæterum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medent. Per se uero triti neruorū con tractioni,& ex uino porrigini:cum melle canū morsibus.Erasistrato placet cū pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle.Alij si è naribus fluat, coriandrū & farinam adijciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erūpentia in capite cum uino austero aut ouo.Et bulbos epiphoris idem illinit,& sic lippitudini medetur. Æque uitia quæ sunt in facie,eorū rubentes maxime,in sole illiti,cum melle & nitro emendant: lentiginē cū uino,aut cucumi cocto. Vulnerib.quoq; mire prosunt per se,aut(ut Damion)ex mulso,si quinto die soluātur.Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam.In uino cocti illiti uentri, duritiē prȩcordiorū emolliunt.Dysentericis in uino ex aqua cælesti tēperato dantur.Ad conuulsa intus,cum silphio pilulis fabæ magnitudine.Ad sudorē tusi illinuntur.Neruis utiles: ideo & paralyticis dantur.Luxata in pedibus qui sunt rufi ex his citissime sanant cum melle & sale. Venerem maxime Megarici stimulant.Hortensii partum cum sapa aut passo sumpti.Syluestres interaniorū plagas & uitia cū silphio pilulis deuoratis sedant.& satiuorū semen contra phalangia bibitur in uino.Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentiū ictus. Semen antiqui bibendū insanientibus dabant. Flos bulborū tritus crurū maculas uarietatesq; igne factas emēdat.Diocles oculos hebetari ab ijs putat. Elixos assis minus utiles esse adijcit, & difficile concoqui ex ui uniuscuiusq; naturæ.Bulbinē Græci uocāt herbā porraceis foliȷs,rubicundo bulbo.Hȩc traditur uulneribus mire utilis,duntaxat recentibus.Bulbus, quem uomitorium uocant ab effectu,folia habet nigra,cæteris longiora.

De asparagis & corruda,& libyco,& orminio. Cap. x

VTilissimus stomacho cibus asparagi,ut traditur. Cumino quidē addito inflationes stomachi colicq; discutiunt,ijdem oculis claritatē afferunt. Ventrē leniter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus intestinorūq; uitijs prosunt,uino cū coquuntur addito. Ad lumborū & renū dolores,semen trium obolorū pondere,pari cumini bibitur. Venerem stimulant. Vrinā cient utilissime,prætercq; quod uesicam exulcerāt. Radix quoq; plurimorū prædicatiōe trita,& ex uino albo pota,calculos quoq; exturbat, lumborū & renū dolores sedat.Quidam & ad uuluæ dolorē radicē cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephātiasin proficit. Asparago trito cū oleo perunctū pungi ab apibus negāt.Syluestrē asparagū aliqui corrudam,aliqui Libycū uocant, Attici orminiū. Huius ad supradicta omnia efficacior uis, & candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminā. Ad idem & semen ualet cum anetho,ternis utrunq; obolis.Datur & ad serpentiū ictus succus decoctus. Radix miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per urinam reddatur, semen asparagi, & apij, & cumini ternis obolis in uini cyathis duobus, quinis diebus Chrysippus dari iubet.Sic & hydropicis contrariū esse, quamuis urinam moueat, docet: Item Veneri: Vesicæ quoq; nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidi eos. In uino decoctæ radicis succum, si ore contineatur,dentibus mederi.

De apio,& apiastro,& helioselino,& oreoselino. Cap. xi

APio gratia uulgo est.Nanq; rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarē gratiam habent.Præterea oculis illitū cum melle,ita ut subinde foueantur feruēti succo decocti,alijsq; mēbrorum epiphoris per se tritū, aut cum pane,uel polenta impositū,mire auxiliatur.Pisces quoq; si ægrotēt in piscinis,apio uiridi recreantur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum uarietate est. Distinguitur sexu.Chrysippus fœminā esse dicit crispioribus foliȷs & duris,crasso caule, sapore acri & feruido. Dionysius nigriorem,breuioris radicis, uermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendum, imò omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum esse, usus quoque claritati inimicum. Caule fœminæ uermiculos gigni. Ideoq; eosqui ederint sterilescere,mares fœminasq;.In puerperijs uero ab eo cibo

comitiales

Universidad de Deusto
Biblioteca

comitiales fieri qui ubera hauriunt. Innocentiorem tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos frutices damnetur. Mammarum duritiam impositis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctum præstat. Succo maxime radicis cum uino lumborũ dolores mitigat. Eodem iure instillato grauitatem aurium. Semine urinam ciet, mẽstrua ac secũdos partus. Et si foueantur semine decocto, suggillata reddit colori. Cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum potumq; renibus medetur. In frigida tritũ oris ulceribus. Semen cum uino, uel radix cum ueteri uino uesicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex uino albo. Apiastrum Hyginus quidem melissophyllon appellat. Sed in confessa dãnatiõe est uenenatũ in Sardinia. Contexẽda em̃ sunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendentia. Olusatrum quod Hipposelinũ uocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur. Itemq; difficultatibus urinę semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur: Succus eius algẽtes calefacit potus. Quartũ genus ex eodem faciunt aliqui oreoselinon, palmum alto frutice ac recto, semine cumino simile, urinæ & menstruis efficax. Helioselino uis priuata contra araneos. Sed & oreoselino fœminæ purgantur è uino.

De petroselino & ocimo. Cap. XII

ALio genere petroselinon quidam appellant in saxis natum, præcipuum ad uomicas, cochlearibus binis succi additis in cyathum marrubij succi, atq; ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam buselinon, differens breuitate caulis à satiuo & radicis colore ruffo, eiusdẽ effectus. Præualere cõtra serpẽtes potu & linitu. Ocimum quoq; Chrysippus grauiter increpuit, inutile stomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati. Prętera insaniam facere & lethargos & iocinoris uitia: Ideoq; capras id aspernari: hominibus quoq; fugiendum censet. Addunt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionẽ gignere: commanducatum & in sole positũ, uermes afferre. Afri uero, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari nõ posse. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, cõuenire ad id scorpiões à proximo omnes. Diodotus in empiricis, ętiã pediculos facere ocimi cibum. Secuta ætas acriter defendit, nam id esse capras. Nec cuiquam mentem motam: & scorpionum terrestrium ictibus, marinorũq; uenenis mederi ex uino, addito aceto exiguo. Vsu quoq; cõpertum deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis & inflãmatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto, Item oculorũ epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq; utile, inflationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum, urinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras eo & distillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit: & coctum dysentericis, & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenasmo & sanguinẽ excreantibus in uino, duritia quoq; præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitq; lactis prouentum. Auribus utilissimum infantium, prȩcipue cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamẽta mouet, & distillationes quoq; capiti illitum. uuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat. Ideo etiam equis asinisq; admissuræ tempore ingeritur.

De syluestri ocimo, & eruca, & nasturtio, & ruta. Cap. XIII

SYluestri ocimo uis efficacior ad eadem omnia, peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris contrahuntur. Vomicisq; uuluæ, cõtraq; bestiarum morsus radix in uino est efficacissima. Erucæ semen scorpionũ uenenis et muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascẽtes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiũt uerbera subituris potum ex uino, duritiam quandam contra sensum inducere. In cõdiendis obsonijs tanta est suauitas, ut Græci euzomon appellauerint. Putant subtrita eruca si foueantur oculi, claritatẽ restituti. Tussim

Universidad de Deusto
Biblioteca

tui. Tuſsim infantium ſedari. Radix eius in aqua decocta fracta oſſa extrahit. Nam de uenere ſtimulanda diximus: tria folia ſylueſtris erucæ ſiniſtra manu decerpta, & trita in aqua mulſa ſi bibantur. E contrario naſturtium uenerem inhibet, animum exacuit. Vt diximus, duo eius genera. Album purgat, detrahit bilem potum in aqua x. pondere. Cum lomẽto ſtrumis illitum opertumq; braſsica præclare medetur. Alterũ eſt nigrius, quod capitis uitia purgat. Viſum cõpurgat. Commotas mentes ſedat ex aceto ſumptum. Lienem ex uino potum, uel cum fico. Tuſsim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumant. Semen ex uino omnia inteſtinorum animalia pellit, efficacius addito mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria & tuſsim cum origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctũ in lacte capri-
10 no. Panos diſcutit cum pice, extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adijcitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uero è melle utiliſsime. Seſtius adijcit uſtum ſerpẽtes fugare, ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contrito & alopecias emendari addito ſinapi, grauitatem aurium trito impoſito auribus cum fico. Dentium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginẽ & ulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationem perducit, & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxẽdicibus et lumbis cum polenta ex aceto illinitur: Itẽ lichẽni: Item unguibus ſcabris, quippe natura eius cauſtica eſt. Optimum autem Babylonium. Sylueſtri uero ad omnia ea effectus maior. In
20 præcipuis autem medicaminibus ruta eſt. Latiora ſatiuæ folia, rami fruticoſiores. Sylueſtris horrida ad effectũ eſt, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tuſa ea & aſperſa modice aqua, & in pyxide Cypria aſſeruatur. Hic copioſior datus uenẽni noxiam obtinet, in Macedonia maxime iuxta flumen Alyacmon. Mirumq;, cicutæ ſucco extinguitur, adeo etiam uenenorum uenena ſunt, quando cicutæ ſuccus prodeſt manibus colligentium ruta. Cæterũ inter prima miſcetur antidotis, præcipueq; Galatica. Quæcunque autem ruta & per ſe pro antidoto ualet, foliis tritis, & ex uino ſumptis. Contra aconitũ maxime
30 & uiſcũ. Item fungos, ſiue in potu detur, ſiue in cibo. Simili modo contra ſerpentiũ ictus, utpote cum muſtelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo ſe muniãt. Valent & contra ſcorpionũ ictus, & araneorum, apum, crabronum, ueſparum aculeos, & cantharidas, ac ſalamandras, canis'ue rabioſi morſus: acetabuli menſura ſuccus è uino bibitur, & folia trita uel cõmanducata imponũtur cũ melle & ſale, uel cũ aceto & pice decocta. Succo uero perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficijs. Serpentesq;, ſi uratur ruta, nidorem fugere. Efficaciſsima tamen eſt ſylueſtris radix cum uino ſumpta, eandẽ adijciunt efficaciorẽ eſſe ſub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceiq; coloris foliis à fœmina diſcreuit: eam lętioribus foliis & colore. Idem oculis noxiam putauit falsò, quoniã ſcalptores et pictores hoc cibo utuntur oculorũ cauſa. Cum pane quoq; uel naſturtio ſatiuæ atque ſylueſtris propter uiſum. Vt aiunt, multi ſucco eius cum melle Attico inuncti diſcuſſerunt caligines, uel cum lacte mulieris puerum enixæ, uel puro ſucco angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta impoſito. Lenit autem capitis dolo-
40 res pota cum uino, aut cum aceto & roſaceo illita. Si uero ſit cephalea, cum farina hordea cea, & aceto. Eadem cruditates diſcutit, mox inflationes, dolores ſtomachi ueteres. Vuluas aperit, corrigitq; cõuerſas illita in melle toto uentre et pectore. Hydropicis cũ ficu, & decocta ad dimidias partes, potaq; ex uino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumq; & lumborum, tuſſes, ſuſpiria: pulmonum, iocinerum, renum uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines, decoquũtur folia poturis: Et in cibo uel cruda, uel decocta cõditaue prodeſt. Item torminibus in hyſſopo decocta, & cum uino. Sic & ſanguinẽ ſiſtit interiorem, & nariũ indita, ſic & collutis dentibus prodeſt. Auribus quoq; in dolore ſuccus infunditur, cuſtodito ut diximus modo. E ſylueſtri uero cõtra tarditatẽ & ſonitum cum roſaceo, uel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritę inſtillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & ſerpyllũ, & laurũ, illinentes capita, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

colla. dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum: dederũt & comitialibus bibendum decoctæ ſuccum in cyathis quatuor ante acceſsiones, quarũ frigus intolerabile eſt: alſioſiſq; crudam in cibo. Vrinam quoq; uel cruentam pellit. Fœminarũ etiam purgationes, ſecũdasq;, etiam emortuos partus, ut Hippocrati uidetur, ex uino dulci nigro pota. Itaq; illitam & uuluarum cauſa etiã ſuffire iubet. Diocles et cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & uellcribus collecta. Multi uero & contra purulentas excreationes ſiccæ drachmas duas, ſulphuris unam & dimidiam ſumi cenſent: Et contra cruẽtas, ramos tres in uino decoctos. Datur & dyſentericis cum caſeo in uino cõtrita. Dederunt & cum bitumine infriatã potioni propter anhelitũ: Ex alto lapſis ſeminis tres uncias. Olei libra, uiniq; ſextario illinitur cum oleo coctis foliis partibus quas frigus aduſſerit. Si urinã mouet (ut Hippocrati uidetur) mirum eſt quoſdam dare uelut inhibentem potui cõtra incontinentiã urinæ. Pſoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item uitiligines, uerrucas, ſtrumas, & ſimilia, cum ſtrychno & adipe ſuillo ac taurino ſeuo. Item ignẽ ſacrum ex aceto & oleo, uel pſimmythio: Carbunculum ex aceto. Nonnulli laſerpitium unà illini iubent, ſine quo epinyctidas puſtulas curant. Imponunt & mãmis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Teſtium uero epiphoris cum ramis laureq; teneris, adeo peculiari in uiſceribus his effectu, ut ſylueſtri ruta cum axungia ueteri illitos ramices ſanari prodant. Fracta quoq; membra ſemine trito cum cera impoſito. Radix rutæ ſanguinem oculis ſuffuſum, & toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum eſt, cum feruentem rutæ naturam eſſe cõueniat, faſciculum eius in roſaceo decoctum addita uncia aloes, peruncti ſudorem reprimere. Itẽq; generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & uenerem crebro per ſomnia imaginantibus. Præcauendum eſt grauidis, abſtineant hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus ſatis quadrupedum quoq; morbis in maximo uſu eſt, ſiue difficile ſpirantibus, ſiue contra maleficorum animalium ictus: infuſa per nares ex uino: aut ſi ſanguiſuga exhauſerit, ex aceto: & quocunq; in ſimili morborum genere, ut in homine temperato.

De mentaſtro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino. Cap. XIIII

MEntaſtrum ſylueſtris menta eſt, differens ſpecie foliorũ quaſi figura ocimi, pulegij colore. Propter quod quidã ſylueſtre pulegium uocant. Iis cõmanducatis & impoſitis ſanari elephantiaſin, Magni Pompeij ætate, fortuito cuiuſdam experimento propter pudorem facie illita compertum eſt. Eadẽ illinuntur bibunturq; aduerſus ſcolopendras, & ſerpentium ictus, drachmis duabus in uini cyathis duobus. Aduerſus ſcorpionũ ictus cum ſale, oleo & aceto. Item aduerſus ſcolopendras ius decocti. Aduerſusq; omnia uenena ſeruantur folia arida, ad farinæ modum. Subſtratum uel accenſum fugat ſcorpiones. Potũ fœminas purgat à partu, ſed partus necat. Orthopnoicis, torminibus cholericis efficaciſsimum: Item lumbis, podagris impoſitum. Succus auribus uerminoſis inſtillatur. in regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia ueneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in ſole. Mentæ ipſius odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis, ideo embammatũ mixturæ familiaris. Ipſa acescere aut coire denſereq; lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Datur in aqua aut mulſo, eadem ui reſiſtere & generationi creditur, cohibendo genitalia denſari. Æque maribus ac fœminis ſiſtit ſanguinẽ, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & uomicas uuluæ curauit. Ille & iocinerum uitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreantibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantium mire ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas aſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo et aqua. Voci ſuccus ſub certamine utilis dũtaxat, qui & gargarizatur uua tumẽte, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cum alumine, linguæ aſperæ cum melle. Ad conuulſa intus per

ſe

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſe uitiſq; pulmonis. Singultus & uomitiões ſiſtit cũ ſucco granati, ut Democritus mon ſtrat. Recẽtis ſuccus narium uitia ſpiritu ſubductus emendat. Ipſa trita choleras, in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta, & ſi mam mæ tendantur, Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & cõtra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptio nibus, item ſedis uitiis. Intertrigines quoq;, uel ſi teneatur tantum, prohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto guſtatam, ita ne uellatur: ſi is qui mordeat, dicat ſe lieni mederi per dies ix. Aridæ quoq; farinam tribus digitis appre henſam & ſtomachi dolorem ſedare in aqua: & ſimiliter aſperſa in potionem, uentris ani malia expellere. Magna ſocietas cũ hac ad recreandos defectos animo pulegio, cũ ſurcu lis ſuis in ampullas uitreas aceti utriſq; deiectis. Qua de cauſa dignior è pulegio corona uertigini cq; è roſis, cubiculis noſtris pronunciata eſt. Nam & capitis dolores impoſita di citur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æſtusq; iniuriam, & ab ſiti tra ditur: neq; æſtuare eos, qui duos è pulegio ſurculos impoſitos auribus in ſole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto. Fœmina efficacior. Eſt autem hęc flore purpureo. Mas candidum habet. Nauſeas cum ſale & polenta in frigida aqua pota inhi bet. Sic & pectoris ac uentris dolorem. Stomachi autem ex aqua item roſiones ſiſtit, & uomitiones cum aceto & polenta. Inteſtinorũ uitia melle decocta & nitro ſanat. Vrinam pellit ex uino: & ſi aminæũ ſit, & calculos, & interiores oĩes dolores. Ex melle & aceto ſedat menſtrua, & ſecundas. Vuluas conuerſas corrigit. Defunctos partus eiicit. Semen obmuteſcentibus olfactu admouetur. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si a quæ inſalubres bibẽdæ ſint, tritũ aſpergitur. Salſitudines corporis, ſi cũ uino tradat, mi nuit. Neruorũ cauſa & in cõtractione cum ſale & aceto & melle cõfricatur opiſthotono. Bibitur ad ſerpentiũ ictus decoctum: Ad ſcorpionum in uino tritum, maxime quod in ſiccis naſcitur. Ad oris exulcerationes, ad tuſsim efficax habetur. Flos recẽtis incẽſus, pu lices necat odore. Xenocrates pulegij ramum lana inuolutũ, in tertianis ante acceſsionẽ olfactandũ dari, aut ſtragulis ſubijci, & ita collocari ægrũ, inter remedia tradit. Syluestri ad eadẽ uis efficacior eſt, q̃d ſimile eſt origano, minoribus foliis cq; ſatiuũ, & à quibuſdam dictamnus uocatur. Guſtatũ à pecore caprisq;, balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes blechon uocauerunt. Natura tam feruens eſt, ut illitas partes exulceret. In tuſsi ex perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante acceſsionum horrorem con uulſis & torminibus. Podagris mire prodeſt. Epaticis cum melle & ſale bibendum da tur, pulmonum uitia excreabilia facit. Ad lienem cum ſale utile eſt, & ueſicæ, & ſuſpirijs, & inflationibus decoctum ſucco ęqualiter, & uuluas corrigit: & cõtra ſcolopendram ter reſtrem uel marinam, item ſcorpiones, priuatimq; ualet contra hominis morſum. Radix contra increſcentia ulcera recens potẽtiſsima. Arida uero cicatricibus decorẽ affert. Item pulegio eſt nepetæq; ſocietas. Decocta enim in aqua ad tertias diſcutiunt frigora, mulie rumq; menſtruis proſunt. Et æſtate ſedant calores. Nepeta quoque uires contra ſerpen tes habet. Fumum ex ea nidoremq; fugiunt, quam & ſubſternere in metu obdormitu ris utile eſt. Tuſa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. Succus eius inſtillatus naribus ſupinis, profluuium ſanguinis ſiſtit. Item radix, quæ cum myrti ſemine in paſſo tepido gargarizata anginis medetur. Cuminum ſylueſtre eſt prætenue, quaternis aut quinis foliis, ueluti ſerratis. Sed & ſati uo magnus uſus, in ſtomachi præcipue remedijs. Diſcutit pituitas & inflationes, tritũ & cum pane ſumptum, uel potum ex aqua uinoq;: tormina quoq; & inteſtinorum dolores. Veruntamen omne pallorem bibẽtibus gignit. Ita certe ferunt Portij Latronis clari in ter magiſtros dicendi adſectatores ſimilitudinem coloris ſtudijs contracti imitatos: & paulo ante Iulium Vindicem adſertorẽ illum à Nerone libertatis, captatione teſtamenti

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic lenocinatum. Narium sanguinem pastillis inditum, uel ex aceto recens sistit. Et oculorum epiphoris per se impositum, tumentibus cum melle prodest. Infantibus imponi in uentre satis est. Morbo regio in uino albo à balineis datur.

De cumino Æthiopico, quod urinam stringit, & de cappari, & de ligustico siue panace, & cunila bubula. Cap. XV

AEthiopicū maxime in posca, & in ligmate cum melle. Africano priuatim urinæ incōtinentiā cohiberi putant. Satiuū datur ad iocineris uitia tostum, tritum in aceto. Item ad uertiginē. Iis uero quos acriore ui urina mordeat, in dulci tritum uino. Ad uuluarum uitia in uino: præterq; impositis uellere foliis: testium tumoribus, tostū, tritūq; cum melle, aut cū rosaceo & cera. Sylueſtre ad omnia eadē efficacius. Præterea ad serpētes cū oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Sistit & uomitionē nauseasq; ex uino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoq; bibitur, illinituրq;, uel penicillis feruēs adprimitur fasciis. Strangulationes uuluæ potum in uino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis uini. Auribus instillat ad sonitus atq; tinnitus cum seuo uitulino, uel melle. Suggillatis illinitur cum melle, & uua passa, & aceto. Lentigini nigræ ex aceto. Est cumino similimum, quod Græci uocant ammi. Quidam uero Æthiopicum cuminum id esse existimant. Hippocrates regiū appellat, uidelicet, quia efficacius in Ægypto iudicauit. Plericq; alterius naturæ in totum putant, quoniā sit exilius & candidius. Similis autē & huic usus. Nanq; & panibus Alexandrinis subditur, & cōdimentis interponitur. Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Suggillata & oculorū epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in uino potum drachmis duabus: priuatimq; cerastarum, cum pari portione myrrhæ. Colorem quoq; bibētium similiter mutat in pallorem. Suffitū cum uua passa aut resina, uuluas purgat. Tradunt facilius cōcipere eas, quæ odorentur id per coitū. De cappari satis diximus inter peregrinos frutices. Nō utendū transmarino: innocentius Italicum est. Ferunt, eos qui quotidie id edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius uitiligines albas tollit, si trita in sole fricent. Splenetici s prodest in uino potu radicis cortex duabus drachmis, dempto balinearū usu. Ferūtq; xxxv. diebus per urinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum ex aceto semen decoctum, uel manducata radix. Infunditur & aurium dolori decoctū oleo. Vlcera quæ phagedænas uocāt, folia & radix recens cum melle sanant: Sic & strumas discutit radix: parotidas uermiculosq; cocta in aqua. Iocineris quoq; malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris ex ulcerationes in aceto decocta tollit, stomacho inutiles esse inter autores cōuenit. Liguſti cum aliqui panacem uocant, stomacho inutile est. Item conuulsionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellauerint, ut diximus, falso.

Item de cunila bubula, gallinacea siue origano heracleotico, cunilagine molli, libanotide, cunila satiua & montana. Cap. XVI

CVnilæ præter satiuā plura sunt in medicina genera. Quæ bubula appellatur, semen pulegij habet, utile ad uulnera cōmanducatum impositumq;, ut quinto post die soluatur. Et contra serpentes in uino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta perfricantur. Item testudines cum serpētibus pugnaturę hac se muniunt: quidamq; in hunc usum panacem uocant. Sedat & tumores, & uirilium mala sicca, uel foliis tritis, in omni usu mire congruens ex uino. Est alia cunila, gallinacea appellata nostris, Grecis origanum heracleoticum. Prodest oculis trita addito sale. Tusim quoq; emendat & iocinerum uitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in sorbitionem temperata. Præcipue uero serpentium morsus. Tertiū genus est eius, quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago uocatur, odoris fœdi, radicis lignosæ, folio aspero. Vires eius uehementissimas in omnibus generibus earum tradunt. Manipulo quoq; eius abiecto, omnes è tota domo blattas conuenire ad eam. Priuatim aduersus scorpiones ex posca pollere. Tribus foliis

ex oleo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex oleo peruncto homine,fugari ſerpentes.Econtrario quæ mollis uocatur,piloſioribus foliis ac ramis,& aculeatis,trita mellis odorem habet,digitis tactu eius cohæreſcentibus. Altera thuris,quam libanotidem appellamus.Medetur utraq; contra ſerpentes ex uino uel aceto.Pulices etiam contritæ cum aqua ſparſæ necant.Satiua quoq; ſuos uſus habet. Succus eius cum roſaceo auriculas iuuat.Ipſa ad ictus bibitur.Fit ex ea mōtana, ſerpyllo ſimilis,efficax contra ſerpentes. Vrinam mouet,purgat & à partu mulieres. Concoctionem mire adiuuat,& ad cibos auiditatē. Vtraq; uel in cruditate ieiunis in potione aſperſa.Luxatis quoq; utilis.Contra ueſparum & ſimiles ictus, ex farina hordeacea & poſca, utiliſsima.Libanotidis alia genera ſuis dicentur locis.

De piperiti & origano,& oniti praſio,& tragorigano,& heraclio,& lepidio, & de gith,ſiue melanthio,& aniſo. Cap. XVII

PIperitis quam & ſiliquaſtrum appellauimus,contra morbos comitiales bibitur. Caſtor & aliter demōſtrabat,caule rubro & longo,denſis geniculis,foliis lauri, ſemine albo,tenui,guſtu piperis,utilem gingiuis,dentibus,oris ſuauitati et ructibus.Origanum quod in ſapore cunilæ æmulatur, ut diximus, plura genera in medicina habet: onitin uel praſion appellant,non diſsimile hyſſopo. Priuatim eius uſus contra roſiones ſtomachi in tepida aqua, & cruditates. Contra araneas ſcorpionesq; in uino albo. Luxata & incuſſa in aceto,& oleo,& lana. Tragoriganum ſimilius eſt ſerpyllo ſylueſtri. Vrinā ciet, tumores diſcutit,contra uiſcum potum uiperæq; ictum efficaciſsimum, ſtomachoq; acida ructanti & præcordiis. Tuſsientibus quoque cum melle datur,& pleuriticis, & peripneumonicis.Heraclium quoq; tria genera habet,nigrius latioribus foliis, glutinoſum. Alterum exilioribus,mollius,ſampſuco non diſsimile, quod aliqui praſion uocare malunt. Tertium eſt inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. Optimum autem Creticum.Nam & iucunde olet.Proximum Smyrnæum. Deinde heracleoticum ad potum utilius,quod onitin uocant.Communis autem uſus ſerpentes fugare, Percuſsis eſui dare decoctum,Potu urinam ciere.Ruptis,conuulſis mederi cum panacis radice, Hydropicis cum fico:aut cum hyſſopo, acetabuli menſuris decoctū ad ſextam. Item ad ſcabiem, pruriginem, pſoras in deſcenſione balinearum. Succus auribus infunditur cum lacte. Tonſillis quoque & uuis medetur, Capitis ulceribus. Venena opij & gypſi extinguit decoctum,ſi cum cinere in uino bibat. Aluum mollit acetabuli menſura. Suggillatis illinitur.Item dentium dolori,quibus etiam & cādorem facit,cū melle & nitro. Sanguinem narium ſiſtit.Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina.Ad arterias aſperas cū galla & melle teritur.Ad lienem folia cū melle & ſale. Craſsiores pituitas et nigras extenuat coctū cum aceto et ſale ſumptum paulatim.Regio morbo tritū cum oleo in nares infunditur.Laſsi perunguntur ex eo,ita ut ne uenter attingatur.Epinyctidas cum pice ſanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea.Lateris dolores cum fico illitum.Fluxiones ſanguinis in genitalibus tuſum,ex aceto illitū.Reliquias purgationum à partu.Lepidium inter urentia intelligitur. Sic et in facie cutem emendat exulcerando,ut tamē cera et roſaceo facile ſanetur.Sic et lepras & pſoras tollit ſemper facile,& cicatricum ulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatū brachio quà doleat,compeſcere dolorem. Gith ex Græcis,alij melanthion, alij melaſperinon uocant. Optimum quàm excitatiſsimi odoris,et quàm nigerrimum.Medetur ſerpentium plagis et ſcorpionum.Illini ex aceto ac melle reperio,incenſoq; ſerpētes fugari.Bibitur drachma una contra araneos. Diſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto et infuſum naribus.Cum irino oculorū epiphoras & tumores.Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum aut commanducatum,Item lepras et lentigines ex aceto. Difficultates ſpirandi addito nitro potum. Duritias tumoresque ueteres & ſuppurationes illitum.Lac mulierum auget cōtinuis diebus ſumptum. Colligitur ſuc

Universidad de Deusto
Biblioteca

eus eius,ut hyoſcyami.Similiterq; largior uenenum eſt,quod miremur,cū ſemen gratiſsime panes etiam condiat.Oculos quoq; purgat,urinam & menſes ciet. Quinimo linteolo alligatis tantum granis xxx. ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina:culices ſuffitu necare.Item muſcas.Et aniſum aduerſus ſcorpiones ex uino bibitur,Pythagoræ inter pauca laudatum,ſiue crudum,ſiue decoctum. Item uiride aridumúe,omnibus quæ condiuntur,quæq; intinguntur deſideratum. Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum.Saccis quoq; additur. Cum amaris nucibus uina commendat. Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit, fœtoremq; tollit manducatum matutinis cum ſmyrneo,& melle exiguo,mox uino collutum. Vultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpenſum in puluino,ut dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præſtat,quando id quoq; inter artificia deliciæ fecere,ex quo labor deſiit cibos poſcere. Ob has cauſas quidam anicetum id uocauere.Laudatiſsimū eſt Creticum, proximum Ægyptium.Hoc liguſtici uicem præſtat in cōdimentis. Dolores capitis leuat ſuffitū naribus. Epiphoris oculorū è uino radicem eius tuſam imponit lollas: Ipſum cum croco pari modo & uino,& per ſe tritū cum polenta ad magnas fluxiones, extrahendiſq; ſi qua in oculos inciderint. Narium quoq; carcinodes conſumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & hyſſopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum, cum melle ſumptum melius. Cum acetabulo aniſi nuces amaras l. purgatas tere in melle ad tuſsim. Facillime uero aniſi drachmæ tres, papaueris duæ miſcentur melle ad fabæ magnitudinem, & ternis diebus ſumuntur. Præcipuum autem eſt ad ructus,ideo inflationibus ſtomachi, & inteſtinorū torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum potumq; inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus ſternutamēta inhibet.Potum ſomnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet,& præcordiorum tumores.Et pectorum uitijs, neruis quoq; quibus ſuccinctum eſt corpus, utiliſsimum. Prodeſt eius & capitis doloribus inſtillari ſuccum cum oleo decocti.Non aliud utilius uentri & inteſtinis putant,ideo dyſentericis & in teneſmo datur toſtum. Aliqui addunt & opiū,pilulis in die ternis lupini magnitudine in uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores ſucco uſus eſt. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta è uino, radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplaſma impoſuit cum apio: Item uuluarum dolori. Deditq; bibendum cum anetho parturiētibus. Phreneticis quoq; illinunt uel recēs cum polenta.Sic & infantibus comitiale uitium aut contractiones ſentientibus. Pythagoras quidem negat corripi uitio comitiali in manu habentes. Ideoq; quamplurimum domi ſerendum. Parere quoq; facilius olfactantes. Et ſtatim à partu dandum potui polenta aſperſa. Soſimenes contra omnes duritias ex aceto uſus eſt eo: & contra laſsitudines,in oleo decoquens addito nitro. Semine eius poto,laſsitudinis auxilium uiatoribus ſpopōdit.Heraclides ad inflationes ſtomachi ſemen tribus digitis cum caſtorei obolis duobus ex mulſo dedit.Similiter ad uentris aut inteſtinorum inflationes.Et orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit ſeminis,tantundem hyoſcyami cum lacte aſinino.Multi uomituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua,bibenda inter cœnā ſuadent.Strangulationes uuluæ, ſi manducetur & linatur calidum,uel ſi bibatur cum caſtoreo in aceto & melle,ſedat. Vertigines à partu cum ſemine cucumeris & lini pari menſura ternum digitorum,uini albi tribus cyathis diſcutit. Tlepolemus ad quartanas terniş digitis ſeminis aniſi & fœniculi uſus eſt,in aceto et mellis cyatho uno.Lenit articulares morbos,cum amaris nucibus illitum.Sunt qui & aſpidum uenenis aduerſari naturam eius putent.Vrinam ciet.Sitim cohibet. Venerem ſtimulat. Cum uino ſudorem leniter præſtat. Veſtes quoque à tineis defendit.Efficacius ſemper recens & quo nigrius.Stomacho tamen inutile eſt præterquam inflato.

De anetho

Universidad de Deusto
Biblioteca

De anetho & ſagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo ſuccus herbarum colligendus eſt, & de opio. Cap. XVIII

ANethum quoq; ructus mouet, & tormina ſedat. Aluũ ſiſtit. Epiphoris radices illinũt ex aqua uel uino. Singultus cohibet ſemẽ feruẽs, olfactũ. Sumptũ ex aqua, ſedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat: oculos & geniturã hebetat. Sacopeniũ quod apud nos gignitur, in totũ tranſmarino alienatur. Illud enim ammoniaci lachrymæ ſimile, ſagapenon uocatur. Prodeſt laterũ & pectoris doloribus, conuulſis, tuſsibus uetuſtis excreationibuſq;, præcordiorum tumoribus. Sanat & uertigines, tremulos, opiſthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiões. Datur & olfactandũ ex aceto in ſtrangulatu uuluæ. Cæteris & potui datur, & cum oleo infricatur. Prodeſt & cõtra mala medicamẽta. Papaueris ſatiui diximus genera, & ſponte naſcentis alia promiſimus. Sed ſatiui albi calyx ipſe teritur, & è uino bibit ſomni cauſa. Semen elephãtiaſi medetur. E nigro papauere ſapor gignitur ſcapo inciſo, ut Diagoras ſuadet, cũ turgeſcit: ut lollas, cũ defloreſcit hora diei ſereni, hoc eſt, cum ros in eo exaruerit. Incidi iubent ſub capite & calyce. Nec in alio genere ipſum inciditur caput. Succus & hic, & herbę cuiuſcũq;, lana excipitur: aut ſi exiguus eſt, ungue pollicis ut lactucis, & poſtero die magis quod inaruit. Papaueris uero largus denſatur, et in paſtillos tritus in umbra ſiccat, non ui ſoporifera modo, uerũ ſi copioſior hauriatur etiã mortifera per ſomnũ: opion uocant. Sic ſcimus interemptũ Licinij Cecinnę prætorij uiri patrẽ in Hiſpania Bauili, cum ualetudo impatibilis odium uitæ feciſſet, Item pleroſq; alios. Qua de cauſa magna concertatio extitit. Diagoras & Eraſiſtratus in totum damnauere, ut mortiferũ, infundi uetantes. Præterea quoniam uiſui noceret. Addidit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniã adulteraretur Alexãdriæ. Sed poſtea uſus eius non improbatus eſt medicamento nobili, quod diacodion uocant. Seminẽ quoque eius trito in paſtillos, è lacte utuntur ad ſomnum. Item ad capitis dolores cum roſaceo. Cum hoc & auriũ dolori inſtillatur. Podagris illinitur cũ lacte mulierũ. Sic & ſolijs ipſis utuntur. Item ad ſacros ignes & uulnera ex aceto. Ego tamẽ damnauerim collyrijs addi: multoq; magis quas uocãt lexipyretas, quasq; pepticas & cœliacas. Nigrũ tamen cœliacis in uino datur. Satiuũ omne magis rotundat capita. At ſylueſtri longũ ac puſillum, & ad oẽs effectus ualentius. Decoquitur & bibitur contra uigilias, eadẽq; aqua fouent ora. Optimũ in ſiccis, & ubi raro pluit. Cum capita ipſa & folia decoquuntur, ſuccus meconiũ uocatur, multũ opio ignauior. Experimentũ opij eſt primum odore: ſyncerum enim perpeti non eſt, mox in lucernis, ut pura luceat flãma, aut extinctũ demum oleat, quæ in fucato non eueniũt. Accẽditur quoq; difficilius, & crebro extinguitur. Eſt ſynceri experimẽtum & in aqua, quia nebula innatat: fictum in puſtulas coit. Sed maxime mirum, æſtiuo ſole deprehendi, Syncerum enim ſudat, & ſe diluit, donec ſucco recenti ſimile fiat. Mneſicles optime ſeruari putat hyoſcyami ſemine adiecto. Alij in faba.

De erratico & ceratiti, & glaucio ſiue paralio, & heraclio ſiue aphro, & de diacodio, & tithymallo. Cap. XIX

INter ſatiua & ſylueſtria medium genus, quoniam in aruis ſed ſponte naſceretur, rhœam uocauimus & erraticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt. Aluum exinaniunt capita quinq; decocta in uini tribus heminis pota, & ſomnũ faciunt. Sylueſtrium unum genus, ceratitin uocãt, nigrũ, cubitali altitudine, radice craſſa & corticoſa, calyculo inflexo ut cornicula. Folia minora & tenuiora cũ cæteris ſylueſtribus. Semen exile, tempeſtiuũ eſt meſsibus: aluũ purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo, argema iumentorũ ſanant. Radix acetabuli menſura cocta in duobus ſextarijs ad dimidias, datur ad lumborum uitia & iocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion uocant, alij paralion. Naſcitur enim in afflatu maris, aut nitroſo loco. Alterum è ſylueſtribus genus heraclion uocatur, ab alijs aphron,

Universidad de Deusto
Biblioteca

foliis(si procul intueāris)speciem passerū præsentātibus, radice in summa terræ cute, semine spumeo. Ex hoc lina splendorē trahunt æstate. Tunditur in pila comitialibus mor-bis, acetabuli mensura in uino albo. uomitiones enim facit. Medicamento, quod diaco-dion & arteriace uocatur, utilissimum. Fit autē huius papaueris aut cuiuscunq; sylvestris capitibus cxx. in aquæ cælestis sextarijs tribus biduo maceratis, in eademq; discoctis. deinde saccatis iterumq; cum melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui. Addidere postea drachmas senas croci, hypocisthidis, thuris, acaciæ, & passi Cretici sextariū. Hæc ostentatione, simplex quidem & antiqua illa salubritas, papauere & melle constat. Terti um genus est tithymallon, mecona uocāt, alij paralion, folio leui, albo, capite magnitudi-nis fabæ. Colligitur uua florente. Siccatur in umbra. Semen potum purgat aluum, dimi- 10
dio acetabulo in mulso. Cuiuscunq; aūt papaueris caput uiride, uel siccum, illitū epipho-ras oculorum lenit. Opium ex uino meraculo si protinus detur, scorpionum ictibus resi-stit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt, si capita eius uel folia terantur.

De portulaca siue peplio, coriandro & atriplici. Cap. xx

ESt & portulaca quam peplion uocant, non multum satiua efficacior. Cuius memo-rabiles usus traduntur. Sagittarum uenena, & serpentium hęmorrhoidum & preste rum restingui, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi. Item hyoscyami, pota è pas-so expresso succo. Cum ipsa non est, semen eius simili effectu prodest. Resistit & aqua-rum uitijs, capitis dolori, ulceribusq; in uino tusa & imposita. Reliqua ulcera comman-ducata cum melle sanat. Sic & infantium cerebro imponitur, umbilicóque prociduo. In 20
epiphoris uero omnium, fronte tēporibusq; cum polenta. Sed ipsis oculis, è lacte & mel-le. Eadem, si procident, prodest, foliis tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta & sale, & aceto. Vlcera oris, tumoremq; gingiuarum commanducata cruda sedat, Item dentium dolores. Tonsillarum ulcera, succus decoctæ. Quidam adiecere paulum mur-ræ. Nam & mobiles dentes stabilit commanducata. Cruditates sedat, uocemq; firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores, cum galla & lini semine pari mensura sedat. Mamma-rum uitia, cum melle & cimolia creta. Salutaris & suspirijosis, semine cum melle hausto. Stomachum in acetarijs sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum po-lenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ & 30
uomicis estur ex aceto, uel bibitur cum cumino, Tenesmis autem cocta, & comitialibus cibo uel potu prodest. Purgationibus mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat, ac uesicas. Ventris animalia pellit. Ad uulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorum du-ritias emollit. Metrodorus, qui ἐπιτομὴν τῶν ἐξοκταβύβλων scripsit, purgationibus à partu dandam censuit. Venerem inhibet, ueneriśque somnia. Prætorij uiri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles uuæ morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquàm in balineis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput illitum ea distillationem anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter sylvestria non inuenitur. Præ-cipuum tamen esse constat Ægyptium. Valet contra serpentium genus unum, quod 40
amphisbænas uocant, potum impositumq;. Sanat & alia uulnera. Epinyctidas, pustu-las tritum. Sic & omnes tumores collectionesq;, cum melle aut uua passa. Panos uero ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante accessionem: uel plura illini fronti. Sunt qui & ante solis ortum ceruicalibus subijci efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi. Vlcera quoq; quæ serpunt, sanat cum mel-le, uel uua passa: item testes, ambusta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: uentris & intestinorum fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur & in cho-leris cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali punici succo & oleo semē potum.

Xenocra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Xenocrates tradit rem miram,si uera est: Menstrua contineri uno die, si unum granum biberint fœminæ,biduo si duo,& totidem diebus quot grana sumpserint.Marcus Varro, coriandro subtrito cum aceto,carnem incorruptam æstate seruari putat. Atriplex & syluestre est, accusatum à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morbos que regios & pallorem,coqueretur difficillime:ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicquam nisi lãguidum culpauit.Addidere Dionysius & Diocles,plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere.Miror,quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyrnęus. Hippocrates uuluarum uitijs id infundit cum beta.Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit.Panos,furunculos incipientes,duritias omnes, uel cocto,uel crudo utiliter illini putauit.Item ignem sacrum,cum melle,aceto,nitroq;:Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine ulcere.Sunt qui & morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto uel per se,uel cum malua aut lenticula,concitantes uomitiones:Syluestri capillos tingunt,& ad supradicta utuntur.

De malua,malope,& althea,& lapatho,& oxylapatho,& hydrolapatho,& & hippolapatho,& bulapatho. Cap. xxi

EContrario in magnis laudibus malua est utraque, & satiua & syluestris. Duo genera earum amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci malopen uocant in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre,dictam putant malachen. E syluestribus, cui grande folium & radices albæ, althea uocatur, ab excellentia effectus à quibusdam aristalthea. Omne solum in quo serantur,pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis,præcipue scorpionum, uesparum, similiumq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti ante,uel habentes eas, non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporẽ affert. Valẽt & cõtra uenena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro,potæ uero decoctæ cum radice sua,leporis marini uenena restringunt:& ut quidam dicunt, si uomatur. De eisdem mira & alia traduntur. Sed maxime, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis carituru. Vlcera manantia in capite sanant in urina putrefactæ, lichenas & ulcera oris cum melle.Radix decocta,furfures capitis & dentium mobilitates.Eius quæ unum caulem habet,radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panósque, addita hominis saliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum à pituita & nauseis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tusim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari fœminas, folijs earum manus plenæ mensura, in oleo & uino sumptis. Vtique constat parturientes folijs substratis celerius solui, protinus à partu reuocandũ,ne uulua sequatur.Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ ueneri nascuntur, ut semen unicaulis aspersum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas. Tenesmo & dysentericis utilissime infundi.Item sedis uitijs,uel si foueantur.Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. His & calculosis,& inflatione & torminibus,aut opisthotonico laborantibus,tepidus illinitur.Et sacris ignibus & ambustis, decocta in oleum folia imponuntur: & ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest,& uesicæ,& intestinorũ rosionibus. Vuluas & cibo & infusione emollit in oleo,succus decoctæ pori meatus suaues facit. Altheæ in omnibus supradictis efficacior radix:

præcipue

Universidad de Deusto
Biblioteca

præcipue conuulsis ruptisq; Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet pernitiosæ tussi citissime medentur. Hippocrates uulneratis, sitiētibusq; defectu sanguinis, radicis decoctæ succū bibendū dedit. Et ipsam uulneribus cum melle & resina, item cōtusis, luxatis tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit. Et asmaticis ac dysentericis in uino bibendum dedit. Mirum, aquā radice ea addita addensari sub dio, atq; lactescere. Efficacior autē quo recentior. Nec lapathum dissimiles effectus habet. Est aūt & sylvestre, quod alij oxalidem appellant, satiuo proximum, foliis acutis, colore betę candidæ, radice minima: nostri uero rumicem, alij lapathū cantherinū, ad strumas cum axungia efficacissimū. Est & alterū genus, ferè oxylapathon uocant, satiuo item similius, & acutiora habet folia ac rubriora, non nisi in palustribus nascens. Sunt qui hydrolapathon tradunt in aqua natum. Est & aliud hippolapathon, magis satiuo, candidiusq; ac spissius. Sylvestria scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur: si uero bibatur, morbo regio. Semen stomachi inextricabilia uitia sanat. Hippolapathi radices priuatim ungues scabros detrahunt. Dysentericos semen duabus drachmis in uino potum liberat. Oxilapathi semen lotum in aqua cælesti, sanguinem reijcientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodest. Præstantissimos pastillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro & iure exiguo. in usu aceto diluunt. Sed satiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curāt. In uino uero decocta, strumas & parotidas & calculos: Poto uino & lienes, cœliacos æque & dysentericos, & tenasmos. Ad eadēq; omnia efficacius ius lapathi: & ructus facit, & urinam ciet, & caliginē oculorum discutit: Item pruritum corporis, in solia balinearum additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum uino, sistit aluum: folia soluunt. Adiecit Solon (ne quid omittamus) bulapathon: radicis tantū altitudine differens, & erga dysentericos effectu, potu ex uino.

De sinapis tribus generibus, & marrubio, & serpyllo, & sisymbrio, siue thymbreo, & de lini semine, & blito. Cap. XXII

SInapi, cuius in satiuis tria genera diximus, Pythagoras principatū habere ex his, quorum sublime uis feratur, iudicauit, quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorū uenena discutit. Contra pituitā tenetur in ore donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utilissimum cōtra omnia uitia, pulmonibusq;. Excreationes faciles facit in cibo sumptū, datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. Sensus atq; sternutamentis caput purgat, aluum mollit, mēstrua & urinam ciet. Hydropicis imponitur. Cum fico et cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluarū conuersione suffocatas excitat odore, aceto mixto: Itē lethargicos. Adijcit tordilion. Est aūt id semē ex seseli, Et si uehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiā capiti illinitur cū fico ex aceto. Veteres dolores, thoracis, lumborū, coxendicū, humerorū, & in quacūq; parte corporis ex alto uitia extrahēda sunt, illitum caustica ui emendat pustulas faciēdo. Atin magna duritia sine fico impositū: uel si uehemētior urigo timeatur, per duplices pannos. Vtūtur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriases, lithanicos, opistothonicos. Inungunt quoq; scabras genas, aut caligātes oculos cū melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, calescitq; in eo in sole modice. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentiū dolori medetur, Semen ac radix cū immaduere musto, cōteruntur, manusq; plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensusq; omnes: mulierū etiam lassitudines, saluberrimo genere medicinæ. Calculos quoq; discu-

diſcutit potum ex aceto,Illinitur et liuoribus ſugillatisq; cum melle & adipe anſerino,aut cera Cypria.Fit & oleum ex ſemine madefacto in oleo expreſſoq;,quo utuntur ad neruorum rigores,lumborumq; & coxendicū perfrictiones. Sinapis naturam effectusq; eoſdem habere traditur adarca,inter ſyluas tacta,in cortice calamorū ſub ipſa coma naſcens. Marrubium plerique inter primas herbas commendauere, quod Græci praſion uocant, alij linoſtrophon,nonnulli philopęda, aut philochares, notius quàm ut indicandum ſit. Huius folia ſemenq; contrita proſunt contra ſerpentes,pectorū & lateris dolores,tuſsim ueterē.Et ijs qui ſanguinē reiecerint, eximie utile, ſcopis eius cum panico aqua decoctis, ut aſperitas ſucci mitigetur.Imponitur ſtrumis cum adipe.Sunt qui uiridis ſemen quantum duobus digitis capiant,cum farris pugillo decoctum,addito exiguo olei & ſalis,ſorbere ieiunos ad tuſsim iubeant, Alij nihil comparant in eadem cauſa marrubij & fœnicu li ſuccis ad ſextarios ternos expreſsis,decoctisq; ad ſextarios duos, cum addito mellis ſextario,rurſus decocto ad ſextarios duos,ſi cochlearij menſura in die ſorbeat in aquæ cyatho.& uirilium uitijs tuſum cum melle mire prodeſt. Lichenas purgat ex aceto.Ruptis, conuulſis,ſpaſticis neruis ſalutare.Potum aluum ſoluit cum ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierū.Arida farina cum melle ad tuſsim ſiccā efficaciſsima eſt.Item ad gangręnas & pterygia.Succus uero auriculis & naribus & morbo regio minuendæq; bili cū melle prodeſt.Item contra uenena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachum & excreationes pectoris purgat.Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ ueſicæ & renum uitijs.Dicitur ſuccus claritatem oculorū adiuuare. Caſtor marrubij duo genera tradit.Nigrum, & quod magis probat, candidum. In ouum inane ſuccum addit is, ipſumq; ouum infundit melle æquis portionibus tepefactum,uomicas rumpere, purgare,perſanare promittens: illitis etiam uulneribus à cane factis tuſo cum axungia ueteri. Serpillum à ſerpendo putant dictum. Quod in ſylueſtri euenit, in petris maxime. Satiuum non ſerpit,ſed ad palmi altitudinem increſcit.Pinguius uoluntarium,& candidioribus foliis ramisq; aduerſus ſerpentes efficax, maxime cenchrin & ſcolopēdras terreſtres ac marinas,& ſcorpiones,decoctis in uino ramis foliisq;. Fugat & odore oēs ſi uratur. Et contra marinorum uenena præcipue ualet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum roſaceo.Item phreneticis, lethargicis: contra tormina, & urinæ difficultatem,anginas,uomitiones,drachmis quatuor datur.Ex aqua bibitur & ad iocinerum deſideriū. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruētas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.Siſymbrium ſylueſtre à quibuſdam thymbræum appellatum,pedali non amplius altitudine.Quod in riguis naſcitur, ſimile naſturtio eſt. Vtrunq; efficax aduerſus aculeata animalia,ut crabrones & ſimilia. Quod in ſicco ortum odoratum eſt, & inſeritur coronis anguſtiore folio. Sedant utraque capitis dolorem.Item epiphoras.Alij panem addunt: Alij per ſe decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas,cutisq; uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impoſitum, diebusq; detractum. Vomitiones,ſingultus, tormina, ſtomachi diſſolutiones cohibet ſiue in cibo ſumptum,ſiue ſucco potum.Non edendū grauidis niſi mortuo conceptu. Quippe etiam impoſitū eijcit.Mouet urinā cum uino potum, ſylueſtre & calculos. Quos uigilare opus ſit excitat infuſum capiti cum aceto.Lini ſemen cum alijs quidem in uſu eſt. Et per ſe mulierum cutis uitia emēdat in facie.Oculorū aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua,aut cum myrrha ac uino ſedat: Parotidas cum melle aut adipe,aut cera: Stomachi ſolutiones inſperſum polentæ modo.Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur ut aluum ſiſtat.Cœliacis,& dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iocineris dolores eſtur cum uua paſſa. Ad phthiſin utiliſsime è ſemine fiunt ecligmata. Muſculorum,neruorum,articulorum,ceruicum duritias,cerebri membranas mitigat farina ſeminis,nitro aut ſale, aut cinere additis.Eadem cum fico idem concoquit ac maturat. Cum radice uero cucumeris ſylueſtris extrahit quæcunq; corpori inhæreant. Sic & fracta oſſa.

Serpere

Universidad de Deusto
Biblioteca

Serpere ulcus in uino decocta prohibet, eruptiones pituitę cum melle. Emendat ungues ſcabros cum pari modo naſturtij: & teſtium uitia & ramices cum reſina & murra, & gan grenas ex aqua. Stomachi dolores cum fœno Græco ſextarijs utriuſq; decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis pernicioſa uitia, clyſtere in oleo & melle. Blitum iners ui detur ac ſine ſapore, aut acrimonia ulla. Vnde conuitium fœminis apud Menandrum fa ciunt mariti. Stomacho inutile eſt. Ventrē adeo turbat, ut choleram faciat aliquibus. Di citur tamē aduerſus ſcorpiōes potum è uino prodeſſe & clauis pedū illini: Item lienibus & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menſtrua ſiſti eo cibo putat.

De meu, & fœniculo, & hippomarathro uel myrſineo, & cannabi, & de ferula, & carduis. Cap. XXIII

MEu in Italia non niſi à medicis ferĭtur, & ijs admodum paucis. Duo genera eius, No bilius athamanticum uocant, illi tanquā ab Athamante inuentum, hi quoniam lau datiſsimum in Athamante reperiatur, foliȷs aniſo ſimile, & caule aliquando bicubitali, ra dicibus multis & obnigris, quibuſdam altiſsimis. Minus ruffum q̄ illud alterum. Ciet u rinā in aqua potum, radice trita uel decocta. Inflationes ſtomachi mire diſcutit. Itē tormi na & ueſicæ uitia: uuluarumq; articulis cum melle, infantibus cum apio illitum imo uētri urinas mouet. Fœniculum nobilitauere ſerpentes, guſtatu, ut diximus, ſenectam exuen do, oculorumq; aciem ſucco eius reficiendo. Vnde intellectum eſt, hominū quoq; caligi nem præcipue eo leuari. Colligitur hic caule turgeſcente. In ſole ſiccatur, inungiturq; ex melle. Vbiq; hoc eſt. Laudatiſsimus in Iberĭa è lachrymis fit, & ex ſemine recēti, fit etiam è radicibus, prima germinatiōe inciſis. Eſt & in hoc genere ſylueſtre, quod alij hippoma rathron, alij myrſineū uocāt, foliȷs maioribus, guſtu acriore, procerius, brachiali craſsitu dine, radice cādida. Naſcitur in calidis, ſed ſaxoſis. Diocles et aliud hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri. Medicinæ in ſatiuo, ad ſcorpionū ictus & ſerpentiū, ſemine in uino poto. Succus & auribus inſtillat, uermiculosq; in his necat. Ipſum condimentis propè omnibus inferitur. Oxyporis etiam aptiſsime. Quin & panis cruſtis ſubditur. Semē ſtomachū diſſolutū aſtringit, uel in febribus ſumptum. Nauſeam ex aqua tritum ſedat. Pulmonibus & iocineribus laudatiſsimum. Ventrem ſiſtit cum mo dice ſumitur, urinā exciet, & tormina mitigat decoctū, lactisq; defectu potum mammas replet. Radix cum ptiſana ſumpta renes purgat, ſiue decocto ſucco, ſiue ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex uino cocta: Itē conuulſis. Illinunt folia tumoribus arden tibus ex aceto. Calculos ueſicę pellunt. Geniturę abundantiā quoquo modo hauſtum fa cit. Verendis amiciſsimum, ſiue ad fouendum radice cum uino cocta, ſiue cōtrita in oleo illitum, Multi tumoribus & ſugillatis cum cera illinunt. Et radice in ſucco uel cū melle cō tra canis morſum utuntur, & contra multipedē ex uino. Hippomarathron ad omnia uehementius. Calculos præcipue pellit. Prodeſt ueſicæ cum uino leni, & fœminarū men ſtruis hærētibus. Efficacius in eo ſemen q̄ radix. Modus in utroq; quod duobus digitis tritū additur in potionē. Petridius qui ophiaca ſcripſit, & Miccion qui rhizotomumena, aduerſus ſerpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sanè & Nicander nō in no uiſsimis poſuit. Cannabis in ſyluis primū nata eſt, nigriore folio & aſperiore. Semen eius extinguere genitură uirorū dicitur. Succus ex eo uermiculos auriū, & quodcūq; animal intrauerit eĳcit, ſed cū dolore capitis. Tātaq; uis ei eſt, ut aquæ infuſa, coagulare eā dicat. Et ideo iumentorū aluo ſuccurrit pota in aqua. Radix cōtractos articulos emollit in aqua cocta: Itē podagras & ſimiles impetus. Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur pri uſquam areſcat. Ferula ſemen anetho ſimile habet. Quæ ab uno caule diuiditur in cacu mine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commēdanturq; muſto ac melle, ſtoma cho utiles. Sin plures ſumpti, capitis dolores faciūt. Radix denarij pōdere in uini cyathis duobus, bibitur aduerſus ſerpentes: Et ipſa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo aūt et aceto, contra ſudores immodicos, uel in febribus proficit. Succus ferulę al

uum

uum ſoluit, fabæ magnitudine deuoratus. E uiridi ferula ramuſculus, utilis eſt ad omnia ea uitia. Ad ſanguinem ſiſtendum decem grana ſeminis bibuntur, in uino trita, uel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandũ putant luna quarta, ſexta, ſeptima, ligulæ menſura. Natura ferularũ murenis infeſtiſsima eſt, tactæ ſiquidẽ ea moriuntur. Caſtor radicis ſuccum & oculorũ claritati conferre multum putauit. Et de carduorũ ſatu inter hortenſia diximus, quapropter & medicinã ex ijs non differamus. Sylueſtriũ genera ſunt duo. Vnũ fruticoſius à terra ſtatim. Alterũ unicaule craſsius. Vtrique folia pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Sed alter florẽ purpureũ mittit inter medios aculeos, celeriter caneſcentẽ, & abeuntẽ cum aura: ſcolymon Græci uocant. Hic antequã floreat contuſus atq; expreſſus, illito ſucco alopecias replet. Radix cuiuſcunq; ex aqua decocta, potoribus ſitim facere narratur. Stomachũ corroborat: & uuluis (ſi credimus) etiã cõferre aliquid traditur, ut mares gignãtur. Ita enim Chæreas Athenienſis ſcripſit, & Glaucias, qui circa carduos diligentiſsimus uidetur. Manducatus carduus, odorem commendat oris.

Theriacæ compoſitio, medicaminis Antiochi. Cap. XXIIII

SEd diſceſſuri ab hortenſibus, unam compoſitionem ex his clariſsimam ſubtexemus, aduerſus uenenata animalia, inciſam lapide uerſib. in limine ædis Æſculapij. Serpylli duũm denariorum pondus: opopanacis & milij tantundem ſingulorum, trifolij pondus denarij: anethi & fœniculi ſeminis, & aniſi, & ammij, & apij, denariorum ſenũm ſingulis generibus, erui farinæ duodecim. Hæc tuſa cribrataq; uino cyp poſsit excellenti, digerantur in paſtillos, uictoriati pondere. Ex his ſinguli dantur ex uini mixti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus rex aduerſus omnia uenena uſus traditur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXI

De natura florum & coronamentorum.

De mira florum uarietate. Cap. I

IN HORTIS ſeri & coronamenta iuſsit Cato, inenarrabili florum maxime ſubtilitate: quãdo nulli poteſt facilius eſſe loqui, cyp rerum naturæ pingere, laſciuienti præſertim & in magno gaudio fertilitatis tam uariæ ludenti. Quippe reliqua, uſus alimentiq; gratia genuit: ideoq; ſecula annos que tribuit ijs. Flores uero odoresq; in diem gignit: magna (ut palam eſt) admonitione hominũ, quæ ſpectatiſsime floreant, celerrime marceſcere. Sed ne pictura quidem ſufficiente imagini colorum reddendæ, mixturarum uarietati, ſiue alterni atq; multiplices inter ſe nectantur, ſiue priuatis generũ funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

De ſtrophiolo ſerto, & qui primum flores miſcere cœperint, & quando primum corolla inuenta eſt uel appellata, & quare. Cap. II

TEnuioribus utebantur antiqui, ſtrophia appellantes, unde nata ſtrophiola. Quin & uocabulum ipſum tarde communicatum eſt, inter ſacra tantum & bellicos honores coronis ſuum nomen uindicantibus. Cum uero è floribus fierent ſerta, à ſerendo ſeruiæ appellabantur: quod apud Græcos quoq; non adeo antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in ſacris certaminibus, mos erat primum: Poſtea uariari ceptum mixtura uerſicolori. Florũq; inuicem odores coloresq; accendêre Sicyonij, ex ingenio Pauſiæ pictoris atq; Glycerę coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans uariaret, eſſetq; certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atq; in primis appellata Stephanoplocos, qua pinxit ipſam. Idq; factũ eſt poſt olympiadem centeſimã. Sic coronis è floribus receptis, paulo mox ſubiere quæ

uocãtur Ægyptiæ,ac deinde hybernæ,cũ terra flores negat, ramento è cornibus tincto. Paulatimq; & romæ ſubrepſit appellatio,corollis inter initia propter gracilitatem nominatis:mox & corollarijs,poſtq; è lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

Quis primum coronam foliis aureis & argenteis dedit,& de honore coronarum apud antiquos,& de Scipionis honore,& de pactilibus coronis, & Cleopatræ reginæ facto. Cap. III

CRaſſus diues,primus argento auroq; folia imitatus, ludis ſuis coronas dedit. Accesseruntq; & lemniſci,quos adijci ipſarum coronarum honos erat propter Hetruſcas,quibus iungi niſi aurei non debebant.Puri diu fuere ij. Cælare eos primus inſtituit P.Claudius Pulcher, bracteasq; etiam philyræ dedit. Semper tamen autoritas uel ludicro quæſitarum fuit.Nanq; ad certamina in circum per ludos & ipſi deſcẽdebant, & ſeruos ſuos quiſq; mittebãt.Inde illa XII.tabularum lex: qui coronam parit, ipſe pecuniáue eius,uirtutis ergo arguitur.Quam ſerui equiúe meruiſſent,pecunia partam lege dici,nemo dubitauit.Quis ergo honos ut ipſi mortuo,parentibusq; eius,dum intus poſitus eſſet,foriſúe ferretur,ſine fraude eſſet impoſita. Aliâs in uſu promiſcuo ne ludicrę quidem erant.Ingensq; & hinc ſeueritas.L. Fuluius argentarius,bello Punico ſecundo, cũ corona roſacea interdiu è pergula ſua in forum proſpexiſſe dictus, ex autoritate ſenatus in carcerem adductus,non ante finem belli emiſſus eſt. P. Munatius, cum demptam Marſiæ coronam è floribus capiti ſuo impoſuiſſet,atq; ob id duci eum in uincula triumuiri iuſſiſſent,appellauit Trib. Plcb.Nec interceſſere illi, aliter quàm Athenis, ubi comeſſabundi iuuenes ante meridiem conuentus ſapientium quoq; doctrinæ frequentabãt. Apud nos exemplum licentiæ huius non eſt aliud quàm filia diui Auguſti, cuius luxuria noctibus coronatum Marſiam,literæ illius dei gemunt. Florum quidem Pop. Romanus honorem Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur, propter ſimilitudinem ſuarij cuiuſdam negociatoris. Ob id erat in tribunatu plebei admodum gratus, dignusq; Africanorum familia.Nec erat in bonis funeris impenſa. Aſſes ergo contulit populus, ac funus elocauit, quaq; præferebatur flores è proſpectu omni ſparſit. Et iam tunc coronæ deorum honos erant, & larium publicorum priuatorumq;, ac ſepulchrorum & manium. Summaq; autoritas pactili coronæ.Sutiles aliorum ſacris inuenimus & ſolennes cœnis. Tranſiere deinde ad roſaria:eoq; luxuria proceſsit,ut non eſſet gratia niſi mero folio: ſutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautiſsimum quippe habetur è nardi folio eas dari,aut ueſte ſerica uerſicolores unguentis madidas. Hunc habet nouiſsime exitum luxuria fœminarum. Et apud Græcos quidem de coronis priuatim ſcripſere Mneſtheus atq; Callimachus medici, quæ nocerent capiti.quoniam & in hoc eſt aliqua ualetudinis portio,in potu atq; hilaritate præcipue,odorum ui ſurrepente fallaciter,ſcelerata Cleopatræ ſolertia.Nanq; apparatu belli Actiaci gratificationem ipſius reginę Antonio timente, nec niſi præguſtatos cibos ſumente,fertur pauore eius luſiſſe, extremis coronæ floribus ueneno illitis,ipſaq; capiti impoſita,mox procedente hilaritate inuitauit Antonium ut coronas biberent. Quis ita timeret inſidias? Ergo concerpta in ſcyphũ incipienti haurire oppoſita manu: En ego ſum inquit, illa chare Antoni, quam tu noua præguſtantium diligentia caues: adeo mihi, ſi poſsim ſine te uiuere, occaſio aut ratio deeſt. Inde eductum cuſtodia bibere iuſsit, illico expirante. De floribus extra ſupradictos ſcripſit Theophraſtus apud Græcos. Ex noſtris autem inſcripſere aliqui libros Anthologicòn: flores uero perſecutus eſt nemo, quod equidem inueniam. Nec nos nunc ſcilicet coronas nectemus: id enim friuolum eſt: ſed de floribus quæ uidebuntur digna, memorabimus. Pauciſſima noſtri genera coronamentorum inter hortenſia nouere,ac penè uiolas roſasq; tantum.

De roſa:

Universidad de Deusto
Biblioteca

De rosa in coronis, & de generibus eius, & ubi seratur. Cap. IIII

ROsa nascitur spina uerius quàm frutice, in rubo quoq; proueniens, illic etiam iucundi odoris, quàmuis angusti. Germinat omnis primo inclusa granoso cortice. Quo mox intumescente, & in uirides alabastros fastigato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calicis medio sui stantis cõplexa luteos apices. Vsus eius in coronis propè minimus est. Oleo maceratur, idq; iam à Troianis temporibus, Homero teste. Præterea in unguenta transit, ut diximus. Per se medicas artes præbet. Emplastris atq; collyrijs inseritur mordaci subtilitate. Mensarum etiam delicijs inungendis minime noxia. Genera eius nostri fecere celeberrima Prænestinam & Campanam. Addidere alij Milesiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam minus rubentem. Mox Alabandicam, uiliorem albicantibus folijs. Vtilissimam uero plurimis, sed minutissimis spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, leuore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora, cum sit genus eius quam centifoliam uocant: quæ est in Cãpania Italiæ, Græciæ uero circa Philippos: sed ibi non suæ terræ prouentu. Pangæus mons in uicino fert, numerosis folijs ac paruis, unde accolæ transferentes cõserunt, ipsaq; plantatione proficiunt. Non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumq; folium. Breuiterq; indicium est odoris, scabritia corticis. Cepio Tiberij Cæsaris principatu, negauit centifoliam in coronis addi, præterquam extremos uelut ad cardines, nec odore, nec specie probabilem. Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinq; folia, uiolæ magnitudine, odore nullo. Est & alia græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, semperq; nascenti similis, latissimis folijs. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleæ habente, mosceuton uocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam uocãt. Omnes sine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et aliâs uera quoq; plurimum solo præualet. Cyrenis odoratissima est, ideoq; ibi unguentum pulcherrimũ. Carthagine Hispaniæ, hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibusdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis omnis siccis quàm humidis odoratior: Seri nec pinguibus uult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris: proprieq; ruderatũ agrum amat. Præcox Campana, sera Milesia. Nouissime tamen definit Prænestina. Fodiuntur altius quàm fruges, leuius quàm uites. Tardissime proueniunt semine, quod in ipso cortice est sub ipso flore opertum lanugine, ob id potius caule concisso inserũtur. Et ocellis radicis, ut harũdo, unum genus inseritur pallidæ spinosæ, longissimis uirgis quinquefolię, quæ è Græcis altera est. Omnis autem recisione atq; ustione proficit: translatione quoq;, ut uitis optime ocyssimeq; prouenit, surculis quaternum digitorum longitudine, autam pliore, post uergiliarũ occasum sata: dein per fauonium translata, pedalibus interuallis, crebroq; circumfossa. Qui præcocem faciũt, pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

De lilio tria genera, & ratione ea inserendi. Cap. V

LIlium rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione unguenti oleiq; quod Irinon appellatur. Et impositum etiam maxime rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ulli florũ excelsitas maior, interdũ cubitorũ trium, languido semper collo, & nõ sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, folijs foris striatis, & ab angustijs in latitudinẽ paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitũ labris, tenuiq; filo & semine stantibus in medio crocis. Ita odor colorq; duplex, & alius calycis, alius staminis, differẽtia angusta. In unguenti uero oleiq; usu, & folia non spernunt. Est flos non dissimilis illi in herba quã conuoluulũ uocant, nascẽs per frutecta, nullo odore, nec crocis intus, candorẽ tantum referẽs, ac ueluti naturæ rudimentũ lilia facere cõdiscentis. Alba lilia ijsdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: & hoc amplius lachryma sua, ut hippo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſelinũ:nihilq; eſt fœcundius,una radice quinquagenos ſæpe emittente bulbos.Eſt & ru-
bens lilium,quod Græci crinon uocãt.Alij florem eius cynorhodon. Laudatiſsimum in
Antiochia & Laodicea Syriæ,mox in Phaſelide.Quartũ locum obtinet in Italia naſcens.
Sunt & purpurea lilia,aliquãdo gemino caule,carnoſiore tantum radice, maioriſq; bul-
bi,ſed unius:Narciſſum uocant:Huius alterũ genus flore cãdido,calyce purpureo. Diffe
rentia à lilijs eſt & hæc,quod narciſsis folia in radice ſunt,probatiſsimis in Lyciæ monti-
bus. Tertio generi cætera eadem,calyx herbaceus. Omnes ſerotini. Poſt arcturum enim
florent,ac per æquinoctium autumnum.Inuenta eſt & in his ratio inſerendi,monſtrificis
hominũ ingenijs. Colliguntur nanq; menſe Iulio ſcapi areſcẽtes, liliaq; ſuſpenduntur in
fumo.Dein nudantibus ſe nodulis,in fece nigri uini uel Græci menſe martio macerãtur, 10
ut colorem percipiant:atq; ita in ſcrobiculis ſeruntur, heminis fecis circumfuſis. Sic fiunt
purpurea lilia:mirumq;,ita tingi aliquid,ut naſcatur infectum.

De uiolis & de caltha,& de baccare,combreto,aſaro & croco. Cap. VI

Violis honos proximus.Earum plura genera. Purpureæ, luteæ, albæ:plantis omnes
ut olus ſatæ.Ex ijs uero quæ ſpõte apricis & macris locis proueniũt purpureę,latio
re folio ſtatim ab radice carnoſa exeũt,ſolæq; Græco noĩe à cæteris diſcernunt, appellata
Ia,ut ab his Ianthina ueſtis. Sed ſatiuis maxima autoritas luteis. Genera ijs tuſculana,&
quæ marina appellatur,folio aliquanto latiore,ſed minus odorato. In totũ uero ſine odo
re,minutoq; folio calathiana,munus autumni,cæteræ ueris.Proxima ei caltha eſt conco- 20
lori amplitudine. Vincit numero foliorũ marinam,quinq; non excedentẽ: Eadem odo-
re ſuperatur.Eſt enim grauis caltha. Non leuior ei quã ſcopã regiã appellant: quanq; fo-
lia eius olent,nõ flores.Baccar quoq; radicis tantũ odoratæ eſt,à quibuſdam nardum ru-
ſticũ appellatũ. Vnguenta ex ea radice fieri ſolita apud antiquos,Ariſtophanes priſcæ co
mœdiæ poeta teſtis eſt. Vnde quidam errore falſo barbaricam eam appellabant. Odor
eſt ei cinnamomo proximus. Gracili ſolo nec humido prouenit. Simillimũ ei cõbretum
appellatur,foliorum exilitate uſq; in fila attenuata, & procerius q; baccar. Nec hæc ſunt
tantum,ſed eorum quoq; error corrigendus eſt,qui baccar,ruſticũ nardum appellauere.
Eſt enim alia herba ſic cognominata,quã Græci aſaron uocant,cuius ſpeciẽ figurãq; dixi
mus in nardi generibus. Quinimo aſaron inuenio uocitari, quoniam in coronis non ad-
datur. Crocũ ſyluęſtre optimum: ſerere in Italia minime expedit, ad ſcrupula uſq; ſingula 30
areis decoquẽtibus. Seritur radicis bulbo. Satiuũ latius,maiusq; & nitidius, ſed multo le
uius degenerans. Sed nec ubiq; fœcũdum,etiam Cyrenis,ubi ſemper flores laudatiſsimi.
Prima nobilitas Cilicio,& ibi in Coryco mõte. Dein Lycio, monte Olympo. Mox Cen
turipino Siciliæ. Aliqui Phlegræo ſecundũ locũ dedere. Adulteratur nihil æque. Proba-
tio ſynceri,ſi impoſita manu crepat ueluti fragile. Humidum enim,quod euenit adultera-
tione,cedit. Altera probatio:ſi manu prolata ad ora,leniter faciem oculosq; mordeat. Eſt
per ſe genus ſatiui blandiſsimũ uulgo,cum ſit medio candidũ, dialeucon uocant. Contra
Cyrenaico uitiũ,quod omni croco nigrius eſt,& celerrime marceſcit. Optimũ ubicunq;
quod pinguiſsimũ,& breuibus capillis:peſsimũ uero,quod ſitum redolet. Mutianus au-
tor eſt,in Lycia anno ſeptimo aut octauo trãsferri in locũ ſubactum, atq; ita degenerans 40
renouari. Vſus eius in coronis nuſquã. Herba enim eſt folio anguſto penè in capillamen
ti modũ. Sed uino mire cõgruit,præcipue dulci, tritum ad theatra replenda. Floret uergi
liarũ occaſu paucis diebus,folioq; florem expellit. Viret bruma et colligitur. Siccatur um
bra,melius etiam hyberna. Carnoſa & illi radix,uiuaciorq; quàm cæteris. Gaudet calcari
& atteri,pereundoq; melius prouenit. Ideo iuxta ſemitas ac fontes lætiſsimum.

De floribus antiquis,& de odoramentorũ diuerſitate,ſaliunca,& polio. Cap. VII

TRoianis tẽporibus iam erat honos ei. Hos certe flores Homerus treis laudat,loton,
crocon,hyacinthum. Omniũ autem odoramentorũ, atq; adeo herbarum differentia
eſt in colore,& odore,& ſucco. Odorato ſapor raro ulli nõ amarus. è contrario dulcia ra-
ro odo-

ro odorata:itaq; & uina muſtis odoratiora, et ſylueſtria magis omnia ſatiuis. Quorundā odor ſuauior è longinquo,propius admotus hebetaſ,ut uiolæ.Roſa recens à longinquo olet,ſicca propius.Omnis aũt uerno tẽpore acrior, & matutinis:quicquid ad meridianas horas dies uergit,hebetatur.Nouella quoq; uetuſtis minus odorata. Acerrimus tamen odor omniũ æſtate media.Roſa & crocũ odoratiora, cũ ſerenis diebus leguntſ: & omnia in calidis q̃ in frigidis.In Ægypto tamen minime odorati flores,quia nebuloſus & roſcidus aer eſt à Nilo flumine.Quorundam ſuauitati grauitas ineſt. Quædā cum uirent non olent,propter humorẽ nimiũ:ut buceros, quod eſt fœnũ Græcũ. Acutus odor non omnium ſine ſucco eſt, ut uiolæ,roſæ,croco.Quæ uero ex acutis ſucco carent,eorũ omnium odor grauis,ut in lilio utriuſq; generis.Abrotonũ & amaracus acres habẽt odores. Quorundam flos tantũ iucundus,reliquæ partes ignauæ,ut uiolæ ac roſæ. Hortenſium odoratiſsima quæ ſicca,ut ruta,menta,apiũ,& quæ in ſiccis naſcantur. Quædā uetuſtate odoratiora,ut cotonea:eadẽq; decerpta,q̃ in ſuis radicibus. Quædā non niſi defracta, aut ex attritu olẽt.Alia nõ niſi detracto cortice. Quædā uero nõ niſi uſta,ſicut thura myrrhæq;. Flores triti omnes amariores q̃ intacti.Aliqua arida diutius odorẽ continent, ut melilotos.Quædam locum ipſum odoratiorẽ faciunt,ut iris:quin & arborem totā cuiuſcũq; radices attingit.Heſperis noctu magis olet,inde nomine inuento. Animalium nullum odoratũ,niſi ſi de pantheris q̃d dictũ eſt credimus.Illa quoq; nõ omittẽda differentia eſt,odoramentorũ multa nihil pertinere ad coronamenta:ut irin atq; ſaliuncā, quanq; nobiliſsimi odoris utranq;.Sed iris radice tantũ cõmendaſ,unguẽtis & medicinæ naſcẽs.Laudatiſsima in Illyrico.Et ibi quoq; nõ in maritimis, ſed in ſylueſtribus Driſonis & Naronæ. Proxima in Macedonia,longiſsima hæc & candicans & exilis. Tertiũ locum habet Africana,ampliſsima inter oẽs,guſtuq; amariſsima.Illyrica quoq; duorũ generum eſt, Rhaphanitis à ſimilitudine,quæ & melior:Rhizotomos ſubruſa. Optima, quæ ſternutamenta tactu mouet. Caulẽ habet cubitalẽ, erectum. Floret diuerſi coloris ſpecie, ſicut arquus cæleſtis, unde & nomen. Non improbatur & Piſidica. Et foſſuri tribus ante menſibus muſſa aqua circũfuſa,hoc ueluti placamẽto terræ blandiũtur,circumſcripta mucrone gladij orbe triplici:& cum legerint eam,protinus in cælũ attollunt.Natura eſt feruẽs, tracta taq; puſtulas ambuſti modo facit.Præcipitur ante omnia, ut caſti legant. Teredines non ſicca modo, uerũ & in terra celerrime ſentit.Optimũ antea irinũ Leucade & Elide ferebatur:iampridẽ enim & ſeritur:nunc è Pamphylia.ſed Cilicium maxime laudaſ atq; ſeptentrionale.Saliunca folioſa quidẽ eſt,ſed breuis,& quæ necti non poſsit. Radici numeroſæ cohæret,herba uerius quàm flos,denſa ueluti manu preſſa,breuiterq; ceſpes ſui generis. Pannonia hanc gignit & Norici alpiumq; aprica: urbiũ Eporredia, tantæ ſuauitatis,ut metallum eſſe cœperit. Veſtibus interponi eam gratiſsimũ. Sic & apud Græcos polion herbā,inclytā Muſæi & Heſiodi laudibus,ad omnia utilẽ prædicantiũ,ſuperq; cętera ad famā etiam ac dignitates:prorſusq; miram,ſi modo (ut tradunt) folia eius mane candida, meridie purpurea,ſole occidẽte cerulea aſpiciuntur.Duo genera eius, campeſtre maius, ſylueſtre quod minus eſt.Quidam teuthrion uocant.Folia canis hominis ſimilia, à radice protinus,nunquam palmo altiora.Et de odoratis floribus ſatis dictum:

De ueſtiũ æmulatione cũ floribus,& amarãto,& chryſocome,ſiue chryſiti. Cap. VIII

IN quib.unguẽto uiciſſe naturā gaudẽs luxuria,ueſtib. quoq; ꝓuocauit eos flores qui colore cõmẽdanſ.Hos animaduerto tres eſſe principales. Vnũ in cocco, q̃ in roſis micat.Gratius nihil tradiſ aſpectu,& in purpuras Tyrias,dibaphasq; ac Laconicas. Aliũ in amethiſto,qui in uiola:& ipſe in purpureũ quẽq; ianthinũ appellauimus. Genera eũ tractamus,in ſpecies multas ſeſe ſpargẽtia. Tertius eſt qui proprie cõchylij intelligiſ, multis modis: Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerũq; ſaturatior. Alius in malua,ad purpurā inclinās. Alius in uiola ſerotina,cõchyliorũ uegetiſsima. Paria nunc cõponũtur, & natura atq; luxuria depugnāt.Lutei uideo honorẽ antiquiſsimũ, in nuptialibus flāmeis

Universidad de Deusto
Biblioteca

totum fœminis conceſſum. Et fortaſsis ideo non numerari inter principales, hoc eſt, communes maribus ac fœminis, quoniam ſocietas principatum dedit. Amaranto non dubie uincimur. Eſt aũt ſpica purpurea uerius, q̃ flos aliquis, & ipſe ſine odore. Mirũ in eo, gaudere decerpi, & lætius renaſci. Prouenit Auguſto menſe. Durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus aſſeruatur. Mirumq́, poſtquã defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine eſt, appelatо, quoniam non marceſcat. In nomine & cyani colos. Item holochryſi. Om̃es aũt hi flores non fuere in uſu Alexandri Magni ætate, quoniã proximi à morte eius autores ſilere de illis: quo manifeſtũ eſt poſtea placuiſſe. A Gręcis tamen repertos quis dubitet? non aliter Italia uſurpante nomina illorum. At Hercules petilio ipſa nomen impoſuit autumnali, circaq́ uepres naſcẽti, & tantum colore cõmendato, qui eſt roſæ ſylueſtris. Folia paruа, quina. Mirumq́ in eo flore, inflecti cacumen, & non niſi retorto folia naſci, paruo calyce, ac uerſicolori, luteũ ſemen includente. Luteus & bellio paſtillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Pratenſes hi flores, ac ſine uſu plerique, & ideo ſine nominibus. Quin & hiſipſis alia alĩ uocabula imponunt. Chryſocome ſiue chryſitis, non habet Latinã appellationem. Palmi altitudine eſt, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex auſtero dulci, in petroſis opacisq́ naſcens.

De honore coronarum, & cyclamino, & meliloto, & trifolio, tria genera eius. Cap. IX

ET ferè peractis colorũ quoq; celeberrimis, trãſeat ratio ad eas coronas, quæ uarietate ſola placẽt. Duo earũ genera, quãdo alię flore cõſtant, aliæ folio. Florem eſſe dixerim geniſtas. Nanq; & ĩs decerpit̃ luteus: ltẽ rhododendron. ltẽ zizipha, quę & Cappadocia uocantur: his odoratus ſimilisq́ olearũ floribus. In uepribus naſcitur cyclaminum, de quo plura aliâs. Flos eius coloſsinus in coronas admittitur. Folia in coronamentis ſmilacis & ederæ, corymbiq́ earum obtinẽt principatũ, de quibus in fruticũ loco abunde diximus. Sunt & alia genera, nominibus Græcis indicanda, quia noſtris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura. Et pleraq́ eorũ in exteris terris naſcuntur, nobis tamen cõſectanda, quoniam de natura ſermo, nõ de Italia eſt. Ergo in coronamẽta folio uenere melothron, ſpireon, trigonõ, cneoron, quod caſiã Hyginus uocat. Et quod cunilaginem quæ conyza, meliſſophyllon quod apiaſtrũ, meliloton quod ſertulã Campanã uocamus. Eſt enim in Cãpania Italiæ laudatiſsima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica & Cretica, ubicunque uero aſperis & ſylueſtribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio eſt nomen ſertulæ, quod occupauit. Odor eius croco uicinus eſt & flos, ipſa cana. Placet maxime folijs breuiſsimis atq; pinguiſsimis. Folio coronat & trifoliũ. Tria eius genera: Minyanthes uocant Græci, alĩ aſphaltion, maiore folio, quo utũtur coronarĩ. Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutiſsimum. Inter hæc neruoſi cauliculi quibuſdam, ut marathro, hippomarathro, myophono: Vtuntur è ferulis & corymbis, & ederæ flore purpureo. Eſt & in alio genere earũ ſylueſtrib. roſis ſimilis: Et in ĩs quoq; colos tãtum delectat, odor autem abeſt. Et cneori duo genera, nigri atq; candidi. Hoc & odoratum. Ramoſa ambo. Florent poſt æquinoctium autumnum.

De origano, & thymo, & melle Attico, & conyza, & Iouis flore, & helenio, & abrotono, & leucanthemo. Cap. X

TOtidem & origani in coronamẽtis ſpecies. Alterius enim nullum ſemen. Id cui odor eſt Creticum uocatur. Totidem & thymi: candidum ac nigricans. Floret autem circa ſolſtitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis eſt. Prouentum enim ſperant apiarij large floreſcente eo. Lædituր imbribus amittitq́ florem. Semen thymi nõ poteſt deprehendi, cum origani per quàm minutum, non tamen fallat. Sed quid intereſt occultaſſe id naturam? In flore ipſo intelligitur, fatoq́ eo naſcitur. Quid non tentauere homines? Mellis Attici in toto orbe ſumma laus exiſtimatur. Ergo translatum eſt ex Attica thymum, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

uix flore(uti docemus)ſatum.Sed alia ratio naturæ obſtitit,non durãte attico thymo, niſi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non naſci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni,niſi intra ccc. ſtadia à mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in prouincia Narbonenſi refertos ſcimus: hoc penè ſolo reditu,è longinquis regionibus pecudum milibus conuenientibus ut thymo ueſcãtur.Et conyzæ duo genera in coronamentis,mas ac fœmina.Differentia in folio. Tenuius fœminæ & conſtrictius anguſtiuſque,imbricatũ maris & ramoſius. Flos quoque magis ſplendet eius,ſerotinus utrique poſt arcturũ.Mas odore grauior, fœmina acrior, & ideo contra beſtiarũ morſus aptior.Folia fœminæ mellis odorẽ habent:Maſculæ radix à quibuſdam libanotis appellatur,de qua diximus. Et tantũ folio coronant Iouis flos,amaracus,hemerocalles,abrotonũ,helenium,ſiſymbriũ,ſerpillum, omnia ſurculoſa roſæ modo. Colore tantũ placet Iouis flos,odor abeſt:ſicut & illi qui Græce phlox uocatur. Et ramis autem & folio odorata ſunt,excepta ſerpyllo.Helenium è lachrymis Helenæ dicitur natum,& ideo in Helena inſula laudatiſsimum.Eſt autem frutex humi ſe ſpargens dodrantalibus ramulis,folio ſimili ſerpyllo.Abrotonum odore iucunde graui floret æſtate.Flos aurei coloris.Vacuum ſponte prouenit.Cacumine ſuo ſe propagat. Seritur autem ſemine melius quàm radice aut ſurculo: ſemine quoque non ſine negocio:plantaria transferũtur.Sic & adonium.Vtrunque æſtate.Alſioſa enim admodum ſunt, & ſole tamen nimio læduntur.Sed ubi conualuere,ritu uitis fruticãt.Abrotono ſimile odore leucanthemum eſt,flore albo folioſum.

De amaraco uel ſampſucho,& nyctegreto,& meliloto,& uiola alba, & codiamino, & de ſylueſtribus bulbis,& heliochryſo,& lyceni,& de herbis citra mare. Cap. xi

AMaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Ægyptus & Syria ſampſuchũ.Seritur utroque genere,& ſemine & ramo, uiuacius prædictis, & odore melius.Copioſum amaraco æque quàm abrotono ſemen.Sed abrotono radix una & alte deſcendens,ceteris in ſummo terræ leuiter hærẽs.Reliquorum ſatio autumno ferè incipiente,nec non & uere quibuſdam locis quæ umbra gaudent,& aqua ac ſimo. Nyctegretum inter pauca miratus eſt Democritus,coloris ignei,foliis ſpinę,nec à terra ſe attollentem, præcipuam in Gedroſia narrat. Erui poſt æquinoctiũ uernum radicitus, ſiccarique ad lunam xxx diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumque reges uti hac herba ad uota ſuſcipienda.Eandem uocari chenomychon,quoniam anſeres à primo conſpectu eius expaueſcant: ab aliis nyctilopa, quoniam è longinquo noctibus fulgeat. Meliloton ubique naſcitur.Laudatiſsima tamen in Attica. Vbicunque uero recens, nec candicans,& croco quàm ſimillima: quanquam in Italia odoratior & candida. Florum prima uer nunciantium, uiola alba. Tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Poſtea quæ appellatur purpurea.Proxime flammea,quæ & phlox uocatur, ſylueſtris duntaxat.Codiaminon bis anno,uere & autumno: æſtates hyemeſque fugit. Seriores ſupradictis aliquanto narciſſus & lilium trans maria, in Italia quidem,ut diximus, poſt roſam. Nam in Græcia tardius etiamnum anemone. Eſt autem hæc ſylueſtrium bulborum flos,aliaque quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe,melanion,ex ſylueſtribus heliochryſos.Deinde alterum genus anemones quæ limonia uocatur.Poſt hanc gladiolus comitatus hyacinthis.Nouiſsima roſa.Eadẽque prima deficit,excepta ſatiua, è cæteris hyacinthus maxime durat,& uiola alba,& œnanthe.Sed hæc ita, ſi deuulſa crebro prohibeatur in ſemen abire.Naſcitur locis tepidis.Odor idẽ ei qui germinantibus uuis, atque inde nomen. Hyacinthũ comitatur fabula duplex,luctũ preferens eius quem Apollo dilexerat, aut ex Aiacis cruore æditi,ita diſcurrentibus uenis,ut Græcarũ literarũ figura A legatur inſcripta.Heliochryſos florem habet auro ſimilem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, ſed durum.Hoc coronare ſe magi,ſi & unguenta ſumant ex auro, quod apyron uocant, ad gratiam quoque uitæ gloriamque pertinere arbitrantur.Et uerni quidem flores hi ſunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Succedunt illis æstiui,lychnis,& Iouis flos,& alterum genus liliꝝ.Item tiphyon & amaracus,quem phrygium cognominant.Sed maxime ſpectabilis pothos. Duo genera huius. Vnum cui flos hyacinthi eſt: Alterum candidius, qui ferè naſcitur in tumulis, quoniam fortius durat.Et iris æstate floret.Abeunt & hi marceſcuntq; Aliꝝ rurſus ſubeuntautumno. Tertium genus liliꝝ & crocum,in utroq; genere unum hebes, alterum odoratū: primis omnia imbribus emicantia.Coronariꝝ quidem & ſpinæ flore utuntur, quippe cum ſpinæ albe cauliculi inter oblectamenta gulæ quoq; condiantur. Hic eſt trans maria ordo florum. In Italia uiolis ſuccedit roſa,huic interuenit lilium, roſam cyanus excipit,cyanum amarātus.Nam uincaperuinca ſemper uiret,in modum lineæ folijs geniculatim circundata. Topiaria herba:inopiam tamen florum aliquando ſupplet. Hæc à Græcis chamædaphne uocatur. Vita longiſsima uiolę albę eſt trimatu. Ab eo tẽpore degenerat. Roſa & quinquennium perfert,nec reciſa nec aduſta. Illo enim modo iuueneſcit. Diximus & terram referre plurimum.Nam & in Ægypto ſine odore hęc omnia: tantumq; myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis menſibus antecedit germinatio omnium. Roſaria à fauonio foſſa oportet eſſe,iterumq; ſolſtitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura ſint.

De cura apum,pabulo & morbis earum,& remedijs. Cap. XII

VErum hortis coronamẽtisq; maxime aluearia & apes cõueniunt, res præcipui quæſtus compendijq;,cum fauit.Harum ergo cauſa oportet ſerere thymum,apiaſtrum, roſam,uiolas,lilium,cytiſum,fabam,eruilium,cunilam,papauer, conyzam, caſiam, melilotum,meliſſophyllum,cerinthen.Eſt aũt cerinthe folio candido,incuruo,cubitalis, capite concauo,mellis ſuccum habente. Horum floris auidiſsimæ ſunt, atque etiam ſinapis, quod miremur,cum oliuæ florem ab his non attingi cõſtet.Ideoq; hanc arborem procul eſſe melius ſit:cum aliquas quàm proxime ſeri conueniat,quæ & euolantium examina in uitent,nec longius abire patiantur.Cornum quoq; arborem caueri oportet. Nam flore eius deguſtato,aluo cõcita moriuntur.Remediũ,ſorba cõtuſa è melle prębere his, uel uri nam hominum,uel boum,aut grana punici mali,aminæo uino cõſperſa. At geniſtas circunſeri aluearijs gratiſsimũ.Mirũ eſt dignũq; memoratu de alimẽtis quod cõperi. Hoſtiliæ uicus alluitur Pado. Huius inquilini pabulo circà deficiẽte imponũt nauibus alueos, noctibusq; quina milia paſſuum contrario amne naues ſubuehunt.Egreſſæ luce apes paſtæq;,ad naues quotidie remeant,mutantes locum,donec pondere ipſo preſsis nauibus, pleni aluei intelligantur,reuectisq; eximantur mella.

De uenenato melle, & de remedijs mellis uenenati,& mellis inſani. Cap. XIII

ET in Hiſpania mulis prouehunt,ſimili de cauſa: Tantumq; pabulum refert,ut mella quoq; uenenata fiant.Heracleæ in Ponto,quibuſdam annis perniciоſiſsima exiſtũt, ab ijſdem apibus facta. Nec dixere autores è quibus floribus ea fierent. Nos trademus quæ comperimus.Herba eſt ab exitio & iumentorum quidem,ſed præcipue caprarũ,appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium uirus aquoſo uere marceſcentes. Ita fit,ut non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Venenati ſigna ſunt,quod omnino nõ denſatur,quod color magis rutilus eſt,odor alienus,ſternutamẽta protinus mouens, quod ponderoſius innoxio. Qui edêre,abijciunt ſe humi,refrigerationẽ quærentes:nam & ſudore difluũt.Remedia ſunt multa,quæ ſuis locis dicemus. Sed quoniã ſtatim repræſentari aliqua in tantis inſidijs oportet, mulſum uetus è melle optimo & ruta:ſalſamenta etiam ſi reijciãtur ſumpta crebro. Certumq; eſt id malum per excrementa ad canes etiam peruenire,ſimiliterq; torqueri eos. Mulſum tamen ex eo inueteratum, innocuum eſſe cõſtat.Et fœminarũ cutem nullo melius emẽdari cum coſto, ſuggillata cum aloe. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab inſania, quam gignit, mænomenon uocant. Id exiſtimat contrahi flore rhododendri,quo ſcatent ſyluæ. Gensq; ea cum ceram in tributa Romanis præſtet,mel(quoniam exitiale eſt)non uendit. Et in Perſide,

& in

& in Mauritaniæ Cæsarienſis Getulia, contermina Maſſæſulis, uenenati fauí gignuntur: quidamq; à parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quòd liuore deprehenduntur. Quid sibi uoluisse naturam ijs arbitremur insidijs, ut ab ijsdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis fauis? Parum enim erat genuisse rem, in qua uenenū facillime daretur, etiamne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi uoluit, nisi ut cautiorē minusq; auidū faceret hominē? Non enim ipsi melli, sed apibus iam cuspides dederat, & quidem uenenatas, remedio aduersus has utiq; nō differendo. Ergo maluæ succo, aut foliorū edere perungi salutare est, uel percussos eas bibere. Mirum tamen est, uenena portātes ore, fingentesq; ipsas non mori: nisi quod illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: sicut contra serpentes Psyllis Marsisq; inter homines.

De melle quod muscæ non attingunt, & aluearijs, & cura eorum si famem sentiunt apes, & quomodo cera fiat. Cap. XIIII

ALiud in Creta miraculum mellis. Mons est Carina IX. M. pass. ambitu, intrà quod spatium muscæ non reperiuntur, natumq; ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur. Aluearia orientem æquinoctialem spectare conuenit, aquilonem euitent: Nec fauonium minus. Aluearia optima è cortice, secūda ferula, tertia uimine: multi ea & speculari lapide fecere, ut operātes intus spectarent. Circumlini alueos fimo bubulo utilissimū, operculum à tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus si magnus sit alueus, aut sterilis operatio, ne desperatione curam abijciāt: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Aluearia hyeme stramēto operiri, crebro suffiri, maxime fimo bubulo. Cognatum hoc ijs, innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, terebines, apesq; ipsas excitat. Et araneorū quidem exitium facilius est, papilionū maior pestis. Tollitur uero cum matureſcit malua noctu, interlunio, cælo sereno, accensis lucernis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Si cibus deesse censeatur apibus, uuas passas siccas ue, ficosq; tusas, ad fores earum posuisse conueniet. Item lanas tractas madentes passo, aut defruto, aut aqua mulsa. Gallinarum etiam crudas carnes. Quibusdam etiam æstatibus ijdem cibi præstandi, cum siccitas continua florum alimentum abstulit. Alueorum, cum mel eximitur, illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medios alba uite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut fauos lauari aqua præcipiunt: hac decocta, fieri saluberrimum acetum. Cera fit expressis fauis, sed ante purificatis aqua, & triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturq; aquilia frigida, uasis melle circumlitis. Optima quæ Punica uocatur. Proxima quàm maxime fulua, odorisq; mellei, pura, natione autem Pontica, quam constare equidem miror inter uenenata mella. Deinde Cretica. Plurimū enim ex propoli habet, de qua diximus in natura apum. Post has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quandam uim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo: Ventilatur sub diuo sæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro, Inde ligulis hauriunt florem, id est candidissima quæq; transfunduntq; in uas, quod exiguum frigidæ habeat. Et rursus marina decoquunt seorsum, dein uas ipsum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, iuncea crate sub diuo siccant sole, lunaq;, hæc enim candorē facit: siccātes, ne liquefaciāt, protegūt tenui linteo. Candidissima uero fit, post insolationē etiamnum recocta. Punica medicinis utilissima. Nigrescit cera addito chartarū cinere, sicut anchusa admixta rubet. Variosq; in colores pigmentis trahitur, ad reddēdas similitudines, & innumeros mortalium usus, parietūq; etiam & armorum tutelam: Cætera de melle apibusq; in natura earum dicta sunt. Et horatorum quidem omnis ferè ratio peracta est.

De herbis sponte nascentibus & aculeatis. Cap. XV

SEquūtur herbæ spōte nascētes, quib. pleræq; gentiū utūtur in cibis, maximeq; Ægyptus, frugū quidē fertilissima, sed ut ppè sola ijs carere possit: tāta est ciborū ex herbis abundan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

abundantia. In Italia pauciſsimas nouimus, fraga, tanum, ruſcum, batin marinam, batin hortenſianam, quam aliqui aſparagum gallicum uocant. Præter has paſtinacam pratenſem, lupum ſalictarium, eaq; uerius oblectamenta quàm cibos. In Ægypto nobiliſsima eſt colocaſia, quam cyamon aliqui uocant. Hanc è Nilo metunt, caule cum coctus eſt araneoſo in mandendo, thyrſo autem qui inter folia emicat ſpectabili, foliis latiſsimis, etiam ſi arboreis cõparentur, ad ſimilitudinem eorum quæ perſonata in noſtris amnibus uocamus. Adeoq; Nili ſui dotibus gaudent, ut implexis colocaſiæ foliis in uariam ſpeciem uaſorum, potare gratiſsimũ habeant. Seritur iam hæc in Italia. In Ægypto proxima autoritas cichorio eſt, quam diximus intubum erraticum. Naſcitur poſt uergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad uincula utuntur illa. Anthalium longius à flumine naſcitur, meſpili magnitudine & rotunditate, ſine nucleo, ſine cortice, folio cyperi. Mandunt igni paratum. Mandunt & cœtum, cui pauca folia minimáque, uerum radix magna. Aracidna quidem & aracos cum habeãt radices ramoſas ac multiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quicquam aliud ſupra terram habẽt. Reliqua uulgarium in cibis apud eos herbarũ nomina, condrylla, hypochœris, & caucalis, anthriſcum, ſcandix, quæ ab aliis tragopogon uocatur, foliis croco ſimillimis: partheniũ, ſtrychnũ, corchorus, & æquinoctio naſcens aphace, acinos quam epipetron uocant, quæ nunquã floret. At è contrario aphace ſubinde marceſcente flore emittit alium, tota hyeme totoq; uere uſque in æſtatem. Multas præterea ignobiles habent, ſed maxime celebrant cnicon Italiæ ignotam, ipſis autem oleo non cibo gratam. Hoc faciunt è ſemine eius. Differentia prima, ſyluestris & ſatiuæ. Syluestrium duæ ſpecies: Vna mitior eſt, ſimili caule, tamen rigido: itaq; & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, quare quidam atractylida uocant. Semẽ eius candidum & grande amarum. Altera hirſutior toroſiore caule, & qui penè humi ſerpat, minuto ſemine. Aculeatarum generis hæc eſt, quoniam diſtinguenda ſunt & genera. Ergo quædam herbarum ſpinoſa ſunt, quædam ſine ſpinis. Spinoſarum multæ ſpecies. In totum ſpina eſt aſparagus, ſcorpio, nullum enim folium habet. Quædam ſpinoſa foliata ſunt, ut carduus, eryngion, glycyrrhizon, urtica. Iis eẽ omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas. Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, ut tribulus, & ononis. Quædam in folio habent & in caule, ut phleos, quod aliqui ſtœben appellauere. Hippophyes ſpinis geniculatum: tributa proprietas, quod et fructum ſpinoſum habet. Ex omnibus his generibus urtica maxime noſcitur, acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, ſæpe altior binis cubitis. Plures eius differentiæ. Syluestris quam fœminã uocãt, mitior. Et in ſyluestri quæ dicitur cania, acrior, caule quoq; mordaci, fimbriatis foliis. Quæ uero et etiam odorẽ fundit, herculanea uocatur. Semen omnibus copioſum, nigrum. Mirum, ſine ullis ſpinarum aculeis lanuginem ipſam eſſe noxiam: & tactu tantũ leni pruritum, puſtulasq; confeſtim aduſto ſimiles exiſtere. Notum eſt & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipſa herba gignitur, nec niſi ſolibus roborata. Incipiens quidẽ ipſa naſci uere, nõ ingrato, multis etiã religioſo in cibo eſt ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quoq; radix, omnẽ carnem teneriorẽ facit ſimul cocta. Quæ innoxia, morſu carens, lamium uocatur. De ſcorpione dicemus inter medicas.

De carduo, & helxine, & tribulo & anchuſa. Cap. XVI

CArduus & folio & caule ſpinoſas lanugines habet. Item acorna, leucacanthos, chaceos, cnidos, polyacanthos, onopyxos, helxine, ſcolymos. Chamæleon, in foliis non habet aculeos. Eſt & illa differentia, quod quædam in iis multicaulia ramoſaq; ſunt, ut carduus. Vno autem caule nec ramoſum, cnicos. Quædam cacumine tantum ſpinoſa ſunt, ut eryngium. Quædam æſtate florẽt, ut tetralix, & helxine. Scolymus quoq; floret ſero & diu. Acorna colore tantũ ruffo diſtinguitur, & pinguiore ſucco. Idem erat atractylis quoq;, niſi candidior eſſet, & niſi ſanguineum ſuccum funderet. Qua de cauſa phonos uocatur à quibuſdam, odore etiam grauis, ſero matureſcẽte ſemine, nec ante autumnum, quanquam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quanquam id de omnibus ſpinoſis dici poteſt. Verum omnia hæc & ſemine & radice naſci poſſunt. Scolymus carduorū generis ab ijs diſtat, quod radix eius ueſcendo eſt decocta. Mirum, quòd ſine interuallo tota æſtate aliud floret in eo genere, aliud cōcipit, aliud parturit. Aculei areſcēte folio deſinunt pungere. Helxine rara uiſu eſt, neq; in omnibus terris eſt, radice folioſa, ex qua media ueluti malū extuberat, contectū ſua fronde. Huius uertex ſummus lachrymam continet iucundi ſaporis, acanticen maſtichen appellatam. Et cactos quoq; in Sicilia tantum naſcitur, ſuæ proprietatis & ipſa, cuius in terra ſerpunt caules, à radice emiſsi, lato folio & ſpinoſo. Caules uocant cactos: nec faſtidiunt in cibis inueteratos quoq;. Vnum caulem rectum habent, quem uocant pternica, eiuſdem ſuauitatis, ſed uetuſtatis impatientem. Semen ei lanuginis, quam pappon uocant: quo detracto & cortice, teneritas ſimilis cerebro palmæ eſt: uocant aſcaliam. Tribulus nō niſi in paluſtribus naſcitur, dira res alibi, iuxta Nilum & Strymonē amnes excipitur in cibis, inclinatus in uadum, folio ad effigiem ulmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo, uni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & ſerius floret, magiſq; ſepta obſidet uillarum. Semen ei rotūdius, nigrum in ſiliqua. Alteri harenaceum. Spinoſorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim ſpinas habet appoſito folio rutæ ſimili, toto caule foliatum in modum coronæ: ſequitur à frugibus, aratro inimica, uiuaxq; præcipue. Aculeatarū caules aliquarum per terram ſerpunt, ut eius quam coronopum uocant. E diuerſo ſtant, anchuſa inficiendo ligno ceriſq; radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Caule foliato eſt & crepis, & apate. Differentia foliorum & hic quæ in arboribus, breuitate pediculi ac longitudine, anguſtijs ipſius folij, amplitudine, angulis, inciſuris, odore, flore. Diuturnior hic quibuſdam per partes florentibus, ut ocimo, heliotropio, aphacæ, onocichlæ.

Differentia herbarum per folia, & quæ herbæ toto anno floreant, & de haſtula regia, & piſtana, & gladiolo. Cap. XVII

MVltis inter hęc æterna folia, ſicut quibuſdā arborū: in primisq; heliotropio, adianto. Aliud rurſus ſpicatarū genus, ex quo eſt cynops, alopecuros, ſtelephuros, quam quidam ortyga uocant, alij plantaginē, de qua plura dicemus inter medicas: thryallis. Ex ijs alopecuros ſpicam habet mollem & lanuginem denſam, non diſſimilem uulpium caudis, unde ei & nomen. Proxima eſt ei & ſtelephuros, niſi quod illa particulatim floret. Cichorion & ſimilia, circa terrā folia habēt, germinantibus ab radice poſt uergilias. Perdicium & aliæ gentes cōſ; Ægyptij eduntnomē dedit auis, id maxime eruens. Craſſas, pluriſmaſq; habet radices. Item ornithogale, caule tenero, cādido, ſemipedali radice, bulboſa, molli, tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte. Mirū, loton herbā & ægilopa, non niſi poſt annū è ſemine ſuo naſci. Mira & anthemidis natura, q̄d à ſummo florere incipit, cū cæteræ oēs quæ particulatim florent, ab ima ſui parte incipiant. Notabile & in lappa quæ adhæreſcit, qm̄ in ipſa flos naſcitur, nō euidens, ſed intus occultus, & intra ſe germinat uelut animalia quæ in ſe pariunt. Item circa Opuntem opuntia eſt herba, etiā homini dulcis. Mirūq; è folio eius radicē fieri, ac ſic eā naſci. Laſione unū foliū habet, ſed ita implicatum, ut plura uideantur. Condrylla amara eſt, & acri in radice ſucco. Amara & aphace, & quæ picris nominat̄, & ipſa toto anno florens: nomen ei amaritudo impoſuit. Notabilis & ſcillæ crociq; natura, quòd cum oēs herbæ folium primū emittāt, mox in caulem rotundētur, in ijs caulis prior intelligitur cōſ; foliū. Et in croco quidem flos impellit̄ caule: in ſcilla uero caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eadēq; ter floret (ut diximus) tria tēpora ſationū oſtendēs. Bulborū generi quidā adnumerāt & cypiri, hoc eſt gladioli, radicem. Dulcis ea eſt, & quæ decocta panē etiā gratiorē faciat, pōderoſioremq; ſimul ſubacta. Non diſſimilis eſt & quæ theſion uocatur, guſtu aſpera. Cæteræ eiuſdē generis folio differūt. Aſphodelus oblongū & anguſtū habet, ſcilla latū & tractabile, gladiolus ſimile nomini.

Aſpho-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Asphodelus manditur,& semine tosto & bulbo:Sed hoc in cinere tosto,dein sale & oleo addito:præterea tuso cum ficis,præcipua uoluptate,ut uidetur Hesiodo. Traditur & ante portas uillarum satum,remedio esse cõtra ueneficiorũ noxiã. Asphodeli mentionẽ & Homerus fecit.Radix eius napis modicis similis est, Necp alia numerosior, LXXX simul aceruatis sæpe bulbis. Theophrastus & ferè Græci,princepscp Pythagoras, caulem eius cubitalem,& sępe duûm cubitorum,foljs porri sylvestris,anthericon uocauere: radicem uero,id est bulbos,asphodelon. Nostri illud albucum uocant, & asphodelum hastulam regiam.Ea est & caulis acinosi:Eius duo genera faciunt. Albuco est scapus cubitalis, amplus,purus,leuis.De quo Mago præcipit,exitu mensis Martij,& initio Aprilis, cum flo ruerit,nondum semine eius intumescente,demetendum: findendoscp scapos, & quarto die in solem proferendos.Ita siccatis manipulos faciendos. Item pistanam dicit à Græcis uocari, quam inter uluas sagittã appellamus. Hanc ab Idibus Marj uscp ad finem Octobris mensis decorticari,atcp leni sole siccari iubet.Idem & gladiolum alterum, quem cypiron uocant,& ipsum palustrem, Iulio mense toto secari iubet ad radicem, tertiocp die in sole siccari,donec candidus fiat. Quotidie autem ante solem occidentem in tectum referri,quoniam palustribus defectis nocturni rores noceant.

De iunco genera sex,& de cypero,& de medicamentis eorũ,& de cypiro,& odorato iunco. Cap. XVIII

Similia præcipit & de iunco, quẽ mariscon appellant, ad texẽdas tegetes, & ipsum Iunio mense eximi ad Iulium medium præcipiens. Cætera de siccando, eadem quæ de ulua suo loco diximus. Alterum genus iuncorum facit,quod marinum, & à Græcis oxyschœnon uocari inuenio. Tria genera eius:acuti,sterilis,quem marem,& oxyn Græci uocant:reliqua fœminini,ferentis semen nigrum,quem melancranin uocãt. Crassior hic & fruticosior.Magiscp etiamnũ tertius,qui uocatur holoschœnos. Ex his melancranis sine aljs generibus nascitur. Oxys aũt & holoschœnos eodem cespite. Vtilissimus ad uitilia holoschœnos,quia mollis & carnosus est. Fert fructũ ouorũ cohærentiũ modo.nascitur autem is,quem marem appellamus,ex semetipso, cacumine in terram defixo: melancranis autem suo semine. Alioquin omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Vsus ad nassas marinas,uitilium elegantiam,lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine iuxta maritimas Alpes tanta,ut inciso uentre impleant pene unciarũ latitudinem, in Ægypto uero cribrorum longitudinem, non aliâs utiliorem. Quidam etiamnum unum genus faciunt,iunci trianguli,cyperon uocant. Multi uero non discernũt à cypiro uicinitate nominis. Nos distinguemus utruncp. Cypirus est gladiolus, ut diximus, radice bulbosa,laudatissimus in insulis Creta,dein Naxo,& postea in Phœnice. Cretico candor odorcp uicinus nardo,Naxio acrior. Phœnicio exiguum spirans, nullus Ægyptio. Nam & ibi nascitur. Discutit duritias corporum. Iam enim remedia dicemus,quoniã & florum odorũcp generi est magnus usus in medicina. Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem sequar,qui negabat bibendum: quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculosos,eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumcp tradit, barbaros suffitum huius herbæ excipientes ore, lienes consumere: & non egredi domibus,nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioresep sic etiam fieri. Intertriginũ et alarum uitijs,perfrictionibuscp cum oleo illitum,nõ dubie mederi. Cyperos iuncus est, qualiter diximus angulosus,iuxta terram candidus,cacumine niger, pinguiscp. Folia ima porraceis exiliora,in cacumine minuta,inter quæ est semẽ. Radix oliuæ nigræ similis, quã cum oblonga est,cyperida uocãt,magni in medicina usus. Laus cypero prima ammoniaco, secunda Rhodio,tertia Thracio,nouissima Ægyptio,quod & cõfundit intellectum,quoniam & cypiros ibi nascit. Sed cyperos durissima uixcp spirãs. Cæteris odor & ipsis nardum imitãs. Est & per se indica herba,quæ cyperis uocatur,gingiberis effigie: cõmanducata croci uim reddit. Cypero uis in medicina psilothri. Illinit pterygijs, ulceribuscp genitalium

Universidad de Deusto
Biblioteca

talium,& quæ in humore sunt omnibus,sicut oris ulceribus.Radix aduersus serpentium ictus,& scorpionū præsertim,remedio est. Vuluas aperit pota. Largiori tāta uis, ut expellat eas, Vrinam ciet,& calculos,ob id utilissima hydropicis.Illinitur & ulceribus quæ serpunt,sed his præcipue quæ in stomacho sunt,ex uino uel aceto illita.Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias,tussi medetur.Semen tostū & in aqua potū, sistit aluum & fœminarū menses,capitisq; dolores facit.At qui uocatur holoschœnos,eius quæ proxima sunt radicis,cōmanducantur aduersus araneorū morsus. Inuenio etiamnum unum iunci genus,quod euripicen uocant.Huius semine somnū allici,sed modū seruandum ne sopor fiat.Ob id & odorati iunci medicinæ dicentur,quoniā & in Syriacœle(ut suo loco retulimus)nascitur.Laudatissimus ex Nabataea,cognomine teuchites, proximus Babylonius,pessimus ex Africa,ac sine odore.Est aūt rotūdus, uinosę mordacitatis ad linguā. Syncerus in cōtundendo odorē rosæ emittit,rubentibus fragmentis. Discutit inflationes, ob id stomacho utilis,bilemq; & sanguinē reiicientibus. Singultus sedat, ructus mouet, urinam ciet,uesicæ medetur. Ad muliebres usus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida imponit.Excalfactoria & rosa. Vteros astringit,refrigerat. Vsus eius diuidit in folia & flores.Capita foliorum partesq; candidæ,ungues uocātur. In flore aliud est semen, aliud capillus in capite,aliud cortex,aliud calyx.Foliū siccatur, aut tribus modis exprimitur.Per se,cum ungues non detrahunt:ibi enim humoris plurimū. Aut cum detractis unguibus,reliqua pars aut oleo aut uino maceratur in sole uasis uitreis. Quidam & salem admiscent,& anchusam nōnulli,aut aspalathum, aut iuncum odoratum, quia talis maxime prodest uuluæ ac dysentericis.Exprimūtur eadem folia detractis unguibus, trita per linteum spissum in æreum uas,leniq; igni succus coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæq; folia.

Ex rosa medicinæ,& de lilio,& de narcisso,& ex uiola,& de baccare, & combreto,& asaro. Cap. XIX

VInum qūo fieret è rosa diximus inter genera uini. Vsus succi ad aures, oris ulcera, gingiuas,tonsillas,gargarizatus,stomachū,uuluas,sedis uitia,capitis dolores.In febre per se,uel cū aceto ad somnos,nauseas.Folia uruntur in calliblepharū.Et siccis fœmina asperguntur.Epiphoras quoq; arida leniunt.Flos somnū facit. Inhibet fluxiones mulierū,maxime albas,in posca potus:& sanguinis excreationes. Stomachi quoq; dolores, quantum in uini cyathis tribus:Semen his optimū crocinū,nec anniculo uetustius, & in umbra siccatur.Nigrū inutile.Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur.Item igni sacro non ueteri.Naribus subductum caput purgat. Capita pota uentrem & sanguinem sistunt. Vngues rosæ epiphoris salubres sunt. Vlcera enim oculorum rosa sordescunt,præterq; initijs epiphoræ,ita ut arida cū pane imponatur.Folia quidem uitijs stomachi,rosionibus & uitijs uentris,& intestinorum, & præcordijs utilissima uel illita. Cibo quoq; lapathi modo cōdiuntur. Cauendus in his situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coercendos, ita ut à balneis inarescant corpori,dein frigida abluantur.Syluestris cum adipe ursino alopecias mirifice emendat.Lilij radices multis modis florem suum nobilitauere, contra serpentiū ictus ex uino potæ,& contra fungorū uenena.Propter clauos pedū in uino decoquunt, triduoq; non soluuntur.Cum adipe aut oleo decoctæ,pilos quoq; adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahunt:lieniq; & ruptis uulsis prosunt, & mensibus fœminarum.In uino uero decoctæ,impositæq; cum melle neruis præcisis medentur.Lichenas & lepras,& furfures in facie emendāt.Erugant corpora,Folia in aceto cocta, uulneribus imponuntur.Epiphoris testium,in melle cum hyoscyamo & farina tritici. Semen illinitur igni sacro:flos & folia ulcerum uetustati.Succus qui flore expressus est,ab alijs mel uocatur, ab alijs syrium, ad emolliendas uuluas sudoresq; faciendos, & suppurationes coquendas.Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnum purpureo flore,& alte-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum herbaceū. Hunc ſtomacho inutilē, & ideo uomitoriū, aluoſq; ſoluentem, neruis inimicum, caput grauantē, & à narce narciſſum dictum, non à fabuloſo puero. Vtriuſq; radix mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis prodeſt cum exiguo melle. Sic & uulneribus & luxatis. Panis uero cū melle & auenę farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polēta tritus oleoq;, cōtuſis medetur & lapide percuſsis. Purgat uulnera permixtus farinę. Nigras uitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narciſsinum oleum ad emolliendas duritias, calfacienda quę alſerint. Auribus eſt utiliſsimus, ſed capitis dolores facit. Violæ ſylueſtres ſunt & ſatiuæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflāmationes illinūtur ſtomacho ardenti. Imponūtur & capiti in fronte. Oculorū priuatim epiphoris, & ſede procidente uuluáue: & cōtra ſuppurationes. Crapulā & grauedines capitis impoſitis coronis olfactúue diſcutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureū eſt ex iſs, comitialibus medetur, maxime pueris in aqua potum. Semen uiolæ ſcorpionibus aduerſatur. Contrà flos albæ ſuppuratas aperit. Ipſa diſcutit. Et alba autem & lutea extenuāt menſtrua, urinam cient. Minor uis eſt recentibus: ideoq; aridis poſt annum utendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. Radices eius cum aceto illitæ ſedant lienem: item podagrā: oculorū autem inflāmationes cum myrrha & croco. Folia cū melle purgāt capitis ulcera: cum cerato rimas ſedis, & quæ in humidis ſunt. Ex aceto uero collectiones ſanant. Baccar in medicinæ uſu aliqui ex noſtris perpēſam uocant. Auxiliatur contra ſerpētes, capitis dolores feruoreſq; itē epiphoras. Imponit mānis tumentibus à partu & ægilopis incipiētibus & ignibus ſacris. Odor ſomnū gignit. Radicē decoctam bibere ſpaſticis, euerſis, cōuulſis, ſuſpirioſis, ſalutare eſt. In tuſsi uetere radices eius tres quatuórue decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & ueſicæ calculos. Conditur cum diapaſmate. Veſtibus odoris gratia inſeritur. Combretum quod ſimile ei diximus, tritum cum axungia, uulnera mire ſanat. Aſarum iocinerū uitiis ſalutare eſſe traditur, uncia ſumptum in hemina mulſi mixti. Aluum purgat ellebori modo. Hydropicis prodeſt & præcordiis uuluiſq; ac morbo regio. In muſtum ſi addatur, facit uinū urinis ciēdis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in umbra. Situm celerrime ſentit.

De nardo Gallico, & de croco medicinæ, & crocomagmate, & ſaliunca, & polio, & iri, & holochryſo, & chryſocome, & meliloto. Cap. xx

ET quoniam quidam, ut diximus, nardum ruſticum nominauere radicem baccaris, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo aduerſus ſerpentes duabus drachmis in uino ſuccurrit, Inflammationibus coli, uel ex aqua, uel ex uino. Item iocineris & renum, ſuffuſisq; felle, Et hydropicis per ſe, uel cum abſinthio. Siſtit purgationum mulierum impetus. Eius uero quod phu eodē loco appellauimus, radix datur potui trita, uel decocta ad ſtrāgulatiōes, uel pectoris dolores, uel laterum. Menſes quoq; ciet. Bibitur cum uino. Crocum melle non ſoluitur, nulloq; dulci: Facillime aūt uino, aut aqua, utiliſsimū in medicina. Adſeruatur cornea pyxide. Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorum maxime ex ouo illitum. Vuluarū quoque ſtrāgulatus. Stomachi exulcerationes, pectoris & renū, iocinerū, pulmonū, ueſicarumq;, peculiariter inflāmationi earum uehementer utile. Item tuſsi & pleureticis. Tollit & pruritus. Vrinam ciet. Qui crocū prius biberint, crapulam nō ſentiūt. Ebrietati eo reſiſtunt. Coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatē. Somnū facit. Caput leniter mouet. Venerem ſtimulat. flos eius igni ſacro illinitur cum creta cimolia. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur. Collyrio uni etiā nomē dedit, ex eo quoq; expreſſo unguēto crocino, quod crocomagma appellāt. Habet ſuas utilitates cōtra ſuffuſiones oculorum. Vrinas magis excalfacit q; crocū ipſum. Optimū quod guſtatū ſaliuam dentesq; inficit. Iris rufa melior q; candida: infantibus eam circūligari ſalutare eſt, dentientibus præcipue & tuſsientibus, tineas rumúe uitio laborātibus inſtillari. Cęteri effectus eius non multū à melle differūt. Vlcera purgat capitis præcipue, ſuppurationes ueteres. Aluū ſoluit duabus drachmis cū melle.

Tuſsim

Tuſsim,tormina,inflationes pota.Lienes ex aceto.Contra ſerpentium et araneorū morſus,ex poſca ualet. Contra ſcorpiones, duarum drachmarum pondere in pane uel aqua ſumitur.Contra canū morſus,ex oleo imponitur:Et cōtra perfrictiones.Sic et neruorum doloribus.Lumbis uero & coxendicibus cum reſina illinitur.Vis ei concalfactoria.Naribus ſubducta,ſternutamēto mouet,caputq; purgat. Dolori capitis cū cotoneis malis aut ſtrutheis illinitur.Crapulas quoq; & orthopnœas diſcutit.Vomitiōes ciet, duobus obolis ſumpta.Oſſa fracta extrahit,impoſita cum melle.Ad paronychias farina eius utuntur: cum uino,ad clauos uel uerrucas,triduoq; nō ſoluitur.Halitus oris cōmanducata abolet, alarumq; uitia.Succo duritias omnes emollit.Somnum conciliat,ſed geniturā conſumit. Sedis rimas & condylomata,omniaq; in corpore excreſcentia ſanat.Sunt qui ſylueſtrem xyrin uocent.Strumas hæc uel panos uel inguina diſcutit.Præcipitur,ut ſiniſtra manu lecta ad hos uſus eruatur: colligentesq; dicant cuius hominis uticq; cauſa eximant. Scelus herbariorū aperitur in hac mentione.Partē eius ſeruāt,& quarundā aliarū herbarum, ſicut plantaginis:& ſi parum mercedis tuliſſe ſe arbitrantur,rurſusq; opus quærunt,partē eam quā ſeruauere,eodem loco infodiunt:credo,ut uitia quæ ſanauerint, faciant rebellare. Saliuncæ radix in uino decocta,ſiſtit uomitiones, corroborat ſtomachum. Polio Muſæus & Heſiodus perungi iubēt dignationis gratia, gloriæq; auidos polium tractare,colere.Polium cōtra ſerpentes ſubſternitur uel portatur.Medici in uino decoquūt recens,uel aridum,illinuntq;,uel ſpleneticis propinant ex aceto:Morbō regio in uino.Et hydropicis incipientibus in uino decoctum.Vulneribus quoq; ſic illinūt.Secundas mulierum,partusq; emortuos,repellit: Item dolores corporis: Veſicas inanit.Et epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamento, quod alexipharmacon uocant. Stomacho tamen inutile eſſe, caputq; eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addunt,ubi inuentum ſit, protinus adalligandum contra oculorum ſuffuſiones, cauendumq; ne terram attingat. Hi & folia eius thymo ſimilia tradunt, niſi quod molliora ſunt,& lanatiore canicie.Cum ruta ſylueſtri, & ſi teratur ex aqua cæleſti, aſpidas mitigare dicitur:& nō ſecus atq; cytinus aſtringit & cohibet uulnera,prohibetq; ſerpere.Holochryſos medetur ſtranguriæ in uino pota,& oculorū epiphoris illita. Cum fece uero uini cremata & polenta, lichenas emendat.Chryſocomes radix calfacit,& ſtringit. Datur potui ad iocinerum uitia:item pulmonum: Vuluę dolores in aqua mulſa decocta.Ciet menſtrua: & ſi cruda detur, hydropicorum aquam. Meliſſophyllo ſiue melitide ſi perungantur aluearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore.Copia iſtius examina facillime continentur. Idem præſentiſsimum eſt contra ictus earum, ueſparumq;,& araneorum,item ſcorpionum.Item contra uuluarum ſtrangulationes, addito nitro.Cōtra tormina,è uino.Folia eius ſtrumis illinuntur,& ſedis uitijs, cum ſale decocta.Succus fœminas purgat,& inflationes diſcutit, & ulcera ſanat. Articularios morbos ſedat,caniſq; morſus.Prodeſt dyſentericis ueteribus & cœliacis, & orthopnoicis, lienibus,ulceribus thoracis.Caligines oculorum ſucco cum melle inungi, eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte, aut cum lini ſemine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum roſaceo:item auriū è paſſo,quæq; in manibus intumeſcunt, uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda tritaq;. Idem effectus & ad uuluas. Teſtes uero & ſedem prociduam,quæq; ibi ſint uitia,recens ex aqua decocta, uel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinitur ad carcinomata. Deferueſcit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

De trifolio,& thymo,& hemerocalle,& de helenio,& abrotono. Cap. xxi

TRifolium ſcio credi præualere contra ſerpentium ictus & ſcorpionū, ex uino aut poſca,ſeminis granis uiginti potis:uel foliis,& tota herba decocta:ſerpentesq; nunquā in trifolio aſpici.Præterea celebratis autoribus,contra omnia uenena pro antidoto ſufficere xxv. grana eius, quod minianthes ex eo appellauimus, tradi. Multa alia præterea in

Universidad de Deusto
Biblioteca

remedijs eius adscribi. Sed me contra sententias eorum grauissimi uiri autoritas mouet. Sophocles enim poeta uenenatū id dicit. Simus quoq; medicus decocti, aut cōtriti succū infusum corpori, easdē uredines facere, quas si percussis à serpente imponatur. Ergo non aliter utendū eo q̄; contra uenena censuerim. Fortassis enim & his uenenis inter se cōtraria sit natura, sicut multis alijs. Item animaduerto semen eius, cuius minima sint folia, utile esse ad custodiendam mulierū cutis gratiam, in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore, & in umbra siccari. Duo aūt sunt genera eius, Candidum, radice lignosa, in collibus nascēs, quod & prefertur: Alterum nigrius, floriscq; nigri. Vtraq; oculorū claritati multum cōferre existimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinę tussi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinē concrescere non pati è melle: Longas faucium distillationes extrà illita cū sinapi, extenuare: item stomachi & uentris uitia. Modice his tamē utendum est, quoniā excalfaciūt, quamuis sistunt aluū: quæ si exulcerata sit denarij pondus in sextariū aceti & mellis addi oportet: Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis ac melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumq; mensibus retardatis. Vel si emortui sint in utero partus, decoctū in aqua ad tertias. Et uiris uero cōtra inflationes, cū melle & aceto. Et si uenter turgeat, testes ue aut uesicę dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impositū. Item cū aceto callum & uerrucas. Coxēdicibus imponitur & articularibus morbis, & luxatis tritum ac lanæ insperſum ex oleo. Dant & potionē articularibus morbis triū obolorū pondere in tribus aceti & mellis. Et in fastidio, tritū cum sale. Hemerocalles pallidū è uiridi, & molle foliū habet, radice odorata atq; bulbosa. Quæ cum melle imposita uentri, aquā pellit, & sanguinē etiā inutilē. Folia epiphoris oculorū, māmarumq; post partū doloribus illinuntur. Heleniū ab Helenæ ut diximus natū, fauere credit formæ: cutem mulierū in facie reliquoq; corpore nutrire incorruptā. Præterea putant usu eius quandā gratiā ijs uenerēq; conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectū eidem potæ in uino, cumq; quē habuerit nepenthes illud prædicatū ab Homero, quòd tristitia omnis aboleat. Est aūt succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Est aūt candida intus & dulcis. Bibitur & contra serpentiū ictus ex uino. Mures quoq; contrita dicitur necare. Abrotonum duorum traditur generum, campestre ac montanū. hoc fœminā, illud marem intelligi uolumus. Amaritudo absinthij in utroq;. Siculum laudatissimū, dein Galaticū. Vsus est & foljs, sed maior semini ad excalfaciēdum: ideo neruis utile, tussi, orthopnoicis, cōuulsis ruptis, lumbis, urinæ angustijs. Dat bibendū manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & uuluæ. Cōcoquit panos cū farina hordeacea, & oculorū inflāmationibus illinitur, cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus earū bibitur cum uino, illinituręq;. Efficacissimū contra ea, quorum ueneno tremores & frigus accidunt, ut scorpionum & phalangiorū: & contra uenena alia pota prodest, & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorū mala. Ramo eius si subijciatur puluino, uenerē stimulari aiunt: efficacissimāq; esse herbam contra omnia ueneficia, quibus coitus inhibeatur.

Ex leucanthemo & sampsucho medicinæ. Cap. xxii

LEucanthemum suspirijosis medetur, duabus partibus aceti permixtū. Sampsuchum siue amaracum, in Cypro laudatissimum & odoratissimum, scorpionibus aduersatur, ex aceto ac sale illitum. Menstruis quoq; multum confert impositū. Minor est eidem potoruis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polēta. Succus decocti tormina discutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet & aridum sternutamenta. Fit ex eo oleū, quod sampsuchinum uocatur aut amaracinum, ad excalfaciendos emolliēdosq; neruos: & uuluas

cale

Universidad de Deusto
Biblioteca

calfacit. Et folia ſuggillatis cum melle, & luxatis cum cera proſunt.

De anemona medicinæ. Cap. xxiii

ANemonas coronarias tantum diximus, nunc reddemus & medicas. Sunt qui phenion uocent. Duo eius genera, Sylueſtris prima, altera in cultis naſcens, utraq; fabuloſis. Huiuſq; plures ſpecies. Aut enim phœniceū florem habet, quæ & copioſiſsima eſt, aut purpureū, aut lacteū. Harum trium folia apio ſimilia ſunt. Nec temere ſemipedem altitudine excedūt, cacumine aſparagi. Flos nunq; ſe aperit niſi uento ſpirāte, unde & nomē accepit. Sylueſtri amplitudo maior, latioribus foliis, flore phœniceo. Hanc, errore ducti, argentonē putāt multi: alij rurſus papauer, quod rhœan appellauimus. Sed diſtinctio magna, quòd utraq; hæc poſtea floret. Nec aut ſuccū illarum anemonę reddunt; aut calyces habent, nec niſi aſparagi cacumen. Proſunt anemonæ capitis doloribus & inflāmationibus, uuluis mulierū, lacti quoq;. Et menſtrua cient cum ptiſana ſumptę, aut uellere appoſitæ. Radix cōmanducata pituitam trahit, dentes ſanat, decocta oculōrū epiphoras. Magi multum quidem iis tribuêre, quamprimū aſpiciatur eo anno tolli iubentes: dicíq;, colligi eam tertianis & quartanis remedio. Poſtea alligari florem panno roſeo, & in umbra aſſeruari, ita cum opus ſit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice cōtrita, cui cunq; animaliū impoſita, ulcus facit ſeptica ui. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

De œnanthe medicinæ. Cap. xxiiii

OEnanthe herba naſcitur in petris, folio paſtinacæ, radice magna, numeroſa. Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendi pręſtant, ſecundaſq; purgant. Tuſsim è melle tollunt: urinam cient. Radix & ueſicæ uitijs medetur.

De heliochryſo medicinæ. Cap. xxv

HEliochryſum, quod alij chryſanthemon uocāt, ramulos habet cādidos, folia ſubalbida, abrotono ſimilia: ad ſolis repercuſſum, aureę lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunq; marceſcūt. qua de cauſa deos coronāt illo, quod diligētiſsime ſeruauit Ptolemæus rex Ægypti. Naſcit in frutectis. Ciet urinas è uino pota, & menſes. Duritias & inflāmationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponit. Contra ſerpentiū ictus & lumborū uitia bibitur. Sanguinē concretum uentris aut ueſicæ abſumit cum mulſo. Folia eius trium obolorū pondere ſiſtunt profluuia mulierū in uino albo. Veſtes tuet odore non ineleganti.

Ex hyacintho medicinæ, & lychnide. Cap. xxvi

HYacinthus in Gallia eximie prouenit. Hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur. Radix eſt bulbacea, māgonicis uenalitijs pulchre nota: quæ è uino dulci illita, pubertatem coercet, & non patitur erumpere. Torminibus & arancorū morſibus reſiſtit. Vrinā impellit. Contra ſerpentes & ſcorpiones, morbūq; regiū, ſemen eius cum abrotono datur. Lychnis quoq; flammea illa aduerſus ſerpētes, ſcorpiones, crabrones, ſimiliaq; bibitur è uino, ſemine trito. Sylueſtris eadē ſtomacho inutilis. Aluū ſoluit. Ad detrahendā bilem efficaciſsima duabus drachmis. Scorpionibus adeo cōtraria, ut omnino uiſa ea torpeſcāt. Radicem eius Aſiani boliten uocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

Ex uincaperuinca medicinæ, ruſco, bati, & acino. Cap. xxvii

ET uincapuinca, ſiue chamędaphne, arida tuſa hydropicis dat in aqua, cochleari menſura, celerrimeq; reddūt aquā. Eadem decocta in cinere, ſparſa uino, tumores ſiccat. Aurib. ſucco medet. Aluinis impoſita multū prodeſſe dicit. Ruſci radix decocta, bibitur alternis dieb. in calculorū ualetudine, & tortuoſiore urina uel cruēta. Radicē pridie erui oportet, poſtero mane decoqui. ex ea ſextariū uini cyathis duob. miſceri. Sunt qui & cruda radicē tritā ex aqua bibāt: et in totū ad uirilia, cauliculis eius in uino et aceto tritis, nihil utilius putāt. Batis quoq; aluū mollit. Illinit podagricis toſta & cōtuſa. Acinon et coronarū cauſa & ciborū Ægyptij ferunt. Eademq; erat quæ ocimū, niſi hirſutior ramis ac foliis eſſet, & admodū odorata. Ciet mēſes & urinas. Ex colocaſia medicinæ. Cap. xxviii

Colocaſia Glaucias acria corporis leniri putauit, & ſtomachum iuuari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex anthalio medicinæ. Cap. xxix

ANthalij, quod Ægyptij edunt, nullum alium reperi usum. Est & herba anthyllon, quam alij anticellion uocant, duorum generū, foliis & ramis lenticulæ similis, palmi altitudine, fabulosis apricis nascēs, subsalsa gustanti. Altera chamæpityi similis, breuior & hirsutior, purpurei floris, odore grauis, in saxosis nascēs. Prior uuluis aptissima, & ex rosaceo ac lacte imposita & uulneribus. Bibitur in strāguria renūq; doloribus, tribus drachmis. Altera bibitur in duritia uuluarū, & in torminibus, & in comitiali morbo, cū melle & aceto, quatuor drachmis.

De parthenio medicinæ. Cap. xxx

PArthenium, alij leucanthen, alij tamnacum uocant. Celsus apud nos, perdicium & muralium. Nascitur in hortorū sepibus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Ad insidendum decoctæ in duritia uuluarum, & inflammationibus. Sicca cum melle, & aceto imposita, bilem detrahit atrā. Ob hoc cōtra uertigines utilis, & calculosis. Illinitur & sacro igni: item strumis, cum axungia inueterata. Magi cōtra tertianas siniſtra manu euelli eam iubent, dicique cuius causa uellatur, nec respicere. Dein eius folium ægri linguæ subijcere, ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

De strychno medicinæ. Cap. xxxi

STrychno, quam quidam trychnon scripsere, utinā nec coronarij in Ægypto uterentur, quos inuitat ederæ florū similitudo, in duobus eius generibus. Quorū alterū, cui acini coccinei, granosi folliculi, halicacabum uocant, alij callion. Nostri aurē uesicariam, quoniā uesicæ & calculis prosit. Frutex est surculosus uerius q̄ herba, folliculis magnis latisq;, & turbinatis, grandi intus acino, qui matureſcit Nouembri mense. Tertio folia sunt ocimi, minime diligenter demonstranda, remedia non uenena tractanti: quippe insaniam facit paruo quoq; succo. Quanquam & Græci autores in iocū uertere. Drachmę enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species uanas imaginesq; cōspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimā insaniam facere. Quicquid uero adijciatur ponderi, repręsentari mortē. Hoc est uenenū, quod innocentissimi autores simpliciter dorycnion appellauere, ab eo, quod cuspides in prælijs tingerent illo passim nascēte. Qui parcius spectauerant, manicon cognominauere: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurida: ut nōnulli, periſſon: ne cauendi quidem causa curiosius dicēdum. Quin & alterum genus, quod halicacabon uocāt, soporiferū est, atq; etiam opio uelocius ad mortem: ab alijs morion, ab alijs moly appellatū. Laudatū uero à Diocle & Eueno re, à Timaristo quidem etiā carmine, mira obliuione innocentiæ: quippe præsentaneum remedium ad dentiū mobiles firmandos, si colluerētur: halicacabo uni exceptionē addidere, ne diutius id fieret. Delirationē enim gigni eo. Nec demōstrāda remedia, quorum medicina maioris mali periculum afferat. Cōmendatur & in cibis tertiū genus, licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil esse corporis malorū, cui non salutare sit strychnos, Xenocrates prædicat. Non tamē auxilia eorū tanti sunt, ut uel profutura de ijs cōmemorare fas putem, præsertim tanta copia innoxiorū medicaminū. Halicacabi radicē bibunt, qui sunt uaticinādi callētes, quod furere ad cōfirmandas superstitiones aspici se uolūt. Remedio est (id enim libētius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo, aspidū naturæ halicacabū in tantum aduersam, ut radice eius propius admota soporetur illa sopore enecans uis earū. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

De corchoro & cnico. Cap. xxxii

COrchorum Alexandrini cibi herba est, conuolutis foliis ad similitudinē mori, præcordijs (ut ferunt) utilis, alopecijsq; & lentigini. Boum quoq; scabiem celerrime sanari ea inuenio, apud Nicandrum quidem & serpētium morsus, antequam floreat. Nec de cnico siue atractylide uerbosius dici par esset, Ægyptia herba, ni magnū contra uenenata animalia præberet auxilium, Item aduersus fungos. Constat à scorpione percussos, quamdiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum.

De per-

De persoluta. Cap. XXXIII

ET persolutam Ægyptus in hortis serit, coronarū gratia. Duo genera eius, fœmina ac mas. Vtraq; subdita uenerem inhiberi, uirorum maxime, tradunt.

De mensuris & ponderibus. Cap. XXXIIII

ET quoniam in mensuris quoq; ac ponderibus, crebro Græcis nominibus utendum est, interpretationē eorum semel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (ferè enim Attica obseruatione medici utuntur) denarij argentei habet pondus. Eadem sex obolos pondere efficit. Obolus x. chalcos. Cyathus pendet per se drachmas x. Cum acetabuli mensura dicitur, significat heminæ quartam partem, id est, drachmas xv. Mna quam nostri minam uocant, pendet drachmas Atticas centum.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXII

PROOEMIVM

COMPLESSE poterant miraculum sui natura atq; tellus, reputantium uel prioris tantum uoluminis dotes, totq; genera herbarum, utilitatibus hominum, aut uoluptatibus genita. Sed quanto plura restant, quantoq; mirabiliora inuentu? Illa enim maiore in parte cibi aut odoris decoris ue commendatio ad numerosa experimenta duxit, Reliquarum potētia approbat, nihil à rerum natura sine aliqua occultiore causa gigni.

De gentibus, herbis formæ gratia utentibus Cap. I

EQuidem & formæ gratia ritusq; perpetui, in corporibus suis aliquas exterarū gentium uti herbis quibusdam, aduerto animū. Illinūt certe alijs aliæ faciem in populis Barbarorum fœminæ, maresq; etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt. Simile plantagini glastū in Gallia uocatur: quo Britannorum cōiuges nurusq; toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.

Quod herbis uestes inficiantur. Cap. II

IAm uero infici uestes scimus admirabili suco. Atq; ut sileamus, Galatiæ, Africæ, Lusitaniæ granis, coccum Imperatorijs dicatū paludamentis, transalpina Gallia herbis tyrium atq; conchiliū tingit, omneisq; alios colores. Nec querit in profundis murices, sesecq; obijciendo escam, dum prgripit beluis marinis, intacta etiā ancoris scrutatur uada, ut inueniat per quod facilis matrona adultero placeat, corruptor insidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit, quod frugi mūdos exsculpat. His alioqui fulgētibus instrui poterat luxuria, certe innocētius. Nunc propositū ista consectari nō est, nec cōmittemus, ut subijciendo utiliora, luxuriam utilitate circūscribamus, dicturi & aliâs herbis tingi lapides parietesq; pingi. Nec tingendi tamen rationē omisissemus, si unquā ea liberalium artium fuisset. Interim fortius augetur autoritas: quæ quanta debeatur etiam surdis, hoc est ignobilibus, herbis perhibebit. Siquidem autores imperij Ro. conditoresq; immensum quiddam & hinc sumpsere, quoniā non aliunde sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacris legationibusq; uerbenæ. Certe utroq; nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra euulsum: ac semper & legati cum ad hostes clarigatumq; mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utiq; Verbenarius uocabatur.

De corona graminea. Cap. III

COrona quidem nulla fuit graminea nobilior, in maiestate populi terrarū principis, præmijsq; gloriæ. Gemmatæ & aureæ, uallares, murales, rostratæ, ciuicæ, triumphales, post hanc fuere suntq; cunctæ magno interuallo, magnaq; differentia. Cæteras

Universidad de Deusto
Biblioteca

ras omnes ſinguli,& duces ipſi,imperatoresq; militibus,aut aliquando collegis dedere.

De raritate eius. Cap. III

DEcreuit in triumphis ſenatus, cura belli ſolutus,& populus ocioſus: graminea nunquam niſi in deſperatiõe ſuprema cõtigit,nulli niſi ab uniuerſo exercitu ſeruato decreta. Cæteras imperatores dedere, hãc ſolã miles imperatori. Eadẽ uocat obſidionalis, liberatis obſidione abominãdoq; exitio totis caſtris. Quod ſi ciuicæ honos uno aliquo ac uel humillimo ciue ſeruato, præclarus faceréq; habeẽ, quid tandẽ exiſtimari debet,unius uirtute ſeruatus uniuerſus exercitus. Dabatur hęc uiridi è gramine, decerpto inde ubi obſeſſos ſeruaſſet aliquis. Nanq; ſummum apud antiquos ſignũ uictoriæ erat, herbã porrigere uictos,hoc eſt,terra & altrice ipſa humo, & humatione etiã cedere: quẽ morẽ etiam nunc durare apud Germanos ſcio.

Qui ſoli corona ea donati. Cap. V

DOnatus eſt ea L. Siccius Dẽtatus ſemel,cum ciuicas quatuordecim meruiſſet,depugnaſſetq; CXX. prælijs ſemper uictor. Tanto rarius eſt ſeruatorẽ unũ à ſeruatis donari. Quidam imperatores & ſæpius donati ſunt,ueluti P. Decius Mus, Tribunus militum ab exercitu,altera ab his,qui in præſidio obſeſſi fuerant,quanta eſſet eius honoris autoritas,cõfeſſus religiõe: ſiquidẽ donatus bouem album Marti immolauit,& c. ſuluos, qui ei uirtutis cauſa dati fuerant ſimul ab obſeſſis. Hic Decius poſtea ſe conſul, Imperioſo collega,pro uictoria deuouit. Data eſt & à ſenatu populoq; Romano, qua clarítate nihil equidem in rebus humanis ſublimius duco, Fabio illi,qui rem omnem Romanã reſtituit non pugnando. Nec data cum magiſtrum equitum & exercitũ eius ſeruaſſet: tunc ſatius fuit nomine nouo coronari,appellatum patrem ab his quos ſeruauerat: ſed quo dictũ eſt conſenſu honoratus eſt, Annibale ex Italia pulſo. Quæ corona adhuc ſola ipſius imperij manibus impoſita eſt,& quod peculiare ei eſt,ſola à tota Italia data.

Qui ſolus centurio coronatus. Cap. VI

PRæter hos contigit eius coronæ honos M. Calphurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati, Cimbrico bello. Primum pilum is capeſſens ſub Catulo, excluſam ab hoc legionem ſuã hortatus, Tribunum ſuum dubitantem per caſtra hoſtium erumpere interfecit,legionemq; eduxit. Inuenio apud autores, eundem præter hunc honorem, aſtantibus Mario & Catulo COSS. prætextatum immolaſſe ad tibicinẽ foculo poſito. Scripſit & Sylla dictator, ab exercitu ſe quoq; donatũ apud Nolam,legatum bello Marſico. Idq; etiam in uilla ſua Tuſculana, quæ fuit poſtea Ciceronis,pinxit. Quod ſi uerum eſt, hoc execrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti ſuo proſcriptione ipſe detraxit,tanto paucioribus ciuium ſeruatis,quàm poſtea occiſis. Addat etiam num huic gloriæ ſuperbum cognomen Felicem, ipſe tamen obſeſſis in toto orbe proſcriptis,hac corona Sertorio ceſſit. Æmilianũ quoq; Scipionem Varro autor eſt donatum obſidionali in Africa, Manlio COS. tribus cõhortibus ſeruatis,totidemq; ad ſeruandas eas eductis: quod & ſtatuæ eius in foro ſuo diuus Auguſtus adſcripſit. Ipſum Auguſtum cum M. Cicerone filio conſulem idibus Septembribus ſenatus obſidionali donauit. Adeo ciuica non ſatis uidebatur. Nec præterea quenquam hac inuenimus donatum. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: ſed quæcunq; fuerant in periculi ſede, quamuis ignobiles ignotæq;, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minus quidem miror, cernens negligi ea quoq;, quæ ad ualetudinem conſeruandam, cruciatusq; corporis propulſandos,& mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure caſtiget? Addidere uiuendi pretio delitię, luxusq;. Nunq; fuit cupido uitæ maior, nec minor cura. Aliorum hanc operæ credimus, ac nec mandato quidem noſtro alios id agere, medicisq; prouiſum eſſe. Proh, bonis ipſi fruimur uoluptatis,& (quo nihil equidem probroſius duco) uiuimus aliena fiducia. Imò uero pleriſq; ultro etiam irriſui ſumus iſta commentantes, atq; friuoli operis arguimur. Magna quanquam immenſi laboris ſolatia, ſperni cum rerum natura, quam certe non defuiſſe nobis doce-

Universidad de Deusto
Biblioteca

docebimus, & inuisis quoq; herbis inseruisse remedia, quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime restant ex his, quas priori libro nominauimus, in quibus ipsis prouidentiam naturæ satis admirari amplectiq; non est. Dederat quas diximus molles, cibisq; gratas. Pinxerat remedia in floribus, uisuq; ipso animos inuitauerat, etiam delicijs auxilia permiscens. Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas, tactu truces, ut tantum non uocem ipsius fingentis illas, rationemq; reddentis exaudire uideamur, ne se depascat auida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglecta uestigia obterãt, ne insidens ales infringat: his muniendo aculeis telisq; armando, remedijs ut tuta ac salua sint. Ita hoc quoq; quod in ijs odimus, hominum causa excogitatum est.

Medicinæ ex reliquis coronamentis, & erynge. Cap. VII

ET clara in primis aculeatarum erynge est, siue eryngion, contra serpẽtes & uenenata omnia nascẽs. Aduersus ictus morsusq;, radix eius bibitur drachmæ pondere in uino: aut si plerunq; tales iniurias comitat & febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax cõtra cherydros ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita efficaciorẽ Heraclides medicus, in iure anseris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua. Ipsa dura, fruticosa, spinosis foliis, caule geniculato, cubitali & maiore aliquando, alia albicãs, alia nigra, radice odorata, & sariua quidẽ est. Sed spõte nascitur in asperis & saxosis: & in littoribus maris, durior, nigrioriq;, folio apij.

De herba quam centum capita uocant. Cap. VIII

EX his candidam nostri centũ capita uocãt. Omnes eiusdem effectus, caule & radice in cibos Græcorũ receptis utroq; modo, siue coquere libeat, siue cruda uesci. Portentosum est quod de ea traditur. Radicẽ eius alterutrius sexus similitudinem referre, raram inuentu, sed si uiris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonẽ Lesbium dilectum à Sappho. Miræ circa hoc non magorũ solum uanitates, sed etiã Pythagoricorum. Sed in medico usu præter supra dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis uitijs, stomacho, iocineri, præcordijs in aqua mulsa, lieni in posca. Item ex mulsa renibus, stranguriæ, opisthotonicis, spasmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierũ mẽsibus, siue subsidant, siue abũdent, uuluarumq; omnibus uitijs. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedẽtes ab ossibus carnes sanat cũ axungia salsa, & cerato: item fracturas. Crapulã præsumpta arcet, aluũ sistit. Aliqui è nostris sub solstitio colligi eam iussere. Ex aqua cælesti imponi omnibus ceruicis uitijs. Oculorũ quoq; albugines sanare adalligatã tradiderunt.

De acano & glycyrrhiza. Cap. IX

SVnt qui et acanon eryngio ascribãt, spinosam breuẽq;, ac latã herbam, spinisq; latioribus. Hanc impositã, sanguinẽ mire sistere. Alij eryngen falso eandẽ putauerũt esse & glycyrrhizã, quare subiũgi eã protinus refert. Et ipsa sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis, pinguibus, tactuq; gũmosis, fruticosa, binum cubitorũ altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularũ platani magnitudinis. Præstantissima in Cilicia, secunda Ponto, radice dulci, & hac tantũ in usu. Capitur ea uergiliarũ occasu, lõga ceu uiti, coloris buxei. Melioriq; nigra, quæq; lenta, q; quæ fragilis. Vsus in subditis decocta ad tertias, cætero ad mellis crassitudinẽ, aliquãdo & tusę, quo genere & uulneribus imponit & fauciũ uitijs omnibus. Item uoci utilissimo succo, sic ut spissatus est linguæ subdito. Item thoraci, iocineri. Hac diximus sitim famemq; sedari. Ob id quidã adipson appellauere eam, & hydropicis dedere ne sitirent. Ideo & commãducata stomatice est, & ulceribus oris insperſa sæpe, & pterygijs. Sanat & uesicæ scabiẽ, renũ dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidã potui in quartanis, drachmarũ duarũ pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata sanguinem ex uulnere sistit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius, & medicinis. Cap. X

TRibuli unum genus in hortis nascitur, alterum in fluminibus tantum. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ, & ideo utilis cõtra

inflam

Universidad de Deusto
Biblioteca

inflammationes collectionesq; . Vlcera per se erumpentia, & præcipue in ore, cum melle sanat: Item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis tri buli equos saginant: ipsi nucleo uiuunt, panem facientes prædulcem, & qui cõtrahat uen trem. Radix caste pureq; collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, uaricum dolores sedat: tritum uero in aquam sparsum, pulices necat.

De stœbe, & medicinis eius. Cap. xi

STœbe, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino: præcipue auribus purulentis me detur: Item oculis ictu cruentatis: Hæmorrhagiæ quoq; & dysenteriæ infusa.

De hippophye & hippope, & medicinis earum. Cap. xii

HIppophyes in sabulosis maritimisq; nascitur, spinis albis. Ederę modo racemosa est, candidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ. Hæc bilem detrahit, obolo ponderis, saluberrime cũ mulso. Est altera hippope, sine caule, sine flore, foliis tantum minutis. Huius quoq; succus hydropicis mire prodest. Debent accõmodatæ esse equorum naturæ, neq; ex alia causa nomen accepisse. Quippe quædam animalium remedijs nascuntur, locupleti diuinitate ad gerenda præsidia: ut non sit mirari satis ingenium eius, disponentis auxilia in genera, in causas, in tempora, ut alijs prosit atq; alijs horis, diesq; nullus prope sine præsidijs reperiatur.

De urtica & medicinis eius. Cap. xiii

VRtica quid esse inuisius potest? At illa præter oleum, quod in Ægy[illegible]a fieri diximus, uel plurimis scatet remedijs. Semẽ eius cicutæ contrariũ esse Nicander affirmat. Item fungis & argento uiuo. Apollodorus & salamãdris cum iure decoctæ testudinis. Item aduersari hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, uuas in ore, procidentesq; uuluas, & infantiũ sedes, tactu resilire cogit: Lethargicos expergisci tactis cruribus, magisq; fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinẽ trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera, sale admixto: itẽ luxata sanat, & panos, parotidas, carnesq; ab ossibus recedẽtes. Semen potum cum sapa, uuluas strangulantes aperit, & profluuia narium sistit impositũ. Vomitiones in aqua mulsa sumptũ à cœna faciles præstat, duobus obolis: Vno aũt in uino potato lassitudines recreat. Vuluæ uitijs tostum, acetabuli mẽsura: potũ in sapa resistit stomachi inflatiõibus. Orthopnoicis prodest cũ melle, & thoracẽ purgat eodẽ ecligmate. Et lateri medetur cũ semine lini: Addunt hyssopum & piperis aliquid. Illinit lieni. Difficilem uentrem tostum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poto eo pronũciat. Dolore leuari tosto acetabuli mẽsura dulci poto, & impositio cũ succo maluæ. Intestinorũ animalia pelli cum hydromelite & sale. Defluuia capitis, semine illito cohonestari. Articularib. morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere, aut folia cum ursino adipe trita imponũt. Ad eadem radix tusa cum aceto nõ minus utilis: Item lieni. Et cocta in uino discutit panos, cum axungia uetere salsa. Eadem psilothrum est sicca. Condidit laudes eius Phanias physicus, utilissimã cibis coctã conditam' ue professus arteriæ, tussi, uentris distillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorẽ, coctam cum cõchylijs ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierumq; menses: cum sale ulcera quæ serpant cohibere. Succus quoq; in usu est. Expressus illitusq; fronti, sanguinem narium sistit: potus urinam ciet. calculos rumpit, uuã gargarizatus reprimit. Semẽ colligi mensibus oportet, Alexandrinũ maxime laudatur. ad omnia hæc & mitiores quidem tenereq; efficaces, sed præcipue sylueſtris illa, & amplius lepras è facie tollit, in uino pota. Si quadrupes fœtum non admittat, urtica naturam fricandam monstrant.

De lamio, & medicinis eius. Cap. xiiii

EA quoque num, quam lamium inter genera earum appellauimus, mitissima, & foliis non mordentibus, medetur cum mica salis contusis incussisq;, inustis & strumis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris

medetur

De lamio medicinis eius

medetur. Quidam è noſtris tempore diſcreuere genera. Autumnalis urticæ radice alligata in tertianis, ita ut ægri nuncupẽtur cum eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem cõtra quartanas pollere. Idem urticæ radice addito ſale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axungia ſtrumas diſcuti: uel ſi ſuppurauerint, erodi complericq;.

De ſcorpione, generibuſq;, ac medicinis eius. Cap. XV

EX argumento nomen accepit ſcorpius herba. Semen enim habet ad ſimilitudinem caudæ ſcorpiõis, folia pauca. Valet & aduerſus animal nominis ſui. Eſt & alia eiuſdẽ nominis effectuſq; ſine foliis, aſparagi caule, in cacumine aculeũ habens, & inde nomen.

De leucacantha, & medicinis eius. Cap. XVI

LEucacantham alij phyllon, alij iſchiada, alij polygonaton appellãt, radice cyperi, quæ cõmanducata dentiũ dolorem ſedat. Item laterum & lumborũ, ut Hiceſius tradit, ſemine poto drachmis octo, aut ſucco. Eademq; ruptis conuulſis medetur.

De helxine, perdicio, parthenio, ſiderite, & medicinis eius. Cap. XVII

HElxinen aliqui perdicium uocãt quoniam perdices ea præcipue ueſcantur. Alij ſideritin, nõnulli partheniũ. Folia habet mixtæ ſimilitudinis plãtagini & marrubio, cauliculos denſos, leuiter rubẽtes, ſemina in capitibus lappaceis adhærẽtia ueſtibus, unde & helxinẽ dictã uolunt. Sed nos qualis uera eſſet helxine, diximus priori libro. Hæc aũt inficit lanas, ſanat ignes ſacros & tumores, collectioneſq; oẽs, & aduſta. Panos ſuccus eius cum pſimmythio. Ignes ſacros, tumores, collectioneſq;, & guttura incipiẽtia turgeſcere. Item ueterem tuſsim cyatho hauſto, & omnia in humido: ſicut tonſillas & uarices cum roſaceo. Imponitur & podagris cum caprino ſeuo ceraq; Cypria. Perdiciũ ſiue Partheniũ (nam ſideritis alia eſt) à noſtris herba urceolaris uocatur, ab alijs aſtericũ, folio ſimilis ocimo, nigrior tantũ, naſcens in tegulis, parietinisq;. Medetur cum mica ſalis trita ijſdem omnibus quibus lamium, & eodem modo. Item uomicæ calfacto ſucco pota. Et cõtra ulcera, rupta, lapſiſq; & præcipitia, aut uehiculorũ euerſiones ſingularis. Vernula charus Pericli Athenienſim principi, cum is in arce templum ædificaret, repſiſſetq; ſuper altitudinem faſtigij, & inde cecidiſſet, hac herba dicitur ſanatus, monſtrata Pericli ſomnio a Minerua. Quare Parthenium uocari cœpta eſt, aſſignaturq; ei deæ. Hic eſt uernula cuius effigies ex ære fuſa eſt, & nobilis ille Splanchnoptes.

De chamæleone, generibuſq;, & medicinis eius. Cap. XVIII

CHamæleonem aliqui ixiam uocant. Duo genera eius. Candidior aſperiora folia habet, ſerpit in terra echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore grauiſsimo. Quibuſdam in locis uiſcũ gignit album ſub alis foliorũ, maxime circa canis ortum, quomodo thura naſci dicuntur, unde & ixia appellatur. Hoc ut maſtiche utuntur mulieres. Quare & chamæleon uocetur, uarietate foliorum euenit. Mutat enim cum terra colores, hic niger, illic uiridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atq; alijs coloribus. Ex his candidus hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorũ animalia acetabuli menſura ſucci eiuſdem in uino auſtero cum origani ſcopis. Facit ad difficultatem urinæ. Hic ſuccus occidit canes ſuesq; in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in ſe mures ac necat, niſi protinus aquã ſorbeant. Radicem eius aliqui conciſam ſeruari iubent funiculis pendentem, decoquuntq; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatiſmos uocant. Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos purpureus eſſet, & fœminam cui uiolaceus. Vno naſcuntur caule cubitali, craſsitudine digitali. Radicibus earũ lichenes curãtur, cum ſulphure & bitumine unà coctis, Cõmanducatis uero dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant. Et ricinos canum necant, Iuuencas quoq; anginæ modo. Quare à quibuſdam ulophonon uocatur, & cynozolon, propter grauitatem odoris. Ferunt & hæc uiſcum ulceribus utiliſsimum. Omnium autem generum eorum radices ſcorpionibus aduerſantur.

De coro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

De coronopo & medicinis eius. Cap. XIX

COronopus oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere tosta.

De anchusa, & pseudanchusa, & medicinis earum. Cap. XX

ET anchusæ radix in usu est, digitali crassitudine. Finditur papyri modo, manusq; inficit sanguineo colore, præparat lanas pretiosis coloribus. Sanat ulcera in cerato, præcipue senum, item adusta. Liquari nō potest in aqua, oleo dissoluitur: idq; synceræ experimentū est. Datur & ad renū dolores drachma eius potui in uino. Aut si febris sit, in decocto balani. Item iocinerum uitijs, & lienis, & bile suffusis. Lepris & lentigini illinit ex aceto. Folia trita cum melle & farina luxatis imponuntur. Et pota drachmis duabus in mulso aluum sistūt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Est & alia similis pseudanchusa ob id appellata, à quibusdā uero enchusa, aut doris, & multis alijs nominibus, lanuginosior & minus pinguis, tenuioribus folijs & languidioribus. Radix oleū non fundit sed rubentē succū: & hoc ab anchusa discernitur. Cōtra serpētes efficacissima potu foliorum, uel seminis. Folia ictib. imponunt. Virus serpentiū fugat. Bibit & propter spinā. Folium eius sinistra decerpi iubēt magi, & cuius causa sumat dici, tertianisq; febrib. alligari.

De onochilo, anthemi, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco, & adianto siue callitricho. Cap. XXI

EST & alia herba proprio nomine onochilon, quam aliqui anchusam uocant, alij arcebion, alij onochelim, aliqui rhexiam, multi enchusam, paruo frutice, flore purpureo, asperis folijs & ramis, radice mesibus sanguinea, cætero nigra, in sabulosis nascens, efficax cōtra serpētes, maximeq; uiperas, & radice & folijs, æque cibo ac potu. Vires habet mesibus. Folia trita odorē cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus uulua procidēte. Pellit & tineas cum hyssopo. Et in dolore renū aut iocineris ex aqua mulsa, si febris sit: sin aliter, ex uino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur. Habentes eam, à serpētibus feriri negantur. Est & alia huic similis flore rubro, minor, & ipsa ad eosdē usus. Traduntq; commanducata ea, si inspuatur, mori serpentē. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Aesclepiade. Aliqui leucanthemida uocant. Alij leucanthemū, alij eranthemon, quoniā uere floreat. Alij chamæmelon, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon uocant. Genera eius tria flore tantum distant, palmum non excedentia, paruisq; floribus, ut rutæ candidis, aut melinis aut purpureis. In macro solo, aut iuxta semitas colligitur uere, & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tusa in pastillos digerunt, Item florem & radicē. Dantur omnia mixta drachmæ unius pōdere, contra serpentiū omnium ictus. Pellit mortuos partus. Item menstrua in potu, & urinam, calculosq;, Inflationes, iocinerū uitia, bilem suffusam, ægilopia cōmanducata, ulcerū eruptiones manantes sanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est quæ florē purpureū habet, cuius & foliorū & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc proprie quidā eranthemon uocant. Loton qui arborē putant tantum esse, uel Homoro autore coargui possunt. Is enim inter herbas subnascētes deorū uoluptati, loton primā nominauit. Folia eius cum melle, oculorū cicatrices, argema, nubeculas discutiunt. Est & lotometra, quæ fit ex loto sata, ex cuius semine simili milio, fiunt panes in Ægypto à pastoribus, maxime aqua uel lacte subacto. Negatur quicquam illo pane salubrius esse, aut leuius, dum caleat: refrigeratus difficilius concoquitur, fitq; ponderosus. Constat, eos qui illo uiuant, nec dysenteria nec tenesmo, neq; alijs morbis uentris infestari. Itaq; inter remedia eorum habetur. Heliotropij miraculum sæpius diximus, cum sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantus sideris amor est. Noctu uelut desiderio contrahi cæruleū florem. Genera eius duo, Tricoccum, & helioscopium. Hoc altius (quanquā utrunq; semipedalem altitudinem non excedat) ab ima radice ramosum. Semen in folliculo mesibus colligitur. Nascitur non nisi in pingui solo, cultoq; maxime: tricoccū ubiq;. Si decoquatur, inuenio cibis placere. Et in lacte iucundius

Universidad de Deusto
Biblioteca

iucundius aluum molliri. Et si decocti succus bibat, efficacissime exinaniri. Maioris succus excipitur æstate, hora sexta, miscetur cum uino, sic firmior. Capitis dolores sedat rosaceo admixto. Verrucas cum sale tollit succus è folio: unde nostri uerrucariam herbam appellauere, alijs cognominari effectibus digniorē. Namq; & serpentibus & scorpionibus resistit, ex uino aut aqua mulsa, ut Apollophanes & Apollodorus tradunt. Folia infantiū distillationibus, quod siriasin uocant, illita medentur. Item contractionibus, etiam si id comitialiter accidat. Decocto quoq; foueri eos saluberrimum est. Potum id pellit tineas, & renum harenas. Si cumin ū adijciatur, calculos frangit. Decoqui cum radice oportet, quæ cum folijs & hircino seuo podagris illinitur. Alterum genus quod tricoccum appellauimus, & alio nomine scorpiuron uocatur, folijs non solum minoribus, sed etiam in terram uergentibus. Semen ei est effigie scorpionis caudæ, quare ei nomen. Vis ad omnia uenenata & phalangia, & contra scorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et si terram furculo heliotropij circumscribat aliquis, negant scorpionem egredi. Impositа uero herba, aut uda omnino respersum, protinus mori. seminis grana quatuor pota, quartanis prodesse dicuntur, tria uero tertianis: uel si herba ipsa ter circumlata subijciatur capiti. Semen & uenerē stimulat. Cum melle panos discutit. Et uerrucas hoc uticq; heliotropium radicitus extrahit, & excrescentia in sedibus. Spinę quoq; ac lumborū sanguinē corruptum trahit, illitum semen & potum in iure gallinacei decoctum, aut cum beta & lente. Cortex uero liuentibus colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari iubent ab ipso ægro, precaric̄q; eum, soluturum se nodos liberatum, & ita facere non exempta herba. Aliud adianto miraculum, æstate uiret, bruma non marcescit, aquas respuit, perfusum mersumue sicco simile est: tanta dissociatio deprehēditur, unde & nomen à Græcis, alioquin frutici topiario. Quidā callitrichon uocāt, alij polytrichon, utrunq; ab effectu. Tingit enim capillum: & ad hoc decoquit in uino cū semine apij, adiecto oleo copiose, ut crispum densumq; faciat. Defluere autē prohibet. Duo eius genera, candidius, & nigrum breuiusq; Id quod maius est polytrichon, aliud trichomanes uocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent folijs filicis. ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt: omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla: umbrosas petras, parietūq; aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia, quod miremur, cum aquas non sentiat. Calculos è corpore mire pellit, frangitq;, uticq; nigrum. Qua de causa potius quàm quod in saxis nasceretur, à nostris saxifragum appellatum crediderim. Bibitur è uino quantum terni decerpsere digiti. Vrinam cient. Serpentium & araneorum uenenis resistunt. In uino decocti aluum sistunt. Capitis dolores corona ex his sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur, crebro auferendi ne pereant: hoc & in alopecijs. Strumas discutiunt, furfuresq; in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctū ex his prodest suspirijosis, & iocineri, & lieni, & felle suffusis, & hydropicis. Strāguriæ illinunt̄, & renibus cum absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinem sistunt ex aceto, aut rubi succo poti. Infantes quoq; exulcerati perunguntur ex ijs cum rosaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum uentri mulierum, ne rugosus fiat, præstare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoric̄q; esse utilissimos.

De picride, thesio, asphodelo, halimo, acantho, bupresti, elaphoboſco, scandice, iasione, & de caucalide, sio, sillybo, scolymo siue limonio, sancho, condrillo siue condrilli, & boletis. Cap. XXII

Picris ab insigni amaritudine cognominatur, ut diximus: rotundo folio. Tollit eximie uerrucas. Thesium quoq; non dissimili amaritudine est, sed purgat aluum, in quem usum teritur ex aqua. Asphodelum de clarissimis herbarum, quam heroion aliqui appellauerunt, Hesiodus & in syluis nasci dixit: Dionysius, marem ac fœminam esse. Defectis corporibus & phthisicis constat bulbos eius cum ptisana decoctos aptissime dari: pa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nemq; ex his cum farina ſubactis, ſaluberrimum eſſe. Nicander & contra ſerpentes ac ſcorpiones, uel caulem quem anthericon uocauimus, uel ſemen, uel bulbos dedit in uino tribus drachmis: ſubſtrauitq; ſomno contra hos metus. Datur & cõtra uenenata marina, & contra ſcolopendras terreſtres. Cochleæ mire in Campania caulem eum perſequũtur, & ſugendo arefaciunt. Folia quoq; illinunt uenenatorũ uulneribus ex uino. Bulbi neruis articulisq; cum polenta tuſi illinuntur. Prodeſt & cõciſis ex aceto lichenas fricare: item ulceribus putreſcentibus ex aqua imponere: mammarũ quoq; & teſtiũ inflammationibus. Decocti in fece uini, oculorum epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Ferè in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tibiarum tetra ulcera, rimasq; corporum quacunq; in parte farina arefactorũ. Autumno aũt colligunt, cũ plurimũ ualent. Succus quoq; ex tuſis expreſſus aut decoctis, utilis ſit corporis dolori, cũ melle: idẽ odorẽ corporis iucundũ affectãtibus, cũ iri arida & ſalis exiguo. Folia etiã ſupradictis medent. & ſtrumis, panis, ulcerib. in facie, decocta in uino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad grauitatẽ auriũ infunditur. A contraria aure in dolore dentiũ. Prodeſt & urinæ pota modice radix, & mẽſtruis & lateris doloribus. Itẽ ruptis conuulſis, tuſsibus, drachmæ põdere in uino pota. Eadẽ & uomitiones adiuuat cõmanducata. Semine ſumpto turbat uenter. Chryſermus & paroti das in uino decocta radice curauit: item ſtrumas, admixta cachry ex uino. Quidã aiunt, ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpendat, & quarta die ſoluatur, unà cum radice areſcere ſtrumam. Sophocles ad podagras utroq; modo, cocta crudaq; uſus eſt. Ad perniones decoctã ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in uino, & hydropicis. Venerẽ quoq; cõcitari cũ uino & melle perunctis, aut bibentibus, tradiderũt. Xenocrates & lichenas & pſoras, radice in aceto decocta, tolli dicit. Itẽ ſi cocta ſit cũ hyoſcyamo & pice liquida, alarum quoq; & fœminũ uitia. & capillũ criſpiorẽ fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur. Simus lapides renũ in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates ſemẽ eius ad impetus lienis dari conſet. lumentorũ quoq; ulcera ac ſcabiẽ, radix illita, aut decoctæ ſuccus ad pilũ reducit. Mures etiam eadẽ fugantur, cauerna præcluſa moriunt. Aſphodelon ab Heſiodo quidam halimon appellari exiſtimauere, quod falſum arbitror. Eſt enim ſuo nomine halimon, non parui & ipſum erroris inter autores. Alij enim fruticẽ eſſe dicunt denſum, candidum, ſine ſpina, foliis oleæ: ſed mollioribus. Coquitur aũt hoc ciborũ gratia. Radix tormina diſcutit, drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Item conuulſa & rupta. Alij olus maritimũ eſſe dixere falſum, & inde nomen, foliis in rotunditate longis, laudatũ in cibis. Duorum præterea generũ, ſylueſtre, & mitius: utrunq; prodeſſe dyſentericis etiã exulceratis cũ pane, ſtomacho uero ex aceto. Vlceribus uetuſtis illini crudũ, & uulnerũ recentiũ impetus lenire, & luxatorũ pedũ ac ueſicæ dolores. Sylueſtri tenuiora folia, ſed in eiſdem remedijs effectus maiores, & in ſananda hominum ac pecorum ſcabie. Præterea nitorem corpori fieri dentibusq; candorẽ, ſi fricentur radice ea. Semine linguæ ſubdito ſitim non ſentiri. Hoc quoq; mandi, & utraq; etiam condiri. Crateuas tertium quoq; genus tradidit, longioribus foliis & hirſutioribus, odore cupreſsi: naſci ſub edera maxime, prodeſſe opiſthotonicis, contractionibus neruorum, tribus obolis in ſextarium aquæ. Acanthos eſt topiaria & urbana herba, elato longoq; folio, crepidines marginum, adſurgentiumq; puluinorum toros ueſtiens. Duo genera eius ſunt, aculeatum & criſpum, quod breuius: alterum leue, quod aliqui pæderota uocant, alij melamphyllum. Huius radices uſtis luxatisq; mire proſunt. Item ruptis conuulſis & phthiſin metuentibus incoctæ cibo, maxime ptiſanæ. Podagris quoq; illinuntur tritæ & calefactæ calidis. Bupleuron in ſponte naſcentium holerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis longisq;, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone & Nicandro. Semen contra ſerpentes ualet. Folia ad ſecundas fœminarum, uel ſuccum ex uino illinunt. Et ſtrumis folia cum ſale & uino. Radix contra ſerpentes datur in uino, & urinæ ciendæ. Bupreſtim magna

Universidad de Deusto
Biblioteca

magna inconſtantia Græci in laudibus ciborũ etiam habuere, ijdemq; remedia tanquam contra uenenum prodiderunt. & ipſum nomen indicio eſt, boum certe uenenũ eſſe, quos diſſilire deguſtata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt uero cauſa, quare uenena monſtremus inter gramineas coronas, niſi libidinis cauſa expetenda alicui uideatur, quam non aliter magis accendi putant quàm potu. Elaphoboſcon ferulaceum eſt, geniculatum, digiti craſsitudine, ſemine corymbis dependentibus ſimili effigie, ſed non amaris, foliis oluſatri: & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditũ prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores ſedandos, rupta conuulſa ſananda, inflationes diſcutiẽdas, coli quoq; tormenta. Contra ſerpentium omniumq; aculeatorũ ictus. Quippe fama eſt, hoc pabulo ceruos reſiſtere ſerpentibus. Fiſtulas quoq; radix nitro addito illita ſanat. Siccanda autem in eos uſus prius eſt, ne ſucco ſuo madeat, qui contra ſerpentium ictus nõ facit eam deteriorem. Scandix quoq; in olere ſylueſtri à Græcis ponitur, ut Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta aluum ſiſtit. Semine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, urinas ciet. Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho, iocineri, renibus, ueſicæ. Hæc eſt quam Ariſtophanes Euripidi poetæ obiecit ioculariter, matrem eius ne olus quidem legitimum uenditaſſe, ſed ſcandicem. Eadem erat anthriſcus, ſi tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius, quòd fatigato uenere corpori ſuccurrit, marcentesq; ſenio iam coitus excitat. Siſtit profluuia alba fœminarum. Et iaſone olus ſylueſtre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum: concilium uocant. Et huius eadem commendatio ad ſtimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo ſumpta, mulieribus lactis ubertatem præſtat. Salutaris eſt phthiſin ſentientibus. Infantium capiti illita nutrit capillum, tenacioremq; eius cutem efficit. Eſtur & caucalis, fœniculo ſimilis, breui caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoq; eius bibit̃, ſtomacho perquã cõmodatus & urinæ, calculisq; & harenis pellendis, & ueſicæ pruritibus. Extenuat & lienis, iocineris, renumq; pituitas. Semen menſes fœminarum adiuuat, bilemq; à partu ſiccat. Datur & contra profluuia genituræ uiris. Chryſippus & conceptionibus eam putat conferre multum: bibitur in uino ieiunis. Illinitur & contra uenena marinorum, ſicut Petricus in carmine ſuo ſignificat. His adnumerant ſion, latius apio, in aqua naſcens, pinguius, nigriusq;, copioſum ſemine, ſapore naſturtij. Prodeſt urinis, renibus, lienibus, mulierũq; menſibus, ſiue ipſum in cibo ſumptum, ſiue ius decocti, ſiue ſemen è uino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisq; quæ gignunt eos reſiſtit. Dyſentericis prodeſt infuſum. Item lentigini illitum & mulierum uitijs in facie noctu illitum, momentoq; cutem emendat, & ramices lenit, & ſcabiem equorum. Sillybum chamæleonti albo ſimilem, æque ſpinoſam, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, ubi naſcitur, coquere tãti eſt: ita operoſa eius culina traditur. In medicina nullum uſum habet. Scolymon quoq; in cibos recipit oriens, & alio nomine limonion appellat. Frutex eſt nunquã cubitali altior, criſtisq; foliorum ac radice nigra, ſed dulci: Eratoſtheni quoq; laudata in pauperis cœna. Vrinam ciere præcipue traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerẽ ſtimulare in uino, Heſiodo & Alcæo teſtibus: qui florente ea cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſsimas, uirosq; in coitum pigerrimos ſcripſere, uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentiſsimo. Item graueolentiam alarum emendat radicis emedullatæ uncia, in uini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balineo ieiuno itemq; poſt cibum cyathis ſingulis pota. Mirum eſt, quod Xenocrates promittit experimento, uitium id ex alis per urinam effluere. Eſtur & ſonchos, ut quem Theſeo apud Callimachum apponat Hecale, utercq; albus & niger, lactucæ ſimiles ambo, niſi ſpinoſi eſſent, caule cubitali, anguloſo, intus cauo, ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus, qui è lacte nitor, utilis orthopnoicis lactucarum modo. Eraſiſtratus calculos per urinam pelli eo mõſtrat, & oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum mẽſura, in uino albo & oleo calefactus, adiuuat partus, ita ut à partu ambulent grauidæ. Datur & in ſor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq; meliorem infantium: utiliſsimus his quæ lac ſibi coire ſentiãt. Inſtillatur auribus ſuccus, calidúsque inſtranguria bibitur cyathi menſura, & in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucumeris nucleisq; pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpionesq;, radix uero illinitur. Eadem decocto in oleo Punici mali calyce, aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet ueſci, ut morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſuccum eius Refrigeratoriam tamen uim eſſe conuenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Zenon radice albi ſtranguriam docet ſanari. Condrillon ſiue condrille, folia habet intubi circumroſis ſimilia, caulem minus pedalem, ſucco madentem amaro, radice fabæ ſimili, aliquando numeroſa. Habet proximam terræ maſtichen tuberculo fabæ, quæ appoſita fœminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota, diuiditur in paſtillos, contra ſerpentes argumento probabili. Siquidem mures agreſtes læſi ab his, hanc eſſe dicuntur. Succus ex uino coctæ, aluum ſiſtit. Eadem palpebrarum pilos inordinatiſsimos, pro gummi efficaciſsime regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus utilem carminibus ſuis pronunciauit. Aliqui fœminis & oculis, generationiq; uirorum contrariam putauere. Inter ea quæ temere manduntur, boletos merito poſuerim, opimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, ueneno Tiberio Claudio principi per hanc occaſionem à coniuge Agrippina dato: quo facto illa terris uenenum alterum, ſibiq; ante omnes, Neronem ſuum dedit. Quorundam ex his facile noſcuntur uenena, diluto rubore, rancido aſpectu, liuido intus colore, rimoſa ſtria, pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in quibuſdam, ſicciq; & nitri ſimiles, ueluti guttas in uertice albas ex tunica ſua gerunt. Voluam enim terra ob hoc prius gignit, ipſum poſtea in uolua ceu in ouo eſt luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo naſcente, mox in pediculo corpus abſumitur, raroq; unquam geminis ex uno pede. Origo prima cauſaq; è limo, & aceſcente ſucco madentis terræ, aut radicis ferè glandiferæ: initioq; ſpuma lentior, dein corpus membranæ ſimile, mox partus. Vt diximus, illa pernicialia, prorſus improbanda. Si enim caligaris clauus ferrugine aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit naſcenti, omnem ilico ſuccum alienum ſaporemq; in uenenum concoquit: deprehendiſſeq; niſi agreſtes poſſunt atq; qui colligunt. Ducunt ipſi alia uitia, nunc quidem ſi ſerpentis cauerna iuxta fuerit, ſi pateſcentes primo adhalauerit, capaci uenenorum cognatione ad uirus accipiendum. Itaq; caueri conueniet, prius quàm ſe condant ſerpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticesq;, ab emerſu earum ad latebram uſq; uernantes: & uel fraxini tantum folia, nec poſtea naſcentia, nec antè decidentia. Et boletis quidem ortus occaſusq; omnis intra dies ſeptem eſt.

De fungis, & ſilphio, & de laſere. Cap. XXIII

FVngorum lentior natura, & numeroſa genera, ſed origo nõ niſi ex pituita arborum. Tutiſsimi qui rubent callo, minus diluto rubore quàm boleti. Mox candidi, uelut apice flaminis inſignibus pediculis. Tertium genus ſuilli, uenenis accommodatiſsimum. Familias nuper interemere, & tota conuiuia, Anneum Serenum præfectum Neronis uigilum, & tribunos, & centuriones. Quæ uoluptas tanta ancipitis cibi? Quidam diſcreuere arborum generibus, fico, ferula, & gummi ferentibus: nos item fago, aut robore, aut cupreſſo, ut diximus. Sed iſta quis ſpondet in uenalibus? Omnium colos liuidus. His abeſt ueneni argumentum, quo ſimilior fuerit arborum fici. Aduerſus hæc diximus remedia, dicemusq;: interim ſunt aliqua & in his. Glaucias ſtomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes ſuilli, iunco transfixi, quales è Bithynia ueniunt. Hi fluxionibus alui, quas rheumatiſmos uocant, medentur, excreſcentibusq; in ſede carnibus: minuunt enim eas, & tempore abſumunt. Item lentigines, & mulierum uitia in facie. Lauantur etiam ut plumbum, in oculorum medicamẽta. Sordidis ulceribus & capitis eruptionibus, canum

morſibus

Universidad de Deusto

morſibus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo gene re obſeruationes, quando ipſæ ſuis manibus deliciæ præparant hunc cibum ſolum, & co gitatione antè paſcunt, ſuccineis nouaculis aut argenteo apparatu comitãte. Noxij erunt fungi qui in coquendo duriores fient: innocentiores qui nitro addito coquentur, ſi utiq; percoquantur. Tutiores fient cum carne cocti, aut cũ pediculo piri. Proſunt & pira conſe ſtim ſumpta. Debellat eos & aceti natura, cõtraria ijs. Imbribus proueniunt omnia hæc.

Imbre & ſilphion. Venit primo è Cyrenis, ut dictum eſt. Ex Syria nunc maxime im portatur, deterius Parthico, ſed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Vſus ſilphij in medicina. Nam folia ad expurgandas uuluas pellendoſq; emortuos par tus decoquuntur in uino albo odorato, ut bibatur menſura acetabuli à balineis. Radix prodeſt arterijs exaſperatis, & collectionibus ſanguinis illinitur. Sed in cibis cõcoquitur ægre. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoq; noxia. Suggillatis cum uino & oleo ami ciſsima, & cum cera ſtrumis. Verrucæ ſedis crebriore eius ſuffitu cadunt. Laſer è ſilphio profluens quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, pluribus cõpoſiti onibus inſeritur. Per ſe autem algores excalfacit. Potum neruorum uitia extenuat. Fœmi nis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menſes ciendos. Pedum cla uos circumſcarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine di lutum. Andreas ſpondet, copioſius ſumptum nec inflationes facere, & cõcoctioni pluri mum conferre ſenibus & fœminis: item hyeme q; æſtate utilius, & tum aquã bibentibus: cauendumq; nequa intus ſit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tem peſtiue enim datum, cauterij uim obtinet: aſſuetis etiam utilius quàm expertibus. Ad ex tera corporum indubitatas cõfeſsiones habet. Venena telorum & ſerpentium extinguit potum, ex aqua uulneribus his circumlinitur. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceri bus uerò nõ matureſcentibus cum farina hordeacea uel fico ſicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per ſe uiſco ſuperlitũ ut hæreat: ſic & ad canis morſus. Excreſcentibus circa ſedem, cum tegmine punici mali ex aceto decoctũ. Clauis pedum, qui uulgo mortici ni appellantur, nitro mixto, antè ſubactum. Carnes replet cum uino & croco, aut pipere, aut murium ſimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: ſic & callo. Clauis pedũ ſuperraſis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, peſtilẽtes tractus, uel dies. In tuſsi, uua, fellis ueteri ſuffuſione, hydropiſi, raucitatibus: confeſtim enim pur gat fauces uocemq; reddit. Podagras in ſpongia dilutum poſca lenit. Pleuriticis in ſor bitione uinum poturis datur: contractionibus, opiſthotonicis, ciceris magnitudine cera circumlitum. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tuſsi uetuſta cum porro ex ace to datur: æque ex aceto his qui coagulum lactis ſorbuerint. Præcordiorum uitijs, ſyntecti cis, comitialibus in uino, in aqua mulſa linguæ paralyſi. Coxendicibus & lumborũ dolo ribus cum decocto melle illinitur. Non cẽſuerim quod autores ſuadẽt, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui ſe ea de cauſa præcipita uit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis, ſerpẽtes auidiſsimas uini admixtum rumpit. Ideo nec inungi ſuaſerim cum attico melle, licet præcipiãt. Quas habeat utilitates admixtum alijs, immenſum eſt referre, & nos ſimplicia tractamus: quoniã in his naturam eſſe apparet, in illis coniecturam ſæpius fallacem, nulli ſatis cuſtodita in mixturis concor dia naturæ ac repugnantia. Qua de re mox plura.

De natura mellis & aqua mulſa, & quare genere ciborũ mores immutentur, & de melitite & cera: & cõtra cõpoſitiones medicorũ. Cap. XXIIII

NOn eſſet mellis autoritas in pretio minor quàm laſeris, ni ubique naſceretur: illud ipſa fabricata ſit natura, ſed huic gignendo animal, ut diximus: innumeros ad uſus ſi quoties miſceatur æſtimemus. Prima propolis alueorum (de qua diximus) aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera diſcutit, dura cõcoquit, dolores neruorum mulcet, ulceraq; iam deſperantia cicatrice includit. Mellis quidem ipſius natura talis eſt, ut pu

Universidad de Deusto
Biblioteca

trescere corpora non sinat,iucundo sapore atq; non aspero,alia quàm salis natura. Faucibus,tonsillis,anginæ,omnibusq; oris desiderijs utilissimum, arescentiq; in febribus linguæ.Iam uerò peripneumonicis,pleuriticis decoctum. Item uulneribus à serpẽte percussis.Et contra uenena fungorum.Paralyticis in mulso, quanquam suæ mulso dotes constant.Mel auribus instillatur cum rosaceo:lendes & fœda capitis animalia necat.Vsus despumati semper aptior:stomachum tamen inflat,bilem auget,fastidiũ creat, & oculis per se inutile aliqui arbitrantur. Rursus quidam angulos exulceratos melle tangi suadent. Mellis causas atque differentias nationesq; & indicationem,in apium, ac deinde florum natura diximus, cum ratio operis diuidi cogeret miscenda rursus naturam rerum per- 10
noscere uolentibus.In mellis operibus & aqua mulsa tractari debet. Duo genera eius, subitæ ac recentis, alterum inueteratæ. Repentina despumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantium leui,hoc est alicæ elutæ,uiribus recreandis, ore stomachóque mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim utilius dari uentri molliendo, inuenio apud autores.Hunc potũ bibendum alsiosis:item animi humilis & præparci,quos illi dixere micropsychos. Est & ratio subtilitatis immensæ à Platone descendens: corpusculis rerum leuibus,scabris,angulosis,rotundis, magis aut minus ad aliorũ naturam accedentibus,ideo nõ eadem omnibus amara aut dulcia esse.sic & in lassitudine proniores esse ad iracundiam,& in siti.Ergo & hæc animi asperitas,seu potius animæ,dulciore succo mitigatur. Lenit transitũ spiritus, & molliores facit meatus,ne scindant euntẽ redeuntemq;. 20
Experimẽta in se cuiq;:nullius nõ ira luctusq;,tristitia & omnis animi impetus cibo mol-
litur. Ideoq; obseruanda sunt, quæ non solum corporum medicinam, sed & morum habent.Aqua mulsa & tussientibus utilis traditur, calefacta inuitat uomitiones.Contra uenenum psimmythij salutaris,addito oleo.Item cõtra hyoscyamũ,cum lacte maxime asinino,& contra halicacabum,ut diximus.Infunditur & auribus & genitaliũ fistulis. Vuluis imponitur cum pane molli,subitis tumoribus, luxatis, leniendisq; omnibus. Inueteratæ usum damnauere posteri,minus innocentem aqua,minusq; uino firmum.Longa tamen uetustate transit in uinũ, ut cõstat inter omnes stomacho inutilissimũ, neruisq; cõtrariũ. 30
Semper mulsum ex uetere uino utilissimũ,facillimeq; cum melle concorporatur,quod in dulci nunquam euenit.Ex austero factum nõ implet stomachum, neq; ex decocto melle, minusq; inflat,quod ferè euenit. Appetendi quoq; reuocat auiditatẽ cibi. Aluũ mollit frigido potu pluribus,calido sistit. Corpora auget. Multi senectam longã mulsi tantum nutritu tolerauere,neq; alio ullo cibo,celebri Pollionis Romuli exemplo. Cẽtesimũ annum excedentẽ eũ diuus Augustus hospes interrogauit, quanã maxime ratione uigorẽ illum animi corporisq; custodisset. At ille respõdit:intus mulso,foris oleo. Varro regiũ cognominatũ morbum arquatũ tradit,quoniam mulso curet. Melitites quo fieret modo ex mu sto & melle,docuimus in ratione uini.Seculis iam fieri nõ arbitror hoc genus, inflationibus obnoxiũ. Solebat tamen inueteratũ alui causa dari in febre: itẽ articulario morbo,& 40
neruorum infirmitate laborantibus,& mulieribus uini abstemijs. Mellis naturæ adnexa cera est,de cuius origine,bonitate,nationibus,suis diximus locis. Omnis aũt mollit,calefacit,explet corpora:recens melior. Datur in sorbitione dysentericis, fauiq; ipsi, in pulte alicæ prius tostæ. Aduersatur lactis naturæ: ac milij magnitudine x grana ceræ hausta, nõ patiuntur coagulari lac in stomacho.Si inguen tumeat,albam ceram in pube fixisse remedio est.Nec huius usus,quos mixta alijs præstat,enumerare medicina possit,sicuti nec cæterorũ quæ cũ alijs prosunt.Ista,ut diximus,ingenijs cõstant.Non fecit cerata, malagmata,emplastra,collyria,antidota,parẽs illa ac diuina rerũ artifex:officinarũ hæc,imò uerius auaritiæ cõmenta sunt.Naturæ quidẽ opera absoluta atq; perfecta gignũtur: paucis ex causa non ex coniectura rebus assumptis,ut succo aliquo sicca temperẽtur ad meatus, aut corpore alio humẽtia ad nexus.Scrupulatim quidem colligere ac miscere uires,nõ cõiecturæ humanæ opus, sed impudentiæ est. Nos nec Indicarũ Arabicarumq; mercium,

aut

Universidad de Deusto

aut externi orbis attingimus medicinas. Nō placent remedijs tam longe naſcētia: nō nobis gignunt: imò ne illis quidē, alioquin nō uenderent. Odorū cauſa unguentorūq; & deliciarū, ſi placet, etiā ſuperſtitionis gratia emant, quoniā thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidē ſine his poſſe cōſtare, uel ob id probabimus, ut tāto magis ſui delicias pudeat. Sed medicinas è floribus coronamentisq; & hortenſiis, quæq; manduntherbis proſecuti, quonam modo frugum omittimus? Nimirum & has indicare conueniat.

Medicinæ ex frugibus. Cap. XXV

IN primis ſapientiſsima animalium eſſe cōſtat, quę fruges ueſcant. Siliginis grana combuſta & trita in uino aminæo, oculis illita epiphoras ſedāt: tritici uerò ferro cōbuſta ijs, quæ frigus uſſerit, præſentaneo ſunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, neruorū contractionibus, cum roſaceo uerò & fico ſicca myxisq; decoctis furfures tōſillis faucibusq; gargarizatione proſunt. Sextus Pomponius prætorij uiri pater, Hiſpaniæ citerioris princeps, cū horreis ſuis uentilandis præſideret, correptus dolore podagræ, merſit in triticum ſeſe ſuper genua: leuatusq; ſiccatis pedibus mirabilem in modum, hoc poſtea remedio uſus eſt. Vis tanta eſt, ut cados plenos ſiccet. Paleā quoq; tritici uel hordei calidam imponi ramicum incōmodis experti iubent, quaq; decoctæ ſunt aqua foueri. Eſt in farre uermiculus teredini ſimilis: quo cauis dentium cera incluſo, cadere uitiati dicuntur, etiam ſi fricentur. Olyram arincam diximus uocari. Hac decocta fit medicamentum, quod Ægyptij atharam uocant, infantibus utiliſsimum, ſed & adultos illinunt eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones impetusq; diſcutit, lenit & cōcoquit. Decoquitur aliàs in mulſa aqua, aut fico ſicca. Ad iocineris dolores eam cum poſca cōcoqui opus eſt, aut cum uino. Cum uerò inter coquendum diſcutiendumq; cura eſt, tunc in aceto melius, aut in fece aceti, aut in cotoneis piris ue decoctis. Ad multipedum morſus cum melle, ad ſerpentium in aceto, & cōtra ſuppurantia, ad extrahendas ſuppuratiōes ex poſca, addita reſina & galla. Ad concoctiones uerò & ulcera uetera, cum reſina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico ſicca, aut cinere. Ad neruorū inflammationes aut inteſtinorū uel laterum, uel uiriliū dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab oſsibus caro recedit. Ad ſtrumas cum pice & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogręco cōtra tumores pręcordiorum, uel in febribus cum melle uel adipe uetuſto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum hyoſcyami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea uidet, trimeſtris mollior. Ex uino rubro ad ſcorpionum ictus tepida, & ſanguinem excreantibus: item arteriæ. Tuſsi cum caprino ſeuo, aut butyro. Ex fœnogræco molliſsima omniū. Vlcera manantia ſanat, & furfures corporis, ſtomachi dolores, pedes & mammas cum uino & nitro cocta. Ærina magis cæteris purgat ulcera uetera & gangrenas. Cum rhaphano & ſale & aceto lichenas. Lepras cum ſulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anſerino impoſita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini ſemine decocta in uino. De polentæ generibus in frugum loco ſatis diximus, locorum ratione. A farina hordei diſtat eo quòd torretur, ob id ſtomacho utilis. Aluum ſiſtit, impetusq; rubicundi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori cum menta, aut alia refrigerante herba. Item pernionibus & ſerpentium plagis: item ambuſtis ex uino. Inhibet quoque puſtulas. Farina in pollinem ſubacta, uim extrahendi humoris habet, ideo & cruore ſuffuſis in faſcias uſque ſanguinem perducit: efficacius in ſapa. Imponitur & pedum callo clauisq;. Nam cum oleo uetere ac pice decocto polline, condylomata & alia omnia ſedis uitia quàm maxime calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina qua chartę glutinantur, ſanguinem excreantibus datur tepida ſorbenda efficaciter. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata, alioquin non ptiſanæ potius laudes ſcripſiſſent Græci. Nondum arbitror Pompeij Magni ætate in uſu fuiſſe, & ideo uix quicquam de ea ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola. Eſſe quidem eximie utilem nemo dubitat, ſiue eluta detur ex aqua

Universidad de Deusto
Biblioteca

mulsa, siue in sorbitiones decocta, siue in pultem. Eadem in aluo sistenda torretur, dein fauorum cera coquitur, ut supra diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad habitudinem redactis subuenit, ternis eius cyathis in sextarium aquæ sensim decoctis, donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Tali sorbitionis genere emendantur syntexes. Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur antè. Neruorum doloribus & alijs feruens in sacco imponitur: neque aliud utilius, quoniam leuissimum mollissimumq; est, & caloris capacissimū. Itaq; talis usus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentium & multipedæ plagis imponitur. Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos milium. In uino potum prodest dysentericis. Similiter his quæ uaporanda sunt, excalfactum imponitur. Sistit aluum in lacte caprino decoctū, & bis die haustum: sic prodest & ad tormina. Sesama trita in uino sumpta, inhibet uomitiones. Aurium inflammationi illinitur & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Hoc amplius oculis imponitur decocta in uino. Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit, stellionum morsibus resistit: item ulceribus, quæ caccethe uocant. Et auribus oleum quod ex ea fit prodesse diximus. Sesamoides à similitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. Nascitur in glareosis. Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni sacro, discutit panos. Est etiamnum aliud sesamoides Anticyræ nascens, quod ideo aliqui Anticyricon uocant: cætera simile erigeronti herbę, de qua suo dicemus loco. Granum sesamæ datur in uino dulci ad detractiones, quantum tribus digitis capitur, miscentq; ellebori albi unum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes, maxime insaniæ melācholicæ, comitialibus, podagricis. Et per se drachmæ pondere exinanit. Hordeum optimum quod candidissimum. Succus decocti in aqua cælesti digeritur in pastillos, ut infundatur exulceratis interaneis & uuluis. Cinis eius ambustis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morsibus. Idem aspersо sale ac melle, cādorem dentibus & suauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur, morbo pedum tentari negāt. Nouemq; granis si furunculum quis circumducat, singulis ter, manu sinistra, & omnia in ignem abijciat, cōfestim sanari aiunt. Est & herba Phœnicea appellata Græcis, nostris uerò hordeum murinum. Hæc trita è uino pota prædare ciet menses. Ptisanæ quæ ex hordeo fit, laudes uno uolumine cōdidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam transeunt. Contrà quanto innocentior est alica. Hippocrates tantū sorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniā sitim arceret, quoniam in aluo nō intumesceret, quoniā facile redderetur, & assuetis hic solus cibus in febri bis die possit dari: tantum remotus ab istis qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamen dari totam uetuit, aliúdue q̄ succum ptisanę. Item quamdiu pedes frigidi essent, tunc quidem nec potionem dandam. Fit & ex tritico glutinosior, arteriæq; exulceratæ utilior. Amylon hebetat oculos, & gulæ inutile cōtrà q̄ creditur. Item sistit aluum, epiphoras oculorum inhibet, & ulcera sanat. Item pustulas & fluxiones sanguinis, genas duras emollit. datur cum ouo his qui sanguinem reiecerint. In uesicæ uerò dolore, semuncia amyli cum ouo & passi tribus ouis sufferuefacta, à balineo. Quin & auenacea farina decocta in aceto næuos tollit. Panis hic ipse quo uiuitur, innumeras penè cōtinet medicinas. Ex aqua & oleo aut rosaceo mollit collectiones, ex aqua mulsa duritias ualde mitigat. Datur & ex uino ad discutienda quę præstringi opus sit, & si magis etiamnū, ex aceto: aduersus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant: item ad percussa, luxata. Ad omnia autem hæc fermentatus, qui uocatur autopyros, utilior. Illinitur & paronychijs, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tussus atq; iterum coctus, sistit aluum. Vocis studiosos, & contra distillationes, siccum esse primo cibo utilissimū est. Sitanius, hoc est è trimestri, incussa in facie, aut desquamata cū melle aptissime curat. Candidus ægris, aqua calida frigidáue madefactus, leuissimum ci-

bum

bum præbet. Oculorum tumori ex uino imponitur. Sic & puſtulis capitis, aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua eſſe ieiunis ſtatim à balineis demonſtrant. Quin & grauitatem odorum in cubiculis uſtus emendat, & uini, in ſaccos additus. Auxiliatur & faba. Namq; ſolida fricta, feruensq; in acre acetum coniecta, torminibus medetur. In cibo freſſa & cum allio cocta, cõtra deploratas tuſſes ſuppurationesq; pectorum, quotidiano cibo ſumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendósue imponitur: & in uino decocta, ad teſtium tumores & genitalium. Lomento quoque ex aceto decocto tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe autor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarumq; cinis, ad coxendices, & ad neruorũ ueteres dolores, cum adipis ſuilli uetuſtate prodeſt. Et per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum. Lens optima quæ facillime coquitur, eaq; quæ maxime aquam abſorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & ſtomachum inflat, ſed aluum ſiſtit in cibo, magisq; diſcocta cæleſti aqua: eadem ſoluit, minus percocta. Cruſtulas ulcerum rumpit, eaq; quæ intra os ſunt purgat & adſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximeq; exulceratas & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur: ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo. In ijs quæ acrius remedium exigunt cum putamine Punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inareſcat, adijciunt & betæ folia. Imponitur & ſtrumis panisq;, uel maturis uel maturescentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa: & gangrenis cum Punici tegmine. Item podagris cum polenta, & uuluis & renibus, pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionem ſtomachi triginta grana lentis deuorantur. In choleris quoque & dyſenteria efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo uſu melius ſemper eam torrere aut tundere, ut quàm tenuiſsima detur, uel per ſe, uel cum cotoneo malo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſisq; omnibus, & felli: nec ſomno facilis: ad puſtulas utilis, igniq; ſacro & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polentæ modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrum effuſo furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura. Eſt & paluſtris lens per ſe naſcens in aqua non fluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod collectionibus illinitur, & maxime podagris, & per ſe & cum polenta: glutinat & interanea procidẽtia. Eſt & ſylueſtris eliſphacos dicta à Græcis, ab alijs phacos. Eſt ea ſatiua lente leuior, & folio minore, atque ſicciore & odoratiore. Eſt & alterum genus eius ſylueſtris, odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, ſed minora & candida, quæ cum ramis decoquuntur. Menſes ciet & urinas, & paſtinacæ marinæ ictus ſanat. Torporem autem obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſinthio ad dyſenteriam. Cum uino eadem commorantes menſes trahit. Abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita herba, uulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et ſi in uino decoquatur, pruritus teſtium ſedat.

Noſtri, qui nunc ſunt, herbarij elelisphacon Græce, Latine ſaluiam uocant, mentæ ſimilem, canam, odoratam: partus emortuos ea appoſita extrahunt. Item uermes aurium ulcerumq;. Cicer & ſylueſtre eſt, foliis ſatiuo ſimile, odore graui. Si largius ſumatur, aluus ſoluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. Ciceris cula etiamnum magis in aluo proficit. Farina utriuſque ulcera manantia capitis ſanat, efficacius ſylueſtris. Item comitiales & iocinerum tumores, & ſerpentium ictus. Ciet menſes & urinas, grano maxime. Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam ueſicam & renes. Gangrenis utiliora cum melle, & his quæ cacoethe uocãtur. Verrucarũ in omni genere prima luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eaque grana in linteolo deligata poſt ſe abijciunt,

ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita fugari uitium arbitrantes. Noſtri præcipiunt arietinum in aqua cum ſale diſcoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinę: ſic & calculos pellit, morbumq; regiū: eiuſdem foliis ſarmentisq; decoctis aqua quàm maxime calida morbos pedum mollit, & ipſum calidum tritumq; illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum ulceribus ex paſſo medetur. De eruo quædam in mentione eius diximus, nec potentiam ei minorem ueteres quàm braſsicæ tribuêre. Contra ſerpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumq; morſum. Si quis eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius abſumi certiſsimi autores affirmant. Farina eius (ut ait Varro) maculas toto corpore emendat. Serpere ulcera non patitur: in mammis efficaciſsimum. Carbunculos rumpit ex uino. Vrinę difficultates, inflationem, uitia iocineris, teneſmon, & quæ cibum non ſentiunt, atropha appellata, toſtum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratumque corrigit. Item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die ſolutum. Panos in melle impoſitum ſuppurare prohibet. Aqua decocti perniones & pruritus ſanat fouendo. Quin & uniuerſo corpori, ſi quis quotidie ieiunus biberit, meliorem fieri colorem exiſtimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti & ſtomacho oneroſum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus, miteſcit, bubus iumentisq; utiliſsimum. Siliquæ eius uirides, prius quàm indureſcant, cum ſuo caule foliisq; contritæ, capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoque ſylueſtres ſunt, omni modo minores ſatiuis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, ſicco nulli minus ponderis eſt, nec plus utilitatis. Miteſcunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant, amari contra aſpidas ualent. Vlcera atra, aridi decorticatiq; triti, ſuppoſito linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti diſcutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris uerò impoſiti in uentrem ieiunis proſunt. Et alio genere toſti, & in defruto poti, uel ex melle ſumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, faſtidium detrahunt. Farina eorum aceto ſubacta, papulas pruritusq; in balineis illita cohibet, & per ſe ſiccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta ſedat. Sylueſtrium efficacior uis eſt contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iiſdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt, ſi uerò ad mellis craſsitudinem decoquantur uel ſatiui, uitiligines nigras & lepras emendant. Satiui quoq; rumpunt carbunculos impoſiti, panos & ſtrumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto, cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uerò cæleſti aqua diſcoquantur, ſuccus ille ſmegma fit: quo fouere gangrenas, eruptiones pituitæ, ulcera manantia, utiliſsimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menſtruis hærentibus. Lieni crudi cum fico ſicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoque in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamæleonte herba decocti aqua in potum collata. Sanant & ſcabiem quadrupedum omnium, in amurca decocti, uel utroque liquore poſtea mixto. Fumus crematorum culices necat. Irionem inter fruges ſeſamæ ſimilem eſſe diximus, & à Græcis eryſimon uocari: Galli uelarum appellant. Eſt autem fruticoſum, foliis erucæ anguſtioribus paulo, ſemine naſturtij. Vtiliſsimum tuſsientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum uitijs, pleureticis, torminibus, cœliacis. Illinitur uerò parotidum & carcinomatum malis. Teſtium ardoribus ex aqua, aliàs cum melle. Infantibus quoque utiliſsimum. Item ſedis uitijs & articularijs morbis, cum melle & fico. Contra uenena etiam efficax potum. Medetur & ſuſpirioſis. Item fiſtulis, cum axungia ueteri, ita ne intus addatur. Horminum ſemine (ut diximus) cumino ſimile eſt, cætero porro, dodrantali altitudine. Duorum generum alteri ſemen nigrius, & oblongum. Hoc ad uenerem ſtimulandam, & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius ſemen & rotundius. Vtroque tuſo extrahuntur aculei ex corpore: per

ſe

se illitum ex aqua, folia ex aceto imposita, panos per se uel cum melle discutiunt: item furunculos, priusquam capita faciant, omnesq; acrimonias. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt usu. Infelix dictum est à Virgilio lolium. Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impositumq; sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris, alijsq; doloribus ex oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas iustum est: ita temperatis sextarijs tribus, decocta farina lolij sextarijs duobus, usq; ad crassitudinem, calidumq; ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Miliaria appellatur herba quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum uino infusa, podagras iumentorum dicitur sanare. Bromos semen est spicam ferentis herbæ, nascitur inter uitia segetis auenæ genere, folio & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes, paruulas uelut locustas habet. Semen utile ad cataplasmata, atq; hordeum & similia. Prodest tussientibus succus. Orobanchen appellauimus necantem eruum & legumina, alij cynomorion eam appellant, à similitudine canini genitalis: cauliculus est sine foliis, pinguis, rubens. Estur & per se, in patinis cum tenera est decocta. Et leguminibus innascuntur bestiolæ uenenatæ, quæ manus pungunt, & periculum uitæ afferunt, solifugarum generis. Aduersus has omnia eadem medentur, quæ contra araneos & phalangia demonstrantur. Et frugum quidem hæc sunt in usu me dico. Ex ijsdem fiunt & potus, zythum in Ægypto, cælia & ceria in Hispania, ceruisia & plura genera in Gallia, alijsq; prouincijs, quorum omnium spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, præstat ad uini transire mentionem, atq; à uite ordiri medicinas arborum,

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIIII.

PROOEMIVM.

ALEXANDER DIOGENES

ERACTA cerealium in medendo quoq; natura est, omniumq; quæ ciborum aut florum odorumq; gratia proueniunt supina tellure. Non cessit his Pomona, partes que medicas pendentibus quoque dedit, non contenta protegere, arborumq; alere umbra quæ diximus, imò uelut indignata plus auxilij inesse his quæ longius à cælo abessent, quæ que postea cœpissent. Primum enim homini cibum fuisse inde, & sic inductos cælum spectare, pasciq; & nunc ex se posse sine frugibus. Ergo hercule has in primis dedit uitibus, non contenta delicias etiam & odores atque unguenta omphacio & œnanthe ac massari (quæ suis locis diximus) nobiliter instruxisse: plurimum, inquit, humani uoluptatis ex me est. Ego succum uini, liquorem olei gigno. Ego palmas & poma, totq; uarietates: neque (ut tellus) omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, deinde saxis, ut quando quantoue opere cibi fiant. At ex me parata omnia, nec curuo adoranda aratro, nec cura laboranda, sed sese porrigentia ultro: & si pigeat attingere, etiam cadentia. Certauit ipsa secum, plusq; utilitatis causa genuit etiam quàm uoluptatis. Folia uitium & pampini capitis dolores, inflammationesq; corporum mitigant cum polenta. Folia per se ardores stomachi ex aqua frigida: cum farina uero hordei, articularios morbos. Pampini triti & impositi, tumorem omnem siccant. Succus eorum dysentericis infusus medetur. Lachryma uitium, quæ ueluti gummi est, lepras & lichenas, & psoras nitro ante præparatas sanat. Eadem cum oleo sæpius pilis illitis, psilothri effectum habet, maximeq; aqua quam uirides accensæ, uites exsudant, qua & uerrucæ tollunt. Pampini sanguinem

Universidad de Deusto
Biblioteca

guinem excreantibus,& mulierum à conceptu defectioni diluti potu prosunt. Cortex uitium & folia arida, uulnerum sanguinem sistunt, ipsumq; uulnus conglutinant. Vitis albæ uiridis tusæ succo & thure impetigines tolluntur. Cinis sarmentorum uitiumq; & uinaceorum condylomatis & sedis uitijs medetur ex aceto: item luxatis & ambustis, & lienis tumori, cum rosaceo & ruta & aceto. Item igni sacro, ex uino citra oleum aspergitur, & intertrigines & pilos absumit. Dant & bibendum cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto consperſum, ita ut bini cyathi in tepida aqua bibantur, utq; qui biberit, in lienem iaceat. Clauiculæ ipsæ quibus repunt uites, tritæ,& ex aqua potæ sistunt uomitionũ consuetudinẽ. Cinis uitium cum axungia uetere cõtra tumores proficit, fistulas purgat, mox & persanat, neruorum dolores frigore ortos, contractionesq; : contusas uero partes cum oleo, carnes excrescẽtes in ossibus cum aceto & nitro, scorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis per se cinis combustis pilos reddit. Omphacium qua fieret ratione incipientis uuæ pubertate, in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinẽtia indicabimus. Sanat ea quæ in humido sunt ulcera, ut oris, tonsillarũ, genitaliũ. Oculorum claritati plurimum confert. Scabriciæ genarum, ulceribusq; angulorum, nubeculis, ulceribus quacunq; in parte manantibus, cicatricibus marcidis, ossibus purulente limosis. Frangitur uehementia eius melle aut passo. Prodest & dysentericis, sanguinem excreantibus, anginis. Omphacio cohæret œnanthe, quam uites syluestres ferunt, dicta à nobis in unguenti ratione. Laudatissima in Syria, maxime circa Antiochiæ & Laodiceæ montes, & ex alba uite refrigerat, adstringit, uulneribus inspergitur, stomacho illinitur, utilis urinæ, iocineri, capitis doloribus, dysentericis, cœliacis, cholericis. Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manãtes capitis eruptiones, efficacissima ad uitia quæ sunt in humidis: ideoq; & oris ulceribus, & uerendis ac sedi. Cum melle & croco aluum sistit. Genarum scabiem emendat, oculorumq; lacrymationes: ex uino stomachi dissolutionem: ex aqua frigida pota sanguinis excreationem. Cinis eius ad collyria, & ad ulcera purganda, & paronychia, & pterygia probatur. Vritur in furno, donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur, omniáque ea auiditas humani ingenij nobilitauit, rapere festinando.

De medicinis uuarũ recentiũ, & sarmentis uuarũ, & uinaceis, & de uua theriace, & de uua passa, & astaphide, & astaphisagria, pituitaria, & labrusca, & de uite alba & nigra, & de mustis, & uini generibus, & aceto. Cap. 1

MAturescentiũ autem uuæ uehementiores nigræ, ideoq; uinum ex his minus iucundum: suauiores albæ, quoniam è translucido facilius accipitur aer. Recentes stomachum & spiritum inflant, aluumq; turbant, itaq; in febri damnantur uticq; largiores. Grauedinem enim capiti, morbumq; lethargicum faciunt. Innocentiores, quæ decerptæ diu pependere: qua uentilatione etiam utiles fiunt stomacho ægrisq;. Nam & refrigerãt leuiter, & fastidium auferũt. Quæ autem in uino dulci conditæ fuere, caput tentant. proximę sunt pensilibus in palea seruatæ. Nam in uinaceis seruatæ, & caput & uesicã & stomachũ infestant. Sistunt tamen aluum, sanguinem excreantibus utilissimæ. Quæ uero in musto fuere, peiorem uim etiamnum habent, quàm quæ in uinaceis. Sapa quoq; stomacho inutiles facit: saluberrimas putant medici in cælesti aqua seruatas, etiamsi minime iucundas: sed uoluptatem earum in stomachi ardore sentiri, & in amaritudine iecoris fellisq; uomitione in choleris, hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis seruatę, & os & stomachum & auiditatem excitant. Paulo tamen grauiores existimantur fieri uinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis si edêre gallinacei, uuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere, adstringendi uim habent, efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem uim obtinent. Hi sunt qui in uino capitis dolorem faciũt. Tosti tritiq; stomacho utiles sunt. Inspergitur farina eorum polentæ modo potionis dysentericis, & cęliacis, & dissolutis stomacho. Decocto etiam eorum fouere psoras & pruritum, utile est. Vinacei per

se

se,minus capiti aut uesicæ nocent cꝫ nuclei. Mammarū inflāmationi triti cum sale utiles. Decoctum eorū ueteres dysentericos & cœliacos iuuat,& potione & fotu. Vua theriace, de qua suo loco diximus,contra serpentium ictus estur.Pampinos quoque eius edendos censent,imponendosqꝫ,uinumqꝫ & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem uim habent. Vua passa,quam astaphida uocant,stomachum,uentrem, interanea tentaret, nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent:ijs exemptis,uesicæ utilis habetur,& tussi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibus, sicut ex his passum priuatim è serpentibus contra hæmorrhoida potens. Testium inflāmationi cum farina cumini aut coriandri imponuntur.Itē carbunculis,articularibus morbis,sine nucleis tritæ cū ruta:fouere antè uino ulcera oportet.Sanant epinyctidas & dysenteriā cum suis nucleis.Et in oleo coctæ gangrenis illinūtur cum cortice raphani & melle.Podagris et unguiū mobilibus cum panace,& per se ad purgandū os caputqꝫ,cum pipere cōmanducant. Astaphisagria siue staphis,quam uuam taminiam aliqui uocant falso,suum enim genus habet,cauliculis nigris rectis,folijs labruscæ,fert folliculos uerius cꝫ acinos,uirides,similes ciceri:in his nucleum triāgulum. Matureſcit cum uindemia nigreſcitqꝫ,cum taminiæ rubentes norimus acinos:sciamusqꝫ illam in apricis nasci,hanc non nisi in opacis.His nucleis ad purgationem uti non censuerim propter ancipitem strangulationem,nec ad pituitam oris siccandam, fauces enim lædunt.Phthiriasi caput & reliquū corpus liberant triti, facilius admixta sandaracha: item pruritu & psoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto: ad aurium uitia, rheumatismum cicatricum,ulcerum manantia. Flos tritus in uino contra serpentes bibit: semen enim abdicauerim,propter nimiam uim ardoris.Quidam eam pituitariam uocāt, & plagis serpentium uticꝫ illinunt.Labrusca quocꝫ œnanthen fert,satis dictam, quæ à Græcis ampelos agria appellatur,spissis & candicantibus folijs, geniculata, rimoso cortice: fert uuas rubentes cocci modo,quæ cutem in facie mulierum purgant, & uarijs coxendicum & lumborum uitijs tusæ cum folijs & succo prosunt.Radix decocta in aqua, pota in uini Coi cyathis duobus,humorem alui ciet,ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim esse,quam uulgus uuam taminiā uocat. Vtuntur ea pro amuleto,& ad exspuitionem sanguinis quocꝫ adhibent,non ultra gargarizationes, & ne quid deuoretur,addito sale,thymo,aceto mulso.Ideo & purgationibus ancipitem putāt. Est huic similis,sed in salictis nascens,ideo distinguitur nomine,cum eosdem usus habeat,& salicastrum uocatur.Scabiem & pruriginem hominū quadrupedumqꝫ aceto mulso trita hæc efficacius tollit. Vitis alba est,quā Græci ampeloleucen,alij ophiostaphylon, alij melothron, alij psilothrū, alij archezostin,alij cedrostin,alij madon appellant.Huius sarmenta longis & exilibus internodijs geniculata scandunt.Folia pampinosa ad magnitudinē ederæ, diuidūtur ut uitium.Radix alba,grādis,rhaphano similis initio:ex ea caules asparagi similitudine exeūt. Hi decocti in cibo aluum & urinam cient.Folia & caules exulcerāt corpus:uticꝫ ulcerum phagedænis & gangrenis, tibiarumqꝫ tedio cum sale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet,succo rubente,postea croci.Nouere id qui coria perficiunt, illo enim utuntur.Psoris & lepris illinitur.Lactis abundantiam facit coctū cum tritico,potumqꝫ.Radix numerosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibit. Vitia cutis in facie,uarosqꝫ & lentigines,& suggillata emendat,& cicatrices. Eademqꝫ præstat decocta in oleo.Decoctæ datur & comitialibus potus:item mente cōmotis, & uertigine laborantibus,drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autē largior aliquanto, sensus purgat.Illa uis præclara, quod ossa infracta extrahit in aqua imposita, ut bryonia: quare quidam hanc albam bryoniā uocant. Alia uero nigra efficacior in eodē usu cū melle & thure.Suppurationes incipiētes discutit,ueteres maturat & purgat.Ciet menses & urinam.Ecligma ex ea fit suspiriosis,& contra lateris dolores, uulsis,ruptis. Splenem ternis obolis pota xxx diebus consumit.Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorum. Ex uino secundas fœminarum apposita trahit: & pituitā,drachma pota in aqua mulsa. Suc-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cus radicis colligi debet ante maturitatem ſeminis: qui illitus per ſe & cum eruo,lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora: ſerpentes fugat. Tunditur ipſa radix cum pingui fico,erugatq; corpus ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur:aliàs urit,niſi frigida abluatur. Iucundius hoc idem præſtat nigra uitis,quoniam alba pruritum affert. Eſt ergo & nigra quam proprie bryoniam uocant,alij chironiam,alij gynecanthen,aut aproniam,ſimilem priori,præterquam colore. Huius enim nigrum eſſe diximus. Aſparagos eius Diocles prætulit ueris aſparagis in cibo urinæ ciendæ,lieni'que minuendo. In fruteƈtis & harundinetis maxime naſcitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, oſſa infraƈta uel efficacius extrahit quàm ſupradiƈta. Cæterum eidem peculiare eſt, quod iumentorum ceruicibus unice medetur. Aiũt ſi quis uillam ea tinxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri uillaticas alites. Eadem in iumento hominéq; phlegma aut ſanguinem qui ſe ad talos deiecerit circumligata ſanat. Et haƈtenus de uitium generibus. Muſta differentias habent naturales has,quod ſunt candida aut nigra aut inter utrunq;,aliaq; ex quibus uinum fiat,alia ex quibus paſſum: cura differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixiſſe conueniat. Muſtum omne ſtomacho inutile,uenis iucundum. A balineis raptim & ſine interſpiratione potum,necat. Cantharidum naturæ aduerſatur. Item ſerpentibus,maxime hæmorrhoidi & ſalamandræ. Capitis dolores facit,& gutturi inutile. Prodeſt renibus,iocineri,& interaneis ueſicæ: colleuat enim ea. Priuatim contra bupreſtin ualet. Contra meconiũ,laƈtis coagulationẽ,cicutã,toxica,dorycnium,ex oleo potum,reddituméq; uomitionibus. Ad omnia infirmius album,iucũdius paſsi muſtum,& quod minorem capitis dolorem afferat. Vini genera differentiasq; perquam multas expoſuimus,& ferè cuiuſq; proprietates. Neq; eſt ulla pars difficilior traƈtatu, aut numeroſior: quippe cum ſit tardum diƈtu,pluribus proſit an noceat: præterea q̃ ancipiti euentu potu ſtatim auxilium fit,aut uenenum. Etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen Aſclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui uerò poſtea de uolumine illo differuere, iunumera. Nos iſta Romana grauitate, artiumq; liberalium appetentia,non ut medici,ſed ut iudices ſalutis humanæ,diligenter diſtinguemus. De generibus ſingulis differere immenſum & inexplicabile eſt, diſcordibus medicorum ſententijs. Surrentinum ueteres maxime probauere, ſequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde alia alij,iniquiſsimo genere decreti, quod cuiq; gratiſsimum cæteris omnibus pronunciando. Quin ut conſtarent ſententiæ,quota portio tamen mortalium ijs generibus poſſet uti? Iam uerò nec proceres uſquam ſynceris. Eò uenere mores ut nomina modo cellarum ueneant, ſtatimq; in lacubus uindemiæ adulterentur. Ergo hercle,mirum diƈtu,innocentius iam eſt quodcunque & ignobilius. Hæc tamen facere conſtantiſsime uidentur ſententiæ uiƈtoriam, quorum mentionem fecimus, ſi quis hoc quoq; diſcrimen exigat. Falernum nec in nouitate,nec in nimia uetuſtate corpori ſalubre eſt. Media eius ætas à quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu ſtomacho utile, non item in calido. Et in diutina tuſsi ſorbetur merum utiliter à ieiunis. Item in quartanis. Nullo æque uenæ excitantur. Aluum ſiſtit,corpus alit. Creditum eſt obſcuritatem uiſus facere: nec prodeſſe neruis,aut ueſicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ ſunt dulcia,auſtera uel falerno utiliora. Concoƈtionem minus adiuuant, ſtomachum modice implent. At Surrentina nullo modo,nec caput tentãt,ſtomachi & intestinorum rheumatiſmos cohibent. Cæcuba iam non gignuntur. At quæ ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt. Viriũ plus Surrentino,auſteritatis Albano,uehementiæ minus Falerno. Ab his Statana non longo interuallo abfuerint. Aluo citæ Signinum maxime conducere indubitatum eſt. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur uires, ſanguis coloſq; hominum. Hoc quoq; diſtat orbis medius,& mitior plaga à circumiectis: quantum illis feritas facit roboris,tãtum nobis hic ſuccus. Laƈtis potus oſſa alit,frugum neruos,aquæ carnes. Ideo minus ruboris eſt in corporibus illis,& minus roboris,contráq; labores patientiæ.

Vino

Vino modico nerui iuuantur, copioſiore læduntur, ſic & oculi. Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, triſtitia & cura hebetat, urina & algor expellit, ſomnus conciliatur. Præterea uomitiones ſiſtit, collectiones extra lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades utilitatē uini æquari uix deorū potentia poſſe pronūciauit. Vetus copioſiore aqua miſcetur, magiſq; urinā expellit: minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat, ſed ſtomacho innatat: auſterū facilius concoquitur. Leuiſsimū eſt quod celerrime inueteratur. Minus infeſtat neruos quod uetuſtate dulceſcit. Stomacho minus utile eſt pingue, nigrum, ſed corpora magis alit. Tenue & auſterum minus alit, magis ſtomachū nutrit. Celerius per urinam tranſit, tantoq; magis capita tentat: hoc & in omni alio ſucco ſemel dictum ſit. Vinum ſi ſit fumo inueteratum, inſaluberrimū eſt. Mangones iſta in apothecis excogitauere. Iam & patresfamiliàs ætatē ademere his, quæ per ſe cariē traxere. Quo certe uocabulo ſatis conſilij dedere priſci, quoniam & in materijs cariem fumus erodit. at nos è diuerſo fumi amaritudine uetuſtatem indui perſuaſum habemus. Quæ ſunt admodum exalbida, hæc uetuſtate ſalubria fiunt. Quo generoſius uinū eſt, hoc magis uetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinē corpori minime utilem coit. Condire eo aliud minus anno ſum, inſalubre eſt. Sua cuiq; uino ſaliua innocentiſsima, ſua cuiq; ętas gratiſsima, hoc eſt, media. Corpus augere uolentibus, aut mollire aluum, cōducit inter cibos bibere. Contrà minuentibus aluumq; cohibentibus, ſitire in edendo, poſtea parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento, inutiliſsimum eſt. Curas uigoremq; animi impedit, ad procinctum tendentibus: ſomno uero ac ſecuritatibus iamdudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum miniſtrauit. Sic quoque in prouerbium ceſsit, ſapientiam uino obumbrari. Vino debemus homines, quòd ſoli animalium non ſitientes bibimus. Aquæ potum interponere utiliſsimum. Itemq; iugi ſuperbibere ebrietati, quam quidem frigidæ potus extemplo diſcutit. Meracis potionibus per uiginti dies ante canis ortum, totidemq; poſtea, ſuadet Heſiodus uti. Merum quidem remedio eſt contra cicutas, coriandrum, aconita, uiſcum, meconium, argentum uiuum, apes, ueſpas, crabrones, phalangia, ſerpentium ſcorpionumq; ictus, contraq; omnia quę refrigerando nocent. Priuatim contra hæmorrhoidas, preſteras, fungos. Item contra inflationes roſionesq; præcordiorum, & quorū ſtomachus in uomitiones effunditur: & ſi uenter aut interanea rheumatiſmum ſentiant. Dyſentericis, ſudatoribus, in longa tuſsi, in epiphoris, meracum. At uero cardiacis, in mamma læua merum in ſpongia imponi prodeſt. Ad omnia autem maxime album inueteraſcens. Vtiliter etiam fouetur uino calido uirilitas iumentis, quo etiam infuſo cornu laſsitudinem auferri aiunt. Simias quadrupedesq; quibus digiti ſunt, negāt creſcere aſſuetas meri potu. Nunc circa ægritudines ſermo de uinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcunq; tenuiſsimū: uulgo uerò, quod quemq; maxime iuuerit ualidum. Vtiliſsimum omnibus ſacco uiribus fractis. Meminerimus ſuccum eſſe, qui feruendo uires è muſto ſibi fecerit. Miſceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, cui nihil in muſto additū eſt: meliusq;, ſi nec ualis pix affuit. Marmore enim & gypſo aut calce condita, quis non etiam ualidus expauerit? In primis igitur uinum marina aqua factum, inutile eſt ſtomacho, neruis, ueſicæ. Reſina condita, frigidis ſtomachis utilia exiſtimantur. Non expedire uomitoribus, ſicut neque muſtum, neq; ſapa, neq; paſſum. Nouitium reſinatum nulli conducit. Capitis dolorem & uertigines facit, ab hoc dicta crapula eſt. Tuſsientibus & in rheumatiſmo nominata proſunt. Item cœliacis & dyſentericis, mulierum menſibus. In hoc genere rubrum nigrúmue magis conſtringit, magisq; calfacit. Innocentius pice ſola conditum. Sed & picem meminiſſe debemus, nō aliud eſſe q̄ combuſtæ reſinæ fluxum. Hoc genus uini excalfacit, cōcoquit, purgat: pectori, uentri utile. Item uuluarum dolori, ſi ſine febre ſint, ueteri rheumatiſmo, exulcerationi, ruptis conuulſis, uomicis, neruorum infirmitati, inflationibus, tuſsi, anhelationibus, luxatis, in ſuccida lana impoſitum. Ad omnia hæc utilius id quod ſpōte naturæ ſuæ picem reſipit, picatumq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

tumq; appellat. Heluennaco quoq; tamen nimio caput tentari conuenit. Quod ad febriū ualetudines attinet, certum est non dandum in febre, nisi ueteribus ægris, uinum: nec ni si declinãte morbo. In acutis uerò periculis, nullis nisi qui manifestas remissiones habeãt, & has noctu potius. dimidia enim pars periculi est, noctu, hoc est spe somni, bibentibus. nec à partu abortiue, nec à libidine ægrotantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tussientibus, nec in tremore ner uorumq; doloribus uel sauciū, aut si uis morbi circa illa intelligatur, nec in duritia præcor diorū, uenarū uehemẽtia, neq; in opisthotono, tetano, nec singultientibus, nec si cũ febre dyspnœa sit. Minime uerò oculis rigentibus, & genis stantibus, aut defectis grauibusq;: nec quorũ conniuentiũ perlucebunt oculi, neu palpebris nõ coeuntibus, uel si dormienti bus hoc idem eueniet: aut si cruore suffundunt oculi, uel si lemę in oculis erũt. Minime lin gua fungosa, nec graui, & subinde imperfecta loquentibus: nec si urina difficile reddet, neq; expaueſcentibus repente, nec spasticis, aut rursus torpẽtibus, nec si per somnos geni tura effundatur. Cardiacorũ morbo unicam spem in uino esse, certum est. Sed id dandum quidam nõ nisi in accessione censent, alij non nisi in remissione. Illi ut sudorẽ coerceãt: hi quia tutius putant, minuente se morbo: quam pluriũ sententiã esse uideo. Dari uticq; non nisi in cibo debet, nec à somno, nec præcedente alio potu, hoc est, uticq; sitienti, nec nisi in desperatiõe suprema, & uiro facilius q̃ fœminæ, seni q̃ iuueni, iuueni q̃ puero, hyeme q̃ æstate, assuetis potius q̃ expertibus. Modus dandi pro uehementia uini: item mixtura. Atq; uulgo satis putant unum uini cyathũ duobus aquæ miscери. Si dissolutio sit stoma chi dandum: & si cibus nõ descendat. Inter uini genera quæ fingi docuimus, nec fieri iam a b tror, & superuacaneum eorum usum, cum ipsis rebus ex quibus fingũtur doceamus uti. Et aliàs modum excesserat medicorum in his ostentatio, ueluti è napis uinum utile es se ab armorum equitandiue lassitudine præcipientiũ, atq; ut reliqua omittamus, etiam è iunipero. Et quis satius censeat, absinthite uino utendum potius quàm absinthio ipso? In reliquis omittet & palmeũ, capiti noxiũ, uentricq; tantũ molliendo, & sanguinẽ excreanti bus non inutile. Fictitiũ non potest uideri, quod bion appellauimus, cũ sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto, aut cibos nõ perficienti, prægnantibus, defe ctis, paralyticis, tremulis, uertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilẽtia quoq; ac peregri nationibus, uim magnã auxiliandi habere dicit. Vini etiam uitiũ transit in remedia. Ace to summa uis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo: ita fit ut infusum ter ræ spumet. Dictum est sæpius, diceturq; quoties cum alijs prosit. Per se haustum fastidia discutit, singultus cohibet, sternutamenta olfactu. Vim in balineis æstus arcet, si cõtinea tur ore. Quin & cum aqua bibitur. Multorũ stomacho utiliter gargarizatur. Cum eadem conualescentiũ & à solis ardoribus. Oculis quoq; illo modo saluberrimũ. plurimum fotu medetur post uredines. Item lepris, furfuribus, ulceribus manãtibus, canis morsibus, scor pionũ ictibus, scolopendrarũ, muris aranei: contraq; omnium aculeatorũ uenena & pru ritus. Itẽ cõtra multipedæ morsum. Calidũ in spongia appositũ, adiecto sulphuris sextan te sextarijs tribus aceti, aut hyssopi fasciculo, medet sedis uitijs. In sanguinis fluxiõe post excisos calculos, & omni alia, foris in spongia impositũ, intus potũ cyathis binis q̃ acer rimum. Conglobatum uticq; sanguinem discutit. Contra lichenas & bibitur & imponi tur. Sistit aluos, & rheumatismos interaneorum infusum. Item procidentia sedis uuluęq;. Tussim ueterem inhibet, & gutturis rheumatismos, orthopnœam, dentiũ labefactatio nem. Vesicę nocet, neruorumq; infirmitatibus. Nesciere medici quantum contra aspidas polleret. Nuper ab aspide calcata percussus utrem aceti ferens, quoties depositurus esset sentie bat ictum, aliàs illæso similis. Intellectum ibi remedium est, potuq; succursum. Neq; alte ro os colluunt uenena exugentes. In totum domitrix uis hæc non ciborum modo est, ue rum & rerum plurimarũ. Saxa rumpit infusum, quæ nõ ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & sapores non alius magis succus cõmendat aut excitat: in quo usu mitigatur to sto

Universidad de Deusto
Biblioteca

sto pane aut uino, uel accenditur pipere ac lasere: utiq; sale cõpescitur. Non est prætereundum in eo exẽplum ingens. Siquidem M. Agrippa supremis suis annis cõflictatus graui morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentosa scientia, ignorante diuo Augusto, tanti putauit usu pedum sensuq; omni carere, dummodo & dolore illo careret, demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

De aceto scillino, & oxymelle, & sapa, & fece uini, aceti, & sapæ. Cap. II

ACetum scillinũ inueteratũ magis probatur: prodest super ea quæ diximus acescentibus cibis: gustatum enim discutit pœnam eam. Et his qui ieiuni uomunt: callum enim faucium facit, ac stomachi: odorem oris tollit, gingiuas astringit, dentes firmat, colorem meliorem præstat. Tarditatem quoq; aurium gargarizatione purgat, & transitum auditus aperit. Oculorum aciẽ obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis, uertiginosis, uuluarum strangulationibus, percussis aut præcipitatis, & ob id sanguine conglobato, neruis infirmis, renum uitijs perquam utile. Cauendum exulceratis. Oxymeli antiqui (ut Dieuches tradit) hoc modo tẽperabãt: mellis minas decem, aceti ueteris heminas quinq;, salis marini pondo, thymbræ quadrantem, aquæ marinæ sextarios quinq; pariter coquebant, decies deferuescente cortina, atq; ita diffundebãt inueterabantq;. Sustulit totum id Asclepiades, coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant. Profuisse tamen fatentur contra serpentes quas sepas uocant, & cõtra meconiũ, ac uiscum, & anginas, calidum gargarizatum, & auribus, & oris gutturisq; desiderijs, quæ nunc omnia oxalme cõtingunt: id sale & aceto recente efficacius est. Vino cognata res sapa est, musto decocto donec tertia pars supersit. Ex albo hoc melius. Vsus contra cantharidas, bupreſtin, pinorum erucas, quas pityocampas uocant, salamandras, & contra mordentia uenenata. Secundas partúsque emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus autor est, uenenũ esse si quis ieiunus à balneis id bibat. Consequẽs horum est uini sex, sui cuiusq; generis. Ergo uini feci tanta uis est, ut descendentes in cupas enecet. Experimentum demissa præbet lucerna, quãdiu extinguatur periculũ denuncians. Illota miscetur medicamentis. Cum iridis uerò pari pondere, eruptionibus pituitę illinitur. Et sicca uel madida contra phalangia, & testium mammarumq; inflammationes, uel in quacunq; parte corporis. Item cum hordeacea farina, & thuris polline in uino decocta crematur & siccatur. Experimentum est legitime coctæ, ut refrigerata linguam tactu uideatur urere. Celerrime exanimatur loco non incluso condita. Crematio ei multum uirium adijcit. Vtilissima est ad compescẽdas lichenas furfuresq; cum fico decocta. Sic & lepris & ulceribus manantibus imponitur. Fungorũ naturæ contraria est pota, sed magis cruda. Oculorũ medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illita & testibus & genitalibus. In uino aũt aduersus strangurias bibitur. Cum expirauit quoq;, lauandis corporibus & uestibus utilis, tũcq; usum acaciæ habet. Fex aceti pro materia acrior sit necesse est, multoq; magis exulceret. Resistit suppurationũ incrementis, stomachũ, interanea, uentrem illita adiuuat. Sistit earum partiũ rheumatismos, & mulierum menses. Panos discutit nondũ exulceratos, & anginas. Sacros ignes cum cera. Mammas lactis sui impatientes eadem extinguit. Vngues scabros aufert. E serpentibus contra cera stas ualidissima cum polenta. Cum melanthio autem contra crocodili morsus, & canis. Et hæc cremata ampliat uires. Tunc addito lentiscino oleo, illita una nocte ruffat capillũ. Eadem ex aqua in linteolo apposita, uuluas purgat. Sæpe fece ambusta sanant, melius addita lanugine harundinis. Eadem fece decocta potaq;, tusses ueteres. Decoquitur in patinis cum sale & adipe ad tumorem quoq; maxillarum & ceruicum.

De oleis, & solijs oleæ, & flore, & cinere, & de oliua alba & nigra, & de amurca. Cap. III

OLearum proxima autoritas intelligitur. Folia earũ uehementissime adstringũt, purgant, sistunt. Itaq; cõmanducata imposita ulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici usserint, gingiuarum inflam

Universidad de Deusto
Biblioteca

mationibus,paronychijs,ſordidisq; ulceribus excreſcentibus. Cum melle profluuiũ ſanguinis è neruoſis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos ulceribus,& puſtulis,procidentiq; pupillæ efficax,quapropter in collyria additur. Nam & ueteres lachrymationes ſanat,& genarum eroſiones. Exprimitur autem ſuccus tuſis,affuſo uino & aqua cæleſti, ſiccatusq; in paſtillos digeritur. Siſtit menſes in lana admotus uuluæ. Vtilis & ſaniem emanantibus. Item condylomatis, ignibus ſacris,quæq; ſerpunt ulcera,epinyctidi. Eoſdem & flos earum habet effectus. Vruntur & cauliculi floreſcentes, ut ſpodij uicem cinis præſtet, uinoq; infuſo iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo,uel folijs tuſis cum melle, oculos uerò cum polenta. Succus fruticis recentis accenſi diſtillans, ſanat lichenas, furfures, manantia ulcera. Nam & lachryma quæ ex arbore ipſa diſtillat, Æthiopicæ maxime oleæ, mirari ſatis eſt repertos qui dentium dolores illinendos cenſerent,uenenum eſſe prædicantes,atq; etiam in oleaſtro quærẽdam. E radice oleæ quamtenerrime cortex deraſus, in melle crebro guſtatu medetur ſanguinem reijcientibus, & ſuppurata extuſsientibus. Ipſius oleæ cinis cum axungia tumores ſanat,extrahitq; fiſtulis uitia,& ipſas ſanat. Oliuæ albæ ſtomacho utiliores,uentri minus. Præclarum habent antequam condiantur uſum,recentes per ſe cibi modo deuoratę. Medentur enim arenoſæ urinæ,item dentibus,aut attritis,aut conuulſis. Nigra oliua ſtomacho inutilior,uentri facilior,capiti & oculis non cõuenit. Vtraq; ambuſtis prodeſt trita & illita. Sed nigra commanducatur,& protinus ex ore impoſita, puſtulas gigni prohibet. Colymbades ſordida ulcera purgant,inutiles difficultatibus urinæ. De amurca poſteramus uideri ſatis dixiſſe,Catonem ſecuti,ſed reddenda medicinæ quoque eſt. Gingiuis & oris ulceribus,dentium ſtabilitati efficaciſsime ſubuenit. Item ignibus ſacris infuſa,& his quæ ſerpunt. Pernionibus nigræ oliuæ amurca utilior. Item infantibus fouẽdis. Albæ uero mulierum uuluæ in lana admouetur. Multo autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo uaſe ad craſsitudinem mellis. Vſus eius cum aceto,aut uino uetere,aut mulſo,ut quæq; cauſa exigat in curatione oris,dentium,aurium,ulcerum manantium,genitaliũ,rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur,luxatis in lana: ingens hic uſus,utiq; inueterato medicamento. Tale enim fiſtulas ſanat. Infunditur ſedis,genitalium,uuluæ exulcerationi. Illinitur uero podagris incipientibus. Item articularibus morbis. Si uero cum omphacio recoquatur ad mellis craſsitudinem, caſuros dentes extrahit. Item iumentorum ſcabiem, cum decocto lupinorum & chamæleonte herba,mire ſanat. Cruda amurca podagris foueri utiliſsimum.

De folijs oleaſtri,& cœnanthino oleo,& cicino,& amygdalino,& laurino,& myrteo, chamæmyrſino,& cupreſsino,& citreo,& caryino. Cap. IIII

OLeaſtri foliorum eadem natura. Spodium è cauliculis uehementius inhibet rheumatiſmos. Sedat & inflammationes oculorum,purgat ulcera,alienata explet, excreſcentia leniter erodit, ſiccat,& ad cicatricem perducit: cætera ut in oleis. Peculiare autem quòd folia decoquuntur ex melle, danturq; cochlearibus contra ſanguinis excreationes. Oleum tamen acrius atque efficacius: & os quoq; colluitur illo ad dentium infirmitatem. Imponuntur folia & paronychijs,& carbunculis,& contra omnem collectionem cum uino: ijs uerò quæ purganda ſunt,cum melle. Miſcent oculorũ medicamentis,& decoctum foliorum,& ſuccus oleaſtri. Vtiliter etiam auribus inſtillatur cum melle,uel ſi pus effluat. Flore oleaſtri condylomata illinuntur & epinyctides. Item cum farina hordeacea uenter, in rheumatiſmo cum oleo capitis dolores. Cutem in capite ab oſsibus recedentem cauliculi decocti, & cum melle impoſiti comprimunt. Ex oleaſtro maturi in cibo ſumpti ſiſtunt aluum. Toſti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt.

Olei naturam cauſasq; abunde diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Vtiliſsimum eſt omphacinum,proxime uiride. Præterea quàm maxime recens,niſi cum uetuſtiſsimum quæritur,tenue,odoratum,quodq; non mordeat, è diuerſo quàm in

cibos

Universidad de Deusto
Biblioteca

cibos eligitur. Omphacinum prodeſt gingiuis. Si contineatur in ore, colorem dentium cuſtodit magis quàm aliud: ſudores cohibet. Oenanthino idem eſt effectus qui roſaceo. Omni autem oleo mollitur corpus, uigorem & robur accipit. Stomacho contrarium. Auget ulcerum incrementa. Fauces exaſperat, & uenena omnia hebetat, præcipue pſimmythij & gypſi in aqua mulſa, aut ficorũ ſiccarum decocto potum, contra meconiũ ex aqua, contra cantharidas, bupreſtin, ſalamandras, pityocampas per ſe potum, redditumq; uomitionibus, contra omnia ſupradicta laudatiſsimum. Et laſsitudinum perfrictionumq; refectio eſt: tormina calidum potum cyathis ſex, magisq; ruta ſimul decocta pellit. Item uentris animalia. Soluit aluum heminæ menſura, cum uino & calida aqua potum, aut ptiſanę ſucco. Vulnerarijs emplaſtris utile. Faciem purgat. Bubus infuſum per nares donec ructent, inflationem ſedat. Vetus autem magis excalfacit corpora, magisq; diſcutit ſudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid, cum pari portione mellis acapni. Capitis doloribus remedium eſt. Item ardoribus in febri cũ aqua: & ſi uetuſti nõ ſit occaſio, decoquiẽ, ut uetuſtatem repræſentet. Oleum cicinum bibitur ad purgationes uentris cum pari caldæ menſura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt & articulorum morbis, duritijs omnibus, uuluis, auribus, ambuſtis. Cum cinere uerò muricum, ſedis inflammationibus, item pſoræ. Colorem cutis commendat, capillumq; fertili natura euocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex uua fiunt, claritatis præcipuæ. Ex oleo lumen obſcurum propter nimiam pinguitudinẽ. Folia igni ſacro illinuntur ex aceto. Per ſe autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in uino inflammationibus cum polenta & croco: per ſe autem triduo impoſita faciem purgant. Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, uaros cum melle tollit è facie. Prodeſt & auribus, cum roſaceo & melle & mali punici germine decoctũ, uermiculosq; in his necat, & grauitatem auditus diſcutit, ſonos incertos & tinnitus, obiter capitis dolores & oculorum. Medetur furunculis, & à ſole uſtis cum cera. Vlcera manantia & furfures cum uino expurgat, condylomata cum meliloto. Per ſe uerò capiti illitum, ſomnum allicit. Oleum laurinum utilius quo recentius, quoq; uiridius colore. Vis eius excalfactoria, & ideo paralyticis, ſpaſticis, iſchiadicis, ſuggillatis, capitis doloribus, inueteratis diſtillationibus, auribus, in calyce punici calfactum illinit. Similis & myrtei olei ratio, aſtringit, indurat, medetur gingiuis, dentium dolori, dyſenteriæ, uuluæ exulceratæ, ueſicis, ulceribus uetuſtis uel manantibus, cũ ſquama æris & cera. Item eruptionibus, ambuſtionibus. Attrita ſanat & furfures, & rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem grauem corporis. Aduerſatur cantharidi, bupreſti, alijsq; malis medicamentis, quæ exulcerando nocent. Chamæmyrſinæ ſiue oxymyrſinæ eadem natura. Cupreſsinũ oleum eoſdem effectus habet quos myrteum. Item citreum. E nuce uero iuglande quod caryinũ appellauimus, alopecijs utile eſt, & tarditati aurium infuſum. Item capitis doloribus illitum. Cęterum ineris & graui ſapore. Enimuero ſi quid in nucleo putridi fuerit, totus modus deperit. Ex gnidio grano factum, eandem uim habet quam cicinũ. E lentiſco factum, utiliſsimum acopo eſt. Idemq; proficeret æque ut roſaceum, ni durius paulo intelligeretur. Vtuntur eo & contra nimios ſudores, papulasq; ſudorum. Scabiem iumentorum efficaciſsime ſanat. Balaninum oleum repurgat uaros, furunculos, lentigines, gingiuas. Cypros qualis eſſet, & quemadmodum ex ea fieret oleum, docuimus. Natura eius excalfacit, mollit neruos. Folia ſtomacho illinuntur, & uuluæ concitatæ ſuccus quoq; eorũ apponitur. Folia recentia commanducata, ulceribus in capite manantibus, item oris medentẽ, & collectionibus, condylomatis. Decoctum foliorũ ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa ruffant capillum tuſa, adiecto ſtruthei mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem cõbuſtus in cruda olla nomas ſanat, & putreſcentia ulcera per ſe, uel cum melle. Odor floris olet, qui ſomnum facit. Aſtringit gleucinũ, & refrigerat, eadem ratione qua & œnanthinum.

Balsaminum longe pretiosissimum omnium, ut in unguentis diximus, contra omnes serpẽtes efficax. Oculorum claritati plurimũ confert, caliginem discutit. Item dyspnœas, collectiones omnes duritiasq; lenit. Sanguinem densari prohibet, ulcera purgat: auribus, capitis doloribus, tremulis, spasticis, ruptis perquam utile. Aduersatur aconito ex lacte potum. Febres cum horrore uenientes peruncti̇s leuiores facit. Vtendum tamen modice, quoniam adurit, augetq; uitia non seruato temperamento. Molobathri quoq; naturam & genera exposuimus. Vrinam ciet. Oculorum epiphoris uino expressum utilissime imponitur. Item frontibus dormire uolentibus. Efficacius si & nares illinãtur: aut si ex aqua bibatur. Oris & halitus suauitatem commendat linguæ subditũ folium, sicut & uestium odorem interpositum. Hyoscyaminum emolliendo utilius, neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum è lupinis emollit, proximum rosaceo effectum habens. Narcissinum dictum est cum suo flore. Rhaphaninum phthiriases longa ualetudine contractas tollit, scabritiasq; cutis in facie emendat. Sesaminum auriũ dolores sanat, & ulcera quæ serpunt, & quæ cacoethe uocant. Lirinon, quod & phaselinũ & Syrium uocauimus, renibus utilissimum est, sudoribusq; euocandis, uuluæ molliendæ, concoquendoq; intus. Selgiticum neruis utile esse diximus, sicut herbaceum quoq;, quod Iguini circa Flaminiam uiam uendunt. Elæomeli, quod in Syria ex ipsis oleis manare diximus, sapore melleo non sine nausea, aluum emollit: bilem præcipue detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibêre torpescunt, excitanturq; crebro. Potores certa turi præsumunt ex eo cyathum unum. Pissino oleo usus & passim ad quadrupedum fcabiem est. A uitibus oleisq; proxima nobilitas palmis: inebriant recentes, capitis dolorem afferunt minus siccæ, nec quantũ uidetur utiles stomacho, tussim exasperant, corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad uires recreandas, sitim sedandam, in quem usum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoq; excreantibus utiles, in cibo maxime. Illinunt caryotæ stomacho, uesicæ, uẽtri, intestinis. Cum cotoneis & cera et croco suggillata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto spodij uicem efficiunt, miscenturq; collyrijs, & calliblephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma, & de palma elate. Cap. V

PAlma quæ fert myrobalanum, probatissima in Ægypto, ossa non habet reliquarum modo in balanis. Aluum & menses sistit in uino austero, & uulnera conglutinat. Palma, siue elate, siue spathe, medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponunt præcordijs, stomacho, iocineri, ulceribus quæ serpunt cicatrici repugnantia. Psoras cortex eius tener cum resina & cera sanat diebus xx. Decoquitur & ad testium uitia. Capillum denigrat suffitu, partus extrahit. Datur bibendus renũ uitijs & uesicæ, & præcordiorum, & capiti & neruis inimicus. Vuluæ ac uentris fluxionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in uino albo, in uuluarum uitijs efficacissimus.

Medicinæ ex singulorum generum flore, folijs, fructu, ramis, cortice, ligno, succo, radice, cinere: Cap. VI

PRoximæ uarietates generum medicinarumq;, quæ mala habent. Ex his uernã, acerba, stomacho inutilia sunt: aluũ, uesicam circumagũt: neruos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta suauiora. Cruda tamen duntaxat matura, prosunt sanguinẽ excreantibus ac dysentericis, cholericis cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittũt cõstringentem illam uim succi. Imponunt & pectori in febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aqua cælesti, ad eadem quæ suprà scripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in uino, & illita cum cera. Alopecijs capillum reddunt. Quæ ex his cruda in melle condiuntur, aluum mouent. Mellis autem suauitati multum adijciunt, stomachoq; utilius id faciunt. Quæ uerò in melle condiũtur cocta, quidam ad stomachi uitia trita cum rosæ folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mamis

Universidad de Deusto
Biblioteca

mis,condylomatis,uaricibus. Flos & uiridis & ficcus inflammationibus oculorũ,excreationibus sanguinis,menſibus mulierum. Fit & ſuccus ex his mitis,cum uino dulci tuſis, utilis & cœliacis & iocineri. Decocto quoq; eorum fouẽtur,ſi procidant uuluæ & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum uocauimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo utiliſsima quæ ex Sicilia ueniunt. Minus utilia ſtruthia,quamuis cognata. Radix eorum circumſcripta terra manu ſiniſtra capitur,ita ut qui facit,dicat quæ capiat,& cuius cauſa:ſic adalligata ſtrumis medetur. Melimela & reliqua dulcia, ſtomachum & uentrem ſoluunt,ſiticuloſa,æſtuoſa,ſed neruos non lædunt. Orbiculata ſiſtunt aluum & uomitiones,urinas cient. Sylueſtria mala ſimilia ſunt uernis acerbis, aluumq́ue ſiſtunt. Sanè in hunc uſum immatura opus ſunt. Citrea contra uenenum in uino bibuntur, uel ipſa uel ſemen. Faciunt oris ſuauitatem,decocto eorum colluto,aut ſucco expreſſo. Horum ſemen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipſa uerò contra infirmitatem ſtomachi,ſed non niſi ex aceto facile manduntur. Punici mali nouem genera nunc iterare ſuperuacuum. Ex his dulcia,quæ apyrina alio nomine appellauimus, ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingiuasq́; lædunt. Quæ uerò ab his ſapore proxima uinoſa diximus, paruum nucleum habentia, utiliora paulo intelliguntur. Aluum ſiſtunt & ſtomacho proſunt, duntaxat pauca citraq́; ſatietatem. Sed hæc minime danda: quanquam omnino nulla in febri, nec carne acinorum utili nec ſucco. Cauentur æque uomitionibus,ac bilem reijcientibus. Vuam in his,ac ne muſtum quidem,ſed protinus uinum aperuit natura. Vtrunque aſperiore cortice. hic ex acerbis in magno uſu. Vulgus coria maxime perficere illo nouit, ob id malicorium appellant medici. Vrinam cieri eodem monſtrant: mixtaq́; galla in aceto decocto,mobiles dentes ſtabilire. Expetitur grauidarum malaciæ, quoniam guſtatu moueat infantem. Diuiditur malum, cæleſtiq́; aqua madeſcit ternis ferè diebus. Hęc bibitur frigida cœliacis,& ſanguinem excreantibus. Ex acerbo fit medicamentum,quod ſtomatice uocatur,utiliſsimum oris uitijs, narium,aurium,oculorum caligini: pterygijs,genitalibus,& his quas nomas uocant,& quę in ulceribus excreſcunt. Contra leporem marinum hoc modo, Acinis detracto cortice tuſis,ſuccoq́; decocto ad tertias,cum croci,& aluminis ſciſsi,myrrhæ, mellis Attici ſelibris. Alij & hoc modo faciunt. Punica acida multa tunduntur, ſuccus in cacabo nouo coquitur mellis craſsitudine,ad uirilitatis & ſedis uitia,& omnia quæ lycio curantur, aures purulentas,epiphoras incipientes,rubras maculas. In manibus rami punicorũ ſerpentes fugant. Cortice punici ex uino decocti & impoſiti,perniones ſanantur. Contuſum malum ex tribus heminis uini, decoctum ad heminam, tormina & tineas pellit. Punicum in olla noua, operculo indito, in furno toſtum & contritum,potúmque in uino, ſiſtit aluum, diſcutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipientis, cytinus uocatur Græcis,miræ obſeruationis multorum experimento. Si quis unum ex his, ſolutus uinculo omni cinctus & calceatus,atque etiam annuli,decerpſerit duobus digitis, pollice & quarto ſiniſtræ manus, atq; ita luſtratis leui tactu oculis, mox in os additum deuorauerit ne dente contingat,affirmatur nullam oculorum imbecillitatem paſſurũ eo anno. Idem cytini ſiccati tritiq́;,carnes excreſcentes cohibent: gingiuis & dentibus medentur: uel ſi mobiles ſint decocto ſucco. Ipſa corpuſcula trita,ulceribus quæ ſerpũt putreſcuntue illinuntur. Item oculorum inflammationi inteſtinorumq́;: & ferè ad omnia quæ cortices malorum. Aduerſantur ſcorpionibus. Non eſt ſatis mirari curam diligentiamq́; priſcorum, qui omnia ſcrutati,nihil intentatum reliquere. In hoc ipſo cytino floſculi ſunt,antequam ſcilicet malum ipſum prodeat erumpentes,quos balauſtium uocari diximus. Hos quoq; ergo experti inuenerunt ſcorpionibus aduerſari. Siſtunt potu menſes fœminarum, ſanant oris ulcera,tonſillas, uuam,ſanguinis excreationes, uentris & ſtomachi ſolutiones, genitalia,ulcera quacunq; in parte manantia. Siccauere etiam, ut ſic quoq; experirentur, inuenerunt que tuſorum farina dyſentericos à morte reuocari,aluum ſiſti. Quin & nu-

cleos

Universidad de Deusto
Biblioteca

eleos ipsos acinorum experiri non piguit. Tosti tusiq; stomachum iuuãt, cibo aut potioni insperſi. Bibũtur ex aqua cælesti,ad sistendum aluum. Radix decocta succum remittit, qui tineas necat,uictoriati pondere. Eadem discocta in aqua quas lycium præstat utilitates. Est & sylueſtre punicum,à similitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denariũ pondere ex uino potæ somnos faciunt. Semine poto, aqua quæ subierit cutem siccatur. Mali punici corticis fumo culices fugantur.

De piris & eorum obseruationibus, & de ficorũ obseruatione, & caprifico, & erineo, & aliorũ generibus medicinæ. Cap. VII

PIrorum omnium cibus etiam ualentibus oneroſus,ægris quoq; uini modo negatur. Decocta eadem mire salubria & grata,præcipue cruſtumina. Quæcunque uero cum melle decocta,stomachum adiuuãt. Fiunt cataplasmata è piris, ad discutienda corporum uitia: & decocto eorum ad duritias utuntur. Ipsa aduersantur boletis atq; fungis, pellũtq; pondere & pugnante succo. Pirũ sylueſtre tardissime matureſcit. Concidit, suspensumq; siccatur ad sistendam aluum, quod & decoctum eius potũ præstat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eosdem usus. Pirorum ligni cinis, contra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala piraq; portatu iumẽtis mire grauia sunt uel pauca. Remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut utiq; ostendantur. Fici succus lacteus, aceti naturam habet. Itaq; coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in umbra siccatur ad aperienda ulcera, cienda menstrua, appoſito cum luteo oui, aut potu cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumq; scabiem emendat. Item lichenas & psoras. Aluũ soluit. Lactis ficulni natura aduersatur cranbronum ueſparumq; & similium uenenis, priuatim scorpionum. Idem cum axungia uerrucas tollit. Folia & quæ non maturuere fici strumis illinuntur, omnibusq; quæ emollienda sunt discutiendáue. Præstant hæc & per se folia. Et alij usus eorum tanquam in fricando lichene & alopecijs & quæcunque exulcerati opus sit. & aduersus canis morsus, ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. ijdem cum melle ulceribus quæ ceria uocantur, illinuntur. Extrahunt infracta ossa cum papaueris sylueſtris folijs. Canum rabioſorum morsus, folio trito ex aceto reſtringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinũtur furunculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum è folijs gangrenis, consumendisq; quæ excreſcunt. Fici maturæ urinam cient, aluum soluunt, sudorem mouent papulasq;. Ob id autumno insalubres, quoniam sudantia huius cibi opera corpora perfrigeſcunt. Nec stomacho utiles, sed ad breue tempus, & uoci contrariæ intelliguntur. Nouissimæ salubriores quàm primæ, medicatæ uerò nunquam. Iuuenum uires augent: senibus meliorem ualetudinem faciunt, minusq; rugarum. Sitim sedant, calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus constrictis, quas stegnas uocant. Siccæ fici stomachum lædunt: gutturi & faucibus magnifice utiles. Natura his excalfaciendi. Sitim adferunt. Aluum molliunt, rheumatismis eius & stomacho contrariæ. Veſicæ semper utiles, & anhelatoribus, ac suspirioſis. Item iocinerum, renum, lienum uitijs. Corpus & uires adiuuant, ob id antè athletæ hoc cibo paſcebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se à longa ualetudine utiliſsimæ. Item comitialibus & hydropicis omnibus' que quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur: efficacius calce aut nitro admixto. Coctæ cum hyſſopo pectus purgant, pituitam, tusim ueterem. Cum uino autem ad sedem & tumorem maxillarũ, & furunculos, panos, parotidas decoctæ illinuntur. Uule & decocto earũ fouere fœminas. Decoctæ quoq; eædem cum fœnogræco utiles sunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum ruta coctæ torminibus prosunt. Tibiarũ ulceribus cum æris flore. Pterygijs cum punico malo. Ambustis, pernionibus cũ cera. Hydropicis coctæ in uino, & cum abſinthio & farina hordeacea, nitro addito. Aluum sistunt mandu-catæ. Scorpionum ictibus cum sale tritę illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctę & impoſitæ. Carcinomati, si sine ulcere est, quàm pinguissimam ficum imponi, penè singulare

Universidad de Deusto

gulare remedium eſt:item phagedænæ.Cinis nō ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat,replet,aſtringit.Bibitur & ad diſcutiendū ſanguinē concretum. Item percuſsis, præcipitatis,cōuulſis ruptis,cyathis ſingulis aquę & olei.Dat tetanicis & ſpaſticis. Item potus uel infuſus cœliacis,dyſentericis.Et ſi quis eo cum oleo perūgatur,excalfacit. Item cum cera & roſaceo ſubactus,ambuſtis cicatricē renuiſsimam obducit.Luſcioſos ex oleo illitus emendat,dentiumq; uitia crebro fricatu.Produnt etiam, ſi quis inclinata arbore,ſupino ore aliquem nodum eius morſu abſtulerit nullo uidente, atq; in aluta illigatum licio è collo ſuſpenderit, ſtrumas & parotidas diſcuti. Cortex tritus cum oleo, uentris ulcera ſanat. Crudæ groſsi uerrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt. Spodij uicem exhibet fruticum à radice exeuntium cinis.Bis toſtus adiecto pſimmythio digeritur in paſtillos, ad ulcera oculorum & ſcabritiam. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet: ſurculo quoque eius lac coagulatur in caſeum.Exceptum id coactumq; in duritiam,ſuauitatem carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miſcetur exulceratorijs medicamentis. Aluum ſoluit,uuluam cum amylo aperit.Pota menſes ciet cum luteo oui.Podagris cum farina fœnigræci illinitur.Lepras,pſoras, lichenas, lentigines expurgat.Item uenenatorū ictus,& canis morſus. Dentium quoq; dolori hic ſuccus appoſitus in lana prodeſt,aut in cauis eorum additus. Cauliculi & folia, admixto eruo,contra marinorum uenena proſunt. Adijciunt & uinum.Bubulas carnes additi caules magno ligni cōpendio percoquunt. Groſsi illitæ ſtrumas,& omnium collectionem emolliunt & diſcutiunt.Aliquatenus et folia.Quæ molliſsima ſunt ex his, cum aceto ulcera manantia & epinyctidas & furfures ſanant. Cum melle item & folijs ceria ſanant, & canis morſus. Recentes cum uino,phagedænas.Cum papaueris folijs oſſa extrahunt. Groſsi caprifici inflammationes diſcutiunt ſuffitu.Reſiſtunt & ſanguini taurino poto,& pſimmythio, et lacti coagulato potæ.Itē in aqua decoctæ atq; illitæ parotidas ſanant.Cauliculi aut groſsi eius quamminutiſsimæ,ad ſcorpionum ictus è uino bibuntur.Lac quoq; inſtillatur plagæ & folia imponuntur.Item aduerſus murem araneum. Cauliculorum cinis uuam fauciũm ſedat.Arboris ipſius cinis ex melle,rhagadia. Radix deferuefacta in uino,dentium dolores.Hyberna caprificus in aceto cocta & trita,impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami ſine cortice quàm minutiſsima ad ſcobis modum. Caprifico quoque medicinæ unius miraculum additur. Corticem eius impubeſcentem puer impubis ſi defracto ramo detrahat dentibus,medullam ipſam adalligatam ante ſolis ortum,prohibere ſtrumas.Caprificus tauros quamlibet feroces,collo eorum circūdata,in tantum mirabili natura compeſcit,ut immobiles præſtet. Herba quoque quam Græci erineon uocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem.Palmum alta eſt, cauliculis quinis ferè, ocimi ſimilitudine,flos candidus,ſemen nigrum,paruum:tritum cum melle Attico, oculorum epipho ris medetur:utcunque autem decerpta manat lacte multo & dulci, herba perquam utilis aurium dolori,nitri exiguo addito.Folia reſiſtunt uenenis. Pruni folia decocta tonſillis, gingiuis, uuæ, proſunt in uino decocta, & ſubinde ore colluto. Ipſa pruna aluum molliunt,ſtomacho uerò utiliſsima, ſed breui momento. Vtiliora perſica, ſuccusq; eorum,etiamnum in uino aut in aceto expreſſus.Nec eſt alius eis pomis innocentior cibus. Nuſquam minus odoris,ſucci plus, qui tamen ſitim ſtimulet. Folia eius trita illita, hæmorrhagiam ſiſtunt.Nuclei Perſicorum in aceto & oleo,capitis doloribus illinūtur. Sylueſtrium quidem prunorum baccæ,uel è radice cortex, in uino auſtero ſi decoquātur, ita ut triens ex hemina ſuperſit,aluum & tormina ſiſtunt.Satis eſt ſingulos cyathos decocti ſumi.& in ijs & ſatiuis prunis eſt limus arborum, quem Græci lichena appellant, rhagadijs & condylomatis mire utilis. Mora in Ægypto & Cypro ſui generis,ut diximus, largo ſucco abundant,ſummo cortice deſquamato:altiore plaga,ſiccant, mirabili natura. Succus aduerſatur uenenis ſerpentium, prodeſt dyſentericis, diſcutit panos omnesque collectiones; uulnera conglutinat,capitis dolores ſedat,item aurium;ſpleneticis bibitur.

Illinitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Illinitur & contra perfrictiones. Celerrime teredinem ſentit. Nec apud nos ſucco uſus minor. Aduerſatur aconito & araneis, in uino potus. Aluũ ſoluit, pituitasq; ac tineas & ſimilia uentris animalia extrahit. Hoc idem præſtat & cortex tritus. Folia tingunt capillũ cum fici nigræ & uitis corticibus ſimul coctis in aqua cæleſti. Pomi ipſius ſuccus aluum ſoluit protinus. Ipſa poma ad præſens ſtomacho utilia, refrigerant, ſitim faciunt. Si non ſuperueniat alius cibus, intumeſcũt. Ex immaturis ſuccus ſiſtit aluum: ueluti animalis alicuius, in hac arbore obſeruandis miraculis, quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchreſtos ſtomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo, Sextarij tres ſucci è pomo, leui uapore ad craſsitudinẽ mellis rediguntur. Poſt additur omphacij aridi pondus x duorum, aut myrrhæ x unius, croci x unius. Hæc ſimul trita miſcentur decocto. Necq; eſt aliud oris, arteriæ, uuæ, ſtomachi, iucundius remediũ. Fit & alio modo, Succi ſextarij duo, mellis attici ſextarius, decoquuntur ut ſuprà diximus. Mira ſunt præterea quæ produntur. Mori germinatione prius quàm in folia exeant, ſiniſtra decerpi iubentur futura poma, ricinos Græci uocant. Hi terram ſi non attigere, ſanguinẽ ſiſtunt adalligati, ſiue ex uulnere fluat, ſiue ore, ſiue naribus, ſiue hæmorrhoidis: ad hoc ſeruantur repoſiti. Idem præſtare & ramus dicitur, luna plena defractus, incipiens fructum habere. Si terram non attigerit, priuatim mulieribus adalligatus lacerto cõtra abundantiã menſium. Hoc & quocunq; tempore ab ipſis decerptũ ita ut terram non attingat, adalligatumq; exiſtimant præſtare. Folia mori trita, aut arida decocta ſerpentiũ ictibus imponuntur. Ad idemq; potu proficit. Scorpionibus aduerſatur è radice corticis ſuccus, ex uino aut poſca potus. Reddenda eſt & antiquorum compoſitio, Succum expreſſum pomi maturi immaturiq; mixtũ, coquebant in uaſe æreo ad mellis craſsitudinẽ. Aliqui myrrha adiecta & cupreſſo præduratum uas ſole torrebant, permiſcentes ſpatha ter die. Hæc erat ſtomatice, qua & uulnera ad cicatricem perducebãt. Alia ratio: ſuccũ ſiccato exprimebãt pomo, multũ ſapori obſoniorũ conferente. In medicina uerò contra nomas & pectoris pituitas, & ubicunq; opus eſſet aſtringi uiſcera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertiũ genus ſucci foliis & radice decoctis ad ambuſta ex oleo illinenda. Imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccum dat aptiſsimũ dentium dolori, collectionibusq; & ſuppurationibus. Aluum purgat. folia mori in urina madefacta pilum corijs detrahunt. Cerata aluum molliunt, ſtomacho inutilia. Eadem ſiccata aluum ſiſtunt, urinam cient. Inuenio apud autores, ſi quis matutino roſcida cum ſuis nucleis deuoret, in tantum leuari aluũ, ut pedes morbo liberent. Meſpila exceptis ſetanijs quæ malo propiorem uim habent, reliqua aſtringunt ſtomachũ, ſiſtũtq; aluum. Item ſorba ſicca, nam recentia ſtomacho & aluo citæ proſunt.

De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglande, & de piſtacijs & caſtaneis, ſiliquis, cornu, & unedone, & lauro. Cap. VIII

NVces pineæ, quæ reſinam habent, contuſæ leuiter, additis in ſingulis ſextarijs aquæ ad dimidium decoctæ, ſanguinis excreationi medentur, ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Corticis è pino in uino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ ſitim ſedant & acrimoniam ſtomachi roſionesq;, & contrarios humores conſiſtentes ibi, & in firmitatem uirium roborãt, renibus & ueſicæ utiles. Fauces uident exaſperare, & tuſsim. Bilem pellunt poti ex aqua, aut uino, aut paſſo, aut balanorum decocto. Miſcetur his contra uehementiores ſtomachi roſiones cucumeris ſemen, & ſuccus portulacæ. Item ad ueſicæ ulcera & renum, quoniam & urinam cient. Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit, coloremq; hilariorem facit. Nuces ipſæ ſomnum faciũt & auiditatem. Vrinam & menſes cient. Capitis dolori illinuntur, maximeq; in febri: ſi ab ebrietate, ex aceto & roſaceo & aquæ ſextario. Et ſanguinem ſiſtunt. Cum amylo & menta lethargicis comitialibusq; proſunt. Capite peruncto epinyctidas ſanant, è uino ueteri ulcera putreſcentia. Canum morſus cum melle. Et furfures ex facie antè fotu præparata. Item iocineris & renum dolores ex aqua potæ: & ſæpe ex ecligmate cum reſina terebinthina.

Cal-

Calculosis & difficili urinæ in passo,& ad purgandam cutem in aqua mulsa tritæ sunt efficaces.Prosunt ecligmate iocineri,tussi & colo cũ eleliſphaco modice addito. In melle sumitur nucis auellanæ magnitudo.Aiunt quinis ferè præsumptis ebrietatem non sentire potores.Vulpesq; si ederint eas,nec contingat è uicino aquam lambere,mori. Minus ualent in remedijs dulces,& hæ tamen purgant,& urinam cient.Recentes stomachum implent. Nucibus Græcis cũ absinthij semine ex aceto sumptis,morbus regius sanari dicitur:Item illitis per se uitia sedis,& priuatim cõdylomata.Item tussi & sanguinis reiectioni prodest.Nuces iuglandes Græci à capitis grauedine appellauere. Etenim arborũ ipsarum foliorumq; uires,in cerebrum penetrant:hocq; minore momẽto,sed in cibis, nuclei faciunt.Sunt autem recentes iucundiores,siccæ unguinosiores,et stomacho inutiles,difficiles concoctu,dolorẽ capitis inferẽtes, tussientibus inimicæ, & uomituris ieiunis,aptę in teneſmo solo,trahunt enim pituitam.Eædem præsumptæ uenena hebetant: item angi nam cum ruta & oleo.Item aduersantur cepis,leniuntq; earum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo.Item cum ruta mammis & luxatis.Cum cepa autem & sale & melle,canis hominisq; morsui.Putamine nucis iuglandis,dens cauus inuritur.Putamen cõbustum tritumq; in oleo aut uino,infantium capite peruncto, nutrit capillum,& ad alopecias eo sic utunt̃.Quo plures nuces quis ederit, hoc facilius tineas pellit.Quæ perueteres sunt nuces,gangrenis & carbunculis medentur.Item sugillatis.Cortex iuglandium,lichenum uitio & dysentericis prodest.Folia trita cum aceto, aurium dolori.In sanctuarijs Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmentario ipsius manu cõpositionẽ antidoti, è duabus nucibus siccis, itẽ ficis totidem, & rutæ folijs uiginti simul tritis,addito salis grano:& qui hoc ieiunus sumat,nullũ uenenum nociturum illo die.Contra rabiosi quoq; canis morsus,nuclei à ieiuno homine commanducati illitiq; præsenti remedio esse dicuntur. Nuces auellanæ capitis dolorem faciunt,inflationem stomachi,& pinguedini corporis conferunt, plus quàm sit uerisimile. Tostæ & destillationi medent̃. Tussi quoq; ueteri tritæ,& in aqua mulsa potæ.Quidam adijciunt grana piperis,alij è passo bibũt. Pistacia eosdem usus & effectus habẽt, quos pinei nuclei,præterq; ad serpentium ictus,siue edantur,siue bibantur. Castaneæ uehementer sistunt stomachi & uentris fluxiones,aluum cient,sanguinem excreantibus prosunt,carnes alunt.Siliquæ recentes,stomacho inutiles,aluum soluunt.Eædem siccatæ sistunt, stomachoq; utiliores fiunt. Vrinam cient. Syriacas in dolore stomachi ternas in aquæ sextarijs decoquunt quidam ad dimidium, eumq; succum bibunt. Sudor uirgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus,non contingente ligno, illitaq; inde ferrugo, incipientes lichenas sanat. Arbutus siue unedo,fructum fert difficilem cõcoctioni, & stomacho inutilem. Laurus excalfactoriã naturam habet,& folijs,& cortice, & baccis.Itaq; decoctum ex his,maxime è folijs,prodesse uuluis et uesicis cõuenit.Illita uero uesparum crabronumq; & apium,item serpentium uenenis resistunt,maxime sepis, dipsadis & uiperæ.Prosunt & mensibus fœminarũ cum oleo cocta. Cum polenta autem quæ tenera sunt trita,ad inflammationes oculorũ,cum ruta testium,cum rosaceo capitis dolores,aut cum irino.Quin & cõmanducata atq; deuorata per triduum terna,liberant à tussi.Eadem prosunt suspirijs trita cum melle.Cortex radicis cauendus grauidis. Ipsa radix calculos rũpit,iocineri prodest,tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitiones mouẽt.Baccæ menses trahũt appositæ tritæ,uel potæ. Tussim ueterẽ & orthopnœã sanant binæ,detracto cortice in uino potæ.Si & febris sit, ex aqua aut ecligmate ex aqua mulsa, aut ex passo decoctæ. Prosunt & phthisicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatismis.Nam & concoquunt pituitam,& extrahunt.Aduersus scorpiones quaternæ ex uino bibuntur.Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines,& ulcera manantia, & ulcera oris,& furfures.Cutis pruriginem succus baccarũ emẽdat,& phthiriasin.Auriũ dolori & grauitati instillat̃, cũ uino uetere & rosaceo. Peruncto eo fugiũt uenenata oĩa:

O prodest

Universidad de Deusto
Biblioteca

prodeſt contra ictus & potus, maxime autem eius laurus, quæ tenuiora habet folia. Bacæ cum uino ſerpentibus, & ſcorpionibus, & araneis reſiſtunt. Ex oleo & aceto illinũtur & lieni et iocineri: gangrenis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione ſucco eo perungi, nitro adiecto prodeſt. Sunt qui celeritati partus multũ conferre putent radicẽ, acetabuli menſura in aqua potam, efficacius recentem quàm aridam. Quidam aduerſus ſcorpionum ictus, decem baccas dari iubent potui. Item & in remedio uuæ iacentis, quadrantem pondo baccarum foliorumq; decoqui in aquæ ſextarijs tribus ad tertias, eamq; calidam gargarizare: Et in capitis dolore, impari numero baccas cum oleo cõterere, & calefacere. Laurus delphicæ folia trita olfactaq; ſubinde, peſtilentiæ contagia prohibent, tanto magis ſi & urantur. Oleũ ex Delphica ad cerata acopumq;, ad perfrictiones diſcutiendas, neruos laxandos, lateris dolores, febresq; frigidas utile eſt. Item ad aurium dolorem, in mali punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, uuam cohibent gargarizatione: potu alui dolores, inteſtinorũq;. Tenerrima ex his trita in uino, pulas pruritusq;, illita noctibus. Proxime ualent cætera lauri genera. Laurus Alexandrina ſiue Idæa, partus celeres facit, radice pota trium denariorũ pondere, in uini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, menſesq; eodem modo pota. Daphnoides (ſiue his nominibus quæ diximus) ſylueſtris laurus prodeſt, aluũ ſoluit, uel recẽti folio uel arido drachmis tribus cum ſale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit foliũ & uomitus, ſtomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæue, purgationis cauſa ſumuntur.

De myrto ſatiua, & myrtidano, & de myrto ſylueſtri. Cap. IX.

MYrtus ſatiua candida, minus utilis eſt medicinæ quàm nigra. Semen eius medetur ſanguinem excreantibus. Item contra fungos in uino potũ. Odorem oris commendat uel pridie commanducatum. Item apud Menandrum ſynariſtuſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarij põdere in uino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat, cum uino ſubferuefactũ. Imponitur lippitudini cum polenta, & cardiacis in mãma ſiniſtra: Et contra ſcorpionis ictus in mero, & ad ueſicæ uitia, capitis dolores, & ægilopas antequam ſuppurent: Item tumoribus, exemptisq; nucleis in uino uetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis aluum ſiſtit, urinam ciet. Ad eruptiones puſtularũ pituitęq; cum cerato illinitur: & cõtra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleũ eſt ex eadem myrto, lenius & uinum quo nunq; inebriatur. Inueteratũ ſiſtit aluum & ſtomachũ, tormina ſanat, faſtidium abigit. Foliorum arentium farina ſudores cohibet inſperſa, uel in febri. Vtilis & cœliacis & procidentię uuluarũ, ſedis uitijs, ulceribus manãtibus, igni ſacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: Itẽ alijs eruptiõibus, ambuſtis. Additur quoq; in medicamento quod liparas uocant, eadem de cauſa qua oleum ex his, efficaciſsimũ ad ea quæ in humore ſunt, tanquam in ore & uulua. Folia ipſa fungis aduerſantur trita ex uino, cũ cera uero articularibus morbis & collectionibus. Eadem in uino decocta dyſentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam quæ inſpergitur ulceribus, aut hæmorrhagiæ. Purgãt & lentigines, pterygia & paronychia & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra ulcera: Itẽ ambuſta cum cerato. Ad aures purulentas & foliis crematis utuntur & ſucco & decocto. Comburũtur & in antidota: Itẽ cauliculi flore decerpti, in nouo fictili operto cremati in furno, dein triti ex uino. Et ambuſtis foliorũ cinis medeť. Inguene intumeſcat ex ulcere, ſatis eſt ſurculum tantum myrti habere ſecũ, non ferro nec terra contactum. Myrtidanum diximus quomodo fieret: Vuluæ prodeſt appoſitũ ſoru, & illitu. Multo efficacius & cortice & folio & ſemine. Exprimiť & foliis ſuccus molliſsimis in pila tuſis, affuſo paulatim uino auſtero, alias aqua cæleſti, atq; ita expreſſo utuntur ad oris ſedisq; ulcera, uuluæ & uentris: capillorum nigritiam, malarum perfuſiones, purgationes lentiginũ, & ubi conſtringendũ aliquid eſt. Myrtus ſylueſtris, ſiue oxymyrſine, ſiue chamæmyrſine, baccis rubẽtibus & breuitate à ſatiua diſtat. Radix eius in honore eſt, decocta uino, ad renum dolores pota, & difficili uring, præcipueq; craſſæ, & graue olenti: Mor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti:Morbo regio,& uuluarum purgationi trita cum uino. Cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumpti,& in cinere cocti: Semen cum uino potum,aut oleo aut aceto,calculos frangit.Item in aceto & rosaceo tritũ,capitis dolores sedat: & potum morbum regium. Castor oxymyrsinen myrti foliis acutis:.ex qua fiunt ruri scopæ,ruscum uocauit, ad eosdem usus. Et hactenus habent se medicinæ urbanarum arborum. Transeamus ad syluestres.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIIII

PROOEMIVM

Medicinæ ex arboribus sylueſtribus. Cap. I

NE sylvæ quidem,horridiorq; naturæ facies, medicinis carent, sacra illa parente rerum omnium,nusquam non remedia disponente homini,ut medicina fieret etiam solitudo ipsa, sed ad singula illius discordiæ atq; concordiæ miraculis occurrentibus. Quercus & olea tam pertinaci odio dissidẽt, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur. Quercus uero & iuxta nucem iuglandem. Pernicialia & brassicæ cum uite odia:ipsumq; olus,quo uitis fugatur, aduersum cyclamino & origano aresçit. Quin & annosas iam, & quæ sternuntur arbores, difficilius cædi,ac celerius inarescere tradunt,si prius manu q; ferro attingantur.Pomorum onera à iumentis statim sentiri:ac nisi prius ostendãtur his, quamuis pauca portẽt,sudare ilico.Ferulę asinis gratissimæ sunt in pabulo,cæteris uero iumentis præsentaneo ueneno:qua de causa id animal Libero patri assignat, cui & ferula.Surdis etiam rerũ sua cuiq; sunt uenena,ac minimis quoq;. Philyra coci & polline nimium salem cibis eximunt.Prædulciũ fastidiũ sal temperat.Nitrosæ aut amaræ aquę,polenta addita mitigantur,ut intra duas horas bibi possint:Qua de causa & in saccos uinarios addit polenta.Similis uis Rhodiæ cretę, & argillæ nostratis.Concordia ualent cum pix oleo extrahitur,quãdo utrunq; pinguis naturæ est.Oleũ solum calci miscetur, quando utrunq; aquas odit.Gummi aceto facilius eluitur,atramentũ aqua.Innumera præterea alia, quæ suis locis dicentur assidue.Hinc nata medicina.Hæc sola naturæ placuerat esse remedia parata uulgo,inuẽtu facilia,ac sine impẽdio,ex quibus uiuimus.Postea fraudes hominum & ingeniorum,capturæ officinas inuenere istas,in quibus sua cuiq; homini uenalis promittitur uita.Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantant. Arabia atq; India in medio æstimant, ulceriq; paruo medicina à rubro mari imputatur, cum remedia uera quotidie pauperrimus quisq; cœnet.Nam si ex horto petãtur,aut herba uel frutex quæratur,nulla artiũ uilior fiat.Ita est profecto,magnitudo populi Romani perdidit ritus,uincendo uicti sumus.Paremus externis, & una artium imperatoribus quoq; imperat. Verum de his aliâs plura.

Lotos. Cap. II

LOton herbam,itemq; Ægyptiã eodem nomine, aliâs & Syrticã arborem,diximus suis locis.Hæc lotos,quæ saba Græca appellatur à nostris,aluũ baccis sistit.Ramenta ligni decocta in uino prosunt dysentericis,menstruis,uertigini,comitialibus.Cohibẽt & capillum.Mirum,his ramentis nihil esse amarius,fructuq; dulcius. Fit & è scobe eius medicamentum,ex aqua myrti,decocta,subacta,& diuisa in pastillos, dysentericis utilissimum,põdere uictoriati cum aquæ cyathis tribus.

Glans. Cap. III

GLans intrita duritias quas cacoethes uocant,cum salsa axungia sanat. Vehementiora sunt ligna et in omĩb.cortex ipse,corticiq; tunica subiecta.Hæc decocta iuuat cœ

liacos. Dyſentericis etiam illinitur, uel ipſa glans. Eademq; reſiſtit ſerpentium ictibus, rheumatiſmis, ſuppurationibus. Folia & baccæ, uel cortex uel ſuccus decocti proſunt cõtra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte uaccino, ſerpentis plagæ. Datur & ex uino dyſentericis. Eadem & ilici uis.

De cocco ilicis, & galla, & uiſco, pilulis, glande, & de cerri radice, & ſubere. Cap. IIII

COccum ilicis, uulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis ſuffuſis ſanguine inſtillatur. Eſt autem genus ex eo in Attica ferè & Aſia naſcens, celerrime in uermiculum ſe mutans, quod ideo ſcolecion uocãt, improbantq;. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora gallæ genera fecimus, ſolidam, perforatã: Item albam, nigram, maiorem, minorem: uis omniũ ſimilis. Optima Comagena. Excreſcentia in corpore tollit. Proſunt gingiuis, uuæ, oris exulcerationi. Crematæ et in uino extinctę, cœliacis. Dyſentericis illinũtur. Paronychijs ex melle, et unguibus ſcabris, pterygijs, ulceribus manantibus, condylomatis, uulneribus quæ phagedænica uocantur. In uino aũt decoctæ auribus inſtillantur, oculis illinũtur. Aduerſus eruptiões & panos cũ aceto. Nucleus cõmanducatus dentium dolorem ſedat: Item intertrigines, & ambuſta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem conſumunt. Eædem crematę, & aceto ſalſo extinctę, menſes ſiſtunt, uuluasq; procidentes fotu. Omnes capillos denigrant. Viſcum è robore pręcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam cõtuſum in aqua decoquũt, donec innatet. Quidam commanducantes acinos, expuunt cortices. Optimũ eſt, quod ſine cortice eſt, quodq; leuiſsimum, extra fuluum, intus porraceum, quo nihil eſt glutinoſius. Emollit, diſcutit tumores, ſiccat ſtrumas. Cum reſina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adijciunt, pari pondere ſingulorum, eoq; modo & ad uulnera utuntur. Vnguium ſcabricias expolit, ſi ſeptenis diebus ſoluãtur, nitroq; colluantur. Quidã id religiõe efficacius fieri putant, prima luna collectum è robore ſine ferro. Si teram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum fœminarum adiuuare, ſi omnino ſecum habeant. Vlcera commanducato impoſitoq; efficaciſsime ſanari. Roboris pilulæ ex adipe urſino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex, & glans, ſiccat collectiões ſuppurationesq;: Fluxiones ſiſtit. Torpẽtes membrorũ partes corroborat decoctũ eius fotu: cui & inſidere expedit, ſiccãdis aſtringẽdis ue partibus. Radix cerri aduerſatur ſcorpionibus. Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, ſanguinem fluentem ex utralibet parte ſiſtit. Eiuſdem cinis ex uino calido, ſanguinẽ excreantibus magnopere laudatur.

De fago & cupreſſo, & cedro magna, & de cedride, galbano. Cap. V

FAgi folia manducantur in gingiuarum labiorumq; uitijs. Calculis glandis fagineę cinis illinitur: Item cum melle alopecijs. Cupreſsi folia trita, ſerpentium ictibus imponuntur: & capiti cum polenta, ſi à ſole doleat: Item ramici, qua de cauſa & bibuntur. Teſtium quoq; tumori cum cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è uino aminæo ſubacta, pedum ac neruorũ dolores ſedant. Pilulæ aduerſus ſerpentium ictus bibuntur, aut ſi eijciatur ſanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoq; tenerę tuſæ cum axungia & lomento, proſunt. Bibuntur ex eadem cauſa. Parotidi & ſtrumæ cum farina imponuntur. Exprimitur ſuccus tuſis cum ſemine, qui mixtus oleo caliginem oculorum aufert. Item uictoriati põdere in uino potus illitusq;, cum fico ſicca pingui, exemptis granis, uitia teſtiũ ſanat, tumores diſcutit, et cum fermento ſtrumas. Radix cum folijs trita potaq;, ueſicæ & ſtrãguriæ medetur: & contra phalangia. Ramenta pota menſes cient, ſcorpionum ictibus aduerſantur. Cedrus magna, quam cedrelaten uocãt, dat picem quæ cedria uocatur, dentiũ doloribus utiliſsimã. Frangit enim eos & extrahit: dolores ſedat. Cedri ſuccus ex ea quomodo fieret diximus, magni ad lumina uſus, ni capitis dolorẽ inferret. Defuncta corpora incorrupta æuis ſeruat, uiuentia corrumpit: mira differentia, cum uitam auferat ſpirãtibus, defunctis prouita ſit

ta fit. Vestes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio utendum, neque in cruditatibus, quod suasere aliqui, gustu: dentes quoq; colluere exaceto in dolore timuerim, uel grauitati aut uermibus auriū instillare. Portētum est quod tradunt, abortiuum fieri in uenere ante perfusa uirilitate. Phthiriases perungere eo non dubitauerim, itemq; porrigines. Suadent & cōtra uenenum leporis marini bibere in passo. Facilius in elephantiasi illinatur. Et ulcera sordida & excrescentia in ijs autores quidam & oculorum albugines caliginesq; inunxere eo: Et cōtra pulmonis ulcera cyathum eius sorbere iusserunt: Item aduersus tineas. Fit ex eo & oleum, quod psselæon uocant, uehementioris ad omnia eadem usus. Cedri scobe serpentes fugari certū est: Item baccis tritis cum oleo, si qui perungātur. Cedrides, hoc est, fructus cedri, tussim sanāt, urinam cient, aluum sistunt, utiles ruptis conuulsis, spasticis, stranguriæ, uuluis, admoti. Contra lepores marinos, eademq; quæ supra, collectionibus inflammationibusq;. De galbano diximus. Neque humidum neque aridum probatur, sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim ueterem, suspiria, rupta conuulsa. Imponitur ischiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab ossibus recedēti, strumis, articulorum nodis, dentium quoq; doloribus. Illinitur & cum melle capitis ulceribus. Purulentis infunditur auribus cum rosaceo, aut nardo. Odore comitialibus subuenit, & uulua strangulante & in stomachi defectu. Abortus nō exeuntes trahit appositu uel suffitu: Item ramis ellebori circumlitum atq; subiectum. Serpentes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & à scorpiōe percussis: Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in uini cyatho, uuluasq; conuersas corrigit. Cum myrrha autem & in uino mortuos partus extrahit. Aduersatur & uenenis, maxime toxicis, cū myrrha & in uino. Serpētes oleo & spondylio mixto tactu necat. Nocere urinæ existimatur.

De ammoniaco, & styrace, & spondylio, & sphagno, & terebintho, & chamæpity, & pityusa, & resinis, & picea, & lentisco. Cap. VI.

SImilis ammoniaci natura atq; lachrymæ probandæ ut diximus, mollit, calefacit, discutit, dissoluit. Claritati uisus in collyrijs conuenit: Pruritum, cicatrices, albugines oculorū tollit. Dentiū dolores sedat, efficacius accēsum. Prodest dyspnoicis, pleuriticis, pulmonibus, uesicis, urinæ cruentæ, lieni, ischiadicis potū. Sic & aluū soluit. Articulis & podagrę cum pari pondere picis aut ceræ & rosaceo coctū. Maturat panōs, extrahit clauos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cū aceto & cera cypria, uel rosaceo efficacissime imponitur. Lassitudines perungi cū aceto & oleo exiguoq; nitro, utile est. Et styracis naturam in peregrinis arboribus exposuimus. Placet præter illa quæ diximus, maxime pinguis, purus, albicantibus fragmentis, Medet tussi, faucibus, pectoris uitijs, uuluæ pręclusæ, durities ue laboranti. Ciet menses potu, appositu ue, aluū mollit. Inuenio potu modico tristitiā animi resolui, largiore cōtrahi. Sonitus auriū emēdat infusum, strumas illitū neruorumq; nodos. Aduersatur uenenis, quæ frigore nocent, ideo & cicutæ. Spondylion unà demonstratum, infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum: Item capitis doloribus lōgis. Cum oleo uetere bibitur, & in iocinerum uitijs, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, uuluarum strangulatione, quibus & suffitu prodest. Aluū mollit. Illinitur ulceribus serpētibus cum ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus cum exprimitur integendus est, quoniā mire appetitur à muscis & similibus. Radix derasa, & in fistulas coniecta, callum earū erodit. Auribus quoq; instillatur cum succo. Datur & ipsa cōtra morbum regium, & in iocineris uitio et uuluarū. Capillos crispos facit peruncto capite. Sphagnos, siue sphacos, siue bryon, & in Gallia ut indicauimus nascitur, uuluis decocto insidentiū utilis: Item genibus & fœminum tumoribus, mixtus nasturtio, & aqua salsa tritus. Cum uino ac resina sicca potus, urinā pellit celerrime. Hydropicos inanit, cum uino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix colle-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctionibus imponuntur. Decoctum eorum ſtomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in uino, & contra difficultatem urinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ & laricis folia trita & in aceto decocta, dentiū dolori proſunt. Cinis corticū intertrigini & ambuſtis. Potus aluum ſiſtit, urinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Piceę folia priuatim iocineri utilia ſunt, drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Syluas, eas duntaxat quæ picis reſinæq; gratia radantur, utiliſsimas eſſe phthiſicis, aut qui longa ægritudine non recolligant uires, ſatis conſtat: & illum cæli aera plus ita quàm nauigationem Ægyptiam proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æſtiua potus. Chamæpitys latine abiga uocatur propter abortus, ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior & incuruæ ſimilis. Tertia eodē odore, & ideo nomine quoque, paruulo cauliculo, craſsitudine digitali, foliis ſcabris, exilibus, albis, in petris naſcēs. Omnes herbæ, ſed propter cognationem nominis non differendæ. Proſunt aduerſus ſcorpionum ictus: Item iocineri illitæ cum palmis aut cotoneis: Renibus & ueſicę, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Nouiſsima contra ſerpētes ualet cum melle. Sic & appoſita uluas purgat. Sanguinem denſatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus utilis. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoq; dolorem uictoriati pondere in uino finit, & tuſsim recentem. Mortuos partus, ex aceto cocta potaq;, eijcere protinus dicit. Cum honore & pityuſa ſimili de cauſa dicetur, quā quidā in tithymalli genere numerant. Frutex eſt ſimilis piceę: flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluū detrahit radix, decocti hemina: aut ſeminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: māmas quoq; mixto rutę decocto & tormina, & ſerpentiū ictus, & in totum collectiones incipiētes. Reſinam è ſupradictis arboribus gigni docuimus, & genera eius & nationes in ratione uini, ac poſtea in arboribus. Summæ ſpecies duę, ſicca, & liquida. Sicca è pinu & picea fit, liquida è terebintho, larice, lentiſco, cupreſſo. Nam & eæ ferunt in Aſia & Syria. Falluntur qui eandem putant eſſe è picea atq; larice. Picea enim pinguē, & thuris modo ſuccoſam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, uirus redolentem. Medici liquida raro utūtur, & in ouo ferè: è larice propter tuſsim ulceraq; uiſcerum. Nec pinea magnopere in uſu: cęteris non niſi coctis. Et coquendi genera ſatis demonſtrauimus. In arborum differentia placet terebinthina, odoratiſsima atq; leuiſsima: nationum Cypria & Syriaca, utraq; mellis Attici colore, ſed Cypria carnoſior ſicciorq;. In ſicco genere quærūt ut ſit candida, pura, perlucida. In omni autem, ut montana potius quàm campeſtris: item aquilonia potius quàm ab alio uento. Reſoluitur reſina ad uulnerū uſus & malagmata oleo, in potiones amygdalis amaris. Natura in medēdo cōtrahere uulnera, purgare, diſcutere collectiones: Item pectoris uitia. Terebinthina illinitur: & eadem calida membrorū doloribus ſpaſticisq; illinitur in ſole, totisq; corporibus, mangonum maxime cura, ad gracilitatem emendandam, ſpatijs ita laxantium cutem per ſingula membra, capacioraq; ciborum faciēda corpora. Proximum locum obtinet è lentiſco. Ineſt ei uis aſtringēdi. Mouet & ante cæteras urinam. Reliquæ uentrem molliunt, cruda cōcoquunt, tuſsim ueterē ſedant, uuluæ onera extrahūt etiam ſuffitæ. Priuatim aduerſantur uiſco. Panos & ſimilia, cum ſeuo taurino & melle ſanant. Palpebras lentiſcina cōmodiſsime replicat. Fractis quoq; utiliſsima, & auribus purulentis: Item in pruritu genitalium. Pinea capitis uulneribus optime medetur.

De pice ſpiſſa & liquida: & palimpiſſa, & piſſaſphalto, & zopiſſa, & tæda, & lentiſco. Cap. VII

PIx quoq; unde & quibus conficeretur modis, indicauimus, Et eius duo genera, ſpiſſum, liquidumq;. Spiſſarum utiliſsima medicinæ eſt brutia, quoniam pinguiſsima & reſinoſiſsima utraſq; præbet utilitates: ob id magis rutila quàm cæteræ. Id enim quod in

hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc adiiciunt,è mascula arbore meliorem esse,non arbitror posse intelligi. Picis natura excalfacit,explet. Aduersatur priuatim ceraste morsibus cum polenta: Item anginę cum melle,distillationibus & sternutamentis. Purulentis auribus infunditur cū rosaceo:Illinitur cum cera. Sanat lichenas,aluū soluit, excreationes pectoris adiuuat ecligmate, aut illita tonsillis cum melle. Sic & ulcera purgat: Explet cū uua passa & axungia. Carbunculos purgat,& putrescentia ulcera. Quæ uero serpūt,cū pineo cortice aut sulphure. Phthisicis etiam cyathi mensura quidam dederūt,& contra ueterem tussim. Rhagadas sedis & pedum,panosq; & ungues scabros emēdat. Vuluę duritias & cōuersiones, odore: Item lethargicos. Strumas item cum farina hordeacea,& pueri impubis urina decocta ad suppurationem perducit. Et ad alopecias sicca pice utuntur. Ad mulierum mammas brutia, ex uino subferuefacta cum polline farraceo,quàm calidissimis impositis. Liquida pix,oleumq; quod pisselęon uocant,quemadmodum fieret diximus. Quidam iterum decoquunt,& uocant palimpissam. Liquida anginæ perungūtur intus & uua. Ad aurium dolores,claritatem oculorū,oris circumlitiones,suspiriosos,uuluas,tussim ueterem,& crebras excreationes pectoris,spasmos,tremores,opisthotonos,paralyses, neruorum dolores. Præstantissimum ad canū & iumentorum scabiem. Est & pissaphaltos, mixta bitumini pice,naturaliter ex Apolloniatarum agro. Quidam ipsi miscent, præcipuum ad scabiem pecorum remedium,aut si fœtus mammas læserit. Maturum optimum ex eo,quod cum feruet,innatat. Zopissam eradi nauibus diximus, cera marino sale macerata. Optima hæc à tyrocinio nauium. Additur autem in malagmata ad discutiendas collectiones. Tædæ decoctæ in aceto, dentiū dolores efficaciter colluūt. Lentisci,& arbores, & semē, & cortex,& lachryma urinam cient,aluum sistunt. Decoctum eorū ulcera quæ serpunt, fotu. Illinitur in humidis & igni sacro,gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atterun tur,mobiles decocto colluūtur. Capillum tingunt. Lachryma sedis uitijs prodest, cum quid siccari excalfieri ue opus sit. Decoctum & è lachryma stomacho utile, ructum & urinam mouens, quod & capitis dolori cum polenta illinitur. Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. Item mastiche lentisci replicandis palpebris,& ad extendendam cutem in facie, & smegmata adhibetur,& sanguinē reijcientibus,tussi ueteri: & ad omnia quæ ammoniaci uis. Medetur & attritis paribus,siue oleo è semine eius facto ceræq; mixto,siue folijs ex oleo decoctis,siue cum aqua uirilia foueantur. Scio Damocraten medicum in ualetudine Considiæ M. Seruilij consularis filiæ, omnem curationem austeram recusantis,diu efficaciter usum lacte caprarum,quas lentisco pascebat.

De platano,& fraxino, & acere,& alba populo,& ulmo,& tilia,& sambuco,& iunipero. Cap. VIII

PLatani aduersantur uespertilionibus. Pilulæ earum in uino potæ x quatuor pondere,omnibus serpentium & scorpionum uenenis medentur: Item ambustis. Tusæ autem cum aceto acri, magisq; scillite, sanguinem omnem sistunt. Et lentiginem & carcinomata, melanias quoque ueteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & suppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium est: Folia eorum tenerrima in uino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum sanat ambusta igni uel frigore, Cortex è uino scorpionum ictus restinguit. Fraxinus quam uim aduersus serpentes haberet,indicauimus. Semen folijs eius inest, quo medentur iocineris & lateris doloribus in uino. Aquam quæ subit cutem, extrahunt. Corpus obesum leuant onere,sensim ad maciem reducentes, ijsdem folijs cum uino tritis ad uirium portionem, ita ut puero quinquefolia tribus cyathis diluantur,robustioribus septem folia quinque cyathis uini. Non omittendū,ramenta eius & scobem quibusdam cauēda prædici. Aceris radix contusa iocineris doloribus efficacissime imponitur. Populi albæ uuarum in unguētis usum

Universidad de Deusto
Biblioteca

expoſuimus. Cortex potus iſchiadicis & ſtrãguriæ prodeſt. Foliorum ſuccus calidus au
rium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuaẽ. Populus nigra
efficaciſsima habetur, quæ in Creta naſcitur. Comitialib. ſemen ex aceto utile. Fundit illa
& reſinam exiguam, qua utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta impo-
nũtur. Humor è cauis populi nigræ effluẽs, uerrucas papulasq; & attrita corporis tollit.
Populi ferunt & foliis guttam, ex qua apes propolin faciunt. Gutta quoq; aquæ propo-
lis ex aqua remedium quàm efficax eſt. Vlmi & folia & cortex & rami uim habẽt ſpiſ-
ſandi, & uulnera cõtrahendi. Corticis uticę interior tilia lepras ſedat, & folia ex aceto illi-
ta. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat, pituitasq; &
aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lachryma, & uulneribus & ambuſtis
quę decocto fouere prodeſt. Humor in folliculis arboris huius naſcẽs, cuti nitorem indu
cit, faciemq; gratiorẽ præſtat. Cauliculi foliorũ primi uino decocti tumores ſanant, extra
huntq; per fiſtulas. Idem præſtant & tiliæ cortices. Multi corticem cõmanducatum uul-
neribus utiliſsimum putãt. Folia trita aqua aſperſa pedũ tumori. Humor quoq; è medul-
la uti diximus caſtratæ arboris effluens, capillum reddit capiti illitus, defluentesq; con-
tinet. Arbor tilia leniter tuſa ad eadem ferè utilis eſt, atq; oleaſter. Folia autem tantum in
uſu, & ad infantium ulcera in ore commanducata, decocta urinam cient, mẽſes ſiſtunt il-
lita, ſanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterũ genus magis ſylueſtre, quod
Græci chamæacten, alij helion uocant, multo breuius: Vtriuſq; decoctum in uino ueteri
foliorum, uel ſeminis, uel radicis ad cyathos binos potũ, ſtomacho inutile eſt, aluo detra-
hens aquam. Refrigerat etiam inflammationem, maxime recentis ambuſti: Et canis mor
ſum cum polenta molliſsimis foliorũ illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimq; mem
branæ quæ circa cerebrũ eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores quàm reliqua tingũt ca
pillum. Poti acetabuli menſura, urinam mouent. Foliorũ molliſsima ex oleo & ſale edun
tur, ad pituitam bilemq; detrahẽdam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in ui
no decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniũt: uuluas emolliũt, has & foliorũ deco-
ctum inſidentiũ. Caules teneri mitioris ſambuci, in patinis cocti, aluũ ſoluunt. Reſiſtunt
folia & ſerpẽtium ictibus in uino pota. Podagricis cũ ſeuo hircino uehementer proſunt
cauliculi illiti. Iidemq; in aqua macerãtur, ut ea ſparſa pulices necentur. Foliorũ decocto
ſi locus ſpargatur, muſcæ necantur. Boa appellatur morbus papularũ cum rubent corpo
ra, ſambuci ramo uerberatur. Cortex interior tritus, ex uino albo potus, aluum ſoluit. Iu-
niperus uel ante cætera omnia excalfacit, extenuat, cedro aſsimilis. Et eius duo genera: al-
tera maior, altera minor. Vtraq; accẽſa ſerpẽtes fugat. Semen ſtomachi, pectoris, lateris
doloribus utile. Inflationes algoresq; diſcutit, tuſſes concoquit & duritias. Illitum tumo-
res ſiſtit: item aluũ, baccis ex uino nigro potis: Item uẽtris tumores illitis. Miſcetur & an-
tidotis oxyporis. Vrinas ciet. Illinit & oculis in epiphoris. Datur cõuulſis ruptis, tormi-
nibus, uuluis, iſchiadicis cũ uino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis uiginti in ui
no. Sunt qui & perungant corpus è ſemine eius in ſerpentium metu.

De ſalice, & amerina, & uitilibus, & erice Ca. IX

SAlicis fructus ante maturitatem in araneam abit, ſed ſi prius colligatur, ſanguinem
reſcientibus prodeſt. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mixta ſa-
nat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto ſucco ſuo. Eſt autem hic trium gene-
rum. Vnum arbor ipſa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, ex-
ciſo cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad expurganda quæ obſtent oculis: item
ad ſpiſſanda quæ opus ſunt, ciendam que urinam, & ad omnes collectiones intus extra-
hendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum à falce diſtillans. Ex his ergo aliquis
cum roſaceo in calice punici calfactus, auribus infunditur: uel folia cocta, & cum cera tri-
ta imponuntur: Item podagricis. Cortice & foliis in uino decoctis foueri neruos utiliſsi-
mum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperan-
tiam

Universidad de Deusto

tiam libidinis coercent, atque in totum auferunt usum sæpius sumpta. Amerinæ nigræ semen cum spuma argenti pari pondere, à balneo illitum, psilotrum est. Non multum à salice uitilium usu distat uitex, foliorum quoque aspectu, nisi odore gratior esset. Græci lygon uocant, alij agnon: quoniam matronæ thesmophorijs Athenienſium castitatem custodientes, his folijs cubitus sibi sternũt. Duo genera eius. Maior in arborem salicis modo assurgit: minor ramosa folijs candidioribus lanuginosis. Prima albũ florem mittit cum purpureo, quę & candida uocatur: Nigra quę tantũ purpureum. Nascũtur in paluſtribus campis. Semẽ potum uini quendam saporem habet, & dicitur febres soluere. Et cum ungãtur, oleo admixtum sudorem facere. Sic & lassitudines dissoluere. Vrinam cient & menses. Caput tentant uini modo, nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Aluũ sistunt, hydropicis & lienibus per quàm utiles. Lactis ubertatem faciunt. Aduersantur uenenis serpentium maxime quę frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes, bibitur seminis drachma in uino uel posca, aut duabus foliorũ tenerrimorum. Et illinuntur utraq; aduersus araneorum morsus: uel perunctis tantum, suffitu quoque aut substratu fugant uenenata. Ad uenerem impetus inhibent: eoq; maxime phalangijs aduersantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorẽ ex ebrietate sedant cum rosaceo flos teneriq; cauliculi. Seminis decoctum uehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu, & uuluam etiam suffitu uel appositu purgat, aluum cum pulegio & melle potum. Vomicas panosq; difficile concoquẽtes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat, & oris ulcera & eruptiones cum mel le: testium cum butyro & folijs uitium: rhagadas sedis cum aqua illitum. Luxatis cum sale & nitro, & cera. Et semen, & folium additur in malagmata neruorum & podagras. Semen instillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phreneſi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu, negãtur intertriginem sentire. Ericen Græci uocant fruticem non multum à myrice differentem, colore roriſmarini, & penè folio. Hoc aduersari serpẽtibus tradunt. Geniſta quoq; uinculi usum præstat. Flores apibus gratiſsimi. Dubito an hęc sit quam Græci autores sparton appellauere, cum ex ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerim: & nunquid hanc designauerit Homerus, cum dixit nauiũ sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Africanum uel Hiſpanum spartum in usu certum est: & cum futiles fierent naues, lino tamen nõ sparto unquam futas. Semen eius quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis phaseolorum modo nascens, purgat ellebori uice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tusi, succũ dant iſchiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidam marina aqua macerare malũt, & infundere clyſtere. Perungũtur eodem succo iſchiadici addito oleo. Quidam ad ſtranguriam utuntur semine. Geniſta tusa cum axungia, genua dolentia sanat. Myricen, quam & tamaricen uocat Lenæus, similem scopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in uino decocta tritaq; que cum melle illita. Arbitrantur quidam hanc esse tamaricem: sed ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in uino bibatur: Adeoq; mirabilem eius antipathiam contra solum hoc uiscerum faciunt, ut affirment, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri. Et ideo homini quoque splenetico cibum potumq; dant in uasis ex ea factis. Grauis autor in medicina, uirgam ex ea defractam, ut neque terram neque ferrum attingeret, sedare uentris dolores asseuerauit impositam, ita ut tunica cinctuq; corpori apprimeretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, ut diximus, quoniã nihil ferat, nec seratur unquã. Corinthus, & quæ circa est regio, bryoniam uocat: Eiusq; duo genera facit. Syluestrem planè sterilem, alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaq; etiã abundanter lignosum fructũ, maiorẽ galla, asperum gustu, quo medici utuntur uice gallæ, & in cõpositionibus quas antheras uocãt. Et lignũ autem & flos, & folia, & cortex in eosdem usus adhibẽtur, quanq; remissiora. Datur sanguinem reijcientibus cortex tritus, & cõtra profluuia fœminarũ, cœliacis quoq;.

Idem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Idem tusus impositusq; collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur succus ad hæc eadem, & in uino decoquuntur: ipsa uero adiecto melle gangrenis illinũtur. Decoctum eorum in uino potum, uel imposita cum rosaceo & cera sedãt. Sic & epinyctidas sanãt. Ad dentium dolorem auriumq;, decoctum eorum salutare est: radix ad eadem, similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpunt, imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalangia & araneos bibitur. Cum altiliũ uero pingui furũculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterq; aspidum. Necnon morbo regio, phthiriasi, lendibusq; decoctum infusum prodest, abundantiamq; mulierũ sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest. Aiunt, si bouis castrati urinę immisceatur, uel in potu uel in cibo, uenerem finiri. Carboq; ex eo genere urina ea restinctus in umbra conditur: idem cum libeat accẽdere, resoluitur. Magi & id ex spadonis urina fieri tradiderunt.

De uirga sanguinea & silere, & ligustro, & alno, & edera, & cistho, & cisso, & erythrano, & chamæcisso, & smilace, & de clematide. Cap. x

NEc uirga sanguinea felicior habet. Cortex eius interior cicatrices, quæ præsanauere, aperit. Sileris folia illita fronti, capitis dolores sedant. Eiusdem semen tritũ in oleo phthiriases coercet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt, baculumq; rustici ob id ex eo gerunt. Ligustrum eadem arbor est, quę in oriente cypros. Suos in Europa usus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia ubiq; ueteri ulceri cum salis mica, & oris exulceratiõibus prosunt. Acini cõtra phthiriasin, item cõtra intertrigines, folia ue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certissimo remedio sunt tumori. Ederæ genera xx. demonstrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Mẽtem turbat, & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura, quæ aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam cient potu, capitis dolorem sedant, pręcipue cerebro continentiq; cerebrũ mẽbranæ utiliter mollibus impositis foliis, cũ aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti, & decocto eorũ fouetur os, caputq; perungitur: Lieni & pota & illita prosunt. Decoquũtur & contra horrores febriũ eruptionesq; pituitæ, aut in uino teruntur. Corymbi quoq; poti uel illiti, lienem sanãt: iocinera autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus ederæ tedia narium graueolentiamq; emendat, præcipue albæ satiuę. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiã purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoq; decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisq; est acinos sex in uini cyathis duobus sumi. Acini quoq; ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas pellunt: in qua curatione uẽtri quoq; imposuisse eos utile est. Ederæ quã chrysocarpon appellauimus, baccis aurei coloris uiginti, in uini sextario tritis, ita ut terni cyathi potẽtur, aquã quę cutem subierit, per urinam educit Erasistratus: Eiusdẽ acinos v. tritos in rosaceo oleo, calefactosq; in cortice punici, instillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci succum habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant: Item sanguinem excreantes, aut torminibus laborantes. Ederæ nigrę cãdidiores corymbi poti, steriles etiã uiros faciunt.

Illinitur decocta in uino omniũ ulcerum generi, etiãsi cacoethe sint. Lachryma ederæ psilothrum est, phthiriasinq; tollit. Flos cuiuscũq; generis trium digitorum captu, dysentericos & aluum citam emendat, in uino austero bis die potus. Et ambustis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Huius quoq; ligni uase spleneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt, moxq; comburunt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida: Sunt qui & incidant succi gratia, eoq; utantur ad dentes erosos, frangique tradunt, proximis cera munitis ne lædantur. Gummi etiam in edera quærunt, quod ex aceto utilissimum dentibus promittunt. Græci uicino uocabulo cisthon appellant fruticem maiorem thymo, foliis ocimi. Duo eius genera. Flos masculo rosaceus, fœminæ albus. Ambo prosunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt dysentericis & solutionib,uentris,in uino austero ternis digitis flore capto, et similiter bis die poto. Vlceribus ueteribus & ambustis cum cera,& per se oris ulceribus. Sub his maxime nascitur hypocisthis,quam inter ederas diximus. Cissos erythranos ab ijsdem appellatur similis ederæ,coxendicibus utilis è uino potus:Item lumbis: Tantamq; uim accipiunt,ut sanguinem urina detrahant.Item chamæcissον appellant ederam, non attollentem se à terra.Et hæc contusa in uino acetabuli mensura, lieni medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoq; qui & nicophoros cognominatur, similitudinem ederæ habet,tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixere. Alterum immortalitati proximum,in conuallibus opacis,scandentem arbores comantibus acinorū corymbis, contra uenenata omnia efficacissimis,in tantum, ut acinorum succo infantibus sæpe instillato,nulla postea uenena nocitura sint. Alterū genus culta amare,& in his gigni, nullius effectus.Illam esse smilacem priorem, cuius lignum ad aures sonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerūt,repentem per arbores,geniculatam & ipsam. Folia eius lepram purgant.Semen aluum soluit acetabuli mensura, in aquæ hemina, aut aqua mulsa.Datur ex eadem causa & decoctum eius.

De harundine,& papyro,& ebeno,& rhododendro,de rhue erythro, & de erythrodano,alysso & radicula,& apocyno & rore marino,& cachry,& sabina,& selagine,& samulo,& gummi medicinis. Cap. xi

HArundinis genera xxxix.demonstrauimus, nō aliter euidentiore illa natura,quam continuis his uoluminibus tractamus.Siquidem harundinis radix cōtrita & imposita,filicis stirpem corpore extrahit,item harundinē filicis radix.Et quoniā plura genera fecimus,illa quæ in India Syriaq; nascitur odorum unguentorumq; causa urinam mouet cum gramine aut apij semine decocta. Ciet menstrua admota. Medetur conuulsis duobus obolis pota,iocineri,renibus,hydropi,tussi etiam suffitu,magisq; cum resina.Furfuribus ulcerumq; manātibus cum myrrha decocta. Excipitur & succus eius,fitq; elaterio similis.Efficacissima autem in omni harūdine,quæ proxima radici.Efficacia & genicula. Harundo Cypria,quæ donax uocatur,corticis cinere alopecias emēdat:Item putrescētia ulcera.Folijs eius ad extrahēdos aculeos utūtur.Efficacius et cōtra ignes sacros collectionesq; omnes. Vulgaris harūdo extractoriā uim habet, & recens tusa,nō in radice tantū. Multū enim & ipsam harundinē ualere tradūt. Medetur & luxatis, & spinæ doloribus radix in aceto illita.Eadem recēs trita & in uino pota,uenerē concitat. Harundinū lanugo illata auribus,obtundit auditū. Cognata in Ægypto res est harūdini papyrus,præcipuę utilitatis cum inaruit,ad laxandas siccādasq; fistulas, & intumescēdo ad introitum medicamentorū aperiēdas.Charta quæ fit ex ea,cremata inter caustica est. Cinis eius ex uino potus somnū facit.ipsa ex aqua imposita callum sanat. Ne in Ægypto quidem nascitur ebenus,ut docuimus:nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculū.Scobem eius oculis unice mederi dicūt:lignoq; ad cotem trito cū passo,caliginē discutit.Ex aqua uero radice,albugines oculorū.Itē tussim pari modo dracunculi radicis adiecto cum melle.Ebenū medici & inter erodentia assumunt. Rhododendros ne nomen quidē apud nos inuenit latinū,rhododaphnen uocāt,aut neriū.Mirum,folia eius quadrupedū uenenū esse,homini uero cōtra serpentes præsidiū, ruta addita è uino pota.Pecus etiam & capræ, si aquā biberint, in qua folia ea maduerint,mori dicuntur.Nec rhus latinū nomē habet,cum in usum pluribus modis ueniat.Nam & herba est syluestris,foliis myrti,cauliculis breuibus,quę uenena & tineas pellit:& frutex coriarius appellatur,subrutilus,cubitalis,crassitudine digitali:cuius aridis foliis, ut malicorio coria perficiunt.Medici aūt rhoicis utunt ad cōtusa:item cœliacos & sedis ulcera,aut quæ phagedænas uocāt,trita cum melle,& illita cum aceto.Decoctū eorū instillatur auribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ribus purulentis. Fit & ſtomatice decoctis ramis ad eadē quæ ex moris, ſed efficacior admixto alumine. Illiniturq; eadem hydropicorum tumoribus. Rhus, quæ erythros appellatur, frutex eſt, & huius fruticis ſemen uim habet aſtringendi refrigerādiq;. Aſpergitur pro ſale obſonijs. Aluos ſoluit, omnesq; carnes cum ſilphio ſuauiores facit. Vlceribus medetur manātibus cum melle: Aſperitati linguæ, percuſsis, liuidis, deſquamatis eodem modo. Capitis ulcera ad cicatricem celerrime perducit, & fœminarū abundantiam ſiſtit cibo. Alia eſt erythrodanus, quā aliqui ereuthodanū uocant, nos rubiam, qua tingūtur lanæ, pellesq; perficiuntur: in medicina urinam ciet, morbum regium ſanat ex aqua mulſa, & lichenas ex aceto illita: & iſchiadicos & paralyticos, ita ut bibentes lauent quotidie: Radix ſemenq; trahunt menſes, aluū ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum folijs imponūtur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quoſdā morbum regium ſanari hoc frutice, etiamſi adalligatus ſpectetur tantū. Diſtat ab eo qui alyſſon uocatur, folijs tantum & ramis minoribus: nomen accepit, quod à cane commorſos rabiem ſentire non patitur, potus ex aceto adalligatusq;. Mirum eſt quod additur, ſaniem conſpecto omnino frutice eo ſiccari. Tingentibus & radicula lanas præparat, quam ſtruthion à Græcis uocari diximus. Medetur morbo regio & ipſa decocti eius potu: item pectoris uitijs. Vrinam ciet, aluum ſoluit, & uuluas purgat. Quamobrem aureum poculum medici uocāt. Ea & ex melle prodeſt magnifice ad tuſsim, orthopnœæ cochlearis menſura. Cum polenta uero & aceto lepras tollit. Eadem cū panace & capparis radice calculos frangit, pellitq;. Panos diſcutit, cum farina hordeacea & uino decocta. Miſcetur & malagmatis & collyrijs, claritatis cauſa. Ad ſternutamenta utilis inter pauca. Lieni quoq; ac iocineri. Eadē pota denarij unius pondere ex mulſa aqua, ſuſpirioſos ſanat. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni ſemen ex aqua. Frutex eſt, folio ederæ, molliore tamē, & minus lōgis uiticulis, ſemine acuto, diuiſo, lanuginoſo, graui odore. Canes et omēs quadrupedes necat in cibo datum. Eſt & roſmarinū. Duo genera eius. Alterum ſterile, alterum cui & caulis & ſemen reſinaceum, quod cachrys uocatur. Folijs odor thuris. Radix uulnera ſanat uiridis impoſita, & ſedis procidentia, condylomata & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurgāda ſunt. Oculorū aciem exacuit. Semen ad uetera pectoris uitia datur potui. Et ad uuluas cū uino & pipere: Menſes adiuuat. Podagris illinitur cum ærina farina. Purgat & lentigines, & quæ excalfacien da ſunt, aut cum ſudor quærendus, illitum: Item conuulſis. Auget & lac in uino potū: Item radix. Ipſa herba ſtrumis cum aceto illinitur, ad tuſsim cum melle prodeſt. Cachrys multa genera habet, ut diximus. Sed hæc quæ ex rore ſupradicto naſcitur, ſi fricetur reſinoſa eſt. Aduerſatur uenenis & uenenatis, præterquam anguibus. Sudorem mouet, tormina diſcutit, lactis ubertatem facit. Herba ſabina, brathy appellata à Græcis duorum generum eſt: altera tamarici ſimilis folio, altera cupreſſo. Quare quidam Creticam cupreſſum dixerunt. A multis in ſuffitus pro thure aſſumitur. In medicamentis uero duplicato pondere eoſdem effectus habere quos cinnamum traditur. Collectiones minuit, & nomas cōpeſcit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit & ſuffitu. Illinitur igni ſacro & carbunculis. Cū melle & uino pota, regio morbo medetur. Galli nacei generis pituitas fumo eius herbæ ſanari tradunt. Similis herbæ huic ſabinæ eſt ſelago appellata. Legitur ſine ferro dextra manu per tunicā, qua ſiniſtra exuitur uelut à furante, candida ueſte ueſtito, pureq; lotis nudis pedibus, ſacro facto prius quàm legatur, pane uinoq;. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum uitia fumum eius prodeſſe. Iidem ſamolum herbam nominauere naſcentem in humidis: Et hanc ſiniſtra manu legi à ieiunis contra morbos ſuum boumq;, nec reſpicere legentem, nec alibi quàm in canali deponere, ibiq; conterere poturis. Gummium genera diximus. Ex his maiores effectus melioris cuiuſq; erunt. Dentibus inutiles ſunt. Sanguinem coagulant, & ideo reijcientibus ſanguinem

guinē prosunt. Itē ambustis, arteriæ uitijs: inutilē urinā cient, amaritudines hebetāt astri ctis cæteris. Quæ ex amygdala amara est, spissandiq; uiribus efficacior, habet excalfacto rias uires. Præponunt aūt prunorū & ceraſorū ac uitiū. Siccāt illitæ & astringūt: ex aceto uero infantiū lichenas sanāt. Prosunt & tussi ueteri, quatuor obolis in mixto potis. Creduntur & colorē gratiorē facere, ciborūq; appetentiā, & calculosis prodesse cū passo potæ. Oculorum & uulnerū utilitatibus maxime conueniunt è spina Ægyptia.

De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, & acacia. Cap. xii

SPinæ Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat stringitq; distillatiōes omnes, & sanguinis excreationes, mensiumq; abundantiam, etiamnū radice ualentior. Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita, capitis dolores minuit. Huic similis est spina illa, quam Græci acanthion uocant, minoribus multo foliis, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta, etiā uestes quædā bombycinis similes fiunt in oriēte. Ipsa folia uel radices ad remedia opisthotoni bibuntur. Est & acaciæ spina. Fit in Ægypto alba nigraq; arbore: item uiridi, sed longe melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima spinosiore arbore. Semen omnium lenticulæ simile, minore est tantum & grano et folliculo. Colligitur autumno, ante collectum nimio ualidius. Spissatur succus ex folliculis aqua cælesti perfusis, mox in pila tusis expri mitur organis, tūc densat in sole mortarijs in pastillos. Fit & ex foliis minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorū succus & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbat: item qui ualde ruffus, Purpurea aut leucophæa, & quæ facillime dilui tur, ui summa ad spissandum refrigerandumq; est, oculorū medicamentis ante alias utiles. Lauantur in eos usus pastilli ab alijs, torrentur ab alijs. Capillum tingunt. Sanant ignem sacrū, ulcera quæ serpunt, & humida uitia corporis, collectiones, articulos cōtusos, perniones, pterygia. Abundantiā mensium fœminis sistunt, uuluamq; & sedem procidentes. Item oculos, oris uitia & genitalium.

De uulgari spina & sylueſtri, & de erysiſceptro, & de appendice spina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicinæ. Cap. xiii

VVlgaris quoq; hæc spina, ex qua cortinæ fulloniæ implētur, radicis usus habet. Per Hispanias quidē multi, & inter odores, & ad unguēta utuntur illa, aspalathum uocantes. Est sine dubio hoc nomine spina sylueſtris in oriēte (ut diximus) candida magnitudine arboris iustæ. Sed & frutex humilior æque spinosus in Nisyro & Rhodiorū insulis, quē alij erysiſceptrum, alij adipsateon, siue dipsacon, siue diacheton uocant. Optimus qui minime ferulaceus, rubēs, & in purpurā uergens, detracto corcice, nascit pluribus locis, sed nō ubiq; odoratus. Quā uim haberet cælesti arcu in eum innixo, diximus. Sanat tetra oris ulcera & ozænas, genitalia exulcerata aut carbūculātia, item rhagadia, inflationes potu. Discutit & strangurias cortex. Sanguinē reddētibus medetur decoctum eius. Aluum sistit cortex. Similia præstare sylueſtrē quoq; putant. Spina est appendix appellata, quoniā baccæ puniceo colore in ea appendices uocantur. Hæ crudæ per se, & aridæ in uino decoctæ, aluum citam, ac tormina cōpescunt. Pyxacanthi baccæ contra serpentium ictus bibuntur. Paliurus quoq; spinæ genus est. Semē eius Afri ziuram uocant, contra scorpiones efficaciſsimum: item calculosis & tussi. Folia astrictoriam uim habēt. Radix discutit panos, collectiones, uomicas: urinas trahit pota. Decoctum eius potum in uino aluum sistit. Serpentibus aduersatur, Radix præcipue datur in uino. Aliqui folia contusa addito sale, articulorum morbis imponunt. Prosunt baccæ purgationi fœminarum, cœliacis, dysentericis, ac cholericis. In uino potæ aluū sistunt. Radix decocta & illita, extrahit infixa corpori. Vtiliſsima est et luxatis, tumoribusq;. Aquifolia arborin domo aut uilla sata, ueneficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit. Itemq; baculū ex ea factum, in quoduis animal emiſſum, etiam si citra ceciderit defectu mittentis, ipsum per sese recubitu propius adlabi: tam præcipuam naturam ineſſe arbori. Taxi arboris

fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoq; ex eis mora uel hominibus cibos dedit. Vim habent siccandi, astringẽdiq;, gingiuis, tonsillis, genitalibus accõmodatissimi. Aduersant serpẽtiũ sceleratissimis hæmorrhoidi & presteri flos aut mora. Scorpionũ uulnera sine collectionũ periculo iungũt. Vrinam cient. Caules eorum tundũtur teneri, exprimiturq; succus, mox sole cogitur in crassitudinẽ mellis, singulari remedio cõtra mala oris oculorumq;, sanguinẽ excreantes, anginas, uuluas, sedes, cœliacos potus aut illitus. Oris quidẽ uitijs etiam folia commãducata prosunt, & ulceribus manantibus, aut quibuscũq; in capite illinuntur: cardiacis uel sic per se imponunt à mamma sinistra. Item stomachi doloribus, oculisq; procidẽtibus. Instillatur succus eorum & auribus. Sanat cõdylomata cum rosaceo cerato. Caulículorũ ex uino decoctum, uel præsentaneum remedium est. ĩdem per se in cibo sumpti cymæ modo, aut decocti in uino austero, labãtes dentes firmãt. Aluum sistunt & profluuia sanguinis, dysenterícis prosunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorũ uuam reprimat. Folia quoq; arefacta & contusa, iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quæ in his nascuntur, uel efficaciorem stomaticen præbuerint q; satiua morus. Eademq; cõpositione, uel cum hypocisthide tantũ & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & cõtra araneos. Inter medicamẽta quæ styptica uocant, nihil efficacius rubi mora ferẽtis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluant eo oris ulcera, & sedis foueãtur: tantaq; uis est, ut spongiæ ipsæ lapidescãt. Alterum genus rubi est, in quo rosa nascitur. Gignit pilulam castaneæ símilem, præcipuo remedio calculosis. Alia est cynorhoda, quam proximo dicemus uolumine.

De cynosbato, & Idæo rubo, & rhamno, & lycio, & sarcocolla, & de oporice medicinæ. Cap. XIIII

CYnosbaton, alĩ cynospaston, alĩ neurospaston uocant, folium habet uestigio hominis simile. Fert & uuam nigram, in cuius acino neruum habet, unde neurospastos dicitur. Alia est à cappari, quam medici cynosbaton appellauerũt. Huius thyrsus ad remedia splenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Neruus eius cum mastiche Chia cõmanducatus os purgat. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per messes colligitur. Candidus pleureticis præcipuus ex uino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta, aluũ sistit & sanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem succo foueãtur sedis atq; genitalium ulcera. Cinis è radice deprimit uuam. Idæus rubus appellatus est, quoniã in Ida non aliàs nascitur. Est aũt tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribusq;, sub arborum umbra nascens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus sacris, stomaticisq; ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præstat quæ supradicta. Inter genera ruborum rhamnos appellatur à Græcis cãdidior & fruticosior. Is floret, ramos spargẽs rectis aculeis, non ut cæteri aduncis, foliis maioribus. Alterum genus est syluestre nigrius, & quadantenus rubẽs. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamentũ, quod uocatur lycium. Semen secundas trahit. Alter ille candidior astringit magis, refrigerat, collectionibus & uulneribus accõmodatior. Folia utriusq; & cruda & decocta illinũtur cum oleo. Lycium præstantius è spina fieri tradunt, quam & pyxacanthon chironiam uocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniã longe præstantissimũ existimatur Indicũ. Coquuntur in aqua tusi rami, radicesq;, summæ amaritudinis, æreo uase ferè per triduum, iterumq; exẽpto ligno, donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur amaris succis, etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo succo faciem purgat, & psoras sanat, erosos angulos oculorũ, ueteresq; fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingiuas, tusim, sanguinis excretiones, fabæ magnitudine deuoratum. Aut si ex ulceribus fluat, illitum, rhagadas, genitaliũ ulcera, attritus, ulcera recentia, & serpentia, ac putrescẽtia. In naribus clauos, suppurationes. Bibitur & à mulieribus in lacte cõtra profluuia. Indici differẽtia, glebis extrinsecus nigris, intus rufis

Universidad de Deusto

fis: cum fregeris, cito nigrescẽtibus. Astringit uehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile est, sed præcipue ad genitalia. Sunt qui & sarcocollam spinę lachrymam putent, pollini thuris similem, cum quadã acrimonia dulcem. Cum uino tusa sistit fluxiones. Illinitur infantibus. Vetustate & hæc maxime nigrescit, melior quo candidior.

Vnum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentũ, quod oporicen uocant. Fit ad dysentericos stomachicq; uitia, in congio musti albi, lento uapore decoctis malis cotoneis quinq; cum suis seminibus, punicis totidem, sorborũ sextario, & pari mẽsura eius quod rhus Syriacon uocant, croci semuncia. Coquitur usq; ad crassitudinem mellis. His subtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, anne arborum essent.

De chamædrye, & chamædaphne, & chamelæa, & chamæsyce, & chamæcisso, & chamæleuce, & chamæcypariſſo, & ampelopraso, & stachye, & clinopodio, & centunculo, & clematide Ægyptia medicinæ. Cap. xv

CHamædrys herba est, quæ Latine trissago dicitur. Aliqui eam chamædropem, alij teucrion appellauere. Folia habet magnitudine mentæ, colore & diuisura quercus. Alij serratã, & ab ea serrã inuentam esse dixere, flore penè purpureo. Carpit prægnans succo in petrosis, aduersus serpentiũ uenena potu illituq; efficacissima: item stomacho, tussi uetustæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis cõuulsis, lateris doloribus. Lienẽ consumit, urinã & mẽses ciet. Ob id incipiẽtibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis usq; ad tertias. Faciunt & pastillos, terentes eã ex aqua. Ad supradicta sanat & uomicas, & uetera ulcera, uel sordida cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. Foliorum succus cum oleo caliginem oculorũ discutit. Ad splenem ex aceto sumitur. Excalfacit perũctione. Chamædaphne unico ramulo est cubitali ferè, folio tenui, lauri similitudine. Semen rubens admixtũ foljs illinit capitis doloribus recens. Ardores refrigerat: ad tormina cum uino bibitur. Menses succus eius, et urinã ciet potu; partusq; difficiles in lana appositus. Chamelæa similitudinem foliorum oleæ habet, sunt autem amara, odorata, in petrosis, palmum altitudine non excedente. Aluũ purgat. Detrahit pituitã bilemq;, foljs in duabus absinthij partibus decoctis, succoq; eo cum melle poto. Foljs impositis & ulcera purgantur. Aiunt, si quis ante solis ortum eam capiat, dicatq; ad albugines oculorũ se capere, adalligata discuti id uitium. Quoquo modo collecta iumentorum pecorumq; oculis salutarem esse. Chamæsyce lentis folia habet, nihil se attollentia, in aridis petrosisq; nascens. Claritati oculorum, et contra suffusiones utilissima, & cicatrices, caligines, nubeculas in uino cocta, inũcta. Vuluæ dolores sedat appositа in linteolo. Tollit & uerrucas omniũ generũ illita. Prodest & orthopnoicis. Chamæcissos spicata est tritici modo, ramulis quinis ferè, folioſa: cũ floret existimari potest alba uiola, radice tenui, cuius bibũt ischiadici folia tribus obolis, in uini cyathis duob. VII. diebus, admodũ amara potione. Chamæleucen apud nos farranũ siue farfugiũ uocant. Nascitur secũdũ fluuios, folio populi, sed ampliore. Radix eius imponit carbonib. cupressi, atq; is nidor per infurnibulũ imbibitur in uetere tussi. Chamæpeuce laricis foljs similis, lumborũ & spinæ doloribus propria est. Chamæcypariſſos herba ex uino pota contra uenena serpentium omnium scorpionumq; pollet. Ampeloprason in uinetis nascitur, foljs porri, ructu grauis. Contra serpentiũ ictus efficax. Vrinã & mẽses ciet, eruptiones sanguinis per genitale inhibet potũ impositũq;. Datur & à partu mulieribus, & cõtra canis morsum. Ea quoq; quæ stachys uocatur porri similitudinem habet, longioribus foljs pluribusq;, & odoris iucundi, coloris q; in luteum inclinati. Pellit menstruа. Clinopodion, alij cleonicion, alij zopyron, alij ocymoides appellant, serpyllo similem, surculosam, palmi altitudine: nascitur in petrosis, orbiculato florum ambitu, speciem lecti pedum præbens. Bibitur ad conuulsa rupta, strangurias, serpentium ictus: Item decoctæ succus. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequentia uolumina dilatis. Itali centunculū uocāt rostratis foliis, ad similitudinē capitis penularū iacentē in aruis: Græci aūt clematidē. Est eius egregius effectus ad sistendā aluū in uino austero. Idē sanguinē sistit tritus cū oxymelitis aut aquę calidæ cyathis quinq; denarij unius pondere, sic & ad secundas mulierū efficax. Sed Græci clematidas & alias habent, unā quam aliqui echiten uocant, alij laginē, nōnulli tenuē scāmoniā: & pedales, folioſos, non dissimiles scāmoniæ ramos habet, nisi quod nigriora minoraq; sunt folia. Inuenitur in uineis aruisq;. Estur ut olus cū oleo ac sale: Aluū ciet. Eadē à dysentericis cū lini semine in uino austero sorbetur. Folia epiphoris imponunt cum polenta, suppositō udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationē perducūt, deinde axungia adiecta percurant. Item hęmorrhoidas cū oleo uiridi, phthisicos iuuant cū melle. Lactis quoq; ubertatē faciūt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentiū dolores sedant. Venerē stimulāt. Est & alia clematis Ægyptia cognomine, quæ ab alijs daphnoides, ab alijs polygonoides uocatur, folio lauri, longa tenuisq;, aduersus serpētes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax. Ægyptus hanc maxime gignit:

De aro & dracunculo, & dracontio, & ari, & millefolio, & herba eiusdem nominis, & pseudobunio, & myrrhi, & onobrichi medicinæ. Cap. XVI

QVæ & aron, de qua inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. Quidā enim eandem esse dixerunt. Glaucias satu discreuit, dracontium sylueſtrē arum pronunciando. Aliqui radicem aron appellauerunt, caulem uero dracontium, in totum alium, si modo hic est, qui apud nos dracunculus uocatur. Nanq; aros radicem nigrā in latitudinem rotundam habet multoq; maiorem, & qua manus impleatur. Dracūculus subrutilam, & draconis conuoluti modo, unde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiā, semē dracunculi feruens mordaxq; tradendo: tantumq; inesse ei uirus, ut olfactum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere, primū in cibis fœminam præferentes, quoniam mas durior esset, & in coquēdo lentior. Pectoris uitia purgare, & aridum in potione insperſum, aut ecligmate urinā & menses ciere. Sic & in oxymelite potū stomacho, interaneisq; exulceratis ex lacte ouillo bibendū, ad tusim in cinere coctū ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, ut decoctū biberetur. Epiphoris elixū impoſuere. Item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidū uitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra uenena: pleureticis, peripneumoniacis, quo tusientibus modo: semē intritum cum oleo aut rosaceo infundēs aurium dolori. Dieuches tusientibus aut suspiriosis & orthopnoicis & purulenta excreantibus farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis è melle ecligmate, & pulmonis uitijs, ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi uitia discutit, tusim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum, siue phagedænæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mire sanat. Folia ambustis prosunt ex uino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle prosunt. item articulis podagricis cū sale, recētia uel sicca. Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle imposuit: ad menses trahendos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio si à partu nō purgātur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarē esse in cibis. Ebrietatē discutit, Serpentes nidore cum crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpētes inueniantur: perunctos quoq; aro è laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile. In foliis ari caseus optime seruari traditur. Dracunculus quem dixi, hordeo matureſcente effoditur luna creſcente. Omnino habentem serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiūt maiorem: ut & menses, si ferro non attingatur, sistat. Succus eius & aurium dolori prodest. Id autem quod Græci dracontion uocant, triplici effigie demonstratum mihi est, foliis betæ non sine thyrſo, flore

flore purpureo. Hoc est simile aro. Alij radice longa ueluti signata articulosaq; monstrauere tribus omnino cauliculis, folia eius ex aceto decoqui cōtra serpentiū ictus iubētes. Tertia demōstratio fuit folio maiore q; cornus, radice harundinea, totidē ut affirmabāt geniculata nodis, quot haberet annos, totidēq; esse folia. Hi ea ex uino uel aqua cōtra serpentes dabāt. Est & aris quæ in eadē Ægypto nascitur, similis aro, minor tantū minoribusq; folijs, & uticq; radice, quæ tamē oliuæ grandis magnitudinē implet: alba geminum caulem, altera unū tantū emittens. Medetur utraq; ulceribus manātibus: Itē cōbustis ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistunt, decoctarū in aqua, & postea tritarū rosaceo addito. Sed unum miraculū ingens, contacto genitali cuiusq; fœminini sexus animal in perniciem agi. Myriophyllon, quod nostri millefoliū uocant, caulis est tener, similis fœniculo, plurimis folijs, unde & nomē accepit. nascitur in palustribus, magnifici usus ad uulnera. Cū aceto bibitur ad difficultates urinę & uesicę, & suspiria, præcipitatisq; ex alto. Effi caciſsima eadem ad dentiū dolores. Hetruria hoc noīe appellat herbā in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo folioſam, eximij usus ad uulnera: boū neruos abscisos uomere solidari ea, rursusq; iungi addita axungia affirmans. Pseudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatissima in Creta. Contra tormina atq; strāguriam, laterum præcordiorumq; dolores bibuntur rami eius quini seniue. Myrrhis quam alij smyrrhizā, alij myrrhā uocāt, simillima est cicutæ, caule folijsq; & flore, minor tantum & exilior, cibo nō insuauis. Ciet mēstrua & partus cū uino. Aiunt quoq; eandē potā in pestilētia salutarē esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatē cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Vlcera quoq; in facie aut capite succus eius in aqua triduo maceratæ sanat. Onobrychis folia habet lentis, longiora paulo, florē rubentē, radicē exiguam & gracilem. Nascitur circa fontes. Siccata in farinæ modū & insperſa uino albo, strangurias finit. Aluum sistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet.

De coriacesia, et callicia, & menaide, & alijs XXIII. & medicinis earū, quas quidā magicas esse dicūt, & de cōsidia, & de aproxi, & de recidiuis. Cap. XVII

IN promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de magicis. Quę enim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebrauere Pythagoras atquē Democritus, consectati magos. Coriacesia & callicia Pythagoras aquam glaciari tradit, quarum mentionem apud alios nō reperio, nec apud eum alia de his. Idem menaidem appellat, & nomine alio corinthadem, cuius decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentium, si foueantur, dicit. Eundem effusum in herba qui uestigio cōtigerint, aut forte respersi fuerint, insanabiles perire, monstrifica prorsus natura ueneni, præterquam contra uenena. Ab eodē Pythagora aproxis appellatur herba, cuius radix è longinquo concipiat ignes ut naphtha, de qua in terrę miraculis diximus. Idem tradit: si qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi, quamuis sanatos, admonitionem eorum sentire quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, & uiolam similem conditionem habere. Nec me fallit hoc uolumen eius à quibusdā Cleemporo medico ascribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitasq; uindicant. Et idipsum autoritatem uoluminibus affert, si quis alius curæ suæ opus, illo uiro dignum iudicauit: quod feciſse Cleemporum, cum alia suo & nomine ederet, quis credat? Democriti certe chirocineta esse constat. At in his ille post Pythagoram magorum studioſissimus, quanto portentoſiora tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominū propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere. Qua de causa & marmaritin uocari. Magos uticq; ea uti, cum uelint deos euocare. Achemenidon, colore electri sine folio, nasci in Tardastilis Indiæ, cuius radice in pastillos digesta, in dieq; pota in uino, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per uarias numinum imaginationes. Eandem hippophouada appellat, quoniam equæ præcipue caueant eam. Theombrotion XXX. schœnis à Choaspe nasci, pauonis picturis similem, odore eximio. Hanc autem à regibus Persarum

comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilitatemq; mentis: eandem semnion à potentiæ maiestate appellari. Aliam deinde adamantida, Armeniæ Cappadociæq; alumnam. Hac admota, leones resupinari cum hiatu laxo. Nominis causam esse, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni igneam colore, colligi cum sol in leone sit. Huius tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyenæ urinæ aspersu recreari. Æthiopida in Meroe nasci. Ob id & meroidem appellari, folio lactucæ, hydropicis utilissimam è mulso potam. Ophiusam in Elephantine eiusdem Æthiopiæ, liuidam, difficilemq; aspectu, qua pota terrorem minásque serpentium obuersari, ita ut mortem sibi eo metu consciscant: ob id cogi sacrilegos illam bibere. Aduersari autem ei palmeum uinum. Thalassegle circa Indum amnem inueniri, quæ ob id nomine alio potamautis appellatur. hac pota lymphari homines, obuersantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Susis Persidis nasci, qua pota magi diuinent. Gelotophyllida in Bactris & circa Borysthenem. Hæc si bibatur cũ myrrha & uino, uarias obuersari species, ridendiq; finẽ non fieri: ni potis nucleis pineę nucis cum pipere & melle in uino palmeo. Sisitieterida à conuictu in Perside nominari, quoniam hilarentur illa. Eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant. Casigneten, quoniam secum ipsa nascatur, nec cum ullis alijs herbis. Eandem dionysonymphadem, quoniam uino mire conueniat. Helianthen uocat in Themiscyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo uino, perungi magos & Persarum reges, ut fiat corpus aspectu iucundum. Ideo eandẽ heliocallidem nominari. Hermesias ab eodem uocatur, ad liberos generandos pulchros bonosq; : non herba, sed cõpositio è nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, uino palmeo, postea admixto theombrotio & lacte: bibere generaturos iubet, & à cõceptu puerperas partum nutriẽtes. ita fieri excellentes animo & forma, atq; bonos. Harum omnium magica quoq; uocabula ponit. Adiecit his Apollodorus assectator eius herbam æschynomenen, quoniam appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocidem, cuius tactu phalangia morerentur. Crateuas œnotheridẽ, cuius aspersu è uino, feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampserotem celeber arte grammatica paulò ante, cuius omni no tactu redirẽt amores uel cum odio depositi. Et abunde sit hactenus attigisse insignia magorum in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

De eriphia, & lanaria, & stratioti medicinæ. Cap. XVIII

ERiphiam multi prodidere. Scarabeum hæc in auena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hædi, unde & nomen accepit. Hac ad uocẽ nihil præstantius esse tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data, lactis abundantiam facit. Æque nota lactoris uulgo est, plena lactis, quod degustatũ uomitiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicunt, alij similem illi, quam militarem uocãt, quoniã uulnus ferro factum, nullum non intra dies quinq; sanat, ex oleo imposita. Celebratur aũt & à Græcis stratiotis, sed ea in Ægypto tantum & inundatione Nili nascitur, aeizoo similis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mire, & uulnera sanat ex aceto illita: Item ignes sacros, ac suppurationes. Sanguinem quoq; qui defluit à renibus, pota cum thure masculo mirifice sistit.

De herba quæ nascit in capite statuæ, & de herba è fluminibus, & de herba lingua, & cribro, & fimetis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, & tordile, & de gramine, & dactylo, & fœnogræco medicinæ. Cap. XIX

HErba in capite statuæ nata, collectaq; alicuius in uestis panno, & alligata in lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur. Herba quæcunq; à riuis aut fluminibus ante solis ortum collecta, ita ut nemo colligentem uideat, contra tertianas adalligata læuo brachio, ita ut ęger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur. Lingua herba nascitur

ſcitur circa fontes. Radix eius combuſta & trita cum adipe ſuis, adijciũt ut nigra ſit & ſterilis, alopecias emendat ungentium in ſole. Cribro in limite abiecto herbæ intus extantes decerptæ adalligatæq; grauidis, partus accelerant. Herba quæ gignitur ſupra fimeta ruris, contra anginas efficaciſsime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quam canes urinam fundunt euulſa ne ferro attingatur, luxatis celerrime medetur. Rombotinum arborẽ demonſtrauimus inter arbuſta. Iuxta hanc uiduam uite naſcitur herba, quam Galli rhodoram uocant: caulem habet uirgæ ficulneę modo geniculatum, folia urticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum, præcipua contra tumores feruoresq; & collectiones cum axungia ueteri tuſa, ita ut ferro nõ attingatur: qui perunctus eſt deſpuit ad ſuam dexteram ter. Efficacius remediũ eſſe aiunt, ſi tres quoq; trium nationum homines perungant dextrorſus. Herba impia uocatur incana, roriſmarini aſpectu, thyrſi modo ueſtita atque capitata. Inde alij ramuli exſurgũt ſua capitella gerentes, ob id impiam appellauere, quoniam liberi ſuper parentem excellant. Alij potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, exiſtimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduerſus anginas ſucco, lacte & uino admixto: mirum traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui guſtauerint. Itaq; & ſuibus dari: quæq; medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in auiũ nidis inſeri aliquid ex ea putent, atq; ita nõ ſtrangulari pullos auidius deuorãtes. Veneris pectinem appellant à ſimilitudine pectinum: cuius radix cum malua tuſa, omnia corpori infixa extrahit. Veternoſa curat, quæ exedum uocatur. Nodia herba coriariorum officinis nota, ea mularis dicitur, alijsq; nominibus. Nomas curat, efficaciſsimãq; aduerſus ſcorpiões eſſe potam in uino aut poſca reperio. Philanthropon herbam Græci appellant hirſutã, quoniam ueſtibus adhæreſcat. Ex hac corona impoſita capitis dolores ſedantur. Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & milleſolio trita ex uino carcinomata ſanat, ternis diebus ſoluta. Medetur & ſuibus hæc effoſſa ſine ferro, & addita in colluuiẽ poturis, uel ex lacte ac uino. Quidam adijciunt & fodientem dicere oportere, hęc eſt herba argemon, quam Minerua reperit ſuibus remedium, qui de illa guſtauerint. Tordilen alij ſemen ſilis eſſe dixerũt, alij herbam per ſe, quam & ſyreon uocauerunt. Neq; aliud de ea proditum inuenio quàm in montibus naſci. Combuſtã potu ciere mẽſes, & pectoris exhalatiões, efficaciore etiamnũ radice. Succo eius ternis obolis hauſto renes ſanari. Addi radicem eius & in malagmata. Gramen ipſum eſt inter herbas uulgatiſsimum. Geniculatis ſerpit internodijs, crebroq; ab his, & ex cacumine nouas radices ſpargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatẽ faſtigantur. In Parnaſo tantũ ederacea ſpecie denſius q; uſquam fruticant, flore odorato candidoq;. Iumentis herba nõ alia gratior, ſiue uiridis, ſiue in fœno ſiccata, cum detur aſperſa aqua. Succũ quoq; eius in Parnaſo excipi tradunt propter ubertatem. Dulcis hic eſt. In uicem eius in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctum ad uulnera conglutinanda, quod & ipſa herba tuſa præſtat, tueturq; ab inflammationibus plagas. Decocto adijcitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæq; tertiæ portiones. Rurſusq; coquitur in æreo uaſe ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur & urinæ difficultatibus, ulceribus ueſicæ. Calculos frangit. Semẽ uehementius urinam impellit. Aluum uomitionesq; ſiſtit. Priuatim autem draconum morſibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouem uel unius, uel è duabus tribúsue herbis, ad hunc articulorum numerum inuolui lana ſuccida nigra iubeant, ad remedia ſtrumæ panorúmue. Ieiunum debere eſſe qui colligat. Ita ire in domũ abſentis cui medeatur, ſuperuenientiq; ter dicere, ieiuno ieiunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduoq; id facere. Quod è graminũ genere ſeptem internodia habet, efficaciſsime capiti cõtra dolores adalligat. Quidã propter ueſicæ cruciatus decoctũ ex uino gramen ad dimidias à balineis bibi iubent. Sunt qui & aculeatũ gramen uocẽt trium generum: cum in cacumine aculei ſunt plurimum quini, dactylon appellant: hos conuolu

herba impia,

tos naribus inſerũt,extrahuntq; ſanguinis ciendi gratia. Altero quod eſt aeizoo ſimile, ad paronychia & pterygia unguium,& cum caro unguibus increuit, utuntur cum axungia,ideo dactylon appellãtes,quia digitis medeatur. Tertiũ genus dactyli, ſed tenuis,naſcitur in parietinis,aut tegulis.Huic cauſtica uis eſt. Siſtit ulcera quæ ſerpunt.Gramen capiti circundatum,ſanguinis è naribus fluxiones ſiſtit. Camelos necare traditur in Babylonis regiõe id,quod iuxta uias naſcitur.Nec fœnogræco minor autoritas quod telin uocant,alij carphos:aliqui buceras,alij ægoceras,quoniam corniculis ſemen eſt ſimile,noſiliciã:quod quomodo ſereretur,ſuo loco docuimus. Vis eius ſiccare,mollire,diſſoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis ſubuenit,ſiue duritia,ſiue tumor,ſiue contractio ſit uuluæ, fouent,inſidũt: infuſum quoq; prodeſt. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impoſitum medetur.Item ex aceto. Sic & iocineri decoctum. Diocles difficile parientibus ſemen eius dedit acetabuli menſura tritũ in nouẽ cyathis ſapæ,ut cum tertias partes biberint,calida lauarentur: & in balneo ſudantibus dimidiũ ex relicto iterum dedit,mox à balneo reliquum,pro ſummo auxilio. Farinã fœnigræci cum hordeo aut lini ſemine decoctam aqua mulſa contra uuluæ cruciatus ſubiecit. Item impoſuit imo uentri.Lepras,lentigines,ſulphuris pari portione mixta farina curauit, nitro ante præparata cute,ſæpius die illinẽs,perungiq; præcipiẽs. Theodorus fœnogræco miſcuit quartã partẽ purgati naſturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion fœnigræci ſemen acetabuli dimidia menſura cũ ſapæ & aquæ nouẽ cyathis ad menſes ciendos dedit potu. Nec dubitaẽ quin decoctũ eius utiliſsimũ ſit uuluis interaneisq; exulceratis, ſicuti ſemen articulis atq; præcordijs.Si uero cũ malua decoquatur, poſtea addito mulſo potus ante cætera uuluis interaneisq; laudatur. Quippe cum uapor quoq; decocti plurimũ proſit. Alarumq; etiã graueolentiã decoctũ fœnigræci ſemen emendat. Farina porrigines capitis furfuresq; cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite aũt decocta addita axungia genitalib.medeẽ.Itẽ pano, parotidi,podagræ,chiragræ,articulis,carnibusq; quæ recedunt ab oſsibus.Aceto uero ſubacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata ſubacta ex uino purgat, mox addito melle perſanat. Sumitur & ſorbitio è farina ad pectus exulceratum,longamq; tuſsim.Diu decoquitur, donec amaritudo deſinat.Poſtea mel additur.Nunc ipſa claritas herbarum dicetur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXV

PROOEMIVM

Naturæ herbarum ſponte naſcentium. Cap. 1

IPSA quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gignente eas tellure, in admirationem curæ priſcorum diligentiæq; animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertum'que illis fuit: nihil deinde occultatum, quod non prodeſſe poſteris uellent. At nos elaborata ijs abſcondere atque ſupprimere cupimus & fraudare uitam etiam alienis bonis? Ita certe recondunt qui pauca aliqua nouere, inuidentes alijs: & neminem docere, in autoritatem ſcientiæ eſt. Tantum ab excogitandis nouis,ac iuuanda uita mores abſunt: ſummúmque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, ut intra unumquenq; recte facta ueterum perirent. At hercule ſingula quoſdam inuenta deorum numero addidere, omnium utique uitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benigne gratiam memoria referente.Non æque hæc cura eorum mira eſſet in his,quæ ſatu blandiuntur,aut cibo inuitant:ſed culmina quoq; montium inuia & ſolitudines abditas omniſq; terræ fibras ſcrutati inuenere,quid quæq; radix polleret, ad quos uſus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad ſalutis uſus uertentes.

Qui la

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui latine usus herbarū scripserint,& qñ ad Romanos notitia earū peruenerit,& qui primi Grecorū de his cōposuerint,& de herbarū inuētiōe,et antiqua medicina,& quare minus exerceant earū remedia,& de cynorhodo,& de dracūculo medicinæ Cap. II

MInus hoc q̄ par erat,nostri celebrauere, omnium utilitatū & uirtutum rapacissimi. Primusq̄ & diu solus idē ille M. Cato, omniū bonarū artiū magister, paucis duntaxat attigit,boū etiam medicina non omissa. Post eum unus illustrium tentauit C. Valgius,eruditione spectatus,imperfecto uolumine ad diuum Augustū,inchoata etiā præfatione religiosa,ut omībus malis humanis illius potissimū principis semper medicetur maiestas. Antea cōdiderat solus apud nos,quod equidē inueni,Pompeius Lenæus, Magni libertus,quo primum tempore hanc scientiam ad nostros peruenisse animaduerto. Nanq̄ Mithridates,maximus sua ætate regum,quē debellauit Pompeius,omniū ante se genitorum diligentissimus uitæ fuisse argumentis præterq̄ fama intelligitur. Vni ei excogitatum,quotidie uenenū bibere,præsumptis remedijs, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti,ex quibus unū etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumant,sanguinē anatū Ponticarū miscere antidotis, quoniā ueneno uiuerent. Ad illum Asclepiadis medendi arte clari, uolumina cōposita extāt, cum sollicitatus ex urbe Roma,præcepta pro se mitteret. Illum solum mortalium uigintiduabus linguis locutum certū est,nec de subiectis gentibus ullum hominē per interpretem appellatum ab eo annis LVI. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curiosus,& ab hominib. subiectis,qui fuere pars magna terrarū,singula exquirēs scriniū cōmentationū harum et exemplaria, effectusq̄ in arcanis suis reliquit. Pompeius aūt omni regia præda potitus,trāsferre ea sermone nostro libertū suum Lenæum, grammaticæ artis doctissimū,iussit: uitæq̄ ita profuit non minus q̄ reipub. uictoria illa. Præter hos Græci autores medicinæ prodidere,quos suis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum,qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit: Crateuas, Dionysius, Metrodorus,ratione blādissima, sed qua nihil penè aliud q̄ rei difficultas intelligatur. Pinxere nanq̄ effigies herbarū,atq̄ ita subscripsere effectus. Verū & pictura fallax est,& coloribus tam numerosis,præsertim in æmulatione naturæ, multum degenerat transcribentium sors uaria. Præterea parū est singulas earū ætates pingi, cum quadripartitis uarietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri sermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidē indicata,& nudis pleruncq̄ nominibus defuncti,quoniam satis uidebatur, potestates uimq̄ demonstrare quærere uolentibus. Nec est difficile cognitu. Nobis certe,exceptis admodum paucis,contigit reliquas contemplari scientia Antonij Castoris, cui summa autoritas erat in ea arte nostro æuo, uisendo hortulo eius in quo plurimas alebat, centesimum ætatis annum excedens,nullum corporis malum expertus,ac ne ætate quidem memoria aut uigore concussis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inuenta iampridem ratio est prænuncians horas,non modo dies ac noctes,solis lunæq̄ defectuum. Durat tamen tradita persuasio in magna parte uulgi, ueneficijs & herbis id cogi, eamq̄ num fœminarum scientiam prævalere. Certe quid nō repleuere fabulis Colchis Medea, aliæq̄, in primis Itala Circe, dijs etiam adscripta? unde arbitror natum, ut Æschylus è uetustissimis in poetica refertam Italiam herbarum potentia proderet: multiq̄ Circeios, ubi habitauit illa, magno argumento etiamnum durante in Marsis à filio eius orta gente, quos esse domitores serpentium constat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus aliàs in admiratione Circes, gloriam herbarum Ægypto tribuit,cum etiam quæ rigatur Ægyptus illa non esset, postea fluminis limo inuecta. Herbas certe Ægyptias à regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem tristitiæ ueniámque afferens,& ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium quos memoria nouit, Orpheus de herbis curiosius aliqua prodidit. Post eum Musæus & Hesiodus polion herbam in quan-

M. catonis Lous.

Antonij castor herbarij

Universidad de Deusto
Biblioteca

in quantū mirati ſunt, diximus. Orpheus & Heſiodus ſuffitiones cōmendauere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat, quas ſuis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus ſapiētia, primus uolumē de earū effectu cōpoſuit, Apollini Æſculapioq; & in totum dīs immortalib. inuētione & origine aſsignata: cōpoſuit & Democritus, ambo peragratis Perſidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptiq; magis. Adeoq; ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus hiſtoriarū autor, in prima earum tradit, occiſum draconis catulum reuocatum ad uitam à parēte herba, quam balin nominat: eademq; Thylonem quem draco occiderat, reſtitutum ſaluti. Et Iuba in Arabia herba reuocatum ad uitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophraſtus, eſſe herbam, cuius contactu illatæ ab alite qua retulimus, exiliret cuneus à paſtoribus arbori adactus: quæ etiamſi fide carent, admiratione tamen implent: coguntq; confiteri, multū eſſe quod uero ſuperſit. inde pleroſq; ita uideo exiſtimare, nihil non herbarum ui effici poſſe, ſed plurimarum uires eſſe incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, à quo ferunt dictum, quaſdā fortaſsis etiam calcatas prodeſſe. Obſeruatū certe eſt, inflāmari uulnera ac morbos ſuperuentu eorū, qui pedibus iter cōfecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non plures noſcantur, cauſa eſt quod eas agreſtes literarūq; ignari experiuntur: ut qui ſoli inter illas uiuant: præterea ſecuritas quærendi, obuia medicorum turba. Multis etiam inuētis nomina deſunt, ſicut illi quam retulimus in frugum cura, ſcimusq; defoſſam in angulis ſegetis præſtare, ne qua ales intret. Turpiſsima cauſa raritatis, quod etiam qui ſciunt demōſtrare nolunt, tanq; ipſis periturū ſit quod tradiderint alīs. Accedit ratio inuētionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias inuenit caſus, alias (ut uere dixerim) deus. Inſanabilis ad hoſce annos fuit rabidi canis morſus, pauorē aquæ, potusq; omnis afferens odium. Nuper cuiuſdam militantis in prætorio mater uidit in quiete, ut radicem ſylueſtris roſæ, quam cynorhodon uocant, blanditam ſibi aſpectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebat, Hiſpaniæ proxima parte: caſuq; accidit, ut milite à morſu canis in cipiēte aquas expaueſcere, ſuperueniret epiſtola orātis ut parēret religiōi: ſeruatusq; eſt ex inſperato, & poſtea quiſquis auxilium ſimile tentauit. Aliās apud autores cynorhodi una medicina erat, ſpongiolæ, quæ in mediīs ſpinis eius naſcitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadē prouincia cognoui in agro hoſpitis nuper ibi repertū dracunculum appellatū caulem, pollicari craſsitudine uerſicoloribus uiperarū maculis, quē fere bant cōtra omniū morſus eſſe remedium. Alius eſt q; quos in priori uolumine eiuſdem nominis diximus, ſed huic alia figura, aliudq; miraculum exerentis ſe terra ad primas ſerpentium uernationes bipedali ferè altitudine, rurſusq; cum iſdem in terram condentis: nec omnino occultato eo apparet ſerpens, uel hoc per ſe ſatis officioſo naturæ munere, ſi tantum præmoneret, tempusq; formidinis demonſtraret.

De quodam peſtifero fonte Germaniæ, & de britannica, & maximis morborum doloribus. Cap. III

NEc beſtiarū ſolum ad nocēdum ſcelera ſunt, ſed interim aquarū quoq; ac locorum. In Germania trans Rhenum caſtris à Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ, dulcis ſolus, qua pota intra bienniū dentes deciderent, compagesq; in genib. ſoluerētur. Stomacacen medici uocabāt, & ſceletyrben ea mala. Reperta auxilio eſt herba, quæ uocatur britānica, nō neruis modo & oris malis ſalutaris, ſed cōtra anginas quoq; et ſerpētes. Folia habet oblonga nigra, radicē nigrā. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem uibones uocant: qui collectus prius q; tonitrua audiātur, & deuoratus, ſecuros in totū reddit. Friſii, quà caſtra erant, noſtris demonſtrauere illam. Mirorq; nominis cauſam, niſi fortè confines oceano Britanniæ uelut propinquæ dicauere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima naſceretur, certum eſt, etiam tum Britannia libera. Fuit quidem & hic quondam ambitus, nominibus ſuis eas adoptandi, ut

ut docebimus feciſſe reges, ut res tanta debeatur, herbam inuenire, uitam iuuare, nūc forraſsis aliquibus curam noſtram friuolam quoq; exiſtimaturis: adeo delicijs ſordēt etiam quæ ad ſalutē pertinent. Autores tamen quarum inueniunt, in primis celebrare par eſt, effectu earum digeſto in genera morborum. Qua quidem in reputatione miſereri ſortis humanæ ſubit, præter fortuita caſuſq;, & nomina quæ omnis hora excogitat ad millia morborū, ſingulis mortaliū timenda. Qui grauiſsimi ex his ſint, diſcernere ſtultitia propè uideri poteſt, cum ſuus cuique ad præſens quiſq; atrociſsimus uideatur. Et de hoc tamen iudicauere aui experimēto, aſperrimos cruciatus eſſe calculorum à ſtillicidio ueſicę. Proximum ſtomachi, tertium eorum quæ in capite doleant, non ob alios ferè morte conſcita. A Græcis & noxias herbas demonſtratas miror equidem. Nec uenenorū tantum, quoniā ea uitæ conditio eſt, ut mori plerunq; etiam optimi portus ſit: tradatq; M. Varro, Seruium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, ueneno crura perunxiſſe, & poſtea caruiſſe ſenſu omni æque q; dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit uenia monſtrandi qua mentes ſoluerentur, partus eliderentur, multaq; ſimilia? Ego nec abortiua dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum imperatorem clariſsimum amatorio periiſſe. Nec alia magica portenta, niſi ubi cauenda ſunt aut coarguenda, in primis fide eorum damnata. Satis operæ fuit abundeq; præſtitum uitæ, ſalutares dixiſſe, ac poſtea inuentas.

De moly, & dodecatheo, & pæonia, uel pentorobo, uel glycyſide, & panace, uel aſclepio, & heraclio, & panace chironio, & panace centaurio, uel pharnaceo, & heraclio ſiderio, & hyoſcyamo, uel apollinari, ſiue altercangeno. Cap. III

LAudatiſsima herbarum eſt Homero quam uocari à diis putat moly, & inuentionem eius Mercurio aſsignat, contraq; ſumma uenificia demonſtrat. Naſci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadię tradunt, ſpecie illa Homerica, radice rotūda nigraq; magnitudine cepæ, folio ſcyllæ: effodi autē difficulter. Græci autores florem eius luteum pinxere, cum Homerus candidum ſcripſerit. Inueni è peritis herbarum medicis qui & in Italia naſci eam diceret, afferriq; Campania mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis XXX. pedes longæ, ac ne ſic quidem ſolidæ ſed abruptæ. Ab ea maxima autoritas herbæ eſt, quam dodecatheon uocant, omnium deorum maieſtatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia eius ſeptem, lactucis ſimillima, exeunt à lutea radice. Vetuſtiſsima inuentu pæonia eſt, nomenq; autoris retinet, quam quidam pentorobon appellant, alij glycyſiden. Hæc quoque difficultas eſt, quod eadem aliter alibi nuncupantur. Naſcitur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine ueluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Ineſt iis ſemen copioſum, rubrum nigrūq;. Hæc medetur & faunorū in quiete ludibrijs. Præcipiūt eruere noctu, quoniam ſi picus martius uideat, tuendo in oculos impetum faciat. Panaces ipſo nomine omniū morborū remedia promittit, numeroſum & diis inuentoribus aſcriptum. Vnum quippe aſclepion cognominatur, quoniam is filiam Panaciam appellauit. Succus eſt coactus ferulæ, qualem diximus, radice multi corticis & falſi. Hac euulſa ſcrobem repleri uario genere frugum religio eſt, ac terræ piamentum. Vbi, & quo fieret modo, & quale maxime probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod è Macedonia affertur, bucolicon uocant, armentarijs ſponte erumpentē ſuccum excipientibus: hoc celerrime euaneſcit. Et in alijs aūt generibus improbatur maxime nigrū ac molle. Id enim argumentum eſt cera adulterati. Alterum genus heraclion uocant, & ab Hercule inuentum tradunt, alij origanum heracleoticum ſylueſtre, quoniam eſt origano ſimile, radice inutili: de quo origano diximus. Tertiū panaces chironeon cognominatur ab inuentore. Folium eius lapatho ſimile, maius tamen & hirſutius. Flos aureus, radix parua. Naſcitur pinguibus locis. Huius flos efficaciſsimus, eoq; amplius quàm ſupradicta prodeſt.

Quartum genus panaces ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur: ſed &

sed & pharnaceon, in controuersiam inuentionis à Pharnace rege deductū. Seritur hoc longioribus q̄z cætera foliis, & serratis. Radix odorata in umbra siccatur, uinoq́z gratiam adiicit. Huius genera duo fecere, alterū leuioris folij, alterū tenuioris. Heracleon sideríon & ipsum ab Hercule inuentū est, caule tenui digitorū quatuor altitudine, flore puniceo, foliis coriandri. Iuxta lacus et amnes inuenitur, omniaq́z uulnera ferro illata efficacissime sanat. Est Chironis inuentū ampelos quę uocatur chironia, de qua diximus inter uites, si cuti de herba cuius inuentio assignatur Mineruæ. Herculi eam quoque asscribunt, quæ apollinaris, apud Arabas altercū siue altercangenō, apud Græcos uero hyoscyamus appellatur. Plura eius genera, unum nigro semine, floribus pene purpureis, spinosum. Talis nascitur in Galatia. Vulgare autem candidius est & fruticosius, altius papauere. Tertij semen irionis semini simile, & omnia insaniā gignētia, capitisq́z uertigines. Quartum genus molle, lanuginosum, pinguius cæteris, candidi seminis, in maritimis nascens, hoc recepere medici. Item ruffi seminis. Nonnunq́z ante candidum ruffescit, si nō ematuruit, improbaturq́z. Et alioqui nullum nisi cū inaruit, legitur. Natura uini, ideoq́z mentem caputq́z infestans. Vsus seminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & cauli bus foliisq́z utuntur & radice, temeraria in totū (ut arbitror) medicina. Quippe etiā foliis cōstat mentē corrumpi, si plura q̄z quatuor bibātur: etiam antiqui in uino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, ut diximus, quod ipsum auribus infusum tentat mentē: Mireq́z ut contra uenenū remedia prodidere his qui id bibissent, & ipsum pro remedijs, adeo nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam uenena prodesse.

De linozoste, parthenio, hermupoa, siue potius mercuriali, & achilleo, & panace heracleo, sideriti, millefolio, et de scopa regia, & hemionio, teucrio, splenio, et melāpodio siue elleboro, quotúe eorū genera, & de nigro elleboro & albo medicinæ, & qñ detur, & qūo sumendum, & quibus non dandū, & quòd mures necet. Cap. v

LInozostis siueparthenion Mercurij inuentum est, ideo apud Græcos hermupoan multi uocant eam, apud nos omnes Mercurialē. Duo eius genera, masculus & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis densis, alarum cauis multis, semine in geniculis dependente fœminę copioso, mari iuxta genicula stante rariori ac breui cōtortoq́z, fœminæ soluto et candido. Folia maribus nigriora, fœminis candidiora, radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in cāpestribus cultis. Mirum est quod de utroq́z eorū genere proditur: ut mares gignātur hunc facere, ut fœminæ, illam. Hoc contingere, si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturue folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidā decoquūt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duobus aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbā ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduū, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in muliernm usu prædicauit has, ad hunc modum medicorum nemo nouit. Ille eas uuluæ cum melle, uel rosaceo, uel irino, uel liri no admouit: item ad ciendos menses secundasq́z. Hoc idem præstare potu fotuq́z dixit. Instillauit auribus olidis succum, inunxitq́z cum uino uetere. Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ, & uesicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem soluendæ, uel in febri: decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranque dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt. Reliquos usus dicemus suis locis. Inuenit & Achilles discipulus Chironis, qua uulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos uocatur. Hac sanasse Telephum dicitur. Alij primum eruginem inuenisse, utilissimam emplastris, ideoq́z pingitur ex cuspide decutiēs eam gladio in uulnus Telephi. Alij utroq́z usum medicamento uolunt. Aliqui & hanc panacen heracleon, alij sideritin, & apud nos millefoliā uocant, cubitali scapo, ramosam, minutioribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ribus quàm fœniculi folijs ueſtitam ab imo. Alij fatentur quidem illam uulneribus utilem, ſed ueram achilleon eſſe ſcapo ceruleo pedali, ſine ramis, ex omni parte ſingulis folijs rotundis elegãter ueſtitã. Alij quadrato caule, capitib. marrubij, folio quercus. Hanc etiam præciſos neruos glutinare faciunt. Alij ſideritim in macerijs naſcentem, cum teratur fœdi odoris. Etiamnũ aliam ſimilẽ huic, ſed candidioribus folijs & pinguioribus, tenerioribus cauliculis, in uineis naſcentẽ. Aliam uerò binûm cubitorũ, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ ſemine, omnes uulneribus præcipuas. Noſtri eam quæ eſt latiſsimo folio, ſcopas regias uocant. Medetur anginis ſuum. Inuenit & Teucer eadem ætate teucrion, quã quidam hemionion uocãt, ſpargentẽ iuncos tenues, folia parua, aſperis locis naſcentem, auſtero ſapore, nunquam florentem: neque ſemen gignit. Medetur lienibus. Conſtatq; ſic inuentam: Cum exta ſuper eam proiecta eſſent, adhæſiſſe lieni, eumq; exinaniſſe. Ob id à quibuſdam ſplenion uocatur. Narrant ſues, qui radicem eius ederint, ſine ſplene inueniri. Quidam ramis hyſſopi ſurculoſam, folio fabæ, eodẽ nomine appellant, & colligi florentẽ adhuc iubent, adeò florere nõ dubitant, maximeq; ex Ciliciis & Piſidiæ montibus laudant. Melampodis fama, diuinationis artibus nota eſt. Ab hoc appellatur unum ellebori genus melampodion. Aliqui paſtorem eodem nomine inueniſſe tradunt, capras purgari paſto illo animaduertentem, datóque lacte earum ſanaſſe Prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus eius generibus dici ſimul conuenit. Prima duo ſunt, candidum & nigrum. Hoc radicibus tantum intelligi tradunt plericq;. Alij folia nigri platani ſimilia, ſed minora nigrioraq;, & pluribus diuiſuris ſciſſa. Albi, betę incipientis. Hæc quoq; nigriora, & canalium dorſo rubeſcẽtia. Vtraq; caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis cõuoluto, radice fibrata ceparum modo. Nigro equi, boues, ſues necãtur: itaq; cauent id, cum candido ueſcantur. Tempeſtiuum eſſe tradunt meſsibus. Plurimum autem naſcitur in Oeta monte: & optimum uno eius loco circa pyram. Nigrũ ubiq; prouenit, ſed melius in Helicone, qui mons & alijs laudatur herbis. Candidum probatur Oetæum: ſecundũ Ponticum: tertio loco Eleaticũ, quod in uitibus naſci ferũt: quarto Parnaſium, quod adulteratur Ætolico ex uicino. Nigrum ex his melampodion uocant, quo & domos ſuffiunt purgantq; ſpargentes & pecora, cum precatione ſolenni: hoc & religioſius colligit. Primũ enim gladio circumſcribit. Dein qui ſucciſurus eſt, ortum ſpectat: & precatur, ut id liceat ſibi cõcedentibus diſs facere, obſeruatq; aquilæ uolatus: ferè enim ſecantibus intereſt. Et ſi propè aduolauit, moriturum illo anno qui ſuccidat, augurium eſt. Nec album facile colligitur, caput aggrauans, maxime niſi præſumatur allium: & ſubinde uinum ſorbeatur, celeriterq; fodiatur. Nigrum alij entomon uocant, alij polyrrizon: purgat per inferna. Candidum autem uomitione, cauſasq; morborũ extrahit, quondam terribile, poſtea tam promiſcuũ, ut plericq; ſtudiorũ gratia ad peruidenda acrius quæ cõmen tabant, ſæpius ſumptitauerint. Carneadem reſponſurũ Zenonis libris, Druſum quoque apud nos, tribunorum popularium clariſsimum, cui ante omnes plebs ſtans plauſit, optimates uero bellum Marſicum imputauere, conſtat hoc medicamento liberatũ comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſsime ſumitur, quoniam (ut diximus) ſeſamoides admiſcent. Italia ueratrum uocat. Farina eorum per ſe, & mixta radicula qua lanas diximus lauari, ſternumentum facit, amboq; ſomnum. Leguntur autem tenuiſsimæ radices breuesq;, ac uelut decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma quæ eſt craſsiſsima, cepis ſimilis, canibus tantũ datur purgationis cauſa. Antiqui radicem cortice q; carnoſiſsimo ſeligebãt, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongijs opertã, turgeſcentemq; acu in longitudinẽ findebãt. Deinde fila in umbra ſiccabãt, ijs utentes: nunc ramulos ipſos ab radice q; grauiſsimi corticis ita dant. Optimum quod acre guſtu feruensq; in frangendo puluerem emittit. Durare uim eius xxx annis ferunt. Nigrum medetur paralyticis, inſaniẽtibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris ueteribus, articularijs morbis. Trahit aluum & bilem, pituitasq;. Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum, plurimum dra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

chma,modice quatuor obolis.Miſcuere aliqui & ſcammoneam,ſed tutius ſalem.In dulci bus datum copioſius periculum infert,oculorum caliginem fotu diſcutit: ob id quidam & inunxere trito.ſtrumas,ſuppurata,duritias cõcoquit & purgat: Item fiſtulas,tertia die exemptum.Verrucas tollit cum ſquamis æris & ſandaracha.Hydropicorũ uentri impo- nitur cum farina hordeacea & uino.Pecorum & iumentorũ pituitas ſanat,ſurculo per au rem traiecto,& poſtero die eadem hora exempto.Scabiem quadrupedum cum thure aut cera,ac pice,uel cum piſſeleo.Album optimum quod celerrime mouet ſternutamẽta, ſed multum terribilius nigro,præcipue ſi quis apparatũ poturorũ apud antiquos legat, con- tra horrores,ſtrangulatus,intẽpeſtiuas ſomni uires,ſingultus infinitos aut ſternutamen- ta,ſtomachi diſſolutiones,tardiores uomitus aut longiores,exiguos aut nimios.Quippe alia dare ſoliti,quæ concitarent uomitiones,ipſumq; elleborum extraherent medicamen tis,aut clyſteribus,ſæpe etiam ſanguine uenis emiſſo.Iam uerò & cum proſpere cedat,ter ribili uiſu uariis coloribus uomitionũ,& poſt uomitiones obſeruatione alui, balinearum diſpenſatione,totius corporis cura,antecedente omnia hæc magno terrore famæ.Nanq; tradunt abſumi carnem,ſi coquatur unà.Sed antiquorum uitium erat,quod propter hos metus parcius dabant:cum celerius erumpat,quo largius ſumitur. Themiſon binas non amplius drachmas datauit,ſequentes & quaternas dedere,claro Herophili præconio,qui elleborum fortiſsimi ducis ſimilitudini æquabat.Concitatis enim intus omnibus,ipſum in primis exire.Præterea mirum inuentum eſt, quod inciſum forficulis, ut diximus cri- brant:cortex remanet,hoc inaniunt:medulla cadit, hæc in nimia purgatione data uomi- tiones ſiſtit.Cauendum eſt felici quoq; cura,ne nubilo die detur:quippe impatibiles cru- ciatus exiſtunt.Nam æſtate potius quàm hyeme dandum, non eſt in dubio. Corpus ſe- ptem diebus ante præparandũ cibis acribus,abſtinentia uini,quarto & tertio die uomiti- onibus,pridie cœnæ abſtinentia. Album & in dulci datur,aptiſsime uerò in lacte aut pul te.Nuper inuenere diſſectis rhaphanis inſerere elleborum,rurſusq; comprimere rhapha nos,ut tranſeat uis,atq; eo lenimẽto dare.Reddi poſt quatuor ferè horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis.Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus, uertigini, melancholicis,inſanientibus,lymphaticis,elephantiæ albæ,lepris,tetano,tremulis,poda gricis,hydropicis,incipientibusq; tympanicis,ſtomachicis,ſpaſticis,clinicis,iſchiadicis, quartanis quæ aliter non deſinant,tuſsi ueteri,inflammationibus, torminibus redeunti- bus.Vetãt dari ſenibus & pueris.Item mollis ac fœminei corporis animiue, exilibus aut teneris,& fœminis minus quàm uiris.Item timidis,aut ſi exulcerata ſint præcordia, uel tu meant,minimeue ſanguinem excreantibus,cauſarijs,uel latere,uel faucibus. Medetur ex tra corporis eruptionibus pituitæ cum axungia ſalſa illitũ:item ſuppurationi ueteri.Mu- res polenta admixtum necat.Galli ſagittas in uenatu elleboro tingunt, circunciſoq; uul- nere teneriorem ſentiri carnem affirmant.Muſcæ quoq; necantur albo trito & cum lacte ſparſo.Eodem & phthiriaſis emendatur.

De Mithridatico & ſcordoti ſiue ſcordio,& polemonia,& philetæria,uel chiliody- nama,& eupatoria,& centaureo ſiue chironia,& de lepto centaureo libadio,felle terræ,& triorche medicinæ. Cap. VI

IPſi Mithridati Crateuas adſcripſit unam,Mithridation uocatam. Huic folia duo à ra- dice acantho ſimilia.Caulis inter utraq; ſuſtinens roſeum florem.Alterã Lenæus,ſcor- dotin ſiue ſcordion,ipſius manu adſcriptam,magnitudine cubitali,quadrãgulo caule,ra- moſam quernæ ſimilitudine,folijs lanuginoſis.Reperitur in Ponto cãpis pinguibus hu- midisq;,guſtus amari.Eſt & alterius generis,latiorib.folijs,mẽtaſtro ſimilis, plurimosq; utraque ad uſus per ſe & inter alia in antidotis.Polemoniam,alij philetæriam, à certami- ne regum inuentionis appellant.Cappadoces autem chiliodynamam,radice craſſa,exili- bus ramis,quibus in ſummis corymbi dependent,nigro ſemine:cætero rutæ ſimilis, na- ſcitur in montoſis.Eupatoria quoq; regiam autoritatem habet,caulis lignoſi,nigricantis, hirſuti

hirsuti, cubitalis, & aliquando amplioris, foliis per interualla quinquefolij, aut cannabis, per ambitum incisis quinquepartito, nigris & ipsis plumosisq; radice superuacua. Semẽ dysentericis in uino potum auxiliatur unice. Centaurea curatus dicit Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractãti arma, sagitta excidisset in pedẽ, quare aliqui Chironion uocant. Folia sunt lata & oblonga, serrato ambitu, densa ab radice, caules ternûm cubitorum, geniculati. In his capita ceu papauerum. Radix uasta, rubescens, tenera fragilisq;, ad bina cubita, madida succo, amara cum quadam dulcedine. Nascitur in collibus pingui solo. Laudatissima in Arcadia, Elide, Messenia, Pholoe, & Lyceo, & in alpibus uerò, plurimisq; alijs locis. Quidam & ex ea lycium faciunt. Vis in uulneribus tanta, ut cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. In usu radix tantum duabus drachmis bibenda, quibus dicetur, si febris sit, in aqua trita, cæteris in uino. Medetur & ouiũ morbis decoctę succus. Est alterũ centaurion cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion uocant, quoniam secundum fontes nascitur, origano simile, angustioribus & longioribus foliis, anguloso caule paululũ alto fruticante, flore lychnidis, radice tenui & superuacua, succo efficax. Ipsa herba autumno legitur, succus è fronde. Quidam caules concisos madefaciunt diebus XVIII, atq; ita exprimunt. Hoc centaurion nostri fel terræ uocant, propter amaritudinem summam: Galli exacon, quoniam omnia mala medicamenta potum è corpore exigat per aluum. Tertia est centauris, cognomine triorches. Qui eam secat, rarum est ut non uulneret sese. Hæc succum sanguineum mittit. Theophrastus defendi eam, impugnarisq; colligentes tradidit à triorche accipitrum genere, à quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & primo generi assignant.

De clymeno, & gentiana, & lysimachia, & parthenide, & artemisia, & ambrosia, & nymphæa, & heraclio, & euphorbia medicinæ. Cap. VII

CLymenos à rege herba appellata est, ederæ foliis, ramosa, caule inani, articulis præcincta, odore graui, & semine ederæ, syluestribus & montosis nascens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hic indicandum est, dum medeatur sterilitatem pota etiam uiris fieri. Græci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato, folliculis cum semine inter se implexis, uelut in polyporũ cirris. Et succus autem in usu, ui summa in refrigerando. Gentianã inuenit Gentius, rex Illyriorũ, ubiq; nascentem, in Illyrico tamen præstantissimam, folio fraxini: sed magnitudine lactucæ, caule tenero pollicis crassitudine cauo & inani, ex interuallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, subnigra, sine odore, aquosis montibus subalpinis plurima. Vsus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda. Inuenit & Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet salicis uiridia, florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis, odore acri: gignit in aquosis. Vis eius tãta est, ut iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Mulieres quoq; hanc gloriam affectauere, in quibus Artemisia uxor Mausoli, adoptata herba quæ antea parthenis uocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Est autem absinthij modo fruticosa, maioribus foliis pinguibusq;. Ipsius duo genera. Altera latioribus foliis, altera tenera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodẽ nomine appellent, simplici caule, minimis foliis, floris copiosi, erumpentis cum uua maturescit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambrosiam uocant. Talis in Cappadocia nascitur. Nymphæa nata traditur, nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heraclion uocant aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ simili. Ideoq; eos qui biberint eam duodecim diebus coitu genituraq; priuari. Laudatissima in Orchomeno & Marathone. Bœoti madon uocãt, qui & semen edunt. Nascitur in aquosis, foliis magnis, in summa aqua, & alijs ex radice prodeuntibus, flore lilio simili, & cum defloruit, capiti papaueris. In caule secat autumno.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Radix nigra in sole siccatur, aduersaturq; aluinis. Est & alia nymphæa in Thessalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, rosæ magnitudine. Inuenit & patrum nostrorum ætate rex Iuba quam appellauit euphorbiam, medici sui nomine & fratris Musæ, à quo diuum Augustum conseruatum indicauimus. Idem fratres instituere à balineis frigida multa corpora adstringi. Antea nō erat mos nisi calida tantum lauari, sicut apud Homerū etiam inuenimus. Sed Iubæ uolumen quoq; extat de ea herba, & clarū præconium. Inuenit eam in monte Atlante, spectatur foliis acanthinis. Vis tanta est, ut è longinquo succus excipiatur: incisæ conto subditur excipulus uentriculo hædino: humor lactis uidetur effluere, siccatus cum coit, thuris effigiem habet. Qui colligūt, clarius uident. Contra serpētes medetur, quacunq; parte percussa, uertice inciso, & medicamēto addito. Ibi Getuli qui legūt, hædino lacte adulterant, sed discernit igni. Id enim quod syncerum non est, fastidiendum odorem habet. Multum infra hunc succū est qui in Gallia fit ex herba chamelæa, granum cocci ferente. Fractus ammoniaco similis est, etiam leui gustu os accensum diu detinens & magis ex interuallo, donec fauces quoq; siccet.

De plantagine, & buglosso, & cynoglosso, & buphthalmo, & scythica, & hippice, & ischæmone, & uettonica, & cantabrica, & consiligine, & hiberida, & chelidonia, & canaria, & elaphoboſco, & dictāno, & aristolochia, & quod eius delectatiōe aduolant pisces, & statim capiunt, & medicinæ contra serpentiū ictus ex herbis quas superius nominauit. Cap. VIII

CElebrauit & Themison medicus uulgarem herbam plantaginem, tanquam inuentor, uolumine de ea ædito. Duo eius genera. Minor angustioribus foliis & nigrioribus, linguæ pecorum simillimis, caule anguloso, in terrā inclinato, in pratis nascens. altera maior, foliis laterum modo inclusa, quæ quia septena sunt, quidam eam heptapleuron uocauere. Huius & caulis cubitalis est, & napi similis. Nascitur in humidis multo efficacior. Vis mira in siccando densandoq; corpore, cauteriī uicem obtinens. Nulla res æque sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant. Iungitur huic buglossos, boum linguæ similis: cui præcipuum, quod in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur euphrosynum. Iungitur & cynoglossos, caninas imitās linguas, topiariis operibus gratissima. Aiuntq; quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Est alia similis ei, quæ ferat lappas minutas. Eius radix pota ex aqua, ranis & serpentibus aduersatur. Est & buphthalmos similis boū oculis folio fœniculi, circa oppida nascēs, fruticosa caulibus, qui & manduntur decocti. Quidam cachlam uocant. Hæc cum cera sciromata discutit. Inuenere herbas & uniuersæ gentes. Scythia primum eam quæ scythice uocat, circa Bœotiam nascens, prædulcis. Aliam utilissimam ad ea quæ spasmata uocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes, famem sitimq; non sentiunt. Idem præstat apud eosdem hippice dicta, quòd in equis quoq; eundem effectum habeat. Traduntq; his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitiq;. Ischæmonen Thracia inuenit, qua ferunt sanguinem sisti, non aperta modo uena, sed etiam præcisa. Serpit è terra milio similis, foliis asperis & lanuginosis, farcit in nares. Quæ in Italia nascit, & sanguinē eadem adalligata sistit. Vettones in Hispania eam quæ uettonica dicitur in Gallia, in Italia aūt serratula, à Græcis cestron aut psychotrophon, ante cūctas laudatissima. Exit anguloso caule, cubitorum duūm, à radice spargens folia ferè lapathi, serrata, semine purpureo. Folia siccantur in farinam plurimos ad usus. Fit uinum ex ea & acetum stomacho & claritati oculorum. Tantumq; gloriæ habet, ut domus in qua sata sit, tuta existimetur à piaculis omnibus. In eadem Hispania inuenta est cantabrica, per diui Augusti tempora à Cantabris reperta. Nascitur ubiq; caule iunceo pedali, in quo sunt flosculi oblōgi uelut calathi: in his semen perquam minutum. Nec aliàs defuere Hispaniæ herbis exquirendis, ut in quibus etiamnum hodie in numeroso & lætiore cōuictu, potionē è centū herbis mulso additis credidere salu-

ber

luberrimam ſuauiſsimamq́; : nec quiſquam genera earum iam nouit aut multitudinem, numerus tamen conſtat in nomine. Noſtra ætas meminit herbam in Marſis repertam. Naſcitur & in Æquiculis circa uicum Neruesiæ, uocatur conſiligo. Prodeſt ut demõſtra bimus ſuo loco, deploratis in phthiſi. Inuenit nuper & Seruilius Damocrates è primis medentiũ, quam appellauit hiberida, quanquam ficto nomine, inuentioni eius aſsignato carmine. Naſcitur maxime circa uetera monumenta parietinasq́;, & inculta itinerum. Floret ſemper folio naſturtij, caule cubitali, ſemine tã paruo, ut uix aſpici poſsit. Radici odor naſturtij. Vſus æſtate efficacior, & recenti tantum. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utiliſsima, uiris plurimũ quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, ut deinde in balineis deſcendat in calidã, & poſtea oleo ac uino corpus perungatur, diebusq́; uicenis interpoſitis idem fiat, ſiqua admonitio doloris ſuperſit. hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponit nõ in ipſa inflammatione, ſed imminuta. Animalia quoq; inuenere herbas, in primisq́; chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido reſtituunt uiſum, ut quidam uolunt, etiam erutis oculis. Genera eius duo: Maior fruticoſa caule, folio paſtinacæ erraticæ ampliore, ipſa altitudine duum cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia ederæ rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, ſemen papaueris. Florent aduentu hirundinum, diſceſſu marceſcunt. Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo uaſe cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per ſe ſucco in collyrijs, quæ chelidonia appellantur ab ea. Inuenerunt & canes canariam, qua faſtidium deducunt, eamq́; in noſtro conſpectu mandunt, ſed ita ut nunq́; intelligatur quæ ſit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt hæc animalis huius malignitas in alia herba maior. Percuſſus enim à ſerpente mederi quadam ſibi dicitur, ſed illam homine inſpectante nõ decerpit. Simplicius ceruæ monſtrauere elaphoboſcon, de qua diximus. Item ſeſeli enixæ à partu. Dictamnum oſtẽdêre (ut indicauimus) uulneratæ paſtæ, ſtatim decidentibus telis. Non eſt alibi q̃ in Creta, ramis prætenue, pulegio ſimile, feruens & acre guſtu: folijs tantum utuntur. Flos nullus ei, aut ſemẽ, aut caulis. Radix tenuis ac ſuperuacua. Et in Creta autem nõ ſpacioſe naſcitur, mireq́; capris expetitur. Pro eo eſt & pſeudodictamnũ, multis in terris naſcens, folio ſimili, ramulis minoribus, à quibuſdam chõdris uocatum. Minoris effectus ſtatim intelligitur. Dictamnũ enim minima portione accendit os. Qui legêre eam, in ferula uel harundine condunt, præligantq́;, ne potentia euaneſcat. Sunt qui dicant utramque naſci multifariam, ſed deteriores in agris pinguibus, ueram quidem dictamnum nõ niſi in aſperis. Eſt & tertiũ genus dictamnum uocatum, ſed neque facie neque effectu ſimile, folio ſiſymbrij, ramis maioribus: procedente perſuaſione illa, quicquid in Creta naſcitur, infinito præſtare cæteris eiuſdem generis alibi genitis. Proxime quod in Parnaſo, alioquin herbiferum eſſe & Pelium montem in Theſſalia, & Telethrium in Eubœa, & totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. Arcades quidem non medicaminibus uti, ſed lacte circa uer, quoniam tunc maxime ſuccis herbæ turgeãt, medicenturq́; ubera paſcuis. Bibunt autem uaccinum, quoniam boues omniuoræ ferè ſunt in herbis. Potentia earum per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifeſta fit. Circa Abderam, & limitem qui Diomedis uocatur, equi paſti inflammantur rabie, circa Potnias uero aſini. Inter nobiliſsimas ariſtolochiæ nomen dediſſe graui-dæ uidentur, quoniam eſſet ἀρίστη λεχόσαις. Noſtri malum terræ uocant, & quatuor genera eius ſeruant. Vnum tuberibus radicum rotundis, folijs inter maluam & ederam nigrioribus mollioribusq́;. Alterum maſculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi craſsitudine. Tertium longiſsimæ tenuitatis, uitis nouellæ, cui ſit præcipua uis, quæ clematis uocatur ab alijs Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo. Ferunt bacculas paruas ut capparis. Valent radice tantum. Eſt & quæ piſtolochia uocatur, quarti generis, tenuior quàm proxime dicta, denſis radicis capillamentis,

iunci plenioris craſsitudine. Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, ſed oblongæ radici tenuioríque gratior. Carnoſi enim eſt corticis, unguentis quoque nardinis conueniens. Naſcuntur pinguibus locis & campeſtribus. Effodere eas meſsibus tempeſtiuum, ita deſquamato terreno ſeruantur. Maxime tamen laudatur Pontica, & in quocunq; genere ponderoſiſsima quæq; medicinis aptior. Rotunda contra ſerpentes. Oblonga tamen in ſumma gloria eſt, ſi modo à conceptu admota uuluis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Piſcatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda eſt, uenenum terræ uocant, coramq; nobis contuſam immixta calce in mari ſparſere: aduolant piſces cupiditate mira, ſtatimq; exanimati fluitãt. Quæ polyrrhizos cognominatur, conuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utiliſsima eſſe traditur. Semine pleureticos & neruos confirmare, excalfacere. Eadem ſatyrion eſt. Verum & effectus earum uſusq; dicendi ſunt: ordiendúmque à malorum omnium peſsimo, id eſt ſerpentium ictu. Medentur ergo britannica herba, panacisq; generum omium radix è uino, chironij flos & ſemen potum, illitúmue ex uino & oleo: priuatimq; quæ cunila bubula appellatur, polemonia uel philetæria radicis drachmis quatuor ex mero: teucria, ſideritis, ſcordotis ex uino, priuatim ad angues, potæ & illitæ, ſiue ſucco, ſiue folio, ſiue decocto: centaurij maioris radix drachma in uini albi cyathis tribus: gentiana præcipue aduerſus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, uini cyathis ſex, ſiue uiridis, ſiue ſicca. Etlyſimachiæ odorem fugiunt. Datur ex uino percuſsis chelidonia. Morſibus imponitur uettonica præcipue, cui uis tanta perhibetur, ut incluſæ circulo eius ſerpẽtes, ipſæ ſeſe interimant flagellando. Datur ad ictus ſemen eius denarij pondere cum tribus cyathis uini, uel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, ariſtolochia radicis drachma in uini hemina ſæpius bibenda: prodeſt & illita ex aceto: ſimiliter piſtolochia. Quin & omnino ſuſpenſa ſupra focum fugat è domibus ſerpentes.

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoſcyamo, & hierabotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & perſolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad ſerpentium ictus. Cap. IX.

ARgemonia quoq; radice eius denarij pondere in uini cyathis tribus potatur. Plura de ea conuenit dici, cæterisq; quæ primum nominabuntur: in eo autem genere medendi primum nominari quamq;, in quo maxime ualebit. Folia habet qualia anemone, diuiſa apij modo, caput in cauliculo papaueris ſylueſtris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Naſcit & in aruis apud nos. Noſtri tria genera eius faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redoleat. Agaricon ut fungus naſcitur in arboribus circa Boſphorum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulſi. Id quod in Gallia naſcitur, infirmius habetur. Præterea mas ſpiſsior, amariorq;. Hic & capitis dolores facit. Fœmina ſolutior, initio guſtu dulcis, mox in amaritudinem tranſit. Echios utriuſque generis pulegio ſimilis, foliis coronata, drachmis duabus ex uini cyathis quatuor datur. Item altera, quæ lanugine diſtinguitur ſpinoſa, cui & capitula uiperæ ſimilia ſunt: hæc ex uino & aceto. Quidam arcion perſonatam uocant, cuius folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem. Huius radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoſcyamum contuſum cum foliis ex uino datur peculiariter contra aſpidas. Nulla tamen Romanę nobilitatis plus habet quàm hierabotane. Aliqui periſtereon, noſtri uerbenacam uocant. Hæc eſt quam legatos ferre ad hoſtes indicauimus. Hac louis menſa uerritur, domus purgantur luſtranturq;. Genera eius duo ſunt: Folioſa, quam fœminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli utriuſque plures, tenues, cubitales, anguloſi. Folia minora quàm quercus, anguſtioraq;, diuiſuris maioribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. Naſcitur ubiq; in planis aquoſis. Quidam non diſtinguunt, ſed unũ omni-

no

no genus faciunt,quoniam utraque eosdem effectus habeat. Vtraq; sortiuntur Galli, & præcinunt respõsa. Sed magi utiq; circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ uelint,febres abigere,amicitias conciliare, nulliq; non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere ita ut ne luna aut sol conspiciat, fauis ante & melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptam ferro effodi siniſtra manu,& in sublime tolli. Siccari in umbra,separatim folia,caulem,radicem. Aiuntq; si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex uino. Est similis uerbasco herba,quæ sæpe fallit pro ea capta,foliis minus candidis,cauliculis pluribus,flore luteo. Hæc abiecta blattas in se contrahit,ideoq; Romæ blattariam uocant. Lemonium succum lacteum mittit,concrescentem gummi modo humidis locis. Datur denarij pondus in uino. Quinquefolium nulli ignotum est,cum etiam fraga gignendo commendetur. Græci uocãt pentapetes,siue chamæzelon,siue pentaphyllon. Cum effoditur,rubram habet radicem. Hęc inarescens nigrescit & angulosa fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum uite. Adhibet & purgandis domibus. Aduersus serpentes bibitur & eius radix,quæ sparganion uocatur,ex uino albo. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus,quæ persequi nihil attinet,cum sint differẽtiæ duæ. Probatissimæ in Creta,mox in Achaia,& in siccis ubicunq; nati,fœniculi similitudine,candidioribus foliis & minoribus hirsutisq;. Caule pedali recto,radice suauissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera ubiq; nascuntur terrenis collibus limitibusq;,nec nisi pingui solo,foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, sæpe pluribus quàm ternis,radice lignosa,sed cum inaruit superuacua. Semen huius cumino simile,prioris milio,album,acre,odoratum omnibus & feruens. Secundum priore uehemẽtius est,ideoq; parce sumi debet. Si iam maxime tertium genus facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant,semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hyeme & æstate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus. Ex alijs usus seminis: ex Creta radicis dulcis, & magis ad serpentes est. Bibitur è uino drachma una. Datur & quadrupedibus percussis. Therionarca alia quàm magica, & in nostro orbe nascitur, fruticosa,foliis subuiridibus, flore roseo: serpentes necat, cuicunque admota feræ & hæc torporem affert. Persolata, quam nemo ignorat, Græci uero arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis & hirsutiora, nigrioráque & crassiora, radicem albam & grandem. Hæc ex uino bibitur denariorum duûm pondere. Item cyclamini radix contra serpentes omnes. Folia habet minora quàm edera, nigrioráq; & tenuiora, sine angulis, in quibus albicant maculæ. Caule exiguo,inani,floribus purpureis,radice lata, ut rapum uideri possit,cortice nigro. Nascitur in umbrosis: nostris tuber terræ uocatur: in omnibus serenda domibus,si uerum est,ubi sata sit nihil nocere mala medicamenta: amuletum uocant: narrantq; & ebrietatem repræsentari,addita in uinum. Radix siccata scillæ modo concisa reponitur,decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. Suum tamen uenenum ei est,tradunt q; si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri. Est & altera cyclaminos cognomine cissanthemos,geniculatis caulibus, superuacuis,à priore distans,circa arbores se uoluens, acinis ederæ, sed mollibus, flore candido, speciosо, radice superuacua. Acini tantum in usu,gustu acri,sed lenti. Siccantur in umbra,tusiq; diuiduntur in pastillos. Mihi & tertia cyclaminos demonstrata est, cognomine chamæcissos,uno omnino folio, radice ramosa,qua pisces necantur. Sed inter primas celebratur peucedanū laudatissimum in Arcadia,mox Samothrace. Caulis est ei tenuis,longus,fœniculo similis, iuxta terram folioſus, radice nigra, crassa, graui odore, succosa. Gignitur in montibus opacis. Foditur exitu autumni. Placent tenerrimæ & altissimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis, funduntq; succum in umbra, capite prius & naribus rosaceo perunctis,ne uertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens,incisisq; ma

Universidad de Deusto
Biblioteca

nat. Probatur crassitudine mellea, colore ruffo, odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in usu & radix, & decoctū eius pluribus medicamētis. Succo tamē efficacissimo, qui resoluitur amaris amygdalis aut ruta, bibiturq; cōtra serpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

De ebulo, & uerbasco, & thelyphono, & contra scorpionum ictus, & rubetarum & canum morsus, & generaliter contra omne uenenum. Cap. x

EBuli quoq;, quem nemo ignorat, fumo fugantur serpētes. Priuatim aduersatur scorpionibus polemoniæ radix, uel alligata tantū: Item phalangio, ac cæteris minoribus uenenatis. Scorpionibus aristolochia: Agaricum obolis quatuor in uini mixti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio cum uino aut posca: Item quinquefoliū, daucum. Verbascum Græci phlomon uocant. Genera habet prima duo: Album, in quo mas intelligitur: Alterum nigrum, in quo fœmina. Tertium genus non nisi in syluis inuenitur. Sunt folia brassicæ latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix una crassitudine digiti. Nascuntur & in campestribus. Syluestri folia elelisphaci, alta, ramis lignosis. Sunt & phlomides duæ hirsutæ, rotundis folijs, humiles. Tertia lychnitis uocatur, ab alijs thryallis, folijs ternis, aut cum plurimum quaternis, crassis, pinguibusq;, ad lucernarum lumina aptis. Aiunt in folijs eius quam fœminam diximus, ficus omnino nō putrescere. Distingui genera hæc penè superuacuum est, cum sint omnia eiusdē effectus. Contra scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, sed effectu pari. Thelyphonon herba ab alijs scorpion uocatur, propter similitudinem radicis, cuius tactu moriuntur scorpiones. Itaque contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum si quis elleboro candido linat, reuiuiscere aiunt. Thelyphonon omnem quadrupedē necat, imposita uerendis radice: folio quidem, intra eundem diem, quod est simile cyclamino. Ipsa geniculata nascitur in opacis. Scorpionibus aduersatur & uettonicæ succus, ac plantaginis. Sūt & ranis uenena, rubetis maxime: uidimusq; psyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aspidum pernicie. Auxiliatur eis phrynion in uino pota. Aliqui neurada appellant, alij poterion, floribus paruis, radicibus multis, neruosis, bene olentibus: Itē alisma, quā alij damasonion, alij lyron appellāt. Folia erant plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, conuexaq; in terram, aliàs etiam uenosa similiter, caule simplici & tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus dēsis, tenuibus ut ueratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Nascitur in aquosis. Alterū genus eiusdē in syluis, nigrius, maioribus folijs. Vsus in radice utriusq; aduersus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in uini potu. Lepori marino aduersatur & cyclaminos. Veneni uim canis quoq; rabidi morsus habent, cōtra quos erit cynorhodum, de quo diximus. Plantago ad omnes bestiarū morsus pota atq; illita prodest: Vettonica ex mero ueteri. Peristereos uocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habentes negant latrari à canibus. Proxima ab his malis, uenena sunt, quæ sibimetipsi homines excogitant. Contra hæc omnia magicasq; artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, & scordotis, & centauriū. Potu omnia mala medicamenta exigit per aluum uettonicæ semen in mulso aut passo, uel farinæ drachma in uini ueteris cyathis III. Vomere cogendi, atq; iterum bibere. ijs qui quotidie gustent eam, nulla nocitura mala medicamēta tradūt. Poto ueneno aristolochia subuenit eadem mensura qua cōtra serpentes. Quinquefolij succus: Agaricum, postq; uomuerint, denarij pondere ex aquæ mulsæ cyathis tribus. Antirrhinon uocatur siue anarrhinon, siue lychnis agria, similis lino, radice nulla, flore hyacinthi, semine uituli nariū. Et hoc perunctos uenustiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi posse, aut ueneno, si quis in brachiali habeat, arbitrantur magi. Similiter ea quam eupleā uocant, traduntq; ea perunctos commendatioris esse famæ. Artemisiam quoq; secum habentibus negāt nocere mala medicamenta bestiámue ullam, ne solem quidem. Bibitur & hæc ex uino aduersus opiū. Alligata

ligata priuatim potens traditur, potáue aduerſus ranas. Pericarpū bulbi genus eſt. Duæ eius ſpecies: cortice rubro alterum, alterū nigro papaueri ſimile. Sed uis maior quàm prio ri: utricꝫ autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur, contra quam & thus & panaces, chironium præcipue. Hoc & contra fungos.

Remedia ad capitis uitia. Cap. XI

VErum & generatim membratimꝫ ſingulis corporū morbis remedia ſubtexemus, orſi à capite. Alopecias emendat nymphææ & cicutæ radix, ſi unà tritæ illinantᵉ. Polytricha diſtat à callitricha, quòd iuncos albos habet, & folia plura maioraꝫ. Frutice quoque maior eſt: defluentē capillum confirmat & denſat: Item lingulaca circa fontes naſcēs, cuius radix admixta combuſta teritur cum adipe ſuis nigræ. Id quocꝫ excipitur, ut eius ſit ſuis quæ nunquam peperit. Sol deinde plurimum confert illitæ. Similis uſus eſt cyclamini radicis. Porriginem ueratri radix tollit in oleo decocta, uel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix in oleo contrita: Ariſtolochia, & iberis adalligata hora, uel diutius, ſi pati poſsit, comitante balinei uſu. Medetur & daucum. Purgat autem cyclaminos cū melle in nares addita, & ulcera capitis ſanat illita. Medetur & periſtereos.

Cacalia ſiue leontice uocatur, ſemen margaritis minutis ſimile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. Huius grana XV in oleo macerantur, atcꝫ ita aduerſo capillo caput ungitur. Fit & ex callitriche ſternutamentum. Folia ſunt lenticulæ ſimilia. Caules iuncis tenuiſsimis, radice minima. Naſcitur in opacis & humidis, guſtatu feruens. Hyſſopum in oleo contritum phthiriaſi reſiſtit, & prurigini in capite. Eſt autem optimum Ciliacium è Tauro monte, dein Pamphylium ac Smyrnæum: ſtomacho contrarium. Purgat cum fico ſumptum per inferna, cum melle uomitionibus. Putant & ſerpentium ictibus aduerſari, tritum cum melle & ſale & cumino. Lonchitis non (ut plericꝫ exiſtimauerunt) eadem eſt quæ xiphion, aut phaſganion, quanquam cuſpidi ſimilis ſemine. Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura quàm in caule capitula, perſonis comicis ſimilia, paruam exerentibus linguam, radicibus prælongis. Naſcitur in ſitientibus. E diuerſo xiphion, & phaſganion in humidis, cum primum exit, gladij præbet ſpeciem caule duûm cubitorum, radicis ad nucis auellanæ figuram fimbriatæ, quam effodi ante meſſes oportet, ſiccari in umbra. Superior pars eius cum thure trita, æquo pondere admixto uino, oſſa fracta è capite extrahit, aut ſi quid in corpore ſuppurat, uel ſi calcata ſunt oſſa ſerpentis, eadem contra uenena efficax. Caput in dolore ueratro, uel oleo, uel roſaceo decocto tritoꝫ ungi conuenit: Peucedano ex oleo uel roſaceo & aceto. Tepidum hoc prodeſt & doloribus, qui plerunꝫ ex dimidia parte capitis ſentiuntur, & uertigini. Perungunt & radice eius ſudoris cauſa eliciendi, quoniam cauſtica uis ei eſt. Pſyllion alij cynoides, alij cryſtallion, alij ſicelion, alij cynomyian appellant, radice tenui, ſuperuacua, ſarmentoſum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non diſsimilibus, ſemine autem pulici, unde & nomen: hoc in baccis, ipſa herba in uineis inuenitur. Vis ei ad refrigerandum & diſcutiendum ingens. Semen in uſu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & roſaceo, aut poſca. Ad cætera illinitur acetabuli menſura ſextario aquæ, denſat ac contrahit. Tunc terere & craſsitudinem illinire oportet cuicunꝫ dolori & collectioni inflammationiꝫ. Et uulneribus capitis medetur ariſtolochia, fracta extrahēs oſſa, & in alia quidem parte corporis, ſed maxime capite. ſimiliter piſtolochia. Thyſſelium eſt non diſsimile apio. Huius radix commanducata purgat capitis pituitas.

De centaureo, & chelidonia, & panace, & hyoſcyamo, & euphorbio, ad oculorum uitia. Cap. XII

OCulorum aciem centaurio maiore putant adiuuari, ſi addita aqua foueantur. Succo uerò minoris cum melle culices, nubeculas, obſcuritatem diſcuti, cicatrices extenuari. Albugines quidem etiā iumentorū ſiderite. Iam chelidonia ſupradictis omnibus mire medetur. Panacis radix cū polenta epiphoris imponit. Hyoſcyami ſemen bibunt obolo, tantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tantundem meconĩ adĩjcientes uinumq; ad epiphoras inhibendas. Adiungunt & gentianæ ſuccũ, quem collyriis acrioribus pro meconio miſcẽt. Facit claritatẽ & euphorbium inunctis. Inſtillatur plantaginis ſuccus lippitudini. Caligines ariſtolochia diſcutit. Iberis adalligata capiti cũ quinquefolio, epiphoras, & ſiqua in oculis uitia ſunt, emendat. Verbaſcum epiphoris imponitur. Periſtereos ex roſaceo uel aceto. Ad hypochyſin & caligi-nem, cyclaminon in paſtillos diluunt. Peucedani ſuccum, ut diximus, ad claritatem & caligines, cum meconio & roſaceo. Pſyllion illitum fronti epiphoras ſuſpendit.

De anagallide ſiue corchoro, & mãdragora ſiue circeio, & cicuta, & crethmo agrio, & molybdena, & capno, & acoro, & iride, & cotyledo, & aeizoo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranũculo, ad oculorũ, aurium, narium, dentium, oriſq; uitia medicinæ. Cap. XIII

ANagallida aliqui corchoron uocant. Duo genera eius: Mas flore phœniceo, fœmina ceruleo, nõ altiores palmo, frutice tenero, foliis puſillis, rotundis, in terra iacentibus: naſcunt in hortis & aquoſis. Prior floret cerulea. V triuſq; ſuccus oculorũ caliginem diſcutit cum melle, & ex ictu cruorem & argema rubens, magis cũ Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur ante, quibus paracenteſis fit. Lumentorum quoq; oculis medentur. Succus caput purgat per nares infuſus, ita ut deinde uino colluatur. Bibitur & contra angues ſucci drachma in uino. Mirum, quod pecora fœminam uitant. At ſi decepta ſimilitudine (flore enim tantum diſtant) deguſtauere, ſtatim eam quæ aſyla appellatur, in remedio quærunt: ea à noſtris ferus oculus uocatur. Præcipiunt aliqui effoſſuris, ante ſolis ortum, priuſquam quicquã aliud loquantur, ter ſalutare eam, tũ ſublatam exprimere: ita præcipuas eſſe uires. De euphorbio ſatis dictum eſt, cuius ſuccus lippitudini ſi tumor erit, itẽ abſinthium cum melle tritum, itemq; uettonicæ farina conueniet. Ægilopas ſanat herba eodem nomine, quæ in hordeo naſcitur, tritici folio, ſemine contrito cum farina permixta impoſitaq;, uel ſucco. Exprimitur hic è caule foliisq; prægnantibus, dempta ſpica, & in trimeſtri farina digeritur in paſtillos. Aliqui & mandragoræ utebantur, poſtea abdicatus in hac curatione eſt. Epiphoris (quod certum eſt) medetur & oculorum dolori, radix tuſa cum roſaceo & uino. Nam ſuccus multis oculorũ medicamentis miſcetur. Mandragoram alĩ circeium uocãt. Duo eius genera: Candidus qui & mas, niger quæ fœmina exiſtimatur, anguſtioribus foliis quàm lactucę, hirſutis & caulibus, radicibus binis ternisue rufulis, intus albis, carnoſis teneriſq;, penè cubitalibus. Ferunt mala auellanarum nucum magnitudine, & iis ſemen ceu pirorum. Album hoc alĩ arſen, alĩ morion, alĩ hypophlomon uocant. Huius folia alba q; alterius latiora, ut lapathi ſatiuæ. Cauent effoſſuri contrariũ uentũ, & tribus circulis ante gladio circumſcribunt, poſtea fodiunt ad occaſum ſpectantes. Succus fit & è malis & caule, deciſo cacumine & radice punctis aperta aut decocta: utilis hæc uel ſurculo. Conciſa quoq; in orbiculos ſeruatur in uino. Succus non ubiq; inuenitur, ſed ubi poteſt, circa uindemias quæritur. Odor grauis eius, ſed radicis & mali grauior. Ex albo mala matura in umbra ſiccant. Succus ex iis ſole denſatur: item radicis tuſæ, uel in uino nigro ad tertias decoctæ. Folia ſeruant in muria efficacius, aliàs recentiũ ſuccus peſtis eſt: ſic quoq; noxiæ uires. Grauedinẽ afferũt etiã olfactu, quanq; mala in aliquibus terris manduntur, nimio tamen odore obmuteſcunt ignari. Potu quidẽ largiore etiã moriũtur. Vis ſomnifica pro uiribus bibentiũ. Media potio cyathi unius. Bibitur & cõtra ſerpentes, & ante ſectiones pũctionesq; ne ſentiant. Ob hæc ſatis eſt aliquibus ſomnũ odore quæſiſſe. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulſo. Efficacius elleborũ ad uomitiões & ad bilem nigrã extrahendã. Cicuta quoq; uenenũ eſt, publica Athenienſiũ pœna inuiſa, ad multa tamẽ uſus nõ omittẽdi. Semen habet noxium. Caulis aũt & uiridis eſtur à pleriſq; & in patinis. Leuis hic & geniculatus ut calami nigri cãs, altior ſæpe binis cubitis, in cacuminib. ramoſus: folia coriãdri teneriora, graui odoratu: ſemen aniſo craſsius: radix cõcaua, nullius uſus. Semini & foliis refrigeratoria uis, quę

ſi ene

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſi enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio eſt, priuſquã perueniatur ad uitalia, uini natura excalfactatoria. Sed in uino pota, irremediabilis exiſtimat. Succus exprimitur foliis floribuſq; tunc enim maxime tempeſtiuus eſt. Semine trito expreſſus, & ſole denſatus in paſtillos, necat ſanguine ſpiſſando. Hæc altera uis. Et ideo ſic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad reſoluenda medicamenta utunt illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandũ ſtomachum malagma. Præcipuus tamẽ eſt ad cohibendas epiphoras æſtiuas, oculorumq; dolores ſedandos circũlitus. Miſcet collyriis & alios omnes rheumatiſmos cohibet. Folia quoq; tumorẽ omnẽ doloremq; & epiphoras ſedant. Anaxilaus autor eſt, mãmas à uirginitate illitas, ſemper ſtaturas. Quod certum eſt, lac puerperarum mammis impoſita extinguit, ueneremq; teſtibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi quibus bibẽda cenſentur, non equidẽ præceperimus. Maxima uis natæ Suſis Parthorũ, mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ. In Græcia uerò Megaricæ, deinde Atticæ. Crethmos agrios gramias tollit oculorum impoſitus, tumorẽ quoq; polenta addita. Naſcitur uulgo molybdena, id eſt plumbago, etiã in aruo, folio lapathi, craſſa radice, hiſpida. Hac cõmanducata ſi oculus ſubinde elingatur, plumbũ quod eſt genus uitij, ex oculo tollitur. Capnos prima, quam pedes gallinaceos uocant, naſcens in parietinis & ſepibus, ramis tenuiſsimis, ſparſisq;, flore purpureo, uiridis, ſucco caliginẽ diſcutit, itaq; in medicamenta oculorũ addit. Similis & nomine & effectu, ſed alia eſt capnos fruticoſa, prætenera, foliis coriãdri, cineracei coloris, flore purpureo. Naſcitur in hortis & ſegetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemq; ceu fumus: unde nomen. Eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. Acoros iridis folia habet, anguſtiora tantum & lõgiore pediculo, radices nigras minusq; uenoſas, cętero et has ſimiles iridis, guſtu acres, odore nõ ingratas, ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide iuxta Phaſin amnem, & ubicunque in aquoſis. Recentibus uirus maius quàm uetuſtis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra digitalibus fruſtis. Necnon inueniuntur qui oxymyrſinæ radicem acaron uocant: ideoq; quidam hanc acaron agriũ uocare malunt. Vis ei ad calfaciendum extenuandumq; efficax, contra ſuffuſiones & caligines oculorum ſucco eiuſdem poto, contraq; ſerpentes. Cotyledon paruula herba, cauliculo tenero, puſillo, pingui folio & concauo ut coxendices, naſcitur in maritimis petroſisq;, uiridis, radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur ſucco. Eſt aliud genus eiuſdem, ſordidis foliis, latioribus denſioribusq; circa radicem uelut oculum cingentibus, aſperrimi guſtus, longiore caule, ſed pergracili. Vſus eius ad eadem quæ iris. Aeizoi duo genera: Maius in fictilibus uaſculis ſeritur, quod aliqui buphthalmũ uocant, alij zoophthalmon, alij ſtergetron, quod amatorijs conueniat: alij hypogeſon, quoniam in ſubgrundijs ferè naſcitur. Sunt qui ambroſiam potius uocant, & qui amerimnon: Itali ſedum magnum, aut oculum, aut digitellum. Alterum minuſculum quod erithales uocant, alij trithales, quia ter floreat, alij chryſothales, aliqui iſoetes, ſed aeizoũ utrunq;, quoniam uiret ſemper: aliqui ſemperuiuum. Maius cubiti altitudinem excedit, craſsitudine pluſquam pollicari. Folia cacumine linguæ ſimilia, carnoſa, pinguia, largo ſucco, latitudine pollicari, alia in terram conuexa, alia ſtantia, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus eſt in muris parietinisq; naſcitur & tegulis, fruticoſum à radice, & ſurſum uſque ad cacumen: foliis anguſtis, mucronatis, ſuccoſis, palmo alto caule: radix inutilis. Huic ſimilis eſt, quam Græci andrachnen agriam uocant, Itali illecebram, puſillis latioribus foliis, breuiori cacumine. Naſcitur in petris & colligitur cibi cauſa. Omnium harum uis eadem perfrigerare & aſtringere. Medentur epiphoris folia impoſita, uel ſuccus inunctis. Purgat enim ulcera oculorum, expletq; & ad cicatricem perducit, palpebras deglutinat. Eædem capitis doloribus medentur, ſucco uel folio temporibus illitis. Aduerſantur phalangiorum ictibus. Aconito uerò maius aeizoum præcipue. A ſcorpionibus quoq; habentem id feriri negant. Medentur & aurium dolori. Item ſuccus inunctus hyoſcya-

mi

Universidad de Deusto
Biblioteca

mi modice:Item achilleæ,& minoris centaurei, & plantaginis,peucedani cum rosaceo & meconio.Acori succus cum rosa.Omnis autem strigili calefactus infunditur.Cotyledon etiam purulentis,& cum medulla ceruina calefacta.Ebuli radicis tritæ succus linteolo colatus,mox in sole densatus , cum opus est rosaceo dilutus & calefactus , parotidas sanat. Verbenaca quoque:Item plantago: Item sideritis cum axungia uetere. Narium ozenas emendat aristolochia cum cypero. Dentibus remedio sunt panacis radix commanducata,præcipue chironiæ,item succus collutis:radix hyoscyami ex aceto manducata. item polemoniæ.commanducantur & plantaginis radices aut colluuntur in aceto decoctę succo.Et folia sunt utilia,uel si sanguine gingiuæ putrescant,uel sanguinis sit reiectio.Semen eiusdem apostemata,& collectiones gingiuarū sanat. Et aristolochia gingiuas dentésue confirmat. Verbenaca cum radice manducata , & decocta ex uino aut aceto succus collutus:Item quinquefolij radices,decoctæ ad tertias uino aut aceto . Prius uero quàm decoquantur,aqua marina aut salsa lauantur.Decoctum diu tenendum in ore . Quidam cinere quinquefolij fricare malunt.Et uerbasci radix decoquitur in uino ad colluendos dentes.& hyssopo colluuntur,& peucedani succo cum meconio: uel radicum anagallidis magis fœminæ succo,ab altera nare quàm doleat infuso. Erigeron à nostris uocatur senecio.Hanc si ferro circumscriptam effodiat aliquis , tangatq; ea dentem, & alternis ter despuat,ac reponat in eundem locum,ita ut uiuat herba,aiunt dentem eum postea non doliturum.Herba est trixaginis specie & mollitia,cauliculis subrubicundis, nascitur & in tegulis,& in muris.Nomen hoc Græci dederunt,quia uere canescit . Caput eius numerosa diuiditur lanugine(qualis est spinæ)inter diuisuras exeunte . Quare eam Callimachus acanthida appellat,alij pappum.Nec deinde Grecis de ea cōstat.Alij erucæ folijs esse dixerunt,alij roboris , sed minoribus multo . Radice alij superuacua, alij neruis utili,alij potu strangulante,E diuerso quidam regio morbo cum uino dederunt , & cōtra omnia uesicæ uitia:Item cordis & iocineris.Renibus extrahere harenam dixere, Ischidiacis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinauere:torminibus quoq; in passo utilissimā, præcordijs etiam cibo ex aceto eam prædicantes, serentesq; in hortis.Nec defuere qui & alterum genus facerent.Nec quale esset demonstrarunt,contra serpentes in aqua bibendam, edendamq; comitialibus dantes . Nos eam Romanis experimentis per usus digeremus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidę trita illinitur epiphoris. Tosta cum mica salis strumis.Ephemeron folia habet lilij,sed minora,caulem parem, florem ceruleum, semen superuacuum,radicem unā digitali crassitudine,dentibus præcipuā concisam in aceto,decoctamq; ut tepido colluantur.Et ipsa etiam radix mobiles sistit. Cauis & exesis imprimitur.Chelidonię radix ex aceto trita continet ore.Erosis ueratrū nigrum imponitur, mobiles utralibet decocta in aceto firmantur. Labrum uenereum uocant in flumine nascentem.Est ei uermiculus qui circa dentes necatur,aut cauis dentium cera includitur.Cauendum ne auulsa herba terram tangat . Ranunculum uocamus , quem Græci batrachion.Genera eius quatuor. Vnum pinguioribus quàm coriandri folijs,& ad latitudinē maluæ accedentibus,colore liuido,caule albo,gracili,& radice alba.Nascitur in limitibus humidis et opacis.Alterum folioſius,pluribus foliorum incisuris,altis caulibus.Tertium minimum est,graui odore,flore aureo.Quartū simile huic,flore luteo. Omnibus uis causticа,si cruda folia imponantur,pustulasq; ut ignis faciunt.Ideo ad lepras & psoras eis utuntur,& ad tollenda stigmata,caustricisq; omnibus miscent.Alopecijs imponunt, celeriter remouentes.Radix in dolore commanducata diutius,rumpit dentes.Eadem sicca cōcisa,sternutamentum est . Nostri herbarij strumeam uocant, quoniam medetur strumis & panis,parte in fumo suspensa.Creduntq; ea rursus fata rebellare quæ curauerint uitia: quo sceleré & plantagine utuntur.Oris ulcera intus succus plantaginis emendat, & folia radicesq; cōmanducata,uel si rheumatismo laboret os. Vlcera fœtoremq; quinquefoliū. Vlcera psyllium. Composita quoq; ad fœtorem,uel maxime pudendum uitium trademus

mus. Ergo folia myrti & lentiſci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, ſimul terere & uino uetuſto ſparſa mandere matutino, optimum eſt. Vel ederæ baccas cum caſia & myrrha, pari pondere ex uino. Naribus utiliſsimum eſt dracontij ſemen contritum ex melle, etiamſi carcinomata in his ſint. Suggillata hyſſopo emendantur. Stigmata in facie, mandragora illita delet.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXVI.

PROOEMIVM.

Reliquæ per membrorū genera medicinæ, & de nouis morbis, & lichenes quid ſint, & quando primū in Italia cœperint, & de carbūculo, & de elephantiaſi, & colo. Cap. I

ENSIT & facies hominum nouos, omnicq; æuo priore incognitos, non Italiæ modo, uerumetiam uniuerſæ propè Europæ, morbos: tunc quoq; nec tota Italia, nec per Illyricum Gallias ue aut Hiſpanias magnopere uagatos, aut alibi, quàm Romæ circaq;, ſine dolore quidem illos, ac ſine pernicie uitæ: ſed tanta fœditate, ut quæcunq; mors præferenda eſſet. Grauiſsimum ex his lichenas appellauere, Græco nomine, Latine, quoniam à mento ferè oriebatur, ioculari primum laſciuia (ut eſt procax natura multorū in alienis miſerijs) mox & uſurpato uocabulo mentagram, occupantem in multis totos uticq; uultus, oculis tantum immunibus, deſcendentem uerò & in colla pectusq; ac manus, fœdo cutis furfure. Non fuerat hæc lues apud maiores patresq; noſtros. Et primū Tiberij Claudij Cæſaris principatu medio irrepſit in Italiā, quodam Peruſino equite Romano quæſtorio ſcriba, cum in Aſia apparuiſſet, inde contagionem eius importante. Nec ſenſere id malum fœminæ, aut ſeruitia, plebesq; humilis, aut media, ſed proceres ueloci tranſitu oſculi maxime, fœdiore multorum, qui perpeti medicinam toleraverant, cicatrice quàm morbo. Cauſticis namq; curabat, ni uſq; in oſſa corpus exuſtum eſſet, rebellante tedio. Aduenerunt q; ex Ægypto genitrice taliū uitiorum medici, hanc ſolam operam afferentes, magna ſua præda. Siquidem certum eſt, Manilium Cornutum ex prætorijs legatum Aquitanicæ prouinciæ, H—S CC. elocaſſe in eo morbo curandum ſeſe. Accidit q; ſæpius, ut noua contra genera morborum gregatim ſentirentur: Quo mirabilius quid poteſt reperiri? aliqua gigni repente uitia terrarum in parte certa, membrisq; hominum certis, uel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pueris graſſari, illa in adultis: hæc proceres ſentire, illa pauperes. L. Paulo, Q. Marcio cenſoribus, primum in Italiam carbunculum ueniſſe, annalibus conſcriptum eſt, peculiare Narbonenſis prouinciæ malū: quo duo conſulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, Iulius Rufus, & Q. Lecanius Baſſus, ille medicorū inſcitia ſectus, hic uerò pollice læuæ manus euulſo acu ab ſemetipſo, tam paruo uulnere, ut uix cerni poſſet. Naſcitur in occultiſsimis corporū partibus, & plerunq; ſub lingua, duritia rubens uaricis modo, ſed nigricans capite, aliàs liuida, corpus intendens, neq; intumeſcens, ſine dolore, ſine pruritu, ſine alio q; ſomni indicio, quo grauatos in triduo aufert, aliquando & horrorem afferens, circaq; puſtulas paruas, rarius febrem, ſtomachū fauces q; cū inuaſit ocyſsime exanimans. Diximus elephantiaſin ante Pompeij Magni ætatem non accidiſſe in Italia, & ipſam à facie ſæpius incipientē, in nare prima ueluti lenticula: mox inualeſcente per totum corpus, maculoſa, uarijs coloribus & inæquali cute, alibi craſſa, alibi tenui, dura, ceu ſcabie aſpera: ad poſtremum uerò nigreſcente, & ad oſſa carnes apprimente, intumeſcentibus digitis in pedibus manibusq;. Ægypti peculiare hoc malum: & cū in reges incidiſſet, populis funebre. Quippe in balineis ſolia temperabantur humano ſanguine ad medicinam eam. Et hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidem morbus celeriter in Italia restinctus est: sicut & ille quem gemursam appellauere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiã nomine obliterato. Idipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, sicuti colum. Tiberij Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisquam prior imperatore ipso sensit, magna ciuitatis ambage, cũ edicto eius excusantis ualetudinẽ, legeret nomen incognitũ. Quid hoc esse dicamus, aut quas deorũ iras? Parũ enim erant homini certa morborũ genera, cum supra ccc essent, nisi etiã noua timerentur? Neq; ipsi autem homines pauciora sibi opera sua negotia important. Hæc apud priscos erãt quæ memoramus remedia, medicinã ipsa quodãmodo rerum natura faciẽte, & diu fuere.

Laus Hippocratis. Cap. II

HIppocratis certe, qui primus medendi prẽcepta clarissime cõdidit, referta herbarum mentione inuenimus uolumina. Nec minus Diocles Carystij, qui secundus ętate famaq; extitit. Item Praxagoræ & Chrysippi, ac deinde Erasistrati. Herophilo quidẽ, quanquam subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratã rationem eam, paulatim usu, efficacissimo rerum omnium magistro, peculiariter utiq; medicinæ, ad uerba garrulitatemq; descendente. Sedere namq; in his scholis auditioni operatos gratius erat, quàm ire per solitudines, & quærere herbas alias alijs diebus anni.

De noua medicina, & Asclep. medico, & qua ratiõe ueterẽ medicinã mutauerit. Cap. III

DVrabat tamen antiquitas firma, magnasq; confessæ rei uindicabat reliquias, donec Asclepiades ætate Magni Pompeij orandi magister, nec satis in arte ea quęstuosus, ut ad alia sagacis ingenij, huc se repente cõuertit: atq; (ut necesse erat homini qui nec id egisset, nec remedia nosset, oculis usuq; percipienda) torrẽti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicauit: totamq; medicinã ad causam reuocando, coniecturam fecit, quinq; res maxime cõmuniũ auxiliorũ professus, abstinentiã cibi, aliàs uini, fricationem corporis, ambulationẽ, gestationes: quæ cũ unusquisq; semetipsum sibi præstare posse intelligeret, fauentibus cunctis ut essent uera quæ facillima erãt, uniuersum propè humanũ genus circũegit in se, nõ alio modo q; si cælo emissus aduenisset. Trahebat prẽterea mentes artificio mirabili, uinũ promittẽdo ægris, dãdoq; tẽpestiue, tũ frigidã aquã. & quoniã causas morborum scrutari prior Herophilus instituerat, uini rationem illustrauerat Cleophãtus apud priscos, ipse cognominari se frigida danda præferẽs, ut autor est M. Varro. alia quoq; blandimẽta excogitabat, iam suspendẽdo lectulos, quorũ iactatu aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret, iam balineas auidissima hominũ cupidine instituẽdo, & alia multa dictu grata atq; iucunda: magna autoritate, nec minore fama, cum occurrisset ignoto funeri, relato homine abrogo atq; seruato, ne quis leuibus momẽtis tantã cõuersionẽ factã existimet. Id solũ possumus indignari, unũ hominẽ è leuissima gẽte, sine opibus ullis orsum, uectigalis sui causa, repente leges salutis humano generi dedisse, quas tamen postea abrogauere multi. Asclepiadem adiuuere multa, quorũ cura nimis anxia & rudis, ut obruẽdi ægros ueste, sudoresq; omni modo ciẽdi, nũc corpora ad ignes torrẽdi solésue assiduo quærẽdi, in urbe umbrosa: imò uerò tota Italia imperatrice, tũ primũ pensili balinearũ usu ad infinitũ blandientẽ. Præterea in quibusdã morbis medẽdi cruciatus detraxit, ut in anginis, quas curabãt in fauces organo demisso. Damnauit merito & uomitiones, tunc supra modũ frequẽtes. Arguit et medicamentorũ potus stomacho inimicos, quod est magna ex parte uetitũ. Itaq; nos in primis quæ sunt stomacho utilia signamus.

Irrisio magicæ artis, & de lichene eiusq; remedio, & faucium. Cap. IIII

SVper omnia adiuuere eum magicæ uanitates, in tantum euectæ, ut abrogare herbis fidem cunctis possent. Æthiopide herba amnes ac stagna siccari coniectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hostium, trepidare agmina, ac terga uertere. Latacen dari solitam à Persarum rege legatis, ut quocunq; uenissent, omnium rerum copia abundarẽt, ac multa similia. Vbinã istæ fuere, cum Cimbri Teutoniq; terribili Marte ululârent, aut cum Lucullus tot reges magorũ paucis legionibus sterneret? Cùrue Romani

mani duces primã ſemper in bellis cõmerciorũ habuere curã? Cur hercule Cæſaris miles ad Pharſaliam famem ſenſit, ſi abundantia omnis cõtingere unius herbæ felicitate poterat? Non ſatius fuit Æmilianũ Scipionẽ Carthaginis portas herba patefacere, q̃ machinis clauſtra per tot annos quatere? Siccent hodie æthiopide Pontinæ paludes, tãtumq̃ agri ſuburbanæ reddatur Italiæ. Nam quæ apud eundẽ Democritũ inuenitur cõpoſitio medicamẽti, quo pulchri boniq̃ & fortunati gignãtur liberi, cur nunq̃ Perſarũ regi tales dedit? Mirũ eſſet profectò, hucuſq̃ prouectã credulitatẽ antiquorũ, ſaluberrimis ortam initijs, ſi in ulla re modum humana ingenia nouiſſent, atq̃ nõ hanc ipſam medicinam ab Aſclepiade repertã, ſuo loco probaturi eſſemus euectã ultra magos etiã. Sed hęc eſt omni in re animorũ cõditio, ut à neceſſarijs orſa primo, cuncta peruenerint ad nimiũ. Igitur demõſtratarũ priore libro herbarũ reliquos effectus reddemus: adijciemus ut quaſq; ratio dictauerit. Sed in lichenis remedijs, atq̃ tã fœdo malo, plura undiq̃ aceruabimus, quanquam nõ paucis iam demõſtratis. Medetur ergo plantago trita, quinquefolium, radix albuci ex aceto, ficulnei caules aceto decocti, hibiſci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Defricãtur etiã pumice, ut rumicis radix trita ex aceto illinat, & flos uiſci cum calce ſubactus. Laudatur & tithymalli cum reſina decoctũ. Lichen uerò herba omnibus his præfertur, inde nomine inuento. Naſcitur in ſaxoſis, folio uno ad radicem lato, caule uno, paruo, longis folijs dependentibus. Hęc delet & ſtigmata. Teritur cũ melle. Eſt aliud genus lichenis, petris totũ inhærens ut muſcus, qui & ipſe illinitur. Hic & ſanguinem ſiſtit uulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoq̃ regium cum melle ſanat ore illito & lingua. Qui ita curantur, aqua ſalſa lauari iubẽtur, ungi oleo amygdalino, hortenſijs abſtinere. Ad lichenas & thapſiæ radice utuntur trita cum melle. Anginæ argemonia medetur ſumpta ex uino: Hyſſopum cum uino decoctum & gargarizatum: Peucedanum cum coagulo uituli marini æquis partibus. Proſerpinaca cũ muria ex menis & oleo trita, uel ſub lingua habita. Itẽ ſuccus de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic & omnibus fauciũ uitijs medetur gargarizatus. Verbaſcũ priuatim tonſillis in aqua potum.

Ad ſtrumas & ad digitos, & ad pectus, & ad tuſsim medicinæ. Cap. v

STrumis plantago: Chelidonia cum melle & axungia: Quinquefolium: radix perſolatæ item cum axungia, operitur folio ſuo impoſita. Item artemiſia: radix mandragoræ ex aqua. Sideritis lata folia, clauo ſiniſtra manu circumfoſſa adalligantur, cuſtodienda ſanatis, ne rurſus fata diro herbariorũ ſcelere (ut in quibuſdam) rebellet: quod et in his quos artemiſia ſanauerit, prædici reperio: item in his quos plantago. Damaſonion quæ & alcea uocatur, ſub ſolſtitio collecta, imponitur ex aqua cæleſti, folium tritum, uel radix cũ axungia tuſa, ita ut impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoresq̃ quacunq̃ in parte. Bellis in pratis naſcitur, flore albo, aliquatenus rubente. Hanc cum artemiſia illitam, efficaciorem eſſe produnt. Condurdum herba ſolſtitialis, flore rubro, ſuſpenſa in collo, comprimere dicitur ſtrumas: item uerbenaca cum plantagine. Digitorum uitijs omnibus, & priuatim pterygijs, quinquefoliũ medetur. In pectoris uitijs uel grauiſſimũ eſt tuſsis, huic medetur panacis radix in uino dulci. Succus hyoſcyami etiã ſanguinẽ excreantibus: Nidor quoq̃ accenſi tuſsientibus. Item ſcordotis mixto naſturtio & reſina, cum melle tuſa arida. Facit & per ſe faciles excreationes. Item centaurium maius, uel ſanguinem reijcientibus, cui uitio & plantaginis ſuccus medetur. Et uettonica obolis tribus in aqua, cõtra purulentas, contraq̃ cruentas excreationes. Perſolatæ radix drachmæ ponderis, cum pineis nucleis undecim. Peucedani ſuccus, pectoris doloribus, & acorũ ſubuenit, & ideo antidotis miſcetur. Tuſsi daucum. Item ſcythica herba. Ea demũ omnibus pectoris uitijs, tuſsi & purulenta excreantibus, obolis tribus in paſſo.

De uerbaſco, & cacalia uel tuſsilagine, & bechio, & ſaluia ad tuſsim. Cap. vi

TOtidem uerbaſcum, cuius flos aureus. Tanta huic uis eſt, ut iumentis etiam non tuſsientibus modo, ſed ilia quoq̃ trahentibus auxilietur potu, quod & de gentiana

Universidad de Deusto
Biblioteca

reperio. Radix cacaliæ commanducata, & in uino madefacta, nõ tusi tantum, sed & fauci-
bus prodest. Hyssopi quoq; quinq; rami cum duobus rutæ & ficis tribus decocti thora-
cem purgant. Tussim sedat bechion, quæ & tussilago dicit. Duo eius genera, Syluestris
ubi nascitur, subesse aquas credunt, & hoc habent signum aquileges. Folia sunt maiuscu-
la eq; ederæ, quinq; aut septem, subalbida à terra, superne pallida, sine caule, sine flore, sine
semine, radice tenui. Quidam eandem esse bechion, & alio nomine chamæleucen putant.
Huius aridæ cum radice fumus per harundinem haustus & deuoratus, ueterem sanare di
citur tussim: sed in singulos haustus passum gustandũ est. Altera à quibusdã saluia appel
latur, similis uerbasco: conteritur ea, & colata calefit, atq; ita ad tussim lateriscq; dolores bi
bitur: contra scorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra serpentes quoq; ex oleo perungi ea prodest. Hyssopi fasciculus cum quadrãte mellis decoquitur ad tussim.

Ad lateris dolores & pectoris, ad orthopnœas, ad iocineris dolorẽ, cordis dolori, pulmoni, urinæ, tussi, pectori, ulceribus, renibus, hepaticis, ad uomitiones, & ad singultus, pleuriticis, lateri. Cap. VII

LAteris & pectoris dolores uerbascum cum ruta ex aqua, uettonicæ farina bibitur ex aqua calida. Stomachum corroborat scordotis succus, centaurium, gẽtiana, ex aqua potæ. Plantago aut per se sumpta in cibo, aut cũ lente alicæ ue sorbitione. Vettonica aliàs grauis stomacho, uitia tamen sanat pota, uel foliis commanducata. Item aristolochia po-
ta: Agaricũ manducatum siccum, ut ex interuallo merum sorbeatur: Nymphæa heraclia illita: Peucedani succus. Psyllion ardoribus imponitur, uel cotyledon trita cũ polenta, uel aeizoum. Molon scapo est striato, foliis mollibus paruis, radice IIII digitorũ, in qua extre-
ma alli caput est: uocatur à quibusdam syron: ex uino stomacho, & dyspnœæ medetur: Centauriũ maius ecligmate: Plantago succo uel cibo: Vettonicę tusæ pondo libra mellis Attici semuncia ex aqua calida quotidie bibentibus. Aristolochia uel agaricon, obolis ter nis ex aqua calida, aut lacte asini pota. Cissanthemos ad orthopnœas bibitur. Item hysso-
pũ & asthmaticis. Peucedani succus in iocineris doloribus, & pectoris lateriscq;, si febres non sint. Sanguinem quoq; expuentibus subuenit agaricum, uictoriati põdere tritum & in mulsi V cyathis datum. Idem & amomon facit. Iocineri priuatim teucria bibitur recens, drachmis IIII in poscæ hemina. Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis III: ad cor-
dis uitia, in frigida cyathis II. Quinquefolij succus iocineris & pulmonis uitijs, sangui-
neumq; reijcientibus, & cuicunq; sanguinis uitio intus occurrit. Iocineri anagallides mire prosunt. Capnon herbam qui edêre, bilem per urinã reddunt. Acaron iocineri medetur, thoraci quoq; & præcordijs. Caucon quæ & ephedra, ab alijs anabasis uocata, nascitur uentoso ferè tractu, scandens arborem, & ex ramis propendens, folio nullo, cirris nume-
rosa, qui sunt iunci geniculati, radice pallida. Datur ex uino nigro austero trita ad tussim, suspiria, tormina, & sorbitione facta, in quam uinum addi cõuenit. Item gentiana madefa
cta pridie contrita denarij pondere in uini cyathis tribus. Geum radiculas tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modo pectoris doloribus aut lateris, sed & cruditates discutit iucundo sapore. Verbenaca uerò omnibus uisceribus medetur, lateribus, pulmo-
nibus, iocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus & quos ab his phthisis tẽtat. Radix herbæ consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris om-
nis remedium præsens est pulmonum uitio, uel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, habericq; in ore assidue sub lingua. Superficies eius herbæ an sit in aliquo usu, ad-
huc incertum est. Renibus prodest plantaginis cibus, uettonicæ potus, agaricum potum, ut in tussi. Tripolium in maritimis nascitur saxis, ubi alludit unda, neque in mari, neq; in sicco, folio isatis crassiore, palmo alto, in mucrone diuiso, radice alba, odorata, crassa, ca
lidi gustus. Datur hepaticis in farre decocta. Hæc herba eadem uidet quibusdam quæ po
lium, de qua suo loco diximus. Symphonia, uel gromphena, alternis uiridibus roseis que per caulem foliis: in posca sanguinem reijcientibus medetur. Iocineri autem herba melan-

dryum

dryum,nascens in segete ac pratis,flore albo odorata. Eius caulículus conteritur ex uino uetere.Item herba chalcetum è uineis contrita imponit̃.Faciles præstat uomitiones radix uettonicæ,ellebori modo IIII drachmis in passo aut mulso.Hyssopum tritum cum melle utilius præsumpto nasturtio aut irione. Molemonium denarij pondere. Est & sillibus lacteus succus,qui densatus in gummi,sumit̃ cum melle supradicto pondere: præcipuéq; bilem trahit.Rursus sistunt uomitionē cuminum syluestre,uettonicæ farina, sumũtur ex aqua:abstergent fastidia,cruditatesq; digerunt,daucum,uettonicæ farina ex aqua mulsa, plantago decocta caulium modo. Singultus hemionium sedat.Item aristolochia. Suspiria clymenos.Pleuriticis & peripneumonicis centaurium maius:item hyssopum bibitur.
Pleuriticis peucedani succus. Halus autem quam Galli sic uocant, Veneti cotoneam, medetur lateri:item renibus conuulsisq; & ruptis. Similis est cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo,dulcis,& sitim sedans,raræ radicis,alibi albæ,alibi nigræ.Eosdem effectus lateris doloribus habet chamerops,myrteis circa caulem geminis foliis,capitibus Greculę rosæ,ex uino pota.Ischiadicos dolores & spinæ leuat agaricum potum,ut in tussi.Itē stœchadis,aut uettonicæ farina ex aqua mulsa.

De omnibus uitijs uentris & remedijs,& eorum quæ circa uel intra sunt,& de aluo sistenda uel soluenda. Cap. VIII

PLurimum tamen homini negocij aluus exhibet, cuius causa maior pars mortalium uiuit. Aliàs enim cibos non transmittit,aliàs nõ continet,aliàs nõ capit,aliàs nõ conficit.Eoq; mores uenere, ut homo maxime cibo pereat. Pessimum corporum uas instat ut creditor,& sæpius die appellat.Huius gratia præcipue auaritia expetitur, huic luxuria conditur,huic nauigatur ad Phasin,huic profundi uada exquiruntur.Et nemo uilitatem eius æstimat,cõsummationis fœditate.Ergo numerosissima est circa hanc medicinę opera.Sistit eam scordotis recentis drachma cum uino trita,uel decocta potu. Polemonia quoque & dysentericis ex uino datur: Verbasci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine:Nymphææ heracliæ semen cum uino potũ.Radix superior è xiphio, drachmæ pondere ex aceto.Semen plantaginis in uino tritũ,uel ipsa ex aceto cocta,aut alica ex succo eius sumpta.Itē cum lenticula cocta,uel aridæ farina insparsa potioni cũ papauere tosto & trito,uel succus infusus,aut succus uettonicæ,in uino ferro calefacto.Eadē cœliacis in uino austero dat̃:his & iberis imponitur,ut dictũ est. Tenesmo radix nymphææ heracliæ è uino bibitur:Psyllium in aqua: Acori radicis decoctũ. Aeizoi succus aluũ sistit & dysenterias,& tineas rotundas pellit.Symphyti radix dysenteriã sistit.Item dauci.Aeizoum foliis cõtritis ex uino torminibus resistit.Alceæ siccæ farina torminibus pota cum uino.Astragalus folia habet longa incisuris multis,obliqua circa radices,caules III aut IIII foliorũ plenos,florem hyacinthi,radices uillosas,implicatas,rubras,præduras.Nascitur in petrosis,apricis,& ijsdē niualibus,sicut Pheneo Arcadiæ. Vis ei ad spissanda corpora. Aluum sistit radix in uino pota:quo fit ut moueat urinã repercusso liquore, sicut pleraq; quæ aluum sistũt.Sanat & dysentericos in uino rubro tusa.Difficile aũt tunditur.Eadem gingiuarum suppurationi utilissima est fotu. Colligitur exitu autumni cum folia amisit, siccatur in umbra. Et ladano sistitur aluus utroq;, quod in segetibus nascitur contuso & cribrato:bibitur ex aqua mulsa: Item nobili,è uino. Lada appellat̃ herba ex qua ladanum fit in Cypro,barbis caprarũ adhærescens:Nobilius in Arabia. Fit iam & in Syria atq; Africa,quod toxicon uocant.Neruos enim in arcu circundatos lanis trahunt, adhærescẽte roscida lanugine.Plura de eo diximus inter unguenta.Hoc grauissimũ odore est,durissimũq; tactu.Plurimũ enim terræ colligit,cũ probet̃ maxime purũ, odoratũ, molle, uiride, resinosum. Natura ei,molliendi, siccãdi,cõcoquendi,somnũ alliciendi. Capillũ fluentem cohibet,nigritiamq; custodit. Auribus cũ hydromelite aut rosaceo infunditur. Furfures cutis & manantia ulcera sale addito sanat. Tussim ueterem cum storace sumptum. Efficacissimũ ad ructus. Aluũ sistit et chondris,siue pseudodictamnũ:hypocisthis,orobathion

Universidad de Deusto
Biblioteca

quibuſdam dicta,malograna to immaturo ſimilis. Naſcitur,ut diximus,ſub ciſtho,unde nomen: hæc arefacta in umbra ſiſtit aluum ex uino auſtero nigroq; utraque. Duo enim genera eius,candida & ruſſa. Vſus in ſucco,ſpiſſat,ſiccat. & ruſſa magis ſtomachi rheumatiſmos emendat.Pota tribus obolis,ſanguinis excreationes. Cum amylo dyſenterias pota & infuſa.Item uerbenaca ex aqua data,aut carẽtibus febre ex uino aminæo: cochleatibus quinq; additis in cyathos tres uini.Lauer quoq; naſcens in riuis cõdita & cocta torminibus medetur.Potamogeton uerò ex uino dyſentericis etiam & cœliacis,ſimilis betę foliis,minoribus tantum hirſutioribusq;,paulatim ſupereminens extra aquam,peculiariter refrigerat,ſpiſſat. Vſus in foliis,cruribus uitioſis utilia,& cõtra ulcerũ nomas,cũ melle uel aceto. Caſtor hanc aliter nouerat,tenui folio uelut equinis ſetis, thyrſo lõgo & leui, in aquoſis naſcentem.Radice ſanabat ſtrumas & duritias. Potamogeton aduerſat & crocodilis,itaq; ſecum habent eam qui uenant illos.Aluum ſiſtit & achillea.Eoſdem effectus præſtat & ſtatice VII caulibus,ueluti roſæ capita ſuſtinẽs. Ceratia uno folio,radice nodoſa & magna,in cibo cœliacis & dyſentericis medet.Leontopodion,alij leuceoron, alij dori petron,alij thorybetron uocant,cuius radix aluũ ſiſtit,purgatq; bilem, in aquã mulſam addito pondere denariorũ duũm.Naſcit in campeſtri & gracili ſolo.Semen eius potum, lymphatica ſomnia facere dicitur.Lagopus ſiſtit aluum è uino pota, aut in febri ex aqua. Eadẽ inguini adalligatur in tumore.Naſcitur in ſegetibus. Multi ſuper omnia laudãt ad deploratos dyſentericos quinquefoliũ,decoctis in lacte radicibus potis:& ariſtolochiam uictoriati pondere in cyathis uini tribus.Quæ ex ſupradictis calida ſument,hæc candente ferro temperari aptius erit. è diuerſo purgat aluũ ſuccus centaurij minoris,drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis & aceti, bilemq; detrahit. Maiore tormina diſcutiuntur. Vettonica aluũ ſoluit drachmis quatuor,in hydromelitis cyathis nouẽ. Itẽ euphorbium uel agaricũ drachmis duabus cum ſale modico potũ ex aqua, aut in mulſo obolis tribus. Soluit & cyclaminos ex aqua pota,aut balanis ſubditis.Item chamæciſsi balanus.Hyſſopi manipulus decoctus ad tertias cũ ſale,pituitas trahit illitus,uel contritus cum oxymelite & ſale:pellitq; uentris animalia.Pituitam & bilem detrahit peucedani radix.Aluũ purgat anagallis ex aqua mulſa.Item epithymon qui eſt flos è thymo, ſatureiæ ſimili. Differentia,quòd hic herbaceus eſt,alterius thymi albus:quidam hippopheon uocant: ſtomacho minus utilis,uomitiones minus mouet,ſed tormina & inflationes diſcutit. Sumit & ecligmate ad pectoris uitia cum melle,& aliquando iride. Aluum ſoluit,à quatuor drachmis ad ſex,cum mellis exiguo ſalisq; & aceti. Quidam aliter epithymũ tradunt, ſine radice naſci tenui ſimilitudine pallioli,rubens:ſiccari in umbra,bibi ex aqua acetabuli parte dimidia,detrahere pituitã bilemq;. Aluum leniter ſoluit & nymphæa in uino auſtero. Soluit & pycnocomon,erucæ foliis craſsioribus & rarioribus,radice rotunda, lutei coloris, terram olente,caule quadrangulo,modico,tenui,flore ocimi.Inuenit in ſaxoſis locis. Radix eius in aqua mulſa x ij põdere,& aluũ,& bilem,& pituitam exinanit. Semen ſomnia tumultuoſa facit,una drachma in uino potũ. Et capnos ſtrumam diſcutit. Detrahit bilem polypodion,quam noſtri filiculam uocant:ſimilis enim eſt filici. Radix in uſu, piloſa, coloris intus herbacei,craſsitudine digiti minimi,acetabulis cauernoſa ceu polyporum cir ri, ſubdulcis, in petris naſcens, aut ſub arboribus uetuſtis. Exprimitur ſuccus aqua madefacta,& ipſa conciſa inſpergit oleri uel betæ,uel maluæ,uel ſalſamento,uel cum pulticula coquitur ad aluũ uel in febri leniter ſoluendam. Detrahit bilem & pituitã, ſtomachum offendit.Aridæ farina indita naribus polypũ conſumit.Floret,& ſemen non fert. Scammonium quoq; diſſolutionem ſtomachi facit, bilem detrahit, aluũ ſoluit, præterquam ſi adijciantur aloes drachmæ duæ obolis eius duobus. Eſt autẽ ſuccus herbæ ab radice ramoſæ,pinguibus foliis,triangulis,albis,radice craſſa,madida,nauſeoſa. Naſcitur pingui & albo ſolo.Radix circa canis ortũ excauatur,ut in ipſa confluat ſuccus:qui ſole ſiccatus, digeritur in paſtillos.Siccatur & ipſa uel cortex.Laudat natione Colophoniũ, Myſium, Prienenſe

Prienense: specie autem nitidum & quàm simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, cito liquescens, uirus redolens, gummosum, linguæ tactu lacteſcens, quàm leuissimū, cum diluit albescens. Hoc euenit & adulterino, quod fit erui farina & tithymalli marini succo, in ludæa ferè, quod etiam strangulat sumptum. Deprehenditur gustu. Tithymallus enim linguā excalfacit bulbi more, nec ante, nec postea utile. Dedere & per se ex aqua mulsa & sale quaternis obolis. Sed utilissime cum aloe, ita ut incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur. Et caput ungitur in dolore cum oleo. Tithymallum nostri herbā lactariam uocant, aliī lactucam caprinam. Narrantq; lacte eius inscripto corpore cum inaruerit, si cinis inspergatur, apparere literas, & ita quidam adulteras alloqui maluere quàm codicillis. Genera eius multa. Primus cognominatur characias, qui & masculus existimatur, ramis digitali crassitudine, rubris, rugosis, quinq; aut sex, cubitali lōgitudine, à radice foliis pendulis, in cacuminibus coma iunci. Nascitur in asperis maritimis. Legitur semē autumno cum coma, siccatum sole tunditur & reponitur. Succus uerò incipiēte pomorū lanugine defractis ramulis excipitur farina erui, aut ficis, ut cum ijs arescat. Quinas autē guttas singulis excipi satis est. Traduntq; etiam toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis exceperit. Succus cum colligitur, ne attingat oculos cauendum est. Fit & è foliis tusis priore minus efficax. Fit & decoctū è ramis. Est & semē in usu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur, colluuntur & radicis decocto è uino aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibuntq; eum ut purgent uomitione, & aluo soluta, aliàs stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in posca: si uomitiōe, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis datur. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces urit leniter. Est enim tam feruentis naturę, ut per se extra corpori impositum, pustulas ignium modo faciat, & pro caustico in usu sit. Alterum genus tithymalli myrsinitem uocant, aliī caryitē, foliis myrti acutis & pungentibus, sed mollioribus, & ipsum in asperis nascēs. Colliguntur comæ eius hordeo turgescente, siccataq; in umbra diebus nouem in sole inarescunt. Fructus non pariter matureſcit, sed pars anno sequente, & nux uocatur. Inde cognomen Græci dedere. Demetitur cum messium maturitate, lauaturq;, dein siccatur, & datur cum papaueris nigri duabus partibus, ita ut sit totum acetabuli modus: minus hic uomitionibus quàm superior, cæteri item. Aliqui sic & foliū eius dedere, nucem uerò ipsam in mulso aut passo, uel cum sesama. Trahit bilem & pituitam per aluū. Oris ulcera sanat. Ad nomas oris folium cum melle estur. Tertium genus tithymalli paralius uocat siue tithymalis, folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, semine albo, quod colligitur incipiente uua, & siccatū teritur, sumiturq; acetabuli mensura ad purgationes. Quartū genus helioscopion appellāt, foliis portulacæ, ramulis stantibus à radice quatuor aut quinq;, rubentibus, semipedali altitudine, succi plenis. Hoc circa oppida nascit, semine albo, columbis gratissimo, quod colligitur incipiente uua. Nomen accipit, quoniā capita cum sole circumagit. Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo, cæteri usus qui characiæ. Quintum cyparissian uocant propter foliorū similitudinem, caule gemino aut tripli nascentē in cāpestribus, cui eadē uis quæ helioscopio aut characię. Sextū platyphyllon uocant: aliī corymbitem, aliī amygdalitem à similitudine. Nec ullius latiora sunt folia. Pisces necat, aluum soluit, radice uel foliis uel succo in mulso aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas. Septimū dendroides cognominant, aliī cobion, aliī leptophyllon, in petris nascens, comosissimū ex omnibus maxime cauliculis rubentibus, & semine copiosissimū, eiusdem effectus cuius characias. Apios ischas, siue rhaphanosagria, iuncos duos, siue tres spargit in terra rubentes, foliis rutæ: radix cepæ, sed amplior: quare quidam rhaphanū sylueſtrem uocāt. Intus habet mammā candidā, extra cortices nigros. Nascit in montosis asperis, aliquādo & in herbosis. Effoditur uere, tusaq; in fictili mergi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur:deiectoq; quod ſupernatat,reliquus ſuccus purgat utraq; parte, ſeſquiobolo in aqua mulſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura. Inſpergitur & aridæ radicis farina potioni,aiuntq; ſuperiorē partem eius uomitione biles extrahere,inferiorē per aluū. Tormina diſcutit quodcunq; panaces & uettonica,præterq; à cruditate. Peucedani ſuccus & inflationes,ructus gignēs. Acori radix daucúmue, ſi lactucæ modo ſumat. Ladanum Cyprium potum interaneorū uitijs occurrit. Item gentianæ farina,ex aqua tepida fabæ magnitudine. Plantago mane ſumpta duabus linguis,& tertia papaueris in uini non ueteris cyathis III:datur & in ſomnū euntibus addito nitro uel polenta,ſi multo poſt cibum det. Colo infunditur hemina ſucci,uel in febri. Agaricum potum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno,lieni medetur:& panacis omnium generum radix in mulſo. Sed teucria præcipue,pota arida & decocta quantū manus capiat,in aceti heminis tribus. Ad uulnus illinitur eadē cum aceto:aut ſi tolerari nō poſsit,ex ficu uel aqua. Polemonia bibitur ex uino. Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tribus. Ariſtolochia ut contra ſerpentes. Argemonia VII diebus in cibo ſumpta,lienem conſumere dicitur. Agaricū in aceto mulſo obolis duobus. Nymphææ heracliæ radix è uino pota,& ipſa cōſumit. Ciſſanthemus drachma bis die ſumpta,in uini albi cyathis II per dies XL lienem dicitur paulatim emittere per urinam. Prodeſt & hyſſopum cum fico decoctum. Lonchitidis radix decocta priuſquam ſemen emittat. Peucedani quoq; radix decocta,& lieni & renibus. Lien acori potu conſumitur. Præcordijs & ilibus utiliſsimæ radices. Clymeni ſemen potū diebus XXX pondere denarij in uino albo. Vettonicæ farina ex melle & aceto ſcillite pota. Radix lonchitidis in aqua,& teucrium illinitur. Item ſcordium cum cera,agaricū cum farina fœnigræci, ueſicæ malis,cōtraq; calculos grauiſsimis cruciatibus,ut diximus, auxilio eſt. Polemonia ex uino pota. Item agaricum. Plantago radice uel folijs potis ex paſſo. Et uettonica,ut in ioci nere diximus. Itē ramici,pota atq; illita. Eadem ad ſtrangurias efficaciſsima. Ad calculos quidam uettonicā & uerbenacam & millefolium æquis portionibus ex aqua, pro ſingulari remedio bibere ſuadent. Strangurias diſcuti & dictamo certū eſt. Item quinquefolio decocto ad tertias in uino,hoc & enterocelicis dari atq; illini,utiliſsimum eſt. Xiphij quoq; radix ſuperior,urinā ciet infantibus. Enterocelicis datur ex aqua,& illinitur ueſicæ uitijs. Peucedani ſuccus infantiū ramici,& umbilicis eminentibus pſyllion illinit. Vrinam ciēt anagallides,acoriq; radicis decoctum,uel ipſa trita potaq;,& omnia ueſicæ uitia ſanat. Et calculos herba & radix cotyledonis. Itemq; genitaliū inflammationem omnem, pari pondere caulis & ſeminis & myrrhæ. Ebulum teneris cum folijs tritū,ex uino potū, calculos pellit:impoſitū teſtes ſanat. Erigeron quoq; cum farina thuris & uino dulci, teſtiū inflammationes ſanat. ſymphyti radix illita enterocelas cohibet,genitalium nomas hypociſthis alba. Artemiſia quoq; datur cōtra calculos ex uino dulci,& ad ſtranguriam. Dolores ueſicæ ſedat ex uino nymphææ heracliæ radix. Eadem uis crethmo, ab Hippocrate admodum laudata. Eſt autem inter eas quæ eduntur ſylueſtrium herbarum. Hanc certe apud Callimachum apponit ruſtica illa Hecale, ſpeciesq; eſt batis hortenſis. Caulis unus palmum altus,ſemen feruens,odoratum ceu libanotidis rotundum, ſiccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum,quem aliqui cachryn uocant. Folia pinguia, albicant ueluti oliuæ,craſsiora,& ſalſa guſtu:radices digiti craſsitudine tres aut quatuor. Naſcitur in maritimis petroſis. Eſtur crudum coctúmue cum olere,odorati ſaporis & iucundi. Seruatur etiam in muria:præcipui uſus ad ſtranguriam,folio,uel caule,uel radice ex uino. Colorem quoq; corporis gratiorem facit,uerum æquo largior inflationes. Aluum ſoluit decocto urinamq;,& à renibus humorem trahit. Sic & altheæ ſiccæ farina in uino pota, ſtrangu-
riam tollit, efficacius addito dauco. Lieni quoque utilis. Aduerſus ſerpentes bibitur. Lumentis quoque in pituita,aut ſtranguria hordeo inſperſa ſuccurrit. Anthyllion eſt lenti ſimillima, quæ in uino pota, ueſicas uitijs liberat, ſanguinem ſiſtit. Altera eſt anthyllis, chamæpityos ſimilis,flore purpureo,odore graui,radice intubi. Vel magis cepæa, ſimi-
lis

lis portulacæ,nigriore radice,ſed inutili,naſcẽs in littoribus harenoſis,guſtu amara. In ui
no cum aſparagi radice ueſicæ plurimũ prodeſt. Eadem præſtat hypericon, quam alij cha
mæpityn,alij corion appellant,oleraceo frutice,tenui cubitali,rubẽte,folio rutæ,odore a-
cri,ſemine in ſiliqua nigro,matureſcẽte cũ hordeo:natura ſemini ſpiſſandi,aluũ ſiſtit. Vri
nam ciet. Ad calculos ueſicæ cum uino bibitur. Eſt aliud hypericon, quod alij corin ap-
pellant, folio tamaricis, & ſub ea naſcitur, ſed pinguioribus folijs & minus rubentibus,
odoratum,palmo altius,leniter ſuaue,aculeatum. Vis ſemini excalfactoria,& ideo infla-
tionẽ facit enterocelis:ſed ſtomacho nõ inutile,præcipuum ad ſtranguriam, ſi exulcerata
non ſit ueſica. Medetur & pleuriticis ex uino potum. Veſicæ autem callitrichon trita ſi-
mul cum cumino,& data ex uino albo. Verbenaca quoq; folijs decocta ad tertias,uel ra-
dix eius è mulſo calido calculos eijcit. Item perpreſſa, quæ Aretij & in Illyrico naſcitur, in
aqua decocta è tribus heminis ad unam & pota. Trifolium ex uino ſumptum, & chryſan
themum primum. Anthemum quoque calculos eijcit,paruis à radice folijs quinis, cauli-
bus longis duobus, flore roſeo,radices tritæ per ſe ceu lauer crudum. Silaus naſcitur gla-
reoſis & perennibus riuis,cubitalis,apij ſimilitudine. Coquitur ut olus acidũ, magna uti-
litate ueſicæ:quæ ſi ſcabiem ſentiat,panacis radice ſanatur,aliter inutile ueſicis. Calculos
pellit malum erraticum,radicis libra in uini congio decocta ad dimidias:inde heminæ ſu-
muntur per triduum. Reliquum ex uino cum ſio & urtica marina & daucum & plantagi-
nis ſemen ex uino. Et herba fuluiana trita ex uino: & hæc nomen inuentoris habet, nota
tractantibus,urinas ciet. Scordion teſtium tumores ſedat. Hyoſcyamum genitalibus me
detur. Peucedani ſuccus ex melle & ſemen ſtranguriæ. Agaricum obolis tribus in uini ue
teris cyatho uno: trifolij radix drachmis duabus in uino: dauci una drachma uel ſeminis.
Iſchiadici & ſemine & folijs erythrodani tritis ſanantur,panace pota:& infricata polemo
nia,ariſtolochiæ decocto folij. Agarico quidem & neruus qui platys appellatur, & hume
rorum dolor ſanatur,obolis tribus in uini ueteris cyatho uno poto. Quinquefoliũ iſchia-
dicis & bibitur & imponitur. Item ſcammonia decocta cum hordei farina. Semen hyperi
ci utriuſq; bibitur ex uino. Sedis uitia & attritus celerrime ſanat plantago. Condylomata
quinquefolium. Sedem conuerſam cyclamini radix ex aceto: Anagallis cerulea procide-
tia ſedis retro agit:è diuerſo rubens proritat. Cotyledon condylomata & hæmorrhoidas
mire curat. Teſtium tumores acori radix decocta in uino tritaq; & illita. Intertrigines ne-
gat fieri Cato, abſinthium Ponticum ſecum habentibus.

De pulegio & argemone. Cap. IX

ALij adijciunt & pulegium: quod ieiunus qui legerit, ſi poſt ſe alliget,inguinis dolo-
res prohibet aut ſedat cœptos. Inguinaria (quam quidã argemonẽ uocant)paſsim
in uepribus naſcens,ut proſit inguinibus in manu tantũ habenda eſt. Panos ſanat pana-
ces cum melle:plantago cũ ſale:quinquefoliũ:perſolatæ radix,ut in ſtrumis: item damaſo
nium:uerbaſcũ cum ſua radice tuſum,uino aſperſum folioq; inuolutũ,& ita in cinere cal-
factum,ut imponat calidum. Experti affirmauere,plurimum referre ſi uirgo imponat nu-
da,ieiuna ieiuno,& manu ſupina tangẽs dicat:Negat Apollo peſtẽ poſſe creſcere, quam
nuda uirgo reſtinguat:atq; ita retrorſa manu ter dicat,toties q; deſpuant ambo. Medetur
& radix mandragoræ ex aqua:radicis ſcammoniæ decoctũ cum melle: ſideritis cum adi-
pe ueteri:uel chryſippea cum ficis pinguibus.& hæc ab inuentore habet nomen.

De nymphæa & abſtinentia & appetentia ueneris,& de ſatyrio erythro-cocco,& crategi,& ſideriti Cap. X

VEnerem in totum adimit,ut diximus,nymphæa heraclia, eadem ſemel pota, in XL
dies. Inſomnia quoq; ueneris à ieiuno pota, & in cibo ſumpta. Illita quoq; radix
genitalibus,inhibet nõ ſolum uenerem,ſed & affluentiã genituræ: ob id corpus alere uo-
cemq; dicitur. Appetentiam ueneris facit radix è xiphio ſuperior,data potu in uino. Item
quã crethmon agrion appellãt,& orminos agrios, cum polenta contrita. Sed inter pauca

mirabilis

Universidad de Deusto
Biblioteca

mirabilis est orchis herba siue serapias, foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, testiculis simili, ita ut maior, siue (ut aliqui dicunt) durior, ex aqua pota excitet libidinem: minor siue mollior, è lacte caprino inhibeat. Quidā folio scillæ esse dicūt leuiori ac minori, caule spinoso. Eiusq; radices sanant oris ulcera, thoracis pituitas, aluū sistunt è uino potæ. Concitatricē uim habet satyrion. Duo eius genera: una longioribus foliis q̄ oleæ, caule quatuor digitorū, flore purpureo, radice gemina ad formā hominis testiū, alternis annis intumescente ac residente. Altera satyrion orchys cognominat̄, & fœmina esse creditur. Distinguitur internodijs & ramosiore frutice, radice fascinis utili. Nascitur ferè iuxta mare. Hæc tumores & uitia partiū earum erumpētia cum polenta illita sedat, uel per se trita. Superioris radix in lacte ouis colonicæ data, neruos intēdit: eadem ex aqua remittit. Græci satyrion, foliis lilij rubri minoribus, & tribus nō amplius è terra exeuntibus tradunt, caule leui, cubitali, nudo, radice gemina: cuius inferior pars & maior mares gignat, superior ac minor fœminas. Et aliud genus satyrij (erythraicon appellant) semine uiticis maiore, leui: duræ radicis cortice rubro intus albū includi, sapore subdulce: ferè in monte sis inueniri. Venerē, etiā si omnino manu teneatur radix, stimulari, adeò si bibatur in uino austero. Arietibus quoq; & hircis segnioribus in potu dari. Et à Sarmatis equis ob assiduū laborē pigrioribus in coitu, quod uitiū prosedamū uocant. Vim eius restinguit aqua mulsa aut lactuca sumpta. In totū quidē Græci, cum concitationē hanc uolunt significare, satyrion appellant, sic & crategin cognominātes, & thelygonon, quarū semen testium simile est. Tithymalli quoq; ramorū medullam habētes, ad Venerē proniores fieri dicuntur. Prodigiosa sunt quæ circa hoc tradidit Theophrastus, autor alioqui grauis, septuagenō coitu durasse libidinem contactu herbæ cuiusdam, cuius nomen speciemq; nō posuit. Sideritis adalligata uarices minuit, & sine dolore prestat. Podagræ morbus rarior solebat esse, nō modo patrum auorumq; memoria, uerumetiam nostra, peregrinus & ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, Latinum nomen inuenisset. Insanabilis nō est credendus: quippe quoniam & sponte desiit, & in pluribus cura. Medentur panacis radices cum uua passa, succus hyoscyami cum farina uel semen: scordion ex aceto, iberis uti dictum est. Verbenaca cum axungia trita, cyclamini radix, cuius decoctum & pernionibus prodest. Podagras refrigerat radix è xiphio, semē è psyllio, cicuta cum lithargyro aut axungia, aeizoum in primo impetu podagræ rubentis, hoc est, calidæ. Vtrilibet uerò cōuenit erigeron cum axungia, plantaginis folia trita addito sale modico, argemonia tusa ex melle. Medetur & uerbenaca illita, aut si pedes macerentur in eius decocto. Et lappago, similis anagallidi, nisi esset ramosior ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, grauis odoris: quæ talis est, mollugo uocat̄: similis, sed asperioribus foliis, asperugo. Superioris succus expressus pondere XI denariorum in uini cyathis duobus quotidie sumitur. Præcipue uerò liberat eo malo phycos thalassion: id est fucus marinus, lactucæ similis, qui conchylijs substerni tur: nō podagræ modo, sed omnibus articulorum morbis impositus, prius q̄ exarefiat. Tria autem genera eius, Latum, & alterum longius, quadamtenus rubēs: tertium crispis foliis, quo in Creta uestes tinguntur, omnia eiusdem usus. Nicander ea & aduersus serpentes in uino dedit. Salutare est & semen eius herbæ, quam psyllion appellauimus, macerefactum aqua, admixtis in heminam seminis, resinæ colophoniæ cochlearibus duobus, thuris uno. Laudantur & mandragoræ folia cum polenta tusa.

Medicinæ generales de pedibus, talis, articulis, neruis, & remedia cōtra morbos qui totū corpus occupant, & de merthryda, & uigilijs, & paralysi, & de febribus frigidis, & febre iumentorū, & phreneticis, & chamæacta, & aeizoo, & de igne sacro. Cap. XI

TAlis uerò tumentibus, limus aquaticus cum oleo subactus, mire prodest. Articulis succus è centaurio minore. Idem neruis utilissimus. Item centauris. Vettonica neruis discurrentibus per scapulas, humeris, spinæ, lumbis pota, ut in iocinere. Articulis quin

Universidad de Deusto
Biblioteca

quinquefolium impositū. Mandragoræ folia cum polenta, uel radix recēs tusa cum cucumere syluestri, uel decocta in aqua. Cubitorū ac pedum rimis polypodij radix. Articulis succus hyoscyami cū axungia. Amomi succus cū decocto: itē centūculus decocta, uel muscus recens ex aqua obligatur donec inarescat: itē lappæ boariæ radix è uino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat, omniaq; alia frigoris uitia. Perniūculos curat & cotyledon cū axungia: Folia ex batrachio: Epithymi succus. Clauos pedum extrahit ladanū cum castoreo: uerbenaca ex uino. Nunc peractis malis quæ mēbratim sentiuntur, dicemus de his quæ totis corporibus grassantur. Remedia autem hæc cōmunia inuenio. Ante omnes potam dodecatheū, de qua diximus. Deinde panacis omniū generum radices, peculiariter longinquis morbis, & semē interaneorū uitijs. Ad omnes uero corporis dolores succū è scordio: item uettonicę, quæ pota colorem plumbeum corporis priuatim emendat, gratioremq; reducit. Geranion aliqui myrrhin, alij merthryda appellant. Similis est cicutæ, folijs minutioribus, & caule breuiori, rotūdo, saporis & odoris iucūdi. Nostri sic eam tradunt. Græci folijs candidioribus paulò q̄ maluæ, caulibus tenuibus, pilosis, ramosam ex interuallis binū palmorū, & in his folijs, inter quę in cacuminibus capitula sint gruū. Alterū genus folijs anemones, diuisuris longioribus, radice mali modo rotūda, dulci, reficientibus se ab imbecillitate utilissima, & ferè talis uera est. Bibitur contra phthisin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item cōtra inflationes, & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semē drachmis quatuor cum pipere & myrrha potū. Phthisin sanat, & plantaginis succus si bibatur, & ipsa decocta. In cibo cum sale & oleo, à somno matutino refrigerat. Eadē datur his, quos atrophos uocant, interpositis diebus. Vettonica phthisicis ecligmate cum melle fabæ magnitudine: Agaricū potū duobus obolis in passo, uel daucon cū centaureo maiore in uino. Phagedænis, quod nomen sine modo exedentium est, & aliàs ulcerū, tithymali medentur cum sesamis sumpti. Inter mala uniuersi corporis uigiliæ sunt plerisq;. Harū remedio monstrat panaces, clymenos, aristolochia, & odore, & peruncto capite. Aeizoū siue sedū, si inuolutū pāno nigro, ignorantis puluino subijciatur: & œnothera siue onuris hilaritatē afferens in uino, amygdalaceo folio, flore rosaceo, fruticosa, longa radice, & cum siccata est uinum olēte. Hęc in potu data feras quoq; mitigat. Cruditates quæ nauseam faciunt, digerit uettonica. Eadem pota à cœna concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere, & crapulam discutit. Item agaricum post cibos in aqua calida potum. Paralysin uettonica sanare dicit. Item iberis, ut dictum est. Eadem & torpentibus membris prodest. Item argemonia, omnia quæ periclitentur secari discutiendo. Comitiales sanant panacis, quam heraclíam diximus, radices potæ cum coagulo uituli marini, ita ut sint panacis tres partes: plantago pota: uettonica in oxymelite drachma, uel agaricum obolis tribus: folia quinquefolij ex aqua. Sanat & archezostis, sed cū aminæo pota. Sanat & baccaris radix arida in puluerem contrita, cyathis tribus cum coriandro in aqua calida. Et centunculus trita in aceto, aut melle, aut in aqua calida: uerbenaca ex uino pota, hyssopi baccæ ternæ contritę, & in aqua potæ diebus sedecim: peucedanum cum coagulo uituli marini æquis portionibus potū: quinquefolij contrita folia ex uino pota diebus XXXI: uettonicæ farina pondere X. III. cum aceti scillitici cyatho, mellis Attici uncia: scammonium obolis duobus cum castorei drachmis quatuor. Febres frigidas leuiores facit agaricum potum in calida aqua: tertianas sideritis cum oleo. Item ladanum quod in segetibus nascitur, contusum: Plantago ex aqua mulsa, duabus horis ante accessionem pota binis drachmis: uel succus radicis madefactæ uel tusæ: uel ipsa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Bugloſſo inarescente, si quis medullam è caule eximat, dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei septem folia ante accessionem, aiunt à febre liberari. Item uettonicæ drachmam, in aquæ mulsæ cyathis tribus, uel agaricum, maxime in his febribus, quæ cum horrore ueniunt.

Quin

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura cæteris, alij omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa. Verbenaca quidem & iumentorum febribus in uino medetur: sed in tertianis à tertio geniculo incisa, quartanis à quarto. Bibitur & semen hyperici utriusq; in quartanis, & horroribus uettonicæ farina, quæ omnes horrores coercet. Item panaces, adeò excalfactoria natura, ut per niuẽ ituris bibere id, ac perungi eo præcipiant. Et aristolochia perfrictionibus resistit. Phreneticos somnus sanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuso, anagallidum succo. E diuerso lethargicos excitari labor est, hoc præstante (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo. Contra insanias uettonica bibitur. Carbunculos rumpit panaces. Sanat uettonicæ farina ex aqua, aut brassica cum thure, frequẽti potu calidæ: uel è carbone in conspectu extincto fauilla, digito sublata & illita, uel plantago tusa. Tithymalus characites hydropicos sanat. Panaces, plantago in cibo, cum prius panẽ siccum ederint sine potu: uettonica drachmis duabus in duobus cyathis uini aut mulsi: uel agaricum, uel semen lonchitidis, duabus singulis ex aqua potũ: psyllij ex uino: anagallidum succus: cotyledonis radix è mulso: ebuli recentis radix, excussa tantum, nec colluta, quantum duo digiti comprehendant, ex uini ueteris calidi hemina: trifolij radix drachmis duabus ex uino: tithymallum, platyphyllon cognomine, semen hyperici, quod coris appellatur: acte, quam quidam esse ebulũ putãt, radice contrita in uini cyathis tribus, si febris absit, uel semine ex uino nigro. Item uerbenaca, fasciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias. Præcipue tamen chamæactæ succus aptissimus creditur. Eruptiones pituitæ emendant, plantago, cyclamini radix cum melle: ebuli folia cõtrita, & è uetere uino imposita etiam boam sanant, id est rubẽtes papulas. Pruriginem succus strychni illitus. Igni sacro medetur aeizoum: folia trita cicutæ: mandragoræ radix. Siccatur in aere ut cucumis, primoq; super mustum suspendit, mox in fumo, dein tunditur in uino aut aceto. Prodest & uino myrteo fouere: mentæ sextans, uiui sulphuris uncia, ex aceto simul trita: fuligo ex aceto. Ignis sacri plura sunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui zoster appellatur, & enecat si cinxerit. Medetur plantago cum creta cimolia, & peristereos per se: radix persolatæ. Alijs quæ serpunt, cotyledonis radix cum mulso: aeizoum: succus linozostis ex aceto.

Ad luxata membra, & contra morbum regium, & contra furunculos, & fistulas, & inflationes, & ambustionem, & contra alios morbos, ad neruos, ad sanguinem. Cap. XII

RAdix polypodij illita luxatis medetur. Doloremq; & tumores tollunt semen psyllij, folia plantaginis tusa, sale modico addito: uerbasci semen ex uino decoctum & contritum: cicuta cum axũgia. Folia ephemeri tuberibus atq; tumoribus illinunt, quæ etiam dum discuti possunt. Morbum regium in oculis præcipue mirari est, tenuitatẽ illam densitatemq; tunicularũ felle subeũte. Hippocrates à septimo die in febre, mortiferũ signum esse docuit. Nos scimus uixisse aliquos etiam ab hac desperatione. Fit uero & citra febres impugnaturq; centaurio maiore (ut diximus) poto, uettonica, agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho: ltẽ uerbenacæ folio, obolis tribus ex uini calidi hemina quatriduo. Sed celerrime quinquefolij succus medetur tribus cyathis potus cum sale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibit in loco calido, & à perfrictionibus tuto: sudores enim felleos mouet. Folia tussilaginis ex aqua: Semen linozostis utriusq; insperſum potioni, uel cum absinthio, aut cicere decoctum: hyssopi baccæ cũ aqua potæ: Lichen herba si cum sumitur cætero olere abstineatur: Polytrix in uino data, struthion in mulso. Passim & in quacunq; parte ac maximo incommodo nascuntur, qui furunculi uocantur, mortiferum aliquando malũ confectis corporibus. Remedio sunt pycnocomi folia trita cum polenta, si nondum caput fecerint. Discutiunt & folia ephedri illita. Fistulæ quoque in omni parte serpunt, medicorum uitio male sectis corporibus. Auxilio est centaurium minus collyrijs cum melle decocto additis: plantaginis succus infusus: quinquefoliũ cum sale & melle: la-

danum

danum cum caſtoreo: cotyledon cū medulla ceruina caleſacta, impoſita: uerbaſci radicis medulla collyriȝ tenuitate in fiſtulā additur: uel ariſtolochiæ radix, uel ſuccus tithymalli. Collectiones inflammationesq; ſanant argemoniæ folia illita. Duritias & collectiones omnes uerbenaca, uel quinquefolium, decoctum in aceto: uerbaſci folia uel radix: hyſſopum è uino impoſitum: acori radix, decocto eius herbæ fouētibus: aeizoum. Item quę cō tuſa ſint, duritiasq; & ſinus corporis. illecebrę omnia infixa corpori extrahūt, folia tuſsilaginis, daucum, ſemen leontopodiȝ tritū in aqua cum polenta. Suppurationibus imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta, uel ſemen: item orchis. Vitia quæ ſint in oſsibus, ſatyriȝ radice impoſita, efficaciſsime ſanari dicunt. Nomæ & collectiones omnes, fuco maris priuſq; inareſcat: & alceæ radix collectiones diſcutit. Ambuſta ſanātur plantagine, arcio ita ut cicatrix fallat. Folia eius in aqua decocta & cōtrita illinuntur: radices cyclamini cū aeizoo: herba ipſa hyperici, quod corion appellauimus. Neruis & articulis cō uenit plātago trita cū ſale. Argemonia tuſa ex melle. Peucedani ſucco perunguntur ſpaſtici, tetanici. Neruorū duritiæ ægilopis ſucco. Doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo ſpaſticis opiſthotonicis perungi, ſemine hyperici, quod coris uocat, idemq; bibere prodeſt. Phrynion dicitur etiam abſciſſos ſanare neruos, ſi cōfeſtim imponat trita uel manſa. Spaſticis, tremulis, opiſthotonicis alceæ radix bibitur ex aqua mulſa. Sic & rigores excalfacit. Sanguinis profluuium ſiſtit herbæ pæoniæ ſemē rubrum. Eadem & in radice uis. Cyclaminos uero, ſi ore ſanguis reiiciat, ſiue è naribus, ſiue aluo fluat, ſiue fœminarum utero: item lyſimachia pota uel illita, uel naribus indita: item plantaginis ſemen: Quinquefolium potum & illitum. Cicutæ ſemē in nares, ſi inde fluat, tritum ex aqua inditum: Aeizoum, Aſtragali radix: ſiſtit & iſchæmon, & achillea.

De herba equiſeto, nymphæa, peucedano, ſiderite, alijſq; pluribus ad ſanguinem ſiſtendum utilibus, & ſtephanomeli, & eriſithale, & & contra uermes. Cap. XIII

EQuiſetum hippuris à Græcis dicta, & pratis uituperata nobis: eſt autem pilus terrę, equinæ ſetæ ſimilis: lienem curſorum extinguit decocta fictili nouo ad tertias, quantum uas capiat, & per triduum heminis pota. Vnctis eſculentis ante diem unum interdicitur. Græcorum uaria circa hanc opinio. Alij pini foliȝs ſimilem, nigricantem, eodem nomine appellant, uim eius admirabilem tradentes, quod etiam ſanguinis profluuia uel tacto ea tantū homine ſiſtat. Alij hippurin, alij ephedron, alij anabaſin uocant. Traduntq; iuxta arbores naſci, & ſcandentē eas dependere comis iunceis multis nigris, ut eſt equorum cauda, geniculatis ramulis folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen rotundum, ſimile coriandro, radice lignoſa, naſci in arbuſtis maxime. Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem è naribus fluentem incluſus ſiſtit: item aluum. Medetur dyſentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinā ciet: tuſsim orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & ueſicæ folia bibuntur. Enterocelen cohibet. Faciunt & aliam hippurin, breuioribus & mollioribus comis cādidioribusq;, perq; utilem iſchiadicis, & uulneribus ex aceto impoſitam, propter ſanguinem ſiſtendum. Et nymphea trita plagis imponitur. Peucedanū cum ſemine cupreſsi bibitur, ſi ſanguis per os redditus eſt, fluxitq; ab infernis. Sideritis tantam uim habet, ut quamuis recenti gladiatoris uulneri illigata, ſanguinem claudat: quod facit & ferulæ cinis, uel carbo: fungus uero etiam efficacius, qui ſecundum radicem eius naſcitur. Per nares autem fluenti, & cicutæ ſemen tritum ex aqua inditumq;, efficax habetur: item ſtephanomelis ex aqua. Vettonicæ farina è lacte caprino pota, ſiſtit ex ubere fluentem: plantagoq; contuſa. Eiuſdem ſuccus uomentibus ſanguinem datur. Ad erraticum autem radix perſolatæ cum axungia uetere illita probatur: Ruptis conuulſisq; ex alto deiectis centaurium maius, gentianæ radix trita uel decocta, uel ſuccus uettonicæ, & hoc amplius à uocis aut lateris contentionibus: panaces, ſcordion, ariſtolochia, pota: agaricum. Item contuſis & euerſis potum duobus obolis in mulſi

Universidad de Deusto
Biblioteca

cyathis tribus,aut si febris sit, in aqua mulsa: uerbascum cuius flos similis auro est, acori radix,aeizoum omne,sed è maiori succus efficacissime:item symphyti uel radicis decoctū: daucū crudum. Erisithales est flore luteo,foliis acanthi:bibitur è uino: item chamærops: & in sorbitione irio,uel plantago omnibus modis. Item phthiriasi, qua Sylla dictator cō sumptus est: nascunturq; in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur uuæ taminiq; succo,aut ueratri,cum oleo perūctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta,etiam uestes eo tædio liberat.

Ad ulcera plagas,& ad uerrucas tollendas,& de polycnemo. Cap. XIIII

VLcera multorum sunt generū,ac multis modis curātur. Panacis omnium generum radix,ex uino calido illinitur manantibus. Siccat priuatim quā chironiā diximus. Cum melle trita tubera aperit:ulceribusq;,quæ serpunt,deploratis auxilio est cū æris flore,uino tēperata omnibus modis,uel flore uel semine,uel radice. Eadem cum polenta uetustis uulneribus prodest. Heraclion quoq; siderion,apollinaris,psyllium, tragacantha, scordotis cum melle purgat. Farina eius carnes excrescentes per se insparsa cōsumit. Polemonia ulcera,quæ cacoethe uocāt,sanat:centauriū maius insparsum uel illitum:item minoris coma decocta uel trita,uetera quoq; ulcera purgat & persanat. Folliculi clymeni recentibus plagis imponuntur. Illinitur autem gentiana ulceribus quæ serpūt, radice tusa, uel decocta in aqua ad mellis crassitudinem,uel succo:uulneribus,ex ea factū lyciū. Lysimachia recentibus plagis medetur. Plantago omniū generum ulceribus, peculiariter fœminarum,senum & infantium. Igne mollita melior,& cum ceroto crassa ulcerū labra purgat,nomas sistit:tritā suis foliis integere oportet: Suppurationes,collectiones, sinus ulcerum chelidonia quoq; siccantur, uulnera adeo ut etiam pro spodio utantur. Eadem iam desperatis cum axūgia imponitur. Dictamnū pota sagittas pellit, & alia tela extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorū obolo. Proxime pseudodictamnū. Vtraq; etiam suppuratiōes discutit. Aristolochia quoq; putria ulcera exest: sordida expurgat cum melle, uermesq; extrahit:item clauos in ulceribus natos:& infixa corpori omnia, præcipue sagittas,& ossa fracta,cum resina. Caua uero ulcera explet per se. Et cum iride recētia uulnera ex aceto. Vetera ulcera uerbenaca, quinquefoliū cū sale & melle. Radices persolatæ,uulneribus ferro illatis recētibus imponūtur:folia ueteribus. Cum axungia utrunq;, & suo folio operitur. Damasonium ut in struma:folia uerbasci ex aceto aut uino. Peristereos ad omnia genera,uel callosorum putrescentiumq; ulcerum facit. Manantia nymphææ heracliæ radix sanat. Item cyclamini radix uel per se,uel ex aceto, uel cum melle. Eadem & contra steatomata efficax,sicut ad ulcera manantia hyssopum, item peucedanum, cui ad recentia uulnera uis tanta est, ut saniem ossibus extrahat. Præstant hoc & anagallides, cohibentq; quas uocant nomas,& rheumatismos. Vtiles & recentibus plagis, sed præcipue senum corpori. Cum ceroto apostemata & ulcera tetra, folia mandragoræ recentia, radix uulnera cū melle aut oleo:cicuta cum siligine mixta mero:aeizoum herpetas quoq; & nomas,ac putrescentia:sicut erigeron uerminosa: recentia aūt uulnera astragali radix, & uetera quoque ulcera purgat hipocisthis utraq;. Leontopodij semen tritum in aqua, & cum polēta illitum,spicula sagittarum extrahit:item pycnocomi semen. Tithymallus characias succo gangrenas,phagedænas, putria, uel decocto ramorum cum polenta & oleo: orchis radices,hoc amplius & cacoethe ex aceto cum melle siccæ & recentes:per se œnothera efferentia sese ulcera sanat. Scythica uulnera curant. Ad carcinomata, argemonia ex melle efficacissima est. Vulneribus præsanatis asphodeli radix decocta,ut diximus,trita cum polenta & illita,quibuscunque uero apollinaris. Astragali radix in puluerem trita,humidis ulceribus prodest: item callitrix decocta in aqua. Priuatim uero ijs quæ calciamento facta sint uerbenaca,necnon & lysimachia contrita, ac nymphæa aarida infriata. Polytrix inueteratis ijsdem utilior. Polycnemon cunilæ bubulæ similis est,semine pulegij,surculosa,multis geniculis,corymbo odorato,acri et dulci odore,quę

ferro

ferro factis uulneribus cõmanducata imponitur,quinto die soluitur. Symphyton ad cicatricẽ celerrime perducit:item sideritis.Hæc imponitur ex melle. Verbasci semine ac foliis ex uino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragoræ foliis cum polenta:cyclamini radicibus cum melle. Trissaginis folia in oleo cõtrita, ijs maxime adhibetur ulceribus,quæ serpũt:& alga in melle trita. Vettonica ad carcinomata,& melanias ueteres addito sale. Verrucas tollit argemonia ex aceto, uel batrachij radix, quæ & ungues scabros aufert.Linozostidis utriusq; folia uel succus illitus. Tithymali omnes, genera uerrucarum omnium:item omnia pterygia, uarosq; tollunt. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum.

De pluribus experimentis ad mulierũ menses & uuluæ morbos,& partus eijciendos & continendos,& cutis in facie uitia,& capillum tingendum & tollendum,& quadrupedum scabiem. Cap. XV

ARtemisiam & elelisphacum alligatas qui habeat uiator,negatur lassitudinem sentire.Muliebribus morbis medetur maxime in uniuersum pæoniæ herbæ semen nigrum ex aqua mulsa.Eadẽ & in radice uis mẽses ciet. Panacis semen cũ absinthio menses & sudores.Scordotis potu & illitu. Vettonica drachma in uini cyathis tribus bibit contra omnia uuluarũ uitia,aut quæ à partu fiunt.Mẽses nimios sistit achillea imposita,& decoctum eius insidẽtibus.Mãmis imponitur hyoscyami semen ex uino: locis radix è cataplasmate.Et mãmis etiã chelidonia,Secũdas morãtes, uel partus emortuos, radices panacis appositæ extrahunt. Ipsum panaces in uino potum uuluas purgat, appositumq; cum melle.Polemonia pota ex uino,secundas pellit:nidore purgat uuluas. Centaurij minoris succus potu,fotuq; menses ciet.Item maioris radix, in uuluæ doloribus ijsdem modis prodest.Derasa uero & apposita, extrahit partus emortuos. Plantago apponitur in lana in dolore uuluæ:in strãgulatu bibitur.Sed præcipua dictamno uis est. Menses ciet, partus emortuos uel transuersos eijcit:bibitur ex aqua foliorũ obolo,adeo ad hęc efficax ut ne in cubiculum quidem prægnantiũ inferatur. Nec potu tantum, sed & illitu & suffitu ualet. Proxime pseudodictamnũ. Sed menses ciet cum mero decoctũ pondere denarij. Plurimis tamen modis aristolochia prodest, nam & menses & secundas ciet: & emortuos partus extrahit,myrrha & pipere additis,pota uel subdita. Vuluas quoq; procidentes inhibet fotu uel suffitu,uel subiectu, maxime tenuis. Strangulatum ab his, mẽsiumq; difficultatem agaricum tribus obolis in uini ueteris cyatho potum,emendat:peristereos apposita in adipe suillo recenti: antirrhinon cum rosaceo & melle. Item apposita nymphææ thessalæ radix, dolori medetur. In uino nigro pota profluuia inhibet. E diuerso ciet cyclamini radix pota & apposita.Et ueticæ insidentium decocto medetur. Secundas pota cissanthemos pellit,uuluam sanat. Et xiphij radix superior menses ciet,drachma ex aceto pota.Peucedanum strangulatus uuluæ nidore ustum recreat.Menses aluosq; præcipue psyllium,drachma in cyathis tribus aquæ mulsæ ciet, semen mandragoræ potum uuluam purgat.Menses ciet succus appositus,& emortuos partus. Nimia rursus profluuia sistit semen cum uino & sulphure.Alui profluuia sistit & contrahit batrachion potu uel cibo,ardens aliâs(ut diximus)cruda.Sed cocta commendatur sale & oleo, & cumino.Daucum & menses & secundas potu facillime pellit. Ladanum suffitu corrigit uuluas:dolori earum exulceratisq; imponitur.Emortua scammonium pellit, potum uel appositum.Menses ciet hypericũ utrunq;,appositum.Ante alia uero (ut Hippocrati uidetur)crethmos è uino semine uel radice:cortice trahit & secundas,succurrit & strãgulationibus ex aqua pota:item radix è getanio,peculiariter secundis inflammationibusq; uuluarum conueniens.Purgat hippuris pota & appositа uuluas. Polygonus pota menses ciet & althęę radix. Folia plantaginis pellunt,item agaricũ ex aqua mulsa. Artemisia uuluæ medetur trita,ex oleo irino aut fico.aut cum myrrha apposita. Eiusdem radix pota in tantũ purgat,ut partus enectos extrahat.Menses & secũdas ciet ramorũ decoctum infi-

dentibus:item folia pota drachma. Ad eadem omnia prosunt uel impositа uentri imo cum farina hordeacea. Acoron quoq; utile est interioribus fœminarū morbis,& coniza utraq;,& crethmos. Et anthillides duæ uuluis utilissimæ,torminibusq;,& secūdarū moræ,in uino potæ. Callitrix fotu locis medet,albugines in capite tollit,capillos inficit oleo trita. Geranion in uino albo potum,hypocisthis in rubro,profluuiū sistunt. Hyssopum suffocationes laxat. Radix uerbenacæ pota ex aqua, ad omnia in partu aut ex partu mala,præstantissima est. Peucedano quidam miscent in uino nigro semē cupressi contritū. Nam semen psyllij deferuefactum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnes uteri lenit. Symphyton tritū in uino nigro euocat mēses. Partus accelerat scordotis pota,drachma succi in aqua mulsa cyathis quatuor,dictamni folia præclare dant ex aqua. Cōstat, unius oboli pondere,uel si mortui sint in utero infantes,protinus reddi sine uexatione puerperæ. Similiter prodest pseudodictamnū,sed tardius:cyclaminos adalligata: cissanthemos pota:uettonicæ farina ex aqua mulsa. Arsenogonon & thelygonon herbæ sunt,habentes uuas floribus oleæ similes,pallidiores tamen,semen albū papaueris modo, Thelygoni potu fœminā concipi narrant. Arsenogonon ab ea semine oleæ, nec alio distat. Huius potu mares generari perhibentur,si credimus. Alij utranq; ocimo similem tradunt. Arsenogoni autem semen geminum esse testibus simile. Mammarū uitijs aeizoum, quod digitellum appellauimus,unice medetur. Erigeron ex passo mammas uberiores facit: Sonchum in farre coctū. Quæ uero mastos uocatur,indita,pilos mammarum è partu nascentium aufert,& tineas in facie,aliaq; cutis uitia emendat. Gentiana, nymphea heraclia illita,cyclamini radix,maculas omnes. Cacaliæ grana mixta cerę liquidæ, extendunt cutem in facie,erugantq;: uitia omnia acori radix emendat. Capillum lysimachia flauum facit: denigrat hypericon,quod & corion uocatur:item ophrys herba dēticulato oleri similis, foljs duobus. Nigritiā dat & polemonia,in oleo decocta. Psilothrū nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus,uerū iam & uiris est in usu. Efficacissimum aūt habetur archezostis. Itē tithymalli succo,uel in sole,cū oleo illito crebro,uel euulsis pilis. Qua drupedum scabiem sanat hyssopum ex oleo,suum anginas peculiariter sideritis. Verum & reliqua genera herbarum reddamus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXVII

PROOEMIVM

Reliqua herbarum genera. Cap. I

CRESCIT profecto apud me certe, tractatu ipso admiratio antiquitatis:quantoq; maior copia herbarum dicenda restat,tanto magis adorare priscorum in inueniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset uideri etiā rerum naturæ ipsius munificentia,si humani operis esset inuentio. Nunc uero deorum fuisse eam apparet, aut certe diuinam etiam cum homo inueniret:eandemq; omniū parentē & genuisse hæc & ostendisse,nullo uitæ miraculo maiore, si uerum fateri uolumus. Scythicam herbam à Mæotidis paludibus,& euphorbiam è monte Atlante,ultraq; Herculis columnas,& ipso rerū naturæ defectu,parte alia britannicā ex oceani insulis extra terras positis:itemq; æthiopidē ab exusto sideribus axe,alias præterea aliunde ultro citroq; humanæ saluti in toto orbe portari, immensa Romanæ pacis maiestate non homines modo diuersis inter se terris gentibusq;, uerum etiam montes, & excedentia in nubes iuga, partusq; eorum & herbas quoque inuicem ostentante. Æternum quæso deorum sit munus istud. Adeo Romanos,uelut alteram lucem, dedisse rebus humanis uidentur.

Deaconi

De aconito,& panthera,quæ extinguitur aconito. Cap. II

SEd antiquorum curam diligentiamq; quis possit satis uenerari, cum cõstet omnium uenenorũ ocyssimũ esse aconitũ:& tactis quoq; genitalibus fœminini sexus, animalium,eodem die inferre mortẽ? Hoc fuit uenenũ, quo interẽptas dormiẽtes à Calsurnio Bestia uxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabulæ narrauere è spumis Cerberi canis,extrahẽte ab inferis Hercule, ideoq; apud Heracleã Ponticam,ubi monstratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoq; tamen in usus humanæ salutis uertêre,scorpionũ ictibus aduersari experiẽdo datum in uino calido.Ea est natura ut hominem occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur,uelut pari intus inuento.Sola hæc pugna est,cum uenenũ in uisceribus reperit:mirumq;,exitialia per se ambo cum sint, duo uenena in homine cõmoriuntur,ut homo supersit. Imò uero etiam ferarũ remedia antiqui prodiderunt, demõstrando quomodo uenenata quoq; ipsa sanarẽtur. Torpescunt scorpiões aconiti tactu,stupẽtq; pallentes,& uinci se confitentur.Auxiliatur eis elleborum album,tactu resoluẽte:ceditq; aconitum duobus malis,suo & omnium. Quod si quis illa forte ab homine excogitari potuisse credit,ingrate deorum munera intelligit. Tangunt carnes aconito, necantq; gusta tu earum pantheras, nisi hoc fieret,repleturas illos situs. Ob id quidã pardalianches appellauere.At illas statim liberari morte,excremẽtorum hominis gustu, demonstratum. Quod certe casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc ut nouum nasci,quoniam feris ratio & usus inter se tradi non possit.

Quod omnium creaturarum conditor sit deus. Cap. III

Hic ergo casus,hic est ille,qui plurima in uita inuenit deus. Hoc habet nomẽ per quẽ intelligitur eadem & parens rerum omnium & magistra natura, utraq; coniectura pari,siue ista quotidie feras inuenire,siue semper scire iudicemus. Pudẽdumq; rursus, omnia animalia quæ sint salutaria ipsis nosse,prçter hominẽ. Sed maiores, oculorũ quoq; medicamentis aconitum miscerí,saluberrime promulgauere, aperta professione malum quidẽ nullum esse sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit,qui nulla diximus uenena,monstrare quale sit aconitum,uel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris,non plura quatuor,ab radice leniter hirsuta.Radicem modicam cãmaro similem marino.Quare quidã cammaron appellauere, alij thelyphonon,ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulum scorpionum modo,quare & scorpion aliqui appellauere.Nec defuere qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul & è longinquo odore mures necat.Nascitur in nudis cautibus,quas aconas nominant.Et ideo aconitum aliqui dixere,nullo iuxta,ne puluere quidem nutriẽte.Hanc aliqui rationem nominis attulere.Alij, quoniam uis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam,statimq; admota uelocitas sentiretur.

De æthiopide,& agerato,& aloe,& alcea,& alypo,& alsina,& androsace,& andro sæmo,& ambrosia,& anoni,& anagyro,& anonymo. Cap. IIII

AEthiopis folia habet phlomo similia,magna & multa, & hirsuta ab radice.Caulem quadrangulum,scabrum, similem arcio, multis concauum alis, semen eruo simile, candidum,geminum,radices numerosas,longas,plenas,molles,glutinosas gustu.Siccæ nigrescunt,durantur q; ut cornua uideri possint.Præter Æthiopiam nascuntur,& in Ida monte Troadis,& in Messenia.Colligũtur autumno, siccãtur in sole aliquot diebus,ne situm sentiãt.Medentur uuluis,potæ in uino albo,ischiadicis,pleureticis,faucib.scabris, decoctæ potu dantur.Sed quæ ex Æthiopia uenit eximia est,atq; illico prodest. Agaraton ferulacea est,duorũ palmorum altitudine,origano similis,flore bullis aureis. Huius ustæ nidor urinam ciet,uuluamq; purgat, tanto magis insidẽtibus. Causa nominis non hæc,sed quoniam diutissime non marcescit. Aloe scillæ similitudinem habet, maior,& pinguior

Universidad de Deusto
Biblioteca

pinguioribus foliis ex obliquo striata. Caulis eius tener est, rubēs medius, non dissimilis antherico: radice una, ceu palo in terrā demissa, graui odore, gustu amara. Laudatissima ex India affertur, sed nascit & in Asia, non tamen ea utunt, nisi ad uulnera recentibus foliis, mirifice em cōglutinat, uel succo. Ob id in turbinibus cadorū eam serūt, ut acizoum maius. Quidā & caulem ante maturitatē seminis incidunt succi gratia, aliqui & folia. Inuenitur & per se lachryma adhærens. Ergo pauimentandū ubi sata sit, censent, ut lachryma nō absorbeat. Fuere, qui traderēt in Iudæa super Hierosolymā metallicam eius naturam, sed nulla magis improba est, neque alia nigrior est, aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida, ruffi coloris, friabilis, ac iocineris modo coacta, facile liquescēs. Improbanda nigra & dura, harenosa quoq; quæ & gustu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis, sed principalis aluum soluere, cum penè sola medicamentorū quæ id præstāt, confirmet etiā stomachum, adeo non infestet ulla ui contraria. Bibitur drachma. Ad stomachi uero dissolutionē, in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis mensura, bis ter' ue in die ex interualis, ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior, si pota ea sumatur cibus. Capillum fluentem continet cum uino austero, capite in sole contra capillum peruncto. Dolorē capitis sedat temporibus & fronti imposita ex aceto & rosaceo, dilutiorq; infusa. Oculorum uitia omnia sanari ea cōuenit, priuatim prurigines & scabiem genarum: item insignita ac liuida, illita cum melle, maxime Pontico. Tonsillas, gingiuas, & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua: si minus, ex aceto pota. Vulnerum quoq; sanguinem, & undecunque fluentem sistit per se: uel ex aceto. Aliâs etiam est uulneribus utilissima, ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur exulceratis genitalibus uirorum, condylomatis, rimisq; sedis aliâs ex uino, aliâs ex passo, aliâs sicca per se, ut exigit mitigāda curatio, aut coercenda. Hæmorrhoidū quoq; abundantiam leniter sistit. Dysenteriæ infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorātur & pilulæ cū mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purgāda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamētis lauatur, ut quod sit harenosissimū subsidat. Aut torretur in testa, pennaq; subinde uersat, ut possit æqualiter torreri. Alcea folia habet similia uerbenacę, quę & peristereon cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorū plenos, florem rosæ, radices albas, cum plurimū sex, cubitales, obliquas. Nascitur in pingui solo, nec sicco. Vsus radicis ex uino uel ex aqua dysentericis, aluo citæ, & ruptis conuulsis. Alypon cauliculus est molli capite, non dissimilis betæ, acre gustatu ac lentum, mordensq; uehementer & accendens. Aluum soluit in aqua mulsa, addito sale modico. Minima potio duarum drachmarum, media quatuor, maxima sex, ea purgatione quibus datur è gallinaceo iure. Alsine, quam quidam myosoton appellant, nascitur in lucis, unde & alsine dicta est. Incipit à media hyeme, arescit æstate media: cum prorepit, musculorum aures imitatur foliis. Sed aliam docebimus esse quæ iustius myosotis uocetur. Hæc eadē erat quæ helxine, nisi minor minusq; hirsuta esset. Nascitur in hortis, & maxime in parietibus. Cum teritur, odorem cucumeris reddit. Vsus eius ad collectiōes inflammationesq;: & in eadem omnia quæ helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item uerendis ulceribusq;, cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur. Androsaces herba est alba, amara, sine foliis, folliculos in cirris habens, & in his semen: nascitur in maritimis Syrię maxime. Datur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua, uel aceto, uel uino. Vehemēter em urinas ciet. Datur et podagricis illini turq;. Idem effectus est & semini. Androsæmon, siue (ut alij appellauere) ascyron, nō absimile est hyperico, de qua diximus, cauliculis maioribus, densioribusq;, & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura. Semen papaueris nigri. Comæ tritæ sanguineo succo manant. Odor ei resinosus. Gignit in uineis. Ferè medio autumno effoditur, suspenditurq;.

Vsus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vſus ad purgandã aluum tuſæ cum ſemine, potæq; matutino, uel a cœna duabus drachmis, in aqua mulſa, uel uino, uel aqua pura, totius potionis ſextario. Trahit bilem: prodeſt iſchiadicis maxime. Sed poſtera die, capparis radicẽ reſinæ permixtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterumq; quatridui interuallo eadem facere. A purgatione autem ipſa robuſtiores uinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambuſtis, & uulneribus, cohibens ſanguinem. Ambroſia uagi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuati: fruticem unum habet denſum, ramoſum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiorem, folijs rutæ. Circa imum caulem in ramulis ſemen eſt uuis dependentibus, odore uinoſo: qua de cauſa botrys à quibuſdam uocatur, ab alijs artemiſia. Coronantur illa Cappadoces. Vſus eius ad ea quæ diſcuti opus ſit. Anonin quidam ononida malunt uocare, ramoſam, ſimilẽ fœnogræco, niſi fruticoſior hirſutioráq; eſſet, odore iucundo, poſt uer ſpinoſa. Eſtur etiam muria condita. Recens uero margines ulcerum erodit. Radix decoquitur in poſca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias. Anagyros quam aliqui acopon uocant, fruticoſa eſt, grauis odore, flore oleris: ſemen in corniculis non breuibus gignit, ſimile renibus, quod dureſcit per meſſes. Folia collectionibus imponunt, difficulteráq; parientibus adalligantur, ita ut à partu ſtatim auferantur. Quod ſi emortuus hæreat, & ſecũdæ menſesq; morentur, drachmæ pondere bibuntur in paſſo folia. Sic & ſuſpirioſis dantur: & in uino uetere ad phalangiorum morſus. Radix diſcutiendis cõcoquendisq; adhibetur. Semen commanducatum uomitiones facit. Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Affertur è Scythia, celebrata Hiceſio, non paruæ autoritatis medico, item Ariſtogitoni, in uulneribus præclara, ex aqua tuſa & impoſita: pota uero, mammis præcordijsq; percuſsis: item ſanguinem excreantibus. Putauerunt et bibendam uulneratis. Fabuloſa arbitror quæ adijciuntur: recente ea ſi uratur, ferrum aut æs ferruminari.

De aparine, & arctio, & aſpleno, & aſclepiade, & aſtere uel bubonio, & aſcyro uel aſcyroide, & aphace, & de alcibio, & alectoropho. Cap. v

AParinen aliqui omphacocarpon, alij philanthropon uocant, ramoſam, hirſutam, quinis ſenisue in orbẽ circa ramos folijs per interualla: Semen rotundum, durum, concauum, ſubdulce. Naſcitur in frumentario agro, aut hortis pratisue, aſperitate etiam ueſtium tenaci. Efficax contra ſerpentes, ſemine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt folia impoſita, ſuccus auribus infunditur. Arction aliqui arcturum uocãt: ſimilis eſt uerbaſco folijs, niſi quod hirſutiora ſunt, caule lõgo, molli, ſemine cumini. Naſcitur in petroſis, radice tenera, alba, dulciq;. Decoquitur in uino ad dentium dolorem, ita ut contineatur ore decoctum. Bibitur propter iſchiada & ſtranguriam è uino, ambuſtis imponitur & pernionibus. Fouentur eadem cum radice ſemine trito in uino. Aſplenum ſunt qui hemionion uocant, folijs trientalibus multis, radice limoſa, cauernoſa, ſicut filicis cãdida, hirſuta: nec caulem, nec florem, nec ſemen habet. Naſcit in petris, parietibusq; opacis, humidis, laudatiſsima in Creta. Huius foliorũ iure in aceto decocto, per dies XL. poto lienẽ abſumi aiunt: & illinuntur aũt eadem ſedante ſingultus. Non danda fœminis, quoniã ſterilitatẽ facit. Aſclepias folia ederæ habet, ramos longos, radices numeroſas, tenues, odoratas: floris uirus graue, ſemen ſecuridacæ. Naſcit in mõtibus. Radices torminibus medentur, & cõtra ſerpentium ictus, non ſolum potu, ſed etiã illitu. Aſter ab aliquibus bubonion appellatur, qm̃ inguinum præſentaneũ remediũ eſt. Cauliculus folijs oblongis duobus aut tribus, in cacumine capitula ſtellæ modo radiata. Bibit & aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinũ medicinã, ſi niſtra manu decerpi iubẽt, & iuxta cinctus alligari. Prodeſt & coxẽdicis dolori adalligata. Aſcyron & aſcyroides, ſimilia ſunt inter ſe & hyperico: maiores habet ramos quod aſcyroides uocatur, ferulaceos, omnino rubentes, capitulis paruis, luteis. Semẽ in caliculis puſillum, nigrum, reſinoſum. Comæ tritæ uelut eruentãt. Qua de cauſa quidam hanc

Universidad de Deusto
Biblioteca

androsæmon uocauere. Vsus seminis ad ischiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit, bilem detrahit. Illinitur & ambustis. Aphace tenuia admodum folia habet, pusillo altior lenticula est. Siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora, & madidiora et minora lenticula. Nascitur in aruis. Natura ei ad spissandum efficacior q̃ lenti: reliquo usu eosdem effectus habet. Stomachi aluiq̃ fluxiones sistit semen decoctum. Alcibion qualis esset herba, apud autores non reperi. Sed radicẽ eius & folia trita, ad serpentis morsum imponi & bibi iubent: folia quantum manus capiat trita cum uini meri cyathis tribus, aut radicẽ drachmarũ triũ pondere cum uini eadem mensura. Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristæ, plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. Vtilis tussientibus cocta cum faba fressa, melle addito, & caligini oculorum. Solidum semen conĩcitur in oculum, nec turbat, sed in se caliginẽ contrahit. Mutat colorem, sed ex nigro albicare incipit, & intumescit, ac per se exit.

De alo. Cap. VI

ALum nos uocamus, Græci symphyton petræũ, simile cunilæ bubulæ, foliis paruis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacuminibus thymi, surculosum, odoratũ, gustu dulce, saliuam ciens, radice longa rutila. Nascitur in petris, ideo petræũ cognominatum: utilissimum lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus sanguinẽ reĩcientibus, faucibus asperis. Bibitur radix trita, & in uino decocta, & aliquando superlinitur. Quin & cõmanducata sitim sedat, præcipueq̃ pulmonem refrigerat. Luxatis quoq̃ imponitur & cõuulsis, lieni, interaneis. Aluum sistit cocta in cinere: detractisq̃ folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus sanandis tanta præstantia est, ut carnes quoq̃ dum coquuntur, conglutinet addita: unde & Græci nomen imposuere. Ossibus quoq̃ fractis medetur.

De alga, & actea, & de ampelo agria, & absinthio. Cap. VII

ALga rubra & scorpionũ ictibus. Actea graui foliorum odore, caulibus asperis geniculatis, semine nigro ut ederæ, baccis mollibus, nascitur in opacis & asperis, aquosisq̃. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis. Ampelos agria uocatur herba, foliis duris cineracei coloris, qualem in satis diximus, uiticulis longis, callosis, rubentibus, qualiter flos quem Iouis flammam appellauimus in uiolis, fert semen punici mali simile acinis. Radix eius decocta in aquę cyathis ternis, additis uini Coi cyathis duobus, aluum soluit leniter: ideoq̃ hydropicis datur. Vuluæ uitia et cutis in facie mulierum emendat. Ischiadicos quoq̃ uti hac herba prodest, tusa cum foliis, & illita cum succo suo.

Absinthĩ genera sunt plura: santonicum appellatur à Galliæ ciuitate: Ponticum à Ponto, ubi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperiuntur, neque aliud præstantius, multóque Italico amarius, sed medulla Pontici dulcis. De usu eius conuenit herbæ facillimæ, atque inter paucas utilissimæ, præterea sacris populi Romani celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, uictorq̃ absinthium bibit: credo sanitatem præmio dari honorifice arbitratis maioribus. Stomachum corroborat, & ob hoc sapor eius in uina transfertur, ut diximus. Bibitur & decoctũ aqua, ac postea nocte & die refrigeratum sub diuo, decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cœlestis aquę sextariis tribus: oportet & salem addi. Vetustissime in usu est. Bibitur & madefacti dilutum: Ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, ut (quisquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum raro in usu est, sicut & succus expressi. Exprimitur autem cum primum semen turgescit, madefactum aqua triduo recens, aut siccum septem diebus. Deinde coctũ in aheneo uase ad tertias x. heminis in aquæ sextariis XLV. iterumq̃ percolatum herba lente coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centaurio quæritur succus. Sed hic absinthĩ, inutilis stomacho capitiq̃ est, cùm sit ille decocti saluberrimus. Nanque astringit stomachum, bilemque detrahit, urinam

hit,urinam ciet,aluum emollit,& in dolore ſanat:uētris animalia pellit,malaciam ſtomachi & inflationes diſcutit cū ſili & nardo gallico,aceto exiguo addito. Faſtidia abſterget, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere & ſale. Antiqui purgationis cauſa dabant, cū marinæ aquę ueteris ſextario, ſeminis ſex drachmis, cū tribus ſalis,& mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato ſale. Diligenter aūt teri debet,propter difficultatem. Quidā & in polenta dedere ſupradictum pondus,addito pulegio, alij contra paralyſin,alij pueris folia in fico,ſic ut amaritudinē fallerent. Thoracem purgat cum iride ſumptum. In regio morbo crudum bibitur cum opio,aut adianto. Aduerſus inflationes calidum paulatim ſorbetur ex aqua:iocineris cauſa cum gallico nardo: lienis cum aceto, aut pulte,aut fico ſumitur. Aduerſatur fungis ex aceto: item uiſco: Cicutæ ex uino & muris aranei morſibus,draconi marino,ſcorpionibus. Oculorū claritati multum confert. Epiphoris cum paſſo imponitur:fugillatis cum melle. Aures decoctum eius uaporis ſuffitu ſanat:aut ſi manat ſanies, cum melle tritū. Vrinam ac menſes cient tres quatuórue ramuli,cum gallici nardi radice una,cyathis aquæ VI. Menſes priuatim cum melle ſumptum,& in uellere appoſitū. Anginis ſubuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat:uulnera recentia,priuſq; aqua tangantur impoſitum:præterea capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur,cū cypria cera,aut cum fico. Sanat et pruritus. Non eſt dandum in febri. Nauſeas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in uentrali habitum. Somnos allicit olfactum,aut inſcio ſub capite poſitum. Veſtibus inſertum tineas arcet. Culices ex oleo peruncti abigit,& fumo ſi uratur. Atramētum librarium ex diluto eius temperatū,literas à muſculis tuetur: capillum denigrat abſinthij cinis, unguento roſaceoq; permixtus. Eſt & abſinthium marinum, quod quidam ſeriphium uocant, probatiſsimum in Taposiri Ægypti:huius ramum Iſiaci præferre ſolenne habēt: anguſtius priore,minusq; amarum,ſtomacho inimicum,aluum mollit,pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & ſale,aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutū. Coquitur quantum manus capiat,in aquæ ſextario ad dimidias.

De ballote,& botrye fruticoſa, & brabyla,& bryo & bupleuro, & catanance,& calla,& circea,& cirſio,& crategono,& theligono,& crocodilio,& cynoſorchi,& chryſolachano,& cucubalo,& conferua. Cap. VIII

BAllotem alio nomine melampraſion Græci uocant, herbam fruticoſam angulosis caulibus nigris,hirſutis folijs ueſtiētibus maioribus,quàm porri, & nigrioribus, graue olentibus. Vis eius efficax aduerſus canis morſus,ex ſale folijs tritis impoſita: item ad condylomata,coctis cinere,in folio oleris. Purgat & ſordida ulcera cum melle. Botrys fruticoſa herba eſt,luteis ramulis. Semen circa totam naſcitur, folia cichorio ſimilia. Inuenitur in torrētium ripis. Medetur orthopnoicis:hoc Cappadoces ambroſiam uocāt,alij artemiſiam. Brabyla ſpiſſandi uim habet cotonei mali modo, nec amplius de ea tradunt autores. Bryon marina herba ſine dubitatione eſt,lactucæ folijs ſimilis, rugoſa ueluti contracta, ſine caule, ab ima radice exeuntibus folijs. Naſcitur in ſcopulis maxime, teſtisq; terra comprehenſis. Præcipua ſiccandi ei ſpiſſandiq; uis,& collectiones omnes inflammationesq; cohibendi,præcipue podagræ,& quicquid refrigerare opus ſit. Bupleuri ſemen ad ictus ſerpentium dari reperio, foueriq; plagas decocta ea herba,adiectis folijs mori aut origani. Catanācen theſſalam herbam qualis ſit,à nobis deſcribi ſuperuacuū eſt,cum ſit uſus eius ad amatoria tantū. Illud nō ab re eſt dixiſſe ad dētegendas magicas uanitates, electam ad hunc uſum coniectura, quoniā areſcens contraheret ſe ad ſpeciē unguiū milui exanimati. Eadē ex cauſa & cemos ſilebitur à nobis. Calla duorum generū eſt. Vna ſimilis aro. Naſcitur in arationibus. Colligitur anteq; inareſcat uſusq; eoſdē habet quos arū. Bibitur quoq; radix huius ad exinaniendas aluos, menſesq; mulierum:item caules cum folijs in leguminibus decocti,ſanant teneſmon. Alterum genus eius qui-

eius quidam anchusam uocant, alij rhinocliſiam. Folia lactucæ longiora, plumoſa, radice rubra, quæ ignes ſacros cum flore polentæ ſanat impoſita: iocinoris autem uitia, in uino albo pota. Circea ſtrichno ſatiuo ſimilis eſt, flore nigro, puſillo, paruo ſemine ut milij, naſcente in quibuſdã corniculis, radice ſemipedali, triplici fermè aut quadruplici, alba, odorata, guſtus calidi. Naſcitur in apricis ſaxis. Diluitur in uino, bibiturq; ad dolorem uuluę & uitia. Macerari oportet in ſextarijs tribus quadrantẽ radicis tuſæ, noctẽ & diem. Trahit eadem potio & ſecundas, ſemine lac minuitur, in uino aut mulſa aqua poto. Cirſion cauliculus eſt tener duũm cubitorum, triangulo ſimilis, folijs ſpinoſis circundatus. Spinæ molles ſunt. Folia bouis linguæ ſimilia, minora, ſubcandida, & in cacumine capitula purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines. Hanc herbam radicemúe eius adalligatã, dolores uaricum ſanare tradunt. Cratægonon ſpicæ tritici ſimile eſt, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumq; geniculorum. Naſcitur in opacis, ſemine milij, uehementer aſpero guſtu: quod ſi bibant ex uino ante cœnã, tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mulier ac uir, ante conceptum diebus XL. uirilis ſexus partum futurum aiunt. Eſt & alia cratægonos, quæ thelygonos uocatur. Differentia intelligitur lenitate guſtus. Sunt qui florem cratægoni bibentes mulieres, intra XL. diem cõcipere tradant. Eadem ſanant ulcera uetera nigra cum melle: explent ſinus ulcerum, & atropha carnoſiora faciunt, purulenta expurgant, panos diſcutiunt, podagras, collectionesq; omnes leniunt, peculiariter mammarum. Theophraſtus arboris genus intelligi uoluit crategonon ſiue crategona, quam Itali aquifolium uocant. Crocodilion chamæleontis herbæ nigræ figurã habet, radice longa, æqualiter craſſa, odoris aſperi. Naſcitur in ſabuletis. Pota ſanguinẽ per nares pellit copioſum craſſumq;, atq; ita lienem conſumere dicitur. Cynoſorchin aliqui orchin uocant, folijs oleæ, mollibus, ternis, per ſemipedẽ lõgitudinis in terra ſtratis, radice bulboſa, oblõga duplici ordine, ſuperiore quę durior eſt, & inferiore quę mollior. Eduntur ut bulbi cocti, in uineis ferè inuenti. Ex his radicibus ſi maiorem edant uiri, mares generari dicunt: ſi minorẽ fœminæ, alterum ſexum. In Theſſalia molliorẽ in lacte caprino uiri bibunt ad ſtimulandos coitus, duriorem uero ad inhibendos. Aduerſatur alter alteri. Chryſolachanum in pineto, lactucæ ſimile naſcitur. Sanat neruos inciſos, ſi confeſtim imponatur. Et aliud genus chryſolachani traditur, flore aureo, folijs oleris. Coctũ eſtur, ut olus molle. Herba hac adalligata morbũ regiũ habẽtibus, ita ut ſpectari ab his poſsit, ſanari id malum traditur. De chryſolachano nec ſatis dici ſcio, nec plura reperio. Nanq; & hoc uitio laborauere proximi utique herbarij noſtri, quod ipſis notas uelut uulgares ſtrictim & nominibus tantum indicauere, tanq; coagulo terræ aluum ſiſti, ſtranguriam diſſolui, ſi bibatur ex uino aut aqua. Cucubali folia trita cum aceto, ſerpentium ictibus & ſcorpionũ mederi. Quidam hanc alio nomine ſtrumũ appellant, alij Græce ſtrychnon: Acinos habet nigros. Ex his cyathus ſucci cum mulſi duobus, medet lumbis: item capitis doloribus cum roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita. Peculiaris eſt alpinis maxime flumi nibus conſerua, appellata à conferruminando, ſpongia aquarum dulcium uerius q; muſcus aut herba, uilloſæ denſitatis atq; fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio, omnibus ferè oſsibus cõ fractis, prolapſum ex arbore alta putatorem circundata uniuerſo corpori, aquam ſuam inſpergentibus quoties inareſceret, raroq; nec niſi deficientem herbam mutationis cauſa reſoluentibus, conualuiſſe uix credibili celeritate.

De cocco gnidio, & dipſaco, & dryopteri, & dryophono, & elatine, & empetro ſiue calcifraga, & epicacti ſiue elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo, & galeopſide ſiue geleobdolo, & glauce ſiue eugalacto. Cap. IX

COcco gnidio color cocci, magnitudo grano piperis maior, uis ardens. Itaque in pane deuoratur, ne adurat cum gulam tranſit. Huic uis præſentanea contra cicutam. Siſtit aluum. Dipſacos folia habet lactucæ, bullaſq; que ſpinoſas in dorſi medio, caulem

caulem duũm cubitorum,ijſdem ſpinis horridum, genicula eius binis folijs amplectentibus,concauo alarum ſinu,in quo ſubſiſtit ros ſalſus.In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis.Naſcitur in aquoſis.Sanat rimas ſedis.Itẽ fiſtulas decocta in uino radice,uſq; dum ſit craſsitudo ceræ,ut poſsit in fiſtula collyrium mitti.Item uerrucas omniũ generũ. Quidam & alarum quas ſupra diximus ſuccum illinũt his.Dryopteris filici ſimilis,in arboribus naſcitur,tenui foliorum ſubdulcium inciſura,radice hirſuta.Vis ei cauſtica eſt. Ideo pſilothrũ eſt radix tuſa.Illinitur enim uſq; dum ſudores euocet.Iterumq; & tertio, ita ne ſudor abluatur.Dryophonon ſimilis herba eſt,cauliculis tenuibus,cubitalibus, circũdatis utrinq; folijs,pollicari amplitudine,qualia oxymyrſines, ſed candidioribus molliorí-
10 busq;,flore candido ſambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine uero eius pro pipere utuntur. Elatine folia habet helxinę, puſilla, piloſa, rotunda, ſemipedalibus ramulis quinis ſenisue,à radice ſtatim folioſis.Naſcit in ſegetibus.Acerba guſtu, & ideo oculorum fluxionibus efficax,folijs cũ polenta tritis et impoſitis ſubdito et linteolo.Eadẽ cum lini ſemine cocta ſorbitionis uſu dyſenteria liberat. Empetron,quam noſtri calcifragam uocant, naſcitur in montibus maritimis, ferè in ſaxo: quo propius mari fuit minus ſalſa eſt,potaq; bilem trahit ac pituitas:quo longius magisq; terrena,amarior ſentitur. Trahit aquam.Sumitur aũt in iure aliquo,aut in hydromelite. Vetuſtate uires perdit. Recẽs uinas ciet decoctum in aqua uel tritũ, calculosq; frãgit. Qui fidem promiſſo huic quærũt, affirmãt lapillos, qui ſubferuefiant unà,rumpi.Epicactis,ab alijs elleborine uocatur, par
20 ua herba,exiguis folijs,iocineris uitijs utiliſsima,& cõtra uenena pota.Epimenidion caulīs eſt non magnus,ederæ folijs denis atq; duodenis,nunquam florens, radice tenui, nigra, graui odore. Naſcitur in humidis, & huic ſpiſſandi refrigerandiq; natura, fœminis cauenda.Folia in uino trita uirginũ mãmas cohibent.Enneaphyllon, longa folia nouena habet,cauſticæ naturæ.Imponitur lana circundatũ,ne urat latus,cõtinuo enim puſtulas excitat,lumborum doloribus & coxendicum utiliſsimũ.Filicis duo genera nec florem habent,nec ſemen.Pterin Græci uocant,alij blechnon,cuius ex una radice cõplures exeunt filices,bina etiã cubita excedentes longitudine, non graues odore. Hanc marem exiſtimant.Alterum genus thelypterin Græci uocant, alij nymphæã pterin. Eſt aũt ſingularis atq; non fruticoſa,breuior, molliorq; & denſior, folijs ad radicem canaliculata.
30 Vtriuſq; radice ſues pingueſcunt. Folia utriſque lateribus pinnata, unde nomen Græci impoſuere. Radices utriq; longæ in obliquũ,nigrę,præcipue cũ inaruere.Siccari aũt eas ſole oportet.Naſcuntur ubiq;,ſed maxime frigido ſolo.Effodi debẽt uergilijs occidentibus.Vſus radicis in trimatu tantũ,neq; antea neq; poſtea.Pellunt interaneorũ animalia: ex his tænias cũ melle:cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraq; ſtomacho inutiliſsima. Aluũ ſoluit,primo bilẽ trahẽs,mox aquã:melius tænias cum ſcãmonij pari pondere. Radix eius duũ obolorũ pondere ex aqua,poſt unius diei abſtinentiam bibitur,melle præguſtato cõtra rheumatiſmos.Neutra danda mulieribus,quoniã grauidis abortũ,cæteris ſterilitatẽ facit.Farina earũ ulceribus tetris inſpergit: iumentorũ quoq; in ceruicibus.Folia eimicem necant,ſerpentẽ non recipiunt.Ideo ſubſterni utile eſt in locis ſuſpectis:uſtæ
40 etiã fugãt nidore.Fecere medici huius quoq; herbæ diſcrimẽ. Optima Macedonica eſt, ſecunda Caſsiopica. Femur bubulũ appellatur herba,neruis & ipſa utilis,recens in aceto ac ſale trita. Galeopſis,aut ut alij,galeobdolon uel galion,caulem & folia habet urticæ leuiora,& quæ grauem odorẽ trita reddãt:flore purpureo. Naſcitur circa ſepes ac ſemitas ubiq;. Folia caulesq; duritias & carcinomata ſanant ex aceto trita & impoſita:item ſtrumas.Panos & parotidas diſcutiũt.Ex uſu eſt & decocto ſucco fouere. Putreſcẽtia quoq; & gangrenas ſanat cũ ſale. Glaux antiquitus eugalacton uocabatur cytiſo & lenticulę ſolijs ſimilis:auerſa candidiora.Rami in terrã ſerpunt quini ſenique,admodũ tenues abradice. Floſculi purpurei exeunt.Inuenitur iuxta mare, Coquitur in ſorbitiõe ſimilaginis, ad excitandam ubertatem lactis,eam qui hauſerint,balineis uti conuenit.

De

De glaucio,& glycyſide,& gnaphalio ſiue chamæzelo,& galedrago,& holco, & hyoſiri,& holoſteo,& hypophæſto. Cap. x

GLaucion in Syria & Parthia naſcitur,humilis herba,denſis foliis, ferè papaueris, mi noribus tamen ſordidioribuſq́,odoris tetri, guſtus amari cũ aſtrictione. Granum habet crocei coloris.Hoc in olla fictili luto circumlitũ,in clibanis calefaciũt, deinde exẽpto ſuccum exprimunt eiuſdem nominis. Vſus eſt & ſucci & foliorum,ſi terantur,aduerſus epiphoras,quæ uniuerſæ uno impetu cadunt.Hinc temperatur collyrium,quod medici diaglaucion uocãt.Lactis quoq; ubertas intermiſſa reſtituitur. Sumitur eius rei cauſa ex aqua.Glycyſide,quam aliqui pæoniam,aut pentorobon uocant, caulẽ habet duũm cubitorum,comitantibus duobus aut tribus,ſubrutilũ,cute lauri,folia qualia iſatis, pinguiora,rotũdioraq́,& minora. Semẽ in ſiliquis aliud grano rubente, aliud nigro. Duo aũt genera ſunt. Fœmina exiſtimatur,cuius radicibus ſeu balani longiores, circiter octo aut ſex adhærent.Mas plures habet, quoniã non una radice nixus eſt, palmi altitudine, candidaq́.Ea guſtu aſtringit.Fœminæ folia myrrhã redolent,& denſiora ſunt.Naſcuntur in ſyluis. Tradunt noctu effodiendas,quoniam pico martio impetũ in oculos faciente,interdiu periculoſum ſit.Radix uero cum effodiatur, periculũ eſſe ne ſedes procidat. Magna id uanitate ad oſtentationẽ rei fictũ arbitror. Vſus in his diuerſus.Rubra enim grana rubentis mẽſes ſiſtunt, xv ferè pota in uino nigro.Nigra grana uuluis medentur, ex paſſo aut uino totidẽ pota.Radix omnes uentris dolores ſedat in uino, aluumq́ purgat:ſanat opiſthotonũ,morbum regium,renes,ueſicam:matricẽ autem & ſtomachũ decocta in uino:aluumq́ ſiſtit: eſtur etiam contra malum mentis, ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt.Grana nigra auxiliantur & ſuppreſsionibus nocturnis,in uino pota quo dictum eſt numero.Stomachi uero eroſionibus, & eſſe ea & illinire prodeſt. Suppurationes quoq; diſcutiunt:recẽtes nigro ſemine,ueteres rubro. Vtrũq; auxiliat à ſerpente percuſsis:Et pueris cõtra calculos,incipiente ſtranguria. Gnaphalion alij chamæzelon uocant,cuius foliis albis mollibuſq́ pro tomento utuntur:ſanè & ſimilia ſunt. Datur in uino auſtero ad dyſenteriam,uentris ſolutiones, menſesq́ mulierũ ſiſtit. Infunditur aũt teneſmo.Illinitur & putreſcentibus ulcerum. Galedragon uocat Xonocrates leu cacãtho ſimilem,paluſtrem & ſpinoſam, caule ferulaceo, alto,cui ſummo capite inhæret ſimile ouo.In hoc creſcente ætate uermiculos naſci tradunt,quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem qua dens doleat, mireq́ ilico dolorẽ tolli. Valere non diutius anno,& ita ſi terram non attigerit.Holcus in ſaxis naſcitur ſiccis.Ariſtas habet in cacumine tenues,culmo quale ordeũ reſtibile.Hæc circa caput alligata, uel circa lacertum,educit è corpore ariſtas. Quidam ob id ariſtidam uocãt.Hyoſiris intubo ſimilis, ſed minor,& tactu aſperior:uulneribus contuſa præclare medetur. Holoſteon ſine duritia eſt herba,ex aduerſo appellata à Græcis,ſicut fel dulce,tenuis uſq; in capillamenti ſpeciem,longitudine quatuor digitorum ceu gramen,foliis anguſtis,aſtringens guſtu.Naſcitur in collibus terrenis. Vſus eius ad cõuulſa rupta, in uino pota. Vulnera quoq; conglutinat.Nam & carnes coguntur, addita. Hypophæſton naſcitur in ſpinis, ex quibus fiunt æneæ fulloniæ, ſine cauliculo, ſine flore, capitulis tantũ inanibus, & foliis paruis, multis,herbacei coloris,radiculas habens albas,molles. Succus earũ exprimit æſtate, ad ſoluendã aluum,tribus obolis,maxime in comitialibus morbis, & tremulis hydropicis. Contra uertigines,orthopnœas,paralyſeis incipientes.

De hypogloſſa,& hypicoo,idea,iſopyro,lathyri,leontopetalo,lycopſide,lithoſpermo,lapide uulgari,de limeo,leuce,& leucographi. Cap. xi

HYpogloſſa folia habet figura ſylueſtris myrti, cõcaua,ſpinoſa, & in his ceu linguas folio paruo exeunte de foliis.Capitis dolorẽ corona ex his impoſita minuit. Hypicoon in ſegetibus naſcitur,foliis rutæ.Natura eius eadem quæ papaueris ſuccõ. Idæa herbæ

herbæ folia ſunt quæ oxymyrſines: adhærēt his uelut pāpini, in quibus flos. Aluū menſes cǫ, & omnē abundantiā ſanguinis ſiſtit. Spiſſandi cohibēdiq; naturā habet. Iſopyron aliqui phaſelion uocāt, quoniā foliū quod eſt aniſo ſimile, in pāpinos torquetur. Capitula ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis melanthij. Contra tuſsim & cætera pectoris uitia, ex melle aut aqua mulſa: item iocineri utiliſsima. Lathyris folia habet multa, lactucæ ſimilia, tenuiora, germina multa, in quibus ſemen tuniculis continet ut cappa ris, quę cū inaruere, eximūtur grana piperis magnitudine, cādida, dulcia, facilia purgatu. Hæc uicena in aqua pura aut mulſa pota, hydropicos ſanāt. Trahunt & bilem. Qui uehementius purgari uolunt, cū folliculis ipſis ſumūt ea: nam ſtomachū lædunt. Itaq; inuentū eſt, ut cū piſce aut iure gallinacei ſumerent. Leōtopetalon alij rhapeiō uocāt, folio braſsicæ, caule ſemipedali: alæ multæ, ſemen in cacumine in ſiliquis ciceris modo: radix rapo ſimilis, grādis, nigra. Naſcitur in aruis. Radix aduerſatur omniū ſerpentium generibus ex uino pota, nec alia res celerius proficit. Datur & iſchiadicis. Lycopſis longioribus cq; lactuca eſt folijs, craſsioribusq;. Caule longo, hirſuto, adnatis multis cubitalibus, flore paruo, purpureo. Naſcitur in cāpeſtribus, Illinit cum farina hordeacea igni ſacro. Sudorē in febribus mouet, ſucco aquæ calidæ admixto. Inter omēs herbas lithoſpermo nihil eſt mirabilius. Aliqui ægonichon uocāt, alij dios pyron, alij heracleos. Herba quincuncialis ferè, folijs duplo maioribus cq; rutæ, ramulis ſurculoſis, craſsitudine iunci, gerit iuxta folia ſingulas ueluti barbulas, & earū in cacuminib. lapillos cādore & rotunditate margaritarū, magnitudine ciceris, duritia uero lapidea. Ipſi qua pediculis adhæreāt, cauernulas habent, & intus ſemē. Naſcit & in Italia, ſed laudatiſsimū in Creta. Nec quicq; inter herbas maiore quidem miraculo aſpexi. Tantus eſt decor, uelut aurificū arte alternis inter folia candicātib. margaritis, tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcētis. Iacere atq; humi ſerpere autores tradūt. Ego uulſam non hærentē uidi. Iis lapillis drachmæ pōdere potis in uino albo calculos frāgi, pellicq; cōſtat, & ſtranguriā diſcuti. Neq; in alia herbarum fides eſt uiſus ſtatim, ad quam medicinā nata ſit. Eſt autē eius ſpecies, ut etiam ſine autore uiſu ſtatim noſci poſsit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muſcum ſiccū, canum. Hic fricatur altero lapide addita hominis ſaliua, illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit, φεύγετε καυθαρίδες λύκοι ἄγριοι ὕμμε διώκει. Limeum herba appellatur à Gallis qua ſagittas in uenatu tingunt medicamento, quod uenenū ceruariū uocant. Ex hac in tres modios ſaliuati addit, quantū in una ſagitta addi ſolet, ita offa demittitur boum faucibus in morbis. Alligari poſtea ad præſepia oportet, donec purgentur. Inſanire enim ſolent. Si ſudor inſequitur, aqua frigida perfundi. Leuce mercuriali ſimilis, nomen ex cauſa accepit, per mediū foliū candida linea tranſcurrēte: quare meſoleucon quidā uocant. Succus eius fiſtulas ſanat: ipſa contrita, carcinomata. Fortaſsis eadem ſit quæ leucas appellatur, cōtra omnia marina uenena efficax. Speciem eius autores nō tradunt, nec aliud cq; ſylueſtrē latioribus folijs eſſe efficaciorē, hanc ſemine acriorē. Leucographis qualis eſſet ſcriptum nō reperi: quod eo magis miror, quoniā utilis proditur ſanguinē excreantibus, tribus obolis cum croco: Item cœliacis, trita ex aqua & appoſita: Profluuio fœminarū, oculorū quoq; medicamētis, & explendis ulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medio, & myoſota, & myagro, & natrice, & othone, & onoſma, & onopordo, & oſyri, & oxye, & batrachio, & polygono, et leucantemo, & phytema, & phyllo, & phellandrio, & phalari, & polyrrhizo, & proſerpinaca, & de rhacoma, de reſeda, & ſtœchade. Cap. XII

MEdion folia habet iridis ſatiuæ, caulem tripedalem, & in eo florē grandem, purpureum, rotundum, ſemine minuto, radicem ſemipedalem. In ſaxis opacis naſcitur. Radix drachmis duabus cum melle menſes fœminarum ſiſtit ecligmate per aliquot dies ſumpto. Semen quoq; in uino tritum, contra abundantiam fœminarum datur. Myoſota ſiue myoſotis, leuis herba, caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus rubentibus con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cauis,ab imo foliis anguſtis,oblongis,dorſo acuto, nigris, per interualla aſsidue gemina tis,tenuib. cauliculis ex alis prodeũtibus,flore ceruleo.Radix digitali craſsitudine,mul tis capillamẽtis fibrata. Vis ei ſeptica & exulceratrix,ideoq; ægilopas ſanat. Tradũt Ægyptij,mẽſis quẽ Thiatin uocant die xxvii.ferè in Auguſtum mẽſem incurrente,ſi quis huius herbæ ſucco inungatur mane priuſquã loquatur,nõ lippiturũ eo anno. Myagros herba ferulacea eſt,foliis ſimilis rubiæ,tripedanea.Semẽ oleoſum,quod & fit ex eo.Medetur oris ulceribus peruncti̇s hoc ſucco.Herba quæ uocatur nigina,tribus foliis longis intubaceis,illita cicatricesad colorẽ reducit.Natrix uocat herba,cuius radix euulſa uirus hirci redolet.Hac in piceno à fœminis abigũt,quos mira perſuaſione fatuos uocant: ego ſpecies lymphantiũ hoc modo animorũ eſſe crediderim, qui tali medicamento iuuentur.

Odontitis inter fœni genera eſt,cauliculis denſis ab eadem radice, geniculatis, triãgulis,nigris:in geniculis folia parua habet,lõgiora tamen q̃ polygonon.Semẽ in alis hordeo ſimile,florẽ purpureũ, puſillũ. Naſcitur in pratis.Decoctũ cauliculorũ eius in uino auſtero quantũ manus capiat,dentiũ dolori medet,ita ut cõtineatur ore. Othone in Syria naſcitur,ſimilis erucæ,perforatis crebro foliis,flore croci, quare quidã anemonen uocauerũt.Succus eius oculorũ medicamẽtis cõuenit.Mordet enim leuiter & excalfacit,aſtringitq; ſiccando.Purgat cicatrices & nubeculas,& quicquid obſtat.Quidam tradunt lauari,atq; ita ſiccatam digeri in paſtillos. Onoſma longa folia habet ferè ad tres digitos in terra iacentia,tria,ad ſimilitudinẽ anchuſę inciſa,ſine caule,ſine flore,ſine ſemine.Prægnans ſi edat eam,aut ſupergradiatur, abortũ facere dicitur. Onopordon ſi comederint aſini,crepitus reddere dicũtur.Trahit urinas & mẽſes, aluũ ſiſtit, ſuppurationes & collectiones diſcutit.Oſyris ramulos fert nigros,tenues,lentos,& in ijs folia nigra ceu lini:ſemenq; in ramulis nigrũ initio,dein colore mutato rubeſcẽs,Smegmata mulierib.faciunt ex his.Radicũ decoctum potũ,ſanat arquatos.Eædem priuſquã matureſcat ſemen, conciſæ,& ſole ſiccataæ,aluũ ſiſtunt.Poſt maturitatẽ uero collectæ,& in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis uentris medentur,& per ſe tritæ ex aqua cæleſti bibuntur. Oxys folia terna habet. Datur ad ſtomachũ diſſolutum.Edunt & qui enterocelen habent. Polyanthemũ,quam quidam batrachion appellant,cauſtica ui exulcerat cicatrices & ad colorem reducit:Eademq; uitiligines cõcorporat.Polygonon Græci uocant, quam nos ſanguinariam:non attollitur à terra,foliis rutæ,ſemine graminis.Succus eius infuſus naribus ſuprimit ſanguinẽ,& potus cum uino,cuiuslibet partis profluuium, excretionesq; cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt, hanc marem intelligi uolunt, appellariq; à multitudine ſeminis,aut denſitate fruticis calligonon.Alij polygonaton à frequentia geniculorum,alij theuthalida,alij carcinetron,alij clema,multi myrtopetalon.Necnõ inueniuntur,qui hanc fœminam eſſe dicunt:marẽ autem maiorẽ,minusq; nigram, & geniculis denſiorem,ſemine ſub omnibus foliis turgeſcentem. Quocunq; hæc modo ſe habeant,uis earũ eſt ſpiſſare ac refrigerare.Semina aluũ ſoluũt,largius ſumpta urinã cient. rheumatiſmos cohibent: qui ſi non fuere,non proſunt. Stomachi feruori folia imponuntur:ueſicæ dolori illinũtur,& ignibus ſacris,Succus & auribus purulẽtis inſtillat & oculorum dolori per ſe.Dabatur & in febribus ante acceſsiones duobus cyathis in tertianis, quartanis ue præcipue:Item cholericis,dyſentericis, & in ſolutione ſtomachi. Tertiũ genus oreon uocatur in montibus naſcens harundini teneræ ſimile,uno caule,denſis geniculis,& in ſe fractis,foliis autẽ piceæ,radicis ſuperuacuæ,inefficacius q̃ ſuperiora.Peculiare iſchiadicis. Quartũ genus ſylueſtre appellatur,penè arboris modo frutex, radice lignoſa,ſtirpe cedri rubicũdo:ramis ſparti, binum palmorum, nigris geniculorum ternis quaternis ue articulis.Huic quoq; ſpiſſandi natura,ſapor mali cotonei.Decoquitur in aqua ad tertias,aut aridi farina inſpergit et oris ulceribus,& attritis partibus.Propter gingiuarũ uero uitia ipſa cõmanducatur.Nomas ſiſtit,omniaq; quæ ſerpũt, aut difficilem cicatricem habent.Priuatim uero ſanat à niue facta ulcera.Herbarij & ad anginas utuntur

illa

illa:& in capitis dolore coronam ex ea imponũt:& cõtra epiphoras collo circundant. In tertianis quidam siniſtra manu euulſam adalligant:adeo contra profluuia ſanguinis, nec ullam magis aridam quàm polygonum ſeruant. Pancration aliqui ſcillam puſillam appellare malũt, foliis albi lilij lõgioribus craſsioribusq́, radice bulbi magni, colore ruffo. Aluũ ſoluit, ſucco cum farina erui ſumpto:ulcera purgat. Hydropicis ſpleneticisq́ cum melle datur. Alij decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat. Eaq́ effuſa, radicem terentes digerunt in paſtillos ſole ſiccatos,& poſtea utuntur ad capitis ulcera, & cætera quæ repurganda ſunt:Item ad tuſsim quantũ tribus digitis apprehẽderint, in uino dantes, & ad lateris dolores, aut peripneumonicis ecligmate. Propter iſchiada in uino bibẽdum, & propter tormina menſesq́ ciendos. Peplos, quam aliqui ſycen, alij meconion aphrodes uocant, ex una radice tenui fruticat, foliis rutæ paulo latioribus, ſemine ſub foliis rotũdo, minore q̃ candidi papaueris. Inter uites ferè colligitur meſsibus:ſiccaturq́ cum fructu ſuo, ſubiectis aquis in quas excidat. Hoc poto aluus ſoluitur, bilis ac pituita detrahit. Media potio eſt acetabuli mẽſura, in aquæ mulſæ heminis tribus. Et cibis inſpergit obſonijsq́ ad molliendam aluum. Periclymenos fruticat et ipſa, ex interuallo duo folia habens, ſubcandida, mollia. In cacumine autem ſemen inter folia durum, & quod difficile euellatur. Naſcitur in aruis ac ſepibus, cõuoluens ſe adminiculis quibuſcũq;. Semen eius in umbra ſiccatum tunditur,& in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus, ad lienem:eumq́ urina cruẽta, aut per aluum abſumit, quod intelligitur à decimo ſtatim die. Vrinã cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis proſunt. Partum quoq́ adiuuant, ſecundasq́ pellunt pota ſimili modo. Pelecinum in ſegetibus diximus naſci, fruticoſam cauliculis, foliis ciceris. Semẽ in ſiliquis fert, corniculorum modo aduncis, ternis quaternisue, quale gith nouimus, amarũ ſtomacho utile. Additur in antidotis.

Polygala palmi altitudinem petit, in caule ſummo foliis lenticulæ, guſtu aſtricto, quæ pota lactis abundantiam facit. Poterion, aut(ut alij uocant)phrynion, uel neurada, large fruticat, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſſa, foliis paruis, rotũdis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore lõgo, herbacei coloris:ſeminis nulli uſus, ſed guſtu acuto & odorato. Inuenitur in aquoſis collibus. Radices habet duas aut tres, binum cubitorum in altitudine, neruoſas, candidas, firmas. Circumfoditur autumno, & præciſo frutice dat ſuccum gummi ſimilem. Radix mira uulneribus ſanãdis traditur, præcipueq́ neruis uel præciſis illita. Decoctum quoq́ eius cum melle potum diſſolutiões neruorum,& infirmitates, & inciſuras iuuat. Phalangites, à quibuſdam phalangion uocatur, ab alijs leucanthemon, uel(ut in quibuſdam exemplaribus inuenio)leucacantha. Ramuli ſunt ei nunquam pauciores duobus, in diuerſa tẽdentes:flos cãdidus, lilio rubro ſimilis, ſemine nigro, lato, ad lenticulæ dimidię figuram, multo tenuiore, radice herbacei coloris. Huius folio uel flore uel ſemine auxiliantur contra ſcorpionum phalangiorumq́ & ſerpentiũ ictus: Item contra tormina. Phyteuma qualis ſit, deſcribere ſuperuacuum habeo, cum ſit uſus eius tantum ad amatoria. Phyllon à Græcis uocatur herba in ſaxoſis montibus, fœmina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parua, ſemine rotũdo, papaueri ſimili: Hæc ſui ſexus facit partus. Mares autem ſemine tantum differens, quod eſt incipientis oliuæ. Vtrunq́ bibitur in uino. Phellandrion naſcitur in paluſtribus, folio apij. Bibitur ſemẽ eius propter calculos & ueſicæ incommoda. Phalaris thyrſum habet longum, tenuem, ceu calamum, in ſummo florem inclinatũ:ſemen ſimile ſeſamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex uino uel aceto uel cum melle & lacte:Idem & uitia ueſicæ ſanat. Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas:Hæ tuſæ dantur in uino contra ſerpentes: Proſunt & quadrupedibus. Proſerpinaca herba uulgaris eſt, eximij aduerſus ſcorpiões remedij. Eadẽ cõtrita, addita muria & oleo anginam eximie curari tradunt. Pręterea in quantalibet laſsitudine recreari defeſſos, etiã cum obmutuerint, ſi ſubijciatur linguæ. Si deuoretur, uomitionem ſequi ſalutarem. Rhacoma affertur ex his quæ ſupra Pontum ſunt regionibus. Ra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dix coſto nigro ſimilis, minor & ruffior paulò, ſine odore, calfaciens guſtu & aſtringens. Eadem trita uini colorem reddit, ad crocum inclinantem. Illita collectiones inflammationesq; ſedat, uulnera ſanat, epiphoras oculorũ ſedat ex paſſo illita. Inſignita cum melle, & alia liuentia ex aceto. Farina eius inſpergitur contra cacoethe, & ſanguinem reiiciẽtibus drachmæ pondere in aqua. Dyſentericis etiam & cœliacis, ſi febri carent, in uino: ſin aliter, ex aqua. Facilius teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctũ eius bibendum duplici menſura ad rupta cõuulſa, cõtuſis, ex ſublimi deuolutis. Si pectoris ſint dolores, additur piperis aliquid & myrrhę: ſi diſſolutio ſtomachi, ex frigida aqua ſumitur, ſiue intus ſiue extra purulentis excreationibus: item hepaticis, ſpleneticis, iſchiadicis: ad renum uitia, ſuſpiria, orthopnœas. Arteriæ ſcabritias ſanat ex paſſo, tribus obolis potis trita, aut decoctum eius. Lichenas quoq; ex aceto impoſita purgat. Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas, ſingultus, tormina, aſperitates, capitis grauitates, melancholicas uertigines, laſſitudinum dolores & cõuulſiones. Circa Ariminũ nota eſt herba, quã reſedam uocant. Diſcutit collectiones inflammationesq; omnes. Qui curant ea, addunt hæc uerba, Reſeda morbos reſeda, ſcis ne ſcis ne quis hic pullos egerit? radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicũt, totiesq; deſpuunt. Stœchas in inſulis tantum eiuſdem nominis gignitur, odorata herba, coma hyſſopi, amara guſtu. Menſes ciet potu, pectoris dolores leuat. Antidotis quoq; miſcetur.

De ſolano, & ſmyrnio, & telephio, & trichomane, & thalictro, & thlaſpe, & tragonia, & tragoni, & trago, & tragopogo, & ſpõdyli. Et quod quidam morbi in quibuſdam non ſunt gentibus. Cap. XIII

SOlanum Græci ſtrychnon uocãt, ut tradit Cornelius Celſus. Huic uis reprimẽdi refrigerandiq;. Smyrnion caulẽ habet apij, folia latiora, & maxime circa ſtolones multos, quorum à ſinu exiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum langueſcente, capitibus caulium orbiculatis, ut anethi ſemine rotũdo, nigro, quod areſcit incipiente æſtate. Radix quoq; odorata, guſtu acri mordet, ſuccoſa mollis. Cortex eius foris niger, intus pallidus. Odor myrrhę habet qualitatẽ, unde & nomen. Naſcitur & in ſaxoſis collibus, & in terrenis. Vſus eius calfacere, extenuare. Vrinam & menſes cient folia & radix. Semẽ aluum ſiſtit. Radix collectiones & ſuppuratiões nõ ueteres, item duritias diſcutit illita. Prodeſt & cõtra phalangia ac ſerpentes, admixto cachry aut polio, aut meliſſophyllo, in uino pota, ſed particulatim, quoniam uniuerſa uomitionem mouet. Qua de cauſa aliquando cũ ruta datur. Medetur tuſſi & orthopnœæ ſemen, uel radix: Itẽ thoracis, aut lienis, aut renũ, aut ueſicę uitijs. Radix autẽ ruptis conuulſis. Partus quoq; adiuuat, & ſecundas pellit. Datur & iſchiadicis cum crethmo in uino. Sudores ciet & ructus, ideo inflationem ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricẽ perducit. Exprimit & ſuccus radici, utilis fœminis & thoracis præcordiorumq; deſiderijs: calfacit emm & cõcoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuccus illinitur, & malagmate è cortice arido. Et ad obſonia utũtur cũ mulſo & oleo, & garo, maxime in elixis carnibus ſimul, concoctiones facit, ſapore ſimilima piperi. Eadem in dolore ſtomachi efficax. Telephion portulacæ ſimilis eſt & caule & folijs. Rami à radice ſepteni octoni' ue fruticãt, folijs craſsis, carnoſis. Naſcitur in cultis, & maxime inter uites. Illinitur lẽtigini, & cũ inaruit teritur. Illinitur & uitiligini, ternis ferè mẽſibus, ſenis horis noctis aut diei, poſtea farina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus & fiſtulis. Trichomanes adianto ſimilis eſt, exilius modo, nigriusq;, folijs lenticulę denſis, amaris, aduerſis inter ſe. Decoctum eius ſtrãgurias ſanat in uino albo potum, addito cumino ruſtico. Succus cohibet capillos defluentes, aut ſi effluxerint reparat. Alopeciasq; denſat tritum, & in oleo illitum. Sternutamenta quoq; guſtatu mouet. Thalictrum folia coriandri habet, pinguiora paulò, caulem papaueris. Naſcit ubiq; præcipue in cãpeſtribus. Medentur ulceribus folia cum melle. Thaſpe duorum generũ eſt, anguſtis folijs digitali

Universidad de Deusto
Biblioteca

gitali longitudine,& latitudine in terrã uerſis,in cacumine diuiſis, cauliculo ſemipedali, non ſine ramis,peltarum ſpecie,ſemine incluſo lenticulę effigie,niſi quod infringitur,unde nomen.Flos albicat.Naſcitur in ſemitis & ſepibus.Semẽ aſperi guſtus, bilem & pituitam utrinqꝫ extrahit.Modus ſumendi,acetabuli mẽſura.Prodeſt & iſchiadicis infuſum, donec ſanguinem trahat.Menſes quoqꝫ ciet,ſed partus necat.Alterũ thlaſpe,aliqui Perſicum napi uocãt,latis foliꝭs,radicibus magnis,et ipſum utile iſchiadicorũ infuſioni.Prodeſt & inguinibus utrũqꝫ.Præcipitur,ut qui colligit,dicat ſumere ſe cõtra inguina & cõtra omnes collectiones,& contra uulnera,unaꝯꝫ manu tollat.Trachinia herba qualis ſit, non traditur.Credo & falſum eſſe promiſſum Democriti.Portentoſum enim eſt, adalligatã triduo abſumere lienes. Tragonis,ſiue tragion, naſcitur in Cretæ tantũ inſulæ maritimis,iunipero ſimilis,et ſemine & folio & ramis.Succus eius lacteus in gũmi ſpiſſatus, uel ſemen,impoſitione ſpicula è corpore eiꝭcit.Tunditur recens,& cũ uino illinit,aut ſiccæ farina cũ melle. Eadem lactis abundantiã facit, mammisꝯꝫ unice medetur. Eſt & alia herba tragos,quam aliqui ſcorpion uocant,ſemipedẽ alta,fruticoſa,ſine foliꝭs, puſillis racemis rubẽtibus,grano tritici acuto cacumine,et ipſa in maritimis naſcẽs.Huius ramorũ x.aut xii.cacumina trita ex uino pota cœliacis,dyſentericis,ſanguinẽ excreãtibus,menſiumꝯꝫ abundantiæ auxiliantur. Eſt & tragopogon,quem aliꝭ comen uocant,caule paruo,foliꝭs croci,radice longa,dulci,ſuper caulem calyce lato,nigro.naſcitur in aſperis,ſine uſu.Et de herbis quidem memoria digna hactenus aut accepimus,aut comperimus. In ſine earum admonere non ab re iudicamus,aliꝭs alias uirium ætates eſſe, Longiſsimo tempore durat elateriũ,ut diximus:Chamæleon niger xl.annis.Centaurium non ultra xii. Peucedanum & ariſtolochia ac uitis ſylueſtris anno in umbra ſeruantur.Et animalium quidem cæterorum nullum aliud radices à nobis dictas attingit, excepta ſpondyli, quæ omnes perſequitur.Genus id ſerpẽtis eſt. Ne illud quidem dubitatur,omnium radicum uim effectuſcꝫ minui,ſi fructus prius matureſcant:item ſeminũ, ante radice propter ſuccum inciſa.Reſoluitur autem omnium uis conſuetudine: & deſinunt prodeſſe cum opus eſt,quæ quotidie in uſu fuere,æque ꝯꝫ nocere.Omnes uero herbæ uehemẽtiores effectu uiribuſcꝫ ſunt in frigidis locis,& in aquilonijs:item ſiccis. Sunt & gentiũ differentiæ nõ mediocres.Sicut accepimus de tineis lumbricisꝯꝫ,ineſſe Ægypti,Arabiæ,Syriæ,Cilicię populis:è diuerſo Græciæ,Phrygiæ omnino non innaſci.Minus id mirũ,ꝯꝫ quod in cõfinio Atticæ Bœotiæcꝫ Thebanis innaſcuntur, cum abſint Athenienſibus. Quæ cõtemplatio aufert rurſus nos ad ipſorum animalium naturas,ingenitasꝯꝫ ijs uel certiores morborum omnium medicinas.Enimuero rerum omniũ parens,nullum animal ad hoc tantum ut paſcereť,aut alia ſatiaret,naſci uoluit,artesꝯꝫ ſalutares inſeruit et uiſceribus,quippe cum ſurdis etiam rebus inſeruerit. Tum uero illa animæ auxilia præſtantiſsima ex anima alia eſſe uoluit,contemplatione ante cuncta mirabili.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXVIII

PROOEMIVM

De medicinis ex animalibus. Cap. I

DICTAE ERANT omnium rerum naturæ, inter cælum ac terram naſcentium, reſtabant́que quæ ex ipſa tellure fodiuntur, ſi non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent tranſuerſos, ex ipſis animalibus quæ ſanantur, reperta maiore medicina. Qui ergo dixerimus herbas & florum imagines,ac pleraqꝫ inuentu rara ac difficilia, ijdem tacebimus quid in ipſo homine proſit homini, cæteráque genera remediorum inter nos uiuentia? cum præſertim,niſi carenti doloribus morbiśque uita ipſa pœna

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiat. Minime uero. Quin omnem insumemus operā, licet fastidij periculum urgeat: quando ita decretum est, minorem gratię quàm utilitatum uitæ respectum habere. Quinimo externa quoq;, & barbaros etiā ritus indagabimus. Fides tantū autores appellet. Quanquam & ipsi consensu propè iudicata eligere laborauimus, potiusq; curæ rerum, quàm copiæ institimus. Illud admonuisse perquam necessarium est, dictas iam à nobis naturas animalium, & quę cuiusq; essent inuēta. Neq; enim minus profuere medicinas reperiendo, quàm prosunt præbendo. Nunc quæ in ipsis auxilientur indicari, neq; illic in totum omissa. Itaque hæc esse quidem alia, illis tamen connexa. Incipiemus autem ab homine, ipsum sibi exquirentes, immēsa statim difficultate obuia. Sanguinē quoq; gladiatorum bibunt, ut uiuētibus poculis, comitiales morbi: quod spectare facientes in eadē harena feras quoq; horror est. At hercule illi ex homine ipso sorberi efficacissimū putāt calidum spirantemq;, & unà ipsam animam ex osculo uulnerum, cum plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas sit humana. Alij medullas crurū quęrunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, singulorum uiscerum membrorumq; etiam sapores dixere, omnia persecuti usq; ad resegmina unguium: quasi uero sanitas uideri possit, feram ex homine fieri, morboq; dignū in ipsa medicina, egregia hercule frustratione si non prosit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandi? Quis ista inuenit ostenta? Tecū enim res erit euersor iuris humani, monstrorumq; artifex, qui primus ea condidisti, credo ne uita tui obliuisceretur. Quis inuenit singula membra humana mandere? qua coniectura inductus? Quam potest medicina ista originem habuisse? Quis ueneficia innocētiora effecit quàm remedia? Esto barbari externiq; ritus inuenerint, etiam ne Græci suas fecere has artes? Extant commentationes Democriti, ad alia noxij hominis è capite ossa plus prodesse: ad alia, amici & hospitis. Iam uero ui interempti dente gingiuas in dolore scarificari, Apollonius efficacissimum scripsit: Miletus, oculorū suffusiones felle hominis sanari. Artemon caluaria interfecti, neq; cremati, propinauit aquā è fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem suspendio interempti catapotia fecit, contra canis rabiosi morsus Antheus. Atq; etiam quadrupedes homines sanauere, contra inflationes boum, perforatis cornibus inferentes ossa humana: ubi homo occisus esset, aut crematus, siliginē quæ per noctasset, suum morbis dando. Procul à nobis nostrisq; literis absint ista. Nos auxilia dicemus, non piacula: sicubi lactis puerperarum usus mederi potuit, sicubi saliua tactus ue corporis, cæteraq; similia. Vitam quidem non adeo expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. Quisquis es talis, æque moriere, etiam cum obscœnus uixeris aut nefandus. Quapropter hoc primum quisq; in remedijs animi sui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiua morte: in eaq; id optimū, quod illam sibi quisq; præstare poterit.

An sit in medendo uerborum aliqua uis: ostenta & sanciri & depelli. Cap. II

EX homine remediorū primū maximæ quæstionis, & semper incertę est, ualeantne aliquid uerba & incantamenta carminum. Quod si uerum est, homini acceptū ferri oportere conueniet. Sed uiritim sapientissimi cuiusque respuit fides. In uniuersum uero omnibus horis credit uita, nec sentit. Quippe uictimas cædi sine precatione non uidetur referre, nec deos rite consuli. Præterea alia sunt uerba impetrātis, alia depulsoris, alia commentationis. Vidimus certis precationibus obsecrasse summos magistratus. Ne quid uerborum prætereatur, aut præposterum dicatur, de scripto præire aliquē, rursusq; alium custodem dari qui attendat, alium uero præponi qui faueri linguis iubeat: tibicinem canere, ne quid aliud exaudiatur: utraq; memoria insigni, quoties ipsæ diræ obstrepentes nocuerint, quoties ue precatio errauerit: sic repēte extis adimi capita, uel corda, aut geminari uictima stante. Duratq; immenso exemplo Deciorum, patris filijq;, quo se deuouere, carmen. Extat Tucciæ Vestalis incestæ precatio, qua usa aquam in cribro tulit, anno urbis DCIX. Boario uero in foro Græcum Græcamq; defossos, aut alia-

rum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum gentium, cum quibus tum res esset, etiã nostra ætas uidit. Cuius sacri precationem, qua solet præire quindecemuirûm collegij magister, si quis legat, profecto uim carminum fateatur, ea omnia approbantibus octingentorum triginta annorum euentibus. Vestales nostras hodie credimus nondum egressa urbe mancipia fugitiua retinere in loco precatione: cum si semel recipiatur ea ratio, & deos preces aliquas exaudire, aut ullis moueri uerbis, confitendum sit de tota coniectatione. Prisci quidem nostri perpetuo talia prodidere: difficilimumq; ex his etiam fulmina elici, ut suo loco docuimus. L. Piso primo annalium autor est, Tullum Hostilium regem ex Numæ libris eodem quo illum sacrificio louem cœlo deuocare conatum, quoniam parum rite quædam fecisset, fulmine ictum. Multi uero magnarum rerum fata & ostenta uerbis permutari. Cum in Tarpeio fodientes delubro fundamenta, caput humanum inuenissent, missis ob id à senatu legatis, Hetruriæ celeberrimus uates Olenus Calenus præclarum id fortunatumq; cernens, interrogatione in suam gentem transferre tentauit, scipione prius determinata templi imagine in solo ante se: Hoc ergo dicitis Romani, hic templum Iouis optimi maximi futurum est? hic caput inuenimus? constantissima annalium affirmatione transiturum fuisse fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio uatis legati Romani respondissent: non planè hic, sed Romę inuentum caput dicimus. Iterum id accidisse tradunt, cum in fastigium eiusdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuissent: & iterum simili modo retentum augurium. Hæc satis sint, exemplis ut appareat, ostentorum uires & in nostra potestate esse: ac prout quæque accepta sint, ita ualere. In augurum certe disciplina constat, neque diras, neque ulla auspicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes, obseruare se ea negauerint: quo munere diuinæ indulgẽtiæ maius nullum est. Quid? non & legum ipsarum in duodecim tabulis uerba sunt, Qui fruges excantasset. Et alibi, Qui malum carmen incantasset. Verrius Flaccus autores ponit quibus credat, in oppugnationibus ante omnia solitum à Romanis sacerdotibus euocari deum, cuius in tutela id oppidum esset: promittiq; illi eundem, aut ampliorem locum apud Romanos, cultumue. Durat in pontificum disciplina id sacrum. Constatq; ideo occultatum, in cuius dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet ouorum, ut exorbuerit quisque, calyces cochlearum que protinus frangi, aut eosdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximeq; Vergilij incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo: non pauci etiam serpentes ipsas incantari: & hunc unum illis esse intellectum, contrahiq; Marsorum cantu, etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiorum deprecationibus conscribuntur. Neque est facile dictu, externa uerba atque ineffabilia derogent fidem ualidius, an Latina inopinata, & quæ ridicula uideri cogit animus, semper aliquid immẽsum expectans, ac dignum deo mouendo, imò uero quod numini imperet. Dixit Homerus, profluuium sanguinis uulnerato fœmine Vlixem inhibuisse carmine: Theophrastus ischiadicos sanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari, M. Varro podagris. Cæsarem dictatorem post unum ancipitem uehiculi casum, ferunt semper ut primum consedisset, id quod plerosque nunc facere scimus, carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum. Licet hanc in partem singulorum quoque conscientiam coarguere. Cur enim primum anni incipientis diem lætis precationibus inuicem faustum ominamur? Cur publicis lustris etiam nomina uictimas ducentium prospera legimus? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus? alij Græcam Nemesin inuocantes? cuius ob id Romæ simulacrum in Capitolio est, quamuis Latinum nomen nõ sit. Cur ad mentionem defunctorum, testamur memoriam eorum à nobis non sollicitari? Cur impares numeros ad omnia uehementiores credimus? idq; in febribus dierum obseruatione intelligitur. Cur ad primitias pomorum, hæc uetera esse dicimus, alia noua optamus? Cur

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſternutamentis ſalutamur: quod etiam Tiberium Cæſarem, triſtiſsimum (ut conſtat) hominum, in uehiculo exegiſſe tradunt. Et aliqui nomine quoq; conſalutare, religioſius putant. Quin & abſentes tinnitu aurium præſentire ſermones de ſe, receptū eſt. Attalus affirmat ſcorpione uiſo, ſi quis dicat duo, cohiberi nec uibrare ictus. Et quoniã ſcorpio admonuit, in Africa nemo deſtinat aliquid, niſi præfatus Africam. In cæteris uero gẽtibus, deos ante obteſtatur ut uelint. Nam ſi menſa adſit, nullum ponere, translatitiũ uidemus etiam, quoniam multas religiões pollere manifeſtum eſt. Alius ſaliua poſt aurem digito relata, ſollicitudinem animi propitiat. Pollices, cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. In adorando dexteram ad oſculum referimus, totumq; corpus circumagimus: quod in læuum feciſſe, Galliæ religioſius credunt. Fulgetras popyſmis adorare cõſenſus gentium eſt. Incendia inter epulas nominata, aquis ſub menſis profuſis abominamur. recedente aliquo ab epulis, ſimul uerri ſolũ: aut bibente cõuiua, menſam uel repoſitorium tolli, inauſpicatiſsimum iudicatur. Seruĩ Sulpitĩ principis uiri cõmentatio eſt, quamobrem menſa linquenda non ſit. Nondũ enim plures quàm conuiuæ numerabantur. Nam ſternutamento reuocari ferculum menſam ue, ſi non poſtea guſtet aliquid, inter diras habetur, aut omnino nõ eſſe. Hæc inſtituêre illi, qui omnibus negotijs horisq; intereſſe credebant deos: & ideo placatos etiã uitijs noſtris reliquerunt. Quin & repente cõticeſcere conuiuium adnotatum eſt, nõ niſi in pari præſentium numero: qua in re famæ labor eſt, ad quemcunq; eorum pertinens. Cibus etiam è manu prolapſus reddebatur, utique per menſas, uetabantq; munditiarum cauſa deflare. Et ſunt condita auguria, quid loquẽti cogitanti ue id acciderit, inter execratiſsima. Si põtifici accidat ditis cauſa epulanti, in mẽſa utiq; id reponi adoleriq; ad larem, piatio eſt. Medicamenta, priuſq; adhibeantur, in menſa forte depoſita, negãtur prodeſſe. Vngues reſecari nundinis Romanis tacenti atq; à digito indice, multorũ pecuniæ religioſum eſt. Capillum uero contrectari, contra defluuia ac dolores capitis XVII. luna atq; XXIX. Pagana lege in pleriſq; Italiæ prædijs cauetur, ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fuſos, aut omnino detectos ferant, quoniam aduerſetur id omniũ ſpei, præcipueq; frugũ. M. Seruilius Nonianus princeps ciuitatis, non pridẽ in metu lippitudinis, priuſq; ipſe eã nominaret, alius ue ei prædiceret, duabus literis Græcis, P & A, chartam inſcriptã, circumligatã lino, ſubnectebat collo: Mutianus ter cõſul, eadẽ obſeruatione uiuentẽ muſcã in linteolo albo, his remedijs carere ipſos lippitudine prædicantes. Carmina quædã extant cõtra grandines, contraq; morborũ genera, contraq; ambuſta, quædam etiam experta: ſed prodendo obſtat ingens uerecũdia, in tanta animorum uarietate. Quapropter de his ut libitum cuiq; fuerit opinetur.

Remedia ex homine contra magos. Cap. III

HOminũ monſtrificas naturas & ueneficos aſpectus, diximus in portentis gentiũ, & multas animaliũ proprietates, quæ repeti ſuperuacuũ eſt. Quorundam hominũ tota corpora proſunt, ut ex his familijs quæ ſunt terrori ſerpentibus, tactu ipſo leuant percuſſos, ſuctu ue modico. Quorũ è genere ſunt Pſylli Marſiq;, & qui ophiogenes uocãtur in inſula Cypro: ex qua familia legatus Exagon nomine, à cõſulibus Romæ in dolium ſerpentiũ coniectus experimenti cauſa, circũmulcentibus linguis miraculum prębuit. Signum eius familię eſt, ſi modo adhuc durat, uernis temporibus odoris uirus: atq; eorum ſudor quoq; medebat, non modo ſaliua. Nam in inſula Nili Tentyri naſcẽtes tanto ſunt crocodilis terrori, ut uocẽ quoq; eorũ fugiant. Horũ omniũ generũ in ſua repugnantia interuentũ quoq; mederi cõſtat: ſicuti aggrauari uulnera introitu eorũ, qui unq; fuerint ſerpentiũ canis ue dente leſi. Iidẽ gallinarũ incubitus, pecorũ fœtus, abortu uitiãt. Tantũ remanet uirus excepto ſemel malo, ut uenefici fiãt uenena paſsi. Remedio eſt, ablui prius manus eorũ, aquaq; illa eos quibus medearis inſpergi. Rurſus à ſcorpione aliquãdo percuſsi, nunq; poſtea à crabronibus, ueſpis, apibus ue feriunt. Minus miret hoc qui ſciat, ueſtẽ à tineis nõ attingi, quæ fuerit in funere: ſerpẽtes ægre, prætereq; læua manu extrahi.

De qui-

De quibuſdam ſortilegijs, & ſaliua hominis. Cap. IIII

PYthagoræ inuentis non temere fallere, impoſitiuorū nominum imparem uocalium numerum, clauditates, oculorum ue orbitatē, ac ſimiles caſus dextris aſsignare partibus, parē læuis. Ferunt difficiles partus ſtatim ſolui, cum quis tectū, in quo ſit grauida, tranſmiſerit lapide, uel miſsili ex his, quæ tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, urſam. Probabilius id facit haſta uelitaris, euulſa à corpore hominis, ſi terram non attigerit. Eoſdem enim illata effectus habet. Sic & ſagittas corpore eductas, ſi terram nō attigerint, ſubiectas cubantibus, amatorium eſſe, Orpheus & Archelaus ſcribunt. Quin & comitialem morbū ſanari cibo è carne ferę occiſę eodem ferro, quo homo interfectus ſit. Quorūdam partes medicæ ſunt, ſicuti diximus de Pyrrhi regis pollice. Et Elide ſolebat oſtendi Pelopis coſta, quam eburneam affirmabant. Næuos in facie tondere, religioſum habent etiam nunc multi. Hominum uero in primis ieiunam ſaliuam, contra ſerpentes præſidio eſſe, docuimus. Sed & alios efficaces eius uſus recognoſcat uita. Deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus. Simili modo & faſcinationes repercutimus, dextræq; clauditatis occurſum. Veniam quoq; à deis ſpei alicuius audacioris petimus, in ſinum ſpuendo etiam. Eadem ratione terna deſpuere deprecatione, in omni medicina mos eſt, atq; effectus adiuuare: Incipientes furunculos ter præſignare ieiuna ſaliua. Mirum dicemus, ſed experimento facile: Si quem pœniteat ictus eminus cominus ue illati, et ſtatim expuat mediam in manum qua percuſsit, leuatur ilico percuſsus à pœna. Hoc ſæpe delumbata quadrupede approbatur, ſtatim à tali remedio correcto animalis ingreſſu, Quidam uero aggrauant ictus, ante conatum ſimili modo ſaliua in manu ingeſta. Credamus ergo lichenas leprasq; ieiunę illitu aſsiduo arceri: item lippitudines, matutina quotidie uelut inunctiōe: carcinomata, malo terræ ſubacto, ceruicis dolorem, ſaliua ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, læua ad ſiniſtrū: ſi quod animal aurē intrauerit, & inſpuatur, exire. Inter amuleta eſt, editæ quenq; urinæ expuere: ſimiliter in calciamentum dextri pedis antequam induatur: Item cum quis tranſeat locum in quo aliquod periculū adierit. Marcion Smyrnæus qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit: item rubetas aliasq; ranas. Ophilius, ſerpentes, ſi quis in hiatum earum expuat. Salpe, torporem ſedari quocunque membro inſtupente, ſi quis in ſinum expuat: aut ſi ſuperior palpebra ſaliua tangatur. Nos ſi hæc, & illa credamus ritē fieri: Extranei interuentu, aut ſi dormiens ſpectetur infans, à nutrice terna adſpui, quanq; religione mutatur & Faſcinus, Imperatorū quoq; non ſolum infantium cuſtos, qui deus inter ſacra Romana à Veſtalibus colitur, & currus triumphātium ſub his pēdens defendit medicus inuidiæ, iubetq; eoſdem reſpicere. Similis medicina linguæ, ut ſit exorata à tergo fortuna, gloriæ carnifex. Morſus hominis inter aſperrimos quoq; numeratur. Medentur ſordes ex auribus, Ac ne quis miretur, etiā ſcorpionū ictibus ſerpentiumq; ſtatim impoſitæ. Melius è percuſsi auribus proſunt: Ita & reduuias ſanari. Serpentium uero ictum, contuſi dentis humani farina. Capillus puerorum qui primum deciſus eſt, podagræ impetus dicitur leuare circūligatus: & in totū impubiū impoſitus. Virorum quoq; capillus, canis morſibus medetur ex aceto: Et capitum uulneribus ex oleo aut uino. Si credimus, à reuulſo cruci quartanis. Combuſtus æque capillus, carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens, ut terrā nō attingat, incluſus in armillā, & aſsidue in brachio habitus, muliebriū locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinū ſedat. In manu dextra duo mediį lino leuiter colligati, diſtillationes atq; lippitudines arcent. Quin & eiectus lapillus calculoſo, alligatus ſupra pubē leuare cæreros dicitur, ac iocineris etiā dolores: ac celeritatē partus facere. Addidit Granius, efficaciorē ad hoc eſſe ferro exemptū. Partus accelerat uicinos, ex quo quęq; cō ceperit, ſi cinctu ſuo ſoluto fœminā cinxerit, dein ſoluerit, adiecta precatione, ſe uinxiſſe, eundē & ſoluturū, atq; abierit. Sanguine ipſius hominis, ex quacūq; parte emiſſo, efficaciſsime

Universidad de Deusto
Biblioteca

cissime anginã illini tradunt Orpheus & Archelaus: Item ora, comitiali morbo lapsorũ: exurgere enim protinus. Quidam si pollices pedum pungãtur, excp̃ his guttæ referãtur in faciẽ: aut si uirgo dextro pollice attingat: hac cõiectura censentes uirgines carnes edendas. Æschines Atheniẽsis ex crematorũ cinere anginis medebatur & tonsillis, uuisq̃, & carcinomatis. Hoc medicamentum uocabat botryon. Multa genera morborum primo coitu soluuntur, primoq̃ fœminarũ mense. Aut si nõ id cõtingat, longinqua fiunt, maximeq̃ comitiales. Quin & à serpẽte ac scorpione percussos, coitu leuari produnt: uerũ fœminas uenere ea lædi. Oculorum uitia fieri negant, nec lippire eos, qui cum pedes lauãt, aqua inde ter oculos tangant. Immatura morte raptorũ manu, strumas, parotidas, guttura tactu sanari affirmant. Quidam uero cuiusq̃ defuncti, duntaxat sui sexus, læua manu auersa. Et è ligno fulgure icto, reiectis post terga manibus, demorderi aliquid, & ad dentem qui doleat admoueri, remedio esse produnt. Sunt qui præcipiant dentẽ suffiri dente hominis sui sexus: & eum qui caninus uocetur, insepulto exemptum adalligari. Terrã ex caluaria, psilothrum esse palpebrarum tradunt. Herba uero si qua ibi genita sit, commanducata, dentes cadere. Vlcera nõ serpere osse hominis circumscripta. Alij è tribus puteis pari mensura aquas miscent, & prolibant nouo fictili: reliquum dant in tertianis accessu febriũ bibendum. Item in quartanis fragmentũ claui à cruce, inuolutũ lana, collo subnectunt: aut spartum è cruce: liberatoq̃ condunt cauerna quam sol nõ attingat. Magorum hæc cõmenta sunt: Vt cotem qua ferramenta sæpe exacuta sint, subiectam ignari ceruicalibus, de ueneficio deficiẽtis, euocare indicium, ut ipse dicat quid sibi datum sit, & ubi, & quo tempore: autorem tamen nõ nominare. Fulmine utiq̃ percusso, circũactum in uulnus hominem, loqui protinus constat. Inguinibus medentur aliqui, liciũ telæ detractum alligantes nouenis septenisue nodis, ad singulos nominantes uiduam aliquam, atque ita inguina alligantes licio. Et clauum aliud ue quod quis calcauerit, alligatum ipsos iubent gerere, ne sit dolori uulnus. Verrucas auellunt à uicesima luna, in limitibus supini ipsam intuẽtes, ultra caput manibus porrectis, & quicquid cõprehendêre eo fricãtes. Clauum corporis, cum cadat stella, si quis distringat, uel cito sanari aiunt. Cardinibus hostiorum aceto affuso, lutum fronti illitum, capitis dolorem sedare: Item laqueũ suspẽdiosi circumdatum temporibus. Si quid è pisce hæserit faucibus, in aquam demissis frigidã pedibus, cadere. Si uero ex alijs ossibus, impositis capiti ex eodem osse osiculis. Si panis hæreat, ex eodẽ in utranq̃ aurẽ addito pane. Quin & sordes hominis in magnis fecere remedijs quæstuosorum gymnasia Græcorũ, quippe ea strigmenta molliunt, calfaciũt, discutiunt, complent, sudore & oleo medicinã facientibus: Vuluis inflammatis contractisq̃ admouentur: Sic & menses cient: sedis inflammationes & cõdylomata leniunt: item neruorum dolores, luxata, articulorũ nodos. Efficaciora ad eadem, strigmenta à balineis, & ideo miscentur suppuratorijs medicamentis. Nam illa quæ sunt è ceromate permixto cœno, articulos tantum molliunt, calefaciũt, discutiunt efficacius, sed ad cætera minus ualent. Excedit fidem impudens cura, qua sordes uirilitatis contra scorpionum ictus singularis remedij celeberrimi autores clamant. Rursus in fœminis, quas infantium aluo æditas in utero ipso contra sterilitatem subdi censent: meconium uocant. Imò etiam ipsos gymnasiorum rasere parietes, & illæ quoq̃ sordes excalfactoriam uim habere dicuntur: panos discutiunt. Vlceribus senum puerorumq̃, & desquamatis ambustis ue illinũtur. Eo minus omitti cõuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Abstinere cibo omni, aut potu, aliâs uino tantum aut carne, aliâs balineis, cum quid eorum postulet ualetudo, in præsentissimis remedijs habetur. His remedijs adnumerat exercitatio, intẽtio uocis, ungue fricari cum ratione. Vehemẽs enim fricatio spissat, lenis mollit: Multa adimit corpus, auget modica. In primis uero prodest ambulatio, gestatio, & ea pluribus modis. Equitatio stomacho & coxis utilissima: Pthisi nauigatio: Longis morbis locorum mutatio. Item somno mederi sibi, aut lectulo, aut rara uomitione: Supini cubitus oculis cõducunt, at proni

tussibus

tussibus in latera aduersum distillationes. Aristoteles & Fabianus plurimū somniari circa uernū & autumnū tradunt, magisq; supino cubitu, at prono nihil. Theophrastus celerius cōcoqui dextri lateris incubitu, difficilius à supinis. Solū quoq; remediorum maximū ab ipso sibi præstari potest, sicut linteorū strigiliūq; uehementia: perfundere caput calida ante balinearū uaporationē, & postea frigida, saluberrimū intelligitur. Item præsumere cibis, & interponere frigidam, eiusdemq; potu somnos antecedere, & si libeat interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus sequi, ideoq; non esse naturales. Mero ante somnos colluere ora, propter halitus: frigida matutinis impari numero ad cauendos dentium dolores: item posca oculos contra lippitudines, certa experimenta sunt.

De obseruatione uictus. Cap. v

Sicut totius corporis ualetudini in uarietate uictus obseruata. Hippocrates tradit non prādentium exta celerius senescere. Verū id remedijs cecinit, nō epulis: quippe multo utilissima est temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de se præfecturam seruo dederat ultimoq; probro manus in cibis triumphali seni deducebatur, uel in capitolio epulanti, pudenda re, seruo suo facilius parere quàm sibi.

De sternutamento, & uenere, & cæteris remedijs. Cap. vi

Sternutamenta pinna grauedinē emēdant, & si quis muris nares, ut tradūt, osculo attingat. Sternutamēta & singultū. Ob hoc Varro suadet palmā alterna manu scalpere. Plericq; anulum è sinistra in longissimū dexteræ digitū transferre, aut in aquā feruentem manus immergere. Theophrastus senes laboriosius sternuere dicit. Venerē damnauit Democritus, ut in qua homo alius exiliret ex homine. Est hercule raritas eius utilior. Athletæ tamen torpentes restituuntur uenere, uox reuocatur, cum è candida declinat in fuscam. Medetur & lumborum dolori, oculorū hebetationi, mente captis ac melancholicis. Adsidere grauidis, uel cum remediū alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter se implexis ueneficiū est: idq; compertum tradunt, Alcmena Herculem pariente. Peius si circa unum ambo ue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in concilijs ducum potestatum ue fieri uetuere maiores, uelut omnem actum impedientia. Vetuere & sacris uotis ue simili modo interesse. Capita autē aperiri aspectu magistratuū, non uenerationis causa iussere, sed (ut Varro autor est) ualetudinis, quoniā firmiora cōsuetudine ea fierent. Cum quid oculo inciderit, alterum comprimi prodest. Cum aqua dextræ auriculę, sinistro pede exultare, capite in dextrum humerum deuexo, inuicem è diuersa aure. Si tussis concitet, saliuam in fronte ab alio afflari. Si iaceat uua, à uertice morsu alterius suspendi. In ceruicis dolore poplites fricare, aut ceruicē in poplitū. Pedes in humo deponi, si nerui in his cruribus ue tēdantur in lectulo. Aut si in leua parte id accidat, sinistrę plantæ pollicem dextra manu apprehendi. Item è diuerso. Extremitates corporis uel aurium perstringi contra horrores corporis, sanguinem ue narium immodicum. Lino uel papyro principia genitalium: femur medium, ad cohibenda urinæ profluuia. In stomachi solutione pedes pressare, aut manus in feruentem aquam demittere. Iam & sermoni parci multis de causis salutare est. Triennio Mecœnatem Mesium accepimus silentium sibi imperauisse, à conuulsione reddito sanguine. Nam euersos scandentes que ac iacentes, si quid ingruat, contra que ictus, spiritum cohibere singularis præsidij est: quod inuentum esse animalis docuimus. Clauum ferreum defigere, in quo loco primum caput defixerit corruens morbo comitiali, absolutorium eius mali dicitur. Contra renum aut lumborum uesicæq; cruciatus, in balinearum solijs pronos urinam reddere, mitigatorium habetur. Vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor medicina est. Atq; etiam quotidiani cinctus tali nodo, uim quandam habere utilem dicuntur, quippe cum Hercules eum prodiderit. Numerum quoque quaternarium Demetrius condito uolumine, & quare quaterni cyathi sextarij ue non essent potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodest, & lachrymosis oculis frontem. Augurium ex homine

ipso

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipso est non timendi mortem in ægritudine, quandiu oculorum pupillæ imaginem reddant. Magna & urinæ nõ ratio solum, sed etiã religio apud autores inuenitur, digesta in genera. Spadonum quoq; ad fœcunditatis beneficia. Verũ ex his quæ referre fas sit, impubium puerorũ contra saliuas aspidum, quas ptyadas uocant, quoniam uenena in oculos hominum expuant: contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, argema, palpebras, & cum erui farina contra adustiones, contra aurium pura, uermiculosq;, si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato nouo fictili. Vaporatio quoq; ea menses fœminarum ciet. Salpe fouet illa oculos firmitatis causa: illinit sole usta, cum oui albumine, efficacius struthiocameli, binis horis. Hac & atramẽti lituræ abluuntur. Virilis poda gris medetur, argumẽto fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miscetur cinis ostreorum, aduersus eruptiones in corpore infantium, & omnia ulcera manantia. Ea exesis, ambustis, sedis uitijs, rhagadijs, & scorpionum ictibus illinitur. Obstetricum nobilitas non alio succo efficacius curari pronunciauit corporum pruritus nitro addito, ulcera capitum, porrigines, nomas, præcipue genitalium. Sua cuiq; autem (quod fas sit dixisse) maxime prodest, confestim perfuso canis morsu, echinorumq; spinis inhærentibus, & in spongia lanisue imposita: aut aduersus canis rabidi morsus, cinere ex ea subacto: contraq; serpentium ictus. Nam contra scolopendras mirum proditur, uertice tacto urinæ suæ gutta, liberari protinus læsos. Auguria ualetudinis ex ea tradunt. Si mane candida, dein ruffa sit: illo modo concoquere, hoc concoxisse significatur. Mala signa rubrę, pessima nigræ: mala bullantis & crassæ: in qua quod subsidit si album est, significat circa articulos aut uiscera dolorẽ imminere. Eadẽ uiridis, morbũ uiscerum, pallida bilis, rubẽs sanguinis. Mala & in qua ueluti furfures atq; nubeculæ apparent. Diluta quoq; alba uitiosa est: mortifera uero crassa, graui odore: et in pueris tenuis ac diluta. Magi uetant eius causa contra solem lunamq; nudari, aut umbrã cuiusquã ab ipsa aspergi. Hesiodus iuxta obstantia reddi suadet, ne deum aliquẽ nudatio offendat. Hosthanes contra mala medicamenta omnia promisit auxiliari, matutinis horis suam cuiq; instillatam in pedem.

De remedijs muliebribus. Cap. VII

QVæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedunt, ut sileamus diuisos membratim in scelera abortus, mensium piacula, quæq; alia non obstetrices modo, uerũetiam ipsæ meretrices prodidere. Capilli si crementur, odore serpentes fugari. Eodem odore uuluæ morbo strangulatas respirare. Cinere eo quidem, si in testa sint cremati, uel cum spuma argenti, scabricias oculorũ ac prurigines emendari. Item uerrucas, & infantium ulcera cum melle. Capitis quoque uulnera, & omnium ulcerum sinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cum adipe suillo sacrum ignem, sanguinemq; sisti ilico, & formicationes corporum. De lactis usu conuenit dulcissimum esse mollissimumq;, & in longa febre cœliacisq; utilissimum, maxime eius quę iam infantem remouerit. & in malacia stomachi, in febribus, rosionibus efficacissimum experiuntur. Item mammarum collectionibus cum thure, oculo ab ictu cruore suffuso, & in dolore aut epiphoris si immulgeatur, plurimum prodest: magisq; cum melle & narcisi succo, aut thuris polline. Semperq; in omni usu efficacius eius quæ marem enixa sit: multoq; efficacissimum eius quæ geminos peperit mares, & si uino ipsa cibisq; acrioribus abstineat. Mixta præterea ouorum candido liquore, madidaq; lana frõtibus impositum, fluxiones oculorum suspendit. Nam si rana saliua sua oculum asperserit, præcipuum est remedium. Et contra morsum eiusdem bibitur, stillaturq;. Qui simul matris filiæq; lacte inunctus sit, liberari oculorum metu in totam uitam affirmant. Aurium quoq; uitijs medetur, modice admixto oleo: aut si ab ictu dolent, anserino adipe tepefactum. Si odor grauior sit, ut plerunq; fit longis uitijs, diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium in oculis relictũ, instillatur cum elaterio. Peculiariter ualet potum cõtra uenena, quæ data sunt à marino lepore bupreſtiq;, ut Aristoteles tradit, dorycnion. Et cõtra insaniam

niam,quæ facta sit hyoscyami potu. Podagris quoque iubent illini cum cicuta. Alij cum cœspo & adipe anserino,qualiter etiam uuluarum doloribus imponitur. Aluum etiam sistit potum,ut Rabirius scribit. Et menses ciet. Eius uerò quæ fœminam enixa sit, ad uitia tantum in facie sananda prævalet. Pulmonum quoq; incommoda lacte mulieris sanantur: cui si admisceatur impubis pueri urina uel mel Atticũ,omnia singulorũ cochlearium mensura,murmura quoq; aurium eijci inuenio. Eius quæ marem peperit, lacte gustato, canes rabiosos fieri negant. Mulieris saliuam quoque ieiunæ potentem dijudicant oculis cruentatis. Et si contra epiphoras, feruentes anguli oculorum subinde madefiant: efficacius,si cibo uinoq; se pridie ea abstinuerit. Inuenio & fascia mulieris alligato capite, dolores minui. Post hæc nullus est modus. Iam primum abigi grandines turbinesq; cõtra fulgura ipsa in mense connudata, sic auerti uiolentiam cæli. In nauigando quidem tempestates,etiam sine menstruis. Ex ipsis uerò mẽsibus monstrificis alias uti suo loco indicauimus,dira & infanda uaticinantur: è quibus dixisse non pudeat, si in defectu lunæ solisue congruat uis illa,irremediabilem fieri: non segnius & silente luna, coitusq; tum maribus exitiales esse atq; pestíferos. Purpuram quoq; ab his eo tempore pollui. Tanto uim esse maiorem. Quocunq; autem alio menstruo, si nudatæ segetem ambiant, erucas ac uermiculos scarabeosq; ac noxia alia decidere. Metrodorus Scepsius in Cappadocia inuentum prodit,ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media arua, retectis super clunes uestibus. Alibi seruatur, ut nudis pedibus eant,capillo cinctúque dissoluto. Cauendum ne id oriente sole faciant,sementem enim arescere. Item nouellas uites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatissimas ilico mori. Multa diximus de hac uiolentia. Sed præter illa certum est, apes tactis aluearijs fugere, linaq; cum coquantur nigrescere, aciem in cultris tonsorum hebetescere, æs contactum graue uirus accipere & eruginem, magis si decrescente luna id accidat: equas,si sint grauidæ, tactas abortum pati. Quin & aspectu omnino,quamuis procul uisas, si purgatio illa post uirginitatem prima sit, aut in uirginea ætate spontanea. Nam bitumen in Iudæa nascens,sola hac ui superari, filo uestis contactæ, docuimus. Ne igne quidem uincitur quo cuncta, cinisq; etiam ille,si quis aspergat lauandis uestibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipsis quidem fœminis malo suo inter se immunibus. Abortum facit illitus, aut si omnino prægnans supergrediatur. Quæ Lais & Elephantis inter se contraria prodidere de abortiuis,carbone è radice brassicæ uel myrti uel tamaricis in eo sanguine extincto: item asinas non concipere tot annis, quot grana hordei contacta ederint: quæq; alia nuncupauere monstrifica, aut inter ipsas pugnantia,cum hæc fœcunditatem fieri ijsdem modis quibus illa sterilitatem pronunciaret, melius est non credere. Bythus Dyrrachinus hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit,ijsdem auersa rursus contuentibus: omnemq; uim talem resolui,si mullum piscem secum habeãt. Multi uerò inesse etiam remedia tanto malo aiunt. Podagras illini,strumas,& parotidas,panos,sacros ignes, furũculos, epiphoras tractatu earum mulierum leniri. Lais & Salpe canum rabiosorũ morsus, & tertianas quartanasq; febres,menstruo in lana arietis nigri,argenteo brachiali incluso. Diotimus Thebanus,uestis omnino ita infectæ portiuncula,ac uel licio, brachiali inserta. Sotira obstetrix, tertianis quartanisq; efficacissimum dixit plantas ægri subterlini: multoq; efficacius, ab ipsa muliere, & ignoranti. Sic & comitiales excitari. Icetidas medicus quartanas coitu finiri, incipientibus duntaxat menstruis,spopondit. Inter omnes uerò cõuenit,si aqua potusq; formidetur à morsu canis, supposita tantum calici lacinia tali, statim metum eum discuti: uidelicet prævalente sympathia illa Græcorum, cum rabiem canum eius sanguinis gustatu incipere dixerimus. Cinere eo iumentorum omnium ulcera sanari certum est, addita caminorum farina & cera. Maculas autem èueste eas, non nisi eiusdem urina elui. Cinerem per se rosaceo mixtum, fœminarum præcipue, capitis sedare dolores illitum fronti. Asperrimámque uim profluuij eius esse primis annis uirginitate soluta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ld quoq; conuenit,quo nihil equidem libentius crediderim,tactis omnino menstruo po-
stibus,irritas fieri magorum artes,generis uanissimi,ut æstimare licet.Ponā enim uel mo
destissimum è promissis eorum:ex homine siquidem resegmina unguiū è pedibus mani
busq; cera permixta,ita ut dicatur tertianæ,uel quotidianæ,uel quartanæfebri remedium
quæri,ante solis ortū alienæ ianuæ affigi iubent,ad remedia in ijs morbis: quanta uanita-
te si falsum est,quantaue noxa,si transferunt morbos ad innocentiores? Ex his omnium
digitorum resegmina unguium,ad cauernas formicarum abijci iubent,eamq; quæ prima
cœperit trahere,correptam subnecti collo,ita discuti morbum.

Medicinæ ex animalibus peregrinis,de elephanto, & leone, & camelo,& hyæna,& crocodilo,& chamæleonte,& scinco,& hippopotamo,& lyncibus. Cap. VIII

HÆc sunt quæ retulisse fas sit,ac pleraq; ex ijs non nisi honore dicto.Reliqua intesta-
bilia & infanda,ut festinet oratio ab homine fugere. In cæteris claritates animalium
aut operum sequemur. Elephanti sanguis præcipue maris fluxiones omnes,quas rheu
matismos uocant,sistit.Ramentis eboris cum melle attico(ut aiunt)nubeculę in facie,sco
be paronychia tolluntur.Promoscidis tactu capitis dolor leuatur,efficacius si et sternuat.
Dextra pars promoscidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat.
Sanguis & syntecticis prodest,iecurq; comitialibus morbis. Leonis adipes cum rosaceo
cutem in facie custodiūt à uitijs,candorēq; seruant,sanant & adusta niuibus,articulorūq;
tumores.Magorū uanitas perunctis eo adipe,faciliorem gratiam apud reges populósue
promittit:præcipue tamen eo pingui quod sit inter supercilia,ubi esse nullum potest. Si-
milia dentis,maxime à dextra parte,uilliq; è rostro inferiori, promissa sunt. Fel aqua ad-
dita,claritatem oculis inunctis facit.Et cum adipe eiusdem,comitiales morbos discutit,le
ui gustu,& ut protinus qui sumpsere cursu id digerant.Cor in cibo sumptum, quartanis
medetur: adeps cum rosaceo quotidianis febribus. Perunctos eo bestiæ fugiunt.Resiste
re etiam insidijs uidetur. Cameli cerebrum arefactum,potumq; ex aceto, comitialibus
morbis aiunt mederi: item fel cum melle potum: hoc & anginæ. Cauda arefacta solui al-
uum.fimi cinere crispari capillum cum oleo.Et dysentericis prodest illitus cinis, potusq;
quātum tribus digitis capiatur, & comitialibus morbis. Vrinam fullonibus utilissimam
esse traduntitemq; ulceribus manantibus. Barbaros constat eam seruare quinquennio,
& heminis pota ciere aluum. Setas è cauda contortas, & siniſtro brachio adalligatas,
quartanis mederi. Hyænam magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione po-
suerunt,utpote cui & ipsi magicas artes dederint,uimq;,qua alliciat ad se homines mente
alienatos.De permutationis sexus annua uice diximus, cæteraq; de mōstrifica natura e-
ius:nunc persequemur,quæcunq; medicinis produntur. Præcipue pantheris terrori esse
tradunt,ut ne conentur quidem resistere:& aliquid de corio earum habentem non appe-
ti. Mirumq; dictu, si pelles utriusque contrariæ suspendantur, decidere pilos pantheræ.
Cum fugiant uenantem,declinare ad dextram,ut prægressi hominis uestigia occupent.
Quod si successerit,alienari mente,ac uel ex equo hominem decidere. At si in læuam de-
torserit,deficientis argumentum esse,celeremq; capturam. Facilius autem capi,si cinctus
suos uenator,flagellumq; imperitans equo septenis alligauerit nodis. Mox, ut est solers
ambagibus uanitas magorum, capi iubent geminorum signum transeunte luna, singu-
losq; propè pilos seruari.Capitis dolori alligatam cutē prodesse quæ fuerit in capite eius.
Lippitudini fel illitū frontibus:aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis attici cya-
this tribus & croci uncia,inunctum:sic & caligines discuti & suffusiones.Claritatem exci
tari melius inueterato medicamento.Asseruari autem in Cypria pyxide.Eodem sanari ar
gema,scabritias,excrescentia in oculis:item cicatrices.Glaucomata uero iocineris recētis
inassati sanie,cum despumato melle inunctis.Dentes eius dentiū doloribus tactu prodes-
se,uel adalligatos ordine,humeros humerorū & lacertorū doloribus. Eiusdē dentes si de
siniſtra

Universidad de Deusto
Biblioteca

siniſtra parte roſtri eruti ſint, illigatos pecoris aut capri pelle, ſtomachi crũciatibus. Pulmones in cibo ſumptos cœliacis. Ventriculis, cinerẽ cum oleo illitũ. Neruis, medullas è dorſo cum oleo uetere ac felle. Febribus quartanis, iecur deguſtatum ter ante acceſsiones. Podagris, ſpinæ cinerẽ cum lingua & dextro pede uituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atq; illita hyænæ pelle. In eodẽ morbo prodeſſe & fel cũ lapide aſio. Tremulis, ſpaſticis, exilientibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde mandendũ, ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyænæ illinatur. Pilos etiam auferri hac compoſitione illita, aut per ſe felle, euulſis prius quos renaſci non libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes è lumbis edendas illinendasq; cum oleo. Sterilitatẽ mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho ſumpto in cibo, promiſſo intra triduũ conceptu. Contra nocturnos pauores umbrarumq; terrorẽ unus è magnis dentibus lino alligatus ſuccurrere narratur. Furentes ſuffiri eodem, & circũligari ante pectus cum adipe renum, aut iocinere, aut pelle præcipiunt. Mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili ſeptem, & genitale cerui ſi illigentur dorcadis pelle, collo ſuſpenſa continere partus promittunt. Venerem ſtimulari, genitali ad ſexus ſuos in melle ſumpto, etiam ſi uiri mulierũ coitus oderint. Quinimo totius domus concordiã, eodem genitali & articulo ſpinæ cum ad hærente corio aſſeruatis, conſtare: quem ſpinæ articulum ſiue nodum atlantion uocant. Eſt autem primus. In comitialium quoq; remedijs habent eum. Adipe accenſo, ſerpentes fugari dicunt. Maxillæ parte comminuta in aniſo, & in cibo ſumpta, horrores ſedari. Eodem ſuffitu mulierum menſes euocari. Tantumq; eſt uanitatis, ut ſi ad brachium adalligetur ſuperioris roſtri dextræ partis dens, iaculantium ictus deerraturos negent. Palato eiuſdem arefacto, & cum alumine Ægyptio calefacto, ac ter in ore permutato, fœtores & ulcera oris emendari. Eos uero qui linguam in calceamento ſub pede habeant, non latrari à canibus. Siniſtra parte cerebri naribus illita, morbos pernicioſos mitigari, ſiue hominũ, ſiue quadrupedum. Frontis corium faſcinationibus reſiſtere. Ceruicis carnes ſiue mandantur, ſiue bibantur, arefactæ, lumborum doloribus. Neruis à dorſo armisq;, ſuffiendos neruorum dolores. Pilos roſtri admotos mulierum labris, amatorium eſſe. Iecur potum, torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo potu'ue ſumptum, omnibus doloribus corporum auxiliari. Lienem lienibus. Omentum, ulcerum inflammationibus cum oleo. Medullas, doloribus ſpinæ & neruorum, laſsitudini renum. Neruos potos in uino cum thure, fœcunditatem reſtituere ademptam ueneficio. Vuluam cum mali Punici dulcis cortice in potu datã prodeſſe mulierũ uuluæ. Adipe è lumbis ſuffiri difficulter parientes, & ſtatim parere. E dorſo medullam adalligatã contra uanas ſpecies opitulari. Spaſticis, genitale è maribus ſuffitu. Itẽ lippientibus, ruptis, & cõtra inflãmationes, ſeruatos pedes, tactu: læuos dextris partibus, dextros læuis. Siniſtrum pedem ſuperlatum parturienti, letalem eſſe: dextro illato, facile eniti. Membranam quæ fel contineat, cardiacis potam in uino, uel in cibo ſumptam, ſuccurrere, Veſicam in uino potam, cõtra urinę incontinentiam. Quæ aũt in ueſica inuenta ſit urina, additis oleo ac ſeſamo, & melle, hauſtam prodeſſe ægrimoniæ ueteri. Coſtarum primam & octauam, ſuffitu ruptis ſalutarem eſſe. Ex ſpina uero parturientibus oſſa. Sanguinem cum polenta ſumptum, torminibus. Eodem tactis poſtibus, ubicunq; magorum infeſtari artes, non elici deos, nec colloqui, ſiue lucernis, ſiue pelui, ſiue aqua, ſiue pila, ſiue quo alio genere tententur. Carnes ſi edantur, contra canis rabidi morſus efficaces eſſe: etiamnum iecur efficacius. Carnes uel oſſa hominis, ſi quæ in uentriculo occiſæ inueniantur, ſuffitu podagricis auxiliari. Si ungues inueniantur in his, mortem alicuius capientium ſignificari. Excrementa ſiue oſſa reddita cum interimitur, contra magicas inſidias pollere. Fimũ quod in inteſtinis inuentum ſit, arefactum, ad dyſentericos ualere potum: illitumq; cum adipe anſerino opitulari toto corpore læſis malo medicamento: à cane uerò morſis adipem illitum, & corium ſubſtratum. Rurſus tali ſiniſtri cinere decocto cum ſanguine muſtelæ, peruncto omnibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

odio uenire:idem fieri oculo decocto. Super omnia est, quod extremam fistulam intestini contra ducum, ac potestatum iniquitates commonstrāt, & ad successus petitionum, iudiciorumq; ac litium euentus, si omnino tantum aliquis secum habeat. Eiusdem cauerna sinistro lacerto alligata, si quis mulierem respiciat, amatorium esse tam præsens, ut ilico sequatur. Eiusdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum uiris, qui sint probrosæ molliciei, non modo pudicos, sed & seueros mores induere. Proxime fabulosus est crocodilus, ingenio quoq; illo, cui uita in aqua terraq; cōmunis. Duo enim genera eorū: illius è dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto, coitus (si credimus) stimulāt. Canini eius dentes febres statas arcent thure repleti, sunt em̄ caui, ita ne diebus quinq; ab ægro cernatur qui adalligauerit. Idem pollere & uentre exemptos lapillos, aduersus febriū horrores uenientes tradunt. Eadem de causa Ægyptij perungūt & adipe ægros suos. Alter illi similis, multum infra magnitudinem, in terra tantum, odoratissimisq; floribus uiuit. Ob id intestina eius diligēter exquiruntur iucundo nidore farcta: crocodileam uocant, oculorū uitijs utilissimam, cum porri succo inunctis, & cōtra suffusiones uel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino, molestias in facie enascentes tollit, ex aqua uero morbos omnes, quorum natura serpit in facie, nitoremq; reddit. Lentigines tollit ac uaros, omnesq; maculas, & cōtra comitiales morbos bibitur ex aceto musso binis obolis. Apposita menses ciet. Optima quæ candidissima & friabilis, minimeq; ponderosa: cum teratur inter digitos fermentescens. Lauatur ut ceruſa. Adulterant amylo, aut cimolia, sed maxime, qui captos oryza tantum pascunt. Felle inunctis oculis ex melle contra suffusiones nihil utilius prædicant. Intestinis & reliquo corpore eius suffiri uulua laborantes salutare tradūt. Item uelleribus circundari uapore eius infectis. Corij utriusq; cinis ex aceto illitus his partibus quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnē scalpelli aufert. Sanguis utriusq; claritatē uisus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Corpus ipsum excepto capite pedibusq;, elixum manditur ischiadicis: tussimq; ueterem sanat, præcipue in pueris: item lumborū dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus defluit. Hic perunctos à crocodilis tuetur, instillaturq; morsibus. Cor annexum in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incursauerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur. Iungemus illis simillima & peregrina æque animalia, priusq; chamæleontem, peculiari uolumine dignum existimatum Democrito, ac per singula membra desecratum, non sine magna uoluptate nostra, cognitis proditisq; mendacijs Græcæ uanitatis. Similis & magnitudine est supradicto crocodilo, spinæ tantum acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distans. Nullum animal pauidius existimat̄, & ideo uersicoloris esse mutationis. Vis eius maxima cōtra accipitrum genus. Detrahere enim suprà uolantem ad se traditur, & uoluntariū præbere lacerandum cæteris animalibus. Caput eius & guttur si roboreis lignis accendantur, imbriū & tonitruum concursus facere Democritus narrat: item iecur in tegulis ustum. Reliqua ad uenificia pertinentia quæ dicit, quanquam falsa existimantes, omittemus, præterquam ubi irrisu coarguendum. Dextro oculo, si uiuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: lingua adalligata, pericula puerperij. Eundem salutarem esse parturientibus si sit domi: si uero inferatur, pernicioſissimum. Linguam, si uiuenti exempta sit ad iudicio rum euentus pollere. Cor aduersus quartanas illigatum nigra lana primæ tonsuræ. Pedem è prioribus dextrum, hyænæ pelle adalligatum sinistro brachio, contra latrocinia terroresq; nocturnos pollere. Item dextram mammillam contra formidines pauoresque. Sinistrum uero pedem torreri in furno cum herba quæ etiam chamæleon uocetur, addito q; unguento in pastillos digeri: eos in ligneo uase conditos, præstare (si credimus) ne cernatur ab alijs qui habeat. Armum dextrum ad uincendos aduersarios uel hostes ualere, utique si abiectos eiusdem neruos calcauerit. Sinistrum humerum quibus monstris consecret, qualiter somnia quæ uelis & quibus uelis mittantur, pudet referre. Omnia ea dextro pede resolui: sicut sinistro latere lethargos, quos fecerit dextrum. Capitis dolo-

res

res, inſperſo uino, in quo latus alterutrum maceratum ſit, ſanari. Fœminis ſiniſtri uel pedis cineri ſi miſceat lac ſuillum, podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi propè creditur, tridui inunctione: ſerpentes fugari ignibus inſtillato. Muſtelas contrahi in aquam coniecto. Corpore uero illito, detrahi pilos. Idem præſtare narrant iecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitũ. Præterea iocinere amatoria diſſolui. Melancholicos aũt ſanari, ſi ex corio chamæleontis herbæ ſuccus bibatur. Inteſtina & fimum eorum, cum id animal nullo cibo uiuat, cum ſimiarum urina illita inimicorum ianuę, odium omnium hominum his conciliare. Cauda, flumina & aquarum impetus ſiſti, ſerpentes ſoporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigataq; gemino ramo palmę, percuſſam aquã diſcuti, ut quæ intus ſint omnia appareant: utinamq; eo ramo contactus eſſet Democritus, quoniam ita loquacitates immodicas promiſit inhiberi. Palamq; eſt, uirum aliàs ſagacem & uitæ utiliſsimũ, nimio iuuandi mortales ſtudio prolapſum. Ex eadem ſimilitudine eſt ſcincus, quem quidam terreſtrem crocodilũ eſſe dixerunt, candidiore tantũ & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur à crocodilo, ſquamarum ſeta à cauda ad caput uerſa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. Afferuntur ſalſi. Roſtrum eius & pedes in uino albo poti, cupiditates Veneris accendunt: utiq; cum ſatyrio & erucæ ſemine, ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita ut paſtilli ſingularum drachmarum bibantur: per ſe laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt & contra ſagittarum uenena, ut Apelles tradit, antè poſteaq; ſumptus. In antidota quoq; nobilia additur. Seſtius plus q; drachmæ pondere in uini hemina potum, perniciem afferre tradit. Præterea eiuſdem decocti ius cum melle ſumptum, Venerem inhibere. Eſt crocodilo cognatio quædam amnis eiuſdem geminiq; uictus cum hippopotamo, repertore detrahẽdi ſanguinis, ut diximus. Plurimi autem ſuper Saiticam prę fecturam. Huius corij cinis cum aqua illitus, panos ſanat: adeps frigidas febres: item fimum ſuffitu. Dentes è parte læua dolores dentium, ſcarificatis gingiuis. Pellis eius è ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata, Venerem inhibet. Eiuſdem cinis alopecias explet. Teſticuli drachma ex aqua contra ſerpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur. Peregrinæ ſunt & lynces, quæ clariſsime omnium quadrupedum cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficaciſsime in Carpatho inſula tradunt. Hoc cinere poto, propudia uirorum: eiuſdem aſperſu fœminarũ libidines inhiberi: item pruritus corporum: urina, ſtillicidia ueſicæ. Itaq; eam protinus terra pedibus aggeſta obruere traditur. Eadem autem & iugulorum dolori monſtratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertemur ad noſtrum orbem: primumq; communia animalium remedia, atq; eximia dicemus.

Medicinæ communes ex feris animalibus, aut eiuſdem generis placidis. Lactis uſus & obſeruationes, & de caſeis, butyro & adipe. Cap. IX

SIcuti de lactis uſu. Vtiliſsimum cuiq; maternum. Concipere nutrices exitioſum eſt: hi ſunt enim infantes qui coloſtrati appellantur, denſato lacte in caſei ſpeciem. Eſt autem coloſtra, prima à partu ſpongioſa denſitas lactis. Maxime aũt alit quodcunq; humanum, mox caprinum: unde fortaſsis fabulæ Iouem ita nutritum dixere. Dulciſsimum ab homi nis camelinum, efficaciſsimum ex aſinis. Magnorum animalium & corporũ, facilius redditur. Stomacho accomodatiſsimum caprinum, quoniam fronde magis quàm herba ueſcũtur. Bubulũ medicatius. Ouillum dulcius & magis alit, ſtomacho minus utile, quoniam eſt pinguius. Omne autem uernum aquatius æſtiuo, & de nouellis: probatiſsimum uero quod in ungue hæret, nec defluit. Innocentius decoctũ, præcipue cum calculis marinis. Aluus maxime ſoluitur bubulo. Minus inflat quodcunq; decoctum. Vſus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes, ueſicam, interanea, fauces, pulmones. Foris pruritum cutis, eruptiones pituitæ, poſt abſtinentiam. Nam ut in Arcadia bubulum biberent

Universidad de Deusto
Biblioteca

phthisici, syntecticiq; & cachectæ, diximus in ratione herbarum. Sunt inter exempla qui asininum bibendo liberati sint podagra chiragraue. Medici speciem unam addidere lactis generibus, quod schiston appellauere. Id fit hoc modo: fictili nouo feruet caprinum maxime, ramisq; ficulneis recentibus miscetur, additis totidem cyathis mulsi quot sint heminæ lactis. Cum feruet ne circumfundatur præstat cyathus argenteus cum frigida aqua demissus, ita ne quid fundat: ablatum deinde igni refrigeratione diuiditur, & discedit serum à lacte. Quidam & ipsum serum iam multo potentissimū, decoquunt ad tertias partes, & sub dio refrigerant. Bibitur autem efficacissime heminis per interualla singulis diebus quinis: melius à potu gestari. Datur comitialibus, melācholicis, paralyticis, in lepris, elephantiasi, articularibus morbis. Infunditur quoq; lac contra rosiones à medicamentis factas. Et si uratur dysenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptisana hordeacea. Item ad rosiones intestinorum, bubulum aut ouillum utilius. Recens quoq; dysentericis infunditur: ad colum autem crudū: item uuluæ, & contra serpentium ictus: phthisicis, cantharidum, aut salamandræ, aut bupresti, aut pityocampes uenenis. Priuatim bubulum his qui colchicon biberint, aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum: sicut asininum contra gypsum, & cerusam, & sulphur, & argentum uiuum: item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis utilissime. Et bibitur ab imbecillitate uires recolligentibus, quos atrophos uocant: in febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum, lactis asinini heminam dari, aut si in exitu cibi rosiones sentirēt, antiqui in arcanis habuerunt: si hoc non esset, habuerunt è caprino. Bubuli serum orthopnoicis pro dest ante cætera, addito nasturtio. Inunguntur etiam oculi, in lactis heminis sesamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine. Caprino lienes sanantur, post bidui inediam tertia die edera pastis capris, per triduum poto sine alio cibo. Lactis usus aliàs contrarius capitis doloribus, hepaticis, spleneticis, neruorū uitio, febres habentibus, uertigini præterquam purgationis gratia, grauedini, tussientibus, lippis. Suillum utilissimū tenesmo, dysenteriæ, necnon phthisicis. Hoc & mulieri saluberrimū qui dicerent fuerunt. De generibus caseorum diximus, cum de uberibus singulisq; animaliū membris diceremus. Sextius eosdem effectus equino quos bubulo tradit. Hunc uocant hippacen. Stomacho utiles, qui non sint salsi, id est recentes. Veteres aluum sistunt, corpusq; minuunt, stomacho utiliores: & in totum salsa minuunt corpus, alunt mollia. Caseus recens cum melle, suggillata emendat, mollis aluum sistit. Sedat tormina pastillis in uino austero decoctis, rursusq; in patina tostis cum melle. Sapron uocant, qui cum sale & sorbis siccis è uino tritus potusq; medetur cœliacis. Genitalium carbunculis caprinus tritus & impositus: item acidus cum oxymelite. Maculis in balineo illitus oleo interlinitur. E lacte fit & butyrum, barbararū gentium laudatissimus cibus, & qui diuites à plebe discernat. Plurimum è bubulo, & inde nomen: pinguissimum ex ouibus. Fit & ex caprino, sed hyeme calefacto lacte, æstate expresso tantum, crebro iactatu in longis uasis, angusto foramine spiritum accipientibus sub ipso ore, aliàs prælīgato. Additur paululum aquæ ut acescat. Quod est maxime coactum, in summo fluitat: id exemptum addito sale, oxygala appellant. Reliqua decoquunt in ollis: ibi quod supernatat, butyrum est, oleosum natura. Quo magis uirus resipit, hoc prestantius iudicatur. Pluribus compositionibus miscetur inueteratū. Natura eius adstringere, mollire, replere, purgare. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens quod uelis acescere, utilissimum stomacho. Effectus dicemus suis locis.

Proxima in communibus adipis laus est, sed maxime suilli, apud antiquos etiam religiosi. Certe nouæ nuptæ intrantes, etiamnum solenne habent postes eo attingere. Inueteratur duobus modis, aut cum sale, aut syncerus: tanto utilior, quanto sit uetustior. Axungiam etiam Græci appellauere eū in uoluminibus suis. Neq; est occulta uirium causa, quoniam id animal herbarum radicibus uescitur. Itaque etiam fimo innumeri usus. Quamobrem non de alia loquimur sue, multo efficaciore fœmina, & quæ non peperit.

Multo

Multo uero præstantior in apris est. Vsus igitur axungiæ est ad mollienda, excalfaciẽda, discutienda, purgandaq́; . Medicorum aliqui admixto anseris adipe, taurorumq́; seuo & cœsipo, ad podagras uti iubent. Si uero permaneat dolor, cũ cera, myrto, resina, pice. Syncera axungia medetur ambustis uel niue. Pernionibus aũt cum hordei cinere & galla pari modo. Prodest & confricatis membris: itinerumq́; lassitudines & fatigationes leuat. Ad tussim ueterem recens decoquiẽ quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle. Vetus etiam phthisin in pilulis sumpta sanat, quæ sine sale inueterata est. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exulcerata, salsa petitur. Quidam quadrantes axungiæ & mulsi in uini cyathis tribus decoquũt contra phthises, quintoq́; die picem liquidam in ouo sumi iubẽt, circũligatis lateribus, & pectoribus, & scapulis eorum qui phthisin sentiũt. Tantaq́; est uis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os sapor, eamq́; expuere uideantur. E sue quæ non pepererit, aptissime utuntur ad cutem mulieres. Contra scabiem uero quiuis, admixto iumentorũ seuo, pro parte tertia, & pice, pariterq́; subferuefactis. Syncera partus in abortum uergentes nutrit, collyrij modo subdita. Cicatrices concolores facit cerusa admixta, uel argẽti spuma. At cum sulphure, unguium scabricias emendat. Medetur & capillo fluenti: & ulceribus in capite mulierum cum gallę parte quarta: & infumata pilis oculorũ. Datur & phthisicis unciatim, cum uini ueteris hemina decocta, donec tres unciæ è toto residant. Aliqui & mellis exiguũ adijciũt. Panis illinitur cum calce, item furunculis duritiæq́; mammarũ. Rupta & conuulsa, & spasmata & luxata sanat. Clauos & rimas callicq́; uitia, cum elleboro albo: parotidas admixta farina salsamẽtariæ testæ: quo genere proficit & ad strumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit, alioq́; etiamnum modo podagricis prodest mixto oleo uetere, contrito unà sarcophago lapide, & quinquefolio tuso in uino, uel cũ calce, uel cum cinere. Facit & peculiare emplastrũ LXXXV pondo, centum spumæ argenteæ mixtis, utilissimum contra inflammationes ulcerũ. Adipe uerrino & inungi putant utile, quæq́; serpant illinire cum resina. Antiqui maxime axibus uehiculorum perungẽdis, ad faciliorem circumactum rotarum utebantur: unde nomen: sic quoq́; utili medicina cum illa ferrugine rotarum ad sedis uitia uirilitatisq́;. Et per se axungiam medici antiqui maxime probabant renibus detractam, & exemptis uenis aqua cælesti fricabant crebro, decoquebantq́; fictili nouo sæpius, tum demum asseruantes. Conuenit salsam magis emollire, excalfacere, discutere, utilioremq́; esse uino lotam. Massurius palmã lupino adipi dedisse antiquos tradit. Ideo nouas nuptas illo perungere postes solitas, ne quid mali medicamenti inferretur. Quæ ratio adipis, eadẽ in his quæ ruminant seui est, alijs modis non minoris potẽtiæ. Perficiẽ omne exemptis uenis aqua marina uel salsa lotũ, mox in pila tusum, aspersum marina. Crebro postea coquiẽ, donec odor omnis aboleaẽ. Mox assiduo sole ad candorẽ reducẽ, à renibus aũt omne laudatissimũ est. Si uero uetus reuocetur ad curam, liquefieri prius iubent: mox frigida aqua lauari sæpius, dein liquefacere affuso uino q̃; odoratissimo. Eodemq́; modo iterũ ac sæpius coquũt, donec uirus euanescat. Multi priuatim sic taurorũ, leonũq́;, ac pantherarũ, & camelorũ pinguia curari iubent. Vsus diceẽ suis locis. Cõmunis & ratio medullarũ est. Omnes molliũt, explẽt, siccãt, excalfaciũt. Laudatissima ceruina, mox uitulina, dein hircina & caprina. Curanẽ ante autumnũ recentes lotæ, siccataq́; in umbra per cribrum. Dein liquatæ per lintea exprimunẽ, ac reponunẽ in fictili locis frigidis. Inter omnia aũt cõmunia animaliũ uel præstantissimi effectus fel est. Vis eius excalfacere, mordere, scindere, extrahere, discutere. Minorum animaliũ subtilius intelligitur, & ideo ad ocurlorũ medicamenta utilius existimaẽ. Taurino præcipua potentia, etiam in ære pellibusq́; colore aureo ducẽdis. Omne aũt curaẽ recẽs pręligato ore lino crasso, demissum in feruentem aquã semihora, mox siccatũ sine sole, atq́; in melle conditũ. Damnaẽ equinũ tantum inter uenena, ideo flamini sacrorũ equũ tãgere nõ licet, cum Romæ publicis sacris equus etiam immoleẽ. Quin & sanguis eorum septicam uim habet. Item equarum præterq́; uir-

ginum erodit, emarginat ulcera. Taurinus quidē recens inter uenena eſt, excepta Ægira. Ibi enim ſacerdos Terræ uaticinatura, tauri ſanguinem bibit prius q̄ in ſpecū deſcendat. Tantū poteſt ſympathia illa de qua loquimur, ut aliquādo religione aut loco fiat. Druſus tribunus plebis tradit caprinū bibiſſe, cū pallore & inuidia ueneni ſibi dati inſimulare Q. Cepionem inimicū uellet. Hircorū ſanguinis tanta uis eſt, ut ferramentorū ſubtilitas non aliter acrius induretur, ſcabricia tollatur uehementius q̄ lima. Non igitur & ſanguis animalium inter communia dici poteſt, & ideo quiſq; ſuis dicatur [illegible]bus. Digeremus enim in animalia ſingula uſus, plurimumq; contra ſerpentes. Exitio his eſſe ceruos nemo ignorat, ut ſi quæ ſunt, extractas cauernis mandentes. Nec uero ipſi ſpirantesq; tantū ad uerſant, ſed membratim quoq;. Fugari eas nidore cornus ſi urāt, dictū eſt: at è ſummo gut ture uſtis oſsibus, congregari dicuntur. Pelles eiuſdem animalis ſubſtratæ, ſecuros præſtant ab eo metu ſomnos. Coagulū quoq; ex aceto potum ab ictu, & ſi omnino tractatum ſit, eo die nō ferit ſerpens. Teſtes quoq; eius inueterati, uel genitale maris, ſalutariter dantur in uino: item uentres qui centipelliones uocantur. Fugiunt & omnino dentem cerui habentes, aut medulla peruncto ſeuóue cerui aut hinuli. Summis autem remedijs præfertur hinulei coagulum, matris utero execti, ut indicauimus. Sanguine quoq; ceruino ſi unà urantur dracontion & cunilago & anchuſa lentiſci ligno, contrahi ſerpentes dicunt. Diſsipari deinde, ſi ſanguine detracto adijciatur pyrethrum. Inuenio apud autores Græcos animal ceruo minus, et pilo demū ſimile, quod ophion uocatur. Sardiniam id tantum ferre ſolitam. Hoc interiſſe arbitror, & ideo medicinas ex eo omitto.

Medicinæ de apro & capris, & equis feris, & remedia ex beſtijs contra omnes morbos. Cap. x

APri quoq; cerebrum contra eas laudatur cum ſanguine. Iecur etiam inueteratū cum ruta potum ex uino. Item adeps cum melle reſinaq;. Simili modo uerrinum iecur, exemptis duntaxat fibris, quatuor obolorum pondere, uel cerebrum in uino potum. Caprarum cornu uel pilis accenſis, fugari ſerpentes dicūt, cineremq; eorū potum uel illitum contra ictus ualere: item lactis hauſtus cum uua taminia, uel urinæ cum aceto ſcillite: caſeum caprinū cum origano impoſitū, uel ſeuum cum cera. Milia præterea remediorū ex eo animali demonſtrant, ſicut apparebit: quod equidem miror, cū febri negetur carere. Amplior potētia feris eiuſdē generis, quod numeroſiſsimū eſſe diximus. Alia uero & hircis. Democritus etiamnū effectus eius auget, qui ſingularis natus ſit. Fimo quoq; caprarum in aceto decocto illini ictus ſerpentium placet, & recentis cinere in uino: atque in totum difficilius ſe recolligentes à ſerpentiū ictu, in caprilibus optime conualeſcūt. Qui efficacius uolunt mederi, occiſæ capræ aluum diſſectam cum fimo intus reperto ſtatim illigant. Alij carnem recentem hædorum pilo ſuffiunt, eodemq; nidore fugant ſerpentes. Vtuntur & pelle eorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro paſti, coagulo leporis ex aceto, contraq; ſcorpionem & murem araneū. Aiunt aūt non feriri leporis coagulo peruncto. A ſcorpione percuſsis, fimū capræ efficacius cum aceto decoctum auxiliatur. Lardum iusq; decocti potū his, qui bupreſtim hauſerint. Quinetiam ſi quis aſino in aurem percuſſum à ſcorpione ſe dicat, tranſire malum protinus tradunt: uenenataq; omnia accenſo eius pulmone fugere. Et fimo uituli ſuffiri percuſſos à ſcorpione prodeſt. Canis rabidi morſu facta uulnera circūcidunt ad uiuas uſq; partes quidam, carnemq; uituli admouent, & ius ex eodem carnis decoctæ dant potui, aut axūgiam cū calce tuſam. Laudāt hirci iecur, quo impoſito, ne tentari quidē aquæ metu affirmāt. Laudant & capræ fimū ex uino illitū, aut melle: melis, & cuculi, & hirundinis decoctū & potū. Ad reliquos beſtiarum morſus caprinū caſeum ſiccum cum origano imponunt, & bibi iubent: ad hominis morſus carnē bubulam coctam. Efficacius uituli, ſi non ante quintū diem ſoluant. Veneficijs roſtrū lupi reſiſtere inueteratū aiunt, ob idq; uillarū portis præfigūt. Hoc idem præſtare & pellis è ceruice ſolida exiſtimatur: quippe tanta uis eſt animalis, præter ea quæ retuli-

mus

mus,ut ueſtigia eius calcata equis afferant torporem.Iis qui argentū uiuum biberint,lardum remedio eſt.Aſinino lacte poto uenena reſtinguuntur,peculi ariter ſi hyoſcyamum potum ſit,aut uiſcum,aut cicuta,aut lepus marinus,aut opocarpathum,aut pharicon,aut dorycnium,& ſi coagulum alicui nocuerit: nam id quoq; uenenum eſt in prima lactis coagulatione.Multos eius & alios uſus dicemus. Sed meminiſſe oportebit recenti utendum,aut non multo poſtea tepefacto.Nullum enim celerius euaneſcit. Oſſa quoq; aſini confracta & decocta,contra leporis marini uenenum dantur.Omnia eadem onagris efficaciora.De equiferis non ſcripſerunt Græci,quoniam terræ illæ non gignebant. Verum tamen fortiora omnia eadem quàm in equis intelligi debent. Lacte equino uenena leporis marini & toxica expugnantur.Nec uros aut biſontes habuerunt Græci in experimentis,quanquam boue fero refertis Indiæ ſyluis, portione tamē eadem efficaciora omnia ex his credi par eſt. Sic quoque lacte bubulo cuncta uenena expugnari tradunt,maxime ſupradicta, & ſi ephemerum impactum ſit, aut ſi cantharides datæ, uomitione omnia egeri: ſic & caprino iure cantharides.Contra ea uero quæ exulceratione enecant,ſeuū uitulinum ſeu bubulum auxiliatur. Nam contra ſanguiſugas potas butyrum remedio eſt,cum aceto ferro calefacto : quod & per ſe prodeſt contra uenena.Nam ſi oleum non ſit, uicem eius repræſentat.Multipedum morſus cum melle ſanat. Omaſi quoque iure poto uenena ſupradicta expugnari putant, priuatim uero aconita & cicutas : item̄q; uitulino ſeuo. Caprinus caſeus recens, his qui uiſcum biberint : lac uero contra cantharidas remedio eſt, & contra ephemerum potum cum taminia uua. Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica uenena ſumitur : hædinus contra reliqua.Coagulum hædi contra uiſcum, & chamæleontem album, ſanguinem' que taurinum,contra quem & leporis coagulum ex aceto. Contra paſtinacam uero & omnium marinorum ictus uel morſus, coagulum leporis, uel hædi, uel agni, drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulum & contra uenena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum luminibus aduolans,inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium eſt iecur caprinum, ſicut fel uenificijs ex muſtela ruſtica factis.

De remedijs ad morborum multa genera ex animalibus. Cap. xi

HInc deinde reuertemur ad genera morborum.Capilli defluuia urſinus adeps admixto ladano & adianto continet,alopeciasq; emēdat, & raritatem ſuperciliorum cum fungis lucernarum,ac fuligine quæ eſt in roſtris earum.Porrigini cum uino prodeſt. Ad hanc & cornus ceruini cinis è uino, utq; nō tedia animalium capillis inhęreſcant.Item fel caprinum cum creta cimolia & aceto,ſic ut paululum capilli inareſcant: item fel hircinum cum urina tauri.Si uero uetus ſit,etiam furfures adiecto ſulphure emendat. Cinere genitalis aſinini,ſpiſſari capillum putāt,& è canitie uindicari ſi raſis illinatur, plumboq; tritus cum oleo.Denſari & aſinini pulli cum urina,admiſcentq; nardum faſtidij gratia. Alopecias felle taurino cum Ægyptio alumine tepefactis illinunt. Capitis ulcera manantia,urina tauri efficaciter ſanat:item hominis uetus,ſi cyclaminum adijciatur & ſulphur. Efficacius tamen & uitulinum fel:quo cum aceto calefacto,& lendes tolluntur.Seuū uitulinum cum ſale tritum,capitis ulceribus utiliſsimum.Laudatur & uulpium adeps,ſed præcipue fel,& fimum cum ſinapis pari modo illitum.Caprini cornus farina uel cinis,magisq; hircini addito nitro & tamaricis ſemine,& butyro oleoq;,prius capite raſo,mire continēt ita fluentē capillū.Sicut & canis cinere ex oleo illito ſupercilia nigreſcunt. Lacte caprino lendes tolli tradunt:fimo cum melle alopecias expleri:item ungularum cinere cum pice,fluentem capillū cōtineri.Leporinus cinis cum oleo myrteo,capitis dolores ſedat:item aqua pota,quæ è bouis aut aſini potu relicta eſt:& ſi credimus,uulpis maſculæ genitale circumligatum:cornus ceruini cinis illitus ex aceto uel roſaceo, aut ex irino. Oculorum epiphoras bubulo ſeuo cum oleo cocto illinunt.Ceruini cornus cinere ſcabricies eorū inungūt, mucrones autem ipſos efficaciores putant, Lupi excrementis circumlini ſuffuſiones

proſdeſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

prodeſt. Cinere eorum cum Attico melle inungi obſcuritates: item felle urſino. Epinyctidas, adipe aprugno cū roſaceo. Vngulæ aſininæ cinis inunctus è ſuo lacte, cicatrices oculorum, & albugines tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cum fuligine, pilis & palpebrarum uitijs angulorumq; occurrit: calliblepharicq; modo fuligo in hoc uſu temperatur: optime ellychnio papyraceo oleoq; ſeſamino, fuligine in nouū uas pennis deterſa. Efficaciſsime tamen euulſos ibi pilos coercet. Felle tauri cum oui albo, collyria fiunt, aquáque diſſoluta inunguntur per quatriduum. Seuum uituli cum anſeris adipe & ocimi ſucco, genarum uitijs aptiſsimum eſt. Eiuſdem medullæ cum pari pondere ceræ & olei uel roſacei, addito ouo, duritiæ genarum illinuntur. Caſeo molli caprino impoſito ex aqua calida epiphoræ ſedantur: ſi tumor ſit, ex melle. Vtrunque uerò ſero calido fouendum. Sicca lippitudo, lumbulis ſuum toſtis atque contritis, & impoſitis tollitur. Capras negant lippire, quoniam eæ quaſdam herbas edant: item dorcades. Et ob id fimum earum cera circundatum noua luna deuorare iubent, & quoniam noctu æque quoque cernant. Sanguine hircino ſanari luſcioſos putant: nyctalopas à Græcis dictos: capræ uerò iocinere, in uino auſtero decocto. Quidam inaſſati iocineris ſanie inungunt, aut felle capræ, carnesq; eas ueſci, & dum coquantur oculos uaporari præcipiunt. Id quoque referre arbitrantur, ſi rutili coloris fuerint. Volunt & oculos ſuffiri, iocinere in ollis decocto: quidam inaſſato. Fel quidem caprinum pluribus modis aſſumunt: cum melle, contra caligines: cum ueratri candidi tertia parte, contra glaucomata: cum uino, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: ad palpebras uerò euulſo prius pilo, cum ſucco oleris, ita ut inunctio inareſcat. Contra ruptas tuniculas, cum lacte mulieris. Ad omnia autem inueterata, fel efficacius putant. Nec abdicant fimum ex melle illitum, epiphoris, contraq; dolores medullam: item pulmonem leporis. Sedat caliginem fel cum paſſo aut melle. Lupino quoque adipe, uel medulla ſuum, fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam uulpinam linguam habentes in armilla, lippituros negant. Aurium dolori & uitijs medetur urina apri in uitro ſeruata: fel apri uel ſuis, uel bubulum, cum oleo cycino & roſaceo æquis portionibus. Præcipue uerò taurinum, cum porri ſucco tepidum, uel cum melle ſi ſuppuret. Contraq; odorem grauem per ſe tepefactum in malicorio. In ea parte rupta cum lacte mulierum efficaciter ſanat. Quidam etiam in grauitate aures ſic perluendas putant. Alij cum ſenecta ſerpentium & aceto includunt lanas, antè aqua calida collutas. Aut ſi maior ſit grauitas aurium, fel cum myrrha & ruta in malicorio excalfactum infundunt: lardum quoque pingue: item fimum aſini recens cum roſaceo inſtillatur: omniaque ea tepefacta. Vtilior equi ſpuma, uel equini fimi recentis cinis cum roſaceo. Seuum bubulum cum adipe anſerino, butyrum recens. Vrina capri uel tauri, uel fullonia uetus calfacta, uapore per lagenæ collum ſubeunte. Admiſcent & aceti tertiam partem. Et aliquid urinæ uituli qui nondum herbam guſtauerit. Fimum etiam mixto felle eiuſdem. Et cutem quam relinquunt angues, excalfactis prius auribus. Lana autem medicamina ea includuntur. Prodeſt & ſeuum uituli cum anſeris adipe, & ocimi ſucco: eiuſdem medulla admixto cumino trito infuſa. Virus uerrinum è ſcropha exceptum prius quàm terram attingat, contra dolores. Auribus fractis glutinum è naturis uitulorum factum, & in aqua liquatum. Alijs uitijs adeps uulpium. Item fel caprinum cum roſaceo tepido, aut porri ſucco: aut ſi ſint rupta ibi aliqua, è lacte mulieris. Si grauitas ſit audiendi, fel bubulum cum urina capræ, uel hirci, uel ſi pus ſit. In quocunque autem uſu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies uiginti infumata. Laudant & coagulum leporis tertia denarij parte, dimidiaque ſagapeni in aminæo uino. Parotidas urſinus adeps comprimit, pari pondere ceræ & taurini ſeui: addunt quidam hypociſthidem: & per ſe butyrum illitū, ſi prius foueantur fœnigræci decocti ſucco. Efficacius cum ſtrychno. Proſunt & uulpium teſtes, & taurinus ſanguis aridus tritus. Vrina caprę calefacta inſtillata auribus: fimumq; eiuſdem cum axungia illitum. Dentes mobiles confirmat

cer

Universidad de Deusto
Biblioteca

ceruini cornus cinis, doloresq; eorum mitigat, siue infricent, siue colluantur. Quidam efficaciorem ad omnes eosdem usus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifricia utroque modo fiunt. Magnum remedium est & in luporum capitis cinere. Certumq; est in excrementis eorum plerunq; inueniri ossa. Hæc adalligata eundem effectum habent. Item leporina coagula per aurem infusa contra dolores, & capitis eorum cinis dentifricium est, adiectoq; nardo mulcet graueolentiam oris. Aliqui murinorum capitum cinerem miscuisse malunt. Reperitur in latere leporis acui os simile, hoc scarificari dentes in dolore suadent. Talus bubulus accensus eos qui labant cum dolore admotus confirmat. Eiusdem cinis cum myrrha, dentifriciū est. Ossa quoq; ex ungulis suum cōbusta, eundē usum præ
10 bent: Item ossa ex acetabulis pernarum circa quæ coxendices uertuntur. Iisdem sanari, dimissis in fauces, iumentorum uerminationes notum est: sed & combustis dentes confirmari. Asinino quoq; lacte percussu uexatos, aut dentiū eiusdem cinere: lichene item equi cum oleo infuso per aurem. Est autem hoc nō hippomanes, quod alioqui noxium omitto, sed in equorum genibus, ac super ungulas. Præterea in corde equorum inuenitur os, dentibus caninis maxime simile: hoc scarificari dolorē, aut exēpto dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat demonstrant. Equarū uirus à coitu in ellychnijs accensum, Anaxilaus prodidit, equinorum capitum uisus repræsentare mōstrifice: similiter ex asinis. Nam hippomanes tantas in ueneficio uires habet, ut affusum æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Medetur dentibus
20 & fabrile glutinum, in aqua decoctū illitumq;, & mox paulo detractū, ita ut cōfestim colluantur uino, in quo decocti sunt cortices mali Punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte collui dentes, uel felle taurino. Talorum capræ recentium cinis dentifricio placet, & omnium ferè uillaticarum quadrupedum, ne sæpius eadem dicantur.

Ad faciei uitia, ceruicis & pectoris morbos. Cap. XII

CVtem in facie erugari & tenerescere, & candorē custodire lacte asinino putant. Notumq; est quasdam quotidie D. custodito numero fouere: Poppea hoc Neronis principis instituit, balinearum quoq; sic solio temperato, asinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie, butyro illito tolluntur: efficacius cum ceruſa. Syncero uero uitia quæ serpunt, insuper imposita farina hordeacea. Vlcera in facie membra-
30 na è partu bouis madida. Friuolum uideatur, non tamen omittendum, propter desideria mulierum: Talum candidi iuuenci, quadraginta diebus noctibusq;, donec resoluatur in liquorem decoctum, & illitum linteolo, candorem cutisq; erugationem præstare. Fimo taurino malas rubescere aiunt, nō crocodileam illini melius, sed foueri frigida & ante & post ea iubent. Æstates, & quæ decolorem faciunt cutem, fimum uituli cum oleo & gūmi manu subactum emendat. Vlcera oris ac rimas, seuum uituli uel bouis cum adipe anseris, & ocimi succo. Est & alia mixtura, seuo uituli cum medulla cerui, & albæ spinæ folijs unà tritis. Idem præstat & medulla cum resina, uel si uaccina sit, iusq; è carne uaccina. Lichenas oris præstantissime uincit glutinum factum è genitalibus uitulorū, liquatum aceto cum sulphure uiuo, ramo ficulneo permixtū, ita ut bis die recens illinat. Item lepras ex melle &
40 aceto decoctum, quas & iecur hirci calidum illitū tollit: sicut elephantiasin fel caprinum: etiamnum lepras ac furfures, tauri, uel addito nitro. Vrina asini circa canis ortum, maculas in facie: fel utriusq; per sese aqua infractum, euitatisq; solibus ac uētis post detractā cutē. Similis effectus in taurino seuo uitulinoue felle, cū semine cunilæ ac cinere è cornu ceruino, si canicula exoriēte comburat. Asinino seuo cicatricibus ac licheni leprisq; maxime color redditur. Hirci fel & lentigines tollit, admixto caseo ac uiuo sulphure spongiæq; cinere, ut mellis sit crassitudo. Aliqui inueterato felle uti maluere, mixtis calidis furfuribus pondere oboli unius, quatuorq; mellis, prius defricatis maculis. Efficax eiusdē & seuum cum melanthio, & sulphure, & iride. Labrorum fissuris cum adipe anserino, ac medulla ceruina resinaq; & calce. Inuenio apud authores, his qui lentiginem habeant negari ma-

gicæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

gicæ ſacrificiorū uſum. Lacte bubulo aut caprino tonſillæ & arteriæ exulceratæ leuantur: Gargarizat tepidū, ut eſt expreſſum, aut calefactū. Caprinū utilius, cū malua decoctum & ſale exiguo. Linguæ exulcerationi & arteriarum prodeſt ius omaſi gargarizatu. Tonſillis aūt priuatim renes uulpiū aridi, cū melle triti illitiq;. Anginæ fel taurinū uel caprinū cum melle. Iecur melis ex aqua oris grauitatem, ulceraq; butyrū emendat. Spinā aliúdue quid faucibus adhærens, felis extrinſecus fimo perfricatis, aut reddi aut delabi tradunt. Strumas diſcutit fel aprinum, uel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis è uino in linteolo exulceratis duntaxat imponitur. Diſcutit & ungulæ aſini uel equi cinis, ex oleo aqua illitus, & urina calefacta: & bouis ungulæ cinis ex aqua: fimum quoq; feruens ex ace to. Item ſeuum caprinū cum calce, aut fimū ex aceto decoctū, teſtesq; uulpini: prodeſt & ſapo: Gallorū hoc inuentū rutilandis capillis, ex ſeuo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis, ſpiſſus ac liquidus: uterq; apud Germanos maiore in uſu uiris q; fœminis. Ceruicū dolores butyro aut adipe urſino perfricantur. rigores bubulo ſeuo, quod & ſtrumis prodeſt cum oleo. Dolorē inflexibilem (opiſthotonon uocant) leuat urina capræ auribus infuſa, aut fimum cū bulbis illitum. Vngues contuſos fel cuiuſcunq; animalis circumligatum. Pterygia digitorum fel taurinum aqua calida diſſolutum. Quidam adijciunt ſulphur & alumē, pari pondere omnium. Tuſsim iecur lupi ex uino tepido ſanat: urſinumq; fel admixto melle, aut ex cornu bubuli ſummis partibus cinis: uel ſaliua equi, triduo potu eam mori tradunt: pulmo ceruinus cum gula ſua arefactus in fumo, dein tuſus ex melle quotidiano ecligmate. Efficacior eſt ad id ſubulo ceruorum generis. Sanguinem expuentes, ceruini cornus cinis: coagulum leporis tertia parte denarij cum terra ſamia & uino myrteo potū ſanat. Eiuſdem fimi cinis in uino ueſperi potus nocturnas tuſſeis: pili quoq; leporis ſuffiti, extrahunt pulmonibus difficiles excreationes. Purulentas autem exulcerationes pectoris pulmonisq;, & à pulmone graueolentiā halitus, butyrum efficaciſsime iuuat, cum pari modo mellis Attici decoctum donec ruffeſcat, & matutinis ſumptum ad menſuram ligulæ. Quidam pro melle, laricis reſinam addere maluerunt. Si ſanguis reijciatur, efficacem tradunt bubulum ſanguinem, modice & cum aceto ſumptū: nam de taurino credere, temerarium eſt. Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in uetere ſanguinis excreatione.

Ad ſtomachi & lumborum dolores, & renum uitia. Cap. XIII

STomachum exulceratum lactis aſinini potus reficit: item bubuli. Roſiones eius caro bubula admixto aceto & uino cocta. Rheumatiſmos cornus ceruini cinis. Sanguinis excreationes hædinus ſanguis recens, ad cyathos ternos cū aceto acri pari modo feruens potus: coagulum tertia parte ex aceto potum. Iocineris dolores, lupi iecur aridum ex mulſo: aſininum iecur aridū cum petroſelini partib. duabus, ac nucibus tribus, ac melle tritū, & in cibo ſumptum: ſanguis hircinus cibo aptatus. Suſpirioſis ante omnia efficax eſt potus equiferorum ſanguinis. Proxime lactis aſinini tepidi cum bulbis decocti, ita ut ſerum ex eo bibatur, addito in tres heminas cyatho naſturtij albi, perfuſi aqua, deinde melle diluti. Iecur quoq; uulpinum, aut pulmo, in uino nigro, aut fel urſinum in aqua, laxat meatus ſpirandi. Lumborū dolores, & quæcunq; alia mollire opus ſit, urſino adipe perfricare cōuenit: cinerem aprini aut ſuilli fimi inueterati, aſpergi potioni uini. Afferunt & magi ſua commenta. Primum omnium rabiem hircorum, ſi mulceatur barba, mitigari: eadem præciſa, non abire eos in alienum gregem. Huic admiſcent fimum caprinū, & ſubdito linteolo uncto caua manu, quantum pati poſsit feruens, ſuſtineri iubent: ita ut ſi læua pars doleat, hæc medicina in dextra manu fiat, aut è contrario. Fimum quoq; ad eum uſum acus æreæ punctis tolli iubent. Modus curationis eſt, donec uapor ad lumbos ſentiatur peruenire. Poſtea uerò manum porro tuſo illinunt, item lumbos ipſo fimo cū melle, ſuadentq; in eodem dolore & teſtes leporis deuorare. Iſchiadicis fimum bubulum imponunt, calfactum in folijs cinere feruēti. In renumq; dolore leporis renes crudos deuorari iubent, aut certe

certe coctos,ita ne dente contingantur. Ventris quidem dolore tentari negant talũ leporis habentes. Lienẽ ſedat fel apri uel ſuis potũ,uel ceruini cornus cinis in aceto. Efficaciſſime tamẽ inueteratus lien aſini,ita ut in triduo ſentiat utilitas. Aſinini pulli fimum, quod primum edidit,polean uocant Syri:dant in aceto mulſo. Datur & equi lingua inueterata ex uino,præſentaneo medicamento,ut didiciſſe ſe ex barbaris Cæcilius Bion tradidit. Et lien bubulus ſimili modo. Recens autem aſſus uel elixus,in cibo. In ueſica quoq; bouis alij capita xx tuſa,cum aceti ſextario,imponuntur ad lienis dolorem. Eadem ex cauſa emi lienem uituli quanti indicatus ſit,iubent magi,nulla pretij cõtatione,quoniam hoc quoq; religioſe pertineat: diuiſumq; per longitudinem annecti tunicæ utrinq;, & induentem pati decidere ad pedes: dein collectum in umbra arefacere. Cum hoc fiat,ſimul reſidere lienem ægri uitiatum,liberariq; eum morbo dicitur. Prodeſt & pulmo uulpium cinere ſiccatus,atq; in aqua potus. Item hædorum lien impoſitus.

Ad aluum ſiſtendã,cœliacos,dyſentericos,inflationes alui,rupta,teneſmon, & tineas,& colum. Cap. xiiii

ALuum ſiſtit ceruinus ſanguis, item cornus cinis: iecur aprinum ex uino potum citra ſalem,recensq;:item aſſum ſuillum,uel hircinum decoctum in uini hemina. Coagulum leporis in uino ciceris magnitudine: aut ſi febris ſit,ex aqua. Aliqui & gallam adijciunt,alij per ſe leporis ſanguine cõtenti ſunt lacte cocto. Equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus ueteris ex parte ima cinis, inſperſus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus. Coriũ caprinũ cum ſuo pilo decoctũ,ſucco epoto. Coagulum equi,& ſanguis caprinus,uel medulla,uel iecur aluum ſoluit. Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum. Vel lactis equini potus: item caprini cum ſale & melle. Capræ fel cum cyclamini ſucco & aluminis modico. Aliqui & nitrum & aquam adieciſſe malunt. Fel tauri cum abſinthio tritum ac ſubditum paſtillo. Butyrum largius ſumptum,cœliacis & dyſentericis medetur,iecur uaccinum. Cornus ceruini cinis,tribus digitis captus in potione aquæ. Coagulum leporis ſubactũ in pane. ſi uerò ſanguinem detrahunt,in polenta. Aprini uel ſuilli uel leporini fimi cinis,inſperſus potioni tepidæ uini. Vituli quoq; ius uulgariter datum, inter auxilia cœliacorum & dyſentericorum tradunt. Lactis aſinini potus utilior, addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex uino,utriq; uitio. Item polea ſupradicta. Equi coagulum,quod aliqui hippacen uocant,etiam ſi ſanguinem detrahant: uel fimi cinis, dentiumq; eiuſdem tuſorum farina,ſalutaris dicit: & bubuli lactis decocti potus. Dyſentericis addi mellis exiguum præcipiunt: & ſi tormina ſint,cornus ceruini cinerem,aut fel taurinum cumino mixtum,& cucurbitæ carnes umbilico imponere. Caſeus recens uaccinus immittit ad utrunq; uitiũ. Item butyrum heminis quatuor,cũ reſinæ terebinthinæ ſextante,aut cum malua decocta,aut roſaceo. Datur & ſeuum uitulinũ, aut bubulum. Item medullæ excoquuntur cum farina & cera exiguoq; oleo,ut ſorberi poſsint. Medulla & in pane ſubigitur. Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si ſint & tormina,additur protropum. Torminibus ſatis eſſe remedij in leporis coagulo poto è uino tepido, uel ſemel, arbitrantur aliqui. Cautiores & ſanguine caprino cum farina hordeacea & reſina, uẽtrem illinunt. Ad omnes epiphoras uentris illini caſeum mollem ſuadent: Veterem autem in farina tritum,cœliacis & dyſentericis dari,cyatho caſei in cyathis uini tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dyſentericis. Iecur aſſum capręe,cœliacis ſubuenit,magisq; etiam hirci,in uino auſtero decoctum potumq;,uel ex oleo myrteo umbilico impoſitum. Quidam decoquunt à tribus ſextarijs aquæ ad heminam, addita ruta. Vtuntur & liene aſſo capræ hirciue,& ſeuo hirci in pane qui cinere coctus ſit, capræ à renibus maxime, ut per ſe hauriatur,protinúsque modice frigidam ſorberi iubent. Aliqui & in aqua decoctum ſeuum admixta polenta, & cumino, & anetho, acetoq;. Illinunt & uentrem cœliacis, fimo cum melle decocto. Vtuntur ad utrunq; uitiũ & coagulo hædi in uino myrtite, magnitudine fabæ poto: & ſanguine eiuſdem in cibum formato, quem ſanguiculum uocant

Universidad de Deusto
Biblioteca

cant. Infundunt dysentericis & glutinum taurinum, aqua calida resolutum. Inflationes autem discutit uitulinum fimum in uino decoctum. Intestinorum uitijs magnopere prodest coagulum ceruorum, decoctum cum lente betaq́, atq́ ita in cibo sumptum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus decoctus cum malua exiguo sale addito. Et si coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat. Eadem uis est & in seuo caprino in sorbitione aliqua, uti protinus hauriatur frigida aqua. Item fœminum hædi cinis rupta intestina sarcire mire traditur. Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine sumptum, ita ut deploratos sanauerint. Laudant & caprini capitis cum suis pilis decocti succum. Tenesmos, id est, crebra & inanis uoluntas egerendi, tollitur poto lacte asinino: Item bubulo. Tinearum genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quę in excrementis lupi diximus inueniri ossa, si terram non attigerint, colo medentur adalligata brachio. Polea quoq́ supradicta magnopere prodest in sapa decocta. Item suilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decoctæ: Cornus ceruini teneri cinis, cochleis Africanis cum testa sua tusis mixtus, in uini potione.

Ad uesicæ cruciatus & calculos: de genitalium & sedis uitijs, & inguinum remedijs. Cap. XV

VEsicæ calculorumq́ cruciatibus auxiliatur urina apri, & ipsa uesica pro cibo sumpta: efficacius, si prius fumo maceretur utrunq́. Vesicam elixam mandi oportet, & à muliere fœminæ suis. Inueniuntur & in iocineribus eorum lapilli, aut duritie lapillis similes, candidi, sicuti in uulgari sue: quibus contritis atq́ potis in uino, pelli calculos aiũt. Ipsi apro tam grauis sua urina est, ut nisi egesta fugæ non sufficiat, ac uelut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati, in uino poti, calculos pellunt. In perna suis articulos esse diximus, quorũ decoctum ius facit urinæ utile. Asinini renes inueterati tritiq́, & in uino mero dati, uesicæ medentur. Calculos expellunt lichenes equini ex uino aut mulso poti diebus XL. Prodest & ungulæ equinæ cinis, in uino, aut aqua. Item fimum caprarum in mulso, efficacius syluestrium. Pili quoq́ caprini cinis. Verendorum carbũculis, cerebrum apri uel suis, sanguisq́. Vitia uero quæ in eadem parte serpũt, iecur eorum combustum, maxime iuniperi ligno cum charta & arrenico sanat. fimi cinis, fel bubulum cum alumine Ægyptio ac muria ad crassitudinem mellis subactum, insuper beta ex uino cocta imposita: caro quoq́. Manantia uero ulcera, seuum cum medulla uituli in uino decoctum, uel caprinum cum melle rubiq́ succo: uel si serpant, fimũ etiam prodesse cum melle dicunt aut cum aceto, & per se butyrum. Testium tumor, cum seuo uituli, addito nitro cohibetur: uel fimo eiusdem ex aceto decocto. Vrinæ incontinentiam cohibet uesica aprina, si assa mandatur. Vngularum apri uel suis cinis potioni insparsus. Vesica fœminæ suis combusta ac pota: Item hædi, uel pulmo: Cerebrũ leporis in uino: Eiusdem testiculi tosti, uel coagulum cum anserino adipe in polenta: Renes asinini in mero triti potiq́. Magi uerrini genitalis cinere poto ex uino dulci demonstrant urinam facere in canis cubili, ac uerba adijcere, ne ipse urinã faciat ut canis in suo cubili. Rursus ciet urinam uesica suis, si terram nõ attigerit, impositа pubi. Sedis uitijs præclare prodest fel ursinum cum adipe. Quidam adijciunt spumam argenti ac thus. Prodest & butyrum cum adipe anserino ac rosaceo. Modum ipsæ res statuunt, ut sint illitu faciles. Præclare medetur & taurinum fel, in linteolis concerptis: rimasq́ue perducit ad cicatricem. Inflationibus in ea parte, seuum uituli, maxime ab inguinibus cum ruta: Cæteris uitijs medetur sanguis caprinus cum polenta. Item fel caprinum condylomatis per se. Item fel lupinum ex uino. Panos & apostemata in quacũq́ parte, sanguis ursinus discutit: Item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quem dicitur cum interficiatur reddere urinam, liquidiorẽ initio, sed in terra spissantem se. Hic adalligatus fœmini, omnes impetus discutit, omniq́ suppuratione liberat. Est autem rarus inuẽtu, nec ex omni onagro, sed celebri remedio. Prodest & urina asini cum melanthio. Et ungulæ equinæ

cinis

cinis cum oleo & aqua illitus. Sanguis equi, præcipue admiſſarij. Et ſanguis bubulus: item fel. Caro quoq; eoſdem effectus habet calida impoſita: & ungulæ cinis ex aqua aut melle: urina caprarū, hircorumq; carnes in aqua decoctæ: aut fimum ex his cum melle decoctum: fel urſinum ſiue uerrinum: urina ſuum in lana impoſita. Fœmina atteri aduríque equitatu notum eſt. Vtiliſsimum eſt ad omnes inde cauſas, ſpumam equi ex ore inguinibusq; illinire. Inguina & ex ulcerum cauſa intumeſcunt. Remedio ſunt equi ſetæ tres, totidem nodis alligatæ intra ulcus.

Ad podagras, ad morbum comitialem, ad ſideratos, morbumq; regium, oſſaq; fracta, remedia. Cap. XVI

10 POdagris medetur urſinus adeps, taurinumq; ſeuum, pari pondere & ceræ. Addunt quidā hypociſthida & gallam. Alij hircinū præferunt ſeuū cum fimo capræ, & croco ſinapíue, uel caulibus ederæ tritis, ac perdicio uel flore cucumeris ſylueſtris: Item bouis fimum cum aceti fece. Magnificant & uituli qui nondū herbam guſtauerit fimum, aut per ſe ſanguinem tauri: Vulpem decoctam uiuam, donec oſſa tantū reſtent: lupúmue uiuum oleo cerati modo incoctum: Seuum hircinum, cum helxines parte æqua, ſinapis tertia: Fimi caprini cinerem cum axungia. Quin & iſchiadicos uri ſub pollicibus pedum eo fimo feruente, utiliſsime tradunt. Articulorumq; uitijs fel urſinum utiliſsimum eſſe, & leporis pedes adalligatos. Podagras quidam mitigari pede leporis uiuētis abſciſſo, ſi quis ſecum aſsidue habeat. Perniones urſinus adeps, rimasq; pedum omnes ſarcit: Efficacius alumi-
20 ne addito: Seuum caprinū: Dentium equi farina: Aprinum uel ſuillum fel: cum adipe pulmo impoſitus: & ſi ſubtriti ſint contuſi ue offenſatione. ſi uerò aduſti frigore, leporini pili cinis: Eiuſdem pulmo contuſis diſſectus, aut pulmonis cinis. Sole aduſta, ſeuo aſinino aptiſsime curantur. Item bubulo cum roſaceo. Clauos & rimas callicq; uitia, fimum apri uel ſuis recens illitum, ac tertio die ſolutum ſanat. Talorum cinis, pulmo aprinus, aut ſuillus, aut ceruinus. Attritus calceamentorum, urina aſini cum luto ſuo illita. Clauos ſeuum bubulum cum thuris polline. Perniones uerò corium combuſtum: melius ex uetere calceamento. Iniurias è calceatu, ex oleo corij caprini cinis. Varicum dolores ſedat fimi uitu lini cinis, cū lilij bulbis decoctis, addito melle modico: Itemq; omnia inflammata & ſuppurationes minātia. Eadē res & podagricis prodeſt, & articularijs morbis, è maribus pre-
30 cipue uitulis. Articulorum attritis, fel aprorum uel ſuum, linteo calefacto impoſitum: uitulicq; qui nondū herbam guſtauerit, fimum: Item caprinum cum melle in aceto decoctū. Vngues ſcabros ſeuum uituli emendat: Item caprinum admixta ſandaracha. Verrucas uerò aufert uitulini fimi cinis ex aceto: aſini urinæ lutum. Comitiali morbo teſtes urſinos ediſſe prodeſt, uel aprinos bibiſſe ex lacte equino, aut ex aqua: Item aprinam urinam ex aceto mulſo: efficacius, quæ inaruerit in ueſica ſua. Dantur & ſuum teſticuli inueterati tritiq; in ſuis lacte, præcedente uini abſtinentia, & ſequente continuis diebus. Dantur & leporis ſale cuſtoditi pulmones, cū thuris tertia parte, in uino albo, per dies xxx. Item coagula eiuſdem. Aſini cerebrum ex aqua mulſa, infumatum prius in folijs, ſemūcia per dies: uel ungularum eius cinis cochlearibus binis toto mēſe potus: Item teſtes ſale aſſeruati, &
40 aſperſi potioni, in aſinarum maxime lacte uel ex aqua. Membrana partus earum, præcipue ſi marem pepererint, olfactata accedente morbo comitialium reſiſtit. Sunt qui è mare nigroq; cor edendum cum pane ſub dio prima aut ſecunda luna præcipiant. Alij carnem, aliqui ſanguinem aceto dilutum per dies xl bibendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent, eademq; potione & lymphaticis medētur. Comitialibus datur & lactis equini potus, lichenq; in aceto mulſo bibendus. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis toſtæ, ut uolunt magi. Seuū earum cum felle taurino pari pōdere decoctum, & in folliculo fellis reconditū, ita ne terram attingat, potū uerò ſub limine ex aqua. Morbum ipſum deprehendit caprini cornus uel ceruini uſti nidor. ſideratis urina pulli aſinini nardo admixto perunctione prodeſſe dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis: ſanguis

asinini pulli ex uino. Item fimum asinini pulli, quod primum edidit à partu, datum fabæ magnitudine è uino medetur intra diem tertiũ. Eadem & ex equino pullo similiterq; uis est. Fractis ossibus præsentaneus maxillarum apri cinis uel suis. Item lardum elixum atq; circumligatum mira celeritate solidat. Costis quidem fractis laudatur unice caprinum fimum ex uino uetere, aperit, extrahit, persanat. Febres arcet ceruorum caro, ut diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter salsus adalligatusq;, si credimus magis. Est genus febriũ, quod amphemerinon uocant. Hoc liberari tradunt, si quis è uena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. Quartanis magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent, & ne recidant, non remoueri septeno circuitu. Quis hoc quæso inuenire potuit? quæue est ista mixtura? cur digitus potissimum bubonis electus est? Modestiores iecur felis decrescente luna occisæ in ueteratum sale, ex uino bibendum ante accessiones quartanæ dixere. Iidem magi fimi bubuli cinere consperso puerorum urina illinũt digitos pedum, manibusq; leporis cor adalligant. Coagulum ante accessionem propinant. Datur & caseus caprinus recẽs cum melle diligenter sero expresso.

Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos: ad ignem sacrum, & ad dolores neruorum remedia. Cap. XVII

MElancholicis fimum uituli in uino decoctum remedio est. Lethargicos excitat asini lichen, naribus illitus ex aceto: Caprini cornus nidor aut pilorum: iecur aprinum. Itaq; & ueternosis datur. Phthisicis medent, iecur lupi ex uino, macræ suis fœminæ herbis pastæ lardum, carnes asininæ ex iure sumptæ. Hoc genere maxime in Achaia curant id malum. Fimi quoq; aridi, sed pabulo uiridi pasto boue, fumum harundine haustum prodesse tradunt. Bubuli quoq; cornus mucronem exustum, duorum cochleariorũ mensura, addito melle, pilulis deuoratis. Capræ seuo in pulte ex alica & phthisin & tussim sanari, uel recenti cum mulso liquefacto, ita ut uncia in cyathum addatur, rutæq; ramo permisceatur, non pauci tradunt. Rupicapræ seui cyatho, & lactis pari mensura, deploratum phthisicum conualuisse certus autor affirmat. Sunt & qui suũ fimi cinerem profuisse scripserint in passo: & cerui pulmonem, maxime subulonis, siccatum in fumo tritúmque in uino. Hydropicis auxiliatur urina uesicæ apri paulatim data in potus. Efficacius quæ inaruerit cum uesica sua: Fimi ceruini maxime subulonis, sed & bubuli, de armentinis loquor (quod bolbiton uocant) cinis cochleariorum trium in mulsi hemina, bouis fœminæ in mulieribus, & ex altero sexu in uiris, quod ueluti mysterium occultarunt magi: Fimum uituli masculi illitum: Fimi uituli cinis cum semine staphylini, æqua portione ex uino: Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorem putant hircorum, utiq; si lentisco pascant. Igni sacro ursinus adeps illinitur, maxime qui est ad renes: Vitulinum fimum recens, uel bubulum: Caseus caprinus siccus cum porro: Ramenta pellis ceruinæ deiecta pumice, ex aceto trita. Rubori cum prurigine, equi spuma aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ, asinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris, caseus caprinus siccus ex melle & aceto in balineis, oleo remoto. Pustulis suilli fimi cinis aqua illitus, uel cornus ceruini cinis. Luxatis recens fimum aprinũ uel suillum: Item uitulinum: Verris spuma recens cum aceto, fimum caprinum cum melle. Bubula caro imposita tumorem sanat. Fimum suillum in testa calefactum tritumq; cum oleo, duritias corporum omnes tollit optime. Adeps è lupis illitus, in his quæ rumpere opus est, plurimum proficit. Fimum bubulum in cinere calefactum, aut caprinum in uino uel aceto decoctum. In furunculis seuum bubulum cum sale: aut si dolor est, intinctum oleo, liquefactum sine sale, similiq; modo caprinum. In ambustis ursinus adeps cum lilij radicibus: Aprinum aut suillum fimum inueteratum. Setarum ex his è penicillis tectorijs cinis cum adipe tritus: Tali bubuli cinis, cum cera & medulla ceruina: Fel tauri: Fimum leporis. Sed caprarum fimus sine cicatrice sanare dicitur. Glutinum præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus. Nec quicquam efficacius

Universidad de Deusto
Biblioteca

cacius prodeſt ambuſtis. Sed adulteratur nihil æque, quibuſuis pellibus inueteratis, calceamentisq; etiam decoctis. Rhodiacum fideliſsimum: eoq; pictores & medici utuntur: Id quoque quò candidius, eò probatius. Nigrum & lignoſum damnatur. Neruorum doloribus, ſimum caprinum decoctum in aceto cum melle, utiliſsimũ putant, uel putreſcente neruo. Spaſmata & percuſſu uitiata ſimo aprugno curant, uere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotáue uulneratos: & quoquo modo ſanguine contuſo, uel ſi recens illinatur. Sunt qui incoxiſſe aceto, utilius putẽt. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratisq; & euerſis ex aceto ſalutarem promittũt. Reuerentiores cinerẽ eius ex aqua bibunt. Feruntq; & Neronem principem hac potione recreari ſolitum, cum ſic quoq; ſe trigario approbare uellet. Proximam ſuillo ſimo uim putant.

Ad ſanguinẽ ſiſtendũ, & contra ulcera & carcinomata, ad ſcabiem remedia: & quæ infixa corpori extrahũt, & quæ cicatricibus proſunt. Cap. XVIII

SAnguinem ſiſtit coagulum ceruinũ ex aceto: Item leporis. Huius quidem & pilorum cinis: Item ex ſimo aſinino cinis: & pilorũ quidẽ cinis illitus. Efficacior uis è maribus aceto admixto, & in lana ad omne profluuium impoſito. ſimiliter ex equino capite & fœmine. Aut ſimi uitulorũ cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus uel ſimi ex aceto. hircini uero iocineris diſſecti ſanies efficacior. Et cinis utriuſq; ex uino potus, uel naribus ex aceto illitus. Hircini quoq; utris uinarij duntaxat cinis, cum pari pondere reſinæ, quo genere ſiſtit ſanguis, & uulnus glutinatur. Hædinum quoq; coagulum ex aceto, & fœminum eius combuſtorũ cinis, ſimiliter pollere traduntur. Vlcera ſanat in tibijs cruribuſq; adeps urſinus, admixta rubrica. Quæ uero ſerpunt, fel aprugnũ cũ reſina & ceruſa. Maxillarum apri uel ſuum cinis: Fimum ſuum illitum ſiccum: Item caprinum ex aceto ſubferuefactũ. Cætera purgantur & explẽtur butyro. Cornus ceruini cinere, uel medulla cerui. Pelle taurino cum cyprino oleo, aut ſimo caprino, aut hircino. Fimum recens ſuum, uel inueterati farina illinitur uulneribus ferro factis. Phagedænis & fiſtulis immittitur fel tauri, cũ ſucco porri, aut lacte mulierũ, uel ſanguis aridus cum cotyledone herba. Carcinomata curat coagulum leporis, cum pari pondere capparis aſperſum uino. Gangrenas urſinũ fel penna illitum. Aſini ungularum cinis ea quæ ſerpunt ulcera inſperſus. Sanguis equi adrodit carnes ſeptica ui: Item ſimi equini inueterati fauilla. Ea uero quæ phagedænas uocant in ulcerum genere, corij bubuli cinis cum melle. Caro uituli recentia uulnera non patitur intumeſcere: Fimũ bubulũ cum melle. Fœminũ uituli cinis ſordida ulcera, & quæ cacoethe uocant, è lacte mulieris ſanat. Recentes uero plagas ferro illatas, glutinũ taurinum liquefactum, tertio die ſolutũ. Caſeus caprinus ſiccus ex aceto ac melle, purgat ulcera. Quæ uero ſerpant, cohibet ſeuũ cũ cera: Item addita pice ac ſulphure percurat. Similiter proficit ad cacoethe, hædi fœminũ cinis è lacte mulieris. Et aduerſus carbunculos, ſuis fœminæ cerebrum toſtum illitumq;. Scabiem hominis, aſininæ medullæ maxime abolent. Vrinæ eiuſdem cũ ſuo luto illitæ. Butyrũ etiam, quod in iumentis proficit cum reſina calida: Glutinũ taurinũ in aceto liquefactum, addita calce: Fel caprinũ cum aluminis cinere: Boas ſimum bubulũ, unde & nomen traxere. Canũ ſcabies ſanantur bubulo ſanguine recenti: iterumq; cum inareſcat illito, & poſtero die abluto cinere lixiuo. Spinæ ac ſimilia corpori extrahunt felis excrementis: item capræ ex uino: coagulo quocunq;, ſed maxime leporis, cũ thuris polline & oleo, aut cũ uiſci pari pondere, aut cum propoli. Cicatrices nigras ſeuum aſininũ reducit ad colorem. Fel uituli extenuat calefactũ. Medici adijciũt myrrham & mel & crocum, æreaq; pyxide condunt. Aliqui & florem æris admiſcent.

Ad muliebria mala medicinæ, & ad infantiũ morbos, & Veneris remedia. Cap. XIX

MVlierum purgationes adiuuat fel taurinũ lana ſuccida appoſitum. Olympias Thebana addidit hyſſopum & nitrũ. Cornus ceruini cinis potus. Item uuluas laborantes, illitu quoq;: & fel taurinum cum opio appoſitum obolis binis. Vuluas & pilo ceruino ſuffire prodeſt. Tradunt, ceruas cũ ſenſerint ſe grauidas, lapillum deuorare: quem in

excrementis repertum, aut in uulua (nam & ibi inuenitur) custodire partus adalligatum. Inueniuntur & ossicula in corde & in uulua, perquam utilia grauidis parturientibusq;. Nam de pumice, qui in uaccarum utero simili modo inuenitur, diximus in natura boum. Lupi adeps illitus uuluas mollit, dolores etiam iecur. Carnes lupi edisse parturis prodest: aut si incipientibus parturire sit iuxtà qui ederit, adeo, ut etiam contra illatas noxias ualeat. Eundem superuenire, perniciosum est. Magnus & leporis usus mulieribus. Vuluas adiuuat pulmo aridus potus. Profluuia iecur cum Samia terra ex aqua potum. Secundas coagulum: cauentur pridiana balinea. Illitum quoque cum croco & porri succo, uellere appositum abortus mortuos expellit. Si uuluæ leporum in cibis sumantur, mares concipi putant. Hoc & testiculis eorum & coagulo prosici. Conceptum leporis utero exemptum his quæ parere desierint, restibilem fœcunditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis saniem & uiro magi propinant. Item uirgini nouem grana simi, ut stent perpetuo mammæ: coagulum quoque ob id cum melle illinunt: sanguinem, ubi euulsos pilos renasci nolunt. Inflationi uuluæ, simum aprugnum suillúmue cum oleo illini prodest. Efficacius sistit farina aridi, ut aspergatur potioni, uel si grauidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte suis poto cum mulso adiuuantur partus mulierum. Per se uero potum, deficiẽtia ubera puerperarum replet. Eadem circumlita sanguine fœminæ suis, minus crescent. Si dolent, lactis asinini potu mulcentur: quod addito melle sumptum, & purgationes earum adiuuat. Sanat & uuluarum exulcerationes eiusdem animalis seuum inueteratum, & in uellere appositum duritiem uuluarum emollit. Per se uero recens uel inueteratum, ex aqua illitum, psilotri uim obtinet. Eiusdem animalis lien inueteratus, ex aqua illitus mammis, abundantiam facit. Vuluas suffitu corrigit. Vngulæ asininę suffitæ partũ maturant, ut uel abortus euocetur: nec aliter adhibentur, quoniam uiuentem partum necant. Eiusdem animalis simũ si recens imponatur, profluuia sanguinis mire sedare dicitur. Necnon & cinis eiusdem simi, qui & uuluę prodest impositus. Equi spuma illita per dies xx prius quàm primum nascantur pili restinguuntur. Item cornus ceruini decocto: melius, si recentia sint cornua. Lacte equino iuuant uuluæ collutæ. Quod si mortuus partus sentiatur, lichen ex aqua dulci potus ejicit. Item ungulæ suffitu, aut simum aridũ. Vuluas procidentes butyrum infusum sistit. Induratam uuluam aperit fel bubulum rosaceo admixto, foris uellere cum resina terebinthina imposito. Aiunt & suffitu simi è mare boue, procidentes uuluas reprimi, partus adiuuari. Conceptus uero uaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus uexationem fieri, certum est. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle tauri no, & adipe serpentium, & ęrugine, addito melle, medicatis locis ante coitus. Vitulinum quoque fel, si in purgationibus fuerit sub coitu aspersum uuluæ, etiam duritiam uentris emollit, & profluuium minuit umbilico peruncto, atq; in totum uuluę prodest. Modum statuunt fellis pondere denarij ad apij tertiam, admixto amygdalino oleo, quantum esse satis appareat: hoc in uellere imponunt. Masculi fel uituli, cum mellis dimidio tritum, seruatur ad uuluas. Carnem uituli si cum aristolochia inassatam edant circa conceptum, mares parituras promittunt. Medulla uituli in uino ex aqua decocta cum seuo, exulcerationibus uuluarum imposita prodest. Item adeps uulpium, excrementumq; felium: hoc cum resina & rosaceo impositum. Caprino cornu suffiri uuluam, utilissimum putant. Syluestrium caprarum sanguis cum palma marina pilos detrahit. Cæterarum uero fel, callum uuluarum emollit insperſum, & à purgatione conceptus facit. Sic quoque psilothri uis efficitur, si euulsis pilis triduo seruetur illitum. Profluuium quamuis immensum, urina caprę pota sisti, obstetrices promittunt, & si simum illinatur. Membrana caprarum in qua partus æditus, inueterata, potuq; sumpta in uino, secundas pellit. Hædorum pilis suffiri uuluas, utile putant, & in profluuio sanguinis coagulum bibi, aut hyoscyami semen imponi. E boue syluestri nigro si sanguine ricini lumbi perungantur mulieri tedium Veneris fieri dicit Osthanes. Idem amoris, pota hirci urina, admixta propter fastidium nardo

do.Infantibus nihil butyro utilius,per ſe & cũ melle: priuatim & in dentitione & ad gingiuas,& ad oris ulcera.Dens lupi adalligatus, infantium pauores prohibet, dentientiq; morbos,quod & pellis lupina præſtat. Dentes quidem eorum maximi, equis quoque adalligati,infatigabilem curſum præſtare dicuntur.Leporum coagulo illito ubere,ſiſtitur infantium aluus.Iecur aſini,admixta modice panace,inſtillatũ in os, à comitialibus morbis & alijs infantes tuetur:hoc XL diebus fieri præcipiunt.Et pellis aſinina iniecta,impauidos infantes facit.Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præſtant infantibus adalligati, efficacius ſi terram non attigere. Lien bubulus in melle editur, & illinitur ad lienis dolores. Ad ulcera manantia cum melle. Lien uituli in uino decoctus,tri tuſcq; & illitus,ulcuſcula oris. Cerebrum capræ magi per anulum aureum traiectum, prius quàm lac detur,infantibus inſtillant contra comitiales,cæteroſque infantium morbos.Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno cohibet, maxime puellas. Lacte caprino,aut cerebro leporum perunctæ gingiuæ,faciles dentitiones faciunt. Somnos fieri lepore ſumpto in cibis Cato arbitratur. Vulgus & gratiam corpori in VII dies, friuolo quidem ioco, cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cauſa in tanta perſuaſione. Magi felle capræ, ſacrificatæ duntaxat, illito oculis, uel ſub puluino poſito, ſomnum allici dicunt.Sudores inhibet cornus caprini cinis è myrteo oleo perunctis.Coitus ſtimulat fel aprugnum illitum:Item medullæ ſuum hauſtæ: Seuũ aſininum, anſeris maſculi adipe permixto illitum:Item à coitu equi Virgilio quoq; deſcriptum uirus, & teſticuli equini aridi,ut potioni interi poſsint,dextérue aſini teſtis in uino potus pro portione,uel adalligatus brachiali.Eiuſdem à coitu ſpuma collecta roſeo panno,& incluſa argento, ut Oſthanes tradit.Salpe genitale in oleum feruens mergi iubet ſepties, eoq; perungi pertinentes partes.Bialcon cinerem ex eodem bibi,uel tauri à coitu urinam, lutoq; ipſo illini pubem. At è diuerſo muris fimo illito,cohibetur uirorũ Venus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut ſuis aſſus,ieiuni cibo ſumptus eo die:Item hædinus.

Mira de animalibus. Cap. XX

Mira præterea traduntur in eiſdem animalibus. Veſtigium equi excuſſum ungula (ut ſolet pleruncq;) ſi quis collectum reponat, ſingultus remedium eſſe recordantibus quonam loco id repoſuerint. Iecur luporum equinæ ungulæ ſimile eſſe, & rumpi equos qui ueſtigia luporum ſub equite ſequantur. Talis ſuum diſcordiæ uim quandam ineſſe. In incendijs ſi fimi aliquid egeratur è ſtabulis,facilius extrahi,nec recurrere oues bouesq;. Hircorum carnes uirus non reſipere,ſi panem hordeaceum eo die quo interficiantur ederint,laſer'ue dilutum biberint.Nullas uero teredinem ſentire,luna decreſcente induratas ſale.Adeoq; nihil omiſſum, ut leporem ſurdũ celerius pingueſcere reperiamus. Animalium uero medicinas:ſi ſanguis profluat iumentis,ſuillum fimum ex uino infundendum. Boum autem morbis ſeuum,ſulphur uiuum,allium ſylueſtre, ouum coctum:omnia hæc trita in uino danda,aut uulpis adipem. Carnem caballinam diſcoctam, potu ſuum morbis mederi.Omnium uero quadrupedum morbis,capram ſolidam cum corio, & ranam rubetam diſcoctas.Gallinaceos non attingi à uulpibus, qui iecur animalis eius aridum ederint:uel ſi pellicula ex ea collo inducta galli inierint:ſimilia in felle muſtelę. Boues in Cypro contra tormina hominũ excrementis ſibi mederi.Non ſubteri pedes boum, ſi prius cornua pice liquida perungantur. Lupos in agrum non accedere, ſi capti unius pedibus infractis,cultroq; adacto, paulatim ſanguis circa fines agri ſpargatur: atq; ipſe defodiatur in eo loco ex quo cœperit trahi. Aut ſi uomerem, quo primus ſulcus eo anno in agro ductus ſit,excuſſum aratro,focus larium,quo familia conuenit,abſumat:ac lupũ nulli animalium nociturum in eo agro,quamdiu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia ſui generis,quæ aut placida non ſunt,aut fera.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIX.

PROOEMIVM.

De origine medicinæ, & quando primum clinice, & quando primum iatraleptice, & de Chryſippo & Eraſiſtrato, & empirice, & Herophilo, & reliquis illuſtribus medicis, & quoties ratio medicinæ mutata ſit, & qui primus Romæ medicus, & quando, & quid de medicis antiqui Romani iudicauerint, & uitia medicinæ. Cap. I

NATVRA remediorum, atque multitudo inſtantium ac præteritorum, plura de ipſa medendi arte cogunt dicere: quanquam non ignarus ſim nullis antè hæc Latino ſermone condita, anceps'que lubricum eſſe rerum omnium nouarum, talium utique quàm ſteriles gratiæ difficultates in promendo: ſed quoniam occurrere ueriſimile eſt omnium qui hęc cognoſcant cogitationi, quonam modo exoluerint in medicinæ uſu, quæ tam parata atqꝫ pertinentia erant: mirumꝰ & indignum protinus ſubit, nullam artium incõſtantiorem fuiſſe, & etiamnum ſæpius mutari, cum ſit fructuoſior nulla. Diſs primum inuentores ſuos aſsignauit, & cælo dicauit. Necnon & hodie multifariã ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam etiam crimine, ictum fulmine Æſculapium fabulata, quoniam Tyndaridem reuocauiſſet ad uitã: Nec tamen ceſſauit narrare alios reuixiſſe opera ſua, clara Troianis temporibus, quibus fama certior, uulnerum tamen duntaxat remedijs: Sequentia eius (mirum dictu) in nocte denſiſsima latuere uſqꝫ ad Peloponneſiacũ bellum: tunc eam reuocauit in lucẽ Hippocrates, genitus in inſula Coo, in primis clara ac ualida, & Æſculapio dicata. Is cum fuiſſet mos, liberatos morbis ſcribere in templo eius dei quid auxiliatum eſſet, ut poſtea ſimilitudo proficeret, exſcripſiſſe ea traditur, atqꝫ (ut Varro apud nos credit) iam templo cremato, inſtituiſſe medicinã hanc quę clinicẽ uocatur. Nec fuit poſtea quæſtus modus, quoniã Prodicus Selymbriæ natus, diſcipulus eius inſtituens quã uocant iatralepticen, reunctoribus quoqꝫ medicorũ ac mediaſtinis uectigal inuenit. Horũ placita Chryſippus ingenti garrulitate mutauit, plurimũꝰqꝫ etiam ex Chryſippo diſcipulus eius Eraſiſtratus, Ariſtotelis filia genitus. Hic Antiocho rege ſanato c talẽtis donatus eſt à rege Ptolemæo filio eius, ut incipiamus & præmia artis oſtendere. Alia factio ab experimẽtis ſe cognominãs, empiricen cœpit in Sicilia, Acrone Agrigentino Empedoclis phyſici autoritate commendato. Diſſederũtꝰqꝫ eæ ſcholæ, & omnes eas damnauit Herophilus, in muſicos pedes uenarũ pulſu deſcripto per ætatum gradus. Deſerta deinde & hæc ſecta eſt, quoniam neceſſe erat in ea literas ſcire. Mutata & quam poſtea Aſclepiades (ut retulimus) inuenerat. Auditor eius Themiſon fuit, qui quæ inter initia ſcripſit, illo mox recedente à uita, ad ſua placita mutauit. Sed & illa Antonius Muſa eiuſdẽ autoritate diui Auguſti, quẽ contraria medicina graui periculo exemerat. Multos prætereo medicos, celeberrimosꝰqꝫ ex ijs Caſsios, Calpitanos, Aruntios, Albutios, Rubrios. CCL. H—S annua mercede ijs fuere apud principes. Q. uerò Stertinius imputauit principibus, quod H—S quingenis annuis contẽtus eſſet: ſexcena enim ſibi quæſtu urbis fuiſſe numeratis domibus oſtendebat. Par & fratri eius merces à Claudio Cæſare infuſa eſt: cenſusꝰqꝫ quanꝰqꝫ exhauſti operibus Neapoli exornata, hæredi H—S CCC. reliquere, quantum ad eam ætatem Aruntius ſolus. Exortus deinde eſt Vectius Valens, adulterio Meſſalinæ Claudij Cæſaris nobilitatus, pariterꝰqꝫ eloquentiæ aſſectator. Is eam potentiam nactus, nouã inſtituit ſectam. Eadem ætas Neronis principatu ad Theſſalum tranſliuit, delentem cuncta maiorum placita, & rabie quadam in omnis æui medicos peorantem: quali prudentia ingenioꝰqꝫ, æſtimari uel uno argumento abunde poteſt, cum monu-

mento

Universidad de Deusto
Biblioteca

mento ſuo(quod eſt Appia uia)iatronicen ſe inſcripſerit.Nullius hiſtrionum equarumq; trigarij comitatior egreſſus in publico erat:cũ Crinas Maſsilienſis arte geminata, ut cautior religioſiorq;,ad ſiderũ motus ex ephemeride mathematica cibos dando,horasq; obſeruando,autoritate eum præceſsit.Nuperq; centies H—S reliquit muris patriæ, mceni bus quoq; alijs penè non minori ſumma extructis.Hi regebant fata, cum repente ciuitatem Charmis ex eadem Maſsilia inuaſit,damnatis non ſolum prioribus medicis, uerum & balineis:frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari perſuaſit,merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes conſulares uſq; in oſtentationem rigentes. Qua de re extat etiam Annæi Senecæ aſtipulatio.Nec dubium eſt,omnes iſtos famam nouitate aliqua aucupantes,ani-
10 mas ſtatim noſtras negociari.Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes, nullo idem cenſente,ne uideat acceſsio alterius. Hinc illa infelicis monumenti inſcriptio, turba ſe medicorum periſſe.Mutatur ars quotidie toties interpollis, & ingeniorum Græciæ flatu impellimur.Palamq; eſt,ut quiſq; inter iſtos loquendo polleat, imperatorẽ illico uitæ noſtræ necisq; fieri:ceu uero non milia gentium ſine medicis degant, nec tamen ſine medicina:ſicut po.Ro.ultra ſexcenteſimum annum,nec ipſe in accipiendis artibus lẽtus, medicinæ uero etiam auidus,donec expertam damnauit. Etenim percenſere inſignia priſcorum in his moribus conuenit.Caſsius Hemina ex antiquis autor eſt, primũ è medicis ueniſſe Romam Peloponneſo Archagathum Lyſaniæ filiũ,L. Æmilio, M.Liuio Coss. anno ubis DXXXV,eiq; ius Quiritiũ datum,& tabernam in cõpito Acilio emptam ob id
20 publice. Vulnerariũ eum tradunt fuiſſe uocatum,mireq; gratũ aduẽtum eius initio, mox à ſæuitia ſecandi urendiq;,tranſiſſe nomen in carnificem,& in tedium artem omnesq; medicos:quod clariſsime intelligi poteſt ex M.Catone,cuius autoritati triumphus atq; cenſura minimum conferunt:tanto plus in ipſo eſt. Quamobrem uerba eius ipſa ponemus, Dicã de iſtis Græcis ſuo loco Marce fili,quid Athenis exquiſitũ habeã, & quod bonũ ſit eorum literas inſpicere non perdiſcere. Vincam nequiſsimum & indocile genus illorum, & hoc puta uatẽ dixiſſe,Quandocunq; iſta gens ſuas literas dabit,omnia corrũpet.Tum etiam magis ſi medicos ſuos huc mittet.Iurarunt inter ſe barbaros necare omnes medicina.Sed hoc ipſum mercede faciunt,ut fides ijs ſit,& facile diſperdãt. Nos quoq; dictitant barbaros,& ſpurcius nos q; alios opicos appellatione fœdant. Interdixi tibi de medicis.
30 Atq; hic Cato DCV anno urbis noſtræ obijt, LXXXV ſuo, ne quis illi defuiſſe publice tempora,aut priuatim uitæ ſpatia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utiliſsimam credimus? Minime hercule. Subijcit enim qua medicina & ſe & coniugem uſque ad longam ſenectam perduxerit, ijs ipſis ſcilicet quæ nunc nos tractamus. Profiteturq; eſſe commentarium ſibi quo medeatur filio, ſeruis familiaribus, quem nos per genera uſus ſui differimus. Non rem antiqui damnabant, ſed artem. Maxime uero quæſtum eſſe immani pretio uitæ recuſabant. Ideo templũ Æſculapij, etiam cum reciperetur is deus,extra urbem feciſſe,iterumq; in inſula,tradunt. Et cũ Græcos Italia pellerẽt, diu etiam poſt Catonem excepiſſe medicos. Augebo prouidentiam illorum. Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana grauitas in tanto fructu, pauciſsimi Quiri-
40 tium attigere,& ipſi ſtatim ad Græcos transfugæ. Imò uerò autoritas aliter quàm Græce eam tractantibus,etiã apud imperitos expertesq; linguæ,nõ eſt. Ac minus credunt,quæ ad ſalutem ſuam pertinent, ſi intelligunt. Itaque hercule in hac artium ſola euenit,ut cuicunq; medicum ſe profeſſo ſtatim credatur,cum ſit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur:Adeò blanda eſt ſperandi pro ſe cuiq; dulcedo.Nulla præterea lex quæ puniat inſcitiam capitalem,nullum exemplum uindictæ.Diſcunt periculis noſtris,& experimenta per mortes agunt: medicoq; tantum hominem occidiſſe impunitas ſumma eſt.Quinimò tranſit conuicium,& intemperantia culpatur, ultróque qui periere arguuntur.Sed decuriæ pro more cenſuris principum examinantur,inquiſitio per parietes agitur, & qui de nummo iudicet à Gadibus columnisq; Herculis accerſitur: de exilio

uero

uerò non niſi die XL quinq; electis uiris dat̃ tabella. At de iudice ipſo quales in conſilium eunt, ſtatim occiſuri? Merito, dum nemini noſtrum libet ſcire quid ſaluti ſuæ opus ſit. Alienis pedibus ambulamus, alienis oculis agnoſcimus, aliena memoria ſalutamus, aliena uiuimus opera. Perieruntq; rerum naturæ pretia, & uitæ argumenta. Nihil aliud pro noſtro habemus q̃ delicias. Non deſeram Catonem tam ambitioſæ artis inuidiæ à me obiectum, aut ſenatū illum qui ita cenſebat: idq; non criminibus artis arreptis, ut aliquis expectauerit. Quid enim uenenorū fertilius, aut unde plures teſtamentorum inſidiæ? Iam uerò & adulteria etiã in principū domibus, ut Eudemi in Liuia Druſi Cæſaris: itẽ Valentis, in qua dictū eſt regina. Non ſint artis iſta, ſed hominum. Non magis hæc urbi timuit Cato, ut equidem credo, q̃ reginas. Ne auaritiã quidem arguã, rapacesq; nundinas pendentibus fatis, & dolorum indicaturã, ac mortis arram, aut arcana præcepta: Squamam in oculis emouendam potius q̃ extrahendam: per quæ effectum eſt, ut nihil magis prodeſſe uideretur, q̃ multitudo graſſantiū. Neq; enim pudor, ſed æmuli pretia ſummittūt. Notum eſt ab eodem Charmide unum ęgrum ex prouincialibus H—S ducentis cõductum: Alconti uulnerum medico H—S. C. damnato ademiſſe Claudium principem. Eidemq; in Gallia exulanti, & deinde reſtituto acquiſitum non minus intra paucos annos. Et hæc perſonis imputent̃. Ne fecem quidem aut inſcitiã eius turbæ arguamus, ipſorumq; intemperantiam in morbis, aquarum calidarum diuerticulis: imperioſam inediam, & ab iiſdem deficientibus cibos ſæpius die ingeſtos, mille præterea pœnitẽtiæ modis, culinarū etiam præceptis & unguentorum mixturis, quando nullas omiſere uitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces, conciliariq; externa pretia, diſplicuiſſe maioribus crediderim equidẽ, non tamen hoc Catonem prouidiſſe, cum damnaret artem. Theriace uocatur excogitata compoſitio luxurię. Fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ ſingula ſuffice rent. Mithridaticū antidotum ex rebus LIIII componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundam rerum ſexageſima denarij unius imperata. Quo deorum perfidiam iſtam monſtrante? Hominum enim ſubtilitas tanta eſſe non potuit. Oſtentatio artis & portenioſa ſcientiæ uenditatio manifeſta eſt. Ac ne ipſi quidem illam nouere. Comperiq; uulgo pro cinnabari Indica in medicamẽta minium addi, inſcitia nominis, quod eſſe uenenum docebimus inter pigmenta. Verum hæc ad ſingulorum ſalutem pertinent. Illa autem quę timuit Cato, atq; prouidit, innocentiora multo & parua opinatu, quæ proceres artis eiuſdem in ſemetipſis fatentur. Illa perdidere imperij mores, illa quæ ſani patimur, luctatus, ceromata ceu ualetudinis cauſa inſtituta, balineæ ardentes, quibus perſuaſere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus ualidus exiret, obedientiſsimi uerò efferrentur. Potus deinde ieiunorum ac uomitiones, & rurſus perpotationes, ac pilorum euiratio inſtituta reſinis eorum: itemq; pectines in fœminis quidem publicati. Ita eſt profecto, lues morum, nec aliunde maior quàm è medicina, uatem prorſus quotidie facit Catonem, & oraculum: Satis eſſe ingenia Græcorum inſpicere, non perdiſcere. Hæc fuerint dicenda pro ſenatu illo ſexcentisq; populi Romani annis aduerſus artem, in qua conditione inſidioſiſsima autoritatem peſsimis boni faciunt: ſimul contra attonitas quorundam perſuaſiones, qui prodeſſe niſi pretioſa non putant. Neq; enim dubitauerim aliquibus faſtidio futura quæ dicentur animalia: at non Virgilio fuit, nominare formicas nulla neceſsitate, & gurguliones, ac lucifugis congeſta cubilia blattis: non Homero inter prælia deorum improbitatem muſcæ deſcribere: non naturæ gignere iſta, cum gignat hominem. Proinde cauſas quiſq; & effectus non res æſtimet. Ordiemur aũt à confeſsis, hoc eſt lanis ouisq;, ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam ſi alienis locis, tamen obiter dici neceſſe erit. Nec deerat materiæ pompa, ſi quicquam aliud intueri liberet, quàm fidem operis. Quippe inter prima proditis etiam ex cinere phœnicis nidoq; medicinis, ceu uerò id certum eſſet, atq; non fabuloſum. Irridere eſt, uitæ remedia poſt milleſimum annum reditura monſtrare.

De

De medicinis lanarum. Cap. II

LAnis autoritatem ueteres Romani etiam religioſam habuere, poſtes à nubentibus attingi iubentes. Præterq; cultum & tutelam cõtra frigora, ſuccidæ plurima pręſtant remedia ex oleo uinoq; aut aceto, prout quæq; mulceri morderiue opus ſit, & aſtringi laxariue, luxatis membris, dolentibusq; neruis impoſitæ, & crebro ſuffuſæ. Quidam etiam ſalem admiſcent luxatis. Alij cum lana rutam tritam adipemq; imponunt. Item contuſis tumentibusq; Halitus quoq; oris gratiores facere traditur, confricatis dentibus atq; gingiuis admixto melle. Prodeſt & phreneticis ſuffitu. Sanguinem in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo, & alio modo indita auribus obturatis ſpiſsius. Quin & ulceribus uetuſtis impo-
10 nitur cum melle. Vulnera ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo expreſſa ſanat. Arietis uellera lota frigida ex oleo madefacta, in muliebribus malis inflammationes uuluæ ſedant. Et ſi procidant, ſuffitu reprimunt. Succida lana impoſita ſubditaq; mortuos partus euocat. ſiſtit etiam profluuia earum. At canis rabioſi morſibus inculcata poſt diem ſeptimum ſoluitur. Reduuias ſanat ex aqua frigida. Eadem nitro, ſulphure, oleo, aceto, pice liquida feruẽtibus tincta, quàm calidiſsima impoſita bis die, lumborum dolores ſedat. Sanguinem ſiſtit ex ariete ſuccida, articulos extremitatum præligans. Laudatiſsima omnis è collo, natione uerò Galatica, Tarentina, Attica, Mileſia. Succidam imponunt & deſquamatis, percuſsis, liuidis, incuſsis, colliſis, contritis, deiectis, capitis & alijs doloribus, ſtomachi inflãmationi ex aceto & roſaceo. Cinis eius illinit attritis, uulneratis, ambuſtis. Et
20 in oculorum medicamenta additur. Item in fiſtulas aresq; ſuppuratas. Ad hæc detõſam eam, alij uerò euulſam deciſis ſummis partibus ſiccant, carpunq;, & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt utrunq;. Alij aſtulis tædæ ſubiectis, & ſubinde interſtratis, oleo aſperſam accendunt, cineremq; in labellis aqua addita confricant manu, & conſidere patiuntur, idq; ſæpius mutantes aquam donec linguam aſtringat leniter, nec mordeat. Tum cinerẽ reponũt. Vis eius ſeptica eſt, efficaciſsimeq; genas purgat. Quin ipſę ſordes pecudũ ſudorq; fœminum & alarum adhærentes lanis (œſipũ uocant) innumeros propè uſus habent. In Atticis ouibus genito palma. Fit pluribus modis, ſed probatiſsimũ, lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuſcunq; ſordibus ſuccidis primum collectis, ac lento igni in æneo uaſe ſubferuefactis & refrigeratis, pinguiq; quod ſupernatet, colle-
30 cto in fictili uaſe, iterumq; decocta priori materia: quæ pinguitudo utraq; frigida aqua lauatur, & in linteo ſiccatur, ac ſole torretur, donec candida fiat ac translucida. Tum in ſtannea pyxide condit. Probatio aũt ut ſordium uirus oleat, & manu fricante ex aqua non liquetur, ſed albeſcat ut ceruſa. Oculis utiliſsimũ contra inflammationes genarumq; callũ. Quidam in teſta torrent, donec pinguedinem amittat, utilius tale exiſtimantes eroſis & duris genis, angulis ſcabioſis & lacrymantibus. ulcera non oculorũ modo ſanat, ſed oris etiam et genitaliũ cum anſerino adipe. Medetur & uuluæ inflammationibus, & ſedis rhagadijs & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos uſus eius ſuo loco digeremus. Sordes quoq; caudarum concretæ in pilulas, ac ſiccatæ per ſe tuſæq; in farinam & illitæ dentibus mire proſunt, etiam labantibus, gingiuisq; ſi carcinoma ſerpat. Iam uerò pura
40 uellera aut per ſe impoſita cęcis doloribus, aut accepto ſulphure: & cinis eorũ genitalium uitijs. Tantumq; pollent ut medicamentis quoq; ſuperponantur. Medentur ante omnia & pecori ipſi, ſi faſtidio nõ paſcatur. Cauda enim quàm arctiſsime præligata, euulſa inde lana, ſtatim ueſcuntur. Traduntq; quod extra nodum ſit è cauda præmori.

De ouorum natura. Cap. III

LAnæ habent & cũ ouis ſocietatẽ ſimul fronti impoſitæ contra epiphoras. Non opus eſt eas in hoc uſu radicula eſſe curatas: neq; aliud q̃ candidũ ex ouo infundi ac pollinem thuris. Oua per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent, urentesq; refrigerant. Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miſcent collyrijs. Infantibus uerò contra lippitudines uix aliud remedium eſt, butyro admixto recenti. Eadem cum oleo trita ignes

ſacros

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſacros leniunt,betæ foliis ſuperilligatis.Candido ouorum in oculis & pili reclinantur am moniaco trito admixtoq;.Et uari in facie cum pineis nucleis,ac melle modico. Ipſa facies illita ſole non aduritur.Ambuſta aquis ſi ſtatim ouo occupentur, puſtulas non ſentiunt. Quidam admiſcent farinam hordeaceã,& ſalis parum. Vlceribus uerò ex ambuſto cum candido ouorum toſtum hordeum & ſuillo adipe mire prodeſt. Eadem curatione ad ſedis uitia utuntur:infantibus quidem etiam ſi quid ibi procidat. ad pedum rimas ouorum candido decocto cum ceruſæ denariorum duûm pondere,pari ſpumæ argenti, myrrhæ, exiguo deinde uino.Ad ignem ſacrum cãdido ouorum trito cum amylo.Aiunt & uulnera candido glutinari,calculosq; pelli.Lutea ouorum cocta ut indureſcant,admixto croco modice,item melle & lacte mulieris illita,dolores oculorum mitigant. Vel cum roſaceo et mulſo lana oculis impoſita,uel cum trito apij ſemine ac polenta in mulſo illita.Prodeſt & tuſsientibus per ſe luteum deuoratum liquidum,ita ut dentibus nõ attingatur. Thoracis diſtillationibus,faucium ſcabricię.Priuatim cõtra hæmorrhoidũ morſum illinitur, ſorbeturq; crudũ.Prodeſt & renibus,ueſicæ roſionibus exulcerationibusq;,& cruẽta excreantibus.Quinq; ouorum lutea in uini hemina cruda ſorbentur dyſentericis,cum iure putaminis ſui & papaueris ſucco ac uino.Dantur cœliacis cum uuæ paſſæ pinguis pari pondere & malicorio,per triduũ æquis portionibus.Et alio modo lutea ouorũ triũ lardi ueteris & mellis quadrãtibus,uini ueteris cyathis tribus trita ad craſsitudinem mellis, & cum opus ſit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota.Item ex oleo fricta terna,totis ouis pridie maceratis in aceto.Sic & lienicis. Sanguinem autem reijcientibus cum tribus cyathis muſti. Vtuntur ijſdem ad liuentia,ſi uetuſtiora ſint,cum bulbis ac melle. Siſtunt & mẽſes mulierũ cocta,& ex uino pota:inflationes quoq; uuluę cruda cum oleo ac uino illita. Vtilia ſunt & ceruicis doloribus cum anſerino adipe & roſaceo.Sedis etiã uitijs durata igni, ut calore quoq; proſint.Et condylomatis cum roſaceo.Itẽ ambuſtis durata ex aqua, mox in pruna putaminibus exuſtis,tum lutea ex roſaceo illinuntur.Fiunt & tota lutea,quę uocant ſchiſta:cum triduo incubata tolluntur.Stomachum diſſolutũ confirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio,ita ne ante duas horas alius cibus ſumatur. Dant & dyſentericis pullos in ipſo ouo decoctos, admixta uini auſteri hemina, & pari modo olei polentæq;. Membrana putaminis detracta ſiue crudo, ſiue cocto, labiorum fiſſuris medetur. Putaminis cinis in uino potus,ſanguinis eruptionibus.Comburi ſine membrana oportet, ſic fit & dentifricium.Idem cinis & mulierum menſes cum myrrha illitus ſiſtit.firmitas putaminum tanta eſt,ut recta nec ui nec pondere ullo frangantur,nec niſi paululum inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partũ,cũ ruta,& anetho,& cumino pota ex uino. Scabiem corporũ ac pruritũ oleo & cedria mixtis tollunt. Vlcera quoq; humida in capite cyclamino admixta.Ad puris & ſanguinis excreationes ouũ crudum cum porri ſectiui ſucco, pariq; menſura mellis Greci calefactum hauritur.Dantur & tuſsientibus cocta & trita cum melle, & cruda cum paſſo oleiq; pari modo. Infunduntur & uirilitatis uitijs ſingula cum ternis paſsi cyathis,amyliq; ſemuncia à balineis.Aduerſus ictus ſerpentium cocta tritaq; adiecto naſturtio illinuntur. Cibo quot modis iuuent notum eſt, cum tranſmeent faucium tumorem, calfactúque obiter foueant. Nullus eſt alius cibus qui in ægritudine alat neque oneret, ſimulq; uim potus ac cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cum farina in pane ſubactis cœliaci recreantur. Quidam ita reſoluta in patinis torreri utilius putant. Quo genere non aluos tantũ, ſed & menſes fœminarum ſiſtunt:aut ſi maior ſit impetus,cruda cum farina ex aqua hauriuntur. & per ſe lutea ex ijs decocta in aceto donec indureſcant: iterumq; cum trito pipere torrentur ad cohibendos aluos.Fit & dyſentericis remedium ſingulare, ouo effuſo in fictili nouo, eiuſdemque oui menſura,ut paria ſint omnia,melle,mox aceto,item oleo, confuſis crebróque permixtis. Quo fuerint ea excellentiora,hoc præſentius remedium erit. Alij eadem mẽſura pro oleo & aceto reſinam adijciunt rubentem,uinumq;:& alio modo temperãt, olei tantum menſura

ſura pari, pineiq; corticis duabus ſexageſimis denariorum, una eius quod rhus diximus, mellis obolis quinq; ſimul decoctis, ita ut cibus aliis poſt quatuor horas ſumat. Tormi-nibus quoq; multi medentur, oua bina cū aliis piſcis quatuor unà atterēdo, uiniq; hemi-na calefaciēdo, atq; ita potui dando. Et ne quid deſit ouorū gratiæ, candidū ex his admix-tum calci uiuæ glutinat uitri fragmenta. Vis uero tanta eſt, ut lignum perfuſum ouo non ardeat, ac ne ueſtis quidem contacta aduratur. De gallinarū autem ouis tantū locuti ſumus, cū & reliquarū alitū reſtent magnę utilitates, ſicut ſuis locis dicemus. Præterea eſt ouorū genus in magna Galliarum fama, omiſſum Græcis. Angues innumeri æſtate conuoluti, ſaliuis faucium corporumq; ſpumis artifici complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidę ſibilis id dicunt in ſublime iactari, ſagoq; oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo, ſerpentes enim inſequi, donec arceantur amnis alicuius inter-uentu. Experimentum eius eſſe, ſi contra aquas fluitet uel auro uinctum. Atq;, ut eſt ma-gorum ſolertia occultandis fraudibus ſagax, certa luna capiendum cēſent, tanq; congrue re operationem eam ſerpentium humani ſit arbitrij. Vidi equidem id ouum mali orbicu-lati modici magnitudine, cruſta cartilaginis uelut acetabulis brachiorum polypi crebris, inſigne Druidis. Ad uictorias litium ac regum aditus mire laudatur: tantæ uanitatis, ut habentem id in lite in ſinu equitem Romanū è Vocontijs, à diuo Claudio principe inter-emptum non ob aliud ſciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia, cauſa uidetur eſſe, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circundata effigie anguium fecerint. Neq; enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt. De anſerum ouis magnæ utilitatis, ipſoq; anſere dicturi hoc in uolumine, debemus honorem & Comagenorū cla-riſsimæ rei. Fit ex adipe anſerū, alioquin celeberrimi uſus eſt, ad hoc in Comagene Syriæ parte cum cinamo, caſia, pipere albo, herba quæ comagene uocatur, obrutis niue uaſis, o-dore iucundo, utiliſsimū ad perfrictiones, cōuulſiones, cęcos ac ſubitos dolores, omniaq; quæ acopis curantur: unguentumq; pariter ac medicamentū eſt. Fit & in Syria alio mo-do, adipe auiū curato, ut diximus, additis eryſiſceptro, xylobalſamo, phœnice elate, item calamo, ſingulorum pondere qui ſit adipis, cum uino bis aut ter ſubferuefactis. Fit autem hyeme, quoniam æſtate non glaciat niſi accepta cera. Multa præterea remedia ſunt ex an-ſere, quod miror æque quàm capris. Namq; anſer coruusq; ab æſtate in autumnum mor-bo conflictari dicuntur. De anſerum honore, quem meruere Gallorum in Capitolium aſcenſu deprehenſo, diximus.

Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non ſunt, ſed fera, & ex uolu cribus, & contra morſus phalangiorum. Cap. IIII

EAdem de cauſa ſupplicia annua canes pendunt inter ædem Iuuentutis & Summani, uiui in furca ſambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priſcorum mores. Catulos lactentes adeò puros exiſtimabant ad cibum, ut etiam placandis numini-bus hoſtiarū uice uterent his. Genito mane catulo res diuina fit, & in cœnis deûm etiam num ponitur catulina. Aditialibus quidem epulis celebrem fuiſſe, Plauti fabulæ indicio ſunt. Sanguine canino contra toxica nihil præſtantius putatur. Vomitiones quoq; hoc animal monſtraſſe homini uidetur. Et alios uſus ex eo mire laudatos referemus ſuis locis. Nunc ad ſtatutū ordinem pergemus. Aduerſus ſerpentiū ictus efficacia habent, fimum pecudis recens in uino decoctū illitumq; : mures diſſecti & impoſiti, quorū natura nō eſt ſpernenda, præcipue in aſſenſu ſiderū (ut diximus) cum lumine lunæ fibrarū numero cre-ſcente ac decreſcente. Tradunt magi iocinere muris dato porcis in fico, ſequi dantē id ani mal. In homine quoq; ſimiliter ualere, ſed reſolui cyatho olei poto. Muſtelarum duo gene ra: alterum ſylueſtre. Diſtant magnitudine. Græci uocant ictidas. Harum fel contra aſpi-des dicitur efficax, cætero uenenum: hæc autem quæ in domibus noſtris oberrat, & catu los ſuos (ut autor eſt Cicero) quotidie transfert, mutatq; ſedem, ſerpentes perſequit. Ex ea inueterata ſale denarij pondus in cyathis tribus datur percuſsis, aut uentriculus coriādro

Universidad de Deusto
Biblioteca

fartus inueteratusq; & in uino potus. Et catulus muſtelæ etiã efficacius. Quędam pudenda dictu tanta autorum aſſeueratione commendantur, ut præterire fas non ſit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur: ueluti cimicum animalis fœdiſsimi, & dictu quoq; faſtidiendi natura, contra ſerpentiũ morſus, & præcipue aſpidum ualere dicitur. Item contra uenena omnia: argumento quod dicũt gallinas quo die id ederint, non interfici ab aſpide: carnes quoq; earum percuſsis plurimũ prodeſſe. Ex his quæ tradunt, humaniſsimũ eſt illinire morſibus cum ſanguine teſtudinis. Item ſuffitu eorum abigere. Sanguiſugas adhærentes, hauſtasque ab animalibus reſtinguere in potu datos. Quanquam & oculos quidam ijs inungunt tritis cum ſale & lacte mulierũ, auresq; cum melle & roſaceo admixtis. Eos qui agreſtes ſint, & in malua naſcantẽ crematos cinere permixto roſaceo infundunt auribus. Cætera quæ de ijs tradunt, uomicæ & quartanarũ remedia aliorumq; morborum, quanquam ouo aut cera aut faba incluſos cenſeant deuorandos, falſa, nec referenda arbitror. Lethargi tamẽ medicinæ cum argumẽto adhibent, quoniam uincatur aſpidum ſomnifica uis, ſeptenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et ſtranguriæ fiſtulæq; impoſuere. Adeò nihil parẽs illa rerum omnium ſine ingentibus cauſis genuit. Quin & adalligatos læuo brachio binos lana ſubrepta paſtoribus, reſiſtere nocturnis febribus prodiderũt, diurnis in roſaceo panno. Rurſus ijs aduerſatur ſcolopendra, ſuffituq; necat. Aſpides percuſſos torpore & ſomno necant, omnium ſerpentium minime ſanabiles. Sed & uenenum earum ſi ſanguinem attingit, aut recẽs uulnus, ſtatim interimit: inueteratum uicus tardius. De cætero potum quantalibet copia, nõ nocet. Non eſt enim tabifica uis: itaq; occiſa morſu earum animalia, cibis innoxia ſunt. Cunctarer in proferẽdo ex his remedio, niſi M. Varronẽ ſcirẽ LXXXVIII uitæ anno prodidiſſe, aſpidum ictus efficaciſsime curari, hauſta à percuſsis ipſorũ urina. Baſiliſci, quem etiam ſerpentes ipſi fugiunt, alios olfactu necantẽ, qui hominem uel ſi aſpiciat tãtum dicitur interimere, ſanguinem magi miris laudibus celebrant, coeuntem picis modo & colore, dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionum à poteſtatibus, & à dijs etiam precum, morborũ remedia, ueneficiorum amuleta. Quidam id Saturni ſanguinem appellant. Draco non habet uenena. Caput eius limini ianuarum ſubditum, propitiatis adoratione dijs, fortunatam domum facere promittunt. Oculis eius inueteratis, & cum melle tritis, inunctos non paueſcere ad nocturnas imagines, etiã pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis adalligatum in lacerto, conferre iudiciorum uictoriæ. Primum ſpondylum aditus poteſtatum mulcere. Dentes eius illigatos pedibus caprearum ceruinis neruis, mites præſtare dominos, poteſtatesq; exorabiles. Sed ſuper omnia eſt compoſitio, qua inuictos faciũt magorũ mẽdacia. Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiuſdem, equi uictoris ſpuma, canis unguibus adalligatis ceruino corio, neruisq; cerui alternatis & dorcadis: quæ arguiſſe non minus refert, q; contra ſerpentes remedia demonſtraſſe, quoniam hęc morborum ueneficia ſunt. Draconum adipem uenenata fugiunt: item uirus ichneumonum, & cutis cinere in aceto peruncto. Viperæ caput impoſitum, uel alterius quàm quæ percuſſerit, ſine fine prodeſt. Item ſi quis eam ipſam in uapore baculo ſuſtineat, aiunt enim præcauere: item ſi quis exuſtæ eius cinerem illinat. Reuerti autem ad percuſſum ſerpentes neceſsitate naturæ, Nigidius autor eſt. Caput quidem diſſecant Scythæ inter aures ad eximendũ lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa. Alij ipſo toto capite utuntur. Fiunt ex uipera paſtilli, qui theriaci uocantur à Græcis, quaternis digitis utrinq; amputatis, exemptisq; interaneis & liuore ſpinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho diſcocto, ſpinisq; exemptis. & addita ſimilagine, atq; ita in umbra ſiccatis paſtillis, quibus ad multa medicamenta utuntur. Significandum uidetur è uipera tantum hoc fieri. Quidam purgatæ, ut ſupra dictum eſt, adipem cum olei ſextario decoquunt ad dimidias. Ex eo cum opus ſit ternis ſtillis additis in oleum perunguntur, ut omnes beſtiæ fugiãt eos. Pręterea cõſtat, contra omnium

ſerpentium

serpentium ictus, quamuis insanabiles, ipsarum serpentiũ exta imposita auxiliari. Eosq; qui aliquando uiperæ iecur coctum hauserint, nunq; postea feriri à serpẽte. Necq; anguis uenenatus est, nisi per mẽsem luna instigatus. Sed prodest uiuus cõprehensus, & in aqua contusus, si foueat ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, ut dicemus, & ideo Æsculapio dicatur. Democritus quidem monstra quædam ex his cõficit, ut possint auium sermones intelligi. Atqui anguis Æsculapius Epidauro Romã aduectus est, uulgoq; pascitur & in domibus. Ac nisi incẽdijs semina exurerẽtur, nõ esset fœcunditati eorum resistere. In orbe terrarũ pulcherrimũ anguium genus est, quod in aqua uiuit, hydri uocãtur, nullis serpentium inferiores ueneno. Horum iecur seruatum aduersus percussos ab his auxilium est. Scorpio tritus stellionum ueneno aduersat. Fit enim & è stellionibus malum medicamentũ. Nam cum immortuus est uino, faciem eorũ qui biberint, lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum insidiantes pellicũ formæ. Remediũ est oui luteum, & mel ac nitrum. Fel stellionum tritum in aqua mustelas congregare dicitur. Inter omnia uenenata salamandræ scelus maximum est. Cætera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimũt: ut omittam, quod perire conscientia dicuntur homine percusso, necq; amplius admitti ad terras: salamandra populos pariter necare improuidos potest. Nam si arbori irrepsit, omnia poma inficit ueneno, & eos qui ederint necat frigida ui, nihil aconito distans. Quinimo si cõtacto ab ea ligno uel pede crusta panis incoquat, idem uenesicium est, uel si in puteum cadat. Quippe cũ saliua eius quacũq; parte corporis, uel in pede imo respersa, omnis in toto corpore defluat pilus. Tamẽ talis ac tãta uis uenení à quibusdam animalium ut suibus mãditur, domante eadem illa rerum dissidẽtia. Venenum eius extingui primum omnium ab his quæ uescantur illa, uerisimile est. Quæ prodantur, cantharidum potu, aut lacerta in cibo sumpta: cætera aduersantia diximus dicemusq; suis locis. Ex ipsis quæ magi tradunt cõtra incendia, quoniam ignes sola animalium extinguat, si forent uera, iam esset experta Roma. Sextius uenerem accendi cibo earum, si detractis interaneis, & pedibus, & capite, in melle seruentur tradit, negatq; restingui ignem ab ijs. Ex uolucribus in auxilio contra serpentes primum uultur est. Annotatum quoq;, minus uirium esse nigris. Pennarum ex his nidore, si urantur, fugari eas dicunt. Item cor eius alitis habentes, tutos esse ab impetu non solum serpentium, sed etiam ferarum, latronumq;, & regum ira. Carnibus gallinaceorum, ita ut tepeant auulsæ, appositis, uenena serpẽtium domantur: item cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrum plagis imponere. Ius quoq; ex his potum præclare medetur, & in multis alijs usibus mirabile. Pantheræ leonesq; non attingunt perunctos eo, præcipue si & allium fuerit incoctum. Aluum soluit. Validius è uetere gallinaceo. Prodest & cõtra longinquas febres, & torpẽtibus membris tremulisq;, & articularijs morbis, & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, fastidijs, incipienti tenesmo, iocineri, renibus, uesicæ: contra cruditates, suspiria. Itaq; etiam faciendi eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere marino, aut cybio, aut capparí, aut apio, aut herba mercuriali, aut polypodio, aut anetho: utilissime autem in congijs tribus aquæ ad tres heminas cum supradictis herbis, & refrigeratum sub diuo dari tempestiuis antecedente uomitione. Non præteribo miraculum, quanquam ad medicinam non pertinẽs: si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumunt id in se. Ita hoc uenenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo è sarmentis addito collo, non canũt. Auxiliatur contra serpentes & columbarum caro recẽs concerpta, & hirundinum: bubonis pedes usti cum plumbagine herba. Nec omittã in hac quoq; alite exemplum magicæ uanitatis. Quippe præter reliqua portentosa mendacia, cor eius impositum mammæ mulieris dormientis sinistræ, tradunt efficere ut omnia secreta pronunciet. Præterea in pugnam ferentes idem, fortiores fieri. Eiusdẽ ouo ad capillos remedia demonstrãt. Quis aũt quæso ouum bubonis unq; uidere potuit, cum ipsam auem uidisse prodigium sit? quis utiq; experiri, & præcipue in capillo? Sanguine quidem pulli bubonis etiam crispari capillum

Universidad de Deusto
Biblioteca

promittũt. Cuius generis propè uideri possint quę tradũt & de uespertilione, si ter circũlatus domui uiuus, per fenestram inuerso capite infigatur, amuletum esse: priuatimq; ouilibus circumlatũ toties, & pedibus suspensum sursum in superliminari. Sanguinẽ quoq; eius cum carduo, contra serpentium ictus inter præcipua laudant. Phalangium est Italiæ ignotum, & plurium generum. Vnum simile formicæ, sed multo maius, ruffo capite, reliqua parte corporis nigra, albis incursantibus respersum guttis. Acerbior huius q̃ uespæ ictus. Viuit maxime circa furnos & molas. In remedio est, si quis eiusdem generis alterum percusso ostendat. Et ad hoc seruant cum mortui inueniuntur. Et cortices eorum contriti & poti medentur, & mustelæ catuli, ut diximus suprà. Æque phalangion Græci uocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine. Tertiũ genus est eodẽ phalangij nomine araneus lanuginosus, grandissimo capite. Quo dissecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo, adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante solis ortũ, præstare ne concipiant, ut Cæcilius in cõmentarijs reliquit. Vis ea annua est, quam solam ex omni atocio dixisse fas sit, quoniam aliquarum fœcunditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur & rhagion acino nigro similis, ore minimo sub aluo, pedib. breuissimis tanq̃ imperfectis. Dolor à morsu eius qualis à scorpione. Vrina similis araneis textis. Idem erat asterion, nisi distingueretur uirgulis albis. Huius morsu genua labefactantur. Peior utroq; est ceruleus lanugine nigra, caliginẽ cõcitãs, & uomitus araneosos: etiamnũ deterior, à crabrone penna tantum differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicæ similis capite, aluo nigra, guttis albis distinguentibus, uesparũ dolore torquet. Tetragnathij duo genera habent, peior medium caput distinguente linea alba & transuersa altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus posteriori parte candicans, lentior. Minime aũt noxius eodem colore qui telas muscis in parietibus latissime pãdit. Contra omnium morsus remedium est gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potũ in posca. Item formicæ quinq; potæ: pecudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipsi aranei quicunque in oleo putrefacti. Muris aranei morsus sanatur coagulo agnino in uino poto: ungulæ arietinæ cinere cum melle, mustelæ catulo, ut in serpentibus dictum est. Si iumenta momorderit, mus recens cum sale imponitur, aut fel uespertilionis ex aceto. Et ipse mus araneus cõtra se remedio est, diuulsus & impositus. Nam si prægnãs momordit, protinus disilit. Optimũ si imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc usum seruant in oleo, aut luto circumlitos. Est & cõtra morsum eius remedio terra ex orbita. Fertur enim non transiri ab eo orbitam torpore quodam naturę. Scorpionibus contrarius maxime inuicem stellio traditur, ut uisu quoq; pauorem ijs afferat, & torporem frigidi sudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita ea uulnera perungunt. Quidam oleo illo spumam argenteã decoquunt ad emplastri genus, atq; ita illinunt. Hunc Græci coloten uocant, & ascalaboten, & galeoten. In Italia non nascitur. Est enim hic plenus lentigine, stridoris acerbi, & uescitur, quæ omnia à nostris stellionibus aliena sunt. Prodest & gallinarum fimi cinis illitus, draconis iecur, lacerta diuulsa, mus diuulsus, scorpio ipse suæ plagæ impositus, aut assus in cibo sumptus, aut potus, in meri cyathis duobus. Proprium est scorpionum, quod manus palmam nõ feriunt, nec nisi pilos attigere. Lapillus qualiscunq;, ab ea parte qua in terra erat, appositus plagæ, leuat dolorẽ. Item testa terra operta ex aliqua parte sicut erat imposita, liberare dicitur. Non debent respicere qui imponũt, & cauere ne sol aspiciat. Vermes terreni triti impositi prosunt. Multa & alia ex his remedia sunt, propter quæ in melle seruantur. Noctua apibus contraria, & uespis crabronibusq; & sanguisugis: pici quoq; martij rostrum secum habentes non feriuntur ab ijs. Aduersantur & locustarum minimæ sine pennis, quos attelabos uocant. Est & formicarum genus uenenatum: non ferè in Italia. Solipugas Cicero appellat, salpugas Bætica. Iis cor uespertilionis contrarium, omnibus q̃ formicis: salamandris cantharides, ut diximus. Sed in ijs magna quæstio, quoniam ipsæ uenena sunt potæ uesicæ cum cruciatu præcipuo. Cosinum equitem Romanum, amicitia Neronis

nis principis notum, cum is lichene correptus esset, uocatus ex Ægypto medicus ob hãc ualetudinẽ eius à Cæsare, cum cantharidũ potum præparare uoluisset, interemit. Verum illitas prodesse non dubium est, cum succo taminiæ uuæ, & seuo ouis uel capræ. Ipsarum cantharidum uenenũ in qua parte sit, non constat inter autores. Alij in pedibus & capite existimant esse, alij negant. Conuenit tamẽ pẽnas earũ auxiliari, in quacunq; parte sit uenenum. Ipsæ nascuntur ex uermiculo, in spongia maxime cynorrhodi quę fit in caule, sed fœcundissime in fraxino: cæteræ in alba rosa, minus efficaces. Potentissimæ inter omnes uariæ, luteis lineis, quas in pennis transuersas habent, multũ pingues: inertiores minutæ, latæ, pilosæ: inutilissimæ uero, unius coloris macræq; Conduntur in calice fictili nõ pica to, & linteo colligato, congestæ rosa matura, & suspenduntur super acetum cum sale feruens, donec per linteolum uaporentur, postea reponuntur. Vis earũ adurere corpus, crustas obducere. Eadem pityocampis, in picea nascentibus, eadẽ bupresti, similiterq; præparantur. Efficacissimæ omnes ad lepras lichenasq;, dicuntur menses ciere & urinam. Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. Cantharides obiectæ sunt Catoni Vticensi, ceu uenenum uendidisset in auctione regia, quoniam eas sestertijs LX addixerat.

De seuo struthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anseribus, & columbis, & mustelis remedia. Cap. V

ET seuum autem struthiocamelinum tunc uenisse sestertijs LXXX, obiter dictum sit, efficacioris ad omnia usus cũq; est adeps anserinus. Diximus & mellis uenenati genera, contra quod utuntur melle in quo apes sint mortuæ. Idem potum in uino, remedium est uitiorum quæ cibo piscium gignuntur: in canis rabidi morsu tuetur à pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet aũt cõburi omnia eodẽ modo, ut semel dicamus, in uase fictili nouo, argilla circumlito, atq; ita in furnũ indito. Idem & in potione proficit, Quidam ob id edendum dederunt. Aliqui & uermem è cadauere canino adalligauere. Menstruáue in panno subdidere calici, aut intus ipsius caudæ pilos combustos insuêre uulneri. Cor caninum habentem fugiunt canes. Non latrant uero, lingua canina in calceamento subdita pollici: aut caudã mustelæ, quæ abscissa dimissa sit, habentes. Est limus saliuæ sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu, fieri hydrophouos non patitur. Multo tamen utilissime iecur eius, qui in rabie momorderit, datur, si possit fieri, crudum mãdendum: si minus, quoquo modo coctum, aut ius coctis carnibus. Est uermiculus in lingua canum, qui uocatur à Græcis lytta, quo exẽpto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. Idem ter igni circumlatus, datur morsis à rabioso, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratum anno tantũ eo prodest. Aiunt & cristam contritam efficaciter imponi, & anseris adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorum qui rabidi fuerunt, ad eadem remedia in cibo dandæ. Quin & necantur catuli statim in aqua, ad sexum eius qui momorderit, ut iecur crudum deuoretur ex ijs. Prodest & fimum gallinaceum, duntaxat ruffum, ex aceto impositum: & muris aranei caudæ cinis, ita ut ipse cui abscissa sit, uiuus dimittatur: Glebula ex hirundinum nido illita ex aceto, uel pulli hirundinis combusti. Membrana siue senectus anguiũ, uernatione exuta, cum cãcro mascu lo trita. Nam etiam per se reposita in arcis armarijsq;, tineas necat. Tanta uis mali est, ut urina quoq; calcata rabiosi canis noceat, maxime ulcus habẽtibus. Remedium est fimum caballinum aspersum aceto, & calfactum in fico impositum. Minus hoc miretur, qui cogitet, lapidem à cane morsum, usq; in prouerbium discordiæ uenisse. Qui in urinam canis suam egesserit, torporem lumborum dicitur sentire. Lacerta, quam hi sepa, alij chalcidicen uocant, in uino pota, morsus suos sanat. Veneficijs ex mustela syluestri factis, contrarium est ius gallinacei ueteris large haustum, peculiariter cõtra aconitum, addi parum salis oportet. Gallinarum fimum duntaxat candidum, in hyssopo decoctum aut mulso, uenena fungorum boletorum'que astringit: item inflationes ac strangulationes: quod miremur, cum, si aliud animal gustauerit id fimum, torminibus & inflationibus afficiat.

remedia ꝑ canis rabidi morsu
vide ad idẽ sup. fol. 454.

lytta

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sanguis anſerinus contra lepores marinos ualet,cū olei æqua portione. Item contra ma-
la medicamenta omnia aſſeruatur cum Lemnia rubrica & ſpinæ albæ ſucco, paſtillorum
drachmis quinq;,qui in cyathis ternis aquæ bibantur: item muſtelæ catulus, ut ſupra di-
ximus,præparatus. Coagulum quoq; agninum aduerſus omnia mala medicamenta pol-
let:item ſanguis anatum Ponticarū. Itaq; & ſpiſſatus ſeruatur,uinoq; diluitur. Quidā fœ-
minæ anatis efficaciorem putant. Simili modo contra uenena omnia,ciconiarum uentri-
culus ualet,coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum, priuatim aduerſus canthari-
das:item lac ouium calidum,præterquam ijs qui bupreſtin aut aconitū biberint. Colum-
barum ſylueſtrium fimum priuatim contra argenti uiui potum. Contra toxica, muſtela
uulgaris inueterata,binis drachmis pota.

Ad alopecias tollendas,& ad pilos reddendos,& ad lendes tollendos,& ad palpe-
bras,& ad glaucomata,& ad oculos,& ad parotidas remedia. Cap. VI

ALopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle:item ungularū mu-
li uel mulæ ex oleo myrteo. Præterea(ut Varro noſter tradit)murinū fimum, quod
item muſcerdas appellat. Et muſcarum capita recentia,prius folio ficulneo aſperatas. Alij
ſanguine muſcarum utuntur. Alij decem diebus cinerem earū illinūt cum cinere chartæ,
uel nucum,ita ut ſit tertia pars è muſcis. Alij lacte mulierum cum braſsica cinerem muſca-
rum ſubigunt,quidam melle tantum. Nullum animal minus docile exiſtimat, minorisue
intellectus:eo mirabilius eſt,Olympiæ ſacro certamine,nubes earū immolato tauro deo,
quem Myiodem uocant,extra territorium id abire. Alopecias cinis è muriū capitibus cau
diſq; & totius muris emendat:præcipue ſi ueneficio acciderit hæc iniuria. Item herinacei
cinis cum melle,aut coriū combuſtū cum pice liquida. Caput quidē eius uſtum per ſe,etiā
cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in ea curatione præparari oportet nouacula &
ſinapi.quidam ex aceto uti maluerunt.quæ de herinaceis dicuntur omnia tanto magis ua
lebunt in hyſtrice. Lacertæ quoq;,ut docuimus,combuſtæ cum radice recentis harundi-
nis,quæ ut unà cremari poſsit,minutim findenda eſt:ita myrteo oleo permixto cineres ca
pillorum defluuia continent. Efficacius uirides lacertæ omnia eadem præſtāt. Etiamnum
utilius admixto ſale,& adipe urſino,& cepa tuſa. Quidam denas uirides in decem ſexta-
rijs olei ueteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe ungere. Pellium uiperinarum cinis,
alopecias celerrime explet:item gallinarū fimū recēs illitum. Corui ouū in æreo uaſe per-
mixtum illitumq; deraſo capite nigritiam capillis affert:ſed donec inareſcat, oleum in ore
habendū eſt, ne & dentes ſimul nigreſcāt. Idq; in umbra faciendū,neq; ante quatriduū ab
luendum. Alij ſanguine & cerebro eius utuntur cum uino nigro. Alij excoquūnt ipſum,
& nocte concubia in plumbeū uas condūt. Aliqui alopecias cantharide trita illinūt cum
pice liquida, nitro præparata cute. Cauſtica uis earum, cauendumq; ne exulcerent alte.
Poſtea ad ulcera ita facta,capita murium,& fel murium, & fimum cum elleboro & pipe-
re illini iubēt. Lendes tolluntur adipe canino,uel anguibus in cibo ſumptis anguillarum
modo,aut uernatione eorum quam exuunt pota. Porrigines felle ouillo cum creta cimo-
lia,illita capiti donec inareſcat. Capitis doloribus remedio ſunt cochlearum, quæ nudæ
inueniuntur nondum peractæ,ablata capita ex his lapidea duritia exempta(eſt aūt calcu-
li latitudine) quæ alligantur: & minutæ fronti illinuntur tritæ. Item ægypij oſſa è capi-
te aut uulturis adalligata,aut cerebrū,cum oleo cedrino peruncto capite & intus naribus
illitis. Cornicis cerebrum coctum,in cibo ſumptum,uel noctuæ,idem præſtat: gallinace-
usq; ſi incluſus abſtineatur die ac nocte, pari inedia eius qui doleat, euulſis collo plumis
circumligatisq;,uel criſtis:muſtelę cinis illitus:ſurculus ex nido milui puluino ſubiectus:
murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuentæ oſsicu-
lum per aurem cum ebore traiectum, uel in pellicula canina adalligatum, quod remedi-
um pluribus ſemperq; prodeſt. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto impoſita,non ni-
ſi uulnere ſanato, abſcedit. Hæc & uulneribus tonſtrinarum ſanguinem ſiſtit. A cerebro

uero

ucro profluentē,anſeris ſanguis,aut anatis infuſus: adepsq; earundem alitum cum roſaceo coctus. Matutino paſcentis hirundinis caput præciſum, maxime luna plena, lineo panno adalligant capitis dolorib.licio:aut cera alba frōti illinūt,& pilos caninos pāno adalligant. Cerebrum cornicis in cibo ſumptū,palpebras gignere dicit: œſypum cum myrrha calidum penicillo illitū. Idem præſtare muſcarū,fimiq; murini cinerē æquis portionibus,ut efficiat dimidium pondus denarij promittit, additis duabus ſextis denarij è ſtibi, ut omnia œſypo illinantur:item murini catuli triti in uino uetere ad craſsitudinem acopi. Pilos in his incōmodos, euulſos renaſci nō patitur fel herinacei: ouorū ſtellionis liquor: ſalamandræ cinis:lacertæ uiridis fel in uino albo ſole coactum ad craſsitudinem mellis in æreo uaſe:hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymalli,ſpumaq; cochlearum. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli VII dierum emendari, ſpecillo dimiſſo in dextram partem,ſi dexter oculus curetur:in ſiniſtram,ſi ſiniſter:aut felle recenti aſionis. Noctuarū eſt id genus maximum,quibus pluma aurium modo micat. Suffuſionem oculorum canino felle malebat quàm hyænæ curari Apollonius Pitanæus cum melle: item albugines oculorum. Muriū capitū caudarumq; cinere ex melle inunctis, claritatē uiſus reſtitui dicunt: multoq; magis gliris aut muris ſylueſtris cinere,aut aquilæ cerebro uel felle. Cum Attico melle cinis & adeps ſoricis cōbuſti tritus lacrymoſis oculis plurimum confert:ſtibi,quod quid ſit dicemus in metallis. Muſtelæ cinis ſuffuſionibus:item lacertæ hirundinisue cerebrū:quæ etiā tritæ coctæ'ue fronti illitæ,epiphoras ſedāt,ſiue per ſe,ſiue cum polline,ſiue cū thure,ſic & ſolatis proſunt. Viuas quoq; cremare,& cinere earū cū melle Cretico inungi caligines,utiliſsimū eſt.lumentorū oculis mēbrana aſpidis quā exuerit,cū adipe eiuſdē claritatē inunctis facit. Viperā uiuā in fictili nouo cōburere,addito fœniculi ſucco ad cyathū unū,& thuris māna una,atq; ita ſuffuſiones oculorū & caligines inungere utiliſsimū eſt. Medicamentū id echion uocat. Fit & collyriū è uipera,in olla putrefacta, uermiculisq; enatis cū croco tritis. Exurit in olla cū ſale,quē lingēdo claritatē oculorū conſequuntur,et ſtomachi totiusq; corporis tempeſtiuitates.hic ſal & pecori datur ſalubritatis cauſa, & in antidotum contra ſerpentes addit.quidam & uiperis utuntur in cibis. Primum omnium occiſæ ſtatim ſalem in os addi iubent,donec liqueſcat humor, quatuor digitorū menſura utrinq; præciſa,exēptisq; interaneis diſcoquūt in aqua,aut oleo, ſale, anetho, & oīnibus aut ſtatim ueſcuntur,aut pane colligunt ut ſæpius utantur. Ius præter ſupradicta pediculos è toto corpore expellit,pruritusq; etiā ſummæ cutis. Effectū oſtendit & per ſe capitis uiperini cinis. Vtiliſsime oculos inungunt.Itemq; adeps uiperinus. De felle nō audacter ſuaſerim quæ prȩcipiunt,quoniā(ut ſuo loco docuimus) non aliud eſt ſerpentiū uenenū. Anguium adeps ærugini mixtus, ruptas oculorū partes ſanat, & mēbrana ſiue ſenectus uernatione eorū exuta,ſi adfricet, claritatem facit. Vlulæ quoq; fel prȩdicat ad albugines, ſuffuſiones,caligines:adeps ſimiliter ad claritatē. Aquilæ,quā diximus pullos ad cōtuendum ſolē experiri,mixto felle cū melle Attico inunguntur nubeculę & caligationes ſuffuſionesq; oculorū. Badē uis & in uulturino felle eſt cū porri ſucco,& melle exiguo. Itē in gallinacei felle alligato ad argema,& ad albugines ex aqua diluto:itē ad ſuffuſiones oculorū, maxime candidi gallinacei. Fimū quoq; gallinaceorū,dūtaxat rubrū,luſciosis illiniendum monſtrāt. Laudāt & gallinæ fel,ſed præcipue adipem,cōtra puſtulas in pupillis. Has ſcilicet eius rei gratia ſagināt. Adiuuat mirifice & ruptas oculorū tuniculas admixtis ſchiſto & hęmatite lapidibus. Fimū quoq; earū,dūtaxat cādidū,in oleo uetere corneisq; pyxidibus adſeruāt,ad pupillarū albugines. Qua in mētione ſignificandum eſt,pauones fimum ſuū reſorbere tradi,inuidentes hominū utilitatibus. Accipiter decoctus in roſaceo efficaciſsimus ad inunctiones omniū uitiorū putat: itē fimi eius cinis cū Attico melle. Laudat & milui iecur. Fimum columbarum ex aceto ad ægilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anſerinum,ſanguis anatum contuſis oculis,ita ut poſtea hyſſopo & melle inungantur. Fel perdicum cum mellis æquo pondere,per ſe uero ad claritatem dorcados. Hip

Universidad de Deusto
Biblioteca

pocratis(ut putãt)autoritate adijcitur,quòd in argentea pyxide id ſeruari iubẽt.Oua perdicum in uaſe æreo decocta cum melle,ulceribus oculorum & glaucomatis medentur:columbarũ,turturũ,palumbiũ,perdicũ ſanguis,oculis cruore ſuffuſis eximie prodeſt.In columbis maſculæ efficaciorem putant. Vena aũt ſub ala ad hunc uſum inciditur, quoniam ſuo calore utilior eſt.Superimponi oportet ſplenium è melle decoctũ,lanamq; ſuccidã ex oleo aut uino.Earundem auium ſanguis nyctalopas ſanat:& iecur ouium, atq; (ut in capris diximus)efficacius fuluæ.Decocto quoq; eius oculos abluere ſuadẽt & medulla dolores tumoresq; illinũt.Bubonis oculorum cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur.Turturis fimum albugines extenuat:item cochlearũ cinis : fimum cẽchridis, accipitrum generis hanc Græci faciunt.Argema ex melle omnibus quę ſupraſcripta ſunt ſanantur.Mel utiliſsimum oculis,in quo ſunt apes immortuę. Ciconię pullum qui ederit negatur annis continuis lippiturus:item qui draconis caput habeat.Huius adipe & melle cum oleo uetere,incipiẽtes caligines diſcuti tradũt.Hirundinũ pullos plena luna excęcãt, reſtitutaq; eorum acie capita comburuntur: hoc cinere cum melle utuntur ad claritatem & dolores,ac lippitudines & ictus. Lacertas quoq; pluribus modis ad oculorum remedia aſſumunt. Alij uiridem includunt nouo fictili : ac lapillos, qui uocantur cinædia quæ & inguinum tumoribus adalligari ſolent, nouem ſingulos ſignis ſignantes, & ſingulos detrahunt per dies.Nono emittunt lacertam,lapillos ſeruant ad oculorum dolores. Alij terram ſubſternunt lacertæ uiridi excæcatæ,& unà in uitreo uaſe annulos includunt è ferro ſolido uel auro:cum recepiſſe uiſum lacertam apparuerit per uitrum,emiſſa ea,annulis contra lippitudinem utũtur.Alij capitis cinere pro ſtibio ad ſcabritias. Quidam uiridem longo collo in ſabuloſis naſcentem comburunt, & incipientem epiphoram inungunt: item glaucomata. Muſtelæ etiam oculis punctu erutis, aiunt uiſum reuerti, eadémque quæ in lacertis & annulis faciunt. Serpentis oculum dextrum adalligatum contra epiphoras prodeſſe,ſi ſerpens uiua dimittatur. Lachrymantibus ſine fine oculis,cinis ſtellionis capitis cum ſtibio eximie medetur.Aranei muſcarij telæ,& pręcipue ſpelunca ipſa impoſita per frontem ad duo tempora,ita ut à puero impube & capiatur & imponatur, nec is triduo ſe oſtendat ei cui medeatur,néue alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus,mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoq; dicitur tollere inunctione araneus candidus,lõgiſsimis ac tenuiſsimis pedibus,cõtritus in oleo uetere. Sed is etiam cui craſsiſsimũ textũ eſt,in cõtignationibus ferè,adalligatus pãno epiphoras ſanare traditur.Scarabei uiridis natura contuctium uiſum exacuit.Itaq; gemmarum ſculptores contuitu eorum acquieſcũt.Aures purgat fel pecudis cum melle,canini lactis inſtillatio ſedat dolorem. Grauitatẽ adeps cum abſinthio & oleo uetere,item adeps anſerinus. Quidam adijciunt ſuccum cepæ & allij pari modo. Vtuntur & per ſe ouis formicarum. Namq; & huic animali eſt medicina, conſtatq; urſos ægros hoc cibo ſanari. Anſerum quoq; & omnium auium adeps præparatur, exemptis'que uenis omnibus patina nouo fictili operta in ſole,ſubdita aqua feruenti liquatur. Saccatusq; lineis ſaccis, & in fictili nouo repoſitus loco frigido,minus putreſcit addito melle.Muriũ cinis cum melle inſtillatus,aut cum roſaceo decoctus aurium dolores ſedat.Si aliquod animal intrauerit,pręcipuum remedium eſt murium fel aceto dilutum.Si aqua intrauerit,adeps anſerinus cum cepæ ſucco. Gliris detracta pelle,inteſtinis exemptis diſcoquit melle in uaſe nouo : ſed medici malunt è nardo decoqui uſque ad tertias, atque ita aſſeruari, deinde cum opus ſit ſtrigili tepefacta infundere. Conſtat deplorata aurium uitia eo remedio ſanari: aut ſi terreni uermes adipe anſeris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cum oleo triti exulceratis & ruptis auribus præclare medentur. Lacerti inueterati in os pendentium addito ſale contuſi & ab ictu læſas aures ſanant, efficaciſsime autem ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudam diſtincti. Millepeda, ab alijs centipeda aut multipeda dicta, animal eſt è uermibus terræ piloſum,multis pedibus arcuatim repẽs,tactuq; cõtrahens ſe: oniſcon

Græci

Græci uocant,alij tilon:efficaciter ſanat auriū dolores,in cortice punici mali decoctum & porri ſucco. Addūt & roſaceū,& in alterā aurē infundunt.Illam aūt quæ non arcuat, ſepa Græci uocāt,alij ſcolopendrā,minorē pernicioſamq;.Cochleæ quæ ſunt in uſu cibi,cum myrrha aut thuris polline appoſitæ,item minutæ & latæ fracturis auriū illinunt cum mel le.Senectus ſerpentiū feruēte teſta uſta inſtillatur roſaceo admixto, cōtra omnia quidem uitia efficax,ſed contra graueolentiā præcipue,aut ſi purulentæ ſunt ex aceto,melius cum felle caprino,uel bubulo,aut teſtudinis marinæ. Vetuſtior anno eadē mēbrana non prodeſt,nec imbre perfuſa,ut aliqui putant.Item aranei ſanies cum roſaceo,aut per ſe in lana, uel cum croco,auribus prodeſt:gryllus cū ſua terra effoſſus & illitus.Magnā autoritatem huic animali perhibet Nigidius,maiorē magi,quoniam retro ambulet,terramq; terebret, ſtridat noctibus. Venant eum formica circūligato capillo in cauernam eius cōiecta, efflato prius puluere ne ſeſe cōdat: ita formicæ complexu extrahitur. Ventris gallinaceorum membrana quæ abīci ſolet,inueterata & in uino trita, auribus purulentis calida infunditur,gallinarū quoq; adeps.Eſt & quędā pinguitudo blattæ ſi caput auellatur,hanc tritam unà cum roſaceo auribus mire prodeſſe dicūt,ſed lanā qua incluſerint poſt paulum extrahendam.Celerrime em̄ id pingue trāſire in animal, fiericq; uermiculū. Alij binas ternāsue in oleo decoctas efficaciſsime auribus mederi ſcribunt,& tritas in linteolo imponi contuſis.Hoc quoq; animal inter pudenda eſt:ſed propter admirationem naturæ,priſcorumq; curæ,totum in hoc loco explicandū.Plura earum genera fecerūt.Molles,quas in oleo decoctas,uerrucis efficaciter illini experti ſunt. Alterum genus mylœcon appellauere, circa molas ferè naſcens. Has capite detracto attritas, lepras ſanaſſe,Muſa & Picton in exemplis reliquerūt. Tertiū genus & odoris tedio inuiſum,exacuta clune,cum piſſelæo ſanare ulcera aliàs inſanabilia.Strumas,panos,diebus XXI impoſitas,percuſſa, contuſa, cacoethe,ſcabiem,furunculosq;,detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiā audita faſtidimus. At hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis ſe id dediſſe tradit cum reſina & melle.Tantum poteſtatis habet ea ars pro medicamento dandi quicquid uelit. Humaniſsimi eorū cinerem crematarum ſeruandum ad hos uſus in cornea pyxide cenſuere,aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. Infixa uticq; corpori illitas extrahere conſtat.Mel utiliſsimū auribus quoq; eſt in quo apes emortuæ ſunt.Parotidas comprimit columbinū ſtercus uel per ſe,uel cū farina hordeacea aut auenacea. Noctuæq; cerebrum uel iecur cum oleo infuſum auriculæ aut parotidæ:multipeda cum reſinæ tertia parte illita:grylli ſiue illiti,ſiue adalligati. At reliqua morborū genera medicinasq; ex ijſdē animalibus,aut eiuſdem generis,ſequenti dicemus uolumine.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXX.

PROOEMIVM.

De origine magicæ artis,quando & à quibus cœperit,& à quibus celebrata fuerit,& reliquæ ex animalibus medicinæ. Cap. I

MAGICAS uanitates ſæpius quidem antecedentis operis parte, ubicunque cauſæ locusq; poſcebant, coarguimus, detegemusq; etiamnum: in paucis tamen digna res eſt de qua plura dicantur, uel eo ipſo quod fraudulentiſsima artium plurimum in toto terrarum orbe,plurimisq; ſeculis ualuit. Autoritatem ei maximā fuiſſe nemo miretur, quandoquidem ſola artium tres alias imperioſiſsimas humanæ mentis complexa in unam ſe redegit. Natam primum è medicina nemo dubitat,ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe uelut altiorem ſanctioremq; q̄ medicinā:ita blandiſsimis deſideratiſsimisq; promiſsis addidiſſe uires

Universidad de Deusto
Biblioteca

uires religionis, ad quas maxime etiamnum caligat humanum genus. Atq; ut hoc quoq; ſuggeſſerit miſcuiſſe artes mathematicas, nullo non auido futura de ſeſe ſciendi, atque ea è cælo uerisſime peti credente. Ita poſſeſsis hominum ſenſibus triplici uinculo, in tantum faſtigij adoleuit, ut hodieq; etiã in magna parte gentium præualeat, & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perſide à Zoroaſtre, ut inter autores conuenit. Sed unus hic fuerit, an poſtea & alius, non ſatis conſtat. Eudoxus qui inter ſapientiæ ſectas clariſsimam, utiliſsimamq; eam intelligi uoluit, Zoroaſtrem hunc ſex milibus annorum ante Platonis mortem fuiſſe prodidit. Sic & Ariſtoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentiſsime ſcripſit, & uicies centum milia uerſuum à Zoroaſtre cõdita, indicibus quoq; uoluminum eius poſitis explanauit, præceptorem à quo inſtitutum diceret, tradidit Azonacem, ipſum uero v milibus annorum ante Troianum bellum fuiſſe. Mirum hoc in primis, duraſſe memoriam artemq; tam longo æuo commentarijs non interciden tibus, præterea nec claris nec continuis ſucceſsionibus cuſtoditam. Quotus enim quiſq; auditu ſaltem cognitos habet, qui ſoli cognominantur, Apuſcorum & Zaratum Medos, Babyloniumque Marmaridium, & Arabem Hippocum, Aſſyrium uero Zarmocenidam, quorum nulla extant monumenta. Maxime tamen mirum eſt, in bello Troiano tantum de arte ea ſilentium fuiſſe Homero, tantumq; operis ex eadem in Vlixis erroribus, adeo ut totum opus non aliunde conſtet. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi uolunt: Circe utique & inferorum euocatione hoc ſolum agi. Nec poſtea quiſquam dixit, quonam modo ueniſſet Telmeſſum religioſiſsimam urbem, quando tranſiſſet ad Theſſalas urbes, quarum cognomen diu obtinuit in noſtro orbe alienæ gentis. Troianis itaq; temporibus Chironis medicinis contenta & ſolo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæſiſſe, ut Menander quoque literarum ſubtilitati ſine æmulo genitus, Theſſalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam. Orphea putarem è propinquo primum intuliſſe, ad uicinas uſque ſuperſtitiones ac medicinæ profectum, ſi non expers ſedes eius tota Thrace magices fuiſſet. Primus extat (ut equidem inuenio) commentatus de ea Oſthanes, Xerxem regem Perſarum bello, quod is Græciæ intulit comitatus: ac uelut ſemina artis portentoſæ ſparſiſſe obiter infecto quacunque commeauerat mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroaſtrem alium Procõneſium. Quod certum eſt, hic maxime Oſthanes ad rabiem, non auiditatem modo ſcientiæ eius, Græcorum populos egit. Quanquam animaduerto ſummam literarum claritatem gloriámque ea ſcientia antiquitus & penè ſemper petitam. Certe Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc diſcendam nauigauere, exilijs uerius quàm peregrinationibus ſuſceptis. Hanc reuerſi prædicauere, hanc in arcanis habuere. Democritus Apollonicem Captidenem & Dardanum è Phœnice illuſtrauit, uoluminibus Dardani in ſepulchrum eius petitis, ſuis uero ex diſciplina eorum æditis: quæ recepta ab alijs hominum atque tranſiiſſe per memoriam, æque ac nihil in uita mirandum eſt. In tantum fides iſtis faſq; omne deeſt, adeo, ut ij qui cætera in uiro illo probant, hæc eius eſſe opera inficientur. Sed fruſtra. Hunc enim maxime affixiſſe animis eam dulcedinem conſtat. Plenúmque miraculi & hoc, pariter utraſque artes effloruiſſe, medicinam dico magicénque, eadem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illuſtrantibus, circa Peloponneſiacum Græciæ bellum, quod geſtum eſt à CCC urbis noſtræ anno. Eſt & alia magices factio, à Moyſe & Iamne & Iotape Iudæis pendens, ſed multis milibus annorum poſt Zoroaſtrem. Tanto recentior eſt Cypria. Non leuem & Alexandri Magni temporibus autoritatem addidit profeſsioni ſecundus Oſthanes, comitatu eius exornatus, planéque quod nemo dubitet orbem terrarum peragrauit. Extant itaq; & apud Italas gentes ueſtigia eius in duodecim tabulis noſtris, alijsq; argumentis, quæ priori uolumine expoſui. DCLVII demum anno urbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Craſſo Coss. ſenatuſconſultum factum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctum est,ne homo immolaretur,palamq; in tempus illud sacra prodigiosa celebrata. Gallias utiq; possedit,& quidem ad nostram memoriam. Namq; Tiberij Cæsaris principatus sustulit Druidas eorũ,& hoc genus uatũ medicorumq;. Sed quid ego hæc cõmemorem in arte oceanum quoq; transgressa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodieq; eam attonite celebrat tãtis ceremonijs,ut dedisse Persis uideri possit. Adeo ista toto mundo consensere,quanq; discordi & sibi ignoto.Non satis æstimari potest quantum Romanis debeatur,qui sustulere mõstra,in quibus hominem occidere religiosissimũ erat,mandi uero etiam saluberrimum.

De speciebus magiæ,Neronisq; & magorum detestatio. Cap. II

VT narrauit Osthanes,species eius plures sunt.Nanq; & ex aqua,& ex sphęris, & ex aere,& stellis,& lucernis,ac peluibus,securibusq;,& multis alijs modis diuina promittit,præterea umbrarũ,inferorumq; colloquia: quæ omnia ætate nostra princeps Nero uana falsaq; comperit:quippe nõ citharę tragiciq; cantus libido illi maior fuit,fortuna rerũ humanarũ summa gestiente in profundis animi uitijs. Primũq; imperare dijs concupiuit,nec quicq; generosius uoluit.Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. ad hęc non opes ei defuere,nõ uires,nõ discendi ingenium, aliaq; non patiente mundo. Immensum & indubitatũ exemplũ est falsæ artis, quam dereliquit Nero: utinamq; inferos potius & quoscunq; de suspicionibus suis deos consuluuisset, q; lupanaribus atq; prostitutis mandasset inquisitiones eas:nulla profecto sacra,barbari licet feriq; ritus, non mitiora q; cogitationes eius fuissent.Sæuius sic nos repleuit umbris.Sunt quædam magis perfugia, ueluti lentiginem habentibus non obsequi numina,ut cerni non possint. Forte hoc in illo. Nihil mẽbris defuit: nam dies eligere certos liberũ erat:pecudes uero quibus nõ nisi ater colos esset,facile. Nam hominẽ immolare etiã gratissimũ. Magus ad eum Tyridates uenerat, Armeniacũ de se triumphũ afferens,& ideo prouincijs grauis. Nauigare noluerat, quoniam expuere in maria,alijsq; mortalium necessitatibus uiolare naturam eam fas nõ putant.Magos secum adduxerat.Magicis etiam cænis eum initiauerat.Non tamen cum regnum ei daret,hanc ab eo accipere artem ualuit.Proinde ita persuasum sit, intestabilem irritam,inanem esse,habentẽ tamen quasdam ueritatis umbras, sed in his ueneficas artes pollere,non magicas.Quærat aliquis quæ sint mentiti ueteres magi, cũ adolescẽtibus nobis uisus Apion,grãmaticæ artis,prodiderit cynocephaliã herbam, quæ in Ægypto uocaretur osirites,diuinã,& contra omnia ueneficia:sed si ea erueret,statim eum qui eruisset mori.Seq; euocasse umbras ad percontandum Homerũ, qua patria quibusq; parentibus genitus esset:non tamen ausus profiteri,quid sibi respondisse diceret.

De talpis,& reliquæ medicinæ per morbos digestæ in animalibus,quorum genera placida sunt,aut fera. Cap. III

PEculiare uanitatis sit argumentum,quod animalium cunctorum talpas maxime mirantur,tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetua, tenebris etiamnum alijs,defossas sepultisq; similes.Nullis æque credunt extis,nullum religionis capacius iudicant animal:ut si quis cor eius recens palpitansq; deuorarit,diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Dente talpæ uiuæ exempto, sanari dentium dolores adalligato affirmant.Cætero ex eo animali placita eorum,suis reddemus locis. Nec quicq; probabilius inuenietur, quàm muris aranei morsibus aduersari eas,quoniam & terra orbitis(ut diximus)depressa aduersatur.Cæterũ dentium doloribus(ut ijdem narrant)medetur canum qui rabie perierunt, capitum cinis crematorum sine carnibus, instillatus ex oleo cyprio per aurem cuius è parte doleant.Caninus dens sinister maximus,circũscarificato eo qui doleat,aut draconis os è spina:item enhydridis. Est autem serpẽs masculus & albus.Huius maximo dente circũscarificant.At in superiorũ dolore duos superiores adalligant, è diuerso inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant. Dentes scarificant & ossibus lacertæ è fronte luna plena exemptis, ita ne terram attingant.

colluunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Colluunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tarde dentientes adiuuat cum melle. Fit eodem modo & dentifricium. Cauis dentibus cinis è murino fimo inditur, uel iecur lacertarum aridum. Anguinum cor si mordeatur aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui murem bis in mense iubeant mandi, doloresq; ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo, infusiq; auriculæ cuius è parte doleant, præstant Ieuamentum. Eorundem cinis exesis dentibus coniectus, ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus iuuat. Comburi autem oportet in testa. Prosunt & cum mori radice in aceto scillite decocti, ita ut colluantur dentes. Is quoque uermiculus, qui in herba Veneris labro appellata inuenitur, cauis dentium inditus mire prodest. Nam erucæ brasicæ eius contactu cadunt. Et è malua cimices infunduntur auribus cum rosaceo. Harenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum, cauis dentium inditæ statim liberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodest: serpentis cum sale in olla exustæ cinis, cū rosaceo in contrariam aurem infusus. Anguinæ uernationis membrana cum oleo tedæq; resina calefacta, & auri alterutri infusa: adijciunt aliqui thus & rosaceum: eadem cauis indita, ut sine molestia cadant præstat. Vanum arbitror esse, canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniam nec in Italia usum est, multoq; minus credibile in tepidis regionibus tam sero exui. Hanc autem uel inueteratam cum cera celerrime dentes euellere tradunt. & dens anguiū adalligatus, dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipsum sinistra manu captum tritumq; in rosaceo, & in aurem infusum cuius à parte doleat, prodesse arbitrentur. Ossiculis gallinarum in pariete seruatis, fistula salua, adacto dente uel gingiua scarificata, proiectoq; ossiculo, statim dolorem abire tradunt. Item fimo corui lana adalligato, uel passerum cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuso, pruritum quidem intolerabilem facit: & ideo tolerabilius est passeris pullorum sarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

Quomodo commendetur os, & contra maculas faciei, & ad faucium uitia. Cap. IIII

ORis saporem cōmendari affirmant murino cinere cum melle si fricent dentes. Admiscent quidam marathri radices. Penna uulturis si scalpantur dentes, acidū halitū faciūt. Hoc idem histricis spina feciſſe, ad firmitatem pertinet. Linguæ ulcera & labrorū hirundines in mulso decoctæ sanant. Adeps anseris aut gallinæ rimas. Oesypum cum galla, araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus paruæ texunt. Si feruentia os intus exusserint, lacte canino statim sanabitur. Maculas in facie, œsypū cū melle Corsico, quod asperrimum habet, extenuat. Item scobem cutis in facie cum rosaceo impositū uellere, quidam & butyrum addunt. Si uero uitiligines sint, fel caninum prius acu compunctas. Liuentia & suggillata pulmones arietū pecudumq; in tenues confecti membranas calidi impositi, uel columbinū fimū. Cutem in facie adeps anseris, uel gallinæ custodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinūt, & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiūt. Tollit ex facie uitia & cochlearū, quæ latæ & minutæ passim inueniunt, cū melle cinis. Omniū quidem cochlearū cinis spissat, calfacit smectica ui. & ideo causticis commisceт, psorisq; & lepris & lentigini illinit. Inuenio et formicas herculaneas appellatas, quibus tritis adiecto sale exiguo talia uitia sanent. Bupreſtis animal est rarū in Italia, simillimū scarabeo longipedi. Fallit inter herbas bouem maxime, unde & nomē inuenit: deuoratūq; tacto felle ita inflammat, ut rumpat. Hæc cū hircino seuo illita lichenas ex facie tollit septica ui, ut suprà dictum est. Vulturinus sanguis cum chamæleontis albæ (quam herbam esse diximus) radice & cedria tritus, cōtectusq; brasica lepras sanat: item pedes locustarum cum seuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum cepa tritus & sub actus. Vtilissimū & in facie mel in quo apes sint immortuæ. Præcipue tamen faciem purgat atque erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex aceto. Grauedinem

inuenio

inuenio finiri,si quis nares murinas osculetur. Vua & faucium dolor mitigat fimo agnorum,priusquã herbam gustauerint in umbra arefacto. Vua succo cochleæ acu transfossæ illita,ut cochlea ipsa in fumo suspendatur.Hirundinũ cinere cum melle:sic & tonsillis succurritur. Tonsillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat.Multipeda trita, fimum columbinum cum passo gargarizatũ,etiam cum fico arida ac nitro impositũ extra.Asperitatem faucium & distillationes leniunt cochleæ:coqui debent in lacte, demptoq; tantũ terreno conteri,& in passo dari potui.Sunt qui astypaleicas efficacissime putãt, & in ijs smegma earum.Lenit & gryllus infricatus.Aut si quis manibus quibus eum contriuerit, tonsillas attingat.Anginis felle anserino cum elaterio & melle citissime succurrit:Cerebro noctuæ,cinere hirundinis, ex aqua calida poto. Huius medicinæ autor est Ouidius poeta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrantur,pulli sylvestriũ. Figura nidorum eas deprehendit,Multo tamen efficacissimi ripariarum pulli.Ita uocãt in riparum cauis nidificantes.Sunt qui cuiuscunq; hirundinis pullum edendum censent, ne toto anno metuatur id malum. Strangulatos cum sanguine comburunt in uase, & cinerem cum pane aut potu dant.Quidam & mustelæ cineres pari modo admiscent. Sic & ad strumæ remedia dant,& comitialibus quotidie potu. In sale quoq; seruatæ hirundines ad anginam una drachma bibuntur.cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis efficacissimum putant.Alij XXI tritas in aquæ mulsæ hemina dari per harundinem,quoniam dentibus tactis nihil prosint. Tradunt & murem cum uerbenaca excoctum,si bibatur is liquor,remedio esse.Et corrigiam caninam ter collo circundatam:Fimum columbinum uino & oleo permixtum.Ceruicis neruis & opisthotono ex milui nido furculus uitis adalligatus auxiliari dicitur.

Ad strumas exulceratas,ad humerorum & præcordiorum dolores. Cap. V

STrumis exulceratis mustelæ sanguis:ipsa decocta in uino,non tamen sectis admouetur. Aiunt & in cibo sumptam idem efficere. Vel cineri eius sarmentis combustæ miscetur axungia.Lacertus uiridis adalligat:post dies XXX oportet aliũ adalligari.quidam cor eius in argenteo uasculo seruant.Ad fœminarum strumas ueteres cochleæ cum testa sua tusæ illinũtur,maxime quæ frutectis adhærent.Item cinis aspidum cum seuo taurino imponitur.Anguinus adeps mixtus oleo.Item anguium cinis ex oleo illitus, uel cũ cera. Edisse quoq; eos medios abscisis utrinq; extremis artub. aduersus strumas prodest: uel cinerem bibisse in nouo fictili ita crematorum:efficacius multo inter duas orbitas occisorum.Et gryllum illinire cum sua terra effossum suadent.Item fimum columbarum per se, uel cum farina hordeacea auenaceáue ex aceto. Talpæ cinerem ex melle illinire. Alij iecur eiusdem contritũ inter manus illinunt,& triduo non abluunt.Dextrũ quoq; pedem eius remedio esse strumis affirmant. Alij præcidunt caput,& cum terra à talpis excitata tusum digerunt in pastillos pyxide stannea,& utuntur ad omnia quæ intumescunt,& quæ apostemata uocant, quæq; in ceruice sint :uesciq; suilla tunc uetant. Tauri uocantur scarabei terrestres ricino similes,nomen cornicula dedere.alij pediculos terræ uocãt.Ab his quoq; terram egestam illinunt strumis & similibus uitijs & podagris.Triduo non abluunt,protestq; hæc medicina in annum.Omniaq; his ascribunt,quæ nos in gryllis retulimus. quidam & à formicis terra egesta sic utuntur.Alij uermes terrenos totidem quot sint strumę adalligant,pariterq; cum his arescunt.Alij uiperam circa canis ortum circuncidunt, ut diximus,dein mediam comburunt, dein cinerem eum dant bibendum ter septenis diebus quantum prehenditur ternis digitis,sic strumis medentur. Aliqui uero circumligant eas lino,quo præligata infra caput uipera pependerit donec exanimaret. Et millepedis utuntur addita resinæ terebinthinæ parte quarta, quo medicamento omnia apostemata curari iubent.Humeri doloribus mustelæ cinis cum cera medetur.Ne sint malæ hirsutæ, formicarum oua pueris infricata præstant. Item mangonibus, ut lanugo tardior sit pubescentium,sanguis è testiculis agnorum qui castrant:qui euulsis pilis illitus & contra uirus profi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficit. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine, quorũ in dolore cuiuſcunq; partis ſi catulus lactens admoueatur, apprimaturq; his partibus, trãſire in eum morbus dicitur. Idq; in exenterato perfuſoq; uino deprehẽdi, uitiato uiſcere illo quod doluerit hominis: & obrui tales religio eſt. Hi quoq; quos melitæos uocamus, ſtomachi dolorem ſedãt applicati ſæpius. Tranſireq; morbos ægritudine eorum intelligitur, plerunq; & morte.

De pulmonum uitijs, iecoris, & ſanguinis reiectionibus. Cap. VI

PVlmonum uitijs medentur & mures, maxime Africani, detracta cute in oleo & ſale decocti, atq; in cibo ſumpti. Eadem res & purulentis uel cruẽtis excreationibus medetur. Prçcipue uero cochlearum cibus ſtomacho. In aqua eas ſubferuefieri intacto corpore earum oportet, mox & in pruna torreri nihilo addito: atque ita è uino garoq; ſumi, præcipue Africanas. Nuper hoc compertum plurimis prodeſſe. Id quoq; obſeruãt, ut numero impari ſumant. Virus tamẽ earum grauitatem halitus facit. Proſunt & ſanguinem excreantibus dempta teſta tritæ in aquæ potu. Laudatiſsimæ autem ſunt Africanæ, ex his ſolitanæ. Aſtypaleicæ, Siculæ modicæ, quoniam magnitudo duras facit & ſine ſucco. Balearicæ quas cauaticas uocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatæ & ex inſulis Caprearum. Nullæ autem cibis gratæ, neq; ueteres, neq; recentes. Fluuiatiles & albæ uirus habent, necnon ſylueſtres, ſtomacho inutiles, aluum ſoluunt: Item omnes minutæ. Contrà marinæ ſtomacho utiliores. Efficaciſsimæ tamen in dolore ſtomachi. Laudatiores traduntur quæcũq; uiuæ cum aceto deuoratæ. Præterea ſunt quæ aceratæ uocãtur, larç multifariamq; naſcentes, de quarum uſu ſuis dicemus locis. Gallinaceorum uẽtris membrana inueterata & inſperſa potioni, diſtillationes pectoris & humidam tuſsim, uel recens toſta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeãtur, tuſsim ſedãt. Diſtillationes ſedat & canina cutis cuilibet digito circũdata. Iure perdicũ ſtomachus recreatur. Iocinerum doloribus medet muſtela ſylueſtris in cibo ſumpta, uel iocinera eius. Item uiuerra porcelli modo inaſſata. Suſpirioſis multipedæ, ita ut ter ſeptenæ in Attico melle diluãtur, & per harundinem bibãtur. Omne enim uas earum nigreſcit cõtactu. Quidam torrent ex his ſextarium in patina, donec candidæ fiant: tunc melle miſcent. Alij centipedam uocant, & ex aqua calda dari iubent. Cochleæ in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus uertigines fiunt, ex paſsi cyathis tribus ſingulæ contritæ cum ſua teſta & calefactæ, in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui ſingulas primo die dedere, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unam. Sic & ſuſpiria emendant & uomicas. Eſt animal locuſtæ ſimile ſine pennis, quod tryxalis Græce uocatur, Latinum nomen nõ habet, ut aliqui arbitrantur: nec pauciores, hoc eſſe quod gryllus uocetur. Ex his x x torreri iubent, ac bibi è mulſo cõtra orthopnœas, ſanguinemq; expuentibus. Eſt qui cochleis illotis protropum infundat, uel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo ſumat: aut ſi tritæ cum teſtis ſuis ſumantur cum protropo, ſic & tuſsi medentur. Vomicas priuatim ſanat mel in quo apes ſint emortuæ. Sanguinem reijcientibus pulmo uulturinus uitigineis lignis cõbuſtus adiecto flore mali punici ex parte dimidia, item cotoneorum liliorumq; ijſdem portionibus potus mane atq; ueſperi in uino ſi febris abſit. Si minus ex aqua in qua cotonea decocta ſunt. Pecudis lien recẽs magicis præceptis ſuper dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni ſe remedium facere. Poſt hęc iubent eum in pariete dormitorij eius tectóue includi, & obſignari annulo, terq; nouies carmen dici. Caninus ſi uiuenti eximatur, & in cibo ſumatur, liberat eo uitio. Quidam recentem ſuperalligãt. Alij duorũ dierum catuli ex aceto ſcillitico dant ignoranti, uel herinacei lienem. Item cochlearũ cinerem cum ſemine lini & urticæ addito melle donec perſanet. Eo liberat & lacerta uiridis, uiua in olla ante cubiculum dormitorium eius cui medetur ſuſpenſa, ut egrediẽs reuertensq; attingat manu: Cinis è capite bubonis cum unguento: Mel in quo apes ſint emortuæ: Araneus, & maxime qui lycos uocatur. Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur, & cochlearum cinis in ptiſana decoctarũ, quæ

&

& per se illinuntur. Canis rabiosi caluariæ cinis potioni inspergitur. Lumborum dolori stellio transmarinus, capite ablato & intestinis, decoctus in uino cum papaueris nigri denarij põdere dimidio eo succo bibitur. Lacertæ uirides decisis pedibus & capite in cibo sumunt. Cochleæ tres contritæ cum testis suis, atq; in uino decoctæ cum piperis granis xv. Aquilæ pedes euellunt in aduersum à suffragine, ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, sinister læuæ. Multipeda quoq;, quam onisco appellauimus, medetur denarij põdere ex uino cyathis duobus pota. Vermem terrenum catillo ligneo ante fisso & ferro uincto impositum, aqua excepta perfundere, & defodere unde effoderis magi iubent, mox aquam bibere catillo, mire id prodesse ischiadicis affirmantes.

Ad dysentericos, & uentris mala, remedia. Cap. VII

DYsentericos recreant fœmina pecudum decocta cum lini semine aqua pota. Caseus ouillus uetus, seuum ouium decoctum in uino austero. Hoc & ileo medetur, & tussi ueteri. Dysentericis stellio transmarinus ablatis intestinis & capite, pedibusq; ac cute, decoctusq; & in cibo sumptus. Cochleæ duæ cum ouo utraq; cum putamine contrita, atq; in uase nouo addito sale & passi cyathis duobus, aut palmarum succo & aquæ cyathis tribus subferuefactis & in potu datis. Prosunt & combustæ, ut cinis earum bibatur in uino addito resinæ momento. Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Africa maxime inueniuntur, utilissimæ dysentericis, quinæ combustæ cum denarij põdere dimidij acaciæ, exq; eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet austero cum pari modo caldæ. Quidam omnibus Africanis ita utuntur. Alij totidem Africanas, uel latas infundunt potius. Et si maior fluxio sit, addunt acaciam fabæ magnitudine. Senectus anguium dysentericis & tenesmis in stanneo uase decoquitur cum rosaceo. Vel si in alio, cum stanno illinitur. Ius è gallinaceo ijsdem medetur, sed ueteris gallinacei uehementius. Salsum ius aluum ciet. Membrana gallinarum tosta & data in oleo ac sale, cœliacorũ dolores mulcet. Abstinere autem à frugibus antè & gallinam & hominem oportet. Fimum columbinum tostum potumq;. Caro palumbi in aceto decocta dysentericis & cœliacis medetur. Turdus inassatus cum myrti baccis dysentericis: Item merulæ. Mel in quo sint immortuæ apes decoctum. Grauissimum uitiũ ileos appellatur. Huic resisti aiunt discerpti uespertilionis sanguine, etiam illito uentre, subuenire. Sistit aluum & cochlea, sicut diximus in suspirijs temperata. Item cinis earum quæ uiuæ crematæ sint, potus ex uino austero. Gallinaceorũ iecur assum cum uẽtriculi membrana, quæ abijci solet, inueterata, admixto papaueris succo. Alij recentem torrent ex uino bibendam. Ius perdicum, & per se uentriculus contritus ex uino nigro. Item palumbus ferus, è posca decoctus. Lien pecudis tostus, & in uino tritus. Fimum columbinũ cum melle illitum. Ossifragi uenter arefactus & potus ijs qui cibos non conficiunt utilissimus, uel si manu tantum teneãt capientes cibum. Quidam adalligant ex hac causa, sed continuare non debent: maciem enim facit. Sistit & anatum masculorum sanguis. Inflationem discutit cochlearum cibus. Tormina sanat lien ouium tostus, atq; è uino potus. Palumbus ferus ex posca decoctus: Apodes ex uino. Cinis ibidis sine pẽnis crematæ potus. Quod prẽterea traditur in torminibus mirum est. anate apposita uentri transire morbum, anatemq; emori. Tormina & melle curantur, in quo sunt apes immortuæ decocto. Coli uitium efficacissime sanatur aue galerita assa in cibo sumpta. Quidam in uase nouo cum plumis exuri iubent, conteriq; in cinerem, bibiq; ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum. Quidam cor eius adalligari fœmini. Alij recens tepensq; adhuc deuorari. Consularis Asprenatũ domus est, in qua alter è fratribus colo liberatus est, aue hac in cibo sumpta, & corde eius armilla aurea incluso: alter sacrificio quodam facto crudis laterculis in formã camini, atq; ut sacrum peractum erat, obstructo sacello. Vnum est ossifrago intestinum mirabili natura, omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatam prodesse contra colum constat. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. Si catuli priusquam uideãt applicẽtur triduo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtomacho maxime ac pectori, & ex ore ægri ſuctum lactis accipiant, tranſire uim morbi, poſtremo exanimari, diſſectisq; palàm fieri ęgri cauſas. Mori & humari debere eos obru tos terra. Magi quidem ueſpertilionis ſanguine contacto uentre, in totum annum caueri dolorem tradunt: Aut per dolorem ſi quis aquam per pedes fluentem haurire ſuſtineat.

Ad calculos & ueſicæ dolores, teſtiumq; & inguinū tumores, & ad panos. Cap. VIII

MVrino fimo contra calculos illinire uentrem prodeſt. Herinacei carnem iucundam eſſe aiūt, ſi capite percuſſo uno ictu interficiatur, prius q̄ in ſe urinā reddat, eos qui carnem ederint, ſtranguriæ morbū contrahere minime poſſe. Hæc caro ad hunc modum occiſi, ſtillicidia ueſicæ emendat. Item ſuffitus ex eodem. Quod ſi urinam in ſe reddiderit, eos qui carnem ederint, ſtranguriæ morbum cōtrahere tradit̄. Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut paſſo ad comminuendos calculos, uel cochleas decoctas uti ſuſpirioſis. Eaſdem exemptas teſtis tritasq;, tres in uini cyatho bibi, ſequēti die duas, tertia die unam, ut ſtillicidia urinæ emendent. Teſtarum uero inaniū cinerem ad calculos pellendos. Item hydri iecur bibi, uel cinerem ſcorpionū in pane ſumi, uel ſiquis cum locuſta edit. Lapillos qui in gallinaceorum ueſica, aut in palumbium uentriculo inueniantur, conteri & potioni inſpergi. Item membranam è uentriculo gallinacei aridā: uel ſi recēs ſit, toſtam. Fimum quoq; palumbinū in faba ſumi contra calculos & alias difficultates ueſicæ. Similiter plumarum cinerem palumbiū ferorum ex aceto mulſo. Et inteſtinorū ex his cinerē cochlearibus tribus è nido hirundinū. Gryllum dilutū aqua calida. Oſſifragi uentrem areſactum, Turturis fimū in mulſo decoctum, uel ipſius diſcoctæ ius. Turdos quoq; ediſſe cū baccis myrti prodeſt urinæ. Cicadas toſtas in patellis. Millepedam oniſcon bibiſſe. Et in ueſicæ doloribus decoctum agninorū pedum. aluum ciet gallinaceorū diſcoctorum ius, & acria mollit. Ciet & hirundinum fimum adiecto melle ſubditum. Sedis uitijs efficaciſſima ſunt cęſypum (quidam adijciunt pompholygem, & roſaceum) canini capitis cinis, ſenecta ſerpentis ex aceto ſi rhagades ſint, cinis fimi canini candidi cum roſaceo: aiuntq; inuentum Æſculapij eſſe, & eodem uerrucas efficaciſſime tolli: murini fimi cinis, adeps cygni, ſeuum bouis. Procidentia alui ſuccus cochlearum punctis euocatus illita depellit. Attritis medetur cinis muris ſyluatici cum melle: uel herinacei, cum ueſpertilionis cerebro, & alumine, & cęſypo. Fimum columbinū cum melle. Condylomatis priuatim araneus dēpto capite pedibusq; infricatur. Ne acria perurant, adeps anſerinus cum cera punica, ceruſa, roſaceo: adeps cygni. Hæc & hæmorrhoidas ſanare dicuntur. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum uino aminæo & pipere, potu prodeſſe dicunt. Lacertam uiridem in cibo ablatis pedibus, interaneis, capite. Sic & ſtellionē, adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis cōuulſis fel ouium cum lacte mulierū. Verendorum formicationibus uerrucisq; medetur arietini pulmonis inaſſati ſanies. Cęteris uitijs uellerū eius uel ſordidorum cinis ex aqua. Seuū ex omēto pecudis, præcipue à renibus, admixto cinere pumicis & ſale, Lana ſuccida ex aqua frigida. Carnes pecudis combuſtæ ex aqua. Mulæ ungularum cinis. Dentis caballini contuſi farina inſperſa. Teſtibus uero farina ex oſſibus canini capitis ſine carne tuſis. Si decidat teſtium alter, ſpumam cochlearum illitam remedio eſſe tradunt. Tetris ibi ulceribus & manātibus auxiliant̄ canini capitis recentis cineres. Cochleæ latæ paruæ cōtritæ ex aceto, uel cinis eius. Mel in quo apes ſunt emortuæ cum reſina. Cochleę nudæ quas in Africa gigni diximus, tritę cum thuris polline & ouorum albo, triceſimoq; die reſoluūt. Aliqui pro thure bulbum admiſcent. Hydrocelicis ſtelliones mire prodeſſe tradunt, capite, pedibus, interaneisq; demptis, reliquum corpus inaſſatum. In cibo id ſæpius datur, ſicut ad urinæ incontinētiam. Caninum adipem cum alumine ſciſſo fabæ magnitudine. Cochleas Africanas cum ſua carne & teſta crematas poto cinere. Anſerum trium linguas inaſſatas in cibo: huius rei autor eſt Anaxilaus. Panos aperit ſeuū pecudū cum ſale toſto. Murinum fimum admixto thuris polline, & ſandaracha diſcutit. Lacertæ cinis, & ipſa diuiſa impoſita. Item multipeda contrita admixta reſina terebinthina ex

parte

parte tertia. Quidam & sinopidem admiscent cochleę contusæ: & per se cinis inanium cochlearum ceræ mixtus, discussoriam uim habet. Fimum columbarum per sese, uel cum farina hordeacea, aut auenacea illitum. Cantharides mixta calce panos scalpelli uice aperiũt. Inguinum tumorem cochleæ minutæ cum melle illitæ leniũt. Varices ne nascantur, lacertæ sanguine pueris crura ieiunis à ieiuno illinuntur.

Ad podagras articulorum dolores. Cap. IX

POdagras lenit œsypum cum lacte mulieris & ceruſa. Fimum pecudũ quod liquidum reddunt. Pulmones pecudũ. Fel arietis cũ seuo. Mures dissecti impositi. Sanguis mustelæ cum plantagine illitus, & uiuæ combustæ cinis ex aceto & rosaceo, si pẽna illinatur, uel si cera & rosaceum admisceat: Fel caninum, ita ne manu attingat, sed penna illinatur. Fimum gallinarũ, Vermium terrenorum cinis cum melle, ita ut tertio die soluant. Alij ex aqua illinire malunt. Alij ipsos aceto mensura cum mellis cyathis tribus, pedibus antè rosaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicunt pedum & articulorũ dolores. Bibuntur autem binæ in uino tritæ. Eædem illinunt cum helxines herbæ succo. Quidam ex aceto intriuisse contenti sunt. Quidam sale cum uipera cremato in olla noua, & sæpius sumpto, aiunt podagra liberari. Vtile esse & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmant, si inueterato tritoq; quantum tres digiti capiant bibatur ex aqua. Aut si pedes sanguinent cum urtica: uel pennis eorũ (cum primum nascentur) tritis cum urtica. Quin & si mus eorum articulorum doloribus illinitur. Item cinis mustelæ aut cochlearum, & cum amylo uel tragacantho. Incussos articulos aranei telæ cõmodissime curant. Sunt qui cinere earum uti malint, sicut fimi columbini cinere, cũ polenta & uino albo. Articulis luxatis præsentaneum est & seuum pecudis cum cinere è capillo mulierum. Pernionibus quoq; imponitur seuũ pecudum cum alumine. Canini capitis cinis, aut fimi murini. Quod si putrida sint ulcera, cera addita ad cicatricem perducũt, uel gryllorum crematorum fauilla ex oleo. Item muris syluatici cũ melle. Vermiũ quoq; terrenorũ cum oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omnia pedum sanat cinis earũ, quæ uiuæ combustæ sint. Fimiq; gallinacei cinis exulcerationes, columbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiam calcea mentorum ueteris soleæ crematæ cinis, agninus pulmo & arietis sanat. Dentis caballini contusi farina priuatim subluuiẽ. Lacertæ uiridis sanguis subtritus, & hominũ & iumentorum pedes sublitus sanat. Clauos pedũ urina muli mulæ ue cum luto suo illita. Fimum ouium. Iecur lacertæ uiridis, uel sanguis flocco impositus. Vermes terreni ex oleo. Stellionis caput cum uiticis pari modo tritum ex oleo. Fimum columbinũ decoctum ex aceto. Verrucas uero omnium generum urina canis recens cum suo luto illita. Fimi canini cinis cum cera. Fimum ouium. Sanguis recẽs murinus illitus, uel ipse mus diuulsus. Herinacei fel. Caput lacertæ uel sanguis, uel cinis totius. Membrana senectutis anguiũ. Fimum gallinaceum cum oleo & nitro. Cantharides cum uua taminia intritæ exedunt: sed ita erosas aliis quæ ad persananda ulcera monstrauimus curari oportet.

Remedia aduersus morbos toti corpori. Cap. X

NVnc reuertemur ad ea quæ totis corporibus metuenda sunt. Fel canis nigri masculi amuletum esse magi dicunt domus totius, suffitæ eo purificatæ ue cõtra omnia mala medicamenta. Item sanguine canis respersis parietibus, genitaliq; eius sub limine ianuæ defosso. Minus mirentur hoc, qui sciunt fœdissimum animaliũ in quantum magnificent ricinum, quoniam uni nullus sit exitus saginæ, nec finis alia quàm morte, diutius in fame uiuẽti. Septenis ita diebus durasse tradunt: at in satietate paucioribus dehiscere: hũc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare adalligatum. Eundem in augurio uitalium habent. Nam si æger ei respondeat qui intulerit, à pedibus stanti interrogantiq; de morbo, spem uitæ certam esse: moriturum nihil respondere. Adijciunt ut euellatur ex aure læua canis, cui non sit alius quàm niger color. Nigidius fugere tota die canes conspectum eius qui è sue id animal euellerit, scriptũ reliquit. Rursus magi tradunt, lymphatos sangui

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis talpæ aſperſu reſipiſcere. Eos uero qui à nocturnis diſs Faunisq; agitent̃, draconis lin gua, & oculis, & felle, inteſtinisq; in uino & oleo decoctis, ac ſub diuo noctu refrigeratis, perunctos matutinis ueſpertinisq; liberari. Perfrictionibus remedio eſſe tradit Nicander amphisbænã mortuam adalligatam, uel pellem tantũ eius. Quinimo arbori quę cædatur, adalligata non algere cædentes, faciliusq; ſuccidere. Itaq; ſola ſerpentiũ frigori ſe commit tit, prima omniũ procedens, & ante cuculi cantũ. Aliud eſt cuculo miraculũ, quo quis lo≈ co primo audiat alitem illam, ſi dexter pes circunſcribat̃, ac ueſtigiũ id effodiat̃, non gigni pulices ubicunq; ſpargatur. Paralyſin cauentibus pinguia gliriũ decoctorum & ſoricum utiliſsima tradunt eſſe: Millepedas ut in anginis diximus potas phthiſin ſentientibus, la≈ certam uiridem decoctam in uini ſextarijs tribus ad cyathũ unum, ſingulis cochlearibus ſumptis per dies donec cõualeſcant. Cochlearum cinerem potum in uino. Comitialibus morbis cœſypum cum myrrhæ momento, & uini cyathis duobus, dilutum magnitudine nucis auellanæ à balineo potum. Teſticulos arietinos inueteratos, tritosq; dimidio dena rij pondere in aqua uel lactis aſinini hemina. Interdicitur uini potus quinis diebus antè & poſtea. Magnifice laudatur & ſanguis pecudum potus. Item fel cũ melle præcipue agni≈ num. Catulus lactens ſumptus abſciſſo capite pedibusq; ex uino & myrrha. Lichen mu≈ læ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis tranſmarini cinis potus in aceto. Tunicu≈ la ſtellionis, quã eodem modo ut anguis exuit, pota. Quidã & ipſum harundine exentera tum inueteratumq; bibendum dedere. Alij in cibo in ligneis uerubus inaſſatum. Operæ≈ precium eſt ſcire quomodo præripiatur, cum exuit̃ membrana hyberna, aliàs deuoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius inuidere homini tradũt. Inde ſtellionum no≈ men aiũt in maledictũ translatũ. Obſeruãt cubile eius æſtatibus. Eſt autem in locis hoſtio rum feneſtrarũq;, aut cameris ſepulchris ue: Ibi uere incipiente fiſsis harundinibus textas opponunt caſas, quarũ anguſtijs etiã gaudet, eo facilius exuẽs circundatũ torporem. Sed eo derelicto nõ poteſt remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Pro≈ deſt & cerebrũ muſtelæ inueteratũ potumq;, & iecur eius: Teſticuli uuluæq; aut uentricu lus inueteratus cum coriãdro, ut diximus: Item cinis, ſylueſtris uero tota in cibo ſumpta. Eadem omnia prædicant̃ ex uiuerra. Lacerta uiridis cum condimentis quæ faſtidium ab≈ ſtergeant, ablatis pedibus & capite: Cochlearũ cinis addito ſemine lini & urticæ cũ melle inunctos ſanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata ceruinis neruis, uel lapilli è uentre pullorũ hirundinũ ſiniſtro lacerto annexi. dicuntur enim excluſo pullo lapillũ dare. Quod ſi pullus is detur incipiẽti in cibo quem primũ pepererit, cum quis pri≈ mum tentatus ſit, liberatur eo malo. Poſtea medet̃ hirundinum ſanguis cum thure uel cor recens deuoratũ. Quin & è nido earũ lapillus impoſitus recreare dicitur cõfeſtim, & adal ligatus in perpetuũ tueri. Prædicat̃ & iecur milui deuoratũ, & ſenectus ſerpẽtiũ. Iecur uul turis tritum cum ſuo ſanguine ter ſeptenis diebus potum. Cor pulli uulturini adalligatũ. Sed & ipſum uulturem in cibo dari iubent, & quidem ſatiatum humano cadauere. Qui≈ dam pectus eius bibendum cenſent, & in cerrino calice. Aut teſtes gallinacei ex aqua & lacte, antecedente quinq; dierum abſtinentia uini, ob id inueteratos. Fuere & qui uiginti unam muſcas ruffas, & quidem emortuas in potu darent, infirmioribus pauciores.

Contra morbũ regiũ, & phreneticos, & cõtra febres & hydropicos. Cap. XI

MOrbo regio reſiſtunt ſordes auriũ, aut mammarũ pecudis denarij põdere cum myr rhæ momento, & uini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulſo. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in aceto mulſo cũ myrrha. Gallina ſi ſit luteis pedibus prius aqua purificatis, dein collutis uino, quod bibatur. Cerebrũ perdicis aut aquilæ in uini cya this tribus. Cinis palmarũ aut interaneorum palumbis in mulſo ad cochlearia tria. Paſſe≈ rũ cinis ſarmẽtis crematorũ cochlearibus duobus in aqua mulſa. Auis icterus uocat̃ à co≈ lore, quæ ſi ſpectet̃, ſanari id malũ tradunt, & auẽ mori. Hanc puto latine uocari galgulũ. Phreneticis prodeſſe uidetur pulmo pecudũ calidus circa caput alligatus. Nam non mo≈

do

Universidad de Deusto
Biblioteca

do muris cerebrū dare potui ex aqua, aut cinerē muſtelæ, uerumetiam inueteratas herinacei carnes quis poſsit furenti, etiamſi certa ſit medicina? Bubonis certe oculorum cinerem inter ea quibus prodigioſe uitam ludificantˉ, acceperim. Pręcipueq; febrium medicina pla citis eorum renunciat. Nanq; & in XII ſigna digeſſere eam ſole tranſmeante, iterūq; luna, quod totum abdicandum paucis exemplaribus docebo. Siquidē crematis tritisq; cū oleo perungi iubēt ægros cum geminos tranſit ſol, criſtis, & auribus, & unguibus gallinaceorum. Si luna, radīs barbisq; eorum. Si uirginē alteruter, hordei granis. Si ſagittarium, ueſpertilionis alis. Si leonē luna, tamaricis fronde, & adīciunt ſatiuæ. Si aquariū, è buxo carbonibus tritis. Ex iſtis confeſſa, aut certe ueriſimilia ponemus, ſicut & lethargum olfacto rīs excitari: Inter ea fortaſsis muſtelæ teſticulis inueteratis, aut iocinere uſto. His quoq; pulmonem pecudis calidū circa caput adalligari putāt utile. In quartanis medicina clinice propemodū nihil pollet. Quamobrē plura eorum remedia ponemus, primumq; ea quæ adalligari iubēt: Puluerem in quo ſe accipiter uolutauerit, lino rutilo in linteolo: Canis nigri dentē longiſsimū. Pſeudoſphecem uocant ueſpā, quæ ſingularis uolitat: hanc ſiniſtra manu apprehenſam ſubnectunt, alīq uero quam quis eo anno uiderit primam. Viperæ caput abſciſſum in linteolo, uel cor uiuētis exemptū. Muris roſtellum auriculasq; ſummas roſeo pāno, ipſumq; dimittūt. Lacertæ uiridis uiuę dextrum oculum effoſſum, mox cum capite ſuo deciſo, in pellicula caprina. Scarabeum qui pilulas uoluit. Propter hunc Ægypti magna pars ſcarabeos inter numina colit, curioſa Apionis interpretatione, qua colligat ſolis operū ſimilitudinem huic animali eſſe, ad excuſandos gētis ſuę ritus. Sed & aliū adalligant magi, cui ſunt cornicula reflexa, ſiniſtra manu collectum. Tertium qui uocatur fullo, albis guttis, diſſectum utriq; lacerto adalligant. Cætera ſiniſtro. Cor anguinum ſiniſtra manu exemptum uiuentibus. Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo pāno nigro, ita ut nec ſcorpionē dimiſſum, nec eum qui alligauerit, uideat æger triduo. Poſt tertium circuitum id condat. Erucam in linteolo ter lino circundant totidem nodis, ad ſingulos dicētes, quare faciat qui medebitur. Limacem in pellicula, uel quatuor limacum capita præciſa harundine. Multipedam lana inuolutam. Vermiculos ex quibus tabani fiunt, antequam pēnas germinent. Alios è ſpinoſis frutectis lanuginoſos. Quidam ex illis quaternos incluſos iuglandis nucis putamine adalligant: cochleasq; quæ nudæ inueniuntˉ. Stellionem incluſum capſulis ſubīciūt capiti, & ſub deceſſu febris emittūt. Deuorari autem iubent cor mergi marini ſine ferro exemptum inueteratumq; cōteri, & in calida aqua bibi. Corda hirundinum cum melle. Alīq fimum drachma una in lactis caprini & ouilli, uel paſsi cyathis tribus ante acceſsiones. Sunt qui totas cenſeant deuorādas. Aſpidis cutem pondere ſexta parte denarij cum piperis pari modo, Parthorum gentes in remediū quartanæ bibunt. Chryſippus philoſophus tradidit phryganion adalligatum remedio eſſe quartanis. Quod eſſet animal, neq; ille deſcripſit, nec nos inuenimus qui nouiſſet. Demōſtrandum tamen fuit à tam graui autore dictum, ſi cuiuſquam cura efficacior eſſet ad inquirendum. Cornicis carnes eſſe, & nidum illinire in longiſsimis morbis utiliſsimum putant. Et in tertianis fiat poteſtas experiendi, quoniam miſeria ſpei delectat, an ne aranei, quem lycon uocant, tela cum ipſo ſpecu toto reſina ceraq; impoſita utriſq; temporibus & fronti proſit: aut ipſe calamo adalligatus, qualiter & alīs febribus prodeſſe tradit: Item lacerta uiridis adalligata uiua in eo uaſe quod capiat. Quo genere & recidiuas frequēter abigi affirmāt. Hydropicis œſypum ex uino addita myrrha modice potui datur, nucis auellanæ magnitudine. Aliqui addunt & anſerinum adipem, & oleum myrteū. Sordes ab uberibus ouium eundem effectum habent. Item carnes inueteratæ herinacei ſumptæ. Vomitus quoq; canum illitus uentri, aquam trahere promittitur.

Ad ignē ſacrū, ad carbūculos, furūculos, ambuſta, neruorūq; cōtractiones. Cap. XII

IGni ſacro medet œſypum cum pompholyge & roſaceo, ricini ſanguis, uermes terreni ex aceto illiti, gryllus cōtritus in manibus. Quo genere præſtat, ut qui id fecerit anteq;

incipiat uitium, toto eo anno careat. Oportet autē eum ferro cum terra cauernæ ſuæ tolli: Adeps anſeris, Viperę caput aridum aſſeruatū & combuſtum, dein ex aceto impoſitum. Senectus ſerpentium ex aqua illita à balineo cum bitumine & ſeuo agnino. Carbunculus ſimo colūbino aboletur per ſe illito, uel cum lini ſemine ex aceto mulſo. Itē apibus quæ in melle ſunt immortuæ impoſitis. Polentaq; impoſita inſperſa. Si in uerendis ſit, cæterisq; ibi ulceribus occurrit è melle cęſypum cum plumbi ſquamis. Item ſimum pecudum incipientibus carbunculis. Tubera & quæcūq; molliri opus ſit, efficaciſsime anſerino adipe curant. Idem pręſtat & gruū adeps. Furunculis mederi dicitur araneus, priuſquam nominetur impoſitus, & tertia die ſolutus. Mus araneus pendens enecatus, ſic ut terrā nec poſtea attingat: ter circundatus furunculo, toties expuentibus medente & eo cui medebitur. Ex gallinaceo ſimo quod eſt ruffum maxime recens illitum ex aceto. Ventriculus ciconię ex uino decoctus. Muſcæ impari numero infricatæ digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seuum ouium uetus cum cinere è capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere pumicis & ſalis pari pondere. Ambuſtis canini capitis cinis medetur. Item glirium cum oleo. Simum ouium cum cera commixtum. Murium cinis & cochlearum, idq; ſic ut ne cicatrix quidem appareat. Item adeps uiperinus. Simi columbini cinis ex oleo illitus. Neruorum nodis medetur capitis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermes cum melle illiti. Dolores tollit eorum amphisbæna mortua adalligata. Adeps uulturinus cum uentre areſactus, contritusq; cum adipe ſuillo inueterato. Cinis è capite bubonis in mulſo potus cum lilij radice, ſi magis credimus. In contractione neruorum caro palumbina in cibis prodeſt & inueterata. Herinacei ſpaſticis. Item muſtelæ cinis. Serpentium ſenectus in pelle taurina adalligata ſpaſmos fieri prohibet. Opiſthotonos milui iecur aridum tribus obolis in aquæ mulſæ cyathis tribus potum. Reduuias & quæ in digitis naſcuntur pterygia, tollunt, canini capitis cinis, aut uulua decocta in oleo, ſuperillito butyro ouillo cum melle. Item folliculus cuiuslibet animaliū fellis. Vnguiū ſcabritiam cantharides cum pice tertio die ſolutæ, aut locuſtæ fricte cum ſeuo hircino: Pecudum ſeuum. Aliqui miſcēt uiſcum & portulacam, alij æris florem & uiſcum, ita ut tertio die ſoluant.

Ad ſanguinem ſiſtendum & tumores uulnerum, ulcera, uulnera, & alia mala, ex animalibus remedia. Cap. XIII

SAnguinem ſiſtit in naribus ſeuum ex omento pecudum inditum. Item coagulum ex aqua maxime agninū ſubductum uel infuſum, etiamſi alia non proſint. Adeps anſerinus cum butyro pari pondere paſtillis ingeſtus. Cochlearum terrena. Sed & ipſæ extractæ teſtis. E naribus fluentem ſiſtunt cochleæ contritæ fronti illitæ. Aranei telæ ſuppoſitæ. Gallinacei cerebellum, uel ſanguinis profluuia ex cerebro: Item columbinus ſanguis ob id ſeruatus concretusq;. Si uero ex uulnere immodice fluat, ſimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impoſitus mire ſiſtit. Vulneribus medetur cęſypum cū hordei cinere & ærugine æquis partibus. Ad carcinomata quoque ac ſerpentia ualet. Erodit & ulcerum margines: carnesq; excreſcentes ad æqualitatem redigit. Explet quoq;, & ad cicatricem perducit. Magna uis & in cinere pecudū ſimi ad carcinomata, addito nitro aut cinere ex oſsibus fœminū agninorum, præcipue in his ulceribus quæ cicatricem non trahant. Magna & pulmonibus quoque arietum. Excreſcentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficaciſsime reducunt. Simo quoque ipſo ouium ſub teſto caleſacto & ſubacto, tumor uulnerum ſedatur. Fiſtulæ purgantur ſananturq;. Item epinyctides. Summa uero uis in canini capitis cinere: excreſcētia omnia ſpodij uice erodit ac perſanat. Et murino ſimo eroduntur. Item muſtelæ ſimi cinere. Duritias etiam in alto ulcerum & carcinomata perſequitur multipeda trita, admixta reſina terebinthina & ſinopide. Eademq; utiliſsima ſunt in his ulceribus, quæ uermibus periclitantur. Quin & uermium ipſorum genera mirandos uſus habent. Coſſes qui in ligno naſcuntur, ſanant ulcera omnia. Nomas uero, combuſti cum pari pondere aniſi, & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinant

terreni

terreni adeo ut neruos quoq; abſciſos illitis ſolidari infra ſeptimum diem perſuaſum ſit: itaq; in melle ſeruandos cenſent. Cinis eorum margines ulcerum duriores abſumit, cum pice liquida uel ſimblio melle. Quidam arefactis in ſole ad uulnera ex aceto utuntur, nec ſoluunt niſi biduo intermiſſo. Eadem ratione & cochlearū terrena proſunt: totæq; exemptæ tuſæ & impoſitæ, recētia uulnera conglutinant, & nomas ſiſtunt. Herpes quoq; animal à Græcis uocatur, quo præcipue ſanantur quæcunque ſerpunt. Cochleæ proſunt eis cum teſtis ſuis tuſæ: cum myrrha quidem & thure, etiam præciſos neruos ſanare dicūtur. Draconum quoq; adeps ſiccatus ſole magnopere prodeſt: Item gallinacei cerebrum recentibus plagis, ſale uiperino in cibo ſumpto. Tradunt & ulcera tractabiliora fieri, & ſanari celerius. Antonius Muſa medicus cum incidiſſet inſanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miraq; celeritate perſanabat. Tryxalidū cinis margines ulcerū duros auſert cū melle. Item fimi columbini cinis cū arſenico & melle ea quæ erodenda ſunt. Bubonis cerebrum cum adipe anſerino mire uulnera dicitur glutinare: quæ uero uocantur cacoethe, cinis fœminum arietis cum lacte muliebri, diligenter prius elutis linteolis. Vlula auis cocta in oleo, cui liquato miſcetur butyrum ouillum & mel. Vlcerum labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. Et elephantiaſin ſanguis & cinis muſtelæ. Verberum uulnera atque uibices pellibus ouium recentibus impoſitis obliterātur. Articulorum fracturis cinis fœminum pecudis peculiariter medetur. Efficacius cum cera. Idem medicamentum fit ex maxillis ſimul uſtis, cornuq; ceruino & cera mollita roſaceo. Oſſibus fractis caninum cerebrum linteolo illito, ſuperpoſitis lanis quæ ſubinde ſuffundantur, ferè XIIII diebus ſolidat: nec tardius cinis ſylueſtris muris cum melle, aut cum uermium terrenorum cinere, qui etiam oſſa extrahit. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipue ex ariete, ſeuum ex nitro: Lacertæ uiridis cinis: Vernatio anguium ex uino decocta: Fimum columbinum ex melle. Item uitiligines albas ex uino. Ad uitiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in ſole, donec formicet cutis, tolerandæ ſunt. Poſtea foueре, oleoq; perungere, neceſſarium, iterumq; illinire, idq; diebus pluribus facere, cauentes exulcerationem multam. Ad eaſdem uitiligines, & muſcas illini iubent cum radice lapathorum: gallinarum fimum candidum, ſeruatum in oleo uetere cornea pyxide, ueſpertilionum ſanguinem: fel herinacei ex aqua. Scabiem uero, bubonis cerebrum cum aphronitro: ſed ante omnia ſanguis caninus ſedant: pruritum cochleæ minutæ, latæ, contritæ illitæ. Harundines, & tela, quæq; alia extrahenda ſunt corpori, euo[illegible]mus diſſectus impoſitus. Præcipue uero lacerta diſſecta, & uel caput eius tantum c[illegible]m cum ſale impoſitum: Cochleæ ex his quæ gregatim folia ſectantur, contuſæ imp[illegible]q; cum teſtis, & eæ quæ manduntur exemptæ teſtis: ſed cum leporis coagulo efficaciſsime. Oſſa anguiū eundem cum coagulo cuiuſcunq; quadrupedis intra tertium diem approbant effectum. Laudantur & cantharides tritæ cum farina hordeacea.

Ad muliebria mala medenda, & conceptus maturandos. Cap. XIIII

IN muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiūt, ſicut in capris retulimus. Fimum quoq; pecudum eoſdem uſus habet. Locuſtarū ſuffitu ſtranguriæ maxime mulierum iuuantur. Gallinaceorū teſtes ſubinde ſi à conceptu edat mulier, mares in utero fieri dicuntur. Partus conceptos hyſtricū cinis potus cōtinet: maturat caninū lac potū: euocat membrana è canum ſecundis, ſi terrā nō attigerit. Lumbos parturientiū potus lactis: Fimum murinum aqua pluuia dilutum, mammas mulierum à partu tumeſcentes reſicit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctarum cuſtodit partus contra abortus. Facilius enituntur, quæ fimum anſerinum cum aquæ cyathis duobus ſorbuere: aut ex utriculo muſtelino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & ſcapulas, ne nerui doleant præſtant. Grauidis ſecundas pellunt in paſſo poti. ijdem per ſe impoſiti, mammarum ſuppurationes concoquūt & aperiunt, extrahuntq;, & ad cicatricem perducunt. Lac deuocant poti cum mulſo. Inueniuntur & in gramine uermiculi, qui adalligati collo,

con

Universidad de Deusto
Biblioteca

continent partum. Detrahunt autē ſub partu, aliàs eniti nō patiuntur. Cauendum etiam ne in terra ponantur. Conceptus quoq; cauſa dantur in potu quini aut ſepteni. Cochleæ in cibo ſumptę accelerant partū. Item conceptū impoſitæ cum croco. Eędem ex amylo & tragacantha illitę, profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptę in cibo, & uuluam auerſam corrigūt cum medulla ceruina, ita ut uni cochleæ denarij pōdus addat & cyperi. Inflationes quoq; uuluarū diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæq; cum roſaceo. Ad hæc aſtypa leicæ maxime eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor illinūtur aluo, prius irino ſucco perunctæ. Sunt & minutæ longæq;, candidæ cochleæ, paſsim oberrātes. Eæ arefactæ ſole in tegulis, tuſæq; in farina, miſcent lomento ęquis partibus, candoremq; & leuorē corpori aſferunt. Scabendi deſideria tollunt minutæ & latæ cum polenta. Viperā mulier pręgnans ſi tranſcenderit, abortū faciet. Item amphisbænam, mortuā duntaxat. Nam uiuam habentes in pyxide, impune tranſeunt, etiam ſi mortua ſit: atq; aſſeruata, partus faciles præſtat uel mortua. Mirum, ſi non aſſeruatam tranſcenderit grauida, innoxiam fieri, ſi protinus tranſcendat aſſeruatam. Anguis inueterati ſuffitus menſtrua adiuuant. Anguium ſenectus adalligata lumbis, faciliores partus facit, protinus à puerperio remouenda. Dant & in uino bibendam cum thure: aliter ſumpta, abortū facit. Baculus quo anguí rana excuſſa ſit, parturientes adiuuat. Tryxalidū cinis illitus cum melle, purgationes. Item araneus qui filum deducit ex alto: capi debet manu caua, tritusq; admoueri: quod ſi redeuntē prehenderit, inhibebit idem purgationes. Lapis aetites in aquilę repertus nido, cuſtodit partus contra omnes abortuum inſidias. Penna uulturina ſubiecta pedibus adiuuat parturiētes. Ouum corui grauidis cauendum conſtat, quoniam trāſgreſſus abortus aſperos faciat. Fimum accipitris in mulſo potū, uidet fœcundas facere. Vuluarum duritias & collectiōes, adeps anſerinus aut cygni emollit. Mammas à partu cuſtodit adeps anſeris cum roſaceo & araneo. Phryges & Lycaones mammis puerperio uexatis inuenere otidū adipē utilem eſſe: his quæ uulua ſtrangulentur, & blattas illinunt. Ouorum perdicis pūtaminum cinis cadmiæ mixtus, & ceræ, ſtantes mammas ſeruat. Putant & ter circunductas ouo perdicis nō inclinari. & ſi ſorbeant eadem, fœcunditatem facere, lactis quoq; copiā. Cum anſerino adipe perunctis mammis, dolores minuere, molas uteri rumpere, ſcabiē uuluarū ſedare, ſi cum cimice trito illinātur. Veſpertilionū ſanguis pſilotri uim habet: ſed malis puerorum illitus nō ſatis proficit, niſi erucæ uel cicutę ſemen poſtea inducatur: ſic enim aut in totum tolluntur pilí, aut nō exeedunt lanuginem. Idem & cerebro eorū profici putāt. Eſt autem duplex, rubens utiq; & candidum. Aliqui ſanguinem & iecur eius admiſcēt. Quidam in tribus heminis olei diſcoquunt uiperam, exemptis oſsibus pſilotri uice utuntur, euulſis prius pilis quos renaſci nolunt. Fel herinacei pſilotrum eſt, utiq; mixto cerebro ueſpertilionis, & lacte caprino. Item per ſe cinis cum lacte canis primi partus, euulſis pilis quos renaſci nolunt, uel nondum natis perunctis partibus, alij nō ſurgunt: Idem euenire traditur ſanguine ricini euulſi cani. Item hirundinino ſanguine uel felle.

Promiſcuæ medicinæ. Cap. xv

OVis formicarum ſupercilia denigrari cum muſcis tritis tradunt. Si uero oculi nigri naſcentium placeant, ſoricem prægnanti edendum. Capilli ne caneſcant, uermium terrenorum cinere præſtari admixto oleo. Infantibus qui lacte concreto uexantur, præſidio eſt agninum coagulum ex aqua potum. Aut ſi uitium coagulato lacte acciderit, diſcutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitionem cerebrum pecoris utiliſsimū eſt. Oſsibus in canino fimo inuentis, aduſtio infantium, quæ uocatur ſiriaſis, adalligatis emendatur: ramices infantium lacertæ uiridis admotæ dormientibus morſu. Poſtea harundini alligata ſuſpenditur in fumo, traduntq; pariter cum ea expirante ſanari infantem. Cochlearum ſaliua illita infantium oculis, palpebras corrigit gignitq;. Ramicoſis cochlearum cinis cum thure ex oui albi ſucco illitus per dies xxx medetur. Inueniuntur

in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ,eæ dentitionem facilem præstāt adalligatæ. Cochlearum inanium cinis admixtus ceræ,procidētium interaneorum partes extremas prohibet.Oportet aūt cineri misceri saniē punctis emissam è cerebro uiperæ. Cerebrum uiperæ illigatum pelliculæ dentitiones adiuuat.Ad idem ualent & grādissimi dentes serpentium.Fimum corui lana adalligatū infantium tussi medetur.Vix est serio complecti quædam,non omittenda tamē,quia sunt prodita.Ramici infantiū lacerta mederi iubent. Marem hanc prehendi.Id intelligi & quòd sub cauda unā cauernam habeat. Id agendum ut per aurum & argentum,aut ostrum mordeat uitiū. Tum in calice nouo illigatur, & in fumo ponitur. Vrina infantium cohibet muribus elixis in cibo datis.Scarabeorū cornua grandia denticulata,adalligata his amuleti naturam obtinēt. Bouis capiti lapillum inesse tradunt,quem ab eo expui si necem timeat,inopinantis præciso capite exemptū, adalligatumq;,mire prodesse dentitioni. Item cerebrum eiusdem ad eundem usum adalligari iubent.Et limacis lapillum siue ossiculum quod inuenitur in dorso:Magnifice iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum.Sicut aures adeps anserinus cum ocimi succo impositus.Sunt uermiculi in spinosis herbis asperi,lanuginosi,hos adalligatos protinus mederi tradūt infantibus,si quid ex cibo hæreat. Somnos allicit œsypum cum myrrhæ momento in uini cyathis duobus dilutum,uel cum adipe anserino & uino myrtite: Auis cuculus leporina pelle adalligatus: Ardeolæ rostrum in pelle asinina fronti adalligatum.Putant & per se rostrum eiusdem effectus esse uino collutum.E diuerso somnum arcet uespertilionis caput aridum adalligatum.In urina uirili lacerta necata,uenerem eius qui biberit,cohibet. Nam inter amatoria esse magi dicunt. Inhibet & fimum cochleæ & columbinum cum oleo & uino potum.Pulmonis uulturini dextræ partes uenerem concitant uiris adalligatæ gruis pelle:Item si lutea ex ouis quinq; columbarum,admixto adipis suilli denarij pondere, ex melle sorbeantur:Passeres in cibo uel oua eorū.Gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus. Ibium cineres cum adipe anseris & irino perunctis si conceptus sit,partus cōtinere.Contrà inhiberi uenerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatisq; pelle arietina tradunt.Item cuiuscunq; galli gallinacei,si cū sanguine gallinacei lecto subrij ciantur.Cogunt concipere inuitas setæ ex cauda mulæ, si iunctis euellantur, inter se colligatæ in coitu.Qui in urinā canis suā ingesserit,dicit ad uenerē pigrior fieri.Mirum & de stellionis cinere(si uerum est)linamēto inuolutum in sinistra manu uenerem stimulare: si transferatur in dextram,inhibere. Item uespertilionis sanguinem collectū flocco,suppositumq; capiti mulierum,libidinem mouere:aut anseris linguā in cibo uel potione sumptā. Phthiriasin à toto corpore pota membrana senectutis anguiū triduo inhibet: Ac serum exempto caseo potum cum exiguo sale.Caseos si cerebrum mustelæ coagulo addatur, ne gant corrumpi uetustate,aut à muribus attingi.Eiusdem mustelæ cinis si detur in offa gallinaceis pullis & columbinis,tutos esse à mustelis.Iumentorum urinæ tormina uespertilione adalligato finiunt: Verminatio ter circūlato uerēdis palumbo:mirum dictu,palumbus emissus moritur,iumentū liberatur confestim. Ebriosis oua noctuæ per triduū data in uino,tediū eius adducunt.Ebrietatē arcet pecudum assus pulmo præsumptus.Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus,& in uino quod bibet insperſus, securos præstabit à temulentia:Inuenit hoc Horus Assyriorū rex.Præter hæc sunt notabilia animaliū ad hoc uolumen pertinentium. Gromphenam auem in Sardinia narrant grui similem, ignotam iam etiam Sardis,ut existimo. In eadem prouincia est ophion ceruis tantum pilo similis, nec alibi nascens.Iidem autores nominauere sirulugum,quod nec quale esset animal, nec ubi nasceretur,tradiderunt. Fuisse quidem nō dubito,cum & medicinæ ex eo sint demonstratæ.M.Cicero tradit animal byturos uocari,qui uites in Campania erodant.

De miraculis quarundam bestiarum. Cap. XVI

RElíqua mirabilia ex his quæ diximus. Non latrari à cane membranam ex secundis canis habentem, aut leporis fimum uel pilos tenentem. In culicum genere muliones

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes non amplius q̄ uno die uiuere. Eosq; qui arborarij pici roſtrum habeāt, & mella eximant, ab apibus nō attingi. Porcos ſequi eos à quibus cerebrum corui acceperint in offa. Puluerē in quo ſe mula uolutauerit, corpori inſperſum mitigare ardores amoris. Sorices fugari, ſi unus caſtratus emittat. Anguina pelle, & ſale, & farre cum ſerpyllo cōtritis uno die, deiectisq; cū uino in fauces boū uua matureſcente, toto anno eos ualere. Vel ſi hirundinum pulli tres tribus offis dentur. Puluere è ueſtigio anguiū collecto, ſparſas apes in aluearia reuerti. Arietis dextro teſte præligato oues tantū gigni. Non laſſeſcere in ullo labore, qui neruos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitrare cum uinū biberint. Vngulas tantū mularū repertas, neq; aliam ullam materiam quæ non perroderetur à ueneno ſtygis aquæ, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum eſt, magna Ariſtotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia reuertemur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXI.

PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus. Aquarum mirabilia. Cap. I

AQVATILIVM ſequuntur in medicina beneficia, opifice natura ne in illis quidem ceſſante, & per undas fluctuſque ac reciprocos æſtus, amniumq; rapidos curſus improbas exerente uires: nuſquā potētia maiore, ſi uerum fateri uolumus. Quippe hoc elementum cæteris omnibus imperat: terras deuorant aquæ, flammas necant, ſcandunt in ſublime, & cælum quoq; ſibi uindicant, ac nubium obtentu uitalem ſpiritum ſtrangulant. Quæ cauſa fulmina elidit, ipſo ſecum diſcordante mundo. Quid eſſe mirabilius poteſt aquis in cælo ſtantibus? At illæ ceu parum ſit in tantam peruenire altitudinem, rapiunt eò ſecum piſcium examina. Sæpe etiam lapides ſubuehunt, portantes aliena pondera. Eædem cadentes omnium terra naſcentium cauſa fiunt, prorſus mirabili natura, ſi quis uelit reputare, ut fruges gignantur, arbores fruticesq; uiuant, in cælum migrare aquas, animamq; etiam herbis uitalem inde deferre: iuſta confeſsione, omnes terræ quoq; uires aquarum eſſe beneficij. Quapropter ante omnia ipſarum potentiæ exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

De differentia aquarū, medicinis, & obſeruationibus CCLXVI. Cap. II

EMicant benigne paſsimq; in plurimis terris, alibi frigidæ, alibi calidæ, alibi iunctæ, ſicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyrenæis mōtibus, tenui interuallo diſcernente. Alibi tepidæ egelidæq; auxilia morborum conferentes, & è cunctis animalium hominum tantum cauſa erumpētes. Augent numerum deorum nominibus uarijs, urbesq; condunt, ſicut Puteolos in Campania, Statiellas in Liguria, Sextias in Narbonenſi prouincia. Nuſquam tamen largius q̄ in Baiano ſinu, nec pluribus auxiliandi generibus, aliæ ſulphuris, aliæ aluminis, aliæ ſalis, aliæ nitri, aliæ bituminis, nonnullæ etiam acida ſalſa' ue mixtura. Vapore quoq; ipſo aliquæ proſunt. Tantaq; eis eſt uis, ut balineas calefaciāt, ac frigidam etiam in ſolijs feruere cogant, quæ in Baiano Poſidianæ uocantur, nomine accepto à Claudij Cæſaris liberto. Obſonia quoque percoquunt. Vaporant & in mari ipſo, quæ Licinij Craſsi fuere: mediosq; inter fluctus exiſtit aliquid ualetudini ſalutare. Iam generatim neruis proſunt pedibus' ue aut coxendicibus, aliæ luxatis fractis' ue. Inaniunt aluos. Sanant ulcera. Capiti auribusq; priuatim medentur. Oculis uero Ciceroniane. Digna memoratu uilla eſt ab Auerno lacu Puteolos tendentibus impoſita littori, celebrata porticu ac nemore, quā & uocabat M. Cicero Academiam, ab exemplo Athenarum, ibi compoſitis uoluminibus eiuſdem nominis, in qua & monumentum ſibi inſtaurauerat,

M. Tullij ciceronis Academia

ceu

ceu uero non & in toto terrarum orbe feciſſet. Huius in parte prima exiguo poſt obitum ipſius Antiſtio Vetere poſsidente, eruperunt fontes calidi perquam ſalubres oculis, cele brati carmine Laureæ Tullij, qui fuit è libertis eius, ut protinus noſcatur etiam miniſte rium eius ex illa maieſtate: ponam enim ipſum carmen, dignum ubique, & non ibi tan tum legi

Quo tua Romanæ uindex clariſsime linguæ
Sylua loco melius ſurgere iuſſa uiret:
Atq; academiæ celebratam nomine uillam,
Nunc reparat cultu ſub potiore Vetus:
Hic etiam apparent lymphæ non ante repertæ,
Languida quæ infuſo lumina rore leuant.
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope.
Vt, quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadem Campaniæ regione Sinueſſanæ aquæ ſterilitatem fœminarū, & uirorum inſa niam abolere proditur. In Ænaria inſula calculoſis mederi. Et quę uocatur Acidula, ab Teano Sidicino quatuor M. paſſ. hæc frigida. Item in Stabiano, quæ dimidia uocatur, & in Venafrano ex fonte Acidulo. Idem contingit in Velino lacu potãtibus. Item in Syriæ fonte iuxta Taurum montem, autor eſt M. Varro: & in Phrygiæ Gallo flumine Callima chus. Sed ibi in potando neceſſarius modus, ne lymphatos agat, quod in Æthiopia acci dere his qui fonte rubro biberint Cteſias ſcribit. Iuxta Romam Albulæ aquæ uulneribus medentur: egelidæ hæ, ſed Cutiliæ in Sabinis gelidiſsimæ, ſuctu quodam corpora inua dunt, ut propè morſus uideri poſsit, aptiſsimæ ſtomacho, neruis, uniuerſo corpori. The ſpiarum fons conceptus mulieribus repræſentat. Item in Arcadia flumen Elatum. Cuſto dit autem partum Linus fons in eadem Arcadia, abortusq; fieri non patitur. E diuerſo in Pyrrhea flumẽ, quod Aphrodiſium uocaſ, ſteriles facit. Lacus Alphion uitiligines tollit. Varro autor eſt, Titiũ quendam prætura functum, marmorei ſigni faciem habuiſſe pro pter id uitiũ. Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur, ſicut apparet in epiſtola Caſsij Parmenſis ad M. Antonium. Contrà, aquarum culpa in Trœzene omnium pedes uitia ſentiunt. Tungri ciuitas Galliæ fontem habet inſignem, plurimis bullis ſtellantem, ferru ginei ſaporis, quod ipſum non niſi in fine potus intelligitur: purgat hic corpora, tertianas febres diſcutit, calculorũq; uitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit, ad poſtremum ru beſcit. Leucogæi fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & uulneribus medentur. Ci cero in admirandis poſuit, Reatinis tantum paludibus ungulas iumentorũ indurari. Eu dicus in Heſtiæotide fontes duos tradit eſſe, Ceronem, ex quo bibentes oues nigras fieri: Melan, ex quo albas: ex utroq; aũt uarias. Theophraſtus in Thurijs Cratim candorem fa cere, Sybarim nigriciam bobus ac pecori. Quin & homines ſentire differentiam eam. Nam qui Sybarim bibant, nigriores eſſe, durioresq; & criſpo capillo. Qui ex Cratide candidos mollioresq;, ac porrecta coma. Item in Macedonia qui uelint ſibi candida naſci, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fuſca, ad Axium. Idem omnia fuſca quibuſdam in locis tradit naſci, & fruges quoq;, ſicut in Meſſapijs. At Luſis Arcadiæ quodam fonte mures terreſtres uiuere & conuerſari. Erythris Aleos amnis pilos gignit in corporibus. In Bœotia ad Trophonium deũ iuxta flumen Orchomenon duo ſunt fontes, quorũ al ter memoriam, alter obliuionẽ affert, inde nominibus inuentis. In Cilicia apud oppidum Ceſcũ riuus fluit Nus, ex quo bibentiũ ſubtiliores ſenſus fieri M. Varro tradit. At in Cea inſula fontem eſſe quo hebetes fiant: Zamæ in Africa quo canoræ uoces. Vinum tedio uenire his qui ex Clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fonti bus ijs quos diximus. Mutianus Andri è fonte Liberi patris, ſtatis diebus ſeptenis eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

dei uinum fluere,si auferatur à conſpectu templi,ſapore in aquam tranſeunte. Polyclytus explere olei uicem iuxta Solos Ciliciæ fontẽ. Theophraſtus hoc idem fieri in Æthiopia eiuſdem uirtutis fonte. Lycos, in Indiæ terris fontem eſſe, cuius aqua lucernæ ardeant. Idem Ecbatanis traditur. Theopompus in Scotuſſa lacum eſſe dicit,qui uulneribus medetur. Iuba in Troglodytis lacum, inſanum malefica ui appellatum, ter die fieri amarum ſalſumq;,ac deinde dulcem,totiesq; etiam noctu,ſcatentẽ albis ſerpentibus uicenũm cubitorum. Idem in Arabia fontem exilire tanta ui, ut nullum non pondus impactum reſpuat. Theophraſtus Marſyæ fontem in Phrygia ad Celenarum oppidum ſaxa egerere. Non procul ab eo duo ſunt fontes, Clæon & Gelon,ab effectu Græcorũ nominum dicti. Cyzici fons Cupidinis uocat̃,ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. Cra none eſt fons calidus citra ſummũ feruorẽ, qui in uinũ additus, triduo calorem potionis cuſtodit in uaſis. Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenũ, quorum hauſtus triduo feruet. Circa margines uero pumicem faciũt aquæ. Quod ſi quis fide carere ex his aliqua arbitratur, diſcat in nulla parte naturæ maiora eſſe miracula: quanquam inter initia operis abunde multa retulimus. Cteſias tradit,Siden uocari ſtagnũ in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur. Cælius apud nos in Auerno ait etiam folia ſubſidere: Varro,aues quæ aduolauerint emori. Contrà in Africę lacu Apuſcidamo omnia fluitant, nihil mergitur: Item in Siciliæ fonte Phinthia,ut Apion tradit. Et in Medorum lacu puteoq; Saturni. Fons Limyræ tranſire ſolet in loca uicina, portendens aliquid: mirumq; quòd cum piſcibus tranſit. Reſponſa ab his petunt incolæ cibo, quem rapiunt annuentes: ſi uero euentum negent, caudis abigunt. Amnis Olachas in Bithynia Briazum alluit, hoc eſt & templo & deo nomẽ, cuius gurgite periuri notantur pati uelut flammam urentem. Et in Cantabria fontes Tamarici in augurio habentur. Tres ſunt octonis pedibus diſtantes. In unum alueum coeunt uaſto amne. Singulis ſiccantur duodecies diebus, aliquando uicies, citra ſuſpicionẽ ullã aquæ, cũ ſit uicinus illis fons ſine intermiſsiõe largus. Dirum eſt nõ profluere eos aſpicere uolẽtibus, ſicut proxime Lartio Licinio legato poſt præturam poſt ſeptem dies accidit. In Iudæa riuus ſabbatis omnibus ſiccat̃. E diuerſo miracula alia dira. Cteſias in Armenia ſcribit eſſe fontem, ex quo nigros piſces ilico mortem afferre in cibis: quod & circa Danubĩ exortũ audiui, donec ueniatur ad fontem alueo appoſitum, ubi finitur id genus piſcium. Ideoq; ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idem & in Lydia in ſtagno nympharum tradũt. In Arcadia ad Pheneum aqua profluit è ſaxis, ſtyx appellata, quæ ilico necat, ut diximus. Sed eſſe piſces paruos in ea tradit Theophraſtus, letales & ipſos, quod non in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cychros dicit: Lycus in Leontinis tertio die, ſi quiſquam biberit. Varro ad Soracten in fonte, cuius ſit latitudo quatuor pedum: ſole oriente eum exundare feruenti ſimilem, auesq; quæ guſtauerint, iuxta mortuas iacere. Namque & hæc inſidioſa conditio eſt, quòd quędam etiam blandiunt̃ aſpectu, ut ad Nonacrin Arcadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualitate: hanc putant nimio frigore eſſe noxiam, utpote cum profluẽs ipſa lapideſcat. Aliter circa Theſſalica tempe, quoniam uiſus omnibus terrori eſt: traduntq; etiam æs ac ferrũ erodi illa aqua. Profluit (ut indicauimus) breui ſpatio: mirumq;, ſiliqua ſylueſtris amplecti radicibus fontẽ eum dicit̃, ſemper florens pura. Et quædam ſui generis herba in labris fontis uiret. In Macedonia, non procul Euripidis poetæ ſepulchro, duo riui confluunt, alter ſaluberrimi potus, alter mortiferi. In Perperenis fons eſt, qui quacunq; rigat, lapideam facit terram: item calidæ aquæ in Eubœæ Delio. Nam quæ alluit riuus, ſaxa in altitudinem creſcunt. In Eurymenis deiectæ coronæ in fontẽ, lapides fiunt. In Coloſsis flumen eſt, in quo lateres coniecti, lapides extrahũtur. In Scyretico metallo arbores quæcunq; flumine alluuntur, ſaxa fiunt cum ramis. Diſtillantes quoque guttæ in lapides dureſcunt in antris Corycijs: nam Miezæ in Macedonia, etiam pendentes in ipſis cameris: at in Coryco cum decidêre. In quibuſdam ſpe-

luncis

luncis utroq; modo, columnasq; faciunt, ut in Phausia Cherſoneſi Rhodiorum in antro magno, etiam diſcolori aſpectu. Et hactenus contenti ſimus exemplis.

De qualitate aquarum, inſalubritate uel cōmoditate earum. Cap. III

QVæritur inter medicos, cuius generis aquæ ſint utiliſsimæ. Stagnantes pigrasq; merito damnant, utiliores quæ profluunt exiſtimātes: curſu enim percuſſuq; ipſo extenuari atq; proficere: eoq; miror ciſternarū ab aliquibus maxime probari. Sed hi rationem afferunt, quoniam leuiſsima ſit imbrium aqua, ut quæ ſubire potuerit ac pendêre in aere. Ideo & niues præferunt imbribus, niuibusq; etiā glaciem, uelut ad infinitum coacta ſubtilitate. Leuiora enim hæc eſſe, & glaciem multo leuiorem aqua. Horum ſententiam refellere intereſt uitæ. In primis enim leuitas illa deprehendi aliter quàm ſenſu uix poteſt, nullo penè momento ponderis aquis inter ſe diſtantibus. Nec leuitatis in pluuia aqua argumentum eſt ſubiiſſe eam in cælum, cum etiam lapides ſubire appareat, cadensq; inficiatur halitu terræ. Quo fit ut pluuiæ aquę ſordium ineſſe plurimum ſentiatur, citiſsimeq; ideo calefiat aqua pluuia. Niuem quidem glaciemq; ſubtiliſsimum elementi eius uideri miror, appoſito grandinum argumento, è quibus peſtilentiſsimum potum eſſe cōuenit. Nec uero pauci inter ipſos è cōtrario ex gelu ac niuibus inſaluberrimos potus prædicant, quoniam exactum ſit inde quod tenuiſsimū fuerit. Minui certe liquorem omnem congelatione deprehenditur, & rore nimio ſcabiē fieri, pruina uredinē, cognatis & niuis cauſis. Pluuias quidem aquas celerrime putreſcere conuenit, minimeq; durare in nauigatione. Epigenes autem, aquam quæ ſepties putrefacta purgata ſit, perhibet amplius nō putreſcere. Nam ciſternas etiam medici confitentur inutiles, aluo duritias faciētes, faucibusq;, etiam limi non aliȝ ineſſe plus, aut animalium quæ faciunt tedium, confitendū habent. Nec ſtatim amnium utiliſsimas eſſe, ſicuti nec torrentium ullius, lacusq; plurimos ſalubres maxime. Quædam igitur & huius generis aptiſsimæ aliæ alibi. Parthorū reges ex Coaſpe & Euleo tantum bibunt, & eæ quamuis in longinqua comitātur illos. Et horum placere potum, non quia ſint amnes apparet, quoniam nec è Tigri nec Euphrate, nec è multis aliȝ bibunt. Limus aquarum uitium eſt: ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur: ſicuti frigoris, tineas in fonte gigni. Ante omnia aūt damnantur amaræ, & quæ ſcrobem ſtatim implent, quod euenit Troœzene. Nam nitroſas atque ſalmacidas in deſertis rubrum mare petentes, addita polenta, utiles intra duas horas faciunt, ipſaq; ueſcunt polenta. Damnantur in primis fontes, qui cœnum faciunt, quiq; malum colorem bibentibus: refert & ſi uaſa ære inficiunt, aut ſi legumina tarde percoquunt, ſi liquatæ leniter terram relinquunt, decoctæq; craſsis obducūt uaſa cruſtis. Eſt etiamnum uitium non fœtidæ modo, uerum omnino quicquam reſipientis, iucundum ſit illud licet gratumq;, & ut ſæpe ad uiciniam lactis accedens. Aquam ſalubrem aeri q̄ ſimillimam eſſe oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucūde olētis in Meſopotamia Caburæ. Fabulæ rationē afferunt, quoniam eo Iuno perfuſa ſit. De cætero aquarū ſalubrium ſapor odórue nullus eſſe debet. Quidam ſtatera iudicant de ſalubritate, fruſtrāte diligētia, quando perrarum eſt ut leuior ſit aliqua. Certior ſubtilitas, inter pares meliorem eſſe, quæ calefiat refrigeretur q; celerius. Quin exhauſtam uaſis ne manus pendeant, depoſitisq; in humum tepeſcere affirmant. Ex quonam ergo genere maxime probabilis continget? Puteis nimirum, ut in oppidis conſtare uideo: ſed his quibus exercitationis ratio crebro hauſtu contingit, & illa tenuitas colāte terra. Salubritati hæc ſatis ſunt. Frigori & opacitas neceſſaria utq; cælum uideant. Super omnia obſeruatio una, eadem & ad perennitatem pertinet, ut illa uado exiliat uena, non è lateribus. Nam ut tactu gelida ſit, etiam arte contingit, ſi etiam expreſſa in altum, aut è ſublimi deiecta, uerberatu corripiat aera. In natādo quidem ſpiritum continētibus frigidior ſentitur eadem. Neronis principis inuētum eſt, decoquere aquam, uitróque demiſſam in niues refrigerare. Ita uoluptas frigoris contingit ſine uitijs niuis. Omnem utiq; decoctam utiliorem eſſe cōuenit: item calefactam magis refrige-

aq̄ ſalubris

Universidad de Deusto
Biblioteca

rari ſubtiliſsimo inuento. Vitioſæ aquæ remedium eſt, ſi decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta ſiſtit̃ ſanguis. Æſtus in balneis arcetur, ſi quis ore teneat. Quæ ſunt hauſtu frigidiſsimę, non perinde & tactu eſſe, alternante hoc bono, multi familiari exemplo colligunt. Clariſsima aquarū omnium in toto orbe, frigoris ſalubritatiſq; palma, præconio urbis, Marcia eſt, inter reliqua deûm munere urbi tributa. Vocabatur hæc quondā Aufeia, fons autem ipſe Piconia. Oritur in ultimis montibus Pelignorum, tranſit Marſos & Fucinum lacum, Romam non dubie petens. Mox ſpecu merſa, in Tiburtina ſe aperit IX M.p. fornicibus ſtructis perducta. Primus eam in urbem ducere auſpicatus eſt Ancus Marcius, unus è regibus. Poſtea Q. Marcius Rex in prætura. Rurſuſq; reſtituit Marcus Agrippa. Idem & Virginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo XI M. paſſ. Prænestina uia. Iuxtà eſt Herculaneus riuus, quem refugiens Virginis nomen obtinuit. Horum amnium comparatione differentia ſupradicta deprehenditur, cum quātum Virgo tactu, tantum præſtet Marcia hauſtu. Quanquam utriuſq; iampridem urbi periit uoluptas, ambitione auaritiaq; in uillas ac ſuburbana decoquentibus publicam ſalutem. Non ab re ſit, quærendi aquas iunxiſſe rationem. Reperiuntur in conuallibus maxime, & quodā conuexitatis cardine, aut mōtium radicibus. Multi ſeptentrionales ubiq; partes aquoſas exiſtimauere. Qua in re uarietatē naturæ aperuiſſe conueniat. In Hyrcanis montibus à meridiano latere non pluit. Ideo ſyluigeri ab aquilonis tantum parte ſunt. At Olympus, Oſſa, Parnaſus, Apenninus, Alpes undiq; ueſtiuntur, amnibusq; perfunduntur. Aliqui ab auſtro, ſicut in Creta Albi montes. Nihil ergo in his perpetuę obſeruationis iudicabitur. Aquarum ſunt notæ iuncus aut harūdo, aut herba de qua dictum eſt: multumq; alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica, & alnus, aut uitex, aut edera ſponte proueniunt, & corriuatione aquæ pluuiæ in locum humiliorem è ſuperioribus defluentis, auguriō fallaci. Certior multo nebuloſa exhalatio eſt, ante ortū ſolis longius intuētibus, quod ex ædito quidam ſpeculantur, proni terram mento attingente. Eſt & peculiaris ęſtimatio peritis tantum nota, quam feruentiſsimo æſtu ſequuntur, dieiq; horis ardentiſsimis, qualis ex quoq; loco repercuſſus ſplendeat: Nam ſi terra ſitiente humidior eſt ille, indubitata ſpes promittitur. Sed tanta intentione oculorum opus eſt, ut indoleſcant: quod fugientes ad alia experimenta decurrunt, loco in altitudinem pedum quinque defoſſo, olliſq; è figlino opere crudis, aut peruncta pelui ærea cooperto, lucernaq; ardente concamerata frondibus, dein terra. Si figlinum humidum ruptúmue, aut in ære ſudor, uel lucerna ſine defectu olei reſtincta, aut etiam uellus lanæ madidū reperiatur, non dubie promittunt aquas. Quidam & igne prius excoquunt locū, tanto efficaciore uaſorum argumēto. Terra uero ipſa promittit candicantibus maculis, aut tota glauci coloris. In nigra enim ſcaturigines non ferè ſunt perennes. Figulari creta ſemper adimitur ſpes. Nec amplius puteū fodiunt, coria terræ obſeruantes, ut à nigra deſcendat ordo ſupradictus. Aqua ſemper dulcis in argilloſa terra, frigidior in topho. Namq; & hic probat̃. Dulces enim leueſq; facit, & colando continet ſordes. Sabulum exiles limoſasq; promittit. Glarea incertas uenas, ſed boni ſaporis. Sabulum maſculum & harena carbunculoſa, certas ſtabilesq; & ſalubres. Rubra ſaxa optimas: ſpeiq; certiſsimæ. Radices montium ſaxoſæ, & ſilex, hoc amplius rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores aſsidue reſpondere glebas, faciliusq; ferramenta deſcendere. Depreſsis puteis ſulphurata uel aluminoſa occurrentia putearios necant. Experimentum huius periculi eſt, demiſſa ardēs lucerna, ſi extinguatur. Tunc ſecundum puteum dextrà ac ſiniſtra fodiuntur æſtuaria, quæ grauiorem illum halitum recipiant. Fit & ſine his uitijs altitudine ipſa grauior aer, quem emendant aſsiduo linteorum iactatu euentilando: cum ad aquam uentum eſt, ſine harena opus ſurgit, ne uenæ obſtruantur. Quædam aquæ uere ſtatim incipiente frigidiores ſunt, quarum non in alto origo eſt, hybernis enim conſtant imbribus: quædam canis ortu, ſicut in Macedoniæ Pella utrunque. Ante oppidum enim incipiente æſtate, frigida eſt paluſtris: dein maximo æſtu

in

in excelsioribus oppidi riget. Hoc & in Chio euenit, simili ratione portus & oppidi. Athenis Enneacrunos nimbosa æstate frigidior est quàm puteus in Iouis horto. At ille siccitatibus riget.

Aquarum subito nascentium, aut desinentium ratio. Cap. IIII

MAxime autem putei circa arcturum. Nam ipsa æstate deficiunt, omnesq; quatriduo eo subsidunt. Iam uero multi hyeme tota, ut circa Olympum, uere primum aquis redeuntibus. In Sicilia quidem circa Messanam & Mylas hyeme in totum inarescunt fontes: æstate exundant amnēq; faciūt. Apolloniæ in Ponto fons iuxta mare æstate tantū superfluit, & maxime circa canis ortū, parcius si frigidior sit æstas. Quædā terræ imbribus siccziores fiūt, uelut in Narniēsi agro, quod admirādis suis inseruit M. Cicero, siccitate lutum fieri prodens, imbre puluerem. Omnis aqua hyeme dulcior, æstate aūt minus, autumno minime: minusq; per siccitates. Neque æqualis amnium plerunq; gustus est, magna aluei differentia. Quippe tales sunt aquæ, qualis terra per quam fluūt, qualesq; herbarum quas lauant succi: ergo ijdem amnes parte aliqua reperiūtur insalubres. Mutant saporem & influentes riui, ut Borysthenem, uictiq; diluuntur. Aliqui uero & imbre mutātur. Ter accidit in Bosphoro, ut salsi deciderent, necarentq; frumenta. Toties & Nili rigua pluuię amara fecere, magna pestilentia Ægypti. Nascuntur fontes decisis plerunq; syluis, quos arborum alimenta consumebant: sicut in Hæmo obsidente Gallos Cassandro, cum ualli gratia syluas cecidissent. Plerunq; uero damnosi torrentes corriuantur detracta collibus sylua, continere nimbos ac digerere consueta. Et coli moueriq; terram callumq; summæ cutis solui aquarum interest. Proditur certe in Creta expugnato oppido, quod uocabatur Arcadia, cessasse fontes, amnesq; qui in eo situ multi erant. Rursus cōdito post sex annos emersisse, uti quæq; cœpissent partes coli.

Obseruatio historica. Cap. V

TErræ quoq; motus profundunt, sorbentq; aquas, sicut circa Pheneū Arcadiæ quinquies accidisse constat. Sic & in Corico monte amnis erupit, posteaq; cœptus est coli. Illa mutatio mira, ubi causa nulla euidens apparet, sicut in Magnesia calidas factas frigidas, aliàs non mutato sapore. Et in Caria, ubi Neptuni templum est, amnis qui fuerat antè dulcis mutatus in salem est. Et illa miraculi plena, Arethusam Syracusis fimum redolere per olympia: ueriq; simile, quoniam Alpheus in ea insula sub ima maria permeet. Rhodiorum fons in Cherroneso nono anno purgamenta egerit. Mutant & colores aquarū, sicut Babyloniæ lacus æstate rubras habet diebus XI. Et Borysthenes æstatis temporibus ceruleus fertur, quanq; omnium aquarum tenuissimus: ideoq; innatans Hypani. In quo & illud mirabile: austris flantibus superiorem Hypanim fieri. Sed tenuitatis argumētum & aliud est, quod nullum halitum non modo nebulam emittat. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri, dicunt aquas grauiores post brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ, & quomodo medicatis utendum, & quid prosit nauigatio, & medicinæ aquæ marinæ. Cap. VI

CÆterum à fonte duci fictilibus tubis utilissimum est, crassitudine binûm digitorū, commissuris pyxidatis, ita ut superior intret, calce uiua ex oleo leuigatis. Libramentum aquæ in centenos pedes sursum elici, minimum erit: si uno cuniculo ueniet, in binos actus: laminæ esse debebunt, per quas surgere in sublime opus fuerit, è plumbo. Subit altitudinem exortus sui: si longiore tractu ueniet, subeat crebro descendatq;, ne libramenta pereant. Fistulas denûm pedum longitudinis esse, legitimum est. Et si quinariæ erunt, sexagena pondo pendere: si octonariæ, centena: si denariæ, centena uicena, ac deinde ad has portiones. Denarię appellātur, cuius laminæ latitudo antequam curuetur digitorum decem est, dimidióque eius quinaria. In omni anfractu collis quinariam fieri, ubi dometur impetus, necessarium est: item castella, prout res exiget. Homerum calidorum fontium

Universidad de Deusto
Biblioteca

tium mentionē non feciſſe demiror, cum alioquin lauari calida frequenter induceret, uide licet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nunc aquarū perfugio utitur. Eſt aūt utilis ſul phurata neruis, aluminata paralyticis, aut ſimili morbo ſolutis. Bituminata aut nitroſa qualis Cutilia, utilis eſt bibendo atq; purgationibus. Plericq; in gloria ducūt, plurimis ho ris perpeti calorē earū quod eſt inimiciſsimū. nancq; paulo diutius cū balineis uti oportet, ac poſtea frigida dulci nec ſine oleo diſcedēteis, quod uulgus alienū arbitratur, idcirco nō alibi corporibus magis obnoxijs. Quippe & uaſtitate odoris capita replentur, & frigore infeſtantur ſudantia, reliqua corporum parte merſa. Similis error quo quidā plurimo po tu gloriantur. Vidiq; iam turgidos bibendo, in tantum ut annuli integerent cute, cū reddi non poſſet hauſta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit ſine crebro ſalis guſtu. Vtuntur & cœno fontium ipſorum utiliter, ſed ita ſi illitum ſole inareſcat. Nec uero om nes quæ ſint calidæ, medicatas eſſe credendū, ſicut in Egeſta Siciliæ, Lariſſa, Troade, Ma gneſia, Melo, Lipara. Nec decolor ſpecies æris argentiue (ut multi exiſtimauere) medica minum argumentum eſt, quando nihil eorum in Patauinis fontibus ne odoris quidem differentia aliqua deprehendit. Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefiunt ad neruorum dolores, ferruminant & fracturas oſſaq; contuſa. Item corpora ſiccant, qua de cauſa & frigido mari utuntur. Præterea eſt alius uſus multiplex, principalis uero nauigan di phthiſi affectis, ut diximus, aut ſanguinem egerentibus, ſicut proxime Anneum Gal lionem feciſſe poſt conſulatum meminimus. Neq; enim Ægyptus propter ſe petitur, ſed propter longinquitatem nauigandi. Quin & uomitiones ipſæ inſtabili uolutatione com motæ plurimis morbis capitis, oculorum, pectoris, medentur, omnibusq; propter quæ elleborum bibitur. Aquam uero maris per ſe efficaciorem diſcutiendis tumoribus putāt medici: ſi illa decoquatur hordeacea farina, ad parotidas. Emplaſtris etiam maxime albis & malagmatis miſcent. Prodeſt & infuſa crebro ictu. Bibitur quoq; quamuis nō ſine in iuria ſtomachi ad purganda corpora, bilemq; atram, aut ſanguinem concretum redden dum alterutra parte. Quidam & quartanis dedere eam bibendam: & in teneſmis articula ribusq; morbis aſſeruatā, & in hoc uetuſtate uirus deponentē. Aliqui decoctā, omnes ex alto hauſtā, nullaq; dulcium mixtura corruptam, in quo uſu præcedere uomitum uolunt. Tunc quoq; acetum aut uinum aqua miſcent. Qui parum dedere, rhaphanos ſuperman di ex mulſo aceto iubent, ut ad uomitiones reuocent. Clyſteribus quoq; marinam infun dunt tepefactam. Teſtiū quidem tumori fouendo non aliud præferunt. Item pernionum uitio ante ulcera: ſimili modo pruritibus, pſoris, & lichenum curationi. Lendes quoq; & tetra capitis animalia hac curantur, & liuentia reducit eadem ad colorē. In quibus curatio nibus poſt marinam aceto calido fouere plurimū prodeſt. Quin & ad ictus uenenatos ſa lutaris intelligitur, ut phalangiorū & ſcorpionū, & ptyade aſpide reſperſis. Calida autem in his aſſumitur. Suffit eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoq; & choleram calida infuſa clyſteribus ſedat. Difficilius perfrigeſcunt marina calefacti. Mammas ſoro rientes præcordia maciemq; corporis piſcinę maris corrigunt. Auriū grauitatem, capitis dolores, cum aceto feruentiū uapor. Rubiginē ferro marinæ celerrimæ exterūt. Pecorum quoq; ſcabiē ſanāt, lanasq; emolliūt. Nec ignoro hæc mediterraneis ſuperuacanea uideri poſſe. Verum & hoc cura prouidit, inuenta ratione qua ſibi quiſq; aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum, ſi plus quàm ſextarius ſalis cum quatuor aquæ ſextarijs merga tur, uinci aquam, ſalemq; non liquari. Cætero ſextarius ſalis cum quatuor aquę ſextarijs, ſalſiſsimi maris uim & naturam implet. Moderatiſsimū autem putāt, ſupradictam aquæ menſuram octonis cyathis ſalis temperari, quoniam ita & neruos calefaciat, & corpus non exaſperet. Inueteratur quod uocatur thalaſſomeli, æquis portionibus maris, mel lis, imbris: ex alto & ad hunc uſum aduehunt, fictiliq; uaſe & picato condunt. Prodeſt ad purgationes maxime ſine ſtomachi uexatione, & ſapore grato & odore. Hydro meli quoq; ex imbre puro cum melle temperabatur quondam, quod daretur appetenti bus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus uinum ægris, ueluti innocentiore potu, damnatū iam multis annis ĥſdem uitĳs quibus uinum, nec ĥſdem utilitatibus. Quia ſæpe nauigantes defectu aquæ dulcis laborant, hæc quoq; ſubſidia demonſtrabimus. Expanſa circa nauim uellera madeſcūt accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. Item demiſſæ reticulis in mari cōcauæ è cera pilæ, uel uaſa inania obturata, dulcem intra ſe colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulceſcit. Luxata hominum corpora & quadrupedum natando in cuiuslibet generis aqua facillime in artus redeunt. Eſt & in metu peregrinantium, ut tentent ualetudinē aquæ ignotæ: hoc cauent è balineis egreſsi ſtatim frigidam ſuſpectā hauriendo. Muſcus qui in aqua fuerit podagris illitus prodeſt: item oleo admixto, talorū dolori tumoriq;. Spuma aquæ affrictu uerrucas tollit. Necnon harena littorum maris, præcipue tenuis & ſolibus candens, in medicina eſt ſiccandis corporibus coopertis hydropicorum aut rheumatiſmos ſentientium. Et hactenus de aquis: nunc de aquatilibus. Ordiemur autem, ut in reliquis, à principalibus eorum, quæ ſunt ſal & ſpongia.

De generibus ſalis, & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus. Cap. VII

SAl omnis aut fit, aut gignitur: utrunq; pluribus modis, ſed cauſa gemina, coacto humore, aut ſiccato. Siccatur in lacu Tarentino æſtiuis ſolibus, totumq; ſtagnū in ſalem abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. Itē in Sicilia in lacu qui Cocanicus uocat̄, & alio iuxta Gelam: horū extremitates tantū inareſcunt, ſicut in Phrygia, Cappadocia, Aſpendi, ubi largius coquitur, & uſq; ad mediū lacū. Aliud etiā in eo mirabile, quod tantundē noctu ſubuenit, quantū die auferas. Omnis eſt talis ſal minutus, atq; non gleba eſt. Aliud genus ex aquis maris ſponte gignit̄, ſpuma in extremis littoribus ac ſcopulis relicta. Hic omnis rore denſatur, & eſt acrior qui in ſcopulis inuenitur. Sunt etiamnum naturales differentię tres. Namq; in Bactris duo lacus uaſti, alter ad Scythas uerſus, alter ad Arios, ſale æſtuant. ſicut ad Cittiū in Cypro, & circa Memphin, extrahunt lacu, dein ſole ſiccant. Sed & ſumma fluminum denſantur in ſalem, amne reliquo ueluti ſub gelu fluente, ut apud Caſpias portas, quæ ſalis flumina appellant̄. Item circa Mardos & Armenios. Præterea apud Bactros amnis Ochus & Oxus, ex appoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in Africa lacus, & quidē turbidi, ſalem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, ſicut Pagaſæi. Et hactenus habēt ſe genera ex aquis ſpōte prouenięntia. Sunt & mōtes natiui ſalis, ut in Indis Oromenus, in quo lapidicinarū modo cæditur renaſcēs: maiusq; regum uectigal ex eo eſt, q; ex auro atq; margaritis. Effoditur & è terra, ut palàm eſt humore denſato, in Cappadocia. Ibi quidem cædit̄ ſpecularium lapidum modo. Pondus magnū glebis, quas micas uulgus appellat. Carrhis Arabię oppido muros domosq; maſsis ſalis faciunt, aqua ferruminantes. Inuenit & iuxta Peluſium Ptolemæus rex, cum caſtra faceret. Quo exemplo poſtea inter Ægyptū & Arabiā, etiā ſqualentibus locis, cœptus eſt inueniri detractis harenis: qualiter & per Africæ ſitientia uſq; ad Ammonis oraculū. Is quidē creſcēs cum luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitant̄ ammoniaco, & ipſo quia ſub harenis inueniat̄ appellato. Similis eſt colore alumini, quod ſchiſton uocant, longis glebis, neq; perlucidis, ingratus ſapore, ſed medicinæ utilis. Probatur quammaxime perſpicuus, rectis ſciſſuris. Inſigne de eo proditur, quod leuiſsimus intra ſpecus ſuos, in lucē uniuerſam prolatus, uix credibili pondere ingraueſcat. Cauſa euidens, cuniculorum ſpiritu madido ſic adiuuante molientes, ut adiuuant aquæ. Adulteratur Siculo, quem cocanicū appellauimus, necnon & Cyprio mire ſimili. In Hiſpania quoq; citeriore Egelaſtæ cædit̄, glebis penè translucentibus, cui iā pridem palma à pleriſq; medicis inter omnia ſalis genera perhibet̄. Omnis locus in quo reperit̄ ſal, ſterilis eſt, nihilq; gignit: & in totū ſponte naſcēs inter hæc eſt. Factitĳ uaria genera. Vulgaris plurimusq; in ſalinis, mari adfuſo, nō ſine aquæ dulcis riguis, ſed imbre maxime iuuāte, ac ſuper oīa ſole multo, nō aliter inareſcens. Africa circa Vticam conſtruit aceruos ſalis ad collīū ſpeciem: qui

Egelaſtæ ſpēs ſalis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ubi ſole lunaq́; induruere, nullo humore liqueſcunt, uixq́; etiam ferro cædunt. Fit tamen & in Creta ſine riguis, in ſalinas mare infundentibus: & circa Ægyptū, ipſo mari influente in ſolum (ut credo) Nilo ſuccoſum. Fit & è puteis in ſalinas ingeſtis. Prima denſatio Babylone in bitumen liquidum cogitur, oleo ſimile, quo & in lucernis utūtur: hoc detracto ſubeſt ſal. Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in ſalinas ingerūt. In Chaonia excoquunt aquam ex fonte, refrigerandoq́; ſalem faciunt inertem, nec candidum. Galliæ, Germaniæq́; ardentibus lignis aquam ſalſam infundunt. Hiſpaniæ quadam ſui parte è puteis hauriunt, muriam appellant: & illi quidem etiam lignum referre arbitrātur. Quercus optima, ut quæ per ſe cinere ſyncero uim ſalis reddat: alibi corylus laudatur: ita infuſo liquore ſalſo, carbo etiam in ſalem uertit. Quicunq; ligno confit ſal, niger eſt. Apud Theophraſtum inuenio Imbrios harundinis & iunci cinerē decoquere aqua ſolitos, donec exiguum ſupereſſet humoris. Quin & è muria ſalſamentorū recoquitur, iterumq́; cōſumpto liquore ad naturam ſuam redit: uulgo è menis iucundiſsimus. Marinorum maxime laudatur Cyprius à Salamine: at è ſtagnis Tarentinus, ac Phrygius, qui Tattæus uocatur. Hi duo oculis utiles. A Cappadocia uero qui in laterculis affertur, cutis nitorem dicit facere. Magis tamē extēdit is, quem Cittieū appellauimus. Itaq; à partu uentrē eo cū melanthio illiniunt. Salſiſsimus ſal ſicciſsimus: ſuauiſsimus omniū Tarentinus, atq; candidiſsimus. & de cætero fragilis qui maxime candidus. Pluuia dulceſcit omnis. Suauiorē tamē rores faciunt. Sed copioſum aquilonis flatus. Auſtro nō naſcit. Flos ſalis non fit, niſi aquilonibus. In igne nec crepitat, nec exilit Tragaſæus, neq; Acanthius ab oppido appellatus: nec ullius ſpuma, aut ramentū, aut tenuis. Agrigentinus igniū patiēs, ex aqua exilit. Sunt & colorū differentiæ. Ruber Memphi, ruffus eſt circa Oxū, Centuripis purpureus. Circa Gelam in eadem Sicilia tanti ſplendoris, ut imaginē recipiat. In Cappadocia croceus effodit, translucidus & odoratiſsimus. Ad medicinæ uſus, antiqui Tarentinum maxime laudabant. Ab hoc quemcūq; è marinis, ex eo genere ſpumeum præcipue. Iumentorum uero & boum oculis, Tragaſæum & Bæticum. Ad obſonium & cibum utilior quiſquis facile liqueſcit: item humidior, minorem enim amaritudinē habent, ut Atticus & Euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & ſiccus, ut Megaricus. Condit etiam odoribus additis, & pulmentarij uicem implet, excitans auiditatē, inuitansq́; in omnibus cibis, ita ut ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimēta. Ita eſt in mandendo quæſitus garo. Quin & pecudes armētaq́; & iumēta ſale maxime ſolicitant ad paſtum, multo largiore lacte, multoq́; gratiore etiam in caſeo dote. Ergo hercule uita humanior ſine ſale nequit degere: adeoq́; neceſſariū elementū eſt, ut tranſierit intellectus ad uoluptates animi quoq;. Nam ita ſales appellantur: omnisq́; uitæ lepos & ſumma hilaritas, laborumq́; requies nō alio magis uocabulo conſtat. Honoribus etiam militiæq́; interponit, ſalarijs inde dictis, magna apud antiquos autoritate, ſicut apparet ex nomine Salariæ uiæ, quoniam illa ſal in Sabinos portari conſuerat. Ancus Marcius rex, ſalis modia ſex milia in congiario dedit populo, & ſalinas primus inſtituit. Varro etiam pulmentarij uice uſos ueteres, autor eſt: Eſitaſſe enim ſalem cum pane & caſeo, ut prouerbio apparet. Maxime tamē in ſacris intelligitur autoritas, quando nulla conficiūtur ſine mola ſalſa. Salinarum ſynceritas ſummam fecit ſuam differentiam quadam fauilla ſalis, quæ leuiſsima ex eo eſt & candidiſsima: appellatur & flos ſalis, in totum diuerſa res, humidioris q́; naturę, & crocei coloris, aut ruffi, ueluti rubigo ſalis: odore quoq; ingrato ceu gari, diſſentiens à ſale non modo à ſpuma. Ægyptus inuenit, uideturq́; Nilo deferri. Et fontibus tamen quibuſdam innatat. Optimum ex eo quod olei quandam pinguitudinē reddit. Eſt enim etiam in ſale pinguitudo, quod miremur: Adulteratur autem tingiturq́; rubrica, aut pleruncq; teſta trita: qui fucus aqua deprehenditur, diluente factitium colorem, cum uerus ille non niſi oleo reſoluatur, & unguentarij propter colorem eo maxime utātur. Canicia in uaſis ſumma eſt: media uero pars humidior, ut diximus. Floris natura aſpera, excalfactoria, ſtomacho inutilis. Sudorem

Universidad de Deusto
Biblioteca

dorem ciet,aluũ ſoluit in uino & aqua,acopicis & ſmegmaticis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficaciſsime.Feces imæ concutiũtur,ut color croci redeat.Præter hæc etiam num appellatur in ſalinis ſalſugo,ab alijs ſalſilago,tota liquida, marina aqua ſalſior, ui diſtans.Aliud etiamnum liquoris exquiſiti genus,quod garon uocauere,inteſtinis piſcium cæteriſq; quæ abijcienda eſſent,ſale maceratis,ut ſit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur ex piſce, quem Græci garon uocabant. Capite eius uſto, ſuffitu extrahi ſecundas morantes.

De ſcombro piſce,& muria,& alece. Cap. VIII

NVnc è ſcombro piſce laudatiſsimum in Carthaginis ſpartariæ cetarijs: ſociorum id appellatur,ſingulis milibus nummûm permutantibus congios penè binos. Nec liquor ullus penè præter unguenta maiore in pretio eſſe cœpit,nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem & Mauritania,Bæticaq;, & Carteia ex oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles.Laudantur & Clazomenæ garo,Pompeijſq; & Leptis, ſicut muria Antipolis ac Thurij,iam uero & Dalmatia. Vitium huius eſt alex,imperfecta nec colata fex. Cœpit tamen & priuatim ex inutili piſciculo minimoq; confici. Apuam noſtri, aphyen Græci uocant,quoniam is piſciculus è pluuia naſciẽ.Foroiulienſes piſcem ex quo faciũt, lupum appellant. Tranſiit deinde in luxuriam,creueruntq; genera ad infinitum:ſicuti garum ad colorem mulſi ueteris,adeoq; dilutam ſuauitatẽ ut bibi poſsit.Aliud uero ad caſtimoniarum ſuperſtitionem,etiam ſacris Iudæis dicatũ,quod ſit è piſcibus ſquama carentibus.Sic alex peruenit ad oſtreas,echinos,urticas,cãmaros, mullorum iocinera. Innumerisq; generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere. Hæc obiter indicata ſint deſiderijs uitæ,& ipſa tamen nonnulli uſus in medendo.Namq; & alece ſcabies pecoris ſanatur, infuſa per cutem inciſam:& contra canis morſus draconisq; marini prodeſt. In linteolis autem concerptis imponitur.Et garo ambuſta recentia ſanantur, ſi quis infundat ac nõ nominet garum.Contra canũ quoq; morſus prodeſt,maximeq; crocodili,& ulceribus quæ ſerpunt,aut ſordidis.Oris quoq; & aurium ulceribus aut doloribus mirifice prodeſt.Muria quoq;,ſiue illa ſalſugo,ſpiſſat,mordet,extenuat, ſiccat. Dyſentericis utilis eſt,etiam ſi nome inteſtina corripit.Iſchiadicis,cœliacis ueteribus infunditur. Fotu quoq; apud mediterraneos aquæ marinæ uicem penſat.

De natura ſalis,& eius medicinis. Cap. IX

SAlis natura eſt per ſe ignea,& inimica ignibus,fugiẽs eos,omnia erodẽs. Corpora uero aſtringẽs,ſiccans,alligans:defuncta etiam à putreſcẽdo uendicãs, ut durent ita per ſecula.In medendo uero mordens,adurẽs,repurgans,extenuans, diſſoluens. Stomacho tantum inutilis,prætereq; ad excitandam auiditatẽ. Aduerſus ſerpentiũ morſus cum origano,melle,hyſſopo.Contra ceraſten cum origano,aut cedria,aut pice,aut melle.Auxiliatur contra ſcolopendras ex aceto potus. Aduerſus ſcorpionum ictus,cum quarta parte lini ſeminis,ex oleo uel aceto illitus. Aduerſus crabrones uero uel ueſpas,ſimiliaq;, ex aceto.Ad heterocraneas,capitisq; ulcera,& puſtulas,papulásue,& incipiẽtes uerrucas,cum ſeuo uitulino:item oculorũ remedijs,& ad excreſcẽtes ibi carnes totiusq; corporis pterygia:ſed in oculis peculiariter,ob id collyrijs emplaſtrisq; addiẽ. Ad hęc maxime probatur Tattæus,aut Caunites.Ex ictu uero ſuffuſis cruore oculis ſuggillatisq;,cum myrrha pari pondere ac melle,aut cum hyſſopo ex aqua calida,utq; foueantur ſalſugine. Ad hæc Hiſpanienſis eligitur,cõtraq; ſuffuſiones oculorũ cum lacte in coticulis teriẽ. Priuatim ſuggillationibus in linteolo inuolutus,crebroq; ex aqua feruenti impoſitus. Vlceribus oris manãtibus in linteolo cõcerpto. Gingiuarũ tumori infricatus. Et cõtra ſcabriciem linguę fractus cõminutusq;. Aiũt dẽtes nõ erodi neq; putreſcere, ſi quis quotidie mane ieiunus ſalẽ cõtineat ſub lingua,donec liqueſcat.Lepras idem & furũculos,& lichenas,& pſoras emẽdat cũ paſſa uua exẽpto eius ligno,& ſeuo bubulo atq; origano ac fermẽto uel pane, maxime Thebaicus.Hic & ad pruritus eligitur. Tonſillis & uuis cũ melle prodeſt. Quicunq;

cunq; ad anginas, hoc amplius cū oleo & aceto, eodē tempore extra faucibus illitus cum pice liquida. Emollit & aluū in uino mixtus. Idē noxia, & tinearū genera pellit in uino potus. Æstus balinearum conualeſcētes ut tolerare poſsint, linguę ſubditus preſtat. Neruorum dolorem, maxime uſurpanda obſeruatione circa humeros & renes, in ſaccis aqua feruenti crebro madefactus leuat. Colum terminaq; & coxarū dolores potus, & in ijſdē ſaccis impoſitus candens. Podagras cum farina ex melle & oleo tritus, ibi maxime obſeruanda uſurpatione, qua quidē totis corporib. nihil eſſe utilius ſale & ſole dicunt. Itaq; cornea uidemus corpora piſcatorum. Sed hoc præcipuū dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum; item perniones. Ambuſtis ex oleo imponitur, aut cōmanducatus, puſtulasq; reprimit. Ignibus uero ſacris ulceribusq; quæ ſerpūt ex aceto aut hyſſopo. Carcinomatis cum uua taminia. Phagedænis ulcerum, tritus cum farina hordei, ſuperimpoſito linteolo madente uino. Morbo regio laborantes donec ſudent ad ignem, contra pruritus quos ſentiunt ex oleo & aceto infricatus iuuat: & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos ſale curauere, feruoresq; febrium cum oleo perunxere, & tuſsim ueterē linctu eius diſcuſſere. Clyſteribus infudere iſchiadicis. Vlceribus excreſcentibus uel putreſcētibus impoſuere. Crocodilorum morſibus ex aceto in linteolis, ita ut batuerentur antehac ulcera. Bibitur & cōtra opium ex aceto mulſo. Luxatis imponit cum farina & melle. Item extuberatiōibus. Dentium dolori cum aceto & fotu, & illitus cum reſina prodeſt. Ad omnia aūt ſpuma ſalis iucundior utiliorq;. Sed quicūq; ſal acopis additur ad excalfactiones: item ſmegmaticis ad extendendam cutem leuandamq;. Pecorum quoq; ſcabiē & boum illitus tollit. Daturq; lingendus, & oculis iumentorum inſpuitur. Hæc & de ſale dicta ſint.

De nitri generibus, & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus. Cap. x

NOn eſt differenda & nitri natura, non multum à ſale diſtans, & eo diligentius dicenda, quia palam eſt & medicos qui de eo ſcripſere, ignoraſſe naturam, nec quenquam Theophraſto diligentius tradidiſſe. Exiguū fit apud Medos, caneſcentibus ſiccitate conuallibus, quod uocant halmirhaga. Minus etiam in Thracia iuxta Philippos, ſordidum terra, quod appellant agrium. Nam quercu cremata nunquam multum factitatum eſt, & iampridem in totum omiſſum. Aquæ uero nitroſæ pluribus locis reperiuntur, ſed ſine uiribus denſandi. Optimum copioſumq; in Clytis Macedoniæ, quod uocāt chalaſtricum, candidum, purumq;, proximum ſali. Lacus eſt nitroſus, exiliēte è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa canis ortum nouenis diebus, totidemq; ceſſat, ac rurſus innatat, & deinde ceſſat. Quo apparet ſoli naturam eſſe quæ gignat, quoniā compertū eſt nec ſoles proficere quicquam cum ceſſet, nec imbres. Mirum eſt & illud, ſcatebra fonticuli ſemper emicante, lacum nec augeri nec effluere. Iis aūt diebus quibus gignitur, ſi fuere imbres, falſius nitrum faciunt, aquilones deterius, quia ualidius cōmouent limum. Et hoc quidem naſcitur. In Ægypto autem conficitur multo abundantius, ſed deterius. Nam fuſcum lapidoſumq; eſt. Fit penè eodem modo quo ſal, niſi quod ſalinis mare infundunt, Nilum autem nitrarijs. Excedente Nilo ſiccantur, decedente madent ſucco nitri XL diebus continuis, non (ut in Macedonia) ſtatis. Si etiam imbres affuerint, minus de flumine addunt: ſtatimq; ut denſari eſt cœptum, rapitur ne reſoluatur in nitrarijs. ſic quoq; olei natura interuenit, ad ſcabiem animalium utilis. Ipſum aūt conditum in aceruis durat. Mirum, in lacu Aſcanio, & quibuſdam circa Chalcida fontibus, ſummas aquas dulces eſſe potariq;, inferiores nitroſas. In nitro optimum quod tenuiſsimum, & ideo ſpuma melior. Ad aliqua tamen ſordidum, tanq; ad inficiēdas purpuras tincturasq; omnes. Magnus & uitro uſus, qui dicetur ſuo loco. Nitrariæ egregiæ Ægyptijs. Nā circa Naucratim & Memphin tantum ſolebant eſſe, circa Memphin deteriores. Nam & lapideſcit ibi in aceruis, multiq; ſunt tumuli ea de cauſa ſaxei. Faciunt ex his uaſa. Necnon frequenter liquatum cum ſulphure coquentes in carbonibus. Ad ea quoq; quæ inueterari uolunt, illo nitro utuntur.

Sunt

Sunt ibi nitrariæ,in quibus & ruſſum exit à colore terræ.Spumam nitri quæ maxime laudatur,antiqui negabant fieri niſi cum ros cecidiſſet,prægnantibus nitrarijs, ſed nondum parientibus.Itaq; non fieri incitatis etiam ſi caderet.Alij operimentorum fermento gigni exiſtimauere.Proxima ætas medicorum aphronitrū tradidit in Aſia colligi, in ſpeluncis molibus diſtillans.Specus eos colycas uocant,dein ſiccant ſole.Optimū putant Lydium. Probatio,ut ſit minime ponderoſum, & maxime friabile, colore penè purpureo. Hoc in paſtillis affertur. Ægyptium in uaſis picatis,ne liqueſcat. Vaſa quoq; ea ſole inareſcentia perficiūtur.Nitri probatio,ut ſit tenuiſsimū & quammaxime ſpongioſum fiſtuloſumq;. Adulteratur in Ægypto calce. Deprehenditur guſtu.Syncerū enim facile reſoluit:adulteratum pungit. Calce aſperſum reddit odorem uehementem. Vritur in teſta opertum ne exultet:aliàs igni non exilit nitrum: nihilq; gignit aut alit, cum in ſalinis herbæ gignant, & in mari tot animalia,tantū algæ.Sed maiorem eſſe acrimoniam nitro apparet,non hoc tantum argumento,ſed in illo quod nitrariæ calceamenta protinus conſumunt,aliàs ſalubres,oculorumq; claritati utiles.In nitrarijs non lippiūt. Vlcera allata eò celerrime ſanantur:ibi facta,tarde.Ciet & ſudorem cum oleo perunctis,corpusq; emollit.In pane ſalis uice utuntur chalaſtræo: ad rhaphanos Ægyptio: teneriores eos facit,ſed obſonia alba & deteriora,olera uiridiora.In medicina aūt calfacit,extenuat,mordet,ſpiſſat,ſiccat, exulcerat. Vtile his quæ euocanda ſint aut diſcutienda,& lenius mordenda atq; extenuanda, ſic ut in papulis puſtulisq;. Quidam in hoc uſu accenſum uino auſtero reſtinguunt, atq; ita trito in balineis utuntur ſine oleo.Sudores nimios inhibet cū arida iride, adiecta oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculorū & ſcabricias genarū cum fico illitum, aut decoctum in paſſo ad dimidias partes:item contra argema oculorum. Vngues decoctum cum paſſo in mali punici calice adiuuat nitrum: claritatem uiſus cum melle inunctum. Prodeſt dentium dolori ex uino,ſi cum pipere colluantur. Item cum porro decoctum. Nigreſcentes dentes crematum dentifricio ad colorem reducit.Capitis animalia,& lendes necat,cū Samia terra illitum ex oleo. Auribus purulentis uino liquatum infunditur. Sordes eiuſdem partis erodit ex aceto.Sonitus & tinnitus diſcutit ſiccum additum. Vitiligines albas cum cimolia creta,æquo pondere ex aceto,in ſole illitum emendat. Furunculos admixtum reſinæ extrahit,aut cum uua alba paſſa,nucleis eius ſimul tritis. Teſtium inflammationi occurrit:item eruptionibus pituitæ in toto corpore cū axungia.Contraq; canis morſus,addita & reſina,initijs cum aceto illinitur. Sic & ſerpentiū morſibus,phagedænis,& ulceribus quæ ſerpunt, aut putreſcunt, cum calce ex aceto. Hydropicis cum fico tuſum datur illinituráq;. Diſcutit & tormina, ſi decoctum bibatur pondere drachmæ cum ruta, uel anetho, uel cumino. Reficit laſsitudines cum oleo ex aceto perunctorum. Et contra algores horroréſque prodeſt,manibus pedibúſque confricatis cum oleo. Comprimit & pruritus ſuffuſorum felle, maxime cum aceto datum. Succurrit & uenenis fungorum ex poſca potum: aut ſi bupreſtis paſta ſit, ex aqua:uomitionéſque euocat.His qui ſanguinem tauri biberint cum laſere datur. In facie quoque exulcerationes ſanat cum melle & lacte bubulo. Ambuſtis toſtum donec nigreſcat,tritumq; illinitur. Infunditur uentris & renum doloribus, aut rigori corporum, neruorumq; doloribus. Paralyſi in lingua cum pane imponitur.Suſpirioſis in ptiſana ſumitur. Tuſsim ueterem ſanat,flore mixto galbano,reſinæ terebinthinæ, pari pondere omnium, ita ut fabæ magnitudo deuoretur. Coquitur,dilutumq; poſtea cum pice liquida ſorbendū in angina datur. Flos eius cum oleo Cyprio articulorum doloribus in ſole iucundus eſt.Regium quoq; morbum in uino exterminat potum. Et inflationes diſcutit, ſanguinis profluuium è naribus ſiſtit ex feruenti aqua uapore naribus rapto. Pruriginem alumine permixto tollit. Alarum uirus ex aqua quotidiano fotu. Vlcera ex pituita nata cera permixtum: quo genere neruis quoq; prodeſt. Cœliacis infunditur.Perungi ante acceſsiones frigidas nitro & oleo multi præcepere. Sic & aduerſus lepras, lentigines. Podagricis in balineis uti ſolio nitri prodeſt,

atrophis

Universidad de Deusto
Biblioteca

atrophis,opisthotonis,tetanis.Sal nitrum sulphuri concoctum in lapidem uertitur.

De spongiarum natura. Cap. XI

SPongiarum genera diximus in naturis aquatilium marinorum. Quidam eas ita distinguunt. Alias ex his mares existimauere,tenui fistula spissioresq́;,persorbẽtes, & quæ tinguntur in delicijs,aliquando & purpura. Alias fœminas , maioribus fistulis ac perpetuis. E maribus duriores alias,quas appellant tragos,tenuissimis fistulis atq́; densissimis. Candidæ cura fiunt:è mollissimis recentes per æstatem tinctæ salis spuma , ad lunam & pruinas sternuntur inuersæ , hoc est qua parte adhæsere , ut candorem bibant . Animal esse docuimus, etiam cruore inhærente. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahiq́;ad sonũ,exprimẽtes abundantiam humoris,nec auelli petris posse , ideo abscindi ac saniem emittere. Quin & eas quæ ab aquilone sint genitæ,præferunt cæteris . Nec usquam diutius durare spiritum medici affirmant. Sic & prodesse corporibus,quia nostro suum misceant,& ideo magis recẽtes,magisq́; humidas:sed minus in calida aqua minusq́; unctas, aut unctis corporibus impositas. Et spissas minus adhæresce re . Mollissimum genus earum penicilli,oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Iidem abstergendæ lippitudini utilissimi,eosq́; tenuissimos & mollissimos esse oportet . Imponuntur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca:ex aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes discutiũt, molliunt,mitigant. Veteres conglutinant uulnera. Vsus earum ad abstergenda,fouenda,operienda à fotu dum aliud imponatur . Vlcera quoque humida & senilia impositæ siccant: fracturæ & uulnera spongijs utilissime fouentur . Sanguis rapitur in secando, ut curatio perspici possit. Et ipsæ uulnerũ inflammationibus imponuntur, nunc siccæ, nunc ex aceto insperſæ,nunc è uino,nunc ex aqua frigida. Ex aqua uero cælesti impositæ, secta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus , sed fluctuatione occulta laborantibus,quæ discutienda sit,& ijs quæ apostemata uocant,melle decocto perunctis. Item articulis aliàs aceto salso madidæ,aliàs è posca. Si ferueat impetus,ex aqua . Eædem & callo salsa madidę:at contra scorpionum ictus ex aceto, In uulnerum curatione & succidæ lanæ uicem implent,nunc ex uino & oleo,nunc ex eadem. Differentia hæc quòd lanæ emolliunt,spongiæ coercent,rapiuntq́;uitia ulcerum. Circumligantur & hydropicis siccæ,uel ex aqua tepida poscáue,utcunq́; blandioribus opus est,operiríue aut siccari cutem . Imponuntur & his morbis , quos uaporari oporteat , feruenti aqua perfusæ expressæq́; inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosunt,& in febri contra nimios ardores. Sed splenetícis è posca,ignibus sacris ex aceto , efficaciores quàm aliud . Imponi oportet sic,ut sanas quoq́; partes spatiose operiant. Sanguinis profluuium sistunt ex aceto,aut frigida. Liuorem ab ictu recentem,ex aqua salsa calida sæpius mutata tollunt,testium tumorem doloremq́;ex posca . Ad canum morsus utiliter concifæ imponuntur , ex aceto , aut frigida, aut melle, abunde subinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri sectiui succo, sanguinem rejciẽtibus haustu salis ex frigida prodest. Idem cinis uel cũ oleo uel aceto fronti illitus,tertianas tollit . Priuatim Africanæ ex posca tumorem discutiunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum,sanguinem sistit uulnerũ . Aliqui raras tantum, ad hoc cum pice urunt. Et oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis,plurimum proficiente eo cinere contra scabricias genarum , excrescentesq́; carnes , & quicquid opus sit ibi destringere,spissare,explere. Vtilius in eo usu lauare cinerem. Præstant & strigilum uicem linteolorumq́;affectis corporibus . Et contra solem apte protegunt capita. Medici inscitia ad duo nomina eas redegere , Africanas , quarum firmius sit robur,Rhodiacasq́;,ad fouendum molliores. Nunc autem mollissimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Trogus autor est,circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto,unde ablatæ sint spongiæ. Polybius super ægrum suspẽsos quietiores facere noctes. Nunc reuertemur ad marina animalia & aquatilia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXII

PROOEMIVM

Medicinæ ex aquatilibus.

VENTVM est ad summa naturæ exemplorumq́, per rerum ordinem, & ipsum sua sponte occurrit immensum potentiæ occultæ documentum, ut prorsus nec aliud ultra quæri debeat, nec par aut simile possit inueniri, ipsa se uincente natura, & quidem numerosis modis. Quid enim uiolentius mari uentis ue, & turbinibus & procellis, quo maiore hominum ingenio in ulla sui parte adiuta est quàm uelis remisq́? Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis uis, uersumq́ totum mare in flumen:

De echeneide pisce, & mirabili eius proprietate, & torpedine, & marino lepore, & mirabilia rubri maris. Cap. 1

TAmen omnia hęc pariterq́ eodem impellentia, unus ac paruus admodũ pisciculus, echeneis appellatus, in se tenet. Ruant uenti licet, & sæuiãt procellæ, imperat furori, uiresq́ tantas compescit, & cogit stare nauigia: quod non uincula ulla, non ancoræ ponderе irreuocabili iactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo quàm adhærendo. Hæc tantilla est satis contra tot impetus, ut uetet ire nauigia. Sed armatæ classes imponunt sibi turrium propugnacula, ut in mari quoq́ pugnetur uelut è muris. Heu uanitas humana, cum rostra illa ære ferroq́ ad ictus armata, semipedalis inhibere possit, ac tenere deuincta pisciculus. Fertur Actiaco Marte tenuisse prætoriã nauim Antonij, properãtis circumire & exhortari suos, donec trãsiret in aliã. Ideoq́ Cæsariana classis impetu maiore protinus uenit. Tenuit & nostra memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis, ut res est etiam auspicalis pisciculus. Si quidem nouissime tum in urbẽ reuersus ille imperator, suis telis cõfossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta, cũ è tota classe quinqueremis sola non proficeret, exiliẽtibus protinus qui id quærerẽt circa nauim, inuenere adhærentẽ gubernaculo, ostenderuntq́ Caio, indignanti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorũq́ remigum obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc posteaq́ uidere, eum limaci magnæ similem esse dicunt. Nos plurium opiniones posuimus in natura aquatilium, cũ de eo diceremus. Nec dubitamus idem ualere omnia genera, cum celebri & consecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem, conchas quoq́ eiusdem potentiæ credi necesse sit. E nostris quidam latinis remorã appellauere eum. Mirumq́, è Græcis alij lubricos partus atq́ procidentes contineri ad maturitatẽ alligato eo (ut diximus) prodiderunt: alij sale adseruatum adalligatumq́ grauidis partus soluere, ob id alio nomine odinolyontem appellari. Quocunque modo ista se habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atq́ effectu, in remedijs sponte nascentium rerum dubitet? Quin & sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari torpedo: etiam procul & è longinquo, uel si hasta uirgá ue attingatur, quamuis prævalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum ueloces alligari pedes. Quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse uim aliquam, quæ odore tantum & quadam aura sui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omniũ momentis sperandum est? Non sunt minus mira quæ de lepore marino tradũtur. Venenum est alijs in potu, aut in cibo datus, alijs etiam uisus. Siquidem grauidæ si omnino aspexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas, ob id induratus sale, ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidem nocet. Vescitur eo unum tantum animalium ut non intereat, mullus piscis: tene rescit tantū, & ingratior uiliorq; fit. Homines quibus impactus est, piscem olent, hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus, quot uixerit lepus. Incertiq; temporis ueneficium id esse, autor est Licinius Macer. In India affirmant non capi uiuētem, inuicemq; ibi hominē illi pro ueneno esse, ac uel digito omnino in mari tactum mori. Esse autem ampliorem multo, sicut reliqua animalia. Iuba in his uoluminibus quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit mitulos ternas heminas capere. Cetos sexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse, pinguiq; eius negociatores & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, ut asilos ab his fugent odore.

De ingenijs & mansuetudine quorundam piscium, & ubi ex manu edant, & ubi responsa dantur ex piscibus. Cap. 11

MIhi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia, in eo uolumine quod halieuticon inscribitur. Scarum inclusum nasis nō fronte erumpere, nec infestis uiminibus caput inserere, sed auersum caudę ictibus crebris laxare fores, atq; ita retrorsum erūpere. Quem luctatū eius si forte alius scarus extrinsecus uideat, apprehēsa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. Lupum rete circūdatum harenas arare cauda, atq; ita conditum transire rete. Murenam maculas appetere ipsas, consciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec euadat. Polypum hamos appetere, brachijsq; complecti non morsu, nec prius dimittere quàm escam circumroserit, aut harūdine leuatum extra aquam. Scit & mugil esse in esca hamum, insidiasq; non ignorat: auiditas tamē tanta est, ut cauda uerberando excutiat cibos. Minus in prouidendo lupus solertiæ habet, sed magnum robur in pœnitendo. Nam ut hęsit in hamo, tumultuoso discursu laxat uulnera, donec excidant insidiæ. Murenæ amplius deuorant quàm hamum, admouentq; dentibus lineas, atque ita erodunt. Pytheas id tradit. Idem infixam hamo inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spinaq; lineam præsecare. Licinius Macer murenas tantum fœminini sexus esse tradit, & concipere è serpentibus, ut diximus, ob id sibilo à piscatoribus tanquam serpētibus euocari & capi: pingueſcere lactatu, fuste non interimi, eadem ferula protinus. Animam in cauda habere certum est, eaq; icta celerrime exanimari, at capitis ictu difficulter. Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrū olent. Durissimū esse piscium constat qui orbis uocetur: rotundus est, & sine squamis, totusq; capite constat. Miluago quoties cernatur extra aquam uolitās, tempestates mutari, Trebius Niger autor est. Xiphiam, id est gladium, rostro mucronato esse, ab hoc naues perfossas mergi in oceano ad locum Mauritaniæ qui Cotta uocetur, non procul Lixo flumine. Idem loligines euolare ex aqua tradit, tanta multitudine ut nauigia demergant. E manu uescuntur pisces in pluribus quidem Cæsaris uillis: sed quæ ueteres prodidere, in stagnis non piscinis admirati, in Eloro Siciliæ castello non procul Syracusis: item in Labradij Iouis fonte anguillas: hæ & inaures additas gerunt. Similiter in Chio iuxta senum delubrum: in Mesopotamiæ quoque fonte Cabura, de quo diximus. Nam in Lyciæ Myris in fonte Apollinis, quem Curium appellant, ter fistula euocati ueniunt ad auguriū. Diripere eos carnes obiectas lætum est consultantibus, caudis abigere dirum. Hierapoli Syriæ in lacu Veneris ædituorum uocibus parent uocati, exornati auro ueniunt, adulantes scalpūtur, ora hiantia manibus inserendis præbent. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, melanuri in mari panem abiectum rapiunt: ijdem ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedunt. Nec illa in nouissimis mira, amaros esse pisces ad Pelen insulam, & ad Clazomenas. Contrà, ad scopulum Siciliæ ac Leptin Africæ & Eubœam & Dyrrachium. Rursus ita salsos, ut possint salsamenta existimari, circa Cephaleniam & Ampelon & Paron, & Deli petras: in portu eiusdem insulæ, dulces. Quam differentiam pabulo cōstare non est dubium. Apion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriscum

goriſcum uocant. Grunnire eum cum capiatur. Eſſe uero illam naturæ accidẽtiam, quod magis miremur, etiã in locis quibuſdam, appoſito occurrit exẽplo. Siquidem ſalſamẽta omnium generum in Italia Beneuenti recentia effici conſtat. Piſces marinos in uſu fuiſſe protinus condita Roma, autor eſt Caſsius Hemina, cuius uerba de ea re hic ſubiiciam: Numa conſtituit ut piſces qui ſquamoſi non eſſent ni pollucerent patrimonia, commentus ut conuiuia publica & priuata, cœnęq; ad puluinaria facilius cõpararentur: ni qui ad polluctum emerent, precio minus parcerent, eaq; præmercarentur. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium eſt, de quibus ſuo loco ſatis diximus, tantum apud Indos in curalio. Nanq; iſta perſuaſione gentium cõſtant. Gignitur quidem & in rubro mari, ſed nigrius: item in Perſico uocatur lace, laudatiſsimũ in Gallico ſinu circa Stœchadas inſulas, & in Siculo circa Heliam ac Depranũ. Naſcitur & apud Grauiſcas, & ante Neapolin Campaniæ: maximeq; rubẽs, ſed molle, & ideo uiliſsimũ Erythris. Forma eſt ei fruticis, color uiridis. Baccæ eius candidæ ſub aqua ac molles. exemptæ confeſtim durãtur & rubeſcũt, quaſi corna ſatiua ſpecie atq; magnitudine. Aiunt tactu protinus lapideſcere, ſi uiuat. Itaq; occupari, euelliq; retibus, aut acri ferramẽto præcidi. Hac de cauſa curalium uocitatum interpretantur. Probatiſsimum q; maxime rubens, & quàm ramoſiſsimum, nec ſcabroſum, aut lapideum, uel rurſus inane, aut concauum. Autoritas baccarum eius non minus Indorum uiris quoq; precioſa eſt, q; fœminis noſtris uniones Indici. Aruſpices eorum uatesq; imprimis religioſum id geſtamen amoliẽdis periculis arbitrãtur. Itaq; & decore & religiõe gaudẽt. Prius q; hoc noteſceret, Galli gladios, ſcuta, galeas adornabãt eo. Nunc tanta penuria eſt uẽdibili merce, ut perquàm raro cernatur in ſuo orbe. Surculi infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur. Contraq; torminum ac ueſicæ & calculorum mala in puluerẽ igne redacti, potiq; cum aqua auxiliãtur. Simili modo ex uino poti, aut ſi febris ſit, ex aqua ſomnum afferunt: Ignibus diu repugnant. Sed eodem medicamine ſæpius poto tradunt lienem quoq; abſumi. Sanguinem reiicientibus excreãtibus ue medentur. Cinis eorũ miſcetur oculorum medicamentis: Spiſſat enim ac refrigerat. Vlcerum caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantiã rerũ attinet, quam Græci antipathiam uocant, nihil eſt uſquam uenenatius q; in mari paſtinaca, utpote cum radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tamen perſequitur galeos. Idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipue, ſicut in terra ſerpentes muſtela. Tanta eſt auiditas ipſius ueneni. Percuſsis uero ab ea medetur & hic quidem, ſed & mullus ac laſer.

De his quibus in terris & in aquis uictus eſt, & de caſtoreis medicinæ, & obſeruationes. Cap. III

SPectabilis naturæ potentia in his quoq;, quibus & in terris & in aqua uictus eſt, ſicut & fibris, quos caſtores uocãt, & caſtorea teſtes eorum. Amputari hos ab ipſis cũ capiant negat Sextius diligẽtiſsimus medicinæ. Quinimo paruos eſſe ſubſtrictosq;, & adhærentes ſpinę, nec adimi ſine uita animalis poſſe. Adulterari aũt renibus eiuſdẽ qui ſint grandes, cũ ueri teſtes parui admodũ reperiant. Præterea ne ueſicas quidẽ eſſe, cum ſint geminæ, quod nulli animaliũ. In his folliculis inueniri liquorẽ, & aſſeruari ſale. Itaq; inter probationes falſi eſſe folliculos geminos ex uno nexu dependentes, quod ipſum corrũpi fraude, conſcientibus gummi cum ſale ammoniaco: quoniã ammoniaci coloris eſſe debeãt, tunicis circũdati liquore ueluti mellis ceroſi, odoris grauis, guſtu amaro & acri fribiles. Efficaciſsimi è Ponto Galatiæ, mox Africæ. Sternutamẽta olfactu mouent. Somnũ conciliãt, cũ roſaceo & peucedano peruncto capite: & per ſe poti in aqua: ob id phreneticis utiles. Itẽ lethargicos odoris ſuffitu excitãt. Vuluarũq; exanimationes uel ſubditi, & menſes ac ſecũdas cient, duabus drachmis ex aqua cum pulegio poti. Medentur & uertigini, opiſthotonis, tremulis, ſpaſticis, neruorũ uitijs, iſchiadicis, ſtomachicis, paralyticis, peruncti s omnibus: Vel triti ad craſsitudinẽ mellis cum ſemine uiticis, ex aceto aut roſaceo. Sic & cõtra comitiales ſumpti: poti uero cõtra inflatiões, tormina, uenena. Differen

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia tantum contra genera eſt mixturæ. Quippe aduerſus ſcorpiones, ex uino bibuntur: aduerſus phalangia & araneos, ex mulſo, ita ut uomitione reddantur, aut ut retineantur, cum ruta. Aduerſus chalcidas, cum myrtite. Aduerſus ceraſten et preſteras, cum panace, aut ruta ex uino. Aduerſus cæteras ſerpentes, cum uino. Dari binas drachmas ſatis eſt. eorum quæ adijciãtur ſingulas. Auxiliãtur priuatim contra uiſcum ex aceto. Aduerſus aconitum ex lacte, aut aqua. Aduerſum elleborum albũ ex aqua mulſa nitroq; Medentur & dentibus infuſi cum oleo triti in aurem à cuius parte doleant: Aurium doloribus melius ſi cum meconio. Claritatem uiſus faciunt cum melle Attico inuncti. Cohibent ſingultus ex aceto. Vrina quoq; fibri reſiſtit uenenis, & ob id in antidota additur. Adſeruatur autem optime in ſua ueſica, ut aliqui exiſtimant.

De teſtudine, & multorũ piſcium medicinæ, & obſeruationes. Cap. IIII

GEminus ſimiliter uictus in aquis terraq;, & teſtudinum, effectus quoq; pari honore habendi, uel propter excellens in uſu precium, naturæq; proprietatem. Sunt ergo teſtudinum genera, terreſtres, marinæ, lutariæ, & quę in dulci aqua uiuunt. Has quidam è Græcis emydas appellãt. Terreſtrium carnes ſuffitionibus propriæ, magicisq; artibus reſutandis, & contra uenena ſalutares produntur, Plurimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibusq; pro antidoto dari dicũtur: & ex iure in cibo ſumptę, ſtrumas diſcutere, ac lienes tollere: Item comitiales morbos. Sanguis earum claritatem uiſus facit, ſuffuſiones'que oculorum tollit. Et contra ſerpentium omnium & araneorum ac ſimilium, & ranarum uenena auxiliatur, ſeruato ſanguine in farina pilulis factis, & cum opus ſit in uino datis. Felle teſtudinum cum Attico melle glaucomata inungi prodeſt: et ſcorpionum plagæ inſtillari. Tegumẽti cinis uino & oleo ſubactus pedum rimas ulceraq; ſanat. Squamę è ſumma parte deraſæ, & in potu datæ, uenerẽ cohibent. Eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accẽdere traditur libidinẽ. Vrinam earum aliter quàm in ueſica diſſectarum, inueniri poſſe non arbitror: & inter ea hoc quoq; eſſe, quę portentoſa magi demõſtrent: aduerſus aſpidum ictus ſingulare, efficaciore tamen, ut aiunt, cimicibus admixtis. Oua durata illinuntur ſtrumis, & ulceribus frigore aut aduſtione factis. Sorbentur in ſtomachi doloribus. Marinarum carnes admixtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclare auxiliantur. Neque eſt teſtudine aliud ſalamandræ aduerſius. Sanguine alopeciarum inanitas & porrigo, omniaq; que capitis ulcera curantur, Inareſcere autem eum oportet, lenteq; ablui. Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduerſus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miſcetur autem ſanguis heminis tribus aceti, hemina uini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoq; admixto, ut ſit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina & ueſpertina dantur, dein poſt aliquot dies ueſpera. Comitialibus inſtillatur ore diducto, his qui modice corripiantur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur. Quod ſi dentes per annos colluantur teſtudinum ſanguine, immunes à dolore fiunt. Et anhelitus diſcutit, quas'que orthopnœas uocant: ad has in polenta datur. Fel teſtudinum claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonſillas ſedat & anginas, & omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi: item ardentium teſtium. Naribus illitum comitiales erigit, attollit'que. Idem cum uernatione anguium aceto admixto, unice purulentis auribus prodeſt. Quidam bubulum fel admiſcent, decoctarumq; carnium teſtudinis ſuccum, addita æque uernatione anguium. Sed diu in uino teſtudinum excoquunt. Oculorum quoque uitia omnia fel inunctum cum melle emendat: ſuffuſiones etiam marinæ fel cum fluuiatilis ſanguine & lacte mulierum. Capillus mulierũ inficit felle. Contra ſalamãdras uel ſuccũ decoctũ bibiſſe ſatis eſt. Teſtudinum eſt tertium genus in cœno & paludibus uiuẽtium. Latitudo his in dorſo pectori ſimilis, nec conuexo incurua calice, ingrata uiſu, Ex hac quoq; tamẽ aliqua cõtinguntauxilia. Tres nanq; in ſuccenſa ſarmenta coniectæ, diuidentibus ſe tegumentis rapiuntur: tum euulſæ carnes earum coquũtur in aquæ congio ſale modice addito: ita decoctarum,

ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad tertias partes ſuccus,paralyſin & articularios morbos ſentiẽtibus bibit. Detrahit itẽ fel pituitas,ſanguinẽq; uitiatũ.Siſtitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere teſtudinum,quæ ſunt in amnibus,diuulſarũ pingui cum aizoo herba tuſo, admixto unguẽto & ſemine lilij,ante acceſsiones ſi perũgantur ęgri,præter caput,mox cõuoluti,calidam aquam bibant,quartanis liberari dicuntur.Hanc teſtudinem quintadecima luna capi oportere,ut plus pinguiũ reperiatur. Verum ęgrũ ſextadecima luna perũgi tradunt.Ex eodem genere teſtudinũ ſanguis inſtillatus crebros capitis dolores ſedat: Item ſtrumas. Sunt qui teſtudinũ ſanguinem cultro æreo ſupinarum capitibus præciſis, excipi nouo fictili iubeant. Ignem ſacrum,cuiuſcũq; generis ſanguine illini. Item capitis ulcera manantia,& uerrucas. Idem promittũt teſtudinũ omnium fimo panos diſcuti. Et licet incredibile dictu ſit,aliqui tradunt,tardius ire nauigia,teſtudinis pedem dextrũ uehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, nõ quia ignoremus gratiorem eſſe uniuerſitatem animalium,maioriſq; miraculi: ſed hoc utilius eſt uitæ,contributa habere remedia,cum aliud alij proſit,aliud alibi facilius inueniatur.

De aquatilibus,remedia in morbos digeſta.Et primum contra uenena & uenenata animalia. Cap. v

VEnenatũ mel diximus ubi naſceret. Auxilio eſt piſcis aurata in cibo. Vel ſi ex melle ſyncero faſtidium cruditásue quæ ſit grauiſsima incidat: teſtudinẽ circũciſis pedibus,capite,cauda,decoctam,antidotũ eſſe,autor eſt Pelops, ſcincũq; Apelles. Qui eſſet ſcincus,diximus: Sæpius uero quantũ ueneficium menſtruis mulierum. Contra omnia ea auxiliatur,ut diximus,mullus. Item contra paſtinacam & ſcorpiones terreſtres marinosq;,& dracones,& phalangia illitus ſumptus ue in cibo. Eiuſdem recẽtis è capite cinis contra omnia uenena,priuatim contra fungos. Mala medicamenta inferri negant poſſe, aut certe nocere,ſtella marina uulpino ſanguine illita,& affixa limini ſuperiori,aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini ſcorpionũq; ictus,carnibus earum impoſitis: item araneorum morſus ſanantur. In ſumma contra omnia uenena, uel potu,uel ictu, uel morſu noxia,ſuccus earum ex iure decoctarũ,efficaciſsimus habetur. Sunt et ſeruatis piſcibus medicinæ,ſalſamentorumq; cibus prodeſt à ſerpente percuſsis,& cõtra beſtiarũ ictus, mero ſubinde hauſto,ita ut ad ueſperam cibus uomitione reddatur. Peculiariter à chalcide, ceraſte,aut quas ſepas uocant,aut elape dipſadéue percuſsis. Contra ſcorpiones largius ſumi,ſed non euomi ſalſamenta prodeſt,ita ut ſitis tolerẽt,& imponere eadem plagis cõuenit. Contra crocodilorũ quidem morſus non aliud præſentius habetur, Priuatim contra præſteris morſum ſarda prodeſt. Imponunt ſalſamenta & contra canis rabioſi: uel ſi non ſint ferro uſtæ plagæ, corporaq; clyſteribus exinanita,hoc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponũtur. Idem & cybij profectus. Draco quidem marinus ad ſpinæ ſuæ,qua ferit,uenenum ipſe impoſitus,uel cerebro toto prodeſt. Ranarum marinarũ ex uino & aceto decoctarum,ſuccus contra uenena bibitur & contra ranæ rubetæ uenenum,& contra ſalamandras. Fluuiatiles, ſi carnes edantur ius ue decoctarum ſorbeatur proſunt,& contra leporem marinum,& contra ſerpentes ſupradictas. Contra ſcorpiones ex uino. Democritus quidem tradit,ſi quis extrahat ranæ uiuẽti linguã,nulla alia corporis parte adhærente,ipſaq; dimiſſa in aquam,imponat ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti,quæcunq; interrogauerit,uera reſpõſuram. Addunt etiamnum alia magi,quæ ſi uera ſunt,multo utiliores uitæ exiſtimẽt ranæ q; leges. Nanq; harũdine transfixa natura per os,ſi ſurculus in mẽſtruis defigatur à marito,adulteriorũ tædium fieri. Carnibus earum uel hamo additis,præcipue purpuras certũ eſt allici. Iecur ranæ geminum eſſe dicunt,obijciq; formicis oportere,eam partem quam appetãt contra omnia uenena eſſe pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tantũ uiuunt,ob id rubetarum nomine ut diximus,quas Græci phrynos uocant, grandiſsimæ cunctarum, geminis ueluti corni

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus plenæ ueneficiorum. Mira de his certatim tradunt autores. Illatis in populū silētium fieri. Ossiculo quod sit in dextro latere in aquam feruentē deiecto, refrigerari uas, nec postea feruere nisi exempto. Id inueniri obiecta rana formicis, carnibusq; erosis, singula in solium addi. Et aliud esse in sinistro latere, quo deiecto feruere uideatur, apocynon uocari. Canum impetus eo cohiberi, amorem concitari, & iurgia addito in potionē. Venerem adalligatum stimulare. Rursus à dextro latere refrigerari feruentia. Hoc & quartanas sanari adalligato in pellicula agnina recenti, aliasq; febres. Amorē inhiberi eo. Item ex his ranis lien contra uenena, quæ fiant ex ipsis, auxiliat. Cor uero etiā efficacius est. Coluber est in aqua uiuens, huius adipem & fel habentes qui crocodilos uenentur, mire adiuuari dicunt, nihil contrà belua audente. Efficacius etiamnum si herba potamogiton miscea- 10
tur. Cancri fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, seu cinere adseruato, cōtra uenena omnia prosunt, priuatim cōtra scorpionū ictus cum lacte asinino: uel si nō sit, caprino uel quocunq;. Addi & uinum oportet. Necant eos triti cum ocimo admoti. Eadem uis contra uenenatorum omnium morsus, priuatim scytalen, & angues, & contra leporē marinum, ac ranam rubetā. Cinis eorū seruatus prodest pauore potus periclitātibus ex canis rabiosi morsibus. Quidam adijciunt gentianā, & dant in uino. Nam si iam pauor occupauerit, pastillos uino subactos deuorandos ita præcipiūt. Decem uero cancris cum ocimi manipulo alligatis, omnes qui ibi sint scorpiones ad eum locum coituros magi dicunt: & cum ocymo ipsos cinerémue eorum percussis imponunt. Minus in omnibus his mari ni prosunt, ut Thrasillus autor est. Nihil autem æque aduersari serpentibus q̄ cancros, 20
suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi. Cum sol sit in cancro, torqueri serpētes. Ictibus scorpionū & carnes fluuiatilium cochlearū resistunt crudæ uel coctæ. Quidam ob id salsas quoq; adseruant: Imponūt & ipsis plagis. Coracini pisces Nilo quidē peculiares sunt: sed nos hæc omnibus terris demonstramus. Carnes eorū aduersus scorpiones ualent imposita. Inter uenena sunt pisciū porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum, remedio est limus ex reliquo piscium eorū corpore. Canis rabidi morsu potū expauescentibus faciē perungunt adipe uituli marini. Efficacius si medulla hyenæ & oleum è lentisco & cera misceatur. Murenæ morsus ipsarum capitis cinere sanātur, Et pastinaca cōtra suū ictum remedio est, cinere suo ex aceto illito, uel alterius. Cibi causa extrahi debet è dorso eius quicquid simile est croco, caputq; totum. Et hanc autē et omnia testacea modice col- 30
lui in cibis, quia saporis gratia perit. E lepore marino ueneficiū restingūt poti hippocampi. Contra dorycnium echini maxime prosunt. Et ijs qui succū carpathi biberint, præcipue eius iure sumpto, Et cancri marini decocti ius contra doricniū efficax habetur.

De ostreis & purpuris, alga, & eorum remedia. Cap. VI

PEculiariter uero contra leporis marini uenena et ostrea aduersant. Idem uidetur, nec potest uideri satis dictum esse de his, cū palma mēsarum diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes, ideo pelagia parua & rara sunt. Gignuntur tamen in petrosis, carentibusq; aquarum dulcium aduētu, sicut circa Grynium & Myrinam. Grandescunt sideris quidem ratione maxime, ut in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atque ubi sol penetret in 40
uada. Hæc uidetur causa quare minora in alijs locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Variant coloribus, russa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circeijs. Præcipua uero habentur, in quacunq; gente spissa, nec saliua sua lubrica, crassitudine potius spectanda quàm latitudine. Necq; in luto capta, neque in harenosis, sed solīdo uado, spondylo breui atq; non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiēte purpureo crine fibras, eoq; argumento generosa interpretantur calliblephara appellantes. Gaudent & peregri natione, transferriq; in ignotas aquas. Sic Brundisiana in Auerno compasta & suum retinere

Universidad de Deusto
Biblioteca

tinere ſucc̃u,& à Lucrino adoptare credũtur.Hæc ſint dicta de corpore. Dicemus & de natiõibus,ne fraudent̃ gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua,quæcꝫ peritiſsima huius cenſurę in noſtro æuo fuit.Sunt ergo Mutiani uerba quæ ſubijciã: Cyzicena maiora Lucrinis,dulciora Britãnicis,ſuauiora Edulis,acriora Lepticis, pleniora Lucẽſibus, ſiccíora Coryphãtenis,teneriora Iſtricis, cãdidiora Circeiẽſibus.Sed his necꝫ dulciora,neque teneriora eſſe ulla cõpertũ eſt.In Indico mari Alexandri rerũ autores pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiuſdam nomẽclator tridacna appellauit:tãtæ amplitudinis intelligi cupiens,ut ter mordenda eſſent.Dos eorũ in medicina hoc in loco tota dicetur.Stomachũ unice reficiũt.Faſtidijs medentur.Addiditcꝫ luxuria frigus obru
10 tis niue,ſumma montium & maris ima miſcens.Molliunt aluum leniter.Eadẽ cocta cum mulſo,teneſmo qui ſine exulceratione ſit,liberãt.Veſicarũ ulcera quocꝫ repurgant.In cõchis ſuis uti clauſa uenerint,mire diſtillationibus proſunt. Teſtę oſtreorũ cinis uuam ſedat,& tonſillas admixto melle. Eodem modo parotidas, panos, mãmarũcꝫ duricias,capitum ulcera ex aqua,cutemcꝫ mulierum extẽdit. Inſpergitur & ambuſtis. Et dentifricio placet.Pruritibus quocꝫ & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ ſi tundãtur, ſtrumas ſanãt & perniones pedũ. Purpuræ quocꝫ cõtra uenena proſunt. Et algã maris theriacen eſſe,Nicãder tradit.Plura eius genera,uti diximus. Lõgo folio & latiore, rubẽte,aliaue criſpo.Laudatiſsima quæ in Creta inſula iuxta terram in petris naſcitur:tingendis etiam lanis ita colorem alligans,ut elui poſtea non poſſit. E uino iubet eam dari.

20 Ad alopecias,& capillos,& oculorũ,& auriũ,& dentium, & faciei uitia. Ca. VII

ALopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe ſuillo mixtus, aut ſyncerus ex aceto.Præparat cutem ſepiarum cruſtæ farina medicamentis.Cutem replet & muris marini cinis cum oleo. Item echini cum carnibus ſuis cremati. Fel ſcorpionis marini. Ranarum quoque trium,ſi uiuæ in olla concrementur, cinis cum melle. Melius cum pice liquida.Capillum denigrant ſanguiſugæ,quæ in nigro uino diebus LX computruere. Alij in aceti ſextarijs duobus ſanguiſugarum ſextarium in uaſe plumbeo iubent putreſcere totidem diebus,mox illini in ſole. Sornatius tantam uim habere tradit, ut niſi oleum ore cõtineant qui tingunt,dentes quocꝫ eorum denigrare dicat. Capitis ulceribus, muri cum uel purpurarum teſtæ cinis.cum melle utiliter illinitur:conchiliorũ,uel ſi non uran-
30 tur,farina ex aqua doloribus.Caſtoreum cum peucedano & roſaceo. Omnium piſcium fluuiatilium marinorumcꝫ adeps liquefactus oleo admixto melle, oculorũ claritati plurimum confert.Item Caſtoreum cum melle.Callionymi fel cicatrices ſanat,& carnes oculorum ſuperuacuas cõſumit.Nulli hoc piſcium copioſius, ut exiſtimauit Menander quoque in comœdijs.Idem piſcis & uranoſcopos uocatur ab oculo quem in capite habet. Et coracini fel excitat uiſum.Et marini ſcorpionis ruffi cũ oleo uetere aut melle Attico incipiẽtes ſuffuſiones diſcutit:inungi ter oportet intermiſsis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradunt. Lepus marinus ipſe quidẽ uenenatus eſt,ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet.Et ad hunc uſum utiliſsimi minimi.Item pectunculi ſalſi triti cum cedria. Ranæ quas diopetes & ca-
40 lamitas uocãt,ſanguis earum cum lachryma uitis ſi euulſo pilo palpebris illinatur.Oculorum tumorem ruboremcꝫ ſepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabrícias emendat.Inuertunt itacꝫ genas id agẽtes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceocꝫ inungunt,& pane impoſito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctalopes curãtur in farinam trita & ex aceto illita.Extrahit & ſquamas eius cinis. Cicatrices oculorũ cum melle ſanat, pterigia cum ſale & cadmia ſingulis drachmis. Emendat & albugines oculorum iumẽtorum.Adijciunt & oſſiculis eius genas ſi terãtur ſanari. Echini ex aceto epinyctidas tollũt. Eundẽ cõburi cũ uiperinis pellibus raniscꝫ,et cinerẽ aſpergi potioni iubẽt magi,claritatẽ uiſus promittẽtes.Ichthyocolla appellatur piſcis, cui glutinoſum eſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

coriũ,idemq; nomẽ glutino eius.Hoc epinyctidas tollit.Quidã ex uẽtre non è corio fieri dicũt ichthyocollam,ut glutinũ taurinũ.Laudatur Pontica cãdicans & carẽs uenis squa miscq;,& quæ celerrime liquescit.Madescere autem debet cõcisa in aqua, aut aceto nocte ac die.Mox tundi marinis lapidibus,ut facilius liquescat. Vtilem eam in capitis dolorib. affirmant,& tetanothris.Ranæ dexter oculus dextro,siniſtro læuus ſuſpenſi è collo nati ui coloris panno,lippitudines sanãt.Quod si per coitum rançeruantur,albuginẽ quoq;, alligati similiter in putamine oui.Reliquæ carnes impositæ ſugillationẽ rapiunt. Cancri etiam oculos adalligatos collo,mederi lippitudini dicunt. Est parua rana in harũdinetis & herbis maxime uiuẽs,muta ac sine uoce,uiridis, si forte hauriatur,uẽtres boum distendens:huius corporis humorem ſpecillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre,ipsasq; carnes doloribus oculorum superponunt.Ranas etiam quindecim cõiectas in fictili nouo iuncis configunt quidam,ſuccum earum,qui ita effluxerit,admiscent lachrymæ,quæ ex alba uite emanat, atq; ita palpebras emendãt inutilibus pilis exemptis,acu inſtillãtes hunc ſuccũ in ueſtigia euulſorum. Meges pſilotrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putreſcentes,& huc utebatur multis uarijsq; per aquationes autumni naſcentibus.Idem præſtare ſanguiſugarũ cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet in nouo uaſe.Idem tæniæ iecur ſiccatum pondere x. iii cum oleo cedrino perunctis pilis ix menſibus.Auribus utiliſsimum bati piſcis fel recens,ſed & inueteratũ uino.Item banchi,quem quidam myxona uocant.Item callionymi cum roſaceo infuſum. Vel caſto reum cum papaueris ſucco. Vocãt et in mari pedũculos,eosq; tritos inſtillari ex aceto auribus iubent.Et per ſe conchylio infecta lana magnopere prodeſt. Quidam aceto & nitro madefaciunt.Suntq; qui præcipue cõtra omnia aurium uitia laudent gari excellentis ſociorum cyathum,mellis dimidio amplius,aceti cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere,ſubinde ſpuma pennis deterſa,& poſtq; deſierit ſpumare, tepidum infundere. Si tumeant aures,coriandri ſucco prius mitigandas ijdem præcipiunt.Ranarũ adeps inſtillatus,ſtatim dolores tollit. Cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea aurium uulneribus efficaciſsime prodeſt.Parotides muricũ teſtæ cinere cum melle,uel conchyliorum ex mulſo curantur.Dentium dolores ſedantur oſsibus draconis marini ſcarificatis gingiuis.Cerebro caniculæ in oleo decocto adſeruatoq;,ut ex eo dentes ſemel anno colluant.Paſtinacæ quoq; radio ſcarificare gingiuas,& in dolore utiliſsimum.Conteritur is,& cum elleboro albo illitus,dentes ſine uexatione extrahit.Salſamẽtorum etiam fictili uaſe combuſtorum cinis,addita farina marmoris inter remedia eſt. Et cybia uetera eluta in nouo uaſe,deinde trita proſunt doloribus.Aeque prodeſſe dicunt omnium ſalſamentorũ ſpinæ combuſtæ tritæq; & illitæ.Decoquuntur & ranæ ſingulæ in aceti hemi nis,ut dentes ita colluantur,contineaturq; in ore ſuccus.Si faſtidium obſtaret, ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Saluſtius Dionyſius,ut ex ore uirus defluereet in acetũ ferueus,idq; è pluribus ranis. Fortioribus ſtomachis ex iure edendas dabat. Maxillaresq; ita ſanari dẽtes præcipue putãt,mobiles uero ſupradicto aceto ſtabiliri.Ad hoc quidam ranarũ corpora binarum præciſis pedibus in uini hemina macerãt, & ita collui dentes labantes iubent.Aliqui totas adalligãt maxillis.Alij denas in aceti ſextarijs tribus decoxere ad tertias partes,ut mobiles dentium ſtabilirent.Necnon xxxvi ranarũ corda in olei ueteris ſextario ſub æreo teſto diſcoxere,ut inſunderẽt per aurem dolentis maxillæ.Alij iecur ranæ decoctum & tritũ cum melle impoſuere dentibus.Omnia ſupraſcripta ex marina tanto efficaciora.Si carioſi & fœtidi ſunt,centum in furno arefieri per noctem præcipiunt.Poſtea tantundem ſalis addi atq; fricari. Enhydris uocatur à Græcis coluber in aquis uiuẽs.Huius quatuor dentiũ ſuperioribus in dolore ſuperiorũ gingiuas ſcarificãt, inferiorum inferioribus.Aliqui canino tantum earũ contenti ſunt. Vtũtur & cãcrorum cinere,nam muricũ cinis dentifriciũ eſt.Lichenas & lepras tollit adeps uituli marini.Mu

renarum

renarū cinis cum mellis obolis ternis,iecur paſtinacę in oleo decoctum.Hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus.Exulcerationem ſequi debet curatio,quæ perducit ad cicatricē.Quidam delphini iecur in fictili torrēt,donec pinguitudo ſimilitudine olei fluat,ac perūgunt.Muricum uel conchyliorū teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus,cutemq; erugat,extenditq; ſeptenis diebus illitus, ita ut octauo cādido ouorum foueātur.Muricum generis ſunt quæ uocant Græci colycia,alij corythia, turbinata æque,ſed minora multo,efficaciora etiam & oris halitum cuſtodientia.Ichthyocolla erugat cutem,extenditq; in aqua decocta horis quatuor,dein contuſa,colluta & ſubacta ad liquorem uſq; mellis, Ita præparata in uaſe nouo conditur, & in uſu quatuor drachmis eius,binæ ſulphuris,& anchuſæ totidem,octo ſpumæ argenteæ addunt̄, aſperſaq; aqua teruntur unà.Sic illita facies poſt quatuor horas abluitur.Medetur & lentigini ceteriſq; uitijs ex oſsibus ſepiarum cinis.Idem & carnes excreſcentes tollit & humida ulcera.

Promiſcuæ medicinæ. Cap. VIII

PSoras tollit rana decocta in heminis quinque aquæ marinæ. Excoqui debet, donec ſit craſsitudo mellis.Fit in mari & halcyoneum appellatum,ex nidis,ut aliqui exiſtimant,halcyonum & cæycum,ut alij,è ſordibus ſpumarum craſſeſcentibus, alij è limo uel quadam maris lanugine.Quatuor eius genera:cinereum ſpiſſum,odoris aſperi:alterum molle,lenius,odore ferè algæ:tertium candidioris uermiculi:quartum pumicoſius,ſpongiæq; putri ſimile,penè purpureum,quod optimum:hoc & mileſium uocatur. Quo candidius autem,hoc minus probabile eſt. Vis eorum, ut exulcerent,purgent. Vſus toſtis & ſine oleo:mire lepras,lichenas,lentigines tollunt cū lupino, & ſulphuris duobus obolis.Halcyoneo utuntur & ad oculorū cicatrices.Andreas ad lepras cancri cinere cū oleo uſus eſt.Attalus thynni recentioris adipe ad ulcera.Murenarum muria & capitum cinis cum melle ſanat ſtrumas. Pungi piſcis eius qui rana in mari appellatur, oſsiculo de cauda,ita ut nō uulneret,prodeſt:Id faciendum quotidie, donec percurentur.Eadem uis & paſtinacæ radio,& lepore marino impoſito,ita ut celeriter remoueant̄:Echini teſtis contuſis & ex aceto illitis.Item ſcolopēdræ marinæ è melle:cancro fluuiatili contrito uel cōbuſto ex melle.Mirificæ proſunt & ſepiæ oſſa cum axungia uetere contuſa & illita. Sic & ad parotidas utuntur,& ſcari piſcis marini iocineribus.Quin & teſtis cadi ſalſamenta rij tuſis cum axungia uetere,muricūq; cinere ex oleo ad parotidas ſtrumasq;.Rigor ceruicis mollit̄ cū marinis,qui pedūculi uocant̄, drachma pota. Caſtoreo poto cū pipere ex mulſo mixto ranis decoctis ex oleo & ſale,ut ſorbeat̄ ſuccus. Sic & opiſthotono medentur,tetano,ſpaſticis uero pipere adiecto.Anginas menarū ſalſarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet,ranarū decoctarū ex aceto ſuccus:hic & cōtra tonſillas prodeſt. Cancri fluuiatiles triti ſinguli in heminā aquæ anginis medent̄ gargarizati,aut è uino,aut calida aqua poti.Vuæ medet̄ garū cochlearibus ſubditū.Vocē ſiluri recentes, ſalſiue in cibo ſumpti adiuuāt.Vomitiones mulli inueterati tritiq; in potione concitant.Suſpirioſis caſtoreū cū ammoniaci exigua portione ex aceto mulſo ieiunis utiliſsime potat̄.Eadē potio ſpaſmos ſtomachi ſedat ex aceto mulſo calido.Tuſsim ſanare dicunt̄ piſcium modo è iure decoctæ in patinis ranæ.Suſpenſæ autem pedibus,cum diſtillauerit in patinā ſaliua earum,exenterari iubentur,abiectisq; interaneis condiri.Eſt rana parua arborem ſcandens,& ex ea uociferās. In huius os ſi quis expuat ipſamq; dimittat, tuſsi liberari narrat. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tuſsi cruenta.

Ad iocineris uitia laterumq;,ad ſtomachi,alui, & aliæ promiſcuæ medicinæ. Cap. IX

IOcineris doloribus ſcorpio marinus in uino necatur,ut inde bibatur.Conchæ longæ carnes ex mulſo potę cū aqua pari modo,aut ſi febres ſint ex aqua mulſa.Lateris dolores leniūt hippocāpi toſti ſumpti,tetheaq; ſimilis oſtreo in cibo ſumpta:iſchiadicorū muria ſiluri clyſterę infuſa.Dantur aūt conchæ ternis obolis dilutę in uini ſextarijs duobus

per

Universidad de Deusto
Biblioteca

per dies quindecim. Aluū emollit ſilurus è iure, & torpedo in cibo. Et olus marinū ſimile ſatiuo, ſtomacho inimicū, aluū facillime purgat. Sed propter acrimoniā cum pingui carne coquitur. Et omniū piſcium ius. Idem & urinas ciet è uino maxime. Optimum è ſcorpionibus & iulide, & ſaxatilibus, nec uirus reſipientibus. Coqui debent cū anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo & ſale. Purgant & cybia uetera, priuatimq; cruditates, pituitas bilemq; trahunt. Purgāt & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. Acer uantur muricum modo, uiuūtq; in algoſis, gratiſsimi autumno, & ubi multa dulcis aqua miſcetur mari, ob id in Aegypto laudatiſsimi. Procedente hyeme, amaritudinē trahunt, coloremq; rubrum. Horum ius traditur aluū & ueſicas exinanire, interanea deſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinē adipemq; minuere: itaq; utiliſsimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Item prodeſſe felli pituitæq; pulmonis, iocineris, ſplenis uitijs, rheumatiſmis. Fauces tantū uexant, uocēq; obtundunt. Vlcera quæ ſerpant, aut ſint purgāda, ſanant. Item carcinomata. Cremati aūt ut murices & morſus canum hominumq; cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorū potus emendat caligines, gingiuarū & dentium uitia, eruptiones pituitæ, & cōtra dorycnium aut opocarpathon antidoti uicem obtinent. Degenerant in duas ſpecies, in mitulos, qui ſalem uirusq; reſipiunt: Myſcas, quæ rotūditate differunt, minores aliquanto atq; hirtæ, tenuioribus teſtis, carne duriores. Mituli quoq; ut murices cinere cauſticam uim habēt, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauātur quoq; plumbi modo ad genarū craſsitudines, & oculorū albugines, caligineſq;, atq; in alijs partibus ſordida ulcera, capitiſq; puſtulas. Carnes uero eorum ad canis morſus imponūtur. Et pelorides emolliunt aluum. Item caſtorea ex aqua mulſa drachmis binis. Qui uehementius uolunt uti, addunt cucumeris ſatiui radicis ſiccæ drachmā, & aphronitri duas. Tetheæ torminibus & inflatiōibus occurrunt: inueniuntur hæ in folijs marinis ſugētes, fungorum uerius generis q̄ piſcium. Eædem & tenaſmum diſſoluūt, renumq; uitia. Naſcitur & in mari abſinthiū quod aliqui ſeriphum uocant, circa Taposirin maxime Aegypti, exilius terreſtri. Aluū ſoluit, & noxijs animalibus inteſtina liberat. Soluūt & ſepiæ. In cibo dantur cū oleo, & ſale & farina decoctæ. Menæ ſalſæ cū felle taurino illitæ umbilico, aluū ſoluūt. Ius piſciū in patina cocto rum cū lactucis teneſmū diſcutit. Cancri fluuiatiles triti ex aqua poti, aluū ſiſtūt, urinam cient, in uino aluū. Adēptis brachijs calculos pellūt tribus obolis cū myrrha triti, ſingulis eorū drachmis. Ileos & inflationes caſtoreū cum dauci ſemine & petroſelini quātum ternis digitis ſumat, ex mulſi calidi cyathis quatuor: Tormina uero cū aceto uino mixto. Erythini in cibo ſumpti ſiſtunt aluum. Dyſentericis medent ranæ cū ſcilla decoctæ, ita ut paſtilli fiant: Fel ſiue cor earū cum melle tritū, ut tradit Niceratus. Morbo regio ſalſamentum cū pipere, ita ut reliqua carne abſtineat. Lieni medetur ſolea piſcis impoſitus: Item torpedō: Item rhombus uiuus, dein remittitur in mare. Scorpius marinus necatus in uino, ueſicæ uitia & calculos ſanat. Lapis qui inuenitur in ſcorpionis marini cauda pōdere oboli potus, Enhydridis iecur: Blenniorum cinis cum ruta. Inueniuntur & in banchi piſcis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculoſis præclare medentur. Aiunt & urticam marinam in uino potam prodeſſe. Item pulmonem marinum decoctum in aqua. Oua ſepiæ urinam mouent, renumq; pituitas extrahunt. Rupta conuulſa cancri fluuiatiles triti in aſinino lacte maxime ſanant: Echini uero cum ſpinis ſuis contuſi in uino poti calculos. Modus ſingulis hemina, bibitur donec proſit, & aliâs in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur ueſica & pectinum cibo. Ex his mares alij donacas, alij aulos uocant: fœminas onychas. Vrinā mares mouent. Dulciores fœminę ſunt & unicolores. Sepiæ quoq; oua urinam mouent, renes purgant. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle: Iecur quoq; aquatici colubri: Item hydri tritum potumq; calculoſis prodeſt. Iſchiadicos autem liberant ſalſamenta ex ſiluro infuſa clyſtere, euacuata prius aluo. Sedis attritus cinis è capite mugilum mullorumq;. Comburuntur autem in fictili uaſe. Illini cum melle debēt. Item

capitis

Universidad de Deusto
Biblioteca

capitis menarum cinis ad rhagadas,& ad condylomata utilis, ſicut pelamidum ſalſarū capitū cinis,uel cybiorum cum melle. Torpedo appoſita procidentis interanei morbū ibi coercet. Cancrorum fluuiatilium cinis ex olea & cera,rimas in eadem parte emēdat. Item & marini cancri polline. Panos ſalſamenta coracini diſcutiunt: Sciænæ interanea & ſquamæ combuſtæ: Scorpio in uino decoctus,ita ut foueātur ex illo. At echinorum teſtę contuſæ & ex aqua illitæ, incipiētibus panis reſiſtunt. Muricum uel purpurarū cinis utroq; modo,ſiue diſcutere opus ſit incipientes,ſiue concoctos emittere. Quidam ita cōponunt medicamētum,ceræ & thuris drachmas XX. ſpumæ argenti XL. cineris muricum X. olei ueteris heminam. Proſunt per ſe ſalſamenta cocta. Cancri fluuiatiles triti uerēdorum puſtulas diſcutiunt. Cinis ex capite menarū. Item carnes decoctę & impoſitæ. Similiter percæ ſalſæ è capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis,aut ſquatinæ piſcis cutis cōbuſta. Hæc eſt qua diximus lignum poliri,quia & è mari fabriles uſus exeunt. Proſunt & ſmarides illitæ. Item muricum uel purpurarū teſtæ cinis cum melle. Efficacius crematarum cum carnibus ſuis. Carbunculos uerendorum priuatim ſalſamenta cocta cum melle reſtingunt. At teſtem,ſi deſcenderit,cochlearum ſpuma illini uolunt. Vrinę incontinentiam hippocampi toſti & in cibo ſæpius ſumpti emendant. Item ophidion piſciculus cōgro ſimilis cum lilij radice. Piſciculi minuti,ex uētre eius qui deuorauerit exempti, & crematí,ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. Iubent & cochleas Africanas cum ſua carne cōburi,cineremq; ex uino ſignino dari. Podagris articularibusq; morbis utile eſt oleum,in quo decocta eſt rana,& ipſius inteſtina,& rubetæ cinis cum adipe uetere. Quidā & hordei cinerem adijciunt,trium generum æquo pondere. Iubent & lepore marino recēti podagrā fricari. Fibrinis quoq; pellibus calciari,maxime pontici fibri. Itē uituli marini, cuius & adeps prodeſt. Item & bryon,de quo diximus,lactucæ ſimile, rugoſioribus folijs, ſine caule. Natura eſt ei ſtyptica. Impoſitum lenit impetus podagræ. Item alga,de qua ſupra dictum eſt: obſeruaturq; in ea ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus,cancriq; marini cinis ex oleo: item fluuiatiles triti ſicq; cinere & oleo ſubacti,& ſiluri adeps. Et in articulis morborum impetus ſedant ranæ ſubinde recentes impoſitæ, quas quidam diſſectas iubent imponi. Corpus auget ius mitulorum,& concharum. Comitiales,ut diximus,coagulum uituli marini bibunt cum lacte equino, aſinino ue, aut cum punici ſucco. Quidam ex aceto mulſo. Nec nō aliqui per ſe pilulas deuorant. Caſtoreum in aceti mulſi cyathi tribus ieiunis datur. His uero qui ſæpius corripiuntur,clyſtere infuſum mirifice prodeſt. Caſtorei drachmæ duæ eſſe debebunt,mellis & olei ſextarius, & aquæ tantundē. Ad præſens uero correptis olfactu ſubuenit cum aceto. Datur & muſtelæ marinæ iecur. Item muris uel teſtudinum ſanguis.

Ad febres omnium generum,& contra diuerſas infirmitates. Cap. X

FEbrium circuitus tollit iecur delphini guſtatum ante acceſsiones. Hippocampi necantur in roſaceo, ut perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipſi adalligantur ægris. Item ex aſello piſce lapilli qui plena luna inueniuntur in capite, alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis longiſsimus dens capillo adalligatus,ita ut quinque diebus eum qui alligauerit,non cernat æger. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus, perunctos liberant quartanis. Sunt qui ſtrangulatas,in oleo ipſas clàm adalligent, oleoque eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit. Et oleum in quo inteſtina decocta ſint. Maxime autem quartanis liberant, ablatis unguibus ranæ adalligatæ, & rubetæ. Iecur eius uel cor adalligatur in panno leucophæo. Cancri fluuiatiles triti in oleo & aqua perunctis ante acceſsiōes in febribus proſunt. Aliqui & piper addunt. Alij decoctos ad quartas in uino è balineo egreſsis bibere ſuadent in quartanis. Aliqui uero ſiniſtrum oculum deuorari iubent. Magi quoque oculis earum ante ſolis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcas dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eoſdem oculos cum carnibus luſciniæ in pelle ceruina adalligatos, præſtare uigiliam ſomno fugato

tradunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

tradunt. In lethargumq; uergẽtibus coagulo balenæ, aut uituli marini ad olfactum utuntur. Aliqui sanguinem testudinum lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur, & spondylus per se adalligatus. Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recẽtes. Quidã ob id afferuant sale, ut dent tritas in potu. Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Prosunt & cardiacis. Cachectis, quorum corpus macie cõficitur, tetheæ utiles sunt cum ruta ac melle. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus, & cũ uino potus. Grauitati saporis occurritur tactis naribus unguento, aut odoribus, uel quoquo modo obturatis. Strombi quoque carnes tritæ, & in mulsi tribus heminis pari modo aquæ, aut si febres sint, ex aqua mulsa datæ proficiunt. Item succus cancrorum fluuiatiliũ cum melle. Ranæ quoq; aquaticæ in uino uetere & farre decoctæ ac pro cibo sumptę, ita ut bibatur ex eodem uase. Vel testudo decisis pedibus, capite, cauda, & intestinis exẽptis, reliqua carne ita cõdita, ut citra fastidiũ sumi possit. Cancri fluuiatiles ex iure sumpti, & phthisicis prodesse traduntur. Adusta sanant cancri marini uel fluuiatilis cinere: Et ea quę feruẽti aqua combusta sunt. Hæc curatio etiam pilos restituit cum cancrorum fluuiatilium cinere. Putantq; utẽdum cum cera & adipe ursino. Prodest & febri ranarũ fellis cinis. Ignes sacros restinguunt ranarum uiuentium uentres impositi: pedibus posterioribus pronas adalligari iubent, ut crebriore anhelitu prosint. Vtuntur & silurorum capitum cinere salsamẽtorum ex aceto. Pruritum scabiemq; non hominum modo, sed & quadrupedum efficacissime sedat iecur pastinacæ decoctũ in oleo. Neruos uel pręcisos purpurarũ callũ quo se operiunt, tusum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere. Item ichthyocolla. Tremulos iuuat castoreum, si ex oleo perungantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio. Sanguinem fieri piscium cibo putant, sisti polypo tuso illitoq;. De quo & hæc traduntur, muriam ipsum ex sese emittere, & ideo nõ debere addi in coquendo: secari harundine: ferro enim infici, uitiumq; trahere natura desinente. Ad sanguinem sistendum & ranarum illinũt cinerem, uel sanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana quam Græci calamiten uocant, quoniam inter harundines fruticesq; uiuat, minima omnium & uiridissima, cinerẽ fieri iubent. Aliqui & nascẽtium ranarum in aqua, quibus adhuc cauda est, in calice nouo combustarum cinerem, si per nares fluat, injcien dum. Diuersus hirudinum, quas sanguisugas uocant, ad extrahendum sanguinem usus est. Quippe eadem ratio earum quæ cucurbitarum medicinalium, ad corpora leuãda sanguine, spiramenta laxãda, iudicatur. Sed uitium quod admissæ semel desiderium faciunt circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinæ. Multi podagris quoq; admittendas censuere. Decidunt satietate, & pondere ipso sanguinis detractæ, aut sale asperſç. Alii quando tamen affixa relinquunt capita, quę causa uulnera insanabilia facit, & multos interimit, sicut Messalinum è cõsularibus patricijs, cũ ad genua admisisset. Inuehunt uirus remedio uerso, maximeq; rufæ ita formidãtur, Ergo fugentia ora forficibus præcidunt, ac ueluti siphonibus defluit sanguis, paulatimq; morientium capita se contrahunt, nec relinquũtur. Natura earum aduersatur cimicibus, & suffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarũ cinis, nariũ profluuia sistit, succo porri mollitus. Extrahit tela corpori inhærẽtia: Sepiarum testæ ex aqua, salsamentorum carnes, cancri fluuiatiles triti: siluri fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo nascitur, carnes impositæ recẽtes siue salsæ. Eiusdem cinis extrahit & adeps: & cinis spinæ eius uicem spodij præbet. Vlcera quæ serpunt, & quæ ex ijs excrescũt, ex capite menarum cinis uel siluri coercet. Carcinomata percarum capita salsarũ, efficacius si cineri earum misceatur sal, & cunila capitata, oleoq; subigantur. Cancri marini cinis usti cum plumbo, carcinomata compescit. Ad hoc & fluuiatilis sufficit cum melle lineaq; lanugine. aliqui malunt alumen melq; miscere cineri. Phagedenæ siluro inueterato, & cum sandaracha trito: cacoethe & nomæ & putrescẽtia cybio uetere sanantur. Vermes uero innati ranarum felle tolluntur: fistulæ aperiũtur, siccanturq; salsamentis cum lintheolo immissis. Intraq; alterũ diem callum omnem auferunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt,& putrescentia ulcerū quæcp serpunt,emplastri modo subacta & illita. Et salpe expurgat ulcera in linteolis concerptis. Item echinorū testæ cinis. Carbūculos coracinorū salsamenta illita discutiunt. Item mullorū salsamenti cinis. Quidam capite tantum utuntur cum melle,uel coracinorū carne. Muricū cinis cum oleo tumorē tollit. Cicatrices fel scorpionis marini: Verrucas tollit glani iecur illitum. Capitis menarū cinis cum allio tritus,ad thymia crudis utuntur: fel scorpionis marini ruffi: smarides tritæ illitæ. Alex defer uefacta unguium scabriciam,cinisep è capite menarum extenuat. Mulieribus lactis copiam facit glauciscus è iure sumptus,& smarides cū ptisana sumptæ, uel cū fœniculo decoctæ. Mammas ipsas muricū uel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Cancri fluuiatiles illiti uel marini pilos in māma,uel muricum carnes appositæ tollunt. Squatinæ illitæ crescere māmas non patiuntur. Delphini adipe linamēta accensa excitant uuluæ strangulatu oppressas. Item scombri in aceto putrefacti. Percarum uel menarum capitis cinis admixto sale & cunila oleoep,uuluę medetur: suffitione quoep secundas extrahit. Item uituli marini adeps instillatur igni naribus intermortuarū uuluæ uitio, & cum coagulo eiusdem in uellere imponit. Pulmonis marini cinis adalligatus, egregie profluuia purgat. Echini uiuentes tusi & in uino dulci poti. Sistunt & cancri fluuiatiles triti in uino potiep. Item siluri suffitu,præcipue Africi,faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluuia sistere: ex hyssopo purgare. Et si partus stranguletur, similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes uel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuosep partus utitur illis,cum quinis lapathi radicibus,cum ruta & fuligine tritis,& in mulso datis potui. Item in iure cocti cum lapatho & apio,menstruas purgationes expediunt: lactisep ubertatē faciunt. Item in febri quæ sit cum capitis doloribus & oculorū palpitatione,mulieribus in uino austero poti prodesse dicuntur. Castoreum ex mulso potum purgationibus prodest. Contraep uuluam olfactum cum aceto & pice, aut subditum pastillis. Ad secūdas etiam uti eodem prodest cum panace in IIII cyathis uini. Et à frigore laborantibus ternis obolis. Sed si castoreū fibrúmue supergrediatur grauida,abortum facere dicitur,& periclitari partus si superferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio: si capiatur cum luna in libra fuerit, triduoep asseruetur sub dio, faciles partus facere postea quoties inferatur. Adiuuare & pastinacæ radius adalligatus umbilico estimatur,si uiuenti ablatus sit,ipsaep denuo in mare dimissa. Inuenio apud quosdam ostracium uocari,quod aliqui onychem uocant: hoc suffitum uuluæ pœnis mire resistere. Odorem esse castorei,meliusep cum eo ustum proficere. Vetera quoque ulcera & cacoethe eiusdem cinere sanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præsentissimo remedio sanari tradunt cancro fœmina, cum salis flore contuso post plenam lunam,& ex aqua illito. Psilotrum est thynni sanguis,fel,iecur,siue recentia, siue seruata. Iecur etiam tritum,mixtaep cedria plumbea pyxide asseruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. Eadē uis est pulmonis marini: leporis marini sanguine & felle, uel si in oleo lepus hic necetur: cācri scolopendræ marini cinis cum oleo: urtica marina trita ex aceto scillite: torpedinis cerebrum cum alumine illitum XVI luna. Ranæ paruæ quam in oculorum curatione descripsimus, sanies efficacissime psilothrum est, si recens illinatur: & ipsa arefacta ac tusa, mox decocta tribus heminis ad tertias, uel in oleo decocta æreis uasis. Eadem mensura alij ex quindecim ranis conficiunt psilothrum, sicut in oculis diximus. Sanguisugæ quoque tostæ in uase fictili,& ex aceto illitæ,eundem contra pilos habent effectum. Et suffitus urentium eas necat cimices inuectas. Castoreo quoque cum melle pro psilothro usi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem psilothro uellendi prius sunt pili. Infantium gingiuis dentitionibusep multum confert delphini cum melle dentium cinis,& si ipso dente gingiuæ tangantur. Adalligatusep idem pauores repentinos tollit. Idem effectus et caniculę dentis. Vlcera uero quæ in auribus,aut ulla corporis parte fiant,cancrorū fluuiatiliū succus cum farina hordeacea sanat. Et ad reliquos

Universidad de Deusto
Biblioteca

morbos triti in oleo perunctis prosunt. Siriaseisq; infantium spongia frigida crebro humefacta rana inuersa adalligata efficacissime sanat, quã aridã inueniri affirmant. Mullus in uino necatus, uel piscis rubellio, uel anguillæ duæ, item uua marina in uino putrefacta, ijs qui inde biberint, tædiũ uini affert. Venerẽ inhibet echeneis et hippopotami frontis è sinistra parte pellis in linteolo adalligata, fel' ue torpedinis uiuę genitalib. illitũ. Concitant cochlearũ fluuiatiliũ carnes sale adseruatæ, & in potu ex uino datę: erythini in cibo sumpti: iecur ranæ diopetis uel calamitæ in pellicula gruis alligatũ, uel dens crocodili maxillaris annexus brachio, uel hippocampus, uel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorẽ finit in pecoris recenti corio rubeta alligata. Equorũ scabiẽ ranæ decoctę in aqua extenuãt, donec illiniri possit. Aiuntq; ita curatos nõ repeti postea. Et Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana uiua data sit. Inter aquatilia dici debet & calamochnus, latine adarca appellata. Nascitur circa harundines tenues è spuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi se miscent. Vim habet causticã, ideo acopis additur contra perfrictionum uitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami simul dici debent. Phragmitis radix recens tusa luxatis medetur, & spinæ doloribus ex aceto illita. Cyprij uero, qui & donax uocatur, cortex alopecijs medetur ustus, & ulceribus ueteratis. Folia extrahendis quæ infixa sint corpori, & igni sacro. Paniculæ flos si aures intrauerit, exurdat. Sepię atramẽto tanta uis est, ut in lucerna addito Æthiopas uideri ablato priore lumine, Anaxilaus tradat. Rubeta decocta, & in aqua potu data, suum morbis medetur, uel cuiuscunq; ranæ cinis. Pulmone marino si confricetur lignum, ardere uidetur, adeo ut baculum ita præluceat.

Animalium omniũ in mari uiuentiũ, centũ septuaginta sex genera esse. Cap. XI

PEracta aquatiliũ dote, nõ alienũ uidetur indicare per tot maria, tam uasta, & tot milibus passuũ terræ infusa, extraq; circũdata mẽsura penè ipsius mundi, quæ intelligantur animalia centũ septuaginta sex omnino generũ esse, eaq; nominatim cõplecti. Quod in terrestribus uolucribusq; fieri non quit. Neq; enim omis Indiæ Æthiopiæq; aut Scythię desertorũúe nouimus feras aut uolucres, cũ hominũ ipsorũ multo plurimę sint differentiæ, quas inuenire potuimus. Accedat his Taprobane, insulæq; aliæ oceani fabulose narratę. Profecto cõueniet non posse omnia genera in cõtemplationẽ uniuersam uocari. At hercule in tanto mari oceano quæcunq; nascuntur certa sunt, notioraq; quod miremur quæ profundo natura mersit. Vt à beluis ordiamur, arbores, physeteres, balenę, pristes, tritones, nereides, elephãti, homines qui marini uocantur, rotæ, orcæ, arietes muscu li, & alij piscium forma arietes, delphini, celebresq; Homero uituli. Luxuriæ uero testudines, & medicis fibri, quorũ è genere lutras nusquam mari accepimus mergi tantum marina dicẽtes. Iam caniculæ, dromones, cornutæ, gladij, serræ: cõmunesq; mari, terræ, amni, hippopotami, crocodili. Et amni tantũ ac mari thynni, thynnides, siluri, coracini, percæ. Peculiaris autẽ maris acipenser, aurata, asellus, acarne, aphya, alopecias, anguilla, araneus, box, batis, banchus, batrachus, beloñæ, quos aculeatos uocamus, balanus, coruus, cytharus. Chromborũ genera, cyprinus, chalcis, cobio. Callarias asellorũ generis, ni minor esset. Colias siue parianus, siue saxitanus à patria Bætica, lacertorum minima: Ab ijs Mæotici, cybium. Ita uocatur concisa pelamis, quæ post XL dies à Ponto in Mæotim reuertitur. Cordyla, & hęc pelamis pusilla, cũ in Pontũ è Mæotide exit, hoc nomen habet: cantharus, callionymus, siue uranoscopus, cinædi soli piscium lutei: Cnide, quam nos urticam uocamus. Cancrorũ genera, chametrachea, chameleos, chamæpelorides generis uarietate distantes & rotunditate, chamæglycimerides, quæ sunt maiores ęq; pelorides, colycia siue corophia. Concharũ genera, inter quę & margaritiferę: cochleę, quarũ genera pentadactyles, melicembales, echinophoræ dicuntur quibus cantant. Extra has sunt rotundæ in oleario usu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynosdexia, draco. Quidam aliud uolunt esse dracunculum. Est autem graculo similis. Aculeos in branchijs habet ad caudam spectantes. Sic & scorpio lædit dum manu tollitur: erythinus, echeneis,

echinus

echinus. Elephãti locuſtarũ generis nigri, pedib. quaternis, biſulcis. preterea brachia duo binis articulis, ſinguliſq; forticulis dẽticulatis. Faber ſiue zeus, glauciſci, glanis, gonger, gerres, galeos, garus, hippus, hippuros, hirũdo, halipleumon, hippocãpos, hepar, helaca tenes. Sunt lacertorũ genera, loligo uolitãs, locuſtæ, lucernæ, liparis, lamyrus, lepus, leones, quorũ brachia cãcris ſimilia ſunt, reliqua pars locuſtæ, mullus, merula inter ſaxatiles laudata, mugil, melanurus, mena, meryx, murena, mys, mitulus, myſcus, murex, oculata, ophidiõ, oſtrea, otia, orcynus. Hic eſt pelamidũ generis maximus, neq; redit in Męotin, ſimilis tritoni, uetuſtate melior. Orbis, orthragoriſcus, phager, phycis ſaxatilium, pelamis: earũ generis maxima apolectus uocaẽ, durior tritone: phorcus, phitharus, paſſer, paſtinaca. Polyporũ genera. pectines maximi & nigerrimi æſtate, laudatiſsimi Mitylenis, Tindaride, Salonis, Altini, Antij, in inſula Alexandriæ in Ægypto. pectunculi, purpuræ, percides, pinna, pinnotheræ, rhina, quẽ ſquatum uocamus. Rhombus, ſcarus principalis hodie. Solea, ſargus, ſcylla, ſarda. Ita uocaẽ pelamis longa, ex oceano ueniens. Scomber, ſalpa, ſparus, ſcorpæna, ſcorpios, ſciadeus, ſciæna, ſcolopẽdra, ſmyrus, ſcepini, ſtrombus, ſolen, ſiue aulos, ſiue donax, ſiue onyx, ſiue dactylus, ſpõdylus, ſmarides, ſtella, ſpongia, Turdus inter ſaxatiles nobilis. Tomus thurianus, quẽ alij xiphiam uocãt. Theſſa, torpedo, tethea. Triton pelamidum generis magni, ex eo uræa cybia fiunt. Vrenæ; uua, xiphiæ. His adijciemus apud Ouidium poſita nomina, quæ apud neminẽ alium reperiuntur: ſed fortaſsis in Ponto naſcuntur, ubi id uolumen ſupremis ſuis tẽporibus inchoauit: Bopgyrum in ſcopulis uiuentẽ, orphũ rubentẽ, rhacinumq; pullum. pictas mormyras, aureiq; coloris chryſon. Præterea paruum teragum; & placentem cauda labrum: epodas lati generis. Prẽter hæc inſignia piſcium tradit channẽ ex ſeipſa concipere, glaucũ æſtate nũquam apparere, pompilum qui ſemper comitetur nauigiorum curſus, chromin qui nidificet in aquis: Helopem quoq; dicit eſſe noſtris incognitũ undis: ex quo apparet falli eos, qui eundem acipenſerem exiſtimauerũt. Helopi palmã ſaporis inter piſces multi dedere. Sunt præterea à nullo autore nominati, ſudis latine appellata, à Græcis ſphyræna roſtro ſimilis noĩe, magnitudine inter ampliſsimos, rarus, ſed tamẽ nõ degener. appellantur & pernæ concharũ generis, circa Pontias inſulas frequentiſsimæ. Stant uelut ſuillo crure lõgo in harena defixæ, hiantesq; quà limpitudo eſt pedali non minus ſpacio. Cibũ uenantur. Dentes in circuitu marginũ habent pectinatim ſpiſſatos. Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. Et hienã piſcẽ uidi in Ænaria inſula captũ, caput exerentẽ. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potius annumeranda quàm animalibus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXIII

Metallorum naturæ.

PROOEMIVM

METALLA nunc, ipſæ que opes, & rerum pretia dicentur: tellurem intus inquirente cura multiplici modo: quippe alibi diuitijs foditur, quærente uita aurum, argentum, electrum, æs: alibi delicijs gemmas, & parietum digitorúmque pigmenta: alibi temeritati ferrum, auro etiam gratius inter bella cædésque. Perſequimur omnes eius fibras, uiuimusq; ſuper excauatam, mirantes dehiſcere aliquando, aut intremiſcere illam, ceu uero non hoc etiam indignatione ſacræ parentis exprimi poſsit. Imus in uiſcera eius, & in ſede manium opes quærimus, tanquam parum benigna fertiliqúe quaquà calcatur. Inter hæc minimum remediorum gratia ſcrutamur. Quoto enim cuiq; fodiendi cauſa medicina eſt? Quanquam & hæc ſum-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ma sui parte tribuit, ut minime parca, facilisq; in omnibus quæ prosunt. Illa nos premũt, illa nos ad inferos agunt, quæ occultauit atq; demersit, illa quæ non nascũtur: ut repente mens ad inane euolans reputet, quæ deinde futura sit finis, seculis omnibus exhauriendi eam, quousq; penetret auaritia. Quàm innocens, cp̃ beata, imò uero & delicata esset uita, si nihil aliud cp̃ supra terras cõcupisceret, breuiterq; nisi quod secum est? Eruitur aurum & chrysocolla iuxtà, ut precios ior uideatur nomen ex auro custodiens. Parum enim erat unam uitæ inuenisse pestem, nisi in pretio esset auri etiam sanies. Quærebat argentum auaritia, boni consuluit interim inuenisse miniũ, rubentisq; terræ excogitauit usum. Heu prodigiosa ingenia, quot modis auximus pretia rerum? Accessit ars picturæ, & aurũ argentumq; cælando carius fecimus. Didicit homo naturam prouocare. Auxere & artem uitiorum irritamenta. In poculis libidines cælare iuuit, ac per obscenitates bibere. Abiecta deinde sunt hæc & sordere cœpere, & auri argentiq; nimium fuit. Murrhina & crystallina ex eadem terra effodimus, quibus pretiũ faceret ipsa fragilitas. Hoc argumẽtum opum, hæc uera luxuriæ gloria existimata est, habere quod posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis, turba gemmarũ potamus, & smaragdis teximus calices, ac temulentię causa tenere Indiam iuuat, & aurum iam accessio est.

Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorum, & modo auri apud antiquos, & equestri ordine, & de iure anulorum aureorum. Cap. I

VTinamq; posset è uita in totum abdicari aurũ, sacra fames, ut celeberrimi autores dixere, prosciss um conuicijs ab optimis quibusque, & ad perniciem uitæ repertum: quantũ feliciore æuo, cum res ipsæ permutabãtur inter se, sicut & Troianis tẽporibus sanctitatum, Homero credi conuenit. Ita enim (ut opinor) commercia uictus gratia inuenta. alios corijs boũ, alios ferro captiuisq; rebus emptitasse tradit: quancp̃ & ipse miratus aurum, æstimationes rerum ita fecit, ut centum boum arma aurea permutasse Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem boum. Ex qua cõsuetudine mulcta legum antiquarum pecore cõstat, etiam Romæ. Pessimũ uitæ scelus fecit, qui anulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanquam illi quoq; ferreum anulum dederit antiquitas: uinculumq; id, non gestamen intelligi uoluerit. Midæ quidem anulum, quo circumacto habentem nemo cerneret, quis non etiam fabulosiorem fateatur? Manus & prorsus sinistræ maximam autoritatem concilia uere auro, non quidẽ Romanæ, quorũ more ferreũ id erat & bellicæ uirtutis insigne. De regibus Romanis non facile dixerim. Nullum habet Romuli in Capitolio statua, nec præter Numæ Seruijq; Tullij alia, ac ne L. quidẽ Bruti. Hoc in Tarquinijs maxime miror, quorum è Græcia fuit origo, unde hic anulorum usus uenit, quancp̃ etiam nunc Lacedæmone ferreo utantur. Sed à prisco Tarquinio omnium primo filium, cum in prætextæ annis occidisset hostem, bulla aurea donatum constat: unde mos bullę durauit, ut eorum qui equo meruissent filij, insigne id haberent, cęteri lorum. Et ideo miror Tarquinij eius statuam sine anulo esse. Quanquam & de nomine ipso ambigi uideo: Gręci à digitis appellauere, apud nos prisci ungulum uocabãt, postea & Græci & nostri symbolũ. Longo certe tẽpore, ne senatũ quidem Romanum habuisse aureos, manifestum est. Siquidẽ his tantum qui legati ad exteras gentes ituri essent, anuli publice dabãtur, credo quoniam ita exterorum honoratissimi intelligebantur. Neque alijs uti mos fuit, quàm qui ex ea causa publice accepissent, uulgoq; sic triumphabant. Et cum corona ex auro Hetrusca sustineretur à tergo, anulus tamen in digito ferreus erat, æque triumphantis & serui fortasse coronam sustinentis. Sic triumphauit de Iugurtha C. Marius: aureumq; non ante tertium consulatum sumpsisse traditur. Hi quoq; qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantum utebantur eis, intra domos uero ferreis. Quo argumento etiam nunc sponsæ annulus ferreus mittitur, isq; sine gemma: nec Iliacis temporibus ullos fuisse anulos ui-

los uideo, nusquam certe Homerus dicit, cum et codicillos missitatos epistolarum gratia indicet, & conditas arcis uestes, ac uasa aurea argenteaq;, & ea colligata nodi nō anuli nota. Sortiri quoq; contra prouocationem duces non anulis tradit. Fabricam etiam deum fibulas & alia muliebris cultus, sicut inaures, in primordio factitasse sine mentione anulorum. Et quisquis primus instituit, cunctāter id fecit, læuisq; manibus ac latētib. induit, cū si honos securus fuisset dextra fuerit ostentandus. Quod si impedimentum potuit in eo aliquod intelligi etiam consertoris usu, argumentum est, maius in lęua fuisse, qua scutum capitur. Est quidem apud eundem Homerum uirorum crinibus aurum implexum: ideo nescio an prior usus à fœminis cœperit. Romæ quidem non fuit aurum, nisi admodum exiguum, longo tempore. Certe cum à Gallis capta urbe pax emeretur, non plus quàm mille pondo effici potuere. Nec ignoro duo millia pondo auri perisse, Pompeij tertio cōsulatu, è Capitolini Iouis solio, à Camillo ibi condita, & ideo à plerisque existimari duo milia pondo collata. Sed quod accessit, Gallorum præda fuit, detractumq; ab his in parte captæ urbis delubris. Gallos autē cum auro pugnare solitos, Torquatus indicio est. Apparet ergo Gallorum templorumq; tantundem, nec amplius fuisse: quod quidem in augurio intellectū est, cum Capitolinus duplum reddidisset. Illud quoq; obiter indicari conuenit, quoniam de anulis sermonem repetimus, ædituum custodiæ eius cōprehensum, fracta in ore anuli gemma, statim expirasse, & indicium ita extinctum. Ergo ut maxime duo tantū milia pondo, cum capta est Roma anno trecētesimo LXIIII fuere, cum iam capitum liberorum censa essent CLII milia quingenti LXXX. In eadem post annos CCCVII quod ex Capitolinæ ædis incendio cæterisq; omnibus delubris C. Marius filius Prænestę detulerat, tredecim milia pondo: quæ sub eo titulo in triumpho transtulit Sylla, & argenti VII milia. Idem ex reliqua omni uictoria pridie transtulerat auri pondo XV milia, argenti pondo C.XV milia. Frequentior autem usus annulorum non ante Cn. Flauium Annij filium deprehenditur. Hic namq; publicatis diebus fastis quos populus à paucis principum quotidie petebat, tantam gratiam plebis adeptus est, alioquin libertino patre genitus, & ipse Appij Cæci scriba, cuius hortatu exceperat eos dies, cōsultando assidue sagaci ingenio, promulgaueratq;, ut ædilis curulis crearetur cum Q. Anicio Præneftino, qui paucis ante annis hostis fuisset, præteritis C. Petilio & Domitio, quorum patres consules fuerant: additum Flauio, ut simul & tribunus plebis esset. Quo facto tanta senatus indignatione exarsit, ut anulos ab eo abiectos fuisse, in antiquissimis reperiatur annalibus. Fallit plerosq; qui tum & equestrem ordinem id fecisse arbitrantur. Est enim adiectū hoc quoq;: sed & phalera posita, propter quæ nomē equitū adiectum est. Anulos quoq; depositos à nobilitate, in annales relatum est, nō à senatu uniuerso. Hoc actum P. Sempronio Longo, L. Sulpitio coss. Flauius uouit ædem Concordiæ, si populo reconciliasset ordines. Et cum ad id pecunia publica non decerneretur, ex mulctatitia fœneratoribus condemnatis ædiculam æream fecit in græcostasi, quæ tunc supra comitium erat. Inciditq; in tabella ærea eam ædem c. quatuor annis post Capitolinam dedicatam. Ita CCCCXLVIII à condita urbe gestum est, & primum anulorum uestigium extat. Promiscui autem usus alterum secundo Punico bello: neque enim aliter potuissent trimodia illa anulorum Carthaginem ab Annibale mitti. Inter Cepionem quoque & Drusum ex anulo in auctione uenali, inimicitiæ cœpere, unde origo socialis belli, & exitia rerum. Ne tum quidem omnes senatores habuerunt: utpote cum memoria auorum multi prætura quoq; functi, in ferro consenuerint: sicut Calphurnium & Manilium, qui legatus C. Marij fuerit Iugurthino bello, Feneſtella tradit: & multi L. Fusidium illum, ad quem Scaurus de uita sua scripsit: in Quintiorum uero familia aurum ne fœminas quidem habere mos fuerit: nullosq; omnino anulos maior pars gentium hominumq;, etiam qui sub imperio nostro degunt, hodieque habeat. Non signat oriens aut Ægyptus etiam nunc, literis contenta solis. Multis hoc modis, ut cætera omnia, luxuria uariauit, gem

Universidad de Deusto
Biblioteca

mas addendo exquisiti fulgoris, censuq; opimo digitos onerando, sicut dicemus in gem
marum uolumine, mox & effigies uarias cælãdo: ut alibi ars, alibi materia esset in pretio.
Alias deinde gemmas uiolari nefas putauit: ac ne quis signandi causam in anulis esse in-
telligeret, solidas induit. Quasdam uero neq; ab ea parte quæ digito occultatur, auro clu-
sit, aurumq; milibus lapillorum uilius fecit. Contra uero multi nullas admittũt gemmas,
auroq; ipso signant: id Claudij Cæsaris principatu repertum. Necnon & seruitia iam fer
rum auro cingunt, alia per sese mero auro decorãt, cuius licentię origo nomine ipso in Sa
mothrace id institutum declarat. Singulis primo digitis geri mos fuerat, qui sunt mini-
mis proximi, sic in Numæ & Seruij Tullij statuis uidemus. Postea pollici proximo in-
ducere, etiam deorum simulacris: dein iuuit & minimo dare. Galliæ Britannięq; in medio
dicuntur usæ. Hic nunc solus excipitur, cæteri omnes onerantur, atq; etiam priuatim arti
culi minoribus alijs. Sunt qui tres uni minimo cõgerant: alij uero & huic unum tantum,
quo signantem signent. Conditus ille ut res rara, & iniuria usus indigna, uelut è sacrario
promitur: & unum in minimo digito habuisse, preciosioris in recondito supellectilis
ostentatio est. Iam alij pondera eorum ostẽtant. Alijs plures q; unum gestare labor est.
Alij bracteas infarcire leuiore materia propter casum tutius gemmarum solicitudini pu-
tant. Alij sub gemmis uenena cludunt, sicut Demosthenes summus oratorum Græciæ,
anulos que mortis gratia habent. Denique plurimum opum scelera anulis fiunt. Quæ
fuit illa priscorum uita, qualis innocentia, in qua nihil signabatur? At nunc cibi quoq; ac
potus anulo uindicantur à rapina. Hoc profecere mancipiorũ legiones, & in domo tur-
ba externa, ac seruorum quoq; causa nomenclator adhibendus: aliter apud antiquos, sin
guli Marcipores Luciporésue dominorum gentiles, omnem uictum in promiscuo ha-
bebant, nec ulla domi custodia à domesticis opus erat. Nunc rapiendæ comparantur
epulæ, paritérque qui rapiant eas, & claues quoque ipsas signasse non est satis: grauatis
somno aut morientibus anuli detrahuntur: maioríq; uitæ ratio circa hoc instrumentum
esse cœpit, incertum à quo tempore. Videmur tamen posse in externis autoritatẽ eius rei
intelligere circa Polycratem Sami tyrannum, cui dilectus ille anulus in mare abiectus, ca
pto relatus est pisce, ipso circiter c c x x x annum urbis nostræ interfecto. Celebrator
quidem usus cum fœnore cœpisse debet: argumẽto est consuetudo uulgi, ad sponsiones
etiamnum anulo exiliente, tracta ab eo tẽpore quo nondum erat arra uelocior: ut planè
affirmare possimus, nummos ante apud nos, mox cœpisse anulos. De nũmis paulopost
dicetur. Anuli distinxere alterum ordinem à plebe, ut semel cœperant esse celebres, sicut
tunica ab anulis senatum tantũ, quanquam & hoc serò, uulgoq; purpura latiore tunicæ
usos inuenimus etiam præcones, sicut patrem L. Ælij Stilonis, præconini ob id cogno-
minati. Sed anuli planè medium ordinem, tertiumq; plebi & patribus inseruere: ac quod
antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuũt. Nec pridem id
factum: Diuo Augusto decurias ordinãte, maior pars iudicum in ferreo anulo fuit: ijq;
non equites, sed iudices uocabantur. Equitum nomen subsistebat in turmis equorũ pu-
blicorum. Iudicum quoque non nisi quatuor decuriæ fuere primo. uixq; singula milia in
decurijs inuenta sunt, nõdum prouincijs ad hoc munus admissis: seruatumq; in hodier-
num est ne quis è nouis ciuibus in ijs iudicaret.

De decurijs iudicum, & quoties nomina equestris ordinis immutata, & donis militaribus, & quando primum corona aurea. Cap. 11

DEcuriæ quoq; ipsæ pluribus discretæ nominibus fuere. Tribunorũ æris, & Selecto
rum, & Iudicum: præter hoc etiamnum Nongenti uocabãtur ex omnibus selecti,
ad custodiendas cistas suffragiorum in comitijs. Et diuisus hic quoq; ordo erat superbâ
usurpatione nominum, cum alius se Nongentum, alius Selectum, alius Tribunum ap-
pellaret. Tiberij demum principatus nono anno in unitatem uenit equester ordo, anulo
rũq; autoritati forma constituta est, C. Asinio Pollione, C. Antistio Vetere c o s s: annó
urbis

Universidad de Deusto
Biblioteca

urbis conditæ DCCLXXV. quod miremur, futili penè de causa, cum C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famā apud principē popinarū pœnis aucupatur, quæstus esset in senatu, uulgo institores eius culpæ defendi anulis. Hac de causa constitutū, ne cui ius id esset, nisi cui ingenuo ipsi, patri auoq; paterno sestertia CCCC census fuisset, & lege Iulia theatrali in XIIII ordinib. sedendi. Postea gregatim insigne id appeti cœptū. Propterq; hæc discrimina Caius princeps decuriam quintā adiecit: tantūq; natum est fastus, ut quæ sub diuo Augusto impleri non potuerant decuriæ, non capiant eum ordinē, passimq; ad ornamenta ea etiā seruitute liberati transiliant, quod antea nunq; erat factum, quoniam in ferreo anulo equites iudicesq; intelligebantur: adeoq; promiscuū id esse cœpit, ut apud Claudium Cæsarem in censura eius unus ex equitibus Flauius Proculus CCCC ex ea causa reos postularet. Ita dum separatur ordo ab ingenuis, cōmunicatus est cum seruitijs. Iudicum autem appellatiōe separari eum ordinem primi omniū instituere Gracchi, discordi popularitate in cōtumeliam senatus: mox ea debellata, autoritas nominis uario seditionum euentu circa publicanos substitit, & aliquamdiu tertiæ uires publicani fuere. M. Cicero demū stabiliuit equestre nomē in cōsulatu suo, ei senatū cōciliās, ex eo se ordine profectum esse celebrans, eiusq; uires peculiari popularitate quærēs. Ab illo tempore planè hoc tertiū corpus in republica factū est, cœpitq; adijci senatui populoq; Rom. & equester ordo. Qua de causa & nunc post populū scribitur, quia nouissime cœptus est adijci. Quinetiā ipsum equitū nomen sæpe uariatū est, in his quoq; qui ad equitatū trahebant. Celeres sub Romulo regibusq; appellati sunt, deinde flexumines, postea trossuli, cū oppidum in Thuscis citra Volsinios passuū IX. M. sine ullo peditū adiumēto cepissent eius uocabuli: idq; durauit ultra C. Gracchum. Iunius certe, qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus est, scriptū reliquit his uerbis: quod ad equestrē ordinē attinet, antea trossulos uocabant, nunc equites uocant: ideo quia non intelligunt trossulos nomen quid ualeat, multos pudet eo nomine appellari: & causam quæ supra indicata est exponit, inuitosq; etiamnū tamen trossulos uocari. Sunt adhuc aliquę non omittendæ in auro differentiæ. Auxiliares quippe & externos torquibus aureis donauere, at ciues nō nisi argēteis. Præterq; armillas ciuibus dedere, quas non habent externi. Iidē (quod magis miremur) coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus donatus sit ea, nō inueni, sed quis primū donauerit à L. Pisone tradit. A. Posthumius dictator apud lacū Regillū castris Latinorum expugnatis, ei cuius maxime opera capta essent, hāc coronā ex præda dedit. Itē L. Lētulus cos. Serg. Cornelio Merēdæ, Samnitū oppido capto. Sed quinq; librarū corona Piso Frugi filium ex priuata pecunia donauit: eamq; coronam testamento reip. legauit.

De reliquo usu auri in uiris & mulieribus, & de nummo aureo: & quando primum signatum est æs, argentum, & aurum, & antequam signaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo censu, & quoties & quibus temporibus autoritas auri. Cap. III

DEorum uero honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quàm ut auratis cornibus hostiæ, maiores duntaxat, immolarentur. Sed in militia quoq; in tantum adoleuit hæc luxuria, ut M. Bruti in Philippicis campis epistolæ reperiātur frementes, fibulas tribunitias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierum pedibus aurū gestari tacuisti: cuius sceleris nos coarguimus illum primum, qui auro dignitatem per anulos fecit, ut habeant in lacertis iampridem & uiri, quod è Dardanis uenit, itaq; & Dardanium uocabatur. Viriæ celticæ dicunt: uiriles celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis digitisq; totis, collo, auribus, spiris: Discurrāt catenæ circa latera, & inserta margaritarum pondera è collo dominarum auro pendeant, ut in somno quoq; unionum conscientia adsit: etiám ne pedibus induitur, atq; inter stolam plebemq; hunc medium fœminarum equestrem ordinem facit. Honestius uiri pedagogijs id damus, balineasq; diues puerorum forma conuertit, Iam uero etiā Harpocratem, statuasq; Ægyptiorum numinum, in digitis uiri

quoq; portare incipiunt. Fuit & alia Claudij principatu differẽtia, in solis his quibus ad-
missionẽ liberti eius dedissent imaginẽ principis in anulo ex auro gerendi, magna crimi-
num occasione: quæ omia salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit, æqualiter pu-
blicando principẽ. De anulis aureis eorũq; usu hactenus dictum sit. Proximũ scelus fe-
cit, qui primus ex auro denariũ signauit, quod & ipsum latet autore incerto. Po. Ro. ne
argento quidẽ signato ante Pyrrhum regẽ deuictum usus est. Libralis, unde etiam nunc
libella dicitur, & dipondius appẽdebatur assis. Quare æris grauis pœna dicta. Et adhuc
expensa in rationibus dicuntur: item impendia & dependere. Quin & militum stipẽdio
rum, hoc est stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicũtur: qua cõsuetudine in his
emptionibus quæ mãcipij sunt, etiam nunc libra interponitur. Seruius rex primus signa-
uit æs. Antea rudi usos Romæ Remeus tradit. Signatum est nota pecudum, unde & pe-
cunia appellata. Maximus census CX. M. assium fuit illo rege: & ideo hæc prima classis.
Argentũ signatum est anno urbis D.LXXXV. Q. Fabio COS. quinq; annis ante primum
bellum Punicum. Et placuit denarius pro X libris æris, quinarius pro quinq;, sestertium
pro dipondio ac semisse. Libræ autem pondus æris imminutum bello Punico primo,
cum impensis resp. non sufficeret, constitutumq; ut asses sextantario pondere ferirentur.
Ita quinq; partes factæ lucri, dissolutumq; æs alienum. Nota æris fuit ex altera parte la-
nus geminus, ex altera rostrũ nauis. In triente uero & quadrante rates. Quadrans antea
triuncis uocatus à III uncijs. Postea Annibale urgẽte, Q. Fabio Maximo dictatore, asses
unciales facti: placuitq; denarium XVI assibus permutari, quinariũ octonis, sestertiũ qua-
ternis. Ita resp. dimidium lucrata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro X
assibus datus. Nota argenti fuere bigæ atq; quadrigæ, & inde bigati quadrigatiq; dicti.
Mox lege Papyria semunciales asses facti. Liuius Drusus in tribunatu plebis octauam
partẽ æris argento miscuit. Qui nunc uictoriatus appellatur, lege Clodia percussus est.
Antea enim hic nummus ex Illyrico aduectus, mercis loco habebatur. Est autem signa-
tus uictoria, & inde nomen. Aureus nummus post annum LXII percussus est quàm ar-
genteus, ita ut scrupulum ualeret sestertijs uicenis, quod efficit in libras ratione sestertio
rum, qui tunc erant, sestertios DCCCC. Post hæc placuit XL. M. signari ex auri libris, pau-
latimq; principes imminuere pondus: minutissimus uero ad XLV. M. Sed à nummo pri-
ma est origo auaritię excogitata, fœnore quæstuosa segnitia. Hæc paulatim exarsit rabie
quadã, non iam auaritia, sed fames auri: utpote cum Septimuleius C. Gracchi familia-
ris auro repensum caput eius excisum ad Opimium tulerit, plumboq; in os addito parri
cidio suo rempublicã etiam circũscripserit: nec iam quiritium aliquo, sed uniuerso nomi-
ne Romano infami, rex Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit: hæc parit
habendi cupido. Pudet intuentẽ tantum nomina ista, quæ subinde noua Græco sermo-
ne excogitantur, expresso argenteis uasis auro, aut incluso, quibus delicijs ueneũt tam au
rea q; aurata, cum sciamus interdixisse castris suis Spartacũ, ne quis aurum haberet aut
argentum. Tanto fuit plus animi fugitiuis nostris. Messala orator prodidit Antonium
triumuirum aureis usum in omnib. obscenis desiderijs, pudendo crimine etiam Cleopa-
træ. Summæ apud exteros licentiæ fuerat, poculo aureo puluino subdito, Philippum re-
gem dormire solitum: Agnonem Teium Alexandri Magni præfectũ aureis clauis suffi
gere crepidas. Antonius in contumeliam naturæ uilitatem auro fecit, opus proscriptio-
ne dignũ. Sed præter alia equidẽ miror populũ Ro. uictis gentibus in tributo semper ar
gentum imperitasse, non aurum: sicut Carthagini cum Annibale uictæ argenti pondo
annua in quinquaginta annos, nihil auri. Nec potest uideri penuria mundi id ueniisse.
Nam Midas & Crœsus in infinitum possederant. Iam Cyrus deuicta Asia pondo
XXXIIII. milia inuenerat, præter uasa aurea aurumq; factum, & in eo folia ac platanum
uitemq;. Qua uictoria argenti quingenta milia talentorum reportauit, & craterem Se-
miramidis, cuius pondus quindecim talenta colligebat. Talentũ autẽ Ægyptium pon-
do

do LXXX capere Varro tradit. Iam regnauerat in Colchis Salauces & Esubopes, qui terram uirginem nactus, plurimũ argenti auriq; eruisse dicitur in Sannorum gente, & alioquin uelleribus aureis inclyto regno. Sed & illius aureę camerę, & argẽteę trabes narrantur, & columnæ atque parastatæ, uicto Sesostre Ægypti rege, tam superbo, ut prodatur annis quibusq; sorte reges singulos è subiectis iungere ad currum solitus, sicq; triumphare. Et nos fecimus quæ posteri fabulosa arbitrentur. Cæsar qui postea dictator fuit, primus in ædilitate munere patris funebri, omni apparatu harenæ argẽteo usus est, ferasq; argẽteis uasis incessere tum primum uisum. Mox, quod etiam in municipijs æmulantur, C. Antonius ludos scena argẽtea fecit. Itẽ L. Murena & Caius princeps in circo pegma duxit, in quo fuere argenti pondo c. XXIIII. Claudius successor eius, cum de Britãnia triumpharet, inter coronas aureas unam VII pondo habuit, quam contulisset Hispania citerior, alteram IX quam Gallia Comata, sicut titulus indicauit. Huius deinde successor Nero, Pompeij theatrum operuit auro in unum diem quod Tyridati regi Armeniæ ostẽderat. Et quota pars ea apparatus fuit aureæ domus ambientis urbẽ? Auri in ærario populi Romani fuere, Sex. Iulio, L. Aurelio coss. septem annis ante bellum Punicum tertium pondo DCC. XXVII. argenti nonagintaduo milia, & extra numerum CCC & LXXXV. M. Item Sex. Iulio, L. Marcio coss. hoc est, belli socialis initio, DCCCXLVI. auri pondo. C. Cæsar primo introitu urbis in ciuili bello suo ex ærario protulit laterũ aureorum XXVI. M. & in numerato pondo CCC. Nec fuit alijs tẽporibus resp. locupletior. Intulit & Æmilius Paulus, Perseo rege Macedonico deuicto, prædam pondo trium milium: à quo tempore populus Ro. tributum pendere desiit. Laquearia, quæ nunc & in priuatis domibus auro teguntur, post Carthaginem euersam primo inaurata sunt in Capitolio, censura L. Mummij. Inde transiere in cameras. In parietes quoq;, qui iam & ipsi tanquam uasa inaurantur: cum sua ætas uaria de Catulo existimauerit, quod tegulas æreas Capitolij inauraſſet primus. Inuentores auri, sicut metallorum ferè omnium septimo uolumine diximus. Præcipuam gratiam huic materiæ fuisse arbitror, non colore qui in argento clarior est, magisq; diei similis, & ideo militaribus signis familiarior, quoniam is longius fulget: manifesto errore eorum qui colorem siderum placuisse in auro arbitrantur, cum in gemmis alijsq; rebus non sit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum est cæteris metallis, cum cedat per utrunq; plumbo. Sed quia rerum uni nihil igne deperit, tuto etiam in incendijs rogisq; durante materia. Quinimo quo sæpius arsit, proficit ad bonitatem. Auriq; experimẽto ignis est, ut simili colore rubeat quo ignis, atq; ipsum obryzum uocant. Primum autem bonitatis argumentum est, quam difficilime accendi. Præterea mirum, prunæ uiolentissimæ igni indomitum, palea citissime ardescere: atq; ut purgetur, cum plumbo coqui. Altera causa precij maior, quàm minimum usus deterit, cum argento, ære, plũbo, lineæ producantur, manusq; sordescant decidua materia. Nec aliud laxius dilatatur, aut numerosius diuidit, utpote cuius unciæ in septingenas & quinquagenas pluresq; bracteas, quaternũm utroq; digitorũ spargãtur. Crassissimæ ex his præneſtinæ uocãtur, etiamnum retinentes nomen, Fortunæ inaurato ibi fidelissime simulacro. Proxima bractea quæstoria appellatur. Hispania strigiles uocat auri paruulas massas, quod super omnia solum in massa aut ramẽto capitur, cũ cætera metallis reperta igni perficiantur. Hoc statim aurũ est, consummatãq; materiam protinus habet, cum ita inuenitur. Hæc enim inuentio eius naturalis est: alia quam dicemus, coacta. Super cętera non rubigo ulla, non ærugo, non aliud ex ipso quod cõsumat bonitatem, minuátue pondus. Iam contra salis & acetí succos domitores rerum constantia: superq; omnia netur, ac texitur lanę modo, & sine lana. Tunica aurea triumphasse Tarquiniũ Priscũ Verrius tradit. Nos uidimus Agrippinã Claudij principis, ædente eo naualis prælij spectaculũ, assidẽtem ei, indutã paludamento, auro textili sine alia materie. Attalicis uero iampridẽ intexitur, inuento regũ Asiæ. Marmori & ijs quæ cãdefieri nõ possunt, oui candido illinit: ligno

gno glutini ratione cõpoſitam, leucophoron uocant. Quid ſit hoc, aut quemadmodum fiat, ſuo loco docebimus. Æs inaurari argento uiuo, aut certe hydrargyro legitimũ erat: de quibus ut dicemus illorum naturam reddentes, excogitata fraus eſt. Nanq; æs crucia-atur in primis, accenſumq; reſtinguitur ſale, aceto, alumine. Poſtea exarenatur, an ſatis re coctum ſit ſplendore deprehendente, iterumq; exhalatur igni, ut poſsit edomitum, mixtis pumice, alumine, argento uiuo, inductas accipere bracteas. Alumen in purgãdo uim habet talem, qualem eſſe diximus plumbo.

Ratio naturalis inueniendi auri, & quando primum aurea ſtatua & medicinæ ex auro. Cap. IIII

AVrum inuenitur in noſtro orbe, ut omittamus Indicũ, atq; à formicis, aut gryphibus apud Scythas erutum. Apud nos tribus modis, fluminum ramẽtis, ut in Tago Hiſpaniæ, Pado Italiæ, Hebro Thracię, Pactolo Aſiæ, Gange Indiæ, Nec ullum abſolutius aurum eſt, curſu ipſo trituq; perpolitum. Alio modo puteorum ſcrobibus effoditur, aut in ruina montium. Quare utraq; ratio dicetur. Aurum qui quærunt, ante omia ſegulum tollunt, ita uocatur indiciũ: alueus ubi id eſt, arenæq; lauãtur, atq; ex eo quod reſedit coniectura capitur, ut inueniatur aliquando in ſumma tellure protinus rara felicitate: ut nuper in Dalmatia principatu Neronis, ſingulis diebus etiam quinquagenas libras fundẽs, cum iam inuentũ in ſummo ceſpite. Alutationẽ uocant ſi & auro ea tellus ſubeſt. Cæterum montes Hiſpaniæ aridi ſterilesq;, & in quibus nihil aliud gignatur, huic bono coguntur fertiles eſſe. Quod puteis foditur, canalicium uocant alij canaliẽſe, marmoris glareæ inhærens, non illo modo quo in oriente ſapphiro atq; thebaico, alijsq; in gẽmis ſcintillat, ſed micas amplexum marmoris. Hi uenarum canales per marmor uagantur & late ra puteorũ, & huc illuc, inde nomine inuento, telluſq; ligneis colũnis ſuſpenditur. Quod effoſſum eſt tunditur, lauatur, uritur, molitur in farinam. Nam quod ad pilas cudũt, apilaſcudem uocant. argentum quod exit à fornacis ſudore. Quę è catino iactatur ſpurcitia, in omni metallo uocatur ſcoria. Hæc in auro coquitur iterum & tunditur. Catini fiunt ex taſconio. Hæc eſt terra alba ſimilis argillæ. Neque enim alia afflatum ignemq; & ardentem materiam tolerat. Tertia ratio opera uicerit gigantũ: cuniculis per magna ſpatia actis, cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem menſura uigiliarum eſt, multisq; menſibus non cernitur dies. Arrugias id genus uocant, ſiduntq; rimæ ſubito, & opprimunt operarios, ut iam minus temerariũ uideatur è profundo maris petere margaritas: tanto nocentiores fecimus terras. Relinquunt itaq; fornices crebri mõtibus ſuſtinẽdis. Occurſant in utroq; genere ſilices. Hos igni & aceto rumpunt. Sæpius uero, quoniam in cuniculis uapor & fumus ſtrangulat, cædunt fracturis c.t. libras ferri terram agentibus: egeruntq; humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradentes: Lucem nouiſsimi cernunt. Si longior uidetur ſilex, latus ſequitur. Foſſam ambit quiete. Tamẽ in ſilice facilius exiſtimatur opera. Eſt nanq; terra ex quodã argillę genere glareæ mixta (cãdidam uocant) propè inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediunt, & ijſdem malleis: nihilq; durius putant, niſi quod inter omia auri fames duriſsima eſt. Peracto opere, ceruices fornicum ab ultimo cedunt, dantq; ſignum ruinæ, eamq; ſolus intelligit in cacumine montis eius peruigil. Hic uoce ictúue repẽte operarios reuocari iubet, pariterq; ipſe deuolat. Mons fractus cadit à ſeſe longo fragore, qui concipi humana mẽte nõ poſsit, & flatu incredibili. Spectant uictores ruinã naturæ. Nec tamẽ adhuc aurum eſt: nec ſciere eſſe cũ fodere. Tantaq; ad pericula euincenda fuit ſatis cauſæ, ſperare quod cuperẽt. Alius par eſt labor, uel hoc maioris impendij, flumina ad lauãdum hanc ruinam iugis montiũ ducere obiter à cẽteſimo pleruncq; lapide. Corrugos uocant, à corriuatione credo, nimirũ & hic labor eſt. Præcepiſſe libramento oportet, ut fruaris quando influat: itaq; altiſsimis partibus ducit. Cõuallis & interualla ſubſtructis canalib. iungũtur. Alibi rupes inuiæ cæduntur, ſedemq; trabibus cauatæ præbere cogũtur. Is qui cædit, funibus pẽdet, ut procul intuenti

tuentibus ſpecies nefaria quidē, ſed alitū fiat. Pendentes maiore ex parte libr̄āt, & lineas itineri præfigunt. Itaq; inſiſtentis ueſtigijs hominis locus non eſt. Manes trahunt ad homines, ut uitium importent. Id genus terræ urion uocant. Ergo per ſilices calculóſue ducuntur, & urium euitant. Ad capita deiectus in ſupercilijs montium piſcinæ cauātur, ducenos pedes in quaſq; partes, & in altitudinē denos. Emiſſaria in his quina pedum quadratorum ternûm ferè linquuntur, & repleto ſtagno excuſsis obturamentis erumpit torrens tāta ui, ut ſaxa peruoluat. Alius etiamnum in plano labor. Foſſę in quas profluat cauantur, agogas uocant, eæ ſternūtur gradatim. Frutex eſt ulex roris marini ſimilis, aſper aurumq; retinens. Latera cluduntur tabulis, ac per præruta ſuſpenduntur, canali ita pro
10 fluente de terra in mare. His de cauſis iam promouit Hiſpania in priore genere, quæ exhauriūtur immmenſo labore, ne occupēt puteos, in hoc rigantur. Aurum arrugia quæſitum non coquitur, ſed ſtatim ſuum eſt. Inueniuntur ita maſſæ. Necnon in puteis etiā denas excedentes libras. Palacras Hiſpani, alij palacranas: ijdem quod minutum eſt, balucē uocāt. Vlex ſiccatus uritur, & cinis eius lauatur ſubſtrato ceſpite herboſo, ut ſidat aurū. Vicena milia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam atq; Galleciam & Luſitaniam præſtare quidam tradiderunt, ita ut plurimum Aſturia gignat. Neque in alia parte terrarū tot ſeculis hæc fertilitas. Italiæ parcitum eſt uetere interdicto patrum, ut diximus. alioquin nulla fœcundior metallorum quoque erat tellus. Extat lex cenſoria Ictimulorum aurifodinæ, qua in Vercellenſi agro cauebatur, ne plus quinq; M. hominū in ope-
20 re publicani haberent. Aurum faciendi eſt etiam una ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus, in ſumma tellure, auri colore, ſed fragili lapidum ſpecularium modo. Inuitaueratq; ſpes Caium principem auidiſsimum auri, quamobrem iuſsit excoqui magnum pondus: & planè fecit aurum excellens, ſed ita parui ponderis, ut detrimentum ſentiret, illud propter auaritiam expertus, quanquam auri pigmenti libræ XIIII permutarentur, nec poſtea tentatum ab ullo eſt. Omni auro ineſt argentum uario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In uno tantum Galliæ metallo quod uocant Albicarenſe XXXVI. portio inuenitur, ideo cæteris præeſt. Vbicūq; quinta argenti portio eſt, electrum uocatur. Scrobes eæ reperiuntur in Canalienſi. Fit & cura electrum argento addito. Quod ſi quintā portionem exceſsit, incudibus non reſiſtit. Et electro autoritas,
30 Homero teſte, qui Menelai regiam auro, electro, argento, ebore fulgere tradit. Minerug templum habet Lindos inſulæ Rhodiorum, in quo Helena ſacrauit calicem ex electro. Adijcit hiſtoria, mammæ ſuæ menſura. Electri natura eſt, ad lucernarum lumina clarius argento ſplendere. Quod eſt natiuum, & uenena deprehendit. Nanq; diſcurrunt in calicibus arquus cæleſtibus ſimiles, cum igneo ſtridore, & gemina ratione prædicūt. Aurea ſtatua prima omnium nulla inanitate, & antecq; ex ære aliqua illo modo fieret, quam uocant holoſphyraton, in templo Anaitidis poſita dicitur, quod in ſitu terrarū nomine hoc ſignificauimus, numine gentibus illis ſacratiſsimo. Direpta eſt Antonij Parthicis rebus. Scitumq; narratur dictum unius ueteranorum Bononiæ, hoſpitali diui Auguſti cœna, cum interrogaretur, eſſet ne uerum, eum qui primus uiolaſſet hoc numen, oculis mem-
40 brisq; captū expiraſſe? Reſpondit enim, tum maxime Auguſtum de crure eius cœnare, ſecq; illum eſſe, totumq; ſibi cenſum ex ea rapina eſſe. Hominum primus, & auream ſtatuam & ſolidam Gorgias Leontinus Delphis in templo ſibi poſuit LXX circiter olympiade. Tantus erat docendæ oratoriæ artis quæſtus. Aurum plurimis modis pollet in remedijs. Vulneratisq; & infantibus applicatur, ut minus noceant quæ inferantur uenefícia. Eſt & ipſi ſuperlato uis malefica, gallinarum quoq; & pecorum fœturis. Remedium eſt abluere illatū, & ſpargere eos quibus mederi uelis. Torretur & cum ſalis grumo, ponderе triplici miſſo, & rurſum cum duabus ſalis portionibus, & una lapidis, quē ſchiſton uocant: ita uirus tradit rebus unà crematis in fictili uaſe, ipſum purum & incorruptum. Reliquus cinis ſeruatus in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie ſanat. Lomēto cum cō

uenit

uenit ablui. Fistulas etiam sanat, & quæ uocantur hæmorrhoides. Quod si trito spumæ adiiciatur, putria ulcera & tetri odoris emẽdat. Ex melle uero decoctum cum melãthio; & illitum umbilico, leuiter soluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro est autor.

De chrysocolla, & medicinæ ex chrysocolla VI, & mirabilis natura eius glutinandis inter se perficiendisq; metallis. Cap. V

CHrysocolla humor est in puteis quos diximus, per uenam auri defluens crassescẽte limo rigoribus hybernis usq; in duriciam pumicis. Laudatiorem eandem in ærariis metallis, & proximam in argentariis fieri compertum est. Inuenitur & in plumbariis, uilior etiam auraria. In omnibus autẽ iis metallis fit & cura multum infra naturalem illam, immissis in uenam aquis leuiter hyeme tota usq; in Iunium mensem, dein siccatis in Iunio & Iulio, ut planè intelligatur nihil aliud chrysocolla q̃ uena putris. Natiua duritia maxime distat, luteam uocant. Et tamen illa quoq; herba, quam luteam appellant, tingitur. Natura est, quæ lino lanæue, ad succum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro secernitur, postea molitur, ac deinde tenuius sic cribratur. Quicquid nõ trãsmeat, repetitur in pila, dein molitur. Puluis semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia soluatur. Acrursus tunditur, dein lauatur in conchis, siccaturq; . Tunc tinguitur alumine schisto & herba supradicta, pingiturq; antequam pingat. Refert quàm bibula docilisque sit. Nam nisi rapuit colorem, adduntur & schytanum atq; turbystum, ita uocant medicamenta sorbere cogentia. Cum tinxere pictores, orobitin uocant, eiusq; duo genera faciunt: luteam quæ seruatur in lomentũ, & liquidam globulis sudore resolutis. Hæc utraq; genera in Cypro fiunt. Laudatissima in Armenia. Secunda in Macedonia: largissima in Hispania. Summa commendationis est, ut colorem herbæ segetis læte uirentis quàm simillime reddat. Visumq; iam est Neronis principis spectaculis harenam circi chrysocolla sterni, cum ipse concolori panno aurigaturus esset, introducta opificum turba. Tribus eam generibus distinguunt. Asperam, quæ taxatur in libras VII. Mediam quæ denariis quinis: attritam quam & herbaceam uocant, quæ X. III Sublinunt autem harenosam, priusquam inducant, atramento & parætonio. Hæc sunt tenacia eius & colori blanda. Parætonium quoniam est natura pinguissimũ, & propter leuorem tenacissimum, atramento aspergitur, ne parætonij candor pallorem chrysocollæ afferat. Luteam putant à lutea herba dictam, quam ipsam ceruleo subtritam, pro chrysocolla inducunt, uilissimo genere atq; fallacissimo. Vsus chrysocollæ & in medicina est ad purganda uulnera cum cera & oleo. Eadem per se arida siccat & contrahit. Datur & in angina, orthopnœaue, miscenda cum melle. Cõcitat uomitiones, miscetur & collyriis ad cicatrices oculorũ: ac uiridibus emplastris, ad dolores mitigãdos, & cicatrices trahendas. Hanc chrysocollam medici acesin appellant, quæ non est orobitis. Chrysocollam & aurifices sibi uendicant agglutinando auro, & inde omnes appellatam similiter urentes dicunt. Temperatur autẽ ea Cypria ærugine, & pueri impubis urina, addito nitro. Teritur Cyprio ære in Cypriis mortariis: santernam uocant nostri. Ita ferruminatur aurum, quod argentosum uocãt. Signumq; est, si addita santerna nitescit. E diuerso æroſum contrahit se heberaturq;, & difficulter ferruminatur. Ad id glutinum fit, auro, & septima parte argenti ad supradicta additis, unaq; contritis. Contexi par est reliqua circa hoc, ut uniuersa naturæ cõtingat admiratio. Auri glutinũ est tale. Argilla ferro, cadmia æris massis, alumen laminis, resina plumbo & marmori, sed plumbum nigrũ albo iungitur, ipsumq; album sibi oleo. Item stannum æramentis, stanno argentũ. Pincis optime lignis æs ferrumq;, funditur, sed & Ægyptia papyro, paleis aurum. Calx aqua accenditur, & Thracius lapis, idemq; oleo restinguitur. Ignis autẽ aceto maxime & uisco & ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior uis exusto, iterumq; flagranti.

Dear-

De argento, & argento uiuo, & ſtibio, ſiue alabaſtro, & ſcoria argenti, & de ſpuma argenti. Cap. VI

AB his argenti metalla dicantur, quæ ſequens inſania eſt. Nõ niſi in puteis reperitur, nullaq; ſui ſpe naſcitur, nullis ut in auro lucentibus ſcintillis. Terra eſt alia ruffa, alia cineracea. Excoqui non poteſt niſi cum plumbo nigro, aut cum uena plumbi. Galenã uocant, quæ iuxta argenti uenas pleruncq; reperitur. Et eodem opere ignium deſcendit pars in plumbum, argentum autem ſuperne innatat, ut oleum aquis. Reperitur in omnibus penè prouincijs, ſed in Hiſpania pulcherrimum. Id quoq; in ſterili ſolo, atque etiam montibus. & ubicunq; una inuenta uena eſt, non procul inuenitur alia. Hoc quidem & in omni ferè materia, unde metalla Græci uidentur dixiſſe. Mirum, adhuc per Hiſpanias ab Annibale inchoatos puteos durare, ſua ab inuentoribus nomina habentes. Ex quis bebelo appellatur hodieq;, qui c c c pondo Annibali ſubminiſtrauit in dies, ad mille quingentos iam paſſus cauato monte, per quod ſpatium Aquitani ſtantes diebus noctibusq; egerunt aquas lucernarum menſura, amnemq; faciunt. Argenti uena quæ in ſummo reperta eſt, crudaria appellatur. Finis antiquis fodiendi ſolebat eſſe alumen inuentum, ultrà nihil quærebatur. Nuper inuenta æris uena infra alumẽ alba, nullum finem ſpei fecit. Odor ex argentifodinis inimicus omnibus animalibus, ſed maxime canibus. Aurum argentumq; quo mollius, eo pulchrius. Lineas ex argẽto nigras produci plericq; mirantur. Eſt & lapis in his uenis, cuius uomica liquoris æterni argentum uiuum appellatur, uenenum rerum omnium. Exeſt ac perrumpit uaſa permanans tabe dira. Omnia ei innatãt præter aurum, id unum ad ſe trahit. Ideo & optime purgat, cæteras eius ſordes expuens crebro iactatu fictilibus in uaſis, ita uitijs abiectis, ut & ipſum ab auro diſcedat. In pelles ſubactas effunditur, per quas ſudoris uice defluens, purum relinquit aurum. Ergo & cum ęra inaurantur, ſublitum bracteis pertinaciſsime retinet. Verum pallore detegit ſimplices aut prætenues bracteas. Quapropter id furtum quærentes, oui liquore candido uſum eum adulteraue re, mox & hydrargyro, de quo ſuo dicemus loco. Et aliàs argentum uiuum non largum inuentum eſt. In ijſdem argenti metallis inuenitur, ut proprie dicamus, ſpumæ lapis candidæ nitentisq;, non tamen translucentis, ſtimmi appellant, alij ſtibium, alij alabaſtrum, alij larbaſon. Duo eius genera, mas & fœmina: magis probant fœminam, horridior eſt mas, ſcabrioq;, & minus ponderoſus, minusq; radians, & harenoſior: fœmina contrà nitet, friabilis, fiſſurisq; nõ globis dehiſcens. Vis eius adſtringere & refrigerare, principalis aũt circa oculos: namq; ideo etiam plericq; platyophthalmon id appellauere, quoniam in calli blepharis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorum exulcerationesq; farina eius ac thuris, gummi admixto: ſiſtit & ſanguinem è cerebro defluentem. Efficacior & contra recentia uulnera, & contra ueteres canũ morſus inſperſa farina: & contra ambuſta igni, cum adipe ac ſpuma argenti ceruſaq; & cera. Vritur autem offis bubuli fimi circumlitum in clibanis. Dein reſtinguitur mulierum lacte, teriturq; in mortarijs, admixta aqua pluuiali. Ac ſubinde turbida transfunditur in æreum uas, & mũdatur nitro. Fex eius intelligitur plumboſiſsima, quæq; ſubſidit in mortario abijciturq;. dein uas in quo turbida transfuſa ſunt, opertum linteo per noctem relinquit, & poſtero die quod innatat effunditur ſpongiaq; tollitur. Quod ibi ſubſidit, flos intelligitur, ac linteolo interpoſito in ſole ſiccatur, non ut perareſcat. Iterumq; in mortario terit, & in paſtillos diuidit. Ante omnia autem urendi modus neceſſarius eſt, ne plumbum fiat. Quidam non fimo utuntur coquentes, ſed adipe. Alij tritum in aqua triplici linteo ſaccant, fecemq; abijciunt, idq; quod defluxit transfundũt, quicquid ſubſidat colligentes, emplaſtris quoq; & collyrijs miſcẽt. Scoriam in argento Græci uocant helcyſma. Vis eius adſtringere & refrigerare corpora. Additur emplaſtris ut molybdena, de qua dicemus in plumbo, cicatricibus maxime glutinandis, & contra teneſmos, dyſenteriasq;, infuſa clyſteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta quæ uocant liparas, ad excreſcentia ulcerũ, aut ex attritu facta, aut in

Universidad de Deusto
Biblioteca

capite manantia. Fit in ijſdem metallis & quæ uocatur ſpuma argenti. Genera eius tria: Optima quam chryſitin uocãt: Secũda quam argyritin: Tertia quam molybditin. Et plerunq; omnes hi colores in eiuſdem tubulis inueniunt. Probatiſsima eſt Attica, proxima Hiſpaniẽſis. Chryſitis ex uena ipſa fit, argyritis ex argento, molybditis plumbi ipſius fuſura, quæ fit Puteolis, & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta ſua materia ex ſuperiori catino defluens in inferiorem, & ex eo ſublata ueruculis ferreis, atq; in ipſa flãma conuoluta ueruculo, ut ſit modici ponderis. Eſt autẽ, ut ex nomine ipſo intelligi poteſt, feruescentis & futurę materię ſpuma. Diſtat à ſcoria, quo poteſt ſpuma à fece diſtare. Alterum purgãtis ſe materiæ, alterũ purgatæ uitium eſt. Quidam duo genera faciunt ſpumæ, quæ uocant ſterelytida & peumenem, tertium molybdenam, in plumbo dicendam. Spuma ut ſit utilis, iterum coquiẽ, cõfractis tubulis ad magnitudinem annulorũ, ita accẽſa follibus, ad ſeparandos carbones cineremq; abluitur aceto aut uino, ſimulq; reſtinguitur. Quod ſi ſit argyritis, ut candor ei detur, magnitudine fabæ cõfracta, in fictili coqui iubeẽ ex aqua, addito in linteolis tritico & hordeo nouis, donec ea purgentur. Poſtea ſex diebus terũt in mortarijs, ter die abluentes aqua frigida: & cũ deſinãt, calida, addito ſale foſsili, in libram ſpumæ obolo. Nouiſsimo die condũt in plumbeo uaſe. Alij cum faba candida aceptiſana coquunt, & in ſole ſiccant. Alij in lana candida cũ faba, donec lanam nõ denigrent. Tunc ſalem foſsilem adijciunt, ſubinde aqua mutata, ſiccantq; diebus XL calidiſsimis æſtatis. Necnon in uentre ſuillo in aqua coquunt, exemptamq; nitro fricant, & ut ſuprà terunt in mortarijs cum ſale. Sunt qui nõ coquant, ſed cũ ſale terant, & adiecta aqua abluant. Vſus eius ad collyria, & litu ad muliebrium cicatricũ fœditates tollendas maculasq;, & abluendum capillum. Vis autem ſiccare, mollire, refrigerare, temperare, purgare, explere ulcera, tumores lenire. Talibusq; emplaſtris ſuprà dictis ignes etiam ſacros tollit cum ruta myrtoq; & aceto. Itemq; perniones cum myrtis & cera.

De minio, quãtæ autoritatis fuerit apud Romanos, ac inuẽtione eius, & cinnabaris ratione in picturis & medicina, de generibus minij, & ratione eius in picturis. Cap. VII

INuenitur in argentarijs metallis minium quoque, & nunc inter pigmenta magnæ autoritatis, & quondam apud Romanos non ſolum maximæ, ſed etiam ſacræ. Enumerat autores Verrius, quibus credere ſit neceſſe, Iouis ipſius ſimulacri faciem diebus feſtis minio illini ſolitam, triumphantum' que corpora: ſic Camillum triumphaſſe. Hac religione etiam nunc addi in unguẽta cœnæ triumphalis, & à cenſoribus in primis Iouem minianum locari. Cuius rei quidẽ cauſam miror, quanq; & hodie id expeti conſtat Æthiopum populis, totosq; eo tingi proceres, hũcq; ibi deorũ ſimulacris colorem eſſe. Quapropter diligentius perſequemur omnia de eo. Theophraſtus XC annis ante Praxibulum Athenienſium magiſtratum, quod tempus exit in urbis noſtræ CCXLIX annum, tradit inuentum minium à Callia Athenienſe, initio ſperante aurum poſſe excoqui harena rubẽte in metallis argenti: hanc fuiſſe originem eius. Reperiri aũt iam tum in Hiſpanijs, ſed durum & harenoſum: Item apud Colchos in rupe quadam inacceſſa, ex qua iaculantes decuterent, id eſſe adulterum: Optimum uero ſupra Epheſum Cilbianis agris: Harenam cocci colorem habere, hãc teri, dein lauari, farinam, & quod ſubſidat, iterũ lauari. Differentiam artis eſſe, quod alij minium faciunt prima lotura: apud alios id eſſe dilutius, ſequentis autem loturæ optimum. Autoritatem colori fuiſſe non miror: Iam enim Troianis temporibus rubrica in honore erat, Homero teſte, qui naueis ea commendat, aliàs circa picturas pigmentaq; rarus. Milton uocant Græci minium, quidam cinnabari. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi ſaniem draconis eliſi elephantorum morientium põdere, permixto utriuſq; animalis ſanguine, ut diximus. Neq; alius eſt color qui in picturis proprie ſanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; utiliſsima eſt. At hercule medici quia cinnabarin uocant, pro ea utuntur hoc minio, quod uenenum eſſe paulo mox docebimus. Cinnabari ueteres, quæ etiam nunc uocãt monochromata

chromata,pingebant.Pinxerunt & Ephesio minio,quod derelictum est, quia curatio magni operis erat,præterea utrunque nimis acre existimatur. Ideo transiere ad rubricam, & sinopidem,de quibus suis locis dicam.Cinnabaris adulterat sanguine caprino, aut sorbis tritis.Pretium synceræ nummi quinquaginta. Iuba minium nasci & in Carmania tradit. Hermogenes & in Æthiopia.Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec ferè aliūde quàm ex Hispania.Celeberrimum ex Sisaponensi regione in Bætica,miniario metallo uectigalibus pop.Romani, nullius rei diligentiore custodia. Non licet id ibi perficere excoquiq;. Romam perfertur uena signata,ad dena milia ferè pondo annua. Romæ autem lauatur, in uendendo pretio statuta lege ne modum excederet LXX in libras.Sed adulteratur multis modis,unde præda societati. Namq; est alterum genus in omnibus ferè argentarijs, itemq; plumbarijs metallis,quod fit exusto lapide uenis permixto,nō ex illo, cuius uomicam argentum uiuum appellauimus(is enim & ipse in argentum excoquitur) sed ex alijs simul repertis. Steriles etiam plumbi deprehenduntur suo colore, nec nisi in fornacibus rubescentes,exustiq; tunduntur in farinam.Et hoc est secundarium minium, perq; paucis notū,multū infra naturales illas harenas. Hoc ergo adulterat miniū in officinis sociorum,Item scyrico. Quonā modo scyricū fiat,suo loco dicemus.Sublini autem scyrico minium compendij ratio demonstrat.Et alio modo pingentium furto opportunum est, plenos subinde abluentium penicillos.Sidit autem in aqua,cōstatq; furātibus. Syncero cocci nitor esse debet.Secundarij autem splendor in parietibus sentit uliginem. Quanquam hoc rubigo quædam metalli est.Sisaponensibus autem miniarijs suæ uenæ harena sine argento excoquitur.Auri modo probatur.Auro candente fucatum nigrescit: syncerum retinet colorem.Inuenio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candentis lamina, si non sit aurum, deprehendi ilico. Solis atq; lunæ contactus inimicus: remedium, ut parieti siccato cera punica cum oleo liquefacta candens setis inducatur, iterumq; admotis gallæ carbonibus aduratur ad sudorem usq;.Postea candelis subigatur: ac deinde linteis puris,sicut & marmora nitescunt. Qui minium in officinis poliunt, faciem laxis uesicis illigant,ne in respirando pernicialem puluerem trahant, & tamen ut per illas spectent. Minium in uoluminibus quoq; scriptura usurpat,clarioresq; literas, uel in auro, uel in marmore etiam in sepulchris facit.

De hydrargyro,de argento inaurando,de coticulis in argenti generibus, & experimentis. Cap. VIII

EX secundario inuenit uita & hydrargyrum in uicem argēti uiui, paulo ante dilatum. Fit autem duobus modis,æreis mortarijs pistillisq; trito minio ex aceto, aut patinis fictilibus impositum ferrea concha,calyce coopertum,argilla superillita.Dein sub patinis accensum follibus cōtinuo igni,atq; ita calicis sudore detersо,qui fit argēti colore & aquę liquore.Idem guttis diuidi facilis,& lubrico humore confluere.quod cum uenenum esse conueniat,omnia quæ de minio in medicinæ usu traduntur,temeraria arbitror: præterq; fortasse quod illitum capiti uentri ue sanguinem sistit,dum ne quid penetret in uiscera,ac uulnus attingat:aliter utendum nō equidem censeam. Hydrargyro argentū inauratur solum nunc propè,cum & in æra simili modo duci debeat.Sed eadē fraus,quæ in omni uitę parte ingeniosissima est,uiliorem excogitauit materiam,ut docuimus. Auri argētiq; mentionem comitatur lapis,quem coticulam appellant,quondam non solitus inueniri,nisi in flumine Tmolo,ut autor est Theophrastus:nunc uero passim, quem alij heraclium, alij Lydium uocant.Sunt aūt modici,quaternas uncias longitudinis,binasq; latitudinis non excedētes. Quod à sole fuit in his,melius q; quod à terra. His coticulis periti,cum è uena ut lima rapuerint experimentū,protinus dicunt quātum auri sit in ea,quantum argēti uel æris,scrupulari differentia,mirabili ratione,non fallente.Argenti duæ differētiæ.Batillis ferreis candentibus ramento impositо,quod candidum permaneat, probatur. Proxima bonitas ruffo,nulla nigro. Sed experimento quoq; fraus interuenit: seruatis in uirorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

urina batillis: inficitur ita ramentum obiter dum uritur, candoremq; mentiť. Est aliud experimentum politi, & in halitu hominis, si sudet protinus, nubemq; discutiat.

De speculis & Ægyptio argento. Cap. IX

LAminas duci, & specula fieri non nisi ex optimo posse creditum fuerat. Id quoq; iam fraude corrumpiť. Sed natura mira est imagines reddendi, quod repercusso aere, atq; in oculos regesto fieri cõuenit. Eadẽ ui in speculis usu polita crassitudine, paulumq; propulsa dilatatur in immẽsum magnitudo imaginum. Tantum interest, repercussum illum respuat an excipiat. Quinetiam pocula ita figurãtur, expulsis intus crebris ceu speculis, ut uel uno intuente, populus totidem imaginũ fiat. Excogitãtur & monstrifica, ut in templo Smyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimumq; refert cõcaua sint & poculi modo, an parmæ threcidicæ, media depressa an elata, transuersa an obliqua, supina an recta, qualitate excipiẽtis figuræ torquẽte uenientes umbras. Nec enim est aliud illa imago, q̃ digesta claritas materiæ excipientis umbram. Atq; ut omnia de speculis peragantur hoc loco, optima apud maiores fuerant Brundusina, stanno & ære mixtis. Prælata sunt argentea. Primus fecit Praxiteles Mag. Pompeij ętate. Nuper credi cœptum, certiorem imaginem reddi, auro apposito auersis. Tingit & Ægyptus argentum, ut in uasis Anubem suũ spectet, pingitq; nõ cælat argentum. Transit inde materia & ad triumphales statuas, mirũq; crescit pretium fulgoris excæcati. Id autem fit hoc modo. Miscentur argento, tertia pars æris Cyprij tenuissimi, quod coronarium uocãt, & sulphuris uiui quantum argẽti. Conflantur ita in fictili circumlito argilla. Modus coquẽdi donec seipsa opercula aperiãt. Nigrescit & oui indurati luteo, ut tamen aceto & creta deteratur. Miscuit denario triumuir Antonius ferrum. Miscuit æri falsæ monetæ. Alij è pondere subtrahunt, cum sit iustum LXXXIIII è libris signari. Igitur ars facta denarios probare, tam iucũda lege plebi, ut Mario Gratidiano uicatim totas statuas dicauerit. Mirumq;, in hac artiũ sola uitia discunť, & falsi denarij spectatur exemplar, pluribusq; ueris denarijs adulterinus emitur.

De immodica pecunia, & quorum maximę opes fuerint, & quando primum populus Ro. stipem sparserit. Cap. X

NOn erat apud antiquos numerus ultra centum milia, itaq; & hodie multiplicantur hæc, ut decies centena milia, aut sæpius dicantur. Fœnus hoc fecit, nummusq; percussus, & sic quoq; æs alienum etiamnum appellatur. Postea Diuites cognominati, dum modo notum sit, eum qui primus acceperit hoc cognomẽ, decoxisse creditoribus suis. Ex eadem gẽte M. Crassus negabat locupletẽ esse, nisi qui reditu annuo legionẽ tueri posset. In agris suis sestertium MM possedit, Quiritium post Syllam ditissimus. Nec fuit satis, ni si totum Parthorum esurisset aurum: atque ut nomen quidem optimi occupauerit (iuuat enim insectari inexplebilem istam habendi cupidinem) multos postea cognouimus seruitute liberatos opulentiores, pariterq; tres Claudij principatu, Pallantem, Callistum, & Narcissum. Atq; ut hi omittantur, tanquam adhuc rerum potiantur, C. Asinio Gallo, C. Marcio Censorino Coss. ad VI cal. Febr. C. Cæcilius Claudius Isidorus testamento suo edixit, quãuis multa ciuili bello perdidisset, tamẽ relinquere seruorum quatuor milia centum XVI, iuga boum tria milia sexcenta, reliqui pecoris CC quinquaginta septem milia. in numerato H—S. DC. Funerari se iussit H—S $\overline{XI}$. Congerant excedentes numerum opes, quota tamen portio erunt Ptolemæi? quem Varro tradit Pompeio res gerente circa Iudæam, octona milia equitum sua pecunia tolerauisse: mille conuiuas, totidem aureis poratorijs, mutantem uasa cum ferculis, saginasse. Quota uero ille ipse (neq; enim de regibus loquor) portio fuit Pythij Bithyni, qui platanũ auream, uitemq; nobilẽ illam Dario regi donauit: Xerxis copias, hoc est septies centena LXXXVIII milia hominum excepit epulo, stipendium quinq; mensium frumentumq; pollicitus, ut è quinq; liberis senectuti suæ in delectu unus saltem concederet. Hunc quoq; ipsum aliquis cõparet Crœso regi. Quæ (malum) amentia est id in uita cupere, quod aut etiam seruis contigerit, aut ne in regibus quidem

quidem inuenerit finē? Populus Ro. ſtipem ſpargere cœpit, Sp. Poſthumio, Q. Marcio Coss. tanta abundantia pecuniæ erat, ut eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Nam quod Agrippæ Menenio ſextantes æris in funus cōtulit, honoris id neceſsitatiſq; propter paupertatem Agrippæ, non largitionis eſſe dixerim.

De luxuria & frugalitate in uaſis, & lectis argenteis, & quando lances immodicæ factę. Cap. XI

VAſa ex argento mira inconſtantia humani ingenij uariat, nullum genus officinę diu probando, nunc furniana, nūc clodiana, nūc gratiana (etenim tabernas menſis adoptauimus) nunc anaglypta, in aſperitatemq; exciſa, circa linearū picturas quærimus. Iam uero & menſas repoſitorijs imponimus, & ad ſuſtinenda obſonia interradimus latera, & intereſt quamplurimum lima perdiderit. Vaſa coquinaria ex argento Caluus orator fieri queritur: At nos carrucas ex argento cælare inuenimus. Noſtraq; ætate Poppea cōiunx Neronis principis delicatioribus iumentis ſuis ſoleas ex auro quoq; induere ſolebat. Libras XXXII argenti Africanus ſequens hæredi reliquit. Idemq; cum de Pœnis triumpharet, quater milies CCCC. LXX. M. pondo tranſtulit. Hoc argenti tota Carthago habuit, illa terrarum æmula, quod nunc in menſarum eſt apparatu. Poſtea uicta Numantia & deleta, idem Africanus in triumpho militibus XVII milia pondo dedit. O uiros illo imperatore dignos, quibus hoc ſatis fuit. Frater eius Allobrogicus primus omniū mille pōdo habuit. At Liuius Druſus in tribunatu plebis XI milia. Nā propter quinq; pondo notatum à cenſoribus triumphalem ſenem, fabuloſum iam uidetur. Item Catum Ælium cum legati Ætolorum in conſulatu prandentem in fictilibus adiſſent, miſſa ab his uaſa argentea non accepiſſe, neq; aliud habuiſſe argēti ad ſupremum uitæ diem quàm duo pocula, quæ L. Paulus ſocer ei ob uirtutem deuicto Perſeo rege donaſſet. Inuenimus legatos Carthaginienſium dixiſſe, nullos hominū inter ſe benignius uiuere q̄ Romanos. Eodem enim argento apud omnes cœnitauiſſe ipſos. At Hercules Pompeiū Paulinū Arelatenſis equitis Ro. filiū, paterna quoq; gente pulſum, quod XII pōdo argēti habuiſſet apud exercitū, ferociſsimis gentibus oppoſitum ſcimus. Lectos uero mulierum iam pridem totos operiri argento, & triclinia quędam, quibus argentū addidiſſe primus traditur Caruilius Pollio eques Romanus, nō ut operiret, aut Deliaca ſpecie faceret, ſed Punica. Idem & aureos fecit. Nec multo poſt argētei Deliacos imitati ſunt: Quæ omnia expiauit bellū ciuile Syllanum. Paulo enim ante hæc facta ſunt, lancesq; è centenis libris argenti, quas tunc ſuper quingentas numero Romæ fuiſſe conſtat, multosq; ob eas proſcriptos dolo cōcupiſcentium. Erubeſcāt annales, qui bellum ciuile illud talibus uitijs imputauere. Noſtra ætas fortior fuit Claudij principatu, ſeruus eius Druſillanus nomine Rotundus, diſpenſator Hiſpaniæ citerioris quingenariam lancem habuit, cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat: & comites eius octo quinquaginta librarum: quæſo ut quàm multi eas conſerui eius inferrent, aut quibus cœnantibus? Cornelius Nepos tradit ante Syllæ uictoriam duo tantum triclinia Romæ fuiſſe argentea. Repoſitorijs argentū addi ſua memoria cœptum Feneſtella dicit, qui obijt nouiſsimo Tiberij Cæſaris principatu. Sed & teſtudinea tum in uſum ueniſſe. Ante ſe aūt paulo lignea rotunda ſolida, nec multo maiora q̄ menſas fuiſſe. Se quidem puero, quadrata & cōpacta, aut acere operta, aut citro cœpiſſe. Mox additum argentum in angulis lineasq; per commiſſuras. Tympana uero ſe iuuene appellata ſtateras, & lances quas antiqui magidas appellauerant. Nec copia tantum argenti fuerit uitæ, ſed ualidius penè manipretium, idq; iam pridem, ut ignoſcamus nobis. Delphinos quinis milibus ſeſtertijs in libras emptos C. Gracchus habuit. L. uero Craſſus orator duos ſcyphos Mentoris artificis manu cælatos ſeſtertijs c. Confeſſus tamē eſt nunquam ſe his uti propter uerecundiam auſum. Conſtat eundem VI milibus ſeſtertijs in ſingulas libras uaſa empta habuiſſe. Aſia primum deuicta luxuriam miſit in Italiam. Siquidem L. Scipio tranſtulit in triumpho argenti cælati pondo milia quadringenta L.

Et uasorum aureorum põdo c milia, anno cõditæ urbis quingentesimo sexagesimoquinto. Eadem Asia domata multo etiam grauius afflixit mores, inutilioráꝫ uictoria illa hæreditas Attalo rege mortuo fuit. Tum enim hæc emendi Romæ in auctionibus regijs uerecundia exempta est, urbis anno DCXXVI, medijs LVI annis erudita ciuitate amare etiam non solum admirari opulentiam externam: immenso & Achaicæ uictoriæ momẽto ad impellendos mores, quæ & ipsa hoc interuallo, anno urbis DCVIII parta, signa & tabulas pictas inuexit, ne quid deesset. Pariteráꝫ luxuria nata est, & Carthago sublata, ita congruentibus fatis, ut liberet amplecti uitia, & liceret peccare, & dignatiõe hinc alicui ueterum. C. Marius post uictoriam Cimbricam cantharis potasse Liberi patris exemplo traditur, ille arator Arpinas, & manipularis imperator.

De statuis argenteis, & cælatura argenti, & cæteris quibusdam. Cap. XII

ARgenti usum in statuas primum ad honorem diui Augusti in adulationem temporum transisse falso existimat. Iam enim triũpho Magni Pompeij reperimus translatam Pharnacis, qui primus regnauit in Ponto, argenteã statuam. Item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosáꝫ. Argentum succedit ex re aliquando & auro, luxu fœminarũ plebis compedes sibi ex eo facientiũ, quas induere aureas mos tristior uetat. Vidimus & ipsi Arelliũ Fuscũ motũ equestri ordine ob insignẽ calumniã, cum celebritate assectarent adulescentiũ scholæ, ex argẽto annulos habentẽ. Et quid hæc attinet colligere, cũ capuli militũ ebore etiam fastidito, cælentur argento, uaginæ batillis, baltheí laminis crepitent. Iam uero pædagogia ad transitum uirilitatis custodiantur argento, fœminæ lauentur, & nisi argẽtea solia fastidiãt, eademáꝫ materia & cibis & probris seruiat. Videret hæc Fabricius, & stratas argento mulierũ balineas, ita ut uestigio locus non sit, cũ uiris lauantium: Fabricius inquam, qui bellicosos imperatores plus q̃ꝫ pateram & salinum ex argento habere uetabat. Videret hinc dona fortium fieri, aut in hæc frangi. Heu mores, Fabricij nos pudet. Mirum in auro cælando inclaruisse neminẽ, argento multos. Maxime tamen laudatus est Mentor, de quo suprà diximus. Quatuor paria deniqꝫ ab eo omnino facta sunt: ac iam nullum extare dicitur. Ephesiæ Dianæ templum iacet: Capitolium incendijs. Varro & æreũ signum eius habuisse scripsit. Proximi ab eo in admiratione Acragas, & Boethus, & Mys fuere. Extãt hodie omniũ opera in insula Rhodiorũ: Boethi apud Lyndiam Mineruam, Acragãtis in templo Liberi patris in ipsa Rhodo, Bacchæ Centauriáꝫ cælati in scyphis: Myos in eadẽ æde & Silenus, & Cupidines. Acragãtis & uenatio in scyphis magnã famã habuit. post hos celebratus est Calamis & Antipater, quiáꝫ satyrum in phiala grauatũ somno collocauisse uerius q̃ꝫ cælasse dictus est Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauriscus. Item Ariston & Eunicus Mitylenæi laudantur. Et Hecatæus, & circa magni Pompeij ætatẽ Praxiteles, Posidonius Ephesius, Lædus Stratiates, qui prælia armatosáꝫ cælauit. Zopyrus qui Areopagitas & iudiciũ Orestis in duobus scyphis H—S XII æstimatis. Fuit dein Pytheas, cuius binæ unciæ uiginti uenierũt. Vlixes & Diomedes erãt in phialę emblemate, Palladiũ furripientes. Fecit idem & cocos magiriscia appellatos, paruulis potorijs, sed è quibus ne exempla quidem liceret exprimere. tam oportuna iniuriæ subtilitas erat. Habuit & Teucer crustarius famã. Subitoáꝫ ars hęc ita exoleuit, ut sola iam uetustate censeatur, usque adeo attritis cælaturis, ne figura discerni possit, autoritas constet. Argentũ medicatis aquis inficitur, atq̃ etiam afflatu falso, sicut in mediterraneis Hispaniæ. In argenti & auri metallis nascuntur etiamnum pigmenta, sil & ceruleum. Sil proprie limus est. Optimum ex eo quod Atticum uocat. Pretium in libras XXXII. Proximum marmorosum sub dimidio Attici pretio. Tertiũ genus est pressum, quod alij scyricum uocant ex insula Scyro. Iam quidem & ex Achaia, quo utũtur ad picturæ umbras. Pretiũ in libras huius H—S bini. Dipondijs uero detractis, quod lucidum uocant, è Gallia ueniens. Hoc autem & Attico ad lumina utunt. Ad abacos non nisi marmoroso, quoniã marmor in eo resistit amaritudini calcis. Effoditur & ad XX ab urbe lapidem in montibus

tibus. Postea uritur, pressum appellantibus qui adulterant. Sed esse falsum exustumq; a maritudine apparet, quoniam resolutum in puluerem est.

De sile, & ceruleo, & nestoriano: & cilono, & quod non omni anno æqualiter species uendantur. Cap. XIII

SIle pingere instituere primi Polygnotus & Mycon, Attico duntaxat. Hoc secuta ætas ad lumina usa est. Ad umbras autem Scyrico & Lydio. Lydium Sardibus emebatur, quod nūc obmutuit. Ceruleū harena est. Huius genera tria fuere antiquitus: Ægyptium, quod maxime probatur: Scythicum, hoc diluitur facile: cumq; teritur, in IIII colores mutatur, candidiorem nigriorémue, crassiorem tenuioré mue. Præfertur huic etiamnum Cyprium. Accessit his Puteolanū & Hispaniense, harena ibi confici cœpta. Tingitur autem omne, & in sua coquitur herba, bibitq; succum. Reliqua confectura eadem quę chrysocollæ. Ex ceruleo fit quod uocatur lomentum: perficit id lauando terendoue, & hoc est ceruleo candidius. pretia eius, XXIII in libras, cerulei XVIII. Vsus in creta calcis impatiēs. Nuper accessit & Nestorianum ab autore appellatū. Fit ex Ægyptij leuissima parte, pretium eius XL in libras. Idem & Puteolani usus, præterquam ad fenestras: Vocant cœlon. Non pridem apportari & Indicum est cœptum, cuius pretium XVII in libras. Ratio in pictura ad incisuras, hoc est, umbras diuidendas ab lumine. Est & uilissimum genus lomenti, quidam tritum uocant, quinis assibus æstimatum. Cerulei synceri experimentū in carbone ut flagret: Fraus uiola arida decocta in aqua, succoq; per linteum expresso in cretam Eretriam. Vis eius in medicina ut purget ulcera. Itaq; & emplastris adijciunt: Item causticis. Teritur difficillime sil. In medendo leuiter mordet, astringitq; & explet ulcera. Vritur in fictilibus ut prosit. Pretia rerum quæ usquam posuimus, non ignoramus alia in alijs locis esse, & omnibus penè annis mutari, prout nauigationes constiterint, aut ut quisq; mercatus sit, aut aliquis prævalens manceps annonam flagellet, non obliti Demetriū à tota Seplasia Neronis principatu accusatum apud consules: poni tamen necessarium fuit, quæ plerunq; erant Romæ, ut exprimeretur autoritas rerum.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXIIII.

PROOEMIVM.

Æris metalla. Cap. I

PROXIME dicantur æris metalla, cui & in usu proximum est pretium, imò uero ante argentum, ac penè etiam ante aurum, Corinthio. Stipis quoq; autoritas, ut diximus. Hinc æra militum, tribuni ærarij, & ærarium, & obærati ab ære dicti. Docuimus quādiu populus Romanus ære tantum signato usus esset, & alia, quæ uetustas tradidit, cum æqualem urbi autoritatē eius declararet, à rege Numa collegio tertio æratiorum fabrūm instituto. Vena quo dictum est modo effoditur, igniq; perficitur. Fit & è lapide æroso, quem uocant Cadmiam: celebritas in Asia, & quondam in Campania, nunc in Bergomatium agro, extrema parte Italiæ. Feruntq; nuper etiam in Germania prouincia repertum.

Genera æris, quæ Corinthia, quæ Deliaca, quæ Æginetica. Cap. II

FIt & ex alio lapide, quē chalciten uocant in Cypro, ubi prima fuit æris inuentio. Mox uilitas præcipua, reperto in alijs terris præstantiore, maxime aurichalco, quod præcipuā bonitatē admirationemq; diu obtinuit. Nec reperit longo iam tempore effœta tellure. Proximū bonitate fuit Sallustianū in Ceutronū alpino tractu, nō longi & ipsum æui. Successitq; ei Liuianū in Gallia. Vtrūq; à metallorum dominis appellatū, illud ab amico diui Augusti, hoc à cōiuge, uelocis defectus. Liuianum quoq; certe admodum exiguum

inuenitur. Summa gloria nunc in Marianum cõuersa, quod & Cordubense dicitur. Hoc à Liuiano Cadmiam maxime sorbet, & aurichalci bonitatẽ imitatur in sestertijs duponodiarijsq́, Cyprio suo assibus cõtentis. & hactenus nobilitas in ære naturalis se habet. Reliqua genera artificio constant, quæ suis locis reddẽtur, summa claritate ante omnia indicata. Quondam æs confusum auro argentoq́ miscebatur, & tamẽ ars pretiosior erat: nũc incertum est peior hæc sit an materia. Mirumq́, cum ad infinitum operum pretia creuerint, autoritas artis extincta est. Quæstus causa enim (ut omnia) exerceri cœpta est, quæ gloriæ solebat. Ideo etiã deorũ adscripta operi, cũ proceres gentiũ claritatẽ & hac uia quærerent: adeoq́ exoleuit fundendi æris pretiosi ratio, ut iam diu ne fortuna quidem in ære ius artis habeat. Ex illa autẽ antiqua gloria Corinthium maxime laudatur: hoc casus misit, Corintho cum caperet incensa: mireq́ circa id multorũ affectatio fuit. Quippe cum tradatur nõ alia de causa Verrẽ, quẽ Cicero dãnauerat, proscriptum cum eo ab Antonio, q̃ quod Corinthijs se ei cessurũ negauisset. At mihi maior pars eorum simulare eam sciẽtiam uidetur, ad segregandos se à cæteris, magis q̃ intelligere aliquid ibi subtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta est Olympiadis CLVI anno tertio, nostræ urbis DCVIII cum ante seculo fictores nobiles esse desissent, quorum isti omnia signa hodie Corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos, ponemus artificum ætates. Nam urbis nostræ annos ex supradicta cõparatione olympiadũ, colligere facile erit. Sunt ergo uasa tantum Corinthia, quæ isti elegantiores modo in esculenta transferũt, modo in lucernas aut trulleos, nullo mundítiarum respectu. Eius tria genera: Candidum, argento nitore quàm proxime accedens, in quo illa mixtura prævaluit. Alterum, in quo auri fulua natura: Tertium, in quo æqualis omnium temperies fuit. Præter hæc est, cuius ratio nõ potest reddi, quanquam hominis manu facta dederit fortuna temperamentum simulacro signisq́, illud suo colore pretiosum ad iocineris imaginem uergens, quod ideo hepatizon appellãt, procul à Corinthio: longe tamẽ ante Ægineticũ atq́ Deliacũ, quæ diu obtinuere principatũ. Antiquissima æris gloria Deliaco fuit, mercatus in Delo concelebrãte toto orbe, & ideo cura officinis triclinioru pedibus fulcrisq́. Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deinde ad deũm simulacra, effigiemq́ hominum, & aliorum animalium. Proxima laus Æginetico fuit. Insula & ipsa, nec æs gignens, sed officinarum temperatura nobilitata. Bos æreus inde captus in foro boario est Romæ. Hic est exemplar Æginetici æris. Deliaci autem Iupiter in Capitolio in Iouis tonantis æde: illoq́ære Myron usus est, hoc Polycletus, æquales atq́ condiscipuli. Æmulatio autem & in materia fuit.

De candelabris, & templorum ornamentis. Cap. III

PRiuatim Ægina candelabrorum superficiem duntaxat elaborauit, sicut Tarentum scapos, in his ergo iuncta commendatio officinarum est. Nec pudet tribunorum militarium salarijs emere, cum ipsum nomen à candelarum lumine impositum appareat. Accessio candelabri talis fuit, Theonis iussu præconis Clesippus fullo, gibbere præterea & alio fœdus aspectu, emente id Gegania sestertijs L, eademq́ ostentante conuiuio emptum ludibrij causa nudatus, atque impotentia libidinis receptus in thorum, mox in testamentum, prædiues numinum uice illud candelabrum coluit, & hanc Corinthijs fabulam adiecit: uindicatis tamen moribus nobili sepulchro, per quod æterna supra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sed cum esse nulla Corinthia candelabra constet, nomen id præcipue in his celebratur, quoniam Mummij victoria Corinthum quidem diruit, sed compluribus Achaiæ oppidis simul æra dispersit. Prisci limina etiam ac ualuas ex ære in templis factitauere. Inuenio & à Cn. Octauio, qui de Perseo rege naualẽ triumphum egit, factam porticum duplicem ad circum Flaminium, quæ Corinthia sit appellata à capitulis æreis columnarum. Vestæ quoq́ ædem ipsam Syracusana superficie tegi placuisse. Syracusana sunt in Pantheo capita columnarum à M. Agrippa posita. Quinetiam priuata opulẽtia eo modo usurpata est. Camillo inter crimina obiecit Sp. Caruilius

quæstor

quæstor,quòd ęrata ostia haberet in domo.Nam triclinia ærata abacosq; & monopodia Cn. Manlium Asia deuicta primum inuexisse triumpho suo, quem duxit urbis anno CCCCCLXVII, L. Piso autor est. Antias quidem L.Crassum hæredem L.Crassi oratoris, multa etiã triclinia ærata uendidisse.Ex ære factitauere & cortinas tripodũ nomine Delphicas,quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur. Placuere & lychnuchi pensiles in delubris,aut arborum modo mala ferentium lucentes.Quale est in templo Apollinis Palatini,quod Alexander Magnus Thebarum expugnatione captum in Cyme dicauerat eidem deo. Transiit deinde ars ubiq; uulgo ad effigies deorum.

Quando primum simulacrum Romæ factum, & de origine statuarũ, & honore statuarum,& generibus,& figuris. Cap. IIII

ROmæ simulacrum ex ære factum Cereri primũ reperio ex peculio Sp.Cassij, quem regnum affectantem pater ipsius interemerat. Transiit & ab dijs ad hominum statuas atque imagines multis modis. Antiqui pingebant eas bitumine,quo magis mirum est placuisse auro integere.Hoc nescio an Romanum fuit inuentum:certe etiam Romæ non habet uetustatem.Effigies hominum non solebant exprimi, nisi aliqua illustri causa perpetuitatem merentium,primo sacrorum certaminum uictoria,maximéq; Olympiæ: ubi omnium qui uicissent, statuas dicari mos erat. Eorum uero qui ter ibi superauissent,ex membris ipsorum similitudine expressa.quas iconicas uocãt.Athenienses nescio an primi omnium Harmodio & Aristogitoni tyrãnicidis publice posuerint statuas. hoc actum est eodem anno,quo & reges Romæ pulsi.Excepta deinde res est à toto orbe terrarũ humanissima ambitione.Et iam omnium municipiorum foris statuæ ornamentum esse cœpere,prorogariq; memoria hominum, & honores legendi æuo basibus inscribi, ne in sepulchris tantum legerẽtur. Mox forum & in domibus priuatis factum atq; in atrijs.Honos clientum instituit sic colere patronos.

De statuis togatis,& quibusdam alijs,& quibus primum in columna,& quãdo primum publice,& quę primum statuę Romę. Cap. V

TOgatæ effigies antiquitus ita dicabantur.Placuere & nudæ tenentes hastã,ab ephęborum è gymnasiis exemplaribus,quas achilleas uocant. Gręca res est, nihil uelare. At contrà Romana ac militaris,thoracas addere.Cæsar quidem dictator loricatã sibi dicari in foro suo passus est.Nam Lupercorum habitu factę,tã nouitiæ sunt, q; quæ nuper prodiere penulis indutę.Mancinus eodem habitu sibi statuit,quo deditus est. Notatum ab autoribus,& L. Actium poetam in Camœnarum æde maxima forma statuam sibi posuisse,cum breuis admodum fuisset.Equestres utiq; statuę Romanam celebrationem habent,orto sine dubio à Gręcis exemplo,Sed illi celetas tantum dicabãt in sacris uictores. Postea uero & qui bigis uel quadrigis uicissent. Vnde & nostris currus in his qui triumphauissent.Serum hoc,& in his nõ nisi à diuo Augusto seiuges,sicut & elephãti. Non uetus & bigarũ celebratio in his qui prętura functi curru uecti essent per circum. Antiquior columnarũ,sicut C.Menio,qui deuicerat priscos Latinos,quibus ex fœdere tertias prædę Ro.po.prętabat,eodemq; in consulatu in suggestu rostra deuictis Antiatibus fixerat anno urbis CCCCXVI. Item C.Duellio, qui primus nauale triumphum egit de Pœnis, quę est etiam nunc in foro. Item P.Minucio præfecto annonę extra portã trigeminã unciaria stipe collata,nescio an primo honore tali à populo,antea enim à senatu erat: præclara res,nisi friuolis cœpisset initijs.Nanq; & Actij Nauij statua fuit ante curiã,cuius basis conflagrauit curia incensa P.Clodij funere.Fuit & Hermodori Ephesii in comitio, legũ, quas decemuiri scribebãt,interpretis,publice dicata. Alia causa & alia autoritas maior in Oratij Coclitis statua, quæ durat hodieq;, cum hostes à ponte sublicio solus arcuisset. Equidẽ & Sibyllę iuxta rostra esse nõ miror,tres sint licet. Vna, quã Sex.Pacuuius Taurus ædilis plebis restituit:Duæ,quas M.Messala.Primas putarẽ has,& Actij Nauij,positas ętate Tarquinij Prisci,nisi regum antecedentium essent in Capitolio.

De

De ſtatuis ſine tunicis, & quibuſdã alijs, & quæ prima Romæ ſtatua equeſtris: & quando omnes ſtatuæ priuatim & publice ſublatæ, & quibus Romæ mulieribus, quæ primæ ab exteris publice poſitæ. Cap. VI

EX his Romuli eſt ſine tunica, ſicut & Camilli in Roſtris, & ante ædem Caſtorũ fuit Q. Marcij Tremuli equeſtris togata, qui Samnites bis deuicerat, captaq́ Anagnia, populum ſtipẽdio liberauerat. Inter antiquiſsimas ſunt & Tulli Celij, L. Roſcij, Sp. Nautij, C. Fulcinij in Roſtris, à Fidenatibus in legatione interfectorum. Hoc à Ro. populo tribui ſolebat iniuria cæſis, ſicut & P. Iunio, & T. Coruncano, qui ab Teuca Illyriorum regina interfecti erant. Non omittendum uidet quod annales annotauere, tripedaneas his ſtatuas in foro ſtatutas. Hæc uidelicet menſura honorata tunc erat. Non præteribo C. Octauium ob unũ uerbum: hic regem Antiochũ, daturũ ſe reſponſum dicentẽ, uirga quam tenebat forte circumſcripſit, & prius q̃ egrederetur circulo illo, reſponſum dare coegit. In qua legatione interfecto, ſenatus ſtatuam poni iuſsit q̃ oculatiſsimo loco in Roſtris. Inuenitur ſtatua decreta & Taraciæ Caiæ ſiue Suffetiæ uirgini Veſtali, ut poneretur ubi uellet: quod adiectum non minus honoris habet, quàm fœminæ eſſe decretam. Meritum eius in ipſis ponam annalium uerbis: Quòd campum Tiberinum gratificata eſſet ea populo. Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus comitij poſitas, cum bello Samniti Apollo Pythius fortiſsimo Græcorum gentis iuſsiſſet, & alteri ſapientiſsimo, ſimulacra celebri loco dicari, donec Sylla dictator ibi curiam faceret. Mirumq́ eſt illos patres, Socrati cunctis ab eodem deo ſapientia prælato Pythagoram prætuliſſe, aut tot alijs uirtute Alcibiadem, aut quenquam utroque Themiſtocli. Columnarum ratio erat, attolli ſupra cæteros mortales, quod & arcus ſignificant nouitio inuento. Primus tamen honos cœpit à Græcis. Nullíq́ arbitror plures ſtatuas dicatas quàm Phalereo Demetrio Athenis. Siquidem CCCLX ſtatuere, quas mox lacerauerunt, nondum anno hunc numerum dierum excedente. Statuerant Romæ etiam in omnibus uicis C. Mario Gratidiano tribus, ut diximus, eaſdemq́ ſubuertêre Syllæ introitu. Pedeſtres ſine dubio Romæ fuere in autoritate longo tempore. Equeſtrium tamen origo perquam uetus eſt, cum fœminis etiam honore communicato. Cloeliæ enim ſtatua eſt equeſtris, ceu parum eſſet toga eam cingi: cum nec Lucretiæ, nec Bruto qui expulerant reges, propter quos Cloelia inter obſides fuerat, decernerentur. Hanc primam & Oratij Coclitis publice dicatam crediderim: antè enim ſibi ac Sibyllæ Tarquinium, & reges ſibi ipſos poſuiſſe ueriſimile eſt: niſi Cloeliæ Piſo traderet ab his poſitam qui unà obſides fuerant, redditis à Porſena in honorem eius. E diuerſo Annius Fœcialis, equeſtrem quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in ueſtibulo Superbi domus, Valeriæ fuiſſe Publicolæ conſulis filiæ: eamq́ ſolam refugiſſe, Tiberimq́ tranauiſſe, cæteris obſidibus, quæ Porſenæ mittebantur, interemptis Tarquinij inſidijs. L. Piſo prodidit, M. Æmilio, C. Popilio II Coss. à cenſoribus P. Cornelio Scipione, M. Popilio, ſtatuas circa forum eorum qui magiſtratum geſſerunt, ſublatas omnes, præter eas quæ populi aut ſenatus ſententia ſtatutæ eſſent. Eam uero, quam apud ædem Telluris ſtatuiſſet ſibi Sp. Caſsius qui regnum affectauerat, etiam conflatam à cẽſoribus. Nimirum in ea quoque re ambitioni prouidebant illi uiri. Extant Catonis in cenſura uociferationes, mulieribus Romanis in prouincijs ſtatuas poni. Nec tamẽ potuit inhibere quominus Romæ quoq́ ponerentur, ſicuti Corneliæ Gracchorum matri, quæ fuit Africani prioris filia. Sedens huic poſita, ſoleisq́ ſine amento inſignis in Metelli publica porticu, quæ ſtatua nunc eſt in Octauiæ operibus. Publice autem ab exteris poſita eſt Romæ C. Ælio tribuno plebis, lege perlata in Stennium Statilium Lucanum, qui Thurinos bis in feſtauerat: ob id Ælium Thurini ſtatua & corona aurea donauerunt. Iidem poſtea Fabricium donauere ſtatua, liberati obſidione. Paſimq́ clientes in cliẽtelas ita recepti: & adeo diſcrimen omne ſublatum, ut Annibalis etiam ſtatuæ tribus locis uiſantur in urbe, cuius intra muros ſolus hoſtium emiſit haſtam.

De

De antiquis ſtatuarijs,& pretijs ſignorum immodicis,& coloſsis in urbe celeberrimis. Cap. VII

FVisſe autem ſtatuariam artem familiarem Italiæ quoq; & uetuſtam, in dicant, Hercules ab Euandro ſacratus, ut ferunt, in foro boario, qui triumphalis uocatur, atque per triumphos ueſtitur habitu triūphali: præterea Ianus geminus à Numa rege dicatus, qui pacis belliq; argumento colitur, digitis ita figuratis, ut trecentorum ſexagintaquinq; dierum nota, per ſignificationem anni, temporis & æui ſe deum indicaret. Signa quoq; Thuſcanica per terras diſperſa, quæ in Hetruria factitata non eſt dubiū. Deorū tantū putarem ea fuiſſe, ni Metrodorus Scepſius, cui cognomen à Romani nominis odio inditū eſt, propter duo milia ſtatuarū Vulſinios expugnatos obijceret. Mirumq; mihi uidetur, cum ſtatuarū origo tam uetus in Italia ſit, lignea potius aut fictilia deorū ſimulacra in delubris dicata, uſq; ad deuictā Aſiam, unde luxuria. Similitudines exprimēdi quæ prima fuerit origo, in ea quam plaſticen Græci uocant, dici conuenientius erit: etenim prior ēq; ſtatuaria fuit. Sed hæc ad infinitū efflоruit multorum uoluminū opere, ſi quis plura perſequi uelit: omnia enim quis poſsit? In M. Scauri ædilitate tria milia ſignorū in ſcena tantū fuere temporario theatro. Mummius deuicta Achaia repleuit urbem: ipſe exceſsit non relicturus filiæ dotē. Cur enim non cum excuſatione ponatur? Multa & Luculli inuexere. Rhodi etiamnū tria milia ſignorū eſſe, Mutianus ter conſul prodidit, nec pauciora Athenis, olympiæ, Delphis ſupereſſe creduntur. Quis iſta mortalium perſequi poſsit? aut quis uſus noſcendi intelligatur? Inſignia tamen maxime & aliqua de cauſa notata, uoluptarium ſit attigiſſe, artifices q; celebratos nominauiſſe, ſingulorū quoq; inexplicabili multitudine, cum Lyſippus ad ſexcēta x opera feciſſe prodatur, tantæ omnia artis, ut claritatem poſſent dare uel ſingula. Numerū apparuiſſe defuncto eo, cum theſaurum effregiſſet hæres: ſolitum enim ex manipretio cuiuſq; ſigni denarios deponere aureos ſingulos. Euecta ſupra humanam fidem ars eſt ſucceſſu, mox & audacia. In argumentum ſucceſſus unum exemplum afferam, nec deorum hominúmue ſimilitudinis expreſſæ. Ætas noſtra uidit in Capitolio, prius ēq; id nouiſsime conflagrauit à Vitellianis incenſum, in cella Iunonis, canem ex ære, uulnus ſuum lambentem: cuius eximiū miraculum & indiſcreta ueri ſimilitudo, non eo ſolum intelligitur, quòd ibi dicata fuerat, uerum & noua ſatisdatione: nam ſumma nulla par uidebatur, capite tutelarios cauere pro ea inſtituti publici fuit. Audaciæ innumera ſunt exempla. Moles quippe excogitatas uidemus ſtatuarum, quas coloſſos uocant, turribus pares. Talis eſt in Capitolio Apollo, translatus à M. Lucullo ex Apollonia Ponti urbe xxx cubitorū, cl talentis factus: Talis in cāpo Martio Iupiter, à Claudio Cæſare dicatus, qui uocatur Pompeianus à uicinitate theatri. Talis & Tarenti factus à Lyſippo xl cubitorum. Mirum in eo, quòd manu ut ferunt mobilis, ea ratio libramenti eſt, nullis conuellatur procellis. Id quidem prouidiſſe & artifex dicitur, modico interuallo unde maxime flatum opus erat frangi, oppoſita columna. Itaq; propter magnitudinem difficultatemq; moliendi, nō attigit eū Fabius Verrucoſus, cum Herculē qui eſt in Capitolio, inde transferret. Ante omnes autē in admiratione fuit Solis coloſſus Rhodi, quē fecerat Chares Lyndius, Lyſippi ſupradicti diſcipulus. Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Hoc ſimulacrum poſt quinquageſimum ſextum annum terræmotu proſtratum, ſed iacens quoq; miraculo eſt. Pauci pollicem eius amplectuntur. Maiores ſunt digiti quàm plerēq; ſtatuæ. Vaſti ſpecus hiant de fractis membris. Spectantur intus magnæ molis ſaxa, quorum pondere ſtabiliuerat conſtituens. Duodecim annis tradunt effectum ccc talentis, quæ contulerant ex apparatu regis Demetrij, relicto moræ tedio. Sunt alij minores hoc in eadem urbe coloſsi centū numero, ſed ubicunq; ſinguli fuiſſent nobilitaturi locū. Præterq; hos deorum quinq;, quos fecit Bryaxis. Factitauit coloſſos & Italia, uidemus certe Apollinē in bibliotheca templi Auguſti Thuſcanicū l pedum à pollice, dubiū ære mirabiliorē an pulchritudine. Fecit & Sp. Caruilius Iouē qui eſt in Capitolio, uictis Samnitibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus ſacrata lege pugnantibus, è pectoralibus eorum ocreiſq; & galeis. Amplitudo tanta eſt, ut conſpiciatur à Latiario Ioue. Reliquijs limæ ſuã ſtatuam fecit, quæ eſt ante pedes ſimulacri eius. Habent in eodem Capitolio admirationem & capita duo, quæ P. Lentulus conſul dicauit: alterum à Charete ſupradicto factum: alterum fecit Decius, comparatione in tantum uictus, ut artificium minime probabilis artificis uideatur. Verum omnem amplitudinem ſtatuarum eius generis uicit ætate noſtra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Galliæ Aruernis, per annos decem, H—S CCCC manipretio. poſtquam ſatis ibi artem approbauerat, Romam accitus eſt à Nerone, ubi deſtinatum illius principis ſimulachrum coloſſum fecit c. x. pedum longitudine, qui dicatus Solis uenerationi eſt, damnatis ſceleribus illius principis. Mirabamur in officina non modo ex argilla ſimilitudinẽ ingſignem, uerum & ex paruis admodum ſurculis, quod primũ operis inſtar fuit. Ea ſtatua indicauit interiſſe fundendi æris ſcientiam, cum & Nero largiri aurum argentumq; paratus eſſet, & Zenodorus ſcientia fingendi cælandiq; nulli ueterum poſtponeret. Statuam Aruernorũ cum faceret, prouincię Vibio Auito præſidẽte, duo pocula Calamidis manu cælata, quæ Caſsio Syllano auunculo eius præceptori ſuo Germanicus Cæſar adamata donauerat, æmulatus eſt, ut uix ulla differentia eſſet artis. Quantoq; maior in Zenodoto præſtantia fuit, tanto magis deprehendi æris obliteratio poteſt.

Nobilitates ex ære operum & artificum CCCLXVI. Cap. VIII

SIgnis quæ uocant Corinthia, pleriq; in tantum capiuntur, ut ſecum circumferãt, ſicut Hortenſius orator ſphingem Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei ſe ænigmata intelligere, reſpõdit debere, quoniam ſphingem domi haberet. Circumtulit & Nero princeps Amazonem, de qua dicemus: Et paulo ante C. Ceſtius conſularis ſignũ, quod ſecũ etiam in prælio habuit. Alexandri quoq; Magni tabernaculum ſuſtinere tradũtur ſolitæ ſtatuæ, ex quibus duæ ante Martis ultoris ædem dicatæ ſunt, totidem ante regiam. Minoribus ſimulachris ſignisq; innumera propè artificum multitudo nobilitata eſt. Ante omnes tamẽ Phidias Athenienſis, Ioue Olympiæ facto, ex ebore quidẽ & auro: ſed & ex ære ſigna fecit. Floruit aũt Olympiade LXXXIII circiter CCC noſtræ urbis anno. Quo eodẽ tẽpore æmuli eius fuere Alcamenes, Critias, Neſtocles, Hegeas. Et deinde olympiade LXXXVII. Agelades, Callon, Polycletus, Phragmon, Gorgias, Lacon, Myron, Pythagoras, Scopas, Perelius. Ex his Polycletus, diſcipulos habuit Argium, Aſopodorum, Alexim, Ariſtidem, Phrynonem, Dinonem, Atheno dorum, Dameam Clitorium, Myronem Lycium. Nonageſimaquinta olympiade florue re Naucydes, Dinomedes, Canachus, Patrocles. Centeſima ſecũda Polycles, Cephiſodotus, Leochares, Hypatodorus. Centeſima quarta Praxiteles, Euphranor. Centeſima ſeptima Echion, Therimachus: Centeſima quartadecima Lyſippus fuit, & cum eo Alexander Magnus. Item Lyſiſtratus & frater eius Sthenis, Euphronides, Soſtratus, Ion, Silanion. In hoc mirabile, quod nullo doctore nobilis fuit ipſe. Diſcipulos habuit Zeuxim & Ladem. Centeſima uiceſima Eutychides, Euthycrates, Lahippus, Cephiſodotus, Timarchus, Pyromachus. Ceſſauit deinde ars, ac rurſus olympiade centeſimaquinquageſima quinta reuixit, cum fuere longe quidem infra prædictos, probati tamen, Antheus, Calliſtratus, Polycles, Athenæus, Callixenus, Pythocles, Pythias, Timocles. Ita diſtinctis celeberrimorum ætatibus inſignes raptim trãſcurrã, reliqua multitudine paſsim diſperſa. Venere autem & in certamen laudatiſsimi, quanquam diuerſis ætatibus geniti, quoniã fecerant Amazonas: quæ cum in templo Epheſiæ Dianæ dicarentur, placuit eligi probatiſsimam ipſorum artificum qui præſentes erãt iudicio, cum apparuit eam eſſe, quam omnes ſecundã à ſua quiſq; iudicaſſent: Hæc eſt Polycleti, proxima ab ea Phidiæ, tertia Cteſilæ, quarta Cydonis, quinta Phragmonis. Phidias, præter Iouem Olympium, quem nemo æmulatur, fecit & ex ebore æque Mineruam Athenis, quæ eſt in Parthenone aſtans. Ex ære uero, præter Amazonem ſupradictam, Mineruã tam eximię pulchritudinis, ut à forma

ma cognomẽ acceperit. Fecit & Cliduchum & aliam Mineruam, quam Romæ Æmilius Paulus ad ædem Fortunæ dedicauit. Item duo signa quæ Catulus in eadem æde posuit palliata. & alterum colossicon nudũ, primusq; artẽ toreuticen aperuisse atq; demõstrasse merito iudicat. Polycletus Sicyonius Ageladis discipulus, Diadumenũ fecit molliter iuuenẽ c talentis nobilitatũ. Idem & Doryphorum uiriliter puerum. Fecit & quem canona artifices uocant, lineamenta artis ex eo petentes uelut à lege quadã: solusq; hominũ artẽ ipse fecisse, artis opere iudicatur. Fecit & distringentẽ, & nudũ talo incessentem. Duosq; pueros, item talis nudos ludentes, qui uocantur Astragalizontes, & sunt in Titi imperatoris atrio, quo opere nullum absolutius plericq; iudicãt. Item Mercurium qui fuit Lysimachiæ: Herculem qui Romæ, Anteum à terra sustinentẽ: Artemona, qui Periphoretos appellatus est. Hic consummasse hãc scientiã iudicatur, & toreuticen sic erudisse, ut Phidias aperuisse. Proprium eiusdem, ut uno crure insisterent signa, excogitasse: quadrata tamen ea esse tradit Varro, & penè ad unũ exemplum. Myronẽ Eleutheris natũ, & ipsum Ageladis discipulum, bucula maxime nobilitauit, celebratis uersibus laudata, quando alieno plericq; ingenio magis quàm suo cõmendantur. Fecit & canem, & discobolon, & Persea, & Pristas, & Satyrum admirantem tibias, & Mineruam, Delphicos pentathlos, Pancratiastas, Herculem etiã, qui est apud circum maximum in æde Pompeij Magni. Fecisse & cicadæ monumentum ac locustæ, carminibus suis Erinna significat. Fecit & Apollinem, quem à triumuiro Antonio sublatum restituit Ephesiis diuus Augustus, admonitus in quiete. Primus hic multiplicasse uarietatem uidetur, numerosior in arte quàm Polycletus & symmetria diligentior: & ipse tamẽ corporum tenus curiosus animi sensus nõ expressisse, capillum quoq; & pubem nõ emendatius fecisse, quàm rudis antiquitas instituisset. Vicit eum Pythagoras Rheginus ex Italia, Pancratiaste Delphis posito. Eundem uicit et Leontius, qui fecit stadiodromon Astylon, qui Olympiæ ostenditur, & Libyn puerum tenentẽ tabellã eodẽ loco, & mala ferentẽ nudũ. Syracusis aũt claudicantem, cuius ulceris dolorem sentire etiam spectantes uidẽtur. Item Apollinem citharœdũ, serpentemq; eius sagittis confici, qui Dicæus appellatus est, quod cum Thebæ ab Alexandro caperentur, aurum à fugiente conditum, sinu eius celatum esset. Hic primus neruos & uenas expressit, capillumq; diligentius. Fuit & alius Pythagoras Samius, initio pictor, cuius signa ad ædem Fortunæ huiusce deæ septem nuda, & senis unũ, laudata sunt. Hic supradicto facie quoq; indiscreta similis fuisse tradit: Rhegini autem discipulus & filius sororis fuisse Sostratus. Lysippum Sicyoniũ Duris negat, Tullius fuisse discipulum affirmat, sed primo ærarium fabrum, audendi rationem cœpisse pictoris Eupompi responso. Eum enim interrogatum, quem sequeretur antecedentium, dixisse demonstrata hominum multitudine, naturam ipsam imitandam esse, non artificem. Plurima ex omnibus signa fecit, ut diximus fœcundissimæ artis, inter quæ distringentem se, quem M. Agrippa ante thermas suas dicauit, mire gratum Tiberio principi: qui non quiuit temperare sibi in eo, quanquam imperiosus sui inter initia principatus, trãstulitq; in cubiculum, alio ibi signo substituto: cum quidem tãta populi Romani contumacia fuit, ut magnis theatri clamoribus reponi Apoxyomenon flagitauerit, princeps'que quanquam adamatum reposuerit. Nobilitatur Lysippus & temulenta tibicina, & canibus ac uenatione. In primis uero quadriga cum sole Rhodiorum. Fecit & Alexandrum Magnum multis operibus, à pueritia eius orsus. Quam statuam inaurari iussit Nero princeps, delectatus admodum illa. Dein cum pretio perisset gratia artis, detractum est aurum: pretiosiorq; talis existimatur, etiam cicatricibus operis atq; consciturus, in quibus aurum hæserat, remanentibus. Idem fecit Hephæstionem Alexandri Magni amicum, quem quidam Polycleto adscribunt, cum is centum propè annis ante fuerit. Idem Alexandri uenationem, quæ Delphis sacrata est, Athenis Satyrorum turmam. Alexandrum amicorum'mque eius imagines summa omnium similitudine expressit. Has Metellus Macedonia subacta transtulit Romam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fecit & quadrigas multorum generum. Statuariæ arti plurimũ traditur contuliſſe, capillum exprimendo, capita minora faciẽdo q̃ antiqui, corpora graciliora ſiccioraq́; , per quæ proceritas ſignorum maior uidetur. Non habet Latinũ nomẽ ſymmetria, quam diligentiſsime cuſtodiuit, noua intactaq́; ratione quadratas ueterum ſtaturas permutando: uulgoq́; dicebat, ab illis factos quales eſſent homines, à ſe quales uiderentur eſſe. Propriẹ huius uidentur eſſe argutiæ operum, cuſtoditæ in minimis quoq́; rebus. Filios & diſcipulos reliquit laudatos artifices, Lahippum & Bedã, ſed ante omnes Euthycratem: quanquam is conſtantiam patris potius æmulatus quàm elegantiam, auſtero maluit genere q̃ iucundo placere. Itaq́; optime expreſsit Herculem Delphis & Alexandrum, Theſpin uenatorem & Theſpiadas: prælium equeſtre, ad Trophonij oraculum. Quadrigas Medeę complures. Equum cum fiſcinis. Canes uenantium. Huius porrò diſcipulus fuit Thyſicrates, & ipſe Sicyonius, ſed Lyſippi ſectæ propior, ut uix diſcernantur complura ſigna, ceu ſenex Thebanus, Demetrius rex, Peuceſtes Alexandri Magni ſeruator, dignus tanta gloria. Artifices qui compoſitis uoluminibus condidere hæc, miris laudibus celebrãt & Telephanem Phoceum, ignotum aliàs, quoniam in Theſſalia ubi habitauerat, latuerint opera eius: alioquin ſuffragijs ipſorum æquatur Polycleto, Myroni, Pythagoræ. Laudant eius Lariſſam, & Spinarum pentathlon, & Apollinem. Alij non hanc ignobilitatis fuiſſe cauſam, ſed quoniam ſe regum Xerxis atq́; Darei officinis dediderit, exiſtimant. Praxiteles quoque marmore felicior: ideo & clarior fuit. Fecit tamen ex ære pulcherrima operat Proſerpinæ raptum. Item Cataguſam & Ebrietatem, & Liberum patrem, nobilemq́; unà Satyrum, quem Græci periboeton cognominant. Signa etiam quæ ante Felicitatis ędem fuere, Veneremq́; quæ cum ipſa æde incendio cremata eſt Claudij principatu, marmoreæ illi ſuæ per terras indytæ parem. Item Stephuſam, Spilumenẽ, Oenophorũ, Harmodium & Ariſtogitonem tyrannicidas, quos à Xerxe Perſarum rege captos uicta Perſide Athenienſibus remiſit Magnus Alexander. Fecit & puberem ſubrepenti lacertæ comis nus ſagitta inſidiantem, quem Sauroctonon uocant. Spectantur & duo ſigna eius diuerſos affectus exprimentia, flentis matronæ & meretricis gaudentis. Hanc putant Phrynen fuiſſe, deprehenduntq́; in ea amorem artificis, & mercedem in uultu meretricis. Habet ſimulacrum & benignitas eius. Calamidis enim quadrigæ aurigam ſuum impoſuit, ne melior in equorum effigie defeciſſe in homine crederetur. Ipſe Calamis & alias quadrigas bigasq́; fecit, equis ſemper ſine æmulo expreſsis. Sed ne uideatur in hominum effigie inferior, Alcmena nullius eſt nobilior. Alcamenes Phidiæ diſcipulus & marmorea fecit, & æreum pentathlon, qui uocatur encrinomenos. At Polycleti diſcipulus Ariſtides quadrigas bigasq́;. Et Iphicratis leæna laudatur. Scortũ hæc lyræ cantu familiare Harmodio & Ariſtogitoni, conſilia eorũ de tyrannicidio, uſq́; ad mortẽ excruciata, tyrãnis non prodidit. Quamobrem Athenienſes & honorem habere ei uolentes, nec tamen ſcortum celebraſſe, animal nominis eius fecere: atq́; ut intelligeret cauſa honoris, in opere linguam addi ab artifice uetuerunt. Briaxis Æſculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantem Baton Apollinem, & lunonem, qui ſunt Romæ in Concordiæ templo. Creſilas uulneratum deficientem, in quo poſsit intelligi quantum reſtet animæ: & Olympium Periclem dignũ cognomine. Mirumq́; in hac arte eſt, quòd nobiles uiros nobiliores fecit. Cephiſodorus Mineruam mirabilem in portu Athenienſium, & aram ad templum Iouis Seruatoris in eodem portu, cui pauca comparantur. Canachus Apollinem nudum, qui Phileſius cognominatur in didymæo Æginetica æris temperatura. Ceruumq́; unà ita ueſtigijs ſuſpendit, ut linum ſubter pedes trahatur, alterno morſu digitis calceq́; retinentibus ſolum, ita uertebratò dente utriſq́; in partibus, ut à repulſu per uices reſiliat. Idem Celetizontas pueros fecit. Chæreas Alexandrum Magnũ & Philippum patrem eius fecit. Cteſilaus doryphoron, & Amazonem uulneratam. Demetrius Lyſimachen, quæ ſacerdos Mineruæ fuit annis LXIIII. Idem & Mineruam quæ muſica appellatur, quoniam

dracones

Universidad de Deusto
Biblioteca

dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu resonant. Idem equitem Sarmenem, qui primus de equitatu scripsit. Dædalus & ipse inter fictores laudatus, pueros duos distringẽtes se fecit. Dinomenes Protesilaum & Pythodemum luctatorẽ. Euphranoris Alexander Paris est, in quo laudatur, quòd omnia simul intelligantur, iudex dearum, amator Helenæ, & tamẽ Achillis interfector. Huius est Minerua Romæ, quæ dicitur Catuliana, infra Capitolium à Q. Luctatio Catulo dicata, & simulacrũ Boni euentus, dextra paterã, siniſtra spicã ac papauer tenẽs. Item Latona puerpera Apollinẽ & Dianam infantes sustinens in æde Concordię. Fecit & quadrigas bigasq́, & Cliduchon eximia forma: & uirtutem & Græciam, utrasq́ colosseas: mulierem ministrantem & adorantem. Item Alexandrum & Philippum in quadrigis. Eutychides Eurotam, in quo artem ipso amne liquidiorem plurimi dixere. Hegiæ Minerua, Pyrrhusq́ rex laudatur, & celetizontes pueri, & Castor ac Pollux ante ædem Iouis tonantis. In Pario colonia Hercules Isidori. Buthyreus Lycius Myronis discipulus fuit, qui fecit dignũ præceptore puerum sufflantẽ languidos ignes, & argonautas. Leocras aquilam, sentientem quid rapiat in Ganymede & cui ferat, parcentẽ unguibus etiam per uestẽ. Puerum Autolycon pancratio uictorẽ propter quem Xenophon sympoſion scripsit: Iouẽq́ illũ tonantẽ in Capitolio, ante cuncta laudabilem. Item Apollinem diadematum. Lyciscus Lagonem puerum subdolæ ac fucatæ uernilitatis. Lycus & ipse puerũ suffitorẽ. Menæchmi uitulus genu premitur, replicata ceruice: ipseq́ Menæchmus scripsit de sua arte. Naucydes Mercurio & Discobolo & immolante arietẽ cẽsetur. Naucerus luctatorẽ anhelantem fecit. Nicerates Æsculapium & Hygiam, qui sunt in Concordiæ tẽplo Romæ. Phyromachi quadriga regitur ab Alcibiade. Polycles Hermaphroditum nobilẽ fecit. Pyrrhus Hygiam & Mineruam, Phœnix Lysippi discipulus Epitherſen. Stipax Cyprius uno celebratur signo, Splanchnopte: Periclis olympij uernula hic fuit, exta torrens, ignem oris pleni spiritu accendens. Sillanion Apollodorum fecit, fictorẽ & ipsum, sed inter cunctos diligentissimũ artis, & inimicũ sui iudicẽ, crebro perfecta signa frangẽtem, dum satiare cupiditatẽ nequit artis, & ideo insanum cognominatum. Hoc in eo expressit, nec hominẽ ex ære fecit, sed iracundiam: & Achillem nobilem. Item Epistatẽ exercentem athletas. Strongylion Amazonẽ, quam ab excellentia crurũ Eucnemon appellãt, ob id in comitatu Neronis principis circũlatã. Itẽ fecit puerum, quẽ amando Brutus Philippensis cognomine suo illustrauit. Theodorus qui labyrinthum fecit Sami, ipse se ex ære fudit, præter similitudinẽ mirabilem fama magnæ subtilitatis celebratus. Dextra limam tenet, læua tribus digitis quadrigulam tenuit translatam Præneste, tantæ paruitatis, ut totam eam currumq́ & aurigam integeret alis simul facta musca. Xenocrates Tisicratis discipulus: aut, ut alĩ, Euthycratis, uicit utrosq́ copia signorum, & de sua arte cõposuit uolumina. Plures artifices fecere Attali & Eumenis aduersus Gallos prælia, Isigonus, Phyromachus, Stratonicus, Antigonus, qui condidit uolumina de sua arte. Boethi, quanquã argento melioris, infans eximie anserem strangulat. Atq; ex omnibus quæ retuli, clarissima quæq; in urbe iam sunt dicata à Vespasiano principe in templo Pacis, alijsq́ eius operibus, uiolentia Neronis in urbẽ conuecta, & in sellarijs domus aureæ dispositа. Præterea sunt æqualitate celebrati artifices, sed nullis operũ suorum præcipui. Ariston qui & argentum cælare solitus est, Callias, Clesias, Cantharus Sicyonius, Dionysodorus Critiæ discipulus, Deliades, Euphorion, Eunicus, & Hecatæus. Argenti cælatores, Lesbocles, Prodorus, Pythodicus, Polygnotus. Iidẽ pictores nobilissimi. Itẽ ex cælatoribus Stratonicus, Scymnus, qui fuit Critiæ discipulus. Nunc percẽsebo eos, qui eiusdẽ generis opera fecerũt, ut Apollodorus, Androbulus, Asclepiodorus, Aleuas philosophos: Apellas & adorantes fœminas, Antigonus & Perixyomenon tyrannicidasq́ supradictos. Antimachus, Athenodorus fœminas nobiles: Aristodemus & luctatores bigasq́ cum auriga, philosophos, anus, Seleucum regem. Habet gratiam suam huius quoque Doryphorus. Cephisodori duo fuere: Prioris est Mercurius, Li-

Universidad de Deusto
Biblioteca

berum patrem in infantia nutriens. Fecit & concionantem manu elata: persona in incerto est. Sequens philosophos fecit. Colotas, qui cum Phidia louē Olympiū fecerat, philosophos. Itē Cleon & Cenchramis, & Callicles, & Cephis: Chalcosthenes & comœdos & athletas. Dahippus Perixyomenon. Daiphron, & Democritus, & Dæmō philosophos. Epigonus omnia ferè prædicta imitatus præcessit in tubicine, & matri interfectæ infante miserabiliter blandiēte. Eubolidis digitis cōputans, Mycon athletis spectatus, Menogenes quadrigis. Nec minus Niceratus omnia quæ cæteri aggressus, repræsentauit Alcibiadem, lampadēq; accensa matrē eius Demaraten sacrificantē. Pisicrates bigæ Pitho mulierem imposuit. Idemq; fecit Martem & Mercurium qui sunt in Concordiæ templo Romæ. Perillum nemo laudat sæuiorem Phalaride tyranno, qui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne subdito, & primus eum expertus cruciatū iustiore sæuitia. In hoc à simulacris deûm hominumq; deuocauerat humanissimam artem. Ideone tot conditores eius elaborauerant, ut ex ea tormenta fierent? Itaq; una de causa seruantur opera eius, ut quisquis illa uideat, oderit manus. Sthenis Cererem, Iouem, Mineruā fecit, qui sunt Romæ in Concordiæ templo. Idem flentes matronas, & adorātes sacrificantesq;. Simon canem & sagittarium fecit. Stratonicus cælator ille philosophos, Scopas utercq;. Athletas autem & armatos, & uenatores, sacrificantesq; Batton, Euchir, Glaucides, Heliodorus, Hicanus, Lophon, Lyson, Leon, Menodorus, Myagrus, Polycrates, Polydorus, Pythocritus, Protogenes idē pictura clarissimus, ut dicemus: Patrocles, Polis, Posidonius, qui & argentum cælauit nobiliter natione Ephesius, Periclymenus, Philon, Simenus, Timotheus, Theomnestus, Timarchides, Timon, Tisias, Thrason. Ex omnibus aūt maxime cognomine insignis est Callimachus, semper calumniator sui, nec finem habens diligentiæ, ob id Cacizotechnos appellatus, memorabilis exēplo adhibendi curæ modum. Huius sunt saltantes Lacænæ, emendatū opus, sed in quo gratiam omnem diligentia abstulerit. Hunc quidam & pictorem fuisse tradunt. Non ære captus nec arte unam solummodo Zenonis statuā Cypria in expeditione non uendidit Cato, sed quia philosophi erat, ut obiter hoc quoq; noscatur tam inane exemplum. In mentione statuarū est & una non prætereunda, licet autoris incerti, iuxta rostra Herculis tunicati, eleo habitu Romæ, torua facie sentienteq; suprema in tunica. In hac tres sunt tituli. L. Luculli imperatoris, de manubijs: alter, pupillum Luculli filium ex S C dedicasse: tertius, T. Septimium Sabinum ædilem curulem ex priuato in publicum restituisse. Tot certaminum tantæq; dignationis simulacrum id fuit. Nunc reuertemur ad differentias æris & mixturas. In Cyprio coronarium & regulare est, utrunq; ductile. Coronarium tenuatur in laminas, taurorumq; felle tinctum, speciem auri in coronis histrionū præbet. Idemq; in uncias additis auri scrupulis senis, prætenui pyropi bractea ignescit. Regulare & in alijs fit metallis, itemq; caldarium. Differentia, quod caldarium funditur tantum, malleis fragile, quibus regulare obsequitur, ab alijs ductile appellatum, quale omne Cyprium est. Sed & in cæteris metallis, cura distat à caldario. Omne enim purgatis diligentius igni uitijs, excoctisq;, regulare est. In reliquis generibus palma Campano. Simile in multis partibus Italiæ prouincijsq;. Sed octonas plumbi libras addunt, & lene recoquūt propter inopiam ligni. Quantum ea res differentiæ afferat in Gallia maxime sentitur, ubi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim coctura, nigrum atq; fragile conficitur. Præterea semel recoquunt, quod sæpius feciſſe, bonitati plurimum confert.

Differentiæ æris & mixturæ, & de seruando ære. Cap. IX

ID quoq; notasse nō ab re est, æs omne frigore magno melius fundi. Sequēs tēperatura statuaria est, eadēq; tabularis hoc modo. Massa proflat̄ in primis, mox in proflatum additur tertia portio æris collectanei, hoc est, ex usu coempti. Peculiare in eo cōdimentū attritu domiti, & consuetudine nitoris ueluti māsuefacti. Miscent̄ & plumbi argētarij pondo duodena ac selibræ, centenis proflati. Appellat̄ etiamnū & formalis temperatura æris

tener

tenerrimi,quoniã nigri plumbi decima portio addit̃,& argentarij uigesima,maximeq; ita colorẽ bibit,quẽ Græcanicũ uocãt.Nouissima est quæ uocat̃ ollaria,uase nomẽ hoc dante,ternis aut quaternis libris plũbi argẽtarij in cẽtenas æris additis.Cyprio si addat̃ plumbum,colos purpuræ fit in statuarũ prætextis.Æra extersa rubiginẽ celerius trahũt q̃s neglecta,nisi oleo perungant̃.Seruari ea optime in liquida pice tradunt.Vsus æris ad perpetuitatẽ monumentorũ iã pridẽ translatus est,tabulis æreis,in quibus publicæ cõstitutiones inciduntur.

De cadmia medicinæ. Cap. x

METalla æris multis modis instruunt medicinam,utpote cum ulcera omnia ibi ocyssime sanentur.Maxime tamen prodest cadmia.Fit sine dubio hæc & in argenti fornacibus,candidior ac minus ponderosa,sed nequaquã comparanda ærariæ.Plura autem genera sunt.Namq; ipse lapis,ex quo fit æs,cadmia uocatur,fusuris necessarius,medicinæ inutilis.hic rursus in fornacibus existit,aliamq; nominis sui originẽ recipit.Fit autem egesta flammis atq; flatu tenuissima parte materiæ,& cameris lateribúsue fornaciũ pro quantitate leuitatis applicata.Tenuissima est in ipso fornacium ore,qua flammæ eluctantur,appellata capnitis,exusta,& nimia leuitate similis fauillæ.Interior optima cameris dependens,& ab eo argumento botrytis cognominata:ponderosior hæc priore,leuior porrò secuturis.Duo eius colores:deterior cinereus,puniceus melior,friabilis,oculorumq; medicamentis utilissima.Tertia est in lateribus fornacium,quæ propter grauitatem ad cameras peruenire non potuit.Hæc dicitur placitis,& ipsa ab argumento,crusta uerius quàm pumex,intus uaria,ad psoras utilior,& ad cicatrices trahẽdas.Fluunt & ex ea duo alia genera:onychitis extra penè cerula,intus onychis maculis similis.Ostracitis tota nigra,& cæterarum sordidissima,uulneribus maxime utilis.Omnis autem cadmia in Cypri fornacibus optima,iterumq; à medicis coquitur carbone puro,atq; ubi in cinerem rediit,extinguitur uino aminæo,quæ ad emplastra præparatur:quæ uero ad psoras,aceto.Quidam in ollis fictilibus tusam urunt,ac lauant in mortarijs,postea siccant.Nymphodorus lapidem ipsum q̃s grauissimũ spississimũq; urit pruna,& exustum Chio uino restinguit tunditq;,mox linteo cribrat,atq; in mortario terit,mox aqua pluuia macerat, iterumq; terit quod subsidit,donec cerussæ similis fiat nulla dentiũ offensa.Eadem lollæ actio,sed q̃s purissimũ lapidẽ eligit.Cadmiæ effectus siccare,persanare,sistere fluxiones, pterygia & sordes oculorũ purgare,scabriciem extenuare,& quicquid in plumbi effectu dicemus.Et æs ipsum ad omnia eadem urit̃,præterq; albugines oculorũ & cicatrices.Vlcera quoq; oculorũ cum lacte sanat,idq; Ægyptij collyrij modo terunt in coticulis.Facit & uomitiones è melle sumptum.Vritur autẽ Cyprium in fictilibus crudis cum sulphuris pari pondere,circumlito spiramento in caminis donec uasa ipsa percoquantur.Quidam & salem addunt,alij alumen pro sulphure,alij nihil:sed aceto tantũ aspergunt.Vstum teritur mortario Thebaico,aqua pluuia lauatur,minore effectu,iterumq; adiecta largiore teritur,& dum considat relinquitur:hoc sæpius,donec ad speciem minij redeat.Tunc sicatum in sole,in ærea pyxide seruatur.

De scoria,& flore,& squama æris,& stomomate,& ærugine, & hieracio. Cap. xi

ET scoria æris simili modo lauatur,minore effectu q̃s æs ipsum.Sed & æris flos medicinæ utilis est.Fit ære fuso,& in alias fornaces translato:ibi flatu crebriore excutiuntur uelut milij squamæ,quas uocant florẽ.Cadunt aũt,cũ panes æris aqua refrigerantur rubentq;.Similiter ex eis fit,quam uocant lepida,& sic adulteratur flos,ut squama ueniat pro eo.Est aũt squama hæc decussa ui clauis,per quos panes ærei ferruminantur.In Cyprijs maxime officinis omnia.Differentia hæc est,quod squama excutitur ictibus ijsdem panibus,flos cadit sponte.Squamæ est alterũ genus subtilius,ex summa scilicet lanugine decussum,quod uocãt stomoma.Atq; hæc oĩa medici,quod pace eorũ dixisse licet,ignorãt,pars maior & nominibus,in tãtum à conficiẽdis medicaminib. absunt,quod

esse propriũ medicinę solebat. Nunc quotiẽs incidêre in libellos, cõponere ex his uolẽtes aliqua, hoc est impẽdio miserorũ experiri cõmentaria, credũt seplasiæ, ea omnib. quidem fraudibus corrũpenti, factaq; iampridẽ emplastra & collyria mercant, tabesq; mercium. Fraus seplasiæ sic exterit. Et squama aũt & flos urunt in patinis fictilib. aut æreis, deinde lauant, ut suprà, ad eosdem usus. Et amplius ad nariũ carnosa uitia, itemq; sedis & grauitates auriũ, per fistulas in eas flatu impulsa, & ulcera oris farina admota. Tollit & tõsillas cũ melle. Fit & ex candido ære squama, Cypria longe efficacior. necnõ urina pueri prius macerant clauos panesq;. Quidam uero excussam squamã terunt, & aqua pluuia lauãt. Dant & hydropicis eã duab. drachmis in mulsi hemina, & illinunt cũ polline. Æruginis quoq; magnus usus. Sed pluribus fit ea modis. Nanq; & è lapide ex quo coquit æs deraditur, & ære candido perforato, atq; in cadis super acetũ suspenso, ęreo obturatis operculo, multo probatiore ꝯ si hoc idẽ squamis fiat. Quidã uasa ipsa cãdidi æris fictilibus cõdunt in aceto, radũtq; x die. Alij uinaceis cõtegunt, totidẽq; post dies radũt. Alij delimatã æris scobem aceto spargunt, uersantq; spathis sæpius die, donec absumat. Eandẽq; scobẽ alij terere in mortarijs æreis ex aceto malunt. Ocyssime uero contrahit coronariũ æruginem, recisamentis in acetũ additis. Adulterãt marmore trito maxime Rhodiã æruginem. Alij pumice aut gummi. Præcipue aũt fallit atramẽto sutorio adulterata. Cætera enim dente deprehenduntur, stridentia in frendendo. Experimentũ in batillo ferreo. Nam quæ syncera est, suum colorẽ retinet: quæ mixta atramento, rubescit. Deprehenditur & papyro, galla prius macerato: nigrescit enim statim ærugine illita. Deprehendit & uisu, malígne uirẽs. Sed siue syncerã siue adulteratã, aptissimũ est siccatã in patina noua uri & uersari, donec fauilla fiat: postea teritur & reconditur. Aliqui in crudis fictilibus urunt, donec figlinum percoquatur. Nonnulli & thus masculũ admiscent. Lauat autem ærugo sicut cadmia. uis eius collyrijs oculorum aptissima, delacrymationibus mordendo proficiẽs. Sed ablui nec cessarium penicillis calidis donec rodere desinat. Hieracium uocatur collyrium, quod ita maxime constat: temperatur autem id ammoniaci uncijs quatuor, æruginis Cypriæ duabus, atramenti sutorij, quod chalcanthũ uocant, totidem, misyos uero una, croci sex. Hæc omnia trita aceto Thasio colligunt in pilulas, excellentis remedij cõtra initia glaucomatũ & suffusionum, cõtra caligines & scabricias & albugines ac genarum uitia. Cruda autem ærugo uulnerarijs emplastris miscetur. Oris etiam gingiuarumq; ulcerationem mirifice emendat, & labiorum ulcera cum oleo. Quod si & cera addatur, purgat, & ad cicatricem perducit. Ærugo & callum fistularum erodit, uitiorumq; quæ circa sedem, siue per se, siue cum ammoniaco illita, uel collyrij modo in fistulas adacta. Eademq; cum resinę terebinthinæ tertia parte subacta, lepras tollit.

De scolecia, & chalciti, & misy, & sory, & chalcantho. Cap. XII

EST & alterum genus æruginis, quam uocant scoleciã, in Cyprio ære, hoc trito alumine & sale, aut nitro pari pondere, cum aceto albo ꝯ acerrimo. Non fit hoc nisi æstuosissimis diebus circa canis ortum. Teritur autem donec uiride fiat, cõtrahatq; se uermiculorum speciẽ, unde & nomen. Quod uitium ut emendetur, duæ partes quæ fuere aceti, miscentur urina pueri impubis. Idẽ aũt in medicamentis & santerna efficit, qua diximus aurũ ferruminari, ususq; utriusq; qui æruginis. Scolecia fit & per se derasa ab ærario lapide, de quo nunc dicemus. Chalcitim uocãt lapidem ex quo & ipsum æs coquitur. Distat à cadmia, quòd illa super terrã ex subdialibus petris cæditur, hæc ex obrutis. Item, quòd chalcitis friat se statim mollis natura, ut uideatur lanugo concreta. Est & alia distinctio, quod chalcitis tria genera continet, ęris, & misyos, & soryos, de quibus singulis dicemus suis locis. Habet aũt æris uenas oblongas. Probatur mellei coloris, gracili uenarũ discursu, friabilis, nec lapidosa. Putant & recentem utiliorem esse, quoniam inueterata sory fiat. Vis eius ad excrescentia in ulceribus, sanguinem sistere, gingiuas, uuam, tonsillas farina compescere. Vuluæ quoq; uitijs in uellere imponit. Cum succo uero porri, uerendorum

addítur

additur emplastris. Maceratur aũt in fictili ex aceto circũlito fimo diebus XL, & colorem croci trahit. Tunc admixto Cadmiæ pari pondere, medicamentũ efficit, psoricon dictũ. Quod si duæ partes chalcitidis tertia cadmiæ temperent, acrius hoc idẽ fiet. Acrius etiam num & uehementius, si aceto q̃ uino temperent. Tosta uero efficacior fit ad eadem omnia. Sory Ægyptium maxime laudatur, multũ superato Cyprio, Hispaniensi & Africo, quanq̃ oculorum quoq̃ curationi quidam utilius Cypriũ putant: sed in quacunq̃ natione optimum, cui maximũ uirus in olfactu tritúq̃ pinguiter nigrescẽs & spõgiosum. Stomacho res cõtraria in tantũ, ut quibusdã olfactu modo uomitiones moueat, & Ægyptiũ quidem tale. Alterius nationis contritũ splendescit. Et misy est lapidosius. Prodest aũt & dentium dolori, si contineatur atq̃ colluat: & oris ulceribus grauibus, quæq̃ serpũt. Vritur carbonibus, ut chalcitis. Misy aliqui tradiderunt fieri exusto lapide in scrobibus, flore eius luteo miscente se ligni pinei fauilla. Reuera aũt è supradicto fit lapide, concretum natura discretumq̃, & optimũ in Cypriorũ officinis: cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ, & cum terat harenosa natura, siue terra chalcitidi similis. Hoc admiscẽt qui aurũ purgant. Vtilitas eius infusi cum rosaceo auribus purulẽtis, & in lana impositi capitis ulceribus. Extenuat etiam scabricias oculorũ inueteratas. Præcipue utile tonsillis, contraq̃ anginas & suppurata. Ratio, ut XVI drachmæ in hemina aceti coquantur addito melle, donec lentescat. Sic ad supradicta utile est. Quotiens opus sit molliri uim eius, mel aspergitur. Erodit & callum fistularũ ex aceto fouentiũ, & collyrijs additur. Sistit & sanguinem, ulceraq̃ quæ serpant quæue putrescant. Absumit & excrescẽtes carnes. Peculiariter uirilitatis uitijs utile, & fœminarũ profluuiũ sistit. Græci cognationẽ æris nomine fecerũt & atramento sutorio. Appellant enim chalcanthũ. Nec ullius æque mira natura est. Fit & in Hispania è puteis stagni sue, id genus aquæ habentibus. Decoquit ea, admixta dulci pari mensura, & in piscinas ligneas funditur. Immobilibus super has transtris dependent restes lapillis extentæ, quibus adhærescens limus uitreis acinis imaginẽ quandã uuæ reddit. Exemptũ ita siccat diebus XXX. Color est ceruleus perq̃ spectabili nitore, uitrumq̃ esse creditur: diluendo fit atramentum tingendis corijs. Fit & pluribus modis, genere eo in scrobes cauato: quarũ è lateribus distillantes hyberno gelu stirias, stalagmian uocant, necq̃ est purius aliud. Sed ex eo candidũ colorẽ sentientẽ uiolam, leucoion appellant. Fit & in saxorum catinis, pluuia aqua corriuato limo gelante. Fit & salis modo, flagrantissimo sole admissas dulces aquas cogente. Ideo duplici quidam differentia, fossile aut factitium appellant. hoc pallidius: & quantum colore, tantũ bonitate deterius. Probant maxime Cyprium in medicinæ usu. Sumitur ad depellenda uentris animalia drachmæ pondere cum melle. Purgat & caput dilutum, ac naribus instillatum. Item stomachum, cum melle aut aqua mulsa sumptum. Medetur & oculorum scabriciei doloriq̃, necnon & caligini & oris ulceribus. Sistit & sanguinem nariũ. Item hæmorrhoidũ. Extrahit ossa fracta cum semine hyoscyami. Suspendit epiphoras, penicillo fronti impositum. Efficax & in emplastris ad purganda uulnera, & excrescẽtia ulcerum. Tollit & uuas, uel si decocto tangant. Cum lini quoq̃ semine superponitur emplastris ad dolores tollendos: quodq̃ ex eo candicat, in eo usu præfertur uiolaceis, & grauitati aurium per fistulas inspiratur. Vulnera etiã per se illitum sanat, sed stringit cicatrices. Nuperq̃ inuentũ, ursorum in harena & leonũ ora inspargere illo: tantaq̃ est uis in astringendo, ut non queant mordere.

De pompholyge, & spodo, & antispodo, & diphryge, & triente Seruilio. Cap. XIII

ETiamnum in ærarijs reperiunt quem uocant pompholygẽ & spodon. Differentia, quòd pompholyx lotura paratur, spodos illota est. Aliqui id quod sit candidũ leuissimumq̃ pompholygem dixere, & esse æris & cadmiæ fauillam. Spodon nigriorẽ pondere rosioremq̃ esse, derasam parietibus fornacium, mixtis scintillis, aliquãdo & carbonibus. Hæc aceto accepto odorem æris præstat, & si tangatur lingua saporẽ horridum. Conue-

nitq; oculorũ medicamẽtis quibuſcunq; uitijs occurrẽs,& ad omnia quæ ſpodos: hoc ſo lum diſtat, quod huius elutior uis eſt. Addiť & in emplaſtra, quibus lenis quæritur refri geratio & ſiccatio. Vtilior ad omnia quæ uino lota eſt. Spodos Cypria optima. Fit aũt li queſcentibus cadmia & ærario lapide. Leuiſsime hæc efflatur & ocyus, euolatq; è forna cibus & tectis adhæreſcit, à fuligine diſtãs cãdore. Quod minus candidũ ex ea, immaturę fornacis argumentũ eſt, hoc quidam pompholygem uocant. Quod uero rubicundius ex ijs inuenitur, acriorem uim habet, exulceratq; adeo, ut cum lauatur ſi oculos attingat, ex cæcet. Eſt & mellei coloris ſpodos, in qua plurimũ æris intelligitur. Sed quodcũq; genus lauando fit utilius. Purgať ante pinna, dein craſsiore lotura. Digitis ſcabritiem exterunt. Media uis eius eſt, quæ uino lauatur. Eſt aliqua & in genere uini differẽtia. Leni eñ lota collyrijs oculorũ nimium uigilijs fatigatorũ apta putatur. Eadem efficacior ulceribus quę manant, uel oris quæ madent, & omnibus medicamentis quæ parantur contra gangre nas. Fit & in argenti fornacibus ſpodos, quã uocant lauriotin. Vtiliſsima aũt oculis affir matur, quæ fiat in aurarijs, nec in alia parte magis eſt uitæ ingenia mirari. Quippe ne in quirẽda eſſent metalla, uiliſsimis rebus utilitates eaſdem excogitauit. Antiſpodon uocãt cinerẽ fici arboris uel caprifici, uel myrti foliorũ cum tenerrimis ramorũ partibus, uel olea ſtri uel cydonij mali uel lentiſci. Item ex moris immaturis, id eſt candidis, in ſole arefactis: uel è buxi coma, uel pſeudocyperi, aut rubi, aut terebinthi, uel œnanthes. Taurini quoq; glutinis, aut linteorũ cinerẽ, ſimiliter pollere inuentum eſt. Vrũtur omnia ea crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquantur. In ærarijs officinis & pſegma fit, iam liquato ære atq; percocto, additis etiamnum carbonibus, flatuq; accenſis, ac repente uehemen tiori flatu expuitur æris palea quædam. Solum quo excipiať ſtratum eſſe debet. Facile ab ea diſcernitur quam in ijſdem officinis diphrygẽ uocãt Græci, ab eo quod bis torreatur. Cuius origo triplex. Fieri eñ tradiť ex lapide pyrite cremato in caminis, donec excoqua tur in rubricam. Fit & in Cypro ex luto cuiuſdã ſpecus arefacto prius, mox paulatim cir cundatis ſarmentis. Tertio fit modo in fornacibus æris fece ſubſidente. Differẽtia eſt qui dem, quod æs ipſum in catino defluit, ſcoria extra fornaces, flos ſupernatat, diphryges re manet. Quidã tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquanť, ferruminari, circa hunc æs feruere, ipſum uero nõ percoqui, niſi translatũ in alias fornaces, & eſſe nodũ quẽdam materiæ. Id quod excocto ſuperſit, diphrygẽ uocari. Ratio eius in medicina ſimilis ſupra dictis, ſiccare & excreſcentia conſumere, & perpurgare: probatur lingua, ut eam ſiccet ta ctu ſtatim, ſaporemq; æris reddat. Vnum etiamnum æris miraculum non omittemus. Seruilia familia illuſtris in faſtis, trientem æreum paſcit auro & argento, conſumentem utrunq;. Origo atq; natura eius incõperta eſt mihi. Verba ipſa de ea re Meſſalæ ſenis po nam. Seruiliorum familia habet trientem ſacrum, cui ſumma cum cura magnificentiaq; ſa cra quotannis faciunt: quem ferunt aliàs creuiſſe, aliàs decreuiſſe uideri, & ex eo aut hono rem aut diminutionem familiæ ſignificari.

De ferro & ferreis metallis, & differentiæ ferri. Cap. XIIII

PRoxime indicari debẽt metalla ferri, optimo peſsimoq; uitæ inſtrumento. Siquidem hoc tellurem ſcindimus, ſerimus arbuſta, ponimus pomaria, uites ſqualore deciſo an nis omnibus cogimus iuueneſcere. Hoc extruimus tecta, cædimus ſaxa, oñesq; ad alios uſus ferro utimur. Sed eodẽ ad bella, cædes, latrocinia, nõ cominus ſolum, ſed etiã miſsili uolucriq;, nunc tormẽtis excuſſo, nũc lacertis, nũc uero pẽnato, quã ſceleratiſsimã huma ni ingenij fraudẽ arbitror. Siquidẽ, ut ocyus mors perueniret ad hominẽ, alitem illam fe cimus, pennasq; ferro dedimus. Quamobrẽ culpa eius non naturæ fiat accepta. Aliquot experimentis probatũ eſt, poſſe innocens eſſe ferrum. In fœdere quod expulſis regibus populo Ro. dedit Porſena nominatim comprehenſum inuenimus, ne ferro niſi in agri cultura uterentur. Et ſtilo ſcribere intutum eſt, ut uetuſtiſsimi autores prodiderunt. Ma gni Pompeij in tertio conſulatu extat edictum, in tumultu necis Clodianæ, prohibentis

ulluni-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ullum telum esse in urbe. Et tamen uita ipsa non desiit honorem mitiorem habere ferro quoq; Aristonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem Learcho filio præcipitato residentem, pœnitentiāq;, ferrum & æs miscuit: ut rubigine eius per nitorem æris relucente, exprimeretur uerecundiæ rubor. Hoc signū extat Thebis hodie. Est in eadem urbe & ferreus Hercules, quem fecit Alcon, laborum dei patientia inductus. Videmus & Romæ scyphos è ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obsistit eadem naturæ benignitas, exigentis à ferro ipso pœnas rubigine, eademq; prouidentia nihil in rebus mortalius faciente, quàm quod infestissimum mortalitati. Ferri metalla ubiq; propemodum reperiuntur, quippe insula etiam Italiæ llua gignente, minimáq; difficultate cognoscuntur ipso colore terræ manifesto. Sed ratio eadem excoquendis uenis. In Cappadocia tantum quæstio est, aquæ an terræ fiat acceptum, quoniam perfusa certo fluuio terra, neque aliter ferrum è fornacibus reddit. Differentia ferri numerosa. Prima in genere terræ cæli'ue. Aliæ molle tantum, plumboq; uicinius subministrant: aliæ fragile & æroſum, rotarumq; usibus & clauis maxime fugiendum, cui prior ratio conuenit: aliud breuitate sola placet, clauisq; caligarijs: aliud rubiginem celerius sentit: strictureq; uocantur eæ omnes, quod non in alijs metallis, à stringenda acie uocabulo imposito. Et fornacium maxima differentia est. In ijs equidem nucleus ferri excoquitur ad indurandam aciem, alioq; modo ad densandas incudes, malleorúmue rostra. Summa autem differentia in aqua est, cui subinde candens immergitur. Hæc alibi atque alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri, sicuti Bilbilin in Hispania & Turiassonem, Comum in Italia, cum ferraria metalla in his locis non sint. Ex omnibus autem generibus palma Serico ferro est: Seres hoc cum uestibus suis pellibusq; mittunt. Secunda Parthico: neq; alia genera ferri ex mera acie temperantur, cæteris enim admiscetur. Mollior complexus in nostro orbe. Aliubi uena bonitatem hanc præstat, ut in Noricis: aliubi factura, ut Sulmone aqua, uti diximus. Quippe cum in exacuando oleares cotes aquariæque differant, & oleo delicatior fiat acies. Mirumq;, cum excoquatur uena, aquæ modo liquari ferrum, postea in spongias frangi. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos est, ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro sanguis humanus se ulciscitur. Contactum namq; eo celerius subinde rubiginem trahit. De magnete lapide suo loco dicemus, concordiaq; quam cum ferro habet. Sola hæc materia uires ab eo lapide accipit, retinetq; longo tempore, aliud apprehendens ferrum, ut annulorum catena spectetur interdum: quod imperitum uulgus appellat ferrum uiuum, uulneraq; tali asperiora fiunt. Lapis hic & in Cantabria nascitur, non ille magnes uerus caute continua, sed sparsa bubbatione, ita appellant, nescio an uitro fundendo perinde utilis, nondum enim expertus est quisquam: ferri uticq; inficit aciem, ut magnes. Eodem lapide Dinocrates architectus Alexandrię Arsinoes templum concamerare inchoauerat, ut in eo simulacrum eius è ferro pendere in aere uideretur. Interceſsit mors & ipsius & Ptolemæi, qui id sorori suæ iusserat fieri. Metallorum omnium uena ferri largissima est. Cantabriæ maritimæ parte, quam oceanus alluit, mons prærupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materie est, ut in ambitu oceani diximus.

De temperatura ferri, & medicinæ ex ferro, & ærugine, & rubigine, & squama ferri, & hygremplastro. Cap. XV

FErrum accensum igni, nisi duretur ictibus, corrumpit. Rubens nō est habile tundendo, neq; anteq; albescere incipiat. Aceto aut alumine illitum fit æri simile. A rubigine uindicatur cerussa & gypso, & liquida pice. Hæc est tēperatura à Gręcis antipathia dicta. Ferunt quidam & religione quadam id fieri. Et extare ferream catenam apud Euphraten amnem, in urbe quæ Zeugma appellatur, qua Alexander Magnus ibi uinxerat pontem, cuius annulos qui refecti sunt rubigine infestari, carētibus ea prioribus. Medicina è ferro est & alia cū secandi. Nanq; circunscribi circulo, térue circūlato mucrone, & adultis & infantibus prodest contra noxia medicamenta: & præfixisse in limine è sepulchro euulsos

clauos

Universidad de Deusto
Biblioteca

clauos aduerſus nocturnas lymphationes. Pungíq; leuiter mucrone quo percuſſus homo ſit, contra dolores laterum pectorumq; ſubitos qui punctionem afferant. Quædam uſtione ſanantur: priuatim uero canis rabidi morſus. Quippe etiã prævalente morbo, expaueſcentesq; potum, uſta plaga ilico liberãtur. Calefit etiã ferro candente aqua, in multis uitijs, priuatim uero dyſentericis. Eſt & rubigo ipſa in remedijs, & ſic Telephũ proditur ſanaſſe Achilles, ſiue id ærea, ſiue ferrea cuſpide fecit. Ita certe pingitur eam decutiens gladio. Sed rubigo ferri deraditur humido ferro clauis ueteribus. Vis eius ligare, ſiccare, reſtringere. Emendat alopecias illita. Vtuntur & ad ſcabritias genarũ puſtulasq; totius corporis, cum cera & oleo myrteo. Ad ignes uero ſacros ex aceto. Item ad ſcabiem: paronychia digitorum & pterygia in linteolis. Siſtit & fœminarũ profluuia impoſita uelleribus. Plagis quoq; recentibus uino diluta, & cũ myrrha ſubacta. & cõdylomatis ex aceto prodeſt. Podagras quoq; illita lenit. Squama quoq; ferri in uſu eſt ex acie aut mucronibus, maxime ſimili, ſed acriore q̃ rubigo: quamobrẽ & contra epiphoras oculorum aſſumit. Sanguinemq; ſiſtit, cum uulnerã maxime ferro fiant. Siſtit & fœminarum profluuia. Imponitur & contra lienum uitia. Hæmorrhoidas compeſcit, ulcerumq; ſerpentia. & genis prodeſt, farinæ modo aſperſa pauliſper: præcipua tamen cõmendatio eius in hygrempaſtro ad purgãda uulnera fiſtulasq;, & omnem callum erodendum, & raſis oſsibus carnes recreandas. Componitur hoc modo: obolis ex cymolia creta duobus, drachmis ſex ex ære, totidem ex ſquama ferri, totidem ceræ, ex olei ſextario. His adijcitur, cum ſunt repurganda uulnera aut replenda, ceratum.

De plumbi metallis, & albo plumbo, & nigro. Cap. XVI

SEquitur natura plumbi. Cuius duo genera, nigrum atq; candidũ. Pretioſiſsimũ candidum à Græcis appellatũ caſsiteron, fabuloſeq; narratum in inſulas Atlantici maris peti, uitilibusq; nauigijs circũſutis corio aduehi. Nunc certum eſt in Luſitania gigni & in Gallecia, ſumma tellure harenoſa, & coloris nigri: pondere tantum ea deprehenditur. Interueniunt & minuti calculi, maxime torrẽtibus ſiccatis. Lauant eas harenas metallici, & quod ſubſidit coquunt in fornacibus. Inuenitur & in aurarijs metallis (quæ elutia uocãt) aqua immiſſa eluente calculos nigros paulũ candore uariatos, quibus eadẽ grauitas quæ auro. & ideo in calathis in quibus aurum colligitur, remanẽt cum eo, poſtea caminis ſeparantur, conflatiq; in album plumbum reſoluunt̃. Non fit in Gallecia nigrum, cum uicina Cantabria nigro tantum abundet. Nec ex albo argentum, cum fiat ex nigro. Iungi inter ſe plumbum nigrum ſine albo non poteſt, nec hoc ei ſine oleo. Ac ne album quidẽ ſecum ſine nigro. Album habuit autoritatem & Iliacis temporibus, teſte Homero, caſsiteron ab illo dictum. Plumbi nigri origo duplex eſt: aut enim ſua prouenit uena, nec quicquam aliud ex ſe parit: aut cum argento naſcitur, mixtisq; uenis conflatur. Eius qui primus fuit in fornacibus liquor, ſtannum appellatur: qui ſecundus argentum, quod remanſit in fornacibus, galena, quæ portio eſt tertia addita uenæ. Hęc rurſus conflata, dat nigrum plumbum, deductis partibus duabus.

De ſtanno, plumbo argentario, & quibuſdam alijs. Cap. XVII

STannum illitum æneis uaſis, ſaporem gratiorem facit, & cõpeſcit æruginis uirus, mirumq; pondus non auget. Specula quoq; ex eo laudatiſsima, ut diximus, Brundiſii temperabant̃, donec argenteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulterat̃ ſtannũ addita æris tertia portione candidi in plumbum album. Fit & alio modo mixtis albi plumbi nigríq; libris. Hoc nunc aliqui argentariũ appellant. Idem & tertiarium uocant, in quo duæ nigri portiones ſunt, & tertia albi. Pretium eius in libras XXX. hoc fiſtulæ ſolidantur. Improbiores ad tertiarium additis æquis partibus albi, argentariũ uocant, & eo quæ uolunt inecquunt. Pretia huius faciunt in pondo CXXX. In libras, albo per ſe ſyncero pretia ſunt XXX, nigro XVI. Albi natura plus aridi habet. Contraq;, nigri tota humida eſt. Ideo albũ nulli rei ſine mixtura utile eſt. Neq; argentum ex eo plumbatur, quoniã prius liqueſcit argentum

gentum. Album incoquitur æreis operibus Galliarum inuento, ita ut uix diſcerni queat ab argento, eáque incoctilia uocant. Deinde & argentum incoquere ſimili modo cœpere, equorum maxime ornamentis, iumentorumq; iugis in Alexia oppido, reliqua gloria Biturigũ fuit. Cœpere deinde & eſſeda, & uehicula, & petorita exornare: ſimilíq; modo ad aurea quoq; nõ modo argentea ſtaticula inanis luxuria peruenit: quæq; in ſcyphis cerni prodigiũ erat, hæc in uehiculis atteri, cultus uocat. Plumbi albi experimentũ in charta eſt, ut liquefactum pondere uideatur nõ calore rupiſſe. India neq; æs neq; plumbum habet, gemmisq; ſuis ac margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fiſtulas laminasq; utimur, laborioſius in Hiſpania eruto, totasq; per Gallias: ſed in Britannia ſummo terræ corio adeò large, ut lex ultro dicatur, ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc ſunt nomina: louetanum, Caprarienſe, Oleaſtrenſe. Nec differentia ulla ſcoriæ, modo ſit excocta diligenter. Mirumq; in his ſolis metallis, quòd derelicta fertilius reuiuiſcunt. Hoc uidetur facere relaxatis ſpiramentis ad ſatietatem infuſus aer, æque ut fœminas quaſdam fœcundiores abortus facere. Nuper id compertum in Bætica Santarenſi metallo, quod locari ſolitum x libris per cc ante annos, poſtquam obliteratum erat lv locatum eſt. Simili modo Antonianum in eadem prouincia pari locatione peruenit ad pondo cccc uectigalis. Et mirum, aqua addita nõ liqueſcere uaſa è plumbo cõſtat: eadem in aqua calculus æreus ſue quadrans ſi addatur, uas peruri.

Medicinæ de plumbo, & ſcoria plumbi, de molybdena ſiue galena, de pſimmythio, & ſandaracha. Cap. XVIII

IN medicina per ſe plumbi uſus eſt cicatrices reprimere: adalligatisq; lumborum & renum parti laminis frigidiore natura inhibere impetus ueneris. Viſaq; in quiete uenerea ſponte naturæ erumpẽtia uſq; in morbi genus, his laminis Caluus orator cohibuiſſe traditur, uiresq; corporis ſtudiorum labori cuſtodiſſe. Nero (quoniam ita dijs placuit) princeps lamina pectori impoſita ſub ea cantica exclamans, alendis uocibus demonſtrauit rationem. Coquitur ad medicinæ uſus patinis fictilibus ſubſtrato ſulphure minuto, laminis impoſitis tenuibus, opertisq; ſulphure & ferro mixtis. Cum coquitur, munienda in eo opere foramina ſpiritus conuenit, alioquin plumbi è fornacibus halitus noxius ſentitur & peſtilens, & canibus ocyſsime: omniũ uero metallorũ, muſcis & culicibus. quam ob rem non ſunt ea tedia in metallis. Quidam in coquendo ſcobem plumbi lima quæſitam ſulphuri miſcent. Alij ceruſam potius quàm ſulphur. Fit & lotura plurimi uſus in medicina, cum ſe ipſo teritur in mortarijs plumbeis addita aqua cęleſti donec craſſeſcat. Poſtea ſupernatans aqua tollit ſpongijs: quod craſsiſsimũ fuit, ſiccatum diuiditur in paſtillos. Quidam limatum plumbum ſic terunt. Quidam etiam plumbaginem admiſcent. Alij uero acetum, alij uinum, alij adipem, alij roſam. Quidam in mortario lapideo, & maxime Thebaico, plumbeo piſtillo terere malunt, candidiusq; fit ita medicamentum. Id autem quod uſtum eſt plumbum, lauatur, ut ſtibi & cadmia. Poteſt adſtringere, ſiſtere, contrahere cicatrices. Vſus enim ex eodem & in oculorum medicamẽtis, & maxime contra procidentiam eorum & inanitatem, & ulcerum excreſcentia, rimasq; ſedis aut hęmorrhoidas, aut condylomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cinis autem uſti ad ulcera ſerpentia aut ſordida. Eademq; quæ chartis ratio profectus. Vritur autem in patinis per laminas minutas cum ſulphure uerſatum rudibus ferreis aut ferulaceis, donec liquor mutetur in cinerem. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alij elimatam ſcobem in fictili crudo coquunt in caminis, donec percoquatur figlinum. Aliqui ceruſam miſcẽt pari menſura, aut hordeum, teruntq; ut in crudo dictum eſt, & præferunt ſic tritũ plumbũ ſpodio Cyprio. Scoria quoq; plumbi in uſu eſt, optimaq; quæ ad luteum maxime colorem accedit ſine plumbi reliquijs aut ſulphuris ſpecie & terra carens. Lauat hęc in mortarijs minutim fracta, donec aqua luteum colorem trahat, & transfunditur in uas purũ, idq; ſæpius uſq; dum ſubſidat, quod utiliſsimũ eſt: eoſdẽq; effectus habet quos plũbũ, ſed acriores:

Mirari

Mirari ſuccurrit experientiã uitæ,ne fece quidẽ rerũ excrementorumq́ fœditate intenta-
ta tot modis.Fit & ſpodiũ ex plumbo eodẽ modo,quo ex Cyprio ære diximus. Lauatur
in linteis raris in aqua cæleſti,ſeparaturq́ terrenũ trãsfuſione,cribratumq́ teriẽ.Quidam
puluerem pennis detergere malunt,ac terere in uino odorato.Eſt & molybdena, quã ali-
bi galenã uocauimus,plumbi & argenti uena cõmunis.Melior hęc, quãto magis aurei co
loris,quantoq́ minus plumboſa,friabilis,& modice grauis.Cocta cum oleo,iocineris co
lorem trahit.Adhæreſcit & auri & argenti fornacibus.Et hanc metallicã uocant.Lauda-
tiſsima quæ in Zephyrio fiat.Probantur minime terrenæ, minimeq́ lapidoſæ: coquunt
lauanturq́ ſcorię modo. Vſus in liparas ad lenienda refrigerandaq́ ulcera.Emplaſtriſq́
quæ non alligantur,ſed illita ad cicatricem perducũt,in teneris corporibus molliſsimiſq́
partibus.Compoſitio eius eſt libris tribus,& ceræ libra una,olei tribus heminis,quod in
ſenili corpore cum fracibus addiẽ. Temperaẽ & cum ſpuma argenti, & ſcoria plumbi, ad
dyſenteriã & teneſmũ fouendo calida. Pſimmythiũ quoq́, hoc eſt ceruſſam, plumbariæ
dant officinæ.Laudatiſsimũ in Rhodo.Fit aũt ramentis plumbi tenuiſsimis ſuper uas a-
ceti aſperrimi impoſitis,atq́ ita diſtillãtibus.Quod ex eo cecidit in ipſum acetũ, arefactũ
molitur & cribraẽ,iterumq́ aceto mixto in paſtillos diuiditur,& in ſole ſiccatur ęſtate.Fit
& alio modo,addito in urceos aceti plũbo, obturatos per dies x,deraſoq́ ceu ſitu,ac rur-
ſus deiecto donec deficiat materia. Quod deraſum eſt teritur & cribraẽ, & coquiẽ in pati-
nis,miſceturq́ rudiculis donec ruffeſcat, & ſimile ſandarachę fiat. Dein lauaẽ dulci aqua,
donec nubeculæ omnes eluanẽ.Siccaẽ ſimiliter poſtea,& in paſtillos diuidiẽ. Vis eius ea-
dem quæ ſupradictis,leuiſsima tantũ ex omnibus:præterq́ ad candorẽ fœminarum.Eſt
aũt letalis potus,ſicut ſpuma argenti.Poſtea ceruſſa ipſa ſi coquatur ruffeſcit.Sandarachę
quoq́ propemodum dicta natura eſt.Inuenitur aũt & in aurarijs & in argentarijs metal-
lis,melior quo magis ruffa,quoq́ magis uirus redolens,ac pura friabiliſq́. Valet purga-
re,ſiſtere,excalfacere,perrodere.Summa eius dos ſeptica. Explet alopecias ex aceto illita.
Additur oculorũ medicamentis.Fauces purgat cum melle ſumpta: Vocem lympidã ac ca
noram facit.Suſpirioſis tuſsientibuſq́ iucunde medetur,cum reſina terebinthina in cibo
ſumpta.Suffita quoq́ cum cedro,ipſo nidore itidem medeẽ.Et arſenicũ ex eadem eſt ma-
teria.Quod optimũ,coloris etiã in auro,excellentius:quod uero pallidius aut ſandarachę
ſimilius eſt,deterius exiſtimatur.Eſt & tertium genus,quo miſcetur aureus color ſanda-
rachæ. Vtraque hæc ſquamoſa.Illud uero ſiccum purumq́ gracili uenarum diſcurſu fiſsi-
le. Vis eadem quæ ſuprà,ſed acrior.Itaq́ & cauſticis additur,& pſilotris. Tollit & ptery-
gia digitorũ,carnesq́ narium,& cõdylomata,& quicquid excreſcit. Torretur ut ualidius
proſit in noua teſta donec mutet colorem.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXV.

PROOEMIVM.

METALLORVM quibus opes conſtant, annaſcentium quoq́ eis natura indicata propemodum eſt, ita connexis rebus ut immen-
ſa medicinæ ſylua, officinarumq́ tenebræ, & moroſa cælandi pingendi que ac tingendi ſubtilitas ſimul dicerentur. Reſtant ter-
ræ ipſius genera lapidumq́, uel numeroſiore ſerie, plurimis ſin-
gula à Græcis præcipue uoluminibus tractata. Nos in ijs breui-
tatem ſequemur utilem inſtituti modo, nihil neceſſarium aut na-
turale omittentes.

Honos picturæ. Cap. I

PRimumq́ dicemus quæ reſtant de pictura,arte quondã nobili,tunc cum expeteretur
à regibus populisq́,& illos nobilitante,quos eſſet dignata poſteris tradere: nunc ue

Universidad de Deusto
Biblioteca

to in totum marmoribus pulsa,iam quidem & auro,nec tantum ut parietes toti operiantur, uerum & interraso marmore, uermiculatis ad effigies rerum & animalium crustis. Non placent iam abaci, nec spatia montis in cubiculo delitentia: Cœpimus & lapidē pingere. Hoc Claudij principatu inuentum. Neronis uero,maculas,quæ non essent, in crustis inserendo unitatē uariare,ut ouatus esset Numidicus,ut purpura distingueretur Sinnadicus,qualiter illos nasci optarent deliciæ. Montium hæc subsidia deficientiū; nec cessat luxuria id agere,ut quamplurimum incendijs perdat.

Honos imaginum. Cap. II

IMaginum quidem pictura,q̄ maxime similes in æuum propagabantur figuræ, quod in totum exoleuit. Ærei ponuntur clypei, argenteę facies surdo figurarum discrimine, statuarum capita permutantur,uulgatis iam pridem salibus etiam carminum. Adeo materiam malunt conspici omnes q̄ se nosci. Et inter hæc pinacothecas ueteribus tabulis consuunt,alienasq̄ effigies colunt,ipsi honorem non nisi pretio ducentes, ut frangat hæres, furis detrahat laqueus. Itaq̄ nullius effigie uiuēte,imagines pecuniæ nō suas relinquunt. ijdem palestras athletarum imaginibus & ceromata sua exornant, & uultus Epicuri per cubicula gestant,ac circūferunt secum. Natali eius uicesima luna sacrificant,feriasq̄ omni mense custodiunt,quas icadas uocāt,hi maxime qui se ne uiuentes quidem nosci uolunt. Ita est profecto,artes desidia perdidit: & quoniā animorū imagines nō sunt,negliguntur etiam corporū. Aliter apud maiores in atrijs hæ erant,quæ spectarentur non signa externorum artificū,nec æra aut marmora. Expressi cera uultus singulis disponebantur armarijs,ut essent imagines,quæ comitarentur gentilitia funera,semperq̄ defuncto aliquo, totus aderat familiæ eius qui unq̄ fuerat populus. Stēmata uero lineis discurrebant ad imagines pictas. Tablina codicibus implebantur,& monumentis rerum in magistratu gestarum. Aliæ foris & circa limina animorum ingentium imagines erant,affixis hostium spolijs,quæ nec emptori refringere liceret: triumphabantq̄ etiam dominis mutatis ipsæ domus: & erat hæc stimulatio ingens,exprobrantibus tectis,quotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum. Extat Messalæ oratoris indignatio, qua prohibuit inseri genti suæ Leuinorū alienam imaginē. Similis causa Messalæ seni expressit uolumina illa quæ de familijs condidit, cum Scipionis Africani transisset atrium, uidissetq̄ adoptione testamentaria Salutionis,hoc enim ei fuerat cognomē,Africanorū dedecore notam irrepentem Scipionum nomini. Sed pace Messalarum dixisse liceat,etiam mentiri clarorum imagines,erat aliquis uirtutum amor: multoq̄ honestius quàm mereri,ne quis suas expeteret. Non est prætereundum & nouitium inuentū. Siquidem non solum ex auro argentoue,aut certe ex ære in bibliothecis dicantur illi,quorum immortales animæ in ijsdē locis ibi loquuntur,quinimo etiam quæ non sunt finguntur,pariuntq̄ desideria non traditi uultus,sicut in Homero euenit: Quo maius (ut equidē arbitror) nullum est felicitatis specimen,q̄ semper omnes scire cupere qualis fuerit aliquis. Asinij Pollionis hoc Romæ inuentū,qui primus bibliothecā dicando,ingenia hominū rem publicam fecit. An priores cœperint Alexandriæ & Pergami reges qui bibliothecas magno certamine instituere,nō facile dixerim. Imaginū amorem flagrasse quondam testes sunt,& Atticus ille Ciceronis ædito de his uolumine,& M. Varro benignissimo inuento insertis uoluminum suorum fœcunditati,non nominibus tantum septingentorū illustriū,sed & aliquo modo imaginibus,non passus intercidere figuras,aut uetustatē æui contra homines ualere, inuentione muneris etiam dijs inuidiosus,quando immortalitatem nō solum dedit, uerumetiam in omnes terras misit,ut præsentes esse ubiq̄ & claudi possent.

Quādo primū clypei imaginū publice,quādo in domibus positi,& de picturæ initijs, & monochromato,& primis pictoribus. & antiquitate picturarū in Italia. Cap. III

ET hoc quidem alienis ille præstitit. Suorum uero clypeos in sacro uel publico priuatim dicare primus instituit (ut reperio) Ap. Claudius,qui consul cum Seruilio fuit an

no urbis CCLIX. Posuit enim in Bellonæ æde maiores suos, placuitq; in excelso spectari, & titulos honorum legi. Decora res, utiq; si liberorum turba paruulis imaginibus ceu nidum aliquem sobolis pariter ostẽdat: quales clypeos nemo nõ gaudens fauensq; aspicit. Post eum M. Æmilius, collega in consulatu Q. Luctatij, non in basilica modo Æmilia, uerum & domi suę posuit, id quoq; Martio exemplo. Scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum est, cõtinebantur imagines: Vnde & nomen habuere clypeorum, nõ ut peruersa grammaticorum subtilitas uoluit à cluendo. Origo plena uirtutis, faciem reddi in scuto cuiusq; qui fuerit usus illo. Pœni ex auro factitauere & clypeos & imagines, secumq; in castris tulere. Certe captis eis talem Hasdrubalis inuenit Q. Marcius, Scipionũ in Hispania ultor: isq; clypeus supra fores Capitolinæ ædis usq; ad incendium primum fuit. Maiorũ quidem nostrorũ tanta securitas in ea re annotatur, ut L. Manlio, Q. Fuluio Coss. anno urbis quingentesimo LXXV. M. Ausidius tutelæ Capitolij redemptor, docuerit patres argenteos esse clypeos, qui pro æreis per aliquot iam lustra assignabantur. De picturę initijs incerta, nec instituti operis quæstio est. Ægyptij sex milibus annorum apud ipsos inuentam, prius quàm in Græciam transiret, affirmant, uana prędicatione, ut palàm est. Græci autem alij Sicyone, alij apud Corinthios repertam, omnes umbra hominis lineis circunducta. Itaque talem primam fuisse: secundam singulis coloribus & monochromaton dictam, postquam operosior inuenta erat: duratq; talis etiam nunc. Inuentam linearem dicunt à Philocle Ægyptio, uel Cleanthe Corinthio. Primi exercuere Ardices Corinthius & Telephanes Sicyonius: sine ullo etiamnum colore, iam tamen spargentes lineas intus. Ideo & quos pingerent ascribere institutum. Primus inuenit eas colorare, testa (ut ferunt) trita, Cleophantus Corinthius. Hunc aut eodem nomine alium fuisse, quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquinij Prisci Romani regis patrem, fugientem à Corintho iniurias Cypselli tyranni, mox docebimus. Iam enim absoluta erat pictura etiam in Italia. Extant certe hodieq; antiquiores urbe picturæ Ardeæ in ædibus sacris, quibus equidem nullas æque demiror tam longo æuo durantes in orbitate tecti, ueluti recentes. Similiter Lanuuij, ubi Atalanta & Helena cominus pictæ sunt nudæ ab eodem artifice, utraq; excellentissima forma, sed altera ut uirgo, ne ruinis quidem templi concussæ. Pontius legatus Caij principis eas tollere conatus est libidine accensus, si tectorij natura permisisset. Durant & Cære, antiquiores & ipsæ. Fatebiturq; quisquis eas diligenter æstimauerit, nullam artium celerius consummatam, cum Iliacis temporibus non fuisse eam appareat.

De pictoribus Romanis, & quãdo primũ dignitas picturæ, & qui uictorias suas pictura proposuerũt, & quãdo externis picturis dignitas Romæ. Cap. IIII

APud Romanos quoq; honos mature huic arti cõtigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorũ traxerunt Fabij clarissimæ gentis, princepsq; eius cognominis ipse ædem Salutis pinxit anno urbis conditæ CCCCL, quæ pictura durauit ad nostram memoriam, æde Claudij principatu exusta. Proxime celebrata est in foro boario æde Herculis Pacuuij poetæ pictura. Ennij sorore genitus hic fuit: clarioremq; eam artẽ Romæ fecit gloria scenæ: Postea nõ est spectata honestis manibus, nisi forte quis Turpilium equitem Romanum è Venetia nostræ ætatis uelit referre, hodieq; pulchris eius operibus Veronæ extantibus. Læua is manu pinxit, quod de nullo antè memoratur. Paruis gloriabatur tabellis, extinctus nuper in longa senecta, Aterius Labeo prætorius, etiam proconsulatu prouinciæ Narbonensis functus. Sed ea res in risu & iam contumelia erat. Fuit & principum uirorum non omittendum de pictura celebre consilium. Q. Pedius, nepos Q. Pedij consularis triumphalisq;, à Cæsare dictatore cohæredis Augusto dati, cum natura mutus esset, eum Messala orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendũ censuit, idq; etiã diuus Augustus cõprobauit. Puer magni profectus in ea arte obijt. Dignatio autem præcipua Romæ increuit (ut existimo) à M. Valerio Max. Messala, qui princeps tabulam

Iam picturæ prælij,quo Carthaginiēſes & Hieronem in Sicilia deuſcerat, propoſuit in la-
tere curiæ Hoſtiliæ,anno ab urbe condita quadringenteſimo nonageſimo.Fecit hoc qui-
dem & L.Scipio,tabulamq; uictoriæ ſuæ Aſiaticæ in Capitolio poſuit. Idq; ægre tuliſſe
fratrem Africanū tradunt,iratum haud immerito, quoniā filius eius in illo prælio captus
fuerat.Non diſſimilem offenſionem & Æmiliani ſubijt L.Hoſtilius Mancinus,qui pri-
mus Carthaginē irruperat,ſitū eius expugnationesq; depictas proponēdo in foro, & ip-
ſe aſſiſtens populo ſpectanti ſingula enarrando:qua comitate proximis comitijs conſula
tum adeptus eſt.Habuit & ſcena ludis Claudij Pulchri magnam admirationem picturæ,
cum ad tegularum ſimilitudinem corui decepti imagine aduolarēt. Tabulis autem exter-
nis autoritatē Romæ publice fecit primus omniū L.Mummius, cui cognomen Achaici
uictoria dedit.Namq; cum in præda uendenda rex Attalus VIM ſeſtertiūm emiſſet Ari-
ſtidis tabulam,Liberū patrem cōtinentem,pretiū miratus, ſuſpicatusq; aliquid in ea uir-
tutis quod ipſe neſciret,reuocauit tabulam Attalo multum querēte,& in Cereris delubro
poſuit, quam primam arbitror picturam externam Romæ publicatam.Deinde uideo &
in foro poſitas uulgo.Hinc enim ille Craſsi oratoris lepos agentis ſub ueteribus, cū teſtis
compellatus inſtaret:Dic ergo Craſſe qualē me reris? Talem, inquit, oſtendens in tabula
pictū inficetiſsime Gallum exerentē linguam. In foro fuit & illa paſtoris ſenis cū baculo,
de qua Teutonorum legatus interrogatus,quanti eum æſtimaret, reſpondit, ſibi donari
nolle talem uiuum uerumq;.Sed præcipuam autoritatem fecit publice tabulis Cæſar di-
ctator,Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædem dicatis.Poſt eum M. Agrippa uir
ruſticitati propior quàm delicijs.Extat certe eius oratio magnifica,& maximo ciuium di-
gna de tabulis omnibus ſignisq; publicādis:quod fieri ſatius fuiſſet, q; in uillarum exilia
pelli. Verum eadem illa toruitas tabulas duas Aiacis & Veneris mercata eſt à Cyzicenis
H—S.XII M. In thermarum quoq; calidiſsima parte marmoribus incluſerat paruas ta-
bellas,paulo ante cum reficerentur ſublatas.Super omnes diuus Auguſtus in foro ſuo ce
leberrima in parte poſuit tabulas duas, quæ belli pictam faciem habent & triumphum.
Idem Caſtores ac uictoriam poſuit, & quas dicemus ſub artificum mentione in templo
Cæſaris patris.Idem in curia quoq;,quam in comitio conſecrabat,duas tabulas impreſsit
parieti: Nemeam ſedentem ſupra leonem, palmigeram ipſam, aſtante cum baculo ſene,
cuius ſupra caput tabula bigæ dependet: Niceas ſcripſit ſe inuſsiſſe,tali enim uſus eſt uer
bo.Alterius tabulæ admiratio eſt,puberem filium ſeni patri ſimilem eſſe,ſalua ætatis dif-
ferentia,ſuperuolante aquila draconem complexa.Philochares hoc ſuum opus eſſe teſta-
tus eſt.Immenſa,uel unam ſi quis tantum hanc tabulam æſtimet,potentia artis, cum pro-
pter Philocharem ignobiliſsimos alioquin Glaucionem filiumq; eius Ariſtippum, ſena-
tus populusq; Romanus tot ſeculis ſpectet.Poſuit & Tiberius Cæſar minime comis im
perator,in templo ipſius Auguſti,quas mox indicabimus.

Ratio pingendi,de pigmentis Cap. V

HActenus dictum ſit de dignitate artis morientis. Quibus coloribus ſingulis primi
pinxiſſent,diximus,cum de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochroma-
tea genera picturæ uocauerint, qui deinde, & quæ & quibus temporibus inuenerint, di-
cemus in mentione artificum, quoniam indicare naturas colorum, cauſa inſtituti operis
prior eſt. Tandem ſe ars ipſa diſtinxit, & inuenit lumen atque umbras, differentia colo-
rum alterna uice ſeſe excitante. Deinde adiectus eſt ſplendor, alius hic quàm lumē: quem
quia inter hoc & umbram eſſet, appellauerunt tonon: commiſſuras uerò colorum &
tranſitus,armogen.

De coloribus natiuis & factitijs. Cap. VI

SVnt autem colores auſteri aut floridi. Vtrūq; natura aut mixtura euenit. Floridi ſunt
quos dominus pingenti præſtat, miniū, armeniū, cinnabaris, chryſocollla, Indicum,
purpuriſſum.Cæteri auſteri.Ex omnibus alij naſcuntur,alij fiunt.Naſcuntur ſinopis,ru-

Universidad de Deusto
Biblioteca

brica,parætonium,melinum,eretria,auripigmentum.Cæteri finguntur,primumq; quos in metallis diximus.Præterea è uilioribus ochra,ceruſſa uſta,ſandaracha,ſandix,ſyricum, atramentum.Sinopis inuenta eſt primum in Ponto, inde nomen à Sinope urbe. Naſcitur & in Ægypto, Balearibus, Africa: ſed optima in Lemno & in Cappadocia, effoſſa è ſpeluncis. Quæ ſaxis adhæſit,excellit.Glebis ſuus colos,extra maculoſus.Hacq; uſi ſunt ueteres ad ſplendorem.Species ſinopidis tres,rubra, & minus rubēs, & inter has media. Pretium optimæ in libras XIII denarij. Vſus ad penicillum,aut ſi lignum colorare libeat. Eius quæ ex Africa uenit,octoni aſſes: cicerculum appellant. Quæ magis cæteris rubet, utilior abacis.Idem pretium eius quæ preſsior uocatur,& eſt maxime fuſca. Vſus eius ad baſes abacorum.In medicina uero blandus,emplaſtriſq; & malagmatis ſiue ſicca compoſitione eius,ſiue liquida facilis,contra ulcera in humore ſita,ueluti oris,ſedis.Aluum ſiſtit infuſa:Fœminarum profluuia,pota denarij pondere.Eadem aduſta ſiccat ſcabricias oculorum,è uino maxime.Rubricæ genus in ea uoluere intelligi quidam ſecūdæ autoritatis. Palmam enim Lemniæ dabant,minio proximā.Hęc eſt multum antiquis celebrata,cum inſula in qua naſcitur. Nec niſi ſignata uenundabatur, unde & ſphragidem appellauere. Hac minium ſublinunt adulterantq;.In medicina præclara res habetur: Epiphoras enim oculorū mitigat & dolores circumlita. Ægilopia manare prohibet.Sanguinem reiſcientibus ex aceto datur bibenda.Bibitur & contra lienum renumq; uitia, & purgationes fœminarum.Item & contra uenena,& ſerpentiū ictus terreſtrium marinorumq;, omnibus ideo antidotis familiaris.Ex reliquis rubricæ generibus,fabris utiliſsima Ægyptia & Africana,quoniam maxime ſorbentur.Picturis aūt apta naſcitur & in ferrarijs metallis. Ex ea fit ochra,exuſta rubrica in ollis nouis luto circumlitis.Quo magis arſit in caminis,hoc melior.Omnis autem rubrica ſiccat,ideoq; & emplaſtris conuenit,igni etiam ſacro.Sinopidis Ponticæ ſelibra,ſilis lucidi libris X & melini græcienſis duabus mixtis tritisq; unà per dies XII leucophorum fit,hoc eſt glutinū auri,cum inducitur ligno.Parætonion nomen loci habet ex Ægypto,ſpumam maris eſſe dicunt ſolidatam cum limo, & ideo conchæ minutæ inueniuntur in eo. Fit & in Creta inſula atq; Cyrenis. Adulteratur Romæ creta cimolia decocta conſpiſſataq;.Pretiū optimo in pondo ſex X.E candidis coloribus pinguiſsimum,& tectorijs tenaciſsimum propter leuorē. Melinum candidum & ipſum eſt,optimum in Melo inſula. In Samo quoq; naſcitur, ſed eo non utuntur pictores propter nimiam pinguitudinē. Accubantes effodiunt ibi inter ſaxa uenas ſcrutantes. In medicina eundem uſum habet quem eretria creta. Præterea linguam tactu ſiccat. Pilos detrahit & mitigat.Pretium in libras ſeſtertij ſinguli.Eſt & colos tertius è candidis ceruſſę, cuius rationē in plumbi metallis diximus. Fuit & terra per ſe in Theodoti fundo inuenta Smyrnæ, qua ueteres ad nauium picturas utebantur. Nunc omnis ex plumbo & aceto fit,ut diximus. Vſta caſu reperta incendio Piræi,ceruſſa in orcis cremata.Hac primus uſus eſt Nicias ſupradictus.Optima nunc Aſiatica habetur,quæ & purpurea appellatur. Pretiū eius in libras æris V.Fit & Romæ cremato ſile marmoroſo & reſtincto aceto. Sine uſta non fiunt umbræ.Eretria terræ ſuæ habet nomen. Hac Nicomachus & Paraſius uſi Refrigerat emollitq;.Explet uulnera ſi coquatur,ad ſiccāda præcipue utilis, & capitis doloribus,& ad deprehendenda pura.Subeſſe enim ea intelligitur,ſi ex aqua illita nō areſcat. Sandaracham & Ochram Iuba tradit in inſula rubri maris Topazo naſci: ſed inde non peruehuntur ad nos. Sandaracha quomodo fieret diximus. Fit & adulterina ex ceruſſa in fornace cocta. Colos eſſe debet flammeus. Pretium in libras aſſes quini. Hæc ſi torreatur,æqua parte rubrica admixta ſandycem facit. Quanquam animaduerto Virgilium exiſtimaſſe herbam id eſſe,illo uerſu:

Sponte ſua ſandix paſcentes ueſtiet agnos.

Pretium in libras dimidium eius quod ſandarachæ.Nec ſunt alij colores maioris ponderis.Inter factitios eſt & ſyricum,quo minium ſublini diximus.Fit autem ſinopide & ſandyce

dyce mixtis. Atramentum quoq; inter factitios erit, quanquam est & terra geminæ origi nis. Aut enim salsuginis modo emanat, aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc probatur. Inuenti sunt pictores, qui è sepulchris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac nouitia. Fit em̃ & fuligine pluribus modis, resina uel pice exustis. Propter quod officinas etiam ædificauere, fumum eum non emittentes. Laudatissimum eodem modo fit è tædis. Adulteratur fornacium balinearumq; fuligine, quo ad uolumina scribenda utuntur. Sunt qui & uini fecem siccatam excoquant: affirmantq;, si ex bono uino sex fuerit, Indici speciem id atramentum præbere. Polygnotus & Micon celeberrimi pictores Athenis, è uinaceis fecere, tryginon appellant. Apelles commentus est ex ebore combusto facere, quod elephantinum uocant. Apportatur & Indicum ex India, inexploratæ adhuc inuentionis mihi. Fit etiam apud infectores ex flore nigro, qui adhæresci æreis cortinis. Fit & è tædis ligno cõbusto, tritisq; in mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura, sed ex his non fit. Omne autem atramentum sole perficitur, librarium gummi, tectorium glutino admixto. Quod autem aceto liquefactum est, ægre eluitur. E liquidis coloribus quos à dominis dari diximus propter magnitudinem pretij, ante omnes est purpuriſſum è creta argentaria: cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celerius lanis. Præcipuum est primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatum. Proximum egesto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum est, leuatur bonitas pro numero dilutiore sanie. Quare Puteolanũ potius laudat q̃ Tyrium aut Getulicũ, uel Laconicum, unde pretiosissimę purpurę. Causa est, quod hysgino maxime inficitur, rubiamq; cogitur sorbere. Vilissimum à Canusio. Pretium huic à singulis denarijs in libras ad triginta. Pingentes sandyce sublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, ceruleum sublinunt, mox purpuriſſum ex ouo inducũt. Ab hoc maxima autoritas Indico. Ex India uenit harundinum spumæ adhæresceṇte limo, cum teritur nigrum. At in diluendo mixturam purpuræ ceruleiq; mirabilem reddit. Alterum genus eius est in purpurarijs officinis innatans cortinis, & est purpuræ spuma. Qui adulterant, uero Indico stercora columbina aut cretam Selinusiam, uel annulariam ultro inficiunt: Probatur carbone. Reddit enim quod syncerum est flammam excellentis purpuræ, & dum fumat odorem maris olet. Ob id quidam è scopulis id colligi putant. Pretium Indico denarij uiginti in libras. In medicina Indicum rigores & impetus sedat, siccatq; ulcera. Armenia mittit quod eius nomine appellatur. Lapis est hic quoque chrysocollæ modo infectus. Optimumque est quod maxime uiriet, communicato colore cum ceruleo. Solebant libræ eius trecenis nummis taxari. Inuenta per Hispanias harena est, similem curam recipiens. Iraq; ad denarios senos uilitas redijt. Distat à ceruleo candore modico, qui teneriorem hunc efficit colorem. Vsum in medicina ad pilos tantum alendos habet, maximeq; in palpebris. Sunt etiamnum nouitij duo colores è uilissimis, uiride quod Appianum uocatur, & quod chrysocollam luteam mentitur, ceu parum multa sint mendacia eius. Fit & ex creta uiridi æstimatum sestertijs in libras. Annulare quod uocant, candidum est, quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipsum ex creta admixtis uitreis gemmis, ex uulgi annulis, unde & annulare dictum.

Qui colores non inducant̃, & quibus coloribus antiqui pinxerũt, & quãdo primum gladiatorum pugnæ propositæ sunt. Cap. VII

EX omnibus coloribus cretulam amare, udoq; illini recusant, purpuriſſum, Indicum ceruleum, melinum, auripigmentũ, appianum, cerussa. Ceræ tingunt̃ ijsdem his coloribus ad eas picturas quæ inurunt̃, alieno parietibus genere, sed classibus familiari, iam uero & onerarijs nauibus: quoniã & pericula expingimus, ne quis miretur & rogos pingi. Iuuatq; pugnaturos ad mortem, aut certe cædem, specioſe uehi. Qua contemplatione tot colorum tanta uarietate subit antiquitatem mirari. Quatuor coloribus solis immortalia illa opera fecere, ex albis melino, ex silaceis Attico, ex rubris sinopide Põtica, ex nigris

Universidad de Deusto
Biblioteca

atramento, Apelles, Echion, Melanthius, Nicomachus, clarissimi pictores, cum tabulæ eorum singulę oppidorum uenirent opibus. Nunc & purpuris in parietes migrantibus, & India conferente fluminum suorum limum, & draconum & elephantorũ saniem, nulla nobilis pictura est. Omnia ergo meliora tunc fuere, cum minor copia. Ita est, quoniam, ut supra diximus, rerum non animi pretijs excubatur. Et nostræ ætatis insaniam ex pictura non omittam. Nero princeps iusserat colossum se pingi CXX pedum in linteo, incognitum ad hoc tempus. Ea pictura cum peracta esset in Lamianis hortis, accẽsa fulmine cum optima hortorum parte conflagrauit. Libertus eius cum daret Antij munus gladiatorũ, publicas porticus inuestiuit pictura, ut constat, gladiatorum ministrorumq; omnium ueris imaginibus redditis. Hic multis iam seculis summus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera atque in publico exponi cœpta à C. Terentio Lucano. Is auo suo à quo adoptatus fuerat, triginta paria in foro per triduum dedit, tabulamq; pictam in nemore Dianæ posuit.

De ætate picturæ, operũ & artificũ indicatura, nobilitates CCCV. Cap. VIII

NVnc celebres in ea arte quàm maxima breuitate percurram, neq; enim instituti operis est talis executio. Itaque quosdam uel in transcursu, & in aliorum mentione obiter nominasse satis erit, exceptis operum claritatibus, quæ & ipsa conueniet attingi, siue extant, siue intercidêre. Non constat sibi in hac parte Græcorum diligentia, tam multas post olympiadas celebrando pictores & statuarios autores: primumq; olympiade nonagesima, cum & Phidiam ipsum initio pictorem fuisse tradatur, clypeumq; Athenis ab eo pictum: præterea in confesso sit, octogesimatertia fuisse Panæum fratrem eius, qui clypeum intus pinxit & in Ægide Mineruæ quam fecerat Colotes Phidiæ discipulus, & in faciendo Ioue Olympio adiutor. Quid? quod in [illegible]esso perinde est, Bularchi pictoris tabulam, in qua erat Magnetum prælium, à Candaule rege Lydiæ Heraclidarum nouissimo, qui & Myrsilus uocitatus est, repensam auro. Tanta iam dignatio picturæ erat. Id circa ætatem Romuli acciderit necesse est: duo enim de uicesima olympiade interijt Candales: aut (ut quidam tradunt) eodem anno quo Romulus, nisi fallor, manifesta iam tum claritate artis atque absolutione. Quod si recipi necesse est, simul apparet multo uetustiora principia esse, eosq; qui monochromatis pinxerint, quorum ætas non traditur, aliquanto antè fuisse, Hygiænontem, Diniam, Charmam, & qui primus in pictura marem fœminamq; discreuerit, Eumarũ Athenienſem figuras omnes imitari ausum, quiq; inuenta eius excoluerit, Cimonem Cleonæum. Hic catagrapha inuenit, hoc est obliquas imagines, & uarie formare uultus, respicientes suspicientésue & despicientes. Articulis etiam membra distinxit. Venas protulit, prætercq; in ueste & rugas & sinus inuenit. Panæus quidem frater Phidiæ, etiam prælium Athenienſium aduersus Persas apud Marathona factum pinxit. Adeo iam colorum usus percrebuerat, adeoq; ars perfecta erat, ut in eo prælio iconicos duces pinxisse tradatur, Athenienſium, Milciadẽ, Callimachum, Cynegyrum: Barbarorum Datim, Artaphernem.

Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt. Cap. IX

QVinimo certamen picturæ etiam florente eo institutum est Corinthi aç Delphis: primusq; omnium certauit cum Timagora Chalcidenſe, superatus ab eo Pythijs, quod & ipsius Timagoræ carmine uetusto apparet, chronicorum errore non dubio. Alij quoq; post hos clari fuere ante nonagesimam olympiadem, sicut Polygnotus Thasius, qui primus mulieres lucida ueste pinxit, capita earum mitris uersicoloribus operuit, plurimumq; picturæ primus cõtulit. siquidẽ instituit os adaperire, dẽtes ostendere, uultũ ab antiquo rigore uariare. Huius est tabula in porticu Pompeij, quæ ante curiam eius fuerat: in qua dubitatur, ascendentẽ cum clypeo pinxerit, an descendentem. Hic Delphis ædem pinxit. hic & Athenis porticum, quæ Pœcile uocatur, gratuito, cum partem eius Micon mercede pingeret, unde maior huic autoritas. siquidem Amphictyones, quod est publi-

cum

cum Græciæ conciliū,hoſpitia ei gratuita decreuere.Fuit & alius Micon, qui minoris cognomine diſtinguit, cuius filia Timarete & ipſa pinxit. Nonageſima autem Olympiade fuere Aglaophon,Cephiſodorus,Phrylus,Euenor pater Paraſii & prĕceptor maximi pictoris,de quo ſuis annis dicemus: omnes iã illuſtres,nõ tamẽ in quibus hærere expoſitio debeat,feſtinans ad lumina artis,in quibus primus refulſit Apollodorus Athenienſis nonageſimatertia Olympiade.Hic primus ſpecies exprimere inſtituit,primusq; gloriam penicillo iure cõtulit.Eius eſt ſacerdos adorãs & Aiax fulmine incẽſus,qui Pergami ſpectat hodie:neq; ante eum tabula ullius oſtendit,quæ teneat oculos.Ab hoc artis fores apertas Zeuxis Heracleotes intrauit,Olympiadis nonageſimæquintę anno quarto, audentemq; iam aliquid penicillum(de hoc enim adhuc loquimur)ad magnã gloriam perduxit,à quibuſdam falſo in octogeſimanona Olympiade poſitus,cũ fuiſſe neceſſe eſt Demophilum Himeræum,& Neſeam Thaſium,quoniam utrius eorũ diſcipulus fuerit ambigit.In eum Apollodorus ſupradictus uerſus fecit,artem ipſis ablatã Zeuxin ferre ſecũ. Opes quoq; tantas acquiſiuit,ut in oſtentatione earum,Olympiæ aureis literis in palliorum teſſeris intextum nomẽ ſuum oſtentarit. Poſtea donare opera ſua inſtituit, quòd ea nullo ſatis digno pretio permutari poſſe diceret,ſicuti Alcmenam Agrigentinis,Pana Archelao. Fecit & Penelopẽ,in qua pinxiſſe mores uidet,& athletã. Adeoq; ſibi in illo placuit, ut uerſum ſubſcriberet,celebrẽ ex eo,inuiſurum aliquẽ facilius q; imitaturũ. Magnificus eſt Iupiter eius in throno aſtantibus dijs: & Hercules infans dracones ſtrangulans, Alcmena matre coràm pauente & Amphitryone. Deprehendit tamen Zeuxis grandior in capitibus articuliſq;:alioquin tantus diligentia,ut Agrigentinis facturus tabulã,quam in templo Iunonis Lacinię publice dicarẽt,inſpexerit uirgines eorum nudas,& quinq; elegerit, ut quod in quaq; laudatiſsimũ eſſet, pictura redderet. Pinxit & monochromata ex albo. Æquales eius & æmuli fuere Timanthes, Androcydes,Eupompus,Paraſius.

De auibus per picturam deceptis,& quid difficillimum in pictura. Cap. x

DEſcendiſſe hic in certamen cum Zeuxide traditur. Et cum ille detuliſſet uuas pictas tanto ſucceſſu, ut in ſcenam aues aduolarent, ipſe detuliſſe linteum pictum, ita ueritate repræſentata, ut Zeuxis alitum iudicio tumens, flagitaret tandem remoto linteo oſtendi picturam,atque intellecto errore concederet palmam ingenuo pudore,quoniam ipſe uolucres fefelliſſet,Paraſius autẽ ſe artificẽ.Fertur & poſtea Zeuxis pinxiſſe puerum uuas ferentem,ad quas cum aduolaſſet auis,eadem ingenuitate proceſsit iratus operi, & dixit:uuas melius pinxi quàm puerum.nam ſi & hoc conſummaſſem,auis timere debuerat. Fecit & figlina opera, quæ ſola in Ambracia relicta ſunt, cum inde muſas Fuluius Nobilior Romam transferret.Zeuxidis manu Romę Helena eſt in Philippi porticibus: Et in Concordiæ delubro Marſyas religatus.Paraſius Epheſi natus, & ipſe multa conſtituit. Primus ſymmetriam picturæ dedit,primus argutias uultus, elegantiam capilli, uenuſtatem oris,confeſsione artificum in lineis extremis palmam adeptus.Hæc eſt in pictura ſumma ſubtilitas. Corpora enim pingere & media rerum, eſt quidem magni operis, ſed in quo multi gloriam tulerint. Extrema corporũ facere,& deſinentis picturæ modum includere,rarum in ſucceſſu artis inuenitur. Ambire enim debet ſe extremitas ipſa, & ſic deſinere,ut promittat alia poſt ſe,oſtendatq; etiã quæ occultat.Hanc ei gloriam conceſſere Antigonus & Xenocrates,qui de pictura ſcripſere,prædicantes quoq; nõ ſolum confitẽtes.Alia multa graphidis ueſtigia extant in tabulis ac membranis eius,ex quibus proficere dicuntur artifices.Minor tamen uidetur ſibi comparatus in medijs corporibus exprimendis.Pinxit & Demon Athenienſiũ,argumento quoq; ingenioſo. Volebat nanq; uarium,iracundum,iniuſtum,inconſtantem:eundem exorabilem,clementem, miſericordem, excelſum, glorioſum, humilem, ferocem, fugacemq;: & omnia pariter oſtendere. Idem pinxit & Theſea qui Romæ in Capitolio fuit: & Nauarchum thoracatũ. Et in una tabula quæ eſt Rhodi,Meleagrum, Herculem,Perſea. Hæc ibi ter fulmine ambuſta,neq;

obliterata,hoc ipso miraculum auget.Pinxit & Archigallum,quam picturam amauit Tiberius princeps:atq; ut autor est Decius Eculeo LX sestertijs æstimatam,cubiculo suo inclusit.Pinxit & Cressam nutricem, infantemq; in manibus eius. Et Philiscū & Liberum patrem astāte Virtute,& pueros duos,in quibus spectatur securitas & ętatis simplicitas: Item sacerdotem,astante puero cum acerra & corona.Sunt & duæ picturæ eius nobilissimæ,Hoplitides:alter in certamine ita decurrēs,ut sudare uideatur: alter arma deponens, ut anhelare sentiatur.Laudantur & Æneas Castorq; ac Pollux in eadem tabula:Item Telephus,Achilles,Agamemnon, Vlixes.Fœcundus artifex,sed quo nemo insolētius et arrogantius sit usus gloria artis.Namq; & cognomina usurpauit Habrodiætū se appellando alijsq; uerbis principem artis,& eam ab se consummatā.Super omnia Apollinis se radice ortum:& Herculem qui est Lyndi,talem à se pictum,qualem sæpe in quiete uidisset. Ergo magnis suffragijs superatus à Timanthe Sami in Aiace armorumq; iudicio,herois nomine se moleste ferre dicebat,quod iterū ab indigno uictus esset. Pinxit & minoribus tabellis libidines,eo genere petulantis ioci se reficiens. Nam Timanthi uel plurimum afsuit ingenij.Eius enim est Iphigenia,oratorum laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura,cum mœstos pinxisset omnes,præcipue patruū,cum tristitiæ omnē imaginē consumpsisset,patris ipsius uultum uelauit, quē digne nō poterat ostendere. Sunt & alia ingenij eius exemplaria,ueluti Cyclops dormiēs in paruula tabella:cuius & sic magnitudinem exprimere cupiēs,pinxit iuxtà Satyros,thyrso pollicē eius metiētes: atq; in omnib. eius operibus intelligit̄ plus semper q̄ pingitur: & cum ars summa sit, ingenium tamen ultra artem est.Pinxit & Heroa absolutissimi operis,artē ipsam complexus uiros pingendi, quod opus nunc Romæ in templo Pacis est. Euxenidas hac ætate docuit Aristidem præclarum artificē,Eupompus Pamphilum Apellis præceptorem. Est Eupompi uictor certamine gymnico palmam tenens.Ipsius autoritas tanta fuit, ut diuiserit picturā in genera tria,quæ ante eum duo fuere,Helladicū,& quod Asiaticū appellabāt. Propter hunc qui erat Sicyonius,diuiso Helladico tria facta sunt,Ionicū,Sicyoniū, Atticum.Pamphili pictura est cognatio,& prelium ad Phliuntem,& uictoria Athenienſium.Item Vlixes in rate.Ipse Macedo natione,sed primus in pictura omnib.literis eruditus, præcipue arithmetice & geometrice,sine quibus negabat artem perfici posse: docuit neminem minoris talento annis decem,quā mercedem & Apelles & Melanthius ei dedere.Et huius autoritate effectū est Sicyone primū,deinde & in tota Græcia,ut pueri ingenui ante omnia diagraphicen,hoc est picturā in buxo docerent̄, reciperetur̄q; ars ea in primū gradū liberalium.Semper quidē honos ei fuit,ut ingenui eā exercerēt,mox ut honesti,perpetuo interdicto ne seruitia docerent̄.Ideo neq; in hac,neq; in toreutice,ullius qui seruierit opera celebrantur.Clari etiā CVII olympiade extitere Echion & Therimachus. Echionis sunt nobiles picturæ Liber pater,item Tragœdia & Comœdia,Semiramis ex ancilla adipiscens regnū,anus lampadas præferēs,& noua nupta uerecūdia notabilis. Verum omnes prius genitos futurosq; postea superauit Apelles, eousq; olympiade CXII in pictura proiectus,ut plura solus propè q̄ cæteri omnes contulerit, uoluminibus etiam æditis quæ doctrinam eam continēt.Præcipua eius in arte uenustas fuit,cum eadē ætate maximi pictores essent:quorū opera cum admiraretur,collaudatis omnibus,deesse ijs unam illam Venerem dicebat,quā Græci charita uocāt,cætera omnia contigisse,sed hac soli sibi neminē parem.Et aliā gloriā usurpauit,cum Protogenis opus immensi laboris ac curæ supra modum anxiæ miraret. dixit em̄ omnia sibi cū illo paria esse,aut illi meliora, sed uno se præstare,quòd manū ille de tabula nesciret tollere:memorabili præcepto, nocere sæpe nimiā diligentiā.Fuit autem non minoris simplicitatis q̄ artis.Nam cedebat Amphioni de dispositione,Asclepiodoro de mensuris,hoc est quanto quid à quo distare deberet. Scitum est,inter Protogenem et eum quod accidit:Ille Rhodi uiuebat: quò cum Apelles adnauigasset,auidus cognoscendi opera eius,fama tantū sibi cogniti,continuo officinam petijt.

Aberat

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aberat ipſe,ſed tabulam magnæ amplitudinis in machina aptatam picturæ,anus una cu ſtodiebat.Hæc Protogenem foris eſſe reſpondit,interrogauitq; à quo quæſitum diceret: Ab hoc,inquit Apelles:arreptoq; penicillo lineam ex colore duxit ſummæ tenuitatis per tabulã.Reuerſo Protogeni quæ geſta erant anus indicauit.Ferũt artificem protinus contemplatum ſubtilitatem, dixiſſe Apellem ueniſſe: non enim cadere in alium tam abſolutum opus. Ipſum q; alio colore tenuiorem lineam in illa ipſa duxiſſe, præcepiſſeq; abeuntem,ſi rediſſet ille,oſtenderet,adijceretq; hunc eſſe quem quæreret,atq; ita euenit. Reuertitur enim Apelles, ſed uinci erubeſcens, tertio colore lineas ſecuit,nullum relinquẽs amplius ſubtilitati locum.At Protogenes uictum ſe confeſſus in portum deuolauit, hoſpitem quærens.Placuitq; ſic eam tabulam poſteris tradi, omnium quidem,ſed artificum præcipuo miraculo.Conſumptam eam conſtat priore incendio domus Cæſaris in palatio,auide antè à nobis ſpectatam,ſpatioſiore amplitudine nihil aliud continentem,quàm lineas uiſum effugientes,inter egregia multorum opera inani ſimilem, & eo ipſo allicientem,omniq; opere nobiliorem.Apelli fuit alioquin perpetua conſuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi,ut non lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in prouerbium uenit. Idem perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atq; poſt ipſam tabulam latens,uitia quæ notarentur auſcultabat,uulgũ diligentiorem iudicem q̃ ſe præferens.Feruntq; à ſutore reprehẽſum,quòd in crepidis una intus pauciores feciſſet anſas, eodem poſtero die ſuperbo emendatione priſtinæ admonitionis cauillante circa crus,indignatum proſpexiſſe denunciantem,ne ſupra crepidam ſutor iudicaret: quod & ipſum in prouerbium uenit. Fuit enim & comitas illi, propter quam gratior Alexãdro Magno erat,frequẽter in officinam uentitanti: nam ut diximus,ab alio pingi ſe uetuit edicto. Sed & in officina imperite multa differenti ſilentiũ comiter ſuadebat,rideri eum dicens à pueris qui colores tererent. Tantum erat autoritati iuris in regẽ,alioquin iracundum:quanquam Alexander ei honorem clariſsimo præbuit exemplo. Namq; cum dilectam ſibi expallacis ſuis præcipue nomine Campaſpen nudã pingi ob admirationẽ formæ ab Apelle iuſsiſſet,eumq; tum pari captum amore ſenſiſſet,dono eam dedit.Magnus animo,maior imperio ſui,nec minor hoc facto quàm uictoria aliqua. Quippe ſe uicit,nec thorũ tantum ſuũ,ſed etiã affectũ donauit artifici:ne dilectæ quidem reſpectu motus,ut quæ modo regis fuiſſet,modo pictoris eſſet. Sunt qui Venerem Anadyomenen illo pictam exemplari putãt. Apelles & in æmulis benignus,Protogeni dignationem primus Rhodi conſtituit.Sordebat ille ſuis,ut plerunq; domeſtica:percontantiq; quanti licitaretur opera effecta,paruum neſcio quid dixerat:at ille quinquagenis talentis popoſcit,famamq; diſperſit ſe emere,ut pro ſuis uẽderet.Ea res cõcitauit Rhodios ad intelligendũ artificẽ, nec niſi augentibus pretiũ ceſsit.Imagines adeò ſimilitudinis indiſcretæ pinxit, ut incredibile dictu Apion grãmaticus ſcriptũ reliquerit,quendã ex facie hominum addiuinantẽ(quos metoposcopos uocant)ex ijs dixiſſe aut futuræ mortis annos aut præteritæ.Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cum Ptolemæo, quo regnante Alexandriã ui tẽpeſtatis expulſus,ſubornato fraude æmulorũ plano regio inuitatus,ad regis cœnã uenit. Indignantiq; Ptolemæo,& uocatores ſuos oſtendenti,ut diceret à quo eorũ inuitatus eſſet,arrepto carbone extincto è foculo,imaginẽ in pariete deliniauit,agnoſcẽte uultũ plani rege ex incohato protinus.Pinxit & Antigoni regis imaginẽ altero lumine orbam,primus excogitata ratione uitia condendi:obliquam namq; fecit,ut quod corpori deerat,picturę potius deeſſe uideretur:tantumq; eam partem è facie oſtendit, quã totam poterat oſtendere. Sunt inter opera eius & expirantiũ imagines. Quæ aũt nobiliſsima ſint,nõ eſt facile dictu. Venerem exeuntẽ è mari diuus Auguſtus dicauit in delubro patris Cæſaris, quæ Anadyomene uocatur,uerſibus Græcis tali opere,dum laudat,uicto,ſed illuſtrato.Cuius inferiorem partem corruptam qui reficeret non potuit reperiri. Verum ipſa iniuria ceſsit in gloriam artificis. Conſenuit hæc tabula carie; aliamq; pro ea Nero principatu ſubſtituit ſuo

Doro

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dorothei manu. Apelles inchoauerat aliam Venerẽ Cois, ſuperaturus etiam ſuam illam priorem. Inuidit mors peracta parte, nec qui ſuccederet operi ad præſcripta lineamenta inuentus eſt. Pinxit & Alexandrum Magnum, fulmen tenentẽ in templo Epheſiæ Dianæ xx talentis auri. Digiti eminere uidentur, & fulmen extra tabulam eſſe. Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretiũ eius tabulæ in nummo aureo menſura accepit non numero. Pinxit & Megabyzi ſacerdotis Dianæ Epheſię pompam, Clytum equo ad bellum feſtinantem, & ei galeam poſcenti armigerum porrigentem. Alexandrum & Philippum quoties pinxerit, enumerare ſuperuacuum eſt. Mirantur eius Abronem Samij, & Menandrum regem Cariæ Rhodij. Item Ancæum: Alexandriæ. Gorgoſthenem tragœdum: Romæ Caſtorem & Pollucẽ cum uictoria & Alexãdro Magno. Item belli imaginem, reſtrictis ad terga manibus, Alexãdro in curru triumphante: Quas utraſq; tabulas diuus Auguſtus in fori ſui partibus celeberrimis dicauerat ſimplicitate moderata. Diuus Claudius pluris exiſtimauit, in utriſque exciſa facie Alexandri diui Auguſti imaginem ſubdere. Eiuſdem arbitrantẽ manu eſſe & in Antoniæ templo Herculem auerſum, ut (quod eſt difficillimum) faciem eius oſtendat uerius pictura q̃ promittat. Pinxit & heroa nudum, eaq; pictura naturam ipſam prouocauit. Eſt & equus eius, ſiue fuit, pictus in certamine, quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus: Nanq; ambitu æmulos prævalere ſentiens, ſingulorum picturas inductis equis oſtendit: Apellis tantum equo adhinniuere, idq; poſtea ſemper illius experimentum artis oſtentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduerſus Perſas, Archelaum cum uxore & filia, Antigonum thoracatum cum equo incedentẽ. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundem regem ſedentem in equo: Dianam ſacrificantium uirginum choro mixtã, quibus uiciſſe Homeri uerſus uidetur idipſum deſcribentis. Pinxit & quæ pingi nõ poſſunt, tonitrua, fulgetra, fulguraq; : Bronten, Aſtrapen, Ceraunobolon appellant. Inuenta eius & cæteris profuere in arte. Vnũ imitari nemo potuit, quòd abſoluta opera atramẽto illinebat ita tenui, ut idipſum repercuſſu claritates colorũ excitaret, cuſtodiretq; à puluere & ſordibus, ad manũ intuenti demũ appareret. Sed & tum ratione magna, ne colorum claritas oculorũ aciem offenderet, ueluti per lapidem ſpecularẽ intuentibus è longinquo: & eadẽ res nimis floridis coloribus auſteritatẽ occulte daret. Æqualis eius fuit Ariſtides Thebanus: is omnium primus animum pinxit, & ſenſus omnes expreſsit, quos uocant Græci ethe: Item perturbationes, durior paulo in coloribus. Huius pictura eſt, oppido capto ad matris morientis è uulnere mammã adrepens infans: intelligiturq; ſentire mater, & timere ne emortuo lacte ſanguinẽ infans lambat. Quam tabulam Alexander Magnus tranſtulerat Pellam in patriam ſuam. Idem pinxit prælium cum Perſis, c homines eata bula complexus, pactuſq; in ſingulos mnas denas à tyranno Elatenſium Mnaſone. Pinxit & currentes quadrigas, & ſupplicantem penè cum uoce. Et uenatores cum captura. & Leontionem pictorem. & Anapauomenen propter fratris amorem morientem. Item Liberum patrẽ & Ariadnen, ſpectatos Romæ in æde Cereris: Tragœdũ & puerũ, in Apollinis, cuius tabulę gratia interijt pictoris inſcitia, cui tergendã eam mandauerat M. Iunius prætor ſub die ludorũ Apollinariũ. Spectata eſt & in æde Fidei in Capitolio imago ſenis cum lyra puerũ docentis. Pinxit & ęgrum ſinę fine laudatum. Qua in arte tantũ ualuit, ut Attalus rex unam tabulam eius c talentis emiſſe tradatur. Simul, ut dictum eſt, & Protogenes floruit: patria ei Caunus, gentis Rhodijs ſubiectæ. Summa eius paupertas initio, artiſq; ſumma intentio, & ideo minor fertilitas. Quis eum docuerit, nõ putant conſtare. Quidam & naues pinxiſſe uſq; ad annum L argumentum eſſe, quòd cum Athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro propylæon pingeret, ubi fecit nobilem Paralum & Hemionida, quam quidam Nauſicam uocant, adiecerit paruulas naues longas in ijs, quæ pictores parerga appellant, ut appareret à quibus initijs ad arcem oſtentationis opera ſua peruenijſſent. Palmam habet tabularum eius lalyſus, qui eſt Romæ, dicatus in templo

plo Pacis: quem cùm pingeret, traditur madidis lupinis uixisse: quoniã simul famem sustinerent & sitim, ne sensus nimia dulcedine obstrueret. Huic picturæ quater colorẽ induxit subsidio iniuriæ & uetustatis, ut decedẽte superiore inferior succederet. Est in ea canis mire factus, ut quem pariter casus & ars pinxerit. Non iudicabat se exprimere in eo spumam anhelantis posse, cum in reliqua omni parte (quod difficillimũ erat) sibi ipse satisfeciſſet. Displicebat autem ars ipsa, nec minui poterat, & uidebatur nimia, ac longius à ueritate discedere, spumaq; illa pingi nõ ex ore nasci, anxio animi cruciatu, cum in pictura uerum esse non uerisimile uellet, abstersérat sæpius mutaueratq; penicillum, nullo modo sibi approbans. Postremò iratus arti quòd intelligeretur, spongiam eam impegit inuiso loco tabulæ, & illa reposuit ablatos colores, qualiter cura optabat: fecitq; in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo similis & Nealcem successus in spuma equi similiter spongia impacta secutus dicitur, cum pingeret popyzonta retinentem equum. Canem ita Protogenes mõstrauit & fortuna. Propter hunc lalysum, ne cremaret tabulas Demetrius rex, cum ab ea parte sola posset Rhodum capere, nõ incendit, parcentemq; picturæ fugit occasio uictoriæ. Erat tunc Protogenes in suburbano hortulo suo, hoc est Demetrij castris. Necq; interpellatus prælijs inchoata opera intermisit omnino, sed accitus à rege interrogatusq;, qua fiducia extra muros ageret, respondit, scire se illi cum Rhodijs bellum esse, nõ cum artibus. Disposuit ergo rex in tutelam eius stationes, gaudẽs quòd posset manus seruare quibus iam pepercerat: & ne sæpius auocaret, ultro ad eum uenit hostis: relictisq; uictoriæ suæ uotis, inter arma & murorum ictus spectauit artificem. Sequiturq; tabulam eius temporis hæc fama, quòd eam Protogenes sub gladio pinxerit. Satyrus hic est, quẽ Anapauomenon uocant, ne quid desit temporis eius securitati, tibias tenens. Fecit & Cydippen, Tlepolemon, Philiscum tragœdiarum scriptorem meditantem, & athletam, & Antigonum regem, & imaginem matris Aristotelis philosophi: qui etiam suadebat, ut Alexandri Magni opera pingeret, propter æternitatem rerum. Impetus animi & quædam artis libido in hæc potius eum tulere. Nouissime pinxit Alexandrum ac Pana. Fecit & signa ex ære, ut diximus. Eadem ætate fuit Asclepiodorus, quem in symmetria mirabatur Apelles. Huic Mnason tyrãnus pro duodecim dijs dedit in singulas mnas trecenas: Idemq; Theomnesto in singulos heroas mnas centenas. His annumerari debet Nicomachus, Aristodemi filius ac discipulus. Pinxit hic raptũ Proserpinæ: quæ tabula fuit in Capitolio in Mineruæ delubro supra ædiculam Iuuentutis. Et in eodem Capitolio alia quam Plancus imperator posuerat, Victoria quadrigam in sublime rapiens. Hic primus Vlixi addidit pileum. Pinxit & Apollinem & Dianam, deumq; matrem in leone sedentem: item nobiles Bacchas arreptantibus Satyris, Scyllam' que quæ nunc est Romæ in templo Pacis. Nec fuit alius in ea arte uelocior. Tradunt namq; conduxisse pingendum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno quod is faciebat Telesti poetæ monumentum, præfinito die intra quem perageretur, nec multo ante uenisse, tyranno in pœnam accenso: paucis 'que diebus absoluisse celeritate & arte mira. Discipulos habuit Aristidem fratrem, & Aristoclem filiũ, & Philoxenũ Eretrium, cuius tabula nullis postferenda Cassandro regi picta, cõtinuit Alexandri prælium cum Dario. Idem pinxit & Lasciuiam, in qua tres Sileni comessantur. Hic celeritatem præceptoris secutus, breuiores etiamnum quasdam picturæ uias & compendiarias inuenit. Annumeratur his & Nicophanes elegans & concinnus, ita ut uetusta opera pingeret propter æternitatem rerum, impetuosi animi, & cui pauci comparentur. Cothurnus ei & grauitas artis. Multum à Zeuxide & Apelle abest Apellis discipulus Perseus, ad quem de hac arte scripsit, qui huius fuit ætatis. Aristidis Thebani discipuli fuerunt & filij, Niceros & Aristippus, cuius est Satyrus cũ scypho coronatus. discipuli eius fuerũt Antorides & Euphranor, de quibus mox dicemus, nanque subtexi par est minoris picturæ celebres in penicillo, è quibus fuit Pyreicus arte paucis postferendus: proposito nescio an destruxerit se, quoniã humilia quidem secutus, hu-

milita

militatis tamen ſummam adeptus eſt gloriam. Tonſtrinas ſutrinasq; pinxit, & aſellos & obſonia ac ſimilia, ob hoc cognominatus Rhyparographos, in ijs conſummatæ uoluptatis. Quippe eæ pluris ueniere quàm maximæ multorū. E diuerſo meniana, inquit Varro, omnia operiebat Serapionis tabula ſub ueteribus. Hic ſcenas optime pinxit, ſed hominē pingere nō potuit. Contrà Dionyſius nihil aliud q̄ homines pinxit, ob id Anthropographus cognominatus. Parua & Callicles fecit. Itē Calaces comicis tabellis. Vtraq; Antiphilus. Nam & Heſionam nobilem pinxit, & Alexandrum ac Philippum cum Minerua, qui ſunt in ſchola in Octauiæ porticibus: & in Philippi Liberū patrē, Alexandrū puerum, Hippolytū tauro emiſſo expaueſcentē: In Pompeia uero Cadmū & Europen. Idem iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturæ grylli uocant. Ipſe in Ægypto natus didicit à Cteſidemo. Decet nō ſileri & Ardeatis templi pictorem, præſertim ciuitate donatum ibi & carmine, quod eſt in ipſa pictura his uerſibus:

Dignis digna loca picturis condecorauit,
Reginæ Iunonis ſupremæ coniugis templum,
Marcus Ludius Elotas Ætolia oriundus,
Quem nunc & pòſt ſemper ob artem hanc Ardea laudat.

Ea ſunt ſcripta antiquis literis Latinis: non fraudando & Ludio diui Auguſti ætate, qui primus inſtituit amœniſsimā parietum picturam, uillas, & porticus, ac topiaria opera, lucos, nemora, colles, piſcinas, euripos, amnes, littora, qualia quis optarat, uarias ibi ambulantium ſpecies, aut nauigantium, terraq; uillas adeuntium aſellis aut uehiculis. Iam piſcantes aucupantesq;, aut uenantes, aut etiam uindemiātes. Sunt in eius exemplaribus nobiles paluſtri acceſſu uillæ, ſuccollantium ſpecie mulieres labentes trepidæq; feruntur: plurimæ præterea tales argutiæ, facetiſsimi ſales. Idemq; ſubdialib. maritimas urbes pingere inſtituit, blandiſsimo aſpectu minimoq; impendio. Sed nulla gloria artificū eſt, niſi eorum qui tabulas pinxere, eoq; uenerabilior apparet antiquitas. Nō enim parietes excolebant dominis tantū, nec domos uno in loco māſuras, quæ ex incendijs rapi nō poſſent. Caſula Protogenes contentus erat in hortulo ſuo. Nulla in Apellis tectorijs pictura erat. Nondum libebat parietes totos pingere. Omnis eorum ars urbibus excubabat, pictorq; res cōmunis terrarum erat. Fuit & Arellius Romæ celeber, paulo ante diuū Auguſtum, niſi flagitio inſigni corrupiſſet artem, ſemper alicuius fœminæ amore flagrans, & ob id Deas pingens, ſed dilectarum imagine. Itaq; in pictura eius ſcorta numerabantur. Fuit & nuper grauis ac ſeuerus, idemq; floridus, humilis rei pictor Amulius. huius erat Minerua ſpectantem aſpectās quacunq; aſpiceretur. Paucis diei horis pingebat, id quoq; cum grauitate, quod ſemper togatus quanquam in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit, & ideo non extant exempla alia magnopere. Poſt eum fuere in autoritate Cornelius Pinus & Actius Priſcus, qui Honoris & uirtutis ædes imperatori Veſpaſiano Auguſto reſtituenti pinxerunt: ſed Priſcus antiquis ſimilior.

De aujū cantu cōpeſcendo, & quis encauſto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit, ſparſimq; pretia mirabilia picturarum. Cap. XI

NOn eſt omittenda in picturæ mentione celebris circa Lepidum fabula. Siquidem in triumuiratu quodam loco deductus à magiſtratibus in nemoroſum hoſpitium, minaciter cum ijs poſtero die expoſtulauit, ſomnum ademptum ſibi uolucrum cōcentu. At illi draconem in longiſsima membrana depictum circumdedere loco. Eoq; terrore auestum ſiluiſſe narratur, & poſtea cognitum eſt ita poſſe cōpeſci. Ceris pingere, ac picturam inurere quis primus excogitauerit, non conſtat. Quidā Ariſtidis inuentū putant, poſtea conſummatum à Praxitele. Sed aliquanto uetuſtiores encauſticæ picturæ extitere, ut Polygnoti & Nicanoris & Archeſilai Pariorum. Lyſippus quoq; Æginæ picturę ſuę inſcripſit γνῶθι σαυτόν, quod profecto non feciſſet, niſi encauſtica inuēta. Pāphilus quoq; Apellis præceptor nō pinxiſſe tantum encauſtica, ſed etiam docuiſſe traditᵘ Pauſiam Sicyonium

primum

Universidad de Deusto
Biblioteca

primū in hoc genere nobilē: Brietis filius hic fuit, eiusdēq; primò discipulus. Pinxit & ipse penicillo parietes Thespijs cū reficerēt, quōdā à Polygnoto picti, multūq; cōparatione superatus existimabat, quoniā nō suo genere certasset. Idem & lacunaria primus pingere instituit, nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas, maximeq; pueros: hoc æmuli eum interpretabant facere, quoniā tarda picturæ ratio esset illa. Quamobrē arti daturus & celeritatis famā, absoluit uno die tabellā, quæ uocata est hemerasios, puero picto. Amauit in iuuenta Glycerā municipē suam, inuentricē coronarū, certandoq; imitatione eius, ad numerosissimā florum uarietatē perduxit artē illā: postremo pinxit illā sedentē cū corona, quę è nobilissimis eius tabula appellata est stephanoplocos, ab alijs stephanopolis, qm̄ Glycera uenditando coronas sustentauerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar, quod apographon uocant, L. Lucullus duobus talentis emit à Dionysio Athenis. Pausias aūt fecit & grandes tabulas, sicut spectatā in Pompeij porticibus boum immolationē. Eam enim picturam primus inuenit, quam postea imitati sunt multi, æquauit nemo. Ante omnia cum longitudinem bouis ostendere uellet, aduersum eum pinxit, nō transuersum, unde & abunde intelligit amplitudo. Dein cū omnes quę uolunt eminentia uideri, candicātia faciāt, coloremq; cōdiant nigro: hic totum bouē atri coloris fecit, umbræq; corpus ex ipsa dedit, magna prorsus arte in æquo extantia ostendens, & in confracto solida omnia. Sicyone & hic uitam egit, diuq; fuit illa patria picturæ. Tabulas inde è publico oēs propter æs alienū ciuitatis addictas, Scauri ædilitas Romā trāstulit. Post eū eminuit lōge ante oēs Euphranor Isthmius, olympiade cēteſima quarta, idem qui inter fictores dictus est à nobis. Fecit & colossos & marmora ac scyphos scalpsit: docilis ac laborioſus ante omnes, & in quocunq; genere excellēs ac sibi ęqualis. Hic primus uidetur expressisse dignitates heroū, & usurpasse symmetriā. Sed fuit uniuersitate corporū exilior, capitibus articulisq; grādior. Volumina quoq; cōposuit de symmetria & coloribus. Opera eius sunt, equestre prælium, duodecim dij. Theseus, in quo dixit, eundem apud Parrasium rosa pastum esse, suum uerò carne. Nobiles eius tabulæ Ephesi, Vlixes simulata uesania bouem cum equo iungens, & palliati cogitantes, dux gladium condens. Eodem tempore fuit & Cydias, cuius tabulā Argonautas H—S CXLIIII Hortensius orator mercatus est, eiq; ædem fecit in Tusculano suo. Euphranoris aūt discipulus fuit Antidotus. Huius est clypeo dimicās Athenis, & luctator, tibicenq; inter pauca laudatus. Ipse diligētior cū numerosior, & in coloribus seuerus, maxime inclaruit discipulo Nicea Athenienſi, qui diligentissime mulieres pinxit. Lumen & umbras custodiuit, atq; ut eminerēt è tabulis picturæ maxime curauit. Opera eius, Nemea aduecta ex Asia Romam à Syllano, quam in Curia diximus positā: item Liber pater in æde Cōcordię: Hyacinthus, quem Cæsar Augustus delectatus eo secū deportauit Alexandria capta, & ob id Tiberius Cæsar in templo eius dicauit hanc tabulam: & Diana. Ephesi uero est Megabyzi sacerdotis Ephesiæ Dianæ sepulchrum. Athenis Necromantia Homeri. Hanc uendere noluit Attalo regi talentis LX, potiusq; patriæ suæ donauit, abundans opibus. Fecit & grandes picturas, in quibus sunt Calypso & Io, & Andromeda, Alexander quoq; in Pompeij porticibus præcellens, & Calypso sedens. Huic quidem ascribuntur quadrupedes. Prosperrime canes expressit. Hic est Niceas, de quo dicebat Praxiteles interrogatus quę maxime opera sua probaret in marmoribus, quibus Niceas manum admouisset: tantum circumlitioni eius tribuebat. Non satis discernitur alium eodem nomine, an hunc eundē quidam faciunt olympiade centesima duodecima. Niceæ cōparatur, & aliquanto præfertur Athenion Maronites Glaucionis Corinthij discipulus, & austerior colore, & in austeritate iucundior, ut in ipsa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eleusine Phylarchum, Athenis frequentiam quam uocauere polygynæcon. Item Achillem uirginis habitu occultatum Vlixe deprehendente. Et in una tabula, quaq; maxime inclaruit, agasonem cum equo. Quòd nisi in iuuenta obijsset, nemo ei compararetur. Est nomen & Heraclidi Ma-

cedoni. Initio naues pinxit: captoq; rege Perseo Athenas cõmigrauit, ubi eodem tempore erat Metrodorus pictor idemq; philosophus, magnæ in utraq; scientia autoritatis. Itaque cum L. Paulus deuicto Perseo petisset ab Atheniẽsibus ut sibi quàm probatissimum philosophum mitterent ad erudiendos liberos, itemq; pictorem ad triumphum excolendum, Athenienses Metrodorum elegerunt, professi eundem in utroq; desiderio prẽstantissimum, quod ita quoque Paulus iudicauit. Timomachus Byzantius Cæsaris dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeam, ab eo in Veneris genitricis ædes positas, octoginta talentis uenundatas. Talentum Atticum $\overline{\text{XVI}}$ taxat M. Varro. Timomachi æque laudantur Orestes, Iphigenia in Tauris, Lecythion agilitatis exercitator, cognatio nobilium, palliati, quos dicturos pinxit, alterum stantem, alterum sedentem: præcipue tamen ars ei fauisse in Gorgone uisa est. Pausiæ filius & discipulus Aristolaus è seueríssimis pictoribus fuit, cuius sunt Epaminondas, Pericles, Medea, Virtus, Theseus: imago Atticæ plebis, boum immolatio. Sunt quibus & Mechopanes eiusdẽ Pausiæ discipulus placeat diligentia, quam intelligant soli artifices, aliàs durus in coloribus, sed & multus. Nam Socrates iure omnibus placet. Talesq; sunt eius picturæ: cum Æsculapio filiæ Hygia, Ægle, Panacea, Laso, & piger qui appellatur Ocnos spartum torquens, quod asellus arrodit. Hactenus indicatis in genere utroq; proceribus, nõ silebunt & primis proximi. Aristoclides, qui pinxit ẽdem Apollinis Delphis. Antiphilus puero ignem conflante laudatur, ac pulchra aliàs domo splendescente, ipsiusq; pueri ore. Itẽ lanificio, in quo properãt omnium mulierũ pensa. Ptolemæo uenante. Sed & nobilissimo Satyro cũ pelle pantherina, quem Aposcoponta appellant. Aristophon Anceo uulnerato ab apro cum socia doloris Astipale: numerosaq; tabula, in qua sunt Priamus, Helena, Credulitas, Vlixes, Deiphobus, Dolon. Androbius pinxit Scyllin ancoras Persicæ classis præcidentẽ, Artemon Danaen mirantibus eam prædonibus, reginam Stratonicen, Herculem & Deianiram. Nobilissimas aũt quæ sunt in porticibus Octauiæ operibus, Herculẽ ab Oeta monte Dorisdos exuta mortalitate cõsensu deorum in cælum euntem, Laomedontis circa Herculem & Neptunũ historiã. Alcimachus Dioxippum, qui pancratio Olympiæ citra puluerís iactũ (quod uocãt aconiti) uicit: Cœnus stẽmata. Ctesilochus Apellis discipulus petulãti pictura innotuit, Ioue Liberũ parturiente depicto mitrato, & muliebriter ingemiscẽte inter obstetricia dearum. Cleon Admeto. Ctesidemus Oechaliæ expugnatione & Laodamia. Clesides reginæ Stratonices iniuria. Nullo enim honore exceptus ab ea, pinxit uolutantem cum piscatore, quem reginam amare fermo erat. Eamq; tabulam in portu Ephesi proposuit, ipse uelis raptus est. Regina tolli uetuit, utriusq; similitudine mire expressa. Craterus comœdos Athenis in Pompeo pinxit. Eutychides bigam: regit Victoria. Eudorus scena spectatur, idem & ex ære signa fecit. Iphis Neptuno & Victoria. Habron amicitiam & concordiam pinxit, & deorum simulacra. Leontiscus Aratum uictorẽ cũ trophæo, psaltriam. Leon Sappho. Nicearchus Venerem inter Gratias & Cupidines, Herculem tristem insaniæ pœnitentia. Nealces Venerem, ingeniosus & solers in arte. Siquidem cum prælium nauale Ægyptiorum & Persarum pinxisset, quod in Nilo, cuius aqua est mari similis, factum uolebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Asellum enim in littore bibentem pinxit, & crocodilum insidiantem ei. Oenias Syngenicon. Philiscus officinam pictoris, ignem conflante puero. Phalerion Scyllam, Simonides Agatarchum & Mnemosynen. Simus iuuenem requiescentem in officina fullonis, quinquatrus celebrantem, idemq; Nemesin egregiam. Theodorus uero emungentem: idem ab Oreste matrẽ & Ægistum interfici, bellumq; Iliacũ pluribus tabulis, quod est Romæ in Philippi porticibus, & Cassandram quæ est in Concordiæ delubro: Leontium Epicuri cogitantem, Demetrium regem. Theon Orestis insaniam, Thamirã citharœdum. Tauriscus Discobulum, Clytemnestrã, Paniscum, Polynicen regnũ repetentẽ, & Capanea. Non omittetur inter hos insigne exemplũ. Nanq; Erigonus tritor colorum

Neal-

Nealcæ pictoris in tantum ipſe profecit,ut celebrem etiam diſcipulum reliquerit Paſiam, fratrem Æginetæ fictoris.Illud uero perquam rarum ac memoria dignum, etiam ſupre-ma opera artificum imperfectasq; tabulas, ſicut Irin Ariſtidis, Tyndaridas Nicomachi, Medeam Timomachi,& quam diximus Venerem Apellis, in maiori admiratiõe eſſe q̃; perfecta.Quippe in ijs liniamenta reliqua,ipſæq; cogitationes artificum ſpectantur, atq; in lenocinio cõmendationis dolor eſt.manus cum id agerẽt extinctæ deſiderantur. Sunt etiamnũ nõ ignobiles quidem,in tranſcurſu tamen dicendi,Ariſtonides,Anaxãder, Ariſtobulus Syrus, Archeſilas Tiſicratis filius,Coribas Nicomachi diſcipulus,Carmanides Euphranoris,Dionyſodorus Colophonius,Diogenes qui cum Demetrio rege uixit,Eu-
10 thymedes,Heraclides Macedo, Mydon Soleus Pyromachi ſtatuarij diſcipulus, Mnaſi-theus Sicyonius, Mnaſitimus Ariſtonidis filius & diſcipulus, Neſſus Habronis filius, Polemon Alexandrinus, Theodorus Samius & Stadius Nicoſthenis diſcipuli, Xenon Neoclis diſcipulus Sicyonius.Pinxere & mulieres, Timarete Niconis filia Dianam in ta bula,quæ Epheſi eſt antiquiſsimæ picturæ. Irene Cratini pictoris filia & diſcipula puel-lam quæ eſt Eleuſine. Calypſo ſenem & præſtigiatorem Theodorum. Alciſthene ſaltato-rem. Ariſtarete Nearchi filia, & diſcipula Æſculapium. Lala Cyzicena perpetua uirgo M. Varronis iuuenta Romæ & penicillo pinxit, & ceſtro in ebore imagines mulierum maxime, & Neapolitanum in grandi tabula, ſuam quoque imaginem ad ſpeculum. Nec ullius uelocior in pictura manus fuit:artis uero tantũ,ut multũ manipretio antecederet ce-
20 leberrimos eadem ætate imaginum pictores Sopylon & Dionyſium, quorum tabulæ pi-nacothecas implent. Pinxit & quædam Olympias, de qua hoc ſolum memoratur,diſci-pulum eius fuiſſe Autobulum.Encauſto pingendi duo fuiſſe antiquitus genera conſtat, cera,& in ebore ceſtro,id eſt uiriculo,donec claſſes pingi cœpere.hoc tertium acceſsit,re ſolutis igni ceris penicillo utendi,quæ pictura in nauibus, nec ſole nec ſale uentisq; cor-rumpitur.Pingunt & ueſtes in Ægypto inter pauca mirabili genere, candida uel poſtq̃ attriuere illinentes non coloribus,ſed colorem ſorbentibus medicamentis. Hoc cum fece re,non apparet in uelis,ſed in cortinam pigmenti feruentis merſa,poſt momentum extra huntur picta.Mirumq;,cum ſit unus in cortina colos,ex illo alius atq; alius fit in ueſte,ac cipientis medicamenti qualitate mutatus.Nec poſtea ablui poteſt, ita cortina non dubie
30 confuſura colores ſi pictos acciperet, digerit eos ex uino,pingitq; dum coquit.Et aduſtę ueſtes firmiores fiunt,quàm ſi non urerentur.

Plaſtices primi inuentores,de ſimulacris,de uaſis fictilibus,& pretio eorũ. Cap. XII

DE pictura ſatis ſuperq;,contexuiſſe his & plaſticen conueniat. Eiuſdem opere terræ fingere ex argilla ſimilitudines, Dibutades Sicyonius figulus primus inuenit Co-rinthi filiæ opera:quæ capta amore iuuenis,illo abeũte peregre,umbrã ex facie eius ad lu-cernam in pariete lineis circũſcripſit.quibus pater eius impreſſã argilla typũ fecit, & cum cæteris fictilibus induratum igni propoſuit,eumq; ſeruatum in nymphæo donec Corin-thum Mummius euerteret,tradunt. Sunt qui in Samo primos omnium plaſticen inue-niſſe Rhœcum & Theodorum tradant,multo ante Battiadas Corintho pulſos.Demara-
40 tum uero ex eadem urbe profugum,qui in Hetruria Tarquinium Priſcum regem popu-li Romani genuit,comitatos fictores Euchira & Eugrammum,ab ijs Italiæ traditam pla-ſticen.Dibutadis inuentum eſt,rubricam addere,aut ex rubrica cretam fingere.Primusq; perſonas tegularum extremis imbricibus impoſuit,quæ inter initia protypa uocauit. Po-ſtea idem ectypa fecit.Hinc & faſtigia templorũ orta,propter hunc plaſtæ appellati. Ho-minis aũt imaginem gypſo è facie ipſa primus omnium expreſsit, ceraq; in eam formam gypſi infuſa emendare inſtituit Lyſiſtratus Sicyonius frater Lyſippi,de quo diximus. hic & ſimilitudinem reddere inſtituit,ante eum quàm pulcherrimas facere ſtudebant. Idem & de ſignis effigiem exprimere inuenit. Creuitq; res in tantum, ut nulla ſigna ſtatuæ ue ſine argilla fierẽt.Quo apparet antiquiorem hanc fuiſſe ſcientiam,q̃ fundendi æris, *Pla-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtæ laudatiſsimí fuere Damophilus & Gorgaſus, iſdēq; pictores: qui Cereris ædem Romæ ad circum maximum utroq; genere artis ſuæ excoluerunt, uerſibus inſcriptis Græce, quibus ſignificarunt, à dextra opera Demophili eſſe, à parte læua Gorgaſi. Ante hanc ædem Thuſcanica omnia in ædibus fuiſſe, autor eſt M. Varro. Ex hac cum reficeretur, cruſtas parietum exciſas tabulis marginatis incluſas eſſe. Item ſigna ex faſtigijs diſperſa. Fecit & Chalcoſthenes cruda opera Athenis, qui locus ab officina eius Ceramicos appellat̃. M. Varro tradit ſibi cognitū Romæ Poſim nomine, à quo factas Romæ uuas, itē piſces, ita ut non ſit aſpectu diſcernere à ueris. Idem magnificat Arceſilaum L. Luculli familiarem, cuius proplaſmata pluris uenire ſolita artificibus ipſis, quàm aliorū opera. Ab hoc factam Venerem genitricem in foro Cæſaris, & priuſquā abſolueretur, feſtinatione dedicandi poſitā. Deinde eidē à Lucullo H—S. LX ſignum Felicitatis locatum, cui mors utriuſq; inuiderit. Octauio equiti Romano cratera facere uolenti, exemplar è gypſo factum talēto. Laudat & Paſitelem, qui plaſticen matrem ſtatuariæ ſcalpturæq; & cælaturæ eſſe dixit, & cum eſſet in omnibus his ſummus, nihil unquam fecit antequam finxit. Præterea elaboratam hanc artem Italiæ & maxime Hetruriæ: Turianumq; à Fregellis accitum, cui locaret Tarquinius Priſcus effigiē Iouis in Capitolio dicandam. Fictilem eum fuiſſe, & ideo miniari ſolitū. Fictiles in faſtigio templi eius quadrigas, de quibus ſæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem, qui hodieq; materiæ nomen in urbe retinet. Hæ enim tum effigies deūm erant laudatiſsimæ. Nec pœnitet nos illorum qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne dijs quidem conficiebant. Durant etiam nunc pleriſque in locis talia ſimulacra. Faſtigia quidem templorum etiam in urbe crebra & municipijs mira cælatura, & arte æuiq; firmitate certiora auro, certe innocētiora. In ſacris quidem etiā inter has opes hodie nō murrhinis cryſtallinis ue, ſed fictilibus prolibatur ſimpuuijs: inenarrabili terræ benignitate, ſi quis ſingula æſtimet, etiam ut omittantur in frugum, uini, pomorum, herbarum, fruticum, medicamētorum, metallorum generibus, beneficia eius quæq; adhuc diximus, uel quæ aſsiduitate ſatiant figlinarū opera imbricibus, tubulis, tegulisq; ad balineas hamatis, uel ad tecta coctilibus laterculis frontatisq;, aut quæ rota fiunt, etiam fictilibus dolijs ad uina excogitatis, & ad aquas. Propter quæ Numa rex ſeptimum collegiū figulorū inſtituit. Quin & defunctos ſeſe multi fictilibus dolijs cōdi malue re, ſicut M. Varro, Pythagorico modo in myrti & oleæ atque populi nigræ folijs. Maior quoq; pars hominum terrenis utitur uaſis. Samia etiamnum in eſculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & Arretiū in Italia: & calicum tantū Surrentū, Aſta, Pollentia: in Hiſpania Saguntum, in Aſia Pergamum. Habēt & Tralleis opera ſua, & Mutina in Italia, quoniam & ſic gentes nobilitantur. Hęc quoq; per maria terrasq; ultro citroq; portant̃, inſignibus rotæ officinis Erythris. Hodieq; in tēplo oſtēduntur amphoræ duæ propter tenuitatem conſecratæ, diſcipuli magiſtriq; certamine, uter tenuiorem humum duceret. Cois laus maxima. Hadrianis firmitas, nonnullis circa hoc ſeueritatis quoque exemplis: Q Coponium inuenimus ambitus damnatum, quia uini amphoram dediſſet dono ei, cuius ſuffragij latio erat. Atque ut luxu quoque aliqua contingat autoritas figlinis, tripatinum, inquit Feneſtella, appellabatur ſumma cœnarum lautitia. Vna erat murenarum, altera luporum, tertia myxonis piſcis, inclinatis iam ſcilicet moribus, ut tamen eos præferre Græciæ etiam philoſophis poſsimus. Siquidem in Ariſtotelis hæredum auctione LX patinas ueniſſe traditur. Nam nos cum unam Æſopi tragœdiarum hiſtrionis in natura auium diceremus ſeſtertijs c ſtetiſſe, non dubito indignatos legentes. At Hercules, Vitellius in principatu ſuo c c ſeſtertijs cōdidit patinam, cui faciendæ fornax in campis exædificata erat: quoniam eò peruenit luxuria, ut etiam fictilia pluris conſtent, quàm murrhina. Propter hanc Mutianus altero conſulatu ſuo in cōquiſitione exprobrauit patinarum paludes Vitellij memoriæ, non illa fœdiore, cuius ueneno Aſprenati reo Caſſius Seuerus accuſator obijciebat interiſſe CXXX cōpiuas. Nobilitantur ijs oppida quo-

que

que,ut Rhegium,& Cumæ. Samia testa matris deûm sacerdotes qui galli uocantur, uiri litatem amputãt,nec aliter citra perniciem,si M. Cęlio credamus,qui linguã sic amputandam obiecit graui probro,tanquã & ipse iam tunc eidem Vitellio malediceret.Quid nõ excogitauit arsꝰ fractis etiã testis utendo sic,ut firmius durent tusis calce addita, quæ uocant signina. Quo genere etiam pauimenta excogitauit.

Terræ uarietates,& de puluere Puteolano,& alijs terræ generibus quæ in lapidem uertuntur. Cap. XIII.

VErum & ipsius terræ sunt alia segmenta. Quis enim satis miretur pessimã eius partem,ideoq; puluerem appellatum in Puteolanis collibus, opponi maris fluctibus, merſumq; protinus fieri lapidem unum inexpugnabilem undis, & fortiorem quotidie; uticꝫ si cumano misceat cæmento.Eadem est terręnatura & in Cyzicena regione,sed ibi non puluis, uerum ipsa terra qualibet magnitudine excisa & demersa in mare lapidea extrahitur. Hoc idem circa Cassandriam produnt fieri. Et in fonte Cnidio dulci intra octo menses terrã lapidescere. Ab Oropo quidem Aulidem usq; quicquid terræ attingit mari mutatur in saxa.Non multum à puluere Puteolano distat è Nilo harena tenuissima sui parte, non ad sustinenda maria fluctusq; frangendos, sed ad debellanda corpora palæstręstudijs,Inde certe Patrobio,Neronis principis liberto,aduehebat. Quin & Leonnato & Cratero ac Meleagro Alexãdri Magni ducib.fabulũ hoc portari cũ reliqs militaribus cõmercijs reperio. Plura de hac parte nõ sum dicturus,nõ Hercules magis q̃ de terræ usu in ceromatis, quibus exercẽdo iuuentus nostra corpora, uires animorũ perdidit.

De parietibus formaceis,& lateritijs,& eorum ratione. Cap. XIII.

QVid? non in Africa Hispaniaq; ex terra parietes,quos appellant formaceos, quoniam in forma circundatis utrinque duabus tabulis inferciunt uerius quàm instruuntur,æuis durant,incorrupti imbribus,uentis,ignibus,omniq; cæmento firmiores? Spectat etiam nunc speculas Annibalis Hispania, terrenasq; turres iugis montium impositas.Hinc & cæspitum natura,castrorũ uallis accõmodata, contra fluminum impetus aggeribus.Illini quidem crates parietum luto,& lateribus crudis extrui quis ignorat? Lateres non sunt è fabuloso, neq; harenoso, multoq; minus calculoso ducendi solo,sed è cretoso & albicante,aut ex rubrica,uel si iam ex fabuloso,è masculo certe. Finguntur optime uere:nam solstitio rimosi fiunt. Ædificijs non nisi bimos probant. Quin & intritã ipsam eorum prius quàm fingantur, macerari oportet. Genera eorum tria,Didoron quo utimur, longum sesquipede, latum pede: alterum tetradoron, tertium pentadoron. Græci enim antiqui doron palmum uocabant, & ideo dora munera, quia manu darentur.Ergo à quatuor & quinq; palmis,prout sunt,nominantur.Eadẽ est latitudo.Minore in priuatis operibus,maiore in publicis utuntur in Græcia. Pitanæ in Asia, & in ulterioris Hispaniæ ciuitatibus Massia & Calento fiunt lateres,qui siccati non mergunt in aqua.Sunt enim è terra pumicosa,cum subigi potest utilissima.Græci,præterq; ubi è silice fieri poterat structura,parietes lateritios prætulere. Sunt enim æterni, si ad perpendiculum fiant, ideo & in publica opera & regias domos adduntur. Sic struxere murum Athenis, qui ad montem Hymettum spectat: sic Patris ædes Iouis & Herculis, quamuis lapideas columnas & epistylia circundarent:domum Trallibus regiam Attali:item Sardibus Crœsi,quam gerusian fecere:Halicarnassi Mausoli:quæ etiã nunc durant.Lacedæmone quidem excisum lateritijs parietibus opus tectorium propter excellentiam picturæ ligneis formis inclusum,Romam deportauere in ædilitate ad comitium exornandũ Murena & Varro. Quod opus cum per se mirum esset, translatũ tamen magis mirabantur. In Italia quoq; lateritius murus Aretij & Meuaniæ est. Romæ non fiunt talia ædificia, quia sesquipedalis paries non plus quàm unam contignationem tolerat. Cautumq; est ne cõmunis crassior fiat,nec intergerinorum ratio patitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De sulphure, alumine, & generibus eorum, & medicinæ. Cap. XV

HÆc sint dicta de lateribus. In terræ autem reliquis generib. uel maxime mira natura est sulphuris, quo plurima domantur. Nascitur in insulis Aeolijs inter Siciliam & Italiam, quas ardere diximus. Sed nobilissimū in Melo insula. In Italia quoq; inuenitur in Neapolitano Campanoq; agro, collibus qui uocātur leucogæi: quod est cuniculis effossum perficitur igni. Genera quatuor: uiuum quod Græci apyron uocant, nascitur soli dum, hoc gleboſum. Eo solo ex omnibus generibus medici utuntur. Cætera ēm liquore constant, & cōficiuntur oleo incocta, Viuum aūt effoditur, translucetq;, & uiret. Alterū genus appellant glebam, fullonum tantum officinis familiare. Tertio quoq; generi unus tantum est usus ad suffiendas lanas, quoniam candorem tantum mollitiemq; confert. Egula uocatur hoc genus. Quarto aūt ad ellychnia maxime conficienda. Cætero tanta uis est, ut morbos comitiales deprehendat nidore, impositū igni. Lusit & Anaxilaus eo, candens in calice nouo, prunaq; subdita circūferens, exardescētis repercussū pallorē dirum uelut defunctorū, offundente cōuiuijs. Natura eius calfacit, concoquit, sed & discutit collectiones corporum, ob hoc talibus emplastris malagmatisq; miscetur. Renibus quoq; & lumbis in dolore cū adipe, mire prodest impositū. Aufert & lichenas à facie cum terebinthi resina, & lepras. Harpacticon uocatur à celeritate auellēdi, auelli enim subinde debet. Prodest & suspirioſis linctum. Purulenta quoq; extussientibus, & contra scorpionū ictus. Vitiligines uiuum nitro mixtum, atq; ex aceto tritum & illitum tollit. Item lendes in palpebris, aceto sandarachato admixto. Habet & in religionibus locum ad expiandas suffitu domos. Sentitur uis eius & in aquis feruentibus. Neq; alia res facilius accenditur, quo apparet ignium uim magnam etiam ei inesse. Fulmina & fulgura quoq; sulphuris odorem habent, ac lux ipsa eorū sulphurea est. Et bituminis uicina est natura, alibi limus, alibi terra. Limus è Iudææ lacu, ut diximus, emergens: terra in Syria circa Sidonem oppidum maritimum. Spissantur hæc utraq;, & in densitatem coeunt. Est uero liquidum bitumen, sicut Zacynthium, & quod à Babylone inuehit̄. Ibi quidem & candidum gignitur. Liquidum est & appolloniaticū, quæ omnia Græci pissasphalton appellant ex argumento picis & bituminis. Gignitur & pingue liquorisq; oleacei in Sicilia Agragantino fonte inficiens riuum. Incolæ id harundinum paniculis colligunt, citissime sic adhærescens. Vtuntur eo ad lucernarum lumina olei uice: item ad scabiem iumentorum. Sunt qui & naphthā, de qua in secundo diximus uolumine, bituminis generi asscribant. Verum ardens eius uis ignium naturæ cognata, procul ab omni usu abest. Bituminis probatio, ut quàm maxime splendeat, sitq; ponderosum ac graue. Leue autem modice, quoniam adulteratur pice. Vis quæ sulphuris, sistit, discutit, contrahit, glutinat. Serpentes nidore fugat accensum. Ad suffusiones oculorū & albugines Babylonium efficax traditur, item ad lepras, lichenas: pruritusq; corporum. Illinitur & podagris. Omnia aūt eius genera incommodos oculorum pilos replicant. Dentiū doloribus medentur simul cum nitro illita. Tussim ueterem & anhelitus cum uino potum emendat. Dysentericis etiam datur eodem modo, sistitq; aluum. Cum aceto uero potum discutit concretū sanguinem, & detrahit. Mitigat lumborum dolores, item articulorum, Cum farina hordeacea impositum, emplastrum peculiare facit sui nominis. Sanguinem sistit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Vtuntur etiam ad quartanas bituminis drachma, & hedyosmi pari pondere cum myrhæ obolo subacti. Comitiales morbos ustum deprehendit. Vuluarum strangulationes olfactum discutit cum uino & castoreo. Procidentia sedis suffitu reprimit. Purgationes fœminarum in uino potum elicit. In reliquo usu æramentis illinitur, firmatq; ea contra ignes. Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini. Calcis quoq; usum præbuit, ita ferruminatis Babylonis muris. Placet & ferrarijs fabrorum officinis tingendo ferro, clauorumq; capitibus, & multis alijs usibus. Nec minor aut ab eo dissimilis est aluminis opera, quod intelligitur salsugo terræ. Plura & eius genera. In Cypro cādidum & nigrum

alumē

& nigrum, exigua coloris differentia, cum sit usus magna: quoniam inficiendis claro colore lanis candidum liquidumq; utilissimum est, contraq; fuscis aut obscuris nigrum. Fit aurum nigro purgatur. Fit autem omne ex aqua limoq;, hoc est terræ exudantis natura. Corriuatum hyeme æstiuis solibus maturatur. Quod fuerit ex eo præcox, candidius fit: gignitur autem in Hispania, Ægypto, Armenia, Macedonia, Ponto, Africa: insulis Sardinia, Melo, Lipara, Strongyle. Laudatissimum in Ægypto, proximum in Melo. Huius quoq; duæ species, liquidum spissumq;. Liquidi probatio, ut sit lympidū lacteumq;, sine offensis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Hoc phorimon uocant. An sit adulteratum, deprehenditur succo punici mali, Syncerū enim mixtura ea nigrescit. Alterum genus est pallidæ & scabræ naturæ, & quod inficitur galla. Ideoq; hoc uocāt paraphoron. Vis liquidi aluminis astringere, indurare, rodere. Melle admixto sanat oris ulcera, papulas, pruritusq;. Hæc curatio fit in balineis duabus mellis partibus, tertia aluminis. Virus alarum sudoresq; sedat. Sumit pilulis contra lienis uitia, pellendumq; pruritū ac peruri nam sanguinem. Emendat & scabiem nitro ac melanthio admixtis. Concreti aluminis unum genus schiston appellant Græci, in capillamenta quædā canescentia dehiscēs. Vn de quidā trichitin potius appellauere. Hoc fit è lapide, ex quo & chalcitin uocāt: ut sit sudor quidam eius lapidis in spumā coagulatus. Hoc genus aluminis siccat, minusq; sistit humorē inutilem corporibus. Sed auribus magnopere prodest infusum, uel illitum, uel oris ulceribus, dentibusq;, si saliua cum eo contineatur. Et oculorū medicamentis inseritur apte, uerendisq; utriusq; sexus. Coquitur in patinis, donec liquari desinat. Inertioris est alterum generis, quod strongylen uocant. Duæ eius species, fungosum atq; omni humore dilui facile, quod in totum damnatur. Melius pumicosum, & foraminum fistulis spongiæ simile, rotundumq; natura, candido propius, cū quadā pinguitudine sine harenis friabile, nec inficiens nigritia. Hoc coquitur per se carbonibus puris, donec cinis fiat. Optimū ex omnibus quod melinū uocant, ab insula Melo, ut diximus. Nulli uis maior necq; astringendi, necq; denigrandi, necq; indurandi. Nullum spissius. Oculorū scabritias extenuat, combustū utilius epiphoris inhibendis. Sic & ad pruritus corporis. Sanguinē quoq; sistit in totum foris illitum. Vulsis pilis ex aceto illitū, renascentem mollit lanūginem summam. Omniū generum uis in astringendo. Vnde nomen Græcis, Ob id oculorum uitijs aptissima sunt. Sanguinis fluxiones inhibet cum adipe. Sic & infantium ulcera. Putrescētia ulcerū compescit cum adipe, & hydropicorū eruptiones siccat. Et auriū uitia cū succo punici mali. Et unguiū scabritias, cicatricūq; duritias & pterygia, perniones. Phagedęnas ulcerū ex aceto, aut cum galla pari pondere cremata. Lepras cum succo olerum. Cum salis uero duabus partibus uitia quæ serpunt. Lendes & alia capillorū animalia permixtum aquæ. Sic & ambustis prodest, & furfuribus corporum cum fero & pice. Infunditur & dysentericis. Vuam quoq; in ore cōprimit, ac tonsillas. Ad omnia quæ in cæteris generib. diximus, efficacius intelligitur ex Melo aduectū. Nam ad reliquos usus uitæ in corijs lanisq; perficiendis, quanti sit momenti, significatum est. Ab his per se omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

De terra Samia, & Eretria, & Chia, & Selinusia, & Pigniti, & Ampeliti medicinæ. Cap. XVI

SAmiæ duæ sunt, quę syropicon, & quæ after appellantur. Prioris laus, ut recens sit & leuis, linguæq; glutinosa. Altera glebosior, candida. Vtraq; uritur, ac lauatur. Sunt qui præferant priorem. Prosunt sanguinem expuentibus. Emplastrisq; quæ siccandi causa componuntur, oculorum quoq; medicamentis miscentur. Eretria totidem differentias habet. Nanq; & alba est, & cinerea, quæ præfertur in medicina. Probatur mollitie, & quod si æra præducant uiolaceū reddit colorem. Vis & ratio eius in medendo dicta est inter pigmēta. Lauatur omnis terra (in hoc enim loco dicemus) perfusa aqua ficca

taq; ſolibus, iterum ex aqua trita ac repoſita, donec conſidat, & digeri poſsit in paſtillos. Coquitur in calicibus crebro concuſſu. Eſt in medicaminibus & Chia terra candicans, effectus eius qui Samiæ. Vſus ad mulierum maxime cutem. Idem & Selinuſiæ, Lactei coloris eſt hæc, & aqua dilui celerrima. Eademq; lacte diluta, & tectoriorum albaria interpolantur. Pignitis Eretriæ ſimillima eſt, grandioribus tantū glebis & glutinoſa, cui effectus idem qui cimoliæ, infirmior tamen. Bitumini ſimillima eſt ampelitis. Experimentum eius, ſi ceræ modo accepto oleo liqueſcat, & ſi nigricans colos maneat toſtæ. Vſus ad molliendum diſcutiendumq;. Ad hæc medicamentis additur, præcipueq; in callibleepharis & inficiendis capillis.

Cretæ genera ad ueſtiū uſus cimolia, Sarda, Vmbrica, ſaxū, argentaria. Cap. XVII

CRetæ plura genera. Ex ijs cimoliæ duo ad medicos pertinentia, candidū, & ad purpuriſſum inclinans. Vis utrique ad diſcutiendos tumores, & ſiſtendas fluxiones aceto aſſumpto. Panos quoque & parotidas cohibet. Et lichenas illita, puſtulas que. Si uero aphronitrum & nitrum adijciatur, & acetum, & pedum tumores ſanat, ita ut in ſole curatio hæc fiat, ut poſt ſex horas aqua ſalſa abluatur. Teſtium tumoribus Cypria cera addita prodeſt. Et refrigerandi quoque natura cretæ eſt, ſudoréſque immodicos ſiſtit illita. Atque ita papulas cohibet ex uino ſumpta in balineis. Laudatur maxime Theſſalica. Naſcitur & in Lycia circa Bubonem. Eſt & alius cimoliæ uſus in ueſtibus. Nam Sarda quæ affertur è Sardinia, candidis tantum aſſumitur, inutilis uerſicoloribus, & eſt uiliſsima omnium cimoliæ generum: precioſior Vmbrica, & quam uocāt ſaxum. Proprietasq; ſaxi, quod creſcit in macerando, atque pondere emitur, illa menſura. Vmbrica non niſi poliendis ueſtibus aſſumitur. Neque enim pigebit hanc quoque partem attingere, cum lex Metella extet fullonibus dicta, quam C. Flaminius L. Æmilius cenſores dedere ad populum ferendam. Adeo omnia maioribus curæ fuere. Ergo ordo hic eſt: primum abluitur ueſtis Sarda, dein ſulphure ſuffitur, mox deſquamatur cimolia, quæ eſt coloris ueri. Fucatus enim deprehenditur, nigreſcitq;, & effunditur ſulphure. Veros autem & pretioſos colores emollit cimolia, & quodam nitore exhilarat contriſtatos ſulphure: candidis ueſtibus ſaxum utilius à ſulphure, inimicum coloribus. Græcia pro cimolia tymphaico utitur gypſo. Alia creta argentaria appellatur, nitorem argento reddens. Eſt & uiliſsima qua circū præducere ad uictoriæ notā, pedesq; uenalium trans mare aduectorum denotare inſtituerunt maiores. Talemq; Publiliū mimicę ſcenæ conditorem, & aſtrologiæ conſobrinum eius Manlium Antiochum, item grammaticę Taberiū Erotem, eadem naue aduectos uidere proaui.

Qui & quorum liberti præpotentes. Cap. XVIII

SEd quid hos refero aliquo literarū honore cōmendatos? Talē in cataſta uidere Chryſogonum Syllæ, Amphionem Q. Catuli, Heronem L. Luculli, Demetrium Pompei, Augenq; Demetrij, quanq; & ipſa Pompei credita eſt: Hipparchum M. Antonij, Menam & Menecratem Sex. Pompeij, alioſq; deinceps, quos enumerare iam non eſt, è ſanguine quiritiū & proſcriptionū licentia ditatos. Hoc eſt inſigne uenalitijs gregibus, opprobriumq; inſolentis fortunę: quod & nos adeo potiri rerū uidimus, ut prętoria quoq; ornamēta decerni à ſenatu iubente Agrippina Cl. Cæſaris uiderimus libertis: tantumq; non cum laureatis faſcibus remitti illò, unde cretatis pedibus aduenisſent.

De terra ex Galata, terra Clupea, terra Balearica, terra Ebuſitana. Cap. XIX

PRæterea ſunt genera terræ proprietatis ſuæ de quibus iam diximus, ſed & hoc loco reddenda natura: Ex Galata inſula, & circa Clupeā Africæ, ſcorpiones necat, Baleares & Ebuſitana ſerpentes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXVI.

PROOEMIVM.

Naturæ lapidum, ac marmorum luxuria. Cap. I

LAPIDVM natura reſtat, hoc eſt præcipua morum inſania, etiam ut gẽmæ cum ſuccinis atq; cryſtalli cũ murrhinis ſileantur. Omnia nanque quæ uſque ad hoc uolumen tractauimus, hominum cauſa genita uideri poſſunt. Montes natura ſibi fecerat ad quaſdam cõpages telluris uiſcerib. denſandas, ſimul ad impetus fluminum domandos, fluctusq; frangendos, ac minime quietas partes coercẽdas duriſsima ſui materia. Cædimus hos, trahimusq; nulla alia q̃ deliciarũ cauſa, quos tranſcendiſſe quoq; mirum fuit. In portento propè maiores habuere Alpeis ab Annibale exuperatas, & poſtea à Cimbris, nunc ipſæ cæduntur in mille genera marmorũ: promontoria aperiuntur mari, & rerũ natura agitur in planũ. Euehimus ea quæ ſeparandis gẽtibus pro terminis cõſtituta erant, naues q; marmorũ cauſa fiunt, ac per fluctus ſæuiſsimã rerum naturę partẽ, huc illucq; portantur iuga montiũ maiore etiam nũ ueſania, q̃ cum ad frigidos potus uas petitur in nubila, cæloq; proximæ rupes cauantur, ut bibatur glacie. Secum quiſq; cogitet quæ pretia horũ audiat, quas uehi trahiq; moles uideat. Sed & q̃ ſine his multorũ fuerit beatior uita, ad quã q; multorũ neces ſit neceſſe iſta facere, imò uerius pati mortaleis, quos ad uſus, quas ue ad uoluptates alias, niſi ut inter maculas lapidũ iaceãt, ceu uero non tenebris noctium dimidiæ parti uitæ cuiuſq; gaudia hæc auferẽtibus. Ingẽs iſta reputantẽ ſubit etiã antiquitatis rubor. Extãt cenſoriæ leges, glandia in cœnis gliresq; & alia dictu minora apponi uetantes. Marmora inuehi, & maria huius rei cauſa tranſiri, quæ uetaret lex nulla lata eſt.

Quis primus marmor in publicis operibus oſtenderit. Cap. II

Dicat fortaſsis aliquis: non enim inuehebantur, Id quidẽ falſo. Trecentas LX. colũnas M. Scauri ędilitate ad ſcenã theatri tẽporarij, & uix uno mẽſe futuri in uſu, uiderunt portari ſilentio legũ. Sed publicis nimirũ indulgẽtes uoluptatibus. Idipſum cur? aut qua magis uia irrepũt uitia quàm publica? Enimuero nõ alio modo in priuatos uſus illa uenere, ebora, aurum, gemmę, aut quid omnino dĩis relinquimus? Verum eſto indulſerint publicis uoluptatibus, etiam ne tacuerunt maximas earũ atq; adeo duodequadragenũm pedum, Lucullei marmoris in atrio Scauri collocari? nec clàm illud occulteq; factũ eſt. Satiſdari ſibi damni infecti egit redẽptor cloacarum, cum in palatium extraherẽtur. Non ergo in tam malo exemplo moribus cauere utilius fuerat, q̃ tacere tantas moles in priuatam domum trahi præter fictilia deorum faſtigia?

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ. Cap. III

NEc poteſt uideri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obrepſiſſe quodam uitę rudimẽto. Iam em̃ L. Craſſum oratorẽ illum, qui primus peregrini marmoris colũnas habuit in eodẽ pãlatio, Hymettias tamẽ nec plures ſex aut longiores duodenũm pedum M. Brutus in iurgĩs ob id Venerem palatinam appellauerat. Nimirũ iſta omiſere moribus uictis: fruſtraq; interdicta quæ uetuerant cernentes nullas potius q̃ irritas eſſe leges maluerunt. Qui nos ſequentur meliores nos eſſe probabunt. Quis enim tantarũ hodie columnarũ atrium habet? Sed prius q̃ de marmoribus dicamus, hominum in ĩs præferenda dicemus pretia. Ante igitur artifices percenſebimus.

Qui primũ laudati in marmore ſcalpendo, & quibus temporibus. Cap IIII

MArmore ſcalpendo primi omnium inclaruerũt Dipœnus & Scyllis geniti in Creta inſula, etiamnum Medis imperantibus, prius que quàm Cyrus in Perſis regnare inciperet, hoc eſt, olympiade circiter L. Ii Sicyonem ſe contulere, quæ diu fuit officinarum

cinarum omnium metallorum patria. Deorum quorundam ſimulacra publice locauerãt Sicyonij, quæ prius q̃ abſoluerẽtur, artifices iniuriam queſti abierũt in Ætolos. Protinus Sicyonios fames inuaſit ac ſterilitas, mœrorq́ dirus. Remedium petentibus Apollo Pythius affuturum reſpondit, ſi Dipœnus & Scyllis deorum ſimulacra perfeciſſent. Quod magnis mercedibus obſequijs q̃ impetratũ eſt. Fuere autem ſimulacra ea Apollinis, Dianæ, Herculis, Mineruæ, quod è cælo poſtea tactum eſt.

Nobilitates operũ & artificũ in marmore CXXVI. marmor pariũ & Mauſoleũ. Ca. V

CVm ij eſſent, iam fuerant in Chio inſula Malas ſculptor, dein filius eius Micciades ac deinde nepos Anthermus Chius, cuius filij Bupalus & Anthermus clariſsimi in ea ſciẽtia fuere, Hipponactis poetæ ætate, quẽ certum eſt LX Olympiade fuiſſe. Quod ſi quis horum familiam ad proauũ uſq́ retro agat, inueniet artis eius originẽ cum Olympiadum origine cœpiſſe. Hipponacti notabilis fœditas uultus erat, quamobrem imaginem eius laſciuia iocorum ij propoſuere ridẽtium circulis. Quod Hipponax indignatus amaritudinẽ carminum diſtrinxit in tantum, ut credatur aliquibus ad laqueum eos compuliſſe, quod falſum eſt. Complura enim in finitimis inſulis ſimulacra poſtea fecere, ſicut in Delo, quibus ſubiecerunt carmẽ, non uitibus tantum cenſeri Chium, ſed & operibus Anthermi filiorum. Oſtendunt & laſii Dianã manibus eorũ factam. Et in ipſa Chio narrata eſt operis eorum Dianæ facies in ſublimi poſita, cuius uultũ intrantes triſtẽ, exeũtes exhilaratũ putãt. Romæ ſigna eorum ſunt in Palatina æde Apollinis in faſtigio, & in omnibus ferè quæ diuus Auguſtus fecit. Patris quoq́ eorũ & Deli fuere opera, & in Lesbo inſula. Dipœni quidẽ Ambracia, Argos, Cleone, operibus refertæ fuere. Omnes aũt tantum cãdido marmore uſi ſunt è Paro inſula, quem lapidem cœpere lychnitem appellare, quoniã ad lucernas in cuniculis cẽderetur, ut autor eſt Varro, multis poſtea cãdidioribus repertis, nuper etiam in Lunenſiũ lapidicinis. Sed in Pariorũ mirabile proditur, gleba lapidis unius cuneis diuidentiũ ſoluta imaginẽ Sileni intus extitiſſe. Non omittendũ hanc artem tanto uetuſtiorẽ fuiſſe q̃ picturam aut ſtatuariã, quarum utraq́ cum Phidia cœpit LXXXIII Olympiade, poſt annos circiter CCCXXXII. Et ipſum Phidiam tradũt ſcalpſiſſe marmora, Venerẽq́ eius eſſe Romæ in Octauiæ operibus eximiæ pulchritudinis. Alcamenẽ Athenienſem (quod certum eſt) docuit in primis nobilem, cuius ſunt opera Athenis complura in ædibus ſacris, præclaraq́ Venus extra muros, quæ appellat̃ Aphrodite ἐν κήποις. Huic ſummam manum ipſe Phidias impoſuiſſe dicitur. Eiuſdem diſcipulus fuit Agoracritus Parius, ei ætate gratus. Itaq́ è ſuis operibus pleraque nomini eius donaſſe fertur. Certauere autem inter ſe ambo diſcipuli in Venere facienda. Vicitq́ Alcamenes non opere, ſed ciuitatis ſuffragijs, contra peregrinum ſuo fauentis. Quare Agoracritus ea lege ſignũ ſuum uẽdidiſſe tradit̃, ne Athenis eſſet, & appellaſſe Nemeſim. Id poſitũ eſt Rhamnunte pago Atticæ, quod M. Varro omnibus ſignis prætulit. Eſt & in matris magnæ delubro in eadẽ ciuitate Agoracriti opus. Phidiã clariſsimũ eſſe per oẽs gentes quæ Iouis Olympij famã intelligũt, nemo dubitat: ſed ut merito laudari ſciant etiã qui opera eius nõ uiderũt, proferemus argumenta parua & ingenij tantũ. Neq; ad hoc Iouis Olympij pulchritudine utemur, nõ Mineruæ Athenis factæ amplitudine, cum ſit ea cubitorũ XXVI: ebore hæc & auro conſtat: ſed ſcuto eius in quo Amazonũ prelium celauit intumeſcente ambitu parmæ, eiuſdem concauã parte deorum & gigantum dimicationẽ, in ſoleis uero Lapitharum & Centaurorum: adeo momenta omnia compacta artis illius fuere. In baſe autem quod cælatum eſt, Pandoras geneſin appellauit. Ibi dij ſunt XXX numero naſcentes, Victoria præcipue mirabili. Periti mirantur & ſerpentem, & ſub ipſa cuſpide æream ſphingem. Hæc ſunt obiter dicta de artifice nunquam ſatis laudato, ſimul ut noſcatur illam magnificentiam æqualem fuiſſe & in paruis. Praxitelis ætatem inter ſtatuarios diximus, qui marmoris gloria ſuperauit etiam ſemet. Opera eius ſunt Athenis in Ceramico, ſed ante omnia, & non ſolum Praxitelis, uerum & in toto orbe terrarum

rum Venus, quam ut uiderent multi, nauigauerunt Gnidum. duas fecerat, simulq; uendebat, alteram uelata specie, quam ob id quidē prætulerunt optione, quorū cōditio erat, Coi, cum alteram etiam eodem pretio detulisset, seuerum id ac pudicum arbitrantes: rejectam Gnidij emerunt, immensa differentia famæ. Voluit eam postea à Gnidijs mercari rex Nicomedes, totum æs ciuitatis alienum, quod erat ingens, dissoluturum se promittens. Omnia perpeti maluere, nec immerito. Illo enim signo Praxiteles nobilitauit Gnidum. Ædicula eius tota aperitur, ut cōspici possit undiq; effigies deæ, fauente ipsa, ut creditur, facto. Nec minor ex quacunq; parte admiratio est. Ferunt amore captū quendam cum delituisset noctu simulacro cohæsisse, eiusq; cupiditatis esse indicem maculam. Sūt in Gnido & alia signa marmorea illustrium artificum, Liber pater Bryaxidis, & alter Scopæ & Minerua: nec maius aliud Veneris Praxitelicæ specimen, q̄ quòd inter hæc sola memorat. Eiusdem est & Cupido obiectus à Cicerone Verri, ille propter quem Thespiæ uisebantur, nunc in Octauiæ scholis positus. Eiusdem & alter nudus in Pario colonia Propontidis, par Veneri Gnidiæ nobilitate & iniuria. Adamauit enim eum Alchidas Rhodius atq; in eo quoq; simile amoris uestigium reliquit. Romæ Praxitelis opera sunt, Flora, Triptolemus, Ceres in hortis Seruilianis, boni Euentus & bonæ Fortunæ simulacra in Capitolio: item & Mænades, & quas Thyadas uocant, & Caryatidas, & Sileni in Asinij Pollionis monumentis, & Apollo & Neptunus. Praxitelis filius Cephisodorus rei & artis hæres fuit. Cuius laudatū est Pergami symplegma, signum nobile, digitis corpori uerius q̄ marmori impressis. Romæ eius opera sunt Latona in Palatij delubro. Venus in Asinij Pollionis monumentis, & intra Octauiæ porticus in Iunonis æde Æsculapius ac Diana. Scopæ laus cum his certat. Is fecit Venerem & Pothon & Phaethontem, qui Samothraciæ sanctissimis ceremonijs coluntur. Item Apollinē Palatinum, Vestam sedentem laudatam in Seruilianis hortis, duasq; chametæras circa eam, quarum pares in Asinij monumentis sunt, ubi & Canephorus eiusdem. Sed in maxima dignatione Cn. Domitij delubro in circo Flaminio Neptunus ipse & Thetis atq; Achilles, Nereides supra Delphinos & cete & hippocampos sedentes. Item tritones, chorusq; Phorci & pristes, ac multa alia marina, omnia eiusdem manus, præclarum opus etiam si totius uitæ fuisset. Nunc uerò præter supradicta, quæq; nescimus, Mars est etiamnum sedens colosseus eiusdem in templo Bruti Callaici apud circum eundem ad Lauicanā portam eunti. Præterea Venus in eodem loco nuda Praxitelicam illam Gnidiam antecedēs, & quemcunq; alium locum nobilitatura. Romæ quidem magnitudo operum eam oblitterat, ac magni officiorum negociorumq; acerui omnes à cōtemplatione talium abducunt, quoniam otiosorum & in magno loci silentio apta admiratio talis est. Qua de causa ignoratur artifex eius quoque Veneris, quam Vespasianus imperator in operibus Pacis suæ dicauit, antiquorum dignam fama. Par hæsitatio est in templo Apollinis Sosiani, Nioben cum liberis morientem Scopas an Praxiteles fecerit: item Ianus pater in suo templo dicatus ab Augusto ex Ægypto aduectus, utrius manus sit, iam quidem & auro occultatus: Similiter in curia Octauiæ quæritur de Cupidine fulmen tenente. Id demum affirmatur, Alcibiadem esse principem forma in ea ætate. Multa in eadem schola sine autoribus placent. Satyri quatuor, ex quibus unus Liberum patrem palla uelatus humeris præfert: alter Liberum similiter, tertius ploratum infantis cohibet: quartus cratere alterius sitim sedat: duæq; Auræ uelificantes sua ueste. Nec minor quæstio est in septis, Olympum & Pana Chironemq; cum Achille qui fecerint, præsertim cum capitali satisdatione fama iudicet dignos. Scopas habuit æmulos eadem ætate Bryaxin & Timotheum, & Leocharem, de quibus simul dicendum est, quoniam pariter cælauere Mausoleum. Sepulchrum hoc est ab uxore Artemisia factum Mausolo Cariæ regulo qui obijt Olympiadis centesimæ anno secundo. Opus id ut esset inter septē miracula ij maximeartifices fecere: patet ab austro & septentrione sexagenos ternos pedes, breuius à frōtibus,

toto

toto circuitu pedes quadringentos XI. attollitur in altitudinē XXV cubitis: cingiť columnis XXXVI. Ab oriente cælauit Scopas, à ſeptētrione Bryaxis, à meridie Timotheus, ab occaſu Leochares. Priuſq; q̄ peragerēt, regina Artemiſia, quæ mariti memoriæ id opus extrui iuſſerat, obiit. Nō tamen receſſerunt, niſi abſoluto iam, id gloriæ ipſorū artiſq; monumentū iudicantes, hodieq; certāt manus. Acceſsit & quintus artifex. Nanq; ſupra pteron pyramis altitudine inferiorē æquauit, XXIIII gradib. in metæ cacumen ſe cōtrahens. In ſummo eſt quadriga marmorea, quā fecit Pythis. Hæc adiecta CXL pedum altitudine totū opus includit. Timothei manu Diana Romæ eſt in Palatio Apollinis delubro, cui ſigno caput repoſuit Aulanius Euander. In magna admiratione eſt & Hercules Meneſtratis & Hecate Epheſi in templo Dianæ poſt ædem, in cuius cōtemplatione admonent ædi tui parcere oculis, tanta marmoris radiatio eſt. Non poſtferuntur & Charites in propylæo Athenienſiū, quas Socrates fecit, alius ille q̄ pictor, idē ut aliqui putant. Nam Myronis illius, qui in ære laudaťur, anus ebria eſt Smyrnę in primis inclyta. Pollio Aſinius ut fuit acris uehementiæ, ſic quoq; ſpectari monumenta ſua uoluit. In iis ſunt centauri nymphas gerentes Archeſitæ, Theſpiades Cleomenis, Oceanus & Iupiter Entochi, Hippiades Stephani, Hermerotes Tauriſci non cælatoris illius, ſed Tralliani. Iupiter hoſpitalis Pamphili Praxitelis diſcipuli. Zetus & Amphion ac Dirce & taurus, uinculumq; ex eodem lapide, Rhodo aduecta opera Apollonij & Tauriſci. Parentum ij certamen de ſe fecere, Menecratē uideri profeſsi, ſed eſſe naturalē Artemidorū. Eodē loco Liber pater Eutychidis laudatur, ad Octauiæ uero porticū Apollo Philiſci Rhodij in delubro ſuo. Item Latona & Diana, & Muſæ nouem, & alter Apollo nudus. Eum qui citharā in eodē templo tenet Timarchides fecit. Intra Octauiæ uero porticus in æde Iunonis ipſam deā Dionyſius & Polycles: aliam Venerem eodem loco Philiſcus. Cętera ſigna Praxiteles. Item Polycles & Dionyſius Timarchidis filij Iouem, qui eſt in proxima æde fecerunt. Pana & Olympū lactantes, eodem loco Heliodorus, quod eſt alterū in terris ſymplegma nobile, Venerē lauantem ſeſe. Dædalum ſtantem Polycharmus. Ex honore apparet in magna autoritate habitum Lyſiæ opus, quod in palatio ſuper arcum diuus Auguſtus honori Octauij patris ſui dicauit in ædicula colūnis adornata. Id eſt quadriga currusq;, & Apollo ac Diana ex uno lapide. In hortis Seruilianis reperio laudatos, Calamidis Apollinem illius cælatoris, Dactylidis Pythias, Amphiſtrati Calliſthenē hiſtoriarū ſcriptorē. deinde multorum obſcurior fama eſt, quorundā claritati in operibus eximijs obſtante numero artificū, quoniam nec unus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari poſſunt, ſicut in Laocoonte qui eſt in Titi imperatoris domo, opus omnibus & picturæ & ſtatuariæ artis præferendum. Ex uno lapide eum & liberos draconumq; mirabiles nexus de cōſilij ſententia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodij. ſimiliter palatinas domos Cæſarum repleuere probatiſsimis ſignis Craterus cum Pythodoro, Polydectes cum Hermolao, Pythodorus alius cū Artemone, & ſingularis Aphrodiſius Trallianus. Agrippę Pantheū decorauit Diogenes Atheniēſis, & Caryatides in colūnis templi eius probant inter pauca operū: ſicut in faſtigio poſita ſigna, ſed propter altitudinē loci minus celebrata. Inhonorus eſt nec in tēplo ullo Hercules, ad quē Pœni omnibus annis humana ſacrificauerūt uictima, humi ſtans, ante aditū porticus ad nationes ſitæ. Fuere & Theſpiades ad ędem Felicitatis, quarū unam adamauit eques Romanus Iunius Piſciculus, ut tradit Varro: admiratur & Paſiteles, qui & quinq; uolumina ſcripſit nobilium operum in toto orbe. Natus hic in Græcię Italiæ ora, & ciuitate Romana donatus cum iis oppidis, Iouem fecit eburneū in Metelli æde, quà campus petiť. Accidit ei cum in naualibus ubi ferę Africanæ erant per caueam intuens leonē cælaret, ut ex alia cauea panthera erūperet, nō leui periculo diligentiſsimi artificis. Feciſſe opera complura dicitur, ſed quę fecerit nominatim non refertur. Arceſilaum quoque magnificat Varro, cuius ſe marmoream habuiſſe leænam tradit, aligeroſq; ludentes cum ea Cupidines, quorum alij religatam tenerent

Universidad de Deusto
Biblioteca

tent,alij è cornu cogerent bibere,alij calciarēt ſoccis,omnes ex uno lapide.Idem & à Coponio XIIII nationes,quæ ſunt circa Pompei, factas auctor eſt. Inuenio & Canachum laudatum inter ſtatuarios,feciſſe marmorea.Nec Sauron atq; Batrachum obliterari conuenit,qui fecere templa Octauiæ porticibus incluſa, natiõe ipſi Lacones. Quidam & opibus præpotentes fuiſſe eos putant,ac ſua impenſa conſtruxiſſe, inſcriptionem ſperantes. Qua negata,hoc tamen alio loco & modo uſurpaſſe. Sunt certe etiamnum in columnarum ſpiris inſcalpta nominum eorum argumento,rana atq; lacerta.In Iouis æde extitiſſe picturam cultuſq; reliquos omnes fœmineis argumentis conſtat.Etenim facta Iunonis æde cum inferrentur ſigna, permutaſſe geruli traduntur, & id religione cuſtoditum,uelut ipſis dijs ſedem ita partitis.Ergo & in Iunonis æde cultus eſt,qui Iouis eſſe debuit. Sunt & in paruis marmoreis famam conſecuti, Myrmecides, cuius quadrigam cum agitatore cooperuit alis muſca, & Callicrates cuius formicarum pedes atque alia membra peruidere non eſt.

Quando primum marmorũ in ædificijs uſus, & quis primus Romæ cruſtauerit parietes,& quibus ætatibus quæq; marmora in uſum uenerint, & quis primus marmora ſecuerit,& ratio ſecandi:de harena. Cap. VI

HÆc ſint dicta de marmorum ſcalptoribus,ſummaq; claritate artificum, quo in tractatu ſubit mentem non fuiſſe tum autoritatem maculoſo marmori: fecere è Thaſio,Cycladum inſularum, æque & è Lesbio: liuidius hoc paulo. Verſicolores quidem maculas,& in totum marmorum apparatum Menander etiam diligentiſsimus luxuriæ interpres primus & raro attigit.Columnis demum utebãtur in templis, nec lautitiæ cauſa(nondum enim iſta intelligebantur)ſed quia firmiores aliter ſtatui nõ poterant. Sic eſt inchoatum Athenis templum Iouis Olympij, ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas.Fuit tamen inter lapidem atque marmor differentia iam & apud Homerum,dicit enim Paridis os marmore ſaxo percuſſum, ſed hactenus regias quoq; domos cum laudatiſsime præter æs,aurum,electrũ,argentum, ebore tantũ adornans. Primum (ut arbitror)uerſicolores iſtas maculas Chiorum lapidicinę oſtenderunt,cum extruerẽt muros,faceto in id M.Ciceronis ſale:omnibus enim oſtentabant ut magnificum. Multo,inquit,magis mirarer,ſi Tiburtino lapide feciſſetis.Et Hercules nõ fuiſſet picturæ honos ullus,nõ modo tantus,in aliqua marmorum autoritate. Secandi marmor in cruſtas neſcio an Cariæ fuerit inuentum. Antiquiſsima,quod equidem inueniam, Halicarnaſsi Mauſoli domus Proconneſio marmore exculta eſt,lateritijs parietibus.Is obijt olympiadis C anno II. urbis Romæ anno CCCII.Primum Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio mõte Cornelius Nepos tradidit Mamurram Formijs natum,equitem Romanum,prefectum fabrorum C.Cæſaris in Gallia.Neq; indignatio ſit tali autore inuẽta re.Hic nãq; eſt Mamurra Catulli Veronẽſis carminibus proſciſſus, quẽ ut res eſt,domus ipſius clarius q; Catullus dixit habere, quicquid habuiſſet comata Gallia.Nanq; adiecit idem Nepos,eum primũ totis ædibus nullã niſi è marmore columnam habuiſſe,oẽs ſolidas è Caryſtio aut Lunẽſi. Deniq; M. Lepidus Catuli in cõſulatu collega, primus omniũ limina ex Numidico marmore in domo poſuit magna reprehenſione.Is fuit conſul anno urbis DCLXVI.Hoc primũ inuecti Numidici marmoris ueſtigium inuenio,nõ in columnis tantũ cruſtis ue,ut Mamurra caryſtium poſuit, ſed in maſſa ac uiliſsimo liminũ uſu.Poſt hunc Lepidũ fermè quadriennio L.Lucullus cõſul fuit, qui nomen(ut apparet ex re)Luculleo marmori dedit,admodum delectatus illo, primusq; Romam inuexit,atrum alioqui,cum cætera maculis aut coloribus cõmendentur.Naſcit aũt in Nili inſula,ſolumq; penè horum marmorũ ab amatore nomen accepit. Inter hos primũ(ut arbitror)marmoreos parietes habuit ſcena M.Scauri,nõ facile dixerim ſectos an ſolidis glebis poſitos,ſicuti eſt hodie Iouis tonãtis ædes in Capitolio. Nondum enim ſecti marmoris ueſtigia inuenerat Italia.Sed quiſquis primum inuenit ſecare luxuriamq;

diuidere, importuni ingenij fuit. Harena hoc fit, & ferro uidet fieri, serra in prętenui linea premẽte harenas, uersandoq; tractu ipso secãte. Æthiopica hæc maxime probatur. Nam id quoq; accessit, ut ad Æthiopas usq; peteretur quod faceret marmora, imò uero etiam in Indos, unde margaritas quoq; peti seueris moribus indignum erat: hæc proxime laudatur. Mollior tamen quæ Æthiopica. Illa nulla scabricie secat. Indica non æque leuigat, sed ea combusta polientes marmora fricare iubentur. Simile & Naxiæ uitium est & coptidi, quæ uocatur Ægyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus secãdis. Postea reperta est harena nõ minus probanda, ex quodam Adriatici maris uado, æstu nudante obseruatione nõ facili. Iam quidẽ quacũq; harena secare è fluuijs omnibus fraus artificũ ausa est, quod dispendiũ admodũ pauci intelligunt. Crassior enim harena laxioribus segmentis terit, & plus erodit marmoris, maiusq; opus scabricia polituræ relinquit. Ita sęcte attenuant crustæ. Rursusq; Thebaica polituris accõmodatur, et quę sit è poro lapide aut è pumice.

De Naxio, & Armenio, & de generibus marmorũ. Cap. VII

SIgnis è marmore poliendis, gemmisq; etiam scalpendis atq; limandis Naxiũ diu placuit ante alia, ita uocãtur cotes in Cypro insula genitæ. Vicere postea ex Armenia uectæ. Marmorum genera & colores nõ attinet dicere in tanta noticia, nec facile est enumerare in tanta multitudine. Quoto quoq; enim loco non suum marmor inuenitur? Et tamen celeberrimi generis dicta sunt in ambitu terrarum cum gentibus suis. Non omnia tamen in lapidicinis gignũtur, sed multa & sub terra sparsa. Precioſissimi quidẽ generis Lacedæmoniũ uiride, cunctisq; hilarius. Sic & Augustum, ac deinde Tiberiũ, in Ægypto Augusti ac Tiberij primum principatu reperta. Differentiaq; eorum est ab ophite, cum sit illud serpentium maculis simile, unde & nomen accepit, quòd hæc maculas diuerso modo colligunt: Augustum undatim crispum in uertices: Tiberium sparsim cõuoluta canicie. Neq; ex ophite columnæ, nisi paruæ admodum, inueniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores sedare adalligati, & serpentium ictus. Quidam phreneticis ac lethargicis adalligari iubẽt candicantem. Contra serpentes autem à quibusdam laudatur præcipue ex his, quem tephriam appellant, à colore cineris. Vocatur & Memphites à loco, gemmantis naturæ: huius usus conteri, & ijs quæ urenda sint aut secanda, ex aceto illini. Obstupescit ita corpus, nec sentit cruciatum. Rubet porphyrites in eadem Ægypto, ex eo candidis interueniẽtibus punctis, leucostictos uocatur. Quantislibet molibus cædendis sufficiunt lapidicinæ. Statuas ex eo Cl. Cæsari procurator eius in urbem ex Ægypto aduexit Triarius Pollio, non admodum probata nouitate. Nemo certe postea imitatus est. inuenit eadem Ægyptus in Æthiopia, quem uocant basalten, ferrei coloris atq; duritiæ. Vnde & nomen ei dedit. Nunquam hic maior repertus est, quàm in templo Pacis ab imperatore Vespasiano Augusto dicatus: argumento Nili XVI liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi augentis se amnis eius intelliguntur. Non absimilis illi narratur in Thebis de lubro Serapis, ut putant Memnonis statua dicatus: quẽ quotidiano solis ortu contactũ radijs, crepare dicũt. Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec usquam aliubi nasci putauere nostri ueteres: Sudines in Germania. potorijs primũ uasis inde factis, deinde lectorum sellisq;, Cornelius Nepos tradit fuisse magno miraculo cum P. Lentulus Spinter amphoras ex eo Chiorũ magnitudine cadorũ ostendisset: post quinquenniũ deinde triginta duorum pedum longitudine columnas uidisse se. Variatum in hoc lapide postea est. Namq; pro miraculo insigni, quatuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit. Nos ampliores triginta uidimus in cœnatione, quam Calistus Cæsaris Claudij libertorum potentia notus sibi exædificauerat.

De alabastrite, & lygdino, & alabandico. Cap. VIII

HVnc aliqui lapidem alabastriten uocant, quem cauant ad uasa unguentaria, quoniam optime seruare incorrupta dicitur. Idem & ustus emplastris conuenit. Nascitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſcitur circa Thebas Ægyptias,& Damaſcū Syriæ. Hic cæteris cādidior. Probatiſsimus uero in Carmania,mox in India: iam quidem & in Syria Aſiaq; . Viliſsimus autē & ſine ullo nitore in Cappadocia.Probātur quāmaxime mellei coloris, in uertice maculoſi atq; non translucidi. Vitia in ijs corneus color aut candidus,& quicquid ſimile uitro eſt.Paulum diſtare ab eo in unguentorū fide multi exiſtimant lygdinos in Tauro repertos, amplitudine qua lances craterasq; nō excedant,antea ex Arabia tantum aduchi ſolitos,candoris eximij.Magnus & duobus contrariæ inter ſe naturæ honos:Coralitico in Aſia reperto,menſuræ non ultra bina cubita,candore proximo ebori & quadā ſimilitudine. Ediuerſo niger eſt Alabandicus terræ ſuæ nomine,quanq; & Mileti naſcens, ad purpurā tamen magis aſpectu declināte.Idemq; liquatur igni,ac funditur ad uſum uitri. Thebaicus intertinctus aureis guttis,inuenit in Africæ parte Ægypto adſcriptę, coticulis ad terenda collyria quadā utilitate naturali conueniens.Circa Syenem uero Thebaidis ſyenites,quē antè pyrrhopœcilon uocabant. Trabes ex eo fecere reges quodā certamine obeliſcos uocātes,Solis numini ſacratos.Radiorū eius argumentū in effigie eſt, & ita ſignificatur nomine Ægyptio.Primus omnium id inſtituit Mitres,qui in Solis urbe regnabat, ſomnio iuſſus,& hoc ipſum inſcriptū eſt in eo.Etenim ſcalpturę illæ effigiesq; quas uidemus,Ægyptiæ ſunt literæ. Poſtea & alij regum in ſupradicta urbe, Sochis quatuor numero,quadragenûm octonûm cubitorum longitudine:Ramiſes autem is,quo regnante Ilium captum eſt, quadraginta cubitorum. Idem digreſſus inde, ubi fuit Mneuidis regia,poſuit alium,longitudine undecenis pedibus,per latera cubitis quatuor.

De obeliſco Thebaico & Alexandrino,& de illo qui eſt in circo magno. Cap. IX

OPus id feciſſe dicuntur XXM hominum.Ipſe rex cum ſubrecturus eſſet, uererenturq; ne machinæ ponderi non ſufficerent,quo maius periculum curæ artificum denunciaret,filiū ſuum adalligauit cacumini,ut ſalus eius apud molientes prodeſſet lapidi. Hac admiratione operis effectū eſt, ut cum oppidū id expugnaret Cambyſes rex, uentumq; eſſet incendio ad crepidines obeliſci,extingui ignē iuberet molis reuerētia,qui urbis nullam habuerat.Sūt & alij duo,unus à Smarre poſitus,alter ab Eraphio ſine notis, quadragenum octonum cubitorū. Alexandriæ ſtatuit unū octoginta cubitorū Ptolemęus Philadelphus,quē exciderat Nectabis rex purum:maiusq; opus fuit in deuehendo ſtatuendóue multo q̄ in excidendo. A Satyro architecto aliqui deuectū tradunt rate, Callixenus à Phœnice,foſſa perducta uſq; ad iacentem obeliſcum è Nilo. Nauesq; duas in latitudinem patulas,pedalibus ex eodem lapide ad rationem geminati per duplicem menſuram ponderis oneratas,ita ut ſubirent obeliſcum pendentem extremitatibus ſuis in ripis utrinq;:poſtea egeſtis laterculis alleuatas naues excepiſſe onus ſtatutū. Exciſos autē ſex tales in monte eodem,& artificem donatum talentis quinquaginta. Hic autem obeliſcus fuit in Arſinoe poſitus à rege ſupradicto,munus amoris in coniuge,eademq; ſorore Arſinoe.Inde eū naualibus incōmodum Maximus quidā præfectus Ægypti tranſtulit in forum,reciſo cacumine,dum uult faſtigiū addere auratum,quod poſtea omiſit. Et alij duo ſunt Alexādriæ in portu ad Cæſaris templum,quos excidit Meſphees rex quadragenûm binûm cubitorum.Super omnia acceſsit difficultas mari Romā deuehendi, ſpectatis admodū nauibus.Diuus Auguſtus priorem aduexerat, miraculiq; gratia Puteolis naualibus perpetuis dicauerat, ſed incendio conſumpta eſt.Diuus Claudius aliquot per annos aſſeruatā,qua Caius Cæſar importauerat, omnibus quæ unquam in mari uiſa ſunt mirabiliorē,turribus Puteolano ex puluere exędificatis perductam Oſtiam,portus gratia merſit,alia ex hoc cura nauium quæ Tiberi ſubuehant. Quo experimento patuit, non minus aquarum huic amni eſſe quàm Nilo. Is autem obeliſcus, quem diuus Auguſtus in circo magno ſtatuit,exciſus eſt à rege Semneſerteo, quo regnante Pythagoras in Ægypto fuit,centum uigintiquinque pedum, & dodrantis,præter baſim eiuſdem lapidis:is uero qui eſt in campo Martio, nouem ped.minor, à Seſoſtride. *Inſcripti*

ambo rerum naturæ interpretationem Ægyptiorum opera philosophiæ continent.

De illo qui est in campo Martio pro gnomone. Cap. X

EI qui est in campo, diuus Augustus addidit mirabilem usum ad deprehendendas solis umbras, dierumq; ac noctium magnitudines, strato lapide ad obelisci magnitudinem, cui par fieret umbra Romæ cõfecto die sexta hora, paulatimq; per regulas (quæ sunt ex ære inclusæ) singulis diebus decresceret, ac rursus augesceret, digna cognitu res & ingenio fœcũdo. Manlius mathematicus apici auratã pilam addidit, cuius uertice umbra colligeretur in semetipsam, alia atq; alia incrementa iaculantem apice, ratione (ut ferunt) à capite hominis intellecta. Hæc obseruatio triginta iam ferè annis non congruit, siue solis ipsius dissono cursu, & cæli aliqua ratiõe mutato, siue uniuersa tellure aliquid à centro suo dimota, ut deprehendi & in alijs locis accipio, siue urbis tremoribus, ibi tantũ gnomone intorto, siue inundationibus Tiberis sedimento molis facto: quanquã ad altitudinem impositæ rei, in terram quoq; dicantur iacta fundamenta.

De tertio obelisco Romæ in Vaticano. Cap. XI

TErtius Romæ in Vaticano, Caij & Neronis principũ circo, ex omnibus unus omnino fractus est in molitione, quem fecerat Sesostridis filius Nuncoreus. Eiusdẽ remanet & alius c cubitorum, quem post cæcitatem uisu reddito ex oraculo Soli sacrauit.

De pyramidibus Ægyptijs & sphinge. Cap. XII

Dicantur obiter & pyramides in eadẽ Ægypto, regũ pecuniæ ociosa ac stulta ostentatio. Quippe cum faciendi eas causa à plerisq; tradatur, ne pecuniam successoribus aut æmulis insidiantibus præberent, aut ne plebs esset ociosa. Multa circa hoc uanitas illorum hominum fuit, uestigiaq; cõplurium inchoatarũ extant. Vna est in Arsinoite nomo, duæ in Memphite, non procul labyrintho, de quo & ipso dicemus. Totidẽ ubi fuit Mœridis lacus, hoc est fossa grandis. Sed Ægyptus inter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema, quæ eminere dicuntur. Reliquæ tres, quæ orbem terrarũ impleuere fama, sanè cõspicuæ undiq; annauigantibus, sitæ sunt in parte Africæ monte saxeo sterilique inter Memphim oppidum, & quod appellari diximus Delta, à Nilo minus quatuor millia passuũ, à Memphi sex, uico apposito quem uocãt Busirin, in quo sunt assueti scandere illas. Ante has est sphinx, uel magis mirãda, quasi syluestre numen accolentiũ. Amasin regem putant in ea conditum, & uolunt inuectam uideri. Est autem saxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit, longitudo pedum CXLIII est, altitudo à uentre ad summum apicem in capite LXII. Sed pyramis amplissima ex Arabicis lapidicinis constat. Trecenta LX hominum milia annis XX eam cõstruxisse produntur. Tres uero factæ annis LXXVIII, & mensibus IIII. Qui de ijs scripserint sunt Herodotus, Euhemerus, Duris Samius, Aristagoras, Dionysius, Artemidorus, Alexander Polyhistor, Butorides, Antisthenes, Demetrius, Demoteles, Apion. Inter omnes eos non constat à quibus factæ sint, iustissimo casu obliteratis tantæ uanitatis autoribus. Aliqui ex his prodiderũt, in rhaphanos, & alliũ ac cepas mille octingenta talenta erogata. Amplissima octo iugera obtinet soli, quatuor angulorum paribus interuallis, per octingentos octogintatres pedes singulorũ laterũ, latitudo à cacumine pedes XXV. Alterius interualla singula per quatuor angulos pares DCCXXXVII comprehendunt. Tertia minor prædictis, sed multo spectatior, Æthiopicis lapidibus assurgit DCCLXIII pedibus inter angulos. Vestigia ædificationum nulla extant. Harena late pura circũ, lentis similitudine, qualis in maiori parte Africæ. Quæstionũ summa est, quanã ratione in tantã altitudinem subuecta sint cæmẽta. Alij enim nitro ac sale adaggeratis cum crescẽte opere, ac peracto fluminis irrigatione dilutis: alij lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos distributos: Nilum enim non putãt rigare potuisse multo humiliorẽ. In pyramide maxima est intus puteus octogintasex cubitorum, flumen illò admissum arbitrantur. Mensurã altitudinis earum omniumq; simi-

lium

lium deprehendere, inuenit Thales Milesius umbram metiendo, qua hora par esse corpori solet. Hæc sunt pyramidum miracula: supremumq; illud, ne quis regum opus miretur, minimam ex his, sed laudatissimã, à Rhodope meretricula factã. Aesopi fabularum philosophi cõserua quondam & cõtubernalis hæc fuit, maiore miraculo tantas opes meretricio esse conquisitas quæstu. Magnificatur & alia turris, à rege facta in insula Pharo, portum obtinente Alexandriæ, quã constitisse D C C C talentis tradunt: magno animo, ne quid omittamus, Ptolemæi regis, quod in ea permiserit Sostrati Gnidij architecti structuræ ipsius nomen inscribi. Vsus eius, nocturno nauium cursui ignes ostendere, ad prę nuncianda uada, portusq; introitum: sicut iam tales compluribus locis flagrãt, ut Puteolis ac Rauennæ. Periculum in corriuatione igniũ ne sidus existimetur, quoniam è longinquo similis flammarum aspectus est. Hic idem architectus primus omniũ pensilem ambulationem Gnidi fecisse traditur.

De labyrinthis, Aegyptio, Lemnio, Italico. Cap. XIII.

Dicamus & labyrinthos, uel portentosissimum humani ingenij opus, sed nõ (ut existimaripotest) falsum. Durat etiã nunc in Aegypto in Heracleopolite nomo qui primus factus est ante annos, ut tradunt, III M D C à Petesuco rege, siue Tithoe, Quanquam Herodotus totum opus regum esse dicit, nouissimeq; Psammetichi. Causam faciendi uarie interpretantur. Demoteles regiam Motherudis fuisse, Lycias sepulchrum Mœridis, plures soli sacrum id extructum, quod maxime creditur. Hinc utiq; sumpsisse Dædalum exemplar eius labyrinthi, quem fecit in Creta, non est dubiũ, sed centesimã tantum portionem eius imitatum, quæ itinerũ ambages occursusq; ac recursus inexplicabiles continet: non (ut in pauimentis puerum ue ludicris campestribus uidemus) breui lacinia milia pass. plura ambulationis continentẽ, sed crebris foribus inditis ad fallendos occursus, redeundumq; in errores eosdem. Secundus hic fuit ab Aegyptio labyrinthus: tertius in Lemno: quartus in Italia. Omnes lapide polito fonicibus tecti. Aegyptius, quod miror equidem, introitu columnisq; reliquis è molibus cõpositis, quas dissoluere ne secula quidem possint, adiuuantibus Heracleopolitis, qui id opus inuisum mire infestauere. Positionem operis eius singulasq; partes enarrare non est, quum sit in regiones diuisum atque in præfecturas (quas uocant nomos) sedecim, nominibus earum totidem uastis domibus attributis: præterea templa omnium Aegypti deorum contineat, superq; Nemeses quindecim ædiculis incluserit pyramides complures quadragenarũ ulnarum, senos radice muros obtinẽtes. Fessi iam eundo perueniunt ad uiarũ illum inexplicabilem errorem. Quin & cœnacula prius excelsa, porticusq; ascendunt nonagenis gradibus omnes: intus columnæ de porphyrite lapide, deorum simulacra, regum statuæ, monstrificæ effigies. Quarundam autem domorum talis est situs, ut adaperientibus fores, tonitruũ intus terribile existat. Maiore autem in parte transitus est per tenebras: aliæq; rursus extra murum labyrinthi ædificiorũ moles, pteron appellant. Inde aliæ perfossis coniculis subterraneæ domus. Refecit unus omnino pauca ibi Circãmon spado Nectabis regis, ante Alexandrum Magnũ annis quingentis. Id quoq; traditur, fulsisse trabibus spinæ oleo incoctæ, dum fornices quadrati lapidis assurgerẽt. De Aegyptio & Cretico labyrinthis, satis dictum est. Lemnius similis illis, columnis tantum centum quadraginta mirabilior fuit: quarũ in officina turbines ita librati pependerũt: ut puero circumagente tornarent. Architecti illum fecere Zmilus & Rholus, & Theodorus indigena. Extantq; adhuc reliquiæ eius, cũ Cretici Italiciq; nulla uestigia extent. Namq; & Italicũ dici conuenit, quem fecit sibi Porsena rex Hetruriæ sepulchri causa, simul ut externorũ regum uanitas quoq; ab Italis superaretur. Sed cum excedat omnia fabulositas, utemur ipsius M. Varronis in expositione eius uerbis: Sepultus est, inquit, sub urbe Clusio, in quo loco monumentũ reliquit lapide quadrato: singula latera pedum lata tricenûm, alta quinquagenûm: inq; basi quadrata intus labyrinthum inextricabilem: quò si quis improperet sine glomere li-

ni,exitū inuenire nequeat. Supra id quadratū pyramides ſtant quinq̄,quatuor in angulis,in medio una,in imo latæ pedum ſeptuagenūquinûm, altæ centūquinquagenū: ita faſtigatæ, ut in ſummo orbis æneus & petaſus unus omnib. ſit impoſitus, ex quo pendeāt excepta catenis tintinnabula,quæ uento agitata, longe ſonitus referāt, ut Dodonæ olim factū. Supra quē orbem quatuor pyramides inſuper ſingulæ extant altæ pedū centenū. Supra quas uno ſolo ḡnq̄ pyramides,quarū altitudinē Varronē puduit adñcere. Fabulæ Hetruſcæ tradūt, eandē fuiſſe quā totius operis: adeo ueſana demētia queſiſſe gloriā, impēdio nulli profuturo. Præterea fatigaſſe regni uires,ut tamē laus maior artificis eſſet.

De penſili horto & oppido,& templo Dianæ Epheſiæ. Cap. XIIII.

LEgitur & penſilis hortus, imò uero totum oppidum Ægyptiæ Thebæ, exercitus armatos ſubter educere ſolitis regibus,nullo oppidanorum ſentiente. Etiamnum hoc minus mirum,q̄ quòd flumine medium oppidum interfluente. Quæ ſi fuiſſent,non dubium eſt Homerū dicturū fuiſſe, cum centum portas ibi prædicaret. Magnificentiæ uera admiratio extat templum Epheſiæ Dianæ ducentis uiginti annis factum à tota Aſia. In ſolo id paluſtri fecere,ne terræ motus ſentiret,aut hiatus timeret. Rurſus ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea ſubſtrauere carbonibus, dein uelleribus lanæ. Vniuerſo templo longitudo eſt CCCXXV pedū,latitudo ducentorum uiginti, columnæ centū uiginti ſeptem à ſingulis regibus factæ, LX pedum altitudine:ex ñs XXXVI cælatæ,una à Scopa. Operi præfuit Cherſiphron architectus. Summa miracula,epiſtylia tantæ molis attolli potuiſſe. Id cōſecutus eſt ille peronibus harena plenis,molli puluino ſuper capita columnarum exaggerato,paulatim exinaniēs imos,ut ſenſim totum inſideret. Difficillime hoc contigit in limine ipſo, quod foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit, nec ſedit in cubili, anxio artifice mortis deſtinatione ſuprema. Traduntq̄ in ea cogitatione feſſum nocturno tempore in quiete uidiſſe præſentem deā,cui templum fiebat, hortantem ut uiueret:ſe cōpoſuiſſe lapidem. atq̄ ita poſtero die apparuit, ponderecq̄ ipſo correctus uidebatur. Cætera eius operis ornamenta plurium librorum inſtar obtinent,nihil ad ſpecimen naturæ pertinentia.

De delubro Cyzici, & lapide fugitiuo, & de echo ſepties reſonante, & de ædificio ſine clauo,& mirabilia ædificiorum Romæ. Cap. XV.

DVrat & Cyzici delubrū, in quo filum aureū cōmiſſuris oñibus politi lapidis ſubiecit artifex, eburneū louem dicaturus intus, coronante eum marmoreo Apolline. Tralucēt ergo iuncturæ tenuiſsimis capillamētis, lenicq̄ afflatu ſimulacra reſouente,præter ingeniū artificis ipſa materia quāuis occulta in precio operis intelligit. Eodem in oppido eſt lapis,fugitiuus appellatus: Argonautæ eo pro ancora uſi,ibi reliquerāt. Hunc è Prytaneo(ita uocatur locus) ſæpe profugū fixere plumbo. Eadem in urbe iuxta portam quæ Thracia uocatur,turres VII acceptas uoces numeroſiore repercuſſu multiplicāt:nomenq̄ huic miraculo Echo eſt à Græcis datū. Et hoc quidem natura locorū euenit,& plerunq̄ conuallium,ibi caſu accidit. Olympiæ autem arte,mirabili modo,in porticu quam ob id heptaphonon appellant, quoniam ſepties eadem uox redditur. Cyzici & buleuterion uocant ædificiū amplum,ſine ferreo clauo,ita diſpoſita contignatione,ut eximantur trabes ſine fulturis,ac reponant. Quod item Romæ in ponte ſublicio religioſum eſt, poſteaq̄ Coclite Horatio defendente ægre reuulſus eſt. Verū & ad urbis noſtræ miracula tranſire conueniat,nongentorumq̄ annorū dociles ſcrutari uires, & ſic quoq̄ terrarū orbem uictū oſtendere:quod accidiſſe toties penè,quot referentur miracula, apparebit. uniuerſitate uero aceruata, & in quendam unum cumulum coniecta, non alia magnitudo exurget, quàm ſi mundus alius quidā in uno loco narretur. Nam ut circum maximū à Cæſare dictatore extructū longitudine ſtadiorū trium, latitudine unius, ſed cum ædificijs iugerum quaternûm, ad ſedem CCLX millium inter magna opera dicamus, nónne inter magnifica baſilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forumq̄ diui Auguſti,tem-

sti,& templum Pacis Vespasiani imperatoris Augusti, pulcherrima operum quæ uncp: Pantheon loui ultori ab Agrippa factū,cū theatrū ante texerit Romæ Valerius Ostiensis architectus ludis Libonis? Pyramides regum miramur opera, cum solum tantū foro extruendo H—S millies Cæsar dictator emerit: Et si quidē impensæ mouent captos auaritia animos,P. Clodius quem Milo occidit, sestertium centies & quadragies octies domo empta habitauerit: quod equidem non secus ac regum insaniā miror. Itaq; & ipsum Milonem sestertiū septingenties æris alieni debuisse inter prodigia animi humani duco. Sed nunc senos aggeris uallum spatium,& substructiones insanas Capitolij mirabantur: præterea cloacas,operum omnium dictu maximū fuffossis montibus,atq; (ut paulo ante retulimus)urbe pensili,subtercq; nauigata.à M. Agrippa in ædilitate post consulatum, per meatus corriuati VII amnes,cursuq; præcipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coacti, insuper mole imbrium concitati, tada aclatera quatiunt: aliquando Tiberis retro infusi recipiunt fluctus, pugnantq; diuersi aquarum impetus intus, & tamen obnixa firmitas resistit.trahuntur moles internæ tantæ, non succumbentibus causis operis:pulsant ruinæ sponte præcipites,aut impactæ incendijs,quatitur solū terræmotibus: durant tamen à Tarquinio Prisco annis DCCC propè inexpugnabiles: non omittendo memorabili exemplo,uel eo magis,quoniā celeberrimis rerū conditoribus omissum est. cum id opus Tarquinius Priscus plebis manibus faceret, essetq; labor incertum longior an periculosior,passim conscita nece quiritibus tædium fugientibus, nouū & inexcogitatum antea posteaq; remedium inuenit ille rex,ut omnium ita defunctorū figeret crucibus corpora spectanda ciuibus, simul & feris uolucribusq; laceranda.quamobrē pudor Ro.nominis proprius,qui sæpe res perditas seruauit in prælijs,tunc quoq; subuenit,sed illo tempore imposuit,tum erubescēs cum puderet uiuos, tanquam puditurū esset extinctos. Amplitudinem cauis eam feciſſe proditur, ut uehem fœni large onustam transmitteret.Parua sunt cuncta quæ diximus, & omnia uni comparanda miraculo, antecq; noua attingam.M.Lepido,Q. Catulo consulibus,ut constat inter diligentissimos autores,domus pulchrior non fuit Romæ, cq; Lepidi ipsius. At hercule intra annos XXXV eadem centesimum locum non obtinuit.Computet in hac æstimatione qui uolet, marmorū molem,opera pictorum,impendia regalia,& cum pulcherrima laudatissimaq; certantes centum domos, posteaq; eas ab innumerabilibus alijs in hunc diem uictas. Profecto incendia puniunt luxum:nec tamen effici potest,ut mores aliquid ipso homine mortalius intelligant. Sed eas omnes duæ domus uicerunt. Bis uidimus urbem totam cingi domibus principum,Caij & Neronis,& huius quidem(ne quid deesset)aurea.Nimirum sic habitarunt illi qui hoc imperium fecere,tantas ad uincendas gentes,triumphosq; referendos ab aratro aut foco exeuntes,quorum agri quoq; minorem modum obtinuere quàm cellaria istorum.Subit uero cogitatio,quota portio harū fuerint areæ illæ, quas inuictis imperatoribus decernebant publice ad exædificandas domos:summusq; illarum honos erat,sicut in L. Valerio Publicola,qui primus consul fuit cum L.Bruto,post tot merita,& fratre eius qui bis in eodem magistratu Sabinos deuicerat, adijci decreto, ut domus eorum fores extrà aperirentur,& ianua in publicum rejceretur.Hoc erat clarissimum insigne inter triumphales quoq; domos. Non patiemur duos Caios, uel duos Nerones nec hacquidem gloria famæ frui,docebimusq; etiam insaniam eorum uictam priuatis operibus M. Scauri, cuius nescio an ædilitas maxime prostrauerit mores ciuiles, maiusq; sit Syllæ malum tanta priuigni potentia,quàm proscriptio tot millium.Hic fecit in ædilitate sua opus maximū omnium, quæ unquam fuere humana manu facta, non temporaria mora,uerum etiam æternitatis destinatione: Theatrū hoc fuit. Scena ei triplex in altitudinem CCCLX columnarū,in ea ciuitate quæ sex hymettias nō tulerat sine probro ciuis amplissimi. Ima pars scenæ è marmore fuit, media è uitro, inaudito etiam postea genere luxuriæ. Summæ tabulis inauratis columnæ,ut diximus:imæ duodequadragenū pedū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Signa ærea inter columnas, ut indicauimus fuerunt tria milia numero. Cauea ipsa cepit hominum LXXX milia, cum Pompeij amphitheatri toties multiplicata urbe tantoq; maiore populo, sufficiat large XL M. Sed & reliquus apparatus tantus Attalica ueste, tabulis pictis, cæteroq; choragio fuit, ut in Tusculanam uillam reportatis quæ superfuerant quotidiani usus delicijs, incensa uilla ab iratis seruis, concremaretur ad H—S M. Aufert animū, & à destinato itinere digredi cogit contemplatio tam prodigæ mētis, aliamq; connecti maiorem insaniā è ligno. C. Curio, qui bello ciuili in Cæsarianis partibus obijt, funebri patris munere, cum opibus apparatuq; non posset superare Scaurū: unde enim illi uitricus Sylla, & Metella mater proscriptionum sectrix? unde M. Scaurus pater, tonties princeps ciuitatis, & Marianis sodalitijs rapinarum prouincialium sinus? cum iam ne ipse quidem Scaurus cōparari sibi posset, quando hoc certe incendij illius præmium habuit, conuectis ex orbe terrarum rebus, ut nemo postea par esset insaniæ illi: ingenio ergo utendum fuit: operæpretium est scire quid inuenerit, & gaudere moribus nostris, ac nostro modo nos uocare maiores. theatra duo iuxtà fecit amplissima è ligno, cardinū singulorum uersatili suspensa libramento: in quibus utrisque antemeridiano ludorum spectaculo ædito inter sese auersis, ne inuicem obstreperent scenæ, & repente circumactis ut contrà starent, postremo iam die descendentibus tabulis, & cornibus inter se coeuntibus, faciebat amphitheatrum, & gladiatorum spectacula ædebat, ipsum magis auditorium populum Romanum circumferens. Quid enim miretur quisq; in hoc primum? inuentorem an inuentum? artificem an autorem? ausum aliquem hoc excogitare an suscipere? parēre an iubere? Super omnia erit populi furor: sedere ausi tam infida instabili q; sede. En hic est ille terrarum uictor, & totius domitor orbis, qui gentes & regna diuidet, iura externis mittit, deorum quædam immortalium generi humano portio, in machina pendens, & ad periculum suum plaudens. Quæ uilitas animarum ista? aut quæ querela de Cannis? quantum mali potuit accidere? Hauriri urbes terræ hiatibus, publicus mortalium dolor est. Ecce populus Romanus uniuersus uelut duobus nauigijs impositus, binis cardinibus sustinetur, & seipsum depugnantem spectat, periturus momento aliquo luxatis machinis: & per hoc quæritur tribunitijs cōcionibus gratia, ut pensiles tribus faceret. Qualis hic in rostris? Quid nō ausurus apud eos, quibus hoc persuaserit? Vera nanq; confitentibus populus Romanus funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit uniuersus. Variauit hanc suam magnificentiam fessis turbatisq; cardinibus, & amphitheatri forma custodita, nouissimo die duabus per medium scenis athletas ædidit, raptisq; è contrario repente pulpitis eodem die uictores è gladiatoribus suis produxit. Nec fuit rex Curio aut gentium imperator, non opibus insignis, ut qui nihil in censu habuerit præter discordiam principum. Sed dicantur uera æstimatione inuicta miracula, quæ Q. Marcius Rex fecit. Is iussus à senatu aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulæ, ductus reficere, nouam à nomine suo appellatā cuniculis per montes actis intra præturæ suæ tempus adduxit. Agrippa uero in ædilitate sua, adiecta Virgine aqua, cæteris corriuatis atq; emendatis, lacus DCC fecit: præterea salientes CV: castella CXXX complura etiam cultu magnifica: operibus ijs signa CCC ærea aut marmorea imposuit, columnas ex marmore CCCC, eaq; omnia annuo spatio. Adijcit ipse in ædilitatis suæ commemoratione, & ludos undesexaginta diebus factos, & gratuita præbita balinea CLXX, quæ nunc Romæ ad infinitum auxere numerum. Vicit antecedentes aquarū ductus nouissimum impendium operis inchoati à C. Cæsare, & peracti à Claudio. quippe à lapide quadragesimo ad eam excelsitatem, ut in omnes urbis montes leuarentur, influxere Curtius atq; Ceruleus fontes. Erogatū in id opus sestertiūm ter milies. Quod si quis diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico, balneis, piscinis, domibus, euripis, hortis, suburbanis, uillis, spatioq; aduenietis extructos arcus, montes perfossos, cōualles æquatas, fatebit nihil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarū. Eiusdē Claudij inter

maxime

maxime memoranda equidem duxerim, quamuis destitutum successoris odio, montem perfossum ad lacum Fucinum emittendum, inenarrabili profecto impendio, & operarum multitudine per tot annos: cum aut corriuatio aquarum, qua terrenus mons erat, egereret in uertice machinis, aut silex cæderetur, omniaq; intus in tenebris fierent, quæ neq; concipi animo, nisi ab ijs qui uidêre, neq; humano sermone enarrari possunt. Nam portus Ostiensis opus prætereo. item uias inter montes excisas, mare Tyrrhenū à Lucrino molibus seclusum, tot pontes tantis impendijs factos. Et inter plurima alia Italię miracula, ipsa marmora in lapidicinis crescere autor est Papyrius Fabianus, naturæ rerum peritissimus: exemptores quoq; affirmant compleri sponte illa montium ulcera. Quæ si uera sunt, spes est nunquam defuturam luxuriam.

De magnetis generibus & medicinis. Cap. XVI

A Marmoribus digrediēti ad reliquorum lapidum insignes naturas, quis dubitet in primis magnetē occurrere? quid em̄ mirabilius? aut qua in parte naturæ maior improbitas? Dederat uocem saxis, ut diximus, respondentē homini, imò uero & obloquentem. Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusq; tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit & patitur mores: trahitur nanq; à magnete lapide, domitrixq; illa rerum omnium materia ad inane nescio quid currit: atque ut propius uenit, assistit, teneturq;, & complexu hæret. Sideritin ob hoc alio nomine appellant, quidam Heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore (ut autor est Nicander) in Ida repertus. Namq; & passim inuenitur, ut in Hispania quoq;. Inuenisse autem fertur, clauis crepidarū & baculi cuspide hærentibus, cum armenta pasceret. Quinq; genera magnetis Sotacus demonstrat. Æthiopicū, è Magnesia Macedoniæ cōtermina Bœbeida lacū petentibus dextra, tertium in Echio Bœotiæ, quartum circa Alexandriam Troadem, quintum in Magnesia Asiæ. Differentia prima, mas sit an fœmina: proxima in colore. Nam qui in Macedonia & Magnesia reperiuntur, ruffi nigriq; sunt. Bœotius uero ruffi coloris plus habet quàm nigri. Is qui in Troade inuenit̄, niger est & fœminei sexus, ideoq; sine uiribus. Deterrimus autem in Magnesia Asiæ, candidus, neque attrahens ferrum, similisq; pumici. Compertum tanto meliores esse quanto sunt magis cerulei. Æthiopico laus summa datur, pondusq; argento rependitur. Inuenitur hic in Æthiopiæ Zimiri: ita uocatur regio harenosa. Ibi & hæmatites magnes sanguinei coloris, sanguinemq; reddēs si teratur, sed & crocum. In attrahendo ferro nō eadem quæ magneti hæmatitę natura. Æthiopici argumentum est, quod magnetem quoq; aliū ad se trahit. Omnes autem ij oculorū medicamentis prosunt ad suam quisq; portionem, maximeq; epiphoras sistunt. Sanant & adusta cremati tritiq;. Alius rursus in eadem Æthiopia non procul mons gignit lapidē theameden, qui ferrum omne abigit, respuitq;. De utraq; natura sæpius diximus.

De lapidibus qui cito absumunt corpora in se condita, & de his qui diu seruant, & de asio lapide & medicinis eius. Cap. XVII

LApidem è Scyro insula integrum fluctuari tradunt, eundem comminutum mergi. In Asso Troadis sarcophagus lapis fissili uena scinditur. Corpora defunctorum condita in eo, absumi constat intra XL diem, exceptis dentibus. Mutianus specula quoque & strigiles & uestes & calciamenta illata omnia lapidea fieri autor est. Eius generis & in Lycia saxa sunt & in oriente, quæ uiuentibus quoq; adalligata, erodunt corpora. Mitior est autem seruandis corporibus nec absumendis chernites, ebori simillimus, in quo Darium conditum ferunt. Parioq; similis candore & duritia, minus tamen ponderosus, qui porus uocat̄. Theophrastus autor est & translucidos lapides in Ægypto inueniri, quos ophitæ similes ait, quod fortassis tunc fuerit, quoniam & ij desinunt & noui reperiūtur. Asius gustu salsus podagras lenit, pedibus in uase ex eo cauato inditis. Præterea omnia crurum uitia in ijs lapidicinis sanātur, cum in metallis omnibus crura uitientur. Eiusdem lapidis flos appellatur, in farinam mollis, ad quædam perinde efficax. Est autem similis

pumici

Universidad de Deusto
Biblioteca

pumici ruffo. Admixtus æri Cyprio mãmarum uitia emendat: pici autem resinæ uestrumas & panos discutit. Prodest & phthisicis linctu. Cum melle uetera ulcera ad cicatricẽ perducit, excrescentia erodit. Et ad bestiarũ morsus utilis. Repugnantia curationi ac sup purata siccat. Fit & cataplasma ex eo podagris, mixto fabæ lomento.

De ebore fossili & lapidibus osseis & palmatis & aliorũ generibus. Cap. XVIII

IDem Theophrastus & Mutianus, esse aliquos lapides qui pariãt, credunt. Theophrastus autor est & ebur fossile candido & nigro colore inueniri, & ossa è terra nasci, inueniriq; lapides osseos. Palmati circa Mũdam in Hispania, ubi Cæsar dictator Pompeium uicit, reperiũtur, idq; quoties fregeris. Sunt & nigri, quorũ autoritas uenit in marmora, sicut Tænarius. Varro nigros ex Africa firmiores esse tradit, cq; in Italia. E diuerso albos tornis duriores, quàm parios. Idem Lunensem silicem serra secari, at Tusculanum dissilire igni. Sabinum fuscum addito oleo etiã lucere. Item molas uersatiles Volsiniis inuentas, aliquas & sponte motas inuenimus in prodigijs. Nusquam hic utilior quàm in Italia gignitur, lapis que nõ saxum est. In quibusdam uero prouincijs omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores, qui & cote leuigantur, ut procul intuẽtibus ophite uideri possint. Necq; est alius firmior, quando & lapidis natura, ut lignũ, similiter imbres soles q; aut hyemes non patitur, in alijs atq; alijs generibus. Sunt qui & lunam non tolerent, & qui uetustate rubiginem trahant, colorem ue candidum oleo mutent.

De curalio uel pyrite, & medicinis eius, & ostracite, de animato lapide & medicinis eius, & melitite lapide & uiribus eius, de gagate lapide & medicinis eius, de spongijs, de phrygio lapide & natura eius. Cap. XIX

MOlarem quidam pyriten uocant, quoniã sit plurimus ignis illi: sed est alius etiãnum pyrites similitudine æris. In Cypro eum reperiri uolunt, & in metallis que sunt circa Acarnaniam, unum argenteo colore, alterum aureo. Coquũtur uarie. Ab alijs iterum tertioq; in melle, donec consumatur liquor. Ab alijs pruna prius, dein melle, & postea lauantur ut æs. Vsusq; eorum in medicina excalfacere, siccare, discutere, humorẽ extenuare, & duritias nimias mollire. Vtuntur & crudis tusisq; ad strumas atq; furunculos. Pyritarum etiamnum aliqui genus unum faciunt, plurimum habens ignis, quos uiuos appellamus, & ponderosissimi sunt. Hi exploratoribus castrorum maxime necessarij, qui clauo uel altero lapide percussi, scintillas edũt: quæ exceptę sulphuratis aut fungis aridis uel foliijs, dicto celerius ignem præbẽt. Ostracitæ similitudinem testæ habent. Vsus eorum pro pumice ad leuigandam cutem. Poti sanguinem sistunt, & illiti cum melle ulcera doloresq; mammarum sanant. Amiantus alumini similis, nihil igni deperdit. Hic uenificijs resistit omnibus, priuatim magorũ. Gæoden ex argumento appellant, quoniam amplexus est terram, oculorum medicamentis utilissimum: item mammarum ac testium uitijs. Melitites lapis succum remittit dulcem mellitumq; tusus. Et cerę mixtus eruptionibus pituitæ maculisq; corporis medetur, & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit, & uuluarũ dolores impositus uelleri. Gagates lapis nomen habet loci & amnis Gagis Lyciæ. Aiunt & in Leucola expelli mari, atq; infra XII stadia colligi. Niger est, planus, pumicosus non multum à ligno differẽs, leuis, fragilis, odore si teratur grauis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. Cum uritur, odorem sulphureum reddit. Mirumq;, accenditur aqua, oleo restinguitur. Fugat serpentes ita, recreatq; uuluæ strangulationes. Deprehendit sonticum morbum & uirginitatem suffitus. Idem ex uino decoctus, dentibus medet: strumisq; ceræ permixtus. Hoc dicuntur uti magi in ea quam uocant axinomantiam, & peruri negant, si euenturum sit, quod aliquis optet. Spongiæ lapides inueniũtur in spongijs, & sunt natiui. Quidam eos tecolithos uocant, quoniam uesicæ medentur, calculos rumpunt in uino poti. Phrygius lapis gentis nomen habet. Est autem gleba pumicosa. Vritur ante uino perfusus, flaturq; follibus, donec ruffescat, ac rursus dulci uino extinguitur, & hoc trinis uicibus, tingendis uestibus tantum utilis.

De

De hæmatite & quinq; generibus eius, & schisto. Cap. xx

SChistos & hæmatites cognationem habent. Hæmatites inuenitur in metallis. Vstus minij colorem imitatur. Vritur ut Phrygius, sed nõ restinguit uino. Adulteratur schisto. Hæmatiten discernũt uenę rubentes, & friabilis est natura. Oculis cruore suffusis mire conuenit: Sistit profluuiũ mulierum potus. Bibunt eum & qui sanguinem reiecerunt, cum succo punici mali. Et in uesicæ uitijs efficax. Bibit & in uino cõtra serpentium ictus. Infirmior ad omnia hæc eadem est, quem schiston appellant. Sed in ijs cõmodior croco similis, peculiarius splendet. Proficit oculorũ lachrymis in lacte muliebri: procidentesq; oculos præclare cohibet. Hæc est sententia eorũ qui nuperrime scripsere. Sed Sotacus è uetustissimis autoribus, quinq; genera hæmatitarũ tradit præter magnetẽ: principatum dat ex ijs Æthiopico, oculorũ medicamentis utilissimo, & ijs quæ panchresta appellant. item ambustis. Alterum androdamãta dicit uocari, colore nigro, pondere ac duritia insignem, & inde nomen traxisse, pręcipueq; in Africa repertum. Trahere aũt in se argentũ, æs, ferrum. Experimentum eius esse in cote ex lapide basanite. Reddere enim succũ sanguineum, & esse ad iocineris uitia pręcipui remedij. Tertiũ genus Arabici facit, simili duritie, uix reddentis succum ad cotem aquariam, aliquando croco similem. Quarti generis elatiten uocari, quandiu crudus sit: coctũ uero miltiten, utilem ambustis, ad omnia utiliorem rubrica. Quinti generis schiston hæmorrhoidas reprimentẽ. In totũ aũt hæmatitas omnes tritos in oleo trium drachmarum pondere à ieiunis sumendos, ad uitia sanguinis. Idem autor schiston alterius generis quàm hæmatiten tradit, quem uocant anthraciten. Nasci in Africa nigrum, attritum aquarijs cotibus reddere ab ea parte quæ fuerit ab radice nigrum colorem, ab altera croci. Ipsum utilem esse oculorum medicamentis.

De quatuor generibus aetitis, & calamo, & samio, & arabo, & pumicibus. Cap. xxi

AEtites lapides ex argumẽto nominis magnã famã habẽt. Reperiunt in nidis aquilarum, sicuti in decimo uolumine diximus. Aiunt binos inueniri, marem & fœminã. Nec sine ijs parere quas diximus aquilas, & ideo binos tantum. Genera eorũ quatuor. In Africa nascentẽ pusillũ ac mollẽ, intra se & uelut in aluo habentẽ argillam suauem, candidam, ipsum friabilem, quẽ fœminei sexus putant. Marem aũt qui in Arabia nascit, durũ gallæ similem, aut subrutilũ, in aluo habentẽ durũ lapidẽ. Tertius in Cypro inuenit, colore illis in Africa nascentibus similis, amplior tamẽ atq; dilatatus: cæteris enim globosa facies. Habet in aluo harenã iucundã & lapillos, ipse tam mollis ut etiã digitis frict. Quarti generis taphiusius appellat, nascens iuxta Leucadẽ in Taphiusa, qui locus est dextra nauigantibus ex hac ad Leucadẽ. Inuenit in fluminibus candidus & rotũdus. Huic est in aluo lapis, qui uocat callimus, nec quicq; tenerius. Aetitæ oẽs grauidis adalligati mulieribus uel quadrupedibus in pelliculis sacrificatorũ animaliũ continent partus, nõ nisi parturiant remouendi, alioqui uuluæ excidũt. Sed nisi parturientibus auferant, omnino nõ pariunt. Est & lapis Samius in eadẽ insula, ubi terrã laudauimus, poliẽdo auro utilis. Vtilis & in medicina oculorũ ulceribus cum lacte, quo supradictũ est modo, cõtra ueteres lachrymatiões. Prodest & cõtra uitia stomachi potus, uertigines sedat, mentes commotas restituit. Quidã & morbis comitialib. utiliter dari putãt, & ad urinę difficultates, Acopis etiã miscetur. Probat grauitate et cãdore. Vuluas & partus cõtineri adalligato eo tradũt.

Arabus lapis ebori similis, dentifricijs accõmodat crematus. Priuatim hęmorrhoidas sanat cum lanugine linteorum, linteolis insuper impositis. Nõ prætermittenda est & pumicum natura. appellantur quidem ita & erosa saxa, in ædificijs quæ musea uocant dependẽtia, ad imaginẽ specus arte reddendam: sed & ij pumices qui sunt in usu corporum leuigandorum fœminis, iam quidem & uiris, atque (ut ait Catullus) libris. laudatissimi sunt in Melo, Scyro, & Æolijs insulis. probatio in candore minimoq; pondere, & ut quammaxime spongiosi aridiq; sint, ac teri faciles, nec harenosi in fricãdo. Vis eorum in medicina, extenuare, siccare, trina ustione, ita ut torreantur carbone puro, ac toties uino

restin-

restinguantur albo. Lauantur deinde ut cadmia, & siccati conduntur quam minime uliginoso loco. Vsus farinæ eius oculorum maxime medicamẽtis. Vlcera purgat eorum leniter, expletq; cicatrices & emendat. Quidam tertia ustione refrigeratos potius quàm restinctos, terere malunt ex uino. Adduntur etiam ad malagmata capitum uerendorumq; ulceribus. Vtilissima fiunt ex his dentifricia. Theophrastus autor est, potores in certamine bibendi præsumere farinã eius, sed nisi immenso potu impleantur periclitari: tantãq; refrigerandi naturam esse, ut musta feruere desinant pumice addito.

De lapidibus mortariorum medicinalium, & mollibus lapidibus, & speculari lapide, & silicibus, & phengite, & cotibus, & reliquis ad structurã lapidibus, igni & tempestatibus resistentibus. Cap. XXII

AVtoribus curę fuere lapides mortariorum quoq;, nec medicinalium tantum aut ad pigmenta pertinentiũ. Ephesiumq; lapidem in ijs prætulere cæteris, mox & Thebaicum, quem pyrrhopœcilon appellauimus. Aliqui psaroniũ uocant. Tertium ex chalazio chrysiten. Medici autem & basaniten. Hic enim lapis nihil ex sese remittit. Ii autem lapides qui succum reddunt, oculorum medicamẽtis utiles existimantur, ideoq; Æthiopici maxime ad ea probantur. Tænarium uero lapidem & Pœnicum, & hæmatiten ijs medicamentis prodesse tradunt, quæ ex croco componantur. Ex alio Tænario qui niger est, & ex Pario lapide non æque medicis utilem. Potio rem ex alabastrite Ægyptio, uel ex ophite albo. Est enim hoc genus ophitis ex quo uasa & etiam cados faciunt. In Siphno lapis est qui cauatur, tornaturq; in uasa coquendis cibis utilia, uel ad esculentorum usus, quod in Comensi Italiæ lapide uiridi accidere scimus. Sed in Siphnio singulare q̃d excalfactus oleo nigrescit durescitq;, natura mollissimus: Tanta qualitatũ differentia est. Nam mollitię & trans Alpes præcipua sunt exempla. In Belgica prouincia candidũ lapidem serra, qua lignum, faciliusq; etiam, secant ad tegularum & imbricum uicem: uel si libeat ad quæ uocant pauonacea tegẽdi genera: & hi quidem sectiles sunt. Specularis uero (quoniam & hic lapis nomen obtinet) faciliore multo natura finditur in quamlibet tenues crustas. Hispania hunc olim citerior tantum dabat, nec tota, sed intra centum milia passuum circa Segobricã urbem. Iam & Cypros, & Cappadocia, & Sicilia, & nuper inuentum Africa. Postferendos omnes tamen Hispaniæ, & Cappadociæ mollissimis & amplissimæ magnitudinis, sed obscuris. Sunt & in Bononiẽsi Italiæ parte breues, maculosi, complexu silicis alligati, quorum tamen appareat natura similis eis qui in Hispania puteis effodiũtur profunda altitudine. Necnon & saxo incluſus sub terra inuenitur, extrahiturq;, aut exciditur. Sed maiori parte fossili natura, absolutus segmẽti modo, nunq; adhuc quinq; pedum longitudine amplior. Humorem hunc terræ, quidam autumant crystalli modo glaciari. Et in lapidẽ cõcrescere manifesto apparet, quod cũ feræ decidêre in puteos tales, & medullæ ex ossibus earum in eandem lapidis naturam post unam hyemem figurantur. Inuenitur & niger aliquãdo. Sed candido natura mira, cum sit mollitia nota, perpetiendi solis rigorisq;: nec senescit, si modo iniuria absit, cũ hoc etiã in cæmentis multorum generum accidat. Inuenere & alium usum in ramentis quoq; circum maximum ludis circensibus sternendi, ut sit in commendatione candor. Nerone principe in Cappadocia repertus est lapis duritia marmoris, candidus atque translucens, etiam qua parte fuluæ inciderant uenę, ex argumẽto phengites appellatus. Hoc cõstruxerat ædem Fortunæ, quam Seiam appellant à Seruio rege sacratã, aurea domo complexus. Quare etiam forib. apertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quàm specularium modo, tanq; incluſa luce non transmissa. In Arabia quoq; esse lapidẽ uitri modo translucidum quo utuntur pro specularibus, Iuba autor est. Nunc ad operarios lapides transisse conueniat, primumq; cotes ferro acuendo. Multa earũ genera: Creticæ diu maximam laudem habuere, secundam Laconicæ ex Taygeto monte, utræq; oleo indigẽtes. Inter aquarias Naxię laus maxima fuit, mox Armeniacæ, de quibus diximus. Ex oleo & aqua Ciliciæ pollent

pollēt,ex aqua Arſinoeticæ.Repertę ſunt & in Italia aqua trahētes aciē acerrimo effectu. Necnō & trās alpes,quas paſſernices uocāt. Quarta ratiō eſt ſaliua hominis proficienti um in tonſtrinarū officinis,inutilis fragili mollitia.Flaminitanæ ex Hiſpania citeriore in eo genere præcipuæ.Reliqua multitudo lapidū in totū ædificijs inutilis eſt mortalitate mollitiæ.Quædam tamē loca nō aliū habent, ſicut Carthago in Africa: exercetur halitu maris,fricatur uento,& uerberat imbri.Sed cura tuētur picando parietes,qm̄ & tectorij calce roditur.Scitecꝫ dictum eſt,ad tecta eos pice,ad uinum calce uti, quoniam ſic muſta cōdiunt.Alia mollitia circa Romam Fidenati & Albano. in Liguria quoqꝫ, Vmbria, & Venetia,albus lapis dentata ſerra ſecatur.Hi tractabiles in opere,laborē quoqꝫ tolerant, ſub tecto duntaxat.Aſpergine & gelu pruiniſcꝫ rumpunt in teſtas, nec contra humores & aurā maris robuſti.Tiburtini ad reliqua fortes,uapore diſſiliunt.Nigri ſilices optimi, quibuſdā in locis & rubētes.Nonnuſcꝫ uero & albi, ſicut in Tarquinienſi Anicianis lapidicinis circa lacum Volſinienſem.Et in Statonienſi ſunt,quibus ne ignis quidē nocet. Iidem & in monumenta ſcalpti, contra uetuſtatē quoqꝫ incorrupti permanent:ex ijs formæ fiunt,in quibus æra funduntur.Eſt & uiridis lapis,uehemēter igni reſiſtens,ſed nuſquam copioſus.Et ubi inuenitur,lapis, nō ſaxum eſt. E reliquis pallidus,in cæmēto raro utilis.Globoſus,cōtra iniurias fortis, ſed ad ſtructuram infidelis, niſi multa ſuffrenatiōe deuinctus.Nec certior fluuiatilis,ſemper ueluti madens.Remediū eſt in lapide dubio,eſtate eū eximere,nec ante bienniū eum inſerere tecto,domitum tēpeſtatibus. Quæ ex eo læſa fuerint,in ſubterranea ſtructura aptantur utilius. Quæ reſtiterint,tutum eſt uel cælo cōmittere.Græci è lapide duro ac ſilice æquato cōſtruūt ueluti lateritios parietes. Cū ita fecerint,iſodomon uocāt genus ſtructuræ. At cum inęquali craſſitudine ſtructa ſunt, pſeudiſodomon.Tertium eſt emplecton,tantūmodo frontibus politis.Reliqua fortuito collocant. Alternas coagmentationes fieri,ut cōmiſſuras antecedentiū medij lapides obtineant, neceſſarium eſt in medio quoqꝫ pariete, ſi res patitur:ſi minus, uticꝫ à lateribus. Medios parietes farcire fractis cęmentis. Dictyotheton uocant reticulatam ſtructuram, quam frequentiſsime Romæ ſtruunt,rimis opportunam. Structuram ad normam & libellam fieri, & ad perpendiculum reſpondere oportet.

De ciſternis & calce,& harenæ generibus,& mixtura calcis & harenæ,& uitijs ſtructuræ,& tectorijs & columnis. Cap. XXIII

ET ciſternas harenæ puræ & aſperę quinqꝫ partibus, calcis c̄ꝫ uehementiſsimæ duabus conſtrui cōuenit,fragmentis ſilicis nō excedentibus libras. Ita ferratis uectibus calcari ſolū parietesqꝫ ſimiliter. Vtilius geminas eſſe,ut in priore uitia cōſidāt aquæ, atcꝫ per colum in proximā tranſeat maxime pura aqua. Calcem è uario lapide Cato cenſorius improbat. Ex albo melior c̄ꝫ ex duro,& ſtructuræ utilior.Quæ ex fiſtuloſo,tectorijs. Ad utruncꝫ damnatur ex ſilice. Vtilior eadem ex effoſſo lapide quàm ex ripis fluminum collecto. Vtilior è molari,quia eſt quædam pinguior natura eius.Mirum,aliquid poſtc̄ꝫ arſerit,accendi aquis.Harenæ tria genera. Foſſitia, cui quarta pars calcis addi debet: fluuiatili aut marinæ tertia.Si & teſtæ tuſæ tertia pars addat̄,melior materia erit. Ab Apennino ad Padum non inuenitur foſſitia,nec trans maria.Ruinarū urbis ea maximæ cauſa, quòd furto calcis ſine ferrumine ſuo cæmenta cōponuntur. Intrita quoqꝫ quo uetuſtior eo melior.In antiquarum ędium legibus inuenitur, ne recentiore trima uteretur redemptor.Ideo nulla tectoria eorum rimæ fœdauere. Tectoriúmque niſi ter harenato, & bis marmorato inductum eſt,non ſatis ſplendoris habet. Vliginoſa & ubi ſalſugo uitiat, teſtaceo ſublini utilius. in Græcia tectorijs etiam harenarum quod inducturi ſunt, prius in mortario ligneis uectibus ſubigunt.Experimentum marmorati eſt in ſubigendo, donec rutro non cohæreat. Contra in albario opere, ut macerata calx ceu glutinum hæreat. Sed macerari non niſi à gleba oportet. In Elide ædes eſt Mineruæ, in qua frater Phidiæ Pannæus tectorium induxit lacte & croco ſubactum,ut ferūt:ideoqꝫ ſi teratur in

Universidad de Deusto
Biblioteca

ea hodieq; ſaliua pollice, odorẽ croci ſaporemq; reddere traditur. Columellæ in ęde denſius poſitæ, craſſiores uidentur. Genera earum quatuor. Quæ ſextam partem altitudinis in craſſitudine ima habent, Doricæ uocantur: quæ nonam, Ionicæ: quæ ſeptimam, Thuſcanicæ, Corinthijs eadem ratio quæ Ionicis. Et differentia, quoniam capitulis Corinthiarum eadẽ eſt altitudo quæ colligitur craſsitudine ima, ideoq; graciliores uidentur. Ionici eñ capituli altitudo tertia pars eſt craſsitudinis. Antiqua ratio erat columnarũ altitudinis, tertia pars latitudinũ delubri. In Epheſiæ Dianæ æde, de qua prius fuit ſermo, primum colũnis ſpiræ ſubditæ, & capitella addita. Placuitq; altitudinis octaua pars in craſſitudine, & ut ſpiræ haberent craſſitudinis dimidium, ſeptimæq; partes detraherẽtur ſummarum craſſitudini. Præter has ſunt quæ uocantur Atticæ columnæ, quaternis angulis, pari laterum interuallo.

De medicinis calcis, & maltha, & gypſo. Cap. XXIIII

CAlcis & in medicina magnus uſus. Eligitur recẽs, nec aſperſa aquis: urit, diſcutit, extrahit, incipiẽtesq; ſerpere ulcerum impetus coercet. Aceto & roſaceo tẽperata perducit ad cicatricem. Luxatis quoq; cum adipe ſuillo aut liquida reſina ex melle medetur. Eadẽ cõpoſitione & ſtrumis. Maltha è calce fit recẽti. gleba uino reſtinguitur. mox tunditur cum adipe ſuillo & ficu, duplici linamento: quæ res omniũ tenaciſſima, & duritiã lapidis antecedens. Quod malthaĩ, oleo perfricatur antè. Cognata calci res gypſum eſt. Plura eius genera. Nã & è lapide coquiẽ, ut in Syria ac Thurijs, et è terra fodiẽ, ut in Cypro ac Perrhębis: è ſumma tellure & Tymphaicum eſt. Qui coquitur lapis, nõ diſſimilis alabaſtritæ eſſe debet, aut marmoroſo. In Syria duriſſimos ad id eligunt, coquũtq; fimo bubulo, ut celerius urantur. Omniũ aũt optimũ fieri cõpertũ eſt è lapide ſpeculari, ſquamámue talem habente. Gypſo madido ſtatim utendum eſt, quoniã celerrime coit, ac ſiccatur: tamen rurſus tundi & in farinã reſolui patitur. Vſus gypſi in albarijs, ſigillis ædificiorum & coronis gratiſsimus. Exemplum illuſtre C. Proculeium Auguſti Cæſaris familiaritate ſubnixũ in maximo ſtomachi dolore gypſo poto, conſciuiſſe ſibi mortem.

De pauimentis & quando primum Romę, & ſubdialibus pauimentis, & Græcanicis, & quando primum cameræ. Cap. XXV

PAuimenta originẽ apud Græcos habẽt elaborata arte, picturæ ratione, donec lithoſtrota expulere eam. Celeberrimus fuit in hoc genere Soſus, qui Pergami ſtatuit quem uocant aſaroton œcon, quoniam purgamenta cœnæ in pauimento, quæq́ue euerri ſolẽt, ueluti relicta fecerat paruis è teſtulis tinctisq; in uarios colores. Mirabilis ibi columba bibens, & aquam umbra capitis infuſcãs. Apricantur alię ſcabentes ſeſe in canthari labro. Pauimenta credo primum facta, quæ nunc reuocamus barbarica, atque ſubtegulanea, in Italia fiſtucis pauita: hoc certe ex nomine ipſo intelligi poteſt. Romæ ſcalptu ratum in Iouis capitolini æde primum factum eſt poſt tertium Punicum bellum initum. Frequentata uero pauimenta ante Cimbricum magna gratia animorum, indicio eſt Lucillianus ille uerſus: Ante pauimenta atque emblemata uermiculata. Subdialia Græci inuenere, talibus domos contegentes: facile tractu tepente, ſed fallax ubicunque imbres gelant. Neceſſariũ binas per diuerſum coaſſationes ſubſterni, capita earum præfigi ne torqueantur, & ruderi nouo tertiam partem teſtæ tuſæ addi, Deinde rudus, in quo duæ quintæ calcis miſceãtur, pedali craſſitudine feſtucari. Tunc nucleo craſſo ſex digitos induci, & ex teſſera grandi non minus alta duos digitos ſtrui. Faſtigium uero ſeruari in pedes denos ſeſquuncem, ac diligenter cote deſpumare, quernisq; axibus cõtabulare. Quę torquẽtur, inutilia putant. Imò & filice aut palea ſubſterni melius eſſe, quo minor uis calcis perueniat. Neceſſarium & globoſum lapidem ſubijci. Similiter fiunt ſpicata teſtacea. Non negligendum eſt etiamnũ unum genus Græcanicum. Solo feſtucato inijcitur rudus aut teſtaceum pauimentum. Dein ſpiſſe calcatis carbonibus inducitur ſabulo calce ac fauilla mixtis, materia craſſitudine ſemipedali ad regulam & libellam exigitur, & eſt forma

Universidad de Deusto
Biblioteca

est forma terrena. Si uero cote depolitum est, nigri pauimẽti uisum obtinet. Lithostrota cœptauere iam sub Sylla paruulis certe crustis, extat hodieq; quod in fortunæ delubro Prænestefecit. Pulsa deinde ex humo pauimẽta in cameras transiere è uitro, nouitium & hoc inuentũ. Agrippa certe in thermis quas Romæ fecit, figlinum opus encausto pinxit, in reliquis albaria adornauit: non dubie uitreas facturus cameras, si prius inuentum id fuisset, aut à parietibus scenæ, ut diximus, Scauri peruenisset in cameras. Quamobrem & uitri natura indicanda est.

De origine uitri, & ratione faciendi, & de obsidiano uitro, & generibus multiformibus uitri. Cap. XXVI

PArs est Syriæ, quæ Phœnice uocatur, finitima Iudææ, intra mõtis Carmeli radices paludem habens, quæ uocatur Cendeuia. Ex ea creditur nasci Belus amnis quinque M.p. spatio in mare perfluens iuxta Ptolemaidẽ coloniã. Lentus hic currit, insalubri potu, sed ceremonijs sacer, limosus, uado profundus. Nõ nisi refuso mari harenas fatetur. Fluctibus enim uolutatæ nitescunt, detritis sordibus. Nunc & à marino credunt astringi morsu, non prius utiles. Quingentorũ est passuũ nõ amplius litoris spatiũ, idq; tantum multa per secula gignendo fuit uitro. Fama est appulsa naue mercatorum nitri, cum sparsi per littus epulas pararent, nec esset cortinis attollendis lapidum occasio, glebas nitri è naue subdidisse. Quibus accensis permixta harena litoris, translucentes nobilis liquoris fluxisse riuos, & hanc fuisse originẽ uitri. Mox, ut est astuta & ingeniosa solertia, non fuit contenta nitrũ miscuisse, cœptus addi et magnes lapis: quoniã in se liquorẽ uitri quoq; ut ferrum trahere creditur. Simili modo & calculi splendentes multifariã cœpti uri, deinde conchę & fossiles harenæ. Autores sunt, in India è cristallo fracta fieri, & ob id nullum cõparari Indico. Leuibus aũt aridisq; lignis coquitur, addito cyprio ac nitro, maxime ophirio. Continuis fornacib. ut æs liquatur. massæq; fiunt colore pingui nigricãtes. Acies tanta est quacunq;, ut citra ullum sensum ad ossa cõsecet quicquid afflauerit corporis. Ex massis rursus funditur in officinis, tingitq;. Et aliud flatu figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo cælatur, Sidone quondã ijs officinis nobili: siquidẽ etiam specula excogitauerat. Hæc fuit antiqua ratio uitri. Iam uero & in uulturno mari Italiæ arena alba nascens, sex M.p. litore inter Cumas atq; Lucrinum, quæ mollissima est, pila molaq; teritur. Dein miscetur tribus partibus nitri pondere uel mensura, ac liquata in alias fornaces trãsfunditur. Ibi fit massa quę uocatur ammonitrum: atq; hæc recoquitur, & fit uitrũ purum, ac massa uitri candidi. Iam uero & per Gallias Hispaniasq; simili modo harenæ temperantur. Ferunt Tiberio principe excogitatum uitri temperamentum, ut flexibile esset: & totã officinam artificis eius abolitam, ne æris, argenti, auri metallis pretia detraherentur: eaq; fama crebrior diu q; certior fuit. Sed quid refert, Neronis principatu reperta uitri arte quæ modicos calices duos, quos appellabant pterotos, H—S. sex milibus uenderet. In genere uitri & obsidiana numerãtur, ad similitudinẽ lapidis quẽ in Aethiopia inuenit Obsidius, nigerrimi coloris, aliquando & trãslucidi, crassiore uisu, atq; in speculis parietum pro imagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt: uidimusq; & solidas imagines diui Augusti, capti materia huius crassitudinis: dicauitq; ipse pro miraculo in templo concordiæ obsidianos quatuor elephãtos. Remisit & Tiberius Cæsar Heliopolitarum ceremonijs repertam ibi in hereditate eius qui præfuerat Ægypto, obsidianam imaginem Menelai. Ex quo apparet antiquior materię origo, nunc uitri similitudine interpolata. Xenocrates obsidianũ lapidẽ in India & in Samnio Italiæ & ad Oceanum in Hispania nasci tradit. Fit & tincturę genere obsidianum, ad escaria uasa, et totum rubens uitrum, atq; nõ translucens, hęmatinon appellatum. Fit & album & murrinum, aut hyacinthos sapphirosq; imitatum, & omnibus alijs coloribus. Nec est alia nũc materia sequacior, aut etiam picturæ accõmodatior. Maximus tamẽ honos in candido trãslucentibus, quàm proxima crystalli similitudine. Vsus uero ad potandũ argenti metalla &

auri pepulit. Est aũt caloris impatiens, ni præcedat frigidus liquor: cũ addita aqua uitreæ pilę sole aduerso, in tantum excandescãt, ut uestes exurant. Fragmẽta teporata agglutinãtur tantum, rursus affundi non queunt, præterq; abrupta sibi met, ueluti cum calculi fiunt, quos quidam abaculos appellant, aliquos etiã pluribus modis uersicolores. Virum sulphuri concoctũ ferruminatur in lapidem. At peractis omnibus quæ cõstant ingenio, artem natura faciente, succurrit mirari, nihil penè non igni perfici.

Ignium miracula, & medicinæ, & prodigia. Cap XXVII

Ignis accipit harenas, ex quibus alibi uitrũ, alibi argentũ, alibi miniũ, alibi plumbi genera, alibi pigmenta, alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs soluunt, igne ferrum gignitur, ac domat, igne cremato lapide cæmenta in tectis ligant. Alia sæpius uri prodest. Eademq; materia aliud gignit primis ignibus, aliud secundis, aliud tertijs. Quando ipse carbo uires habere incipit restinctus, atq; interijsse creditus, maioris fit uirtutis. Immẽsa & improba rerũ naturæ portio: & in qua dubiũ sit plura absumat, an pariat. Est & ipsis ignibus medicauis. Pestilẽtię quæ solis obscuratione cõtrahitur, ignis suffitu multiformi ter auxiliari certum est. Empedocles & Hippocrates id mõstrauere diuersis locis. Ad cõ uulsa uiscera aut cõtusa, ut M. Varro autor est: ipsis enim uerbis eius utar: Lix cinis est in quit foci. Inde eñ cinis lixiuus potus medetur: ut licet uidere gladiatores cũ deluserint, hac iuuari potione. Quin & carbunculũ genus morbi, quo duos cõsulares nuper absumptos indicauimus, querneus carbo tritus cũ melle sanat. Adeo in rebus damnatis quoq; ac iam nullis, sunt aliqua remedia, ut in carbone ecce & cinere. Nõ præteribo & unũ foci exemplũ, Romanis literis clarum: Tarquinio Prisco regnãte tradunt repẽte in foco eius apparuisse genitale è cinere masculini sexus, eamq; quæ insederat ibi, Tanaquilis reginæ ancillam Ocrisiam captiuam, consurrexisse grauidã. Ita Seruium Tullum natum, qui regno succesſit. Inde & in regia cubanti puero caput arsisse uisum, creditumq; Laris familiaris filium. Ob id compitalia & ludos Laribus primum instituisse.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS
HISTORIAE LIBER XXXVII

PROOEMIVM

NIHIL instituto operi desit, gemmæ superſunt, & in arctum coacta rerum naturæ maiestas, multis nulla sui parte mirabilior. Tantum tribuunt uarietati, coloribus, materiæ, decori, uiolari etiam signis gemmas nefas ducentes. Aliquas uero extra pretia ulla taxationemq; humanarum opum arbitrantes, ut plerisque ad summam absolutamq; rerum naturæ contemplationem satis sit una aliqua gemma. Quæ fuerit origo gemmarum, & quibus initijs in tantum admiratio hæc exarserit, diximus quadantenus in mentione auri annulorumq;. Fabulæ primordium à rupe Caucasea tradunt. Promethei uinculorum interpretatione fatali: primumq; saxi huius fragmẽtum inclusum ferro ac di circundatum, anulum, & hoc gemmam.

De gemma Polycratis tyranni & Pyrrhi regis, & qui sculptores optimi, & nobilitates artificum, & quis primus dactyliothecam Romæ habuit. Cap. I

His initijs cœpit autoritas, in tantũ amorẽ elata, ut Policrati Samio seuero insularum ac litorũ tyrãno felicitatis suæ, quã nimiã fatebatur etiã ipse, satis piamenti in unius gẽmæ uolũtario dãno uideret, si cũ fortunę uolubilitate paria faceret: planeq; ab inuidia eius abũde se redimi putaret, si hoc unũ doluisset. Assiduo ergo gaudio lassus, prouectus nauigio

Universidad de Deusto
Biblioteca

nauigio in altū, anulū mersit. At illum piscis eximia magnitudine regi natus, escæ uice raptum, ut faceret ostentū, in culinā domini rursus fortunæ insidiantis manu reddidit. Sardonychem eam gemmā fuisse constat: ostenduntq; Romæ, si credimus, in Concordiæ delubro, cornu aureo Augustæ dono inclusam, & nouissimū propè locū tot prælatis obtinentē. Post hunc anulū regia fama est gēmæ Pyrrhi illius, qui aduersus Romanos bellum gesit. Nancq; habuisse traditur achaten, in qua IX Musæ & Apollo citharā tenens spectarentur, non arte, sed sponte naturæ ita discurrentib. maculis, ut musis quoq; singulis sua redderentur insignia. Nec deinde alia quæ tradatur magnopere gēmarum claritas extat apud autores, præterq; Ismeniam choraulem, multis fulgentibus q; uti solitum, comitante fabula uanitatē eius, indicato in Cypro sex aureis denarijs smaragdo in qua fuerat sculpta Amymone, iussisse numerari. Et cum duo relati essent, imminuto pretio, male me Hercules curatum, dixisse. multum enim detractum gēmæ dignitati. Hic uidetur instituisse, ut omnes musicæ artis hac quoq; ostentatione cēserentur, ueluti Dionysodorus æqualis eius & æmulus, ut sic quoq; par uideretur. Tertius qui eodē tempore fuit inter musicos, Nicomachus, multas gemmas habuisse traditur, sed nulla peritia electas: forte quadam his exēplis initio uoluminis oblatis aduersus istos, qui sibi hanc ostentationē arrogent, ut palam sit eos tibicinum gloria tumere. Polycratis gēma quę demonstratur, illi bata intactaq; est. Ismeniæ ætate multos post annos, apparet scalpi etiā smaragdos solitos. Cōfirmat hanc eandē opinionem edictū Alexandri Magni, quo uetuit in gemma se ab alio scalpi q; à Pyrgotele, non dubie clarissimo artis eius. Post eum Apollonides & Cronius in gloria fuere, quiq; diui Augusti imaginē similem expresit, qua postea principes signabāt, Dioscorides. Sylla dictator traditiōe Iugurtæ semper signauit. Est apud autores & Intercatiensem illum, cuius patrem Scipio Aemilianus ex prouocatione interfecerat, pugnę eius effigie signasse: uulgato Stilonis Præconini sale, quid nam fuisse factu rum eum, si Scipio à patre eius interemptus esset. Diuus Augustus inter initia sphinge signauit. Duas in matris anulis iam indiscretę similitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia, absente eo, amici signauere epistolas & edicta, quæ ratio tēporū nomine eius reddi postulabat, non infaceto lepore accipientium, ænigmata afferre eam sphingē. Quinetiam Mœcenatis rana, per collationē pecuniarum in magno terrore erat. Augustus postea ad euitanda cōuitia sphingis, Alexandri Magni imagine signauit. Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ priuignus Syllæ Scaurus. Diuq; nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam quæ Mithridatis regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, ut M. Varro alijq; eiusdē ætatis autores cōfirmant, multū prælatam Scauri. Hoc exemplo Cæsar dictator sex dactyliothecas in Veneris genitricis consecrauit. Marcellus Octauia genitus in palatina Apollinis æde unam. Victoria tamen illa Pompeij primum ad margaritas gemmasq; mores inclinauit: sicut L. Scipionis & Cn. Manlij ad cælatum argentum, & uestes Attalicas, & triclinia ærata: sicut L. Mummij ad Corinthia & tabulas pictas.

pyrrhi regis Achates,

De gēmis trāslatis in triūpho Pompeij, & natura crystalli & medicinis, & luxuria circa ea, & quādo primū inuēta myrrhina, & luxuria circa ea, & natura myrrhinorum, & quæ mentiti sunt autores de succino. Cap. II

ID uti planius noscatur, uerba ex ipsis Pompeij triumphorū actis subijciam. Ergo tertio triumpho quem de piratis Asia, Ponto, gētibusq; & regibus in septimo operis huius uolumine indicatis, M. Pisone, M. Messala consulibus, pridie calend. Octob. die natalis sui egit, transtulit alueum cum tesseris lusorium è gemmis duabus, latum pedes tres, longum pedes quatuor: & ne quis de ea re dubitet, nulla gēmarum magnitudine hodie prope ad hanc amplitudinē accedente, in eo fuit luna aurea pondo XXX: lectos triclinia res tres: uasa ex auro & gemmis abacorum nouem. Signa aurea tria, Mineruæ, Martis, & Apollinis. Coronas ex margaritis triginta tres. Montē aureum quadratum cum cer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uis & leonibus,& pomis omnis generis,circũdata uite aurea. Muſeum ex margaritis,in cuius faſtigio horologium erat. Imago Cn. Pompeij è margaritis, illa regio honore grata,illius probi oris uenerandiq; per cunctas gentes,illa inquam ex margaritis, ſeueritate uicta & ueriore luxuriæ triumpho. Quàm profecto inter illos uiros duraſſet cognomen Magni, ſi prima uictoria ſic trũphaſſes. E margaritis Magne, tam prodiga re, & fœminis reperta,quã gerere te fas nõ ſit,hinc fieri tuos uultus? ſic te precioſum uideri? Nonne illa ſimilior tui eſt imago,quam Pyrenæi iugis impoſuiſti? Graue profecto fœdũq; probrum erat,ni uerius iræ deorũ oſtentũ credi oporteret: clareq; intelligi poſſet, iam tum illud caput orientis opibus ſine reliquo corpore oſtentatum. Cætera triumphi eiuſdẽ q; uirilia. Reipublicæ datum mille talentũm,legatis & quæſtoribus,qui oras maris defendiſſent, H—S. bina milia,cõmilitibus ſingulis quinquaginta. Tolerabiliorem tamẽ fecit cauſam Caij principis,qui ſuper omnia muliebria ſocculos inducbat è margaritis: & Neronis principis,qui ſceptra, & perſonas,& cubicula uiatoria unionibus cõſtruebat. Quinimo etiam ius uidemur perdidiſſe corripiendi gemmata potoria,& uaria ſuppellectilis genera,anulos tranſeuntes. Quæ enim non luxuria innocẽtior exiſtimari poſsit? Eadem uictoria primum in urbem murrhina induxit. Primusq; Pompeius ſex pocula ex eo triumpho Capitolino Ioui dicauit: quę protinus ad hominum uſum tranſiere, abacis etiam eſcarijsq; uaſis inde expeditis. Excreſcitq; indies eius rei luxus, murrhino L x x x ſeſtertijs empto,capaci planè ad ſextarios tres calice. Potauit ex eo ante hos annos conſularis, ob amorem obroſo eius margine,ut tamen iniuria illa preciũ augeret: neq; eſt hodie murrhini alterius præſtantior indicatura. Idem in reliquis generis eius quãtum uorauerit,licet exiſtimare ex multitudine: quæ tanta fuit, ut auferente liberis eius Nerone Domitio theatrũ peculiare trans Tiberim hortis expoſita occuparẽt: quod à populo impleri canente ſe,dum Pompeiano præludit,etiã Neroni ſatis erat: qui uidit tunc annumerari uni us ſcyphi fracta membra,quæ in dolorem credo ſeculi inuidiamq; fortunæ, tãquam Alexandri Magni corpus in conditorio ſeruari ut oſtentarẽtur, placebat. T. Petronius conſularis moriturus,inuidia Neronis principis,ut menſam eius exhæredaret, trullam murrhinam c c c ſeſtertijs emptam fregit. Sed Nero,ut par erat principem,uicit omnes, c c c ſeſtertijs capidem unam parando. Memoranda res,tanti imperatorem patremq; patriæ bibiſſe. Oriens murrhina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec inſignibus, maxime Parthici regni: præcipue tamẽ in Carmania, Humorem putant ſub terra calore denſari. Amplitudine nuſquam paruos excedunt abacos. Craſsitudine raro, quanta dictum eſt uaſi potorio. Splendor his ſine uiribus,nitorq; ueriusq; ſplendor. Sed in precio uarietas colorum,ſubinde circumagentibus ſe maculis in purpuram candoremq;, & tertium ex utroq; igneſcentem,uelut per tranſitum coloris purpura rubeſcẽte,aut lacte candeſcente. Sunt qui maxime in ijs laudẽt extremitates,& quoſdã colorũ repercuſſus,quales in cœleſti arquu ſpectant. His maculæ pingues placent, translucere quicq; aut pallere uitiũ eſt,Item ſales uerrucæq; non eminẽtes, ſed ut in corpore etiã plerumq; ſeſsiles. Aliqua & in odore cõmendatio eſt. Contraria huic cauſa cryſtallum facit, gelu uehementiore concreto. Non aliubi certe reperitur,q; ubi maxime hyberne niues rigent: glaciẽq; eſſe certum eſt,unde & nomẽ Græci dedere. Oriens & hanc mittit, ſed Indicæ nulla præfertur. Naſcitur & in Aſia, uiliſsima circa Alabanda & Orthoſiã,finitimisq; montibus, item in Cypro. Sed laudata in Europæ Alpium iugis. Iuba autor eſt,& in quadam inſula rubri maris ante Arabiã ſita naſci, quæ Neron uocetur. Et in ea quæ iuxta gemmã topazion ferat, cubitalemq; effoſſam à Pythagora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius Bocchus & in Luſitania naſci per q; mirandi ponderis,immẽſis iugis depreſsis ad libramentum aquæ puteis. Mirum & quod Xenocrates tradit Epheſius, aratro in Aſia & Cypro excitari. Nõ enim inueniri in terreno,nec niſi inter cautes creditum fuerat. Similius uero eſt,quod idem Xenocrates tradit, torrentibus ſæpe deportari. Sudines uero negat niſi

ad me

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad meridiem ſpectantibus locis naſci,quod certū eſt,nō enim reperitur in aquoſis, quan quā in regione prægelida,uel ſi ad uada uſq; glaciētur amnes. Cæleſti humore paruaq; niue id fieri neceſſe eſt.ideo caloris impatiēs,niſi in frigido potu abdicatur. Quare ſexangulis naſcatur lateribus,nō facile ratio inueniri poteſt, eo magis quod neq; mucronibus eadem ſpecies eſt,& ita abſolutus eſt laterum leuor,ut nulla id arte poſsit æquari. Magnitudo ampliſsima adhuc uiſa nobis erat, quā in capitolio Liuia Auguſta dicauerat, librarum circiciter L.Idē Xenocrates autor eſt,uas amphorale uiſum,& aliqui ex India cryſtallū ſextariorū quatuor. Nos liquido affirmare poſſumus,in cautibus Alpiū naſci, atq; adeo inuijs, ut plerunq; fune pendentes eam extrahant. Peritis ſigna & indicia nota ſunt. Infeſtantur plurimis uitijs,ſcabro,ferrugine, maculoſa nube, occulta aliquando uomica, præduro fragiliq; centro & ſale appellato. Eſt & ruſſa aliquibus rubigo. Alijs capillamē tū rimę ſimile.Hoc artifices cælatura occultāt.Quæ uero ſine uitio ſunt,puras eſſe malūt, acenteta appellantes, nec ſpumei coloris lympidę aquæ. Poſtremo autoritas in ponderе eſt.Inuenio medicos,quæ ſunt urenda corporū, non aliter utilius id fieri putare q̄ cryſtallina pila aduerſis poſita ſolis radijs. Alius hic furor, H—S CLM trullam unam non ante multos annos mercatam à matrefamiliâs, nec diuite. Idem Nero amiſſarū rerum nuncio accepto, duos calices cryſtallinos in ſuprema ira fregit illiſos.Hæc fuit ratio ſeculum ſuum punientis, ne quis alius ex his biberet. Fragmenta ſarciri nullo modo queunt.Mire ad ſimilitudinem acceſſere uitrea, ſed prodigij modo, ut ſuum precium auxerint cryſtalli, non diminuerint. Proximum locum in delicijs fœminarum tamen adhuc tantum, ſuccina obtinent, eandemq; omnia hæc quam gemmæ autoritatē, ſane maiorem aliquibus de cauſis cryſtallina & murrhina,rigidi potus utraque. In ſuccinis cauſam ne deliciæ quidem adhuc excogitauerunt. Occaſio eſt uanitas Græcorum diligentiæ. Legētes modo æque perpetiantur me de ortu eorum, cum hoc quoque interſit uitæ, ſcire poſteros quicquid illi prodidere mirandum. Phaethontis fulmine icti ſorores fletu mutatas in arbores populos, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocamus:& electrum appellatum,quoniam ſol uocitatus ſit Elector,pluri mi poetæ dixere,primiq; ut arbitror, Æſchylus,Philoxenus,Nicander,Euripides,Satyrus. Quod eſſe falſum Italiæ teſtimonio patet.Diligentiores eorum,Electridas inſulas in mari Adriatico eſſe dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. Qua appellatione nullas unquam ibi fuiſſe certum eſt.Nec uero ullas ibi appoſitas eſſe, in quas quicq; curſu Padi deuehi poſsit.Nam quod Æſchylus in Iberia, hoc eſt in Hiſpania,Eridanum eſſe dixit, eundemq; appellari Rhodanū,Euripides rurſus & Apollonius in Adriatico littore confluere Rhodanum & Padum, faciliorem ueniam facit ignorati ſuccini in tanta orbis ignorantia. Modeſtiores ſed æque falſum prodidere, in extremis Adriatici ſinus rupibus inuijs arbores ſtare, quæ canis ortu hoc effunderent gummi. Theophraſtus in Liguria effodi dixit.Phaethontem in Æthiopia Ammonis obijſſe, ob id delubrum ibi eſſe atq; oraculum,electrumq; gigni.Philemon foſsile eſſe,& in Scythia erui duobus locis. Candidum atque cerei coloris quod uocaretur electrum: in alio loco ſuluum, quod appellaretur ſualternicum. Demoſtratus lincurion id uocat,& fieri ex urina lyncum beſtiarum. è maribus ſuluum & igneum, è fœminis languidius atq; candidum. Alij dixere langurium, & eſſe in Italia beſtias langurias. Zenothemis langas uocat eaſdem, & circa Padum ijs uitam affirmat.Sudines arborem quæ gignat in Liguria, in Eadem ſententia & Metrodorus fuit.Sotacus credidit in Britannia arboribus effluere,quas electridas uocauit.Pytheas Guttonibus Germaniæ genti accoli æſtuarium oceani Mentonomon nomine,ſpacio ſtadiorum ſex milium. Ab hoc diei nauigatione inſulam abeſſe Abalum. Illò uere fluctibus aduehi,& eſſe concreti maris purgamentum. Incolas pro ligno ad ignem uti eo,proximisq; Teutonis uendere.Huic & Timæus credidit, ſed inſulam Baltiam uocauit.Philemon negauit flammam ab electro reddi.Niceas ſolis radiorum ſuccum intelligi

Universidad de Deusto
Biblioteca

uoluit. Hos circa occasum credit uehementiores in terrā actos, pinguē sudorē in ea parte oceani relinquere, deinde æstibus in Germanorum littora eiici. Et in Ægypto nasci simili modo, & uocari Sacal. Item in India, gratiusq; thure esse Indis. In Syria quoq; fœminas uerticillos inde facere, & uocare harpaga, qa folia & paleas uestiūq; fimbrias rapiat. Theophrastus oceano id exæstuante ad Pyrenæi promontoriū eiici, quod & Xenocrates credidit, qui de ijs nuperrime scripsit. Viuit adhuc Asarubas, qui tradidit iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephisida, quē Mauri uocāt electrū. Hunc sole excalfactū è limo dare electrum fluitans. Mnesias Africæ locū Syciōnē appellatum, & Cratin amnem in oceanū effluentē è lacu, in quo aues quas meleagridas & penelopas uocat, uiuere. Ibi nasci ratione eadem qua supra dictum est de electride lacu. Theomenes dicit, iuxta Sirtim magnā hortum hesperidū esse, ex quo in stagnū cadat, colligi uero à uirginibus Hesperidum. Ctesias Indis flumen esse Hypobarum, quo uocabulo significetur omnia uasa ferre bona, fluere à septentrione in exortiuum Oceanū iuxta montem syluestrem arboribus electrum ferentibus. Arbores eas aphytacoras uocari, qua appellatiōe significet prædulcis suauitas. Mithridates in Germaniæ littoribus esse insulam, uocariq; eam Osericam, cedri genere syluosam, inde defluere in petras. Xenocrates non succinū tantum in Italia, uerumetiam thieum uocari, à Scythis uero sacrium, quoniā & ibi nascatur. Alios putare in Numidia gigni. Super oēs est Sophocles Tragicus poeta, quod equidem miror tanta grauitate cothurni, & præterea uitæ fama, aliâs principe loco genitus Athenis, rebus gestis, exercitu ducto. Hic ultra Indiā fieri dixit è lachrimis meleagridū auium Meleagrum deflentium. Quod & credidisse eum, uel sperasse alijs persuaderi posse, quis nō miretur? quámue pueritiā tam imperitā posse reperiri, quæ auium ploratus annuos credat, lachrymásue tam grandes, auesq; è Græcia, ubi Meleager perijt, ploratū isse in Indos? Quid ergo? non multa eque fabulosa produnt poetæ? Sed hoc ea in re quæ quotidie inuehatur atq; abundet, & hoc mendacium coarguat, serio quemquam dixisse, summa hominum contemptio est, & intoleranda mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis & generibus & luxuria succinorum, & lyncurio, & medicinæ. Cap. III

CErtum est gigni in insulis septemtrionalis oceani, & à Germanis appellari glessum, itaq; & à nostris unam insularum ob id Glessariā appellatā, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente, Austrauiā à barbaris dictam. Nascitur aūt defluēte medulla pinei generis arboribus, ut gummi in cerasis, resina pineis. Erumpit humoris abundātia. Densatur rigore uel tepore autumnali. Cum intumescens æstus rapuit ex insulis, certe in littora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur atq; considere in uado: quod arboris succum esse prisci nostri credidere, ob id succinū appellantes. Pineæ aūt arboris esse indicio est pineus in attritu odor, & quod accēsum tædę modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniam maxime prouinciam. Inde Veneti primum, quos Græci Henetos uocant, rei famam fecere, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticū. Pado uero annexa fabulæ uidetur causa, hodieq; transpadanarum agrestibus fœminis, monilium uice succina gestantibus, maxime decoris gratia, sed & medicinæ: quando tonsillis creditur resistere, & faucium uitijs, uario genere aquarū iuxta illos infestante guttura ac uicinas carnes. D C ferè M. p. à Carnūto Pannoniæ, abest littus id Germanię ex quo inuehitur, percognitum nuper. Vidit enim eques Romanus, missus ad id cōparandum à Luliano curante gladiatorium munus Neronis principis, qui hæc cōmercia & littora peragrauit, tanta copia inuecta, ut retia arcendis feris podium protegentia succinis nodarentur, arma uero & libitina totusq; unius diei apparatus esset è succino. Maximum pondus is glebę attulit X III librarū. Nasci & in India certum est. Archelaus qui regnauit in Cappadocia, illinc cortice inhærente tradit aduehi rude, poliriq; adipe suis lactentis incoctum. Liquidum primo destillare, argumento sunt quædam intus trāslucentia, ut formi

cæ aut culices, lacertæq; quas adhęsisse musteo non est dubiū & inclusas indurescēti. Genera eius plura. Candida odoris præstantissimi. Sed nec his nec cereis preciū. Fuluis maior autoritas. Ex ijs etiānum amplior translucentibus, prætercq; si nimio ardore flagrēt, imaginemq; igneā inesse, nō ignem, placet. Summa laus falernis à uini colore dictis, molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verū hoc quoq; notum fieri oportet, quocūq; libeat tingui, hœdorū sęuo & anchusæ radice, quippe etiam cōchilio inficiunt. Cæterū attritu digitorum accepta caloris anima ttrahunt in se paleas ac folia arida, ac philyras ut magnes lapis ferrū. Ramēta quoq; eius in oleo addita flagrāt dilucidius diutiusq; cq; lini medulla. Taxatio in delicijs tanta: ut hominis quamuis parua effigies, uiuorū hominū uigentiumq; pretia superet, prorsus ut castigatio una non sit satis. In Corinthijs æs placet auro argentoq; mixto, in cælatis ars & ingenia. Murrhinorū & crystallinorū diximus gratiam: uniones, quòd capite circumferuntur, gemmæ digitis, in omnibus denicq; alijs uitijs ostentatio aut usus placet, in succinis deliciarū tantū conscientia. Domitius Nero in cæteris uitæ suæ portentis, capillos quoq; coniugis suæ Poppeæ in hoc nomen adoptauerat, quodam etiam carmine succina appellando. Et quoniā nullis uitijs desunt pretiosa nomina, ex eo tertius quidam hic colos cœpit expeti à matronis. Vsus tamē succinorum inuenitur aliquis in medicina, sed nō ob hoc fœminis placēt. Infantib. adalligari amuleti ratione prodest. Callistratus & cuicunq; ætati cōtra lymphationes prodesse tradit. Et urinæ difficultatib. potū, adalligatūq;. Hic & differentiā nouā attulit appellando chrysolectrū quasi coloris aurei, & matutino gratissimo aspectu, rapacissimū ignium, & si iuxta fuerint, celerrime ardescens. Hoc collo adalligatū, mederi febribus & morbis: tritum cum melle ac rosaceo auriū uitijs. Et si cū melle attico conterat, oculorū quoq; obscuritatibus. Stomachi etiā uitijs uel per se farina eius sumpta, uel cum mastice ex aqua pota. Succina etiā gēmis, quę sunt trāslucidę, adulterādis magnū habent locum, maxime amethystis, cū omni, ut diximus, colore tingantur. De lyncurio proxime dici cogit autorū pertinacia. Quippe etiam si non electrū id esset, lyncuriū tamē gēmam esse contendunt. Fieri aūt ex urina quidē lyncis, sed egestā terra protinus bestia operiente eam, quoniā inuideat hominū usui. Esse aūt qualem in igneis succinis colorē, scalpiq;. Nec folia tantum aut stramenta ad se rapere, sed ęris etiā ac ferri laminas, quod Diocles quidē & Theophrastus credidit. Ego falsum id totum arbitror nec uisam in æuo nostro gemmam ullam ea appellatione, & quod de medicina simul proditur, calculos uesicæ eo poto elidi, & morbo regio occurri, si ex uino bibatur, aut si portetur etiam. Nunc gēmarū cōfessa genera dicemus à laudatissimis orsi. Nec uero id solum agemus, sed ad maiorē utilitatem uitæ obiter coarguetur magorum infanda uanitas, quādo illi uel plurima prodidere de gemmis, medicinæ ex his species blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus & medicinis, & margaritis. Cap. IIII

MAximum in rebus humanis, nō solum inter gemmas, precium habet adamas, diu non nisi regibus & ijs admodū paucis cognitus, unus modo in metallis repertus, percq; raro comes auri, nec nisi in auro nasci uidebatur. Veteres eum in Æthiopū tantū metallis inueniri existimauere, inter delubrū Mercurij atq; insulam Meroen, dixerūtq; non ampliorem cucumis semine, aut colore dissimilem inueniri. Nūc genera eius sex noscuntur. Indici non in auro nascentis, sed quadam crystalli cognatione. Siquidē & colore translucido non differt, & laterum sexangulo leuore turbinatus in mucronē, aut duabus cōtrarijs partibus, quo magis miremur, ut si duo turbines latissimis suis partib. iungantur, magnitudine uero etiā auellanæ nuclei. Similis est huic quidem arabicus, minor tantum, similiter & nascens, cæteris pallor gentis, & in auro non nisi excellētissimo natalis. Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum utrinq; dissultet incudesq; etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulq; ignium uictrix natura, & nunquam incalescens. Vnde & nomen indomita uis Græca interpretatione

accepit

Universidad de Deusto
Biblioteca

accepit. Vnū ex ijs uocāt cenchron, quod est milij magnitudine. Alterū Macedonicū in Philippico auro repertū, & hic est cucumis semini par. Post hos Cyprius uocatur in Cypro repertus, uergēs in æreū colorē, sed in medicina, ut dicimus, efficacissimus Post hūc est siderites ferrei splendoris, pondere ante cæteros, sed natura dissimilis. Nā & ictibus frangitur, & alio adamante perforari potest, quod & Cyprio euenit, breuiterq; ut degeneres nominis tantū autoritatē habent. Idq;, quod totis uoluminib. his docere & mādare conati sumus, de discordia rerum concordiaq;, quam antipathiā ac sympathiā appellauere Greci, nō aliter clarius intelligi potest. Siquidem illa inuicta uis duarum uiolentissimæ naturæ rerum ferri ignisq; cōtemptrix, hircino rumpitur sanguine, nec aliter q; recēti calidoq; macerata, & sic quoq; multis ictibus, tunc etiā præterq; eximias incudes malleosq; ferreos frangēs. Cuius hoc ingenio inuentū? quóue casu repertū? aut quæ fuit cōiectura experiendi rem immensi secreti, & in fœdissimo animaliū? Numinum profecto muneris talis inuentio omnis est. Nec quærenda in ulla parte naturæ ratio, sed uoluntas. Et cum feliciter rumpere contingit, in tam paruas frangitur crustas, ut cerni uix possint. Expetuntur à scalptoribus, ferroq; includuntur, nullā non duritiā ex facili cauantes. Adamas dissidet cum magnete lapide in tantum, ut iuxtà positus ferrū non patiatur abstrahi: aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat, atq; auferat. Adamas & uenena irrita facit, et lymphationes abigit, metusq; uanos expellit à mente, et ob id quidam eum anachiten uocauere. Metrodorus Scepsius, in eadem Germania & Baltia insula nasci, in qua & succinum, quod equidē legerim, solus dicit, & prefert Arabicis: quod falsum esse quis dubitet? Proximū apud nos Indicis Arabicisq; margaritis pretium est, de quibus in nono diximus uolumine inter res marinas.

De smaragdi generibus, & gemmis uiridibus & translucidis. Cap. v

TErtia autoritas smaragdis perhibetur pluribus de causis. Nullius coloris aspectus iucundior est. Nam herbas quoq; uirentes frondesq; auide spectamus. Smaragdos uero tanto libentius, quoniam nihil omnino uiridius cōparatum illis uiret. Præterea soli gemmarum contuitu oculos implent nec satiant. Quin & ab intentione alia obscurata, aspectu smaragdi recreatur acies. Scalpentibusq; gemmas non alia gratior oculorum refectio est, ita uiridi lenitate lassitudinem mulcent. Præterea longinquo amplificantur uisu, inficientes circa se repercussum aera, nō sole mutati, non umbra, non lucernis, semperq; sensim radiantes, & uisum admittentes, ad crassitudinē sui facilitate translucida: quod etiam in aquis non fit. Idem plerunque & concaui, ut uisum colligant. Quapropter decreto hominum ijs parcitur scalpi uetitis. Quanquam Scythicorum Ægyptiorumq; duritia tanta est, ut nequeant uulnerari. Quorum uero corpus extensum est, eadem qua specula ratione supini imagines rerum reddunt. Nero princeps gladiatorum pugnas spectabat smaragdo. Genera eorum duodecim: nobilissimi Scythici, ab ea gente in qua reperiuntur appellati: nullius maior austeritas, nec minus uitij. Et quantum smaragdi à gemmis distant, tantum Scythici à cæteris smaragdis. Proximam laudem habent, sicut & sedem Bactriani, quos in cōmissuris saxorū colligere dicuntur etesijs flantibus. Tunc enim tellure internitent, quia ijs uentis maxime harenæ mouentur. Sed hos minores multo Scythicis esse tradunt. Tertium locum Ægyptij habent, qui eruuntur circa Copton oppidum Thebaidis in collibus & cautibus. Reliqua genera in metallis ærarijs inueniuntur Quapropter principatum ex ijs Cyprij obtinent, dosq; eorum est nec in colore liquido nec diluto, uerum ex humido pingui, quaq; perspiciatur imitante trāslucidum mare: pariterq; translucet & nitet, hoc est colorē expellit, & aciem recipit. Ferūt in ea insula tumulo reguli Hermiæ iuxta cetarias marmoreo leoni fuisse inditos oculos ex smaragdis, ita radiantibus etiā in gurgitē, ut territi instrumenta refugerēt thynni, diu mirantibus nouitatem piscatoribus, donec mutauere oculis gemmas. Sed & uitia demonstrari oportet in tam procliui erratu. Sunt quidem omniū eadē. Quædam tamē nationum peculiaria,

sicut

Fino prima hoc ἐμοῦτο

ſicut in homine. Ergo Cyprij uariæ glauci, magisq; ac minus in eodē ſmaragdo alijs partibus tenorē illum Scythicæ autoritatis nō ſemper cuſtodiūt. Ad hoc quibuſdā intercurrit umbra, ſurdusq; fit colos, qui improbatur etiam dilutior. Hinc genera diſtinguuntur, ſunt aliqui obſcuri, quos uocant cęcos, alij denſi nec è liquido translucidi: quidam uaria nubecula improbati. Aliud eſt hoc q̄ umbra de qua diximus. Nubecula enim albicantis eſt uitium: cum uiridis non pertrāſit aſpectus, ſed aut intus occurrit, aut excipit in fine uiſum candor. Hæc coloris uitia: illa corporis, capillamentū, ſal, plumbago. Ab ijs Aethiopici laudātur à Copto dierū trium itinere, ut autor eſt Iuba, acriter uirides, ſed nō facile puri aut cōcolores. Democritus in hoc genere ponit Hermineos & Perſicos. Illos extumeſcentes pinguiter. Perſicos uero non translucidos, ſed iucundi tenoris, uiſum implere, quem non admittant, felium pantherarum q; oculis ſimiles. Nanq; & illos radiare nec perſpici. Eoſdē in ſole hebetari, umbris refulgere, & longius q̄ cæteros nitere. Omnium horum etiānum uitium, quod fellis colorem aut aeris habet. In ſole dilucidi quidem ac liquidi, ſed non uirides. Hæc uitia & Atticis maxime ſentiuntur in argētarijs metallis repertis in loco qui Thoricos uocatur, ſemper minus pingues, et è lōginquo ſpecioſiores. Frequens & ijs plumbago, hoc eſt, ut in ſole plumbei uideantur, Illud peculiare, quod quidā ex ijs ſeneſcunt, paulatim uiriditate euanida, & ſole lædunt. Poſt hos Medici plurimū uiriditatis habent, interdū & è ſapphiro. Ii ſunt fluctuoſi, ac rerum imagines complexi, ut uerbi gratia papauerum aut auium, pinnarumq; uel catulorū aut ſimilium. Qui nō omnino uirides naſcuntur, uino & oleo meliores fiunt, neq; eſt aliorū magnitudo amplior. Carchedonij neſcio an in totum exoleuerint, poſtq̄ metalla æris ibi defecerunt, & ſemper tamen uiliſſimi fuere minimiq;. Iidem fragiles ſed colore incerti, & uirentium in caudis pauonū columbarumq; collo plumis ſimiles, ad inclinationem magis aut minus lucidi, uenoſi quidē ſquamoſiq;. Peculiare erat in his uitium ſarcion appellatum. hoc eſt quædam gemmæ caro. Mons iuxta Carchedonē in quo legebantur, ſmaragditesuocatus eſt. Iuba eſt autor ſmaragdum quem cholon uocant, in Arabia ædificiorū ornamentis includi, & lapidē, quem alabaſtriten Ægyptij uocant. Cōplures uero è proximis Laconicos in Taygeto monte erui Medicis ſimiles, & alios in Sicilia. Inſerit ſmaragdis & quæ uocatur tanos, è Perſis ueniens gēma, ingrate uiridis, atq; intus ſordida. Item chalcoſmaragdos è Cypro turbida æreis uenis. Theophraſtus tradit in Ægyptiorū cōmētarijs reperiri, regi eorū à rege Babylonio miſſum ſmaragdū munere IIII cubitorū lōgitudine, & triū latitudine. Et fuiſſe apud eos in Iouis delubro obeliſcū è IIII ſmaragdis XL cubitorū longitudine, latitudine uero in parte quatuor, in parte duorum. Se autem ſcribente eſſe in Tyro Herculis templo ſtantem pilam è ſmaragdo, niſi potius pſeudoſmaragdus ſit. Nam & hoc genus reperiri, & in Cypro inuentum ex dimidia parte ſmaragdum, ex dimidia iaſpidem, nondum humore intotum transfigurato. Apion cognominatus Pliſtonices, paulo antè ſcriptum reliquit, eſſe etiam nunc in labyrintho Ægypti coloſſeum Serapin è ſmaragdo nouem cubitorum. Eandem multis naturam aut certe ſimilem habere berylli uidentur, in India originem habentes, raro alibi reperti. Poliuntur omnes ſexangula figura artificū ingenijs, quoniā hebeſcunt, ni color ſurdus repercuſſu angulorū excitetur. Aliter em̄ politi nō habent fulgorē eundem. Probatiſsimi ſunt ex ijs qui uiriditatem puri maris imitantur. Proximi qui uocantur chryſoberylli, & ſunt paulo pallidiores, ſed in aureū colorem exeunte fulgore. Vicinum genus huic eſt pallidius, & à quibuſdam proprij generis exiſtimatur, uocaturq; chryſopraſus. Quarto loco numerantur hyacinthizontes. Quinto quos aeroides uocant. Poſt eos aūt cerini. Ac deinde oleagini, hoc eſt colore olei. Poſtremi cryſtallis ferè ſimiles. Hi capillamenta habent, ſordesq;, alioquin euanidi, quæ ſunt omnium uitia. Indi mire gaudent longitudine eorū, ſoloſq; gemmarum eſſe prædicāt, qui carere auro malint, ob id perforatos elephantorum ſetis religāt: & alios cōuenit nō oportere perforari, quorū ſit abſoluta bonitas, umbilicis

ſtatim

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtatim ex auro capita comprehendentibus. Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gemmas, quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine. Quidam & anguloſos putant ſtatim naſci, & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta, additoq; auro repercuſſa aut omnino caſtigata cauſa perſpicuitatis ad craſſitudinem. Vitia præteriam dicta eadem ferè quæ in ſmaragdis, & pterygia. In noſtro orbe aliquando circa Pontum inueniri putantur. Indi & alias quidem gemmas cryſtallo inuento adulterare repererũt, ſed præcipue beryllos.

De opali generibus, & uitijs & experimentis, & uarijs gemmis. Cap. VI

MInimum, ijdemq; plurimum ab ijs differunt opali, ſmaragdis tantũ cedentes. India ſola & horum eſt mater. Atq; ideo eis precioſiſsimã gloriã cõpoſitores gẽmarum & maxime inenarrabilem difficultatẽ dederunt. Eſt enim in ijs carbunculi tenuior ignis, eſt amethyſti fulgẽs purpura, eſt ſmaragdi uirens mare, & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Alij ſummo fulgoris argumento colores pigmentorũ æquauere. Alij ſulphuris ardentem flammam, aut etiam ignis oleo accenſi. Magnitudo nucem auellanam æquat, inſigni apud nos hiſtoria. Siquidem extat hodieq; huius generis gemma, propter quã ab Antonio proſcriptus Nonius ſenator eſt, filius Strumę Nonij eius, quẽ Catullus poeta in ſella curuli uiſum indigne tulit, auusq; Seruilij Noniani quẽ conſulem uidimus: illeq; proſcriptus fugiens, hunc è fortunis ſuis omnibus anulum abſtulit ſecum, quem certũ eſt ſeſtertijs uiginti milibus æſtimatũ. Sed mira Antonij feritas atq; luxuria, propter gemmam proſcribentis. Nec minor Nonij cõtumacia, proſcriptionẽ ſuã amantis, cum etiam feræ abroſas partes corporis relinquant, propter quas ſe periclitari ſciant. Vitia opali, ſi color in florem herbæ, quæ uocatur heliotropium, exeat, aut cryſtallũ, aut grandinem: ſi ſal intẽrueniat aut ſcabritia, aut puncta oculis occurſantia: nulloſq; magis India ſimilitudine indiſcreta uitro adulterat. Experimentũ in ſole tantũ. Falſis enim contra radios libratis digito ac pollice, unus atq; idem translucet colos in ſe cõſumptus. Veri fulgor ſubinde uariat, & plus huc illucq; ſpargit, & fulgor lucis in digitos fundit. Hãc gemmam propter eximiã gratiam plericq; appellauere pæderota. Sunt & qui priuatum genus eius faciunt, ſangenonq; ab Indis uocari dicunt. Traduntur naſci & in Ægypto, & in Arabia, & uiliſsimi in Ponto. Itẽ in Galatia ac Thaſo & Cypro. Quippe opali gratiam habet: ſed mollius nitet, raro non ſcaber. Summa coloris ex ære & purpura conſtat, uiriditas ſmaragdi deeſt. Conſtatq; melior ille color, cuius fulgor uini colore fuſcatur, q; qui diluitur aqua. Hactenus de principatu conuenit, mulierum maxime ſenatuſconſulto. Minus certa ſunt de quibus & uiri iudicant. Singulorum enim libido ſingulis precia facit, & præcipue regũ. Claudius Cæſar ſmaragdos induebat & ſardonychas. Primus autem Romanorum ſardonyche uſus eſt prior Africanus, ut tradit Demoſtratus, & inde Romanis hanc gemmam fuiſſe celeberrimã. Quamobrem proximum ei dabimus locum. Sardonyches olim ut ex nomine ipſo apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc eſt uelut carnib. ungue hominis impoſito, & utroq; trãslucido. Talesq; eſſe Indicas tradunt, Iſmenias, Demoſtratus, Zenothemis, Sotacus: hi quidem duo reliquas omnes quæ non traluceant, cæcas appellãtes, quæ nunc nomẽ abſtulere. Nullo ſardarum ueſtigio Arabicæ ſunt, cœperũtq; pluribus hæ gẽmæ coloribus intelligi, radice nigra, aut ceruleum imitante, & unguẽ: creditum enim candido pingi, nec ſine quadam ſpe purpuræ candore in minium tranſeunte. Has Indis nõ habitas in honore Zenothemis ſcribit: tantæ aliâs magnitudinis, ut inde capulos factitarent. Etenim cõſtat ibi torrentibus detegi. Et placuiſſe in noſtro orbe initio, quoniã ſolæ propè gemmarum ſcalptæ, ceram non auferrent. Perſuaſimus deinde & Indis, ut ipſi quoq; ijs gauderẽt. Vtiturq; perforatis utiq; uulgus tantum in collo. Et hoc eſt nunc Indicarũ argumentum. Arabicæ excellunt cãdore circuli prælucido atq; nõ gracili, neq; in receſſu gemmæ aut in deiectu renitẽte, ſed in ipſis umbonibus nitẽte, præterea ſubſtrato nigerrimi coloris. Et hoc in Indicis cereũ aut

corneum

corneum inuenit, etiam circuli albi: quædã in ijs cæleſtis arquus anhelatio eſt. Superficies uero locuſtarũ maris cruſtis rubentior. Iam melleæ aut feculentæ (hoc enim nomen eſt uitio) improbantur, & ſi zona alba fundat ſe, nõ colligat. Simili modo, ſi ex alio colore in ſe admittat aliquid enormiter. Nihil enim in ſua ſede alieno interpellari placet. Sunt & Armeniacæ, cætera probandæ, ſed pallida zona. Exponẽda eſt & onychis ipſius natura, propter nominis ſocietatem: hoc in gemmam tranſilit ex lapide Carmaniæ. Sudines dicit in gemma eſſe candorem unguis humani ſimilitudine. Item chryſolithi colorem & ſardæ & iaſpidis. Zenothemis Indicam onychem plures habere uarietates, igneam, nigram, corneam, cingentibus candidis uenis oculi modo, interuenientibus quarundam oculis obliquis uenis. Sotacus & Arabicam onychem tradit. Sed eam à cæteris diſtare, quòd Indica igniculos habeat, albis cingentibus zonis ſingulis pluribúsue, aliter quàm in Sardonyche Indica. Illic enim momẽtum eſſe, hic circulum. Arabicas onychas nigras inueniri candidis zonis. Satyrus carnoſas eſſe Indicas, parte carbunculi, parte chryſolithi & amethyſti, totumq; id genus abdicat. Veram autem onychem plurimas uariasq; cum lacteis zonis habere uenas, omnium in tranſitu colore inenarrabili, & in unũ redeunte concentum ſuauitate grata. Nec ſardæ natura differenda eſt, diuiduæ ex eodem nomine: obiterq; ardentium gemmarum indicanda.

De generibus carbunculorum, & uitijs, & experimentis, & gemmis ardentibus. Cap. VII

PRincipatum habent carbunculi, à ſimilitudine ignium appellati, cum ipſi nõ ſentiant ignes, ob id à quibuſdam apyroti uocati. Horum genera, Indici & Garamãtici, quos & carchedonios uocauere, propter opulentiã Carthaginis magnæ. Adijciunt Æthiopicos & Alabandicos, in Orthoſia caute naſcentes, ſed qui perficiantur Alabandis. Præterea in omni genere maſculi appellantur acriores, at fœminæ languidius refulgentes. In maſculis quoq; obſeruãt liquidioris alios flãmæ, nigrioris alios, & quoſdam lucidius, ac magis cæteris in ſole flagrantes. Optimos uero amethyſtizontas, hoc eſt, quorum extremus igniculus in amethyſti uiolam exeat: proximos illis, quos uocant ſyrtitas, pinnato fulgore radiantes. Inueniri autem ubicunq;, maxime ſolis repercuſſu. Satyrus Indicos non eſſe claros dicit, ac plerunq; ſordidos, ac ſemper fulgoris retorridi: Æthiopicos pingues, lucemq; non emittentes, ſed conuoluto igne flagrare. Calliſtratus fulgorẽ carbunculi debere candidum eſſe poſiti, extremo uiſu nubilantem: ſi attollatur, exardeſcentem: ob id à pleriſq; hunc carbunculum candidum uocari. Qui languidius ac liuidius ex Indicis lucent, lithizontas appellari. Carchedonios multo minores eſſe. Indicos etiam in ſextarij unius menſurã cauari. Archelaus carchedonios nigrioris aſpectus eſſe, ſed igne, uel ſole, & inclinatione acrius q; cæteros excitari. Eoſdem umbrãte tecto purpureos uideri, ſub cælo flammeos, contra radios ſolis & ſcintillare, ceras ſignãtibus his liqueſcere, quamuis in opaco. Multi Indicos carchedonijs candidiores eſſe, & è diuerſo inclinatione hebetari ſcripſere, etiamnum in carchedonijs maribus ſtellas intus ardere, fœminas fulgorẽ uniuerſum fundere extra ſe. Alabandicos cæteris nigriores eſſe ſcabroſq;. Naſcunt & in Thracia coloris eiuſdem, ignem minime ſentientes. Theophraſtus autor eſt, & in Orchomeno Arcadiæ inueniri, & in Chio. Illos nigriores, è quibus & ſpecula fieri. Eſſe & Trœzenios uarios interueniẽtibus maculis albis. Item Corinthios ex pallidiore cãdidos. Maſſilia quoq; importari Bocchus & Olyſſipone ſcripſit magno labore ob argillã ſole aduſtis ſaltibus. Nec eſt aliud difficilius, quàm diſcernere hæc genera, tanta eſt in eis occaſio artis, ſubditis per quæ translucere coganť. Aiunt ab Æthiopibus hebetiores in aceto maceratos quatuordecim diebus niteſcere, totidem menſibus durante fulgore. Adulterant uitro ſimillime, ſed cote deprehenduntur, ſicut aliæ gemmæ factitiæ: mollior enim materia & fragilis: & centroſa ſcobe deprehenduntur & pondere, quod minus eſt uitreis, aliquando & puſtulis argenti modo relucẽtibus. Eſt & anthracitis appellata, in Theſprotia foſſilis, carbo

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibus ſimilis. Falſum arbitror quod & in Liguria naſci tradiderũt, niſi forte tũc naſcebantur. Eſſe in ijs & præcinctę candida uena traduntur, harum igneus color ut ſuperiorũ eſt. peculiare quidem quod iactatæ in ignem uelut intermortuæ extinguuntur: contrà aquis perfuſæ exardeſcunt. Cognata eſt huic ſandaſtros, quã aliqui garamãtitin uocãt, naſcitur in India loco eiuſdem nominis. Gignit & in Arabia ad meridiẽ uerſa. Commẽdatio ſumma, quod uelut in translucido ſtellãtes, intus fulgẽt aureæ guttæ, ſemper in corpore, nunquam in cute. Accedit religio narrata à ſiderũ cognatione ab inſpectoribus, quoniam ferè ſtellarum hyadũ & numero & diſpoſitione ſtellant, ob id Chaldæis in ceremonijs habitę. Et hic mares auſteritas diſtinguit, quodam uigore appoſita tingens. Indicæ quidẽ etiam hebetare uiſus dicuntur. Blandior fœminis flãma, alliciens magis ęq; accendens. Sunt qui præferant Arabicas Indicis, fumidæq; chryſolitho illas ſimiles dicunt. Iſmenias uero negat poliri ſandaſtros propter teneritatem, & ob id in magno errore ſunt, qui ſandaſon uocant. Inter omnes conſtat, quantũ numero ſtellarum accedat, tãtum & pretio accedere. Affert errorem aliquãdo ſimilitudo nominis, ſandaſer, quod Nicanor ſandaſerion uocauit, alij ſandaſeron. Quidam uero hãc ſandaſtron, illã ſandaſon, in India naſcẽtem illam quoq; & loci nomẽ cuſtodientem: mali colore, aut olei uiridis, omnibus improbatam. Ex eodem genere ardentium lychnites appellata à lucernarũ accẽſarum præcipua gratia. Naſcitur circa Orthoſiam, totaq; Caria ac uicinis locis, ſed probatiſsima in Indis, quã quidã remiſſiorem carbunculum eſſe dixerunt. Secũda bonitate ſimilis eſt Ionis appellata à præſatis floribus. & alias inuenio differentias. Vnam quæ purpura radiet, alterã quæ cocco: à ſole excalfactas, aut digitorũ attritu, paleas & chartarum fila ad ſe rapere. Hoc idẽ & Carchedonius facere dicitur, quanq; multo uilior prædictis. Naſcitur apud Naſamonas in montibus, ut incolæ putant, imbre diuino. Inuenitur ad repercuſſum lunæ, maxime plenæ. Carthaginem quondam deportabatur. Archelaus & in Ægypto circa Thebas naſci tradidit, fragiles uenoſas, morienti carboni ſimiles. Potoria uaſa & ex hoc lapide & ex lychnite factitata inuenio. Omnia autem hæc genera ſcalpturæ cõtumaciter reſiſtunt, partemq; ceræ in ſigno tenent. E diuerſo ad hæc ſarda utiliſsima, quæ nomen cum ſardonyche cõmunicauit. Ipſa gemma uulgaris, & primum Sardibus reperta. ſed laudatiſsima circa Babyloniam cum lapidicinæ quædam aperirẽtur, hærens in ſaxi corde. Hocq; modo metallum apud Perſas defeciſſe traditur. Sed inueniuntur compluribus alijs locis, ſicut in Paro & Aſſo. In India trium generum, rubrum, & quod demium uocant à pinguedine, tertium quod argenteis bracteis ſublinitur. Indicæ perlucent, craſsiores ſunt Arabicæ. In ueniuntur & circa Leucada Epiri, & circa Ægyptum, quæ bractea aurea ſublinuntur. Et in his autẽ mares excitatius fulgent. Fœminę pinguiores ſunt, & craſsius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos uſu frequentior. Hac certe apud Menãdrum & Philemonem fabulæ ſuperbiunt. Nec ullæ translucentium tardius ſuffuſo humore hebetantur, oleoq; magis ęq; alio liquore. Damnantur ex ijs melleæ, & ualidius teſtaceæ.

De generibus topazij, & callaide, & de gẽmis uiridib. nõ translucentibus. Cap. VIII.

EGregia etiamnum topazio gloria eſt, ſuo uirẽti genere, & cum reperta eſt prælatæ omnibus. Id accidit in Arabiæ inſula, quæ Chitis uocatur: in qua Troglodytæ prædones, cum diutius fame & tempeſtate preſsi, herbas radicesq; effoderent, eruerunt topazion. Hæc Archelai ſententia eſt. Iuba topazon inſulam in rubro mari à continẽte ſtadijs ccc abeſſe tradit, nebuloſam & ideo quæſitam ſæpe nauigãtibus, ex ea cauſa nomen accepiſſe. Topazin enim Troglodytarum lingua ſignificationem habere quærẽdi. Ex hac primum importatã Berenicæ reginæ, quæ fuit mater ſequẽtis Ptolemæi, à Philemone præfecto regis, ac mire placuiſſe, & inde factam ſtatuã Arſinoæ Ptolemæi Philadelphi uxori quatuor cubitorum, ſacratã in delubro, quod aureum cognominabat. Recentiſsimi autores & circa Thebaidis Alabaſtrum oppidum naſci dicũt. Et duo eius genera faciunt, praſoidem atq; chryſopteron ſimilẽ chryſopraſio. Eius enim tota ſimilitudo ad porri ſuccum

diri

dirigitur. Est autē amplissima gemmarū. Eadem sola nobilium limā sentit, cæteræ naxijs cotibus poliunt. Hæc & usu atterit. Comitat eam similitudine propior quàm autoritate callais è uiridi pallens. Nascitur post auersa Indiæ apud incolas Caucasi montis Phicaros ac Asdatas amplitudine conspicua, sed fistulosa ac sordium plena. Syncerior multo præstantiorq; in Carmania. Vtrobiq; autem in rupibus inuijs & gelidis, oculi figura extuberans, leuiterq; adhærens, nec ut agnata petris, sed ut apposita. Quapropter scandere ad eā pigritia pedum equestres populos tedet, simul & periculum terret. Ergo fundis è longinquo incessunt, & cum toto musco excutiunt. Hoc uectigal, hocq; gestamen diuites in cer uice gratissimum norunt. Hic census, hæc gloria à pueritia deiectorum numerum prædi-
10 cantium, in quo uaria fortuna. Quidā ictu primo cœpere præclaras, multi infectādo nullas. & uenatus quidē callaidis talis: sectura formātur, aliàs fragiles. Optimus color smaragdi: ut tamen apparet, ex alieno est quod placeāt. Inclusæ decorant auro, aurumq; nullæ magis decent. Quæ sunt earum pulchriores, oleo, unguento, & mero colorē deperdunt. Viliores constantius repræsentant, neque est imitabilior alia mendacio uitri. Sunt qui in Arabia inueniri eas dicant in nidis auium, quas melancoryphos uocant. Viridantium & alia plura sunt genera. Vilioris est turbæ prasius, cuius alterū genus sanguineis punctis obhorret, Tertiū uirgulis tribus distinctū est cādidum. Præfertur his chrysoprasius, porri succum & ipsa referens, sed hæc paulum declinans à topazio in aurum. Huic & amplitudo ea est, ut cymbia etiam ex ea fiant: cylindri quidem celerrime. India & has generat, &
20 nilion, fulgore hebeti ac breui, & cum intueare fallaci. Sudines dicit & in Syuero Atticæ flumine nasci. Est autem color fumidæ topazij, aut aliquando melleæ. Iuba in Æthiopia gigni tradit, in littoribus amnis, quem Nilum uocamus, & inde nomē trahere. Non trāslucet molochites spissius uirens, à colore maluę nomine accepto, reddēdis laudata signis, & infantium custodia quadam innato contra pericula ipsorum medicamine. Viret, & sæpe translucet iaspis, etiam si uicta à multis, antiquitatis tamen gloriam retinens. Plurimæ ferunt eam gentes, smaragdo similem Indi: Cypros duram glaucoq; pingui: Persæ aeri similem, ob id uocatur aerizusa. Talis & Caspia est, cerulea circa Thermodontem amnē: in Phrygia purpurea: in Cappadocia ex purpura cerulea, atq; non refulgens. Amisos Indicæ similē mittit, Chalcidon turbidā. Sed minus refert nationes quàm bonitates distin-
30 guere. Optima ergo quæ purpuræ quicquam habet, secunda quæ rosæ, tertia quæ smaragdi. Singulis autem Græci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos uocatur borea, cælo autumnali matutino similis, & hæc erit illa quæ uocatur aerizusa. Similis est & Sardæ, imitata & uiolas. Non minus multæ species reliquæ, sed omnes in uitio ceruleæ aut crystallo similes, aut myxis. Item terebinthizusa, improprio (ut arbitror) cognomine, uelut è multis eiusdem generis composita gemmis. Quamobrē præstantiores funda clauduntur, id est patentes, nec præterq; margines auro amplectente. Vitium est & breuis in ijs nitor, & longe splendens, & sal, & omnia quæ in cæteris. Et uitro adulterant, quod manifestum fit, cum extra fulgorē spargunt, atq; nō in se continent: nec diuersæ quas sphragidas uocant, publico gemmarum dominio ijs tantum dato, quoniā optime signent.

40 De iaspidum generibus. Cap. IX

TOtus uero oriens pro amuletis traditur gestare eam, quę ex ijs smaragdo similis est: & transuersa linea alba media præcingitur, & grāmatias uocatur: quæ pluribus, polygrammos. Libet obiter uanitatem magicam hic quoq; coarguere, quoniam hanc concionantibus utilem esse prodiderunt. Est & onychipuncta, quę iasponyx uocatur, & nubem complexa, & niues imitata: hæc stellata rutilis punctis est, & sali Megarico similis: & ueluti fumo infecta, quæ capnias uocatur. Magnitudinem iaspidis undecim unciarum uidimus, formatamq; inde effigiem Neronis thoracatam. Reddetur & per se cyanos, accommodato paulo ante iaspidis nomine, colore ceruleo. Optima Scythica, dein Cypria, postremo Ægyptia. Adulteratur maxime tinctura, idq; in gloria regis Ægyptij ascribitur,

qui primus eam tinxit. Diuiditur aũt & hæc in mares fœminasq; Ineſt ei aliquãdo & aureus puluis, nõ qualis in ſapphirinis. Sapphirus em̃ & aureis punctis collucet. Ceruleq; & ſapphiri, raroq; cum purpura. Optimæ apud Medos, nuſquã tamen perlucidæ. Præterea inutiles ſcalpturæ interueniẽtibus cryſtallinis centris. Quæ ſunt ex ijs cyanei coloris, mares exiſtimantur. Alius ex hoc ordo purpureis dabitur, & ab illis deſcendentibus. Principatum amethyſti Indicæ tenent. Sed in Arabiæ quoq; parte, quæ finitima Syriæ Petræa uocatur, & in Armenia minore, & in Ægypto, & in Gallia reperiuntur. Sordidiſsimæ autem uiliſsimæq; in Thaſo & Cypro. Cauſam nominis afferunt, quod uſq; ad uini colorem accedens, prius quàm eum deguſtet, in uiolam deſinat: fulgoreq; quidam in illa purpuræ nõ ex toto igneus, ſed in uini colorem deficiens. Perlucent aũt omnes uiolaceo colore, ſcalpturis faciles. Indicæ abſolutũ felicis purpuræ colorẽ habent: ad hanc q; tingentiũ offi cinæ dirigunt uota. Fundit aũt eum aſpectu leniter blandum, neq; in oculos ut carbunculi uibrat. Alterum earum genus deſcendit ad hyacinthos. Hunc colorem Indi ſacon uocant talem gemmam ſacodion. Dilutior ex eodem ſapinos uocatur. Eadem paranites in contermino Arabiæ, gentis nomine. Quartum genus colorem uini habet. Quintum ad uiciniam cryſtalli deſcendit, albicante purpuræ deiectu. Hoc & minime probatur, quando præcellens debet eſſe in ſuſpectu uelut ex carbunculo refulgens quidam in purpura leuiter roſeus nitor. Tales aliqui malunt pæderotas uocari, alij anterotas, multi Veneris gemmã, quod maxime uidetur decere & ſpecie & colore extremo gemmæ. Magorũ uanitas reſiſtere ebrietati eas promittit, & inde appellatas. Præterea ſi lunæ nomen ac ſolis ſcribatur in ijs, atque ita ſuſpendantur è collo capillis cynocephali uel plumis hirundinis reſiſtere ueneficijs. Iam uero quoquo modo adeſſe reges adituris. Grandinẽ quoq; auertere, ac ſimilia, & locuſtas, precatione addita, quam demonſtrant. Nam è ſmaragdis quoque ſimilia promiſere, ſi aquilæ ſcalperentur, aut ſcarabei: quæ quidem ſcripſiſſe eos non ſine contemptu & irriſu generis humani arbitror. Multum ab ea diſtat hyacinthos, tamen è uicino deſcendens. Differentia hæc, quòd ille emicans in amethyſto fulgor uiolaceus, dilutus eſt in hyacintho. Primo quoque aſpectu gratus, euaneſcit antequam ſatiet, adeoq; non implet oculos, ut penè nõ attingat, marceſcens celerius nominis ſui flore. Hyacinthos Æthiopia mittit & chryſolithos, aureo colore translucentes. Præferuntur ijs Indicæ, & ſi uariæ non ſint, Bactrianæ. Deterrimæ aũt Arabicæ, quoniam turbidæ ſunt & uariæ, & fulgoris interpellati nubilo macularum, etiam quæ lympidæ cõtigere, ueluti ſcobe ſua refertæ. Optimæ uero ſunt quæ in collatione aurum albicare quadam argenti facie cogunt. Funda includuntur perſpicuę. Cæteris ſubijcitur aurichalcum. Tametſi iam expertes gemmarum uſu appellantur aliqui & chryſelectri, in colorem electri declinãtes, matutino aſpectu iucundiore. Ponticas deprehendit leuitas. Quædam in ijs duræ ſunt ruffæq;, quædam molles & ſordidæ. Bocchus autor eſt, & in Hiſpania repertas, quo in loco cryſtallum dicit ad libramentum aquæ puteis defoſsis inde erutam. Et chryſolithon XII pondo à ſe uiſam. Fiunt & leucochryſi, interueniente candida uena. Sunt in hoc genere capniæ. Sunt & uitreis ſimiles, ueluti croco refulgentes. Vitreæ uero ut uiſu diſcerni non poſsint. Tactus autem deprehendit, tepidior in uitreis. In eodem genere ſunt melichryſi, ueluti per aurum ſyncero melle translucente, quas India mittit, quanq; ad iniuriam fragiles. Eadem & xyſtion parit, plebeiam ibi gemmam. Candidarũ dux eſt pæderos, quanquam poteſt quæri, an in colore numerari debeat toties iactati per alienas pulchritudines nominis, adeo decoris prærogatiua in uocabulo facta eſt. Eſt & ſuum genus expectatione tanta dignum. Coeunt in translucidam cryſtallum uiridis ſuo modo aer ſimulq; purpura, & quidam uini aureus nitor, ſemper extremus in uiſu, ſed purpura coronatus madere ſingulis uidetur his & pariter omnibus. Nec gemmarũ ulla eſt liquidior, capiti iucunda, ſuauis & oculis. Laudatiſsima eſt in Indis, apud quos argenon uocat. Proxima apud Ægyptios, ubi ſcnites. Tertia in Arabia, uerum ſcabra. Mollius radiat Pontica

&

& Asiatica. Ipsæ uero molliores sunt, Galatica & Thracica & Cypria. Vitia earũ langor, aut alienis turbari coloribus, & quæ cæterarum. Proxima candicantiũ est Asteria, principatum habens proprietate naturæ, quod incluſam lucem pupillæ modo quandam continet, ac trãsfundit cum inclinatione, uelut intus ambulantẽ ex alio atq; alio loco reddẽs, eademq; contraria soli regerens candicãtis radios, unde nomen inuenit, difficilis ad cælandum. Indicæ præfertur in Carmania nata. Similiter candida est quæ uocatur astrios, cryſtallo propinquans, in India nascens, & in Pallenes littoribus: intus à centro ceu stella lucet fulgore lunæ plenæ. Quidam cauſam nominis reddunt, quod astris oppoſita fulgorem rapiat, ac regerat. Optimam in Carmania gigni, nullamq; minus obnoxiã uitio. Ceraunian enim uocari quæ sit deterior. Peſsimã lucernarũ lumini similẽ. Celebrãt & astroiten, mirasq; laudes eius in magicis artibus Zoroastren ceciniſſe. Quidã diligentius de ea produnt. Astrobolon Sudines dicit oculis piſcium similem eſſe, & radiare candido ut solem. Est inter candidas & quæ ceraunia uocatur, fulgorem siderum rapiẽs. Ipsa cryſtallina ſplendoris cerulei in Carmania nascẽs. Albam eſſe Zenothemis faretur, ſed habere intus stellam concurſantem. Fieri & hebetes ceraunias, quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas concipere stellã eam, quæ post totidem menses relãgueſcat. Sotacus & alia duo genera fecit ceraunię, nigras rubẽtesq;, ac similes eas eſſe ſecuribus: per illas quę nigræ sunt & rotundæ, urbes expugnari & claſſes, easq; betulos uocari: quæ uero longæ sunt, ceraunias. Faciunt & aliã rarã admodum, & Parthorum magis quæsitã, quoniã nõ aliubi inueniatur q; in loco fulmine icto. Proximum ceraunię nomen apud eos habet, quæ appellatur iris. Effoditur in quadã inſula rubri maris, quæ distat à Berenice urbe LXM paſſ. cętera sui parte cryſtallus. Itaq; quidã radicẽ cryſtalli eſſe dixerunt. Vocatur ex argumento iris. Nam sub tecto percuſſa sole, species & colores arquus cæleſtis in proximos parietes eiaculatur, ſubinde mutãs, magnaq; uarietate admirationem sui augens. Sexangulam eſſe ut cryſtallum conſtat. Sed eſſe aliquas scabris lateribus & angulis inæqualibus dicunt, in sole aperto proiectas, radios in se cadẽtes diſcutere: Aliquas uero ante se proiecto nitore ad iacentia illuſtrare. Colores uero nõ niſi ex opaco reddunt, nec ut ipsæ habeãt, ſed ut reper cuſſu parietum elidant, optimaq; quæ maximos arquus facit ſimillimosq; cęleſtibus. Est & alia iris cerę ſimilis, prędura: quam Horus crematã tuſamq; ad ichneumonum morſus remedio eſſe, naſci aũt in Perſide tradit. Similis est aſpectu, ſed non eiuſdem effectus quæ uocatur zeros, alba nigraq; macula in tranſuerſum diſtinguẽte cryſtallum. Expoſitis per genera colorum principalium gemmis, reliquas literarum ordine explicabimus.

De quibuſdam gemmis per alphabeti ordinem. Cap. X

AChates in magna fuit autoritate, nunc in nulla est: reperta primũ in Sicilia iuxta flumen eiuſdem nominis, poſtea plurimis locis, excedẽs amplitudine, numeroſa uarietatibus diuerſis mutãtibus cognomina eius. Vocatur enim phaſſachates, cerachates, ſardachates, hæmachates, leucachates, dendrachates, uelut arbuſcula inſignis: antachates, cum uritur myrrham redolens, coraloachates guttis aureis ſapphiri modo diſtincta, qualis copioſiſsima in Creta, ſacra appellata. Putãt eã contra araneorum & ſcorpionũ ictus prodeſſe. Quod in Siculis uticq; crediderim, quoniã primum eius prouinciæ afflatu ſcorpionum peſtis extinguitur. Et in India inuentæ contra eadẽ pollent, & alijs magnis miraculis. Reddunt enim ſpecies fluminum, nemorum & iumentorum, etiam eſſeda & ſtaticula, & equorum ornamenta. Medici coticulas inde faciunt. Spectaſſe etiam prodeſt oculis. Sitim quoq; ſedant in os additæ. Phrygiæ uiridia non habent. Thebis Ægyptijs repertæ carent rubentibus uenis & albis. Et hæ quoq; contra ſcorpiones ualidæ. Eadem autoritas & Cyprijs est. Sunt qui maxime probent uitreã perſpicuitatem in his. Reperiuntur & in Thracia & circa Oetã, & in Parnaſo, & in Lesbo ac Meſſene, ſimiles limitum floribus, & Rhodo. Aliæ apud magos differentiæ. Leoninæ pelli ſimiles, potentiam habere contra ſcorpiones dicuntur. In Perſis uero ſuffitu earum tempeſtates auerti, & præ-

terea flumina sisti. Argumentū esse, si in feruentes cortinas additæ refrigerent, sed ut prosint leoninis iubis alligandas: nam hyænæ pelli similem abominantur, discordialem domibus. Eam uero quæ unius coloris sit, inuictam athletis esse. Argumentum eius, quod in olla plena olei cocta cum pigmentis, & intra duas horas subferuefacta, unum colorem ex omnibus facit minij. Acopis nitro similis est, pumicosa, aureis guttis stellata. Cum hac oleum subferuefactum perunctis lassitudinem (si credimus) soluit. Alabastrites nascitur in alabastro Ægypti, & in Syriæ Damasco, candore interstincto uarijs coloribus: hęc cremata cum fossili sale ac trita, grauitates oris & dentium extenuare dicitur. Alectorias uocant in uentriculis gallinaceorum inuentas, crystallina specie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotoniensem usum in certaminibus, inuictum fuisse uideri uolunt. Androdamas argenti nitorem habet ut adamas, quadrata, semperq; tessellis similis: magi putant nomen impositum ab eo, quod impetus hominum, & iracundias domet. Eadem sit an alia argyrodamas, autores non explicant. Antipathes nigra non translucet. Experimentum eius si coquatur in lacte, facit enim hoc myrrhæ simile immissa. Eamq; contra effascinationes auxiliari magi uolunt. Arabica ebori simillima est, & hoc uideretur, nisi abnueret duritia: putant contra dolores neruorum prodesse habentibus. Aromatites & ipsa in Arabia traditur gigni, sed & in Ægypto circa Pyras, ubique lapidosa, & myrrhæ coloris & odoris, ob hoc reginis frequentata. Asbestos in Arcadiæ montibus nascitur, coloris ferrei. Aspilatem Democritus in Arabia gigni tradit, ignei coloris. Eam oportere cameli pilo splenetícis alligari, inueniriq; in nido Arabicarū alitum. Et aliā eodē nomine ibi in Leucopetra nasci argentei coloris, radiantē, contra lymphatū habendā. Atizoen in India & in Perside ac Ida monte nasci tradit, argenteo nitore fulgentem, magnitudine trium digitorum, ad lenticulæ figuram, odoris iucundi, necessariam magis regem constituentibus. Augites non multis alia uidetur esse quàm quæ calais. Amphitane alio nomine appellatur chrysocolla, in Indiæ parte, ubi formicæ eruunt aurum, in qua inuenitur auro similis quadrata figura: affirmaturq; natura eius quæ magnetis, nisi quod trahere quoque aurum traditur. Aphrodisiace ex candida rufla est. Apsyctos septenis diebus calorem tenet excalfacta igni, nigra ac ponderosa, distinguentibus eam uenis rubentibus. Putant prodesse contra frigora. Ægyptillam Iacchus intelligit, per album sarda nigraq; una transeunte: uulgus autem in nigra radice ceruleam facit. Balanitæ genera duo habent, subuirides, & Corinthij æris similitudine. Illa à Copto, hæc ex Troglodytica ueniens, medias secante flammea uena. Coptos & Batrachitas mittit. Vnam ranæ simile colore: Alteram ebori: Tertiam rubentis è nigro. Baptes, mollis alioquin, odore excellit. Beli oculus albicans pupillam pingit nigram, è medio aureo fulgore lucentem. Hæc propter suam speciem sacratissimo Assyriorum deo dicatur. Aliam autem quam Belum uocant, in Arbelis nasci Democritus tradit, nucis iuglandis magnitudine uitrea specie. Baroptenus siue baroptis nigra, sanguineis & albis nodis alligata dicitur, uelut portentosa. Botrytes alia nigra est, alia pampinea, incipienti uuæ similis. Zoroastres crinibus mulierum similiorem Bostrychiten uocat. Bucardia bubulo cordi similis Babylone tantum nascitur. Brontia capitibus testudinum similis, & cum tonitruis cadens (ut putant) fulmine icta restinguit, si credimus. Bolœ nimbo inueniuntur, glebæ similitudine. Cadmitis eadem esset quam Ostracitin uocant, nisi quod hanc ceruleæ interdum cingunt bullæ. Callis sapphirum imitatur, candidior, & littoroso mari similis. Capnites quibusdam uidetur suum genus habere, plurimis spiris fumida, ut suo loco diximus: in Cappadocia & in Phrygia nascitur, ebori similis. Callainas ferunt plures coniunctos semper inueniri. Catochites Corsicæ lapis est, cæteris maior, mirabilis, si uera traduntur, impositam manum ueluti gummi retinens. Catopyrites in Cappadocia prouenit. Cepites, siue cepocapites, candida est, uenarum nodis coeuntibus, candore imaginem regerens. Ceramites, testæ colorem habet. Cinædiæ

inue

Universidad de Deusto
Biblioteca

inueniuntur in cerebro piſcis eiuſdem nominis, candidæ & oblongæ, euentúque mirandæ, ſi modo eſt fides, præſagire eas habitum maris nubilo colore aut tranquillitate. Cerites ceræ ſimilis eſt: Circos piris: Corſoides caniciei hominis: Coralloachates corallo aureis guttis diſtinctæ. Corallis minio, gignitur in India & Syene. Craterites inter chryſolithum & electrum colorem habet, præduræ naturæ. Crocallis ceraſum repræſentat. Ciſsites circa Copton naſcitur cādida, & uidetur intus habere partū, qui ſentiatur etiam ſtrepitu. Chalcophonos nigra eſt, ſed illiſa æris tinnitū reddit, tragœdis, ut ſuadent, geſtanda. Chelidoniæ duorū ſunt generū, hirundinū colore, & altera parte purpureæ, nigris interpellantibus maculis. Chelonia oculus eſt Indicæ teſtudinis, uel portentoſiſsima magorum mendacijs. Melle enim colluto ore impoſitam linguæ, futurorum diuinationem præſtare promittunt: quintadecima luna & ſilente, tota die: decreſcente uero ante ſolis ortum, cæteris diebus à prima in ſextam horam. Sunt & chelonitides teſtudinum ſimiles, ex quibus ad tempeſtates ſedandas multa uaticinantur. Ea uero quæ ſit aureis guttis, cum ſcarabeo deiecta in aquam feruentē, tempeſtates auerti. Chlorites herbacei coloris eſt, quā dicunt magi inueniri in motacillæ auis uentre, congenitā ei: ferroq; includi iubēt ad quędā prodigioſa moris ſui. Choaſpites à flumine dicta eſt, uiridis, fulgoris aurei. Chryſolampis in Æthiopia naſcitur, pallidi coloris die, noctu ignei. Chryſophis aurum uidetur eſſe. Cepionides in Æolidis Atarnæ, nūc pago, quondā oppido, naſcuntur, multis coloribus translucentes, aliàs uitreæ, aliàs cryſtallinæ, aliàs iaſpideę. Sed & ſoridis tantus eſt nitor, ut imagines reddant ceu ſpecula. Daphniam Zoroaſtres morbis comitialibus demonſtrat. Diadochus beryllo ſimilis eſt. Diphris duplex, candida ac nigra, mas ac fœmina, genitale utriuſq; ſexus diſtinguente linea. Dionyſias nigra ac dura mixtis rubentibus maculis: ex aqua trita ſaporem uini facit, & ebrietati reſiſtere putatur. Draconites ſiue dracontia è cerebro ſit draconū, ſed niſi uiuentibus abſciſſo nunquam gemmeſcit, inuidia animalis mori ſe ſentientis. Igitur dormientibus amputant. Sotacus qui uiſam eam gemmam ſibi apud regem ſcripſit, bigis uehi quærentes tradit, & uiſo dracone ſpargere ſomnifica medicamēta, atq; ita præcidere. Eſſe autem candore tranſlucido, nec poſtea poliri, aut artem admittere. Encardia cognominatur & cardiſce: Vna, in qua nigra effigies cordis eminet: Altera, eodem nomine uiridi colore, cordis ſpeciem repræſentat: Tertia nigrum cor oſtendit, reliqua ſui parte candida. Enorchis candida eſt, diuiſaq; fragmentis teſtium effigiem repræſentat. Exhebenum Zoroaſtres ſpecioſam & candidam tradit, qua aurifices aurum poliunt. Eriſtalis cum ſit candida, ad inclinationes rubeſcere uidetur. Erotylos eadem amphicome & hieromnemon, à Democrito laudatur in argumentis diuinationum. Eumeces in Bactris naſcitur, ſilici ſimilis, & capiti ſuppoſita uiſa nocturna oraculi modo reddit. Eumetren Beli gemmam, ſanctiſsimi deorum ſibi, Aſſyrij appellāt, porracei coloris, ſuperſtitionibus gratam.

Eupetalos quatuor colores habet, ceruleum, igneum, minij, mali. Eureos nucleo oliuæ ſimilis eſt, ſtriata concharum modo, non adeo candida. Eurotias ſitu uidetur operire nigritiam. Euſebes ex eo lapide eſt, ex quo traditur Tyri in Herculis templo facta ſedes, ex qua dij facile ſurgebant. Epimelas fit, cum in candida gemma ſuperne nigricat colos. Galaxiam aliqui galactiten uocant, ſimilem proxime dictis, ſed intercurrentibus ſanguineis aut candidis uenis. Galactites ex uino colore lactis eſt. Eandem dicunt leucam, & leucographiam appellāt, & ſynnephiten, tritam lactis ſucco ac ſapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fœcunditatem, infantium quoque alligata collo ſaliuam facere dicitur, in ore autem liqueſcere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mittit eam & Achelous amnis. Sunt qui ſmaragdū albis uenis circumligatum galactiten uocēt. Galaicos argyrodamanti ſimilis eſt, paulo ſordidior. Inueniuntur autē binæ uel ternæ. Gaſidanem Medi mittunt, coloris orobini, ueluti floribus ſparſam. Naſcitur & in Arbelis. Hæc quoq; gemma concipere dicitur, & intra ſe partum fateri concuſſa, concipere autem

trimestri spatio. Glossopetra linguæ similis humanæ in terra nō nascitur, sed deficiente lu na cælo decidere, & lenocinanti necessaria creditur. Quod ne credamus, promissi quoq; uanitas facit. Ventos enim ea cōprimi narrant. Gorgonia nihil aliud est quàm corallium: nominis causa, quod in duritiam lapidis mutatur: emollit maria, fulminibus & typhoni resistere affirmant. Genianen eadem uanitate inimicorum pœnas efficere promittunt.

Heliotropium nascitur in Æthiopia, Africa, Cypro, porracei coloris, sanguineis uenis distincta. Causa nominis, quoniam deiecta in uas aquæ fulgorem solis accedentem per cussu sanguineo mutat, maxime Æthiopica: eadem extra aquam speculi modo solem ac cipit, deprehenditq; defectus, subeuntem lunam ostendens. Magorum impudentiæ uel manifestissimum in hac quoq; exemplum est, quoniam admixta herba heliotropio, qui busdam quoq; additis precationibus, gerentem conspici negent. Hephæstites quoq; speculi naturam habet in reddendis imaginibus, quanquam rutila. Experimentum est, si feruentem aquam addita statim refrigeret, aut si in sole addita aridam materiam accen dat. Nascitur in Coryco. Horminodes, ex argumento uiriditatis in candida gemma uel nigra, & aliquando pallida, ambiente circulo aurei coloris, appellat̄. Hexecontalithos in parua magnitudine multicolor, hoc sibi nomen adoptauit. Reperitur in Troglodyti ca regione. Hieracites alternat tota, miluinis nigricās ueluti plumis. Hammites ouis pi scium similis est, & alia uelut nitro composita, prædura alioquin. Hammonis cornu in ter sacratissimas Æthiopiæ gemmas, aureo colore, arietini cornus effigiem reddens pro mittitur prædiuina somnia repræsentare. Hormesion inter gratissimas aspicitur, ex i gneo colore radians auro, portante secum in extremitatibus candidam lucem. Hyænię ex oculis hyænæ, & ob id in uase inueniri dicuntur: & si credimus, linguæ hominis sub ditæ futura prædicere. Hęmatites in Æthiopia quidem principalis, sed & in Arabia & Africa inuenitur, sanguineo colore, nō omittenda promissis ad coarguēdas barbarorum insidias. Zachalias Babylonius in his libris quos scripsit ad regem Mithridatem, huma na gemmis attribuit fata: has non contētus oculorum & iocinerum medicina decorasse, à rege etiam aliquid petituris dedit, & litibus iudicijsq; interposuit: in præl̄js etiam eas sa lutares pronunciauit. Est & alia eiusdem generis, quę uocatur henui ab Indis, xanthos ap pellata Græcis, è fuluo candicans. Idæi dactyli in Creta, ferreo colore pollicem huma num exprimūt. Icterias aliti lurido similis, ideo existimat̄ salubris cōtra regios morbos. Est & alia eodem nomine liquidior. Tertia folio uiridi similis, latior prioribus, penè sine pondere uenis luridis. Quartū genus in eodem colore nigris uenis descendentibus. Io uis gemma candida est, non ponderosa, tenera. Indica gentium suarum habet nomen, subruffo colore, in attritu sudorem purpureum emanat. Alia eodem nomine cādida, pul uereo aspectu. Ion apud Indos uiolacea est, sed raro saturo colore lucet. Lepidotes squamas piscium uarijs coloribus imitatur. Lesbias Lesbi patriæ nomē habens, inuenit & in India. Leucophthalmos rutila aliàs, oculi speciem candidam nigramq; continet.

Leucopetalos candorē niuis ex auro distinguit. Libanochros thuris similitudinem ostendit, sed succū mellis. Limoniates eadem uidetur quæ smaragdus. De lipare hoc tantum tradit, suffita ea omnes bestias euocari. Lysimachus Rhodio marmori similis est aureis uenis, politur ex marmore, amplitudine in angustias coeūte, ut inutilia exteran tur. Leucochrysos fit chrysolitho interalbicāte. Mēnonia qualis sit, nō tradit. Me dea nigra est, à Medea illa fabulosa inuenta, habet uenas aurei coloris, sudorē reddit cro ci, saporem aūt uini. Meconites papauera exprimit. Mitrax à Persis accepta est & ru bri maris mōtibus multicolor, cōtra solē uarie refulgēs. Meroctes porracea lacte sudat.

Morion Indica quæ nigerrimo colore translucet, uocatur pramnion, in qua miscetur & carbūculi colos Alexandrinū, ubi Sardæ Cypriū. Nascitur & in Tyro & in Galatia. Xe nocrates & sub Alpibus nasci tradit. Hæc sunt gemmæ quæ ad ectypas scalpturas aptan tur. Myrrhites myrrhæ colorē habet, faciemq; minime gēmæ, unguenti odorem, attrita etiam

etiam nardi. Myrmecias nigra habet eminẽtias similes uerrucis. Myrsinites melleum colorem habet, myrti odorem. Mesoleucos est, mediam gemmã candida distinguente linea: Mesomelas, nigra uena quemlibet colorem secante per medium. Nasamonites est sanguinea, nigris uenis. Nebrites Libero patri sacra, nomen traxit à nebridum eius similitudine. Sunt & aliæ nigræ generis eiusdem. Nympharena urbis & gentis Persicæ nomen habet, similis hippopotami dentibus. Orca barbari nominis, è nigro suluoq; ac uiridi & candido placet. Ombria, quam aliqui notiam uocant, sicut ceraunia & brontia cadere cum imbribus & fulminibus dicitur, eundemq; effectũ habere quem brontia, narratur. Præterea in aras addita ea, traditur libamenta non amburi. Orites globosa specie, à quibusdam & siderites uocatur, ignem non sentiens. Ostracias siue ostracites est testacea durior, altera achatæ similis, nisi quod achates politura pinguescit: duriori tanta inest uis, ut aliæ gemmæ scalpantur fragmentis eius. Ostraciti ostrea nomen & similitudinem dedere. Ophicardelon Barbari uocant, nigrum colorem binis lineis albis includentibus. De obsidiano lapide diximus superiore libro. Inueniunt & gemmę eodem nomine ac colore, nõ solum in Æthiopia Indiaq;, sed etiã in Samnio, ut aliqui putãt, & in littoribus Hispaniensis oceani. Panchrus ferè ex omnibus coloribus constat. Pangonius non longior digito, ne crystallus uideatur, numero plurium angulorũ cauetur. Paneros qualis sit, à Metrodoro non dicitur, sed carmen Timaridis reginæ in eadem dicatum Veneri non inelegans ponit, ex quo intelligitur additam ei fœcunditatem. Quidam hanc pansebaston uocant. Ponticarum plura sunt genera. Est stellata nunc sanguineis, nunc atris guttis quæ inter sacras habetur. Alia pro stellis eiusdem coloris lineas habet, alia montium conualliumq; effigies. Phloginos, quem & chrysiten uocant, ostreæ Atticæ assimilata inuenitur in Ægypto. Phœnicites ex balani similitudine appellatur: Phycites algæ. Perileucos, filo ab ore gemmæ ad radicem usque candido descendente. Pæantides, quas quidam gemonidas uocant, prægnantes fieri & parere dicuntur, mederiq; parturientibus. Nam tales in Macedonia iuxta monumentum Tiresiæ inueniuntur, specie aquæ glaciatæ. Solis gemma candida est, & ad speciem sideris in orbem fulgentes spargit radios. Sagdam Chaldæi adhærescentem nauibus inueniunt, prasini coloris.

Samothracia insula eiusdem nominis gemmam dat nigram, ac sine pondere, ligno similem. Sauriten in uentre uiridis lacerti harundine dissecti tradunt inueniri. Sarcites bubulas carnes præsentat. Selenites ex candido translucet melleo fulgore, imaginem lunæ continens, redditq; eam in dies singulos crescentis minuentisq; numero, nasciq; putatur in Arabia. Siderites ferro similis, litigio illata discordias facit, quæq; nascitur in Æthiopia Sideropœcilos ex ea fit uariantibus guttis. Spongites spongiæ nomẽ reprę sentat. Synodontites è cerebro pisciũ est, qui synodontes uocantur. Syrtitæ in littore Syrtium, iam quidem & in Lucania inueniuntur è melleo colore croco refulgentes, intus autem stellas continet languidas. Syringites stipulæ internodio similis, perpetua fistula cauatur. Trichrus ex Africa nigra est, sed tres succos reddit, à radice nigrum, medio sanguineum, summo candidum. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi, cãdidis radicibus spectatur. Telicardios colore cordis, Persas apud quos gignitur, magnopere delectat, maculamq; appellãt. Thracia triũ generũ est, uiridis, aut pallidior, tertia sanguineis guttis. Tephritis nouæ lunæ speciem habet curuatæ in cornua, quãuis cinerei coloris. Tecolithos oleæ nucleo similis uideť, necq; est ei gẽmæ honos, sed lingentiũ calculos frangit pellitq;. Veneris crines nigerrimi nitoris continent in se speciem ruffi crinis.

Veiẽtana Italica gẽma est, Veijs reperta, nigrã materiã distinguẽte limite albo. Zanthenem in Media nasci Democritus tradit, electri colore, & si quis terat in uino palmeo & croco, ceræ modo lentescere, odore magnæ suauitatis. Zmilaces in Euphrate nascit, Procõnesio marmori similis, medio colore glauco. Zoronisios in Indo flumine nascit:

magorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

magorum gemma esse narratur, neq; aliud amplius de ea.

De gemmis quæ à membris hominum cognominantur, & quæ ab animalibus, & de ijs quæ à cæteris rebus. Cap. XI

ET etiamnum alia distinctio, quam equidem fecerim, subinde uariata expositione. Siquidem à membris corporis habent nomina, Hepatites à iocinere, Steatites singulorum animalium adipe numerosa. Adadunephros eiusdem oculus dicitur: deus & hic colitur Syris. Triophthalmos cum onyce nascitur, tres hominis oculos simul exprimens. Ab animalibus cognominantur, carcinias marini cancri colore, echites uiperæ, scorpites scorpionis aut colore aut effigie, scarites scari piscis, triglites mulli, ægophthalmos, capri no oculo: ltẽ alia suillo. & â gruis collo geranites, hieracites accipitris. Aetites à colore aquilæ candicãte cauda. Myrmecites innatã repentis formicę effigiem habet: scarabeorum cantharias. Lycophthalmos quatuor est colorum ex rutilo sanguinea, in medio nigrum candido cingitur, ut luporum oculi, illis per omnia similis. Taos pauoni est similis, item aspidi quam uocari chelidoniã inuenio. Arenarũ similitudo est in ammochryso, uelut auro harenis mixto. Cenchrites milij granis uelut sparsis. Dryites è truncis arborũ, hæc & ligni modo ardet. Cisites in candido collucet ederæ foliis, quæ totam tenent. Narcisites uenis etiam ederæ distincta. Cyamea nigra est, sed fracta ex se fabæ similitudinem parit. Pyren ab oliuæ nucleo dicta est, huic aliquando inesse piscium spinæ uidentur. Chalazias grandinum & colorem & figuram habet, adamantinæ duritiæ. Narrant etiam in ignem additæ manere suum frigus. Pyrites nigra quidem, sed attritu digitos aduret. Polyzonos nigra multis zonis candicat. Astrapiæ in candido aut cyaneo discurrunt è medio fulminis radij. In Phlegontide intus ardere quædam uidetur flamma quę non exeat. In Anthracitide scintillæ discurrere aliquando uidentur. Enhydros semper rotunditatis absolutæ, in candore est leuis, sed ad motum fluctuat intus in ea ueluti in ouis liquor. Polytrix in uiridi capillatur, sed defluuia comarum facere dicitur. Sunt & à leonis pelle & pantheræ nominatæ, leontios, pardalios. Colos appellauit chrysolithum aureus, chrysoprasum herbaceus, melleus, melichrota, quamuis plura eius genera sint. Melichloron est geminus: parte flauus, parte melleus. Crocian croci. Polia caniciẽ quandam sparti indicat, eandem duriorem, nigra spartopolios. Rhodites à rosa est. Melites mali coloris, Chalcites æris, Sycites fici. Ratio nominũ nõ est in borsycite, in nigro ramosa, candidis aut sanguineis frondibus: nec gemite, uelut in petra cãdidis manibus inter se complexis. Ananchitide in hydromãtia dicunt euocari imagines deorum: Synochitide umbras inferorum euocatas teneri. Dendritide alba defossa sub arbore quæ cædat, securis aciem non hebetari. Et sunt multo plures magisq; monstrificę, quibus Barbari dedere nomina, confessi lapides esse. Nobis satis erit in his coarguisse dira mendacia.

De gemmis nascentibus & factitijs, & figuris gemmarum. Cap. XII

GEmmæ nascuntur & repente nouæ ac sine nominibus: ut Lampsaci in metallis auraria una inuenta, quæ propter pulchritudinem Alexandro regi missa fuit, ut autor est Theophrastus. Cochlides quoq; nunc uulgatissimæ fiunt uerius q̃ nascunt̃: in Arabia repertis ingentibus glebis, melle excoqui tradũt septenis diebus noctibusq; sine intermissione: ita omni terreno uitioso q̃ decusso purgatã puramq; glebã artificũ ingenio uarie distribui in uenas, ductusq; macularum q̃ maxime uendibili ratione sectantiũ: quondamq; tantæ magnitudinis fecere, ut equis regum in oriente frontalia atque pro phaleris pensilia facerent. Et aliàs omnes gemmæ mellis decoctu nitescunt, præcipue Corsici, in omni alio usu acriora abhorrentes. Quę uariæ sunt, & ad nouitatẽ accedere calliditate ingeniorum contigit, ut nomen usitatum non habeãt, physes appellãt, uelut ipsius naturæ admirationẽ in ijs uenditãtes, cum finis nominũ non sit, quæ persequi nõ equidẽ cogito, innumera ex Greca uanitate cõficta. Indicatis nobilib. gẽmis, etiã plebeis rarorum gene-

rum

rum,dictu dignas distinxisse satis erat. Illud uero meminisse cõueniet, increscẽtibus uarie maculis ac uerrucis,linearumq; interueniẽte multiplici ductu & colore,mutari sæpius nomina in eadem plerunq; materia. Nunc cõmuniter ad omnium gemmarum obseruationes pertinentia dicemus,opiniones secuti autorum. Cauæ aut extuberãtes uiliores uidentur æqualibus. Figura oblonga maxime probatur,deinde quæ uocatur lenticula, postea clypeidos & rotunda,angulosis minima gratia. Veras à falsis discernẽdi magna difficultas:quippe cum inuentum sit,ex ueris gemmis in alterius generis falsas traducere. Sardonyches è ceraunijs glutinãtur gemmis,ita ut deprehendi ars nõ possit, aliunde nigro, aliunde candido,aliunde minio sumptis,omnibus in suo genere probatissimis: quinimo etiam extant commentarij autorum,quos nõ equidem demonstrarim, quibus modis ex crystallo tingantur smaragdi,aliæq; translucentes,sardonyx è sarda,item cæteræ ex alijs. Necq; est ulla fraus uitæ lucrosior.

De ratione probandarum gemmarum. Cap. XIII

NOs contrà rationem deprehendendi falsas demonstrabimus, quando etiam luxuriam aduersus fraudes muniri decet, præter illa quæ in principalibus quibusq; generibus priuatim diximus. Translucentes matutino probari censẽt: aut si necesse est,in quartam horam,postea uetant. Experimenta pluribus modis constant. Primum ponderare,si grauiores sentiuntur,post hæc corpore. Fictitijs pustulæ in profundo apparent, scabritia in cute in capillamento,fulgoris inconstantia,prius q̃ ad oculos perueniat desinẽs nitor. Decussi fragmenti paulum,quod in lamina ferrea teratur,efficacissimũ experimento excusant mangones gemmarum. Recusant similiter & limę probationem. Obsidianæ fragmenta ueras gemmas non scarificant. Fictitiæ scarificationis candicantiam fugiunt. Tantaq; differentia est,ut aliæ ferro scalpi non possint,aliæ nõ nisi retuso, uerum omnes adamante. Plurimum uero in his terebrarum proficit feruor. Gemmiferi amnes sunt Acesinus & Ganges: terrarum autem omnium maxime India. Et iam peractis omnibus naturæ operibus,discrimen quoddam rerum ipsarum atq; terrarum facere conueniat. Ergo in toto orbe & quacunq; cæli conuexitas uergit,pulcherrima est omnium, rebusq; merito principatum naturæ obtinẽs,Italia,rectrix parensq; mundi altera,uiris,fœminis,ducibus,militibus,seruitijs,artium præstantia,ingeniorum claritatibus,iam situ ac salubritate cæli atq; temperie,accessu cunctarum gentium facili,littoribus portuosis, benigno uentorum afflatu: etenim contingit recurrentis positio in partem utilissimam,& inter ortus occasusq; mediam: aquarum copia,nemorum salubritate,mõtium articulis,ferorum animalium innocẽtia,soli fertilitate,pabuli ubertate. Quicquid est quo carere uita nõ debeat, nusquam est præstantius. Fruges,uinum,olea,uellera,lina,uestes,iuuenci. Ne equos quidem in trigarijs præferri ullos uernaculis animaduerto. Metallis auri, argenti,æris,ferri, quamdiu libuit exercere,nullis cessit. Et ijs nunc in se grauida pro omni dote uarios succos,& frugum pomorumq; sapores fundit. Ab ea,exceptis Indiæ fabulosis, proxime quidem duxerim Hispaniam,quacunq; ambitur mari.

Italiæ laus,

hispaniæ laus,

C. PLINII NATVRALIS HISTORIAE LIBRI XXXVII ET VLTIMI FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

CLARISS. VIRO DOMINO DAMIANO

A GOES SIGISMVNDVS GELENIVS S. P. D.

HAVD facile erat Damiane optime post Hermolaū super historia Pliniana annotanti, impudentiæ arrogātiæúe opinionem euadere, si primus tale aliquid attentassem, Nūc posteaquam eruditorum aliquot in hoc genere lucubrationes magno applausu exceptas uideo, non opinor ullis apologijs opus, quod quæ pro parte uiri li animaduerti ipse quoq; studiosis communico. Et tamen etiamsi alius nemo post illum annotasset, dicere poteram: manere illi mansuramq; suam gratiam, quod labore suo nos maxima parte laboris leuarit: qui ut primus hanc uiam ingredientibus muniuit: ita neminem quo minus eiusdem industriæ successionem capesseret uetuit, modo suis uestigijs insistere studeret: & fortassis quædā quæ uir ille restituit, post eius obitum à librarijs denuo uitiata sunt. Quin & gloria illi manet illibata per nos quotquot aliquid castigationibus Plinianis adiecimus: neq; ēm statim doctior est qui posterior aliquid deprehendit, sed sæpenumero felicior. Equidem quamuis cupide arripuerim cōferendi exemplaria munus, quod partim iam expertus essem, id publico studiosorum commodo me facturum: annotationes tamen inuitus adieci, nec nisi doctissimorum amicorum autoritate cōpulsus: quibus neq; quicquā pernegari decebat, et illis sciebam consilij sui rationem cōstare. Nec hæc dico quòd hoc modo uelim culpam in illos translatam, imò non deprecor arrogantiæ crimē, nisi in his annotationibus euicero, me nihil temere, nihil superua canee mutasse, sed tamen libētius Persiorum quam Læliorum iudicio staturus, quā tumuis diuersam ipse Plinius iudicum reiectionē habeat: idq; non sine causa. Nam ille sua per modestiam extenuare maluit: nos non nostra in mediū proponimus, sed Pliniana ex uetustissimis archetypis reuocata adferimus. Namq; eam castigandi rationē secutus sum, quam omnium certissimam usu comperi. Quid enim certius, quàm duo peruetusta exemplaria inter se consentientia sequi: alterum longe integerrimum, deprauatius alterū, ita tamē ut sincerioris lectionis manifesta etiā nunc uestigia retineat: maxime si phrasin quoq; Plinianam diligenter obserues. Me certe hic oculatiorē fecit cum diuturna in cæteris Latinis scriptoribus exercitatio, dum eo attentius in his uersor, quod nō mihi solum caueo, sed & his qui Frobenianos codices euoluunt prospectum cupio: tum hic ipse autor plus minus decies non oscitanter perlustratus ac proinde iā familiarior. Et in prima quidem editione quædam non exigui momenti restituimus, parcius tamen, quia ultro & à nemine dū demandata ea prouincia: at in secunda accuratius idē egimus, sed tum quoq; ob angustiam temporis saltuatim duntaxat, prout ad singulos scrupulos res poscere uidebatur, exemplaria consulēdo. Nunc postremo nactus plusculum ocij, à capite usq; ad calcem totum opus contuli: tantumq; erratorum sublatum est, quantum superesse nō eram crediturus, nisi ipse periculum feci ssem: nō solum eius generis quæ sensum uitiant: sed etiam quæ orationis uenustatem deformant, maiora pleraq; q̄ pro literarum numero. Dicet aliquis: Tu ne igitur postulas, ut quicquid quomodocunq; mutasti, pro sincera lectione recipiamus, quod nemo ante te postulauit, quantumuis doctior. Hic quisquis est non aliud respōsum feret, q̄ diuersam esse meam atq; illorum castigandi rationem. Illi homines ingenioſi, etiam sicunde se non satis explicabant, uel ex autorum quos citat Plinius collatione uel alioqui coniecturis probabilibus, interdum uarijs, adiutare lectorem pro sua benignitate conati sunt. Ego secutus consensum probatæ fidei codicum, quoties inueni manifestò ueriorem lectionem, eam in contextum reposui. si cubi hæsi, quod sanè præterquam in nomenclatura herbarum, perraro incidit in tanto archetyporum præsidio: locum alijs disquirēdum relinquere malui q̄ frustra uexare. Quoniam uero ingenue fatēdum erat nonnulla hodieq; deprauata manere, si quis eis quoq; restituendis operam impendere uolet, aut etiam à nobis attacta retractare, unum orabitur, à diuinationibus non semper feliciter cadentibus abstineat, & ea demū adferat, quæ non solum speciem sinceritatis præ se ferant, uerum etiam alicuius ex tam multis manu scriptis codicibus testimonio fulciri possint. Meā uero opellam ideo tibi uir integerrime dedicaui, quod & te hoc genus studijs cum primis delectari animaduerti, & affectionis erga te meæ, quam degustata tua humanitas excitauit, pignus aliquod esse uolui, simul ut per te hic meus conatus innotescat Italis quoq;, apud quos nūc uiuis, quorumq; exacta iudicia demiror, & candorem exosculor. Vale. Basileæ calendis Ianuarij, Anno. M. D. XXXV.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX LIBRO SECVNDO Cap. VIII.

Circulorum quoq; cœli ratio in terræ mentione aptius dicetur, quando ad eã pertinet tota signiferi modulatio, inuẽtionibus nõ dilatis.) Si hoc modo legamus, quo referentur hęc uerba, inuentionibus non dilatis? Nõ ad circulos, de quorum inuentione hic nihil. ut iam demus signiferi modulationẽ hic recte posse dici. Veteres codices habent: quando ad eam tota pertinet, signiferi modo inuentionibus non dilatis. Vt tota referatur ad ratio, non ad modulatio, quæ uox in manuscriptis nõ est: & sensus sit: de uno signifero circulo hic se dicturũ, quid circa eum primi Anaximander & Cleostratus obseruauerint: cęterorum circulorum mentionem cum mentione terræ aptius coniungendam: quod facit in fine libri. Minutiora annotare non uidetur necesse. satis est in eis quæ maioris sunt momenti fidem codicum quos sequimur approbare. Tertium Martis, quod quidam Herculis uocant, ignea ardentis solis uicinitate, binis ferè annis conuerti.) Vetus lectio, ignei, ardentis à solis uicinitate: quemadmodum & Liuius sæpe loquitur. Causam reddit nõ cur biennio circulum absumat, sed cur ardens sit & igneus. Temperari louem, salutaremq; fieri deũ.) De sydere loquitur, non de deo. Scriba proxime sequẽtem particulam Deinde, deprauauit in deũ Inde. Vt temporũ ratio facilius solis itineri congruat.) Facilius redundat. Circa finem capitis pro Ctesias & Sosigenes, legitur, hic idem & Sosigenes, magno manuscriptorum codicum consensu. refertur autem ad Timæum. quin & in Catalogo mox post Timæum Sosigenes subijcitur, Eodem uersu in utroq; exemplari est peculiaris syderum ratio non statio. Cap. IX. Quæ mensis exitu latet, cum laborare iam creditur.) Antiquorum atq; emendatorum codicum lectio est: cum laborare nõ creditur, id est, interquiescere creditur, eo quod tũc lucere desinat. Vnde quod interlunio fit, aliquoties Plinio silente luna fieri dicitur. Vnum locum adscribam qui primus occurrit lib. 28. cap. 7. non segnius silẽte luna, coitusq; tum maribus exitiales esse. Tale est & illud apud Maronem: A Tenedo tacitę per amica silentia lunæ. ubi interlunium significat, noctisq; obscuritatem, Græcorum insidijs accommodam. Reperiuntur quidem apud poetas solis labores, & luna laborans, uerum illi tum de eclipsibus loquuntur. reliqui tamen uulgatam lectionem, contentus diuersam indicasse, mutaturus alioqui nisi mature animaduertissem, esse quibus & illa non displiceat. Tertio inde uersu illic legitur de Endymione: & ob id amore eius famæ traditus. Arbitrium sit penes eruditum lectorem. Dein remota in coitu.) Scripsi morata. Remorari enim actiuam significationem habet: unde remora piscis, quod naues remoretur. Omnium quæ in cœlo prænoscí potuerunt magistra.) Lego pernosci, ut intelligas certam & absolutam cognitionẽ. de præsagijs Plinium hic non loqui indicant quæ mox subsequuntur: in duodecim mensium spacia, &c. Sequenti uersu lege: ipsa toties solem: non ipsum.

Cap. XI. Immensum esse constat, quia arborum, &c.) Verbum constat, redundat. refertur enim hæc tota oratio ad præcedens uerbum aperitur. & qui arborum, habent ueteres codices, nõ quia. Scriba a literam geminauit. Cap. XII. Solis defectu qui sub Astiage rege factus est) uetus lectio qui Alyatte rege f. e. Cap. XVI. Hoc uno protinus intelligi potest uisu.) Lege: hoc non protinus. Cap. XVIII. In trique tro semi ambitur orbe.) Legendum seminani ambitur orbe. Cap. XXV. Fiunt & hirci, uillorum specie.) Scribo hirti. Lampades ardentes imitantur faces.) Legendum, Lampadias ardentes imitatur faces. Lampadias eadẽ forma qua proximo uersu dixit Ceratias singulari numero. Itẽ uersu à fine pag. 6. spiræ modo, nõ spinæ. Pag. sequentis uersu undecimo: Eo sidere significari, nõ eo signo. Cap. XXVI. Nõ modo an obirẽt nascerenturq;, sed omnino aliqua transirẽt.) Melius nõ modo an obirent nascerenturue, sed an om. &c.

Cap. XXVII. Atqui hæc ego ratis temporibus.) Rectius: Atq; hæc ego statis temporibus. Cap. XXXI. Semel in meridie. Vetus lectio. Semel & meridie. Exemplaria consentiunt. Mox post singula paria consulũ adiecimus coniunctionem, quo euidentius anni ab inuicẽ secernerent. Cap. XXXII. Alter consul est C. Fannius, non L. Annius. Cap. XXXV. Postq; in lunæ magnitudinem facta sit.) Miror cur hic hebraismus placuerit. Sic enim illi loquũtur: Factus est mihi deus in protectorẽ, & in locum refugij. Nostri codices habent, lunæ magnitudine. Cap. XXXVIII. Infra lunam hæc sedes multo inferior (ut animaduerto propemodum constare infinitũ) ex superiore natura aeris, & terreni halitus miscens utraq; sorte conditur.) Planior lectio: Infra lunã hęc sedes multoq; inferior (ut animaduerto propemodum constare) infinitum ex superiore natura aeris, infinitũ & terreni halitus miscens, utraq; sorte confunditur. Attestantur ambo exẽplaria. Cap. XLVII. Veteres quatuor omnino seruauere per totidẽ mũdi partes: ideo nec Homerus plures nominat. Hebetius mox iudicatum id est. Secuta ætas octo addidit, ratione nimis subtili & concisa. Proximis inter utranq; media placuit.) Est quidẽ sensus idem in antiqua lectione: mirum tamen quantum sibi hic indulserit castigator nescio quis, dictiones alias addẽdo, alias transponendo, alias diuisas cõponendo, unamq; continuã orationẽ in plures minutas inepte concidẽdo. Talem audaciam ardelionũ probare non possum

sum. Hermolaus extra culpam est: Alerienſis fortaſſe non est. Nunc uide ſinceriorem lectionem. Veteres quatuor omnino ſeruauere, per totidem mundi partes, (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti ut mox iudicatū est ratiōe: ſecuta ætas octo addidit, nimis ſubtili & conciſa: proximis inter utranq; media placuit. Quod ſi quis cōtendat noſtram lectionē ſcribarum temeritate inuectā: primum exemplaria conſentiunt: deinde ſcribæ non ſolent tam feliciter errare. Caſtigatorum hæc ſolertia est, depraua tionibus ſpeciē aliquam ſinceritatis affingere, quorum impudentia ſæpius q̄; uellē anſam deſtomachandi præbet. Argeſten intelligit & Cæciam.) Diſtingue ut Cæcias ſequētibus cohæreat. & Cæciam aliqui uocant Helleſpontiam. Saluberrimus autem omnium aquilo, quia ſiccus & frigidior. noxius auſter, fortaſſe quia magis humidus.) Non uideo cur hic quoq; libuerit caſtigatoribus tantum uerborum trāſponere, fortiter contempta fide archetyporum. Auſter qui Græcis Notus, ſæpius quidem imbrifer, interdum tamen ſereniſicus est, uel Horatio teſte: Albus ut obſcuro detergit nubila cœlo Sæpe Notus, neq; ſemper imbres adfert: utroq; modo noxius, atq; etiā magis quoties est ſiccus, quod tunc etiam æſtuoſus ſit. Id an nō ſatis Latine Plinius expreſſit his uerbis: Saluberrimus autē aquilo. Noxius auſter: & magis ſiccus, fortaſſis quia humidus frigidior est. Sequenti uerſu in ambobus legitur: Eteſiæ nocte deſinunt ferè, nō flare. & quor ſum attinebat ſupponere flare: cum æque perfecta locutio ſit: Eteſiæ noctu deſinunt. Nec male noſtri in ſequenti uerſu: cum uocantur ornithiæ, pro quo in uulgatis est: qui uocantur. Nam & ornithiæ ſunt Eteſiæ, æque ſtati. Cap. XLVIII.

Rurſuſq; deiecti in terram, obducta nubium cute.) Antiqua ſcriptura rurſuſq; deiecti, interim obducta. Quod ſi maiore depreſſæ nubis eruperit ſpecu, ſed minus alto quam procella.) Scribo lato, non alto. Superius enim dixerat: ſi late ſic eam ruperint nubem, procellam gignunt.

Cap. XLIX. Quod ſi ſimul rupit nubem, exarſitq;, & ignem habuit, aut poſtea cōcepit, fulmen est.) Lego, non poſtea concepit. Id addit ad differentiam preſteris, quem in fine præcedentis capitis dixit, rupta nube demum dum furit accendi. Vortex autem hoc meando diſtat à turbine, quo ſtridor à fragore.) Non diſplicet quod habēt noſtra exemplaria: uortex autem remeando diſtat à turbine, & quod ſtridor à fragore. Quæ à ſeptentrione deſcēdunt ad teporem, qualis est omnis campaniæ tractus) Rurſus in ambobus est: quæ à ſeptentrione diſcedunt ad teporem, qualis est Vrbis & Campaniæ tractus. Cap. LII.

Saturni ea ſidere proficiſci.) Deeſt præpoſitio: à Saturni ſidere. Cap. LIII. Impetratum Vulſinijs & urbe & agris depopulatis ſubeunte monſtro quod uocauere Oltam.) Sincera lectio: Impetratum Volſinios urbem agris depopulatis ſubeunte monſtro, quod uocauere Voltam. Alio qui ſerum erat Iouis tonantis auxilium iam depopulata urbe. Quod autem ad monſtri nomē attinet, Tuſci terram uocabant uolam. Inde Volta, terrigena belua. Cap. LV. Quia nonnulle earū ſunt fulmine diruteę,) Magis idonea cauſa est in manuſcriptis uoluminibus: nulla non earū fulmine diruta. Cap. LXIII. Cuius numen ultimum iam nullis imprecamur, rati graue.) Quid est imprecari numen? Imprecamur mala. Numen niſi aliquid addas, nihil mali est. Tranſpoſuit unā ſyllabam neſcio quis, imprecamur rati ſcribendo, pro precamur irati. Dicebant enim male precantes: ſit tibi terra grauis. Sicut contrà benè precantes: Sit tibi terra leuis: Vt est uidere in epitaphijs. Irati precamur defunctis terram grauem, cupientes & ipſam eis iratā, quaſi neſciamus ſolā nunq; homini iraſci. Cap. LXVIII. Iam primū in dimidio computari mihi uidetur, tanq; nulla portio ipſi decedat oceano.) Mihi redūdat. nam ipſe improbat eam opinionem. & pro decedat decidatur legendū. portio terræ decidit oceano, eiq; accedit nō decedit. Europam Aſiamq; diſpartit.) In noſtris exemplaribus pro diſpertit legit diſpeſcit. Cap. LXX. Neq; enim (ut dixere aliqui) mundus hic polo excelſiore ſe attollit, ut undiq; non cernātur hæc ſidera.) Primū non mūdus hic, ſed hoc polo, legēdum: deinde: aut undiq; cernerentur hęc ſidera. aut, id est, alioqui. nam & hoc ſignificatu apud probos autores reperit hæc particula. Sic lib. 19. cap. 5. Effodiunt bulbi ante uer, aut deteriores ilico fiunt. Cap. LXXI. Eundemq; remeans obuium contrario præuertebat occurſu.) Malui quod est in ſcriptis exēplaribus, præteruertebat. præuertimus enim ad eandē metam nobiſcum tendentes, non obuios. Et æque integra locutio est abſq; coniunctione que.

Cap. LXXII. Vaſaq; horoſcopa non ubiq; eidē ſunt uſui. Lege eadē. ſ. uaſa. Cap. LXXVIII. Ipſoq; crinium argumento.) Melius crurum q̄; crinium. Cap. LXXXVIII. In eadem & oppidum hauſtum profundo: alioq; motu terræ ſtatinas emerſiſſe: & alio, prouolutis montibus inſulā extitiſſe Prochytam.) Veteres codices pro Statinas habent ſtagnum, ut intelligas omnia in una inſula accidiſſe, oppidum hiatu hauſtū, ſtagnum emerſiſſe, montes prouolutos, non eodem tamen terræ motu, ſed alio poſt aliū. Cap. LXXXIX.

Domiſton & Prienen Mileto, Artemiſiam Parthenio promontorio.) Illic uerius legitur: Dromiſcon & Pernen, Mileto, Nartecuſam Parthenio promontorio. Cap. XCIIII.

Similiter in Reatino.) Hæ tres uoces cum fine huius capitis cohærent, non cum ſequentis initio. Cap. XCVIII. His adde, ut nihil quod equidem nouerim prętream, Ariſtoteles.) Legendum, addit. & ſequenti uerſu redundat, affirmat. Cap. CIII. In Faliſco Clitumni amnis aqua potata candidos boues facit.) Hominem peritum regionum qui tam leui momento Clitumnum ex Vmbria in Hetruriam traduxit. Ve-

tus lectio:In Falisco oīnis aqua potata cādidos bo ues facit. In Pōto fluuius Astaces irrigat cāpos, in quibus pastæ oues nigro lacte æque gentes alūt.) Cui absurdum uisum est Scythicam gentem equino lacte ali,is multo uaniora credidisset,quæ Pausanias de uictimis ex hoc armento tradit,& sacras quoq; dapes apud illos equinis uisceribus cōstare.Certe apud Maronē legisse debuerat: Et lac concretum cum sanguine potat equino. Quare non erat cur mutaretur uetus lectio: in quibus pastæ nigro lacte equæ gentem alunt. Cap. CVI.

In medio mari Hiera insula ardet.Aeolia insula iuxta Italiam cum ipso mari arsit.)Nulla insula,prie uocatur Aeolia,sed ex septē Aeolijs uni nomen est Hiera. Proinde magis placet antiqua lectio:In medio mari Hiera insula iuxta Italiā,&c.

Cap.CVII. Quid quod innumerabiles partus,sed naturales scatent?) Pro partus illic legitur parui.naturales dixit propter præcedētem speculorum mentionem:parui quia hactenus de magnis loquutus. Cap.CVIII. Quæ mensura Artemidoro attestante efficit.)Melius: Artemidori ratione efficit.

EX LIBRO TERTIO. Cap. I.

LVsum eīm Liberi patris ac Lysam cū eo bachantem.) Lysam istum nunq; natū opinor, & plana est uetus lectio:Lusum eīm Liberi patris ac lyssam cū eo bacchantiū nomen dedisse Lusitaniæ.nota est ex poetis lyssa,hoc est rabies, mænadū Bacchi comitū obuios thyrso ferientiū, & canes pecudesq; discerpentiū:de qua illud,Et toruū uitulo caput ablatura superbo Bassaris,et lyncem mænas flexura corymbis. Libida quæ Clausa, Stici quod Iulienses.)Antiqui codices uerius. Ilipula quæ Laus:Artigi quod Iuliēses. ac mox pro Auia Ecdanū,Arialdunum:pro Hebura,Vbeda: pro Ipho,Hippo:pro Tuati,Tucci.& subijcit:omnia Bastetaniæ:quod aliquis in obuia deprauauit. Obulco,quod Botificense.)Lege pōtificense. Ferè enim barbaris oppidorū in hoc tractu nominibus latina cognomina adiūgit. mox, Ilipa cognomine magna,Italica.magna redundat. Ab ora uenti prope Menobam.) uenienti lege nō uenti.

Cap.III. Oppida oræ prima, Vrci.) Lege, oræ proxima. Qui Phocensium fuere soboles.) Scribo Phoceensiū,à Phocæa Ioniæ, nō à Phocide Helladis. Oscenses regionis Bastetanię.)Rectius Vescitaniæ.Hæc mediterranea est regio, illa maritima:quamuis & illa suam habeat Oscam, ab hac diuersam.ac mox pro Carcenses, Cinnenses,Cortenses: illic legitur, Carenses, Cincenses, Cortonēses. Caputq; Celtiberiæ, Segobrigenses,Carpetani,& Toletani) lege & distingue sic:caputq; Celtiberiæ Segobrigenses, Carpetaniæ Toletani.Aliquanto post,Asturū duodecim populi diuisi in Angustanos:lege addendo:diuisi in Augustanos & transmontanos. Ac mox, In ijs sunt Gyri,)Legendū Giguri,attestāte Ptolemęo.

Cap.IIII. Amnis Cema.) Cū oīmes geographi Varū in hac ora Galliæ finē faciāt, miror cur castigatoribus libuerit Cemā,p Varo supponere reclamantibus manuscriptis codicibus. Cap.V.

A Corsica minus CXX.)Est quidem huic fermè par interuallum & inter Corsicam, magis tamen placet Corcyram legi q; Corsicam, quemadmodum habent uetusti codices.alioqui Corsica ante Sardiniā non ante Issam ponenda erat. eo uidelicet ordine, quo ipsæ insulæ sitæ sunt. Oppido Vendiatiorū,ciuitas Cemelion.) Melior uetus lectio:oppidum Vediātiorum ciuitatis Cemelion. Cæsar Liuius & Plinius solent gētes Hispanas atque Gallicas in ciuitates diuidere:cuiusmodi nūc imperitum uulgus communitates uocat.Sic inter Belgarum ciuitates numerantur, Remi, Treuiri, Eburones,Neruij,Morini,atq; alij.singulæ ciuitates plura habebāt oppida,pro suis quæq; opibus: quædam exiguæ non plus uno.Ita hoc loco Vediantiorū ciuitatis oppidum Cemelion recensēt nō longe ab ora.Et Vediantij dicūtur ea forma, qua in eisdem alpibus Ebroduntij, qui hodie sunt Ebrodunenses. Venidates diuersi sunt ab his trans Padum uicini Carnis. Trira,Barderate.) Iria nō Trira. Atentanis græca gente.) Scribo Atintanis à recto Atintan, sicut Acarnan. Fluentini prę fluenti Arno appositi.)Non mutaui lectionē: omnes tamē quotquot uidi manuscripti codices, Florentinos habent. Ibi fuere Amyclæ.) Antiqua lectio:& ubi fuere Amy. mox Dein lacus Fūdanus:lege addēdo iuxta fidem ueterū codicum Dein locus Speluncæ,lacus Fundanus. Meminerunt huius loci Tacitus & Tranquillus.Itē sequēti uersu pro,oppidum Formiæ antiq. Læst. sedes: oppidum Formiæ,Hormiæ dictum, ut existimauere,antiqua Læstrigonum sedes. Nauigatione à Circeijs.)Lege,nauigatio. & pro, Capua ab XI campo dicta:illic est tantum, Capua ab campo dicta.nec multo post Verulani pro Nerulanis. Cōpita earum CCLXV.pass.) Sincera lectio:compita larum CCLXV. attestatur Ouidianus uersiculus: Compita grata lari,compita grata cani.nam in cōpitis sacrū anniuersarium laribus fiebat. unde cōpitalia dicta,dies ei sacrificio status. & uerba quæ subijciuntur intelligenda sunt de paribus inter se à miliario ad omnes portas spatijs. Quod si quis altitudinem.)Melius,Quò si quis.Paulo post pro Ficulnea ueteres habent Ficana. & pro Aeneipolis constanter habent Antipolis. Verisimileq; est Pelasgos aut Arcadas qui cum Aboriginibus Saturniam tenebant,hoc nomen Ianiculo indidisse, quod id oppidulum sibi ex aduerso situ esset. Ibidē quod Antemnas pluratiuo numero malui scribere, Virgilium quoq; secutus sum non solum libros manu descriptos. Mutucumenses, Ollicu lani.)Nostra exemplaria,Mutucumenses,Muniensis,Numinienses,Olliculani. Atq; ita cōfit LIII. populorum numerus. In antiquo Latio LIII populi.)Sincera lectio: Ita ex antiquo Latio. Pæstum à Græcis Posidonia appellatum.) Præpositionem castigatores de suo adiecerunt. Idem factum & alijs locis plurimis. Cratis fluuius pater,

ut

ut dixere, Scyllæ.) Alius est Cratis, nō in hac ora sed in fronte Italiæ circa Thurios. Legendum igitur, Cratæis fluuius mater, ut dixere, Scyllæ: testātibus Homero simul & emendatis exemplaribus Plinianis. Inde Apennini sylua) addendum nomen sylluæ Sila, cuius & Virg. meminit. id aliquis sustulit, putās per errorem repetitam dictionem.

Oppida habet ciuiū Romanorum Palmam & Pollentiā, latina Cinium & Cunici, quod fœderatum Bochorum fuit.) Quis hic sentiret erratum? est tamen non leue. Legendū enim: & fœderatū Bochri fuit. Sensus est: olim v in ea insula oppida fuisse, duo ius ciuitatis habuisse, duo ius Latij. quintum fœderatum Romanorum fuisse, idq; intercidisse. qui lectionem mutauit, somniauit Bochos reges, nec sensit eodem propè modo dictū, Fuit, quo illud, Fuit Ilium. Iamnonem & Magonem.) Scio Strabonē has solas enumerare. fieri tamen potuit ut tertiam Saniseram aut ignorauerit, aut prudens tanquam minus nobilem præterierit. Verisimile est autē eam solam indigenarū fuisse, reliquas duas à Pœnis colonias deductas, & à deductoribus denominatas uocabula punica indicant. Sequenti uersu pro Meraria legendum Menariæ, à menis piscibus salsamento aptis.

Cap. VI. Et Barpona, Menaria, Colubraria, Venaria.) Barpona uox est nihili & ficticia. Lege & paruæ, Men. Col. Ven. Cap. VIII. Inter se aūt hæc promontoria late distāt his spatijs, Antiqui codices: inter se aūt hæc promontoria ac latera distant his spatijs. Cephaledis, Aleuntium, Agathyrsum.) Vera lectio: Cephalœdis, Aluntiū, Agathirna. hanc & Liuius sic nominat. Cephalœdis hodieq; nomē retinet. Cap. IX. Cui successit Aeolus.) Lege: qui successit Aeolo, & Mongonis uox est depraua ta. nā Milogonis siue Melogonis scribendū est, à prouentu ouium, μηλογονίς. Amita, Pactius, Ausidus.) Scribendum: amnes, Pactius, Ausidus. In fine capitis intercidit una uox. integra lectio est, Norbanenses, Palionenses, Sturnini. Cap. XII. Succētes, Lucentes.) Scribo Fucentes, Lucenses. Fucentes à Fucino lacu, Lucēses à luco quopiā. & pro Mutustæis Mutuscæos. Virg. Oliuiferæq; Mutuscæ. & Aequiculos, non Aequicolas. Est enim diminutiuū. Cap. XIIII. Forosempronienses, Inginini.) Imò Iguini. hodie Eugubini dicuntur.

Aestini, Sentinates.) Pelestini nō Aestini. Supra Interamnani.) Lego, supra Interamnam. cohęrent enim hæ duæ uoces cū præcedentibus.

Cap. XV. Regiates, Vrbinates.) Imò Umbranates, nā Vrbinates in VI regione censentur.

Cap. XVI. Finibus Ligurū Gabiennorum. Lege Vagiennorum, quorū oppidū Augusta, nō longe à fonte Padi. Cap. XVII. Transpadana appellatur ab eo regio nona.) Quia mox cap. 18. sequit, Venetia decima regio, castigator prosua sapiētia hic ex undecima fecit nonam, oblitus suprà Ligurią ex descriptione D. Augusti dici nonam regionē. is totā Italiā diuisit in regiones undecim. Quod si hæc nona est, quenā erit undecima? Sequenti uersu nō est fluctuoso alueo, sed fructuoso, uidelicet ob importationē uariarum mercium. Cap. XIX. Pola quæ nūc Iulia pietas.) Rectius Pietas Iulia. Solet em̄ ferè in talibus oppidorū nominibus substantiuū adiectiuo præponi. Sic in Hispania, Fama Iulia, Concordia Iulia. Similiter in Italia Laus Pompeia. In mediterraneo regionis decimæ, Colonia Cremona: Brixia, Cenomannorū agro: Venetorū aūt Natri Ateste.) Antiqua & sincera lectio: In mediterraneo regionis decimæ Coloniæ, Cremona, Brixia Cenomannorum agro, Venetorū autē Ateste. Error est nō simplex. primū sola Cremona Colonia uocatur, quasi non & Brixia & Ateste coloniæ fuerint: deinde Natri coloniarū enumerationi inserit, quo nomine nulla usquā colonia legitur. paulo post Fertini legendū non Feltrini. nam hoc posterius nomen recens est, & ex illo altero uetere deprauatū.

Cap. XXI. Populorū pauca effatu digna aut felicia nomina.) Melius, facilia. Insulæ in eo sinu, Absyrtiū, Arba.) Integra lectio: Insulæ eius sinus cū oppidis, præter supra significatas, Absyrtium, Arba. Cap. XXIII. In ora uero ciuium Romanorū.) Lege addendo, In ora uero Denda ciuium Ro. ut intelligamus huic oppido ius municipale fuisse. Cap. XXII. Petunt in ea iura iuribus descriptis in decurias.) Legendū, Petunt in eā iura descripti in decurias. Stæi, Colentini.) Issæi, nō Stæi. Cap. XXIIII. Iam tamē colonia D. Claudij Sabaria, & oppida Carabatia, Iulia.) Restituimus: iā tamen colonia D. Claudij Sabaria & oppido Iulia Scarabantia habitantur.

Cap. XXVI. Flumina clara Dardanus, Margis, Pingius, Timachus ex Rhodope, Oescus ex Hæmo, Vtus, Escamus, Ieterus.) Lege & distingue: Flumina clara, è Dardanis Margis, Pingº, Timachus: ex Rhodope Oescus: ex Aemo V. E. I.

Electridas uocauere, in quibus prouenit & succinum.) Scribo, proueniret succinū. Adeo ut ijs quas earum designent, haud unquā constiterit.) Particula ijs redundat: quemadmodum sequenti uersu hæc dictio, Trucones: si credimus uetustis iuxta atq; emendatis codicibus.

EX LIBRO QVARTO Cap. III.

Cum oppidis, Gymnis, Thebis.) Vera lectio, Siphis, Thebis. Amnis Alpheus nauigabilis, ppe sex oppida.) Veteres codices habēt, Amnis Alpheus nauigat in oppida Aulos & Lepriō. ut intelligamus nō ultrā hæc oppida nauigabilē.

Cap. V. Intus autem ipsa Messene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Thamyræ uatis clara tēporibus.) Lege, Dorion, Zancle, uarijs clara tēporibus. Sensus est, hæc oppida nō simul claruisse, sed diuersis tēporib. aliud post aliud effloruisse. pleraq; heroicis tēporibus nobilia fuere, inter quæ post Zancle eminuit, cæteraq; obscurauit, & ad ultimū Zancle n Messene, aliquā to post Peloponnesiacum bellū opera Thebanorū cōdita. Locus Thyræ, Gerania.) Thyrea est

Universidad de Deusto
Biblioteca

in uetuſtis exemplaribus:et ſic Herodotus quoq; nominat. Apeſas,Antes.)Pro his duobus nominibus unũ repoſuimus,Apeſantus, ex fide eorum dẽ codicũ.Sic em̃ Apeſas dicit̃ Apeſantus latina terminatione,ſicut elephas elephãtus. Cap.VII.

Oppida,Sidûs,Cremion.)Sidûs incuria ſcribarũ omiſſum fuerat. Cap.X. Ampelos,Torone,Soggoſtedes.) Singos nõ Soggoſtedes. paulo poſt,pro Acanthus,Iſtria,Graſtonia, uetus lectio habet,Acanthus,Stagira,Sitone. Acmox, Amphipolis liberum. Cap.XI. Doriſcus CXXM.hominũ capax.)Lege XM. hoc eſt myriadis,atteſtante Herodoto. Veteranorũ Phinopolis.) Hæc uox ueteranorũ coniungenda eſt cum Deuelto præcedẽte proxime.nã ea fuit Colonia, nõ Phinopolis,teſte præter alios Ptolemæo.

Cap.XII. In quẽ mutatã Vlyſſis nauẽ.)Neminẽ offendat quod ubiq; Vlixẽ ſcripſi, ſequutus antiqua exemplaria.Fui & ipſe quondã in ea opinione ut putarẽ barbare dici Vlixem.Poſtea reperi apud Plutarchũ ὀδυσσέα Romanos Vlixẽ ſua lingua appellare.Sed hæc leuiora paſſim cõſecta ri nõ eſt propoſitũ, duntaxat in annotationibus: in contextu & taliũ eſt habita ratio. Paulò poſt,p Arnoxiæ Oxiæ ſcribendũ, atteſtantibus Græcis geographis. Dacẽchris,Aſpis.)Nulla eſt inſula Dacenchris nomine,ſed Cenchreis nauali Corinthiorũ obiacet Aſpis inſula: & ſic lectionẽ uitioſam emendauimus. Ophiuſa,Buto,Aranus.) Scribo ad fidẽ codicũ quos ſequor,Butoa,Rhamnûs. & ſequenti uerſu pro Plachiæ Platiæ. rurſus huic proximo pro Lycades Lichades, à Licha in hoc mare ab Hercule proiecto, cuius Naſo meminit in ſua Metamorph.Eodẽ uerſu pro Phocaſia Phocaria,à phocis,hoc eſt uitulis marinis. Meſatia,Eantiron.)Lege,Meſate,Aeantion:quaſi dicas Aiacis fanũ.aliquãto poſt montis Abnobæ nõ Arnobæ. In ora Carcinite.)Scribo, In ora à Carcinite. Cap.XIII. Circa Iſtrũ Apolloniatarũ una.)Lege,citra Iſtrum.aliquanto poſt: corpora prægrãdes ipſorum aures tota contegãt: nõ integant. Cap.XVIII. Sed peninſulã ſpectatiorem excurrentẽ in oceanũ,à fine Oſiſmiorũ circuitu DCXXVM. p. longitudine. In latitudine CXXVM.)Vera lectio:circuitu DCXXVM.p. ceruice in latitudinẽ CXXVM. Ceruicẽ uocat Iſthmon, qua inſula ceu caput,cõtinenti ceu corpori cohæret.Sequẽti uerſu pro Vãnetes Nãnetes,pro Cauritani lege Carnutani,pro Eburones Eburouices. ac mox Secuſiani liberi,pro Secuſii,Albij liberi.

Cap.XIX. In primo uerſu,Bituriges liberi redũdat.nã hoc ipſo capite poſt aliquot uerſus horũ facit mentionẽ. Bergebi,Tarbeli quatuor.Signani,Cocoſſates, Sexagnani.) Veteres codices: Begerri,Tarbeli quatuorſignani,Cocoſſates ſexſignani.In fine capitis deerat nomen inſulæ: & in Aquitanico ſinu Vliarus. Cap.XX. Ipſa Pyrenæi iuga ab ortu æquinoctali in occaſum brumalẽ.)Deeſt una dictio.ab ortu æqu.ſuſa in oc.br.Eodẽ capite Peſici ſcribendũ,non Piſici,& pro Gronñs Grauij,quaſi Graij. Cap.XXI. Oppidũ & flumen Eumeniũ.)Lege Miniũ. Cap.XXII.

Abeſt à cõtinente proxima parte minus pedes DCC.)paſſus nõ pedes. Noſtri Tarteſſon appellant,quam Pœni quondam Gadira: nam Gadira punica lingua ſeptum ſignificant.)Antiqui codices:noſtri Tarteſſon appellãt,Pœni Gadir, ita punica lingua ſepem ſignificante.

EX LIBRO QVINTO Cap. IX.

CAeſareæ in Theſeo dicatus.) Quid Mauris cũ Theſeo? Antiqua lectio, in Iſeo, hoc eſt in Iſidis fano:cuius numẽ,initio ab Aegyptijs orto,tota Africa religioſe colebat. Elephantis inſula infra nouiſſimũ cataracten CCCCM paſ.)Scribendũ IIIIM paſ.Eſt em̃ cataractis uicina. Copioſa Indicarũ Arabicarũq; merciũ Nilo proximum emporiũ.)Coptos emporij nomẽ eſt, quod in copioſa deprauauerũt. Infra quod Abydus,Memnonis regia & Oſiris templo inclytũ, ſeptem dierum itinere in Libyam remotum à flumine.) Ocraſſum erratũ.Quomodo em̃ Abydus infra Tentyra in Aegypto atq; adeo inter ripenſes urbes recenſetur,ſi tantũ ſpacij inter eam & flumen intereſt? Itaq; repoſuimus ex manu ſcriptis: VIIMD p.in L.r.à.fl. Cap.X. XVM.laxitate inſerta.) In ſeſſa non inſerta. Acmox: quinta ſitus parte regię dicata.non regi.Et paulo poſt, XI enim reperiuntur,ſuper quæ IIII. lege ſuperq;. Cap.XII.

Qui ſubtilius diuidunt,circum Euphraten Syriam,Phœnicen uolunt eſſe oram maritimam Syriæ,cuius pars ſit Idumæa & Iudæa:deinde Phœnicẽ,deinde Syriam.)Mollius erat, circa Euphratem.Sed præſtat ab exemplaribus non diſcedere, quæ ſic habent:Qui ſubtilius diuidunt, circũfundi Syria Phœnicen uolunt, & eſſe oram maritimam Syriæ,cuius pars ſit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnice,deinde Syria.Hic nulla mentio Euphratis.Syria Phœnicẽ à lateribus, & à tergo amplectitur:frõtem mare alluit.eius oræ partes ſunt Idumæa & Iudæa, Phœnice & Syria Antiochena. Cap.XIII. Iamnes duæ, altera uicus.) Scribo,altera intus. Cap.XIIII. Pars enim Syriæ iuncta.)Vetus, Pars eius Syriæ iuncta. Et inter toparchias eſt Gophnitica non Zophantica. atteſtatur Ioſephus. Nomen Iudææ modo Herodium.)Portentoſa deprauatio, Legendum ut cohæreat cum præcedentibus; Hieroſolyma longe clariſſima urbiũ orientis,nõ Iudææ modo: Herodium cum oppido. Eſt aũt Herodium arcis nomen. Cap.XVII. Haud procul ab Aſpaltite.)Vetus lectio,haud procul Aſphaltite.

Cap.XXVII. A mari relata, ubi uocabatur Olmia.) Legendum Hormia. à portu. Lalaſſis fluuius.) Dele fluuius, quæ uox non habetur in manuſcriptis.Eſt enim Lalaſſis oppidi nomen teſte Stephano. Cæterum decurrit uerbum ad Iſauriã referendum,quòd decliuis ſit quà uerſus mare protenditur,editiore ſitu mediterraneo. metaphora caſtigatorẽ parum attentum fefellit.

Oronda,Sagaleſſos.) Oroãda eſt in codicibus manu-

manuſcriptis,& apud Liuium. Edigis,Paropamiſſus,Circius.) Scribo, Emodus Paropamiſſus, Cirtius. In proxima ora Caria eſt,mox Ionia,ultra eam Aeolis,media Doride. circũfunditur mari utroq; latere ambiente.) Hominẽ geographiæ peritum quiſquis Dorida Ioniam inter & Aeolidem collocauit.Quid autem eſt libros deprauare, ſi hoc non eſt? Sincera lectio manet etiam nunc in antiquis exemplaribus. In proxima ora Caria eſt, mox Ionia, ultra eam Aeolis. Caria mediæ Doridi circumfunditur, ad mare utroque latere ambiens. Sic ſuperius capite duodecimo dixerat Syria Phœnicen circumfundi. Nec dubium eſt utrunque locum ab uno caſtigatore data opera tam belle deprauatum Cap. XXVIII.

Amnis Ninus.) Hermolao placet Ninus,de quo tamẽ ſubdubitat: manuſcripti libri, tum etiã typis excuſi quidã Indum habent. Et ſunt nõnulli amnes binomines. atque haud ſcio an huic ipſi nomen mutatum narret Liuius, poſteaquam in eum Indus belluæ rector ab elephanto prolapſus eſt. Cap. XXIX. Fuit in ora eius oppidũ Temnos, nunc in extremo ſinu Smyrnæ Cheſeopolis promontorium. Leuce dein oppidum, quod inſula fuit finisq; Ioniæ.) Sincera lectio: Fuit in ore eius oppidum Temnos:nunc in extremo ſinu Myrmeces ſcopuli, oppidum Leuce in promontorio quod fuit inſula, finisq; Ioniæ Phocæa.

Cap. XXX. Pergamum quod intermeat Silenus.) Selinûs non Silenus.

Cap. XXXI. Elyſia, Nymphalis, Mœris.) Lege:Laſia,Nymphais,Macris. Proximaq; Cynoroduſſa.)Lege:proximaq; Cauno Roduſſa.

Præter has citra Rhodum Cyclopis, Tergamon.) Verius: præter has circa Rhodum, Cyclopis, Teganon. Poſteriorem à ſimilitudine patellæ dictam apparet.ac mox: Ciſeruſſa, Therion, Archia.)Legendum Ciſeruſſa, Therionarce. hæc inde dicta,quod in ea uenenatæ beſtiolę obtorpeſcant. Argiæ numero uiginti, Ethecuſa.) Lego, & Hyetuſſa: quaſi dicas Pluuialis. Bolbulæ, Phæate,Priapos.)Vetus lectio pro Phæate habet Phanæ,& ſic etiam Liuius nominat.

Cap. XXXII. In quo portus Azari.) Amyci nõ Azari.Is fuit Bebricũ rex,pugil eximius,à Polluce in eo certamine uictus & occiſus, cũ Argonautas hoſpitio prohiberet.

EX LIBRO SEXTO Cap. I

CAlpeq; Africæ auulſa multo maiora abſorbuiſſe q; reliquerit ſpatia.) Antiqui codices habẽt:tanto maiora:nõ: multo maiora Cap. II.

Carambis uadoſa excurſu.) Lege, uaſto excurſu.paulopoſt:colonia Sinope Pteria. Pteria redũdat. Cap. III. Megapolin, Zelã.)Scribe:Magnopolin,Zelã.& in fine capitis:Sortira, Amaſia, Comana:Lege addendo: Sotira, Amaſia, Comana, nunc Manteum. hoc eſt oraculum. Teſtis eſt Strabo. Cap. IIII. Nũc manteũ Genetarum, Chalybum.) In antiquis uoluminibus hoc caput ſic incipit:Gẽtes,Genetarũ, Chalybum. Mox eſt Pharnacea op.non Pharnace: & Pyxites flu. non Pyſites. Cap. VII. Iaxamatæ Medorum (ut ferunt) ſoboles,& ipſi in multa genera diuiſi.) Legendum Sarmatæ. Nam Iaxamatarũ gens nõ erat tã ampla,ut in multa genera diuidi poſſet, & mox ſubjicit, Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni. Paulo poſt eſt: ſaltuoſis conuallibus aſperas: non ſaxoſis. Cap. IX. Adiabenen Tigris & montes in VII.M.p.cingunt.) Vera lectio:Adiabenen Tigris & montiũ ſinus cingunt. Cap. XII. Inſulæ in Ponto Planetæ ſiue Cyaneæ.) Planctæ legendum. Hom. ὡς δ' ὅτε πλαγκτάς. Cap. XV.

Adiabenis cõnectunt Cadurci quodã dicti nũc Gordieni,præfluente Tigri,Hyſpiratitæ Paredoni appellati.) Veteres codices:Adiabenis connectuntur Carduchi,nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ Paredoni appellati. Cadurci Galliæ ſunt prouinciæ,non Parthorum regni. Et Carduchorum appellationem Macedones poſtea in mollius deflexerunt,Corduenos uocantes. Pratitarum mentio fit & 25. capite. Circa finem huius capitis legendum:ſtadia 1568o.prodendo:non, procedendo. Cap. XVI. Fertilitatis inclytæ locus Darieum mons, gentes Tapyri, Auariaci.) Lege & diſtingue ſic. locus Darieum. mox gentes, Tapyri,Anariaci.aliquanto poſt eſt,aduerſa mõtis Paropamiſſi, & aduerſus fontes Indi.ubi legendum,auerſa montis Paropamiſſi, ex aduerſo fontis Indi. Item pro Demodamante Demonax repoſitus eſt: cuius nominis fuit & philoſophus Luciani ætate non incelebris. Perſæ illos Sacas uniuerſos appellauere.) Plinius ſcripſit,in uniuerſum appellauere.Sic enim & alibi ſæpe loquitur. Cap.XX. Pagungæ, Ialij. hi montium qui perpetuo tractu oceani oram tenent incolæ:) Manuſcripti codices. Pagũgæ:iam hi montium &c. Elegãs uero quòd mox neſcio quis XM elephantorum poſuit pro X elephantis. Mutani ſuper hos Caucaſo ſubiecti,Soleadæ,Sondræ.) Lege Montani ſuper hos. quibus enumeratis ſubjicit Taxilas iam in plana demiſſo tractu.

Cap. XXII. Patrem Mabaciem cõmeaſſe eò.) In uetuſtis codicibus eſt: patrem Rachiæ com.eò.nam id fuit legato nomen. Scribam fefellit ſimilitudo literarum. Agros diligenter coli, pomis abundare.) Plus eſt in manuſcriptis. ag. dil. coli, uitis uſum non eſſe, po. abundare.

Cap. XXIII. Hæc regio eſt ex aduerſo Bactrianorum. Deinde eius opidum Alexandria.) Lege & diſtingue ſic. Hæc regio eſt ex aduerſo. Bactrianorum deinde,cuius oppidũ Alexandria. Arianæ partem eſſe Daratin aliqui uolunt. Pro Dararin ſcribo Daritin. Circũuectus in mediterranea Perſidis & Indiæ.)Ex India, non & Indiæ. Mille milibus paſſ. ab Alexandria abeſt oppidum Heliopolis.) Scribendum:duo M.p.Scriptum erat hoc modo. M M.id typographi uerterunt in mille milia.adeo nulla ratio habita eſt numerorum, perinde ac ſi minimum referat: deinde ex

Iuliopoli fecerunt Heliopolim, quæ alibi sita est. Ibi regnat Paridion.) Lego, Pandion. Aut Mecheris Aegypti intra diem sextum.) Lege addendo: aut utique Mechiris.

Cap. XXVI. Habet ipsa ab ortu Caspios.) Adde coniunctionem: Habet ergo ipsa. Antiochiam quæ à prefecto Mesopotamiæ Nicatore cõdita, Nicatoris uel Arbelis uocatur.) Nostra exemplaria habẽt: Antiochiam quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicatore cõdita, Arabis uocatur. Arabis cognominata est ad differentiam aliarum, ideo quod esset inter Arabas sita. Nicator uero regis est cognomen, non Præfecti nomen.

Supra Siciclassi tria milia passuũ, per quos Lycus &c.) Illic tãtum legitur: Supra Silci, Classitæ, per quos Lycus &c. paulo post Gobares, non Cobares. Feruntur ei plebes urbanæ D C. esse.) Et hic uitiatus est numerus. legendum est: Ferunt ei plebis urbanæ D C M esse. alioqui male cohærẽt sequentes accusatiui situm & agrum. Cum Persæ quoq; schœnos & parasangas alia mensura determinent.) Lege addendo, alij alia mẽsura determinent. Sensus est, non debere cuiquam mirum uideri quod inter autores de spatijs earum regionum parum constet, cum apud ipsos Persas locorum indigenas alibi magis alibi minus prolixæ sint parasangæ, quod idem apud Germanos quoque in miliarijs accidit. Cap. XXVII.

Alterũ deinde transit lacum, qui Tesbites appellatur.) Thospites non Tesbites. aliquanto post est, Zagrus mons nõ Sagrus. Susianis ab oriente sunt Cossæi.) Addo unam dictionẽ: ab oriente proximi sunt. Sunt enim his ab oriente & aliæ gentes, sed nulla æque propinqua ac Cossæi.

Circuit arcem Susarum ac Dianæ templum augustissimum cum illis gentibus & ipse magna ceremonia sit.) Vetusta exemplaria. Circuit arcẽ Susorum ac Dianæ templum augustissimum illis gentibus, & ipse in magna ceremonia. Præter asylum Persarum uenientem ad unum ex Susianis oppidum.) Lege & distingue: præter asylum Persarum uenientem, & unum ex Susianis uidelicet asylis. Opidum iuxta eum Magora.

Pasiones Sogdonaci filius.) Pasines est in antiquis exẽplaribus: & sic Græci geographi uocant πασίνε χάρακε. Cap. XXVIII. Insula Deuuade.) Deuadæ scribo, ut sit genitiuus: sicut aliquanto post Dioscoridu pro Dioscoriada. Sic enim solent denominari à præfectis classium. eadem ratione in hoc ipso capite leges Malchu insulam, ubi hactenus in impressis exemplaribus corrupte Malacho legebatur. Sueleni, Sarraceni, Arrareni. Oppidum in quo &c.) Scribendum, Suelleni, Sarraceni. Arra oppidum

Amyelome colonia Milesiorum.) Milesii cõlonijs suis, uel in barbarissimas gentes deductis, græca tamen solebant imponere nomina, quemadmodum uidere licet in tot eorum colonijs per oram Ponticam dispersis. Proinde magis placet Ampelone, à uinetis, quæ appellatio est in manuscriptis exẽplaribus, quàm Amyelome uox Græcis nihil significans Cap. XXIX. A Troglodytico uero.) à præpositio redundat. præcedit enim in fine proximi capitis, Arabiæ latere, absq; præpositione. Fuit & Cambiso.) Scribo Cambysu paterno casu & græca inflexione. Sic enim pleraq; in eo tractu oppida nominantur ὑρώων πόλις, κάμβυσα πόλις. Insulæ Stenæ diræ aliquot, Halonnenses non pauciores, Cardamin, Topazos.) Lego Haloneſi non pauciores, Cardamine, Topazos. Et Stenæ diræ græcæ sunt uoces σφὰς λᾶρας. Insula ibi Cytis, topazium ferens. & ipsa ultra syluas, ubi Ptolemais.) Lege & distingue: topazium ferens & ipsa. ultra syluæ. ut intelligas non in sola Topazo insula gemmã ipsius cognominẽ inueniri. deinde Ptolomaidos cognomen non est Epitherias sed ὑδὶ θήρας, quemadmodum Antiochia ὑδὶ λάφνης. Horarum sex consumuntur umbræ.) Non leue & hoc mendum. Castigauimus sic: hora sexta consumuntur umbræ, hoc est meridie, iuxta Romanam supputationem. Insula Cytis.) Vetusta exemplaria, Colocasitis. Dictam apparet à prouentu copioso colocasię. Celetum testudinum.) Eadem exemplaria habent celtium: & sic Græci quoque hoc genus uocant. κέλλου. Animal spingion.) Scribo, sphingion. Diminutiuum est à sphinge, & simiarum generis est hoc animal. Herbas circa Meroen demum uiridiores syluarumq; aliquid aperuisse rhinocerotum elephantorũq; uestigia.) Scio uerbum hoc aperire, interdum perquam elegãter dici de nauigantibus, maxime quoties oram aliquam sinuosam legunt: mihi tamen uidetur hic nõ habere locũ. proinde malui et hic manuscripta sequi exemplaria, quæ hanc lectionem habent: Herbas circa Meroen demum uiridiores syluarumq; aliquid apparuisse, & rhinocerotum elephantorumq; uestigia. Insula Diodori, & aliæ desertæ.) Addẽdum hic: per continentẽ quoq; deserta ut intelligam⁹, quicquid littoris ex aduerso harum insularum, inter sinum Abaliten & Gazam situm est, totum esse desertum & incultum.

Gentes Troglodytarũ Iuba tradit.) Scribe, idẽ Iuba. Gauconem, Emeum, Pidibotas, Endondacometas.) Sincera lectio. Grau comen, E. P. Hebdomecontacometas, ac si latine dicas Grai uicũ & Septuagintauicanos à numero uicorum. Enonimiton Aethiopũ.) uera lectio extat in manuscriptis Euonymiton, Græca appellatione, q accolãt sinistram Nili ripam aduerso flumine nauigãtibus. Aliam insulã tractu dextro subeũtibus alueo.) Legendũ nõ tractu, sed Tãtu. est enim genitiuus græcus. & insulæ nomen Τάτε νῆσος. & dextro, ad alueum refertur. Delubrũ Ammonis est ibi religiosum.) Melius legit, & ibi. Dicit enim in Meroe quoque Ammonis delubrum esse, diuersum ab illo Lybico, in quo oracula reddebãtur, & quod Alexander adijt Ammonem patrem, ut credi uolebat, salutaturus.

Cap. XXX. Inde Paropas oppidum, Nauos

Modum

Modundæ, Mandadini, Secanduni, Colligati, Secandæ, Nauectabæ, Cumi, Agrospi, Aegipani, Candrogari, Arabum summorũ.) Hic nostra exemplaria quæ sequimur discrepant à uulgatis æditionibus, inter se uero consentiunt: ubi sic legitur. Inde per ripas oppida, Nauos, Modũdam, Andatim, Setũdum, Colligat, Secande, Nauectabe, Cumi, Agrospi, Aegipam, Candrogari, Arabã, Summaram. Per ripas dicit ideo, quia superius ex Bionis cõmentarijs relata, in insulis Nili sita sunt. Sũt aũt appellationis barbaricę, & accusatiuo casu posita. Meridiana parte imminens mari mons. Illic legitur: à media eius parte im.m.m. Cap. XXXI.

Contra hoc promõtorium Gorgones insulæ narrantur.) Lege Gorgades, quod est denominatiuum à Gorgon. Caput XXXII.

Ex quibus perducti sunt à Iuba duo.) Iubæ est in uetustis codicibus. Iuba enim nũquam illuc nauigauit, sed ab ipsius classiarijs hi canes ei aducti sunt. Cap. XXXIII. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad sinũ Persicum.) Legendum est, ad sinũ Issicum. Cap. XXXIIII.

Besicam Thraciam, Mædiam.) Est quidem Mædia Thraciæ pars sicut & Bessica, magis tamen placet ita additum mediam, quemadmodũ superius dixit Hispania media: itemq; septentrionalia Siciliæ, Narbonensis Galliæ exortiua: quod hæ prouinciæ longe lateq; pateant. huc accedit quòd in manuscriptis non est diphthongus. paulo post Galliam, Aquitaniam, lege coniunctim Galliam Aquitanicam. & uersu sequenti, in parte Venetiæ. non in partem.

EX LIBRO SEPTIMO Cap. XI

ATqui etiam hodie minoris potes.) Melius ueteres, atq; etiam hodie. Cap. XII.

Sed ubi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, uterq; est perfectus.) Lege, uterq; perfertur. Cap. XVI. Quod alij Orionis, alij Etionis, fuisse tradunt.) Vetus lectio: quod alij Orionis, alij Oti fuisse arbitrantur. Hunc Otum tam uasto corpore tantisq; uiribus præditũ fuisse poetæ narrant, ut socio Ephialte fratre, Martem ipsum ex insidijs aggredi sit ausus. hos Maro Aeneid. sexto Aloidas uocat. sequenti uersu illic legitur, monumentis creditur: non, traditur. & recte, mea sentẽtia: quod hoc posterius ab historicis memoriæ proditum sit, non à poetis. Salamiam Euthimenis filium.) Scribo, Salamine. Quid enim attinebat nominare puerum? Sic mox: in filio, inquit, Cornelij Taciti. Cap. XVII. Id esse sparsis manibus.) Rectius est, passis manibus. Sequenti uersu hæc uox, quibusdam, priore loco redundat: neque in nostris archetypis gemina tur. Cap. XX. Obnixo contra nitentibus iumentis.) Lego, obnixus. ac mox: & ducenaria duo humeris: non, duobus. & sequenti uersu, quingenario thorace, nõ quinquagenario.

Cap. XXIII. Leænæ meretricis exemplum.) Exemplum redundat. Sequenti uersu est, Anaxarchi, non Anaxarchus. Cap. XXIIII.

Sui uero nominis oblitus Messala Coruinus.) Et hic oblitus redundat. Caput XXVI.

Belloq; ciuili, quod omnia concutiebat externa.) Quid opus erat hic conciebat, mutare in concutiebat? quasi non recte dictum esset, externos hostes, Mithridatem aliosq;, intestinis Romanorum bellis excitos fuisse, ratos inuicto alioqui populo inferendi bellum nullum aliud tempus opportunius fore. Caput XXVIII.

L. Sicinius Dentatus.) Siccium uocant manuscripti codices, atq; etiam Liuius & Dionysius Halicarnassensis. Ante xxij. annos bina cœperat spolia.) Verior antiqua lectio: ante decimũ septimum annũ, nam ab hoc anno militaris ætas incipiebat. at hoc idem ante uigesimum secundum in tam insigni uiro mirum uideri non debuerat. Quas Trebia Ticinusq; aut Trasymenus ciuicas coronas dederet?) Coronas aliquis interpretans primo in spatio quod uersus dirimit, adscripsit: ea uox deinde in contextum irrepsit: alioqui elegantius subintelligitur, quemadmodum in laurea. Cap. XXX. Ille semper alioquin exitiali appellans nomine uniuersos ex Italia pellendos censuit Græcos.) hæc tria uerba, exitiali appellans nomine, nec in uetustis habentur exemplaribus, nec Plinium admodum sapiunt, & alioqui etiam absq; eis integra est sentẽtia. Quibus de causis haud illibenter ea omisimus, maxime cum similem superuacanea uerbula infulciendi licentiam sæpius & alibi, & in hoc ipso capite deprehenderimus. Quo potius quàm uniuersi populi & illius gentis amplissimo testimonio, & in tota uita tua, & ad consulatum tantum operibus electis?) Nostrorum codicum lectio melior: quo potius quàm uniuersi populi illius gentis amplissimi testimonio, & tota uita tua consulatus tantum operibus electis. Roscio theatralis seditiõis autori leges ignouerũt, notatasq; sedes ignominiæ discrimine æquo animo tulerũt.) Et hoc indidem restituimus ad hũc modum: Roscio theatralis autori legis ignouerunt, notatasq; se discrimine sedis æ.a.t. Cap. XXXVII.

Cui ob meritum honores illos, quos Herculi decreuit Grecia.) Sensus utcunq; manet, à uerbis Plinij discessum est. Legendũ: quod ob meritũ honores illi ąs Herculi, decreuit Græcia, Ibidẽ Cleombrotus Ceus legit, nõ Theõbrotus. hic medicus fuit, alter Ambraciotes patria, pfessiõe philosophus. Relato è funere homine & cõseruato.) Lege, seruato. Laudat⁹ Ctesiphõ. Lege addẽdo: Laudatus est & Ctesiphon. Cap. XXXIX.

Sed hoc pretiũ belli nõ hominis fuit: tã Hercule, q̃ libidinis nõ fortunæ Peronetomi spadonis, Seiano III. M.D. mercãte à Sutorio Prisco.) Hic locus multum torsit eruditos, multa frustra diuinantes. Atqui expedire illos potuerant ex hac difficultate exemplaria uetusta: quæ nobis certe cum hic, tum alibi sæpe egregie succurrerunt. Ea sic habent: tam Hercule, quàm libidinis non formæ, Pæzontem è spadonibus Seiani III. M. D. mercante

Universidad de Deusto
Biblioteca

cante Sutorio Prisco. Nomen conuenit homini probroso, quale est Comazon, quem Heliogaba lus Imp. *in delicijs* habitum ad consulatum usque euexit. Porrò participia interdum uerti in propria nomina, nouum uideri non debet, cum etiam passiua forma quædam in hoc genere reperiantur. ut Sozomenus. is fuit ecclesiasticæ historiæ scriptor. Cap. XL. Numerus dierum computatur, ubi quæritur pondus.) Non erat mutanda uetus lectio: numerus dierum comparatur: hoc est, numeri dierum felicium infeliciũq; inter se conferuntur, uter maior sit. Cap. XLI.

Lampido Lacedæmonia refertur.) Reperitur melius, quàm refertur. Et Ambusti filius Rullianus est non Rutilianus, *in Liuianis* æque ac Plinianis uetustis exemplaribus. Cap. XLIII.

Sed accusatus, atq; de iure uirgarum *in iudicum* consilium missus.) Plenior ac planior est antiqua lectio: sed accusatus, atque de iure uirgarũ in eum, *iudicum in consilium missus*. Neq; enim in omnes passim ius uirgarum magistratus habebat, sed *in* tergum ciuis Rom. nihil illi licebat. paulo post legendum supremo somnio, non somno. Cap. XLIIII *Quod* supereſt, nescio maior gloriæ an *indignationi* dolor accedat, inter tot Metellos tam sceleratam Catinij audaciam semper fuisse inultam.) Codices antiqui habent: nescio morum gloriæ an indignationis dolori accedat. Subindicat Plinius, maiorem ulciscendi libidinem ætate sua regnasse, quàm Metellorum de quibus loquitur tempore, cum mores P.R. adhuc minus corrupti essent. Cap. XLV.

Proscriptionis inuidia in collegam.) In collegam redundat. Sollicitudo martis Actiaci Pannonicíq; belli, ruinæ pontis.) In exemplaribus nostris constanter legitur: sollicitudo martis Actiaci, Pannonici belli ruina è turri. Videtur aliquis data opera lectionem mutasse ex Trãquillo. Hærede hostis sui non suo filio excessit.) Nihil opus erat addere duas uoces: satis plena erat uetus lectio, nempe hæc: hærede hostis sui filio excessit. Sed hic quoq; glossula interpretis irrepsit in contextum. Cap. XLVIII. Cui astipulatur Damiates.) Damastes legendum. is fuit historiarum scriptor, patria Sigiensis ex Hellesponto. Cap. L. Hebescunt sensus, membra torquentur.) Torpent, non torquentur.

Caput LI. Profundi humoris è corpore effluuium.) Vetus & sincera lectio, præfandi humoris. Sic enim Plinius more suo uerecunde genitale semen circumloquitur, ac si dicat cum præfatione honoris aurium nominandi. Cap. LII.

Nam Cælium Tuberonem.) Scribo C. Aelium Tuberonem. Tuberonum enim familia Aeliæ gentis est. mox est Hermotimus non Hermotinus. Se enim ab inferis remissum, habereq; quod nũciaret.) Vetus, habere quæ nunciaret.

Cap. LIIII Duo Cæsares, prætor & prætura populi Rom. functus.) Legendum prætor & prætura perfunctus. Cum populo admodum placuisset.) Adde is, Is cum p.a.p.

Cap. LIIII. Et tamen multifarie priscos seruauere ritus: sicut in Cornelia domo nemo ante Syllam dictatorem traditur esse crematus.) Lege: Et tamen multæ familiæ priscos seruauere ritus: sicut in Cornelia nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus. Cap. LVI. Vtique *in* Græciam attulisse è Phœnice Cadmum XVI numero.) Legendum, intulisse. Hic nescio quis subiecit latina elementa, cum Plinius de græcis literis loquatur. quare sustulimus ea: nec enim sunt *in archetypis*. Doxius Cælij filius.) Cæli, non Cælij. Phœnices, ut Theophrastus.) Tirynthij non Phœnices, teste Pausania. paulo post est Aeacus inuentor argenti, non Ceacus.

Terebram, glutinum, ichthyocollam.) Malim ueterem lectionem, ter. glu. lithocollam. Staphilus Sithenĩ filius.) Imò Sileni. Bouem & aratrum Briges Athenienſis.) Scribo, Buzyges. ex re nomen habet. Inducias Lycaon.) Lycanor uerius. Cithara ædita carmina composuit Terpander.) Lege Citharœdica car. Prosaicam orationem.) Apage prosaicam: Scribo, Prosam orationem. In Græcia uero Pyrrus Dędali cognatus.) Euchir non Pyrrus, attestantibus græcis scriptoribus. Hippagum Salaminij.) Vetus lectio habet Samij pro Salaminijs.

Cap. LVIII. Græca inscriptio plenior erit hoc modo: Ναυσικράτης τιθεμένε ἀθλωθέτω κόρε καὶ ἀθλωτᾶ ἀνέθηκεν. Vbi omissum erat cui numini anathema consecratum esset. Cap. LX. Nasica collega Lanati.) Lænatis legi debet.

EX LIBRO OCTAVO Cap. I.

QVippe intellectus illis sermonis patrij, & *in primis* obedientia.) Rectius legitur in manuscriptis, & imperiorum obedientia. Indicis Arabici minores.) Veteres codices: Indis arant minores. Supra quoq; libri sexti cap. xix. de elephantorum apud Indos usu dixit: Iis arant, ijs inuehuntur. Adhoc cap. huius libro xi. docens ubi nascantur, Arabiæ non meminit. Cap. II.

Aut lasciuiente pernicitate colludere.) Sincera lectio ueterum codicum: aut las. pyrrice col. est autem πυῤῥίχη saltationis genus Cretensibus inprimis familiare. Lecticas etiam ferentes quaterni singulas, puerperas imitantes.) Nec lecticæ puerperas imitabantur nec elephanti lecticarij. qua propter sic scripsimus: lecticis etiam ferentes quaterni singulos, puerperas imitantes.

Cap. III. Circa hos belli cura summa.) Veteres rectius: circa hos beluis summa cura.

Cap. VII. Et illum dimitti pactus si interemisset. Solus ergo in harena congressus, magno Pœnorum dolore cõfecit.) Scribo ex fide nostrorum exemplarium: & ille, dimitti pactus si interemisset, solus in harena congressus, m.p.d.c. Et nõ longe à fine huius capitis: pari equitum ex aduerso dimicante: nõ è diuerso. Cap. VIII. Antea domitandi gratia gregis, equitatu cogebant in conuallem.) Distinguendũ: domitandi gratia, greges

Universidad de Deusto
Biblioteca

greges equitatu cogebant. Cap. XV. Cuius contactus sequentes, ut ignis aliquis comburat.) Nimium est, comburat amburat, satis erat.

Cap. XVI. Non tāquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus.) Amentiæ, legi debet. Velut deputās absconsione turpitudinē.) Noua elegantia, dignior tamen Apuleianis istis quàm Plinio. Simplicior est uetus lectio: uelut ab scondente turpitudinem loco. Leonum simul pugnam pluriū.) Turbatus est ordo: restituimus sic. Leonum simul plurium pugnam. Non sine ostento quodam tempore illo generosos spiritus iugum subire prodigio significāte.) Et hic ueram lectionem commonstrant archetypa, nempe hāc: non sine ostento quodam temporum, generosos spiritus iugum subire illo prodigio significante.

Quod ab eo factum Græci σωτῆρ@, id est, saluatoris templum Dionysij appellauere.) Antiqui codices: quod ab eo facto Græci κεχηνότ@ διονύσ@ appellauere. ab eo facto scilicet ab hiatu leonis. Cap. XXI. Nec flexu multiplici, nec ut reliquæ, corpus impellit.) Posterius nec redundat. Interficiunt eos, cauernis facile cognitis sola tabe. necant illi simul odore, moriunt q;.) Verba quæ proximo uersu præcedunt, faciunt ut magis probem ueterem lectionem, uidelicet hæc: sæpe enim enectum concupiuere reges uidere, proinde sic lego: Inijciunt eas cauernis, facile cognitis sola tabe, necant illę simul odore, moriunturq;, Inijciunt eas, mustelas scilicet, regiæ cupiditatis mercenarij ministri. alioqui mihi non fit ueri simile, mustelam esse adeo nocēdi auidam, ut ultro latebras basilisci peruestiget, & uel cum certa sua pernicie tam dirum monstrum lacessere non dubitet. dissimile est quod de uiuerris in cuniculorum uenatu narrat infra capite 55. Inijciunt eas, inquit, in specus, qui sunt multifores in terra. Cap. XXII. Itaq; copas qui olympionicas scripsit.) Antiqui codices, Agriopas. Nomen est Doricum, quale Gorgopas. Et in lupum se conuertisse.) Conuertisse dixit. pro conuersum esse. itaque se redundat. Sic uertere quo sæpe est apud Liuium reperire: id consilium in caput autoris uertit, & similes locutiones. Sequitur: Eundem X. anno restitutum, athletice restitisse in pugilatu, uictoremq; uictoria olympia reuersum. Vetus potior: eundem decimo anno restitutum athleticæ, certasse in pugilatu, uictoremq; olympia reuersum. Sic Horatius: Magna coronari quis uictor olympia. & athleticæ est τῇ ἀθλητικῇ, sicut arithmeticen dicimus. Cap. XXIII. Nec pedibus pauendas tantum serpentes.) Restitue luxatum ordinem. Nec pedibus tantum. Eosq; non in fronte aut ex aduerso cernere.) aut redundat. Caput XXVII. Iaculando ea petendoq; deficiat.) Quanto melior antiqua lectio: iaculando se appetēdoq; deficiat. Cap. XXX. Alternis annis esse marem, alternis fœminam fieri.) Germana lectio: alternis annis mares alternis fœminas fieri. Cap. XXXI. Theophrastus autor est, angues eo modo & stelliones senectutem exuere, eamq; protinus deuorare.) Quo nam referendum est illud, eo modo: nihil enim præcedit, quò referri possit. & exuuias deuorari, ut de stellionibus uerum esse ipse Plinius libro trigesimo capite decimo testatur, ita de anguibus manifestò falsum est, cum eæ passim reperiantur. Legendum itaq; anguis modo, non angues eo modo. Eosdem pestiferos ferūt in Græcia, innocuos esse in Sicilia.) Hoc quoq; sicut id quod præcedit, ex authoritate Theophrasti refertur. Quid igitur attinebat ueterem lectionē mutare? Eosdem pestiferi morsus in Græcia, innoxios esse in Sicilia. Cap. XXXII. A partu duas habent herbas, quæ aros & seselis appellant: pastæ redeunt ad fœtū: illos imbui lactis primo nolunt succo.) Cur illos potius quàm illum? Sed longe aliter scripsit Plinius: illis imbui lactis primos uolūt succos. illis, aro & seseli, quod intelligant eis occultam quandam uim inesse, fœtui suo salubrem. Caput XXXVI.

Sæpe in harena colaphis inflictis exanimantur.) Rursus data opera uitiata lectio. Opinor parum latinum doctulis istis uidebatur, infracto colapho exanimantur. ò industriam colapho dignam. Arborem auersi diripiunt.) Bellum & hoc, sed quis unquam id uidit saltem scriptum aut pictum? Legendum igitur quemadmodum habent magno consensu uetusti codices: arborem auersi derepunt: hoc est non proni, sed posterioribus primum pedibus, anterioribus interim molem corporis sustentantes ne ruant: id quod notum est omnibus, qui modo uel semel ursum ab arbore descendētem uiderunt. atq; in hoc quoq; hominem imitantur, præter morem quadrupedū. quamobrem pulchre cohæret cum eo quod proxime præcedit: Ingrediuntur & bipedes

Cap. XXXVII. Conduntur & alpini, quibus magnitudo media est.) Vera lectio uetus, quibus magnitudo melium est. Sunt his pares, & in Aegypto: similiter resident in clunes. Lege similiterq; residunt in clunes. Aliquāto post, maleficio eo, aliquis de industria mutauit in maleficio illo, nimirū quo minus esset uocalium. Grande uero operæpretium. Cap. XXXVIII. Sufflata cute distentæ ictus hominū & morsus canū arcent.) Manente sensu, uerba tantūmodo mutata sunt. Sed quid opus erat? Nostri codices habēt, sufflatæ cutis distentu. Cap. XXXIX. Vel annua fame edurant.) Rectius, durant. Scriba dormitans e literā geminauit. Cap. XL. Canes defendere Cimbros cæsis dominis eorum plaustris impositi.) Legēdum, Canes defendere Cimbris cæsis domus eorū plaustris impositas. Cui nomen Hyrcani reddidit Durides.) Duris lege quemadmodum primo libro in catalogo. Samius is fuit, Alexandri rerum scriptor. Et reginam Bithyniæ Consingin uocant ueteres codices, nō Cō sygnen. Scrutatur uestigia atque persequitur, comitātem ad feram inquilitorem loro retrahēs.

quam-

quamuis aquam transiliens se occultasset, quàm significans demonstratio est, cauda primum deinde rostro.) Hæc oratio media sui parte male farta est. Consulamus archetypa. Illic reperio sic scriptum. Scrutatur uestigia atq; persequit, comitantem ad feram inquisitorẽ loro trahens: qua uisa, & silens & occulta, quàm sign. dem. &c. qua scilicet fera à cane uisa. Vides nimirum lector, quantum interſit Et ab ea quæ fœmina sit ex primipara genita citius cerni.) Hic quoq; longe aliter habent incorrupta exemplaria, ubi legitur faunos cerni, quam dictionem deprauator non intellexit.

Cap. XLII Laceratũq; pariter aurigã inuenimus.) Quid hic facit auriga, cuius longe aliud officium est? Lege non pariter aurigam, sed prorigam unica uoce. proriga enim appellatur qui equos admittit, ut est apud Varronem lib. 2. c. 7.

In fine capitis legendum: præterq; uesicæ conuersio: non, præterquam. est enim is morbus iumentorum proprius non hominum. Simile mendum & alibi aliquoties in hoc authore occurrebat. Cap. XLIII. Vt bibant cogendæ exonerãdæue sunt.) Melius exorandæue. hoc est, cogendæ sunt, nisi malis eblandiri ut bibant. Notum est, in Celtiberia singulas quadragenis millibus nummorum emi.) Lege, quadragenis millib. enixas. Cum enim dixisset, quæstus ex ijs opima prædia exsuperare, qui fere ex fœtura solet fieri uberrimus, hoc subiecit exemplum. Cap. XLV.

Sunt authores, ipsa complente decimum mensem duos parere, nunc raro geminos.) Hæc lectio nihili est, Plinius longe aliud scripsit. Sunt authores, ipso complente decimum mensem die parere. Gignunt raro geminos. Cap. XLVIII.

Hispania nigri uelleris præcipuas habet: Polentia iuxta alpes, Canusia rutili, quas Erythras uocant: item Bætica ut Canusium: furuas Tarentum ac puliginis suæ, & succidis omnibus usus medicatus.) Facile agnoscas & hic eundem castigatorem. Sincera lectio est hæc. Hispania nigri uelleris præcipuas habet, Polentia iuxta alpes cani: Asia rutili, quas Erythreas uocant: item Bætica: Canusium fului, Tarentum & suæ pulliginis. Succidis omnibus usus medicatus. Quippe aheneis coquentium exactæ, indumentis usu ueniunt.) Et hinc se explicare nequiuerunt, etiam doctissimi uiri. Vetus ac syncera lectio: quippe aheneis polientium extracta, in tomenti usum ueniunt. Loquitur de lanarum purgamentis. est autẽ tomentum, culcitræ fartum. Martialis: Culcitra tomento quàm uiduata suo. & de tomento non de indumento accipiendum, alioqui satis indicãt quæ sequuntur: Antiquis enim torus è stramento erat. Sicut uillosa, & etiam uentralia.) Conuncto & superfluit. In templo M. Anci duraſſe.) Quid sibi uult hic M. Anci templum? aut quisnam fuit iste suppositicius M. Ancus? Certo scio in Rom. historia neminem hominum aut deorũ esse hoc nomine. Dicet aliquis, de Anco Marcio accipiendum. at ex omni regum Ro. numero solum Romulum consecratum legimus. Sed quid ego his lectorem remoror, cum in promptu sit in archetypis uerum nomen: in templo Sangi. Equidem demiror quod hic Sangus tantopere ignotus fuerit recentioribus grammaticis ut etiam in Liuiana historia uno atq; altero loco in Ianum sit demutatus. & est quidem unius numinis utrunq; nomen, sed hæc Romana appellatio est, illa altera Sabina. Vehementer suspicor pro talibus castigationibus Alerienſi nos malam gratiam debere: nam huius primi opera typographi Ro. sunt usi.

Vndulata uestis primo laudatissimis fuit.) Lege, è lautissimis. ac mox: Acu facere Idæi Phryges inuenerunt.) Quid significat acu facere, latine scientibus? Lego: Acu facere id (hoc est pingere: nam pictæ uestis mentio præcessit) Phryges inuenerunt. Et sic habent antiqua exemplaria.

Cap. L. Mares quàm maxime simos, longis auriculis, infractisque armis & uillosissimos probant.) Lege & distingue: Mares quammaxime simos, longis auribus infractisq;, armis quàm uillosissimis, probant. Cap. LII. Primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus.) Et hic & lib. 9. cap. 56. in antiquis exemplaribus constanter legitur Fuluius Lippinus. Cap. LIIII.

Mira solertia, uisco inungunt oculos, calcearicq; imitatione uenantium tradunt.) Vetusti codices: uisco inungi, laqueisq; calcearí. nam utroq; modo capiuntur. Sequenti uersu Cornelius superfluè adiectus est. nã & hoc ex autoritate Mutiani narrat, quod nescio quis ad Cornelium autorem retulit. alioqui cum duo sint in indice Cornelij, Valerianus & Celsus, Plinius cognomẽ adiecisset. Itẽ sequenti uersu lege, nouam exultatione adorare, non noua exultationem adoriri. Cap. LV.

Vltima huius capitis dictio dilabidas est, non labili. Cap. LVI. Dame manſuescunt raro cum ferę iure dici non possint.) Cũ Plinius hic per quàm elegantem transitionem faciat ad reliqua animãtia, ut uidere licet in manuscriptis, hoc modo: Hi (nempe lepores) manſuescunt raro, cum feri dici iure non possint. Complura nanque sunt nec placida nec fera &c. demiror quibus intemperijs agitatus deprauator lectionem mutandam putarit, ac damas hic inserendas, quamuis iam ante in alio genere recensitas, nec hic ullo modo quadrantes. Et quasi hoc parum esset, titulum quoq; quem Plinius fecit De semiferis, ipse uertit De damis. Sic nobis hic uere literarius porcus bonos autores castigat. Et talia dissimulanter transilit Hermolaus, dum Aristotelem, dum Theophrastum, dum id genus alios consulit, dum Rom. editionem cum Veneta confert, non paucis locis utranq; ex æquo uitiatam, securus interim quid in ipsis Plinianis habeatur archetypis, quod tamen in primis curandum erat. quod non illius insectandi causa dictum accipi uelim, cui perpauci in literis conferri possunt, præferri fortassis nemo: sed ut appareat, hanc uiam succurrendi ueterum monumentis, quam nos ingredimur, esse longe certissimam

Universidad de Deusto
Biblioteca

tissimam,si modo uiri docti negocium id qua par est cura ac religione tractandū suscipere non grauentur. Cap. LVII. Quos censoriæ legis princeps, Q. Scaurus & M. in consulatu non alio modo cœnis ademere q̄ conchylia.) Vbi nam legitur istuc consulum par? imò ubi Q. Scaurus? de inde ubi sic loquuntur latini scriptores, Q. Scaurus & M. & non potius, Q. & M. Scauri? Fatendum est & hic corruptam esse lectionem. Integra sic habet: quos cēsoriæ leges, princepsq̄ M. Scaurus in consulatu: hoc est cēsores, & ante eos Scaurus consul, cœ. ad. Sic enim dictum est hic princeps, quomodo apud Poetā: Princeps ærata Tarchon secat æquora prora, id est, primus. Librarij ferè non aliter scribebant que coniunctionem q̄ primæ literæ puncto postposito. id lector imperitus prænomen putauit: unde deprauādi occasio.

EX LIBRO NONO Cap. VIII.

DElphinus non tantum hominis amicum animal, uerū & musica arte mulcetur symphoniæ cantu.) Rectius: nō homini tantum amicum animal uerum & musicæ arti, m. s.c. Ex hominum manibus uescens, ferensq̄ se tractandum.) Lege, præbensq̄ se tractandum. Paulo post Amphilochi scribendum, non Amphilochij, ἀμφίλοχοι. Sunt autem in Epiro. Cap. X. Et cooperta terra, ac pauita corpore.) Melius, ac pauita pectore. Cap. XIII. Ipsis in somno mugitus, unde nomen uituli accipiunt. Tenent discipli nam.) Lege & distingue: unde nomen uituli. Accipiunt tamen disciplinam. Cap. XV. Silurus grassatur ubicunq̄ est omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergēs, præcipue in Mœno Germaniæ amne prope Lisboum & in Danubio. Mari extrahitur porculo marino simillimus.) Hoc loco nominatim recensentur pisces magnitudine insignes, nō marini, sed fluuiorum, Nili, Rheni, Padi, Danubij, Boristhenis, Gangis. horum medio catalogo nō satis apte inseritur marinus quidam piscis innominatus. sequenda igitur antiquorum codicū lectio, ut post Lisboum nouæ orationis initium faciamus. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino simillimus. Is uulgo Italorum etiam nunc semilatino nomine moro appellatur, ob salsamenta illis notus, gustu aspectuq̄ porcinam salitam nōnihil referentia, Germanis Husio dictus, quasi ὗς, sicut mario ἀπὸ θηλείας. Cap. XVI. Sunt & piscibus præstita in hac parte auguria.) Nostri codices melius: Sūt & in hac parte naturæ auguria, sunt piscibus præscita. Cap. XVII. Inde ad uectos Tib. Claudio principe Optatus Elipertius præf. classis, inter Ostiensem & Campaniæ oram sparsos disseminauit.) Lego: Optatus è libertis, scilicet ipsius principis. notum est autem ex Tranquillo & Tacito quanta fuerint potentia liberti Cæsarum. Cap. XVIII. His aquam acceptam ore remittunt.) Quisquis hic ordinem mutauit, fecit sermonem ἀμφίβολον, Vetus ordo est hic: his aquā emittūt, acceptā ore. Cap. XIX. Miratur Arcadia suum exocœtum.) Deest cōiunctio &. Commemorato enim Verbani & Larij piscium miraculo, subijcit, Miratur et Arcadia. Nam stagna & amnes trāseunt. Pleriscq̄ euidēs ratio est.) Scribendum coniunctim: Nam in stagna & amnes transeundi pleriscq̄ euidēs ratio est.

Cap. XXVII. Item miluus subit in summa maria.) Has uoces, item miluus, adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde resectas nescio quis hic nō suo loco assuit. Attollit cornua è mari sesquipedalia ferè, cornuta, quæ ab his nomen traxit.) Diuersa lectio antiquior, quam secuti sumus: Attollit è mari sesquipedanea ferè cornua, quæ ab his nomen traxit. ut periphrasi utatur, de uulgo nota loquens. alioqui superuacaneum uideri potest, de etymologia admonere in re tā clara. Si quis tamen illam alteram lectionē mauult, fruatur. Cap. XXIX. Terreni maiores quàm pelagici.) Lege pelagij, πελάγιοι. Sic Græci longe à littoribus dissita uocant: nostri πέλαγος, altum. In fine capitis liburnicarum ludens imagine scribēdum ex fide archetyporum, pro liburnicarum gaudens imagine. Cap. XXX. Simulq̄ eā descendere in duo sensu carentia, nisi forte tristi. Id enim ubi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est.) Antiquior lectio: nisi forte tristi (id enim constat) omine nauigantium, humana calamitas in causa est. Cap. XXXIII. Nauigant ex his neritæ, præbentesq̄ concauā sibi partem, & alteram auræ opponentes, per summa æquorum uelificant.) Primū rectius legit ueneriæ. Sunt enim conchæ non gratæ modo Veneri, sed etiam cognatæ, ob communem è mari originem: celebrisq̄ est eius deæ effigies, concham, atque haud scio an ex hoc ipso genere, pede premens. deinde mirum quod non concauam partē auræ prębeat concha, sed diuersam, cum concaua sit uelificationi aptior. Sequenda igitur & hic uetera exemplaria. Nauigant ex his ueneriæ, præbētesq̄ concauam sui partem & auræ opponentes, p. s. æ. u. Castigator non intelligens quid Latinis significet præbere se & hunc locum corrupit, & suprà præbens se tractandum, in ferens se tract. deprauauit, quemadmodum illic annotauimus.

Cap. XXXIIII. Iam quidem in tota rerum natura damnosissimum uentri mare est.) Ventri supereſt, nec habebatur in archetypis manuscriptis. Cap. XXXV. Animæ hominis periculo quæsita maxime placent.) Idem castigator nec hic sensit quæsita positum pro acquisita. proinde uitiauit ueterem lectionem: anima hominis quæsita m. p. ac mox: E tantis solis ardoribus, atque Indicis quoq̄ insulis petunt, & admodum paucis.) Sincera lectio: atq̄ Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Nec aliter ferè Plinius hoc uerbo utitur, quamuis ubiq̄ studium fuit literatori nescio cui syntaxin temere mutare.

Speciem uero inani inflatam.) Vetus lectio, speciem modo inani inflatam, modo, id est, tantummodo, frequens apud hunc scriptorem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præcipuum cuſtodiunt, pelago altius merſę, cꝫ ut penetrent radij.) Tu ſcribe: quare præcipuum cuſtodiunt pelagiæ, altius merſæ quàm ut penetrent radij. De pelagijs piſcibus ſupra monui.

Nam apud Græcos non eſt, nec apud barbaros inuentores eius aliud cꝫ margaritæ.) Lege addendo. Nam apud Græcos id nō eſt. ne apud barbaros quidē inuētores eius aliud cꝫ margaritæ. mox eſt, ſquamas aſsimulat, nō aſſimilat q̄d Gallicū idioma ſapit. Enormes & feri coloriſcꝫ marmorei.) Vetus lectio: enormes ferè c. cꝫ. m. Lauticiā eius omnem apparatumcꝫ detractās.) Imò obtrectās.

Gerebatcꝫ auribus tum maxime.) Scribe: Gerebat cum maxime. In primis elegās locutio, ſed perſæpe apud bonos autores ſcribarum uel oſcitantia uel peruerſitate mutata. Vniones conuiuis ad ſorbendum dedit.) Melius abſorbēdos dedit.

Cap. XXXVI. Quia cum uita ſua ſuccumeum euomunt.) ſua ſupereſt. Fraudatam ſe protinus luxuria credat, nos indiligentiæ damnet.) Magis placet uetus lectio: fraudatam profecto ſe luxuria credat, noscꝫ indiligentiæ damnet.

Cap. XXXVII. Capiuntur autem purpuræ paruulis rariſcꝫ conchis textu, ueluti naſſis in alto iactis. Ineſt ijs eſca cluſiles mordacesqꝫ concharū, quales uidemus has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes, appetūt eas purpuræ.) Et hic locus peſſime eſt à caſtigatorib. acceptus. Deprauationibus ſingillatim commonſtrandis prolixior eſſe nolo: collatio eas ſatis indicabit. Scribi debet iuxta fidem archetyporū ſic: Capiuntur autem purpuræ paruulis rariſcꝫ textu ueluti naſsis in alto iactis. Ineſt ijs eſca, cluſiles mordacesqꝫ conchæ, ceu mitulos uidemus. has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcētes appetunt purpuræ. Cap. XXXIX. In cōchyliata ueſte cætera eadem ſine buccino, præterqꝫ ius temperaturæ. Aeque pro indiuiſo humani potus excremēto dimidia et medicamina addunt.) Hæc perobſcura ſunt, nec mirum cum ſint depraua ta. Legendum: præterqꝫ ius temperaī aqua pro inuiſo humani potus excremento: dimidia & medicamina adduntur. Hoc eſt, præterquam quod buccinum detrahitur, etiā hoc intereſt, quòd hic ius pro lotio aqua temperatur, & ex medicaminibus dimidium inditur eius, quod in purpuræ tinctura indi ſolet. Præter Plinius utitur pro præterea. id ubiqꝫ fefellit caſtigatorem, qui exceptionē eſſe putabat. Cap. XL. Sed alia ſunt, nec habent finem uitia: iuuatqꝫ ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulteria naturæ.) Sincerior lectio: Sed alia ſunt è fine initia: quod pulchre quadrat cum his uerbis, luſus geminare miſcendo iterum. Cap. XLIII. Glanus qui & glanis uocatur.) Caſtigatior lectio: Cautius qui glanis uocatur. nam ſic præcedentibus pulchrè cohæret. Cap. LI. Plani piſcium quibus cauda non obeſt aculeicꝫ, ut teſtudines & raiæ, in coitu ſuperueniunt.) Ita ne teſtudines inter planos piſces numerantur? Rectius: Plani piſcium quibus cauda non eſt, aculeaticꝫ, ut teſtudines in coitu ſuperueniunt, id eſt, teſtudinum modo. Spari, torpedo, ſquali.) Sargi, non ſpari. Circa finem capitis eſt coaleſcit uulnus, non calleſcit. Cap. LIII. Poſtea uiſum tanti in extrema Italia petere Brundiſium oſtreas.) Rectius in extremam Italiam, familiari Plinio locutione.

Cap. LVII. In cauernis aquas hebetes remanere.) Vetus lectio, in cauernis aquas habentibus remanere.

EX LIBRO DECIMO Cap. III.

INgenitum eſt ei, teſtudines raptas frangere.) Legendum: ingenium eſt ei, id eſt, natura.

Quarti generis eſt percnopterus, eadem morā tur per lacus.) Vetuſta exēplaria: percnopterus, eadem oripelargus. Sequenti uerſu: ut quam uerberet coruus: nihil erat neceſſe mutare in, utpote quam. Cap. VIII. Traditū eſt, miſſas in ſublime ibi excipere eos.) Melius, miſſas in ſublime ſibi. Cap. IX. Ac rictu columbis potius.) Vetus lectio: ac uictu columbi potius: ut intelligamus eam & leguminibus ueſci præter reliquorum accipitrum morem. ad hoc rictum uix puto inueniri de ullis auibus, nedum de columbis.

Cap. XIX. Vncos ungues habentes omnino non congregantur, & ſibi quoqꝫ prædantur.) Lege: & ſibi quæqꝫ prædantur. Cap. XXII. Scipio an Metellus uir conſularis, an M. Sextius.) Prius an ſuperfluit. Is Scipio Metellus Pompeij Magni ſocer fuiſſe fertur. Cap. XXVIII. Et Cyrenaici Achorem.) Legendum, & Elei Myiagron. Atteſtatur noſtris exemplaribus & Pauſanias. ibidem, qua litatum eſt illi die, nō poſt quam litatum eſt illi deo. Cap. XXXIII. Madefactum multa aqua pennis puluerē ſpargunt.) Lege madefactæ multa aqua. In genere item ripariarū eſt.) Antiqua lectio: In genere parrarum eſt. Parrarum & Horatius meminit, tanꝫ inauſpicatarum. Impios parræ recinētis omē Ducat. Eadem iam pauore libera, ac materna uocā te cura.) Rectius: Eadem in pauore libera ac materna uacans cura. Non enim narrat quid perdix facere ſoleat abducto per dolum à nidis aucupe, (nam tunc uolatu ſe proripit) ſed quo ingenio ad uerſus illum alioqui utatur, cū aut non habet pullos, aut longe alio loco habet. Cap. XL. Caprimulgi appellantur grandiores merulæ aſpectu.) Lege grandioris. Hæc minutiora pigeret annotare, niſi animaduertiſſem omnibus inoleuiſſe editionibus. Cap. XLII. Super omnia humanas uoces reddunt pſittaci, & quidem ſermocinantes. India auem hanc mittit, Pſittacem uocant.) Legendum, pſittaci quidem etiam ſermocinantes. nam hæc uerba, ſuper omnia humanas uoces reddunt, ad præcedentia referuntur. præterea legendum, ſittacen uocat. & ita adhuc nonnullis barbaris nominatur. nam quod ad terminationes attinet, altera græca eſt, latina altera, neutra barbara. Vltimorum hoc capite uerborum uera lectio eſt, ac cibis blandiente, nō ad ciues. ſenſus

eſt

est apertus. Quin & proxime sequentis cap. extrema uerba deprauate leguntur: quæ poturo sufficeret: pro, quantum poturo sufficeret. Cap. XLIII. Hunc siue æmulatione incitatus manceps.) Nihilo deterius habuit pristina lectio, æmulatione uicinitatis: & plena erat locutio etiã absq; participio. Cap. XLIX. Venerunt in Italiam Bebriacenses bellis ciuilibus trans Padum externæ & nouæ aues (ita enim adhuc uocantur) turdorũ specie.) Quibus nam bellis ciuilibus? nam plura fuerunt diuersis temporibus. Deinde si Bebriacẽses uocabantur, uerba per parẽthesim interiecta, post hanc uocem Bebriacenses statim subijci debuerant. Præclare adiuuerũt hic quoq; nostra exemplaria, ubi sic legitur. Venere in Italiã Bebriacensibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc uocantur) turdorum specie, &c. Loquitur de bello ciuili Otoniano, quod ob cladem ad Bebriacum Galliæ Cisalpinæ oppidũ, Bebriacense nominat. & externæ uerbum est superuacaneũ, insciti a castigatoris adiectũ. is quisquis fuit, non sentiens & pro etiã dictum, putauit aliquid deesse. Cæterũ aues ipsæ nouæ appellatæ sunt cum recens aduenissent, ac deinde appellatio mansit, etiam post multos annos ab earũ aduẽtu id quod satis indicare poterat uel titulus capitis, De nouis auibus. Sic enim & hic & in primo libro constanter habeẽ in manuscript. uoluminibus. Cap. L. Gallinaceos quoq; pascendi lacte addito cibis.) Non multum fortasse refert, attamẽ antiqua scriptura est, lacte madidis cibis.

Cap. LV. Liuia Augusta.) Vetus lectio, Iulia Augusta. Nec erat mutanda. nam tametsi hæc ipsa gentilicio nomine Liuia primum dicta est, tamen iam natu grandior, ut marito tam honorifica appellatione æquaretur, Augusta consalutata, & peræq; honoris gratia in gentem Iuliam asscita, Iulia Augusta uocari cœpit, relicto priore nomine. quemadmodum ex Tacito discere licet. Nec aliter legitur in omnibus emẽdatis autorum monumentis, duntaxat quoties Augustæ cognomẽ additur. Cap. LX. Nec aliãs in pluribus tanta fœcunditas, maior tamen paruis.) Legendum, nec alia plures. s. parit quàm melancoryphus. Tãto fœcunditas maior paruis. Cap. LXI.

Cui membrana ceu pennæ.) Melius, cui & membranaceæ pinnæ uni. Cap. LXIII.

Ea de causa ingrediuntur in conceptu.) Melius quadrabit si legas in coitu, ut est in manuscriptis. Vicisse Olympia prẽgnantem equam Heracratidis Thessali inuenimus.) Scribo, prægnantẽ Echecratidis. Cap. LXIIII. Ex omnib. quæ perfectos fœtus, uel tãtos & innumerosos ædũt.) Lege: Ex omnibus quæ perfectos fœtus, sues tantum & numerosos ædunt. Cap. LXX.

Qui ob id coguntur in nassas.) Lege, quẽ ideo cõ ijciũtur in nassas. Cap. LXXIII. Orygem perpetuo sitientem Africa generat, ex natura loci potu carentẽ cum mirabili modo ad remedia sitientium.) Germana lectio: Orygem perpetuo sitientia Africæ generant, & natura loci potu carẽtem, mirabili modo ad rem. si. Sequenti uersu ubi legitur, saluberrimi liquoris hausitu uesicis: dele haustu. Cap. LXXIIII. Vulpes & milui: angues & mustelæ & sues.) Codices antiqui melius. Vulpes & Nili angues: mustelæ & sues. Componit enim animalium paria inter se dissidentium. De aspide miraculũ à Philarcho traditur: Is enim autor est, &c.) Vetus lectio: De aspide miraculum Philarcho reddatur. Vult enim Plinius fidem rei quam narrat penes autorem Philarchum esse. Id cum non intelligeret castigator, homo crassæ Mineruæ, more suo castigauit, hoc est, mutauit in deterius.

EX LIBRO VNDECIMO. Cap. VII.

NIgra crusta est prima, saporis amari.) Lege, Cõmosis crusta est prima. Explanat eñ has uoces, cõmosin, pissocerõ, propolin. ac primo cõmosin. Cap. X. Apprehensis põdusculo lapillis se librant.) Melius, apprehensi pondusculo lapilli se librant. Cap. XI. Fucus ademptis alis in alueum traiectus.) Scribo, reiectus.

Cap. XII. Itaq; cum prima.) Lego pro cum, tum, hoc est, Vergiliarũ exortu. Cap. XIII. Quia feruoris ipsius spuma cõcrescit.) Scribe quę, uidelicet membrana. nam si spuma nominatiuus nõ ablatiuus esset, in quam dixisset, potius quàm qua. Cap. XIII. Contra copia ignauiam affert. Maciem melle non erithace pascunt.) Nõ leue erratum. Lege, ac iam melle non erirhace pascunt: ut sit sensus, si copia mellis adsit, fastidiri erithacen in cibo ab apibus. Et mox error errorẽ peperit. Quia deprauato, ac iam, in Maciem non belle cohæret, Ergo diligentiores: pro una uoce Ergo, suppositæ sunt tres, Qui autẽ sunt. Mox, Dies status inchoandi: melius quàm, statutus. In fine capitis pro non talia suauitas ususq;, reposuimus, nõ alia suauitas ususcq;. Cap. XV. Aptissimum in æstimatione è thymo.) Vetus lectio, Aptissimum existimatur è thymo. & sequenti uersu pro, cum sit, quod sit. Sequens probatio ut sit odoratum & dulce, reglutinosum.) Quid hoc uerbi est reglutinosum? Restituimus: odoratum, ex dulci acre, glutinosum. Cap. XVI. Aequitas etiam in eis obstringitur.) Lege addendo uoculã, Aequitas quidem etiã in eis obstringitur, nec caret sua elegantia particula quidem. Sicut sequenti uersu temerarie fecit qui detraxit uocẽ Ergo, scribens in primis præcipitur, pro in primis ergo præcipitur. Nam ubi incubauere, fauos liuidos faciunt.) Antiqui codices, Nã nisi incubauere. ut q̃d præcedit ad opera, non de mellificio sed de prolificatione intelligatur, quæ incubatu fit. Tertio inde uersu adde uerbum existimatur: ulceribus aptissimum existimatur. Quam probabilem aliãs sententiam fucorum euentus coarguit.) Prouentus non euentus. Cap. XVII. Cum procedit, unà est: totum examen circa eum conglobatur.) In uetustis codicibus aliter legitur ac distinguitur: Cum procedit, unà est totum exa

Universidad de Deusto
Biblioteca

men,circaq; eum cõglobatur. Bellum uero quod mox assidui custodes autoritatis, nescio quis depraua uit in,assidua custodientes autoritate.

Apparatus indicio diem tempestiuum eligen tium.)Lego,apparatus indice,nempe murmure, quod nomen proxime præcessit. Si quà lassatus deficit,aut forte aberrauit,odore prosequuntur.)Verior lectio:Si qua lassata def. a. f. a. odore persequitur.nam lassari & aberrare in regem cõpetere non potest. Sedere in ore infantis Platonis,tunc etiam suauitatem illam prædulcis eloquij portendentes.) Vt uerior ita multo elegantior uetus lectio: Sedere in ore infantis tum etiã Platonis,suauitatem,&c.& continenter: Sedere in castris ducis Drusi Imperatoris,rũc prosperrime pugnatum.)Lege:in castris Drusi Imp.cum prosp.pug.& circa finem cap.alterutra pars, quæ suis:non,quem suis.& sequenti uersu:maxime rixa in conuehendis floribus exorta:non, Maxima rixa & in c.f.e. Cap.XVIII. Aliqui non nisi in tantum adacto intestinum sæpe assequatur.) Vetus lectio : ut intestini quippiam sequatur. sequenti uersu redundabat, dein. Adrepentesq; foribus opertas sufflant:ab hoc spatio prouolant.) Restituimus ex fide ueterum codicum:adrepẽtesq; foribus per eas sufflant: ad hoc prouolant.hoc est:ad flatum ranarum prouolant apes. Cap.XIX. Papilio etiam ignauus et inhonoratus, luminibus accẽsis aduolãs.) Adde uoculam hic. papilio etiam hic. quod non de quouis papilione loquatur. & aduolitans frequentatiua forma legendum. sed grauius erratum mox sequitur,utpote non simplex. Filis etiam araneus,quacunque incesserit, alarum maxime lanugines obtexit.non enim de araneo loquitur,sed tertium nocendi modum papilionis narrat:filis etiam araneosa,quacunq; incesserit,alarum maxime lanugine obtexit. Cap.XXII.

Prima eas retorquere rursusq; texere inuenit.)Veteres codices:redordiri rursusq; texere.

Cap.XXIII. Hanc ab his quoq; cogi subigiq;.) Quoq; redundat,sicut antepenultimo uersu duæ dictiones,more ceræ:quæ cera ex postremis syllabis uerbi lentescere nata est. Et primam dictionem huius capitis quæ est Bombyces, mutatis postremis literis perperam assuerunt fini uigesimi secundi capitis, cum ibi non minus grauiter quàm argute dictum sit, ut denudet fœminas uestis:ac si dicat nihil absurdius fieri posse, quàm cum uestis ad tegendum partes quibus pudor debetur inuenta,eadem ad nudandum eas adhibeatur pellucida:quæ argutia perit si dicas uestis bõbycina,ac non simpliciter uestis. Nec puduit has uestes etiam uiros leuitate usurpare, propter onera æstiua.) Ita ne hæ uestes propter onera usurpantur,ac non magis propter leuitatem? Verior lectio:Nec puduit has uestes usurpare etiam uiros,leuitatem propter æstiuam. Primum fœminarum lasciuia his usa est,quæ gauderent nuditatem suam per eas spectari. Deinde uiri quoq; usurpare cœperunt,ob delicatam leuitatem æstati conuenientem. Cap.XXIIII. Circinato adnectens.)Hoc adiectiuum nomen substantiuũ poscit:& habetur sanè in manuscriptis: circinato orbe adnectens.circinatum uocat tam absolutũ, ut circino ductus uideri possit. Derelicto laxo prætenti summa parte.)In his quidem uerbis nullum cõmodum sensum uideo.Quod si legas ut in nostris archetypis habetur:derelicta lasso prætẽti summa parte:sensus erit:prætentæ telæ summã partẽ imperfectam præ lassitudine ab araneo derelictam.ubi arbitrari licet,legendum est, non liceat. Pariunt autẽ oua ea in telas expansa, quia saliunt.)Pro expansa lege, & sparsa. Ideo sparsa, quia saliunt. Pariunt aũt trecẽtos.)Reposuimus: pariũt aũt & tricenos. Cap.XXVIII. In Thraciæ partibus iuxta Olynthum.) Vetus lectio, in Thracia iuxta Olynthũ. Quod in hoc annotaui, ne indocti qui sic loqui solent, exemplum apud Plinium inueniri iactent. Cap.XXIX. Iidẽ quippe noctibus non uolare eas propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab ijs transiri,continuata plurium dierum profectione. Quod maxime miremur,famem quoq;,quã propter externa pabula petiere, sciunt imminere.) Non obscurum erit ex collatione, quanto & hic antiqua lectio sit incorruptior.Iidem quippe nec uolare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab ijs transiri, continuata pluriũ dierũ(quod maxime miremur) fame quoq;,quã propter externa pabula petere sciunt. Italiã ex Africa magna cohorte infestant.) Scribo,Italiã ex Africa maxime coortæ infestãt.

Cap.XXXII. Multa autem insecta & aliter nascuntur,atq; asilus in primis ex rore.) Asilus nec est in emendatis exemplaribus, nec alioqui hic locũ habere potest,ubi de papilionibus fit mentio,non de asilis.Sequenti uersu est inde porrigitur uermiculus,non oritur. Cap. XXXVII.

Alij præfixa his pila cuspidant.) Malim ut uetus:alij præfixa hastilia cuspidant. præcedit enim cornibus. Oculos unicolores nulli,cum cãdore omnibus mediusculo differẽtes.)Vetus lectio melior:Oculus unicolor nulli,cum candore omnibus medius color differens. Ardent,intẽdun tur,humectantur,cohibentur.) Legi debet: humectant, conniuent. Ab ijsdem qui altero lumine orbi nascerentur, Coclites uocantur: quis parui utrinq; ocelli,Lucini iniuriæ cognomen habuere.) Locus est fœde corruptus. Exemplaria manuscripta habent:Ab ijsdem qui altero lumine orbi nascerẽtur,Coclites uocabantur:qui paruis utrisque,Ocellæ: Luscini iniuriæ cognomen habuere. Vt hoc intersit inter Luscinum & Coclitem,quod hic sit unoculus natus, ille per uim eluscatus,Porrò Coclitem eo modo opici ex Cyclope detorserunt, quo ex Ganymede Catamitum.Fuerunt autem Coclites Horatiorum gentis,sicut Seruiliorum Ocellæ,Fabriciorum Luscini,Pompeiorum Strabones, Papiriorum atque

Aelio-

Aeliorum Peti. Bobus bis mutantur.) Vetus lectio: Boues bimi mutant. Setis intus os hirtum, & linguam etiam appellatam.) Lege, & linguam etiam ac palatum. Cap. XXXIX.

Quæ uero ratio crocodilis, si nō cruori, sed duritiæ tergoris tribuatur & solertia.) Lectio sanè inepta, castiganda ad exemplaria uetera sic: Ceu uero non crocodilis duritia tergoris tribuatur & solertia. Coarguit enim hoc exemplo quorundam opinionem, qui subtilitatem animi constare cute operimentisq; corporum putabant. Velut languidiores cum menstrui cursus stetere.) Legendum, ut & lanugines oris, c.m.c.s. Cap. XL.

Primogeniti in quaq; parte sues primas premunt, & si escæ sunt faucibus proximæ.) Prodigiosa deprauatio cum à Plinio scriptū sit: Primis genitis in quoq; partu sues primas prębēt: eę sunt faucibus proximę, scilicet mammæ. Cap. XLI.

Tenuissimum camelis, mox equabus.) Manuscripti codices habent equis, nusquam obseruantes recentiorum exceptionem de ablatiuo in filiabus, equabus, asinabus. Sicut & supra 40. cap. Asinis à fœtu dolent, non Asini. Idem animaduerti & in Liuianis exemplaribus. Cap. XLII.

Duobus alpes generibus pabula sua approbāt, Dalmatiæ Docleatem mittunt Centronum terrę Natusicum.) Vetus lectio: Dalmaticæ Docleatē mittunt, Ceutronicæ Vatusicum. Dalmaticas uocat iuga à Carnis ad Dalmatas usq; pertinentia.

Cap. XLV. Sunt autem crura his obliqua, humani poplitis modo.) Pollicis non poplitis.

Qua perfossa, ceu uinculis, spiritus fugit.) Legendū, ceu iugulo, scilicet perfosso. Cap. XLVI.

Leo etiamnum tortuosos.) Scribo tortuosius.

Cap. XLVII. Confirmant & apodas habere, nycterin & drepanin, in eis quæ rarissime apparent.) Nycterin pro rara nō agnosco, quæ Græcis uespertilionem sonat, uolucrem potius quàm auem: raræ auí rarum nomen magis cōuenit, quē admodum habet antiqua scriptura, & apodas habere, & ocen & drepanin. Cap. LI. Hinc tot cantibus & modulis flexiones.) Antiqua lectio potior: hinc tot cātus & moduli flexionesq;.

Cap. LIII. Qui uenena serpentium fructu è corporibus exigerent.) Melius, corporibus eximerent. Scythæ sagittarum unguent aciem.) Vetus lectio, Scythæ sagittas tingunt.

EX LIBRO DVODECIMO Cap. IIII.

VNam quam peculiarius Virgilius celebrauit ebenum.) Rectius manuscripta uolumina: Vnam è peculiaribus Indiæ Virg. celebrauit ebenum. Cap. V. Quorum pondera adeo in terram curuantur, ut anno s. i.) Incorruptiora exēplaria: quorū imi adeò &c. Cap. VI. Quo sapientiores Indorum uiuunt.) Lege, sapientes, id est, philosophi. Cap. IX. Facilius hoc & crustosius amariusq; & gummosum.) Lege addē do iuxta fidem ueterum codicum: Facilius hoc & crustosius amariusq;, at Indicum humidius & gūmosum. Ibidem legitur, in libras X. terni, non X tantum. Cap. XIII. Vt alij existimauere frutice uenoso.) Exemplaria nostra quæ ob uetustatem sequimur, habent, frutice myrtuoso. Quòd nescio cur debuerit magis absurdū uideri, quam gūmosus & similes Plinianæ uoces. Cap. XIIII.

Græci stagoniam & atomum tali modo appellant, minorem autē Arabiam.) Imò orobiā à magnitudine ὀρόβου, hoc est erui. Vltimo huius capitis uersu lege, potius q̄ in micas friet. Cap. XVI.

Facillime aūt adulteratur Indica myrrha.) Scribo, fallacissime autem adult. Cap. XVIII. Periti rerum astruxerunt.) asseuerant, non astruxerunt. Cap. XIX. Reuehunt uitrea & ænea.) Melius, & ahena. Sterilior imbre, ceu direę naturæ.) Vetusti codices: sterilior imbre, cæduæ naturæ. & mox illic legitur, uenia cædendi, non metendi. Deinde sorte germina discerni.) Cremia, non germina: quæ uox uel ex psalmographo nota esse poterat. Cap. XX. Per Nabathę os Troglodytasq; confines, qui considere ex Nabathæis.) Vetus lectio: per Nabathęos Troglodytas, qui considere ex Nabathæis. Vt intelligamus coloniam à Nabathæis negociatoribus in Troglodyticen deductam. Cap. XIII. Eandem quæcunque sit aspalatho.) Lege, eandem quæ sit aspalatho. Cap. XXV. Maxime probatur quod ante semel fluxit.) Melius uetus exemplar, Maxime probatur quod ante semen fluxit, id est, antequam semen prolatum sit. Paulo post illic legitur: Exit & in Pamphylia, sed aridior: non acrior.

EX LIBRO DECIMOTERTIO Cap. I.

PRimumq; id scire conuenit, mutata autoritate ad peius transisse gloriam.) Sincera lectio: mutatam autoritatem, & sæpius transisse gloriā.

Cap. III. Vestes prolongāt tempus.) Antiqui codices: Vestes prorogant tempus. Summa commendatio eorū, ut transeuntem fœminā odor inuitet, etiam aliud agentem.) Magis placet quod in ijsdem codicibus habetur: ut transeunte fœmina odor inuitet etiam aliud agentes. Neq; enim usqueadeo corrupti fuerunt Romanorū mores, ut frequentior esset uiris quàm fœminis unguentorum usus. ac mox: Sed quosdam crassitudo maxime delectat, idipsum approbantes.) Illic est, spissum appellantes, non idipsum approbātes Atq; Caium principem solitum lauari.) Lege, atq; Caium principem solia temperari, scilicet iussisse. Vtinamq; dicere possemus, quis primus instituisset ista, nimirum hac mercede orbem terrarum corruptæ deuicere aquilæ.) Duas uoculas, ita est, quibus perquam eleganter Plinius utitur, scribarum siue potius castigatorū temeritas deprauauit in, ista. Sic enim scribitur ac distinguitur in emendatis uoluminibus. Vtinamq; dicere possemus, quis primus instituisset. Ita est, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Sic lib. 7. cap. 40. dixit, Ita est profecto, alius de alio iudicat dies. Item libro 18. cap. 6. Itaq; est profecto, opera non impensa cultura

conſtat. Præterea lib. 24. cap. 1. Ita eſt profecto, magnitudo populi Ro. perdit ritus, uincendoq; uicti ſumus. Cap. IIII. Genera earum plurima: & prima fruticem non excedentia: ſterilem hanc, aliubi & ipſum fertilem, breuemq; ramis obiri umbra foliorum.) Emendata lectio: ſterilem hunc, aliubi & ipſum fertilem, breuiq; ramorũ or be folioſum. qui error tam craſſus eſt, ut mirum ſit à nemine deprehenſum. Præterea cæſum à dorſo puluinato, & in aluo media fiſſura pleriſq; umbilicatum.) Repoſuimus ex manuſcriptis: Præterea cæſum à dorſo puluinata fiſſura, & in aluo media pleriſq; umbilicatum. Quod erat prius, pomis refertam.) Pro his uerbis longe alia ſunt in antiquis uoluminibus, nempe hæc: eratq; cum hæc proderem fertilis. Cap. VII. Certoq; eam ſugit alienus humor, qui aluum omnem rigat.) Lege: qui aliam omnem rigat. Cap. XI. Neq; ad alios uſus illis, quàm funibus. Rex Antigonus in naualibus uſus eſt rebus, nõdum ſparto communicato.) Sincera lectio: Nec alijs uſus eſt quàm inde funibus rex Antigonus in naualibus rebus, n. ſ. c. Cap. XII. Quæ potuit eſſe ſegminibus utrinq; amputatis.) Scribo reſegminibus. Minus ſorbet. Politur & charta magis, ut ſplendeat.) Lege & diſtingue: Minus ſorbet politura charta, magis ſplendet. Deprehẽditur & lentigo oculis, ſed medijs inſerto glutina mentis ceu tenia iunco papyri bibulo, ibi uix litera fundente ſe.) Voluminum ueterum emendatior lectio: ſed inſerta medijs glutinamentis tenia fungo papyri bibula, uix niſi litera fundente ſe.

Nam fabrili à gummi cõmiſſuræ fragiles ſunt.) In eiſdem codicibus melius eſt. Nam fabrile gummiſq; fragilia ſunt. Fabrile uidelicet glutinum. & gummis genitiuus eſt à gummi, κόμμι κόμμιος.

Minimum hunc modum integerit.) Lege, minimum hoc modo intergerij. Cap. XIII.

Quod eo magis miror, ſi etiamnum Homero condente Aegyptus non erat. At cur ſi iam hic erat uſus, in plumbeis linteisq; uoluminibus ſcriptitatum conſtet? Cur & Homerus in ipſa illa Lycia Bellerophonti, codicillos datos nõ Epiſtolas prodidit?) Hic tenebrio neſcio quis aliquot uoces ex II. cap. repetitas, ſed deprauate, infulcire auſus eſt. nam uetuſta exemplaria omnia tantum habent: Q.e.m.m.f.e.H.c.Ae. non erat: aut cur ſi iam hic erat uſus in ipſa illa L.B. &c. Agnoſcis erudite lector Plinianum orationis flatum, nullam interpolatoris operam deſiderantem. ô impudentiam. Cap. XV. Interijt nuper incendio quam Cethegus decedens libris 14. permutauerat.) Vetus lectio: Interijt nuper incendio à Cethegis deſcendens, H-S. xiiij. permutata.

A Nomio Tiberij Cæſaris liberto.) Lege addendo: Item à Nomio, nam duas recenſet ampliſſimas, Ptolemæi unam, alteram Nomij. Operimẽto conchylij & laminæ per mediam ueſtitam fuiſſe.) Pro peſſima opera malam gratiam meritus eſt, quiſquis hic Pliniana uerba, aliquot de ſuo additis, interpolare non eſt ueritus. Nam ſincera ſcriptura tantum habet: operimento laminæ ueſtita, quemadmodum lateritij parietes ornatus cauſa marmoreis cruſtis ueſtiuntur. Nutriuntur optime ſplendeſcuntq;, manuq; ſicca fricantur ab alienis maxime: nec abaculis læduntur, ut in his genitæ.) O belle tractatum Plinium. Vide obſecro lector, quantum hæc à germana lectione diſcrepent, quæ talis eſt. Nutriuntur optime ſplendeſcuntq; manu ſicca fricatæ à balineis maxime: nec à uinis læduntur, uti his genitæ.

Cap. XVIII. Totumq; abire in lacum.) In altum, non in lacum. Cap. XIX. Punicum malum cognomen ſibi uendicat.) Lege, cognomine ſibi uendicat. Cap. XXI. Semine colore & ſpecie foris.) Farris, nõ foris. Cap. XXIIII. Vtilitas herboſa ergo, & eo lætior ſatietas, quod perquam modico pinguescunt & quadrupedia.) Exemplaria uetera: Vtilitas quę eruo, ſed ocyor ſatietas, perquã modico pinguescente quadrupede. Obiterq; inter ordines allium capeſſere fertile eſt.) Lege: alliũ & cepe ſeri fertile eſt.

Cap. XXV. Vix ut reſpicere è naui tutum ſit.) Proſpicere non reſpicere.

EX LIBRO DECIMOQVARTO Cap. I.

SVbdiales inambulationes umbroſis opercu-
lis opacat.) Sincera lectio, umbroſis pergulis. ut eſt uidere in emendatis manuſcriptis.

Cap. II. Vua tã parua, ut niſi pinguiſſimo ſolo coalere non poſſit.) Rectius, colere nõ proſit.

In neglecto ſolo moroſa, pingui putreſcit, gracili omnino non prouenit.) Legendum, In eligẽdo ſolo moroſa. Moroſam in eligendo ideo dicit, quod ei nec pingue nec gracile ſatis conueniat.

Tuncq; Albanum uinum æmulantur.) Reſtituimus ex uetuſtis codicibus Albano uino æm. Sic Martialis: Aemula Baianis Altini littora uillis. locutione à græcis accepta, ἀμίλλομαί σοι. leuius hoc uideri poterat, niſi in his leuib. tã ſæpe ſeri bæ ludere ſibi permittant. Mœrica cõtra oẽs ictus firmiſſima.) Veteres libri, cõtra omne ſidus fir. Cap. III. Et coronaria naturę luſu ſtephanitis.) Scribo, coronario naturæ luſu. Cap. IIII. Cum C. Gracchus tribunus plebis ſeditionib. agitatis interemptus.) Latinius noſtra exẽplaria, plebem ſeditionibus agitans. Raro quippe adhuc fuere, nec niſi importatis ſingulis teſtis milia nummûm.) Vetus lectio, nec niſi in nepotatu.

Cap. VI. Pucino retulit acceptos nõ aquoſo.) Lego, pucino retulit acceptos, nõ alio uſa.

Cũ eadẽ uitis aliud alijs locis pullulet.) Maluimus et hic noſtros manuſcriptos ſequi, in quibus eſt, aliud alijs locis polleat. Cap. VII. Nec Cymoliti per ſe gratia.) Noſtri ueteres codices Tmoliti habent, cuius & apud Galenum fit mentio.

Cæſarem non aliud potaturum.) Scribo, poturum. Cap. XIII. Interfectam fuiſſe à marito.) Scribo ad exemplar uetus, interfectam fuſte à marito, atteſtante Gellio. Aromaticis delectatos.) Lege Aromatite. id eſt quod nunc Hippocratis uocant

uocant, cuius inuentū uideri uolunt. Ca.XIIII.

Sic quoque diu transmarina fuerunt in autoritate ad atauos usque nostros, etiam falerno iam reperto, sicut apparet ex illo comico uersu Anaxipolis Thasij: Quinque Thasij uini inde depromā, Falerni bina.) Quid ego audio, Anaxipolim Thasium Latinos uersus scriptitasse? an forte Græce quidem scripsit, sed togatas fabulas. alioqui inepte citatur testis, ubi agitur de autoritate quæ fuit uinis in Vrbe atq; Italia. Subijciam & hic ueterē lectionē quo magis appareat deprauatio. Sic quo que postea diu transmarina in autoritate fuerunt, & ad auos usq; nostros: quin & falerno iam reper to, sicut apparet ex illo comico uersu: Quinque Thasij &c. Neq; enim ratio temporum patitur ut legamus ad atauos, de uinis quæ post Opimium consulem in pretio fuerunt. Milia cadorum cōgiorum.) Lege, cadorum congiariorum, id est qui congium caperent. Sequenti uersu est C. Sentius, non Censius. Hortensius super decem cados hæredi reliquit.) Non uideo cur hoc magnū uideri debeat, cum Lucullo eiusdem uini plusquā C.M. cadorum fuisse supra in hoc ipso capite scriptum sit. uerior est dubio procul manuscripta lectio XM. cadorum, quod scribæ hoc modo scribere solent X̄. inde lapsus occasio Cap.XV.

Quid ni? Et Cæsar dictator triumphi sui cœna uini falerni amphoras C. Chij cados C. in conuiuia distribuit.) Conuiuia hic uocat certum conuiuarum numerum unà discumbentium, qui ferè intra Musarum numerum consistebat, iuxta tritum illud prouerbium: Septem conuiuium, nouem conuitium. Quare nimio plus essent centū cadi uel Cyclopum conuiuio. Itaq; malui antiquā scripturam sequi, Quid, non & Cæsar dictator triumphi sui c.u.f. amphoras, Chij Chados, in conuiuia distribuit, id est in singula conuiuia singulos cados singulasq; amphoras. Cap. XVI.

Fit et è pomis.) Melius, Fiunt et è pomis. ac mox: primumq; è palmis, non, proximumq; ei è palmis. Myrtitem Cato quemadmodum fecerit, hoc paulopost indicabimus.) Melius, Myrtitem Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulo indicabimus. Ex cæteris herbis colatis.) colatis redundat. Qualem & redolent salicum Patauinorum in palustribus uindemiæ.) Lege, qualem & salicum redolent Patauinorum in palustrib. uin. Cap. XVII. Adeo nihil intentatum in uita fuit.) Elegātius datiuo casu. adeo nihil intentatū uitæ fuit. Cap. XVIII.

Aspendios, damnata à feris.) Damnata aris, lege. ἀπόνιτον enim libare significat. Aegyptus & ecbolinam habet abortiuos facientē.) Vetus, Aeg. & ecbolada habet, abortus facientē. Sic & maris nauigio.) Rectius, mari nauigato.

Cap.XIX. Prolibare dijs nefastū habet uino.) Recti? in uetustis codicib. scribit uina, sicut tertio ab hinc uersu polluta & Græca. Præcepta tradiderint.) Præcepta condiderint, est in ueteribus, idq; non ineleganter, ut nihil opus fuerit mutare.

Anni prioris uina nonnusq; fece acetoue condiūt.) Vetus lectio: Nonnusq; prioris uini fece acetoue cōdiunt. Cap.XX. Iterū spōte fer uere: qua calamitate cū deferbuit deperit sapor.) Cū deferbuit uoces sunt superuacaneæ, & ab interprete primū adiectæ. Acor aut fumidum ui rus, aut picis adustio.) Lege, picis aūt adustio. nā superiora resinæ uicia sunt, hoc picis. Asia picē Indicam maxime probat, Græcia Piericā.) Non Indicā, quod absurdum erat, sed Idæam ab Ida cātatissimo Troadis mōte, attestante etiam Theophrasto. Cap.XXI. Sic coopercula doliorū medicanda.) Imò opercula. error natus ex geminatione literarū. Cap.XXII. Postera die ex ore halitus fœtidi.) Veteres codices diserte habēt, halitus cadi, ut intelligamus eos nimia temulētia cadū olere. Cū priorē diē quotidie perdāt, imò uero & uenientē.) Nihilo deterior erat uetus lectio: illi uero & uenientē. L. Pisonē urbis Romæ curatorē ab eo delectū.) Sincerior lectio extat in antiquis uoluminibus L. Pisonem urbis Ro. curæ ab eo delectum. hoc est, ad curam. Præfectus urbis creatus est, non curator: & præfecturam circumloqui libuit.

EX LIBRO DECIMOQVINTO Cap. I.

OLeā Theophrastus celeberrimus è Græcorū autorib.) Moderati? Plinius, Theophrastus è celeberrimis Græcorū autoribus. M. Seruius T.F. ædilis curulis.) Antiqua scriptura, M. Seius L.F. Certe Seruius prænomē est, non nomen.

Nec desiderare rastros, aut falcē ullā, aut curā.) Elegantius uetus: Nec desiderare rastros aut falces, ullāue curā. Cap.III. Has em̄ ocissime occupat æstas, quia sunt tenerrimæ, & amurca cogit decidere.) Vera lectio: has em̄ ocyssime occupatas, quia sunt tenerrimæ, amurca cogit decidere. Cū omni hora oleū decrescat.) Lege, oēi mora. Cap.V. Quā earū in his locis optimā esse dicāt.) Veteres codices: Quā earū finitimis locis o.e.d. nec erat opus mutare. Cap.VI. Præterea cōchas & plumbeas cortinas aere uitiari.) Vitiata lectio est: restituimus iuxta fidē archetyporum sic: præterea in cōchas & plumbeas corti nas: ære uitiari. refertur enim ad decapulandum quod præcesserit. Cap.VII. Suis herbis cōponūt inter Cappadociā & Seleuciā quod Seleucinum uocant.) Vera lectio uetus, inter Cappadociā & Galatiā quod Selgiticum uocāt. Idē erratū deprehendimus & castigauimus lib. 23. cap. 4. scribendo sic: Selgiticū neruis utile dixímus. E pice fit quod picinū appellāt.) Lege pissinū, non picinum, ut sit greca uox. Cap.XI. Præcocia uero mustea.) Scribo præcoci, referendo ad proxime præcedens prouentu. Estrutheis odoratissima.) Lege à strutheis, id est post strutheā. Cap.XIIII. Tamen peculiare nomen dedit.) Lege addendo: his tamen peculiare: his. s. lanatis, quorum mentio præcesserit. A conditione castrati seminis, quæ spadonia appellant. Belgemela à foljs. folium enim unum, aliquan-

do & geminum erumpit è latere medio.) Mira uero denominatio à gemino folio belgemela. sed cur potius à gemino, cum sæpius unicum erumpat? Antiqua exemplaria aliter habent: quæ spadonia appellant Belgæ. Melofolijs folium unum aliquando & geminum, erumpit. Mirum autem uideri non debet si Belgæ spadonia uocabant Romano & non Gallico uocabulo, ut qui prouincia les id temporis essent: apud quos ipse Plinius aliquandiu uixit, unde hoc pomum in eius noticiam uenit, urbanis alioqui non admodum notum. Melofolium uero dictio est ex græca ac latina cõposita, quasi μηλόφυλλον. Cap. XV. Reliquorum nomina aliter in alijs locis appellantur. (Scribe addendo, aliter in alijs atq; alijs locis.

Conduntur uero pira ut uuæ, ac totidem modis, non aliter quàm in cadis. Præterea quæ in pomis proprietas piris quoque uini, similiter ijs ægris medentes in escam dant.) Vera lectio: Conduntur uero pira ut uuæ, ac totidem modis, nec aliud in cadis præterquàm pruna. Pomis proprietas pirisq; uini: similiterq; in ægris medentes cauent. Caput XVII. Eandem pomis in uino subigũt.) Melius, uino subigunt. Oleo aspergi in ore, ut de palmis diximus.) Hoc nusquam dictum est, sed particula ut redundat, mox legendum. De palmis diximus. ut sit transitus ad reliqua. Ac si dicat, nisi inter peregrinas arbores de palmis dictum esset, potuisse hic inter secundas mensas de earum fructu dici. nunc de ficis proxime dicendum. Cap. XVIII. Ad nos ex alijs transiere gentibus Chalcidicæ, quarum plura genera. siquidem & Lydiæ quæ sunt purpureæ & mamillanæ similitudinẽ mammarum habent.) Legendum ex fide ueterum exemplariorum: Ad nos ex alijs transiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. siquidẽ & Lydiæ quæ sunt purpureæ, & mamillanæ similitudinem earum habent. Alioqui Plinius omiserat Chias Romæ non incelebres, & Martiali in primis amatas. Nam Alexandrinæ enixiores. Candicans terina, cognomine delicata.) Eadem exemplaria ueram, etiam nunc, lectionem retinent. Nam Alexandrina è nigris est, candicante rima, cognomine delicatæ. Alioqui non bene cohæret, quod mox subsequitur: Nigra & Rhodia est. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admonuit.) Elegantius uetus lectio: Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit. Cap. XIX. Ergo culices partim fraudati alimento in matre, hoc est putri eius tabe, ex qua nati ad cognatam uolant.) Antiquior lectio & melior. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam uolant. Cap. XX. Setanię tamen maius pomum est.) Tamen superuacaneum est, natum ex proximis syllabis tanie, nec ad sensum quicquam facit. Cap. XXI. Hæc obnoxia acri odore, nec suauitate iucunda.) Cuinam obnoxia? Sincera lectio: hæc obnoxia acori odore & suauitate rotunda præcellunt. cæteris uini sapor. Et rufatur capillus primum pro deuntibus nucleis.) Nuculis non nucleis.

Cap. XXIII. Molitura etiam præstant.) Vetus, Moluntur etiam, & præstant &c.

Cap. XXV. Minus quinquẽnio est.) Satis latine dixerat Plinius, minus quinquennium est: nec erat cur mutaretur. Cap. XXVIII. Aliquorum lignum ipsum in usum et pomi uicem, ut grana myxis, quas in Aegypto gigni diximus.) Vetus lectio: Aliquorum lignum ipsum in usu & pomi uice, ut generi amygdalæ, quã in Aegypto gigni diximus. Dixit autem Plinius his uerbis: Pomum longius piro, inclusum amygdalæ putamine & corio, colore herbido. Cap. XXIX. Antequam piper reperiretur, illam obtinens uicem.) Illius obtinens uicem, legendum est. Plebeia torrida ac squalida.) Scribo retorrida: qua uoce libenter utitur. Quin & uirgæ anuli.) Lege: uirgei anuli. Papyrium Nasonem.) Massonem non Nasonem, attestante Liuio. Cap. XXX. Et postea accessere genera eius. Hanc syluestrem &c.) Quam hãc? Libri uetusti: Postea accessere genera: tinus, hanc syluestrem &c. Alioqui male coheret, accessit & regia, nisi tinus præcedat. Folio crispo ac breui, quæ inuenit rara.) Lege, inuẽtu rara. Præferẽda utiq; myrto & oleæ est.) Vetus lectio, præferenda ei utroq; olea.

EX LIBRO DECIMOSEXTO Cap. I.

NAuigantibus similes, cum integãt aquę circundata naufragijs. Cum uero recesserint, fugientes cum mari pisces circa tuguria uenant.) Vera lectio: nauigantibus similes cum integant aquæ circundata, naufragis uero cum recesserint: fugientesq; cum mari &c. Non pecudes hos habere, non lacte ali ut finitimos. Ne cũ feris quidem dimicare contingit.) Melius: Non pecudem his habere, non lacte ali ut finitimis, ne cum feris quidem dimicare eo. Potus non nisi ex imbre.) Legendum addendo, Potus ijs. & sequenti uersũ, Et hæ gentes certe. Certe, superfluit Cap. II. Roborum uastitas intacta.) Et hic adde unam dictionem: æuis roborum uastitas intacta.

Cap. III. Veluti po. R. ipsa corona imposita.) Ipsi, non ipsa. Longum est nec ex institutione operis.) Vetus lectio, nec instituti operis.

Cap. IIII. Quiq; patriæ muros primus scandens, audentem irrupere occidit. Quiq; ciuẽ maluit seruare quàm hostem occidere.) An non hæc inter se pugnant? sicut nec id apte cohæret quod mox subijcitur, Vtq; eum locum in quo sit actũ, obtineret hostis eo die. O strenue nauatam à deprauatore operam, & cui nulla ex his quæ hic memorantur, corona dignum sit præmium. Restituimus ex fide manu descriptorum hoc modo: quæ sub ipso Ioue datur, cuiq; muros patria gaudens rumpit. Confert enim leges Romanas de ciuica, cum illa Græcorum de Hieronicis, hoc est sacrorum certaminum uictoribus, in quorum honorem patria cuique sua redeunti murorum partem diruebat, quà oppidum intraret: tanquam

nihil

nihil opus esset mœnibus ciuitati, quæ tales uiros gigneret. mox subijciuntur capita legum. Ciuem seruare. Hostem occidere. Vtq́ue eum locum in quo sit actum, hostis obtineat eo die.

Cap. v. Nec non & in copia frugum.) Veteres codices: nec non & inopia frugum

Distinguemus ergo proprietate naturáque, & ubi res coget, etiam Græcis nominibus utendũ.) Vtendum superfluit. nam omnia referuntur ad uerbum Distinguemus. Cap. vi.

Continentur hispido calyce, per genera plus minus complectente.) Scribe addendo, plus minus cutem complectente. cutem glandis scilicet.

Cap. vii. Gignunt & alia ramorum eius pillulas corpori non pediculo adhærentes.) Legendum, Gignunt & alæ ramorum eius pilulas, corpore non pediculo adh. Item circa finem capitis: & in folio rubente aquosos nucleos candicantes. non rubentes, quod nescio quis ad pilulas præcedentes referendum putauit.

Cap. viii. Granum hoc, primoq́; ceu spectes fructices paruos aquifoliæ ilicis. quisquilium uocant.) Sincera lectio: primoq́; ceu scapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis. cusculium uocant. Est enim Hispanum uocabulum nõ Romanum: & cusculiatum uidetur olim dictum, quod nunc deprauate scarlatum. Signum hoc eius, quod in tenebris decerpitur.) Quo, non quod. Græci cortices arborum appellant.) Vetus, corticis arborem. Cap. xviii. Tingendi causa ad seruorũ uestes.) Illic legitur, ad seruitiorum uestes. Cap. xxiiii. Et apud nos uere palmæ à matre integræ decerpuntur: meliores enim sunt, quæ non diuisæ fuerint.) Integra lectio: Et apud nos ferè palmis à messe decerpunt. ex his meliora, quæ sese non diuiserint. Loquitur de folijs. Decidua à populo quernaq́.) Rectius, decidua populea quernaq́. Cap. xxv.

Cæterę uere cõcepto.) Vetus lectio: cęterę uero cœpturo. Sic fit, ut dum prima cacumina impelluntur, se cutis aperiat, geniculato incremento.) Et hic diuersa lectio, ut prima cacumina impelli sequutis appareat. Cap. xxvi. Cedri & iuniperus & ilex annuæ ferè habentur, nouus fructus in ijs autumno pendet.) Nostra exemplaria: Citreæ & iuniperus & ilex anniferæ habentur, nouusq́ fructus in his cum annotino pendet.

Cap. xxix. Quoniam omnis infirmitas cœlo magis accidit.) Lege, cælo magis obnoxia est. Cap. xxxii. Fastidio balsamum alibi nasci natura q̃ in Syria noluit ferè: Nec non & palmam nasci ubiq́, aut natam parere.) Si dixisset alibi q̃ in Iudæa, uerisimilius erat, neq́ enim in tota Syria nascitur, aut ulla alia eius parte præterquã Iudæa. Antiquior ac uerior lectio hæc. Fastidit balsamum alibi nasci, Assyria malus alibi ferre: nec non & palma nasci ubiq́ aut nata parere.

Cælum nullo modo quit flecti.) quit redundat. Mutari naturã in ijsdem locis, atq́ in profundo ualere.) Exẽplaria uetera: atq́ pro indiuiso ualere. An in Lycijs frigidisq́ montibus nascit.) Lege. at in Lycijs Phrygijsq́ m.n. Cap. xxxvi.

Durantq́ eius alta tecta.) Eius non est quò referatur. Lego durantq́ æuis. Sic supra: æuis roborum uastitas intacta. Et canori tibiæ ipso educẽ dæ.) Melius: & canere tibiæ ipsæ docendæ. nec aliter est in emẽdatis exẽplaribus. Cap. xxxvii.

Licet populi uitibus placeant, & cæcubum ducant.) Lege, & cæcuba educent. Sequacis ad iũcturas lenticiæ.) Rectius, ad uincturas. Mollioribus uasis q̃ ut è corio fiant.) Vilioribus, nõ molioribus: Deciduæ salici fertilitas.) Legi debet: Cædua salici fertilitas. Cap. xxxviii. Ictus ab altero capite uel grauis sentiat.) Atqui magis conueniebat uel leuissimus. Legendum itaq́, uel graphij, non uel grauis. est autem graphium, ut uulgo etiam notum est, stilus ferreus, quo in ceratis tabellis quicquid libuerit exarare solemus. Fagis pectines trãsuersi in pulpa apud antiquos. Inde & uasis honos.) Distingue. Apud antiquos inde & uasis honos. Cap. xl. cxx modij tunc lentis pro saburra ei fuere. Pudendum erratum, cum tam modica saburra uix mediocri nauigio sufficiat, nedum illi usque ad miraculum ingenti. ἀλλὰ τῷ διότι ὁ φρόνιος ἱπποκράτης, modo sensus sit utcunq́ grammaticus. Vera lectio est. cxxm. modiũm lentis. Quas & ipsas esse modicas admodum miror.) modico, s. simulachro. Id miratur, quod alioqui iũcturæ ferè nullæ sint, nisi in grandibus simulacris. Nónne simulacrum Iouis in arce è cupresso durat.) Veteres codices, simulacrum Veiouis. Ca. xliiii.

Et dulcior in punicis.) Restituimus ex archetypis nostris, & dulciori in punicis. Sẽsus est, quo dulciora poma, eo minus uiuacem esse arborem.

Decem arbores metiens.) mittens non metiens. Quod notatur & in spina fullonia.) Scribo: quod uero in spina fullonia, pendet enim à præcedente uerbo gignatur. Edendi ratio ætatis quadragenis diebus.) Rectius, Ea metendi ratio ætatis quadragenis diebus.

EX LIBRO DECIMOSEPTIMO Cap. III

IN aquilonem obseruare uites & arbores poni suasere.) Lege, in aquilonem obuersas uites.

Cap. iiii. Sed idem solũ ubicunq́ arduũ opere difficile cultu, bonis suis acrius penè pascit q̃ uitijs. Affligit agricolã & carbunculus terræ, quæ ita uocatur. Emendari uitem hac terra putatur.) Lõge emẽdatior ac planior uetus lectio, id quod uel absq́ commõstratore cuiuis latine scienti per spicuum esse potest. Est autem hæc. Sed idem solum ubicunq́ arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius penè quàm uitijs posset, affligit agricolã. Et carbunculus terra quæ ita uocatur, emendari uite macra putatur. Hæc lectio belle quadrat & ad præcedentia & ad sequentia. Item uites aduri, quod non antea, Thracia sensit admoto Hebro.) Nostra exemplaria uerius, Aenos sensit.

Campos Rosciæ dixit Italiæ fumem esse.) Roseæ scribendum, ut est in ueteribus. Virg. Et roseа

rura

Universidad de Deusto
Biblioteca

rura Velini. Cap. VIII. Harenacea utuntur, si aliqua nõ sit. in uliginosis uerticibus et si alia sit ubi hos gentium solos nouimus &c.) Emendatior lectio: Harenacea utunt, si alia non sit: in uliginosis uero & si alia sit. Vbios gentium solos nouimus, & reliqua. Vbij germanica gens erat, sed in gallicam ripam à Romanis traducta, quo loco nunc est celeberrima Agrippinensis colonia.

Cap. x. Amygdalę in argilla molli meridiem spectanti seri iubentur.) Amygdala legi debet, & iubet non iubentur. Præcedit enim proximo uersu Mago, cuius hoc est præceptum. ac mox eodẽ uersu, Gaudere & dura: nõ Gaudere eas in dura. Quo in genere & cum parui sunt auelluntur.) Vetusti codices magno consensu habent, & cum perna sua auelluntur: & ita melius cohæret cum his quæ sequũtur. Namq; & huic principio eligi solum refert.) Melius, Nanq; ad principiũ e.s.r.

Non omittendũ naturæ miraculum, ex tam paruo gigni arbores.) Magis placet uetus lectio: non omittendo naturæ miraculo. Sic enim sæpe Plinius loquitur Cap. XI. Cato, si locus aquosus sit, inquit, latas pedes ternos In faucibus imisq; palmum & pedem.) Restituimus mutata distinctione sic. Latos pedes ternos in faucibus, imosq; palmum & pedem. in faucibus id est summa sui parte. imosq; id est ima sui parte. Cato crassiorem quinq; digitis non omisit. Idem ait attinere meridianam cœli partẽ signari in cortice.) Scribo & distinguo: Cato crassiorem quinq; digitis. non omisisset idem, attinere &c. Cato referri debet ad præcedens uerbum, præcipiunt. Et non omisisset elegãti eclipsi dictum est, ac si dicat ideo à Catone omissum præceptum hoc, quia nullius sit momenti. Cap. XII. Illam insciti-am pudendam esse conueniet, & adultas inter se luctari iusto plus.) Pudenda sanè inscitia locum hunc deprauatum apparet, cum in antiquis uoluminibus recte legatur. adultas interlucare iusto plus. Interlucari autem arbores dicuntur, quoties adempta ramorum parte, quantum opacitati earum detrahitur, tantum luci accedit: unde & interlucare dictum. Cap. XIIII. Ne excutiatur in uento. ne cortex à ligno decidat alterutri.) Vetus lectio: ne exacuatur inuento, ne cortex à ligno decedat alterutri. præcessit enim: calami exacutio medullam ne nudet. Cap. XV.

Atque ut gemmascere incipiens ligetur calamus.) Legendum pro ligetur legatur. Ac mox: ut inde potius distillaret mucor. ubi humor pro mucor legebatur. Cap. XVIII. Autumno ablaqueato, & stercus adijcito.) Lege addito non adijcito. Sic enim Cato loqui solet. Vt eadem oliueta constent.) Integra lectio est: ut æuis eadem oliueta constent. Sic supra lib. 16. capite secundo æuis roborũ uastitas intacta. Eiusdem capite 36. Durantq; æuis tecta alta. Mirũq; quæ Pallas castigatori hanc mentem dederit, ut eam uocẽ ubiq; aut omitteret aut deprauaret. Confessa enim de tempore serendi æque ratio est uere & autumno. Id ex magna parte fieri decreuere.) Rectius in archetypis legitur et distinguitur hoc modo: Connexa enim de tempore serẽdi æque ratio est. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Ac mox, naturæ totius, non potius. Ideo faciles corticum esse amplexus.) Illic habetur, cõplexus. Cap. XX. Ideo nucibus potius quàm radice p.c.i.) Scribo, potius quàm uiuiradicibus. Cap. XXI. Et prædictis uelut arma mentis uinearum.) Hæc uerba quæ nescio quis fini præcedentis perperam affuerat, huius capitis initio adposuimus, melius hic cohærentia. Id enim cum decisi nec intorti trigemmes.) Lege, Idem cum decisi. Paulopost pro in area restituimus marra. Oculorum exinde materia emicat cum aqua, trigesimo sexto mense uiuiradix transfertur.) Scribo & distinguo, O. i. m. emicat. cũ qua XXXVI. mense u.t. Detraxere hoc experimenta seminarij curaq;. Sequitur uinearum ratio.) Distinguendum, detraxere hoc experimenta. Seminarij curam sequitur u.r. Cap. XXII. Sulco latitudo palæ est.) Lege addendo, sulco latitudo palæ satis est. Eodem uersu in quanq; partem, non quancunq;. Quæ ex his longiores fient, ut uites binas accipiant. E diuerso aliæ labuntur.) Antiqua lectio, Qui ex his longiores fient, ut uites binas accipiant è diuerso, aluei uocabuntur.

Intra biennium autem fructus.) Malui ueterem lectionem: Interest autem biẽnium fructus, quo tardius in sato prouenit quàm in trãslato. Ideo utriusq; fructum tardum, præterea retorridum & nodosum puluinosumq; reddi incremento.) Alia lectio antiquior, in quam exemplaria consentiũt, sic habet. Id utrunq; fructum tardum, præterea retorridum & nodosum reddit, pumilionum incremento. Operarum ista computatio est. In latifundijs uero legitima naturæ festinatio.) Vetus lectio: operarum ista cõputatio est in latifundijs, non legitima nat. fest. Cap. XXIII. Et ulmus detruncata à media inter ramorum scamna digeritur.) Legendum, in ramorum scamna.

Meridianum solem spectare palmites debẽt.) Non male est in manuscriptis. spectare palmæ debent. nam sequitur mox: rami à proiectu digitorum modo subrigi. nec de uitibus loquitur, sed de arboribus, quæ uitibus maritantur. Traduces gallica cultura binis utrinq; lateribus, si pedum quadrageno distent spatio, quaternis uiceno, inter se obuij miscentur alliganturq; uno conciliati, uirgultorum comitatu obiter ligati quà deficiant. Aut si breuitas non patiatur ipsorum, adalligato protenduntur in uiduram arborem iunco.) Repræsentabimus & hic ueterem lectionem, quam ueriorem esse certe illi facile iudicabunt, quibus id culturæ genus usu cognitum est, etiam hodie in ea Italiæ parte frequens. Nam de cisalpina Gallia loquitur. Est autem talis. Traduces gallica cultura bini utrinque lateribus, si pes quadrageno distet spatio, quaterni si uiceno, inter se miscentur alliganturq; unà conciliati, uir-

ti, uirgultorum comitatu obiter rigorati quà deficiant: aut si breuitas non patiatur ipsorum, adalligato protenduntur in uiduam arborem unco.

Sed quia utilitate redituum impendia exuperent.) Reditum non redituum. Vilitas enim de uino intelligi debet. Cariosasq; tantum uitis partes incipientes marcescere deputando.) Antiqua scriptura, incipientes inarescere. Quoniam certa latera est facilius abscondere, quàm detorquere quò uelis. Plagas in arborum tonsura supinare, uelut calices faciendi.) Satis apparet depraua torem hunc neq; literaturam calluisse nec agriculturam. Reponenda igitur ex uetustis exemplaribus incorrupta lectio, & hoc modo distinguendũ: quàm detorquere quò uelis plagas. In arborum tonsura supiniore uelut calices faciendi, ne consistat humor. Cap. XXIIII.

Itaq; per hyemes cœli rigorem probamus. Nõ enim solum infirmissimæ arbores gelu periclitantur, sed maximę.) Verior lectio, & cum proxime præcedentibus Plinij uerbis melius cohærens, est hæc. Itaq; per hyemes cœli rigorẽ probamus, non soli. Nec infirmissimæ arbores gelu periclitantur, sed maximæ. Vnde partium adhibita societate, nominum quoq; cum hominum miserijs.) Castigauimus ex fide manu descriptorum, Vnde partium debilitas, societate nominum quoque cum hominũ miserijs. Idq; aues corticis sono experiuntur.) Adde caui. aues caui corticis sono expe.

Quapropter & grando in ijs causis intelligi debet, & carbunculatio, quod pruinarum iniuria euenit. Deest coniunctio &. & pruinarum iniuria euenit. Sunt enim tria diuersa mala. Nascit hoc malum tempore humido & lento.) Lege, tepore humido Quod araneum uocant.) quod particulam scriba de suo adiecit. Legendum (araneum uocant) per parenthesin. Idem peccatum scribarum & alijs locis, nec in hoc solo autore, deprehẽdere licet. Ibi autem & in reliquis partibus.) Male detracta est coniunctio, cum scriptum sit: Et ibi autem & in reliquis partibus. Intereunt pleraq; excisa stirpe.) Lego & fissa stirpe. Olfactrix enim intelligitur, & tangi eam odore mirum in modum.) Vetus scriptura mollius, Olfatrix enim intelligitur, & tangi odore mirũ in modum. Cap. XXV. Inter uitia arborum est & prodigijs locus.) Et hic nescio quis tres primas huius capitis uoces fini præcedentis affuerat.

Cap. XXVI. Autumno uaria, & hoc est ex natura soli.) Scribo, uaria, & ex natura soli.

Cæterum maiore in parte orbis etiam pluuia aut in omni aqua seri & arari non conuenit.) Antiqua lectio manuscriptorum uoluminum: etiam pluuias autumni aquas eriuari conuenit. quod sanè aptius ad præcedẽtia de Hispanorũ uindemijs uerba quadrat. In Sulmonensi Italię agro Fabiano.) Lege addendo, in Sulmonensi Italiæ agro, pago Fabiano. Tanto magis si niues scateant.) Quis unquam uel uidit uel legit niues scatere? Vsqueadeo nihil referre putant isti quem sermonem etiam facundissimis autoribus affingãt. Scribi debet, si niues iaceant. Cap. XXVII. Et ab ima parte circumforato defluẽs pituita abstrahatur.) Abstergeatur, non abstrahatur. Similis stercoratio. Gaudent ea, &c.) Melius. Similis fimi ratio. Gaudent ea, & reliqua. Eo anno uiolenta, pximo dulcia futura.) Lege uinolenta. De punicis loquitur. Cap. XXVIII. Multi talpas amurca necant.) Lege addendo. Multi & has & talpas. & has. s. formicas, quarum mẽtio proxime præcedit. Vltimo uersu legendum: cuius rei rationem quoq; eodem uolumine tradidit.

EX LIBRO DECIMOOCTAVO Cap. I.

TEnebris quoq; & ipsarum noctium quieti inuidentium gemitu.) Nescio quis detraxit unum uerbũ minime hoc loco superuacaneum. Legendum enim Tenebris quoq; suis, &c.

Cap. III. Pilumni qui pilum pistrinis inuenerunt.) Lego, inuenerat. est enim paternus cognomen Pilumni, sicut mox Pisonis. Et unus tantum apud autores Latinos memoratũ Pilumnus, qui ob hoc ipsum inuentũ suũ à priscis cõsecratus est. Ludos boum causa celebrãtes, bupetios uocabant.) Vetus scriptura, bubetios. Noxãue duplionémue decerni.) Antiqui cod. noxiamue. & sic alibi quoq;. Marci quidẽ Curij post triũphos.) Manius est uerum prænomẽ huius Curij. Et quidẽ ut tradit Norbanus nudo.) In huius libri indice, ubi recenset Plinius quos autores sequatur, nullus est Norbanus: & in manuscriptis exemplaribus tantum est: & quidem ut traditur nudo, nulla omnino Norbani in hoc loco mentione. D. Syllanus sapientiæ cõpositissimæ. Quos sequeremur prætexuimus in hoc uolumine.) Hęc duo uerba sapiẽtiæ compositissimæ neq; apte cohærent Syllano, & alioqui sunt deprauata. Incorrupta lectio est hæc. Sapientes uero complures, quos sequentes prætexuimus in hoc uolumine. Aliquot inquit reges & duces scripserunt de agricultura, sapientes uero. i. philosophi complures. Cap. VI. Nouissimus uillam in Misenensi posuit C. Marius septies consul, sed peritia castrametandi, sicut comparatus ei in cæteris etiam Sylla felix, quos cæcos fuisse dicere conuenit. Nec iuxta paludes ponendam esse, neq; aduerso amne.) Næ hic castigator magno conatu magnas nugas attulit. Nũc uide germanam lectionem. sic ut comparatos ei cæteros etiam Sylla Felix cæcos fuisse diceret. Cæcos ideo, quòd cum Marius nouissimus in Misenensi uillam ædificaret, tamen commodissimo eam situ posuit, quem alij præoccupare neglexissent ob imperitiam eligendi. Id testimonium eo grauius fuit, quia ab inimico prolatum. postea sequitur, Conuenit nec iuxta pal. &c. Non fraudabo magnitudine hac quoque sua Cn. Pompeium.) Vera lectio: non fraudando magnitudine hac quoque sua Cn. Pompeio, Qua locutione per septimum casum cum sæpe Plinius utatur, tamen castigatores ferè semper mutare eam ausi sunt. Omnium sententijs absolutus itaque est.

Profecto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Profecto opera non impensa cultura constat.) Di stinguendum aliter hoc modo. Omnium sententijs absolutus. Itaq; est profecto, opera non impensa cultura constat Fruteta igni optime tollunt.) Lego frutecta. Sic enim à frutice frutectum denominatur, sicut à carice carectum. Humidum agrum fossione cõcidi.) Melius, fossis concidi.

Fossas autem retusis locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari, imbricibus ac supinis lateribus procũbere.) Male tractato loco succurrimus auxilio ueterum codicum hoc modo. Fossas autem cretosis locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari ne procidant, aut supinis lateribus procumbere. hęc lectio longe est planior. Cretosum enim solũ opponit solutiori, et pro natura terræ fossas alia atq; alia latera habere debere præcipit. Ora utrinq; lapidibus statuminari.) Plenior antiqua lectio: Ora autem earum binis utrinq; lapidibus statuminari. Cap. VII. At communis quadrupedum hominumq; usui lupinus.) Commune lupinum, neutro genere, legi debet. Sed nullum frumento ponderosius.) Lege: Sed nullum frumentum ponderosius est. nam Plinius milium quoq; frumẽti genus facit, ut ex quo tum panem rustica plebs cõficeret, cum hodie in pulte sit eius usus, in panificio perraro. Et fortunatam Italiam frumento canescere candido.) Magis conuenit canere quàm canescere inchoatiua forma: nec habent inchoatiuum uetera exemplaria. Sequenti uersu lege, peculiaris hodieq;

Adijcit Sardium sex libras.) Vetus lectio: adijcit Sardum selibras: quod ueri simillius est, cum sequatur: Bœoticum totam libram addit. porrò selibras, distributiue dixit. Lex naturæ certa est in quocũq; genere. Pani militari tertia portio ad grani pondus accedit. Sicut optimum esse frumentũ quod in subactu congium aquæ capiat.) Emenda talectio: Lex certa naturæ, ut in quocunq; genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: sicut optimum frumentum esse, quod in subactu congium aquæ capiat. Quibusdam inpermixtis, ut Cyprio & Alexandrino.) Rectius, Quibusdam in binis mixtis. In Bœotia & Africa genus.) In Bætica, non Bœotia. Seri non ualet, nisi in sicca & s. t.) Elegantius, seri non uult.

Quod quadragesimo die quo satum est maturescit.) Lege, quàm satum est. Proximum trimestri, quod est minime ponderosum, tritico.) Scribo: Proximum è trimestri quodam minime ponderoso tritico. Probatur autem leuitate et leuore, atq; ut recens sit. Iam & Catonis dicto, apud nos hordei farina ad medendum utuntur.) Verior antiqua lectio: atq; ut recens sit, iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendũ utũtur. Significat autẽ amylum tametsi rẽ exoticam, tamen iam tum ætate Catonis Romæ fuisse notum. Ignibus durato, ac postea emollito.) Molito, non emollito. Ita sapientes agricolæ triticum cibarijs tantum serunt.) Legẽdum, Itaq; sapientes. Quod in Hispania & Carthagine Aprili mense collectum est.) Lego in Hispaniæ Carthagine. Ea est Carthaginensium colonia, ab aliquibus Noua, ab alijs Spartaria cognominata.

Cap. VIII. In Aegypto autem & Syria, Ciliciaq; & Asia, ac Græciæ parte peculiares.) Nec hic operæprecium erat mutare ueterẽ lectionem hanc: Aegypto autem & Syriæ, Ciliciæq; & Asiæ ac Græciæ peculiares. Et mox, Aegyptus similaginem conficit è tritico suo, nequaq; Italiæ parẽ.) Scribo Italicæ. Obsidiõis famẽ describẽs.) famẽ exprimẽs est in emendatis codicib. Pulte fritilla conficiuntur.) Legẽdũ fitilla, attestante Arnobio, libro aduersus gentes septimo.

Cap. IX Et cibarij tria, furfurum semodium. Melius, furfurumq; semodius. Cap. X Tritico nihil est fertilius: hoc enim natura ei attribuit.) Vetus lectio: hoc ei natura tribuit, Sequenti uersu est Byzacio Africæ campo, non Byzantio.

Triticum ante perfundi aqua multa iubet, postea euelli, deinde sole siccatum pilo repeti.) Euelli hic male conuenit, ubi de pistrinis sermo est. Magis placet quod habent uetera exemplaria, eualli, Sicut paulo post iterum eodem uerbo utitur Plinius. Et ipsa autem, inquit, quæ euallũtur uariam pisturarum rationem habent. Acus uocatur cum per se pinsitur spica. Eualli frumentum intelligo, dum repurgatur modo, nõ etiam frangitur. Id Basilienses molitores uernacula sua lingua renlendi cunt: quomodo alij uocent nescio. Cap. XI.

Cum fieret autem panis hordeaceus, eruiliæ aut cicerculæ admixtione fermentabatur.) Absurda lectio, restituenda ad uerũ sic: eruiliæ aut cicerculæ farina ei præfermẽtabat. hoc est, ex eruiliæ aut cicerculæ farina fermẽtũ ei preparabat. Vulgo uero nec sufferuere faciũt.) Lege, sufferuefaciunt, cõposita dictiõe. Cũ apud ueteres põdero sissimo cuiq;, precipuo tritico salubritas perhibita sit.) Crassũhercle erratũ, pro põderosissimo cuiq; tritico præcipua salubritas. A festinatione, ut speusici.) Imò speustici Non pridem etiã è Parthis aduecti.) Lege è Parthis inuecto, aliâs oratio erit parum congrua. Durat sua Piceno in panis inuentione gratia, ex alicæ materia: cum nouem diebus macerata, decimo ad speciem tracta, & subacta uuæ passæ succo est. Ibi postea in furnis ollis indita quæ rumpantur ibi, torrent.) Admetiar & hic totidem uerbis ueterem lectionem: ea per se satis coarguet istam suppositiciam. eum nouem diebus macerant, decimo ad speciem tractæ subigunt uuæ passæ succo: postea in furnis, ollis inditum quæ rumpantur ibi, torrent. Vtitur tractæ uocabulo & Cato cap. 76. Galliæ setis equorum inuenere, Hispaniæ lino.) Scribe, Galli è setis, Hispani è lino. Sed inter hæc dicatur prima & alicæ ratio.) Melius manu descripti libri. Sed inter prima dicatur & alicę ratio. Inter prima, sicut in primis. In Campania tamen laudatissimus campus est montibus subiacens.) Lego laudatissima, & aliter distinguo: sicut Veronensi Pisanoq; agro, in Campania tamẽ laudatissima. Deinde

inde est nouæ orationis initium. Campus est subiacens montibus. Extatq; D. Augusti decretum, quo anno ad uicena milia.) Scribe, quo annua u.m. Alica adulterina fit maxime è zea.) Rectius, Alica adulterina fit, maxime quidem è zea. Ac mox legendum, difficulter deterunt utriculos, non conterunt Cap. XII. Ob hoc Pythagorica sententia damnata: uel, ut alij tradidere, quoniam mortuorum animæ sunt in ea.) Vetus lectio: Ob hæc Pythagorica sententia damnata: ut alij tradidere, quoniam mortuorum animæ sunt in ea. Est enim arietino capiti simile, unde ita appellatur. Album nigrumq; est & columbinũ quod alij uenerium uocant, candidum, rotundũ, leue. Arietino minus, quod religio peruigilijs adhibet. Est et cicercula minuti ciceris, inæquales angulos habens, ueluti pisum.) Hæc partim sunt depraua ta, partim (quod non leuius est crimen) perperam distincta: quamobrem totam orationem retexam, Est enim arietino capiti simile, unde ita appellatur, album nigrumq; : est & columbinum, quod alij uenerium uocant, cãdidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio peruigilijs adhibet. est & circercula minuti ciceris, inæqualis, angulosi, uelut pisum. Siliquæ rotundæ ciceri, cæteriscq; leguminum longe.) que redundat.

Cap. XIII. In trãscursu eas attigere nostri.) Scribo ea. Sunt enim rapa Plinio ubiq; neutri generis, sicut mox, Quadrupedes & fronde eorum gaudent nõ earum. Masculinum fœmininũq;.) Antiqua scriptura: masculum fœmininumq;. Ac rursum ἁπλῶς ἐῶ rapam lętiorem, pro eo quod recte erat: Rapa lętiora. Quota luna procedente hyeme nix prima ceciderit.) Scribendum præcedente. Cap. XIIII. Et unum hoc seritur non arata, ubi fuerit maxime fabulosa.) Incorrupta lectio: seritur nõ arato. quærit max. f. &c. Ca. XV. Degeneratq; ex leguminibus cracca.) Lege: degeransq;. nam & hæc pabulum est. Marris à solo radi.) Melius ad solum. quemadmodum dicimus ad uiuum radi. Ac mox, Ita reliquiæ, nõ itaq;. Et paulopost deplere sanguinem, non repellere. Sunt enim contraria deplere & replere.

Cap. XVII. Quippe cum Germaniæ populi edant eam.) Melius. serant eam. frumẽtũ esse probat, & cultura proueniat. Cap. XXI. At in Bactris, Africa, Cyrene, omnia hæc superflua: quæ fecit indulgentia cœli.) Sincera lectio: omnia hæc superuacua fecit indulgentia cæli. Cap. XXII. Vt mersis capitibus totis eas quęrant uiribus.) Viribus abundat. Satis est, mersis capitibus totis. & atteſtantur antiqui codices. Cap. XXIII. Nisi hic male substrauisse pecori colonum appareat.) Integra lectio: Nisi hoc contingat, male substrauisse pecori. col. app. Cap. XXIIII. Id enim optimũ, quoniã grauissimũ: neq; alio modo utilius dispergitur.) Antiqua scriptura: utilius discernitur. Nihilq; contrarium præripere quadã falsa diligentia.) Hæc uerba neq; cohærent cum superioribus, neq; sensum habent probum. germana lectio est, idq; in contrarium præcepere quidam falsa diligentia. Spes ardua & immensa, misceri posse cælestem diuinitatem imperitiæ, sed contemplanda tamen, grandi uitę emolumento.) Posteriora uerba aliter legũtur in uetustis exemplaribus, nempe sic: sed tentanda tam grãdi uitæ emolum. Cap. XXVI. Foueas aperire, aquam de agro pellere.) Vetus lectio: Incilia aperire, aquam de a.p. Bubus glandem tunc aspergi conuenit, in iuga singula modios ccxl.) Ipsa absurditas numeri falsam scripturam coarguit. Tollendus est omino, cum absoluta sit locutio etiam absq; eo, q.d. iugatim singulos modios. Non uticq; VI. idus Feb. sed siue ante quàm uer pręuenerit, siue postq; hiemarit.) Confer ueterum codicũ lectionem, & senties quanto pulchrius cũ ad præcedentia tum ad sequẽtia quadret. Illic sic legitur, sed siue ante, quando præuernat, siue post, quando hiemat. Quando præuernat, hoc est, quando præmature uer incipit: quando hiemat, hoc est, quando hiems nondum desęuijt. in priore uerbo elegans est compositio. posterius ex Græco χαμάζηλ translatum est. Cap. XXVII. Dedi ecce tibi herbas horarum indices. & ut ne sic quidem oculos tuos à terra reuoces. Heliotropium ac lupinum circumaguntur cum sole.) Antiqua scriptura melius: & ut ne sole quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circumagũtur cum illo. Cap. XXVIII. Itali fœnum exdextera una manu secant.) Restituimus ex nostris manuscriptis: Italus fœnisex dex. u.m. secat. Ex hoc usq; ad brumam decrescũt dies, qui creuerũt sex mensibus. At sol ipse ad aquilonem scandens, asper, ardua emensus ab ea meta incipit flecti.) Hæc lectio aliquot manifesta errata habet, in uetere nihil est offendiculi. In hoc usq;, à bruma dies creuerunt sex mẽsibus. Sol ipse ad aquilonẽ scandens, ac per ardua enisus, ab ea m. i. f. Et huius ueterinorum pabulo uersa folia stringis, stringẽs autem deputas.) Sincera lectio: et huius uertam. pabulo folia eius stringis, uitem deputas. Hæc lectio collata ad præcedentia, quæq; mox sequunt, magis etiam probabitur, euidentius ueritate eius elucente. nos breuitati studemus. Transisse solstitium cantu ne putes.) Emendati codices: Transisse solstitium caueto putes. Et huius folia circumaguntur.) Scribendum, & huius circumagam. ut supra tertio ab hoc uersu, & huius uertam Nec quæque unquam annonæ intulere caritatem.) Lege: quæq; nunquam annonæ in. ca. Paulopost lego, sapientiæ adsectatoribus.

Cap. XXX. Ritus diuersitatem magnitudo facit messium, et raritas operariorum.) Elegantius est, & caritas operarum. Alij omnino pendunt, & afflatu extenuari granum arbitrantur.) Quid est, omnino pendunt? Legendum, alij omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrantur. Cap. XXXI. Vindemiator Aegypto non exoritur.) Scribo, Vindemiator Aegypto nonis exoritur. & paulopost, Arctu-

rus uero medius, non Medis. Sed iam & calendis Ianuarij defectu uasorum uindemiantes uites uidi.) uites superfluit. Sed æqui patrisfamiliâs modus est annonæ, cuiusq; anni utilitate.) Quanto elegantior uetus lectio: S.e.p. modus est, anno na cuiusque anni uti. quemadmodum dicimus, uti foro. Cap. XXXV. Cum repente stellarum fulgor obumbratur, uti neque nubilo neq; caligine fluitans, graues denunciantur tempestates.) Nostra exemplaria rectius: Cum repente stel larum fulgor obscuratur, idq; neq; nubilo neq; caligine, pluuia aut graues denunciantur tempestates. Cum à septentrione, uentum.) Illic legitur, uentum eum. s. aquilonem. Sole occidente, si ex utraque parte eius cœlum patet, tempestatem significabunt.) Cœlum petent. s. nubes. Nisi ita legas, non est quò referas uerbum significabunt.

Delphini tranquillo mari lasciuientes, flatum, ex qua ueniunt parte: item spargentes aquam, item turbantes tranquillitatem.) Posterior pars castiganda sic: item spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Seq; lambentes contra pluuiam.) Lege, contra pilum. Formicæ absconditæ concursantes.) Addenda particula uel. absconditæ, uel concursantes.

EX LIBRO DECIMONONO Cap. I.

TEctumq; rursus tunditur clauis.) Lego, textumq;. ut de tela intelligatur. Quaternis denarijs stipula eius permutata quondam ut auri.) Equidem stipulas auri nusquã antea reperi. In manuscriptis exemplaribus legitur, scripula. id ponderis genus est. Ad cliuum usq; in Capitolium.) Rectius, ad cliuum usq; capitolinum.

Cap. II. In sicco præferunt è canabi funes. Et spartum alitur etiam demessum, ueluti natalium sit impensa.) Germana lectio. at spartum alitur etiam demersum, ueluti natalitũ sitim pensans. Superius enim dixerat, iuncum esse aridi soli.

Distinguuntur & colore, ruffo nigroq;, et intus candido. Laudatissima sunt quæ Africæ crescunt. An'ne uitium id terræ, neq; em̃ aliud intelligi potest, malum'ne id ea protinus globetur magnitudine qua futurum est, & uiuat'ne, an nõ, haud facile arbitror intelligi posse.) Ita quidem legitur in uulgatis editionibus, sed longe aliud est in emendatis exemplaribus manu descriptis. Distinguuntur & colore, ruffo nigroq;, & intus candido, laudatissimæ Africæ. Crescant, anne uitium id terræ (neq; enim aliud intelligi potest) ea protinus globetur magnitudine qua futurum est: & uiuantne, an non, haud facile arbitror intelligi posse.

Cap. III. Misy, præcipuum suauitate, odore ac sapore.) Melius, suauitate odoris ac saporis. Quibusdam locis acceptantur riguis & seruntur.) Absona lectio. Elegantiæ integritas in nostris manuscriptis exẽplaribus extat. Quibusdã locis accepta riguis ferunt. Diuq; iã nõ aliud ad nos inuehitur, q̃ quod in Perside aut Media & Armenia nascitur laser, multo infra Cyrenaicum. Id quoq; adulteratur gũmi.) Vetus lectio, quàm quod in Perside aut Media & Armenia nascit large, sed multo infra Cyrenaicum: id quoq; adulteratũ gummi. Mirũ quantum conferens candori mollitiæq;. Aeque nascitur satiua ubiq;.) In uetustis codicibus tantum est, Nascitur satiua ubiq;. Aeque Echo opinor addidit, quòd præcedens oratio in eas syllabas exeat. Cap. IIII.

Epicurus hortorum magister.) Antiqui codices habent, otij magister, quod magis probatur.

Alias in Numidia atq; Aethiopia in sepulchris aucupari, aut pugnare cum feris mandi ab eo cupientem quod mandat alius.) Castigauimus ex fide archetyporum hoc modo: alias in Numidiam atq; Aethiopiæ sepulchra: aut pugnare cum feris, mandicq; capientem quod mandat alius. in Numidiam peti, quod uerbum eodem uersu præcedit: non in Numidia aucupari, cum nullum sit aucupium numidicarum, quæ cicures sunt gallinaceiq; generis. de his enim accipiendum est. E frugibus quoq; quoddam alimẽtum excogitasse luxuriam.) Lego addendo, excogitasse sibi luxuriam. ac mox, alio pane procerum, alio uulgi. non alios. Et quæ minime accederent ad desiderium panis.) Vitiauit elegantiam sermonis, quisquis hic ad præpositionem de suo addidit. Scribendum erat, accenderent def. Ac mox, Iam quoq; in fenestris, quoq; superuacaneum est, nec habetur in emendatis codicibus. Et contingat aliqua gratia operi curæq; nostræ.) Mollior est antiqua lectio, operæ curæq; nostræ. Cap. V. Viuunt hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt, in cibis non insalubres, tamen plurimum natant. Oleum odere mire.) Aliter legitur in nostris exemplaribus ad hunc modum: nec perfici queunt in cibis, non insalubres tamen plurimum, Natura oleum odere mire. Quod de semine eius faciunt.) Lego, quòd è semine eius faciunt. Nostri armoracion.) Imò armoraciam. Est enim latinum nomen. Adeo cæteris cibis prælatus rhaphanus, ut ex auro dicaretur rhaphanus.) ó battologiam. quid opus erat repetere rhaphanus? Scripsit & Morchion Græcus.) Moschion non Morchion. Fuit eius nominis medicus, cuius libellum latine uersum uidimus, nondum publicatum. Inest longitudine neruus, qui in decoctis extrahitur.) In præpositio redundat. Lege, qui decoctis extrahitur. Siser his seritur mensibus, Februario, Martio, Aprili.) Vetus lectio, Siseris satus mensibus, Febr. &c. mox est, Pluribus modis austeritate uicta, non Plurimis. Sed hoc genus leuiora non semper annotamus, ob euitandum lectoris tedium. quale est mox melle uuisq; passis, cum scribendum sit: uuisue, & aliquanto post, folia quæ sunt in eis ampla, pro quæ sunt his. Effodiuntur bulbi ante uer. At deteriores ilico fiunt, si finduntur.) Si findũtur superfluit. Sic enim est in uetustis uoluminibus. Effodiuntur bulbi ante uer, aut de. il. fiunt. aut, id est, alioqui. Sic lib. 2. cap. 70. aut undiq; cernerentur hæc

sidera

sidera. Cap. VI. Sectiui duo genera. hoc herbaceū folio.) hoc redundat. Sunt qui & alliū & ulpicū inter opalia ac saturnalia seri aptissime putēt.) Veteres codices, inter Cōpitalia ac Saturnalia. Pulchriusq; existimatur tale.) Antiqua lectio: pulchriusq; tale existimant quidam. Sed hoc ad sensum nihil refert. Cap. VII. Mirum in betæ semine: non enim totum eo anno gignitur.) Non male antiqua scriptura: non enim totum eodem anno gignit. Nil ocimo fœcundius. cum maledictis ac probris serendum præcipiūt, lætius proueniet. Satum etiam pauitur terra adacta cuminum, & qui serunt precantur ne exeat.) Sincera lectio: cum maledictis ac probris serendum præcipiunt, ut lætius proueniat. sato pauitur terra. Et cuminum qui serunt precantur ne exeat. Attestantur uetusti codices manuscripti. Cap. VIII. Est autem satiuis differentia in folio.) Legendum: Et satiui autem differentiæ in folio. Alij coloris & temporis satus genera discreuere.) Scribo, Alij colore, & tempore satus, genera discreuere. Cappadocas, Græcas. Lōgiora his folia, caulesq; lati.) Sine causa mutata est uetus lectio. Cappadocas, Græcas, lōgioris has folij, caulisq; lati. Tametsi ad sensum perparū refert. Medici innocentiorem quàm olus esse iudicauere.) Verba quæ sequuntur postulant ut legamus nocentiorem, quemadmodum legitur in antiquis uoluminibus. Errori occasionem præbuit postrema litera præcedentis dictionis. Sequenti uersu: utq; ualidis potius in cibo sint: que redundat. Sed teneritas in dote fit. Frigora non tolerat.) Antiqua scriptura rectius: sed teneritas in dote, si frigora non tolerat. Est etiam sua gratia nonnunquam plantę habitum excellentibus, halmyridia uocant.) Vera lectio uetera exemplarium: nunquam plantę habitum excellentibus. Intelligendū est enim de plantis brassicæ. huc facit diminutiua uox, ἀλμυρίδιον. Viret thyrso primū emicante: qui caulem educens, tempore ipso quo fastigiatus est in toros stringitur.) Duæ uoculę quo & est redundant: & striatur lege non stringitur. nam inter toros interueniunt striæ, sicut in aruo inter porcas sulci. eadem ratione striatæ columnæ apud Vitruuium leguntur. Sic & melopepones striato cortice cōspiciuntur. Nullum gratius his solum quàm Rauennatiū. Hortorū indicauimus corrudam. Hunc intelligimus syluestrem asparagum, quem Græci orminum aut myacanthon uocāt.) Distingue, quàm Rauennatium hortorum. Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo syluestrem asparagum. Apricis gaudet & siccis, terra quammaxime latericia.) Lego, lateraria. Latericios parietes dicimus, ex lateribus cōstructos. Laterariam terram, quæ apta sit fingendis lateribus. A Cornelio Cethego in consulatu collega Q. Flaminij.) Quintius Flamininus est uerum nomen. Ligusticum syluestre est. In Liguriæ suæ montibus seritur. Vbiq; suauius satiuū, sed sine uiribus.) Integra manente scriptura, uitiosa distinctio sensum in contrarium deprauauit. tu sic distinguito. Ligusticum syluestre est in Liguriæ suæ montibus, seritur ubiq;: suauius &c. Sinapi nulla cultura, melius tamen planta relata.) Legendum, planta tralata. Cap. X. Nanq; & ocimum se necat, degeneratq; rite in serpyllum.) Vera lectio, Nanq; & ocimum senecta degenerat in serpyllum. Item cōtra formicas.) Lege, Idem. ac mox: remedium monstrauit limum marinum aut cinerem obturandis earum foraminibus. pro eo quod uulgo deprauate legitur, limo marino aut cinere obturatis. Naporum medicinæ sunt.) Scribo, medicina est. & proxime sequenti uersu, Quo si amisso, non Quæ. Cap. XII. Solum modo ex omnibus lapathū syluestre melius. Hoc insatiuum rumex uocatur, nasciturq; fortissimum. Traditur semel satum durare, nec unquam uitiari terra.) Demiror quam ob rem castigatoribus uisum sit ab archetypo hic discedere. Vetera exemplaria habent sic: Solum uero ex omnibus lapathum syluestre melius, hoc in satiuis rumex uocatur, nasciturq; fortissimum. traditur certe semel satum durare, nec uinci unquam à terra. Quę sunt syluestria.) Atqui non de syluestribus sermo est, sed de hortensibus. Legendum igitur, Quę sunt et syluestria. Alioquin extra insidit pulueris modo.) Vetus lectio: aliquādo extra insidit. Sed perparum refert utro modo legas. Apio eximi in coctis obsonijs aceto, in eodem cellario in saccis odorem uino grauem.) Quis intelliget hæc? Sincera lectio: Apio eximunt coqui obsonijs acetum, eodem cellarij in saccis odorem uino grauē. Vera autem uniuscuiusq; natura non nisi medico effectu prænosci potest.) Pernosci, non prenosci.

EX LIBRO VIGESIMO. CAP I.

IN fine procemij legendum, Tantum uenia sit à minimis, sed à salutaribus ordienti.) non, ordiemur. Suscipitur aqua cœlesti, atq; subsidet. Deinde in sole cogitur in pastillos.) Legendum, atq; subsidit. deinde sole cogitur. Idq; melius quo uetustius erit, quod iam CC annis seruatum esse, autor est Theophrastus.) Nec hic uideo cur mutanda fuerit uetus lectio, nisi quod castigatores, dum archetypa legere nesciūt, nihil non corrumpunt. Atqui non satis est solum sensum utcunq; reddere, uerba etiam ipsa autoris optima fide annumeranda sunt. Reposuimus igitur uetera hoc modo. Melius quo uetustius: fuitq; iam CC annis seruatum, ut autor est Theophrastus. Partus uero, si in arietis lana alligatum insscientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab ea eximatur, & rapiatur extra domum ipsam.) Vtrum tandem iubet eximi, partum ne ipsum, an semen adalligatum? atqui neutrum quadrat. Sequamur & hic antiquam scripturam: ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domū. Iam euidens est, de semine accipiendum, quod raptim ab exitu fœtus efferri domo uult, quòd omnis mora periculosa sit. Tanta uis educendi inest. Supereſt una uox, ipsam. Lege ipsum. ut cum sequentibus cohæreat, Ipsum cucumim, & reliqua. nam hactenus de succo & semine eius loquutus

est. Cap. II. Sanat & humores subitos.) Tumores, non humores. Radix sanat ulcera concreta in modum faui, quem cerion uocant.) Scribo, quę cerion uocant. nam melius ad ulcera refertur. nec aliter legitur in emendatis codicibus. Item millepedem: sepa Græci uocant.) Lege, millepedæ. s. morsus. Et putrescit locus ipse. Cucumis odore defectum animi.) Distingue, Ipse cucumis. Idem erratū & proximo capite annotauimus. Cap. III. Non nisi saxosis nascens.) Adde præpositionem in saxosis. In morbo uero regio utiliter semina eius insumuntur.) Legendum, In morbo regio utiliter semina eius sumuntur. Item spinæ & lumborum ac coxarum dolores.) Lego, coxendicum. Et ardores capitis, & maximę infantium.) Vetus: & ardores capitis, infantium maxime.

Democritus in totum ipsum abdicauit in cibis.) Rectius in totum ea abdicauit. ea. s. rapa. et sequenti uersu ab eis, non ab eo. ibidem cōdirentur, non condiretur. item prodesse non prodest, ut ex autoritate Dionysii dictum accipiamus: & iam antea monui de rapo neutri generis, quod perpetuo raparius iste castigator in rapam trāsmutauit, quòd uulgus ita loquatur. Hoc ad albicātem cutem.) Albicare latinum non est, hoc significatu. ad leuigandam legi debet, non albicandam. ac mox:

Nam ut supra diximus, erui, hordei, tritici & lupini radix ad omnia inutilis.) Hoc nusquam supe rius dictum est, & primæ quatuor uoces non habentur in uetustis codicibus, quamobrem & nos deleuimus. Cap. IIII. Quanquam & alibi nascitur, utilior urinæ duntaxat eijciendæ.) Ciendæ, non eijciendæ. In aqua folijs eius decoctis, bibere uel succum ipsius cyathis binis. Contra phlegmoni ipsos illinire tusos utile. Inchoantibus uero recentē corticem cum melle.) Hic fœdissimam deprauationē sustulimus, adiuti exemplaribus antiquis. Legendum enim, Aquam folijs eius decoctis bibere, uel succum ipsius cyathis binis contra phthiriases: Phlegmoni ipsos illinire tusos, liuori uero recēti corticem cum melle. Nec est necesse addere hanc dictionem, utile. pendet enim oratio à præcedenti uerbo Prodest. Cæterum cerastis scorpionibus aduersatur, uel ipso semine infectis manibus impune tractantibus. Impositio raphano scorpionibus, moriunt. Non multo mitius hunc locum deprauator tractauit. Castigauimus unde & priorem hoc modo. Cętero scorpionibus aduersatur: uel ipso uel semine infectis manibus impune tractabis: impositoq; raphano scorpiones moriuntur. Hydropicis quoq; & aceto & sinapi sumpti.) Scribo, ex aceto aut sinapi sumpti. Hippocrates capillis mulierum defluos fricari raphanis.) Vetus lectio: capitis mulierum defluuia fricari. Cap. V. Et Phagedænas ulcerum sistit recens cum melle impositum. Vel aridæ farinæ insperſam radicem eius Dieuches &c.) Lege & distingue sic. & phagedænas ulcerum sistit recens cum melle impositum, uel aridum farina insperſum. Radicem eius Dieu. &c. Inde quoq; est prouerbium.) Melius: Indecq; est prouerbium. Similimam staphylino herbam serit, quam alij gingidion uocant. Tenuius tamen & amarius, eiusdemq; effectus est coctū crudūq; stomachi magna utilitate.) Ex his uerbis intelligitur gingidion coctum eiusdem effectus esse cuius crudum. Atqui Plinius aliud dicit, uidelicet gingidij eundem esse effectum, quem staphylini. Sed nihil mirum si deprauatis uerbis & perperam distinctis etiā sensus uitiatus est. Proinde rectius legitur hoc modo: quam alij gingidion uocant, tenuius tantum & amarius, eiusdemq; effectus. Estur coctum crudumq;, stomachi magna utilitate. Fastidium abstergit.) Abstergeret grammatista nescio quis mutauit in abstergit, quasi uero alterum parum latine dicatur. In eadem sententia est Diocles.) Lege addendo, In eadem sententia est & Diocles. Heraclides contra argentum uiuum dedit, & Veneri subinde offensantem, ægrisq; se recolligentibus. Hunc Hicesius ideo stomacho utilem uideri dixit, quoniam nemo tres siseres edendo continuaret: esse tamen utilem conualescentibus ad uitam transeuntibus.) Primum offensanti legendum pro offensantem. deinde particula hunc superfluit. præterea utile bis mutatum est in utilem, non recte. Apparet enim siser inter illa nomina connumerari, quæ genus cum numero mutant. Superius enim dixerat, Siser erraticum satiuo simile est. Sed grauissimum est erratū, quod nescio quis pro ad uinum transeuntibus, scripsit ad uitam transeuntibus, non sentiens uerba hæc de hydroposia ægrorum & œnoposia intelligenda. Et quoniam plerosq; similitudo nominum Græcorum confundit, contexemus & de seseli.) Vetus lectio hic et in indice de sili, nec erat necesse græcam uocem pro latina supponere. quod enim græci medici σίσελι μακεδονικὸν uocant, apud Marcellū qui sub Theodosio floruit, sil Massiliense legitur. qui mutauit lectionem, putabat sil, pigmenti tantum nomen esse, cum sit uox polysema. Boum morbis medetur uel si cōtritum infunditur.) Satis erat: Boum morbis tritum infunditur: nec egebant Pliniana uerba tali interpolatore. Siccata autem in umbra farina tusa & cōuulsis & inflationibus & arterijs medetur.) Legendum: Siccatæ autem in umbra farina tussi & conuulsis &c. Satiuæ olfactu ipso & delachrymationi & caligini medētur, magis uero succi inunctione.) Caligini tantum his uerbis remedia traduntur, si legamus ita ut Plinius scriptum reliquit, nempe sic: olfactu ipso & delachrymatione caligini medentur. Significat delachrymationem acrimonia ceparum excitam oculorum caligini prodesse. Purgamenta quoq; earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus inter ipsasq; multipedes ex aceto.) Dele inter, & pro multipedes repone multipedæ. s. morsibus. Ipsasq;, uidelicet cepas. Et si succum ieiuni quotidie edant.) Succum superuacanea dictio est.

Stomacho utilia esse, ac spiritus agitationi.) Lege, sto-

ge,ſtomacho utilia eſſe ſpiritus agitatione. Apparet eundem caſtigatorem ſupra in hoc ipſo capite ex delachrymatione feciſſe delachrymationi.

Cap. VI. Porro ſectiuo profluuia ſanguinis ſiſti in naribus,contrito eo obturatis.) Scribo, Porrum ſectiuũ profluuia ſanguinis ſiſtit,naribus contrito eo obturatis. Neq; enim hoc ita ut ſuperius ex autoritate Varronis refert,ſed tranſitum fa cit ad aliam ſpeciem: quemadmodum eſt uidere in emendatis exemplaribus. Vlcus aciem hebe tãs, & in angulo oculi perpetim humor emanãs.) Lege, perpetuo humore manans. Epinyctidis eſt deſcriptio. Sanguinem reijcientibus ſuccus eius cum caule aut thuris farina uel acacia datur.) Scribendum cum gallæ aut thuris farina. Alio magna uis, magnæ etiam utilitates, contra aquarum & quorumlibet locorum mutationes.) In ue ruſtis uoluminibus nec Etiam eſt,nec Quorumlibet. Aconitum, quod alio nomine pardalianches uocatur,depellit:item hyoſcyamum: contra canum morſus. Inq; uulnera cum melle imponitur.) Vetus & ſincerior lectio: A.q. a. n. p. uocatur,debellat: item hyoſcyamum, canum morſus, in quæ uulnera &c. Attritis corporum partibus,uel ſi ueſica intumuerit.) Scribendum, uel ſi in ueſicas intumuerint,hoc eſt,etiamſi ueſicas pro duxerint attritæ partes. Vel ſi decocta aqua colluantur.) Decocti, non decocta. Porrò ſi indicare pergam quotieſcũq; in diſtinguendo peccatum eſt, uereor ne lectori tedioſum ſit. Sic & uoci plus confert.) Plus redundat. Aut ſi ſanguis etiam excreetur uel purulenta ſint, Et pituitæ ſub pruna coctum, potum,& cum mellis pari modo ſumptum.) In antiquis uoluminibus tantum eſt: Aut ſi ſanguis excreetur uel purulenta, ſub pruna coctum, & cum mellis pari modo ſumptum. Cętera uerba ſatis apparet eſſe nugatoris alicuius additamenta. Quartanas quoq; excutere potum caput unum cum laſerpitij obolo. In uino auſtero tuſſim,& alio modo acceptum. Suppurationes quantas libet ſanat fractæ incoctum fabæ,atq; ita in cibo ſumptum.) Omnia hic confuſa ac uitiata, diſtinguenda emendandaq; in hũc modum, idq; ex fide archetyporum, ut reliqua. Quartanas quoque excutere potum caput unum cum laſerpitij obolo in uino auſtero, Tuſſim & alio modo ac pectorum ſuppurationes quantaslibet ſanat,fractæ &c. Senſus eſt, tuſſim & hoc modo ſanari, & illo altero remedio iam contra quartanas dicto. Iumentis urinam reddere,atque non torqueri tradunt.) Iumenta,non iumentis. Cap. VII. Huius lac expiſſatum.) Scribe,ſpiſſatum. Thyrſo & folijs ſcabritia.) Vetus lectio:& ipſo & folijs ſcabritia. & ipſo.ſ. caule, quod nomen proxime præcedit. Quidam & è ſatiuis colligunt,ſucco minus efficaci.) Melius legetur,Quidam & è ſatiuis colligunt ſuccum minus efficacem. & tertio inde uerſu:nunc non paucæ reſtant, nunc ſuperfluit. Nec nulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Eadem in cauſa alterutrinq; modus.) Lege & diſtingue: nec ulla res in cibis auiditatem incitat inhibetq; eadem:in cauſa alterutraq; modus eſt. Nunc pulchre cohærebit quod ſequitur: Sic & aluum copioſiores ſoluunt,modicæ ſiſtunt. Cap. VIII.

Nigræ radices ita in aqua coctæ, pruriginem tollunt.) Lege,porriginem tollunt. Cap. IX.

Ergo uel cum uino tritam ſorbendam, uel ex olei intinctu ſumendam.) Incorruptior lectio, Ergo uel cum his tritam ſorbendam, uel ex hoc intinctu ſumendam. pendet enim hæc oratio à præcedente. Et alij compeſcere mala corporis.) Lege addendo: & alij uero. Semen eius toſtum auxiliatur contra ſerpentes, fungorumq; uenena. In tauri ſanguine folia cocta ſplenetici ſiq; in cibo data, & cruda illita cum ſulphure & nitro, proſunt.) ò bellum medicum: hic nimirum tauri ſanguinem etiam pro antidoto prębueret. germana lectio eſt hæc: contra ſerpẽtes,fungorumq; uenena,& tauri ſanguinem. Folia cocta ſplenetici ſis in cibo data,&c. Neruis utiles: ideo & paralyticis dantur iuxta in pedibus. Qui ſunt ruffi ex his citiſſime ſanant.) Lege & diſtingue: ideo paralyticis dantur. Luxata in pedibus qui ſunt ruffi &c. Elixos aſſis minus utiles eſſe adijciunt.) Scribo adijcit,ſcilicet Diocles. Cap. X.

Veſicæ quoq; niſi coctum aqua. Si canibus detur,occidi eos.) Diſtingue & caſtiga ſic: Veſicæ quoq; niſi decoctum: quæ aqua ſi canibus detur, occidi eos. Alioqui canes non ueſcuntur aſparagis. Cap. XI. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore ſententiarum autoritate eſt.) Varietate non autoritate. Nam id defunctorum epulis feralibus dicatum exiſtimatur. Ipſius quoq; uiſus claritati inimicum.) Lego, epulis feralibus dicatum eſſe, uiſus quoq; claritati inimicum. Nam hoc ex Chryſippi & Dionyſii autoritate refertur: ideoq; melius per infinitum legitur abſq; uerbo exiſtimatur. Semen datur ex tribus cyathis ex uino albo.) Antiqua ſcriptura potior: Semen datur & arquatis ex uino albo. arquatis, id eſt ictericis. Cap. XII. Ocimum quoq; Chryſippus grauiter increpuit, inutile eſſe dicens ſtomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati.) Duo uerba eſſe dicens, aliquis de ſuo adiecit,mirum ni elegantiæ cauſa. Alij uero ſi eo die feriatur quiſpiam à ſcorpione qui ederit ocimum,ſanari non poſſe.) Vera lectio: Afri uero, ſi eo die feriatur quiſpiam à ſcorpione, quo ederit ocimum,ſeruari non poſſe. Secuta ætas alacriter defendit.) Rectius, acriter defendit.

Cap. XIII. Seſtius adijcit,hoc ſerpentes fugare.) Vetus lectio: Sextius adijcit,uſtum ſerpentes fugare. Multi ſucco eius cum melle attrito inuncti.) Lege, cum melle attico. Dederunt & cum bitumine infrictam.) Infriatam, non infrictam. Item uitiligines uel rugas, ſtrumas, & ſimilia cum hircino & adipe ſuillo.) Codices ueteres. Item uitiligines, uerrucas, ſtrumas, & ſimilia,cum ſtrychno & adipe ſuillo. Cap. XIIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iis cõmanducatis & impoſitis ſanari elephantiam, ſicut Magni Pompeij ætate fortuito cuiuſdam experimento, propter pudorem facie illita compertum eſt.) Elephantiaſin, non elephantiam hunc morbum Plinius uocare ſolet. Legendũ igitur pro Elephantiam ſicut, elephantiaſin, & bene habebit tota oratio. Mentæ ipſius odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiares ipſe acceſſere, ut coire denſereq; lac non patiantur.) Tota uia aberratum eſt. Vera lectio eſt hæc, ideo embammatũ mixturæ familiaris. Ipſa aceſcere ac coire denſeriq; lac non patitur. Embammata græce uocantur intinctus, ad excitandam orexim inuenti. Recentis ſuccus narium uitia ſpiritu ſubducto emendat.) Scribo, ſpiritu ſubductus. Impetigines quoq;, uel ſi teneatur tantum, prohibet.) Intertrigines legendum, quemadmodũ eſt in archetypis. Morbo regio in uino albo ab alienis datur.) Lego, à balineis datur. Cap. XV. Propter colum quoq; bibitur, illiniturq; uel penicillis feruens, uel aſtringitur faſcijs.) Vetus lectio: Propter colum quoq; bibitur illiniturq;, uel penicillis feruens apprimit faſcijs. Nanq; & panibus ſubigitur.) Vetus lectio, ſubditur. ſic cap. 17. Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum. Sunt & quidam qui cunilam bubulam appellauerint.) Quidam ſuperuacanea uox eſt hoc loco. Cap. XVI. Trita mellis odorem habet, digitis tactu eius cohærentibus.) Melius cohæreſcentib. Cap. XVII. Caſtore taliter demonſtrante.) Vetus lectio: Caſtor et aliter monſtrabat, ut intelligamus alterũ piperitidis genus. Sequenti uerſu lego, utilem. ſ. demonſtrabat. Luxata & contuſa in aceto.) Archetypa, Luxata & incuſſa. Vrinam & menſtrua ciet.) Plinius ſcripſit urinam & menſes ciet. ſicut paulopoſt, Pythagoræ inter pauca laudatũ, non à Pythagora: quod genus deprauationis frequens eſt in hoc opere.

Epiphoris oculorum radicem eius tuſam imponit lollas.) Lege addendo, è uino radicem eius. Et mox, extrahendiſq; ſiqua in oculos inciderint. Dyſentericis & tenaſmis datur.) Rectius, dyſentericis & in teneſmo. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta. Verum & radicem ad renes.) Caſtigauimus ad exemplaria hoc modo: tritum cum menta è uino; radicem & ad renes.

Pythagoras quidem non corripi uitio comitiali in manu habẽtes.) Legendum, Pythagoras quidem negat corripi. Cap. XVIII. Sed ſatiui albi calyx ipſe teritur, & bibitur ſomni cauſa, Semen elephantijs medetur.) Scribendum erat, & è uino bibitur. Item, elephantiaſi, non elephantijs. Succus & hic, & herbæ cuiuſq;.) Lege cuiuſcũq;. Sequenti uerſu, ut lactucis, non aut. Prætorij uiri patrem in Hiſpania baiuli.) Bauili malim, ut ſit loci nomẽ, quemadmodum dicimus Bilbili, Sacili.

Cum his aurium dolori inſtillatur.) Melius: cum hoc & aurium dolori. cum hoc. ſ. roſaceo. Sic & folijs ipſis utuntur ad ſacros ignes. Item uulnera cum aceto.) Si ſic legamus, & podagræ unum remediũ peribit, nec ſacro igni ſuum ut oportet adhibebitur. Sinceram lectionẽ etiamnum retinent antiqui codices. Sic & folijs ipſis utuntur. Item ad ſacros ignes & uulnera ex aceto. Experimentũ opij eſt primum odore: ſincerũ enim perpeti nonmos eſt. Dein in lucernis.) Indidem caſtigauimus & hæc. Sincerum enim perpeti non eſt. mox in lucernis. Sed hic latinitatis grauior iactura eſt quàm ſenſus. Fœdiore mendo mox pro in puſtulas coit, ſcriptum eſt, in poſca coit: cum tamen experimentum fiat in aqua, non in poſca. Cap. XIX. Inter ſatiua & ſylueſtria medium genus, quod niſi in aruis eſſet ſponte naſceretur, rhœam uocauimus & erraticum.) Lectio uetus magis Plinium ſapit: Inter ſatiua & ſylueſtria medium genus, quoniam in aruis ſed ſponte naſceretur. r. u. & e. Alterum eſt in ſylueſtribus generibus heraclion, uocatur ab alijs aphron.) Elegantior eſt uetus lectio. Alterum e ſylueſtribus genus heraclion uocatur, ab alijs aphron. Cap. XX. Dyſenteriæ & uomicis datur ex aceto.) Noſtra exemplaria habent, eſtur ex aceto. Caput inde litum diſtillationem toto anno non ſentire.) Illic legitur: caput illitum ea diſtillationẽ anno toto non ſentire. Aliquanto poſt pro Coquitur difficillime repoſuimus, coqueretur. refertur enim ad præcedentem particulam Tanq;. Hippocrates uuluarum uitijs id infundi.) Legẽ, infundit. Duritias omnes uel cocto uel crudo utiliter illini putant.) Scribo, putauit. ſ. Lycus. Cocto aut per ſe, aut cum malua, aut lenticula.) Rectius, uel per ſe, uel cum malua aut lenticula.

Cap. XXI. Aculeos omnis extrahunt illitæ crudæ, aut cum anetho potæ. Decoctæ uero cum radice ſua leporis marini uenena reſtringunt.) Incorrupta ſcriptura aliter habet: illitæ crudæ cum nitro, potæ uero decoctæ cum, &c. Nec lapathum diſſimiles effectus habet. Eſt aũt ſylueſtre.) Non hoc dicit, lapathum herbam eſſe ſylueſtrem, ſed præter ſatiutum eſſe etiam aliud lapathi genus ſylueſtre. Quare melius legitur adiecto &. Eſt autem & ſylueſtre. Folijs aquoſis.) Rectius acutis, ut eſt in ueteribus uoluminibus. Vnde etiam oxalidem appellatam uideri poteſt. Oxylapati ſemen lotum in aqua cœleſti, ſanguinem prodeſt reijcientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodeſt.) Prius prodeſt redundat. Radicis tantum altitudine differens, & erga dyſentericos eſſicacis effectus, potum ex uino.) Veteres codices habent: & erga dyſentericos efficaci effectu, potu ex uino. Vt intelligamus hoc quoq; differre à reliquis lapathi generibus, quod peculiarem uim cõtra dyſenteriam habeat. Cap. XXII. Senſus atq; ſternutamẽta capitis purgat.) Lege, ſternutamentis caput purgat. Et uuluarum conuerſionẽ ſuffitum excitat odore.) Melius, Et uuluarum cõuerſione ſuffocatas excitat odore. Addito exiguo oleo & ſalis.) Scribo, olei & ſalis. Ruptis conuulſis, ſpaſmatum neruis ſalutare.) Spaſticis neruis. non ſpaſmatum. In ouum inane ſuccũ adijcit is.) Rectius addit, & adijcit. Fugat & odore,

cominus

cominus si uratur.) Legendum fugat & odore omnes, si uratur omnes. ſ. ſerpentes. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores.) Antiqui codices habent ad iocinerum deſideria, familiari Plinio locutione. Stomachi diſſolutiones cohibet ſiue in cibo ſumptum, ſiue in ſucco potum.) Lego, ſiue ſucco potum. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum uino ſedat parotidas. Cũ melle aut adipe aut cera ſtomachi ſolutiones inſperſum polentæ modo.) Aliter legitur & diſtinguitur in uetuſtis codicibus. Epiphoras cum thure & aqua aut cum myrrha ac uino ſedat: parotidas cum melle aut adipe, aut cera. ſtom. ſ. i. p. m. Ad iocinoris dolores eſtur cum uua paſſa, & ad phthiſim utiliſſime. Semine fiunt & eclígmata.) Nimis ſæpe in diſtinguendo peccatum eſt, maxime in his medicinalibus libris, aliquando non uno loco in eodem capite, ut in hoc ipſo. Diſtinguendum ad hũc modum. Ad iocineris dolores eſtur cũ uua paſſa. Ad phthiſim utiliſſime è ſemine ſ. e. Cap. XXIII.

Prodeſt ueſicæ cum uino leui, & fœminarum menſtruis.) Lege addendo, P. u. c. u. leni, & fœ. menſtruis hærentibus. Cap. XXIIII. Sed ante diſceſſum ab hortenſibus.) Elegantius, Sed diſceſſuri ab hortenſibus, unam compoſitionem ex his clariſſimam ſubtexemus.

EX LIBRO VIGESIMOPRIMO

Caput II

QVin & uocabulum ipſum tarde inde communicatum eſt.) Inde ſuperfluit. Cap. III. Cælare eos primum inſtituit P. Claudius.) Malo ueterem ſcripturam: primus inſtituit. Qui coronã, ipſe pecuniáue eius, uirtutis ergô arguitur, quam ſerui equiue meruiſſent, Pecuniam partam lege dicit, nemo dubitauit.) Verba Plinij quibus duodecim tabularum legem interpretatur, reſtituimus ex fide archetyporũ. Quam ſerui equiue meruiſſent, pecunia partam lege dici, nemo dubitauit. Videlicet quia ſerui ipſi & equi pecunia parantur. Ingensq; & his ſeueritas.) hinc, non his. P. Mutianus, cum demptam Marſiæ.) Munatius ſcribi debet. Cuius luxuria noctibus coronatum Marſyam, literæ illius deſcribunt.) Antiqua exemplaria habent: literæ illius dei gemunt. Apparet ironiam eſſe. Florum quidẽ P. R. honorem Scipioni tantum adhibuit. Suario cognominabatur, propter ſimilitudinem ſuarij cuiuſdam negociatoris.) Pro adhibuit lege habuit, pro Suario Serapio. nam idem nomen fuit negociatori. Huius fit mentio & libri 7. cap. 12. Nec ei fuit in bonis funeris impenſa.) Vetus lectio, Nec erat in bonis. Leuius hoc, fateor, ſed cum uideam in hoc capite tam multa de induſtria mutata, nihil dubito quin hoc quoq; mendum eidem debeamus cui cætera. Sequenti uerſu eſt, quaq; præferebatur: non quaq; parte fer. Et aliquanto poſt pro quod nocerent capiti, legendum quæ nocent.

Quoniam & in hoc eſt aliqua ualetudinis portio, in potu atq; hilaritate præcipue, odorũ ui ſurripiente fallaciter ſolertiam. Nanq; ſcelerata Cleopatra, apparatu belli Actiaci gratificationem ipſius reginæ Antonio timente, nec niſi præguſtatos cibos ſumente, fertur ab ore eius luſiſſe extremis coronæ floribus: ueneno illitis. Ipſaq; capiti impoſita &c.) Egregie hoc loco adiuuerunt noſtra exemplaria, in quibus ita legitur. in potu atq; hilaritate præcipue odorum ui ſurrepente fallaciter, ſcelerata Cleopatræ ſolertia. Nanq; apparatu belli Actiaci gratificationem ipſius reginæ Antonio timente, nec niſi præguſtatos cibos ſumente, fertur pauore eius luſiſſe, extremis coronæ floribus ueneno illitis, ipſaq; capiti impoſita: Eſt autem perquam familiare Plinio, ſeptimo caſu orationem claudere. Quis iſtas timeret inſidias:) Nihilo peior erat uetus lectio, Quis ita t. i. Adeo mihi, ſi poſſim ſine te uiuere, occaſio & ratio adeſt.) Rectius ironice, occaſio aut ratio deeſt.

Cap. IIII. Contra genera eius noſtri fecere.) Contra redundat. Vtiliſſimam uero plurimis, ſed minutiſſimis, ſpermoniam.) Pro ſpermonia emendati codices habent ſpineolam, à ſpinis denominatam, quemadmodum in alio genere coroneola à coronis nomẽ traxit. Pangæus nanq; mons in uicino ferè eſt.) Lege, Pangæus mons in uicino fert. Negauit centifoliam in coronis addi.) Antiquior lectio eſt, in coronas addi. Quæ græcula altera eſt.) Vetus lectio, Quæ è græcis altera eſt. Cap. V. Nec ullis florum excelſitas maior.) Melius, nec ulli. Ita odor colorq; duplex, ut alius calicis, alius ſtaminis.) Non male uetus, & alius calicis, alius ſtaminis. nã ita ad præcedentia refertur. Inuenta eſt in his & ratio inſerendi.) Rectius, Inuenta eſt & in his. Menſe Martio macerantur, ut colorem accipiant.) Magis placet, percipiant. ac ſi dicat, ut colorem perbibant. Cap. VI. Calathiana munus autumni, cæteris ueris.) Scribo, cæteræ ueris. Vincit numero foliorum marinam quinq; folia non excedentẽ.) Quid opus repetere folia (ſatis erat, quinque non excedentem. Foliorum exilitate uſq; in fila extenuata.) In antiquis uoluminibus legitur, attenuata. Prima nobilitas Cilicio croco.) Croco aut ſcriba addidit, aut interpres aliquis inter prælegendum. Sicut paulopoſt: gaudet calcari & atteri pede. Pede non eſt in manu ſcriptis.

Cap. VII. Troianis temporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthum.) Rectior lectio: Troianis temporibus iã erat honos ei. hos certe flores &c. Dicet aliquis, leuicula ſunt iſta, nec annotatu digna. Hunc ego rogabo, ipſe æquóne animo ferret huiuſcemodi leuicula in ſuis ſcriptis à librarijs deprauari. At multo plus religiõis debetur ueterũ monumentis. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis: Quicquid ad meridianas horas diei uergit, hebetat.) Verior lectio uetus: quicquid ad meridianas horas dies uergit. Animaliũ nullum odoratũ, niſi de pantheris quicq; dictum eſt, ſi credimus.) Vetus lectio: niſi de pantheris quod dictum eſt credimus. Dixit autem hoc lib.

8. cap. 17. tametsi quidam illic odorem in colorem deprauauerant. Vt irin atq; saliuncam, & quanquam nobilissimi sit odoris utraq;.) Lego, quanquam nobilissimi odoris utranq;. Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans. Et ex illis tertium locum habet Africana.) Lege & distingue: longissima hæc & candicans & exilis. Tertium l.h. Pannonia hanc gignit & Norica.) Scribo Norici. alioqui Noricum dicendum erat, sicut Illyricum. Superq; cætera ad famam etiam dignitatis.) Legendum ad famam etiam ac dignitates. Cap. VIII. In quibus unguenta uicisse naturam gaudent. Luxuria uestibus quoque prouocauit eos flores, qui colore commendantur.) Hæc uerba non deprauarunt modo homines insulsissimi, uerumetiam partem eorum reuulsam præcedentis capitis fini assuerunt. Scribendum, In quibus unguento uicisse naturā gaudens luxuria, uestibus quoque, &c. Paria nunc componuntur, & natura atq; luxuria depugnante.) Lege, depugnant. Cap. IX. Folia smilacis & ederę in coronamenta se dedere, coronæq; earum obtinent principatum.) Hanc tam ingeniosam deprauationem mirum ni professor aliquis excogitauit, dum diuinare mauult quàm ad archetypa recurrere. Vera lectio aliud sonat. Folia in coronamentis smilacis & ederæ corymbiq; earum obtinent principatum. Quia nostris maiore ex parte nomen dare ijs defuit cura.) Non minor priore hic error, utcunq; sensus manet. Plinius enim longe alijs uerbis usus est: quia nostris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura.

Cap. X. Non durante attico thymo nisi in afflatu maris seratur,) Seratur superuacaneum uerbum est, natum ex ultima litera maris, & prima dictione sequentis orationis Erat. Abrotonum iucundi odoris est & grauis. Floret æstate.) Elegantius, Abrotonum odore iucunde graui, floret æstate. Alsiosa enim admodum sunt, & sole nimio læduntur.) Hic particulam necessariam, per incuriam librariorum omissam, denuo adiecimus: & sole tamen nimio læduntur.

Cap. XI. Eruitur post æquinoctium uernum radicitus, siccaturq; ad lunam xxx. diebus, ita lucens noctibus.) Lege, Erui, siccari, lucere: quod hæc omnia ex commentarijs Democriti referantur. Sequitur enim Magos Parthorumq; reges uti hac. Et in Italia quidem, ut diximus post rosam.) Satis erat, in Italia quidem. Coniunctio hic addita uitiat sermonem. Cæterum hyacinthus maxime durat.) Lego, è cæteris hyac. m.d.

Sed hæc ita, si deuulsa crebro prohibeatur in seminibus.) Legendum prohibeatur in semen abire. atte stantur uetera exemplaria: & alioqui ex illis uerbis nullus sensus elici potest. Alterum candidius, qui ferè nascitur ad tumulos.) Rectius, in tumulis. Cap. XII. Hostilia uicus abluitur Pado.) Melius, alluitur. Cap. XIII. Nos tamen trademus quæ comperimus. Herba est alba, uexatio quidem iumentorum est, sed præcipue caprarum, appellata ægolethron.) Antiqua scriptura potior. Nos trademus quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum, appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium uirus, aquoso uere marcescente.) Lege, marcescentes. Aliud genus in eodem Ponti situ uiget, ex annona mellis.) Codices uetusti longe aliud habent. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab insania quam gignit, mænomenon appellant. Hi sunt quos posterior ætas Tzanos uocauit, Lazis conterminos. Vtraq; Colchica gens fuit in clientela fideq; Cōstantinopolitani Imp. Et in Mauritania Cæsarienſi, Getulia contermina Massylis.) Emendatior lectio: & in Mauritaniæ Cæsarienſis Getulia cōtermina Massæsulis. Nam & Getuli & Massæsuli hanc prouinciam incolebant, quod ipse Plinius supra docuit. Remedium aduersus has utique non differendum.) Lege remedio, non remedium. De quo loquendi modo iam supra capite tertio monui. Cap. XIIII. Circumlini aluearia fimo bubulo utilissimum. Operculum à tergo esse ambulatorium, ut properatus intus sit prosper. Si magnus sit uterus alueariis, prouentus autem sterilis, ne operandi desperatione curam abijciāt, id paulatim reduci oportet, fallente operis incremento.) Huius lectionis absurditas magis detegetur, collata ad germanam lectionem, quam ex fide ueterum codicum restituimus ad hunc modum. Circumlini alueos fimo bubulo utilissimū. operculum à tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus si magnus sit alueus, aut operatio sterilis, ne desperatione curam abijciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Post has Corsica, quoniam ex buxo sit, & habere aliquantam uim medicaminis putatur.) Lege: quoniam ex buxo fit, habere quandam uim m. p. Inde ligulis eligunt florē. i. candidissima quæq;: transfunduntq; in uas, quod exiguum marinæ habeat frigidæ.) Toties expertus fidem ueterum codicum, ne hic quidem ausus sum ab eis discedere. Illi pro eligunt habent hauriunt. Item, quod exiguum frigidæ habeat. Siccant sole, lunaq;, hoc enim candorem facit, si sic siccantur. Et ne liquefaciant, protegunt tenui linteo.) Melior uetus lectio: Siccant sole lunaq;. hæc enim candorem facit. siccantes, ne liquefaciant, p. t. l.

Cap. XV. Maximeq; Aegyptus, frugum fertilissima, sed ut sola ijs carere possit.) Non parum detraxit elegantiæ, quisquis hic particulam quidem detraxit. Legendum enim frugum quidem fertilissima. Hanc à Nilo metunt.) Scribo, è Nilo. Folijs latissimis, etiam si arbores comparentur.) Rectius, arboreis. Scandix, come. ab alijs tragopogon.) Vetus lectio: scandix quæ ab alijs tragopogon uocatur. Syluestrium duæ species. Vna mitior est simili caule, tamen rigido, itaque & colu antiquæ mulieres utebantur, exilis, quam quidam atractylida uocant.) Legendum: itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, quare

Universidad de Deusto
Biblioteca

req.a.u. Cap. XVI. Et ex diuerso stans anchusa, inficiendo ligno cerisq; apta. Est autem mitior ijs anthemis, & phyllāthes, anemone, & aphace.) Lege: Ex diuerso stant, anchusa inficiendo ligno cerisq; radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Sic enim melius quadrabit ad præcedentia. Cap. XVII. Perdicio, quam & Aeolię & Aegyptij edunt, nomen dedit auis.) Verior lectio: Perdicium & aliæ gentes quàm Aegyptij edunt. Supra dixerat, Aegyptios præ cæteris gentibus herbis uesci: nunc dicit, perdicium herbam etiam aliarum gentium cibum esse. Iulio mense secari iubet.) Lege addendo. Iulio mense toto secari iubet. Cap. XVIII Iunio mense eximi, ante Iulium medium præcipiens.) Melius, Iunio mense eximi ad Iul. m.p.

Vsus ad nassas marinas, uitilium nexus elegantium.) In antiquis codicibus tantum est, uitilium elegantiam. Quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculosos. Eo fœtas fœminas quidem abortus facere non dubitat.) Sincera lectio: quanquam professus efficacissimum esse. ad uersus calculos eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Largiori tanta uis expellit eas.) Legendum, Largiori tanta uis, ut expellat eas. Laudatissimus ex Nabatæa iuncus.) Non erat opus hic repetere, iuncus. Cap. XIX.

Ita ut à balineis inarescant corpora.) Scribo, inarescant corpori. Lienicq; & ruptis uulsis prosunt. Et menstruis fœminarum in uino decoctæ: Impositæq; cum melle neruis præcisis medentur. Contra lichenas & lepras, & furfures in facie emendant.) Lege & distingue, Lienicq; & ruptis uulsis prosunt & menstruis fœminarum. In uino uero decoctæ, impositæq; cum melle, neruis præcisis medentur. Lichenas. Cap. XX. In hunc locum dilata cum disputaremus de peregrinis arboribus.) Vetusta exemplaria tantum habent, dilata in peregrinis arboribus, id est, in mentione peregrinarum arborum. Sistit purgationes mulierum. Nardi uero eius quam Phu eodem loco appellauimus, &c.) Antiqua scriptura melius. Sistit purgationum mulierum impetus. Eius uero quod phu eodem loco appellauimus, & reliqua.

Crocum cum melle non soluitur.) Cum redundat. Sequenti uersu pro uino & aqua, lege, uino aut aqua. Collyrio uni nomen dedit.) Lege addendo, Collyrio uni etiam nomen dedit.

Dentientibus præcipua est, & tussientibus.) Scribo, dentientibus præcipue. Partem eius seruantium, & quarundam aliarum herbarum: sicuti plantaginis, substituentium, si parum mercedis tulisse sese arbitrantur. Rursusq; ut plus operis acquirant, p. e.q.s.e.l.i.) Incorrupta lectio etiamnum durat in uetustis codicibus manu descriptis. Partem eius seruant, & quarundam aliarum herbarum, sicuti plantaginis: si parum mercedis tulisse se arbitrantur, rursusq; opus quærunt, partem eam quam seruauere, eodē loco infodiunt; credo, ut uitia quæ sanauerint, faciant rebellare.

Cap. XXI. Ciet menstrua: & si cruda detur, hydropicorum aquam sistit. Sistit uerbum superfluit. nam ciet ad utrunq; refertur. Coxendicibus imponitur cum uino. Articularibus morbis trium obolorum pondere, &c.) Lege addendo non pauca uerba: Coxendicibus imponitur & articularibus morbis & luxatis tritum ac lanæ insperſum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis t. o. p. Præterea putant usu eius quandam datam gratiam ijs ueneremq; conciliari.)

Hæc dictio datam superflua est. Coquitur panis cum farina hordeacea. Lege, Concoquit panos. Cap. XXII. Mouet & narium sternutamenta. Aridum non narium.

Cap. XXIII. Imposita ulcerū facit stipticam uim.) Scribe ulcus facit septica ui.i. corrosiua.

Cap. XXXI. Vt radice eius propius admota soporentur, illam sopore enecāte uim earum.) Sic scilicet Plinius loqui solet. Scribo, soporetur illa sopore enecans uis earum. Cap. XXXII.

Nec de cnico siue atractylide uerbosius disputetur. Aegyptia herba est, & magnum contra uenenata animalia præbet auxilium.) Hanc sententiam Plinius alijs extulit uerbis, quàm quæ in uulgatis leguntur editionibus. Nec de cnico siue atractylide uerbosius dici par esset, Aegyptia herba, ni magnum contra uenenata animalia præberet auxilium.

EX LIBRO VIGESIMOSECVNDO

CAP. II

IAm uero infici uestes scimus admirabili succo.) Fuco non succo. Stans & in sicco carpit, quo frugi mundos exculpat usu alioquin fulgentis. Instrui luxuria poterat certe innocentius.) Pro usu alioquin fulgentis, antiqua scriptura habet: His alioqui fulgentibus instrui poterat luxuria, certe innocentius. Et in sacris legationibus q; uerbenæ.) quàm redundat.) Cap. IIII. Vlli nisi ab uniuerso.) Scribo, nulli nisi ab u. distinctione etiam mutata. Cap. V. Donatus est ea L. Sicinius.) L. Siccius legendum, ut etiam supra libro octauo monuimus. Hic Decius postea consul, & imperio & collegio se pro uictoria deuouit.) Lege: Hic Decius postea se consul, Imperioso collega, pro uictoria deuouit. Intelligendū de Manlio Imperioso. Cap. VI. Ipse tamen obsessus in toto orbe proscriptus. Hæc corona Sertorio etiam cessit.) Vera lectio: Ipse tamē obsessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. Notum est ciuile bellū Sertorianū, in quo præcipua fuit opera proscriptorū à Sylla. Cohortib. seruatis, totidemq; ad eas seruandas eductis.) Lege addendo, tribus coh. ser. Quod & statuæ eius in foro suo diuus Augustus scripsit.) Adscripsit non scripsit. Addidere uiuendi pretia delitię luxusq;.) Pretio non pretia. Aliorum hanc operam esse credimus.) Vetus lectio: Aliorū hāc opere credimus. In quibus ipsius prouidentiā naturæ.) Melius. in quibus ipsis. s. aculeatis. Cap. XI.

Hæmorroidæ quoque & dysenteriæ infusa.)

Scribo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scribo hæmorrhagiæ. Cap. XXI. Impoſita uero herba, aut inde omnino reſperſum, protinus morí.) Antiqua ſcriptura: aut uda omnino reſperſum. Sequenti uerſu lege addendo: uel ſi herba ipſa. Infantes quoq; ulcerati.) Lege, exulcerari.

Cap. XXII. Conſtat bulbos eius cum priſana decoctos aptiſſime mederi.) Scribo, aptiſſime dari. Foliſs in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur.) Legendum, Ferè in quocunq;. de bulbis enim accipi debet, non de foliis. Vtrunque prodeſſe dyſentericis & exulceratis.) Melius etiã exulceratis. hoc eſt, etiã ſi ſit dyſenteria cum exulceratione inteſtinorum, quod ſanè periculoſius eſt. Contra ſanguinem tauri demonſtrant ſucco eius uti.) Paulo elegantius uidetur: demonſtrat ſuccum eius. Optimus quidem ex iis cibus.) Vetus lectio magis placet: optimi quidem hos cibi. ut cum præcedentibus cohæreat. Si enim caligaris clauus, ſi ferri uel chalybis aliqua rubigo.) In ueteribus tantum eſt, ferrúe aliqua rubigo.

Cap. XXIII. Communes in omni eorum genere obſeruationes.) Illic legitur, in omni eo genere. Item hyeme q; æſtate utilius, ueruntamen aquam bibentibus.) Scriptura uetus, Item hyeme quàm æſtate utilius, & tum aquam bibentibus. Atq; ex aceto his qui coagulũ lactis ſorbuerint.) Lege, æque ex aceto. Qui ſe eadem cauſa præcipitauit.) Scribe, ea de cauſa. Mox eſt coniecturam ſæpius fallacem: non, ſæpe. Cap. XXIIII. Cale facta incitat uomitiones.) Rectius, inuitat. Quẽ centeſimum annum excedentem cum D. Auguſtus hoſpes interrogaret, quanã ratione maxime uigorem illũ animi corporisq; cuſtodiſſet, ille reſpondit, Intus mulſo, foris oleo.) Ad ſenſum quidem nihil refert, libet tamen reponere ueterem lectionem, ab audaculis temere mutatam. Centeſimum annum excedentem eum D. Auguſtus hoſpes interrogauit, quanam r.m.u.i.a. corporisq; cuſtodiſſet. at ille reſpõdit. Cap. XXV. Leuatusq; ſiccatis pedibus mirabili modo.) Et hic nihilo peius erat antea, mirabilẽ in modum. Ad iocineris dolores eam in poſca poſitam cõcoqui opus eſt.) Veteres codices melius: eam cum poſca concoqui opus eſt. Quæ à farina hordei diſtat, eo quod torretur. Ad ſtomachum utilis.) Antiqui codices, à farina hordei diſtat eo quod torreẽ, ob id ſtomacho utilis. Datur tepida ſorbẽda, efficaciter prodeſt.) Lege: datur tepida ſorbenda efficaciter. Peculiariter tamẽ longo morbo ad tabitudinem redactis.) Emendata exemplaria habent, ad habitudinem redactis. ut de hecticis intelligatur. Neruorũ doloribus & alijs feruens in ſacco ponitur.) Scribendum imponitur. Amplius hoc oculis imponitur.) Melius eſt: hoc amplius oculis imponitur. Et per ſe drachmæ pondere exinaniunt.) Lego, exinanit. ſ. granum. Quoniam in aluo nõ tumeſceret.) Vetus, intumeſceret. Semuncia amyli cum ouo & paſſis tribus.) Antiqua lectio, cũ ouo & paſſi tribus ouis. Mox eſt auenacea farina, nõ auenæ farina. Sitanius, hoc eſt trimeſtris.) Scribe, hoc eſt è trimeſtri. ſ. frumento. Et uini, in ſaccis additus.) Rectius, in ſaccos additus.) Fabalium etiam ſiliquarum cinis.) Scribo ex ueteri exemplari, ſiliquarumq;. nec redundat cõiunctio, quãdo fabalia hic ſubſtantiua uox eſt, ut alibi q; apud hunc ipſum autorem. Sed ſi largius ſumat, aluus ſoluitur.) Sed ſuperfluit. Horrorem tertianæ & quartanæ minuere traditur.) Vetus lectio: minuere creditur. Refertur enim hoc ex uulgi opinione, non ex autoritate medicorum. Maculas ex toto corpore emendat.) Particula ex ſuperuacanea eſt. Aqua decoctum perniones & pruritus ſanat.) Decocti non decoctum. Si uero ad mellis craſſitudinem decoquantur ſatiui.) Adde neceſſariam particulam uel. decoquantur uel ſatiui. Supra enim dixit ſylueſtres efficaciores eſſe.

Si uero cœleſti aqua decoquantur, ſuccus ille ſmegma fit.) Diſcoquantur non decoquantur, Sequenti uerſu uerbum ſolent redundabat. Item ſi ſtulis, cũ axungia ueteri, ne intus addatur.) Lege addendo, ita ne intus addatur. Naſcitur inter uitia ſegetis auenæ græcæ genere.) Græcæ ſuperfluit. Eſtur & per ſe, & in patinis cum tenera eſt recocta.) Poſterius & redundat.

EX LIBRO VIGESIMOTERTIO Cap. I

ET ad expiationem ſanguinis quoq; adhibẽt, nõ ultra gargarizationes.) Quid faciunt gargarizationes in expiatione? Legendum igitur, ad expuitionem ſanguinis, qua laborãtes hæmoptoicos græci uocant. Ideo & purgationibus ancipitem temperant.) putant non temperant. Error natus eſt ex geminatione præcedentis ſyllabæ. Huius enim colorẽ nigrum eſſe diximus, cuius aſparagos ſimiles Diocles prætulit ueris aſparagis.) Vetus lectio: huius enim nigrum eſſe diximus. Aſparagos eius Diocles p.u.a. Oſſa infracta efficacius extrahit q; ſupradicta.) Plinius ſcripſit, uel efficacius, id eſt, efficacius etiã. Aiunt ſi quis in uilla eam extruxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri aues uillaticas, Aliter eadem in iumento homínéque flegma aut ſanguinem qui ſcreatur, talos circumligata ſanat.) Hoſtibus eueniat ita tractari, ut hic Plinius tractatus eſt. Equidem per uelim diſcere quanam ratione radices exſtruantur apud iſtos deprauatores, ut ne cætera portenta exagitem. præſtat enim ſincerã indicare lectionem, ex archetypis erutam. Aiunt ſi quis uillam ea tinxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri uillaticas alites. Eadem in iumento homineq; flegma aut ſanguinem qui ſe ad talos deiecerit, circumligata ſanat.

Quòd ſunt candida, aut nigra, aut inter utrunq; alia ex alijs, in quibus uinum fiat, alia ex quibus paſſum.) Emendata lectio: aut inter utrunque, aliaq; ex quibus uinũ fiat, alia ex quibus paſſum.

Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ ſunt dulcia, uel auſtera Falerna utiliora.) Lege, auſtera uel Falerno utiliora. Somno uero ac ſecuritatibus iamdudũ hoc fuit.) Sic enim legendũ ac diſtinguendum ſublata dictione accõmodatũ, quæ redũdabat. In ſanguinis fluxiõe poſt exciſos calculos

calculos,& omnes alias rosiones foris in spongia impositum.)Legendū, In sanguinis fluxiōe post excisos calculos,& omni alia, foris in spongia impositū.omni alia.f.sanguinis fluxione. Cap.II. Quandiu extinguatur descensionis periculum denuncians.)Descensionis superfluit. Cap.III. Succus eorum carbunculantibus excrescentibus circa oculos ulceribus.) Dele excrescētibus. Nam lachrymā quæ ab arbore ipsa distillat, æthiopicæ maxime oleæ,mirari satis nō est. Reperti sunt qui dentium dolores illinendos censerent, uenenum esse prædicantes.)Hic una oratio,praua nescio cuius industria,in duas dissecta est. Legendum enim coniunctim, Nam lachryma quæ ex arbore ipsa distillat,æthiopicæ maxime oleæ, mirari satis non est repertos qui dentium dolores illinendos censerent.Nō enim lachrymam ipsam miratur, sed eorum potius temeritatem qui tam ancipiti remedio uti non dubitarent, cum etiam ipsi uenenum faterentur. In fine cap. legendum, cum decocto lupinorum, non lupino. Cap.IIII. Fauces exasperat, & uenena omnia cohibet hebetatq;.) Emēdatior lectio:& uenena omnia hebetat:absq; uerbo cohibet. Cum pari portione mellis ac opij.)Lege,mellis acapni. Cæterum iners & graue sapore corpori.) Dele superfluam uocem corpori. Cap.VI. Expetitur in grauidarū malacia, & quoniam gustatu moueat infantem.) Lego Expetitur grauidarum malaciæ,quoniam g.m.i. Cytinus uocatur à græcis.)Satis erat,uocatur græcis.Tales præpositiones sexcētas de suo adiecerunt castigatores. Cap.VII. Quoniam sudantia huius cibi opera corpora refrigescunt.) Scribendum, perfrigescunt. Folia eius trita illita hæmorrhoiam sistunt.)Lege,hæmorrhagiam. Post additur omphacij aridi pondus sextariorum duorū,aut myrrhæ sextarij unius,croci unius.Sed hęc simul mixta uel trita,miscentur decocto.) Hic sextarij pro denarijs sunt suppositi,ut indicant uetusta exemplaria,in quibus sic legitur. post additur omphacij aridi pondus x duorum: aut myrrhæ x unius, croci x unius.hæc simul trita miscentur decocto. Cap.XIX. Lenius succo oleum est ex eadem myrto,& uinum quo nunquam inebriatur.)Lege addendo,lenius & uinum. Et foliis crematis utuntur & succo decocto.) Lege, & succo & decocto.

EX LIBRO VIGESIMOQVARTO Cap. I.

SImilis uis Rhodiæ Cretæ, & argillæ nostratis concordia ualentium.Pix oleo extrahitur.) Hæc dictio concordia,nouam orationem incipit,hoc modo. Concordia ualent, cum pix oleo extrahit̄,quādo utrūq; pinguis naturæ est. Cap. IIII. Emollit,discutit,humore siccat strumas.) Lege,Emollit,discutit tumores, siccat strumas. Vlcera commanducato imposituq; optime sanari.)Scribo,commanducato impositoq;. Cap.V. Defuncta corpora incorrupta conseruat.) Vera lectio:incorrupta quis seruat.Dehac locutione & supra libro xvi.monui. Cap.VI. Chamę pitys latine aiuga appellatur,dicituq; propter abortus.) Vetus & sincera lectio, Chamæpitys latine abiga uocatur propter abortus. Abiga ab abigendo partu,aiugæ cum abortu nihil est commune. Cap.VIII. Ita ut puero quinq; folia tribus cyathis dentur.)Rectius diluantur q̄ dentur. Aceris radix contusa iocinoris doloribus utilissime imponitur.) Lege efficacissime imponitur. Cap.IX. Grauis quidam autor in medicina,uirgam ex eadē fractam,etc.)Antiqua scriptura,Grauis autor in medicina, uirgam ex ea de fractam.ac mox:Vulgus infelicē arborē eam appellat:non,infelicē eam arborem. Cap.XI. Erythrodanus, quam aliqui ereuthodanū uocant.)Lege addendo, Alia est erythrodanus. Tingentibus & radicula ramos præparat.)Lanas non ramos. Gummi genera diximus.) Lege, Gummium. Cap.XIII. Sed & frutex humilior atq; spinosus in Nisyro.) Scribo æque spinosus.non atq;. Calculorumúe ex uino decoctum,uel præsentaneum remedium est.) Nisi legas,Cauliculorum ex uino decoctum,neq; prędentia cohærebunt apte,neq; sequētia. Vel efficaciorem stomaticen præbuere.) Rectius,præbuerint. Cap.XIIII. His subnectemus ea, quæ Græci, &c.) Non male uetus scriptura,His subtexemus. Cap.XV. Atq; is nidor per infundibulum imbibitur in uetere tussi.)Antiqui codices habent,per infurnibulum. Cap.XVII. Pythagorę uere esse pertinax fama antiquitasq; uindicant.)Duæ uoces,uere esse,redundant. Quod fecisse scimus Cleemporum cū & alia suo & nomine ederet, quis credet?) Vetus lectio: quod fecisse Cleemporum cum alia suo & nomine ederet, quis credat? Achemenidon colore est electri sine folio nascens in Tardastilis.) Legēdum,Achemenidon colore electri sine folio, nasci in Tardastilis.nam & hoc Democritus tradit. Alio de his aptiore dicturus loco.) Lege dicturis.abunde sit dicturis. Cap.XVIII. Celebratur autem à Græcis stratiotes.Est ea in Aegypto tantum,& inundatione Nili nascitur.) Melior antiqua lectio:Celebratur autem & à Græcis stratiotis,sed ea in Aegypto tantum & inundatione Nili nascitur. Cap.XIX. Qui perūctus est,si despuat ad suam dexteram ter.) Lege:qui peructus est,despuit ad s.d.t. Tueturq; & ab inflammationibus placat.) Scribo: tueturq; ab inflammationibus plagas. Decoctum ex uino gramen ad dimidias e balneis bibi iubent.) à balneis,non è balneis. Et cum caro unguibus excreuerit,)Increuit non excreuerit. Diocles difficile parientibus semen eius dedit acetabuli mēsura tritum in nouem cyathis sæpe ad tertias partes bibere, ut qui biberint in calida lauarentur.) ó grammaticum deprauatorem, cui parientes masculi sunt generis. Emendata lectio hæc est. Diocles difficile parientibus semen eius dedit, acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapę:

ut

ut cum tertias partes biberint, calida lauarẽtur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox à balneo reliquũ pro summo auxilio.

EX LIBRO VIGESIMOQVINTO Cap. I.

IPsa quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gratia gignẽte eas tellure.) Satis erat dixisse, medicinæ tantum gignente eas tellure. Gratia, doctulus quispiam de suo adiecit.

Tantum ab excogitandis nouis, ac iuuanda uita mores absunt: summumq; opus ingeniorũ diu in hoc fuit, &c.) Codices uetusti iuuanda habent non adiuuanda: & diu iam hoc, non diu in hoc.

Omniumq; uitam clariorem fecere cognominibus herbarum.) Illic legitur, omnium utiq; uitã.

Cap. II. Pompeius Lenæus, Magni Pompeij libertus.) Pompeij non additur in emendatis exemplaribus, nec refert addidisse: satis est, Magni libertus. Atq; subscripsere effectus.) Deest una particula necessaria. Legendum, atq; ita sube. Verum & pictura fallax est ex coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multumq; degenerat transcribentium sors uaria.) Rectior est antiqua scriptura. Verum & pictura fallax est, & coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multum degenerat transcribentium sors uaria. Atq; effigie quidem indicata, & nudis plerunque nominibus defuncti.) Scribo: aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerunq; nominibus defuncti. Durat tamen tradita persuasio in magna parte uulgi, ueneficijs & herbis id cogi. In eo nanq; fœminarum scientiam præualere.) Malo ueterem lectionem: ueneficijs & herbis id cogi, eamq; nũ fœminarum scientiam præualere. Sic enim interdũ hac parelctica particula Plinius utitur. ut supra 22. libro, 24. capitis initio: Eam quoq; num, quam lamium inter genera earũ appellauimus. Sic eñ eo loco legendum indicauimus. Vulgus castigatorum quicquid rarum est pro deprauato damnat, suoq; mox arbitratu mutare sibi permittit. Ea deinde lectio passim recipitur, etiã summatibus in literis uiris talia ut minutiora dissimulantibus. Hinc fit, ut sexcentis locis apud autores Latinos etiam nunc suppositum sit pro etiamnum, aduerbium pro coniunctione: quamuis hoc ipsum etiã nunc, latine dicatur, sicut hodieq;: sed perspe nõ suo loco positum reperitur, idq; deprauatorũ (ut dixi) opera. Multiq; Circeios agros, ubi habitauit illa.) agros redundat, nec est in antiquis exemplaribus. Sunt enim Circeij oppidũ in Latio maritimum, & antiqui Latij finis. Tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa, non tamẽ esset, post ea fluminis limo inuecta.) Incorruptior est uetus lectio: cum etiã quæ rigatur Aegyptus illa non esset, postea fluminis limo inuecta. Tantum enim Aegypto, aggerente Nilo accessit, ut Pharos insula, quam Homerus ætate sua unius diei cursu à continente abesse scribit, postea litorali urbi Alexandriæ ponte iungeretur. Inde & plerosq; uideo existimare.) Lege addendo, ita uideo existimare. Sed quare nunc non plures noscantur causæ: nisi quod eas agrestes literarũq; ignari experiuntur, utpote qui soli inter illas uiuãt.) Et hic uetus potior. Sed quare non plures noscãtur, causa est quod eas agrestes literarumq; ignari experiuntur, ut qui soli inter illas uiuant. Vt radicem syluestris rosæ, quam cynorhodon uocant, eblanditam sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam in lacte. In Lusitania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte.) Atqui Lusitania remotissima est à Roma non proxima. Recurrendum est ad archetypa, ubi sic legitur: ut radicem syluestris rosæ, quam cynorhodon uocant, blanditam sibi aspectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendã. In Lacetania res gerebatur, &c. Nunc probe quadrant omnia. Est enim Lacetania regio Pyrenæo uicina, in ea citerioris Hispaniæ parte, quæ prima se Roma ueniẽtibus offert. Deprauator ex In Lacetania fecit in lacte, idq; præcedentibus uerbis pro sua sapientia attexuit. eadem autoritate regio ni nomen aliud, quod tum libitum est, finxit, nec religione ulla erga ueterum monumenta, nec lectorum respectu, quos opinor omnes pro fungis habuit. Et talium operam typographi nonnunq; ampla mercede conducunt, ne non habeant simi les labra lactucas. Alius est quem nos in priori uolumine eiusdem nominis diximus.) Legendũ, Alius est quàm quos in p.u. Tria enim dracunculi genera monstrauit cap. 16. Aliudq; miraculum exeuntis è terra.) ó temeritatem. quorsum attinebat priorem lectionem mutare, exerentis se terra. Sed belle pensatum est damnum scilicet, mox scribendo, in terram se condentis, pro in terram condentis. Cap. III. Stomacacẽ medici uocabant, & sceletyrben. Ei malo reperta auxilio est herba.) Haud multo minus detrimẽti accepisse bonos libros, dum confunditur lectio ineptis distinctionibus, quàm dum deprauatur, cũ alijs innumeris hic quoq; locus et qui proxime sequetur testes esse possunt. Non solum enim sensus obscuratur, quoties aliquid perperam distinctum est, sed etiam deprauandi occasio uix alium de sæpius contingit. Veterum codicum lectio talis est. Stomacacen medici uocabant & sceletyrben ea mala. Reperta, &c. Miror quidem quæ nominis esset causa, nisi forte confini oceano Britanniæ uelut propinquam dicauere. Nõ enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nascerentur, certum est. Etiam tũ libera Britannia fuit quidẽ: & hic quondam ambitus, nominibus suis eas adoptandi.) Sequamur & hic archetypa uetera, & statim multum lucis accedet. Mirorq; nominis causam, nisi forte confines oceano Britanniæ uelut propinquæ dicauere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certũ est, etiam tum Britania libera, Fuit quidem & hic &c. Non fortassis crederet aliquis cum hæc nostra friuola quoq; existimentur.) Vetus lectio melior: nunc fortassis aliquibus curam nostram friuolam quoq; existimaturis. Cap. IIII.

Laudatissi-

Laudatiſſima herbarū eſt Homero teſte, quam uocari à dīs putāt moly. Aſt inuentionē eius Mercurio aſſignat.)Incorruptior lectio:Laudatiſſima herbarum eſt Homero quam uocari à dīs putat moly, & inuentionem eius M.a. Verſu penultimo lege, Mireq; ut contra uenenum, non Mireq; contra uenenum. Cap. v Inſtillauit auribus ſurdis ſuccū.) Antiqua lectio, auribus olidis.

Cum exta ſuper eam proiecta eſſent, fertur adhæſiſſe lieni.)Fertur redundat:pendent enim hęc à præcedenti uerbo, conſtat. Cui ante omnes plebs aſtans plauſit.)Stans non aſtans.Is fuit non uulgaris honor:nam ſedens in theatro plebs plurimis & ante Druſum plauſit. Antiqui radicē, cortices quàm carnoſiſſimos eligebant.) Melius, radicem cortice quam carnoſiſſimo ſeligebant.

Turgeſcentemq; in longitudinem findebant.) Lege addendo:turgeſcentemq; acu in longitudinem findebant. Nunc ramulos ipſos ab radice ſui grauiſſimi corticis, ita dantes.) Vetus lectio: Nunc ramulos ipſos ab radice quàm grauiſſimi corticis ita dant. Cap. VI Alteram lenem ſcordotin ſiue ſcordion, ipſius manu deſcriptam.) Antiqua ſcriptura, Alteram Leneus, ſcordotin ſiue ſcordion, ipſius manu adſcriptam. Atque in alpibus, pluribusq; locis in Lycia.) Emendatiores codices:& in alpibus uero, plurimisq; aliis locis. Medetur & omnium morbis decoctæ ſuccus.)ouium non omnium. Cap. VII Sunt qui ab Artemide artemiſiam cognominatam putent, quoniam priuatim medicatur fœminarum malis.)Antiqui codices melius, Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Solenne autem erat Græcis fœminis in partu Artemidem Ilithyiam inuocare, quemadmodum Romanæ Lucinam implorabant. Intelligendū igitur ab obſtetrice Artemide hoc eſt Diana denominatam herbam, nō à uenatrice. Vis tanta eſt, ut uel è longinquo ſuccus excipiatur inciſæ conto. Suſcipitur excipulis uentriculo hœdino. Humor lactis uidē effluere. Siccatur conto. Sic thuris effigiem habet.)Non paulo ſincerior eſt antiquorum uoluminum lectio. Vis tanta eſt ut è longinquo ſuccus excipiatur. inciſæ conto ſubditur excipulus uentriculo hædino. humor lactis uidetur effluere: ſiccatus cum coit, thuris effigiem habet. Cap. VIII Aliam quoq; amplíſſimam, quam ſpartaniam uocant. Magna & ea commendatio, quod in ore eam habentes famem ſitimq; non ſentiant.)Cum dicit, magna & ea cōmendatio, ſatis apparet quod & alium eius uſum indicauit Plinius:alioqui & non habet quod cōiungat. Quo fit ut libēter accedam archetypis quæ ſic habent: Aliam utiliſſimam ad ea quæ ſpaſmata uocant. Aliam ſ. Scythicen. Certe in indice ſpartanię nulla fit mentio, ut iam nihil dubitem, diuinatoris cuiuſpiam opera nouam herbam hic ſubito enatam, Plinio ipſi ne per ſomnum quidem cognitā.

Vt in quibus etiamnum hodiè in uirorum lætiore conuictu.) Emendata exemplaria habēt, in numeroſo & lætiore cōuictu. Seruilius Damocrates primus medentium.)Rectius, è primis medentiū. Leuius & quod paulo poſt, ut dein in balneum deſcēdatur in calidam, ſcriptum eſt pro, ut deinde in balineis deſcendatur in calidam. Imponitur in ipſa inflāmatione, ſed imminuta.) Vetus lectio, non in ipſa infl. Cap. IX Serpētes necat, cuicūq; admota fuerit: & his torporem adfert.)Exemplaria uetuſta:cuicunq; admota fuerit feræ & hæc torporem affert. Sēſus eſt, eam uim huic quoque therionarcæ ineſſe, quā magicæ illi ſupra memoratæ: unde & nomen utrique cōmune, θηριονάρκη: ac ſi dicas feræ torpor. Cap. X

Folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent.) Vetus lectio, folia erant plant. Sic Virg. de malo Medica: Et ſi non alium late iactaret odorem, Laurus erat. Cap. XIII Quanquam mala in alijs terris mandantur.) Manuſcripti codices habent, in aliquibus terris. Hæc commanducata, ſi oculis ſubinde religetur, plumbum quod eſt genus uitij, ex oculis tollit.)Sincera lectio: Hac commanducata ſi oculus ſubinde liniatur, plumbum quod eſt genus uitij, ex oculo tollitur.

EX LIBRO VIGESIMOSEXTO CAP. I

SIne dolore quidem ullo, aut ſine pernicie uitæ.) Elegantius: ſine dolore quidem illos, ac ſine pernicie uitæ. Nec niſi uſq; in oſſa corpus exuſtum eſſet, non rebellante tædio.)Et hoc mollius eſt in manu deſcriptis codicibus: ni uſq; in oſſa corpus exuſtum eſſet, rebellante tædio.

H—SCC elocaſſe in eo morbo ad curandū ſeſe.)ad redundat. Duricia rubens uariis modis.) Vetus lectio, uaricis modo. Ad poſterum uero nigreſcente.) Lege ad poſtremum. Quid hoc eſſe dicemus.)Rectius, dicamus. Parum enim erāt homini cętera morborum genera, cum ſupra CCC eſſent, niſi etiam noua timerentur. Neq; ipſi homines pauciora ſibi opere ſuo negocia important.)In emendatis exemplaribus legit certa morborum genera, non cætera. deinde neq; ipſi autē, coniunctione adiecta. præterea, opera ſua, non opere ſuo. Cap. II Sedere nanq; in his ſcholis auditioni occupatum gratius erat.)Malim ueterem lectionem, auditioni operatos, id eſt, operam dantes. Sic apud Naſonem, Studijs operata Mineruæ. Cap. III Aſclepiades ætate Magni Pompeij rhetoricæ magiſter, nec ſatis in ea arte quæſtuoſus.)Nihilo deterior eſt antiqua ſcriptura: orandi magiſter, nec ſatis in ea arte quæſtuoſus. Ambulationem, geſtationesq;, cum unuſquiſq; ſemetipſum ſibi præſtare poſſet intelligere. Fauētibus cunctis ut eſſent uera quæ facillima erant, uniuerſum prope humanum genus circumegit in ſe.)Sincera lectio ex antiquis exemplaribus repetita eſt hæc. ambulationem, geſtationes: quæ cū unuſquiſq; ſemetipſum ſibi præſtare poſſe intelligeret, fauentibus cunctis ut eſſent uera quæ &c. Cap. IIII Siccentur Aethiopide Pontinæ paludes.)Adde aduerbium hodie. Sic-

centur hodie Aethiopide. Transit enim à priscis temporibus ad sua. Castigator delicatus hiatu offensus submouit aduerbium, ut illi quidem uidebatur, superuacaneum. Nancꝙ apud eundē Democritum inuenit compositio medicamenti, quo pulchri boniꝙ & fortunati gignantur liberi. Cur nunquam Persarum regi talis est dedita?) Præclare sanè de Plinio merentur, qui illi talē sermonem affingunt, qualis uix hoc seculo in aliquo mediocriter erudito ferri posset. Quid enim sibi uolunt hæc uerba, cur nunquam Persarum regi talis est dedita? Scribendum iuxta archetyporum fidem: Nam quę apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri boniꝙ & fortunati gignantur liberi, cur nūquam Persarum regi tales dedit? hoc est pulchros bonos & fortunatos. atꝙ ita melius iam hæc oratio ad præcedentia quadrabit. Igitur demonstratarū priore libro herbarum reliquos effectus dicemus, adijciemusꝙ quas ratio dictauerit.) Elegantius: reliquos effectus reddemus: adijciemus ut quaſcꝙ ratio dictauerit. Vt rumicis radix trita ex acero illinitur.) Parum quidem ad sensum refert, malo tamē & in talibus probatorum exemplarium fidem sequi, ubi sic legitur: ut rumicis radix trita ex acero illinatur. Petris tantum adhærens ut muscus.) Lege totum adhærens. Nam & muscus petris totus adhæret. Proserpinaca cū muria & ex oleo trita.) Vetus lectio: cum muria ex menis & oleo trita. Vt non ex quouis salsamento muria adhibēda sit, sed è solis menis. Cap. v. Condur don herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas: Item uerbenaca cum plantagine, digitorum uitijs omnibus, & priuatim pterygijs, Quinꝙ foliū medetur pectoris uitijs, Vel quod grauissimum est tussis, huic medetur panacis radix in uino dulci.) In medicinalibus his libris grauiore periculo peccatur, qui tamen nihilo maiore religione tractati sunt quàm cæteri. Vel hic locus quot mendis scatet: Itaqꝙ totum retexemus, nostra exemplaria sequēdo. Condurdum herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere strumas: Item uerbenaca cum plantagine, Digitorum uitijs omnibus, & priuatim pterygijs quinquefolium medetur. In pectoris uitijs uel grauissimū est tussis &c. Cap. VII

Plantago autem per se sumpta in cibo cum lente alicæue sorbitione.) Legendum, aut per se sumpta in cibo, aut cum lente alicæue sorbitione.

Capnion herbam qui edere, bilem per urinam trahunt.) Vetus lectio melior, Capnon herbam qui edere, bilem per urinam reddunt. Radix uero consiliginis quam nuper inuētam diximus, suum & pecorum omnium remedium præsens est. Pulmonum uitio uel traiecta tantum in auricula.) Et hic uetus potior. Radix herbæ consiliginis quam nuper inuētam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum uitio, uel traiecta tantum in auricula. Tripolium in maritimis nascitur saxis, ubi allidit unda.) Alludit, non allidit. Cacuminibus thymo, dulcis, & sitim sedat.) Mollius est, dulcis & sitim sedans. Cap. VIII. Psyllum in aqua cum rà dicibus decoctum.) Antiqua scriptura, Psyllium in aqua: Acori radicis decoctum. Vtrobiꝙ subintelligitur uerbum bibitur, ibidem præcedens.

Naturæ ei, molliendi, siccandi, coquendi.) Rectius, concoquendi. Cochlearibus quinꝙ additis in cyathis tribus uini.) Latinius est, in cyathos tres, Sicut mox, in aquam mulsam addito pondere duodecim. Sumitur & ecligmate ad pectoris uitalia.) Vitia non uitalia. Bibi ex aqua acetabuli mensura: dimidia detrahere pituitam.) Legendum: bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam. Radix eius in aqua mulsa duodecim pondere denariorum.) Nimium sanè hoc pondus esse uel cæco appareat. Lego x. duorum pondere. Errori occasionem dedit nota denarij. Scammonium quoque dissolutionem facit.) Lege addendo, dissolutionem stomachi facit. Virus redolens, fuminosum lingua tactu lactescens.) Scribo gummosum, linguæ tactu lactescens. Quod fit herbæ farina & tythimali marini succo.) Lege, erui farina.

A radice foliis pendet.) Legendum, foliis pendulis. Farina erui, aut fici.) Ficis, non fici. Foliis tusis priore minus efficax.) Lege addendo: Fit & è foliis tusis. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radicis decoctæ in uino.) Vetus lectio: colluuntur & radicis decocto è uino. Dentes repetere superuacaneum est: & decocti significatio satis nota. Et ipsum etiam in asperis nascens.) etiam redundat.

Ita ut sit totum acetabuli modo.) Rectius, acetabuli modus. Peucedani succus inflationes & ructus gignit.) Longe aliter antiqui codices: Peucedani succus inflationes, ructus gignēs. nam & huc referendum uerbum discutit, quod proxime præcedit. Datur in somnum euntibus, addito nitro seu polenta. Simul si post cibum detur.) Vera lectio: datur & in somnum euncibus addito nitro uel polenta, si multo post cibum detur. In uino ictericis dari atque illini, utilissimum est.) Antiqui codices: hoc in uino enterocelicis dari. Et enterocelarum remedium huic loco magis apposite conuenit, secundum ordinem membrorum. Itemꝙ genitalium inflammationem.) Adde omnem: inflammationem omnem. Symphyti radix illita enterocelas cohibet. Aufert & genitalium nomas hypocisthis alba.) Legendum, Symphyti radix illita enterocelas cohibet, genitalium nomas hypocisthis alba. Nam cohibet tam ad nomas refertur quàm ad enterocelas. Præcipueꝙ eius usus ad stranguriā.) Elegantius absque coniunctione: præcipui usus.

Verum largior quoꝙ inflationes.) Scribe, uerum æquo largior inflationes. & sequenti uersu, humorem trahit, non dolorem. Vesicæ autem callitrichon trita, similis cumino, medetur, & data ex uino albo.) Vetus lectio: trita simul

cum

cum cumino, & data ex uino albo. Nec eſt neceſſe repetere uerbum medetur, eodem uerſu præcedens. Paruis è radice folijs quinis.) Melius, à radice. Cap. IX. Plurimum remedium eſſet ſi uirgo imponat.) Lege, plurimum refert ſi uirgo imponat. Cap. X. Quæ talis eſt, mollugo uocatur. Similis & aſperioribus folijs aſparago.) Scribendum: quæ talis eſt mollugo uocatur: ſimilis ſed aſperioribus folijs, aſperugo. Vt intelligas duo lappaginis genera, utrunque à peculiari qualitate denominatum.

Cap. XI. Ramoſum & interuallis binum palmorum.) Rectius, Ramoſam ex interuallis. ut binum palmorum interualla inter ramos intelligantur. Phthiſin ſanat, & plantaginis ſuccus, ſi bibatur. Et ipſa decocta in uino cum ſale & oleo à ſomno matutino refrigerat.) Magis placet ꝺd in uetuſtis habetur codicibus Phthiſin ſanat, & plantaginis ſuccus, ſi bibatur, & ipſa decocta. In cibo cū ſale & oleo à ſomno matutino refrigerat. Certe hæc lectio magis Plinium reſipit: nec medicos diſſenſuros puto, ad quorum tribunal hunc locum reijcio, ſicut & eum qui mox ſubtexetur.

Quinquefolij contrita folia ex uino ſumpta diebus xxx. in betonicæ farinæ pondo denariorum tredecim cum aceti ſcillitici cyatho.) In iiſdem codicibus longe aliud legitur, & quidem rectius, quantum ego uideo. Quinquefolij contrita folia ex uino pota diebus xxxi. betonicæ farina pondere x. tredecim cū aceti ſcillitici cyatho. E diuerſo lethargicos excitari labor eſt. Hoc præſtat euphorbium (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco.) Agnoſco eundem, quem prioribus duobus locis, caſtigatorem: quem ſi offendebat ſoporifera uis in peucedano, eadem opera poterat id omnino tollere, contentus euphorbio ſuo: nunc manet idem ſcrupulus, neq; docet quomodo ſit euphorbium adhibendum. Sincera lectio in noſtris exemplaribus eſt hæc, hoc præſtante (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco. Eruptiones pituitaſq; emendat plantago. Scribo, Eruptiones pituitæ emendat, plantago, cyclamini radix. Cap. XIII. Et ad hoc amplius addo, iocineris aut lateris contorſionibus.) Legendum & hoc amplius à uocis aut lateris contentionibus. Eriſithale eſt flore luteo.) Lege, Eriſithales. Cap. XIIII. Spicula ſagittariorum extrahit.) Sagittarum, & non ſagittariorum. Pſilothrum nos quidem in muliebribus medicamētis tractamus, uerum etiam uiris in uſu eſt.) Antiqua ſcriptura: uerum iam & uiris eſt in uſu. Cum dicit iam, ſignificat nouum eius uſum apud uiros eſſe, poſtquam mores degenerare cœperunt. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo fotum. Anginas peculiariter ſideritis.) Satis aparet inepte dici, hyſſopum ex oleo fotum. In noſtris exemplaribus durat ſincera lectio. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo, ſuum anginas peculiariter ſideritis.

EX LIBRO VIGESIMOTERTIO

Caput I

CReſcit apud me certe tractatu ipſo admiratio antiquitatis.) Libens auditem quidnam mouerit caſtigatorem, ut unam particulam in ipſo ſtatim initio detraheret, idq; contra fidem archetyporum, quæ ſic habent. Creſcit profecto, apud me certe, tractatu ipſo admiratio antiquitatis. Nunc uero deorum fuiſſe eam apparet, aut diuinam etiam cum homo inuenerit: eandem omnium parentem genuiſſe hæc & oſtendiſſe.) In emendatis codicibus eſt, cum homo inueniret. Ibidem coniunctio geminatur, & genuiſſe hæc & oſtendiſſe. Verumetiam montes, & excedentia in nubibus iuga, paſtuſq; pecorum & herbas quoq; inuicem oſtentant.) Hic quoq; ueteres codices à uulgatis editionibus diſcrepant: ſic enim in eis legitur: Verumetiam montes, & excedentia in nubes iuga, partuſq; eorum & herbas quoq; inuicem oſtentante. ſ. Romanæ pacis maieſtate.

Cap. II. Hoc quoq; tamen in uſus humanæ ſalutis uertêre, ſcorpionum ictibus aduerſari experiendo aconitū.) Cum hæ particulæ, hoc quoque, nihil aliud quàm aconitum referant, non erat opus repetere. Sed talia permulta paſſim ex interpretum gloſſulis in contextum irrepſerunt.

Cap. III. Omnia animalia quæ ſint ſalutaria ipſis noſſe ipſa, præter hominem.) Ipſa non eſt in emendatis exemplaribus, ſenſu nihilominus abſoluto. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus uenenata, nunc demonſtrare quale ſit aconitum.)

Rurſus illic minus eſt uerborum ac ſyllabarum, nullo tamen ſenſus detrimento, hoc modo. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus uenena, monſtrare quale ſit aconitum. Poterant uideri caſu aliquot literæ omiſſæ, niſi toties deprehenſa eſſet, quidlibet in quiduis mutādi temeritas, etiam gratis nullaq; occaſione inuitante. Cap. IIII.

Præterea in Aethiopia naſcuntur & in Ida.) Lego, præter Aethiopiam naſcuntur & in Ida. Huius uetuſtæ nidor urinam cit.) Scribo, Huius uſtæ nidor urinam ciet. Radice una, ceu palo in terra dimiſſa.) Rectius in terram demiſſa. Vſus in multis & principalis aluum ſoluere, cum penè ſit ſola medicamentorum quæ per ſe id præſtāt. Confirmat etiam ſtomachum, adeo ut non infeſtet ulla uis contraria.) O hominem (ne quid durius dicam) male feriatum, quiſquis hunc locum ſuo more interpolauit, pro elegantiſſima Plinij locutione ſuas nugas ſubſtituens. Germana lectio hæc eſt. Vſus in multis, ſed principalis aluum ſoluere, cum penè ſola medicamentorum quæ id præſtāt, confirmet etiam ſtomachum, adeo non infeſtet ulla ui contraria. Vſus eius ad collectiones inflammationesq;: quin emendat omnia quæ helxine.)

Pro quin emendat omnia, ueteres codices habent, & in eadem omnia. Ambroſia uagi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens denſum.) Pro fluctuās lege fluctuati. ſ. nominis: pro habens, habet. Anonymos à

non inueniendo nomine nomen inuenit.) Argutior est uetus lectio, Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Item aristogeton, in uulneribus præclara.) Hic stupidus aliquis conatus est noua metamorphosi ex medico herbam facere, eiq; uirtutes que sunt anonymi attribuere, cum sit legendum Aristogitoni, & subintelligendum præcedens participiũ celebrata. Quin & in indice Aristogiton inter externos autores connumeratur.

Cap. v. Arction aliqui potius arcturum uocant.) potius redundat. Sed ascyron maiores habet ramos qui ascyroides uocantur.) Dele has duas uoces, sed ascyron: atque ita lege: maiores habet ramos quod ascyroides uocãt. Sic enim legitur in emendatis exemplaribus, & sic magis lectio quadrabit: quod ascyroides herbæ nomen sit, non ramorum. Comæ tritæ ueluti cruentatæ.) Rectius, cruentant: hoc est cruorem reddunt. Cap. VII. Actea graui foliorum odore, caulibus aniſi geniculatis.) Vetus lectio, caulibus asperis geniculatis. Cap. VIII. Trahit eadem potione secundas semine, lac minuitur in uino, aut mulsa aqua pota.) Lege & distingue hoc modo. Trahit eadem potio & secundas. Semine lac minuitur, in uino aut mulsa aqua poto. Cynosorchin aliqui orchin uocant, foliis oleæ, mollibus, ternis, paruisq; semipedis longitudinis, in terra stratis.) Antiqua scriptura: foliis oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis. Et albi genus chrysolachani traditur.) Veteres codices, Et aliud genus chrysolachani traditur. Cap. x. Caulem habet duorum palmorum.) Imò cubitorum. loquitur enim de pæonia. si quis dubitat de fide codicum, suis certe oculis credere cogetur, si hos modo consulere libuerit. Cap. XI. Hippogloſſa folia habet figura sylueſtris myrti.) Non Hippogloſſa, sed Hypogloſſa. Non enim ab equinæ linguæ similitudine dicitur, sed quod par uum folium ceu lingua de folio eius exeat. Aliqui ægonichon uocant, alij dios pyron, alij heraclean.) Vetusta exemplaria pro heraclean habent heracleos, ut sit genitiuus quemadmodum dios, & subaudias pyron: ac si latine dicas Iouis Herculisue triticum. Quod & magis miror, quoniam utilis prodatur sanguinem excreantibus.)

Legendum, Quod eo magis miror.

Cap. XII. Vis ei styptica & exulceratrix.) Scribo septica, id est corrosiua, ut nunc medici uocant. Sequenti uersu scribo: in Augustum mensem incurrente, non in Augusto mense. Ergo species lymphantium hoc modo animorum esse credimus.) Vera lectio: ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim. Foliis rutæ, similis gramini.) Antiqua lectio: foliis rutæ, semine graminis. De Polygono siue sanguinaria loquitur. Mares autem semine tantum differunt, quod est incipiente oliua.) Incorruptiores codices hanc lectionem habent. Mares autem semine tantum differens, quod est incipientis oliuæ. Mares autem. s. partus facit, quod hic quoque subintelligi debet.

Cap. XIII. Foliis lenticulæ densis, amaris, aduersis in se.) Lege, aduersis inter se. De trichomane loquitur. Tragonia herba qualis sit non traditur.) Vetera exemplaria & hic in contextu pro tragonia constanter habent trachiniam & in margine adnotatam: nec aliter est in primo libro, qui indicis uicem obtinet. Tragonis, siue tragion, nascitur in Creta tantum insula, in maritimis.) Paulo elegantius est: nascitur in Cretæ tantum insulæ maritimis. Phrygiæ omnino non nasci.) Lege, non innasci.

EX LIBRO VIGESIMOOCTAVO

Caput I

QVanquam & ipsi consensu proprij iudicij ita eligere laborauimus, potiusq; curæ rerum quàm copiæ institimus.) Antiqui codices multo melius. Quanquam & ipsi consensu pro pè iudicata eligere laborauimus. Quod Plinius hic de se prędicat, id non minus uere ipse quoque usurpare possem, ut qui nihil magis dum hæc tracto præ oculis habuerim quàm ueterum iuxta atque emendatorum exemplarium inter se consensum: cuius propositi nec dum pœnitet, & bona quædam spes pollicetur, candidos quosque qui Musarum fores pulsant hanc nostram opellam non omnino fastidituros: fieriq; potest ut & illis qui iam intra adyta penetrarunt, nonnihil conferat: de ijs duntaxat loquor qui Plinianæ lectionis auidi non semper uetera exemplaria ad manus habent, quò recurrere possint, quotiescunq; scrupulus aliquis inciderit. Sanguinem quidem gladiatorum bibunt, ut bibentibus populis procul sint comitiales morbi.) Quanto melior uetus lectio: Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, ut uiuentibus poculis comitiales morbi.

Cum è plagis hunc ne ferarum quidem admoueri ori fas sit humano.) Scribo iuxta fidem nostrorum exemplariorum: cum plagis ne ferarum quidê admoueri ora fas sit humana. Idq; magis ad præcedentia quadrat. Quasi uero sanitas uideri possit, feram ex homine fieri. Quin morbo dignum, non ipsa medicinæ gratia, egregia hercule frustratione si nõ prosit. Aspici humana exta nefas habetur, quanto magis mandi.) Et hic locus est unus è pulchre cõtaminatis. Restituimus, unde cætera, sic: quasi uero sanitas uideri possit, feram ex homine fieri, morbóque dignum in ipsa medicina, egregia hercule frustratione si non prosit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandi? Sequẽti uersu Feciſti redundabat. Vitã quidem non adeo extendendam censemus, ut quoquo modo pertrahenda sit.) Sincera lectio. Vitam quidem non adeo expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. Vel ex hoc capite abunde perspicuum esse potest, & nostrum laborem minime superuacuum esse, & illos persæpe falli, qui librorum typis excusorum fiducia de ueteribus manuscriptis uix unquam cogitant, ignari

ignari quantum ſibi in priſcorum monumentis conſpurcandis ſacrilega publicóque odio digna quorundam non dico amuſorum ſed planè aſino rum audacia permiſerit: cum non raro fiat ut tene brio quiſpiam plus mendarū in unum aliquod bo ni autoris opus ex putido ſuo cerebro inuehat, quàm quantum ſeptem alij docti uiri, omni conatu adniſi, perpurgare ſufficiant.

Cap. II. In titulo capitis ſcribe: oſtenta & ſanciri & depelli. Extat Tuccię ueſtalis incę ſtæ precatio.) Atqui inceſti crimen falſum erat: legendum igitur, inceſti deprecatio. ac mox ſequenti uerſu, anno urbis, non anno urbis Romæ. Nam Romæ nugator aliquis addidit contra omnium doctorum conſuetudinem. Sic dicimus anno ab urbe condita, non ab urbe Roma. Et omnia approbantibus DCCCXXX. annorum euentibus. Lege, ea omnia. Mancipia fugitiua retinere in loco precationis.) Precatione, non precationis. Et quod ibi ſtatim ſubtexitur, Quod ſi ſemel recipiatur, in antiquis uoluminibus nō male legitur: cum ſi ſemel recipiatur. Neque diras aues, neque ulla auſpicia pertinere ad eos, qui quamq; rem ingredientes obſeruare ſe ea negauerint.) In emendatis codicibus non additur aues: quibus eo libentius accedo quòd ſupra in hoc ipſo capite ſic legatur: quoties ipſæ diræ obſtrepentes nocuerint. Et ſolent plerunque uocu las tales aſſuere gloſſulariį, longe interdum à ſcopo aberrantes, quod & hic factum equidem non dubito. Quinetiam & legum ipſarum in xij. tabulis uerba ſunt.) Rectius antiqua ſcriptura: Quid non & legum &c. Inepte enim ſimul ponuntur etiam &. Non pauci etiam ſerpentes ipſas recantari, & hunc unum eſſe ipſis intellectū.)

Aliquanto mollior eſt uetus lectio: & hunc unum illis eſſe intellectum: quàm ſi reperatur, ipſas, ipſis. Incendio inter epulas nominato, aquam ſub menſa profundi abominamur.) Quem non offendat huius lectionis abſurditas? aut quis non ſentiat, alteram eſſe ſinceram, quæ in impreſſis etiam quibuſdam codicibus habetur? incendia inter epulas nominata aquis ſub menſas profuſis abominamur. Aqua profuſa pulchre conuenit incendium abominantibus, at quid cauſæ uel comminiſci poſſumus, cur ad incendium nominatum aquæ effuſionem abominari debeamus? aut cur aquam effundi potius abominemur, quàm incendij mentionem? Priuſquam eam ipſam nominaret, aliúsue ei prædiceret.) Lege: priuſquam ipſe eam nominaret. Nam ipſe & alius, ſibi inuicem opponuntur. Carmina quædam extant contra grandines, contraq; morborum genera, contra ambuſta. Quædam etiam in partus. Sed in prodendo obſtat ingens uerecundia.) Antiqua exemplaria hoc loco non parum diſcrepant à uulgatis editionibus: contraq; morborum genera, contraq; ambuſta, quædam etiam experta. ſed prodendo obſtat ingens uerecundia. ut de experimentis intelligatur non de partubus.

Cap. III. Hominum monſtrificas naturas & ueneficos aſpectus plenius diximus in portentis gentium.) Plenius ſuperfluit. Nam in inſula Nili Tentyrij.) Tentyra potius quàm Tentyrij. Cap. IIII. Sed & alios efficaces eius uſus recognoſcat uita. Ita deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus. Simili modo & faſcinatiōes repercutimus, ſiniſtræ dextrę; clauditatis occurſu.) Primum ita redundat, natum ex præcedenti dictione uita. deinde ſiniſtræ ſimiliter ſuperfluit, Legendum enim, faſcinationes repercutimus dextræq; clauditatis occurſum. quæ poſtrema uox cum finalem literam caſu aliquo amiſiſſet, nec iam compareret alter accuſatiuorum, caſtigator ne nihil ageret coniunctio, de ſuo adiecit ſiniſtræ: itáque error errorem peperit: ut ferè fit quoties abſque archetyporum preſidio, ex nobis ipſis ſinceram lectionem addiuinare conamur, iuſtiſſima hercle fruſtratione, ſed graui ſtudioſorum incommodo, quibus ad hunc modum nimium ſæpe os ſublinitur. Veniam quoque à deis ſpei alicuius audacioris petimus in ſinum ſpuendo. Etiam eadem ratione terna, &.)

Etiam aptius præcedentibus cohæret, in ſinum etiam proprium. Nunc mirum dicemus, ſed experimento facile.) Dele nunc. Sic enim magis aures ferit, atque ad attentionem excitat, Mirum dicemus: & ſic ferè Plinius loqui ſolet, nec aliter habent probatæ fidei exemplaria: quod diſſimulaſſem, ni ſtudium eſſet non ſenſus modo ſuos reddere Plinio, ſed uerba etiam ipſa, quantum fieri poteſt, annumerare. Leprasq; ieiuno illitu arceri.) Ieiunæ, non ieiuno. ac mox, Marcion, nō Martion. Adiecta precatione, ſe uinxiſſe eandem & ſoluturum.) Scribo & diſtinguo: ſe uinxiſſe, eundem & ſoluturum. Eæ ſunt: abſtinere à cibo nimio.) Scribe, Abſtinere cibo omnino. Notandum, nullum animal aliud præter hominem calidos potus ſequi.) Hic duæ dictiones ſuperfluunt, præter hominem, hominis uidelicet alicuius maleferiati aſſumentum. Item poſca oculos contra lippitudines, certa experimenta ſunt.) Sic enim claudendum hoc caput, ut ſequētis initium ſit, Sicut totius corporis, contra quàm in uulgatis editionibus hæc capita diſtinguuntur.

Cap. V. Vltimoq; probro maius in ciſiis triumphalibus ſedenti dicebatur, uel in capitolio epulanti.) Tota hic aberratum eſt uia: in eam reducent nos archetypa, in quibus ita ſcriptum eſt: ultimoq; probro manus in cibis triūphali ſeni deducebatur, uel in capitolio epulanti. Senſus eſt iā planus, qui antehac erat obſcuriſſimus.

Cap. VI. Digitis pectinatim inter ſeſe amplexis.) Magis placet antiqua ſcriptura: digitis pectinatim inter ſe implexis. Nam è diuerſo ſcandentesq;.) Lege, Nam euerſos ſcandentesq;. Atq; etiam quotidiani cinctus tali modo.) Rectius, Tali modo. Augurium ex homine ipſo nō eſt timendi mortem in ægritudine.) Scribendum, Augurium ex homine ipſo eſt non timendi mortē in ægri

tudine. Contra aurium pituitas uermiculosq́.) Lego, aurium pura, id est, aures suppuratas.

Vlcera capitum, prurigines.) Pro prurigines malim porrigines, quod est in antiquis exemplaribus. Cap. VII. Alij cum hysopo & adipe anserino.) Oesipo, non hysopo. Est autem œsipum, ut Nasonis uerbis utar, succus ab immundæ uellere raptus ouis. Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris sanantur, cui admisceatur impubis pueri urina & mel atticum, omnia singulorum cochleariũ mensura. Murmura quoque aurium eiici inuenio.) Confusa sunt remedia, hoc modo distinguenda. Pulmonum quoq; incommoda lacte mulieris sanantur. cui si admisceatur impubis pueri urina & mel atticum, omnia singulorum cochleariũ mensura, murmura quoq; aurium eiici inuenio. Anguli oculorum subinde madificentur.) Madefiãt, non madificentur. Non segnius & in silente luna coitus suos maribus exitiales esse.) Legendũ: non segnius & silente luna, coitusq; tum maribus exitiales esse. non segnius ad præcedentia refertur. Metrodorus Scepsius in Cappadocia inuentum prodit, ob multitudinem cantharidum ire illas per media arua, retectis superclunes uestibus.) Vera lectio, ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media, &c. Item nouella uitis eius tactu in perpetuum læditur. Vt ad noxiam res medicatissima transferatur, rutam & ederas ilico mori.) Lege, Item nouellas uites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatissimas ilico mori, Suffragantur & hic quemadmodum in cæteris uetusta exẽplaria. Aciem in cultris tonsorum hebetari, æs contactum graue uirus odoris accipere.) Scribo, hebetescere. & odoris redundat. Nam bitumen in ludæa nascens, sola hac ui sponte superari. Et fila uestis contactæ, ut docuimus, ne igne quidẽ uincũtur quo cuncta. Cinisq; etiam ille, si quis aspergat eum lauandis uestibus purpuras mutat, floribus colorem adimit, ne ipsis quidem fœminis malo suo immunibus.) Aliter in nostris exemplaribus legitur, & quidem non paulo melius: itaq; retexemus totum, illaq; sequemur. Nam bitumen in ludæa nascens, sola hac ui superari, filo uestis contactæ, docuimus. Ne igne quidem uincitur quo cuncta: cinisq; etiam ille si quis aspergat lauandis uestibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipsis quidem fœminis malo suo inter se immunibus. De bitumine Iudaico meminit supra lib. 7. cap. 15. Quæ Lais et Cleophantus inter se contraria prodidere.) Scribendum Lais & Elephantis. Fuit autem utraque meretrix, & utraq; de rebus muliebribus scripsit, posterior etiam de concubitus schematibus, cuius & Martialis meminit, & Politianus. Legendum itaque mox: aut inter ipsas pugnantia, cum hæc fœcunditatem fieri iisdem modis quibus illa sterilitatem pronunciaret. Catalogus quoque autorum quos Plinius hoc libro sequitur Laida et Elephãtida coniungit. Cæterum pro radice brassicæ uel myricæ, in manuscriptis est brassicæ uel myrti. Bythus Dyrrhachinus hebetari aspectu speculorum nitorem tradit. Iisdem aduersa rursus contuentibus, omnem talem uim resolui, si nullum piscem habeant secum.) Bonam hercule operam deprauator hic nauauit, cuius præmium equidem non aliud darem quàm magnum aliquod malum, iam sexcenties promerito. Sinceram lectionem archetypa commonstrant, nempe hanc. Bythus Dyrrhachinus hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit, iisdem auersa rursus contuentibus: omnemq; uim talem resolui, si mullum piscem secum habeant. Vestis omnino ita infectæ portiũcula, acu uel licio, brachiali inserta.) Lege, ac uel licio. quasi dicat, uel unico filo. Sic & comitiales excitari, morbosq; sanari.) Morbosq; sanari de suo aliquis attexuit, contra ueterem archetyporum fidem. Supposita tantum calici lacinia menstruo tincta tali.) Satis erat: supposita tantum calici lacinia tali: idq; Plinij ciuilitatem magis decebat, cætera haud dubium quin glossularius aliquis, ut solent, adiecerit. Correptam subnecti collo; & ita discuti morbum.) Dele &.

Cap. VIII. Promoscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternutet.) Rectius, si & sternuat. Sanguis & ischiadicis prodest.) Syntecticis, non ischiadicis, si ueteribus ac emendatis uoluminibus credere libet. Mox ne nihil ageret castigator Leonis adipes custodiunt, in adeps custodit mutauit: & magorum uanitas promittit, in uanitates promittunt. Similiter dentis.) Lege, similia. s. promissa. Setas è cauda contortas, & sinistro brachio illigatas.) Scribo adalligatas. Permutationes sexus ex his annua uice diximus, cæteráque monstrifica naturæ eius.) Antiqua scriptura, De permutationis sexus annua uice diximus, cæteráque de monstrifica natura eius. Præcipue pantheris esse in metu hyenæ dicuntur.) Germane latina lectio hæc est. Præcipue pantheris terrori esse traduntur. nam hyenam hic repetere quorsum attinebat? Facilius autem capi, si cinctus suos uenator, flagellum'que & ipsos equos septenis alligauerit nodis.) Elegantior simul & uerior est uetus lectio, flagellúmque imperitans equo septenis alligauerit nodis.

Febribus quartanis iecur degustatum ante accessiones.) Lege, degustatum ter. quod non parum referre putatur in eiusmodi remedijs.

Promisso in triduum conceptu.) Melius, intra triduum. In triduum aliud significat: ut cum dicimus, assumpto in triduum commeatu, id est, quantum tribus diebus sufficiat. Mulieri prægnanti à pectore hyenæ caro, & pili septem & genitale, à ceruice si alligentur dorcadis pelle collo suspensa, contineri partus promittunt.) Repræsentabitur & hic uetus lectio, uel quo ex collatione ueritas facilius eluceat. Mulieri candida à pectore hyenæ caro, & pili septem,

&

& genitale cerui, si illigentur dorcadis pelle, collo
suspensa continere partus promittunt. ut suspensa
neutri generis sit, casus accusatiui, & omnia su-
prà dicta referat. Eodem genitali & articulo
ipsius cum adhærente corio conseruatis.) adser-
uatis, non conseruatis. Eodē suffitu mulieri-
bus menstrua euocari.) Scribo, mulierum men-
ses: quod Plinio est usitatius. Membranam quæ
fel continuerat, à cardiacis potam.) Codices ue-
tusti, quæ fel contineat, cardiacis potam. Quæ
autem in uesica inuenta sit urina, additis oleo ex
sesamo, & melle asiano haustam prodesse acrimo
niæ ueteri.) Deprauator quantum uideo non le-
ui brachio caput hoc attigit. Quę sequimur exem
plaria non addunt asiano, neq; medici inter mel-
lis genera asiaticum celebrant. & pro acrimoniæ,
habent ægrimoniæ. Siue lucernis, siue usu, si-
ue peluibus.) Illic legitur, siue lucernis, siue pel-
ui. Nec uideo quid hic siue usu faciat. Fimum
qui in intestinis inuentus sit.) Scribo, quod in in-
testinis inuentum sit. nam neutro genere Plinius
hoc nomen usurpat. A cane uero morsis adi-
pem illitum, & corium si sit substratum.) Aeque
pleno sensu scriptum erat, & corium substratum.
Quid sibi uolunt in Pliniana purpura tam crebra
pannorum assumenta? aut qualis gratia debetur
prauis istis sartoribus? Perunctos omnibus o-
dio euenire.) Venire, non euenire. Contra du
cum ac potestatum iniquitates comministrant.)
Quid malum comministrant? commonstrant le-
gi debet. Si omnino aliquantulum quis se-
cum habeat.) Non male uetus lectio: si omnino
tantum aliquis secum habeat. Plinius ait sufficere
si tantum habeas tecum eam fistulam: alius muta-
uit sensum, docens satis esse quantulamcunq; eius
partem. Canini eius dentes febres statas ar-
cent repleti, sunt enim caui.) Lege addendo, thu
re repleti. Adulterant amylo aut cimolia, sed
maxime sturni, quos captos oryza tantum pa-
scunt.) Coniector multum aberrauit à scopo. Ve
ra lectio est hæc: sed maxime qui captos oryza
tantum pascūt. Sentit enim Plinius, crocodileam
ex captiuis adulterinam esse, utpote longe dete-
riorem, nimirum mutato animalis uictu. Præ-
terquam in risu coarguentium.) Lego, præteq;
quàm ubi irrisu coarguendum. Eundem salu-
tarem esse parturientibus circa domum. Sin uero
domibus inferatur pernicioſissimum.) Egregie
deprauatum & hoc, non minus quàm superiora.
Restituetur in integrum hoc modo. Eundem sa-
lutarem esse parientibus, si sit domi: si uero infe-
ratur, pernicioſissimū. Est enim uerus sensus lon-
ge alius quàm ille prior: est autem hic. Chamæ-
leontem salutarem esse, si multo ante parturitio-
nem illatus sit: sin idem parturienti iam superue-
niat, pernicioſissimum esse. Suffragantur ubiq; ue
tusti codices. Sinistrum, mirum quibus mon-
stris consecret, qualiter somnia quæ uelis & qui-
bus uelis mittantur, putet referre.) Sincera lectio
ex archetypis petita est hæc: Sinistrum humerum
quibus monstris consecret, qualiter somnia quæ
uelis & quibus uelis mittantur, pudet referre.

Capitis dolores, insperso uino, in quo latus al-
terutrum maceratum sit, sanari fœminis.) Mi-
rum uero si hoc remedium in solis fœminis uim
suam exerit, in maribus non item. Distinctio pra-
ua sensum deprauat. nam fœminis paternus casus
est & sequentis orationis initium hoc modo. Fœ-
minis sinistri uel pedis cineri si misceatur & cæte-
ra. Quibus in uerbis Vel detractum erat, Si trans-
positum. Serpentes fugari liene instillato.)
At quonam instillandus est, aut quomodo? Lege,
Serpentes fugari ignibus instillato. Nam & hoc
experimentum & duo proxime sequentia, de fel-
le, non de liene accipi debent, iuxta fidem emen-
datorum codicum. Illita inimicorum immane
odium & omnium hominum his conciliare.)
Certe ad inimicorum odium nullo opus est uene-
ficio, ut qui ultro & exosi sunt & oderunt uicis-
sim. Verior igitur uetus lectio: illita inimicorum
ianuæ odium omnium hominum his conciliare.

Prodest contra sagittas uenenatas, ut Apelles
tradit, postea sumptus.) Vetus lectio: Prodest &
contra sagittarum uenena, ut Apelles tradit, ante
posteaq; sumptus. Vt intelligamus eum præseruа-
tiuam etiam uim habere. Præterea eiusdem
decoctum cum melle sumptum uenerem inhibe-
re.) Paulo melius legetur, eiusdem decocti ius
cum melle. Est crocodilo cognatio quædam
affinitasq;.) Affinitas superuacua est. Sequenti
uersu lege detrahendi sanguinis, non trahendi.

Plurimi autem super Saiticam inter Aegypti
præfecturas.) Lege, super Saiticam præfecturam.
ac rursus, Item fimum suffitu, non fimus. &, den-
tes è parte læua, addita præpositione. Tandem fi-
nem fecit deprauator, duntaxat in hoc capite, sed
nō nisi proximus capitis fini. Porrò uel hoc caput
argumēto est, quod tot mendis refertū hactenus
Plinium (ut cæteros autores taceā) habuerimus, nō
tam librariorū oscitantiā in culpa esse, quàm ma-
le literatos istos castigatores, iustius diuinatores
aut coniectores appellandos: qui tamē alibi plus,
alibi minus, prout collibitum est, se exercuerunt.
cæterum scribæ insciti labi solent, non temerita-
te: erratag; eorum non magni negocij sit depre-
hendere, maxime cordato & erudito lectori. il-
li contrà homines nefarij, maiore periculo, nec
tam facili remedio, & in maioris momenti re-
bus peccant, nulla religione nihil non contami-
nantes, planeq; iuxta Flacci dictum, mutant qua-
drata rotundis. Dicas eos manibus se deuouisse,
nisi omnes quotquot possunt bonos autores suis
uenenis infecerint, suisq; fœtoribus conspurca-
uerint. Sed desinat stomachatio, & si nimio quàm
uellem iustior, & ad præsens potius negocium re-
deamus. Cap. IX. Sicuti è lactis
usu, utilissimum cuique maternum, nutricis exi-
tiosum est.) Vt in ipso statim portu impegit e-
gregius gubernator: nam quid ego audio, nutri-
cis lac infantibus exitiosum esse? Cur igitur tan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum ubique nutricum numerum uidemus, infantum tamen exitia nihilo crebriora, quàm inter eos qui maternis uberibus aluntur? Lego, Sicuti de lactis usu. Quæ uerba à prioris capitis fine pendent. Deinde. Vtilissimum cuique maternum. Alioqui iuxta priorem lectionem non utilissimum erat, sed planè necessarium. Sequitur, Concipere nutrices exitiosum est. Sic enim quæ sequuntur nunc demum probe quadrabunt. Minus inflat quodcunque decoctum. Sanat uuas, lichenas. Ad omnia utile contusa aut luxata, maxime renes, uesicam, interanea, fauces, pulmones.) Obsecro quid commune licheni cum uuis? aut quis unquam fando audiuit, luxatos renes, uesicam, interanea, fauces, pulmones? uel uesicam contusam, interaneáue, aut pulmonem. Quid igitur præsidij reliquum est nisi in archetypis? ea sic habent. Minus inflat quodcunque decoctum. Vsus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes & cætera. Nam ut in Achaia bubulum bibérent phthisici syntecticiq; & cachectæ, diximus in ratione herbarum.) In Arcadia, non Achaia. Dixit autem hoc libro uigesimoquinto, capite octauo. Quod est maxime coactum, in summo fluit. At id exemptum addito sale, oxygala appellant.) Sic nobis transcribunt uetera exemplaria, qui nec legere sciunt nec scribere. Lege, in summo fluitat. id exemptum, &c. Quod magis uirus respuit, hoc præstantius iudicatur.) Quid est, uirus respuit? Lege, resipit. Præstantius autem medicinæ, opinor, non cibis. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens, quod dum acescit utilissimum est stomacho.) Legendum in recens quod uelis acescere, utilissimum stomacho. Proxima in communibus laus est adipi, sed maxime suillo. Apud antiquos etiam religiosus erat.) Elegantior lectio, Proxima in communibus adipis laus est, sed maxime suilli, apud antiquos etiam religiosi. Medicorum aliqui admixto anseris adipe, taurorumq; seuo & hyssopo.) Rursus œsipum deprauatum in hyssopum. Vbi notandum sympathian quandam esse œsipo cum adipe anserino, quandoquidem & supra capite septimo ad podagras, ad uuluæ dolores, eædem species miscentur. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exulcerata & calida recipitur.) Legendum, aut quæ non sint exulcerata, salsa petitur. saxungia. Iamq; probe quadrabit, quod hactenus ad præcedentia non congruebat. Mox sequenti uersu cõtra phthises lege, non contra tussim. Sic enim in probatæ fidei uoluminibus scriptum est, & aliàs non bene conueniet quod mox sequitur, scapulis eorum qui phthisin sentiunt. Parotidas admixta farina è salsamentaria testa: quo genere proficit ad strumas. Prurítus ad papulas in balneo perunctis tollit.) Scribo, Parotidas admixta farina salsamentariæ testæ: quo genere proficit & ad strumas. Prurítus & papulas in balineo perunctis tollit. nam & hæc uox balneum uitiosa est, cum uterque Plinius balineum appellet. Quin & græcis quadrisyllabum est βαλάνειον. Multi priuatim sic taurorum, leonum, pantherarum ac camelorum pinguia curari iubent.) Elegantius est, taurorum, leonumq;, pantherarũ & camelorum. ut quædam coniunctionum ceu catena nectatur. Inter omnia autem communia animalium, fel præstantius in effectu.) Restituimus unde cætera sic: Inter omnia autem communia animalium uel præstantissimi effectus fel est. Vis eis, &c. Item equarum præterquam uirginũ erodit, emarginat, ulcerat.) Lege, emarginat ulcera. Tantum potest sympathia illa de qua loquuntur.) Loquimur, non loquuntur. Hircorum sanguini tanta uis est, ut ferramentorum subtilitas non aliter acuatur aut induretur, aut scabritia poliatur, uehementiusq; quàm lima.) Antiqua lectio: ut ferramentorum subtilitas non aliter acrius induretur, scabricia tollatur uehementius quàm lima. Et ideo suis quæq; dicentur effectibus.) Lego, quisq; suis dicetur. nam de sanguine tantum loquitur. Vt si quæ sunt, extractas cauernis mandant.) Scribo, mandentes. Nam ut pro utpote ponitur hoc loco.

Fugiunt & omnino aliquid cerui habentes.) Vetus lectio, omnino dentẽ cerui habentes. nam omnino ad habentes refertur. Sic supra capite octauo, si omnino tantum aliquis secum habeat.

Aut medulla peruncto seuóue cerui aut uituli.) Hinulei, non uituli. Cap. x. Item lactis. hausta cum uua aminæa.) Taminia, non aminæa, cuius usus in medicina nullus est. Fimum quoq; caprarum in aceto decoctum & illitum in ictus serpentium, placet, & recentis cinis in uino.) Antiqua lectio planior: Fimo quoq; caprarum in aceto decocto illini ictus serpentium placet, & recentis cinere in uino. Canis rabidi morsu facta uulnera circumcidunt ad uiuas usq; carnes. Quidam carnem uituli admouent.) Lege & distingue, Canis rabidi morsu facta uulnera circumcidunt ad uiuas usq; partes quidam, carnemq; uituli admouent. Hoc idem præstare & pellis è ceruice solida existimatur: quippe tanta uis est animalis. Præter ea quæ retulimus, & uestigia eius calcata equis afferunt torporem.) Similis error priori. Legendum: quippe tanta uis est animalis, præter ea quæ retulimus, ut uestigia eius calcata equis afferant torporem. Verumtamen fortiora eadem quàm in equis intelligi debent.) Scribo, fortiora omnia eadem. Et toxica expurgantur.) Exemplaria uetusta habent, expugnantur, ut hoc de antipathia intelligatur.

Omnia sesami quoq; iure poto.) Vera lectio, Omasi quoque iure. Neque enim ex frugibus remedia in hoc libro traduntur, sed ex animantibus. Ius omasi & 12. cap. est inter remedia.

Cap. XI. Cum succo oleris, ita ut uncto inaresçat.) Codices ueteres, ita ut unctio inaresçat.

Sed & corruptos dentes confirmari.) Iidem codices pro corruptos, habent combustis. f. ossibus. Asinæ quoq; lacte percussu uexatos.) Manuscripti

nuscripti codices, Asinino quoq; lacte. Castigator ueritus, ne forte quis de maris asini lacte id acciperet, scripsit asinæ. ó solertiam asininam. Equarum uirus à coitu in lychnis accensum.) Melius in ellychnijs. Cap. XII. Poppeaq; hoc uxor Neronis principis instituit.) In uetustis exemplaribus tantum est, Poppea hoc Neronis principis instituit. Sicut dicim⁹, Cornelia Gracchi, Terentia Ciceronis. Friuolum licet uideatur, non tamen omittendum.) Eadem exemplaria non addunt licet: tantum est, Friuolum uideatur, δωγπλῶς. Aestates, & quæ discolorem faciunt cutem.) Decolorem non discolorem. Hirci fel & lentigines tollit, admixto caseo & uino, sulphure spongiæq; cinere.) Lege, & uino sulphure, spongiæq; cinere. Labrorum scissuris cum adipe anserino.) fissuris, non scissuris. Et bouis ungulæ cinis ex aqua: Fimum quoq; feruens ex aceto decoctum, testesq; uulpini.) Lege addendo, Et bouis ungulæ cinis ex aqua: Fimum quoque ferueus ex aceto. Item seuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, testesq; uulpini.

Prodest & sapo: Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis, ex seuo & cinere. Optimus fagino & carpino.) Optimus non ad cinerem refertur, sed ad saponẽ. his uero duabus uocibus seuo & cinere, redduntur aliæ duæ, fagino & caprino, quod posterius in carpino deprauatum est.

Vngues contusos fel uniuscuiusque animalis circumligatum.) Scribo, fel cuiuscunq; animalis circumligatum. Cap. XIIII. Vtuntur ad utrunq; uitium & coagulo hædi in uino myrteo, magnitudine fabæ poto: & sanguine, & eiusdem in cibo formato, quem sanguiculum uocant.) Lege, & sanguine eius in cibum formato. Item in uino myrtite, non myrteo. Cornus ceruini teneri cinis, cochleis africanis cum testis suis mixtis, in uini potione.) Melius, cochleis africanis cũ testa sua tusis mixtus. Cap. XV. Calculos expellunt lienes equini.) Legendum lichenes equini: itaq; scriptum uisitur in uetustissimis exemplaribus. alioqui satis erat dicere, lien equinus. Demonstrant urinam facere in canis cubiculo, ac uerba adijcere, ne ipse urinam faciat ut canis in suo cubiculo.) Vtrobiq; cubili legendum: nam canis cubiculum nemo unquam Latinus dixit. Quem dicunt cum interficiatur reddere urinam liquidiorem in initio, sed in terra spissantem se.) Quem, calculum non onagrum. Proinde rectior est antiqua scriptura, Quem dicitur cum interficiatur reddere urina, liquidiorem initio sed in terra spissantem se. Cap. XVI. Perniones ursinus adeps, rimasq; pedum omnes arcet.) Sarcit, non arcet.

Iniurias à calceatu.) Vetus lectio, è calceatu.

Potum uero sublime ex aqua.) Hæc uerba male in uulgatis editionibus distrahuntur à præcedentibus: & sub limine scribendum, pro sublime. nam hoc ad magicam superstitionem attinet: & remedium ex magorum autoritate præscribitur. Quis hoc quæso inuenire potuit. Quæ est ista mixtura? Cur digitus bubonis potissimum electus est?) Et hic uetus lectio paulo melior. Quis hoc quæso inuenire potuit? quæue est ista mixtura? cur digitus potissimum bubonis electus est. Cap. XVII. Lupi & capræ seui cyatho, uel lactis pari mensura, deploratum phthisicum conualuisse certus autor affirmat.) Mira uero mixtura, si credere dignum est. Equidem malim ueterem lectionem, ut uerisimiliorem. Rupi capræ seui cyatho, & lactis &c. Ramenta pellis ceruinæ defecta pumice.) Imò dejecta. pumex enim non secat. Sequenti uersu pro Ruborem lege Rubori. pendet enim & hoc à uerbo illinitur.

Sunt qui id coxisse aceto, utilius putent.) Rectius, sunt qui incoxisse aceto utilius putent.

Cap. XVIII. Aut cum musci pari pondere, aut cum propoli.) uisci, non musci, attestantibus uetustis exemplaribus. Cap. XIX. Quod si mortuus partus sentiatur, lien ex a.d.p.c.) lichẽ, non lien. Tedium ueneris fieri dicit Aeschines.) Legendum, Osthanes. Is fuit uir Persa, professione magus. Et testiculi equini aridi, ut potioni interseri possint.) Interi, non interseri.

Cap. XX. Insuper pedes boum, si prius cornua pice liquida perungantur.) Emendati codices, Non subteri pedes boum, si &c.

EX LIBRO VIGESIMONONO

Caput I.

QVanquam non ignarus sum, nullis ante hæc Latino sermone condita, ancepsq; ac lubricum esse rerum omnium nouarum principium, nec aliud utiq; gratiæ, quàm sterilis difficultatis in promendo.) Quis obsecro in postremis uerbis micam Plinianæ elegantiæ agnoscat? In uetustissimo codice scriptum repperi, Quanquam non ignarus sim, nullis ante hæc Latino sermone condita, ancepsq; lubricum esse rerum omnium nouarum, talium utiq; quàm sterilis gratiæ difficultates in promendo. Cæterum lubricum hic substantiuum nomẽ est, idq; fefellit eum qui principium adiecit. Mirumq; & indignum protinus subit, nullam artium inconstantiorem fuisse, & etiamnum sæpius mutari contigerit.) Cõtigerit redundat. Scribere in templo eius dei qui auxiliatus esset.) Scribo, quid auxiliatum esset: & eius dei, ad Aesculapium refertur. A Creonte Agrigentino.) Legendum, Acrone Agrigentino, septimo casu, In eum Acronem Empedocles ciuis eius & amicus, hoc lusit epitaphio.

ἄκρου ἰατροῦ ἄλιρου, ἀλιρραγαντίνου πατρὸς ἄλιρ,
κρύπτει λιχημὸς ἄκρ⊙ πατρίδος ἀλιροτάτης.

In musicos pedes uenarum pulsu discreto.) Rectius descripto. Censusq; quanquam exhaustis opibus Neapoli exornata ut hæredi H—SCCC relinqueret, quadragena, id est Aruntius solus.) In manuscriptis reperio: censusq;, quanquam exhausti opibus Neapoli exornata, heredi H—SCCC reliquere, quantum ad eam ætatem Aruntius solus. ut hæc uerba de ambobus fratribus accipiantur. Nullius histrionum par, ex quo de triga-

rio

rio comitatu regressus in publico erat.) Vetusta scriptura. Nullius histrionum equarumq; trigarij comitatior egressus in publico erat. Vult enim autoritatem eius demonstrare per turbas in honorem eius affectantium, qua in re confert eum gratiosissimis tum apud plebem, sed histrionibus aurigisq; qui Circensibus trigas equarum agitarent, qua exercitatione Nero quoq; ipse eius temporis Romanorum princeps in primis delectabatur. Iamq; pulchre congruet quod mox subiungitur: cum Crinas Massiliensis, &c. Nullo idem censente, ne uideatur assertio alterius.) Melius, accessio alterius. itaq; legitur in incorruptioribus exemplaribus. Iis ipsis scilicet quæ nunc nos trademus.) Tractamus non trademus. Intelligendum enim etiam de iam dictis. Quæ nos per genera usus sui differimus Rectius quem. s. commentarium. Quinimo transit in conuitium.) Lege, transit conuicium. nam hoc est quod mox dicit, ultroq; qui periere arguuntur. At de iudice ipso quales in consilium eunt, statim occasuri.) occisuri, non occasuri. crassum sanè erratum, quod tamen non unam æditionem occupauit.

Non deseram Catonem tam ambitiosæ artis inuidiæ à me obiectum, ut à senatu illum qui ita censebat.) Lege, aut senatum illum. nam aliquanto post ita sermonem hunc claudit. Hæc fuerint dicenda pro senatu illo. Non sunt artis ista, sed hominum.) Paruulum erratum, sed non leuis momenti. Legendum enim, Non sint artis ista, sed hominum. Archontio uulnerum medico.) Reposuimus ex uetusto codice, Alconti. Huius & Martialis meminit: Ostendit digitum sed impudicum, Alconti Dasioq; Symmachoq;. Et ab ijsdem deficientibus cibo sæpius die ingesto.) Cibos ingestos lege, ut cum præcedentibus cohæreat. Illa prodidere imperij mores.) Scribo, perdidere. Neq; enim dubitauerim aliquibus fastidio futura quæ dicuntur animalia, at non Virgilio nefas fuit.) nefas superuacuum est. subintelligitur enim fastidio. Ordiemur autem à confessis, hoc est lanis ouibusq;.) Lege lanis, ouisq;, de quibus secundo & tertio capitibus.

Nec deesset materiæ pompa.) Elegantius, Nec deerat. Cap. II. Sanguinem in naribus sistit cum oleo rosaceo & allio, indita auribus obturatis modico spissius.) Legendum: & allio modo indita auribus obturatis spissius, atq; ita legitur in probatis exemplaribus. Vulnera ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo aspersa sanat.) Illic legitur expressa, non aspersa. Sordes quoq; caudarum concretæ in pilulas, ac siccatæ per se tusæq; farina, & illitæ dentibus mire prosunt, etiam labentibus.) Lege, tusæq; in farinam. Item pro labentibus labantibus, id est uacillantibus. Cap. III. Sic & illita lienicis.) illita redundat. Cibis quot modis iuuent notum est, cum transmittant faucium tumorem.) Vetus lectio, Cibo, quot modis iuuēt notum est, cum transmeent faucium tumorem. ac mox: simulq; uim potus & cibi habeant, non uini usum.

Quo fuerint ea excellentiora, hoc præsentaneum remedium erit.) Scribo, hoc præsentius.

Equitem Romanum euocatum.) Pro euocatum legi debet è Vocontijs. nam Vocontij Galliæ ciuitas est, & ouorum genus, de quo loquitur, Gallis peculiare: atq; ita habent uetusta exemplaria. Multa præterea remedia sunt ex ansere, quod miror æque quàm in coruis.) Atqui è coruis non admodum multa remedia traduntur, Vetusti codices habent, æque quàm in capris. & recte. nanq; id miratur Plinius, quod ex animalibus morbo obnoxijs tanta sit remediorum copia, anseré uidelicet & capra. Huc facit quod libri precedentis cap. 10. mox circa initium enumeratis aliquot è capra remedijs subijcit, quod quidem miror, cum febri negetur carere. Verum errori occasionē præbuit, quod & coruus aliquot mensibus singulis annis ægrotare dicatur, æque quàm anser. Cap. IIII.

Præcipue in ascensu siderum.) assensu, non ascensu. alioqui male quadrat quod sequitur: cum lumine lunæ fibrarum numero crescente ac decrescente. ac mox, serpentes persequitur, legendum non prosequitur. De mustela. Tribuunt ei & successus petitionum à potestatibus, & à dijs etiam precum, morborum remedia beneficiorum munere.) Vera lectio. morborum remedia, uenificiorum amuleta. Propitiatis oratione dijs, fortunatam domum facere promittunt.) adoratione, non oratione. Item si quis eam ipsam in uapore baculo sustineat, aiunt eum futura præcinere.) Legendum, aiunt enim præcauere: attestantibus emendatis codicibus, alioqui nec præcedentia congruunt, nec sequentia. Democritus quidem monstrat quædam ex his confici.) Germanior lectio, Democritus quidem monstra quædam ex his conficit. Vnde monstrificæ dicuntur sagæ, quales Medea & Circe fuisse feruntur. Quidam oleo illo spumam argenteam decoquūt ad emplastri genus, atq; illa illinunt.) Lege, atq; ita illinunt. Cap. V. Oportet igne comburi omnia, modo ut semel diximus.) Sincera lectio, Oportet autem comburi omnia eodem modo, ut semel dicamus. Cap. VI. Alij lacte mulierum cum brassica cinerem muscarum subijciunt, quidam mel tantum.) Subigunt lege non subijciunt: & melle non mel. Additis duabus sextis denarij sextiui, ut omnia œsypo illinantur.) è stibi, non sextiui. Porrò stibi quid sit, ipse Plinius docet in metallorū tractatione. Cinis lacertæ uiridis, uel in uino albo sole coctus.) Vetusti codices, Lacertæ uiridis fel in uino albo sole coactum. Quibus pluma aurium modo eminet.) Illic legitur, aurium modo emicat. Apollonius Tyanæus.) Lege, Pitanæus. Est autem Pitane Aeolidis oppidum in Asia. Nam ut Tyanæi testimonio Plinius utatur, temporum ratio uix patitur: ad hoc non memorantur ulla Apollonij Tyanei in hoc genere scripta. Et præcipue spelunca ipsa impositā fronti ad duo tempora

pora.) Antiqua ſcriptura: impoſita per frontem ad duo tempora. Venantur eum formicæ circumligatæ capillo in cauernam eius coniectæ, efflato prius puluere ne ſeſe condat: & ita formicæ complexu extrahitur.) Antiquior lectio: Venantur eum formica circumligato capillo in cauernam eius coniecta, efflato prius puluere ne ſeſe condat: ita formicæ complexu extrahitur. At Hercule Diodorus & morbo regio & orthopnoicis reſtitiſſe tradit.) Rectius: At Hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis ſe id dediſſe tradit.

EX LIBRO TRIGESIMO CAP. I

ISTos enim quiſque communi auditu ſaltem cognitos habet.) Melius quadrat uetus lectio: Quotus enim quiſque auditu ſaltem cognitos habet. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi uolunt: Circen utique & inferorum euocationem ſolum hac agi.) Quanto elegantior antiqua lectio? Circe utique & inferorum euocatione hoc ſolum agi. Troianis itaque temporibus quum Chironis medicinis contenta eſſet ſolo Marte fulminante, miror equidem illis populis famam eius intantum adhæſiſſe, ut Menander quoque literarum ſubtilitatibus peritus, in eadem Telmeſſo genitus Theſſalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam.) Non dubito quin & hic uetus lectio, tanto ſit uerior, quanto tum ſimplicior eſt tum planior, Sic enim habet. Troianis itaque temporibus, Chironis medicinis contenta, & ſolo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæſiſſe, ut Menander quoque literarum ſubtilitati genitus, Theſſalam &c. Orphea putarem è propinquo primum intuliſſe, ad uicinas uſque ſuperſtitiones ac medicinæ profectum, ſi non ex Perſis eſſet uis tota, in Thraciam'que magice delata fuiſſet.) Hic quoq; temere diſceſſum eſt ab archetypis, in quibus ſic legitur: ſi non expers ſedes eius tota Thrace magices fuiſſet.

Voluminibus Dardani è ſepulchro eius petitis.) Germana Plinij uerba ſunt, in ſepulchrum eius petitis. ac mox: cætera in uiro illo probant: non, de uiro. Eſt & alia magices factio, à Moſe etiamnum & Iochabele Iudæis pendens.) Modo dixit, Eſt & alia, id eſt, etiam alia: quid igitur opus repetere etiamnum? Emendati certe codices aliud habent, nempe ſic: à Moſe & Iamne & Iotape Iudæis pendens. Is Iamnes in thaumaturgia antagoniſta Moſi fuit coràm Pharaone, quod in Paulinis epiſtolis legimus, magus inſignis, quo factum opinor ut Plinius Moſen quoque ſimiliter magum fuiſſe putauerit. Caſtigatorem fefellit ſimilitudo ſcripturæ, dum pro & Iamne legit etiamnum: tertium nomen etiam typis excuſa quædam exemplaria habent, recte quidem mea ſententia, cum Hebræum ſit & apud Hebræos autores reperiatur. Palam'que in tempus ſiluit ſacri prodigioſi celebratio.) Lege, palam'que in tempus illud ſacra prodigioſa celebrata. Quid ipſe ego hanc memorem artem oceanum quoque tranſgreſſam, & ad naturæ ina ne peruectam in Britãniam, quæ hodie eam attonite celebrat.) Elegantior & germanior lectio: Sed quid ego hæc commemorem in arte oceanum quoque tranſgreſſa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodieq; eam attonite celebrat. Cap. III. Canum, qui rabiem præferunt capitum cinis.) Scribendum, qui rabie perierunt. At in ſuperiore dolore duos ſuperiores adalligant.) Lego, At in ſuperiorum dolore. Fit eodem modo & dentifricium è caninis dentibus. Cinis è murino fimo inditus.) Lege & diſtingue. Fit eodem modo & dentifricium. Cauis dentibus cinis è murino fimo inditur.

Vanum eſſe arbitror, canis ortu angues cauda membranam exuere, quoniam neutrum in Italia uiſum eſt.) Antiqua ſcriptura, uanum arbitror eſſe, canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniam nec in Italia uiſum eſt.

Pruritum quidem intolerabilem facit: & ideo utilius eſt.) Vetus lectio: & ideo tolerabilius eſt. Cap. IIII. Hæc cum hircino ſeuo lichenas illita ex facie tollit ſmectica ui.) Scribo, Hæc cum hircino ſeuo illita lichenas ex facie tollit ſeptica ui. Sequenti uerſu lege, contectus'que braſsica, pro contemptusq;. Cap. VI. Iure pecudum ſtomachus recreatur.) Perdicum non pecudum. Item uipera porcelli modo inaſſata.) Viuerra non uipera. Caninus ſi uiuenti exprimatur.) Lege, eximatur. Eliberat & lacerta uiridis eo dolore uiua, in olla ante cubiculum dormitorij eius cui medetur ſuſpenſa.) Emendati codices, Eo liberat & lacerta uiridis, uiua in olla ante cubiculum dormitorium eiuscui medetur ſuſpenſa. Cap. VII. Reſiſtit & cochlea ſicut diximus in ſuſpirioſis temperata.) Niſi legas, ſiſtit aluum & cochlea, quemadmodum eſt in uetuſtis iuxta atque incorruptis exemplaribus, non quadrabit quod paulopoſt ſequitur: Siſtit & anatum maſcularum ſanguis.

Cap. VIII. Aluum cit & gallinaceorum decoctum ius.) Legendum, Aluum ciet & gallinaceorum diſcoctorum ius. Vel herinacei, uel ueſpertilionis. Et anſerinus cum cerebro, & alumine & œſypo.) Melior uetus lectio, uel herinacei cum ueſpertilionis cerebro, & alumine & œſypo. Loquitur de cinere herinacei. Cochleas africanas cum ſua carne & teſta crematas pro cinere.) Scribo, iuxta fidem archetyporum, poto cinere: non, pro cinere. Cap. IX.

Fel arietis cum ſeuo muris diſſecti impoſiti.) Quis unquam uidit ſeuum muris? Lego & diſtinguo, Fel arietis cum ſeuo. Mures diſſecti impoſiti: Quod ſi putrida ulcera, cera ad cicatricem perducunt.) Lege cera addita ad cicatricem perducunt. Cap. X. Nunc autem reuertemur ad ea quæ totis corporibus medenda ſunt.) Antiqua lectio, Nunc reuertemur

mur ad ea quæ totis corporibus metuenda sunt.

Si dexter pes circumscribatur, ac uestigiū id defodiatur.) Effodiatur, nō defodiatur. Item fel cum melle præcipue anguinum.) Agninum, non anguinum. Ibidem, Lichen mulæ, non lien. Eadem omnia prædicantur ex uipera,) Rursus uiuerra in uiperā est deprauata. Vult enim eadem esse remedia è syluestri mustela, uiuerra appellata, quę iam è domestica commonstrauit. Et sequenti uersu abstergeant, Plinianum erat non abstergant: quod tamen semper mutatum est, sicut ciet in cit, & cient in ciunt, balineum in balneum, aqua calda in calidam, & alia id genus non pauca.

Cap. XI. Bubonis quidem oculorum cinerem.) Non male antiqua lectio, Bubonis certe oculorum. Si luna, rasis barbis eorum.) Vetus lectio, radijs barbisq; eorum. Quoniam eius erit copia spei de tecto.) Argutius est: quoniam miseria spei delectat: suffragantibus uetustis exemplaribus. Cap. XIII. Cinis cochlearum terrenarum: sed & ipsæ extractæ testis.) In emendatis exemplaribus non est mentio cineris. tantum est, Cochlearum terrena: sed & ipsæ extractæ testis. Sicut paulopost, Eadē ratione & terrena cochlearum prosunt: totæq; exemptæ tusæ & impositæ, recentia uulnera sistunt. Quanquam & hic posterior locus in uulgatis editionibus deprauate legebatur, nimirum eiusdem opera, cuius & superior.

Fimo quoq; ipso ouium sub testa calefacto.) Sub testo, non sub testa. Est autem testum uas testaceum sub quo placentę coquuntur. Vtitur hac uoce Cato quoque cap. 76. Adeo ad neruos quoq; abscissos illitis solidari infra septimū diem Democritus persuaserit: itaq; in melle seruandos censet.) Antiqua scriptura: adeo ut neruos quoq; abscisos illitis solidari intra septimum diem persuasum sit: itaq; in melle seruandos censent. Bubonis cerebro cum adipe anserino mire uulnera dicuntur glutinari, quæ uocantur cacoethe. Cinis etiam fœminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis sanat. Vlula quoq; auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel, ad ulcera sananda ualet.) Operæ precium est & hic conferendi causa ueterem adscribere lectionem. Bubonis cerebrum cum adipe anserino mire uulnera dicitur glutinare: quæ uero uocantur cacoethe, cinis fœminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutis linteolis: ulula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel. Vides lector totā hanc orationem pendere ab illis uerbis, dicitur glutinare: nihilq; opus esse tam multis adiectis, ut iam mutata ac perperam distincta taceam. Cap. XIIII.

Muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiunt.) Lego, In muliebribus malis. Alio modo africanæ binæ cum fœnogræco quod tribus digitis capiatur, additis melle cochlearibus quatuor. Illinuntur aluo, prius irino succo perunctæ.) Lege addendo, distinctione quoq; mutata, hoc modo: Alio modo africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor illinuntur &c.

Miscentur lomento æquis portionibus.) Vetus, æquis partibus. Putant & ter circundatas ouo perdicis, non inclinari.) Circumductas, non circumdatas. Cap. XV. Infantibus qui lacte concreto uexantur, præsidium est anguinum coagulum.) Quis unquam uidit anguinum coagulum? Scribo: præsidio est agninum coagulum.

Lacertæ uiridis admotæ dormientibus morsu emendantur.) Quid opus erat repetere uerbum emendantur, cum in proxime præcedenti uersu habeatur? Et sequenti uersu lego, harundini alligata suspenditur, nō adalligata. nam adalligata uocare solet, quæ Græci periapta, superstitiosa ferè ac magica remedia quæ suspēsa collo aut brachio alligata gestantur. Cogunt conciere inuitas setæ ex cauda mulæ, si iunctis inter se colligentur in coitu.) Antiqua lectio: si iunctis euellantur, inter se colligatæ in coitu.

Byturos uocari, qui uites in Campania rodant.) Scribo, erodant.

EX LIBRO TRIGESIMOPRIMO CAP. I

QVæ causa fulmina edidit.) elidit, non edidit. Cap. II. Alibi frigidæ, alibi calidæ, alibi inunctæ.) Lege, alibi iunctæ, id est una cum calidis frigidæ eodem in loco. Sextias in Narbonensi prouincia.) Melius, Sextias. Ibi compositis uoluminibus eisdem nominibus.) Scribo: uoluminibus eiusdem nominis. Lacus Amphion uitiligines tollit.) Immo Alphion: nam ab hoc effectu etiam nomen inuenit. uitiligo enim ἀλφὸς Græcis dicitur. Tungri ciuitas Galliæ fontem habet insignem, plurimis bullis stillantem.) Rectius, bullis stellantem: quod in emendatis exemplaribus legitur. Eudicus in Hestiæa Euthice.) Scribendum, in Hestięotide. At Lusis Arcadiæ quodam fonte mures terrestres bibere & conuersari.) Viuere, non bibere. In Sicilia apud oppidum Iusgum riuus fluit unus, ex quo bibentium subtiliores sensus fieri Varro tradit.) Triplex erratum, nec tamen cuiuis deprehendi facile, nisi ex collatione. Restituimus autem hoc modo: In Cilicia apud oppidum Cescum riuus fluit Nus &c. unde prouerbium κύσκου οἶκος. quanquam autem paroemiographi in hebetes ac stupidos id dici solitum affirment, ὑφωτικῶς tamen proculdubio accipiendum est, quemadmodum illud Sapientum octauus, aut ὄνθρωπ@ θαλῆς.

Mirum quoq; & quod cum piscibus transit.) Vetus lectio: mirumq; quòd cum piscibus trāsit. Leue hoc uideri poterat, nisi hæc ipsa menda non uno loco occurreret. Non procul ab Euripidis poetæ sepulchro.) ab redundat. Sic enim Plinius loqui solet: non procul sepulchro. Item calidæ aquæ in Eubœa. In Lebedo nanq; alluit riuus, in quo saxa in altitudinem crescunt.) Antiqui codices, Item calidæ aquæ in Eubœæ Delio: nam quæ alluit riuus saxa in altitudinem crescūt.

In fine secundi cap. In quibusdam speluncis utroq;

utroq; modo columnas faciunt.) Lego & distinguo, In quibusdam speluncis utroq; modo, columnasq; faciunt, nam hæ uoces utroq; modo, ad uerbum præcedens durescunt, referuntur. Cap. III.

Cursu enim procursuq; ipso extenuari atq; proficere.) Legendum, Cursu enim percussuq; ipso. Et ut sæpe ad uicina lactis accedens.) Scribo, ad uicinam lactis. Quædam aquæ uere statim incipiente frigidiores sunt, quarum non in alto origo est, hybernis enim constat imbribus: quædam canis ortu, sicut in Macedonia apparet. Vtrunq; ante oppidum Pellam: Incipiente enim æstate frigida est palustris, dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget.) Malui ueteres codices sequi, in quibus sic legitur: quædam canis ortu, sicut in Macedoniæ Pella utrunq;. Ante oppidum enim incipiente æstate frigida est palustris, &c. Cap. V.

Illa mutatio mirabilis nulla euidente causa apparet.) Vera lectio: Illa mutatio mira, ubi nulla euidens causa apparet. Cap. VI. Cum alioqui lauari calida frequenter indicarit.) Induceret, non indicarit. Idem ad corpora siccanda. Qua de causa & frigidi mari utuntur. Præterea est alius usus simplex.) Scribo iuxta fidem emendatorum codicum, Item corpora siccant, qua de causa & frigido mari utuntur. Præterea est alius usus multiplex. Difficilius perfrigescunt marina calefacta.) calefacti non calefacta. Ibidem pro mammas rigētes, uetusti codices habent mammas sororiantes: nec dubito quin rectius, quandoquidē hoc uocabulo præter alios etiā Politianus utit̄. Sequenti uersu lege: Aurium grauitatem, capitis dolores.

Cap. VII. Et in Cappadociæ puteis ac fonte quē in salinas egerunt.) Congruentior erit lectio si legas, Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in salinas ingerunt. Quicunq; ligno conficitur sal, niger est.) Vetus lectio, Quicūq; ligno confit sal. At è stagnis Tarentinus, ac è riguis Phrygius.) In uetustis exemplaribus tantum est, At è stagnis Tarentinus ac Phrygius. Salinarum sinceritas summam fecit suam differentiam. Quædam enim faulla salis, quæ leuissima ex eo est & candidissima, flos salis appellatur. Et flos quidem salis in totum diuersa res.) Verbosior hæc lectio est, at uetus multo elegantior simul & uerior. Salinarum sinceritas summam fecit suam differentiam quadam faulla salis, quæ leuissima ex eo est & candidissima: appellatur flos salis, in totum diuersa res.

Cap. VIII. Nūc è scombro pisce laudatissimū in finibus Carthaginis spartariæ & cetarijs. sociorum appellatur.) Antiqui codices melius: laudatissimum in Carthaginis spartariæ cetarijs, sociorum id appellatur. Laudatur & Clazomene garo.) Illic legitur, Laudant̄ & Clazomenę. ac mox: sicut muria Antipolis ac Thurij, iam uero & Dalmatia. Quod prius non recte legebatur Antipolis ac Thuria. Iam uero in Dalmatia. Nanq; & alece scabies pectoris sanat̄.) Imò pecoris. Cap. IX.

Defuncta autem ac putrescentia ita uendicans, ut durent ea per secula.) Sincera lectio: defuncta etiam à putrescendo uendicant, ut durent ita per secula. Ad hoc maxime probat̄ Tragasæus aut Caunites.) In uetustis codicibus pro Tragasæo Tattæus legitur. Is in Phrygia conficiebatur.

Cap. X. Magnus & nitro usus, qui dicetur suo loco.) Legendum & uitro, id est ad uitrum. quod enim promittit suo loco se dicturum, id libro 36. cap. 26. in mentione uitri dicit. Podagricis in balneis ungi solia nitro prodest. Vetus lectio, Podagricis in balineis uti solio nitri ꝓdest. Cap. XI.

Itē abstergendę lippitudini utilissimi. Eam quę tenuissima est, mollissimam quoq; esse oportet.) Rectius lidem abstergēdæ lippitudini utilissimi, eosq; tenuissimos & mollissimos esse oportet.

Imponunt̄ & integris partibus, & fluxione occulta laborantibus, quæ discutienda sunt.) Vetus lectio, sed fluctuatione occulta laborantibus, quæ discutienda sit. Sed splenecticis è posca, ignibus sacris ex aceto. Efficaciores quando aliud imponi oportet, sic ut sanas quoq; partes spatiose operiant.) Lege & distingue: Sed splenecticis è posca, ignibus sacris ex aceto, efficacius quàm aliud. Imponi oportet sic, &c.

EX LIBRO TRIGESIMO SECVNDO

Caput I.

HOmines quibus in pastu est, piscem olent.) Vetus lectio, quibus impactus est. alioqui non quadrabit quod subiungitur: cætero moriuntur totidem diebus, quot uixerit lepus. Vitulos marinos ternas heminas capere.) Absurda hercle lectio. Legi debet, mitulos ternas heminas capere. Id conchæ genus est. Cap. II. Nouacula & ferrum quæ pisce tacta sunt, olent.) Codices antiqui, Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrū olent.

Item in Labra Gnidij louis fonte.) Legendum, Item in Labradij Iouis fonte. Nam in Lyciæ Limira fonte Apollinis, quem Cinum appellant.) Dissentiunt ab hac lectione uetera exēplaria, quæ sic habent. Nam in Lyciæ Myris, fonte Apollinis quem Curium appellant. Et Curius Apollinis est cognomen, non fontis nomen. Cap. IIII.

Vrinam earum aliter quàm in uesica dissectarum, inueniri posse non arbitror, & intra eam esse. Hæc quoq; portentosa à magis demonstratur, aduersus aspidum ictus singulare remediū. Efficacior est tamen ut aiunt cimicibus admixtis.) Emendati codices: & inter ea hoc quoq; esse, quæ portentosa magi demonstrent, aduersus aspidum ictus singulare, efficaciore tamen ut aiunt cimicibus admixtis. Cap. V. Sæpius uero quantum ueneficium præstaret menstruis mulierum.) Præstaret redundat. Adinueniri obiecta rana formicis.) Lege, id inueniri. Cinis eorum seruatus prodest pauori. Prodest periclitantibus ex canis rabiosi morsibus.) Germana lectio, C. e. s. prodest pauore potus periclitantibus ex c.r.m. Cap. VII.

Huius corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre. Scribo iuxta fidem ueterum codicum, specillis derasum. Est autem specillum instrumentum inun-

gendis oculis aptum: quemadmodum legimus lib. 7. cap. 53. C. Iulius medicus dum inungit, spe cillum per oculum trahens. In calice nouo lenta pruna decoquere, deinde spuma pennis deterſa.) Subinde, non deinde. Cap. IX. Piſciculi minuti ex uētre eius quos deuorauerit exempti.) Lego, Qui deuorauerit. Item uituli marini, cuius cinis & adeps prodeſt.) Cinis redundat per anadiploſin præcedentis uocis paulum immutatæ natus. Morbos abigit ius mitulorum.) Hoc ius præcellit iuri Cæſareo pariter ac Pontificio, ſi uerum eſt quod hic legitur. Sed extra iocum, pro morbos abigit, legi debet, Corpus auget. Cap. X.

Neruos præciſos purpurarum cauum quo ſe operiunt, tuſum glutinat.) Antiqua lectio: Ner uos uel præciſos purpurarum callum quo ſe op. Intelligo autem operculum quale & in terreſtribus cochleis conſpicimus, quoties intra calycem contractæ ſuo ſucco uictitant. Secari harundine: ferro enim intingi uitiumq; trahere natura deſerente.) Ferro enim infici, legendum: & deſinente pro deſerente, atteſtantibus uetuſtis codicibus.

Ita pueros pubeſcere negauit mango ſalpe obſtetrix.) Vera lectio, Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix. Iecur ranæ dryophytes & calamitæ.) Incorruptiores codices: Iecur ranæ diopetis uel calamitæ. Vidi equidē certis locis tantum numerum ranunculorum, ut cum imbre delapſi, uel certe ex imbre proueniſſe uideri poſſent. hos opinor hic diopetes uocari, quod Græci διοπετὲς nominent quicquid eſt ex aere delapſum, quaſi à Ioue demiſſum. Legitur hoc uocabulum & ſupra.

Pulmone marino ſi cōfricetur lignum, ardere uidetur, adeo ut faculam ita præluceat.) Malo quod in uetuſtis eſt codicibus, adeo ut baculum ita præluceat. baculum autē neutro genere dixit, quemadmodum Græcis βάκτρον.

EX LIBRO TRIGESIMOTERTIO

Ex procœmio.

VIdemusq; ſuper excauatos montes, mirantes. &c.) Sincera lectio, uiuimusq; ſuper excauatam, mirantes, &c. Et in ſede maniū opes quærimus, tanquam parum benigna fertiliq; qua ſecetur.) Pro qua ſeceť, melius leges quaqua calcatur, ut eſt in probatæ fidei uoluminibus. Cui enim fodiendi cauſa medicina eſt?) Noſtra exemplaria elegantius, Quoto enim cuiq; fodiēdi cauſa medicina eſt? Quàm innocens, q; beata, imo uero & delicata eſſet uita, ſi nihil aliud de ea, niſi quod ſupra terras concupiſceret, haberetq; nō niſi quod ſecum eſt?) Vetus lectio nonnihil uariat: ea ex uetuſtis exemplaribus totidem uerbis adſcribeť. Q. i. q. b. i. u. & d. e. u. ſi nihil aliud q; ſupra terras concupiſceret, breuiterq; niſi quod ſecum eſt? Parum enim erat naturæ unam inueniſſe uitæ peſtem, niſi in pretio etiam eſſet ſanies auri.) Illic legitur: Parum enim erat unam uitæ inueniſſe peſtem, niſi in pretio eſſet auri etiam ſanies.

Cap. I. Manus & prorſus ſiniſtræ maximam autoritatem conciliauere auro, non quidem Romani, quorum more ferendum erat bellicæ uirtutis inſigne.) Quanto melius noſtri codices: non quidem Romanæ, quorum more ferreum erat id & bellicæ uirtutis inſigne. Nec præter Numæ Seruiq; Tullij alia, nec L. quidem Bruti.) Lege, ac ne L. quidem B. Quanquam & de nomine ipſo ambigitur, id Græci à digitis appellauere.) Potior lectio, Quanquam & de nomine ipſo ambigi uideo. Græci à digitis appellauere. Aequa fortuna triumphantis & ſerui coronam ſuſtinentis.) Antiqua ſcriptura magis arridet: æque triumphantis & ſerui fortaſſe coronam ſuſtinentis. Et conditas artes ueſtes ac uaſa aurea.) Alius pro artes ſcripſit arte, atq; ita locum belle caſtigatum putauit, cum legi debeat, & conditas arcis ueſtes.

Et qui primus inſtituit, cunctanter id fecit.) Melius, Et quiſquis primus inſtituit. Inter Cepionem quoq; & Druſum ex anulo in auctione naualí inimicitiæ cœpere.) Venali, non nauali. Multi prætura functi in ferreo conſenuerint.) Lege addendo: multi prætura quoq; functi. L. Fuſidium illum, quem Scaurus in uita ſua ſcribit.) Antiqui codices, ad quē Scaurus de uita ſua ſcripſit.

Nullosq; omnino anulos maior pars gentium hominumq;, etiam qui ſub imperio noſtro degūt, hodie habent,) Lege, hodieq; habet. Alij uero & huic unum tantum, quo ſignanda ſignent. Conditurq; ille ut res rara, & ad iniuriæ uſus indigna, uelut è ſacrario promitur.) Prætulerim & hic ueterem lectionem. A. u. & h. u. t. quo ſignantem ſignent. Conditus ille ut res rara, & iniuria uſus indigna, uelut è ſacrario promitur. Porrò, quo ſignātem ſignant, ſic dictum eſt, quemadmodum illud apud Satyricum: ſed quis cuſtodiat ipſos cuſtodes. Alij bracteas inferunt leuiore materia, & propter caſum gemmarum tot ſollicitudinem putant.) Quis hęc uerba obſecro pro Plinianis agnoſcat, cui modo Plinius uel mediocriter cognitus ſit? Imò quis non ſtatim ineptam orationem & uitioſam eſſe ſentiat? In noſtris exemplaribus legitur ſic. Alij bracteas infarcire leuiore materia, tutius propter caſum gemmarum ſollicitudini putant. Demumq; uel plurimum opum, ita ſcelera anulis fiunt.) Bene exercuit caſtigatorē & hoc caput, ut uideo, quamuis non bonam gratiam meritum. germana lectio eſt, Deniq; ut plurimum opum ſcelera anulis fiunt. Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa acta, Seruorum quoq; cauſa nomenclator adhibēdus. Sed aliter apud antiquos. Singuli Marcipores etc.) Quid eſt in domo turba externa acta? Sincera lectio, & in domo turba externa, ac ſeruorum quoq; cauſa nomēclator adhibēdus. Aliter apud antiquos, ſinguli &c. Nunc rapiendæ comparantur epulæ, pariterq; qui rapiant eas. Sed & claues quoq; ipſas ſignare nō eſt ſatis.) Elegantius abſq; coniunctione ſed. Nunc r. c. e. p. q. q. eas: & c. i. ſ. n. e. ſ. Et hoc eſt quod ſupra dixit: quod ſignantem ſignent. Celebratiorem quidem uſum cum fœnore cœpiſſe, argumēto eſt conſuetudo uulgi, ad

ſponſio

ſponſiones etiam num anulo exíliente, ab eo tempore quo nondum erat arra uelocior.) Nec hic uideo cur mutare líbuerit ueterem lectionem: ea ſic habet. Celebratior quidem uſus cum fœnore cœpiſſe debet: argumento eſt c. u. ad ſ. e. a. exíliente, tracta ab &c. Eadem loquendi forma lib. 9. ca. 41 dixit, Pœnitentia hoc primum debet inueníſſe.

Seruatumq́ in hodiernum diem eſt.) Diem elegantius ſubintelligitur quàm exprimitur. Cap. II.

Propter hoc etiamnum Nongenti uocabantur ex nominíbus ſelecti, ad cuſtodienda ſuffragiorum ſcita in comitíjs.) Plebiſſcita paſſim legimus apud bonos latinæ línguæ autores, at ſuffragiorum ſcita equidem nuſquam legere memíni. præſtiterit ígitur & hic ueterum codicũ fidem ſequi, toties iam expertam, Præter hos etiamnum Nongenti uocabãtur ex omnibus ſelecti ad cuſtodiendas ſuffragiorum ciſtas in comitíjs. Cum C. Sulpitíus Galba iuuenalem famam apud príncipem popinarum pœnis aucuparetur, occupatusq́ in his eſſet, queſtus in ſenatu, uulgo inſtitores eius culpæ defendí anulis.) O bellum caſtígatorem. at quid erit corrumpere ueterum monumẽta, ſi hoc caſtigare dícitur. An ílli parum integra uidebatur hæc uetus lectio? Cum C. Sulpicius Galba, dum iuuenalem famam apud príncipem popinarum pœnís aucupatur, queſtus eſſet in ſenatu &c.

Quod ad equeſtrem ordinem pertinet.) Rectius, attinet. Cap. III. Antonius Sopus in contumeliam naturæ uilítatem auro fecit, opus proſcriptione dignum.) Sopus redundat, nam de triumuiro intelligendum eſt, ad cuius tabulas proſcriptorias alluditur. Cap. IIII. Tum maxime Auguſtum de cruore eius cœnare.) Alíæ æditiones, de cruce eius. Vtraq; dictio uitioſa. Legendum, de crure eius. Vt intelligamus huic in dirептione fractæ ſtatuæ crus obtigiſſe, cuius partẽ in hoſpitalem cœnam inſumpſerit. Cap. V.

Hæc ſunt tenacia eius in colore blanda.) Melius, & colori blanda. Cap. VI. Lineas ex argento nigras fieri producíq; míramur.) Vetus lectio: Lineas ex argento nígras produci plericq; mírantur. Nanq; ideo etiam platyophthalmon id appellauere, quoníam in collyríjs mulierumq́ epíphoris dílatet oculos, & fluxiones ínhibeat oculorum.) Tutius & hic uetuſta exemplaría ſequemur, quæ ſic habent. Nanq; ideo etíam plericq; platyophthalmon íd appellauere, quoníam in calliblepharis mulierum dílatet oculos. Et fluxiones ínhibet oculorum &c. Porrò calliblepharí appellatione fucus palpebrarum intelligitur. Quæq; ſubſídit in mortario abigiturq́.) Lege, abíjciturq́.

Alíj tritum in aqua triplíci linteo ſiccant, fecẽq; abíjciunt.) Saccant, non ſiccant. Confractis tubulis ad magnítudinem auellanarum.) anulorum melius quadrat quàm auellanarum: atq; ita legitur in emendatis exemplaribus. Temperare, purgare, explere, ulcerum tumores lenire.) Scribe ex fide ueterum codicum: temperare, purgare, explere ulcera, tumores lenire. Itemq; perniones cum myrto & cera & abdomine.) In exemplaribus quorũ fidem ſequimur, tantum eſt cum myrtís & cera, abdominis nulla mentione.

Cap. VII. Minium quoq;, & nunc inter pígmenta magnæ autoritatis, & quondam apud Romanos non ſolum maximæ, ſed etíam ſacræ religionis, ut autor eſt Verrius, & cuius ſit neceſſe credere autoritati. Iouis ípſius ſimulacrí faciem díebus feſtis minío íllíni ſolitam.) Codices noſtri longe melius diſtingunt, ubí ſic legitur: & quondam apud Romanos non ſolum maximæ, ſed etíam ſacræ. Enumerat autores Verrius, quíbus credere ſit neceſſe, Iouis ípſius ſimulachri &c. Cap. VIII.

Dum ne quid prętereat in uíſcera, ac uulnus attingat.) Lego, dum ne quid penetret. Cap. IX. Quín etiam pocula ita figurantur, excultis intus crebrís ceu ſpeculís.) Alius excultis mutauit in exculptis, atq; ita rem acu ſe attigiſſe putauit, cum legendum eſſe expulſis, uetuſta exemplaría nobis índicent. Plurimumq́ refert concaua ſint & poculi modo, an media depreſſa, an elata, an auerſa, an obliqua.) Antíqui codices ſic habent, Plurimumq́ refert concaua ſint et poculi modo, an parmæ threcídicæ, media depreſſa an elata, trauerſa an obliqua. Optima apud maiores fiebant brundiſina.) Fuerant, non fiebant: atq; ita legitur in emendatioríbus uoluminíbus. Conflatur in fictili circumlito argilla.) Lege addendo, Conflantur ita in fictílí. Et falſum denarij ſpectatur exemplar.) Falſi rectius quàm falſum. Cap. X.

Eum qui primus acceperit hoc nomen, decoxiſſe.) Cognomen, non nomen. M. Craſſus negabat diuitẽ eſſe, niſi qui reditu annuo legionem tueri poſſet.) Nec hic uideo cur diuitem neſcio quis maluerit quàm locupletem, quantumuis reclamantíbus probatæ fidei exemplaribus. Iuuat enim inſectari inexplebílem iſtam habendi cupíditatem.) Nihílo minus elegans eſt, habendí cupídinem, quod in noſtris legitur exemplaribus.

C. Aſinio Gallo, C. Marcío Cyríno coss.) Censorino, non Cyríno. Cap. XI. Nec copia tantũ argenti fuerat uitæ, ſed ualídius pœnæ metu pretiũ.) Antíqua ſcríptura melius, ſed ualidius penè manus pretium. Alioquí ex uulgata lectione quis ſenſus commodus elící poſſit, equídem non intelligo. Parthica ſigna & tabulas pictas inuexit.) Demiror quíd ſibí uelint hic parthica ſigna per Achaícã uictoriam Romam inuecta, niſi fortè caſtígator iſte Achaíam, ex qua hæc ſpolía erãt, Parthorum prouínciam fuiſſe exiſtímauit. Certe manudeſcripti codices pro parthica habent parta. ſ. uictoría. quam lectionem ſi recipimus, nihil ſupererit ſcrupuli. Vt líberet amplecti uitia, & líceret peccare ex dignatione. Hinc aliquí ueterum, ut C. Marius.) Lege & diſtingue ſic. ut líberet amplecti uítia & líceret peccare, & dignatione hinc alícui ueterum. C. Marius &c. atq; ita legitur in emendatis codícibus. Cap. XII. Vídimus & ipſi Valerium Fuſcum.) Arellium, non Valerium, ſuffragantibus uetuſtis uolumíni-

bus. Hunc Seneca inter claros sui temporis oratores annumerat. Boethi apud Lyndiam Minerua in templo.) In templo superfluit. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & uenatio in scyphis. Magna fama post hos celebratus est Antipater.) Exemplaria incorruptiora aliter hic habent ad hunc modum. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido. Acragātis & uenatio in scyphis magnam famā habuit. Post hos celebratus est Calamis, & Antipater, quiq; &c. Nec dubito quin & hæc data opera deprauata sint. Mox Cyzicenus Tauricus. Item Ariston & Onychus Mytilene laudatur.) Legendum, Mox Cyzicenus Tauriscus, item Ariston & Eunicus Mitylenæi laudantur. Cap. XIII. Non obliti Demetrium tota Hellade Neronis principatu accusatum.) Sincera lectio. Demetrium à tota seplasia Neronis principatu accusatum: attestantibus bonæ fidei exemplaribus. Cæterum Seplasiæ nomine pigmentorum atq; aromaticarum specierum negociatores significantur, origine uocabuli à Campanis deducta, quorum uicus erat Seplasia, huiuscemodi mercibus attributus.

EX LIBRO TRIGESIMO QVARTO

Caput I.

IMò uero ante argentum ac penè etiam ante aurum, Corinthium.) Lege, Corinthio. s. pretium est. Docuimus quandiu P.R. ære signato tantum usus esset.) Scribo, ære tantum signato.

Cap. II. Quippe cum tradatur non alia de causa Verrem, quem Cicero damnauerat, proscriptum esse ab Antonio, quàm quòd Corinthijs sei cessurũ negauisset.) Vetus lectio: proscriptum cum eo ab Antonio: hoc est, cum Cicerone.

Cum antea in seculo fictores nobiles esse desissent.) Rectius: cum ante seculo, id est ante centum annos. Sunt ergo uasa tantum Corinthia, quæ isti elegantiores nunc æs sculpendo transferunt modo in lucernas, modo in trullas.) Vetusti codices sic: quæ isti elegantiores modo in esculenta transferũt, modo in lucernas aut trulleos. Esculenta dixit quæ alibi escaria. Insula ipsa est, nec gignens, sed officinarum temperatura nobilitata.) Vetus lectio melius quadrat, Insula & ipsa, nec æs gignens, sed officinarum temperatura nobilitata. Cap. III. Accensio candelabri talis fuit, ut autor est Dion. Iussu præconis Clesippus fullo gibbere & præterea alio fœdus aspectu fabricatus est, emente id Gegania sestertijs L. eodemq; ostentante in conuiuio emptum, ludibrij causa nudatus, atq; impudentia libidinis receptus in thorum, mox in testamentum, prædiues numinum uice illud candelabrum coluit.) Quis intelliget hæc? Nunc uide quantum præstant uetera exemplaria, in quibus ad hunc modum legitur. Accessio candelabri talis fuit Theonis iussu præconis Clesippus fullo, gibbere præterea & alio fœdus aspectu, emente id Gegania sestertijs L. eademq; ostentante conuiuio emptum ludibrij causa nudatus, atq; impotentia libidinis receptus in thorum, m. i. t. p. n. u. i. c. c. Quid nunc dici potuit planius? Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilius.) Legendum, Camillo inter crimina obiecit Sp. Caruilius. Cap. IIII. Et iam omnium municipiorum & fori statuæ ornamentũ esse cœpere, prorogariq; memoria hominum, et honores legi æuo & basibus inscribi.) Aliquanto melior est antiqua lectio: & iam omnium municipiorum foris st. o. e. c. p. q̃. m. h. & honores legendi æuo basibus inscribi. Cap. V. Togatæ effigies antiquitus statuæ dicabantur.) Codices ueteres uerbis uariant, si non sensu. Togatæ effigies antiquitus ita dicabantur. Et sequenti uersu pro, ab epheborum gymnicis exemplaribus, illic legitur, ab epheborum è gymnasiis exemplaribus. Mancinus eodẽ habitu sibi instituit, quo deditus est.) statuit, non instituit. Vnde & nostri currus nati in his qui triumphassent.) In uetustis codicibus tantũ est. Vnde & nostris currus in his qui triumphassent. Nescio an primo honor talis à populo.) Rectius, nescio an primo honore tali à populo. Equidem & Sibyllæ tres iuxta rostra sunt, minores sint licet. una quam Pacuuius Taurus ædilis plebis instituit, duæ quas M. Messala.) Magis placet uetus scriptura, Equidem & Sibyllæ iuxta rostra esse non miror, tres sint licet. una quam Sex. Pacuuius Taurus &c. Cap. VI. Et ante ædem Castorum fuit M. Tremelij.) Lego, Q. Marcij Tremuli. Qui regem Antiochum, dilaturum se responsum dicentem.) Nostri codices. Hic regem Antiochum, daturum se responsum dicentem &c. Habuit è diuerso Annius fœcialis. Equestrem statuam cõtra Iouis Statoris ædem in uestibulo superiore domus Valeriæ fuisse Publicolæ consulis filiæ, eamq; solam fugisse, Tiberimq; transnatauisse.) Sincera lectio ex antiquis exemplaribus reposita est hæc. E diuerso Annius Fœcialis, equestrem quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in uestibulo Superbi domus, Valeriæ fuisse Publicolæ consulis filiæ; eamq; solam refugisse, Tiberimq; transnatauisse. Passimq; statuæ in clientelas sunt receptæ.) Deprauatam lectionem hoc modo ex fide archetyporũ restituimus, Passimq; clientes in clientelas ita sunt recepti.

Cap. VII. Vt trecentorum quinquagintaquinq; dierum nota.) Crassum erratum, cum nunquam minus CCCLX. in anno numerati sint.

Deorum tantum putarem esse, ni Metrodorus Scepsius, cui cognomen Romani nominis odio inditum est, Vulsinios pulsatos propter centum & decem statuarum signa obijceret.) Emendati codices: Deorum tantum putarem ea fuisse, ni Metrodorus Scepsius, cui cognomen à Romanis odio inditum est, propter duo milia statuarum Volsinios expugnatos obijceret. Signorum quoq; inexplicabili multitudine, cum Lysippus ad sexcenta X. opera feciſſe tradatur, ante omnia, ut arti claritatem possent dare uel singula.) Illic legitur, singulorum quoq; inexplicabili multitudine, cum Lysippus ad sexcenta X. opera fe-

ciſſe

ciſſe prodatur, tantæ omnia artis, ut claritatē poſſent dare uel ſingula. Solitum enim ex immani pretio cuiuſq; ſigni.) Lege, ex manipretio. quod nunc uulgus illiteratum manufacturæ pretium uocat. Cap. VIII. Cephiſiodotus, Leochares, Epatodorus.) Scribo, Cephiſodotus, Leochares, Hypatodorus. & paulo poſt pro Tymoles Timocles, atteſtantibus uetuſtis exemplaribus.

Proprium eiuſdem, ut uno crure inſiſterent ſigna excogitaſſe, ut ait Varro.) Plus uerborum habent uetuſta exēplaria. P.e.u.u.c.i. ſ. excogitaſſe: quadrata tamen ea eſſe tradit Varro, & penè ad unum exemplum. Cuius ſigna ad ædem fortunæ huiuſce deæ ſunt ſeminunda, unde & laudata ſunt.) Malui ſequi archetypa, ubi ſcribit hoc modo: cuius ſigna ad ædem fortunæ huiuſce deæ ſeptem nuda, & ſenis unum, laudata ſunt. Tale ſenile ſignum corinthium graphice deſcribit Plinius iunior in quadam epiſtola. nec nouum eſt fortunæ ſimulacra nuda depingi, ſicut & occaſionis.

Quamobrem Athenienſes eam honore habere uolentes, ne tamen ſcortum celebraſſe uiderentur, animal nominis eius fecere.) Antiqua lectio melior. Quamobrem Athenienſes & honorem ei habere uolentes, nec tamen ſcortum celebraſſe, animal nominis eius fecere. Canachus Apollinem nudum, qui Phileſius cognominatur in Didymeo Aeginetici æris temperatum.) Lege, æginetica æris temperatura. Et uirtutem egregiam, utraſq; coloſſeas.) Scribo, Et uirtutem & Græciā, utraſq; coloſſeas. Alioqui nō eſt quod referat hęc dictio utraſq;. Eutychides Eurotam fecit, in quo artem ipſam amne liquidiorem plurimi dixere.) Noſtra exemplaria: Eutychides Eurotam, in quo artem ipſo amne liquidiorem plurimi dixere. Leocras aquilam ſentientem quid rapiat in Ganymede & quid ferat.) Lego, & cui ferat.

Boethi quanquam argento melior.) Meliotis rectius quàm melior. Habet quoq; huius gratiam doryphorus. Elegantius. Habet gratiam ſuam huius quoq; doryphorus. Vnam ſolummodo Zenonis Cypriam ſtatuam in expeditione non uendidit Cato.) Scribendum, Vnam ſolummodo Zenonis ſtatuam Cypria in expeditione non uendidit Cato. Cap. X. Cadmiæ effectus, ſiccare, ſanare.) Melius, ſiccare, perſanare.

Cap. XII. Prodeſt autem & dentium dolori, ſi contineatur atq; colluatur.) Imò colluat.

Cap. XIII. Ariſtonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem, Clearchum filium præcipitare uolentis, & præcipitato illo reſidentis pœnitentiam, ferrum & æs miſcuit.) Incorrupta manuſcriptorū codicum lectio hæc eſt. Ariſtonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem, Learcho filio prȩcipitato reſidentem, pœnitentiamq;, ferrum & æs miſcuit.

EX LIBRO VIGESIMO QVINTO

Caput II.

QVæ etiā dominis mutatis domus ornamenta erāt.) Argutius eſt quod in uetuſtis ſimul ac emendatis codicibus legitur hoc modo: triumphabantq; etiam dominis mutatis ipſæ domus.

Cap. III. Omnes ab umbra hominis lineis circumducta.) Ab præpoſitio redundat. Primus inuenit eos colores, teſte (ut ferunt) Arato, Cleophantus. Quos nam colores, cum modo dixerit, ſine ullo etiamnum colore. Deinde quoties ita loquimur, ut ferunt, rumori nos credere ſignificamus, non certo alicuius teſtimonio: quid igitur hic facit Aratus? qui tamen non eſt in enumeratione ſcriptorū quos in hoc libro Plinius ſequit. Quo fit ut facile hic uetuſtis codicib. aſſentiar ubi ſic legit. Prim⁹ inuenit eas colorare teſta, ut ferūt, trita Cleophantus Corinthius. Nimirum ſimpliciſſimus color cōueniebat rudimentis artis, quandoquidem abſolutiſſimi etiam artifices, Apelles & eius ætatis alij, non niſi quatuor coloribus pinxiſſe leguntur. Durauere & cæteræ, antiquiores & ipſæ.) Satis apparet hanc dictionem cæteræ hic locum non habere. Antiqui codices habēt, Durauere & Cære. Ea urbs eſt Hetruriæ, olim Agilla à Pelaſgis cultoribus uocitata. Niſi forte quis Turpilium equitem Ro. è Venetia noſtræ ætatis belle referat.) Velit referre melius quàm belle referat, ſuffragantibus antiquis exemplaribus.

Paulo ante cum reſtringerentur ſublatas.) Lege, cum reficerentur. ſ. thermæ. Cap. IX.

Superatusq; eſt ab eo Pythis.) Legendum, ſuperatus ab eo Pythijs. nam Pythia Delphis celebrabantur. Fecit & Penelopen, in qua amores pinxiſſe uidetur.) Vetus lectio eſt, in qua pinxiſſe mores uidetur. Cap. X. Ipſius autoritas tanta fuit, ut diuiſerit picturam in genera tria, quæ ante eum duo fuere, Helladicum & Aſiaticum. Aſiaticum appellabant propter hunc qui erat Sicyonius. Dimiſſo Helladico tria facta ſunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum.) Vitiatam lectionem caſtigauimus ex fide ueterū codicum in hūc modum: quæ ante eum duo fuere, Helladicum, & quod Aſiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiſo Helladico tria facta ſunt. Ionia Græcorum fuit colonia in Aſiam deducta: Athenę autem caput erant ueræ Helladis, in qua eſt & Sicyon, altera poſt Athenas picturæ patria. unde mox generibus ipſis cognomina ſunt facta, Atticum, Sicyonium, & Ionicum olim Aſiaticum appellatum. Vt pueri ingenui ante omnia graphicen, hoc eſt picturam, in buxo docerentur.) Secutus archetypa noſtra lego & diſtinguo: diagraphicen, hoc eſt pict. in buxo, docerentur. ut ea uoce rudimenta picturæ intelligamus. neq; enim omnes pueri in abſolutos artifices euadebant. eſt autem διαγραφὴ, unde diagraphice deducitur, tabella buxea in qua pueri ſcribere uel pingere meditabātur, ſubinde errata emendantes, quod Græci διαγράφειν uocant. & diagrammata proprie dicuntur deſcriptiones mathematicæ, deformationes ue architectonicæ. cæterum buxus ad id potiſſimum electa eſt propter materiæ leuorem ſimulq; denſitatem, quòd minime colores biberet,

nec líneas fluidas redderet. Voluminibus editis, quæ doctrinam eam continent.) Lege addendo, uoluminibus etiam editis. Vnde ut iam diximus ab alio pingi se uetuit inueterato edicto.) Melius aliquanto cohærebit oratio, si iuxta ueterem scripturam legamus hoc modo: nam ut diximus, ab alio pingi se uetuit edicto. porrò hæc dictio inueterato, haud dubie nata est ex uerbi uetuit literis aliquot ab oscitante scriba repetitis, ac mox à castigatore quopiam quò ei tum usum est detortis. Imaginum ille similitudines adeo indiscrete pinxit.) Rectius, imagines adeo similitudinis discretæ pinxit. Tantumq; ea in parte è faci stendit.) Melius uetus: tantumq; eam partem. Sed legentes meminerint, omnia ea constare quatuor coloribus. Immane tabulæ pretium accepit aureos mensura, non numero.) Cui hic subóleret mendum? Est tamen non simplex. Nam uetus ac sincera lectio habet sic. Sed legentes memínerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manus pretium eius tabulæ in auro mensura accepit non numero. Vt intelligamus, in opere artem fuisse pretiosam non colores. Est & equus eius sine fine dictus in certamine.) Aptius quadrabit ad sequentia, si legas, Est & equus eius, siue fuit, pictus in certamine. Vicisse Homeri uersus uidetur idipsum scribentis.) Melius, describentis. Vt idipsum repercussu claritates oculorum excitaret.) Colorum, non oculorum.

Ex illaq; reposuit ablatos colores.) Vetus lectio melius, & illa reposuit ablatos colores. Cylíscum tragœdiarum scriptorem.) Scribo Philíscum. Impetus animi & líbido in hæc quædam artis eum potius tulere.) Melior ordo, Impetus animi & quædam artis líbido in hæc potius eum tulere. Tradunt nanq; conductum eum ab Aristrato Sicyoniorũ tyranno ad pingendum quod is faciebat Telesti poetæ monumentum.) Vera lectio, Tradunt nanq; conduxísse pingendum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno quod is faciebat Telesti poetæ monumentum. Aristratus locauit pingendum, Nicomachus conduxit. Parua & Callides fecit.) Scribo Callicles. Vnde hoc genus picturæ gryllus uocatur.) Vetus lectio, grylli uocantur. est enim picturæ nominatiuus, & hoc genus dixit pro huius generis. Plurimæ præterea faciles argutiæ.) Legendum: plurimæ præterea tales argutiæ. Quamobrem daturus celeritatis famam, absoluit uno die tabellam.) Lege addendo, Quamobrem arti daturus & celeritatis famam. Quæ nobilíssima tabula appellata est stephanoplocos.) Scribo: quæ è nobilíssimis eius tabula appellata est stephanoplocos.

Quoniam Glycera coronas uenditando sustinuerat paupertatem.) Vetus lectio: quoniam Glycera uenditando coronas sustentauerat paupertatem. Cap. XI. Pinxit & ipse penicillo parietes Thebis.) Thespijs non Thebis habent ueteres codices. Imitati sunt multi, æquauit autem nemo.) Elegantius absq; coniunctione, æquauit nemo. Hic primus uidetur & expressisse dignitates, insignia heroum, & usurpasse symmetriam.) In emẽdatis exemplaribus tantum est, Hic primus uidetur expressisse dignitates heroũ, & usurpasse symmetriam. Nobilis eius est tabula Ephesi, Vlixes simulata uesanía bouem cum equo iungens, & Palamedes dux fasce gladium condens.) Antiqua scriptura uerior: Nobiles eius tabulę Ephesi, Vlixes simulata insanía bouem cum equo iungens, & palliati cogitantes, dux gladium condens. Huius est clypeo dimicans Athenis.) Addidimus Athenis, quòd ibi pictura ea seruaretur. Non satis discernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt olympiade CXII.) Lege & distingue sic. Non satis discernitur alium eodem nomine, an hunc eundem quidam faciant olympiade CXII.

Ioue Liberum parturiente depicto mitrato & muliebriter ingemiscente inter obstetrices & dearum clamorem.) Antiqua lectio, inter obstetrícia dearum. obstetricia, sicut famulicia, seruitia. nec enim credendum pictorem tanto deo alias obstetrices quàm deas admouisse. Superest unũ uerbum clamorem. pro eo reposuimus, Cleon admeto, ut sit pictoris & picturæ appellatio, & referatur ad uerbum præcedens Innotuit. Nealces Venerem, solers hic arte ingenioso operi superpinxit. Siquidem cum prælium, &c.) Castigauimus ex manuscripto exẽplari ad hunc modum. Nealces Venerem, ingenioſus & solers in arte. siquidem cum prælíũ nauale, & relíqua. Theontius Epicurum cogitantem.) Vetera exemplaria, Leontium Epicuri cogitantem. ut sit picturæ nomenclatura non pictoris, & tabula hæc Theodori operibus annumeretur. Fuit autem Leontium Epicuri concubina, philosopha & ipsa nimirum ex amatoris domestica consuetudine, in tantum ut líbros quoque contra Aristotelem scripserit, quemadmodum legitur in præfatione ad Vespasianum Imperatorẽ, à Plínio in operis huius frontíspicio præfixa. Mydon solus.) Lego, Mydon Soleus, id est Solensis. Sunt enim σόλοι Cilicię oppidum, & alterum eiusdem nomínis in Cypro. ac mox: Stadius non Tadius. Dianam in tabula, quæ Ephesi est in antiquíssimis picturæ.)

Melius, antiquíssimæ picturæ. *Discipulum* eius fuísse Antobolum.) Scribe, Autobulum. Hoc cum fecere non apparet in uelis sed in cortina pingi. In feruentes aquas mersa post momentum extrahuntur picta.) Incorruptiora exemplaria aliter distinguunt, mutata nonnihil etiam lectione. Hoc cum fecere non apparet in uelis, sed in cortinam pigmenti feruentis mersa post momentum extrahuntur picta.

Cap. XII. M. Varro tradit sibi cognitum Romæ Possumium nomine, à quo factas Romæ tubas. Item pisces, quos aspectu discernere à ueris uix posses.) Crediderim nostros potius codices germanam habere lectionẽ hoc modo. M. Varro tradit sibi cognitum Romæ Posim nomine, à quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

factas Romæ uuas, item piſces, ita ut non ſit aſpectu diſcernere à ueris. Cuius proplaſticen plures uenire ſolitam ab artificibus ipſis, quàm aliorum opera.) Illic legitur: cuius proplaſmata pluris uenire ſolita artificibus i.q.a.o. Fictilem eam fuiſſe, & ideo mirari ſolere. Vetus lectio: Fictilē eum fuiſſe, & ideo mirari ſolitū. Et arte firmitateq; æui ſanctiora auro.) Scribo, & arte æuiq; firmitate certiora auro. Firmitate certiora magis quadrat q̄ ſanctiora. Sequenti uerſu. Sed fictilibus proliba tur ſympulis.) Antiqui codices pro ſympulis habent ſimpuuijs, quod uocabulum & apud Satyri cum in eodem ſignificatu reperitur. Quis auſit

Simpuuium ridere Numæ, priſcumq; catinum.

Vter tenuiorem humum circunduceret.) Melius duceret, hoc quidem in loco, aſſentiētibus ue tuſtæ ſcripturæ uoluminibus. Exprobrauit patinarum paludes Vitellio, memoria nō ulla fœdiore, cuius ueneno Aſprenati reo Caſſius Seuerus accuſator obijciebat interiſſe CXXX. conuiuas.) Hæc lectio nullo modo conſiſtit, cum neq; Aſprenas neq; Caſſius uſq; ad Vitellij principatū uixerit. Emendati codices aliter habent. Exprobrauit patinarū paludes Vitellij memoriæ, q̄ illa fœdiores, cuius ueneno, &c. Vitellij memoriæ dicit nō Vitellio, quia tum iam ſupplicium dederat Vitellius. ut ſit ſenſus fœdiorem fuiſſe in Vitellio principe tam immanem profuſionem quàm in Aſprenate priuato ueneficium. Parietes quos appellant fornaceos, quoniam fornacum modo circumdati utrinq; duabus tabulis infarciūtur.) Confer nunc ſinceram lectionē: formaceos, quoniam in forma circumdatis utrinq; duabus tabulis infer ciuntur. Quos ædificijs non idoneos probant.) Tolle quos, & ſcribe, Aedificijs nō niſi bimos probant. Halicarnaſſi mauſolea.) Lego Mauſoli. f. regiam. pendet enim oratio à præcedentibus. nec de Mauſoleo hic loquitur, ſed Mauſoli domo, cuius & ſequenti libro cap. 6. meminit. Cap. XV.

Fungoſum atq; omnium ore diluí facile.) Legendum, omni humore diluí facile.

EX LIBRO TRIGESIMOSEXTO

Caput III.

COlumnas habuit in eodē atrio, Hymettias.) Lege, in eodem palatio. Quem M. Brutus in iurgijs ob id Venerem palatinā appellauerat.) Quē redundat. Ante igiť artifices cenſebimus.) Melius, percenſebimus. Cap. V. Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum diſtrinxit eos tantū, ut credatur aliquos ex ijs ad laqueum compuliſſe.) Melius, amaritudinem carminum diſtrinxit in tantū, ut credatur aliquibus ad laqueum eos cōpuliſſe. Quemadmodū enim gladiū diſtringimus petituri hoſtem, ita hic Hipponax metaphorice dicitur amaritudinem carminis, quæ illi pro telo fuit, in inimicos diſtrinxiſſe.

Cuius opera Athenienſes complura in ædibus ſacris poſuere, præclaramq; Veneris imaginē extra muros, quæ appellatur Aphrodite exopolis.) Et hic uetus lectio eſt incorruptior. Cuius ſunt opera Athenis cōplura in ædibus ſacris, præclaraq; Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite ἐν κήποις. Ἐγκήποις legendum pro exopolis, Pauſanias quoq; in Atticis atteſtatur. Proferemus argumento paruo & ingenij tantum.) Argumenta parua, non argumento paruo. Scopæ uero laus cum his certantis. Fecit Venerem.) Legendum, Scopę laus cum his certat. Is fecit Venerem.

Et quencunq; alium locum nobilitant.) Scribo & quencunq; alium locum nobilitatura. neq; aliter legi commode poteſt. Romæ quidem magnitudo operum eſt iam obliterata à magnis officiorum negociorumq; aceruis, quæ omnes à contemplatione talium abducunt.) Aeque fœdum & hoc mendum ſuſtulimus ex fide ueterum codi cum hoc pacto. Romæ quidem magnitudo operum eam obliterat, ac magni officiorum negocio rumq; acerui omnes à c. t. a. Sinceritas lectionis euidentius in contextu apparebit, collatis præcedentibus ac ſequentibus. Ex quibus unus Liberum patrem palla uelatus Veneris præfert.) Vetuſti codices pro Veneris habent humeris.

Hippiades & Hermerotes Tauriſci.) Vetus lectio Hippiades Stephani, Hermerotes Tauriſci.

Eodem loco Liber pater Eutychidis manu laudatur.) Manu ſupereſt, nec habetur in probatæ fidei exemplaribus. Ex quo apparet in magni honoris autoritate habitum Lyſiæ opus.) Melius uetus ſcriptura. Ex honore apparet in magna autoritate h.l.o. & ſic rectius quadrabunt quæ ſequuntur. In honore eſt & in templó illo Hercules ad quem Pœni omnibus annis humana ſacrifi cauerunt uictima, humi ſtans ante aditum porticus agnitiones ſitę. Fuere & Theſpiades ad ædem Felicitatis.) Clariorem & hunc locum fecit collatio ad manuſcriptos codices, qui ſic habent. In honorus eſt nec in templo ullo Hercules, ad q.p.o.a. h.ſ. uictima, h.ſt.a.a.p. ad nationes. Sitæ fuere & Theſpiades &c. Suffragatur huic lectioni quod mox in eodem capite legitur his uerbis: Idem & à Coponio quatuordecim nationes, quæ ſunt circa Pompei, factas autor eſt. Quarum unam amauit eques Rom. Iunius Piſciculus.) Scribendum, adamauit. Alij calciarent ſoccos, & omnes ex uno lapide.) Lego alij calcearent ſoccis, omnes ex uno lapide. Nec minus Sauron atque Batrachum obliterari conuenit.) Vox hæc, minus, delenda eſt ut hoc loco planè ſuperuacanea. Cap. VII. Argumento XVI. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti ſummi incrementi arguentes annos eius intelliguntur.) Emendata lectio. argumento Nili XVI. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti ſummi incrementi augentis ſe amnis intelliguntur. Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec uſquam alibi, naſci putauere noſtri ueteres, ſed in Germania.) Pro ſed legendum Sudines, nomen ſcriptoris, qui & in catalogo recenſetur. ac mox Chiorum magnitudine cadorum, nō & urceos magnitudine cadorū. Nos am

pliores triginta uidimus in scena, quam Callistus Cæsaris Claudij libertorum potentissimus exędificauerat.) Magis placet uetus lectio: N.a.t.u. in cœnatione, quam Calistus Cæsaris Claudij libertorum potentia notus sibi exædificauerat.

Cap. VIII. Ad terenda collyria quadam utilitate naturæ alia conueniens.) Lego, quadam utilitate naturali conueniens. Cap. IX. Hac admiratione opus effectum est, ut cum op. id ex. Cambyses &c.) Scribo, Hac admiratione operis non opus. Pedalibus spatijs ex eodem lapide.) Spatijs redundat. Postea egestis laterculis alleuata naue.) Scribo alleuatas naues. Et alij duo sunt Alexandriæ ad portum in Cęsaris templo.) Lege, in portu ad Cæsaris templum. Cap. XI. Tertius est in Vaticano.) Rectius, Tertius Romæ in Vaticano. Nam sequenti uersu in emendatis codicibus legitur: fractus est in molitione: nō, fractus in molitudine eius. Cap. XII. Alij lateribus è luto factis extracto contis in priuatas domos distributo.) Vera lectio: alij lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos distributos. Minimam extitisse laudatissimam à Rhod. mer. factam.) Melius, minimam ex his, sed laudatis. Cap. XIII. Refecit unus omnino pauca ibi ex monte Phado Thebis rex.) Longe aliter legitur in manuscriptis uoluminibus: Refecit unus omnino pauca ibi Circammon spado Nectabis regis. Cap. XIIII.

Leguntur & pensiles hortos, imò uero totum oppidum fecisse Aegyptię Thebę.) Restituimus: Legitur & pensilis hortus, imò uero totum oppidum, Aegyptiæ Thebæ. Sequenti uersu pro subito subter. Cap. XV. Id M. Agrippa fecit in ædilitate post consulatum, per meatus corriuatis septem amnibus, cursu præcipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coactis. Insuper mole imbrium concitati uada ac littora quatiūt.) Melius quadrat, mea quidem sententia, uetus lectio. à M. Agrippa in ædilitate post consulatū, per meatus corriuati septem amnes, cursuq; præcipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coacti, insuper mole imbriū concitati uada ac latera quatiunt, & reliqua. Is iussus à senatu aquarum Appiæ & Anienis tegula ductus reficere.) Vera lectio: Is i. à s. aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulæ, d. r. Inenarrabili profecto impendio & operariorum multitudine.) Elegantius, & operarum multitudine. Cap. XVI. Et Magnesiacum è Macedonia ei contermina.) Legendum, è Magnesia Macedoniæ contermina. Cap. XVII. Et uestes & calciamenta illita mortuis lapidea fieri.) Prodigiosa sanè lectio, & à uetere multum degenerans, quæ sic habet: & uestes & calciamenta illata, omnia lapidea fieri. In pelliculis scarificati uteri animalium.) Ridiculum, pro sacrificatorum an. Paulopost pro, in ustrina ter siccantur, duæ tantum uoces repositæ. s. trina ustione.

Cap. XXII. Græci è lapide duro ac silice æquo.) Melius silice æquato. Cap. XXIII. Et cisternas harena pura & aspera quinq; partibus.)

In antiquis exemplaribus est, Et cisternas harenæ puræ asperæ quinq; partibus. Cap. XXIIII. Et lapide speculari, squamam uitalem habente.) Legendum, squamam'ue talem habente.

Quod malthatur, oleo perficitur ante.) Perfricatur non perficitur. Cap. XXV. In Italia è festucis cannea: hoc aperte ex nomine ipso intelligi potest.) Nihil simile est in uetustis uoluminibus, ubi sic legitur: In Italia fistucis pauita: hoc certe ex nomine ipso intelligi potest. Pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras transiere, ut pronum uitium. Et hoc certe inuentum ab Agrippa in thermis quas Romæ fecit. Figlinum opus encausto pinxit.) Et hic uetus lectio magis arridet. Pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras ttansiere è uitro: nouitiū & hoc inuentum. Agrippa certe in thermis quas Romæ fecit, figlinū opus encausto pinxit. Cap. XXVI. Sex M.P. à littore inter Cumas atq; Lucrinum.) à præpositio redundat, non otiosa modo sed & sensum uitians. Fit & intinctur̄ genere obsidianum, ad escaria uasa totum rubens uitrum, atq; non translucens, hæmation appellatum.) Legi debet: Fit & tinctur̄ genere obsidianum ad escaria uasa, & totum rubens uitrum atq; non translucens, hæmatinon appellatum. Nam alterum & necessario addendum, cum diuersa genera sint obsidianum & hæmatinon, hoc rubens, illud uero nigricans.

Cap. XXVII. Repente in foco comparuisse genitale.) Lege addēdo. repente in foco eius cōp.

EX LIBRO TRIGESIMOSEPTIMO

Caput I

MVltum enim detractum erat gemmę dignitati.) Erat redundat. sunt enim uerba Ismeniæ choraulæ. Vt sibi quoq; par uideretur.)

Legendum, ut sic quoque par uideretur. Sed nulla peritia electas, sed forte quadam. His exemplis initio uoluminis oblatis.) Lege & distingue sic. sed nulla peritia electas: forte quadam his exemplis, & reliqua. Hoc in Polycratis gemma, quæ demonstratur illibata intactaq; ab Ismeniæ ætate post multos annos, apparet scalpi etiam smaragdos solitos.) Melior uetus lectio. Polycratis gemma quæ demonstratur, illibata intactaque est. Ismeniæ ætate multos post annos, apparet scalpi etiam smaragdos solitos. Quicq; diui Augusti imaginem similem expressit, qua postea principes signabant.) Adde nomen artificis: quicq; diui Augusti imaginem s. e.q.p.p.s. Dioscorides. Quidnam fuisse acturum eum si Scipio à patre eius interemptus esset.) Facturum non actu rum. Vitium enim est latinitatis hoc loco, grauius q̄ prima fronte uidetur. Cap. II. Seueritate uicta & ueriore luxuria q̄ triumpho.) Antiqua scriptura: & ueriore luxuriæ triumpho. quasi luxuria tuna uerius triumphauerit quàm Pompeius.

Ni uerius sit eum deorum ostentum credi oportere.) Rectius nostra exemplaria, ni uerius iræ deorum ostentum credi oporteret. Qui sceptra

personis

perſonis hiſtrionum, & cubicula uiatoria unionibus conſternebat.) Scribo iuxta fidem ueterum codicum: qui ſceptra, & perſonas hiſtrionum, & cubicula uiatoria unionibus conſtruebat. Dum Poppeanis præludit.) Non Poppeanis, ſed Pompeiano. ſ. theatro. ut intelligamus theatrum hoc tranſtyberinum Pompeiani fuiſſe præludium. Nam Nero priuſquam probe perfricuiſſet frontem minoribus ſe oſtentauit theatris, poſtremo in Pompeij theatro in conſpectu totius populi Ro. ineptire non erubuit. Hoc artifices litura occultant.) Antiqua lectio, cælatura oc. Alioqui non quadrat quod ſequitur, puras e. m. nam puræ hic cælatis opponuntur. Guttonibus Germaniæ genti accolis æſtuarium Mentonomon nomine, ab oceano ſpatio ſtadiorum ſex millium.) Sincera lectio antiquorum uoluminum eſt hæc. Guttonibus Germaniæ genti accoli æſtuarium oceani Mentonomon nomine, ſpatio ſtadiorum ſex milium. Centum ferè. M. p. abeſt à Carnunto littus Pannoniæ, quò id à Germania inuehitur.) In emendatis codicibus legitur ſic: DC. ferè M. p. à Carnunto Pannoniæ abeſt littus id Germaniæ ex quo inuehitur. Cap. IIII. Omnium profecto muneris talis inuentio hominis eſt.) Scribo, Numinum profecto muneris talis inuentio omnis eſt. Cap. V. Quapropter principatum ex ijs Aegyptij obtinent.) Niſi legas Cyprij, ut eſt in uetuſtis exemplaribus, nec præcedentia quadrabunt, nec ſequentia.

Mox iuxta Carchedonem in qua legebatur ſmaragdites dictus eſt.) Lego, Mons in quo legebantur iuxta Carchedonem ſmaragdites dictus eſt. Cap. VI. Sunt & Armeniacæ, ut cæteræ improbandæ, ſed pallida zona.) Recta lectio: cætera probandæ, ſ. p. z. Sequentis uerſus ſcripturam emendauimus ſic: hoc in gemmam tranſilit ex lapide Carmaniæ. Vltimus etiam huius capitis uerſus ſic legendus: obiterq; omnium ardentium gemmarum indicanda.

Cap. VII. Calliſtratus fulgorem carbunculi debere candidum eſſe poſuit, extremo uiſu nubilantem, & ſi ita attollatur exardeſcentem.) Et hic ueram lectionem, unde cætera, tranſcripſimus. C. f. c. d. c. e. poſiti, e. u. nubilantem, ſi at. ex. Opponuntur. n. poni & attolli. qui poſiti genitiuum in uerbum poſuit uertit, non latinitatis ſolum oblitus erat, ſed etiam uerbi dicit, quod ex præcedentibus huc quoq; refertur. & paulo poſt legendum, indicos etiam in ſextarij unius menſuram cauari. nam deprauata lectio nullam certam menſuram definiebat. Sicut in Ephyra & Aſſo.) Noſtri codices: ſicut in Paro. alioqui Corinthum potius dixiſſet quàm obſoleto nomine Ephyram. Cap. VIII. Cæteræ ſaxo & cote poliuntur.) Imò naxijs cotibus, ut extat in uet. cod. non à Naxo una è cycladibus, ſed ab alia Cretenſi. Stephanus. νάξια λίθος, ἡ λυχνῖτις ἀκόνη. Cretenſis cotis mentio fit etiam decimoctauo uolumine in ratione pratorum. Ergo euntes è longinquo inceſſunt, & cum toto muſco excutiunt.)

Pro euntes ſcribo fundis: ergo fundis è longinquo inceſſunt. Hoc uectigal hocq; geſtamen diutius in ceruice gratiſſimum norunt.) Diuites, non diutius. Quidam ictu primo cepere præclaras, multi in ſecundo nullas.) Non in ſecundo, ſed inſectando. Et quidem callaides tali ſectura formantur.) Qualinam ſectura? Nihil enim præceſſit quò referatur. Incorruptiores codices habent: Et uenatus quidem callaidis talis. Sectura formantur, &c. Et uenatum apte nominat propter funditores. Neque eſt mutabilior alia aut mendacior uitri.) Repoſuimus ſinceram lectionem hoc modo. Neque eſt imitabilior alia mendacio uitri. Et nilion, fulgoris ſi ante habeas breuis, & cum intueare fallacis.)

Antiqua ſcriptura: fulgore hebeti, aut breui & cum intueare fallaci. Smaragdo ſimilem indicæ. Cyprij dicunt glaucum pinguemq;.) Melius quadrat uetus lectio, ſiue præcedentia conſideres ſiue ſequentia. Eſt autem hæc: ſmaragdo ſimilem Indi, Cypros duram glaucoq; pingui. Et ſequenti uerſu, pro talis & iaſpis eſt. Scribo, Talis & Caſpia eſt. Thracia Indicæ ſimilem mittit, Chalcidia turbidam.) Antiqua lectio: Amiſos Indicæ ſimilem mittit, Chalcidon turbidam. Eſt autem Amiſos Ponti urbs, ſicut Chalcidon Bithyniæ. Cap. IX. Quæ ex ijs ſmaragdo ſimilis eſt, è petra per tranſuerſum linea alba præcingitur.) Legendum ſmaragdo ſimilis eſt, & per tranſuerſum, &c. Indicæ abſolutum pur puræ colorem habent.) Addendum felicis pur puræ, hoc eſt, cuius tinctura feliciter ſucceſſit.

Cap. X. Candore intercincto uarijs coloribus.) Interſtincto, id eſt, diſtincto, διαστικτῳ. De alabaſtrite. In India & Perſidis Acidiæ monte.) Scribo, & Perſide ac Ida monte.

Batrachitas mittit & Coptos.) Melius, Coptos & batrachitas mittit. Et fulmine tacta reſtinguit.) Vetus lectio, fulmine icta. De brontia loquitur. De cœlo tacta legi ſæpe, fulmine tacta non memini legere apud latinitatis autores. Et alia parte purpureæ.) Lego, & altera parte. Hoc de ſecundo genere chelidoniarum intelligendum. Deiectam in aquam feruentem tempeſtates tueri.) Scribendum, deiecta in aquam feruentem tempeſtates auerti: de chelonitide. Proxime ſequenti uerſu reſtituimus, in motacillæ auis uentre. quis enim unquam Scyllam auem aut uidit aut legit? Ad Dardanũ nunc pagum quondam oppidum.) Vetus lectio, Atarne nunc pago quondam oppido. Lactis ſucco ac ſapore notabilem.) Lege addendo, tritam lactis ſ. ac. ſ. n. Cap. XI. Adunephros eiuſdem Theudactylus hic & à Syris colitur.) Quis intelliget hæc? Sincera lectio: Adadunephros eiuſdẽ oculus nominatur. Fuit aũt Adadus unus è priſcis illis Syrorum regibus, cuius ſacra Hebræorum hiſtoria meminit. hunc Syri ob merita conſecratum in cœlitum numerum retule-

runt

runt, diuinisq; honoribus ceu peculiare suæ gentis numẽ usq; ad Plinij tempora colere perseuerauerunt. Sed etiam in Samo, ut aliqui putant.) In Samnio ueteres codices habent: & sequenti uersu Panchrus. Sic enim apud Græcos quoque terminatur. ac paulo post additam fœcũditatem, non addictam, Item pro philoginos phloginos.

Iuxta monumentum Tiresiæ inueniunt, speciesq; est eis aquæ glaciatæ.) Satis erat, specie aquæ glaciatæ. Plinius non solet huiusmodi hiatus reformidare. Sequenti uersu legendum, Sagdam Chaldæi adhærescentem nauibus inueniunt, p. c.

Triophthalmos Ionacæ nascitur.) Scribo cum onyce nascitur. Pyrene ab oliuæ nuclæo.) Imò pyren, ipsius nuclei uocabulo. Cap. XII.

Cochlites quoq; nunc uulgatissimæ.) Lego cochlides. alioqui cochlitæ dixisset. Cap. XIII.

Gemmiferi amnes sunt, Oaxis, Mater, Ganges.) Malim ueterem lectionem, Gemmiferi amnes sunt Acesines & Ganges.

IN PLINII HISTORIAM NATVRALEM ANNOtationum Sig. Geleníj finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX IN C. PLINII SECVNDI NATVRALEM HISTORIAM AD EXEMPLVM IO. CAMERTIS, MVTATIS QVIBVSDAM quæ ad hanc æditionem non congruebant, nonnullis etiam adiectis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

ELENCHVS IN XXXVII PLINIANAE HISTORIAE LIBROS, IN QVO CVIVSVIS ANIMANTIS, PLANTAE AVT METALlicæ ſpeciei naturam ac uires medicas, & ſi quid præterea cognitu utile iucundúmue, per ordinem alphabeti notasq; arithmeticas, primo paginas, mox uersus indicantes, facile reperias.

BACVLI quid 632.uerſu 4
Abdomen quid 209 41
Abdomina ſuũ lege interdicta 149.9 et inde
Abellinæ, nunc Auellanæ 262.21
Abietis conſideratio 270.33 & 271.7
Abies Cachryn pilulam gignit 269.34
Abietis cortex ad quem uſum 270.8
Abies apta nauigijs ibidem
Abies quæ loca amet 273.21
Abieti folia non decidunt 274.4
Abieti folia pectinum modo ibid.49
Abietis germinatio qualis 275.42
Abietis flores quales & quando ſemen reddit 276.22
Abietis rami quales 277.46
Abies deciſis cacuminibus moritur ibid.48
Abies palma, uæ genus 228.34
Abies arborum altiſſima & antennis utilis 274.5.34
Abietes quibus in locis optimæ ibid.14
Abietes ubi peſſimæ ibid.15
Abies ualide pondus ſuſtinet 286.26
Abies quibus apta operibus ibid.34
Abietis umbra noxia ſatis omnibus 297.28
Abortus cauſa, lucernarum odor 110.3
Abortũ facientia 363.10. & 381.35. & 399.23. & 399.39. & 437.4. & 448.24. & 463.38. & 483.26. & 491.37. & 494.20. et 505.29. & 550.11. & 577.27. & 565.48. & 251.4. & inde
Abortus remedia 369.8
Abrodictus quis cognominatus 620.9
Abronis famij pictura 622.8
Abrotoni herbæ conſideratio 391.11
Abrotoni genera, ſexus, natura, medicinæ 400.30. & inde
Abrotonum ubi optimum ibid.32
Abſentum ſermones aurium tinnitu præſentiuntur 500.3
Abſides ſtellarum quæ 7.10.16. & 8.3. 14.15.16
Abſides quæ altiſsimæ breuiſsimæq; 7.16
Abſinthij herbæ conſideratio, natura, genera loca, uſus, medicinæ 488.34
Abſinthiũ quod medicinæ aptiſsimũ 219.26
Abſinthium contra uermes hortorum & olerum 361.11
Abſinthium in ſacris Romanorum 488.37
Abſinthij medicinæ 489.17. & inde
Abſinthium marinum quale 489.22. & 574 25
Abſinthio põtico ueſcẽtia, felle carẽt 208.12
Abſinthites uinũ quõ conficitur 250.25
Abſyrtus Medeæ frater ubi interfectus 49.27
Abſtinentiæ exemplum 623.1. & 132.45 & 135.2
Abſtinentia optima medicina 502.43 & inde
Acaciæ ſpinæ medicinæ 445.14
Acanthi herbæ deſcriptio 410.40
Acanthi ſpinæ medicinæ 445.11
Acanthicæ maſtix 395.6
Acanthis auis generatio 186.39
Acanthis auis cui mimica 180.46
Acapnon mellis genus 194.39
Acarne piſcis 578.36
Acaron arbor 256.32
Acca Laurentia Romuli nutrix 314.24
Accendi quæ arbor nequit. 218.23
Acciaci belli mirum 565.22
Accipitrũ cõſideratio, genera &c. 172.7
Accipitrum ubi cum hominibus ſocietas ibidem 16
Accipitres auium non edunt corda ibid.21
Accipitres ne aues capiant 422.10
Accipitrum generi contraria 508.34
Accipitres quo oculos ſuos ſanant 367.28
Acenteta quid 655.13
Acerata Cocleæ quæ 542.19
Aceris arboris conſideratio & eiuſdem genera decem 273.33. & inde
Aceris arboris nobilitas ibidem
Aceris arboris medicinæ 439.48
Acer quando germinet 275.33
Acer quo tẽpore ſemen efficit 276.20
Aceſis, Chryſocollæ genus 588.36
Acetabuli menſuræ genus 403.8
Acetaria quæ & unde dicta 350.44
Aceti conſideratio 251.47
Acetũ cũ melle mixtũ, oxymel ſit 250.44
Acetum quomodo ex aqua fiat 393.30
Aceti natura & medicinæ 424.31. & inde
Aceto ſaxa rumpi ibid.48
Aceti Scyllini natura & medicinæ & inde 425.7
Aceti fecis natura & medicinæ ibid.35
Aceto facile gummi eluitur 435.30
Aceto margaritas reſolui 163.14
Aceti uis in murenis 158.35
Achaiæ uinum abortum faciens 251.35
Achaia uicta, Romanos corrupit 594.5
Achæmon herba qualis 405.33
Achantis herba qualis 468.22
Achates gemma & eius nomina & inde 665.34
Achates lapis qualis 653.6
Achates & annulus Pyrrhi qualis ibidem
Achates politura pingueſcit 669.11
Achemenidon herba qualis 449.45
Achetæ cicadarum genus 199.6
Achilles quo Telephum ſanat 456.46 & 610.5
Achilles quam reperit herbam, quaq; uulnera ſanabat 466.46. & 457.2. & inde
Achillis haſta ex fraxino 242.14
Achillis ſimulachrum 603.28. & 635 27.44
Achillis pictura 620.8
Achillis uirginis habitu occultati, Vliſſe deprehendente, pictura 625.47
Achilleæ herbæ medicinæ 474.12. & 481.22. & 483.13.17
Achilleos herba unde dicta 455.46
Achilleum ſpongiarum genus 166.4
Achemenidis herbæ uis 470.46
Achor muſcarum deus 177.15
Acidula pira 259.11
Acidula aqua 553.17
Acilius Sthenelus quid circa unas 245.6 & 11
Acilius M. conſul 11.49. & 18.20
Acinos herba 394.17
Acinorum conſideratio 263.5.17
Accipenſer piſcis 157.6. & 578.36
Acœton mellis genus 194.11
Aconiti quid 626.28
Aconiti conſideratio, natura, effectus 485.2 & 26. & inde
Aconiti ſumpti remedia 405.14. & 485.8. & 428.4. & 568.5. & 513.13.18. & 539.46
Aconiti deſcriptio 485.28
Aconiti nomina plura ibid.30
Aconitum unde dictum ibid.33
Aconitum pantheras perimit 138.13 & 485.17
Aconitum cerberi ſpumis ortum ibid.6
Aconitum quos occidit ibidem 9
Acontiæ cometæ genus 10.26
Acopis gemma 666.5
Acopos herba qualis 487.15
Acorna herba 394.47
Acoros herba qualis 467.21
Acori herbæ medicinæ 471.45. & 472.32. & 476.5.29. et 477.30. et 481 5. & 482.1. & 484.2
Acragas ſculptor 594.28
Acrocorion, bulbi genus 354.7
Acros agrios herba 467.27
Actæ herba qualis 480.17
Actææ herbæ deſcriptio 488.16
Acteonis cornua fabuloſa 202.5

Actia cerasa qualia 263.30
Action, siue Arction qualis 487.33
Actius Priscus pictor 624.35
Actius poeta sibijpsi statuã posuit 595.32
Actij Neuij statua ibidem 43.48
Actus terræ spaciũ quot pedes habet 314.37
Aculeata animalia quos nõ feriant 381.22
Aculeatorum ictuum remedia ibid. 383 34. & 411.9. & 424.37. & 430. 21. & 433.37.49. & inde
Aculeorum insectorum consideratio 199.43 & inde
Aculeos extrahentia 381.25. & 443.30
Acylon arbor quæ 268.36
Acus piscis qualis 167.46
Adamantis lapidis consideratio per totum 657.37
Adamas uenena irrita facit 658.18
Adamas unde dictus 657.49
Adamas sanguine hirci frangitur 262.26 & 658.9
Adamas à sculptoribus expetitur 658.15
Adamantis genera sex 657.41
Adamantis duritia nulli cedit ibid. 47
Adamantis magnitudo 657.45. & 658.1
Adamantis cum magnete discordia 658.16
Adamante sculpũtur gemmæ omnes 671.23
Adamantis herba qualis 450.2
Adarcha arundinis aliquid 291.33
Adarcha quid 578.12
Adarcha herba & eius effectus 383. 4
Addax animal 102.12
Adelphides palmarum species 232.30
Adeps religiosus in nuptijs habitus 510 44
Adepis consider. usus, medicinæ ibidem
Adipem minuentia 574.10
Adipe quæ animalia pinguescant 209.43
Adiantũ herba & ex ea medicinæ 409.21
Adianto herbæ æterna folia 395.27
Aditiales cœnæ quales 529.38. et 174.24
Adynamon uini fictitij genus 249.45
Adipsatheon arbor 445.32
Adipsos palmæ genus 226.9
Adipsos herba quæ 405.42
Adonis piscis 157.49
Adonidis hortus 350.4
Adonium herba qualis 391.18
Adorationis mos 500.9
Adoreum, ante far dicebatur 321.4
Adoreum ubi serendum 328.1
Adorea quid & unde dicta 315.11
Adrachne herba 239.2
Adrachne arbor qualis ibid. 4. & 310.25
Adrachne arbor semper frondens 274.5
Adramytteum oppidum unguẽtis delectatum 228.15
Adriana uina optima 246.43
Aduersis nocentia animalia 151.4
Adulterini filij quomodo deprehendantur 107.7. & 171.10
Adulteratio odorũ quibus fiat modis 219.48
Adulterio quidam nobilitati sunt 524.45
Adulterij cuitandi exemplum 129.21. & 132.28. & 171.10
Adulteros fœminæ ne diligant 569.44
Adadunephros gemma 670.6
Aduſtionis remedia 269.22.27. & 408. 7 Quære Ambustorum
AEDES qua harena cõstruuntur 649.41
Aediuan construendarum leges ibidem
Aedificia Romæ quæ nobilissima 642.42 & inde per totum
Aedificium sine ferreo clauo 642.40
Aedilitas Cæsaris mira 585.6
Aedemon libertus Iubam ulciscitur 65.33
Aeginimij senectus 121.13
Aegineta fictor 627.2
Aegylops herba necans hordeum 327.11
Aegylops glandis genus 268.48. & 269.48
Aegylops bulbi genus 354.7
Aegylopa herba & eius nominis morbus 466.24
Aegylopis morbi remedia 375.40 & 388 19. & 434.26. & 466.24. et 494 3. & 535.47. & 616.17
Aegyptus accommodatissima unguentis 231.2
Aegyptus qualis Alexandri tẽpore 234.33
Aegypti uina qualia 247.23
Aegypti oliuæ quales 255.23
Aegypti factitium oleum 256.45
Aegyptus non gerit cerasos 203.29
Aegypti myrtus odoratissima 265.19
Aegypti arbores ubi nullæ folia nunquam dimittant 274.10
Aegyptus æstibus fertilis frugum fit 291 49. & 322.7
Aegypti legumina die tertio nascuntur 318.20
Aegypti fruges cito matureſcunt 319.9
Aegypti amylum 320.36
Aegyptus similaginẽ qualem conficit 321.6
Aegypti ob Nili incrementum fertilitas 328.18
Aegyptum septem diebus à Sicilia nauigatur 345.48
Aegypti linum quale 346.47
Aegyptus nebulosa 389.6
Aegypti flores sine odore ibid. & 392.13
Aegyptus Aethiopiam quondam expugnauit 101.8. & inde
Aegyptus frugum fertilissima 393.49
Aegyptus colocasiam nobilissimam habet 394.3
Aegyptus herbis nobilis 453.44
Aegypti nitrum quale 572 37
Aegypti oua sine incubitu excluduntur 184
Aegyptia ficus 233.26. & 42 (39
Aegyptia persicus ibid. 48
Aegyptia prunus 234.17
Aegyptia spina 234.11. & 24
Aegyptiæ coronæ 385.49
Aegyptium cuminum 376.16
Aegyptij unguentis delectati 229.15
Aegyptiæ mulieres septem uno partu pariunt 109.6
Aegyptij quo corpora defunctorum seruent 271.25
Aegyptus quando ficorum copiam habet 275.41
Aegypti calami quales 282.42
Aegyptij omni mense serunt 301.29
Aegyptij cur singula milia annorum uixisse prodantur 121.20
Aegyptiorum sacerdotum lineæ uestes quales 347.3
Aegyptij Raphanũ mire celebrant 352.38 & 353.11
Aegyptij cepas, alliumq; inter deos habent 354.30
Aegyptij non edunt brassicam 370.8
Aegyptij medici quales 466.29
Aegyptiæ spinæ differentiæ, & medicinæ 445.14
Aegyptiæ literæ 639.16
Aegyptium argentum quale 592.16
Aegyptij picturæ inuentores 614.14
Aegyptiorum & Persarũ prælia 626.39
Aegyptij crocodili adipe ægrotos ungunt 508.11
Aegyptij numinis uice Apim boucm colunt 146.30. per totum
Aegyptij cadauera asseruant 207.20
Aegyptij quæ inuenerunt 125.21.27.35 40.42. & 126.11.13.30.43
Aegyptij quibus herbis utantur in cibis 393.48
Aegyptiorũ qs morbus peculiaris 469.48
Aegyptiorum regum ingentes pecuniæ 640 19. & inde
Aegyptiorũ annus dierũ triginta 121.20 Reliqua quære parte secunda.
Aegyræ sacerdotis in uaticinio mos 512.1
Aegistus ab Oreste perimitur 626.45
Aegythus auis cui inimica 189.41.47
Aegle Aesculapij filia ibid. 16
Aegoceræ herbæ 452.7
Aegocephalus auis qualis 209.11
Aegophthalmos gemma 670.9
Aegritudo apud quos nulla 60.21
Aelius Gallus primus Arabiam subigit Romanis 89.46
Aelius P. quo anno consul 328.15
Aelius Stilo scriptor 163.29
Aelius Catus consul & eius parsimonia 593.20
Aemilij lepidi interitus 124.13
Aemilius Lucius censor 622.23
Aemilius L. consul quando 525.18
Aemilius M. consul 598.36
Aelij C. trib. pleb. statua ibid. 45
Aelius C. statua & aurea corona donatus ibidem 46
Aemilius M. quando consul 614.4
Aemilia Basilica ibidem
Aeneæ nutrix 412.7
Aeneæ pictura 620.7
Aeolus quis 126.31
Aeoli inuenta ibidem
Aequinoctialis circulus 23.30
Aequinoctij ratio & quando fiat 9.18
Aequinoctiorum iniuria 333.3. & 335.15
Aes ubi primum repertum 57.7. & 595. 44. & 125.37
Aes à Seruio rege primo signatum 584.11 & 315.1
Aes signatum nota pecudum ibidem
Aes coronarium quod & quale 592.19 & 604.32
Aes alienum quod & unde dictum 592.30
Aes alienum ingens 643.7
Aes ubi optimum 595.40

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aes Corinthium quale 596.10.& inde
Aes regulare quod 604.33
Aes ubi nobile ibidem & inde
Aes trahentia ad se 647.13.& 657.29
Aes qui ærugine accipit 505.23
Aes in massa mergitur, dilatatũ fluitat 30.16
Aeris metallorum cõsideratio 595.32.44
Aeris effigies quæ apud ueteres 315.2 & 584.11
Aeris pœna grauis 584.7
Aeris nota, Ianus geminus ibidem 17
Aeris inauratio quomodo 568.2
Aeris effossio 595.36
Aeris prima nobilitas 596.27
Aeris differẽtiæ 604.32.& inde.& 604 45.& inde
Aeris seruandi ratio 605.5
Aeris mixturæ 604.48
Aeris usus 604.5
Aeris floris consideratio 605.41.& inde
Aeris squammæ quæ ibidem 44
Aeris alieni comitem esse miseriam 117.25
Aeris cruginis faciendi ratio, ac eius usus 606.10.& 606.36.& inde
Aeris metalla à Cynira reperta 125.37
Aera conflare & temperare à quo repertum ibidem 45
Aera militum 595.34
Aeræ limina ualuæq; tẽplorũ fiunt 596.44
Aere quæ fiunt ibidem 34.& inde
Aere publice constitutionẽ incidunt 605.6
Aerarium unde 595.35
Aeraria fabrica à quibus reperta 125.47
Aerariæ officinæ polline utuntur 321.35
Aerarij tribuni 595.35
Aeroides gemmæ 659.46
Aerizusa gemma 663.27.32
Aesalon accipitrum genus 172.10
Aeschines quid de Demosthene 116.32
Aeschinis exilium ibidem 33
Aeschylus poeta testudinis casu interijt 170
Aesculapius de uita hominũ 122.3 (43
Aesculapius cur fulmine ictus 524.20
Aesculapius Tyndaridam reuocauit ad uitam ibidem 11
Aesculapij filiæ plures 926.16
Aesculapij ædes habet theriacæ compositionem sculptam 385.17
Aesculapij simulacrũ 602.38.& 603.20
Aesculapij pictura 626.15
Aesculapij ædes cur extra urbem 525.36
Aesculapij inuentum 544.25
Aesculapij & Dianæ simulacrum 635.22
Aesculapio cur dicatur anguis 531.5
Aesculapij anguis Romam aduectus & qualis sit ibidem 6
Aesopi histrionis patina ingentis precij 183.34
Aesopi filius quis & eius luxus ibid.38
Aesopi histrionis luxus 628.43
Aesopi fabularũ philosophi conferuntur 641.3
Aestatis tempestates 13.2.per totum
Aestates ubi bimæ anno uno 88.13
Aestiui flores qui 392.1
Aestus aquarum causæ 27.39.per totum & 28.23.per totum
Aetas in rebus differentiæ causa 277.20
Aetates longissimæ quorundam 121.8.49
Aetatis humanæ ratio 207.19
Aethiop. nõ habẽt æstiuos hymbres 301.30
Aethiopia miraculis scatet 107.36
Aethiopiam quando Romana intrauere arma 101.3
Aethiopiæ arbores 236.35
Aethiopiæ gemmæ 661.22.& 663.21.& 664.29.& 668.5.18.22.et 669.33 Reliqua ad hoc quære parte secunda.
Aethiopicum Siser optimum 365.26
Aethiopica lina ex quibus 347.6
Aethiopes non altum frugem quàm milij hordeiq; nouere 322.29
Aethiopes quomodo astantes omnes uideantur 578.18
Aethiops Vulcani filius 101.31
Aethiopidis herbæ inuentio 484.45
Aethiopidis herbæ usus 470.45
Aethiopidis herbæ descriptio 485.40 & inde.& 450.7
Aetitis lapidis consideratio, natura, genera, locus 647.24.& inde
Aetitis lapidis in medicinis usus 550.20 & 171.15
Aetites lapis in aquilarum nidis reperitur 647.24.& 670.10.& 550.20.& 171.15
Aeris elementi consideratio 2.3.& 12. 32 per totum
Aer purus ubi 9.48
Aer inani similis 33.12
Aere in ipso quæ fiunt ibidem 35
Aer sine sapore, odore, succo 264.5
Aere solo pascitur Chamæleon 140.25
Affectuum hominis indicia, maxime in oculis 203.47
Afranius C. consul 21.35
Africa quomodo uina condit 251.21
Africa ubi sita, & in ea uinearum situs qualis esse debet 296.45
Africa æstibus fertilis 291.49
Africa inobseruatrix astrologiæ 332.36
Africa uniius diei nauigatione à Roma 346.3
Africa quomodo elephantes capit 130.26
Africa semper aliquid noui affert, prouerbium 132.27
Africa ceruos non gignit 140.18
Africæ arbores capitibus 15.16.17.19. libri 13
Africæ ficus qualis 260.38.45
Africæ campus apud Byzantium fertilissimus 292.41
Africæ oleæ maxime fertiles 297.34
Africæ oleæ quem locum ament 301.9
Africæ triticum optimum 319.25
Africæ aruæ ubi fertilissimæ 330.8.& inde
Africæ tubera optima 348.38
Africæ scorpiones, dirum animal 68.47
Africæ animalia qualia 189.25.& inde
Africæ noctes roscidæ 19.17
Africam præfatur qui in Africa aliquid destinat 500.5
Africa tota subacta 115.7 Reliqua quære parte secunda.
Africus uentus quem Græci libã dicunt qualis 15.2.7.& 343.5
Africus uentus fœminas facit concipere 343.6
Africani cumini natura & medicinæ 376.6
Africani maternus auus M. Valerio 265.35
Aganemnonis pictura 620.8
Aganemnonis Delphica platanus 287.39
Agaricum fungi genus 259.46
Agarici herbæ consideratio 462.35
Agarici herbæ medicinæ 472.19.24.27 44.& 473.14.et 476.9.21.23.& 477.21.24.et 479,22.30.42.49 & 480.13.38.& 481.49.& 483. 31.47
Agatarchi pictura 626.43
Agelades statuarius 600.29
Agelastus quis dicatur 113.25
Agerati descriptio 485.46
Ager quis & ubi optimus 292.20
Ager qualis esse debeat 316.11.& inde
Agri colendi ratio ibidem 44.& inde
Agri prius culti quàm uineæ ibidem 2.
Agri imperatorum manibus colebantur 315.29
Agri pinguis signa 316.36.et inde per totũ
Agrum male colere censorium probrum 314.44
Agrũ optime colere nõ expedit 317.11.15
Agrorum limitatio 342.34
Agraria lex à quo promulgata 149.34
Agraria lex qualis & à quo sublata 117.11
Agricolæ quo die uocẽtur ad munia 334.32
Agricolæ non aspiciant stellas, sed signa habent alia 335.39
Agricolæ milites fortissimi 316.11
Agricolis quid fœdissimum 297.39
Agricolis tempus uegetissimum 334.31
Agriculturæ, oraculorum dicta 317.24
Agriculturæ laus abunde 314.37.per totum & 316.11.per totum
Agriculturæ quæ sint necessaria 316.2.11
Agriculturæ cœlestium scientia necessaria 331.36.& inde
Agriculturæ totius breuis replicatio 333 48.per totum
Agesander statuarius 636.35
Agyptilla gemma 666.29
Aglaophon pictor 619.3
Aglaophotis herba qualis 449.42
Aglaus felix ab Apolline indicatus 120.46
Agnon arbor qualis 441.4
Agnos castrandi tempus 148.4
Agogæ quid 587.8
Agonax Zoroastris præceptor 538.11
Agonis Teij Alexandri præfecti luxus 584.41
Agoracriti sculptoris opera 634.32
Agria uuæ genus 421.12
Agrion quid Græcis 352.49
Agrios Crethmos herba qualis 467.12
Agrippa M. aceto pedes sanat 425.2
Agrippa M. temulentus aliquando 253.32
Agrippa ab Augusto bello Siculo corona donatus 267.33
Agrippa Marcus Pantheum ædificat 596 48.& 636.37.38
Agrippa M. rusticitati quàm delicijs propior 615.20
Agrippa M. picturis delectatus ibidem
Agrippæ M. Thermæ quales ibidem 24 & 601.37.& 651.4

Universidad de Deusto
Biblioteca

Agrippæ M. ingentia opera 643.2.10 & 644.38
Agrippæ aquæ ductus 556.9.10
Agrippæ Menenij paupertas 593.3
Agrippa M. qualis 110.12
Agrippa quo anno mortuus ibid. 17
Agrippæ unde dicti ibidem 11. & deinde
Agrippæ filiæ quæ ibidem 15
Agrippina Neronis mater & eius maritus 112.37. & 288.10
Agrippina uxor Tyberium boleto perimit 412.18
Agrippina Claudij imperatoris cõiunx ibid. & 178.5. & 181.31. & 632.41
Agrippinæ Claudij mirum paludamentum 585.47
Agrippina quoties peperit 111.27
Agrippina Neronis mater 112.37. & 288 10. & inde
Agrippinæ duæ 110.15
Agrium nardi species 220.43
Agrium nitri genus 562.38
Aiacis cruore, hiacynthus flos natus 391 45.46
Aiacis picturã Cæsar ueneri dicat 615.20 & 619.7. & 620.12. & 626.7
Aigleuces uinum quod 248.9
Aizoi herbæ consideratio, nomina, natura, usus, medicinæ 467.33. & inde
Aizoon herba ad quid 327.29
Aizoi succus uermes hortorũ necat 361.12
Aizoi herbæ medicinæ 472.21. & 473. 31. 32. & 478. 31. & 479. 26. & 480.22.28. et 491.5.12.22. et 482 2.27. & 484.17
Alabandica rosa qualis 387.11
Alabandicus lapis qualis 639.9. & inde
Alabandica gemma 661.39
Alabastrum aptissimum unguentis seruandis 230.23. & 638.48
Alabastritis lapidis consideratio, usus, locus 638.48. & inde. et 648.18. 659.27
Alabastritis bonitas uitiumq; 639.1. & inde
Alabastrites gemma 666.6
Alabetæ pisces 70.5
Alarũ odoris remedia 396.9. & 411.41 & inde. item 452.23. & 563.46. &
Alaternus arbor nullum semen (631.12 aut fructum fert 276.31
Alaterni arboris folia qualia ibidem
Alauda auis 201.48
Albæ spinæ medicinæ 445.10
Albanæ ficus unde & à quo 261.42
Albanum uinum 243.31. & 246.27
Albicandæ cutis remedia 364.5
Albicerata ficus 260.31
Albinus censor quando 121.27
Albinus rex sacrorum 207.27
Albini Spurij curulis circa Furium historia 117.32
Albo in hoc non eras, prouerbium prologo 1. libri uersu 25
Albuco herba qualis 396.8
Albuelis uua 243.32
Albulæ aquæ quales 553.22
Alcamenis statuarij opera 600.28. & 602 32. & 634.29.34
Alcamenis & Agoracriti certamen 534.33
Alce fera 132.11
Alceæ herbæ cõsideratio 486.29. & inde
Alceæ herbæ medicinæ 473.33. & 481 10.17. & 471.33
Alcidas Rhodius 635.14
Alcibiadis statua Romæ 598.17
Alcibiadis simulacrũ & eius mater 604.6
Alcibiades gloriã in bibẽdo meruit 253.21
Alcibion herba quæ 488.6
Alcimachi pictoris opera 626.27
Alcinoi hortus nobilis 350.5
Alcisthene pictrix 627.15
Alcippe mulier elephantẽ peperit 109.11
Aleman pediculari morbo cõsumptus 201.
Alemenæ pictura 619.16.20 (10
Alecẽ qualẽ excogitarit M. Apicius 157.31
Alectoria gemma 666.8
Alectorolophos herba quæ 488.9
Alex pisces 561.14
Alexander ubi equitatu penè orbatus est 219.36
Alexander contra Iudæos 227.16
Alexander primum Darij castris expugnatis cœpit scrinium unguentorum 229.4
Alexander in Gedrosis 232.49
Alexander Persica arbore coronari uictores uoluit 258.15
Alexander hedera exercitum exemplo Bacchi coronat 276.45
Alexander tinctis uelis nauium utebatur 347.33
Alexander magnus apud Priapum oppidum 58.27
Alexander ubi planiciem intercidi iussit 77.33.37
Alexander quosdam uetuit piscibus uiuere 92.19
Alexander ubi inutiles milites reliquit 96.38
Alexander magnus quando 600.35
Alexander magnus Thebas capit 601.27
Alexander à quo seruatus 602.13
Alexander magnus Campaspen amicam Apelli dono dedit 621.26
Alexander à quo in gemma sculpi uoluit 653 19. & 118.19
Alexander ueneno obijt 652.10
Alexander Lysimachum cum leone includit 133.37
Alexander quem Neptuni sacerdotio præfecit 153.44
Alexander magnus Apellis amicus, à quo tantum pingi uoluit 118.19. & 621.21 & inde
Alexander quibus usus nauibus 127.5
Alexander quid cum scrinio Darij egerit 116.17
Alexandri nauigatio qualis 21.27
Alexandri apud Arbelam uictoria 22.48
Alexãder Homeri, Pindari, Aristotelis amator 116.15. per totum
Alexandri terminus 218.42
Alexandri pedagogus Leonides 222.21
Alexãder puer sine parsimonia aris thura ingerit ibidem
Alexãdri milites palmis strãgulati 232.49
Alex. milites quid de Indico mari 240.31
Alexander seipsum uincere cõsuetus 621.28
Alexandri crudelitas 133.37
Alexandri intemperantia arguitur 245.4
Alexandri atauus Perseus fuit 258.15
Alex. milites quid de Tylo insula 286.19
Alexãdri tẽpore Græcia felicissima 319.31
Alexandri magni apud Tyrũ gesta 73.10
Alexandri pictura 623.25
Alexandri magni cerui cum torquibus aureis 104.11
Alexandri equus mirus & in eius honorem condita urbs 143.33. & 90.23
Alexandri classis Thynnorum multitudine infestata 151.35
Alexandri magni simulacrum 601.42 46. & inde. 602.47. & 603.10. & 622.3. & inde
Alexandro canes dono dati quales 143.7
Alexandrum militia sordidũ tedebat unguenti 116.20
Reliqua quære parte secunda.
Alexandriam ex Sicilia septem diebus nauigatur 345.49
Alexandrina laurus qualis 266.4 & 434.14
Alexandrina uua 244.35
Alexandrina pyra 259.8
Alexandrina ficus 260.21.28
Alexandrinæ uestes quales 147.45
Alexandrinus panis qualis 376.19
Alexipharmacon unguentũ quod 399.22
Alexis statuarius 500.31
Algæ herbæ descriptio 488.26
Algæ herbæ consideratio, natura, genera, usus bonitas 571.17. & 156.49
Algæ herbæ medicinæ 240.15
Algidensis Raphanus qualis 352.45
Alicæ consideratio & bonitas 323.16
Alicæ genera tria ibidem 32
Alienis magis quàm nostris utimur 526.1
Alienarum rerum hominibus summa cupiditas, satietas suarum 224.2
Alimon uisci genus 311.5
Alypon herba qualis 486.33
Alisma herba qualis 464.28
Alysson herba, & eius medicinæ 444.12
Alites aues quæ 174.13
Allij consideratio 355.22. & inde
Allium Aegyptij pro deo colunt 354.30
Allium coctum utilius crudo 366.47
Allium semine etiam prouenire 355.36
Allium quomodo diutius seruari potest ibidẽ 39.43
Allium in aruis sponte nascens ibid. 43
Allium Magneti contrarium 362.25
Allium, & Helleborum contraria 457.32
Allium quæ animalia fugiunt 531.33
Allij medicamenta rursus plura 355.22
Allij medicinæ 366.28. & inde
Allij uitia 367.11. & inde
Allij genera ibid. 25
Allij fetor quõ tollitur ibidem 33. & inde
Allij satio, & cura ibid. 29. & inde
Allijs decoctis nullus fetor ibid. 34. & inde
Alnus arbor nullum semen, aut fructum fert 276.31
Alni arboris utilitas 282.11
Alni umbra qualis 297.24
Alni aquosis gaudent 273.34
Alno folia crassissima 274.43

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aloes consideratio, naturæ, usus, locus 485 49. & inde
Aloe in uino 246.49
Alopecis usus 244.34. & 347.23
Alopecias pisces 578.36
Alopecenesius op. ubi Tubera plura 349.3
Alopecuros herba qualis 395.28.30
Alopeciæ, id est, humani capitis, barbæq; utilis medicinæ 365.45. & 268.23. & 373.13. et 382.43. et 385.10. et 397 39. & 410.13. & 402.45. & 409 34. & 427.34. & 430.25. & 433 17. & 436.28. 35.40. & 449. 10 & 443.29. & 446.27. & 411.2 & 465.7. & 468.43. & 496.46 & 571.21. & 631.8. & 612.26. & 509.27. & 513.30.35.44. et 534. 13. & inde. & 578.16
Alphiosorum uel Alsiosorum, id est, frigescentis naturæ, remedia 374.2
Alpini quomodo uinum condunt 252.22
Alpium feræ quales 140.35.47
Alpiū arbores optimæ 284.13. et 272.36
Alpeis Annibal exuperat 633.14
Reliqua quære parte secunda.
Alsines herbæ consideratio 486.36
Alsiosis quæ prosint 374.2. & 414.14
Altani uenti qui 14.13
Altercangenum herba 456.8
Altercum herba quæ ibidem
Althea mdiæ genus 371.21.49. & inde
Altheæ herbæ medicinæ 476 45. & 483 47. & 381 49
Alueariorum consideratio situs, materia 393.15
Alum, id est, Alliū sponte nascens 355.44
Alum herba qualis 488.15. & inde
Aluminis consideratio, genera, usus, natura 630.48. & inde
Alumen quid ibidem 49
Alumen ubi prouenit ibidem & inde
Alumen quomodo fiat 631.3
Aluminis usus in lanis ibidem 2
Aluminis species duæ ibid. 6
Aluminis probatio ibid. 7
Aluminis effectus ibidem 10.25
Alumen aurum purgat ibidem 2
Alutatio quid 586.18
Aluinis uel Alui morbo utilia 401.42
Aluum turbantia 418.16
Alui materia qualis 208.29.39
Aluus plurimum negocij exhibet 473.18
Aluum Luxantia 351.43. Vide, Venter
Alui tumentis remedia 365.24. & 367 33.37.44
Aluum firmantia, sistentiaq; 365.31. & 366.27. & 368.4. & 369.28. & 372.34. & 379.3. & 382.1.24. & 383.45. & 384.49. & 397.5. & 400.12. & 408.11. & 409.33. & 411.13. 412.14. 414.30. 415.29 & 416.1.5.11.37.47. & 417.11 13. & 420.23.39. & 422.39.45 & 423.18. & 424.42. & 426.46 & 428.30. & 429.16.35.49. & 430.2.14.47. & 431.44. & 432 6.33. & 433.30. & 434.28.30. & 435.42. & 437.11. & 438.4. & 439.22. & 440.35. & 441.11. & 443.1. & 444.10. et 445.37. 43 45. & 446.12.29. & 448.2. & 449.34. & 451.41. & 473.24. 31.37.40.49. & 474.2.12.15.17 & 476.44. 477.4. & 478.4. & 471.35. & 483.39. & 488.2.22 & 490.33.49. & 492.21. & 493 1. & 494.21.25. & 574.29. & 616.11. et 630.29. & 505.2. et 510 29. & 496.29
Alui doloris remedia 442.42.456.40
Aluum mollientia purgantiaq; 393.16.29 & 364.42. & 369.8. & 370.27. 28. & 377.30. & 382.36. & 383. 15. & 398.49. & 401.36.46. & 406.40. & 366.38. & 369.28. & 381.13. & 382.24. & 396.43. & 398.25. & 251.10. & 357.35. & 352.43. & 409.1.46. & 414.30. 37. & 417.13.43.44. & 421.26. 36. & 423.18. 437.9. & 428.18. et 430.21. & 431.14. & 423.2.4. & 29. & inde. & 433.29.30. & 434. 17. & 437.30.36.41. & 438.17 & 439.4. & 440.9.20.27.31. & 441.18. & 442.42. & 443.15. et 444.4.17. & 445.39. & 447. 27. & 448.7.38. & 456.39.40. 43. & 457.49. & 474.21.27.31 34. & 43 & 475.22.43. & 486 11.34.35. & 481.1. & 488.2.32 & 480.1.24.48. & 491.34. & 492.19.41. & 494.37 & 495.5 13.25. & 571.10. & 506.28.31. & 574.1.2.6.21.26. & inde. & 588.3 & 509.46. & 531.34. & 561.1
Amara non sunt eadem omnibus 414.17
Amaraci cōsideratio, nomina, satio 391.25 & 392.2
Amaracus idē quod sampsucus 391.24. & 400.44
Amaracus ubi optimus, & ex eo medicinæ 400.44. & inde
Amaraci odor qualis 389.10
Amaracinum unguentum 229.15
Amaracinum oleum, & ex eo medicinæ 400.48
Amarantum unde dictum 390.6
Amaranti floris consideratio ibid. 2
Amatorium, quære amor
Amasis regis mirus thorax 276.41
Amasis Aegypti rex 640.30
Amazonum prælij cælatura à quo 634.41
Amazonum simulacra in Ephesiæ Dianæ templo 600.44. & 602.48
Amazonum connubia unde 38.46
Ambraciote uinum 247.31
Ambrosiaca uua 244.21
Ambrosiæ herbæ descrip. 487.6. 489.36
Ambrosia herba qualis 459.44. & 467
Ambrosiæ diuersa nomina 487.9 (36
Ambrotoni herbæ odor qualis 399.10
Ambugia, id est, intubi genus 368.31
Ambustorū remedia 380.47. & 381.45 & 385.44. & 368.3. & 401. 27 & 410.14. & 411.14. & 415.41 & 416.13. & 417.29. & 420.4 & 427.17.32.46. & 430.46. & 431.5. & 434.33.39.41. & 436. 16. et 438.4. et 439.37.42. et 440 10. & 442.42.45. & 443.2. & 445.1. & 448.37. & 449.7. & 481.10. & 487.5.35. & 488.2. & 571.15. & 589.35. & 631.36. & 645.33. & 647.12.17. & 506.19 & 511.4. et 521.1. & 528.3. 24. & 563.29
Amentum quo tinctur 375.10
Amerimnon herba 467.35
Amerina pyra 259.29
Amerinæ scopæ quales ibidem 36
Amethystus gemma qualis 664.6. & inde
Amethystus color 389.44
Amethysti color qualis 164.31. & inde & 389.44. & 660.12
Amethystizontes gemmæ 661.26
Amia piscis 156.1
Amianti lapidis consideratio 647.33
Amicæres inter se 273.11. & 359.20 362.19. & inde. & 408.45. & 435 16. & deinde. & 523.27. & deinde. & 173.44. & 180.18. & 596.14 & deinde. et 117.38. & deinde. & 189 34. per totum
Amicitiæ summæ exempla plura 117.38 & deinde. & 621.25
Amicitiæ pictura 262.32.37
Amicitias concilliantia 463.3
Amicitiæ & inimicitiæ aquatiliū 169.44 & deinde
Amyclanum uinum interciditse 446.18
Amycus Bebrycum rex ubi interfectus 287.56
Amygdalarum medicinæ 432.43. & inde
Amygdalus primo floret 276.5
Amygdalus facile fructum perdit 276.36 38. & 390.7
Amygdalus quando serenda 301.19
Amygdalæ amaræ quō dulces fiant 312.17
Amygdalorum consideratio 262.25
Amygdalina quæ dicantur 258.1
Amygdalinum oleum 256.25
Amygdalini olei natura, & ex eo medicinæ 427.22. & inde
Amygdalitæ herbæ quæ 475.42
Amylon, & ex eo medicinæ 416.37
Amylum quō fiat, & quid sit 320.13
Amylum ubi optimum ibid. & inde
Amymones sculptura 653.11
Amynæa uua 241.41.244.29. & 245.3
Amiternina uua 244.11
Ammium in Theriaca 385.19
Ammi Cummi genus, et ex eo medicinæ 396
Ammochrysus gemma 670.14 (16
Amomi fruticis consideratio 221.8. & inde
Amomis herbæ consideratio ibid. 14
Amomon herba 472.28
Ammonis cornu gemma 668.18
Ammonitrum quid 651.31
Amor inuentionis causa 385.46
Amorem mitigantia, tollentiáue 55.3 & 554.10
Amorem concitantia 560.5
Amorem inhibentia ibidem 7

Amores qua herba redeant 450.30
Amabilis qua ratione quis fiat 405.23
Amatoria dissoluentia 509.5
Amatorijs efficacia 240.44.& 507.27 & 508.4.& 158.48.& 365.9.& 467.34.& 489.44.et 495.38.& 501.8.& 551.21.& 136.25
Amœnitates studiorum quærimus, prologo libri 1. uersu 51
Ampelitis terræ medicinæ 632.6
Ampelodesme herba quæ 308.18
Ampelopraſon herba, & ex ea medicinæ 447.41
Ampeloleuca uuæ genus 421.32
Ampelos agria herba quæ 488.28
Ampelos agria 421.23
Ampelos herba à quo reperta 456.6
Amphiaraus quãdo, & ubi obierit 287.38
Amphictyones quid 118.5.& 618.49
Amphimalla quæ, & quando 147.30
Amphimerinon febris genus, & eiuſdem remedium 520.7
Amphion Catuli Q. interfector 632.36
Amphion pictor 620.46
Amphionis ſimulacrum 636.17
Amphion quæ inuenerit 126.31.33 34
Amphisbenæ morſus remedia 380.40.& 548.18.& 550.12
Amphisbenæ ſerpentis deſcriptio 136.35
Amphiſtrati ſtatuarij opera 636.30
Amphiteatrũ Romæ quale, & à quo 644.2
Amphitanc gemma 666.24
Amphitheatrica charta unde 235.12
Amphitus Caſtoris, et Pollucis auriga 83.25
Amphoræ miræ Lentuli 638.42
Amphoræ duæ conſecratæ 628.35
Amplitudo rerum damno interdum eſt 241.25
Ampullaceæ pyra 259.11
Amuletum herba 463.35
Amuletum, remedij genus 657.18
Amulius pictor 624.32
Amurcæ olei conſideratio 257.6
Amurca oliuæ quid 254.45.& 255.17
Amurca ſemina perfundenda 327.22
Amurcæ in arborum medicaminibus 313. 17.& inde
Amurcæ medicinæ 426.23.& inde
Anabaſis herba quæ 472.33.& 418.31
Anagallis herba 474.28
Anacampterotis herba, qualis 450.29
Anachites, id eſt, Adamas 658.19
Anacreontis poetæ mors 110.7
Anadyomene uenus à quo picta 621.30.46
Anaitidis deæ templum 587.36
Anagallidum herbarum medicinæ 472.31 & 476.29.& 477.28.& 480.7. 14.& 474.28
Anagallis herbæ conſideratio 466.12
Anagyros herba qualis 487.14
Anaglypha quæ 593.9
Anagnia capta Romanus populus ſtipendio liberatur 598.5
Ananchitis gemma 670.32
Anapauomenos ob amorem fratris moriens 622.37.& 623.22
Anaphoræ quæ 122.2
Anarrhinos herba qualis 464.44
Anataria aquilarum genus 170.40
Anatum incubatio mira 185.1
Anatum uolatus qualis 180.59
Anates quo ſeſe purgant 138.22
Anates ex gallina natæ, mox aquam repetunt 185.1
Anates futura præſagiunt 345.17
Anates Ponticæ ueneno uiuunt 453.15
Anatum in medicinis uſus 534.6.& 535.1.48
Anaxagoras quãdo, & quid ab eo prædictum 18.34.& inde
Anaxagoræ de ſole opinio ibid.39
Anaxander pictor 627.7
Anaxarchi patientia, conſtantiaq; 114.21
Anaxilaus medicus 630.12
Anaximãder primus de cœlo ſcripſit 5.43
Anaximander quando ibidem
Anaximãder terræ motũ prædixit 24.29
Anaxipolis poetæ carmen 249.21
Anaxilaus ſcriptor 347.27
Anaximenes gnomonices inuentor 24.4
Ancæi pictura 622.9
Ancora nauis à quo reperta 127.13
Anchuſæ herbæ conſideratio, medicinæq; 408.5.19
Anchuſa herba quæ 490.1
Anchuſa herba qualis 229.22.& 393.43 & 395.19
Anconæ uinum quale 246.40
Ancus Marcius rex aquam in urbem ducit 556.9
Ancus rex quot ſalis modia populo dedit 560.37
Andrachne herba 239.3
Andrachne agria herba 467.43
Andreas medicus 413.18.& 583.22 & 379.22
Androbij pictoris opera 626.23
Androbulus ſculptor 603.45
Androcydis ad Alexandrum epiſtola de uino 246.3
Androcydes medicus contra ebrietatẽ 311.8
Androcydes pictor 619.28
Anorodamas gemma unde dicta 666.12 & 647.12
Androgyni, id eſt, utriuſque ſexus homines 107.15.& 190.8
Andromedæ pictura 625.39
Andromedæ Cepheus pater ubi regnauit 101.10
Andromeda ubi beluæ obiecta 79.3.152.1
Andromeda liberta Iuliæ Auguſtæ 113.14
Androſacis herbæ conſideratio 486.43
Androſemi herbæ conſideratio ibid.46
Androſæmon herba quæ 484.1
Anemone herba 391.41.& 395.20 & 494.16
Anemones herbæ medicinæ 401.3.per totũ
Anemona unde dicta ibidem 7
Anethũ culinis & medicis naſcitur 369.10
Anethum in Tyriaca 385.19
Anethi natura, medicinæq; 379.3.& inde
Angeronæ deæ hiſtoria 39.49
Anginæ remedia 363.3.& 366.4.42. & 475.42.& 378.17.& 383.30. 44.& 398.11.& 413.33.& 414 2.& 429.18.& 425.18.38.et 433 12.& 439.2.13.& 446.6.et 451 4.15.& 454.43.& 457.8.& 471.22.& 484.27.et 459.15.& 484.49.& 495.47.& 502.1.4 & 506.27.& 516.4.& 541.9.& 568.39.& 573.33.35.& 588.34. & 607.16
Anguillarum conſideratio 158.17.& 169.2. per totum
Anguillis binæ pinnæ ibid.11
Anguillæ è manu ueſcẽtes 566.36.& inde
Anguillarũ, nulla ſexus differentia 188.12
Anguillarum tergore prætextati uerberabantur 158.36
Anguillarum procreatio 167.14
Anguillæ miræ magnitudinis 151.32
Anguiũ conſideratio, natura, medicinæ 531 2.& inde.& 541.29.& 545.27
Anguis quando ſine ueneno 531.2.& inde
Anguis Aeſculapio dicatus ibid.5
Angues quando membranam exuunt & quomodo ibid.15.& 138.9.& 139.19
Angues ex ſpina hominis gigni 188.2
Angues ubi non noceãt 151.5
Anguis paſcitur in ædibus Romæ 531.6
Anguium genus pulcherrimum ibid.8
Angui inſunt multa remedia ibidem 4
Anguis qua herba oculis ſuccurrat 138.12
Angues & muſtelæ et ſues diſsidẽt 189.44
Anguinæ membranæ medicina 540.13
Anguinum ouum quid 529.8.& inde
Anguini cucumeris conſideratio 363.6 per totum
Anhelatorum remedia 413.33
Anicetum, id eſt, Aniſum 378.12
Animal nullo cibo uiuens 509.7
Animal clariſsime omnium cernens ibid.28
Animal per diem tantum uiuens 201.38
Animal quis primus occidit 127.15
Animal carẽs ſexus differẽtia 188.12.et inde
Animali quolibet ubi ueſcantur 82.30
Animalium nullum odoratum niſi pantheræ 389.17
Animalium feritas qui mitigatur 450.28
Animalia quam materiam non attingãt 272 23.31.& 273.8.32.& 280.26.& 313.32.& 322.13.& 325.32.& 427.19.& 451.14
Animalium ſolertia 131.27. per totum & 178.40.& 373.27
Animalia ſapientiſsima quæ 415.8
Animalia omnia noſcunt ſibi ſalutaria præter hominem 485.25
Animalia deus cur fecerit 497.33
Animalium peregrinorum in medicina uſus 506.12. per totum
Animalium pauidiſsimum omnium 508.32
Animalium ferè omnium in medicinis uſus 512.23. per totũ & 539.36. per totum
Animaliũ inimicitiæ, amicitiæq; 131.22. per totum.& 180.18.& 189.34. per totũ
Animalium miracula 551.49. per totum
Animalium terreſtrium cõſideratio libro 8 per totum
Animalium anima index 133.9
Animalia uſu boũes necãtia 135.47. et inde
Animalia quæq; commoda, aduerſaq; natura norunt 137.20

Universidad de Deusto

Animalium pronostica 138.25
Animalia futura præsagientia 345.13.& inde 142.7.& 138.25
Animalium prodigia 143.30
Animalia quæ uictimæ aptissima & inde 146.22
Animalia quæ sacrificijs apta ibidem 46
Animalium quæ stultissima 148.9 & 149.1
Animalia semifera quæ ibid.26.per totum
Animalia media inter placida,feraq; 150 13.& 192.41
Animalia quæ quibus in locis non sint 150.34
Animalia aduenis nocentia indigenis innoxia 151.4.& inde
Animalia quæ minima 151.16.20
Animalia maris cur maxima ibidem 20.per totum & 151.46.per totum
Animalia putrefactione genita 167.17.& inde.& 188.10.per totum
Animalia quæ nihil discunt 182.24 per totum
Animalia gula carcere coercere cœpit 138.32
Animalia in pedes nasci contra naturam 184.24.& 110.11
Animalium diuersus coeundi modus 186.28 & inde
Animalia quæ singulos gignunt ibid.38
Animalia cæcos fœtus parentia ibid.49
Animalium uaria generatio 187.29 per totum
Animalium in utero situs ibidem per totum
Animalium æstus 131.27.per totum caput & 136.48.& 137.14.& inde.& 138.46.& 139.33.& 141.27.& 142.5.& inde.& 143.1.& inde.& 148.19.& inde.& 149.2.& 195.26.& 160.49.& inde.162.14.& 165.17.per totum.165.33.per totum.& 179.12.& 566.13.per totum
Animalium quorundam stoliditas 170.15 & 148.9
Animalium sensus 188.20.per totũ.et 189 34.& inde
Animalia terra uiuentia 189.7.& inde
Animalia in igne uiuentia 201.36
Animalium quorundam cibus & potus 189 16.per totum
Animalia ubi tota æstate nõ bibunt ibid.25
Animalia quæ dissident conueniuntq; inter se ibidem 34.per totum
Animalium somni descriptio 190.12 per totum caput
Animalia quibus cibi exitus non est 201.18 per totum
Animalium membrorum omnium descriptio 201.44.per totum
Animalium pilis differentia 211.3.per totũ
Animalium per mammas differentia ibidem 24.per totum
Animalia omnia à dextris partibus incedunt sinistris incubant 213.24
Animaliũ ex membris medicinæ 497.42 per totum
Animalia perfectiora cæteris mundi partibus 105.25
Animalia cætera cur in suo genere similia 111.1
Anima carens,nihil uiuit 216.33
Animæ post mortem consideratio secundum Plinium 124.47.per totum
Animam cum corpore interire secundum Plinium ibidem per totum
Animas humanas partem cœli secundũ Hipparchum 11.20
Animas quorundam relicto corpore errasse diu 123.21.& inde
Animantia cætera,homine feliciora,ac eorum cura qualis 3.19.& prologo libri 7. per totum
Animi impetus cibo mollitur 414.20
Animi tristitia quomodo tollatur 437.36
Animi pictura à quo primum 622.30
Animi maxima indicia in oculis 203.47 & inde
Animus in oculis inhabitat 204.1
Animus in corde 207.9
Animi subtilitas in sanguine 211.3
Animi sollicitudo quo propiciatur 500.8
Animos mitigantia 414.14.& inde
Anisi consideratio, natura, usus, medicinæ 378.4
Anisum ubi laudatissimum ibid.12
Anisum in Tyriaca 385.19
Aniso panis conditur 378.7
Anitiana pyra 259.6
Anitianæ lapidicinæ 649.13
Anitius Q. ædilis curulis 581.29
Anneus Serenus fungis peremptus 412.40
Anniam Roscius ingenti emit precio 118.34
Annibal Alpeis exuperat 633.14 Vide Hannibal
Annius L.consul 12.12
Annij Plocami libertus 91.7
Annij fœcialis statua 598.33
Annonæ caritas unde 337.29
Annorum differentiæ apud uarios 121.18 & inde
Anni diem primum letis precationibus inuicem faustum ominamur 499.43
Anni obseruatio,ratioq; 4.11.& inde. & 121.18.& inde
Annus ex quot diebus constet 331.48
Anni intercalares ibidem
Anni partes quatuor,& earum initia 333 & inde
Annorum effectus 449.4
Annulorum consideratio 580.27 & inde per totum
Annulus à quo repertus fuerit ignoratur ibidem
Annulus cur sinistra manu gestatur ibid.31
Annulus antea ungulum dicebatur ibid.40
Annulus ingentis precij 660.18
Annuli ferrei usus 580.29.36.et 652.42
Annuli in quibus digitis gestabatur 582.8
Annuli ex personarum conditione distincti 582.32.& inde
Annulis quidam uenena eludunt ibid.17
Annulis qui literas signant 581.48
Annulorũ gemmæ uariæ ibid.49.& inde
Annulorum autoritati forma quando constituta 582.48
Annul.Romanorũ tria modia 581.41
Annulos maior pars gentium non habet ibidem 47
Anonymos arbor 238.45
Anonymos herba qualis 417.20
Anonis herbæ descriptio ibid.10
Anserum consideratio 175.3.per totum & 185.33.& inde
Anseres quo sese purgant 138.22
Anserum cura ob capitolium defensum 175 3.& 529.30
Anseribus cibaria censores locant 175.4
Anseris cum puero,puellaq; amor ibidem 5. & inde
Anserum iecoris bonitas ibid.8
Anseres in Germania optimi ibid.17
Anserum abscessus 176.5
Anserum uolantium figura ibid.6
Anserum pullis urtica mortif. 185.38.40
Anserum ingens auiditas ibid.38
Anseres futura præsagiunt 345.24
Anseris adipis medicinæ 363.41.et 365.43
Anseres quam herbã expauescant 391.31
Anserum ouorum utilitates 529.21
Anseres quo maxime ægrotant tempore ibidem 29
Anserum propter Gallos pulsos à Romanis honor ibid.30.& 175.3
Anserum in medicinis usus 529.20.& inde. 533.34.& 534.1.& 535.48. 536.36.& 544.46
Antæi & Herculis certamen ubi 64.36
Antachates gemma 665.37
Antandri balneæ 286.31
Antãdri oppidi portẽtũ in Platano 278.46
Antelucanis quid agendum 334.24
Antennæ nauium ex abiete 284.6
Antennæ nauis repertor 127.11
Anterotes gemmæ 664.19
Anthalium herba & eius usus 394.10
Anthali herbæ medicinæ 402.2
Anthedon Mespilorum genus 261.46
Anthemis herba 395.19.36.& 477.13
Anthera medicamentum 441.47
Anthericon herba 410.2
Anthermus scalptor 634.9
Antheus statuarius 600.40
Antheus medicus 498.27
Anthiæ piscis cõsid. 169.15.per totum
Anthilis herba quæ 476.48
Anthyllion herba,et eius medicinæ ibid.47
Anthyllon herba 402.2
Anthologicon libri 386.43
Anthracitis lapis qualis 647.20 & 661.49.& inde & 670.23
Anthriscum herba 394.15.& 411.16
Antropographus quis dictus 624.5
Antropophagi qui,& ubi 102.24 & 106.41.45
Anthus auis 181.16
Anticcllium herba 402.3
Anticyricon quid 416.19
Antidoti cõpositio 445.35.& 495.23
Antidoti Mithridatis cõpositio 433.21
Antidotum Mithridaticum 453.14 & 526.24
Antidotũ ingrediẽtia 433.21.& 434 40.& 458.46.& 471.45.& 496 17.&

Universidad de Deusto
Biblioteca

17.& 568.9. & 590. 47. & 716. 20.& 509.20.& 526.24.& 535. 27.& 560.19.& 574.16
Antidoti pictoris præceptor ac opa 625.30
Antigenes Tibicen 281.45
Antigonus scriptor 619.42
Antigonus ad quid usus papyro 235.1
Antigonus statuarius 603.36
Antigoni regis pictura 621.42.& 622 20.& 621.24
Antyllides ad quid 484.3
Antimachus sculptor 630.47
Antiochus rex cui similis 111.2
Antiochi uxor ibid.3
Antiochi regis dux quis 87.10.& 88.16
Antiocho peremptο quid actum 111.2
Antiochus quo usus contra uenena 385.22
Antiochus quintus regum 96.41
Antiochi gesta in India 88.16
Antiochiæ lilium 388.3
Antiochus rex à quo, & quo precio sanatus 524.31
Antiochi regis Elephantes 129.11
Antiochi regis interitus 144.4
Antiochus rex quoto urbis anno uictus 230.45
Antiochi mater Apamia 96.7
Antiochus ab Octauio, antequam circulum egrederetur respondere cogitur 598 10.& inde
Antiochus Theombroto seruatus 118.8
Antiochus seruus quidam 632.32
Antipater sculptor,& eius opera 594.32
Antipater poeta, ac eius morbus 123.13
Antipathes gemma 666.13
Antipathia quid 567.27.& 658.7
Antipathes id est ferri tẽperatura 609.44
Antiphilus pictor 624.7.& 636.18
Antipodum consideratio 20.31.per totũ & 21.37.& inde & 90.42
Antiquorũ usus in uino 248.42.per totum
Antiquorum mira diligentia 429.43 & 452.36,& inde 484.35
Antirrhinon herba qualis 464.44 & 483.32
Antiscorodon Alij genus 355.27
Antispodij consideratio 608,15
Antistius Caius quando consul 582.49
Antobalus pictor 627.22
Antoniam Drusi nunquam spuisse 113.32
Antoniæ Drusi erga murenã amor 168.31
Antonius M.patrem interfecit 253.34
Antonius M. librum edidit de sua ebrietate ibid.& inde
Antonius M. per temulentiam plurima orbi mala intulit ibid.36
Ant. M.sanguine ciuium ebrius, ibid.36
Ant. M.uelo purpureo usus 347.36
Antonius M.denario ferrũ miscuit 592.22
Antonius M.Nonium senatorem cur proscripsit 660.16
Antonius M.quando consul 130.1 & 316.23.& 12.19
Antonius M. iugo primus leones subdidit 133.37
Antonij M.cum Cleopatra epulæ fertilissimæ 163.5.& inde
Antonij M.de pueris similibus emptis historia 111.16
Antonij M.nauis Acciaco bello echeneide pisciculo retenta est 555.23
Antonij M.bello quæ signa facta 12.3
Antonij M.erga Cleopatrã incena uenenum timentem historia 386.38
Antonij M.luxus 584.38.& 660.19
Antonij M.feritas,atq; luxuria 660.19
Antonius Caius in consulatu Ciceronis collega 149.27
Antonius Sopus,& eius luxus 584.42
Antonius Musa Augusti medicus 524.38 & 549.10
Antonij Castoris laus,& historia 453.33
Antonij Caij ludi 585.9
Antorides pictor 623.47
Anubis in argento ab Aegyptijs pingitur 592.16
Anudare color 617.27.38
Apamia Antiochi mater 96.7
Apamenum uinum 247.26
Aparctias uentus 15.4
Aparine herba,qualis 487.27
Apate herba 395.20
Apathes qui dicantur 113.28
Apeliotes uentus 15.1
Apeliotem,id est Subsolanũ quæ spectare debent 343.8
Apelles pictor quo usus colore 617.9 & 618.1
Apelles magno precio didicit 620.30
Apelles quando,& eius excellentia ibid.38 & inde sæpe
Apelles quid erga Protogenem egerit, ibidem 48.& inde & 621.31
Apelles die quolibet lineam saltem ducebat 621.14
Apelles pinxit quæ pingi nõ possunt 622.23
Apelles & in æmulos benignus 621.31
Apellis præceptor quis 621.23.et 604.48
Apellis nulla in tectorijs pictura 624.27
Apellis astus,prologo 100
Apellis mors uenere inexpleta 622.1 & 627.4
Apelli tantum permissum Alexandrum pingere 621.21.& inde & 118.19
Apelli Campaspe Alexãdri amica dono data 621.26
Apenninus mons Cotinum arborem habet 273.20
Apenninus mons optimas habet arbores 284.14
Reliqua quære parte secunda.
Aper hedera seipsum curat 137.8
Aper à quo in epulis solidus positus 149.13
Apris indicis dentes cubitales ibidem 23
Apri in medicinis usus 516.41.et 517. 26 & 517.17.27.34.& 520.29
Apri ubi non sint 151.1.2
Apri ubi muti 215.1
Aper fera 214.46
Apris fel non esse 208.2
Apri contra serpentes 512.23.& inde
Apro sua urina grauissima est 516.21
Aprorum sapor cõmendatur 264.48
Apes quos flores non attingunt 239.48 & 273.32.& 392.23.& inde
Apum consideratio plena capite quinto et sequentibus libri undecimi
Apes quos non pungant 371.30
Apes quibus herbis delectentur per totum 392.18
Apes præcipui quæstus ibidem
Apes oleæ flores non attingunt ibid.23
Apes ægrotæ,quibus iuuentur ibid.26
Apes ne fugiant 195.29.36.& 399.32
Apes quo flore maxime gaudent 399.32
Apes Propolin ex quo faciunt 440.6
Apes Crabrones q; quos non feriũt 500.48
Apes quo fugantur 505.22
Apes ne quempiam attingant 552.2
Apes sparsæ quomodo in aluearia reuertantur ibid.6
Apes præcipuæ inter insecta 191.37
Apes hominum causa genitæ ibidem
Apes rempublicam consilia,duces,moresq; habent ibid.40.& inde
Apes sanguinem habent ibid.45
Apes quando conduntur ibid. 47.per totum
Apes unde melligines sumant 192.5
Apes nullis floribus nocent ibid.24
Apes quot diebus operantur ibid.25
Apes prædtuinant futura ibid.33
Apes castra imitantur ibid.31.& 193.7
Apes quæ oderunt 194.35
Apes quomodo fœtus progenerent ibid.40 & inde
Apes quot diebus peragunt fœtus 195.8
Apum morsus remedia 364.43.& 399 33.& 373.28
Apum cibus,cum mel deficit 393.25
Apum exercitia,operaq; 191.39.& inde & 192.2.& inde
Apum operis uocabula 192.10.per totum
Apum amatores ibid.27.per totum
Apũ in opere,ratio,curaq; ibid.13.per totũ
Apum prudentia ibid.per totum
Apum reges,imperatoresq; 193.17 & 195.11.& inde
Apum cellæ omnes sexangulæ 193.19
Apum somnus quando 194.29
Apum coitus uisus est nunquam ibid.41
Apum incubatio,fœtusq; primus ibid.40
Apum abortus quis 195.10
Apum mirum 392.28
Apibus qui nocui uermes 393.22
Apes furto detractæ male fructificãt 356.33
Apum regis descriptio 195.11.20
Apum ostentum ibid.32
Apum uua dependens ibidem
Apes in ore Platonis infantis ibid.35
Apes sine rege esse non possunt ibid.37
Apum inter se pugna ibid.49.& inde
Apum genera plura 198.2.& inde
Apes rusticæ,urbanæq; ibidem
Apes quæ optimæ ibidem 3
Apes ubi albæ ibidem 5
Apibus cur datus aculeus ibid. 7.& inde
Apum inimica ibid.10.26.& inde & 392.23
Apum morbi 106.19.26.per totum
Apes defunctas,aliæ sepeliunt ibid.20
Apum continendarũ ratio ibid. 41.per totũ
Apibus auditum inesse ibidem
Apes æris tinnitu gaudent ibidem
Apum quæ uita longissima ibid.44

Universidad de Deusto

Apes qua arte reuiuiſcant ibid. 45. & inde
Apes quomodo reparentur ibidem. & inde
Apes uaruencorum corpore reparantur ibidem 27
Apes nullum cadauer attingunt 197.9
Apum lingua qualis 206.23
Apex quibus ueſt animalibus 201.46 & inde
Aphace herba qualis 394.17.18. & 395 20.23.41. & 488.2
Aphye piſcis 561.15. & 578.36
Aphytacores arbores 656.14
Aphrodes herba 495.10
Aphrodiſiace gemma 666.27
Aphrodiſius ſtatuarius 636.37
Aphrodite Venus appellata 634.31
Aphron herba quæ 379.49
Aphronitri conſideratio 563.4
Aphronitrum quid 632.14
Apiaria quam partem ſpectare debeant 343.15
Apiaſtri arboris deſcriptio & medicinæ 372.8
Apiaſtrum ubi uenenatum ibidem
Apiaſtrum herba 390.30
Apiaſtro herba, apes delectantur 392.19
Apiatæ menſæ Citreæ 237.6
Apicæ quid 148.6
Apicij M. luxuria 357.6. & 157.30
Apicij Marci inuentũ 149.6. & 157.30 & 182.45
Apilaſcude aurum 586.25
Apioſiſchas herba quæ 475.46
Apyrina punica qualia 429.14
Apyrinon punici mali ſpecies 238.17. & 429.14
Apyron unguentum quale 291.48
Apyron quid 630.6
Apyroti, gemmæ 661.21
Apis bouis cõſideratio 146.30. per totum
Apis bos pro deo ab Aegyptijs colitur ibid.
Apis bouis delubra ibidem 35
Apis bos, reſponſa priuatis dat ibidem 46
Apis bouis natalis feſta ibid. 43
Apiſtos gemma 666.27
Apij herbæ conſideratio & medicinæ 359 26. & inde. & 371.40. per totum
Apij mirum ibidem
Apium tardiſsime naſcitur 366.7
Apij ſemine uinum conficiunt 250.13
Apij uſus, & natura 362.4
Apij ſatio, cura, uſus &c. 359.26 & inde
Apij corona, coronantur uictores Nemeæ ibidem 28
Apij ſumma auctoritas 371.44
Apij ſexuum differentia ibid. 45
Apij uſus in cibis nefas ibid. 47
Apium menſis feralibus defunctorum dicatum ibidem
Apij nocumenta ibidem
Apium cur nam inter nefaſtos frutices 372.2
Apium in Tyriaca 385.19
Aplyſiæ Spongiarum genus 166.15
Apocyni frutex qualis 444.23
Apocynon quid 570.4
Apodum auium conſideratio 180.47 per totum. & 213.48
Apodis auis in medicinis uſus 543.38
Apographon picturæ 625.11
Apolectus piſcis 579.9
Apollinaris herba quæ 456.8. & 482.13
Apollinaris herbæ medicinæ 482.45
Apollinis ſimulacrum ab Antonio Epheſijs ſublatum, & ab Auguſto reſtitutũ 601.18
Apollinis ſimulacrũ 602.17.25.39.45 & 603.17. & 634.5. et 636.20.21
Apollini laurus ſacra 217.7
Apollini grata Laurus 266.15
Apollinis templum Vticæ ex qua materia 285.43
Apollinis cum Marſia certamen 287.89
Apollini Hyacinthus dilectus 391.45
Apollinis & Neptuni ſimulacrum 635.18
Apollinis & Dianæ ſimulacrum 636.28
Apollo Archilochi poetæ interfectores arguit 116.24
Apollinis Delphici cortinæ 597.5
Apollo Delius ubi præcipue colitur 60.29
Apollinem Capitolinum Lucullus M. unde Romam aduexit ibid. 41
Apollinis Palatini templum 597.6
Apollinis Citharœdi ſerpentemq; perimentis ſimulacrum 601.26
Apollinis marmoreum ſimulacrum à quo 634.5
Apollinis Palatina ædes ibid. 19. et 653.35
Apollinis filia Phœmonoe 170.40
Apollinis filius Arabus 125.43
Apollinis coloſſus unde Lucullo translatus Romam 599.32
Apollinis Palatini ſimulacrum 635.23
Apollinis fons, & in eo mirum 566.39
Apollinis oraculo, Socrates prælatus cunctis 117.21.32
Apollinis oraculum 120.44. per totum
Apollo Eboreus ubi 124.21
Apolloniatarum pix foſſilis 272.1
Apollo Dinus qui 566.40
Apollodorus medicus quid de uino 247.29
Apollodorus ſculptor 603.25
Apollodorus pictor quando 619.5.13
Apollodori medici duo 364.27
Apollodori in grãmatica excellẽtia 118.4
Apollonides gemmarum ſculptor 653.21
Apollonij picturis opera 636.18
Apollophanes medicus 409.5
Apoſtematum remedia 541.36.46 & 564.24
Apoſcopenon quid 626.21
A. Poſthumius dictator quid apud Regillum lacum 583.30
Apothecæ uinariæ 249.17
Apoxyomenos quid 601.40
Appendix ſpina qualis 445.37
Appendices quid ibid. 38
Appetentia in cibis 377.7. & 378.10 & 400.21. et 418.26. & 420.44 & 423.1. & 432.44. & 445.5. & 449.20
Appetentiã ciborũ quæ reſtinguũt 414.30
Appiana Braſſica 357.39
Appiana Cotonea 258.31
Appianæ uuæ unde 243.2. & 248.3
Appianum coloris genus 618.36.44
Appiæ aquæ cur dictæ 644.36
Appius Iunius conſul 142.38
Appius Claud. Cæci nepos quando conſul 254.11
Appius Cymbalum mundi appellatus prologo 95
Appion grammaticus 621.36. & 659.36
Applada quid 322.26
Apronia herba & eius medicinæ 422.6
Apronianæ ceraſa qualia 263.29
Apronius Lucius 209.49
Aproxis herba qualis 449.34
Aprugni quid 149.13
Apua piſcis 561.15
Apuleia M. Lepidi uxor 117.47
Apuliæ Arabulus uentus contrarius 310.25
Apuſcorus magus 538.14
Aqua quo mox refrigeratur, nec feruet poſtea 570.26
Aqua quo feruere uideatur ibidem 4
Aquæ proprietates 19.29
Aquam rotundam eſſe 20.36. & inde
Aquarum motus cauſam lunam eſſe 27.39 per totum
Aquarum miracula 30.26. per totum & 552.18. per totum
Aquæ colores mutantes 29.48. & inde & 553.23. & inde
Aqua inebrians ubi 30.4
Aquæ potæ perimentes ubi ibid. 7
Aquam ex uentre pellentia 400.23
Aquæ potus ſaluberrimum 252.43
Aquæ potu cuncta uiuuntur animalia præter hominem ibidem
Aquæ nullus ſapor, ſuccus q̃, aut odor 264.1
Aquas quæ arbores odere 273.32
Aquas quæ arbores ament ibidem 34
Aqua ſuffoſſa quæ ligna diu durent 286.3 & inde. & 32 ibidem
Aqua quæ ligna cito marceſcant ibid. 7
Aqua quõ ex uino extrahi poſsit 289.38
Aquarum differentia magna 330.16
Aquarum futurorum præſagia 345.5 & inde
Aquas omnes, non omnibus licet bibere 350.38
Aquæ quæ optimæ ad ſata irriganda 361.24 & inde
Aquæ inſalubres potu quo purgantur 375.21
Aqua quomodo addenſetur, atque luteſcat 382. & inde
Aqua miræ naturæ in qua ſcilicet nihil mergitur 72.31.32. & 95.30. & 554.17. & inde
Aqua pluuia tantum utentes 102.21 & 103.16
Aqua pondus ſuſtinens omne 95.30 & 554.17. & inde
Aquam, quã reges Parthorum bibũt 36.22
Aquis herba naſcens ſion dicitur 411.28
Aquæ amaræ quomodo dulces fiant 435.25
Aqua quo glacietur 445.47. & 449.29
Aquæ mulſæ conſideratio & medicinæ 414.10
Aqua dentes decidere faciens 454.41
Aquæ inuiendæ ſignum 472.4
Aqua quæ accenduntur 646.41. & 662.3 & 588.46
Aquarum impetus quo ſiſtitur 509.8

Aquarium uis maxima 552.20.& inde
Aquarium beneficia ibidem 27.& inde
Aquarium differentiæ, diuersitates q; plures ibidem 34 per totum
Aquæ hominibus salubres ibid.38.& inde
Aquæ calidæ,balneis q; aptæ ibid.34.et inde
Aquarum medicinæ ibidem per totum
Aquæ uim usum adimẽtes, quæ q; ebrietatem inducunt 553.47.& inde
Aquæ quæ utilissimæ 555.4.& inde
Aquarum leuitas ibid.7 & inde
Aquæ quæ salubres,uel contra ibidem 4 per totum
Aquarum toto orbe saluberrima quæ 655 4
Aqua uirgo Romæ ibidem 10 & inde
Aquas quærendi ratio ibid.14 & inde
Aquarum subterranearum signa ibid.15
Aquarum nascentium, aut deficientium tempus 557.5 per totum
Aquæ quando dulcior ibid.11 & inde
Aquæ tales, quales terræ per quas fluunt ibidem 13
Aquarum mira mutatio ibid. 25. per totum
Aquarum calidarum usus & medicinæ ibidem 49 & inde
Aquæ marinæ in medicinis usus 559.5 et inde
Aquæ ductus consideratio ad id q; instrumẽta 557.40 & inde
Aquæ ductus Romæ à quo 644.43
Aquarũ ductus ex quibus lignis 286.32
Aquatica quæcunq; frigidissima 285.17
Aquaticũ quõ græce dicatur 248.24
Aquaticorum fruticum & calamorum consideratio 280.39 per totum
Aquatilium consideratio libro 9 per totum
Aquatilium tegmẽta plura 155.10 & inde
Aquatilium sensus 165.22
Aquatilia inter initia usu carent 168.3
Aquatilium inimicitiæ & amicitiæ 169. 44 & inde
Aquatilia paucæ pulmonem habent 207.36
Aquileges qui 472.4
Aquatilium medicinæ 32 libro per totum
Aquifolij arboris Baccæ 263.23 & 273.19
Aquifolio arbori non decidunt folia 274.5
Aquifolio folia aculeata ibid. 47 & 275.2
Aquifolia quando germinet 275.34
Aquifoliæ medicinæ 445.47
Aquifoliæ arbor quæ 490.20
Aquilarum consideratio,natura, genera capite 3 & duobus sequentibus libri 10
Aquilæ mirum 266.27
Aquilarum nidis aetites lapis reperitur 171.15 & 647.24
Aquilas non parere sine aetite lapide 647.26
Aquila pullos ad contuendum solem cogit 121.9 & 535.36
Aquilæ in medicinis usus ibidem 37
Aquilæ fœtus suos non alunt,sed fugant 170 37 & 171.18
Aquilæ quo ingenio testudines frangunt 170.42
Aquilæ ubi nidificant,quotue oua pariant 171.17
Aquilarum pennæ, mixtas reliquarum auium pennas deuorant ibid.28
Aquila non fulminatur ideo Iouis armiger creditus est 18.16 & 171.29
Aquila in Romanis legionibus 171.31 per totum
Aquilarum prælia cum quibus ibid.36
Aquilarum cum dracone pugna ibid.38
Aquilæ cum urgine mirum ibidem 41 per totum
Aquila Ioui sacra ibidem 44
Aquilarum oua quæ auis frangat 173.34
Aquila in Rhodo nulla 177.22
Aquilarum incubatio, quotq; pariant 185. 44 & inde
Aquila & olor inimici 189.36
Aquilæ pisces 158.4
Aquilæ signi ortus 336.9.& 337.22 & 338.24
Aquilæ signi occasus 146.49.& 334.17
Aquilij C.equitis Romani ac iurisperiti domus 289.16
Aquilij ducis capti,aurum in os Mithridatis infundit 584.34
Aquilo uentus interdum Etesias uocatur 343.2
Aquilo salubris 291.13.& 15.46
Aquilo uentus 15.4.43.46.49
Aquilone flante quæ agenda & quæ non 342 45.& inde
Aquilone quæ gaudent 290.2.& 342. 44.& inde
Aquilonem uites & arbores spectare debent 291.9.& 343.4
Arabiam Romanorum quis primus subegit 89.46.& 101.3.& 221.38
Arabia Alexandro uicta 222.22
Arabia felix cur dicta 224.20.per totum
Arabiæ peculiaria 223.49
Arabia suibus caret 149.24
Arabiæ gemmæ 661.10.12.& 662.5.et 663.14.& 664.49.& 666.17.19 & 669.33.& 670.41
Reliqua quære parte secunda.
Arabica resina qualis 251.33
Arabica gemma qualis 666.15
Arabicæ arbores ex quibus uestes fiunt 220.19
Arabicæ spinæ medicinæ 445.8
Arabicus adamas 657.45
Arabicum linum ex quibus 347.6
Arabici maris fertilitas lapidum 224.27
Arabicæ alites quæ 666.20
Arabus lapis qualis 647.42
Arabus Babylonis & Apollinis fil. 125.43
Aracidna herba 394,13
Aracos herba ibidem
Arachnes mulieris inuenta 125.42
Araneorum consideratio, natura, genera 197.43.per totum
Araneorum in texendis telis fertilitas ibid. 49.& inde
Araneus uermis infestus oliuis, uitibusq; 310.15
Aranei muscarij in medicinis usus 536.26 & 537.8
Aranein ædium ruinas præsentit 138.29
Aranei mures uenenati 150.45
Araneus serpentibus inimicus 189.49
Araneorum pedes quales 214.4
Araneorum telæ mirũ artificiũ 198.& inde
Araneorum cum lacertis pugna ibid.16
Araneorum futuri præcognitio ibid.18
Araneorum partus qualis ibidem 20
Araneus Lycus 542.48.& 547.4
Araneus Phalangius parentes consumit 198.23
Araneus pestiferum animal 166.44
Araneorũ morsus remedia 366.32.& 370 1.& 372.16.& 373.28.et 377.17 44.& 381.23.& 397.7.& 399.1. 34.& 401.3.& 409.32.& 432.2 & 434.2.& 441.14.& 442.6. & 446.16.& 568.19.& 569.26 & 675.39
Araneus piscis 578.37.& 166.44
Arandi tempus quod 292.36.& inde,et 334.47.& 328.45.per totum
Arandi disciplina 328.15.& inde per totũ
Arandum quantum uno iugo boum die una 339.11
Arandus quoties ager sit 328.47.& inde
Arare minus quàm uerrere censoria castigatio 316.38
Arationis instrumenta plura 328.35
Arator inciuus arare debet 229.17
Aratoris prouerbium ibidem
Aratrare & artare quid ibidem 33
Aratrum à quo repertum 126.10
Arbela celebris Alexandri uictoria 22.48
Arbores pisces 151.48.& 578.30
Arborum cultura à quo reperta 126.9
Arborum ramis antea coronabantur in sacris 385.43
Arbores inter se amicæ 373.11
Arbores summum munus homini datum olim creditum 216.37
Arborum usus uarius ibidem 38.47 & inde per totum
Arbores numinũ templa ibid.47.& 217.7
Arbores mortalibus dicatæ 216.48
Arbores deorum simulacra ibidem
Arbores primum hominum alimentum ibid. 38.& 217.3
Arbor uinum potat 217.21
Arborum abortus quomodo ibid.43
Arborum magnitudo mira 218.12.31 & 334.20.& 267.15.& inde.& 272.13.per totum
Arbores Indicæ quales 218.12.& 107.38
Arbor quæ incendi nequit 218.23
Arbores lanificæ ubi 220.13
Arboribus folia ubi non decidunt ibidem 24.& 274.11
Arboribus saxũ messe 231.33.et 276.47
Arbores auspicatæ 238.45
Arbor pestem denuncians & animalibus letalis ibidem 47
Arbores neq; aqua,neq; igne corruptibiles 239.1
Arbores in mari 240.13.& deinde
Arbores indociles quæ dicantur 241.8
Arborum liquores qui præcipui 253.48
Arborum frugiferarum natura 254.5 per totum
Arborum fructus uix numerari possint 257.17
Arbores paruæ post autumnum fimo contegunt & quare 260.41

Universidad de Deusto

Arborum succi consideratio 264.8. per totū
Arbores pomiferæ quales 266.42
Arboribus sine, qualis esset hominis uita ibidem 49
Arbores ubi nullæ 267.2
Arborum fertilitas ferè alternat 268.30
Arbores boletos ferentes 269.38
Arbores panos ferentes ibidem 48
Arborum quarum sint in usu cortices 270.8 per totum
Arbores cur à natura genitæ 272.13
Arborum tuber ibid. 43. & inde
Arbores quos situs & loca amant 273.18 per totum
Arborum diuisio per genera ibidem 40 per totum
Arbores quorum folia decidant, & quarum non ibidem. & 46. ibid. per totum
Arbores syluestres urbanæq; ibid. 42
Arbores urbanæ cur dictæ ibid. 43
Arbor non germinans ante medium ætatem 274.8
Arboribus nullis ubi nunquam decidunt folia ibidem 11
Arborum foliorum natura tempus &c. ibid. 13. per totum
Arborum conceptus, partus, educatio 275. 17. & inde
Arborum gaudium flos est ibidem 21
Arbores quadam non florent ibid. 23
Arbores cito tardeq; germinantes ibidem 13
Arbores quo tempore fructus ferant 276 20. & inde
Arbores semper fructum habentes ibid. 25
Arbores quæ nullum semen aut fructum ferunt ibidem 30
Arbores quæ & quare infelices dicātur ibidē 32. & 441.43
Arbores quæ religione damnatæ 276.32
Arbores nouellæ quandiu fructum non ferunt ibidem 35
Arbores quæ facillime fructum perdant ibid.
Arbores infructuosæ interdum loci uitio ibidem 45
Arborum rami uarij 278.14
Arbores bifera, triferaq; 277.8. per totum & 330.14
Arborū partes uariæ fructū gerūt 277.16
Arbores quæ maturius ferant ibid. 18
Arboris corticis consideratio 278.14 per totum
Arborum radicum consideratio ibid. 19
Arbores prodigiosæ ibid. 40. per totum
Arbores collapsas sua sponte resurrexisse ibidem
Arbores quibus nascantur modis ibidem 47. & 294.30
Arborum partes similes partibus animalium 282.48. & inde & 309.14
Arborum cædendarum tempus 283.27 & inde
Arborum altissimæ larix, abiesq; 294.5
Arbores robustæ & deteriores quibus locis ibidem 11
Arbores quas & cur teredines non attingant 286.13. & inde
Arborum centra, id est duricies clauo similis inimica ferris 284.20
Arbor amplissima ubi uisa ibid. 28
Arbores spissæ, graues, lenes ibidem 46 & inde
Arbores non fluitantes in aquis ibid. 47
Arbores duriores & earum usus 285.4
Arbores calidissimæ & ex quibus ignis excutiatur ibidem 13
Arbores siccæ & earum usus ibid. 22
Arbores molles fragilesq; ibidem 25
Arbores cariem uel uetustatem non sentientes ibidem 28. & inde
Arbores æternæ quæ putentur ibid. 30
Arbores infestantium genera quatuor 276 13. per totum
Arbor arbore integitur luxus causa 287.14
Arborum ætates & quæ arbores minore durent ibid. 24. per totum
Arborum quarundam uita immensa ibidem
Arborum miraculum ibidem 40. & 311 44. & inde. & 25.34
Arborum uitæ breuissimæ 388.3
Arbores quæ in terra gigni non possint ibidem 15
Arborum precia mirabilia 289.34
Arborum leges ibid 39
Arbores quod cælum naturaliter affectent 290.2. per totum
Arborum situs & quas in oras spectare debent ibidem 41
Arborum cum cælo & terra societas 291.5 per totum
Arbores quibus modis proueniunt 294.30 per totum
Arbores quibus modis serantur ibidem per totum
Arbores qualiter disponendæ sint 296.13 & inde
Arborum scrobes qualiter faciendæ ibid. 19
Arborum transferendarum cōsideratio ibidē 2. per totum
Arbores quæ ætate transferendæ ibid. 36
Arbores translatæ eundem quem ante habebant situm seruent ibid. 38
Arborum quæ umbræ noxiæ & quæ utiles 297.16
Arborum plantandarum ratio ibidem 11 per totum
Arborum inter se distantia atque interualla ibidem per totum
Arbores quæ tarde quæq; celeriter crescant ibidem 42. per totum
Arborum sationis consideratio 298.16 per totum
Arbor una in alia ibidem 18
Arborum inoculatio quomodo reperta ibidem 21
Arborum insitio quomodo reperta ibid. 25
Arbor omni genere pomorū onusta 300.13
Arborum serendarum tempora tria 301.31
Arbores quæ societate gaudent ibidem 47 & inde
Arborum morbi 309.6. & inde
Arbores quibus & quando prosint frigora ibidem 9. & 290.4.30
Arbores hominibus similes 309.15. & inde
Arbores quæ uermibus infestantur ibid. 23
Arboribus infesta 310.11. & circa
Arbores quæ cortice detracto moriantur & quæ non ibidem 34
Arborum ultima uenena 311.11
Arborum prodigia ibidem 14. per totum & 25.34
Arbores speciem mutantes, sesēq; in alias uertentes 311.17
Arbores loquutæ interdum ibid. 24
Arbores in statuis aris, uel in alijs natæ prodigij loco ibidem 27
Arborum morbi remedia ibidem 37. per totum. & 312.12. & inde
Arbores sterilesquomodo iuuentur ut fructum ferant ibidem 21
Arborum medicamenta 313.6. per totum
Arbores religiosæ qualiter succidi possint ibidem 36
Arbores ubi sub seminicem 300.10. & inde
Arbores quo cædendæ tempore 341.45
Arborū mira altitudo 103.19. & 107.38
Arbores potum ferentes 103.23
Arborum utilitas 419.32. & inde
Arborum fructus, primus cibus hominum ibidem 34
Arborum & ad arbores attinentium medicinæ 428.39. per totum
Arborum urbanarum medicinæ libro 23 per totum
Arborum syluestrium medicinæ libro 24 per totum
Arbores quomodo difficilius cædantur celeriusq; arescant 435.21
Arbustorum consideratio & eorū ratio 307 17. per totum
Arbustum qualiter disponendum 296.8.14
Arbustorum putatio quando & qualiter 307.24
Arbustis cōuenientes arbores ibid. 21. et inde
Arbutus id est unedo arbor 263.16. & 433.34
Area uuæ species 243.36
Arcadia non gignit thymum 391.2
Arcadiæ uinum mirum 251.3
Arcadum anni trimestres 121.19
Reliqua quære parte secunda.
Archelaus Cappadociæ rex 656.42
Archelaus circa agros colendos intentus 315.42
Archelai pictura 622.20
Archesilas pictor 627.8
Archesilaus pictor Luculli familiaris 623.8 & 624.47
Archesilai statuarij opera 636.48. & inde
Archesitæ simulacrum 636.15
Archezostis quid 421.33
Archezostis herba quæ qualisq; 479.35 & 484.28
Archibellion herba quæ 408.19
Archibius scriptor 339.21
Archigalli pictura 620.1
Archilochi poetæ interfectores Apollo arguit 116.24
Archimedis laus interitusq; 118.14
Architecti materiæ idoneæ 286.26. & inde
Arctios personata herba quæ 462.41 & 463.29
Arction herba qualis 487.32
Arcion herba 463.29
Arcturi exortus 15.32

Arcturi occasus quãdo 336.7.10.& 337 25.& 341.2.& 146.49
Arcturi exortu tempestates fieri 338.6
Arcturi sydus procellosum 13.14
Arcturum herba qualis 487.32
Arcus cælestis consideratio 18.45.per totũ
Arcus cælestis circa solem uisus aliquando 11.49
Arcus cælestis quando aliquid portendit & quando non 18.45.per totum
Arcus cælestis quid ibidem 46
Arcus cælestis quando fiat & quando non ibidem 49.& inde
Arcus cælestis ubi quotidie apparet 19.18
Arcu cælesti tacta terra halitum mirum emittit 292.33
Arcus cælestis duplex,pluuiã signat 344.32
Arcus cælestis mirum 226.40
Arcus cælestis uis 445.34
Arcus quo utimur à quo repertus 126.15
Arcus ex genitalibus camelorũ ubi 214.17
Ardentia semper loca 30.36.per totum & 31.6.per totum
Ardea auis futura præsagit 345.25
Ardeolarum consideratio 185.42.& inde & 189.40.& 203.28.& inde
Ardeolarum quando optimum augurium 203.29
Ardeolæ amicæ cornici 190.4
Ardeolæ auis in medicinis usus 551.18
Ardices pictor 614.19
Areæ dispositio qualiter 339.25
Areæ messium amurca subiguntur 257.4
Arellius,pictor 624.29
Areopagitarum sculptura 504.36
Arescon ex fœmina mas 109.20
Arescusa mulier in marem uersa ibidem
Aretij oppidi uua qualis 244.6
Aretia uasa 628.32
Arcum oleum ad quid 448.44
Arganthonij regis senectus 121.12.21
Argathylis auis qualis 179 9
Argematis morbi remedia 535.39
Argemæ morbi remedia 379.45
Argemon Mineruæ herba 451.26
Argemone herba 401.9
Argemoniæ herbæ consideratio 462.30 & inde
Argemoniæ herbæ medicinæ 471.23.& 476.13.& 477.34.& 478.32.et 479.34.& 481.13.& 482.44 & 483.6
Argenos gemma 674.48
Argenti consideratio 589.3.& inde
Argentum à quo repertum primo 125.47
Argenti copia ubi 89.23.& 90.7.& 92.32.& 589.7
Argentum quando primum signatum Romæ 684.13.22
Argento à quo & quando æs immixtum ibidem 24
Argentum ubi maxime reperitur 589.7 & inde
Argentum à quo habẽdum inhibitũ 184.37
Argentum semper in auro reperiri 587.25
Argentum quod optimum 589.3.& inde
Argento nigræ fiunt lineæ ibidem
Argenti spumæ consideratio 590.1.& inde
Argentum quomodo inauretur 591.39
Argenti differentiæ duæ ibidem 47
Argenti bonitas ibid.48
Argenti probatio ibidem
Argentum Aegyptium quale 592.16
Argentum in quibus ornamentis per totum 594.20
Argenti cælandi ars ibid.25
Argentum quid 610.36
Argentum in se trahentia 677.13
Argentum cælatum à quo Romæ 653.37
Argenti uiui cõsideratio 589.19.& inde
Argentum uiuum omnium rerum uenenum ibidem
Argentaria Creta qualis 293.15.632.29
Argentea corona à quo primum 386.6
Argenteus nummus quando Romæ 584.27
Argentei denarij nota quæ ibid.17.& inde
Argẽteorum uasorũ luxuria 593.7.& inde
Argentei mulierum lecti ibidem 27
Argenteæ lances centum librarum ibid.31
Argentearum statuarum usus 594.13 per totum
Argentei currus ibidem 15
Argenteæ fœminarum compedes ibidem
Argentosum aurum quale 588.40
Argyllæ albæ consideratio 292.2.per totum
Argylla uina condit Græcia 251.22
Argylla terra uineis utilissima 291.21
Argylla ex qua imagines fiunt 627.49
Argyritis quid 590.2.& inde
Argyrodamas gẽma 666.11.& 667.46
Argius statuarius 600.31
Argo nauis ex eone arbore facta 238.49
Argonautæ in Italia 46.37
Argonautorum simulacra 603.14
Argonautarum pictura 625.28
Argonautarũ lapis Cyzici relictus 642.34
Ariadnes pictura 522.38
Ariana gens,& in ea lachrymarum spina 119.34
Arianis herba qualis 450.4
Ariciæ uitis maxima 242.6
Aricinæ ualles 358.10
Ariena pomum 218.42
Aries quomodo fœminas uel mares generet 147.5
Arietis ferocia quo cohibetur ibidem 5
Arietis cornua defossa, asparagum gignunt 359.1
Artetis mirum 552.7
Arietis in medicinis usus 545.8.28 & 546.13
Arieti naturale agnas fastidire 147.4
Arietum optimorum forma ibidem 8
Aries machina bellica 126.21
Arietis piscis consideratio 152.13.& 165 38.per totum & 578.32
Arinca frumenti genus in Gallia 321.5
Arinca & ex ea medicinæ 415.18
Arion citharœdus à Delphino peruectus 154.1
Aris herbæ descriptio & ex ea medicinæ 449.5
Aristaltea maluæ genus 381.21
Aristandri de ostentis liber 311.23
Aristarete pictrix 627.15
Aristeus primus mel cũ uino miscuit 245.28
Aristei anima uisa 123.23
Aristida herba qualis 492.34
Aristides statuarius 600.31
Aristidis statuarij opera 602.33
Aristidis pictoris opera 622.29 & 623.38
Aristidis tris imperfecta 627.5
Aristidis inuentum 624.45
Aristidis præceptor 620.23
Aristidis tabula ingenti empta precio 118 22.& 615.11
Aristippus Philocharis filius 615.36
Aristippi pictoris opera 623.46
Aristobulus pictor 627.7
Aristocles pictor 623.39
Aristodemus statuarius 603.48
Aristodemus pictor 623.30
Aristogeton medicus 487.22
Aristogiton tyrannicida 114.21.& 597 19.& 602.24.35
Aristogitoni statua posita 597.10.& 602.24.35
Aristolaus pictor 626.12
Aristolochiæ herbæ consideratio 461.42 43.& 462.22
Aristolochiæ herbæ ætas 497.22
Aristolochiæ herbæ medicinæ 472.18.24 & 473.8.et 476.13.& 479.25.et 480.6.& 481.2.49.& 483.28
Aristomachus apium amator 192.28
Aristomachus scriptor 239.42.et 251.21
Aristomenis fortitudo 207.21
Aristotemis cor hirsutum ibidem
Ariston sculptor 594.34.& 603.41
Aristonidas statuarius 609.2
Aristonides pictor 627.7
Aristophanes poeta 388.23
Aristophanes Euripidi quid obijcit 411.15
Aristophanis grammatici amica 129.24
Aristophontis Ancæus ab apro uulneratus 626.21
Aristotelis laus & eius quinquaginta de animalibus libri 132.30.& inde
Aristotelem imitatus Plinius ibidem
Aristotelis patria ab Alexandro restituta 116.23
Aristoteles cõscius Alexãdri mortis 552.11
Aristoteles uir miræ subtilitatis 342.48
Aristotelis mater 623.24
Aristotelis heres 628.32
Aristotelis filia 524.31
Aristratus tyrannus 623.36
Armenica pruna quæ 257.45
Armenica arbor quando floret 276.6
Armenium color 615.48.& 617.30
Armillæ quibus dabantur 583.28
Armillæ fœminarum ibidem 44
Armoge quæ 615.45
Armon,id est Armoratia herba 352.49
Armoratiæ consideratio ibidem & inde
Armoratiæ medicinæ 364.18
Armorum crepitus quando è cœlo auditus 18.29
Armorum plurium genera, ac eorundem repertores 126.13.& inde
Aromatites uinum 250.18
Aromatites gemma 666.17
Aron bulbi genus 354.10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aros herba & eius medicinæ 448.14 & inde & 141.11
Arretina uasa qualia 628.32
Arrogantiæ exemplum 620.8. & inde
Arrugiæ quid 586.30. & 587.11
Arseni mandragoræ semen 446.32
Arsenogonon herba qualis 484.13.15
Arsinoe Ptolemæi uxor 639.37.662.46
Arsinoe regina quæ 609.35.et ide 639.37
Artes immortalit.atẽ efficiunt 241.23
Artes unde liberales dictæ ibidem 29
Artes, desidia perdidit 613.18
Artium laus & inuentio quomodo 241.23
Artium inuentores dij habiti 293.40.41
Artium una medicina imperatoribus impe-rat 435.38
Artium plurimarum excellentia 118.2. per totum. & 22. per totum ibidem
Artificum mira opera 118.22. per totum & 600.19. per totum
Artemisia uxor Mausoli regis 459.38 & 235.47. & inde
Artemisia herba qualis 459.38.39
Artemisiæ herbæ medicinæ 464.48. & 471.29.32.35. & 476.58. & 438. 13.47
Artemon medicus 498.25
Artemon pictor 626.24
Artemon suppositius Antiochus 111.2
Artemonis simulacrũ 601.10. & 636.37
Arteriæ consideratio 206.33. & inde & 210.18. & inde 209.27
Arteriarum morbi remediũ 363.3. & 365 35. & 366.25. & 374.46. & 377. 32. & 381.13. & 406.38. et 413.11 & 415.32. & 416.36. & 421.7 et 432.11. & 496.10
Arteriace medicamentum 432.8
Articularis morbi remedia 414.37. & 418.44. & 419.45. & 421.9. & 426.29. & 427.16. & 434.36. & 437.15.30. & 442.18. & 445.23 44. & 448.39. & 452.21.25. & 457.48. & 461.9. et 478.47. 49 & 481.12. & 510.10. & 519.17 & 545.21. & 549.18. & 596.1. et 574.11. & 630.40. & 369.15. & 378.44. & 399.36. & 400.20. & 406.35
Articulorum consideratio 210.16
Articulorum remedia 371.9. & 384.43 & 479.2
Artopta panis genus 323.11
Artstre quid 329.33
Arua alternis annis cessare cupiunt, quod si ruris spatia non patiantur, quid agen-dum 330.2
Arua fertilissima ubi ibidem 8. per totum
Aruis stipulæ incensæ in eis mire prosunt 339.46
Aruorum stercorandorum ratio 330.21 per totum
Aruales sacerdotes à Romulo instituti 314.
Aruernorũ statua 600.14 (23
Aruisium uinum, id est Chium 247.17
Arulæ quid 296.11
Aruncus caprarum quid 148.31
Arundinum cõsideratio 280.39. per totum & 302.27. & inde
Arundinum usus uarius 280.40. & inde
Arundines in delicijs gratæ ibidem
Arundinibus domus ubi teguntur ibid. 41
Arũdines Indiæ maximæ 281.11.107.40
Arundinum in sexu differentia 281.12
Arundines nasagiorũ uicem præstant 107 40. & 281.13
Arundinis natura & medicinæ 443.21
Arundines quando serendæ 343.29
Arundinum radix qualis 281.15. et 302.28
Arundinũ genera plura 281.20.443.21
Arundinum usus ad uineas maxime 282.5 & 302.36
Arundines in humidis agris serendæ 282.5 & inde
Arundo apta ligaminibus ibidem 22
Arundinum cædendarum tempus 302.36
Arundo contraria filici 317.48
Arundinis stirpes quo ex corpore trahitur 441.23
Arundo odorata ubi ibidem 24
Arundinis Cypriæ medicinæ ibidem 29
Arundo extractoriam uim habet ibid. 30
Arundines quamuis in palude non tamen sine hymbre adolescunt 156.39
Arũdines ubi maximæ 107.40. et 281.11
Arundineti consideratio 302.27. & inde
Arundinis folia longa 274.48
Aruspicium à quo inuentum 126.28
Asaron herba quæ et unde dicta 388.28.29
Asarum herba nardi uim habet 221.3
Asari medicinæ 398.24
Asarota quid 650.31
Asbestinum linum 347.27
Asbestos gemma 666.18
Ascalabotes color 532.35
Ascalia herba 395.11
Ascaloniarum cõsideratio 364.37
Ascalonia cæpe unde dicta ibidem 31
Ascalonia quando serenda 355.7
Ascia à quo reperta 126.4
Ascia, id est loca umbra carentia 23.39
Ascyroides herba qualis 487.47
Ascyron herba quæ ibidem. & 486.46
Asclepias herba qualis 487.40
Asclepiadis laus, excellẽtia, interitus 118.10
Asclepiadis medici ætas, astusij; 470.18 per totum
Asclepiodorus sculptor 603.45
Asclepiodorus pictor 620.47
Asclepiodori opera 623.27
Asclepij Panaciæ patris inuentũ 455.38
Asconius Pedianus 121.38
Asdrubalis clypeus qualis 614.9
Asellorum piscium consideratio, natura, gene ra 157.10. & 575.38
Aselli quando latent 156.46
Aselli stellæ quales 344.29
Asia quo anno à Romanis uicta 230.45 & 597.2
Asia picem habet optimã 251.31. et 252.9
Asiæ frutices quales 238.24
Asia resinam habet 251.37
Asiæ hedera 279.43
Asiæ calami 280.43
Asiæ salices quales 282.26
Asiæ serendi tempus 318.12
Asia egentia lina facit 347.5
Asia deuicta luxuriam misit in Italiam 593. 48. & 599.22
Asiæ duodecim urbes quando terræmotu mer se 25.40
Asiatica persica 257.38
Asiatica creta 616.37
Reliqua quære parte secunda.
Asyla herba qualis 466.19
Asilus uermis 199.43. & 201.2
Asili quo fugantur 566.10
Asinius Pollio consul quando 582.48
Asinius Pollio Cl. Cæsaris procurator 638.32
Asinius Pollio primus bibliothecam Romæ di cauit 613.37. & 117.4. uide Pollio
Asinius Gallus consul 592.37
Asinius Celer 157.32
Asinio Pollioni Plancus quid responderit pro logo 120
Asinorum cõsideratio 144.49. per totum
Asinus ingentis precij ibid. 145.13
Asini ubi optimi ibidem 48
Asinus naturæ frigidæ ibidẽ 49
Asini ubi non generantur ibidem
Asinus inter pilos habentia, tantum, à pedicu lis immunis 201.12
Asinus ubi cornutus 202.27
Asinorum dentes quales 206.4
Asinus Indicus qualis 213.36
Asini syluestres ubi 139.6
Asinis admissuræ tempore quid dandum 372.41
Asinis ferulæ gratissimæ 435.23
Asini rabie inflammantur 461.42
Asiti crepitus quo faciunt 494.26
Asinorum partus 145.2. & inde
Asini quid timeant ibidem 7
Asinorum pullorum in epulis usus ibid. 15
Asinus ferus 132.10
Asini & anus opera Afri arant 292.42
Asinus Baccho cur assignatur 435.24
Asinorũ corpore scarabeos gigni 196.48
Asini quot annis uiuant 145.5
Asinis cor maximum 207.15
Asini fel non habent 208.2
Asinus & ex eo medicinæ 515.18.41. & 516.9. & 519.38. & inde
Asininum lac efficacissimum 509.42
Asinini lactis remedia 513.2. & inde. 515 25. & 517.28. & 518.10. & 610.2 16.19. & 378.40
Asininæ ossa contra uenena dantur 513.6
Asini urina ad quid prosit 515.41. & 518 49. 519.48
Asinini renes ueticæ medentur 518.23.36
Asinini sebi medicinæ 155.44. & 519.22
Asinini pulli sanguis & fimus quibus prosit 619.49. & inde
Asininæ carnes phthisicis medẽtur 520.21
Asinina pellis ĩpauidos infantes facit 523.6
Asininæ mammæ à fœtu dolent 211.34
Asinarum lac quale 212.3. & inde
Asina quo sterilescat 505.31
Asininum lac in archanis 610.20
Asinina pruna quæ 257.46
Asinisca uua 244.34
Asio noctuæ genus 535.12

Universidad de Deusto
Biblioteca

Asio auis qualis 176.27
Asius Quintus 144.46
Asius lapis qualis 645.46
Asmaticis utilia 382.6.& 472.26
Asopodorus statuarius 600.31
Aspalathum spinæ genus 445.29
Aspalatho oleum faciunt 256.42
Aspalathos arbor 226.39
Asparagi consideratio 358.25.& inde
Asparagus syluestris qui corruda dicitur ibid. 27.49.& 371.30.& 282.7
Asparago uinum conficiunt 250.13
Asparagus syluester 358.27.49
Asparagus trium librarum 350.27
Asparagorum satio,cura &c. ibid. 29.et inde
Asparagum ex arietis cornibus nasci 359.1
Asparagus Gallicus quis 394.2
Asparagi spinæ ibid.26
Asparagorum medicinæ 371.22
Asphaltion quid 390.35
Asphaltitis lacus de bitumine mirum 112.8 Quære alia parte secunda.
Asphodelus herba 409.47.et 396.et inde
Asphodeli herbæ medicinæ 499.47.et inde per totum.& 482.44
Asphodeli radix 219.26
Aspides serpentes quõ mitigantur 399.27
Aspides serpentes quõ sopiantur 402.42
Aspidis serpentis descriptio 136.38
Aspidis cum ichneumone pugna ibidem 47
Aspides quomodo fugantur 442.43
Aspidis mirum 190.7
Aspidum ueneno contraria 378.45
Aspidũ morsus remedia 418.22.& 424 45.& 448.14.& 504.4.& 529 46.& 530.6.23.& 568.26
Aspilas gemma 666.18
Asplenum herba qualis 847.36
Assabinus deus 225.2
Assiduitas omnis fastidium parit 224.17
Assyria malus qualis 218.1
Assyrias literas semper fuisse 125.21 Reliqua quære parte secunda.
Assis nũmi cõsideratio 584.7.22.& circa
Astaci cancrorum genus 160.43
Astæ urbis qualia uasa fuerint 629.32
Astaphis agria uuæ genus 421.12
Aster herba qualis 487.43
Aster terra qualis 631.43
Asteria gemma 665.2.& inde
Asteria ardeolarum genus 185.42
Asteriace medicamentum quale 280.4
Asterieum herba qualis 407.23
Asterion uermis 532.16
Astylis Lactucæ genus 357.4
Astylon simulacrum 601.24
Astypale fœmina 626.22
Astragali herbæ descriptio 473.34
Astragali herbæ medicinæ 481.22.& 482.38.45
Astragalizontes simulacra 601.8
Astrapes pictura 622.24
Astrapiæ gemmæ 670.21
Astringentia 425.47
Astrios gemma 665.6
Astroites gemma 665.10
Astrobolos gemma 665.11
Astrologiæ inuentor quis 126.29
Astrologiæ sectæ quatuor 332.17.& inde
Astrologiæ utilitas 337.31.& inde
Astrologorũ inter se discordantia 332.25
Astrologiæ excellentia 118.3
Astrologorum inconstantia 122.8.& inde
Astrorũ scientia occultissima 331.48.et ide
Astrorum obseruandorum triplex ratio 332 43.& inde
Astra non cogunt hominum mores 122.20 & inde
Astris euentus assignantur, & nascendi leges 3.12.& 121.46.per totum
Astarcones equi quales 144.42
Astus animalium exempla 165.17.per totũ & 165.33.per totũ.et 566.13.per totũ Vide Animalium astus
Astus Cleopatræ 386.36.& inde
Atabulus uentus Apuliæ contrarius 310.25
Atagen auis 182.45
Atalantæ pictura 614.27
Ateramnum herba ubi fabam necat 327.13
Aterius Labeo prætorius 614.43
Athamantis furor 609.2
Athamas medicus 384.12
Athanati fortitudo 113.45
Athara medicamentum 415.18
Athenæus statuarius 600.41
Athenis ingens signorum copia 599.19
Athenæ quo unguento delectatæ 229.18
Athenienſium infaustum prælium ubi & quo omine 281.39
Athenienſium coronæ oleæ usus 255.41
Athenienſium pœna cicuta inmissa 466.46
Athenienſium contra Persas prælij pictura 618.34
Athenienſium demi pictura 619.45
Athenienſes iuuenes coronati comessabant ad sapientũ conuentus frequentabãt 386.20
Athenienſium naufragium 6.7
Athenienſium ad Romanos legati 116.42
Athenienſium armamentariũ quale 118.17 Reliqua quære parte secunda.
Athenionis pictoris opera 625.45
Athenodorus statuarius 600 31.et 636.35
Athletæ quo cibo pascebantur 430.38.39
Athletæ cibos ambulatiõe perficiũt 216.17
Atlantis montis arbores quales 236.32
Atlas sphærã primus repit 3.45.et 126.29 Reliqua quære parte secunda.
Atizoes gemma 666.22
Atractylis herba 394.22.47.et 402.47
Atræ fici species 260.38
Atramentum color 616.3.& 617.1.13
Atriplex herba & eius satio 360.22
Atriplicis herbæ semen quale 361.21
Atriplicis herbæ uitia 381.3
Atriplicis natura & medicinæ ibidem
Atrophæ quæ 418.11
Attagenes ubi non sint 151.1
Attalus medicus 573.23
Attalus de scorpione quid 500.3
Attalus circa agros colendos quid 315.42
Attalus centum talentis Aristidis tabulam licitatus est 118.22
Attali regis inuentum 147.43
Attali regis domus ex qua materia 629.41
Attali aduersus Gallos prælia 603.35
Attali mors quando 594.3
Attalus sex milibus sestertium picturam emit 615.11.& 622.42.& 118.22
Attalica uestis 644.3
Attalicæ uestes à quo Romam aduectæ 147 43.& 653.37
Attelabi locustarum genus 532.45
Atticum thymum quale 390.49
Attici liber de uiris illustribus 613.40
Attilius regulus bis consul de agro 316.16
Attilij reguli consulatus 117.43
Attilij reguli cum serpente pugna 131.49
Attilus Padi piscis qualis 155.31
Attilus captus non nisi boum iugis extrahitur ibidem 32
Attinia arbor ulmi genus 273.12.15
Attinia arbor nullum semen aut fructum fert 276.31
Attinia utilibus minus apta 307.22
Auaritiæ causa artes colantur 241.21
Auaritiæ mala ibidem
Auaritiæ uis 32.48.& 633.6.per totum
Auaritiæ redargutio 579.39.per totum.& 333.24.& 584.30.& 592.33.& inde.& 49.ibidem
Auaritiæ origo 584.30
Auaritiam sequuta est auri fames ibid.31
Auaritiæ causa quæ fiunt 533.6.per totum
Auaritiæ exemplum 150.22
Auaritia ad ima penetrat 79.47
Audaciæ exemplum 137.24.& 166.22
Audaciæ signum in oculis 203.47
Auditus mirabile exemplum 114.15
Auditum quid obtundat 443.34
Auditus cui negatur, negatur & sermonis usus 188.23
Auellanæ iuli inutiles 277.37
Auellanarum nucum consideratio 262.22
Auellanæ Græcæ quo serẽdæ tẽpore 301.43
Auellanæ nucis natura et medicinæ 433.24
Auena Græca cui non cadit semen 326.14
Auena frumenti primum uitium ibidem 37
Auena Germani pro pulte uescũtur ibid.38
Auena sponte proueniens & ea tantũ uescentes 101.36.& 61.8
Auenæ cibus quibus utilis 416.40
Auenæ panis utilissimus ibidem 41
Auenis uuentes 61.8.& 181.36
Auentinus mons in quem plebs Romana secessit 350.32
Aufeia aqua ubi 556.6
Aufidius Cn.tribunus plebis 134.34
Aufidij C.interitus 124.14
Aufidius Marcus Lurco quis 174.26
Aufidius Marcus quis 614.12
Aufidius scriptor 84.35
Auge Demetrij serua 632.37
Augeas rex,fimi usus repertor 295.39
Augentia corpus 423.17.& 428.22.& 433.25.& 438.38.& 216.21
Augites gemma 666.24
Auguria à quibus reperta & cur caria appellata 126.27
Auguria ouorum 182.43.per totum
Augurium quando optimum 205.28
Auguriorum materia 156.30.& inde & 498.37.per totum
Augurum collegium Romæ 138.30
Augures plures 171.48.& 172.3.5.& 173

Universidad de Deusto

173 38.per totum
Augurum disciplina qualis 499.21
Auguriorum quæ aues aptæ 172.2
Augustus imperator cõtra Aethiopes 101.3
Augusti apud Actium victoria 208.18
Augusti statua qualis 404.38
Augustus decurias qualiter ordinat 582.37
Augusto argenteæ statuæ tributæ 594.12
Augusti somnium 601.16
Augusti forum & in eo picturæ 625.25
Augusti imperatoris templum ibid.36
Augustus hiacynthi pueri pictura delectatus 625.35
Augusti pater quis 636.28
Augusti marmor 638.20.& deinde
Augusti forum quale 642.49
Aug. imagines in cõcordiæ templo 651.40
Augustus qua gemma signabat 653.26.30
Augusto sacrificanti replicata tocinera sunt 207.44.& inde
Augusti imperatoris templum factum à coniuge 225.20
Augusti charta quæ 235.11.28
Augusti manu scriptus liber Plinij tempore extabat ibidem 46
Augusti de calceo augurium 3.16
Augustus militari seditione prope afflictus ibidem 17
Augustus contra Antonium apud Actium 565.23
Augusti fil. qs 166.7.et 98.47.et 21.28
Augusti tẽpore cometes uisus qui & coli eum iussit 11.5
Augusto principatum ineunte quæ stella uisa ibidem 44
Augusti auspicijs quæ maria nauigata 21.17
Augusti principatu fames ingens 109.4
Augustus neptis suæ nepotem uidit 111.29
Augusti duodecimus consulatus ibidem 34
Augustus Virgilij carmina cremari uetuit 117.1
Augusti imperatoris gesta compendio 120 24.per totum
Augusti aduersa plura ibidem.& inde
Augusti uotiui ludi quãdo celebrati 121.35
Augusti in radendo consuetudo 127.26
Augustus qd' uinũ cũctis prætulit 246.15
Augusti libertus, uini optimus cẽsor 247.11
Augusto laurus è cælo missa 265.49
Augusti tempore mirum de lauro, aquila, gallina 266.27
Augusti uxoris de lauro mirum ibidem
Augusti uxoris Stculum bellum 267.33
Augustus ciuicam coronam ab humano genere accepit ibid. 37
Augustus quid erga Neapolitanos cum Alicta 323.36
Augustus coloniam Capuã deduxit ibid.37
Augustus cruo legumine curatus 325.47
Augusti epistolæ ibidem
Augusti undecimus consulatus 347.42
Augusti, lactuca in ægritudine seruatus 357.6
Augusti medicus Musa ibidem 7.& 460.3
Augusti error 34.34
Augusti Italiæ descriptio, ac in undecim regiones diuisio 37.45
Augusti trophæum in Alpibus 47.36
Augusto Alpini subacti ibidem
Augusti filiæ luxuria 386.22
Augusti ex pisce augurium 156.30
Augusti oculi quales 204.40
Augusta Laurus 265.45
Auiaria Turdorum apud ueteres 293.41
Auiaria quis primus instituit 183.31
Auiditatẽ in cibis facientia 377.7.et 378.10
Vide Appetentia
Auiola quidam in rogo reuixit 123.16
Auium consideratio libro 10 per totum
Aulanius Phrander statuarius 636.9
Aues picta uua deceptæ 619.26.& inde
Aues ne nilium panicumue tangãt 327.32
Aues quomodo manu capi possint 355.45
Aues ubi cum hominibus pugnant 85.20 & 106.38.& 177.8. & 182.19.20
Aues cursum nauium dirigentes 91.4
Aues uillaticæ quo tutæ fiant 422.11
Aues ne strangulentur 451.17
Aues animalium minimæ 151.17.20
Aues nocte lucentes 183.39
Aues nouæ fabulosæq; 183.5.per totum
Aues quo ordine ex ouo generentur 184.17
Aues omnes in pedes nascuntur ibid.24
Aues quot diebus incubẽt 185.44.& inde
Aues quæ animal pariunt 186.8.per totum
Aues pleræq; cur oculos appetant 204.15
Aues omnes præter uespertilionem dentibus carent 205.30
Aues quæ sine pedibus 213.48
Aues quæ & quando loquaciores 215.1
Aues uncos habẽtes ac nocturnæ quales 173 10.& 134.10.per totum
Aues incognitæ 173.35.per totum
Aues à cauda de ouo exiẽtes et quare ibid.39
Aues auspicijs aptæ ibid.46
Aues quæ in cœnis probibitæ 150.28
Aues geminos sinus habentes 208.41
Aues quæ quibus in locis non sint 177.19
Aues colores mutãtes in alias uersæ ibid.35
Aues dentatæ 182.13
Auis quæ omniũ maxima 170.8.et 175.26
Auis quæ sola à suo genere interimitur 172.29
Auium cantus quo cõpesci possit 624.40
Auiũ diuersarũ in medicinis usus 540.20
Auium rex 137.11
Auium multarum nomina naturáq; 182 42.per totum
Auium sermones quomodo intelligi possint 531.6.& 183.14
Auium generatio 183.42.per totum
Auium oua qualia ibidem. per totum
Auium coitus qualis ibid. 46.& inde
Auium generationis incubatus, coitus, tempus 184.9.per totum
Auium quod membrum primum gignitur ibidem 18
Auium conceptus, & fœtuum numerus 185 16.per totum
Auium pedum differentiæ 213.42.per totũ
Auium ungues quales ibidem 45.& inde
Auiũ digestio per genera 172.47.per totũ
Auiũ inauspicatarũ consideratio 173.2.27 per totum
Auium ex his quæ uncos ungues non habent hirundo sola carne uescitur 176.37
Auium temporis differentia magna 177.2 per totum
Aues quæ perennes, quæ semestres ibidem
Auium mira 176.5.per totum.& 182. 12.per totum
Auiũ cantus qui suauissimus 177.39.et inde
Auium genituræ quando 178.22
Auium ingenia ibidem.32.40.& inde.per totum.& 171.11
Auium uolatus incessusq; 180.32. per totum
Auium loquentiũ consideratio 181.14. per totum & 38.ibidem. per totum
Auium loquentiũ lingua qualis ibidem 30
Auium potus 182.27.per totum
Auleticon calami genus 281.25.37
Aulos piscis 579.15.& 574.44
Aurata piscis 578.36.& 156.46
Auratæ piscis medicinæ 569.17
Aurelius L. consul quando 585.15
Auricularum consideratio 203.11
Auricularum indicia 215.37
Auricularum remedia 371.8.& 377.5 & 514.40
Aures animalium animi index 133.10
Aures iumentorũ indicia 203.17.& inde
Auris memoriæ locus 213.19
Auris dextra Nemesi sacra ibidem
Aurem tangentes attestamur ibid.19
Auriũ animalium descriptio 203.8.& inde
Aurium mulierum ornamenta ibidem 9
Aurib uniones gestãtur 162.25.et 163.15
Auribus homines corpora tota integentes 61.10.& 108.38
Aurib. ubi quadrupedes omnes carẽt 101.6
Auribus lignum sonans 443.13
Aurem animalia ingredientia quo extrahuntur 501.15.& 536.40
Aurium sordes medentur morsui hominis 501.36
Auribus contraria 439.42.& 443.34
Auriũ medicinæ 363.37.et 364.39.366 12.44.& 369.25.& 373.46.& 375. 6.& 376.30.& 377.28.& 278.17.& 379.25.& 380.46.& 397.26.& 398.7.& 399.40.& 401.42.& 406.7.& 412.5.& 414.5.24.& 416.13.16.& 421. 19.& 425.10.19.& 426.26.42 & 427.30.37.& 428.3.13.& 429.26.13.& 431.37.49.& 433 19.48.& 434.11.& 436.15.& 437.44.& 439.13.& 440.1.47 & 443.4.& 446.10.& 448.31 48.& 467.49.& inde per totum.& 473.47.& 479.18.& 486.42.et 487.31.& 489.12.& 504.45.& 509.32.& 514.49.& 540.14.& 569.7.31.& 572.18.21.25.et inde & 631.18.31.& 657.22
Aurium medicina multiplex 514.25.& inde.& 536.33.& inde
Auriũ surdarũ medicinæ 362.38.456.39
Aurium uermiculos necantia 274.37.& 384.25.41.& 417.41.& 504.6
Auribus ambustis quid prosit 427.17 & 433.13
Aures puriũlẽtas sanãtia 434.39.& 437 16.42.& 439.3.et 442.31.et 443 49.& 446.46.et 494.39.& 565

Universidad de Deusto
Biblioteca

26.568.41.& 607.15
Aurium grauitatem emendantia 372.4.& 373.13.& 401.14.& 427.25.& 514.42.& 606.6.& 607.40
Aurium sonitum sedantia 365.42.& 368 18.376.14.& 437.37.& 507.6
Auribus infantium medicina 372.38
Aurum qui hominũ soli oderunt 96.12
Aurum quo politur 647.37.& 667.32
Aurum ubi à formicis eruitur custoditurq; 200.44.& 666.20
Aurum quo confiamitur, ac eius uenenũ 531 40.& inde
Aurum implexum crimibus 581.8
Aurum exiguum, apud Romanos ibidem 9
Aurũ mulieres pedib. gestabãt 183.41.47
Aurum cuius in os missum 584.32.& inde
Aurum habere Spartacus uetuit ibid.37
Aurum igne proficit 585.31.& inde
Aurum cur tanti precij ibid.33.& inde
Aurũ tribus modis inueniri 589.11.& inde
Aurum fluminum optimum ibidem 12
Aurum quibus in locis reperitur ibid.10 per totum
Aurum quanto labore effoditur ibidem 28 & deinde per totum
Aurum quo conglutinatur 588.43.et inde
Aurum quod optimum 589.17
Aurũ argento uiuo purgatur ibid.29.et inde
Aurum quo ligno inducitur 616.25
Aurum alumine purgari 631.2
Aurum uestibus intexere à quibus 147.43
Auri ingens copia ubi 75.10.& 89.23.& 90.6.& 92.31.& 101.42.& 102 41.& 585.2.& 592.28. per totum
Auri conflaturam quis reperit 125.47
Auri sacra fames, quid mali hominibus afferat 580.20.& inde
Auri usus qualis 583.38.& inde
Auri abusus 584.38
Auri igne nihil deperit 585.30
Auri bonitas quo cognoscitur ibidem 31 & inde
Auri percussio in bracteas subtilissimas ibidem 37.& inde
Auri proprietates ibidem 30.& inde
Auri naturalis inuentio ibidem 43
Auri purgatio 607.14
Auro signare literas quando repertũ 582.6
Auro repensum caput 584.32
Auro cuilibet, argentum inesse 587.25
Aureum delubrum ubi 662.47
Aureus nummus quando Romæ percussus 584.26
Aurea corona septem pondo 585.11
Aurearum bracteorum differentiæ ibidem 37.& inde
Aurea statua prima quæ 597.24.41
Aurei currus 594.15
Aureæ compedes ibidem 16
Aurea feles ubi pro deo colitur 109.36
Aurea corona quæ 403.48.& 267.31
Aureum poculum quid apud medicos 444.17
Aurichalci consideratio 595.45
Auripigmentum quid 587.24.& 616.1 & 617.44
Auspicia à quo reperta 126.28
Auspiciorum materia 150.25.& 173.17
Auster uentus qualis 342.23.& inde.& 15.132.41.44.46
Austri uenti quibus nocent 290.3.& inde & 342.23
Austro uento rupes sacra ubi 14.21
Austrinus uertex 21.49
Autolyci simulacrum 603.15
Autopyros quid 416.45
Autorũ nomina nõ supprimẽda prologo 80
Autor grauis falsæ rei, lapsum fidei parit ingentem 65.38
Autores in dubijs citandi 106. 29 & 498.4
Autores in eadem scientia sæpe dissident 332.25
Autorem quem sequi debemus 32.41
Autoritas in quo summa 117.23
Autumnus an serenus futurus sit 344.24
Autumni initium quando 337.49.& inde & 338.20.& 340.31.& inde
Auxiliares milites torquibus aureis donabantur 583.27
Axinomantia magicæ species 646.44
Axin fera 8.21.16
Axungiæ consideratio. usus &c. 289.50 & inde

B

Babiæ ũnum quale 247.1
Babillus præfectus Rom. 345.49
Babylonis spina qualis 239.38
Babylonis palma 294.31
Babylonis fertilitas 327.40.& 328.29
Babylonij quomodo segetes curent, & earum fertilitas 327.40
Babylonij de terræmotu quid 24.26
Babylonij syderum obseruationis repertores 125.29
Babylonica terra nõ gignit herbas 327.44
Babylonicæ uestes quales 147.44
Reliqua quære parte secunda.
Baccalia laurus 265.47
Baccar, & ex eo unguentum 388.22
Baccar rusticum quid ibid.26.27
Baccaris medicinæ 398.17.479.36
Baccaris, id est, nardus rustica 220.44
Baccarũ, & pomorũ natura eadem 264.20
Baccarum consideratio 263.5.22.24 & 264.19
Bacchus ubi educatus 224.33
Bacchus primo coronam hederæ sibi imposuit 267.40
Bacchus quandiu ante Alexandrum magnum 88.23
Bacchus cur ex fœmine Iouis natus creditur 90.31
Bacchus cantharis usus 594.9
Bacchus à Mercurio nutritus 603.49
Bacchus cũ elephãtis triũphũ ducit 128.20
Bacchus quæ reperit 125.18
Bacchi comites qui 635.41.& inde
Bacchi templum in Samo 134.7
Bacchi Thyrsos, galeas, scuta, hederæ ornant 279.46
Bacchi sacra cum hedera ibidem
Bacchi sacra cum hedera quæ 52.32
Bacchi nutrix Nysa ubi sepulta 72.48
Bacchi simulacrum 602.20.& 653.10
41.& 636.19
Bacchi mira pictura 615.12.& 620.3.36 & 624.9.& 622.37.& 625.34
Baccho Asinus cur assignatur 435.24
Baccho ferulæ sacræ ibidem 23
Baccharum effigies sculptæ 594.30
Bacchica hedera 280.7
Bacchi pisces 157.10
Bactris genera tritici ingentia 320.9
Baculus rusticorũ qualis esse debet 442.16
Bagoi, id est, Spadones 232.14
Baiana fossa à Nerone facta 264.19
Baianæ aquæ quales 552.39
Balaninũ oleũ ũle 229.25.26.427.42
Balanus pisces 578.37
Balani arbores 232.42
Balani Sardiani quid 262.42
Balanitis castaneæ genus ibidem 44
Balanita gemma 666.30
Balatum pecori quid concitat 376.29
Balaustinæ uestes unde dictæ 238.21
Balaustium punici mali flos ibidem
Balaustium quid 439.45
Balbus L. consul 26.13
Balbus Cornelius quis, & eius consulatus 119.21
Balbus Cornelius Garamãtes superat 68.14
Balearica uina 247.10
Balenarum piscium consideratio, natura, magnitudo, loca 151.30.46.& inde.& 152.20.& inde
Balenis branchiæ non sunt 153.5
Balenæ pilo uestiuntur 155.15
Balena piscis 578.31
Balenæ in medicinis usus 576.1
Balenarũ cũ Orcis pugna 152.22.& inde
Balenarum ora in frontibus ibidem 37
Balenæ summa aqua annatãtes in sublime nimbos efflant ibidem
Balenæ qualiter spirent 153.6
Balenæ cum musculo amicitia 169.49
Balenæ musculus piscis iter dirigit ibidem & inde
Balincium mulsi genus 247.47
Balis herba qualis 454.7
Balista à quo reperta 126.20
Ballotis herbæ consideratio 489.31
Balnearum plurium consideratio 552.34 per totum.& 557.49.& inde
Balnearum æstus quo arcetur 556.46
Balnearum pluriũ usus, et medicinæ quando 537.49.& inde
Balnearum pensilium usus quando 268.13
Balnearum damnatio 52.7
Balneæ Agrippæ 644.43
Balsami consideratio 226.46
Balsamum uni terrarum Iudææ concessum ibidem & 279.3
Balsami olei natura & medicinæ 256.42 & 428.1
Balsamodes arbor 225.32
Balux quid 587.14
Branchus piscis 578.37
Branchi piscis medicinæ 572.19
Bananica tunica 244.11
Baptes gemma 666.33
Barba ne nascatur quomodo 401.32.& 541.48.577.36

Universidad de Deusto
Biblioteca

Barba Iouis arboris genus 273.33
Barbata Aquitanorum genus 171.14
Barbari faciem formæ gratia pingunt 403 25. per totum
Barbarica pyra 259.12
Barbarica uua 388.24
Baroptenus gemma 666.37
Basaltes marmor 638.34
Basanites lapis 648.14
Basilicon nucis genus 262.15
Basilicon quære Ocimum
Basilica uua 243.24
Basiliſci ſerpentis deſcriptio 135.48
Basiliſci uiſu uiſa necant 530.24
Baſſus Licaonius quis 469.38
Batis herba qualis 394.1. & 401.46
Batis herbæ medicinæ 401.46
Batis piſcis 578.37
Batis piſcis medicinæ 572.18
Batos cynos rubus 446.25
Batrachus piſcis 578.37
Batrachi ſtatuarij opera 637.3
Batrachion herba quæ 494.28.468.38
Batrachij herbæ medicinæ 483.39
Batrachita gemma 666.32
Batti ſimulacrum 602.39. & 604.17
Battiades qui 627.39
Beatiſſimi qui à Dijs iudicati 120.44 per totum. & 121.2. per totum
Bebius M. conſul 236.3
Bebij Pamphili interitus 124.16.19
Bechion herba quæ 472.6
Bedas ſtatuarius 602.7.39
Bedellium arbor 219.42
Belgarũ ex calamis uſus 280.48. & 281.9
Bellonæ ædes 614.1
Belli inuentores 72.2
Bellicorum inſtrumentorum inuentores 126 13. & inde
Bellorum expertes homines 69.18
Belonæ piſces 578.37
Belonæ partus 167.46
Belus rex ſyderalis ſcientiæ inuentor 95.2 & 666.35
Beli oculus gemma 666.34. & 667.35
Beluæ marinæ maximæ 152.32.40. & inde. & 152.3. per totum
Beluæ marinæ in terra ſe paſcentes 151.43
Beneficium deus ſecundum Democritũ 2.26
Beneficiorum gratitudo 315.17.19
Berenices crinis ſtella 22.33
Berenicæ reginæ lapis 662.45
Berillorũ lapidum conſideratio 659.39
Berytium uinum 247.22
Berytia uua quomodo ſeruetur 206.12
Beroſi aſtrologi laus ſtatuaq; 118.3
Beſtiæ hominibus interdum prudentiores 660.21
Beſtiæ quo fugantur 506.25
Beſtiæ qualiter hominem fugiant 530.49
Beſtiæ ne noceant 464.35
Beſtias euocantia 668.39
Beſtiolæ corpori innaſcentes quomodo necentur 372.45
Betæ conſideratio, genera, natura, &c. 357 23. & inde
Betæ genera, natura, medicinæ 368.14. p totũ
Beta ſylueſtris, & ex ea medicinæ ibid. 25
Betæ ſemina non tota ſimul naſci 356.10
Betæ ſatio, cura, uſus &c. 357.26. & inde
Betæ ſolijs uino ſapor reſtituitur ibid. 36
Betæ ſemen quale 561.20
Betæ aquæ ſalſæ proſunt ibid. 23. & inde
Betã appoſitã nõ deguſtaſſe religio eſt 357
Beterrarum uina 246.46 (30
Betica regio tritici fertiliſſima 322.7
Beticæ oleum quale 254.37
Baticæ olea maxima 297.34
Bætica uberrimas meſſes inter oleas metit ibidem 37
Reliqua quære parte ſecunda.
Betonicæ her. mira conſideratio 460.41 & 462.19
Betonicæ mira uis contra ſerpẽtes 462.20
Betonica contra beſtiarum morſus 464.35
Betonica contra mala medicamenta ibid. 40
Betonicæ medicinæ 471.42. & 472.15 17.23.29.44. & 473.7.15.29. & 474.23. & 476.4.12.20.23.25. & 478.48. & 479.11.21.31.34. 48. & 480.4.9.12.38. & 481.44. 48. & 483.5.16. & 484.13
Betuli gemmæ 665.13
Betula arbor qualis, quẽq; locũ amet 273.16
Betulla apta ſcutis 285.19
Betullæ uirgæ magiſtratuum ſiunt 273.27
Betulla ligaminibus apta 282.22
Biæon uinum, & eius ſeptem genera 247 34. per totum
Biæon uinum & ex eo medicinæ 424.27
Bibendi cauſa quæ fiant 252.48
Bibendi cauſa quædam præſumuntur ibid.
Bibendi gratia niues, & glacies ſeruant 350.29
Bibendo quidam gloriam quærunt 253.20 & 558.8. & inde
Bibere quædam ne mors incidat, cogunt 252.49
Bibere ante cibum quando inſtitutum ibidem & 253.19
Bibunt homines non ſitientes 423.23
Bibliotheca quæ in orbe nobiliſſima 117.3 & 613.39
Bibliotheca Romæ à quo dicata 613.37
Bibliothecæ plures ubi ibidem
Bibliothecis imagines illuſtrium uirorum ponebantur ibidem 34
Bibliotheca Pollionis Aſinij Romæ 117.4
Biferæ arbores 277.8. per totũ. & 330.14
Bigas quis primus iunxit 126.24
Bigæ in nummis ſignatæ 584.22
Bigati nummi ibidem
Bilis morbus unde 208.9
Bilem augentia 414.6
Bilis remedia 364.16. & 369.22.28 & 373.4. & 383.17. et 397.13. & 401.36. & 402.12. & 406.12. & 408.6.35. & 411.25. et 416.17. & 428.18. & 432.40. & 438.20. & 447.28. et 456.44. & 457.48. et 472.32. et 473.6. & 474.15.22. 27.34.37.39.43. & 475.22.32. et 476.3. & 487.2. & 488.2.48. & 491.16.35. & 493.9. & 495.13. et 497.3. & 558.25. & 574.6
Bimammiæ uuæ quales 244.42
Biremi quis primus uſus eſt 127.2
Biſontes beſtiæ quales 132.8
Biſontis feræ in medicinis uſus 513.10
Byſſinum linum, & eius ingens pretium 347.29
Byſſini tingendi ratio 165.6. per totum
Bythinia fungos uenales mittit 412.46
Reliqua quære parte ſecunda.
Bituminis conſideratio 30.23. & inde
Bitumen calcis uſum præbet ibid. 46
Bitumen ad lucernarum lumina ibidem 30
Bitumen Iudææ quale 505.26. & 112.7
Bituminis fons ubi 100.39
Bituminis probatio 630.32. & inde
Bituminis effectus, & uis ibid. 34. & inde
Bitumine ſtatuæ tinguntur ibid. 46
Bitumine ferrum elauiq; tingũtur ibid. 47
Bitumen quibus in locis prouenit ibid. 24
Bituri animalia 551.46
Byzantij Africæ campus fertiliſſimus 292 41. & 322.3
Blapſigonia apum morbus 196.26
Blattaria herba qualis 463.9
Blattæ qua arte conueniant omnes 376.49
Blattæ quomodo contrahuntur 463.9
Blattæ uermis conſideratio, natura, genera 637.14. & inde. & 198.38
Blattæ in medicinis uſus 537.14. & inde
Blechnon herba 491.26
Blechnon quid 37.30
Bliti natura, ſitis, medicinæ, cõuitia 384.8
Boa ſerpens unde dicta 132.4
Boa morbus unde dictus 125.39
Boa morbus & eius curatio 400.30
Boa morbus quis 480.21. & 521.39
Boæ ſerpentes 132.2
Boarium forum 599.4
Boario in foro ſtatua fuit Herculis ibid. 3
Boario in foro mirum 498.49
Boarium forum Romæ à boue æreo dictum 596.30
Bocchus hiſtoricus 285.46
Bocchi regis ſæuitia 129.30
Boeticorum aduerſus Lacedæmonios victoria 174.44
Boetus ſculptor 594.29. & 603.37
Bolbiton quid 520.31
Bolenie gemma 666.41
Boleti natura, uenenumq; 412.17
Boleti arboris 269.38
Boleti ueneni remedia. Quære fungorum ueneni remedia
Boletus unde uenenum trahit 412.29
Boletorum ætas dierum ſeptem ibid. 34
Bolides cœli faces 11.31
Bolite radix quæ 401.38
Bombix Coa qualis 197.31. per totum
Bombicum uermium conſideratio ibidem 23. & inde
Bombicina ueſtis à qua reperta ibidem 28 & inde
Bombycinæ arundines 281.41
Bombylis uermis qualis 197.27
Bona præſentia multos perdunt 119.12
Bona, malis paria non ſunt ibidem 4
Bonaſus fera 132.16
Bononiæ fluuius Rhenus calamis abundat 281.8

Bootes cœli signum 13.37
Bopyrus piscis 579.20
Borea uento flante quid agendum, & à quo ca uendum 242.44. & inde
Boreas uentus 15.4
Borea gemma 663.32
Borsycites gemma 670.30
Bostrychites gemma 666.38
Botanismos quid 328.26
Botryites cadmiæ genus 695.16
Botrion medicamentum 502.5
Botrypes gemma 666.37
Botrys herba quæ 487.9.489.35 & 459.44
Botrytes gemma 777.38
Boum consideratio, natura, diuersitas, precium 145.49. per totum
Bouis capiti mirum lapillum inesse 551.10
Boum honor apud ueteres 314.49
Boum effigies in ære habebatur 315.2
Boues aratori quomodo tangendi 329.7
Boues quas herbas maxime expetũt 330.18
Boues futura præsagiunt 345.27
Boum finium utile aluearijs 393.18.21
Boum scabies quomodo curetur 402.45
Boum medicinæ 449.14
Boum cornua quomodo curantur 202.23
Bobus bis mutantur dentes 206.5
Boues grauidæ ubi ferant partum 209.35
Boum uenenum 411.2
Boum morbi remedia 365.32. & 444.47. & 552.5
Bouis lac quale 509.44. & 510.12. & 513.12
Boues lucæ quæ 129.34
Boues Indici quales 135.24.32.39 & 145.41
Boues retro pascentes 146.3
Boum ætas ibidem 4
Boues quo pinguescunt ibidem 5
Boum domitura ibidem 11
Boum apud priscos cura ibidem 13
Boues occidere à priscis prohibitum ibidem
Bouem locutum aliquando ibid. 27
Bouis apis consideratio ibidem 30. per totum
Bauem quis primus occidit 127.15
Boue arare à quo inuentum 125.10
Bubus quæ folia utilia 275.8. & 418.17 & 427.10
Bouis in medicinis usus 515.8. & 516.9 & 517.18. & 519.12. et 551.10
Boues pisces 158.4
Box piscis 578.37
Brabyla quæ 489.37
Brachiorum consideratio 212.40
Brance Galliæ far 319.19
Branchiæ quibus piscibus insunt 152.41 & 153.5. & 157.42
Brassica corrumpitur in dolio uini sapor 357.36
Brassicæ consideratio, laus, genera, &c. ibid. 38. & inde
Brassica toto ferinæ ac metitur anno ibid. 40
Brassicæ translatio ibid. 41
Brassicæ cymæ quæ, qualesq; ibidem 42
Brassicæ genera plura 354.2. & inde
Brassica in rapam uertitur 260.49
Brassicæ laus & de ea scriptores plures, ac ea medicinæ 369.3. per totum
Brassicæ species tres ibidem 6
Brassica inimica uino uitibusq; ibidem 29 & 370.11
Brassicæ usus ibidem 22. & inde
Brassicæ stirpis usus 370.4
Brassicæ nocumenta ibidem 7
Brassica ubi non editur ibidem 8
Brassicæ syluestris medicinæ ibidem 9
Brassicæ uires miræ ibidem 13. & inde 23
Brassica marina qualis ibidem 27
Brassica & uitis inimicæ ibidem 20
Brassicæ, & Ciclaminum inimicæ ibidem
Braty, id est, Sabina herba 444.35
Brechmasis quid 219.7
Breuis uitæ homines 102.28
Breuitate uitæ nihil melius 122.37. & inde
Brya frutex 238.37
Brianca arbor quæ & eius usus & inde 441.45
Bryaxis statuarius 599.47. & 602.38 & 635.10.45
Bryoniæ herbæ descriptio & medicinæ 421 44. & 422.5
Bryon ex quo oleum fit in unguentorum usu 220.25
Bryon & ex eo medicinæ 437.46
Bryon herba qualis 489.38
Britannia quam terram amat 292.47 & 293.4.17
Britãniæ quo digito gestãt annulos 582.10
Britãni glasto suas coniuges pingũt 403.28
Britanniæ electrum 655.44
Britannia magicã exercere consueta 539.4
Britannica herba qualis 454.43.462.13
Britannicæ herbæ inuentio 484.44
Bromos siliginis genus 321.48
Bromos herba quæ et ex ea medicinæ 419.9
Bronci unde dicti 205.5
Brontia genera 666.40. & 669.7.8
Brontis fabri pictura 622.24
Brumale tempus quale 15.36
Brumalis circulus 22.28
Brumales dies, hyemem futuram ostendunt 334.3
Brumæ initium quando 333.8
Brumæ tempore quid agricolæ facere debent 334.8
Bruscum tuber 272.43
Bruta arbor 224.2
Brutia pix optima 257.1
Brutia pix quæ 271.27
Bruta sunt quibus cor durum riget 207.13
Brutorum arma 314.4
Brutorum animalium remedia 374.24
Brutis tempus pariendi statutum 109.28
Brutus L. Consul primus 643.38
Brutus L. apud Delphos terram exosculatur ex oraculi responso 266.17
Brutus L. pub. meruit libertatem ibidem
Bruti epistolæ ex auro 583.40
Bruti Philippen. erga puerum amor 603.30
Bruti & Crassi oratoris iurgia 633.39 & inde
Bruti Callaici templum 635.30
Bruto qui reges expulit nulla decreta statua 598.29
BVBALI animalia 133.9
Bulbatio quid 609.33
Bubonium herba quæ 487.43
Bubonis auis consideratio 273.20
Bubonis in medicinis usus 531.43. & inde & 536.8. & 542.47. & 574.2
Bubonum aures quales 203.16
Bubonis cordis mirum 531.45
Bubulæ Cunilæ her. medicinæ 462.14
Bubalo qualis pulmo 209.3
Bubulæ carnes quomodo facile percoquantur 431.18
Bubulum femur herba quæ 491.41
Bubulum fel quid 219.26
Bubulæ linguæ herbæ usus 299.25
Bucardia gemma 666.39
Bucca quid in homine 205.2
Buccinum purpurarum genus 164. et inde
Bucephalos Alexandri Magni equus 143 33. & 90.23
Buceræ herbæ 452.7
Buceros, id est, fœnumgræcum 389.8
Bucolicon herba quæ 455.42
Bucciniates unæ quales 244.17
Bugloſſos, id est, lingua bouis her. 450.26
Bugloſsi medicinæ 479.46
Bulapathon herba et ex ea medicinæ 382.25
Bularchi pictoris mira tabula 118.24 & 618.33
Bulbinæ herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 371.18
Bulbinæ bulbi genus 354.7
Bulborum medicinæ 371.1. & inde
Bulborum syluestrium consideratio 391.39
Bulborum syluestrium medicinæ 371.14
Bulborum consideratio, & genera plura 353.45. & inde
Bulborum floris medicinæ 371.16
Bulborũ effossio & maturitas quando 354
Bulbus Vomitorius cur 371.20 (11
Bulbus non nisi ex semine prouenit, & ibi sponte 354.14
Bulbi genus ex quo mapalia, & uestes fiunt 248.24
Buleuterion quid 642.39
Bulla aurea cui primum donata 580.37
Bulla aurea cui dabatur ibidem 2
Bumasti uua qualis 244.30
Bumelia fraxinus 272.17
Bunion Napi genus 364.10.12
Bupalus scultor 634.9
Bupetij qui, & unde dicti 315.2
Buphthalmos herba 460.31. & 467.33
Bupleurum herba quæ 489.42
Buplewron herba 410.45
Bupreſtis herbæ consideratio & medicinæ ibidem 49
Bupreſtis uermis qualis & unde dicta 540 42.43
Bupreſtis remedia 422.18. & 425.21. et 427.6.34. & 504.49. & 510.14 & 512.39. & 540.44
Buselini herbæ medicinæ 372.20
Buteones aues 214.25
Buteo accipitris genus, et familia ab eo cognominata 172.9. & 183.7
Buthyrei statuarij opera 603.12
Butyri consideratio, usus, medicinæ 510.35 & inde. & 512.23. per totum

Butyri natura 510.42
Butyri effectus ibidem 43
Butyrum unde dictum ibidem 36
Butyrum quomodo fiat ibidem
Butyrum quid 212.14
Butyrum olei uim habere ibidem 16
Buxus ubi plurima 273.6
Buxi arboris consideratio, & genera tria ibidem 1
Buxus montes amat ibidem 19
Buxo non decidunt folia 274.6
Buxo folia qualia 273.6
Buxi semen Carthegon dicitur 277.39
Buxus grauissima, & spississima arborum 284.46
Buxus non sentit cariem, neque uetustatem 285.28.30

C

Cabarae fontis mirum 266.39
Cacaliae herbae medicinae 484.21
Cacaliae herbae usus 465.16.& 472.1
Cachla herba 460.33
Cachrys quid 476.40
Cachrys pillula in medicina 269.34
Cacoethe morbi remedia 423.14.& 435 48.et 442.40.& 482.42.496.4 & 521.35.& 549.13.& 576.47
Cacoethe morbus 416.15.& 417.48
Caclos herba 395.7.8
Cadauera qualiter in aquis sese habent 50 18.& 113.17
Cadauera ubi medicata asseruãtur 207.20
Cadytas herba in Syria qualis 288.17
Cadmia quid 595.40
Cadmiae medicinae 605.8.per totum
Cadmiae genera ibidem 10
Cadmiae faciendae ratio ibidem 9.& inde
Cadmia ubi optima ibidem 22
Cadmiae effectus qui ibidem 29
Cadmus solutae orationis inuentor 77.11 & 114.40.41
Cad. in Graecia quas literas attulit 125.23
Cadmus quae reperit ibid. 39.48.114.41
Cadmi patria 77.10
Cadmi pictura 624.9
Caduceum cur cum serpente 529.19
Cadurci populi ex limo uela texunt 346.2
Caecias uentus 15.9.42
Caeyces alites 573.16
Caecitas quo tolli potest 138.5.& 204.17 & inde
Caecitate quidam post longum tempus liberati 204.17.& inde
Caecilia Caia quae 147.33
Caecilianae lactucae genus 357.3
Caeciliana cerasa qualia 263.30
Caecilius M. Calsurnij Bestiae hostis 485.5
Caecilius C. consul 12.14
Caecilij T. fortitudo 115.36
Caecubi uini generositas 246.17
Caecubum uinum quale 422.43
Caedendae quando arbores 282.43.per totum.& 283.23.per totum
Caedendae materiae tempus 341.45
Caeduae arbores quae 303.2.& circa
Celiacis utilia, quere Coeliacorum remedia
Caelatores imaginum clari recensentur 600 19.per totum
Caelaturae mirabiles describuntur 594.12 & inde
Caelius Tubero à rogo reuixit 123.18
Caelius senator 142.36
Caelius Marcus 629.2
Caelius Ruffus orator 122.22
Caelum nullo modo quit flecti 279.9
Caeli cõsideratio, magnitudo, aeternitas, continentia, mensura &c. 1.7.per totum
Caeli formam globatã esse ibid. 25.per totum
Caelorum motus qualis ibid. 32.per totum
Celorum ob motum sonitus concentusq; ibid. 34.& inde
Caelum à quo primũ descriptũ 3.43.& inde
Caelo animalium omnium impressas effigies 1.38.& inde
Caelo rerum omnium semina inesse ibid. 40
Caelum unde dictum ibid. 45
Caelo quae nobiscum societas 3.35
Caeli notitiam quis primo habuit ibid. 33
Caeli signa duodecim à quo primum ibid. 44
Caeli faces quales 11.27
Caeli colores ibid. 35.per totum
Caeli species sanguinei coloris uisa 10.24
Caeli flammae 11.43
Caeli coronae circa solem & lunam quando ibidem.& 48.ibidem
Caeli repentini circuli 12.2
Caeli ostentum ibid. 18.per totum
Caeli scintillae quando cadere uisae ibidem
Caelum pro aere ibidem 32
Caeli in terris influxus 13.23.& inde & 24.26.per totum
Caeli animalium effigies quot habeant 13.34
Caelum in partes sedecim diuiditur 17.44
Caelum ardere saepe uisum 18.32
Caeli proprietas in locis 19.17.per totum
Caelo omnis infirmitas accidit 277.35
Caeli natura ad arbores 290.2.per otum
Caelum quod arbusta spectare debeãt ibid. 42
Caeli ad arbores societas 190.5.per totum
Caelum terrae parere quidam cogunt ibidem
Caelo constat operis facultas 292.39
Caelo maxime agricultură constare 331.41
Caeli cum terra societas 337.32
Caelum spectare quomodo inducti homines 419.35
Caeli uiolentia quo tollitur 505.11
Caelum quae aues crebro aspiciunt 174.35
Caelestis iniuriae duo genera 338.3
Caelestium obseruationes à quibus per totum 5.43
Caelestiũ corporũ motus cur dissimiles 7.4
Caelestibus natura aeterna 3.38
Caelestium ad terram potentia ibid. 39
Caelestiũ distantia nõ uestigãda 10.2. et inde
Caelestium cognitio obscurissima 331.48 & inde
Caelestium cognitio ex multis haberi potest 337.10.& inde
Caesaris ciuile bellum, quae prodigia praecesserunt 311.25.29
Caesar quo anno censor 230.46
Caesaris Iulij de uino sententia 246.37
Caesar L. censor quando, & quid censuit 249.22
Caesaris Iulij munus gladiatorium 261.18
Caesaris domus Laurum habuit 265.37
Caesaris ulla ubi 286.30
Caesar ex qua lauro triumphare solitus, & cur ibidem 31
Caesaris forum Romae 287.33.& 347.39
Caesar annũ ad solis cursum redegit 322.18
Caesaris sydus quando oriatur, & occidat 334.15.& inde
Caesar Idus Martias ferales sibi annotauit ibidem 15
Caesar forum Romae totum texit, ac sacram uiam, & eius gladiatoriũ munus 347.39
Caesaris carmen de olere 358.23.& inde
Caesar lapsana apud Dyrrachium uixit ibidem 24
Caesar dictator Peloponnesum insulam tentare uit efficere 51.3
Caesar Ptolemaeum perimit 65.32
Caesar Aedemonem debellat ibid. 33
Caesar C. Triarium ubi superat 82.41
Caesar Caius Aug. filius 98.46.& 21.28 & 221.43.& 566.7
Caesaris exercitus in pharsalia famem sensit 471.2
Caesaris aedilitas, & ingentes diuitiae 585.6
Caesar C. aerarium spoliat ibid. 18
Caesaris lorica cui dicata 597.29
Caesar Aiacẽ & Medeam Veneri dicat 615 19.& 118.23
Caes. Iulij tẽplũ & curia 615.27.721.46
Caesaris domus incensa 621.11
Caesaris statuae marmoreae 639.31
Caesaris in Alexandria templum 638.39
Caesar circum maximum extruit 642.46 & 643.14
Caesaris aquae ductus ibid. 644.44
Caesar ubi Pompeium uicit 646.8
Caesar sex dactylothecas Veneri genitrici consecrat 653.34
Caesaris dictatoris spectacula 130.9
Caesaris tertius consulatus ibid. 15
Caesaris dictatoris mirus equus 143.39
Caesaris thorax ex margaritis dicatus Veneri 162.41
Caesaris piscinae 168.6.& 188.30
Caesaris triumphalis coena 168.27
Caes. sacrificãti bis in extis defuit cor 207.28
Caesar inimicorum literas nec lectas concremabat 115.1
Caesar Ciceronis hostis 116.16
Caesaris pater qua morte extinctus 124.10
Caesaris ex uehiculo casus, & eius ne iterum caderet incantatio 499.40
Caesaris ullis pisces manu hominis uescuntur 566.35
Caes. ciuili bello cometes uisus 10.45.& inde
Caesaris anima in deorum numerum recepta ibidem 11.11
Caesaris crinita stella quando uisa ibidem
Caesare occiso anno toto sol palluit 12.3
Caesaris thronos stella 22.34
Caesar unde dictus 110.23
Caesaris gesta omnia breui compendio 114 36.per totum.& 115.26
Caesaris ingenium omnium capax 114.38
Caesar simul scribere, legere, dictare, audire solitus ibid. 39
Caesar quaternas, septenasq; epistolas simul dictabat ibid. 40

Caes-

Cæsar signis collatis quinquagies dimicauit ibidem 41
Cæsaris ductu quot hominum milia occisa ibidem 43
Cæsari fuit clementia peculiaris ibid. 46
Cæsaris magnanimitas ibidem 47
Cæsones unde dicti 116.23
Cæsonia C. Imp. uxor 109.36
Caia Cæcilia quæ 147.33
Caiæ uestalis statua 598.14
Caius Valerius consul 349.13
Caius Censtius prætor 249.27
C. Portius consul 18.21
Caius Africanus consul 21.35
Caius Imp. obeliscum in circo Vaticano statuit 284.35
Caij principis luxus in unguentis 230.39
Caij luxus in ædificijs 643.33
Caij principis mirum de Platano 217.31
Caius Imp. Peloponnesum insulam tentauit efficere 51.3
Caius Cæsar Augusti filius 98.46
Quære Cæsar Caius
Caius princeps decuriam quintam adiecit 583.6
Caij principis ludi 585.9
Caius princeps auri auidissimus 587.22
Caius princeps super omnia muliebria soccu-los induebat è margaritis 654.12
Caij imperatoris matrona 162.43
Caij Imp. oculi quales 204.42
Caij Imp. gladiatores quales ibid. 43
Cato Imp. immolanti iecur defuit in extis 207.42
Caij Imp. consulatus, & interitus ibidem
Caij Oratij filiæ Sedigitæ appellatæ 212.33
Caij Imp. nauis, echeneide pisce retenta, & eiusdem Caij in urbe interitus 565.26
Caius princeps quando interfectus 207.43
Caij Imp. uxor 109.36
Caij Imp. mater 110.15
Caius Imp. generis humani fax. ibidem 16
Calaces pictor 624.6
Calais gemma 666.42.43
Calamidis statuarij opera 600.15. & 602 30. & 636.29
Calamites gemma 666.45
Calamitæ ranæ genus 576.25. & 578 7. & 571.40
Calamochnus quid 578.12
Calamus odoratus 226.12. & 235.2
Calami oleum 256.42
Calami in medicinis usus 578.14
Calamo ubi folia non decidunt 274.7
Calamorum aquaticorum consideratio 280 39. per totum
Calamorum Aegyptiorum usus ibid. 42
Calamorum comæ pro pluma ibid. 47
Calamis crictis populi bella cõficiũt ibid. 49
Calamorum armis quæ gentes uictæ 281.6
Calamus Italiæ sagittis aptissimus ibid. 7.27
Calamorum differentiæ plures, & qui apti fistulis ibidem 20. & inde
Calathiana uiola qualis 388.19
Calcas contra Lucanos 43.44
Calciamenta quibus uertantur in lapides 645.41
Calciantes se quidã repente mortui 124.9
Calcifraga herba quæ 491.14
Calcosthenes imaginum fictor 628.6
Calculi consideratio 259.29
Calculorum cruciatus asperrimus 453.8
Calculorum remedia 364.19. & 371.27 & 372.7.12. & 378.24. et 381.44 & 382. 48. & 383.40. & 384.32. 36. & 397.3. & 398.22. et 401.43 & 402.12.20. & 405.46. & 406 2. & 408.34.36. & 409.8.30. & 411.24. 31.47. & 418.2. & 433. 1.42. & 435.3. & 436.34. et 444 19. & 445.41. & 446.10.20. & 451.40. & 476.22.24. 32.35. & 477. 5. 11. 13. 16. & 487. 13. & 491.18. & 493.25. et 495.42.43 & 518.17. & 528.9. & 544.6.11. 13.17.553.33. & 574.30. & 567. 22. & 607.28. & 646.46. & 657 32. & 669.43
Calculis notare diem 118.48
Calena uina 246.34
Calenus uates 499.12
Caligo unde causetur 13.40
Caligines oculorum quo tollantur 373.37
Calippus scriptor 340.44
Calypso pictrix 625.39. & 627.15
Calisti liberti Cæsaris scæna 636.3. & inde
Callarias pisces 578.38. & 157.10
Callasses statuarius 603.41
Callæ herbæ descriptio 489.46
Callias Atheniensis 590.36
Callicles statuarius 694.3
Callicles pictor 624.6
Callicrates statuarius 637.12. & 114.11
Calliblepharis utilia 632.8. & 514.4
Calliblephara 428.27
Calliblepharum unguentum 397.28
Callicia herba qualis 449.29
Calligonon herba 494.33
Callimachus pictor 604.22
Callimachus medicus 386.33
Callimachus dux 618.37
Callimus lapis 647.34
Callion herba quæ 402.19
Callionymus pisces 578.42
Callionymi pisces medicinæ & 572.19
Calisthenes historicus 636.30
Calistratus statuarius 600.40
Callistruthiæ ficus quales 260.26
Callistus seruus ditiss. 692.36. & 638.45
Callitricha herba 465.8
Callitriches feræ quales 149.44
Callitrichon herba qualis 477.9
Callitrichon herba & ex ea medicinæ 409
Callitrix herba qualis 482.46 (23
Callixenus statuarius 600.41
Callon statuarius ibidem 29
Callorũ corporis remedia 400.19. & 415 43. & 416.46. & 440.41. et 443 37. & 527.33. & 567.49. & 610. 17. & 607.19
Calor olei causa est 255.2
Calorem inducentia facientiaq; 427.28 43. & 431.4. & 433.35. & 440. 32. & 480.5
Calorem sedantia, tollentiaq; 375.13 & 424.31
Calphurnius Bestia aconito uxores peremit 485.4
Calphurnij Flammæ in Sicilia gesta, & qua corona donatus 454.25
Calphurnij anulus 581.44
Caltha uiolæ genus 388.19
Calua quædã animalium naturaliter 202.38
Caluitium homini proprium ibid. 40
Caluus orator 593.11
Caluus orator quo nocturnam pollutionem sustulit 612.23
Calx aqua accenditur 588.46. et 649.38
Calcis consideratio 649.34. & inde
Calcis & arenæ mixtura ibidem 38
Calx quibus utilis 293.26
Calce uina condiunt Afri 251.22 & 649.7
Calce ubi agros fertiles reddant 293.24
Calcis in medicina magnus usus 650.13 & inde
Calcis natura qualis ibidem
Calci oleum solum miscetur 435.29
Cambyses rex obelisco pepercit, qui urbi non pepercerat 639.25
Camelopardalis animal quando primum Romæ 135.8
Camelorum consideratio 134.46. & inde & 205.30
Camelorum usus in prælijs ibid. 49
Cameli partium in medicinis usus 506.26 & inde
Cameli quot annis uiuant 135.4
Cameli quot mensibus ferant uterũ 187.11
Cameli lac quale 211.49. & 509.41
Camelinum lac dulcissimum 509.41
Camelorum cum equis inimicitia 135.2
Camelos ne asili, id est, Tabani lædant 566.10
Cameli fel non habent 208.2
Cameræ quando primum 651.3. & inde
Cameræ à quo primum pictæ 625.4
Camerina poma 258.35
Camillus quo die Veios cepit 46.24
Camillus aurum Ioui Capitolino donat 581.12
Camillus minio illitus triumphauit 590.30
Camillo quid crimini Caruilius obiecit 596.4
Camilli domus qualis ibidem
Camilli statua 598.4
Cammaron herba unde 28.3
Cammarus pisces 578.47
Camœnarum ædes 597.32
Campaniæ castaneæ 262.48
Campaniæ uitium magnitudo 241.48
Campaniæ uuæ qualis 244.1. & 247.2
Campaniæ cerasa 263.32
Campaniæ siligo 321.3. & inde
Campaniæ ex milio usus 322.25
Campaniæ campus laudatissimus 323.19
Campaniæ fertilitas 322.36. per totum & 37.18. & 39. & 281.35
Campaniæ terra pulla 291.20
Campana rosa 383.9.14.30
Reliqua quære parte secunda.
Campaspe Alexandri amica Apelli data 621.26

Universidad de Deusto
Biblioteca

Canabis consideratio, & medicinæ exea 384.40
Cannabis ubi primum nata ibidem
Cannabis genitura, & uirorum extingsit ibidē
Cannabis lac coagulat ibidem 42
Cannabis, natura, usus, satio, euulsio 360.36
Cannabis ingens magnitudo ibidem 41 & 351.2
Canachus statuarius 600.33. et 602.43
Canachi statuarij opera 637.2
Canalitium, uel Canalicnse aurum quod 586.20
Canaria herba quæ 541.23. & 461.20
Canaria Augusti festa 315.12
Cancamum arbor 225.39
Canchrys rosmarini semen 444.26. et inde
Canchrys genera plura ibid. 33
Cancrorū consideratio 160.40. per totum
Cancris uita longa ibidem 44
Caneris omnibus octoni pedes ibidem 45
Cancrorum fœminæ à maribus differentia, ibidem
Cancrorum multitudo ibidem 7
Cancris retrorsum incessus 161.2
Cancrorum coitus 167.14
Cancrorum oculi quales 204.30
Cancri tergora exuant 160.33
Cancrorum genera ibid. 44. & 578.43
Cancrorum inter se pugnæ 161.2
Caneri contra serpentū ictus medentur ibidē 3. & 138.4
Cancros in scorpiones transfigurari 161.4
Cancrorū in medicinis usus 575.44. & 576.9.12.13.14.40.45. et 577.10 16. et 570.11. 572.26. 573.22.27
Cancri oculi ad quid utiles 572.8
Candace regina ubi regnauit 101.26
Candaules rex ingenti precio picturam mercatus est 118.24
Candaules quando obijt 618.26
Candaulis regis prælium 618.24
Candelabrorū consid. 596.34. per totum
Candelabrorum precia ibid. 37
Cania urticæ genus 394.33
Canities homini, & equo tantum prouenit 202.40
Cani à quo inficiuntur 336.28
Cani à pueritia ubi 106.48
Canicies præposterа 108.30
Canicula stella procyon Græce dicitur 337.13
Caniculæ stellæ exortu quæ in terris fiant 13 16. & 15.27. & 251.11
Canis stellæ ortu uina mutantur 251.11
Canis stellæ ortu, scindenda ligna 243.40
Canis stellæ occasus quando 335.23.26 & 338.33
Canis signi exortus 337.18. & 13.16
Canis signi exortu quæq; immutantur 337 20. & 156.48
Canis signi ueneratio 337.21
Canicularium piscium consideratio 166.17 per totum
Caniculæ pisces 578.34
Caniculariū piscium ingens copia ubi 240 30. & 166.17
Canicularium cum natantibus dimicatio 166 17. & inde
Caniculæ pauent hominem æque ac terrent ibidem 23
Canticulæ piscis medicinæ 572.29
Canum piscium generatio 167.14
Canis lingua herba qualis 460.28
Canum descriptio natura, & erga dominos fides 142.22. per totum. & 186.47 & inde
Canes homini inter oīa fidelissimi 142.22
Canis cum elephāto pugna 143.13. & inde
Canes pro dominis pugnant aliquando ibidem 23
Canum miracula plura ibid. per totum
Canum in bellis usus ubi ibidem 27. & inde
Canes soli dominos nouere ibidem 43
Canes soli nomina nosunt sua ibid. 44
Canum sæuitia quo mitigatur ibidem 46 & 570.5
Canes ex tigribus concipiunt 143.2
Canes è lupis concipere ibidem 4
Canes dono Alexandro dati quales fuerint ibidem 7
Canū partus, & generatio ibid. 17. & inde
Canum rabies quando pestifera ibid. 23
Canem locutum aliquando ibid. 30
Canes Melitei quales 49.33
Canes quæ loca non intrant 98.24. & 177.32
Canes ubi pro regibus habentur 102.10
Canum magnorum copia ubi 103.28
Canes indici cæteris grandiores 107.37
Canes quasdam ædes non ingrediuntur 177.31
Canum genera plura 186.47. & inde
Canum generatio ibidem
Canum prodigia 187.3
Canes quandiu uiuant ibid. 6
Canes quibus infestentur 201.22
Canes degeneres sub aluum caudas reflectunt 214.36
Canum impetus quo cohibetur 570.5
Canes quando maxime in rabiem agantur 13.19
Canis mordens lapidem, Prouerbiū 533.43
Canis morsus remedium quomodo repertum 454.23
Cane morsus, quæ pauet ibidem
Canes qua herba sese purgant 461.20
Canis malignitas, & inuidia ibid. 22
Canib. ne cauda crescat 143.30
Canes quos non latrent 464.37. & 507 23. & 533.26. & 551.48
Canis dente læsus, uulnera agrauat uulnerati 500.44
Canis mira pictura 623.3
Canes quo rabidi fiant 112.6
Canes ne rabidi fiant 505.5. & 533.32 & 143.30. & 444.13
Canum scabiei remedia 521.39
Canum annua apud Romanos supplicia 529.34
Canis in cibum usus ibid. 36
Canis in placandis numinibus pro hostia immolabatur ibidem
Canes fugantia 533.26. & 545.40
Canes quo cibo necentur 570.19. & 371 17. & 444.24. & 407.40
Canibus maxime inimicum 589.17
Canis urina in cespite perfusa herba ibi nata ad quid utilis 451.4
Canum uermes, id est, Ricini quo necentur 407.46
Canis mirum simulacrum 599.28
Canis in medicinis usus 529.39. et 533.22 & inde. & 539.45. & 542.43. & 544.24. & 545.39. & 547.46. et 550.38. & 457.42
Canis rabidi morsus remedia 143.24.27 & 363.22. & 365.39. & 366.33 & 370.19. & 371.2. & 372.13. & 373.29. & 383.23. & 384.35. & 399.3.37. & 406.24. & 412.49 & 413.25. & 420.11. & 424.37. & 425.40. & 430.27. & 431.21 & 432.48. & 433.15.23. & 440 21. 447.44. & 454.23 & 464. 33. & 499.33. & 498.27. & 501. 40. & 504.16. & 505.38. & 507. 43. & 512.41. & 527.13. & 533. 21. & inde. & 569.33. & 570.16. 26. & 574.14.31. & 589.35. & 610.3
Canephorus ubi 635.25
Canina capita habentes homines 102.25
Canistij uelocitas 113.49
Cannensis Clades Romanorum 261.6
Canon simulachrum 201.5
Canopus Menelai gubernator 68.47
Canopus sydus quale 22.23. & inde
Cantabrica her. unde 460.46. et 462.22
Cantharias gemma 670.11
Cantharidum uermium cōsideratio 532.48 & inde
Cantharides Catoni obiectæ sunt quod eas uendidisset 533.14
Cantharides quo fugantur 505.13
Cantharides ex qua gignantur materia 201.28
Cantharidum in medicinis usus 534.34 & 545.3
Cantharidum ueneni remedia 201.29. & 381.9. et 373.28. et 422.16. & 425 21. & 427.6.34. et 510.14. & 513 13.19. & 531.23
Cantharite uinum 247.24
Cantharolethrus 199.41
Cantharus statuarius 603.41
Cantharus piscis 578.42
Cantherium lapathum herba 382.9
Cantharis Bacchus, & Marius C. usi sunt 594.9
Cantharis uermis frumenta erodens 326.48
Capanei pictura 626.49
Capellæ cælestis signi ortus quando 335.25 & 340.45
Capillatæ deæ ara quare dicatur 287.30
Capillus uirginum uestalium quo defereba tur ibidem 31
Capillus ubi probro existimatur 85.31
Capillorum consideratio 202.33. & inde per totum
Capillis quæ gens careat ibidem 36
Capillorum defluuium quibus inest ibid. 39
Capillus puerorum primus contra podagram 501.38. & inde
Capillus uirorū cōtra canis morsus 501.40

Universidad de Deusto
Biblioteca

Capilli mulieris quibus utiles 504.30 et inde
Capilli ne canescant 550.41
Capillorum animalia perimentia 631.34 & 558.33.& 563.25
Capilli quo crispi fiãt 409.4.& 410.24 & 531.49.& 506.28.& 437.45
Capillum ad lunæ dies contrectari 500.24
Capilli quando tondendi 284.4
Capilli quo uario colore inficiũtur 366.28 & 381.14.& 409.24.& 432.3.et 439.24.& 440.23.& 444.11.& 445.22.& 446.28.& 484.4.& 632.8.& 282.42
Capillos denigrantia 418.19.& 428.33 & 434.29.46.& 436.18.37.& 442.43.& 484.23.& 499.21.et 534.31.& 571.25
Capillus quo ruffatur 262.17.& 425.41 & 427.46
Capillum flauum quid faciat 484.22 & 24.17
Capillorum color unde 24.17.& inde
Capilli ne cadant, uel defluant 364.34.& 369.47.& 409.25.& 434.33.et 435.43.& 465.9.& 473.46.& 486.16.& 496.46.& 500.24.et 511.16.& 513.29.& 514.46.& 534.27.& 141.4
Capillos nutrientia 411.22.& 427.18 & 433.16.& 448.11.& 465.9.et 496.46
Capistrari quid 329.9
Capito Oppius quis 112.1
Capitolium obsessum à Gallis seruatur à Manlio Capitolino 115.48
Capitolium cura Anserum defensum 175.3 & 529.30.34
Capitolij ornamentum 585.22.& inde
Capitolium à Vitellianis incensum 599.27
Capitolium quando incensum 614.10 & 236.17
Capitolij mira ædificia 643.8
Capitolij ædium columnæ unde 637.23
Capitolij dedicatio à quo 347.38
Capitolinæ ædis incendium 581.21
Capitolinus Manlius quoties corona donatus 268.10
Capitolinus Manlius regnũ affectat 115.49
Capitoli Manlij fortitudo, ac gesta 115 45.& inde
Capitolini Iouis ædes ex quo ære 596.31
Capitulum 479.15
Capnias gemma 663.46.& 664.39
Capniæ uuæ quales 244.17
Capnites gemma 666.44
Capnitis Cadmiæ genus 605.15
Capnij herbæ medicinæ 472.32
Capnos her. qualis 467.16.18.474.38
Capnumargos argyllæ genus 293.9
Cappadoces qua herba coronãtur 487.10
Cappadociæ oleum quale 256.47
Reliqua quære parte secunda.
Capparis herbæ cõsiderat. 359.44.& inde
Capparis excellentia ubi ibidem 49
Capparis fruticis consideratio 239.32 & 264.41
Capparis stomacho inutilis 367.33
Capparis natura, & medicinæ eius, ibidem 24.& inde
Capra oleæ inimica 257.14
Caprarum consideratio, natura, generatio 148.13.per totum
Capræ pinguedine sterilescunt ibidem 14
Capræ quaternos ædunt ibidem 13
Capræ adhuc lactantes generant ibidem 15
Capræ pariunt octonis annis ibid. 18
Capris cornua non omnibus, & in his indicia annorum ibidem 24
Capris mutilis lactis maior ubertas ibid. 25
Caprarum solertia ibidem 19
Caprarum generositatis signum ibid. 23
Capræ auribus spirant, non naribus ibid. 25
Capras febri nunquam carere ibidem 26 & 512.29
Capræ noctu ut interdiu cernunt 148.27 & 514.13.& 204.27
Caprarum morsus exitialis arbori 148.33
Capra cur Mineruæ immolatur ibid. 34
Caprarum genera plura 149.30.& inde
Capræ maleficium frondibus animal quid erga Ladanum 223.26
Capras ocimum aspernari 372.23.29
Caprarum balatus quo concitatur 375.29
Capra quo necatur 443.44
Caprarum cornu serpentes fugantur 512 26.& inde
Capræ cur non lippiant ibidem 514.1
Caprarum in medicinis usus 512.28.& inde per totum
Caprinus Caseus in medicinis ibidem 28 & 46.& 520.36.38
Caprinus sanguis in medicina 513.30 & 520.34
Caprinum fel in medicina 514.17
Capræ fel non habent secundum quosdam 208.2
Caprinum seuum in medicina 518.5.& 520.24
Caprinum caput in medicina 518.8
Caprini fellis cinis calculos expellit, & caprarum fimus ibidem 26
Caprarum fimus in medicina ibid. 519.16
Caprarum urina in medicina 519.3
Caprinum cornu uduis utile 522.41
Caprinum lac stomacho utile 509.43.& 510.2.& 518.4
Caprinum iecur quibus prosit 148.28
Caprariense plumbi genus 611.11
Caprea fera ueneno uiuit 189.2
Capreæ ubi non sint 151.2
Caprificalis dies Vulcano sacer 194.19
Caprificationis arborum consideratio 26.21 per totum
Caprifici arboris consideratio ibid. per totũ
Caprificus nunquam floret 275.25
Caprificus ubi trifera 277.8
Caprifici quibus infestentur 312.27
Caprifici qui laudantur ibidem 34
Caprifici natura, & ex eo medicinæ 431 11.& inde
Caprificus taurorũ ferociã mitigat ibid. 32
Caprimulgi aues quales 181.4.per totum
Caprimulgi nocturni fures ibidem
Caprimulgi interdiu usu carent ibidem
Capsis quæ apta materia 287.2
Capua unguentis delectata 229.14
Capuam à quo colonia deducta 323.37
Capuli, id est, gladiorum manubria ebore & & argento ornantur 534.19
Caput hominis inuentum in Tarpeio delubro 409.11
Capitis animalium consideratio 201.44 & inde
Capitum animalium Apices ibidem 45
Capitibus quæ animalia carent 203.32 & 69.19
Capitum ossium differentia 202.42
Capita piscium considerata ibidem 31
Capita hominum in cœlo uisa 12.29
Capita præcisa repsisse aliquando 208.25
Capitis iudicium ubi primũ actum 126.13
Capitibus carentes homines 69.19
Capitis dolor qualis 455.9
Capita aperiri magistratibus cur institutum 503.28
Capitis dolorẽ facientia 384.47.et 398.2
Capiti contraria 417.26.& 418.16.& 420.38.47.& 422.17.et 426.38 & 433.11.24.& 436.48.& 456 11.15.& 462.38.& 510.24
Capitis doloris remedia 366.13.& 368. 17.30.& 369.11.372.32.et 373.6 12.38.& 374.39.& 375.4.5.17. 13.40.& 377.44.& 378.14.26. & 379.24.& 380.19.& 383.28. 35.& 397.27.& 398.9.18.& 399 40.et 401.11.et 409.2.33.et 412. 49.& 415.36.40.& 419.& 44. & 420.21.22.& 421.18.& 426. 44.& 427.13.25.29.37.47.& 428.4.& 431.42.49.et 432.45. & 433.39.& 434.8.26.& 435.3 & 436.36.& 441.17.& 442.15 24.& 445.10.& 447.24.& 450.47.& 451.23.47.& 465. 12.31.33.& 467.47.& 486.1.& 496.12.& 502.28.& 505.9.48. & 506.16.43.& 508.48.& 513. 45.& 527.18.& 534.39.& 569 7.& 616.40.et 638.25.et 664.48
Capitis ulcerum remedia 366.36.& 368 22.23.& 370.46.& 377.29.& 381.29.& 398.16.48.& 417.44 & 427.45.& 437.16.& 444.6 & 449.21.& 463.15.& 515.37. 40.& 568.30.& 569.9.& 571. 14.& 607.15.& 648.4
Caput purgantia 368.22.& 397.33.& 379.5.& 421.12.& 442.30.465 43.& 466.17.& 607.34
Capitis ardores refrigentia 363.42
Caput si à sole doleat, quid imponendum 436.36
Capitis uulneribus quid medetur 438.43 & 465.41
Capitis dolorẽ ex ebrietate sedãtia 441.16
Capitis ossa fracta extrahẽtia 465.30.42
Carabi cancrorum genus 160.43
Carbasa ubi reperta 346.33
Carbasina uela 347.38
Carbilius Pollio 155.7
Carbones faciendi ratio 268.49.& inde ibidem
Carbonibus apta materia ibidem
Carbonis natura, & uis 558.48

Universidad de Deusto
Biblioteca

Carbonis in medicinis usus 652.19. & inde
Carbo Cneus consul 121.26. & 122.21
Carbo L. cum Pompeio consul 40.22
Carboni Imp. ostentum 150.18
Carbuculi morbi descrip. 469.36. & inde
Carbunculus Narbonensis peculiare malum ibidem
Carbunculus morbus quando primum in Italiam uenit ibidem
Carbunculorum gemmarum consideratio, genera &c. 661.20. & inde
Carbunculi gemmæ ubi 687
Carbunculi unde dicti 661.20
Carbũculi frugum morbi remedium 337.30
Carbunculus quid in floribus esse dicatur ibidem 28
Carbunculi ne uitibus noceant ibidem. & inde. & 339.18
Carbunculus terræ genus 291.36
Carbunculatio qualis morbus 309.28 & 337.28
Carbunculorum remedia 373.15. & 374 14. & 379.46. & 380.46. & 413. 24. & 421.9. & 426.40.46.428 45. & 430.48. & 433.28. & 439. 5. & 444.4. & 445.35. & 480.9 & 652.18. & 521.35. & 548.3. & 577.2. & 418.10
Carchedonij gemmæ 661.22
Carcinetron herba 494.34
Carcinites gemma 670.8
Carcinoma, id est, cancer morbus quo tantum sanari potest 369.17. & 373.11
Carcinomatis morbi remedia 399.43. & 406.25. & 418.43. & 430.49. & 439.38. & 441.37. & 448.37. & 451.24 & 452.27. et 483.5. 491. 44. & 493.36. & 501.23. & 502. 5. & 527.39. & 574.13. et 576.43
Cardamomi consideratio 221.16
Cardamomi medicinæ ibidem
Cardamomi oleum 256.42
Cardiacorum remed. 368.45. & 369. 38. & 374.5. & 424.14. & 434. 25. & 445.8. & 507.17
Cardise gemma 667.29
Cardo temporum quadripartita distinctio 333.3
Cardueles imperata faciunt 181.14
Carduelis auis consideratio ibid. & inde
Carduus herba qualis 394.27.42
Cardui in cibis, & ingens pretium 359.3
Carduorum satio, cultura, usus, &c. ibid. 6
Carduorum medicinæ 385.5
Carduorum syluestrium genera duo ibid. 6
Carduus frugibus inimicus 327.4
Carduis uesci plebeis non licet 350.28
Caryatidum simulacrum 635.17
Coryatides statuæ 636.38
Caricæ ficus 233.4. & 261.40
Cariem quæ arbores non sentiant 285.23 & 292.16
Cariem impedientia 257.4
Caryum oleum quid 427.36. & 256.34
Caryte herba quæ 475.25
Caryon nucis genus unde 262.16
Caryopum, id est, nucis succus 228.37
Cariosa terra pessima 292.14
Caryotarum medicinæ 428.25
Caryotæ ubi 264.38
Caritatem annonæ inferentia 337.29
Carmanides pictor 627.8
Carmina incantantium an aliquid ualeant 498.37. per totum
Carmina talia uim habere ibid. per totum
Carmina hæc contra morbos 500.31 & 504.26
Carmina contra grandines 500.31
Carmen heroicum à quo repertum 126.38
Carneadis eloquentia, & quid erga eundem actum Romæ 116.43
Carneades Zenonis libris responsorum Hellebrum sumpsit 457.36
Caro quo æstate incorrupta seruetur 381.3
Caro quo tenerior in coquendo fiat 394.39 & 431.18
Caro ab ossibus recedens, quibus iuuetur 415.27. & 416.24. & 426.44. & 452.25
Carnis defectus remedia 426.36
Carne humana uescentes 102.26
Quære Humana carne
Carnes Bubulæ quomodo facile percoquantur 431.18
Carnes suauiores facientia 444.4
Carnes quo absumantur in ollis 458.15
Carnes cum coquantur conglutinantia 488 23. & 492.39
Carnes alentia 433.30
Carpathij maris echini quales 570.32
Carpheoton thuris genus 222.12
Carphos, id est, fœnum Græcum 452.7
Carpinus arbor 272.41
Carpinus montes amat 273.20.25
Carpino nuptiales faces faciunt ibidem 29
Carpophylon lauri genus 266.4
Carrucæ ex argento 593.12
Carthago uicta quantum, & quid Romanis soluere coacta 584.43. & inde
Carthago cum deleta fuit quantum argentum habuit 593.15
Carthago quando capta 244.45 & 260.45. & inde
Carthago quot annis Romæ emula 261.5
Carthago fici argumento deleta 260.47
Carthaginem quis primus irrupit 115.6 110.24.
Carthaginense bellum tertium quomodo sumptum 261.1
Carthaginensium contra Romanos uictoriæ ibidem 6
Carthaginensium in Sicilia uictorum pictura 615.1.6
Carthaginenses Herculi humana hostia sacrificabant 636.40
Carthaginis Hispaniæ rosæ quales 387.26
Carthegon buxi semen 277.39
Carthilaginei pisces 158.43. et 210.9 & inde
Carthilago rupta non solidescit 210.11
Carualius Samnites superat 599.49
Caruilij pollionis repertum 593.28
Caruilius Sp. quæstor cõtra Camillũ 595.49
Caruilius Sp. Iouem in Capitolio fecit 599.49
Cascorum consideratio, diuersitasq; 212.5 & 17. ibidem per totum
Caseorũ genera, usus, bonitas, medicinæ 516 27. & inde
Caseum seruandi ratio 448.45
Caseum ne corrumpatur, aut ne à muribus attingatur 551.35
Casei ubi optimi 212.17. per totum
Casiæ fruticis consideratio 224.34 & 225.22
Casia in Septentrione uiuit 279.9
Casia apes delectari 392.20
Casisignetis herba qualis 450.17
Cassander Gallos obsidet 557.18
Cassander rex 623.40
Cassandræ pictura 626.46
Cassiteron, id est, candidum plumbum 610 23.33
Cassius longinus consul 109.18
Cassius orator 111.15
Cassius Seuerus 628.48
Cassius Parmensis 553.29
Cassius hemina auctor uetustissimus 235.49
Cassius Syllanus 600.15
Cassius Spurius regni affectator à patre perimitur 597.11. & 598.39
Cassij C. censura, & in eo prodigiũ 311.32
Castitatis exemplum 72.38. & 117.34 per totum. & 135.5. et 145.4. & 221 35. & 441.4. & 459.46
Castitatem seruantia 441.4. & 459.46
Castor Romanorũ uictoriæ nuncius 114.16
Castorum auriga qui 83.26
Castorum ædes Romæ 598.4
Castoris pictura ubi 615.27
Castoris & Pollucis pictura 622.10
Castoris & Pollucis simulacra 603.12
Castor cur à nautis inuocatur 12.29
Castoris stellæ quales ibid. 23. per totum
Castor medicus 377.12. & 383.20
Castor animalia 567.35. & inde
Castores an testiculos sibi amputent ibidem & inde. 139.9
Castorea, id est, Fibrorum testes quo seruentur optime 567.39. & 568.9
Castorea quæ 567.35. & inde. & 139.10
Castorcorum medicinæ 567.43. & 571 30. & 577.23.26.44. & 573.31. & 574.21
Castrata frumenti genus 321.24
Castratio quibus faciendæ diebus 341.41
Castrorum uallũ ex cespitibus 629.26
Catagrapha à quo inuenta 618.32
Catagusæ simulacrum 602.20
Catanance herba quæ 489.43
Cataplasmatum, id est emplastri genus, remedia 419.12
Catapulta à quo inuenta 126.19
Cataractæ aues 182.13
Caticoculi dicti 117.20
Catienus P. quid erga Philotimum seruum 117.48
Catilina Ciceronis ingenium fugit 117.14
Catilinæ prodigia 17.7
Catilinæ proauus quis 116.2
Catinius Labeo tribunus plebis quid erga Metellum 120.3.22
Catoblepas fera 135.45
Catochites gemma 666.46

Universidad de Deusto
Biblioteca

Catopyrites gemma ibidem 47
Cato primus, quoties accusatus causam dixit, & absolutus est 115.32
Catonis primi laus ibidem 29. per totum & 244.40
Cato primus, optimus orator, optimus imperator, optimus senator 115.29
Catonis primi triumphus, censura, scientia 244.40
Cato primus quando mortuus ibidem 45
Catonis de uitibus, uuisq; sententia 244.47
Cato eodem uino usus quo remiges 249.1
Catonis ex Hispania triumphus ibidem
Cato de uino condendo 252.11
Catonis de oliua præcepta 255.43. per totum & 256.1. per totum
Cato de amurca quid 257.6. per totum
Cato nil de Prunis syluestribus locutus 258.9
Cato de ficis serendis 260.36
Cato, fici argumento usus in delenda Carthagine ibidem 47
Cato Carthaginis inimicus ibidem
Cato de Myrti generibus 265.14.19
Cato de Lauro ibidem 38
Cato de cupresso 279.23.33
Cato summus in omni usu 283.46
Cato de terræ uitijs atque optimo agro 292.14.20
Cato de plantandis arboribus, ac scrobibus faciendis 296.27
Catonis præcepta de insitione arborum 299.17
Cato de uite inserenda ibidem 35
Cato de olearum satione 300.39. & inde
Catonis de agricultura præcepta 316.11 per totum
Catonis præcepta ubi unum quodq; frumẽtum sit serendum 327.47
Catonis præcepta de arandi tempore 328 45. & inde
Catonis Censorij censura 347.43
Cato de Brassica 357.38. & 369.5
Cato Vticæ se perimit 66.48
Catonis M. laus 453.5
Cato M. de herbis ibidem
Cato quid erga Zenonis statuam 604.26
Cato contra Græcos 525.22. & inde
Cato contra medicos ibidem 25. & inde
Cato quando obijt, & eius ætas ibidem 29
Catoni cantharides obiectæ siue quod eas uendidisset 533.14
Cato Censorius octuagesimo anno filium genuit 111.41
Catonis duplex propago ibidem 42
Cato censorius quid de legatione Atheniensium 116.42
Cato Græcorum hostis ibidem 45. & 525 22. & inde
Cato Vticensis pronepos Catonis primi 116.46
Cato Vticensis Græcorum amicus ibidem
Cato ambitus hostis, ac repulsis gaudens, prologo 1.33
Catonem rem improbam nemo audet petere ibidem 36
Cati, catones, & corculi qui dicti 117.20
Catus Aelius consul, & eius parsimonia 573.20
Catulina Minerua cur dicta 603.5
Catulitio quid 275.16
Catulus Q. consul 174.48
Catulus Q. consul quando 637.39. et inde & 643.26
Catulus Qu. qui Cimbros uicit & eius nobilis domus 289.15
Catulus Qu. Capitolium dedicat, & eius inuentum 347.38
Catulus Luctatius Mineruæ simulacrum dicat 603.6
Catulus tegulas Capitolij inaurat 585.24
Catullus Veronensis poeta contra quem 637. 36
Catullus poeta quid erga strumam Nonium 660.17
Catuli incantationes 499.31
Cauaticæ cocleæ 542.15. & 142.14
Caucalis herba 394.15
Cauchorum uita 267.33. & inde
Caucon herba 472.33
Caudarum animalium cõsideratio per totum 214.29
Caudarum animalium diuersitas ibidem per totum
Caulæ quibus amputatæ renascuntur ibid. 31
Caudæ præter hominem, ac Simias omnibus fere insunt animalibus ibidem 29
Cauda ulloſa ubi in homine 198.37
Cauda animalium, animi index 133.11
Caulias quid 349.25
Caulina uina 247.4
Caulis leguminum qualis 318.46. & inde
Caulis herbarum differentiæ 356.41
Caulis pro Brassica ibidem 42
Caule reciso quæ regerminent 356.27
Caulodis Brassicæ genus 369.8
Cauneæ ficuum genus 261.41
Cauponæ animalia in mari 166.37
Causæ rerum omnium, afferri non possunt 10.11
Causæ quorundam nasci non possunt 27.9 & inde
Cea uestis qualis 197.28. & 31
Cecinnæ pater, opio perijt 176. 38. & 379.19
Cedreleon oleum 256.34
Cedrelates cedri semen 233.11
Cedrelaten uocant cedrum magnam 436. 46
Cedri usus in sacris 228.49
Cedrus minor, & eius genera 233.7
Cedri maioris genera ibid. 9
Cedro cur simulacra deorum fiant ibid. 12
Cedrus libros à tineis conseruat 236.9
Cedrus picem fundit 251.33
Cedrus montes amat 273.19. & 279.12
Cedro folia non decidunt 274.4
Cedri folia capillata ibidem 46. & 275.2
Cedrus quo tempore semen gerat 276.25
Cedri ubi optimæ 284.16
Cedri oleo peruncta non sentiunt cariem, aut tineam ibidem 17
Cedri usus ad classes in Aegypto, Syriaq; ibidem 42
Cedrus non tenet clauum 285.10
Cedrus non sentit cariem, neque uetustatem ibidem 28
Cedri magnæ natura, & medicinæ 436.45
Cedria picis genus ibid. 46
Cedrium quid, & quomodo fiat 271.25
Cedrides, id est, cedri fructus, ad quid utilis 437.10
Cedrinæ mensæ nobilissimæ 236.55
Celebothras rex 93.21
Celeres equites à Romulo instituti 563.26
Celetizontes pueri 602.47. & 603.11
Celetum testudinis genus 155.2
Cellæ uinariæ quales esse debeant per totum 252.22
Cellaria agris maiora 643.36
Celia potus genus 419.18
Celocem nauem Rhodij inuenerunt 127.9
Celtis arbor, id est lotos 237.33
Cementa qua ratione cõponantur 649.41
Cemos herba 489.46
Cenchramis statuarius 604.3
Cenchris serpẽtis morsus remedium 383.26
Cenchridis accipitris in medicinis usus 536.10
Cenchrites gemma 670.15
Cenchron Adamantis 655.1
Censius C. prætor 249.27
Censorius Piso historicus 237.11
Censoria nota, qui quinq; pondo argenti possidet 593.19
Censorum officium circa quid 314.45 & 316.38
Censu senator quando legi cœptus 241.26
Census moribus, & uirtutibus inimicus ibidem
Censu magistratus omnis exornatus ibidem
Centaretus quis 144.3
Centaureæ herbæ consideratio 459.3 462.26
Centaurij herbæ ætas 497.21
Centaurium maius & minus 483.21.22
Centaurij medicinæ 471. 41. & 472 16.23. & 473.9. & 474.21. & 478.48. & 479.23. & 489.38. & 481.47. & 482.15. & 483. 21.22
Centaurion herba unde 455.49
Centaurion lepton herba 459.12.16
Centaurium herba contra quæ 464.39. & 465.46
Centaurorum simulachrum 634.43. & 636.15
Centifolia rosa 387.13.18
Centipedes pisces 165.33
Centipelliones quid 512.14
Centumcapitæ herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 405.20. per totum
Centunculum herba qualis 448.1
Centunculi herbæ medicinæ ibidem
Centurionum insigne, uitis erat 242.33
Centuripinum crocum quale 388.34
Ceparum colores plures 354.41
Cepas Aegyptij pro deo colunt ibid. 30
Cæpe genera plura ibidem. & 41
Cepis omnibus odor lachrymosus ibid. 32
Ceparum sapores uarij ibid. 43
Cæparum bonitas ibidem 47
Cæpe quo tempore serantur ibidem 45
Cæpe ubi optimæ seruentur 355.3
Cæpe qualiter seri debent ibid. 4

Universidad de Deusto

Ceparum semen quando colligi debet ibid.7
Cepe quomodo diutius seruari possunt ibidem 39
Cepæ syluestres non esse 365.36
Ceparum remedia ibidem 37
Cepe somnum faciunt ibidem 38
Ceparum nocumenta ibidem 48
Cepis nuces aduersantur 433.13
Cephenes Apum genus 195.3
Cepheus Andromedæ pater ubi regnauerit 101.10
Cephis statuarius 604.3
Cephisiodotus statuarius 600.33.38
Cephisodori duo 603.48
Cephisodorus statuarius Praxitelis filius 635.18.& 602.42
Cephisodorus pictor 619.3
Cephus animal quale 135.13
Cepio scriptor 387.18
Cepionis & Drusi inimicitiæ & 512.4
Cepionides gemmæ 667.17
Cepites gemma 666.48
Cepocapites gemma ibidem
Cera quomodo fiat 393.30.& inde
Cera quæ optima ibidem 33.& inde
Cera quomodo alba fiat ibid. 41.42
Ceræ usus ad quid ibidem 44
Ceras ex quibus floribus apes confingunt 102.21
Ceræ imagines à quo repertæ 627.45
Ceris pingere consuetudo 624.44
Cerachates gemma 665.36
Ceramicos locus 628.6.& 634.49
Ceramites gemma 666.49
Ceras Amaltheas, librorum titulus. Prologo 89
Ceraſtes, id est, uermes ficus infestantes 309.25
Ceraſtes ne nocent 364.24
Ceraſtis serpentis descriptio 136.33
Ceraſtis cornua quadrigemina ibidem & 102.18
Ceraſtis scorpionibus aduersatur 364.24
Ceraſtis serpentis morsus remedia 376.22 & 439.2.& 561.35.& 568.3.& 569.30
Crasus peregrina arbor 217.48
Cerasorum consideratio 263.27.per totum
Cerasorum Baccæ ibidem 23
Cerasi quando, & unde primum in Italiam ibidem 27
Cerasi ubi non proueniunt ibidem 29
Cerasorum nomina plura ibid. 27.per totum
Cerasus in lauro inseritur ibid. 34
Cerasi succus qualis 264.10
Cerasa quibus constent ibid. 25
Cerasus quæ loca amet 273.23
Cerasis rami miræ magnitudinis 278.12
Cerasi insitio quomodo fiat 299.13
Cerasi quomodo præcoces fiant 313.2
Ceratiæ herbæ medicinæ 474.13
Ceratias cometis genus 10.31
Ceratitis herba quæ 379.42
Ceratitis medicinæ ibidem
Ceraunia gemma 665.9.12.& inde & 669.7
Ceraunia siliqua 233.40.per totum
Ceraunij montes ubi Myrtus primum uisa 265.1
Ceraunium genus Tuberis 348.47
Ceraunobolon quid 622.24
Cerberum Hercules ubi extraxit ab inferis 485.6
Cerberi spumis aconitum ortum ibidem
Cercopitheci feræ descriptio 135.25
Cercuron Cyprij inuenerunt 127.9
Cerebri consideratio 202.45.& inde
Cerebrum quibus insit ibidem
Cerebrũ hominis portione maximum humidissimumq; ibidem 47
Cerebri materia qualis ibid. 47.& inde
Cerebrum sensuum arx 203.3
Cerebrum uenarum terminus ibidem
Cerebro propria ibidem. & inde
Cerebrum mentis regimen ibid 4
Cerebrum somni causas ibidem 5
Cerebro carentia non dormiunt ibidem 6
Cerebrum secundo loco formatur in corpore 207.5
Cerebri medicinæ 440.22.& 442.24
Cerephyllon herba, & eius natura 360.23
Ceres quæ prima reperit 125.19
Ceres cur dea iudicata ibidem 20
Cereris ædes Romæ ubi, & à quo exculta 628.1
Cereris sacra à cæstis solum 441.4
Cereris simulachrum ex peculio Cassij Sp.filium Romæ 597.11
Cereris simulachrum 604.14.& 635.12
Ceria potus genus 419.18
Cerint gemmæ 659.45
Cerinthe herba qualis 218.23
Cerinthe Apes delectantur ibidem
Cerinthum quid 192.16
Cerion quid 363.8
Cerion libri titulus. Prologo 88
Cerites gemma 667.2
Ceroſtrata cornua 202.22
Cerulei pigmenti consideratio 594.43 & 595.7
Ceruleus fons Romæ 644.46
Cerri glans qualis 268.38.& 269.13
Cerrus arbor 468.24.32
Certaminum sacrorum uictores, coronabantur 627.41
Certaminum sacrorum coronæ 368.11
Certi nihil esse, certissimum est 3.18
Ceruarij lupi quales 136.28
Ceruarium uenenum quid 493.31
Ceruisia quando, à quibus, & ex qua materia 253.40
Ceruisia qua arte uetustatem ferat ibid. 42
Ceruisia mera non diluta bibitur ibid. 44
Ceruisiam uti unum inebriare homines 14. 22.45
Ceruisia potus genus 419.18
Ceruisiæ usus ubi, & ex ea medicinæ ibid. 19
Ceruix quæ corporis pars 206.38
Ceruicis descriptio ibidem. & inde
Ceruicis remedia 383.47.& 405.31.& 422.10.& 471.34.& 503.33.& 516.12.& 528.23.& 573.31
Ceruorum consideratio 139.23.per totum
Cerui canibus urgentibus ab hominem ultro confugiunt ibidem
Cerui ægroti quo se iuuant 138.2.20
Ceruorum conceptus quando 139.25
Ceruæ qua herba se post partum purgant ibidem 28
Cerui quid agant depositis cornibus ibidem 42.& inde
Ceruorum cornua ad quid utilia ibid. 46
Cerua Sertorij qualis 140.7
Ceruorum uita longa 140.11.& 121.11
Ceruæ febres non sentiunt 140.12
Cerui febres non gignit ibidem 18
Ceruos Africa non gignit ibidem
Cerui serpentes mandunt 512.8.& 140.8
Cerui ubi non sint 150.37.49.& 151 2.& 140.18
Cerui ubi fissis auribus 150.38
Ceruorum coitus qualis 186.36
Ceruæ paritura quo pascantur 365.30
Cerui ciccurati raro concipiunt 187.25
Ceruorum cornua qualia 202.7.23.30
Ceruorum capiti, uermiculi insunt 203.6
Ceruorum anima serpentes urit 215.49
Cerui qua herba serpentibus resistunt 411.10
Ceruorum ætas discerni non potest 139.48
Ceruas cor maximum 207.15
Ceruo fel esse in cauda ibid. 5
Ceruis ubi quaterni renes 209.16
Ceruorum, & serpentum inimicitiæ 138.20 & 188.38.& 512.8
Ceruorum cum serpente pugna 140.8
Ceruino sanguine contrahi serpentes 512.16
Cerui cornus odore serp. fugantur 188.18
Ceruini cornus in medicinis usus 513.47 48.& 515.1.43.& 517.15.& 518. 10.13.& 520.39
Ceruinus pulmo in medicina 516.19 & 520.28
Ceruinus sanguis aluum sistit 517.15
Ceruorum coagulum intestinis utile 518.3
Ceruinus fimus in medicina 520.30
Ceruæ cum senserint se grauidas lapillum deuorant 521.49
Cerui dictamnum herbam monstrarint primum 138.1.& 461.25
Ceruſſa color 616.2.33.& 617.44 & inde
Ceselij iurisperiti præceptor 142.34
Cesenatia uina 247.42
Cestius C. consul 182.3
Cestij C. Corinthium signum 600.23
Cestros herba qualis 460.42
Cethegus consul. quando 236.3
Cethegi mensa nobilis 236.37
Ceti piscis magnitudo 566.8
Chalastricum nitri genus 62.30
Chalastricum nitrum uice salis 563.16
Chalazias gemma 670.18
Chalceos herba 364.42
Chalceti herbæ medicinæ 473.2
Chalcanti æris consideratio 607.22 & inde
Chalcides serpentes 568.3
Chalcidicæ ficus quales 260.24.35
Chalci pondus 403.8
Chalcis piscis 578.38
Chalcis ter anno parit 167.29
Chalcitis lapidis consideratio 595.44

& 606.42. & inde. & 670.30
Chalcitis aluminis species 631.16
Calcophonos gemma 667.6
Chalcosmaragdos gemma 659.30
Chalcosthenes statuarius 604.3
Chalcosthenes imaginum fictor 628.6
Chaldæorum doctrina 95.10.12
Chaldæorum gemmæ 669.28
Chamæacte herbæ medicinæ 480.19
Chamæacte Sambuci genus 440.19
Chamæcissi herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 447.34
Chamæcissos arbor, & ex ea medicinæ 443.5
Chamæcissos hederæ species 280.28
Chamæcissos herba 463.42
Chamæceraſi conſideratio 263.36
Chamæcyparissos herba, & ex ea medicinæ 447.40
Chamædaphnes medicinæ per totum 401.40
Chamædaphnes herbæ deſcriptio, & medicinæ ex ea 447.13
Chamædaphne Laurus 266.3
Chamædaphne herba quæ 392.10
Chamædrys herbæ deſcriptio. & ex ea medicinæ 447.14. & inde
Chamædropis herbæ deſcriptio, & medicinæ ex ea ibidem
Chamelæa herba qualis 460.12
Chamelææ herbæ deſcriptio, & medicinæ 447.27
Chamæleuces herbæ deſcriptio, & ex ea medicinæ ibidem 37
Chamæleuce herba quæ 472.6
Chamelæa frutex 238.30
Chamelæa arbor, & ex ea ficticium oleum 256.19
Chamæleon herba unde dicta 407.36
Chamæleon herba quæ 394.43. et 508.44
Chamæleonis herbæ conſideratio, genera, medicinæ 407.32. per totum
Chamæleonis herbæ ætas 497.21
Chamæleonis oculi quales 204.30
Chamæleoni pulmo maximus 204.40
Chamæleontis conſideratio & ex ea medicinæ 508.29
Chamæleonis miracula ibid. & inde
Chamæleontis beſtiæ uenenum 138.19
Chamæleontis animalis deſcriptio & inde 140.19
Chamæleon ſolo aere paſcitur ibidem 25
Chamæleon multicolor ibid. 26. et 508.35
Chamæleontis ova qualia 183.43
Chamelea 578.43
Chamæmilon herba 408.29
Chamæmili medicinæ ibidem 33
Chamæmyrſine herba 256.32
Chamæmyrſine quid, & ex ea medicinæ 434.48
Chamæmyrſinæ olei natura, & ex eo medicinæ 427.35
Chamæpeuces herbæ deſcriptio, & medicinæ 427.39
Chamæpitis herbæ medicinæ 438.8
Chamepitys herba 402.4 & 477.2. & 479.49
Chamærops herba 473.13. & 482.3
Chamæſyces herbæ deſcriptio, & medicinæ ex ea 447.31
Chamæterum ſimulacrum 635.24
Chametrachea 578.43
Chamæzelos herba 463.12
Chamæzelon herba qualis 492.25
Chanæ piſces uuluas habent 168.2
Channe piſcis 579.22
Characia arundinis genus 281.35
Characias tithymali genus 475.11 & 482.41
Chares ſtatuarius 599.40. & 600.4
Charitatis exempla 154.26. & 171.21 & 172.16. & inde. & 173.6. et 196.20. & 197.14. & inde. & 566.14 & inde
Charitoblepharon frutex 240.44.
Charitum ſimulacra 636.12
Charmida ingens memoria 114.28
Charmis medicus qualis 525.6. et 526.14
Charoneæ ſcrobes 27.6
Chartarum conſideratio 234.32. & 235 10. per totum. & 48. ibidem per totum
Chartarum uſus maxime neceſſarius 234.32
Charta quando reperta ibid. & 236.18
Chartæ quomodo ex papyro præparentur 235.5
Chartarum genera plura, & quomodo fiant ibidem 10. per totum
Charta religioſis uoluminibus apta ibid. 11
Charta Auguſti cur dicta ibid. & 28
Chartæ bonitas in quibus ibidem 27
Chartæ glutinum quale eſſe debet ibid. 39 & 321.36. & 415.45
Chartarum farinæ, & ex eis medicinæ 415.45
Chartariæ officinæ pollinc utuntur 321.36
Chaſma quid 11.33
Chaus animal quale 135.12
Chelidonia ficus 260.33
Chelidoniæ herbæ medicinæ 471.28. & 482.22. & 483.19. & 462.19
Chelidonia oculis utilis 465.48
Chelidonia uiſui ſaluberrima 138.5
Chelidoniã herbã hirundines inuenere 461 13. & 138.5
Chelidonia collyria quare 461.20
Chelidonias, zephyrus uentus 15.23
Chelidonia gemma 667.7. & 670.14
Chelidonij lapilli 209.5
Chelonia gemma 667.9
Chelonitides gemmæ ibidem 12
Chena'opeces aues 175.24
Chenomychon herba 391.31
Chenopodis herba 192.21
Cheramides gemma 666.42
Cherias medicus 385.12
Chereas ſtatuarius & eius opera 602.42
Chernites lapis 645.43
Cherſinæ genus teſtudinum 155.4
Chiæ terræ medicinæ 632.2
Chij inſulæ uuæ quales 243.7
Chios inſula optimũ amylum habet 320.31
Chium uinum quale 247.17. & 149.28
Chium oppidum obſeſſum glandibus duravit 268.21
Reliqua quære parte ſecunda.
Chydæa palmulæ 250.3
Chiliodynama herba 458.47
Chilon philoſophus gaudio obijt 117.26 & 124.5
Chilonis laus, auctoritas, dicta, mors per totum 17.23
Chiragræ morbi remedia 510.2. 452.25
Chirocineta Democriti liber 449.41
Chiron Herculis ſagittis uulneratus & qua ſanatus herba 459.8
Chironis parentes & eius inuenta 125.44
Chironis ſimulachrum 635.44
Chironeon herba 455.46
Chironis herba centaurion ibid. 49
Chironis medicina Troianis temporibus 538.22
Chironia herba 456. 6. & 462.14
Chironia herba & medicinæ ex ea 422.5 & 482.10
Chironia Pyxacanthos ſpina 446.40
Chironium pyxacanthum quid 219.28
Chironium Panaces herbæ genus 455.46 & 453.4
Chironium contra cicutam 465.4
Chlœliæ uirginis ſtatua qualis 598.28.31
Chlœliæ ſtatua quare poſita ibidem
Chlorei auis cum coruo inimicitia 189.36
Chlorion auis 178.17
Chlorites gemma 667.14
Choaſpites gemma 667.16
Cholan quid 659.26
Choleræ remedia 368.4. 372.35. et 428 42. et 445.45. et 446.16. 494.41
Chondris herba 461.30
Chondris herbæ medicinæ 473.49
Chortinon oleum 256.45
Chorus uẽtus qualis et quib. nocuus 343.16
Quere Corus
Chreſillæ ſtatuarij opera 600.46
Chreſton, id eſt cichorium herba 368.38
Chryſalis uermis qualis 201.5.29
Chryſanthemi herbæ medicinæ 477.13
Chryſermus medicus 410.17
Chryſippeæ herbæ medicinæ 477.42
Chryſippi garrulitas 524.30
Chryſippi medici, laus, ætas 470.10
Chryſippi de Braſica liber 369.3
Chryſites lapis 648.14. & 669.22
Chryſitis quid 590.2.4
Chryſitis flos 390.15
Chryſoberylli gemmæ 659.42
Chryſocarpum hederæ ſpecies 280.9
Chryſocollæ conſideratio 588.7. per totum
Chryſocolla unde dicta 580.6. & 588.36
Chryſocolla ubi optima 588. & inde
Chryſocolla quid ibidem 12. & 615.48 & 666.25
Chryſocollæ in ſpectaculis uſus 588.24
Chryſocollæ generatria ibidem 26
Chryſocolla herbacea ibidem 27
Chryſocollæ medicinæ ibidem 32
Chryſocomes herbæ medicinæ 399.29
Chryſocomæ flos qualis 300.15
Chryſodis ſerpentibus contraria 406.14
Chryſogonus Sullæ ſeruus 632.36
Chryſolachanum herba quæ 490.28
Chryſolampis gemma 667.18
Chryſolectrum quid 657.20. & 664.34
Chryſolithus gẽma 664.29.30. 670.26

Universidad de Deusto
Biblioteca

Chrysopis gemma 667.17
Chrysoprasius gemma 659.44.& 962. 49.& 663.17.& 670.27
Chrysopterros Topazij genus 662.49
Chrysoscholes herba 467.37
Chrysos piscis 579.21
Chrombori pisces 578.38
Chromis piscis 156,34.& 579.24
Cyamea,id est fabaria gemma 670.17
Cyamon herba 394.4
Cyaneus color 664.4.& 680.21. & 420.21
Cyanus gemma 663.47
Cyani flores 390.7.& 392.3
Cyathus pondus quale 403.8
Cybele quo anno Romam aducta 316.20
Cybeles in leone sedentis pictura 623.33
Cybeles sacerdotes quo utilitatem amputant 629.1
Cybeles specus mirus 27.8
Cybele à Claudia inducta Romam 117.36
Cybium quid 155.49.& 578.40 & 579.17.& inde
Cybij piscis medicinæ 569.35
Cybiorum medicinæ 572.22.& 754.5
Cibus simplex utilissimus 216.12
Cibi qui audiores 208.40
Ciborum luxuria multiplex 350.14
Cibi quorundam miri 267.11
Cibo quod animal nunquã nescitur 140.25
Cibos alios,alia appetunt 188.43.& inde
Cibos uarie ab animalibus peti ibid.& inde
Cibo ultra undecimũ diem plerosq; caruisse 216.23
Ciborum appetentia quomodo fiat. Quære Appetentia in cibis
Cibis interdum uitantur morbi 408.43
Cibo homo maxime perit 473.20
Ciborum temperantia utilissima 503.13
Cibum somno concoquere, corpulentiæ prodest,non uiribus 216.16
Cibi ambulatione perficiuntur ibidem 17
Cibi priuilegio uincuntur ibidem
Cicadarum consideratio 199.3.& inde & 199.19.per totum.& 206.23
Cicadarum in medicinis usus 544.21
Cicadarum cãtus quando acerrimus 411.39
Cicadæ quæ mutæ, quæq; canunt 199.5 & inde
Cicadis uescentes homines ibidem 7
Cicadæ ore & excrementorum foramine carent ibidem 11.15
Cicadæ ubi nõ proueniant 199.10.per totũ
Cicadæ ubi mutæ,& ubi canoræ ibid.22
Cicadas oculis carere 203.30
Cicatrici quibus color redit 364.35.& 372.46.& 418.32.& 442.31.& 447.33.& 483.8.& 494.8.17.et 504.5.& 511.15.& 521.42.& 567.27.& 568.38.& 588.35.& 731.32.& 649.3
Cicatricum ulcera quid tollat 377.40 & 494.28
Cicatrices oculorum tollentia 588.35
Cicatricum remedia 367.31.& 374.19 & 375.36.& 420.16.& 421.20. 41.& 437.28.& 506.47.& 514 19.& 611.21.& inde
Cicatrices reducunt 370.16.& 426.37 & 428.32.& 433.6.& 432.24.et 689.47.& 605.20.& 659.15
Cycæ quid è palma factum 232.38
Ciceris consideratio, & ex eo medicinæ 417.42
Cicer quando seritur 324.31
Ciceris differentiæ,natura &c. ibidem
Cicer in religionis usus ibid.34
Ciceri tantum,nullæ bestiolæ in horreis innascuntur ibid.34
Cicer uermibus inimicum 361.11
Ciceris radix qualis 318.18
Cicerculæ descriptio 324.24
Cicerculum quid 616.8
Cicero quando consul 164.42
Ciceronis academia ubi 552.48
Cicero extra omnẽ ingenij aleã prologo 27
Ciceronis laus ingens 117.9.& inde & 553.6
Ciceronis aëlia 117.9.& inde
Ciceronis uxor centum & tribus uixit annis 121.32
Cicero fatetur semper quos sequatur autores prologo 84
Ciceronis libri De officijs,quales ibid.85
Cicero de unguentis 230.33.& 292.28
Ciceronis manu scriptus liber Plinij tempore extabat 235.47
Ciceronis cedrinæ mensæ nobiles 236.34 & 237.29
Ciceronem F. potatorem maximum,Tergilla arguit 253.32.34
Cicero lux doctrinarum 262.28
Cicerones unde dicti 314.42
Ciceronis uersus de lentisco 333.37
Ciceronis Tusculana uilla cuius & inde 404.31
Ciceronis filij consulatus ibid.38
Ciceronis hostis Cæsar dictator 117.16 & inde
Cicero equestre nomen stabiliuit 583.15 & inde
Ciceronis consulatus ibidem
Ciceronis dictum de Sphinge 600.20
Cicero Verri simulachrum Cupidinis obiecit 635.12
Ciceronis facetum dictum 637.28
Cicer.consulatus & eius collega 149.14 27.& 164.42
Ciceronianæ aquæ,uillaq; 552.46
Cichorium herba quæ 357.14
Cichorion herba qualiter frondet 395.32
Cichorium quod & intubum erraticum 394.9
Cichorium et eius usus ibid.368.32.& inde
Cichramus auis quæ 176.21.& inde
Cicindelæ uermes noctu lucentes 335.35 41. 42
Cicini olei natura & medicinæ 427.15 & inde
Cicis arboris factitium oleum 256.20
Cyclamini herbæ consideratio 390.23
Cyclaminum brassicæ inimicum 435.20
Cyclaminos herba quæ 463.31.38.42.& 464.33.& 465.18.15.& 466.6
Cyclamini herbæ medicinæ 474.25.& 477.28.& 478.29.et 480.20.40 & 481.12.19.& 482.32.& 473. 4.& 484.12.21
Cyclonis statuarius 600.47
Cyclopis pictura 620.18
Cyclopes populi 106.34
Cyclopum reperta 325.41.47.et 126.3
Ciconiarum consideratio 165.43.& inde
Ciconiæ unde ad nos ueniant, ignoratur ibidem 44
Ciconiæ æstatis aduenæ ibid.46
Ciconiæ ceu lege prædicta die recedunt ibidem 48
Ciconiarum discedentium agmen nemo uidit ibidem
Ciconias non uenire sed uenisse cernimus ibidem 49
Ciconiæ nouissime uenientẽ lacerant 176.3
Ciconijs non inesse linguas ibidem 4
Ciconiæ serpentum exitium ibid.4
Ciconias occidisse ubi capitale ibid.5
Ciconiæ nidos eosdem repetunt ibid.9
Ciconiæ ubi non sunt 177.30
Ciconia quomodo cum serpentibus dimicet 137.7
Ciconiarum uentriculus in medicina 534. 6.& 548.11
Cicutæ herbæ cõsideratio,usus & ex ea medicina 466.45
Cicutæ ubi uis maxima 467.11
Cicuta homini uenenum 246.5
Cicuta sumpta, bibere cogit sumentem 252.49
Cicutam præsumunt qui multum bibere cupiunt ibidem 48
Cicuta rutæ contraria 373.23
Cicutæ contrarium 406.20
Cicuta inuisa Athenienſium pœna 466 45.& inde
Cicutæ herbæ medicinæ 422.19.& 423. 26.& 437.38.& 465.3.et 489.10 & 490.48.& 510.15.& 513.3
Cicuta quibus prosit 478.30.& 480.22 34.et 481.21.43.& 482.37.505.1
Cydias pictor & eius opera ibidem
Cydippes pictura 623.25
Cydonea poma quæ 257.26
Cygni in medicinis usus 544.20.31 Quære Olorum consideratio
Cilicia lactuca 357.11
Cilicion Trinum optimum 389.31
Cilicium crocum optimum 388.33
Cylindri lapides 660.1.& 663.19
Cylisci tragœdi pictura 623.23
Cilium quid 204.47
Cimbam nauem quis reperit 127.9
Cymbia nasa ex qua materia 663.19
Cymbri à quibus uicti 289.15
Cymbrici belli portentum 278.41
Cymbrica uictoria 114.16
Cymbricæ pugnæ ululatus 470.48
Cimæ in Brassicis quæ & earum usus 357. 42.& inde.& 370.2
Cimicis animalis in medicinis usus 330.3
Cimices necantia 491.39.& 576. 37.& 577.44
Cymindis accipitrum genus 172.22
Cymini consideratio,natura,satio &c. 359 35.& inde

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cyminum condimentum faſtidij ibidem
Cyminum ſylueſtre, ſiue ruſticum ibid. 37
Cymini cũ ſtomachi dolore expellit ibid. 38
Cyminum ubi optimum ibidem
Cymini medicinæ 473.6
Cymini radix & eius herbæ degeneratio 360.49
Cymini morbus ſcabies 361.2
Cimmerius Boſphorus laurum non nutrit 279.14
Cimmerius Boſphorus quibus arboribus abundet ibidem
Cimolia creta 616.27.632.6.11. *& inde*
Cimolia terra ueſtes tinguntur 632.18 *& inde*
Cimoliæ terræ uſus ibidem
Cimoliæ terræ medicinæ 632.6.11
Cimon pictor 618.31
Cinnabaris odor 615.48
Cinædi piſces 578.42
Cinamomi conſideratio 224.32
Cinnamomum idemq; cinnamum ibid. 7
Cinamomum ubi colligitur ibid. & 228 37. & 279.5
Cinamomum quo deuehitur 100.15
Cinnamomi duo genera 925.11
Cinamomi corona à quo primum ibidem 18
Cinamologus auis 179.13
Cinamum quõ è nidis decutiunt ibid. 14
Cinami oleum 256.43
Cinare herba ceruus uenenatis pabulis reſiſtit 138.20
Cincinnatus arans dictator factus 315.34
Cynædia gemma 666.49
Cyneæ legati ingens memoria 114.26
Cyneæ Pyrrhi legati in uitem facetum dictum 242.6
Cynegirus dux 618.37
Cinerea uua qualis 244.34
Cynæ arbores 220.20
Cinis in medicinalibus 652.20
Cinis immobilis uento 31.18
Cineris ficus medicinæ 431.1
Cineris uſus 293.23. *per totum*
Cineres loco fimi ubi ibidem. & 313 7
Cineribus ſemina ante ſationem aſpergenda 327.20
Cyniras tegularum inuentor 125.36
Cyniræ ſenectus 121.13
Cinnabaris pigmenti cõſideratio 590.44 *& inde*
Cinabaris in unguentis 229.22
Cynocephalia herba 539.30
Cynocephali feræ natura 149.43
Cynogloſſos herba quæ 460.28
Cynoides herba qualis 465.34
Cynomyais herba qualis ibidem 35
Cynomorion herba, & ex ea medicinæ 419.13
Cynops herba 395.28
Cynopus piſcis 578.47
Cynorhodos flos 388.2
Cynorhodos, id eſt roſa ſylueſtris ad quid 454.29. & 143.28. *per totum*
Cynorhodos ad canis morſus 464.34 & 143.27. *per totum*
Cynosbaton frutex, & ex eo medicinæ 446 23. *& inde*
Cynosbatos frutex quid 239.35
Cynoſdexia piſcis 578.47
Cynoſorchis herba 490.22
Cynoſpaſtos arbor & eius medicinæ 446 23. *& inde*
Cynoſura uua quæ 186.5
Cynozolon herba quæ 407.47
Cypariſſias herba quæ 475.40
Cyperos quid 396.37.42
Cypirus arbor omnium ocyſſima 297.45
Cypirus herba quæ 395.46. & 396.13. 32. *& inde*
Cippi Romani cornua fabuloſa eſſe 202.5
Cyprinus piſcis 156.48
Cyprinus ſexies anno parit 167.29
Cyprinum oleum 256.35
Cyprinum unguentum 229.16.38
Cyprij unguentis delectati ibidem 14
Cypria ficus 233.35. & 250.5
Cypriæ uites maximæ 341.44
Cyprium uinum 247.22
Cypria reſina optima 251.35
Cypria laurus 265.42
Cypri ſamſucus uel amaracus optimus 400.45
Cypros herba et ex ea oleũ ad quid 427.42
Cypriæ arundinis medicinæ 443.29
Cyprium quid 632.14
Cyprus arbor 226.35
Reliqua quære parte ſecunda.
Cypſellus tyrannus 614.24
Cypſeli aues 180.47
Circea herba qualis 490.3
Circe herbarum perita 453.44
Circei agri quales ibidem 41
Circeienſis ager magnas lactucas habet 357.33
Circeium, id eſt mandragora 466.89
Circes odoramenta 237.21
Circenſes ludos, myrto coronati ſpectabant 265.34
Circẽſib. ludis, circus quo ſternitur 648.40
Circius uentus ubi utilis, & contra 291.2
Circius uentus ubi uiolentus ibidem 3
Circius uentus qualis 15.14
Circos gemma 667.3
Circos accipitrum genus 172.7
Circi Maximi Romæ deſcriptio 742.46
Cyrenaica prouincia Miſy habet 348.46
Cyrenaica prouincia Baſiliſcum ſerpentem gignit 135.48
Cyrenaicæ regionis Laſſerpitium 279.40
Cyrene oppidum quando cõditum 349.17
Cyrenaicæ arbores 238.12
Cyrenis roſæ atq; unguentum 387.26
Cyrenis crocum quale 388.32
Reliqua quære parte ſecunda.
Cyrus quãdo regnare ĩ Perſis cœpit 633.48
Cyri poſt uictam Aſiam ingentes diuitiæ 384.46
Cyri ingens memoria 114.25
Cirri auium deſcriptio 201.47. *et inde*
Ciriion herba qualis 490.7
Ciſalpinæ uineæ fertiliſsimæ 290.49
Ciſibilites mulſi genus 247.47
Cyſſanthemos herba 463.33
Cyſſanthemi herbæ medicinæ 472.25. & 483.35. & 484.12. & 476.15
Ciſſites gemma 667.6. & 670.16
Ciſſos arbor & ex ea medicinæ 443.3
Ciſſos hederæ ſpecies ibid. & 280.27
Ciſtarum materia quæ 285.20
Ciſteolithi lapides quales 646.46
Ciſternarum conſtruendarũ ratio 649.31
Ciſternarum aqua qualis 535.6. & inde
Ciſthos & eius natura, genera, medicinæ 442.48. *et inde*
Citharæ & eius cordarũ repertores 126.34
Citharus piſcis 578.38
Cytheris mima 133.40
Citieus medicus 364.27
Cytinus, id eſt, primus Punici mali flos 429.35
Cytiſi fruticis conſideratio 239.42
Cytiſi folia qualia 275.7
Cytiſi color 284.49
Cytiſus herba 326.19
Cyſo herba apes delectantur 392.20
Citori montis buxus 273.6
Citra pulueris iactum, prouerbium 626.28
Citrea quomodo ſerantur 295.8
Citreorum odor, & ſapor qualis 264.15
Citreorum malorum medicinæ 429.10
Citreum oleum quale 427.36
Citrus arbor à Græcis medica dicitur 251 19. *& inde*
Citri uſus in ſacris 228.48
Citrinum oleum 256.33
Ciuem ſeruare melius quàm hoſtem occidere 268.4
Ciuem ſeruantis priuilegia ibidem 8
Ciuium fortium quæ dona maxima apud ueteres 314.29
Ciuile bellum Pompeij magni oſtento prædictum 311.25.39
Ciuicæ coronæ conſid. 267.29. *per totum*
Ciuica corona quæ 403.48
Ciuica corona cui dabatur 404.5
Ciuitatẽ regiam Aegyptij inuenerũt 126.11
Ciuitatem popularẽ Attici inuenerunt ibid.
Ciuitates ab animalibus deletæ 138.36
Cyzicena terra qualis 629.11
Cyziceni unguẽtis delectati aliquãdo 229.13
Cyzici obſidionem quod prodigium præceſſit 311.28
Clamatoria auis 173.32
Clarigare quid 403.44
Claſſis prima Romæ 584.13
Claudiana ſtrui.i 258.31.32
Claudiæ pudicitia inducta in urbem Cybele 117.36
Claudius imperator in Sicum oppidum ueteranos miſit 48.17
Claudij imperatoris colonia ibid. 46
Claudij imperatoris è Britannia triumphus & eius inſignis nauis 45.40
Claudij imperatoris in Africa bellum 66.31 & 66.27
Claudij imperatoris oculi quales 204.41
Claudij imperatoris de Britannia triumphus & eius ludi 585.10
Claudij imperatoris aquæductus 644.4
Claudius imp. ſmaragdos induebat & ſardonychas 650.34
Claudius imp. quid cum orca piſce 152.3
Claudius imp. ſcaro piſce delectatus 157.12

Universidad de Deusto

Claudius imp. quando censor 170.33
Claudij imp. Messalina uxor 185.23
Claudij principatu lapides pingere inuentum est 613.4
Claudij principis institutio 584.1
Claudij prim. cõsulatu plures soles uisi 12.10
Claudij Cæsaris historiæ 224.4
Claudij charta 235.33
Claudij Cæsaris ludi 144.21.585.10
Claudius Appius quando consul 613.49
Claudius Appius primus clypeos in sacro dicauit ibidem
Claudij pulchri scæna qualis 615.8
Claudij Pulchri ædilitas 130.1
Claudij Isidori testamentum 592.38
Claudij Agrippina uxor 632.41.& 181.31.& 178.5.& 412.18
Claudij libertus potentissimus 638.45
Claudij imperatoris serui tres ditissimi 592.39
Claudius piscem octo milibus nummum mercatus 157.33
Claudio immolãti, in extis iecur defuit 207.
Clauiculæ uitium quæ 420.8 (44
Clauis inuentor 126.6
Clauorum pedum remedia 397.41
Quære Pedum clauorum
Clausa omnia, cuius tactu aperiuntur 470.45
Clauus, id est morbus arborum 309.34
Clauus latus ab Hostilio rege repertus 164.37
Clauorum remedia 437.31.& 440.41 & 479.6.& 502.26.& 511.20.et 519.23.& 562.9
Clazomenium uinum 247.19
Cleantes picturæ inuentor 614
Clearchi præcipitatio à patre 609.2
Cleemporus medicus 449.38.40.412.6
Clema herba 494.34
Clematis herba 465.47
Clematis hederæ genus 443.14
Clematis herba qualis 448.2.12
Clementia dea 2.25
Clementiæ exemplum 128.43. per totum & 133.3.44.& 114.46
Cleomenis simulacrum 636.15
Cleon statuarius 604.3
Cleonicion herba 447.46
Cleopatra capta Romam ducitur 103.19
Cleopatræ uniones, ac cum Antonio epulæ ibidem 5.& inde
Cleopatræ historia de cœna & ueneno erga M. Antonium 386.36.& inde
Cleopatræ æstus ibidem.& inde
Cleophantus medicus 448.30.& 470.28.& 365.6
Cleophántus pictor 614.22
Cleostratus primus de signis cœli 3.44
Clerus cereæ portio 195.9.& 196.26
Clesias statuarius 603.41
Clesides pictor 626.31
Clesippus fullo 596.37
Clidium quid 155.44
Cliduchi statuæ simulachrumq; 601.1
Cliduchi simulacrum 603.8
Climacteræ leges 122.7
Clymenus rex 459.25
Clymenos herba unde dicta ibidem
Clymeni herbæ medicinæ 476.19
Clinice medicina 524.27.& 458.20
Clinopodij herbæ descriptio 447.46
Clypeus ardens quãdo in cœlo uisus 12.16
Clypei in sacro dicabantur 613.48
Clypei unde dicti 614.6
Clypei ex auro ibidem 8
Clypei à quibus inuenti 126.14
Clypeus Hasdrubalis 614.9
Clyster inuentum ibidis 137.48
Clytarchus quando fuerit 102.41
Clytemnestræ pictura 626.48
Clyti Alexandri amici pictura 622.7
Clitorius statuarius 600.32
Cluuina uuis 173.32
Cloacarum Romæ descriptio 643.9
Clodiæ Ofelli senectus 121.32
Clodia lex 584.24
Clodiana uasa 593.8
Clodius Aesopi filius, & eius luxus 163.22
Clodij Aesopi preciosa patina 183.34
Clodij Serui dolor 455.14
Clodij interitus edictum 608.49
Clodij P. domus qualis, ac eius interitus 643
Closter fusos inuenit 125.41 (5
Cluacina Venus ubi Romæ 665.5
Clucre quid ibidem
Clupea pisces 155.33
Clusinæ uuæ quales 244.12
Cnecinum oleum 256.49
Cneoron herba et corona ex ea 390.29.39
Cneoron, siue cnestron quid 238.1
Cneus Domitius quid de muliere ebria 248.47
Cneus Terentius scriba quis 236.1
Cnicon herba & eius usus 394.19
Cnicum herba qualis 402.47
Cnide pisces 578.42
Cnidi oleum quale 427.39
Cnidos herba 394.43.45
Coa uua quomodo seruetur 260.12
Coa uasa qualia 528.37
Coa bombyx qualis 197.31. per totum
Coa uestis. Quære Cea
Coaguli lactis materia 282.46.& 212.9
Coagulum lactis quando uenenum 513.4
Coaspites gemma 667.16
Cobaris præfecti opere, Euphrates fluuius deductus 94.43
Cobio pisces 578.38
Cobion herba 475.44
Cocci grani consideratio, natura, medicinæ 490.47
Cocci tingendi ratio 165.6. per totum
Cocco imperatorum paludamenta tinguntur 403.32
Coccum quid 165.11.12
Coccus arboris quid 269.41
Coccineus color 349.43.& 402.19
Coccycis auis cõsideratio 172.25. per totũ
Cocles Oratius. Quære Oratius
Coclites unde dicti 204.15
Coclearum consideratio 145.13.& inde & 161.12. per totum
Cocleæ quæ optimæ 542.13
Cochleæ in se equorũ capita habent 151.28
Cochlearum dentes 205.32
Cochlearũ differẽtiæ plures 168.34. p totã
Cochleæ altiles ibidem 39
Cochleæ quando nascantur 167.41
Cochlearum uuaria 158.34. per totum
Cochleæ quam herbam persequãtur 410.4
Cochleis cur dantur cornua 202.17 & 203.30
Cochlearũ in medicinis usus 518.13.et 534.39.et 536.9.et 537.3.et 540.11.12 39.& 541.3.4.& 542.9.22.28.& 543.14.17.et 545.13.et 550.2.48 & inde & 570.22.& inde & 576.3
Cochlites gemmæ 670.40
Cocolobis uua 243.28
Coctiuæ castaneæ 262.47
Cocorum luxus pulchre notatus 157.35
Cocis suis Parthi mores dederunt 183.30
Coci summe quibusdam grati 157.35
Coci quando non erãt in seruitijs, sed ex macello conducebantur 323.14
Codiamini herbæ consideratio 391.37
Cœle Syria iuncum odoratũ habet 397.9
Cœliace quæ 379.27
Cœliacorũ remedia 367.48. & 369.33 & 372.36.& 374.44. & 378.22.29.& 382.21.et 383.45.& 399.37 & 408.2.et 418.42.et 420.21.48 & 421.2.& 428.42.et 429.3.24 & 431.4.et 434.32.& 436.12.& 441.49.& 443.48. & 445.45. & 446.46. & 443.49. & 474.7.14.493.40.& 495.16.& 504 36.et 510.33.et 517.24.42. & 528 15.42.& 543.34.& 563.48
Cœlon quid 595.15
Cœlum. Quære Cælum
Cœna lautissima 163.4.et inde
Cœnarum lex 567.6
Cœnarum summa lautissima 628.40
Cœnarum censoriæ leges 733.24.et 149 8.& 150.27.& 183.21
Cocundo quæ cohærent 186.32
Coggygria arbor 239.6
Cogitatio quid faciat 115.47
Cogitationum uelocitas ibidem
Cognomina prima unde sumpta 314.41
Coitus concitantia 187.34.& 400.41 & 447.45. per totum
Coitu primo, morbi multi soluuntur 502.5
Coitus animaliũ differẽtiæ 186.28.et inde
Coitus auersus quibusdam est ibidem
Coire nõ potentiũ remedia 400.41.et inde
Coitus quando remissus 411.39.40
Coitu septuageno quo libido duret 478.22
Colchicon uenenum 510.15
Colchi in Italia 46.46
Reliqua quære parte secunda.
Coleræ remedia. Vide Choleræ
Collycia conchiliorum genus 573.6
Collyriũ medicamentũ 398.44.428.27
Colicorum remedia 364.30
Colymbades ad quid utiles 426.20
Collectionũ remedia 415.20.& 416 42.et 417.14.& 426.40.et 427.45.& 431.19.48.& 432.28.& 434.36.et 436.28.& 437.12.49 & 438.23.& 439.20.40.et 440.10.45.et 442.1.et 443.31.et 444

10.38.& 445.23.42.& 446.39.
& 448.40.& 451.9.& 465.40
& 431.20.& 481.10.& 486.40.
& 489.40.& 490.18.et 494.22
& 496.2.14.29
Collina tribus Romæ 315.8
Colliciæ, id est sulci maiores in agris 329.21
Colli descriptio 206.38.& inde
Colocasia herba quæ 394.4
Colocasiæ medicinæ 401.49
Colocynthis,id est cucurbitæ genus et eius medicinæ 363.28
Colon quid 208.49
Colonus bonus maxime laudabatur 134.45 & inde
Colophonia resina qualis 251.36
Colophonius Dionysodorus 627.9
Colossicon 601.3
Coloris consideratio, nomina, genera, usus 615.47.per totum
Color quilibet quid amet,quidue refutet 617 43.& inde
Colores præcipui tres 389.42.& inde
Colores animalium mutantia 140.26.32 34.& 553.36.& inde
Colorum naturales quidam,factitij alij 615 47.per totum
Coloribus quatuor usi ueteres 617.48
Colorem inducentia reducentiaq; 367.10 & 371.5.& 372.5.et 398.6.et 409 19.& 412.1.& 418.15.21.31.& 422.2.& 425.10.& 427.18.22. & 432.44.& 445.5.& 476.43 & 479.11.& 550.10.& 515.25. per totum ferè
Colos quid 616.33.44
Colossi statuæ quales 599.35
Colossi mira magnitudo ibidem 37
Colossorum plurium descriptio ibidem 35 & inde
Colostra,colostratiq; infantes qui 509.39 & inde
Colostratio quid 212.5
Colotes pictor 618.22
Colotos color 532.35
Colotus uermis 159.4
Coluber in aqua uiuens ad quid 579.9
Columbarum consideratio 179.43
Columbarum pudicitia ibidem
Columbæ quo sese purgant 138.22
Columbæ quot annis uiuant 180.8
Columbarum gloria in quo ibidem 12
Columbæ ne sedes mutent ibidem 21
Columbæ interdum internunciæ epistolas ferendo fuere ibidem 34
Columbarum ingens precium ibidem 28
Columbæ ubi optimæ ibidem 29
Columbæ quoties anno pariant 184.13
Columbæ cibus quis gratissimus 326.10
Columbis quæ herba familiaris 464.36
Columbis gratissimum semen 475.37
Columbarum in medicinis usus 531.43
Columbarum fimus in medicina 535.47 & 535.8
Columbarum fimus optimus 293.44
Columbæ sese oculantur ante coitum, quotq; ova pariant 165.16
Columbæ pauonibus amicæ 190.3
Columbarum fœtus quid necet 206.8
Columbina creta 293.21
Columbinæ uuæ 244.24
Colum morbus 470.3
Coli morbi remedia 371.23.& 372.36 & 376.12.& 433.2.& 510.13.& 541.41.48
Columellares dentes quales 206.2
Columnarum consideratio 650.1.& inde & 633.27
Comagena galla optima 436.11
Comagenum medicamen 175.21.& 629 21.& inde
Comagine herba qualis 529.23
Comaron unedonis species 263.16
Combreti herbæ consideratio,natura,medicinæ 388.26.& 398.23
Combustorum remedia 363.44.& 417. 8.& inde
Quere Ambustorum remedia
Come herba 394.16.& 497.17
Cometarũ consideratio, natura, genera &c. 10.24.per totum
Cometæ Græcè,Latinè Crinitæ ibidem
Cometes quid portendant ibidem 41
Cometes ubi colitur 11.5
Cometarum materia quæ ibidem 16
Comitialem morbum, quem caducum nostrates uocant,inducentia 371.49
Comitialem morbum præter hominem, solæ coturnices sentiunt 176.32
Comitialis morbus quos non corripit 378 33.& inde
Comit.morbus quo deprehẽditur 139.46
Comitialem morbum habentes apertis etiam oculis nihil cernunt 204.6
Comitialis morbi clauus ferreus absolutorium 503.42
Comitiales morbi calua interfecti quomodo curati 498.26
Comitialis morbi remediũ 139.18.& inde & 388.21.& 365.8.& 367.7.369 39.& 374.1.& 375.21.et 377.12. & 380.2.30.& 381.44.& 382.35 37.& 385.3.& 398.11.& 400.15 & 405.27.& 413.35.& 416.22. & 417.45.et 421.42.et 425.11.et 430.40.& 432.47.et 435.43.& 436.56.et 437.17.40.& 440.3 & 457.38.& 458.27.& 468.29 & 479.33.& 487.14.& 492. 42.& 498.10.& 501.9.14.& 502.1.7.& 505.42.& 506.18.23. 27.29.& 507.18.& 508.16.& 510.9.33.44.& 523.11.& 541. 16.& 545.15.& 567.49.& 568. 31.35.40.& 630.12.43.& 647. 40.& 667.26
Comitia quando habere non licebat 315.9 & inde
Comitiorũ Romanorũ consuetudo 582.46
Comitij Romani mirum 261.12
Compitalia festa à quo & quibus primum instituta 652.25
Cõplexus fata necãtes herbæ 327.9. et inde
Conceptus iuuantia 365.11.& 411.26 & 484.15.& 362.44
Conceptionis tempus in satis 275.17
Conceptus & generationis hominum consideratio 110.2.& 112.17
Conceptum quæ signa sequantur 109.42 per totum
Concipere fœmina qua ratione possit 490 26.& 667.49.& 669.25.376.23
Concipere etiã inuitas cogentia 551.28
Concharum consideratio 161.27
Conchæ populatio morum ibidem 27
Concha uescimur & uestimur ibid.35
Conchæ origo ibid.52
Concharum partus margaritæ ibid.44
Conchæ filicum duricia teguntur 155.11 & inde
Concharum abortus 162.1
Concha comprimit se manum uidens, cultroq; præueniens abscindit ibidem 10
Conchæ comitantur marinis canibus, duces habent ut apes ibid.12.13
Conchæ coluntur apud Gnidiam Venerem 159.6
Conchas fulgure minui 161.48
Conchæ Arabicæ quales 162.33.& inde
Concharũ genera plura 578.45.& 164.3
Conchæ maris tempestatẽ prædicũt 345.15
Conchæ lunæ uarietate uariantur 13.29 & 28.39
Concharum consideratio, genera, uarietas &c.161.17.& inde.et 161.32.p totũ
Concha canere quãdo Triton uisus 152.4 & inde
Concharum luxus 161.28.per totum
Conchilij color 389.46
Conchiliorum copia ubi 30.40
Conchiliorũ medicinæ 572.21.& 573.4
Conchilia luna augeri 28.39
Conchilia in cœnis prohibita 150.27 per totum
Conchiliorum luxus 161.31.& inde
Concinnari uerbum apud Catonem 252.12
Concionantibus utile 663.44
Concoctioni utilia 365.31.& 377.6.& 412.16.& 413.18.& 415.25.& 479.20.& 486.25.& 489.3.& 496.37.& 503.& inde
Concordia dea 2.25
Concordiæ picturæ 620.36
Concordia domesticorum qua ratione haberi possit 507.16
Concordiæ ædes Romæ à quo 581.35.& 602.39.& 603.8.21.& 604.9.15 & 619.35.& 651.41.& 653.3
Concubinus quis 146.14
Condilomatis utilia 420.4.& 426.43 & 446.19
Condilomatũ,id est tuberculorũ ex inflammatione nascentium,remedia 399.10.& 405.44.& 415.44.& 420.4.& 426.6.43.& 427.27.33.46.& 429.1.et 431.46.& 433.7.et 434 38.& 444.27.et 446.10.et 477 28.& 486.23.& 489.34.& 527 37.& 528.24.& 544.29.& 575 1.& 610.11.& 611.49.612.31
Cõdryllon, siue cõdrille herba qualis 412.9
Condrylla herba 394.15.& 395.41
Condurdi herbæ medicinæ 471.36

Confite

Universidad de Deusto

Confiteri scelus noxij quomodo cogantur 449.47.& 531.45
Conger piscis 156.44
Conger piscis longus 158.1
Congris pinnæ binæ ibidem 11
Conger locustam lacerat 169.46
Conger & murena inuicē inimici 169.45
Comades scriptor 251.21
Conizæ herbæ consideratio, genera, sexus, usus 391.6
Conizæ in coronis usus ibidem
Coniza herba 390.30
Coniza herba apes delectantur 392.20
Conizæ herbæ medicinæ 484.2
Conniuere quibus animalibus cōueniat 204 44.& inde
Et quibus non 203.45
Conon scriptor 340.44
Conopas nanus 113.3
Conseminia una 244.6
Consensus gentium plures 127.17.23
Consentiæ urbis una 246.49
Consentini agri malus trifera 277.13
Considiæ Seruilij M. filiæ curatio 439.31
Consiliginis herbæ medicinæ 472.41
Consyngæ Nicomedis regis uxor à cane peremptæ 142.33
Consiligo herba quæ 461.3
Constantiæ exempla 113.25.per totum
Constitutiones publicæ ære inciduntur 605.6
Consuetudinis uis 113.20.& inde
Consul Romanorum quis primus externorum 119.22
Consulatus Latio quoq; negatus ibid.23
Consules purpura utebantur 163.42
Consule intraturo domum quampiam fores à lictore percutiebantur 116.41
Consules primi Romani qui 643.38
Consules Romanorum, quorum facit Plinius mentionem 5.44.& 10.46.& 11 48.& 12.2.8.12.14.16.20.& 18. 5.21.25.30.& 21.35.& 23.1.& 25 29.& 26.13.& 40.22.& 47.46. & 65.46.& 109.18.et 111.10.34 44. 45.& 114.2.& 115.20.& 117.43.& 119.21.& 121.34.36. & 122.21.& 124.11.18.& 125. 20.& 127.38.42.44.& 130.1.2. 15.& 134.36.37.& 141.20.& 142.38.& 149.27.& 150.27.& 160.1.& 164.42.& 170.31.32.et 173.25.28.& 174.48.& 182.3.et 183.24.& 207.1.& 210.40.& 213.22.& 230.48.et 236.3.et 245 36.& 249.22.& 254.11.15.& 258.21.& 267.49.& 288.10.& 316.16.39.& 317.11.et 328.15.& 346.4.et 347.42.& 349.13.359. 19.& 404.29.36.38.& 525.18. & 535.49.& 581.11.12.29.35.& 582.49.& 583.32.& 584.13.& 585.15.& 592.37.& 593.2.20.& 597.39.& 598.36.& 600.4.& 608.49.& 613.49.et 614.45.49 & 615.5.& inde, et 628.47.et 637. 39.43.et 643.26.38.& 653.44
Conterraneus castrense uerbū prologo 1.6
Contractionum membrorū remedia 375.23 & 409.6.& 413.32.& 420.10
Cōtraria inter se 373.22.435.16.& inde
Contusorū remedia 406.48.& 431.2.et 444.5.& 462.10.496.7.527.6
Conuersio rerum in alias 240.13.per totū & 645.40.& inde
Conuiuarum consuetudo 500.11.12
Conuiuæ plures fungis perempti 412.40
Conuoluulus flos qualis 187.47
Conuulsorū remedia 365.27.& 368. 2.& 369.48.& 371.11.& 374. 49.& 376.34.& 377.26.& 379. 7.& 382.5.& 383.14.& 384.31. & 398.20.& 400.33.& 407.13. & 410.31.44.& 411.8.& 431. 3.& 437.11.14.et 443.25.et 444 31.& 447.18.45.& 462.10.& 481.47.& 486.33.& 488.21.& 492.38.& 496.7.34.& 652.16
Copia rerum quid mali afferat 618.4
Coponius Quintus cur damnatus 628.38
Coponius statuarius 637.2
Coquinaria uasa ex argento 593.11
Cor primum in omni animali gignitur 184 18.& 207.3.& inde
Cordis consideratio 207.3.& inde
Cor nouissime moritur ibidem 6
Cor per singulos annos augeri in homine ibidem 17
Cor aliquando in hostijs defuisse ibidem 28.& inde
Cordis bubonis mirum 531.45
Cor caninū habentem fugiunt canes 533.26
Cordis talpæ mirum 539.38.& inde
Cor animi & sanguinis sedes 207.9.et inde
Cor paruum audaciæ signum ibid.14
Cor maximum habentia ibidem 15
Cor duplex in perdicibus ubi ibidem 16
Cor hirsutum habentes, fortissimi sunt ibidē 20.& inde
Cor quando in extis aspici cœptum ibid.28
Cor an sit necessarium uiuentibus ibid.30
Cor in quibus cremari non potest ibid.31
Cordi, pficua 165.19.et 378.24.et 405 25.et 411.23.et 468.25.et 472.30
Corculi qui dicti à Romanis 117.20
Coracini pisces 70.5.& 156.41.43 & 570.23.& inde
Coracini piscis in medicinis usus 577.2.4 & 570.24
Coracinus ubi optimus 157.40
Coracini marini 578.35
Coraliticus lapis qualis 639.7
Corallij consideratio, natura, precium, usus, loca, bonitas 567.9.& inde.& 646 22.& inde.& 668.3
Corallij gestamen religiosum 567.19
Corallium ubi prouenit 646.22.& inde
Corallij usus & medicinæ ibid.26.& inde & 567.22
Corallij effectus 646.26
Corallis gemma 667.4
Coralloachates gemma 665.38.& 667.3
Corbulo Domitius contra Armenos 84.16 & 86.9
Corbulo dux 23.2
Corbulo consul 109.35
Corchorus herba 394.16.& 486.12
Corchori natura & medicinæ 402.44
Cordillæ pisces 578.41.& 155.42
Cordum, id est secundarium fœnū 336.41
Cordi animalia quæ 147.1
Cordubense æs 596.1
Corelij equitis Romani castaneæ insitio 300.23
Corelliana castaneæ ibid.& 262.46
Corfidius funere locato reuixit 123.33.35
Coriacesia herba qualis 449.29
Coriandri natura & medicinæ 380.39 & inde
Coriandri satio 360.22
Coriandri semen quale 361.20
Corias piscis 578.39
Corybantian quid 204.7
Coribas pictor 627.3
Corici montis crocum quale 388.33
Corion herba qualis 477.5
Corylus arbor quæ loca amet 273.24
Corylo nuptiales faces faciunt ibid.30
Corymbi hederæ 280.5
Corymbi quid 360.44
Corymbia herba ibidem
Coryborum hederæ medicinæ 442.28
Corymbicæ coronæ 390.37
Corymbitis herba quæ 475.42
Corinthus herba qualis 449.31
Corinthus quando à Rom. capta & 596.15
Corinthus incensa 596.11
Corinthia uasa qualia ibidem 10
Corinthia signa quæ 600.19
Corinthum Mummius diruit & 627.37
Corinthium æs quale 596.& inde
Corinthij unguentis delectabantur 229.12
Coriolana pyra 259.11
Corion herba quæ 477.3.& 484.23 & 481.12
Coris herba 477.5.& 480.17
Corythia conchiliorum genus 573.6
Corij in medicinis usus 519.26.et 545.8
Cornelia sexagesimo secundo anno genuit 111.44
Corneliæ Gracchorū matris status 598.42
Cornelia Gracchorum mater qualis 111.44 & 112.26.& 117.45.& inde
Cornelius Bocchus 655.45
Cornelius Cn. quo anno consul 236.3
Cornelius P. consul 236.3
Cornelij Balbi theatrum 638.44
Cornelius Balbus quis, & eius consulatus 119.21
Cornelius Balbus Garamantes superat 68.14
Cornelius M. consul 170.31
Cornelius Orfitus consul 12.10
Cornelius Nepos quando obierit 164.38
Cornelius Tacitus eques Romanus Belgicæ procurator, & eius filius 113.10
Cornelius Caluus orator 122.21
Cornelij Galli interitus 124.26
Cornelius Pinus pictor 624.35
Cornel. Cossus cōsul à quo seruatus 267.48
Cornelius Ruffus dormiens excæcatus 122.26

Cornelius Cethegus consul rutatum mustum dedit 359.19
Cornelius Nepos Padi accola 46.35
Cornelius Merenda corona donatus 583.32
Cornicis consideratio, astusq; 173.3
Cornix inter inauspicatas aues ibidem 4
Cornix mirę loquacitatis 182.4
Cornicis cum noctua inimicitia 190.37
Cornix Ardeolę amica 190.4
Cornicis in medicinis usus 534.43 & 535.4. & 547.38
Cornix futura præsagit 345.23
Cornices uitę longissimę 121.10
Cornuum animalium consideratio 101.3 & inde
Cornuũ animalium diuersitas ibid. 6. & inde
Cornuum animalium usus ibidem 9. & inde
Cornibus carentia ibidem 32
Cornua pro manibus ad scabendum corpus ibidem 17
Cornua boum quomodo curantur ibidem 23
Cornua quomodo cera flectantur ibid. 24 & inde
Cornua ceruorum cuti enascuntur ibid. 30
Cornua ceruorum & eorum usus 139.42 & inde
Cornu unum asino Indico 202.27
Cornua bina quę habeant ibidem 28
Cornigera animalia quę sęuo pinguescant 209.42
Cornua animalium tingi solita 287.16
Cornei homines quales 113.33
Cornuti Manlij morbus qualis 469.31
Cornucopię, librorum inscriptiones prologo 1.89
Corni arboris consideratio 263.39. & 276.17. & inde
Cornus arbor apes perimit 392.25
Corni baccę 263.22
Corni succus qualis 264.10
Cornus arbor mõtes amat 273.20.22.24
Cornus primo Fauonio germinat 275.32
Cornus nullam habet medullam 276.8
Cornus spississima arborum 285.5
Corni ligni usus ad quid ibidem
Corni arboris medicinę 433.33
Corollę & corollaria unde dicti 386.2.3
Corolla argentea à quo primum ibidem 7
Corollę Hetruscę quales ibidem 8
Corollarium Lolliæ Paulinę 163.12
Coronę astri exortus quando 340.46
Coronę astri exortu quę fiant ibidem
Corona quando occidit 337.16
Corona ciuica qui donati 257.29.per totũ
Coronarum militarium species plures ibidẽ
Corona non nisi deo olim dabatur ibid. 38
Corona Bacchus primus usus ex hedera ibidẽ
Coronę usus apud ueteres 385.40
Coronę usus in sacris ibidem 14.44
Coronarum denominatio ibid. 42. & inde
Corona ex odoratis floribus à quo primum ibidem 45
Coronę Aegyptię atq; hibernę 316.1
Coronarum lex duodecim tabularum ibid. 12
Coronas mortuis imponebant ibid. 14.28
Coronis sęueritas seruata ibid. 16. & inde
Coronę deorum, larum, manium, sepulchrorumq; ibid. 27
Coronę pactilis sutilis & honor ibidem 29 & inde
Coronę rosarię gratia ibid. 30
Coronę ab Indis petitę ibid. 31
Corona ex nardo laudatissima ibidem
Coronarum scriptores ibidem 33. 42. 43
Coronę quę capiti noceant ibid. 34
Coronas bibendi usus ibid. 38
Coronas scribere friuolum esse ibid. 45
Coronarum honor, genera materia 390.20
Coronę quę principatum obtinent ibid. 25
Coronę nominibus Græcis nũcupatę ibid. 26
Coronarum pluriũ nomina ususq; 403.31 per totum
Coronarum materia 234.13. & 244.32 & 257.24. & 258.16. & 265.30. & inde. 41. & 267.29. per totum. & 272.31. & 280.2. & 288.1. & 314 24. per totum. & 359.28. & 375.11. & 383.33. & libro 21. capitibus 2.3.4 9. per totum. & 390.6. & 391.10. & inde. & 398.42. & 401.25.46. & 402.17. & 403.47. et inde. & 408 32. & 443.8. & 445.10. & 451. 23. & 487.10. & 492.48. & 604 34. & 650.25. & 652.49
Coronamenta in hortis serenda 385.27
Coronarium æs quale 592.19. & 604.33
Coronęola rosa 387.25
Coronopus herba 395.18
Coronopus herba & ex ea medicinæ 804.2
Corpus augentia 210.21. & 423.17. & 428.22. & 438.39. & 433.25
Corpus obstupefaciẽtia 638.29. et 429.43
Corporum insignia 113.13
Corporis totius historia 201.44. per totum
Corporis magnitudo unde accidit 24.20
Corpora signantes notis populi 82.46
Corpora cremare quando cœptum Romæ 124.41
Corporis nitor quo fiat 410.37
Corpora defunctorum incorrupta conseruans 436.48
Corpora tota tingentes homines 101.47
Corporis humani magnitudinis consid. 112 41. & inde
Corpus quadragintasex cubitorum inuentum ibidem 44
Corporis totius morborum remedia 465 6. & inde
Corpora defunctorum quibus lapidibus cito absumuntur 645.38. per totum
Corpori infixa extrahẽtia 398.4. & 400 40. & 405.28. & 407.4
Corpulentia quibus augetur minuturq; 216 21. per totum
Corruda unde asparagi fiunt 282.7
Corruda, id est, asparagus syluestris 371 30. & 358.27.40
Corrugi unde dicti 486.46
Corsi à quo Romanorum primum uicti, & de eis primus triumphus 265.34
Corsica laurum non habuit 266.11
Corsica buxo abundat 273.7
Corsicum mel cur inuisum ibidem
Corsica cæra qualis 393.36
Reliqua quære parte secunda.
Corsoides gemma 666.3
Corticum arborum consideratio & differentiæ 278.14. per totum. & 310.34
Cortices qui detracti necent arbores 310.34
Cortices quæ arbores mittant ibidem
Corticum arborum usus 270. per totum
Cortina caldarij genus 271.27. et 627.27
Cortinæ tripodum 597.4
Cortina quid 617.26
Coruncanius legatus perimitur & eius statua 598.8
Corus uentus qualis & quibus nocuus 343 16. & inde
Coruus quo tẽpore morbis afficitur 529.29
Coruus quo sese purgat 138.23
Coruorum uita longa 121.11
Coruorum consideratio, natura, &c. 173.8 & inde. & 181.38. per totum
Corui & coræ auis inimicitia 189.36.44
Corui fœtus suos fugant 173.9
Corui ore cõcipere à quibusdã creditis ibid. 13
Coruorum ouum contra grauidas fœminas ibidem 14
Coruorum auguria, auspiciaq; ibidem 16
Coruorum intelligentia 181.38. per totum
Corui imperatores nominatim salutantes ibidem 42
Corui exequiæ celebratæ ibidem 46
Coruorũ incubatio, quotq; pariant 185.49
Corui aquatici natura caluent 202.38
Corui futura præsagiunt 345.19
Coruus piscis 578.38
Cossi uermes in medicinis 548.48
Cossi uermes ex ligno gignuntur 201.7
Cossi uermes in cibo 309.12
Cossus Cornel. cõsul à quo seruatus 267.49
Cossini Romani historia 532.49. & inde
Costarum consideratio 209.14. et inde
Costæ homini tantum octonæ ibidem
Costarum fractarum remedia 520.4
Costi arboris consideratio 220.28
Costo dijs supplicant 415.3
Coticulæ lapidis consideratio 591.42
Cotyledon herba qualis 467.28. et 468.2
Cotiledonis herbæ medicinæ 472.20. & 476.31. & 477.29. & 479.6. & 480.14.17. & 481.1
Cotinus arbor qualis & ubi 273.21
Cotis agricolarum consideratio 336.32 & inde. & 648.37. & inde
Cotes insulæ Cypri quales 638.15
Cotes Armeniæ ibid. 16
Cotium genera plura 648.47
Cotes ubi optimæ ibidem
Cotonei mali consideratio 257.25 per totum. & 259.31. per totum
Cotoneorum pomorum sapor & odor qualis 264.16
Cotonei serendi tempus 301.42
Cotoneorum natura & medicinæ ex eis 428 41. & inde
Cotonea poma in cubilibus salutatorijs seruabantur 257.32
Cotonea quomodo condiantur seruentur 259.31. & 428.41. & inde
Cotonea herba 473.10
Cottana, id est, caricæ 233.5. & 261.40
Coturnicis auis consideratio 176.14
Coturnices cur damnatæ mensis ibidem 31

Universidad de Deusto

Coturnices comitiali morbo infestantur ibid.
Coturnicibus uenenum pro cibo gratissimum 176.31.& inde.& 189.2
Coum unum in Italia fieri 247.41
Coxæ dolori remedia 363.35
Coxendicũ morbi remedia 370.4.& 373 16.& 382.40.& 383.& 399.4.& 400.20.413.35.et 417.9.& 418. 29.& 421.24.& 443.4.& 461. 8.& 487.46.& 491.23
Crabronum uermium consideratio 197.1 & inde
Crabronum ictus qualis ibidem 10.& inde
Crabronum ictus remedia 364.43.& inde.& 561.37
Crabrones quos non ferunt 500.48
Crabrones equorũ corpore nasci 196.48
Cracca leguminis genus columbis gratissima 326.10
Crambe brassicæ genus 369.9
Crapula ne accidat qua arte 251.42
Crapula unde dicta 423.43
Crapulam inhibentia tollentiáq; 369.30. et 373.44.& 398.10.41. et 399.6.et 405.30.& 442.38.& 479.30
Crassiuenium aceris arboris genus 272.38
Crassi Romani anus nunquam risit 113.25
Crassius dives primus coronas ex argento reperit 386.7
Crassi in Parthos tendentis omen malum 261.41
Crassius contra fugitiuos,& Spartacum & eius ouatio 365.31
Crassius apud Carras peremptus 74.18
Crassian Orodes ubi superat 87.4
Crassi oratoris scyphi quales 593.45
Crassi oratoris diuitiæ ibidem.& inde
Crassius nobilis orator & eius nobilis domus 289.13.31
Crassi oratoris ærea triclinia & eius hæres 597.3
Crassi oratoris pictura 615.15
Crassi L.oratoris columnæ quales 633.39
Crassius Licinius quo anno censor 230.46
Crassi Licinij aquæ 552.44
Crassius Licinius consul 109.27
Crassi L. & Domitij Aenobarbi inimicitia 289.18.20
Crassius L.quando censor ibidem
Crassius L.quãdo cõsul 538.49.et 172.28
Crassi M.prodigiũ ac interitus & eius milites 18.33
Crassi M.laurea 265.31
Crassius L.orator quando 168.11
Crassius M.consul aurum ex capitolio rapit 581.11
Crassius M.quem esse diuitẽ dicebat 592.32
Crataeogonon herba qualis 490.11.19
Crategis herba qualis 478.19
Crateia herba 360.2
Crateuas medicus 367.38
Crateuas scriptor 410.38
Craterus Alexandri magni dux 623.18
Craterites gemma 667.4
Craterus statuarius 636.36
Cratinus pictor 626.34.& 627.14
Credulitatis pictura 626.22
Credulitas Græca 136.20
Creditur optime experimentis 291.18
Cremare corpora quando cœptum Romæ 124.41
Crematus scriptor 276.33
Crepis herba 395.20
Crepitus asini quo faciunt 494.21
Cresilæ statuarij opera 602.40
Cretæ terræ consideratio, genera &c. 632 31.& inde
Creta terra apta uineis 291.21
Creta cimolia 632.11.& inde 616.27
Creta erectria 616.1.32.39
Creta selimusia 617.27
Creta anularia ibidem
Creta argentaria 293.15.& 632.29
Cretæ quæ genus terræ est, genera plura 632.11.& inde
Cretæ terræ usus in uictoria ibidem 30
Creta tragian gignit contra sagittarum ictus 238.32
Cretæ cupressus plurima 279.33
Cretæ montes Ida, & quos Albos uocant ibidem 39
Creta terra seruorũ pedes dealbãtur 632.30
Cretenses in bellis calamis utuntur 281 6.10.17
Cretensis calamus qualis 281.27
Cretenses quo uestem tingunt 478.40
Cretica terra qualis 393.35
Creticum amylum 320.36
Creticum siser optimum 365.26
Creticum Heracleum optimum 377.24
Creticum anisum optimum 378.13
Cretica cæra qualis 393.35
Cretica cupressus quæ 444.37
Reliqua quære parte secunda.
Crethmos herba qualis 484.3
Crethmos agrios herba quæ 467.12.& 477.49
Crethmi herbæ medicinæ ibidem
Cribrorum instrumentorũ consid. 323.14
Crinitæ stellæ,id est,cometes 10.24.& inde
Crinon,id est,rubens lilium 388.2
Crispa omnia fragilia 285.26
Crispinus Hilarius ingentem posterorũ numerum post se reliquit 111.35
Crispus Passienus bis consul qualis 288.10
Crispus Vibius consul prologo 346.4
Crystallios herba qualis 495.35
Crystalli gemmæ consideratio, natura, usus loca 654.39.& inde
Crystallum quid ibidem 41.& inde
Crystallus miræ magnitudinis 655.6
Crystallo contraria 655.10.& inde
Crystallina uasa 580.13
Crista herba quæ 488.9
Cristas galearum quis reperit 126.16
Cristarum auiũ descriptio 201. 49.& inde
Critias statuarius 600.28
Critobolus Philippi Maced. cæcitatem docte curat 118.9
Criton scriptor 340.45
Crocallis gemma 667.18
Crocia gemma 670.18
Crocinum unguentum ibidem & 229 14.32
Crocinum collyrium 298.44
Crocis herba qualis 450.27
Crocodilea quid 508.13.& inde
Crocodilion herba qualis 490.26
Crocodili descriptio 137.3.& inde
Crocodili ubi & quas fabas timent 324.21
Crocodili ubi gignuntur 65.25.28
Crocod.humani corporis auidissimi 90.9
Crocodilis Tentiritæ populi terrori sunt 137.23.& 500.42
Crocodili marini 578.35
Crocodilorum genera duo & eorum in medicinis usus 508.6.& inde.& 578.8
Crocodilos uenantes quo utantur 474.12 & 576.9
Crocodili quibus non noceant 570.10
Crocodilorum magnitudo,partusq; 137.5
Crocodili ichneumone perimuntur ibid.13
Crocodilorum cum delphinis inimicitia pugnaq; ibidem 17
Crocodili quando Romam aduecti ibid.40
Crocodilorum mirum 146.44
Crocodilus tantum maxillas superiores mouet 205.10
Crocodilorum morsus remedia 418.7.& 425.40.& 474.11.& 560.32.& 570.9.& 561.25.& 562.16
Crocomagma unguentum 398.44
Croci consideratio,natura,genera 388.30
Crocum cum dulci non soluitur 398.36
Croci medicinæ ibidem 38.& inde
Crocus quo optime seruetur ibidem 37
Crocum quod pessimum 388.36
Croci usus nunquam in coronis ibidem 41
Croci usus in uino theatri ibid. 42
Croci florum laus ibidem 47
Crocum ubi optimum ibidem 33.& inde
Croci adulteratio ibidem 34
Croci probatio an bonũ sit ibid.35.et inde
Crocum quod optimum ibid.38
Crocum quando & ubi odoratius 389.4.5
Crocum prius floret, quam frondeat ibidem
Croci coronæ 398.42
Crocum optimum quo noscitur ibid. 46
Croci iuuenis fabula 280.34
Crocutæ feræ descriptio 135.24.et 139.2
Crœsi filius semestris loquutus 215.8
Crœsi regnum quo prodigio concidit ibidem
Crœsi auri copia 584.46.& 592.48
Crœsi domus ex qua materia 629.42
Cronius gemmarum sculptor 653.21
Crotalia quæ 162.26
Croton arbor 256.20.& 274.26.30
Cruciatus asperrimi qui 455.8
Crudaria argenti uena 589.15
Crudelitatis exemplum 54.30.& 55.7.& 539.1.& inde.& 498.17.& inde
Crudelitatis pictura 626.22
Crudelitatis remedia 373.40.et 379.5.& 380.25.& 472.38.& 479.29
Crura animalium qualia 213.11.22
Crura & ab his cognomina ibidem 27
Cruribus utilia 645.47.& 474.9
Crustumina pyra 258.49
Crucib.corpora defunctorũ affixa 643.20
Ctesibij inuentum 118.16
Ctesidemus pictor 624.11.& 626.30
Ctesilai statuarij opera 602.48
Ctesilochi pictoris opera 626.28
Ctesiphon architectus 642.19

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ctesiphon Ephesiæ Dianæ ædem ædificat ibidem. & 118.16
Cubitus qualiter habendus 502.49
Cubitorum octonum homines 101.49
Cucubalum herba qualis 490.34
Cuculi auis consid. 172.26. per totum
Cuculi auis nirum 146.6
Cuculi in medicinis usus 551.17
Cuculi prouerbium 335.30
Cuculus auis temporaria ibidem
Cucumerum genera tria 351.44
Cucumeres quomodo toto anno seruentur ibidem 43
Cucumeres ut sine semine nascantur ibid. 46
Cucumeris anguini, sine erratici consideratio & medicinæ ex eo 363. 6. per totum
Cucumis consideratio 351.24. & 362.29
Cucumis oleum natura odit 351.32
Cucumis qua arte diu cibis seruatur 352.15
Cucumis semen quale 361.34
Cucumis medicinæ 362.29. per totum
Cucumis seminis, succi, radicisq; medicinæ ibidem 32. & inde
Cucumis ubi optimum ibidem 46
Cucumis piscis 578.47
Cucurbitæ, id est, sanguinẽ extrahendi instrumenta 576.30
Cucurbitana pyra 259.11
Cucurbitarum hortensium consid. 351.46
Cucurbitarum genera, cultus, magnitudo &c. ibidem. & inde
Cucurbitarum usus in cibis 352.31. & inde
Cucurbitæ quomodo diu seruentur ibid. 21
Cucurbitæ syluest. & earũ medelæ ibid. 22
Cucurbitæ semen quale 361.21
Cucurbitæ syluestris consideratio & ex ea medicinæ 363.26. per totum
Cucurbitæ quam syluestrem uocant, descriptio & ex ea medicinæ 463.29. & inde
Cucurbita syluestris, id est, persolata ibidem
Culeus mensuræ genus 245.23.24
Culices uespertilioni gratissimi 286.10
Culices acida petunt 188.40
Culicis mira subtilitas 190.47. & inde
Culices quibus molesti sint satis 310.21
Culices quo pelluntur ab hortis 361.17
Culices quo necantur, fuganturue 378.4 & 418.38. & 430.6. & 489.20
Culices ex qua materia gignantur 201.28 & inde. & 167.21
Culicum mirum in caprifico 261.23
Culix herba & eius affectus 351.45
Culmus leguminum qualis 318.42. & inde
Culter arandi instrumentum 328.33
Culturæ terræ consid. 329.39. per totum
Cuminum linum quale 346.35.37
Cumini consid. & medic. ex eo 375.43
Cuminum pallorem sumentibus indacit ibid. 46. & 376.22
Cuminum syluestre & ex eo medic. 376.10
Cumini species plures ibidem 6. & inde
Cumini Aethiopici & Africani natura & medicinæ 376. & inde
Cuniculorum animalium consid. 149.49
Cuniculus unde dictus 150.5
Cuniculi ubi gignantur & ubi non 41.11
Cunicolorum ubi exta bina 208.20
Cuniculi interdum oppida suffodiunt 138. 36. & 150.3
Cuniculi ubi non sint 150.42
Cunila herba quæ 360.2
Cunila ferro tangi non uult 361.6
Cunilæ semen quale ibidem 20.23.24
Cunilæ succus ibidem 35
Cunilæ natura, genera, medicinæ 376.38
Cunila bubula qualis ibid. & 138.9
Cunilæ gallinaceæ medicinæ 276.43
Cunila, id est, origanum Heracleoticum secundum Græcos ibidem 44
Cunilæ genera plura ibid. 38. per totum
Cunilago herba & ex ea medicinæ ibid. 46
Cunila mascula quæ ibid. 46
Cunilæ bubulæ herbæ medicinæ 462.14
Cunila apes delectantur 392.20
Cunilago herba quæ 360.3
Cunizamis herba 360.3
Cupidinis simulachrum Verri à Cicerone obiectum 635.12.36
Cupressi consid. plena 279.22. per totum
Cupressi picem fundunt 251.32
Cupressi oleum 256.33
Cupressus aquas odit 263.31
Cupresso non decidunt foliæ ibid. 46
Cupressi folia carnosa 274.47
Cupressus trifera 277.14
Cupressus Diti sacra 279.25
Cupressus ante domum defuncti poni solita ibidem
Cupressus mas fœminaq; ibid. 29
Cupressus ubi succisa regerminet ibid. 34
Cupressi ubi maxime proueniunt ibid. 33
Cupressus in tempore prouenit ibid. 37
Cupressus non sentit cariem aut uetustatem 285.28.30. & 286.30
Cupressus semper nitorem seruat 285.40
Cupressi semen paruissimum 295.23.40
Cupressi semen formicis maxime expetitur ibidem 40
Cupressus quã & quando seratur ibid. 45
Cupressus quæ odiat 311.43
Cupressi folia tusa femina à uermiculis seruant 327.24
Cupressus Cretica quæ 444.37
Cupressinum oleum, ex eoq; medic. 427.35
Cura fertilitatem affert 277.33. & 315.31 & 317.25. & inde
Curæ & diligẽtiæ exemplũ nobile 317.28
Curallium, pro corallio 567.17
Curiatij tergemini 109.2
Curius M. non nisi guttum faginum ex præda attigit 283.15
Curij M. parsimonia & dictũ nobile 315.26
Curius M. imperator rapũ torrens aurum repudiat 353.19
Curius M. cur dentatus dictus 112.22
Curionum familia & in ea oratores 119.10
Curio C. bello ciuili obijt 644.7. & inde
Curionis Caij patris funebre munus quale ibidem
Currus rotæ axungia inunguntur 111.26
Currus abies apta materia 286.37. & 287.4
Currus ita paruus ut musca alis contegeret 603.33. & 637.12. & 114.13
Curruum ornamẽta ex quibus 611.4
Cursores uelocissimi 123.48. et inde
Cursus peculiare impedimentum 209.12
Curtius fons Romæ 644.46
Curuli in sella quis semel & uicies sedit 121.30
Cuspides in prælijs quo tingebãtur 402.27
Custos in iure quid dicatur 306.40.45
Cutem fœminarum in facie nutriens 419.19
Cutem leuigantia 364.5
Cutis sensu caret 211.10
Cutem emendantia 377.39. et 397.45 & 411.32. & 421.41. & 422.28 427.23. & 428.13. & 432.43.48 & 433.48. & 439.38.45. et 440. 11.42. & 484.20.21. & 488.32 & 511.12. & 515.35. & inde. & 540.27. & 571.14.22. & 673.8. & 632.3

D

Dabula palmæ genus 331.36
Daca poma utilissima 258.45
Daci faciem suam pingunt 403.28
Reliqua quære parte secunda.
Dactylides uuæ 244.23
Dactylidis statuarij opera 636.30
Dactylos herba qualis 451.48
Dactylothecam quis primus Romæ habuit 653.31. & inde
Dactylus pisces & miracula eius per totum. & 579.15 169.39
Dædalus in Creta Labyrinthũ fecit 641.19
Dædalo reperta plura 126.4. & inde
Dædali filius 43.37
Dædali statuarij opera 603.2
Dædali simulachrum 636.2
Dahippi statuarij opera 6044
Dalion herbarius 378.30
Damascena pruna 233.5. & 258.4
Damasi Democriti fratris uaticin. 343.27
Damasonij herbæ medicinæ & 482.30. & 471.32 477.36
Damasonios herba qualis 464.28
Damæ animalia 149.35. et 150.13
Dameas statuarius 600.32
Damion medicus 371.8
Danaus puteorum reperior 125.38
Dandonis senectus 121.16
Danaes pictura 616.24
Daphnæ laurus 266.4
Daphnias gemma 667.20
Daphnidis serui precium ingens 118.32
Daphnoides arbor 225.35
Daphnoides lauri genus 266.7
Daphnoidis lauri natura & medicina 434.16
Daphnoides herba qualis 448.12
Dardanium aurum 583.43
Darius Xerxis pater per Bosphorum Thracium duxit exercitum 58.30
Darius ubi ab Alexãdro magno uictus 86.18
Darij Hystaspes pater 96.9
Darius in quo lapide sepultus 645.47
Dario regi platanus & uitis aurea donatur 592.45
Darij ab Alexandro uicti spolia 118.18
Darij uicti ab Alexandro pictura 621.40
Dasipus animal 150.9
Dasypodes bestiæ omni mense partũ ponũt fœtantq; 187.27

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dathiathum thuris genus 222.12
Dauci herbæ descriptio 463.15.& 464.10.& 465.14
Dauci herbæ medicinæ 471.45.& 473 32.& 476.5.46.& 477.18.22.et 481.7.& 482.3.& 483.41
Daucon pastinacæ genus 353.30
Decapolis Syriæ olim qualis 255.24
Decima deo dicanda 222.25.& 225.4
Decimianus tractus qualis 259.3
Decius P. ab exercitu corona donatus 267.47
Deciorum deuotionis carmen 498.47
Decij P. Muris honores 404.14
Decius P. quoties graminea corona donatus & eius pro uictoria deuotio ibid.& inde
Decumana pyra 259.2
Decumanus limes quis 342.26.& 343.7
Decumi populi à Romulo uicti 287.32
Decuriarum ab Augusto ordinatio 582.37
Decuriarum nomina & differentiæ ibidem 44.& inde
Defloreſcendi tempus 276.11
Defrutum quo tempore fieri debet 252.39 & 341.24
Defrutum quomodo fiat 247.46.& 252 39.& 341.24
Defunctorum corpora quomodo ſeruentur 271.24
Defunctorum menſis feralibus dicatum apium 371.47
Defunctorum corpora incorrupta conſeruans 436.48
Defunctorum mentio cur 499.47
Defunctorum corpora in fictilibus condiebantur 628.29
Defunctorum corpora in quibus condita cito abſumuntur 645.39
Defuncti pili creſcunt 211.25
Defuncti ungues creſcunt 213.3
Defunctorum corpora ponderoſiora quàm uiuentium 113.16
Defunctorũ corpora crucib. affixa 143.20
Deianiræ fœminæ pictura 626.24
Deiphobi pictura ibidem 23
Delitades ſtatuarius 603.42
Deliciæ ciborum exquiſitæ taxantur 350 14.& inde
Delictæ quanti conſtant 224.29
Deliratio unde dicta 329.29
Deli inſulæ palma uetuſtiſſima 288.1
Delius Apollo ubi præcipuè colitur 60.29
Delphica laurus qualis 265.39.40
Delphica platanus Agamemnonis manu ſata 287.39
Delphico templo Raphanus aureus dicatus 353.17
Delphicum templum à quo pictum 618.47 & 626.18
Delphicæ cortinæ cur dictæ 597.5
Delphicæ lauri medicinæ 434.9.et inde
Delphorũ ingens ſignorum copia 599.19
Delphini aſtri occaſus 334.17.et 340.33
Delphis uictores lauro coronabãtur 265.41
Delphinorum piſcium conſideratio, natura &c. 153.9.per totum
Delphini piſcet, maris tempeſtates præſagiunt 345.13
Delphini piſcis medicinæ 573.2.& inde
Delphini animalium omnium uelociſſimus 153.9
Delphinorum coniugia ibidem 15
Delphinorum partus ibid.& 167.3
Delphini quamdiu uiuant ibidem 18
Delphini formæ deſcriptio ibid.22
Delphini Simonis nomine appellari cupiunt ibidem 24.& 154.11
Delphini muſica delectantur ibid.25.& 145.1.& inde.& 203.14
Delphinus hominum amicus ibidem
Delphinorum erga pueros amor ibid.27 & inde
Delphini cum hominibus piſcantur 154.5
Delphini uinum appetunt ibidem 32
Delphinorũ auditus qualis 203.13.& inde
Delphinorũ charitas erga partum 153.17
Delphini tellure tacta ſtatim moriuntur ibidem 21
Delphinus ex hominum manibus eſcens 39.& inde
Delphini corio teguntur 155.11.25
Delphinorum olfactus 203.15
Delphini fel non habent ſecundum quoſdam 208.3
Delphini ingenti empti precio 593.45
Delphinorum in medicinis uſus 575.36.& 576.6.& 577.11.46
Delphinorum cum crocodilis pugna 137 17.& inde
Demænetus in lupum conuerſus 136.21
Demaratus Tarquinij Priſci pater 614.23 & 627.39
Demaratus exul in Etruriam profugit 627.39
Demarate Alcibiadis mater 604.8
Demetrius rex propter Protogenis picturam Rhodijs parcit 623.13.& 118.25
Demetrius rex Peloponeſum inſulam tentauit efficere 51.3
Demetrius cur accuſatus 595.24
Demetrius Pomp. ſeruus 632.36
Demetrij pictura 626.47
Demetrij Phalerij ſtatuæ plures 507.23
Demetrij ſimulachrum 602.13
Demetrij ſtatuarij opera ibid.48
Demetrij arbor maxima 284.43
Democrates Seruilius medicus 461.4
Democritus de herbis 454.4.& 471.5
Democriti frater Damaſus & hiſtoria eorum de ſegete 342.27
Democritus quid de Rapo 364.1
Democritus cuncta ſibi Græciæ cognita profeſſus 242.37
Democriti de empto toto oleo hiſt. 337.31
Democritus primus magicam in noſtro orbe celebrauit 449.28.& 539.34
Democriti Chirocineta 449.41
Democriti peregrinatio 454.4.533.34
Democriti uoluimen de quaternario numero 503.47
Democritum cur Plinius arguit 509.10
Democriti miræ cõmentationes 498.22
Democritus futuram poſuit reſurrectionem 125.20
Demodamas dux 87.19
Demophilus pictor 619.12
Demoſthenes uenenum ſub annulo portat 582.17
Demoſthenis ab hoſte laus 116.33
Denarius argenteus quanti ponderis apud Romanos 403.6
Denarij aurei conſideratio 584.5
Denarij prima ſignatio ignota ibidem
Denariorum probandorum lex 592.23
Dendrachates gemma 665.37
Dendritis gemma 670.33
Dendroides herba 475.44
Dentium conſideratio 112.20.& 205.11
Dentium decidendorum tempus 112.21
Dentes quibuſdam ineſſe cum naſcuntur ibidẽ
Dentium uice quidam continuo oſſe gignuntur ibidem 27
Dentes inuicti ignibus ibidem 28
Dentium neceſsitas ibidem 31
Dentes primores ſermonem regunt ibidem
Dentium auguria ibidem 33
Dentes quot unicuiq; inſint ibid.34
Dentes canini quales ibidem 36.& 205. 15.40.47
Dentibus nondum genitis, homo non creman tur 112.37
Dentium genera ac uſus 205.13.& inde
Dentes quibus mutantur ibidem 39
Dentes genuini qui ibidem 41
Dentes multis octogeſimo anno renaſcuntur ibidem 42
Dentes plures maribus quàm fœminis ibidem 45
Dentes quando homini naſcuntur ibid.38
Dentes ueterinorum ætas indicatur ibid.49
Dentes nulli uolucrem, præter ueſpertilionem 205.30
Dentium tria genera, ſerrati, continui, exerti ibid.11
Dentes in palato naſci ibidem 47
Dentibus hominum uirus quoddam ineſſe 206.8
Dentis puerorum mirum 50142.& inde
Dentium candor quomodo fiat 397.31. & 410.37.& 415.17.& 416.26. & 427.1
Dentes ut cito naſcantur 550.44.551.1
Dentes trium inter ſe ordinum 135.36 & 139.4
Dentes ledentia 370.8.& 444.49
Dentes pullini qui 145.25
Dentes corruptos quid confirmet 515.11
Dentes quomodo firmẽtur 363.34.39.& 365.33.& 380.25.et 381.30.et 382 23.& 402.33.& 407.45.et 424. 44.& 425.9.426.22.29.et 429 22.40.& 446.12.& 458.11.33.et 514.49.& 515.8.& 572.41
Dentes extrahentia 426.30.& 436.47 & 442.46.& 540.6.& 572.31
Dentes aqua decidere faciens 454.41
Dens cauus quomodo inuritur 433.15
Dentium doloris remedia 234.27.& 362 36.& 363.34.39.& 365.13.et 362 44.& 366.41.& 367.20.& 368 19.& 370.37.& 371.38.& 373. 14.& 373.46.& 376.39.& 377. 14.31.40.46.& 380.24.& 372. 14.33.46.& 397.32.& 401.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& 407.12. & 410.15. & 413.39 & 421.19. & 426.17.26.39. & 427.31. & 429.40. & 431.6.16.27. & 432.26.28. & 436.16.46. & 437.15.29. & 438.3. & 439.21.23.40. & 442.4.37.46. & 448.21. & 449.13. & 451.39. & 468.6. & inde per totū. & 32. ibidem. & inde. & 475.19. & 487.13.34. & 492.31. & 494.14. et 498.24 & 502.11. & inde. & 503.9. & 506 48. & 509.25. & 514.49. & inde. & 527.39. & 540.6.11.18.20. & 561.46. & 562.18. & 563.24. & 568.7.36. & 572.28. & inde. & 574.15. & 607.10. & 630.37. & 631.19. & 646.43. & inde

Dentatos nasci homines 112.21
Dentatæ natæ fœminæ inauspicatiss. ibid.23
Dentientes tarde pueros iuuantia 540.1
Dentifricia ex qua materia 540.2. & 647.42. & 648.5
Dentitionem facilem reddentia 550.44
Deprecationum uis 498.37.per totum
Derceto dea ubi 83.40
Desidia artes perdidit 613.18
Dei consideratio 2.22.per totum
Dei formam quærere imbecillitatis est ibidem
Deus quid ibidem 23
Deus est quicquid est ibidem
Dij innumeri ibidem 24
Dij ex uirtutibus uitijsq; numerãtur ibid.25
Deorum plurium nomina ibidem. & inde per totum
Deorum pluralitatem deridet Plinius 2.22 per totum
Deorum multitudo cur credita ibidem 24 & inde
Dij inferi ibidem 29
Deorum populus maior quàm hominum ibidem 32
Deorum loco, animalia obscœna cibiq; colũtur ibidem 34
Deorum matrimonia ibid.35
Deorum alij iuuenes, senes alij, alati, claudi, &c. ibidem 36
Deorum adulteria, odia, bella, &c. ibid.39
Deus est mortali iuuare mortalem, prouerbium ibidem 40
Deorum deliramenta ibid.35. & inde
Dij curam mortalium an agant ibidem 45 & 3.21
Deorum in terris nullus respectus 2.48
Deorum uaria hominum opinio ibidem.22 per totum
Dij maleficijs pœnas tribuunt 3.22
Dij cur tarde puniunt delinquentes ibidem
Deos non omnia posse ibidem 24. & inde
Dij quod ius habeant in præterita ibid.27
Deus & natura idem ibidẽ 20. et 485.23
Dijs lacte & mola salsa sacrificant prologo 1.42
Dijs dicata preciosa uidentur ibid.74
Deorum simulachra ex arboribus olim 216.47
Dijs sine parsimonia sacrificandũ 222.21
Dijs decima dicata 222.25. & 225.4
Dij paruis supplicationibus placatiores fiunt 224.26
Dij flore papyri coronabantur 234.46
Deorum simulachra cur ex cedro arbore 233.12
Deo tantũ ueteres coronam dabant 267.38
Dijs quibus libant 251.8. & 15. ibidem per totum
Dijs quibus uti fas non sit ibid.15.per totũ
Dij fruge, mola salsa, farreue colebantur 314.29
Deorum corona ex qua materia 401.25
Deorum beneficia plura 406.15 & 484.40
Deus rerum inuentor 484.38. & 485.22
Deorũ euocandorũ à magis ratio 449.45
Dij inuentores rerũ habiti sunt 452.44
Deus animalia cur fecerit 497.33
Dij an preces exaudiant 499.5. et 500 16. & inde
Deorum euocatio 499.27
Dij omnibus interfunt negocijs 500.16
Deorum fabricæ cultus 581.5
Deorum simulacra cur in annulis 582.10
Deorum sacra et in eis hostia qualis 583.38 & 146.22
Deorũ simulacra minio ubi picta 590.33
Deorum simulacra ex ære 596.30
Deorum simulachra lignea aut fictilia quamdiu 599.11
Deorum duodecim pictura 632.30
Deorum effigies fictiles 628.16. & inde
Deorum offensorũ uindicta 634.1. et inde
Deorũ imagines quibus euocantur 670.32
Dij quibus modis euocantur 507.41
Deorũ cœnis catulus apponebatur 529.37
Deorum reuerentiæ exempla 27.per totum & 107.30. & 504.24. & 148.42 & 172.42. & 177.31
Deorum mater Quære Cybele
Deuterion uinum 248.24
Dextræ hominis religionem inesse 213.18
Dextræ uires maiores 113.14
Dextrum etiam in arboribus 303.19
Diacheton arbor 445.32
Diachyton uinum 248.15
Diacodion medicamentum 376.23. & 380.4
Diadema regum Bacchus primus inuenit 125.18
Diadochos gemma 667.21
Diadumeni iuuenis simulachrum 601.4
Diagleucion collirium 492.8
Dialutense purpuræ genus 164.13
Dialeucon crocum 388.37
Dianæ templum in Hispania uetustissimum 285.45
Dianæ ædes in Aulide uetustissima ibid.48
Dianæ lucus in Latio & in eo uetustæ arbores 288.8
Dianæ pictura 622.22. & 627.13. et 627.33. & inde
Dianæ simulacrum marmoreum à quibus 634.5
Dianæ simulacrum à quibus ibidem 17 18. & 636.8
Dianæ Ephesiæ templi descriptio 642.14 & inde
Dianæ Ephesiæ templum quale 241.44 & 285.31. & 636.10
Dianæ Ephesiæ templum à quibus & ex qua materia 185.31
Dianæ Ephesiæ templi columnæ 650.7
Dianæ Ephesiæ ædis mirum 26.2
Diapasmata quæ 230.21
Diapason quid 9.41
Diaxylon arbor 445.32
Dibapha purpura 164.40.43
Dibutades plastices inuentor 627.34.42
Dicæus Apollo cur dictus 602.27
Dictamnum à ceruis repertum 138.1.et 461.25
Dictamnum sine flore & semine 461.27
Dictamnum tantum in Creta insula ibidem
Dictami medicinæ 462.22.et 479.26 & 482.23. & 483.24. & 479.26
Dictyotheton quid 649.26
Didoron laterum genus 629.31
Diei lux quando nocte uisa 12.14
Dierũ inæqualitas unde 23.8.18.et 24.10
Diei lucis ratio 23.8.per totum
Dies ubi longissimus breuissimusq; ibidem 44.per totum
Dies sex mensium ibidem 48. & 60.19
Diei obseruatio apud diuersos 24.8 per totum
Diei initium finisq; quõ accipitur ibidem
Dies alius de alio iudicat 119.3
Diebus nullis credendum ibidem 4
Dierum numerus computatur ibid.6
Dierum omnium anni inexplicabilis ratio 331.48
Diebus trecentis sexagintaquinq; & quadrante annum constare ibidem 49
Dierum unde augmenta & decrementa 333 3. & inde. & 336.45
Dies longissima totius anni quando 336.13
Dies ubi nullus aliquando 62.6
Dierum diuersitas 104.22. & inde
Dierum magnitudo quomodo deprehendatur 640.3. & inde
Dieuches medicus 365.5. & 369.4
Digestionis facilis quæ sint 416.33
Digestioni utilia. Quære Concoctioni
Digitellum herba ad quid 327.29.et 467.36. & inde
Digito uno, quosdam hostem superasse 113.38
Digitorum consideratio 212.32. & inde. & 213.4
Digiti quibusdam in manu una sex 212.32
Digitorum articuli quot ibidem 34. & inde
Digitorum morbi remedia 411.48. & 486.27. & 612.33
Dignitatis fama qualiter acquiri potest 389.36
Dij. Quære Deus
Diligentiæ exemplũ nobile 3.7.28. & inde
Diligentia antiquorum mira 429.43
Diligentiam nimiam sæpe nocere 620.45
Dilutum quid 448.43
Dimophilus pictor 628.1
Dino statuarius 600.51
Dinocrates architectus 71.20. & 218 18. & 605.35
Dynomenis statuarij opera 603.5
Dinus Apollo qui 569.40

Diocles quid de rapo senserit 364.2
Dioclesmedicus 365.19.& 391.23
Dioclis medici laus et atq; 470.10.per totū
Diodetus Petronios medicus 368.47
Diodori bibliothecæ prologo 1.97
Diodori philosophi mira mors 124.7
Diogenes cynicus qualis 113.30
Diogenes statuarius 936.31
Diogenes pictor 628.9
Diomedeæ aues 182.13.per totum
Diomedis & Glauci armorum commutatio 680.25
Diomedis socer 43.36
Diomedis Palladium surripientis effigies 594.37
Diomedis delubrum 182.29
Diomedis socij in aues uersi cur fictū. ibid.22 Reliqua quære parte secunda.
Dionysias gemma 667.22
Dionysiodorus statuarius 603.42
Dionysiodorus pictor 627.9
Dionysodori de inferis epistola per totum 32.32
Dionysin nymphas herba qualis 450.18
Dionysius tyrannus gaudio obijt 124.6
Dionysio tyranno pulso, dulce fuit mare 28.48
Dionysius quid erga Platonem 116.30
Dionysius pictor 627.20
Dionysius statuarius 636.23.24
Dionysii ostentum atq; tyrannis 144.8
Dionysius Salustius medicus 572.36
Dionysius scriptor in India 88.18
Dionysius quid de Rapo 364.2
Dionysius prior Siciliæ tyrannus & eius domus 217.17
Dionysius medicus 371.46
Dionysius geographus ubi natus 69.48
Dionysius geographus Augusti temporibus in orientem missus ibidem
Dionysius pictor non nisi hominem pingere potuit 624.5
Dioptre quid 22.22
Discoboli pictura 626.48
Diospyron herba qualis 493.17
Dioxippi pictura 626.27
Diphryges quid 608.23.& inde
Diphris gemma 667.21
Dipœnus marmorarius 633.47 & 634.4.21
Dipondius, id est, assis 584.7
Dipsacon quid 445.32
Dipsacos herba qualis 490.49
Dipsadis serpentis morsus remedia 433.37 & 569.30
Dirces fœminæ simulachrum historiaq; 636.17
Discens sine magistro 600.37
Discobolon simulachrum 601.15
Discoboli pictura 626.48
Discordias facit Siderites gemma 669.33
Discordia ubi ignota 60.21
Dyspnoea morbus 428.2
Dyspnoicis utilia ibidem.& 437.29 & 472.22
Dysentericis utile 219.31
Dysenteria ne infestet 408.43
Dysentericorum remedia 363.14.& 364.11.& 365.6.46.& 367.49.et 368 18.28.40.& 369.33.& 371.10.& 372.36.et 374.8.& 378.27.et 380 29.& 382.16.21.26.& 383.45.& 397.21.& 399.37.& 406.8.408 43.& 410.33.& 414.40.& 416 10.& 417.23.37.& 419.46.& 420.17.21.48.& 421.2.10.& 427.31.& 428.42.& 429.49.& 431.4.48.& 433.10.& 434.24.36.& 435.43.45.& 436.1.3 13.& 442.41.& 443.1.& 445.45.& 446.13.& 447.6.& 448 7.& 450.2.& 473.25.32.38 & 474.4.7.14.19.& 481.35.& 486.25.32.& 491.14.& 492.27 & 494.41.& 492.5.& 497.16 & 506.28.& 507.47.& 510.11.13.26.& 517.28.41.42.& 528.15.27.46.& 543.11.& 574.33.& 589.41.& 610.5.& 630.38.& 631.36
Distillationum remedia 366.45.& 416.44.& 433.26.& 439.3.& 445.8.& 501.45.& 541.6.& 571.12
Distillationibus infantium medicina 409.6
Distillationum capitis remedia 372.39 & 380.38
Distillationi uentris utilia 406.39
Distillationes stomachi inhibentia 372.35
Diuinationis species 126.27.& inde
Diuinationi dediti 3.12
Diuinationis artis periti 457.15
Diuinatio qua ratione haberi potest 667 10.34.35.& 668.9.21.& 539.38
Diuinitas in quibusdam 117.28.per totum
Diuitiæ multos perdunt 119.2
Diuitiæ ingentes & qui diues esse dicatur 592.28.per totū. & 648.11. per totū Quære Locorum uis
Diuitiarum exprobratio 592.48.et 22.11.& circa
Doci, id est cœli faces 11.32
Docilitatis exemplum 128.27.per totum
Dodecatheon herba qualis 455.29 & 479.9
Dolychos herba qualis 288.19
Dolobella P. consul 12.9
Dolobelliana pyra 259.3
Dolores pellentia 375.15
Dolores asperrimi qui 455.8
Domini frons plus prodest quàm occipitium Prouerbium 316.34
Domini oculus fertilissimus, Prouerbium 317.38
Domitius Cn. consul 12.12
Domitius Cn. quære Cneus Domitius
Domitij Cn. delubrum 635.26
Domitij L. interitus 124.33
Domitius Nero Peloponnesum insulam tentauit efficere 51.4
Domitius Nero Achaiam libertate donat 52.12
Domitius Corbulo contra Armenos 84.16 & 86.9
Domitius Romanus 581.29
Domitius Aenobarbus ædilis curulis 141.20
Domitij Aenobarbi consulatus censura & eius cū Crasso inimicitiæ 289.12. et inde
Domitius Aenobarbus quo anno Censor ibidem 18
Domitij Aenobarbi sex loti ingentis precij ibidem 26
Domus sale ubi construuntur 68.5
Domibus carentes homines 69.16
Domus lateritia à quibus reperta 125.32
Domus testudinib. piscibus contectæ 154.34
Domus ubi tectæ scandulis 270.14
Domus ubi tectæ scirpis 282.30.33
Domus plures nobiles Romæ 289.14 & inde
Domus quomodo purgantur, lustranturq; 462.46
Domus quæ pulcherrima Romæ 643.29
Domus, arundinibus ubi tectæ 280.41
Domus regiæ lautissime adornatæ 637.26
Dona maxima Imperatorum, ac fortium ciuium quæ 314.39
Donax piscis 579.15
Donax Calami genus 281.26.& 578.16
Donax, id est Cypria Arundo 443.29
Dorcadum animalium mirum 514.12
Dorcadis in medicinis usus 535.49
Dorcades ubi non sint 150.36
Dorycnium uenenum 513.4
Dorycnij ueneni remedia 570.32.33 & 574.15.& 510.15
Doripetron herba 474.14
Doriphori simulachrum 601.5.& 602 48.& 603.49
Doris herba quæ 408.12
Dorius tonus 9.42
Dorij moduli à quo reperti 126.33
Doron quid 629.33
Dora, id est munera ibidem
Dormiendi regula 502.48.& inde
Dormisse quendam annos septem & quinquaginta 123.25
Dorotheus medicus 412.15
Dorotheus pictor 622.1
Dorsennus Fabius poeta 249.6
Dos filiarum plantaria 279.32
Dosiades scriptor 56.17
Dositheus scriptor 340.44
Drachma quid continet 403.6
Draco siue ueneno & eius in medicinis usus 530.28.& 536.12
Draconis mira 530.28.& inde
Draco mortuus ad uitam reuocatus 454.8
Draco quo se ægrotum sanat 138.13
Draco hominem seruans 190.7
Draconum cum elephantibus discordia 131.24
Draconum mira magnitudo ibidem 24.28 39.& 131.42.per totum
Dracones ubi proueniunt 131.42.per totum
Draconum cristæ 202.3
Dracones serpentum ova hauriunt 189.3 & inde
Draconis morsus remedia 451.42.et 472 10.& 489.11.& 569.22.35
Dracones sapientia 667.25
Draco palmitis genus 307.48
Draco piscis 578.47.& 159.16
Draconis marini medicinæ 572.28
Draconites gemma 667.23

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dracontias gemma ibid. 24
Dracontium herba 448.17
Draconculus herba & ex eo medicinæ ibidē & inde. & 454.31
Draconculus herba quando effoditur 448. 46
Drepanis auis qualis 213.49
Dryites gemma 670.14
Dryos hyphear uisci genus 288.24
Dryophytes ranæ genus 578.9. & 571.40
Dryophonon herba quæ 491.8
Dryopteris herba qualis ibid. 5
Drypetæ quæ 254.27
Dromones pisces 578.34
Druidas cur Romani sustulerint 539.3
Druidæ qui, & qualiter uisco utantur 288.37
Druidæ unde dicti ibidem 40
Druidarum religio, obseruatio, sacrificium q̄s ibidem per totum
Druidarum superstitio 444.44. & inde. & 529.10
Drupa quid 228. 19. & 254. 27 & 256. 26
Drusillanus seruus ditissimus 593.34
Drusille Liuiæ Augusti uxoris mirum 266.26
Drusi Imperatoris castris, apes sedere 195.34
Drusi Imperatoris prosperrima victoria ibidem
Drusus Imperator uinosus ut pater 253.26
Drusi uxor Antonia 168.31
Drusus Tyberij filius 357.43
Drusus de Brassicæ Cyma ibidem 42
Drusi primi laus & eius à morbo liberatio 467.36
Drusi, & Cepionis inimicitiæ quando 581.42
Drusus quid in tribunatu suo cum nummis 584.23
Drusi Liuij tribunatus & eius argentum 593.19
Drusus Trib. pleb. cur caprinum sanguinem biberit 512.3
Dubijs fidem dare res ardua, prologo 1.55
Duillij imper. Classis sexaginta diebus parata 383.43
Duillij C. triumphus & eiusdem statua 697.4
Dulcis uini natura 247.45
Dulcia odore carere 264.13
Dulcibus rarus odor 387.49
Dulcia non sunt eadem omnibus 414.17
Duodecim tabulæ à quo scriptæ 34.5.16
Duodecim tabularum leges 268.17. & & 289.39. & 204.49. & inde
Duodecim tabulæ nullam mentionem de ulla habent 350.7
Duracina uua unde dicta 242.18. & 244.22
Duracina cerasa 263.31
Duriciarum corporis remedia 415. 25. & 416.42. & 381.10. & 427. 12. & 428. 3. 42. & 417. 27. 48 & 437. 32. 35. & 430. 12. 45. & 474. 11. & 481. 3. & 440. 34. & 458. 36. 30. & 520. 42. & 491 44. 49
Duritia corporis quomodo tollitur 398. 6 & 399. 9. & 401. 27
Duris Samius historicus 64. 36. & 142 31. & 601. 32
Durij L. medici interitus 124. 23
Dusaritis Myrrha 223.8
Dux qualis esse debet 458.18
Ducis eligendi exemplum 175.34. & inde

E

Ale fera qualis 135.29
Ebrietas uitanda omnino 262.43 per totum
Ebrietatis mala ibidem per totum
Ebrietatis effectus ibidem 46. & 253 1. 10. 14
Ebrietas uitæ præmium apud quosdam 252. 47
Ebrij post uomitum sæpe bibunt 253.4
Ebrietas multis mortis causa ibid. 12
Ebriosorum opera 253. 10. 33. 40
Ebrietas nulla in parte mundi cessat ibid. 43
Ebrietatem aqua quædam inducit ibid. 45
Ebrietatis simulacrum 602.20
Ebrietatem facientia 463.36
Ebrietas quomodo non sentiatur 433.3 & 441. 16. & 551. 38. & inde
Ebrietatem discutientia 366. 19. & 369 29. 30. & 398. 41. & 664. 20. & 667. 23. & 449. 43. & 523. 24
Ebuli herbæ medicinæ 464. 7. & 476 32. & 480. 17. 21
Ebur quid 128.36
Eboris excogitatio prima 217.9
Ebore quæ fiant ibidem. & 131. 15. & inde
Eboris secatio luxus causa 287.16 & 131. 15
Eboris fossilis consid. 646. 7. & inde
Ecbolima uua mira 151. 11
Echeneidis piscis consideratio 158. 47 per totum
Echeneidis piscis in medicinis usus 578. 4
Echeneis pisciculus nauem retinet 566. 17 36. & 158. 47
Echini herbæ consideratio 462.39
Echinometræ pisces 161.6
Echinorum piscium consideratio ibid. 5
Echini, maris sæuitiam præsagiunt ibidem 9 & 345. 15
Echinus animal in mari 579. 1
Echini quando pariunt 167.40
Echini piscis in medicinis usus 577. 15
Echini medicinæ 570. 32. & 571. 23. 46 & 573. 26
Echini Carpathij maris quales 170. 32
Echini crustis & spinis teguntur 155. 12
Echinorum dentes 205. 33
Echinophoræ pisces 578. 46
Echion statuarius 600. 35
Echion pictor quibus usus coloribus 618. 1
Echion pictor quando 620. 35
Echionis pictoris opera ibidem
Echion medicamentum 525. 24
Echite herba qualis 448. 5
Echites gemma 670. 8
Echo quid, & qua ratione reddatur 14. 15 per totum. & 642. 37
Ecliptica in Zodiaco quæ 7. 40
Eclypsium solis & lunæ consideratio 5. 9 per totum. & 6. 15. per totū. & 22. 46 & inde
Eclipses etiam quadrupedes pauent 149. 40
Ecnephias quid 16. 23. 33
Ectypa quæ 627. 44. & 668. 48
Ectrapeli qui 113. 11
Ectromatium uinum 250. 32
Ederæ consideratio. Vide Hedera
Edypnous genus Intubi 368. 39
Educationis puerorum exemplum 154. 28
Effascinantes homines ubi 107. 17 & inde
Effascinationes prohibet Antipathes 656. 15
Effigies hominum mirę 101. 31. per totum & 106. 17. per totum. & 32. ibidem per totum
Effigies hominum cur exprimebantur 597. 15
Egylaste sal Hispaniæ 559. 45
Egilai in uineis colendis laus 245. 8
Egylops, Vide Aegylops
Egnatius Caluinus præfectus 183. 3
Egnatij Mecennij uxor 248. 42
Egula sulphuris genus 630. 11
Electricia quid 209. 36. 40
Elaphoboscum herba, et ex ea medicinæ 411 5. & 461. 24
Elapis serpentis morsus remedia 569. 30
Elate arbor 228. 34
Elaterium medicamentum & eius usus 362 30. & inde. & 363. 10
Elaterium diu durat 497. 20
Elatine herba qualis 491. 11
Elatites lapis 647. 17
Elleborine frutex 238. 24. & 491. 19
Electri consideratio 655. 26. & inde
Electrides insulæ ibidem 30
Electrum ubi prouenit 61. 2. & 62. 5
Electrum quid & quale 587. 28. & inde & 655. 21. & inde
Electri usus 587. 32
Electrum Corinthium quale 657. 11
Electrides arbores ubi 655. 44
Elegia arundinis genus 281. 33
Heliosphacos herba 464. 14. & 483. 13
Heliosphacos herba & ex ea medicinæ 417. 33. 40
Elementorum consideratio. numerus, nomina, situs, natura &c. 22. per totum
Elementa tria sine sapore, odore, succóque 264. 4
Elementorum nexus 2. 5. & inde. & 20. 28
Elementi sedes non nisi in elemento est 20. 28
Elementorum figura qualis ibidem 29. & inde
Elenchi unionis genus 162. 23
Eleomelitis olei usus 428. 17. & 257. 2 & inde
Eleomeli oleum ubi 257. 2
Elephantiasis morbi descriptio 464. 44
Elephantiæ morbi remedia 371. 29. & 374 31. & 379. 12. & 437. 6. & 458. 28 & 510. 10. & 515. 40. & 549. 16

Universidad de Deusto
Biblioteca

Elephantorum consideratio libri octaui, capitibus duodecim primis
Elephantorum uenatores, domitoresq; 89.15
Elephas animalium terrestrium maximum 128.4
Elephantis intellectus ibidem 5. 129. 9 per totum
Elephas in quibus hominis similis 128.4 per totum
Elephantes lunam adorant ibid. 9. & inde
Elephantes quando primum iuncti Romæ 128.18
Elephantum ut hominum certamen 129.44 per totum
Elephantes per funes incedunt 128.24.28
Elephantum docilitas ibidem 27. per totum
Elephantes scribere discunt ibid. 30
Elephantum cornua qualia ibid. 34
Elephantum ossium usus ibid. 35
Elephantũ dentes ibidem. & inde. & 205 34. & 131.15
Elephantum clementia 128.44. per totum & 130.18
Elephantum memoria 129. 9. per totum
Elephantes quibus gaudent ibidem 16. & 131.1. & inde
Elephantum pudor 129.18
Elephantum amor ibidem 12. & inde
Elephantes quando primum in Italia uisi 129 3 4. per totum
Elephantum pugna ibidem 44. per totum
Elephantes hordei succo celerrime mitigantur 130.22
Elephantes quomodo capiantur 130.24
Elephantes fœminæ moribus pauidiores ibidem 38
Elephantes quomodo domantur ibidem 40. & inde
Elephantes indi, Afriq; quales ibidem 46 & 128.17
Elephantum partus, & reliqua natura 130 48. per totum
Elephantes quot annis uiuant ibidem 49
Elephantes quæ pati non possunt 131.2
Elephantum manus quæ ibidem 8
Elephantum cutis qualis ibidem 13. & inde
Elephantum dentium magnitudo ibidem 18
Elephantes ubi nascãtur 131.22. per totum
Elephantum cum draconibus discordia 23 ibidem
Elephantum sanguis frigidissimus ibid. 35
Elephantum cum Rhinocerote belua inimicitia 135.16
Elephas chameleonte deuorato, Oleastro sibi occurrit 138.19
Elephantes iussa faciunt 182.25
Elephantum partus 186.38. & 187.10
Elephantum uenter qualis 209.3
Elephantum digiti quales 213.5. & inde
Elephantum sonus qualis 215.4
Elephantũ anima serpẽtes extrahit ibid. 49
Elephantem mulier quædã peperit 109.11
Elephantes quis primus Romam in triumphum duxit 118.36
Elephantes ubi nobiles 90.44
Elephantis uescentes homines 101.44 & 102.7
Elephantum uenatus ubi 99.45
Elephantes Africi ubi incipiant 100.48
Elephanto lingua qualis 206.25
Elephanti, & ad eum pertinentium in mediis usus 506.14. & inde
Elephantum color ex quo 617.9
Elephantum usus in bellis 89.16
Elephantes in arbores cornua exacuunt 314.4
Elephantum in Africa multitudo 67.13
Elephanti pisces 578.31. & 579.1 & 152.18
Elephantis Thebaidis op. ubi nulli arbori decidunt folia 274.10
Eleusinæ deæ templũ 626.46. & 627.15
Elidis trimon optimum 389.30
Elico faber 217.11
Ellychnia quæ & ex ea medicinæ 427.19 & 630.11
Elops piscis 157.8
Elops ubi optimus 168.15
Elopis serpentis morsus remedia 559.30
Eloquentiæ uis 116.36
Elpenoris tumulus ubi Myrtus uisa primum 265.1
Elucia quid 610.27
Emere Liber pater primus instituit 125.18
Emptum male semper pœnitet 516.13
Emydæ testudines 568.15
Empedocles magus, & eius peregrinatio 538.34
Empetrum herba qualis 491.14
Empirice medicina à quo & ubi 524.33
Emplastris conuenientia 638.49
Emplastrationis consideratio 300. 2. per totum
Emplastri ratio unde nata ibidem 2
Emplastra quæ arbores non recipiunt ibidem 18
Emplastratio omnium fertilissima ibid. 20
Emplecton quid 649.23
Encardia gemma 667.28
Encaustica Pamphilus pingere docuit 624.48
Encausticæ picturæ duo genera 627.22
Encaustum picturæ genus 624.44 & inde
Enchiridia librorum inscriptiones prologo 1.90
Enchusa herba quæ 408.12.20
Encyclopediæ quæ dicantur prologo 1.53
Encrinomenos simulacrum 602.33
Eneate tinum 247.30
Endymionis fabula de luna 4.39
Enguini quod oleum uendunt 428.17
Enhæmon medicamentum 223.47
Enhydros gemma 670.23
Enhydris serpens 539.46
Enhydris, id est coluber in aquis uiuens ad quid ibidem. & 574.38
Enneaphyllon herba quæ 491.23
Ennius uates antiquissimus de offa 321.14
Ennij statua in Scipionis sepulchro 116.49
Enochis gemma 667.31
Enterocelarum, id est intestinorum dilabentium remedia 364. 32. & 476. 28.34 & 477.8. & 481.37. & 494.27
Entochij simulachrum 636.15
Entomon herba quæ 457.33
Eone arbor, ex qua Argo nauis facta 238.4
Epaminundæ ducis pictura 126.12
Epaticorum remedia 375.32. & 472 47. & 496.9. & 510.24
Epatizon quid 396.24
Epatodorus statuarius 600.34
Ephedra herba 472.33
Ephedrus herba qualis 480.47
Ephemeron herba 468.31
Ephemeris herbæ medicinæ 480.34
Ephesiæ Dianæ templi descriptio 642.14
Ephesiæ Dianæ simulachrum à Mentore factum 118.29
Ephesiæ Dianæ templum quale 241.44 & 285.32. & 636.10
Ephesiæ Dianæ simulachra ex qua materia 285.33
Ephesiæ Dianæ simulachrum à Canetia factum ibid. 35
Ephesiæ Dianæ templum quando constructum ibid. 32. 39
Ephesiæ Dianæ templum à quibus, & ex qua materia ibidem 31. & 118.16
Ephæstion Alexandri amicus 601.46
Ephydros herba qualis 481.31
Epicharmus quas literas reperit 125.26
Epichemasis quid 532.3
Epicurus hortorum magister 350.12
Epicuri cultus per cubicula gestant 613.15
Epicuri natali quando sacrificant ibid. 16
Epicuri pictura 626.47
Epidij C. commentaria 311.24
Epiglossis quid 206.32. et inde
Epimedion herba qualis 491.20
Epimelas gemma 667.40
Epimenidis senectus 121.13
Epimenidis anima usa post mortem 123.25
Epimenidium Scyllæ genus 353.48
Epinyctis morbus quis 66.9
Epinyctidas morbum sanantia 363.22
Epinyctidis morbi remedia 366. 9. & 369 44. & 374.15. & 377.35. & 580. 41. & 383.36. & 421.10. & 426. 7.43. & 431.21. & 432.47. et 333 47. & 434.38. & 442.3. & 488. 15. & 514.1. & 543. 43. & 571. 48. & 646.37
Epipactis frutex 238.24
Epipactis herba quæ 491.19
Epipetron herba 394.17
Epiphoræ remedia 363.17. & 365. 40. & 367.32. & 368.31. & 371.5.42 & 372.33. & 373.38. & 375.5. & 376. 2.20. & 377. 45. & 378.14 & 379.3. & 380.12.21.46. & 382 19. & 383.36.42. & 397.29. 34 & 398.9.19. & 399.22.28. et 400 23. 47. & 401. 13. & 416. 8. & 415.9. & 416.37. & 417. 15. & 427.21. & 429.31. & 431.35. & 436.7. & 440.36. & 446.33. & 448.28. & 451.39. & 456.40. & 465.49. & 466.1.4.5.7. & 467. 7.8.45. & 468.30. & 486.41. & 489. 12. & 492. 7. & 495. 1. & 496.3. & 504.39. & 505. 8.37 & 513.47. & 514. 10.22. & 427 45.47. & 535. 19. & 607. 37. &

610.13. & 616.16. & 631.27. & 645.33
Epiphoris testium medicina 397.46
Epiphoras uteri quid leniat 484.8. & 517.40
Epirotica poma 258.39
Epitherses simulacrum 603.23
Epithymon thymi flos 474.29.32
Epithymi herbæ medicinæ 479.6 & 481.15
Epodes pisces 579.22
Epoptidum, libri Sorani inscriptio, prologo 1. in fine
Epulæ inter incendio nominato quid fit 500.11
Epulantium consuetudo ibidem. & inde
Equisetum herba qualis 481.26
Equiselis herba qualis 336.28
Equestris ordinis consideratio 582.44 per totum
Equestris ordo cur dictus 581.32. & inde
Equester ordo quando in unitatem uenit 582.48
Equestris ordinis quis esse poterat 583.3
Equestres statuæ quales 597.33
Equorum consideratio 143.33. per totum
Equorum plurium sepulchra ibidem 39 & inde
Equorum erga dominos amor ibid. per totū
Equorum intellectus ibid. 48. & 144.10
Equorum docilitas ibidem 143.49
Equi quot annis uiuant 144.10. & inde
Equorum forma qualis esse debeat ibid. 21
Equorum conceptus quando 187.12
Equum equitare quis primus reperit 126.22
Equorum ornamenta quis reperit ibidem
Equum qui aries appellatur in muralibus quis reperit 126.21
Equo pugnare à quo repertum ibidem 23
Equæ prægnantes coeunt 187.27
Equorum corpore uespæ nascuntur, atq; Crabones 196.48
Equorum dentes quales 205.13.48 & inde
Equæ caput affixum palo, erucas fugat 361.14
Equæ fauonio uento concipiunt 63.34 & 144.39. & 275.15
Equarum lacte, uel sanguine pultem Sarmatæ faciunt 322.22
Equis admissiuæ tempore quid dandum 372.41
Equi uestigium qualiter singultum tollat 523.27
Equi uestigia luporum sub equite sequentes, rumpuntur ibidem 29
Equorum coitus, partusq; 144.24
Equarum libido quo extinguitur ibid. 30
Equarum Hippomanes quid ibid. 33
Equi quo in cursu infatigabiles fiant 523.3
Equi feri ubi 132.10
Equo fere qui homini morbi 144.44
Equi fel non habent secundum quosdam 208.2
Equo fel esse in aluo ibidem 4
Equos saginantia 406.3
Equi ubi rabie inflammantur 461.41
Equi coire nō potentes, quo iuuētur 478.17
Equorum ornamenta ex quo 611.3
Equæ grauidæ, quo abortum patiuntur 505.24
Equus publicis sacris immolabatur 511.48
Equorum cum camelis odium 135.2
Equi alati, cornutiq; ibid. 23
Equi fluuiatilis descriptio 137.26
Equorum scabiem tollentia 578.9 & 135.29
Equi homini fidelissimi 142.23
Equi quos gradarios dicimus 144.42 & inde
Equæ ubi uento concipiunt ibidem 39
Equinos pedes homines habentes 61.8
Equina species qualiter in hominibus monstrifice uideatur 515.17
Equi, & ad equam attinentium in medicinis usus 433
Equi lingua 517.4
Equini fimi cinis in medicina ibidem 18.30
Equi coagulum in medicina ibid. 18.30
Equini lichenes calculos renum pellunt 518.24
Equæ ungulæ cinis in medicina ibidem 25 49. & 520.37
Equi sanguis in medicina 519.1
Equi spuma, setæ, dentes, in medicina ibidem 5.6.20. & 520.37
Equi signi cœlestis ortus 340.33
Equi signi cœlestis occasus 334.30
Equites qui dicti 582.38
Equitum nomen sæpe uariatum 583.19
Equites flexumines ibidem 20
Equitatio stomacho utilis & coxis 502.47
Equitatus artem quis primus scripsit 603.1
Equitantibus utile 519.4. & inde
Eranthemon herba 408.28.37
Braphius rex 639.27
Erasistratus nobilis medicus quādo 247.18 & 470.10. per totum
Erasistratus medicus 369.32. & 524.31
Erasistrati medici laus, ætasq; 470.10 per totum
Eratosthenis laus 32.16
Eræ herbæ granum uertiginem facit cum in pane est 327.15
Eretria creta 616.1.32.39
Eretria terra qualis 631.46
Ereuthodanus herba 444.7
Erice herba 194.22.25
Ericis fruticis medicinæ 441.24
Erigeron herba qualis 468.16. & 476 33. & 481.14
Erigonus pictor 626.48
Erinna poetria 601.18
Erineon herba & ex ea medicinæ 431.33 & inde
Eringes herbæ medicinæ 405.11.34
Eryngion herba qualis 394.27.405 11. & inde. & 33. ibidem
Eriophoron lini genus 348.27
Eriphia herba qualis 450.33
Erysimon frugis genus 418.39
Erysimonis herbæ medicinæ 483.44
Erysimum triticum quale 322.11
Erysisceptrum arbor qualis 226.42 & 445.32
Erythale herba qualis 482.3
Eristalis gemma 667.32
Erithace quid 192.15
Erithacus auis 178.14
Erithales herba 467.36
Erythinus piscis 578.48. & 156.34 & 169.2
Erythini piscis medicinæ 574.33
Erythrani Cissi 443
Erythrodanus herba, medicinæ quæ ex ea 444.7. & 477.23
Erythracon herba 478.13
Erythrocomis Punici mali species 238.20
Erythrodani herbæ medicinæ 444.7
Erythron quid 402.29
Erythros Rhus qualis 444.2. & 447.8
Erophilus medicus qualis 524.35
Erotylos gemma 667.33
Erucæ herbæ natura 359.11
Erucæ menstruo fœm. fugantur 313.31
Eruca concitatrix ueneris 359.12. & 187.25.373.2
Erucæ herbæ semen quale 361.20
Erucæ syluestris medicinæ 372.45
Erucæ uermes pessimi 310.11
Erucæ unde & quando nascantur ibid. 13
Erucæ ne fata lædant 313.31. & 371.14
Eruca uermis quomodo nascitur 201.2 per totum
Eruditorum reiectio prologo 1.26
Erugo in medicinis 456.46
Erugo quo compescitur 610.40
Eruginis faciendæ ratio, usus, ac medicinæ ex ea 606.9.36. & inde
Eruiliæ herbæ solium quale 319.2
Eruiliam pinsendi ratio 322.20
Eruilia apes delectantur 392.20
Eruptionum remedia 427.38
Erui leguminis consideratio, natura, medicinæ 325.46
Eruo legumine Cæsar Augustus curatus ibidem 47
Erui leguminis medicinæ 418.6
Eruum legumen uermes necantes 327.17
Eruum in Tyriaca 385.20
Esalon auis cui inimica 189.44
Escariæ uuarum genus 244.30
Eschynomene herba qualis 450.27
Esculum ab Esca dictam putant, idcirco sine diphthongo scribere libuit
Esculus arbor Ioui sacra 217.1. et 267.49
Esculi arboris corona 267.49
Esculus glandes fert 268.51
Esculus quo tempore semen efficit 276.22
Esculi radices profundissimæ 278.22
Esculeti dispositio qualiter 303.2. & inde
Esernini Marcelli libertus ditiss. 217.39
Esopon lactucæ genus 367.20
Esoponis medicinæ ibidem 21. & inde
Esox piscis Rheni ingens 155.11
Esubopes Colchorum rex 685.1
Etesiarum uentorum initium 3.7.22
Etesiarum desitio 340.38.42
Etesiæ uenti idem quod Aquilo 343.2
Etesiis uentis maxime harenæ mouentur 658.39
Etesiæ uenti quales 15.30.47. & 58 13. & inde
Etesiaca uua 244.6

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ethe quid 622.31
Ethesius lapis 648.12
Etionis gigantis corpus 112.45
Evander Aug. statuarius 636.9
Eumenes scriptor 136.14
Euboea abietes pessimas habet 284.15
Euboeæ Olympias uentus peculiaris 310.26
Reliqua quære parte secunda.
Euchir statuarius 604.17
Euchir fictor 627.41
Euenemon quid 603.29
Eudorus pictor, statuariusq; 526.35
Eudoxus Lathyrum regem fugiens 21.32
Euenor pictor 619.3
Euentus astris assignantur 3.12
Euentus boni simulachrum quale Romæ 603 6.& 635. 16
Eugalacton herba 491.46
Eugenia uuæ genus 243.9
Eugrammus fictor 627.41
Euhemerus scriptor 540.35
Eumarus pictor 618.30
Eumeces balsami genus 227.9
Eumenis cum Ptolemæo æmulatio 234.40
Eumenis aduersus Gallos prælia 603.35
Eumetris gemma 667.34
Eunicus statuarius 603.42
Eunuchi in Perside regnare soliti 232.14
Euonchion lactucæ genus 357.4
Euocandorii deorum à Magis ratio 449.45
Eupatoria herba qualis 458.49
Eupatoris currus aurei, argēteiq; 594.14
Eupetalos lauri genus 266.8
Eupetalos gemma 667.37
Euphorbiæ herbæ consideratio 460.3
Euphorbiæ herbæ inuentio 434.43
Euphorbia & ex ea medicinæ 66.9
Euphorbij medicinæ 466.2.& 474 23.& 480.8
Euphorbus medicus 460.3
Euphorion statuarius 603.42
Euphranor statuarius & eius opera 600. 34.& 603.3
Euphranor pictor 623.47.& 625.20
Euphranoris pictoris opera plura 625.20 & inde
Euphrates fluuius papyrum gignit 235.4
Euphratis fluuij de loti scapo mirum 238.4
Euphrates non inuehit limum ut Nilus 327.43
Euphratis fluuij restagnatio & fertilitas 328.30
Euphrates fluuius Cobaris præfecti opere deductus 94.43
Reliqua quære parte secunda.
Euphronides statuarius 600.36
Euphronius scriptor de uino condendo 251.21
Euphrosinum herba 460.27
Euplea herba qualis 464.47
Eupompus pictor 619.24.& 620.23
Euryclides pictor 626.34
Eureos gemma 667.37
Euripidi quid obiecit Aristophanes 411.15
Euripidis mater qualis 411.15
Euripidis poetæ sepulchrum ubi 554.42
Euripus. Quære parte secunda
Euronotus uentus 15.10
Europa ubi primum cum Ioue concubuit 217.36
Europæ pictura 624.10
Reliqua quære parte secunda.
Eurotias gemma 667.38
Eurus uentus 151
Eusebes gemma 667.39
Eutherijton balsami genus 227.8.10
Euthymus beatissimus à Dijs iudicatus 121 per totum
Eutychides statuarius 600.38.& 603.10.& 636.19
Eutychides pictor 625.34
Eutyche fœmina 109.10
Euthycrates statuarius 600.38.& 602.7
Eutymedes pictor 627.9
Euxinidas pictor 620.22
Euzomon quid 372.49
Exacon herba quæ 459.17
Exaluminati uniones 162.23
Exalburnatum quid 284.48
Excarificatio arborum quid 312.13
Excreationes pectoris adiuuantia 379.8 & 439.4.15
Excreationes sanguinis sanantia 446.46
Excreationis purulentæ remedia 374.7 & 383.31
Excrescentium in corpore remedia 370.16 & 399.19.& 426.36.& 429.40 & 430.29.& 436.11. & 646.3
Excrescentibus circa sedem medicina 409 17.413.25
Exedum herba qualis 451.20
Exequiæ pomposissimæ 119.48.per totum
Exercitatio optima medicina 502.45
Exercitationis exemplum 621.14
Exercuus ordinem quis primus reperit 126.25
Exebenus gemma 667.31
Exilij consuetudo 525.49.& inde
Existimantibus nihil incredibile 208.24
Exocœti piscis cōsideratio 157.48.per totū
Exocœto nullæ branchiæ ibidem 49
Expensa quæ 584.8
Experimentis optime creditur 291.18
Expuentium purulenta remedia 363.15
Expuit nunquam Antonia Drusi 113.32
Expuere ubi nemo solet 107.42
Exquilina tribus Romæ 315.8
Extorum consideratio animalium 207.41 & inde.& 208.22
Exta non prandentium celerius senescunt 503.12
Exta quibus bina animalibus 207.42 & inde
Extorum caput ibidem 41.47
Extis quando capita uel corda adimuntur, uel geminantur 498.46
Extenuandi uim habentia 647.49
Extrahentia affixa corpori 383.49

F

FAbæ consideratio 324.2.et inde
Faba quomodo serenda 329.39
Fabis cauatis semina inclusa si serantur mire prouenient 361.39
Faba ut diu duret 340.21
Fabæ maximæ 324.22
Faba ubi spōte sua nascitur ibid. 18.et 61.20
Fabæ serendæ cura 327.22
Faba ubi serenda 238.2
Faba quando metitur 336.36
Fabæ scapus unus, centū fabis onustus 322.8
Fabam quidam omni pani addunt ibid.30
Fabæ maximus honor 324.2
Fabæ in sacris apud ueteres ibidem 6
Faba contra sensus quæ & somnia facit ibidem 7
Faba à Pythagora cur damnata ibidem 8
Fabæ animas mortuorum inesse ibidem
Faba flamen non uescitur ibid. 9
Faba cur refrima dicta ibid. 11
Fabæ satio quando ibidem 13.& 333.33 & 334.42
Fabæ radix qualis 318.17
Faba quota die nascitur post satum ibid.20
Fabæ augmentum qualiter ibidem 43
Fabæ caulis qualis ibidem 46
Fabæ folia qualia 319.1
Fabæ quot diebus florent ibid.3
Faba apes delectantur 392.20
Faba & ex ea medicinæ 417.4.& inde
Faba Græca arbor qualis 278.2
Faba Græca & ex ea medicinæ 435.42
Fabianus de oleæ natura 254.18
Fabianus ager 312.7
Fabianus naturæ rerū peritissimus 645.8
Fabij cōsulatu quæ facta signa fuerint 11.49
Fabiorum familia, & in ea tres cōtinui principes senatus 119.10
Fabij plures Ambustus, Rutilianus, Gurges ibidem
Fabius Qu. Max. sexaginta tribus annis Augur fuit 121.23
Fabij cum Allobrogū gente prælium 122.29
Fabius Max. quo febre liberatus ibidem
Fabij Qu. mors qualis 124.10.& 110.18
Fabius Dorsenus poeta 249.6
Fabij unde dicti 314.42
Fabij cunctatoris honores 404.19.et inde
Fabius rem Romanam non pugnando restituit ibidem
Fabius quando, & à quibus pater patriæ dictus ibidem 21
Fabij Qu. consulatus quando 584.13
Fabius Qu. dictator ibid.19
Fabius Pictor quando ædem Salutis pinxit 614.36
Fabiæ familiæ princeps ibidem
Fabius Max. consul 134.37
Fabij senatoris mors 110.8
Fabius Verrucosus Herculem Romam transfert 599.38
Fabricius obsidione liberans exercitum statua donatur 598.47
Fabricius quantum uni cuiq; argenti concederet 694.23
Fabricij parsimonia ibidem
Fabri pisces 579.2.et 157.40
Fabricam ferrariā inuenere cyclopes 126.2
Fabricam materiariā Dædalus reperit ibid.4
Fabula eadem ubiq; reperitur 247.11
Faces nuptiarum ex qua materia 273.30
Facies non nisi homini inest 203.10
Faciei loco, cæteris ab homine, os & rostra ibidem
Facies ne soleatur 528.2

Faciei cutis quo seruetur 400.6
Faciem suam pingentes, formæ gratia 403 25. per totum
Faciei morbi quales 469.13. & inde
Faciei albicandæ remedium 364.5
Faciei maculæ quo tollantur 363.11
Faciei morbi remedia 371.6. et 372 46. & 377.38. & 383.37. 42. & 400.6. & 410.13. & 411.32. & 412.48. & 421.24. et 427.10. 22 & 428.13. & 440.11.42. & 446. 45. & 449.21. & 469.5. & 13. ibidem ferè per totum. & 484. 20.22 & 488.32. & 505.3. & 506.15. & 508.15. & 515.25-29. & 540.34 39. & 573.4
Facticia uina quæ 249.37. per totum
Factus quid 256.13
Fagea glandis genus 268.17. & 269.10
Fageus lucus, Ioui Italo dicatus & ubi fuerit 270.16
Faginæ glandis consideratio 268.27
Fagi glans dulcissima ibidem 21
Fagi cortex ad quid ualet 270.8.11
Fagi reuerentia ibidem 16
Fagus quæ loca amet 273.24
Fago uasa faciunt honorata 283.14
Fagi uas in sacrificijs ibidem
Fagus quibus aptæ operibus 287.1
Fagi arboris medicinæ 436.34. & inde
Falcium agricolarum consideratio 336.34 & inde
Falernæ uuæ quales 244.15. & 246.20
Falerni uini nobilitas 246.20
Falerna pyra cur dicta 258.49
Falernum uinum quale 422.30
Fama qua ratione homini acquiri potest 389 36. & 464.48
Famam ex malo quærunt aliqui 498.18
Famem sedantia 216.25. & 406.42 & 460.35
Famem portēdit prodigiosus partus 109.4
Famem cuniculi afferentes 150.1
Famem medicina 416.34
Familiæ ne malæ sint laborandū est 317.42
Fannij officina qualis 235.13.25
Fannius C. consul 183.24
Farfugium herba qualis 447.37
Far adoreum antea dicebatur 321.4
Far durissimum, & frigorum patiens ibidem 11
Far in Latio, antiquus cibus ibidem 12
Far sine arista in Aegypto est ibidem 47
Far ubi serendum 328.10. & 329.39
Far quando serendum 331.25.38
Farris usus in sacris 314.44
Farreum nouæ nuptæ præferebant ibidem
Farris torrendi feriæ Numa instituit ibid. 31
Farris honor apud ueteres 315.10
Farris modius asse uenit ibidem 22
Far quomodo differt ab alio frumēto 321.10
Farri genicula sena 318.39
Farre tantum pro pane Romani diu usi sunt 319.21
Farris mirus uermiculus 415.16
Farinæ tritici quibus prosint ibid. 10
Farina & ex ea medicinæ ibidem 41
Farinæ chartarū & ex eo medicinæ ibid. 45
Farina à Farre dicta 321.30
Farraginis consideratio 325.48
Farrago tritici genus 318.15
Farranum herba qualis 447.37
Fasces Romanorum Imper. Lauro coronabantur 266.13
Fasces Romanorum ex quibus uirgis 273.27
Fasces consulum purpura ornabantur 163.41
Fascinationibus quomodo occurritur 499.45
Fascinationis remedium 232.10. & 507.25
Fascinis utilia 478.8. & 501.14
Faseolorum leguminum descriptio 324.37
Faseoli legumina quando serendi 331.26
Faseolorum folia qualia 319.2
Fastiditis gratiam dare, res ardua prologo 1.55
Fastorum Romæ prima publicatio 181.25
Fatigationis remedia 434.3. & 436.29 & 437.33. & 479.16. & 483.15 Vide lassitudo
Fatuorum remedia 494.9
Fauces lædentia 421.17. & 425.11 & 432.40. & 574.12
Faucium morbi remedia 333.43. & 382 47. & 400.10. & 405.41. & 413 31. & 414.1. & 415.11. & 430. 36. & 437.35. & 471.26. & 488. 19. & 509.48. & 501.17. & 616. 6. & 528.13. & 541.4. & 612.26 & 646.37. & 656.41
Fauentinum limum optimum 346.28
Fauere linguis quid 498.44
Fauni Dij 217.2
Faunorum dæmonum ludibrij remedia 455.35
Fauonius uentus 15.2.44
Fauonius uentus quando flare incipit ibidem 44. & 334.32. & 333.14
Fauonio uento maritantur uuescētia de terra 275.13.14
Fauonio uento equæ concipiunt 63.34 & 275.13
Fauonij flatus quando 255.14. & 275.13
Fauonius satorum pater 275.13. & inde & 343.6
Fauonio incipiente quid agendum 334.25 & inde
Fauonius an frumento conferat 340.6
Fauonij uenti effectus 343.10
Fauonius unde dictus 275.15
Fauonia pyra 259.5
Fauorabiles nobis, quibus rebus homines fiant 368.37
Fauorum Apium stabilimentum 192.16
Fausta mulier quatuor uno partu peperit 109.4
Faustianus uicus 246.23.26
Febre quædam animalia nunquam carent 512.29
Febrim cerui non sentiunt 140.12
Febris deæ fanum ubi Romæ 2.31
Febrium leges 122.45. & 123.12
Febrium uices & tempora 122.45
Febris oī anno die natalis Antipatri 123.13
Febris quibusdam perpetua ibidem 12
Febrim incitantia 420.34
Febricitantibus nocina ibid. 43
Febricitantibus si uinum dandum 424.2
Febrium omnium remedia 140.11. & 363 36.44. & 369.49. & 380.28. & 397. 28. & 405.13. & 408.8. & 414.2.37. & 415.29. & 418.24 & 427.14. & 428.5. 43. & 432. 45. et 434.11.32. et 441.8. et 442 27. & 456.17.41. & 463.3. & 479.43. & inde. & 496.12. et 504 36.37. & 506.3. & inde. & 508.10 & 510.18. & 520.5. & 530.17. & 531.34. & 547.3. & 564.31. & 575.36. per totum
Febris tertianæ remedia 373.26. & 380. 43. & 450.49. & 494.40. et 505 40. & 506.3
Febris quartanæ remedia 501.41. & 520 8.12. & 506.3. & inde. & 25. ibidem
Febres statas arcent 508.8
Febrium genus Amphimerinum & ciuat medicina 520.7
Felis, id est Cattæ animalis in medicinis usus 520.8.11
Felis aurea ubi pro deo colitur 100.36
Felibus lingua qualis 206.16
Felis cinere mures abiguntur 327.25
Felium oculi quales 294.26. & 659.11
Felium coitus qualis 186.24. & 187.8
Felium in capiendis auibus, cæterisq; astus 189.20. & inde
Feles cur excrementa sua defodiunt ibid. 31
Felix mortalium nemo est 118.20 per totum
Felicis cognomen solus sibi Sylla Rom. asseruit 119.26
Felices qui à dijs iudicati 120.20. per totū
Feliciſsimus quis Romæ creditus 119.37
Felicitas, res decem exigit ibidem & inde
Felicitas solida non est, quam contumelia ulla rumpit 120.20
Felicitatis ædes Romæ 602.21. & 636.42
Felicitatis simulachrū à quo factum 628.11
Felicitatis exempla 111.30. & inde. & 119.8. per totum. & 119.33. & inde & 119.48. & inde. & 120.44. per totum. & 122.40
Fel terræ herba quare dicta 459.16
Fellis animalium consideratio 207.49 & inde. & 511.43. & inde
Felle bubulo tincta semina mures non tangunt 327.36
Fellis in medicinis usus 514.21.23. et inde
Fel ubi nulli animali inest 208.1. & inde
Fel ubi geminum ibid. 2
Fel quid ibid. 6
Fellis uirus maximum ibid. 9
Felle ubi animalia carent omnia ibid. 11
Fel Neptuno dicatum ibid. 17
Felle suffusorum remedia 409.36 & 410.21
Fellis natura, usus q; 511.43. & inde
Felli contraria 417.26
Fellis remedia 413.30. & 574.11
Femur bubulum herba quæ 491.41 tenesella

Feneſtella de olea, ſiue oliua 254.7
Feneſtella hiſtoricus 531.45
Feneſtella quando obiit 593.39
Feratum impetus quo fugitur 531.30
Feras paſcere quis primus inſtituit 149.18
Feræ mitigatæ non concipiunt 187.25
Feras mitigantia 479.28
Feras mulceri alloquijs 133.8
Ferijs latinis quæ fiant Romæ 488.38
Ferina carne Nomades uiuunt 99.1
Feritas animalium quo mitigatur 450 28.& 479.28
Fermentorum conſideratio, differentiæq; 322.26.& inde
Fermenta ex qua materia fiant ibidem
Fermentatus panis magis alit ibidem 47
Feroniæ Deæ ædes 18.17
Ferri conſideratio uſus, commoditas, &c. 608.39.per totum
Ferri mala plura ibidem 42
Ferro quæ fiant ibidem 609.5
Ferrum ubiq; reperiri ibidem 8
Ferri differentiæ ibidem 12.& inde
Ferri temperatio ibidem 21.& 42.ibidem per totum
Ferrum ubi optimum ibidem 24
Ferrum mox humano ſanguine rubiginem trahit ibidem 28
Ferri & Magnetis concordia ibidem 29 & 645.15.& 362.25
Ferrum uiuum quod 609.31
Ferri uena largiſſima metallorum omnium ibidem 37
Ferrum quo à rubigine uindicatur ibid. 43
Ferri medicinæ ibidem 47.& inde
Ferri rubiginis medicinæ 610.5
Ferri ſquamæ uſus ibidem 12
Ferrum uis domitrix rerum omnium 645.16
Ferrum, lapis Theamedes abigit ibid 34
Ferrum ad ſe trahentia ibidem 12.& inde & 647.14.& 362.24.
Ferro quæ herbæ tangi nolunt 361.6. & inde
Ferrum Magnes ad ſe trahit 362.25.& 645.15.& inde
Ferrum quo temperatur 474.20
Ferrum ubi monti hæret, abigiturq; 27.31
Ferrum à quo repertum 125.46
Ferruminandi herba 487.34
Fertilia loca 322.2.& inde.& 317.49 & 330.8.per totum. & 39.19.& inde Quære locorum uis
Fertilitas arborum fere alternat 268.30
Fertilitatis cauſa, cura eſt & 315.29.& inde
Fertilitas ſenectutem affert 277.33
Fertilitas nimia ſæpe nocet 327.8
Fertilitatis fructuum cauſa quæ & inde
Fertiliſsimus locus 268.14
Ferulæ arboris conſideratio 239.9. & 264.40.& 303.12.& inde.& 360.42
Ferulæ herbæ conſideratio, & medicinæ ex ea 384.45.& inde
Ferula Murenis infeſtiſsima 385.4
Ferulæ coronæ 390.37
Ferula aſinis gratiſsima 435.33
Ferulæ iumentis uenenum ibidem
Ferula Baccho ſacra ibidem 34
Ferula ſanguinem ſiſtit 481.42
Feruorum, calorumq; remedia 451.9
Ferus oculus herba qualis 466.20
Feſcenninæ nuptiæ qualiter 262.10
Fecatum uinum quid 248.29
Fecis uini conſideratio 252.10
Fecis aceti natura, & medicinæ ex ea 425.35
Fiber, id eſt Caſtor 567.34. & 578.33
Fiber prægnantibus abortus cauſa 577.26
Fibri feræ deſcriptio 139.10.et inde
Fibri periculi cauſa ſe ipſos caſtrant ibidem
Fibri ingenium ibidem 17
Fibri animalis in medicinis uſus 576.38
Ficedulæ auis conſideratio 178.12.& inde
Ficorum conſideratio, & earum genera 250.19.per totum
Ficorum lactis medicinæ 430.21
Ficus Aegyptia, Cypriaq; 233.26.per totum.& 260.20
Ficus Cypria 233.26. per totum & 250.5
Ficus miræ fertilitatis 260.23
Ficus quo præcoces fiant ibidem 41
Ficus ubi Romæ colitur ibidem. 261.9
Ficus ubi Romulus, Remúsque nutriti ibidem 10
Ficus unius Romæ mirum ibidem 11
Fici quæ in ſe habent ibidem 33
Ficus quando primum in Galliam allata 217.10.& inde
Ficus Indica qualis 218.28.& 107.39
Ficus mira magnitudo 218.33
Ficus ubi optimæ 261.35
Ficorum ſeruatio, & earum uſus ibidem 39 & inde
Ficorum ſuccus qualis 264.9
Ficus nullus odor ibidem 16
Fici argumento Carthago deleta eſt 260.47
Fico folia latiſsima 274.46
Ficus non floret 275.25
Ficus abortus ibidem 26
Ficus quando, & ubi plurima exeat ibid. 40
Ficus facile fructum perdit 276.37
Ficus pomum qualiter gerat 277.3
Fici mirum in Cilicia, Cypro, Hellade ibidem 5
Ficus ubi maxima ibidem 6
Ficus, parte inferiore fertilior ibid. 17
Ficus ſola omnium arborum fœtu maturitatis cauſa medicatur ibidem 25
Ficus ſuccus lacteus quo pro coagulo utimur 282.4
Ficus apta ſcutis 285.17
Fico uita breuis 288.3.& 297.43
Fici inſitio in omni genere 300.18
Ficus omnibus modis naſcens ibidem 28
Ficus quæ apta uitibus 307.23
Ficorum uermes, qui Ceraſtes dicuntur 309.24
Fico uermiculatio mire nocet ibidem 33
Ficorum morbi ibidem 45
Fici qua arte ſerotinæ fiant 312.24
Ficos infeſtantia, & earum remedium ibidem 31
Ficorum ubertas qua arte fiat ibidem 33
Ficorum, & ad eas attinentium natura, ac medicinæ 430.17.& inde
Ficus cineris medicinæ 431.1
Ficus ne putreſcant 464.17
Ficulnei caules quales 164.41
Ficulnei caulis medicinæ 471.14
Fide carent plurima priuſquam facta, uel uiſa ſint 106.21
Fidei ædes in Capitolio 622.40
Fidei lapſus ingens ubi falſæ rei grauis autor exiſtit 65.38
Fidem dare dubijs res ardua, prologo 1.55
Fides dea 2.62
Fiducia aliena uiuere 404.47
Fiducia mira 118.13
Fidenates ciues legatos Romanorum perimunt 598.7
Fiduciæ ſigni exortus 334.18.21.& 335 24.& 336.8
Fiduciæ ſigni occaſus 333.12.& 337. 25.& 338.49
Fiduciæ occaſus, initium Autumni 339.20
Fidustius Marc. cur proſcriptus à Sylla 119.16
Fieri quædam nequeunt 3.24
Figlinarũ opera quo frangantur 628.2.38
Figlinarum operum uſus 629.26
Figulina ars à quo reperta 126.3
Figulorum collegium à quo Romæ 628.29
Figura quæ perfectiſsima 1.25.per totum
Filij parentibus interdũ ſimiles 110.33.40 per totum
Filij patribus raro proceriores 112.42
Filij pulchri boniq; qua ratione generantur 450.22.& inde
Filij qua ratione noſcuntur an legitimi ſint 107.7.& 171.10
Filij quo pulchri, boni, fortunatiq; gignantur 471.6
Filiorum erga genitores obligatio 150.39 & 173.10.& 176.10.& 179.21. & 197.14.& inde
Filia una erga matrem gratiſsima 117.38 & inde
Filiæ Melampodis quo ſanatæ 457.17
Filicis herbæ conſideratio, genera, nomina 491.25
Filix herba qua ratione interit 317.45
Filicis ſemen nullum ibidem 5
Filicis ſtirps quomodo è corpore extrahitur 443.23
Filicula herba qualis 474.39
Fimeta ſupra naſcens herba ad quid utilis 451.3
Fimi conſideratio, genera, uſus. &c. 293.38 & inde
Fimi uſus ab Augea rege repertus ibid. 39
Fimi bonitas ibidem 41.& inde
Fimi ſtercus unde eſſe fieriq; debet 294.10 & inde
Fimus quando ponendus in agris 330.28 & inde
Fiſtularum muſicalium materia quæ 281.22 & inde
Fiſtulam Pan deus reperit 126.31

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fistularum morbi remedia 367.4.& 369 19.& 411.10.& 418.45.& 420. 9.& 426.15.28.& 437.44.& 440.13.& 443.35.& 449.8.& & 458.3.& 480.47. copiosè.& 491.3.& 493.35.& 496.43.& 527.20.& 580.15.& 588.1.& 606.32.& 610.17
Flaccus Vibij Crispi legatus 346.4
Flaccus Pompeius in Hispania 262.34
Flaccus censor quando 121.27
Flaccorum familia unde dicta 203.8
Flaminius circus Romæ 596.46
Flaminius Caius censor 632.23
Flaminij Qu. consulatus 359.20
Flamini sacerdoti fabæ usus interdictus 324.9
Flamini equinum fel tangere non licet 511.47
Flammæ præsagia 345.1.2
Flatus repentini 16.18. per totum
Flauianus Africæ proconsul 153.38
Flauius Cn. Annij filius, fastos primus Pont. publicat 581.25
Flauius Cn. tribunus plebis ibidem 30
Flauij Cn. cum patribus indignatio ibidem 31
Flauius ædem Concordiæ uouit ibidem 35
Flauius Proculus 583.10
Flegmatis morbi remedia 422.11
Flesse quosdam nunquam 113.26
Flexumines equites 583.20
Floralia festa cur, à quo, & quando instituta 338.35
Floræ Deæ simulachrum 635.16
Florentiæ urbis uuæ 244.5
Flos arborum gaudium est 275.11
Floribus uinũ quomodo conficiunt 250.38
Florum Hortensium differentiæ 354.28
Flores cotidie gigni 385.31
Flores hominũ mortis admonent ibidem 32
Flores, qui Troiano tempore laudentur 388.47
Florũ odoris differẽtiæ ibidem per totum
Flores in funere uirorũ illustrium 368.27
Flores ubi sine odore 389.6
Florum colores præcipui tres ibidem 42
Flos primus, uer nuncians 391.35
Flores maximè durantes ibidem 42
Flores uerni qui 291.49.& circa
Flores trans maria ibidem 7.& circa
Florum inter se in nascendo ordo ibidem
Florum olearum medicinæ 426.7.& inde
Floreſcendi satorum tempus, & differentiæ 275.13. per totum
Floreſcendi, defloreſcendiq; tempus 276.11
Floreſcentibus satis quando uenti nocent 329.44
Floreſcendi Hortensium tempus 354 25.& inde
Floreſcentia spectatissime, celerrime marceſcunt 385.33
Fluuiorum miracula 29.12. per totum. & 552.34. per totum
Flumina, res in lapidem uertentia 29.27 & inde.& 554.47.& inde
Flumina retrofluentia 80.14
Fluminum erumpentium remedium 282.11
Fluminum afflatus qualitas 291.15
Flumina iuxta nascentes herbæ ad quid utiles 450.47
Flumina quo mox siccantur 470.45
Flumina incantationibus sisti possunt 508 8.& 666.1
Reliqua quære parte secunda.
Fluxiones quæ 407.42
Fluxionis alui remedia 412.46.et 447.3 & 460.25.& 632.12
Quære Aluum
Fluxus, refluxusq; mariũ consideratio 27 39. per totum
Foci consideratio 652.17.& inde
Foco comparuit genitale in cinere ibid. 21
Fœcunda minus, quæ maiora sunt corpore 186.38
Fœcunditas rerum 388.1
Fœcunditas senectutem, ac interitum affert 277.27.& 285.27.& 305.22
Fœcunditatis remedium 288.48.& 505.33.& 507.31.& 522.11.& 550.23.28
Fœdera Thesçus reperit 126.26
Fœminæ quanti uiris constant 214.29.46
Fœminarum erga mares in quibusdam amor 231.37
Fœminis uini usus interdictus 248.42
Fœminæ osculabantur olim, an temetum olerent 248.45
Fœminæ quo grauidæ, & fœcundæ fiant 251 3.4.& 276.42
Fœminæ quo steriles fiant 251.4.5
Fœminam cur cortices arborum Græci appellant 270.4
Fœmina conciti mensis qualiter Erucas uermes fugat 313.31
Fœminæ qua ratione concipiuntur 342. 32.& 342.6
Fœminarum purgationibus utilia 364 10.31
Fœminæ duplices pupillas habentes, ubiq; uisis nocent 107.21
Fœminæ Bithyæ fascinatrices ibidem 22
Fœminæ semel tantum in uita parientes ibid. 49.& 108.31
Fœminæ ubi paruissimæ ibid. 9
Fœminæ septimo anno parientes ibidem 33.37
Fœminas mutari in mares non est fabulosum 109.17
Fœminæ celerius senescunt quàm mares ibidem 34
Fœminæ celerius gignuntur, uti & senescunt celerius ibidem
Fœminas in uteri sinistra parte moueri, mares in dextra ibidem
Fœminarum partum gestantium signa ibid. 42. per totum
Fœminæ nunquam ambidextræ sunt 113.15
Fœminarum quarundam felicitas 119.8 per totum
Fœminarum plurium longa senectus 121.31 & inde.& 122.13
Fœminas mortuas sæpe reuiuiscere 123.28
Fœminarum fœcunditas quomodo fiat 366 23.42
Fœminarum Venus quo maximè accenditur 381.40.& inde
Fœminarum conuicia 384.5
Fœminis innuptijs quis concessus color 389.49
Fœminæ ubi communes omnibus 69.17
Fœminis ubi uiri carent 72.38
Fœminæ ubi regnant 101.26.& 102.13
Fœminæ quando libidinis auidissimæ 411.39
Fœminæ quomodo decorem seruare possint 419.19
Fœminæ herbarum uiris peritiores 453.38
Fœminarum auri usus qualis & inde 583.44
Fœminarum luxus 594.15.20
Fœminis statuæ etiam dicabantur 598. 27.42
Fœminæ fœcundiores abortu fiunt 611.13
Fœminis candor quo inducitur 612.21
Fœminarum libidines quo inhibentur 508.30
Fœminarum secreta quo sciri possint 531 45.& 569.41
Fœminæ ne concipiant 532.12
Fœmina ex seipsa concipiens 579.22 & 138.43.& 150.8.& 187.32.& inde.& 39. ibidem
Fœminarum causa prælia pernicialia fieri 129.21
Fœmina æstate Veneris auidior, uir hyeme 186.27
Fœminis interdictum ne malas raderent 205.1
Fœminæ adulteros ne diligant 569.44
Fœminæ qua ratione gigni possint 456 32.& 478.13.& 490.29.& 495 39.& 147.5
Fœminæ ubi quinquennes concipiunt 109.36
Fœminas octauum annum non excedere ibid.
Fœmina peperit simul duos mares, totidemq; fœminas 109.4
Fœminæ respiratio partũ impedit ibid. 49
Fœminæ oscitatio in enixu letalis ibidem
Fœminæ sternutatio à coitu abortus causa ibidem
Fœminæ à lucernarum extinctu abortiuntur 110.3
Fœminarum hirta corpora 103.8
Fœminis cauenda 491.22.37.& 497.5
Fœminarum purgationes 364.10.& 368. 9.& 369.35.& 372.16.& 374.3. 43.& 377.38.& 380.31.& 381.36 & 630.45
Fœminarum remedia 382.48.& 397 14.29.& 411.25.& 412.11.48. & 413.5.& 414.38.& 430.44. & 444.6.& 447.43.& 452.9. & 456.36.& inde.& 459.40.& 483. per totum.& 488.28.& 493. 40.48.& 496.36.& 522.6.& inde.& 549.38. per totum.& 590.21 & 632.3
Fœminarum morbi remedia 410.24 & 437.47
Fœniculi herbæ consideratio 360.54 & inde

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fœniculus serpentibus gratissimus ibidem
Fœniculum in tyriaca 385.19
Fœniculo serpentes senectam exeũt 384.17 & 138.9
Fœniculum nobilitauere serpentes ibidem
Fœniculus colligendi tempus 384.19
Fœniculus ubi optimus ibidem 20
Fœniculus syluestris ibidem 20
Fœniculorum usus ibid. 24. & inde
Fœnoris excogitatio 584.30
Fœnum quo secandum tempore 336.22.36
Fœnugræci consideratio, & medicinæ ex eo 452.6. & 326.2. & inde
Fœtor quo tollitur 378.8
Folia quibus decidant arboribus, & quibus nõ 273.2. & 45 ibidem. per totum & 174.4. per totum
Foliorum cadentium natura, ac eorundem colores uarij 274.13. per totum
Folia arborũ quando cadũt ibid. 16. et inde
Foliorum figuræ mutatio ibidem 31
Folia quo tempore circumagantur ibid. 34
Foliorum differentiæ diuersæ 38. per totum
Foliorum dispositio ibidem 38. per totum
Foliorum uarij colores ibidem
Folia omnium ad solem oscitant ibid. 41
Foliorum lanugo ibidem 42
Folia latissima, & angustissima quibus ibidem 46
Foliæ ad quid data plantis 277.2. et inde
Folia quando uertuntur 377.2
Foliorum herbarum differentiæ 395.16 & inde. & 392.21. & inde
Foliation unguentum quale 230.4
Fons debris miræ naturæ 68.12
Fontes miræ naturæ plures 28.26. & inde & 29.30. & inde per totũ. & 330.10 & 552.34. per totum. & 68.12
Fontes æstate qui hyeme frigidiores 30.15
Fontes exiliunt cum omnis aqua deorsum fertur ibid. 23
Fontes potui inutiles 555.31
Fons iucũdissimæ aquæ in toto orbe ibid. 36
Fontes quando nascuntur 557.17
Reliqua quære parte secunda.
Fonteius consul 23.1. & 114.2
Forceps à quo primum repertus 125.37
Forenses uarum genus 244.33
Formæ fauentia 400.24
Formicarum nostratium consideratio 220 31. per totum
Formicarum Indicarum consideratio 200 44. per totum
Formicarum uires ibidem 33
Formicarum Reipub. ratio, memoria, cura ibidem 34
Formicæ lingua qualis 206.24
Formicæ quid non attingant in rubetis 208.21
Formicæ pestes arborum 313.28
Formicæ ne arbores lædant 313.31. & inde & 361.7
Formicæ quo tempore quiescant & 345.28
Formicæ futura præsagiunt 345.28
Formicæ hortorum exitium, & contra eas remedium 361.7
Formicæ quibus necentur ibidem. per totum
Formicæ sculptæ miræ paruitatis 637.13 12. & 114.11
Formicæ ubi aurum eruunt 666.25
Formicæ uenenatæ ubi 532.46
Formicarum in medicinis usus 536.35. & 550.40. & 138.20
Formicæ in annum cibum condunt 189.14
Formicæ se inuicem sepeliunt 200.42
Formicæ Herculeæ quales 540.41
Formicæ Indicæ cornutæ 200.44
Formicæ Indicæ aurum è cauernis egerunt ibidem 666.25
Formicarum Indicarum mira magnitudo 200.46
Formicæ interlunium sentiunt 13.31
Fornacaliorum festorum à Numa rege institutio, & quæ feriæ 314.31
Fornacei parietes quales 629.21
Fornix à quo reperta 126.5
Fortitudinis consideratio, & exempla 113 35. & 115.35. per totum. & 404.12 per totum. & 25. ibidem. & 137.23
Fortitudo quibus maxime inest 207.14
Fortunæ potentia 119.16. per totum. & 120.24. per totum
Fortuna multis in pœnam parcit 267.14
Fortunæ ædes Romæ 601.2.30
Fortunæ ædes à quo, & quibus lapidibus facta 648.42. & 651.2. et 147.35
Fortunæ Bonæ simulacrum Romæ 635.16
Fortunæ gaudia ex malis, & cõtra 119.13 per totum
Fortunæ malæ templum Romæ 2.32
Fortunæ uaria exempla 119.13. per totum & 120.24. per totum
Fortunæ numen quale 3.7
Fortunæ deæ tribuũtur omnia 2.22. per totũ
Fraces oliuæ quid 256.6
Frænos equorum quis reperit 126.22
Fraga herba 394.1
Fraterni amoris exemplũ 172.29. et inde
Fraudis exemplum 172.29. & inde
Fraus ingeniosissima in omni uita 591.40
Fraxini arboris cõsideratio, & eius genera 272.13. per totum
Fraxinus iumentis mortifera ibidem 19
Fraxinus serpentibus inimicissima ibid. 22
Fraxinus quæ loca amet 273.22.24
Fraxinus quo tẽpore semen reddat 276.20
Fraxinus obedientissima in opere 286.48
Fraxinus apta hastis 272.14. & 286.48
Fraxinus, quando, & qualiter plantanda 296.13
Fraxinus uitibus apta 307.23
Fraxini arboris medicinæ 439.43
Frictionis utilitas 502.46
Frigora tempestiua arboribus prosunt 290. 4. & 309.9
Frigora quibus nocent 290.30. & 309.8
Frigorum remedia 375.37. & 499.39
Frigore adustis remedia 374.10. & 439 42. & 506.19. & 519.21
Frigus, causa omnis uredinis in frugibus 337.40
Frigidis gaudentia 280.39
Frittilla ex pulte in sacris 321.16
Frondes quando præparandæ 341.6
Frondium consideratio, quære folia
Fronditius Ro. unde, & eius gesta 289.36
Frontis descriptio & ei propria 203.19 & inde
Frons quorum index 215.30
Frons domini plus prodest quàm occipitium prouerbium 316.34
Frons tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis, index 203.19
Fructuũ succi consideratio 264.8. per totũ
Fructum nullum, quæ arbores ferãt 276.30
Fructuum arborum consideratio ibidem 17 per totum
Fructus quæ arbores facile perdant ibid. 35
Fructus quo in matre situentur ordine ibidem 48. & inde
Fructus caduca res 305.24
Fructus ne decidant, putrescantq; 313.9
Fructus qui maxime probandus 316.29
Fructuum uredo unde accidat 337.41
Fructus quibus de causis pereunt ibidem & inde
Fructibus tria tempora metrenda ibidem
Fructuum arboris tempus 276.17. & inde
Fructuum tegminis consideratio 264.17 & inde
Fructuum diuersæ proprietates ibidem & inde per totum
Fructus uarie arboribus inhærent ibid. 33
Fructum commendantia ibidem 37
Fructu in unoquoq; quid placeat ibidem
Frugiperda Salix arbor 276.41
Fruges quo serendæ tempore 331.16 & inde
Fruges in sacris 314.29.34
Frugum fures quæ pœna puniebantur 315.3
Frugum uitia plura 326.37. & inde
Fruges, Orobanche herba circumligando necat 327.10. & 419.12
Fruges quæq; ubi serendæ sint 327.47 & inde
Frugum ostenta plura 328.15. & inde
Fruges quando maxime lædantur 337.37
Frugum maturescendi tempus 319.6 & inde
Frugum morbi 327.5
Frugum genera, & natura 319.7. per totum
Frugum sertilissimum quod ibidem 36
Frugum florendi, defloréndiq; tempus ibidem 41. & inde
Frugum occatio, Sarritio, Runcatio, &c. 329 39. per totum
Fruges insecturo hyemi serendæ 345.30
Fruges & ex eis medicinæ 415.8 per totum
Frugum pestes quæ 419.2. & inde
Frugibus qui potus fiant ibidem 15
Frugum excantatio 499.24
Frumenta cum defloruerint crassescunt 319.6
Frumenti genera plura 218.9
Frumentorum radix qualis ibidem 18
Frumentorum folia qualia ibidem 47
Frumenta quot diebus proficiunt priusquam defloruerunt 319.7
Frumenta unde Romam aduehunt ibid. 36
Frumenti genera omnia nõ ubiq; nasci 321 3. per totum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Frumenta uulgatissima quæ ibidem
Frumenta propria quibusdam locis ibid. 3 per totum
Frumentum quis primus Romæ populo donauit 315.15
Frumentum ex quo centum & quinquaginta modij ex uno proueniunt 322.4.5
Frumenti uitia plura 326.37.& inde
Frumenti uitium auena est ibidem
Frumento quando uenti noceant ibid. 44
Frumentum in quo agro serendum 327.47
Frumentum quando in arboribus natum 328.15
Frumenti occatio, Sarritio, Runcatio, &c. 329.39.per totum
Frumenti quantum serendum in iugere uno 331.3
Frumenta seruandi ratio 339.48.& inde
Frumenta optime seruantur in scrobibus 340.17
Frumenta ut diu durent ibidem 20.& inde
Frumenta grandescunt crescente Luna ibidem 28
Frumentum à Cerere primo inuentũ 125.19
Fruteta igne optime tolluntur 318.1
Frutex arbor ubi 233.14
Fruticibus plurimis uinum faciunt 250.35
Fruticum aquaticorum cõsideratio 280.39 per totum
Fucus marinus herba 478.37.& 418.10
Fucorum apium consideratio 193.9.per totũ
Fuci apum dicti 195.36
Fugitiui à M. Crasso uicti, & de eis ouatio 265.31
Fulgetra quid 13.49
Fulgetras Poppysmis adorare consensus gentium est 500.10
Fulgetri & fulguris pictura 622.24
Fulgetrum prius cernitur quàm tonitruum audiatur 17.38
Fulgurum consideratio 13.45.per totum
Fulgura quomodo causantur 16.20.43
Fulgurum genera, & eorum miracula 17.2 per totum
Fulgurum Catholica ibidem 38.per totum
Fulgura quando expiari nequeunt 259.18
Fulgurum religio prohibet morum in ulmo inseri 300.33
Fulgurationis præsagia 344.33.& inde
Fulgura sulphurei odoris 630.22
Fulgura quomodo abiguntur ibidem
Fulicæ aues maris tempestatem præsagiunt 345.16
Fulicæ cirri sunt 202.1
Fuligine qui colores fiant 617.4.et inde
Fullo Scarabei genus 546.22
Fullonia Creta qualis 293.18
Fullonum gleba quid 630.9
Fullonibus quæ dicta lex 632.23
Fullones podagra non tentantur 504.10
Fullonibus utilissima 586.29
Fullonia ars à Nicia inuenta 125.42
Fulmine tacta uite dijs libare nefas 251.15
Fulmina quas frequenter iciunt quercus 269.6
Fulminum euocatio 499.7
Fulmina sulphuris odorem habẽt 630.22
Fulminum catholica 17.38.per totum
Fulmina quæ prospera, uel contra ibidem 47.& inde
Fulmine quæ non feriantur 18.13. per totum
Fulmen nũquam altius quinq; pedibus descẽdit in terra ibidem
Fulmine ictus locus, quas gemmas habeat 665.19
Fulminum causa 552.24
Fulmen quid 9.25
Fulmina omnia fortuita 14.6
Fulminibus resistentia 668.4.& inde
Fuluiana herba qualis 477.19
Fuluius L. cur in carcerem adductus 386.16
Fuluius L. quis, & eius consulatus 119.42
Fuluius Q. quando consul 614.11
Fuluius Nobilior picturam ex Ambracia Romam transfert 618.34
Fuluij Lippini inuentum 149.18
Fulutius Lippinus quis 168.34
Fuluij Flacci uxor 117.35
Funda à quo reperta 126.20
Fundana uina 246.34
Funerum ad usum Picea arbor 270.28
Funera quo seruentur ne putreant 271.25
Funera cum scirporum luminibus efferebantur 282.31
Funera imagines comitabantur 613.21
Funerum fercula 172.41
Funerum precia quanta sabæis & inde 224.21
Funerationis exemplum 196.20.& 200.42
Funeta uitium quæ 305.5
Fungi arborum quales 269.38.46
Fungus arborum morbus 309.34
Fungorum remedia cum nocuerint 364.26
Fungorum natura, genera usus 412.37 per totum.& 349.3
Fugorum origo quæ ibid.& 413.6
Fungi qui tutissimi 412.38.& 413.4
Fungi in quibus arboribus 412.41
Fungi familias interemere ibid. 40
Fungi quomodo siccantur ibidem 45
Fungorum coquendo obseruationes 413.1
Fungi noxij, innoxijq; ibidem 3
Fungi quo tutiores fiant ibid. 5
Fungi ne noceant ibidem
Fungorum ueneni remedia 354.26.& 366.19.& 369.36.& 370.20.& 373.26.& 382.31.& 397.41.& 402.48.& 406.21.& 414.4.& 423.28.& 424.32.& 430.12.15.& 434.22.35.& 465.4.& 489.10.et 533.48.& 563.36.et 568.23
Funium Cordariorũq; materia multiplex 348.22
Furfurum capitis remedia 370.45.& 381.30.& 397.45.& 409.35.& 415.11.13.& 424.36.& 425.31.& 426.10.& 427.26.33.& 431.21.& 432.48.& 433.48.& 434 33.& 438.22.& 440.49.& 443 26.& 452.10.45.& 473.47.& 513.43.& 631.35
Furorem inducentia 402.39
Furij Cresini de agro ab eo culto historia nobilis 317.37
Furniana uasa 593.8
Furentes, ut uaticinari uideantur quo utuntur 402.39
Furandi quædam cupidissima 150.23
Furti exemplum 177.25.& 181.4.& 356.22
Furti miraculum 581.17
Furto deprehendi infelicis ingenij est, prologo 1.87
Furto sublata quædam fertilius proueniunt 356.32
Furto sublatæ apes male fructificant ibid. 33
Furem apes odere 194.35
Furum nocturnorũ, qui fruges subtulissent pœna 315.3
Furunculorum morbi remedia 373.15 & 377.36.& 381.10.& 416.27.& 417.6.& 419.1.et 427.26.42 & 437.15.& 442.6.& 480.45.& 505.37.& 511.19.& 520.44.& 548.8.& 561.47.& 563.28.& 646.27
Fusidius quis 581.45
Fusii saluij fortitudo 113.43
Fusos torquere mulieres per itinera non debent 500.25
Fusos in lanificio Closter reperit 125.41
Futura præsagientia 138.30.& 141.32 & 161.9.& 192.33.& 198.18
Futurarum tempestatum præsagia 343.31 & 344.1.& inde per totum
Futurorum præcognitio 17.33.& 192.31 & 197.18.& 200.14.& 503.40.& 646.45.& 667.10.35.& 668.22
Futurorum præcognitio ex astris desumitur 3.11
Futurorum cura habentia 191.19

G

Gabalium Aroma 225.43
Gabata Gigas 112.49
Gabieni mira historia 123.41.& inde
Gæodes lapis qualis 646.34
Gagates lapis qualis ibidem 38.& 171.15
Gagates lapis unde dictus 646.38
Galactites gemma 667.41.42.46
Galaicos gemma ibidem 46
Galaxia gemma ibidem 49
Galatiæ spinæ medicinæ 445.35
Galbanum quid, & ubi 227.43
Galbani natura & ex eo medicinæ 437.15
Galbano accenso culices fugantur 361.17
Galea capitis à quo reperta 126.15
Galedragon herba qualis 491.28
Galena quid 589.5.et 610.37.& 612.5
Galeobdolon herba quæ 491.42
Galeopsis herba ibidem
Galeos piscis 589.3.& 567.29
Galeotes color 532.35
Galerij uilla 174.49
Galerius præfectus Rom. 345.48
Galeritæ auis in medicinis usus 543.41
Galerita auis qualis 291.48
Galgulus auis qualis 546.48.& 177.3.& 179.11
Gallæ quercũ fructus cõsideratio 269.19
Gallam quæ arbores procreant 269.15
Galla ubi optima ibid. 22

Universidad de Deusto
Biblioteca

Galle generæ medicinæq; 436.10.& inde
Gallion herba quæ 491.42
Gallio Anneus consul 558.19
Gallia comata unde 202.35
Galli Betullæ arbore abundat 273.27
Gallæ quibus panes faciunt 319.47
Galli populi Capitolium obsident 115.49
Galli sæpissime à Romanis superati 116.8
Gallorum ex coralliis usus 567.20
Galli qua moti causa primum Italiam inuaserunt 217.10
Galli quando primum ficum, uuam & uinum habuerunt ibidem 12
Galli quam terrã ament 291.47.et 293.4
Gallos Astrologiã minime obseruasse 332.36
Gallorum messis qualis 359.28
Galli linum maxime serunt 356.20.22
Gallorum in Italia tumultus 47.46
Galli quibus uestes tingant 403.32
Galli diuinandi arte uuuntur & ad quid uerbenaca utantur 463.1
Galli quo in uenatu sagittas tinguut 493.30
Galli cum auro pugnant 581.10
Galli quo digito gestant annulos 582.10
Galli anserum clangore è Capitolio reiecti 529.30.34.& 175.3
Galli hominem immolare sueti & 106.34
Galli à Cassandro ubi obsessi 557.18
Gallorum inuentum 147.27
Gallorum uestes quales ibid.45
Reliqua quære parte secunda.
Galli sacerdotes genitalia sibi amputant 214 18.& 629.1
Galli Cornelij interitus 124.26
Galli pollionis cedrinæ mensæ 236.35
Gallica uua in Italia placet 244.19
Gallica Persica 257.38
Galliarum Glandiferæ arbores quid ferant 269.46
Gallicum Buxum 273.3
Gallica ulmus ibidem 13
Gallicum far quid 319.19
Gallica terebra qualis 299.40
Gallicæ genus pastinacæ 353.29
Gallicum Asparagum quid uocent 394.2
Gallici, uel ei similis morbi descriptio 499 13.& inde
Gallinæ mirum 266.27
Gallinarum fimus optimus 293.44
Gallinis quando & quot oua supponenda 334.2
Gallinarũ incubitus quo uiciantur 500.45
Gallina ne ab Aspide perimatur 539.5
Gallinarum in medicinis usus 531.31
& inde.& 535.41
Gallinarum fimus in medicina 533.48
& 535.43
Gallinis religionem inesse 181.11
Gallinæ quando sagimari cœptæ 183.22
Gallina cœnis interdicta lege ibidem 23
Gallinæ omni tempore coeunt 184.9
Gallinarum fœcunditas ibidem 45.& inde
& 184.11.& inde
Gallinæ uexatæ penna cuulsa sanantur 184.16
Gallina quot oua incubare debet ibidem 26
Gallinæ quæ & ubi optimæ 185.5. per totũ
Gallinæ ad rem diuinam quales ibidem 7
Gallinarum pumtiones ibidem 8
Gallinarum pituita inimicissima ibidem 11
Gallinarum morbi & remedia ibidem
per totum
Gallinæ pituitam sanantia 367.13
Gallinaceorũ in medicinis usus 513.30.&
inde.et 535.40.et 527.12.et 542.20
Gallinacei galli quas gemmas in uentriculis habent 666.9
Gallinacei pedes herbæ genus 467.16
Gallinacei lactis haustus, prouerbium prologo 1.89
Gallinacei qualiter Vulpibus non attingumtur 523.39
Gallinacei quomodo sese purgant 158.22
Gallinaceorum insigne peculiare 202.2
Gallinaceorum Gallorum pituita quomodo sanctur 442.20.& 444.40.& 367
13.& 477.20
Gallorum alitum consideratio, natura, consuetudo, &c. 174.27.per totum
Galli Gallinacei quo pugnatiores fiant 409.40
Gallus ne cantet unquam 531.42
Galli alites cur natura geniti 174.28
Galli alites sydera, ac tempus norunt ibid.
Gallorum alitum inter se dimicatio ibid.32
Galli Leonibus terrori sunt ibidem 36.& 333.26
Galli ubi nobiles 174.37
Gallorum alitum apud Romanos autoritas ibidem 30
Gallorum alitum castratio, qualiter ibid.45
Galli castrati desinunt canere ibidem
Gallorum alitum ubi annis omnibus spectaculum ibidem 47
Gallus Gallinaceus quando locutus ibid.49
Gallus cibis lacte addito pascitur 183.26
Galli mortua Gallina ouа fouent 184.49
Gallorum crista ex qua materia 202.1
Gangrenæ morbi remedia 183.17.&
384.2.& 415.35.& 416.20.417
47.& 418.34.& 421.10.37.&
430.29.& 433.18.& 434.3.&
442.2.& 482.41.& 491.46.&
521.27.& 608.32
Ganymedis rapti simulachrum 603.14
Ganzæ Germanorũ lingua anseres 175.17
Garamantum regem, canes ab exilio reduxerunt 142.26
Reliqua quære parte secunda.
Garamantites gemma 662.4
Garyophylon 219.21
Garon quid 561.46.& 157.30
Garus piscis 579.3
Gari piscis medicinæ 572.22.& 573.36
Gasidames gemma 667.47
Gaudium afferentia hominibus 400.26
& 460.27.& 479.27
Gaudium interdum mortis causa 117.27
124.5.& inde
Gauiæ aues quæ 177.36.& 189.40
Gauranæ uuæ ubi 244.15.et 246.26
Gausape quid 147.30.31
Gegania quæ 596.38
Gei herbæ medicinæ 472.37
Gellianus scriptor 44.11
Gelotophyllis herba qualis 450.14
Gemella mala unde dicta 258.36
Gemitas gemmæ 670.31
Gemma uitium quid sit 303.17
Gemmarum consideratio lib.37.per totum
Gemmarum probandarum ratio 671.14
per totum
Gemmifera flumina quæ ibid.24
Gemmea pocula 580.15
Gemmarum origo 652.32
Gemmas ignis uiolari nefas ducebant ibidem 34
Gemmarum auctoritas quando cœpit ibidem 46
Gemma in qua Apollo cum nouem musis natura impressus 653.6
Gemmarum sculptores nobiles plures ibid.
15.& inde
Gemmæ succino facile adulterãtur 657.24
Gemmæ quibus poliuntur 663.2
Gemmarum uiridium consideratio 662.39
& inde
Gemmarum genera plurima per Alphabeti ordinem 665.34.per totum
Gemmæ à membris hominum cognominatæ 670.4.per totum
Gemma quæ à Syris colitur ibidem 6
Gemmæ repentè natæ ibidem 38
Gemmæ mellis decocto nitescunt ibidem 45
Gemmarum quæ figura probetur 671.5
& inde
Gemmæ ueræ à falsis quo discernantur ibidem 6
Gemmata corona quæ 403.48
Gemonides gemmæ 669.25
Gemonij gradus 142.40
Gemursa morbus 470.1
Genarum descriptio 204.43.49
Genæ quibus non sint ibid.35.et inde
Genas à fœminis radi interdictum 205.1
Genæ pudoris sedes ibidem
Genarum morbi remedia 416.38.& 426
4.& 514.8.& 527.25.35.& 563.
21.& 564.41.& 571.42.& 606
29.& 619.8.16.& 362.34.& 381
44.& 420.15.24.& 486.19
Generationis causa Veneri tribuitur 4.28
Generationis ratio 111.25.per totum
Generationem iuuantia 450.22
Generatio quo impeditur 374.22
Geniales gemmæ 668.5
Genista frutex grata apibus 392.27.et
393.29
Genistæ natura, usus medicinæ 441.
26.35
Genistæ tingendis uestibus aptæ 273.26
Genistæ ligandis rebus utiles 282.22
Genistæ ex quibus linum fit 347.5
Genistæ florum coronæ 390.21
Genitali cõcreto quasdam nasci fœminas infausto omine 112.26
Genitale non continentium remedia 381.39
Genitalium animalium consideratio 214
14.per totum
Genitale masculini sexus è cinere comparuisse 652.22
Genitalia quibusdam ossea sunt ibidem 15
Genitalium morbi remedia 365.41.&
e 369

369.47. & 377.37. & 383.14. & 396.49. & 401.45. & 405. 44. & 414.24. & 415.26. & 417.7. 17. & 420.14. & 425.34. & 426 27. & 429.26.30.48. & 438.43. & 439.30. & 445.25.35. & 446 2.30.47. & 447.2.43. et 452.25 & 474.18. & 476.31.34. & 477 20. & 486.23.42. & 504.14. & 510.33. & 518.26. & 519.5. et 527 36.40. & 528.37. & 544.34. & 545.4. & 607.20. & 631.20

Genituræ effluentis remedia 368.41.47
Genituram augentia 384.32
Genituræ utrorum medicinæ 411.26
Genituræ contraria 379.5. & 399.9
Genituram utrorum extinguentia 384.40 & 412.16
Gentiana herba à quo reperta 459.30
Gentianæ herbæ medicinæ 462.17 & 466.1. & 471.49. & 482.36. & 476.6. & 418.47. & 482.17 & 484.20
Gentilium de dijs opiniones 2.22 per totum
Gentium differentiæ pro cœli diuersitate 24.14. per totum
Gentium, Romana præstantissima 118.40 per totum
Gentium consensus plures 127.17.22
Gentius Illyricorum rex 459.30
Genuæ uina optima 246.44
Genuum consideratio 213.8. & inde
Gentibus hominis religionem inesse ibidem 13. & inde
Genua grauantia 418.17. & 454.41
Genibus utilia 437.47
Geometriæ excellentia 118.14
Geranij herbæ medicinæ 483.45
Geranion herba qualis 479.12
Geranites gemma 670.10
Germaniæ miracula 267.14
Germaniæ prædonum naues magnæ ex ligno uno 284.45
Germaniæ pabula laudatissima 291.27
Germaniæ terra harenosa ibidem 28
Germaniæ raphani magnitudo mira 353.3
Germania asparagis & corruda abundat 358.27
Germaniæ anseres quales 175.17
Germania hyeme turdorum copiam cernit 176.45
Germaniæ mella qualia 193.40
Germani sub terra linũ præparãt 346.45
Germanorum uictoriarum mos 404.10
Germani ex qua materia potoria uasa faciunt 638.40
Reliqua quære parte secunda.
Germanici Cæsaris trans Rhenum castra 454.40
Germanici Cæsaris carmen 143.42
Germanici Cæsaris cor cur cremari non potuit 207.34
Germanici Cæsaris ludi 11.28
Germanici Cæsaris tempore faces cœli uisæ ibidem
Germinationes præcoces sæpe frigoribus exuuntur 290.29
Germinationis differentiæ 175.30
Germinatio cur dicatur ibid. m 19
Germinationis satorum tempus ibidem 36
Germinatio quibusdam geminatur ibid. 35
Germinatio nimia elassescit ibidem 37
Germinans non ante æstatem mediam arbor ubi 274.8
Gerres pisces 579.3
Gerusia quæ 629.42
Gestius Romanus quis 258.30
Gethion cæpæ genus 354.44. & 355.3. & inde
Gethyi semen quale 361.22
Gibberuin gallinarum genus 177.8
Gigantes miræ magnitudinis & inde 112.43
Gigantum prælij sculptura 634.42
Gyges rex oraculum consulit 120.46
Gigidion herba & ex ea medicinæ 365.15 & inde
Gymnasia oleo utuntur 255.39
Gymnasiorum oleum quale 256.41
Gymnosophistæ philosophi quo uescantur cibo 218.39
Gymnosophistæ philosophi quales 107.43 & inde
Gynechantis herba 422.5
Gingiber aroma 219.10
Gingidion herba qualis 365.15
Gingiuarum morbi remedia 370.37. & 377.14. & 380.23. & 397.27. & 425.9. 49. & 426.22. & 427.1. 31.42. & 429.40. & 436.12.34. & 439.23. & 446.2.46. & 468. 10. & 473.39. & 486.20. & 494 47. & 523.13. & 527.39. & 561. 45. & 574.15. & 577.46. & 606 30.48. & inde
Gingiuas sanari dente hominis occisi 498 24. & inde
Gingiuas lædentia 429.15
Gypseæ imagines à quo primum 627.45
Gypsi consideratio, genera, usus & inde 650.18
Gypsi uenenum quo extinguitur 377.29 & inde
Gypsi ueneni remedia 427.5. et 510.16
Gypsi usus 632.29
Gypsum ubi è terra foditur 650.19
Gypso uina condit Africa 251.21
Gyrini, id est ranarum partus 167.16
Git herba difficillime nascitur 356.20
Git & eius usus 360.10.15
Glaciandi aquam ratio 445.47. & 449 29. & inde
Glacies quidam potant 350.29
Gladiatores cur hordearij dicti 320.16
Gladiatores hordeo uescebantur ibidem
Gladiatorum munus quando Romæ 261.18
Gladiatorum sanguis cur bibitur 498.9
Gladiatores picti uehebantur 617.47 & 618.10
Gladiatoria munera à quo picta exponi cœpta sunt 618.10
Gladiatores cum deluscrint qua potione iuuantur 652.17
Gladiatores cur hominum sanguinem bibunt 498.11. & inde
Gladij syderis exortus 541.2. & 236.11
Gladij pisces 566.33. & 578.34. & 156.26
Gladius à quo repertus 126.15
Gladiolus herba 391.41. & 395.46
Glani piscis consideratio astatú 165.35
Glani piscis in medicinis usus 577.5 & 579.2
Glans optima 268.37. & 269.10
Glans in secundis mensis apud Hispanos 268.16
Glandis medicinæ 435.48. per totum
Glandium color 268.44
Glandes quando germinent 275.34
Glandium lignum quid fortius 268.47
Glandium excelsissima Aegylops ibid. 48
Glandium tegumenta 264.24
Glandes non esse inter poma numeranda 263.3
Glandibus primo homines uescebantur 266 47. & 125.19
Glandiũ genera tredecim 268. 14. per totũ
Glandibus modo etiam panem fieri ibidem
Glandem quam licet colligere lege duodecim tabularum ibidem 16
Glandium differentiæ unde sumptæ ibid. 18
Glandem quæ arbores proprie ferant ibidem 31
Glandium folia qualia ibid. 34
Glandium figura ibidem 43
Glandiferæ quo tempore semen edant 276.21
Glandiferæ in summo honore apud Romanos 267.27
Glandulæ in sue quæ 206.30
Glareosum solum quibus aptissimum & ubi 292.2
Glastum herba quo Britanni corpora pingunt in sacris quibusdam 403.18
Glastum lactucæ genus & ex eo medicinæ 367.23
Glauciæ medicus 385.12
Glaucides statuarius 604 17
Glauco quis 615.36
Glaucion herba quæ 379.47. & 492.3. & inde
Glauciscus piscis 577.8. & 579.2
Glaucomatum morbi remedia 506.47. et 509.2. & 514.19. & 535.11. & 568.21
Glaux herba qualis 491.46
Glaucus piscis 579.23. & 116.46
Glauci & Diomedis armorum commutatio 690.25
Glessum quid 656.29
Gleucinum oleum quale 427.49
Gleucino mustum incoquitur 256.38
Glyceræ coronariæ inuentum 385.46 & 625.7
Glycimerides pisces 578.44
Glycyrrhiza herba 405.35
Glycyrrhizon herba 394.27
Glycyrrhizon herba famem sitimq; sedatem dentis 216.25
Glycyside herba 455.22
Glycyside herba qualis 492.9. & inde
Glinon aceris arboris genus 272.39
Glirium animalium consideratio 150.26

Universidad de Deusto

Glires non congregantur nisi eiusdem syluæ ibidem 29
Glires dimicãtes contra alienigenas ibid. 30
Glirium pietas in genitores ibidem 31
Glires alitæ inueneſcunt ibidem 32
Glires ubi non reperiuntur ibidem 35
Gliris animalis in medicinis uſus 536.42
Glires in cœnis prohibiti 633.24 & 150.26
Gliribus gratiſsimus cibus quis 268.29
Gliſchromargos Cretæ genus 293.18
Globata figura qualis 1.25.per totum
Gloriam appetentia 174.16.& inde & 27.ibidem.& 180.12
Gloriæ æternæ ija quæ 2.40
Gloriæ humanæ quam angustus locus 22.12
Gloria qua ratione homini acquiri poteſt 391.49.& 399.17.& 400.25
Gloſſopetra gemma 668.1
Glottis auis conſideratio 176.21
Glutinandæ materiæ conſideratio 286.40 per totum
Glutinandi ratio 588.37.& inde
Glutinum chartæ quale eſſe debet 235.37
Glutinum præſtantiſsimum ex quo 520.49 & inde
Glutini in medicinis uſus 521.2.38
Glutinum à quo repertum 126.5
Gnaphalion herba qualis 492.25
Gneſios aquilarum genus 170.48
Gnidium uinum 247.24
Gnidium oleum 256.34
Gnidij calami 280.43
Gnidius fons 629.13
Gnomica diei ratio 23.18.per totum
Gnomon quid ibidem per totum.& 24.4
Gnomices inuentor quis 24.4
Gnomonis umbræ pro loci diuerſitate uariatio 23.18.per totum
Gnomon obeliſcos 640.3.& inde
Gobiones piſces 169.4
Gonger piſcis 579.2
Gorgaſus ſtatuarius pictorq; 628.1.
Gorgias orator quando floruit 587.42
Gorgias in templo Delphico ſtatuam auream ſibi poſuit ibidem
Gorgias ſtatuarius 600.30
Gorgiæ ſenectus 121.23
Gorgonia gemma 668.3
Gorgonis monſtri pictura 526.11
Gorgoſthenis pictura 622.9
Gortynæ mira platanus 217.33
Goſſampinus arbor ubi 220.18
Goſsipion lini genus 347.1
Græcanus tunius hiſtoricus 583.23
Gracchorum mater duodecies peperit 111.27
Gracchorum mater concreto genitali nata 112.26
Gracchi erga Corneliam repertis angubus, pietas 117.44
Gracchorum matris ſtatua 598.42
Gracchorum mater Africani prioris filia, ibidem
Gracchorum manu ſcripta,Plinij tempore extabant 235.44
Gracchi C.interitu uini bonitas fuit 245.36
Gracchus C.quo anno interemptus ibidem
Græchi C.caput repenſum auro 584.31
Græchi C.Delphini quales 593.45
Gracculi lauro ſeſe purgant 138.21
Graccula Turannius ſcriptor 33.4
Gracculi aues futura præſagiunt 345.21
Gracculi aues ubi & quando pro deo colũtur 200.24
Græcanicus color 605.2
Græcinus ſcriptor qualis & 288.5
Græcia à Philippo infeſtata 11.36
Græciæ frutices quales 238.24
Græciæ uinum clariſsimum quod 247.34
Græcus rex,à quo Græcia dicta eſt 52.49
Græciæ ſerendi tempus 318.12
Græcia Alexandri magni tempore feliciſsima potentiſsimaq; 319.31
Græcauanitas 32.23.per totũ.& 508.31
Græca uina in Italiam afferre quando uetitum 429.33
Græca uina non apta ſacrificijs 351.18
Græca pyra qualia 259.9
Græca faba qualis arbor 278.2
Græca auena cui non cadit ſemen 326.14
Græcæ nucis natura & ex ea medicinæ 433.6
Græca res eſt nihil uelare 597.28
Græca credulitas 136.20
Græcæ literæ ueteres, Latinis literis ſimiles 127.19.per totum
Græcæ literæ à quo repertæ 126.22.et inde
Græca uina ubi gratiſsima 549.23 & inde
Græci qualiter libros ſuos inſcribunt prologo 1.88
Græcorum diligentia 106.30
Græcorum præcepta de uino condendo 251.19
Græcorum quis in bibendo gloriam meruit 252.25
Græci uitiorum omnium genitores 255.38
Græci oleaſtri corona utuntur Olympiæ ibidem 42
Græci quomodo uuas ſeruant 261.11
Græcis utendũ nominibus ubi res cogit 268 25.& 390.9.& 403.5.per totum
Græcorum doctrina,quibus nihil intentatum eſſe 283.2
Græcis puls ignota 321.16
Græci fœni conſideratio & ex eo medicinæ 452.6
Græcum fœnum 326.2
Græci herbarium ſcriptores 453.24 & inde
Græcos ex Italia pellendos Cato cenſuit 116.45
Græcorum literæ inſpiciendæ non perdiſcendæ 525.24
Græcorum gens quandocunq; ſuas literas dabit omnia corrumpet ibidem 36
Græci in ſupplicando mentũ tangũt 213.28
Reliqua quære parte ſecunda.
Græcoſtaſis locus Romæ 127.31.et 581.37
Græcula poma 258.26
Gratia qua ratiõe alicui acquiri poteſt 291 49.& 399.17.& 400.26.506.20
Gratiana uaſa 593.8
Gramen herba qualis 451.31
Graminea corona nobiliſsima 403.47 per totum
Graminea corona cui dabatur 404.3 per totum
Graminea corona ex qua materia ibidem 8.40.& inde
Graminea corona cui & à quo dabatur ibi.5
Graminea corona qui donati ſunt ibid.12 per totum.& 25.ibidem & inde
Grammaticæ excellentia 118.4
Grammatias gemma 663.42
Granaria qualia eſſe debent 340.14 & inde
Granatum malum quod punicum 238.16
Grandinis conſideratio 19.9.& inde
Grandines carmine auerti 313.34.et 664 28.& 500.31.& 505.10
Grandines quæ carmina tollant 500.31
Grandines unde decidunt 12.36.39
Gratitudinis exemplum 134.6.12.& inde & 171.41.per totum.& 190.8
Graue quodlibet minui utiliſs.eſt 216.27
Grauidis à quo cauendum 109.49.
Grauidis proficua 45.3 & 433.41
Grauida pauca præter mulierem noſcunt coitum 110.29
Grauidis fluxiſſe menſtrua letale eſt 112. 14.& inde
Grauiſcana uina 246.43
Gryllus picturæ genus 624.10
Grylli uermis in medicinis uſus 537.9.& inde.& 541.8
Gryphorum ferarum deſcriptio 106.38 & 183.9
Gromphena auis qualis 551.42
Groſsi ficorum medicinæ 431.9.19.22
Gruum alitum conſid. 175.32.& inde
Grues unde ad nos uolent ibidem 33
Grues futura præſagiunt 348.18
Gruis alitis mirum 552.8
Grues quo ſeſe purgant 138.23
Gruon cum pygmeis certamen 108.13 & 54.43
Gula quæ animalis pars 206.35.& inde & 46.ibidem
Gulæ gratia quæ fiant 157.17.& 263.39 per totum.& 350.13.& inde
Gulæ proceres 167.29
Gulæ exemplum 164.16
Gulæ redargutio 263.39.per totum.& 350.13.& 163.27.per totũ. & 173. 36.& 175.9. & inde. & 183.22. & inde.& 34.ibidem.& 561.per totum.
Gulæ exprobratio 219.15
Gulam leges coercentes 633.24
Gulam lædentia 416.37
Gummi conſideratio 234.24.& 276 34.& 656.32
Gummi uſus in unguentis 229.23
Gummi oleum 256.48
Gummi medicinæ 444.48.& inde
Gummi bonitas ex quibus arboribus. 445.3
Gumphenæ herbæ medicinæ 472.49
Gurgulio uermis 340.5
Guſtus cunctis cõmunis animalibus 188.43
Guſtus in lingua aut palato eſt 206.39
Gutturis deſcriptio ibidem.45

Guttueris morbi remedia 417.30.& 425.19.& 430.36.& 407.20

H

HAbron pictor 626.36
Hadriana uasa qualia 628.37
Hadroholum quid 219.44
Hadrosperum quid 220.39
Hædorum sidus quale 3.14
Hædorum signi exortus 340.46
Hædorum syderis tempore, tempestates fieri 338.6
Hædorum animalium in medicinis usus 517 12.& 517.48.& 518.35.& 522. 46.& inde
Hæmachates gemma 665.37
Hæmatinon utri genus 651.46
Hæmatites lapis qualis 645.30.& 647 2.& inde
Hæmatitis lapidis medicinæ 648.16
Hæmatites gemma 668.22
Hæmantopodis auis descriptio 182.32
Hæmorrhoidum remedia 366.3.31.& 380.16.& 406.8.et 421.7.et 422 17.& 423.28.& 431.42.& 434 37.& 444.27.et 446.3.& 448. 10.29.& 477.30.& 486.24.& 628.13.& 544.31.& 588.1.& 607.36.& 610.15.& 611.39.& 647.18.42
Halcyoneum medicamentum, quotq; eius genera & ad quid 573.15.& inde
Halcyoneum milesium quid ibid.19
Halcyonei medicinæ ibid.15
Halcyonum auium consideratio 178.25 per totum.& 573.16
Halcyonum auium fœtura quando & eius effectus 15.37.& 334.6
Halcyonides dies 178.32
Haliætus aquilarum genus 170.49
Haliætus pullos suos solem intueri compellit 171.8
Hali herbæ medicinæ 473.10
Halica frumenti genus 318.14
Halica res Romana & ex ea medicinæ 415 46.& 416.31
Halicacabo herba contraria & inde 414.24
Halicacabon herba qualis 402.19
Halicacabum soporiferum ibidem 30
Halieuticon Ouidij liber 566.13
Halimon herba quæ 410.28
Halionis linum 346.27
Halipleumon piscis 579.3
Halitus oris remedia 399.8
Halitus quibus gratus pestilensq; & inde 215.41
Halitus hominis pluribus modis infectus ibidem 42
Halex piscis et eius in medicinis usus 577.6
Halmirhaga quid 562.27
Halmyridia quæ 538.15
Hammitis gemma 668.17
Hammocrysos gemma ibidem
Hammoniaci arboris natura, proprietas, medicinæ 437.27.& inde
Hammoniacum lachryma ubi 226.24
Hammonis cornu gemma 669.18
Hannibal quæ & quanta contra Romanos egerit 116.4.& inde
Hannibal Alpes exuperat 633.14
Hannibal captiuos Romanos inter se, & cum elephante pugnare cogit 129.44 & inde
Hannibali eo anno quo superatus est quod ostentum uisum 328.15
Hannibal ad tertium Romæ lapidem peruenit 261.7
Hannibal Hispaniæ Dianæ templo pepercit 285.47
Hannibalis tumulus ubi 81.16
Hannibalis in Hispania fodinæ 589.10
Hannibalis Romæ statuæ tres 598.48
Hannibal intra muros urbis solus hostiũ emisit hastam ibidem 49
Hanno dux Carthaginensium primus leones mansuefecit 133.42
Hanno cur à Carthaginensibus damnatus ibidem
Hannonis Carthaginensis commentaria 65.14
Harenacea Creta 293.23
Harenæ consideratio, genera, usus 649.38 & inde
Harenæ faciendæ ratio 638.1.& inde
Harena Aethiopica ibidem
Harenæ renum morbi remedia 411.24 Quære Calculorum remedia
Harmodij tyrannicidæ historia 114.20.& 507.19.& 602.24.34
Harmodio tyrannicidæ statua posita ibidem & inde
Harmonia quid 9.41
Harpa auis quibus inimica 189.40.& 190.5
Harundinum consideratio. uide Arundo
Harpagones, id est adũca ex ferro instrumenta à quo reperta 127.13
Harpalus rex quid circa hederam egerit 279.44
Harpax quid 656.4
Harpacticon quid 630.17
Hastdrubalis clypeus qualis 614.9
Hasta qua homo, aper, ursa interfecti sint ad quid 505.5.& inde
Hasta à quo reperta 126.16
Hastas uelitares quis inuenerit ibidem 18
Hastæ ex qua materia optimæ 272.14 & 286.48
Hastula quid 271.33.44
Hastula regia herba 396.7
Hebenus arbor ubi & qualis 218.12
Hebenus quando Romæ ibidem 22
Hebenus arbor spississima grauissimaq; 284.46
Hebenus non sentit cariem neq; uetustatem 285.28
Hebeni copia ubi 102.34
Hebeni medicinæ 443.38.& inde
Hecale anus Theseo quam herbam apponit 411.44
Hecale rustica 476.38
Hecates simulachrum 636.10
Hegesæus sculptor 594.34.& 603.42
Hechecratidis Thessali equa 187.19
Hector & Polydamas eadem nocte nati 122.20
Hederæ consideratio plena per totum 279.43
Hederæ Acini quales 263.19
Hederæ corona prima reperta 267.40
Hederæ non decidunt folia 273.46
Hederæ folia qualia 274.40.49
Hedera Baccho sacra 279.46
Hederæ Bacchi Thyrsos, galeas, scuta ornant ibidem
Hedera quibus inimica & amica ibidem 47.& 280.18
Hedera amica serpentum frigori 279.48 & inde
Hedera mas, fœminaq; ibidem
Hederæ differentiæ tres 280.2
Hederæ corymbi ibid.5
Hedera qua coronantur poetæ qualis ibid.6
Hederæ magnitudo ibidem 20
Hedera arbores necat ibidem 18.25 & 288.13
Hederæ fructus qualis 280.25
Hederæ smilacis consideratio 280.30 per totum
Hedera ulna experiuntur sint ne dilutæ aquæ ibidem 38
Hedera cum lauro ignem excutit 285.15
Hedera seipsam propagat 298.2
Hederæ quid noxium & exitiale 335.10
Hederæ in coronis usus 390.24
Hedera contra apum morsus 393.7
Hederæ corymborum medicinæ 442.28
Hederæ chrysocarpi medicinæ ibid.34
Hederæ natura, genera, effectus medicinæ ibid. 21.& inde
Hedypnois genus ubi 368.39
Hedysmata quæ 229.21
Hedui populi calce agros uberrimos faciunt 293.26
Hegiæ statuarij opera 603.11
Hegleas statuarius 600.29
Hegonychon herba qualis 493.17
Helacatenes pisces 579.4
Helcysma, id est scoria 589.46
Helenæ calix ex electro 587.31
Helenæ pictura qualis 614.27.& 618 34.& 626.22
Helenæ stella qualis 12.28
Helenij herbæ oleum 256.42
Helenium herba ex lachrymis Helenæ, & ex eo medicinæ 400.24
Helenium herba quæ & unde 391.11
Helianthe herba qualis 450.19
Heliocallis herba qualis ibid.21
Heliochrysi herbæ natura, medicinæq; 401.23
Heliochrysson herba 391.40.47
Heliodorus statuarius 636.25.& 604.18
Helion sambuci genus 440.19
Helioselini medicinæ 372.15
Helioselinum herba 356.38
Heliostrophium herba 408.47
Heliotropium qualiter floreat 354.28
Heliotropion herba formicas necat 361.9 & inde
Heliotropium herba semper se ad solem uertit 335.45.& 408.44.& 13.26
Helitropij florescendi causa 395.25
Heliotropio folia æterna ibid.27

Heliotropij consideratio, natura, genera, medicinæ 408.44. & inde
Heliotropium gemma 669.5
Heliocopion herba qualis 475.36
Helix L. quæ 582.34
Helix hederæ species 289.3.9. & 282.29. & inde
Helleborine herba 491.19
Helleborites uinum quomodo conficiatur 250.29
Hellebori natura, usus, genera, loca medicinæ 457.16. & inde
Helleborus qualiter dandus 458.18. & inde
Helleborus quibus non dandus ibidem 35
Helleborus studiorum gratia sumitur 457 35. & inde
Helleborus duci fortissimo comparatur 458.18
Helleboro uenatores sagittas tingunt ibid. 35
Hellebori usus 466.45
Helleborum Oeta mons habet 457.54
Helleborus & allium contraria inter se ibidem 32
Hellebori medicinæ 485.14. & 568 6. & 473.3
Hellespontiæ uentus 15.13
Helops piscis 579.24
Helpis famius quid cum leone 133.48
Helxine herba qualis 138.22. & 395 4. & 407.15
Hemerocalles herba & ex ea medicinæ 406.21
Hemeris glandis genus 269.15
Hemeresios pictura 625.7
Hemerobios uermis qualis 201 39
Hemerocalles herba 391.10
Hemina quid 403.9
Hemina Cassius historicus uetustissimus 235.49
Hemionios herba qualis 487.36
Hemionij herbæ medicinæ 473.8
Hemiochi astri occasus 340.47
Henui gemma 668.27
Hepar piscis 579.3
Hepaticorum remedia. Vide Epaticorum & Iocinorũ morbi remedia
Hepatites gemma 670.4
Hepatizon quid 596.24
Hephæstion Alexandri amicus 601.46
Hephæstites gemma 668.11
Hepsema uinum 247.48
Heptapleuros herba quæ 460.23
Heraclion herba et ex ea medicinæ 482.13
Heraclion Herculis herba 455.44 & 419.45
Heraclion siderion herba 456.3
Heracleon. id est magnes 645.18
Heracleos herba qualis 493.18
Heraclij herbæ genera, natura, medicinæ &c. 377.21. & inde. & 379.48
Heraclium ubi optimum 377.23
Heracleoticum origanum quod 455.45
Heracleotici cancrorum genus 160.43
Heraclides pictor 625.40. et 627.10
Heraclidis pictoris opera 625.49
Heraclitus Physicus qualis 113.30
Herbacea Chrysocollæ genus 588.27 per totum
Herbaceum oleum quod & ad quid utile 426.16
Herbarum sponte nascentium descriptio 393 48. per totum. & 452.34. per totum
Herbæ in aqua nascentes, non tamen aluntur nisi imbribus 330.19
Herbæ Hortenses quando floreant 354.25 & inde
Herbæ quæ in hortis satæ cito nascantur 356 3. & inde
Herbarum quædam semine, quædam aulsione nascuntur ibidem 23
Herbæ quæ ubiq; æque bonæ ibid. 82
Herbæ quæ ferro tangi non uolunt 361.6
Herbarum seminum differentiæ 356.15 & 361.19. per totum
Herbis quibus prosit translatio 361.32 & inde
Herbarum hortorum succi & sapores ibidē 41. & inde
Herbæ uinis conficiendis aptæ 250.12 inde per totum
Herba se satis circumligans satāq; necans 327.10. & inde
Herbarum semina quibus iuuantur ante sationes ibid. 19
Herba sæpe colorem mutans 389.37
Herba nocte lucens 391.30.32
Herbarum differentiæ plures 394.19 & inde
Herbæ spinosæ ibid. 25. & 42. per totum
Herbarum differentiæ in quibus 388.48
Herbæ Sabinæ consideratio & medicinæ ex ea 444.35
Herbarum penes caules differētiæ 394.42 per totum
Herba æstate tota florescens 395.3
Herbarum per folia differentiæ ibid. 20 & 27. ibidem per totum
Herbis quibus æterna folia 365.27
Herbæ quo ordine floreant 395.27
Herbarum succis quidam faciem illinūt 403 25. per totum
Herbis uestes infici ibidem 31. per totum
Herbarum latini scriptores 453.4. per totū
Herbarum Græci scriptores ibidem 24 & inde
Herbarum picturæ à quibus ibid. 26
Herbarum pictura fallax ibidem 27
Herbarum uis ibidem 37. & inde per totum
Herbarum fœminæ uiris peritiores ibid. 38 & inde
Herbæ à uarijs gentibus repertæ 460.41 & inde
Herbæ ab animalibus repertæ 138.1. & inde. & 461.13. & inde
Herbæ magicæ plures 449.27. per totum
Herbis Aegyptus nobilis 453.44
Herba inter omnes mirabilior 493.17
Herba lapillos generans ibid. 19
Herbarum ætates 497.20
Herbæ quando colligendæ ibid. 24. & inde
Herbæ ubi meliores ibid. 27
Herbæ quibus uenenficia tolluntur 539.31
Herba cuneos extrahens 173.49
Herbaria ars à chirone reperta 125.43
Herbariorum scelus 399.12
Herciniæ syluæ arbores miræ magnitudinis 267.21
Herculanea ficus 260.31.38
Herculis sydus quod 47
Herculis delubrum iuxta Gades 28.26
Hercules eodem cum Iphiclo natus utero 110.32
Hercules Rusticellus qualis 113.41
Herculis dicata arbor populus 217.1
Herculis manu satæ quercus ubi 287.45
Hercules quo oleastro primo coronatus est 288.1
Hercules stercorandi artem in Italia diuulgauit 293.40
Herculis patria 52.32
Hercules unde boues abduxerit 64.12
Herculis & Antæi certamen ubi ibid. 40
Herculis ara apud hortos Hesperidum ibidē 43. & 69.22
Hercules in Atlante monte 65.14
Herculis pictura 620.11. & 622.14
Herculis filia 90.14
Hercules apud Taprobanam insulam colitur 91.36
Herculis Heraclion herba 455.44 & 456.3.7
Herculis zelotypia nympha mortua 459.45
Herculis sagittis Chiron uulneratus & qua sanatus herba ibid. 3
Hercules Cerberum ubi extraxit ab inferis 485.6
Herculis ædes & statua in foro Boario 599 3. & 614.38. & 177.31
Herculis simulachrum in Capitolio 599.38
Herculis & Antæi luctæ simulachrum 601.10
Herculis simulachrum aliud ibidem 17. & 602.8. & 603.12. & 609.5. et 628 18. & 636.10
Herculis statuæ ubi Romæ 604.28
Herculis dracones strangulantis pictura 619.19
Herculis in Oeta monte exustio 626.25
Herculis in cœlum tralatio ibidem
Herculis cum Laomedonte historia ibid. 26
Herculis tristis insaniæ pœnitentia pictura ibidem 38
Herculis ædes ex qua materia 629.40
Herculis marmoreum simulachrum à quibus 634.6
Herculis templum in Tyro & ex qua materia 659.34. & 667.39
Herculis simulachrum cui Pœni humana hostia sacrificabant 636.40
Herculis nodus 503.45
Herculis cinctus qualis ibidem
Herculis ædem in foro Boario, nulla musca aut canis ingreditur 177.31
Herculis in Erythris ædes 200.44
Herculanea urticæ genus 394.33
Herculaneus riuus ubi 556.11
Herdicius C. Romanus 109.33
Herennius M. consul 349.13
Herennius M. sereno die ictus fulmine 17.8
Herices frutices contra serpentes 238.25
Herinæ herbæ medicinæ 415.34
Herinaceorum cōsideratio 141.30. et inde
Herinaceorum præsagia ibid. 32

Universidad de Deusto
Biblioteca

Herinaceorum cutis usus ibidem 43
Herinacei ubi non sint 151.1
Herinacei caro quo fit iucundior 544.6
Herinacei in medicinis usus 534.21 & 535.8
Hermaphroditi simulachrum 109.7.& inde.& 603.22
Hermaphroditi quales 214.19
Hermaphroditi in quadrupedũ genere quando uisi ibidem 20
Hermerotes simulachrum 636.16
Hermesias herba qualis 450.22
Hermiæ reguli tumulus 658.46
Hermiã puerũ delphinus adamauit 153.46
Hermion herba qualis 457.9
Hermodori duodecim tabularum interpretis statua 597.44
Hermolaus statuarius 636.37
Hermotimi anima relicto corpore diu errauit 123.30
Hermupoa herba quæ 456.25
Hero seruus, Luculli interfector 632.36
Herodotus quando & ubi scripsit 218.17
Herodotus Padum non esse dicit 219.18
Herodotus fabulator 224.32
Herodotus quid de casia & cynamomo ibidẽ
Heroides gemmæ 659.45
Heroion herba qualis 409.47
Herophilus medicus 210.23.& 454 13.& 524.35
Herophili medici Laus et aſq; 470.12
Herpes animal & eius in medicina usus 549.5
Hesiodus de animalium uitæ spacijs 121.9
Hesiodus præcepta agricolis pandere orsus primus 241.17.& 254.15
Hesiodus de cultu & tarditate oliuæ 254.15
Hesiodus princeps omnium de Agricultura 331.22
Hesiodus ubi scripsit ibidem 22
Hesiodus de herbis 454.1
Hesione pictura 624.7
Hesperidum horti 350.4.& 351.18 & 656.11
Hesperis herba qualis & unde dicta 389.16
Hetruriæ pictura qualis 322.14
Hetruriæ uates 499.12
Hetruriæ uina quæ optima 246.44
Hetruscæ coronæ quales 386.8
Hetrusci unde dicti 38.18
Hetruscorum uatum æstus 499.11.& inde Reliqua quære parte secunda.
Hexagon legatus 500.39
Hexecontalithos gemma 668.15
Hyacinthi floris laus 388.48.& 389.45
Hyacinthũ florem maxime durare 391.42
Hyacinthus puer Apollini dilectus ibid. 45
Hyacinthi pueri pictura Augustus delectatus 626.35
Hyacinthi pueri fabula duplex 391.45
Hyacinthus flos ex Aiacis cruore æditus ibidem 46
Hyacinthi floris literæ ibidem
Hyacinthi floris natura & medicinæ ex eo 401.31
Hyacinthi gemmæ consideratio 664.13 & inde
Hyacinthi gemmæ quibus proueniunt locis ibidem 15.29
Hyacinthizontes gemmæ 659.45
Hyades stellæ unde dictæ 335.20
Hyadum sydus quale 13.13
Hiberis herba quæ 461.5
Hiberis herbæ medicinæ 465.13.& 466. 3.& 473.30.et 478.28.& 479.21
Hyberna frumenta quæ 318.10
Hybernæ ficus 260.38.40
Hybernum tempus quando 290.39
Hibiscum herba quæ 353.28
Hibisci herbæ medicinæ 364.41.& 471 14.& inde
Hibridæ sues quæ 49.26
Hycanus statuarius 604.18
Hicesius scriptor 251.21
Hicesius medicus 365.21.& 407 12.& 487.21
Hydrargyri pigmenti cõsideratio per totum 592.30
Hydraulica organa à quo reperta 118.18
Hydri maximi ubi 92.36
Hydri serpentes quales 531.8
Hydrocelicorum remedia 544.43
Hydrolapathon herba 382.12
Hydromeli quid 558.48
Hydromelis consideratio 250.40
Hydropisin inducentia 381.4
Hydrophobus ne quis fiat 533.28
Hydropici ne sitim sentiant 370.39 & 405.43
Hydropicorũ remedia 363.3.& 364.28. & 365.7.& 366.3.17.37.& 367. 18.& 370.42.& 371.36.& 372. 35.& 373. 41.& 377. 27.& 378. 20.& 382.36.& 384.31.& 397.3 & 398.22.33.et 399.20.31.et 400 48.& 401.40.et 405.27.& 406 13.& 407.37.& 409.36.& 410. 21.& 413.30.& 417.47.& 421. 26.& 428.49.& 430.40.46.& 434.37.& 437.49.& 438.17.& 440.26.& 441.11.& 443.26.& 444.2.& 447.19.& 457.48.& 458.4.28.& 476.2.& 410.11.& 486.44.& 438.32.& 492.42.& 493.8.& 495. 5.& 496. 37.& 520.26.& 533.14.& 547.43.& 562.13.& 574.10.& 606.9.& 631.31
Hyemerara fiunt fulmina 16.41
Hyeme ubi uiola prouenit 391.35
Hyemis initium quando 240.32.& 343 14.15.35
Hyemem pisces omnes sentiunt & inde 156.40
Hyæna piscis 679.31
Hyænæ feræ ubi plurimæ 139.5
Hyænæ oculi quales 204.27.& 138.49.& inde
Hyænæ feræ consid. 568.21.& 138.43
Hyænæ feræ in magica usus 506.32
Hyæna fera sexũ mutat ibid. 34.et 138.43
Hyænæ usus in medicinis 506.43.& inde multa superstitiosa
Hyænis cor maximum 207.16
Hyæniæ gemmæ quæ 668.21
Hierabotane herba quæ 462.44
Hieracites gemma 668.15.& 670 10.& inde
Hieracia lactucæ genus 367.28
Hieracium collyrium 606.25
Hiero rex quid circa agriculturam 315.42
Hieronem regem Romani superant 383.43
Hieronis regis canis qualis 142.32
Hieronis uicti pictura 615.1
Hieromnemon gemma 667.33
Hygia Æsculapij filia 626.16
Hygiæ simulachrum 603.21.22
Hygiemon monochromaticus 618.29
Hygremplastrum 610.16
Hilaritatem afferentia Vide Gaudium
Hilaritatis sedes ubi 208.30
Hilaritatẽ inducentia 450.16.et 479.27
Hyliscus apum amator 192.29
Himantopodes loripedes 69.21
Hymber quorum cibus 290.14
Hymbres quando expetendi ibidem 12.18 & inde
Hymbres quando nocent ibidem 6.18.& 310.10.& 324.17
Hymb. nocturni utiliores diurnis 290.41
Hymbres æstiui ubi nulli 301.30
Hymbribus aluntur quædam in aqua nascentia 330.19
Hymbres præcipue fata alunt 361.27
Hymbres qua arte fieri possint 508.35
Hym. unde decidunt 12.36.39.& 13.29
Hymettium marmor quando primum Romæ 289.32
Hymettiæ columnæ 633.40
Hinuli mulorum genus 145.27
Himus muli genus ibid. 33
Hyoscyamus herba 456.8
Hyoscyami oleum 256.44
Hyoscyami oleum ad quid utile 428.10
Hyoscyamo cõtraria 406.22.et 414.23
Hyoscyami herbæ uenenum remedia 364.26 & 366.33.& 462.43.& 465.49 & 471.39.& 477.20.& 478.28 479.3.et 483.16.& 505.1.et 513.2
Hyoseris herba qualis 492.34
Hypagum Salaminij inuenerunt 127.11
Hypelates lauri genus 266.4
Hyperbius Martis filius primus animal occidit 127.15
Hypericon herba qualis 477.2.5.27 & 480.17.& 481.12.16.& 483. 43.& 484.23
Hyphear 277.40.& 288.22.25
Hypocheris herba 394.15
Hypocisthos arbor 443.5
Hypocisthis herba quæ 473.40
Hypocisthis herbæ medicinæ 477.24 & 482.39.& 484.5
Hypicon herba qualis 493.49
Hypogesos herba quæ 467.34
Hypoglossa herba qualis 492.47
Hypenemia ova qualia 285.26.49
Hippopheon quid 474.13
Hipophæston herba qualis 492.39
Hippace famem sitimq; sedat 216.25
Hippacem quid uocent 510.29.et 517.30
Hipparchus Antonij seruus 632.37

Universidad de Deusto

Hipparchus de eclipsibus 6.1
Hipparchi laus & de anima opinio 11.19
Hippeus cometis genus 10.32
Hippiades sculptura 636.16
Hippide herba quæ 460.37
Hippocampi pisces 635.27.& 579.3
Hippocampi piscis in medicinis usus 570 31.573.48.& 575.36
Hippocentaurus ubi & quãdo uisus 109.13
Hippocratis lib. de laudib. ptisanæ 320.26
Hippocratis medici laus ætasq; 470.10 per totum & 524.24
Hippocrates princeps medicinæ 123.7
Hippocrates pestilentiam præuidit & ei ob hoc collati honores 118.5
Hippodamantium uinum 247.24
Hippœ cancrorum genus 160.44
Hippoglottion lauri genus 266.4
Hippolapati herbæ natura & ex eo medicinæ 382.12.& inde
Hippolyti iuuenis pictura 624.9
Hippomanes equarum uirus quale 144.33 & 515.18
Hippomarathron, id est sylueſtre fœniculum 384.21.23.36.39
Hippomarathrum herba 390.37
Hipponax poeta quando 634.10.& inde
Hippopæ herbæ medicinæ 406.10
Hyppophæston herba qualis 288.20
Hyppophies herba 394.29
Hyppophies herbæ medic. 406.10.per to.
Hippophoruas herba quæ 449.48
Hipoplomon mandragoræ semen 466.33
Hippopotami animalis consid. 137.33
Hippopotami quando Ro. aduecti ibid. 40
Hippopotami qualiter sibi sanguinem extrahunt ibid. 44
Hippopotami ubi plurimi 509.23
Hippopotami animalis medicinæ ibidem & 573.4
Hippopotami pisces 578.35
Hippopotami pilis teguntur 155.10
Hipposelinũ herba 356.39.& 359.42
Hipposelini herbæ satio curaq; ibidem
Hipposelini herbæ medicinæ 372.10
Hippuris herba & medicinæ ex ea 481.26 37.& 483.46
Hippurus piscis 156.43.& 579.3
Hippus piscis ibidem
Hircaniæ arbores quales 219.40
Hircaniæ ficus qualis 260.23
Hircanus canis 142.31
Reliqua quære parte secunda.
Hircorum rabies mitigatur si eorum mulceatur barba 516.42
Hircorum sanguinis uis 512.5.& inde
Hircino sanguine adamas frangitur 658.9 & 362.26
Hircorum in medicinis usus 516.36.42 & inde. & 517.19.& 519.3.11.15 & 520.34. et 521.18.24. 540.47
Hirculus herba quæ 220.49
Hirius Caius quis 168.26
Hirudinis, id est sanguisugæ in medicinis usus 576.29
Hirudinum generatio 167.28
Hirundinũ auium consideratio 176.35 & inde. & 178.41.& inde
Hirũdines quo hinc abeũtes discedũt 176.36
Hirundines cur Thebarum tecta non subeunt ibidem 37
Hirundines uictoriarum nũcie mittuntur interdum ibidem 39.& inde
Hirundinum uolatus qualis ibidem 47
Hirundines cæterarum alitum rapinæ nõ obnoxiæ ibidem 48
Hirundinum nidi quales 178.41
Hirundines quid in ripis fluminum ibidem 48.& inde
Hirundines omnino indociles 182.24
Hirundines bis anno pariunt 184.14
Hirundinum lapilli 209.4
Hirundinum prima apparitio 234.26
Hirundinũ à nobis recessus quãdo 340.40
Hirundines futuram tempestatem præsagiunt 245.23
Hirundines quæ loca oderunt 55.7
Hirundinum aduentus 15.23.& 334.26
Hirundines excæcatis earum pullis uisum restituunt 536.14.& 138.5.& 204.33
Hirundines ripariæ quæ 541.12
Hirundines chelidoniam herbam inuenere 461.13.& 138.5
Hirundinũ in medicinis usus 531.43.& 533.38. & 535.10. & 536.14.& 540.31.et 541.3.16.& 544.23.& 546.31.33
Hirundinum genus alterum 178.45
Hirundo piscis 579.3.& 169.12
Hysginum quid 617.20
Hyssopites uinum quõ conficitur 250.27
Hyssopi herbæ consideratio & ex eo medicinæ 471.23.& 472.2.11.25.& 473.3.& 474.25. & 476.17.& 479.38.& 480.43.& 485.4.& 481.33.& 484.5.27
Hispaniæ uua qualis 244.29.& 247.9
Hispania quando primum pistatia habuit 262.34
Hispani glandibus in secundis mensis uescuntur 268.16
Hispania uastat iuniperos habet 284.18
Hispania Dianæ templum uetustissimum habet 285.45
Hispaniæ oleæ maximæ 297.34
Hispaniæ panis qualiter fiat 319.47
Hispania feracissima 322.7.& 671.37
Hispania astrologiæ inobseruatrix 332.36
Hispania quot dierum nauigatione à Roma 346.3
Hispaniæ linum optimum 346.31
Hispaniæ gemmæ 664.36.& 669.16
Hispani herbarũ repertores 460.41.et inde
Reliqua quære parte secunda.
Histaspes Darij pater 96.9
Historiæ repertor primus 126.41
Histricis animalis consideratio 140.41 per totum
Histricis in medicinis usus 549.41
Histrionum luxus & eorũ diuitiæ 163.21 & inde. & 183.34.per totum
Holcus herba qualis 492.32
Holochrysi herbæ medicinæ 399.28
Holochrysi herbæ flos 390.7
Holoschœnos iunci genus 396.24.25
Holoschœni herbæ medicinæ 397.6
Holosphyraton quid 587.36
Holosteon herba qualis 492.35
Holothurij pisces 166.36
Homeromastix quis prologo 1.107
Homerus quid de sole 2.20
Homerus quatuor tantum uentos posuit 14.46
Homerus quàm diu ante Plinium 112.46
Homeri ilias in nuce contenta 114.7
Homero nemo felicior extitit 116.16.21
Homeri libri ubi ab Alexandro seruati ibidẽ 18.& inde
Homerus qđ de maronæo uino 245.27.30
Homerus quæ uina celebret 274.16
Homerus de militaribus coronis quid 267.39
Homerus ingeniorum fons, & quid de armis Achillis 292.25
Homerus quos flores laudet 383.47
Homeri laus 453.43.& 116.16.21
Homerus de auro & annulis 580.23 & 581.1
Homeri necromantiæ pictura 625.37
Homeri magica 538.17
Homerus unde & ex quibus parentibus 539.32
Homerus calidorum fontium non meminit 557.49
Hominis consideratio libro 7. per totum
Hominum partiũ medicinæ 498.8.& inde
Hominũ sanguinem quidam bibunt ibid. 9
Hominum carnibus uescentes 102.25.& 106.32.& 409.11.& inde
Hominis noxij dens ad quid 498.23
Hominis fel ad quid ibidem 25
Homine nihil miserius, nilq; superbius 3.18 & prologo libri 7.per totum & cap. 50 libri 7.per totum
Homini quid datũ optimũ 3.25.& 122.37
Homo quibus uenenum est 566.5
Homo non semper fulmine extinguitur, cætera illicò 18.6
Hominis causa natura cuncta genuit 105 38.& 363.33.& 403.18
Homo tantum cunctorum animalium uinum bibit 252.43
Hominis miseria 105.41.& inde 110.2 per totũ.et 122.26.per totũ.et 455.11
Homo cunctis rebus miserior ibidem
Homo ad lachrymas natus prologo libri 7 per totum
Homini nõ inesse risum ante quadragesimum diem 105.46
Homini non nasci, aut cito mori, optimum 106.8
Homini plurima ex homine sunt mala ibi. 15
Hominum mores tot, quot hominum cœtus ibidem 18
Hominum in membris inter se differentiæ ibidem 27
Homo ubi immolatur ibidem 35.& 636.40 & 539.1
Hominũ mirabiles figuræ ritusq; 106.32 & inde per totum caput
Homines sylueſtres ubi 106.42.& 108.7.& 149.29
Hominum capita ubi pro poculis 106.47
Homines statim cani ibidem 48

Homines nocte cernentes ibidem 49
Homines quos serpentes fugiunt 107.2 & inde
Homines utriusq; sexus ubi 107.15.et inde & 109.7
Hominem habere quicquid mali in orbe est 107.30.& inde
Hominum miræ naturæ 106.32.per totum
Homines canina capita habentes 107.47
Homines monstrosi plurimi 106.20.per totum caput
Homines ubi maximi 107.41.et 108.9 26.41.& 112.43.& inde
Homines nullo utentes cibo 108.13
Homines longissimæ uitæ ubi ibid.23.27 35.& 121.8.& inde per totum
Homines uitæ breuissimæ ubi 108.37
Homines cum feris coeuntes ibidem 36
Homines semiferi ibidem
Homines caudam habentes ibid.37
Homines ubi uelocissimi ibidem 38.41
Homines bipalmes ibidem
Homines momento euanescentes ubi ibi.46
Homo toto gignitur anno & incerto spacio 109.28
Homo quot mensibus gestetur in utero ibidē per totum caput
Hominis conceptus miserabilis 110.2 per totum caput
Homo ritu naturæ capite gignitur, pedibus effertur ibidem 20
Homines cur inter se minus similes cæteris animantibus ibid.48
Homini generando materia 112.13
Homini quando dimidia mensura inest ibidem 40.41
Homines in dies minores fieri ibid.42
Homines miræ magnitudinis ibid.43 & inde.& 101.49. Vide supra Homines ubi maximi
Homines miræ paruitatis 113.3.& inde
Hominis mensuratio quomodo ibid.13
Hominem à natura munera incerta 122.31
Hominis salutis securitatisq; signa nulla 123.8
Hominum plurium repentinæ mortes 124 3.per totum caput
Hominis uitæ dicta secundum Aristotelem 215.20.per totum
Hominis audacia 224.42.44
Homini diuersi affectus 241.21
Hominis uentri nata omnia 263.39
Homines primi glandibus uescebantur 266.46
Homines ubi miserrimi 267.6
Hominem seruare summa laus 368.11
Hominē seruare lucri causa, nefas est ibid.12
Hominum natura nouitatis, ac peregrinationis auida 295.16
Hominum malicia 314.2.& inde
Homines pedes equinos habentes 61.8
Homines auribus corpora tota integentes ibidem 10
Hominum uita floribus cōparatur 285.32
Hominibus nil intentatum 390.48
Hominis urina apes medentur 382.26
Homines facies suas tingentes formæ gratia 403.25.per totum
Hominis causa cuncta excogitata 405.9
Homines à ritu humano degeneres 69.13 & inde.106.30.per totum
Homines miræ figuræ 69.25.per totum.& libro 7.capite 1.& 2.per totum
Hominum asperi cultus ubi 85.30
Homines toto, præter capita, hirti corpore 93.44
Hominum effigies miræ 101.31.per totū & 69.12.& libro 7. cap. 1.& 2. per totū
Homines bibunt nō sitientes tamen 423.23
Hominum luxus redargutio 414.44
Homo cibo maxime perit 472.20
Hominis excrementi medicinæ 485.18
Hominum effigies cur ante exprimebantur 597.15
Hominis causa quæ natura genuit 633.8 & inde
Hominem Pœni sacrificabant 636.40
Hominis morsus inter asperrimos 501.35
Homines ut equi appareant 515.17
Hominem immolari quando uetitū 538.49
Hominis sanguine quæ animalia nascuntur 482.5
Homines in lupos uerti 136.11
Homini ante omnia canes fidelissimi 142.21
Homo inter bipeda solus, animal gignit 186.20
Homini tantū primi coitus pœnitentia ibidē
Hominis origo à pœnitentia incipit ibidē & 105.46.& inde
Hominis concubitus tempore omni 119.28 & 186.22
Hominis in uenereis diuerticula 186.26
Hominis affectuum indicia 303.47.et inde
Hominis oculorum differentiæ ibidem 33 & inde
Hominis lingua qualis 206.15
Homo cur ultra centesimum annum non uiuat 207.19
Homo crescit in longitudinem ad annos usque ter septenos 210.12
Hominis membrorum à cæteris differentiæ 212.31.per totum
Homo terrestrium solus bipes ibidem
Hominis partibus quibusdam religionem inesse 213.13.& inde
Homo marinus ubi & quando uisus 152.9
Hominis sanguinem gladiatores bibūt 408 9.& inde
Hominem hasta uulnerans ad quid 501.6
Hominum uita longissima 121.8.per totum & ibidem 46.per totum
Hominum morsus remedia 418.8.& 433 15.& 512.46
Homines pisces 573.31
Homines marini 152.9
Honor deus apud ueteres 2.25
Honoris dei ædes Romana à quo picta 624.36
Honor præmium dignum uirtutis, non aurum 258.11
Hoplitides pugiles 620.6
Hora diei, quo nubilo etiam tempore dignosci potest 325.22
Horæ æquinoctiales quæ 333.6
Horarum uarietas ibidem
Horatius cocles sublicio hostes arcuit 597 45.& 642.42
Horatij coclitis statua 597.46.et 598.30
Horatij tergemini 109.2
Horatij Flacci de ouis sententia 194.5
Horconia uua quæ 243.49
Hordearia prima cur dicta 257.44
Hordeaceus panis ex quo fermento conficitur 322.43
Hordei pinsendi ratio 322.18
Hordeum tantum & milium Aethiopes habent ibidem 29
Hordeum frugum mollissimum 320.42
Hordei stramentum optimum ibidem 44
Hordeum minime calamitosum ibidem
Hordeum bis anno nascitur ibid.46
Hordeum quæ herba necat 327.11
Hordeum ubi serendum 328.4.et 329.39
Hordei quantū seri debet uno iugero 231.7
Hordeum quando serendum ibid.25
Hordeum optimum & ex eo medicinæ 416 22.& inde
Hordeum quot diebus nascitur 318.19.20
Hordei spica qualis ibidem 25
Hordei genicula octo ibidem 39
Hordei usus in cibis apud quos 320.15.27
Hordei differentiæ ibidem 40
Hordei palearum medicinæ 415.15
Hordei farinæ remedia ibid.19
Hordeū Murinū & ex eo medicinæ 416.29
Horeum mellis genus 194.2
Hormesion gemma 668.19
Horminodes gemma cur dicta ibidem 13
Horminon frumenti genus quando serendum 318.12
Horminum triticum quale 322.12
Horminij herbæ medicinæ 371.31
Horologij inuentio, usus, &c. 24.4.& 127.28.per totum
Horologij usus quando Romæ 127.29
Horrea qualia esse debent 339.48.& inde
Horrores frigidos tollentia 373.43
Horoscopa uasa quæ & ad quid 23.18
Hortensius Quintus dictator legem in Aesculeto ad plebem tulit 270.17
Hortensius quot cados uini hæredi reliquit 249.29
Hortensius orator Sphingem Verris rei habuit 600.20
Hortensii & Ciceronis altercatio de Verris Sphinge ibidem
Hortensius orator Argonautarum picturam quanti emit, ac eius Tusculanum 625.29
Hortensii uiuarium piscium 168.20
Hortensii oratoris piscina ubi ibidem 30
Hortensius primus pauonem Romæ occidit 174.23
Hortensia quæ odoratissima 389.11
Hortensia quæ maxime laudentur 362.5
Hortensium herbarum cōsideratio 354.18 per totum
Hortensium floreſcendi tempus 25.& inde
Hortensium succi consideratio 361.41 & inde
Hortensium medicinæ libro 20.per totum
Hortensium herbarum quæ cito, quæq; tarde nascuntur 356.3.per totum
Hortensia quibus delectentur & eorum cura 357.19

Horten

Hortensium morbi atq; remedia 390.47 per totum
Hortensibus quibus translatio prosit 361.32 & deinde
Hortorum consideratio 350.3. per totum
Hortos quos fit mirata antiquitas ibid. 4
Hortos à regibus coli solitos ibidem 6
Horti nobilissimi ibidem 3. & deinde
Horti quo à fascinatione tutantur ibid. 9
Hortos in Veneris tutela esse ibidem 11
Horti quando primum in urbibus ibidem
Horti cur maxime quondã placebãt ibid. 42
Horti in fenestris habebantur ibidem 47
Horti quibusdam dedere cognomina ibidem 49. & inde
Hortorum situs & eorum cura 351.3
Hortis maxime apes conueniunt 392.18
Horus Assyriorum rex & eius inuentum 551.41
Hostes mox in fugam uertẽs herba 470.46
Hostes qualiter uinci possint ibid. 508.46
Hostiæ cornua deaurabantur 583.38
Hostiæ optimæ ibidem
Hostilius Tullus cur fulmine ictus 17.29 & 499.8
Hostilij Tulli regis auus 267.47
Hostilius Tullus latum clauũ Romam transtulit 164.37
Hostilius L. Mancinus primus Carthaginem irrupit 615.5
Hostilius L. Mancinus qua arte consul factus ibidem 7
Hostus Hostilius à Romulo coronatus 267.46
Humana carne uescẽtes homines 102.24. et 87.36. et 136.22. et 106.32. et 107. (28
Humana hostia sacrificantes 106.35. & 636.40
Humano sanguine quidam medicinam temperant 469.49
Humanæ miseriæ exẽpla 138.35. per totum & 111.47. per totum. & 118.40. per totum. & 120.24. per totũ. & 122.26 per totum. & 124.3. per totum
Humanæ miseriæ consideratio prologo libri 7. per totum. & 110.2. per totum
Humanum sermonem feræ quædam aemulant 138.46. & 139.3
Humani corporis magnitudinis consideratio 112.40. & inde
Humanitatis exemplum 139.38. & 142.22. per totum
Humatus quis intelligitur 124.46
Humerorum remedia 382.4. & 477.25
Humor & succus arborum sanguis est 282.45
Humorum arborum consideratio ibidem per totum
Humorum malorum medicinæ 363.9
Humor stellarum alimentũ est 3.36. & 5.5

I

Iaciolæ species 388.17. & 399.45
Iaculum ne feriendo erret 507.21
Iaculum serpens 136.36
Iaculum cum amento à quo repertũ 116.17
Iades statuarius 600.38
Ianiculus mons in quem plebs Romana secessit irata 270.18
Ianthina uestis unde 388.17. & 389.45
Janus in pacis belliq; argumentum colitur 599.4
Janus anni deus ibidem 7
Jani gemini status in foro Boario ibidem 5
Jani status ita figurata ut in digitis trecentorum quinquaginta quinque dierum nota esset ibidem 6
Jani simulachrum 635.38
Jasione herba 411.18
Jasione unum folium habet 395.40
Jason primus longa naue nauigauit 127.1
Jasonis canis mirus erga dominum 142.30
Jaso Aesculapij filia 626.16
Jaspidis gemmæ consid. 663.27. & inde
Jaspidum genera ibidem 41. & inde
Jaspides miræ magnitudinis ibid. 46
Jasponyx gemma ibid. 44
Iatraleptice medicina 524.29
Iberis herba. Quære Hiberis
Ibices caprarum genus 149.31
Ibis auis qualis 173.15. & 177.15
Ibi auis clysterem reperit 137.48
Ibis sibi rostro uentrem purgat ibidem
Ibis contra serpentes inuocatur 177.15 per totum
Ibiũ cineres in medicinis 551.25. & 54.25
Ibis ubi nigra candidaq; 178.19
Icades feriæ quæ 613.17
Ichneumonis serpentis consideratio & eius cum aspide pugna 136.47. per totum & 187.8
Ichneumon crocodilum perimit 137.13
Ichneumonis morsus remedia 665.29 & 530.38
Ichneumon cui inimicus 189.39
Reliqua quære parte secunda.
Ichthiophagi ex piscibus oleum faciunt 256.37
Ichthyocolla piscis qualis 571.48 & 573.7
Ichthyocolla à quo reperta 126.5
Icones quid 597.18
Icteri auis medicinæ 546.47
Icterias gemma 668.29
Ictericorum remedia 379.40
Iclides Græce, Latine mustelæ 529.46
Ida Troadis mons Laricẽ abundat 271.5
Ida Troadis mons qualem habet fraxinum 272.15
Ida Cretæ cupressis abundat 279.34
Idæa ficus qualis 250.20
Idæa laurus 266.4.7. & 434.14
Idæa herba qualis 492.49
Idæi dactyli gemmæ 698.28
Iecoris animalis consid. 207.40. & inde
Iecur deesse in extis immolanti lætale signum ibidem 41. & inde
Iecur quibus non sit 208.6
Iecur uetustatis maxime patiens ibidem 21
Iecur caprinum quibus prosit 148.28
Iecur ranæ geminum 569.45
Vide Iocinera
Ieiuni saliua ad quid 501.12. et inde per totũ
Ignis qui aqua accenditur, extinguitur terra 30.27.39. & 31.13
Ignis elementi situs 2.2. & 30.26
Ignis stellarum materia ibidem
Igni cum quibus magna cognatio 30.33
Ignis miracula ibidem 26. per totum
Ignis fœcunditas ingensq; incrementũ 31.6 per totum
Ignis optime seruatur ferulis 239.30
Igne ambulantes Hirpiæ, non adoruntur 107.32
Ignis sine sapore, odore succoq; 264.5
Igne quæ ligna non exurantur 273.9. & 529.5
Ignis ex quibus excutiatur lignis 285.13.14
Ignes in terra apparentes quid significent 344.48
Ignis præsagia 345. & inde
Igne quod linum non comburitur 347.21
Ignis ubi primũ repertus 57.21. & 126.7
Igne factæ maculæ quo tollantur 371.17
Ignis actiuitas quanta 101.33
Ignis quibusdam ignotus diu ibid. 38
Ignem è longinquo concipientia 449.34
Ignis sacri morbi genera plura 480.25
Ignis quo maxime restinguitur 588.47
Ignis miracula, medicinæ, prodigia 652.8 per totum
Ignis actiuitas atq; uis ibidem. & inde
Ignem rapacissime attrahentia 657.21
Igne quæ non calefiant 670.19
Ignem quod animal extinguat 531.24
Ignis leonibus terrorem affert 133.26
Igne aetites lapis nihil deperdit 171.16
Ignem salamandra tactu extinguit 188.6
Igne quædam animalia uiuunt 201.36
Ignem quis primus è silice excusserit 126.7
Ignem asseruare in ferula Prometheus repperit ibidem
Ignis sacri plura genera 480.25
Ignis sacri morbi remedia 363.42. & 365 30. & 367.5.25. & 368.2.21. & 374.14. & 379.26. & 380.23. & 381.11.45. & 397.33.47. & 398 18.43. & 402.13. & 406.49. & 407.19.20. & 416.18. & 417.26 & 420.5. & 425.38. & 426.6.22 & 427.20. & 434.32. & 439.23. & 443.30. & 444.40. & 445. 23. & 446.33. & 450.40. & 480 22.35. & 490.2. & 493.16. et 494 39. & 504.34. & 505.37. & 520. 34. & 527.49. & 528.8. et 562.10 & 569.9. & 576.25. & 590.13. & 610.9. & 616.23
Ignispicia diuinatio à quo reperta 126.28
Ignorãtiæ pudore, mentiri nõ piget 65.37
Ignorans se nihil scire potest 1.23
Ilei morbi, id est gracilioris intestini remedia 374.6. & 375.3. & 543.28
Ileos pellentia 574.31
Ile quid 208.48
Ile uentriculus in uentre 208.39
Ilignæ glandis figura 268.18
Ilignа glans suem angustam facit 269.11
Ilibus utilia 365.5. et 479.19. et 489.17
Ilex arbor glandem fert 268.32.36
Iliosis quid dandum 164.29
Ilium consideratio 209.18
Ilex pro subere quibus 275.5
Ilicis genera duo 268.34
Ilici folia non decidunt 274.5

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ilicis folia aculeata 274.47
Ilici pediculus breuis 275.2
Ilex non floret ibid. 24
Ilex quo tempore semen ferat 276.25
Ilex Romæ uetustissima & qualis 287.35
Ilex ingens Romæ 288.12
Ilicis coccimedicinæ 436.7.& inde
Lignea corona 267.49
Ili regis tumulus & quercus in eo 387.43
Ilium quando Troia uocari cœpta ibidem
Ilium quando captum, Vide Troia
Ilias Homeri in nuce contenta 114.7
Illecebra herba qualis 367.43
Illusiones specierum inducentia 449.27
per totum
Illustrium uirorum libros qui scripserint 613.42
Imaginum honor apud ueteres 613.9
per totum
Imagines in funeribus comitabantur ibid. 21
Imagines illustrium uirorũ in bibliothecis ponebantur ibid. 34
Imagines quibus ponebãtur & quare ibidem
Imagines quæ præter specula reddũt 668.8
Imagines animorum nullæ 613.18
Imagines ex qua materia ibidem 34
Imantopodes loripedes 69.21
Imber, Vide Hymber
Immusulus auis qualis 171.2. per totum
Impares numeri uehementiores 499.48
Impendia quæ 584.8
Imperatores Romani post uictoriam laurum in Iouis gremio ponebãt 266.12.et inde
Imperatorum fortium apud ueteres dona 314.39
Imperatorum manibus agri colebantur 315.39
Imperatorum fasces lauro decorabantur 266.12
Imperatores graminea corona donati 404 12.per totum
Imperatoribus artium una imperat 435.38
Imperia accepta q̃ multos afflixere 119.2
Imperitiæ cœlestem diuinitatem misceri spes ardua 331.42
Impetiginis morbi remedia 369.16.& 375.6.& 418.13.& 419.4.et 420 3.& 431.28.& 493.29
Impetrandi quæ uolueris ratio 463.2
Impetrare hominum fauorem qua arte possumus 368.37
Impetris regis senecta 121.17
Impia herba qualis & cur sic dicta 451.11
Impressores quo atramento utantur 617.4
& inde
Incantamenta an aliquid ualent 498.37
Incantamenta uim habere ibidem. per totum
Incantamentis qui & in quibus usi sunt ibid.
Incantationes impedientia 471.31
Incantationes tollendi ars 370.49
Incantationes quibus tolluntur 464.38 46.& 471.31.& 504.25
Incantatorum pœna 499.23
Incendia quo facilius extrahuntur 523.31
Incendiaria auis qualis 173.27
per totum
Incendio nominato inter epulas quid fit 500.11
Incendiorum deprecatio 499.34
Incendijs contraria 531.24
Incendia puniunt luxum 643.30
Incontinentiæ exemplum 186.22.& inde
Incubantium uitia & eorum remedia 184 35.& inde
Incudibus adamas deprehenditur 657.47
India terrarum omnium maxime gemmifera 671.15
India miraculis scatet 107.37.& inde
Indiæ omnia ferè magna ibidem & inde
Indiæ animalia arboresq; maximæ ibidem
Indiæ arbores quales 218.12.27.& 39 ibidem per totum.& 107.38.& inde
Indiæ lintea nobilissima 220.20
Indiæ odoramenta ibidem 28
India non habet æstiuos hymbres 301.29
India an hederam nutriat 279.43
Indiæ milium in Italiam aduectum 318.35
Indiæ arundo qualis 443.23.& 107.40 & 281.10
Indiæ adamas 657.42
India quomodo elephantes capit 130.24 41.& 131.24
Indiæ miræ magnitudinis serpẽtes 131.46
Indiæ mira animalia 135.22.per totum
Indiæ gemmæ 661.12.21.et 662.4.9.18 & 663.3.19.26.& 664.6.11.30. 41.48.& 665.5.6.41.& 666.22. 25.& 667.4.& 668.28.32.34.& 669.15.48
Indi quo utuntur uino 250.2
Indi ex castaneis oleum faciunt 256.36
Indos suæ arbores uestiunt 220.20
Indorum calami hastarum uice 281.11
Indorum regum potentia 89.9.per totum & 37.ibidem per totum
Reliqua quære parte secunda.
Indici boues quales 135.24.30.39.et 145 41.& inde
Indica ficus spinaq; 218.27.28
Indica gemma qualis 668.32
Indici apri quales 149.23
Indici maris beluæ quales 151.30.per totum
Indicæ testudines maximæ 154.34
Indici oceani margaritarum copia 161.37
Indicũ coloris genus 615.48.et 617.7.10
Inducia à quo repertæ 125.26
Inedia homini ante diem septimum lætalis nõ est 216.23
Inerticula uua 243.33
Infans reuersus in uterum aliquãdo 109.15
Infantes quod tempus infestet ibid. 47
Infantes quando unguibus carent ibid. 48
Infant. ferarũ lacte nutriti aliquãdo 134.23
Infantium ulcera in capite quomodo sanentur 374.46
Infantium ægrotantium remedia 376.2
Infantibus comitialem patientibus utilia 378 32.& 523.5
Infantium custos quis deus creditur 501.32
Infantium fascinatio ibid. 31
Infantiũ ulcerũ remediũ 234.26.631.30
Infantium auribus utilissimum 372.28
Infantes colostrati 509.38
Infantib. quæ prosint ad dẽtitionẽ et gingiuas et oris ulcera 523.1.et 550.44.et inde
Infantium morbi remedia 380.20.& 398 47.& 409.5.38.& 415.19.et 418 43.& 426.23.& 440.17.& 492 25.& 504.11.& inde.& 33. ibidem & 523.1.& inde.& 528.6.& 550. 42.& inde plura.& 587.44.et 657 18.& 663.24
Infantibus urinam mouentia 384.16
Infantium lichenas sanantia 445.4
Infantes impauidos quid faciat 523.2.6
Infantibus contra lippitudines remedium 527.48
Infantes si lacte concreto uexentur 550.42
Infantium pericula prohibẽs lapis 663.24
Infantibus saliuam facientia 667.44
Infelicia ligna quæ 238.38
Inferos non esse secundum quosdam 20.4
Inferi quibus euocentur ad nos 607.33
Infirmitas omnis cœlo accidit 277.35
Infirmitas apud quos nulla 60.21
Infixa corpori extrahentia 413.49 & 445.45.& 451.19.& 481.6.et 482.23.26.& 578.16
Inflammationis corporum remedia 372.32 & 398.8.38.40.& 401.11.27.49 & 415.26.& 418.28.& 419.44. & 425.28.49.& 426.36.& 437. 21.& 431.33.et 437.12.et 439.27 & 440.21.& 451.37.& 458.30 & 461.12.& 465.40.& 474.30 & 481.3.& 486.40.& 489.41 & 456.2.& 512.25.& 519.28.& 533.49
Inflationis corporum remedia 365.35.& 367.41.& 370.13.& 372.33.& 373.40.& 375.33.44.& 376.20 34.& 381.44.& 397.13.& 400. 18.& 405.25.& 408.34.& 411. 9.& 489.8.& 496.11.& 507.34 & 567.49.& 574.11.31
Inflationes corporibus facientia 367.12.& 413.12.18.& 414.36.& 417.45 & 418.11.& 429.15.& 440.34 & 445.25.& 446.26.& 479.18
Ingenium ultra artem esse 620.21
Ingeniorum laudes 116.21
Ingenium humanum nescit modum 471.7
Ingenium humanũ omnia exquirit 250.49
Ingenui pudoris est fateri per quos profeceris prologo 81
Inguinariæ herbæ medicinæ 477.34
Inguinis morbi remedia 414.42.& 447 33.35.& 487.43.45.& 489.18.et 497.7.et 501.44.et 502.22.599 6.& 545.4.& 368.11.& 266.27
Ingratitudinis exemplum 186.16.& 198.23.27.46.& 117.30. per totũ
Inimicæ res inter se 131.8.23.& 135.2 16.& 136.5.47 ibidem per totum & 142.18.& 152.20. per totum.& 156.27.& 169.44.per totũ.& 171 38.& 172.22.& 180.18.et 189.34 & inde.& 272.22.& 279.47.& 280.19.& inde.& 435.13.& unde per totum.& 506.35.& 508.33.& 522.27.per totũ.& 532.43.& 567 37.& inde
Inimici qua ratione pœna affici possint 668.5

Inimicæ

Inimicitiam iumentorum tollentia 459.36 & inde. & 508.7
Inimicorum odium quo conciliatur 509.7
Inoculationem quæ arbores non recipiunt 300. per totum
Inoculatio omnium fertilissima ibid. 20
Inoculatio arborum seminumq; quomodo reperta 298.20
Inopia inopes sæpe cogit 256.37
Insaniam inducentia 372.23. & 402.23 39. & 456.11. & 553.47
Insania quō tollitur 375.10. & 381.43 & 400.14. & 444.13. et 457.47 & 458.28. & 480.6. & 504.49. & 553.16. & 371.16
Insania aliquando uti optimum est 316.32
Insanientium remedia 371.16
Insatiabilia quæ sint animalia 209.1
Inscitia quæ maxime pudenda 297.37
Insectorum animalium consideratio libro 11 per totum
Insectorum animalium differentiæ 190.37 per totum
Insecta unde dicta ibidem 39
Insectorum subtilitas ibidem 54. per totum
Insecta an spirent habeantq; sanguinem 191 10. per totum
Insectorum corpus quale ibid. 27. per totum
Insectorum aculeorum consideratio 194 43. & inde
Insecta omnia oleo exanimantur 196. 33. & 216.2
Insectorum pennarum consideratio 199.25
Insectorum pedes quales ibidem 47
Insectorum diuersitas 201.2. per totum
Insectorum oculi quales 204.33
Insectorū pedum diuersitas 214.2. per totū
Insitionis consid. inuentio, &c. 298.24
Insitionis ratio duplex ibid. 28
Insitionis obseruationes ibid. 33. & inde
Insitionis tempus 299.19. & inde
Insitorum consideratio 259.13
Insitorum quæ arbores capacissimæ 300.17
Insolatio quid 393.42
Insomnia quibus tollantur 369.10. & 378 10. & 477.46. & 458.9
Insomnia non uidentes homines 69.15
Intentio in omni actione expetitur 500.6
Intentatum homini nihil in uita 250.49
Interancorum animalium remedia 407.38
Interancorum morbi remedia 371.14. & 425.37. & 448.27. & 476.6. & 479.10. & 488.21. & 543.49. & 544.33. & 551.2. & 575.2
Interlucatio arborum qualiter 312.36
Interlunio fata non læduntur uerubus 327.25
Interlunium quid 285.36. & 342.2
Interlunio quid agendum 341.48
Interrogata omnia quomodo scīri possint 569.42
Intertrigo, id est, membrorum inter se fricatio, quomodo tollitur 396.41. & 436. 16. & 438.4. & 440.2. et 441.24 & 442.19. & 477.31
Interualla plantarum arborumq; qualia esse debent 297.11. per totum
Intestinorum animalia quomodo pellantur 364.32. & 373.8. & 406.34
Intestinorum remedia 363.30. & 370.47 & 361.24. & 375.18.45. & 378 26.38. & 380.47. & 381.47. & 384.4. & 415.26. & 428.25. & 429.42. & 434.13. & 481.37. & 510.12. & 518.2.7
Intestinorum ulcera sanantia 364.30
Intestinorum torminibus remedia 378.21
Intubi herbæ consideratio 357.12. & inde & 368.29. & inde
Intubi herbæ medicinæ 368.29. & inde
Intuum erraticum, id est, ambugia ibid. 31
Inuentio rerum dijs tribuitur 484.39.48
Inuentionis causa amor 385.46
Inuentores rerum dij habiti sunt 452.44
Inuentores uariarū rerum 125.17. per totū
Inuidiæ redargutio 452.39. & inde. & 454.20
Inuidia citra iudicium esse debet 116.17
Inuidiæ exemplum 139.18. & inde. & 42 ibidem. & 141.35. & 142.5. & 546 20. & 657.27. & 667.25
Inulæ herbæ consideratio, usus, &c. 353.36 & inde. & 365.33
Inulæ herbæ medicinæ 365.33. & inde
Iochabela 538.44
Iocineris consid. 207.40. & inde copiose
Iocinora ubi bina leporibus ibidem 48 Vide iecur
Iocinoris morbi remedia 363.15. & 364. 28. & 368.30.34. & 373.43. & 374.45. & 376.7.32. & 44. & 379.49. & 383.31.45. & 384.28 & 398.24.33.39. & 399..30. & 405.26.42. & 408.9.24. et 409 36. & 411.14.24. & 415.21. & 417.45. & 418.10. & 420.21. & 422.18. & 428.32. & 429.3. & 430.38. & 432.48. & 433.2.42. & 434.3. & 437.40.45. & 438. 5.13. & 438.44.49. & 442.28. & 443.26.444.21. & 452.11. & 468.25. & 472.26.28.30.31.32. 40.49. & 481.48. & 489.8. & 490.2. & 516.34. & 542.24. & 573.29.46. & 574.12. & 612.7. & 647.15
Io ubi in uaccam mutata 287.44
Io ad quam quercum ab Argo ligata ibidem
Io pictura 625.39
Iollas medicus 378.14. & 379.13
Ion scriptor 340.45
Ion statuarius 600.36
Ion gemma 668.34
Ionum literis uti cōspirarunt omnes 127.17
Iouetanum genus plumbi 611.11
Iouis. Quære Iupiter
Iphiclus Herculis frater 110.32
Iphicratis leænæ simulacrum 602.34
Iphigeniæ ad aras stantis pictura 620.15 & 626.9
Iphis pictor 626.35
Iracundiæ causa 210.32
Iracundias hominum domat androdamas lapis 666.12
Iram cuiq; inesse, & quando ad iracundiam proniores 414.17. & inde
Irene pictrix 627.14
Irinum optimum ubi 389.30
Irio quando serenda 318.13
Irionis folia qualia 319.2
Irionis frugis medicinæ 418.39
Irionis tritici natura 322.11
Iris pictura imperfecta 667.3
Iris gemma 665.20. & inde
Iris oleum 256.42
Iris herba odoratissima 389.19. & inde
Iris ubi optima ibidem 24. & inde
Iris genera duo ibidem 23. & inde
Iris cur dicta ibidem 45
Iris herba quæ optima & ex ea medicinæ 398.46
Irinum unguentum quibus gratum 229.13 & 258.42. & 322.11
Irtiola uua ubi peculiaris 544.10
Isatis lactucæ genus 367.22
Ischæmon herba qualis 460.38. et 481.22
Ischias herba quæ 404.11
Ischiadicis utilia 424.19. & 427.29. & 437.14.30. & 440.1.37. & 441. 33.34. & 444.9. & 447.36. & 458.29. & 468.25. & 473.14. & 477.23.26. & 481.38. & 487. 25. & 488.1.33. & 493.13. et 496 34. & 497.46. & 499.39. & 596 18. & 508.20. & 516.48. & 510. 16. & 543.9. & 562.15. & 567. 47. & 573.48
Isia frumēti genus secundū quosdā 321.49
Isiaci sacerdotes quid in sacris 489.23
Isidis sydus quod 4.20
Isidis simulacrū quādo sublatū Romæ 261
Isidis plocamos 240.42 (14
Isidomos quid 649.22
Isigonus statuarius 603.36
Isimentas musicus 653.9
Isocynamum arbor 225.35
Isocrates uiginti talentis unam orationē uendidit 116.32
Isoetes herba 467.37
Isopyron herba qualis 463.3
Isthmiaca corona ex pino 257.24
Istriæ oleum optimum 254.37
Reliqua quære parte secunda.
Italiæ quæ pars fulminibus obnoxia 18.17
Italiæ gentes diu uiuere 122.1. & inde
Italiæ laus, temperantia, rerum copia, &c. 671.27. & inde
Italia quæ non gignat 230.18
Italia steriles palmas habet 231. 6. 279.4
Italia peculiaris arborum parens 241.8
Italiæ principatus in uitibus ibidem 37
Italia quas uites amat 243.39
Italiæ quæ uua placeat 244.19
Italiæ generosa uina quæ 248.32
Italia quomodo uinū condit 251.23
Italia quando primum oleum habuit 254.5
Italiæ oleum optimum ibidem 33
Italiæ locis piperis arbor uiuit 279.9
Italiæ calamus sagittis aptissimus 281.7
Italiæ situs optimus 292.21
Italiæ terram quidam iam lassam esse dixerunt ibidem 39
Italia infestata sepe locustis 200.20
Italia à quo simi usum accepit 293.40

Italiæ ratio in distributione temporis quo serendæ arbores sint 301.40
Italiæ cultores deni in centena iugera uineārum 309.3
Italiam latifundia perdidere 317.2
Italiæ triticum optimum 319.24.32
Italia ex quibus prouincijs triticum recipit ibidem 36
Italiæ pinsendi modus 322.16
Italiæ arandi cōsuetudo 328.31.& 328.29
Italia luxuria Asiæ corrupta est 593.48
Italia quando primum elephantes uidit 129 34.per totum
Reliqua quære parte secunda.
Itali à Pelasgis literas receperunt 125.31
Italicarum statuarum uetustas 599.3.10
Itachomelis uinum 250.35
Ithacea arbor uinculis utilis 292.22
Iuba cui librū suū inscripsit 221.43.97.4
Iubæ liber ad Claudiū Cæsarem scripti ibidē
Iubæ Mauritanæ regis primi laus 66.7
Iudaica resina qualis 251.34
Iudæa tantum balsamum habet 226.46 & 279.3
Iudæa Ro. seruit & tributa pendit 226.49
Iudæa ab Alexandro Magno uicta 227.16
Iudæa palmis inclyta 231.5
Iudæa gens contumelia numinum insignis 232.33
Iudææ fluuius qui sabbatis omnibus siccatur 554.24
Reliqua quære parte secunda.
Iudæi in uitam suam sæuiunt 227.5
Iudæorum magica 538.44
Iudæorum superstitio 561.19
Iudæis dicatus piscis ibidem
Iudicem quis sortiatur,an eligat,refert plurimum.Prologo 1.31
Iudicum decuriæ 582.45.& inde
Iudicium capitis ubi primum actum 126.13
Iugerum quid 314.37
Iugera duo uni olim tantū concessa ibid.26
Iuglans & quercus inter se inimicæ 435.18
Iuglandis nucis cōsideratio 262.9.per totū
Iuglans quæ loca amet 273.23
Iuglandes aquas oderunt ibid. 31
Iuglans inferiore parte fertilior 277.17
Iuglans non facile sentit cariem aut uetustatem 285.30
Iuglandes nuces quomodo serantur 285.6
Iuglandis umbræ cunctis noxiæ 297.16
Iuglandis nuces quo serendæ tēpore 301.43
Iuglandis nucis oleum ad quid 427.36
Iuglandes nuces unde dictæ, & earum natura,ac medicinæ 433.8.& inde
Iuglandium nucum nocumenta plura ibidem & inde
Iulia Augusta quotidie inula uescebatur 353.41 & Vino primo fol. 246.
Iulia Augusti neptis 133.4
Iulia lex theatralis 583.5
Iuliana cerasa qualia 263.30
Iulianus Neronis procurator 656.44
Iulius uindex quid erga Neronem 375.48
Iulij Imperatoris carmen de olere 358.23
Iulius Viator eques Romanus 113.31
Iulius Lupus præfectus 346.40
Iulij Rufi mors qualis 469.38
Iulius Sex.consul 585.17.et 25.29
Iulius L.consul 12.2
Iulij medici interitus 124.22
Iulus quid 277.37
Iumentis ferulæ uenenum sunt 435.23
Iumentis poma quomodo portatu facilia ibidem 12
Iumentis utilia 418.18
Iumentorum ungulas indurantia 553.35
Iumentorum urinam mouentia 367.13
Iumentorum morbi medicinæ 491.38.& 493.32.& 551.36.& inde
Iumentorum ulcera sanantia 410.26.& 505.46
Iumentorum oculis salutaria 447.31
Iumentorum in pituita & stranguria remedia 458.5.& 476.47
Iumenta discordātia quid cohibeat 459.37
Iumentorum febribus medicina 480.2
Iunci consideratio,genera,satio,usus, nomina 396.19.per totum
Iunco funes faciunt 348.22
Iuncus odoratus ubi 226.15.21.& 396.47.& 397.9
Iunci usus 396.& inde
Iunci copia ubi ibidem 34
Iunci medicinæ ibidem 36.& inde
Iuncinum oleum 256.44
Iuniperi arboris consideratio 275.26
Iuniperus non sentit cariem neq; uetustatem 285.29.47
Iuniperus quo tempore semen serat 276.25
Iunipero eadem uirtus quæ cedro 284.27
Iuniperus ubi maxima ibidem 18
Iuniperi natura,genera,medicinæ 440.32
Iuniperus montes amat 273.20
Iunipero spina pro folio 274.4
Iuniperus non floret 275.26
Iunior quo quis effici possit 378.9
Iuniora fertiliora sed tardius fructum ferunt 277.22
Iunius Pisciculus eques Romanus 636.42
Iunius Appius consul 142.38
Iunius L. quando consul 254.11
Iunius Graccanus historicus 583.22
Iunius P.legatus perimitur 598.8
Iunij Valentis fortitudo 113.39
Iunius M.prætor 622.39
Iunius Syllanus consul 26.13
Iunonis sydus quod 4.19
Iunonis ædes Romæ fulmine icta 18.5
Iunonis templū Metaponti quale 241.43
Iunonis lucus Nuceriæ & in eo portentum 278.42
Iunonis cella in Capitolio 599.27
Iunonis simulachrum 602.39
Iunonis Laciniæ templum 519.22
Iunonis Laciniæ mirum 31.18
Iunonis Ardeæ templum 624.14
Iuno quo fonte perfusa 555.37
Iuppiter hospitalis 636.16
Iuppiter ubi cum Europa primum concubuit 217.35
Iouis circuli sideris q; consideratio 4.6
Iouis stellæ per zodiacum motus 7.34
Iouis stellæ color qualis 9.8
Ioui cur fulmina assignantur ibidem 27
Ioui quæ fulmina tributa 17.10
Iouis cognomina ibid.30
Iouis simulachrum exuite 241.41
Ioui esculus sacra 216.49
Iouis in gremio Romani Imperatores laurum ponunt 266.13
Iouis barba arbor 273.33
Iouis spelunca in Creta insula, & circa eam mirum 276.44
Iouis simulachrum Romæ ex qua materia & quando dicatum 285.42.& 118.28
Iouis glandes 262.32
Iouis mensa uerbenaca uerritur 462.45
Iouem cœlo deuocare conabantur 499.9
Iouis simulachrum minio pingitur 590.39
Iouis Statoris ædes Romæ ubi 598.33
Iouis Colossus à Claudio imperatore dicatus 599.33
Iouis flamma flos 488.30
Iouis Olympij simulachrum à quo 600 26. 47. & 604. 2. & 118. 28.& 634.38.& inde
Iouis Seruatoris templum 602.43
Iouis Tonantis ædes 603.12.& 637.48
Iouis Tonantis simulachrum 603.16
Iouis simulacrū 604.14.& 636.24.44
Iouis pictura 610.19
Iouis Liberum parturiētis pictura 626.29
Iouis effigies in Capitolio qualis & à quo 628.16
Iouis ædes ex qua materia 629.40
Iouis Olympij templum Athenis 637.23
Iouis Vltoris templum, id est Pantheon 643.2
Iouis gemma 668.32
Ioui Lycæo humana hostia sacrificant 136.22
Iouis armiger aquila credita 18.16.& 171.29
Ioui aquila sacra 171.44
Iouis labradei fons & eius mirum 566.37
Iuppiter eburneus 642.31
Iuppiter quare caprino lacte nutricus fingitur 509.41
Iuppiter Stratios,id est, militaris, ubi & cur sic dictus 287.45
Iurandi mos per res fœdissimas 2.35
Iurgia concitantia 570.5
Iuuencorum corpore exanimato, apes gigni 186.48
Iuuenis fœminini generis 117.45
Iuuentutis deæ ædicula in Capitolio 623.31
Iuuentutis ædes 529.34
Iuuentius M.consul ac eius interitus 124.18
Ixia herba quæ 407.32.35

K

KOΣMOΣ Græcè,Latinè ornamentum 1.44

L

Labeones unde dicti 205.6
Labeo Aterius prætorius 624.45
Labyrinthorum consideratio per totum 641.14
Labyrinthus Aegyptius ibid.15
Labyrinthi plures ubi & quales ibidem
Labyrinthus Samius à quo 603.31
Labiorum morbi remedia 436.34.& 540.30.& 606.31
Laborinus Campaniæ campus fertilissimus

ma 291.34
Labradei tonis fons & ibid. mirũ 566.37
Labrus piscis 579.22
Labrum uenereum herba qualis 468.35
Laborum consideratio 205.6
Laborum scissuræ remedia 515.48
Labro carentes homines 101.35.et inde
Labruscæ uuæ Oenanthe dicitur 228.28
Labruscæ uuæ consideratio et medicinæ ex eis 421.22
Laburnum arbor, aquas odit 273.31
Lac ubi nigrum 30.1
Lacte asinino cutis pulchra redditur 212.7
Lacte quando pluit 18.20
Lactis ubertas intermissa restituitur 492.8
Lactis copiã facientia 384.29.& 421.39 & 441.11.& 444.31.35.& 448 10.& 484.18.& 491.49.et 495 25.et 497.13.& 522.21.577.7.22
Lactis abũdantiam omnibus facientia 450.35
Lactis copia ex qua materia 239.45
Lactis sapor qualis 263.49
Lactis gallinacei haustus prouerbium prologo 1.88
Lac ne coaguletur 374.41
Lactis ubertatem puerperis facientia 364 34.& 369.34.& 522.16
Lactis mulierũ copia quomodo fiat 377.48 & 401.12.& 411.21.& 412.1.& 577.7.& 667.44
Lacte uiuentes homines 101.48.& 146.1
Lac coagulantia 431.12
Lac optimum medicamentum 461.38
Lac uaccarum cur optimum ibid. 39
Lactis ficorum in medicinis usus 430.21
Lactis materni usus utilissimus, exitiosus uero post conceptum 509.38
Lac quod maxime nutrit ibid. 40
Lactis consideratio 211.48.et inde
Lactis bonitas 212.1.& inde
Lac mulierum saluberrimum 510.26
Lactis coagulum quando uenenum 513.4
Lactis mulierum medicinæ 365.42 & 504.35.& inde
Lacti contraria idq; extinguẽtia 414.41 & 422.19.& 457.9.& 490.7
Lactes quæ in homine dicantur 208.38
Lacedæmonij quo annulo utebantur 580.36
Lacedæmonis tectorium opus 629.42
Lacedæmonij quando imperium amiserunt, et quod tunc portentum uisum 11.32
Lacertarum magnarum copia 103.26
Lacertæ descriptio 142.18
Lacertæ natura qualis 531.23
Lacerti ubi maximi 142.19
Lacerti uiridis gemma 669.30
Lacertis lingua qualis 206.13
Lacertarum ætas 142.19
Lacerti Arabiæ cubitales ibidem
Lacertæ Indiæ uigintiquatuor pedum ibidẽ
Lacertorum color ibid. 20
Lacertarum oua 183.43
Lacertorum piscium genera 579.4
Lacertã ore parere uulgo creditur 187.47
Lacertis nulla memoria neq; incubant ibidem
Lacertarum in medicinis usus 534.25.et 535.9.& 536.18.et inde.& 541.26 & 542.46.& 547.17
Lachryma uitis qualis & ex ea medicinæ 419.47
Lachrymæ miseriæ indices 204.2.& inde
Lachrymarum remedia 426.4
Lachrymæ herbæ consideratio 359.40
Lacydi philosopho anser perpetuus comes 175.5
Lacon statuarius 600.30
Laconica purpura 389.44.& 617.29
Laconica arundo qualis 281.29
Laconicæ canes quales 136.47
Laconico agro ficus maximæ 277.6
Lacta herba 225.31
Lacteus in cœlo circulus & eius effectus 338 15.& inde
Lacteus circulus cur dictus ibidem
Lactoris herba qualis 450.35
Lactucini quidã Romani nominati & quare 351.1
Lactucæ genera tria 256.42.et inde
Lactuca somnum inducit 357.1
Lactuca unde dicta ibidem 2
Lactuca omnis refrigerans & eius in cibis usus ibidem 5
Lactuca Augustus seruatus à Musa medico ibidem 6
Lactucam ueteres religionis causa non commanducabant ibid. 7
Lactuca quomodo seruetur in omnes ménses ibidem 8
Lactuca sanguinem augere creditur ibid. 9
Lactuca caprina ibidem. & 367.16
Lactucæ toto anno seruntur 357.17
Lactucæ qua arte amplæ fiant ibidem 20
Lactucæ satio translatioq; ibidem
Lactucæ genera & medicinæ 362.16
Lactucæ sponte nascentis descriptio ibidem
Lactucæ succi usus ibidem 28
Lactucæ peculiares uires ibid. 39
Lacunaria à quo primum picta 625.3
Lacuturres Brassicæ quales 258.9
Lada herba 223.37.& 473.41
Ladani consideratio 223.25
Ladani herbæ medicinæ 473.40.& 476 5.et 479.43.et 480.49.483.9.41
Lælius Strabo quis 183.31
Lælius Decimus prologo 1.28
Lætitia nec ullo minimo mœrore pensanda 119.5
Lætitiam afferentia 460.27
Lagarina uua 247.2
Lageæ uuæ 244.29
Laginis herbæ descriptio 448.5
Lagonis pueri simulachrum 603.17
Lagopus auis 182.48
Lagopi herbæ medicinæ 474.17
Lagonopus morbus & eius remedium 264.21
Laippus statuarius 600.38.& 602.7
Lais medica 505.30
Lala mulier pictrix 627.16
Laletana uina 247.9
Laliziones onagrorum genus 145.36
Lamia quidam in rogo reuixit 123.17
Lamiæ pisces 558.40
Lamium urticæ genus 394.39
Lamij herbæ consideratio & medicinæ ex eo 406.47.per totum
Lamirus piscis 579.4
Lampadiæ cometæ 10.30.& 11.29
Lampsaci gemmæ 670.38
Lampido felix fœmina credita 119.8
Lampyrides uermes ignium modo nocte lucentes 199.35.& 335.36.41
Lana quando pluit 18.25
Lanis tingendis apta 571.19
Lanarum colorum genera plura 147.16
Lanarum genera ibid. 19. per totum
Lanas tingendi usus ibid. 23.& inde
Lanæ nigræ nullum colorem bibunt ibid. 31
Lanas inficere, Lydorum repertũ 125.41
Lanæ medicinæ 527.2.per totum
Lanæ usus in nuptijs ibidem
Lanæ ubi optimæ 147.11.19.& inde
Lana in foliis arborum 274.42
Lanæ quibus tinguntur 444.7.& 407 19.& 408.6.& 617.16
Lanaria herba qualis 450.35
Lanatæ uuæ ubi 242.46
Lanata arbor cur dicta & ubi inuenta 258.25
Lanati dicuntur lupi pisces 157.10
Lances à quibus reperta 126.17
Lanigeræ arbores ubi 220.13.19
Langæ bestiæ 655.42
Langoris remedia 440.34
Langurium quid 655.41
Languriæ bestiæ ibid. 42
Laocoontis & filiorũ à draconibus innexorum statua 636.33
Laodamiæ mulieris pictura 626.31
Laodice uxor Antiochi 111.3
Laodiceæ lilium quale 388.3
Lapati herbæ natura genera medic. 382.7
Lapati consideratio ibidem. & inde
Lapatum quod & rumex dicitur ibidem 36.& 382.9
Lapati radix maxima 354.10
Lapati satio quando 360.23
Lapatum syluestre melius reliquo 361.35
Lapati usus & ex eo medicinæ ibid. 37.38
Lapidum consideratio 633.6.per totum
Lapides intra arbores reperti ad quid prosint 284.21
Lapis fugitiuus ubi 642.34
Lapides uina corpora erodentes 645.42
Lapides ubi translucidi fiant ibidem 45.& 648.41.45.& 651.38
Lapidis flos qualis 645.48
Lapides quosdam parere alios 646.6
Lapides ossei ibid. 8
Lapides palmati quales & ubi ibidem 8
Lapidum differentiæ plures ibidem 6
Lapides è puluere 629.10.& inde
Lapidescere terram ubi ibidem
Lapidem integrum fluctuare, comminutum mergi 645.38
Lapides uini quales 646.28
Lapidum mortariorũ consideratio 648.11
Lapides qui secari possint ibidem 25 & 649.9
Lapides monumentis apti 649.14
Lapis uiridis qualis ibid. 15
Lapides qui ædificijs apti & qui nõ ibidem 4
Lapides è cœlo cadentes 18.34
Lapides herbis tingi 403.38

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lapides pingere quando inuentum 613.3
Lap.cur pluant 12.49.& 18.34.per totū
Lapides ſtatim cōſumentes corpora 27.29 & 645.39.per totum
Lapis ubi creſcat 29.27.& 646.7
Lapides quædam fieri ſolo tactu 645.41
Lapidicinæ à Cadmo repertæ 125.39
Lapilli & ſetæ in ueſicis 209.28.29
Lapillos herba generans 493.20
Lapillo Thraces dies quales ſint computant 118.49
Lapitharum ſimulachrum 634.43
Lappa Boaria herba ad quid 479.4
Lappa frugibus inimica 327.5
Lappæ flores quales 395.37
Lappago herba qualis 478.33
Lapſanæ deſcriptio & ex ea medicinæ 270 26.& inde
Lapſorum remedia 374.10.& 407.26 & 409.49
Laquearia ubi auro intecta 585.21
Larbaſon quid 589.29
Laribus compitalia cur inſtituta 652.25
Largitionis exemplum 390.4
Larix quæ non repullulat 270.48
Laricis arboris medicinæ 438.3
Larix montes amat 273.19
Laricis arboris conſideratio 270.37
Laricem non ardere ibidem 43
Larici non decidunt folia 274.4
Larici folia qualia 275.2
Larix non floret ibid.24
Laricis germinatio qualis ibid.43
Laricis arboris natura qualis 283.23
Larix arbor altiſſima 284.5.30
Larix neq; cariem,neq; uetuſtatem ſentit 285.29
Larix ualide pondus ſuſtinet 286.28
Lartius Licinius legatus 554.26
Lartio Licinio quid circa tubera accidit 348.40
Laſer quid 349.6.& inde
Laſerpitij conſideratio ibidem 5
Laſeris medicinæ 369.13
Laſer piſcis 567.32
Laſſorum remedia 377.35.& 378 36.& 406.29
Laſſitudinem ne quis ſentiat 406.29.& 427.7.& 436.29.& 437.33.441 9.& 482.13.et 495.47.et 496.13 & 511.5.& 663.34
Lataces herbæ 470.47
Lateriana pyra 259.5
Lateribus quæ conueniens materia 629.28
Lateres quando fugiendi ibid.29
Latericias domos qui inuenerint 125.32
Lateribus quando pluit 18.37
Laterum genera tria 629.31
Lathyrum regem,eudoxus fugit 21.32
Lathyrus Ptolemæus rex 101.38
Lathyris herba qualis 493.5
Latiarius Iuppiter 660.2
Lati claui tunica quæ 147.31
Latifolia quercus genus 268.40.49 & 269.16
Latinis literis Græcæ literæ ueteres ſimiles 127.19.per totum
Latinis ferijs quæ fiunt Romæ 488.35
Latini priſci à quo uicti 597.38
Latinæ literæ antiquæ 624.17
Latinæ linguæ nouitas 245.3
Latini primi Italorum uinum habuerunt 248.40
Latini herbarū ſcriptores 453.4.per totū
Latinorum caſtra à quo capta 583.30
Latinenſia uina 246.43
Latium farre pro cibo utebatur 321.12
Latonæ puerperæ ſimulachrum 603.7
Latonæ ſtatua 635.20
Latonæ & Dianæ ſimulachrum 636.21
Latrocinijs contraria 508.42
Latronū impetus quo uitari poteſt 531.30
Lateris uocis contentione læſi remedium 488.48
Laterum doloris remedia 370.35.& 372 12.& 373.42.& 376.45.& 377. 37.& 379.7.& 383.7.& 398.22. 35.& 400.13.406.31.& 407.12 & 410.16.& 411.8.& 415.26.et 421.47.& 434.11.& 437.14.& 439.44.& 440.33.& 444.23. & 447.17.& 472.9.15.26.38.39 & 473.11.12.& 481.48.& 488. 18.& 495.8.& 542.49.& 573 47.& 610.3
Lauer herba & ex eo medicinæ 474.6
Lauicana Romana porta 635.31
Laurea pyra 259.10
Laurea ceraſa 263.34
Laurea,id eſt lauri folia 266.35
Lauretum ubi Romæ ibidem 36
Laurentina uua quæ 244.15
Laurinum oleum 256.26.28.& 427.28
Laurices quid 150.3
Lauriotis quid 608.13
Lauri arboris conſideratio & eius genera 265.37.per totum
Lauri baccæ 263.22
Laurus Apollini ſacra 217.1
Laurus optima quæ 256.28
Lauri ſuccus qualis 264.9
Lauri in triumphis uſus 265.37.& inde
Laurus ante Cæſarum & pontificum domum Romæ ibidem
Laurus Delphica quæ ibidem 39
Lauro coronabantur triumphantes Romæ ibidem 41
Laurus cypria qualis ibidem 39.42
Laurus ſylueſtris qualis ibid.43
Laurus regia quæ ibid.44
Laurus Auguſta ibid.45
Laurus é cœlo miſſa ibid.49
Laurus pacifera 266.11
Laurus inter armatos hoſtes quietis indicium ibidem
Lauri uſus in militia apud Romanos ibid.12
Laurus in gremio Iouis Romani imperatores ponunt ibidem 13
Laurus ſpectatiſsima in mōte Parnaſo ibi.15
Laurū Romani Apollini Delphico dono mittebant,& quare ibid.16
Laurus fulmine nō icitur ibid.25.et 18.13
Laurus,ſuffimentum cædis hoſtium atq; purgatio 266.29
Laurum in profanis uſibus pollui fas non eſt ibidem 21
Laurus non incenditur in ſacris ibid.22
Laurus inimica igni ibidem & inde
Laurus ad gallinas ubi & quare ibidem 31
Lauri nomen ad uiros transferri ibidem 34 & inde
Laurus purificationibus adhibetur ibid.47
Laurus ramo quoq; ferì poſt ibidem
Laurus quæ loca amet 273.25
Lauro non decidunt folia 273.46
Laurus primo Fauonio germinat 275.32
Laurus cur mas exiſtimetur 277.36
Lauro frigus inimicum 279.13
Laurus plurima in Olympo monte ibidem
Laurus in ſacris ibid.15
Laurus cum hedera ignem excutit 285.15
Laurus inſana ubi et quare ſic dicta 287.46
Laurus quibus modis feritur 294.39
Laurus quando ſerenda 301.22
Laurus contra rubiginem ſatorum 327.37
Lauri Daphnoidis natura & ex ea medicina 434.17
Lauri natura & medicinæ ex ea 433.55 & inde
Lauri Delphicæ medicinæ 434.9.& inde
Laurus Idæa & Alexandrina qualis ibi.14
Lauro aues quædam ſeſe purgant 138.21 & inde
Lea braſſicæ genus 369.8
Leænæ meretricis patientia 114.20
Leæna quot uno fœtu pariat 132.38
Lebadiæ prodigium 281.40
Lecanius Baſſus quis 469.38
Lecythion agilitatis exercitator 626.9
Lectiſſphagites uinum 250.35
Lectis argentum addere Caruilius tradidit 693.28
Legati Romanorum ſagmina portabant 403.42.& inde.& 462.45
Legatorum Romanorum mos 403.43
Legati Romanorum uerbenacam ad hoſtes portant 462.45
Legati Romanorum perimuntur 598.7 & inde
Legatorum quorundam audacia ibid.10
Leges, Quære lex
Legumina quæ herba necat 419.13
Leguminibus quæ beſtiolæ innaſcuntur ibidem 15
Leguminum radix qualis 318.17
Legumina quota die ſata naſcātur ibid.19
Leguminum culmus qualis ibid.44
Leguminum caulis qualis ibid.& inde
Legumina diutius florent 519.3
Legumina quando ſiliquentur ibid.5
Legumina quot diebus matureſcunt ibid.6
Leguminum conſideratio 324.2.per totum
Leguminū ſatio ibid.26.& 328.3.& inde
Legumen unde dictum 328.7
Legumina quomodo diu ſeruētur 340.21
Leguminum occatio,ſarritio,runcatio,&c. 329.39.per totum
Leguminibus ne maleficia innaſcantur ibid 35.& inde.& 360.47.per totum
Lembus nauis à quo repertus 125.9
Lemniſci in coronis 318.5
Lemonium herba qualis 469.9
Lendes beſtiæ quibus perimūtur 414.& 442.7.& 513.39.43.& 534.17.& &

& 538.37. & 559.32. & 630.19 & 631.34
Lenæus medicus 441.36
Lenæus Pompeius quis 265.39.et 453.9
Lenæi Pompeij liber 453.9.22
Lens legumē quādo serēda 331.26.333.34
Lens ubi serenda 328.3
Lentem pinsendi ratio 322.19
Lens quando seritur & eiusdem genera plura 324.26.& inde
Lente uescentes æquanimes fiunt ibid.28
Lentem necans herba securidaca 327.12
Lentis natura, & medicinæ ex ea 417.11
Lens palustris & per se nascens ibid.30
Lentiscus arbor picem fundit 201.32
Lentisci oleum 256.25.& 427.39
Lentisci baccæ 263.22.& 263.30
Lentiscus qua ratione semper uiridis & fertilis secundum Ciceronem 333.36
Lentisci medicinæ 439.21
Lentigines maculæ quo tollantur 363.11
Lentigines facientia 381.7
Lentiginis maculæ remedia 367.5.& 371 7.& 372.46.et 376.15.et 377.47 & 402.45.& 408.9.25.& 411. 32.& 412.48.& 415.30.& 418 30.& 421.41.& 427.42.& 431 15.& 433.47.& 434.28.46.& 439.38.& 441.20.& 444.30. & 448.29.& 452.16.& 492.42 & 508.16.& 515.45.& 573.11. 21.& 574.14.19
Lentuli unde dicti 314.42
Lentulus Spinter quid in theatro & ludis 347.39
Lentuli Spinteris miræ amphoræ urceiq; 638.41
Lentulus Cornelius quando consul 538.49
Lentuli Spinteris Dibapha & ob hoc reprehensio 164.40.& inde
Lentulus L. consul contra Samnites 583.32
Lentulus P. consul 600 4
Lentulus consul 111.10
Leochares statuarius 600.34 & 635.46.& inde
Leōcares statuarius ac eius opera 603.14
Leonātus Alexādri dux 92.27.et 629.17
Leones cancrorum genus 160.43
Leonum feritas inter se nō dimicat 106.14
Leones iugum subeunt 182.25
Leonibus lingua qualis 206.15
Leones & thoes inimici 189.48
Leonum pugnam quis Romæ dederit 133. 28.& inde
Leones quomodo capi facile possint ibidem 32.& inde
Leonem qui primus manu tractare ausus, ac manuetum ostendere 133.41
Leones quis primus iugo subdidit ibid.37
Leo Lesius ab homine medelam petit ibidem 45.& inde
Leones ubi nigri 134.27
Leonis caput fortissimum 141.14
Leonis adipis aliarumq; partium in medicinis usus 506.18.& inde
Leonum dentis usus ibidem 22
Leones quos non attingant 531.33
Leones qua arte ungues custodiant 132.19
Leonis consideratio ibidem 22.per totum
Leones quibus in locis reperiantur ibid. 41
Leonum genera duo ibidem 42
Leonum natura consuetudoq; ibid. 43
Leones quando hominem appetunt ibid. 49
Leonum clementia 133.3.44
Leonis irati signa ibidem 11
Leonis generositas quo deprehēditur ibid. 14
Leo lumis oculis non mouetur ibidem 23
Leo quæ timeat ibid.25
Leones ne mordeant 607.41
Leonibus quæ herba contraria 450.3
Leonis animæ uirus graue 215.41
Leonum carnibus uiuētes homines 102.24
Leo piscis 579.5
Leones cancrorum genus 165.43
Leon statuarius 604.18
Leontides Alexandri pædagogus 222.22
Leontice herba qualis 465.16
Leontij statuarij opera 601.23
Leontion pictor 622.36
Leontios gemma 670.26
Leontisci pictura 626.36
Leontopetalon herba qualis 493.10
Leontophoni consid. 141.47. per totum
Leontopodion herba qualis 474.14
Leontopodij herbæ medicinæ 481.7.& 482.39
Leopardus à leone gignitur 132.22.17
Lepidij considerātio 360.6.& inde
Lepidij herbæ natura & medicinæ 377.38
Lepidotes gemma 668.35
Lepidus M. consul & eius domus 637.39 & inde.& 643.26.& 174.48
Lepidi Aemilij interitus 124.13
Lepidus M. ob caritatem Apuleiæ coniugis obijt 117.47
Lepido quid in triūuiratu accidit 624.40
Lepidorum familia 110.40
Lepræ morbi remedia 367.4.& 369 46.& 370.18.& 374.12.& 377. 29.47.& 382.20.43.et 397.45.et 406.44.& 408.9.25.& 411.38. & 415.35.& 419.47.& 421.39 & 424.36.& 425.32.& 431.15. & 440.8.& 443.14.& 444.19. & 452.16.18.& 458.28.& 468. 42.& 475.7.& 501.22.& 510. 10.& 515.39.& 533.13.et 563.49 & 573.21.22.& 574.14.18.& 606.34.& 630.17.36
Lepton centaurion herba 459.12.16
Leptophyllon herba 475.45
Leptoragæ 242.22
Lepus marinus qualis 565.46
Leporis marini uenenum & eius remedia 381.26.et 429.27.& 437.5.12.& 464.32.& 504.48.& 515.15.& 513.3.7.9
Leporis marini in medicinis usus 573.26 & 577.37
Lepus piscis 565.46.& 579.4
Leporū terrestriū cōsid. 149.47. per totū
Lepores candidi & niue uescentes ibidem
Lepus omnium prædæ nascens 150.9
Lepus superfœtat ibidem
Lep. in Ithacā insulā illati moriūtur 150.32
Lepores ubi uiuere nequeunt ibidem
Lepores apertis oculis dormiunt 204.7
Lepores omni mense pariunt 187.9.27
Leporibus cor maximum 207.15
Lepores ubi bina iocinera habent 207.48
Lepores non pinguescunt 209.42
Lepus surdus facilius pinguescit 523.34
Lepus animalium uelocissimus 211.18
Leporis membra contra serpentes & eiusdem in medicinis usus 518.45.& 516.22 69.& 517.1.18.& 518.3.7.22.35 & 519.18.& 522.6.& 523.13
Leporis coagulum in medicina 512.37.& 514.44.& 515.4.& 516.21.& 517.38.& 523.4
Lepores in cibo sumpti somniosos faciunt 523.14
Leporis carnes edens formosus fit 523.14
Leporinæ pelles pro uestibus 150.11
Lesbias gemma 668.35
Lesbium uinum quale 247.18.19
Lesbocles pictor 603.43
Lethargicum morbum facientia 372.23 & 420.35
Lethargicorum remedia 364.29.& 366 4.& 372.31.& 374.1.& 382.39. & 383.29.& 406.23.& 427.12. & 432.46.& 437.39.& 439.9. & 441.23.& 480.7.& 508.49 & 520.18.& 530.13.& 547.9.& 567.45.& 576.1.20.& 638.26
Leucacanthos herba 387.42
Leucacantha herba 495.33
Leucachates gemma 665.37
Leucadis trium optimum 389.30
Leucadium uinum 247.30
Leucanthe herba 402.9
Leucantha herba & ex ea medicinæ 407 11.per totum
Leucanthemis herba 408.28
Leucanthemum ibidem
Leucanthemon herba 485.32
Leucargyllion quid 293.2
Leucanthemum herba 391.19
Leucanthemi herbæ medicinæ 400.44
Leuce, id est armoratia 352.49
Leuceron herba qualis 474.14
Leucochrysus gemma 664.38.et 668.41
Leucocomis punici mali species 238.20
Leucochrum uinum 247.39
Leucœnium uinum ibidem
Leucogæa gemma 667.42
Leucographia gemma ibid.43
Leucographis herba 493.38
Leucogeus collis ubi 323.36
Leucoion quid 607.29
Leucon arbor 283.26
Leucon ardeolarium genus 185.42
Leuci aues altero carent oculo 203.28
Leucopetalos gemma 668.37
Leucophæus pannus 575.44
Leucophoron quid 616.25
Leucophthalmos gemma 668.36
Leucostyctos marmor 638.31
Leucocrutæ feræ descriptio 135.26
Leuson arbor 283.25
Lex à Cerere primum reperta 125.20
Leges plures de sacris fiendis 248.35 per totum

Leges plures ad res nauticas 149.8.& 183 24.& 200.21.& 255.5.& 270.18 & 314.49. & inde. & 500.25. & 44.& 629.47.& 549.43
Legis censoriæ principes 150.27
Leges censoriæ cœnarum ibid.& 149.8 & 150.27.& 183.23.& 633.24
Leges duodecim tabularũ 204.49.et inde & 268.17.& 289.39.& 316.4.& 386.12.& 499.23.& 538.48
Leges agrariæ 117.11.& 149.14
Lex Papyria 584.23
Lex Clodia ibidem 24
Lex Metella 632.23
Lexipyretæ quæ 379.27
Libadion herba quæ 459.12
Libaneos quo dijs libant 261.8
Libanochros gemma 668.38
Libs uentus 15.2.7.& 343.5
Libonotos uentus 15.8
Libanotis herbæ cõsideratio 361.7.& inde
Libanotis herbæ usus ibid.8
Libanotis quæ & rosmarinus dicitur 362.1
Libanotidis herba cõsideratio medicinæq; ex ea 377.3.& 391.9
Libella instrumentũ à quo reperta 126.5
Libella quid 584.3
Liber pater. Quære Bacchum
Libera Bacchi amica 635.42
Liberales artes seruitia discere non poterant 620.32.& inde
Liberalium artium prima ibidem
Liberales artes unde dictæ 241.29
Liberi, pulchri, boniq; qua ratione generantur 450.22.& inde
Liberi quo pulchri boni fortunati gignantur 471.6
Libri pumice poliuntur 647.45
Librorum superbas inscriptiones arguit prologo 1.88.& inde
Libros thesauros esse prologo 1.65
Libycum asparagi genus & ex eo medicinæ 371.30
Libido in somno quo compescitur 368.10
Libidinem in poculis cælari 580.11
Libidinum tabellæ à quo pictæ 620.14
Libidinis impatientia 179.25.& inde & 180.10
Libidinis quæ causa sit 211.17
Libidinis intemperantiam coercentia 440 49.& 441.15.& 442.9
Libys pueri simulachrum 601.24
Libonis ludi 643.3
Libræ cælestis signi occasus 335.16
Libralia pyra quæ 257.36
Libri pendes unde dicti 684.9
Liburnicæ naues 152.24.& 159.45
Liburnicæ naues ex qua materia 270.27
Lycaonis feræ consideratio 140.32
Lycaonion gentis inuenta 550.25
Lycæo Ioui humana hostia sacrificãt 136.22
Liceriana pyra 259.4
Liche arbor & ex ea medicina 431.45
Lichen morbus qui 362.37
Lichenæ morbi descriptio 469.13.per totũ
Lich. morbus nouus, Latine mẽtagra ibid.19
Lichenæ morbus quæstuosus medicis ibid.30
Lichenis morbi remedia multa 471.12.et ide
Lichenis herbæ descriptio, genera & unde dicta 471.16.19.& 480 43
Lichenæ morbi, id est mẽtagræ remedia 363 37.& 367.4.& 371.4.& 373.17 & 381.29.& 383.14. & 397.45. & 399.29.& 407.44.& 410.6 22. & 411.38.& 415.35.& 417. 49.& 419.47.et 424.42.et 425 31. & 426.10. & 430.21.25. & 431.15.& 433.19.34.& 435.49 & 439.4. & 441.20. & 444. 9.& 443.4.& 469.13. ferè per totum. & 471.12.16.22. & 499.11. & 501.22.& 515.37.& 540.37. & 561.47.& 572.49.& 597.49 & 630.16.36.& 632.13
Lichen quid in equo 515.12
Lychnis rosæ genus 387.20
Lychnis agria herba qualis 464.45
Lychnis flos 392.1
Lychni pensiles æræi 597.5
Lychnitis herba 464.15
Lychnites marmor quale 634.22
Lychnites gemma 662.17.& inde
Lychnite gemma uasa potoria fiunt 662.26
Lyciæ mira platanus 217.23
Lycia cedrum habet 279.12
Lyciæ narcissus qualis 388.6
Lycij montis crocum optimum ibidem 33
Lycij croci cura qualis ibidem 40
Reliqua quære parte secunda.
Lycium medicamentum 446.37
Lycium quod medicinæ aptissimum ibidem 40.& 219.26
Lycion medicamentum ibidem
Licij statuarij opera 663.18
Licinianum oleum optimum 254.34
Licinius Lartius 348.40
Licinius Publius quando consul 538.49.& 170.31.& 249.22
Licinij inuenta 168.20
Liciniana propago Catonis 111.42
Lycophthalmos gemma 670.11
Lycopsis herba qualis 493.14
Lictores, fores percutiebant cum consul domum aliquam intraturus erat 111.41
Lycos aranei genus 542.48.& 547.4
Lycus medicus 381.9
Lydi Pelasgos pellunt 38.17
Lydiæ ficus quales 260.25
Lydiæ thus 279.10
Lydios modulos quis inuenerit 126.33
Lydius lapis, qui & Heraclius 591.43
Reliqua quære parte secunda.
Lien quibus hominibus nullus 202.37
Lien quomodo totus amittitur 376.28
Lienis ĩ medicinis usus 517.44.et 518.24
Lienis consideratio 209.8
Lien in sinistra aduersus iecur ibidem
Lien quibus insit animalibus ibidem 9
Lien peculiare cursus impedimentũ ibid.12
Lien per uulnus exemptus non admittit uitam ibidem 13
Lienis magnitudo risus iociq; intemperãtiam parit ibid.14
Liene adempto, risus adimitur ibidem
Lienosi ubi 202.37
Liene carẽt sues aliquãdo 441.40.457.12
Lienis morbi remedia 209.15.& 365.5.et 367.26.& 373.6.11.& 375.7.33. & 376.26.& 377.33.& 379.9.& 382.21.& 383.31.et 384.7.& 397 43.& 388.15. & 399.38. & 405. 29. & 406.31.36. & 408.9. & 409.36.& 410.25.& 411.24.29 & 418.35.& 420.46.& 428.49 & 430.38.& 434.3.et 437.30.32 & 441.11.38. & 444.21.& 452 26. & 476.10.46. & 488.18.21 & 489.9. & 495.19.& 496.33 & 510. 22. & 517.7. & 528.20 & 574.35. & 610.15. & 616.18 & 631.13
Lienes lienibus mederi 507.29.& 517 3.& 523.8
Lienum curandorum magica præcepta 542 40.& inde
Lienem cursorum extinguentia 481.27
Lienem quæ extenuant 164.28.& 398.15.& inde
Lienem absumentia 386.40.& 418.8.et 436.17.& 441.38.& inde.et 447 18.& 457.11.12. & 476.16.18. & 490.22.& 567.25.& 568.18
Lien quo absumatur per quadraginta dies 476.16.& 487.36
Lienem emitti totum per aluũ triginta quinq; diebus 376.28
Liene ut triduo absumatur 497.10
Ligaminum materia apta 282.10.per totũ
Ligaminã cõtuso ligno fiunt ibid.24.et inde
Ligaturis utilia ac materia 282.10 per totum
Lygdinus lapis qualis 639.5.et inde
Lignum quo perfusum non ardet 529.5 & inde
Ligna ossea quæ 283.19
Ligna durissima ibid.& 23.ibid.& inde
Ligna quo cædi debent tempore ibidem 27 & inde
Ligna quæ in aqua, terráue diu durent 286 2.& inde
Ligna cui teredines uermesq; non attingant ibid.13.& inde
Ligna lignis intexuntur ut pretiosiora fiant 287.14
Ligni bracteæ ibid.16
Lignum cauibus sonans 445.13
Ligna quomodo sine igne accendi possint 450.5
Lignum quæ procreet animalia 201.7
Ligna nocte lucentia 207.28.29
Lygon arbor qualis 441.4
Liguriæ musti utilitas quo noscitur 251.43 & inde
Liguriæ uina nobilissima 246.44 & 260.9
Reliqua quære parte secunda.
Liguslici herbæ natura & medicinæ ex ea 396.34.& 378.13
Ligusticam quidam panacem dicunt 378.49.& 379.37
Ligustrum arbor 226.58.& 278.14
Ligustri arboris natura & ex eo medicina 442.17
Lilij cõsid. natura, genera 387.49.per totũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lilium rosæ nobilitate proximum ibidem & inde
Lilij mira magnitudo ibidem 42
Lilij formæ descriptio ibidem 43
Lilij unguentum ac ex eo oleum ibidem 46 & inde
Liliorum satio ibid. 49
Lilij fœcunditas 388.1
Lilium rubens ibidem
Lilium ubi laudatissimum ibid. 2
Lilia purpurea qualia ibid. 4
Liliorum florescendi tempus ibid. 7
Lilij serendi ratio & tempus ibid. 8
Liliorum tingendorum ratio ibid. 10
Lilij genera plura 391.38. & 392.1.5
Lilio apes delectari 382.20
Liliorum medicinæ 397.40
Lilij oleum 256.46. & 387.49
Lilij olei medicinæ 428.14
Limaces ne sata lædant 333.35
Limacis lapillus ad quid 551.13
Limacis generatio 167.27
Limacis ossiculum ad quid ualeat 534.46
Limeum herba qualis 493.30
Lymiræ fontis mirum 566.39
Limon librorũ inscriptiones prologo 1.90
Limonia herba 381.41
Limoniates gemma 666.38
Limonion, id est beta herba 368.26
Lymphationes nocturnæ quo tollantur 610.1
Lymphatici quo homines fiant 450.12
Lymphaticorum remedia 458.28. & 519.44. & 545.49. & 657.19. & 658.18. & inde
Limus arbor & ex ea medicinæ 431.45
Lynceï fabula cernendi unde sumpta 8.47
Lyncis consideratio 142.3. & inde
Lynx animal quale 213.44
Lynces bestiæ 657.27. & 655.4
Lyncis bestiæ medicinæ 509.28. & inde
Lyncis feræ descriptio 135.22. & 142.3
Lyncurij gemmæ consideratio 657.26 & inde
Lyncurion gemma quid 655.40
Lyncurium quid 142.4
Linguarum animalium cõsideratio 206.11 per totum
Linguarum animalium diuersitas ibidem
Lingua inexplanata ibid. 26
Linguæ morbi remedia 444.5. & 516.3. & 561.46
Linguæ dissimiles trecentæ 83.24
Lingua carentes homines 101.35. & inde
Lingua quod animal careat 137.4
Lingua gustus sedes 206.30
Linguarum toto orbe diuersitas 216.16
Linguis fauere quid 498.44
Linguæ bubulæ herbæ usus 299.24
Lingua herba qualis 459.49
Lingulacæ herbæ medicinæ 465.9
Lineærum uestium usus 346.23. & inde
Lini herbæ consideratio 345.47. et 346.18
Linum agrum sterilem facit 346.14
Linum quæ gentes præcipue serant ibidem 19 & inde
Linum ubi optimum ibid. 27
Linum in sacris 347.11
Lini maturitas ibid. 7
Lini medicinæ ibid. 10
Linum quo serendum tempore 331.36
Lini maceratio ibid. 13
Linum nere uiris decorum ibid. 18
Linũ non ardens quod uiuũ uocatur ibid. 22
Lino cui principatus tribuatur ibidem 29 & inde
Linum ubi serendum 346.18. & 328.9
Lina quo fiant æstate splendida 389.32
Lini seminis medicinæ 383.41
Lina quo nigrescunt 505.22
Linum Arachne mulier reperit 125.41
Liniferæ arbores ubi 236.25
Linostrophon, id est Marrubium 383.6 & inde
Linozostis herba quæ 456.25. 480.28 42. & 483.7
Linternum Scipionis exilium 245.9 & 287.25
Liothasium Napi genus 352.29
Liparæ medicamẽta 434.34. et 589.49
Liparis gemma 669.39
Liparis piscis 579.4
Lippitudinis remedia 371.5. & 434 25. & 466.3.22. & 464.5. & 500 28.30. & 501.23.45. et 503.10.48 & 506.44. & 507.34. & 510.22 & 514.10. & 536.7. p totũ. et 572.8
Lippitudo infantium quo tollitur 527.48 & inde
Lirare quid 329.26
Lirinum unguentum, siue oleum & eius medicinæ 387.40. & 428.14
Lyros herba qualis 464.28
Lysandri regis somnium 116.26
Lysiæ statuarij opera 636.27
Lysimaches sacerdotis simulachrũ 602.48
Lysimachiam herbam Lysimachus rex reperit 459.34. & 462.18
Lysimachus gemma 668.40
Lysimachiæ herbæ medicinæ 481.20 & 482.17.19. & 484.22
Lysimachi regis canis qualis 142.21
Lysimachus cum leone inclusus 133.36
Lysippus pictor 624.47. & 627.46
Lisippi statuarij opera 599.22.34.40 & 600.35. et 601.23.41. et 118.20
Lysistratus statuarius 600.36. & 627 46. & inde
Lyson statuarius 604.18
Litis comitem esse miseriam 117.25
Lis qualiter tollitur 629.16
Literarum inuentores 72.1. & 125 21. & inde
Literarum usus æternus 125.31
Literæ quo à musculis tutantur 489.21 & inde
Literæ adulterarũ quæ non semper legi possunt, ex quo succo 479.9
Literæ Ægyptiæ 639.17
Lithanici morbi remedia 382.43
Lithizontes gemmæ 661.32
Lithospermum herba mira 493.17
Lithostrata quæ 650.29. & 651.1
Lytta uermis qualis 533.31
Liuianum æs unde 595.48
Liuia Augusta 655.6
Liuia Augusta cristallum in Capitolio dicauit ibidem
Liuiæ Augusti uxoris de gallina mirum 266.26
Liuiæ Augustæ ex ouo augurium 184.43
Liuiæ charta 235.12
Liuia fœcunda antea, cum Augusto sterilis 111.26
Liuiæ porticus, & in ea utis maxima 242 4. & inde
Liuiæ ficus qualis 260.30
Liuiæ Rutilij senecta 121.31
Liuius M. consul quando 525.18
Liuium historicum taxat prologo 1.59
Liuoris remedia 383.1. & 417.8 & 418. 28
Lix quid 652.16
Lobæ quales 318.36
Locorum muliebrium consideratio 209.32
Locorũ mutatio utilis lõgo morbo 502. 49
Loca naturam interdum mutant 279.8
Loci mutatio plerunq; prodest 295.15
Locorum uis 274.10. & 275.30. et 276 45. & 277.14. & 279.18. & inde & 286.1. & inde. & 290.44. & 291 5. per totum. & 12. ibidem per totũ. & 309.37. & 319.9. & 322.3. & inde & 327.40. & inde. et 320.8. per totũ & 392.13. & 552.34. per totum. & 570.37. & inde. & 24.14. per totum & 27.46. & inde per totũ. & 279.12 per totum. & 31.6. per totũ. & 39. 19 & 60.15. & inde
Locares statuarius 635.46
Locupletes qui & unde 314.46. & 592 28. per totum
Locustarum terrestriũ consideratio 200. 2 per totum
Locustæ moriuntur cũ pepererint ibid. 6.11
Locustæ serpentes interimunt ibidem 8
Locustæ ubi nascantur ibid. 9
Locustæ ubi maximæ ibidem
Locustæ ternum pedum in India ibidem
Locustæ serrarum usum præbent cum inaruerint ibidem 10
Locustæ Italiã ex Africa sæpe infestãt ibi. 20
Locustæ quot orbis partibus uagãtur ibi. 25
Locustæ Parthis in cibo ibidem
Locustarum coitus qualis ibidem 28
Locustæ uisu carent 203.30
Locustarum oculi quales 204.31
Locust. infestatione oppida derelicta 138.38
Locustæ miræ magnitudinis 151.31
Locustarum cibo tantum uiuentes homines 102.27. & 108.32
Locustas auertentia 664.23
Locustarum piscium consideratio 160.31 & inde. & 167.36
Locusta Polypo inimica 169.45
Locustæ pisces 579.4
Locustæ aquatiles crustis teguntur 155.12
Locustæ senectutem exuunt 160.34
Locustarum coitus 167.14
Locustæ quaternorũ cubitorum 151.31
Loligo piscis uolitans 559.25. & 599 4. & 345.13

Loligo piscis tempestatē prædicit 345.15
Loliginis magnitudo 160.24
Loliginum coitus & partus 167.12.39
Loligines pisces quales 566.34.& 156 17.& 159.21
Lolium frugibus inimicum 327.4
Lolium infelix & ex eo medicinæ 419.3
Lollia Paulina Caij imperatoris matrona ac eius ornatus 162.42
Lollius cur infamatus ibidem 48
Lomentum & ex eo medicinæ 417.7
Lomentum ad pingendum aptum 505.12
Lomentum ex ceruleo fit ibidem
Lonchitis herba quæ 465.23.& 470 17.20.& 480.13
Longæ uitæ homines 60.16.& 108.35
Lophon statuarius 604.18
Loquela carentes homines 101.37
Lora uinum quomodo fiat 248.24
Lorica à quo reperta 126.15
Loti arboris consideratio 237.33.per totum
Lotos herba ibidem 45.& 435.41
Lotos & ex ea medicinæ 435.41.per totū
Lotos herba & ex ea medicinæ 408.38 & 483.18
Loti scapus radixq; 238.4.per totum
Loto herba quæ fiunt 250.1
Loti arboris baccæ 263.22
Lotos quæ faba Græca dicitur 278.1
Lotos non sentit cariem aut uetustatem 285.28
Lotos uetustissima Romæ 287.27.31
Loti sex ingentis precij & ætatis Romæ 280.26
Loti arboris floris laus 388.47
Lotometra herba qualis 408.40
Lucana uina 247.1
Lucani Scarabæorum genus 190.32
Lucæ boues cur dicti 129.34
Lucernarum fungi quid præsagiant 345.1
Lucernarum luminibus apta 464.16
Lucernarum odor, abortus causa 110.3
Lucernæ pisces 159.14.& 570.4
Luceiæ Mimæ senecta 113.33
Lucifer stella qualis 4.14
Lucilius primus condidit styli nasum prologo 1.29
Lucilij de pauimentis uersus 650.38
Lucina dea unde dicta 287.29
Lucinæ deæ area Romæ quando condita 287.27
Lucos religiosos succidi qualiter permissum 313.36.& inde
Lucini unde dicti 204.15
Lucinius Caluus orator 122.22
Lucius Portius consul 11.49
Lucius Iunius quando consul 254.11
Lucius Piso potator maximus 253.25
Quære Piso
L. Sicius dentatus. Quære Sicius
L. Papyrij prætoris sententia lata pro mulier, quæ in decimoquarto mense post obitum mariti peperit 109.38
Vide Papyrius
Lucius Cæsar censor quando & quid censuit 249.22
Lucius Plocius proscriptus unguenti odore proditus 230.43
Lucius Plocius bis consul censorq; ibidem
Quære Plocius
Lucius Balbus consul 26.13
Lucisci statuarij opera 603.17
Lucorum quorundam reuerentia 216.48
Lucretiæ nulla decreta statua 598.29
Luctatius Qu. clypeos ubi dicauit 614.4
Luctatius Qu. Mineruam dicat 603.6
Luctus tristitiæ cuiq; esse 414.28
Lucullo quid Samosatam oppugnanti accidit 30.29
Lucullus L. Herculis statuam dicat 604.29
Luculli uilla fine agro 316.38
Lucullus L. primū cerasum in Italiam uexit 263.27
Luculli contra Mithridatem uictoria quando ibidem
Lucullus quot cadorum uini Græci diuisit 249.26
Lucullus M. Apollinem Capitolinū unde Romam aduexit 60.41
Lucullus Imper. amatorio perijt 455.15
Luculli uictoriæ 470.49
Lucullus signa multa Romam inuexit 599 18.& inde
Lucullus ex Apollonia oppido Apollinē trāsfert ibidem 32.& inde
Lucullus L. duobus talentis picturam emit 625.11
Lucullus L. signum felicitatis locat 628.11
Luculli mira marmoris columna 633.32
Lucullus L. consul quando 637.43
Lucullus seruo quid de temperantia dederit 503.13.& inde
Lucullus L. quid de polypo 161.1
Lucul. Xerxes togatus appellatus 168.21
Luculleum marmor cur dictum 637.44
Ludius pictor 624.15.& inde
Ludos spectandi cōsuetudo 642.42.et inde
Ludorum gymnicorū repertores 126.41
Ludos funebres quis inuenerit ibidem
Ludorum sacrorum uictores coronabantur 267.41.& inde
Ludorū sacrorū in circo cōsuetudo 386.11
Ludorum genera plura & eorum reperto= res 126.41.& inde
Lumborum morbi remedia 363.8.& 364 28.& 365.5.36.46.& 366.15.& 370.48.& 371.25.27.et 372.3.12 & 373.16. 43.& 374. 37.& 376 28.& 378.28.& 379.9.46.& 392 40.& 383.3.& 399.4. & 400.33 & 401.28.& 405.27. & 407.13 & 409.17.& 413. 35.& 418. 29 42.& 421.25. & 438.18. & 443 4.& 447.40. & 478.49.et 490 37.& 491.25.& 503.44.& 507 8.26.& 508.26.& 516.49.et 527 15.et 543.1.611.21.& 630.16.40
Lumbrici omnes oculis carent 203.11
Lumbricis pinnæ binæ 158.11
Lumbrici quibus sint nationibus 497.29
Lunaris rationis consideratio per totum 341.36
Lun. annus apud Aegyptios qualis 121.20
Lunaris ratio in infinitum refert 283.35
Lunæ consideratio, natura, motus effectus, miracula 4.31.per totum
Lunæ infinitæ secundum quosdam 1.18
Lunæ amore Endymion cur captus fingitur 4.39
Lunam à sole lucem accipere ibid. 48
Lunæ macula quid & unde 5.6
Lunæ eclipsis causa quæ ibid. 9.& inde
Luna cur non certo temporis spatio obscuretur ibidem 9
Lunā super omnia pura luceq; plena ibid. 18
Lunam minorē esse quam terrā ibid. 25.39
Lunæ defectus inuentor ibid. 43
Luna obscurante cur æra pulsant 6.6
Lunæ defectus quando fiunt ibid. 15
Lunæ coitus quid ibidem 16
Lunæ eclipsis aliquando ipsa & sole super terram existentibus ibid. 24
Lunam minorem esse alijs stellis errantibus ibidem 31
Lunæ motus, augmentum decrementūq; 6.28 per totum.& 9.13
Luna quomodo solem spectet 6.28
Luna intra quatuordecim partes solis semper occulta est ibid. 39
Lunæ in zodiaco motus 7.39
Luna tantū in geminis bis coitū facit 5.45
Luna prima & noua quo in signo eodem die uidetur ibid. 46
Lunæ color qualis 9.9
Lunæ plures quando simul uisæ per totum 12.12
Lunæ in terris influxus 13.30
Lunæ augmenti decrementiq; causa in conchis ibid. 29.& 28.39
Luna motus marium causa 27.39.per totum
Lunæ potestas in rebus 28.37.per totum.& 29.2.per totum
Lunæ obseruatio 417.48.& 432.16 & 436.25. & 500.25. & 519.42 & 569.56.& 667.11
Lunæ sydus rerum esse spiritum 28.37
Lunæ uim quæ sentiunt ibid. 39.& 29.2
Luna fœmineum sydus 29.2
Luna sub terra existente, fata alia non serent 355.33.& inde
Luna crescente, fruments grandescunt 340 28.& 341.36.per totum
Luna silente quæ serenda sunt 341.6
Luna decrescente quæ agenda ibid. 39
Lunæ ad opera peragenda leges ibidem
Luna crescens, decrescens plenaq; quomodo cognoscitur ibid. 46.& inde
Lunæ præsagia quo ad temporis dispositionem 344.1.& inde
Lunæ dierum obseruatio à quibus 188.42 & inde.& 344.1.& inde
Lunæ silētis tempus ad quid 283.35.et inde
Luna decrescente stercorandi agri 294.& inde.& 341.40
Lunæ obseruatio in insitione, religionis causa 299.5
Lunæ obseruatio in satione rapārū 325.16
Lunæ obseruatio in seminando 331.17
Lunæ interlunio ac plenilunio quæ fiunt 337.43
Lunæ plenæ tempore quæ fiant ibidem
Lunæ status quando nocuus 339.33
Luna ubi raro uidetur 91.25
Lunam contra non mingendum 504.24

Luna conchæ augescunt 153.2
Lunæ cancri pinguescunt 160.41
Lunæ gemma 669.31
Lupercorum sacerdotum habitus 597.30
Lupini legumnis consideratio per totum 325.20
Lupinus semper se ad solem uertit ibid.22 & 335.45
Lupini usus communis quadrupedum & hominum 318.16
Lupini caulis qualis ibid.46
Lupino folia decidunt ibid.3
Lupini fimus optimus 294.10.& 312 49.& 325.25.& inde
Lupini medicamine formicæ auertuntur 313.20
Lupinus quo māceretur ut homini in cibo sit 325.32
Lupinus puerorum remedium in uentribus ibidem 37
Lupinus ubi serendus 327.49
Lupinorum oleum 256.44
Lupini medicinæ 418.19
Lupini syluestris medicinæ ibidem
Lupinorū therminum oleū ad quid 428.11
Lupinorū consideratio 136.9.per totum
Luporum oculi splendentes 204.27
Lupi dexter canimus dens ad quid 205.40
Lupus contra ueneficia 512.47.& inde
Luporū capita cur portis præfigūtur ibid.48
Luporum uestigijs calcatis torpescunt equi 513.3
Lupi in medicinis usus 513.49.& 514 23.& 515.3.& 517.21.et 518.11.et 519.14.& 520.6.20.& 522.4.& 522.2.3
Lupi ubi non sint 150.47
Luporū tecur, equinæ ungulæ simile 523.39
Luporū uestigijs equi rumpuntur ibidem
Lupi ne in agrum accedant ibid.42
Lupus ne alicui animali noceat ibid.45
Lupi homini uiso uocem adimunt 136.9
Lupi ubi maxime proueniunt ibidem 10
Lupi in quos uertuntur homines ibid.11
Lupi caudæ amatorium messe ibid.24
Lupi quo coeunt tempore ibidem 26
Lupi in fame terra uescuntur ibidem
Luporum augurium ibidem 27
Lupi ceruarij quales ibidem 28
Lupi ceruarij insatiabiles 209.2
Luporum lapilli in uesica ibidem 28
Luporū ubi cū hominibus societas 172.20
Lupi piscis æstus 566.17.22
Lupi piscis cum mugili inimicitia 169.44
Luporum piscium consideratio, natura, &c. 157.8.& inde
Lupus piscis 561.17
Lupus piscis bis anno parit 167.28
Lupi pisces, lanati appellati 157.10
Lupus piscis ubi optimus 168.15
Lupus herba quæ 394.3
Lupi araneorum genus 197.46
Luscioso lū remedia 431.5.& 514.14
Luscinię auis consideratio, natura, cantus 177.39.& inde
Luscinię aues Græcè Latinèq; loquētes 181
Luscinia candida 178.4 (33
Lusitana ceraſa 263.32
Reliqua quære parte secunda.
Lustri publici consuetudo 499.44
Luteus color in nuptijs 389.49
Luteæ uiolæ descriptio 398.17
Lutea herba qualis 588.13
Lutei ædificij repertor 125.33
Lutræ 578.32.& 139.12
Lux sonitu uelocior 17.39
Luxatis, id est, membra à suo loco amota habentibus, utilia 368.2.& 377.8.17.et 382.5.& 398.4.& 410.1.& 406 25.& 408.10.& 410.35.44.& 414.25.& 416.45.& 420.4.& 426.27.& 427.33.46.& 433.14 & 441.21.et 443.32.& 445.46 & 448.38.& 451.5.et 452.26.& 480.32.& inde.& 488.20.et 499 39.& 509.48.& 511.20.& 520. 39.& 527.5.6.& 562.17.& 650 15.& 652.17
Luxuriam aduersus fraudem muniri decet 671.14
Luxuriæ uis maxima quādo sentitur 56.40
Luxuria mater quid pariat 163.32
Luxuriæ exemplum 385.22
Luxuria maxima in auro & argento 593.7
Luxuriā Asia misit in Italiā ibid. 48.et inde
Luxuria multa uariauit 581.48
Luxus exprobratio 65.40.& inde 216 40.217.12.et inde. et 230.28.per to.
Luxus materia 287.14
Luxus causa quæ fiūt ibi.& inde.et 593.11
Luxui omni deditissimus M. Apicius 157.30 Vide Apicius
Luxus luxuriæq; reprehensio 287.14 & inde.& 571.10
Luxus reprehensio 403.per totum
Luxus hominum redargutio 414.44
Luxus redargutio 157.30.& inde.& 161 32.per totū.& 162.25.et inde. et 164 49.& 579.40. per totū. & 584.35 & inde.& 593.7.& inde. 633.6.per totum.& 643.3

M

Macedonia quando ficorum habet copiam 275.41
Macedoniæ pix qualis 271.49
Macedoniæ adamas 658.1
Macedoniæ gemmæ 669.26
Macedoniæ ceraſa 263.35
Macedonica saliunca qualis 389.21
Macelli uectigal maximum Romæ 350.34
Macir arbor 219.30
Machlis fera 132.12
Maciem inducentia 216.21.& 439.45
Macula, id est, telicardios gemma 669.40
Maculæ corporis quō tollantur 373.10.& 374.19.& 418.16. 429.31. 484. 21.et 508.16.et 510.34.et 646.37
Maculas è facie tollentia 363.11.& 515 41.& 540.33
Madon uitis genus 421.33
Madon herba quæ 459.27
Mænadum simulachrum 635.17
Mænomenon mel quod 392.47
Magica fraudulētissima artium omniū 537.
Magicæ autoritas maxima ibid. 46 (44
Magicæ primæ origo ex medicina ibid. 48
Magica ferè in orbe toto 538.3.& inde
Magica in Perside orta creditur ibidem 5
Magicæ species plures 539.10.per totum
Magica ars à quibus in nostro orbe 449.28
Magicæ herbæ plures ibid.27.per totum
Magicis nihil mirabilius ibidem
Magicæ nis 470.44.& inde.& 507 41.& 665.49
Magicæ artis derisio 470.44.per totum & 520.11
Magicæ artes quibus impediūtur 464.38 & 507.46
Magicæ uanitatis redargutio 663.43.& 664.20.& 667.9,14.& 668.9.et 506.20.32.& 351.44.& inde
Magi quibus utantur herbis 391.30.48 & 464.46.& inde
Magi qua herba pota diuinent 450.13
Magi qua herba perunguntur ibidem 21
Magorū ueneficijs quo resistitur 646.34 & 506.1.2
Magorum superstitio 409.19
Magorum circa uerbenacā insania 463.2
Magi quib. in Axinomātia utātur 646.44
Magorum æstus 529.13
Magi plures uetustissimi 537.41.per totū
Magides quæ 593.43
Magydaris herba 349.30.34
Magydaris ubi maxime nascitur ibid.34
Magiriscia quæ 594.38
Magmata unguenti feces 230.22
Magnanimitatis exemplum 114.47
Magnetis lapidis consideratio, genera, miracula, medicinæ 645.12.per totum
Magnes unde dictus & ubi repertus primum ibidem 10
Magnetis nomina plura ibidem 18.et inde
Magnes quibus in locis reperitur ibid.19 & inde
Magnes ferrum ad se trahit 362.25.& 645.15.& 657.8
Magneti allium contrarium 362.25
Magnetis & ferri concordia 609.29
Magnetis cum ferro mirum ibid.30
Magnes ubi nascitur ibid.32
Magnes in se utri liquorem ut ferrum trahit 651.20
Magnetis cum adamante discordia 658.16
Magnes adamante præsente ferrum non attrahit ibidem
Magnetis exemplum 609.34
Magnete simulachrum Arsinoes in aere pendere uidetur ibid.35
Magnitudinis homines miræ 101.49
Magnitudinis corporum causa 24.20
Magnitudinis humani corporis consideratio 112.42.& inde
Magistratus Romanorum betulla arbore uirgas faciunt 273.27
Magistratib. quo anno Roma caruit 287.27
Magistratuū aspectu capita aperiri cur institutum 503.28
Maiæ cancrorum genus 160.43
Maiora in quibus præcocia portenti loco 227.26
Malache maluæ genus 381.20
Malachra arbor 219.44
Malagmatum, id est fomentorum dura molliens

magna ē fex Vng.ti fol. 230

Universidad de Deusto
Biblioteca

lientium usus 440.4 & 441.22 & 444.20
Malas sculptor 634.8
Maldacon 219.44
Malicorium quid 429.21
Malina quæ dicatur 258.2
Malleolus uitiũ quid & unde dictus 303.27
Malobathri arboris consideratio 228.11
Malobathri arboris medicinæ 428.6
Malope maluæ genus 381.19
Maltha qualiter fit 650.16. & inde
Malthæ mirum 302.6. per totum
Maluacei caulis rosa 387.23
Malua herba ubi arboresçat 351.16
Maluæ mira magnitudo ibidem & inde
Maluæ satio quando 360.23
Maluæ herbæ consideratio, genera, medicinæ 281.18. per totum
Maluæ terram pinguem faciunt ibidem 22
Maluæ succus contra apium morsus 393.7
Malæ nulli præter hominem 205.10
Malæ animalis membri descriptio 240 49. & inde
Malorum arborum consideratio 258.19 per totum
Malorum arborum uaria denominatio ibidem per totum
Mali cotonei consideratio 257.26. & inde
Mala quæ proprie dicantur fructus arborum ibidem 33
Malus Assyria qualis 218.1
Malus medica ibidem
Malorum omni genere uinum faciunt 251 20. & inde
Mali punici consideratio 238.16
Mala poma quomodo seruentur 258.26 48. & 260.4
Malorum succus qualis 274.11
Malorum odor ibidem 12
Malus quæ loca amet 273.25
Malo folia mucronata 274.49
Malus quando germinet 275.35
Malus quo tempore semen efficit 276.36
Malus facile fructum perdit ibidem
Malus quæ bifera 277.10
Malus celerrime senescit, tuncq; deteriorem fructum fert ibid. 22
Malo arbori uita breuis 288.3. & 207.43
Mali insitio quando 299.21
Malus quo plantanda uel serenda tempore 301.41
Mala ferentiũ medicinæ 428.29. per totum
Mala quæ bona maláue sint ibidem
Malorum genera plura & ex eis medicinæ 429.7. & inde
Mali punici genera & ex ea medicinæ ibidẽ 13. & inde
Malum terræ herba 451.43
Malum nullum sine aliquo bono 485.37
Malis, bona paria non esse 119.5
Malus nauis à Dædalo reperta 127.11
Mala non mõstranda alijs 455.10. & inde
Mammarum consideratio 211.28. & inde & 34. ibidem per totum
Mammas homo solus in maribus habet 211.28
Mammæ ne fœminæ quidem omni ibid. 29
Mammas uolucrum uespertilio tantum habet ibidem 31
Mammæ binæ quibus ungula solida ibid. 35
Mammas boues quaternas, oues capræq; binas habent ibid. 37
Mammas sues toto uentre duplici ordine ibidem 38
Mammæ ut uirgini perpetuo stent 522.12 & 467.9
Mammas uirginum cohibentia 491.23
Mammæ mulierum ne crescant 498.9 & 522.17. & 577.11
Mammam uirilem & muliebrem habentes 107.16
Mammarum mulierum remedia 374.40 & 375.3. & 480.26. & 381.33. & 415.34. & 417.27. & 418.19. & 427.21. & 428.49. & 433.14. & 438.32. & 439.10. & 483.18.19 & 484.17. & inde. & 487.22. & 490.19. & 497.13. & 504.39. & 577.9. & 646.1-33.35
Mammarum duritiam emollientia 370.22 & 372.2. & 511.19. & 571.14
Mammis turgentibus medicina 374.16 & 421.1
Mammarum inflammationes tollentia 382 2. & 410.17. & 425.28
Mammarum doloribus post partum remedia 398.19. & 400.23
Mammas lactis sui impatientes extinguentia 435.38 Vide lac
Mammillanæ ficus unde dictæ 269.25
Mammosa pyra 259.4
Mamurra Romanus quis, & eius domus 637.34. & inde
Mandragoræ herbæ consideratio 466.29 & inde per totum
Mandragoræ usus & medicinæ 466.38 & 471.29. & 477.41. & 478.43 & 479.1. & 480.22. & 482.36 & 483.3.37
Mangones quo pubertatem iuuenũ inhibent 401.32. & 541.48. & 577.36
Mangones gemmarum 671.21
Mangonum cura 438.37
Manicon quid 402.28
Manilij Cornuti morbus qualis 469.30
Manilius Marij legatus 581.44
Manilius mathematicus quis 640.7
Manilius senator 170.23.29
Manilij Cn. ex Asia triumphus 597.2
Manius eques Romanus breuis staturæ homo 113.5
Manilius Romanus 258.30
Manilius consul quando 404.36. 624.21
Manlius seruus 632.32
Manlius mathematicus 640.7
Manlius quid Romam attulit 653.37
Manlius natus cæsa matre 110.24
Manlius primus Carthaginẽ ingressus ibidem
Manlij Capitolini fortitudo et gesta eius 115 45. & inde
Manlius Capitolinus regnũ affectat ibid. 49
Manlij Torquati interitus 124.23
Manius Martius ædilis plebis frumentũ populo primus donat 315.15
Manos piscis genus 166.4
Mantichoræ feræ descriptio 135.36 & 139.5
Manubria rusticorum ex qua materia 287.9
Manus animalis consideratio 212.31
Manuum morbi remedia 39.9.40
Mapalia scirpis tegi 282.33
Mappæ lineæ non ardentes 347.22
Marathrum herba 390.37. & 138.12
Marcellus consul 5.44
Marcellus M. quoties dimicauerit 114.41
Marcelli theatrum ubi Romæ 117.43
Marcellus quid erga Archimedem mathematicum 118.15
Marcello M. cum perijt iecur in extis defuit 207.41
Marcellus Syracusas urbem capit 118.15
Marcelli uectij prodigium 311.34
Marcellus Augusti nepos & eius ædilitas 347.41
Marcellus Octauiæ filius quid Apollini consecrat 653.35
Marcelli theatri dedicatio 13437
Marcus Agrippa temulentus aliquando 253.32
Marcus Acilius consul 18.28
Marcus Seruius quando ædilis 254.13
Marcus Curius. Vide Curius
Marcus Valerius 265.35
Marci Crassi laurea ibidem 31
M. Tullij equitis Rom. statua 113.5
Marcus Herennius consul 349.13
Marcus Ant. Quære Antonius
Marcus Ludius pictor 624.15
Marci Othonis inuentum 230.37
Marculi repertor 125.27
Marcotidæ uuæ 244.29
Mare concussum sedantia 668.4
Mare quid è se pellit 646.36
Maris nauseæ quomodo arcetur 489.18
Maris afflatus quibus locis noxius 291.15
Maris tempestatum signa plura 344.8 & 345.5
Maris nauigatio mortis causa 346.8
Maris dij plures 635.26
Maris aqua salubris 558.22. & inde
Maris aqua uina condiunt aliqui 251.22
Maris fruticum consid. 240.13. per totum
Maris mira 565.6. per totum
Mari nihil uiolentius ibid. 40
Mare quando Halcyonum fœturæ sternitur 15.37
Mare nauigare coegit auaritia ibidem 40
Mare cur non crescat accessu tot fluminum 22.10
Mare terram undiq; circumdat ibidem 13
Maris nauigatio ibid. 15. per totum
Mare quoq; terræmotum sentit 25.9
Maria quibus locis recesserint ibidem 49 per totum
Mare fuisse ubi nunc terra est ibidem
Maria quas terras irruperint 26.15 per totum
Mari quæ terræ sublatæ sunt ibidem 30 per totum
Maris accessus recessusq; qua ratione fiant 27.39. per totum
Maris fluxus & refluxus quando maiores uel minores 284. & inde

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maris quæ maxime intumescant ibidem 14 & inde
Maris miracula plura ibidem 32. per totum
Marium purgatio ibidem per totum
Mare cum fossion ibidem 44. per totum
Mare quo tempore dulce usum ibid. 49
Mare ubi altissimum 29.8. per totum
Maris aqua grauior dulci ibid. 13. & inde
Mare subeuntia flumina ibid. 18. & inde
Maris aqua dulcis locis pluribus ibid. 32
Mare oleo tranquillatur 30.21
Mari urinantium consuetudo ibid. 22
Mari in alto non cadunt nues ibidem
Maris animalia maxima 151.20. per totum
Mare habet quicquid in natura reperitur ibidem 25. & 166.37
Maria canis exortu maxime sentiũt 156.48
Maris sæuitiã præsagientia 161.9. & 344 8. & 345.5. & inde
Marinæ diuitiæ 161.27. per totum. & 31 ibidem. & inde
Mare uentri damnosissimum ibidem 29
Mare quando tranquillum 173.31
Maritima terrestribus notiora 578.24
Marinæ aquæ proprietates plures 30.20
Marina animalia uenenata 166.41. per to.
Marini homines 152.9. & 578.31
Marina prælia inter beluas 252.27
Marinorum ueneni remedia 431.18
Marinum olus 574.1
Marinus uitulus qualis 125.15
Marga terræ genus & qualis sit 292.47 & 293.37
Margaritarũ consideratio, luxus, precis, &c. 161.31. & inde
Margaritarũ copia ubi 93.47. & 161.37
Margaritarum insula Tylos 97.34
Margaritæ in herbis quibusdam 493.20
Margaritarum ingentia precia 165.37
Margaritarum origo qualis ibidem 41
Margaritæ ubi optimæ ibidem 41. & inde & 658.21
Margaritas aceto resolui 163.14
Margaritarion luxus notatur 161.31. & inde. & 162.25. & inde
Margaritas Indicus maxime mittit Oceanus 161.37
Margaritæ Indicæ 638.4
Margaritæ Britannicæ 162.40. & inde
Margaritæ partus concharum 161.44
Margaritis cœli maior societas quam maris ibidem 46
Margaritæ colorem quomodo perdant 162 3. & inde. & 17. ibidem
Margaritæ crassescunt senecta ibid. 6
Margaritas urinantũ cura peti ibidem 15
Margaritas senescere dicunt ibidem 36
Margaritæ pedibus calcantur ibid. 28. 29
Margaritiferæ conchæ 578.45
Marianum es 596.1
Marianus Valerius prætor 346.1
Mariani horti 618.7
Mariana sodalitia 644.10
Maria referta syluis quæ 240.13. per totũ
Marisca ficus 260.37. & 277.3
Mariscon iunci genus 396.19
Maritorum erga coniuges suas scitu dignum 569.41
Mario Gratidiano dicatæ statuæ 592.27 & 598.25
Marius C. Varicem stans sibi extrahi passus est 213.22
Marij C. septies consulis uilla ubi 316.39
Marium C. cæcum dicere conuenit ibid. 40
Marij C. ex Rhodano fossa 36.32
Marij C. de Iugurtha triumphus 580.46
Marius filius aurum è Roma Prænestæ detulit 581.22
Marij C. cadauer crutum 124.44
Marij C. Cimbrica uictoria & usus cantharo rum 594.9
Marius primus aquilam legionibus Romanis dicauit 171.31
Marius C. consul 12.16. & 121.36. & 122.21. & 173.28
Mario C. cum immolaret iecur defuit in extis 297.42
Marmaridius magus 538.15
Marmaritis herba qualis 449.44
Marmor Numidicum Simadicumq; 613.5 & 637.40
Marmoris causa quæ fiant 633.17. per totã
Marmoris mira ædificia 633.27. per totum & 633.33. per totum
Marmor qui primus Romæ in publicis operibus ostenderit 633.27. per totum. & 633.38. per totum
Marmore scalpendo qui primo inclaruerunt ibidem 47. per totum
Marmor ubi nobile 634.22. & inde
Marmor sculpi ante picturam ac statuariam repertum ibid. 26
Marmoris artifices nobiles plures 633.47 & 634.8. per totum
Marmoris statuæ plures ibidem
Marmoris columnæ in templis 637.21
Marmoris secandi in crustas inuentum ibidem 36.49
Marmoris genera & colores ibid. 18. & 638.16. & 251.22. & inde
Marmore quidam uina condiunt 251.22
Marmora in lapidicinis crescere 645.8
Maroneum uinum nobilissimum 245.27
Marrubij herbæ consideratio, natura, medicinæ 383.5
Marrubij uaria nomina ibidem
Marrubij genera duo ibidem 20
Marrubio uina conficiunt 150.13
Marrucinæ ficus nobiles 261.36
Marrucini agri prodigium Neronis tempore 311.33
Marsyas Lydorum dux 44.12
Marsyæ religati pictura 619.35
Marsya ubi & in qua arbore suspensus 287.47
Marsyæ cum Apolline certamen ibid. 49
Marsyæ adempta corona 386.18
Marsici belli signum & omen 265.12 & 150.17
Marsici belli causa 457.38
Marsici belli portentum 19.12
Marsorũ contra serpentes uis 393.10 499.33. & 500.38
Martia Rom. aqua qualis 556.5
Martia icta fulmine 17.6
Martis circuli syderis q; consideratio 4.6
Mar. stellæ motus, exortus, occultatio 6.42
Martis stellæ per zodiacum motus 7.34
Mar. stellæ cursus maxime obseruabilis 8.39
Martis stellæ color qualis 9.8
Martis simulachrum 604.9. & 635.30
Martis ultoris templum 609.6
Martis filius 126.18. & 127.15
Martion medicus 501.27
Martius Picus quid cum Pœonia herba 455.36
Martij Pici de herba quadã mirum 492.15 Vide Picus Martius
Martij Q. censura 469.35
Martius Q. Scipionum ultor 614.9
Martij campi obeliscus 640.3. & inde
Martius Q. Appias aquas Romæ ducit 644.36. & inde
Martius Q. Rex prætor 556.9
Martius Q. consul 12.8
Martius consul 18.30
Martius L. consul 25.29
Martij L. caput arsit 31.21
Martij duumitas 117.29
Martius Philippus censor 127.41
Marum arbor qualis 226.43
Mares fœminis fortiores præterquam in panetheris & ursis 214.27
Mares in quibus animalibus non reperiuntur 156.34
Mares præstant pondere 113.15
Marium cadauera supina fluitãt fœminarũq; prona ibidem 17
Mares qua ratione concipi possint 343.4 & 456.31. & 462.6. & 478.13. et 484.16. & 490.13.25. & 495.39 & 522.9.38
Masaris una quæ 228.33
Masinissæ regnum 66.36
Masinissa post octuaginta sex annos genuit 111.40
Masinissæ filius Metymathnus ibidem
Masinissa quot annis regnauit 121.22
Masperum quid 349.20
Massaris herba 420.27
Massica uina nobilissima 246.31
Massyliæ patera ex uite 241.42
Massyliæ uina ibid. 44
Massiliense siser optimum 365.25
Massurius augur 172.3
Mastices herbæ consideratio 223.20
Masticẽ lentiscum quidam uocant 251.32
Mastix nigra ubi 172.3
Mastos herba qualis 484.19
Masurius scriptor 109.38. & 273.30
Materia quo cædenda tempore 341.45
Maternæ reuerentiæ exemplum 143.46
Materni amoris exemplũ 134.42. & inde & 341.44. & 144.32.34. & 145 6. & 149.41. & 150.30. & 153.15 & inde. & 173.6. & 179.37. & inde
Matius Cn. eques Romanus 217.45
Matius Romanus 258.30
Matricis remedia 492.20
Matrimonij fidei exemplũ 129.21. et 136 40. & 139.7. & 153.15. & 171.10 & 179.43. et inde. & 107.7. & 117 34. per totum. & 44. ibidem. & inde
Matrimonium nescientes homines 69.17

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mausolus Cariæ rex & eius sepulchrum 635.48
Mausolus rex quo anno obijt ibid. 637.32
Mausoli regis Artemisia uxor 469.38 & 625.47
Mausoli domus qualis 637.32
Mausolea ex qua materia 629.42
Mausoleon sepulchrum à quibus factum 635 46. & inde
Maxillarum morbi remedia 399.39. & 425.44. & 430.43
Maxillarum consideratio 205.10
Maxillares dentes ibidem 41
Maximus pictor 619.3
Mecœnatiana uina 246.42
Mechopanes pictor 626.13
Meconium quid 502.40
Meconis lactucæ genus 357.1
Meconium id est, papaueris succus 389.31
Mecon herba & ex ea medicinæ 380.9
Meconion herba 495.10
Meconij remedia 422.19. & 423.26. & 425.18. & 427.5
Meconites gemma 668.43
Medea herbarum perita 453.39
Medeæ frater ubi interfectus 48.27
Medeæ quadrigarum simulachrum 602.11
Medeæ picturam Cæsar Veneri dicat 615 19. & 626.7
Medeæ pictura imperfecta 627.4
Medea quibus pellicem exusit 30.34
Medea gemma à Medea reperta 668.42
Medica malus unde 218.1. et 258.19
Medica herba unde aduecta 326.16
Medicæ res paratæ natura sunt 435.31
Medicamenta mala quo tollantur 370.49
Medicamẽta mala quibus nocere non possunt 463.35. et 464.38.42.46. 569.23
Medicamenta si forte in mensa ponantur non prodesse 500.22
Medicamenta noxia ne noceant 507.48 & 545.40. & 609.49
Medicamẽtaria à Chirone reperta 125.44
Medicamina ubi quærenda 415.1 & inde
Medicaminibus non utendum 461.38
Medicina unde nata 435.31. & inde
Medicinam non tam præbentes quàm reperientes prosunt 498.6
Medicinæ usus, & ex quibus esse debet 414 43. & inde
Medicina qualiter fiat utilis 435.36
Medicina ex fraudibus hominum ibid. 32
Medicina imperat imperatoribus ibid. 38
Medicina uera in cœnis quotidianis ibid. 36
Medicina antiqua quæ 454.16
Medicina nullam artiũ inconstantiorem esse 524.19
Medicina noua 470.28. & inde
Medicinæ auxilia cõmunia quæ ibidem 23
Medicina, abstinentia & fames ibidem. & 502.42. & 416.34
Medicinæ ab animo hominis pendentes non omittendæ 502.42
Medicina ab oraculis petitur 435.20
Medicinarum optima quæ 502.43. et inde
Medicinæ à Dijs inuentæ 524.19. & inde
Medicinæ præmia ingentia ibid. 31. & inde
Medicinæ origo atq; inuentio ibidem 10 per totum
Medicina ex qua magica nata est 537.47
Medicina & magica pariter efflorucrunt 538.41
Medicinæ plures ab animalibus repertæ 137 48. per totum
Medicinæ animalium ex membris 497.24 per totum
Medicina à quo reperta 125.42. & 126.1
Medicinam Romani damnauerunt 525.16
Medicam rem prisci non damnabant, sed artem ibidem 35
Medicina luem morum induxit 526.35
Medicinæ Græci autores recensentur 543.24
Medicinæ fidem fieri abrogasset magica uanitas 470.44
Medicinæ longe nascentia non placent 415.1
Medicinæ prodigia 652.8. & inde
Medicina an ualeat per incantamenta 498.37
Medicorum crudelitas ibidem 17
Medicorum literæ inspiciendæ non perdiscendæ 525.24
Medicina pollens Hippocrates, quomodo honoratus 118.5
Medicus omnium clarissimus Asclepiades, & mira huius fiducia ibidem 10
Medicorum studium non in uerbis & garrulitate 470.14
Medicorum priscorum diligentia 429.43
Medici excellentes plures 118.5. & inde
Medicos arguit 605.48. & inde
Medici ueteres plures 524.10. per totum
Medici periculis nostris discunt, & hominem occidisse summa impunitas 525.45 & inde
Medico cuiq; statim creditur ibidem 42
Medicis milia gentium carent ibidem 14
Medicorum turba se periisse monumẽti inscriptio ibid. 11
Medicorum pluriũ laus 470.10. per totum & 118.5. & inde
Medici Aegyptij quales 469.29
Medici cuique uendem uitam promittunt 435.32
Medicorum æstus ibid. 32
Medicorum inter se contrarietas 368.48 & 372.28. & 470.10. per totum. & 18. ibidem per totum
Medicorum consuetudo arguitur 414.43 & inde
Medion herba qualis 493.45. & inde
Medullæ consideratio. usus medicinæ 511 40. & inde
Medullæ arborum 276.7. & 303.13
Medullæ effectus, & ex quibus optima ibid. & inde
Medullæ in medicinis usus 515.36 & 517.36
Medullæ consideratio 210.1. & inde
Medulla quæ careant ibidem & 113.19
Megabizi sacerdotis pictura 622.6. & 635.36
Megalium unguentum 229.45
Megaris excidiũ prædictũ oraculo 284.22
Megasthenes scriptor in India 88.17
Meges quis 572.14
Mel corpora conseruat 109.14
Mellis probatio 194.10. per totum
Mel qua ratione extrahitur ibid. 32. & inde
Mel quod auribus utilissimum 537.29
Mellis in quo sunt Apes immortuæ in medicinis usus 543.40. & 544.49
Mellis natura qualis & unde 193.22 per totum
Mel ex apum uomitu ibidem 29
Mel optimum ex quibus foliis ibidem 24. & 149.12
Mellis genera, & diuersitas 193.38. per totum. & 194.21. per totum
Mella etiam ex sparto & oleis carpuntur 192.22
Mel ut mustum se purgat 193.34
Mel uicesimo die crassescit ibidem
Mel quomodo sorbetur ibid. 35
Mel uernum cur anthinum uocant ibid. 42
Mel æstiuum, horæum uocatur 194.1
Mellis in medicinis usus ibidem 6. & 40 & 414. & inde
Mellis medicamenta, dona cælestia 194.6
Mel quando uberius, & pinguius capitur ibidem 10
Mellis tertium genus, Ericæũ uocãt ibid. 12
Mella à pueris eximenda ibidem 35
Mella furem, & mensas odere ibidem
Mella unde arescunt ibid. 33
Mel uenenatum ubi nascitur. & eius remedia 569.17
Mel qui primus cum uino miscuit 245.28
Mel cum aceto mixtum Oximel 250.44
Mel uenenatum unde 392.34. per totum
Mellis uenenati signa ibidem 39
Mellis uenenati remedia ibid. 42. et 533.19
Mel insanum quod 392.47
Mel quod muscæ non attingunt 393.13
Mel, id est succus florum lilij 398.47
Mel à putredine seruat 413.49
Mellis natura qualis ibid. & inde per totum
Mel quibus nocet 414.6. & inde
Mellis despumati utilitas in medicina ibid. 11
Mella à quo reperta 126.16
Mella quæ optima 193.32. per totum. & 193.38. per totum
Mellis copiæ signum ibid. 39
Mella quõ probentur 194.10. per totum
Mela equestris ordinis uir qualiter. & quos perimit 355.19
Melamphyllum herba 410.43
Melampodis diuinatio, atq; inuentum 457 15. & 117.29
Melampodis filiæ quo sanatæ 457.17
Melampodion herba ibidem 16
Melampsythium passi genus 247.46
Melancholicorum remedia 367.48. & 370.13. & 381.42. & 400.15. & 425.11. & 569.5. & 510.9. & 518 18. & 458.27. & 496.12
Melancholiæ insanæ remedia 416.21
Melancoryphi aues 667.15. & 171.13 & 185.47
Melancranis iunci genus 396.23.24 151.46
Melandrya pisces 461.49
Melandrij herba medicinæ

Mela

Universidad de Deusto
Biblioteca

Melania herba 483.5
Melaniarum remedia 439.39
Melanion herba 391.40
Melanthemon herba 408.29
Melanthon, id est Git 377.41
Melanthius pictor quib.usus colorib. 618.1
Melanthius ingenti precio didicit 620.30
Melanurus piscis 579.6
Melappia poma 258.37
Melaspermon, id est Git 377.41
Meleager Alexandri dux 629.18
Meleagri pictura 619.49
Meleagri tumulus 656.23
Meleagrides aues 656.9.20.& 177.8
Melænætos aquilarum genus 170.35
Mel frugum panici genus 416.10
Melicembales pisces 578.46
Melicer idum morbi remedia 382.20.& 399.44
Melichlores gemma 670.27
Melichrysus gemma 664.41
Melichrota gemma 670.27
Meliloti herbæ medicinæ 399.39
Melilotos herba 390.30
Meliloto apes delectantur 392.20
Melilotos herba qualis 391.33.& inde
Melimela unde 258.38.& 259.29
Melimela poma in medicinis 429.7
Melinum color 616.1.29.& inde & 617.44
Melinum oleum ad quid utile 429.4
Melinum unguentum 229.16.37
Melis animalis consideratio 142.6.& inde
Melissophyllon herba 380.30
Melissophyllon, id est Apiastrum, & ex eo medicinæ 372.8
Melissophyllo aluearia illinuntur 393.28
Mel ssophyllo apes delectantur 392.21.& 399.31
Melissophylli medic. 399.21
Melitæi canes 49.33
Melitena herba qualis ibidem
Melites gemma 670.29
Melitites uinum quo fiat modo 248.18
Melitites uinũ, & ex eo medicinæ 414.35
Melitites lapis qualis 646.36
Melius Sp. à quo argutus 315.16
Melligo unde ab Apibus sumatur 192.5
Meliloti oleum 256.42
Melopepones quales 351.38
Melothron corona 390.29
Melothros quid 421.32
Membranarum animalium gen. plura 209 29.& inde
Membrana ubi reperta 234.41
Membranarũ maculæ quo tolluntur 368.29
Membrorum fractorum remedia 374.18
Membrorum singulorum animalis descriptio 201.44.per totum
Memecylon unedonis species 263.16
Memnon Aethiopiæ rex 101.9
Memnonis regia 71.11
Memnonis statuæ mirum 638.38
Memnonis in Aethiopia regia 177.6
Memnonis sepulchrum, & ibid.de auibus mirum ibidem 5
Memnonides aues ibidem 6
Memnonia gemma 668.42
Memoriæ consid.exempla 114.34.per totũ
Memoria excellentes plures ibidem
Memoriæ ars à quib.reperta ibid. 29. et inde
Memoria fragilissima ibidem 31
Memoria quibus modis amittitur ibidem
Memoriam adimentia 667.45
Memoriam aqua auferens 553.45
Memphin circa, myrræ arbores 234.20
Memphis arbores nunquam perdunt folia 274.10
Mena seruus 632.38
Menais herba qualis 449.30
Menander quid de Allij fetore 355.34
Menander diligentiss. luxuriæ interpres 637.20
Menandri synaristusæ 434.23
Menandri regis pictura 622.9
Menandri fabulæ quales 538.24
Menandri honor 116.37
Mena piscis 579.6
Menæ pisces colorem mutant 159.10
Menarum piscium in medicinis usus 577.5 11.& 573.33.& 574.28
Mendacium nullum teste caret 136.20
Menæchmi statuarij uitulus 603.18
Menecrates seruus 632.38
Menelai canopus gubernator 78.47
Menelai domus ex quibus 587.30
Menelai imago 651.43
Menenij Agrippæ paupertas 593.3
Menestrati simulachrum 636.10
Menius C. latinos deuicit 597.38
Menius C. quando consul ibidem 39
Menodorus statuarius 604.6
Menogenes statuarius ibidem
Menogenes cocus 111.6
Menon quas literas reperit 125.27
Mensarũ præciosarũ insania 236.32.p totũ
Mensæ cedrinæ ibid.33
Mensarum ingens præcium ibid.34
Mensa Ptolomæi regis Mauritan. ibid.39
Mensa Tiberij principis ibidem 43
Mensarum dotes præcipuæ 237.2
Mensæ pantherinæ, & apiatæ ibid. 4.et inde
Mensa in una plura uitia iuuant ibidem 8
Mensa quamobrem non linquenda 500.12
Mensis seruata auguria & superstitiones, ibidem. & inde
Mensæ secundæ arborum fructus 217.4
Menstrua muliebria hort.mire nocẽt 361.3
Menstrui consideratio, natura, tempus, effectus 111.47.per totum
Menstrua non nisi mulieri conueniũt ibid.34
Menstruũ quando in muliere cessat ibid.39
Menstruum in uiris scirron 112.1
Menstruo mulierum nihil magis monstrificum ibidem 2
Menstruum quando & quàm diu in muliere ibidem 11
Menstruũ generãdo homini materia ibid.13
Menstrui grauidarum fluxus inualidus reddit partus ibidem 14
Menstruo primo fœminarum plures morbi sanantur 502.5
Menstrua mulieris mira perficiunt 505.10
Menstrua mulier denudata tempestates abigit ibidem
Menstrui portentosa mala ibid. 12.& inde
Menstrua eocuntibus maribus nonnunquam pestifera ibidem 14
Menstruo purpuram pollui ibid. 15
Menstruum quando segetibus nocet 19
Menstrui tactu uitis læditur 20
Menstruum bitumen Iudææ superat 26
Menstruo nitorem specularum hebetari 34
Menstruorũ mulierũ in medicinis usus ibidẽ 36.& inde per totum
Menstruo tactis postibus irritari magorũ artes 506.1
Menstrui continendi mira ratio 381.1
Menstruorum remedia 375.19.38.et 384 8.36.& 397.43.& 398.13.et 400 46.& 405.27.& 406.40.et 408 34.et 410.15.& 411.29.& 418. 35.& 423.44.& 425.37.& 426 5.& 428.30.& 429.2.et 429.46 432.17.& 433.38.43.& 434.16 & 435.43.& 436.17.& 440.17 & 441.49.& 442.8.& 444.6 30.& 445.9.24.44.& 446.40 & 448.10.& 483.17.33.& inde & 484.5.& 489.48.& 492.18. 27.& 493.2.47.48.& 497.17. & 522.24.& 527.13.et 528.21.31 43.& 607.21.et 610.10.14.et 616 12.18.& 647.5.18.43
Menses citantia 372.4.15.& 376.2.& 382.36.& 383.15.& 599.31.& 400.17.& 401.12.26.48.et 409 37.& 411.25.& 413.16.& 416 29.& 417.36.37.45.& 421.46. & 430.19.& 431.14.& 432.45. & 436.45.& 437.39.& 441.10 & 442.29.& 443.25.& 444. 10.& 447.19.25.& 448.40.47 & 449.19.& 451.29.& 452. 19.& 456.38.& 483.15.22.24 27.28.30.34.35.& inde.& 487. 18.& 489.13.& 494.21.& 495 10.& 496.17.19.& 497.5.& 502.34.& 504.7.& 505.3.& 507.20.& 508.17.& 533.13.& 567.46
Mensurarum nomina 403.5
Mensurarum inuentores 126.6
Mens dea 2.25
Mentis sedes in homine ubi 207.10
Mentis subtilitas unde 208.19
Mens in omni actione 500.6
Mentes commotas sedantia 373.6
Mentis alienatio quo iuuetur 400.14
Mentis instabilitas 450.1
Mentem turbantia 442.22.& 456.11. 171.8.& 506.39
Mente cõmotis utilia 421.42.& 457.18 & 492.21.& 503.23.& 507.12. & 553.16.& 647.39.& 400.14
Mentæ, natura, satio, &c. 359.28.& inde
Menta herba unde dicta ibid.31
Menta antea mintha dicta ibidem
Menta ferro tangi non uult 361.6
Mẽtæ cõsideratio, natura, medicinæ 374.39
Menta generationi contraria ibid.42
Mentastri herbæ consideratio, & medicinæ 374.29.& inde
Mentastrum syluestre puleium ibid.30

Mentastri natura, satio, &c. 359.30 & inde
Mentastro uinum conficiunt 250.13
Mentagra morbus 469.21
Mentiri pudore ignorantiæ 65.37
Mentor sculptor 539.46.& 594.26
Mentoris mirum opus 138.29
Mentor Syracusanus quid cũ Leone 133.45
Menti consideratio 205.9.& inde
Mentum nulli præter hominem ibidem
Mentum in supplicando tangunt Græci 213.29
Mepicoros gemma 667.33
Mercatura à quibus reperta 126.8
Mercurialis herbæ consideratio 456.26
Mercurij syderis consideratio 4.24.& inde.& 7.3
Mercurij stellæ per zodiacum motus 7.31
Mercurij stella quantum à sole elongatur 8.13.& inde
Mercurij stellæ color qualis 9.8
Mercurius quam herbam reperit 456.25
Mercurij simulachrum 601.9.& 604.9
Mercurius Bacchi nutritor 603.49
Mercurij delubrum ubi 657.40
Mercurius literarum inuentor 125.22
Meretrix quæ ditissima 641.3
Meretricis constantia ac fides 114.28 & 602.34
Meretrici cui honor tributus 602.34
Mergi aues insatiabiles 209.2
Mergi aues futura præsagiunt 345.16 18.& 178.37.& 182.35
Meridiem quæ spectare non debent 308.43
Meryx piscis 579.6
Meroctes gemma 668.45
Merois herba quæ qualisq; 450.7
Merops auis qualis 170.20
Merulæ auis consideratio 177.37.& inde
Merulæ in medicinis usus 543.27
Merula auis hyeme abit 176.43
Merulæ ubi albæ 178.19
Merulæ bis anno pariunt 184.14
Merula amica turdo 190.4
Merulæ lauro sese purgant 138.21
Merula piscis 579.5.& 156.18
Meses uentus 15.9
Mesogite uinum quale 247.25
Mesoleucon herba quæ 493.34
Mesoleucos gemma 669.2
Mesomelas gemma ibidem 3
Mesosphærum quid 220.40
Mesphees rex 639.39
Mespilorum consideratio, genera, &c. 261 45. per totum
Mespilus quando primũ in Italiam ibid. 48
Mespilus uermibus infestatur 309.26
Mespilorum putamen quale 264.23
Mespilorum natura, medicinæq; 432.32
Messalinæ adulterium 524.45
Messalinæ mira libido 186.23
Messalinus consularis quo perẽptus 576.35
Messala Val. consul 127.39
Messala orator sui nominis oblitus 114.34
Messala quid prohibuit genti suæ 613.27
Messala cõsul quando & quid de pictura Carthaginis victæ 614.49.47
Messala M. consul quando 653.44.& 141.20.& 115.20
Messala Marcus Sybillis statuas instituit 597.48
Messala quo uino usus 247.2
Messalæ M. censura & in ea prodigium 311.31
Messala orator de M. Ant. quid 584.38
Messis consideratio 339.28. & inde
Messis trituratio ibid. 35
Messes ubi binæ anno uno 86.12
Metallorum cõsideratio 579.39. per totum
Metallum unde dictum 589.10
Metallis opes constant 612.39
Metallorum æris consideratio 595.32. per totum.& 44. ibidem per totum
Metalla æris quis inuenerit 125.37
Metaponti Iunonis templum quale 241.43
Metæ figura qualis 5.14
Metella Sullæ mater 644.9
Metellus Quintus triclinaria Scipioni uendidit 147.45
Metellus consul 111.10
Metellus Qu. Celer consul 21.35
Metelli L. de Pœnis triumphus 129.37
Metellus põtifex lingua impeditus 206.26
Metellus Macedoniam uicit 691.49
Metelli L. triumphus 315.22
Metelli ædes ubi 636.45
Metellus Qu. quot filios nepotesq; reliquit 111.32.& 119.34.& inde
Metelli Qu. gesta honores, ac felicitas 119 34.48.& inde
Metellus Qu. cæcus factus cum Palladium ex incendio raperet ibidem 43
Metellus unus Rom. curru uehebatur ad curiam ibidem 46
Metelli Macedonici felicitas, gesta, mors, &c. ibidem 48.& inde
Metellus Macedonicus Scipionis inimicus 120.10
Metello macedonico à Catinio illata iniuria ibidem 3.& inde
Metelli pontificis senectus 121.30
Metendi diuersitas 339.30
Metendi tempus ibid. 36
Meterana castanea 262.46
Metymathnus Masinissæ filius 111.41
Metopion arbor 226.25.& 256.25
Metopion factitium oleum 256.25
Metoposcopi qui 621.36
Metrodorus medicus 380.34
Metrodori cognomentum 599.9
Metrodorus pictor philosophusq; 626.2
Metrodorus de memoriæ arte 114.30
Metuentiũ nocte remedia 376.39.410.3
Metus felicitatem adimit 218.45
Metus uanos expellit à mente adamas 658.18
Meu herbæ consideratio, genera, natura, medicinæ inuentor 384.11.& inde
Meuanatis uua qualis 244.10
Mezentius rex cur contra Latinos 248.40
Myacanthon quid 359.1
Myaces pisces quales & ex eis medicinæ 574.6
Myagros herba qualis 494.5
Myagri herbæ oleum ibid. 6
Myagrus statuarius 604.18
Micciades sculptor 634.8
Myconij qui 202.36
Myconium uinum 247.25
Mycon medicus 384.38
Mycon pictor 595.5.& 617.8.& 618 48.& 619.1
Mycon statuarius 600.30.& 604.6
Myconis lactucæ genus 368.6
Micropsychi qui 414.15
Microsphærum quid 220.40
Midæ annulus mirus 580.30
Midæ auri copia 684.46
Midon pictor 627.10
Myæ concharum genus 162.31
Myscæ pisces quales 574.17
Milciades dux 518.37
Milesia rosa 387.9.30
Mileti Erucæ oliuas erodunt 310.12
Miletus medicus 498.24
Miliariæ oleæ cur dictæ 297.34
Militaris panis qualis 319.41
Militaris herba 450.37
Militaribus signis argenteus color familiarior 584.21.& inde
Milites fortissimi ex agricolis 316.11
Militum præmia uaria 115.40.& inde.& 404.12.& 583.27
Milium quando serendum 318.14
Milij spica qualis ibidem
Milij panis ibidem 32.& inde
Milium ex India quando in Italiam aductum ibidem 34
Milij usus apud diuersos & ex eo pulsa 322.26
Milij farina cũ lacte apud Sarmatas ibid. 27
Milium tantum & hordeum Aethiopes habent 322.29
Milium ubi seri non debet ibidem 32
Milium quomodo seruetur ab auibus ac uermibus 327.25.32
Milium ubi serendum ibidem 48
Milium quando & ubi serendum 335.33
Milij semine quod uinum fiat 249.48
Milium in Tyriaca 385.18
Millefolij herbæ consideratio & medicinæ 449.10.& inde
Millefoliũ herba quæ 456.49
Millefolij medicinæ 476.25
Millepeda in medicina 541.17
Millepes animal & contra eius uenenum remedia 263.22.& 536.43
Mylœcon blattæ genus 537.20
Myllus piscis 579.6
Milo Crotoniates qua gẽma usus 666.10
Milonis Crotoniatæ fortitudo 113.47
Milo Clodium perimit & summa eius æris alieni 643.57 18.26
Milonis interitus
Milton, id est minium 590.44
Miltites lapis 647.17
Miluago piscis qualis 566.31
Miluorum consideratio 170.40. per totum
Milui in medicinis usus 536.47. & 545.16
Miluus ex funerum ferculis, aut Olympiacis nihil rapit ibid. 41
Miluus cui inimicus 189.37.44.& 190.5
Milui signi cœlestis exortus 334.29.30

Mulipisces 159.14
Mimmuli herba 336.27
Mina pondus quale 403.10
Mineruæ ædis mirum 27.26
Mineruæ & Neptuni certamen & olea prima eius 288.3
Mineruæ templum in Lindo 587.30
Mineruæ simulachrũ 600.48.& 601.16 & 602.42.49.et 603.5.11.& 504 14.& 634.40.& 635.11
Mineruæ musica cur dicta 602.49
Mineruæ Gorgonis simulachrum ibidem
Mineruæ delubrum in Capitolio 613.31
Mineruæ pictura à quo 624.32
Mineruæ simulachrum è cœlo tactũ 634.6
Mineruæ ædes in elide qualis 49.48
Mineruæ cur immolatur capra 148.34
Mineruæ sacra olea 217.1
Mineruæ quæ herba sacra 407.28
Mineruæ argemon herba 451.27
Mineruæ herba 456.7
Minyanthes quid 390.35.& 399.49
Minij consideratio 590.27.& inde
Minij in sacris usus ibidem
Minium à quo inuentum ibid.35
Minium quibus reperitur locis ibid.37
Minij præparatio ibidem 41
Minium ad libros scribendos 591.28
Minij color 615.48
Minium uenenum esse 526.28
Minora expressio naturæ uim indicãt 192.6
Minos princeps classe depugnauit 127.14
Mintha,id est menta 359.31
Minutius Augurinus quid contra Sp.Melium & eius statua 315.16
Minutius Qu.consul 12.8
Minutio P.stipes collata 597.41
Myoctonon herba 485.32
Myodes muscarum deus 534.20
Myophonum herba 390.37
Myosota herba qualis 493.48
Myosotis herba quæ ibidem 49
Myosoton herba quæ 486.36

Miracula orbis septem.

Babyloniæ muri 94.46
Dianæ Ephesiæ templum
Quere Ephesiæ Dianæ
Iouis Olympici simulachrum
Quere Olympij Iouis simulachrum
Pyramides Aegyptiæ 640.19.per totum
Solis Colossus Rhodi 599.39
Mausoli sepulchrum 635.48
Cyri Medorum regis domus, quæ à Memnone illigatis auro lapidibus fabricata dicitur, cuius Plinius non meminit. alij aliter hæc orbis miracula enumerant
Miracula fulgurum 17.2.per totum
Miracula mõtiũ inter se cõcurrentiũ 25.28
Miracula terrarum uaria 26.45.per totum & 27.25.per totum
Miracula insularum semper fluitantium 27. 16.per totum
Miracula multa in aquis 554.14.& per totum caput
Miracula inuicta Qu.Martij regis 644.36
Miracula aquarũ fontium & fluminum 29 12.per totum
Miracula uariarũ gentium 106.33.per totũ
Miracula de auditu 114.15
Miracula de his qui elati reuixerũt 123.16 per totum
Miracula animalium quæ aduenas interimunt &c.151.4.per totum
Miracula Delphinorum 133.26.& inde
Miracula de Echineide 158.47.per totum
Miracula de Phœnice 170.19.per totum
Miracula de Diomedeis auibus 182.13
Miraculum de aspide 190.7
Miracula de apibus 195.32.& inde
Miracula in uino 251.3.per totũ.252.2.3
Miracula de prodigiosis arboribus 278.4 & inde.& 311.14.per totum
Miraculum de caprifico arbore 431.40
Miraculum mellis 393.8.13
Miracula herbarum 449.27.per totum & 407.44.& inde
Miracula serpentum 462.20.et 464.25
Mirum in panis sanandis 477.38.& inde
Miracula prodigiosa circa Venerem 477 45.per totum
Miracula circa precationes,incantamenta & sortilegia 498.42.& inde per totum & 501.2.per totum
Mirum dorcadum animalium 514.12
Miracula in eisdem animalibus 523.27
Miracula quarundam bestiarum 551.48
Miracula rubri maris 565.16.per totum
Miracula piscium 566.13.per totum
Miracula ignũ medicinæ & prodigia 652 8.per totum
Miracula naturæ alia in Plinio 12.22.per totum.& 32.ibidem per totũ. & 20.37 & 60.13.& inde.& 65.5.& inde.& 72.31. & 101.31.per totũ. & 112.2 & inde.& 137.7.& inde.& 159.41 & 167.17.& 173.30.et 237.49.et 238.4.& 239.40.& 240.27.31.et inde.& 244.19.& 261.11.& 266. 28.& 272.23.& 295.34.et inde.& 312.8.& 330.9.per totũ.& 332.9.et 339.18. & inde.& 347.21. & 348 30.& 351.34.& 376.48.& 382.6 & 389.36.& 393.8.& 407.26.& inde.& 409.21.& 420.45.& 435 10.31.& inde.& 44.ibidem. & 436 48.& 440.24.& 441.24.39.& 442.10.& 443.39.et 444.14.& 445.46.47.& 449.9.& 454 20.33.& 455.40.& 456.31.& 457.22.& 459.19.37.& 460.35 & 461.14.& 462.7.20.& 563 23.& 485.11.& 488.2.3.& 492 15. & 498.42. & inde per totum & 506.34.& 508.34.& 515.16 & inde.& 579.44.& 531.29.45 & 562.42.& 569.11.40.43.& 570.1.2.18.& 677.27.& 573.18 & 610.40.& 634.1.& inde.& 638.37.& 639.22.per totũ.& 640 18.per totum.& 642.10.per totum.& 645.12. per totum. & 40.ibidem.& 646.41.& 652.60.& inde.& 662 3.& 665.41.49.& 667.10.35.& 668.1.& 670.19.et 169.11.& inde & 34.ibidem per totum 39.ibidem.& inde.& 44.ibidem

Myrice frutex 238.36
Myrices medicinæ 441.36
Myrinus piscis 158.29
Myriophyllon herba et ex eo medicinæ 449 10.& inde
Myrmecides statuarius 114.12
Myrmecidis statuarij opera 637.11
Myrmecites gemma 670.11
Myrmecias gemma 669.1
Myrmecion uermis 632.19
Myrobalanũ aroma 225.45.et 226.8.11
Myrobalani medicinæ 428.29
Myron sculptor quo ære usus 596.31.& 600.32.& 626.13
Myronis opera 601.13.& inde
Myronis bucula ibid.14
Myrrhapia pyra 259.10
Myrrhæ consideratio 222.39.per totum & 223.5.per totum
Myrrhæ genera,natura,preciũ ibid.per totũ
Myrrha quibus nascatur locis ibidem
Myrrha ex spina in India ibidem 18
Myrrha quidã in coquẽdo utuntur 224.15
Myrrhæ uinum 249.4
Myrrha quo confertur 100.13
Myrrha herba qualis 449.17
Myrrhis herba qualis ibidem 479.12
Myrrhites gemma 668.48
Myrsilus quis 618.24
Myrsinite herba 475.25
Myrsinites gemma 669.1
Myrtatum obsonium 246.48
Myrtea uerbena in fœdere Romanorum Sabinorumq; 265.3
Myrteæ Veneris ara Romæ ibid.13
Myrtei olei natura & medicinæ 427.30
Myrtidanum uinum 250.11.& 264.45
Myrtidani medicinæ 434.43
Myrtites uinum quomodo 250.8.& 264 46.& 265.19
Myrtus sacra Veneri 217.1
Myrti consideratio 264.45.per totum
Myrtus syluestris & ex ea medicinæ ibi.47
Myrti genera,natura & medicinæ ibid.21 per totum
Myrti oleum quomodo 256.29
Myrtus satiua ibidem 31
Myrtus syluestris ibidem & 434.47
Myrti Baccæ 263.22
Myrti succus qualis 264.8
Myrti genera uiginti nouem ibidem 45 per totum
Myrti succi natura ibidem
Myrti Baccæ piperis uice ibid.46
Myrtus ubi primum uisa 265.1
Myrtus Romæ erat cum conderetur primum ibidem 2
Myrtus prima arbor Romæ sata ibid.7
Myrtus in Romuli delubro ibidem 8
Myrti mirum Romæ ibidem
Myrti genera tria apud Catonem ibid.14
Myrti utilitates plures ibid.22
Myrtus in ouatione & triumphis ibid.28
Myrtus quæ loca amat 273.25
Myrto non deciduntfolia ibidem 46
Myrti folia angusta 274.46.& 275.6
Myrtus in sacris 279.15
Myrtus quibus modis feritur 294.45.& 295

30. 52.33
Myrto uita breuis 297.44
Myrtus ubi odoratissima 392.13
Myrtopetalon herba 494.34
Mys sculptor 594.26.& inde
Mys pisces 579.6
Misenensis ager ubi Marij uilla 316.39
Misy consideratio 348.46. & inde & 607.11
Mysineum,id est syluestre fœniculũ 384.22
Mysticum uinum 247.24
Mylus piscis 579.6
Mitrax gemma 668.44
Mitres Aegypti rex 639.15
Mithridates quid erga Aquilium ducem 584.34
Mithridatis currus aurei argẽteiq; 594.14
Mithridates quãdo à Lucul. victus 263.27
Mithridates quid circa laurum & myrtum egit 279.13
Mithridates quo confugit 83.30
Mithridatis antidoti compositio & 526.24
Mithridatis laus 453.11
Mithridates quotidie uenenum bibit ibid.13
Mithridates uigintiduabus linguis loquutus ibidem 17.& 114.27
Mithridates quot annis regnauit ibidem
Mithridatis diligentia 453.11.& inde
Mithridatis serinium & libri ibid.21
Mithridatem Pomp. Gneus superat 433.20 & 115.23
Mithridatis gemma qualis 653.32
Mithridates Aquilio duci aurum in os infudit 584.34
Mithridatico bello ubi ciues saluati 27.19
Mithridaticum antidotum 453.11.& inde
Mithridation herba Mithridati reperta 458 41.& inde.& 464.39
Mituli pisces quales 574.16
Mytuli piscis medicinæ ibid.18
Mytulorum generatio 167.19
Myxa prunorum genus 233.6.& 295 49.& 259.1.& 264.29
Myxon piscis 628.41.& 572.19
Mnasidemus pictor 627.11
Mnasitheus pictor ibidem 46
Mna pondus quid 403.10
Mnason tyrannus qui 622.35.& 623.28
Mnemosynes pictura 626.43
Mnestheus medicus 386.33
Mneuidis regia 639.19
Modulorum musicorum species plures 126 33.& inde
Modus rerum omnium utilissimum 317.15
Modum seruare nescit humanum ingenium 471.8
Mœcenas Melissius triẽnio sibi silentiũ impe rat 503.39
Mœcenatis institutum ut in epulis pulli asina rum apponerentur 145.15
Mœcenatis febris 123.12
Mœcenati annos tres nõ contigit somnus ibi.
Mœrica uua 244.1
Mœris Aegypti rex 69.48
Mœridis regis sepulchrum 641.18
Mœsiæ ficus quales 260.40
Molarum uersatilium consideratio ac prodi gia ex eis 646.12
Molæ lapideæ ubi optimæ ibidem
Molæ mulieris consideratio 111.47.& 178.32.& inde
Mola mulierum quomodo gignitur 178.32
Molam uteri rumpentia 550.29
Mola falsa in sacris semper 560.39
Molemonium herba & ex eo medic. 473.4
Molere Ceres prima reperit 125.19
Moly herbæ consideratio 455.22
Moly laudatissima herbarum ibidem
Moly herba uenenata 402.31
Moly contra magicas artes 464.38
Molybdena herba 467.14
Molybditis quid 590.2.& inde
Molituræ frumentorum cõsideratio 321.29
Molliendi uim habentia 632.7
Molochon agria quid 364.41
Molochites gemma qualis & unde dicta 663.23
Molon herba qualis et ex ea medic. 472.21
Molluscum tuber 272.43
Molluscæ nuces 262.31
Monaulum quis reperit 126.31
Monedula sationis inuentrix 298.19
Monedularum furacitas 177.25
Monocerotis ferę descriptio 135.41
Monochromata quæ 590.49.& 514.17 & 615.40.& 618.29.& 619.23
Monopodia ex ære 597.1
Monstra plura 101.31.per totum
Monstrosi homines plurimi 106.32.per totum.& 110.22.per totum
Montes inter se concurrentes quando uisi 25 28.per totum
Montes quæ ament 273.18
Montes ferrũ retinẽtes reijcientesq; 27.30
Montibus nubes existentes quid præsagiant 344.47
Reliqua quære parte secunda.
Monumenta quibus lapidibus sculpi debent 649.15
Morbi noui quibus locis hominibusq; peculia res 469.13.per totum
Morbos carminibus tolli 500.27.et inde
Morbi quidam dij creditι 2.30
Morborum exempla uaria 122.26.per totũ & 123.10
Morbis nihil caret 309.6
Morbi qualiter uitari possint 381.28
Morbi omnes quomodo pellantur 394.38
Morbi qui asperrimi 455.8
Morbos omnes tollens ibidem 30.37 & 459.11.& 463.3
Morbus quibus inflammatur 454.15
Morborũ corporis totius remedia 465.6 & inde.& 507.28.& 545.45
Morbis lõgis locorũ mutatio utilis 502.48
Mores corrumpentia 287.14
Mores ciuiles prostrauit M. Scauri ædilitas 643.43.& 633.28
Mores pudicos inducentia 508.6
Morum diuersorũ exẽpla 113.25.per totum
Morum maiestas 117.20.per totum
Morion quid 402.31
Morion mandragoræ semen 466.33
Morion gemma 668.45
Mormyræ pisces 579.21
Morphnos aquilarum genus 170.39
Mortariorum lapidũ consideratio 648.11
Mortem nunquam contingere nisi æstu maris recedente. 28.34
Mortem ex minimis accidere 210.6
Mors sæpissime inuocatur 122.36
Mortis signa plurima 123.4.per totum
Mortes repentinæ plures 124.3.per totum
Mortem sponte petentes 60.21
Morti ubi non subijciuntur homines ibidem
Mortem sibi inferentes iucundi doloris causa 379.19.20
Mortem sponte accersentes 89.14
Mortis prædictio 507.45
Mortem sibi ob terrorem cõscientes 450.9
Mortem sibi conscientium corpora cruciibus affixa 643.19
Mori interdum optimum 455.11
Mortis quid optimum 498.34
Mors tempestiua optima ibidem
Mortis causæ 449.9.& 450.9.455.9
Mortis signum in ægrotante 504.1.18
Mors ex nauigandi inuentione 346.8.11
Mortales æternitate deus donare non potest 3.26
Mortuis cum laruas luctari, prouerbium pro logo 1.121
Mortuos ad uitam herbis reuocari 454.7
Mortui cum coronis efferebantur 386.14
Mortui nonnulli pro charis suis & inde 117.44
Morsus bestiarũ remedia 372.44.& 391 21.& 399.46.& inde.& 646.3
Morsus omnium animaliũ remedia 385.16 per totum
Morticini quid 413.26
Mororum arborum consideratio 263.6
Mororum colores tres ibidem 7
Morus quando serenda plantandæue sit 301.40
Mori succus qualis 264.8.10
Mora quibus constent ibid.24
Morus quæ loca amet 273.23
Morus nouissime germinat 274.20. et 276.2.& 336.1
Morus cur sapientissima censeatur 276.3
Morus tardissime senescit 277.30.286.2
Mori succus à medicis expetitur 282.49
Morus talea tantum seritur 300.32
Morum in ulmo inseri religio fulgurũ proui bet ibidem
Mora & ex eis medicinæ 431.46
Mori arboris prudentia 432.6
Mori arboris mirum ibid.12
Mos. Quære mores
Moscetos rosæ genus 387.23
Moschion Græcus de Raphano librum edi dit 353.20
Moses magus secundum Plinium 538.44
Motherudis regia 641.15
Mucescere inter liquores uino proprium 252.18
Mucula gemma 668.49
Mugilis piscis consideratio 157.2.& inde & 156.28.& 165.30.& 572.6
Mugilum piscium ubi multitudo 154.3
Mugil & lupus pisces iter se hostes 164.44
Mugilis piscis astus 568.22 Mula

Universidad de Deusto

Mulæ mirum 553.3
Mulæ ne calcitret ibid. 8
Mulæ ungula uenenum quo Alexander obijt retentum est ibidem 9
Mulorum consideratio 145.18. per totum
Muli ex asino & equa gignuntur ibidem
Mulam peperisse prodigium est ibid. 30
Mulæ ubi uulgo pariunt ibidem
Mulæ quare non pariant 145.29
Mulæ fel non habent 208.2
Mulæ calcitratus quo inhibetur 145.31
Mulorum longa ætas ibidem 37
Mulæ in medicinis usus 534.13.& 544 37.& 545.30.& 551.28
Mulcorum calciamentorum nomen unde 157.27
Mulctatio in quibus apud ueteres 314.48 & 580.26
Muliere excepta pauca grauida nouere coitum 110.29
Mulier interdum superfœtat ibidem
Mulier non cum quolibet concipit 111.25
Mulier plerunque alternat in prolis sexu ibidem 27
Mulierem fœcunditas uaria ibidem 25 per totum
Mulier quandiu parit ibidem 39.45
Mulier sola menstruale animal ibid. 47
Mulier septima die concipere facillime creditur 178.14
Mulier ex semetipsa concipiens ibid. 32
Muliebris ornatus precios issimus 162.41 & inde
Mulierum infirmitatum remedia 364.10 & 365.1.& 368.9.36
Mulierum partibus quibus in remedijs utuntur 504.28.per totum
Mulier menstrua denudata tempestates abigit 505.10
Mulierum remedia 363.10.& 420.1 Quære Fœminarum remedia
Muliones culicum genus 196.13
Muliones uno tantum die uiuunt 551.49
Mulsæ aquæ consideratio & medicinæ 414 10.& inde
Mulsi consideratio & ex eo medicinæ ibidē 28.& inde
Mulsi bonitas ibidem
Mulli piscis consideratio 157.20.28 & 579.5
Mullus piscis in cibo inutilis 576.21
Mulli piscis in medicinis usus 577.3.& 578.3.& 569.21.& 573.37
Mullus octuaginta librarum 157.38
Mullorum copia ubi ibid. 20
Mulli expirantes uersicolores ibidem 28
Mullus piscis ter anno parit 167.29
Mullus piscis quomodo uescitur 566.1
Multipedæ uermis in medicinis usus 541.4 & 544.49
Muluiana cotonea 257.31
Mulus. Quære Mula
Mummius L. censor 585.25
Mummius L. ex Corintho miras picturas refert 615.10
Mummius L. quid Romam attulit 653.38
Mummius Corinthum diruit 596.43.& 627.38
Mummius signis urbem Romam replenit 599.16
Mummius excesit è uiuis non relicturus filiæ dotem 615.10
Mundus qualis sit 1.1.per totum
Mundus numen quoddam ibidem
Mundus æternus, immensus, ingenitus, incorruptibilis ibid. 9.37.& inde
Mundi extera indagare mens humana nō potest ibid. 10
Mundus sacer ibid. 11
Mundus certus incerto tamen similis ibid. 13
Mundus cuncta complexus in se ibidem
Mundum naturam rerum esse ibid. 14
Mundi mensura nosci non potest ab homine ibidem 15
Mundi infiniti secundum quosdam ibid. 16
Mundus unde dictus ibidem 44 per totum
Mundus Latinè, Græcè cosmos ibidem
Murales coronæ 267.31
Muralis corona quæ 403.48
Murenis piscibus ferula herba infestissima 285.4
Murenæ piscis æstus 566.18.24.& inde
Murenæ in luxu 628.40
Murenæ molle tegmentum 155.13
Murena piscis quando capiatur 156.44
Murenæ exeunt in terram 158.1
Murenæ pisces longi ibidem 8
Murenæ pinnis & branchijs carent ibidem
Murenarum oua crescunt 167.10
Murena tantum sexus fœminei quæ & è serpentibus concipit, cuiq; anima in cauda, et quomodo extinguitur 566.27.& inde
Murena piscis 179.6.& 158.27.per totū
Murenam cum serpentibus coire 158.28.et 566.27.& inde
Murenarum uiuarium quis primus excogitauit 128.26.per totum
Murena & conger pisces hostes inter se 166.45
Murenæ morsus remedia 570.28
Murenæ ad quid utiles 572.48
Murenæ L. ludi 585.9
Murex piscis & eius in medicinis usus 577.6.9
Muricis piscis consideratio 163.36.& inde & 159.3.& 161.17
Muricum genera 573.6
Muricum pariendi tempus 167.40
Muricum generatio ibidem 20
Muricum piscium medicinæ 573.4
Murgentina uua 243.48
Muria quid 561.13.& 576.23
Murinum inter uina ac dulcia nominatum 249.7.& inde
Murinum hordeū & ex eo medic. 416.29
Muros ædium Thrason primus reperit 125.40
Murus latericius 629.47
Murrhina uasa qualia 580.13
Murrhina uasa & fictilia 628.45
Murrhina uasa à quo primum Romam aducta 654.16
Murrhina ingentis precij ac capacitatis ibidem 19.28
Murrhina quibus in locis reperiantur ibidem 30.& inde
Murrhina quid ibidem
Murtiæ Veneris ara Romæ 265.14
Mus qui centum & uiginti genuit 187.39
Murium fœtus ac mira generatio ibid. 36 per totum
Mures lambendo concipiunt ibid. 38
Mures prægnantes in utero parentis repertæ ibidem 40
Mures cur prægnantes gustatu salis fiant ibidem
Murium agrestium unde uis tanta ibid. 4
Mures ubi incolas fugant ibidem 44
Mures quib. necētur 400.30.& 407.40
Mures quo trahantur 407.40
Mures qua herba uescuntur contra serpentes 412.13
Mures quibus pelluntur 327.34.& 410.27.& 552.4
Mures ne quæuis attingant 363.7
Murium natura non spernenda 529.42
Muribus cor maximum 207.15
Murium aliqui fel non habent 208.3
Murium fibræ crescunt decrescunt cum luna ibidem.& 208.18
Mures omnino indociles 182.24
Murium consideratio 141.24.& inde
Mures ubi albi ibidem & 150.24
Mus marinus ubi ouas parit 167.47
Muribus quæ glans gratissima 268.29
Mures ruinis imminentibus præmigrant 138.30
Mures urbium incolas interdū pellunt 138 38.& 150.20.& 187.44
Murium consideratio, natura, generatio, ostenta 150.16.per totum
Mus ingenti emptus precio ibid. 23
Mures marini 158.1
Muris marini partus 167.47
Mures Nili quales 160.11.per totum & 187.45
Muribus araneis ubi uenenū inest 150.45
Muris aranei morsus remedia 416.25.& 424.37.& 430.28.& 489.11.& 512.37.& 532.25.& 539.42.366 32.& 370.1.& 372.45.& 381.23
Mures necātia 400.30.et 466.1.& 458 34.& 485.33
Muris in medicinis usus 529.44.& 535 15.& 536.39.& 541.19.& 542.7 & 545.34.& 551.9
Murinus fimus in medicina 534.14.& 535.5.& 544.6.26.48
Murium morsus remedia 410.27
Musarum pictura 619.33
Musarum nouem simulachrum 636.21
Musæa quæ 647.44
Musa Augusti medicus 460.3.& 357.5
Museus de herbis 453.49
Musei imago 654.4
Muscarū in medicinis usus 534.15.& inde & 546.40.& 548.12
Musca omnino indocilis 534.18
Muscarū deus Myodes nuncupatur ibid. 20
Muscæ quomodo fugantur ibidem
Muscarum deus alius 177.15
Muscæ quas ædes non intrent ibid. 21
Muscæ quo mortuæ reuiuiscant 201.42
Musca alis uehiculum & curru totum contegens

Universidad de Deusto
Biblioteca

gens 114.13.& 603.3.& 637.12
Muscæ ubi non reperiantur 393.13.14
Muscæ quod mel non attingunt ibid.14
Muscæ quæ maxime appetunt 437.43
Muscæ superstitio 500.30
Muscæ quo necentur 440.30.& 458.36
Muscerdæ fimus marinus 534.1
Musculus piscis balenæ iter dirigit 169.4
Musculi pisces 578.22.& 205.36
Musicæ repertor 126.31.& inde
Musici gemmas gestare soliti 653.13
Musica Delphini delectantur 153.25.& 154.1.& inde
Musimonis animalis consideratio 148.6
Musta ut feruere desinant 648.7
Mustacea laurus 265.39
Mustea pyra 259.14
Mustelarum circa catulos suos, ac persequendo serpentes consuetudo 529.45
Mustelæ quomodo in unum congregari possint 531.13.& 509.3
Mustelæ ueneficia 553.45
Mustelæ ne Gallinis aut columbis noceant 551.35
Mustela basiliscum perimit 136.5
Mustelæ ubi non sint 150.39
Mustelarum in ctbis usus 157.19
Mustela cui inimica 189.39.44.567.30
Mustelarum cor maximum 207.15
Mustelarum morsus remedia 567.35
Mustelarum cinere uel felle, mures pelluntur 327.34
Mustela cum dimicat cum serpentibus rutam prius edit 373.27.et 138.7
Mustelis contraria 509.3
Mustelariũ genera & earum in medicinis usus 529.45.& 534.45.& 535.18.& 536.23.& 541.15.& inde
Mustelarum fel uenenum esse 529.46
Mustum quomodo cõdatur 251.23.39.44 & 252.14
Musti medicamina 251.25
Musti utilitas quomodo noscatur ibid.43
Musti uitium quo noscatur modo ibidem 45 & 252.15.& inde
Musti differentiæ plures 422.12.& inde
Mustum stomacho inutile uenis iucundum ibidem 14
Musta pumice feruere desinunt 648.7
Musta pice conduntur 649.8
Mutiani P. de corona historia 386.18
Mutiani de musca superstitio 500.29
Mutiani consulatus 628.47
Mutina uuæ genus 244.13
Mutinensi bello Bolides faces 11.30
Mutinensi obsidione columbæ epistolas attulerunt 180.24
Mutitatis hominum remedia 375.20 & 495.48

Mutius augur 172.5

N

Nabis fera qualis 135.7
Næuij Pollionis magnitudo 112.47
Næuorum remedia 415.41
Naphtha quid 30.32.per totum.& 449 35.& 630.31
Naphtha igni cognata materia 30.32.per to.
Napy herba 497.6
Napis unum conficium 250.15
Napi ubi oprimi 362.31
Naporum satio 341.4
Naporum genera quinq; 352.26
Naporum à locis denominatio ibidem
Napi Athenienses sinapi nominant 360.28
Naporum cõtra uermes remedium 361.10
Naporum differentiæ & ex eis medicinæ 364.9.per totum
Narbonensis thymum herba 391.4
Narbonensis carbunculus morbus peculiarè malum 469.36
Narbonensia uina qualia 246.46
Narbonica uua mira 244.37.& inde
Narbonensis prouinciæ fons mirus 330.17 Reliqua quære parte secunda.
Narcæ herbæ medicinæ 398.2
Narcissi floris consideratio 391.38
Narcissi genera & medicinæ ex eo 397.49
Narcissus à Narce non à Narcisso puero dictus est 398.2
Narcissum lilij genus 388.5
Narcissi à lilijs differentia ibidem
Narcissinum oleum 428.12
Narcissinum unguentum 229.19
Narcissini olei medicinæ 397.49.& inde
Narcissi oleum 256.44
Narcissus seruus ditissimus 592.36
Narcissites gemma 670.15
Nardi herbæ consideratio 220.30.& 230 4.& 279.6
Nardi Gallici oleum 256.42
Nardi Gallici seu rustici medicinæ 398.30 & inde
Nardus rusticus 388.23
Nardo uinum conficiunt 250.18
Nardi coronæ laus 396.31
Nardina pyra 259.10
Nardinum unguentum ex quibus 230.4
Narium animalium consideratio differẽtiæq; 205.3.& inde
Narium loco foramina tantũ habentes ibidẽ
Nares flexili mollitia 220.10
Narium sanguis quibus sistitur 366.7
Narium sanguinis alia remedia 371.3.& 375.41.& 376.1.& 377.32.44.et 406.25.27.41.& 452.5.& 481. 35.43.& 494.30.& 503.39.& 527.8.& 548.30.& inde.et 563.45 & 576.27.39.& 607.36
Naribus sanguinem copiosum crassumq; pellentia 490.21
Narium morbi remedia 370.10.& 375 2.& 378.14.15.& 383.17.& 429 26.& 442.30.& 446.48.et 448 37.& 468.5.& 606.5
Naritia pix optima 252.8
Narthecia seu narthex ferulæ genus 239 13.& inde
Nasamonites gemma 669.3
Nascentium herbarum differentiæ, id est, semine, auulsione, &c. 356.23
Nasci ubi non omnia possunt 279.1.& inde
Nascuntur plura non sata, multa etiam minime ibidem 33
Nasica Scipio uir optimus iudicatus 117.30
Nasicæ Scipionis repulsa exitiumq; ibid.31
Nasicæ Scipionis consulatus & eius inuentum 127.44
Nasturcenite uinum 247.30
Nasturtij herbæ consideratio 359.14
Nasturtium Venerem inhibet 373.8
Nasturtij genera ibid.4
Nasturtium Babylonicum optimum ibid.18
Nasturtium unde dictum 359.14
Nasturtij prouerbium ibidem
Nasturtij semen quale 361.20
Nasturtij medicinæ plures 373.3.& inde
Nasturtiũ syluestrẽ ac medicinæ eius ibid.18
Nasi consideratio 305.3.& inde
Nasus quibus non sit ibidem
Nasi cognomina ibid.4
Naso carentes homines 101.34.& inde
Natalitium festum cũ pulte celebrãt 321.16
Natandi periti homines 100.26
Natrix herba qualis 494.8
Naturas rerum infinitas esse secundum quosdam 1.17
Natura in quibus seipsam uincit 656.9
Naturæ spiritus quis 14.27
Natura parens an nouerca sit ambigitur 105.40
Naturæ uis fide caret 106.22
Naturæ mira uis 17.per totum.& 108.47
Naturæ opus ad quid 250.47
Naturæ beneficia diu occulta 216.33
Naturæ prouidentia 54.30.& 257.20 & 208.28
Naturam in iisdem locis mutari 279.11
Natura tantum similia coherent 286.43
Naturam omnem experimento assequi nos possimus 300.15
Naturæ erga homines beneficia 313.44 & 150.8
Natura cur cuncta genuit 385.50
Naturã rerũ nihil sine causa facere 403.21
Naturæ prouidẽtia & eius beneficia 405.3
Naturæ parentis beneficia 435.13.per totũ
Natura multorum procax est 469.20
Natura & deus idem 3.29.& 485.22
Natura plura ne absumat uel pariat 652.15
Naturam fieri consuetudinem 113.22
Naturæ mira benignitas 272.23
Naturæ potentia 129.6
Naturam nil frustra facere 530.15
Natura docet quæ timenda sint 129.7
Naturæ mala uel bona plura sint, ambigitur 136.43
Naturæ sublimitas in multis 190.45.p totũ
Naturæ in contemplatione nihil superuacuum ibidem 191.8
Naturæ omnia ferè possibilia ibid.15
Nauale quid 329.7
Naualium inuentores 72.1
Nauarchi pictura 619.45
Nauceri statuarij opera 603.20
Naucydes statuarius 600.33
Naues quo tardius eant 569.11
Nauibus fulgurum effigies inhærent aliquando 12.24
Nauium rostra ubi Romæ affixa 267.34
Nauibus apta materia 270.33
Nauium pix zopissa dicitur 271.40
Nauium multarum subita præparatio 283 42.& inde
Nauium antennæ ex abiete 814.6

Nauis

Universidad de Deusto

Nauis una maxima ibid. 36.43. & 639 41. & inde
Naues Germaniæ ex uno ligno 284.45
Naues ex qua materia diu durent 286.20
Nauium uictoriæ consideratio 347.5. & 347.29. & inde
Nauis imperatoriæ insigne 347.37
Naues ex corio ubi 62.9
Naues papyraceæ ubi 90.42
Naues ex papyro 126.49. & 234.49
Naues ubi ex scirpo & arundine 126.46
Naues uitiles ibidem
Naues Sparto fiebant 441.27
Nauis rostrum ære sculptum 584.18
Naues quo colore pinguntur 616.35. & 617.46. & 622. 65
Nauium mira magnitudo 639.41. & inde
Naues ex testudinibus 154.35
Naues marmoris causa fiunt 633.17
Nauis quã apicula pinnis abscondebat 114.
Nauem echeneis pisciculus ui retinet (13 565.16.36
Nauem quis primus reperit 126.44
Naues ubi inuentæ ibidem
Nauium differentiæ plures ibidem
Nauem onerariã quis primus reperit 127.8
Nauis ammiricula gubernandi Typhis primus reperit ibid.14
Nauium & ad naues attinentium consideratio 126.44. & inde per totum
Nauigatio maris fluminũq; 21.15. per totũ
Nauigantiũ pestis præcipua 16.25.35.37
Nauigatur ijsdem uentis in contrarium 16.5
Nauigantium audacia 146.4
Nauigantibus utilia 505.11
Nauigatio utilis corporib. 558.18. & inde
Nauigantes qualiter dulcem aquam habere possint 559.2. & inde
Nauigatio unde cœpta 159.41. & inde. & 160.25. & inde. & 161.23
Nautæ sydera ubi non seruant, sed auium uolatus 91.34
Nauij actij statua 597.43.48
Naumachiarium pontem Tyberius Imperator reficit 283.37. & 294.28
Nauplius piscis qualis 160.27
Nausea maris quo arcetur 489.18
Nauseam facientia 397.28. & 400.21
Nauseã tollẽtia 375.16. & 376.11. et 381 33. & 387.27. & 420.21. & 424 33. & 434.31. & 479.29. & 489 18. & 571.9
Nausicrates 127.21
Nauticus panis ad quid utilis 416.46
Neutili pisci mirum 150.41
Nautij Sp. statua 596.6
Nealcis pictoris opera 623.11. & 626 38. & 627.1
Neapolis urbs unguentis quondam delectata 220.13
Neapolitana cotonea qualia 267.29
Neapolitanæ castaneæ 262.48
Reliqua quære parte secunda.
Nebrides gemma 669.4
Nebularum consideratio 19.11
Nebulæ ne noceant 339.16
Nebulæ malum 166.21
Necessitas ad inimicum cõfugere cogit 133 4. & inde. & 134.12. & inde
Necydalus uermis qualis 197.26
Necromantia quibus deos euocat 670.32 & 449.45. & 499.5.25
Neckabis rex 639.29
Neckarites unum 250.23
Negligentiam quibusdam prodesse aliquando 326.3
Nemeæ fœminæ picturæ 615.29. et 625.33
Nemei certaminis uictores apio coronantur 359.28
Nemesis dea ad quid inuocabatur & eius Romæ templum 499.45
Nemesis deæ pictura 626.44
Nemesis deæ simulachrum 634.35
Nemesi deæ dextra auris sacra 213.20
Nemesis Latinum nomen nõ reperit ibidem 499.46
Nemora incolentes homines 60.20
Neocles pictor 627.12
Neoptolemi aduersus Persas picturæ 622.20
Nepenthes herba 453.47
Nepenthes herba apud Homerũ qd 409.27
Nepetæ herbæ cõsideratio & medicinæ ex ea 375.37
Nepeta herba uinum conficiunt 250.13
Neptuni & Mineruæ certamen, & eiusdem Mineruæ prima olea 288.2
Neptuni festum 325.15
Neptuni in Caria templum 557.28
Neptuni simulachrum 635.18.26
Neptuno fel dicatum 208.17
Nereidum nymphariũ simulachrũ 635.27
Nereides pisces quales 578.31. & 152.4
Nereides ubi multæ 152.14
Nere linum uiris decorum 347.18
Nerios herba arborq; 273.48. 443.43
Neritæ concharum genus 161.23
Nerone principatũ ineunte cometes uisus mirus 10.48
Nero hostis humani generis 110.19
Neronis principatu arbores sedes sponte mutarunt 25.35
Neronis principatu flumina retro fluxerunt 30.14
Neronis mater quæ 110.18
Nero in pedes natus ibidem
Nero quid erga Tyridatem 118.36
Nero plumbi Laxinis ad quid usus 611.24
Neronis principatu marmor tingere inuentum 613.4
Neronis uxoris Poppeæ luxus 593.12 & 657.14
Nero imperator Colossum sese pingere fecit 618.6
Neronis imperatoris luxus ac pompa 654 13. & inde
Nero imperator rapinæ gratia quos necabat 654.25
Nero amissi imperij nuncio accepto quid egerit 655.16
Nero gladiatorum pugnas spectabat smaragdo 658.35
Neronis thorax ex Iaspide 663.47
Nero quo recreari solitus 521.9. 555.47
Neronis imperatoris uituperatio 539.12 & inde
Nero magicæ arti deditus ibidem
Neronis inuentum aquã decoquere 555.47
Neronis uestis ingentis precij 147.47
Nero Tiberij pater 184.43
Neronis imperatoris oculi quales 204.43
Neronis principatu quæ portenta uisa 214 20. & inde
Neronis diuitiæ ac ludi eius 585.13
Neronis spectacula 588.24
Neronis luxus in ædificijs 643.33
Neronis luxus in unguentis 230.37
Neronis imperatoris serui luxus ibid. 40
Neronis uxoris pompa funebris 224.23
Nero in initio imperij sæpe uerberatus et quo faciem linibat 239.28
Nero imperator Thapsiæ nomen dedit ibidẽ
Neronis fossa 246.19
Neronis tempore luxus causa quæ inuenta 287.18. & 314.27
Neronis circa suprema, prolapsa cupressus Romæ 287.34
Neronis postremo tempore portentum ibidẽ
Nero Pasieni priuignus 288.10
Neronis mater Agrippina & eius maritus alter ibidem
Neronis principatu ruina ingens & de oliueto prodigium 311.33
Neronis imperatoris uela qualia in ædibus 347. 44
Nero imperator sectiuo porro autoritatem dedit 355.9
Nero imperator Peloponnesum insulam tentauit efficere 51.40
Neronis in Aethiopiam missi exploratores & quare 101,2.17
Nero imperator terrariũ uenenum 412.19
Neronis cõminatio ad portas Caspias 86.11
Neruorum consideratio 210.14
Neruis uulneratis summus dolor, præsectis nullus ibid.17
Neruis inimica 398.2
Neruorum in quibusdam mira connexio 113.37
Neruis utile oleum quod 256.48
Neruorum cruciatus etiam in arboribus 309.38
Neruorum contractionibus remedia 410 40. & 415.10. & 420.10. & 371 1. & 375.23
Neruorum læsorum remedia 367.19 & 369.16.23.32. & 371.12. & 378 25. & 380.33. & 381.46. & 383.2 47. & 399.3. & 400.33. 49. & 410.5. et 413.15.48. & 414.37. & 415.26.39. & 416.6. et 417.10. et 420.10. & 422.40. & 423.1. & 425.13. & 427.43. & 434.11. & 436.38. & 437.37. & 429.15. & 440.48. & 441.22. et 442.18.22 & 454.43. & 462.11. & 468.23 & 478.48. & 481.12.14. & 491 41. & 495.30.31. & 507.2.27. & 521.3. et 527.5. & 548.17. & 549 46. et 562.4. et 563.47. & 666.16
Neruos præcisos conglutinantia 397.44 & 457.4. & 481.16. & 490.28. et 495.30. 549.1. et 576.19. 630. 42
Neruos boum abscissos solidantia 449.14
Neruis contraria 414.27. & 417.26

& 422.40. & 423.1. & 424.44 & 428.10.35.40. & 442.22
Neseas pictor 619.22
Nessus pictor 627.11
Nestocles statuarius 600.29
Nestarium pigmentum 595.14
Neurada herba 464.27. & 495.25
Neurida quid 402.29
Neuroides, id est beta syluestris 368.26
Neurospastos & ex eo medicinæ 446.23
Nicæarchus pictor 626.37
Nicanor pictor 624.47
Niceas pictor quo colore usus 616.37
Niceas porta 110.44
Nicerati statuarij opera 603.20. et 604.7
Niceros pictor 623.46
Nicias Athenienſium imperator opes Athenienſium afflixit 6.7
Niciæ pictoris præceptor, ac eius opera 625.32.41
Nicolai palmarum genus 232.28
Nicomachus muſicus & eius gẽmæ 653.15
Nicomachus pictor 616.39 & 618 1. & 623.29
Nicomachi Tyndaridæ imperfecti 627.3
Nicomachi diſcipulus Coribas pictor ibid. 8
Nicomedes ingẽti precio à Gnidijs Venerem mercari uoluit 635. 5. & 118.27
Nicomedis regis uxor cur à cane perempta 142.33
Nicomedis regis equus mirus 144.3
Nicomedis regis interitus ibidem
Nicophanes pictor 623.42
Nicophoros, id eſt ſmilax hædera et ex ea medicinæ 443.7
Nicoſthenes pictor 627.12
Nyctalopes qui, horum remedia 514.14 & 148.28
Nyctalopes quo curantur 526.6.571. 44
Nictare quibus animalibus conueniat 204 44. & inde
Nyctegretum herba qualis & eius in magia uſus 391.27
Nycteris auis 213.49
Nictilopa herba qualis et unde dicta 391.32
Nidus cœna quare Caio principi dicta 217.33
Nigina herba qualis 494.7
Nihil nimis, chilonis præceptum 117.24
Nili augumentum quando & eius fertilitas 328. 18
Nili minimũ maximumq; augmentum ibidem
Nili mures quales 269.11. per totum
Nili aqua genitalem uim habet ibid. per totũ
Reliqua quære parte ſecunda.
Nilios gemma qualis 663.19
Nimium quodlibet in omni uita perniciosiſsimum 216.26
Nympharena gemma 969.5
Nympha, Herculis zelotypia mortua 459.45
Nymphæ apion genus 195.3
Nymphæa herba unde dicta 459.44. 460.1
Nymphæa pteris herba 491.28
Nymphææ herbæ medicinæ 465.7. et 472 10. & 473. 26. 30. & 474.34. & 476.15.36. & 477.45. 481.39. et 482.31.47. & 483.33. & 484.20
Nymphodorus medicus 605.25
Niobes & eius filiorũ ſimulachrũ 635.37
Nyſa Bacchi nutrix ubi ſepulta 72.48
Niſeas pictor 619.12
Nitor corporis quo fiat 410.37
Nitri conſideratio, natura, uſus, medicinæ 562.25. & 651.17. & inde
Nitro ſemina aſpergenda 327.22
Nitro muſta condiri 261.44
Nitri ſpuma 562.49
Nitri probatio 593.6
Nitrum quomodo in lapidẽ uertitur 564.1
Nitroſæ aquæ ubi 562.29
Niuis conſideratio 19.10
Niues ubi non cadant 30.12
Niuem quidam potant 359.29
Niue aquam refrigerant 555.48. & inde
Nix diutina ſedens cur noceat 290.20
Nix aquarum cœleſtium ſpuma eſt ibid. 18
Nix uetuſtate rubeſcit 201.32
Nobilitatis incommoda 469.25. & inde
Nobilitatis ueri tituli ſunt liberi 614.2
Nocentes fugiendi omnino 72.37
Noctua. Quære poſt Nox
Nodia herba qualis 451.20
Nodorum corporis conſideratio 210.15
Nomades lacte & ferina carne uiuunt 99.1
Nomades uagi circa Arabiam 97.15
Reliqua quære parte ſecunda.
Nomas quid uocent 370.16
Nomarum morbi, id eſt ulcerum corpus depascentium, remedia 426.46. & 427. 48. & 429.26. & 432.25. & 444 39. & 449.8. & 451.21. et 475.33 & 481.9. & 482.21. & 482.35.38 & 494.48. & 504.14. & 548.39 45.48. & 568.39. & 576.47
Nomina ubi non imponuntur 69.14
Nominum imponendorum ratio 501.2
Nomius Tyberij imperatoris libertus & eius menſa 239.41
Nonius cur ab Antonio proſcriptus 660.16
Norma inſtrumentum à quo repertũ 126.5
Noſce teipſum, Chilonis præceptũ 117.24
Notia gemma 669.7
Notus uentus 151.10
Noualia quæ 292.36. et 329.7
Nouellus proconſul cur Tricongius dictus 253.21
Nouiani Seruilij ſuperſtitio 500.27
Nouis autoritatem dare res ardua prologo primi 54
Nouitatis homo natura auidus eſt 217.36 & 295.16
Nox quid 5.13
Nocte quando lux diei uiſa 12.14
Noctium inæqualitas unde 23.4
Nox ubi longiſsima breuiſsimaq; 44. per totum ibidem
Nox ſex menſium ubi ibidem 48
Nox ubi nulla aliquando 62.6
Nocte ubi uidetur ſol 73.31
Noctium magnitudo quo deprehenditur 640.4
Nox totius anni breuiſsima quando 336.13
Noctiũ augmenta decremẽtaq; 333.3. et inde
Noctes media uitæ gaudia auferunt 633.23 & 122.33
Nocte ut die cernentia animalia 204.26
Noctuæ futura præſagiunt 245.19
Noctua quibus auibus inimica 532.45
Noctuarum in medicinis uſus 535.13. & 527.31. & 541.9
Noctuarum auium conſideratio per totum 173.42
Noctuarum contra aues ſolers dimicatio ibidẽ
Noctuarũ cum accipitre amicitia ibid. 44
Noctua in Creta inſula nulla eſt 177.18
Noctuæ & cornicis inimicitia 189.37
Nocturna uigilia ad agendum 334.12
Nocturnæ oppreſsionis remedia 492.22
Noxij confiteri quõ cogi poſsint 440.46
Nubentes colus & fuſus comitabantur 147.35
Nubes quid præſagiunt 344.29. & inde
Nubes quantum aſcendunt 9.48. & inde
Nubes quomodo cauſentur 13.40
Nubila quantum aſcendunt 9.48. & inde
Nubium imagines unde 19.15
Nudi homines ſemper incedentes & 101.47 69.18
Nuditatis cælandæ exemplum 504.24
Numantina pyra 259.8
Numæ libri quales & ubi reperti per totum 235.48
Numa Pythagoricus 236.10
Numa philoſophia ac iure pontificio delectatus ibidem
Numæ lex poſthumia quæ 248.36
Numæ de deorum cultu inſtitutio 314.29
Numa Fornacalia feſta inſtituit ibidem 31
Numa quando Rubigalia feſta inſtituit 338.29
Numa Rex, figulorum collegium Romæ inſtituit 628.28
Numam ſæpe fulmen impetraſſe 17.28
Numæ de uſu piſcium lex 567.5
Numæ ſtatua 582.9
Numcoreus Seſoſtridis filius 640.16
Numenij præfecti geſta 98.8
Numeri paris uirtus ac uis 363.36
Numeri impares uehementiores 499.48
Numerus par in conuiuijs 500.18
Numerus apud antiquos nõ erat ultra centum milia 592.28
Numeri quaternarij uis 503.47
Numidiana pyra 259.9
Numidici urſi Romam allati 141.21
Numidicæ aues 182.43
Numidicum marmor 637.49. & inde & 613.5
Reliqua quære parte ſecunda.
Nummorum conſideratio, notæ, diuerſitas, ratio 582.38. per totum
Nummus aureus quando primum Romæ 584.26
Nundinarum tempore quæ fieri licita & quæ non 315.9. & 500.21
Nundinarum tempore ungues nõ reſecabantur 509.25
Nuptiales faces ex qua arbore 273.29.30
Nuptiarum tempore quo utebantur colore 389.49. & 147.37
Nuptijs adeps adhibebatur 510.45. & 511.32
Nuptiæ cur cum lana fiebãt 527.2. 145.35

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nuptiæ non niſi augurato fiebant 172.7
Nuptijs nuces iuglandes adhibebantur 272.29
Nuptenouæ farreũ præferebant 314.44
Nurſini napi optimi 352.33
Nurſinæ rapæ miræ 325.10
Nux biſera ubi 262.32
Nuces Ponticæ quales ibid.23
Nuces Aſiaticæ ibidem
Nucum arborum umbræ noxiæ 297.16
Nucis iuglandis conſideratio 262.9 per totum
Nucis iuglandis ſuccus qualis 264.9
Nux quibus conſtet ibid.21.23
Nuces quæ ſtatim à ligno recedunt ibid.25
Nucis iuglandis uſus in nuptijs & quare 262.9.12
Nuce lanæ tinguntur ibid.17
Nucis auellanæ conſideratio ibid.21
Nucis ſuccus caryopon dicitur 228.37
Nucum pinearum conſideratio 257.19 per totum. & 432.36. & inde
Nuciprunaquæ 257.48
Nux cito germinat 276.33
Nux quo tempore ſemen efficit 276.20
Nux quo tempore ſerenda 301.43
Nuces cæpis aduerſantur 433.13
Nucis Græcæ natura & medicinæ ex ea ibidem 6
Nuces iuglandes unde dictæ, & earum natura ac medicinæ ibid.8
Nucum iuglandium nocumenta plura ibidem & inde
Nucis oleum ad quid 427.36
Nucis pinæ medicinæ 432.36
Nucis auellanæ natura & ex ea medicinæ 433.24. & inde

O

OBærati unde dicti 595.35
Obeliſcus quid 639.13
Obeliſci ſolis ibidem
Obeliſci à radio dicti Aegyptijs ibidem 14
Obeliſco parcit Cambyſes, qui urbi non pepercerat ibid.25
Obeliſci Aegyptij plures ibidem. & inde
Obeliſcorum conſideratio 639.21. & inde
Obeliſcus in campo Martio à quo 640.3 & inde
Obeliſcus gnomonis uice ibidem
Obeliſcus Romæ in Vaticano ibid.15
Obeliſcus precioſiſsimus 659.32
Obeliſcus Vaticani Circi à Caio imperatore 284.35
Obliuionis aqua 553.45
Obliuioſum quod maxime animal 136.30
Obmutescentium remedia 375.20. & 495.48
Obolus quanti ponderis 403.8
Obriſum quid 585.33
Obſcœnum uitium non niſi in hominibus 186.25
Obſcuris lucem dare res ardua prologo 1.55
Obſidiana uitri genus 651.37
Obſidianus lapis 669.14
Obſidionalis corona qualis 404.5
Oſidius lapis 651.38. & inde
Obſoletis nitorem dare res ardua pro. 1.55
Obſtetrices qb. medicamẽtis utũtur 504.12
Obſtupefacientia corpus 638.29. 466.48
Occandi diſciplina & ars 339.24. per totũ
Occaſus ſyderum cognitio bifariã 332.45
Occhi arbores ubi 219.40
Oceani qui piſces maximi 151.46. per totũ
Oceani totius naufragatio 21.15. & inde
Oceani magnitudo 21.42. per totum
Oceani fluxus refluxúsque cur maiores 28.14
Oceani meatus ubi mirus 267.4.37
Ochra color 616.2.22.42
Ocimũ herba quando præcidendum 356.20
Ocimum difficillime naſcitur ibidem
Ocimũ quando & qualiter floret 354.27
Ocimo nihil fœcundius ibid.17
Ocimum cum maledictis ſerendũ eſt ibid.18
Ocimum quando & quomodo ſerendum 359.10
Ocimum unde dicatur 307.14
Ocimum in quid degenerat 360.46
Ocimum quando palleſcit 361.2
Ocimum ferro tangi non uult ibid.6
Ocimi ſemen quale ibid.21
Ocimum quomodo rigandum ibid.30
Ocimum herba in uineis ſerendum 307.5 14. & 326.12.15
Ocimi uitia 372.21
Ocimum hominibus uitandum ibid.24
Ocimo ſcorpiones gignuntur ibidem
Ocimo pediculi generantur ibid.28
Ocimi medicinæ ibid.29. et inde
Ocimi ſylueſtris medicinæ ibid.43. per totũ
Ocys quid 326.16
Ocij fugiendi exemplũ 19.3.31. et inde per totũ. & 193.13. & 196.36. 640.21
Ocnos Aeſculapij filius 626.12
Ocreas quis primus reperit 126.16
Ocriſia ancilla miro modo grauida facta 252.23
Octauo menſe an homo naſci poſsit 109.28 per totum
Octauia porticus 626.25. & 635.81 & 636.20
Octauiæ in ſcholis ſtatuarum opera plura 634.28. & 635.13.21.39. & 636 20. & 634.4
Octauiæ porticus à quibus 637.4
Octauia Marcelli mater 635.35. 347.43
Octauio conſule cometes uiſus 10.46
Octauius Cn. conſul 12.20
Octauius C. Antoniũ reſpõſum mox dare coegit 598.10
Octauianus Romanus eques 628.12
Octauius Auguſti pater 636.28
Oculata piſcis 679.7
Oculorum conſideratio 293.23. & inde
Oculi ad comminationem non connuentes ibidem 44
Oculi nictantes pauoris indicium ibid.45
Oculi nictare non ceſſantes ibid.46
Oculi unicolores nulli ibidem
Oculos cum binis pupillis habentes 197.21
Oculorum uiſus exempla 114.7. per totum
Oculi tantũ homini deprauantur 204.23
Oculi familijs cognomen dedere ibidem 24 & inde
Oculi noctuorno tempore cernentes ibid.26 & 105.46
Oculi notiſsime formãtur in corpore 207.5
Oculi primum moriuntur ibid.6
Oculorum indicia 215.34
Oculi operiuntur morientibus, pateſiunt in rogo 204.21
Oculorum mira compoſitio ibid.8. & inde
Oculorum pupillæ conſid. ibid.10. & inde
Oculis abſoluta uis ſpeculi ibid.14
Oculos aues è manibus cur appetunt ibid.15
Oculos ternos quaternoſq; habentes cur creditum 102.18
Oculi quibuſdam in pectore 69.19
Oculos in humeris habentes 108.4
Oculum unicum habentes 102.23
Oculorum dolores ne ſentiantur 429.39
Oculis ſalubres aquæ 552.46. & inde
Oculis omnem uim ineſſe 111.36
Oculi preciоſiſsima corporis pars 203.23
Oculi non omnibus ſunt animalibus ibidem 24. & inde
Oculi diuerſorum colorum non niſi homini & equo ibid.31
Oculi maxima animi indicia ibid.47
Oculi animi ſedes 204.1
Oculi quomodo ſeſe purificãt ibid.9
Oculi in arborum ſurculis qui proprie dicantur 303.21
Oculorum acies quo excitatur 364.38
Oculos excæcans liquor 219.38
Oculus domini fertiliſsimus in agro 317.38
Oculorũ pilos incõmodos replicãtia 630.37
Oculorum albugo quo tollitur 401.38 & 630.35
Oculus ferus herba qualis 466.20
Oculi nigri naſcentium ſi placeant 550.40
Oculis cõtraria 379.21. & 412.16.414 7. & 422.39. & 423.1. & 439.42
Oculorum claritati inimica 368.12. & 371.48. & 372.22
Oculorũ aciem hebetantia 366.20. et 367 11. & 371.17. & 379.5. 380.38. & 416.37. & 417.12. & 671.37
Oculis utilia 373. & inde. & 376.44. & 424.35. & 504.5. & 527.33. 536 2. & circa copioſe. & 32. ibidẽ. & 658 27. & inde. & 48. ibidem. & 665.43
Oculorũ claritati conferentia 66.9. & 362 34. & 368.7. & 369.30. & 370. 30. & inde. & 371.23. & 372.49. et 373.6. & 383.20. & 385.5. & 400 8.15. & 427.13. & 428.2. & 437 28. & 439.14. & 444.21. & 460 9. & 465.16. & inde per totum. & 467.20. & 489.11. & 506.23.45 & 608.23. & 535.15.25.34. & inde. & 536.8.15.35. & 563.14.25 & 568.8.38. & 571.31.49. & 572.10
Oculorum aciem excitãtia 364.38. & 383 42. & 384.18. & 425.11. & 444 23. & 469.46. & inde per totum
Oculorũ caliginem diſcutientia 365.37. & 367.28.32. & 369.12. & 384.18 & 399.38. & 428.2. & 429.26. et 436.42. & 443.40. & 447.22 32. & 448.35. & 458.2. et 461.19 & 465.46. per totũ. & 466.14. & 467.17.28. & 488.11.12. & 504

5.& 506.45.& 508.14.& 514.
1.18.& inde.& 535.21.23.36.37.et
536.13.& 574.20.& 606.29.&
607.35.& 657.23
Oculorũ scintilationibus quid prosit 369.12
Oculorum adustionis remedia 367.31
Oculorum inflammationes sedantia 398.15
38.& 400.36.& 405.49.& 429
42.& 426.36.& 433.39.& 439
27.& 527.33.& inde
Oculorum plumbum tollentia 467.15
Oculorũ nubeculas discutientia 367.31.&
408.40.& 494.17.& 535.37
Oculorum cicatrices emendantia 365.41
& 367.31.& 408.40.& 494.17
& 504.5.& 506.47.& 508.24.et
514.2.19.& 535.47.571.32.44
& 573.22.& 588.35.& 648.3
Oculorũ epiphoras inhibentia 363.17.&
365.37.40.& 371.41.et 376.1.&
378.14.& 380.21.& 382.19.&
383.42.& 597.34.& 398.6.&
400.23.& 416.37.& 417.15.&
427.21.& 428.7.& 465.49.&
inde per totum.& 467.7.45.& 489
12.& 513.47.& 514.22.& 535
19.& 536.22.25.& inde. et 31. ibidẽ
& 621.26.& 645.32
Oculorũ lachrymationes emendantia 420
24.& 425.4.et 535.17.647.9.38
Oculis lachrymosis fricare frontem prodest
503.49
Oculis sine fine lachrymantibus utilissima
536.25
Oculorum lippitudines curãtia 491.12.&
504.42.& 506.44.& 514.25.&
536.12.15.21.& 563.14.& 572
6.8.& 605.29.& inde
Oculis lippis aures fricare prodest 503.48
Oculos lascivos, siue nyctalopas emendan-
tia 148.28.& 431.5.40.& 536.6
& 571.44
Oculorum aegylopas curantia 535.47
Vide Aegylopis morbi remedia
Oculorum pterygia tollentia 571.45.&
605.59.& 420.26
Oculorum epimyctidas sanantia 363.22.&
366.9.& 426.43.et 514.1.& 571
48.& 572.1
Oculorũ ulcera purgãtia 397.34.& 414
7.& 418.5.& 420.25.& 426.3
& 431.11.& 467.46.& 527.35
& 536,2.& 605.31.& 606.29.&
648.2
Oculorum glaucomata curantia 506.47
& 525.11.& inde.& 536.2.23
Oculorũ suffusiones discutientia 398.35.&
399.24.& 467.27.& 498.24.&
506.45.& 508.14.& 535.13.18.
23.37.39.& 571.36.& 630.35
Oculorum argema siue albuginem tollentia
365.41.& 495.31.& 408.40.&
418.48.& 437.7.28.& 443.40
& 447.30.& 465.48.& inde.&
504.5.& 506.46.& 508.38.&
514.3.19.& 535.14.35.36.44.
47.& 536.9.10.29.& 571.37.&
572.6.& 574.20
Oculorum scabriciei remedium 657.16
35.& 631.26
Oculorum ruptas tuniculas adiuuantia 535
34.42
Oculis ictu cruentatis remedia 406.8.&
535.48.& 536.15
Oculorũ tumorem ruboremq; sedantia 417
1.& 467.13.& 571.41
Oculis cruore suffusis conuenientia 647.4
Oculorum nimium uigilijs fatigatorum reme-
dia 608.11
Oculis si quid inciderit 378.16.& 503.30
Oculorum sordes purgantia 378.2.&
440.44.& 605.29
Oculorum morbi remedia 362.34.& 363
17.39.& 365.41.& 367.28.&
inde.& 368.7.8.& 371.41.& 380
21.& 399.39.& 405.48.& 415
39.& 416.14.& 420.15.& 425
33.& 436.2.9.41.& inde.& 427
26.& 436.15.48.& 439.41.&
443.39.& 444.45.& 445.6.
21.26.& 446.6.9.44.45.46.&
inde per totum.& 466.14.& 467.7
& inde multa.& 485.25.& 486.19
28.& 493.40.& 494.16.39.&
504.42.& 506.44.& inde.&
508.13.23.& 511.45.& 512.49
& inde.& 514.13.& inde.& 527
20.& 528.10.& 535.& inde copio-
se.& 536.1.& inde plura.& 553.34
& 567.26.& 568.43.& 571.31
& inde copiose.& 605.17.29.&
606.29.& 608.1.11.& 612.26
& 631.19.29.46.& 645.32.&
646.35.& 647.8.& inde.& 22.38
ibidem.& 548.15
Oculis iumentorum pecorumq; claritatem fa
cientia 447.31.& 535.21
Oculorum iumentorum albugines emendan-
tia 571.45
Oculorum iumentorum medicamenta
466.16
Oculorum superstitiosa medicamenta 429
36.& inde.& 447.29.& 502.8.&
504.44.& 535.11.& 536.12.26
& 571.49.& 572.6
Odmolyontes pisces 565.39
Odissea Homeri materia 538.17
Odium ex æmulatione auidissimũ 289.20
Odium qua ratione incurritur 507.49
Odontites herba qualis 494.11
Odoramentorũ differẽtiæ in quibus 388.49
Odoratorum sapor amarus ibidem
Odoratissima quæ sint 389.11
Odoratorum copia 224.14
Odoratum reducentia 372.31
Odor quid sit 153.4
Odorum consideratio 264.3.12
Odorum adulteratio quibus fiat modis
219.49
Odorum materia, tractatur toto 12. libro &
prologo 13
Odorem celerrime euanescere 229.24
Odores optime seruantur in oleo 230.23
Odorem non sentit qui gerit ibid.32
Odorum fructuum diuersitas 264.14
Odor & sapor non simul in eodem ibid.15
Odores quotidie gigni 385.51
Odor solertiam potu tollit 386.35
Odorum differentiæ, natura, diuersitas 388
47. per totum
Odorem grauem tollentia 427.33.&
428.9
Odorem bonum facientia 428.9
Oecon quid 650.31
Oenanthæ auis descriptio 178.16
Oenanthe herba & ex ea medicinæ 405.19
& 420.18
Oenanthe quid 228.28.& 249.39.&
256.38
Oenanthes flos maxime durat 391.40.43
Oenanthe unde dicta ibid.44
Oenanthe ubi optima 420.18
Oenanthinum unguentum 229.14
& 249.39
Oenanthinum oleum 296.38
Oenanthini olei natura & medicinæ ex eo
427.2
Oeneate uinum 247.30
Oenias pictor 626.41
Oenothera herba qualis 479.27.482.43
Oenotheris herba qualis 450.28
Oenotri frater quis 43.22
Oesypi in medicinis usus 535.4.&
540.31.33.& 551.16
Oesypum quid 527.26
Oestrus apum genus 194.48
Oetum herba qualis 394.12
Ofelli Clodiæ senectus 121.32
Ofilij histrionis interitus 124.29
Oleacum ab oleo deductum nomen 630.28
Oleaginæ uuæ quare dicatur 244.13
Oleagini gemmæ 659.46
Oleæ Mineruæ sacræ 217.1
Oleæ non decidunt folia 273.46
Oleum non accendebatur in sacris 266.21
Oleam pollui prophanis usibus fas non est
ibidem
Oleæ corona ubi in usu 255.40
Oleæ consideratio 254.4.& inde
Olea quando primum in Italia ibid.7
Oleæ genera tria ibidem 8
Oleæ fructum sator eius nullas uidit ibidem 1
Olea tarde crescit ibid.17
Oleæ natura qualis ibid.41. per totum
Oleam ne stringito, neue uerberato, uetus
lex 255.5
Oleam morsu capræ sterilescere 257.14
& 310.46
Oleæ frondes quales 274.40.46.275.2
Olea quando germinet 276.10
Olea quando floreat ibid.11
Olea nõ sentit cariẽ neq; uetustatẽ 285.29
Olea apta ualuarum cardinibus 287.8
Olea prima in certamine Mineruæ & Ne-
ptuni 288.2
Oleam ducentis annis uiuere ibid.7
Oleæ quando maxime nocet pluuia 299.8
& 310.10
Olearum conceptus quando 290.8
Olea quibus gaudet 294.6
Oleæ plantæ quantum inter se distare debeãt
297.32
Olea in Bætica maximæ arborum ibidem 34
Olea miliaria cur dicatur ibidem
Olearum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Olearum insitio 399.22.27
Olearum plantationis consideratio 300.39 per totum
Olearum taleæ quales esse debent & quomodo ponendæ ibidem
Oleæ quibus locis & quo tempore serendæ 301.6
Olea ubi non bene ponitur ibidem 14
Olea quæ uitibus apta 307.23
Olearũ morbus 309.33.& 310.11.et inde
Olea quam capra lambit sterilescit 310.46
Oleæ qualiter fertiles fiunt 313.13
Olea ubi non nascitur 391.3
Olearum arborum medicinæ 425.47 per totum
Olearum florum medicinæ ibidem 13
Oleis solum quod optimum 292.2
Oleæ & quercus inter se inimicæ 435.17
Oleum quid sit 254.42
Olei liquor membra recreat 217.3
Oleum aptissimum ad unguenta seruanda 230.23
Olei consideratio 254.30.et inde per totũ
Oleo uetustas tædium affert ibidem
Oleum in Italia optimum ibid.33
Oleum in unguentis ibid.35
Olei augmentum quando ibid.43
Oleum quando & quibus uitiatur ibid.45
Olei causa calor est 255.1
Olei paucæ differentiæ ibid.34
Oleo ut uino palati gratia nulla ibidem
Olei naturæ descriptio ibid.37.per totum
Olei utilitas ibidem
Olei in gymnasiis usus ibid.38
Oleum quomodo faciendum 256.2. per totũ
Olei ueteris usus 257.3
Olei factitij consideratio 256.16.per totum & 926.47.& inde per totum
Oleum quidam è piscibus faciunt 256.37
Oleo Saturni simulachrum repletum Romæ 257.4
Oleum uuas seruat ne à uespis tangantur 260.17
Olei liquor foris hominibus gratissimus 253.46
Olei liquor necessarius ibidem
Olei caritas futura quomodo dignoscitur 337.33
Oleum ante tempus emptum,à Thalete Democritoq; ibid.31
Oleum quæ oderunt 351.32
Oleum ex castaneis ubi 256.36
Oleum ex Raphani semine 352.38
Oleum Sesamæ ubi 99.2
Olei balsamini natura & medicinæ ex eo 428.1
Oleum herbaceum quid & ad quid utile ibidem 16
Oleum laurinũ & ex eo medicinæ 427.28
Olei medicinæ 426.47.& inde per totum
Oleum quod optimum ibid.48
Olei omphacij natura, & medicinæ ex eo 427.1
Olei œnanthini natura & ex eo medicinæ ibidem 2
Olei effectus ibidem
Olei cicini natura & ex eo medicinæ ibidem 15
Olei factitij medicinæ 426.47.per totum
Oleum picem è pannis extrahit 435.28
Oleum calci solum miscetur ibid.29
Oleo quædam restinguntur 588.47
Oleo extinguntur quædã quæ aqua accendũtur 646.42
Oleum in quibusdã reperiri fontibus 554.2 & inde
Oleo apes & reliqua insecta exanimantur 196.33
Oleum à quo repertum primo 126.16
Oleastrense plumbi genus 611.11
Oleaster arbor quæ loca amet 273.23.& 301.11
Oleaster non sentit cariem neq; uetustatem 285.29
Oleaster quo primo Hercules coronatus est 288.1
Oleastri corona in olympicis 255.42
Oleastri factitium oleum quale 256.19
Oleastrum buxum quale 273.4
Oleastri natura & medicinæ ex eo 426 35.per totum
Oleastro se elephantes sanant 135.19
Olenus uates 499.12
Olympias pictrix fœmina 627.21
Olympias Thebana medicinæ perita 381 35.& 521.46
Olympiæ uictoribus statuæ dicabantur 597.16
Olympiæ statuarum ingens copia 599.19
Olympia quæ equa uicerit 187.19
Olympiæ quis semper uictor 121.3
Olympiæ athleticam Hercules instituit 126.42
Olympias uentus 15.12
Olympias uentus Euboiæ peculiaris 310.25
Olympiorum ludorum corona 455.42
Olympus Macedoniæ mons Buxo abundat 273.8
Olympus mons Lauro abundat 279.13
Reliqua quære parte secunda.
Olympij iouis simulachrum quale & à quo 600.47.& 604.2.& 634.38.& 635.44.& 636.25.& 618.22.& 118.28
Olyra tritici genus 319.19.& 320.29.& 321.6.49.& 414.17
Olyræ tritici medicinæ 415.18
Oliuæ consideratio capite primo & septem sequentibus libri 15
Oliua Mineruæ sacra 217.1.& 148.33
Oliua ubi sterilis 218.46
Oliua quando primo in Italia 254.7
Oliua ubi proueniat & ubi non per totum 254.5
Oliuæ genera tria ibid.19
Oliuæ liquores uarij & eorũ bonitas ibidem 22.& inde
Oliua quando colligi debet ibidem 26.44 & inde
Oliuarum baccæ ubi aues non appetunt ibidem 36
Oliuæ natura qualis 254.41.per totum
Oliua quid in se habeat ibidem
Oliuæ amurca quid ibidem 275.6 per totum
Oliuæ colligendæ lex quæ 255.5
Oliuæ nomina plura ibidem 13.& inde.& 43.ibidem.per totum
Oliuæ collectæ seruandi ratio ibid.17
Oliuæ quomodo condiuntur ibidem 26.& 43.ibidem per totum
Oliuarum cultura 255.43.per totum
Oliua ubi serenda ibidem
Oliua quibus infestatur ibid.48
Oliuarum seruandarum ratio 256.2 per totum
Oliuarum baccæ 267.22
Oliuæ succus qualis 264.8
Oliuas in Mileto crucæ depascunt 310.12
Oliua quando colligenda 341.33
Oliuæ flores apes non attingunt 392.23
Oliuæ usus & medicinæ 426.14.& inde
Oliua si à capra lambatur sterilescit 148.33
Oliuantibus lex 255.5
Olineti dispositio 300.49.& 301.16
Olineti prodigium 311.33
Ololyzontes ranarum mares 206.19
Olorum alitum consid. 176.10.& inde
Olorũ in morte flebilis cantus fabulosus ibid.
Oloris cum aquila inimicitia 189.36
Olorum similitudinem onocrotali habent 182.35
Olta monstrum 17.27
Olus quam terram capiat 328.8
Olera ne uermes rodant 361.9
Oleris marini medicinæ 578.1
Olusatrũ herba et eius natura lausq; 359.40
Olusatrum & ex eo medicinæ 372.10
Ombria gemma 669.7
Omæ ficus quæ 260.36
Omphacij olei consid. 222.18.& 249.38
Omphacij olei natura & medicinæ ex eo 426.38
Omphacium uinum quomodo fiat 245.38
Omphacij uini medicinæ 420.12
Omphacocarpos herba qualis 487.27
Onagri,id est syluestris asini consideratio 145.33.& inde
Onagri ubi præcipui ibid.35
Onagri feræ in medicinis usus 513.7.& 518.46
Onagri ubi non sint 150.36
Onesicritus scriptor quis 90.43.& 92.20.& 108.26
Onyces marmor 638.39
Onychis gemmæ consideratio 661.4
Onyches pisces 577.31
Onychina pyra 259.10
Onychitis cadmiæ genus 605.21
Onychipuncta gemma 663.44
Onychus sculptor 194.34
Oniscos uermis 536.46.& 543.6 & 544.21
Onitis,id est origanum 397.15
Onitis Heraclij herbæ genus ibid.25
Onix piscis 579.15
Onochelos herba & ex ea medicinæ 408 10.per totum
Onocrotali aues quales 182.35
Ononis herba 394.28.et 395.16.487.11
Onopyxos herba 394.43
Onopordon herba qualis 494.20
Onosma herba qualis ibidem 18
Opalia festa 355.36

Opali gemmæ consideratio 660.9
Opali gemmæ uitia ibid.22.& inde
Opheostaphyle frutex 239.35
Ophicardelos gemma 669.13
Ophidion piscis 570.4
Ophion animal 512.19.& 551.43
Ophiostaphylon uitis genus 421.32
Ophites marmor unde 638.22.24 & 648.19
Ophiusa herba qualis 450.8
Ophrys herba qualis 484.23
Opimiana uina cur dicta 249.18
Opimius L. consul 245.36
Opimius contra C. Gracchum 245.36 & 584.32
Opij ueneni remedia 464.49
Opij uenena quo extinguntur 377.29
Opion quid & qualiter fiat 379.18.et circa
Opion mortem affert ibidem
Opij experimentum quod ibidem 31
Opion quomodo optime seruetur ibid.36
Opion medicus 365.19.& 411.12
Opisthotonon quid 516.14
Opisthotonicorũ, id est ceruicis rigore laborantium remedia 365.7.28.et 369.37 & 375.23.& 379.9.& 381.44.& 382.43.& 397.15.& 405.27.& 410.40.& 413.32.& 439.16.& 445.13.& 479.19.& 481.15.17 & 492.20.& 516.14.& 564.1 & 573.32
Opobalsamum quid 227.14
Opocarpathum uenenum 513.3
Opocarpathon & eius remedium 574.16
Opopanax in tyriaca 385.18
Oporice medicamentum 447.5
Oppida in deorum tutela 499.26.28
Oppidũ Cecrops primus instituit 125.34
Oppius Capito quis 112.1
Oppugnatio urbium quibus uerbis fiat 499.25
Opuntia herba qualis 395.39
Opus quod cui aptum tempori 334.22 & circa
Opera quali luna perficienda per totum 341.36
Opera artificum mira 639.10.& inde.& 7.sequentibus capitibus
Oratiõis prosaicæ inuẽtor 77.11.126.40
Orata piscis ubi optima 164.17
Oratius cocles à ponte sublicio hostes arcuit 597.45.& 642.42
Oratij coclitis statua 597.45.& 598.30
Oratij ter gemini 109.2
Orbicularis figura qualis 1.25.per totum
Orbis miracula septem. Quære Miracula orbis septem
Orbitas in summa autoritate 241.27
Orbonæ deæ ædes Romæ ubi 2.31
Orca piscis in Ostiensi portu quando uisus 152.30
Orcarum cum balenis pugna ibidem 22 & inde
Orcæ pisces 578.31.& 152.22
Orca gemma 669.6
Orchis herba qualis 490.23
Orchis herbæ medicinæ 478.1.7 & 481.8.& 482.42
Orchis piscis qualis 566.31
Orchites genus oleæ 254.10.& 255.11
Orchomenius calamus fistulis aptus 281 21.34
Orchomenij lacus mirum de calamis ibid.34
Orcynos piscis 579.7
Ordearia pyra 259.10
Orellij consulatus ac interitus 124.11
Oreon herba qualis 494.42
Oreoselinum herba 356.39
Oreoselini descriptio ac medicinæ ex eo 372.14.16
Orestes Aegistum perimit 626.45
Orestis corpus refossum & eius magnitudo 112.45
Orestis iudicij sculptura 594.36
Orestis pictura 626.45.47
Orfitus Cornelius consul 12.20
Orfitus Romanus 109.34
Organa hydraulica quis inuenerit 118.18
Orientis populi quo uino utantur 250.3
Orientis populi potus ex fruge 253.42
Orientis populi funes ex palmæ foliis faciunt 274.42
Orientis populi bella calamis conficiunt 280 46.& inde
Orientis mare refertum syluis 240.13
Orientis locis nihil nasci ibidem 27
Orientis pix optima 251.31
Orientis uestes ex qua materia 445.12
Origani herbæ consideratio & medicinæ ex eo 377.14.per totum.& 390.43
Origani semen minimum 390.47
Origanum & brassica inimica 435.20
Origanum Heracleoticum quod 455.45
Origano uinum conficiunt 250.13
Origes caprarũ genus 149.34.et 189.26
Orionis cœlestis signi exortus 334.28.& 336.11.& 337.13
Orionis syderis occasus 555.15.& 336.9
Orionis ortu tempestates fieri 338.6
Orionis gladij exortus 341.2
Orionis gigantis corpus quale 112.44
Orites gemma 669.9
Oryx animal quale 213.37
Oryx fera quæ 13.18
Oryza frumenti genus 320.12.& inde
Oryzæ usus maximus in Italia ibidem
Oryzæ oleum 256.36
Orminij herbæ medicinæ 371.31
Orminos agrios herba 477.49
Ormini herbæ genera, natura, medicinæ 418.46.& inde
Ornatus immodicus notatur 161.31.et inde & 162.24.& inde.& 42.& inde ibi.
Ornithia, id est Zephyrus uentus 15.24 & 16.1
Ornithogale herba qualis 395.34
Ornus arbor montes amat 273.20
Orobanche herba qualis 327.11
Orbobanchæ semen in medicinis 419.12 & inde
Orobitis quid 588.20
Orodes ubi Crassum superat 87.4
Oroeticum uinum 247.30
Orpheus poeta de herbis 453.43
Orphei uatis patria 54.26
Orphus pisces 156.44.& 579.20
Orthampelos uuæ genus 244.25
Orthomystica poma 258.40
Orthopnoicis, id est difficulter spirãtibus utilia 374.36.& 378.39.& 399.6.37.& 400.16.28.33.& 405.30 & 411.47.& 428.42.& 433.45 & 437.40.& 444.18.& 477.34.& 448.32.& 472.25.& 481 36.& 492.43.& 495.20.& 496.10.33.& 510.21.& 568.37 & 588.34
Orthagoriscus piscis 565.49.& 579.8
Ortygis herba quæ 395.19
Ortygometra auis coturnicum dux 176.19
Ortus syderum cognitio bifariam 332.44 & inde
Os boni odoris faciens 385.13
Oris consid. 203.21.& 205.6.& inde
Oris loco, uolucres rostra habent 205.7
Oris differentiæ plures ibidem.& inde
Ore concipientia animalia 187.47
Ore quod animal careat 199.11
Ore carentes homines 101.34.& inde
Oris halitus quomodo iucundior fiat 378 8.& 527.7
Oris malum odorem tollentia 425.9.& 426.39.& 420.11.& 434.22
Oris graueolentiam tollentia 411.48.& 515.6.& 516.5
Oris suauitatem facientia 412.26
Oris ulcera sanantia 365.38.& 370.16 & 372.6.& 375.25.& 276.33.& 377.46.& 380.23.& 381.30.& 397.1.26.& 417.15.& 420.23 & 426.22.& 429.47.& 433.48.& 434.45.& 436.12.& 441 20.& 442.19.& 443.2.3.5.& 446.18.& 475.32.& 478.4.& 494.7.47.& 507.23.& 515.35 & 523.10.& 606.6.30.& 607.10.35.& 608.12.& 616.30.& 631.11.18
Oris circunlitionum remedia 439.14
Oris morbi remedia 380.23.& 397.26 & 414.2.& 417.14.& 426.19 & 426.22.26.39.& 427.45.& 429.47.& 432.11.& 436.12.& 445.25.& 446.6.7.27.& 516.5 & 563.39
Ossa præcisa quæ recrescunt 210.11
Ossa concreta quibusdam esse 113.19.33
Ossium fractorum remedia 364.42.& 373.1.& 420.16.& 440.34.& 481.8.& 490.40
Ossa è terra nascentia 646.7
Ossa fracta quibus extrahuntur 383.49 & 399.7.& 419.8.& 421.44.& 422.9.& 465.30.41.& 482.27 & 483.7.& 607.36
Ossea ligna quæ 283.19
Ossei lapides 646.8
Ossifraga auis 171.12.14.21
Ossifragi in medicinis usus 543.3447 & 544.19
Oscines aues quales 174.13.& 177 35.& 178.22
Oscitatio letalis grauidis 109.49
Osculũ dare ppinquis cur institutũ 24[illegible]45

Osyris dei templū inclytum 71.11.& inde
Osyris herba qualis 494.22
Osyrites herba 539.31
Ostentorum libri Aristandri 311.23
Ostentorum ures 499.20
Ostentorum interpretatio à quo reperta 126.29
Ostentorum materia 172.42.& 173.20 & inde.& 174.43.& 278.40. per totum.& 311.14.per totum.et 328.15 & inde.& 150.17.& inde
Ostraciae gemma 669.10
Ostracites gemma 669.10.12
Ostracius piscis 577.31
Ostracitae lapides quales 646.31.& 666.42
Ostracitis Cadmiae genus 605.21
Ostrea lunari potestate augeri,minuique 13. 29
Ostrearum uiuaria à quo primum 168.11
Ostreae filicum duritia teguntur 155.11
Ostrearum natura 166.41.& inde
Ostrearum generatio 167.22
Ostreae capita non habent 202.31
Ostreae ubi optimae 168.14.& 571.3 & inde
Ostreorum consideratio,natura,bonitas, loca 570.35.& inde per totum
Ostreorum magnitudo 571.6
Ostreorum medicinae ibidem 9.& inde
Ostreorum copia ubi 90.40
Ostrea 579.7.& 161.42.& inde
Ostrya arbor 238.39
Ostrys arbor ibidem
Othone herba qualis 494.15
Othonis M.inuentum 230.37
Otia piscis 579.7
Otides aues quales 175.29
Otis auis qualis 176.26
Ouans quis primus Romam ingressus 265. 29
Ouantes Myrtea corona utebantur ibidem
Ouidij liber de piscibus 566.13.et 579.18
Oues quando lauandae 336.6
Oues quando tondendae ibid.15
Oues qua ratione foeminas pariant 423.23
Oues qualiter pascendae ibid.28
Oues qua ratione gignantur 552.7
Oues aquis colorē mutantes 553.36.& inde
Ouium impendio mulctatio dicebatur 314.49
Ouium honor apud ueteres ibidem
Ouium effigies in ære à Seruio rege primum 315.2
Ouium dente segetes depascendae 327.37
Ouium lac quale 500.44
Ouium in medicinis usus 545.31.34 & 548.25
Ouium genera duo 147.10
Ouium generositatis signa 148.2
Ouium caudae cubitales ibidem 3
Ouorum consideratio 183.42.per totum & 527.45.per totum
Oua pro uasis habita 170.17
Ouorum natura, medicinaeq; per totum 527.45
Oua quo tempore supponenda 341.42
Oua quot modis in cibis 528.39
Ouorum glutinum 529.5
Ouo perfusum lignum,non ardet ibidem
Ouorum mirum ibidem 8.& inde
Oua quae quadrupedes pariant 183.42 per totum
Ouorum auium differentiae ibid.per totum
Oua oblonga gratioris saporis secundum Horatium 184.5
Oua quae foeminam,& quae marem pariant ibidem 6
Oua qualiter incubanda 184.30
Oua sterilia qua arte noscuntur ibidem 32
Oua citra incubitum gignentia ibidem 39
Ouorum auguria 184.43.per totum
Oua sine gallinis igne fouentur ibidem 46
Oua Hypenemia quae 185.26.49
Oua urina 186.4
Oua sine maribus interdum nasci ibidem 1 & inde
Oua zephyria quae ibidem 4
Oua aceto macerata emolliri, ut per annulos transeant ibidem 5
Oua quomodo optime seruentur ibid.6
Oua sine incubitu ubi nascantur 184.39
Ouorum experimentum pulchrum ibid.40
Ouis uiuentes homines 61.8
Oxalidis herbae consideratio 382.8
Oxycedrus arbor 233.8
Oxygala quid 510.39.42
Oxylapathon herba,& medicinae ex eo 382.10.16
Oxymel qualiter fiat 250.44
Oxymellis cōfectio,& medicinae ex eo 425 13.& inde
Oxymyrsina herba qualis 467.26
Oxymyrsine arbor 257.32.& 265.15
Oxymyrsinae olei natura,& ex ea medicinae 427.35
Oxymyrsine quid & ex ea medicinae 434 47.& 435 4
Oxypora quae sint 384.26
Oxys Iunci genus 396.22.25
Oxys herba qualis 494.27
Oxyschoenon Iunci genus 396.21
Oxytriphylon quid 390.36
Ozena piscis 159.48
Ozenarum morbi remedium 445.35
Ozenitis uirus redolet 220.34

P

PAbula luxuriosa non semper pinguis soli indicium esse 291.26
Pacuuius Taurus ædilis plebis 597.47
Pacuuij Poetae picturae 614.38
Pacuuius Poeta Ennij nepos ibid.30
Pades arbor quae 46.4
Padus fluuius non uisus Herodoto 218.18
Paeantides gemmae 669.24
Paederos herba 360.23.& 410.43
Paederos gemma 660.27.& 664.18.43
Paeoniae herbae consideratio 455.9.& inde 492.9
Paeoniae herbae medicinae 481.18.& 483.14
Paeon medicus ibidem
Pagana lex qualis 500.25
Pagri piscis consideratio 156.41
Pagri piscis aestus 576.39
Pagri piscis in medicinis usus 575.39
Paguri cancrorum genus 160.43
Palaceae auri genus 587.13
Palaecranae auri genus ibidem
Pala arbor qualis 218.39.per totum
Palatina tribus Romana 315.8
Palatina domus à quibus 636.35
Palatina Venus 633.41
Palatina aedes Apollinis 653.35
Palamedis fusce gladium condentis pictura 625.27
Palamedes quas literas reperit 125.24.27 & alia 126.25.
Palearum cōsideratio differentiae usus,&c. 339. 40
Palearum hordei medicinae 415.15
Palearum tritici medicinae ibidem
Paleae optimae quae 325.45
Paleatum lutum quod 260.6
Palaemonis insignis Grāmatici ager 245.10
Palilicum sydus 335.10
Palimpissa quid 439.13
Paliuri arboris consideratio 238.12
Paliurus arbor quando germinet 257.34
Paliuri arboris medicinae 445.40
Paliurus spinae genus ibidem
Pallas. Quere Minerua
Pallas seruus quidam ditissimus 592.36
Pallorem inducentia 365.46.& 376 22.& 381.5
Palmarum arborum consideratio,natura, genera 231.5.per totum
Palmae in Italia steriles ibidem 6.& 279. 4
Palmae uinum ferunt,& panem faciunt 231 7.& 232.36.& 250.2
Palmarum sexus 231.23.36
Palmarum genera quadraginta nouem 232.11
Palma ex se ipsa renascens ubi sit ibid.19
Palmis strāgulati milites Alexādri ibid.49
Palmarum folia in usu scribendi 234.34
Palmae in Aethiopia quales 236.28
Palmarum succus qualis 264.9
Palmarum fructus qui magis placeant ibidem 37
Palmae statim à ligno recedunt ibid.25
Palmarum fructus sine ligno ibid.28
Palmis non decidunt folia 273.46
Palmarum folijs funes faciunt 274.42 & 348.23
Palmarum folia duplicia 274.48
Palmae facile fructum perdunt 276.35
Palma pondus ualide sustinet, quoniam in diuersum curuatur 286.27
Palma Deli insulae uetustissima 288.2
Palma quomodo fiat sterilis 310.7
Palmarum nemora ubi 72.42
Palmarum uinum 99.1
Palmarum nobilitas uitibus, oleisq; proxima 428.21
Palmarum fructus quibus inutilis ibidem
Palmarum medicinae 426.35.per totum.& 428.29.per totum
Palmae ubi probatissimae 428.29
Palmae Elatae,siue Spathae,natura ibid.31
Palmati lapides quales 646.8
Palmei uini medicinae 424.29
Palmeo uino qui utantur 250.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Palmesia uina unde 246.41.& 252.2
Palmiprimum quid 250.4
Palmites meridiem spectare debent 307.30 & 308.4
Palmitum uitium consideratio 305.29 & inde.& 307.28
Palpebrarum animalium consideratio 204 37.& inde
Palpebræ quibus non sunt ibidem 40
Palpebræ cur à natura datæ ibidem 38
Palpebræ deficiunt, Venere abundantibus ibidem 40
Palpebrarum pili quo disponũtur 412.14
Palpebrarum morbi remedia 430.20.& 438.41.& 439.27.& 467.21.46 & 502.5. & 507.8. & 514.20. & 550.48.& 571.38.& 572. 14
Palumbium auium consideratio 180.4 per totum
Palumbes lauro sese purgant 138.21
Palumbes hyeme abeunt 176.46
Palumbi bis anno pariunt 184.14
Palumbi quot oua pariunt, & eorum incubandi ritus 185.17.& inde
Palorum consideratio 302.17.per totum
Pamphilus pictor 620.23.27 & 624.48
Pamphili Bebij interitus 124.16
Pamphilus Q. consul 236.4
Pamphila mulier Bombicinæ uestis repertrix 197.28
Pampinarium quid 305.36
Pampinandi tempus quando 336.4.14
Pampinorum medicinæ 419.44.& 421.5
Pan deus, uide infra panos
Panax herba idem quod liguisticum secundum quosdam 376.34
Panax contra serpentes ibidem
Panacea Aesculapij filia 626.16
Panaces Chironion 455.46.& 459.4.& 465.4
Panacis consideratio 228.4.& 361.48
Panacis oleum 256.42
Panacis sapor 361.46.48
Panacis herbæ uaria nomina 360.2
Panacis herbæ consideratio 455.36.& inde.& 462.13.& 465.4.13.49
Panaciæ Asclepionis patris inuentum 455.38
Panacis herbæ medicinæ 471.39.& 476 4.10.& 477.16.23.35.et 478.27 & 479.9.25.34. & 480.9. 12. & 481.48.& 482.9.& 483.15.19
Panathenaicon unguentum apud Athenas 229.18
Panchrestos quid 432.7.& 647.11
Panchros gemma 669. 16
Pancratistarum simulachrum 601.16.23
Pancration, id est Cichorium 368.39
Pancration herba qualis 485.3
Pandectæ librorum inscriptiones prologo primi 90
Panæus pictor 618.21.34
Panæus fil. Phidiæ 649.49
Pangæi montis rosæ 387.15
Pangonius gemma 669.16
Panicum fruges quando serendum 318.11 & 335.33
Panici spica qualis 318.17
Panicum unde dictum ibid.28
Panici genera plura ibid.30
Panici usus in Gallia,& Aquitania 322.29
Panicum ubi seri non debet ibidem 32 & 335.33
Panicum ne aues tangant 337.32
Panicum ubi serendum ibidem 48.& 335.33
Panicum, & ex eo medicinæ 416.9
Paniculæ flos si aures intrat exurdat 578.17
Panis differentiæ,& medicinæ ex eo 416 41.& inde
Panis nauticus ad quid utilis ibid.46
Panis Sitanius ad quid ibid.48
Panem conficere Ceres reperit 125.19
Panis è milio, & panico 318.32
Panis uaria pondera 319.40.& inde
Panes quot ex modio tritici 321.37
Panis faciendi ratio, & eius differentiæ 322. 48
Panis ubi fiat ex piscibus 108.40
Panis appellationes unde ibid.& inde
Panis uaria confectio ibidem.& inde
Panes Romanimet faciebant 323.10
Panem faciendi ratio mulieribus propria, ibidem
Panes secundum dignitatem personarum 350.21.& inde
Panis Alexandrinus 376.19
Panis cum Aniso conditur 378.4.& inde
Panis ex herba ubi fiat 408.40.& inde
Panis salaberrimus quis 409.49
Panici pictura 626.48
Pannucea poma 258.42
Panorum morbi, id est, faucium, auriumue & inguinum, tumorum remedia 392.37.& 373.10. & 380.42. & 381.10. & 382.2.& 398.4.& 399.11.et 405. 29.& 406.26.37.39. & 407.19. & 409.16.& 410.13. & 415.37 & 416.15. & 417.16.& 418.13. 32.& 419.1.& 425.38.& 426.8 & 430.43.& 431.48.& 436.15 22. & 437.15.31.& 428.41. & 439.8.& 441.19.& 444.20.& 445.42.& 451.44.& 477.35.et 490.18.& 491.45.& 502.41.& 504.34.& 509.24.& 511.19. & 544.47.& 569.10.& 571.14.& 606.8.& 632.13.& 646.2
Panos dei pictura 619.16.& 623.26
Panos simulachrum 635.44.& 636.24
Pansæ unde dicti 213.29
Pansæ Seruilij interitus 124.18
Pansebastos gemma 669.20
Pantherarum consideratio 134.12 per totum.& 138.13
Panthera auxilij causa ad hominem confugit 134.12.& inde
Pantherarum maculæ spectandæ ibid.25
Pantherarum odor quadrupedes allicit, ibidem 27
Pantherarum astus ibid.28
Pantheræ senatusconsulto statutũ ne in Italiam adueherentur ibid.32
Pantheræ à quibus in ædilitate Romanæ adueætæ ibidem 34
Pantheræ Aconito necantur 485.17 & 138.14
Pantheræ in seruandis unguibus ingenium 132.19
Pãthera sola odorata inter animalia 389.17
Pantherarum oculi quales 659.11
Pantheræ cor maximum 207.15
Pantheris quid contrarium 505.35
Pantherarum carnibus uiuentes homines 102.23
Pantheræ quos non attingant 531.38
Pantherinæ mensæ citreæ 237.4
Pantheon templum Romæ quale & à quo 596.48.& 636.38.& 643.1
Panticapeum urbs Cimmeriaca Laurion non nutrit 279.14
Papauer herba in honore apud Romanos 360.19
Papaueris succus soporiferus mortem affert 379. 17
Papaueris syluestris natura, & medicinæ ex eo ibidem 28
Papaueris genera plura ibidem. 11.& duobus mox sequentibus capitibus
Papaueris medicinæ 379.11
Papaueris scapi sapor qualis ibid.13
Papaueri folia quando cadunt 319.3
Papauer quando serendum 331.37 & 333.41
Papauer contra faucium morbum 333.43
Papaueris genera, natura, satio, usus 360.12
Papauera à Tarquinio Superbo cur excussa ibidem 20
Papaueratæ uestes 147.39
Papellius Sex. consul 175.25
Papilio uermis inter mala medicamenta numeratur 513.24
Papilio Apum inimicus 196.29
Papiliones quo nascantur modo 201.6
Papilionis aduentus, ueris initium indicat 332. 11
Papiliones apum pestis quo tolluntur 392.22
Papinius Sex. consul 170.32
Papinius Sex. eõsul Plinij tempore 258.21
Papyriana lex 584.23
Papyrius Cn. cum dentibus natus 112.22
Papyrius Cn. consul 12.14
Papyrij L. prætoris iudicium 109.38
Papyrij Lucij uotum si Samnites uicisset 248.48
Papyrius Masso de Corsis triumphat Myrto coronatus 265.33
Papyrij cursoris dictũ de radice 296.32
Papyrius Cursor quid in terrorem prætoris Prænestinorum ibidem
Papyrij Fabiani laus 645.8
Papyrianum horologium 127.40
Papyri frutieis consideratio 234.31 & 235.19
Papyri fruticis medicinæ 443.34.& inde
Papyrum neutri generis 234.43
Papyro dij coronabantur ibid.46
Papyrio quidam nauigia texunt 235.1 & 90.49
Papyri usus varius 235.3
Papyri pomum quod 264.40
Pappon genus seminis 595.10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pappus herba 468.22
Pappus sculptor 636.17
Pappum quid 239.7
Papula, ulcera generantia 381.8
Papularum, id est Tuberculorum corporis, quae brussola Itali nominãt, remedia 368 22. & 434.13. & 440.5. et 480.21 & 511.21. & 520.38. & 563.19. & 631.11. & 632.17
Parrha auis quo tẽpore nõ apparet 339.12
Parra auis qualis 201.47
Paralion herba 380.9
Paralysis remedia 363.30. & 376.25 & 413.35. & 439.15. & 479.31 & 489.7. & 492.43. & 546.8. & 563.40. & 569.1
Paralyticorum remedia 369.32. & 376 25.29. et 414.4. & 444.9. et 457 47. & 510.9. & 567.47
Paralius herba quae 475.33
Paranites gemmae 664.15
Paraphorum Aluminis species 631.10
Parasangae mensurarum genus 95.17
Parasius pictor 616.39. 619.24.30.35
Parasii pictoris pater quis 619.3
Parasii pictoris opera ibidem 26. & inde per totum
Pardalianches, id est Aconitum 138.15
Pardalium genus unguenti 226.19
Pardalios gemma 670.16
Pardorum ferarum consideratio 134.30 & 189.29
Pardi ferae qualiter ungues custodiant 132.19
Pardis lingua qualis 206.15
Parentandi consuetudo qualiter 324.9
Parentum honoris, ac reuerentiae exemplum 451.13. & 117.38. & inde
Parentum ingratitudinis exemplum 186 16. & 198.23.27.49
Parentes necantia ibidem
Parerga quae 622.48
Paretonium color qualis 616.1.25. & inde
Paretonium quid 588.28. & 616.1.25
Parianus piscis 578.39
Paridis iudicij, Helenaeq; amoris ac Achillis interitus simulachrum 603.4
Paridis os marmore percussum 637.25
Parere quo facilius possit mulier 379.31.32
Pariendi facilitas qualiter 401.20. & 507.32.36
Parietum consideratio 629.22. & inde
Parietes fornacei ibidem
Parietes lateritij 649.21
Parietes marmorei 637.47
Parietes picati ubi 649.6
Parietes herbis tingi 403.38
Paridion Rex 93.22
Paris numeri uirtus 363.36
Paristeros herba quae 462.44
Parmenifcus scriptor 340.44
Parnassus mons laurum spectatissimam habet 266.16
Parnassus mons quales habet abietes 284.15
Reliqua quere parte secunda.
Paronychiarum, id est unguium morbi remedia 399.7. & 426.49. & 420.26 & 426.40. & 434.39. & 436.13 & 452.2. & 506.16. & 510.9
Parotidum, id est Aurium apostematum remedia 362.37. & 370.23. & 376. 31. & 377.32. & 381.32. & 382.1 20. & 383.43. & 405.29. & 406 29.39. & 410.17. & 418.23.43. et 430.43. & 431.8.34. & 436.41 & 452.25. & 491.45. & 502.9 & 509.37. & 511.20. & 514.45 & 536.30. & 571.13. et 572.27. & 632.13
Parrhasius pictor Vide Parasius
Parsimoniae exempla 314.26.39. & 315 25. & 317.21. & 183.23. & 196.35 & 216.22. & 593.20. & 594.23
Parthenis herba quae 458.38
Parthenium herba quae 384.16. & 407 16. & 456.25
Parthenium herba unde dicta 407.29
Parthenij herbae medicinae 402.9
Parthi unguentis madent 229.3. & 230.15
Parthorum regiũ unguentum quod 230.15
Parthi uestibus literas intexunt 335.5
Parthi quo uino utantur 250.2
Parthi in bibendo gloriam quaerunt 253.20
Parthi quanto plus bibunt, tanto magis sitiunt ibidem 40
Parthorũ reges qua herba utantur 391.30
Parthorum, & Romanorum imperij terminus 74.30
Parthorum reges, cuius fluminis aquam bibunt 96.22
Parthorum halitus cur infectus 215.47
Parthi crapulae dediti ibidem
Parthi cicadis uescuntur 199.7
Reliqua quere parte secunda.
Parturientium remedia 378.34. & 381.37
Partus prodigiosi 109.2. per totum
Partu uno quot homines nasci possint ibidem
Partus quot gestetur mensibus ibidem 28 per totum
Partum gerentis signa ibid. 42. per totum
Partuum diuersitas 110.40. per totum
Partus qua ratione contineri possint 284 26. & 507.13. & 522.2
Partus quot tectus operimentis 262.11
Partus emortui quo pellantur 369.36
Partuum ratio 112.17. & 111.25 per totum
Partus necantia 374.23.36. & 497.5
Partus quibus iuuantur 366.45. & 365 29. & 368.36. & 374.3. et 375.20 & 378.30. & 381.37. & 401.20. et 411.49. & 434.4.15. & 436.26 & 437.20. & 447.25. & 449.19 & 459.24.35. & 451.3. et 452.12 & 484. 9. & 483.13. per totum. & 487.17. & 495.20. & 496.34. et 501.46.47. & 507.40. et 511.14 & 522.6.16. & 568.33. & 549.38 & inde. et 565.37. & 577.17. et inde & 647.35.41
Partus mortuos ex utero extrahentia 368 36. & 369.36. & 374.4. & 375.20 & 383.30. & 399.21. & 400.17 & 408.34. & 415.9. & 417.41 & 425.22. & 428.34. & 437.18. 21. & 438.18. & 444.39. & 483. 19.23.24.28.38.42.49. & 484 17. & 522.9.27. & 527.12
Partus omnium animalium extrahentia 448.34
Parum nil tam est, quod non gloriam parere possit 258.29
Pascernices cotes quales 649.2
Pascua quae, & unde dicta 314.47
Pascua sola diu uectigal fuerunt ibid. 48
Pasitelides quid de plastice 628.13
Passae uuae unde dictae 242.26
Passer piscis 579.16
Passeres pisces plani 158.7
Passeres quid à Rhombis differant ibidem
Passeris auis consideratio 180.16. per totũ
Passerum in medicinis usus 140.23. & 546.46. & 551.24
Pasti consideratio 248.1
Pasimes Rex Sogdonaci filius 96.42
Pastinacae herbae consid. 353.29. & inde
Pastinacae satio qualis & quo tempore 353.24
Pastinacea erratica, & medicinae ex ea 384 49. per totum. & 462.24
Pastinacae pisces in medicinis usus 572.30 & 573.26. & 576.19. et 577.29
Pastinacae pisces quales 165.29.166.45
Pastinacae pisces plani 158.14.39
Pastinacae pinnis carent ibid. 14
Pastinaca piscis quibus inimica 567.30
Pastinacae piscis morsus remedia 417.36 & 513.22. & 569.21. & 570.28
Pastinacae piscis quae partes uesci possint 570.19
Pataninae aquae quales 29.34. & 558.14
Patella arborum fungus 309.34
Paterculi filia 117.34
Pateton palmae genus 232.31
Patientiae exempla 114.19. per totum. & 602.34. & 107.44
Patinarum luxus 628.43. & inde. & 183 34. per totum
Patribus raro proceriores filij 112.42
Patriae causa mori laus ingens 120.4
Patriae amoris exemplum 174.4
Patrobius Neronis libertus unde 629.17
Patrocles statuarius 600.33
Patrocles pictor 604.19
Pauida sunt quibus cor praegrande est 207.14
Pauimentorum faciendorum ratio 650.29 per totum. & 629.5
Pauimentorum origo 650.29
Pauimentorum nomina diuersa ibidem & inde
Paulus Aemilius Persea regem superat 5.45
Paulus Aemilius Perseum superat 585.20
Paulus Aemilius aerarium ditat ibidem 19
Paulus Aemilius Mineruam in aede Fortunae dedicat 601.1
Paulus Aemilius L. consul 47.46
Paulus Aemilius Macedoniae victor 54.12
Pauli L. censura 469.35
Paulus L. ex Athenis Metrodorum Romam ducit 626.3
Pauli Basilicae descriptio 642.49

Paulus L. consul 18.25. & 127.42
Pauonum alitum consideratio 174.16 per totum. & 186.28. & inde. & 106.24
Pauonum intellectus, ac gloriæ cupiditas 174.16
Pauo glorioſus ibidem 21
Pauonem quis Romæ primus comederit ibidem 23
Pauones columbarum amici 190.3
Pauo timidum animal 535.45
Pauonis in medicinis uſus ibidem 44
Pauonis apex qualis 201.46
Pauonacea tegumenta 648.25
Pauoris remedia 570.15. & inde
Pauperis cœna qualis 411.37
Pauſias pictor 624.49. 625.12. & inde
Pauſiæ pictoris inuentum, & eius amica Glycera 385.45
Pauſiæ pictoris tabella quæ ibid. 47
Pauſiæ oleæ 254.19. & 355.10
Pax & bellum naturæ 362.19
Pacis templum Romæ à Veſpaſiano 603.38 & 620.22. & 623.1. & 535.36. & 638.35. & 643.1
Pecten Veneris herba qualis 451.18
Pectines piſces 161.15. per totum
Pectines ungues habent lucentes 161.16
Pectines ſe contrahunt ueluti uidentes 203.25
Pectines maximi, & nigerrimi æſtate 579.10
Pectines optimi ubi ibidem
Pectinum generatio 167.19.27
Pectoris animalium conſideratio 209.21 & inde
Pectus homini tantum latum ibid. 23
Pectoris ægritudinis remedia 366.9.25 & 368.9. & 371.24. & 373.9.41 & 371.17. & 378.18. & 378.24. et 379.7. & 382.40. & 383.7. et 384 4. & 398.35.39. & 399.38. & 405 42. & 406.30.45. & 417.5. & 468.41. & 430.42 & 432.25. & 433.45. & 437.35. & 439.4.15 & 444.16.29. & 447.22. et 448 25. & 452.29. & 456.44. & 471 38.44.46. & 472.2.15.33.38.40 & 477.31. & 478.4. & 488.18 & 489.7. & 493.5. & 496.7.17 33.36. & 516.24. & 528.12
Pectunculi piſces 159.25. & 578.11
Pectunculi piſcis medicinæ 581.39
Pecuniarum ingens copia 592.28. per totū
Pecunia unde dicta 314.47. & 584.12
Pecunia ouium, boumq; effigie ſignabatur 315.2
Pecuniarum ubi uſus nullus 72.38
Pecunia non relinquenda ſucceſſoribus 640.11
Pecuniæ ubi diſcreta ſunt elementa naturæ 350.20
Pecorum conſideratio & natura 146.46 per totum
Pecus quo delectatur, pingueſcitq; 189.19 & inde
Pecorum balatus quo concitatur 375.29
Pecus quo necatur 443.44
Pecora felle carentia ubi 488.35
Pecoribus tonitrus abortus infert 147.8
Pecori caput infirmiſſimum 148.8
Pecora qualiter paſci cogenda ſunt ibidem
Pecora ſtultiſſima animalium ibidem
Pecora quæ uita longiſſima ibid. 10
Pecora quibus ſaginentur 288.25
Pecus pecuniæ nomen dedit 314.47 & 584.12
Pecus ſolum diu uectigal fuit 314.48
Pecora futura interdū præſagiunt 345.26
Pecora maxime laſerpitio herba ueſcuntur 379.21
Pecorum medicinæ 918.36. & 447.31 & 458.5. & 466.19. & 472.41 & 527.41. & 543.33. & 545.8
Pecudum fimus in medicina 545.7
Pecudum animalium conſideratio 146.46 per totum
Pecudes quomodo fœminas, uel mares procreent 147.5.6
Pecudum fœtus quo uitiantur 500.45
Pecudum nota Aes ſignabatur 584.11
Pedatim incedere quid 213.25
Pedamentorum materia optima 302.37 & 305.2
Pedianus L. conſul 173.25
Pedianus Aſconius 121.38
Pediculi ne ueſtes intrent 482.7
Pediculi, quæ animalia infeſtent & inde 201.11
Pediculi ex qua gignantur materia ibid. 10
Pediculi maris 572.25. & 573.31
Pedicidi ocimo generantur 372.28
Pediculi quibus perimuntur 414.5. & 631.34
Pediculari morbo quidam interierunt 201 10. & inde
Pedius quintus pictor 614.45
Pegaſi equi quales 135.24
Pegaſi aues quales 163.9
Pegma in circo 585.9
Pela cretæ terræ genus 293.22
Pelagium genus purpuræ 164.10. & inde
Pelamis piſcis 578.40.41. & 579.7.9 & 155.43.48
Pelaſgi umbros exegerunt quondam 38.16
Pelaſgi in latium literas attulerunt 125.32
Reliqua quære parte ſecunda.
Pelaſgos lauri genus 266.8
Pelecinum herba 495.21
Pelecinon, herba lentem necat 327.12
Pelignis limum quale 346.44
Pelij montis ſpina mira 219.25
Pelles quibus tinguntur 444.8
Pellicum formæ inſidiantes quid agant 531.12
Pellos ardeolarum genus 185.42
Pelopis coſta qualis 501.11
Peloponneſiacum bellum 524.23. & 538.42
Pelorides piſces 578.45
Peloridum piſcium medicinæ 574.21
Penelopes pictura 619.17
Penelopes aues 656.9. & 185.23
Pœnitentiæ exemplum 531.15
Pennarum animalium conſideratio 211.12 & inde
Pennæ præciſæ non creſcunt, ſed uulſæ ibidem 13
Pennarum inſectorum conſideratio 199.25 & inde
Penſiles horti Romæ 351.25
Penſiles horti à quo. & quales 350.5
Penſilium balnearum uſus quando 470.38
Penſilis ambulatio 641.12
Penſilis urbs 642.10. & 643.10
Penſilis deſcriptio 642.10. & inde
Penſilia theatra 644.14
Pentadactyles piſces 578.46
Pentadoron laterum genus 629.32
Pentapetes herba 463.11
Pentaphyllon herba ibid. 12
Pentathlos ſimulachrum 601.16. & 602.17
Pentheſileæ Amazonis inuentum 126.18
Pentorobos herba 455.32. & 492.9
Peplion herba 380.15
Peplos herba qualis 495.10
Peponum cōſideratio, natura, medicinæ 363 16. & inde
Pepones qui ſint 361.30
Pepones quomodo toto anno ſeruentur ibidem 40
Peptica quæ 379.27
Peraticum quid 219.46
Percæ piſces 156.44
Percarum piſcium medicinæ 577.12
Percides piſces 579.12
Percnopterus aquilarum genus 170.44
Percnos aquilarum genus 170.39
Percuſſus quo mox leuatur à pœna 501.18
Percuſſorum remedia 425.12
Vide contuſorum remedia
Perdicion herba cur dicta 395.32
Perdicion herba 402.9
Perdix qua herba delectetur 395.35
Perdicum auium conſideratio 176.22 & inde
Perdices promiſcue iniri ibid. 28
Perdices uento concipere ibid. 32
Perdicum æſtus ibid. 36. & inde
Perdices lauro ſeſe purgant 138.21
Perdices in Bœotia nullæ 177.28
Perdices ubi bina corda habent 207.16
Perdices non pinguescunt 209.46
Perdices quomodo pugnaciores fiant 409.40
Perdicis in medicinis uſus 535.49. & 543.32. & 550.26. & inde
Peregrinæ arbores quæ 217.48
Peregrinationis homines natura auidi 295.15
Perelius ſtatuarius 600.30
Pergamena uaſa 628.33
Periodicæ febres quæ 363.36
Pertander de pueris caſtrandis 1555
Periboeton ſimulachrum 602.21
Pericarpi herbæ conſideratio 496.1
Periclymenos herba 495.15
Periclymenon pictor 624.20
Periclis Splanchnoptes 603.23
Periclis ſerui hiſtoria ibid. & 407.26
Periclis mirum 407.26. & inde
Periclis olympij ſimulachrum 602.41
Periculi uitandi cauſa quid agendū 139.10

Periculo quæsita maxime placent 161.35 & inde
Periculos gemma 669.24
Perilli statuarij taurus, interituſq; 604.10
Perimedes qui fuit 601.10
Peripneumonicis, id est pulmonis morbo laborantibus utilia 414.3. & 430.45. & 444.30. & 473.9
Perisson quid 402.20
Peristereos herba qualis 464.35 & 486.30
Peristerij herbæ medicinæ 466.5. & 482.30. & 483.31
Periurij mirum 554.22
Perixyomenos statua 603.46
Permutatio rerum quando in usu 580.22
Pernæ pisces 579.28
Perniciem omnẽ tollentia 444.44 & inde
Pernionis, id est Calcaneum pedum infestantis morbi remedia 363.46. & 368.20 & 406.39. & 410.20. & 412.28 & 416.40. & 417.21. & 418.14 & 426.24. & 429.32. & 430.46 & 446.24. & 478.29. & 479.5 & 487.35. & 511.4. & 519.26. & 571.16. & 590.24. & 631.32
Perpennæ M. senectus 121.24
Perpendiculum instrumentum à quo repertum 126.4
Perpensa herba, id est Baccar & ex ea medicinæ 398.17
Perpessa herba qualis 477.11
Perfæ unguentorum repertores 229.2
Persarũ reges quæ herba ueſcãtur 449.49
Persarum reges quæ herba perunguntur 450.20
Persarum legati quocunq; uenissent omnium rerum copia abundabant 470.47
Persarum & Ægypt. prælium 626.39
Perſæ quibus gemmis delectantur 669.40
Perſea arbor qualis 258.15
Perſeus Memphi Perſeam seruit 258.15
Perſeus Alexandri atauus ibidem
Perſei bellum à Romanis gestum, quod prodigium præcesſit 311.30
Perſeus in Atlante monte 65.14
Perſeus rex à Paulo uictus 595.20
Perſeus ab Octauio uincitur 597.45
Perſei simulachrum 601.15
Perſei pictura 691.49. & inde
Perſeus pictor 723.45
Perſei filius 126.17
Perſica arbor unde dicta 285.7. & 262.14
Perſica cito deficiunt cum collecta fuerint 257.42
Perſica ægris innocua ibid. 40
Perſica quando reperta primum ibid. 39
Perſica minime (ut creditur) uenenata in Perſide 258.12
Perſica quibus constent 264.22
Perſica quædam nucleis adhærent ibid. 36
Perſicæ arbores in Rhodo florẽt, nec fructum ferunt 276.46
Perſicæ classis pictura 626.23
Perſica uictoria 124.17
Perſici maris arbores 220.3. & inde & 10 ibidem
Perſicum bellum quando gestum 323.9
Perſicus peregrina arbor 217.48
Perſicorum arborum consideratio per totum 257.38
Perſicorum genera plura ibidem
Perſicorum precia ibid. 41
Perſicus Ægyptia qualis 233.47
Perſicus ubi nil ferat 258.11. & 276.46
Perſicorum succis nullus color 264.11
Perſicorum odor qualis ibid. 12
Perſicus quando serenda 301.43
Perſicorum usus, & medicinæ ex eis 431.39. & inde
Perſicum innocuum cibis ibidem
Perſidi Spadones etiam regnauerũt 232.14
Perſius doctiſsimus, prologo 1.28
Perſolata, id est Syluestris cucurbita 463.29
Perſolatæ herbæ medicinæ 471.28. & 477.36. & 480.27. & 481.46 & 482.28
Perſolatæ herbæ consideratio 403.2
Perſonata Arctios herba quæ & 463.29
Pes quorum sit animalium 213.25
Pedum claui quo tollantur 363.38
Pedum morbos qui non sentiunt 416.26
Pedes Gallinacei herba qualis 567.16
Pedibus uniones gestare quosdam 162.29
Pedum animalium consideratio 213.4.25
Pedes homini maximi ibid. 26
Pedum auium diuerſitas ibidem 42 per totum
Pedum insectorum consideratio 214.2 per totum
Pedum numerus nulli impar ibidem 9
Pedum clauorum remedia 378.2. & 384.7. & 397.41. & 413.16.26 & 415.43
Pedum morbi remedia 363.47. & 370.47. & 410.13.35. & 415.43. & 458.3. & 425.2. & inde. & 432.31 & 436.38. & 440.14. & 545.7 per totum. & 568.22. & 632.14
Peſtis ubi nunquam 27.32
Peſtilentiam ſenes minime ſentiunt 122.47
Peſtilentiæ medicinæ 424.30. & 434.9. & 448.42. & 449.20. & 477.39. & 652.14
Peſtilentiam ſemper in occaſum ſolis ire 123.1
Peſtilentiam hyeme fieri nec trinos excedere menſes ibidem 2
Petauriſtæ pulices 201.16
Peteſicus rex 641.16
Petilij herbæ cõſideratio, naturaq; 390.10
Petilius C. 581.29
Petiſia poma 258.35
Petorum cognomen unde 204.24
Petrea braſsica uino inimica 370.11
Petrea braſsica qualis, & ex ea medicinæ ibidem
Petrei Atinatis in Cimbrico bello facinus, & qua corona donatus 404.26
Petreius poeta 411.27
Petridius medicus 384.38
Petrites uinum 247.25
Petronius Titus à Nerone peremptus 654.27
Petronius Diodotus medicus 368.47
Petronij P. gesta 101.4
Petroſelinum herba unde dictum, & medicinæ ex eo 372.18. per totum
Peucedani herbæ etas 497.21
Peucedani herbæ medicinæ 463.43. & 465.32. & 466.6. & 471.24.44 & 472.20.29. & 473.10. & 474.27. & 476.18.28. & 477.21. & 479.38. & 480.7.8. et 481.13.40 482.33. & 483.36. & 484.7
Peuceſtes Alexandri ſeruator 602.13
Peumene quid 590.10
Peziçæ fungorum genus 349.3
Phacos leguminis genus, & ex ea medicinæ 417.33
Phætontis casus 45.28
Phætontis icti fulmine, ſororumq; in populos arbores conuerſarum fabula 655.25
Phætontis simulachrum 635.23
Phætontem in Aethiopia obiſſe 655.37
Phagedenæ ulcera 364.36
Phagedenæ morbus qualis 479.23
Phagedenæ morbi remedia 365.2. & 367.24. & 373.16. & 376.30. & 421.37. & 431.1.22. & 443.49. 448.36. & 479.23. 482.41. & 521.25.29. & 631.32
Phager piſcis 579.8
Phalacrocoraces aues ubi 182.47
Phalangijs aduerſa 499.12
Phalangia Eruum necant 327.17
Phalangion herba quæ 495.32
Phalangiorum genera, consideratio, natura uenenum 532.4. & inde
Phalangius Aranei genus 327.17. & 138.3. & 150.48. & 187.44
Phalangiorum morſus remedia 371.15 & 400.39. & 409.12. & 425.27 & 434.29. & 436.45. & 441.16 & 442.6.43. & 450.28. & 464.8.10. & 467.48. & 487.19.30. & 495.36. & 496.30. & 532.7. 568.2. & 569.22
Phalangius parentes occidit 198.23
Phalangites herba quæ 495.32
Phalareus quo caſu ſanatus 122.27
Phalaris herba qualis 495.42
Phalaris tyrannus 126.12
Phalaridis erga Perillum hiſtoria 604.10
Phalarides aues 182.42
Phaleræ, id est equorum ornamenta quibus donabantur 115.41
Phalerion pictor 626.42
Phalereus quo uomica ſanatus 122.27
Phaonem quare Sappho amauerit 405.23
Pharia uua 244.18
Pharicon uenenum 513.3
Pharnaces rex 456.1
Pharnaccon herba ibidem
Pharnacis primi Ponti regis ſtatua 594.14
Phaſganion herba 465.24
Phaſelidis Lilium 388.3
Phaſelinum oleum, quod & ad quid utile 428.14
Phaſianæ aues 182.42. & 201.47

Phasianæ aues pediculis infestantur 201.11
Phassachates gemma 665.36
Phedius feliciſsimus Delphico iudicatus oraculo 120.45
Phelandrion herba qualis 495.41
Phengites lapis qualis 648.42
Phenion herba, & medicinæ ex ea 401.3
Pherecydes futurum terræmotum prædicit 24.32
Pherecydis Syrij mors qualis 123.11
Pherecydes orationem proſaicam inuenit 126.40
Pherenice mulier felix credita 119.9
Phycites gemma 669.23
Phycos Thalaſsion quid 478.37
Phycos frutex 240.14
Phycis piſcis 159.11. & 579.8
Phidiæ ſtatuarij opera 600.26.46.47
Phidias quando floruit ibidem 27 & 618.20
Phidias initio pictor fuit 618.20
Phidias & marmoris ſculptor clariſsimus 634.26. & inde
Phidiæ Iupiter Olympius 118.28
Phyllanthes herba 395.19
Philantropos herba qualis 451.22 & 487.27
Philarci pictura 625.47
Philemon Ptolemæi præfectus 662.45
Philinis pater quid erga pantherã 134.13
Philetæria herba quæ 458.46
Phileſius Apollo 602.43
Philippidis uelocitas 113.48
Philippo Macedone Græciam uincente quod ſignum uiſum 11.36
Philippus Macedo quando ibidem
Philippus rex poculo aureo puluino ſubdito dormire ſolitus 584.40
Philippi Macedonis ſimulachrum 602.47 & 603.10
Philippi porticus Romæ 619.34. & 626.46
Philippus Romanus, & eius piſcina 168.21
Philippi cæcitatem Critobolus docte curat 188.9
Philippus ſcriptor 340.44
Phylirææ coronæ Blatteæ 272.31.386.10
Phyllis qua arbore ſeſe ſuſpendit, quæ & nunquam floret 276.33
Philiſtio medicus 365.6. & 372.36
Philiſcus pictor 626.42
Philocharis pictura 615.32
Philochares, id eſt Marrubiũ herba 383.6
Philocles picturæ inuentor 614.19
Philogimos gemma 669.20
Philomachus ſtatuarius 627.10
Philomenæ auis, id eſt Luſciniæ conſideratio 177.39. & inde
Philometor rex quid circa agros colendos 315.42
Philon pictor 604.20
Philonis opus 118.17
Philonides Alexandri curſor 23.12
Philonidis uelocitas ibid. & 113.49
Philopes herba 383.6
Philoſophiæ amor 236.10
Philoſophorum quorundam furor 1.14
Philoſophi Indiæ quo ueſcuntur cibo 218.39
Philotimus ſeruus in rogum domini ſeſe iecit 117.48
Philoxenus pictor 623.39
Phyllon herba quæ 407.11. & 495.38
Phylura ex qua funes faciunt 348.23
Phyrama lachrymæ genus 220.27
Phyromachi ſtatuarij opera 603.21
Phyſemata quid 161.49
Phyſes quid 670.47
Phyſeteres piſces 578.30. & 551.46
Phyteuma herba 495.37
Phytarus piſcis 579.9
Phlegmon morbus, eiuſq; remediũ 364.22
Phlegontis gemma 670.22
Phlegræum crocum quale 388.34
Phleon herba 406.7
Phleos herba qualis 394.29
Phlox herba 391.12
Phocæ piſces, id eſt uituli marini 153.7
Phocæ cur ſub aqua diu urinentur 207.38
Phocis pyrus 310.49
Phœmonoe Apollinis filia 170.40.172.9
Phœnicobalanos arbor 226.10
Phœnicopterus auis qualis 182.44
Phœnicurus auis 178.14
Phœnicis auis conſideratio per totum
Phœnix an unicus toto orbe ibid. 20
Phœnix ſoli ſacer ibid. 25
Phœnix auis ex ſe renaſcitur 232.18
Phœnix longiſsimæ uitæ 121.11
Phœnicis apices quales 201.46
Phœnices unguentis delectati 229.17
Phœnicea herba & ex ea medicinæ 416.28
Phœnicis ſtatuarij opera 603.22. 639.31
Phœnicites Lapis 669.23
Phœnix uentus 15.7
Phonos herba 394.48
Phorcus piſcis 579.9. & 635.28
Phorimon Aluminis ſpecies 631.8
Phorineum unum 274.43
Phoroneus antiquiſs. Græciæ Rex 125.28
Phragmitis calami genus 678.14
Phragmon ſtatuarius 600.30
Phragmonis ſtatuarij opera ibid. 47
Phrenes quid 208.27
Phreneticorum remedia 363.14. & 366 41. & 369.40. & 373.48. & 378. 31. & 383.9. & 437.39. & 441.23 & 480.4. & 527.2. & 564.44. et 638.26
Phryganion animal 547.35
Phrygij moduli à quo reperti 126.33
Phrygius tonus qualis 9.42
Phrygum inuenta 550.25
Phrygia Hydromel habet quàm optimum 250.43
Reliqua quære parte ſecunda.
Phrygianæ togæ 147.38
Phrygiones qui ibid. 42
Phrygius lapis qualis 646.47
Phrygium flos 392.2
Phrylus pictor 619.3
Phrynion herba qualis 464.26. & 481 16. & 495.25
Phrynes meretricis ſimulachrum 602.28
Phrynus Ranæ genus 569.49
Phthiriaſis morbi remediũ 363.3. & 366 44. & 373.43. & 421.18. & 428 12. & 433.48. & 437.4. & 442 7.16.19.41. & 458.37. & 465.40 & 482.4
Phthiſicorum remedia 366.16. et 373.46 & 409.49. & 433.45. & 646.2
Phthiſis morbi alia remedia 368.46. & 383.46. & 410.44. & 411.21. & 438.6. & 439.6. & 448.10.33. & 449.20. & 461.4. & 472.40. & 479.17.19.22. & 510.1.14.26. et 511.7.17. & 520.20.24.27. 546 9. & 546.12. & 646.2
Phu nardi ſpecies 220.43. & 398.34
Pica auis longa inſignis cauda, uaria appellata 177.27. & 179.16
Picæ deſcriptio 181.22. & inde
Picæ expreſſæ loquacitatis ibid. 23
Piceaſtri arboris reſina qualis 252.4
Picata uua 243.12
Picatum uinum quod 424.1
Picea arbor. Quære poſt Pix
Picena uua qualis 244.11.20
Picenæ uuæ quales 255.26
Picena pyra 258.48. per totum
Pycnocomon herba qualis
Vide Pygnocomon
Picris lactucæ genus 356.49
Picris herba & ex ea medicinæ 295.42 & 408.45
Pictanon unum 246.15
Pictones populi calce agros pingues faciunt 293.26
Pictorei ſenectus 121.15
Pictores quibus coloribus maxime utuntur 590.42. & inde. & 615.39
Pictor quis primus in pictura marem, fœminamq; diſcreuit 618.39
Pictor qui dum pingeret uirgines nudas ante ſe habebat 619.22
Pictores plures excellentes libro 35. cap. 10 11. per totum
Pictores quidam quæ pingere non poſſunt 624.4. & 622.23
Pingendi ratio de pigmentis 590.30 per totum
Pingendi artis fœminæ peritæ 619.2. & 627.13. & inde
Pingendi rogos conſuetudo 617.46
Pingendi ueſtes ubi mos 627.25. et 632 22. & inde
Pictura nulla Troiæ temporibus 614.31
Pictura quæ primũ Ro. publicata 615.14
Picturæ reſpicientes ſurſum, infraq; à quo primum 618.33
Picturæ certamen Corinthi, ac Delphis 628.40
Picturarum uenæ, articuli, membra, neſtimarugæ à quo primum 618.33
Picturarum noua inuentio 618.43. et inde
Picturæ excellentes plures 619.26. & inde
Picturæ incompletæ derelictæ 627.3
Picturæ ueteres in cera & ebore tantum 627.22
Pictura quando primum inuenta 634.26
Pictura à quo reperta 634.26. & 126.43
Pictura herbarum fallax 452.27
Picturæ honor 612.48. per totũ. 614.35

Universidad de Deusto
Biblioteca

Picturæ initia incerta 614.13
Picturæ inuentores Aegyptij 614.14
Pictura qualis ab initio ibid.16
Picturæ quando primum Romæ & inde 614.35
Picturæ ingentis precij 615.11.12.& 618.1.25. & 602.2. & 622.4.42 & 623.28.& 626.8
Picturis lignum optimum 283.23
Picus Martius auis quid cum Pœonia herba 455.36
Picus Martius quibus inimicus sit 532.44
Pici Martij mirum 552.1
Pici Martij de herba quadã mirum 492.15
Pici Martij consideratio 173.46.per totum.& 202.1
Picus Martius unde dictus 174.3
Picus Martius in capite Tuberonis cõsedit & quid super hoc responsum ibid.4
Picus Martius ubi non sit 177.26
Picus Martius suspensus quadrupedes arcet 179.9
Pierica pix optima 252.8
Pietatis exemplum 117.38.& 127.45 per totum.& 150.31
Pietatis ædes ubi Romæ 117.43
Pygargi ferarum genus 149.35
Pygargus Aquilarum genus 170.38
Pigmenta nobilia 165.13
Pigmenti cerulei consideratio 594.43 & 595.7
Pygmæi quales & ubi 108.16.& inde
Pygmæi Spithamæi ibidem
Pygmæorum regio ubi 101.39
Pygmæorum cum gruibus certamen 108.18 & 175.32
Pignitis terra qualis 632.5
Pignitis terræ medicinæ ibidem
Pygnocomon herba qualis 474.36.& 480.46.& 482.40
Pigritiæ expellendæ exemplum 313.13.& 335.27.& inde
Pilæ lusoriæ inuentor 126.43
Pilum armorum genus à quo repertum 126.18
Piluanni unde dicti 314.41
Pilorum consideratio 211.11.& inde
Pili uirorum pice euelluntur 251.39
Pili ne nascantur 270.5
Pili qua arte renascantur 397.42
Pili ut è corpore defluant 188.8
Pilos reddentia 420.12.& 617.35 & 631.28.& 522.13.& 576.14
Pilos absumentia 420.6.& 430.20.& 507.7.& 508.26.et 531.20.et 535 8.& 550.31.36. & inde. & 561.1 & 616.32
Pilum corij detrahentia 432.29
Pinacidion librorum inscriptiones prologo 1.90
Pinacothecæ 613.12.& 627.20
Pinaster arbor quid 270.24
Pinastro non decidunt folia 274.4
Pindari penatibus Alexander parci iussit 116.22
Pineariũ nucum cõsideratio 257.19.per totũ
Pinea corona apud Isthmum coronabantur ibidem 24
Pineæ quomodo serantur 295.7
Pineæ nucis natura,& ex ea medicinæ 432 36.& inde
Pinguedinem facientia tollentiaq; 423.17 18.& 510.30
Pinguedinis animalium consideratio 109 42.& inde
Pinguia steriliora cuncta ibid.45
Pinguedo plerisq; sine sensu ibid.48
Pinguedinem augẽtia 216.21.& 433.25
Pinguia quid animalia reddat 239.44.& 146.5.& 189.19
Pinguia celerius senescunt 209.46
Pina piscis 579.12.& 162.32
Pina concharum genus 165.17.& inde
Pinnæ pedum uice piscibus 158.9.et inde
Pinæ quibusdam nullæ ibid.10
Pinnophylax piscis 165.18
Pinnotheræ pisces 579.12.& 150.49 & 165.18
Pinsendi consuetudo uaria 322.14.17 & inde
Pinus consideratio 270.23
Pinis non decidunt folia 273.46
Pini folia 275.2
Pinus non floret ibid.24
Pinus contra cariem,tineasq; 286.29
Pini umbra noxia 297.17
Pinus quomodo sterilescat 310.7
Pinus quando semen & germinationem reddat 276.24
Pinus mire fructum gestat ibid.26
Pinorũ erucæ Pityocãpæ dicũtur 425 21
Pini arboris naturæ,& medicinæ 432.36 & inde
Piperitis herba,id est Siliquastrum 361.47 & 362.2
Piperata quæ 250.23
Piperis consideratio 210.2.per totum
Piper longum ibid.5
Piper candidum ibidem
Piper in Italia nasci ibid.17.& 279.9
Piper ex qua regione uehitur 93.23
Piper imitantia 496.39
Piperis uice quæ 491.10
Piperis arbor uiuit in Italia 279.9
Piperitis herbæ consideratio, natura medicinæ 377.12.per totum
Pyra locus ubi Helleboris 457.24
Pyralis uermis consideratio 201.34
Pyralis auis cui inimica 189.39
Pyramidum consid. 640.29.per totum
Pyramides cur excogitatæ ibid.20
Pyramidum magnitudo ibid.33.39
Pyratæ omni tempore nauigant 15.39
Pyratica statio apud Saxonem insulã 49.35
Pyratis à Pompeio naues ademptæ 114.45 & 115.16.& inde
Pyraticum bellum 267.32
Pyrausta uermis descriptio 201.36
Pyreicus pictor 623.48
Pyrenæi montes Buxo abundant 273.6
Reliqua quære parte secunda.
Pyrenæ gemma 670.17
Pyrethrum herba 512.18
Pyrgoteles à quo tantũ Alexander in gẽma sculpi uoluit 653.20.& 118.19
Pyrites lapis qualis 646.22.23.670.20
Pyromachus statuarius 600.39
Pyrosachne frutex 238.30
Pyrrheum nemus 270.49
Pyrrho philosophus qualis 213.30
Pyrrhi regis pollex qualis 107.34 & 501.10
Pyrrhi regis simulachrum 603.11
Pyrrhus rex ex Græcia in Italiam pontibus transire cogitauit 43.30
Pyrrhus à Romanis uictus 584.6
Pyrrhus primus in Italiam Elephantes duxit 129.34
Pyrrhus quando ex Italia pulsus 207.27
Pyrrhi obitu quod portentũ ustum 208.24
Pyrrhi annulus,& gemma qualis 633.5. & inde
Pyrrhi statuarij opera 603.22
Pyrrhice saltatio à quo 126.38
Pyrrhopœcilon lapis 639.13.& 648.13
Pyrrhocorax auis 182.48
Pyra librariæ 257.36
Pyra quomodo conduntur 259.20.36 & 260.5
Pyrorum arborum consideratio 258.48 per totum
Pyrorum uaria denominatio ibidem
Pyrorum remedium 259.22
Pyrorum succus qualis 264.8
Pyro folia circinnata 274.48
Pyri syluestres tarde germinant 275.32
Pyrus quo tempore semen efficit 276.20
Pyrus facile fructum perdit 290.7
Pyrus quæ loca amet 273.25
Pyris uinum faciunt 250.6
Pyro uita breuis 297.44
Pyrorum insitiõ quando 299.21
Pyrorum satio quando 301.20.41
Pyrorum usus,ac ex eis medicinæ 430.9 & inde per totum
Pyri syluestris usus,et ex ea medicinæ ibid.13
Pyris qualiter uescendum ibid.9.& inde
Pisana Siligo 321.22.& inde
Pisarum uiæ 244.18
Reliqua quære parte secunda.
Piscatrix,id est marina rana 165.25
Piscium consideratio lib.9.per totum
Piscium mira magnitudo 151.30 per totum.& 566.7.& inde
Piscium ingentia ossa 151.42.& 152.17
Pisces asinis,equis,tauris similes 151.44
Pisces qui maximi ibid.42.& inde.& 151.46.per totum
Pisces effigiei humanæ 152.3 & inde
Pisces an spirent, dormiantq; ibidem 39 per totum
Pisces omnes spirare secundũ Plinium ibid.48
Piscibus auditum,odoratumq; inesse 153.3
Piscium tegumenta plura 155.10.per totũ
Piscium per tegumenta differentiæ ibidem per totum
Piscium cute ligna,eboraq; poliuntur ibid.13
Piscium auguria 156.30.& inde
Piscium fœminæ maiores quam mares ibid.33
Pisces quando facillime capiuntur ibid.35 & 158.5
Pisces omnes hyemem sentiunt 156.40
Pisces quo tempore latent ibidem 42 & inde

Piſces alij alijs in locis principatum obtinent 157.38.per totum
Piſces qui niſi uerberati coqui non poſſint ibidem 14
Piſcium ſenectutis indicium ibid.43
Piſces in terram exeuntes 158.1.per totum & 151.43.& 168.42.per totum
Piſcium digeſtio in figuras corporum 158.7 per totum
Piſcium planorũ differentiæ ibidem.& 158 39.per totum
Piſcium pinnæ ibid.9.& inde
Piſces cartilaginei ibid.43.& 168.39 & 167.43
Piſcium colorũ mutatio 159.10. per totum
Piſcis uolans ibid.12. & 566. 34. & inde
Piſces ſanguine carentes 159.19.per totum
Piſces molles quales ibid.20. & inde & 158.14
Piſcium pedes 159.21.& 158.15
Piſcium cirri ibid.23
Piſcium ſenſus 165.22
Piſcium æſtus ibid.17.per totũ.& 165.33 per totũ.& 169.30. 566.13.per totũ
Piſces plani cur ſacri dicti 166.34
Piſces uenenati ibid.41.per totum.& 169.34.per totum
Piſcium morbi 166.48.per totum
Piſcium mira generatio 167.2. per totum & 167.10. per totum
Piſcium coitus qualis ibidem 3.per totum
Piſces cur non tot generentur quot ouа pariunt ibid.7
Piſcium qui ouа pariant ibid.10.per totum
Piſcium diuerſa genera non coeunt ibid.25
Piſces quando & quoties anno pariunt ibidẽ 27.& inde
Piſcium uuluæ 168.2.per totum
Piſcium longiſsima ætas ibid.5
Piſcium uiuaria ibid.11.per totum
Piſces quibus in locis optimi ibid.14.et inde
Piſces terreni ibidem 41.per totum
Piſces lucentes 169.40.& inde
Piſcũ inimicitiæ inter ſe ibid.44.per totũ
Piſcium inter ſe amicitiæ ibidem 48
Piſcium genera plura miteſcunt 182.25
Piſcũ auditus,olfactuſq; 188.28.per totum
Piſces ubi ad nomen uocati ueniunt ibid.30
Piſces omnes dormire 190.14.& inde
Piſcium capita portione maxima 202.31
Piſcium dentes quales 205.13.10
Piſces qui mammas habent 211.45. & inde
Piſcium ſeptuaginta ſex genera & eorum nomina 528.24.& inde.& 155.25
Piſcium qui animal pariunt 155.15.25 & 158.45.& 167.43
Piſces ſine oſsibus ubi 155.36
Piſces necantia 475.42. & 367.16
Piſcibus oleum quidam faciunt 256.37
Piſces fictiles à quo 628.8
Piſcibus tantum ueſcentes homines 267.8 & inde.& 108.30
Piſces ægroti in piſcinis quomodo ſanentur 371.43
Piſces capiendi ratio 462.7.& 154.4 & inde.& 156.35
Piſcibus uiuere Alexander quoſdam uetuit 92.19
Piſcium quot differẽtijs eadem cœna ueſcebantur 628.40
Piſces in cerebro gemmas habentes 667.1 & 669.35
Piſces reſponſa ubi dent 554.20
Piſces illico mortem in cibis afferentes ibidem 28.& inde
Piſcium plurium in medicinis uſus 568.12 per totum.& inde
Piſces è manu hominis ueſcentes 166.23 & 153.36.& inde
Piſcium auguria 566.40
Piſces ubi uocati parent ibid.& inde
Piſces ubi amariſsimi ibidem 45
Piſces ubi dulciſsimi ibid.46.& inde
Piſces ubi natura ſalſi ibidem 47
Piſcium quis maximus ibid. 49
Piſces terrą,aquisq; degẽtes 167.per totum & 568.12.& inde
Piſcium ſalſorum medicinæ 569.22
Piſcibus quæ ſint uenena & ad id remedia 570.25
Piſcium omnium adeps utilis oculis 571.30
Piſcium cœleſtis ſigni conſid. 340.43
Piſcis Aquilonij ſigni exortus quãdo 334.28
Piſcerati ſtatuarij opera 604.8
Piſo M.conſul quando 115.20.& 653.44.& 141.20
Piſo L.primus aureã coronam donat 583.30
Piſonis defenſio 207.32. & inde
Piſo L.potator maximus 253.25
Piſo C.hiſtoricus 236.1
Piſones unde dicti 314.41
Piſſaſphaltos quid & eius medicinæ 439 16.& 630.27
Piſſelæon oleum quale 437.8.& 439.12
Piſsini olei uſus 428.20
Piſſoceros Apium quid 192.10
Piſtaceæ nuces ad quid 233.3
Piſtaciorum conſideratio 262.33
Piſtaciorũ natura et ex eis med. 433.27. et (inde
Piſtana herba 396.11
Piſtolochia herba quæ 461.48.et 462.23
Piſtores quando primum Romæ 323.8.13
Piſtoria panis 321.22
Piſturæ conſideratio 322.17.& inde
Piſum quando ſeratur 324.29
Pythagoras philoſophus quando & eius reperta 4.16
Pythagoras de interuallis ſyderum 9.33
Pythagoras de ſiderum muſica ibid.37
Pythagoras de fabæ uſu quid 324.8
Pythagoræ liber De Scyllæ herbæ medicinis 354.3
Pythagoræ de Braſsica lib. 369.4
Pythagoras Ptolemæi præfectus 654.45
Pythagoræ ſtatua Romæ 598.17
Pythagoras Socrati præfertur ibidem
Pythagoras quid circa Athletas 430.39
Pythagoras magus,primuſq; in noſtro orbe Magicam celebrauit 449.28.& inde & 538.34.& inde
Pythagoræ liber 449.38
Pythagoras de herbis 454.2
Pythagoræ peregrinatio ibid.4.et 638.34
Pythagoræ ſortilegia 501.2
Pythagoras quando in Aegypto 639.47
Pythagoricus ſepeliendi mos 628.20
Pythagorica philoſophia 236.10
Pythagoricorum uanitates 405.24
Pythagoras ſtatuarius 600.30 & 601.23.29
Pytheas ſculptor 694.37
Pythetes Cometæ genus 10.30
Pythias ſtatuarius 600.41
Pythion Bulbi genus 354.7
Pythij Bithyni ingentes diuitiæ 592.45
Pythis pictor 718.41
Pythis ſtatuarius 636.7
Pityuſæ fruticis deſcriptio 438.19
Pityuſæ medicinæ ibidem
Pythocritus ſtatuarius 604.19
Pythodemi ſimulachrum 603.3
Pythodicus pictor ibidem 43
Pythodorus ſtatuarius 636.36.37
Pythonis ſerpentis ſimulachrum 601.26
Pityida nux 267.23
Pityocampæ,id eſt pinorum Eruca 425.28
Pityocampæ morſus remedia 427.6.& 610.14.& 533.12
Pythocles ſtatuarius 600.41
Pituitæ morbi remedia 364.17.& 367.2 & 364.44.& 344.16.47.& 375 44.& 381.33.& 382.32.& 384.1 & 401.13. & 411.25. & 416.25 44.& 418.34.& 421.49.et 425 27.& 430.42.et 432.2.25.& 433 46. & 434.18.27. & 438.20.& 440.9.25.& 442.27.& 447.18 28.& 457.49.& 458.34.& 465 43. & 474.26.27.34.37.43. & 475.21.32.44.& 478. 4.& 480 20.& 491.16.et 497.3.& 515.28 & 563.30.& 569.2.& 571.15.& 574.11.15.& 646.37
Pituitæ gallinæ,& gallinaceorum remedia 185.11. & inde.& 367. 13.& 441 20.& 444.40.& 458.5
Pituitas pecorum & iumentorum ſanantia 458.5.& 476.47
Pix ubi optima 252.8.& 272.1
Pice uina condiuntur 251.23.28.40
Picẽ quæ arbores fundant ibid.30.270.19
Picis genera plura 251.30.& 271.23 per totum
Picis uitia quæ ſint 252.6
Picis probatio ibidem
Picem oleo extrahi 435.28
Picis oleum Piſsinum dictum 256.48
Picis genera quõ fiant 271.23.per totum
Picis uſus uarius ibidem
Picis uſus ad tecta 649.7
Picis natura,genera,bonitas medicinæ 458 47.& inde
Pix quid 423.45
Pix foſsilis ubi 172.1
Pyxacanthon ſpinæ genus 445.39.& 446.40.& 219.28
Pixacanthi baccæ in medicina 445.39
Piceæ arboris conſideratio 270.21.28
Piceæ ad uſum funerum ibid.28
Picea arbor non floret 275.24
Piceæ arboris cortex ad quem uſum 270.3
Picearum umbra noxia 297.28
Piceæ quo ſerendæ tempore 301.43
Piceæ folia pectinũ modo 274.49.275.2

Piceæ germinatio & semen quãdo 276.24
Piceæ arboris medicinæ 438.3
Picatis Cadmiæ genus 605.19
Plagarum interaneorum remedia 371.14 Vide in interaneorum morbi remedia
Plagarum corporis remedia 431.39.& 482.9.per totum
Plagis quæ lima aptissima 346.33.& inde
Plagis recentibus medicinæ 521.32
Planarati quid 328.39
Plancus Imperator 623.32
Plancus L. quis 163.17
Plancus aquilarum genius 170.40
Planci unde dicti 213.28
Plancus L.orator 111.12
Plancus L.consul 12.9
Plancus Asinio Pollioni quid responderit prologo 1.119
Planetarum consid.situs,spacia, natura, &c. 2.12.per totũ.& 3.32.per totum
Planetæ cur erratici 2.12
Planetarum certus motus ibidem.& 3.32 per totum
Planetarum motus 3.48.& inde
Planetarũ per zodiacũ motus 7.27.et inde
Plantaginis herbæ consideratio & examedicinæ 450.20.& inde.& 464.34 & 466.3
Plantaginis herbæ medicinæ plures 471.13 37.38. 42.& 472.17. 23. 44.& 472.8.27.et 476.7.et 477.18.27 36.& 478.32. & 479.20.34.43 & 486.11.12. 20. 26. 33. 49.& 481.10. 13.45. & 482.4.19. & 483.23.47
Plantæ qualiter disponendæ in agro 296.2 per totum
Plantarũ inter se distantiã, interuallaq; 297 11.& inde
Plantandi tempus 334.38
Plantaria quomodo reperta 295.9
Plantis auersis homines 107.46
Plastæ qui 637.44.49
Plastice ars quæ 599.13
Plastices, id est artis figlinæ cõsideratio 627 33.& inde
Plastice quarũ artium mater credita 628.13
Platanus arbor unde, & quando primum in Italiam 217.14
Platani honor ibidem.& inde
Platani mero enutriuntur ibid.20
Platanus ubi reperiatur ibid.19
Platani ubi nobiles ibidem 22
Platanorum magnitudo & de eis mirum ibidem 23.& inde
Platanus æstate solem arcet,hyeme admittit ibidem 38
Platanus Delphis fata ab Agamemnone 287.39
Platani Antandri portentum 278.46
Platanus cito germinat 275.33
Platani folia latissima 274.46.49
Platano oleum faciunt 256.37
Platani umbra iucunda 297.22
Platani medicinæ 439.36.& inde
Platanistæ pisces 155.37
Platea auis qualis 181.6
Platycerotes qui 292.8
Platyophthalmon quid 589.32
Platyphyllon herba quæ 475.41.& 480.16
Platys neruus quidam 477.24
Platoni qualis à Dionysio collatus honor 115.30
Plato ob Magiam nauigat 538.34
Platonis infantis ore Apes consederunt 195.33
Plautius Quintus consul 170.32
Plauti unde dicti 213.28
Plauti locus 323.11
Plebs Romæ à patribus discordat 270.18
Pleureticorum, id est laterum dolorem patientiã remedia 395.7.et 377.20.& 398 40.& 413.31.& 414.3.et 418.42 & 430.44.& 437.29.& 444.22 & 446.28.473.9.10.& 477.9
Plinlana Cerasa 263.32
Plinij de deo opinio 2.22
Plinius primus quid de ratione stellarum tradidit 8.9
Plin.Neronis gesta scripsit 25.35. 30.14
Plinij tempus 30.14.& 152.36.& 109 14. & 181.33. & 217.46.& 235 45.& 242.32.& 643.16
Plinium in Africa fuisse 109.22.& 292 40.& inde
Plinius Catulli conterraneus prologo 1.6
Plinius quid de anima post mortem sentit 124.47.per totum.& de resurrectione corporum ibidem
Plinius nocturnis temporibus scribebat prologo 1.76
Plinij liber à fine Ausidij Bassi prologo primi 79
Plinij libri de Grammaticis ibidem 103
Plinij naturalis historiæ libri quid continẽt prologo 1.125.& 216.33.& 332.28
Plinius Pomponij Secundi uitam edidit 245.44
Plinium iuxta septentrionalem oceanum fuisse 267.3
Plinij in scribendo diligentia 316.3
Plinius primus Latine de medicinis scripsit 524.11
Plinij de equestri iaculatione liber 144.22
Plinij pater quis 147.30
Plinius interdum ab Aristotele discrepat 152.42
Plinius ad auctores relegat lectores 106 29.& 498.3
Plistolochia herba qualis 364.41.& 465.42
Plistonicus medicus 364.29.& 372.36
Plocami Annij libertus 91.8
Plocamos Isidos frutex 240.42
Plomos,id est Verbascũ herba quæ 464.11
Plotia arundinis genus 281.35
Plotius L.proscriptus unguenti odore proditus 230.48
Plotius L.bis consul,censorq; ibidem
Plocius scænæ conditor 632.31
Plumbago herba qualis 467.14
Plumbi cõsid.genera,usus 610.22.per totũ
Plumbum candidum ubi prouenit 62.9
Plumbi origo duplex 611.2
Plumbi nigri usus ibid.8
Plumbi nigri nomina ibid.11
Plumbi medicinæ ibid.21.& indè
Plumbi lamina contra Venerem ibidem
Plumbi lamina nocem seruat ibid.25
Plumbum in massa mergitur, fluitat dilatatum 30.16
Plumbũ à quo primũ & ubi inuentũ 126.2
Plumbeis laminis scribebãt ueteres 224.35
Plumbum uitij,& morbi genus 467.15
Pluuia quibus arboribus prosit, & necat 290.6.& inde
Pluuiæ futuræ signum 333.24.& 343 35.& inde
Pluuijs quæ alantur 552.25.& inde
Pluuia ubi nulla 27.23.per totum
Pluuiæ prodigiosæ sanguine, lacte,carne 18 20.per totum
Pocula ex gemmis 580.15
Poculũ aureũ quid apud medicos 444.17
Poculis repletis aliquid addi potest & inde 20.37
Podagra nouus morbus nec incurabilis quidẽ & cur Latinũ nomẽ nõ habet 478.24
Podagra olim rarior ibidem
Podagræ morbi remedia 362.36.& 363.7 42.47. & 364.46. & 368.46.& 369.15.38.44.& 374.37.& 379 25. & 380.31. & 384.44.& 398 15.& 401.46.& 406.35.49. & 407.22.& 409.9.& 410.20.45 & 411.31.& 415.13.et 416.22.& 417.21.32.& 419.4.& 421.11.et 426.29.32.& 430.19. & 431.15 & 437.30.& 400.4. 28.& 441 22.& 444.30.& 448.39.& 452 25.& 457.48. & 458.28. & inde & 486.45.& 487.5.& 489.42 & 490.18.& 499.40.& 501.38 & 504.34.& 505. 1.30. & 507.3 44.& 510.2.& 511.3. & 511.22 & 519.18.& 545.7. per totum ferè & 562.8.& 576.32.& 610.12.& 630.36.& 645.47.& 646.4
Podagræ iumentorum remedium 419.9
Podicis morbi remed. Quære Sedis remedia
Pœcile Athenarum porticus à quo picta 618.48
Poematum origo 126.39
Pœna deus quidam secundum Democritum 2.26
Pœnorum in clypeis,& in imaginibus consuetudo 614.8
Pœnorum humana uictima 636.40
Poetæ qua hedera coronentur 280.8
Poetas intutum lædere 534.14.& inde
Pœtelius Qu.prætor 236.11
Pogoniæ Cometæ genus 10.25
Polemon pictor 627.11
Polemonia herba quæ 458.46
Polemonij uel Polemoniæ herbæ medicinæ 473.24.& 476.12.22.& 477. 23. & 482.14. & 483.21.& 462.15
Polenta & ex ea medicinæ 415.37
Polentæ usus ex qua materia 320.16.321.1
Polia gemma 670.28
Polyanthemon herba 494.28.per totũ
Polybius de monte Atlante 65.18.& indè

Polycanthos herba 394.43
Polycles ſtatuarius 600.33.41.& 603 22.& 636.23.24
Polycletus ſculptor quo ære uſus & 600.30.46
Polycleti ſtatuarij opera 601.4
Polycleti aſtus prologo 1.100
Polycharmi ſtatuarij opera 636.26
Polycnemon herba qualis 482.48
Polycratis annulus qualis et quō in mare proiectus 582.27.& 652.46.et 653.17
Polycrates Tyrannus quando 582.27
Polycrates ſtatuarius 604.18
Polydamas & Hector eadem nocte nati 122.20
Polydectes ſtatuarius 636.36
Polydorus ſtatuarius 636.35
Polygala herba qualis 495.24
Polygynæcon quid 625.47
Polygnotus pictor 595.5.& 603.43.& 617.8.& 619.43.624.46.625.2
Polygonoides herba qualis 448.13
Polygonon herba quæ 494.29.& inde
Polygonaton herba ibid.33
Polygonus herba & medicinæ 483.46
Polygrammos lapis 663.43
Polymita texta 147.45
Polime ſalem cibis eximunt 435.25
Polynicis pictura 626.48.46
Poli cœli qui 7.12
Polij herbæ mira in mutando colorem natura 389.35
Polij genera duo ibid.38
Polij medicinæ 399.17.et inde
Polium herba ad gratiam, & gloriam acquirendam ibidem
Pollion herba qualis 389.35.& inde & 453.49
Polium herba quæ 472.47
Polypodion herba qualis 288.18
Polypodij herbæ medicinæ 474.38 & 479.2.& 480.32
Polyporum piſcium conſideratio, genera, natura 159.28.& inde.& 48 & inde.ibidem
Polypi tegumentum 155.13
Polypi exeunt in terram 158.1
Polypi piſces quales ibid.15
Polypus colorem mutat 159.39
Polypus piſcis & eius in medicinis uſus 576.22
Polyporū piſcium genera, bonitas 579.10
Polypi concharum auidiſsimi 160.2
Polypus natantibus infeſtiſsimus ibidem 8 & inde
Polypi mirum ibid.11.& inde
Polypi mira magnitudo ibid.20
Polyporum acetabula ibid.8.22
Polypi coitus qualis 167.12.13.33
Polypi & locuſtæ inimicitia 169.45
Polypus morbus 474.44
Polyrrhizon herba 457.33.& 462.1.9 & 496.44
Polytricha herba 465.7
Polytrichon herba 409.26
Polytrix herba qualis & quibus utilis 482.48
Polytrix gemma 670.15
Polis pictor 604.19
Polyzonos gemma 670.20
Pollentina uaſa 628.32
Pollices premere Prouerbium 500.8
Pollio Carbilius 155.8
Pollionis Galli cedrinæ menſæ 236.35
Pollionis Romuli ſenecta 414.32
Pollionis Anij ſigna 635.18. & inde & 636.14
Pollio Vedius quis 158.33.et 168.6
Pollionis nœuij magnitudo 112.47
Pollionis Aſinij Bibliotheca Romæ 117.4
Vide Aſinius
Pollis, id eſt ſiliginis flos 321.35
Pollux cur à nautis inuocatur 12.29
Pollux Romanorū uictoriæ nūcius 114.16
Pollucis aurigæ qui 83.26
Pollucis ſimulachrum 603.12
Pollucis pictura 627.10
Pollutio nocturna quo compeſcitur 368.10 & 377.23.& 380.35.& 611.22
Poma quo ſitu in arboribus & herbis 277.2
Poma quando pereunt 290.6
Poma quomodo interdum ægrotant 310.8
Poma quando colligenda, & qualiter 341.23
Poma quædam pauperibus interdicta 350.20
Poma carnoſa & acinos habentia 263.4
Poma iumentis quomodo portatu facilia 435.22
Poma quæ bona, malaue ſint ibidem
Pomo mali interdum fōlia inſunt 275.3
Pomi fōlia qualia ibidem 4
Pomorum unum quale 250.1
Pomorum denominatio diuerſa per totum 258.19
Poma plura à familijs denominata ibid.27
Pomorum partes quæ ſunt à ſole rubent ibidem 43
Pomorum ſylueſtrium natura ibid.44
Pomorum ſeruandorum ratio per totum.& 36.ibidem
Pomorum colligendorum tempus decens ibidem 27
Pomorum putandorum tempus ibid.39
Pomorum & eorum feminum diuerſitas 264.17
Pomorum tegmina uaria ibidem.& inde
Pomorum pediculi ibidem 34
Pomorum commendatio & quæ in eis placeant ibid.37
Poma ferentium medicinæ ibid.per totum
Pomorum uſus in medicinis ibid.per totum
Pomorum genera plura,& ex eis medicinæ 429.7.per totum
Pomorum primitiæ quomodo 499.49
Pomiferæ fructus nō ferentes quomodo iuuantur 312.21
Pomiferæ arbores quales 266.42
Pomilionum genus in omnibus animalibus 214.14
Pomona dea 419.31
Pompeianus Coloſſus 599.34
Pompeia lex 47.45
Pompeiana pyra 259.4
Pompeiana uua 243.49.& 244 12.& 247.5
Pompeiæ ficus quæ 260.30
Pompei theatrum 109.8
Pompeius cui ſimilis 111.4
Pompei pulchritudo ibidem 5
Pompeij pater cui ſimilis ibid.6.& 119.10
Pompeius octingentas quadraginta ſex naues Pyratis ademit 114.45.& 115.16
Pompei literæ nec lectæ à Cæſare exuſtæ 115.1
Pompei magni Laus, uictoriæ, triumphi ibidē 4.per totum
Pompeius Alexandro, Herculi, & libero patri æqualis ibid.45
Pompeius quando magnus nominari cœptus ibidem 8.& inde
Pompeius Mineruæ delubrum dicat ibidem 15.& inde
Pompei nobilis titulus ibidem 16
Pompei triumphus tertius nobiliſsimus ibidem 19
Pompeius quas gentes ſuperauit ibidem 21 & inde
Pompeius quid erga poſidonium philoſophum 116.39
Pompei in conſulatu collega 121.34
Pompei Mitridaticus triumphus 218.23
Pompeius quando quartum conſul factus 254.15
Pompeius Balſami arbores in triumpho ſuo duxit 225.48
Pomp. Flaccus in Hiſpanijs militat 262.34
Pompeius Lenæus quis 265.39
Pompeius Lenæus magni Pompei libertus 453.9.21
Pompei magni portentum ante ciuile bellum 311.25
Pompeius magnus quos agros non ſuetus emere 317.4
Pompei magni in Hiſpania trophæa, aliaq; geſta ibid.34.47
Pompeius cum L. Carbone conſul 40.22
Pompei magni tumulus ubi 72.2
Pompeius magnus quo die natus 653.44
Pompeius Sextus qualiter podagra curatus 415.12
Pompeius Gneus Mithridatem ſuperat 433.20
Pompei tertius conſulatus 581.12.& 608.49
Pompei ingentes diuitiæ 592.42
Pompeius Paulini filius cur paterna gente pulſus 593.25
Pompei de Pharnace triumphus 594.14
Pompei ædes 601.17
Pompei Amphitheatrum quale 644.2
Pompeius ubi à Cæſare uictus 646.8
Pompeius Mithridatis gemmam in Capitolio dicat 653.32
Pompei uictoria ad margaritas, gemmaſq; mores inclinauit ibid.36.42
Pompei tertius triumphus qualis.& de quibus 653.42.& inde
Pompeium taxat Plinius 654.5
Pompei trophæum in Pyrenæis ibid.7
Pompei imago ex margaritis ibid.2
Pompei in Elephantis triumphus 128.19
Pompei conſulatus ſecundus 1503
Pompei Auli interitus 124.17

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pompholygis ærariorum consideratio 507 45.& inde
Pompholix quid ibid.47
Pompilus piscis 579.23.& 156.16 & 159.42
Pomponiana pyra 259.4
Pomponius Secundus poeta 235.45 & 245.44
Pomponius Romanus 109.33
Pompontum poetam nunquã ructasse 113.32
Pondus quæ ualidissime sustinent arbores 285.26
Pondus aqua sustinens omne 95.30
Ponderum nomina,& ratio 403.5
Pondera unde dicta 584.7.& inde
Ponderum repertores 126.7
Ponticæ gemmæ 664.49.& 669.20
Ponticum triticum 319.27
Ponticæ gentes nullum Panico præferunt cibum 322.31
Ponticæ nuces quare 262.23
Pontica cæra optima 393.34
Ponticæ Anates uenenum uiuunt 453.15
Pontici maris cancrorum copia 160.48
Pontici mures quales 141.24
Pontici pisces quales 155.49.& 156.2
Pontificum domus Laurum habuit 265.37
Pontificij iuris libri septẽ à Numa 236.12
Pontius,Caij principis legatus 614.29
Pontus nunquam refluus 28.30
Ponti Absinthium quale 208.12
Ponti uina plura 247.30
Popilius Caius consul 598.36
Popilius M.censor ibidem
Poppææ Neronis cõiugis luxus 593.12.& 657.15.& 515.25.& 212.7
Poppea,asinino lacte cutem curabat 212.8
Poppysmis fulgetras adorare consensus gentium est 500.10
Populonium urbs,& in eo Iouis simulachrum 241.42
Populi arboris cõsideratio & genera 274 28.per totum
Populus arbor Herculi dicata 217.1
Populus arbor montes amat 273.20
Populo arbori pediculus tremulus 275.3
Populo arbori umbra nulla 297.23
Populi arboris folia inter se trepidãtia 275 3.& 297.23
Populus arbor cito germinat 275.33
Populus arbor nullum semen aut fructum fert 276.31
Populus arbor uitibus placet 282.10
Populus arbor apta scutis 285.19
Populus arbor quando,& qualiter plantanda 296.12.16
Populus alba ad quid & quomodo serenda 302.25
Populus nigra uitibus aptissima 207.22
Populi arboris medicinæ 439.49.& inde
Porcaria quid 209.36
Porcus piscis maximus 566.49
Porci piscis uenenum 570.25
Porci futura præsagiunt 345.28
Porci ut nos sequantur 529.44.& 522.2
Porculeta quæ 304.42
Portentum apud Mutinam 25.29
Portentorũ materia 498.37.per totũ,plura quoq; cap.3.& 4.lib.28.& 278.46
Portij Latronis laus,& quales eius discipuli 375.46
Portius Caius consul 18.21
Portius L.consul 11.49
Portius M.consul 12.8
Portulacæ herbæ natura,genera medicinæ 380.15.& inde
Portulacæ usus ibidem
Porphyrio auis morsu bibit 182.28
Porphyrionis uenter 208.45
Porphyritis ficus 260.32
Porphyrites marmor 638.30
Porus lapis 645.44
Porri herbæ consideratio 355.8.& inde
Porro sectuo autoritas à Nerone data ibid.9
Porri satio & cura ibid.11.& inde
Porri ubi optimi ibid.17
Porri sectiui genera duo ibidem
Porri succus sine cruciatu perimit ibid.20
Porri semen quale 361.29
Porris translatio prodest ibidem 33
Porrum sectiuum & ex eo medicinæ 366.7 per totum
Porrũ capitatũ & ex eo medicinæ ibid.21
Porrigines capitis tolleutia 452.23
Porriginis morbi remedia 371.2.& 437 5.& 513.31.& 534.38.& 374.39 & 373.14
Porsena quid erga obsides uirgines egerit 598.32.35
Porsenæ cum Rom.fœdus quale 608.47
Porsena sibi Labyrinthum sepulchrum fecit 641.45
Porsena ubi sepultus ibid.47
Porsenæ impetratum fulmen 17.27
Posse omnia nemini concessum 599.15
Posideanæ aquæ unde 552.42
Posidonius sculptor 594.35.& 694.19
Posidonius scriptor 9.46
Posidonio philosopho à Pompeio collatus honor 116.40
Possunius lutifigulus 628.7
Posteros plurimos qui post reliquerunt 111 29.& inde
Posthumia lex Numæ fuit 248.37
Posthumij Tuberti consulatus & eius prima ouatio 265.28
Posthumius Spurius consul 8.12.& 593.1
Posthumius L.quando 207.26
Potamantis herba qualis 450.21
Potamogeton herba ad quid 570.10
Potamogeton herba & eius medicinæ 474.7.11
Potandum quotiens sit 503.47
Potandi ad numerum consuetudo ibidem
Potum arbores ferentes 103.23
Potus animalium differentiæ 189.23.et inde
Potuum diuersitas,& effectus 421.42 & inde
Potu corruisse nonnullos 113.23
Potatores maximi plures 262.43.per totũ
Potentia mira pisciculi 565.16
Potentia in summa autoritate 241.27
Potentum iniquitatibus quo resistitur 508.1
Poterion herba qualis 464.27.495.25
Pothos herba & flos 392.2
Pothos deus ubi colitur 635.22
Potulana uina qualia 246.38
Præceptor ingenti docens præmio 620.29
Precationes quomodo fiant 498.42
Precia rerum tempore uariari 595.22
Præcipitatorum ex alto remedia 449.12
Præconini qui cognominati 582.34
Præcordia quæ 208.26.& 542.1
Præcordia phrenes dicuntur 208.27
Præcordijs subtilitas mẽtis tribuitur ibid.29
Præcordia hilaritatis sedes ibid.30
Præcordia gladiatorum cum risu traiecta ibidem 32
Præcordiorum remedia 364.30.& 371 10.& 342.37.& 377.29.& 378 24.& 379.9.& 397.36.et 398.26 & 400.14.& 402.44.et 405.26 & 413.34.& 415.28.& 423.29 & 427.16.& 428.32.34.& 449 17.& 452.21.& 458.32.& 468 29.& 472.33.& 476.19.& 487 23.& 496.36.& 542.1
Præcocia minora posteris 277.26
Prægnantes quæ cauere debent 374.23.& 383.39.& 433.41.et 458.30.459 34.550.22
Prægnantium fœminarum remedia in malacia 429.12.23
Præliorum expertes homines 69.19
Prælio tingebant cuspides 402.27
Prælium à quo repertum 126.13
Præmia in omni re maxime spectantur 245.5
Præneste unguentis delectabatur 229.14
Præparentium uinum 247.31
Præsagia tempestatum ac futurorum 343 24.per totum
Præsium cerulei genus 595.1
Præster quid 16.30.35
Præsteris serpentis remedia 446.3 & 380.16.& 568.3.& 569.33
Præterita nõ præteriisse impossibile est 3.27
Prætexta toga à quo 163.64
Prætextæ uestes à quibus 147.40
Prætextati anguillarum tergore uerberabantur 158.36
Prætoriana cohors 152.35
Prætutiana uina 246.40
Pramnium uinum 245.33
Pramnion gemma 664.46
Prasion,id est, marrubium & eius medicinæ 583.5
Prasion,id est,origanũ herba 377.16.22
Prasius gemma 663.16.& inde
Prasoides topazij genus 662.48
Prason quid 240.16
Pratorum consideratio plena per totum 336.19
Pratum antea paratum dicebatur 316.27
Prata quando riganda 336.3
Pratorum situs ibid.20
Pratorum herbæ optimæ quæ ibid.27
Prata quo secanda tempore ibidem 29 & inde
Prata ubi quater anno secantur ibid.41
Praxagoras medicus 264.29.& 367.49
Praxagoræ medici laus atq; per totum 470.10
Praxibulus magistratus Athenien̄siũ 590.34

Universidad de Deusto
Biblioteca

Praxiteles quando & eius prima speculorum factio 529.15
Praxiteles sculptor quando 600.34 & 594.35
Praxitelis Venus in toto orbe nobilissima 634. & inde. & 118.26
Praxitelis statuarij opera 602.19. & 634.47. & 635.15. & inde. & 836 23.43. & inde
Praxiteles uolumina quinq; nobiliū operum in toto orbe scripsit 636.43
Praxiteles ciuitate Rom. donatus ibidem & 636.44
Præciosæ res plures 287.11. & inde
Priami pictura 626.22
Primatum apud reges quo adipiscimur 450.17
Primitiæ rerum sacerdotibus offerebantur 314.34
Primitiæ frugū ubi Apollini dicantur 60.28
Principis magnanimitas 621.28
Principum rapinæ 162.48
Principium nouarum rerum lubricum 524.13
Priscorum uita rudis in literis, ingeniosa tamen 338.27
Priscorum diligentia 452.35. & inde
Priscorum laus 582.18. & inde
Prisci in promiscuo uictū habebāt ibid.22
Pristarum simulachrum 601.15
Pristes pisces ingentes 151.31.46 & 635.28
Pristes pilo uestiuntur 155.15
Priuernatia uina 246.35
Proboscidis elephantum in medicinis usus 526.16
Procax est natura multorum 469.20
Procellæ unde fiant 12.37. & 13 48. & 16.36
Procellis nihil uiolentius 565.10
Prochemasis quid 332.2
Procyon non habet nomen Latinum, nisi canicula dicatur 337.13
Procyonis syderis ortus qualis ibidem 18
Proconnesiæ ancillæ partus 110.33
Proculeius Caius quis 650.25
Prodesse alijs debent omnes 452.38. & inde
Prodicus medicus quis 524.28
Prodigia plura arborum 278.40 per totum. & 311.14. per totum. & 18 13. & 143.27. & inde
Prodigia montium inter se concurrentium 25.28. per totum
Prodigiosæ pluuiæ 18.20
Prodigia armorum & tubarum cœlestium ibidem 29
Prodigia frugum 328.15. per totum
Prodigia alia 143.30. & 145.30 & 146.27. & 215.8
Vide Miracula
Prodorus pictor 603.43
Prodromi ficus quid 277.9. & 15.29
Prœtides à Melampode quo sanatæ 457.18
Profluuiorum remedia 374.22 & 401.29
Prognostica tempestatum 343.24. & inde
Prohibitoria auis 173.33
Promethei de annulo fabula 580.28 & 652.40
Promethei in Caucaso monte religatio 652.40
Prometheus primus bouē interfecit 127.15
Promuscis, id est, elephantis nasus 129.48
Propaginum consideratio atque inuentio 297.47
Propagari quæ arbores possint 298.2
Propagationum genera duo ibidem 4
Propaginum genus totas supplantandi in terram uites 308.31
Propylea Athenienſium à quo 636.12
Propyleon à quo pictum 622.46
Propolis apes ex quo faciunt 440.6
Propolis alueorum ad quid 413.47
Propolis apium quid 192.13
Prosaicæ orationis inuentor 77.11. & 126.40
Prosedamum uitium 478.18
Proserpinaca herba qualis 495.46
Proserpinacæ herbæ medicinæ 481.24
Proserpinæ raptæ simulachrum 602.20 & 623.30
Protagon unum 247.28
Protesilai sepulchrum ubi & ibi arbores 287.41
Protesilai simulachrum 603.3
Protypa quæ 627.43
Protogenes statuarius 604.19
Protogenes casula contentus 624.27
Protogenes quid erga Apellem egerit 620 48. & inde
Protogenes à Demetrio dilectus 623.18
Protogenes pictor 620.43. & 621 31. & 622.42. & inde
Protopum musti genus 247.24. et 248.20
Prouidentiæ animalium exempla 179.12
Vide Astus animalium
Prouidentiæ exemplum 317.21
Prouocatio unde appellata prologo 1.39
Prouerbia quorum
Plinius meminit
Aeris alieni comitem esse miseriam 117.25
Africa semper aliquid noui affert 132.27
Albo in hoc non eras. prologo 1.25
Aleam extra omnem. prologo 1.27
Aliena insania frui 316.32
Alius de alio iudicat dies 119.3
Apinæ Tricæq; 43.48
Aure attestamur 213.19
Canis lapidem mordens 533.43
Cymbalum mundi, prologo 2.95
Citra pulueris iactum 126.28
Comitem esse æris alieni atq; litis miseriam 117.25
Cornu copiæ prologo 1.89
Cuculum imitari 335.29
Cum mortuis laruas luctari, prol. 1.121
Deus est mortali iuuare mortalem 2.40
Dimidio uitæ uiuimus 122.34
Dodonium æs 642.4
Domini frons plus occipitio prodest 316.34
Domini oculus fertilissimus 317.38
Ede nasturtium 359.14
Elephas celerius parit. prologo 1.110
Extra omnē ingenij aleam. prologo 1.27
Frons domini plusquam occipitium prodest 316.34
Gallinaceum lac haurit prologo 1.89
Homines sumus, prologo 1.69
Leporem edit 523.15
Lydius lapis 33.8
Multa Syrorum olera 365.14
Ne sutōr ultra crepidam 621.20
Nemo mortalium omnibus horis sapit 118.46
Nihil nimium 117.24
Non eras in hoc albo, prologo 1.22
Nosce teipsum 117.24
Oculus domini in agro fertilissimus 317.38
Optimum frui aliena insania 316.32
Perfricui faciem, prologo 1.17
Plus apud Campanos, &c. 323.26
Polypi caput 157.32
Pollices premere 500.8
Salem cum pane & caseo esitat 560.38
Sapientia uino obumbratur 423.22
Satyrion 478.19
Stellio 546.21
Strychnum bibit 402.23
Successiua opera, prologo 1.69
Suspendio eligendam arborem, prologo 1.112
Sui animam pro sale datam 149.1
Tympanum mundi, prologo 1.96
Tricæ, Apinæq; 43.48
Vitilitigatores, prologo 1.123
Vtramq; paginam facit 3.11
Prudentiæ exemplum 182.31. per totum
Pruinæ consideratio 19.9. & inde
Pruinarum exustio carbunculatio dicitur 309.28
Pruinæ quibus & quando nocent ibidem
Pruinarum consideratio per totum 257.44
Pruna damascena qualia 233.5. & 258.4
Pruna sylvestria ubi nascantur 258.8
Pruna post Catonem cœpisse ibidem 17
Prunus Aegyptia 234.17
Prunorum succus qualis 264.9
Pruna quibus constent ibidem 22
Prunus quæ locamet 273.23
Prunus quo ferenda tempore 301.42
Pruni medicinæ 431.37
Prunorum usus ibid. 39
Prunorum sylvestrium medicinæ ibid. 43
Pruriginis remedia 366.44. & 368.16 & 377.28. & 421.31. & 465.12 & 480.22. & 486.18. & 520.37 & 563.46
Prurītum corporis tollentia 382.22. & 418.14.27. & 420.40. & 421 19. & 424.39. & 434.14. & 437 28. & 489.17. & 509.49. & 511 21. & 528.34. & 549.30. & 561 49. & 576.18. & 630.36. & 631 11.13.27
Pruritus quo tollantur 398.40
Prusiæ regis filius qualis 112.27
Prusiniæ uuæ 244.18
Psammetichus Rex 641.17
Psametichum fugientes 102.2
Psaronius lapis 648.13

Pseudanchusa quæ 408.11
Pseudisedomon quid 649.23
Pseudobunion herba qualis 449.15
Pseudodictamum herba 461.29
Pseudospiritus sine Pseudocyprius 297.45
Pseudodictamum & ex eo medicinæ 473 40.& 483.27.& 484.12
Pseudonardus 220.34
Pseudosphæces uespæ genus 547.14
Psychotrophon herba quæ 460.42
Psyllij herbæ medicinæ 472.20.et 473 31.& 476.29.& 478.30.41.480 14.32.& 482.13. 483.37. 484.4
Psyllion herba qualis 465.34
Psyllus Rex 207.4.5
Psyllorum gentis cum serpentibus mirum, ibid.137.30.et 464.25.& 198.39
Psilotri remedia 406.37
Psilothrũ quid 421.32.& 442.40.& 491.7.& 522.21.43.& 577.37
Psilothrum unguentum quid 441.2
Psilothri herbæ medicinæ 484.24
Psimmythij consideratio 612.13
Psimmythij ueneni remedia 414.23 & 427.5
Psitaci auis consideratio 181.17.& inde
Psitacus ex India ibid.18
Psitacus Imperatores salutat,& quæ accipit uerba pronunciat ibid.19
Psitaci turturibus amici 190.4
Psitaci caput quale 202.45
Psitaci ubi primum uisi 101.20
Psythium passi genus 247.49
Psitta piscis 356.45
Psittace auis 181.17
Psora morbus qui 362.37
Psoræ morbi remedia 365.46.& 398.46 & 370.17.& 374.12.& 377.28 39.& 382.43.& 410.22.& 419 47.& 420.49.& 421.19.36.& 427.18.& 428.30.& 430.21.& 431.15.& 446.45.& 468.42.et 561.48.& 573.14.& 605.20.24 & inde
Psoricon medicamentum quod 607.2
Pterygiæ morbi remedia 383.17.& 421.48.& 430.46.& 434.38.& 436.13.& 445.24.& 452.2.& 471.38.& 483.8.& 486.28.& 548.24.& 571.45.& 610.10.& 612.33.& 631.32
Pteris herbæ,id est filicis consid. 491.26
Pternica herba 395.9
Pteroti calices quales 651.36
Pteron statuarius 641.37.& 636.6
Ptyades aspidum genus 504.4
Ptisana & eius usus 320.13.25.27
Ptolemæi bibliotheca 234.40
Ptolemæum Cæsar perimit 65.32
Ptolemæus Lathyrus Rex 101.33
Ptolemæus Philadelphus obeliscum Alexandriæ statuit 639.28
Ptolemæi coniunx ibid.36.& 662.48
Ptolemæi mater 662.45
Ptolemæi regis nauigatio 151.39
Pubertas quo coercetur ne erumpat 401.32
Publicanorum uires 583.14
Publicolæ consulis filia 598.34
Publicolæ consulis domus 643.38
Publius Poeta 149.10
Publius Licinius censor quando & quid de uino censuerit 249.22
Publius Cornelius consul 236.3
Pucina uina in saxo coquuntur 292.3
Pucina uina qualis 244.31.& 246.12
Pudicæ fœminæ quæ maxime Romæ 117 34.per totum
Pudicitia dea 2.25
Pudicitia quando Romæ subuersa 311.32
Pudicitiæ exemplũ 129.18.& 179.43.et 186.29.et 107.7.& 117.34.p totũ
Pudoris sedes in Genis 205.1
Pudoris exemplum 113.17.& 643.22
Puer in uterum reuersus aliquando 109.15
Puer miræ uelocitatis 114.3
Pueri ne debiles fiant 369.24
Puerorum educatio 139.30.31
Puerorum ulcera in capite quo sanentur 374.46
Puerorum morbi remedia
Quære Infantium morbi remedia
Puerorum quendam septem & quinquaginta dormisse annis 123.25
Puerperij pericula quo tollantur 508.39
Puerpera duodecim uno abortu egesta 110.31
Puerperæ cuiusdã Romanæ pietas erga matrem 117.39.& inde
Pugillarium usus ante Troiana tempora 234.36
Pugnatores quo fortiores fiant 531.47
Pugnaturi quod oleum præsumunt 428.19
Pugnaturi ad mortem pictis nauibus uehebantur 617.47
Pulchritudinem faciei seruantia 400.6.25
Pelchritudinẽ inducẽtia 450.21.464.46
Pulegium herba brumali floret tempore in coronarijs uel carnarijs 333.30.& 359 33.& inde
Pulegij consideratio,natura,medicinæ 375 10.& inde
Pulegij coronam prodesse capiti ibidem 12
Pulegij sexuum differentia ibid.15
Pulegij syluestris natura & medicinæ ibidem 27
Pulegij herbæ medicinæ 477.33
Puleguum herba exsiccata quando floret 13.26
Pulices quomodo necentur 325.25.& 377 4.& 406.5.& 408.11.et 440.29
Pulices ne gignantur 546.7
Pulla terra omnium optima 292.22
Pulmentaria unde dicta 321.14
Pulmonea poma 258.42
Pulmo quibus maximus 207.40
Pulmonem habentia spirant omnia 152.40 & 191.13
Pulmonis consideratio 207.34.& inde & 152.40.& inde
Pulmone quæ carent ibidem 36
Pulmonis morbi remedia 366.9.& 399 30.& 437.7.29.et 448.34.et 472 30.40.& inde.& 488.18.& 508.1 & 509.48.et 516.23.& 542.7.& 574.12
Pulmoni contraria 417.25
Pulmones pisces tempestates præsagiunt 345.8
Pulmonis piscis in medicinis usus 577.15 37.& inde
Pulmonis piscis mirum 578.20.& 166 36.& inde
Pulte diu Romani usi sunt 321.13
Pulte in sacris quibusdam utebãtur ibid.16
Pulte corpus augetur 415.45
Pulueris uis 261.30
Pumex lapis ex qua materia 240.26.29
Pumicis lapidis cõsideratio 647.43.et inde
Pumice corpora leuigantur ibidem 45
Pumice libri poliuntur ibid.46
Pumex ubi optimus ibidem
Pumicis medicinæ ibid.48
Pumicis farinam præsumunt qui multum bibunt 252.49
Pumiliones in arboribus 217.44
Pumula uua ubi 244.11
Punctiones ne sentiantur 466.43
Punctionum laterum remedia 398.22
Punici belli primi classis sexaginta diebus parata 283.42
Punico bello secundo ad Trasimenum lacum ingens terræmotus 25.41
Punico bello secundo annalorum Rom. tria modia 371.40
Punici belli secundi classis quadraginta diebus parata 283.44
Punicum bellum tertium unde sumptum 261.1
Punicum bellum primum quando gestum 584.13
Punico bello primo Romæ æs imminutum ibidem 15
Punica cæra optima 393.33
Punica apyrina qualia 429.14
Punica mala quæ utiliora ibid.16
Punici mali consideratio 239.16
Punicum malum quod granatum ibidem
Punici mali species quinq; ibidem 19
Punici mali flos balaustium dicitur ibid.12
Punici mali uinum rhoiten uocant 250.7
Punici mali acini quales 263.20
Punicorum malorum membrana 264.24
Punicis malis qua arte pomum non rumpitur 297.2
Punici mali genera,natura,medicinæ 429 13.& inde
Punici mali cytinus quid ibid.35
Punici mali radicis medicinæ 430.2
Punica inter mala numerari 257.34
Punicis acinus intus sub cortice ibid.35
Punicæ arbores quæ loca ament 373.23
Punici folia angusta 274.46
Punicæ facile fructum ac flores perdunt 276.35
Punicis arboribus uita breuis 287.43
Punici insitio in omni genere 300.18.30
Punicorum uinũ quale & ad quid 429.16
Punici acinorum medicinæ 430.1
Punicum malum syluestre ibid.4
Pupillæ & oculorum consideratio 204.10 & inde
Purgantia 425.47.& 427.22
Purgationes mulierum
Vide Fœminarum purgationes

Universidad de Deusto
Biblioteca

Purpurarum piſcium conſideratio 161.31 *& inde*
Purpurarum piſcium in medicinis uſus 576.19
Purpuræ conſideratio naturaq; per totum 163.34
Purpura nobilis & eius uſus *ibidem* 40 *& inde*
Purpura qui uterentur *ibidem*
Purpuræ præparatio ac eius genera 164.2
Purpuræ nomina ac genera plura *ibidem* 10. *per totum*
Purpurarum captura *ibidem* 14. 39 *per totum*
Purpuræ præparatio *ibidem* 21. *& inde*
Purpura contra uenena 571.16
Purpura tyria & dibapha 389.44
Purpura tyria 73.12
Purpuræ præcioſiſsimæ unde 317.19
Purpuræ faciendæ modus alter 249.18
Purpuræ uſus quando Romæ per totum 164.35
Purpura dibapha *ibidem* 40. *&* 48
Purpuræ pretia *ibidem* 46. *per totum*
Purpurarum pariendi tempus 167.40
Purpuræ generatio *ibidem* 20
Purpuræ quo facile capiuntur 569.45
Purpuriſſum color 615.48. *&* 617 15. *& inde copioſe*
Puſio gigas 113.2
Puſtulas facientia in corpore 475.24 *&* 491.24
Puſtularum corporis remedia 380.22. *&* 383.41. *&* 415.45. *&* 416. 38. *&* 417.1.26. *&* 426.3.19. *&* 434.28 *&* 510.39. *&* 528.3. *&* 610.8. *&* 632.13
Putandarum arborum diſciplina 312.39
Putandi tempus 334.44
Putandarum uitium tempus 259.39
Putandum quibus ſit diebus 308.49 *&* 312.39
Putationis conſideratio 304.23. *per totum*
Putationis excogitatio *ibidem.* *&* 248.38 *& inde*
Putationis plagæ quales eſſe debent 308.42 *& inde*
Putei à quo reperti primum 125.38
Putei miræ naturæ 28. *& inde*
Puteorum aqua qualis 555.41. *& inde*
Puteolanum purpuriſſum 617.18
Puteolanus puluis qualis 629.9.15
Putredinem inhibentia 381.3. *&* 436.48 *& inde*
Putreſcere corpora mel non ſinit 413.49 *& inde*

Q

Quadrantis ſignum quid 584.18
Quadriga quã muſca integeret 114 13. *&* 603.33. *&* 634.12
Quadrigæ fictiles quando in fornace creuerunt 499.18
Quadrigæ nummorum nota 584.22
Quadrigati nummi *ibidem*
Quadrigas quis reperit 126.24
Quadriremes quis primus uſus eſt & inde 127.3
Quadrupedes oẽs ubi auribus carent 120.9
Quadrupedum modo Arthabatitæ uagantur 102.25
Quadrupedes quomodo geſtantur intra aluum 137.30
Quadrupedes omnes necantia 444.24 *&* 464.22
Quadrupedum remedia 374.24. *&* 406.45. *&* 418.37. *&* 484.21. *&* 601.5. *&* 523.38
Quæſtus certiſsimus quis 316.25
Quæſtus omnia tentat 596.7
Qualitatum regionum cõſideratio per totum 291.12
Qualitatum quanta differentia 648.22
Quartanæ febris remedia 367.7. *&* 378 43. *&* 401.15. *&* 405.45. *&* 407 3. *&* 409.14.19. *&* 418.4. *&* 422 38. *&* 458.28. *&* 460.30. *&* 479 46. *&* 480.1. *&* *inde.* *&* 501.41. *&* 502.17. *&* 505. 40. 42. *&* 506.32 *&* 507.3. *&* 508.28.41. *&* 520.8 *&* *inde.* *&* 530.11. *&* 547.11. *&* *inde.* *&* 569.5. *&* 575.41. *&* *inde* *&* 630.42
Quaternarij numeri uis 503.47
Querculana porta Romæ 270.16
Quercus miræ magnitudinis 267.15.27
Quercus ſecum inſulas auferentes 267.16
Quercus proprie glandem fert 268.31
Quercus glans qualis *ibidem* 37
Quercus quæ frequenter ſulmine iciuntur *ibidem.* *&* 269.6
Quercus quæ non apta igni ſacrificij *ibid.* 7
Quercus boletos quales generet 269.38
Quercus nunquã folia dimittens ubi 274.8
Quercus non ante mediam æſtatem germinans *ibidem*
Quercus folia ſinuoſa 275.1
Quercus parte inferiori fertilior 277.17
Quercus & oleæ inimicæ 435.17
Quercus & iuglans inimicæ 435.18
Querna corona cui detur 268.1.9
Quernæ coronæ ubi Romæ 267.29 *&* 268.1.9
Quies ſomnuſq; in frumentis quondam erat 315.10
Quies recreat arua quoq; 330.2
Quyma uel cyma braſsicæ genus 370.2
Quinquefolium herba quæ 463.10
Quinquefolij medicinæ 471.13.28 38. *&* 472.30. *&* 474.19. *&* 476 26. *&* 477.25.36.39. *&* 479.1.35 *&* 480.1.40.49
Quintiorum familia ſine auro 581.46
Quintius C. conſul 116.42
Quintij P. interitus 124.25
Quintus Hortenſius dictator quid circa plebem ſecedentem in ianiculum 270.17
Quiriana poma 258.34
Quirini, id eſt Romuli delubrum Romæ ubi 265.8
Quirini ædes ubi 127.35
Quiſquilium frutex 269.43

R

Rabidus ne fiat morſus à cane rabioſo 533.32
Rabies unde 206.18
Rabulana pice uinum condi 251.23
Rabuſcula uua 244.34
Radicum arborum cõſideratio 278.19.21
Radices nobiles 220.28
Radicibus carentes quæ plantæ uiuant 348 31. *&* 349.4
Radices quibus ſingulæ *ibidem*
Radicum hortenſium differentiæ plures *ibidẽ per totum*
Radices herbarum quæ inutiles 364.6
Radice naſcentes herbæ quæ 356.24
Radicis oleæ medicinæ 426.13
Radiculæ herbæ conſideratio 349.43
Radicula herba qualis 457.40
Radere malas interdictum fœminis 205.1
Raia piſcis 158.39. *&* 165.29
Raiæ piſcis generatio 167.11.25
Ramicis morbi remedia 374.18. *&* 382.1. *&* 411.32. *&* 415.15. *et* 436 36.40. *&* 476.29. *&* 550.45
Ramiſes Aegypti rex 639.18
Ramorum arborum conſideratio 277.41 *& inde*
Ramorum aliqui cæci quare dicti 278.8
Ranarum rubetarum deſcriptio 139.15
Ranæ apibus inimicæ 196.12. *&* *inde*
Ranæ ictus apum non ſentiunt *ibidem* 17
Ranarum lingua qualis 206.18. *&* *inde*
Ranis uox qualis 214.48
Ranis contraria 460.31. *&* 464.25.32 *&* 465.1. *&* 504.43. *&* 568.19. *et* 569.36. *&* *inde*
Ranæ iecur geminum 569.45
Ranarum uarius in medicinis uſus *ibid.* 36 *& inde per totum*
Rana maris quæ 573.24
Ranarum earumq; membrorũ medicinæ 569 36. *&* *inde per totum.* *&* 571.24.39 48. *&* 573.40.42
Ranæ linguæ mirum 569.40
Ranæ oculus dexter ad quid utilis 572.5
Ranæ mutæ 572.8. *&* 150.43. *&* 214 40. *&* *inde*
Ranæ mirum 573.42
Ranæ rubetæ unde dictæ 569.48
Ranæ rubetæ uenenum 208.20
Rana rubeta contra tempeſtates 339.20
Rana rubeta frumentum ſeruat in horreis 340.7
Ranæ ultra ſolitum uocales tempeſtatem prædicunt 345.16
Ranæ in medicinis uſus 575.40. *et* 579.9 26. *&* 577.40. *&* 578.7.11.19
Ranæ interdum ut ciuitates relinquerẽtur cauſa extiterunt 138.37
Ranarum coitus partuſq; 187.14. *et* 206.20
Ranæ ex limo natæ in limum reſoluuntur 167.17
Rana Mœcenatis ſignum 653.29
Ranæ cur ſub aqua diu urinentur 207.37
Rana piſcis 165.25. *et* 158.48
Ranarum coitus 167.15
Ranæ mirum *ibidem* 17
Ranunculum herba 468.37
Raphanorum herbarum conſideratio 353 34. *&* *inde*
Raphani oleum ubi 354.12
Raphanum uomitum concitare 364.40

Universidad de Deusto

Raphanus uitem iuxta stantem ledit 311.6
Raphanus contra ebrietatem ibid.9
Raphanus ubi serendus 327.48
Raphani satio quando 341.1
Raphani in cibis usus 352.35.& inde
Raphani si cum oleo mandantur facient minus ibid.37
Raphani semine oleum faciunt ibid.38
Raphani genera tria ibid.40.45
Raphani satio qualis esse debet 353.2.et inde
Raphani mira magnitudo in Germania ibi.3
Raphani qua arte magni fiant ibid.7
Raphanos in cibis prodesse & qualiter ibidē 12.& inde
Raphani uomitibus præparāt meatū ibid.14
Raphanus ex auro in Delphico templo ibidem 17
Raphanum Aegyptij mire celebrant ibid.11 & 352.38
Raphanus qua ratione in cibis utilis 352.21
Raphani quæ oderunt ibid.22
Raphanis quando folia detrahenda 356.29
Raphanis sal peculiaris medicina 361.23
Raphanis prodest translatio ibid.33
Raphani syluestris cōsideratio & medicinæ ex eo 364.14.20
Raphanus syluester 475.48
Raphanos agria herba ibid.46
Raphaninum oleum ad quid 428.12
Raphanitis herba quæ 389.23
Rapinæ principium 162.48
Raperum consideratio 324.41.per totum
Raporū natura,usus,confectio,&c. ibidem
Raporum magnitudo mira 325.1
Raporum species tres ibid.6.& 351.14
Rapæ qua arte magnæ fiunt 325.10.14
Raporum satu superstitio ibid.14
Raporum satio quando ibid.12
Raporum sexus 352.24
Rapis folia quando detrahenda 356.30
Raporum ex semine, brassicæ generantur 360.48
Raporum medicinæ 363.46
Rapi syluestris consideratio, & medicinæ 364.4
Ratibus olim nauigatum 126.45
Ratumena Romana porta unde 144.17
Raucæ uermes quales 301.15
Raucitatis remedia 366.46.& 413.30
Rauennates unæ 243.45
Rauennæ solum asparagis aptissimum 350 27.& 358.48
Rauolum simum uidetur id esse de quo Plinius 246.15. quod pyctanon Græci nominant
Reduuias morbum sanantia 527.14
Refrigerandi uim habentia 648.7
Refrigerantia corpus 368.33.44.& 380 20.45.& 398.8.et 405.49.et 420 20.& 424.31.& 432.5.& 442 23.& 446.3.& 445.21.& 447 25.& 450.40.& 459.29.& 465 37.& 466.49.& 632.16
Regale unguentum quale 230.15
Regia pyra quæ 259.12
Regia siue regius stella quando occidat 234 20.& 337.24
Regia scopa quid 388.21
Regia scopa herba qualis 457.8
Regia ciuitas à quo reperta 126.11
Regij morbi consideratio 480.35.& inde
Regij morbi remedia 363.11.32.& 366.17.40.& 368.19.35.& 370 44.& 371.32.& 372.34.& 374 38.& 379.3.& 377.34.& 381.12 & 382.14. & 398.26. & 399. 20.& 401.34.& 414.24.& 417 46.& 418.42.& 433.6.& 435. 3. & 437.40.45. & 438.14. & 442.7. & 444.8.11.16.28.40 & 468.24.& 471.20.& 480.35 & inde plene.& 486.26.27.& 489 8.& 490.30.& 492.20.& 504 47.& 546.42.multa.& 562.12.& 574.11.& 657.32.& 668.30
Regium morbum facientia 381.4
Regius morbus arquatus dicitur 414.34
Regio ubi mutauit cæli habitum 291.45
Regionum qualitas 291.12.per totum
Regnum ubi non hæreditarium 91.37
Regulare æs quod 604.33
Reipublicæ rectores quales esse debēt 89.12
Religioni tributum ne fœmineus sexus usurpetur 152.22
Religione quæ arbores damnatæ 276.32
Religio circa uiscum seruata à Druidis 288.37
Religione uitam constare 251.5
Religionis exemplum 60.29.& 128.8.& 181.11.& 213.14.& inde.& 444 43.& inde.& 457.28.& 500.6.& 117.36
Remedia ubi quærenda 415.1
Remedia natura parata sunt 435.31
Remora piscis qualis 158.47.per totum & 565.36
Remus à quo repertus 127.10
Renascentia ex se ipsis quæ 232.19
Renum animalium consideratio & inde 209.16
Renes quaterni ceruis ibidem
Renes pennatis squamosisq; nulli ibidem
Renes summis adhærent lumbis ibid.17
Renum lapilli ibid.19
Renes homo bubulis similes habet & inde ibid.21
Renibus contraria 370.2
Renes lædentia 417.47
Renes purgantia 384.30.& 574.10
Renum doloris remedia 363.16.30.& 365.5.& 366.17.& 381.25.28.& 372.6.& 373.43.& 378.30.et 398 33.39.& 402.6.& 405.26.44.& 408.8.24.& 409.36.& 411.25 & 417.21.& 425.13.& 428.34 & 430.38.& 432.43.49.& 434 49.& 438.13.& 443.26.& 405 41.& 451.30.& 473.11.& 476 18.45.& 492.20.et 496.9.33.& 503.45.& 507.30.& 511.29.& 516.49.& 520.25.& 628.14.& 574.25.& 616.18.630.15.& inde
Renum lapides quid eximat 410.24
Renū harenas tollentia 409.7.& 468.25
Renibus utilia 368.34.& 380.32.& 411 14.29.& 421.7.& 422.18.et 428 15.& 432.40.& 438.16.& 472 44.& 448.18.& 409.48
Regula ex qua materia 286.34
Requies quibus nulla 180.47.per totum
Res optimæ ubi 571.1.& inde
Rerum copia ubi 330.8.per totum
Rerum omnium sunt quædam in alto secretæ 291.41
Rerū amplitudo damno interdū est 241.25
Rerum non animi precijs excubatur 618.5 & inde
Rerum inimicitiæ. Quære inimica inter se
Rerum amicitiæ. Quære Amica inter se
Rerum commutatio 580.23
Rerum uariarum inuentores 125.17 per totum
Rerum inuentio dijs tribuitur 484.39.48
Reseda herba qualis 496.13
Resinæ,id est humoris ex arboribus defluentis consideratio 251.33.& 170.23
Resina proprie in pineis 656.32
Resina uaria, Arabica, Iudaica, &c. 251.33 & inde
Resinæ usus in unguentis 219.23
Resina uinum condi 251.23
Resina ex quibus arboribus ibidem 30 per totum
Resina quibus resoluitur ibid.37
Resina pili uirorum euelluntur ibid.39
Resina quibus coquatur modis 271.29
Resinæ arbores montes amant 273.19 & inde
Resinæ natura, genera, medicinæ 438.23 & inde per totum
Resinæ ex quibus arboribus & quæ earū melior 438.23.& inde per totum
Resinam ferunt sex genera arborū 270.21
Resurrectionem esse possibilem secundū Democritum 125.9.& inde
Resurrectionem hominum negat Plinius 3. 26 & 124.47.per totum
Resurrectionis exemplū 123.16.per totum & 125.9.& 196.45.& 201.42.et 278.40.& 311.16.& 390.4. 454 7.& 464.21
Retia ab Arachne reperta primum 125.42 & inde
Retibus quod linum aptissimum 346.35 & inde
Retonica lina ibidem 27
Rex qualis elegi debet 19.36.& 195.11.20
Reges uctores quales fuerint 241.23
Reges circa agrorum culturam intenti 315.29.42
Reges hortos colere soliti 350.4.& inde
Regum Indorum potentia 89.9.per totum & 37.ibidem per totum
Regum primatū quo adipiscimur 450.17
Regum mira superbia 585.1.& inde
Regum domus ex qua materia 637.25
Regum fauor quomodo acquiritur 506.25 & 529.16
Regum ira quo fugitur 531.30
Regem quæ bruta habeant 193.17 & 195.12
Regem elephantes adorant 128.16
Reges quales esse debent 195.20

Universidad de Deusto
Biblioteca

Regum reuerentiæ exemplũ 193. 12. et inde & 195. 16. et inde. & 195. 22. & inde & 37. ibidem
Rex non nisi unus esse debet 195.37
Rhacinus piscis 579.26
Rhacoma herba qualis 495.20
Rhadamantus legum repertor 115.21
Rhagadum, id est, scissurarum quæ in sede proueniunt remedia 426.27. & 427.33 & 431. 27.45. & 439. 7. & 441 21. & 445.35. & 446.47. & 504 12. & 527.37
Rhagion uermis qualis 532.15
Rhamnos rubi genus & ex eo medicinæ 446.34
Rhapcion herba 493.11
Rhaphium animal 135.12
Rhemus Romuli frater sub ficu nutritus 261. 10
Rhemus à lupa nutritus 134.23
Rheni fluminis cerasa qualia 263.32
Rhetica uua qualis 243.11.13. & 244 26. & 246.42
Rhetiæ terræ arbores 272.37
Rheumatismus quid 407.42. & 412.46
Rheumatismis, id est fluxum patientibus utilia 407.42. & 412.46. et 416.44 & 421.20. & 424.43. & 425.34 & 426.35.44. & 433.46. et 436 1. & 460.26. & 461.12. & 467.8 & 482.35. et 491. 37. & 494. 26 38. & 506.14. et 516.32. et 574.12
Rhexia herba qualis 408.20
Rhina piscis 579.12
Rhinoceros animal ad saxa cornu limat 314.3
Rhinocerotis animalis descriptio, & eius cum elephantis inimicitia 135.16. & inde
Rhinoclisia herba 492.1
Rhyparographos quis dictus 624.2
Rhizias quid 349.25
Rhizotomos herba quæ 389.24
Rhodia uua qualis 244.31. & 247.42 & inde
Rhodij unguentis delectati 229.13.32
Rhodia ficus qualis 260.29
Rhodi Persicus nihil fert 258.11.276.46
Rhodius Colossus solis 599.39
Rhodi septuagintatria milia signorum fuerunt ibid. 18
Rhodiorum sol 601.42
Rhodo parcit Demetrius rex propter Protogenis picturam 118.25. & 623.13
Rhodinum unguentum 256.43
Rhodinum oleum quale 256.43
Rhodites gemma 670.29
Rhododaphne arbor 443.42
Rhododaphne quid 273.48
Rhododendro arbori non decidunt folia ibidem 46
Rhododendros & ex eo medicinæ 443.42
Rhododendri flos amentiam facit 392. 48
Rhodope meretrix ditissima 641.5
Rhodope contubernalis Æsopi ibidem
Rhodora herba qualis 451.6
Rhœa papaueris genus 360.16 & 379.40
Rhœcus plastices inuentor 627.39
Rholus architecton 64'.43
Rhombus piscis 579.12. & 165.27
Rhombus ubi optimus 168.16
Rhombus piscis planus 158.7
Rhopalos herba qualis 459.46
Rhus herba qualis, ex ea medicinæ 443.45
Rhus Erythros qualis 444.2. & 447.8 & 529.1
Riemus arbor quæ 256.23. & 274.26
Ricini, id est uermes canum quo necentur 407.46. & 345.43. & 547.48
Ridica arbor pedamentis apta 305.2
Rigandi horti quibus sint horis 361.30
Rigandorum hortorum ratio per totum ibidem
Riguis quæ arbores gaudent 511.44 & 312.1. 4
Rimæ corporis quo tollantur. Vide Rugæ
Risus quando homini datur 105.46
Risisse quendam eodem die quo genitus 112.39
Risum inducentia 450.15
Risus hilaritatis quæ sedes 208.30.32
Risus quo admittur 209.13
Risisse quosdam nunquam 113.25
Robur proprie glandem fert 268.31
Robur plurima fert præter fructum 269 23.34.39
Robur arbor quæ loca amet 273.22
Roboris folia sinuosa 274.49.
Robur qualiter germinet 275.42
Roboris ingens radix 278.21
Robur quando teredines sentit 283.33
Robur arborum durissima 285.9
Robur non sentit facile cariem aut uetustatem ibidem 29
Roboris arboris medicinæ 436.27
Rogos pingendi consuetudo 617.46
Romæ nomen & eius tutoris dei cur occultum 499.28
Romæ nomen abolitum 39.45
Romæ nunquam terræmotus fuit sine futuro signo 25.44
Romæ quis creditus felicissimus & inde 119.37
Romæ quis sepeliendi usus per totum 124.41
Romam quis tonsores adduxit 127.23
Romæ quando usus horologij per totum ibidem 29
Romæ quãdo uini autoritas cœpit 248.35 & 249.34
Romæ tonsores quando primum per totum 127.23
Romæ purpuræ usus quando per totum 164.36
Roma ob bubonem lustrata 173.25.27
Roma ab Hannibale obsessa 261.7
Roma quamdiu scandulis tecta 279.14
Roma quas arbores ægre nutriat 279.17
Roma quo anno sine magistratibus 287.28
Romæ quæ prima corona 314.25
Romæ quãdo luxus cœptus 315.20. & inde
Romam unde frumentum aduehunt 316.36
Romæ quando annulorum usus 580.35
Romæ quando primum pistores 323. 8
Romæ natalis dies undecimo calendas Maij 33. 19
Romanæ ab initio aurum exigüũ 581.9.14
Romæ census ibid. 20
Roma rudi ære utebatur 584.11
Romæ primum ex ære simulachrũ 597.11
Romæ muros solus hostium Hannibal hasta attigit 598.49
Roma à Gallis capta quanto redimitur auro 571.19.15
Roma quo anno à Gallis capta ibid. 19
Romæ pictura quando 614.35. & inde
Romæ tabulas omnes ex publico propter æs alienum ciuitatis addictas 625.19
Romæ quando primum marmoreæ domus 637.33
Romæ obelisci quot 639.40. & duobus capitibus immediate sequentibus
Romæ ædificia quæ nobilissima 642.42 & inde per totum
Romæ mirabilia ibid. per totum
Romæ domus cæteris pulchrior quæ 643.27
Romæ aquæ ductus à quibus 644.36 & inde
Romæ quot lacus, fontes castellaq; ibid. 39 & inde
Romam à quibus mores corrumpentia adducta sunt 553.36. & inde
Romana gentium præstantissima 118.40 per totum
Romani annis sexcentis brassicæ medicina usi sunt 369.6
Romana arma Aethiopiã intrauere 101.3
Romani legati sagmina gestabant 403.42
Romanorum imperium ob caput hominis inuentum in Tarpeio futurum orbis caput prænotatum 499.11
Romanorum ueterum seueritas 386.16
Romanorũ ius cui extero concessum 68.15
Romanorum & Parthorum imperij terminus 74.30
Romanorum Arabiam quis primus subegit 98. 46
Romanos quid perdidit 435.37
Romani uincẽdo uicti sunt ibidem 38
Romanorum legati uerbenacam ad hostes portant 465.45
Rom. cui annulus & cur dabatur 580.35
Romanorũ annulus aureus ibid. 41. 46
Romanorũ legati annulis donabantur ibidem
Romanorum Cannæ interfectorum tria modia annulorum 581.41
Romani Arabiam superant 223.58
Romani imperij Septentrionalis finis apud Rhenum 225.27
Romanorum signa festis diebus inunguntur 230.41
Romanorum imperium communicatum quantum profuit 241.13
Romana suburbana nobilissima 245.13
Romanis clades à Carthaginensibus illata 261.6
Romano foro quæ mira insunt ibid. 15. 1
Romani senatus augurium 2657
Romani triũphantes coronari soliti ibid. 41
Romani arbores glandiferas semper in honore habuerunt 264.27
Romanorum consuetudo ante tribunitias feliciationes ibidem 54

Romani magistratus uirgas ex Betulla habent arbore 273.27
Romani populi maiestas quando uastata cladibus 278.43
Romanorum in agendis uelocitas 283.42 & inde
Romano duo terræ iugera tantum concessa 314.36
Romanorum ueterum parsimonia, posterorumq; luxus ibid.27.& 315.13.25.& 317.28.& 350.40 & inde.et 593.7 per totum
Romani ueteres quos deos nouerũt 314.32
Romanæ tribus tantum quatuor 315.6
Romanorum imperatorum manibus agri colebantur ibid.29
Romani farre usi annis trecentis 319.21
Romani diu pulte usi sunt 321.13
Romani reges hortos coluere 350.4. et inde
Romanæ plebis in Auentinũ secessio ibid. 32
Romanorum uectigal maximum ex Macello ibidem 34
Romanorum in habitu differentia 582.32 & inde
Romanorum denarius quando primo signatus 584.4
Romanos uictis gentibus in tributo semper argentum imperitasse non aurum 584.43
Romanum ærarium quando ditissimum 585.14.& inde
Romani quando tributum pendere desierunt ibidem 21.& 598.5
Romanorum quas ditissimus 592.33
Romani quando stipem spargere cœperunt 593.1
Romanorum parcitas ibidem 17
Romanis nullos hominum benignius inter se uixisse ibid. 24
Romanos Carthaginenses laudant ibidem
Romanos corrupit Achaia uicta 594.5
Romanorum statuæ in Capitolio 597.48
Romanus populus quando stipendio liberatus 198.5
Romani ueteres quales 643.34
Romanos acriter Plinius arguit ibidem & inde per totum
Romanis cur debeant omnes 539.6
Romani uelut lux altera à deo dati sunt 484.49
Romani quandiu sine medicis 525.14 & inde
Romanorũ signa aquilæ 171.31.per totum
Romanorum signa cum lupis, minotauris, equis, apris ibid.32
Romanum præsidium à Ligustinis obsessum 176.41
Romulus lacte sacrificauit 248.35
Romuli sacra ibidem
Romulus sub ficu nutritus 261.9
Romuli templum Romæ ubi 265.8
Romulus frondea coronauit Hostum Hostilium 267.46
Romulus Fidenam capit ibidem
Romulus Vulcanale Romæ cõstituit 287.31
Romuli uictoria ibid.32
Romuli nutrix Acca Laurentia à qua spicea corona donatus 314.24
Romulus Aruales sacerdotes instituit & ipse duodecimus inter eos ibid.23
Romuli Pollionis senecta 414.32
Romuli statua sine annulis 580.33
Romulus celeres equites nominat 583.20
Romuli statua qualis 593.4
Romulus quo tempore 618.27
Romulus à lupa nutritus 134.23
Romul. in trabea purpura usus est 164.36
Romuli ædes ubi 127.35
Roris consideratio 19.12
Rores quando non cadunt 339.14
Rores ne satis noceant ibidem
Rores quibus nocent 396.15
Rosarum consideratio plena 387.2.per totũ
Rosarum uis & usus 397.12
Rosarum medicinæ ibidem 26.& inde
Rosarum succi ad quid utiles ibidem
Rosarum seminis usus & medicinæ ibid. 31
Rosarum ungues qui ibid. 16.18.19.34
Rosæ in cibo qualiter ibid.37
Rosa syluestris quæ 454.24.& 143.27
Rosarum floribus uinum quomodo conficiunt 250.16
Rosarum oleum 256.43
Rosarum plantatio quando 334.22
Rosarũ corona in cubiculis quare 375.12
Rosarum germinatio 387.3
Rosarum usus in caronis uetus ibid. 5
Rosarũ usus in medicinis ibidem. 7.et inde
Rosarum in mensis usus ibidem 8
Rosæ quibus differant ibidem 12
Rosarum genera plura ibidem 8.& inde per totum
Rosæ ubi nobiles ibid.9
Rosarum quot folia ibid.13
Rosæ translatione proficiunt ibid. 16.34
Rosa centifolia ibidem 13.18
Rosa Græca ac Græcula ibidem 19.21
Rosæ ubi in hyeme ibidem 26
Rosis cælum conferre ibidem 27
Rosæ quæ loca ament ibidem 27
Rosa ex semine ibidem 31
Rosa qualiter præcox fiat ibidem 31
Rosæ quando & ubi odoratior 389.5
Rosa nouissima florum prima deficit ibid. 42
Rosarum arbor quandiu duret 392.12
Rosaria quando deponenda ibid. 14
Rosis apes delectantur ibidem 20
Rosciæ campi mirti 292.5
Roscij statua 598.6
Roscius Annium ingẽti emit precio 118.34
Roscio ignoscitur suadẽte Ciceronε 117.12
Rosmarini natura, genera, medicinæ 444.25.& inde
Rosmarini canchris semen ibidem 26
Rosmaris cum semine careat quomodo seratur 298.12
Rostra nauibus à quo addita 127.12
Rostra nauium ubi Romæ affixa 267.34
Rostrata corona quæ 403.48
Rostratæ coronæ 268.32
Rotarum axes ex qua materia 287.3
Rotæ pisces 578.31.& 151.49
Rubelli pisces in medicinis usus 578.3
Rubetæ ranæ descriptio 139.15
Rubetæ ranæ undè dictæ 569.48
Rubetæ ueneni remedia ibidem 38.& 570.15.& 575.44
Rubetæ in medicinis usus 578.9.19
Rubeta rana horreis suspenditur 340.7
Rubeta quomodo milium in aruo conseruet 327.25
Rubeta rana quomodo contra tempestates 339.22
Rubigalia festa cur, à quo & quando celebrantur 338.29
Rubigo ubi frequens 327.7.36
Rubigo quando segetes occupat ibid.7
Rubigo frugibus & uineis summe nocens ibidem 7.& 36
Rubiginis frugum causa quæ 337.40
Rubiginus ferri medicinæ 610.5
Rubrica color 615.49.et 616.13.20.45
Rubrum mare refertum syluis 240.13
Rubiæ herbæ consideratio, genera, bonitas, usus 349.39
Rubiæ uaria nomina & medicinæ 444.7
Rubi fruticis consideratio 282.35
Rubi mora ferunt ibid.38
Rubi sese multiplicant 297.47
Rubi natura, usus, medicinæ 446.1
Rubi species plures ibid.& inde.et 34.ibid.
Rubi rosam ferentes ibidem 19
Rubi Rhamnos genus & ex eo medicinæ ibidem 34
Rubus Idæus & eius medicinæ ibid.31
Rubo ubi folia non decidunt 274.6
Ructasse nunquam Pomponium 113.32
Ructum inhibentia 372.34
Ructus facientia 382.22.& 397.14.& 413.12.& 439.26.& 467.23.& 476.5.& 496.35
Ructus remedia 473.48
Ructibus utilia 377.14.& 378.21 & 379.3
Ruffi Iulij mors qualis 469.38
Ruffus Suillius consul 109.35
Rugæ corporis quo tollantur 397.45.& 374.13.& 410.9.13.et 417.20.et 422.3. 427.23.& 479.2.511.20
Rulli Romani qui 149.14
Rumbotinus arbor populus 242.7
Rumbotinus arbor 451.5
Rumen quid 261.11
Rumicis herbæ cõsideratio & medicinæ 382 9.& 471.15.& 192.21
Ruminantium differentiæ 189.20.& inde
Ruminat scarus piscis 157.12
Rumination quibus non 208.47
Runcatio quibus faciendæ 329.39.42
Runcationem quæ gestiunt quæq; non ibidem 45.& inde
Rupicapræ animalia 149.31
Ruptorum remedia 365.27.& 367.3.& 368.41.& 400.30.& 407.13.& 410.16.44.& 411.8.& 421.47 & 423.48.& 428.4.& 437.11 14.& 440.36.& 481.36.& 486 32.& 492.28.et 496.7.34.& 511 19.& 447.18.48.& 473.11
Ruscus herba quæ 394.1
Ruscí herbæ medicinæ 401.42
Ruscus arbor 435.4
Rusticæ tribus quæ 315.6
Rusticæ rei maxime cælestium notitia necessaria 331.36

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rusticulæ aues 180.34
Rustici ne aspiciant stellas 335.39.& inde
Rusticorũ manubria ex qua materia 287.9
Rustic. baculus qualis esse debet 442.16
Rusticorum opera quando 333.48.& inde per totum.& 337.21
Rutæ herbæ consideratio 359.16.& inde & 138.7.& 373.27
Ruta syluestris & ex ea medicinæ 373.13 & inde
Rutæ mas & fœmina ibid.33
Ruta an usui contraria ibid.34
Rutæ natura feruens est 374.20
Ruta succus ibidem
Ruta sudorem inhibet ibidem
Ruta generationem impedit ibid.22
Ruta partum necat ibid.23
Ruta uinum conficiunt 250.13
Ruta mustela utitur contra mures 138.7
Ruta furto accepta fertilior 356.32
Ruta quæ odit quibusq; gaudet 359.16
Rutæ amicitia cum fico ibid.20
Ruta quomodo seritur ibidem 21
Ruta ferro tangi non vult 361.6
Rutæ salsæ aquæ prosunt ibid.23
Rutæ genera & medicinæ 373.19.& inde
Ruta ueneni noxiam obtinet ibid.21
Ruta cicutæ contraria ibid.22
Ruta contra aconitum uiscumq; ibid.25
Rutæ medicinæ 369.49.& 427.8
Rutatum mustum 359.19
Ruteni populi uela texunt 346.22
Ruticellus Herculis qualis 113.42
Rutilius P. consul 12.2
Rutilius P. ob fratris sui repulsam obijt 117.47
Rutilij uxor 121.31

S

Sabinæ herbæ consideratio & medicinæ ex ea 444.35.& inde
Sabina herba quomodo seratur 298.11
Saba mysterium significat 221.26
Sabæi Arabum clarissimi 98.17
Sabini qui & Seuini 44.23
Sabis deus 222.25
Sabinæ uirgines spinea face raptæ 273.29
Sabinus collis uuis aptissimus 243.21 & 244.15
Sabini post raptas Sabinas myrtea uerbena purgati 265.3
Sabinarum raptus ibidem
Sabini populi à quo victi 643.39
Sabuli differentiæ,& quod utile,inutileue satis 291.23
Sacal quid 656.3
Saccaron ubi & quid 219.32
Sacerdotij dignitatis exemplum 27.8
Sacerdotij honor 314.23.34
Sacodios gemma 664.14
Sacon coloris genus ibidem
Sacopenium 349.12
Sacopenij herbæ natura medicinæq; 379.5
Sacer ignis Vide Ignis
Sacra prisca pulte utebantur 321.15
Sacra quædam unde celebrant 403.28
Sacræ res non furto auferendæ 581.17 & 172.41
Sacrarũ rerum reuerentiæ exemplũ 177.31
Sacris quæ uina prohibita 248.38.& 251.15.per totum
Sacrificijs apta 148.42.& inde.& 146 22.& inde.& 228.49
Sacrificij uictimæ coronari solitæ 267.41
Sacrificij igni quæ arbores non aptæ 269 7.10
Sacrificamus interdum rebus exiguis prologo 1.41
Sacrificantiũ mens non res attenditur ibidem
Sacrificantis attentio quanta esse debet 498 42.& inde
Sacrificandum dijs sine parsimonia 222.21
Sacrilegorum pœna 450.10
Sacrum succinum 656.17
Secula proficere semper 7.9
Sagapenum herba qualis 360.10
Sagapeni nidore serpentes fugantur 228.1
Sagapeni herbæ natura medicinæq; 379.7
Sagda gemma 609.28
Sagitta in uitibus quid dicatur 303.29.33
Sagittæ cælestis signi occasus 334.18
Sagittæ uenenatæ remedia 380.16.& 509.19
Sagittas ueneno inungi 314.7
Sagittas uenenatas è corpore extrahentia 380.17.& 413.22
Sagitta herba quæ 397.12
Sagittis uenenatis utentes populi 100.24
Sagittas è corpore extrahentia 461.25 & 428.23.40
Sagittandi periti 102.19
Sagittarum ictus remedium 238.33
Sagitta telum à quo reperta 126.16.17
Sagmina Romanorum ex qua materia 403.42
Sagopenium 349.12
Saguntinæ ficus quales 260.38
Saguntina uasa 628.33
Salamandræ serpentis consideratio 187.5 per totum.& 531.14.& inde
Salamandræ contactum ignem extinguunt ibidem 6
Salamandræ nihil gignunt ibidem 11
Salamandræ genus sexu caret ibid.12
Salamandræ uenenum omnium maximum 531.14.& inde
Salamandræ morsus remedia 568.28.45 & 569.36
Salamandrarum ueneni remedia 373.28 & 406.21.& 422.17.& 425.22 & 427.6.& 510.14.& 531.22.& 668.28
Salaminensi pugna cometes uisus est 10.32
Salariana castanea 262.45
Salarium unde dictum 560.35
Salariæ uiæ nomen unde ibid.36
Salauces Colchorum rex 585.1
Salis consideratio,usus,medicinæ 559.16 per totum.& 561.31.per totum
Sale uina quidam condiunt 251.22
Salis aquis quædam arbores aluntur 313.6 & 361.26
Sale ubi domus construuntur 68.5
Salis turres ubi 97.33
Salem phylira cibis eximunt 435.25
Salem polline cibis eximunt ibidem
Salis uim habentia 444.3
Sal quibus in locis fiat 559.16.per totum
Salis montes ubi ibid.29.& inde
Salis muri domusq; ibid.35
Salis factitij genera ibid.47
Sal non crepitans in igne 560.21
Salis colorum diuersitas ibid.22
Sale homo carere non potest ibid.32
Sales ad animum transferri ibid.33
Salem cum pane esitat,prouerbium ibid.38
Salis in sacris usus ibid.39
Salis flos quid ibid.42.49
Salis natura,uis atque effectus 561.31 per totum
Sale & sole nihil utilius 562.9
Sal quomodo in lapidem uertitur 564.1
Sal sine dulci aqua fieri non potest 30.19
Salinæ à quo Romæ institutæ 560.37
Salinæ aqua pluuia dulciores quam alia 30.10
Salsa mola in sacris 560.40.et prol.1.42
Salsamentorum piscis medicinæ 572.31 & inde
Salsilago quid 561.5
Salsitudines corporis quomodo minuantur 375.22.& 510.30
Salsæ aquæ quibus herbis prosint 361.24
Salsus sapor non nascitur ibid.44
Salfugæ uermes 552.47
Sali aues 183.46
Salicastrum uuæ genus 421.30
Saliorum sacerdotum sacra,scenæq; cum cornis 368.29
Saliua post aurem relata digito quid faciat 509.7
Saliuæ mulieris remedia 505.7
Saliuæ hominis medicinæ 501.12.107.4
Saliuæ hominis sortilegia 501.12.per totũ
Saliua ieiuni hominis ad quid ibidem.& inde per totum
Saliuam hominis serpẽtes ubi fugiũt 107.13
Saliuncæ herbæ consideratio naturaq; 389 31.& inde
Saliunca herba nobilissimi odoris ibid.19
Saliunca ubi copiose prouenit ibid.33
Saliuncæ herbæ medicinæ 399.16
Salix arbor ocissime semen perdit 276.40 & inde
Salicis arboris consid.genera, utilitas, &c. 282.10.per totũ.& 302.17.per totum
Salices aquosis prouenium 273.44
Salicis longa sunt folia 264.48
Salices cito germinant 275.33
Salix frugipeda cur dicta 276.41
Salicis semen contra sterilitatem mulierum ibidem 42
Salix in Creta insula ad maturitatem fructum fert ibid.44
Salicis portentum in Philippis 278.44
Salicis genera plura 28.13
Salicum diuersa nomina ibid.27
Salix scutis apta 285.19
Salicis uita breuis 297.44
Salicis serendæ tempus 301.44
Salicis fructus ante maturitatem in aranea 440.40
Salicis arboris medicinæ ibid.& inde
Salicis succus triplex ibidem 42
Salmo piscis qui 157.42

Soloniana propago Catonis 111.43
Salpa piſcis 579.14.& 157.41
Salpæ autumno pariunt 167.31
Salpes pſilothrum 577.37
Salpæ piſcis in medicinis uſus 523.22.& 577.1.& 578.11
Salſugo quid 561.3
Salſugo terræ 630.49
Saltare quis togatorum primus inſtituit 121.39
Saltationẽ armatam qui docuerũt 126.37
Saluiæ herbæ natura medicinæq; 472.8
Saluij Fuſii fortitudo 113.43
Saluſtiani horti Romæ 113.2
Saluſtianum æs 595.47
Saluſtius Dionyſius medicus 572.36
Salutatorijs cubilibus cotonea poma ſeruabantur 257.32
Salutis deæ ædes Romæ à quo picta & quando exuſta 614.37
Samara ulmi ſemen 273.15
Samara ulmi ſemen quãdo colligẽda 296.4
Samara quando & qualiter ſerenda ibidem
Sambuci arboris acini quales 363.19 & 282.41
Sambucus quæ loca amet 273.24
Sambucus quando floret 276.7
Sambuci duriſſima ligna 383.26.303.4
Sambucus apta ſcutis 285.19
Sambuci genera medicinæq; 440.18
Samia terra qualis 631.43
Samiorum uaſorum uſus 628.31
Samius lapis 647.37
Sammulæ ſenecta 121.38
Sannites populi à quo uicti 598.5
Sannitum bellum 268.49
Samolum herba mira 444.46
Samothracia gemma 669.29
Sampſuchus idem quod amaracus 391.24 & 400.44
Sampſuchum ubi optimum & ex eo medicinẽ 400.44
Sampſuchinum oleum quale & ex eo medicinæ ibid.48
Sandalum farris genus 319.20
Sandaracha quid 192.15
Sandarachæ conſideratio 612.19
Sandaracha color 616.2.42.& inde
Sandareſos gemma 662.12
Sandaſer gemma ibid.14
Sandaſerios gemma ibidem
Sandaſerus gemma ibid.15
Sandaſtros gemma 662.4.& inde
Sandix color 626.2.45
Sangenon gemma 660.28
Sanguiculum quid 577.49
Sanguinaria herba 494.30
Sanguineæ uirgæ natura 442.14
Sanguineis uirgis ſi ſata tanguntur à uermibus tuta ſunt 361.16
Sanguinei frutices ad quid 282.20
Sanguinis conſideratio 210.32.per totum
Sanguinis profluuium in naribus tantum homini ibid.39
Sanguine quando pluit 18.20
Sanguinis effectus 210.32.per totum
Sanguinem morbi omnem morſq; abſumunt 211.1
Sanguis ſubtilitatis animi cauſa ibidem 3
Sanguinis ſedes in corde 207.9
Sanguine carẽtia animalia 191.21.& inde
Sanguinis uice multis alium humorem meſſe 152.23.24
Sanguinẽ ſibi quõ capra detrahit 148.18
Sanguinem caprinum bibit Druſus 512.3
Sanguis quorum nullus aut exiguus 140 29.& 141.8.& 191.45
Sanguinem minuendum hippopotemus animal reperit 137.41
Sanguinem minuentia 574.10
Sanguinem augentia 367.41
Sanguine hominis quæ animalia naſcuntur 482.5
Sanguinis taurini epoti remedia 431.23
Sanguine humano quidam curari tentant 460.49
Sanguinis cum per urinam redditur remedia 371.35
Sanguis ne uulnere exeat 417.38
Sanguinis hominis in medicinis uſus 501 49.& inde
Sanguis hominis contra morbos comitiales 498.9
Sanguinis natura uſuſq; 511.49.& inde
Sanguinis inutilis extractio quomodo 364 33.& 397.43
Sanguis ne nimis concreſcat 400.10
Sanguis inutilis quo tollitur 400.23.& 401.28
Sanguine tantum uiuens animal 201.18
Sanguinem denſari prohibentia 428.3
Sanguinem coagulantia 444.49
Sanguinem per naſum pellentia copioſum 496.21
Sanguinis remedia 472.30.& 647.19
Sanguinem concretum uentris ac ueſicæ abſumentia 401.28
Sanguinem conglobatum & concretum diſcutientia 424.41.& 425.32.& 431 2.& 438.16.& 440.18.& 452.1 & 490.21.& 630.30.& 413.11
Sanguinẽ reijcientiũ excreantiumúe remedia 353.15.& 364.33.& 366.16.22 & 367.1.& 368.46.& 359.33.& 372.37.& 374.45.& 382.17.& 383.8.& 397.30.& 415.32.45.et 416.39.& 420.1.17.25.& 420 39.& 422.11.& 426.13.38.428 24.& 428.41.& 429.1.24.47 & 432.37.& 433.7.29.& 434 21.& 436.32.& 439.28.& 440 40.& 441.49.& 444.49.et 445 9.36.& 446.6.46.et 471.40.41 & 472.27.30.49.& 474.4.481 46.& 486.26.& 487.23.& 488 18.& 493.39.& 494.31.& 496 4.& 497.16.& 516.20.et 528.20 35.& 542.8.12.& 564.36.et 562 25.& 616.17.& 631.45.et 647.5
Sanguis narium quibus ſiſtitur 369.7.373 46 Vide Narium ſanguis
Sanguinis ductiones in genitalibus ſiſtentia 374.43.& 377.37
Sanguinẽ uulnerũ ſiſtentia 405.46.417 38.& 420.2.& 432.14.et 471.20 & 486.21.22.et 564.39.& 610.14
Sanguinem per urinam pellentia 631.13.& 371.35
Sanguinem ſiſtentia 367.24.& 371.3.& 373.45.& 374 43.& 375.3. 385 2.& 397.34.& 405.34.& 409 37.& 424.40.& 432.14.46.& 436.31.& 439.38.& 446.29.& 448.3.& 460.38.40.& 476.48 & 481.18.19.30.39.41.& inde.& & 486.21.& 493.2.& 495.2. 499 38.& 504.35.et 521.13.& 527.15 & 548.& inde.& 568.33.& 576 25.& 589.34.39.& 606.48. 607 19.& 630.41.& 631.27.30.& 646.32.& 416.38
Sanguinẽ ſiſtẽtia, etiã uena præciſa 460.38
Sanguiſugæ uermis epotæ remedia 374 26.& 513.15.& 538.8
Sanguiſugæ in medicinis uſus 676.29.& 577.43.& 571.26.& 572.16
Sanguiſuga uermis qualis 131.16
Sanqualis auis conſid. 172.2.per totum
Sanſucus herba ubi plurima 229.35
Sanſuci oleum 256.42
Sanſucinum unguentum quale 229.34
Santerna quid 588.39.& 606.40
Sapa quæ & hepſema dicuur quomodo fiat 247.48.& 425.20
Sapa quo tempore fieri debet 252.39
Sapæ medicinæ 425.20.et inde
Sapiens ſi uult ditari facile poteſt 337.31
Sapientiæ honoris exemplum 386.21
Sapientiam uino obumbrari 423.22
Sapientiſſima animalia quæ 415.8
Sapit nemo horis omnibus 118.46
Sapinea nux pinea quæ 257.22
Sapinus abies 284.10
Sapinos gemma 664.14
Sapium picis genus 272.8
Sapo quid & à quibus inuentus 516.10
Saporum intellectus in lingua 206.29
Saporum genera tredecim 263.44
Saporem & odorem non ſimul eſſe 264.15
Sapores herbarum hortenſium 361.41
Sapores alios alia appetunt 188.43
Saphirus gemma qualis 664.2.& inde
Sapho cur Phaonem dilexerit 405.23
Sapho pictura 626.37
Sapros caſcus 510.32
Sarcion quid 659.24
Sarcites gemma 669.30
Sarcocollæ arboris conſideratio 447.2
Sarcocolla arbor qualis 234.28
Sarcophagus lapis ubi ſcinditur 645.39 & 27.30
Sarculatio ſegetum quibus diebus facienda 329.40
Sardachates gemma 665.37
Sardæ gemmæ conſideratio 662.37
Sardæ gemmæ uſus apud ueteres ibid.34
Sarda piſcis 579.13
Sardæ piſcis medicinæ 569.33
Sardiani balani quid 262.42
Sardibus primum caſtaneæ prouenere ibidem 41
Sardiniæ apiaſtrum uenenatum 372.8
Reliqua quære parte ſecunda.
Sardonix gemma unde dicta 660.37

Sardonyx quo adulteratur 671.8
Sardonychis gemmæ consideratio 660.37 & inde
Sardonyche primus Romanorum Scipio usus est ibid.35
Sardonyx gemma Polycratis 653.3
Sargus piscis 579.13.& 157.25
Sargi bis anno pariunt 167.29
Sargus quomodo capiatur 169.32
Sari frutex 229.35
Sarmatæ quo equos coire non potentes iuuant 478.17
Sarmatæ ex milij farina & equorũ lacte, sanguineue pultem faciunt 322.27
Sarmatæ corpora sua pingunt 403.27
Reliqua quære parte secunda.
Sarmenes scriptor primus de equitatu scripsit,& eius simulachrum 603.1
Sarmentorum utium medicinæ 420.45
Sarpedonis epistola 236.10
Sarriendi segetes disciplina 329.41
Sarriri quæ desiderant & quoties ibid.42
Sarsenna scriptor de arbusti ratiõe 307.17
Satyrion prouerbium 478.19
Satyrionis herbæ consideratio 462.11.& 478.5.7.11.13.19.& 481.9
Satyri feræ ubi qualesq; 108.5
Satyri simulachrum 601.16.48.& 602 21.& 635.41
Satyrorum terra qualis 102.38
Satyrorum effigies 594.32
Satyrorum natura 149.44.& 189.13
Satyrus architectus 639.30
Sationis arborum consideratio 294.28 per totum.& 298.16.& inde
Satio quibus in locis fieri debeat 291.5
Satio quomodo inuenta fuerit 298.16.19
Satio ubi cito, ubi tarde fieri debet 330.48
Satorum omnium fructus quomodo contineantur 318.25
Satorum naturæ ordo 275.13. per totum
Satorum remedia contra frigus 339.21
Satureiæ herbæ consideratio, natura, satio, usus 360.4.& inde
Saturninus Volusius cõsul 210.41.111.43
Saturnini Volusii senectus 121.24
Saturni syderis consideratio, natura, motus 3.46.& inde.& 7.35
Saturni syderis color 9.8
Saturni simulachrum Romæ repletum oleo 257.4
Saturni ædes ante quam ficus mira 261.13
Saturni sydus frigidum, inquit Virgilius 332.10
Saturni sanguis quis 530.27
Saturni sydus frigidæ naturæ 4.5
Saufeij Ap. interitus 124.24.26
Sauri statuarij opera 637.3
Saurion, id est sinapi herba 360.29
Saurites gemma 669.30
Sauroctonon simulachrum 602.26
Saxifragum herba quæ 409.31
Scabendi dulcedo ubi 208.31
Scabies communis omnibus morbis 309.36
Scabies in arboribus & satis unde oritur ibidem 43
Scabiei animalium remedia 362.37.& 377.27.& 402.45.& 407.46.& 410.26.36.& 411.33.& 418.37 & 420.24.& 421.30.& 426.31 & 427.41.& 423.20.& 439.16 18.& 458.6.et 484.27.& 486.19 & 511.13.& 528.33.& 549.29.et 562.20.& 576.18.& 610.9.& 630.30.& 631.14
Scabiem hominis sanantia 521.36
Scabiem uuluarum sedantia 550.29
Scæna quando primũ ex marmore 637.47
Scænæ Romæ descriptio 643.46
Scænæ mira ornamenta 615.9.& 585.9 & inde
Scænæ conditor quis 632.31
Scæuolæ Q. uilla sine fundo 216.37
Scalpturatum quid 650.36
Scammonia tenuis herba 448.5
Scammoniæ herbæ medicinæ 477.41
Scammoniũ herba & ex eo medicinæ 474 45.et 479.41.et 483.42.477.26
Scandix herba & ex eo medicinæ 411.12 & 394.15
Scandularum, id est lignearum tegularũ consideratio 270.13.& inde
Scandulis quamdiu Roma contecta fuit ibidem 14
Scansiles anni 7.49
Scantiana uua 245.4
Scantiana poma 258.34
Scarabeorum insectorum consideratio 199.29
Scarabeos asinorum corpore nasci 196.49
Scarabeum cur Aegyptij pro deo colunt 547.18
Scarabei mirum in herba 450.23
Scarabei in medicinis usus 536.32.& 547.18.& inde.& 651.9
Scarificatio arborum quid 312.13
Scarites gemma 670.9
Scari piscis æstus 566.14
Scarus piscis 579.12.& 670.9
Scari piscis medicina 573.29
Scari piscis dentes quales 205.20
Scarus solus piscium dicitur ruminare 157.12
Scauri Marci ædilitas qualis 599.15 & 625.19
Scauri Marci ædilitas 152.18
Scaurus M. seruum Daphnidem ingenti emit precio 118.32
Scauri M. marmoreæ columnæ 633.28. Et marmorei parietes 637.47
Scauri M. ædilitas mores ciuiles prostrauit 643.43.& inde.& 134.35.& 137 40.& 633.28
Scauri Sylla prunignus 553.32
Scauri consulatus ac eius lex 150.27
Scauri unde dicti 213.29
Scaurus consul 18.5
Sceletyrbe fons qualis 464.42
Scepini pisces 579.14
Schista quid 528.26
Schistos lapis 587.47.& 547.2
Schiston aluminis species 631.14
Schiston lactis genus 510.3
Schythanum quid 588.19
Schœnus mensuræ genus quid 95.17 & 221.29
Sciæna piscis 156.41.& 589.14
Scientiæ laus 116.15.per totum.& ibidem 30.per totum.& 118.2.per totum
Scientiæ amatores plures 116.15.per totũ
Scientia aliena quidam sibi famam aucupantur prologo libri primi 117
Scientiæ amoris exemplum 627.2.& inde & 14.33.per totũ.& 621.14.& inde
Scientiæ neglectus 14.38
Scylla piscis 579.13
Scylla auis 667.15
Scyllæ herbæ radice uinum conficiunt 250.15
Scyllæ pictura 626.42.& 623.34
Scyllæ herbæ descriptio & ex ea medicinæ 370.39.& inde
Scyllæ herbæ mirum ibid.48.& 396.43
Scylla ter floret 395.3
Scylla pusilla herba quæ 495.3
Scyllæ herbæ consideratio, genera, medicinæ &c. 353.46
Scyllini aceti natura & medicinæ ex eo 425 7.& inde
Scyllis pictura 626.23
Scyllis marmorarius 633.47
Scymnus sculptor 603.44
Scinci consideratio & medicinæ ex eo 509.12
Scincos qualis 137.15
Sciotericon quid 24.6
Scipio Africanus natus parente enecta 110.22
Scipio cui similis 111.8.9
Scipionis ingens memoria 114.26
Scipio Pompeianus ubi à Cæsare uictus 115.2
Scipio Aemilianus Catone primo clarior ibidem 32
Scipio superior quid erga Ennium egerit 116.48
Scipio Aemilio Metello Macedonico inimicus 120.10
Scipionis Aemiliani exequiæ ibid.11
Scipio primus quotidie radi instituit 127.25
Scipionis superioris exilium apud Linternum 245.8
Scipio de patre seruato ciuicam apud Trebiam accipere noluit 268.10
Scipionis classis quadraginta diebus parata secundo bello Punico 283.44
Scipionis primi manu satæ olivæ 287.25
Scipionis prioris manes ubi draco custodit ibidem 27
Scipioni tantum florum honor tributus à Romanis 386.23
Scipio Suario similis ibidem 24
Scipionis paupertas ac honoratum funus ibidem 26
Scipio Aemilianus qua corona donatus 494.35
Scipionis L. ludi 593.2
Scipio posterior quid hæredi reliquit ibid.14
Scipionis de Pœnis triumphus ibidem
Scipionis posterioris de Numantia triumphus ibid.16
Scipionis frater Allobrogicus quantum argenti habuit ibid.18
Scipionis L. de Asia triumphus & ingentis diuitiæ inde aductæ ibid.45.& inde

Scipio P. censor 598.36
Scipio L. Asiæ ab eo victæ picturam in Capitolio posuit 615.3
Scipionis L. filius capitur ibid. 4
Scipio Asticus proconsule hostem perimit 653.23
Scipio Aemilianus qua gemma signabat ibidem 24
Scipio L. cælatum argentum & uestes Attalicas Romam detulit ibid. 37
Scipio, id est baculus 499.13
Scipio primus Romanorum sardonyche gemma usus est 660.35
Scipio Nasica uir opt. iudicatus 117.30
Scipionis Nasicæ repulsa exilium q; ibidem
Scipionis Nasicæ cõsulatus & eius inuentum 127.44
Scyron uentus ubi 15.11
Scyrron in uiris simile quid molæ in muliere 112.1
Scirpula una 248.3
Scytalæ serpentis remedia 570.14
Scythæ sagittas ueneno inficiunt 216.4
Scythes Iouis filius 126.16
Scytharum legati scitum dictum de Parthorum siti 253.39
Scythæ qua arte cõtra famẽ durant 460.37
Scythæ quo curant uulnera 482.43
Reliqua quære parte secunda.
Scythice herba quæ 460.34
Scyticæ herbæ inuentio 484.42
Scythicæ herbæ medicinæ 471. 45 & 482.43
Sciuri animalis descriptio 142.7
Scoleciæ consideratio 606.36. & inde
Scolecia quo fit modo ibid. 41
Scolecion quid 436.6
Scolymon herba, id est carduus 385.9
Scolymon herba & ex ea medicinæ 411.35
Scolymos herba 394.43.46. & 395.2
Scolopendra piscis 579.14
Scolopendris subacti interdiu populi 138.40
Scolopendrarũ piscium consideratio æstusq; 165.33
Scolopendræ morsus remedia 374.32.34 & 375.4.34. & 376.11. & 383.26 & 409.34. & 410.4. & 424.37 & 504.17. & 530.18. & 561.36
Scomber piscis 579.14. & 156.3
Scombri piscis consideratio 561.9. & inde
Scombri piscis in medicinis usus 577.12
Scopa regia quid 388.21
Scopa regia herba qualis 457.8
Scopas statuarius 600.30. & 604.16 & 635.11.22
Scopæ statuarij æmuli 635.45
Scopas Ephesiæ Dianæ templi architectus 642.10
Scopes auium genus 183.18
Scordistis arbor 219.48
Scordion herba qualis 458.48
Scordij herbæ medicinæ 476.21. & 477 20. & 478.28. & 470.11.481.48
Scordotis herba qualis 462.15
Scordotis herba contra quæ 464.39
Scordotis herbæ medicinæ 471.40.472 16. & 473.24. & 482.14. & 483 16. & 484.9
Scoriæ consideratio 589.46. & 605.41 & inde
Scoria quid 586.26
Scoriæ medicinæ 611.46
Scorpæna piscis 579.14
Scorpion herba quæ & cur sic dicta 407.7 per totum
Scorpionis herbæ medicinæ ibid. 7. per totũ
Scorpios herba qualis 464.20
Scorpio herba qualis 394.26. & 485.31
Scorpio frutex ubi 239.35
Scorpionis signi occasus 334.30
Scorpio piscis qualis 578.49. & 579.14 & 569.21
Scorpio piscis bis anno parit 167.29
Scorpionis marini medicinæ 375.5. & 569.21
Scorpionis piscis in medicinis usus 573.46 & 577.5.6
Scorpionum terrestrium animalium considerátio 198.27. per totum
Scorpionum ictus quibus letalis ibid. 29
Scorpionum genera nouem ibid. 32
Scorpiones uolantes ubi ibid. 38
Scorpionum ubi præcipua copia ibid. 40 & inde
Scorpionũ cum stellionib. inimicitia ibid. 44
Scorpiones quibus non nocent ibid. 45
Scorpiones fœtum deuorant ibid. 46
Scorpiones à filijs necantur ibid. 27
Scorpionũ uenenũ quid sit 205.28. & inde
Scorpiones terra uiuunt 189.7
Scorpiones qui simul cõgregantur 570.18
Scorpiones quæ non lædant 151.8
Scorpionibus ubi sublatæ gentes 138.40
Scorpionibus percussos uespæ nõ feriũt 500 47. & 301.23. & 382.12. et 409.4
Scorpiones quomodo detimentur 409.4
Scorpiones quos non feriunt 467.48
Scorpiones quomodo reuiuiscant 464.21
Scorpiones raphano impositio moriuntur 264.36
Scorpiones quomodo manibus impune tractari possint ibidem
Scorpiones quõ fieri arte possint 372.24
Scorpiones manus palmã non feriũt 532.39
Scorpionis in medicinis usus 544.14 & 531.10
Scorpionum morsus remedia 198.43. & 363.1. & 364.24. & 365.12.45. & 366.15. & 367.34. & 368.10.372 10.45. & 373.12.27. & 374.33. et 375.24.35. & 376.11.21. 49. & 377.17.43. & 378.5. & 380.12. & 381.23. & 382.13.31. & 383.27. & 384.7.24. & 397.2. & 398.12. & 394.2.34.46. & 400.38.45.401 37. & 402.48. & 406.22. & 407 8.49. & 409.4.12.13. & 410.2 & 412.4. & 413.23. & 415.31. & 420.11. & 434.37. & 429.43. & 430.22.48. & 431.25. & 432.20 & 433.46. et 434.2.6.26. & 436 30.45. & 437.20. & 438.13.439 37.43. & 445.10.41. & 446.4 & 451.21. & 464.7.19.21.24. & 467.48. & 472.10. & 485.8. 13 & 489. 11. & 490.35. & 495.36 & 500.4. & 501.36. & 502.7. & 507.12. & 512.37. & 561.36. & 564.26. & 568.1.21. et 569.21.25 30,40. & 570. 12.22. 24. & 630 18. & 665.39.49
Scorpionis morsus quando lætalis 372.25
Scorpiones quomodo ad locum unum conuenire possunt ibid. 26. & 570.18
Scorpiones terra necans 68. 47. & 632. 45
Scorpiones quomodo fugantur 374.35 & 383.27
Scorpionum ictu percussus quo non doleat 402. 48
Scorpiones Africæ dirum animal 68.47
Scorpionẽ in tormentis quis reperit 326.19
Scorpionibus torporem afferentia 401.37 & 381.24
Scorpites gemma 670.8
Scorpiuron herba quæ 409.16
Scribebant ante chartæ inuentionem in uarijs materijs 238.34. & inde
Scribentium qualis debet esse intentio prologo 1.71
Scribonius C. consul 12.26
Scriptorum furta prologo 1.80
Scrinijs quæ apta materia 287.2. & 285.20
Scripula una qualis 244.26
Scrobes arborum qualiter fieri debeant 286 18. & 302.8
Scrobes quam latæ, altæue esse debent 302 23. & inde
Scrobes quibus seruatur triticum quales esse debent 340.17
Scrophæ scriptoris de arbusti ratione sententia 307.18
Scrupuli precium 584.27
Sculpendi ars quando cœpta 634.1
Sculptores plures excellentes 633.47. & inde. & 634.8. & inde
Sculptores gemmarum quo utantur 536.32
Sculptores nobiles plures 584. 12 per totum
Sculpturis apta ligna 285.21
Sculptorum apta materia ibid. 17
Scutorum Troianorum imagines 614.5
Scutulata uestis 147.45
Sebenicum uinum 247.22
Secale frumenti genus 326.4
Secreta quædam rerum omnium in alto esse 281.41
Secreta quomodo confiteri cogantur 448 47. & 531.46
Secreta omnia fœminarũ quomodo sciri possunt 569.40. & inde
Sedilia ligna 287.13
Sectiones ne sentiantur 466.43. & 638.23
Secula proficere semper 7.9
Seculares ludi sub Augusto Claudióque 121. 39
Secundæ mulierũ quõ extrahantur 374.4 & 375.20. & 378.3. & 383.16. & 399.21. & 401.20. & 409. 37. & 410.48. & 421.49. & 425.22. & 434.16. & 446.38. & 448.4.41 & 456.38. & 483.19. 21. 28.34.

44.49.& 484.3.& 487.18.& 490.7.& 495.21.& 497.34.& 549.47.& 567.46.& 577.13.25
Secundillá gigas 113.2
Securidaca herba uitium lentis 327.12
Secures consulum purpura ornabantur 163.41
Securis in pugna à Pentheſilea inuenta 126.19
Sedis, id eſt podicis remedia 375.6.& 397.27.& 398.17.& 399.10.35 42.& 406.23.& 409.37.& 412 4.47.& 413.13.25.& 417.17.& 418.44.& 420.23.& 424.40 43.& 416.29.& 427.17.& 429 30.et 430.10. 433.7.et 434.32.& 439.7.24.& 441.21.& 443.48 & 444.27.& 445.25.& 446 7.18.30.& 477.27.& 486.23.& 491.3.& 502.34.et 511.28.& 518 39.& 527.36.& 528.5.23.& 606 5.32.& 611.39.616.11.et 620.44
Sedi herbæ ſuccus uermes necat 361.12
Sedum herba ad quid 327.29.& 479.26
Sedum herba 327.29.& 467.36.& inde
Seduliras quid poſsit 200.42.& inde
Segeſta dea unde,& eius Romæ ſimulachrum 314.32
Segetum luxuria 327.8
Segetum maxima peſtis rubigo ibid.36
Segetes luxuriantes iuuantur pecoris paſtu ibidem 37
Segetes quæ, qua in terra ſerendæ ſint ibidem 46
Segetem ne defruges cuſtodiendum 331.16
Segullum quid 586.14
Seianus erga Pæzontem quid 118.37
Seiæ deæ denominatio, & eius ſimulachrum ubi Romæ 314.32
Seipſum uincere laus ſumma 621.28
Selache piſces 158.42
Selaginis herbæ natura, religio, medicinæ 444.41.& inde
Selecti milites ad quid 582.44.& inde
Selectorum decuriæ ibidem.& inde
Selenites gemma 669.31
Selenuſium triticum 391.4
Seleuci geſta in India 88.16.40
Seleuci ſimulachrum 602.38.& 603.48
Seleucum rex aromata in patriã ſuam tranſferre uoluit 279.7
Seleucides aues quales 177.12.per totum
Selinas braſsicæ genus 369.7
Selinuſia Creta 617.27
Selinuſiæ terræ medicinæ 632.3
Semen genus frumenti quomodo ſerendum 329.39.& 331.5
Semina ante ſationẽ quibus iuuẽtur 327.20
Seminum herbarum cura ibidem.& inde
Seminum bonitas & quandiu durent 330 42.per totum
Semen quod ſerendum ſit ibidem
Semen quod optimum ibidem
Semina non omnis terra æqualiter recipit ibidem 46
Seminis quantum in iugero uno 331.6
Semen quo ſucco madefacto, eius olera à uermibus tuta ſint 361.12
Seminum arborum differentiæ 264.18 & inde
Semen ſiliquarum miræ naturæ ibidem 42
Semine tantum naſcentia tarde creſcunt 297.42
Semine paruiſsimo ingentia naſci 295.34
Semine quæ arbores proueniunt 294.34
Seminum arborum tempus & ordo 276.19 & inde
Seminibus contraria plura 326.49
Seminibus ætas multum confert 356.8
Semina noua uel uetera meliora ne ſint ibidẽ
Seminum differentiæ & figuræ ibidem 13 & inde.& 361.19
Seminum hortenſium colores, durities, &c. 356.15
Semina quæ nuda & quæ tecta ibid.16
Semine naſcentes herbæ quæ ibidem 21 & inde
Seminum quædam fortia. quædam minus fortia 361.19.per totum
Semina quamdiu durent utilia ad ſerendum ibidem 22
Semina in fabis cauatis ſata mire proueniunt ibidem 39
Seminandi tempus 318.9.& inde
Seminandi tempus & in eo obſeruatio 331 17.per totum.& 334.38
Seminaria quibus diſponẽda diebus 341.44
Seminarij conſideratio 295.24.& inde
Seminario quando plantæ transferri debent 296.2
Seminarij propagandi tempus 335.2.4
Semen ſilis herba qualis 451.28
Sementica frumenta quæ 318.14
Sementis alternanda 330.2
Sementibus ſtatuta tempora 333.15.18
Sementina pyra 259.14
Semifera animalia 149.25.& 150.12
Semiramidis crater mirus 584.48
Semiramidis accipientis regnum pictura 620.36
Semiramidem cũ equo concubuiſſe 143.43
Semneferteus Rex 639.47
Semnion herba qualis 450.2
Semperuiuum herba 467.38
Sempronius P.conſul 581.35
Sempronius ſeptimo menſe natus 109.34
Senator quando uno quinquennio nullus mortuus 121.26
Senatus ſub diuo interdum habitus 146.28
Senecæ Annei potentia & amor erga prædium 245.18
Senecio herba qualis 468.17
Senectutis incommoda 222.35.& inde
Senectutis exempla plura 121.8.per totum & 122.12.& inde
Senecta quo exuitur 384.17
Senecta longa mulſo toleratur 414.31
Senectæ longæ exemplum ibidem 32
Senum delubrum ubi 566.38
Senum baculi è ferula cur fiant 239.16
Senes peſtilentiam minime ſentiunt 122.47
Seneſcentia maturius ferunt fructũ 277.18
Seneſcentia quædam fertiliſsima ibid.21
Seneſcentia tarde ibid.30.33
Seneſcentium cortex rugoſior 278.15
Seneſcunt celerius præfœcunda 277.27
Senilis iuuenta præmaturæ mortis ſignum 123.10
Senſuum animalium conſideratio 18.20 per totum
Senſus in quibus animalibus excellentior ibidem.per totum
Senſibus proficua 421.43
Senſus purgantia 382.35.& 369.32 & 553.46
Senſuum omnium pictura à quo 622.30
Sepa lacerti genus 533.44.& 537.3
Sepæ ſerpentis morſus remedia 569.39
Sepeliendi ueterum conſuetudo 628.29 & inde
Sepeliendi mos in uaſis fictilibus & alijs ibidem
Sepeliendi mos Pythagoricus ibidem 30
Sepeliendi mos in aquis 60.22
Sepulturæ conſideratio 124.41.per totum
Sepulturæ luxus 635.48.& 641.45 & inde
Sepulchra equorum 143.39.& inde
Sepultus quis intelligitur ibidem 44
Sepiarum piſcium conſideratio 159.26 & inde
Sepiæ piſcis in medicinis uſus 576.40 & 571.41.& 573.12
Sepiæ piſces 156.17
Sepiæ atramẽto in lucerna addito Aethiopes uidentur aſtantes 578.17
Sepiarum æſtus 159.26.& inde
Sepiarum intra magnitudo 160.23
Sepiarum coitus & partus 167.12.39
Sepia omnibus parit menſibus ibidem 32 38.39
Seplaſia quid 606.2
Seplaſiæ reſina 270.31
Seps ſerpens & morſus eius remedium 425.18
Septem orbis miracula 635.48
Quære Miracula orbis ſeptem
Septentrio quid 21.48
Septentrio uentus 15.5.27.45
Septentrio caſiam gignit 278.10
Septentrio ubi non cernitur 91.3
Septentrionis ceraſa 263.36
Septentrionales populi domus arũdinib. contegunt 280.41
Septentrionem quæ ſpectare non debent 380.43
Septiana poma 258.33
Septimius Statilius contra Thurines 598.45
Septimuleius Græcum perimit & aurum ob hoc repenſum ſibi 584.31
Septius Libertinus 258.33
Septorum porticus Romæ 284.32
Serranus Romanus unde dictus 315.33
Serrani agri ubi,& eorum nomina ibidem
Serapias herba 478.1
Serapionis pictura 624.4
Serapis dei delubrum ubi 638.38
Serapis dei Coloſſeum ex ſmaragdo 659.38
Serenitatis futuræ ſignum 343.31.& inde per totum.& 333.23.& inde
Serenus Anneus fungis peremptus 412.40
Sergij M.fortitudo, ac eiuſdẽ res geſtæ 116 1.& inde

Universidad de Deusto

Sergius uicit etiam fortunam ibid.13
Sergius Orata quis 168.11
Serichatum aroma 225.42
Seriphium herba 489.22
Seriphium herba quæ 574.25
Seris lactucæ genus, ac eius medicinæ 368 32.42
Seris herbæ genera duo ibidem
Sermones absentium aurium tinnitu præsentiuntur 500.3
Sermoni qui dentes necessarij 112.31
Sermone carentes homines 101.37
Sermo ab homine septimo exprimitur anno 206.28
Sermo quando homini contingit 215.7
Serere quædam propter alia interdum decet 330.4
Serere semina quid naturam docuit 298.16
Serendi peritia cognominũ diuersorum ratio fuit 314.41.& inde
Serendum sub quo signo lunæ melius 331.19
Serendi tempus aptum 330.48. & inde per totum. & 333.15.& inde
Serotinæ ficus unde 260.34
Serpentem terra non recipit homine percusso 19.35
Serpentium morsus non petit serpentes 106.14
Serpentes hominis saliuam fugiunt 107.13
Serpentibus mustela inimicissima 573.30
Serpentem mulier quando peperit 109.11
Serpentes Psyllis Marsisq; hominibus non nocent 107.4.11.& 393.10.& 464 25.& 499.23.& 500.38
Serpentes nunquam in trifolio aspiciuntur 399.47
Serpentes quomodo mitigentur ibid.27
Serpentum maxima copia ubi 67.12.& 86.31.& 99.40
Serpentibus uescentes homines 99.40
Serpentibus loca infesta 96.28
Serpentes quos non feriunt 408.25
Serpentum & ceruorum pugna 140.8
Serpẽtibus quomodo resistant cerui 411.10
Serpentis dente Iesus uulnera aggrauat 500.44
Serpentes quo sopiantur 509.8
Serpentes quomodo contrahantur 512.17
Serpentũ senectæ in medicinis usus 514.30 37.& 535.34.& 537.5.& 540.13 & inde.& 543.21
Serpens occisus sine ueneno est 530.19
Serpentum in medicinis usus 536.24
Serpentes ubi maximi 554.6
Serpentum excantatio 499.33
Serpẽtes qui homines terrori sint 500.37
Serpentum mirum ibidem 40
Serpentibus leua manu extrahuntur ibid.49
Serpentũ mira magnitudo 131.46.per totũ
Serpentes cantus extrahit 133.8
Serpentum colores terræ in qua occultantur similes 136.32
Serpentum innumera genera ibid.32
Serpentum uirus exitiale ibid.36
Serpentes quo usum reficiunt 138.11
Serpentibus Amyclæ oppidũ deletæ ibid.39
Serpentem pulso Tarquinio latrasse 143.31
Serpentes ubi è terra nascuntur, & quibus non nocent 151.5
Serpentes quando infirmi 570.21
Serpentum coitus & earum oua & inde 186.12
Serpentes quæ maximè fugiunt 188.39
Serpentes præcipue unum appetunt 189.8
Serpẽtes amissum usum recuperãt 204.33
Serpentum genæ 204.42
Serpentibus lingua qualis 206.12
Serpentibus uox qualis 214.47
Serpentibus costæ triginta 209.25
Serpentum dentes quales 205.12
Serpentum uenenũ non nisi eorum fel ibidem 208.11.14
Serpentes anserinis pedibus uisi 213.49
Serpentes ubi frequentissimi sint 224.18
Serpentes sagapeni nidore fugantur 228.2
Serpentes quo fugantur 139.46.& 140 9.& 188.39.& 212.10.& 224.18 & 364.42.& 373.12.31.& 375 38.& 377.3.25.43.& 400.37.& 422.2.& 429.31.& 437.9.19.& 440.33.& 442.16.& 448.43 47.& 464.7.& 491.39.& 504 31.& 507.18.& 509.3.& 512.20 & 531.27.& 630.34.& 646.42
Serpentes Ebusi terra fugat 41.10.& 632.46
Serpentes è domibus quomodo fugentur 464.24
Serpentes fugantur nidore cornu ceruini 512.10
Serpentes Colubrariæ insulæ terra parit ibidem
Serpentes quõ necantur 408.26.& 437 22.& 463.28.& 632.46
Serpens quomodo ab aranco occiditur 189 49.& inde
Serpentibus hedera amica 278.48
Serpentibus fraxinus inimicissima 272.23
Serpentes fœniculo gaudent 360.34
Serpentes ne mordeant 365.8.& 440 38.& 531.2.& 399.18.& 408.25
Serpentes mustella cum infestare cupit rutam edendo se munit 373.27
Serpentibus testudines inimicæ 376.41
Serpentes fœniculo senectam exuunt 384 17.& 138.9
Serpentum ictui medicinæ multæ 462.5.12 & inde per totum
Serpentes inclusi circulo ne exeant ibid.20
Serpentium morsus remedia 138.4.& 140 10. & 161.3. & 233.4.& 238.25 & 251.8.& 272.20.& 273.49.& 363.49.& 364.19.& 365.36.42 & 366.12.14.32.34.& 367.33.& 368.15.19.& 369.42.& 370.20 23.41.& 371.16.33.& 372.21.& 375.5.& 382.31.& 383.7.26.& 384.25.39.48.& 397.1.40.& 398.18.32.& 399.1.46.et 400.29 & 401.27.34.& 403.46.& 405 11.& 406.22.& 408.14.15.21.33 & 409.4.32.& 410.1.48.49.& 411.9.& 416.4.12.& 414.3.& 415.23.41.& 416.9.& 417.39 45.& 418.7.et 421.3.7.20.22.40 & 425.18.39.& 428.1.& 431.48 & 432.19.& 433.28.37.& 434 2.& 436.1.3.35.39.& 438.15.21 37.43.& 440.28.& 441.25.& 442.7.& 443.43.& 444.10.& 445.39.43.& 446.3.& 447.17 41.42.48.& 448.13.& 449.2.5 31.& 545.44.& 460.9.31.& 463.14.26.et 463.14.26.& 464 3.25.& 465.22.31.& 466.18.43 & 467.28.& 468.28.& 472.10 & 476.46.& 478.41.& 487.30 42.45.& 489.7.& 490.34.& 492.24.& 493.13.& 495.36.45 & 496.30.& 501.39.38.& 502 7.& 504.17.& 509.27.& 510 13.& 512.8.23.& inde.& 528.38 529.41.& 530.4.37.49.& 531.9 & 532.4.& 561.34.& 568.4.19 & 569.28.39.& 570.20.& 373 26.& 374.33.& 375.24.38. 376 10.40.46.& 377.3
Serpillo herba uinum inficiunt 250.13
Serpillum ubi copiose 360.29.& inde
Serpillum unde dictum eiusq; natura ac ex eo medicinæ 383.24
Serpillum in theriacæ compositione 385.18
Serpillum herba qualis 288.19
Serra instrumentum à quo reperta 126.4
Serra unde dicta inuentaq; sit 447.16
Serræ pisces 578.3.4
Serrata herba cur dicta 447.16. 460.4
Serrati dentes 205.11.12
Serratula herba quæ 460.41
Sertorij gramínea corona 404.35
Sertorij Q. cerua qualis 140.7
Sertorius à Pompeio uictus 115.11
Sertula herba ubi optima 390.30
Sertula herba coronaq; ex ea ibid.32
Sertula corona unde dicta ibid.33
Sertum unde dictum 385.42
Seruiæ coronæ unde dictæ ibidem
Seruilius dux 268.10
Seruilij M. Considiæ filiæ curator 439.31
Seruilius Democrates medicus 461.4
Seruilij Noniani superstitio 500.27
Seruilius Nonianus consul quis 660.17
Seruilius Rullus 149.14
Seruilius M. consul 182.3
Seruilius P. à quo seruatus 115.47
Seruilij Panscæ interitus 124.18
Seruiliana uina 246.49
Seruatus cunctis odibilis 267.13
Seruitium à quo repertum 126.12
Seruius Rex ouium botanq; effigie primus æs signauit 584.10.& 315.2
Seruius rex fortunæ ædes sacrat 648.43
Seruij Clodij dolor 455.12
Seruij Tullij regis statua 582.9
Seruij regis census maximus 584.12
Seruij regis mater & eius mira natiuitas 652.23
Seruius Laris familiaris filius creditus ibidem 15
Seruius rex compitalia & ludos Laribus primus instituit ibidem
Seruij Sulpitij commendatio 500.13
Seruij Tullij regis toga 147.35.48
Seruius Sulpitius consul 18.21

Seruij Tullij regis pueri caput arsit 31.20 & 652.24
Seruus ubi nullus 91.35
Seruos fugitiuos Vestales uirgines ne urbem exeant retinent precationibus 499.4
Serui erga dominum amor 117.49
Serui plures magno empti precio 118. p totū
Serui in unguentis luxus 230.40
Seruorum uestes uacinia tingi 273.35
Seruorum ingens numerus 593.39
Seruorum annuli quales 582.6
Serui quidam ditissimi 592.35.et 593.34
Seruorum pedes creta infici 632.30
Serui plures scientijs insignes ibidem
Seruorum potentiū nomina plura per totum 632.35
Serum lactis quid 212.15
Sesama triticum & ex ea medicinæ 416.12
Sesama herba & eius oleum 256.46
Vide Sisama
Sesamæ oleum 99.2. & 322.10 & 256.20.36
Sesaminum oleum ad quid utile 428.13
Sesamoides quid, & ex ea medicinæ 416.16
Sesamoides herba 457.39
Sesamum arbor 256.20.36
Seselis her. à ceruis repta 461.25.139.29
Seseli herbæ semen quod 382.38
Sesostris regis exercitus quousq; peruenerit 100.16
Sesostris rex à quo uictus 585.4
Sesostris rex quis 639.49
Sestertium quid continebat 584.20
Sestius futurorum præscius & quid circa emptum oleum 337.37
Sestius scriptor 271.17
Sestius medicus 567.36
Setania cepæ genus 354.33
Setania mespila 261.46
Setania pomi genus 432.32
Setarum capillamenta in ueficis hominum 209.20
Setinum uinum ab Augusto prælatum cunctis 246.15
Setinum uinum quale 422.43
Seueri homines plures 113.25
Seueriana poma 259.4
Seui consideratio, natura, usus, medicinæ 511.33. & inde. & 533.18. & inde
Seuum quorum animalium 209.42
Sextus Papinius cōsul Plinij tēpore 258.21
Sexus in arboribus 231.22
Sexus quibus insint ibidem
Sexum mutantia 506.34
Sexuum hominis mutatio 109.17
Sexuū cognoscendorū signa ibid. 42. p totū
Sibaritani exercitus de equis mirum 144.1
Sibyllarum trium statuæ Romæ 597.47
Sibyllæ diuinitas 117.28
Sibyllini libri Tarquinio allati 236.16
Siccandi uim habentia 631.45. & 647 49. & 436.22.28
Syce tædæ genus 270.41
Sicelion herba qualis 465.35
Syche herba 495.10
Siciliæ triticum optimum 319.24
Siciliæ uina nobilia 246.38
Siciliæ fertilitas 322.7
Siciliæ crocum quale 388.34
Sicilia recuperata 115.6
Reliqua quære parte secunda.
Sicius L. Dentatus quibus coronis donatus est ac eius gesta 115.37. & inde. 404.12
Sicius Dentatus quoties corona donatus 268.9
Sicinum uinum quale 256.35
Sicyonij populi cur fame, sterilitate mœore & uexati 634.3
Sicyonij cuius coronæ inuentores 385.45
Sicyonijs ab Apolline responsum 634.3
Sicytes uinum ex qua materia 250.4
Sicytes gemma 670.30
Siculum bellum ab Augusto gestum quale 267.33
Syderatio in arboribus quid 309.32.46
Syderatio quibus nocet arboribus ibidem
Syderatis, id est sydere afflatis utilia 519.48
Siderius herba qualis 482.13
Siderion Heracleon herba 456.3
Sideritis, id est magnes lapis 645.18
Siderites adamantis genus 658.4
Siderites gemma 669.10.33
Sideritis herbæ medicinæ 471.30.et 477 14.et 478.23. & 479.42. 481.41
Siderite herba quæ 457.4. & 407.15
Syderopœcilos gemma 669.34
Sydas nullum obscurari obiectu terræ 5.15
Sydera nautæ ubi non seruant, sed auium tantum uolatum 91.3
Syderum obseruationes à Babylonijs repertæ 125.29
Syderum obseruationem in nauigando Phœnices inuenerunt 127.10
Syderum natura ex igne 2.2.et 5.11.et inde
Syderum errantium cōsideratio, natura, cursus, item cætera 3.32. per totū. & 6.37 per totum. & 7.16. per totum. & 8.12 per totum
Sydera cuiq; tributa uulgo creditum 3.32
Syderū magnitudo 5.23. per totum. & 13.8
Syderum abscides 7.10. & inde
Syderum statio cur dicta 8.1
Syderum stationes capitibus 15.16.17 libri 2. per totum
Syderum errantium catholica 8.12. per totū
Sydera cur colorem mutent 9.4. per totum & 47. ibidem
Syderalis scientiæ sententia de uarietate nascendi 121.46
Sydera Oceani humore pasci 21.44
Syderum certa tempora tradi non possunt 331.49
Syderum errantium noscenda agricolis ratio 332.9
Syderum obseruatio triplex ibidem 43
Syderū ortus & occasus obseruatio ibidem & inde. & 336.7
Syderum ortus & occasus quibus mensiū diebus 334.15. & inde. & 336.7. & inde
Syderum obseruatio ubi plurimum 67.11
Syderum scientiæ inuentores 72.1
Syderalis scientiæ inuentor Belus rex 95.2
Syenites lapis 639.12
Signantes corpora notis populi 82.46
Signiæ uinum 246.35
Signifer circulus qualis 7.27
Signifer cæli circulus 1.47. & 7.27
Sygnia pyra 259.9
Signia quæ 629.5
Signorum & statuarum ingens copia 599 14. & inde
Silaus herba qualis 477.34
Sileni senis effigies 594.31. & 634.25
Silenitium hederæ species 280.5
Silentij seruandi exemplum 39.48.et 114 19. per totum
Silentij utilitas 503.39
Silentium multi sibi imperarunt ibid.40
Silentium quo inducitur 570.1
Siler aquosis gaudet 273.34
Siler quomodo germinet 274.9
Sileris fruticis medicinæ 442.15
Silex lunensis qualis 646.11
Silices nigri ubi optimi 649.11
Silis pigmenti consideratio 595.5
Silicia, id est fœnum Græcum 329.46. & 331.9. & 452.8
Silicia herba 452.8
Siligo pluribus terris communis 321.4
Siligo tritici deliciæ qualis sit & ubi 321.4 17.22
Siligo & ex ea panis qualis fiat ibidem 38.41
Siliginis genera ibid.34
Siliginis panis optimus 323.4
Siligo ubi serenda 328.2.8. & 329.39
Siligo quando serenda 331.38
Siligo & ex ea medicinæ 415.8
Siliquarum lignum manditur 264.41
Siliquarum seminum natura qualis ibidem
Siliquis quæ gignantur ibid.17
Seliquarum semina damnantur ibidem 18
Siliquæ græcæ quo serendæ tēpore 301.42
Siliquarū natura et medicinæ ex eis 433.30
Siliquæ Syriacæ ad quid ibid.13
Siliquā di leguminibus tempus quod 319.5
Siliquarum consideratio 263.2. per totum
Siliqua Syriaca quæ fiant 250.60
Siliqua ceraunia 233.40. per totum
Siliquastrum herba, id est, piperitis 361.46 & 362.2
Silius P. consul 142.38
Syllanus Iunius consul 26.13
Syllanus ueneno extinctus 111.31
Syllanus D. Magonis librum in Latinū conuertit 315.46
Syllanus proconsul 12.20
Syllanus Cassius 600.15
Syllana Colonia 246.22
Syllanion statuarius 600.36
Syllæ ostentum 28.2
Syllæ L. consulatus 111.34
Sylla quos proscripsit 119.16. & inde
Sylla unus hominum felicis sibi cognomen asseruit ibid.26
Syllæ crudelitas, proscriptio, interitusq; ibidē & inde
Sylla dictator primus in Cornelia domo creatus 124.43
Sylla qua gemma signabat 653.22
Sylla Scauri priuignus ibid.32
Syllæ de Mario triumphus 581.23
Sylla ingentem auri & argenti copiam Romam ibidem in uictoria transfert

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sylla Romanorum ditissimus 592.33
Sylla damnes proscripsit 539.32
Sylle curia ubi 598.10
Sylla Capitolinis ædibus unde aduexit columnas 637.23
Sylle mala 643.44
Sylle mater quæ 644.9
Sylla Prænestæ delubrum fortunæ ædificat 651.2
Sylla dictator quo morbo cõsumptus 482.4
Sylla dictator pediculari morbo interijt 201 10.& 119.30
Sylle sæuitia in ciues Romanos 404.30
Sylle cognomen superbum ibidem 34
Sylla dictator graminea donatus corona ibidem 30.& inde
Sylla legatus sociali bello Stabias oppidũ delet 40.22
Syllibum herba & medicinæ ex eo 411.33
Silonum cognomen unde 205.5
Silphij herbæ consideratio, medicinæq; 413.7
Siphij usus ubi & ad quid ibid.& inde
Silphion,id est,lasserpitium herba 349.5
Syluani dij qui 217.2
Syluani simulachrum quando sublatum Romæ 261.14
Syluarum honor 217.14
Syluæ qua ratione extirpandæ 318.4
Syluarum per insignia distinctio 270.15
Syluas incolentes homines 60.20
Syluestres herbæ quibus ab alijs differunt 361.34
Syluestrium arborum consideratio 277.33 per totum
Syluestria tardiora omnia ibidem 18.& 33
Syluestria quibus infestentur morbis 309.7
Syluestria paucos morbos sentiunt ibidem
Syluestrium arborum medicinæ libro 24 per totum
Siluri pisces 80.6.et 155.30.33.156.47
Siluri portus 167.44
Siluri piscis medicinis usus 576.17.41 43.47.& 573.37.49
Siluerus mas ouа edita custodit 167.44
Symbolum,id est annulus 580.40
Simenus pictor 604.20
Simiarum consideratio 212.44.per totum
Simiarum cum homine similitudo ibidem
Simiæ ubi toto albæ corpore 135.41
Simiarum consideratio,genera,natura,soleria 149.37.per totum
Simiæ luna caua tristes sunt ibidem 39
Simiarum erga fœtum affectio ibidem 41
Similax hederæ species 280.29. per totum
Similax sacris & coronis infausta quoniam lugubris ibid.33
Similax uirgo in hanc hederam mutata ibidẽ
Similago frumentum in Aegypto 321.6
Similago ex tritico laudatissima ibid.34
Similitudinis exempla 110.40.per totum
Similitudinis causæ plures ibidem 45
Symmetria Latino nomine caret 619.36
Symmetriam primus usurpauit Euphranor 625.23
Simonides de memoriæ arte 114.30
Simonides quas literas reperit 125.24
Simonidis pictoris opera 626.43
Simonis nomen delphini agnoscunt 153.24 & 154.11
Simon puer scholasticus ibid.29
Simorum cognomina unde 205.4
Simulachra olim ex arbore 217.7
Sympathia quid 362.21.& 658.7
Symphyton herba qualis 488.15.per totũ
Symphyti herbæ medicinæ 476.33.et 482 2.& 483.1.& 484.9
Symphoniæ herbæ medicinæ 472.48
Symplegma signum 635.19.& 636.25
Simulachra deorum cur ex cedro 233.12
Simulachra deorũ ex qua materia 234.3 & 241.41.& 596.27.& inde
Simulachrum æreum primũ Romæ 597.11
Simulachra deorum bitumine pingebantur ibidem 13
Simulachra deorum lignea aut fictilia quãdiu 599.11
Simus medicus 410.24
Simus pictor 626.43
Sinapis herbæ consideratio 370.24
Sinapis herbæ usus ibidem
Sinapis herbæ genera tria ibidem 27
Sinapis herbæ uaria nomina ibid.28
Sinapis semen quale 361.20
Sinapis genera,natura,medicinæ 382.29 per totum
Sinapis natura est ascendere ibidem
Sinapis succus quõ exprimitur ibidem 44
Sinapis oleũ quomodo & ad quid fiat 383.2
Sinapis flore apes maxime delectantur 392.22
Synaristusæ Menandri 434.23
Syncephytes gemma 667.43
Singiber aroma ubi 219.10
Singultus remedia 369.41.& 375.1 & 378.22.& 379.4.& 383.38.& 397.13.& 411.13.& 424.33.& 473 8.& 487.40.& 496.12.& 523.28.& 568.8
Sinistra mundi pars ortus est 17.42
Synochitis gemma 970.32
Synodontes pisces 669.35
Synodontites gemma ibidem
Sinopis color qualis 615.49.& 616.3
Sinopis ubi nascitur 616.3.& inde
Sinopidis precii usus &c. ibid.5.& inde
Syntecticis utile 510.1.& 413.34
Syntexios morbi remedia 416.5
Sinus gemini auibus 208.41
Sion herba & medicinæ ex eo 411.28
Syracusas urbem capit Marcellus 118.15
Syracusana, id est, columnarum capita 596.47
Syræum uinum 247.43
Sircula uua 243.46
Sirenes apum genus 195.3
Syreon herba qualis 451.28
Syri,id est scrobes quibus seruatur triticum 340.17
Syria tantum balsamum gignit 279.3
Syriæ arbores quales 233.3.per totũ & 16 ibidem per totum
Syriæ oliua qualis 255.24
Syriæ oleum 257.2
Syriæ terra qualis, & qualis in ea aratio 291.47.& 328.31
Syriæ triticum quale 319.25
Syria Staphylino herba abundat 365.10
Syriæ arundo qualis 442.24
Syriaccle uncum odoratum habet 397.9
Syrorum multa olera,prouerbium 365.14
Syriacus raphanus qualis 352.46
Syriaca uina quæ 244.29.& 250.60
Syriaca resina qualis 251.34
Syriacum aroma 225.48
Syriacæ siliquæ ad quid 433.31 Reliqua quære parte secunda.
Syriasis morbus 409.6.& 550.45
Syricum color 616.2.49
Syringia calami genus 281.22
Syringites gemma 669.37
Syrites lapis 209.28
Syrium,id est lilij succus 397.48
Syrium oleum ad quid 428.14
Syron herba & ex ea medicinæ 472.22
Syropicon terræ genus 631.43
Sirpi arbores quales & earũ usus 282.30
Sirpi ad usum funerum ibid.31
Syrtites gemmæ 661.27.& 669.35
Sirudugum animal 551.44
Sisama fruges unde aductæ 322.10
Sisamam pinsendi ratio ibid.31
Sisama quando serenda 317.12.26
Sisamæ folia qualia 319.8
Sisamæ olerum 256.10.36.& 322.10
Sisamum arbor 256.10.36
Sisarum herba 194.26
Siseris herbæ consid.& medicinæ ex eo 365 17.& inde.& 353.30.& inde
Siser ubi optimum 395.25
Siseris satui remedia 365.23
Sisymbrij herbæ cõsideratio & medicinæ ex eo 383 32
Sisymbrium ubi nascitur 260.19.47
Sisyrinchion bulbi genus 354.8
Sisitieteris herba qualis 450.16
Sitanion bulbi genus 354.7
Sitanius panis ad quid 416.48
Sitim quæ inducunt 253.7
Sitim sedantia extinguentiaq; 366.19.& 370.44.& 378.46.& 308.26.& 405.42.& 410.37.& 416.32.& 428.23.& 430.34.& 432.38.& 460.25.& 473.12.& 488.20.& 665.44.& 189.27.& 216.25
Sitis consuetudine uinci potest 113.20 per totum
Sitis quo non sentiatur 410.37
Sitim gignentia 367.8.& 385.11.et 430 36.& 431.41.& 432.5
Sitis camelorum qualis 135.2
Smaragdi gemmæ consideratio,genera,usus 658.24.& inde.& 653.30
Smaragdis tertia inter gemmas autoritas 658.24
Smaragdi color qualis ibid.& 667.46 & inde
Smaragdus oculis gratissimus ibid.27
Smaragdi scalpi uetiti ibid.33
Smaragdi genera duodecim ibid.36
Smaragdorum uitia ibid.48.& inde
Smaragdus miræ magnitudinis 659.32 & inde
Smaragdi ex crystallo tinguntur 671.11

Smaragdites quid 659.25
Smarides pisces 577.6.8.& 560.15
Smarres rex 639.27
Smegma quid 418.33
Smegmata ex qua materia 494.23
Smylaces ilicis species 268.35.& 271.17
Smylacis folia in coronis 390.24
Smylacis arboris consideratio et medicinæ ex ea 443.7
Smilax hederæ species 280.31.per totum
Smyrnæ uitis trifera 277.12
Smyrnæum unum quale 145.34
Smyrnij herbæ consideratio 362.1
Smyrnium herba 350.40.& 496.23
Smyrnium Heraclæum optimum 377.24
Smyrrhiza herba qualis 449.18
Smyrus piscis 579.14
Sobria uuæ species 243.34
Sochis Aegypti rex 639.17
Socialis belli origo 581.42
Socialis belli initium 585.17
Sociale bellum quod portentum præcesserit 25.33
Sociale bellum funestissimum ibidem
Societate arbores quædam gaudent 301.47 & inde
Socrates semper eodem uisus uultu 113.26
Socrates ab Apolline prælatus cunctis 117 21.32
Socrates cunctis sapientior 598.19
Socratis pictoris opera 636.12.et 626.15
Socrates statuarius 636.12
Socculi è margaritis Pompeij 654.12
Sogdoaci Pasiones rex filius 96.42
Solanum herba 496.22
Solea piscis 579.13.15.& 156.17.45
Soleæ pisces plani 158.7
Solertia animalium quorundã 131.27.per totum.& 165.17.per totũ.& 165.33 per totum.& 187.40.& 188.19.& 166.30.& 192.26.& 162.14
Solis consideratio, situs, natura, uis, magnitudo, beneficia. &c. 2.13.& inde
Soles infiniti secundum quosdam 1.17
Sol naturæ temperamentũ 2.12.per totum
Sol cæteris sideribus lumen fœnerat ibid. 19
Sol cuncta uidet auditq; ibidem
Solis circuli consideratio, motus, natura 4 22.& inde
Solis defectus non nisi nouiss. luna fiunt 6.15
Solis color qualis 9.9
Solis motus qualis ibidem 18.per totum.& 336.44.& inde
Solis in motu differentiæ quatuor 9.18
Sol cur non exurit terras 10.1
Sol quando toto anno palluit 12.2
Soles plures quando simul uisi per totum ibidem 5
Sol uentos auget comprimitq; 10.19
Sol ubi quotidie uidetur 19.17
Solis boues cur in Sicilia 28.33
Solis uis ibidem 43
Sol masculum sydus ibidem
Solem pro deo adorantes homines 69.14
Soli omnium folia quotidie oscitant 274.41
Solem quæ herbæ respiciunt 325.22.& 335.45.& 475.38
Solis motus ratio ppè inexplicabilis 331.48
Solis in aquarium transitus quando 334.19
Solis recessus & accessus ad nos 336.46
Sol quotidie ex alio cæli momento quàm priedie oritur 342.41
Solis præsagia plura 343.31.et inde
Sol quale sit futurum tempus præsagit ibidẽ
Sol ubi semel in anno oritur occiditq; 60.19
Sol ne noceat 464.49
Solis Colossus Rhodi mirus 599.39
Solis obeliscus 639.14
Solis urbs ibidem 15
Solis obscuratione pestilentia contrahitur 652.14
Solis honor 225.3
Solis gemma 688.5.& 669.27
Solem contra non mingendum 504.24
Sol ne faciem urat 528.2
Sole nihil utilius 562.7
Solifugæ uermes 532.46
Solifugarum morsus medicinæ 419.16
Solis ciuitas unguentis delectata 229.14
Soli, id est origes feræ 149.34
Solistima tripudia gallorũ qualia 174.39
Sollicitudo animi q. propitiatur 500.8
Sollicitudinis exemplum 175.48 & 176.20
Solon Smyrnæus 381.1
Solpugæ uermes gentem interdum auferunt 138.40
Solstitia quando contingunt 333.9.11.& 336.44.& 9.20
Solstitialis circulus quis 22.26
Somnia quæ tollant 378.10
Somnia non uidentes homines 69.15
Somnia quomodo uera nuncientur 667.35
Somnia quando plurimũ contingant 503.1
Somnia qua arte ut uelis ueniant 508.48
Somnia an uera sint 190.20.& inde
Somniũ quibus competit animalibus ibid.19
Somnium interdum uerum 122.26
Somniorum interp. à quo reperta 126.29
Somnia tumultuosa faciens 474.38
Somnum inducentia fugantiaq; 251.6 & 357.1
Somnus ubi die nullus 91.31
Somnus in stramentis olim erat 315.10
Somnus mediam uitæ partem aufert 633.23
Somno sine respiratione locus nullus 153.1
Somnus quorum grauissimus 155.20.& 141.2
Somni animaliũ consid. 190.12.per totum
Somnus quid ibid.25
Somnum impedientia 417.26.& 551 19.& inde.& 624.42
Somnum facientia 365.38.& 366.27 & 367.10.40.& 368.6.& 378.23 & 379.12.24.& 397.8.28.29.& 298.20.42.& 399.9.& 423.20 & 427.27.& 428.8.& 430.5.& 432.44.et 443.37.& 457.41.& 466.44.& 473.46.& 489.19.et 523.13.16.& 551.16.& 567.24 43.& 155.23
Somnus phreneticos sanans 480.6
Somphos, id est, sylvestris cucurbita & ex ea medicinæ 365.26
Sonchos herba 411.44.& 484.18
Sonticus morbus quo deprehend. 646.43
Sophocles poeta quando & quid de Italie tico 319.32
Sophocles Bacchi iussu sepultus 136.25
Sophocles gaudio obijt 124.5
Sopylos pictor celeberrimus 627.20
Soporem inducentia 702.30
Sorba poma quomodo condiuntur 262.6
Sorbo folia uniuersa decidunt 275.9
Sorba quõ ferantur 295.8.& 301.42
Sorbus arbor quibus uermibus infestetur 309.36
Sorborum natura & ex eis medic. 432.33
Sorborum fructũ consideratio, genera &c. 262.2.per totum
Sorborum conseruandorum ratio 259 37.43
Sorbus quo loca amet 273.22.26
Soricum in occentu auspicia 150.25
Soricum fibræ numero dierum lunæ respondent 25.39
Sorices quibus inimicæ 189.40.49
Soriculata uestis 147.38
Sortilegiorum materia 501.2.per totum
Sory consideratio 696.45.& 607.5 & inde
Sosianus Apollo unde aduectus Romam 233.1.
Sosigenes astrologiæ peritus 332.19
Sosimenes medicus 37[illegible].35
Sostratus statuarius 600.36
Sostratus architectus 641.7
Sosus artifex pauimentorum 659.30
Sotacus medicus 647.9.& 645.21
Sotira obstetrix 505.40
Spadones in Perside quondam regnauere 232.14
Spadonum urinæ usus effectusq; 5043
Spadonia poma 256.40
Spadonia laurus qualis 268.2
Sparganion quid 463.15
Spargus resinæ genus 251.37
Spari pisces 167.31
Spartacus aurum & argentum suos habere uetuit 584.37
Spartacus à M. Crasso uictus & de eo oratio 265.31
Spartania herba quæ 460.35
Spartopolia gemma 670.29
Sparti herbæ cõsideratio 348.3.per totum
Spartum quid ibid.5
Sparti usus & quibus locis prouenit ibid.6
Sparto naues fiebant 441.27.& inde
Spartum frutex qualis ibidem
Spartum herba 192.22
Spasmos stomachi sedantia 573.39
Spasmos prohibentia 548.23
Spasmi morbi remedia 405.27.439.15 & 511.29.& 521.5.& 569.39
Spasticorum, id est, intestina conuulsa habentium remedia 398.20.& 437.29.& 428.4. 431.3.& 437.11.438.36 & 458.29.& 481.14.15.17.507 6.34.et 548.21.573.33.et 665.45
Spatæ uuæ genus 228.35
Specierum illusiones inducentia 449.27 per totum
Specus terræ miri plures 27.5.& inde
Specus plures in quibus uiti generatur 419

Specus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Specus pro domibus 125.33
Specularium lapidum consideratio 648.25 & inde. & 658.34
Speculorū acies menstruis hebetatur 112.4
Specula ocularia ex smaragdo 658.32
Specula ex stanno fieri 610.41
Specula quibus lapidea fiant 645.40
Specula quæ accenduntur 31.11
Speculorum consideratio 592.4. per totum
Specula in poculis ibid.8
Speculi imago quid ibid.12
Speculum quis primus fecit ibid.15
Speculorum aspectus quo hebetatur 505 34. & 112.4. & 206.8
Specularem significationem Simon reperit 216.26
Sphaci herbæ natura & medicinæ ex eo 437.46
Sphæram materialem Atlas primus reperit 3.45. & 126.30
Sphagni herbæ natura & medicinæ ex eo 437.46
Sphagnos aroma 226.29
Sphingis ferę descriptio 135.22. et 189.13 & 646.29
Sphinge Augustus signabat 653.25.30
Sphyræna piscis 579.27
Sphragides quid 616.15. & 663.39
Spicatarum herbarum differentiæ 395.28
Spicæ signi cælestis exortus 340.41
Spicea coronæ usus 314.23
Spica Indica 218.27
Spina Ægyptia 234.11.24
Spina Babylonis 238.38
Spinæ regiæ mirum ibid.39
Spina sitiens quæ 240.27
Spinas inseri nefas 259.17
Spinæ Baccæ 263.23
Spinæ albæ pomum 264.40
Spina qua utantur in nuptijs 273.29
Spinæ flores in coronis & cibis 392.6
Spinarū genera & medicinæ ex eis 445.8 per totum. & 28. ibidem. & inde
Spinæ Arabicæ medicinæ 445.8
Spinæ albæ medicinæ ibid.10
Spinæ Acanthij medicinæ ibid.11
Spinæ Acaciæ medicinæ ibid.14
Spinæ Ægyptiæ differentiæ & ex ea medicinæ ibidem
Spinæ Galatiæ medicinæ ibid.15
Spinæ vulgaris usus atq; natura ibidem 28 & inde
Spina sylvestris qualis ibid.30
Spina appendix qualis ibid.37
Spinæ quo è corpore extrahuntur 521.40
Spina hominis angues generantur 188.2
Spinæ animalis descriptio 206.41
Spinæ doloris remedia 371.24. & 443 33. & 447.49. & 507.30
Spinea sua quæ 243.44
Spinosarum herbarum differentiæ 394.25 & 42. ibidem per totum
Spinturnix avis 173.30
Spionia una 243.44
Spiracula quæ dicantur 27.5
Spirarchi simulachrum 602.17 & 625.36
Spiræ arborum quæ 284.19
Spireon corona 396.29
Spirandi difficultas quo tollitur 377.48
Spirant omnia pulmonem habentia 152.39
Spiritus, id est aeris elementi consid. 2.3
Spiritum subductum emendans 375.2
Spiritam et Pygmei 108.16
Splanchnoptes servus quis 467.30 & 603.23
Splenion herba unde 457.12
Splenis carentia 140.30
Spleneticorum remedia 369.39. & 370 43. & 376.27. & 369.19. & 431 49. & 441.40. & 442.44. & 446.29. & 447.22. et 452.10. & 495.5. & 496.9. & 510.24. 574 12. & 666.20
Splenem consumentia 421.47
Spodij consideratio 607.46. & inde
Spodij medicinæ 426.35. & 428.27
Spodion quid & quomodo fiat 608.3 & 612.2
Spondylion arbor 228.9
Spondilij arboris medicinæ 437.38
Spondylis serpens 497.23
Spondili pisces in medicinis usus 579.1 & 579.15
Spongiarum lapidum consideratio 646 45. & inde
Spongiæ pratorum 351.21
Spongiæ quo lapidescant 446.18
Spongiarum piscium consideratio & genera 166.2. & inde. & 564.3. per totum & 202.32
Spongiarum piscium in medicinis usus 578 1. & 579.16
Spongites gemma 669.34
Sponsæ qualis annulus mittitur 580.49
Spurius Cassius. Quære Cassius
Spuendi superstitiones 601.12. & inde
Sputi sortilegia ibid.2. per totum
Sputi medicinæ ibid.12. & inde
Squali pisces 167.31. & 158.43
Squamæ piscium tegumenta 155.12
Squamæ ferri usus 610.12
Squatina piscis qualis. 579.12. & 155 12. & 165.28. & 158.40
Squatinæ piscis generatio 167.25.30
Squatrata piscis 167.25
Squilla piscis 165.18
Squillarum oculi quales 204.31
Squillarum coitus 167.14
Stachys herba & ex ea medicinæ 447.44
Stacte myrrhæ genus 222.49
Stacula una 243.47
Stadiodromum simulachrum 601.24
Stadium quot pedes contineat 9.45
Stagna aquarum mox exsiccans 470.45
Stagonia quid 222.18
Stalagmia quid 607.28
Stanni consideratio 610.40. et inde
Stannum quid ibid.36
Stanni usus ad quid ibid.40. & inde
Staphylodendron arbor qualis 272.49
Staphylinos, id est pastinaca herba 353.24
Staphylinos quid & ex ea medicinæ 364 49. & inde
Staphylino amatorium inesse 363.10
Staphylinus Venerem stimulat ibidem
Staphylini sativæ remedia ibid.12
Staphylinos herba quæ 463.23
Staphis una genus 421.12
Statana una qualia 246.32
Staticæ herbæ medicinæ 474.13
Statiliæ mulieris senecta 121.31
Statius Sebosus quis 155.38
Stationum syderum consideratio, capitibus 15.16.17. secundi per totum
Statonensia vina 246.44
Statoris Iouis ædes ubi Romæ 598.33
Statua aurea prima 587.34.41
Statuarum origo, honor & quibus ponebantur 597.11. per totum
Statuæ, togata effigie dicabantur ibid.27
Statuæ nudæ hastam tenentes ibidem
Statuarum in capite, nascens herba ad quid 450.46
Statuæ Achilleæ quæ 597.28
Statuarum argenteorum usus per totum 594.12
Statuæ equestres quales ibid.33
Statuarum differētiæ & quibus tributæ ibidē 27. per totum. & 598.4. per totum
Statua ingentis precij 635.4
Statuæ tripedaneæ quorum 598.9
Statuæ pedestres equestresq; & inde ibidem 26
Statuarum in Italia antiquitas 599.3
Statuaria ars quando cœpit 634.26
Statuæ Veneris quidā captus amore 635.21
Staturæ humanæ mensura 112.41
Steatites gemma 670.5
Stelephuros herba qualis 305.28.31
Stelis usci genus 288.22
Stellarum errantium consideratio, natura, cursus, item cetera 3.32. per totum
Stellarum natura ex igne 2.2
Stellis suis eventus assignant quidam 2.12
Stellarū alimentum ex humore 3.36. & 5.5
Stellæ cur cadere creduntur 3.37
Stellarum statio 4.27
Stellarum nullam obscurari terræ obiectu 5.15
Stellæ omnes maiores luna 6.31
Stellæ cur non uidētur die ibidem
Stellæ qualiter die uideri non possint ibid.34
Stellarum errantium motus, occultatio, &c. ibidem per totum
Stellarum errantium stationes, exortus matutinu vespertinūs 6.36. per totum
Stellarum abstides quæ 7.10. & inde
Stellarum errantium miracula unde accidant ibidem 5
Stella cur alias altior, alias inferior esse iudicatur ibid.16. per totum
Stellarum per zodiacum motus ibidem 27 & inde
Stellarum statio cur dicta 8.1
Stellarum errantium colores quales 9.4 per totum
Stellarum inter se intervalla ibid.32 per totum. & 48. ibidem
Stellarum musica ibid.37. per totum
Stellæ in cœlo repente nasci 10.21
Stella noua quando genita 11.20
Stellas cerni totis diebus ibid.43
Stellarum discursus 12.22

Stellarum magnitudo 13.8
Stellæ statuunt uitam hominum 122.4
Stellæ solis aduentu occultantur, abscessu proferunt se 332.45
Stellæ non aspiciendæ agricolis sed signa alia 335.39.per totum
Stellarum circuli quid significent 344.33
Stellarum ortus occasusq; tractatus 331.48 per totum
Stellarum præsagia plura 344.25.& inde
Stellarum piscium consideratio 169. 34 per totum
Stellæ marinæ piscis mirum 169.24
Stellarũ marinarum piscium medicinæ ibidem
Stella piscis 579.16.& 166.36
Stellionum animalium consideratio 199.30
Stellionum consideratio & eorum senectutis depositio 139.19
Stelliones scorpionibus inimici 198.44
Stelliones & angues cutẽ deponunt 546.18
Stellio inuidiosum animal ibid.21
Stellio Prouerbium ibidem
Stellionũ uenenum, ac eorum in medicinis usus eorumq; morsus remedia 331. 10.335 9.& 543.1.& 544.43.& 546.17 551.30.& inde.& 416.15. 531.10
Stemmata lineis discurrebãt ad imagines pictas 613.22
Stephanij senecta 121.39
Stephanitis uua unde 244.32
Stephanomelis herba qualis 481.44
Stephanoplocos tabella 385.48.& 627.9
Stephanopolis pictura ibidem
Stephanos lauri genus 266.8
Stephusæ mulieris simulachrum 602.23
Stercorationis consid. 312.40.& 330.27
Stercorantia segetem quæ sint optima 312 40.& 394.17
Stercoratio mala 312.41.& inde
Stercorandi quando sint agri 294.22.& 312.40.& 330. 27
Stercoratto quo facienda tempore 330.31 & inde.& 312. 41
Stercorato agro quæ seri cupiunt 330.27
Stercoris hominis in medicinis usus 502.31 & inde.& 138.15
Stercutius Fauni filius unde dictus 293.40
Ster. ob stercorãdi artẽ Deus creditus ibidem
Sterelytis quid 590.10
Stergetros herba quæ 467.24
Sterilitatis fructuum causa unde 338.22
Sterilitatis remedium 288. 48.& 502.40 & 507.9
Sterilitatis quadrupedũ remedia 406.45
Sterilitas quib. inducitur 371.40.& 442 39.& 459.27. & 487.40.& 491 10.& 376.& 522.31
Steriliora cuncta pinguia 209.45
Sternutamenti cõsideratio 503.17.& inde
Sternutamenta facietia 382.35.& 389.24 & 399.5. & 400.48. & 457.41 458.9.& 465.18.et 468.45.496 47.& 503.17.& inde.& 567.43
Sternutamenta quo tollantur 378.28.et 424.33.& 439.3
Sternutamentis utilia 444.21
Sternutamentorum salutatio 500.15
Stesichori in eclipsi metus 6.5
Stesichori poetæ infantis in ore luscinia cecinit 177.47
Sthenis statuarius 600.36.& 604.14
Stibium quid 589.28
Stygis aquæ uenenum 552.10
Stilbonis philos. quæstio cũ Diodoro 124.8
Stica uuæ species 248.3
Stillicidia qualia esse debent 297.28
Stilo præconius 582.34.& 653.24
Stymmatis unguenti faciendi ratio 229.21
Stymmi Mineræ genus 589.28
Stymphalides aues quales 201.47
Stypax statuarius, ac eius opera 603.23
Stipendiorum militũ consuetudo 584.8.21
Stipes quæ ibid.9
Styptica medicamenta 446.16
Stipidis ubi ligni uice utantur 291.34
Stipulæ in aruis incẽsæ miræ psunt 339.46
Stipularũ differẽtiæ, bonitas, usus ibid.32
Styracis gummi consideratio 224.14.& 227.40.43
Styracis natura, & medicinæ 437.33
Stœbes herbæ medicinæ 406.7.per totum
Stœbe herba 394.29
Stœchas herba qualis 496.16
Stœchadis herbæ medicinæ 473.15
Stoliditatis animalium exempla 170.15 & 148.9
Stolones unde dicti 289.37
Stolon quid in arboribus ibid. 38.& 295.18
Stolonibus quæ arbores plantentur 295.8
Stolonis Licinij lex, actus, pœna 315.24
Stomacace fons qualis 454.42
Stomachi consideratio 206.46.et inde
Stomachi cruciatus asperrimus 455.9
Stomachum lædentia 367.12.& 370.28 & 372.22.& 378.47
Stomachum recreantia 542.23.& 571.9
Stomacho utilia 263.27.32.45. 365.16 18.21. & 366.2. & 368.5.34. 45 & 369.7.32.& 371.22.372.33.& 376.34.& 384.46.& 410.34.& 411.14.23. & 412.15.45.& 415 39.& 417.28.& 432.5.29.et 495 23.& 510.29
Stomachi præcordijs utilia 369.12
Stomachum purgantia 364.17.& 383.18 & 607.34
Stomachum firmantia 380.28.et 382. 47 & 385.11.& 399.16.& 401.49. et 438.1.& 472.16.& 488.39
Stomacho contraria 378.49.& 381.7.35 & 384.6.& 398.1.& 309.23.401 36.& 414.27. & 416.14.& 418 16. & 420.38.40. & 422.15. 40 41.& 425.9.& 427.3.& 428.22 & 429.14. & 430.31.37.& 433 5.10.30.35.& 434.18.& 440.20 & 456.44. & 465.21. & 477.8 & 487.24. & 491.24. & 463.9 & 542.17.& 607.8
Stomacho omne mustũ inutile 422.15.40
Stomachum ledunt ficcæ fici 430.35
Stomachum astringentia 432.32
Stom. inflãtia 414.6.417.12. 433.25
Stomacho inflato utilia 378.49.369.42 & 371.22. & 373.40. & 378. 21 37.& 397.12.& 398.8.& 406.29 & 496.35
Stomachi morbi remedia 369.49.& 370 35.& 373.40.& 375.9.17.44.& 377.16.19.& 384.3.& 397.4.27 30.& inde. & 398.39. 41.& 405 26.& 406.39. & 412.3. & 414 12.& 415.34.& 419.45.& 420 47.& 425.36.& 426.15. & 427 44.& 428.25.32.47.48.& 429 13.& 430.1.11.et 432.5.11.39.41 & 433.29. & 437.17.& 439.25 & 440.33. & 446.9. & 447.6 17.& 448.35.& 460.44.& 472 16.18.22. & 492.23. & 494.38 & 507.1.& 516.31.& 542.18.23 & 568.28.& 647.38.& 657.23
Stomacho utile contra omnia uitia 382.33
Stomachi malaciæ remedia 504.37
Stomachi fluctuationes sistentia 368.25
Stomachos dissolutos astringentia 367.45 & 383.38.43. & 384.27. & 417 22.& 420.24.47.et 429.47. 432 32. & 433.29. & 439.30. & 486 13.& 488.5.49.& 462.20. 494 27.41.& 502.37.& 528.26
Stomatice herba 405.43
Stomatice medicamentũ quale 429.25.et 432.8.23.& 444.1.& 446.15
Stomaticorum remedia 446.33
Stomoma quid 605.48
Strabones unde dicti 204.42.& 111.7
Strabonis usus acutissimus 114.9
Stramenta optima ex qua materia 320.44
Strangias triticum 319.28
Strãguriæ morbi remedia 365.6.396.28 & 402.6. & 405.27. & 412.2.9 & 425.34.& 436.44.& 437.11 & 440.1. & 441.35. & 445.36 447.48. & 449.16.24. & 456 40. & 476.24.26.35.43.45. 47 & 487.35. & 490.24.& 492.25 & 493.26.& 496.45. & 530.15 & 544.8.& 409.36
Stratiotes herba qualis 450.28
Stratius Iuppiter, id est militaris ubi 287.45
Stratonicus sculptor 594.33 & 603.36.44
Stratonices reginæ pictura 626.4.31
Streptos uuæ genus 244.19
Strepsicerotes ferarum genus 149.35 & 202.12
Strychni herbæ medicinæ 480.22
Strychni, Prouerbium 402.23
Strychnon herba, & ex ea medicinæ ibidem 17.& 496.22
Strychnũ quæ herba 394.16.& 490.36
Striges aues quales 211.31
Strobili qui 270.27
Strobon arbor 223 31.& 224.7
Strongylis aluminis genus 631.21.& inde
Strongilionis Amazonis simulachrum 603.28
Strombus piscis 579.15
Strombi piscis in medicinis usus 576.4
Strophia coronæ 385.40
Strophiola coronæ ibidem
Struma Nonius à Catullo taxatus 660.16
Strumæ herba quæ 468.45

Universidad de Deusto
Biblioteca

Strumæ gutturis remedia 366.41.& 370 14.45.et 373.5.374.13.38.376.31 & 377.36. & 381.32. & 372.10 & 383.9. & 399.11.& 402.13 405.29.& 406.4.48.& 407.4 & 409.35.& 410.12.18.19.48.et 413.13.& 415.27.36.& 417.19 27.& 418.23. & 429.7. & 430 23.& 431.8.19.31.& 436.22.41 44.& 437.15.37.& 439.9.& 444.32. & 448.9. & 458.3.& 468.30.45.& 471.28.& inde.& 474.11.38.& 490.37.& 491.45 & 502.9.& 505.37.& 511.21.& 516.7.& 541.24.& inde.& 44. ibidem.& 568.17.27.& 569.8.& 571.16.& 573.24 30.& 646.1 27.44.& 650.16
Strumas mire prohibet caprificus arbor 431
Strumum herba quæ 490.35 (30
Strutea.i.cotonea poma 257.30.258.26
Struthion herba qualis 480.44
Struthion,& ex eo medicinæ 444.15
Struthion quid 349.47
Struthiocameli auis descriptio 170.8
Struthiocamelus auis omniũ maxima ibidem 175.26
Struthiocameli ova 183.46
Struthiocameli natura calui 202.38
Struth.utrinq; palpebras habent 204.43
Struthopodes fœminæ quæ 108.9
Studiorum amœnitates quærimus prol. 1.51
Studiorũ gratia helleborũ sumitur 457.34
Stulticiæ exemplum 170.15
Stupa quid 347.15
Sturiones pisces uidẽtur quos scribit 154.31
Sturnorum auium cõsideratio 146.46
Sturnus Græco ac Latino sermone docilis 181.32.& inde
Sualternicum electri genus 655.40
Suarius negociator Scipioni similis 386.24
Subcutiæ aquæ 55.23
Suberis arboris consideratio 270.1
Suber in mulierum calceis ibidem 3
Suber arbor proprie glandem fert 268.32
Suber nõ sentit facile cariẽ aut uetustatẽ 285
Suber iunatur cortice detracto 310.34 (29
Suberi non decidunt folia 274.5
Suberis arboris medicinæ 436.31
Subis auis 173.33
Subsolani uenti exortus quando 15.25
Subsolanus uentus, Græce Apeliotes, qualis 343.8
Subsolanum quæ spectare debent ibidem
Subsolanus uentus 14.49.& 15.25
Suburrana tribus Romæ 315.8
Succinorum gummi cõsideratio,usuiq; 655 21.& inde.& 656.16
Succina quibus proueniant locis ibidem 25
Succinum quo oritur modo 656.31
Succinum unde dictum ibid.35
Succini odor qualis ibidem 36
Succinum à Germanis asportatur ibid.37
Succini copia ubi 61.20
Succini medicinæ 656.40.& 657.17
Succino animalia adhærentia 657.1
Succini genera plura ibidem
Succinum quæ in se attrahunt ibid.7
Succinis gemmæ adulterantur ibid.24
Succinum cur infantibus alligatur 657.13
Succorum consideratio 259.31.per totum & 264.8.& inde 282.45.& inde
Succi hortensium consideratio 361.41
Succus sanguis arborum 282.45
Succi omnes optimi unguentis 228.47
Succorum coloris consideratio 264.12
Succorum odoris consideratio ibidem
Succus myrti miræ naturæ ibidem 45
Suculariũ cœlestis signi occasus 235.17
Suculæ sydus terræ,mariq; turbidũ 335.17
Suculæ unde dictæ ibid.22
Suculorũ syderis ortus ibid. 25.et 340.49
Suculæ stellæ quæ 13.37
Sudines scriptor 654.49
Sudis piscis 579.26
Sudorem non emittentes 113.20
Sudorem inhibentia,tollentiaq; 374.21.& 384.49.et 397.39.et 427.2.41.& 434.1.et 523.17.631.12.632.16
Sudorem mouentia 371.11.et 378.46.& 397.48.& 406.39.& 428.15.& 430.30.& 438.16.et 441.9.444 34.& 449.24.& 465.34.et 483 16.& 491.7.& 493.16. 496.35 & 560.49
Suum cutiq; placet 247.11
Suis quisq; faucet 634.34
Suum animaliũ cõsid.& natura 148.36
Suum generatio partusq; ibid.209.35
Suum generatio partusq; 348.42
Sues in sacrificijs ibid.44
Suum uita longissima ibidem 45
Sues quibus morbis infestentur ibidem 47
Suibus in luto grata uoluptatio ibidem
Suibus anima pro sale data 149.1
Suum solertia ibid.2
Suum castratio ibid.4
Suum sapores plurimi ibid.8
Sues feræ semel anno gignunt ibid.20
Suibus feris moribus in coitu plurima asperitas ibidem
Suum marium inter se dimicatio ibidem
Sues in Arabia non uiuunt ibid.24
Suum scorpionibus ictarũ medicina 570.21
Suum coitus qualis 180.20.& inde
Suum rabies quo mitigatur ibid.24
Sues post impregnationem coeunt ibid.27
Sues quibus delectentur 189.16.& inde
Sues quibus inimicæ ibid.44
Suis primiparæ uulua optima 209.36
Sues spirantes à moribus rosæ ibid.48
Suibus quæ glandes prosunt magis 269.10
Suibus quibus carnes meliores ibidem
Sus fœmina efficacior quæ nõ peperit 510.49
Sues ubi ungulas habent solidas 213.35
Suibus serpentes in pabulo 216.1
Sues quo crassescant,pinguescantq; 238.9 & 491.30.& 148.49
Sues quo necentur 487.40.& 149.7
Suibus dentes nunquam decidunt 206.5
Suibus costæ denæ 209.25
Sues uenenis quibusdã non læduntur 531.21
Sues sine splene inueniri 457.12
Sues quomodo sine lyene fiant 441.40
Suũ morbi remedia 444.47.et 451.16 25.& 457.12.& 478.29.523.27 & 579.19
Suibus contraria 463.37
Suum sinus qualis 293.42.49
Sus fimo suo prodest uarie 510.48
Sullo adipi quanta laus ibid.44
Suillum lac quale 510.25
Suilli,id est boleti genus 269.38
Suillorum uenenis utile 412.39
Suetonius Paulinus consul de Atlante monte 65.45
Suffetiæ uestalis uirginis status 598.14
Suffitus materia 444.37
Suffragia mentium pœna 628.33
Suffusionũ morbi rem.508.14.20.509.2
Suggillatorũ remedia 379.30.& 413.12 & 421.41.& 427.29.& 428.26 & 433.18.& 448.29.& 489.12 & 572.7
Sulcorũ in agro latitudo,longitudoq; quanta esse debet 304.23
Sulphuris consideratio, natura, genera, loca 630.2.per totum
Sulphuris effectus ibid.14
Sulphuris in religione usus ibid.20
Sulphuris suffitu domus expiantur ibidem
Sulphuris odorem fulgura,fulminaq; habent ibidem 22
Sulpitius Gallus cõsul,& eius inuentũ 5.43
Sulp.Gallus eclipsis causam explicat ibidem
Sulpitius L.consul 581.35
Sulpitius Galba 583.1
Sulpitius Gallus quis 9.35
Sulpitius Seruius consul 18.21
Sulpitij Qu.consulatus 121.34
Sulpitiæ Fuluij coniugis pudicitia 117.34
Sumen quid,& unde dictum 149.11
Sumen suis optimum 209.40
Summani Dei ædes Romæ 529.24
Summanus deus quæ fulmina mittat 17.12
Superbiæ sedes ubi 203.21
Superborum redargutio 106.2.& 110.2
Superbiæ exemplum 180.12.et inde
Supercilliorum cõsideratio 203.20.& inde
Supercilia quo denigrari possint 550.40
Supercilia;affectuum indicia 203.21
Supercilium unde dictum 204.48
Supercilliorum indicia 215.31.et 203.21
Superstitiosa apud Plinũ 325.14.& 327 25.32.& 356.18.19.32.& 363.35 & 364.43. & 368.37.& 370.48 372.47.373.2.& 389.26.28. 399 11.17.24.& 401.13.& 402.13.et 405.21.& inde.& 407.1.408.16 409.14.19.410.19.416.27.417 48.& 429.6.36.et inde.& 431.29 & 432.12.& inde.& 435.20.436 25.& 441.41.& 443.8.& 444 42.& inde.& 447.29.& 449.27 per totũ.& 450.47.& 451.2.9.10 25.42.& inde.et 463.2.& 466.20 34.& 468.17.& 471.30.& 477 38.& inde.& 479.47.& 487.47 & 493.28.& 496.14.& 497.7 & 498.37.per totũ.et 501.2.per totũ & 512.39.& 519.41.& inde.529. 16.& inde.& 530.25.& inde. 536 26.& inde.& 540.15.& 545.39.et 545.20.& inde.et 569.23.40.570 1.& 573.40.& inde.& 575.59.&

Universidad de Deusto
Biblioteca

Inde. 609.45. & 664.20.21. 667 10.36. & 746.30. per totum
Superuacuorum diligentiam affectare non no strum est 289.47
Super fœtare quædam animalia 187.27. & 110.29
Suppleandi materia 415.3
Suppurationũ, id est apostematum ad saniem tẽdentiũ remed. 398.10.12.44.646.3
Suppuratiores quibus extrahũtur 415.24 29. et 417.5.16. & 421.46. et 425 36. & 426.8.14. & 432.28. 436 28. & 439.9.40. & 446.48.450 40. 458.3.34. & 465.30.473.39 & 492.23. & 497.21. & 496.30
Surœ animalium quales 213.27
Surculorum ultium ac aliarum arborum natura 303.10. & inde
Surditatis remedia 362.38. et 369.25. & 373.46. & 456.39
Surdi ob aquæ Nili fragorem 101.6
Surrentinæ uuæ quales 242.45. et 243 48. & 346.28.422.29.42. et inde
Surrentina uasa 628.32
Susinum unguentum ex quibus 229.39
Suspendij mirum 276.33
Suspirioforũ remed. 363.10. & 364.24 & 366.37.39. & 373. 8.43. et 375 33. & 380.27. & 382.35. et 398.20 & 400.44. & 409.36. & 418.45 & 421.47.430.38. & 433.41. & 437.14.439.14. & 444.22.448 32. & 449.12. & 472.36. 483.8 487.18. & 696.10.516.36. et 573 38. & 612.27. & 630.18
Sutor ne ultra crepidam quærat, Prouerbium 612.20
Sutrinam artem Boethus reperit 125.42

T

Tabanus uermis 199.43. & 201.8
Taberius seruus 622.32
Tabulæ codicibus implebantur 613.23
Tacapensis Aphricæ ager, malum triferã habet 277.14
Tactus cunctis cõmunis animalibus 188.43
Tadius pictor 627.12
Tædæ arboris consideratio 279.39
Tædam non nisi mares portant ibid. 40
Tædæ in sacris usus ibidem
Tæda picis materia 271.23
Tæda arbor montes amat 273.19
Tædæ medicinæ 439.21
Tæniæ piscis medicinæ 572.17
Talearum satus consideratio 300.33
Talearum cultura ibidem 39. & inde
Talentum quantum cohtineat 584.49
Talentum Atticum sexdecim sextarijs taxatur 626.8
Tali quibus nõn sint 213.30. & inde
Talorum medicinæ 478.47
Talpana uua 244.6
Talpæ animalis cõsideratio, natura, cæcitas, usus 539.36. & inde
Talpæ armo tacta femina uberiora fiũt 327
Talpa magicis aptissima 539.38 (28
Talpæ cordis mirum ibidem
Talpæ in medicinis usus ibid. 40.541.33
Talpæ interdũ oppidum suffodiunt 138.37
Talparum copia ubi 150.40
Talparũ è pellibus cubicularia stragula ibidẽ
Talpa sub terra degit ætatem 188.21
Talparum mirus auditus ibidem
Talpa uisu caret, oculorum tamẽ effigies inest ei 203.27
Talpæ semper defossæ uiuunt 152.47
Talpa subterraneum animal 169.9
Tamarix arbor nullum semen, aut fructũ gerit 276.31
Tamarix frutex 238.36
Tamarici folia non decidunt 274.5
Tamarici folia carnosa ibid. 48
Tamaricis medicinæ 441.38
Taminia uuæ genus 421.13.27
Tanum herba 394.1
Tanaquil Tarquinij prisci uxor 652.22
Tanaquilis lana 147.33
Tanos gemma qualis 659.29
Taos gemma 670.13
Taphiusius lapis qualis 647.32
Tapsi, id est sinapis 360.29
Tapsia herba qualis ibid. 25
Tapsiæ herbæ medicinæ 471.22
Taraciæ uestalis statua 598.14
Tarracinæ uuæ quales 243.47
Tarandi animalis consideratio 140.32.35
Tarandus colorem mutat ibidem
Tardas, quas aues Hispa. appellat 175.29
Tarentina uina optima 246.49.244.16
Tarentinæ pineæ nuces quales 257.21
Tarentina pyra 259.9.36
Tarentinæ ficus quales 260.36
Tarentinæ nuces 262.30
Tarentinæ castaneæ quales ibid. 43.47
Tarentina myrtus qualis 265.16
Tarentina cupressus 279.33
Tarentinus medicus 364.28
Tarenti Colossus 599.34
Tarpeio delubro caput ho. inuẽtũ 499.11
Tarquinio regi à Sibylla allati libri 236.16
Tarquinius Priscus Romanorum rex quando 254.8
Tarquinij Prisci filius primum prætexta donatus 580.36
Tarq. Prisci statua sine annulis ibid. 34.38
Tarquinius Priscus aurea tunica triumphat 585.46
Tarquinij Prisci pater 614.23.627.39
Tarquinij Prisci opera Romæ 643.16.18
Tarquinius Superbus Romanorum rex hortum colere solitus 350.6
Tarquinius de sanguinario nuncio ibidem & 360.21
Tarquinij Superbi de decussis papaueribus historiæ 360.20
Tarquinij superbi dirum factum ibidem
Tarquinio regno pulso serpentem latrasse 143.31
Tarraconensia uina 247.9
Tarrupia uua qualis 244.17
Tarum arbor 225.39
Tasconium quid 586.27
Tatius L. Ruffus cõsul qd circa agros 317.11
Tarræus sal qualis 560.14
Tauricus sculptor 594.33
Taurici pictoris opera 736.16.626.48
Tauromenitani collis uuæ quales 243.9. & 246
Tauri 59
Taurus auis eiusdem dicta 181.15
Taurorum coitus 186.35
Taurorum fel quale 208.16
Tauri in medicinis usus 520.30
Tauri Indici miri 135.32
Taurorum consideratio 145.45. & inde
Taurorum inter se dimicatio 146.18
Tauri generositas in quo ibid. 15
Tauri sanguinis remedia 370.21
Tauros necandi inuentio 146.21
Taurorum uictimæ laudatissimæ ibid. 22
Tauri sanguis uenenosus, & contra eum remedia 412.7. & 210.36. & 431.23. & 511.45
Tauri, id est terrestres scarabei 541.37
Tauri cælestis signi stellæ quæ 13.36
Taxica, id est toxica unde dicta 271.19
Taxicon quid 473.43
Taxi arboris consideratio 271.14
Taxus arbor ubi uenenosa 271.15
Taxus quo innoxia fiat ibid. 20
Taxo folia non decidunt 274.5
Taxi arboris medicinæ 445.49. et inde
Tectoria qua ratione fiant 649.43
Tegetes ex qua materia 396.19
Tegulas Cinyra primus reperit 125.36 & 627.43
Tela, sagittasq; è corpore extrahentia 461 25. & 482.23. 40. & 497.12
Telorũ uenena extinguẽs 413.22.509.19
Telchius Castoris, & Pollucis auriga 83.26
Telephanes pictor 614.10
Telephion herba 496.40
Telestus docta 623.36
Tellana ficus 260.38
Tellicardios gemma 669.40
Telinum unguentum 229.43
Telirrhizos gemma 669.39
Telis, id est fœnum Græcum 452.6
Telluris ædes Romæ 598.39
Telmesicum uinum 247.22
Temetum, uinum dicebatur 248.46
Temperamento utendum 428.5
Temperantia in cibis utilissima 503.13
Tempestatum cõsideratio 13.2.24 & 16.18.33. & inde
Tempestatũ pronostica, præsagiaq; 34.24
Tempestates quibusdam certis annis intenduntur ibidem
Tempestate imminente, uasa sudare dicuntur 345.31
Tempestates quæ nocentur 338.4
Tempestates ex quibus exeant syderib. ibid. 5
Tempestatis signa 566.32. & 343.24
Tempestatum remedia 339.19. & 665 49. & 667.12
Tempestiuitas quantum prosit 283.45
Templorum fastigia unde orta 627.44
Templum in toto orbe excellentissimum uide 642.14.30.40
Tẽporis æqualitates quib. distinguũtur 22.26
Tempora tria seruanda in satione arborum 301.31
Tẽporis cardo quadripartite distinctus 353.5
Tempora tria ueteres fructibus metiebantur 338.28
Temporis partes quales futuræ sint quæ noscunt

Universidad de Deusto

scitur 344.21
Temporum doloris remedia 384.7
Tempse uinum quale 247.1
Temulentia unde dicta 248.46
Temulentia libidines docet 253.7
Tenasmos qd,et eius remed. 518.9.571.11
Tenasmi morbi remedia 366.48.& 418 11.& 473.30.& 489.49.492.28 & 510.26.& 543.22.& 574.25 29.& 589.48.& 612.13.& 380 30.& 381.42
Tenasmis utile 378.27
Tentyritæ populi Crocodilis terrori sunt 137 23.& 500.42
Tephria quid,& unde 638.27
Tephritis gemma 669.42
Tepidare quid 312.10
Teragus piscis 579.21
Teramnon quid 327.14
Terebinthi arboris consideratio 233.16 per totum.& 271.47
Terebinthus quando germinet 275.34
Terebinthus quæ loca amet 273.20
Terebinthus quando semen,& fructum reddit 276.26
Terebintho non decidunt folia 274.4
Terebinthi natura qualis 285.1
Terebinthi calices ubi ibid.2
Terebinthi picem fundunt 251.31
Terebinthi resina qualis ibid.34
Terebinthi medicinæ 437.49
Terebinthi zusa gemma 66.34
Terebra Gallica qualis,et eius usus 299.40
Terebra à quo reperta 126.5
Terebrarum uaginæ ex qua materia 287.5
Teredinum consideratio 286.13. per totum
Teredo quæ propriè dicatur ibid.14
Teredines cur non generentur in lignis quibusdam ibid.17
Teredines quarum arborum materiam nõ attingant ibid.18.& 272.31
Teredini quæ arbores obnoxiæ 136.10
Teredines facile sentientia 389.29
Teredinis mira uis 191.4
Teredini dentes mirabiles ibidem
Terei patria quæ 176.38.& 55.7
Terei tecta cur hirũdines nõ intrent 176.38
Terentia Ciceronis uxor uixit annos centum decem & septem 121.32
Terentius Cneus scriba 236.1
Terentius Caius Lucanus 618.11
Terentij Coracis interitus 124.20
Tergeminos interdum nasci 109.2
Tergilla qd Ciceroni obijcere solitus 253.32
Tergoris animalium consideratio 211.4
Tergora quibus animalibus durissima ibid.7
Tericles sculptor,& eius calices ex Terebintho 285.1
Terracina syluis scatet 279.19
Terræ elementi cum alijs elementis situs, et ordo 2.8
Terra media elementorum ibidem
Terra sola elementorum immobilis ibid.9
Terræ umbra qualis 5.13
Terræ umbrã lunam non excedere ibid.15
Terra minor quàm luna ibid.25.38
Terra quæ habitabilis 7.28
Terræ consideratio 19.22.per totum
Terra cur mater nuncupatur ibidem
Terræ erga homines beneficia ibid.23
Terra elementorum mitissima ibid.30
Terræ forma qualis 20.12.per totũ.et 21 ibidem.per totum.& 22.29.& inde
Terram globosam esse 20.12.& 22.19
Terræ figura pineæ nucis 20.25
Terram undiq; coli ibidem
Terra in mundi sita medio 21.12.& 22.20
Terræ habitabilis portio 21.42.per totum
Terræ zonæ quinq; ibid.46
Terra mundi punctus 22.12
Terræ mediũ optimè temperatum 24.21
Terræ nouiter natæ ubi 25.46.& 26.6
Terræ quasmaria irruperint 26.15.per totũ
Terræ à mari sublatæ ibid.30.per totum
Terræ absorptæ plures ibid.25.per totum
Terræ rerum copiæ ibid.45.per totum
Terræ semper tremẽtes 27.13.& 16.ibidẽ
Terræ cantu saltantes ibid.20
Terræ mira plura ibid.25.per totum
Terra quædam animalia uiuunt 189.7
Terra quædã arbores nasci nequeũt 286.15
Terra quando fertilis 290.25
Terra sita quãdiu durent 282.48.286.32
Terræ cum arborib.societas 291.5.per totũ
Terrarum differentiæ plures ibid.19.& inde.& 292.9.per totum
Terræ quæ arborib.frugibusq; aptæ 291.19
Terra pinguis uni,non semper pinguis alij ibidem 23.& inde
Terræ amaræ,& macræ quomodo probentur 292.9
Terræ qualitatum probatio ibid.& inde
Terrarum uitia ibid.14.& inde
Terræ odor qualis esse debet, & quomodo cognoscatur ibidem 28.& inde
Terræ quæ frugibus serendis utiles ibid.36
Terræ cultura intermittenda ibid.37
Terra ubi fertilissima ibid.41
Terræ quõ terra emendentur ibid.43
Terræ genera plura 293.2.per totũ.& 14 ibid.per totum
Terræ ut pingues fiant,capitibus 6.7.8.9 lib.decimiseptimi
Terra parens nostra,& eius in omnes beneficia 313.49.& inde.& 315.38
Terra cur antea fertilior,quã modo 315.29
Terras quales colere solent ibid.39
Terra quibus seminibus emacretur 322.33
Terra apta cuiq; segetũ 327.41.328.22
Terra quæ cuiq; apta legumini 327.47
Terrã macrã,& pinguẽ quæ exigũt ibidem
Terræ cultura 320.39.per totũ
Terræ qualitas,& quid post aliud recipiat ibid.21.& inde
Terra quæ uaria recipit semina ordine quodam ibid.& inde
Terra quæ alternet,& quæ non ibidem
Terra quando aranda 334.47.& 336.15
Terræ cum cælo societas 337.31
Terræ fel herba quare dicta 459.16
Terræ malum herba 461.43
Terræ uenenum quæ herba dicatur 462.8
Terra auaritiæ causa effoditur 579.4.& 20.1.& inde
Terræ benignitas,ac beneficia 628.24.& inde.& 19.22.per totum
Terrarum uarietas 629.8.per totum
Terræ quæ in lapides uertuntur ibidem
Terrarum genera,& medicina ex eis 631 43.per totum
Terra scorpiones,serpẽtesq; necãs 632.48
Terræ tuber herba quæ 463.34
Terræ hiatus qualis,& unde ibidem
Terra à talpis excitata in medicina 541.35
Terræmotus consideratio,capitibus 81.82 83.84.lib.2.& 642.15
Terræmotus effectus 24.41.per totum
Terræmotus causa quæ 24.26.per totum
Terræmotus prædicitur aliquando ibid.29
Terræmotus futuri signa 25.9.per totum
Terræmotus futuri auxilia ibid.15.per totũ
Terræmotus ingens ibid.28.per totum & 38.ibid.per totum
Terræmotus miracula ibid.38.per totum
Terræmotus qui,& quando noxij 16.7
Terræmotus ubi nũquã,et ubi semper 27.32
Terræmotus aquas profundunt, sorbentq; 557.25
Terræmotu montes rumpi 112.44
Terrena in cælum tendentia deprimit syderũ uis 12.37
Terrenorum uasorum usus 576.11
Terrestrium animalium generatio 186.20
Terrorem inducentia 450.9
Tertianæ febris remed. 380.43.& 401 14.& 407.1.& 409.15.19.418 4.& 450.48.& 460.29.& 479 42.& 480.1.& inde.& 494.46 502.16.& 505.38.40.& 552.32
Tesseras quis reperit 126.25
Testacea pyra 259.9
Testium animalium consideratio 214.22
Testes buteonibus terni ibid.25
Testium & genitalium morbi remedia 369 47.& 371.9.& 374.16.380.46 & 384.2.& 397.46.& 400.18.et 410.7.& 417.7.39.& 425.34.et 438.33.& 433.39.& 434.39.436 43.& 441.21.& 646.36
Testium tumores sedantia 376.9.& 436 37.& 477.20.30.& 518.32.564 34.& 632.15
Testium inflammationes & ardores sanantia 417.46.& 418.43.& 421.8.& 425.17.& 476.33.& 563.29.& 568.39
Testiculi suum lege interdicti 149.9
Testudinum piscium consideratio,genera,usus,medicinæ 568.12.& inde
Testudinum cibus ibid.16
Testudo quõ citra fastidiũ sumi possit 576
Testudinum consideratio,natura,ca- (11 ptura, locus 154.34.per totum
Testudinum mira magnitudo ibidem
Testudines ubi cornigeræ ibid.49
Testudinum partus ibid.46.& 167 11.& 169.3
Testudines terrestres 155.3
Testudines cortice teguntur ibid.11
Testudinis pulmo qualis 207.38
Testudines Celtinæ 155.2
Testudines ubi ut sacræ adorantur ibid.3
Testudines sine lingua,& dentibus,& quid loco eorũ 206.49.& inde 154.44

Teſtudines piſces quando ſecari cœptæ 287 17.& 155.7
Teſtudines cum ſerpentibus pugnaturæ, Cuni la herba ſe muniunt 376.41.138.6
Teſtudines ubi maximæ 91.44.& 93.41
Teſtudo ubi plurima 100.5
Teſtudinum in medicinis uſus 576.2.11
Teſtudines in ædificijs à quo inuentæ 126.21
Tetanicorum, id eſt, muſculos qui ſunt ſecundum ſpinam inflectere non potentium, remedia 431.3.& 481.14
Tetartemorium quid 121.48
Tethalaſſamenon uinum 247.40
Tethea piſcis 579.17
Tethearum medicinæ 574.23.& 576.5
Tetradoron laterum genus 629.31
Tetragnathij natura 532.20.& inde
Tetralix herba 194.26.& 394.46
Tetraones aues 175.24
Tettigometra quid 199.10
Tettigoniæ cicadarum genus ibid. 6
Teuca Illyriorum regina Romanorum legatos perimit 598.8
Teucer cruſtarius 59.44
Teuchites iuncus 397.10
Teucriæ herbæ medicinæ 476.10.21
Teucrion herbam Teucer reperit 457.8
Teuchalis herba 494.34
Teuthonũ legati facetum reſponſum 615.18
Teuthrion herba quæ 389.38
Textilia à quibus reperta 125.41
Thalaſſegle herba qualis,& ubi 450.11
Thalaſſites quid 247.40
Thales philoſophus quando 5.47
Thales ſolis defectum reperit ibidem
Thales horologij inuentor 24.5
Thaletis Democritiq; de oleo empto prudens factum 337.31
Thalictrum herba 496.47
Thalaſſomeli quid 558.46
Thamyras citharœdus 626.47
Thamnacum herba 402.9
Thapſias arbor 239.24
Thaſium uiæ ſpecies 243.7.& 244.20 & 251.9.& 247.23
Thaſium uinũ 247.17.249.21.251.6
Thaſiæ nuces 262.29
Theamedes lapis ferrum abigit 643.34
Theangelida herba qualis 450.12
Theatra croco repleri ſolita 388.42
Theatrũ Ro. quando & à quo 643.2.46
Theatra penſilia 644.14
Theatrorum uela qualia 347.38.& inde
Theatrorum orcheſtris uox ſuperiecta deuoratur 215.11
Thebaidis regionis fertilitas 328.28
Thebana urbs ſæpius capta 176.37
Thebæ ab Alexandro captæ 601.27
Thebarũ tecta cur birũdines nõ ſubeãt 176
Thebanũ bellum quando 287.38 (37
Thebis rex 641.38
Thecolitos gemma 669.42
Thelephanis ſtatuarij opera 602.15
Thelephanes pictor qualis 614.20
Thelephũ Achil. qua herba ſanat 456.46
Thelephi uulnus ab Achille ſanatur 610.5
Thelephi pictura 620.7
Thelygonon herba qualis 484.13.14 & 478.20
Thelygonos herba quæ 490.15
Thelyphonon herba qualis 464.20.22
Thelypteris herba 491.28
Themiſo medicus 250.46
Theocriti incantationes 499.31
Theodorus præſtigiator pictus 627.15
Theodorus plaſtices inuentor 627.39
Theodorus architectus 641.43
Theodori ſtatuarij opera 603.30
Theodori pictoris opera 626.44.627.12
Theodori fundus 616.34
Theombrotus quid erga Ptolemæum 118.7
Theombrotion ſcriptor 449.48
Theomneſtos pictor 604.21.& 623.29
Theontij pictoris opera 626.46
Theon pictor ibid. 47
Theophraſtus quãdiu ante Plinĩ 348.24
Theophraſtus quando floruit 237.23.& 590.34
Theophraſtus de coronis 386.42
Theophraſti laus,& quæ cõtra eum ſcripſit, prologo 1.101.& 254.4
Theriace uitis mira 251.7
Theriacæ confectio qualis 385.16.526.22
Theriaca contra uenena 385.16
Theriacæ compoſitio in limine ædis Aeſculapij inciſa ibid. 17
Thericles ſculptor,& eius calices ex terebintho 285.1
Therimachus pictor quando 620.35
Therionarca herba qualis 450.5.463.27
Therminũ lupinorũ oleum ad quid 428.11
Theromachus ſtatuarius 600.35
Theſei pictu. 619.48.627.26.626.13
Theſeo hecale quã herbã apponit 411.44
Theſion herba quæ 395.48
Theſium herba qualis 409.46
Theſſa piſcis 579.17
Theſſalia quãdo ficorũ habet copiã 275.41
Theſſaliæ lacus emiſſus quid attulit 293.43
Theſſaliæ magica 538.21
Theſſalorũ de necãdo tauro inuẽtũ 146.20
Reliqua quære parte ſecunda.
Theſmophoria, id eſt Cereris ſacra, nõ niſi à caſtis celebrabantur matronis 441.4
Theſpiadum præliũ 602.10.636.15.41
Thetidis deæ ſimulachrum 635.26
Theudactylus gemma 670.6
Thia arbor 237.20
Thiatis menſis 494.4
Thieldones equi quales 144.42
Thieum ſuccinum 656.17
Thyadum ſimulachrum 635.17
Thimarchides pictor 604.21
Thymbra herba 360.3
Thymelæa frutex 238.29
Thymi herbæ ſpecies, natura, uſus 390.44
Thymum apibus gratum ibid.& 194.12
Thymi augurium 390.45
Thymi ſemen deprehendi nõ poteſt ibid. 46
Thymi ubi ingens copia 291.4
Thymo apes delectantur 392.19
Thymi genera,& medicinæ ex eo 400.6
Thimon pictor 604.21
Thynni piſcis medicinæ 573.23
Thynni piſcis in medicinis uſus 577.35
Thynnorum copia ubi 151.35.et 155.41
Thynni præcipua magnitudo preciumq; 155.29
Thynnorum captura quando 156.22
Thynnis uita breuis ibid. 24
Thyrreus lapis qualis 30.17
Thyſias pictor 604.21
Thyſicrates ſtatuarius 602.12
Thyſſelij herbæ medicinæ 465.42
Thlaſpe herba quæ 496.49.& 497.5
Thoas quidam à dracone ſeruatus 134.20
Thoes luporum genus 140.33
Thoes leonibus inimici 189.48
Thoracis morbi remedia Quære pectoris remedia
Thorybetron herba qualis 474.15
Thraces ex quibus panem faciunt 406.2
Thraces lapillo dies quales ſint computant 118.49
Thracia rigore frugum fertilis 291.48
Thraciæ triticum quale 319.25.& 320.1
Thracum Bacchi ſacra qualia 279.46
Thraciæ uinum quale 245.27
Thraciæ gemmæ genera tria 669.41
Reliqua quære parte ſecunda.
Thracius lapis aqua accẽditur, extinguitur oleo 588.47
Thraſcia uentus 15.5
Thraſon pictor 604.21
Thrauſton lachrymæ genus 226.26
Thryallis herba quæ 395.29.et 464.16
Thripes uermes quales 286.15
Thucydidis exilium,& laus 116.35
Thurianus tomus 579.16
Thurinorum collium uuæ quales 244.17 & 247.1
Thurinus ager ubi, et in eo quercus mira 274
Thus Minæum unde 221.32 (7
Thus Lydiæ quale 279.10
Thuris conſideratio 221.24.48.& inde
Thuris natura, ac genera ibid. 48.& inde
Thuris ligno Sabæi coquunt 224.15
Thure non ſupplicabatur Troiano tempore 228.48
Thus etiam in Syria prouenit 253.22
Thuris copia ubi 98.17.& inde
Thure dijs ſupplicatur 415.3
Thus terræ quid 438.9
Thus contra cicutam 465.3
Thuſcorum de fulminibus opinio 17.10
Thuſcis ager nono aratur 329.29
Thuſciæ uuæ peculiares 244.5
Tiberiana pyra quæ 259.6
Tiberius Imp. quid in ſternutamentis 500.1
Tyberij conſulatus,& de Cometis carmẽ 10
Tyberij principatu ingẽs in Aſia terræmotus fuit (27 25.39
Tyberius nocte ac die in Germaniam proficiſcitur 114.14
Tyberij tempore chartæ inopia 236.22
Tyberij Imperatoris nobilis menſa 236.41
Tyberius quid de nobilitate uini ſenſerit 246.29
Tyberij Claudij tempore inſtitutum ut ieiuni biberent 353.18
Tyberius Imperator qualis fuerit ibid. 23
Tyberius Imp. ad merũ pronus ibid. 24
Tyberius quibus piris delectatus 259.6
Tyberius quid balanum uocabat 262.42

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tyberius Imperator lauro coronabatur tonante cœlo, & quare 266.24
Tyberius quibus lignis naumachiarium ponticum reficit 283.37. & 287.29
Tyberius in capillo tondendo seruauit interlunia 284.3
Tyberius imperator cucumere delectatus 351.24
Tyberius fisere maxime delectatus 353.30
Tyberij dictum de Asparagis, & Corruda 358.29
Tyberij arx in Capreis insula 41.31
Tyberius picturam in templo Augusti ponit 615.35
Tyberium Agrippina uxor boleto perimit 412.28
Tyberius ingẽti precio picturã emit 620.1
Tyberij marmor 638.20.23
Tyberij principatu mirum uitri temperamentum repertum 651.33
Tyberius quid erga Menelai imaginem egerit ibid. 41
Tyberij imperatoris morbus 470.3
Tyberius imp. quo natus augurio 184.43
Tyberij imperatoris parentes ibidem
Tyberius imperator nocte ut die cernebat 204.38
Tibiarum materia 237.44. & 280.39
Tibiarum doctrinæ plures 282.1. & inde
Tibiarum differentiæ plures 282.1
Tibiarum repertores 126.32.37
Tibiarũ animalium ulceribus utile 430.45
Tybur oppid. ante Romam, & ibi ilices tres 287.36
Tybur tus Tyburis conditor ubi inauguratus ibid. 37
Tyburtus quando, & cuius filius ibidem
Tyburti mira Tilia 300.13
Tyburti uua quæ 244.13
Tyburtina ficus qualis 260.29
Ticimensis agri fabulũ nigrũ utile 291.23
Ticinius P. primus Romam tonsores duxit 127.25
Tigranes Rex à Pompeio uictus 115.24
Tygrinæ mensæ 237.4
Tygris fluuius non inuehit limum ut Nilus 327.44
Tygris flu. restagnatio, ac fertilitas 328.30
Tygridis feræ consid. 134.40. & inde
Tygrũ ferarũ ubi copia 89.49.134.40
Tygrides à quo primũ adue. Romã 134.37
Tygridum erga natos affectus ibid. 41
Tygridum coitu, canes concipere 143.2
Tiliæ arboris consideratio, & genera plura 272.26. per totum
Tiliæ fructũ nullum animal attingit ibid. 29
Tilia quæ loca amet 273.22.23
Tilia quando germinet 275.33
Tilia mollissima, calidissimaq; 285.11
Tiliæ aptæ scutis ibid. 19
Tilia mira omni gen. pomorũ onusta 300.13
Til. ad mille usus petitur 337.5
Tiliæ arboris cortex ad quem usum 270.8
Tiliæ medicinæ 440.16. & inde
Tillo quidam qui uitæ restitutus post mortem 454.8
Tylon uermis 537.1
Timagoras pictor 618.41
Timanthes pictor 619.24.620.14.12
Timarchides sculptor 636,22.24
Timarchi maxillæ quales 205.46
Timarchus statuarius 600.38
Timarete pictrix 619.2. & 627.13
Timaris regina 669.18
Timelæa frutex 238.29
Timentum hominum remedia 458.32. & 507.11. & 508.42.43. & 570.15 & 577.47. & 658.18. & 505.43
Timoris signum in oculis 203.43
Timomachi pictoris opera 626.5.627.4
Timon philosophus qualis 113.30
Timon pictor 604.21
Timosthenes scriptor quis 101.13
Timotheus statuarius 635.46. & inde
Timotheus pictor 604.21
Tympana quæ 583.42
Tympani gypsi usus 632.8
Tympania Margaritæ genus 162.8
Tympanicorum remedia 458.29
Tymphaici gypsi usus 632.28. 650.20
Tyndaridum pictura imperfecta 627.3
Tyndaris ad uitam reuocata 524.21
Tineariũ uermiũ consid. 201.9. & 25. ibid.
Tineæ intra hominem tricenum pedum longitudo 201.9
Tineæ quomodo nascantur ibid. 25
Tineæ ubi sunt, & ubi nõ 497.28. & inde
Tineæ quomodo pellantur 365.34. et 366 48. & 443.46
Tineæ uestem quam nõ attingunt 500.49
Tineæ uestes nẽ lædant 498.20.257.8
Tineæ propriæ quæ 286.14
Tineæ remedia 368.16. & 370.37.378 38. & 376.32. & 378.47. et 409.7 & 429.33. & 430.3. & 432.2. & 433.7. & 437.8. & 442.33. et 473 32. & 484.26. & 489.20. & 491 34. & 518.10. & 533.40
Tingendi materia 588.14. & inde
Tingentes corpora tota ubi 101.47
Tingentium uota quæ 664.12
Tinnunculi auis consid. 180.18. per totum
Typhe genus frumenti 321.6.49
Typhis nautæ reperta 127.14
Typhion flos qui 392.1
Typhon quid 16.23.33
Typhoni resistentia 668.4
Typhon Rex 10.43
Tyrannus quis primus fuerit 126.12
Tyrranniana pyra 259.4
Tyresiæ uatis monumentum 669.26
Tyria purpura qualis 389.44. & 617 19. & 73.12
Tyriamethystus color 165.7
Tyridates magus 539.23
Tyrium uinum 247.22
Tyrius color 164.32. & 165.7. & inde
Tyrõnis lib. ad Mecœnatem 361.7
Tyronum toga 147.37
Tyrrheni à Lydis orti 38.17
Tissaphernes dux 618.37
Tisicrates statuarius 683.34
Tisicratis filius Archesilas pictor 627.8
Tithymalon herba qualis, & ex ea medicinæ 380.9. & inde
Tithymali herbæ genera plura 475.8
Tithymalum herba lactaria ibidem
Tithymalum & platyphyllus cognominatur 480.16
Tithymali medicinæ 471.16. & 475.5.8 & inde, et 478.29.479.24. & 480 11.16. & 482.40, et 483.7. et 484
Tithoes rex quis 641.16 (26
Titus Sabinus à cane defensus 142.39
Titi imperatoris domus 636.33
Titi Fullonij senectus 121.43
Titus Septimius curulis ædilis 604.30
Tlius prætor 553.28
Tituli superbi nõ querẽdi libris, prol. 1.48
Togarum uestium differentiæ 147.37
Toga prætexta à quo 164.36
Tolatim equos ingredi 144.43
Tomylos statuarius 600.41
Tomus quid 579.16
Tonantis Iouis simulachrum 603.16
Tonantis Iouis ædes 603.12
Toni musici 9.37. per totum
Tonitruorum consideratio 13.48. & inde
Tonitrua omnia fortuita 14.6
Tonitrua quomodo causantur 16.20
Tonitrua quid præsagiant 344.38
Tonitrua arte fieri posse 508.35.641.35
Tonitrua crebra quid pariant 348.48
Tonitrui fulguris pictura 622.24
Tonitrus pecoribus abortum infert 147.6
Tonos quis 615.45
Tonsillæ in homine quæ 206.30
Tonsillarum morbi remedia. 379.17.374 49. & 377.29. & 380.24. 389.13 & 397.27. & 406.2. & 407.21. et 414.2. & 415.11. & 420.14.429 47. & 439.3. et 446.2.45. & 448 26. & 471.26. et 486.19. et 502.4 & 516.4 & 541.34. & 561.49. et 568.39. & 592.13. & 573.34. 606 7.48. & 607.16. 631.36. 656.40
Tõsores Romæ quãdo primũ fuerint 127.23
Topazij gemmæ consideratio 662.39
Topazius qua ratione repertus ibidem
Topazius miræ magnitudinis ibidem 46
Topazij ubi reperiũtur ibid. 48. et 654.45
Topazij genera plura ibidem
Topazin quid ibid. 44
Topaziũ unde dictũ 99.38. & 662.42
Topsius quid 209.6
Topiaria herba 392.10
Tordylion semen quid 382.38
Tordilis herba qualis 451.27
Toreutice ars 601.3.11. & 620,34
Torminale Sorbi genus 262.4
Torminum morbi remedia 395.28. & 369 20. & 370,44. & 372.11.373. 45 & 374.36. & 375.45. & 376.20 378.21. & 379.3. & 381.44. & 383 29.38. & 384.15.29.48. & 399.1 35. & 400.47. & 401.33. & 402 7.405.25. & 410.30. et 416.6.12 & 417.4.43. & 418.42. 424.29 & 427.8. & 428.36.429.33.35. et 430.45. & 431.44. & 432.38. & 434.31. & 438.22. 440.36.442 38. & 444.35. et 445.39.447.25 & 449.16. & 451.40. 458.30. & 468 28. & 473.26. 473.33.474

Universidad de Deusto
Biblioteca

7.22.30.& 476.3.& 484.3. 487
42.& 488.18.495.10.37.& 496
12.& 507.28.41. 510.31. 517.38
& 529.2.et 543.37.562.5. 563.33
& 567.22.49.& 574.23.32
Tormina iumentorum quō finiūtur 551.36
Torni instrumenti repertor 126.6
Torpedo piscis marinus 679.17.565.41
Torpedo piscis planus 158.40
Torpedinis mira solertia' 165.23
Torpedinis iecori teneritas nulla præfertur ibidem 24
Torpedo quando parit 167.31
Torpedo octogenos fœtus habens reperitur ibidem 41
Torpedo ubi per hyemem latitat 136.45
Torpedinis piscis mirū 577.27.565.41
Torpedinis uis ad partus 577.28
Torpedinis medicinæ ibid.39.& 378.5
Torpedo piscis ures adimit homini etiam forti 565.41
Torporem inducentia 450.6.& 565.42
Torporem tollentia 436.29.& 479.32
Torquatus cur dictus 581.15
Tortiuū mustum secundū Catonem 252.14
Torus è stramento priscis 247.29
Toxicon quid 473.43
Toxica unde dicta 271.19
Toxicis quæ sint cōtraria 363.49.& 436 2.& 437.22.& 529.39
Toxicorum remedia 405.14.& 534.9
Trabea uestis purpurea à Romulo 164.36
Trabeæ uestes quæ 147.41
Trabes cœli faces 11.31
Trachy Balsami genus 227.8
Trachinia rosa qualis 387.10
Tragacanthe frutex 238.34
Tragacantha herba qualis 482.13
Tragelaphi animalis descriptio 148.17
Tragemata palmarum species 232.41
Tragion herba 497.10
Tragi spongiarum genus 564.6
Tragion frutex ad quid utilis 238.32
Tragos herba qualis 497.14
Tragos piscis genus 166.3
Tragos siliginis genus 321.48
Tragœdis quæ gestanda sunt 667.7
Tragonij herba 497.10
Tragopanes aues 183.10
Tragopogon herba 394.16.& 497.17
Tragorigani her. cōsid.medicinæq; 377.18
Tragum tritici genus 320.30
Trallibus quod prodigiū ante bellum ciuile Cæsaris 311.29
Trallis uasa qualia 628.33
Translatio quibus herbis prosit 361.32
Transf.in simile,uel melius facienda 296.18
Translatio plantarum quando, & qualiter facienda ibidem
Transmarina uina qualia 347.15.43.ibid.
Transpadana Italia quibus arboribus arbustat 307.25
Trapetes,id est molæ olearię à quo inuenta 126.10
Trasimena clades 261.6.& 25.41
Trason pictor 604.21
Trebellica uina 247.4
Trebiæ clades Romanorum 261.6
Trebius Niger quis 160.2
Trebij ædilis in populum Romanum beneficia & eius statua 315.18
Trebulana uina 247.4
Tremellij M.qui Samnites uicit statua 598.5
Tremoris remedia 439.15
Tremulis utilia 428.4.& 458.28.481 17.& 492.4.& 507.5
Triarius ubi superatus 82.41
Tribuli frugibus inimici 327.4
Tribulus herba 394.28.& 395.11
Tribulus ubi in cibis excipitur 395.12
Tribulus dira res ibidem
Tribuli herbæ genera,medic.usus 405.48
Tribuni ærarij unde dicti 595.35
Tribunitiæ seditiones Romæ 267.35
Tribunorum militariū salaria unde 596.35
Tribunorum decuriæ 582.44.& inde
Tribus rusticæ,urbanæq;,quæ erant 315.6
Trichiæ pisces 156.19
Trichias bis anno parit 167.28
Trichitis aluminis species 631.15
Trichomanes herba qualis 496.44
Trichon herba 402.17
Trichrus gemma 669.38
Triclinia ex argento 593.28.38
Triclinia testudinea ibid.39
Triclinitorū pedes ære ornantur & 597.1
Trichomanes herba 409.26
Tridacna ostrea 371.7
Trientis signum quod 584.18
Trientis ærei mirum 608.33.et inde
Triferæ arbores ubi 277.8.per totum
Trifolium herba inhorrescit tempestate imminente 343.29
Trifolium serpentibus inimicum 399.47
Trifolium in Tyriaca 385.18
Trifolij usus in coronis 390.34
Trifolij genera plura ibidem
Trifolij herbæ medicinæ 399.46.& 447 12.22.& 480.16
Trifolina uina 247.5
Tryginon quid 617.9
Trigonon herba,& corona ex eo 390.29
Trigletes gemma 670.9
Trimenon triticum 320.9
Triophthalmos gemma 670.7
Triorchis herba quæ 459.18
Triorchis auis qualis ibid.20
Triorchis accipitrum genus 172.8
Triorches quibus inimicæ 189.40
Tripatinum quid 628.39
Tripes uermes quales 286.15
Tripedanea uua unde dicta 244.25
Tripodes Delphicæ 597.4
Tripolitum uinum 274.22
Triptolemi fabula à Sophocle scripta 319.32
Triptolemi pictura 623.23
Triptolemi simulachrum 635.16
Tripudia gallorum qualia 174.33
Triremi quis primus usus est 127.3
Trissago herba 447.14
Trissaginis herbæ medicinæ 483.4
Tristitia animi quomodo tollitur & inde.& 437.36 400.26
Tristitiæ luctus cuiq; esse 414.20
Tritanus,& eius fortitudo 113.35
Trithales herba 467.37
Tritianum brassicæ genus 358.2
Tritici grana maxima 320.9
Tritici terris fere omnibus cōmune 321.4
Tritico nihil fertilius quoniam hominē nutriat 322.2
Triticum in Bizantio Africæ fertilissimum ibidem 3.& 292.41
Triticum quod fertilissimum 322.8
Triticum pinsendi ratio ibid.17
Triticum ubi serendum 328.1.& 329.39
Tritici quantū serendū in iugere uno 331.6
Triticum quo serendum tempore ibid.24
Triticum quo tempore metendum 339.36
Tritico maxime cur concrescant animalia 340.12
Triticū optime seruatur in scrobibus ibid.17
Tritici ut quinquaginta duret annis ibid.20
Tritici farinæ quibus prosint 415.10
Tritici palearum medicinæ ibid.15
Triticum,& ex eo medicinæ ibid.9
Tritico genicula quatuor 318.39
Tritici genera plura 319.22
Triticum Italiæ optimum ibidem
Triticum ubi excellens ibid.& inde
Triticum unde Romam aduehunt ibid.36
Tritici uaria pondera ibid.m
Triticū paucis diebus matureſcens 320.2
Tritones pisces 578.31.& 579.17.& 635.27.& 152.4
Triunx nummus unde dictus 584.19
Triumphali denas argenti libras in supellectile crimini dabant 317.22
Triumphalis corona 493.48
Triumphalis cœna cum minio 590.31
Triumphantiū corpora minio illini ibid.30
Triumphantis habitus qualis 580.44.& 585.46
Triumphantes myrtea corona utebantur 265.30.34
Triumphantes qua lauro utebātur ibid.49
Triumphaturis in templis coronæ dicandæ conferebantur 267.43
Triumphantium statuæ quales 592.17
Triumphantium currus 501.33
Triumphantes purpura utebantur 163.43
Triumphātes numina uicta ducebant 68.37
Triumphi descriptio ibid.et inde
Triūphus cui extero Romæ cōcessus ibid.14
Triumphū Bacchus inuenit primus 125.19
Trixago herba 468.19
Tryxalis locustæ genus, & ex ea medicinæ 542.32.& 549.11.& 550.18
Trixis arbor 256.20
Trochilos aquilæ inimicus 189.38
Trochilos auis quid cum crocodilo 137.11
Trochos piscis ipse se init 168.2
Trœzenium uinum mirum 251.5
Trogi de uita hominis dicta 215.30.et inde
Trogi error de palma 294.32
Trogo auis 173.39
Troglodytarum animalia qualia 202.15
Troglodytæ prædones 662.40
Troia quando Ilium uocari cœpta 287.43
Troia quando capta 639.18
Troiæ temporibus nulla pictura 614.31
Troiano bello rosarum coronarum usu erat 387.6

Troianis temporibus nullus annulorum usus 580.49
Troiano tempore non erant unguenta, nec Deus supplicabatur 228.48
Troiano bello quibus clypeis usi 614.5
Troiani belli pictura 626.45
Tropæ uenti qui 141.13
Trophonij simulachrum 602.10
Trossuli milites cur dicti 583.21.& inde
Trulla ingentis precij 655.15.& 654.28
Tuba ænea à quo reperta 126.20
Tubarũ crepitus è cælo sæpe auditus 18.19
Tuber arborum 272.43.& inde
Tuberes malorũ arborũ genus 258.20.24
Tuber quando floreat 276.6
Tuberes quomodo seruntur 295.48
Tubera fructus terræ qualia 348.31
Tuberum terræ consideratio ibid.47
Tuberum genera duo ibid.36
Tubera quando nascantur,& ubi seruntur ibid.47.& inde
Tubera ubi maximè proueniunt ibidem
Tuber terrè herbà quæ 463.34
Tuberũ morbi remed. 413.48.& 548.7
Tubero Aelius à rogo reuixit 123.18
Tubero Qu. consul 134.36
Tuberonis Lucij capitè Picus Martius consedit 174.4
Tucia uestalis quo anno aquam in cribro tulit 498.48
Tuditanus historicus 236.13
Tullus Hostilius rex fulmine ictus, & quare 17.29.& 499.8
Tullij Cæcilij statua 598.6
Tullij liberti carmen 553.3
Tullius eques Ro. breuis staturæ homo 113.5
Tullius Cicero Quære Cicero
Tumoris corporis remed. 367.3.309.19 & 376.42.& 377.19.45.47.380 42.et 382.5.& 384.31.400.19.& 401.41.et 406.49.& 407.19.& 414.25.& 415.28.39.& 417.8 & 419.46.& 420.9.& 425.44 & 426.14.& 434.27.& 436.45 & 440.12.34.& 445.46.et 451 8.& 467.8.13.& 471.34.et 478 9.& 480.33.34.& 520.41.et 527 7.& 577.4.& 632.12
Tumorem maxillarium sanat 430.43
Tumores articulorũ quid discutiat 506.20
Tunicam quæ prima texuit 147.36
Tunica ab anulis senatũ distinguebat 582.32
Turannius Graccula scriptor 33.4
Turbo uentus 16.29.36
Turbines ubi fiant 12.37
Turbinibus nihil uiolentius 565.10
Turbinis figura qualis 5.14
Turbystum quid 588.20
Turdorũ medic. usus 543.26.& 544.20
Turdus colores quando mutat 177.38
Turdus ferritonẽ humanũ proferens 181.32
Turdorũ nidificatio, generatioq; 184.15
Turd. auiũ i Germania hyeme copia 176.45
Turdorũ fimus optimus 293.41
Turdorum auiaria apud ueteres ibidem
Turianus imaginũ pictor Ro. petit 628.15
Turpilius Rom, eques,& pictor 614.40
Turres salis ubi 97.33
Turres uocales septem ubi 642.36
Turres Cyclopes primi inuenere 125.41
Tuscanica signa quæ 599.7
Tuscorum tibiæ quales 282.3
Tusculana uiola qualis 388.17
Tusculana Ciceronis uilla 404.31
Tusculana uilla incensa 644.4
Tusculani suburbani collis qui Corne dicitur mirum 288.8
Tussilaginis herbæ med. 480.42.472.3
Tussim faciũt 428.22.432.40.443.11
Tussis remed. 363.13.& 364.20.et 365 34.& 366.24.& 367.1.47. 373 7.9.43.& 375.25.31.& 376.44 & 377.20.& 378.19.et 381.34.et 382.3.& 383.11.& 397.5.398.40 47.& 399.1.& 400.33.et 401.21 & 406.39.& 410.16.413.30.& & 414.22.& 415.32.et 418.41.419 12.& 421.6.& 423.43. 426.14 & 433.2.7.40.et 437.10.14.438 29.& 440.14.& 443.26.et 444 18.32.& 445.41. 446.46. 448 27.31.36.& 471.48.& inde per to. & 472.35.& 481.36.& 488.10.et 493.4.& 495.8.& 496.32. 503 32.& 516.17.et 530.24.et 528.12 36.& 542.22.& 573.39.43.612 27.& 630.18.38
Tusses uteres emendantia 365.27.et 366 8.& 370.44.& 379.7.et 383.7.et 398.21.& 400.9.& 407.21.413 33.& 417.5.& 422.38. 425.43 & 430.42.& 433.26.43.& 438 40.& 439.7.14.28.& 445.4.& 447.18.39.& 452 28.et 458.3.et 471.39.& inde plura.& 473.48.& 508.25.& 511.6.9.& 562.14
ad Tussim siccam efficacissima 383.16
Tussim infantium eruca sedari 373.1

V

Vaccarum lac cur optimum 461.39
Vacinia seruorum uestes tingebãtur 273.35
Vaciniæ arboris usus & quo loco gaudet ibi.
Vacinia in aucupijs feritur ibidem
Vafre dictum 111.19
Valentis A. Iunij fortitudo 113.39
Valeriæ Romanæ quæ cum dentibus nata est historia 112.24
Valeriæ Publicolæ filiæ statua 598.34
Valeriæ aquilarum genus 170.36
Valeria in familia quidam lactucini cognomi nati 351.1
Valerianus scriptor 44.23
Valerius Cornelius 242.3
Valerius Marcus 265.35
Valer. Fuscus cur equestri ordine motus 594
Valerius C. consul 349.13 (17
Valerius architectus 643.2
Valerius Publicola primus consul ibid.38
Valerius Soranus & eius pœna 39.47
Valerius Maximus consul 614.49
Valerius L. consul 12.16
Valerij Coruini senectus, cõsulatus sex ac honores alij 121.28
Valerius Messala consul 127.39
Valetudinis augaria 504.18
Valgij C. liber & laus 453.7
Vallares coronæ 267.31.& 403.48
Vappa uinum 246.31.& 251.46
Variana clades 120.38
Varianæ uuæ unde 243.24
Vari unde dicti 213.29
Varices uiro tantum; mulieri raro 213.22
Varicum remedia 406.4.& 407.21.& 429.1.& 478.24.& 519.37
Varices ne nascantur 545.4
Vararũ remedia 421.41.& 427.23.42 483.8.& 508.16. 528.2. 540.47
Varronis M. cum adhuc uiueret in bibliotheca imago 117.3
Varroni M. pyratico bello nauali corona data est ibid.6
Varronem M. arguit Plinius 235.49
Varro M. corona à Pompeio donatus 267 32.& 117.6
Varro M. in bellis pyraticis 267.32
Varro M. quo anno de agricultura scripsit 315.48
Varro præfectus in pyratico Pompeij bello 43.31
Varronis M. liber De uiris illustrib. 613.41
Varronis senectus 530.22
Varronis M. satyræ prologo 1.93
Vas ingentis precij 654.28.& 655.11
Vasa adulterijs cælantur 253.7
Vasa imminẽte tẽpestate sudare dicũtur 345 (21
Vasa ubi optima 628.31
Vasorum crustæ quo deleri possint 370.24
Vasorũ luxuria frugalitasq; 593.7.& inde & 594.12. per totum
Vasorum terrenorum usus 628.31
Vasorum materia 648.19.& inde
Vatiæ unde dicti 213.29
Vaticani obelisci à Caio imp. 284.35
Vaticani ilex uetustissima 287.35
Vaticanus obeliscus Romæ 640.15
Vaticinãtes quo ad furores utãtur 402.39
Vaticinantium consuetudo 512.2
Vaticinijs plena omnia, sed non conferenda sunt 123.40
Vatum Hetruscorum astus 409.11
Vatinij unde dicti 213.29
Vectis, id est, claudendis hostijs instrumenti repertor 125.38
Vectes ex qua materia 287.9
Vehiculum cum quatuor rotis à Phrygibus repertum 126.8
Veientana gemma 669.45
Velare nihil, Græca res est 597.28
Velarum frugis genus 418.40
Velorũ nauium consid. 346.5.et 247.33
Vela nauium tingere consueuerunt 347.33 & 627.25
Vela theatrorum qualia 247.37
Velo purpureo M. Antonius utebatur ibi.36
Velorum uarij colores ibid.44
Vela Icarus reperit 127.11
Veliterni ruris mirum de platano 217.31
Velocitatis causa 207.39
Velocitatis exempla 113.48.et inde
Velocitatis eximiæ homines ubi 108.32.28
Venabula à quo reperta 126.19
Venæ corporum quid 220.27.& inde
Vena ab oculis pertingẽs ad cerebrũ 204.19

Universidad de Deusto
Biblioteca

Venafranum oleum optimum 254.34
Venatores helleboro sagittas tingũt 458.35
Vendere liber pater primus instituit 125.18
Veneficiorũ remedia 400.41.& 533.45 & 534.1.& inde.539.30.646.34
Veneficorum noxæ remedia 396.3
Veneficia tollentia 445.47.& 664.22 & 512.47
Venenata animalia quos non feriant 373.31
Venenatorũ animaliũ inimica 433.49.& inde. & 441.15.& 443.11.43.& 444.34.& 454.30. & 464.3.& 512.40.& 569.26.& 570.14
Venenatorũ morsus remed. 365.36.et 370 19.20.& 381.12.25.& 383.28.& 139.8.& 425.22. 464.33.& 512 23.& 561.37
Venenum cur terra generet 19.36
Venena sumpta qualiter nõ nocẽt 443.11
Venenũ quotidie bib. quõ quis possit 453.13
Venenũ terræ quæ herba dicatur 462.8
Venena sibimetipsi hoies excogitãt 464.38
Venenũ ceruariũ quod 493.31
Venenũ quidã in annulis portant 582.17
Venenum quibus pro cibo 176.31
Veneno quædam uiuunt animalia 189.2 per totum.& 216.5
Venenata aĩalia fame nõ intereũt 189.10
Venenũ uni letale, alteri pro cibo est 216.6
Venenum ocyssimum quod 485.2
Venenum ueneno uincitur ibi. 10.11
Venenum telorum extinguentes 413.22
Venenum sagittarum quo extrahitur ibidem
Venena interdum prodesse 378.1
Venena non nocent ipsa habentibus 393.8
Venenatis sagittis utentes homines 100.24
Venenis nihil utitur præter homines 314.3
Venenis tinguntur arma, inficiuntur flumina &c. ibidem 6.& inde
Veneni sumpti remedia 367.35.372.30 & 377.29.& 380.16.383.18. 392 39.& inde.& 393.6. 399.48. 405 14.& 493.36
Venenum interdum contra uenenum 449 33.& 456.20
Venenis contraria 363.49.& 364.14 24.& 381.25.& 383.18.& 400.39 41.& 409.11. & 410.3.5.& 411 27.& 414.22.& 418.45.& 422 19.& 427.4.& 429.10.et 431.18 & 431.48.& 433.12.22.49.437 22.38.& 441.12.et 443.11.12.46 & 449.30.& 456.19.& 464.33 & 491.20.& 504.48. 513.12.18 & 530.5.& 533.48.& inde.& 567 49.& 559.23.26.48.et 570.5.12 14.& 571.15.& 616.19.658.18
Venena telorum quid extinguat 413.22
Venenorũ etiam uenena reperiri 373.22
Venenorum marinorum remedia 383.28
Venereũ labrũ her. qualis 468.35.540.8
Venetia quibus arbustet agros 307.26
Venia ubi iusta 32.39
Venerea pira 259.12
Venicula uua 243.45
Venter ne rugosus fiat 409.39
Ventris consideratio 208.33
Venter quibus simplex uel duplex ibidem
Venter quibus nullus ibid.34
Ventris obesi minus solertes ibid.41
Venter solidi pedum asper & durus ibid.45
Venter mulierum ne rugosus fiat 409.39
Ventris gratia quæ fiant 473.20.et inde
Ventris morborum omnium remedia ibi.18
Ventris morbus ne accidat 237.40
Venter plurimum negocij exhibet 473.18
Ventris causa pars maior mortaliũ uiuit ibid.
Venter pessimum corporis uas ibidem 20
Ventrem sistentia 384.28.& 397.34.et 405.38.& 428.35.& 422.29 Quære Aluum firmantia sistentiaq;
Ventris animalia expellentia 370.38.375 9.& 380.32.49. & 406.34. 418 24.& 427.9.& 432.2.et 474.27 & 489.1.& 491.33.& 607.33
Ventrem soluentia 368.33.& 398 1.& 429.49
Ventrem mollientia 366.2.21.368.25.et 371.23.et 406.32.& 414.13.429 8.& 432.2.4.& 438.2.39.489.1 Quære Aluum mollientia
Ventrem purgantia 427.15
Ventris doloris remedia 355.2.3.et 366 2.& 368.25.& 375.17.& 378.26 38.& 490.11.18. & 425.37.& 428.25. & 431.9.& 440.35.& 442.33.& 473.18.per totum. 492 19.517.1
Ventidius P. qualis 119.18.& inde
Ventilatio quibus diebus facienda 341.43
Ventus quid 14.11.20.& inde
Ventis nihil uiolentius 565.10
Venti quantũ super terram ascendunt 9.46
Venti futuri signum 12.22
Ventorum regnum ubi ibid.46 & 26.ibid.& inde
Ventorum consideratio, capitibus 47.48 49.50.libri 2
Venti in specubus quibusdam sine fine geniti 14.19
Venti & flatus inter se differentia ibid.24
Ventorum lex ibid.30.et 15.17
Ventorum obseruationes pluriмæ 14.33
Ventorum genera quot 14.46.per totum
Venti quatuor apud ueteres ibidem
Ventorum duodecim nomina ibid.49
Ventorum regiones 15.5.& inde
Ventus quisq; quo fiat ibid.10.& inde
Venti qui frigidissimi humidissimiq; ibi.40
Ventorum qualitates ibid.et inde
Venti qui saluberrimi noxijq; ibid.46
Venti omnes uictibus suis expirant 16.2
Venti quibus augẽtur cõprimunturq; ibid.10
Venti repentini qui ibid.18.per totum
Ventus terræmotus causa 24.35
Ventorum miracula 27.3.& inde
Venti ubi letales ibid.& inde
Venti satis & arborib. conuenientes 290.2
Venti satis nocui & regionibus proprij 310.24
Venti quando nocent frumento 326.44
Ventorum ratio obseruatioq; 342.12
Venti qua ex parte spirent quomodo noscitur ibid.per totum
Ventorum situs, qualitates, effectus, diuturnitas 342.44.& inde
Venti qui frigidissimi 343.17
Venti qui diu permansuri quomodo noscuntur ibid.19
Venti futuri signa 344.4.& inde per totum
Venti pomis inimici 259.26
Venti qua ratione comprimuntur 668.3
Ventorum rationem quis reperit 126.31
Veneris syderis consideratio, natura, motus, situs, effectus 4.12.& inde
Veneris sydus, primus Pythagoras deprehendit 4.16
Veneris sydus solum inter stellas umbras reddit ibid.18
Veneris syderis uaria nomina ibid.19
Veneris stella quando occidat 334.20
Veneris stellæ motus, exortus, occultatio 7.2
Veneris stellæ in Zodiaco motus qualis ibidem 29
Veneris stella quantum à sole elongatur 8.12
Veneris stellæ color qualis 9.8
Veneris deæ ædes ubi nunquã pluit 27.25
Veneris simulachrum à qua dedicatum 117 35.& 635.35
Veneris Cluacinæ signum Romæ ubi 265.5
Veneris Myrtiæ, uel Murtiæ ara Ro. ibid.13
Veneris uictricis corona ex myrto ibi.9.30
Veneris Coæ pictura inexpleta ab Apelle 622.1.& 627.4
Venus Gnidia 505.35
Veneris tutelæ hortos esse 350.11
Veneris uictricis templi dedicatio 130.3
Veneris concha 159.4.& mẽ
Veneris ædes ac simulachri incẽdiũ 602.22
Veneris genitricis ædes Romi. 615.20
Venus Anadyomene à quo picta 621.30
Veneris è mari exeuntis pictura 621.46
Veneris inter gratias & cupidinem pictura 626.37
Venus Genitrix in foro Cæsaris à quo facta 628.10
Venus Palatina M. Crassus appellatus 633.41
Venus Aphredita dicta 634.31
Vene is simulacrũ 635.21.22.& 636.6
Veneri myrtus sacrata 217.1.& 265.3
Venus marmorea Romæ à quo 634.28.30
Veneris excellens simulachrum à quo 635.1 & 636.23
Veneris Praxitelicæ specimen 635.11.31
Veneris gemma quæ 664.19
Veneris crinis gemma 669.44
Venere quaditer utendum ac ab eadem abstinendum 503.20.& inde
Venus in somno quo compescitur 368.10 & 274.23.& 380.35.& 611.22
Veneris diuerticula in quibus 186.26
Venerem conciliantia 400.26
Venerem refragantia 557.4
Venere fatigato quibus succurritur 411.17
Venerem prægnantes arcent 187.26
Veneris quãdo homines auidiores 185.27
Venerem coercentia 440.49.& inde.& 441.15.& 442.9. 467.10. 477 45.& inde. & 490.27.& 509.22 26.& 551.20.26.& inde. 568.23
Venerem stimulantia 364.37.& 365.16 19.& 366.19.27.& 367.10. 371

Universidad de Deusto

13.26.32.& 372.40.& 373.1.378
46.& 381.40.& 398.42.& 400
41.& 409.16.& 410.21.& 411
17.& 20.33.& inde.& 418.48.&
438.2.& 443.33.et 448.12. 447
48.& 478.2.5.15.21.& inde. 490
27.& 506.17.& 507.15.et 508.8
& 509.16.& 523.17.& 531.25.&
551.22.& inde.& 563.24.et 570.6
Veneris pecten herba qualis 451.18
Veneris labra 504.8
Ver qui flos primum nunciat 391.35
Veris certissimū indicium 275.21.332.10
Veris flores qui 391.49
Vere quis uentus flat 15.19
Veratrū helleborus herba 457.40.465
12.31.& secundum quosdā 176.31
Verbasci herbæ consid. 464.10.466.4
Verbascum herba qualis 463.7.471.26
Verbasci herbæ medicinæ 471.48.et 472
15.& 473.25.& 477.37.480.33
& 481.1.& 482.1.30.& 483.2
Verbena herba sagminis fuit 403.43
& 462.45
Verbenarius quis uocabatur 403.45
Verbenaceæ herbæ medic. 471.37.et 474
5.& 476.25.& 477.10. 478.29
33.& 479.7.37.et 482.2.18.39.et
482.28.47.& 484.6
Verbenaceæ herbæ descriptio 462.45
Verbenaceæ herbæ honor ibid. 403.43
Verbenaceæ herbæ usus ibid. 464.10
Verendorum remedia 631.20.& 648.4
Vergiliæ stellæ quæ 13.37
Vergiliarum ortus olei caritatem prænunciat 337.33
Vergiliæ ad fructus pertinent 338.12
Vergiliarum exortu æstas incipit, occasu hyems ibid. 13
Vergiliarum semestre spacium ibidem
Vergiliarum occasus 340.49.& 194.35
Vergiliarū quarū arborū sydus sit 276.10
Vergiliarū pluuia quibus noceat 290.8
Vergiliarū occasus quando 332.25.& 335
14.& 340.32.& 15.34
Verg.exortus quādo 335.13.28.& 15.25
Vermes futura prædicentes 345.29
Vermes ne semina infestent 327.25
Vermes quæ messis tēpore noctu luceāt 335.
Vermes quos fructus & arbores infestent (35 277.24
Vermes olerum quomodo necentur 361.3
Vermes quam materiam non attingant 272
31.& 285.28.& inde
Vermiculorum remedia 376.31
Vermes ne aliqua infestent 366.5
Vermes qua ratione gigni possint 372.25
Vermes corpori innascentes quo necentur ibidem 45
Vermes uentris quo pelluntur 375.9
Vermiū terrenorum in medicinis usus 545
11.25.31.& 546.44.& 550.41
& 549.21
Vermium mira magnitudo 155.39
Vermium genera multa eorumq; in medicinis usus 549.46.& inde
Vermium innatorum remedia 576.48
Vermes in ligno & ex ligno nascētes 201.7
Vermes nocte lucentes Lampyrides dicti sunt 199.35.& 335.41.& inde
Vermium genus omne oculis caret 203.31
Verminationis iumentorū remediū 551.37
Vermiculatio quas arbores infestet 309.20
& 310.16
Verna frumenta quæ & unde 318.14
Verna opera quæ sint 335.1
Vernationis anguiū in medic.usus 540.13
Vernatio, id est serpentis cortiū ad quid 668
40.42
Verni flores qui 391.49
Veronēses uuæ nobiles 242.26.246.42
Veronensis agri arbor 258.25
Verres cur proscriptus 596.12
Verri cupidinis simulachrū obiectum à Ciceröne 635.12
Verris feræ in medicinis usus 518.37.&
519.4.& 520.40
Verrius scriptor de sacris 590.28
Verrucæ corporum quo tollantur 372.40
& 395.8.& 400.20.& 409 3.16
46.& 413.13.419.49.et 430.22
& 431.9.& 440.5.& 447.34.et
458.4.& 483.6.8.491.4.& 502
25.& 519.32.& 545.33.569.10
& 577.5.& 588.3
Vernaculū remediū superstitiosum 417.48
Versipelles cur dicti 136.13
Versus heroicus à quo repertus 126.38
Vertiginem quæ faciant 327.15
Vertiginis capitis remedia 375.10.& inde
& 376.8.& 378.42.& 379.8.&
402.12.& 421.42.& 424.29.&
425.11.& 435.43.& 458.27.&
463.48.& 485.33.& 492.43.&
496.12.& 567.46.& 647.39
Veruactum quid & unde 329.6
Vera indagare dignitates piget 65.37
Vescos corpore quosdam esse 113.35
Vesicæ animalium consideratio 209.26
Vesicam exulcerantia 371.26
Vesicam lædentia 371.26.37.et 417.47
& 420.38.& 422.40.& 428.40
Vesicæ morbi remedia 243.31.et 363.46
& 364.10.& 367.49. 368.31.35
& 375.33.& 380.32.& 381.47.et
384.16.36.& 397.14. 398.39.&
400.19.& 401.21.& 402.20.&
440.35.& 411.14.24.et 416.39
& 421.6.et 422.18.& 427.31.&
428.25.34.& 430.37.et 432.40
42.& 433.36.& 434.26.& 436
44.& 438.30.& 449.12.& 451
40.47.& 456.40.& 468.24.&
476.28.30.35.48.& 477.2.5.9
& 481.37.& 483.34.& 492.22
& 494.39.& 495.42.44. 503
44.& 509.46.& 518.17.& 528
14.& 567.22.& 521.11.& 646
46.& 647.6
Vesica si intumuerit 368.35
Vesicam quid inanit 399.21.& 574.9
Vesicæ scabiem sanantia 405.44
Vesicæ calculos expellentia 384.32.36.&
477.5.& 544.17.& 657.32
Vesicaria herba quæ qualisq; 402.19
Vesparum consideratio naturaq; 197.3
Vespæ quæ ichneumones dicuntur ibid. 6
& 189.39
Vespæ luto in sublimi nidificant 197.13
Vesparū & crabronū sexangulæ cellæ ibid. 4
Vespæ pleniluuio maxime crescunt ibid. 6
Vespæ & crabrones nō habent reges aut exāmina ibid. 20
Vespæ & aranei dissident 189.39
Vespæ nō feriūt scorpiōe percussos 500.47
Vespas equorum corpore gigni 196.48
Vespæ ne uuas tangant 260.17
Vesparum morsus remedia 373.28
Vesparum ictus remedia 364.43.& 281
23.& 399.34
Vespasianus primus coronas ex cinamomo dicat 225.19
Vespasiani Imperatores 226.48
& 6.26
Vespasianus Imperator quid erga Romanam rempublicam 36.15
Vespasianus Imp.cōtra Garamantes 68.26
Vespasianus Imperator quando 40.2
Vespasiani institutio 584.3
Vespasianus ædem honoris & uirtutis restituit 624.36
Vespasianis consulibus solis & lunæ defectus in diebus duodecim contigerunt 6.25
Vespasiani census censuraq; 122.10
Vespasiani laus prologo 1.per totum, & pagina 2.41
Vespasiani magistratus prologo 1.11
Vesper sydus quod 4.15
Vespertilio solus inter uolucres dentes habet 205.30
Vespertilio mammas habet 211.31
Vespertilio uolucris qualis 186.8
Vespertilio sola auium lacte nutrit ibidem
Vespertilio uolitans infantes secum deportat ibid. 9
Vespertilionis in medicinis usus 532. 1.et
inde.& 543.29.et 544.3.et 550.30
Vestalium uirginum capillus quo deferebatur 287.31
Vestales quem deum colunt 501.33
Vestales uirgines seruos fugitiuos ne urbem exeant retinent precationibus 499.4
Vestæ deæ ædes incensa Romæ 119.44
Vestæ simulachrum 635.24
Vestes quibus uertātur in lapides 645.41
Vestium tingendarum ratio 646.49
Vestes ne pediculi intrent 481.7
Vestium genera plura 147.36.& inde
Vestibus intexere aurū ubi repertū ibid. 43
Vestes ingentis precij ibid. 46.et inde
Vestes pictæ quando ibid. 41
Vestem tineæ quam non attingunt 500.49
Vestes quō seruētur à tineis 218.3.489.19
Vestes herbis infici 403.31.per totum
Vestium maculæ quo tolluntur 368.28
Vestibus quæ herba gratissima 389.34
Vestium luxuria flores imitantium ibid. 42
Vestium æmulatio cum floribus ibidem
Vestes ne à tineis lædantur 378.47.&
401.29.& 489.19
Vestes orientis ex qua materia 445.12
Vestes quō odorē capiāt 398.23.401.29
Vestium tingendarum ratio 632.22.&
627.25.& 163.36

Universidad de Deusto
Biblioteca

Veſtium luxus notatur 161.31.& inde
Veſtilia Romana 109.33
Veterinorũ ætas dentib.indicatur 205.49
Veterni morbi quo ſomnus perpetuus inducitur remedia 364.23.& 520.20
Veterũ parſimonia 314.26.39. 633.24 & 248.42.per totũ, 350.38. & inde
Veteres grati medicinæ inuẽtorib. 452.44
Veterum ſtudia circa rerũ naturas 453.37
Veteres ſtudioſiſſimi naturaliũ rerũ 14.33
Veterum inuenta negliguntur ibid.30
Veterũ diligentia 241.15.& 338.27.& 452.36.& inde.& 484.35.503.27 & 632.22.et 658.11.14.33.per totũ
Vetuſtatem quæ arbores nõ ſentiũt 285.28
Vetuſtis nouitatẽ dare res ardua prol. 1.54
Via ſacra Romæ 347.40
Viatori quid proſit 265.27
Viatores quales apud Romanos & unde dicti 315.35.& inde
Viatorum laſſitudini utile 378.36
Vibius Criſpus conſul 346.4
Vibius Autus 660.14
Vibones flores qui 454.45
Viciæ leguminis cõſid.natura,uſus,&c. 325 40.per totum
Viciæ ſationis tria tempora ibid.41
Vicia ſiccitatem maxime amat ibid.44
Vicia ubi ſerenda 328.2
Vicia quomodo ſerenda 329.29
Vicia quando ſerenda 331.26.& 333.35
Vicia quando metenda 336.15
Vicinorum amor quærendus nobis 317.41
Victimæ quæ animalia aptiſſimæ 146.22 & inde.& 46.ibidem
Victimæ ſacrificij coronab.antur 267.41
Victoriatus nummus qualis,& à quo percuſſus primum 584.26
Victoriatus nummus 385.21.& 430.3 & 435.46.& 436.42
Victoriam quo adipiſcimur 530.26.31
Victoriæ ſummum ſignum 404.9
Victoriæ pictura 626.35
Victoriæ nota cum creta 632.30
Victorum ab alijs mos 404.10
Videri qua arte quis nequeat 668.10.& 508.43.& inde
Viennenſis uitis picata 242.30.245.47
Vigilare faciens 383.40
Vigiliæ quibus tollantur 369.19.379.29
Vigiliæ exercituum à quo inuentæ 126.25
Vigiliæ inter mala corporis uniuerſi & earum remedia 479.24
Viliternina uina 246.35
Villarum poſitio qualis eſſe debet 316.36
Villaticæ aues quo tutæ fiant 422.11
Vinaciola uua ubi 344.14
Vinalia feſta cur & quando celebrentur 338 38.48
Vincæperuincæ herbæ medicinæ 401.40
Vincæperuincæ flos qualis 392.9
Vincere ſeipſum laus ſumma 621.28
Vincendo ulcti Romani 435.38
Vinculis & ligaturis apta 282.10.per totũ
Vincula uitium ex qua materia 308.16
Vindemiatoris ſigni emerſus 334.28
Vindemiator ſydus quãdo oritur 340.34
Vindemiæ conſideratio ibid.& 341.6
Vindemiarum tempus & initiũ ibid.9.27
Vindemiarum leges ibid.10
Vindemiarum inſtrumenta ibid.15
Vindemiæ preſſura qualis ibidem
Vindemiarũ tẽpore quæ agẽda ruſticis ibi.23
Vindemiarum abundantia maxima ibid.29 & inde
Vindemiæ quot diebus durent ibid.28
Vinearum ſitus & quas in oras ſpectare debent 290.42
Vineis quæ terra utiliſſima 292.22
Vineæ qualiter diſponendæ & plantandæ ſint 296.14
Vinearum excolẽdarum cultura diſciplinæq; 297.11.per totum
Vineæ ex quibus,quomodo & quando plantari debent ibid.per totum
Vinearũ genera et differẽtiæ quinq; 304.11
Vinearum ingens fertilitas 245.8.& inde
Vinearum culturæ & cultores nobiles 244 40.per totum
Vineæ tribus modis ſeruntur 304.21.& 23.per totum ibidem
Vinearum plantandarum ratio plena 304 32.per totum
Vineæ quibus modis palis,uel alijs pedamentis affiguntur ibidem per totum
Vinearum putationis conſideratio 305.44 & 306.29
Vinearum ſitus conſideratio 306.9.& inde
Vineæ quando confodi debeant ibid.16
Vinearum pampinatio quando fieri debeat ibidem 26
Vineæ plantatio quando 334.22
Vinariæ cellæ quales eſſe debent 249.17
Vinorum nobilium conſideratio 246.9 per totum.& 247.16.per totum
Vina tranſmarina 247.16.& 43.ibidem
Vina tranſmarina quo ueteraſcant ibid.43
Vinũ quis primus cũ mellis miſcuit 245.29
Vinum aquæ miſcendum ibid.32
Vini bonitas quo anno ibidem 35.& inde
Vinum ducentorum annorum ibid.38
Vinum intus accendit,foris infuſum refrigerat 246.2
Vinum ſanguinem eſſe terræ ibidem
Vinum temperate ſumptum utile, intemperate pernicioſum ibid.7
Vina generoſa ibid.9.per totum.& 249 31.per totum
Vina herbis & alijs inficiunt 246.47
Vini bonitas ex patria uel terra non uua 247.7
Vinorum dulcium genera quatuordecim 45 7.per totum
Vinum dulce quale ibidem
Vini colores quatuor ibidem
Vina ſecundaria quæ & quomodo 248.24
Vina operaria quæ ibid,25
Vinorum genera octuaginta eſſe ibidem 31 & 253.48
Vinum rogo ne reſpergito 248.37
Vinum ſacrificijs aptum & non aptum ibidẽ 38.& 251.15
Vinum quando in Italiã 248.40
Vini uſus apud antiquos ibid.42.per totum
Vini abſtinentia ibidem
Vinũ aromaticũ quidam diligunt 249.6
Vina factitia quæ ibid.37.per totum
Vinũ ex multiplici materia fieri ibi.per totũ
Vinum quibus hortẽſib.herbis fiat 250.12
Vinum ex fruticibus multis modis ibid.36
Vina cur à naturâ genita ibid.47
Vini prodigioſa genera 251.3
Vinum fœcundum fœminis,uiris faciens ræbiem ibidem
Vinum abortum faciens ibid.5
Vinum miræ naturæ ibid.3.per totum
Vina quando in apothecis mutant 251.11
Vina nauigatione meliora fiunt ibid.12
Vina quomodo condiantur 251.20.& inde & 252.22
Vina Afri calce condiunt 251.22.649.7
Vinum ne inebriet 251.42
Vinorum medicamina uaria ibid.48 & 252.19
Vinorum uaſa quo condiantur 252.3
Vina quo aceſcant ibid.6.& inde
Vina in quæ uaſa transferri debent ibid.10
Vino proprium ibid.18
Vinum natura non congelaſcit ibid.24
Vinum ubi congelaſcit ibidem
Vinum ad frigus ſtupet ibid.25
Vinorũ loca & cellæ aptæ ibid.22.per totã
Vini uaſa qualia eſſe debent ibid.30
Vinorum ſeruandorum ratio ibid.22
Vini flos qualis optimus ibid.36
Vinum intus gratiſsimus liquor 253.46
Vinorum uel uinis ſimilium genera centũ nonagintaquinq; ſpecies autem penè duplici numero ibid.48
Vino quomodo odor acquiratur 259.46
Vini ſapores miræ naturæ 263.44
Vinorum odor qualis 264.13
Vinum an ſit aquæ admixtum experimentum 280.38
Vina nobilia in arbuſtis 307.19
Vino pfundũtur femina ne ægrotẽt 327.21
Vini copia exiſtente maxima quid agendum 341.29.& inde
Vini genera & ex eis medicinæ 422.21
Vinum Albanum quale ibid.40.& inde
Vinũ uires alit,ſanguinẽ,ac colorẽ ibi.46
Vini effectus plures ibid.& inde
Vinum modice ſumendum 423.1
Vino ſapientiam obumbrari ibid.22
Vino quis primus aquam miſcuit 126.9
Vinũ febricitantibus nõ dandũ eſſe 424.2
Vinum quando merum uel aqua mixtum bibendum 423.23
Vina plura miſceri inutile ibid.37
Vino nocentia ibid.& inde
Vinum rubrũ nigrumq; conſtringit ibid.44
Vinum pice conditũ quibus proſit ibid.45
Vinum in quibus morbis nõ dandum 424.2
Vinorum factitiorum medicinæ ibidem
Vini fecis natura & medicinæ ex ea 425 24.& inde
Vinum nunquã inebriãs 434.30.243.35
Vini potus iures recreat 217.4
Vinum quibus melius fiat 378.5
Vina cur muſtis odoratiora 389.1
Vinum palmarum arborum 99.1
Vinum prohibitum fœminis 248.42
Vinum picatum quod 424.1
Vino gratiam tribuens 456.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vini fœce qui colores fiant 617.7
Vini abstinentiæ exempla 504.41.505.9
Vinum sine tollentia 553.47.& 578.3
Vinum coagulantes 153.49.& inde
Vini potentis cuiusdam exemplum 184.40
Vinum præcipue serpentes appetunt 189.8
Vini saporem habentia 553.48.& inde & 441.8.10.
Vmores ex quibus præter uinum fiunt 447.21 & 460.44.& 463.36
Violarum consideratio, natura, genera, medicinæ. 388.14. per totum
Violarum consideratio, nomina, nascendi tempus 391.35
Violæ sponte nascentes quales 388.15
Violæ luteæ descriptio ibid.17
Viola alba uere nunc ea 391.35
Viola ubi hyeme prouenit ibidem
Viola alba maxime durat 391.43
Violæ albæ uis longissimi est tractatu 392.11
Violis apes delectari ibid.20
Violarum medicinæ 398.8
Violenta plura 565.10
Viperæ serpentis cõsid. 142.11.et inde. 205
Viperinis carnib. uescentes 108.25 (29
Viperæ duplex uulua 209.33
Viperæ in cibis usus 535.27
Viperæ partus atq; cõceptus qualis 186.12
Vipera a filijs interimitur ibid.17
Viperæ uenenum quale 205.29
Viperæ in medicinis usus 531.2.& inde 534.29.& 535.24. 541.42. 542 25.& 545.15.& 551.4
Viperarũ morsus remed. 409.32.433.38
Vipiones aues 183.8
Vipsanus consul 23.1.& 114.2
Vires prodigiosæ 113.35.& inde
Vires suas quisq; pensare debet 135.1
Vires recreatis 414.12.& 428.23.430 33.38.479.20.495.48.& 596.13
Virgæ sanguineæ natura 442.14
Virgæ magistratuũ Romanorũ ex betulla arbore 273.27
Virgiliana uirtus prologo 1.83
Virgilius carmina sua testamento cremanda mandauit 117.2
Virgilius quid de equi forma 144.21
Virgilij manu scriptus liber Plinij tempore extabat 135.46
Virgilius hortorum dotes fugit 241.34
Virgilius quamdiu ante Plinium 242.32
Virgilius quæ in Georgicis attingit prologo 241.34.& inde
Virgilius de uuis quid 244.20
Virgilius de pice 252.8
Virgilius de insitione 259.15
Virgilij erga femina præcepta 327.21
Virgilius de fandice 616.45
Virgilius de reparandis apibus 196.48
Virgilij incantationes 499.31
Virginea aqua Romæ 644.38
Virginitas quo deprehenditur 646.43
Virginibus mammæ ne crescant 491.23
Virgo aqua Romæ 556.11
Virideris quomodo Latine dicatur Quære Aeris Eruginis, & Scoleciæ
Viridis color 617.36
Viriæ Celticæ quæ 583.44
Virides Celtibericæ ibidem
Virilium remedia. Quære Genitalium
Vireo auis quando apparet 339.12
Vtrorum coitus quando remissus 411.40
Viri qua ratione gigni possint. Quære Mares qua ratione
Virtus cuiusq; plurimum refert in quæ tempora incidit 116.10
Virtutis honor ibid.15. per totũ. et 116.30
Virtutis præmium bonos 268.11
Virtutis deæ ædes à quo dicta 624.36
Virtutis picturæ 626.12
Viscerũ morbi remedia 441.39.472.39 & 652.16
Visci arborum consideratio 288.21
Viscus neq; igne, neq; aqua corrũpitur 239.1
Viscus in quibus tantum nascatur arboribus 288.22.& inde
Viscus quomodo nascatur ibid.7
Visci mas fœmina q; ibid.31
Visci acini quomodo colligantur ibid.32
Viscus quomodo præparetur ibid.36
Viscus sacrum apud Druidas ibid.37
Viscus non prodest arbori cui inest 311.5
Viscus ex chamæleonte herba 407.34
Visci floris medicinæ 471.16
Viscus & ex eo medicinæ 436.18
Viscum ad religionem pertinere ibid.25
Viscum quod optimum ibid.20
Visci sumpti remedia 364.27.513.3.19 & 425.18.438.41.489.10.568.5
Visula uua 243.32
Visum animali restituentia 461.14.et 536.14.& 138.5
Visus acutissimi exempla 114.7
Visus fœni culo reficitur 384.18
Visus claritas quo inducitur 66.10
Visus aliquibus post longum tempus restitutus 204.18
Visus quibusdã statim nascentib. negatus ibid.
Vitæ longissimæ exempla 121.8.46
Vitæ brcuitate nil melius 122.37.& inde
Vita animalis in uigilia prologo 72
Vitæ hominum pericula 449.6.32.& 105.34.& 110.2.& 122.26
Vita carens doloribus pœna est 497.49
Vita desit cuĩdo uoluptas uiuere cœpit 241
Vitæ breuis signa 215.& inde (32
Vitæ longæ signa ibidem 17.& inde
Vita quorum longa est 108.35.& 60.16 & 170.25.& 297.43
Vitæ breuis exemplum 102.28.& 535.31
Vitã in quibus animalibus sine cibo 40.24
Vitæ redimendæ exemplum 139.8
Vitelliani capitolium incenderunt 599.27
Vitellius L. prætor quid attulit in Albanum rus 261.42.& 262.33
Vitellius L. Syriæ legatus quãdo 61.42 & 262.33
Vitellij luxus in cœna 628.45
Vitellij contra Pisonem oratio 207.32
Vitex ex eoq; medicina 441.3
Vitiles naues 126 49
Vitiligator unde dictus prologo 1.12
Vitiliginis corporum remedia 374.13.et 376.26.398.6.& 418.31.& 494 29.& 496.42.& 630.19.et 549 27.& 563.27
Vitis quæ fertilior & quæ tardior 277.22
Vite tacta fulmine dijs libare nefas 251.16
Vitium inimica quæ 270.11
Vitium sarmentorum medicinæ 420.45
Vitium clauculæ ad quid prosunt ibid.8
Vitis lachryma qualis & ex ea medicinæ prologo 419.47
Vitis & brassica inimicæ 435.19
Vitis frondibus succisq; quæ medicinæ fiant 419.44.& inde
Vitibus populus arbor gratissima 282.10
Vitis ad ligandum apta ibid.23
Vitis sola parturit 275.48
Vitis germinatio quando 279.9
Vitis florendi tempus ibid.11
Vites triferæ insanæ dictæ 277.11
Vitis frondes latissimæ 274.46
Vitium consid. 241.41.& inde per totum
Vitium principatus in Italia ibid.37
Vites inter arbores numerari ibidem 41
Vitis lignum longo durat tempore ibidem 42.& 45
Vitium magnitudo ibid.48.& inde
Vitis centurionum Rom. insigne 242.6
Vitium genera plura ibid.37.& 244.4
Vitium locus qualis esse debet 243.18
Vites quarũ folia prius quã decidant sanguineo colore mutãtur pessimæ sunt 244 9
Vitis arbore uel palis non indigens ibid.23
Vitibus aptus locus ibid.47
Vitis syluestris usus uarius 285.16
Vitibus breuis uita 288.3
Vitibus quãdo nocet pluuia 290.8.310.10
Vitium conceptus quando ibidem
Vitibus quæ terra utilissima 291.20.38
Vitis umbra qualis 299.34. per totum
Vitis tribus modis inseritur ibid.35
Vitis humor maxime infestat uites ibid.43
Vitiũ gemma, oculus, germen, &c. 303.17
Vitis ut diuersas ferat uuas ibid.43
Vitium plantandarum consid. plena ibid.10
Vitium omnium culturæ præcepta secundum Catonem 306.48
Vitium culturas quis primũ reperit 126.9
Vitibus quæ arbores aptæ 107.21
Vites aquilonem spectare debent 308.4
Vites quibus uinculis ligandæ ibid.16
Vites totas in terrã supplantãdi mos ibid.30
Vitibus adminicula addenda ibid.47
Vitium morbus multiplex 309.45
Vitium uermis qui araneus dicitur 310.15
Vitis quæ odiat 311.7.& inde
Vitis bifera 330.14
Vitis albæ nomina & ex ea medic. 421.32
Vitis nigræ nomina & ex ea medic. 422.5
Vitia ex remedijs interdum fiunt 312.36
Vitra quæ flumina ferunt 737.14
Vitri cõsideratio origo faciendiq; ratio 751 10. per totum
Vitri liquor à magnete trahitur ibid.20
Vitrum qua ratione coquitur ibid.23
Vitri factio atq; cælatura ibid.26.& inde
Vitri temperamentum ut flexibile esset quando inuentum ibid.33
Vitri fragmenta quo glutinantur 529.5
Vitulini marini cõsid. 139.17.plo.153.2
Vituli marini magnitudo 566.7
Vituli marini medicinæ 577.14

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vituli marini non feriuntur fulmine 18.15
Vituli in medicinis usus 518.43.519.13 30.& inde.& 520.32.& inde
Vitulus marinus mitescit interdum 182.25.
Vituli marini descriptio 155.15.per totum
Vitulus marinus cur dictus ibid.18
Vituli marini pilis uestiuntur ibid.10.15
Vituli marini partus ibid.15
Vitulus educat mammis foetum ibid.17
Vitulis in somno mugitus ibid.18
Vituli uoce & usu populũ salutant ibid.19
Vituli nomine uocati respondent ibid.20
Vituli marini somnus grauissimus ibidem
Vituli marini pinnis uice pedum serpunt ibidem 21
Vitulis soporiferam esse pinnam dextram ibidem 23
Vitulis marinis lingua qualis 206.13
Vitulis marinis fel ad multa utile 302.16
Vituli marini oculi quales 204.27
Viuaria à quo inuenta primum 168.5.11
Viuaria piscium ibid.per totum
Viuariorum bestiarum cõsideratio 148.18 per totum
Viuerra animal infesta cuniculis 150.4
Viuimus aliena interdum fiducia 404.47
Vlcerum corporum consideratio plena 482 9.per totum
Vlceribus tibiarum utile 430.45
Vlcerum corporũ remedia 265.22.et 362 35.& 364.30.& 355.43.366.24 & 367.21.24.& 368.1.23.& 369 43.& 370.46.& 375.36.380.24 45.& 384.1.& 396.49.& inde.& 397.47.& 399.38. 401.17. 406 1.& 407.25.& 408.6.35.& 409 35.& 410.9.13.24.& 412.49.& 413.23.49.& 414.7. 415.25.33 35.& 416.15.36.38.et 417.14.21 42.44.& 418.10.22.28.35. 420 15.23.& 421.20.37.et 424.36. et 405.32.48.& 426.27.36.& 427 26.32.48. & 428.14.32. & 429 41.47.& 430.19.26.& 431.20 427.47.& 433.47.et 434.24.37 39.& 436.13.27.& 437.6.41.& 439.5.6.22.& 442.18.40.et 443 2.27.30.et 444.4.39.& 445.23 446.8.14.30.47. & 447.21.29 & 448.36.& 449.7.21.& 452 4.& 473.48.& 474.7.& 482.9 & inde.& 487.12.& 489.34.490 17.& 493.41.& 495.5.& 496 49.502.5.42.& 504.11.33. 506 30.507.23.& 511.16.25.& 516 5.& 518.30.& 521.29.28.33. 523 9.& 527.35.& 528.4.34.& 548 38.40.45.48. & 564.19. & 597 26.& 570.12.23.& 574.13.20.et 588.2.& 590.22.& 595.20.21.& 605.8. & 606.48.& 607.19.36 & 608.11. & 610.15. & 611.39. 41. & 616.11.& 631.30.& 646 2.33. & 647.38.& 648.2.4. & 650.14
Vlex quid 587.14
Vlissis palladium furripientis effigies 594.37
Vlissis pictura 720.8.27
Vlissis pileus 623.33
Vlisses simulata insania bouem cum asina iunxit 625.27
Vlisses incantator 499.38
Vlysses è qua familia propagatus 111.43
Vlmaria qualiter disponenda sint 296.7
Vlmi arboris cõsideratio & genera quatuor 273.11.per totum
Vlmus gummi ferens 234.27.28
Vlmi semẽ samara dicitur 273.15.276.31
Vlmi folia qualia 275.7
Vlmus cito germinat ibid.33
Vlmi portentum 278.42
Vlmus rigorem seruat. & eius usus 285.23
Vlmus quando serenda 296.3.& inde
Vlmus utibus aptissima 307.21
Vlmorum infirmarum remedium 312.19
Vlmi arboris natura & med.ex ea 440.7
Vlophonon herba quæ 407.47
Vlpicum allij genus 155.26.29
Vlulæ auis in medicinis usus 535.35
Vmbras spatio cõsumi signo ostẽditur 5.16
Vmbra satis aut nutrix aut nouerca 297.27
Vmbrarum figuræ tres 5.34
Vmbræ leues quarũ sint arborum 297.25
Vmbræ arborum quorundam noxiæ ibid.27
Vmbræ gnomonis ratio 23.18.per totum
Vmbræ ubi nullæ die medio ibid.24
Vmbræ quando & ubi nullæ 99.48.et inde & 108.26
Vmbræ ubi bis anno 23.41
Vmbræ ubi ad Septentrionem hyeme æstatéq; in Austrum 89.28.& inde.& 91.23 & 99.47.& inde
Vmbra hyænæ canes obmutescunt 138.49
Vmbræ metiendæ ratio 641.1
Vmbræ inferorũ quibus euocantur 670.35
Vmbriæ uua qualis 244.10
Vmbri ouium genus 148.8
Vmbros populos Pelasgi exigunt 38.16
Vmbritius haruspex quis 171.48
Vncialis uua quæ 244.31
Vndulata uestis 147.35.37
Vnedo arbor qualis 218.2
Vnedo,id est arbutus qualis 433.34
Vnedonis arboris consideratio 263.11
Vnedo cur dicta ibid.14
Vnedoni folia non decidunt 274.6
Vnguentorum materiæ tractatus 226.16
Vnguentorum consideratio 228.& inde
Vnguenti inuentor primus ignoratur omnino ibidem
Vnguentum nõ fuisse Troiano tẽpore ibidem
Vnguentum Persarum gentis est 229.2
Vnguenta quando primum uisa ibid.4
Vnguentorum usus in funere ibid.6
Vnguentorum denominatio unde ibid.9
Vnguentum laudatissimum ubi ibid.10
Vnguentorum genera plura ibid.12
Vnguenti faciendi duplex ratio ibid.20
Vnguentum regale quod 230.15
Vnguenti feces magmata uocari ibid.21
Vnguentum in alabastris seruatur optime ibid.23.& 638.48
Vnguenta uetustate meliora fiunt 230.24
Vnguentis sol inimicus ibidem
Vnguentorum decoctio ibid.25
Vnguentorum experimentum ibidem
Vnguentorum luxuria ibidem 28
Vnguentorum exprobratio ibidem 15.& 28 per totum
Vnguenta propter quid expetuntur ibi. 30
Vnguentorum pretia maxima ibidem 31
Vnguenta quæ gratiora ibid. 33.292.29
Vnguentis pedes inungi 230.36
Vnguentorum usus etiã in castris ibid.40
Vnguenta exotica Romæ uendi non poterunt ibidem 46
Vnguenta in potu addi ibidem 47
Vnguenta quæ terram quæq; crocum saptant 292.29
Vnguium animalium consideratio 213.
Vngues quid ibidem
Vnguium animaliũ differentiæ ibid. per totũ
Vngues nundinis non resecabantur 500.23
Vnguium medicinis usus 506.3.& inde
Vnguiũ morbi remedia 381.12.& 182.15 & 384.1.& 421.11.& 425.39.& 436.13.& 439.8.& 483.7.& 631 32.& 511.16.& 516.15.& 519.32
Vngularũ animaliũ differ. 213.35 per totũ
Vngulum,id est annulus 580.40
Vngulæ quibus sint 213.30.& inde
Vngularum consideratio ibid.35 per totum
Vnicornis bouis descriptio 135.26.39.41
Vnionis gemmæ consid. 162.16 per totum
Vnio unde dictus ibidem 19
Vnionis bonitas in quo ibidem 18
Vniones ubi optimi ibidem 21.& inde
Vnionum usus ibid.24.& inde
Vniones Cleopatræ ingentis precij 163.4
Vnionum nomen quando impositũ ibid.29
Voconia pyra 259.13
Vola homini tantum, ex qua & cognomina sumpta 213.27
Volcatius iuris peritus Ceselij præceptor à cæne defensus 142.34
Volcatius sedigitus 212.34
Volema pyra 259.13
Vologesus Rex Parthorum 95.8
Vologesocerta oppidum ibidem 9
Volua quid 412.22
Volumnius L.consul 18.21
Voluisse magnum magnificũ est prol. 1.57
Voluoces uermes prærodentes pubescentes uuas 313.25
Voluptas quando uiuere cœpit uita defuit 241.32
Voluptates publice notãtur 633.29.& inde
Volusii L.senectus 121.24
Vomicæ morbi remedia 380.30.& 383.22 & 407.25.& 371.18.& 374.45 & 441.19.& 445.42.& 447.21 & 530.11.& 542.32
Vomitiões à camb.primũ mõstratæ 529.39
Vomitiones quando excogitatæ & quibus micæ 216.15
Vomitionibus crebris utile 372.43
Vomitiões mouentia 363.19.21.364.49 & 366.31.et 371.20.& 380.3.381. 14.& 399.6.& 406.28.& 415.16
Vomitioni utilia 365.20.& 383.30.410
Vomitus utilitas 558.20.& inde (17
Vomitus causa & quibus accidat 208.36
Vomitũ sistentia 375.1.17.& 376.11.&

Universidad de Deusto

378.24.40.& 380.29.& 383.38
Vomitum incitantia 414.22.& 427.7.et 429.9.& 433.11.42.& 434.18 & 449.36.& 457.34.& 473.2 474.30.& 475.21.31.& 487.20 & 495.48.& 568.2.& 573.37 & 588.34.& 605.32
Vomitum inhibentia 416.13.& 420.8.et 423.29.& 451.41.& 473.6
Vopiscus Cæsar quid apud censores 292.4
Vopisci qui 110.29
Vortex quid 16.35
Vota suscipientes Parthorũ qua herba utuntur 391.30
Votorum quando præcipuus locus 134.1
Votum quod frequentissimum 122.37
Vox quibus insit quibusq; non 214.37
Vocis consideratio ibidem per totum
Vox quibusdam sexto mense inest 215.8
Vocem iuuantia 366.21.27.47.& 374 47.& 405.41
Vocis resonantis mirum 642.36.39
Voci nocentia 364.37
Vocem firmantia 380.25
Voce carentes homines 69.17
Vox quãdo roboratur exiliorq; fit 215.9.10
Vox in theatris quo deuoratur ibid.11
Voci qui dentes necessarij 112.31
Vox omnium diuersa 215.16
Voci contraria 574.12
Voci proficua 413.31.& 416.47. 417 9.& 450.34.& 477.48. 573.36 & 611.25.& 612.27.& 553.47
Vox nos distinguit à feris 215.17
Vox explanatio animi ibidem
Vpupæ auis consideratio 178.14
Vpupæ in medicinis usus 542.49
Vranoscopus piscis 571.34.& 578.42
Vrbanæ arbores cur dicantur 273.42
Vrbanæ tribus quæ 315.7
Vrbanarũ arborũ medicinæ lib.23.per totũ
Vrbes in deorum tutela 499.26
Vrbium oppugnatio quibus uerbis ibid.35
Vrceolaris herba quæ 407.23
Vræa cybia quid 579.17
Vredinis malum 337.28
Vredo frigore constat ibidem 41
Vredo non fit nisi plena luna ibid.43
Vrenæ pisces 579.18
Vrica satorum uitium & cur accidit 327.9
Vrica uermis 532.16
Vrinæ mira uis in animalibus 141.47
Vrinæ termina quo tolluntur 368.35
Vrinæ differẽtiæ ususq; in medicinis 504.2
Vrinæ auguria circa udetudinem ibid.18
Vrinæ uarij colores quid signent ibidem
Vrinam quæ continent 375.6.& 507.38
Vrina hominum apes medentur 392.26
Vrinari contra solem aut lunam non decet 504.24
Vrina quibus prosit arboribus 313.25
Vrina semina aspergenda ante satũ 327.23
Vrinæ noxia 413.12.& 437.23
Vrinæ profluuia cohibentia 503.37
Vrinam mouentia 363.15.& 364.10.15 17.& 365.3.18.& 367.13.37.& 368.18.& 369.22.& 371.26.& 372.4.11.15.34.& 374.3.& 375 18.& 376.8.20.& 377.6.18.26.et 378.2.47.& 382.22.et 383.30.40 & 384.14.16.29.& 397.3.14 32.& 398.13.26.41.45. 400.34 48.& 401.21.26.33.49.& 406 42.& 407.39.& 408.34.& 409 32.& 410.15.49.et 411.7.14.24 29.37.& 413.17.& 417.36.46 36.46.& 422.7.& 426.17. 428 7.& 429.9.21.& 430.30.& 432 30.43.45.& 433.1.5.31.& 434 28.49.437.11.30.48.et 438.2.14 39.et 439.26. 440.17.24.36.45 & 441.9.& 442.24.& 443. 24.& 444.8.17.& 445.1.42.et 446.4.& 447.19.25.42.& 451 40.& 473.37.& 476.27.45.& 477.5.20.& 481.36.& 485.48 & 486.45.& 489.1.12.& 491 & 494.21.37.& 495.19.20 18.& 496.29.& 503.44.& 647.40
Vrinum ouum quod 185.19
Vrion terræ genus 587.4
Vrsinum, id est syluestre allium 355.46
Vrsorum consideratio 140.45.& inde
Vrsi sine calciatu longo itinere sathiscunt 213.33
Vrsi ne mordeant 607.41
Vrsorum in medicinis usus 516.18.40.& 518.39.45.& 519.10.7
Vrsi ubi non sint 150.48.& 151.2
Vrsorum partus informes 140.47.et 186 44.& inde
Vrsi ægroti formicarum ouis sanantur 536 35.& 138.19
Vrsorum coitus qualis 140.45.186.33
Vrsam parientem rarius uiderunt homines 140.48.& 186.45
Vrsorum somnus grauissimus 141.2
Vrsorum coctas carnes crescere ibid.7
Vrsi qua herba sese purgant ibid.11
Vrso caput inualidissimum ibid.14
Vrsos non gigni in Africa secundum Plinium ibidem 22
Vrsorum cibus qui 189.18.& inde
Vrticæ herbæ cõsideratio & medicinæ ex ea 406.19.per totum
Vrticæ folia mordacia 275.1
Vrticæ non mordentis medicinæ 406.47
Vrticæ semen ubi optimum ibid.43
Vrticæ magnitudo mira 394.30
Vrticæ differentiæ ususq; ibid.32
Vrticæ usus in cibis religiosus ibid.38
Vrticæ oleũ 256.46.406.19.394.36
Vrtica anserũ pullis mortifera 195.38.40
Vrticæ piscis in medicinis usus 577.38 & 578.43
Vrticæ piscis consideratio 165.43.& inde
Vri feræ quales 132.8
Vrorum ferarũ in medicinis usus 513.10
Vrorũ cornua maxima, ac corũ usus 202.18
Vsuræ excogitatio 584.30
Vsus efficacissimus rerum omnium magister 470.13
Vterus unde dictus 209.32
Vticæ Apollinis templum memorabile ex qua materia 285.43
Vtica quo anno ædificata ibidem 44
Vuarum differentiæ unde sumptæ 242.17
Vuæ passæ unde dictæ ibid.26
Vuæ lanatæ ubi ibid.46
Vuarum uaria nomina ibid.37.per totũ & 244.4.per totum
Vuarum locus qualis esse debet 243.20
Vua cum sole circumagitur 244.19
Vuæ insignes ibid.21
Vuæ quæ in ulte ferubiles ibidem 22
Vuarũ conseruandarũ ratio 259.40.260 1.13.& 368.49.& 420.25.& inde
Vuæ ne à uespis tangantur 260.17
Vuarum acini quales 263.17
Vuarum succus qualis 264.8.9.16
Vuarum cutis ibid.24
Vuæ uariæ quõ ex eadem uite 303.48
Vua sine ligno intus qualiter fiat 304.8
Vua terræ proxima potentior 306.9
Vuæ ne alicui animali obnoxiæ sint 309.1
Vuas pubescẽtes uoluoces prærodũt 313.26
Vuas pubescentes ne uermes rodant ibidem
Vuarũ pressura qualiter fieri debet 341.15
Vuas ne aues tangant 362.35
Vuæ medicinæ cõsideratio 420.32.& inde
Vuæ quibus nocent ibidem
Vuæ saluberrimæ quæ ibid.41
Vuas galli ne edant ibid.45
Vuarũ nuclei medicinæ ibid.46.& inde
Vua theriace quibus prosit 421.2
Vuæ passæ consideratio & medicinæ ex ea ibid.5.& inde.& 380.42
Vua pituitaria quæ ibid.21
Vuæ pictura mira 619.26
Vua homini tantum est 206.31
Vuæ saucium remedia 370.22.et 374.48 & 377.29.& 379.5.& 382.33.& 306.23.42.& 413.30.& 429.47 & 431.26.& 432.11.& 434.6 12.& 436.12.& 439.13.& 446 21.& 502.4.& 503.32.et 509.47 541.1.& 571.13.& 573.36. 606 48.& 607.38.& 631.36
Vua piscis.& ex ea medic. 578.3.579.18
Vulcani festum 325.16
Vulcani Aethiops filius 101.31
Vulcati jurgitis interitus 124.12
Vulnus quibus inflammatur 454.15
Vulnera quando aggrauantur 500.44
Vulneribus capitis quid medetur 438.43 & 465.41
Vulnera ne inflammentur 451.37
Vulnera quomodo conglutinanda ibidem
Vulnerũ corporũ remedia 363.41.& 367 23.& 370.14.& 371.7.et 376.40 & 379.26.& 380.33.41.& 381 47.& 397.46.& 398.3.et 398.24 & 399.20.27.& 406.49.& 410 34.& 436.14.23.& 440.10.13 & 449.14.& 496.3.35.43. 486 3.22.& 487.6.22.31.& 488.22 489.16.& 492.35.38.& 495.30 & 504.33.& 527.10.& 528.8.& 420.2.20.& 450.37.40.& 451 37.& 456.5.& 457.7.& 459.9 & 476.11.& 481.39.& 589.35 & 605.22.& 607.38.40.& 610 20.& 616.40.& 630.41

Vulpes quibus inimicæ 189.43.& 190.4
Vulpes quales gallos non attingant 523.39
Vulpes futura præsagiunt 238.31
Vulpes ubi non sint 150.48
Vulpes marinæ earumq; astus 165.34
Vulpis in medicinis usus 513.46.& 514 24.48.& 516.10.39.& 517.11.& 519.14.& 522.40
Vulpes quo cibo necentur 433.4
Vulsini populi pulsati propter statuarum signa 599.10
Vulturũ alitum consid. 171.46.per totum
Vultures ubi nidificant, quorumq; nidos nemo attigit ibidem
Vultures biduo præsentiunt futura cadauera ibidem 49
Vultures unguento fugantur 216.3
Vultures siseris semen edunt 365.27
Vultures quo oculos suos sanant 367.28
Vulturũ in medicinis usus 531.27.& inde 535.58.& 540.29.& 542.38
Vulturnus uentus 15.1.34.43.44
Vulturnus, id est, Eurus uentus qualis, & quibus aptus 343.14
Vulua quid 209.32.& inde
Vuluæ mulieris remedia 364.35.& 365.2 & 366.18. & 371.28. & 372.40 44.& 373.40.& 374.45.& 375 20. & 376.8.11.33. & 378.31.41 & 379.10.& 381.9.48.& 382.37 & 384.16.& 385.11.& 397.2.27 48. & 398.39. & 399.34.42. & 400.36.49.& 401.11. & 402.6 & 405.28. & 406.23. 29.32. & 408.23. & 413.9.& 414.24. & 416.24.& 417.21.& 424.43.& 425.12.& 426.24.29.& 427.17 31.44.& 428.15.35.36.et 431.14 & 433.36.& 434 37.43.& 435 1.& 436.18. & 437.11. 17.21.35 41.47.& 438.4.15.40.& 439.8 14.et 440.26.37.et 441.18. 444 17.29.& 445.24.& 447.33.& 452.10.15.20.22.& 483.17.20 22 24.29.35.38.41.45.46.47.et 484.3. & 485.48.& 488.32. & 490.3. & 492.18. & 502.33. & 504 31. & 505.2. & 507.32. & 508.21.& 510.13.& 521.47.48 & 522.4.7.29. & inde. & 527.36 & 567.45.& 606.48.& 630.43 & 646.38.42.& 647.41

Vxorem perimere ob quid permissum 248 24.per totum

X

Xanthos gemma 668.28
Xanthus historicus 454.6
Xenocratis statuarij opera 603.34
Xenocrates scriptor 619.42
Xenon pictor 627.12
Xenophili musici felicitas 122.40
Xenophon dux circa agros colendos quid 315.42
Xenophon de sementis tempore 333.20
Xenophontis symposium 603.16
Xerses quomodo ingentem exercitum numerat 54.32
Xerses Hellespontum ponte iunxit, illacq; exercitum duxit 58.26.et inde
Xersis aduentu platanus mutata in oleam 311.22
Xersis Darius pater per Bosphorum Thracium duxit exercitum 58.30
Xerses ingentem hominum numerum epulo excipit 592.46
Xersis filij qui ibid. 47
Xylina lina 347.1
Xylocinnamomum quid 225.10
Xylobalsamum quid & ubi 227.21
Xylon frutex 347.1
Xiphiæ cometæ genus 10.22
Xiphia piscis qualis 579.16.18
Xiphia piscis naues perforat 566.33
Xiphion herba qualis 465.24.27.& 476.27.& 477.48.& 478.30
Xyphij herbæ medicinæ 483.35
Xyris syluestris 399.13
Xystios gemma 664.42

Z

Zachalias historicus 668.24
Zaxules quis 205.43
Zaramocenidas magus 538.16
Zamiæ quid 276.29
Zaratus magus 538.15
Zathenes gemma 669.46
Zea genus frumenti ubi prouenit 321.6.& inde.& 49.ibidem.& 323.40.48
Zea frumẽti genus, & ex ea medic. 415.30
Zeolitæ & unde 321.9
Zelotypis quid agendum 560.43
Zenodorus statuarius quando 600.6
Zenonis statua 604.26
Zenonis libris Carneades respõsurus hellebo rum sumpsit 457.36
Zephyria oua quæ 156.4
Zephyrus uentus qualis, quando & quibus aptus 343.10
Zephyro stante quæ agenda ibidem
Zephyrus uentus 15.3
Zeros gemma 685.30
Zeti simulachrum 636.17
Zeugitæ arundines 281.41
Zeus piscis 157.40
Zeuxis statuarius 600.37
Zeuxidis pictoris cum Parrhasio certatio 619.26.& inde
Zeuxidis opera mira ibidem.& inde
Zeuxis pictor quando ibid. 9.13.& inde
Zeuxis tabulam pingens quinq; nudas uirgines ante se habuit 28.& inde
Zygia aceris arboris genus 272.40
Zingiber aroma 219.10
Zythum potus genus 419.18
Zizipha arbor 258.20
Zizipha quando seritur 395.47
Zizipha corona 390.22
Zmilaces gemma 669.47
Zmilus architectus 641.43
Zodiacus circulus qualis 1.47.& 24.12
Zodiaci descriptio 7.27.& inde
Zœlicum linum 346.35
Zona Orionis quando oritur 337.13
Zonarum quinq; terræ consideratio 21.47
Zoophthalmos herba 467.34
Zopyros herba 447.46
Zopyrus sculptor 594.36
Zopissa picis genus, & ex ea medicinæ 439.19
Zopissa resinæ genus 271.40
Zoroastres risit quo natus est die 112.39
Zoroastri cerebrum palpitabat ibidem
Zoroastris præceptor 538.5
Zoroastres quo tempore floruit ibidem 8
Zoroastrem annis uiginti in desertis caseoui xisse 212.28
Zoroastres magicæ uanitatis inuentor 538.5
Zoroastris libri ibidem 7.& inde
Zoroastres de tẽpore seminandi quid 331.18
Zoronistios gemma 669.48
Zoster morbus 480.26
Zostera quid 240.16
Zura paliuri semen 445.40

Priorib Elenchi Finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BA mons 74.4
Abala oppidum 100.43
Abalus insula 655.46
Abalites sinus 100.14
Abali populi 89.20
Abantiae oppidum 57.8
Abacortae populi 90.21
Abarimon regio 106.42
Abdera Hispaniae oppidū 33.37
Abdera insula 58.13
Abdera Thraciae oppidū 54.29
Abderae mirum 461.41
Abeatae populi 52.12
Abellinum oppidum 39.36
Abesamis oppidum 97.21
Abeste oppidum 92.1
Abydos opp. 55.17.& 80.26
Abydus oppidum Memnonis regia 71.11
Abydi lapis colitur 18.40
Abila mons Africae 33.8.66.16
Abilla oppidum 73.2
Abisontes populi 47.40
Abobrica oppidum 63.11
Aboccis oppidum 101.5
Abolani populi 40.18
Aborienſe oppidum 67.27
Aborigines in Latio 39.1
Abreceni populi 78.21
Abrincatui populi 62.27
Abrotonum oppidum 67.18
Abſterum fluuius & caſtellum 83.4.& 84.29.& 85.26
Abſilae gens 83.16
Abſyrtides inſulae 49.26
Abſyrtium inſula 48.11
Abſyrtis 94.36
Abziritanum oppidum 67.30
Abzoae populi 85.48
Acalandrum flumen 43.13
Acamas promontorium 79.8
Acamantis inſula 79.9
Acanthon mons 50.33
Acanthus oppidum 54.4.& 76.18.& 560.20
Acanthus inſula 81.32
Acapetae populi 84.4
Acarnania merſa 26.31
Acarnania regio 50.15.22
Acarne oppidum 53.26
Achitae populi 98.16
Acciſi populi 84.8
Accitana colonia 35.36
Ace oppidum 73.8
Acedici populi 44.21
Acedum oppidum 46.49
Acerani populi 39.36
Acerrae oppidum 45.11
Aceruetis oppidum 54.39
Aceſinus fluuius 59.32.89.39
Aceſinus fluuius gemmiſer 671.24
Aceſtei populi 42.23
Achei populi 53.2.& 83.27.& 85.11
Acheorū portus 18.24.59.27
Achaeorum ſtatio 55.19
Achaia libertate donata à Domitio Nerone 52.13
Achaia merſa 26.32
Achaiae aſini quales 144.48
Achaiae deſcriptio 51.12
Achais oppidum 87.10
Achana fluuius 97.32
Acharitanum oppidum 67.30
Achates fl. gemmaq; 665.34
Acheloi fluuij gemma 667.45
Achelous fluuius 25.48
Acheron Italiae fluuius 40.36 & 50.13
Acherontini populi ibidem
Acheruſia Italiae palus 39.29
Acheruſia fluuius 50.13
Acheruſia ſpecus 82.12
Achillea inſula 79.48
Achilleon oppidum 78.29
Achilleos Dromos 59.29
Achillis inſula ibid. 27.60.41
Achillis inſulam nulla auis tranſuolat 179.29
Achillis tumulus 59.27.78.26
Achiſaris oppidum 102.11
Achne inſula 79.29
Achosdi oppidum 98.33
Acidula aqua qualis 30.4
Acienſes populi 40.18
Acila emporiū 93.14.& 98.6
Acimippo oppidum 34.27
Acina oppidum 101.19
Acis inſula 57.16
Acitris fluuius 43.12
Acitauones populi 47.41
Aciton inſula 57.42
Acmodes inſula 62.2
Acntonenſes populi 76.32
Acolitanum oppidum 67.30
Acone portus 82.12
Aconitum uenenum ubi ibidem
Acontius mons 52.36
Acrabathena oppidum 72.20
Acra Iapygia promontorium 43.16
Acrauſci populi 49.6
Acre oppidum 60.3
Acrenſes populi 42.23
Acritas promontorium 51.26
Acroceraunium promontorium 43.10.& 49.18
Acroceraunij montes ubi prologo 48.40.& 49.49
Acrocorinthus, id eſt, Corinthi arx 51.6
Acrotadus inſula 92.36
Acrothon oppidum ubi 54.2
Actania inſula 61.21
Acte, id eſt, Attica 52.29
Actium colonia 50.18
Actrida oppidum 98.41
Ade oppidum 78.6
Adana oppidum 75.5
Addus fluuius 29.15.& 45.35.& 47.10
Adiabarae populi 101.44
Adiabene regio 71.45.& 84.27.40.& 86.17
Adiabeni populi 86.13.95.39
Adiliſius mons 52.36
Adipſon locus 99.29
Adirmachidae populi 68.32
Adynis fluuius 73.21
Adramyteos oppidū 78.14.19 229.15
Adraſtia oppidum 80.27
Adrianus ager 44.34.46
Adria colonia ibid. 34
Adriaticū mare 45.44.37.39
Adriatici maris inſulae 49.20
Adriaticum mare quantū à Promontide diſtet 55.5
Adrumentum oppidum 67.4 104.19
Adulitarum oppidum 100.12
Aduliton oppidum ibid. 5
Aduricates populi 36.40
Aea oppidum 83.10
Aeant ſinus 99.17
Aeantion oppidum 78.30
Aeantium promontoriū 53.25
Aeas fluuius 48.33
Aecani populi 44.3
Aeculani populi 43.49
Aedepſum oppidum 57.2
Aegae oppidum 53.32.& 75.1.& 78.6
Aegeae inſulae 79.41
Aegeum mare quod 55.25
Aegeum mare unde dictum ibidē
Aegialus mons 52.38
Aegilia inſula 55.45
Aegialios, id eſt, Achaia 51.12
Aegida oppidum 46.45
Aeginium oppidum 53.33
Aegyla inſula 56.15
Aegilia inſula 51.9
Aegilodes ſinus 51.33
Aegilos inſula 41.23
Aegimori inſulae 68.49
Aegina inſula 56.12
Aegineticum aes 596.25
Aegion oppidum 51.15
Aegipani populi 102.16.38
Aegypanum ferarū laſciuia 65.12.& 69.12.26
Aegyptus rubro mari depreſſior 99.23
Aegypti Pyramides 640.19 & inde
Aegyptus non cernit Septentriones 22.34
Aegyptus non quatitur terræmotu 25.4
Aegypti pars quondā mare fuit 25.48
Aegypti alumen 631.5.6
Aegypti Labyrinthus 641.15.24
Aegypti electrum 656.2
Aegypti ſmaragdi quales 658.33.41
Aegypti Opalus 660.29
Aegypt. nō ſentit Auſtros 15.18
Aeg. fulmintb. infeſtatur 16.44
Aegypti deſcriptio 69.28. et idē
Aegypti mēſura ac terminu ibidē 1. & inde
Aegyp. cur inſula credita ibid. 31
Aegyp. Delta cur dicta ibid. 32
Aegyptus in nomos, id eſt, in præfecturas diuiditur ibid. 35
Aegypti ditiōis terminus 70.49
Aegypti menſura ibid. & inde
Aegypti oppida quot ibid. 71.3
Aegypti nauigatio ibid. 5
Aegypti antiquitas ibid. 7
Aegypti ad Indiā nauigatio 93.1
Aegyptium mare triplex 99.26
Aegypti ſerui profugi quale oppidum ædificarunt 100.6
Aeg. ad rubrū mare iter 99.23
Reliqua quære parte prima
Aegyra inſula 80.14
Aegyra oppidum 51.15
Aegos fluuius 18.37.& 55.14
Aegoſthenienſes populi 52.22
Aeguſſa inſula 42.31
Aelana oppidum 98.26
Aelaniticus ſinus ib. 27.99.17
Aelius Gallus ſolus Rom. Arabiā arma intulit 98.26
Aemathia eadem quæ Macedonia 53.30
Aeminius fluuius 63.28
Aemona colonia 46.39.49.2
Aemonia op. Norici 48.44
Aemoniæ mutata nomina 52.48
Aenare inſula 80.8
Aenaria inſula 41.28.& 553.17.& 279.33
Aenienſes populi 50.25
Aeneipolis oppidum 40.15
Aennum oppidum 99.32
Aenona ciuitas 48.9
Aenos oppidum 54.33
Aeolia inſula ardens 51.2
Aeolus rex quando & ubi regnauit 42.34.36
Aeolus cur Rex uentorū ibid. 40
Aeolis regio 76.10.& 78.4
Aeolij populi in Cappadocia 82.27
Aeolidis finis 76.17
Aeoliae inſulae ſeptem 42.33
Aeoliae ſulphure abūdant 630.3
Aeoliae inſulae unde dictae 42.33
Aeolium locus 55.2
Aequeſilici populi 36.8
Aequiculani populi 44.15
Aeria oppidum 36.45
Aeria inſula 58.13
Aeria, id eſt, Creta inſula 56.19
Aeſolani populi 40.18
Aeſopus amnis 80.28
Aeſculapij delubrum 51.44
Aeſculapij fons Athenis 29.21
Aeſis fluuius 44.49
Aeſtini populi 45.7
Aeſulani populi 39.37
Aethalia inſula 41.25.79.49
Aetheria gens 101.31
Aethiope inſula 80.14

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aethiopes Atabuli ubi 101.43
Aethiopes quales 23.14
Aethiopes Hesperij 103.2
Aeth. minio tinguntur 599.32
Aethiopes Daratitæ 65.28
Aethiopes Perosi 65.27.69.8
Aethiopes Arrotherræ 101.9
Aethiopum Meroë caput 23.31
Aethiopes Tarelei 69.11
Aethiapũ gentis descriptio 69.5
Aethiopum primi qui 101.18
Aethiopes miraculo habiti cum primum uisi sunt 106.21
Aethiopum emporium 100.7
Aethiopia unde dicta 101.31
Athiopia quãdiu clara ibidem
Aethiopiæ mẽsura 101.8.et inde
Aethiopiæ diuersa noĩa 101.31
Aethiopiæ mõstra ibid. & inde
Aethiopiæ harena 638.2
Aethiopia Aegyptiorum armis attrita 101.8
Aethiopiæ magnes 645.22
Aethiopiæ magnitudo 102.28
Aethiopiæ situs ibid. 23
Aethiopiæ duæ 69.8
Aethiopici maris insulæ plures ibidem 40
Aethiopici smaragdi 659.9
Reliqua quære parte prima
Aetoliæ populi, oppida fluuiiq; 50.25.& inde
Aethria insula 58.13
Aethrea insula 76.27
Aethusa insula 42.31
Aetnæ mõtis descriptio 42.11
Aetnæ montis incendium 30 23.36
Aetnenses populi 42.23
Aex scopulus 55.25
Africæ propriæ descriptio 66 43.per totum
Africa quæ proprie dicitur 66 43.& 67.7
Africa tertia orbis pars 32.49
Africa ubi 33.1
Africa & Lybia eadem 64.27
Africa quibus animalibus careat 151.1
Africa paucorum sinuũ 64.28
Africæ nomina ineffabilia ibi.30
Africa ubi sertilis 65.8
Africa quota terræ pars 203 47.& inde
Africæ gentes castella inhabitant 64.31
Africæ qui uenti sereni nubiliq; 16.2
Africæ propriæ mensura 67.3
Africæ serpẽtes feræq; 67.12
Africæ propriæ quot populi, coloniæ, oppida 67.25
Africam circa insidæ 68.41 per totum
Africæ alumen 631.5
Africæ solitudines ubi 69.7
Africæ totius mensura 103.47
Africæ parietes ex terra 629.22
Africæ noctes æstate roscidæ 19.18
Africæ descriptio 64.27.& sequentibus 8.cap.
Reliqua quære parte prima
Agagammatæ populi 84.4
Agamedæ oppidum 80.16
Agandei populi 84.12
Aganippe fons 52.35
Agamzua oppidum 86.26
Agasus portus 43.40
Agatha oppidum 36.26
Agathyrsum oppidum 42.21
Agathyrsi populi 60.10
Agathusa insula 57.39
Agasturi populi 98.40
Agdei populi 84.8
Agasinates populi 62.40
Agyla oppidum 38.24
Agyrini populi 42.23
Agala op. 34.1
Agnices fluuius 95.39
Agocce op. 100.44
Agra op. 98.26
Agragantiũ bitumen 630.28
Agragas op. 42.18
Agrani op. 94.46
Agre op. 52.5
Agrei populi 98.43.17
Agrigentum op. 42.19
Agrigentinus sal mirus 560.21
Agriophagi po. 102.23
Agrippenses Bithyniæ populi 81.22
Agrippæ M. error de Beticæ mensura 34.41
Agrippinensis colonia 62.25
Agrospi po. 102.15
Aguntum op. 48.44
Aiacis sepulchrum 78.31
Alabanda op. 76.43
Alabandæ cristallus 654.42
Alabastros fluuius 78.14
Alabastrũ op. 71.14.662.48
Alachroæ po. 67.20
Aleu insula 98.1
Alana op. 100.43
Alanaticus sinus 98.37
Alani po. 59.11
Alasi oppidum 68.22
Alostigi op. 34.20
Alazon fluuius 84.47
Alba oppidum 44.14
Alba Hispaniæ oppidũ 33.48
Alba Galliæ op. 36.44
Alba Pompeia op. 38.14
Alba longa oppidum 39.36
Alba fluuius 35.21
Albanẽses pop. 35.43
Albaniæ descriptio 85.46
Albaniæ op. ibid. 47
Albani po. quales 40.17.& 106.48
Albani po. á Iasone 86.1
Albanos fluuius 86.5
Albanus mõs 39.40.et 40.17
Albanum mare quod 86.1
Albenses po. 40.17.et 44.14
Albingaunum op. 38.7
Albion, id est Britannia insula 61.43
Albij populi 62.33
Albis fluuius 61.33
Albium op. 38.7
Albonenses po. 48.6
Album promontorium & 73.9
Albula, id est Tyberis fluuius 38.34
Alchione mons 53.46
Alchippe oppidum sucino lacu hausum 44.22
Albutates fluuius 44.36
Alces fluuius 81.23
Alea oppidum 52.6
Aleij campi 75.2
Alele urbs 68.9
Aleo colonia 39.42
Aleon oppidum 77.35
Aleria colonia á quo 41.21
Aletini populi 44.8
Aletrini populi 44.2
Aletium op. 43.25
Aletrinates populi 39.36
Alcuntium op. 42.21
Alexandria 96.39
Alexandriæ dies horarum quatuordecim 23.45
Alexandria Troadis oppidum 78.22
Alexandria Aegypti difficulter aditur 79.1.& 641.6
Alexandriæ Aegypti obeliscus 639.28.39
Alexandria op. iuxta Caspium 86.19
Alexãdria Margiana ubi 87.3
Alexandria iuxta Bactrũ ibi.15
Alexandriæ nomos 69.42
Alexandriæ Aegypti descriptio 71.18.& 104.18
Alexãdria Ciliciæ oppidũ 75.1
Alexãdria Indiæ op. 92.48
Alexandria Carmaniæ oppidum 93.32
Alexandriæ & Heliopolis distantia. ibid. 4
Alexandria ad Tigrim fluuium 96.39
Alexandriæ & Siciliæ distantia 103.40
Alexander Epirotes ubi obijt 43.17
Alexãdri Magni aræ et finis 87 15.& 88.39.& 83.49
Alexandria Arion 88.32
Alexandro Romanorum legatio 39.10
Alexandri Magni itineris mensores 88.31
Alex. Magni nauigatio 92.21
Alexandri Magni Bucephalæ oppidum equi sepulchrũ 90.23
Alexãder Darũ ubi uicit 86.18
Reliqua quære parte prima
Alexandropolis op. 94.14
Alexia oppidum 611.3
Alfaterni populi 39.37.& 44.21
Alfellani populi 44.3
Alyacmon fluuius 373.22
Alieu insulæ 100.9
Almon oppidum 55.6
Alianda oppidum 76.44
Aliphiræi populi 52.12
Allantenses populi 53.42
Allifani populi 39.36
Aloes fluuius 553.45
Allobrogum regio 36.35
Allobrogica uua qualis 243 11.14
Almidesos oppidum 54.43
Almopij populi 53.36
Alone insula 26.11
Aloni populi 94.34
Alontigiceli po. 34.20
Alopes op. 52.46.& 77.24
Alopeconesos insula oppidũ 53 7.& 349.3
Alopece insula 80.7.& 60.11
Alostigi populi 34.20
Alpesa oppidum 34.21
Alpes Romano imperio salubres mæ 36.19
Alpes ab Hannibale exuperate 633.14
Alpes sæpe tremuerunt 25.3
Alpion lacus 552.27
Alpium crystallus 654.45.& 655.3
Alpium longitudo 47.12
Alpium altitudo quanta 20.31
Alpiũ geminæ fauces 46.12
Alpium incolæ 47.20
Alpium trophæum 47.25
Alpium Saliũca qualis 389.31
Alpinæ gẽtes á quo uictæ 47.38
Alphæus fluuius 29.19.& 51 23.& 52.11. & 557.30
Alsa fluuius 46.29
Alsium oppidum 37.39 & 38.24
Altinũ oppidũ 45.35.46.27
Alsona op. 48.8
Alutæ gentes ibid. 7
Alutraenses populi 47.4
Amalchium, id est, Oceanus Septentrionalis 61.3
Amandræ locus 90.26
Amantini populi 53.41
Amantes populi 48.59.& 49.6.10
Amanus mons 73.37.& 97 7.& 104.32
Amani montis portæ 74.49
Amanum portus 63.3
Amarbi populi 85.38
Amasia op. 52.31.43
Amasis Aegypti rex 71.7
Amasii populi 84.12
Amastris oppidum 82.18
Amathus oppidum 79.12
Amatæ po. 90.19
Amathæi populi 98.37

Universidad de Deusto
Biblioteca

Anathusia insula 79.10
Anaxios op. 76.33
Anaxitus locus 78.22
Anazonicus mons 75.41
Anazonij opus Ephesij 77.24
Anazonius mons 82.42
Anazonū cōnubia unde 83.46
Anazonum gens ubi 85.34 & 86.4
Ambiani populi 62.20.et 81.1
Ambracia oppidum 50.14
Ambraciæ portus mirum 26.1
Ambracius sinus 26.31.50.12
Ambryssus op. 50.40
Ambulatri populi 62.34
Amelas oppidum 76.3
Ameria oppidū quando et à quibus condita 45.15
Amerini populi ibid.2
Amerinis spectata arma celestia 18.30
Ameriola oppidum 40.15
Amyclæ op. 51.31
Amyclæ à serpentibus deletæ 39 16.& 138.39
Amydon colonia 98.41
Amymone fons 51.41
Amisius fluuius 61.33
Amysum op. 82.24.27
Anita oppidum 43.37
Anthoscuta regio 98.7
Anxiternum op. 40.16
Anxterni populi 44.18
Anxilinenses po. 38.27
Anizon op. 76.43
Ammienses po. 63.44
Ammonis delubrum 101.27
Ammonis oraculum ubi 67.37
Ammanethes insula 98.2
Amnus fluuius ibid.3
Amometi De Seribus lib. 87.48
Amardi populi 87.25
Amorgos insula 57.43
Ampela oppidum 56.26
Ampelocissa op. 73.2
Ampelos op. 53.49
Ampeli pisces quales 566.47
Ampelusia promont. 64.35
Amphilachiū oppidum 50.22
Amphimalla oppidum 56.25
Amphipolis op. 54.6.172.16
Amphissa op. 50.40
Amphrisius flumen 553.27
Ampre op. 98.37
Ampreatæ populi 83.5
Ampsaga fluuius 66.31.33.36
Ana fluuius 33.21.& 63.31
Anactoria oppidum 59.15.& 77.10
Anætia oppidum 74.5
Anagnini populi 39.36
Anagnutes po. 62.34
Anaiticus lacus 280.44
Analitæ pop. 98.32
Anapauomenos fons 29.38
Anaphe insula 26.10 & 57.45
Anariaci populi 86.46
Ancsa op. 97.40
Anassus fluuius 46.29
Anataliorum regio 36.34
Anatalij po. 36.45
Anatis fluuius 65.20
Anaudoma oppidum 100.33
Anaxantini populi 44.14
Anaxini po. ibidem
Anazarbeni po. 75.9
Anchiale oppidum 75.3
Anchialum op. 54.47
Anchorarius mons 237.1
Ancyra oppidum 80.46.81.4
Anclatæ populi 84.5
Ancon colonia 44.30.45
Anconæ situs & gnomon 23.23 & 46.47
Anconis promontorium quod 44.39
Andanis fluuius 93.31
Andæræ populi 89.22
Andegani po. 62.3
Andera op. 78.34
Anderæ po. 101.3
Andologenses po. 35.32
Andorise oppidum 34.33
Andria op. 80.46
Andriaca op. 75.46
Andricus fluuius 74.49
Andri insulæ mira aqua 30.5
Androcalis oppidum 100.14
Androgyni populi 107.15
Andromedæ ubi beluæ obiecta 79.3
Andros Britanniæ insula 62.3
Andrus insula 57.10
Anemo fluuius 45.18
Anemurij oppidum 75.14
Anemurion op. ibid.8.79.13
Angaris mons 72.7
Angalani populi 44.15
Angydros insula 80.8
Anichia op. 52.38
Anien fluuius ubi 44.29
Annesium op. 98.49
Annibalis castra portus 43.2
Annibalis meretricius amor 43.39
Annibalis turres 23.10
Annibal Prusam condidit 81.10
Annibalis speculæ 629.25
Ansancti specus 27.7
Antacæ populi 84.4
Antandros oppidum 78.16 & 278.46
Antandros insula 57.11
Antarados insula 73.23
Antariani populi 87.25
Antæi oppidum & patria 64 36.40
Antemna oppidum 40.16
Antemus fluuius 83.23
Antes mons 51.40
Anthanæ op. 51.32
Anthedon portus ibidem 45
Anthedon oppidum 52.31
Anthemius op. 53.48.et 94.36
Anthemusa insula 79.46
Anthemusa oppidum 74.19
Antheodon op. 72.7
Anthinæ insulæ 80.6
Antiphellos oppidum 75.46
Anthium op. 54.47
Antibachiæ insulæ 100.10
Antichthones ubi crediti 90.42
Anticyræ insulæ Helleborus 457.39.
Anticyra oppidum 50.39
Antidalei populi 98.17
Antilibanus mons 73.35
Antiphellum op. 564.45
Antigone op. 53.35
Antigonenses po. 50.1
Antigonia oppidum 52.4 & 78.22
Antiochia regio 71.45
Antiochia oppidum 73.29 & 74.17.22.& 76.38 41.& 81.35.& 87.4.& 96.43.& 114.27
Antiochiæ Syriæ descriptio 73 29.& 388.3
Antiochia oppidum iuxta Caspium 86.19
Antiochia op. ubi 96.7
Antiochi insula 79.21
Antiochia Pisidiæ 75.17
Antiochida, maris partem Antiochus à se appellauit 21.22
Antiochenses po. 53.40
Antiphellos op. 75.46
Antipodes ubi crediti 60.25 & 9.42
Reliqua quære parte prima
Antipolis oppidum 36.40
Antipolis, id est Ianiculū 40.15
Anturium promontoriū 50.29
Antirrhius 26.34
Antissa oppidum 26.40.& 80.16
Antissa insula Lesbo adiuncta 26.25
Antium oppidum 39.5
Antixeni populi 90.26
Antobroges po. 62.42
Antoniopolitæ po. 77.6
Antropophagi Scythiæ 60.11 & 87.36
Antropophagi po. 102.24.& 106.41.45
Anulus fluuius 128.10
Anxa oppidum 43.25
Anxani populi 44.13
Anxur oppidum, id est Teracina 39.16
Aornos locus 50.1
Aorsi populi 59.11.& 81.9
Aoti po. 54.24
Aous fluuius 48.37
Apamia oppidum 73.39.& 74.23.& 94.39.& 95 40.& 76.27.77.13.& 78.44.& 80.38.& 86 26.& 96.7.& 97.28
Apamena regio 77.13
Apamena Bithyniæ colo. 86.22
Apamestini populi 44.7
Apartheni po. 84.9
Apate oppidum 98.23
Apaturos op. 83.40
Appellei populi 87.26
Apennini sylua 40.46
Apēnini mōtis descriptio 38.10
Apennini montes 44.30
Apenninum sæpe tremuisse 25.3
Apennina regio 150.46
Apesas mons 51.40
Aphas fluuius 50.15
Aphrodisias oppidum 54.42
Aphrodisienses po. 76.46
Aphrodisias insula 94.1
Aphrodisias oppidum 64.8
Aphrodisias regio 78.11
Aphrodisias promontorium 76.17
Aphrodisium oppidum 39.5
Aphroditis op. 71.31
Aphroditopolitis præfectura 69.31
Apia, id est, Pelopōnesus 50.44
Apidanus fluuius 53.15
Apiennates po. 45.12
Apilas fluuius 53.33
Apinæ oppidi prouerbiū 43.48
Apiolæ oppidum à Tarquinio captæ 40.25
Apyre op. 75.46
Apis uicus nobilis 98.33
Apitami populi 98.1
Appioni po. 76.26
Apollonia op. 43.29
Apollonia Macedoniæ oppidum 48.38.& 54.3.5
Apollonia Thraciæ oppidum 54 27.47
Apollonia Cyrenaicæ oppidum 67.39
Apollonia Idumeæ oppidum 72.10
Apollonia Troadis oppidum 78.16.36
Apollonia Ponti insula 85.17
Apolloniatarum insula 60.40
Apolloniaticum bitumen 30.48 & 630.27
Apolloniatæ populi 30.48 & 78.19
Apolloniatæ Cariæ po. 76.46
Apollonobieritæ po. 77.6
Apollonienses po. 78.40
Apollinis templū Actij 50.77
Apollinis Pheæij portus ibid.35
Apollinis oraculum Delphicum ibidem 38
Apollinis promontorium 66 26.47
Apollinis urbs 71.9
Apollinis Clarij templū 77.31
Apollinis Clarij specus mirus 30.13
Apollinis oppidum 100.44
Apollinis & Marsyæ certamen ubi 76.29
Apollinis Didymæi aræ ubi & à

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo 82.16
Apollinis Didymæi oraculum 77.9
Apollo Capitolinus 60.40
Apollopolitæ præfectura 66.36
Apros colonia 55.9
Apruſa fluuius 45.17
Apruſtini populi 43.14
Apta Iulia 36.43
Apteron oppidum 56.25
Apula lana qualis 147.13
Apulæ oppidum 43.25
Apuliæ deſcriptio 43.38
Apuli 37.9
Apuliæ inſulæ 49.22
Apuliæ uētus contrarius 310.25
Apulorum genera tria 43.38
Apuſcidamus lacus 554.17
Aquæ ſextiæ op. 36.43
Aquæ Statyellorum oppidum 38.14
Aquenſes po. 38.28
Aquicaldenſes po. 35.27
Aquileia oppidū & eius flumen 46.30
Aquiloni po. 44.1
Aquinates ſaltus 45.23
Aquinum op. 39.35
Aquitania ubi 62.35
Aquitaniæ populi 62.34 per totum
Aquitani po. à quibus prouincia cognominata eſt ibid.36
Arabes Scenitæ 74.25
Arabes Rhetani ibid.19
Arabes Aſcitæ quales 100.24
Arabes Autei Gnebadeiq; 99.36
Arabes populi 92.20. & 94.30
Arabes Meſai ibid.33
Arabes Orei qui 84.27. & 95.39
Arabis fluuius 93.43
Arabum habitus qualis 99.6
Arabum fines quo protenduntur 100.28
Arabiæ deſcriptio 71.33. & 93.37. et 97.9
Arabia felix 71.33. et 74.27
Arabiæ Lygdinus lapis 639.6
Arabia ubi nō ſterilis 71.35
Arabiæ deſerta 101.1. & 102.22
Arabiam ſolus Rom. Aelius Gallus arma intulit 98.46
Arabia citerior 104.24
Arabiæ Opalus 660.29.47
Arabia Eudæmon quæ 96.39
Arabiæ ſitus 97.11.104.17
Arabiæ populus felix 97.14
Arabia Merorum quæ 74 11.16
Arabiæ menſura 98.28. & 98.14
Arabum ſummi qui 102.16
Arabici ſinus deſcriptio 21.28 & 22.6. & 93.36
Arachoſiorum oppidum 88.33
Arachotæ po. 90.28
Arachthus fluuius 50.15
Aracynthus mons 50.32
Arachoſia regio, oppidum fluuius 91.49
Arados op. 73.23
Arados inſula 29.33. & 79.3
Arethyrea regio 51.20
Aramei po. 87.22
Arunditani po. 62.44
Aranum oppidum 100.33.38
Aranus inſula 56.37
Arapotes op. 71.19
Araraunceles po. 67.48
Araris flumen 36.25.29
Araſenſes po. 81.5
Aratiatici po. 85.38
Aratia inſula 94.2
Arauſia op. 36.42
Araris fluuij ortus ubi 84.28 & 86.22
Araxum promontorium 51.19 & 56.3
Arba inſula 48.10
Arbalo op. 195.35
Arbelitis regio 86.18. 96.6
Arbelis oppidum 94.32
Arbiorum gens 92.18. & 93.48
Arbis fluuius 108.38. & 151.40
Arca op. 72.2
Arcades in lupos uerti 136.14 & inde
Arcades in Latio 39.1
Arcadiæ deſcriptio, nomina, oppida, populi 52.2. per totum
Arcadiæ gemmæ 661.40
Arcadiæ flumina 52.11
Arcadiæ montes ibid.8
Arcadia Cretæ op. 557.22
Arcadiæ aſini quales 144.4
Archelais colonia 82.30
Archeopolis op. 77.39
Archia inſula 79.33
Archidemiſa fons 42.16
Arconeſos inſula ibid.34
Archous fluuius 96.8
Arcilachitæ po. 59.42
Arcobrienſes po. 35.31
Arcocelitani po. ibid.33
Arconeſus inſula 58.20
Arctonneſos op. 80.30
Ardanus ager 27.34
Ardea oppidum à Danae conditum 39.4. & 614.26 & 624.11
Ardentes montes ubi 101.40
Areates po. 54.25
Arecomicorum gens 36.48
Arelate oppidum 36.41
Aremorica regio 62.15
Arene op. 51.29
Arethiſſa lacus 95.2.9
Arethuſii populi 53.40. & 73.47
Arethuſa Euboeæ fons 57.4
Arethuſa op. 54.5. & 98.45
Arethuſa fons 29.19. & 42 15 & 52.35
Aretini populi 38.27.41
Aretium oppidum Italiæ 628 32. & 629.47
Aretina uaſa ibidem
Aretij oppidi uia 244.6
Aretij murus qualis 629.47
Arethuſa Bœotiæ fons 52.35
Areua fluuius 35.49
Areuaci populi ibid. & 63.13
Areus fluuius 81.13
Argennos inſula 79.44
Argenteus fluuius 36.39
Argentini Italiæ po. 44.7
Argenus portus 92.27
Argetæ populi ibidem 11
Argeus mons 82.34
Argiæ inſulæ 79.34
Arginuſa inſula 80.5. & 150.38
Argyræ inſulæ 99.38
Argiruntum oppidum 48.9
Argiuæ Iunonis templū 40.16
Argolicus ſinus qui 51.35
Argon oppidum 50.35
Argo nauis in Hadriaticum 46.37
Argonautæ unde in Italiā ibidem
Argos Italiæ oppidum 43.46
Argos Græciæ op. 50.22. & 194.35. & 125.35.39
Argos Hippium op. 51.38
Argos Pelaſgicum 52.47
Argos regio 52.49
Arhene regio 95.36
Aria inſula Marti ſacra 85.19
Aria regio 104.16
Ariacæ po. 87.24
Ariacos op. 80.31
Ariana regio 92.6.15
Ariani po. 94.10
Arianorum populorum mira herba 450.4
Aricandæ op. 79.22
Arycandus fluuius 75.45
Arienates po. 45.13
Arij po. 90.28.30. & 94.10
Arij po. armis præſtant 99.3
Arimaſpi populi 60.13. & 87 25. & 106.37
Ariminum colonia & fluuius 45.16
Arimphei populi 83.48. & 85.29
Arion Alexandria op. 88.32
Arisbe oppidum 78.28. & 80.15
Ariſtera inſula 56.10
Ariſteum oppidum 54.46
Aritiæ aruæ ardentia 31.16
Aritia oppidum 39.36
Arius flu. 92.8
Armalchar, id eſt Euphrates fluuius 94.45
Armedon inſula 56.38
Armeniarum duarum deſcriptio capitibus 8. & 9. per totum
Armeniæ minoris terminus 82.38
Armeniæ purpuriſſimi 617.30
Armeniæ alumen 631.5
Armeniæ cotes 638.16
Armeniæ Sardonyches 661.5
Armeniæ maioris deſcriptio 84.24
Armeniæ utriuſq; oppida ibid.33
Armeniæ maioris menſura ibidem 35
Armenicæ portæ 75.39
Armenocalybes populi 83.2 & 85.1
Armine opp. 82.21
Armiſthæ po. 48.27
Armozæi po. 93.43
Armua fluuius 66.49
Armuri regio 92.12
Armuria regio 93.31
Arnates po. 45.2
Arne op. 53.5
Arnoba mons 58.43
Arnoxiæ inſulæ 55.44
Arnus fluuius 38.19
Arocha fluuius 43.4
Aroſapes fluuius 92.8
Aroteres Scythæ 54.41. & 86.4
Arpani po. 44.3
Arpinates po. 39.37
Arraueni po. 98.31
Arræi po. 54.25
Arruci op. 34.8
Arechi po. 83.43
Arroei po. 94.31
Arotrebæ po. 63.25
Arroteræ Aethiopes 100.9
Arrotrebæ po. 63.6. & 64.2
Arſa op. 34.29
Arſacia regio 94.13
Arſagalitæ po. 90.27
Arſamote op. 84.33
Arſanus fluuius 74.8
Arſania fluuius ibidem
Arſania op. 66.24
Arſia flu. 37.37.40. & 46 47. & 48.2. & 49.17
Arſicodani po. 98.23
Arſinoe oppidum & in ea obeliſcus 639.36
Arſinoe op. 67.38.42. & 71 14.39. & 75.5. et 79.12 & 98.30
Arſinoitæ po. 69.44.47 & 71.15. & 640.22
Artabrum promontoriū 31.39 & 63.19
Artabrum gens 63.25
Artacabane oppidum 63.25 & 92.9
Artacæon inſula cum oppido 81.33
Artacacna op. 92.8
Artace portus 80.29
Artaxata op. 84.15
Artaxatæ populi 86.22
Artemiſia op. 57.3

Artemisia insula 26.26.& 41.23
Artemisia mons 52.10
Artemita Acheloi insula 50.2
Artenita op. 94.30
Artemius mons 51.40
Arthabathitæ populi 102.25
Artheidon insula 80.13
Artemites insula 57.27
Artigi op. 33.49
Artigula insula 101.20
Artynia stagnum 80.33
Aruerni po. 62.41
Arunci po. 34.28
Arunci in latio 39.1
Arunda op. 34.28
Asachei populi 131.42
Asamptæ po. 84.9
Asena fluuius 65.42
Asanes po. 89.49
Asar oppidum 102.13
Asachæ populi ibidem 6
Ascalum colonia 44.38
Ascalo op. 72.8.& 104.26 & 334.31
Ascandalis op. 76.2
Ascania insula 57.45.& 80.12
Ascaniæ Phrygiæ locus 80.42
Ascanius lacus 80.11.& 562 43.& 78.5
Ascantum fluuius 80.40
Ascantij populi 84.4
Ascia loca in quibus in die umbra nulla 23.39
Ascitæ Arabes quales 100.24
Ascomarci populi 84.5
Asertum oppi. 48.29
Asculum colonia 44.38
Asdachæ po. 663.4
Asei po. 87.26
Asel oppidum 102.14
Aseni po. 90.23
Asgilia insula 97.38
Asiæ consideratio à capite 9.5 libri usq; ad finem 6
Asia tertia orbis pars, prologo 32.49
Asia ubi prologo 33.1
Asia ubi ab Europa seiungitur 55.1.6.& 58.24.et 60.5 & 80.25.& 81.28
Asiæ mensura 69.24.& inde
Asiæ propriè dictæ descriptio 76.5
Asiæ gentes quæ interierint 78.42
Asiæ è regione insulæ 78.47
Asiaticum mare 76.4
Asiæ finis 81.28
Asiæ montes 77.41
Asiæ diuisio 76.5
Asia & Europa quantum inter se distent 80.25
Asiæ quot populi 81.28
Asiæ boues quales 146.8
Asiæ alabastrites 639.2
Asiæ coralliticus lapis ibid.7
Asiæ crystallus 654.47
Asiæ & Europæ propinquitas 81.42
Asia pene insula 82.25
Asia quibus maribus cingitur 85.23
Asiæ termini & populi 104.2
Asia deuicta à Cyro 584.46
Asiæ partes & populi compendio 104.15
Asiaticum mare quod 75.30 Reliqua quære parte prima
Asida oppidum 34.13
Asine op. 51.27
Asines fluuius 42.11
Asineus sinus 51.27.& 56.6
Asirmiates populi 45.2
Asoi populi 90.27
Asophis regio 51.20
Asopis insula 56.8.14
Asopus fluuius 76.23
Aspagonæ po. 90.32
Aspelia insula 79.10
Aspendum oppidum 75.25 & 559.20
Asphaltites lacus 29.23.& 72 25.31.& 112.8
Asphaltites unde dictus 72.31
Aspis insula 79.22
Aspledon op. 52.37
Assesiates po. 47.4.48.7
Assyrani po. 59.42
Assyria & Caspium mare quantum distent 96.4
Assyriorum mitium ubi 86.17
Assyria postea Adiabene dicta 71.45
Assorini populi 42.23
Assos oppidum 78.16.& 645 39.& 27.29
Astabores Nili nomen 70.18
Astacenus sinus 81.16.18
Astaces fluuius 30.1
Astacum op. 81.15
Asta op. 38.14.& 628.32
Asta regia colonia 34.12
Astagus fluuius 108.43
Astapus, id est, Nilus fluuius 70.15
Asteria insula 57.21.et 79.27
Asteris insula 56.4
Asterion mons 51.40
Astice regio 54.46
Astigi oppidum 34.17
Astigitanus conuentus 33.28
Astigitana colonia 34.14
Astipalea inf. 57.46.142.18
Astyre op. 78.19
Astomorum gens 108.12
Astrale insula 57.40
Astromela oppidum 36.32
Astron fluuius 78.14
Astura fluuius & insula 39.5 & 41.26
Astures populi 34.41
Asturum populorum termini 33.26
Asturũ Hispaniæ conuentus 35.1
Asturum po. duodecim 36.3
Asturum regio 63.5.14
Asturica op. 36.4
Asturia auro abundat 387.13
Asturiæ prouinciæ mensura 63.47
Astusapes Nili nomen 70.19
Asium op. 56.28
Asura op. 74.37
Asuciandæ populi 84.6
Atabyria insula 74.27
Atabuli Aethiopes ubi 101.43
Atalante insula Euboeæ quondam iuncta 26.23
Atargatis dea ubi 73.41
Atarnea op. 78.9
Atax fluuius 36.24
Atellani po. 39.37
Atelpos fluuius 83.6
Atentanes Græca gens 38.20
Ater mons 68.11
Aternus fluuius 37.37 & 44.11.33
Atesis fluuius 45.48
Ateste op. 46.49
Athamas mons 53.11
Athamantes po. 50.25
Athane op. 97.41
Athenæ po. 98.44
Athenarum descriptio 52.26
Athenarũ murus qualis 629.39
Athenienſium uentus 15.11
Athenienſium dies 24.8
Athenienſis portus mirum 26.1
Athenis Aesculapij fons 29.22
Athenarum arx 125.35 Reliqua quære parte prima
Athenopolis forum 36.37
Athos mons quo umbram iaculatur suam 58.8.12.108.24
Athos mons perfossus 53.49
Atina oppidum 47.7
Atinates populi 39.36.et 43 14.& 44.14
Atyras fluuius 55.5
Atys amnis 42.19
Atlante insula 58.3
Atlãtia, id est Aethiopia 101.31
Atlantis inſ. 103.1.& 104.20
Atlantis montis descriptio 65.5 & inde
Atlantis montis altitudo 65.6
Atlantis montis mira. ibidem & circa
Atlantis syluæ quales ibid.49
Atlantis montis feræ 66.4
Atlas mons ubi situs 65.30.& 102.47
Atlanticum mare quod 40.43
Atlanticum mare ubi incipit 100.17
Atlas mons Diris dicitur 65.43
Atlanticum mare multas abstulit terras 26.30
Atlanticum mare unde dictum 65.7
Atlantici maris plumbũ 610.23
Atlantici Galliæ populi 36.46
Atlanticus Oceanus 65.6
Atlantæ populi 69.12
Atrax fluuius 50.26
Atrax op. 53.7
Atraces populi 50.26
Atramitæ po. 98.20.21
Atrani po. 44.3
Atrapateni po. 86.22
Atrebaci po. 35.6
Atria op. 45.46
Atriaticum mare unde 45.46
Atribis oppidum 71.30
Atharrabitis præfectura 69.39
Atropateni po. 86.22
Attacorum gens 60.24.& 87 47.49
Attalenſes po. 78.40.& 81.5
Attalia op. 78.5
Attali Arabes ubi 95.19
Attanos sinus 87.45
Attasini po. 87.8
Attelebusa insula 79.17
Attena op. 101.6
Attene Arabiæ regio 97.34
Atticæ descriptio 52.19
Atticæ smaragdi 659.14
Atticæ mel quale 193.32
Attidiates po. 45.2
Attinates po. 44.3
Attrebates po. 62.20
Attusa op. 80.36
Attubi op. 34.16
Auantici po. 37.2
Auanticorum gens 36.33
Auchetæ po. 60.9.& 84.9
Audariſtenſes po. 52.40
Auenio op. 36.43
Auernus lacus 39.28.554.16
Aufidus fluuius 43.38
Aufidenates po. 44.17
Aufinates po. 44.16
Augylæ po. 67.14.et 68.7.18
Augurina op. 33.43
Augusta Firma op. 34.14
Augusta Taurinorum 46.11
Augusta noua 36.2
Augusta gemella op. 34.16
Augusta oppidum 36.44.& 37.33.& 38.13
Augusta prætoria 37.33.& 46.12
Augusta Hispaniæ op. 63.12
Augusta op. 64.6
Augustani populi 35.26.39 & 36.4
Augusti Imperatoris Italiæ descriptio 37.45
Augusti trophæum in Alpibus 47.35
Augusti colonia 66.34.31 Reliqua quære parte prima
Augustobrienſes po. 63.43
Auguttiri po. 92.12
Auia op. 34.1
Auinenſe op. 67.30
Auleroi po. 62.30
Aulis oppidum 52.41.& 57.3 & 629.14

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aulis op. Dianæ templum habuit 285.48
Aulotrenes uallis 76.30.et 77 12.& 287.48
Aulon op. 51.24
Aulon mare 79.14
Aunios insula 63.9
Aurelia op. 34.31
Auricornu promont. 156.10
Aurimini po. 38.31
Auri copia ubi 97.49
Aurum uehentes fluuij 586.10
Aurunci populi 39.1
Auriſpi oppidum 102.10
Auſci populi 62.39
Auſeris fluuius 38.19
Auſetani populi 35.19.25
Auſones po. ubi 39.2
Auſonij maris insulæ 49.21
Auſonium mare ubi 40.47
Auſonum gens 42.46
Auſtageni po. 30.32
Auſterauia insula 61.21
Auſtrauia insula 656.31
Auſtrinus polus 89.30
Autaridæ po. 98.13
Auteı po. Arabiæ 99.28.34
Autololes populi 65.23.& 66.15
Autololũ insula 65.4.103.12
Automate insu. 26.12.57.45
Automela op. 90.11
Autrigonum gens 35.48
Auxellani po. 39.37
Auxiniates po. ibidem
Auximates po. 44.40
Axantos insula 62.4
Axatiara op. 34.8
Axenos, id eſt Euxinus pontus 58.31.& 81.40
Axiacæ populi 59.23
Axius fluuius 53.35.37
Axion fluuius 76.12
Aza oppidum 84.33
Azali populi 49.6
Azanium mare 93.38
Azarei po 99.33
Azari portus 81.25
Azibinta insula 57.47
Azochis op. 94.36
Azones po. ibid. 34
Azonitum mare 100.3
Azotus op. 72.8
Azuritanum op. 67.26

B

BArba oppidum 64.49
Babylonia regio 71.47 & 94.44.& 95.4.& 104.17.25
Babylonicum bitumen 630.26
Babyloniæ fertilitas 95.6
Babyloniorum dies 24.8
Babyloniæ campus ardẽs 30.45
Babylonis muri ex bitu. 630.47
Babylonis urbis deſcrip. 94.46
Babylonis ſitus 74.38
Babylon Chaldæa caput ibid. 41
Reliqua quære parte prima
Babytace oppidum 96.11
Bacaſcami populi 98.38
Bacchus in Hiſpania 33.40
Bacchi aræ prope Indum flu. 87.15
Reliqua quære parte prima
Bacchiæ inſulæ 100.9
Bachilitæ op. 98.37
Bachina inſula 80.11
Bactriani Smaragdi 658.39
Bactri po. 87.6.12
Bactrum op.& fluuius 86.42 87.13.& 559.24
Bacuntius fluuius 49.10
Badanatha op. 98.33
Bæbro op. 34.1
Bætarreni po. 73.44
Bagada op. 100.35
Bagrada fluuius 131.49
Batarum portus 39.27
Balanea op. 73.26
Balari po. 41.41
Balbura oppidum 76.4
Balcea op. 78.35
Baleares inſulæ unde 41.4
Baleares funda bellicoſæ ibidem
Balearis terra ſerpentes necat 632.45
Baleares inſulæ cuniculis abundant 41.12.& 150.43
Balearium inſularum aues 182 47.& 183.7
Balearicum mare ubi 40.45
Baleſium oppidum 43.33
Balimenſes populi 88.44
Balſa op. 63.36.& 68.23.61 7.& 655.8.& 658.19
Baltia inſula 655.49
Bambice op. 73.40
Bambotum fluuius 65.28
Banaſa colonia 64.49
Bannomana inſula 61.1
Banurri po. 66.15
Baracum op. 68.22
Baragaza op. 100.17
Baramalacum op. 98.35
Baraomatæ po. 90.22
Baraſci po. 98.24
Barbatia op. 97.26
Barbeſula op. 34.32
Barce promont. 65.25
Barce op. 67.43
Barcino op. 35.20
Barderate op. 38.12
Bardudi po. 63.47
Barea regio 35.6
Bargeni po. 100.26
Bargila op. 76.36
Bargiletici campi 77.14
Bargilus mons 73.25
Bargus fluuius 55.23
Barion op. 43.37
Baris locus 81.7
Barpona insula 41.24
Barra op. 46.21
Baſabocates po. 62.39
Baſag insula 98.3
Baſaro op. 34.32
Baſilia insula 61.7
Baſilicus ſinus 77.7
Baſilidæ po. 59.38.& 60.10
Baſſetania regio 35.30
Baſterbini po. 44.8
Baſternæ po. 59.15.61.22
Baſtetaniæ locus 34.2
Baſtiani po. 35.40
Baſtuli po. 35.4.41
Baſtulorum gens ubi 33.38
Batauorum insula 61.36
Bataui po. 62.25
Bateni po. 87.12
Batum flumen 40.34
Batha oppidum 100.43
Bathea ponti 29.9
Bathymi po. 97.44
Bathyniæ fluuius 55.5
Bathis fluuius 83.6
Batinum fluuius 44.35
Batraſa op. 97.40
Baucidias insula 56.11
Bauli op. 39.27.& 161.29
Bauma op. 100.45
Beata gens ubi 60.16
Bebeis lacus 53.13
Bebiani Ligures 44.2
Bebriacenſes po. 183.6
Bebricum gens 78.43
Becare portus 93.22
Bechires po. 82.47
Belbina insula 56.10
Belendi po. 72.37
Belerides insulæ 41.40
Belgica gens ubi 62.14
Belgicæ prouin. la. qua. 648.23
Belgites po. 49.6
Belippo op. 34.32
Bellitani po. 35.29
Bellouaci po. 62.20
Bello op. 64.37
Belon op. 33.34
Belus riuus 73.6.651.11
Belum oppidum 73.42.46
Beli tonis templum 95.2
Belontium op. 47.2
Bembinadia op. 52.7
Benacus lacus 29.16. et 47.11
Benaci lacus piſces per totum 158.22
Beneuenti op. piſces qual. 567.3
Beneuentum op. 43.38
Beni po. 54.20
Berbeſula fluuius,& op. 33.35
Bercoreates po. 62.38
Berdrigei po. 87.6
Berecinthius tractus 76.40
Berecynthus mons buxo abũdans 273.7
Beregrani po. 44.40
Berenice op. 23.28.& 67 39.& 99.35.42.49
Bergebi po. 62.36
Bergomũ op. à quib. 46.18.21
Bergos insula 62.10
Berytus colonia 73.20.et 104 26.& 260.12
Bermius mons 53.11
Bernenſes po. 47.3
Beroea op. 53.32.& 74.35
Beræenſes po. 73.47
Beroſus collis 30.7
Berreſa op. 100.48
Besbicos insula 81.35
Besbicus quondam Bithyniæ coniuncta 26.23
Beſes fluuius 45.18
Beſippo portus 33.34
Beſippo op. 34.32.100.34
Beſsi po. 54.17
Beta op. 100.34
Betaſi po. 62.22
Betholene Toparchia 72.20
Bætica regio 33.19
Bætica lana nobilis 147.20
Bætica quib. ab. 36.14.560.26
Bæticæ menſura 34.40
Bætica unde dicta eiuſq; fertilitas 33.27
Bæticæ plumbum 611.14
Bæticæ cõuentus quatuor 33.28
Bæticæ oppida quot ibid. 29
Bæticæ Municipia quot ibidem
Bæticæ finis ibid. 37
Bæticæ insulæ 64.3
Reliqua quære parte prima
Bætis fl. 28.28.33.26.32.42
Bætis miri putei 28.28
Beton itineris Alexandri menſor 88.31.& 89.30
Betulo op. 35.20
Bæturia regio 34.21
Bæturia oppidum 34.28
Betulonienſes populi 35.27
Bebaga insula 90.40
Byblis insula 57.41
Byblos op. 73.21.et 104.27
Byblum oppidum 104.27
Bidini po. 42.23
Biendum portus 63.4
Bigrantinus lacus 157.19
Billẽlis op. 609.20
Bilæus fluuius 82.13
Bipedimni populi 62.38
Beſaltæ pop. 54.6.17
Biſanthe op. 54.36
Biſgargitani po. 35.25
Biſtoniũ gens ſtagnumq; 54.30
Bithyæ fœminæ 107.22
Bithyniæ deſcriptio 81.22
Bithyniæ terminus ibid. 23
Bithyni po. ubi 80.48.81.28
Bithynia insula ibid. 35
Bithynion oppidum ibid. 22
Bituriges liberi 62.40
Bituriges po. 62.24.346.22
Bituriges po. uela texũt 346.22
Byzãtiũ ubi 55.3.67.2.81.21
Byzantium quãtum à Dyrrachio diſtet 55.4
Byzantium quantum ab iſtro diſtet 58.45
Byzantium Africæ regio 67.2
Byzantij regionis fertilitas 55
Bize op. 54.45.& 176.38
Bizia arx 55.68

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ebnda op. 40.34
Ebrodē fluuius 35.21
Elaeon insula 41.13
Elassenses po. 63.44
Elemniæ po. quales 69.12.19
Elerani po. 38.28
Elteræ op. 36.41
Eoagrius fluuius 52.47
Eocalium op. 52.5
Eocchiana op. 100.34
Eocchi regis regia ubi 66.22
Eocori po. 63.45
Eodincus, id est padus fl. 46.6
Eœ oppidum 51.36
Eœotiæ descriptio 12.32
Eœotiā pdices nō trās. 179.29
Eœotiæ fontes nobiles 52.34
Eœotia regio, & eius op. 50.41
Eœoti po. ibid.41
Eogudiana regio 66.1
Eoij po. 46.23. & 62.30
Eoij ubi interierūt Ilta. 45.24
Eoij Laudem oppidum condidē= runt 45.17
Eoin op. 68.21
Eoion op. 52.47
Eeiorum tribus quot 45.24
Eoiorum deserta 48.45
Eolani po. 40.18
Eolbitinum Nili ostium 71.29
Eolbulæ insula 80.8
Eolingæ po. 90.19
Eomaræi po. 87.8
Eombos fluuius 75.12
Eomitæ op. 73.37
Eondicus padus 46.6
Eondicomagum op. 46.7
Eononia colonia 45.19
Eōnonia princeps Hetruriæ ibidē
Eooscœte op. 80.38
Eorcani po. 44.3
Eoreostoma Danubij fluminis osti= um 59.7
Eorgodi po. 97.38
Eorion promontorium 67.23
Eorysthenes fluuius 58.41. & 59.25. & 60.10. & 557 15.32. & 106.46
Eorysthenes lacus, populiq; 59 25.33
Eorysthenis pisces 155.36
Eormannico op. 36.45
Eoron op. 100.30
Eorru fluuius 92.13
Eosa op. 41.42
Eosphorus Thracius ubi 54.49 & 58.29. & 81.19.26
Eosphori quondā terra 26.34
Eosphori Cimmerij latit. 60.6
Eosphori Cimmerij deser. 58.34 & 83.36
Eosphori Thracij marg. 162.30
Eosphori duo quantū distent inter se 58.35
Eosphorus unde dictus 82.1
Eotiei po. 54.20
Eotris op. 72.21. & 104.26
Eouianum colonia 44.17
Eouillæ op. 39.38
Eracarum conuentus 37.1
Eracarum gens 36.7
Eracari po. ibid.8
Eraccata Gallia 36.18
Eracari po. 63.10
Eracmanæ po. 88.47
Eragada fluuius 66.49
Eragæ insulæ 97.46
Erana op. 34.33
Eranchidarū oraculum 77.8
Eranchosi po. 90.17
Eratia insula 49.31
Erauron oppidum 52.29
Eregmenteni po. 78.39
Ereuci po. 49.5
Ereuni po. 47.39
Eryazon fl. 81.13. & 554.21
Erygion op. 53.47
Eryges po. 80.47
Erigiani po. 47.41
Erilessus mons 52.28
Erileti op. 207.48. et 209.16
Erylion op. 80.40
Erisabritæ po. 90.25
Erysani po. 88.2
Erysæ po. 54.19
Eritanniæ insulæ descrip. 61.41
Eritanniæ dies maxima 23.46
Eritanniæ margaritæ 162.42
Eritanniæ plumbi copia 611.9
Erit. plures insulæ dictæ sunt 61
Eritan. mensura ibid. (44
Eritones Galliæ po. 62.29
Eritanicus Oceanus 62.44
Eritanniæ æstus quanti 28.17
Reliqua quære parte prima
Eritum op. 63.18
Erixentes po. 47.40
Erixia op. 46.48
Erixia fluuius 96.28
Erixillum 45.20
Eracoce op. 54.42
Erullitæ po. 78.3
Erumbestini 44.7
Erundulum portus 45.49
Erundusium oppidū & eius por= tus 43.23.33
Erundisii specula 610.41
Erundisii mirus fons 30.3
Erundisii portus 49.22
Erutius ager ubi 46.28
Erutij cultores plures ibidem
Erutium littus 37.7. & 40.33
Eubassius regio 96.19
Eubastitæ præfectura 69.38
Eubetani po. 40.18
Eubium natio uel op. 68.19
Eubon op. 76.4. & 632.18
Euca oppidum 44.11
Eucephala oppidū Alexandri ma gni equi monumentū 90.23 & 143.33. & inde
Eucephalon portus 51.45
Euccina insula 42.31
Eudini pop. 60.10
Eudoræ insidæ 56.35
Euges lacus 59.34
Eulenses po. 50.39
Eulla Regia op. 66.40
Eullidenses po. 53.41
Eulliones po. 48.39
Eubula oppidum 68.22
Eura op. 26.49.51.14.94.33
Eurchana insula 61.19
Eurgundiones po. ibid.29
Eurnistæ po. 48.6
Eurnum op. ibid.19
Eursaonenses po. 35.33
Eusiris op. 71.30. et 640.28
Eusiritæ præfectura 69.41
Euthos op. 71.30
Euta op. 48.28
Eutro insula 56.37
Eutrium op. 54.19
Eutrotum op. 50.11
Eututinenses po. 44.7
Euxentum op. 40.32
Euxenti po. 43.14
Euzæ po. 90.16
Euzeri pop. 82.47
Euzigeus mons 53.11

C

CAbalaca op. 84.48
Cabalia reg. 76.3.81.7
Cabellio op. 36.45
Caberon fluuius 92.13
Caburæ fontis mirum & 566.39 555.36
Cacidiri po. 87.26
Cacirini po. 42.23
Cædara peninsula 151.37
Cadeumna op. 100.42
Cadiscus mons 56.30
Cadmus mons 77.43
Cadrusi oppidum 92.5
Caduceni po. 77.4
Caduraci pop. 62.42. & 86.33 & 346.21
Cadusia regio 85.37
Caduси populi 87.9
Cæcilia castra 63.40
Cænice insula 56.14
Cænicos fluuius 43.4
Cæcorum op. 81.20
Cæcubus ager 27.16. & 39.21
Cæleslini po. 45.13
Cælina op. 47.7
Cælos portus 55.21. & 58.18
Cælium op. 43.33
Cælius historicus 47.12
Cænæ insula 42.30
Cænis promont. 40.40
Cænina op. 40.14
Cænici po. 54.20
Cænica regio 55.7
Cænites portus 51.43
Cæphisius lacus 656.7
Cæpori po. 73.8
Cære op. 38.24
Cæretanus fluuius ibid.23
Cænium promontorium 56.47
Cæsani po. 98.44
Cæsaraugustani po. 75.10
Cæsaugustanus cōuentus 34.49
Cæsaraugustana colonia 35.27
Cæsarea op. 35.8.66.26.72 11. & 73.22. & 104.26
Cæsarea Cappadociæ op. 82.35
Cæsariana op. 34.13
Cæsariana colonia 63.39
Cæsarienses Ioniæ po. 78.1
Cæsariensis Mauritania 66.22
Cæsaris in Aegypto col. 78.48
Cæsarobricenses po. 63.44
Cagulatæ po. 98.23
Caieta portus 93.17
Caicus amnis 78.8.33
Cainæ fluuius 88.48
Cayster fluuius 77.26
Calabriæ descriptio 43.18.21
Calabriæ noīa, situs, mensu. ibidē
Calabriæ insulæ 49.21
Calaguritani po. 35.29.33
Calaminæ insulæ mirum 27.18
Calamisus op. 55.36
Calamos op. 73.22
Calaris op. 31.35
Calaritanū promont. 41.37
Calaritani po. ibid.42
Calathusa insula 58.20
Calatis op. 54.39
Calagurit.ani po. 35.33
Calauria insula 56.10
Calenti op. lateres qual. 629.36
Calenus ager ubi 30.22
Caleni aqua mira 30.5
Calenum op. 39.38
Calete insula 58.21
Caleti po. uela texunt 346.22
Callet op. 34.18.33
Caletranus ager 88.34
Calicadnus 75.7.11
Callichorum flumen 82.13
Calidon op. 50.26
Calydonia sylua 61.47
Callidromus 53.4
Calydne ins. 57.48. et 79.35
Calydna op. 76.13
Calignæ populi 88.47. et 108 36. & 193.33
Calymna insula 57.48
Calingarū gens 89.9.108.36
Calingij po. 98.42
Calingon promont. 89.44
Calinipaxa op. 88.42
Calipolis op. 55.17
Caliordi po. 59.43
Calypsus insula 43.6
Calissæ po. 89.19
Callipolis 55.17. & 57.28
Calippiæ fons 77.29
Calliroe op. 74.17
Calliroe fons 52.27. & 72.35
Calliste insula 57.44
Calostoma Danubij fluminis osti= um 59.6
Calpæ portus Africæ 81.44
Calpæ mōs Europæ 33.9.15.35
Calpas portus 82.9
Calapis amnis 49.8
Calucones po. 47.40
Calucula op. 34.18
Camacæ populi 87.25

Universidad de Deusto
Biblioteca

Camaldunum op. 24.1
Camari insula 98.5
Cambalidus mons 96.18
Cambyses fluuius 86.6
Cambisu op. 99.18
Cambolectri pop. 36.46
Cambolestri po. 62.40
Cambusis opidum 101.6
Camæ po. 87.25
Camelidæ insulæ 79.43
Camelani po. 45.6
Camelorum oppidum 98.41
Camarina op. 42.18
Camerium op. 40.16
Camertes populi 45.2
Caminia insula 57.47
Camyrum oppidum 79.25
Canmanene regio 82.35
Campania 37.6
Campaniæ laus 37.18.et 39.19
Cãpaniã qui tenuerint p. 39.27
Campania etiã hyeme fulmina habet 16.49
Campanum sulphur 630.5
Reliqua quære parte prima
Camponi po. 62.38
Camini po. 47.25.38
Campseonisis flumen 83.5
Cana op. 93.14
Canalus fluuius 78.9
Canaria insula 103.27
Canarij feræ ubi 66.5
Canas op. 76.1
Canacha op. 72.49
Cane opp. 78.9
Canestreum promont. 53.45
Canauna regio 95.49
Canchlei po. 76.31
Candauiæ montes 48.36
Candebæa palus 651.11
Candæi po. 99.40
Candiba op. 76.2
Candidum promont. 66.43
Candrogari populi 102.16
Canis fluuius 97.42
Canina capita habentes homines 101.21.48.& 107.47
Canon ciuitas 71.14
Cannenefatum insula 61.37
Cannenses populi 44.4
Canopicum oppidum 67.10
Canopicum Nili ostium 69.24 30.& 71.19.28
Canopitanum op. 67.31
Canopos insula 78.47
Canopus sydus ubi 91.23
Cantabria Magnetẽ gignit 609
Cantabria mõtem ferreũ habet (32 ibid.37
Cantabriæ plumbum 610.31
Cantabri fluuius 89.39
Cantabri po. 35.14.48.36.3
Cantabrorum regio 63.3
Cantaces po. 92.5
Canteci po. 84.11
Canuchа fluuius 89.4
Canusium oppidum 43.38.45 & 147.20
Canusii purpuriſſum 617.21
Canusii lana qualis 47.11
Capastitæ præfectura 69.40
Capenates populi 38.28
Caperenſes po. 63.44
Capeus sinus 97.32
Caphareum promont. 56.47
Capheris insula 58.21
Caphyis Arcadiæ lucus 287.40
Capillati Alpiũ po. 33.3.47.33
Capina insula 97.48
Capissa oppidum 91.48
Capissenæ po. ibidem
Capitalia mons 90.6
Capitolium ex præda à quo cœptum 40.25
Reliqua quære parte prima
Capitulum oppidum 39.38
Capotæ mons 74.4
Cappadociam qui Græci incolunt 82.27
Cappadociæ oppida & fluuij ibid.3.per totum
Cappadociæ situs, & termini, uel mensura 84.17.& inde & 104.32
Cappadociæ mira herba 450.3
Cappad. Alabastritæ 639.3
Cappadocũ gens 82.22.et inde & 30.& inde.& 84.17
Cappadox fluuius 87.37
Cappagium op. 34.33
Capraria insula 41.23. 17.26
Caprasia ostium padi 45.43
Capreæ insulæ 41.31
Capretæ po. 78.43
Caprus fluuius 96.24
Capsotani populi 67.34
Capua oppidum unde 39.35
Reliqua quære parte prima
Capitibus carentes hom. 69.19
Carabis fluuius 87.45
Carambis promont. 50.48 & 82.19.& 175.40
Carambucis fluuius 85.28
Cararitis præfectura 74.3
Carans op. 76.38
Caraseni po. 59.42
Carastasci populi 84.6
Carbesi po. 54.18
Carbileti po. ibid.20
Carbonaria portus 45.47
Carbrusa insula 58.20
Carbulo op. 34.7
Carcasum op. 36.45
Carcathiocerta op. 84.34
Carcenses po. 35.34
Carcetius mons 79.46
Carchedonij Smaragdi 659.21 & inde
Carcinites sin. 59.35.et 61.44
Carcine op. ibid.6
Cardelena regio 97.48
Cardamyle oppidum 51.32
Cardamin insula 99.38
Cardaua op. 98.19
Carditenses po. 73.46
Cardia op. 55.11.21
Cardines mundi ubi 60.17
Carene op. 78.9
Carentini po. 44.12
Cares iuxta Tanaim 84.1
Caresus fluuius 78.25
Caretha insula 79.17
Caria regio 76.10.37.49 & 77.14.45
Cariæ oppida 76.33
Cariæ Lychnites 662.18
Cariæ boues quales 146.8
Cariandra insula & op. 79.38
Carietes populi 35.45
Carina oppidum 80.46
Carini Germaniæ po. 61.29
Carynia op. 251.4
Cariosuelites po. 62.32
Caripeta op. 98.48.49
Carisa op. 34.31
Carisanum castellum 18.26
Carissa oppidum 82.24
Carystium marmor 57.5 & 637.39
Carystos insula 55.29
Carystos op. 57.3
Carmacæ po. 84.4
Carmani po. 104.16
Carmania regio 92.19.94.10
Carmaniæ ora 93.29
Carmaniæ op. ibidem
Carmania Alabastritem gignit 639.2
Carmaniæ murrhina 654.31
Carmaniæ gemma 663.5
Carmaniæ mensura 91.9
Carmelum promontoriũ, & oppidum 73.5.& 92.33
Carnapæ po. 84.8
Carne op. 73.26
Carnorum regio ubi 46.30.& 47.21.& 48.42
Carnis op. 47.7
Carnon op. 52.5.& 98.35
Carnus oppidum 88.19
Carnuti po. 50.13.et 656.42
Carpasium op. 79.12
Carpathium mare unde 57.49
Carpathos insula 56.32.et 57 49.& 79.28
Carpathium mare quod 46.4 57.49.& 79.28
Carpetania regio 35.9.38
Carpetani po. 35.5.42
Carpentoractæ op. 36.46
Carpetana iuga 33.26
Carpi oppidum 66.49
Capraria op. 41.9
Carræ op. 74.18.& 559.34
Carrea oppidum 38.13
Carrei po. 98.33.& 99.4
Carrinensis agri mirum 54.8
Carseolani populi 44.15
Carsulani po. 45.21
Cartadulorum regio 108.5
Cartana op. 92.3
Carteia 33.34.& 34.41
Cartenna colonia 66.25
Carthago no.op. 35.7.17.41.3
Carth. colonia 66.49
Carthago magna ibidem
Carth. quantũ ab Occa. 68.37
Carthago op. à Tyriis 73.11
Carthago sub quo parallelo 104.19
Carthaginensis Hispaniæ cõuentus 44.49.& 55.35
Cartheia oppidum 56.44
Cartris peninsula 61.18
Casamarri populi 102.11
Cassandria colonia 53.43
Cassandria insula 94.2
Cassandria op. 18.42
Casara op. 85.33
Cascandrus insula 93.46
Cascatenses populi 35.31
Casilinum oppidum 150.23
Casinâs ager 29.35
Casinum op. 39.38
Casyrus mons 76.27
Casius mons 96.27
Casiri po. 86.49
Casitis insula 100.4
Casius mons 71.36.et 72.2.& 73.32.per totum
Casmonates po. 28.1
Casos insula 57.40.& 58.1 & 79.29
Caspasium fluuius 86.27
Caspica gens 86.39
Caspius mons 75.41
Caspium mare ex Oceano oriri 84.42.& 85.34
Caspiũ quãdo mare primũ 86.8
Caspium mare, & Assyria quantum distent 96.4
Caspij maris mensura 85.& inde
Caspij maris forma ibid.43
Caspij maris descriptio generalis 21.22
Caspij & Pontici maris inter se distantia 22.7.& 85.12
Caspij maris, et Cimmerij Bosphori distantia 85.13
Caspium in mare, ex Indico sub eodẽ sydere nauigatur 21.20
Caspij populi 86.8
Caspiæ portæ 75.39.& 86.10 26.85.5.& 90.18.104 31.& 559.27
Caspiarũ portarũ incolæ 85.34
Cassandria op. 53.48.629.13
Cassera oppidum 54.4
Cassiopei po. 50.2
Cassiope oppidum 55.38
Cassios fluuius 86.5
Cassiopolis op. 75.2
Cassiterides inf. 64.1.126.2
Cassij montis mirum 179.12
Cassij louis delu. 55.38.et 72.2
Cassij montis mira altitu. 73.32
Castabala oppidum 75.10
Castabalenses canibus bella gerũt 142.27
Castalius fons 50.38
Castana oppidum 53.24
Casthenes sinus 55.2

Universidad de Deusto

Cassiologi populi 62.20
Cassia Cornelia locus 66.49
Cassia gemina oppidum 34.12
Cassia vinaria 34.1
Cassiaca insula po. 32.40
Cassium nouum op. 37.38.& 30.23.& 44.35
Cassium cocinthum 42.48
Cathalanenses 35.38
Catsentum fluuius 43.13
Catsertini populi 45.2
Catabanes po. 71.34
Catabani populi 98.14
Catabathmos ubi 67.42.et 68 (27
Cataceti po. 84.12
Catadupi loca 69.23
Catadupi po. 100.30
Catana op. 42.12.14
Cataonia regio 82.23.36.& 84.22.& 104.32
Cataractæ Euphratis 74.16
Cataractæ Nili locus 70.23
Cateræi populi 97.38
Cateria insula 80.11
Cauri 49.6
Catenates populi 47.40
Cathææ montes 84.6
Catili pop. 47.21
Catina op. 52.5.& 104.36
Catizi,id est Pygmæi 54.43
Catoni populi 84.12
Catoriges po. 38.5.& 46.22 & 47.32.41
Cauarum ager 36.42
Cauarum oppidum 34.34
Caucæ populi 84.7
Caucasiæ portæ 85.5
Caucasus mons 75.30.et 83.15 20.& 84.43.47.85.42 & 76.2.87.5.22.89.37
Caucasi gemmæ 663.3
Caucasus & Graucasus idē mons 87.22
Caucenses populi 35.48
Cauchæ campi 95.43
Cauchorū gentes quales 61.30 37.& 267.15
Caudini populi 44.1
Caulonis oppidi uestigia 42.48
Caunos op. 76.15.& 104.31 & 202.36
Caunus patria ptogenis 622.43
Caurarani populi 98.44
Caurasiarum gens 34.11
Cauratani populi 62.30
Caurenses po. 63.44
Cauros insula 57.11
Cea insulæ caprificus trifera 277.9
Cea insula 26.41.& 56.41 & 197.28.& 553.46
Cea ueftis 56.42
Cebrenia oppidum 78.22
Cecina fluuius 38.20
Cecryphalos insula 56.11
Cecrogonis oppidum 92.3
Cecropia op. 125.34
Cedræi populi 71.36
Celadusa insula 49.30.57.27
Celandia insula 79.23
Celæ insulæ 80.13
Celegeri po. 40.14
Celenum oppidum 48.44
Celendyritis regio & op. 75.4
Celene op. 76.27.& 80.46. 554.8
Celerini po. 36.8
Celeus fluuius 80.44
Celienses po. 36.20
Celtæ po. in Hispania 33.39
Celthæ po. Thraciæ 54.21
Celtiaca regio 34.8
Celtiberi po. 35.5
Celtiberiæ caput ibid. 41
Celtiberiæ finis 36.2
Celtiberiæ insula 64.1
Celtiberiæ equæ 145.13
Celtica regio ubi 62.15
Celtici ignominiosa, ac barbara appellatio 36.5
Celtici populi 63.7.46
Celticæ gentes ibid.33
Celticū promontorium 7.25
Cema amnis 36.40
Cembali pop. ibidem
Cemenelion oppidum 38.3
Cemenus mons 36.41
Cenchreæ portus 51.1.45
Cendeuia palus 73.7
Cenesseri op. 98.37
Cenicenses populi 36.46
Cenomani po. 147.2.et 62.31
Cenomanorum ager 46.48
Centauri populi 126.23
Ceos insula 56.41
Centuripini po. 42.22
Cephalædis fluuius 42.21
Cephalenia insula 55.46
Cephaleniæ pisces qual. 565.47
Cephaloneſus insula 61.44
Cephalotomi po. 83.28
Cephisia fons 52.27
Cephisis lacus 656.7
Cephisius fluuius ibid. 39.43
Cephisus fluuius 29.49.& 50.38.& 52.38
Cephisi fluuij prodigiū 281.40
Cepœ oppidum 83.40
Ceramicos locus 678.6.& 634.49
Ceramicus sinus 76.35
Ceramus op. 76.44.79.34 80.46
Ceranæ op. 82.46
Cesarus op. 82.46
Ceraunius mons 75.42.265.1
Ceraſtæ insulæ 61.1
Ceraſtis insula 79.10
Ceraunici montes 84.2
Ceraui po. 48.23
Ceraunus op. & flumen 82.39
Ceraunij Armeniæ mōtes 84.39 (49
Cerbalus flu. 43.40 98.17
Cerbani po. 83.41
Cerberion op. ibid. 28.32
Cercetæ po. 53.12
Cerceti montes
Cercinæ insula 80.7
Cercina insula 68.44
Cercinitis insula ibid. 46
Cerealis op. 33.48
Cerinthus op. 57.2
Cermorum op. 54.6
Cerne insula 102.43.172.14
Cernetani populi 39.39
Cernetum op. ibidem
Cerretani Hisp. po. 35.19.25
Cerone fons 563.36
Cesena op. 45.21
Cesi populi 89.47
Cessero op. 36.46
Cestia gens 30.43
Cestria op. 50.11
Cestrini pop. 50.1
Cettius fluuius 78.37
Cetriboni po. 89.40
Cetuma op. 100.48
Ceutrones populi 47.32.& 595.47
Ceuci populi 38.6
Chabriæ castra 72.2
Chadæi po. 97.45
Chadisia op. & fluuius 82.39
Chæronia op. 52.39
Chalæon portus 30.36
Chalce insula, & oppidū 79.32
Chalcedon op. ubi 81.19
Chalcedonij po. cur cæci ibi. 20
Chalceritis insula 85.19
Chalcia inſ. fertiliſsima 291.49
Chalcis oppidum 73.41
Chalcidene regio ibid. 42
Chalcis oppidum 50.8.& 57 6.& 74.36.& 98.45
Chalcis inſ. 55.46.& 51.26
Chalcitis insula 81.36
Chalcodontis insula 57.5
Chaldæi po. ubi 97.25.& inde
Chaldaici lacus 95.45.96.16
Chalybes po. 82.45.100.26
Chalonitis regio 95.7.& 96.1 2.& 96.4
Chambades mons 75.35
Chaones po. 49.49
Chaonia regio ibidem
Charax op. 92.42.& 95.46 & 96.26.36.& 95.15.et 97.21.98.27.30
Characenæ regio 96.30
Charadrus oppidum 73.28
Charandra sinus 99.31
Charbanus mons 96.11
Chariati populi 98.33
Charybdis periculū maris 42.4
Charien fluuius 83.14
Charmarum gens 90.12
Charmei oppidum 98.34
Charoneæ scrobes 27.6
Chateni populi ibid. 33
Chatti po. 61.32
Chatramotitæ po. 98.16.99.3
Chelidoniæ insulæ 29.33.& 19 18.& 169.15
Chelidonium promont. 75.27
Chelonates promont. 51.29
Chelonitis insula 98.2
Chelonophagi populi 93.42 & 155.3
Cheta flu. 88.36
Cheroneſus op. 54.37.58.41
Cheroneſi peninſulæ deſc. 55.14
Cheruſci po. 61.32
Cheſius annis 79.47
Cheſepolis op. 77.47
Chia insula 80.1
Chiana gens 97.37
Chione nympha 80.1
Chios insula 19.49.104.41
Chiū marmor 80.2.637.27
Chij insulæ mirum 566.38
Reliqua quære parte prima
Chilmanense oppidum 67.27
Chimera castellum 50.10
Chimera mons ardens 30.38 & 15.43
Chimerion mons 53.11
Chyrogylium insulā 79.20
Chisotosagi po. 88.47
Chytis insula 62.40
Chytri op. 79.12
Chytophoria op. 77.36
Chlamydia insula 57.21
Chlorūs fluuius 75.1
Choani po. 98.45
Choara Parthiæ situs 86.36
Choaspes fluuius 95.44.555 34.& 667.16
Choatras mons 75.36
Choatræ populi 83.47
Choma fluuius 76.2
Chomari po. 87.6
Choraſmij po. ibid. 8
Choromandarum gens 108.5
Chorſari,id est Persæ 87.22
Choſiei po. 96.17
Chryſa op. 78.10
Chryſæ insulæ 67.36
Chryſæ sinus 87.46.& 90.38
Chryſei po. 89.48
Chyſoceras promont. 55.3
Chryſopolis op. 81.24
Chryſorrhoas flu. 72.46.& 77.2.& 81.14.& 83.16
Cyanæ op. 76.2
Cyanæ fons 42.16
Cyanæ insulæ 60.37.& 85.17
Cyanos fluuius 83.10
Cibarci po. 63.5
Cybeles sacerdotes unde Galli dicantur 81.9
Cibilitani po. 63.45
Cibyra op. 75.5
Cybiratarum montes 76.14
Cybiratica op. ibid. 20
Ciboton op. ibid. 27
Cybotus mons 26.35
Cicæ insulæ 63.11
Cychri po. 554.34
Cicynethos insula 58.6
Cyclades insulæ ubi, et unde dictæ 51.10.58.3.& 104.34
Cycladū insularū nomina 57.10
Cicimeni populi 83.46

Cyclopis insula 79.31
Cyclopum scopuli tres 42.13
Cycones populi 88.21
Cyconum flumen 29.26
Cyconum regio 54.34
Cydamum op. 68.9.17
Cydara fluuius 91.18
Cydnus fl. 75.3.& 553.29
Cydon op. 56.25.& 151.1
Cydonia insula 80.20
Cydontæ fons 30.12
Cydonia insula 30.11
Cygnos oppidum 83.17
Cygnum op. 83.9
Cylbiani montes 77.26
Cylbiani agri minium 590.39
Cylbiani populi 78.2
Cyllenes sinus 51.19
Cyleni po. 63.9
Cilices populi 78.20
Ciliciæ regionis descriptio 74 48.& inde
Ciliciæ terminus 73.37
Ciliciæ finis 75.9
Cil.portæ 752.38.& 104.32
Cilicium mare 75.23.et 70 14.& 104.27
Cilicij maris insulæ 79.5
Cilla oppidum 78.9
Cillaba oppidum 68.9
Cyllanicus tractus 81.8
Cyllene mons,& op. & 455.24
Cimbri populi Alpes exuperant 633.15
Cimbri à canib.defensi 142.29
Cimbrorum promontoriũ 21.7 & 61.12.17
Cyme oppidum 78.5
Cimmerium op. 83.41
Cimmerium Italiæ op. 39.28
Cimmerij populi ubi 85.33
Cimmerius Bosphorus 58.34 & 83.36
Cimmerij Bosphori descriptio 83 36.per totum
Cimmeris op. 78.16
Cimmerum op. 60.4
Cimmerij Bosphori & Caspij maris distantia 85.13
Cimmia sylua 27.35
Cimolis op. 82.18
Cymolus insula 57.41
Cymothoe fons 51.17
Cynædopolis insula 69.41
Cynethe oppidum 52.6
Cynethusa insula 51.38
Cynæthus insula 57.21
Cynamolgipo. 102.25.138.38
Cynara insula 57.40
Cingulani po. 39.40.44.41
Cynips fluuius,regioq; 66.17
Cyniria oppidum 79.13
Cinium op. 41.6
Cinnenses populi 35.34
Cynocephali ubi 161.21.48.et 107.47.& 108.44
Cynopolis op. 70.30
Cynopolitis præfectura 75.40
Cynos fluuius 97.39
Cynossema,id est Hecubæ tumulus 55.19
Cynthia insula 57.21
Cynthus mons ibid.22
Cynus oppidum 52.43
Cios fluuius,& op. 80.40
Cyparissia insula 79.46
Cyparissa op. 51.25
Cyparissus sinus ibidem
Cyphanta portus ibid.37
Cypriæ insulæ 79.17
Cyprus Syriæ iuncta aliquando 26.23
Cypri Alumen 630.49
Cypri insulæ cotes qual. 638.15
Cypri Crystallus 654.47
Cypri Adamas 658.2
Cyprij smaragdi 659.1
Cypri Opalus 660.29
Cypri insulæ descriptio 75.8.et 79.6.& 104.27.33
Cyprus nouem regn.sedes 79.6
Cypri mensura ibid.7
Cypri uaria nomina ibid.9
Reliqua quære parte prima
Cypsella oppidum 54.35
Circeij insula 26.1.& 38.48 & 39.2.11
Circius mons 75.35
Cyrenaica regio ubi 67.24.& 104.18
Cyrenaicæ rupes Austro sacra 14.21
Cyrenaicæ solitudines 103.49 & 104.1
Cyrenaicæ prouinciæ descriptio 67.37.per totum
Cyrenaici agri magnitud. ibi. 49
Cyrenaicæ finis ubi ibid. 68.27
Cyrenaicæ mensura ibid.28
Cyrenæ qd cõtra locust. 200.21
Cyrenæ oppidum 67.39.45 & 349.13
Reliqua quære parte prima
Cyreneon fluuius 77.35
Cyreneum promontoriũ ibidem
Cyrra oppidum 76.12
Cyrus fluuius 84.28.30.46 & 86.2.6.40.& 87.32
Cyri regis aræ,& finis 87.15
Reliqua quære parte prima
Cyrus ubi sepultus 94.24
Cyrisoborcha op. 83.32
Cyrnaba fluuius 87.46
Cyrnos insula,id est Corsica 41 18.& 55.46
Cyrnij populi 108.23
Cyropolis regio 94.21
Cyrrestica regio 84.21
Cyrrestica op. 73.42
Cyrrum oppidum ibidem
Cyrrhestæ populi 53.34
Cyrrha oppidum 38.36
Cirrhei phocidis campi ibidem
Cirta colonia 66.39
Cisamum oppidum 56.24
Ciseruſa insula 79.33
Cisianthi populi 85.33
Cizicenæ terræ natura 629.11
Cispadum gens ubi 67.19
Cismontani populi 44.16
Cisori populi 102.21
Cispij po. ibid.20
Cissa insula 49.26
Cissa op.Thraciæ 55.14
Cisiros insula 58.19
Cystæ populi 100.41
Cisthene oppidum 78,9
Cithnos insula 57.17
Citarij populi 42.23
Citaristæ promontoriũ 36.36
Cyte oppidum 60.2
Cytæum op. 56.26
Cytheni montes 80.35
Cythera insula,& op. 56.7
Citheron mons 52.34
Cytinum oppidum ibid.47
Citima op. 104.18
Cytinos op. 56.29
Cytis insula 99.44
Citium oppidum 79.11
Citorus mons 82.18
Ciuitates mari absorptæ 26.39
Ciuitates à minutis animalibus deletæ 138.35.per totum
Ciuitas habens sexagintaquinq; templa intra muros 98.15
Cyzice fons 554.10
Cizici delubri descriptio 642 30.& inde.& 642.39
Cizicum op. 80.30.& 81.31
Cleon fons 554.9
Clamatulicorum regio 36.37
Clampetiæ locus 40.34
Clariæ populi 54.24
Clarij Apollinis templũ 77.31
Clarij Apol.specus mirus 30.13
Claritas Iulia op. 34.16
Classica oppidum 36.38
Claterna opp. 45.21
Clatos oppidum 66.28
Claudæi gens 97.47
Claudia oppidum 48.45
Claudiæ præfecturæ pagi 38.30
Claudij Imperatoris colonia 48 46.& 73.8
Claudij Cæs. Archelaïscol. 82.30
Claudius mons 49.7
Claudiopolis op. 74.12
Clausa oppidum 33.49
Clazomene op. 77.36
Clazomenij populi 84.1
Clazomenis pisces qual. 566.45
Cleone op. 51.15.& 52.7.& 54.3
Clibanus mons 43.4
Clibanus oppidum 75.13
Clides insulæ 29.15
Clylipenus sinus 61.16
Clitarchus historicus 39.10
Cliternia op. 43.43.et 44.15
Clitorium oppidum 52.7
Clitorius fons 553.48
Clitumnus fluuius qualis 29.47
Clodia fossa 46.1
Clodij forum 45.21
Clostra Romana 39.6
Cluana oppidum 44.38
Cludros fluuius 76.40
Clunia oppidum 39.2
Clunienſis conuentus 35.1.43
Clupea oppidum 67.1.& 48 68.& 104.19
Clupeæ oppidi terra Scorpiones necat 632.45
Clusini populi 38.28
Clusiolum oppidum 45.10
Clusium oppidum 641.47
Cyzice fons 554.10
Cnemis oppidum 52.45
Cos oppidum 88.20
Coamari populi 87.7
Coboris insula,& oppidũ 98.4
Cobum fluuius 83.15
Cocanicus lacus 559.18
Cocondæ populi 90.17
Cocossates populi 62.36
Cocillum oppidum 28.9
Cocinthum promontorium 42.48
Codanus sinus 61.12
Cœle regio 71.42
Cœle Syria regio 73.12
Cœlesyriæ descriptio ibid.39 per totum
Cœlus portus 55.21.& 58.18
Cogamus fluuius 77.5
Colaicum promontorium 91.19
Colapiani populi 49.5
Colapis fluuius ibidem
Colarni populi 63.45
Colchicæ regionis descriptio 83 20.& inde
Colchiæ solitudines 84.49
Colchis auro fertilis 585.1
Colchi in Dalmatia aliquando 48.28
Colchite minium habet 590.31
Colchorum gens ubi 83.6.20 & inde
Colchinium oppidum 48.28
Colentum insula ibid.12
Colentini populi ibid.20
Colycanttorum gens 78.43
Colinia,id est Cyprus 79.11
Colippo oppidum 63.18
Collatini populi 44.3
Colone oppidum 78.18
Collacia oppidum ibidem
Colligati populi 102.15
Colligæ specus 563.5
Collodis insula 41.40
Colobona oppidum 34.12
Colonia equestris 62.23
Colonia Agrippinensis ibid.25
Colonia immunis 35.9
Colonis insula 56.9
Colopena regio 82.32
Colophon op. 30.13.et 77.30
Colophonij cum canibus bella gerunt 42.27
Colosse op. 80.46.554.46
Colpe oppidum 77.39

Cobbe populi 89.20
Celebrarta insula 41.10
Colimburta insula 41.24
Colonia Agrippina 40.39
Comagene regio 30.27
Comagene regio 71.44.et 74 11.16.21.& 82.36.et 84 18.& 86.16
Comana oppidum 82.31
Comata Gallia 62.13.43
Comenses populi 81.5
Comensis lapis 648.21
Celtini populi 44.21
Commone insula 80.7
Complutenses populi 35.34
Compseni populi 441
Compsa oppidum 81.20
Comum oppidum à quibus 46 18.& 609.20
Concordia Iulia op. 34.25
Concordia oppidum 46.28
Concordienses populi 63.45
Concubienses populi 45.4
Condigramma op. 92.14
Conesium oppidum 78.34
Conimbrica oppidum 63.18
Conontenses populi 36.49
Conopon diabasis insula 59.7
Consaburenses populi 35.40
Consoranni populi 62.38
Constantia Iulia oppidum 34 10.27.& 64.39
Consuuntes populi 47.38
Consuranorum gens 36.22
Contentia oppidum 40.36
Consulum castrum 42.48
Contestania 35.7.11
Continusa insula 64.9
Contributa Iulia op. 34.26
Contributa colonia 63.39
Conuenæ populi 52.36
Cope op. 52.38
Cophantus mons ardens 30.43
Cophes oppidum 91.47
Cophes fluuius ibidem
Cophetes fluuius 90.30
Coptitæ præfectura 69.36
Coptos oppidum 93.4.& 119 1.& 658.41
Coracensium op. 75.9
Coracesius mons ibid.37
Coralius fluuius 82.10
Corambion oppidum 100.39
Corani populi 39.39
Corani lapides 645.11
Coranitæ po. 98.44
Coraſiæ insulæ 57.39
Coraxicus mons 75.41.& 84.31.& 86.6
Coraxi populi 83.22
Coraxorum gens 29.8
Coreyra insula 49.32. 55.37
Cordyluſa insula 79.31
Corduba oppidum 34.6
Cordubensis conuentus 33.28 & 34.3
Cordulæ portus 82.47
Corense littus 33.32
Coresa insula 56.39
Coressa oppidum 56.44
Coresius lacus 59.37.39
Corsinienses populi 44.13
Coricæ insulæ 56.34
Coriteum promontoriũ 77.32
Corycus mons 65.30.& 388 33.& 557.26
Coricos oppidum, ſpecus 75.6 & 554.48
Corydalla oppidum 75.44
Corymbia insula 79.27
Corinenses populi 44.3
Corineum oppidum 77.35.& 79.11
Corinium oppdum 48.9
Corinthi gemmæ 661.41
Corinthi portus 51.1.13
Corinthi arx quæ 51.6
Corinthiacus ſinus ubi 50.29 49.& 51.8
Corinthus oppidum ubi 51.5.6 & 554.49
Coriolani populi 40.18
Coryphanta op. 81.13
Coryphas oppidum 78.11
Coriphaſium op. 51.42
Cormalos fluuius 78.14
Corneates populi 49.6
Corne collis 288.8
Corneliani populi 44.2
Cornelij forum 45.21
Cornelia caſtra locus 66.48
Corniculum oppidum 40.15
Corolia op. 98.18
Corone op. 51.27
Coronea op. 52.28
Coroneus ſinus 51.27
Coronei populi 53.42
Corpilli po. 54.20
Corſeæ insulæ 79.42
Corſi pop. 141.41
Corſicæ insulæ deſcriptio 41.18
Corſicæ menſura ibid.19
Corſicæ ciuitates,& coloniæ ibidem 20
Corſicæ oppidum, id eſt Thebæ 50.41
Corſ. insulæ mira gẽma 667.3
Reliqua quære parte prima
Cortenſes populi 35.34
Corticata insula 63.9
Cortina op. 56.26
Cortonenſes populi 38.28
Cos insula 79.35.& 104.34 197.31.& 524.24
Coſanum litus 41.24
Coſcinus oppidum 76.46
Coſenus fluuius 65.24
Coſyra insula 42.30.et 68.49 88.46
Coſyri pop. 89.4
Coſoagius fluuius 38.22
Coſſa oppidum 96.13
Coſſei latrones populi 35.16
Coſſetania regio 68.49
Coſſyra insula 83.47
Coſtobocci populi 64.37
Cothon insula 56.1
Cotieri populi 87.25
Cotyorum oppidum 82.46
Cotonis insula 55.45
Cottaton oppidum 80.46
Cottæ po. 83.46
Cotta oppidum 566.34
Cottianæ ciuitates 47.32.44
Cottona regio 93.24
Cragus mons 75.37
Crambuſſa insulà 19.20
Crandæ op. 100.40.42
Crania mons 50.32
Cranon oppidum 52.5.& 53 10.26.& 554.10
Craſſpedites ſinus 81.14
Crathis fl. 43.11.& 553.37
Cratis fluuius Scyllæ pater 40 38.& 656.8
Craugiæ insulæ duæ 56.14
Cremyon oppidum 52.23
Cremniſcos oppidum 59.20
Cremona oppidum 46.48
Creon mons 80.19
Creſſa portus 76.15
Creta nympha 56.18
Creta unde dicta ibid.18
Creta insula quibus animalibus ca reat 150.47.& 170.18
Creta centum urbium 56.17
Cretæ insulæ deſcriptio 56.16 & 154.27
Cretæ Labyrinthus à quo factus 641.20
Cretæ insulæ menſura 56.20
Cretæ oppida ibidem 24
Cretæ mõtes 56.30.et 556.20
Cretæ fontes calidi emerſerunt 26.15
Cretæ aliquot insulæ 49.30
Cretenſi insulæ nata alijs meliora 461.35
Reliqua quære parte prima
Creticũ mare quod 26.15.& 40.49.& 55.31. 56.22
Crexa insula 48.11
Crialon oppidum 71.16
Cridanum fluuius 87.8
Crycon insula 79.21
Crinis fluuius 81.23
Crinouolum oppidum 45.13
Cryon oppidum 77.46
Cryptos, id eſt Cyprus 79.11
Criſæus ſinus 50.35
Criſa op. 78.18
Critenſi po. 101.46
Crithote op. 55.14
Criumetopon Tauricæ promonto rium 59.48.& 175.40
Criu metopon Cretæ 56.23.37
Crobyzi populi 59.23
Crocalæ insulæ 90.39
Crocilea insula 55.47
Crocodilon oppidum 73.4
Crocodilopolitæ nomos 69.46
Crocodilus mons 74.49
Crommyoneſos insula 80.11
Cromna oppidum 86.16
Cronea promontorium 83.33
Cronia regio 80.35
Cronium promontorium 61.6
Cronium mare 62.12
Crotalus fluuius 43.4
Croto op. 27.33.& 43.10
Crunos oppidum 84.40
Cruſa insula 79.40
Cruſtumerium op. 40.15
Cruſtuminus ager 27.36.et 38.34.40
Cruſtuminum oppidum 45.16
Cteſiphon Parthorum oppidum 95.7.& 95.44
Cteſiphontes op. 96.1
Curi populi 62.41
Cubulterini populi 39.40
Culici populi 47.5
Cullu oppidum 66.38
Cumania caſtellum 85.7
Cumara op. 100.34
Cumæ op. 39.27.& 629.1
Cumi pop. 102.16
Cumeron promont. 44.39
Cuneus promontorium 63.35
Cunici oppidum 41.6
Cuniculariæ insulæ 41.33
Cupidinis fons 554.10
Cupra oppidum 44.36
Cuprenſes po. 44.41
Curenſes po. 44.19
Curetis regio 50.16
Curetis, id eſt, Creta inſula 56.19
Curias oppidum 79.11
Curiſtæ po. 48.8
Curiga op. 34.26
Curitis op. 26.35
Curubis op. 67.1
Cuſuetani populi 40.18
Cutiliæ lacus ubi 44.28
Cutiliæ aquæ mirum 27.17
Cucios fons 100.11

D

Dabanegoris reg. 97.47
Daci populi, id eſt, Getæ 59.10.& 61.32
Daci pulſi 59.14
Dactyli Idæi po. 125.47
Dædala op. 76.12
Dædaleon inſula 79.21
Reliqua quære parte prima
Dahæ pop. 87.24
Dale oppidum 78.34
Dalion op. 102.20
Dalmatia regiò 49.2
Dalmatiæ ſpecus ubi aſſidue uena tus gignitur 14.19
Dalmatia aurum fert 586.17
Dalmatiæ termini 48.14
Dalmatiæ Græcorum plura 48.30
Dalmatiæ deſcriptio 49.1
Damanitani populi 35.34
Damaſcena regio 71.47
Damaſcus op. 72.46.& 74 37.& 639.3

Damascus Alabastritem gignit 639.1
Danca oppidum 78.45
Damnia regio 98.7
Dandagula op. 89.45
Dandari populi 83.47
Dauelli populi 101.46
Daneon portus 99.17
Danubius non influit Adriaticum 46.34
Danubij pisces quales 155.35
Danubij fluuij descriptio 58.49 & 554.29
Danubij nullas amnis in Adriaticum effunditur 46.36
Danubium qui amnes influant 49.3
Danubij hostiorũ nomina 59.3
Danubij magnitudo ibid. 8
Daorizi populi 48.23
Daphnusa insula 80.4
Daphnissa mons 53.11
Daphnidis insula 100.5
Daphnus oppidum 52.44 & 77.37
Darę populi 65.28
Daaris fluuius 92.15
Daras fluuius 93.49
Darat fluuius 65.24
Daratitæ Aethiopes 65.28
Dardani populi gens fera 50.6
Dardani po. 55.30.37
Dardani Aemathiam infestant 53.30
Dardani Mesiæ po. 49.14
Dardania insula 58.16
Dardanium op. 78.28.41
Dardæ populi 89.23
Dardorum gens 43.47
Daricum mons 86.46
Darũ Alexãder ubi uicit 86.18
Dari populi 90.2
Daron oppidum 102.3
Daremæ po. 100.27
Darræ gens 98.2
Dascylos op. 80.37
Dascusa oppidum 74.6. & 84.36
Dasilis op. 100.42
Dasibaris fluuius 68.22
Dassaretæ po. 48.35.& 50.5
Daulis regio 50.40
Daulotes fons 98.3
Daunia prouincia 43.38.47
Debris fons 68.12.21
Decapolitana regio 72.44 per totum. & 73.18
Deceates populi 38.4
Deciani populi 44.7
Deciatum regio 36.40
Decij forum 44.19
Deculani populi 44.2
Decuma oppidum 34.7
Decumanus limes quis 342.37 & 343.7
Decuni populi 48.18
Deitania regio 35.7
Delos nata 26.9
Deli insulæ pisces qual. 566.48
Deli Aes 596.25.30
Deli insulæ mirus fons 29.44
Delos insula qualis 57.18.& 104.34
Delos unde dicta 57.20
Delphacia insula 81.33
Delphicum Apollinis oraculum 50.38
Delphorũ oraculum quale 27.9
Delphi oppidum 50.37.& 52.45
Delphini portus 38.8
Delta Aegyptus cur dicta 69.32
Delta Nili figura 46.2.& 69.32.45.& 70.1.& 71 2.& 640.27
Demetrias oppidum 55.9
Demonnesos insula 81.34
Denda municipium 48.36
Dendros insula 56.14
Denna oppidum 100.42
Denseletæ po. 50.7.& 54.16
Deorum promontorium 64.2
Derange op. 90.16
Derasidæ insulæ 26. 28.& 77.22
Derbices populi 87.11
Derceto Dea ubi 72.10.& 73.41
Deremistæ po. 48.24
Deretini po. ibidem
Derra oppidum 53.45
Dertona colonia 38.12
Dertusani populi 35.25
Derxene regio 74.5
Desticos insula 58.19
Desuuiatium regio 36.34
Desinates po. 48.23
Deuelton op. 54.48
Deulium stagnum ibidem
Deuadæ insula 98.1
Deximontani po. 92.40
Dia oppidum 60.3
Dia insula 57.27
Diabetæ insulæ 79.31
Diablindi po. 62.32
Dianæ Ephesiæ templum 26.2
Dianæ templum Susis 16.21
Reliqua quære parte prima
Dianenses po. 35.40
Dianium op. 35.10
Dianium insula 41.2.23
Diaphanes fluuius 74.48
Diareusa insula 80.6
Diarrhytum 66.46
Dibitach op. 96.1
Dicæa op. 53.45.& 45.30
Dicæarchia colonia 39.29
Dictæus mons 56.30
Didymæi Apollinis aræ ubi, & à quo 87.20
Didymæi Apollinis oraculum 77.9
Didymæ insula 42.42
Dyme colonia 51.18
Didymæ insula 79.2
Didymus mons 80.31
Didymis oppidum ibidem
Diduri populi 85.4
Dienses po. 53.42
Dies sex mensium ubi 60.18
Reliqua quære parte prima
Diethusa insula 58.20
Digbani oppidum 95.25
Digeri populi 54.17
Diglitus, id est, Tigris fluuius 95.28
Dymastos insula 79.32
Dimastus mons 57.15
Dimuri po. 90.20
Dinaretum promontorium 79. 8
Dindari populi 48.24
Dinia oppidum 37.3
Diobesi populi 54.18
Diocæsaria op. 82.34
Diodori insula 100.15
Diognetus itineris Alexãdri mensor 88.31
Diomedeæ insulæ 49.22.48 15.& 182.22
Diomedis equorum stabulum 54.30
Diom. oppida in Italia 43.46
Diomedes quas gentes in Italia deleuit ibidem
Diomedes Spinam oppidum condidit 45.42
Diomedis promontorium 48.15
Diomedis insula 217.14
Diomedis limen 461.41
Reliqua quære parte prima
Dionysiada insula 57.27
Dionysia insula 55.45
Dionysia quæ prius Chareta 49.17
Dionysiopolis op. 54.40.44
Dionysiopolitæ po. 76.31
Dionysius Siciliæ Italiam adijcere uoluit 43.3
Dionysius Geographus 57.5
Dionysius Geographus ubi natus quo tempore, qui & in orientem missus 96.49
Dioryctus lacus 50.20
Diostecnosia fons 30.6
Dioscorias op. 83.23.27
Dioscoron insula 43.5
Dioscuriada insula 98.12
Dios hieritæ po. 78.3.& 81.6
Diospage oppidum 94.2
Diospolitis præfectura 69.36
Diospolis magna op. 71.9
Diospolis op. 73.27.& 76.24 125.36
Dipsiũ argos 51.42. 125.39
Dirę insulæ 99.37
Dyrce fons 52.35
Direa oppidum 100.35
Dirini populi 44.4
Dyriodoris fluuius 85.7
Dyris, id est Atlas mons 65.43
Dyrrachium oppidum 43.35 & 48.37.& 53.44
Dyrrachij pisces qual. 566.47
Discera natio 68.20
Dium op. 56.28.& 57.2
Dobrienses po. 53.40
Dochi populi 101.46
Docleates po. 48.23
Dodonæ mirus fons 29.36
Dodonæi tẽpli tintinnabula 542 4.& circa
Dodonæi Iouis templũ ubi 50.2
Doiates populi 45.3
Dolicę insulę 98.3
Doliche insula 57.32
Dolichistæ insulę 79.20
Doloncę populi 54.21
Donysa insula 57.39
Dolonis oppidum 80.31
Dolopes po. 50.25
Domada op. 98.32
Domazanes po. 100.27
Domibus carentes po. 85.30
Domistos insula 26.26
Donacesa mons 53.11
Dora fons 98.4
Dorica gẽs ĩ Cappadocia 32.27
Doridis op. 76.32
Dorilaum op. 77.44
Dorylæi populi 76.26
Dorion op. 51.29.& 53.26 & 77.35
Doris regio 25.45.& inde.& 52.47. & 76.11.19.& 104.34.& 626.26
Dorisci gens 92.10
Doryscum promont. 52.29
Doriscus locus Thraciæ 54.32
Doron oppidum 75.6
Dorus fluuius 73.5
Draco mons 77.42
Dracontion insula 58.20
Dramysa quæ 89.31
Drangæ po. 88.33.& 92.11
Drauus fluuius 49.3
Drepane insula 55.39
Drepani op. corallium 567.11
Drepanum promont. 42.11.20 23.& 100.20
Dria insula 56.35
Drilon locus 389.21
Drilo amnis 48.29
Drymæa regio 50.40
Drimati populi 98.7
Drymodis, id est Arcadia 57.2
Drymusa 80.8
Drinius fluuius 49.17
Driopes populi 50.2
Driopis regio 52.49
Dryusa insula 79 45
Dromos Achilleos 59.29
Druentia fluuius 36.29
Drugeri po. 54.20
Duatus sinus 97.47
Dudini po. 48.3
Dulichium insula 55.47
Dulopolis oppidum 76.18
Dumana op. 100.35
Dumana insula 62.10
Duria fluuius 45.34.59.14
Durinæ oppidum 96.38
Durius fluuius 63.12

Universidad de Deusto
Biblioteca

E

EAfluuius 48.14
Eastion insula 58.21
Ebdanum oppidum 34.1
Eblitei montes 97.44
Ebode op. 98.40
Ebora op. 63.42
Ebrodiuntij populi 37.2.& 47.42
Ebura op. 33.48.& 63.18
Eburiates po. 38.5
Eburini po. 43.18
Eburones po. 62.31
Ebusus insula 41.1
Ebusus nõ generat cuniculos 41 11.& 150.42
Ebusi terra serpentem fugat 41 10.& 632.46
Ebusus insula nobiles habet ficus 261.35
Ecbathana oppidum 73.6.& 86.23.25.& 96.10.554 4.& 94.25
Ecdippa op. 73.8
Echinades insulæ 55.45
Echinades insulæ quomodo natæ 25.47
Echinus op. 50.16.& 53.3
Echinusa insula 57.41
Econis op. 52.46
Ecrectice regio 83.6
Edini po. 47.43
Edennates po. ibid.2
Edesi op. 76.2
Edetana regio 35.11
Edetani po. 35.26
Ediglis mons 73.35
Edones po. 87.25
Edonis op. 78.16
Edoni po. 54.20
Edonus mons 55.22
Edosa op. 100.45
Edron portus 46.1
Egadda op. 72.42
Egelesta 559.45
Egestæ aquæ 558.12
Egetini po. 44.7
Egilium insula 41.23
Egnatia op. 43.37
Egnatiæ oppidi mirum 31.17
Egonarri po. 63.6
Egrata oppidum 98.32.42
Eguituri populi 47.43
Eion litus 83.38
Elæa insula 81.36
Elea op. 59.34.& 78.37
Elamitæ po. 998.22
Elaniticus sinus 98.27
Elaphites insulæ 49.34.80.5
Elaphonesos insula 81.31
Elaphusa insula 55.41
Elatea op. 52.44
Elatian op. 74.36
Elatus mons 56.1.& 130.38
Elatum fluuius 553.25
Eldamarij populi 94.32
Electrides insulæ 49.27.& 62.4.& 655.29
Electrum in qua insula 61.2.& 62.4
Elegia op. 74.8
Eleon op. 52.39.& 53.47
Elephantis insula 71.4
Elephantis regio 274.10.& 450.8
Eleti po. 54.18
Eleussa insula 79.14
Eleusa op. 71.10.& 80.11
Eleusa insula 56.14.& 80.11
Eleus op. 55.20.& 76.33
Eleusin oppidum 52.24
Eleuterne op. 56.26
Eleutheræ oppidum 52.37.& 601.13
Elrutheros fluuius 73.22
Elice oppidum 26.40
Elimais regio 94.2.21 & 96.15.25
Elimei po. 104.16
Eliorum ager 51.21
Elis quãtũ distet à Sicyone 23.13
Elis oppidum 51.21
Elis oppidum ædem Mineruæ habet 649.48
Elysia insula 79.19
Elmon oppidum 53.7
Elongo sive locus 95.28
Elorum fluuius 42.17
Elorum castellum 566.37
Eluis fluuius 81.13
Elusates po. 62.29
Emanici po. 34.27
Emeritensis conuentus 63.36
Emeritæ oppidi coccũ 164.13
Emeum oppidum 100.40
Emischabiles fons 98.40
Emmaum oppidum 72.19
Emodi montes 88.2.28 91.28
Enneacontacometæ po. 100.4
Enagora insula 79.21
Enchelcæ oppidum 48.3
Enœcadloæ populi 59.31
Enederudini populi 48.31
Engadda oppidum 72.42
Enguini populi 42.24
Enhydra op. 73.14
Eniandos op. 75.10
Eningia insula 61.15
Enipheus fluuius 53.15
Enipi natio 68.19
Enisspe oppidum 52.6
Enneacrunos fons ibid.2
Enobrisates po. 62.37
Enomimiton regio 101.18
Enosis insula 41.39
Entellini populi 42.24
Eodanda insula 98.2
Eos mons 99.35
Eous Oceanus 85.24
Epagerites populi 83.28
Epagris insula 57.12
Epea ager 51.21
Epetini populi Dianæ templum 77.29.& 642.14
Reliqua quære parte prima
Ephestia oppidum 58.12
Ephesus oppidum 77.21.24 & 78.1
Ephesum minimum quale 590 39
Ephyra oppidum, id est, corinthus 51.5
Ephyre insula 56.9
Ephyri populi 50.25
Epicnemidij po. 52.42
Epidamnum op. 48.36
Epidaphne Antiochia 73.29 51.37
Epidaurus insula 26.28
Epidaurum colonia 48.27
Epidaurum oppidum 51.44
Epidires oppidum 99.43
Epigranea fons 52.35
Epimaranitæ po. 97.43
Epiphanenses po. 73.47
Epiphania oppidum 74.21 & 75.10
Epiri mensura 53.27
Epiri initium ubi 48.49
Epiri termini populi, loca 49 48.& 50.5
Epiri boues quales 145.42
Epiropia insula 56.9
Epis oppidum 100.48
Epistibrium castrum 34.1
Epitheriæ op. quare 99.45
Epitus mons 53.46
Epium oppidum 52.6
Epopos mons 26.19
Eporedicæ quid 46.14
Eporedia oppidum cur condi= tum ibid.13
Eporredia oppidum 389.34
Equestris colonia 62.23
Eranusa insula 43.6
Erasinus fluuius 29.21.& 51.37
Eratonos insulæ 99.39
Erebinthus insula 81.36
Eretria op. 57.3
Ereson op. 86.17
Ergauicenses populi 35.31
Eresis po. 78.19
Ergetini po. 42.24
Erginus fluuius 55.9
Eryanos fluuius 78.14
Erycini po. 42.24
Ericusa insula 42.42.& 55.41
Eridanus Hispaniæ fluuius secundum quosdam 655.32
Eridanus Rhodanus à quibusdam appellatur ibidem
Eridanus fluuius qui & padus ibidem 26
Eridani, id est, Padi fluuij descriptio 45.28
Eridanum Padi ostium ibid.41
Erimanthus fluuius, & mons 52.11
Erymne oppidum 53.25
Erineos oppidum 51.15.& 52.47
Erythia insula 64
Erythia insula unde dicta ibidem 11
Erythræ op. 52.36.& 77.34 & 80.4.& 628.35
Erithra rex 93.33
Erithris amnis 553.43
Erythræ regis sepulchrum ubi 98.11
Erithræum mare quod 93.33
Eryx mons 42.20
Erranoboa fluuius 89.40
Esar oppidum 102.1.4
Esbonitarum populi 71.34
Esca 98.48
Escanus fluuius 49.16
Escua oppidum 34.2
Eserini po. 44.18
Essedones populi 60.12.& 84 3.& 87.24
Essenitidææ 72.37
Estiæ promontorium 81.25
Esubiani po. 47.42
Etaxalos insula 97.44
Ethechusa insula 79.35
Etheleum fluuius 80.39
Ethini populi 67.35
Ethusa insula 26.26
Etinates populi 43.44.& 44.5
Euanthia op. 76.41
Euaze populi 83.46
Euboeæ insulæ descriptio 56.42
Euboeæ magnitudo ibid.45
Euboeæ pisces quales 566.46
Euboea Boeotiæ iuncta 26.23
Euboeæ Euripus qualis 28.25 & 52.41
Euboeæ urbes 57.2.& 56 46.& 58.2
Euboeæ nomina plura 57.5
Euboeæ calidæ aquæ 554.44
Reliqua quære parte prima
Euburiates po. 38.5
Euburo oppidum 63.18
Eucarpeni po. 76.26
Euchatæ po. 87.25
Eudemia insula 58.7
Eudæmon Arabia quæ per totum 96.36
Eudon fluuius 76.41
Euenus fluuius 50.27.& 51.9
Euganei po. 43.3.324.29
Euganei unde dicti 47.29
Euganeorum populi quot oppida 47.24
Eugoa oppidum 100.46
Eubippia op. 77.23
Eulæus lacus 92.42
Eulæus fluuius ex quo reges bibunt 92.42.& 96.19.37 & 555.25
Eumenetica regio 77.14
Eumenia oppidum 76.39
Eumenia Thraciæ oppidum 54.42
Eumenium fluuius 63.18

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euonymus insula 42.43
Euonus insula 58.8
Eupatoria op. 82.28
Eupalia op. 50.35
Euphorbeni po. 76.31
Euphratis fluuij descrip. 74.23
Euphratis ortus 74.2
Euphrate fluuio Mesopotamia inūdatur 94.26
Euphrates seleuciam perlabitur 94.30.& 95.38
Euphratis ostium 74.2.29.& 84.25.& 95.4.et 98.43
Euphratis lacus 92.42
Euphratis cursus, & nauigatio 95.13
Euphrates, Tigris quantum distent 95.48.& 97.28
Euphrates deductus 94.43
Reliqua quære parte prima
Eupilis lacus 47.11.& 92.42 & 97.30
Euranium op. 76.34
Eurianassa insula 80.5
Eurymedon fluuius 75.25
Eurymeni populi 54.45
Euripus in Hellesponto 58.27
Eurip. Taurominitanus 28.24
Euripus Bœotiæ 56.46
Eurome oppidum 76.43
Europa tertia orbis pars 32.48
Europæ sinus primus 33.17.& 40.42.& 42.44
Europæ sinus secūd. 43.9. et īde
Europæ sinus tertius qui 49.40
Europæ sinus quartus ex magnis 58.22
Europa ubi prologo 33.1
Europa secūda orbis pars cur credita 33.3
Europæ laus 33.12
Europæ ab Asia diuisio 55.16 58.25.& 80.24.et 81.26
Europæ oīs mēs. 64.15.per totū
Europæ magnitudo 103.46
Europa, & Asia quantum inter se distent 80.25
Europæ, & Asiæ propinquitas 81.42.& 104.4
Europa quota terræ pars 103 46.& inde
Europum op. Syriæ 74.14
Europus op. 53.35.& 94.13
Eurotæ fluuij simulacrū 603.10
Eurotas fluuius 51.33
Eurotos fluuius 53.20
Euchene op. 76.33
Eutanæ op. ibid.34
Eutychia insula 58.6
Eutiebides 603.10
Euxinus pontus 58.31
Euxini pōti descriptio, & nomen unde 81.40.& inde
Euxini ponti mensura 82.4

F

Fabaria insula 61.9
Fabienses populi 39.40
Fagifulani populi 44.18
Falarienses po. 44.41
Falerni agri ubi 39.22.41
Reliqua quære parte prima
Falisca colonia 38.25
Falisci po. 29.47.& 107.30
Fallionates po. 45.13
Fama Iulia op. 34.25
Faneſiorum insulæ 61.9
Fanum fortunæ colonia 45.1
Fassei po. 48.31
Fauentia Hispaniæ op. 33.49
Fauentia Italiæ op. 35.20
Fauentini po. 45.21
Fauonienses po. 45.6
Feltrini po. 47.2
Felix Iulia colonia 73.10
Felix gens ubi 60.16
Felicitas Iulia op. 63.41
Feliginates po. 45.10
Felsina colonia 45.20
Ferę gentes ubi 83.22
Ferentani 31.9
Ferentinates po. 39.41
Ferentinum op. 38.29
Feritor fluuius 38.8
Feroauguſtani po. 35.37
Feroniæ lucus 38.25
Ferreus mons totus 609.37
Fertilia loca 88.12.et 90.33.et 38.45.et 95.6. 99.4.41
Fescennia op. 38.29
Fesulæ op. ibidem
Fibularenses po. 35.33
Ficaria insula 41.39
Ficolenses po. 39.42.et 44.18
Ficulnea op. 40.14
Fidenæ op. 38.40
Fidenates po. 40.18.et 44.19
Fidentia op. 33.48
Fidentini po. 45.22
Firmanorum castellum 44.36
Flamonienses po. 47.4
Flauia colonia à quo 72.11
Flauiobriga colonia 63.2
Flauiopolis colonia 55.8
Flauium oppidum 48.45
Flauona op. ibid.8
Fleuū Rheni fluuij ostiū 61.38
Florentia op. 44.5
Florius fluuius 63.7
Fluentini po. 38.29
Flumina gēmifera quæ 671.24
Flumina mira plura 29.12.et īde
Flumina utrum uehentia 586 10.& inde
Flumina quare non refluāt uti maria 28.15
Flamina terrā subeūtia 29.19
Focunates po. 47.39
Fœminæ tantū ubi regnāt 90.13
Fontium multitudo ubi 50.3
Fons aquæ regiæ 50.10
Fons pestifer Germ. 454.40
Fontes mirabiles 29.31
Fons Iouis mirus ibid.37
Reliqua quære parte prima
Forath op. 98.23
Forentani populi 39.42.& 44.4.& 47.6
Foretij po. 40.18
Formiæ op. 39.17.& 41.27
Forauguſtana ciuitas 35.37
Foroappi po. 38.42
Forobremitiani po. 45.4
Forocornelienſis ager ibid.43
Foroflaminenses po. 45.3
Forofului oppidum 38.13
Foroiuliēſes po. 45.3.& 47.5
Forosempronienſes po. 45.4
Foropopulienses 39.40
Foroutbienſium ager 45.27
Forum Iulij colonia 36.38
Forumclodij 45.21
Forumliuij ibidem
Foroclodij po. 38.30
Foroneronienses po. 36.47
Forum Iulium 34.4
Forum uoconi op. 36.47
Forum Decij 44.19
Forum nouum ibidem
Fossaclodia op. 46.1
Fossiones portus 45.47
Fortunales po. 34.27
Fortunatæ insulæ 64.2
Fortunatæ insulæ quæ ubi, et quot 103.14.per totum
Frabaterni po. 39.41
Fratuertium op. 43.32
Fregellani populi 39.42
Fregina op. 38.25
Freginates po. ibid.41
Frentana regio 43.43
Frento fluuius 43.42
Frentani po. 44.5.12
Frisi po. 454.46
Frisiorum insulæ 61.37
Frisiabonū gentis insulæ ibidem
Frusinates po. 39.41.et 62.22
Fucinus lacus 29.15.et 44.14 22.& 158.10.& 645.2
Fulginates po. 45.3
Fulsinates po. 48.7
Fundanus lacus 39.16
Fut fluuius 65.43

G

Gabale promōt. 73.26
Gabales po. 62.41
Gabe oppidum 73.2
Gabellus fluuius 45.34
Gabeni oppidum 73.43
Gabienni po. 45.26
Gabinensis agri mirum 27.14
Gabini po. 39.42
Gabri po. 84.8
Gadagaleni po. 100.41
Gaddara op. 72.48
Gades oppidum à Tyrijs conditum 73.12
Gades nauigādi terminus 21.5
Gades quantum ab urbe Romana distent 346.2
Gades quantum à Sardinia distent 41.38
Gadis insula 64.2
Gadiuon op. 21.27.64.7
Gadir uel Gadira insula 64.10
Gaditanus conuentus 33.27
Gaditana Iulia op. 64.4
Gades insulæ 33.33
Gaditani Freti longitudo latitudoq; 32.49.& 33.1
Gaditano freto Oceanum non ingredi terras 60.46
Gaditanum fretum ubi prologo 32.49.et 40.44.105.34
Gaditanus Oceanus qualis 28 26.29.33
Gaditani Oceani pisces quales 151.48.& 152.8.14
Gagaude insula 101.19
Gage op. 75.44
Gagis fluuius 646.38
Galanis op. 26.37
Galasa op. 72.49
Galatha insula 42.30
Galathani po. 42.25
Galata insula 68.47
Galathæ terra qualis 632.45
Galatiæ descriptio 80.44.48 & 82.16.33
Galatiam Galli quondam incolerunt ibid.49
Galatiæ terminus 81.23
Galba Imperator quid in Narbonensi 37.2
Galetia regio 63.12
Galetiæ regionis mēsura 63.7
Galilæa regio 72.17
Galla op. 68.25
Gallæ op. 100.40
Gallatiæ Opulus 660.29
Galleci populi 36.8.& 63 14.& 144.41
Gallecia aurum habet 587.16
Galetiæ plumbum 610.25.30
Galleti populi 62.27
Gallieni saltus 45.22
Galliæ descrip. 62.13.per totum
Gallia Togata ubi 44.45
Gallia Lugdunensis 62.27.pto.
Gallia Comata 62.13.& 202 35.& 627.37
Galliæ mensura 62.16
Galliæ terræmotu minime quatiūtur 25.4
Galliæ Corallium 567.10
Galliæ plumbum 611.9
Galliæ utrum 651.32
Galliæ sal 560.6
Gallici Oceani pisces maximi 151.46
Gallicus Oceanus 62.44.62.25
Gallica ora ab Ancone incipit 44.44
Gallicum mare ubi 21.5.28.36 40.45.& 62.44
Gallus Ager Ariminū 44.44
Gallus fluuius à quo Galli Cybeles sacerdotes dicti 81.9
Gallus flu. 82.11.& 553.20
Gallici in tris insulæ 40.45
Galli Galatiam incoluerūt 81.1
Gallorum genera tria 62.13
Reliqua quære parte prima

Universidad de Deusto Biblioteca

Gallipolis Senonum 43.25
Gallæ po. 47.41
Gallinariæ po. 90.19
Gamala oppidum 26.37.& 72.14
Gambreni po. 166.42
Gamphasantes po. quales 69.13
Gamphasantes nudi ibid. 18
Ganderi po. 87.8
Ganderidum gens 89.9
Gangre oppidum 82.24
Gangis fluminis insula 89.13
Gangis fluminis ortus magnitudo, fertilitas, & quot flumina recipit 89.2. per totum. 31 32.& 88.41
Gangis fluuius auru fert 586.12
Ganges fl. gemmifer 671.25
Gangis fons ubi 108.12
Gangis anguillæ quales 151.32 & 155.36
Gangis Latitudo, profunditasq; 89.7
Ganges ab Euphrate quantum distet 31.38
Garna op. 68.14
Garamantes populi ubi 67.13 69.7.& 104.1
Garamantes à quo Romano victi 88.14
Garamãtes sine cõiugijs 69.17
Garamantes latrones 68.23
Garamantũ iter difficile ibidem
Garamantũ boues quales 146.4
Garamantici carbũculi 661.21
Gardei populi 84.11
Gareti populi 53.41
Gares po. 43.44
Garganus mons 43.41.& 44.40
Gargæ portus ibidem
Gargaphie fons 52.33
Gargara mons, & op. 78.15
Gargus promontorium 75.48
Garnæ portus 43.42
Garode insula, & op. 102.14
Garpheti po. 98.1
Garsauritis regio 82.36
Garumna fluuius 62.14
Gasani po. 98.1
Gaucomene op. 100.40
Gaudos insula 66.36
Gaugamela op. 94.35
Gaudæ po. 54.24
Gaulopes po. 97.32
Gaulos insula 43.29. et 68.47
Gaurani montes 39.22
Gaurare insula 92.36
Gaza op. 71.38.& 72.7.& 86.22.& 97.18.100.15
Gazatæ populi 73.43
Gazacena regio 82.32
Gazelum op. ibid. 23
Gaziura op. ibidem
Gebanitæ po. 98.14
Gebenna mons 36.20.62.17
Gebet fluuius 80.38
Gedranitæ op. 98.36
Gedrosia Nyctegreton herbam habet 391.29
Gedrosi po. 90.28.& 151 48.& 92.2.& 104.16 219.17
Gedrusi po. 92.11.16
Gedani po. 42.24
Geles fluuius 42.18
Gelduba castellum 353.31
Gelæ po. 87.9
Gelon fons 554.9
Gelani po. 60.10
Gemellenses po. 35.36
Gemelli colles 42.13
Gendos fluuius 81.14
Genesera lacus 72.27
Genetarum po. 82.45
Gensoa oppidum 100.46
Gentes feræ 83.22.24
Gentes à minutis animalibus delete 138.35
Genua op. 34.17.& 38.8
Genusini po. 44.4
Georis insula 55.45
Georgi po. 59.32. et 83.33
Geranea op. 51.33.& 52 24.& 54.42
Gerastum op. 57.3
Gerestum promontorium 56.47 & 57.3
Geretæ po. 90.27
Gergitos op. 78.10
Geryones po. 64.12
Germaniæ descr. 61.26. per to.
Germaniæ es 595.42
Germaniæ miri fontes 554.12
Germaniæ sal 560.46
Germaniæ succinum 656.36
Germanicum mare 62.4
Germaniam Septentrionalis Oceanus contingit 21.16
Germania Scythiæ confinis 132.7
Germaniæ mensura 59.15.& 61.22
Germaniæ flumina 61.32
Germ. legionum castra 64.21
Germaniæ fõs pestifer 454.40
Germani Hispaniæ po. 35.41
Germani de genere Scytharum 59.18
Germanorũ confinium ibid. 43
Germani genera quinq; 61.28 Reliqua quære parte prima
Germanicopolis op. 80.38
Gerontia insula 58.7
Gerra op. 97.33
Gerraicus sinus ibidem
Gerro quod Adipsos 99.29
Gerrus fluuius 59.37
Gerundenses po. 35.26
Geselitron locus 106.37
Gesoriacum littus 61.44
Gesoriacus pagus 62.19
Gessorienses po. 35.26
Gessus fluuius 77.18
Getæ po. 54.24
Getæ populi à Romanis Daci dicti 59.10
Getone insula 58.17. et 80.12
Getta op. 73.6
Getuli po. 65.27.& 66.14
Getulia regio 67.35
Getulica purpura ubi 103.12 & 163.41.& 617.19
Gyaros insula 57.37.& 138 38.& 150.20
Gigarta op. 73.21
Gigarto fons 79.47
Gygemoros mons 55.22
Gygeum stagnum 77.3
Gymnasiæ insulæ 41.5
Gymnites po. 69.5. et 108.28
Gymnites po. 101.46
Gynecopolitis præfectura 69.42
Gynei populi 83.45
Gindarenos op. 73.43
Gingla op. 74.21
Gyrei po. 98.39
Gyri mons 68.23
Gyrton op. 53.26
Gyri po. 36.4
Gissa insula 48.11
Gystate op. 100.35
Gytheates sinus 51.34
Gythium op. 104.35
Glanicus fluuius 39.18
Glanis fluuius 38.36.41
Glanum Liuij 36.47
Glari po. 97.49
Glaucon nesos insula 57.9
Glaucus fluuius 76.12.40.& 79.22.& 83.13
Glessaria insula 61.20.& 62 4.& 656.30
Glinditiones po. 48.24
Glissas op. 52.37
Gnebadei Arabes 99.36
Gnidi Veneris simulachrum nobilissimum 635.1
Gnidi oppidi pensile ambulacrum 641.12
Gnidos oppidum 49.33. et 76 18.& 79.30.104.34
Gnomonis consid. 104.21
Gnosos op. 56.26
Gobœa portus 97.46
Gogiarei po. 90.16
Golgœ op. 79.13
Gomphi op. 53.16
Gonos op. 55.10
Gophoa op. 100.34
Gora op. ibid. 43
Goralus fons 98.1
Gordiæi po. 94.33
Gordiæi montes 85.9.& 95.4
Gordieni po. 86.33
Gorditanum promont. 41.38
Gordiu come 80.37
Gordium op. 80.49
Gorgidene op. 53.36
Gorgades insulæ, ac Gorgonum domus & earum historia 103 4.& inde
Grabei po. 48.31
Gracchuritani po. 35.31
Gracula Turanius scriptor 33.4
Græcæ gentes in Cappadocia 82.27
Græcæ gentes tres tantum iure dicuntur in Asia 82.27
Græciæ fabulositas, ac literarum claritas ubi 49.45
Græcia ubi Italiæ proximior 43.29
Græcia unde dicta 53.1
Græcia magna 37.26.42.45
Græci plura Italiæ loca tenuerunt 40.29
Græci in gloriã suã effusi 37.26
Græci Hispaniæ incolæ 63.10
Græcorum mẽdacia portentosa 64.45 Reliqua quære parte prima
Græciense mare quod 55.30
Græciochanitæ po. 95.13
Gragus promont. 75.49
Graiæ Alpium fauces 46.13
Gramen Parnasi quale 451.31
Granicus fl. 78.26.& 80.29
Granius fluuius 92.39
Granucomatæ tetrarchia 73.43
Graucasius & Caucasius idẽ mons 87.22
Grauiscarũ op. coralliũ 567.11
Grauiscæ op. 38.23
Gregari po. 84.8
Grephis op. 52.27
Grylliosolius fluuius 78.11
Grynia op. 78.7
Gronij po. 63.10
Grumentini po. 43.15
Guberni po. 62.25
Gumbritæ po. 90.22
Gunugi colonia 66.26
Guttallus fluuius 61.33
Guttones po. 61.29. 655.45
Guttones electrũ habent 685.8

H

Habessus op. 75.46
Hadranitani op. 42.24
Hadrumentum op. 104.19
Hæbudes insulæ quot 62.2
Hæmi mõtis desc. 54.21.23.45
Halcyone op. 52.46
Halene insula 80.7
Halesini po. 42.25
Halesus fluuius 77.31
Haliacmon fl. 53.34. 553.42
Haliartus op. 52.37
Halycarna op. 50.32
Halicarnassus oppidum 76 33.& 10.43.& 629.42 & 637.31
Halicyenses po. 42.25
Halydienses po. 76.45
Halys fluuius ubi 82.23.30
Halyserne op. 78.35
Halyx op. 75.5
Halyzia op. 50.22
Halizones po. 80.35
Halmiris lacus 5.95
Haloneses insula 58.17
Halone insula. & op. 81.33

Halonneſos inſula 99.37
Haloritæ po. 53.34
Halos op. 53.4
Hamaxobij po. 59.11
Hamirei po. 98.36
Hammantentes po. 68.3
Hammæum littus 97.49
Hammodata op. 100.39
Hammonis fons miræ naturæ 29.40
Hammonis oraculum ubi 67.37 & 101.26
Hammonij po. 98.43
Harenarum inſulæ ubi 90.2
Hargyrippa op. 43.46
Harmaſtis op. 84.48. & 85.9
Harmatopolitæ po. 78.40
Harpaſa op. 27.27. & 76.46
Harpaſus fluuius 76.47
Harpi oppidum 43.45
Hasbytæ po. 68.2
Haſsi Galliæ po. 62.20
Haſta op. 43.27
Hebata oppidum 94.42
Hebrus fluuius 54.19.22.33
Hebrus fl. aurum fert 586.12
Hebura op. 34.1
Hecatompylos op. 86.37 & 88.31. & 94.13
Hecubæ tumulus 55.19
Hedypnus amnis 96.23
Hedui po. 62.30. & 292.26
Hegua op. 34.1
Helbo inſula 79.22
Helgas op. 80.38
Helia Italiæ op. 40.31
Helene inſula 56.41.391.13
Helicon mons herbis laudatur 457.25
Helia op. 40.31
Heliæ oppidi corallium 567.11
Helice op. 51.14
Helicon mons 50.42.et 52.33
Helium Rheni oſtium 61.38
Heliopolis op. 73.35
Heliopolis, & Alexãdriæ diſtantia 93.4
Heliopolitis præfectura 69.41
Helos locus 51.26.et 77.35
Hellas regio 50.40
Hellas regio, & eius ſitus, terminiq; 52.19
Hellas op. ibi. 48
Hellen rex 53.1
Hellenis regio à quo dicta ibidem
Hellene inſula 56.41.et 57.30
Hellenæ po. 73.2
Helleni po. 63.10
Helleſponti deſcriptio 58.26
Helleſponti menſura ibid. 30 & 81.29
Helleſponti angustiæ 55.15
Helleſpõtus quondã terra 26.34
Helleſponti longitudo, latitudoq; 55.23. & 58.30
Helleſpontus ubi primum ſe concitat 78.42. & 80.24
Helleſpõtij po. 78.21. 107.1
Hellopes po. 50.2
Hellopiæ aquæ 57.4
Helmodenes po. 98.39
Heluetij po. 62.23
Heluinum fluuius 44.36
Heluorum gens 36.44
Hemaſi po. 48.26
Hemeſa op. 74.36
Hemiſeni po. 73.43
Hemiatæ po. 98.32
Hemus Epiri mons 50.9. & 557.18
Henenſes po. 40.25
Heneti populi à quibus Veneti 82.16. & 656.37
Heniochi populi ubi 83.5.18 & 87.12
Heniochi populi à quibus 83.26 & 85.10
Heniochorum gens 83.3
Heniochij montes 84.30
Heordenſes po. 53.38
Heordeæ op. ibid. 36
Hephæſtij montes ardentes 30 40. & 75.43
Hephæſtiades inſulæ 42.33
Hephæſtium ciuitas 75.43
Heptaphonon locus cur dictus 642.39
Heptaporus fluuius 78.25
Heraclea op. 87.10
Heraclea quæ aliquando Siris dicta 43.12
Heraclea Syriæ op. 73.27
Heraclea Cariæ oppidum 76 43. & 77.16
Heraclea ponti op. 82.11
Heraclea ponti oppidum lauro abundat 266.7
Heraclea Macedoniæ oppidum 53.33.42. & 54.5
Heracleæ Ponti oppidi Iouis aræ 287.44
Heraclea Sintica 53.42
Heracleæ Thraciæ op. 54.29.39
Heraclea Galliæ op. 35.31
Heraclea Græciæ oppidum 10 16. & 53.4
Heraclea Tauricæ op. 59.45
Heraclea Cretæ 56.26
Heraclea promont. & flu. 83.6
Heracleum op. 85.27
Heracleopolitis præfectura 69 43. & 641.27
Heracleotes tractus 78.11
Heracleoticus Labyrin. 641.15
Heracleoticũ Nili oſtium 71.32
Heras lutra inſula 41.40
Heratia inſula 57.40
Herbanum op. 38.30
Herbeſſenſes po. 42.25
Herbitenſes po. ibidem
Herbulenſes po. ibidem
Hercyniæ ſyluæ magnitudo 267.22
Hercinius ſaltus 59.12.61.34
Herciniæ ſyl. miræ aues 182.39
Hercynium iugum 61.34
Herculanium op. 39.30
Herculis termini in occid. 33.9
Herc. columnæ cur creditæ ibidẽ
Herculis columnæ in occidente 21.5. & 31.27. & 64.36 & 104.21
Herculem in Hiſpania fuiſſe fabuloſum 33.41
Herculis petra 566.43
Herculis patria 52.31
Herculis lapidei campi in Gallia 36.33
Herculis portus 38.4.et 40.37
Herculis inſulæ duæ 41.39
Hercules per Alpes 46.13.et 47.27
Herculis oppidum in Aegypto 69.44. & 71.14
Herculis aræ, & finis uſq; in Indum fluuiũ 64.44.87.15
Reliqua quære parte prima
Hercuniates po. 49.6
Herdorienſes po. 44.4
Heræa op. 52.5
Hermeſia op. 77.37
Hermandus fluuius 92.1
Hemete inſula 80.14
Herminei Smaragdi 659.9
Hermione op. 51.42
Hermiones po. 61.31
Hermiſium op. 60.5
Hermonaſſa op. 83.39
Hermonius ager 56.9
Hermonthitis præfectura 69.36
Hermopolitis præfect. ibid. 40
Hermus fluuius 77.43
Hermunduri po. 61.31
Hernicus ager 39.8
Herodum regio & op. 72.21
Heroopoliticus ſinus 71.36
Heroum op. 98.29. & 99.17
Herticei po. 84.11
Heſidrum fluuius 88.40
Heſperidum horti, & eorum fabulæ expoſitio 64.41. & 67.41. & 636.11
Heſperides inſulæ 103.8
Heſperionceras promont. 103 36. & 103.2
Heſperum promont. 65.30
Heſperiæ po. 191.26
Heſperij po. 103.2
Heſperij montis campi noctu nitent 30.46
Heſperij Aethiopes 102.37
Heſſedones po. 60.12
Heſtiæa regio 553.36
Hetruria regio 37.5
Hetruriæ deſcriptio 38.15
Hetruria à ſacrificio ritu dicta 38.18
Hetruriæ diuerſa nomina ibi. 16
Hetruriæ terminus Tyberis ibidem 36
Reliqua quære parte prima
Hetruſci 38.33
Hyampolis op. 52.45
Hyantes po. 52.41
Hybanda inſula 26.27
Hiberniæ inſulæ deſcrip. 61.48
Hyblæ oppidi mel 193.33
Hyblenſes po. 42.25
Hydaſpes flu. 88.37. & 89.38
Hyde op. 77.3
Hydiſſes po. 76.45
Hydræ locus 93.19
Hydrelitæ populi 76.25
Hydreumata 93.6. & inde
Hydruntum op. 43.27
Hydrus portus 43.34
Hydruſa inſula 56.42. & 57.12.14
Hiera inſula 26.12. & 42.38 & 57.45. & 80.17
Hiera inſula ſemper ardens 31.1
Hiera op. 80.17. & 161.17
Hieraniaces fluuius 72.48
Hiera fluuius 81.23
Hierapytna op. 56.26
Hierapolis op. ibid. & 73 40. & 74.35.et 566.41
Hierapolis ſpecus 27.7
Hiericus op. 72.19
Hierocepia inſula 79.16
Hierocomitæ po. 70.39
Hieroneſos inſula 42.30
Hieropolitæ po. 76.25
Hieropolienſes 73.39
Hieros fluuius 78.15
Hieros oppidum, & flu. 84.32
Hieroſolyma 72.21. 104.25
Hyi po. 96.14
Hyla op. 76.17
Hylas fluuius 80.40
Hylatæ populi 73.44
Hylea regio 59.30
Hylæ oppidum 52.28
Hylæum mare 59.30
Hylis regio 48.16
Hilleuionum gens 61.14
Hyllum oppidum 77.49
Hymani populi 48.2
Himantopodes populi quales 69.13.21
Himera oppidũ cũ fonte 42.21
Hymettus mons 52.28. & 629.40
Hymeti mõtis mel quale 193.33
Hymos inſula 89.32
Hypæpani populi 78.3
Hypalus, ib eſt Fauonius 92.45
Hypanis fluuius uermẽ per diem tantũ uiuẽtẽ generat 201.37
Hypanis fluuius ubi 59.33.37 & 60.9. & 557.33
Hypaſis fluuius 23.27.et 88 37. & 89.39
Hypaton op. 100.47
Hypea inſula 41.15
Hyperborei populi ubi 60.16 & 85.27.30. & 97.47
Hiperr inſula 57.43
Hyperia fons 53.7
Hyperius fluuius 92.37
Hypobarus fluuius 656.12
Hiporeæ populi 101.47

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hippomarorum op. 95.10.11
Hippo oppidum 77.36
Hippoi populi 76.45
Hippius mons 81.12
Hippium op. 43.46
Hippo Diarytus, uel Dalutus 66 45.& 104.19
Hippo Hispaniæ op. 34.11
Hippo Italiæ op. 40.37
Hippo Libyæ op. 72.28
Hippo Regius oppidum 66.40 & 104.9
Hippocrene fons 52.35
Hippon Dion op. 72.49
Hipponensis sinus 66.46
Hipponesos insula 79.39
Hippopodum insula 61.9
Hippos fluuius 83.10
Hipparis insula 57.46
Hippuras portus 91.9
Hippurusa insula 57.46
Hypsa amnis 42.19
Hypsalitii po. 54.20
Hypsizorus mons 53.46
Hyrcanus mons 75.41
Hyrcani populi 86.33.& 86.46.& 94.11
Hyrcani maris forma 85.43
Hyrcani Ioniæ po. 77.49
Hyrcanium mare quõ ex Occano irrumpit 85.44
Hyrcanium mare ex Scythico Oceano 85.35
Hyrcanij maris mensura ibidem 36.& inde
Reliqua quære parte prima
Hyrieson op. 52.49
Hyrtæ op. ibidem
Hyrne insula 56.1
Hirienses po. 75.19
Hyrini po. 44.4
Hyrmine locus 51.18
Hirminium fluuius 42.17
Hirpiæ populi 107.31
Hirpini po. 43.18.38
Hirpinorũ regio secũda 43.48
Hirpinorum specus mirus 27.6
Hyrri po. 61.16
Hysiæ op. 51.15
Hispalensis conuentus 33.29 & 34.8
Hispalum promontoriũ 190.4
Hispali mirus puteus 28.30
Hispaniæ descriptio & nomina 33.19
Hispaniæ ulterioris descr. ibidẽ
Hispaniæ citerioris descriptio 62.46.per totum
Hispaniæ breuis descriptio 63 23.& inde
Hispaniam quæ gentes habitarũt 33.39
Hispa. a Græcis habitata 63.10
Hispania metalli oĩs ferax ib.15
Hispaniæ diuisio 33.19
Hispaniæ laus 671.37
Hispaniæ sal 560.6
Hispaniæ citerioris oppida quot 34.49
Hispaniæ coloniæ quot 35.2
Hispania Iberia dicta à Græcis 35.16
Hispania auri fertilis 586.19
Hispania argenti fertilis ibidem
Hispaniæ miniũ 590.37. et inde
Hispaniæ citerioris mẽsura 36.9
Hispania omnis fertilis metallo ibidem 13
Hispania quibus abũdet ibidem & inde
Hispaniæ totius mensura 63.48
Hispaniæ finis 63.21
Hispaniæ plumbum 611.9
Hispaniæ purpuriſſim 617.33
Hispaniæ parietes ex terra 629.22
Hispaniæ alumen 631.5
Hispaniæ magnes 645.20
Hispaniæ uenti 15.48
Hispaniæ uitrum 651.32
Reliqua quære parte prima
Hispanarum gentium numerus 36.2.& 21.5
Hispanon mare ubi 40.44
Hispanense Rhodanios 36.30
Hispelum oppidum 45.1
Hisli populi 87.25
Histonium op. 44.11
Hytanis fluuius 92.30
Holophyxos op. 53.48
Holopyxos op. 56.28
Homeri sepulchrum 75.35
Reliqua quære parte prima
Homeritæ populi 88.36 & 99.2
Homines sacri ab hominibus illæsi ubi 85.31
Reliqua quære parte prima
Homolium op. 53.26
Homonoa op. 75.16
Homonadum gens ibid.15
Horatæ po. 69.9
Horisius fluuius 80.33
Hormenium op. 53.23
Hortenses po. 40.19
Hortenses po. alij 45.10
Hostilia uicus iuxta Padũ, & ibi mirum de apibus 392.28
Humana cærne uescentes 87.35
Reliqua quære parte prima
Hunni po. 87.49

I

Iactus fluuius 45.33
Iader insula 49.39
Iadera colonia 48.11.17
Iadoni po. 63.6
Ietenses po. 42.26
Ialij populi 90.4
Ialysum op. 79.25
Iamnes oppida 72.8
Iamno op. 41.8
Ianicadum op. 40.16
Iapidum regio ubi 46.30.43 & 542.48
Iapidiæ regionis finis 48.10
Iapygia Acra promont. 43.16
Iapix op. & regio 43.37
Iasi populi 49.5
Iasius fluuius 76.35.et 77.7
Iason in Italia 40.27
Iasonium fluuius 82.48
Iasus op. 76.37
Iatij po. 87.7
Iaxamatæ po. 83.44
Iaxartes fluuius 85.39.& 86 43.& 87.17
Iaxartes & Tanais idẽ quib.exi stimatus 87.18
Iazyges po. 59.13
Iberia & Hispania eadem 35.16 & 655.32
Iberia regio 83.5.& 84.46
Iberiæ fœniculũ optimũ 384.20
Ibericum mare ubi 40.45
Iberi fontes 63.4
Iberi in Hispania 33.39
Ibertes fluuius 79.47
Iberum gens 84.46
Iberus flu. 35.14.et 85.1
Icariũ mare quod 55.31.57.31
Icarium mare unde 57.31
Icarius mons 52.27
Icaros insula ibid.& 79.42
Icarus fluuius 87.31
Icarusa fluuius 83.32
Icatalæ po. 84.5
Ichanenses po. 42.26
Ichara insula 97.32
Ichnæ op. 53.37
Ichnusa insula, id est, Sardinia 41.44
Ichthyoessa insula 57.32
Ichthiophagi po. 92.17.18 38.& 97.43.49.& 98.2 & 100.26.& 256.37
Ichthys promont. 51.23
Icocio op. 34.33
Iconiũ op. 75.10.20.80.46
Icosion op. 66.29
Icositani op. 35.9
Ida mons Troadis 5.32.78.13
Idæ magnes 645.19
Idæi Dactyli po. 125.48
Idæus Cretæ mons 56.30
Idalium op. 79.13
Idomenenses populi 53.4
Idubeda fluuius 35.13
Idumæa regio Syriæ pars 71.49
Idumeæ descriptio 72.5.16.& 104.25
Iebba op. 73.6
Ieterus fluuius 49.16
Igilgili op. 66.30
Iguini po. 45.4
Ilerdenses po. 35.30
Ilergaonum regio 35.13
Ilergetum regio 35.17
Iletia insula 80.7
Iletia op. 53.10
Iliberri op. 33.49
Ilici oppidum & sinus 35.9
Ilienses po. 41.41
Ilionenses po. 39.43
Ilipa op. 34.8
Ilipula op. 34.18
Ilisanite op. 98.37
Illiberis op. 36.23
Illyrici descriptio 48.4
Illyrici gentes ignobiles ibid.4
Illyrici maris insulæ ibid.8
Illyrici pars Pannonia 49.1
Illyrici lõgitudo & latitudo maxima 49.16
Illyrici ora plures habet insulas ibidem 24
Illyrici qui proprie dicti 48.32
Illyrij mirus fons 26.39
Illyris insula 79.16
Illyris regio 107.19
Illiturgi op. 34.4
Ilissus fluuius 52.28.& 58.10
Ilium urbs 78.27
Ilium quondã iuxta mare 26.4
Reliqua quære parte prima
Illurco op. 34.2
Illuro op 35.21
Ilorcitani po. 35.40
Ilorci 33.44
Ilua insula 41.24.& 609.9
Ilumberitani po. 35.35
Imacarenses po. 42.24
Imaduchi po. 84.5
Imaus mons 75.35.& 88.28 46.et 104.39.et 101.42
Imbarus mons 75.12
Imbrassus fluuius 79.47
Imbros insula 58.9
Imitissi po. 84.9
Imitueni montes 84.7
Imitui po. ibid.9
Inachus fluuius 51.37
Inachium op. ibid.42
Inarime insula 41.29
India tertia mundi pars 88.30
India neq; æs, neq; plumbum habet, sed hæc gemmis permutat 611.7
India terrarum omnium maxime gemmifera 671.25
Indiæ margaritæ 638.4
Indiæ fons mirificus 554.8
Indiæ initium 88.3
Indiæ mensura fertilitasq; ibidem & inde
Indiæ urbes innumeræ 88.22
Indiæ ingentia flumina quàm plurima ibid.24
India opalos gẽmas habet 660.9
Indiæ gemmæ quot 661.11
Indiæ purpuriſſim 617.10
Indiæ montes 88.28
Indiæ gentes plures 89.9.per to.
Indiæ alabastrites 639.2
Indiæ solitudines 90.1.21 & 92.6
Indiæ metalla 89.23.& 90.8
Indiæ magnes 645.19
Indiæ emporia 89.46.90.11
Indiæ in Aegyptum navigatio 90.11.& 63.2
Indiæ crystall 654.41.655.7
Indiæ in Occidentem navigatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

an posſibilis ſit 100.19
& inde per totum
Indiæ ſuccinum 656.47
Indi fluuij deſcriptio 89.37
per totum
Indi nũquam emigrauere finibus ſuis 88.22
Indi à fonte primo ad finẽ diſtantia ibid.24
Indi elephantes quales 89.15
& inde
Indi fluuij, ortus & flumina quæ recipit 89.37. & inde
Indi fluuij magnitudo 90.21
Indi fluminis montes duo diuerſæ naturæ 27.31
Indi palmis exprimũt uinũ 99.1
Indi inſula ibid.41
Indico mari ſub eodem ſyderẽ in Caſpium nauigatur 21.20
Indicus oceanus 85.24
Indorum uetuſtas 88.23
Indorum uaria exercitia 89.10
& inde
Indorum color qualis ibid.32
Reliqua quære parte prima
Indigetes populi 35.18
Induſtria op. 38.12. & 46.7
Ingeuonum gens 61.11.30
Inguni populi 45.4
Inferum mare quod 40.47
Inferum mare 37.36
Inopus fons 29.44
Inſanus lacus 554.5
Inſubres po. 46.17
Inſulæ fortunatæ 103.14
Inſularũ Europæ deſcriptio 55
36.per totum
Inſulæ fluitantes ſemper 27.16
per totum
Inſularum rotundiſsima 37.42
Inſula ſolis ubi 91.20. 92.29
Inſulæ ante Aſiã 78.47. per to.
Inſulæ plures odoriferæ 98.21
Inſ. mediterranei maris 40.46
Inſulæ enatæ 57.45
Inſulæ Ponti 60.36.per totum
Inſulæ nouiter natæ 26.6.9
& inde
Inſulæ Gallici Oceani 62.44
Inſulæ Africæ 68.41. per totum
Inſulæ continenti adiunctæ 26
25.per totum
Inſulæ plures Aethiopici maris 102.40.per totum
Inſulæ harenarum ubi 90.20
Intemelium op. 38.7
Interamnani po. 45.11
Interamnæ oppidani quater fœnum ſecant anno 336.41
Interamnates po. 38.42.et 44
19.& 45.4
Interamnenſes po. 63.45
Intercatienſes po. 35.47
Iol oppidum 66.27
Iolcos op. 53.23
Iomanes fluuius 88.40
& 89.31.47
Ion oppidum 52.29
Ionici po. in Cappadocia 82.27
Ionia regio 76.10.48
Ioniæ deſcriptio 77.7
Ioniæ finis ibid.48
Ioniæ ore inſulæ 79.41
Ionium mare quod 55.31
Ionium mare ubi 42.9
Ionij maris inſulæ 49.21
Ioppe oppidũ antiquiſsimũ 72.8
Ioppica Iudææ toparchia ibid.20
Ioppe oppidum & inſula 79.2
& 104.26
Iordanis fluuius 72.18.23
per totum
Ios inſula 57.35.45
Iouis fons 29.37.40
Ipaſturgi op. 34.4
Ipho op. ibid.1
Iramine op. 477
Iria op. 56.12
Irinæ inſulæ 56.9
Iris fluuius 82.31.40
Irrheſia 58.7
Iſara fluuius 36.29
Iſarci po. 47.38
Iſari populi 89.46
Iſaurica gens 75.13
Iſaura op. ibidem
Iſcia inſula 41.46
Iſidis op. 71.30
Iſidis portus 100.12
Iſmaron op. 54.31
Iſmenius fluuius 52.34
Iſpalenſes po. 35.35
Iſſa inſula 48.11
Iſſatis op. 86.37.& 94.12
Iſſi populi 84.12
Iſsicus ſinus 31.33.& 74.49
& 82.25
Iſſos op. 75.1.& 104.32
Iſteuones po. 61.31
Iſthmos Thraciæ 55.10
Iſtmi fauces 54.4
Iſthmos Peloponneſi 50.47
& 51.5.11
Iſthmos Neptuni delubrum habet 51.46
Iſtriæ regionis deſcriptio 37
41.& 46.41
Iſtria unde dicta 46.33
Iſtriæ lana 147.21
Iſtriæ menſura 46.41
Iſtriæ oppida ibidem
Iſtri à Tuditano domiti ibid.44
Iſtri fluuij ortus, curſus, magnitudo, quas gentes prætermeet, et quot fluuii recipiat 58.48
Iſtri fines 54.26
Iſtri fluminis oſtium quantum ad os ponti diſtet 54.49.& 58.40
Iſter fluuius ubi 48.42
Iſter fluuius quantum à Bizantio diſtet 58.43
Iſter fluuius in Adriaticum nõ influit 46.36
Iſtri fluminis in Adriaticum ue-
næ defluunt ibidem
Iſtropolis op. 54.39.& 58.48
Iſtrorum agri 49.26
Iſueli populi 102.22
Iſura inſula 97.45
Italiæ deſcriptio 37.5
Italiæ laus, potentia, regens multitudo, fertilitas, &c. 37.10
& 47.44
Italia querno folio ſimilis 37.29
Italiæ labyrinthus 641.25
Italia tranſpadana 46.47
Italia crebra habet fulmina 16.47
Italiæ longitudo 37.30
Italiæ menſura 64.18
Italiæ latitudo quanta 33.35. et 47.13
Italia ubi latiſsima 47.16
Italiæ uitrum 651.18.& inde
Italiæ ubi longiſsima 43.27
Italia ubi anguſtiſsima 43.2
Italia ubi Græciæ proxi. 43.28
Italiæ umbilicum ubi 44.29
Italiæ labyrintus 641.25.44
Italia in xi. regio. diuiſa 37.47
Italiæ prima regio 39.33
Italiæ regio ſecunda 43.18
Italiæ regio tertia ubi 43.13
Italiæ regio quarta 44.10
Italiæ regio quinta ibid.32
Italiæ regio ſexta ibid.44
Italiæ regio ſeptima 38.15
Italiæ regio octaua 45.16
Italiæ regio nona 46.9. per totum. & 38.14.& 46.9
Italiæ regio decima 46.26
Italia quæ habeat 37.15
Italia quantum ab alijs prouincijs diſtet 37.39
Italia communis omniũ gentium patria 37.15
Italiæ populi compendio 37.5
Italia metallorũ fertilis 47.49
& 587.18
Italiæ inſulæ plures 41.18
Italiæ finis ubi 45.18.& 46
33.47
Italia quæ ſydera non cernat 22.34
Ital. dies horarũ quindecim 23.5
Reliqua quære parte prima
Italica op. 34.9
Itanum promont. 56.35
Itani po. 35.19
Iteſui po. 62.32
Ithaca inſula 55.47.& 52.2.& 150.4
Ithaceſiæ Vlyſſi ſpecula 41.46
Ithome op. 34.16
Iturei po. 73.44
Iturienſes po. 35.34
Iubæ regis regia 66.27
Iudæa Syriæ pars 71.42.48
& 72.16
Iudææ bitumen 630.24
Iudea Peræa quæ 72.17.& 104.24
Iudææ Toparchiæ decem ibid.18
Reliqua quære parte prima
Iulia Norici op. 48.46
Iulia fidentia 33.48
Iulia uirtus 34.16
Iuliæ claritas ibidem
Iulia fama ibid.25
Iulia concordia ibidem
Iulia contributa ibid.25
Iulia cõſtantia 10.27.64.38
Iulia reſtituta ibid.25
Iulia apta 36.43
Iulia caſtra 43.40
Iulia felicitas ibid.41
Iulia liberalitas ibid.42
Iulia Gaditana 64.4
Iulia traducta ibid.37
Iulia campeſtris ibid.49
Iulia felix 73.19
Iuliani po. 35.25
Iulias Iudææ op. 72.28
Iulienſes po. 33.49.& 35.26
& 47.3.& 76.26
Iulij Octauianorũ colonia 36.38
Iulij genitor op. 34.10
Iuliobrigenſium portus 63.3
Iuliopolis oppidum 80.37.& 81.22
Iulis oppidum 56.44
Iulium Hiſpaniæ op. 33.37
Iulium foriũ in Hiſpania 34.4
Iulium præſidium 63.40
Iulium caſtrum 34.31
Iunonia inſula 103.15.24
Iunonis promont. 33.33
Iunonis Argiuæ templũ 40.26
Iunonis inſulæ 64.9
Iunonis Laciniæ ara 31.18
Iouis Dodonei templũ ubi 50.3
Iouis fons mirus 29.37
Iouis Olympij delubrum 51.22
Iouis Lycei delubrum 52.9
Iouis Hammonis fons miræ naturæ 29.40
Iouis Caſsij templum 55.38.& 72.2
Iouis Beli templum 95.2
Iouis lucus 39.4
Iouis oppidũ in Aegypto 71.11
Iubæ regia 66.27
Iura mons optimas abietes gignit 284.14
Iura mons 36.20.& 62.17
Iuſgum op. 553.46
Izgi po. 88.46

L

Labanis inſula 98.4
Labeates po. 48.31
Labetia op. 98.48
Labyrinthus Aegyptius 71.15
& 641.14
Labicanus ager 39.38
Laboriæ pars Cãpaniæ 323.28
Laborini cãpi 39.23.291.34
Lacedæmonium marmor quale 638.20
Lacedæmon terræmotu corruit 24.30

Lacedæ

Lacedæmonijs dori imperij amissionem minantur 11.32
Lacetani po. 35.19.35
Lacui op. 34.33
Lacinium promontorium 37.32 & 43.5.9.20
Lacurnenses po. 48.5
Lacippo op. 34.32
Lacubricenses po. 35.47
Laconicum op. 34.4
Laconica purpura 163.41 & 617.19
Laconicum ager 51.30
Laconici smaragdi 659.28
Laconica op. 104.35
Laconiũ Hispaniæ flu. 34.4
Lacus quare non refluunt uti maria 28.16
Lacuum miracula 29.15
Lacus septingẽtos fecit Agrippa 644.39
Lade insula 79.42
Ladon fluuius 52.11
Læna op. 71.38
Lecnitæ po. 98.25
Leana insula ibid. 26.28
Leaniticus sinus ibid. 27
Lepia op. 34.31
Lestrigonum scopuli ubi 39.19
Lestrigones po. 106.34
Lestrigonij campi 42.14
Legia insula 57.21
Legnum sinus 61.17
Lageos fluuius 84.6
Leguſa insula 79.22
Leguſæ insulæ 80.13
Ladais op. 75.13
Laletani po. 35.18
Lembe insula 99.35
Lembrus flu. 45.35.et 47.11
Lemiæ insulæ 80.14
Lemis op. 52.38.& 53.5
Leminitanus ager 33.22
Leminitani po. 35.40
Lempeus mons 52.10
Lampe op. 52.7
Lemponia insula 58.17
Lempſa insula 79.40
Lempſacus op. 55.17.80.27
Lencenſes po. 36.4.63.45
Lenſe insula 57.47
Leon promontorium & flumen 87.45
Lanuenſes po. 44.12
Lanuij oppidi picturæ 614.27
Laodicea oppidum 73.26.& 76.23. & 94.23.30.& 104.27
Laodiceæ lana qualis 147.14
Laodiceni po. 73.48
Lapethos op. 79.12
Lapides campi in Gallia 36.33
Lapytharum ſedes ubi 53.13
Lappa op. 56.28
Lapiæ fluuius 81.22
Larendani po. 98.14
Larymna op. 52.45.76.16
Larine fons 52.27
Larinum op. 43.43
Larinates po. 44.4
Lariſſa Arabiæ op. 98.45
Lariſſa op. 52.44.& 78.5 & 158.12
Lariſſæi po. 73.48
Larius lacus 29.15.30.10 & 47.11.& 157. 46.& 179.23
Larnenſes po. 35.34
Larum fluuius 35.21
Larnos insula 58.19
Laſia insula 56.10
Laſia insula ibid. 57.12
Laſtygi po. 34.28
Late insula 79.42
Laterra ſtagnum 154.5
Latinienſes po. 40.19
Latinus ager 38.40
Latium ubi 37.5.et 38.42.49 & 44.29
Latij antiqui termini 38.48
Latij uarij incolæ 39.1
Latij quot pop. interiere 40.21
Latmus mons 77.16.et 151.8
Latopolitis præfectura 69.40
Latouici po. 49.6
Latris insula 61.17
Lauinij po. 39.43
Latuſates po. 62.39
Laud fluuius 66.19
Laurentum op. 39.3
Laus fluuius & op. 40.33
Laus Pompeia oppidum 46.17
Luzi po. 83.5
Lea insula 57.46
Lea op. 100.36
Lebade op. 77.39
Lebadea op. 52.31
Lebadia op. 150.39
Lebedos op. 77.31
Lebena op. 56.25
Lebinthus insula 57.39
Lebuni populi ignominioſa appellatio 36.6
Lethæum op. 52.15
Lecheæ locus 51.1.13
Lectum promontorium 78.17 & 80.43
Legionũ Germaniæ caſtra 64
Lelantus fluuius 57.4 (21
Lelaniticus ſinus 71.37
Lelegeis op. 77.9
Leleges po. 52.42
Lelegum gens 78.43
Lemanus lacus 29.16.et 36.28 & 58.11
Lemnos insula 616.14
Lemni labyrinthus 641.25.41
Lemouices po. 62.41
Leonicenſes po. 35.32
Leontini op. 42.15
Leontini Siciliæ cãpi fertiliſſimi 322.7
Leontopolis op. 71.30
Leontopolitis præfectura 69.39
Leontos op. 73.20
Lepethymnus mons 80.18
Lepontij po. 47.26.30.40
Lepria insula 80.7
Leprecos op. 52.6
Leprion op. 51.24
Lepſia insula 79.35
Lepteacra promont. 100.19
Leptis op. 67.4.& 73.11
Lerina insula 41.16
Lerne lacus 51.38
Lero insula 41.15
Leros insula 57.40.& 79.3
Lesbos insula 80.13.& inde
Lesbium marmor 637.19
Letandro insula 57.36
Lete op. 53.43
Lethon fluuius 67.41
Letoia op. 56.5
Leucatas Bithyniæ promontorium 81.8
Leucadium littus 50.19
Leucadia peninſula ibidem
Leucadij po. 73.48
Leucas insula 26.34
Leucas op. 50.21
Leucaſia insula 41.44
Leucates promontorium 50.18
Leucæthiopes po. 69.3
Leuce insula 56.35.& 60.42 & 80.20
Leuce promontorium & oppidum 77.48
Leuci po. 62.22
Leucogei colles 323.36.& 553 34.& 630.5
Leucola insula 79.19.646.39
Leucolla promont. 75.24
Leucolithi po. ibid. 19
Leucone Aegypti op. 71.9
Leucopetra promont. 37.32 & 40.41
Leucophrys insula 80.22
Leucoſia insula 26.23
Leucoſyri po. ubi 82.38
Leucopolis op. 76.32
Leucothea insula 41.31
Leucothea fons 79.48
Leuctra op. 51.32
Leui po. 46.16
Leuni po. 63.11
Leuomne mons 53.46
Leupas portus 98.5
Leuphitorga op. 100.14
Leuteuani po. 36.47
Lexianæ po. 98.17
Lexouij po. 62.27
Libani mõtis deſcrip. 73. per totum.& 97.10.& 104.25
Libarna op. 38.12
Liber pater Quære Bacchus
Liberi patris fons in Andro 30.5
Liberi patria 52.33
Liberalitas Iulia op. 63.43
Liberini op. 33.49
Libethra fons 53.23
Lybia & Africa eadem 64.27
Libyæ marcotis deſcriptio 68.31
Libyægyptij po. 69.2
Libyca Rhodani ora 36.29
Lybicum mare 64.27
Lybicī po. 46.14
Libida op. 33.49
Libyphœnices qui 67.2
Libiſoca op. 35.37
Libyſonis turris 41.43
Lybiſſa op. 81.16
Libiſtos op. 54.42
Liburniæ lana 147.21
Liburniæ deſcriptio 40.42 & 48.14
Liburni in Italia 44.36.45 & 48.2
Liburnicæ insulæ 49.30
Lycabettus mons 52.28
Licades insulæ 56.39
Licaones po. 76.26
Lycaonia regio 75.18.et 104 30.& 84.26
Lycaoniæ tetrarchia 75.20
Lycaſtus oppidum 56.27.& 82.4
Licates po. 47.40
Lyceus mons 52.9
Lycei Iouis delubrum ibidem
Licheni po. 98.24
Lycide op. 78.35
Lyciæ deſcriptio 75.26.42
Lyciæ quot oppida ibid. 49
Lyciæ finis ibid. 49
Lyciæ Creta 632.18
Lyciæ mira ſaxa 645.41
Lyciæ poſt terræmotum ſerenitas 27.34
Lycij maris insulæ 79.16
Reliqua quære parte prima
Lycium mare 75.26
Licini forum op. 45.21 & 46.18
Licini populi uel forum 45.21
Lycomedis lacus 67.15
Lycon op. 71.13
Lycopolitis præfectura 69.37
Lycus fluuius 29.31.et 73.21 & 74.8.& 74.49.et 76 23.& 77.23.& 80.33.& 82.11. 31. 38.40. & 94 34.& 554.3.34
Lictus op. 56.28
Lydda op. 72.19
Lydi po. 30.17
Lydiæ deſcriptio 76.47
Reliqua quære parte prima
Ligaunorum regio 36.39
Lygdanum op. 73.36
Ligeris fluuius 62.28
Ligures Apuliæ populi 44.1 & 47.33
Ligures po. 37.5
Ligurum finis 45.26
Liguriæ finis ubi 38.9
Liguriæ oræ menſura 38.14
Reliqua quære parte prima
Ligusticum mare ubi 40.45
Lilæa op. 50.38.& 52.45
Lyleus fluuius 81.23

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lilybeum promontorium 42.6 & 104.28
Lilybeum op. 31.35
Limæa fluuius 63.28
Limera op. 51.37
Limia fluuius 63.12
Lymira fluuius & op. 75.45 & 554.19
Lymphorta op. 92.12
Lynceſtæ po. 53.41
Lynceſtis mira aqua 30.4
Lindus op. 79.25
Lingones po. 62.22
Limitima op. 100.45
Linus fons 553.26
Lipara inſula unde dicta 42.36
Liparæ alumen 631.6
Liparus rex quando 42.39
Liparis fluuius 75.12
Liquentia fluuius 46.27
Lyria fluuius 36.25
Lyris fl. 28.32.& 39.2.18
Lyrneſus op. 75.25.& 78.12
Lyrneſos inſula 80.22
Lyſſa Bacchantium 33.40
Lisboum op. 155.35
Lyſias op. 76.40
Lyſimachia op. 55.10.13 & 78.6
Lyſirenæ po. 81.6
Liſſa inſula 49.29
Lyſſum op. 48.33
Lytarmis promont. 85.22
Liternum op. 35.27
Liternum oppidum Scipionis exilij locus 207.25
Liuiopolis op. 83.1
Liuij forum 42.21
Lixos colonia 64.40.48 & 65.21
Locanus fluuius 42.47
Locri oppidum 27.23.& 27 33.& 40.41.& 121.2
Locri Græciæ p. 50.34.52.45
Locri Italiæ frons 42.45
Locris nullo non die apparet arcus 19.18
Longonis inſula 42.36
Longopori po. 102.21
Longulani po. 40.19
Lopaduſa inſula 42.30.& 68.47
Lopſi po. 48.7
Lopſica op. 48.9
Loreni po. 77.4
Loryma locus 76.16
Lotophagites inſulæ 68.42
Lothophagorum regio 67.20
Lubienorum gens 85.3
Lubienſes po. 35.35
Luca colonia 38.19
Lucaniæ cultores plures 40.22
Lucanus ager ubi 45.28
Lucanum littus 37.7
Lucani à quo ſubacti 43.44
Lucani pop. à Samnitibus orti 40.29
Lucenſis conuentus 35.1.& 36.5 & 63.5
Lucentes po. 44.14
Lucentium op. 35.10
Luceria op. 44.46
Lucrinus lacus 39.27. 645.6
Lucus Auguſti op. 37.1
Lugdunenſium littus 152.11
Lugdunenſis & Celtica regio eadem 62.15
Lugdunenſis Gallia ibidem 13.26 per totum
Lugdunum colonia 62.33
Luna oppidum & eius portus 38.18
Lunæ oppidum habet uina nobilia 246.44
Lunenſe marmor 634.24.& 637.39
Lunenſis ſilex qualis 646.11
Lupia op. 43.33
Luſitaniæ deſcr. 63.27.per to.
Luſitaniæ menſura 63.43
Luſitania auri fertilis 587.16
Luſitaniæ plumbum 610.24
Luſitaniæ cryſtallus 654.46
Luſitania regio 33.21
Luſitania unde dicta 33.40
Luſturia op. 33.31
Luſi fons 553.42
Lutius Samnitũ dux 40.30
Lutra heras inſula 41.40
Luxia fluuius 33.15

M

MAcæ po. 89.7
Macaria inſula 79.10 & 70.14
Macaron, id eſt Creta inſula 79 19.& 60.42
Macas promont. 92.34
Macco op. 88.47
Macedoniæ deſcriptio 48.35 & 53.29.& inde
Macedoniæ longitudo latitudoq; 55.23
Maced. magnes 645.22.et indo
Macedoniæ Imperium 53.29 & 54.7
Macedonia ante Aemathia dicta ibidem 29
Macedoniæ ſitus ibid. 30
Macedoniæ terminus 54.7
Macedonicũ mare quod 55.30
Macedones Ioniæ po. 77.4 49.& 78.20
Macedones qui in Meſopotamia 94.29
Macedonũ regũ ſepulcra 53.32
Maced. portus 93.48
Maceſtos fluuius 80.34
Machærus arx 72.34
Machia inſula 57.43
Machliæ Androgyni populi 107.15
Machrobe portus 97.44
Macynia oppidum 36.45
Macyſtus mons 80.19
Maciſtum op. 52.6
Mæcomades po. 67.5
Macra fluuius 38.9
Macra inſula 60.44
Macræ po. 68.3
Macrades po. 40.19
Macria inſula 79.28
Macris, id eſt Eubœa inſula 57 5.32
Macris inſula 26.23.& 79.22.& 80.2
Macrobij Macedoniæ po. 54.3
Macrobij Africæ 101.45
Macrobiorũ ætas 108.24.29
Macrocephali po. 82.46
Macrocremnij montes 59.21
Macron Tichos quod Biſanthe oppidum 54.34.36
Macrones po. 92.47.et 85.2
Macua op. 100.43
Macurebi po. 66.32
Madaurenſe op. 67.31
Meander fluuius 76.39.48 & 77.12
Meander fluuius flexuoſus 76 48.& 77.13
Meander limo fertilis 77.15
Mæandri fluminis mirum 26.4
Mæandria op. 50.10
Mæandropolis op. 76.39
Mæandrũ quæ ingrediantur flumina 76.28
Mædi po. 50.8
Mænalus mons 52.10
Mæones iuxta Tanaim 84.1
Mæotis os 130.34
Mæoniæ caput 77.38
Mæoniæ deſcriptio 76.49
Mæonij populi 77.3.5
Mæotæ po. 60.12
Mæotis palus unde dicta ibidem
Mæotis Oceani ſinus 21.24
Mæotis paludis deſcr. 83.37.43
Mæotis palus 21.24.& 58 44.& 115.18
Mæotis 130.34
Mæotis menſura 60.7
Mæotin circa gentes 83.43
Mæotici po. ibidem
Magares po. 50.25
Magarſos op. 75.2
Magaſne op. 100.42
Magelli po. 38.5
Magellini po. 42.26
Magi po. 92.5.& 94.24
Magna Græcia 42.45
Magneſia inſula 26.28
Magneſia Ioniæ op. 77.21
Magneſiæ magnes 645.22
Magneſiæ deſcriptio 33.22
Magnetes po. 78.1
Magnus portus 66.22
Magnum promont. 63.20
Mago op. 41.8
Magoa op. 96.24
Magog op. 73.40
Magog Syrorum dea ibidem
Magora op. 100.45
Magoras ſiue Macras fl. 73.20
Maguſa oppidum 100.45
Maguſum op. 98.48
Malacha fluuius & op. 33.36 & 66.20
Malchu inſula 101.20
Malea promontorium 52.14 & 56.32.& 104.35
Maleuentum op. 43.49
Maleus Indiæ mons 23.34 & 89.28
Maleum promont. 51.35
Maliacus ſinus 52.46
Maliande regio 80.35
Mallus mons 88.49
Malli po. ibidem
Mallos op. 75.2.et 100.36
Maltecoræ po. 90.3
Malthace inſula 55.41
Maluana portus 66.20
Mamma op. 100.40
Mamblia op. 100.48
Mamertini po. 42.10
Mamertina uina 246.38
Mammiſæa tetrarchia 73.43
Mamortha op. 72.13
Mamuda op. 161.39
Manain fluuius 92.12
Manates po. 40.19
Mandagræum flumen 87.27
Mandagandeni po. 78.20
Mandalum lacus 100.4
Mandarei po. 84.13
Mandatini po. 102.15
Mandei po. 88.49
Mandetrium op. 48.19
Mandrorum gens 108.32
Mandrarum fluuius 87.7
Manduria op. 29.23
Mania op. 94.13
Manteum, id eſt oraculum 77 24.30.& 82.45
Mantineæ oppidum 51.39 & 52.3
Mantua op. 47.1
Marane op. 98.18
Marathos op. 73.23
Marathe inſula 55.41
Marathefium op. 77.20
Marathon campus 52.30
Marathos op. 73.25
Marathuſa inſula 80.9
Marathuſa op. 56.29
Maratiani po. 87.9
Marchadæ po. 92.18
Marchubij po. 67.35
Mardani po. 94.31
Mardi po. 93.28.& 96.14
Mardorum gens 87.6
Mardum flumen 87.7
Mandrieni po. ibidem
Mareu inſula 90.39
Mare unde terras ingrediatur 60.45
Mare congelatũ 61.4.et 62.11
Mare rubrum quare 93.32
Maris rubri oleæ 29.30
Maris mediterranei deſcriptio 40.41

Mafsili mediter. insulæ ibid. 46
Mafsili regio ad insatiabilis 81.43
Massilia terras ingressus ibi. 44
Reliqua quæ parte prima
Massur terram ingressa prolo 33.10
Massurde terrã intrãt 40.42
Massum denominatio ibid. 41
Mare mortuum ubi 61.5
Maris rubri sinuũ nota 71.37
Maris rubri ad Nilum fossa 79.21
Marotæ populi 68.32
Marotis lacus insulæ plures 21.19.25
Marotis Lybiæ descrip. 68.31
Marotis mensura ibi. 32
Marotis Lacus 71.19.23
Marsæ fons 42.16
Marsias regio 86.48
Marsis fluuius 49.15
Marso fluuius 87.3
Marsiba oppidum 98.21.35 42.49
Mariamitani po. 73.44
Mariana colonia 41.20
Marlani po. 36.39
Maryandini sinus 82.11
Marii po. 46.16
Marigeri po. 102.11
Marium op. 79.13
Marma op. 98.18
Marmarides populi & 68.31
Marmor Hispanicum 36.14
Marmor Chium 80.2
Marmor Cizicenum 81.31
Marobæ po. 90.3
Maronea op. 54.31
Marrucini agri portentum 25.36
Marrucini po. 37.9
Marruuij po. 44.14
Marsi Apuliæ po. 44.3
Marsi po. 107.11.& 44.13
Marsi populi à Circes filio 107 11.& 453.42
Marsiæ fluuius 73.39.& 74 20.& 76.29.& 554.8
Marsiæ & Apollinis certamen ubi 76.28
Marsiliæ po. 48.7
Martii ara 85.29
Martuæi po. 87.7
Masada castellum 72.43
Masatat fluuius 65.24
Masæi populi ibidem
Massagetæ po. 87.24
Massala op. 98.36
Massiliotici Rhodani os 36.31
Massesylorum gens 66.15.& 70.10
Massesylum lacus 70.10
Matiælateres quales 629.36
Matisce uicus 74.39
Matisci montes 39.22
Matisia ora 36.36
Massili po. 67.34
Matsycates mons 75.45
Matsilia 47.2
Masselini po. 67.34
Mastaurenses po. 76.2
Mastya op. 82.16
Mastusia promont. 55.18
Mastusia mons 58.10.77.42
Masuæ po. 90.4
Matelgæ op. 68.11
Mateolani po. 44.5
Mathei po. 98.39
Mathitæ po. 100.47
Matiani po. 87.9
Matini po. 44.5
Matium op. 56.26.& 83.6
Matrici po. 46.16
Mattiaci fontes 554.12
Mattilicates po. 45.5
Mauin op. 69.11
Mauitania op. 35.6
Mauma op. 100.46
Mauri po. bellis attenuati 66.12
Mauritaniæ descriptio 64.33 & 66.12.& 104.20
Mauritaniæ margaritæ 162.36
Mauritaniæ mensura 66.33
Mauritania duplex 66.21.33
Mauritania Cæsariensis ibid. 22
Mauritania quinq; Romanorum coloniàs habet 63.35
Mauritaniæ insulæ 103.11
Mauruſii po. 66.13
Maxala op. 68.23
Maxulla colonia 66.49
Mazaca oppidum 31.39.& 62.35
Mazacæ po. 84.4
Mazeras fluuius 86.47
Measei po. 94.33
Mesyberna op. 53.48
Medeon op. 52.38
Mediæ prouinciæ descriptio 86 25.& 94.16
Mediæ smaragdi 659.17
Mediæ prouinciæ caput 86.25
Mediæ termini 96.21
Mediomatrici po. 62.23
Mediolanum oppidum à quibus 46.17
Medion mons 50.33
Mediterranei maris diuisio 40 42.& inde
Mediterranei maris inf. 40.49
Mediterranei sinus gẽtes 84.14
Medna portus 40.38
Medmassa op. 76.34
Medmini populi 101.48
Medoaci fluminis portus 46.1
Medoe insula 102.14
Medorum soboles iuxta Tanaim 83.45
Medorum regio 84.42
Medullia op. 40.15
Medulli po. 47.41
Megabari po. ubi 101.45
Megala 94.21
Megale insula 80.11.& 81.36
Megalepolis op. 52.4.82.34
Megalopolitanorũ ager 30.46
Megallæ po. 89.47
Megara colonia 52.21
Megari Indiæ po. 90.20
Megarice oppidum 59.45.et 81.14
Megaris insula 41.30
Megaris op. 42.15
Megaris regio 52.2
Megaris oppidi fatalis oleaster 284.22
Megaricus sinus 51.49
Megeda op. 100.35
Megisba stagnum 91.15
Megista insula 79.16
Melæna insula 52.5.& 55.47
Mellaria oppidum 34.29
Melamphyllos insula 79.46
Melamphyllus mons 55.23
Melanchlæni po. 83.22
Melanthium fl. 82.49
Melana insula 49.32
Melanæa op. 52.5
Melane insula 80.8
Melas sinus 54.36.& 55.20
Melano insula 79.7
Melcomani po. 48.24
Melas Thraciæ fluuius 29.48 & 54.35.& 75.9.& 82 47.& 553.37
Meldi po. 62.31
Meletes fluuius 77.41
Melitæa op. 53.25
Meligunis insula 42.37
Melita inf. 42.29.& 49.33
Melitæi catuli ibid. 49.33
Melita op. 52.30.& 82.33
Melitea op. 53.27
Melitene regio 82.36
Melitene op. 74.7
Mellaria uicus 33.34
Meloessa insula 43.1
Meli insulæ Alumen 631.6 25.37
Melos insula sulphuris fertilis 630.4
Melos insula 26.10.& 57 41.& 616.30
Melphes fluuius 40.32
Melpian op. 46.23
Memminorum gens 46.46
Memnonis regia 71.11
Memphis Pyramides 640.23
Memphis op. 69.49.et 71.14 & 640.27
Memphitæ po. ibid. 44.47
Memphites marmor 638.28
Memphis oppidum aliquando iuxta mare 26.3
Menæchmus op. 57.8
Menanini po. 42.27
Menapij po. 62.19
Menaria insula 41.24
Mendæ op. 53.47
Mendesicũ Nili hostium 71.29
Mendesium op. 229.17
Mendesium præfectura 69.40
Mendeterum op. 79.33
Menelaitis præfectura 69.42
Menynx insula 68.41.163.41
Menyngis insulæ prop. 163.41
Menisminorum gens 108.43
Memnones populi 101.45
Menoba fluuius & oppidum 33 36.& 348.11.19
Menobardi po. 84.41
Menocaleni po. 47.22
Menosca op. 63.2
Menotharus fluuius 84.7
Mentesani po. 35.5.41
Mentonomon Germaniæ æstuarium 655.45
Mentores po. 48.2
Mephitis ædes 27.7
Meraria op. 41.9
Mercurij promontorium 42.7 & 66.44.
Mercurij op. 71.13
Mergentini po. 45.7
Meritus mons 55.22
Merobrica op. 63.35
Meroe Aethiopũ caput 23.31
Meroe insula 70.17.100.36 & 101.22
Meroe inf. quæ gignit 101.22
Meroes dies maxima 23.46
Meroe op. 101.24
Meroes insulæ herba qualis 101.22
Meropis insula 79.36
Merorum Arabia quæ 74 11.21
Merobricenses po. 63.46
Merucra op. 34.18
Merula fluuius 38.7
Merus mons 90.31.279.44
Mesæ po. 90.20
Mesagebes po. 101.47
Mesammones po. 67.48
Mesarea insula 58.21
Mese insula 41.14
Mesembria op. 54.48
Mesene Tigri pfunditur 95.42
Mesene regio 96.40.96.1.5
Mesocatanæ po. 96.17
Mesopotamiæ descrip. 94.27
Mesopotamia regio 71.47.& 95.40.& 104.17
Mesopotamiæ præfectura à quibus 74.18
Mesopotamiæ initium 84.26
Mesopotamia Euphrate fluuio inundatur 74.39
Mesopotamia uicatim dispersa 94.27
Messana op. 28.52.et 42.20 & 537.7
Messanitius fluuius 45.39
Messapia peninsula 43.21
Messapia op. ibi. 25
Messeis fons 53.15
Messene regio 95.40.et 96.1
Messene op. 51.28
Messenia regio ibidem
Messeniani po. 83.46

Universidad de Deusto
Biblioteca

Metagonitis.i.Numidia 66.36
Metapinum Rhodanios 36.30
Metallinensis colonia 63.39
Metapontum op. 43.13
Metaurus flu. 40.37.& 45.1
Metaurus Siciliæ fluuius 42.32 & 45.1
Metaurenses populi alij 45.9
Methydrium op. 52.6
Methymna op. 80.16
Methone op. 51.26.53.24
Methora oppidum 89.32
Methoricum op. 92.12
Methurides insula 56.15
Metina insula 41.13
Metopium op. 229.17
Metropolitæ po. 76.31.78.2
Metubaris insula 49.8
Meuanates populi 45.5
Meuaniæ op.murus 629.47
Meuanienses populi 45.5
Mezæi 48.19
Mya insula 79.39
Mieza op. 554.48
Myanda op. 75.8
Mycale insula 79.44
Mycalessus op. 52.36.39
Mycene op. 51.39
Michoe regio 99.37
Myconij populi capillis carent 202.36
Myconos insula 57.15
Mictis insula 62.8
Midæi populi 76.26
Midaion op. 80.45
Mideon op. ibidem
Midoe regio 99.37
Mieza op. 53.36
Mygdones populi 53.39.& 54.5.& 78.39
Mygdonia cur dicta 80.45 & 86.12
Mylasa op. 76.38
Mylæ op. 28.32.& 42.21
Mylæ insulæ 56.34
Mylæ promontorium 75.7
Miletopolis op. 59.26.80.33
Miletopolitæ po. 78.19
Miletos insula 79.43
Miletos Cretæ op. 56.26
Miletus Ioniæ caput 77.9.& 78.13
Milichiæ fontes 42.16
Myliæ po. 75.22.& 81.7
Milius mons 107.45
Mimallis insula 57.42
Mimas mons 77.32.34
Mincius fluuius 45.35
Myndos op. 76.35
Minæi po. 98.22.33.& 99.2
Mineruæ promont. 39.32
Myncus fluuius 53.6
Minius fluuius 63.11.27
Minoum op. 56.25
Mittois insula 57.25
Mincius fluuius 29.16.& 45 35.& 47.11
Minturnæ coloniæ 39.18
Myonnesos insula 80.6
Myos hormos 90.34
Myra oppidum 75.46
Myriandros op. 31.33.73.37
Mirinthe op. 151.5
Myrina op. 56.27.& 58.12
Myrmecium op. 60.5
Myrmidones po. 53.2
Myrlea op. 80.39
Mirobrica op. 34.30
Mirobrigenses po. 63.45
Myrina op. 58.12
Myrrhine op. 78.5
Myrson op. 100.38
Myrtilis op. 63.36.42
Myrtoum mare quod 51.49.& 55.27
Myscros fluuius 98.5
Misenus portus 39.27
Mysi po. 47.48
Mysia regio 76.41.78.4.34
Mysiæ initium & finis 80.39
Mysiæ mira herba 450.6
Mysi Theutraniam antiquitus tenuere 78.33
Mysi populi 98.7
Mysomacedones po. 78.2
Mysotmolitæ po. 77.6
Mystia op. 42.48
Mystius insula 55.46
Misua op. 66.49
Misus mons 80.32
Mytilene op. 80.17
Mytilenæi Achilei op. conditores 78.29
Mythridatis latebræ ubi 83.30
Myus op. 77.17
Mizæi po. 96.13
Modogallica gens 89.18
Modubæ po. ibidem
Modundæ po. 102.16
Moduſa op. 93.23
Mœchindira op. 100.34
Mœnus fluuius 155.35
Mœni piſces quales ibidem
Mœris insula 79.19
Mœridis lacus 69.49.et 71 15.& 640.24
Mœſia ſylua 150.35
Mœſia prouincia 49.13
Mœſi populi 49.5
Mœſica gens 50.8
Monophthalmi po. 106.38
Mogora op. 100.45
Molycria op. 50.28
Molyndæ po. 89.9
Moloſsi po. 50.2
Mona insula 24.1.& 62.3
Monadi po. à Diomede deleti 43.47
Monæpia insula 62.3
Monœci portus Herculis 38.4
Monedes po. 89.27
Monoleus lacus 99.46
Mons Claudius 49.7
Monoſceli po. 108.1
Montes cur à natura facti 633.9
Montes perfoſsi 644.48
Montes ſemper ardentes 30.36 per totum
Montes ardentes ubi 101.40
Mons ardens 42.39.et 68.10 Reliqua quære parte prima
Montani Italiæ po. 44.41 & 47.33
Mopſos op. 75.3
Morges op. 77.25
Morgus fluuius 45.37
Moryllij po. 53.41
Marimaruſa mare quod 61.4
Morimeni po. 83.37
Morinorum gens 61.44.& 62.39
Morini po. uela texũt 346.22
Morinorum portus 64.19
Moriſeni po. 54.25
Moroſgi op. 63.2
Morſatiorum inſula 61.37
Morſius fluuius 59.4
Moruntes po. 90.4
Moſa fluuius 61.34.39
Moſcheni po. 84.41
Moſchius mons 75.41
Moſchorum tractus 85.1
Moſopia,id eſt,Pãphilia 73.23
Moſſylicus promontoriũ & portus 100.15
Moſsinus fluuius 76.39
Moſsini Troadis po. 78.39
Moſſyni populi ubi 82.46
Mulucha fluuius 66.23
Mulelacha op. 65.22
Mulona op. 100.47
Multhe insula 98.3
Munda op. 34.17.& 63.29
Mundæ oppidi lapides quales 646.8
Mundi cardines ubi 60.17
Murannimal op. 98.42
Murgentini po. 42.26
Murgis op. 33.37.& 34.40
Murtiæ aræ 27.34
Muſa portus 93.15
Muſagores inſulæ 55.37
Muſarum patria 52.33
Muſæi populi albæ portentum 278.45
Muſis fluuius 84.32
Muſini po. 67.35
Mutani po. 90.24
Mutyenſes po. 42.27
Mutina op. 45.20.& 628.33
Mutinæ oppidi uaſa 628.33
Mutinæ portentum 25.29
Mutinenſis agri mirum 27.17
Mutinenſis ager ardens 31.15
Mutuciantenſes po. 46.19
Mutuſtæi po. 44.20
Mutuſtratini po. 42.27
Muxirum emporium 93.18

N

Nabar fluuius 66.32
Nadabes gens ibidem
Nabathæa op. 101.21
Nabathæi po. 71.35.97.17
98.30 & 233.30
Nabrum fluuius 92.26
Nætini po. 42.24
Nagla op. 98.15
Namarini po. 63.6
Nannagi natio 68.21
Nantuates po. 47.41
Napæi po. 84.3.& 87.25
Nar fluuius 38.41.& 44.25 & 557.10
Naracuſtoma Danubij oſtium 59.5
Narbo op. 36.24
Narbonenſes quid circa uias ſuas 293.37
Narbonenſis prouinciæ deſcriptio 36.18.per totum
Narbonenſis uentus peculiaris 15.15
Narbonenſis longitudo 37.3
Narbonenſis laus ibid. 21
Narbonenſis prouincia trium dierum nauigatione ab urbe Romana 346.3
Narbonenſis Italiæ po. 44.7 Reliqua quære parte prima
Nareæ po. 90.5
Nareſii po. 48.25
Nariandus op. 76.36
Narycion op. 52.46
Narnienſes po. 45.5
Naro fluuius 48.27
Naron Illyrij locus 389.21
Narona colonia 48.21
Narraga fluuius & oppidum 95.10
Nartes po. 45.5
Narthecuſa inſula 79.32
Naſamones po. 67.48.& 107.9
Naſaudum op. 100.33
Naſcus op. 98.19
Naſoſtiani po. 87.9
Nathabur fluuius 68.21
Natiſo fluuius 46.29
Natri po. 46.49
Nattabudes populi 67.34
Naubarum op. 59.36
Naucratis op. 71.31.& 562.46
Naucraticum Nili oſtium 71.31
Naucratitis præfectura 69.42
Nauecłabæ po. 102.16
Nauilubio fluuius 63.6
Naui po. 102.15
Naulochus oppidum 50.39.& 54.45
Naulochos inſula 56.38
Naulochum oppidum 50.39.& 77.17
Naulochum promont. 81.25
Naunes po. 47.39
Nauportus fluuius 46.39
Nauſtathmus portus 42.17
Naxij po. 42.27
Naxium marmor 638.15
Naxos op. 42.11.27
Naxus inſula 37.28

Nasr

Magistratum tetrarchia 73.39
Naxus insula 26.10.& 58.7
Naxus oppidum 27.26
Nazianzum op. 79.19
Neapolis op. 58.10
Neapolis Africæ op. 67.1.18
Neapolis Syriæ op. 72.13
Neapolis oppidum coralijs abun dat 567.11
Neapolis Cariæ op. 76.36
Neapolis Thraciæ op. 54.27
Neapolis Italiæ op. 39.30
Neapolis Italiæ qua parte terræ motu obnoxia 25.17
Neapolanum Sardiniæ populi 41.42
Neapolitanum sulphur 630.5
Neapolitani Galatiæ po. 81.6
Reliqua quære parte prima
Nebrissa op. 34.12
Nemidon gens 93.21
Nee oppidum 78.23
Neethus fluuius 43.11
Nili populi 99.18
Nilo fluuius 63.7
Nemadumi po. 47.42
Nemausensis ager 154.4
Nemausum op. 36.47
Nemæ op. 52.7
Nemesi po. 62.37
Nemertum po. 47.43
Nemetes po. 62.24
Nemitia fons mirus 30.2
Nemora incolentes 85.30
Neocæsaria op. 82.31.38
Neon Tichos op. 78.6
Neoris fluuius 84.48
Nepatus oppidum 101.7
Nepet op. 38.30
Nephenitæ à quibus deleti 84.10
Neptuni ludi in Isthmo 51.44
Neptuni delubrum apud Isthmon ibidem
Neptuni templum Bithynia habet 81.25
Neptuno sacra insula 94.3
Reliqua quære parte prima
Nequinum op. 45.5
Nereæ populi 90.16
Nerulani po. 39.45
Nertini po. 44.8
Neria po. 63.7
Nerigon insula 62.11
Nerinthus insula 58.21
Nerpi po. 84.12
Neritis peninsula 50.19
Neritus mons 56.2
Nerium op. 50.21
Nemus insula & in ea crystallus 654.44
Nerueste incus 461.3
Nerij populi 62.20
Nerulani po. 39.45
Nersi po. 47.43
Nesactium oppidum 46.47
Nesi po. 90.17
Nesis Campaniæ insula 358.39
Nessa oppidum 98.37
Nessum op. 57.2
Nestus fluuius 54.18.29 & 132.41
Netini Siciliæ po. 42.22
Neuri populi 60.9
Neuris insula 81.21
Nicanormaria uinire tētat 87.14
Nicator præfectus 94.31
Nicatoris op. ibid.32
Nicæa oppidum 38.2.et 81.11
Nicephorion op. 94.38
Nicephorium oppidum 74.19 & 94.38
Nicia fluuius 45.34
Nicodorus quid 39.12
Nicomedia op. 81.16
Nicopolis oppidum 81.24.& 84.32
Nicopolitana op. 50.17
Niger fluuius 66.2.& 67.35 & 69.3
Niger mons 68.20
Nigri fluuij natura Nilo similis 69.9.& 135.44
Nigri fons 70.13
Nigræ populi 102.23
Nigritæ populi 69.5
Negligemela op. 68.19
Nilides lacus 70.5
Nili lapis 663.22
Nili fluuij descriptio & inde 70.1
Nilus terræ partiū terminus prologo 33.2
Nili aqua quādo amara 557.17
Nili ortus incertus 70.1
Nili fons & origo ibid. 6.& 135.44
Nilus ubi se condit 70.9.11
Nili nomen Astabores ibid. 18
Nilus fœtifer 109.3
Nilus fluuius Astapus dicitur 70.15
Nili insulæ ibid. 16
Nili arena qualis 629.15
Nilus ubi primū dicitur 70.19
Nili nomina plura ibid. 15.18 & inde
Nilus ubi lenis ibid. 24
Nili insulæ marmor 637.46
Nili augmentum unde 29.44 & 70.26
Nili ad locum suum reditus quando ibid. 70.40
Nilum auctum nauigare nefas ibidem
Nili iustum incrementum quod ibidem 42
Nilus solus sine aura ibid. 48
Nilus quantū terræ Aegypto adiecerit 25.48
Nili figura Δ 46.2.& 69 33.& 71.2.& 99.19
Nili cataractæ accolis auditū ausę runt 101.6
Nili nauigatio ubi 71.5
Nili ostia quot et eorū noīa ib. 26
Nili ad mare rubrū fossa 99.19
Reliqua quære parte prima
Nymphalis insula 79.19
Nymphæum cubile ubi 92.29
Nymphæus fluuius 39.5
Nymphæus mons 30. 49.& 31.12.53.10
Nymphæum promontorium 48 32.39.& 95.35
Nymphæum locus 75.5.& 627.37
Nymphæum oppidum 60.3
Nymphæa insula 79.36.48
Ninus oppidum 94.29
Ninus amnis 76.14
Ninus oppidum iuxta Caspium 86.20
Niobe fons 51.41
Niphates mons 75.36
Nysa Cariæ oppidum 72.48 & 76.41
Nysa Indiæ oppidum 90.30
Nysa mons 142.20
Nisæa regio 94.14
Nysibis oppidum 86.20
Nysicastes populi 102.18
Nisyros insula 79.29
Nysiron mons 79.33.37
Nisitæ populi 102.18
Nisiues populi 67.34
Nissos oppidum 53.47
Nitibram oppidum 68.20
Niteris natio ibid.19
Nitritis præfectura 69.42
Nitaria insula 103.26
Noa oppidum 100.34
Nobana oppidum 44.38
Nobundæ populi 90.17
Nocheti populi 97.38
Nægæa oppidum 62.5
Noela oppidum 63.8
Nogrus fluuius 83.6
Nola oppidum 39.35
Nomades Scythæ 59.38.& 60 11.& 85.48.& 88.1
Nomades Numidiæ 66.37
Nomades lacte & ferina carne uiuunt 99.1
Nomades Arabes 72.34
Nomades Arabici 97.15.25 39.& 99.1
Nomades Parthi qui 94.12
Nomades po. unde dicti 66.37
Nomades quales 100.41.& 101.44.48
Nomades iuxta Euphratē 95.20
Nomentani populi 39.42 & 44.19
Nomi qui 69.35.37.& 641 15.29
Nomos in quos Aegyptiæ præfecturæ diuiduntur ibidem
Nonacris oppidum 30.7. et 52 10.& 554.37
Nonagria insula 57.22
Nocēti po. 42.27
Norbani po. 39.43
Norbe op. 40.17
Norbensis colonia 63.39
Noreia op. 47.8
Norenses populi 41.42
Norici descriptio 48.44
Norici oppida plura ibidem
Norici populi qui 47.22
Norici ferrum 609.24
Noscopium op. 76.3
Notitæ po. 95.12
Notium mare quod 40.46
Notium op. 77.31.et 79.33
Noua Augusta op. 36.2
Nouanus fluuius 29.47
Nouaria op. 46.15
Nouariensis agricolæ circa uites mos 308.33
Nouum oppidum 66.28
Nox sex mensium ubi 60.18
Noctium diuersitas 104. 22 & inde
Reliqua quære parte prima
Nubei po. 97.10.& 192.7
Nuceria op. 39.32
Nuceriæ oppidi portētū 278.42
Nucerini po. 45.6
Nuditanum op. 34.2
Numana op. 44.39
Numantia op. 63.13
Numantia à Scipione deleta 593.16
Numantini po. 35.46
Numestrani po. 43.16
Numicus fluuius 39.4
Numidiæ descriptio 66.36. per totum. 104.19
Numidiæ mensura 67.5
Numidia nihil præter marmor, serasq; insigne habet 66.41 637.40
Numidiæ finis 67.5
Nupsia op. 100.35
Nupsis op. 100.41
Nursini po. 44.19

O

Oaxis fluuius 671.24
Obigene op. 81.8
Oblationis fluuius 63.28
Obrima fluuius 76.28
Obucula op. 34.19
Obulco op. 34.5
Ocale op. 52.39
Oceanus ubi terras ingreditur 32.49.33.14.& 69.45
Oceanus Septentrionalis quis 61.3
Oceani Gaditani pisces quales 151.48.& 152.8. & inde
Oceanus Septentrionalis Britannicus Gallicusq; 62.43
Oceanus quibus partibus cingit Asiam 85.23
Oceani insulæ plures 63.23 per totum
Oceani sinus quatuor 33.17
Oceanum Scythicum dulcem esse 87.28
Reliqua quære parte prima
Ocelenses 65.46

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ocha ciuitas 57.2
Ochani po. 87.6
Ochanus fluuius 84.10
Ochus fluuius 87.14.& 559.28
Ocila portus 224.44
Octauanorũ Iulia colonia 36.38
Octodurenses po. 47.32
Octulani po. 40.19
Oculum unicũ habentes 106.38
Reliqua quære parte prima
Odessus op. 54.44
Odia insula 57.36
Odomantes po. ibid.19
Odomboeræ po. 90.8
Odoriferæ insulæ plures 98.20
Odorum merces quo deferunt ibidem 19
Odrysarum gens 54.19
Oeandenses po. 80.6
Oeanthe oppidum 50.34
Oeasitæ po. 69.45
Oecalicæ po. ibid.11
Oecalices po. 102.21
Oechalia oppidum 51.29.& 57.2
Oechaliæ expugnatio 626.30
Oedipodia fons 52.34
Oeense oppidum 67.17.& 68.25.
Oenei po. 48.26
Oenium nemus 76.8
Oenoa oppidum 52.24
Oenoe insula 57.40
Oenoande oppidum 76.4
Oenone insula 56.13
Oenotrides insulæ 41.46
Oenussa insula 56.6
Oenussæ insulæ 80.5
Oescus fluuius 49.16
Oesima oppidum 54.27
Oetæi po. 87.26
Oeta mons 52.48.et 626.25
Oeta mõs Helleborũ habet 457 24.25
Ogygia insula 43.6
Ogyris insula 98.11
Oglasa insula 41.21
Olabi populi 101.49
Olachas fluuius 554.21
Olane padi portus 45.44
Olarso locus 63.1
Olarsonis littus 36.10
Olbia op. 75.26.& 81.12
Olbia fluuius 59.32
Olbiopolis op. ibid.26
Olchinium op. 48.28
Oleastro op. 34.33
Olenum op. 51.18
Oliaros insula 57.24
Olymnus op. ibidem
Olympena op. 80.32
Olympia oppidum & in ea mirum 642.38
Olympia oppidum 29.20.& 52.16
Olympus Lyciæ op. 75.44
Olympus Lyciæ mons 388.34
Olympus Lesbi mons 80.19
Olympus Thessaliæ mons 55 12.& 150.47
Olympus Hellespontimons 80 32.& 81.10
Olympij Iouis delubrum 51.22
Reliqua quære parte prima
Olynthos oppidum 54.29.& 199.40
Olynthi oppidi mira terra 340.16
Olyros oppidum 52.40
Olysippo oppidum 63.34.& 144.39
Olysiponensium legatio ad Tyberium principem 152.3
Olizon oppidum 53.24
Olius fluuius 29.16.& 45 35.& 47.11
Oliculani populi 40.19
Olme op. 75.7
Olmia oppidum ibid.12
Oloessa insula 79.28
Oloros oppidum 53.34
Oloestræ po. 90.17
Oluros castellum 51.14
Omani populi 97.21
Omanæ oppidum & portus Carmaniæ 97.40
Ombitis præfectura 69.35
Ombrios insula 103.22
Ommæ op. 97.41
Omirra locus 74.9
Omoemus insida 97.45
Onchestos op. 52.31
Onchobrice insula 97.46
Onenses po. 35.27
Oningis op. 34.19
Omisa insula 56.36
Onoba op. 33.31.& 34.6
Onoba Martialium 34.6
Onochonus fluuius 53.15
Onuphitis præfectura 69.41
Onus insula 57.40
Oonæ insulæ 61.8
Opharus fluuius 84.7
Opharitæ po. ibidem
Opharium flu. 84.10
Ophiogenes populi 107.2.& 500.38
Ophiophagi po. 99.40
Ophiusa insida 41.11.et 56 36.& 57.15.& 59.21.et 79.28.& 81.32
Ophradus fluuius 92.10
Opitergini montes 46.27
Opitergium op. ibid.49
Opuntinus sinus 52.43
Opoton op. 72.46
Oppidum quod primum in orbe constructũ 125.44.& inde
Opus op. 52.43
Orani po. 84.4
Ora solis insula 103.18
Oratelli po. 47.43
Orates mons 75.36
Oraturæ po. 90.7
Orbelia mons 54.18
Orbelus mons 53.39
Orbis terræ in tres partes diuisio 32.48
Orbis per paralellos diuisio 104 15.per totum
Quære Paralelli terræ plures
Orcades insulæ quot 62.1
Orchadum insularum corallium 567.10
Orcheni po. 95.11.48
Orchomenum oppidum 52.4 & 150.39
Orchomenus fluuius 53.6.& 553.44
Ordabæ po. 90.20
Ordesus portus 59.24
Ordæmus mons 80.19
Oreges mons 75.36
Orei Arabes qui 84.27.& 95.39
Orestæ populi 53.41
Orestis portus 40.38
Oretana tuga 33.25
Oretani po. 35.41
Oretum gens 23.34
Oreum oppidum 57.2
Orga fluuius 76.22
Organagæ po. 90.21
Organa insula 92.34
Orge fons miræ naturæ 330.17
Orgocyni populi 59.42
Oricos insula 26.29
Oricum oppidum 48.40.& 49.35
Orientis murrina. 654.30
Orientis crystallus ibid.41
Reliqua quære parte prima
Origeni po. 63.4
Origens 92.30
Oritanum op. 57.3
Orij Arabes 95.39
Oritæ po. 92.17.et 108.38
Ornithon oppidum 73.14
Oroatis flu. 92.40.& 94.1 & 96.86
Orobij populi 46.17
Oromansaci po. 62.19
Oromenus mons 559.31
Orondæ oppidum 75.18
Orondicus tractus 81.8
Orontes fluuius 29.18.& 73 30.35
Orontes po. 94.34
Oropus oppidum 52.30.& 629.14
Orosines fluuius 54.47
Orsa mons portusq; 97.47
Orsii po. 90.25.et 135.41
Orsima op. 100.46
Ortacea fluuius 96.28
Ortagurea op. 54.31
Orthe op. 53.26
Orthophantæ po. 95.12
Orthosia oppidum 73.22.& 76.40
Orthosiæ lichnites 662.18
Orthosiæ regionis crystallus 654.42
Orthospanum op. 88.34
Orthronienses po. 76.45
Ortygia insula 57.21
Ortygia op. 77.25
Ortona op. 44.11
Ortopula op. 48.9
Oruros op. 94.42
Orzulæ po. 89.20
Osca op. 34.2
Oscenses po. 35.30
Osci po.ubi 39.2.25
Oseriates po. 49.7
Oserieta insula 656.16
Osintiadis regio 34.30
Osyris templum in Aegypto 71.11
Osismij po. 62.28
Osquidates po. 62.39
Ossa mons 53.13
Osset op. 34.10
Osisigerdenses po. 35.32
Osisigetania fluuius 33.46
Osisigi regio 34.3
Ossonoba op. 63.36
Osteodes insulæ 42.31
Ostia colonia 39.3
Ostippo op. 34.18
Ostracine regio 72.3
Ostrani po. 45.6
Otene regio 86.22
Otesini po. 45.22
Othrionei po. 53.41
Othris mons ibid.13
Otricretes à scolopendris abactos 138.40
Otriculani po. 45.6
Otriculum op. 38.39
Otris oppidum 74.42
Oxybiorũ regio 36.39.et 38.5
Oxyrhynchitis præfectura 69.36
Oxyopum op. 78.36
Oxij populi 36.12
Oxus lacus & fluuius 86.11 31.& 559.28
Ozolæ po.Græciæ 50.34

P

Pacensis colonia 36.38
Pacensis conuentus 63.37
Pachynus promont. 42.8.17
Pacyris fluuius 59.35
Pacta insula 57.25
Packyæ insulæ 79.19
Packyæ op. 55.12
Pactius op. 43.37
Pactolus fluuius 77.22
Pactolus flu. aurifer 586.12
Padi fluminis descriptio 45.26 & inde
Padi ortus,claritas &c. 45.26
Padum non esse dicit Herodotus 218.18
Padus fluuius Eridanus 653.27
Padi oppida nobilia 38.11
Paduса fluuius dictus 45.38
Padi ostia 45.39
Padus flu. aurifer 586.12
Padi flumina ingredientia 45.35

Palimirus fons 29.42
Palin flu. Nilo similis 46.2
Palin flu. ubi nauigabilis ibid. 11
Palli sacra, Lanæ qualis 147.14
Palli incolæ 47.11
Palinates po. 45.22
Paonia regio ibid. 31
Paoniæ gentes 53.38
Paphium oppidum 40.30
Paphius sinus ibidem
Pege op. 50.42
Pegorum op. ibid. 21
Pegalla op. 53.9
Pagasicus sinus ibid. & 58.5
Pegidarius 71.6
Pegoargas op. 100.47
Pegæ op. 73.45
Pelasciæ uicinitas Taurorũ 59.7
Pelebyblos fluuius 73.21
Pelegones po. 96.45
Pelepaphos op. 79.11
Palescamander stagnũ 78.25
Palescepsis op. 78.10
Palestinæ descr. 72.5. & 73.19
Palestinæ finis 72.12
Palestinæ Syriæ descrip. 71.82
Palamedium op. 78.17
Palatium Romæ unde 52.4
Palæmyndus op. 76.36
Palæsimundum op. 91.14.16
Paletyrus op. 73.13
Palybotra op. 88.44.89.25
Palybetri populi 89.25.31
Palmarum promont. 40.31
Pallantias palus 67.22
Pallantini po. 35.47
Pallatium op. 32.4
Pallene op. 53.46
Pallenensis Isthmus 53.47
Pallon op. 96.42
Palma op. 41.6
Palmaria insula 41.26
Palmensis Piceni ager & ibid. 46 44.35
Palmyra op. 74.29. et per totum 97.20
Palmirenæ solitudines 35. & 95.21 74.26
Paleii op. 100.41
Palsus fluuius 65.26
Paltos op. 73.26
Pamisus fluuius 51.28. & 53.15. & 54.44
Paliphagi po. 102.24
Pamphyliæ descriptio & inde 75.12
Pamphyliæ castella plura ibi. 16
Pamphylũ mare 75.23.76.5
Pan Lusitaniæ præfectus 33.41
Panetolium mons 50.33
Panchrysos op. 99.42
Panda op. 87.14
Pandataria insula 41.27
Panda gens 90.13
Panda po. 92.13
Pandare po. 108.29
Pandosiæ urbs 43.16
Pandosia lacus 50.15
Paneas op. 73.2
Paneas fons 72.23
Pangeus mõs 54.29.125.48
Pangei po. 54.18
Pangindæ po. 90.4
Panhormum op. 42.20
Panhormũ Cretæ op. 58.25
Panhormus portus 42.20. & 51.15. & 55.21
Panonia regio 77.19
Paniſſa fluuius 54.47
Pannoniæ deſcriptio 48.48
Pannoniæ Saliunca 389.33
Pannonia glandifera 48.48
Panopolis op. 71.12
Panopolitis præfectura 69.41
Pantanus lacus 43.42
Panthagies fluuius 42.15
Panticapenſes po. 84.2
Panticapes fluuius 59.32
Panticapeũ op. 58.42. & 60.3
Pantomatrium op. 56.25
Paphlagoniæ mira aqua 30.4
Paphlagonum gens ubi 82.25
Paphos op. 27.25.479.11
Paradiſus fluuius 75.12
Paradiſus op. 73.45
Parætacene regio 96.3
Parætaceni po. 94.26
Parætoni regio 67.47.98.34
Paralelli terræ plures
Paralellus primus 104.15
Paralellus ſecundus ibid. 23
Paralellus tertius ibid. 30
Paralellus quartus ibid. 38
Paralellus quintus ibid. 45
Paralellus ſextus 105.3
Paralellus ſeptimus ibid. 12
Paraſangæ po. 89.48
Paraſinos op. 27.28
Paredoni po. 86.34
Paragenitæ populi 52.13
Parenta op. 96.3. & 100.39
Pari piſces quales 566.47
Paria inſula 79.2
Pariana colonia 55.15
Pariapianæ po. 92.5
Paricani po. 87.8
Paridion 76.16
Paridrus mons 75.41
Pariedri montes 84.24.30
Pariræ po. 92.28
Pariſii po. 62.31
Parium op. 107.2
Parium colonia 635.13.80.27
Pariũ marmor 57.25.634.22
Parmã oppidum 45.20
Parnaſi montis gramen quale 451.33
Parnaſſus mons 50.37
Reliqua quære parte prima
Paros Illyrij inſula 48.11
Paros inſula 57.24
Pari inſulæ marmor 634.24
Paros inſula ſyluam cæduam habet nil ferentem 276.45
Paropamiſi po. 87.13
Paropamiſſadæ p. 90.29.92.2
Paropamiſſusmõs 88.28.89.37
Paropamiſus fluuius 61.3
Paropamiſus mons 75.35
Paropas op. 102.5
Paropini populi 42.28.32
Parapotamia regio 95.49
Pararei po. 53.38
Paroſpus fluuius 92.15
Parparus mons 51.40
Parrhaſiæ oppida 52.5
Parrhaſini populi 87.8
Parthalis regio 89.9
Partedori montes 84.49
Parthenia inſula 79.45
Partheniæ inſula 77.36
Partheni populi 48.26
Parthenion locus 54.31
Parthenis fluuius 95.39
Parthenius portus 40.34
Parthenius mons 52.10
Parthenius flu. 52.10.82.19
Parthenium promont. 59.47
Parthenium op. 52.6. et 79.35
Reliqua quære parte prima
Parthenoaruſa inſula 79.47
Parthenon locus 600.48.15
Parthenopolis oppidum ibidem & 54.42. & 81.13
Parthenope op. unde 39.30
Parthenope Syren ibidem
Parthiæ Choara ſitus 86.35
Parthiæ deſerta ibidem
Parthiæ prouinciæ caput ibid. 37
Parthiæ termini 96.31
Parthiene regio 94.14
Parthienæ po. 104.16
Parthini po. 48.35
Parthi & Scythæ exæquo uiuunt 94.8
Parthi Nomades qui 94.11
Parthi ubi ſiti 94.4.9. & 104.24
Parthorum regna ubi 86.15
Parthorum regna quæ & quot 94.5
Parthorum regni caput 95.8
Parthorum oppidum ad Euphraten 74.37
Reliqua quære parte prima
Parthuſi populi 96.14
Paſagardæ op. 94.24
Paſitigris fl. 95.43. & 97.22
Paſitium op. 47.7
Paſſagarda caſtellum 92.38
Paſſala inſula 79.40
Paſſalæ po. 89.20
Paſtonã op. 54.7
Paſtos op. 54.28
Pataga op. 100.55
Patage inſula 57.43
Patales inſula 23.26. et 89.41 & 90.17.36. & 92.45
Patami po. 97.11
Patria op. 31.34.75.48 & 140.33
Patauinæ aquæ miræ 29.24
Patauium op. 46.49
Patauinus ager 45.49
Paterïa inſula 58.21
Pathiſſus fluuius 59.14
Pathmos inſula 57.39
Patis oppidum 109.42
Patræ colonia 51.8.16
Patrocles præfectus 88.16
Paucinum caſtellum 46.31
Pauſilypum uilla 168.5
Pauſinius fluuius 48.9
Pauſulani po. 44.41
Paxæ inſula 55.40
Paxos inſula ibi. 47
Pedalie op. 75.5
Pedalium promont. 76.11
Pedani po. 40.20
Pedaſum op. 76.34
Pedaſus op. 78.14
Pedatritæ po. 90.17
Pediculi 37.8
Pediculorum gentis origo & oppidum 43.36
Pediculorum ager ibid. 35
Pedna inſula 80.21
Pedophiles fluuius 82.12
Pegaſa op. 76.19
Pegaſeum ſtagnum 77.27. & 559.30
Pege op. 68.22
Peiſo lacus 48.45
Pela inſula 80.8
Pelagones po. 53.38
Pelagonia regio ibid. 32
Pelaſgi po. 38.17
Pelaſgi in Latio 39.1
Pelaſgia inſula 80.14
Pelaſgia, id eſt Peloponneſus 50.44
Pelaſgicum regio 52.48
Pelaſgis, id eſt Arcadia 52.3
Pele inſula 566.45
Pelenaria op. 100.45
Pelendeones po. 35.46
Pelendones po. 63.33
Peligni po. 37.9. & 44.15
Pelion mons 20.3. & 53.14 & 125.24
Pelinna op. 53.7
Pella colonia 53.35
Pella op. 72.49. & 556.48
Pella Alexandri Magni patria 622.34
Pellacon fluuius 94.33
Pellana op. 52.5
Pellaon op. 47.7
Pelleus pagus 96.40
Pellenæorum caſtellum 51.14
Pellenæus mons 80.2
Pelopea op. 77.23
Peloponneſi ceruix 50.43
Peloponneſi deſcrip. 50.44
Pelopõneſi ſitus et forma ibi. 45
Pelopõneſi diuerſa noïa 50.44
Peloponneſi magnitudo 50.45 & 52.14
Peloponneſum inſulam facere qui tentauerunt 51.10
Peloponneſum quæ circumdant 51.47

Pelopõnesus septuaginta sex montes habet 52.15
Peloponnesi latitudo ibid. 14
Pelorus promontorium 40. 40
Pelori ab Italia interuallū ibidē
Pelori promontorij descriptio 42. 5. 22
Peltini populi 75. 19. et 76. 32
Peltuinates po. 44. 15
Pelusiacum Nili ostium 69. 30 34. & 71. 29
Pelusium oppidum 104. 17
Pemma op. 100. 41
Peneus fluuius 53. 16. 25
Penius fluuius 29. 49
Pentapolis regio 67. 37
Pentapolitana regio, id est, Cyrenaica ibidem
Pentedactylos mons 99. 37
Pepaxethos insula 58. 8
Peræa Iudæa 72. 17
Percote oppidum 80. 26
Pereatæ po. 52. 13
Perga op. 75. 24
Pergamena iurisdictio 78. 33
Pergamum Asiæ op. 628. 33
Pergamena uasa ibidem
Pergamum Cretæ op. 56. 24
Pergamum oppidum 78. 36 & 174. 47
Pergamum quis strauit 650. 30
Perrhebi populi 501. 25
Perimulæ promont. 89. 45 & 161. 40
Perinthus op. 55. 6
Perirheusa insula 80. 9
Peristerides insulæ ibid. 11
Perorsi Aethiopes 65. 27. & 66. 6. & 69. 6. et 102. 26
Perperenne op. 78. 10
Perpereni populi 78. 39. & 554. 44
Persæ in Hispania 33. 39
Persæ Chorsari dicūtur 87. 21
Persæ ubi siti 94. 19. 104. 16
Persarum regia Susa 96. 9
Persarum regna ubi 86. 14
Reliqua quære parte prima
Persicus sinus cur dictus 94. 20
Persici regni caput quod 94. 22
Persici maris coralliū 567. 10
Persici maris descriptio 93. 36
Persici smaragdi 659. 9. 29
Persis regio 92. 19
Persidis citima 104. 24
Persis in luxum diues 94. 4
Persis in Parthorū nomen translata ibidem
Persidis regionis initium ibid. 1
Persidis termini 96. 25
Persidem contra, insulæ 94. 2
Persopolis op. ibid. & 104. 4
Perusia op. 38. 31. 39
Pesici po. 36. 4. & 87. 24
Pesinus op. 81. 5
Pesuri po. 63. 17
Petaliæ insulæ 58. 2
Peteon oppidum 52. 39
Petilia oppidum 43. 4
Petra urbs 74. 26. 37. & 97 20. 23
Petræa finitima Syriæ 664. 7
Petrini Siciliæ po. 42. 27
Petrogori po. 62. 42
Peuce insula 56. 3. & 61. 43
Peuces ostium Danubij 59. 3
Peucetia peninsula 43. 21
Peucetiæ po. 48. 3
Peucetius dux 43. 21
Peucini Germaniæ po. 61. 32
Peucolais op. 92. 12
Peucolaitæ po. 90. 27
Peucolatis op. 88. 36
Phadus mons 641. 38
Phæacia insula 55. 39
Phæcasia insula 57. 30
Phæstius Apollo 50. 35
Phæstum op. ibid. & 56. 27
Phalacra promont. 244. 35
Phalacrum promont. 55. 42
Phalanges po. 102. 5
Phalanna oppidum 53. 26
Phalara op. 52. 46
Phalasarna op. 56. 16. 23
Phalera portus 52. 25
Phalesina op. 54. 31
Phaliges po. 102. 11
Phamizonium op. 82. 43
Phanagoria op. 83. 40
Phanaroea castellum 82. 42
Phanaticus sinus 46. 42
Phanuritis præfectura 69. 36
Phæræ oppidum 56. 28
Pharbæithitis præfectura 69. 38
Pharbæthos op. 77. 30
Pharia op. 49. 32
Pharia fluuius 95. 39
Pharmacotrophi po. 87. 7
Pharnacum genis 107. 25
Pharmacusa insula 57. 48
Pharmicas flumen 81. 23
Pharnace oppidum 82. 49. & 83. 1. & 85. 19
Pharnacotis fluuius 92. 10
Pharniticum Nili ostium 71. 29
Pharphariades mons 75. 35
Pharsalici campi & op. 53. 9
Pharsalici belli portentū 70. 46
Pharus insula & op. 78. 48
Pharus insula Illyrici 48. 1
Pharos insula quantū ab Alexandria distet 234. 39
Pharos insula plus olim ab Aegypto distabat 25. 48
Phari insulæ ingens turris 641 5. & inde
Pharusi po. 69. 5. 21. 102. 22
Phaselidenses unguētis delectati 229. 13
Phaselis op. 75. 26
Phasis fluuius 53. 7. & 87. 33 & 140. 18
Phasis op. 83. 10
Phatarei populi 84. 11
Phaterunesos insula 58. 21
Phathmitis præfectura Aegypti 69. 34
Phausya oppidum 86. 26. & 555. 1
Phazania op. 69. 9
Phæacia insula 55. 39
Phæate insula 80. 8
Phegium mons 26. 38
Phellus op. 75. 47
Phelluſa insula 80. 21
Pheneum locus 455. 24. & 557. 25.
Pheneon op. 52. 4
Pheneus lacus 52. 11. 554. 31
Pheræ locus Achaiæ 51. 17
Pheræ oppidum 51. 32. & 53 7. & 52. 37
Phiala Nili locus 146. 42
Phiala fons 70. 30
Phycari po. 84. 4. & 663. 4
Phycus promontorium 56. 31 & 67. 43
Phygela op. 77. 19
Phila insula 41. 15
Phile insula 71. 1
Phyle insula 57. 44
Philace op. 53. 27
Philacei po. ibid. 34
Philadelphia op. 72. 47
Philadelpheni po. 77. 4
Philadelphi mater quæ 99. 36
Philenorum aræ 67. 20
Phileros op. 53. 43
Philippi colonia 54. 28. & 55. 9
Philippopolis op. ibid. 23
Philipporum oppidi portentum 278. 45
Philipporum oppidi rosa qualis 387. 14
Philiscum op. 74. 37
Philocalia op. 83. 1
Philomelienses po. 75. 19
Philos insula 94. 2
Philotera op. 99. 33
Phina op. 55. 34
Phinopolis oppidum & 81. 27
Phyrites fluuius 77. 27
Phirstimus fluuius 92. 39
Physcella op. 53. 48
Phimbienses po. 42. 27
Phintonis insula 41. 34
Phlanates po. 48. 7
Phlegra op. 53. 46
Phlegræi campi 39. 29
Phlegræus ager Campaniæ 323. 28
Phligone oppidum 52. 38
Philistinæ fossiones 45. 47
Phlius castellum 51. 20. & 452. 16
Phocæa regio 78. 5
Phocæ insulæ 59. 38
Phocaris insula ibid. 39
Phocusa insula 57. 30
Phoda op. 98. 33
Phœbæ insulæ 81. 32
Phœnice regio 71. 42. et 73 4. & 300. 26. & 651. 10
Phœnice insula 41. 15. et 57 36. & 80. 22
Phœnices in Hispania 33. 39
Phœnix fluuius 55. 15
Phœnicis regionis finis 73. 27
Phœnicum mare quod & 154. 42
Phœnicum gentis laus & inuentio 72. 1
Reliqua quære parte prima
Phœnicusa insula 42. 42
Pholegandros insula 57. 30
Pholoe mons & op. 52. 9
Phorontis op. 76. 44
Phryges po. 80. 48
Phrygiæ descriptio & inde 80. 43
Phrygiæ Ascaniæ locus ibid. 42
Phrygiæ termini ibid. 43
Phrygiæ oppidum 76. 20
Phryx fluuius, unde Phrygia dicitur 77. 45
Phthemphi præfectura 69. 42
Phthiotidis montes 53. 10
Phthia op. 53. 5
Phthiotæ po. ibid. 2
Phthirophagi po. 83. 15
Phthuris op. 101. 5
Pialæ po. 87. 25
Piceni regionis descriptio 44 32. per totum
Piceni initium ubi 44. 37
Piceni à Sabinis orti ibid. 33
Piceni ingens multitudo ibid. 32
Picentinus ager ubi 40. 26
Picenum regio ubi 44. 29
Picentium littus 37. 7
Picentia 40. 27
Reliqua quære parte prima
Piconia fons 55. 6
Pictones po. 62. 34
Pidaras fluuius 55. 5
Pidibotæ populi 100. 40
Pydna op. 53. 5
Piden op. 100. 39
Pidosus insula 79. 39
Pieres po. 53. 37
Pieria regio ibid. 33
Pieria op. 71. 46. & 73. 30
Pierius mons 53. 7. 12
Pietas Iulia op. 46. 46
Pygmæi in Thracia ubi 54. 43
Pygmæi à gruibus fugati ibidem
Pygmæi in Caria 76. 42
Pygmæi ubi in India 89. 35
Reliqua quære parte prima
Piguntiæ castella 48. 21
Pilæ insulæ 100. 14
Pylæmenia gens 82. 15
Pyle op. 52. 5
Pylene op. 50. 31
Pylos op. 51. 21. 25
Piloros op. 58. 28
Pinara insula 55. 46
Pinara op. 75. 5. 49
Pinaritæ po. 73. 45
Pinarus flumen 74. 49

Pindasus mons 78.37
Pindenissa op. 100.46
Pindus mons 50.2
Pindus mons & oppidū 52.47 & 53.13
Pingus fluuius 49.16
Pinnenses populi 44.15
Pion mons 77.26
Pionia oppidum 78.34
Pionite po. ibid.20
Pyrati portus mirum 26.2
Pyre op. 39.17
Pyramides turres ubi 71.15 & 640.18
Pyramus fluuius 75.1
Pyrata propter ubi speculæ fa= ræ 23.11
Pyri populi 48.32
Pyreum Athen. portus 56.13
Pyrrhe Corynthi fons 51.7
Pyrrhea Venus 35.22
Pyrrhei montes quales 33.20 & 36.15.& 62.48.et 63 31.48
Pyrenæus saltus 62.37
Pyrenes mulieris fabula 33.41 Reliqua quære parte prima
Pyrgenses po. 52.12
Pyrgi op. 38.23
Pyrnos oppidum 76.15
Pyrogeri po. 57.20
Pyrpile insula 57.21
Pyrrhi mons 52.25.28
Pyrrhus op. 26.40.& 50.39 & 53.24.& 57.2
Pyrrha Lycie op. 75.42
Pyrrha Curie op. 76.43
Pyrrha insula 80.15.17
Pyrrhe insula 79.40
Pyrrheum nemus 270.49
Pyra Achaie op. 51.22
Pyre Hetruriæ op. 38.19
Pysane aquæ mirę 29.34
Pysarum fluuius & oppidum 45.1
Pysine pó. 36.48
Pysi populi 63.5
Pysium corijs uestiti homines 33.44
Pissates populi 45.13
Pyssia regio 80. 45.& 164.33
Pysse po. 75.17
Pissibrati insulæ 80.6
Pyxites fluuius 83.3
Pyxira insula 80.11
Pyxirum op. 38.30
Pyxuentes po. 45.7
Pyxus oppidum 51.32.& 78 8.& 629.35
Pitane oppidum 101.19
Pitanium oppidum 76.33
Pithecusa insula unde dicta 26 19.& 40.29
Pithecusa insula in Campano sinu ita 26.19
Pythia fons 554.18
Pityssa insula 56.9.& 80.2
Pityusæ insulæ unde & ubi 41.1
Pityusa op. 80.27
Pythonos come 176.1
Pythopolis op. 81.12
Pitinatis fluuius 29.46
Pityodes insula 81.36
Pityonesus insula 56.11
Pytionia insula 55. 41
Pityus op. 83.28
Pityusa op. 77.10
Pitulani po. 45.7
Pitulum oppidum 40.14
Pizirates, id est Euphrates fluui= us 74.5
Pyxus oppidum 40.33
Placentia op. 45.20
Placentinus fluuius ibid.33
Plachiæ insulæ 56.38
Placia op. 30.31
Planaria insula 41.22.103.18
Planasia insula 41.25
Planctæ insulæ 85.17
Plangenses po. 45.13
Platanistus promont. 51.24
Plataneus fluuius 81.13
Plantanistum op. 75.24
Platage insula 57.43
Plateæ insulæ 80.12
Platea insula 57.47
Plateæ op. 52.37
Pleuron op. 50.31
Plinius in orbis descriptione Au= gustum sequitur 37.46 Reliqua quære parte prima
Plinienses populi 44.41
Plitaneæ insulæ 80.12
Plotæ insulæ 56.5
Plumbari populi 63.46
Plumbi copia ingens 64.2
Pluuialia insula 103.17
Podalia op. 76.2
Pœessa insula 79.27
Pœessa oppidum 59.44
Pœmaneni po. 78.20
Pœnorū per alpes trāsitus 46.12
Pœni in Hispania 33. 40
Pœninæ Alpiū fauces 46.12
Pœnorū origo unde 33.37
Pola colonia 46.46
Polemonion op. 82.48
Polendos insula 58.21
Polentia op. 38.12.& 628.32
Polentini Piceni po. 44.42
Polichnei po. 78.20
Polydora insula 81.33
Polydori tumulus ubi 54.33
Polyægos insula 57.44
Polymedia op. 78.18
Polyrhenium op. 56.26
Polytelia op. 94.37
Politicorgas regio 78.12
Politorium op. 40.14
Pollentia op. 41.6.& 147.19
Pollustini po. 40.20
Pometia op. 40.14
Pompelonenses populi 35.35
Pompeij mortis signū ubi 70.47
Pompeij oppidum 39.31
Pompeij tumulus 72.2 Reliqua quære parte prima
Pompeiopolis op. 75.5.82.28
Pompilij forum 45.21
Pomponia insula 41.15
Ponamus fluuius 92.13
Poneropolis op. 54.22
Pontiæ insulæ 41.27
Pontia insula ibid. 45
Pontina palus ubi 39.14
Pontinæ paludes 471.4
Pontus Euxinus Axenus dictus 58.31
Ponti Euxini descriptio et nomen unde 81.40
Pōti Euxini mēsura 58.31.82.4
Ponti insulæ 60.36
Ponti æstus nunquam reciproca= tur ibid. 46
Ponti oris latitudo 32.6
Ponti castores 567.43
Pōti insulæ quot 85.17. per totū
Ponti rex Pharnaces 594.14
Ponti alumen 631.5
Ponti opalus 660.29
Pōtici maris descr. 58.23.et inde
Pontici maris forma 58.23
Pontici maris circuitus quot pas= suum milia continet ibid.27
Pontici & Caspij maris inter se di stantia 22.7.& 85.10
Populonia insula 41.25
Populonium op. 38.21
Porcifera fluuius 38.8
Pordoselene insula 150.39
Poroselene insula 80.7
Porphyrione insula 83.32
Porphyria īs. 56.7.79.29.38
Portæ Caucasiæ 85.5.& 86.25
Porthmum op. 57.2
Porthmos quid 40.43
Portunata insula 48.11
Portus plures turres habentes ad nocturna lumina ostendenda 64.5.& inde
Portus Magnus 66.22
Posidiū Macedoniæ op. 54.6
Posidium oppidum aliud 73.27
Posingæ populi 90.16
Possideum promontoriū & oppi dum 77.8
Posidonia op. 40.30
Posidonius alucus 79.2
Potanios op. 52.29
Potentia op. 38.13.& 44.37
Potentini po. 43.15
Potniæ loci mirum 461.42
Potniæ op. 53.27
Potidæa op. 18.42.& 53.47
Prænestę fortunæ templum à quo 651.3
Prænestini po. 39.43
Præpesinthus insula 58.17
Præsamarci po. 63.9
Præsidium Iulium ibid.40
Præter caput saxi iter ubi 68.27
Præti po. 89.19
Prætutianus ager 44.35
37 46
Parasiane insula 89.41.99.48
Prasii po. 89.24.34
Priantæ po. 54.21
Priaponnesos insula 79.39
Priapos insula 80.8
Priapos op. 80.28
Priapus op. 58.28
Priene insula 26.26
Priene op. 77.18
Prille fluuius 38.21
Primmis op. 100.41.et 101.5
Prinoessa insula 55.45
Prion mons 78.37
Prytaneum locus 642.35
Prituernates po. 39.44
Probalinthos op. 52.24
Procerastis op. 81.19
Prochyta insula 26.22.41.27
Proconnesus insula 80.7
Procuse insula ibidem
Progne insula 79.32
Prophthasia op. 88.33.92.11
Propontidis descriptio 58.29
Propōtidis pisces quales 156.16
Propontidis magnitudo 58.20
Propontidis mensura 81.29
Propontidis insulæ ibid.31
Propontidis zelia quæ 80.68
Prosda op. 100.39
Prosopitis præfectura 69.42
Prote insula 41.14.& 56.4
Protesilai turris delubrumq; 55.19
Protropi po. 44.1
Prusam oppidum Hannibal con= didit 81.16
Psammate fons 51.41.et 52.35
Psammathus op. 51.33
Pselchis op. 101.5
Psestii populi 83.44
Pseudodecimianus tractus 259.3
Pseudopylæ insulæ 100.13
Pseudostoma Danubij ostiū 59.6
Psile insula 80.9
Psylli populi contra serpentes 500.38.& 137.30
Psylli Africæ populi ubi 67.14 & 107.4
Psillis fluuius 82.8
Psyra insula 79.39
Psytalia insula 56.41
Psitaris fluuius 87.46
Psophis oppidum 52.5
Ptelea op. 77.26
Ptelcon op. 51.29.& 52.49 & 53.8
Ptenethis præfectura 69.42
Pteros insula 98.4
Pterophoros regio 60.14
Ptychia insula 55.41
Ptoembari po. 102.9
Ptolemais oppidum ubi 23.29 & 99.14.45. et 104.26 & 651.12
Ptolemais oppidum 67.38.42 & 71.12
Ptolemais colonia 73. 8

& 651.12
Ptolemæum op. 99.32
Pucinum castellum 46.31
Pullariæ insulæ 40.26
Pumus fluuius 88.48
Purpura Getulica ubi 103.12
Purpurariæ insulæ ibid.20
Puteoli op. 39.28. & 552.38
Puteolanus specus 27.5
Puteolanũ purpurissum 617.18

Q

Quariates po. 36.39
Quarqueni po. 36.8
Querquetulani po. 40.20
Quiza Xenitana op. 66.24

R

Rachia legatus 91.13
Ramisi po. 97.11
Rani po. 84.5
Raphane oppidum 86.27
Rapsa op. 63.20
Rarungæ pop. 90.3
Rataneum oppidum 48.21
Raucinæ nocturna lampas 641.10
Rauenna & eius fluuius 45.18 46.32
Rauricum op. 58.49
Rauraci populi 62.23
Rauriaca colonia ibidem
Reatini po. 44.20
Reatini agri mirus fons 29.30
Reatini agri mirum 27.16
Reatina palus 29.30
Regiæ aquæ fons 50.10
Regiates po. 45.23
Regienses po. ibid.22
Regillus lacus 583.30
Regina op. 34.31
Regnum fœminarum 90.13
Regum expertes homines 90.5
Remi po. 62.22
Resistos colonia 55.15
Restituta Iulia op. 34.25
Rhadata op. 100.35
Rhamnus op. Cretæ 56.27
Rhammei po. à quo 98.35
Rhamnus pagus 52.30. & 634.36
Raphana op. 72.47
Raphea oppidum ibid.7
Rhau po. 98.39
Rhebas fluuius 82.8
Rhedones po. 62.32
Rhegia columna locus 40.32 39. & 42.2
Rhegium Italiæ op. 37.33. & 40.32.42.44
Rhene insula 57.23
Rhemnia op. 100.35
Rhenus Italiæ fluuius 45.34
Rhenus Germaniæ fluuius 61 34.36
Rheni pisces 155.31
Rhenus Bononiensis fluuius optimos habet calamos 281.8
Rheni fluuij Germaniæ insulæ 61.16
Rheni fluuij accolæ qui 47.30 & 62.23
Rheni ostiorum nomina 61.38
Rheni fluuij insulæ 62.23
Rheni po. ibid.22
Rhesperia insula 80.7
Rhesus fluuius 78.25
Rhetani Arabes 74.19
Rhetea littora 78.28
Rhetæum op. ibidem
Rhetica regio 47.5
Rhetus dux à Gallis pulsus ibidem 23
Rheti populi ubi 47.22. & 48.44
Rheti Thuscorum po. 47.22
Rhetorum gentes plures ibi.30
Rhimnea insula 97.45
Rhimnici po. 87.24
Rhimosoli populi 84.5
Rhyndacus fl. 78.19. & 80 33. & 81.35. & 151.47
Rhinocolura oppidum 72.7
Rhetia 61.26
Rhion promontorium 50.30 & 51.16
Rhipara insula 79.48
Rhitymna oppidum 56.25
Rhition op. ibid.28
Rhisinium op. 48.28
Rhizus op. 53.25
Rhoali po. 74.34
Rhoa fluuius 83.18
Rhoas op. 74.26
Rhoda op. 36.27
Rhodani fluuij descriptio ibi.28
Rhodani ora duo quæ 36.30
Rhodanus fluuius unde dictus 36.27
Rhodani fossa à quo ibid.32
Rhodani fontis accolæ 47.31
Rhodanus fluuius 29.16
Rhodapha op. 88.41
Rhodi mensura & op. 79.25
Rhodi diebus omnibus sol uidetur 19.19
Rhodi diuersa nomina 79.27
Rhodus aquilam non habet 179.22
Rhodi insulæ descriptio 26.9 & 76.15. & 70.24
Rhodus insula 57.44 104.34
Rhodus templum Bacchi habet 594.30
Rhodos insula nata 26.9
Rhodiorum insulæ 79.28
Rhodos op. 79.25
Reliqua quære parte prima
Rhodiopolis oppidum 75.44
Rhodius oppidum & fluuius 78.26
Rhodiussæ insulæ 81.36
Rhodope mons 50.8. & 53.39 & 54.22
Rhœsus amnis 82.8
Rhœdius fluuius 53.34
Rhogæ insulæ 79.20
Rhosii montes 73.36
Rhosos op. ibidem
Rhossphodusa insula 60.44
Rhudia op. 43.37
Rhuma op. 100.46
Ricinenses po. 44.41
Ricnea insula 62.3
Rinuci po. 62.21
Rippepora op. 34.5
Riphearma op. 98.38
Riphæi mõtes 60.15.75.34 et 83.20.48. et 85.22.29
Rira fluuius 54.47
Risadir portus 65.23
Rode fluuius 59.1.24
Romæ descriptio 39.45
Romæ nomen alterũ ignotũ ibidẽ
Roma quot portas habuit à principio 40.1
Romæ ambitus quantus 40.2
Romæ montes, regiones, compita 40.3
Romæ magnæ nulla urbs comparari potest 39.45
Roma terrarum caput 37.6
Roma quantũ à mari distet ibi.6
Romæ palatium unde 52.4
Reliqua quære parte prima
Romanæ portæ triginta septem 40.5
Romanis de rebus primus externorum Theophrastus scripsit 39.9
Romana legatio ad magnum Alexandrum 39.10
Ro. imperij tenue initiũ 38.49
Romanum forum 40.5
Roma à Gallis capta 39.9
Romani imperij in oriente termini 94.42
Reliqua quære parte prima
Romatinum fluuius & portus 46.28
Romulense op. 34.9
Roxalani po. 59.12
Rubeas promontorium 61.5
Rubico fluuius 45.17
Rubrensis lacus 36.24
Rubrum mare quare 93.32
Rubrum mare quantum à Pelusio distet 71.39
Rubri maris sinuum noĩa 71.37
Rubri maris diuisio 93.6
Rubri maris frutices 29.30
Rubri maris ad Nilum fossa 99.19
Rubri maris curalium 567.9
Rubro mari Aegyptus depressior 99.23
Rubricatum fluuius 35.18
Rubustini populi 44.5
Rugusci po. 47.40
Rusardir op. 66.19
Ruscino op. 36.24
Rusconiæ colonia 66.29
Ruscurium op. ibidem
Rusellanæ colonia 38.25
Rusicade op. 66.38
Russitta oppidum 67.4
Ruteni Galliæ populi 36.48 & 346.22
Ruteni Aquitaniæ po. 62.42
Rutuli in Latio 39.1
Rutuba fluuius 38.6
Rutubis portus 65.23
Ruzasus op. 66.30

S

Sabæi ditissimi 99.4
Sabæ op. 93.16
Sabæi Arabum po. ubi 98.6
Sabæorum insulæ plures 98.3
Sabis fluuius 93.30
Sabarbares po. 67.34
Sabaria colonia 48.46
Sabaris fluuius 553.39
Sabatium uadum portus 38.7
Sabata op. 98.6
Sabatra op. 98.19
Sabelli po. 44.16
Sabini unde dicti 44.23
Sabini agri lapis ardens 31.16 & 646.12
Sabinorũ situs 44.18.29.30
Reliqua quære parte prima
Sabrata op. 70.5. & 69.10
Sacæ Scythæ dicti 87.21
Sacæ po. ibid.24
Sacassani po. 85.2
Sacili op. 34.6
Sacrana op. 34.19
Sacrũ promontoriũ 63.30.36
Sacri homines ab omnibus illæsi ubi 85.31
Sadonus insula 100.21
Sadarus fluuius 92.14
Sæpona op. 34.28
Sagalessos op. 75.18
Saganos fluuius 93.49
Saggaricus sinus 59.24
Sagis Padi portus 45.43
Sagra fluuius 42.48
Sagrus mons 96.2
Sagurtia op. 34.33. & 56.1
Saguti sinus 65.22
Sapi op. 102.5
Saiace op. 98.38
Sais op. 71.31
Saitis præfectura 69.41
Saitæ po. 96.14
Sala fluuius & op. 65.3.22
Salæ gens 83.14
Salabastræ po. 90.9
Salamina op. 79.12
Salaminæ sal 560.14
Salaminæ insulæ 79.16
Salamis insula 56.40
Salaphitanum op. 67.31
Salapia op. 43.39
Salariensis colonia 35.39
Salassi po. 47.26.41.329.31
Salassorum Augusta 46.12
Salatia op. 63.34.42
Salde colonia 66.30
Saldaba op. 33.35.28
Sale stagnum 77.39
Salentinum promont. 48.41
Salentini

Salentini populi 37.8.& 43
13.& 74.8.& 45.3
Salernum oppidum 40.27
Salij populi 38.4.& 46.15
Salij montes ubi 559.31
Salamis po. 94.33
Salebrisa po. 90.17
Salona op. 48.17
Salsos fluuius 93.49
Saltuares insula unde 27.20
Salus op. 44.42
Salutariensis Cæsaris 34.32
Samarobriæ po. 90.25
Samaria regio 72.8.13.& 104.25
Sambracie insula 68.4
Sambraceni po. 90.25
Sambri op. 102.7
Sambrilarum regio ibid. 6
Samia Labyrinthus 603.31
Samnei po. 98.37
Samonium promontorium 32 56.& 85.1
Saminites po. 44.16
Samnites pa. à quo uicti 583.32
Same insula 55.47.48
Samornion op. 77.26
Samos insula 79.44.et 134.4
Samosatæ stagni mirum 30.27
Samosata op. 30.27.et 74 16.20
Samothracie insula 58.14.& 669.29
Samothraciæ qui dij colantur 635.23
Sangenses po. 36.48
Sandalium i. Sardinia 41.43
Sandrizetes po. 49.5
Sardara op. 100.33
Sardus idē qui Indus flu. 89.37
Sargs fluuius 63.3
Sargonius flu. 81.9.& 82.9
Sarmatarum gens 83.17
Saturorum gens 83.3
Satnes po. 62.34
Saronum littus 152.13
Saxa mons 58.15
Saxipò. 54.19.& 84.11
Saxon op. 102.3
Sapho op. 93.16
Sapiene insula 99.34
Sapi fluuius 45.18
Sarmates po. 45.11
Sarmge po. 87.8
Sarapanæ po. 87.22
Sardabula fluuius 66.32
Sardemisus mons 75.25
Sardiates po. 48.19
Sardiana uoris dictio 77.3
Sardiniæ descriptio 41.36
Sardiniæ Alumen 631.6
Sardiniæ situs & magnitudo 41.36
Sardinia quantū distet ab Africa ibidem 37
Sardiniæ Creta 632.18
Sardi à Gadibus distantia ibid. 38
Sardinia sandaliotis unde dicta ibidem 43
Sardiniæ po. ibid. 40
Sardis op. 77.1
Sardoum mare quod 40.48
Sardorum regio 36.22
Sarepta op. 73.14
Sargaurasane regio 82.36
Sarguntia op. 34.33
Sarmatæ po. 54.25.et 59.3. et 61.19.& 83.29.& 86.4
Sarmatæ sauromatæ ijdem po. 59.10
Sarmatæ quid cū equis 144.17
Sarmatæ montes incolūt 59.13
Reliqua quære parte prima
Sarmatica insula 59.6
Sapei po. 84.11
Sarmatiæ mensura 60.32
Sarnaca op. 78.35
Sarnus fluuius 39.31
Saronicus sinus 50.49.51.43
Saronicus sinus unde dictus 51
Sarophages po. 90.22 (43
Saros fluuius 75.3
Sarpedon promont. ibid. 7
Sarpedon mons ibidem
Sarraceni po. 98.31
Sarsinates po. 45.7
Sarunetes po. 47.30
Sarus fluuius 82.31
Sasina portus 43.24
Sasonis insula 49.35
Sasuri po. 89.20
Sassumini po. 62.38
Satarchi po. 59.44
Satarös op. 75.48
Satarnei po. 84.9
Satyri homines quales 69.13 20.& 108.5
Satyrorum lasciuia 65.12
Satyrorum terra qualis 102.38
Satricum op. 40.14
Saturchei po. 84.13
Saturnum non fuisse in Hispania 33.41
Saturni promontorium 35.7
Saturni lacus 554.19
Reliqua quære parte prima
Saturnia oppidum ubi 40.15
Saturnini po. 38.31
Saunites po. 44.16
Sauo fluuius 39.26
Sauromatæ Sarmatæ ijdem populi 59.10.& 60.11
Sauromatæ po. ubi 60.11.& 83 30.45.et 85.48.& 127.1
Saus fl. 46.39.& 493.5.10
Saxinæ po. 100.27
Scadira insula 58.7
Scalabis colonia 63.40
Scalabitanus conuentus 63.37
Scaldis fl. 61.21.& 62.14
Scalinum op. 40.24
Scamander fluuius 78.23
Scamandria op. ibid. 27
Scammos op. 100.43
Scandalion insula 80.20
Scandalios insula 79.44
Scandia insula 62.10
Scandinauia insula 61.13
Scantate op. 98.38
Scantiæ aquæ 31.13
Scapos insula 58.21
Scaptia op. 40.14
Scarabantia op. 48.46
Scardona op. 48.14
Scardonitanus conuentus 48.5
Scarphia insula 56.39
Scarphia op. 52.46
Scatebra fluuius 29.35
Sceaceriges fluuius 83.34
Scelanti po. 65.24
Scenos locus 100.21
Scenitæ po. 71.34.& 95.19 & 97.15.25.& 98.5
Scepsis regio 78.12.et 209.14
Schœnus portus 52.23
Schœnos op. ibid. 39
Scheria insula 55.38
Scherini po. 12.28
Schinusa insula 57.30
Schœnus sinus 76.17
Scyathus insula 58.9
Scydra op. 52.36
Scylace op. 80.32
Scyllacium sinus 40.49
Scylla scopulus 42.3
Scylla insula 58.20
Scyllæ monstri mater 40.38
Scylletium peninsula 42.49
Scylleum op. 40.38.et 51.35
Scioessa mons 51.17
Sciopodes po. 108.2.et 53.49
Sciponis rogus in Hispania 53.44
Reliqua quære parte prima
Scyreticum metallum 554.47
Scyri po. 61.16.& 92.17
Scyri insulæ mirus lapis 645.38
Scyronia saxa 52.23
Scyros insula 57.15.23.58.6
Scirtari po. 48.25
Scytala insula 99.34
Scytharum po. descriptio 59.9
Scytharum nomen in Germanos transit ibid. 18
Scytharum mores 106.32
Scytarū po. 87.21.per totum
Scythæ Sacæ dicti ibidem
Scythæ ponto contermini 21.8 & 49.15
Scythæ Thraciæ po. 54.25
Scythæ Aroteres ibid. 41
Scythæ à seruis orti 59.11
Scythæ Taurici ibid. 30
Scythæ, & Parthi exæquo uiuūt 94.9
Scythæ equitatus gloria strepunt 143.44
Scythæ per bella equabus uti malunt 144.38
Scythæ po. ubi 85.27.33.47
Scythæ gens sæuissima humanis uescitur corporibus 87.35
Scythæ anthropophagi 106.41
Scythiæ mira animalia 132.7
Scythia nō habet fidmīa 16.44
Scythia ubi inhabitabilis 87.37
Scythiæ omnis mensura 59.43
Scythici arcus forma in mari pontico 58.33.& 85.6.59.19
Scythici Smaragdi quales 658 36.33.& inde
Scythici Oceani insulæ 60.49
Scythicus mons 75.41
Scythici Oceani gentes 85.22 per totum
Scythicum Oceanum dulcem esse 87.28
Scythicum promont. ibid. 35
Scythicæ immanes feræ ibid. 37
Reliqua quære parte prima
Scythopolis op. 72.47
Scythotauri po. 59.43
Scodra op. 48.29
Schœnos mensuræ genus 71.25
Scolos op. 52.39
Scopelos insula 80.12.81.32
Scopæ insula 79.22
Scopius fluuius 33.39.& 81.23
Scordisci po. 49.7
Scotusa op. 54.28.& 554.4
Scotussæi po. 33.42
Scultenna fluuius 45.34
Sea op. 100.45
Sebaste op. 72.14
Sebasteni po. 81.6
Sebastia op. 82.32
Sebastopolis op. 78.5.& 82.32 & 83.17
Sebennitis præfectura 69.40
Sebenniticum Nili ostium 71.29
Sebinus lacus 47.11
Sebritarum insula 102.13
Sebritarum op. ibid. 7
Secandæ po. ibid. 15
Secanduni po. ibidem
Secundani coloni 36.42
Secusii po. 62.33
Secusses po. 47.20
Sediboniates po. 62.35
Seduni po. 47.41
Segasmala op. 109.42
Segede op. 33.47.& 34.25
Segesiam po. 35.40.& 42.22
Segesta op. 38.9
Segestica insula 49.9
Segeste op. 47.7
Segisamaiulienses po. 35.44
Segisamonenses po. ibidem
Segisenses po. 35.35
Segmenta mundi qua 104.13
Segobrica op. 648.28
Segobrigenses po. 35.42
Segouia op. 36.2
Segouellanorum regio 36.35
Segusio op. 46.10
Selachusa insula 56.14
Seleucia op. ubi & à quo 87.2
Seleuciam Euphrates perlabitur 74.38.40.& 75.11.& 95.14
Seleucia ad tigrin 74.32
Seleucia op. 71.46.& 73.30

45. & 76.41. & 94.30 & 95.3.21. & 86. 25.96 26. & 104.7.26
Seleucenses po. 81.6
Seleucus quæ maria unire tentat 85.14
Seleucida mare 21.21
Seleuci regis dux quis 86.19 & 88.16
Reliqua quære parte prima
Selymbria op. 55.6
Selimuntes duo 77.30
Selimuntij po. 42.28
Selinus op. 42.19
Sellœ populi 50.2
Selletæ populi 54.21
Sembobitis oppidum 102.4 & 102.12
Semellitani po. 42.27
Semimethos op. 76.38
Semiramidis aræ, & finis ubi 87.16
Semirus fluuius 43.4
Sendica regio 59.40
Senensis colonia 38.26
Senia op. 48.8
Sennates po. 62.40
Senogallia op. 44.49
Senonum Gallipolis 43.25
Senones ubi interierint 45.24 & 46.23
Senones Romam capiũt 45.24
Senones po. 62.30
Senta specus Dalmatiæ 14.21
Sentinates po. 45.7
Separi populi 48.20
Sepiussa insula 79.40
Sepias promont. 53.24
Sepinates populi 44.18
Septem fratres montes quare 66.17
Septempedani pò. 44.42
Septentrionis gentes quales 24.15
Septẽtrionalis Oceanus 62.43
Septentrionis frigora 85.26
Septumani coloni 36.42
Sequani populi 62.23
Serbi po. 83.43
Seren oppidum 100.44
Seres po. quales 87.41. & inde & 91.26
Seres populi optimum ferrum habent 609.21
Seria oppidum 34.25
Sericus Oceanus 85.41
Seriphus insula 57.17. & 150.44
Serippo op. 34.28
Serpentibus uescentes homines 69.16. & 99.40
Reliqua quære parte prima
Serapilli po. 49.4
Serretes po. ibidem
Serri po. 83.28
Serium mons 54.31
Sesamum op. 82.18
Sesamum op. 100.38
Sesamo oleum palmisq; exprimitur 99.2
Sesostris op. 99.20
Sesites fluuius 45.35
Sesignani po. 62.35
Sestianæ aræ 63.8
Sestiæ aquæ op. 552.38
Sestinates po. 45.8
Sestos op. 55.17
Setabitani po. 35.38
Setæ po. 89.23
Sethroitis præfectura 69.38
Setinates po. 45.7
Setinus ager 39.21
Setini po. 39.21.44
Seuini po. 44.24
Seuinnus lacus 29.17
Seuo Germaniæ mons 61.11
Seurbi po. 63.11
Seutlusa insula 79.32
Sexi op. 33.37
Syagrium promontorium 82.43 & 98.23
Siambis insula 62.3
Sibaræ po. 90.21
Sybaris fl. 43.11. & 553.38
Syb. urbs ubi 43.11. & 274.8
Sybaris oppidi deletio 114.15
Sibde op. 76.34
Sybillates po. 62.38
Siby oppidum 98.23
Sybota insula 55.43
Sycaminon op. 73.5. et 101.18
Sicania. i. Sicilia insula 41.43
Sicani alij po. 40.20
Sicca colonia 66.39
Syce insula 80.8
Sicendus lacus 150.45
Sicyclasi po. 94.35
Siciliæ descrip. 41.48. 103.35
Siciliæ sal 559.18. & 560.23
Siciliæ magnitudo 41.49
Sicilia Italiæ quondã iuncta 26 22. & 41.49
Siciliæ uaria nomina 41.48
Siciliæ quantũ ab Italia distet 42
Siciliæ promontoria quantum inter se distent (1 42.9
Siciliæ Bitumen 630.28
Siciliæ oppida quot 42.10
Siciliæ smaragdi 659.28
Sicilia minor insula 57.27
Siciliæ & Alexandriæ distantia 163.40
Siciliæ pisces quales 566.37
Siciliæ corallium 567.11
Reliqua quære parte prima
Sicyonis insula 57.40
Sicyon op. uetustissimũ 125.26
Sicyon op. 633.49
Sicyon quãtũ distet ab Eli 23.13
Sicyon metallorum omniũ officinarum patria 633.48
Sycion Africæ locus 656.7
Sicoris fluuius 35.30
Siculum fretum 40.39.49 & 55.31
Siculi inlatio 39.1
Siculi freti insulæ 42.29
Siculotæ po. 48.25
Sicum op. 48.16
Sicusa insula 80.9
Side op. 75.24. & 104.33
Sidenum op. 82.47
Sideni po. ibidem
Sideris fluuius 86.47
Sidicinum op. 39.35
Sidicini agri lapis ardẽs 31.16
Sidyma insula 79.21
Sydima op. 75.41
Sidon op. utri opifex 73.14 22. & 104.26. et 651.27
Sidonis Bitumen 630.24
Sydopta op. 100.46
Siduſa insula 80.8
Sidus op. 52.23
Syene insula 70.49. & 100 27. & 101.14. & 102.33
Syene op. 70.49. & 71.4. & 639.12
Sycenes oppidi situs 23.25. & 101.7
Syenitæ po. 150.32
Siga fluuius 66.20
Sigania fluuius 83.16
Sigæum promontorium 55.18
Sigæum op. 78.23. & 81.30
Sygaros insula 98.24
Sigense op. 67.32
Signani po. 62.36
Signia mons 76.28
Signini po. 39.44
Silarus fl. 29.28.40.26.42
Silbiani po. 76.32
Silenus fluuius 78.37
Sileni po. 90.20
Silices po. 94.34
Silimnus insula 62.3
Silis, id est Tanais fluuius 83 48. & 87.17
Silis fluuius 46.26
Sila sylua 40.41
Sylla legatus sociali bello Stabias oppidum delet 40.23
Syluas incolentes 85.30
Sylua locũ cõtinuo mutãs 27.17
Siluani po. 44.6 (21
Siluorum gens 85.3
Silurum gens 61.49
Symbari po. 102.5
Symbolum portus 59.47
Syme insula 79.30
Simena op. 75.43
Symæthus fl. 42.14.28
Simira op. 73.16.23. et 74.6
Simituense op. 67.27
Simois fluuius 78.24
Symplegades insulæ inter se concurrentes & quare 60.37
Symplegades insulæ 85.17
Sinde op. 75.21
Sindica op. 83.34
Syndraci po. 92.4
Singæ po. 90.3
Singara op. 74.20
Singilia op. 34.1
Singos op. 55.49
Singulis fluuius 34.7.13
Synbietæ po. 84.12
Synnada op. 76.25
Sinnaus lacus 30.12
Sinonis insula 41.26
Sinope colonia 82.21. et 616.3
Sinope Italiæ op. 39.19
Sintica Heraclea op. 53.42
Sinuessa Sinope dicta 39.18
Sinuessanus specus 27.5
Sinuessanæ aquæ 553.16
Sinus Oceani præcipui quatuor 33.17
Siphæ op. 50.40
Syphacis regia 66.21
Syphnus insula 57.16. & 648.19
Sipilum oppidum 26.36. & 77.38.78.1
Sipontum oppidum 43.40
Syracusæ colonia 42.15
Syracusis quotidie uidetur sol 19.19
Sirbitum regio 100.17. & 102.31
Sirbonis lacus 72.5
Syrbotæ populi 101.49. & 108.42
Syrecæ po. 100.27
Syrenis sepulchrum 41.44
Syrenum sedes ubi 39.33
Syrenum promontoriũ 26.24
Syriæ Palestinæ descrip. 71.41
Syriæ diuersa nomina ibidem
Syriæ Cyprus iuncta aliquando 26.23
Syriæ mensura 71.46
Syriæ Antiochiæ descriptio 73 29. per totum
Syriæ portæ 73.35
Syriæ Bitumen 630.24
Syriæ terminus 73.37
Syriæ Alabastrites 639.1.2
Syria cœle 73.39. per totum 104.17
Syriæ boues quales 146.8
Syriæ insula 77.28
Reliqua quære parte prima
Syrieni po. 90.16
Syriclæ po. 108.11
Syrium fluuius 81.22
Syris idem qui Nilus fl. 70.20
Syris fluuius, & op. 43.12
Syros serpentes non attingunt 151.6
Siros insula 81.13
Sirrides insulæ 56.38
Syrmi po. 43.15
Syrte insula 26.17
Syrmatæ po. 87.12
Sirmium op. 49.10
Syrnos insula 57.38
Syrtes iuxta sita 96.27
Syrtis maioris circuitus 67.8
Syrtium æstus unde 28.24
Syrtium sinus 67.9
Syrtium magnitudo ibid. 10

Syrtes inter se distantia ibid. 16
Syrtis op. 34.30
Syrtis regio, & in ea nomi num 591.6.20
Syrtis op. 49.3.9
Syrtes op. 40.20
Syrtenses po. 54.25
Syrtonij po. 54.4
Syrus oppidum 34.4
Syrus fluuius 92.38
Syrtogogus fluuius 51.15
Syrtim op. 54.4
Syrtae op. 96.6
Syrtae regio 94.19.& 96.5
Syrtemorum gens 66.39
Syrus fluuius 663.20
Syrorum templum 78.18
Smyrna oppidum 77.25.& 40.42
Smyrneus conuentus 77.48
Subocale op. 98.20
Succandres insula 93.46
Socordisci po. 49.7
Sodij po. 85.4
Sodomae fluuius 92.15
Sogdiani po. 87.14
Sogdianij po. 43.15
Solamidae insulae 97.48
Soleuda po. 90.24
Solenum op. 43.32
Solymnia insula 58.7
Solymi po. 75.17
Solymorum gens Asiae 78.43
Solis indigetis Lucus in Latio 38.40
Solis promontorium 65.23
Solis ara insula 103.18
Solis fons mirus 29.41.& 67.28
Solis insula ubi 91.20.92.29
Solis op. 71.17.& 170.28
Solis op. à quibus 100.28
Reliqua quere parte prima
Solitudines palmirenae 74.26 35.& 95.11
Solitudines septentrionales 85 26.& 87.37
Solimates po. 45.12
Solon op. 75.5.& 79.12 & 104.32
Solymes po. 45.12
Solymus mons 33.25
Somorse op. 48.45
Sonae op. 42.21
Sonates fluuius 82.13
Sondre po. 90.24
Sontini po. 43.15
Sonus fluuius 83.4
Sophene regio 71.44.& 86.17
Sophani po. 84 40
Sophenae insula 26.28
Sora op. 39.35
Sorastus mons 27.4.107.32 & 554.35
Sorani Valerij poena 39.43
Sororum fluuius 92.13
Sorga po. 90.22
Sornatia oppidum 97.21
Sortira oppidum 82.43
Sosirate op. 96.26
Soriates po. 62.39
Spalethra op. 53.24
Spalei po. 84.13
Sparta op. 51.32
Specus miri in orbe 27.1
Sperchius fluuius 52.47
Sperchios op. ibidem
Sphagia insula 56.6
Sphingion animal ubi 101.21
Spina op. 45.41.& 46.22
Spineticum padi ostium 45.41
Spyntuma op. 100.46
Spireum promontorium & 56.13 51.44
Spireostoma Danubij os ibidem 59.7
Spoletini po. 45.7
Spondolici po. 84.11
Sporades insulae, & earum nomina 57.29.& 58.3
Stabiae oppidum à Sylla deletum 40.22
Stabiarum locus 553.18.& 566.43
Stabulum op. 78.34
Stadia op. 76.20
Stadisis op. 101.6
Stagira op. 54.4
Stagirae oppidi portentum 278.45
Statiellae op. 552.38
Statyelli po. 38.5.14
Statine insula 26.2
Statones po. 38.31
Statonensis agri mirum 27.17
Statonienses lapides 649.13
Stauri po. 86.46
Stellendena regio 74.35
Stenae diræ 99.37
Stentoris portus 54.33
Stephane mons 53.11
Stephane insula 79.47
Stephane oppidum 39.43.& 82.19
Stici po. 33.49
Stymphalis fluuius 29.36
Stymphalum op. 52.3
Stiria insula 79.15
Styx palus 554.32
Stygis paludis aqua qualis 30.7
Stobi op. 53.35
Stœchades insulae 41.13
Stoidis insula 93.47
Stonos oppidum 47.30
Strapellini po. 44.6
Stratoclia op. 83.40
Stratonis turris 72.10
Stratonice op. 76.44
Stratonicea op. 94.37
Stratos fluuius 86.47
Stratos urbs 50.2
Strategiae Armeniae maioris 48 44.32
Stratoton insula 100.19
Strymon fluuius tribulos cibis uti les habet 395.12
Strymon fl. 54.7.& 16.27
Strymonis regio 80.35
Strongylae insulae 42.29.& 57.26.& 79.22
Strongyles insulae Alumē 631.6
Strophades insulae 56.5
Stulpini po. 48.6
Stura fluuius 45.34
Sturiorum insulae 61.37
Sturium insula 41.16
Suanenses po. 38.31
Suanetes po. 47.40
Suani po. 83.15.& 585.2
Suareani po. 45.8
Suari po. 89.28
Suarni po. 85.9
Suasa op. 100.46
Subi fluuius 35.16
Sublaqueum op. 44.28
Sublicius pons Romae 642.41
Subocrini po. 47.20
Subsolani montes 108.5
Subur fluuius 85.2.22
Subur op. 35.17
Sucubo op. 34.2
Succasani po. 39.42
Succasses po. 62.39
Suchae op. 100.5
Succubar op. 66.31
Succentes po. 44.14
Sucro fluuius 35.10
Sudertani po. 38.31
Sue op. 94.35
Suebri po. 36.39
Suel op. 33.36
Suelleni po. 98.31
Suelteri po. 36.37
Suemus fluuius 55.23
Suertae po. 90.21
Suessa op. 39.35.& 112.25
Suessiones po. 62.11
Suessulani po. 39.44
Suetri po. 47.43
Sueconi po. 62.21
Sueni po. 59.15.& 61.31
Suffenates po. 44.20
Suillates po. 45.8
Suimum fluuius 44.36
Suitae uel Cuitae po. 84.9
Sulchitani po. 41.41
Sulmo op. 40.17
Sulmonenses 44.13
Sunium promontorium 52.29
Superequani po. 44.13
Superū mare 37.36.& 49.20
Suraе po. 90.2
Surdaonum gens 35.30
Suriates po. 45.12
Surium oppidum & fluuius 29 27.& 83.11
Surium op. 49.31
Surrentini montes 39.23
Surrentium promont. 65.26
Surrentū op. 39.32.et 628.32
Susa op. à quo 92.43.96.9.15
Susiana regio 92.39.et 94.19 & 96.9.& 104.15
Susis Dianae templum 96.21

T

Tabae oppidum 75.6
Tabidum op. 68.18
Tabin mons 87.39
Tabracha op. 66.40
Tacape op. fertilissimum 330.8
Tacapae po. 67.5
Tacapensis Africae ager fertilis 277.14
Tacatua op. 66.40
Tacompson op. 100.32.44
Tader fl. 33.43.& 35.9
Tadiates po. 44.21
Tadmates po. 45.8
Tadnos fons 99.34
Tænarum op. 31.35.& 51.27.& 154.4
Tænarius lapis qualis 646.10 & 648.16
Tænarum promontorium 67.44 & 51.27
Tagae po. 87.12
Tagastense op. 67.32
Tagori po. 84.12
Tagus fluuius 35.42.& 63 29.& 144.39
Tagus fluuius auru fert 35.42 & 586.12
Taygetus mons 51.33.& 659 28.& 648.48
Taygetus mons quando corruit 24.31
Talabrica op. 63.17
Talarienses po. 42.28
Taliatae po. 89.20
Tamarici po. 63.7
Tamarici fontes 554.23
Tamaseus op. 79.12
Tammacum op. 98.48
Tamna oppidum multis insigne templis 98.15
Tamuda fluuius & op. 66.18
Tanagra op. 52.40.174.38
Tanais fluuius 58.44
Tanais ostium 32.8
Tan. & Iaxartes idē flu. 87.18
Tanais fl. terrae terminus 33.2
Tanais incolae 85.44
Tanaim Silin Scythae no. 83.48
Tanaitae à quibus deleti 84.10
Tanarus fluuius 45.33
Tania op. 101.18
Taniticum Nili ostium 71.29
Tanitani po. 45.23
Tanitis praefectura 69.38
Tantalis op. 26.37.77.38
Tantarene op. 100.34
Taphiassus mons 50.28
Taphiae insulae 55.44
Taphiusa locus 647.32
Taphrae Africae op. 67.18
Taphrae op. 59.44.& 60.8
Taphros fretum 41.34
Tapyri po. 86.46
Tapori po. 63.47
Taprobane margaritis abundat 161.40
Taprobana insula 108.34

Universidad de Deusto
Biblioteca

Taprobanes inſ. deſcrip. 90.42
Taprobanes menſura ibid. 46
Tapſacum op. 68.21
Tarachiæ inſula 55.41
Taranei po. 97.11
Tarbeli po. 62.35. & 552.35
Tardaſtili po. 449.45
Tareli po. 69.11
Tarentinus ſinus 43.19
Tarentinus portus ibid. 33
Tarentum op. ibid. 19.23
Tarentũ ſcapis nobile 596.34
Tarenti ſal 560.14.17.24
Tarentina lana qualis 147.13.20
Tarichea op. 72.28
Reliqua quære parte prima
Targines fluuius 43.4
Tarmates po. 44.20
Tariona caſtellum 48.15
Tariotarum regio ibid. 14
Tarne fons 77.2
Tarnæ po. 62.42
Tarquinienſis lacus inſ. 27.21
Tarquinienſes po. 38.31
Tarraconenſis deſcrip. 62.49
Tarraconenſis regio 33.20.24
Tarraconenſis cõuentus 34.49 & 35.24
Tarraco colonia 35.16
Tarragenſis colonia 35.32
Tarſatica op. 48.9
Tarſos op. 75.2. & 104.32
Tartarum padi portus 45.47
Tarteſſos op. 33.34. & 64.9
Tarus fluuius 45.34
Taſcoduunitani po. 36.49
Taueni po. 98.31
Tauium op. 81.4
Tauri lygdinus lapis 639.5
Taulanti po. 42.32
Taurania op. 40.24
Tauroentium op. 40.38
Taurica regio 59.40
Tauricæ menſura 60.32
Tauricæ po. plures 59.41
Taurici Scythæ ubi 59.30
Taurini po. 38.28. & 46.11
Taurinorum origo 46.11
Tauriſani montes 46.27
Tauriſani po. 47.6
Tauriſci, id eſt Carni ibid. 21
Tauriſci po. 49.7
Taurus mons 74.9. & 75.21 27.36. & 84.20.85.42 & 95.32. & 104.32
Taurus Ntli alueus 79.2
Tauri montis diuerſa nomina 75.34
Taurorum portus lacus & oppida 60.1
Reliqua quære parte prima
Tauromenitanus Eurip. 28.24
Tauromini colonia 42.11
Taurunus fluuius 49.11
Taxilæ po. 90.26
Taxata inſula 87.34
Taxila op. 88.37
Teanum Sidicinum 39.35
Teanum Apulorum 43.42
Teani 43.44
Tearus fluuius 54.47
Teari po. 35.26
Teatini po. 44.13
Techedia inſula 57.48
Tectoſagum op. 36.27.45
Tectoſagij po. ubi 36.48
Tectoſages po. qui 81.3
Tecum flumen 36.23
Tedanum op. 48.10
Tegeanum alueus 79.2
Tegea op. 52.3
Tegium op. 78.35
Telamon portus 38.22
Telandros inſula 76.3 & 79.17
Teleboides inſulæ 55.44
Telmeſſos op. 75.49. & 76.4.12
Telini po. 39.44
Tellene op. 40.14
Telmeſſum op. 76.4.35
Telos inſula, & in ea unguentum 57.38
Tembaſa op. 75.21
Tembrogius fluuius 82.10
Temenitis fons 42.16
Temerinda 83.49
Temeſe op. 40.35
Temnos op. 77.47. & 78.6
Tempe deſcriptio 53.17
Temperies mira 87.47
Tempſis tmoli montis cacumen 121.42
Tempſa op. 40.35
Tenedus inſula 80.21
Tenedi inſulæ mirus fons 29.43
Teneum mare 164.11
Tenos inſula 57.13
Tentyritis præfectura 69.36 & 137.23
Tentyris op. 71.11
Tenupſis op. 102.2
Teos inſula 80.11
Tephene op. 72.20
Teracina oppidum, id eſt Anxur 39.16
Teredon uicus 97.24
Terei regis regnum ubi 55.7
Tergamon inſula 79.31
Tergedum op. 101.19
Tergeſtinus ſinus 46.31
Tergeſte colonia ibidem
Tergilani po. 43.15
Terias fluuius 42.14
Terina op. 40.35
Terinæus ſinus 43.1
Termera op. 76.36
Termes op. 36.2
Termes mons 77.42
Terræ origo & principium ubi 32.48
Terræ totius longitudo 31.26
Terræ diuiſio in tres partes 32.48
Terræ totius latitudo 31.26
Terræ menſura ubi, & à quo reperta 100.2
Terræ menſura 31.26 & 103.15
Terracina op. 39.15
Terræ per parallelos diuiſio 104 15. per totum. Quære Paralleli terræ
Terra quota mundi pars 32.31
Terræ circuli. Quære Paralleli terræ
Terræ termini qui 33.2
Terra aurea argenteaq; 40.39
Reliqua quære parte prima
Terſos fluuius 83.16
Teſpites Tigris lacus 95.34
Teſſara op. 100.4
Tetrarchiæ plures 73.1.19
Tetranaulochus op. 54.44
Teuchira op. 67.42
Teurnia op. 48.44
Teuthria inſula 49.23
Teutobodiaci po. 81.3
Teutoni po. 61.30
Thali po. ubi 83.31
Thaluſſa inſula 80.4
Thamar fluuius 98.3
Thamnitica Toparchia 72.20
Thamudei po. 98.32
Tharne op. 207.48. & 209.16
Tharſus op. 104.32
Thaſiæ regio 84.48
Thaſi inſulæ marmor 637.19
Thaſi inſulæ Opalus 660.29
Thaſſos inſula 58.13. 637.19
Thathicæ op. 100.33
Thaumaciæ op. 53.26
Theangela op. 76.34
Thapſus op. 67.4. et 104.19
Thebæ Græ. op. 50.41. et 53.8
Thebæ Italiæ op. 43.16
Thebæ Bœotiæ 52.32.176.37
Thebæ Bœotiæ à quibus 73.14
Thebæ Alabaſtritẽ gignũt 639.1
Thebæ Aegyptiæ 642.10
Thebæ Aegypti oppidum portarum centum 642.13
Thebæ Troadis op. 78.11
Reliqua quære parte prima
Thebaicus lapis qualis 639.10 & 648.12
Thebais regio quæ 69.34. & 71.13
Thebæ Cariæ 76.42
Thegannuſa inſula 56.7
Thelpuſa op. 52.5
Themiſcyra op. 82.40.42
Themiſones po. 76.25
Themiſtias promont. 94.1
Thenæ op. 67.4.8
Thena op. 100.43
Theodoſia op. 60.14
Theonochema mons ardens 31 3. & 102.35
Theonochema promont. 65.29
Theophraſtus primus exterorum de Ro. ſcripſit 39.80
Reliqua quære parte prima
Theopompus Romã à Gallis captam ſcripſit 39.81
Thera inſula 26.11. et 57.44
Theramne op. 51.32
Terapne Cretæ op. 56.29
Theraſia inſula 26.11. & 42 38. & 57.45
Therion inſula 79.33
Thermaicus ſinus 53.44
Thermæ colonia 42.19
Thermæ op. 53.44
Thermeuſis inſula 58.7
Thermodon fluuius & oppidum 82.41. & 663.27
Thermopylarum angustiæ 53.3
Thermopolitis præfect. 69.41
Therothoæ po. unde 100.25
Theſpiæ op. 52.31.53.26
Theſpiarum fons 553.24
Theſprotiæ lacus 50.13
Theſprotiæ gemmæ 661.49
Theſprotiæ fluuius 50.11
Theſprotis regio 49.49
Theſſaliæ deſcriptio 53.6
Theſſaliæ menſura 53.27
Theſſalia, quæ Hemonia 52.49
Theſſaliæ montes plures 53.8
Theſſaliæ creta 632.17
Theſſaliæ flumina 53.12
Theſſalis regio 80.35
Reliqua quære parte prima
Theſſaloce op. 77.22
Theſſalonica op. 53.43
Theudalis op. 66.46
Theudenſe op. ibid. 67.32
Theutrania regio 78.32
Theutraniæ op. ibid. 35
Theutraniæ mirum 26.4
Thia inſula 26.14. & 57.45
Thyamis op. 50.11
Thyatira op. 55.45. et 77.23
Thiatyreni po. 78.38
Thibiorum gens 107.23
Thydonos op. 76.42
Thimanei po. 98.30
Thymbre op. 78.35
Thynia inſula 85.17
Thyni po. 54. 31. et 42 80. & 81.28
Thinitis præfectura 69.36
Thynos op. 75.3
Thynnias inſula 81.34
Thynnias op. 54.48
Thiphicenſe op. 67.31
Thyrides inſulæ 56.6
Thyrea locus 51.33
Thyrreus lapis 30.17
Thyſanuſa op. 76.16
Thisbe op. 52.37
Thyſſus op. 54.3
Tholar op. 68.43
Thoranos inſula 55.39
Thoricos locus 659.15
Thraces populi ubi 49.15 & 50.7
Thracius Boſphorus ubi 54.49 & 58.29. & 81.19
Thraciæ deſcriptio 54.14

Tyndaridæ Alabandici 661.39
Tyndaridæ longum Latium. 55.24
Reliqua quære parte prima
Tyndaridis op. pictura 52.80
Tyndaris po. ibid.13
Tyrgon op. 51.29
Tyrianum op. 52.46
Tyriace op. 68.20
Tyriæ insula 23.49.& 62.6
Tyrnaca op. 97.27
Tyrrhei. Quære parte prima
Tyrrhum op. 43.11.& 218.18
Tyrsenienses po. 38.32
Tyrsi à sacrificijs dicti 38.18
Tyrsis debellarunt oppida umbro rum 44.49
Tyrsenum mare ubi ibid. 40.46
Tyrsageta po. 60.10.83.47
Tyrus op. 82.34
Tyrus op. 78.35.39
Tyrrhi locus ubi Tuberа mira pro uenunt 349.2
Tyrrheni po. 82.45
Tyberis fluuius nomen magna= rum copiæ 38.43
Tyberim collis 37.5.38
Tyber fl. futuri præscius 38.48
Tyberis cognomen ibid.44
Tyberis fluuius 38.25.34
Tyberis aqua non minor Nili 639.45
Tyberis fluui inundatio 640.12
Tyberinus rex, nomina 38.34
Tyberna op. 72.29
Tybernates po. 45.8
Tybiensis op. 67.28
Tybis, id est december 93.26
Tyburni po. 45.9
Tyburtes po. 44.20
Reliqua quære parte prima
Tycha fluuius 35.22
Ticinus fluuius, & op. 45.35
Ticinus fl. unde 29.15.47.11
Ticinum op. à quibus conditum 46.16
Tydei castellum 63.10
Tydi po. 84.6
Tiberus fluuius 43.43
Tigris 40.14
Tigris Euphrates ubi ĩcurrat 74
Tigrenum op. 38.39 (41
Tigranocerta op. 66.32
Tigrosis saltus 33.43
Tigranocerta op. 84.34.37
Tigris fluuij descriptio 29.21 & 86.33.& 95.23.et inde
Tigris, id est sagitta 95.29
Tigris fluuius se in specu mergit ibid.31.35
Tigris fluuij ortus 84.26.41
Tigris fluuij lacus 92.42
Tigris in duos alueos diui sus 95.41
Tigris in Euphratem mergitur ibidem 38
Tigris mari Persico decimo ore infertur ibid.46
Tigris & Euphrates quantum distent ibid.48
Reliqua quære parte prima
Tigulorum op. 38.8
Tiliauentũ fl. & portus 46.23
Tylos insula, & in ea mira arbo res 220.18.& 226.20
Tylos insula & op. 97.34
Timachus flu. 46.31.29.23
Timaui insulæ fontes q̃ miri 29 45.& 49.25
Timaui fluuij insulæ 49.25
Tymbriani po. 75.19
Timici op. 66.32
Tymnias sinus 76.16
Timolus 77.1
Timoniacenses po. 81.6
Tymphei po. 50.25.& 53.42
Tindi op. 54.30
Tyndaris op. 26.42.et 42.21
Tingi op. à quo 64.36
Tingitaniæ prouinciæ descriptio 66.12
Tynidrumense op. 67.28
Typania op. 52.13
Tiparenus insula 56.9
Tipasa op. 66.23
Tiphicense op. 67.31
Tiquabra insula 41.9
Tyra fluuius & op. 59.21
Tyra gens 99.18
Tyragetæ po. 59.22
Tiricense op. 67.31.
Tyrij po. in Hispania 64.11
Tyrium purpura optima 617.19
Tyrrheni po. 38.18
Tyrintha op. 51.39
Tyrissei po. 53.35
Tyristasis op. 55.14
Tyritaceum op. 83.9
Tyrrhenum mare quod 40.46 49.& 645.6
Tyrus Herculis templum habet 659.34.& 667.39
Tyrus quondam insula 73.9
Tyrus conchilio, & purpura no bilis ibid.12.et 617.19
Tyrus op. 73.9.22.& 104.26
Tisinenses po. 42.28
Titanus fluuius & op. 78.7
Titium fluuius 46.45.et 48 2.& 48.12
Tium op. 81.13
Tlos op. 76.3
Tmolus fluuius solus coticulam la pidem habet 501.43
Tmolus mons 77.1
Tmoli montis uinum quale ib.20
Tmoli mõtis incolæ diu uiuũt 121
Toani po. 98.16 (41
Tochari po. 87.49
Togata Gallia ubi 44.45
Togienses po. 47.7
Togisonus fluuius 45.49
Tolen op. 102.1
Tolerienses po. 40.20
Tolerani po. 35.42
Tolistobogi po. 81.1.5
Tollentinates po. 44.42
Tolosani po. 36.48.et 62.42
Tomala op. 98.19
Tomarus mons 50.3.32
Tomos op. 54.39
Tomabei po. 98.16
Tonderos fluuius 92.7
Topazion in qua insula 99.38 & 504.44.& 662.42
Topazos insula, unde nomen lapi di 99.38.& 662.45
Topiris op. 54.28
Torallibа insula 90.40
Toretæ po. 83.34
Tornadotus fluuius 96.7
Tornates po. 62.38
Torone op. 53.49.& 161 7.& 166.7
Toron lacus 324.25
Tortuni po. 52.13
Toxandri po. 62.18
Tracheotis op. 75.11
Trachea op. 77.26
Trachin op. 53.4
Trachiæ insula 55.41
Trachonitis regio 73.1
Tractari po. 59.42
Tragia insula 57.48
Tragasæus sal 560.20.26
Tragurium insula 48.10
Tragurium oppidũ & in eo Mar mor ibid.16
Trallicon op. 76.47
Reliqua quere parte prima
Trallis op. 76.41.& 509.10
Transpadana regio 46.9
Transpadani po. quibus agrospin gues faciunt 293.33
Transpadani po. 47.5
Transrhenani po. Romanorũ ho stes 346.23
Trãsrhenanæ fœminæ quibus uec= tantur ibidem
Trapeze promontorium 78.41 & 80.25
Trapezopolitæ po. 76.46
Trapezus op. 83.1.3
Trasimeni lacus miracu. 25.41
Trasimenus lacus ardens 31.20
Trebani po. 39.45.et 44.26
Trebia fluuius 45.33
Trebiates po. 45.8
Trebulani po. 44.20
Trecasses po. 62.31
Trepsedorum gens 78.43
Treres po. 53.37
Tresphylion insula 79.43
Treuontini po. 44.18
Treueri po. 62.22
Triacenses po. 44.42
Triare regio 84.43
Tribani po. 49.14
Triballi populi ubi 50.6.& 53.32.& 107.15
Tribochi po. 62.24
Tribulium op. 48.19
Tricastinorum gens 36.44
Trica op. 53.9
Tricæ op. prouerbium 43.48
Trichone op. 50.40
Tricoriphos mons 97.48
Tricoriorum regio 36.35
Tridentini po. 47.3
Tridentinæ alpes 45.48
Trienses po. 53.40
Trieris op. 73.22
Trimachi po. 49.14
Trimontium op. 54.23
Trinacria, id est Rhodos insula 79.27
Trinacria, id est Sicilia 41.48
Trinium fluuius 44.11
Triocalini po. 42.28
Triopia op. 76.18
Tripolis cur dicta 73.22.& 104.27
Tripolis castellũ, & flu. 82.49
Tripolitani po. 77.5
Triquetra, id est Sicilia 41.49
Triracienses po. 42.28
Tritæa op. 50.40
Tritium op. 35.49
Triton palus, fluuius q̃ 67.21 & 70.21
Triulatti po. 47.42
Triumphale op. 34.4
Triũpilini uenal. po. 47.24.38
Troas op. 78.4.22
Troadis descrip. & op. ibid.21
Troadis finis 78.17.& 80.39
Reliqua quære parte prima
Trœmi po. 81.2
Trœmorum op. ibid.4
Trœzene op. 51.42.& 553 30.& 555.29
Trœzene Cariæ op. 67.44
Trœzenij lapides 661.41
Troglitæ insulæ 79.43
Troglia op. 77.18
Troglodytæ po. 59.11.& 68 6.& 98.16. & 69.7.16 & 108.3.40
Troglodytarũ emporiũ 100.6
Troglodytæ bis anno umbras ha= bent 23.41
Troglodytarũ mirus fõs 29.40
Troglodytæ elephantum uenatu aluntur 130.30
Troglodytæ testu. ado. 155.3
Troglodytæ quales 100.25
Troglodytæ ubi, & qua utuntur aqua 101.40
Trogloditicæ fluuius 99.31
Troglodytici sinus 99.14
Troglodyticæ Mychos 99.36
Troglodytice non cernit septem triones 22.34
Tryglodytices umbra 23.41
Tropina locus 89.45
Trossulum op. 583.21
Trucones insula 49.30
Truentum flu. & op. 44.35
Tuati op. 34.2
Tuberum fluuius 97.27
Tubernense op. 67.28
Tuburbis colonia 67.26

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tubuſuptus op. 66.31
Tucca op. ibid.30
Tucci colonia 34.15
Tudernæ oppidi uuæ 244.5
Tuder op. 45.1
Tudertibus ſpectata arma cæleſtia 18.30
Tuditanus iſtros domuit 46.44
Tuniſenſe op. 67.32
Tungri po. 62.21.& 553.31
Turcæ po. 83.47
Turduloru̅ gens ubi 133.38.& 112.34
Turiſſo op. 609.20
Turiaſſonenſes po. 35.31
Turtum flumen 35.12
Turmantini po. 44.6
Turmodigi po. 35.44
Turobrica op. 34.28
Turoccium oppidum 45.12
Turones po. 92.32
Turres uocales ubi 642.36
Turrus fluuius 46.29
Tuſca fluuius 66.49
Tuſculani agri mirum 27.35
Tuſculani ſilices quales 646.11
Tuſculani po. 39.45
Tuſdritanum op. 67.31
Tuſſitani po. 45.8
Tutienſes po. 40.20
Tutini po. 44.4
Tyris inſula 43.6

V

Vaccei po. 35.5. 63.14
Vacca flumen 63.17
Vaciennorum gens 38.13
Vacca fluuius 62.17
Vaciuæ nemus 44.27
Vadei po. 98.24
Vadum Sabatium portus 38.7
Vadicaſſes po. 62.32
Vadimonis lacus mirum 27.17
Vafriæ op. 45.11
Vageni po. 38.5.& 47.33
Vagenſe op. 67.28.32
Vagi ferarum more homines 102.26
Valdanus fluuius 49.11
Valentia oppidum 35.12.36 42.& 65.1
Valentini po. 41.41.& 44.8
Valentinum op. 38.13
Valerienſes po. 35.39
Valij po. 102.22
Valleci po. 53.34
Valli po. 83.43
Vama fluuius 89.4
Vamacures po. 67.34
Vangiones po. 62.24
Vanienſes po. 47.5
Vannianum regnum 59.15
Varagri po. 47.41
Varamus fluuius 46.29
Varciani po. 49.7
Vardæi po. 48.25
Varduli po. 35.43
Vardulorum oppida 63.1
Varetæ po. 90.8
Varetum fluuius 82.22
Varia op. 35.15.& 43.24
Varini po. 61.29
Varuani po. 47.6
Varubani po. 48.7
Varus fl. 36.19.& 37.35.40
Vaſcó lucus 37.1
Vaſcones po. 35.19
Vaſconum ſaltus 63.1
Vaſſei po. 62.40
Vaticanus ager 39.40
Vatrenus flu. 46.40
Vatreni portus ibid.43
Vbij populi 62.25
Vbiſci po. 62.35
Vceni po. 47.41
Vcitana oppida duo 67.28
Vcultuniacum op. 34.26
Vdini po. 85.49.& 86.3
Veamini po. 47.42
Veca portus 63.4
Vecteri po. 45.23
Vectis inſula 62.3
Vectones po. 35.5.& 63.14
Vegium op. 48.8
Veientani po. 38.32
Veiens ager 27.34.38.40
Veij op. quo die à Camillo captũ 46.24
Velnani po. 47.43
Velia op. 40.31
Veliates po. 38.6.& 41.45.et 45.23
Velienſes po. 35.46.& 40 21.29.26
Velini lacus 44.24.55.3.19
Velino lacu cotidie arcus cæleſtis apparet 19.18
Veliterni po. 39.45
Vellates po. 62.38
Velleiacum op. 122.15
Vellocaſſes po. 62.27
Venafrum op. 39.35
Venami po. 62.37
Venaria inſula 41.24
Vendiatiorum gens 38.3
Venedi po. 61.16
Venelli po. 62.32
Veneni po. 33.5
Veneria op. 34.12
Veneris lacus 566.41
Veneris op. 71.10.14.75.8
Venetiæ ſitus & gnomon 23.23
Venetia x. Italiæ regio 46.26
Veneti à Troianis orti ibidem
Veneti Galliæ po. 62.27
Veneti po. ab Henetis 82.17 656.37
Venetorum inſulæ 62.44
Venitulani po. 40.21
Venidates po. 47.6
Vennenſes po. 35.45
Vennonetes po. 47.38
Venus pyrenæa 35.43
Venuſia op. 45.45
Venuſini po. 44.6
Verbanus lacus ubi 47.11.& 157.45
Vercellæ op. à quibus 46.14
Veretini po. 44.8
Vergoanum op. 41.16
Vergunni po. 47.43
Vernodubrum flu. 36.23
Veromandui po. 62.21
Verona op. 47.3
Vercellenſis ager auri ſodinas habet 587.19
Vertacomacori po. 46.15
Vertibriga op. 34.25
Verucini po. 36.37
Veruni po. 62.21
Veſci op. 33.49
Veſcellani po. 44.2
Veſei portus 63.4
Veſentini po. 38.32
Veſionicates po. 45.9
Veſpaſiani colonia 72.11
Veſperies op. 63.2
Veſtini populi 37.9.& 44.15
Veſulus mons 45.26
Veſuui us mons 39.31
Veſuni po. 66.15
Veſuuij montis uuæ quales 243.48
Vetones po. 63.33
Vetriolum op. 45.12
Vettionenſes po. 45.10
Vetulonienſes po. 38.32
Vetulonius lacus 39.34
Vfens fluuius 39.15
Viana op. 48.44
Vibali po. 36.8
Vibelli po. 38.5
Viberi po. 47.32
Vibiforum op. 46.10
Vibarnates po. 44.6
Vibonenſis ſinus 40.34.37 & 41.46
Vicellenſes po. 40.21
Vicentia op. 47.1
Vicienſes po. 35.42
Victoriæ portus 63.3
Vidugaſſes po. 62.32
Vienna Allobrogum op. 36.42
Vienna Narbonenſis oppidum 15.16
Vimitellarij po. 40.20
Vindelici po. 49.22.39.& 61.29
Vindinates po. 45.10
Vior fluuius 65.44
Virgao op. 33.48
Virgentium op. 34.48
Virgilienſes po. 35.43
Virgitanus locus 33.19
Viroueſca op. 35.49
Virtus Iulia op. 34.16
Virucinates po. 47.39
Virunum oppidum 48.44
Viſtula fluuius 59.17.& 61.33
Vitis fluuius 45.18
Viuentani po. ibid.1
Vlbanectes po. 62.21
Vlia op. 34.31
Vlyſipponenſe promontorium 63.29
Vlyſippo op. 144.39
Vlyſis ſpecula ubi 41.47
Vlyſis portus 42.13
Vlyſis nauis in ſcopulum uerſa 55.43.
Reliqua quære parte prima
Vluernates po. 39.45
Vlubrenſes po. ibidem
Vlurtini po. 44.6
Vluſuburitanum oppidum 67.32
Vmbilicus, id eſt, Gnomon 104.21
Vmbræ quando, & ubi nullæ 98.48
Vmbræ ubi uerſus auſtrũ ibidẽ
Vmbræ po. 90.16
Vmbrorum dies 24.9
Reliqua quære parte prima
Vmbranici po. 36.49
Vmbriæ deſcriptio 44.44
Vmbriæ creta 632.20
Vmbria 31.5
Vmbriæ trecenta oppida debellata à Thuſcis 44.49
Vmbri unde dicti 44.48
Vmbri populi quales ibid.6
Vmbri exacti à pelaſgis 38.16
Vmbro fluuius 38.21
Vndecumanorum colonia 44.17
Voconi forum 36.47
Vocontiorum regio 36.35.& 46.15
Vocontiorum gens fœderata 36 49.& 113.21
Volane padi portus 45.44
Volaterrana uada 38.20
Volaterrani po. ibid.32
Volcientium gens ibid.22
Volſcorum littus 37.6.& 39.1
Volſentani po. 43.15
Volcæ tectoſages 36.27.45
Volſinæ uolæ neſtiles 646.12
Volſinenſes lapides 549.13
Volſinenſes po. 38.33
Volubile op. 65.1
Vomanum flumen 44.34
Voturi po. 81.1
Volſci po. 39.2
Vra oppidum 43.40
Vranopolis op. 54.3
Vrbes à mari abſorptæ & inde 26.39
Vrbi gens 92.15
Vrbinates po. 45.9.23
Vrbubuma op. 100.46
Vrci op. 35.6
Vrgo inſula 41.23
Vrgia op. 34.31
Vri populi 90.20
Vrium fluuius 33.32
Vrpanus fluuius 49.12
Vrſentini po. 43.15
Vrſo op. 34.16

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vrticinorum gens 44.23
Vsalitarum oppidum 67.39
Vsar fluuius 66.32
Vsidicorum po. 45.13
Vsibalci po. 102.21
Vstica insula 42.32
Vthina colonia 67.26
Vtica op. 28.20. & 66.48. et 104.19. & 559.49
Vtidorsi po. 86.4
Veus fluuius 49.16
Vulcaniæ insulæ 42.42
Vulgientum gens 36.44
Vulsinum oppidum depopulatum 17.26
Vulsinum op. totum fulmine conflagratum 17.20
Vulturnus fluuius, & oppidum 39.26
Vulturni mariti uitrea harena 651.28
Vxama oppidum 36.1

X

Xantus fluuius & oppidum 75.47
Xanthus fluuius 29.49. & 78.24. & 104.33
Xenitana Quiza oppidum 66.34
Xerses Athon perfodit 53.49 Reliqua quære parte prima
Xylenepolis oppidum 92.23
Xylopolitæ po. 53.42
Xystani populi 76.44
Xoitis præfectura 69.40

Z

Zacynthus 55.46.49
Zacynthi bitumen 630.26
Zageræ populi 100.26
Zamareni po. 98.38
Zamense oppidum 67.32. et 553.47
Zames populi 102.47
Zanclei po. 42.28
Zapauortene regio 86.45
Zarax oppidum 51.37
Zarangæ populi 92.11
Zaraspharum op. ibidem
Zariaspa oppidum 86.43. et 87.12
Zela oppidum 55.8. & 82.34
Zelia propontis quæ 80.28
Zephyre insula 56.38
Zephyrium promontorium 40.42
Zephyrium oppidum 60.2 & 75.3
Zephyria insula 26.25. & 57.42
Zerbis fluuius 94.34
Zetis oppidum 93.31
Zeugitana regio 66.43
Zeugmatis oppidi mira cathena 609.46
Zeugma oppidum 71.47. & 74.22. & 94.40.43. & 95.23
Ziela oppidum 82.40
Zigete oppidum 54.42
Zygæ po. 83.47
Zdis regio 64.39
Zimyra regio 73.16.23. & 645.29
Zingi populi 83.44
Ziras fluuius 54.41
Zizama op. 68.23
Zizerus fluuius, promontoriũq; 92.47
Zoelæ populi 36.4
Zœlium op. 346.34
Zone mons 54.32
Zonus fluuius 85.38
Zoroanda locus 95.33
Zotolis fluuius 87.3
Zoton oppidum 100.4
Ziurachi populi 97.38

PARTIS SECVNDAE FINIS.

BASILEAE, APVD HIER. FROBENIVM,
ET NIC. EPISCOPIVM.
AN. M D XLIX

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca